
37
9 F
10

ACTA
SANCTORUM
ORDINIS
S. BENEDICTI.

SÆCULUM TERTIUM,
Quod est a Christo nato Octavum,
divisum in duas partes.

ACTA
SANCTORUM
ORDINIS
S. BENEDICTI
IN SÆCULORUM CLASSES DISTRIBUTA.
SÆCULUM TERTIUM
QUOD EST AB ANNO CHRISTI DCC. AD DCCC.

Collegit Domnus LUCAS d'ACHERY, *Congregationis Sancti Mauri Monachus, ac cum eo edidit* D. JOANNES MABILLON, *ejusdem Congregationis, qui & universum Opus Notis, Observationibus, Indicibusque necessariis illustravit.*

PARS PRIMA.

VENETIIS,

Apud SEBASTIANUM COLETI, & JOSEPHUM BETTINELLI.

MDCCXXXIV.

SUPERIORUM PERMISSU, AC EXCELLENTISS. SENATUS PRIVIL.

AD PIOS ERUDITOSQUE
LECTORES
PRÆFATIO.

1. Peritur nobis favente Deo, æræ Benedictinæ Sæculum tertium, Christianæ octavum; non minus alternantium rerum varietate, quam memorandis factis insigne.

2. Europa siquidem, cujus fere limitibus historia nostra continetur, pene tota motibus quassa insolitis, novos dominos novamque formam subiit. Fuit in primis Hispaniæ luctuosum fatum, quæ Vvitzæ & Ruderici pravorum Regum contaminata flagitiis, proditore Juliano Duce in Maurorum potestatem venit: tumque Vesigothorum Imperium, quod trecentis amplius annis steterat, ab immani ac feroci gente exstinctum est. Sardinia insula idem infortunium experta: uti & Sicilia misere ab Saracenis vastata. Paullo felicior exstitit Italia, non tamen a magnis conversionibus immunis. Nimirum Romani Imperii portio, quæ per Exarchos Ravennates administrata diu fuerat, Imperatoribus Græcis erepta, Romanis Pontificibus cessit: & Langobardorum Regnum annis ducentis validum, Francorum demum armis succubuit. Nec etiam Gallia ipsa mutationum expers. Quidquid a Pyrenæis jugis ad Rhodanum usque maritimi soli est, id a Mauris occupatum; sævitumque persæpe ab illis igni & ferro in finitimas regiones. Quin abjecto Childerico Merovingici generis postremo Francorum Rege, ad Majores-domus devolutum est regium nomen, quod ipsum eis solum deerat: nam regia potestate jamdudum gerebant omnia. Pippinus, alterius familiæ caput, rebus fortiter gestis & populi studio thronum conscendit, eumque postea Carolus ejus filius, re & cognomine Magnus, imperatoria dignitate extulit, Germaniæ provinciis plerisque subactis. Denique Britannia insula per varios Heptarcharum motus jactata, a Danis misere lacerata vertente sæculo est. Europæ status,

3. In tanto rerum turbine quam afflicta publica res litteraria fuerit, docent nos illius temporis qualiacumque monumenta, maxime historica, quæ veluti quibusdam pannosæ imperitiæ centonibus a sese divulsis constant. Ex hoc Auctorum sordidorum numero excipiendi sunt viri pro ea ætate summi, Beda Venerabilis, Paulus Vvarnefridi, Ambrosius Autpertus, Albinus seu Alcuinus Flaccus, & si qui alii Ordinis nostri lumina. Carolo Magno imperante Musis honos restitui cœpit, rediitque avita celebritas; paullo post Nortmannorum tempestate rursus infeliciter violata. rei litterariæ,

4. Verum pro instituto nostro satius fuerit, Christianæ ac monasticæ Reipublicæ faciem considerare: que utraque nihilo minus rerum variarum fu- Ecclesiæ,

biit vices. Dum enim Græcorum Imperatores funestum imaginibus sacris bellum indicunt, Latinam itidem Ecclesiam istius controversiæ pervadit tumultus. At ex adverso Scoti, agentibus sodalibus nostris, schismate deposito catholicis partibus accedunt. Et eodem fere tempore, quo Christiana Religio in Hispania Sardiniaque propemodum exstincta est; Germania idolorum cultum per Bonifacium nostrum perque socios ejus abjecit: quasi *diminutio illorum*, ut verbis utar Apostoli, fuerint *divitiæ gentium*.

& Ordinis S. Benedicti. 5. Dum majores nostri sarciendis Christianis rebus operam & sanguinem impendunt, etiam in populos recens ad Fidem adductos inferunt Benedictinæ Regulæ cultum, qui bellorum tumultu afflictus in Gallia, per Saracenos eliminatus ex Hispania est. Movit Romanos Pontifices tam ardens & arduum nostrorum studium in rem Christianam: eisque visum operæ pretium est, ut denuo excitaretur primarium illud seminarium, Casinense inquam Monasterium, jamdudum sub ruinis per Langobardos inflictis jacens, quod tam eximiæ propagini originem dederat. Id negotii per Petronacem cura Gregorii Papæ junioris incœptum, Gregorius tertius promovit, Zacharias porro feliciter absolvit. Tuncque factum est, ut ex sacro illo Asceterio Sturmius & Willibaldus in Germaniam, Carolus Magnus in Galliam purioris Religionis disciplinam derivarint.

6. Hæc breviter ob oculos posita, paullo fusius explicare juvat, agendumque in primis de schismare Scottorum: tum de Germaniæ ad Fidem accessione, deque Ecclesiis cathedralibus & litterarum Academiis in ea institutis ac de cultu soli Germanici per nostros: quibus rebus succedent observationes Ecclesiasticæ, Monasticæ, & Historicæ ex his Actis eruendæ.

§. I.

De Scottorum discidio per Benedictinos sublato: ubi de Tonsura laicorum, Clericorum, & Monachorum.

Dissensio de Paschate, tonsura, &c. 7. EA est humanæ societatis indoles ac natura, ut constare nequeat sine quadam æqualitate & convenientia morum. Id luculenter etiam probatur in rebus sacris, in quibus ejusdem Religionis homines alligari necesse est sacramentis ac ritibus certis: quibus neglectis aut violatis, solvi ac dividi Religiones oportet. Hujusce rei experimentum ab ipso pene Ecclesiæ nascentis exordio patuit in paschalis festi celebratione, quam diversi Christianorum cœtus alii alio die servabant: ac prope factum est, ut unius diei discidium Ecclesiæ corpus unionemque divelleret. Recruduit controversia illa per Brittones & Scottos in Britannia & Hibernia insulis, eoque demum evasit, ut Brittonum pertinacia sanguine mille ducentorum Monachorum frangi aut expiari non potuerit. Cum enim Augustinus, a Gregorio Magno in Brittaniam missus, modis omnibus tentaret, ut Brittones ad rituum Romanorum concordiam revocaret, nec tamen ab susceptis semel institutis recedere vellent; tandem Ethelfridus Rex in eos (uti prædixerat Augustinus) exercitum movens ad civitatem Legionum, „ cum videret Sacerdotes eorum qui ad exorandum Deum pro milite bellum „ agente convenerant, seorsum in tutiore loco consistere; in hos primum arma „ verti jubet: exstinctisque eorum qui ad orandum pro Brittonibus ex Ban„ chorensi Monasterio confluxerant viris circiter mille ducentis, postea ceteras „ nefandæ militiæ copias delevit, testante Beda in historiæ libro secundo, capite secundo. *Dicebat autem eis Augustinus quod in multis quidem nostræ consuetudini, immo universalis Ecclesiæ contraria geritis: & tamen si in tribus his mihi obtemperare vultis, ut Pascha suo tempore celebretis; ut ministerium baptizandi, quo Deo renascimur, juxta morem sanctæ Romanæ & apostolicæ Ecclesiæ compleatis; ut genti Anglorum una nobiscum verbum Domini prædicetis; cetera quæ agitis, quamvis moribus nostris contraria, æquanimiter cuncta tolerabimus.* Hæc ergo discidii præcipua capita, quæ similiter Scottos in Hibernia degentes ab Romanis dividebant.

bant. Accedebat etiam de Tonsura dissensio non levis, quam Brittonibus ac Scottis adversus Romanos communem fuisse existimo. Eam quæstionem pacis gratia dissimulavit Augustinus: quæ tamen aliis haud levis momenti visa est, ut patet tum ex epistola Ceolfridi Abbatis ad Naitonum Nortanhumbrorum Regem, tum ex Pœnitentiali Theodori Cantoariensis Episcopi, cujus hæc verba: *Qui ordinati sunt a Scottorum vel Brittonum Episcopis, qui in Pascha, vel tonsura catholica non sunt adunati Ecclesiæ; iterum a catholico Episcopo confirmentur. Similiter & Ecclesiæ quæ ab ipsis ordinantur, aqua exorcizata adspargantur, & aliqua collectione* * *confirmentur.* Immo longe ante eos Patricius: *Si quis est Clericus, cujus capilli non sunt tonsi Romano more, debet excommunicari:* quæ verba leguntur in manu-scripta collectione Canonum Hibernicorum, quæ penes nos est, libri quinti capite septimo. Parva nunc res, & quæ vix serio agenda videri possit, tunc ingenti certamine insulares illos accendit. * idest collecta

8. Contra eas Brittonum ac Scottorum ineptias stilum ac zelum exercuere non pauci. Primus post Augustinum occurrit mihi CUMMIANUS, e Scottorum grege Monachus: qui ad Romanas partes adjunctus, rationem facti sui reddit Segieno Hiiensi Abbati. Exstat ea epistola de controversia paschali inter Hibernicas ab Usserio vulgatas: qua in epistola valide refellit Auctor populares suos consensu Ecclesiæ universalis. *Quid autem pravius*, inquit, *sentiri potest de Ecclesia matre, quam si dicamus, Roma errat, Hierosolyma errat, Alexandria errat, Antiochia errat, totus mundus errat: soli tantum Scotti & Brittones rectum sapiunt?* Meminit etiam idem Auctor Synodi in campo *Lene* a majoribus suis habitæ, ac factæ definitionis, *ut Pascha cum universali Ecclesia in futuro anno celebrarent. Sed non post multum surrexit quidam paries dealbatus, traditionem seniorum servare se simulans, qui utraque non fecit unum; sed divisit, & irritum ex parte fecit quod promissum est.* Cummianus iste mihi videtur non alius esse a Cummeneo Albo, qui librum de vita sancti Columbæ Abbatis a nobis in Sæculo primo editum posteris mandavit circiter annum sexcentesimum trigesimum. Segienus enim seu Segianus Abbas, cui librum de paschali controversia inscribit Cummianus, Hiiensi Monasterio præfuit ab anno sexcentesimo vigesimo secundo ad quinquagesimum secundum, uti ex Annalibus Ultoniensibus probat Usserius. a nostris impugnata.

„ 9. RONANUS dein, natione quidem Scottus, sed qui in Galliæ vel Italiæ partibus regulam ecclesiasticæ veritatis edoctus fuerat, Lindisfarnenses „ Monachos Scoticorum rituum sectatores exagitavit, auctore Beda in historiæ libro tertio, capite vigesimo quinto. Is quippe cum Finano Episcopo „ confligens, multos quidem correxit, nequaquam tamen Finanum emendare „ potuit.

„ 10. Defuncto Finano, cum COLMANNUS in Episcopatum successisset, „ & ipse missus a Scotia; gravior de observatione Paschæ, necnon & de aliis „ ecclesiasticæ vitæ disciplinis controversia nata est. Mota ergo quæstione de „ Pascha vel tonsura, vel aliis rebus ecclesiasticis, ob id in Monasterio Streaneshalensi indicta Synodus anno sexcentesimo sexagesimo quarto. Post longam Colmanni & Wilfridi concertationem, auditis utriusque partis suffragiis, Osvvius Rex in gratiam Wilfridi sententiam tulit. Erat tum Vvilfridus Sacerdos in Monasterio HRipensi, ex quo paullo ante ejecti Scotti, *qui data sibi optione magis loco cedere, quam suam mutare consuetudinem volebant.* Quorum exemplo *Colmannus videns spretam suam doctrinam sectamque esse despectam, assumtis his qui se sequi voluerunt, idest qui Pascha catholicum & tonsuram coronæ (nam & de hoc quæstio non minima erat) recipere nolebant, Scotiam*, idest Hiberniam *regressus est.* Monachi Romani seu Benedictini agente Vvilfrido in locum eorum inducti. Hic finis Synodi ac disputationis, quam Beda fusius commemorat in libri tertii capitibus vigesimo quinto ac sequenti.

11. Quarto loco per ADAMNANUM Presbyterum & Abbatem Hiiensium Monachorum, qui legationis gratia missus in Angliam Romanos illic mores didicerat, *plurima pars Scottorum in Hibernia, & nonnulla etiam de Brittonibus in Brittania, ecclesiasticum paschalis observantiæ tempus suscepit*, inquit Beda in libri

quinti capite septimo-decimo. *Attamen suos qui erant in insula Hii, quive erant subditi Monasterio, ad veritatis callem perducere non valuit*. Id factum paullo post annum sexcentesimum nonagesimum probat caput sextum-decimum ejusdem libri.

12. Secuta est dehinc ejusdem quæstionis agitatio auctore ALDHELMO tum Abbate Maldunensi, qui jubente Synodo incerti loci epistolam adversus errores Brittonum scripsit, eam scilicet quæ exstat inter Bonifacianas ordine centesima vigesima nona.

13. Sexto loco memorandus venit CEOLFRIDUS Abbas Girvvensis & Vviremuthensis: cujus eruditam epistolam ad Naitonum Pictorum Regem commemorat Beda in capite vigesimo secundo libri quinti, cujus lectione epistolæ effectum est, ut *Rex surgens de medio Optimatum suorum consessu genua flecteret in terram, Deo gratias agens, quod tale munusculum de terra Anglorum mereretur accipere: voluitque perpetuo Paschæ tempus observare cum universa gente sua, & accipere tonsuram, quam plenam esse rationis audierat*.

14. Postremo anno insequente, uti Beda proximo capite addit, *illi quoque qui insulam Hii incolebant Monachi Scoticæ nationis, cum his quæ sibi erant subdita Monasteriis ad ritum Paschæ ac tonsuræ canonicum perducti sunt*, opera scilicet EGBERTI Monachi Angli, qui in Hibernia peregrinus degebat. Hunc tandem exitum habuit diutina illa altercatio: tametsi aliquas inolitæ superstitionis reliquias in Cambria penes Brittones perseverasse, auctor est Usserius in historia de antiquitatibus Britannicis, patetque tum ex Bedæ libro quinto, capite vigesimo quarto, tum ex Bonifaciana epistola centesima vigesima nona. Sic unius diei quæstio Ecclesiam detinuit per annos fere sexcentos: & tria minimum sæcula vix fuerunt satis componendæ hominum rixosorum coronæ.

15. His ego gratiora dictis alia esse scio: sed in rebus istis, etsi minutioribus, diligentiam religioni tribuere præstat, quam voluptati, maxime cum videam id argumenti, quod incidit in propositum nostrum, a nemine hactenus satis explicatum esse. Porro in ea controversia mirari subit naturam ingenii humani: cujus præjudicia, ubi per speciem religionis in animum irrepserint, modum pati nesciunt, dum accedit fervor disputationis & victoriæ ambitio: fitque plerumque, ut ritibus ab humano sensu profectis cedant sanctiores leges charitatis & necessitudinis Christianæ. In his vero casibus, sicut ab Ecclesiæ catholicæ sententia recedere nemini licet; ita convenit Ecclesiæ Pastores sic moderari auctoritatem suam, ut nec imbecilles animos, propriis sensibus nimium addictos, incaute provocent ad secessionem, nec in levibus causis pariant grande malum. Certe quod Brittones ac Scottos ab Ecclesia catholica sejunxit, si res magni momenti non fuit, non tamen minus commendat operam sodalium nostrorum, qua effectum est, utrique ut populi a Romana Ecclesia jamdudum aversi, ad pacem & concordiam revocarentur.

Regula S. Benedicti a Scotis recepta:

16. Postquam Scotti ac Brittones Romanis cæremoniis adsueverunt, accessere etiam Monachi utriusque gentis ad Benedictinæ Regulæ instituta, quæ sanctus Augustinus in Britanniam intulerat. Id non obscure significat Beda in historiæ libro quarto; capite itidem quarto, ubi agit de duobus Monasteriis a Colmanno in Hibernia exstructis, *quorum unum Mageo vocatum, usque hodie*, inquit *ab Anglis tenetur incolis: & conversis jamdudum ad meliora instituta omnibus egregium examen continet Monachorum, qui de provincia Anglorum ibidem collecti, ad exemplum venerabilium Patrum sub Regula & Abbate canonico in magna continentia & sinceritate proprio labore manuum vivunt*. Quibus verbis significat Beda, eamdem tum Monachis Hibernicis fuisse Regulam quam Anglicanis, qui ab Augustino Regulam sancti Benedicti acceperant. Certe quotquot postea in Galliam trajecere Monachi Scotti, (accesserunt vero quamplurimi) admittebantur omnes in Monasteria nostra, aut si qua condebant ipsi,

ipſi, ea Benedictinis inſtitutis conformabant. Teſtes ſunt eam in rem Sancti Findanus Recluſus & Euſebius in Monaſterio Sancti Galli, Marcus Epiſcopus qui in Sueſſionico S. Medardi Cœnobio ætatem exegit, ſæculo nono. Sancto Forannanus auctor Monaſterii Valciodorenſis, & Fingenius Abbas Mettenſis, ſæculo decimo. Marianus Scottus & alii innumeri, ſæculo undecimo. Hinc Monaſteria permulta Ordinis Sancti Benedicti in gratiam Scottorum ædificata, Sancti Martini Colonienſe, Ratiſponenſe, Erfordenſe, Sancti Jacobi Wirtziburgenſe, & alia non pauca in Germania. Huc etiam ſpectat id quod refertur in libro de vita Bernardi Abbatis Tironenſis de Roberto quodam nobiliſſimo viro, *qui in litore maris Hibernici juxta Teni fluvium, prius quidem cellam, poſtea vero duodecim cum Abbate impetratis e Tironio Monachis Cœnobium compoſuit*. Idipſum David Scottorum Rex in Regno ſuo magnificentius exſecutus eſt. Lege Vitam ſancti Malachiæ Archiepiſcopi Hibernici auctore Bernardo Clarevallenſi Abbate.

17. Occaſione Scoticæ tonſuræ viſum eſt hoc loco quædam obſervare de Tonſura, quæ tum a laicis, tum a Clericis Monachiſve eo tempore uſurpabatur. Laicorum tonſura penes Europæos, alia puerorum erat, alia adultorum. Pueri capillum intonſum aliquamdiu gerebant; poſtea cincinnos a eapite eorum demetebat Epiſcopus, aut certe is qui *Pater ſpiritalis* ob hoc dicebatur. Sic Conſtantinus Imperator, cognomento Pogonatus, *mallones capillorum* Juſtiniani & Heraclii filiorum direxit ad Benedictum Papam ſecundum: ſic *Carolus Princeps Francorum, Pippinum ſuum filium ad Liudprandum* Langobardorum Regem *direxit, ut ejus juxta morem capillum ſuſciperet: qui ejus cæſariem incidens, ei Pater effectus eſt*, inquit Paulus Warnefridi in libro ſexto de geſtis Langobardorum, capite quinquageſimo tertio. Ab eo, ut puto, tempore Reges Francorum capillos in orbem compoſitos geſtarunt: „ nam antea, teſte Agathia, ſollemne erat Francorum Regibus intonſam „ habere comam a pueris, involitantibus utrimque in humeros capillorum „ cirris, anterioribus capillis a fronte diſcriminatis. Quippe in cereis Regum Carolovingorum iconibus, quas vidi bene multas, capilli in orbem æquati ad humeros uſque apparent. Ritus ille tondendi pueros profectus videtur a paganis, qui plerique primum puerorum eapillum alicui deorum ſuorum deciſum offerebant. Apud Græcos in more poſitum erat, teſte Plutarcho in Theſeo, ut ex ephebis qui exceſſerant, profecti Delphos comæ primitias Apollini ſacrarent. Apud Judæos ex voto etiam comam promittebant Nazaræi, ac finito voti tempore, in ignem ſacrificii pacificorum Hieroſolymis detonſam eam ponere jubebantur: quamquam votum iſtud adultis potius competebat, ut patet exemplo Pauli, qui cum eſſet Cenchris, erinem totondiſſe ex voto perhibetur. An mos iſte in pueris ab initio Chriſtianæ Religionis frequentatus ſit, non facile dixerim: cum nulla fere iſtius rei exempla legantur ante ſæculum octavum, quo id *ex more* factum dicitur. Exſtant in Ordine Romano plures orationes *ad capillaturam incidendam* & *ad puerum tonſurandum*, aliæ ab eis quæ *ad Clericum faciendum* adſignantur. Priores videntur uſurpatæ fuiſſe in ſollemni iſto ritu, quo pueri primum tondebantur extra ordinem Clericorum, qui a pueris illis corona ſecernebantur. Ut pueris primam comam, ſic adultis barbæ primitias reſecabant Patres ſpiritales. Nimirum Paulus Vvarnefridi in libro quarto de geſtis Langobardorum, capite quadrageſimo, auctor eſt, Gregorium Patricium Romanorum malo animo promiſiſſe Taſoni Giſulfi Forojulienſis Ducis filio & heredi, *ut ei barbam, ſicut moris eſt, incideret, eumque ſibi filium faceret*. Denique Anaſtaſius vulgatus in Vita Hadriani Papæ ſcribit, Langobardos complures, poſtquam a Carolo Magno ſubacti ſunt, facto ad beatum Petrum confugio, Hadriano Papæ ſeſe tradidiſſe, *& more Romanorum tonſuratos fuiſſe*. Erat ergo alia Romanorum, quam Langobardorum tonſura. Locum hunc illuſtrat Herkempertus in Epitome, ubi Carolus Beneventanis Ducem Grimoaldum conceſſiſſe fertur eo pacto, *ut Langobardorum mentum tonderi face-*

Tonſura laicorum.

ret, chartas quoque nummosque sui nominis characteribus superscribi semper juberet. Vviticbindus in fine libri secundi de gestis Saxonicis notat Henricum Imperatorem, quod fuerit ei *prolixior barba, & hæc contra morem antiquum*. Hanc menti detonsionem probro semper habuere Græci, qui puerorum crines paullo post baptismum in figuram crucis tondere soliti sunt, & segmenta in sacrario reponunt, uti legitur in Euchologio & apud Symeonem Thessalonicensem. Lege Notas eruditas Caroli Fresnii Cangii domini in Joinvillæum.

18. Erat etiam tum Clericorum Tonsura triplex, Romana, Græcanica, & Scotica. Romanorum tonsuram eo tempore usitatam describit canon quadragesimus Concilii quarti Toletani, ut scilicet *omnes Clerici vel Lectores, sicut Levitæ & Sacerdotes, detonso superius capite toto, inferius solam circuli coronam relinquant*: qualem certe sodales nostri retinuerunt. Græci Sacerdotes & Monachi penitus detonsi erant rasisque similes, uti apud nos symphoniaci pueri, ad imitationem quidem (ut putabant) sancti Jacobi fratris Domini & Pauli Apostoli ceterorumque. Ita enim existimabat Germanus Patriarcha in Theoria sua. Ratramnus in libro quarto contra Græcos, capite quarto idem adfirmat de Clericis Græcis, quibus *mos inest barbam quidem non tondere, caput vero crine totum nudare*. Hinc est, quod Theodorus Græcus ac Græco more tonsus, a Vitaliano Papa in Britanniam missus, *exspectavit quatuor menses, donec illi coma cresceret, quo in coronam tonderi posset*. At vero Scottis mos erat, anteriorem capitis partem capillis nudare ab aure ad aurem, posteriori intonsa. Unde Simoniaca eorum tonsura dicebatur, qualis scilicet Simoni mago aliisque hominibus calvis sponte nascitur: qualis erat etiam Abantibus populis apud Homerum, quos propterea ὀπιθεκόμους appellat.

a quibus collata.

19. Tonsura clericalis ad sæculum usque decimum conferebatur non solum ab Episcopis, sed etiam ab Monasteriorum Præfectis & a Presbyteris. Concilii Cabilonensis secundi Patres capite septimo decernunt pœnitentiam canonicam in Episcopos & Abbates, *qui non in fructum animarum, sed in avaritiam & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines illectos circumveniendo totonderint*; itidemque *in ministros eorum, qui hoc fecisse convicti essent*. Ratherius, medio sæculo decimo Veronensis Episcopus, in sermone synodico Presbyteros suos alloquens; *Clericum*, inquit, *nemo vestrum sine licentia faciat nostra*. Quod argumento est, Presbyteris eo etiam tempore licuisse Clericum facere tonsura imposita. Id amplius elucescit ex epistola Gilliberti Lunicensis Episcopi ad Prælatos Hiberniæ scripta circiter annum nonagesimum supra millesimum, in qua de Presbyteri agens potestate hæc dicit: *In absentia Episcopi potest benedicere coronam Clerici & velum viduæ*. Ergo usque ad id tempus rasilem coronam Presbyteri conferebant absente Episcopo. Immo etiam sæculo nono laici, quod antiquitus passim usurpaverant, id sibi arrogabant nonnumquam. Nam Letaldus Monachus in libro de miraculis Sancti Maximini Abbatis laudat Simonem quemdam Mitiacensem Monachum, Reliquias sacras in collo portare jussum adversus eos, qui Monasterii colonis molestiam facessebant. *Cui ministerio*, ait Letaldus, *præfuit venerabilis Simon nomine, a laico quidem tonsuratus, sed modestiæ & gravitatis moribus non improbabiliter adornatus*. Quibus verbis satis intelligitur, jam tum improbari cœptam tonsuram a laicis collatam: sed tamen non omnino rejectam fuisse. Et quidem Gerardus Aureliacensis Comes eo tempore, barbam, idest cæsariem sibi *in modum coronæ* rasit, quam *tiara* vertici imposita dissimulabat. Quæ si huic rei probandæ minus apposita & clara videntur, saltem constat tonsuram a laicis collatam valuisse ad Clericum faciendum sæculo septimo, quo peregrini quidam Judocum adhuc laicum totondisse & Clericum fecisse perhibentur. Ceterum non adsentior Joanni Morino doctissimo Oratorii Presbytero, qui in Exercitatione quinta decima de sacris Ordinationibus, capite tertio existimat, tonsuram clericalem nonnisi cum Ordine Lectoratus aut Ostiariatus con-

conferri solitam, nec seorsum dari cœptam esse ante sæculum septimum. Rem aliter persuadet factum Pauli Emeritensis Episcopi sæculo sexto, qui FIDELEM puerum, sororis suæ filium, primum quidem *tonderi præcepit* : deinde *per singulos gradus* eum perducens, Diaconum ordinavit, uti Paulus alter Emeritensis Diaconus scribit in libro de Patribus Emeritensibus, capite quinto. Enimvero etsi verum sit, tonsuram non raro cum extremo Ordine collatam ante istud tempus fuisse; tamen ævo Gregorii Turonici Episcopi, qui sub finem sæculi sexti decessit, idem erat tonderi ac Clericum fieri, ut pluribus in locis demonstravi in Præfatione Sæculi nostri secundi. Unde & Monachi ob tonsuram Abbatum manibus traditam Clerici censebantur.

20. Procedente nihilo minus tempore, quisquis attondebatur in Monachum, non continuo Clericus dicebatur : sed ii soli qui præter decurtatos capillos etiam rasilem coronam gerebant. Id apparet ex Vita sancti Wlmari Abbatis hoc in Sæculo edita, qui primo factus Monachus, non tamen Clericus, eo quod illiteratus erat, postea eruditione accedente factus est *Clericus*. Duravit discrimen istud inter Monachos ad sæculum usque duodecimum, ut patet ex libro de gestis Bernardi Abbatis Tironensis, ubi fit mentio cujusdam non Sacerdotis, qui tamen in sæculo exsistens, *sacerdotali usurpaverat fungi officio*. *Is ad Bernardum veniens, habitum monachalem suscepit. tandem ad extrema veniens, benedictionem coronæ, quam necdum acceperat, cum Viatico accepit, & obiit*. Qui sine corona monasticum suscipiebant habitum, ii *Monachi laici* dicebantur. Tonsura Monachorum.

21. Quocirca observare juvat, olim in unoquoque Ordinis nostri Cœnobio non unum fuisse Monachorum genus. Erant enim alii pueri *Oblati*, ex voto parentum Deo consecrati, quibus sæculum repetere non licebat. Erant & *Conversi*, aliis *Novitii* & *Pulsantes* appellati, ii scilicet qui in adulta ætate a moribus sæculi ad monastica instituta convertebantur, testante in primis Fructuoso Bracarensi Episcopo in Regula Monachorum; diversi omnino ab his, quos modo Conversos appellamus. Nam Conversi illi choro addicti erant, & ad Ordines sacros, quum poscebat res, promovebantur : cum recentiores Conversi externis tantum officiis inserviant, sacrorum ministeriorum expertes. Ab his etiam distincti erant Monachi *Laici*, dicti etiam aliquando *Conversi* : qui etsi primo exterioribus curis occupabantur, (unde & *Ministeriales* a Smaragdo vocantur in regulæ caput trigesimum quintum) postea tamen ad clericalem statum faciebant gradum, quum id moribus suis promerebantur. Eo in ordine vixere sanctus Wlmarus superius laudatus, qui deinde Monachus Clericus & Abbas factus est; Gingurianus & Gulstanus Ruienses Monachi piissimi, quorum gesta in Vita sancti Gildæ Abbatis Sæculo primo perstringuntur, & alii quamplures. Utrique Monachi, Conversi videlicet ac Laici, post annuam probationem deposita coma exuebant sæcularem habitum, & religiosum suscipiebant. Ejus rei argumentum habemus in Regula Magistri, capite nonagesimo, ubi præcipit reservare *vestes sæculares*, quibus exuti fuerint tam Laici, quam Conversi *firmati*, idest admissi. Et tamen Laicorum Monachorum vestis (ut quidem existimo) aliquantum ab aliis diversa erat, uti etiam nunc apud Cartusianos. Præter istos erant & *Monachi ad succurrendum*, qui scilicet urgente mortis periculo monastica insignia pœnitentiæ publicæ animo expetebant, eoque pacto saluti suæ optime consultum ac succursum iri persuasum habebant. Talis fuit Lotharius Augustus, Ludovici Pii filius, qui æger Prumiæ Monachus factus est, ac paullo post obiit anno octingentesimo quinquagesimo quinto, ut Annales Bertiniani & Mettenses cum Reginone docent. De his agit Udalricus in libro secundo Consuetudinum Cluniacensium capite vigesimo octavo, ubi postquam dixit, Novitios tribus a professione diebus capite operto summum tenere silentium, hæc subdit : *Si quis infirmus & (ut ajunt) ad succurrendum benedictionem acceperit, & pro infirmitate silentium tenere non potuit, cum aliis qui benedicuntur capita contegentibus ipse quoque contegit, & omnia quæ illi faciunt, eo triduo similiter facit, ut quod*

prius omissum erat suppleatur. Eo in numero haberi voluit Goslenus, auctor Monasterii Josaphatensis prope Carnutas *: quem cum Abbas & Monachi votivo favore recepissent, Gosleno Episcopo jubente & præsente prædictus Abbas Girardus jura monachatus, sicut mos est, ad succurrendum in eo complevit : qui monachali habitu vestitus, brevi postea tempore transacto vitam exuit*. Exstat in libro cæremoniarum ejusdem Cœnobii *Ordo ad visitandum infirmum ad succurrendum*, in quo plures orationes ad postulandam ægroti sanitatem referentur. Qui suscepto hoc modo habitu monastico postea convalescebant, iis sæculum repetere nefas erat. Secus si fecissent, apostatæ censebantur & a recto tramite prolapsi : qua de re legenda est Præfatio in Sæculum primum. Alii fuisse mihi videntur *Fratres ad succurrendum*, ii nempe qui suffragiorum participes facti inscribebantur Monasteriorum tabulis, ob id *Fratres conscripti* appellati. Sic Joannes Comnenus Græcorum Imperator in Necrologio Abbatiæ Martinianæ apud Laudunum locum habet in hæc verba : 15. *Kal Maji, commemoratio Joannis Imperatoris hujus Ecclesiæ Fratris ad succurrendum*, in Appendice ad Guibertum. Et erant etiam in virorum Monasteriis *Monachæ ad succurrendum*, & in puellarum Cœnobiis *Monachæ Laicæ*. Io litteris primariis de institutione Vallis-Scholarium, quas litteras Acherius noster in Spicilegii tomo octavo publici juris fecit, hæc leguntur : *Mulieres ad habitum suum non recipient nisi in extremis, & quæ forte apud eos sibi elegerint* * f. hanc *sepulturam, & tunc * ad præsentationem sui plebani*. In Necrologio Argentogilensi, quod ex vetusto Dionysiano exceptum est, memoratur *quinto Kalendas Februarii Feliciana Monacha ad succurrendum*. De Monachabus Laicis unum sufficit testimonium ex libro secundo de miraculis sancti Dionysii hic editis, in capite vigesimo quinto, ubi duæ Sanctimoniales Argentogilensis Parthenonis a sacro igne in mammillis sanatæ dicuntur, *quarum altera Deo sacrata, altera Laica fuit*. Monachæ Deo sacratæ velo suscepto, Laicæ solo habitu religioso ao modesto castitatem profitebantur. Monachis Laicis successerunt Conversi recentiores, apud Cistercienses primum admissi; dein apud quosvis alios Religiosos & Sanctimoniales propagati : quos *illiteratos* vocat Petrus venerabilis Abbas Cluniacensis in libri quarti epistola octava-decima, & in Statuto vigesimo quarto *Conversos barbatos*. Denique erant in utriusque Cœnobiis *Reclusi* ac *Reclusæ*, de quibus alias erit dicendi locus. Qualem inter se ordinem servarent omnes, docet Lanfrancus in Decretorum capite quarto, ubi ita pompam sacram Dominica Palmarum fieri solitam instruit, ut post Cruciferos *sequantur duo Subdiaconi portantes duos textus Evangeliorum : post quos Laici Monachi, deinde infantes eum magistris : post quos ceteri Fratres præcedentes Abbatem, qui ultimus procedit*.

22. Ergo, ut exponere cœperam, Monachi Clerici cum Monachis Laicis conveniebant in detonsione capillorum; ab eis secernebantur discrimine coronæ, quæ Monachis tantum Clericis ac litteratis concedebatur. Omnibus vero ab ioita professione tondebatur non solum coma, sed etiam barba. Sic enim in Vita sancti Vvillelmi ex Comite Monachi Gellonensis legitur *: Vvillelmus Comes auro textis depositis vestibus, per Dei gratiam sollemniter benedicitur : totus ille in eo sacer ordo perficitur ; coma nobili, barba venerabili deposita & Deo consecrata, veste apostolica instar crucis induitur*. Quid sit Deo consecrare præsegmina capillitii & barbæ, docet nos sanctus Aurelianus Arelatensis Episcopus, ita scribens in Regulæ suæ capite quarto : *Si quis laicus tonsurandus est, de capillis illius in confessionem*, hoc est in locum sacrum sub altari, *mittatur, quæ ei in testimonio sit*. Coronam insuper Abbas Monachis litteratis benedicebat, idest conferebat in ipsa professione : quæ corona clericalis censebatur etiam apud Græcos. Id tamen ita definiunt Patres Concilii septimi, ut qui tonsuram a pueris acceperant, ante acceptam Episcopi manuum impositionem, in suggestu Lectoris officium, quod erat Clerici munus, non exercerent etiam apud Monachos *: Lectoris autem manuum impositionem liceret in proprio Monasterio etiam soli unicuique Abbati facere, si ipsi Abbati scilicet ab Episcopo manus fuisset imposita*, ipseque Abbas fuisset *Presbyter*, ex canone quinto decimo. Valuit pro tonsura clericali benedi-

nedictio coronæ per Abbates Monachis collata adusque sæculum duodecimum, ut superius vidimus ex Actis Bernardi Abbatis Tironensis, patetque etiam tum ex Theodoro Balsamone in canonem sextum Synodi Carthaginiensis, tum ex libro secundo consuetudinum Cluniacensium capite primo in hæc verba. *Ad majorem Missam finita letania ducendus est Laicus in chorum, & sella contra altare majus posita sedere jussus, & abscissa coma coronatur, barbaque detonsa tirocinio Christi insignitur.* Ubi etiam vides non solum detonsam a Prælato comam, sed etiam barbam: quo in negotio nonnumquam alii cooperabantur Abbati, uti beato Mauro in Floro tondendo Rex Theodebertus, qui *primus post eum de coma capitis Flori totondisse* perhibetur. Ab eo tempore, nimirum a sæculo duodecimo, Clericos tondendi officium Episcopis reservatum videtur. Certe Petrus ex Cellensi Abbas Remigianus factus, ad Petrum Cardinalem sancti Chrisogoni mittit Crispinum quemdam ad suscipiendam ab eo coronam, scripta epistola sexta-decima libri septimi, cujus hæc verba: *Magister Crispinus Clericus & amicus noster est: æque desiderat esse vester. Ecce Parisius ad scholas vadit, sed & ubique nomen vestrum super se invocari postulat .·.·.·. Præ ceteris hoc unum ad præsens postulat, ut de manu vestra primitias Clericatus, idest coronam accipiat*: & epistola octava-decima de eodem ad eumdem; *Habeat itaque vos dominum, & signo Clericatus a vobis suscepto patronum & auctorem hujus ordinis habeat.* In summa, secundum Romanos Clerici & Monachi attondebantur in orbem, alii toto fere capite in coronam, alii summo vertice ad cutem raso, & brevi circulo ibi designato, non (uti modo fit a Clericis) in occipitio. Et quidem Monachi ante annos octingentos alii majorem coronam, minorem alii præferebant: quod adverti in pluribus picturis eo tempore factis, quales sunt eæ quas exhibuit Brovverus in libro secundo Fuldensium antiquitatum, capite sexto-decimo. De Tonsura plura qui volet, adeat Salmasium in prolixa epistola de coma & cæsarie, in qua id argumenti copiose & erudite pertractavit: tametsi io nonnullis non bene divinavit. Nam quod ait antiquos Monachos tonsos non fuisse, vel eo solo resellitur, quod Julianus, Apostata dictus, antequam Cæsar a Constantio Augusto fratre patrueli fieret, ad cutem usque tonsus monasticam vitam simulavit, *ἐγχρῷ τε κειράμενος ὁ τῶν μοναχῶν ὑπεκρίνετο βίον*, testante Sozomeno in historiæ libro tertio, capite primo. Et Pachomius in Regulæ suæ capite nonagesimo sexto admittit tonsuram: siquidem præcipit *ut nullus attondeat caput absque majoris imperio*: nimirum ut non quovis tempore pro libito, sed statis intervallis tonsionem renovarent: quod etiam hodie in Cœnobiis statutum viget.

§. II.

De Germania per nostros ad Christianam Religionem adducta, deque Monasteriis in ea institutis.

23. QUATUOR potissimum beneficia Ordini nostro Germania referre debet accepta: nempe conversionem gentis ad religionem Christianam, Ecclesiarum cathedralium institutionem, scientiarum disciplinam, soli cultum & ornatum: de singulis agendum paucis. Germanorum accessio ad Ecclesiam,

24. Gemebat rigebatque sub veterno superstitionum indurata Germania: cujus populi per omnes Europæ plagas effusi, nihil nisi arma noverant. Inde Gothi, Vandalique, Rugi, Heruli, atque Turcilingi, necnon etiam aliæ feroces & barbaræ nationes prodierunt, tantum a ceterarum gentium more ac natura dissentientes, ut quæ ceteræ pro religionibus suis, istæ contra omnium religiones bella susciperent. Istius gentis conversio tentata non semel: at innata indigenarum feritate semper impedita usque ad sæculum octavum, si forte Rheni accolas excipias, Bajoariosque, quos Theodorici Chlodovei Magni filii principatu Christianæ Religioni accessisse legimus. Id porro ma-

joribus nostris reservatum, qui sudoribus ac sanguine proprio ingentem Christo regionem comparaverunt. Rem in primis aggressus est sanctus Kilianus, Franciæ orientalis vocatus ob id Apostolus: dein Egbertus Presbyter & Monachus Anglus, sed nutu divino in proprium solum ab Oceano rejectus. Missi ab eo qui negotii periculum facerent, Suidbertus & ipse Monachus Anglicanus cum sociis duodecim: quorum opera Boructuarii ad fidem adducti, uti & Frisiones, adjutoribus Willibrordo & Wlframno. His subsidiarius accessit Bonifacius cum suis, qui Turingiam, Hassiam, Buchoniam, Sueviam, aliasque provincias Christi legibus imbuit, vere Germaniæ Apostolus nuncupatus: nec alius quis in id opus plus laboris impendit, nemo unus plus gloriæ inde retulit. *Primus omnium*, inquit Adamus Bremensis, *qui australes Germaniæ partes idolorum cultui deditas ad cognitionem divinæ ac Christianæ Religionis adduxit, erat Vvinfridus natione Anglus, verus Christi Philosophus, cui postea cognomentum ex virtute erat Bonifacius. Et quamvis alii scriptorum vel Gallum in Alemannia, vel Heimerammum in Bavaria, sive Kilianum in Franconia, seu certe Vvillibrordum in Fresia priores adserant verbum Dei prædicasse: hic tamen omnes alios, uti Paulus Apostolus, studio & labore prædicationis antevertit.* Agnovit tantum beneficium Germania quondam omnis, quum quatuor Ecclesiæ episcopales a Bonifacio erectæ suam quæque symbolam contulere Fuldensi Monasterio, in monumentum acceptæ per Bonifacium Fidei Christianæ, uti legitur apud Brovverum in libro tertio Fuldensium antiquitatum, capite undecimo. Hic numerandi essent Bonifacii discipuli & adjutores, Lullus, Burchardus, Willibaldus, & Wnebaldus Episcopi; Wigbertus Abbas cum sociis; feminæ sanctæ ac piæ Thecla, Lioba, aliæque Sanctimoniales. Addendi etiam Rudbertus Bajoariæ, Virgilius Carinthiæ Apostoli dicti, quorum Acta hic consulenda. Quid dicam de sancto Willehado Saxonum doctore? quid de Sanctis Anschario, Remberto, aliisque septemtrionalium populorum prædicatoribus? Hoc vero quantum est, quod tantus virorum apostolicorum numerus uno fere tempore ex uno Ordine nostro prodiit!

ad Ordinem S. Benedicti.

25. Dum Germaniæ populos ad Christianas partes adducere satagebant homines illi sanctissimi, etiam monasticæ rei curam gerebant non minimam, Cœnobia non pauca ædificantes, quasi arces munitissimas, quæ & sibi perfugia essent, & nascenti Religioni incunabula. Hinc Suidbertus Vverdense, Vvillibrordus Esternacense, Bonifacius Fritislariense; Fuldense, aliaque virorum; Bischofheimense virginum; alii alia Monasteria construxerunt. Iis in locis instituta est disciplina purior & sanctior, qualis certe apostolicos viros decebat. Bonifacius siquidem *locum silvaticum in eremo vastissimæ solitudinis, in medio nationum prædicationis suæ* elegit, *in quo Monasterium construxit Monachosque constituit sub Regula sancti Patris* BENEDICTI *viventes, viros strictæ abstinentiæ, absque carne & vino, absque sicera & servis proprio manuum suarum labore contentos.* Sic Fuldensis Monasterii primarium statum describit Bonifacius ipse in epistola ad Zachariam Papam. Hanc eamdem sine dubio vivendi normam etiam alia servabant Cœnobia ab ipso instituta, non solum virorum, sed etiam puellarum: quæ quanta cum integritate viverent in Parthenone Biscofheimensi, docet nos Rodulfus in Vita sanctæ Liobæ Abbatissæ. Nec in his solis viguit severum illud vivendi genus, sed traductum ad posteros est, etsi cum aliquo temperamento, non tamen sine magno fœnore gratiarum. Quamvis enim vini usum Pippinus Rex Monachis Fuldensibus concesserit, cetera tamen illibatus mansit disciplinæ vigor per multos annos; etiam in alia Monasteria, Hirsaugiam in primis propagatus. Abstinuere a cœna per totum annum iidem ad ætatem usque Marcvvardi Abbatis, idest ad medium sæculum duodecimum: nec ante quartum-decimum feminas in Ecclesiam suam admiserunt. Longum esset per singula discurrere Cœnobia, Gallense, Augiense, Corbejense, ceteraque permulta: in quibus non magis abundavit bonorum copia, quam sanctitas religionis. At postquam ex copia otio-

otiove lasciviere animi, cœpitque religio magnifice magis coli quam pie; tum demum sæcularium cupiditas involavit in bona Monasteriorum, quæ prius tota in cultum versa Numinis violari ducebant nefas. Successit inde tempestas hæreseos Lutheranæ, quæ pleraque Cœnobia nefarie protrivit, & reliquias exposuit in prædam alienorum. Sola fere, quæ tunc vigebat, huic cladi superstes fuit congregatio Bursfeldensis, quæ avitam majorum parsimoniam revocare studebat: ut intelligas, nullum esse validius præsidium ad tuenda Monasteria, quam sanctioris disciplinæ custodiam. Porro ex hoc superiorum temporum conspectu revincitur excusatio molliorum quorumdam hominum, qui solo patrio nimium indulgentes, putant illo in cœlo, in illa corporum conditione tolerari non posse temperatum moderatumque vitæ monasticæ institutum. Quam sane miserabilem excusationem refellit multorum experientia temporum, & sanctissimorum Germanicæ gentis hominum eximia frugalitas.

§. III.

De cathedralibus Ecclesiis in Germania per Benedictinos erectis & ordinatis: ubi agitur de Episcopis Abbatibus, seu de Episcopis Monasteriorum.

26. NON satis erat religiosioribus viris ædes in Germania statuisse, nisi etiam Episcopos & majores Ecclesias novellis Christianis viri illi apostolici providerent. Hinc Willibrordus Trajecti ad Rhenum, Rudbertus Saltzburgi, Corbinianus Frisingæ cathedras episcopales instituerunt: & Bonifacius facta sibi a Pontifice Romano potestate alias sedes constituit Wirtziburgi, Buriburgi, Erpesfurti, & Eisteti; Willehadus vero aliam Bremæ.

27. In Ecclesiis illis Monachi ab initio pro Canonicis instituti. Nec diffitetur Gretserus Presbyter Societatis JESU in libro primo Observationum in Vitæ sancti Vvillibaldi caput septimum-decimum, dum ait certum esse, Germanicum nomen *Munster*, quo multis in locis Ecclesiæ cathedrales appellantur, a Monasterio descendere: quia primi illi Canonici vitam monasticam profitebantur. Id etiam de Britanniæ insulæ basilicis majoribus observavit Marshamus in Præfatione ad Monasticon Anglicanum. Et quidem in Germania episcopales Ecclesiæ minimum septem paruere Monachis, in Anglia novem.

28. Nimirum Germanicum Imperium Benedictinos habuit aliquando in primariis templis Frisingensi, Saltzburgensi, Trajectensi ad Rhenum, Eistetensi, Vvirtziburgensi, Bremensi, & Ratisponensi. Ne sim nimius, id probavi de sex prioribus in Actis Corbiniani, Rudberti, Gregorii, Vvillibaldi, Burchardi & Vvillehadi hic editis: de Ratisponensi demonstrandum hoc loco. Arnolfus ex-Comite Monachus Cœnobii sancti Emmerammi in suburbio Ratisponensi, de Monasterio suo ita scribit in libro secundo de sancto Emmerammo. *Est quoque alia causa*, inquit, *propter quam non sunt constituti Abbates in prænominato Monasterio. Ex eo quippe tempore quo primum a beato Bonifacio apostolicæ Sedis Vicario juxta decreta canonum in Bajoaria ordinabantur Episcopi; vicissim sibi succedebant in hujus Episcopatu Monachi atque Canonici: ita ut si antecessor esset Canonicus, fieret successor Monachus, & iterum huic antecessori succederet Canonicus. Hæc consuetudo usque ad nostra permansit tempora. Episcopalis vero sedes erat apud sanctum Emmerammum usque ad tempora Caroli Principis, qui hanc restituit in civitatem, ubi prius erat*, nempe *in Ecclesiam beati Petri Apostoli*, & quidem *sub Simperto Episcopo*, uti idem Auctor tradit in libri primi capite quinto. Qualis fuerit tum Monasterii sancti Emmerammi disciplina, describit Arnolfus ipse in dialogo libri secundi. *Quod autem percontatus es, sub cujus Regula degerent, paucis absolvam. In primis ergo promissionem faciebant secundum Regulam sancti* BENEDICTI *coram Episcopo Abbatis vices agente. Dein licentiam dedit eis Episcopus dandi & accipiendi propter inopiam loci. Lineis camisiis utebantur seniores qui eas habere potuerunt; ceteri laneis utebantur, ob penuriam scilicet cilici-na-*

Ecclesiæ cathedrales in Germania.

narum vestium. Præpositus & Decanus Monasterium regebant post Episcopum. Qui majoris erant ætatis, habebant cellas seu caminatas, junioribus inter se divisis propter custodiam. Communiter pauperem annonam habebant: volatilia manducabant: cetera faciebant secundum consuetudines, quæ in Monasteriis regalibus ad id temporis fuerunt. Hæc Auctor ille gravis, qui sæculo undecimo floruit.

29. Prædictis Ecclesiis adjungenda est Magadaburgensis, quæ principio Monachos habuir, ut constat tum ex Chronico Ditmari Merseburgensis Episcopi, qui ibidem Monachus fuit; tum ex Magadaburgensi seu Saxonico, tum etiam ex litteris Ottonis Imperatoris a Meibomio relatis post Vvitichindi Annales: qua de re fusius agam, Deo dante, in Actis sancti Adalberti Magadaburgensis Pontificis primi in Benedictino Sæculo quinto. Denique adnumerandam iis etiam puto primariam sedem Mimigardefordensem, quam beatus Liudgerus a Carolo Magno designatus Episcopus instituit *in loco, cujus vocabulum Mimigerneford: ubi Domino ipse honestum construxit Monasterium sub Regula canonica Christo famulantium*, inquit Altfridus Episcopus in Liudgeri Actis, referendis Sæculo insequenti, ubi id accuratius expendendum. Sane *Regulæ canonicæ* nomine nonnumquam Benedictina significatur; & in Synodo quæ sancti Leodegarii seu Augustodunensis vocabulum præfert, *Ordo canonicus & Regula sancti* BENEDICTI pro eodem usurpantur, & porro *Monachi canonici* appellantur ii, quos Gregorius Papa quartus in Ecclesia sancti Callisti trans Tiberim collocavit. Lege Observationes in Acta sanctorum Gregorii Abbatis Trajectensis & Vvillehadi Episcopi Bremensis, ubi de misto monasticæ & canonicæ vitæ genere agendum.

In Anglia, 30. In Britannia insula Ecclesias principales ab ipsis receptæ Fidei primordiis etiam Monachis nostris addictas fuisse constat. *Augustinus enim & Laurentius*, inquit Ordericus Vitalis in historiæ libro quarto, *aliique primi prædicatores Anglorum Monachi fuerunt, & in Episcopiis suis vice Canonicorum (quod vix in aliis terris invenitur) Monachos pie constituerunt*. Id certum de Ecclesia Cantuariensi, cujus postea formam æmulatæ aliæ, Eboracensis, Lindisfarnensis, tum Hagustaldensis & Dunelmensis, Vvintoniensis, Norvvicensis, Roffensis, & Eliensis: de quibus alias dicendum erit uberius. Quod autem Ordericus dicit, vix in aliis terris extra Britanniam inveniri Ecclesias cathedrales a Monachis occupatas; id ait certe habita ratione sui temporis, quo pleræque Anglorum Ecclesiæ a Monachis regebantur: quum Germanicæ jam ad Canonicos migraverant: necdum enim (si non fallor) nostros admiserant Ecclesiæ Gallicanæ ante Joannis vigesimi secundi Papæ pontificatum, nisi forsan paucæ, ut Tullensis basilica S. Stephani, quam aliquando Monachis paruisse colligitur ex Actis S. Bellendis virginis hic editis. De ecclesia Toletana aliisque Hispanicis, uti & de Gallicanis, quas Monachi nostri quondam insedisse dicuntur, alias differemus. Eodem spectat Robertus Abbas de Monte in Appendice ad Sigebertum, cujus hæc verba ad annum centesimum quinquagesimum primum supra millesimum: *Sunt hodie in Gualia quatuor Episcopatus, in Anglia septemdecim. In octo eorum sunt Monachi in episcopalibus sedibus. Hoc in aliis provinciis aut nusquam, aut raro invenies. Sed ideo in Anglia hoc reperitur, quia primi prædicatores Anglorum, scilicet Augustinus, Mellitus, Justus & Laurentius, Monachi fuerunt. In aliis octo episcopalibus sedibus Canonici seculares, in una Canonici regulares.*

31. Nihil vero magis honorificum magnificumque ad decus & honorem Ordinis nostri est, quam quod in ipso universarum Ecclesiarum capite, Romanis dico Ecclesiis primariis, sodales nostri quondam sedem habuerunt: nimirum in Lateranensi, in qua constituti Casinates Monachi post cladem Monasterio suo a Langobardis illatam, ubi etiam exsistebant tempore Innocentii Papæ secundi, ut Baronius probat: & in ipsa sancti Petri Ecclesia, jubente Gregorio tertio, Monachi trium Ecclesiarum Romæ vigilias celebrabant: ut interim sileam de Ecclesia sancti Pauli, quæ ab annorum longa serie Benedictinos habuit, habetque ad nostram usque ætatem.

32. Huic

32. Huic quod præ manibus versatur argumento adfine est aliud de Abbatibus Monachisve nonnullis, qui in Cœnobiis insignioribus Episcopi nomen & officium gesserunt : quales fuere in Monasteriis sancti Martini Turonis, sancti Dionysii prope Parisios, Laubiensi in Belgio, & Hohenoviensi in Alesatia. Quid de istorum Episcoporum dignitate & officio statuendum sit, eruditi quærunt. Ego vero hac de re quod legendo adsequi potui, hic scribo. Episcopi Monasteriorum.

33. In eo quod tractamus sæculo Episcopi nomen traductum est ad Episcopos regionarios seu errantes, ad Monasteriales, ad Chorepiscopos, ad prædicatores divini verbi.

34. Episcopi regionarii, qui & vagantes & vacantes, Græcis σχολάζοντες & σχολαζόμενοι in Conciliis, Scotti plurimum erant ex Hibernia oriundi, quibus innata peregrinandi facilitas. Isti quod passivam ubique licentiam usurparent ordinandi ministros sacros, coerciti non semel, nec sic tamen omnino quieverunt. Eorum ordinationes irritas pronuntiant Patres Concilii Cabilonensis secundi capite quadragesimo tertio : quod ipsum antea statuerat Synodus Vermeriensis capite quarto-decimo *de Episcopis ambulantibus*, & post annos tres Vernensis capite tertio-decimo *de Episcopis vagantibus* inscriptum. Immo in Britannia insula prohibebantur Scotti a sacris faciendis : *quia incertum est nobis*, inquiunt Patres Concilii Celichitensis capite quinto, *unde & an ab aliquo ordinentur*. Fatendum est tamen ejusmodi Episcopos plurimum Ecclesiæ tum Gallicanæ, tum Germanicæ profuisse : tametsi nonnulli (ut fit) per speciem Evangelii prædicandi, & nomine, & officio abusi sunt suo.

35. Erat & aliud genus Episcoporum in Monasteriis exemtis ab ordine communi aliquibus. Cum enim Monasteriis illis cellæ (ut vocant) Ecclesiæque plures subjectæ essent, nec facile reperirentur Episcopi, qui munia sacra ab Episcopis gerenda iis in locis exercerent; provisum eo est, ut ex Monachis unus aliquis ordinaretur Episcopus ad id præstandum. Eam institutionis istius causam adsignant Stephanus & Hadrianus Pontifices Romani in litteris hac de re concessis pro Monasteriis sancti Martini Turonis, & sancti Dionysii in agro Parisiaco. Exstant eæ Stephani litteræ primariæ in Archivo Dionysiano, quales editæ a nobis sunt in Elogio Fulradi Abbatis : in quibus hoc in loco notanda hæc verba : *Et quoniam ad preces* HLUDOVICI *filii Dagoberti Regis domnus* LANDERICUS, *Parisiacæ urbis Episcopus, a sua & omnium successorum suorum potestate deinceps, cum consilio suorum Canonicorum & Fratrum suorum Coepiscoporum regionis illius, Cœnobium vestrum & omnes ad eum servientes Clericos quorumcumque ordinum in procinctu vestri Monasterii absolvit; nos etiam idem, & habere vobis Episcopum per singulare privilegium concedimus, qui de vobis ab Abbate vel a Fratribus in Monasterio vestro electus, & a Fratribus nostris Episcopis de illa regione consecratus, illa vestra Monasteria a vobis ædificata provideat, & vice nostri nominis ubi & ubi fuerint regat, & prædicationi tam in ipso vestro Monasterio, quam in sibi subjacentibus deserviat.* Jacobus Sirmondus in tomo secundo Conciliorum Galliæ alias edidit Hadriani Papæ litteras, quibus Pontifex ratum habet privilegium ab Stephano Papa tertio concessum, *ut penitus liceat ibidem habere Episcopum, sicut a priscis temporibus & usque hactenus fuit : per cujus prædicationem populus qui a diversis regionibus devota mente quotidie ad sancta ejusdem Martyris Christi Monasterii limina concurrit, remedium consequi mereatur animarum*. Eadem fere verba leguntur in privilegio, quod Hadrianus ipse Cœnobio Martiniano concessit : quale editum est apud Radulfum Monsnierium in Defensione jurium Ecclesiæ sancti Martini, capite secundo, emendatius eo quod a Papirio Massono vulgatum est in libro de Pontificibus Romanis, ubi de Sergio Papa. Viguit aliquamdiu in utroque isto Cœnobio usus propriorum Episcoporum; diutius quidem in Martiniano quam in Dionysiano, nimirum ad Pontificatum usque Urbani Papæ secundi, qui Turonos ad limina sancti Martini profectus, sublato proprio Episcopo Martinianam basilicam jussit *Romano specialiter adhærere Pontifici, anno dominicæ Incarnationis millesimo nonagesimo sexto, pontificatus nono*, ad componendas scilicet querelas Episcoporum Gallicano-

norum, præcipue vero Legatorum Ecclesiæ Romanæ, quos Martiniani Canonici debito cum honore suscipere recusabant. Legesis has litteras apud Monsnierium in capite tertio. At vero in Dionysiano Monasterio peculiares illi Episcopi non videntur perseverasse ultra imperium Ludovici Augusti, ut ex iis quæ postea referam intelligitur. Porro Episcopi illi aliquando ipsi Abbates erant Monasterii, aliquando alii ab Abbate, prout vota & suffragia Monachorum ferebant. Ne quis autem hæc incassum prolata suspicetur, res tota exemplis confirmanda est. De proprio Dionysianæ Ecclesiæ Episcopo insignis est locus veterrimi Auctoris qui libros de miraculis beati Dionysii duos a nobis hic editos scripsit principatu Caroli cognomento Calvi. Is in libri primi capite sexto agens de quodam rustico ad sepulcrum sancti Dionysii a furcilla liberato; *Postera die*, inquit, *accessit ad* HERBERTUM *Episcopum*, *(Moris quippe ei fuit Ecclesiæ aliquamdiu Episcopos habere:) eique peccata sua confessus est. Jubet Episcopus furcillam utrimque prœcidi, evocatisque Fratribus ut pro eo Dominum precarentur obtinet. Sic una cryptam beati Dionysii ingredientes, pro eo cum Fratres devote orarent, Sanctorum meritis sparsis digitis resoluta manus amissum pleue recepit officium.* Id miraculi accidit Fulrado Abbate, cui Stephanus Papa concesserat privilegium habendi proprium Episcopum, quem mox eidem Ecclesiæ ordinatum fuisse constat ex hoc loco, & peregrinantium confessiones (ut Pontifex statuerat) excepisse. Hinc conjicere licet, GOTHOFREDUM *Episcopum* in rotulo (ut vocant) Monachorum Dionysianorum memoratum tomo quarto Spicilegii, ibidem etiam Episcopum fuisse. Ex his porro anonymi verbis intelligimus, jam ipsius tempore desiisse *morem* illum habendi Episcopum loci proprium, ut verba Auctoris expendenti conspicuum fiet. Longe plures in Martiniana basilica fuere proprii Episcopi. Monsnierius omnino decem enumerat in capite secundo, AMARALDUM scilicet, NICETIUM, PATERNUM sæculo octavo; BENIGNUM, DESIDERIUM, VVICHARDUM sæculo nono; MAXIMUM, JULIANUM sæculo insequenti; PHILIPPUM & LUCIANUM tempore incerto. Primæ classi duos adjungo, VVICTERBUM & ANDEGARIUM, quorum obitus adnotatur in Francorum Annalibus ex codice Masciacensi vulgatis a Labbeo in tomo secundo Bibliothecæ novæ. Annales illi veterrimi, qui annum septingentesimum nonagesimum sextum non excedunt, de VVicterbo ista habent: *Anno septingentesimo quinquagesimo sexto, anno quinto regnante Pippino Rege, obiit* VVICTERBUS *Episcopus & Abba sancti Martini. Fuit autem* BAUGOARIUS, *genere Heilolvingus*, (id est Bajoarius de gente seu familia Agilolfinga, ex qua fuere Duces Bajoariorum veteres) *senex & plusquam octogenarius usque ad id tempus sedebat, propria manu scribens libros*. De Andegario sic: *Anno septingentesimo nonagesimo* ANDEGARIUS *Episcopus Monasterii sancti Martini obiit quinto-decimo Kalendas Februarii. Fuit autem ex genere Anglorum: sed pater ejus Botto nomine, negotiator fuit in urbe Massilia. Fuit autem magnæ humilitatis: unde omnibus gratissimus habebatur*. Tam aperta scriptorum antiquorum testimonia sufficiunt ad illustrandam propriorum Episcoporum notitiam: qui aliquando (ut dixi) iidem ipsi Abbates erant, ut Vvicterbus; aliquando alii ab Abbate, ut Andegarius, qui Alcuino Abbate fuit Episcopus Martinianus.

36. Eo in numero censendos existimo Abbates nonnullos Hohenoviæ infra Strateburgum seu Argentoratum, BENEDICTUM scilicet, TUBANUM, THOMAM, & STEPHANUM, qui modo Abbates, modo Episcopi; nunc utroque vocabulo appellanrur: seu quod antea episcopali dignitate perfuncti, id quod de Benedicto constanter adfirmant codices manu exarati; seu quod Episcopi regionarii, nullis certis addicti sedibus, seu quod Argentoratensis Episcopi vicarii ac Chorepiscopi fuerint, uti conjicit Jodocus Coccius in libro de Dagoberto, capite quarto-decimo. Certe non adsentior iis Auctoribus, quos Franciscus Guilimmannus in libro primo de Argentinensibus Episcopis, capite sexto ait adserere, duos quondam fuisse Episcopatus, alterum Argentorati cis Rhenum, alte-

alterum Hohenoviæ ultra. Veri similius est primos Abbates istius Monasterii fuisse adjutores seu Chorepiscopos Pontificis Argentoratensis. Nonnumquam enim Chorepiscopi sedem fixam habebant: qualis fuisse videtur Episcopus ille Ecclesiæ sancti Martini Cantuariæ *in suburbio civitatis in parte orientali, ubi sedes episcopalis erat* ad pontificatum usque Lanfranci: qui GODVVINO *Episcopo Ecclesiæ sancti Martini mortuo successorem subrogare noluit, dicens quod in una civitate duo Episcopi minime esse deberent, minus caute considerans, quod ille in civitate sedem episcopalem non habebat*, inquit Auctor anonymus in tomo primo Monastici Anglicani, pagina vigesima sexta. Sic HERLEBERTUS Alberici Lingonensis Episcopi *Coepiscopus*, Abbas erat Monasterii Benigniani apud Divionem; uti & BERTILO, qui *Coepiscopus & Abbas* ibidem fuisse perhibetur: cui tamen postea *Isaac Episcopus Saronem Abbatem ad regimen & curam animarum socium constituit*, testante Anonymo in Chronico Benigniano. Denique Cœnobii Laubiensis Abbates primi URSMARUS, ERMINO, & THEODULFUS *Abbates & Episcopi* dicuntur. Cujus rei rationem in Ursmaro investigans Fulcuinus, in Chronico Laubiensi ita scribit: *Varia de hoc est seniorum nostrorum relatio, dicentibus quibusdam quod prædicandi gratia, ut competebat tunc rudimentis novellæ Fidei, ad compescendos superfluos ritus gentis barbaricæ Episcopus fuerit ordinatus: quod factum quoque de sancto Amando legimus. Quibusdam dignitatem hanc loco tribuentibus, opinionemque suam ratione quadam tuentibus: quod videlicet locus regius, regia munificentia constructus, regio palatio contiguus, scilicet Liptinis, nulli committeretur, nisi prius ordinatus esset Episcopus: quam dignitatem & in plerisque successorum ejus durasse in subsequentibus dicemus. Quid horum verum sit, lectoris arbitrio committimus.* Sic ille recte & gennine.

37. Alii denique dicebantur Episcopi, cum tamen Episcopi non essent, ob munus scilicet evangelicæ prædicationis. Certe Anscharius in Vita sancti Willehadi Bremensis Episcopi hoc in Sæculo exhibita observat, eum septennio prius quam Episcopus esset, vocatum Episcopum fuisse. *Septem annis*, inquit, *prius in eadem Presbyter est demoratus parochia, vocatus tamen Episcopus, & secundum quod poterat cuncta potestate præsidentis ordinans*. Nec aliam ob causam Gregorius Presbyter & Abbas Trajecti ad Rhenum dictus est a nonnullis Episcopus, quam quod post Bonifacii Martyris necem eam Ecclesiam administravit. Hinc conjecturam capio, plures ob eamdem causam Episcopi nomine donatos fuisse. Sic sanctus Richarius Abbas & Auctor Cœnobii Centulensis, in Martyrologio Notkeri sexto Kalendas Maji, & Wlmarus Abbas Silviniacensis, apud Adonem quinto-decimo Kalendas Julii appellantur Episcopi, eo quod partes Episcopi in disseminando Evangelio expleverint. Existimo etiam id nominis ea forte de causa traductum ad eos, qui Synodo Ingilheimensi in causa Ebbonis Remorum Episcopi subscripsisse inveniuntur hoc modo: *Ratoldus Presbyter vocatus Episcopi, Amalricus vocatus Episcopus*, apud Frodoardum in libro secundo historiæ Remensis, capite vigesimo. His per opportunum excursum pro modulo expositis, ad ordinem revertor.

§. IV.

De litterarum studiis per Benedictinos institutis in Germania.

38. POST adnuntiatam receptamque in Germania Religionem Christianam, post institutas Ecclesias cathedrales, proximum erat ut Scholæ publicæ in ea constituerentur, in quibus inculta & efferata gens paullatim duros mores deponeret, & mansuetioribus sanctioribusque exculta disciplinis humanius saperet. Non ignorabat sanctus Bonifacius, quantum id novitiæ Fidei interesset: eo curas suas direxit, & in Fritislariensi primum A-sceterio, postea in Fuldensi, tum Trajecti ad Rhenum, aliisque in locis publicas aperuit scholas. Atque ne id genus exercitii eo mortuo insuper habe-

re-

retur, ſcripſit epiſtolam ad Fulradum, magnæ tunc in Regno Francorum auctoritatis, in hæc verba: *Deprecor celſitudinem Regis noſtri pro nomine Chriſti filii Dei, ut mihi nunc viventi indicare & mandare dignetur circa diſcipulos meos, qualem mercedem poſtea de illis facere voluerit. Sunt enim pene omnes peregrini, quidam Presbyteri, per multa loca ad miniſterium Eccleſiæ & populorum conſtituti: quidam ſunt Monachi per cellulas noſtras, & infantes ad legentes * litteras ordinati ſunt: & aliqui ſeniores, qui longo tempore mecum viventes laboraverunt, & me adjuvabant. De his omnibus ſollicitus ſum, ut poſt obitum meum non diſperdantur.* Hinc mortuo Wigberto Fritislarienſis Monaſterii Abbate præcipit, *ut Wigbertus Presbyter & Megingodus Diaconus Regulam inſinuent, & magiſtri ſint infantium, & prædicent verbum Dei Fratribus.* Floruere deinde ſtudia litterarum in Cœnobiis, quantum æruginoſa illa ferebant tempora: ut non magis eſſent aſceteria virtutis, quam ſcientiarum. Quia vero huc devenimus, juvat ob origine repetere, quæ fuerint in Ordine noſtro ſtudiorum initia & incrementa, quæ diſciplina: tum percurrere inſigniora quædam loca, in quibus amplius ea floruerunt.

* f. infantibus ad legendas

Studiorum origo in Ordine noſtro.

39. Non prius Ordinis ſui apud Sublacum fundamenta jecit ſanctus Benedictus, quam puerorum inſtitutionem in ſe ſuſcepit. Teſtes Maurus & Placidus ſenatorii generis pueri, aliique quos a tenerioribus annis educavit, & pietatis litterarumque ſtudiis informavit. Id exinde frequentatum aliis in locis in gratiam eorum puerorum, qui Deo in Monaſteriis oblati a parentibus erant: ſed poſtea quam ea res probari cœpit experientia utilitatis communis, placuit ut ejuſmodi inſtitutio ad exteros etiam derivaretur: quod neſcio an Germania prima ſuſceperit.

Scholæ interiores & exteriores.

40. Quia vero pueris Deo conſecratis non conveniebat, ut ſæcularium collegio commiſcerentur; alii ab aliis diviſi ſunt in duas turmas, & *ſcholæ interiores & exteriores* conſtitutæ. Certe Abbates noſtri in Concilio Aquiſgranenſi anno octingenteſimo ſeptimo-decimo ſtatuerunt capite quadrageſimo quinto, *ut ſchola in Monaſterio non habeatur niſi eorum qui oblati ſunt*: non quo pueri ſæculares ab ſcholis noſtris excluderentur; ſed quo diverſi ordinis pueri diviſis in ſcholis non unos audirent præceptores. Quo magis mirari ſubit ſecuritatem eujuſdam recentioris Scriptoris, qui eo capite exiſtimat Monachos ab docendis externis pueris removeri juſſu & auctoritate Principis: cum ſtatutum iſtud ab ipſis Ordinis noſtri Præfectis conditum ſit eo animo, ut ne pueri Monachi ſæcularia cum pueris ſæcularibus diſcerent: ea ſcilicet animi ſententia, qua vetuerant capite quadrageſimo ſecundo, *ut nullus plebejus ſeu Clericus ſæcularis in Monaſterio ad habitandum recipiatur, niſi voluerit fieri Monachus.* Erant ergo, ut dixi, in Cœnobiis noſtris ſcholæ *interiores* ſeu *clauſtrales* pro Monachis; *exteriores* ſeu *canonicæ* pro ſæcularibus. Hujus diſcriminis auctorem habemus in primis Ekkehardum in Vita ſancti Notkeri, capite ſeptimo. *Traduntur poſt breve tempus Marcello ſcholæ clauſtri cum beato Notkero Balbulo & ceteris monachici habitus pueris: exteriores vero, ideſt canonicæ, Iſoni cum Salomone & ejus comparibus.* Iis in ſcholis quanta diligentia inſtituerentur pueri in Monaſteriis, teſtis eſt Udalricus in libro tertio Conſuetudinum Cluniacenſium capite octavo, ubi commemoratis omnibus quæ in eorum educatione obſervabantur, concludit, difficile fieri poſſe, *ut ullus Regis filius majore diligentia nutriatur in palatio, quam puer quilibet minimus in Cluniaco.* Et quidem Regum filios quamplures in Monaſteriis noſtris eductos legimus, Lotharium Caroli Calvi filium Autiſiodori in Cœnobio ſancti Germani, Theodoricum tertium Kalæ; Ludovicum ſextum, alioſque in Monaſterio Dionyſiano: quibus adjungendi Pippinus Caroli Magni parens, & Rotbertus tertiæ ſtirpis Rex ſecundus.

Puerorum inſtitutio

cur dimiſſa.

41. Poſtea vero quam tepeſcente religione datus eſt locus parentum cupiditati, qui levandæ familiæ cauſa, non devotionis, ſi quos gibboſos, deformes, ſtupidos & ſæculo ineptos haberent filios, Monaſteriis includebant; res in monaſticæ diſciplinæ verſa diſpendium, aboleri dein cœpit. Unde ſanctus Udalricus in prologo libri præcitati gratulatur Willelmo Hirſaugienſi Abbati, quod peſtem hanc ſuſtuliſſet e medio, lege lata ne pueri in Monaſterium ſuum admit-

admitterentur, *ut opus sit præfatis sæcularibus alium sibi nidum providere, ubi reponant pullos suos abortivos velut exheredatos. De qua re*, inquit Udalricus, *sentiat quisque quod voluerit: ego autem certus sum, illam te radicem funditus exstirpasse, ex qua præcipue omnia sunt Monasteria destructa quæ destructa sunt, vel in Teutonica, vel in Romana lingua*. Petrus Damiani etiam probat in Opusculi trigesimi sexti capite sexto-decimo, puerorum scholas quos *rigorem sanctitatis sæpe enervasse* dicit, suo tempore in monte Casino desiisse. Id cum animadvertissent Cartusiensis Ordinis primi institutores, peculiare hac de re statutum condiderunt, Guigone Cartusiæ majoris Priore in hæc verba referente: *Pueros sive adolescentes non recipimus, quia per eos Monasteriis multa contigisse dolemus, & magna spiritalia simul & corporalia pericula formidantes*. Præter eos Guibertus Abbas de Novigento in libro primo de vita sua, capite octavo agens de causis remissionis disciplinæ regularis in Cœnobiis nostris, observat inter alias causas id factum, quia in Monasteriis *perpauci reperiri poterant, qui peccati fastidio sæculum respuissent: sed ab illis potissimum detinebantur Ecclesiæ, qui in eisdem parentum devotione contraditi, ab ineunte nutriebantur ætate: qui quanto minorem super suis quæ nulla sibi videbantur egisse malis metum habebant, tanto intra Cœnobiorum septa remissiore studio victitabat*. Denique Petrus Mauricius venerabilis, Abbas Monasterii Cluniacensis, puerorum susceptionem in Ordine suo prohibuit, edito hac de re statuto trigesimo sexto: quod postea Hugo Abbas eo nomine quintus confirmavit. Sic paullatim puerorum susceptio oblatiove in Monasteriis in desuetudinem abiit, donec tandem Ecclesiæ decreto in Concilio Tridentino vetita est ea, quæ ex Regulæ præscripto reatum perpetui voti inducebat.

42. In Scholis nostris docebantur disciplinæ omnes: præcipue tamen vigebat studium Scripturæ sacræ ac sanctorum Patrum, quæ una erat Theologia illius ætatis. Eo cetera omnia studia referebantur, eo viam faciebant humaniores litteræ artesque liberales, ut probant Bedæ Venerabilis libri de arte metrica, de schematis Scripturæ, de indigitatione; & Hrabani opusculum de institutione Clericorum. Etsi vero bellorum atrocitas identidem silentium imponebat politioribus musis, eas tamen serenatis rebus pax continuo revocabat. Nam veteres illæ nostrorum Academiæ, eædem & recte faciendi & bene dicendi scholæ erant: neque disjuncti, (quod alicubi Cicero improbat) sed iidem erant vivendi præceptores atque dicendi. Absurdum quippe est discidium illud quasi linguæ atque cordis, ut alii nos sapere, alii dicere doceant. Erat ergo, inquam, in scholis nostris, ut virtutis studium, ita & humaniorum litterarum frequens usus: quibus addiscendis etiam profanorum Auctorum, eorum qui ab omni obscenitate abhorrent, lectio adhibebatur. Hinc Anselmus in libri primi epistola quinquagesima quinta Mauricio Monacho, suo quondam, tum Arnulfi auditori præcipit, ut quantum possit, legere satagat *de Virgilio & aliis Auctoribus, exceptis his, in quibus aliqua turpitudo sonat*. Scio quid Paulinus in carmine ad Ausonium scribat, *Camœnis* scilicet *nec Apollini patere debere dicata Christo pectora*: scio & Gregorii Magni effatum ad Desiderium Cadurcorum Antistitem, *quia in uno se ore cum Jovis laudibus Christi laudes non capiant*: nec ignoro, quod Petrus Damiani in Opusculo tertio-decimo reprehendit Monachos, *qui Grammaticorum vulgus adeunt: qui relictis spiritalibus studiis, addiscere terrenæ artis ineptias concupiscunt: parvipendentes scilicet Regulam* BENEDICTI, *regulis gaudent vacare Donati*. Verum aliud est quod instituendæ juventutis gratia ex necessitate a pueris discitur; aliud quod ab Episcopis, a viris ad sanctiora tendentibus exigitur: aliud quod ad usum discitur, aliud quod ad voluptatem „ & officium. Omnes enim artes, inquit Orator, aliter ab iis tractantur, qui „ eas ad usum transferunt; aliter ab iis qui ipsarum artium tractatu delectati, „ nihil in vita sunt aliud acturi. Hi scilicet id unum meditantur, id unum agunt: illi iis utuntur quum est commodum, quum postulat tempus & ratio honesta. Recte hanc in rem Lanfrancus, cum de quibusdam profanis quæstionibus pulsaretur, ita scribit ad Domnoaldum epistola trigesima tertia: *Quæstiones sæcularium litterarum nobis solvendas misistis: sed episcopale propositum non decet operam dare ejusmodi studiis. Olim quidem juvenilem ætatem in his detrivimus: sed accedentes ad pastoralem curam abrenuntiandum eis decrevimus*. Certe a primis tempori-

Disciplinæ quæ præcipue traditæ.

Profanorum lectio necessaria ad informandos adolescentes.

poribus, tamquam ex insolita quadam consuetudine, Ecclesiarum doctores Græcorum disciplinis se se exercuerunt, ut diserte probat Socrates in historiæ libro tertio, capite sexto decimo: idque constat de Gregorio Nazianzeno, de Basilio, aliisque viris religiosissimis, quos gentilium libros lectitasse & commendasse novimus. Hæc dixerim occasione eorum, qui humaniorum litterarum expertes, in aliis ejusce modi studia plus æquo reprehendunt: quæ si debito modo ac tempore adsumantur, judicium informant, animum perpoliunt & exornant, atque ad virtutis studium docilem aptumque efficiunt. Lege Filesaci tractatum hac de re singularem.

Provectioribus posthabenda. 43. Atqui ut consentaneum est, pueros seu adolescentes humanioribus studiis occupare animum; ita ex adverso indecorum est Monachos jam adultæ ætatis, nisi exigat alios docendi necessitas, libris gentilium lectitandis meliorem dare operam. Hinc Patres Concilii Cloveshoviensis in Anglia sæculo octavo celebrati decernunt capite vigesimo, *ut provideant vigilanti perspectione Episcopi, ut sint Monasteria juxta vocabulum nominis sui, id est honesta silentium, quietorum, atque pro Deo laborantium habitacula: & non sint artium ludicrarum receptacula, hoc est poetarum, citharistarum, musicorum, scurrarum; sed orantium, legentium, Deumque laudantium habitationes*. Apposite quidem. Non enim congruit eos qui omnia Deo adhærendi gratia reliquerunt, fabulis & ioanibus ludicris detineri: cum possent deberentque animos lectione Scripturæ sacræ, Patrum, Conciliorum, & historiæ ecclesiasticæ imbuere more majorum; alias vero artes nonnisi per speciem relaxandi animi paullulum attingere. *Nam dictu dolendum est*, inquiunt Patres ejusdem Concilii capite septimo, *quod his temporibus perpauci inveniantur, qui ex intimo corde sacræ scientiæ rapiantur amore, & vix aliquid elaborare in discendo voluerint: quin potius a juvenili ætate vanitatibus diversis & inanis gloriæ cupiditatibus occupantur, atque præsentis vitæ instabilitatem plus quam sacrarum Scripturarum assiduitatem vagabunda mente sequuntur. Proinde*, ajunt, *coerceantur, & exerceantur in scholis pueri ad dilectionem sacræ Scripturæ: ut per hoc bene eruditi inveniri possint ad omnimodam Ecclesiæ Dei utilitatem*. Omnino vero egregia est ea de re epistola Caroli Magni ad Baugulfum Abbatem Fuldensem, digna certe quæ hic integra exhiberetur. Monet siquidem Rex ille piissimus, *utile esse, ut Episcopia & Monasteria præter regularis vitæ ordinem atque sanctæ religionis conversationem, etiam in litterarum meditationibus secundum uniuscujusque capacitatem docendi studium debeant impendere: qualiter sicut regularis norma honestatem morum; ita quoque docendi & discendi instantia ordinet & ornet seriem verborum: ut qui Deo placere appetunt recte vivendo, ei etiam placere non negligant recte loquendo. Quamobrem hortamur vos*, inquit, *litterarum studia non solum non negligere, verum etiam humillima & Deo placita intentione ad hoc certatim discere, ut facilius & certius divinarum Scripturarum mysteria valeatis penetrare*.

Antiquariorum labor. 44. Magnam etiam diligentiam adhibuere Majores nostri in studia historiæ sacræ & civilis, transmittendo ad posteros tum monumenta antiquorum, tum memoriam rerum suo tempore gestarum. In priori genere Henricus Meibomius in præ„ fatione ad tertiam Vvitichindi editionem celebrat inprimis Monasterium Corbe„ jense in Saxonia, quod nobis non tantum Vviticindum historicum, verum „ multos Archiepiscopos, Episcopos, Archimandritas & viros insigniter doctos „ dedit; adeoque primaria utriusque Saxoniæ schola aliquot sæculis fuit: immo „ rempublicam litterariam insigni omnique prædicatione digno beneficio affecit; conservatis quinque prioribus Annalium Cornelii Taciti libris. Corbejæ Saxonicæ, si non præferenda, certe conjungenda hac in laude Corbeja Gallica, alterius parens, quæ tot viros illustres protulit, tot monumenta litteraria orbi Christiano servavit, ut quotidie probant homines eruditi. Meibomii testimonio adjungenda est haud exigui hoc in loco momenti auctoritas Joachimi Vadiani hæretici, in libro primo de Collegiis Monasteriisque Germaniæ confitentis, curam aliquam studiorum illis sæ„ culis fuisse in Monasteriis: id quod testantur Bibliothecæ plures, præcipue Ful„ densis & Lauresheimensis, Hirsaugiensis & Cæsariensis prope Nordlingam, aliæ„ que non paucæ in Germania: quas inter & ea quæ sancti Galli est, merito censetur, „ optimis quondam libris & selectis referta. De illa antiquariorum opera, cui Majores

jores nostri in omnibus æque Cœnobiis per multa sæcula insudavere, legenda est
Observatio decima Præfationis ad Sæculum primum. In posteriori studii genere
illud memoria dignum, qnod legitur in præfatione Matthæo Parisio præfixa ex
,, Scoti Chronico: nimirum statutum fuisse in Anglia quondam, ut in unoquo-
,, que regali Monasterio unus aliquis designaretur scriba doctus ac diligens, qui
,, Regis aliorumque facta ac Regni eventus notaret: quæ post Regis cujusque
,, obitum ad proximum generale Capitulum deferrentur examinanda, postea
,, redigenda in Chronicon accurate, in Archivis adservandum ad documentum
,, posterorum. Hinc Joannes Marsbamus in Προπιλαίῳ Monastici Anglicani scri-
,, bit, Monachatum olim maximam fuisse partem gentis ecclesiasticæ, & parie-
,, tes cœnobiales diu sanctitatis & melioris litteraturæ fuisse sepes: ex illo se-
,, minario prodiisse ingentia illa Christiani orbis lumina, Bedam, Alcuinum, Vvil-
,, lebrordum, Bonifacium atque alios, ob doctrinam & propagatam Fidem im-
,, pense colendos. Denique, quod ad præsentem locum facit, *absque Monachis*,
inquit, *nos sane in historia patria semper essemus pueri*. Quid Bedæ nostro, quid In-
gulfo & Turgoto, quid Vvillelmo Malmesburiensi, quid Matthæis ambobus,
Vvestmonasteriensi & Parisio Monachis, aliisque pluribus debeat Britannia insu-
la: quid Adoni Viennensi Archiepiscopo, quid Vvillelmo Gemeticensi, & Orde-
rico Uticensi Cœnobitis, quid utrique Aimoino & Hugoni Abbati Flaviniacensi
Gallia: quid Paulo Diacono, ErKemperto, Leoni Marsicano, & Petro Diacono
Italia: quid Germania Reginoni Prumiensi Abbati, quid Vvitichindo & Lam-
berto Scafnaburgensi, quid Ditmaro & Hermanno Contracto, ceterisque debeat,
etiam me tacente judicabunt rerum historicarum periti.

Historiæ studium.

45. Neque vero in his solum, sed in omni studiorum genere maxime floruere
pleraque Germaniæ, uti etiam Galliæ, Britanniæ, Hispaniæ & Italiæ Monaste-
ria nostra. Legendus hoc de argumento Joannes Trithemius in Chronico Hirsau-
giensi, quæ optima est hujus Auctoris historia, ubi Cœnobia litterarum cultu
celebriora enumerat Fuldense, sancti Galli, Augiense, Hersfeldense, Hirsaugien-
se, sancti Albani Moguntinense, Corbeiense utrumque, Prumiense, Medelocense
seu Mediolacense, sancti Dionysii Parisiense, sancti Maximini Trevirense, Re-
mense, Autisiodorense sancti Germani, Turonense sancti Martini, Stabulense, &
Vveissenburgense: *in quibus omnibus*, inquit, *erant Monachi & multi valde studiosi*,
e quorum collegio in singulis Cœnobiis unus ceteris in scientia Scripturarum excellentior,
Scholasticus ponebatur. EKKehardus *Magistros scholę* appellat. Istorum Cœnobiorum
numero addenda sunt Parisiense sancti Germani, Floriacense, Saltzburgense,
(hactenus Universitas) Gorziense, Bremense, Cluniacense, aliaque permulta: de
quibus Deo dante alias uberius differendi erit locus. Interim, si lubet, lege Pau-
lum Langinm, Christophori Brovveri Antiquitates Fuldenses, & Matthæi Vveis-
sii Lyceum Benedictinum. Ex his porro Scholis etiam laici adolescentes instru-
cti promovebantur ad infulas pontificales: quales fuerunt Adalbero Remorum, &
Octhardus Camaracensium Episcopi sæculo decimo, *qui in Scholis Gorgiensis Mo-*
nasterii pariter condiscipuli exstiterant, referente Balderico in Chronici Camaracensis
libro primo, capite primo supra centesimum: & EKKehardus junior in capite
sexto de Monasterio sancti Galli: *Erant*, inquit, *disciplinę loci*, *ut semper*, *& tunc*
severę, *non modo in claustro*, *sed & in Scholis externis*. *Unde etiam pręter Clericos qui*
apud nos sępe nutriti sunt, *clarissimos Ecclesiis variis multoties dedimus & Episcopos*.
,, Nempe, ut ab adversariis nostris testimonium repetam, in Præsule, inqnit Joa-
,, chimus Vadianus, duæ res potissimum spectabantur, pietas & eruditio. Pieta-
,, tem a vitæ innocentia & divini cultus amore metiebantur: eruditionem autem a
,, judicio & a doctrinæ præstantia: quam quia paullo rariorem habebant illa sæcu-
,, la, persæpe accidit, ut & Monachi doctrinæ fama commendati, & quod omnis
,, studiorum facultas eo tempore præcipue in monasteriis regnabat, in Episcopos
,, electi, & summis sedibus præfecti fuerint. Hæc ille initio libri primi jam citati.

In quibus præcipue Monasteriis.

Inde educti Episcopi, &c.

46. Nec solum in Monasteriis Majores nostri litteras docebant: sed etiam non
raro ex illis Præceptores Ecclesiarum episcopalium Scholis præficiebantur. Ex-
stat hac de re Frodoardi testimonium in Historiæ Remensis libro quarto, ca-

Præceptores Ecclesiarum cathedralium Academiarumque.

pite nono ſcribentis, Fulconem Præſulem duas Scholas Remis, Canonicorum „ ſcilicet loci atque ruralium Clericorum, pene delapſas reſtituiſſe, & *evo-* „ *cato* REMIGIO *Autiſſiodorenſi Magiſtro* liberalium artium ſtudiis adoleſcentes „ Clericos exerceri feciſſe, ipſumque cum eis lectioni ac meditationi ſapientiæ „ dediſſe operam. Sed & HUCBALDUM *ſancti Amandi Monachum, virum quoque* „ *diſciplinis ſophiſticis nobiliter eruditum* arceſſiſſe; ſicque *Eccleſiam Remenſem præcla-* „ *ris illuſtraſſe doctrinis*: quod ibidem poſtea præſtitit Gerbertus, Monachus tum „ Auriliacenſis. Quin etiam Remigium jam dictum Luteciæ Pariſiorum ſcholas tenuiſſe, ac docuiſſe Dialecticam ceteraſque artes liberales, prodit Joannes Monachus in Vita ſancti Odonis Abbatis Cluniacenſis, qui Odo Remigium præceptorem habuit. Denique, ut alios prætercam, Sigebertus Cœnobita Gemmelacenſis in Mettenſi Cœnobio ſancti Vincentii litteras publice profeſſus eſt, & factus eſt *fons patens non ſolum Monachis, ſed & Clericis ad ſe undique confluentibus*, teſtante Chronographo Gemmelacenſi ejus diſcipulo, qui & præclara ſcribit de Olberto præceptore Burchardi Epiſcopi Vvormatienſis. In his officiis ſi quid munificentiæ a diſcipulis accipiebant Præceptores, id in uſus pios expendere ſolebant. Sic Sigebertus ipſe *multa contulit ad uſum & ornatum Eccleſiæ* Gemmelacenſis, *quæ adquiſierat voluntaria eorum quos inſtruxerat liberalitate*. E recentioribus porro non omittendus Genebrardus noſter, qui litteras Hebraicas in Pariſienſi Academia eſt interpretatus.

Sanctimonialium ſtudia.

47 Pene oblitus eram ſingulare Ordinis noſtri decus, Sanctimonialium ſcilicet Benedictinarum ſtudium quondam ardens in litteris excolendis: quæ laus etiam Bonifacio auctori tribuenda eſt. Is quippe in Britannia cum degeret, non tantum viros diſciplinis imbuit, verum etiam Monachas, quæ tantæ ſapientiæ virum, ut ſcribit Vvillibaldus, Præceptorem expetierunt: quo præceptore *paginarum tranſcurrentes ſeriem, cœleſti inſtanter ſcrutinio inhærebant, & ſacramentorum arcana myſteriorumque abdita jugiter meditabantur*. In Germaniam ipſe profectus, religioſas feminas e Britannia iſtud advocavit, ex quibus CHUNIHILT & *filia ejus* BERATHGIT *valde eruditæ in liberali ſcientia, in Turingorum regione conſtituebantur Magiſtræ*, ex Othloni libro primo, capite vigeſimo quinto. Præter eas Lieba Biſchofheimenſi Parthenoni a Bonifacio præfecta, *lectionis ſtudio tanta diligentia incumbebat, ut niſi orationi vacaret, numquam divina pagina de manibus ejus abſcederet. Nam cum ab ipſis infantiæ rudimentis Grammatica & reliquis liberalium artium ſtudiis eſſet inſtituta, tanta meditationis inſtantia ſpiritalis ſcientiæ perfectionem conabatur adſequi, ut conſentiente cum ingenio lectione, duplicato naturæ & induſtriæ bono, eruditiſſima redderetur*. Atque ut melius ſcias, quibus potiſſimum ſtudiis animum informaret, audi Rudolfum ipſius Vitæ ſcriptorem hoc modo proſequentem: *Sed & dicta ſanctorum Patrum, & decreta canonum, totiuſque eccleſiaſtici ordinis jura plenitudini perfectionis adjecit*. Eo in Parthenone *non parvus ancillarum Dei numerus collectus eſt, quę ad exemplum beatę Magiſtrę cœleſtis diſciplinę ſtudiis inſtituebantur, & in tantum doctrinę ejus proficiebant, ut plures ex illis poſtmodum Magiſtrę fierent aliarum: ita ut nulla, aut etiam rara in illis regionibus eſſent Monaſteria feminarum, quę non diſcipularum ejus magiſteria deſiderarent*. Non hic ſtetit piarum virginum conatus, ſed etiam proceſſit in communem rei publicæ utilitatem. Ut enim Monachi libris tum exſcribendis, tum componendis meliorem impendebant operam: ſic illæ laudabili æmulatione adductæ, utrumque laboris genus experiri ſtuduerunt. Quas inter maxime celebrandæ ſunt monachæ EiKenſes in Belgio, quæ tum legendo & meditando, tum ſcribendo atque pingendo vacare ſolebant: in primis vero Harlindis & Renildis Abbatiſſæ, teſte Auctore anonymo qui earum Acta litteris mandavit, præter textilia opera, quatuor „ Evangelia, Pſalterium integrum, alioſque plures divinæ Scripturæ libros con- „ ſcripſiſſe, ac liquido auro gemmis, margaritiſque exornaſſe memorantur. „ Præceſſerat iſtius facti exemplum in Cæſaria Abbatiſſa Arelatenſi, cujus ſo- „ dales inter pſalmos atque jejunia, vigilias quoque & lectiones, libros divinos pulchre ſcriptitabant, ipſam magiſtram habentes, referente Cypriano in Vita ſancti Cæſarii Epiſcopi, Cæſariæ germani. Earum porro Sanctimonialium e no-

noſtris, quæ proprii ingenii monumenta protulerunt in lucem, numerum inire non eſt hujus loci. Exemplo ſint Hroſvvita Gandersheimenſis Monacha, nobilis pro tempore Poetria, quæ res geſtas Ottonis primi Imperatoris carmine cecinit; Hildegardis, Gertrudis, & aliæ, quæ maxime in Germania floruerunt.

§. V.

De cultu ſoli Germanici per Benedictinos.

48. DUO in Germania præſtitere Majores noſtri in reipublicæ Chriſtianæ utilitatem, nimirum converſionem gentis, & Eccleſiarum epiſcopalium inſtitutionem; ſtudia vero in Clericorum & ſæcularium commune emolumentum: quartum in habitatorum commoditatem, nempe ipſius ſoli Germanici prope deſerti cultum & ornamentum. Primo loco occurrit Buchonia, ſolitudo quondam ingens, in Franciæ orientalis & Turingiæ confinio. At poſtquam eo in ſaltu Bonifacius Monaſterium Fuldenſe conſtruxit, ex horrore illo emerſit urbs & regio non ingrata. Teſtis hujus rei Liudgerus in Actis ſancti Gregorii Abbatis in hæc verba: *Sturmi venerabilis Abbas, unus ex numero illo Electorum Dei, qui ex ſancti Bonifacii diſciplina profecti; quantum profecerit in eremo, Bocauna ſilva in teſtimonio eſt, quę prope omnimodis inculta erat ac deſerta: nunc * autem ab Oriente uſque ad Occidentem, a Septemtrione uſque ad Meridiem,* * f. hanc *Eccleſiis Dei & electis palmitibus Monachorum impleverunt.* Inde nomen a fago Buchoniæ relictum, auctore Candido in Vita ſancti Eigilis. Idem præſtitit Bonifacius variis in locis, tam per ſe, quam per ſuos; aliique e noſtris poſt eum. Quid enim quondam Corbeja, quid Brema, modo urbes in Saxonia? quid Fritislaria, quid Herſfeldum, opida in Turingia? quid Saltzburgum, Friſinga, Eiſtetum, urbes epiſcopales in Bajoaria? quid opida ſancti Galli & Campidona apud Helvetios? quid numeroſa alia opida in tota Germania? horridæ quondam ſolitudines & latibula ferarum: nunc hominum amœniſſima diverſoria, poſtquam ea noſtri labore & induſtria ſua excoluerunt. Facile eſſet id etiam de aliis provinciis ac Regnis demonſtrare: ſed iſta in exemplum ſufficiunt, ut intelligant omnes, ex Benedictinæ familiæ propagatione quid emolumenti & ornamenti Regnis Chriſtianis acceſſerit.

49. Quippe noſtrorum labor & parſimonia rem familiarem auxit, pietas & religio traxit hominum frequentiam, a quibus conceſſa Monachis prædia & multa ſervitiorum capita. His commiſſi agri ad excolendum, exſtructæ caſæ circum Monaſteria, villæ ad incolendum impoſitæ: tum caſæ & villæ in opida & vicos converſa. Crevit etiam Monaſteriorum res familiaris, non ſolum ex donatione Regum ac Principum aliorumque conditorum; ſed maxime ex opibus eorum, qui vitam monaſticam profitebantur. Quantum contulerit Monachorum labor & induſtria, lubet uno declarare exemplo Cœnobii Gravenſis in Aquitania. Stephanus Abbas Monaſterii ſancti Rigaldi & Ermenaldus Prior ejuſdem loci turbam declinare cupientes, in inſulam Corda ſeſe receperunt poſt medium ſæculum undecimum. Adjunctus eſt ad eos quidam Cluniacenſis Monachus, nomine Vvillelmus, *vir ingenioſus, laborioſus, piſcandi & adquirendi ſollertiſſimus. Ipſo retia componente, piſcarias conſtruente,* Monachi qui eatenus rebus deſtituti fuerant, eo demum excreverunt, ut Monaſterium conſtruxerint *haud procul ab ipſa inſula, in loco qui dicitur Grava:* quod Monaſterium AMATUS *Romanę ſedis Legatus, idemque Burdegalenſis Archiepiſcopus,* adſiſtente Petro ejuſdem Eccleſiæ Decano conſecravit. Quæ omnia legi in litteris Stephani Abbatis & Ermenaldi, quibus iſtud Monaſterium Hugoni Abbati Cluniacenſi ſubjiciunt.

50. Ex iſtis ergo fontibus derivata eſt Ordinis noſtri amplitudo, quæ in republicæ etiam commoda redundavit. Hinc colligere licet, quid ſacro debeat Ordini Germania: quæ utinam ita ſe nunc gratam exhiberet, ut alias quondam: & non magis alienis traderet ſancti Benedicti patrimonium. Magnam

 par-

partem jam hæresis devoravit, rapuitque aliena manus: reliquiis non parcent avidi comedones, nisi obsistat Monachorum religio ac pietas: quod optimum ac fere unicum est grassantis mali remedium. Jam imperatoria majestas Benedictinis Cœnobiis temperari jussit: reliquum est, ut sibi ipsi consulant sodales nostri; & majorum suorum memores, relictam ab iis hereditatem servent iis modis, quibus eam illi compararunt. Illud enim maxime nobis cavendum est, ne, ut majoribus nostris pulcherrimum fuit tantam nobis Ordinis nostri gloriam & amplitudinem relinquere; sic nobis turpissimum sit, illud quod accepimus tueri & conservari non posse: maxime cum exemplis suis utriusque rei nobis auctores esse possint, si eorum religionem velimus imitari.

§. VI.

Observationes Ecclesiasticæ.

51. Tametsi in Præfatione Sæculi superioris adnotata sunt non pauca de Missa quotidiana, de Reliquiis Sanctorum, aliisque de rebus; juvat tamen quædam huic loco opportuna retractare.

OBSERV. I. Statutum de Missa quotidiana.

52. Missæ quotidianæ celebratio jam inde a sæculo sexto frequentata Sacerdotibus piis, circiter octavum sæculum amplius commendari cœpit. Statutum hac de re nullum invenio ante annum octingentesimum quinquagesimum quintum, quo Synodus Ticinensis ita decrevit capite secundo: *Statuimus, ut non tantum dominicis diebus & præcipuis festivitatibus Episcopi Missas celebrent: sed cum possibile fuerit, cotidiana quoque sacrificia frequentent.* In Gallia etiam idem statutum obtinere cœpit eo tempore, ut probat Riculfi Suessionici Episcopi capitulum tertium, ita Presbyteros alloquentis: *Habete, quæsumus, studium in Psalmos cantando, in divinos libros legendo, in canonicas horas constituendo, id est Primam, Tertiam, Sextam; Missarum quoque cotidiana celebratione.* Quæ statuta potius exhortationis, quam legis aut præcepti vim habuisse constat. Paullo ante id tempus Monachi Fuldenses Carolo Magno porrexerunt supplicem libellum, in quo præter alia Imperatori suggerebant, *ut Presbyteris concederetur Missas sæpius celebrare: & ut spatia ad hoc eis darentur, sicut a Majoribus dabant.* Nimirum eo tempore Ratgarius Fuldensis Abbas Monachos suos ita urgebat ad laborem, ut nec Presbyteris liceret operari sacris cum vellent; nec in diebus festis, quos ipse Abbas sustulerat, interspirare. Quam ob rem postulant Monachi, *ut Sanctorum honor & festivitas non detestetur, sed in vigiliis & Missis eorum digna commemoratio fiat: & quod in his festivitatibus, quibus major veneratio convenit, Fratribus ab opere ad lectionem & psalmodiam vacare liceat.* Non una erat in Monasteriis celebrandæ ab unoquoque Missæ disciplina, ut probat exemplum Ratperti Monachi ac litterarum Præfecti in Monasterio sancti Galli apud EKKehardum juniorem, capite tertio.

OBSERV. II. Panis sacrificii.

53. Panis sacrificio adhibitus eo tempore, non erat panis cibarius & usitatus: sed formulæ quædam instar Oblatarum, quibus modo in sacris utimur. Hoc notanda sunt verba Isonis Monachi sancti-Gallensis in libro primo de miraculis sancti Otmari capite tertio, ubi agens de translatione corporis ejusdem Sancti circiter medium sæculum nonum facta, ita scribit: *Sub capite autem & circa pectus viri Dei quidam panis rotulæ, quæ vulgo Oblatæ dicuntur, ita illæsæ atque ab omni corruptione extraneę ab eodem Episcopo* Salomone *inveniebantur, ut in nulla omnino parte colorem vel speciem sui amittentes, adspicientium oculis infra spatium ipsius hebdomadę videantur esse confectę.* Nempe moris erat antiquis, ut Sacerdotes cum iis ornamentis instrumentisque sepelirentur, quibus in re sacra uti solebant. Meminit istius ritus anonymus Auctor in libro quarto de vita sancti Cuthberti Episcopi Lindisfarnensis, qui *toto corpore lavato, capite sudario circumdato, Oblatis super sanctum pectus positis, vestimenta sacerdotalia indutus, in obviam Christo calceamentis suis preparatis, in sindone cerata curatus* sepultusque est.

54. Oblatarum nomen variis in locis invenio : ubique forma eadem, tametsi usus diversus. Aliæ quippe ad usum sacrum, aliæ ad communem erant. Primam acceptionem in multis exprimit Ordo Romanus his verbis : *Archidiaconus accipiens Oblatas, ponit tantas super altare, quantæ possunt populo sufficere* : & Gaufredus Prior Vosiensis in fine sui Chronici: *Sunt qui depravant eulogias, quas vocamus Oblias seu hostias, nimirum dicentes : Magnum bonum Missa, sed nullus idoneus ad hoc*. Aliam designat Burchardus in libro de casibus Monasterii sancti Galli capite sexto, agens de Norperto Abbate, qui *in hebdomada paschali, in meridie vinum & Oblatas dari constituit*. Quo sensu Udalricus in libro primo Consuetudinum Cluniacensium, capite quadragesimo nono ait, *in Quinquagesima solere apponi ea quæ in ferramento characterato de conspersione farinæ tenuissimę fiunt & ab hominibus Romanę linguę Nebulę, a nostratibus appellantur Oblatæ*.

OBSERV. III. Oblatæ duplices.

55. Quo ritu fierent Oblatæ illæ, docet nos anonymus sæculi noni Monachus in libro de miraculis sancti Vvandregisili Abbatis, capite vigesimo nono. *Tempestate quadam cum vigilia adesset Nativitatis dominicæ, & sodales suas Sanctimoniales feminas multimoda prece rogitaret*, femina scilicet a Vvandregisilo sanata, modo ne ad ignem accederet, *ut Oblatas quas oblatura Domino in crastinum erat formarent, ignique cui appropinquare non audebat decoquerent, & minime impetraret; accessit ad ignem, ferroque quo imprimendæ ac decoquendæ erant Oblatæ arrepto, mox nervi manus ejus dextræ contracti sunt, ac Oblatorium quod sponte susceperat, invita vi agente divina retinuit*. Ergo Oblatæ jam tum coquendæ ferro comprimebantur imprimebanturve, quum id accidit, hoc est *anno octingentesimo nonagesimo quinto*. Quo etiam anno puella quædam ex familia Monasterii Campidunensis, nomine Guntrada, in Parthenone Mouheimensi Olatas a se confectas, & *nitide coctas atque in buxula repositas*, sanctæ Vvalpurgi obtulisse fertur in libro tertio de vita & miraculis sanctæ Vvalpurgis, capite primo. Utrumque locum egregie illustrat Udalricus in libri tertii capite tertio-decimo. Primo tempus notat quo fiebant Oblatæ. *Quotiescumque fieri hostias necesse fuerit, præcipue tamen ante Domini Natalem vel sanctę Resurrectionis diem fieri solent*. Sic supra mulier illa componebat Oblatas in vigilia Nativitatis dominicæ. Secundo postquam *frumentum granatim electum*, magna cum reverentia molitum est, farina cribratur & *conspergitur cum aqua frigida*, quia inde fiunt *hostię candidiores*: Tertio *ferramentum in quo fiunt coquendę characteratum tenet Conversus, manusque induit chirothecis. In ferramento* vero *possunt simul hostię sex poni*. En ferramentum, quod Oblatorium supra dictum ab Anonymo est. Eadem fere religione hostiæ fiebant sæculo undecimo, non solum in Monasteriis, sed etiam in aliis Ecclesiis. Quippe, teste Humberto Cardinali in libro contra Græcorum calumnias, *Diaconi cum Subdiaconis, seu ipsi Sacerdotes sacris amicti vestibus, cum melodia psalmorum azyma* * *conspersum & in ferro paratum ex secretario proferebant*.

OBSERV. IV. quo ritu factæ.

56. Jam vero longe ante ea tempora panis sacrificio deputatus religiosis quibusdam ritibus conficiebatur. Pachomius siquidem, uti in ejus Vita legitur a Dionysio Exiguo latine versa, capite quadragesimo, *pręceperat Fratribus qui in pistoria arte laborabant, ut si quando facerent Oblationes, nihil loquerentur supervacuum: sed apud semetipsos salutaria meditarentur eloquia*. Cur Pachomius silentium pistoribus signanter indixerit dum Oblationes conficerent, non alia videtur causa, quam ut res ad usum sacrum destinatæ cum reverentia tractarentur. Idipsum servabant Cluniacenses, quum Oblatas faciebant. Pachomius quidem in Regulæ capite centesimo sexto-decimo universum præcipit Fratribus, ut *quando farinam conspergunt aqua, & massam subigunt, nullus loquatur alteri* : at severius sine dubio silentium imposuerat iis, qui Oblationibus faciendis operam dabant. Certe Oblationis nomine Pachomius Oblationes sacras in Missą fieri solitas intelligit in Regulæ capitibus septimo-decimo & nono-decimo : & sanctus Odo Abbas Cluniacensis in Collationum libro secundo, capite vigesimo octavo superiorem Pachomianæ Regulæ versum de Oblationibus sacris interpretatur. Eadem religione Radegundis, auctore Fortunato, *more sancti Germani tota Quadragesima, in quantum quatriduana refectio postulavit, sua manu commolebat* :

& exinde *Oblationes suis manibus faciens, locis venerabilibus incessanter dispensabat* : quod etiam præstabat materfamilias illa, cujus mentio in Vita Gregorii Magni. Eas præcesserat Candida uxor Trajani Magistri militum, quæ totas noctes molebat, & panem oblationis propriis manibus faciebat, teste Palladio in historiæ Lausiacæ capite septuagesimo nono editionis Meursianæ, cujus hæc verba : ταύτην τὴν γυναῖκα οἶδα ἐγὼ δι' ὅλης πάσης τῆς νυκτὸς κοπιάσασαν, καὶ ἀλήθουσαν, ταῖς ἰδίαις χερσὶν ποιῆσαι τὸν ἄρτον τῆς προσκομιδῆς. Ex eo vero quod panem rei sacræ adhibendum, molita prius a se farina, manibus suis conficiebant matronæ tam nobiles, satis intelligitur, non fuisse tum panem cibarium & usitatum, qui a meritoriis operis confici solet : sed alium, longe majori diligentia & religione paratum.

OBSERV. V. candidi coloris. 57. Id etiam colligitur ex colore ultra morem candido, qualem insinuat Beda in historiæ libro secundo, capite quinto. Nam eo loci de tribus idololatris filiis Seberti Christiani Regis orientalium Saxonum scribit in hunc modum : *Cum viderent Pontificem* Mellitum *celebratis in Ecclesia Missarum sollemniis Eucharistiam populo dare, dicebant (ut vulgo fertur) ad eum barbara inflati stultitia : Quare non & nobis porrigis panem nitidum, quem & patri nostro Saba dabas?* Quibus verbis satis innuunt illi, panem eucharisticum ultra solitum fuisse nitidum candidumque.

aliæ a pane communi. 58. Verum panem illum, & album supra ceteros, & alium ab usitato & communi fuisse, omnino evincit Concilium sextum-decimum Toletanum, anno sexcentesimo nonagesimo tertio celebratum, canone sexto. *Ad conventus nostri agnitionem delatum est, quod in quibusdam Hispaniarum partibus quidam Sacerdotum, non panes mundos & studio præparatos supra mensam Domini in sacrificio offerant : sed de panibus suis usibus præparatis crustulam in rotunditatem auferant, eumque super altare cum vino & aqua pro sacro libamine offerant. Quod factum nequaquam in sacræ auctoritatis historia gestum perpenditur. Unde id unanimitatis nostræ elegit conventus, ut non aliter panis in altari Domini benedictione sanctificandus proponatur, nisi integer & nitidus, qui ex studio fuerit præparatus : neque grande aliquid, sed modica tantum Oblata, secundum quod ecclesiastica consuetudo retentat.* In hoc canone multa observatione digna occurrunt. Primum, *panem nitidum* opponi usitato & communi, ut superiorem Bedæ locum interpretabar. Alterum, panem, eo tempore offerri solitum, *rotundum* fuisse : siquidem Presbyteri illi, de quibus agit Concilium, *crustulam in rotunditatem* e pane suo usitato detrahebant, quo scilicet formam Oblatarum sacrarum, quæ tum in usu erant, exprimerent. Certe Epiphanius in Ancorato eas στρογγυλοειδεῖς, idest rotundæ formæ vocat : & Iso supra *rotulas* eas, quod instar rotæ rotundæ essent, appellat. Deinde rem fuisse ubique *ecclesiastica consuetudine* receptam, ut non panis communis & cibarius, sed *nitidus & studio præparatus; non grande aliquid, sed modica tantum Oblata* sacrificio adhiberetur. Præterea *in sacræ auctoritatis historia* nihil exstitisse consuetudini tum receptæ contrarium, quod favere posset Presbyteris illis, panem *suis usibus præparatum* in rem sacram usurpantibus. Denique panem illum, non *grandem*, sed *modicum*; nec tamen fractum, sed *integrum* fuisse. Quibus omnibus pene ob oculos ponitur species & forma Oblationum nostrarum : quam formam respexisse videtur Concilium Arelatense quintum, medio sæculo sexto celebratum, cujus caput primum decernit, *ut Oblatæ quæ in sacrificio offeruntur altario, a comprovincialibus Episcopis ad formam Arelatensis offerantur Ecclesiæ*. His adfine est Concilii Calchutensis, labente sæculo octavo in Anglia convocati, capitulum decimum in hæc verba : *Oblationes etiam Fidelium tales sint, ut panis sit, non crusta*. Ex quo intelligitur, Anglis nonnullis, uti & Hispanis, subrepsisse id quod Humbertus Cardinalis reprehendit in Græcis, qui *coronulam panis*, communis scilicet & usualis in rem sacram *ferro levare* soliti sunt : uti hoc compendio declinarent morosam in præparando sacro pane diligentiam Latinorum; immo etiam Ecclesiæ Hierosolymitanæ, quæ *tenues Oblatas ex simila præparatas, integras & sanas antiquitus* adhibuisse perhibetur in libro præcitato Humberti Cardinalis. Hinc mihi persuasum est, Patres Concilii Toletani nomine pa-

nis

nis modici & integri significare tenues hasce Oblatas, quales hoc loco designat Humbertus, in ferro scilicet characterato coctas. Certe ante nonum sæculum frequens in Ecclesia usus erat patenarum vitrearum ad continendas Oblatas: quæ si non fuissent tenuissimæ, plures (ut necesse erat) in fragili instrumento caute offerri deferrique non potuissent.

59. Tenues itaque erant Oblatæ & graciles; paullulo tamen forsan ampliores quam nostræ, sive quæ ad Sacerdotum, sive quæ ad laicorum communionem fiebant. Oblata quippe seu hostia Sacerdotis dividebatur in novem portiones ex præscripto Missalis Mozarabum ab Isidoro Hispalensi Episcopo ordinati: & una Oblata laicorum in communionem pluribus sufficiebat frangebaturque nonnumquam. *Tenues Oblatas*, inquit Humbertus, *ex simila præparatas & sanas sacris altaribus nos quoque superponimus, & ex ipsis post consecrationem fractis cum populo communicamus*. Et mos erat ad sæculum usque undecimum in Gallia frequentatus, ut Clericus ad Sacerdotium promotus, *hostiam de manu Episcopi susciperet*, quam *usque ad quadragesimum diem usu quotidiano consumebat*: cujus rei fidem facit Fulberti Episcopi Carnutensis aut potius alterius Fulberti Monachi epistola secunda ad Einardum, in editis mendose Finardum. Denique Cartusiani ante annos quadringentos unam tantum hostiam in Viaticum infirmorum reservabant in pyxide, quam hostiam frangebant, ut ex ea particulam infirmo porrigerent. Sic enim habet Statutorum antiquorum prima pars in capite quadragesimo tertio: *Infra hebdomadam non mutatur hostia quæ est in capsula: si tamen propter infirmum fracta fuerit, mutare licebit*. Alius mos erat penes Cluniacenses nostros, qui quatuor hostias consecratas in Viaticum adservabant, teste Udalrico in libro primo Consuetudinum Cluniacensium, capite octavo. *Ipsæ autem hostiæ*, inquit, *cum fuerint consecratæ, mutantur quatuor cum illis quæ in pyxide & in aurea columba super altare pendente jugiter servantur, maxime propter infirmos, ut quidquid de eis eveniat, Viaticum fit in promtu*. Qui vero in Missa communicaturi erant, singuli singulas offerebant hostias, ut postea videbimus. Diaconus tamen ex eadem qua Sacerdos hostia communicabat, ex libri secundi capite trigesimo. Ex quibus conjicere licet, etiam sæculo undecimo variasse Ecclesias Gallicanas in quantitate seu magnitudine hostiarum. Alii quippe integras (ut ita dicam) formulas, quales scilicet in ferro characterato compositæ fuerant, consecrabant: alii singulas formulas in plures hostias dividebant, & quidem Cluniacenses in sex, ut ex Udalrico superius vidimus. Specimen Oblatarum antiquarum exhibet codex manu descriptus ante annos quingentos, in Bibliotheca nostra Germanensi adservatus: in quo delineatus inter altaria duo stat Sacerdos, quorum in altero Judaici ritus sunt victimæ, aries & hircus; in altero Christianorum sacrificium denotant calix & Oblatæ crucis titulo insignes: tum pensiles utrimque hostiarum supra capsulæ: Quæ omnia æneis typis repræsentavit Sirmondus in Disquisitione de Azymo.

OBSERV. VI. tenues & graciles.

60. In Missa offerebant panem & vinum qui aderant, maxime qui communicaturi erant. Id quo ritu fieret, quove tempore desierit, paucis explicare juvat. Jam inde a primis Ecclesiæ temporibus Christiani suam quisque hostiam offerebant. Notior res, quam ut probatione indigeat. Varia hac de re statuta postea confecta sunt in eos qui secus agerent. In his Concilii secundi Matisconensis Patres anno quingentesimo octogesimo quinto decreverunt capite quarto, *ut omnibus dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris & mulieribus offeratur tam panis quam vini: ut per has immolationes & peccatorum suorum fascibus careant, & cum Abel vel ceteris Justis offerentibus promereantur esse consortes*. Id tum aliis decretis, tum exemplis manifestare facile possem, si res postularet. Insignem tamen locum Gregorii Turonici Episcopi hic prætermittere non lubet. Is in libro de gloria Confessorum, capite quinto supra sexagesimum commemorat, duos in urbe Lugduno fuisse conjuges senatorii generis, qui absque liberis matrimonio defuncti, heredem Ecclesiam reliquerunt. Viro mortuo uxor superstes, *per annum integrum assidue orationi vaca-*

OBSERV. VII. quo ritu oblatæ a Fidelibus.

vacabat, celebrans quotidie Missarum sollemnia, & offerens oblationem pro memoria viri, non diffisa de Domini misericordia, quod haberet defunctus requiem in die, qua Domino oblationem pro ejus anima delibasset. Semper sextarium Gazeti vini præbuit in sacrificium basilicæ sanctæ: sed Subdiaconus nequam reservans gulæ Gazetum, acetum vehementissimum offerebat in calice, muliere non semper ad communicandi gratiam accedente. Matrona facti a viro admonita in somnis, *ad Matutinum secundum consuetudinem surrexit: quibus expletis celebratisque Missis, accedit ad poculum salutare: quæ tam fervens acetum hausit ex calice, ut putaret sibi dentes excuti.* Hoc in exemplo multa notatu digna usus calicis eo tempore in communione, persuasio de refrigerio animæ defunctorum ex virtute sacrificii, oblatio vini in calice etiam eo die quo mulier non communicabat; in calice, inquam, haud dubie alio a calice Sacerdotis: alias certe æque Sacerdos ac mulier fraudem Subdiaconi deprehendisset, nec tulisset ipse aceti acrimoniam. Quo in loco venit in mentem responsio Gregorii Papæ secundi ad Bonifacium Episcopum, congruum scilicet non esse, *duos vel tres calices in altario ponere, quum Missarum sollemnia celebrantur.* Ex quo intelligimus, id in more positum his in partibus fuisse. Ejusmodi calices Anastasio *ministeriales* dicuntur non semel, aliis *offertorii*. Quid vero inde fiebat, quum mulier illa non communicabat? Illud porro præcipue advertendum est, matronam illam per annum integrum quotidie sextarium vini in sacrificium obtulisse. Id quo tempore fiebat, docet Hincmarus in Capitularis primi capite sexto-decimo. *Qui candelam offerri voluerit, sive specialiter, sive generaliter; aut ante Missam, aut inter Missam antequam Evangelium legatur, ad altare deferat. Ad Oblationem autem, unam tantummodo Oblatam & offertorium pro se suisque omnibus conjunctis & familiaribus offerat. Si plus de vino voluerit, in buticula vel canna, aut plures Oblatas; aut ante Missam, aut post Missam Presbytero vel ministro illius tribuat, unde populus in eleemosyna & benedictione illius eulogias accipiat, vel Presbyter supplementum aliquod habeat.* Cluniacenses etiam post Evangelium oblationes panis & vini faciebant, ut patet ex libro primo Udalrici, capite trigesimo. Ritus describitur in libri secundi capite duodecimo. *In privatis diebus ad Missam matutinalem quia cuncti offerunt, curat hebdomadarius ut inter calices mediocres ad hoc solum factos, & inter ampullas cum vino, habeat quinque & totidem patenas cum hostiis, quas ordinatim ponit forinsecus prope chorum, super tabulam desuper coopertam & panno intrinsecus amictam: ut inde Fratres eas accipiant cum offertoriis oblaturi. Ad majorem Missam, quia non offertur nisi ab uno choro, tantum tres calices seu ampullæ præparantur, & hebdomadarius stat in choro sinistro, tenens in manu auream patenam & ampliorem hostiis refertam: quas cum aureo cochleari offerentibus distribuit singillatim.* Ex hoc loco etiam patet ritum illum perseverasse adusque sæculum duodecimum, cujus initio vivebat adhuc Udalricus. Non immoror aliis testimoniis referendis. Grimlaicus Presbyter sæculi noni, in Regula Solitariorum præcipit, *ut Reclusi Oratorium sit Ecclesiæ contiguum, quatenus idem Solitarius per fenestram ejusdem Oratorii possit ad Missas per manus Sacerdotum oblationes offerre.* Existimo tamen sæculo octavo desinere cœpisse oblationum laicarum usum, ut postea exponam.

Eulogiæ. 61. Ex oblationibus pars in materiam sacrificii adsumebatur, ea scilicet quæ post lectum Evangelium a Fidelibus offerebatur, ex Hincmaro supra; pars benedicebatur in eulogias quæ vero in usus ministrorum pauperumve cedebat, alterius conditionis erat, panis scilicet usitatus cum ceteris rebus. Panem communem a Fidelibus offerri solitum ab Oblatis consecrandis diserte distinguit Concilium Namnetense, statuens capite nono, *ut de oblationibus quæ offeruntur a populo & consecrationi supersunt, vel de panibus quos offerunt Fideles ad Ecclesiam, vel certe de suis Presbyter convenienter partes incisas habeat in vase nitido: ut post Missarum sollemnia, qui communicare non fuerunt parati, eulogias omni die dominico & in diebus festis exinde accipiant.* Hincmarus idem statuit in Capitularis primi capite septimo. Exstat istius ritus præcla-

clarum vestigium apud Udalricum in libri secundi capite trigesimo. *In privatis diebus hostiæ non consecratæ portantur in refectorio, ut his qui eo die non communicaverunt, per manus Sacerdotis distribuantur*, nempe ante alios cibos ex capite vigesimo tertio: *quod hoc ordine fieri solet, ut primum tribuat de ipsis hostiis domno Abbati; postea cum sint mensæ tres, utrimque ad dexteram domni Abbatis ad unam mensam; postea ad omnes in alia parte: & sic iterum redit ad dexteram, & tribuentis manus a singulis osculatur*. Fluxerat iste ritus ex antiquo Majorum nostrorum exemplo. Nam Monachi Fuldenses in libello supplici ad Carolum Magnum postulant, *ut communicationem fracti panis ante cibum quotidie sumere non respuatur, secundum exempla præcedentium Patrum*. Abbates vero in Synodo Aquisgranensi congregati anno octingentesimo septimo-decimo, statuerant capite octavo supra sexagesimum, *ut eulogiæ Fratribus a Presbyteris in refectorio deutur*. Petrus Damiani in libro de vita eremitica, capite quinto meminit cujusdam Martini, qui cum aliis diebus oon acciperet cibum nisi post solis occasum; diebus tamen dominicis, circa sextam horam, *unam ex his quæ pro sacramentis fiunt oblatiunculam percipiebat*, & sic jejunium solvebat. Sic ergo reliqua pars Oblatarum expendebatur in eulogias, aut certe panis communis, qui a precatione Sacerdotis dictus est benedictus. Memini me aliquando vidisse priscarum eulogiarum usum in quibusdam parœciis diœcesis Remensis: siquidem die festo Paschæ Presbyter seu Rector Ecclesiæ benedicit Oblatarum formulas integras, quæ postea jejunis pueris, quibus præ ætate communicate non licet, distribuuntur. Id in sua diœcesi prohibuit Guillelmus Major Episcopus Andecavensis in Statutis ab se condītis anno millesimo ducentesimo sexagesimo tertio, *ne ex ejusmodi* hostiarum *ministratione seu receptione erubescentiam evitare videantur parochiani*, qui scilicet a perceptione corporis Domini ob sua peccata removebantur: sic enim hunc locum interpretandum existimo. Nam quia eadem est hostiæ consecratæ & oon consecratæ species exterior, facile in mentem veniebat, idem utrobique esse sacramentum. Quo errore deceptus fuisse videtur Theodorus Balsamon, dum ad caput quartum-decimum Synodi Laodicenæ arguit Latinos, quod in festo Paschæ distribuerent laicis azyma, postquam sanctificata seu consecrata fuerint, perinde ac communia.

62. Oblationi paois & vini, a laicis antiquitus fieri solitæ, successit eleemosyna pecuniaria Presbytero facta, quam *stipendium* vocant. Id fieri cœptum, ut videtur, sæculo octavo, saltem in Missis privatis; non tamen ubique passim ante sæculum duodecimum. Pecuniariam eleemosynam satis aperte designat Chrodegangus Mettensis Episcopus in Regulæ suæ capite quadragesimo secundo. *Si aliquis uni Sacerdoti pro missa sua vel pro confessione; aut Clerico pro psalmis & hymnis, seu pro seipso vel pro quolibet caro suo, aut vivente, aut mortuo aliquid in eleemosyna dare voluerit; hoc Sacerdos vel Clericus a tribuente accipiat, & exinde quod voluerit faciat*. Hinc factum, ut laici ob modicam stipem singulas quisque Missas sibi arrogarent. Hunc usum introduci cœptum reprehendere videtur Eugenius Papa secundus in Concilio Romano anno octingentesimo trigesimo septimo: sic enim ait capite septimo-decimo: *Presbyteri nullius blandiantur aut suadeantur sermonibus, ut non omnium ad se concurrentium in quibuslibet sacris locis oblationes ad Missarum sollemnitates recipiant: quia cum mediatores Dei hominumque exsistant, iu exercendis votis relaxandisque peccatis largissimam debent orationem peragere*. Idipsum repetit Leo Papa quartus in Synodo Romana. Eodem tempore Walafridus Strabus nascentem ejusmodi morem erroris arguit in libro de rebus ecclesiasticis, capite vigesimo secundo. *Sed & in hoc error non modicus videtur, quod quidam se non posse aliter plenam commemorationem eorum facere pro quibus offerunt, nisi singulas oblationes pro singulis offerant: vel pro vivis & defunctis non simul æstimant immolandum: cum vere sciamus unum pro omnibus mortuum, & unum panem esse & sanguinem, quem universalis tenet Ecclesia. Quod si cui placet pro singulis singulatim offerre,*

OBSERV. VIII. Pecuniarum eleemosyna pro Missis.

pro

pro solius devotionis amplitudine & orationum augendarum devotione id faciat, non autem pro stulta opinione, qua putet, unum Dei sacramentum non esse generale medicamentum. Nunc autem eo devenit res, ut nisi Sacerdos pro modica stipe singulas persolvat Missas, gravissimum crimen commisisse judicetur a recentioribus casuum arbitris. Meum non est hac de re ferre judicium : sed simpliciter exponere variam temporum disciplinam. Optimum est decretum sacrosancti Concilii Tridentini in Sessione vigesima secunda, prohibentis *cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, necnon importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones, quæ a simoniaca labe non longe absunt.* Sed tamen cuperent boni omnes, ut aliqua facilis via consuleretur & inopiæ Sacerdotum, & scrupulo ministrorum seu æditorum, & necessitati seu devotioni Fidelium, quibus dum sua cuique Missa persolvitur, suffragia in longum tempus differri necesse est, urgente quantumvis necessitate : quod maxime evenire solet in frequentioribus locis. Hæc per excessum dixerim.

Donationes prædiorum pro materia sacrificii.

63. Ab eo ergo tempore, quo frequentari cœpit pecuniaria merces in usum Sacerdotis, cœpit etiam paullatim aboleri mos Oblationum sacrarum. Argumento sunt donationes quædam eo tempore factæ prædiorum atque villarum, ad comparandam materiam sacrificii. Carolus Francorum Rex, cognomento Calvus, *villam Scindelicias in pago Parisiacensi sitam* concedit Monachis Dionysianis, ut oblationes pro se suaque conjuge Domino offerant, *& de vino quod in vineis prædictæ villæ natum fuerit, decem modia in sacrario Fratres mittant, quod mixtum fiat vino in sacrificio deputato.* Dicet forsan aliquis, vinum istud ex annuo reditu proveniens, oblatum postea fuisse a Monachis eo modo, quo apud Cluniacenses fieri mos erat : & sanctum Remigium Remorum Episcopum longe ante id tempus vineas quasdam testamento reliquisse eo pacto, *ut diebus festis & omnibus Dominicis sacris altaribus* sua *offerretur oblatio* : quo tamen tempore morem offerendi penes Fideles perseverasse constat. Nec repugnarem, nisi legerem apud Fulcuinum Abbatem Chronici Laubiensis auctorem, qui post medium sæculum decimum floruit, *solitum pendere vas cum vino juxta altare* in sacrificium sacrosanctum : quod manifeste probat jam desitum offerri vinum a Monachis laicisve in Cœnobio Laubiensi. Sæculo insequenti Gulbertus de Huglevilla, nobilis Neustrasius, *unum modium vini ad celebrandas Missas* Monachis Alfagiensibus concessisse memoratur apud Ordericum Vitalem in historiæ ecclesiasticæ libro sexto. Et ne forte quis reponat, id in Cœnobiis actitatum secus quam in parœcialibus Ecclesiis; invenio paullo quidem serius, nimirum circiter annum millesimum centesimum octogesimum, Philippum Flandriæ Comitem *in eleemosynam perpetuam adsignasse Ecclesiæ sanctæ Mariæ de Longovillari unam marcam argenti singulis annis, ad emendum panem & vinum in sacrificio altaris*, ut legi in Chartulario Bertiniano, quod Antonius Vion Herovallius, litteratorum omnium patronus, mihi communicavit. Eodem etiam ævo fieri cœptæ donationes ad Missas instituendas. Plura ejus rei exempla exstant in majori Chartario Brivatensi, quod itidem ab eodem humanissimo viro nobis commodatum est. In his Airaudus quidam Ecclesiæ sancti Juliani, cui Bernardus Comes tum præerat, res suas in villa Buciaco sitas tradit in stipendia Fratrum seu Canonicorum, *vel ad sacrificium Deo offerendum, anno sexto regnante Karolo Rege Aquitanorum, filio Karoli Regis Francorum*, idest Karoli cognomento Calvi. Item Joseph & uxor ejus res suas in villa Rosariis cedunt eidem Ecclesiæ, *ut illi servientes*, inquiunt, *propter nos sacrificium & orationes offerant*, anno vigesimo sexto regni Karoli Calvi. Denique ejusdem anno trigesimo quinto, quo tempore Frotarius Abbas idemque Archiepiscopus Bituricensis locum regebat, Dado quidam res quas possidebat in villa Ardallo, concedit ad sacrificium pro se offerendum. Ex quibus manifestum efficitur, jam sæculo nono ejusmodi donationes in more fuisse.

OBSERV. IX. Panis azymus.

64. Ex his quæ hactenus retuli, multa sunt quæ persuadent, antiquorum Oblatas sacrificio deputatas, non modo ejusdem fere formæ ac figuræ cum nostris,

noſtris; ſed etiam azymas ſeu infermentatas fuiſſe. Nam & tenues rotulæ erant, non ſpiſſæ ac denſæ; nec proinde fermento inflatæ; & factæ ex ſimila diluta in aqua frigida, & coctæ intra ferrum characteratum: quo in genere fermentum numquam adhiberi ſolet. Verum quia Jacobus Sirmondus, vir non magis pietate, quam eruditione ac ſinceri ſtudio venerabilis, in Diſquiſitione ſua de Azymo primus adſeruit, azymorum uſum nonniſi in illo intervallo, quod a ſchiſmate Photii tempore Nicolai Papæ primi, ad turbas Michaelis Cerularii pontificatu Leonis noni, hoc eſt ab anno fere octingenteſimo ſexageſimo tertio ad milleſimum quinquageſimum effluxit, in Eccleſia Latina obtinuiſſe; non ab re erit quædam huc argumenta conferre pro recepta jamdudum ſententia de antiquiori uſu azymorum; tum paucis diluere Sirmondi objecta.

65. Antequam hanc in rem argumenta proferam, expendendum eſt (quod ſane magni momenti eſſe debet) ſilentium ſanctorum Patrum, non Latinorum modo, ſed etiam Græcorum, Photii ætate ſuperiorum: qui Euchariſtiæ inſtitutionem ineunte veſpera azymorum, ac proinde in azymis celebratam fuiſſe probant. Qui cum Chriſti Domini facto inhærendum eſſe in iſtius Sacramenti confectione dicant, atque in nonnullis ritibus, ſicubi obvenit mutatio, rationes factæ mutationis inquirant; nullam tamen de mutato azymo quæſtionem movent. Sic Auguſtinus in epiſtola ad Bonifacium & poſt eum Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus in libro primo de officiis eccleſiaſticis, Paſchaſius Radbertus in libro de corpore & ſanguine Domini, Haimo Halberſtatenſis Antiſtes in epiſtolam ad Corinthios & alii, cauſam indagant, cur a jejunis Euchariſtia percipiatur in Eccleſia, cum ab cœnatis Apoſtolis percepta ſit: a nullo vero proditum eſt, Eccleſiam aliquando relictis azymis prætuliſſe fermentatum: quod tamen magis ad rem Sacramenti accedit, quam jejunium aut cœnatio percipientis. Sane quum video Cyprianum in epiſtola ad Cæcilium alioſque poſt eum, tanta cum religione admiſtionem aquæ in calicem tueri tum Eccleſiæ tradione, tum etiam facto Domini; vix in animum inducere poſſum, eos minus curaſſe de fermento, quod abſuiſſe a dominica cœna perſuaſum habuere. Nec valet dicere, Patres antiquiores non meminiſſe azymi, ubi de Euchariſtiæ materia tractant. Satis enim eſt, ut exemplum Domini propoſuerint: nec admodum de re trita & familiari loqui ſolent, niſi aut controverſiæ, aut morum neceſſitas id exigat.

66. At vero non deſunt etiam teſtimonia Patrum Photio antiquiorum, qui ſacrificii panem azymum fuiſſe demonſtrant. In primis occurrit Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus, qui anno ſexcenteſimo trigeſimo ſexto vitam abſolvit. Is in libro primo de officiis eccleſiaſticis, capite octavo-decimo, de materia ſacrificii loquitur in hunc modum: *Si vero calix Domini noſtri* JESU-CHRISTI *non poteſt eſſe aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi utrumque ſibi miſceatur: quomodo nec corpus Domini poteſt eſſe ſimila ſola, aut aqua ſola, niſi utrumque adunatum fuerit & copulatum; & panis unius compage ſolidatum.* Hic ſane cum Iſidorus agat de compoſitione panis euchariſtici ejuſque partes diſtincte explicet; non omiſiſſet fermentum, ſi panis azymus ſuo tempore uſitatus non fuiſſet. Amalarius in libro tertio de officiis eccleſiaſticis, capite nono-decimo, iiſdem omnino verbis explicat hoſtiæ compoſitionem, quam fermenti expertem ſuo tempore fuiſſe probant HRabani & Paſchaſii Radberti manifeſta teſtimonia. Eam Iſidori ſententiam declarant Hiſpanorum antiqui ritus in ſacris olim ſervati, quorum auctor Iſidorus, ſi librorum editorum inſcriptioni & recentioribus Hiſpaniæ Scriptoribus credimus; aut certe Patres Eccleſiæ Toletanæ ejus ætatis, ut colligitur ex objectis Elipandi in epiſtola ad Alcuinum & ex actis Concilii Francofurtenſis. Ritus autem illi poſtea dicti ſunt Mozarabum, ideſt Hiſpanorum Arabibus permiſtorum: qui tametſi in multis ab ceteris Latinis diſcreparent, ſuoſque ritus pugnaciter plerique retinuerint uſque ad ſæculum tertium-decimum, teſte in primis Ruderico Toletano Epiſcopo: *conſtituebant* tamen *ſacramentum altaris de pane azymo, quemadmodum alii Latini*, ut ſcribit Jacobus a Vitriaco in Hiſtoriæ occidentalis capite octogeſimo primo: quod ſine dubio ex traditione Majorum ſuorum acceperant. Certe in ea conſenſione cum Latinis jam erant Hiſpani inclinan-

Ruderic. lib. 6. cap. 26.

clinaote sæculo octavo; quum eorum aliqui novatores adfirmare cœperunt, *mittendum esse salem in sacrificium*, idest in materiam panis eucharistici, contra consuetudinem universalis atque Romanæ Ecclesiæ. Exstat ea de re Alcuini epistola sexagesima nona ad Fratres Lugdunenses, prout a Chesnio edita est, in qua ejusmodi errorem hac ratione convellit Alcuinus, quod *panis qui in corpus Christi consecratur, absque fermento ullius alterius infectionis debet esse mundissimus; & aqua absque omni sorde purissima*. Quibus verbis removet a pane sacrificii non tantum sordes, sed *fermentum* quodcumque, idest quidquid farinæ admisceri potest præter aqnam: alias ejus argumentum non valeret contra salis admistionem. Et quidem subsequentibus verbis satis aperit mentem suam, quum dicit: *Ex aqua & farina panis fit qui consecratur in corpus Christi*. Cum enim diserte agat contra eos, qui res alienas admiscebant in panem sacrum, doceatque quibus rebus constare, quibusve carere debeat; ejus profecto instituti erat commemorare fermentum, si tum in usu fuisset. Denique HRabanus Alcuini discipulus manifeste stat pro azymo, ut inferius videbimus: quod a præceptore suo, ut verisimile est, didicerat. Hinc satis patet, Hispanos ante schisma Photii azymum adhibuisse in sacrificium: atque ita sensisse Isidorum, qui eorum rituum, si non auctor, certe approbator fuit. Quum ergo Patres Concilii Toletani sexti-decimi Isidoro mortuo celebrati decernunt, panem oonnisi *integrum & nitidum, qui ex studio fuerit præparatus; neque grande aliquid, sed modicam tantum Oblatam, secundum quod ecclesiastica consuetudo retentat*, offerri debere; quumque adfirmant, *nequaquam in sacræ auctoritatis historia* usquam aliter gestum deprehendi; satis innuunt, eumdem panem quem probavit Isidorus tanta cum laude in octavo Concilio Toletano laudatus, in sacrificium adhibitum ab se fuisse, idest fermentatum: seque in ea fuisse persuasione, non alium apud Latinos ante omnem memoriam admissum esse. Exstat & alius locus pro azymo clarissimus inter editas Isidori epistolas, in ea scilicet quæ Redemto Archidiacono inscripta est. At epistola hæc, uti & præcedens Claudio Duci inscripta, mihi semper suspecta visa est, tum quia agit de azymorum controversia inter Græcos & Latinos, quam non ante sæculum undecimum natam fuisse & multa persuadent, & Leo Papa nonus in responsione ad Michaelem Cerularium pronuntiat: tum quia oimis logice definit verba sacra, quibus Christus Dominus Eucharistiam instituit, esse *de essentia seu de substantia sacramenti*: tametsi non longe ab eo loquendi modo recedit Paschasius Radbertus in libro de corpore & sanguine Domioi, capite quinto-decimo. Ut ut si de istius epistolæ veritate, aliunde satis constare videtur Isidori pro azymo sententia.

67. Postea quam hæc scripseram, accepi a V. C. Emerico Bigotio, audisse se aliquando Romæ a doctissimo Bibliothecæ Vaticanæ custode Luca Holstenio, exstare in quodam codice Vaticano testimonium Hildefonsi Toletani Pontificis pro usu azymorum: quo testimonio Holstenius adductus contra Sirmondi sententiam scribere cogitaverat. Hildefonsi locum etsi ob temporis angustias oondum obtinere potuerim, de hoc tamen Lectorem monuisse e re litteraria esse existimavi.

68. Isidoro subscribit Venerabilis Beda in Lucæ caput vigesimum secundum. *Et neque aquam solam*, inquit, *neque solum vinum; sicut nec granum frumenti solum sine aquæ admistione & confectione in panem cuiquam licet offerre*. Eadem verba sunt HRabani Mauri in libro sexto commentariorum in Matthæum: qui rursus in libro primo de ecclesiasticis officiis, capite trigesimo primo, ita signaoter exprimit azymum in usu sacrificii, ut ipsius sola auctoritas manifeste demonstret, jam aote Photii schisma Latinos in Missa panem infermentatum adhibuisse. Siquidem lucubratio ista ab eo condita est anno octingentesimo nonodecimo, ut patet ex versibus ei subjectis in pervetusto exemplari Bibliothecæ regiæ, idest ante annos quadraginta, quam Photius pulso Ignatio in sedem Bysantinam intruderetur. Sic autem HRabanus loquitur in capite mox citato. *Quod autem panem sacrificii sine fermento esse oporteat, testatur liber Leviticus, ubi* „ *commemoratur Dominum per Moysen filiis Israel ita præcepisse: Omnis, inquit,* „ *obla-*

„ *oblatio quæ offertur Domino, absque fermento fiat, nec quidquam fermenti ac mel-* „ *lis adolebitur in sacrificio Domini. Credimus ergo & panem illum, quem primum Dominus in cœna mystica in mysterium* * *corporis sui consecravit, infermentatum esse:* & paullo superius ita concluserat: *Ergo panem infermentatum & vinum aqua mixtum in sacramentum corporis & sanguinis Christi sanctificari oportet*. Ita HRabanus, eum in editis, tum in manu-scriptis codicibus, ut fidem faciunt duo exemplaria Bibliothecæ regiæ, quorum unum est annorum fere sexcentorum, alter octingentorum. Hic vero locus, quo nihil luculentius ad præsentem controversiam adduci potest, vel unus adstruit omnino usum azymorum initio fæculi noni, iis quidem verbis, ut non alicujus Ecclesiæ, sed Latinæ universæ communem antiquum, ac necessarium morem fuisse appareat. Idem etiam non obscure insinuat Paschasius Radbertus Abbas Corbejensis, HRabani æqualis, sed quinque annis mortuus ante ipsum, nimirum anno quinquagesimo primo supra octingentesimum, septennio ante ambitum Photii: dum sacrificii partes, immo & azymum trabit ad mores in libro de corpore & sanguine Domini capite vigesimo. *Hæc igitur conspersio de multis granis fecit unum corpus, corpus inquam sinceritatis & veritatis: si tamen sumus azymi, idest absque fermento malitiæ & nequitiæ, ut digne panem de hac aqua conspersum accipere possimus .·.·. Idcirco, o homo, serva conspersionem gratiæ: quia licet triticum sis, nisi doctrina & virtute Spiritus-sancti ad hanc unitatem & conspersionem fueris bene in farinam attenuatus; deinde conspersus gratia, & igne charitatis excoctus, non poteris ad soliditatem fidei firmari*. Hic attinebat meminisse, non tantum farinæ, aquæ, & coctionis; sed etiam fermenti, si tum panis sacrificii azymus non fuisset. At, quod rem evincit, Paschasius ad designandum eucharisticum panem utitur vocabulo *conspersionis*; porro *conspersum* seu *conspersionem* idem esse atque infermentatum, docet nos Haimo Halberstatensis Episcopus in caput quintum epistolæ primæ ad Corintbios, dum scribit, filios Israel egressos de Ægypto non detulisse inde *fermentatam farinam, sed tantummodo conspersam*: & Joannes Genuensis in Catholico: *Conspersio*, inquit, *est farina per aquam conglutina sine fermento*. Ex quibus nullus de Paschasii mente superest ambigendi locus.

* mss. ministerium

69. His argumentis adde ea quæ superius retulimus de Oblatis rotulisve super Cuthberti mortui pectus atque Othmari positis ante fæculum nonum: quæ sine dubio ferro characterato impressæ, ae proinde infermentatæ erant, uti & Oblatæ illæ, quæ a duabus feminis Germanicis confectæ sunt anno octingentesimo nonagesimo quinto, ex dictis. Illud vero in Udalrici auctoritate dignum consideratione est, quod ritus Cluniacenses non fluxerint ab institutione Monasterii Cluniacensis: sed longe ante Euticius vir religiosus, Cœnobii Balmensis (ut creditur) Abbas principatu Ludovici Augusti, consuetudines illas desumserit *ex institutionibus & regulis diversorum Patrum, unoque volumine colligaverit*, testante Joanne Monacho in libro de vita sancti Odonis Abbatis Cluniacensis. Ex quo inferre licet, religiosos illos ritus, quos Cluniacenses in conficiendis hostiis azymis servabant, profectos esse ex superiorum Patrum exemplo, cujus vestigia quædam in Candida nobili matrona & in sancta Radegunde supra observavimus.

70. Hæc sufficere videntur ad probandum azymorum usum apud Latinos ante Photii successionem. Scio quid sentiant sanctus Thomas Aquinas & Durandus, qui usum hunc ab Ecclesiæ quidem exordio receptum, sed ob hæresim Ebionitarum interruptum ajunt: quod factum Alexandro primo Pontifice censet Calvinus eum Barlaamo Hieracensi Episcopo. Nec me fugit, quid super hac re Joannes Gerson Cancellarius Parisiensis scripserit in tractatu primo de Communione sub utraque specie. Ast harum observationum brevitas non sinit his immorari. Restat ut ad Sirmondi objecta respondeam, postquam loca duo, Leonis Pontificis Romani & Humberti Cardinalis retulero. Leo Papa nonus in epistola sexta ad Michaelem Patriarcham Constantinopolitanum, cognomento Cerularium, tamquam indubitatam rem supponit, ab ipsis Christianæ Religionis principiis azymos panes in Ecclesia Latina usitatos fuisse: nec sane uspiam, quod sciam, id novitatis nomine impugnavere Orientales fæculo

undeci-

undecimo Leonis Papæ verba hic adscribam. *Illud autem quis non stupeat, quod post tot sanctos & orthodoxos Patres, per mille & viginti a passione Salvatoris annos, novus calumniator Ecclesiæ Latinorum emersisti, anathematizans omnes, & publicam persecutionem excitans, quicumque participarentur sacramentorum ex azymis?* Nemo non videt, invalidum, immo nullum esse Leonis argumentum, nisi supponat uti exploratum, Ecclesiam Latinam perpetuo usam azymis fuisse. Unde mirari subit, quid his verbis intellexerit Sirmondus, qui in ,, Disquisitionis suæ capite tertio negat, Leonem vel Humbertum, cum azy- ,, morum causam agerent, ista se perpetui moris præscriptione defendisse: ,, recusatque ob id adsentiri vel Hugoni Tusco, qui Ecclesiam Latinam in azymis perpetuo immolasse; vel Ruperto Tuitiensi, qui Ecclesiam Romanam censet fermentum in sacrificio numquam admisisse. Sane Humbertus in Responsione ad Nicetam Pectoratum, ex actis nescio quibus sextæ Synodi universalis refert Legatorum Romanorum responsum ad Constantinum Im- ,, peratorem: a quo interrogati, qualiter Romana Ecclesia de sacrificio cor- ,, poris & sanguinis Domini nostri JESU-CHRISTI ordinem teneret, respondis- ,, se feruntur, in calice offerendum vinum aqua mistum: oblationem vero ,, panis nullam commistionem aut corruptionem fermenti habere debere. *Tunc*, addit Humbertus, *placuit piissimo Principi Constantino hæc traditio apostolicæ sedis*. Ex quo intelligitur, Humberti, uti & Leonis, mentem fuisse, ex Ecclesiæ Romanæ traditione perpetua descendere usum azymorum. Jam Sirmondi momenta pro fermento consideremus.

71. Primum est in capite primo Disquisitionis, quod ex populi oblationibus sacrificium consecraretur. Quo igitur argumento, inquit Sirmondus, ,, doceri clarius poterat, Latinos tunc azymis in altari usos non esse, quam ,, unde constet oblatum a populo panem confectasse, quem minime du- ,, bium erat usitatum sibi ac fermento de more temperatum obtulisse? Immo vero non usitatum, idest communem & cibarium, sed studio præparatum panem a populo fuisse oblatum constat ex dictis: nec quidquam vetat, Fideles ante Photii turbas azymos panes obtulisse ex Ecclesiæ præscripto: cum post Photium id præstiterint Cluniacenses & alii, præstentque hactenus Armoricanæ matronæ teste ipso Sirmondo. Quamquam non negaverim, oblatum aliquando panem communem a laicis: at quidem ante vel post sacrificium, qui non in sacrificii materiam cederet, sed in usus ministrorum & pauperum, ut superius dictum est.

72. In capite secundo plura congeruntur argumenta. Unde nam, inquit ,, Disquisitor, Latinis de azymo venisset in mentem, qui ab Oriente, unde ,, illis sacrorum origo, non didicerant? Ad quod ego: Non constat, Latini an Græci variaverint panis materiam. Quippe Jacobus a Vitriaco Cardinalis in historiæ occidentalis capite trigesimo octavo censet, Romanam Ecclesiam accepisse usum azymorum a beatis Apostolis Petro & Paulo: Græcos vero mutasse hunc ritum post suam ab Latinis discessionem, ne Romanam Ecclesiam imitari viderentur. Quod si id non facile persuaderi potest, eo quod Græci antiquæ disciplinæ retinentissimi fuerint; saltem illud certum est, Ecclesiam Romanam ab ipsis primordiis cum Orientali non consensisse in nonnullis, puta in jejunio sabbati & in modo servandæ Quadragesimæ, ut ex Ambrosio & Augustino, ex Socratis historia ecclesiastica, aliisque auctoribus manifestum est. Quid mirum si etiam in azymis?

73. Tertium Sirmondi argumentum est, notatos ab Orientalibus Ebionæos fuisse, quod *δι' ἀζύμων*, panibus azymis, ut Epiphanius refert, mysteria celebrarent. Verum legenti integrum Epiphanii locum res omnino contraria apparet. Epiphanii textus is est: *Μυστήρια δὲ δῆθεν τελοῦσι κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ ἐνιαυτοῦ εἰς ἐνιαυτὸν διὰ ἀζύμων, καὶ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ ,, μυστηρίου δι' ὕδατος μόνου*. Ad verbum: Mysteria vero scilicet perficiunt ex ,, imitatione Sanctorum Ecclesiæ quotannis in azymis, alteram autem my- ,, sterii partem in aqua sola. Ex quo sic argumentari licet: Ebionæi Catholicos

tholicos in celebrando sacrificio imitabantur in eo, quod adhibebant azyma: discrepabant vero in eo, quod ad alteram sacrificii partem adhibebant meram aquam. Ergo Catholici primis illis Ecclesiæ temporibus azymo pane in sacrificio utebantur. Quæ consecutio exinde confirmatur, quod Epiphanius azymorum usum (uti errores solet) improbat nusquam: at meræ aquæ patronos itidem Encratitas refutat in Hæresi quadragesima sexta editionis Petavianæ, in qua hæresis Ebionitarum trigesima est. Sane Epiphanius referens alium errorem Ebionæorum, qui carnium usum repudiabant, eos confutat exemplo Christi, qui in extrema Paschatis celebratione carnes agni manducavit & azyma. Qui ergo Epiphanio in mentem venire potuit, ut hæreseως insimularet Ebionæos in eo, quod Christum Dominum exemplo suo docuisse ipse probat?

74. Reliqua Sirmondi objecta vel satis refutata manent ex dictis, vel minoris momenti sunt. Nam quod opponit Ambrosii locum ex libro quarto de Sacramentis, ubi panis sacrificii *usitatus* dicitur; facile dissolvitur, si consideres eo in loco panem vocari usitatum, quod ejusdem materiæ sit cum pane communi: opponique usitatum pani supercœlesti seu carni Christi. Ceterum etsi Photius, Romanæ seu Latinæ Ecclesiæ infensissimus hostis, nullam de azymis objectionem movit, non inde tamen consequitur, azymorum usum apud Latinos in re sacra non viguisse. Id enim sine dubio dissimulandum esse judicavit, propterea quod azymum ex facto Christi Domini haberet auctoritatem. Hanc enim ob causam saniores & doctiores quique ex Græcis graviter indignati sunt adversus suos, ut probat Allatius in libro de perpetuo consensu utriusque Ecclesiæ, quod ea de re Latinis moverent litem: & Latini ipsi, quantumvis disputationis fervore abrepti, nusquam tamen Græcis fermentum suum tamquam illicitum exprobraverunt. Et quidem Photium, immo Ecclesiam orientalem cum Chrysostomo, in ea tum fuisse persuasione, Servatorem nostrum vespere azymorum celebrasse Pascha, ac proinde in azymis Eucharistiam instituisse, declarat Photius ipse in suæ Bibliothecæ capite centesimo sexto-decimo, dum refert incerti Auctoris librum de sacro Paschæ festo, dicentis, Christum aliis quidem annis peregisse Pascha legale, idest secundum legis præscriptum: minime vero eo anno „ quo traditus est. Id quod Photius animadversione dignum judicavit. Nam Chrysostomus, inquit, & Ecclesia docent, Christum ante cœnam celebrasse Pascha legale: καὶ σκόπειν χρή. ὁ γὰρ Χρυσόστομος καὶ Ἐκκλησία τότε φησὶν, αὐτὸν ἐπιτελέσαι τὸ νομικὸν πρὸ τοῦ μυστικοῦ δείπνου. Non ergo mirum si Photius Romanis non obtrectavit usum azymorum: cum ipse agnoverit cum tota sui temporis Ecclesia orientali, Christum in eo quod extremum celebravit Pascha azymis usum fuisse. Præterea id genus alia dissimulavit Photius, in quibus Latini a Græcis discrepabant. Quantas turbas excitaverit Scotica tonsura inter Romanos & Scottos, superius vidimus. Dissimilis erat inter Græcos Latinosque tonsura capitis: nec tamen Photius Latinis id vitio tribuit, sed solam menti detonsionem. Amplius: sollemne tempus conferendi baptismi observabant Græci in Epiphania: interdicebant Latini, prohibente in primis Leone Magno in epistola octogesima. Ad hæc, in Confirmationis sacramento solam chrismationem adhibebant illi: hi chrismationi addebant manuum impositionem. Ea non ignoravit Photius, nec tamen objecit. Nimirum ejus mentem facta hæc non pulsavere, quemadmodum alia ab ipso objecta. Non enim omnium animi iisdem rebus moventur feriunturve. Denique agnoscit Photius differentiam & dissimilitudinem in mysticis sacrificiis per varias Ecclesias, διαφορὰν καὶ ἀνομοιότητα ἐν ταῖς μυστικοῖς θυσίαις: nec tamen inde reprehensionem peti sustinet in epistola sexagesima quarta. Quid si in illa differentia reposuit azymum? Addunt nonnulli, Photium Latinorum rituum non ita callentem fuisse, ut qui Latinis capita quædam suppositicia merasque calumnias imposuerit, de agni consecratione, de ordinatione Diaconorum in Episcopos per saltum, & de chrismatis confectione ex aqua fluminis. Sicut ergo ex ejus objectis falso quis inferat, hæc ita, uti ipse objicit, se tum habuisse

apud Latinos : sic ex ejus silentio non recte deduci azymum tum absuisse a sacrificio Latinorum. Verum etsi Ratramnus tria hæc capita Latinis per calumniam objici causatur, nihilo minus Æneas Parisiorum Episcopus secundum admittit : & Walafridus Strabus, utroque superior, in libro de rebus ecclesiasticis capite octavo-decimo diserte tradit, morem offerendi & consecrandi agni *de Judaicarum superstitionum seminario natum, quorumdam simplicium errore* ad sua usque tempora fuisse propagatum. Qua in re Walafrido potior fides, quam Æneæ aut Ratramno, qui id ut commentitium in Photium rejiciunt. Ex quo intelligitur, Photium Latinorum rituum non ita ignorantem fuisse. Quidquid idest, argumentum ex Photii silentio deductum contra usum azymorum, omnino diluitur certis Auctorum superiorum testimoniis quæ adduxi. De Azymo hactenus.

OBSERV. X. Communio laicorum sub utraque specie.

75. Oblationem sequitur Communio sacra, quam laici etiam octavo sæculo manu recipiebant, & sub utraque specie frequentabant. Utrumque colligitur ex Actis sanctæ Odiliæ Abbatissæ, quæ morti proxima, *cum calicem in quo dominicum corpus & sanguis habebatur, sibi adferri præcepisset, propriis manibus eum accipiendo sancta communione participata, omnibus cernentibus animam reddidit*. Usum calicis sacri in Viaticum egregie signat factum religiosæ feminæ, nomine Fridburgæ, in Vita S. Anscharii Bremensis Archiepiscopi, Sæculo insequenti referenda. Ea quippe cum jam appropinquaret dies mortis suæ, & nullus tunc adesset Sacerdos eo in loco ubi residebat; *ipsa amore sacrificii, quod audierat Viaticum esse Christianorum, de vino aliquantulum in quodam fecit reservari vasculo : & filiæ suæ in fide commendans, ut siquando ei ultimum tempus instaret, de ipso vino, quia sacrificium non habebat, ei in os distillaretur, ut vel sic Domini gratia exitum suum commendaret* : quod vinum tribus fere annis *apud eam conservatum est*. Hoc exemplum aperte demonstrat calicis usum, etiam ad Viaticum, sæculo nono. Quamquam in alio exemplo ex Actis sanctæ Odiliæ repetito, non sanguinem solum ac separatum, sed panem sanguine intinctum significati conjicio eum ad modum, quo statuitur in cujusdam Concilii Turonensis capite quarto apud Burchardum : *Ut omnis Presbyter habeat pyxidem aut vas tanto Sacramento dignum, ubi corpus dominicum diligenter recondatur ad Viaticum recedentibus ab hoc sæculo. Quæ tamen oblatio intincta esse debet in sanguine Christi, ut veraciter Presbyter possit dicere infirmo : Corpus & sanguis Domini proficiat tibi*, &c. Idipsum etiam apud Cluniacenses observatum fuisse constat ex lib. 2 Consuetudinum, cap. 30 tametsi Concilium Bracarense tertium canone primo longe ante prohibuerat, *Eucharistiam vino madidam populis pro complemento communionis porrigi*. Ad istam prohibitionem respexisse videtur Guillelmus de Campellis, Catalaunensis Episcopus, Bernardi Abbatis Clarevallensis præcipuus amicus, is cujus lucubrationes passim citantur in opusculo quodam, quod Pancrisis inscribitur. Locum integrum ex membraneo codice Cheminionensi descripsi in hunc modum : *De perceptione Eucharistiæ diversi quidem usus sunt secundum aliquas causas : sed res eadem. Quod enim panis intinctus prohibitus est accipi, ex frivola causa fuit, scilicet pro buccella intincta, quam Dominus Judæ ad distinctionem porrexit : tamencum fide bonum est. Item quod utraque species per se accipitur, eo fit, ut memoria corporis quod in cruce visibiliter pependit, & memoria sanguinis qui cum aqua de latere fluxit, artius teneatur, & quasi præsentetur. Tamen sciendum, quod qui alteram speciem accipit, totum Christum accipit. Non enim accipitur Christus membratim vel paullatim sed totus vel in utraque specie, vel in altera. Unde & infantulis mox baptizatis solus calix datur, quia pane uti non possunt, & in calice totum Christum accipiunt. Dandus autem est calix eis : quia sicut non potest ad vitam quis ingredi sine baptismo; ita nec sine hoc vitali Viatico*. Et post quosdam versus : *quod ergo dicitur utramque speciem oportere accipi, hæresis plane est. Quamvis enim utraque sacramenta ibi sint secundum fractionem & odorem, & colorem & saporem : tamen in utraque specie totus est Christus, qui post resurrectionem quidem ex toto est invisibilis, impassibilis, indivisibilis : ita ut nec sanguis sine carne, nec caro sine sanguine, nec utrumque sine anima humana nec tota humana natura sine Verbo Dei sibi personaliter counito. Et ideo licet in alterutra specie totus sumatur; tamen pro causa prædicta sacra-*

acramentum utriusque speciei ab Ecclesia immutabiliter retinetur. Sunt enim in Ecclesia sacramenta quæ mutari licet, sunt quæ non licet: ut de aqua baptismi, de bis speciebus, de oleo consecrationis. Hæc fusius retuli, tum quod ea non cuivis obvia esse possint, tum quod inde manifestum sit, Communionem sub utraque specie duravisse ad sæculum usque duodecimum. Siquidem Guillelmus de Campellis obiit anno centesimo vigesimo primo supra millesimum: quo etiam tempore panis intinctus vulgo communicantibus porrigebatur: id quod item patet ex epistola quadam Arnulfi Roffensis Episcopi, edita in tomo secundo Spicilegii, & ex alia Hildeberti Episcopi Cenomanensis id improbantis. Non tamen calicis usum tum fuisse abolitum, certum est non solum ex hoc loco, sed etiam ex pluribus aliis. Petrus Damiani in Opusculo quarto-decimo de Ordine Fontis-Avellanæ: *Calices duos argenteos*, inquit, *hac vobis ratione providimus, ut cum sacra dominici corporis & sanguinis mysteria vultis accipere, stannum vel vilius quodcumque metallum vestris labiis nequaquam necesse sit adhibere.* Id etiam clare docet Udalricus in libri secundi capite trigesimo. Exstat post Gerberti epistolam nonagesimam *distichon in calice*, quod an de pane intincto, an de utraque specie seorsum adservata intelligendum sit, Lectoris erit judicium.

Hinc sitis atque fames fugiunt: properate Fideles:
Dividit in populos has Præsul Adalbero gazas.

Verum diserte omnino Petrus Damiani calicis usum penes laicos etiam infirmos adstruit in Opusculi quadragesimi septimi capite secundo, agens de quodam Presbytero, qui *aliquando dum sacri muneris Eucharistiam detulisset ægroto, ut erat utique deses ac negligens, aliquantulum dominici sanguinis remansit in calice. Quod cum ille ad Ecclesiam rediens comperisset, sed fastidio præpeditus noluisset accipere; mox calicem lavit, & in labrum marmoreum, in quo erat aqua sanctificata, projecit. Et n magnum divinæ virtutis indicium! illam labri partem quam id quod effusum est de calice contigit, in sanguineum ruborem repente convertit, ubi scilicet duæ majores guttæ exprimuntur.* Sane per id tempus, hoc est medio sæculo undecimo, panis intincti usum paucis in locis apud Latinos usurpatum fuisse, intelligitur ex Humberto Cardinali, qui morem hunc in Græcis carpit, & calicis usum seorsum a pane penes Latinos frequentatum adfirmat. Denique ex dictis manifestum est, etiam sæculo duodecimo sanguinem Christi Domini infantibus statim a baptismo præbitum fuisse. Huc accedit auctoritas Magistri Roberti Paululi in libro primo de ecclesiasticis officiis, capite vigesimo, ubi notat ignorantiam quorumdam sui temporis Presbyterorum, qui ecclesiasticæ institutionis formam retinentes, non rem ipsam pueris dabant vinum loco sanguinis. Istud opusculum editum est sub nomine Hugonis a sancto Victore: verum in optimæ notæ apographo Corbejensi tribuitur Magistro Roberto Paululo, qui in Chartario Corbejensi nonnullis instrumentis subscripsisse invenitur annis supra millesimum centesimo septuagesimo quarto, nono, & octogesimo quarto, *Magister Robertus Paululus, minister Episcopi Ambianensis.* Hæc indicate opportunum visum est ad illustrandum Auctorem hactenus ignotum.

76. Eucharistiam in manus etiam a feminis acceptam octavo sæculo fuisse, superius ex Actis sanctæ Odiliæ vidimus. Quamquam Synodus Autisiodorensis sub Aunachario congregata sub finem sæculi sexti, id feminis interdicit canone trigesimo sexto, & *Dominicale* manibus teneri præcipit canone quadragesimo secundo. Viris autem, & fortassis etiam Virginibus sacris, licebat Eucharistiam manibus excipere ad sæculum octavum. Cædmon Monachus, non tamen Presbyter, ad extrema deveniens, rogavit Eucharistiam sibi adferri: *quam acceptam in manu*, inquit Beda historiæ ecclesiasticæ libro quarto, capite vigesimo quarto, *interrogavit, si omnes placidum erga se animum haberent.* Adeo vero neque id etiam feminis tunc temporis negatum, ut etiam Eucharistiam aliis tradere præsumerent sæculo nono. Eam temeritatem in viris feminisque laicis refellunt damnantque Concilia, Parisiense anno octingentesimo vigesimo nono in partis primæ capite quadragesimo; Remense relatum ab Reginone in libro primo de ecclesiasticis disciplinis capite vigesimo supra centesimum,

OBSERV. XI. Eucharistia manu recepta.

& a Burchardo & Gratiano; Hincmarus etiam in Capitularis secundi capite decimo. Huic malo in dies gliscenti ut obviaret Concilium Rotomagense statuit, ut ne quis amplius Eucharistiam acciperet manu, sed Sacerdos communicaturis eam porrigeret. Concilii hæc verba sunt capite secundo: *Dictum est nobis, quod quidam Presbyteri celebrata Missa detractantes ipsi sumere divina mysteria quæ consecrarunt, calicem Domini mulierculis quæ ad Missas offerunt tradant, vel quibusdam laicis qui dijudicare corpus Domini nesciunt, idest discernere inter cibum spiritualem atque carnalem. Quod quantum sit omni ecclesiasticæ religioni contrarium, pectus Fidelium novit. Unde omnibus Presbyteris interdicimus, ut nullus in posterum hoc facere præsumat: sed ipse cum reverentia sumat, & Diacono aut Subdiacono qui ministri sunt altaris, colligenda tradat. Illud etiam attendat, ut eos propria manu communicet. Nulli autem laico aut feminæ Eucharistiam in manibus ponat: sed tantum in os ejus cum his verbis ponat: Corpus Domini & sanguis prosit tibi ad remissionem peccatorum & ad vitam æternam. Si quis hæc transgressus fuerit, quia Deum omnipotentem contemnit & quantum in ipso est inhonorat, ab altari removeatur.* Istud Concilium, quod necdum editum est præter hoc caput quod refertur ab Ivone, in manu-scripto exemplari constat capitulis sexdecim, inscribiturque SYNODUS GENERALIS RODOMI REGNANTE HLUDOVIO GLORIOSO REGE, idest (ut quidem conjicio) Ludovico secundo cognomento Balbo, aut certe ejus filio cognomine ac successore, circiter annum octingentesimum octogesimum: quo ex tempore abrogari cœpit mos ille recipiendi in manus Eucharistiam, reservata nihilo minus Diacono & Subdiacono tractandi corporis dominici facultate. Apud Udalricum in libro secundo Consuetudinum Cluniacensium capite trigesimo, Diaconus *hostias frangere et dividere* in aliorum communionem dicitur; & Subdiaconus *portiunculam dominici corporis quam sumturus est, de patena accipere cum duobus mediis digitis sinistræ manus*. Et in antiquis Statutis Cartusiensium anno millesimo ducentesimo quinquagesimo nono conditis præcipitur, Diaconum singulis dominicis de hostia adservata seipsum communicare. Guillelmus Major Andecavorum Episcopus in Synodo habita in festo S. Lucæ anni supra millesimum ducentesimi septuagesimi tertii, arguit Rectores seu Curiones nonnullos, permittentes, ut Diaconi quos secum habebant, *sine necessitatis articulo* confessiones audirent & absolverent: corpusque dominicum infirmis deferrent & ministrarent: id quod non nisi *in necessitatis articulo* fieri vetat sub interminatione suspensionis.

OBSERV. XII. Altaria plura in una ecclesia.

77. Huc pertinet consideratio de altaribus sacris, de quibus ut aliquid admoneam, movet me Auctor historiæ eucharisticæ, dum ait, altare unicum in unaquaque ecclesia ante sæculum octavum fuisse; & altaria portatilia seu tabulas altaris, quas *itinerarias* vocat Ordo Romanus, in usu non fuisse ante sæculum undecimum. Utrumque examinandum hoc loco est. Altare unicum in qualibet Ecclesia primis Religionis Christianæ sæculis fuisse constat, tum quia unus Sacerdos uni Ecclesiæ præficiebatur, seu (ut ajunt) incardinabatur; tum quia rari erant Sacerdotes etiam in Monasteriis, Sacerdotum collegia nulla. Crescente numero Fidelium, crevit & numerus ministrorum sacrorum Ecclesiarumque. Optatus Milevitanus in libro secundo, Romæ quadraginta & amplius fuisse te-
„ statur basilicas sub tempore persecutionis Diocletiani: & Cornelius Papa in
„ epistola ad Fabium, ab Eusebio relata in historiæ libro sexto, capite quadra-
„ gesimo tertio, ait Romæ tum fuisse Presbyteros quatuor & quadraginta, pro
„ numero videlicet Ecclesiarum; septem autem Diaconos, totidemque Subdia-
„ conos; Acoluthos duos & quadraginta; Exorcistas & Lectores cum Ostiariis quinquaginta duos, viduas denique cum infirmis & egentibus plusquam mille & quingentas. En qualis erat tum Romani Cleri status. Vix alia erat in Monasteriis disciplina: & si in Monasterio Nitriæ erant Presbyteri octo; unus tamen, is scilicet qui primus erat, quoad viveret, offerebat, judicabat, concionabaturque, teste Palladio, ceteris nihil ejusmodi præsumentibus. Verum de numero Presbyterorum in Monasteriis inferius oratio recurret. Sæculo sexto unius basilicæ unus titulus erat: testis ea de re Gregorius Turonicus Episcopus

in

in libris de gloria Martyrum. Ecclesiæ plures in uno Monasterio constructæ, sua cuique ara. Hinc sanctus Pater Benedictus in monte Casino duplex Oratorium, S. Maurus Glannafolii quadruplex erexit. Paullo post Sacerdotum numerus augeri, mysteria sacra frequentari amplius; & aræ plures una in Ecclesia construi cœptæ. Quippe in sepulchri dominici Ecclesia, referente Arculfo Episcopo Gallo, qui loca sacra invisit sæculo septimo, altaria erant quinque, & in basilica S. Mariæ in valle Josaphat altaria quatuor: immo sæculo sexto Burdigalæ in basilica S. Petri altare duplex erat, uti nos docet Gregorius Turonensis Episcopus in libro primo de gloria Martyrum, capite trigesimo tertio. Sæculo dein octavo numerus altarium auctus: adeo ut Carolus Magnus in Capitulari edito anno octingentesimo quarto ad Theodonis-villam mandaverit *de altaribus, ut non superabundent in Ecclesia*. Certe in primaria Romæ basilica S. Petri, præter majorem aram, Paulus Papa *mensam illam* quam Pippinus Rex Stephano Pontifici direxerat, *infra aulam ipsius Principis Apostolorum introduxit, & super corpus ejusdem* positam *chrismate unctionis sanctificavit*, & in ea *sacrificium obtulit*, ut testatur epistola quarta-decima codicis Carolini. Etsi vero unius Ecclesiæ quondam unum erat altare, plures tamen in eo Missas unoquoque die celebrari fas erat, contra quam multi opinantur. Ea enim quæ hac de re leguntur interdicta, non de diversis Sacerdotibus, sed de uno eodemque explicanda sunt. Id ex Concilii Autissiodorensis, quod anno quingentesimo septuagesimo octavo celebratum est, capite decimo planum fiet. *Non licet super uno altario in una die duas Missas dicere; nec in altario ubi Episcopus Missas dixerit, ut Presbyter in illa die Missas dicat*. Quibus sane verbis prærogativa quædam Episcopo supra ceteros Presbyteros tribuitur, ut scilicet in illo altari, in quo Missam dixisset, Presbytero non liceret ea die sacrificium offerre. Ergo Presbyteris licebat, aliis post alios, Missas in eodem altari celebrare: alias frustranea esset Concilii additio de Episcopis. Hoc illustratur facto Gregorii Turonici Episcopi, qui cum ab æmulis apud Chilpericum esset accusatus maledicentiæ in Fredegundem, *apud Brennacum villam restitit ad hoc causa, ut dictis Missis in tribus altaribus se de his verbis exueret sacramento. Et licet canonibus essent contraria, pro causa tamen Regis impleta sunt*. Ad quid enim non in uno, sed in tribus altaribus Gregorius celebravit Missas tres, nisi quia uni Sacerdoti id in uno altari non licebat?

78. Altaria mobilia seu portatilia in usu fuisse longe ante sæculum undecimum, patet ex Vita sancti Wlfranni Episcopi Senonensis, in qua Wlfrannus in navi Oceanum trajiciens, sacrum fecisse super altare portatile dicitur. Consentit Beda in historiæ libro quinto, capite undecimo, agens de duobus Evvaldis, qui *cotidie sacrificium Deo victimæ salutaris offerebant, habentes secum vascula & tabulam altaris vice dedicatam*: & Hincmarus in Capitulari tertio præcipit, *ut nullus Missam celebret in altari non consecrato, vel sine tabula ab Episcopo consecrata*, quæ sit *de marmore vel nigra petra, aut litro honestissimo*. Nec alium fuisse usum sæculo quinto, ut putat Auctor historiæ eucharisticæ in Addendis, probat exemplum Theodoriti, qui Diaconorum manibus vice altaris usus est ad sacrificium. Quamvis enim tabellæ ejusmodi in usu essent ævo Theodori Cantuariensis Episcopi, tamen ipse in Pœnitentiali suo libro ait licere Presbytero *Missam in campo dicere, si Diaconus, vel Presbyter, vel ipse calicem & oblationem manibus tenuerit*. Quin immo Theodoriti factum innuit, non licuisse uti mensa profana in sacrificium: ut necesse fuerit adhibere manus ministri sacri vice altaris. Formam ejusmodi tabularum repræsentat nobis codex manu exaratus Cœnobii Dionysiani prope Luteciam Parisiorum: quo in codice Carolus Calvus prædicto Monasterio multa donaria contulisse dicitur, in his *altare portatile de marmore porphyretico per quadrum auro incluso, quatuor pedes habente: in quo in anteriori parte posuit brachium sancti Jacobi Apostoli, qui dictus est frater Domini; ad dexteram vero ejusdem altaris partem brachii pretiosissimi protomartyris Stephani; ad sinistram vero ejusdem altaris brachium S. Vincentii Martyris auro optimo inclusit*.

OBSERV. XIII. Altaria mobilia.

79. Porro edita fuisse ab initio altaria constat ex facto Alexandri Con-

OBSERV. XIV. Altaria edita & cava.

ſtantinopolitani Epiſcopi apud Socratem in hiſtoriæ eccleſiaſticæ libro primo, capite trigeſimo ſexto, & ex facto Gainæ apud Sozomenum in libri octavi capite ſeptimo, qui uterque ſubtus aram Deo preces fudiſſe perhibentur. Ejuſdem erant formæ altaria in Occidente ſæculis octavo & nono. Nam teſte Adelhelmo Sagienſi Epiſcopo in libro de miraculis ſanctæ Opportunæ, numero nono, miles quidam Boſonis Regis, cæcitate a Deo percuſſus, *ſubtus altare jacens* viſum Monciaci recepiſſe perhibetur: & in libello de translatione & miraculis S. Gorgonii Martyris hic, capite quarto-decimo, mutus quidam permiſſus eſt in Eccleſia *jacere ſub gradibus, quibus ad altare adſcenditur*: quod de crypta ſubterranea intelligendum non puto. Utrumque locum illuſtrat Gregorius Turonenſis Epiſcopus in libro primo de gloria Martyrum, capite trigeſimo tertio, ubi aram, qualis ſuo tempore Burdigalæ in baſilica ſancti Petri Apoſtoli cernebatur, deſcribit in hunc modum. *Hujus altare poſitis in altum pulpitis locatum habetur: cujus pars inferior in modum cryptæ oſtio clauditur, habens nihilo minus & ipſa cum Sanctorum pignoribus altare ſuum.* Neque ſolum edito in loco ſita erant altaria: erant etiam cava, ut patet ex libro Ardonis de vita Benedicti Anianæ Abbatis, ubi Auctor de altari Salvatoris apud Anianam conſtructo ſcribit in hæc verba: *Altare illud forinſecus eſt ſolidum, ab intus autem cavum, retrorſum habens oſtiolum, quo privatis diebus incluſæ tenentur capſæ cum diverſis Reliquiis Patrum.* Ergo diebus dominicis & feſtis inde producebantur Reliquiæ Fidelium oculis & cultui exhibendæ. Simile etiam erat altare illud aureum, quod Angilbertus Mediolanenſis Epiſcopus in æde Ambroſiana, ubi tum degebant ſodales noſtri, fieri curavit ante medium ſæculum nonum: quodque ex Puriſello deſcribens Ughellus in Italiæ ſacræ tomo quarto, notat in poſteriori altaris parte binas fuiſſe fores peranguſtas, per quas oſtiolum patebat in partem altaris interiorem, ubi repoſitæ Reliquiæ. Quin etiam mobilia erant quandoque altaria majora. Ejus rei auctorem „ habemus Chronographum Laureshamenſem ſcribentem, Helmericum Abba- „ tem tumbam ſancti Nazarii auro argentoque decoraſſe, altare etiam ſimili „ impenſa & opera mirificaſſe, *quod poſtea ad Eccleſiam ſancti Petri, quæ dicitur Altenmunſter translatum eſt*: & in loco ubi Chriſtus Dominus natus eſt, præter altare quod erat in Eccleſia ſuper ſpeluncam ædificata erat etiam altare minus, quod transferebatur in ſpeluncam ab iis qui Miſſas ibi celebrare volebant, teſte Sanctimoniali in Vita ſancti Willibaldi Epiſcopi Eiſtetenſis.

OBSERV. XV. Confeſſio Communioni præmiſſa.

80. Poſt Euchariſtiæ conſiderationem agendum videtur de Confeſſione & Pœnitentia, prout nobis occaſionem præbent Acta hic edita: in quibus CONFESSORUM vocabulum uſurpatum non ſemel, & CONFESSIO frequens inculcata: ſic enim in libello de geſtis Bertilæ Abbatiſſæ Kalenſis ſcribit Auctor anonymus ejus æqualis: *Familiam quoque Monaſterii ſive vicinos propinquos per ſanctam Communionem attrahebat, ut datis Confeſſionibus pœnitentiam pro peccatis ſuis agerent.* Ex his verbis ſatis apparet, eam fuiſſe tum temporis perſuaſionem, ut qui ad Communionem ſanctam accedere vellent, conſcientiam prævia Confeſſione repurgarent: ſiquidem Bertila *per Communionem* ſuos attrahebat ad Confeſſionem & pœnitentiam: indeque refelli Joannem Dallæum, e Novatoribus ſane eruditum, qui in libro quarto de Confeſſione, capite quarto adſerit, ne nono quidem ſæculo, hoc a Fidelibus communicaturis poſtulaſſe Patres, ut apud Sacerdotem Confeſſione arcana pectus purgarent, antequam ad Domini menſam accederent. Ab eo errore longe aberat Alcuinus, dum in Confeſſionis formula, quam exhibet in ſecunda parte de Pſalmorum uſu, pœnitentem ita loquentem inducit: *Corpus & ſanguinem Domini, polluto corde & corpore, ſine Confeſſione & pœnitentia, ſcienter indigne accepi, nec judicium Dei ſuper me venturum exterritus timui, ut timere debui.* Qui ergo Euchariſtiam polluto corde & corpore ſuſcipiebat, niſi confeſſionem & pœnitentiam præmiſiſſet, judicium incurrere cenſebatur.

Confeſſionis neceſſitas.

81. Ne vero Dallæus, ut ſolet, hos alioſque locos detorqueat ad Confeſſionem peccatorum, quæ publica pœnitentia expiari prævia Confeſſione oportebat; demonſtrandum eſt iſtud Alcuini totiuſque Eccleſiæ dogma eo tempore fuiſſe receptum, peccata letalia, etiam interna, ſine Confeſſione remitti

mitti non posse, ubi adesset copia Sacerdotis. Exorta per id tempus est prava secta quorumdam laicorum *in provincia Gothorum*, idest (ut quidem existimo) in Gallia Narbonensi, qui peccata sua Sacerdotibus confiteri recusabant. Exstat ea de re Alcuini epistola septuagesima prima editionis Chesnianæ, inscripta *dilectissimis Fratribus & Patribus in provincia Gothorum*, male Canisio (apud quem vigesima sexta est) *in provincia Scottorum*, qua in epistola sic Alcuinus loquitur: *Dicitur vero neminem ex laicis suam velle Confessionem Sacerdotibus dare, quos a Domino Christo cum sanctis Apostolis ligandi solvendique potestatem accepisse credimus.* Tum variis argumentis & necessitatem Confessionis in peccatore, & facultatem absolvendi in Sacerdote probat. Postea ex comparatione trium mortuorum quos Dominus suscitavit, tria distinguit peccantium genera, *quæ modo quotidie divina confitentibus suscitare solet gratia*. Alii quippe in corde peccant, alii opere, alii ex consuetudine. Demum ita concludit: *Hæc cogitate, carissimi Fratres, & in qualicumque harum trium mortium genere si quis jaceat, citius ad confessionis probatissima medicamenta confugiat, salutifero pœnitentiæ se abluat medicamine, ut non ad judicium damnationis, sed ad salutem sanctificationis communicet corpore & sanguine Domini nostri* JESU-CHRISTI. Ex quibus manifestum est Alcuini hanc fuisse sententiam, non minus eos qui in corde, idest solo interno animi consensu, quam eos qui opere ipso externo peccaverant, Confessionis remedio ac legi obnoxios esse, ut non ad judicium, sed ad salutem Eucharistiam acciperent. Id vero etiam amplius declarat his verbis, quibus aliter sentientes revocat ad saniorem mentem. *Sequimini vestigia sanctorum Patrum, & nolite in catholicæ Fidei Religionem novas inducere sectas. Cavete vobis venenosum erraticæ invectionis fermentum: sed in sinceritate & veritate mundissimos sacræ Fidei panes comedite.* Quid nomine *sectæ* intelligat, non uno in loco explicat Alcuinus in libris adversus Elipandum. Eo enim vocabulo designat hæresim in tribus versibus epistolæ istis libris præfixæ. Ergo in negotio Religionis Christianæ non sequitur *vestigia sanctorum Patrum*, sed *sectam*, idest hæresim, & *erraticæ invectionis fermentum* inducit, quisquis negat, peccata etiam interna Sacerdotibus non esse revelanda, & prætermisso Confessionis remedio expiari posse solo animi pœnitentis dolore. Nec alienum ab hoc loco est id quod in Actione prima Concilii Romani sub Zacharia Pontifice legitur de præsumtione quadam Aldeberti hæretici, cujus hoc *maximum scelus & blasphemia contra Deum* commemoratur, quod *venienti populo & prostrato ante pedes ejus & cupienti confiteri peccata sua, dicebat: Scio omnia peccata vestra, quia mihi cognita sunt occulta vestra: ideoque non opus est confiteri ea. Securi ergo & absoluti de peccatis vestris præteritis, revertimini ad domos vestras cum pace.* Hoc in textu duo potissimum observanda: alterum, moris tunc temporis fuisse, ut qui Sacerdotibus peccata sua in aurem revelare volebant, prostrati ante pedes Confessarii id præstarent: alterum, Aldebertum Sacerdotem fuisse, & proinde non ob aliam causam a Patribus hoc in facto damnatum, quam quod dicebat, *opus non esse* confiteri sibi peccata sua, ut quis *securus & absolutus* a peccatis redderetur. Ex his item refellitur Dallæus, dum in libri quarti capite undecimo audacter adseverat, nullos ante hæc quinque ultima sæcula homines Catholicis de sacramentali Confessione fecisse controversiam.

82. De necessitate Confessionis in extremis eadem erat hominum illius ævi persuasio. Id quod probat in primis Auctor anonymus ac subpar in libello de vita sancti Filiberti Abbatis Gemeticensis. Quippe *cum unus Monachus venisset ad extremum mortis, mutus effectus est labiis. Ingressus Dei Sacerdos ad illum, blande suadere cœpit, ut si haberet occultum facinus, unde pœnitentiam non egisset, manum ejus stringeret. Cumque ille ita fecisset, ingressus vir Dei Ecclesiam sanctæ Mariæ, cœpit Dominum exorare, ut ægro dignaretur linguam reddere, ne adversarius animam pro absconso crimine valeret submergere in barathrum inferni. Cumque Sanctus de oratione consurgeret, ei Frater alius nuntiavit, quod æger loqui valeret, & confessionem ei dare satageret. Quod ita factum est: nam confessione data & recepta pœnitentia reddidit animam Domino: ut nec Sanctus de Domino diffideret, nec æger in desperationem transiret.* Hic vides existimasse Filibertum, Monachi sui facinus, tametsi *occultum*, etiam amis-

etiam in extremis.

lo vocis officio sine Confessione remitti non posse : quod tamen aliter de illis moribundis a Leone Magno doceri, observavi in Sæculo nostro secundo, ubi hæc Vita edita est. Necessitatem Confessionis in extremis agnoscunt etiam Patres Concilii Calchutensis in Anglia celebrati anno septingentesimo octogesimo septimo, in capite vigesimo. *Si quis (quod absit) sine pœnitentia aut confessione de hac vita discessit, pro eo minime orandum est. Nullus enim sine peccato est.* Et Jonas Aurelianensis Episcopus in libro primo de institutione laicorum, capite quartodecimo : *Si ergo infirmi in peccatis sint, & hæc Presbyteris Ecclesiæ confessi fuerint, ac perfecto corde ea relinquere atque emendare sategerint, dimittentur eis. Neque enim sine confessione emendationis* (lege *& proposito emendationis*) *peccata queunt dimitti*. Quid signantius ad catholicum dogma confirmandum adferri potest? Huc multa alia conjicii possent testimonia & exempla : qualis est auctoritas Concilii Parisiensis sexti, vetantis Presbyteros seu Rectores Ecclesiarum per diversa mitti, quod *eorum absentia homines sine confessione plerumque moriantur* : qualia sunt exempla apud Bedam in libri quarti capite vigesimo quinto, & quinti quarto-decimo, & apud Bonifacium Maguntinum Antistitem in epistola nonadecima ad Ethelbaldum de Ceolredo Rege, *qui sine pœnitentia & Confessione de hac luce ad tormenta inferni migrasse* perhibetur. Verum hæc fusius prosequi non sinunt observationis leges.

OBSERV. XVI. Confessionis integritas.

83. Confessionis integritatem commendant Concilia Cabilonense secundum capite trigesimo secundo, & Ticinense capite sexto. Theodulfus etiam Aurelianensis Episcopus in Capitularis articulo trigesimo primo : quibus in locis præcipitur ut Confessio *plena* fiat, tam de peccatis quæ *animi motu* sive *cogitatione*, quam de his quæ *carnis fragilitate* seu *opere* perpetrantur : & publica quidem *publice*, occulta vero *occulte* expientur. Legendus etiam Jonas in libro primo de institutione laicali, capite octavo-decimo.

OBSERV. XVII. Confessio generalis.

84. Generalis Confessionis exempla quædam hoc loco expendenda sunt, unum ex septimo, alterum ex nono sæculo. Eligius teste Audoeno in Vitæ libro primo, capite septimo, *cum jam virilem ageret ætatem, cupiens se vas Deo exhibere sanctificatum, ac metuens ne aliqua suum delicta pectus frustrarent, omnia ab adolescentia sua coram Sacerdote confessus est acta : sicque sibi austeram imponens pœnitentiam*, &c. En egregium Confessionis generalis exemplum in homine piissimo, ab Auctore æque sancto ejusque æquali & amico relatum. Aliud non minus insigne exstat in libello, qui inscribitur Consilium Hincmari Archiepiscopi de pœnitentia Pippini junioris, olim Regis Aquitaniæ, apud Sirmondum in Analectis ad Capitula Caroli Calvi. *Exhortandus est Pippinus, ut puram confessionem de omnibus peccatis suis, quæ ab ineunte ætate perpetravit, secrete faciat : quia forte talia fecit, quæ turpe est etiam in publicum dicere.* Hæc de occultis : de publicis autem criminibus, nempe *de hoc quod suum habitum*, monasticum scilicet, *dimisit & se perjuravit, & quia cum paganis se junxit, & quia sua conjunctione multa mala sunt perpetrata, coram Ecclesia inter publice pœnitentes se lacbrymabiliter accuset*. De Monachorum seu Novitiorum generali Confessione infra.

OBSERV. XVIII.

85. Aliud genus Confessionis generalis, qua scilicet scripto aut verbis generatim conceptis sese peccatores profitebantur, in usu per ea tempora erat. Eo animo Rotbertus Cenomannensis Episcopus epistolam scripsit, *quam in ægritudine valida positus direxit Episcopis circa muros Andegavis cum Carolo Principe in obsidionem Nortmannorum residentibus, petens ab eis absolvi*. Exstat ea epistola in tomo tertio Conciliorum Galliæ, cum subjecta *epistola absolutionis, quam ei remiserunt iidem venerabiles Consacerdotes*. Memoratur & altera Hildeboldi Suessionensis Episcopi ad Hincmarum, *cum exhortatoria Hincmari Metropolitani ad ipsum Hildeboldum corporea infirmitate detentum : in qua juxta petitionem litterarum confessionis illius, sua auctoritate eum per absentiam corporalem reconciliando absolvit*. Quid Episcopi illi Coepiscopis suis revelaverint, qualemve ab illis absolutionem retulerint, non facile fuerit divinare. In litteris Confessionis generatim se peccatores esse protestantur : sed forsan seriem peccatorum suorum seorsum exponebant in aliis schedulis, quas perlectas incunctanter lacerari par erat. Crediderim hac generali

orali professiooe postulasse eos indulgentium seu remissionem pœnæ peccatis suis debitæ. Id suadet epistola Joannis Papæ decimi ooni ad Hugonem, cognomento Cabilonensem, Autisiodorensem Episcopum : qui *scrupulo tactus peccatorum ad Joannem pergens, acriter se pœnitere clamavit, indignum se vociferans curæ pastoralis ac pontificalis dignitatis*. Is a Pontifice absolutionis litteras impetravit, in quibus notanda hæc verba : *Proinde Fratri nostro Hugoni Autisiodorensi Præsuli, Deo & nobis sua peccata confitenti; seseque culpabilem reddenti, plenariam a Deo pollicente promittimus consequi indulgentię veniam* : uti legitur in libro de gestis Episcoporum Autisiodorensium, capite quadragesimo nono. His præiverat Alcuinus, qoi in epistola sexagesima tertia Hadriano Papæ sese offert *peccatorum maculis sanandum*, postulatque *ut jubeat se salutiferæ pietatis verbo a peccatorum vinculis esse solutum*. Idem flagitat a Leone Papa epistola septuagesima secunda. Quo demissionis ac confessionis, tametsi generatim expressæ, genere aliquid relaxamenti auctoritate ecclesiastica sibi contingere persuasum habebant homines illi religiosi.

86. Auditores Confessionum ab eo primum octavo sæculo certis personis addictos invenio. Bertinus Sithivensis Abbas Walberto Comiti *Pater confessionum* fuisse dicitur : & Martinus Corbejensis Monachus, Caroli Principis cognomine Martelli *Capellanus, cui Carolus confitebatur peccata sua*. Humbertus seu Bertos, Offæ Regis Merciorum Capellaous, *conscius* ejusdem *secretorum & Confessor* appellatur apud Spelmannum in Conciliorum Angliæ tomo primo. Donatus Scottus, Fesulanæ Ecclesiæ Episcopus, Ludovico & Lothario Imperatoribus a confessionibus fuisse perhibetur in tomo tertio Italiæ sacræ. Postea res trita cœpit esse. Nam Dunstanus regii palatii Presbyter, ac *Cancellario Turketulo a secretis familiarissimus, & confessionum suarum communicator confidentissimus* dicitur apud Ingulfum. Othalricus seu Udalricus Augustanus Episcopus Ottonis primi Imperatoris, teste Ditmaro in Chronici libro secondo; Stephanus, qui postea hæreticus fuit, Constantiæ Regioæ, uxoris Rotberti Francorum Regis *Confessor* in Actis Concilii Aurelianensis, tomo secundo Spicilegii. Theodoricus Abbas Cœnobii sancti Petri apud Carnutas, *Confessor* Richardi Normannorum Comitis seu Ducis ; Avicius Prior Monasterii Eoveshami, *Confessor* Comitis Leofrici apud Ingulfum ; uti & Lanfrancus Comitis Waldeni, appellantur. De Confessoribus propriis vulgarium hominum exstat locus insignis in Dialogo Egberti Eboracensis Archiepiscopi, inferius commemorandus. OBSERV. XIX. Confessarii proprii.

87. Confessores nonnumquam plures unius hominis peccata maxime in extremis audiebant, & simul pœnitentem absolvebant. Theodardus Narbonensis Archiepiscopus, morti proximus *vocavit ad se Abbatem* Cœnobii sancti Martini apud Cadurcos, *& qui sub ejus cura degebant omnes reliquos Sacerdotes monastico utentes officio, & confessionis suæ professionem eorum quæ patraverat delictorum evidenter cum luctu & gemitu exposuit*, uti legitur in quodam fragmento apud Labbeum, tomo secuodo Bibliothecæ oovæ. Ebbo Remorum Antistes, læsæ majestatis postulatus, *Confessoribus suis Aiulfo & Nothoni Archiepiscopis, Badarado, Modoino, Achardo & Theoderico Episcopus crimina sua confessus est*. Quam tamen confessionem *secretam* ipse vocat in Apologetico suo, quod exstat in tomo secundo Spicilegii : idemque atteslantur Patres Concilii Trecensis in epistola ad Nicolaum Papam. Plura id genus exempla mihi inter legendum occurrerunt : in primis Taginonis Magadaburgensis Episcopi, qui aono millesimo duodecimo infirmatus, *accersito Sigefrido Abbate, fratre Thietmari Episcopi Mersburgensis, & Erico Havelbergensi Episcopo, peccatorum confessionem bis fecit*, ut legitur in manu scripto Chronico Magadaburgensi : quod etiam tradit ipse Thietmarus seu Ditmarus io Chronici libro sexto. Idem Auctor in octavo libro laudat Bernarium Episcopum, qui ipsum ad cujusdam Ecclesiæ ab se constructæ consecrationem invitavit. *Ante cujus consecrationem*, inquit, *volumen longum facinoribus suis inscriptum, ac prius* CETERIS CONFESSORIBUS SUIS *ostensum, mibi aperuit, & coram me gemens legit*, OBSERV. XX. Confessarii plures unius hominis.

c iiiij

legit, & a me supplex indulgentiam postulavit. Addit postea quædam non omittenda hoc loco, tametsi paullo extra propositum. *Hanc epistolam sumsi, & absolutionem commissi divina potestate huic feci. Cumque eodem die, id est sexto decimo Kalendas Aprilis, quia tunc erat annua dies sui patris, prædictam consecrarem Ecclesiam, supra pyxidem Sanctorum reliquiis refertam prenominatum posui breviarium, ut eorum assiduo interventu vera flebiliter confitenti remissio fieret & diu optata abolitio. Hoc numquam vidi aliquem fecisse aut audivi: sed quia infirmitatem meam huic nil prodesse timui, ad Sanctos intercessores confugi.* Simile factum lege in Actis sanctæ Segolenæ Abbatissæ in hujus Sæculi tomo posteriori. Ad hæc, Goffridus Autisiodorensis Episcopus instante morte deferri voluit in Monasterium Charitatis super Ligerim, convocavitque Hugonem Episcopum Nivernensem nepotem suum, & Gerardum Priorem jam dicti loci: *ut inter sanctas illorum manus facta confessione delictorum, Redemtori Christo spiritum redderet*, in libro de gestis Episcoporum Autisiodorensium, capite quinquagesimo primo. Henricus item primus Anglorum Rex, extrema ægritudine decumbens, *Capellanis suis reatus suos confessus est, & peracta confessione absolutionem & pœnitentiam a Sacerdotibus accepit, oleique sacri unctione delinitus, & Eucharistia refectus Deo se commendavit*, apud Ordericum in historiæ libro tertio-decimo. Id quod Hugo Rotomagensis, Archiepiscopus, qui aderat, declarat in epistola sua apud Vvilelmum Malmesburiensem Monachum in libro primo Historiæ novellæ, his verbis: *Venimus ad ipsum, & cum ipso plenum mœroribus confecimus triduum. Prout ei dicebamus, ipse ore proprio sua fatebatur peccata, & manu propria pectus suum percutiebat, & malam voluntatem dimittebat. Consilio Dei & nostro & Episcoporum, emendationem vitæ suę observaturum sese promittebat: sub ista promissione pro nostro officio tertio eum & per triduum absolvimus.* Huc spectat Petrus de Honestis in Regulæ Clericorum libro secundo, eapite vigesimo secundo, dum ista de ægrotantibus præscribit. *Hi ergo si febrem continuari vel languorem increscere perseuserint, tunc advocato Priore seu Prępofito & Presbyteris ad hoc officium deputatis, plenam de peccatis suis confessionem faciant. Sicque promissa de preteritis culpis secundum Prioris jussum satisfactione & in futuro sui emendatione, susceptaque ab omni conventu benedictione & peccatorum absolutione, fideliter per eos quibus injunctum est custodiantur, ut eos in cunctis necessitatibus suis ministros aptissimos habeant. Qui semel saltem in die convisitantibus se Fratribus confessionem faciant, atque orationis benedictionem ab eis exquirant.* Cur enim, quæso, si uni Presbytero fiebat confessio, convocantur Presbyteri omnes, omnes absolutionem dant? nonne evidens est argumentum, ab iisdem absolutionem datam, quibus facta confessio? Ex eodem ritu profectum est, ut unctionem infirmis adhiberent Presbyteri plures, uti Menardus observavit in librum Saeramentorum. Confer Morinum in libro secundo de Pœnitentia, capite undecimo.

OBSERV. XXI. Confessio Sacerdotum, 88. Confessio Presbyterorum cuilibet Sacerdoti, Monachorum Priori & Confessario Monasterii, Sanctimonialium Presbytero & Abbatissæ nonnumquam fiebat. Hæc paucis explicanda. De Presbyterorum confessionibus præter id quod habetur in Responsis Zachariæ ad Pippinum, interdicentis reconciliationem Presbyteris per manuum impositionem, hoc est per pœnitentiam publicam; & in Concilii Parisiensis sexti parte prima, capite sexto supra quadragesimum; nihil invenio ante sæculum quartum-decimum, quo definitum non semel, ut Presbyteri cuivis Sacerdoti confiteri possint: nempe in Concilio Vvaurensi anno millesimo trecentesimo sexagesimo octavo, capite octogesimo primo; & postea in Narbonensi, capite octavo-decimo collectionis Baluzianæ. Idem eodem fere tempore permittit Synodus Bajocensis. *Præcipitur quod Sacerdotes Episcopo vel Pœnitentialibus suis*, id est Episcoporum, *semel in anno confiteantur. Permittit autem Episcopus, quod interim possint, quoties opus fuerit, aliis Sacerdotibus confiteri.* Quæ Synodus etiam Cenomannensis aliis dicitur.

OBSERV. XXII. Monachorum, 89. De Monachorum confessione ita scribit Chrodegangus Mettensis Episcopus in Regulæ capite trigesimo secundo: *Monachi in unoquoque sabbato confessionem faciant cum bona voluntate Episcopo aut Priori suo.* Hunc locum forsan non vide-

viderat Petrus Blesensis, dum ait in epistola quadam ad W. Abbatem : *Sæpe videmus aliquos hujus vestri Ordinis Episcopis confiteri , vel illis quos pro se delegant Episcopi : quod quidem scimus esse contra constitutiones Patrum & honestati contrarium*. Erat in Monasteriis præter Abbatem Prioremve Presbyter Monachus , audiendis confessionibus deputatus. Presbyteri octo erant in Monasterio Nitriæ, ut superius vidimus : sed unus judicabat, id est sententiam ferebat de aliorum peccatis. Theganmarus Confessarius erat Fratrum in Monasterio Augiensi, a Walafrido Strabo laudatus in carmine de visione Vertini Monachi in hæc verba :

cui longa senectus

Contulit æterno venerandos munere canos.

Confessor Fratrum , gnarus conferre medellam.

Idem officium in Cœnobio Cluniacensi gessit sæculo undecimo sanctus Udalricus, uti suo loco videbimus. De Monachorum confessione plura inferius.

90. Confessiones Sanctimonialium sub conscientia Abbatissæ Presbytero fieri probat sanctus Basilius in Regulæ suæ capite undeducentesimo , ubi interrogatus, *si oportet quum aliqua Soror confitetur quodcumque delictum suum Presbytero , etiam Matrem Monasterii adesse*; respondet : *Honestius mihi videtur esse & religiosius, ut per seniorem Matrem Presbyter si quid illud sibi videtur statuat , & modum vel tempus pœnitentiæ imponat ad emendationem ejus , quæ corrigi desiderat a peccato*. Hinc videtur illustrari posse id quod legitur , tum apud Jonam in libello de rebus gestis in Cœnobio Eboracensi tempore Burgundofaræ Abbatissæ , capitibus octavo (male decimo in editis nostris) & tertio-decimo; tum in Regula cujusdam (ut vocant) capitibus sexto & decimo sexto : in quibus mentio fit confessionis Abbatissæ vel Præpositis factæ etiam de gravioribus delictis , & quidem in extremis apud Jonam. Id vero statutum eo animo fuerat, sivequod Presbyter a Sanctimonialibus per Abbatissam facilius confessionem exprimeret earum maxime rerum , quæ verecundiæ speciem habent; sive quod rectius cum ea pœnitentiæ modum præscriberet; seu denique ut ea præsente confessio fieret, eum ad modum, quo plures Sacerdotes unius ejusdemque hominis confessionem excepisse dictum est. Quamquam nescio an quibusdam in locis sibi hoc in negotio nimium sumserint Abbatissæ , quæ per speciem removendi homines a conspectu Monacharum, in subditarum conscientias plus auctoritatis, quam liceret, usurpare tentaverint. Certe Theodorus Balsamon in Juris Græco-Romani libro quinto, interrogatione trigesima quarta , notat quasdam Cœnobiorum Præfectas, quæ Episcopi licentiam requisierunt , ut Monacharum sibi sub„ ditarum confessiones exciperent. Respondet Antiochenus Patriarcha , eam „ potestatem solis Sacerdotibus concessam esse. Lege Acta sanctæ Segolenæ Abbatissæ, quæ omnia vitæ suæ errata , quantumvis levissima, Monacho Presbytero confessa est : tametsi eo tempore, quo necdum venialium culparum frequens erat confessio sacramentalis, Sanctimoniales rarius forsan Presbyteris quam Abbatissis conscientias suas denudabant. OBSERV. XXIII. & Sanctimonialium.

91. Jam superest ut exponam, quo tempore, quave occasione quondam solita sit fieri confessio : nempe in præcipuis anni festis, & ante Quadragesimam; ante Confirmationem, & peregrinationes; ante Professionem monasticam, & militum initiationem; ante pugnam, & in extremis. OBSERV. XXIV.

92. In præcipuis sollemnitatibus. Luculentum hac de re testimonium exstat in fine Dialogi Egberti Eboracensis Episcopi in hæc verba : *Quartum jejunium mense Novembrio a veteribus colebatur juxta præceptum Domini ad Hieremiam dicentis : Tolle volumen libri*, &c. *Hac ergo auctoritate divinarum scripturarum Ecclesia catholica morem obtinet , & jejunium atque observationem mense celebrat decimo, sabbato quarto , propter advenientem venerabilem sollemnitatem Domini nostri* JESU-CHRISTI *: ubi ante plures dies & continentia carnis, & jejunia exhibenda sunt , ut unusquisque Fidelis præparet se ad communionem corporis & sanguinis Christi cum devotione sumendam*. Eam ob rem jejunia exercebant, secedebant in Monasteria, ad Confessores denique suos accedebant. Sic enim continenter subdit Egbertus: *Quod & gens Anglorum semper in plena hebdomada ante Natale Domini consuevit ,* Confessio in festis præcipuis.

non

non ſolum quarta & ſexta feria & ſabbato, ſed & juget duodecim dies in jejuniis, & vigiliis, & orationibus, & eleemoſynarum largitionibus, & in Monaſteriis & in plebibus, ante Natale Domini quaſi legitimum jejunium exercuiſſe perbibetur. Nam bæc, Deo gratias, a temporibus Vitaliani Papæ et Theodori Dorobernenſis Archiepiſcopi inolevit in Eccleſia Anglorum conſuetudo, et quaſi legitima tenebatur, ut non ſolum Clerici in Monaſteriis, ſed etiam laici cum conjugibus et familiis ſuis ad Confeſſores ſuos pervenirent, et ſe fletibus a carnalis concupiſcentiæ conſortio bis duodecim diebus cum eleemoſynarum largitione mundarent: quatenus puriores dominicæ communionis perceptionem in Natale Domini perciperent. Hunc locum integrum referre viſum eſt, ut appareret contra Dallæi item erratum in libri quarti capite octavo, jam ſeptimo ſæculo, id eſt a tempore Vitaliani Papæ, mentionem factam confeſſionis ante Natale Domini, (ad quid enim aliud laici ad *Confeſſores ſuos* accedebant?) & quidem confeſſionem communioni uti diſpoſirionem cum jejunio præmiſſam. Confeſſio item fiebat ante Quadrageſimam ob feſti paſchalis religionem. Chrodegangus Mettenſis Epiſcopus in Regulæ capite trigeſimo ſecundo id probar de tribus Quadrageſimis, quæ ſervabantur ante Paſcha, ante Natale ſancti Joannis Baptiſtæ, & Chriſti Domini. *Hæc eſt*, inquit, *ratio pœnitentiæ et confeſſionis noſtræ, quæ coram Deo et Sacerdotibus ejus a nobis pariter agendæ ſunt, id eſt in unoquoque anno tribus vicibus, id eſt in tribus Quadrageſimis populus Fidelis ſuam confeſſionem faciat: et qui plus fecerit, melius facit.* Theodulfus Aurelianenſis Epiſcopus in Capitularis articulo trigeſimo ſexto. *Hebdomada una ante initium Quadrageſimæ confeſſiones Sacerdotibus dandæ ſunt.* Hinc Adelardus Abbas Corbejenſis in Statutorum libro primo, capite ſecundo, Monaſterii operis concedir laboris manualis remiſſionem *primo die jejuniorum Quadrageſimæ, ideo ut ſpatium babeant confeſſiones ſuas renovare.* Et ne quis hæc interpretetur de confeſſione ordinata ob pœnitentiam publicam, occurrit Regino Prumienſis Abbas, duplicem diſtinguens confeſſionem in Collectionis * canonum libro primo, capite octogeſimo octavo ſupra ducenteſimum. *Presbyteri debent admonere plebem ſibi ſubjectam, ut omnis qui ſe ſentit mortifero peccati vulnere ſauciatum, feria quarta ante Quadrageſimam cum omni feſtinatione recurrat ad vivificantem matrem Eccleſiam: ubi quod male commiſit, cum omni bumilitate & contritione cordis ſimpliciter confeſſus, recipiat remedium pœnitentię (publicę) ſecundum modum canonicis auctoritatibus prçfixum, tradaturque ſatanę in interitu carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in nomine * Domini.* Hæc ille de confeſſione facienda ob publicam pœnitentiam; ſic vero de privata: *Non ſolum autem ille qui mortale aliquod commiſit, ſed etiam omnis bomo, quicumque ſe recognoſcit immaculatam Chriſti tunicam quam in baptiſmo accepit, peccati macula polluiſſe, ad proprium Sacerdotem venire feſtinet, et cum purificatione mentis omnes tranſgreſſiones omniaque peccata, quibus Dei offenſam ſe incurriſſe meminit, bumiliter confiteatur.* Adeo vero hoc in legem evaſerat, ut idem Auctor in libri ſecuodi capite quinto referat id inter ea, de quibus Epiſcopus in Synodo interrogare debet, nempe *ſi aliquis ad confeſſionem non veniat vel una vice in anno, id eſt in capite Quadrageſimç, et pœnitentiam pro peccatis ſuis ſuſcipiat.* Non ergo Innocentius tertius (ut Dallæus fallit) iſtius legis auctor, ſed approbator cenſendus eſt. His accedit Giſlebertus Lunicenſis Epiſcopus in epiſtola quadam de ſtatu Eccleſiæ: *Abſolvit Prçſul populum de venialibus in capite jejunii, de criminalibus in Cœna Domini.* Quibus in locis, tam apud Reginonem quam apud Giſlebertum, *venialium peccatorum* nomine intelligenda ſunt leviora peccata mortalia, quæ pœnitentiæ publicæ ſubjecta non erant, tametſi *tunicam in baptiſmo acceptam macula* ſua *polluebant*: non vero peccata illa leviſſima, quæ recentiores appellant venialia. De his enim per ea tempora paſſim non fiebat confeſſio Sacerdoti, ut poſtea dicendum erit.

*Ea recens edita eſt a V. C. Stephano Baluzio.

* l. in die

ante Confirmationem.

93. Ante Confirmationem: de qua ita Herardus Turonenſis Archiepiſcopus in capitulo ſeptuageſimo quinto: *Ut jejuni ad Confirmationem veniant perfectę ętatis, et moneantur Confeſſiones dare prius, ut mundi donum ſancti Spiritus valeant accipere.*

ante peregrinationem.

94. Ante peregrinationem. Ahito ſeu Hetto ex-Monacho Augienſi Baſilienſis Epiſcopus, io Capitularis articulo octavo-decimo, *omnibus Fidelibus denuntian-*

tiandum jubet, *ut qui causa orationis ad limina beatorum Apostolorum pergere cupiunt, domi confiteantur peccata sua; & sic proficiscantur : quia a proprio Episcopo suo aut Sacerdote ligandi aut exsolvendi sunt, non ab extraneo.* Neque adversatur Leo Papa nonus, dum Monachis Besuensibus concedit facultatem audiendi adventantium peregrinorum confessiones : quod & ipsum aliis ab aliis Pontificibus indultum.

ante vitæ monasticæ initium.

95. Ante monasticæ vitæ tirocinium Novitii Confessionem edebant, eamque ut plurimum generalem. Joannes Climacus in Scalæ gradu quarto: *πρὸ πάντων ἐξομολογησώμεθα τῷ καλῷ ἡμῶν δικαστῇ, καὶ μόνῳ, εἰ δὲ κελεύει, καὶ πᾶσι*: idest, „ Primum omnium confiteamur bono Judici nostro, vel soli, vel, si impe„ ret ille, omnibus. Sic Confessarii Sacerdotis officium judicandi nomine exprimit Palladius, ubi de Monasterio Nitriæ agit. Patrem spiritalem vulgo Græci, uti & Latini appellant. Idem statutum de Novitiis legitur apud Udalricum in libri tertii capite vigesimo sexto : *In vita quoque sæculari quæque extra salutem animæ suæ commiserunt, omnia domno Abbati ad confessionem manifestant.* Quod apud Cluniacenses, id etiam vigebat apud Cartusienses, uti legitur in secunda parte Statutorum antiquorum, capite undecimo. *Consulimus & monemus, ut tam Clerici quam laici universaliter. confiteantur ad minus, quum ad Ordinem veniunt, & quando Prior mutatur.* Jam Monachi facti confessionem venialium sibi invicem plerumque faciebant, quod etiam observabant homines religiosiores. Beda in commentario in caput quintum epistolæ sancti Jacobi Apostoli, exponens hunc versum, *Confitemini ergo alterutrum peccata vestra*; *In hac sententia*, inquit, *illa debet esse discretio, ut cotidiana leviaque peccata alterutrum coæqualibus confiteamur*, &c. Jonas Aurelianensis Episcopus in libro primo de institutione laicali, capite sexto-decimo : *Moris est Ecclesiæ de gravioribus peccatis Sacerdotibus, per quos homines Deo reconciliantur, confessionem facere ; de cotidianis vero & levibus quibuscumque perrari sunt qui invicem confessionem faciant, exceptis Monachis, qui id cotidie faciunt*, nempe æqualibus, ut inferius probat adductis Bedæ aliorumque Patrum testimoniis : ex quibus ita concludit : *His documentis colligi potest, quod sicut cotidie in multis offendimus; ita cotidie de admissis confessionem alterutrum facere, & orationibus & eleemosynis, & humilitate & contritione cordis & corporis ea debemus purgare.* Alia tamen videtur fuisse sententia Chrodegangi Mettensis Episcopi superius adducta, qui *in unoquoque sabbato* a Monachis confessionem fieri non æqualibus modo, sed *Episcopo aut Priori* monet. Quod intelligendum puto non de singulis Monachis, sed de iis quibus aut conscientia, aut scrupulus culpæ gravioris inerat. Certe in primariis Statutis Cartusiensium apud Guigonem hæc leguntur in capite septimo : *Et quia tota hebdomada in cellis silentium tenemus, peccata nostra Priori vel quibus ab eo injunctum est confitemur*, nempe in sabbato. Id quod non de sacramentali, sed de communi culparum accusatione explicat tertia compilatio Statutorum in partis secundæ capite undecimo : ubi relatis Guigonis verbis, explicationis gratia ista subduntur : *Occurrente autem Capituli festo in sabbato, die præcedenti quæ sine tali festo occurrit, confitemur. Semper autem confitemur in vigilia Natalis Domini, nisi eadem vigilia occurrat in Dominica vel in feria secunda : in quo casu confitemur in sabbato sequenti. Providendum est enim, ut semper in qualibet hebdomada faciamus confessiones communes. Quandocumque in Capitulo confitemur, prolixitatem caveamus : in cella autem diffusius possumus confiteri. Pro privata confessione quæ in cella fit vel alibi, non dimittitur generalis quæ fit in sabbato.* Hinc manifestum est, Guigonis statutum superius memoratum non esse de confessione sacramentali, cujus ille (si bene recolo) in toto Statutorum suorum libello non meminit : quasi innueret, Cartusiensium mores ac vitam ita comparatam esse debere, ut sicut nullus erat locus peccatis gravioribus; sic nullum tempus confessioni sacramentali adsignari necesse esset. Et tamen Guigonis ævo peccata venialia in aurem Sacerdotum Monachi revelare solebant, maxime in dubiis causis, ubi culpæ gravioris latebat suspicio: qua de re intelligendum videtur Regulæ sancti Benedicti caput quadragesimum sextum, ubi errata communia coram omnibus exponi

Confessio venialium.

exponi Abbati præcipit : *si vero peccati causa latens fuerit , tantum Abbati aut spiritalibus senioribus patefieri* : ubi *Patres spiritales*, Coofessarics appellare videtur more veterum Græcorum Latinorumque recentiorum . Vigebat etiam initio sæculi quinti-decimi mos ille revelandi æqualibus peccata venialia , ut constat ex sermone quodam Radulfi Ardentis in Litania majore : tametsi jamdudum sacramentalis confessio venialium inducta erat, saltem apud Monachos. De hac confessione interpretandi sunt Petrus Damiani, Petrus de Honestis, Guillelmus Abbas Monasterii S. Theoderici, uti & sanctus Bonaventura ,quorum testimonia hoc loco expendenda . Petrus Damiani in Opusculo quinto-decimo de suæ Congregationis institutis, capite quarto & vigesimo , Eremitam monet , ut *si aliquando consistens in cellula , illicitum aliquod cogitando , vel etiam operando peccaverit , unde se quantumlibet conscientia pavefacta remordeat , non statim confessionis gratia prodat , vel propositi rigorem frangat : sed Deo interim confiteatur, & futuræ jam confessionis velut quasdam illi arras in hunc modum tradat : Domine* JESU-CHRISTE, &c. ubi Petrus non videtur loqui de letalibus culpis, quarum sine dubio confessionem religioni silentii prætulisset, homo purioris disciplinæ amantissimus. Petrus de Honestis in libro secundo de Regula Clericorum , capite sexto-decimo præcipit , ut in festorum pervigilio *fiat omnium excessuum patens confessio Si quis tamen aliquid private confiteri voluerit , confiteatur Priori sive Presbyteris per Priorem ad hoc officium deputatis* , nempe etiam de levioribus noxis : quarum confessionem clarius exprimit Guillelmus Abbas in libro primo de vita sancti Bernardi Abbatis Clarevallensis capite sexto , ita loquens de discipulis ejus piissimis : *Sed viri vere religiosi & pie prudentes , & in prædicatione sermonum ejus venerabantur etiam quæ non capiebant , & in confessionibus suis licet ad novum stuperent auditum, eo quod seminarium quoddam desperationis præferre videretur infirmis: tamen juxta sententiam sancti Job nefas putabant contradicere sermonibus Sancti.* Nempe ita leviora peccata, quæ sibi confitebantur discipuli, Bernardus exaggerabat verbis , ut illi pene desperatione fracti, spem confectandæ perfectionis abjicerent . Omnium vero elarissime Bonaventura sacramentalem venialium peccatorum confessionem suo tempore in usu fuisse docet in librum quartum sententiarum, distinctione septima decima, parte tertia, articulo secundo, quæstione prima. *Quamvis*, inquit , *de ratione sui generis non sit ea confiteri necessarium; tamen ea confiteri congruum est, maxime viris perfectis: quia utile est multum, & pœna illis debita minuitur ex vi clavium*. In Actis sanctæ Segolenæ Abbatissæ hic editis exstat longe vetustius exemplum confessionis venialium erratorum . Segolena quippe cuidam Monacho, qui & ipse Sacerdos erat, omnia *parva minimaque peccata , sine quibus esse non possumus , cum gravia deessent , lacrymans confessa* est, uti legitur in eapite vigesimo tertio. Ex his patet , jam ante longa tempora homines purioris vitæ studiosos de venialibus fecisse confessionem , uti & modo, maxime ad serenandam conscientiam in dubiis causis . Verum illud iotereft, quod Majores nostri stata ejusmodi confessionibus intervalla non definiebant , sed suæ quemque conscientiæ permittebant.

ante militum initiationem. 96. Ut ante Monachorum, sic ante militum initiationem confessio quondam præmittebatur. Nempe *Anglorum erat consuetudo* , teste Ingulfo Abbate Crulandensi, *quod qui militiæ legitime consecrandus esset , vespere præcedente diem consecrationis suæ, ad Episcopum, vel Abbatem, vel Monachum, vel Sacerdotem aliquem contritus & compunctus de omnibus peccatis suis confessionem faceret ; & absolutus , orationibus & devotionibus & afflictionibus deditus in Ecclesia pernoctaret : in crastino quoque Missam auditurus gladium super altare offerret , & post Evangelium Sacerdos benedictum gladium collo militis cum benedictione imponeret, & communicatus ad eamdem Missam sacris Christi mysteriis, denuo miles legitimus permaneret*. Ita Ingulfus, qui ait eum modum initiandi militis odiosum Nortmannis fuisse. Et tamen ipsi Regum filii hoc ritu initiabaotur milites, ut colligimus ex Orderico Vitali, qui in historiæ libro quinto observat , Ricardum Guillelmi Anglorum Regis filium occubuisse, antequam *militiæ cingulum acciperet* . Idem etiam factum in Gallia docet Chronicon Dionysianum , in quo Philippus filius Philippi

lippi Regis, cognomento Pulcher, *factus miles in festo Adsumtionis* beatæ Virginis perhibetur: idemque tres filios suos Ludovicum, Philippum, & Karolum, in festo Pentecostes *novos milites* ordinasse, & ipsi filii Regis *alios milites novos numero amplius quadringentos* accinxisse referuntur in Chronico Rotomagensi apud Labbeum, tomo primo Bibliothecæ novæ: ubi etiam Philippus sextus Joannem filium suum primogenitum accinxisse, & quadringentos novos milites ordinasse memoratur anno millesimo trecentesimo trigesimo secundo, in octavis post festum sancti Michaelis: sub cujus nomine & auspiciis Ordo militum ab Ludovico undecimo postea institutus est.

97. Ante pugnam etiam milites peccata sua Presbyteris revelabant, auctore Alcuino in epistola quadragesima sexta ad Damœtam. *Valde sollicitus sum de itinere profectionis in hostem: quia plurima solent in talibus evenire pericula rebus. Tu vero iter tuum confessione confirmare, eleemosynis roborare memento.* Audomarenses opidani a Nortmannis obsessi, *compuncti se mutua confessione rebaptizaverunt, ac humili perceptione mysterii corporis & sanguinis se munierunt*, ait Auctor æqualis ejus temporis, in libro secundo de miraculis sancti Bertini capite septimo. Rex Arnulfus in obsidione Romana, *sollemnitate Missarum celebrata, exercitum unanimiter interrogavit, quid facto opus sit. Conveniunt omnes cum lacrymis fidem promittentes, confessionem coram Sacerdotibus publice agentes*, in Annalibus Fuldensibus ad annum octingentesimum nonagesimum quintum. Willelmus Malmesburiensis Monachus in libro tertio de gestis Anglorum, capite quinto-decimo laudat milites Nortmannos, quod *tota nocte confessioni peccatorum vacantes, mane dominico corpore communicaverint*, antequam pugnam cum Anglis inirent. Denique Dux Conradus anno quinto & quinquagesimo supra nongentesimum pugnaturus contra Hungaros, *post Missæ celebrationem sacramque communionem ab egregio porrectam Odelrico Confessore suo, processit adversus hostes*, ut legitur in Chronico Magadaburgensi. Hinc Synodus Germanica Liptinis confirmata permittit capite secundo, ut *in castris Princeps habeat unum vel duos Episcopos cum Capellanis vel Presbyteris eorum, & unusquisque Præfectus unum Presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus judicare & indicare pœnitentiam possit*: quod decretum Carolus Magnus in capitula ecclesiastica postea transtulit anno octingentesimo.

ante pugnam.

98. In extremis denique peccata Sacerdoti confiteri præceptum erat, ut superius probatum est. Qua in re illud animadversione dignum, obtinuisse aliquando hunc morem, ut reis capitis damnatis spatium confitendi negaretur. Argumento est Dacco, Dagarici quondam filius, qui cum a Chilperico Francorum Rege *victus detineretur, & cerneret se penitus non evasurum, a Presbytero Rege nesciente pœnitentiam petiit: qua accepta interfectus est.* Hunc locum Gregorii Turonici Episcopi ex libri quinti capite vigesimo quinto, ita reddidit Aimoinus in libri tertii capite vigesimo nono: *Dacco confessus cuidam Presbytero peccata sua, pœnitentiam Rege nesciente petiit: qua accepta interfectus est.* Et certe pœnitentiæ vocabulum apud Gregorium de confessione secreta interpretari cogit ipse contextus, non vero de pœnitentia publica. Quid enim juvisset Dacconem, accipere pœnitentiam publicam a Presbytero, quam persolvere temporis angustia non patiebatur? aut quid demum remedii consequebatur accipiendo, non obeundo pœnitentiam? Recte vero *pœnitentiam*, hoc est sacramentum pœnitentiæ peccata confitendo *petiit & accepit*. Ex hoc uno loco refellitur Dallæi commentum duplex: unum, dum ait in libri quarti capite quinto, nullum exstare exemplum confessionis factæ ab homine posito in extremis adusque sæculum nonum inclusive: alterum in capite quadragesimo ejusdem libri, pœnitentiam simpliciter dictam ad octavum usque sæculum de pœnitentia publica, non de confessione intelligi. Porro etiam ex hoc Gregorii testimonio intelligitur, reis capitis damnatis pœnitentiam seu confessionem negari solitam, ut Dacco *Rege nesciente* clam a Presbytero eam postulare coactus sit. Exemplum aliud nobis suppeditat Ordericus Vitalis in historiæ suæ libro octavo de Co-

in extremis.

nano

nano quodam, qui eum Rotomagum Guillelmo Ruso prodere tentasset, captus tandem a Rotberto Duce, *pro amore Dei confessionem sibi permitti* postulavit, nec obtinuit. Severam hanc legem primi in Anglia sæculo nono sustulerunt Alfredus seu Aluredus Anglorum, & Guthurnus Anglo-Danorum Reges, sancientes in Legum ecclesiasticarum capite octavo, ut *si quis reus mortis profiteri desideret Sacerdoti, numquam negetur ei*: quam remissionem approbavit Edvvardus Rex Aluredi filius in Legum ab se & Guthurno conditarum capite quinto, in hæc verba: *Si quis rei capitalis damnatus sua ingenue Sacerdoti peccata confiteri cupiverit, id ei conceditor*. Serius in Gallia id permissum, nimirum anno trecentesimo nonagesimo sexto supra millesimum, quo Carolus sextus Francorum Rex multorum Procerum ecclesiasticorum & laicorum precibus persuasus hunc morem abrogavit, cujus rei edictum integrum Fontano refert in tomo primo Edictorum. Profectus erat mos iste ex antiqua disciplina, quæ facinorosis excommunicatis pœnitentiam denegabat, si tantum in exitu eam petebant, ut Morinus observavit in libro primo de pœnitentia, capite primo.

OBSERV. XXV. Pœnitentia publica.

99. Nunc locus & occasio postularet, ut de pœnitentiæ publicæ disciplina, qualis scilicet per octavum ac subsequentia sæcula tenebat, aliquas observationes proponerem. Nimirum octavo sæculo Patres Concilii Cloveshoviensis graviter conquesti sunt de pœnitentiæ publicæ redemtione per eleemosynas & Missas: dein Patres Cabilonensis ac Remensis Synodorum de ejus remissione, ac redemtione item per laborem peregrinationum *Romam Turonumve & alia quædam loca sub prætextu orationis*, ut loquuntur Patres Cabilonenses: tametsi Nicolaus Papa primus ob peregrinationem Romanam nonnihil relaxamenti concessit Vvimaro, aliisque nonnullis publicæ pœnitentiæ addictis. Verum quia Morinus modo laudatus & alii plures nostro ævo copiose & erudite hoc argumentum tractaverunt, ei supersedeo. Tantum observo verum non esse id quod Dallæus adfirmat non semel, pœnitentiam publicam ab ineunte sæculo tertiodecimo seu ab Innocentii tertii pontificatu exstinctam penitus esse. Nam in præceptis conditis in Synodo Rotomagensi anno ducentesimoquadragesimo quinto supra millesimum istud legitur, *ut Presbyteri parochianos suos sollemniter pœnitentes faciant venire in capite jejunii ad cathedralem Ecclesiam, ut per Archiepiscopum sollemniter ab Ecclesia ejiciantur, & similiter in die Jovis proxima ante Pascha per Archiepiscopum Ecclesiæ reconcilientur*: quod argumento est, etiam tum viguisse publicam pœnitentiam: cujus aliqua vestigia in Ecclesia Romana suo remansisse tempore auctor est Desiderius Erasmus in Exomologesi.

OBSERV. XXVI. Societates pro suffragiis.

100. Eodem octavo sæculo mutuæ SOCIETATES in commendationem vivorum, & præcipue mortuorum; & ANNIVERSARIA perpetua frequentari cœpta. De ejusmodi Societatibus exstat insignis locus apud venerabilem Bedam, qui in mercedem Vitæ sancti Cuthberti ab se conscriptæ, hæc rogat in Prologo ad Eadfridum Episcopum & Monachum Lindisfarnensem: *Me defuncto pro redemtione animæ meæ, quasi pro familiaris ac vernaculi vestri, orare & Missas facere, & nomen meum inter vestra scribere dignemini. Nam & tu, sanctissime Antistes, hoc te mihi promisisse jam retines: in cujus etiam testimonium futuræ conscriptionis religioso Fratri nostro Godfrido mansionario præcepisti, ut in albo vestræ sanctæ congregationis meum nunc quoque nomen appareret*. Plures ea de re leguntur sancti Bonifacii Episcopi Maguntini & Martyris epistolæ, in his epistola centesima sexta ad Optatum Abbatem, scilicet Casinensem. *Diligenter quoque deprecamur, ut familiaritas fraternæ charitatis inter nos fit, & pro viventibus oratio communis, et pro migrantibus de hoc sæculo et orationes et Missarum sollemnia celebrentur, quum alternatim nomina defunctorum inter nos mittentur*: & epistola nonagesima quinta Cudberti Abbatis Vviremuthensis ad Lullum Episcopum Bonifacii successorem: *Nomina Fratrum quæ ad nos misisti, cum nominibus hujus Monasterii Fratrum dormientium in Christo scripta continentur, ita ut pro illis nonaginta et eo amplius Missas facere præceperim*. Istiusmodi Societas non tantum in gratiam Monachorum, sed etiam amicorum & familiarium ejusdem Monasterii fiebat. Hine Dodo Abbas Hornbacensis in Bonifaciana epistola octogesima quarta ad Lullum: *Cum salutationis*, inquit, *officiis humili prece deposcimus, ut*

istam

istam familiam Christi & sancti Petri in vestra commemoratione semper habeatis, & ipsi pro omnibus amicis nostris, tam Episcopis & eorum Clero, quam Abbatibus & eorum Monachis, seu & Abbatissis vel Deo dicatis, in ista congregatione sancti Petri oratores vestros tam vivos quam defunctos in vestra mercede commemorare faciatis, ut in sacris orationibus illorum eam assidue memorare debeant, quatenus per illorum suffragia olim optatam adire mereamur januam paradisi. Deinde addit: *Similiter vos deprecamur, ut omnium amicorum vestrorum nomina, tam vivorum quam defunctorum, per præsentem Fratrem nostrum Saganaldum per Breve ad nos dirigere faciatis.* Brevia seu Breves isti erant indiculi nominum eorum, qui in suffragiorum societatem admittendi seu admissi erant, quales exstant in Bonifacianis epistolis centesimis octava, nona, & undecima: quales item memorat Udalricus in libro tertio Consuetudinum Cluniacensium, capitibus trigesimo, sequenti, & ultimo. Quippe moris erat, ut prima quaque occasione quotannis, seu statim post mortem alicujus Abbatis aut spectatæ personæ, mitteretur ad socios Monachos epistola encyclica, in qua describebantur potiora gesta defuncti Abbatis, & Rotulus seu nomina defunctorum eo anno; ex parte vero sociorum remitteretur Carmen lugubre super morte Abbatis spectatæve personæ (Titulum appellabant) cum Rotulo seu indiculo suorum etiam mortuorum: qui ab utrisque in Necrologiis inscribebantur. Neque mansit penes solos Monachos iste ritus; sed ad Clericos etiam & laicos permanavit. In Synodo Francofurtensi sub finem octavi sæculi celebrato Carolus Rex commonuit Patres, *ut Alcuinum ipsa sancta Synodus in suo consortio sive in orationibus recipere dignaretur, eo quod esset vir de ecclesiasticis doctrinis eruditus. Omnis namque Synodus secundum admonitionem domini Regis consensit, & eum in eorum consortio sive in orationibus receperunt*, & in Concilio apud Saponarias post medium sæculum nonum Episcopi statuerunt, *ut pro se invicem omnes dum adviverent, preces hujusmodi frequentarent, scilicet ut singuli pro cunctis per singulas hebdomadas feria quarta Missam celebrarent, post vocationem autem cujuslibet eorum superstites obtinerent, ut pro eo qui decesserit, in sedibus septenæ Missæ totidemque vigiliæ Domino persolverentur: a Presbyteris autem Monasteriorum sive villarum tres Missæ totidemque vigiliæ dependerentur. Exitus autem uniuscujusque vicissim piis currentibus litteris innotescat.* Qui in ejusmodi societatem adlecti erant, *Fratres conscripti* appellabantur, apud Goldastum de Monasterio sancti Galli. Varia fuere in ejusmodi Societatibus officia, septenaria, tricenaria; annona seu portio quotidiana Monachi, pauperibus expensa in dies triginta. Porro Societates illæ non ex operum fiducia, qua Monachi inflati essent, ut Joachimus Vadianus calumniatur; sed ex Fidelium persuasione profectæ sunt, qua in animum induxerant suum, piorum hominum suffragia ob communionem Religionis Christianæ plurimum valere ad Dei gratiam conciliandam.

101. Societatibus istis accessere ANNIVERSARIA perpetua per idem fere tempus. A primis Ecclesiæ sæculis defunctorum extremum diem anniversariis precibus cultum fuisse testis est Tertullianus in libro de Corona militis, & Cassianus in Collationis primæ capite nono-decimo: idque aliis argumentis probavit Gazæus in eum Cassiani locum. An vero anniversaria illa officia semel tantum, an perpetuo recurrerent, non ausim adfirmare. Certe Candidus Monachus in Vita sancti Eigilis Abbatis Fuldensis, qui anniversariam memoriam Fratrum defunctorum instituerat, satis innuit rem tum vulgatam non fuisse, ut proinde eam tueri & approbare necessarium judicaverit his verbis: *Simili consilio atque devotione idem (Eigil) bonæ voluntatis vir anniversariam Sturmis primi Abbatis, fundatoris Monasterii Fuldæ, & memoriam omnium Fratrum de hac luce defunctorum in natale S. Ignatii Martyris Christi, qui paullo inferius ab hac anniversaria numeratur, propter intercessionem tanti Patroni in Missarum celebratione, psalmodiis, & oratione sancta celebrari sancivit. Hujus rei siquidem constitutio dum cunctæ congregationi perlecta esset, ac deinde si placeret interrogatum fuisset; respondebatur ab omnibus, Placet. Sed ne cui fortasse hæc celebratio superstitiosa & cassa esse videatur, legat Collationes* san-

OBSERV. XXVII. Anniversaria.

sanctorum Patrum, & ibi reperiet hujus festivitatis exemplum. Hinc patet, rem istam his in partibus haud usitatam fuisse, cui, ne superstitiosa videretur, exempli auctoritas præstruenda fuerit. Quamquam nonnulla exstant Anniversaria Regum aliarumque illustrium personarum ante illud tempus instituta in Gallia, Chlodovei Magni scilicet in Ecclesia sancti Petri, nunc sanctæ Genovefæ; Childeberti ejus filii in Monasterio sancti Vincentii seu S. Germani de Pratis; Dagoberti in basilica Dionysiana, apud Luteciam Parisiorum: quæ Anniversaria in prædictis locis hactenus recoluntur, at quo tempore cœperint, ignoratur. Neque tamen putes ea recentiorum commenta fuisse, siquidem Carolus Calvus in diplomate concesso Monachis Germanensibus rogatu Gozlini Abbatis anno trigesimo tertio regni sui approbat *refectionem* Monachis parari solitam *in Anniversario Childeberti Regis*. Synodus vero Pistensis anno octingentesimo sexagesimo secundo ratas habet refectiones, quas *Hilduinus Abba ordinaverat atque constituerat* Dionysianis in nonnullis festis, *atque in Anniversario Dagoberti Regis*. Rigobertus quoque Remorum Antistes, auctore Frodoardo in historiæ Remensis libro secundo capite undecimo, Ecclesiam sancti Hilarii cum suburbio ad eam pertinente concessit Canonicis Ecclesiæ suæ, *ut in annua transitus sui die sufficiens eis inde refectio pararetur*. In Anglia Ethelredus Rex Merciorum sub finem sæculi septimi donationes fratris ac sororum suarum Cœnobio Medehamstedensi factas confirmavit, *ut in Anniversariis suis eas haberent pro anima sua*, uti legitur in calce decretalis epistolæ Agathonis Papæ apud Spelmannum. Quidam huc trahunt locum ex Bedæ libro tertio, capite secundo, pro Anniversario Regis Osvvaldi, sed perperam. Quas enim vigilias Fratres Hagustaldenses quotannis celebrabant, id eo vivente *pro salute ejus* præstabant *pridie, quam postea idem Osvvaldus occisus est*. Anastasius vulgatus in Leone secundo meminit *Anniversitatis*, quo nomine nescio an intelligat Anniversarium perpetuum. At relata testimonia sufficiunt ad probandum, jam id genus Anniversaria quædam præcessisse Eigilis Abbatis institutionem: a cujus tempore factum est, ut res haud vulgaris a Regibus illustrioribusque viris ad alios inferioris ordinis homines traduceretur. Primum hac de re statutum post Eigilem invenio in Synodo Abbatum Aquisgrani coacta anno septimo-decimo supra octingentesimum: *ut pro Abbate defuncto Anniversarium fiat officium*, forsan pro uno dumtaxat anno. Nortpertus Abbas Sancti Gallensis, qui anno millesimo septuagesimo secundo mortuus est, *primus* inter Abbates ejusdem Monasterii *Anniversarium suum instituisse* dicitur in Necrologio, quarto Nonas Septembris. Porro Goldastus observat, a diebus Manegoldi Decani anniversarios dies cœptos in Alamannia ab omnibus utriusque sexus celebrari circa annum ducentesimum sexagesimum secundum supra millesimum. At ritum istum jam in morem sæculo nono transiisse satis indicat Amalarius, cujus hæc verba in libro tertio de divinis officiis capite quadragesimo quarto: *Anniversaria dies ideo repetitur, quia nescimus qualiter eorum causa habeatur in alia vita*. In majori Chartario Brivatensi plura legi Anniversaria privatorum hominum nono sæculo instituta, & sæculo insequenti Adalbero Mettensis Episcopus *Anniversaria priorum Pontificum* magno sumptu magnisque eleemosynis celebrasse perhibetur. Præclarus hujus argumenti locus est apud Ordericum Vitalem in historiæ libro tertio, ubi Osbernus Abbas Uticensis dicitur constituisse *generale Anniversarium* singulis annis sexto Kalendas Julii fieri pro patribus & matribus, pro fratribus & sororibus omnium Monachorum Cœnobii Uticensis. *In rotulo quidem longissimo omnium Fratrum, dum vocante Deo ad Ordinem veniunt, nomina scribuntur, deinde patrum & matrum eorum, fratrumque ac sororum vocabula subscribuntur, qui rotulus penes aram toto anno servatur, & sedula commemoratio inscriptorum in conspectu Domini agitur, dum ei a „ Sacerdote in celebratione dicitur, Animas famulorum famularumque tuarum, „ quorum nomina ante sanctum altare tuum scripta adesse videntur, Electorum „ tuorum jungere digneris consortio. Anniversarium vero de quo loquimur, sexto Kalendas Julii sic agitur. Omnia signa sero & mane ad officium defunctorum diu pulsantur, volumen mortuorum super altare dissolutum palam expanditur: & deprecatio*

catio prius pro defunctis, postea pro vivis parentibus & benefactoribus cunctis Fidelibus Deo offertur. Missa vero matutinalis ab Abbate celebriter canitur: ab Eleemosynario autem tot pauperes, quot Monachi sunt, ipsa die in Cœnobio colliguntur, &c. Plura id genus exempla ex sæculo nono mihi occurrerunt, Ludovici Augusti cognomento Pii in Statutis Corbejensibus Adelardi Abbatis; Witlasii Regis Merciorum apud Ingulfum; Heccardi Comitis apud Perardum in Monumentis Burgundicis. At originem rei investigasse sufficiat.

OBSERV. XXVIII. Signa pulsata in extremis.

102. Et quoniam de mortuis agi cœptum, notare juvat olim SIGNA seu campanas Ecclesiæ pulsari solitas pro iis qui in agone mortis constituti erant. Locus est hanc in rem fere singularis in Vita S. Sturmii Abbatis Fuldensis hoc in Sæculo edita, qui morti proximus, *currere citius ad Ecclesiam jussit, omnes gloggas pariter moveri imperavit, & Fratribus congregatis obitum suum cito adfuturum nuntiare præcepit, & pro se enixius orare postulavit*. In Britannia tamen post extremos halitus emissamque animam signa pulsabantur, teste Beda in historiæ libro quarto, capite vigesimo tertio, ubi agit de obitu Hildæ Abbatissæ: qua mortua *Begu Sanctimonialis femina* alius Monasterii, *audivit notum campanæ sonum, quo ad orationes excitari vel convocari solebant, cum quis de hoc sæculo fuisset evocatus*. Concilium vero Calchutense capite decimo præcipit, mortuo Episcopo *ut pulsato signo omnis famulorum Dei cœtus ad basilicam conveniat*. Quamquam veri simile est, aliis in locis campanas etiam olim pulsatas in agone morientium, ut extrema vitæ periodus Domino precibus commendaretur. Certe apud Remos lugubris ille tinnitus, quo mortuorum obitus modo significari solet, corrupto vulgi more appellatur *l'Abbe mort*, quasi diceres agonem mortis seu morientis, *l'Abboy de la mort*: inde tacta forsan appellatione, quod olim signum illud in agone pulsari soleret.

OBSERV. XXIX. Reliquiæ super altare.

103. Observatu dignum est, id quod in Actis sanctæ Walpurgis Abbatissæ refero ex sancto Odone in libro secundo Collationum, capite vigesimo octavo: nimirum desiisse miracula ipsius Sanctæ, *quia ejus Reliquię erant super altare Domini, ubi majestas divini mysterii solummodo debet celebrari*: & sanctus Bercharius Abbas Dervensis Monachum quemdam graviter corripuisse visus est, quod ipsius Reliquias *super altare* deposuisset. Huc etiam spectant verba cujusdam Anonymi in libro de vita sancti Servatii Tungrorum Episcopi, cujus Reliquiæ cum jussu Caroli Magni per Wilgisum Episcopum levatæ e tumulo fuissent, *ante altare positę sunt. Necdum enim*, ait Auctor, *præsumi fas erat, ut quidpiam super altare poneretur præter sacrificium: quia mensa est Domini exercitium*. Alius mos inductus procedente sæculo nono: siquidem Reliquiæ sanctæ Walpurgis *super altare* locatæ sunt anno octingentesimo nonagesimo tertio: & post annos fere octoginta, S. Swithuni Wintoniensis Episcopi arca itidem super altare posita est: tum sub finem sæculi noni Concilium Remense ineditum, cujus plura capitula citantur ab Reginone, Burcardo & Ivone, observari jubet, *ut mensa Christi, id est altare, ubi corpus dominicum consecratur, ubi sanguis ejus hauritur, ubi sanctorum Reliquię reconduntur; cum omni veneratione honoretur, nihilque super eo ponatur, nisi capsę cum Sanctorum Reliquiis & quatuor Evangelia*: denique Ratherius Veronensis Episcopus in Oratione synodica: *Super altare nihil ponatur, nisi capsę aut Reliquię, aut forte quatuor Evangelia, & buxida cum corpore Domini ad Viaticum pro infirmis*. Quamquam ne tum quidem Reliquiæ passim super altare perpetuo expositæ consistebant, sed festis tantum sollemnibusque diebus: aliis reconditæ jacebant in convocato altaris loco, ut superius vidimus in quartadecima Observatione. Plura de adservandis Sanctorum Reliquiis dicta sunt in Præfatione Sæculi secundi.

XXX. Romani ritus in Ecclesia Gallicana recepti.

104. Inter octavi sæculi novas res, Romani ritus in Ecclesia Gallicana Anglicanaque recepti; Organa Musica in Galliam invecta. Galli siquidem *ab initio receptę Fidei*, ut loquitur Hilduinus Abbas in epistola Areopagiticis præfixa, alium *Missæ ordinem* servabant, *usquequo tenorem quo nunc*

utitur Romanum susceperunt : quod factum putat Hilduinus hortatu Innocentii, Gelasii, & Gregorii Magni Pontificum Romanorum : quorum epistolas ad Episcopos Galliarum *de more Romano in cunctis ecclesiasticæ auctoritatis muniis imitando* laudat Hilduinus. At serius depositum esse Missæ ordinem Gallicanum, constat ex responsis Gregorii Magni ad Augustinum : in quibus eo tempore *altera consuetudo Missarum in Romana Ecclesia, atque altera in Gallia* fuisse perhibetur. Dissidebat etiam Gallicana Ecclesia in cantu & in psalmorum tum ordine, tum versione ab Romana. Cantum Romanum in Gallias Pippinus sublato Gallicano induxit *ob unanimitatem apostolicæ Sedis & sanctæ Dei Ecclesiæ pacificam concordiam*, testante Carolo Magno in Capitularis Aquisgranensis capite octogesimo. Hinc Remigius Rotomagensis Antistes, Pippini frater, Monachos Romam direxit ad discendum cantum Ecclesiæ Romanæ : dein Carolus Magnus animadvertens cantus modos in diversis Galliæ Ecclesiis discordare, duos Clericos Leoni Papæ direxit in schola Romana instruendos : quorum alterum apud se postea retinuisse, alterum Drogoni Mettensi Episcopo concessisse memoratur in libro primo Monachi Sancti-Gallensis. Romanos tamen aliquid de Gallicano cantu retinuisse auctor est Walafridus Strabus in libro de rebus ecclesiasticis capite vigesimo quinto. Quo in loco hic Auctor de versione psalmorum, quæ tum in usu erat apud Gallos & Germanos, ita scribit : *Psalmos autem cum secundum septuaginta interpretes Romani adhuc habeant; Galli & Germanorum aliqui secundum emendationem, quam Hieronymus Pater de septuaginta editione composuit psalterium cantant* : *quam Gregorius Turonensis Episcopus a partibus Romanis mutuatam, in Galliarum dicitur Ecclesias transtulisse*. Anglicana Ecclesia paullo ante Gallicanam recepit cantum ritusque Romanos : & cantum quidem per Joannem Abbatem, Romanæ S. Petri Ecclesiæ Archicantorem, teste Beda in historiæ libro quarto, capite octavo-decimo : ritus autem Romanos anno septingentesimo quadragesimo septimo in Concilio Cloveshoviensi, cujus exstat hac de re canon tertius-decimus. Porro Alfonsus sextus Hispaniarum Rex *dignissimum Romanæ institutionis officium* in Regno suo *celebrari* præcepit sæculo undecimo : quod ipse testatur in suo ipsius diplomate relato apud Yepezium in Chronici Benedictini tomo tertio.

(margin: & in aliis.)

OBSERV. XXXI. Organa in Galliis.

105. Organa in Galliam invecta esse anno septingentesimo quinquagesimo septimo, Eginhardus in primis memoriæ prodidit his verbis : *Constantinus Imperator Pippino Regi multa misit munera, inter quæ & Organa, quæ ad eum in Compendio villa pervenerunt*. Organa ærea ante id tempus apud nostrates fuisse in usu, nullo constat argumento. Venantius quidem Fortunatus in carmine decimo libri secundi testatur, in Ecclesia Parisiaca *cymbalicas voces calamis misceri acutis* solitas. At ejus verba de Organis æreis intelligi necesse non est : sed hæc figurate dicta de varietate vocum, diversa instrumenta musica imitantium. Quin ex Walafrido Strabo intelligimus, Græcorum hoc inventum esse, & ab eis ad Gallos transiisse. Sic enim ille canit in versibus Aquisgrani editis anno sexto-decimo Ludovici Imperatoris de templi Aquisgranensis apparatu.

Ast alia de parte nitens fulgore corusco
Auratus discurrit eques, comitante pedestri
Agmine : tintinnum quidam, quidam Organa pulsant.
Dulce melos tantum vanas deludere mentes
Cœpit, ut una suis decedens sensibus, ipsam
Femina perdiderit vocum dulcedine vitam.
Cedant magna tui superest figmenta colossi,
Roma : velit Cæsar magnus; migrabit ad arces
Francorum, quodcumque miser conflaverit orbis.
En queis præcipue jactabat Græcia sese,
Organa Rex magnus non inter maxima ponit.

Idem etiam prodit Monachus Gallensis anonymus in libro secundo de vita

ta Caroli Magni capite decimo. *Adduxerunt etiam iidem Missi*, Constantini scilicet Imperatoris, *omne genus Organorum, sed & variarum rerum secum: quæ cuncta ab opificibus sagacissimi Caroli quasi dissimulanter adspecta, accuratissime sunt in opus conversa: & præcipue illud Musicorum Organum præstantissimum, quod doliis ex ære conflatis, follibusque taurinis per fistulas æreas mire perflantibus, rugitu quidem tonitrui boatum, garrulitatem vero liræ vel cymbali dulcedine coæquabat. Quod ubi positum fuerit, quamdiuque duraverit, & quo modo inter alia rei publicæ damna perierit, non est hujus loci vel temporis enarrare*. Nempe id periit, ut puto, in direptione Aquisgranensis basilicæ per Nortmannos. Ad hæc Joannes Papa octavus Annoni Episcopo Frisingensi de Organis ita scribit: *Precamur autem, ut optimum Organum cum artifice qui hoc moderari & facere ad omnem modulationis efficaciam possit, ad instructionem musicæ disciplinæ nobis aut deferas, aut cum eisdem redditibus mittas*. Wolstanus Monachus Ventanus in Prologo ad Vitam metricam sancti Svvithuni, laudat Elfegum Ventanum Episcopum ob Organa in Ventano Monasterio constructa, his versibus:

Talia & auxistis hic Organa, qualia nusquam
Cernuntur, gemino constabilita sono.
Bisseni supra sociantur in ordine folles,
Inferiusque jacent quattuor atque decem.
Flatibus alternis spiracula maxima reddunt,
Quos agitant validi septuaginta viri:
Brachia versantes, multo & sudore madentes,
Certatimque suos quisque monet socios,
Viribus ut totis impellant flamina sursum,
*Et rugiat * pleno kapsa referta sinu.* * l. Rugiat &
Sola quadringentas quę sustinet ordine musas,
Quas manus organici temperat ingenii.

Pluribus hæc mirifica Organa describit Vvolstanus: cujus lucubrationem aliasque permultas ex Anglia accepimus beneficio & munificentia clarissimi ac nobilissimi viri domini Josephi Vvilliamsonis, Regi Britanniæ ab archivis Status & a secretis intimis, qui non minus litteratos amat fovetque, quam litteras. Ex his porro manifestum est, Organa non solum in Gallia, sed & in Anglia fuisse in usu sæculo decimo. De Italia vero testatur Gerbertus in epistola nonagesima prima ad Raimondum Aureliacensem Abbatem, in qua dicit non habere se quod scribat *super Organis in Italia positis, ac Monacho dirigendo qui ea conducat*. Jam ergo usus Organorum penes Monachos erat: id quod de Fiscamnensi Monasterio adfirmat Baldricus Dolensis Archiepiscopus in epistola ad Fiscamnenses. *Illa in Ecclesia*, inquit, *unum erat quod mihi non mediocriter complacuit, quod ad Deum laudandum & excitandum David canticis suis inseruit: Laudate, inquit, Dominum in chordis & organo. Ibi siquidem instrumentum vidi musicum, fistulis ęreis compactum, quod follibus excitum fabrilibus, suavem reddebat melodiam ∴. Organa illud vocant, certisque temporibus excitabant*. Quibus verbis satis quidem innuit Baldricus, rariora id genus instrumenta fuisse, & maxime in Monasteriis; additque non omnibus probari. *Non tamen ignoro, quia sunt multi, qui tale quid in suis non habentes Ecclesiis, eos qui habent murmurando dilapidant: quos nos obloquentes & detrahentes audemus nuncupare, qui quod Organa nobis innuant nesciunt exponere*. Sic multa ille in hunc modum. Quamquam non desunt etiam nostro ævo, qui Organorum usum in Ecclesiis, maxime vero cœnobiticis improbant: alii media incedentes via tolerant ea ubi sunt; inducenda esse ubi non sunt pernegant.

106. Sunt qui etiam sæculo octavo collegia Canonicorum in Ecclesiis cathedralibus primum cœpisse existimant. Et quidem ante istud tempus rariora fuisse ejusmodi collegia constat, non tamen nulla. Quippe sæculo septimo Paulus Episcopus Veroduni, Tetricus Autisiodori, Rigobertus Remis Canonicos instituisse, OBSERV. XXXII. Canonici in Ecclesiis cathedralibus.

an restituisse feruntur. Attamen jam ante ea tempora numerosum Clericorum cœtum in nonnullis fuisse Ecclesiis certum est ex Venantio Fortunato, qui Clerum Ecclesiæ Parisiacæ celebrat in libri secundi carmine decimo in hunc modum:

Celsa Parisiaci Cleri reverentia pollens,
Ecclesiæ genium, gloria, munus, honor:
Carmine Davidico divina poemata pangens,
Cursibus assiduis dulce revolvit opus.
Inde Sacerdotes, Leviticus hinc micat ordo:
Illos canities, hos stola pulcra tegit.
In medio Germanus adest Antistes honore,
Qui regit hinc juvenes, subrigit inde senes.

Hinc etiam patet, psallendi morem assiduum seu quotidianum in ista Ecclesia rum obtinuisse, & in aliis indubie permultis, contra quam nonnulli opinantur. Canonici etiam erant sæculo septimo in majori Ecclesia Namnetensi, utpote qui dedicationi basilicæ Antrensis interfuisse dicuntur in Actis sancti Hermenlandi Abbatis.

§. VII.

OBSERVATIONES MONASTICÆ.

OBSERV. XXXIII. Abbates Diaconi. 107. AD res monasticas quod attinet, adverto per istud sæculum octavum fuisse Abbates nonnullos, qui solum Diaconi erant, non Sacerdotes: quales fuere Benignus Abbas Fontanellensis in Gallia, Sigfridus Girvvensis in Britannia insula: immo Joannes Abbas a Paulo Papa missus ad Pippinum Regem, Subdiaconus dumtaxat appellatur in pontificiis litteris octava-decima & vigesima codicis Carolini. Certe in primordiis Ordinis nostri, tametsi Sacerdotio initiati erant Abbates pletique, non tamen omnes; nam sanctum Maurum Abbatem, sancti Patris Benedicti discipulum, Magistri carissimi hortatu an etiam exemplo, Levitici tantum Ordinis fuisse constat. Quid sequioribus sæculis, nono scilicet & subsequentibus, hac in re contigerit, paucis considerare juvat. Anno septimo-decimo supra octingentesimum Abbates in Synodo Aquisgrani congregati statuerunt capite sexagesimo secundo, *ut Abbas, Præpositus, vel Decanus, quamvis Presbyteri non sint, Lectoribus benedictionem tribuant*. Quod sane consentaneum Regulæ in capite sexagesimo, ubi sanctus Benedictus agens de Sacerdote, qui voluerit in Monasterio habitare, *Concedatur ei*, ait, *post Abbatem stare & benedicere*. Post Abbatem, inquit, etiamsi Abbas Presbyter non sit, uti explicant Patres Synodi Aquisgranensis: quorum ævo proinde Abbates quidam Sacerdotii experres erant. Et in Regula Magistri Abbas Presbyrer non erat: nec Sacerdotes ramen quidquam agendi supra ceteros potestatem habebant, ex capite octogesimo tertio. Paullo post Synodum Aquisgranensem Eugenius Papa primus in Concilio Romano, Hludovici Augusti anno tertio-decimo, de Abbatibus ita decernit canone vigesimo septimo: *Sacerdotalem quoque honorem sint adepti, ut peccantium sibi subjectorum Fratrum valeant omnimodis refrenare & amputare commissa*. Et tamen anno tertio post mortem Ludovici Pii Abbas Fontanellensis erat Herembertus Diaconus: itidemque Nicolaus de Nortmannia Cœnobii sancti Audoeni apud Rotomagum Abbas, teste Orderico Vitale, anno millesimo nonagesimo secundo. Goffridus Abbas Vindocinensis, nonnisi post adeptam Cardinalatus dignitatem Presbyter ordinatus est. Denique, ut uno saltu alia sæcula concludam, Christophorus Abbas Stabulensis obiit Diaconus anno septuagesimo sexto sæculi proxime elapsi.

OBSERV. XXXIV. 108. Hæc vero Abbatum Diaconorum electio haudquam fiebat ob penuriam Sa-

Sacerdotum numerus in Monasteriis.

Sacerdotum in Monasteriis : sed quod suffragiorum major pars in Diaconum prævaleret. Quod ut palam fiat, lubet quibusdam exemplis demonstrare, quot nonnullis in Monasteriis Presbyteri fuerint per tempora mediæ ætatis. Angilbertus Abbas in Cœnobio Centulensi Monachos trecentos, puerosque centum instituit, ac divisit in turmas tres, statuitque, *ut si non plus, vel triginta a Fratribus diversorum chororum per diversa altaria Missæ quotidie agerentur, exceptis illis duabus de conventu, quæ mane & meridie sollemnissime celebrantur*, auctore Hariulfo in Chronico Centulensi. Quem locum paullo subobscurum ita interpretor, ut ex singulis turmis, quæ centum Monachis constabant, Presbyteri minimum triginta Missas totidem celebrarent, in summa nonaginta singulis diebus : quod Caroli Magni principatu contigit. Non multo post in Monasterio sancti Galli *sub Salomone Abbate fuerunt simul Presbyteri quadraginta duo, Diaconi quatuor & viginti, Subdiaconi quindecim, pueri viginti*, testante EKKehardo: & in brevi indiculo Monachorum Dionysianorum recensentur Sacerdotes triginta tres, Diaconi septemdecim, Subdiaconi quatuor & viginti, Acolythi septem, Monachi quadraginta unus, omnes centum viginti duo, in Spicilegii tomo quarto. Ex triginta Monachis Crulandensibus, quos Ingulfus scribit fugisse rabiem Nortmannorum anno octingentesimo septuagesimo, *decem erant Sacerdotes, ceteri inferiorum graduum exstiterant*. In Chronico Piscariensi anno millesimo quadragesimo sexto electioni Dominici Abbatis subscribunt Presbyteri minimum viginti ex Monachis triginta duobus. Ex quibus intelligitur, paullo minorem, quam modo, Presbyterorum in Cœnobiis nostris numerum per ea tempora extitisse.

OBSERV. XXXV. Interdictus feminis ingressus in Ecclesias Monachorum.

109. De interdicto fœminis ingressu in Ecclesias nostras, quædam observavimus in Præfatione Sæculi secundi, hic nonnulla rursus animadversione digna recurrunt ex his Actis repetenda. Viguit ejuscemodi lex in Cœnobiis Sithivensi & Fuldensi usque ad sæculum decimum quartum. Una Flandriæ Comitissa, nomine Adala, sæculo decimo, gratia postulandæ a sancto Bertino sanitatis, id obtinere potuit ex consensu Episcoporum Tarvennensis & Camaracensis, qui *accepta etiam a Monachis licentia anno nativitatis Domini nongentesimo trigesimo octavo, annoque quinto Ludovici Regis, feria secunda Paschæ, introduxerunt eam præfati Episcopi in eodem Monasterio*, id est in Ecclesiam Monasterii, *non sine tremore maximo : quoniam hoc illa prima facere præsumserat, quod antea Reginarum nulla concupiscere audebat*, ex libro secundo de miraculis sancti Bertini. Nec deinceps id permissum ad sæculum usque decimum quartum, ut constat ex Joanne Iperio. Eadem lex tanta etiam religione in Fuldensi Monasterio servata est, (quod maxime constat ex Actis sanctæ Liobæ Abbatissæ, cui uni licuit basilicam Fuldensem ingredi ex concessione sancti Bonifacii popularis & consanguinei sui) ut Fridericus Imperator, cognomento Ænobarbus, ingressu basilicæ Monachorum Fuldensium abstinuerit, *quia Regina in Comitatu ejus erat*. Idem refert de Albrata Comitissa Christophorus BroWerus in libro primo Fuldensium antiquitatum capite octavo, ubi observat, Fuldense templum fulmine de cœlo tactum conflagrasse anno millesimo trecentesimo nonagesimo octavo, septima die mensis Junii, id est triduo postquam sancti Bonifacii festa luce feminis in basilicam & Monasterii septa tunc primum ingressus datus, ex concessione videlicet Bonifacii Papæ noni, qui rogatu Joannis Merlavii Abbatis, pristini interdicti rigorem emollierat diplomate dato ante annos duos. Quid Principatu Pippini cuidam feminæ Anglæ vocabulo acciderit ob violatam basilicæ Befuensis religionem, memorat Joannes Monachus in Chronico Monasterii sui. Eamdem disciplinam a Columbano sibi traditam Luxovienses Cœnobitæ servaverant ad medium usque sæculum nonum, quo *Hucbertus Clericus, Bosonis filius, Monasterium in commemoratione beati Petri Apostoli Luxovio constitutum, cujus claustri aditus mulieribus numquam patuerat, hostili modo ingressus cum illicitis mulieribus per aliquot dies remorari non trepidavit*, qua de re eum arguit Benedictus Papa tertius in epistola ad Episcopos in Regno Caroli

roli constitutos. Quin Turonici Canonici basilicæ Martinianæ, eam quam a Monachis acceperant disciplinam aliquamdiu etiam abjectis monasticis institutis retinuerunt, uti apparet ex epistola Leonis Papæ septimi ad Hugonem Abbatem, quæ exstat in tomo secundo Spicilegii : & sanctus Odo Abbas Cluniacensis in libro de combustione Ecclesiæ sancti Martini conqueritur, quod sanctus ille locus pristina religione relicta *commune diversorium* esse permittatur. Utinam nunc saltem chorus modulantium Ecclesiæ ministrorum secretus esset a conspectu & concursu promiscui vulgi! utinam religioni haberentur sacri altaris gradus, ad quos non raro mulierculæ obrepunt impune!

OBSERV. XXXVI. Miraculorum frequentia piis suspecta Monachis.

110. Huc etiam pertinet consideratio de religione Majorum nostrorum, qui miracula, siquando per Sanctos factitabantur in basilicis suis, aut occultare, aut cohibere pro virili studebant. Insigne est eam in rem factum Medianensium Monachorum in Actis sancti Hildulfi ex Episcopo Trevirensi Abbatis Medianensis primi. Hi nimirum cum ob frequentia sancti Spinuli miracula paterentur hominum turbas eo confluentium; ne *a regia via* disciplinæ regularis his incommodis avocarentur, *ex obedientia* sancto Spinulo etsi mortuo præceperunt, ut a patrandis miraculis cessaret : quod incunctanter consecutum fuisse tradit Richerius Monachus Senoniensis. Idem etiam præstitere quondam in sanctum Gibrianum Remigiani nostri, & Clarevallenses in sanctum Bernardum. Eodem spectat exemplum Sarlatensium Monachorum, qui cum sancti Pardulfi Abbatis corpus e Garactensi Monasterio acceptum juxta loculum sancti Sacerdotis Lemovicensis Episcopi collocassent, fierentque in dies miracula, quibus illuc frequens populus invitabatur; sanctum *Abbatem a Pontifice separantes, in Ecclesiam sancti Joannis extra Monasterium transtulerunt*, ut turbam miraculorum sequacem eo removerent. Nec prætereundum hoc loco est id, quod Rodulfus Abbas Trudonianus de Guntramno Abbate commemorat in Chronici Trudonensis libro primo. *Hujus vitæ ultimis annis*, inquit, *domini nostri Trudonis sepulcrum frequentissime cœpit coruscare miraculis, quæ ille studiosissime satagebat occultare*. Cujus facti rationem hanc reddit : *Sagaci enim pectore concipiens quod futurum erat, signa data esse infidelibus, non fidelibus dicebat : quod non longe post illum nonnulli de nostris experti sunt, qui inter ipsa quoque miracula Deum offendere non timuerunt*. Nimirum, ut Rodulfus ipse observat initio libri secundi, succedente Adelardo secundo Abbate, *cœperunt haberi miracula & virtutes sepulcri sancti Trudonis, non tam* TIMORI ET REVERENTIÆ, *quam* OSTENTUI ET POPULARI GLORIÆ. Concurrentibus eo peregrinorum turbis, *Oratorium, chorus, templum, claustrum, pratum nocte dieque non inveniebatur a multitudine vacuum: quarum perstrepentium continua inquietatio magnæ fiebat molestiæ & Ordinis impedimento : senioribus solitis & volentibus Deo servire in quiete & silentio; juniores vero quibus tædio erat religio, & disciplina odio, gratulabantur prius occulte hac quasi necessitate se magistræ Regulæ mandata præterire*. Hinc labefactata disciplina regularis, violatæ silentii leges, spreta Majorum imperia, in proprios usus conversæ rei, uti genuine ac patheticōs rem describit Rodulfus, magno sane posterorum documento : demumque ita concludit : *Quanto longius ferebatur relatione peregrinorum gloriosa celebritas miraculorum sancti Trudonis, tanto & nostrorum reprehendebatur secularitas ex levitate morum & abusione indisciplinationis. Erat enim summa opportunitas quibusque nostri Ordinis perire volentibus ex peregrina (ut dixi) veniente & abeunte multitudine, tum ex confracti Monasterii vasta reparandaque amplitudine*. Audiant hæc qui turbas populorum amant, illi nempe, quibus nulla sanctior festivitas, quam quæ celebratur in frequentia tumultuantis vulgi : ubi scilicet belle fervet pietas, dum multitudo vagos rapit oculos, nec mentem sinit rebus divinis, ut par est, occupari.

OBSERV. XXXVII. Abbates sæculares.

111. Eodem fere octavo sæculo inducti sunt Abbates sæculares, & Advocati Monasteriorum. Ab ipsis Ordinis nostri primordiis Monachi liberam habebant eligendi Abbatis facultatem. Eam primo ad se traducere moliti Episcopi, tum etiam Clerici : qui per speciem ecclesiastici muneris in Monasteriis exercendi captabant regimen abbatiale. Exstant plures adversus ejusmodi Clericos epistolæ Gre-

Gregorii Magni, citatæ ab Joanne Diacono in libro secundo Vitæ Gregorianæ, capite quinquagesimo quarto. Ut vero ab ejusmodi ambitu removerentur sæculares, Privilegia subinde ab summis Pontificibus, Episcopis & Regibus petita obtentaque sunt, maxime sæculo septimo. Dein Carolus Princeps, cognomento Tudes, variis bellorum tumultibus impeditus & exhaustus, Abbatias, immo & sedes episcopales laicis hominibus concessit, & pleraque Ecclesiarum prædia in beneficium attribuit : aut certe eo bellis occupato sæculares ipsi res Ecclesiæ invadebant impune, atque alii aliis pro libito tradebant. Qua de re conquestus est Bonifacius apostolicæ sedis Legatus in epistola trigesima secunda ad Zachariam Papam his verbis : *Modo maxima parte per civitates, episcopales sedes traditæ sunt laicis cupidis ad possidendum, vel adulteris Clericis, scortatoribus, & publicanis sæculariter ad perfruendum* : eoque tandem processit mali labes, ut etiam Abbatiæ seu virorum Monasteria feminis in beneficium traderentur. Sic Remigius, Pippini Regis frater, Anglæ cuidam Theodardi uxori Besuense; sic Lotharius Waldradæ pellici Lutrense; alii alia Monasteria commiserunt. Hinc fugati tum vi, tum inopia Monachi : Cœnobia in solitudinem redacta : prædia in precarium quibuslibet concessa : denique periit Ordo fere omnis. Istius temporis calamitatem egregie describit Fontanellensis Chronographus, agens de Teutsindo Abbate : qui locum regiminis adeptus anno septingentesimo trigesimo quarto, *mox rebus ablatis in maximam paupertatem hoc quoudam gloriosum Cœnobium redegit. Nam pene tertiam facultatum partem abstulit, suisque propinquis ac regiis hominibus ad possidendum contradidit. Nempe melius esset*, addit paullo post, *ea die quando præfatæ res de isto Cœnobio fuerunt sublatæ, ut ignis ibi accenderetur, qui universa ædificia funditus consumsisset : quoniam decies autea quivisset reædificari, quam tales res adquirere. Nam unde milites Christi alimoniam consequebantur, inde nunc pastus exhibetur canibus & unde lumen ante aram Christi in Ecclesia lucere solebat, inde armillæ, baltei, & calcares fabricantur, necnon sellæ equinæ auro argentoque decorantur .·. Tales quippe Rectores uequiores sunt paganis : quoniam si pagani locum ipsum cremaverint, terram tamen secum non tollunt*. Nec laudabiliores vitæ fuit Wido Teutsindi successor. *Hic propinquus Caroli Principis fuit, qui etiam Monasterium sancti Vedasti, quod est in Atrebatensi civitate, jure regiminis tenuit an-no uno sicut & istud. Erat autem de sæcularibus Clericis, gladioque, quem semispacium* (rectius *semispathium*) *vocant, semper accinctus, sagoque pro cappa utebatur, parumque ecclesiasticæ disciplinæ imperiis parebat. Nam copiam canum multiplicem semper habebat*, &c. Is erat Monasteriorum in Gallia fere omnium miserabilis status : cui malo jam altas radices agenti remedium adhibere conati sunt optimi quique Principes, Carolomannus, Pippinus, Carolus & Ludovicus Augusti, itidemque Carolus Calvus : eisque collaboraverunt Episcopi Gallicani in Conciliis, Suessionensi anno septingentesimo quadragesimo quarto, in capite tertio; Vernensi anno octingentesimo quadragesimo quarto, in capite itidem tertio; Meldensi anno insequenti, in capite decimo; & Troslejano anno nongentesimo nono, in capite tertio : quibus in Conciliis luctuosus rerum status patheticōs describitur, maxime in Troslejano, cujus hæc fuit sententia, non posse restitui deformatum Ordinem monasticum, nisi per Abbates regulares : sic enim loquuntur Patres : *Quomodo igitur aurum sine aurifice in pristinum & optimum non potest reformari colorem : sic & monastica vita sine regularis Abbatis providentia ad pristinum atque optimum vivendi nequit reformari ordinem .·. Censemus igitur, ut status Monasteriorum inviolatus juxta antiquam Regulæ traditionem & canonum constituta servetur : & ut Abbates sint religiosæ personę, & quę regularem noverint disciplinam*. Huc etiam Romani Pontifices auctoritatem suam adhibuerunt : in quibus Nicolaus Papa primus in privilegio quod concessit Trasulfo Abbati Corbejensi, vetat præfici Monasterio *Abbatem canonicum, aut laicum, aut alterius Monasterii Monachum : quoniam monachico Ordini præficere vel laicum, vel canonicum, non est servare Ordinis professionem, sed evertere : quod unusquisque Pręposituscujus est Ordinis, ejus quoque erit & propagator : nec bene disponet aliquando cujuscumque militię vitam, cujus non fuerit ipse qui disponit ęmulator*. Dein Reges monet his

verbis: *Non decet neque justum videri poterit, ut sibi militantibus de Ecclesię Christi possessionibus mercedem restituant: & quod de Republica sua retribuere debent, id reddere velint de his quę collata sunt Deo.* Tandem Hugo tertiæ stirpis regiæ nunc feliciter imperantis caput, integram Ecclesiis eligendorum Præfectorum libertatem restituit. Lege Dadini librum primum de Ducibus & Comitibus in capite decimo tertio: qui etiam capite sexto agit de Advocatis Monasteriorum, de quibus pauca hic observanda.

OBSERV. XXXVII. Advocati Monasteriorum.

112. Quod in Ecclesia Romana & Orientali præstitere Defensores, id ut in Monasteriis agerent instituti Advocati sunt. Id muneris primo quidem supplevarunt Reges plerique, qui loca Deo sacra in suam (ut vocabant) mundeburdem seu tutelam ac defensionem suscipiebant. Postea vero quam multiplicatis Monasteriis regia cura singulis defendendis sufficere visa non est, subrogati sunt homines præpotentes, Duces ac Comites, qui auctoritatis suæ præsidium Cœnobitis accommodarent: Obstitere primo Episcopi nonnulli, quos inter Synodi Cabilonensis Patres circiter medium sæculum septimum præcipiunt capite quinrodecimo: *ut Abbates & Monachi aut agentes Monasteriorum patrocinio sęculari penitus non utantur, nec ad Principis presentiam sine Episcopi sui permissu ambulare audeant.* Attamen vicit ipsa rei necessitas, ut scilicet hominum sæcularium ecclesiasticis rebus inhiantium cupiditas reprimeretur. Quippe Chlotharius, Chlodovei junioris filius, *inlustrem virum Gengulfum* Besuensibus Monachis *Advocatum* concessit *anno decimo regni sui*: nimirum *ut omnes causas ipsius Monasterii prosequeretur, & ablata restitueret.* Postea Carolus Magnus in capitulis ecclesiasticis, quæ exstant apud Sirmondum ad annum octingentesimum primum, statuit capite trigesimo quarto, *ut Episcopi & Abbates Advocatos haberent, & ipsi* (Advocati) *haberent in illo Comitatu propriam hereditatem; & ut ipsi recti & boni essent, & haberent voluntatem recte & juste causas perficere.* Hanc provinciam suscepere plerique Monasteriorum conditores, ipsorumque posteri, siquidem satis virium habebant & auctoritatis: sin minus, alii Optimates a Monachis electi, & approbati a Rege. Hinc Albertus Bremensis Archiepiscopus cum Gorecense Monasterium erexisset, decernit, *ut quisquis in stirpe nostra*, inquit, *laicus ceteris ætate provectior fuerit, hic nostra constitutione huic loco Advocatus constituatur. Si vero evenerit, ut talis de stirpe nostra deficiat, quemcumque Abbas cum consilio Fratrum ad defensionem & utilitatem loci expetierit, hunc Archiepiscopus Bremensis Advocatum constituet.* Ita legitur in fragmento Chronici Gorecensis post Witichindi librum de gestis Saxonicis. Monasterium sancti Galli, propterea quod *non ex regalibus donariis, sed ex privatorum traditiunculis accreverat, cum nullum privilegium aliorum Monasteriorum, neminem sui defensorem vel Advocatum reperire potuisset*, Ludovicus Augustus tuendum accepit, teste Monacho sancti-Gallensi in libro primo de vita Caroli Magni, capite quinto. Atque ut Advocati adversariis sese validius opponerent, stipendium ac merces constituta eis est: ipsique adeo Monasteriorum lites omnes prosequebantur, immo & duella (si necesse erat) suscipiebant, & ad castra pergebant cum militibus seu cum vassis & hominibus Monasteriorum, quæ Regi militiam debebant. Stipendium istud erat annuus census tertiave pars emendarum: quo nomine pecuniarias multas appellabant. Theodericus Flandrensis Comes in generali privilegio Monachis Bertinianis concesso anno centesimo quadragesimo septimo supra millesimum, statuit, *ut quicumque Advocatus fuerit ejusdem Ecclesię, juxta institutum Balduini Insulani, iturus in regalem expeditionem semel in anno, unum baconem & unam pensam caseorum, & unum summarium; vel pro his unam marcam argenti ab Abbate accipiat, & singulis annis de unaquaque terra villę de Archas dimidiam firtalam avenæ habeat, eo pacto, ut nihil unquam de eadem villa qualicumque causa exigat aut accipiat, et ut Ecclesię opportunum suę defensionis auxilium non subtrahat.* Advocatus Monasterii Senoniensis in Vosago, *tertiam partem emendarum, illorum scilicet placitorum ad quę ab Abbate vocatus erat accipiebat; ad cetera manus non extendebat*, ut legitur in Chronici Senoniensis libro secundo, capite quinto. Duellorum ab Advocatis susceptorum in causis Monasterii sui exempla exstant non pauca: unum in libro de miraculis sancti

ſancti Benedicti auctore Adrevaldo, capite vigeſimo quinto & ſequenti: aliud in libro ſecundo de miraculis ſancti Bertini capite quinto-decimo, notatu dignum: tertium in Notis ad Guibertum. Ad finiendam litem Advocati etiam actionem omnem proſequi debebant, & juramentum (ſi quando exigebat res) præſtabant. Exemplo eſt lis inter Archiepiſcopum Trevirenſem Abbatemque Prumienſem ventilata coram Carolo Magno pro cella ſancti Goaris, apud Wandalbertum in libro de miraculis ipſius Sancti: ubi Prumienſis Cœnobii Advocatum Ratbertum nomine appellat *Cauſidicum Monaſterii*. Officium iſtud in dignitatem evaſit, quæ una cum annuo ſtipendio tranſibat ad heredes Advocatorum. Tempore procedente, qui Monaſteriorum defenſores eſſe duebuerant, eorum deprædatores ac direptores exſtiterunt: ac demum Advocatiæ pretio Monaſteriis vindicatæ, ſæculo quarto-decimo penitus exſtinctæ ſunt. Theodericus Abbas Gemeticenſis a Drogone Ambianenſi Comite annuos cenſus, quos is pro jure Advocati exigebat in Geneſtevilla, redemit *offerendo ſexaginta & duas libras Rotomagenſis monetæ, necnon & ſex equos permagni pretii*, ut legitur in charta hac de re condita anno milleſimo trigeſimo, quam habes in calce hujus Sæculi. Idem pactum fecerunt Monachi Senonienſes cum Simone Lotharingiæ Duce anno milleſimo ducenteſimo ſexageſimo. Porro antequam munus inirent Advocati, Abbati Monachiſque præſtabant ſacramentum, cujus hæc forma in manu-ſcripto codice Monaſterii ſancti Walarici.

VOS *juratis per Deum & omnes Sanctos, quorum Reliquiæ hic ſunt & alibi, quod vos ab hac hora & deinceps benivolentiam & fidelitatem habebitis & portabitis huic Eccleſiæ S. Vvalarici & omnibus membris: & etiam poſſeſſiones omnes & omnia jura iſtius Eccleſiæ bona fide juvabitis ad defendendum & cuſtodiendum de omni injuria ſeu violentia adverſus omnes ſecundum veſtram poſſibilitatem, quotieſcumque ſuper his fueritis requiſitus? Concludat Abbas: Ita vos juvet Dominus.*

Iſtud juramentum ibi præſtitit Rotbertus Drocarum Comes anno trecenteſimo vigeſimo primo ſupra milleſimum: quo fere ſæculo Advocatorum munus ac nomen deſiit in Monaſteriis.

113 Nomine, non officio differebant Conſervatores, in quibuſdam Monaſteriis inſtituti: qualis fuit in Cœnobio S Salvatoris in Voſago, ex Chronici Senonienſis libro ſecundo capite ſexto-decimo. Et erant Subadvocati aliquando plures in ſingulis Monaſteriis, qui vice Advocatorum res Monaſterii curabant. Hinc Otto Imperator in litteris, quibus Lantbertum Comitem Lovanienſem creat Advocatum Cœnobii Gemmelacenſis, ſtatuit, *ut Comes, numquam præter unum Subadvocatum habeat: porro Subadvocatus in villis ad Abbatiam pertinentibus nihil aliud juris habeat, niſi per ſingulos annos de unaquaque domo denarium unum, gallinam unam, avenæ ſextarium unum*: quæ litteræ datæ ſunt anno quadrageſimo octavo ſupra nongenteſimum, exſtantque in Chronico Gemmelacenſi, tomo ſexto Spicilegii. Hinc manifeſte colligitur, plures aliquando Subadvocatos Monaſteriis impoſitos fuiſſe. Ea de re graviter conqueritur Fulcardus Abbas Laubienſis in epiſtola ad Henricum Imperatorem eo nomine quattum. *Modo*, inquit, *habentur in villis S. Petri multi Advocati, immo raptores in aliquibus quinque, in aliis quatuor, in aliquibus tres, in aliquibus etiam ſeptem: qui præter tres principales generales placitos, quandocumque volunt, ibi ſingillatim placitant.* Edita eſt hæc epiſtola in Continuatione libelli de geſtis Abbatum Laubienſium tomo ſexto Spicilegii, lectu ſane digna hoc in argumento; ſed mihi ad finem jam properanti locum indicaſſe ſatis eſt.

Conſervatores & Subadvocati.

114. His Obſervationibus eccleſiaſticis monaſticiſque ſuccedere debebant aliæ quædam ad hiſtoriam & ad nonnulla controverſiarum capita pertinentes. Verum quia Præfatio hæc jam excedit modum, præſtat eas remittere in tomum ſecundum hujus Sæculi, quod in duas partes diſtinguere neceſſarium fuit.

HUNC *Fratribus librum magnopere perlegere curate, ut agnita fideli vita ſublimium Chriſtianorum & Monachorum, ſciant quod Salvator noſter* JESUS-CHRISTUS *glorificantes ſe glorificat, & ſervientibus ſibimet non tantum regna cœlorum, ſed etiam hic in ipſis montium ſecretis latere cupientibus, famæ tribuit nobilitatem : ſcilicet ut & ipſi fruantur laude meritorum, & ceteri eorum provocentur exemplis*. Athanaſius in fine Vitæ S. Antonii.

CHRO-

CHRONOLOGIA BREVIS
AD PRIMAM PARTEM
SÆCULI TERTII BENEDICTINI.

SUMMI PONTIFICES.

Anno 687. *Sergius* I. sedit annos tredecim, menses octo, dies viginti tres Anastasio, Baronio quatuordecim

701. *Johannes* VI. ann. 3. mens. 2. dies 12.
705. *Johannes* VII. ann. 2. mens. 7. dies 17.
708. *Sisinnius* dies 20.
708. *Constantinus* Anastasio ann. 7. Baronio 6. dies 15.
714. *Gregorius* II. Junior dictus, ann. 16. mens. 8. dies 20.
731. *Gregorius* III. ann. 10. mens. 8. dies 20. Baronio mens. 9. dies 12.
742. *Zacharias*, ann. 10. mens. 3. dies 14. Baronio 10.
752. *Stephanus* II. aliis III. ann. 5. dies 28.

FRANCORUM REGES.

Anno 695. *Childebertus* III. Regnum adeptus, decessit anno 711. & quidem 18. Kal. Maji, ex Chronico, Sancti-Medardensi, sepultus Cauciaci prope Compendium.

711. *Dagobertus* III. Childeberti filius, Regnum capessit in annos quinque, mortuus 14. Kal. Februarii ex Chronico Monasterii S. Petri Vivi, anno proinde 716. habita ratione calculi recentioris annum ab Januario inchoantis.

716. *Chilpericus* II. antea Daniel vocatus, Childerici secundi filius, regnavit annis sex, uti legitur in continuatione Fredegarii, mortuus anno 720. desinente, uno anno post obitum *Chlotarii*, quem Carolus Princeps post pugnam Vinciacensem Regem Chilperico opposuerat.

721. *Theodoricus* Dagoberti III. filius, in Kala Virginum Cœnobio nutritus, ob id Kalensis dictus, obiit anno 737.

Interregnum quinque annorum, quibus *Carolus* Princeps, cognomento Tudes seu Martellus, mortuo Theodorico regnavit, cum antea Regnum administrasset a pugna Vinciacensi anni 717. mortuus anno 741. Idib. Octob. sepultus in Monasterio Dionysiano.

742. *Childericus*, qui in Chronico Fontanellensi perantiquo cap. 8. Theoderici filius appellatur, mortuo Carolo Principe Regis nomen obtinet, deferentibus *Carolomanno* & *Pippino* qui Regnum procurabant, hic Neustriæ, ille Austriæ, Majores-domus vocati.

751. *Pippinus*, tonso Childerico & in Sithiense Monasterium retruso, unctus & coronatus Rex est a Bonifacio Romanæ sedis Legato: anno 754. iterum ab Stephano Papa II. coronatus una cum filiis Carolo & Carolomanno, moritur anno 758. 7. Kal. Octob.

BAJOARIORUM DUCES.

Theodo filio *Theodberto* partem Ducatus tradit anno 705. mortuus anno 717. quo superstite etiam *Grimoaldus* filius ejus alter aliquam Bajoaricæ ditionis portionem administravit. *Hucbertus* Theodonis filius Ducatum in solidum habebat anno 725. *Otilo* verò ante annum 737. porro Tassilo II. anno 747. Hæc ex Elogio S. Rudberti Episcopi Saltzburgensis & Tassilonis Ducis constant.

ITALIÆ REGES LANGOBARDI.

Anno 701. *Luitpertus* post Cunipertum regnat mens. 8. post quos *Ragumbertus* Regnum invadit.

705. Ragumberto succedit *Aripertus* II. in annos 7.
712. *Asprandus* post tres menses Regni heredem relinquit *Liutprandum* ad annum
743. quo *Hildebrandus* ejus nepos Regnum obtinet, dejectus anno sequenti.
744. *Ratchisus*, anno 750. Casini Monachus factus.
750. *Aistulfus* Ratchisi frater in annum 756.

HISPANIÆ REGES VESIGOTHI.

Anno 701. *Vvitisa* Egicæ succedit, Rex flagitiosissimus, uti & successor.

711. *Rudericus* criminibus suis provocat Maurorum adventum, qui deinceps in Hispania regnarunt ab anno 714.

BRI-

BRITANNIÆ INSULÆ REGES.

Anno 704. *Aldfridus*, in Chronologia Saxonica *Ealdfertbus* Rex Nortanhumbrorum obit anno regni sui vigesimo : cui succedens *Osredus* filius puer octo circiter annorum, regnavit annis 11. Beda in lib. 5. cap. 19. Anno 716. Osredo succedit *Coenredus*, ex cap. 23. Anno 718. *Osricus* in annos 11. ex Chronologia Saxonica, quibus exactis *Ceolvulfum* habuit successorem per annos 8. dein Monachum. Anno 738. *Eadbertus* Regnum Nortanhumbrorum capessit, quod viginti annos & unum tenuit.

Merciorum Rex *Ethilredus* postquam triginta annos genti Merciorum præfuit, Monachus factus *Coenredo* Regnum dedit. Anno 709. Coenredus Rex Merciorum postquam sex annos regnavit, Romam pergit, ubi & Monachus factus est. *Ceolredus* successor anno 716. defunctus, ex Bedæ Epitome. *Ethelbaldus* postea Regnum annos quadraginta & unum tenuit. Epitome Saxonica.

Vvest-Saxonum Rex *Ina* ab anno 679. in annos triginta & septem, dein Monachus sanctus. *Ethelbardus* succedit anno 758. in annos 14. Anno 742. *Cutbredus* Regnum obtinet in annos 14. cui succedit *Sigebertus* anno 754.

Cantuariorum Regnum *Vvitbredus* suscepit anno 692. tenuitque annos tres & triginta. Anno 725. succedit *Eadbertus*, mortuus anno 748. quo *Ethelberus* Vvihtredi filius Regnum obtinuit, defunctus anno 760. De Regibus Eastanglorum, Orientalium, & Australium Saxonum nihil attinet dicere.

SANCTI ET MONASTERIORUM ORIGINES.

Anno 700. *Sanctus Botulfus* Abbas Ikanhoensis in Anglia primus una cum ejus fratre Adulfo.
S. Medericus Abbas Æduensis in Gallia.
702. *S. Bellendis* seu Berlendis Virgo Merbeccæ in Belgio.
S. Bertila Virgo & Abbatissa Kalensis in agro Parisiaco.
704. *S. Austreberta* Virgo & Abbatissa Pauliacensis in Caletis, in agro Rotomagensi.
705. *S. Bertulfus* Abbas Renticensis in Belgio.
S. Heda Episcopus Dorcicestrensis apud Vvest-Saxones in Anglia.
708. *S. Landebertus* Epilcopus Trajecti ad Mosam.
Apparitio S. *Michaelis* Archangeli in Monte-Tumba.
709. *S. Bonitus* Episcopus Arvernensis in Gallia.
S. Tetricus Episcopus Autisiodorensis in Gallia.
S. Bertinus Abbas Sithiensis Monasterii in Belgio, circiter annum 760. ædificati.
S. Vvilfridus Episcopus Eboracensis in Anglia.
S. Aldhelmus Episcopus Schireburnensis in Anglia.
710. *S. Richmirus* Abbas apud Cenomannos in Gallia.
S. Vulmarus Abbas Silviacensis apud Morinos.
713. *S. Suidbertus* Episcopus, Frisonum & Boructuariorum Apostolus.
S. Ursmarus Abbas Laubiensis & Episcopus in Belgio.
714. *S. Guthlacus* Presbyter & Anachoreta Crulandæ in Anglia.
715. *S. Thomas* Abbas Farsensis in Italia.
716. *Ceolfridus* Abbas Vviremuthensis in Anglia.
717. *S. Silvinus* Episcopus apud Morinos.
S. Hildelita Abbatissa Berkingensis in Anglia.
S. Vvinnocus Abbas Vvoromholtensis in Belgio.
S. Egvvinus Episcopus Vvigorniensis in Anglia.
718. *S. Rudbertus* Episcopus Saltzburgensis apud Bajoarios.
S. Erendrudis Virgo & Abbatissa Nunbergensis Saltzburgi.
720. *S. Vulfrannus* Episcopus Senonensis in Gallia.
S. Hermenlandus Abbas Antrensis Cœnobii in Armorica, conditi circiter annum 696.
S. Meneleus Abbas Menatensis apud Arvernos.
S. Paldo Abbas Monasterii S. Vincentii ad Vulturnum exstructi anno 707.
751. *S. Johannes* Episcopus Eboracensis in Anglia.
722. Translatio Reliquiarum *S. Augustini* Episcopi Hipponensis in Ticinense Monasterium S. Petri, Cœlum-anreum dictum.
723. *S. Benignus* Abbas Fontanellensis, & cum eo *Milo* & *Bagga* Monachi.
724. *S. Milburga* Virgo Vvenlochii in Anglia.
S. Cuthburga Regina & Abbatissa Vvinburnensis in Anglia, ubi de *Coenburga*, *Eadburga*, & *Tetta* Abbatissis.
725. *S. Berta* vidua & Abbatissa Blangiacensis Monasterii apud Morinos conditi circiter annum 685.
726. *S. Martinus* Monachus Corbejensis, Caroli Principis Capellanus.
S. Paternus Monachus Cœnobii S. Petri Vivi apud Senonas.
728. *S. Hadulfus* Episcopus Atrabatensis in Gallia.
S. Bainus Episcopus Tarvennensis in Morinis.
S. Theofredus Abbas Calmeliacensis apud Velavos.
S. Siviardus Abbas Anisolensis apud Cenomannos.
729. *S. Egbertus* Presbyter & Monachus in Hibernia.
730. *S. Ina* Rex Vvest-Saxonum & Monachus Romæ.
S. Hugo Episcopus Rotomagensis in Gallia, ubi de aliis Hugonibus.

S. Corbi-

S. Corbinianus Episcopus Frisingensis in Bajoaria.
S. Moderamnus seu Moderandus Episcopus Redonensis, dein Abbas Bercetensis in Italia.
731. *S. Gregorius* Papa II. ubi de Zacharia, & Stephanis duobus.
S. Porcarius Abbas Lerinensis, ubi de *SS. Altigiano* & *Hilarino* Monachis Sequanensibus.
732. *S. Bertuvaldus* Episcopus Cantuariensis, & aliquot ejus successores.
S. Rigobertus Episcopus Remensis & Abbas Orbacensis.
734. *S. Edela* Abbatissa Palatioli apud Treviros, ubi de Ada, Vvarentrude, & Rothilde Abbatissis.
735. *S. Beda* Venerabilis, Monachus Girvvensis, in Anglia.
S. Fridesvvida Virgo Oxonii in Anglia.
737. *S. Ermino* Episcopus & Abbas Laubiensis in Belgio, ubi de aliis Sanctis Laubiensibus sæculi octavi.
S. Pardulfus Abbas Vvaractensis in Lemovicibus.
738. *S. Leutfredus* Abbas Madriacensis in Neustria.
S. Eucherius Episcopus Aureliaoensis in Gallia.
739. *S. Vvillibrordus* Episcopus Trajecti ad Rhenum.
740. *Adalbertus* Diaconus Egmundensis.
742. *S. Ebbo* Episcopus Senonensia in Gallia.
743. *S. Vvitburga* Virgo Derhamensis apud Estanglos.
745. *SS. Harlindis* & *Renula* Virgines & Abbatissæ Eikenses in Belgio.
746. Translatio *S. Arsacii* Episcopi in Monasterium Ilminense, & *S. Quirini* Martyris in Tegersense apud Bajoarios.
747. *S. Vvigbertus* Abbas Fritislariensis Monasterii in Hassia conditi circiter annum 734.
748. *S. Vvidradus* Abbas Flaviniacensis Monasterii in Burgundia exstructi anno (ut videtur) 720.
750. *S. Petronax* Abbas & instaurator Monasterii Casinensis ab anno 720.
751. *S. Burchardus* Episcopus Vvirtziburgensis in Francia orientali.
753. *S. Hucbertus* Monachus Brittaniacensis in Gallia.

INDEX SANCTORUM

PRIMÆ PARTIS

SÆCULI TERTII BENEDICTINI

C & D

E & F

G & H

I & L

Marti-

KALENDARIUM SANCTORUM, QUORUM ACTA

in prima parte tertii Sæculi Benedictini exhibentur.

Januarius.

Februarius.

Martius.

Aprilis.

Majus.

Junius.

Egmun-

INDEX TOPOGRAPHICUS SANCTORUM

Partis primæ tertii Sæculi Benedictini.

IN GALLIA.

IN GERMANIA, &c.

IN ITALIA.

IN ANGLIA.

NOMINA AUCTORUM PRÆCIPUORUM

qui hujusce primæ partis Acta scripserunt.

INDEX

INDEX
RERUM MEMORABILIUM
IN PRÆFATIONE CONTENTARUM.

Cifri ſunt numeri ſectionum, quarum initium, ubi prolixiores ſunt, litera a, *medium* m, *finem* f, *deſignant.*

ACTA

ACTA
SANCTORUM
ORDINIS
S. BENEDICTI.

SÆCULUM TERTIUM,

Quod est a CHRISTO nato Octavum,

divisum in duas partes.

VITA SANCTI BOTULFI ABBATIS IKANHOENSIS IN ANGLIA PRIMI,

CIRCA AN. 700
17. Junii.

Ubi de S. ADULFO *Episcopo ejus fratre.*

Scripta ab auctore fubpari, ut videtur ex num. 10.

Ex MS. Cod. Monasterii Uticensis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. VITAM S. BOTULFI *Abbatis, ignotam Willelmo Malmesburiensi, a Capgravio interpolatam, nunc primum eruimus ex membranis Cœnobii Uticensis seu S. Ebrulfi in Neustria hodierna: quibus in membranis hæc Vita in novem lectiones, Responsoriis totidem adhibitis, pro more officii Ecclesiastici distributa legitur. Quo tempore vixerit istius scriptionis auctor, certo non liquet. Subparem fuisse conjectura est ex his verbis num. 10.* Relatum est fæpius ab his qui ejus instituti funt difciplina, quique ejus, dum viveret, usi funt præsentia quantis miraculorum fignis ex Dei gratia effulserit, &c. *Certe is Auctor non meminit Translationis S. Botulfi, quam sæculo nono factam postea dicemus.* Scriptoris ætas.

2. *Botulfus conditor fuit Monasterii Ikanhoensis apud Anglo-Saxones, siti in hodierno Lincolniæ Comitatu ad Withamam fluvium, non ita procul ab Oceano Germanico. Istius Monasterii fundamenta dicitur posuisse anno 654. sic enim præfert Chronologia Saxonica:* Anno 654. Botulfus Ecclesiam five Monasterium ædificare cœpit. *Et Florentius Wigorniensis consentiente Matthæo Westmonasteriensi Monacho:* Anno Christi 654. in loco qui dicitur Ikanho, Monasterium constituitur a S. Botulfo. *Camdenus in descriptione Lincolniæ, aliique existimant,* Boston *oppidum ad Withamam fluvium nomen traxisse a Sancto Botulfo, rectiusque dici* Botulf-towne: *a quo oppido non longe distat vicus S. Botulfi, vulgo* S. Botholf, *ubi Monasterium stetisse crediderim.* Botulfus Ikanhoensis Monasterii auctor.

3. *Botulfi germanus frater & transmarinæ peregrinationis comes fuit* S. ADULFUS, *in hac Vita laudatus, qui Ecclesiæ Trajectensis Episcopus fuisse memoratur. Verum in Indicibus Episcoporum sive Trajecti * ad Mosam, sive Trajecti * ad Rhenum locum non habet. Trajectum ad Rhenum, quod* inferius *dicitur, nullis paruit Episcopis propriis ante S. Willibrordum, qui Adulfo ætate inferior. Trajectum quippe inferius Episcopo Coloniensi antea subjacuisse constat ex S. Bonifacii Martyris epistola 97. ad Stephanum Papam. Neque Adulfo inter Episcopos Trajecti superioris locus ullus. Nam ab Dagoberti senioris principatu* Joannes cognomento Agnus, Amandus, Remaclus, Theodardus, Landebertus & Hucbertus, *unus post alium sedi Trajectensi continue præfuerunt: nisi quod Harigerus ait, Sedem post Amandi abdicationem tantillum Pastore fuisse destitutam, ut opportunitas scilicet revocandi Amandi in mora suppeteret. Non ergo Trajectensis Episcopus fuerit* S. Adulfus, *qui alius est a* S. Hadulfo *seu* Haldulfo *Episcopo Atrebatensi, de quo agemus ad annum 728.* S. Adolfus Botulfi germanus. * Mastrich, * Utrech,

CIRCA AN. 700 17. Junii.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. OMNIPOTENTIS Dei benignitas compatiens errori humani generis, quod ab antiquo serpente cœlitus concessa denudatum gloria, ignorantiæ damnatur tenebris; divitias misericordiæ suæ in ejus restauratione exhibere voluit, ut ad gloriam lucis de qua cœcum aberraverat, rediret per lumen quod ei ineffabili gratia administravit. Aditum siquidem paradisi lapsus hominis primi Cherubim custodia & flammeo obstruxerat mucrone, quem propitia Patris æterni pietas in Christi sui reseravit passione, portasque cœlestis Jerusalem rutilantium gemmarum clarissime lucenti illustravit splendore, ut earum lumine illustrati & veteribus tenebris purgati ingrediamur absque offensione aulam cœlestis convivii, ad quod æternaliter percipiendum invitavit nos gratia Regis nostri. Gemmas illas infinitas claritatis sua illuminat gratia, quæ scilicet Sanctorum sunt nobis proposita exemplaria merita, ut eorum doctrinam & vitam imitando perveniamus ad eorum sancta consortia. Inter quos venerabilis vitæ Patres ADULFUM & BOTULFUM, quorum merita hodiernis celebrare conamur laudibus & præconiis, gratuita pietate præclaris extulit virtutibus, & competentibus vitæ documentis, ut eorum institutione eruditi per viam qua præcesserunt inoffensis sequamur vestigiis. Dicamus in primis prout donaverit Dei gratia, & mundi interdum probabilis edocet fama, qui fuerint, vel qualiter cursum vitæ in præsenti theatro compleverint.

INCIPIT VITA.

Adulfus & Botulfus Saxones-Brittannici.

2. Antequam in Brittannia Christiana Religio dilataretur, nobilibus orti natalibus germana nativitate & charitate devincti, studiis mox initiantur cœlestibus. Nati sunt de Saxonica gente, quæ Brittanniam bellica adquisiverat virtute, & fidem Christianæ Religionis per diversos doctores didicerat: sed adhuc rudis perfectionem cœlestium documentorum & altioris vitæ non attigerat. Soboles ergo suas quique nobiles ad antiquam stirpis suæ altricem dirigunt Saxoniam *a*, ut ibi plenius addiscerent & sanctæ Fidei gloriam, & sanctæ conversationis in Apostolicis institutionibus disciplinam. Hoc modo utrique transfretant medium pelagus; & ut apes mellis gratia fervide diversis insident floribus, sic Sanctorum requirunt Cœnobia, expetunt colloquia, percipiunt documenta. Ibi ergo monasterialibus imbuti regulis, & sanctis vitæ artioris informati disciplinis, tandem exuunt habitum mundi, & induunt armaturam Dei, parati scilicet resistere impugnationibus diaboli: attonsi comam capitis gradus conscendunt sacri ordinis; & non solum doceri, sed ex gratia Dei inter perfectiores potestatem adepti sunt docendi.

In Gallia fiunt Monachi.

Adulfus creatur Episcopus.

3. Qua gratia priorem fratrem, sanctum videlicet Adulfum, personuit fama in Regis aula: unde ejus favore populique petitione sublimatur in Pontificali cathedra, fitque summus opere & doctrina in Christi Ecclesia. Inthronizatus autem in Trajectensis *b* Ecclesiæ honore susceptum honorem condigno decoravit labore. Vigilavit enim ut vir sapiens in præceptis Domini, assidua sollicitudine excubias celebrans ovilis sui, ne insidians lupus detrimento aliquo insultaret sibi commisso gregi. Instat operibus misericordiæ in pascendis pauperibus, vestiendis indigentibus, corrigendis errantibus, consolandis mœrentibus, ut eamdem pietatis vicem consequeretur a Domino, sicut
Matth. 5. promittit in Evangelio: *Beati*, inquit, *misericordes*, *quoniam ipsi misericordiam consequentur*. Jejunia prosequitur vigiliis, vigilias intendit psalmodiis, psalmodias sanctificat piis lachrymis, actu prævenit doctrinam, in omnibus sanctam agens vitam; postremo, ut finem prosequamur verbi, in omnibus se exhibet sicut decet servum Dei.

4. Bea-

---

a Immo in Galliam, testante Beda in Hist. Eccles. lib. 3. cap. 8. necdum enim antiqua Saxonia Christiana Religione imbuta erat.

b Adulfus non videtur fuisse Trajectensis Episcopus, ex dictis, an vero alterius Sedis, incertum.

CIRCA AN. 700

17. Junii.

4. Beatus vero Pater Botulfus divina reſervatus pietate, ut doctrina & ſancta converſatione prodeſſet nativæ patriæ ſuæ, poſtquam Dei gratia & diutino profecerat ſanctæ Religionis fervore, diſpoſuit jam ad Angliam pro charitatis ſtudio repedare. Erant autem in eodem Monaſterio *a* quo morabatur, ſorores duæ EDELMUNDI Regis qui tunc Auſtralibus præerat Anglis, diligebantque præcipuum Patrem Botulfum ſicut doctorem ſanctitatis & caſtimoniæ, & plurimum ob ſtudium gentis ſuæ. Adhuc ſiquidem tenellulæ miſſæ fuerant ultra mare ad diſcendam ſcilicet in Monaſteriali gymnaſio diſciplinam cœleſtis ſophiæ. Videntes autem beatum & dilectum doctorem velle repatriare, mœrentes mandata imponunt præferenda Regi & fratri, & genitrici Reginæ, quæ SIWARA *b* nomine ſuſtinebat pariter regni ſceptrum propter adoleſcentioris filii ævum immaturum. Perveniens tandem beatus Pater Botulfus in nativam patriam ſuam, imperitis eatenus vitæ regularis attulit normam, & in monaſticis obſervationibus magnus Legislator antea incognitam docuit viam. Suſcipitur autem honorifice a Rege & Regina pro audita & viſu approbata religioſitatis ejus reverentia, & devoto affectu in neceſſariis ſumptibus larga impenduntur obſequia.

Botulfus patriam repetit.

Cum literis commendatitiis ad Regem.

5. Auditis vero ſororum ſuarum petitionibus & mandatis, ut ſcilicet in conſtruendo *c* Monaſterio aliquem fundum illi concederet ob amorem divinæ mercedis, interveniente ſtudioſius Regina quam prædiximus, gratior factus eſt tam ipſi Regi quam cunctis regni Principibus. Ad conſolationem enim ſervi ſui Deus cor Regis gratia ſua inſpiravit, & ejus petitioni ac deſiderio benevolum reddidit. Convenerant in eodem tempore alii Anglorum Reges ADELERUS & ADELWOLDUS ejuſdem Adelmundi Regis propinqui, eique ſuggerunt ad exaudiendam petitionem viri Dei. Ipſi quoque de ſuis prædiis ſi ſuſcipere vellet cupiebant illi largiri, & offerunt devota mente ad cultum cœleſtis officii. Sed vir religioſus beatus Pater Botulfus, ne qua alicui inferretur moleſtia ſui cauſſa; & quia circa eumdem Regem carnales conſanguinei ſui tractabant a ſecretis regalia, ſub eodem Rege perſiſtit in petitione ſua. Petit enim ſimpliciter, non ut aliquem regia violentia de hereditario jure cauſſa ſui depellat, ſed potius ut de incultis terris ſuis ſive poſſeſſore carentibus ſibi tantum concedat, ut Eccleſiam Deo conſtruere, & in ea divinis legibus ſervientes poſſit Fratres adjuvare, quorum Deo placita converſatione & devoto interventu regnum ejus temporaliter firmari, & æternaliter in cœlis poſſet perennibus præmiis remunerari. Quid plura? annuit tandem benignus Rex piæ petitioni, ejuſque inſtruendo Monaſterio ubicumque illi Dei gratia oſtenderet, liberæ conceſſit diſpoſitioni.

Ab eo locum accipit condendo Monaſterio.

6. Circuit indefeſſus viator beatus Pater Botulfus vaſta ab hominibus & deſerta, & ſubtiliter circumquaque conſideranti tandem Ikanho complacuit ex Dei clementia, ut conſtructis inibi competentibus ædificiis Religio pararetur monaſtica. Erat autem eadem eremus ut a Chriſticolis derelicta, ſic a dœmonibus poſſeſſa, quorum phantaſtica illuſio per tanti militis Chriſti adventum inde erat fuganda, & pia Fidelium converſatio inducenda: ut ubi ſuperabundaverat tunc uſque diaboli fallacia, ſuperabundaret benigniſſimi Conditoris noſtri gratia.

Ikanhoenſe Monaſterium conſtruit.

7. Ad ingreſſum ergo beati Doctoris noſtri Botulfi fumus exhalat teterrimus, & agnoſcens fugam ſuam imminere, horridis perſonat clamoribus: Locum hunc longo incoluimus tempore, in ſempiternum putavimus incolere, nuſquam alium habemus; cur, Botulfe ſanctiſſimus hoſpes, nos his depellis ſedibus? nihil tui juris, nihil tui juris inquietavimus. Quid petis in expulſione noſtra? quid tibi parare vis in hac regione noſtra? cum totus orbis tuis clareſcat meritis, quid tenebras noſtras ſcrutaris? inhumane agis, & omni ne-

Dæmones loco ejicit.

a Fortean in Brigenſi ſeu Eboriacenſi Monaſterio, quod modo S. Faræ dicitur: aut certe in Jotrenſi, Andilegove: nondum enim Kalenſe tum exſiſtebat.

b Sivvara ejuſque filius Edelmundus ſeu Adelmundus Rex vel Subregulus, aliis Scriptoribus ignoti.

c Monaſterii fundamenta jacta ſunt anno 654. ex obſervatione ſuperiori, quo tempore Adelerus caſo Anna fratre Eaſtanglis, & poſt eum Athelvvoldus imperabat.

CIRCA AN. 700 glecta pietate, quod ab omni profligatos orbe ab hac etiam miseros exturbas solitudine.

17. Junii. 8. Beatus vero Botulfus Christi athleta eximius oratione prælibata inanem compescit turbam, & edito Crucis signo in obscœnam vertit fugam, & potenti verborum virtute interdicit illis regionem sibi divinitus concessam. Expulsis ergo scandalorum satellitibus, in Christi cruce præfigitur signum cœlestis potentatus, & construitur aula divini incolatus. Brevi necdum elapso tempore ad instar Monasteriorum ubi conversatus fuerat in partibus Galliæ cœptum opus perfecit, cooperante sibi in omnibus divina pietate.

Monasterium informat

9. Congregat inde ut bonus Pastor in septo cœlesti oves Christi, easque per salurifera pascua ducendo docet evitare discrimina inferi, & properare ad gaudia in æternum florentis paradisi : instat operarius fortissimus in ea vinea Christi fideliter excolenda, laborans utique die ac nocte incessanter ad quæque inutiliter succrescentia falce cœli resecanda & studiosius emundanda commissa vitæ, ut de ejus uberiori fructu æterna exsultaret jocunditate. Apostolicam enim doctrinam & sanctorum Patrum instituta assidua in se observans diligentia, subjectos in hæc hortatur & docet exempla, ne reprobaretur a sua devius doctrina. Quod trasmarinis partibus didicerat de Monachorum districtiori vita & regulari consuetudine, memoriter repetendo cotidianis inculcationibus subditos consuescit solita mansuetudine : ubi vero res petebat, pastorali invitat & cogir auctoritate, pius videlicet secundum Apostolum in subditis, asperior in laxioribus & negligentibus. Præcepta salutis secundum B. Patris BENEDICTI documentum vetera novis, nova veteribus miscens, nunc antiquorum instituta, nunc per se intellecta discipulos edocuit, & in omnem veritatis & sanctitatis viam instituit.

ad mentem S. P. Benedicti.

10. Diligebatur ab omnibus, tam ab his qui eum noscere poterant transmarinis, quam a patriæ suæ nativis incolis : quia quod ore personabat & dictis, operum piis probaverat exemplis. In nullo arrogans, in nullo tumidum quid vel improbum demonstrans : sed in omnibus mitis & humilis, dulcis eniruit & affabilis. Relatum est sæpius ab his qui ejus instituti sunt disciplina, quique ejus dum viveret usi sunt præsentia, quantis miraculorum signis ex Dei gratia effulserit, quanto Prophetiæ spiritu veridicus vates claruerit, ut interdum futura acsi jam præterita a Deo doctus enuntiaverit, quanta etiam corporis infirmitate pressus, in gratiarum tamen actione cum beato Job patientissimus perstiterit. Semper de profectu animarum habebat colloquium, semper de gaudio æternæ felicitatis in ejus ore consonabat eulogium, nequando his vacans linguæ videretur neglexisse organum. Talibus ergo vitæ argumentis & institutionibus hoc exegit ævum, talibusque ad condignum Pater angelicus pervenit senium. Appropinquante autem vitæ suæ termino graviorique invalescente morbo, pia tamen non defecit intentio : sed caros quos Christo divinis dogmatibus genuerat filios, verbo commonet propitio, & de observandis Regulis Monasteriorum quæ peregrinus petierat, loqui & sæpius repetere dulce ac delectabiliter ducebat. Sed longis virtutum studiis adornatus miles Christi indefessus, longa etiam inter Fratres invaletudine commoratus senex gloriosus, tandem evocante Deo eum de carnis ergastulo, exutus est homine terreno, discipulis circumstantibus, & egressum ejus cœlestibus exsequiis & dulcibus lamentis prosequentibus. Quorum gemitibus & lachrymosis suspiriis comitatus, post longos labores sæculi hujus cœlo infertur coronandus, ut illam Domini sui vocem lætabundam audire mereretur in æthereis sedibus : *Euge, serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui*. Sepultus est igitur a discipulis suis in eodem quod construxerat Monasterio quintodecimo Kalendas Julii *a*, ubi eodem interveniente multa gloriosa fiunt miracula ad laudem & gloriam omnipotentis Dei qui vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Matth. 25. 21.

AP-

a Incertum quo anno : at cum Botulfus Monasterii sui fundementa posuerit anno 654. & grandævus decesserit, facile ad annum septingentesimum pervenire potuit. Sepultus est una cum ipso S. Adulfus frater, ut patet ex versibus mox referendis.

CIRCA AN. 700
17. Junii.

A P P E N D I X

De Translatione Reliquiarum Sancti Botulfi.

1. IKANHOENSI *Monasterio a Danis everso*, venerabilis Ethelvvoldos, *ab anno 963. ad 984. Vintoniensis Episcopus*, a Rege Esdgaro impetravit, (*verba sunt Joannis Bromtonic in Chronico*) ut Sanctorum corpora quæ in destructis locis jacebant in negligentia transferre sibi liceret in ea quæ construxerat Monasteria. Inter quæ corpus B. Botulfi fratris * B. Pagian fecit a Monasterio Ikanho, quod idem Botulfos dudum in vita sua construxerat, & postmodum par interfectores Sancti Edmundi Regis destructom fuerat, transferri, & super hoc Regiæ excellentiæ intimavit. Rex devotus intendens in meritis B. Botulfi, trifarie corpus suum sensit dividendum. Caput namque aonuit Eliensi Cœnobio, medietatemque reliquit Thornensi Ecclesiæ; & quod residuum fuit, sibi suæque curiæ regalium Reliquiarum recepit scrinio, quæ postea collatæ sunt sancti Petri Oratorio a bonæ memoriæ Rege Edvvardo. *Quid in hac Translatione contigerit, discimus ex subjectis versibus, in Officio S. Botulfi quondam canі solitis, quales repræsentat codex Uticensis;*

O Botulfe, tuo cum fratre suavis Adolfo,
Qualis eras vita, tua busta docent reserata.
Ter quinis eremus dat aromata mira diebus,
Membra sacrata Deo redolent charismate tanto.

Item alii versus.

Sancti Botulfi sancto cum fratre sepulti
Pars fratrem placat, pars Ecclesiæ sacra ditat.
O concors virtus! Sanctus sine fratre ferendus
Pondere se fixit, tolli sine fratre nequivit.
Mox Sancti celebrem dat Adulfo gleba fragorem.
Impatiens cari solvi compage Botulfi.
Sanctorum vita cui vivunt ipsa sepulcra,
Alter non potuit tolli, potuit sed uterque.
Alterutris meritis dat uterque salubria nobis.
Hæc in Botulfo tua munera sunt & Adulfo.

Si Vuillelmus Malmesbariensis Monachus in Episcopi nomine non fallit; alius fuit S. BOTULFUS Episcopus: *ita enim scribit in lib. 2. de Pontif. Anglorum & quidem Orientalium, in fine, ubi de Monasterio S. Edmundi.* Jacent in Ecclesia duo Sancti, Germanus & Botulfus, quorum gesta nec ibi, nec alibi haberi memini: nisi quod primus frater S. Etheldritæ, secundus Episcopos adseritur.

✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤

VITA SANCTI MEDERICI

CIRCA AN. 700
29. Aug.

ABBATIS ÆDUENSIS IN GALLIA,

Auctore anonymo qui post sæculum 9. vixit.

Ex MSS. codd. Bibliothec. Sancti Germani & Sancti Victoris Parisiens.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *HÆC* S. MEDERICI * *Vita post Translationem ejus, idest, post sæculum 9. scripta est, ut patet ex historia Translationis, quæ hic memoratur ab Auctore anonymo, de quo nihil occurrit dicendum. Ejus digressiones aliquot morales resecuimus. Legerat hanc Vitam Vincentius Bellovacensis, qui de S. Mederico agit in Speculi lib. 30. cap. 92. & ex eo Petrus Equilinus Episcopus in lib. 7. cap. 25. ubi fallitur, dum annum obitus S. Mederici cum anno Translationis confundit.* Vitæ auctor. * S. Mederici Merry.

2. *Sancti Mederici memoriam commendant vetusta Martyrologia, tam Ecclesiæ Æduensis, tum Ecclesiæ Bituricæ Sancti Laurentii his verbis :* 4. Kalend. Septemb. Parisius depositio Sancti Mederici Presbyteri *quæ eadem verba in Martyrologio Romano leguntur. Hinc argumentum capiunt nonnulli, ut existiment, Medericum Presbyterum,* non Monachum Abbatemve *fuisse. Verum sollemne erat antiquis, ut quia non omnes Abbates aut Monachi erant Presbyte-* Mederici memoria & cultus. Monastica professio.

CIRCA AN. 700 29. Aug. *byteri, qui hoc gradu insigniti erant, misso Abbatis sive Monachi nomine*, Presbyteri *appellarentur ob præstantiam & existimationem Sacerdotalis dignitatis, ut in venerabilis Bedæ Elogio ad annum 735. demonstrabimus. Qua magis mirari subit nostri temporis Sacerdotes nonnullos, qui cum Abbates non sint*, Abbatis *nihilominus ambiunt nomen, quasi parum sit esse aut dici* Sacerdotem! *At ne quis hærere pergat in Mederico, ipsum Monachum & Abbatem fuisse constat, tum ex subjecta Vita, tum ex sincero ac genuino Usuardi Martyrologio, quod ante annos octingentos exaratum apud nos habetur in hæc verba:* 4. Kal. Sept. Parisius depositio S. Mederici Presbyteri & Monachi. *Ipso die sollemniter ejus festum celebratur Lutetiæ Parisiorum in Ecclesia propria; per totam vero diœcesim prid. Kal. Septemb. officio semiduplici, ut vocant. Patronus etiam colitur in Ecclesia collegiata oppidi de Linais*, Linays, *tertio a milliari prope ab urbe Parisiaca; & in Ecclesia parochiali Campellis, de qua postea.*

Loca ab ipso culta. 3. *Varia loca S. Medericus præsentia sua illustravit, nempe* Monasterium Æduense, Cellam *in diœcesi Æduensi*, Monasterium Campellas, *&* Cellam S. Petri *urbi Parisiacæ olim suburbanam. De singulis agendum paucis.*

Monasterium Æduense. 4. *Medericus anno ætatis tertio decimo* Monasterium Æduæ civitatis *expetiisse, ibique* Abbatis *munus gessisse dicitur. Æduæ seu Augustoduni *, urbis prænobilis, duo tum erant virorum Cœnobia; Sancti Martini unum, alterum Sancti Symphoriani; utrumque extra muros*, Ordinis Sancti BENEDICTI, *cujus Regulam in Concilio ibidem congregato Sanctus Leodegarius Episcopus tantopere commendaverat. Origine prius erat Sancti Symphoriani Monasterium, cujus Abbas fuerat* Sanctus Germanus *Parisiorum Episcopus, & longe post eum* Hermenarius *exin Æduensis Antistes, in Vita Sancti Leodegarii laudatus: quo Abbate* Marcolinus *seu* Marcolmus *Reclusus, Leodegarii proditor, illic degebat. Ex eodem Asceterio Sanctus Germanus* Droctoveum *Abbatem futurum, aliosque Monachos arcessivit, quos in Parisiacensi Sancti Vincentii Basilica seu Monasterio, nunc Sancti Germani dicto, collocaret. Incertum est quos insuper Rectores habuerit Sancti Symphoriani Abbatia, quæ nunc redacta est in Prioratum, Augustinianis Canonicis subjectum. Monasterium Sancti Martini una ab urbe lapide construxit Brunechildis Francorum Regina, eo scilicet in loco, ubi quondam Sarronidarum nobile Collegium gentilitas posuerat. Huc spectant versus haud spernendi Stephani Ladonei in libro de antiq. Æduorum pag.* 180. Brunechildem *istius Monasterii auctorem laudat Gregorius Magnus in lib.* 11. *Epist.* 8. *&* Lupponi Presbytero *ejusdemque loci* Abbati *Epistolam* 11. *inscribit. Existimo etiam* Winobertum Abbatem, *in Vita Sancti Leodegarii ab anonymo memoratum ibidem præfuisse, de quo sic anonymus ejusdem Cœnobii Monachus:* Cum unus e nostris Fratribus Abbas nomine Winobertus prædictum Sanctum Dei ad hospitium a longe secutus fuisset, *&c. Præter hos ignoti sunt Abbates qui loco præfuerunt ad excidium Monasterii a Wandalis (ut in vita Sancti Hugonis Monachi legitur) idest a Saracenis patratum: quo de excidio inferius agemus in Vita Sancti Ebbonis Senonensis Pontificis; de restitutione vero Monasterii in Actis Sancti Hugonis Monachi ejusdem loci Sæculo V. Bened. Utrum ex istis Monasteriis, Sancti Simphoriani, an Sancti Martini, adierit Sanctus Medericus, (nam alterutrum adiisse constat) non prodit antiquitas, ne Trithemius quidem de viris illustr. Ord. S. Bened. lib. 3. cap.* 231. *ubi agit de* Sancto Mederico Abbate Monasterii in Ædua civitate. *Censent tamen recentiores omnes, Medericum in Sancti Martini æde Monachum & Abbatem egisse. Cujus rei argumentum est, quod Martiniani Cœnobitæ ex antiqua jure hactenus* cellæ Sancti Mederici *Curionem provident.*

Aliud S. Symphoriani.

Aliud S. Martini.

* Autun.

Cella. 5. *Post aliquot annos quam Monasterium suum rexerat vir sanctus, latendi desiderio secessit* in desertum locum, *tertio milliari ab urbe remotum, quem posteri* Cellam S. Mederici * *appellavere. De ea ista lusit Stephanus Ladoneus jam citatus, pag.* 183. *præmisso hoc titulo:* Ad S. Aonianum, in cujus tutela pagus est Cella vulgo cognominatus.

* La Celle.

Non ego te tacitum linquam, sanctissime Præsul
Aureliæ gentis, tua nec veneranda silebo
Quæ tibi templa olim MEDERICUS rite dicavit.
Ille ut opes fluxas, & quantum in rebus inane est
Cognovit, subito Æduaea discedit ab urbe,
Cœnobiumque * petens, trino tria nuncupat uni
Vota Deo; sibi deinde Ducem elegere Patremque
Unanimes socii; sed tantos odit honores
Insignis pietate Abbas, nec plura moratus
Cœnobio egreditur, rerumque relinquit habenas.
Tum demum in silvis interque horrenda ferarum
Lustra, diu vitam securam inglorius egit,

* S. Martini

Atque

---

a *Leuga tertia leuga*, aut certe *nono milliari*; quo sensu etiam hoc *milliaris* vocabulum interpretare, ubicumque hoc in sæculo in Notis occurrerit. Etsi enim Geographi recentiores passim *milliare Gallicum* pro leuga usurpant, quos in re eos sequutus sum: aliter tamen usurpavere Scriptores veteres, qui teste Jordane in libro de rebus Geticis leugam nostram Gallicam *mille & quingentis passibus* metiebantur. Quod sane verum est de leuga Gallorum antiquorum: cum ad leugam recentiorem construendam tria fere milliaria requirantur. In subsequentibus sæculis leugo, seu leucæ nomine utar ad tollendam æquivocationem. Hæc semel monuisse sufficiat.

CIRCA AN. 700 29. Aug.

Atqoe humilis Cellæ coogestum cespite culmeo
Moote sub aerio deserti ad fluminis ondam
Iocoluit. Locus bioc MADARICI CELLA vocatus,
Amborom æternam servat per sæcula famam.

Cella *vicus positus est ad amnem quemdam, qui in* Arotium * *infra urbem influit.*

* l'Arroux

6. *Exactis aliquot annis in solitudine Medericus Episcopi jussu in Monasterium suum revocatur: indeque Luteciam Parisiorum orationis causa accedens, exigente infirmitate* io Cœoobio quod oominatot Campellis *demoratur. Duplex per id temporis Cœnobium erat in Gallia*, Campellæ *nuncupatum; alterum in Burgundia, pago Atuariorum* *, *postea* Saocti Leodegarii *dictum; alterum in Briegio * tractu, haud procul a Milidune opido ad Sequanam, decimo miliari supra Luteciam Parisiorum. Prioris mentionem facit Guido Abbas Cœnobii Sancti Germani Autissiodorensis in Appendice ad Henricum de Abbatib. decessoribus suis, ita loquens cap.* s. de Heldrico Abbate. Cumque dictus Heldricos propter suum sanctitatem & religionis fervorem multis Nobilibos esset carus, venerabilis & Deo digna Ducissa Gersendis, Heoriei Ducis oxor, a viro suo petiit & obtiooit Mooasterium Sancti Leodegarii qund Campellis dicitur, eidem committi, sperans illud per eum ad regularis vitæ normam posse reduci. Idem enim Monasterium olim a booæ memoriæ Theograda Regina restauratom fuerat, & Monastico Ordioi maocipatum, &c. *Exstat in Chronico Besuensi charta quædam commutationis factæ* ioter Seraphim Abbatem Besuensom, & Theutonem Abbatem Mooasterii Sancti Leodegarii quod Campellense oomioatur, data anoo 13. imperii Ludovici Imp. *nec dubito quin Alcuini Epistola* Saocti Liudgerii Episcopi congregationi *inscripta, spectet Monachos istius Cœnobii, modo redacti in Prioratum prædicto Sancti Germani Monasterio additum. Aliud* Campellense *Cœnobium Briegii tractus, Sancto Martino sacrum, in collegiatam Ecclesiam mutavit, cui accessit opidum vulgo* Champeaox, *seu* Chauseaux *appellatum, habens in suburbano Ecclesiam parochialem, quæ* Sancti Mederici *nomine, & quibusdam Reliquiis illustratur. Nec dubium quin de posteriori loco intelligenda sit Beati Mederici Vita: id quod probat tum illa parochialis Ecclesia in ejus memoriam erecta, tum vicinia opidi Miliduni, ubi vir sanctus reos carcere liberasse dicitur, istuc profectus, dum Campellis morabatur.*

Campellense Monasterium, duplex.

* Le pais de Bese.

* La Brie.

Tom. 1. Spicil.

7. *Denique Medericus civitatem Parisiacam ingressus, votis Deo & Sanctis qui inibi colebantur persolutis*, venit ad suburbana ejusdem urbis: *tum denuo morbo recrudescente substitit* in Cellula qoæ sub nomine Petri Principis Apostnlorum fuerat consecrata, & post duos annos & menses novem *eodem loci exspiravit*. Cellulæ *nomine veteres intelligebant exiguum Oratorium seu Monasteriolum, quod unus aut alter Monachus aut Clericus regebat. Quamquam* Cellulæ *vocabulum passim tribuebatur iis dumtaxat locis, quæ ab origine Monachis paruerant, quæ postea Clericis concessa, retinebant primariam appellationem. Id generis erat* Cellula S. Petri, *tunc temporis extra muros Parisiacæ urbis posita, cui Theodebertus Sacerdos sæculo 9. præpositus, transferendi seu levandi corporis S. Mederici Gozlino Episcopo auctor fuit. Non ergo ea Ecclesia aut parochialis erat, aut Canonicis attributa; sed Monachorum Cellula primum, dein titulus unius Sacerdotis, quales simplices Prioratus aut Capellas vocant. Nunc vero insignis est Ecclesia collegiata & parochialis, sub nomine S. Mederici Deo consecrata, urbis pomærio inclusa.*

Cellula S. Petri Parisiis.

8. *Quo tempore vixerit Sanctus Medericus, ex nullo capite certo definiri potest. Stephanus Ladoneus civis Æduensis, in opere jam citato ait eum* floruisse circa aonom septingeotesimum. *Et certe serius vix rejici potest Sancti Mederici obitus, cum locum habeat in germano Usuardi Martyrologio, in quo nullus fere Sanctorum qui post annum 720. devixerit inscriptus reperitur. Porro Medericum post Sanctum Leodegarium floruisse facile crediderim.*

S. Mederici ætas.

PRÆFATIO.

1. SI sæcularium Scriptores litterarum famosa quorumdam gesta pomposo studuerunt prosequi stilo, famamque ipsorum ad notitiam posterorum prolixam tam prosaico quam metrico deducere certaverunt eloquio, suam utique volentes ostentare sapientiam, atque popularem pro ea gestientes umbræ similem captare auram; nos unius veri Dei fidelissimi cultores, ac veræ sapientiæ promptissimi amatores, multo magis debemus Sanctorum gesta, utpote plurimum imitabilia ad Fidelium perducere cognitionem, veraci quidem & compendiosa narratione, incompto quamvis scripto: ut corda audientium ad Sanctorum deducamus imitationem, & ipsius laudem qui est mirabilis in Sanctis suis, quique suis non tantum Sanctis, sed etiam eorum exempla pie imitantibus, sui consortium polliceri dignatus est, dicens ad Patrem orando: *Pater, volo, ut ubi ego sum, & ipsi sint mecum*. Qui etiam omnibus voce desiderabili clamat: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & invenietis requiem animabus vestris.*

CIRCA AN. 700 29. Aug. 2. Quam vocem audiens MEDERICUS Æduæ civitatis pago nobilibus valde parentibus progenitus, cum tredecim annos implesset ætatis, invitis parentibus, non invictis tamen, ad Monasterium jam dictæ civitatis abiit, quod quinquaginta quatuor Monachorum comitatu agebatur: expetens sanctæ illius congregationis cœtibus admisceri, ut tanto scilicet expeditior omnipotentis Dei famulatui insisteret, quanto semetipsum abnegando, & crucem Christi ferendo ipsumque sequendo, a mundi illecebris dorsum non tantum corporis, quam etiam mentis avertere maturaret, juxta illud Psalmistæ: *Vacate & videte quoniam ego sum Deus*. Cum enim quis a mundanis operibus quiescendo cessaverit, rectius in Deum mentis aciem dirigere valebit. Ubi a parentibus regulariter ac sollemniter bonæ indolis adolescens oblatus, quantæ abstinentiæ, humilitatis, obedientiæ, charitatis, castitatisque fuerit, subsequens pagina manifestabit: licet omnia facta illius non lingua si foret trisulca, non vox millesona narrare prævaleat. Sed nobis vel pauca de pluribus dixisse sufficiat veluti si quis maximam ingrediens silvam, paucos exinde ramos ferre studeat: ac uberrimam intrans segetem, exiguos hinc manipulos deportare satagat. Sit ergo studioso lectori satisfactio in paucis, ne forte (quod adsolet) fastidium incurrat in multis. Quia & sæpe in paucitate alimentorum major exstat aviditas sumentium, & in pluralitate minuitur aliquando appetitus eorum.

Medericus Æduus fit Monachus.

Psal 45. 11.

Abstinentiæ dat operam.

3. Ingressus itaque præfatus puer Medericus Monasterium, propter nimiam abstinentiam honore non indebito omnibus mirabilis habebatur: qua ita potitus est, ut in hebdomada non nisi bis edulii quidquam caperet, quod non nisi pane hordeaceo, aut quod vilius reperire poterat, & aquæ modico fiebat: prudenter recolens vir Dei protoplasti casum per ligni vetiti contigisse cibum, nec aliter nisi parsimoniæ studendo promereri posse æternæ felicitatis regressum. Et cum Apostolus carnis curam non in necessitate, sed in desideriis facere prohibeat, religiosus Dei famulus etiam necessaria sibi utpote sedulus Dei cultor abdicabat, ut ipsa ejus supererogatio fieret in reditu justi Judicis exuberans retributio. Corpus vero illius cilicio asperrimo occulte tegebatur, ac desuper aliis Fratribus similis videbatur, eisdem vestibus, eodem habitu quo alii tegebantur, ut est regularis consuetudinis, indutus; cupiens si posset id occulte agere, ne forte aut laude humana, vel favore terreno attolleretur.

Cilicio sub vulgari veste utitur.

Multos ad se trahit.

4. Nam fama ejus non solum circum manentium, verum procul habitantium ora pervolitans, longe lateque nomen ejus divulgavit, & quis esset apparuit, intantum ut de diversis provinciis ad eum profluerent, magisterio illius & sapientia instrui cupientes, imitantes Reginam Saba quæ venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis; turbam quoque quamplurimam quæ, ut legitur in sancto Evangelio, relictis civitatibus, proprio pedum officio properabant audire doctrinam Salvatoris. Sed quanto micans lucerna radios suos abdere volebat, tanto Auctor lucis utiliter coruscare faciebat.

Abbas ordinatur.

5. Interea Pater ejusdem loci molestia corporali arripitur, eaque longa ægritudine laborans migravit ad Dominum. Tunc Episcopus ejusdem civitatis præsulatus sui religione intentus, jussit ejusdem loci habitatoribus Pastorem sibi perquirere, qui gregem Christi de morsu lupi rapacis eriperet, atque caulas Christi inviolaras custodiret, ac Domino suo illæsas repræsentaret, lucrum animarum Redemptori reportans. Sicque factum est, ut omnes ejusdem loci incolæ ac vicini qui hujus rei gratia ad Monasterium confluxerant, Beatum Medericum Patrem sibi exposcerent, & omnes eum sibi dignum præesse acclamarent: quoniam idem beatus vir juxta quod Apostolus de eligendo Episcopo loquitur, bonum ab his qui foris sunt testimonium pro suæ sanctitatis merito habebat. Denique omnium in ejus electione par adsensus exsistebat. Quorum vocibus annuens beatus Episcopus, Regia sibi indulta licentia, beatissimo viro ipsius Cœnobii curam commisit, dicens ei: O lucerna Christi & vas electum thesauri Altissimi, accipe mensuram dispensationis æter-

æterni Dei ad alendos greges Creatoris, erudiens eos sanctis suis monitis, pariter & præceptis, ut merito a pio Judice merearis audire: *Euge, serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.* CIRCA AN. 700 29. Aug. Matth. 25.

6. Beatus igitur Medericus Religionis minister effectus, non honorem, sed onus se accepisse considerans, juxta illud Salvatoris: *Qui major est vestrum, erit minister vester*; seipsum ponens in exemplo; sicut filius, inquiens, hominis, non venit ministrari, sed ministrare, omnibus sibi commissis, pater non solum carnalis, sed etiam spiritalis studuit apparere: adeout etiam cogitata illorum secreta redargueret, docens quatenus non solum mala opera resecarent, verumetiam cogitationes iniquas a cordibus suis excluderent. Unde accidit, ut ipso tempore quo regiminis curam suscepit, quidam Monachus ipsius loci incentivæ libidinis graviter æstu ureretur, eumdemque infirmitatis suæ modum Patri sanctissimo notum faceret. Quo comperto, tunicam qua induebatur direxit ad induendum. Qua induta, ilico dæmon incentor ipsius mali fugiendo delituit, magnis vocibus proclamans: Sancte Mederice, cur me incendis precibus tuis? vasculum quod diu possederam distulisti, & me inexstinguibili incendio mancipasti. Tunc Sanctus increpans eum divina voce dixit ei: Obmutesce, diabole, exi ab illo: quoniam non possidebis thesaurum pro quo Christus sanguinem suum fudit. Sicque inimicus abscessit, & Monachus postea ita in sanctitate permansit, ut plurimæ ab eo postea virtutes efficerentur. Monachi tentationem tunica sua pellit.

7. Sub eodem ferme tempore alius prædicti Patris discipulus ita erat diabolica illusione subactus, ut quandocumque operi divino insistere debuisset, statim ut synaxeos oratione consueta finienda, & anteaquam genua flecteret, ab Ecclesia exiret. Qua de causa frequenter admonitus, non tamen correctus est. Tunc sanctus Dei cernens orationis inimicum Monachum ita vexantem, accepit panem, & benedictione sanctificans eulogias Fratri tribuit, & mox inimicum ab eo exclusit. Alium vagum eulogiis curat.

8. Præfato itaque tempore cum jam dictus beatus Confessor votis esset Martyr, quia non constat martyrium in sola gladii peremptione, at vitiorum concupiscentiarumque crucifixione; non credens sibi integrum esse præmium, si inter tantam multitudinem vitam duxisset: quia (ut jam diximus) & de propinquis & de longinquis regionibus properabant ad eum: desertum locum expetiit, atque sub statu diu desiderato sese conclusit, itaut quidquid cibo sumendum esset, propriis manibus elaboraret. Desertum locum petit.

9. In miraculis etiam quibus Christi virtute nitebat, omnimodis latere cupiebat juxta Salvatoris exemplum, qui miraculorum suorum signa reticeri jubebat; non quod inde vanam gloriam utpote sine peccato exsistens incurrere timeret, sed ut formam suis daret voluntatem habere in miraculis latendi, sed ob utilitatem aliorum aliquando proderentur inviti: quia & ipsius miracula quo plus videbantur premi silentio, eo amplius proferebantur in publico. Unde cum summa gratiarum actione nobis recolendum est, quia quod in capite omnium electorum præcessit, in membris quoque ipsius cooperante ipso successit. Expedit enim ut capiti membra inhæreant. Miracula sua vult celari.

10. Fratres autem ejusdem Cœnobii absentia Patris tristes effecti, per vastam eremum longe lateque eum perquirunt, ac crebra sollicitudine tandem inveniunt. Qui valde rogatus ab eis ut ad pristinum remearet Monasterium, dicentes enm potiorem coronam accepturum si aliis vitæ præberet exemplum, quam sibi prodesset ob solius sui meritum, valde repudiavit, ac precibus eorum consultum præbere noluit. Unde factum est, ut beatum adirent Episcopum, & pædicti Patris flentes intimarent abscessum. Tunc Præsul cum illis B. Medericum inquirens, secum reclusum reperit in eremum: sicque excommunicationis vinculo eum alligans perduxit ad Monasterium, ubi tanta sanctitate postmodum floruit, ut multis infirmitatibus medicinæ spiritalis impenderet salutem, cæcis reddendo visum, surdis auditum, debilibus gressum, & Episcopi jussu revocatur.

CIRCA AN. 700

19. Aug.

omnes quibus corporalem administrabat curam exterius, verbo salutis curabat interius. Sic gloriosus Confessor Domini vitam virtutibus divinis exornans, regimen ipsius loci recto tramite gubernans, qualiter ultimum diem clauserit, brevi stilo scribere curabimus.

Parisios tendens, ægrotat in Monasterio Campellis.

11. Sanctus igitur Medericus Æduæ civitatis ordinatus Sacerdos, compellente vel potius exhortante *a* FRODULFO miræ sanctitatis viro, quem ipse sanctissimis manibus de lavacro susceperat, atque ad totius perfectionis culmen evexerat, dum proficisci voluisset causa orationis *b* Parisium, infirmitate coactus accessit Cœnobio quod nominatur Campellis. Ibidem autem diu commorans, in infirmitate positus ac Deo militans religiose vixit in orationibus, jejuniis & in frequentatione Ecclesiæ, die noctuque Deo vacans. Interea arduam potius vitam cupiens adipisci, cœpit circumire in quibus Domini misericordiam implorare potuisset. Venit itaque ad castellum Milidunum *c* : omnibus orationibus ibidem institutis peractis, audivit carcerarios reclusos in carcere. Unde desiderans ad Judicem venire, sub cujus ditione ibidem positi fuerant, eumdem non inveniens, oratione facta ad Dominum, ostiis apertis exsilierunt, & salvi facti sunt.

Miliduni reos solvit.

Campellis proficiscitur Parisios.

12. Hoc patefacto multis adstantibus, & Deo gratias referentibus, iterum reversus venit ad præfatum Cœnobium Campellis. Ibidem etiam diu commorans in eadem debilitate, jussit ædificari vehiculum sollicitus unde trahi posset Parisium, causa orationis circumeundi, sicut superius retuli. Inde profectus, obviam ei audita fama ejus venit multitudo hominum, offerens ei diversa munera quæ non respuens accepit, distribuens omnia pauperibus. Inter cetera vero venerunt quidam mutuo cogitantes & tractantes, ut obtulissent ei animalia, quæ ejus vehiculum traherent, unde unus quidam obtulit vaccam unam, simplici animo. Alii quasi irridentes taurum indomitum; volentes probare cum simul jungerentur, si opinio vera esset, quæ de illo dicebatur : si forte traherent illud indomita illa animalia. Statim enim ut juncti fuerunt, sine bubulco, sicut de Arca Domini legitur tempore captivitatis & reversionis ejus, venerunt Parisium. Nec mirum si creatura ancillabatur ei, qui toto cordis affectu obtemperabat Creatori. Tunc etenim bene quis præest inferiori, cum recte didicerit subesse potiori.

Miracula in itinere patrat.

13. In medio autem itinere obviam B. Mederico venit quidam vir Ursus nomine, febre nimia afflictus : dumque ad illum accessisset, restitutus est sanitati. Hinc etiam venit quædam mulier nomine Benedicta in infirmitate posita & a dæmonio vexata : eodem supplicante Domini misericordiam sana facta est. In villa etiam Bonoilo audiens duos fures retrusos in nervo a Judice, eodem jubente de vinculo carceris sunt absoluti. Interea venturus pontem Carantonis *d* audivit, quod quidam fur nocte furatus esset, & defecisset pontem: & ob hoc retrusus in carcere foret : antequam transiret, aperto carcere liberavit eum. Hæc pauca de miraculis sancti viri sufficiant illis, qui plus in Sanctis recolunt interioris vitæ sanctitatem, quam exteriorum signorum operationem. Neque enim Sanctorum miracula sunt ut exempla trahenda, sed potius sanctitatis opera necessario imitanda. Sic quippe necesse est, ut cogitemus qualiter Sancti Dei hujus sæculi peregerunt cursum ; quatenus consideremus quomodo ex eorum imitatione sit nobis etiam peragendum, si ad eorum volumus pertingere consortium. Nec prodest Sanctos colere, sanctitatem spernere, quia non Sancti ante sanctitatem, sed sanctitas ante ipsos. His itaque supradictis sanctus vir Medericus peractis, venit ad suburbana Parisii urbis, in Cellula quæ

Facta, non miracula Sanctorum imitanda.

In Cellula S. Petri morbo decumbit.

a S. Produlfus, vulgo *S. Fron*, *Flodulfe*, festo sollemni colitur die 21. Aprilis (olim 22. qui dies est obitus) Parisiis in Ecclesia S. Mederici in qua cranium ejus cum duabus vertebris & costa adservatur, reliquæ partes habentur in opidulo quodam Burgundiæ, a quo non longe visitur parvum Oratorium, ubi S. Frodulfus tumulatus fuisse memoratur.

b Furtean ut S. Dionysii Templum adiret, cujus limina jam terere soliti erant Fideles, ut patet ex Actis S. Marii Bodanensis Abbatis, Sæculo 7. ad annum 550.

c Milidunum, *Melun*, opidum ad Sequanam fluvium, decimo miliari supra Luteciam Parisiorum.

d Caranto *Charenton*, vicus seu opidulum ad confluentes Matronæ & Sequanæ altero miliari supra Luteciam Parisiorum : cui vico adjacet Bonoilus vicus, *Boneil* vulgo appellatus.

quæ sub nomine Petri principis Apostolorum fuerat consecrata : in qua jam dicta infirmitate gravatus, Deo militavit duobus annis & mensibus novem, bene recolens vir Dei ejus se posse foveri tutamine, cujus ope ac merito clausus ex utero matris gressum meruit recipere; Tabita quoque, ipso dexteram porrigente, post letale funus ad vitales auras redire. Pulchre etiam in ejus Ecclesia finem vitæ est sortitus, cujus exempla secutus, perpetuo est consortio adgregatus. CIRCA AN. 700 29. Aug.

14. Cumque isdem beatus vir longæva ætate gravatus seu infirmitate, finem viæ carnis proximum adesse cerneret, Domino sibi crebrius dicente: Veni, care meus, posside præparatum tibi locum a constitutione mundi, quia jam tempus est ut laboris tui recipias præmium, epulans cum fratribus tuis simili labore certantibus; vocatis discipulis, indicavit novissimum obitus sui diem. Ecce Sanctus Medericus bonum certamen certans, fidelem cursum consummans, fidem rectam servans, repositam sibi coronam justitiæ a justo Judice audire, diemque sui obitus prænoscere meruit. Legitime certavit, bona militia militans, bonumque posteris exemplum relinquens, quantam gloriam meretur in cœlis, in fine quoque suo ostendit in terris. Omnibus ergo quæ ad tam sacratissimum exitum pertinebant expletis, valedicens eis, inter verba orationis feliciter migravit ad Dominum, die quarto Kalendarum Septembrium, illi junctus in cœlis, quem toto corde dilexit in terris : qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat in Trinitate perfecta per infinita sæcula sæculorum, Amen. Moritur 29. Aug.

DE TRANSLATIONE CORPORIS EJUS.

ANno autem Incarnationis Domini nostri JESU CHRISTI nongentesimo *a* octogesimo quarto, studiosus Dei cultor Sacerdos memoratæ Ecclesiæ nomine THEODEBERTUS adiit venerabilem GOZLINUM ABBATEM, atque urbis Parisiacæ Antistitem, suggessitque ei qualiter tanto patrono Mederico digna debuisset exhiberi reverentia in sancto corpusculo. Congruum enim idem Sacerdos locum præparaverat, ubi decentissime poneremus sanctissima ejus membra, a loco translata, ubi juxta *b* maceriam jacebant. Audito igitur præfatus Episcopus hoc, gaudio gavisus est : veniensque ipse ad locum jam dicti Sacerdotis, gratiando factum collaudavit, seque benignum remuneratorem pro talibus repromittens, hoc opus benevole expleturum per se dixit. Adveniente igitur die depositionis *c* S. Mederici supra jam taxato, in qua præfatus Sacerdos id facere disposuerat, sæpe dictus Episcopus variis regni utilitatibus occupatus adesse minime potuit. Præcepit tamen condigno illuc misso exenio Archidiaconibus suis, & omni collegio servorum Dei tam Monachorum quam Canonicorum Parisius atque in circuitu commorantium, ut hoc negotium digno perficerent honore : quod illi studiose curarunt implere. Convenientes namque tam Clerici quamque omnis Parisiacæ urbis populus ad præfatam diem, cum omni religionis obsequio accesserunt ad sancta membra sicut aurum & gemmas rutilantia, levaveruntque ea cum timore magno & tremore, atque cum decantatione hymni *Te Deum laudamus*, & reliquorum hymnorum psalmorumque decantationibus, omni populo magna cordis exsultatione gaudente, & deposuerunt ea in loco olim sibi (ut supra retulimus) præparato, ubi nunc pro nobis (ut credimus) Dominum exorans honore quiescit debito. Anno 884.

---

a Legendum *octingentesimo octogesimo quarto*. Nam Gozlinus seu Gauzlinus, Abbas Monasteriorum sancti Dionysii & sancti Germani, simul & Episcopus Parisiacus, obiit anno 887. Abboni laudatus in carmine de obsidione Parisiaca.

b In crypta subterranea recentioris Ecclesiæ sancti Mederici corpus sacrum primo tumulatum fuisse ajunt. Ejus Reliquiarum pars in argentea capsa altari propriæ Ecclesiæ imposita, & mandibula in scrinio peculiari Parisiis; pars Campellis in Ecclesia parochiali, cranii nimirum maxima pars cum duabus costis & osse sacro, ut vocant; pars denique in Ecclesia collegiata de Linaiis conservantur.

c Et tamen diem Translationis celebrat Parisiaca sancti Mederici Ecclesia die 22. Januarii, tamets ob diem festum sancti Vincentii in proximam Dominicam sequentem remittitur. Forsitan aliam Translationem ea die factam recolit.

CIRCA AN. 700 29. Aug. bito. Nec dubitandum est, quin quanto nobis vicinior est corpore, tanto erit proximior oratione : & quo amplius ei fuerimus devotiores piæ venerationis studio, eo plus exsistet nobis utpote vicinus uberior in beneficiis.

Auctoris adhortatio. 16. Nec tamen magnopere nobis est necessarium, ut si Sanctos Dei veneramur, eorum limina ac sollemnitates annuo cursu recolendo, atque suffragia eorum deposcendo, actus quoque illorum imitemur sobrie, & juste & pie vivendo. Legimus enim Dominum dixisse de populo suo pertinaci (Hier. 7.16.) & ad se convertere nolenti : *Noli orare pro populo hoc, & ne adsumas pro* (Hier. 15.1.) *eis laudem & orationem, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te*. Et rursum : *Si Moyses*, inquit, *& Samuel steterint coram me, non est anima mea ad populum istum*. Hoc exemplo colligimus, quia neque S. Mederici, neque aliorum Sanctorum pro nobis oratio quidquam apud Deum valebit, si nos procaciter in peccatis perdurare contigerit. Aliud namque peccare per fragilitatem humanam, aliud permanere in peccatis per obdurationem diabolicam. Peccare enim humanum est, persistere in peccato diabolicum, quia (Philip. 3. 17.) ab initio diabolus peccat. Clamat nobis Paulus Apostolus dicens : *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi*. Imitemur ergo Sanctos, sicut illuminati sunt a Christo. Ecce audivimus B. Medericum reliquisse mundum, & Christum fuisse secutum, & humilitati, castitati, sobrietati, & reliquis bonorum fructibus operum fore * deditum : cumque mundus in se ipso floreret, in corde ejus jam aruerat. Nos igitur si exemplo ejus mundum non sumus idonei relinquere, sic teneamus ea quæ mundi sunt, ut non teneamur a mundo. (Jac. 4. 4.) Ut enim ait Jacobus Apostolus : *Quicumque voluerit esse amicus hujus sæculi, inimicus Dei constituetur*. Sint ergo nobis terrena in usu, æterna in desiderio. Utamur cibo & potu in necessitate, non in comessationibus & ebrie- (Luc. 21. 34.) tatis superfluitate, sicut ipse Dominus præcepit : *Videte ne forte graventur corda vestra in crapula & ebrietate*. Et Apostolus : *Nolite*, inquit, *inebriari* (Eph. 5. 18.) *vino in quo est luxuria*. Salomon quoque ait, *quia vinum ingreditur blande, sed in novissimo mordebit ut coluber*. Et vere ut coluber, qui veneno potationis facit homines sine gressu, auditu, visu, tactu, & absque omni prorsus naturali sensu. Cumque in foveam luxuriæ vel homicidii corruerint, excusationem prætendunt dicentes suadente vino se fecisse : cum nullum crimen sit vini, sed culpa bibentis. Similiterque aufert ebrietas regnum Dei, sicut & fornicatio. Et quod adhuc pejus est, inebriantur homines in omnibus sollemnitatibus Sanctorum : & cum debuissent illis reverentiam debitam exhibere, injuriam potius videntur irrogare, quia hoc faciunt bibuli in eorum nomine, quod illi numquam voluerunt facere ; sed magis talia suis di- (Esa. 5. 11.) ctis & exemplis probantur damnare, sicut dicit quidam ex ipsis : *Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis*. Quocirca quamdiu degentes in corpore peregrinamur a Domino, sequamur exempla Sanctorum bene vivendo, ut eis valeamus conjungi in cælesti regno, quorum merita veneramur in præsenti sæculo. Si socii fuerimus passionis, erimus & consolationis : si fuerimus participes in mandatorum observatione, erimus consortes in præmiorum perceptione, adjuvante Domino nostro JESU CHRISTO, cui est cum æterno Patre & Spiritu sancto honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

* fuisse

VITA SANCTÆ BERLENDIS

CIRCA AN 702
3. Febr.

VIRGINIS MERBECCÆ IN BELGIO,

Auctore (ut videtur) HERIGERO Abbate Lobiensi.

Ex MS. Cod. & Februario Bollandiano.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Hanc S. BERLENDIS *seu* BELLENDIS *Vitam edidit sine Prologo, & commentariis illustravit Joannes Bollandus, eamdemque tribuit Auctori anonymo, qui sæculo 11. vixerit. Prologum nancti sumus ex quodam codice manu descripto, in quo Auctoris nomen prima dumtaxat litera H. decurtatum reperitur.* HERIGERUM *Abbatem Lobiensem interpretor: cui conjecturæ favet tum Herigeri ætas, tum titulus in Prologo expressus, quo Auctor se* Monachorum Lobiensium ultimum *fatetur. Auctoris ætas petitur ex nomine* Ducis Lotharingorum, *quod usurpat num. 3.* Lothariensium *nomen vertente sæculo 9. ob Lotharium Regem audiri cœptum, serius* Lotharingorum *vocabulum auditum. Herigerus vero, testante continuatore Chronici Lob. Fulcuino Abbati successit anno 990. mortuus anno 1007. clarus ingenii sui monimentis ibidem recensitis.*

PROLOGUS AUCTORIS.

1. D*omino & amico suo* GERARDO H. Lobiensium *Monachorum ultimus, cum Bellende in cœlesti curia laureatum incedere*. Scio me fecisse tardius, & desidiosius quod vobis dudum promiseram: sed tamen parcendum est amico. Ego enim semper habui voluntatem faciendi, sed ad voluntatem meam non habui exemplar. Vos igitur legere & relegere curate, ut ipsius Virginis bonæ conversationis exemplo instructi, cum ipsa in cælesti regno gaudere possitis.

INCIPIT VITA.

2. Cum ubique fideles Christicolæ nationum omnium, confisi atqoe protecti patrociniis Sanctorum omnium, eos venerantes intercessionibus eorum de cœlo postulent auxilium, & eorum Sanctorum quorum in suis locis pignora habentur, reverentiam majoris dilectionis venerentur affectu, non incongruum arbitror hujus Virginis, cujus patrociniis possumus apud Deum protegi, memoriam pro modulo stili humilis, verbisque licet impolitis retexere, ad exemplar vitæ utriusque animis audientium commendare. Hæc igitor Virgo, BELLENDIS nomine, licet secundum sæculi dignitatem non infimis, sed totius regni nobilioribus orta parentibus memoria exstiterit, excellentiori tamen reverentia a nobis coleoda est, quæ apud Christum veneranda refulget meritis, & gloriosa castimonia sanctitatis. Nam & cælesti sponso jocundum in sua virginitate ædificavit habitaculum, & domus æternæ sibi saeris insudans actibus in cælo locavit fundamentum. Non enim immerito hæc Virgo ab illis debet honorari, quibos & ipsa in hac vita consanguinitate vel familiaritate conjuncta fuit, vel qui ex ejus parentela genealogiam ducunt, vel qui ejus atqoe majorum illius famulatui obnoxii, obsequiis ejus deservierunt. Indigena namque istius *a* loci atque domina fuit, & ideo ejus orationibus divini adjutorii rore irrigatus semper floruit & florebit. Nobilibus orta parentibus.

3. Tempore itaque DAGOBERTI Regis Francorum, pater ejusdem Virginis Merbecca, ODELARDUS nomine, sub WIGERO Duce *b* Lotharingorum militans, totius Odelardo patre. Ducatus exercitui præerat, atque præ ceteris ipsi Duci adhærens, familiarique amicitia perfruens, cuncta provido utilique consilio quæ in domo & in exer-

a Nempe Merbecensis, quod in textum irrepsit apud Bollandum: de hoc infra.
b Inauditum erat tum Lotharingorum eorumve Ducis nomen. Auctor sui temporis usum sequutus est. Wigerus Dux Amalbergæ maritus & Sanctæ Gudilæ Virginis pater fuisse dicitur.

CIRCA AN. 702. 3. Februar.

exercitu illius gerenda erant disponebat. Fuit autem possessio illius *Humberth* * & Ascum *, castella duo; quorum alterum, scilicet, Ascum, a Hunnis destructum; alterum vero natura munitum, militumque copia defensum, inexpugnabile perstitit. Quia igitur vir iste tam generosa propagine, quam divitiis atque prædiis, honorumque dignitate ampliatus pollebat, (nam a portu Antwerpensium usque Condacum *, Comitatum regebat) puellam nobilissimam, sororem beati Pontificis AMANDI, nomine NONAM, in matrimonium sumpsit. Erat etenim Virgo specie nimis decora, moribus honestis composita, castitate pudica, fide catholica omnique doctrina ad unguem erudita. Ex hac igitur genuit filium nomine ELIGARDUM, qui in supradicti castri destructione a Hunnis interfectus fuit. Genuit etiam ex eadem conjuge Virginem facie quidem formosissimam, forma conspicuam, persona elegantem, omnique probitate & industria luculentam, nomine Bellendem.

* al. Grimbergh. * al. Ascia inter Bruxellam & Alostum. * Condeck inter Antuerpiam & Mechliniam. matre Nona.

Mortua matre.

4. Tribus denique annis quater revolutis, post primæ noctis copulam, prænotata Nona uxor illius in Domino JESU CHRISTO obiit, qua juxta humanæ consuetudinis debitum primæ matris gremio ad reservandum beatæ resurrectioni commendata, vir idem sæculo ulterius implicari noluit; implere cupiens quod beatus ait Apostolus: *Solutus es ab uxore, noli quærere uxorem*. Sed cum per prolixum tempus cum sua filia prædicta Virgine piis actibus instaret, eleemosynis & operibus bonis erga omnes, sed maxime erga domesticos fidei viscera pietatis haberet, remunerator omnium bonorum Deus, qui lucis filios nondum rubigine peccatorum examinatos flagellis sanctæ castigationis verberat, ut excussa palea triticum purum in area munda recipiat; volens probare aurum mundum in fornace purgatum, eumdem virum, sicut filium multiplicis languoris paterno verbere corripuit. Nam & languor eum diutinus invasit, & in ipso languore lepra eum graviter percussit.

1. Cor. 7. 27.

pater morbis & lepra percussus,

5. Cum igitur multo langueret annorum curriculo, defluentibus famulis tædio affectis, contigit quadam die solum cum filia in domo remanere. Qui cum ab ea potum peteret, continuo illa surrexit, scyphum concite lavit, potum infudit, patri portavit: qui bibit, eique scyphum reddidit. Sed serpens antiquus humano generi semper invidus, humanitatis nescius, radicis omnium malorum superbiæ fuco Virginem aliquantulum infecit. Nam sitiens, post patrem bibere dedignans, poculum effudit, scyphum iterum lavit, potum imposuit, ac sic bibit. Quod pater adspiciens, nullum ei verbum fecit, sed tacitus mirabili indignatione tulit, iraque vehementi turbatus vocavit servos, currum sibi parari statim jussit, super quem adscendens Nivellam petiit, ibique sanctæ Gertrudi quidquid habebat in prædiis cum omni familia servorum, ancillarumque, cum cespite & ramo cultelloque *a* cum manubrio albo tradidit, ac filiam paternæ omni maternæque hæreditatis jure privavit.

filiam exheredat.

S. Gertrudi res suas tradit,

Gertrude mire acceptante.

6. In eadem vero traditione res stupenda, & ultra humanum modum admiranda, ad laudem ipsius qui omnia condidit, advenit. Nam cum idem vir ad feretrum accederet, omni obstinatione adfirmavit se numquam ei prædium daturum, nisi beata Virgo propria manu reciperet. Qui cum ter quaterque clamaret: Sancta Gertrudis, hoc munusculum de manu mea suscipe, & noli me peccatorem ante te flentem & ejulantem spernere, nisi potius me alias daturum vis abire; confestim nutu summi Tonantis scrinium in quo beata Virgo jacebat, sese aperuit, corpusque exanime manu porrexit, cunctisque cernentibus populis qui aderant, ramum cum cespite cultelloque de manu viri porrigentis intra scrinium recepit, & sicut fuerat prius clausum ac sigillatum permansit. Tunc clamor ad cœlum tollitur, Creator omnium qui gemitui suorum aures suæ pietatis numquam avertit, adoratur, ejusque famula cujus meritis tam inopinatum miraculum tamque jucundum peccatorum præsentiæ exhibere dignatus est, summa devotione veneratur. Sed cum vir prænominatus aliquanti temporis spatio tribulationum igne ad exemplum B. Job purga-

Patre defuncto,

a Nota insignem ritum traditionis. Idem refertur in miraculis Sanctæ Gertrudis Abbatissæ Nivialensis, de qua Sæculo 2. ad ann. 658.

purgaretur, placuit ei qui nihil irremuneratum dimittit, illius patientiam remunerare, atque ejus animam post laborum dolorumque desudationem in æterna requie collocare. CIRCA AN. 702 3 Februar.

7. Beata igitur Virgo Bellendis omni paternæ maternæque hereditatis jure privata, animadvertens sese spoliatam bonis patriis ob reatum criminis, parvi pendens honores hujus sæculi, timensque iram superni Judicis, quia patri dedignari præsumpsit: audiverat enim sæpe quod scriptum est: *Qui patri vel matri injuriam intulerit, mortis æternæ sententiæ subjacebit*; tanta mentis intentione mundana postposuit, ut non solum ciborum vestiumque delicias respueret, sed etiam vilia & contemptibilia habere recusaret. Mox subtus ad carnem cilicio induitur, inedia & algoris uredine martyrium desiderans afficitur, corpusque jejuniis & orationibus, vigiliisque crebris perurgens, lacrymarumque imbres crebro fundens, non solum peccatis purgari meruit, sed & superni sponsi gratiam invenit. Manus enim illius quidquid boni invenire poterat, pauperibus erogabat, adeout vix aut nullatenus ab eleemosynis vacua foret, & sæpe cum pauper non inveniretur, in ejusdem manu desudaret.

Berlendis piis actibus dedita.

Deu. 27. 16.

8. Contigit autem eamdem Virginem in loco, qui dicitur Morsella *a*, Cœnobio beatæ Dei genitricis MARIÆ sacri velaminis habitum suscipere, & annorum multorum spatio cœlibem vitam ducere. Cum ergo esset eadem Virgo in Cœnobio, sanctis operibus summo certamine invigilans, cujusdam noctis medio pulsante matutinali signo, audivit voces sanctorum Angelorum in cælum animam patris ipsius cum canoro jubilo deferentium. Miræ ergo sanctitatis gratiæque supernæ hæc Virgo plena exstitit, quæ instar gloriosissimi Severini Agrippinæ urbis Archiepiscopi, sicut ille in obsequio animæ B. Martini Angelorum choros audire meruit. Quæ tantæ suavitatis dulcedine modulationisque lenitate supra se velut in excessum mentis erecta, intentis in cælum auribus, lætitia tam beatæ refectionis refecta, interrogat adsistentem sibi famulam, si quæ audiebat audiret, & quæ intelligebat intelligeret. Quæ cum illa minime se audire vel intelligere responderet, intimavit ei beata Virgo, animam patris sui corporeis nexibus solutam, pro tribulationis patientia coronari, & a psallentibus Angelis in altum deferri. Accepta itaque Cœnobita Domini licentia a Matre Monasterii, ad sepeliendum patrem suum Merbeccam *b* adiit, & in Ecclesiola quam in honore B. Petri ipse ædificaverat, juxta uxorem suam, matrem ejusdem Virginis, juxta morem Nobilium, sicut decebat, eum sepelivit.

Morsellæ habitum Monasticum assumit.

De patris salute fit certior.

quem sepulturæ tradit Merbeccæ,

9. Post mortem vero patris sui, quia Cœnobium, in quo ordinata fuerat, quod prius a Hunnis *c* funditus dirutum atque combustum fuerat, pauperique modo reædificatum fuerat, carebat appendiciis substantiaque, qua famulæ Christi sustentari possent, (nam in pane & aqua vix puellas sex detinere poterat) cogentibus famulis, atque necessitate domi remansit, & in præfata Ecclesiola die noctuque degens, se Domini servitio mancipavit. Numquam enim pes ejus a visitatione infirmorum quiescebat, numquam manus ejus a procuratione pauperum cessabat. Semper laus Dei in corde ipsius assidua erat, psalmorum hymnorumque cantus ex ore ejus numquam recedebat, psallens sibimet, juxta Apostolum, in canticis & psalmis & hymnis spiritualibus in Domino. Nihil unquam neque hyemis, neque æstatis tempore præter cilicium, quo super nudum corpus utebatur, mattulamque atque lapidem capiti suppositum sibi substerni patiebatur. Vigiliis & orationibus assiduis, jejuniisque continuis corpus macerabat. Bis tantum in hebdomada, præter diem Dominicum Apostolicasque sollemnitates, reficiebat. Carnem a die consecrationis suæ

ubi & ipsa piissime degit.

---

a Morsella, *Morselle*, vicus est prope Teneramondam opidum ad Scaldim. Ex hoc loco patet, Morsellense Cœnobium a Carolo Magno non primum conditum, sed amplificatum aut restitutum fuisse. Nimirum Sancta Gudila isthuc secedens, Cœnobio occasionem aut originem dedit.

b Merbecca, *Merbeke*, vicus Brabantiæ in diœcesi Mechliniensi haud procul a Nivonia Flandriæ opido, inquit Miræus in Fastis Belgicis. In divisione regni Lotharii anno 870. facta, inter Belgii Monasteria nominatur *Mervesbecchi*, nunc parochialis & collegiata septem Sacellanorum Ecclesia.

c Forte a Fresonibus, qui vicinas sibi regiones sæpius infestarunt. Nam Hunnorum nomine veniunt nonnumquam aliæ barbaræ Nationes.

CIRCA AN. 702

3. Febr.

fuæ non comedebat, piscem aut cibum alium, præter panem & aquam, nisi in præclaris sollemnitatibus non attingebat.

Miracula patrat.

10. Tantam ei Dominus ob beatæ vitæ meritum gratiam concesserat, ut quibuscumque infirmis sive febricitantibus manus imponebat, saluti pristinæ restitueret. Ea igitur de die in diem proficiente, & de virtute in virtutem adscendente, tribus lustris in asperitate vitæ jam peractis, diei Paschalis sollemnitatibus contigit particulam piscis illi ad mensam sedenti apponi. Quæ (quod admirabile dictu est, & quasi incredibile) inter manus ipsius in carnem conversa, valde eam perterruit, & cum vehementi stupore ministro indignans ait: Ignoscat tibi Deus: quare me sic illudere voluisti? sciebas me carnem non comesturam, & eam mihi apposuisti. Quo negante & obnixe jurante, intellexit hoc Dei nutu factum fuisse. Parumque gustavit, & a se submovit, protinusque a mensa surgens, Ecclesiæ & orationi ad laudem sui Creatoris se reddidit.

11. Hoc etiam silentio supprimi indignum arbitror, quod ille, qui servos suos glorificare ac magnificare numquam distulit, poculum aquæ quadam die sollemni sibi appositum in vini saporem convertit.

Mortis præscia, Unctione, dein Eucharistia munita obit.

12. Ter quinis igitur annis cum duobus post patris mortem expletis, cum divina revelatione extrema hujus lucis tempora imminere sibi sentiret, convocatis Sacerdotibus oleum sanctum petiit: quo accepto, corpore & sanguine sui redemptoris exitum suum consecravit, & sic ultimum spiritum cælo reddidit.

Sepelitur in loculo ligneo,

13. Congregati igitur cognati & amici ejus, servi & ancillæ, & etiam majores regionis illius, ad sepeliendum eam convenerunt, illamque modo congruo juxta tumulum parentum recondiderunt. Sed cum in quo eam reconderent sarcophagum non haberent lapideum, quorum in hac regione penuria est, quercum magnam juxta Templum stantem succiderunt, illique ex eadem quercu vas in quo posita est, aptaverunt. Quantas autem per illam virtutes Dominus in eodem loco operari dignatus est, nec mens nostra valet edere, nec lingua sufficit explicare. Multi enim cæci luminibus redditi, sine duce domum redierunt; multi claudi solidatis basibus erecti sunt; surdis auditus redditus; linguæ mutorum solutæ; dæmonesque ad ejus sepulturam ex obsessis corporibus expulsi sunt.

qui in translatione lapideus inventus.

14. Cum ergo tot ac tantis miraculis ejus sanctitas pollens longe lateque claresceret, placuit post septennium amicis & vicinis ejus sarcophagum videre, & si possent in melius ad ejus honorem mutare. In quo loco mira res & inusitatum miraculum humanisque auribus inauditum evenit. Nam cum sarcophagum idem in quo sancta Virgo jacebat, ejicerent de terra, cum prius ligneum fuisset, lapideum est inventum. Hujus rei notitia cum per hanc regionem divulgaretur, omniumque audientium animos ad laudem Dei & sanctæ Bellendis extolleret, quædam mulier ex vicino incredula permanens, atque mendacium esse adfirmans, ad videndum male credula venit. Sed mox ut vidit sarcophagum, a dæmone arrepta, ad terram cecidit, quæ per triduum exanimis, non audiens, neque videns, ibi jacuit, donec Virgo sacratissima adstantium precibus pulsata pristinæ saluti eam restituit.

Corpus ejus iterum transfertur.

15. Quibus miraculis tam jucundis tamque mirificis omnis regio permota occurrit, & in honore beatæ Dei genitricis MARIÆ, sanctæque Bellendis Virginis Ecclesiam in qua nunc requiescit, fabricavit. Tricesimo itaque depositionis suæ anno, omnis multitudo finitimarum regionum divina inspiratione afflata, convenit cum duobus Episcopis, Cameracensi videlicet, nomine AUSBERTO [a], Tornacensique, nomine NORBERTO, qui eam de sepulcro levaverunt, atque in scrinium in quo nunc pausat, locaverunt.

Reliquiæ a Monacho Tollensi subreptæ,

16. Cum autem vellet Deus gloriam & honorem, atque nomen suæ famulæ am-

[a] Mendum, ut recte adnotavit Bollandus. Autbertus enim qui hoc loco designari videtur, ante Bellendem vivere desierat: nec ullus Tornacensium Episcopus nomine Norbertus Florbertusve reperitur.

16. Cum autem vellet Deus gloriam & honorem, atque nomen suæ famulæ amplificare, contigit Tulli civitate Monachum *a* quemdam Cœnobii B. protomartyris Stephani, per visum juvenem pulcherrimum videre adsistentem sibi, atque dicentem : Surge, & vade ad provinciam Bracbantiæ, ad locum qui dicitur Merbecca, & de Reliquiis sanctæ Virginis nomine Bellendis tenta habete, ut in ejus honore, in loco quem tibi Deus ostenderit, Ecclesiam possis ædificare. Qui ad præfatum locum veniens cum magno honore suscipitur, ibique manens in magna veneratione habetur, & ad ultimum Templi custos efficitur. Nocte igitur quadam cunctis sopore depressis, scrinium aperuit, & de Virgine quantum sibi placuit, abstulit, ac tempore sibi congruo recessit. Veniens autem Dei ductu in solitudinem ad locum nomine *b Tin* sibi cælitus ostensum, ibidem mansit, beatæque Virgini Basilicam ædificavit, in qua signis ac virtutibus atque miraculis coruscans, usque ad hodiernum diem fulget admirabilis. Nam & congregatio Monachorum religiosorum ibidem constituta Domino famulatur, & ipsius Virginis patrociniis illa patria a Domino sustentatur. Dominum igitur qui tam magna & pene innumerabilia gloriose & laudabiliter operatur miracula in Sanctis suis, condecet colentes eum, amantes eum, credentes in eum, servientes ei, laudare, & glorificare, & benedicere; & ut ipsi mereamur ab eo conservari atque benedici hujus Virginis precibus, cujus Domino juvante Vitam, verbis licet incompositis, descripsimus, tota piæ devotionis intentione poscamus, ut pervenire mereamur ad patriam supernæ hereditatis.

CIRCA AN. 702
3. Febr.

In Tinensi Monasterio reposita.

17. Migravit autem sancta Bellendis ex hac vita feliciter in Domino, *c* tertio nonas Februarii; & exsultat cum sanctis perenniter regnans cum CHRISTO, qui regnat ubique sine termino.

Obitus ejus dies.

VITA SANCTÆ BERTILÆ
VIRGINIS ET ABBATISSÆ KALENSIS PRIMÆ,

CIRCA AN. 702
4. Nov.

Auctore anonymo fere æquali, ex cap. 8.

Ex MSS. Codd. Corbejensis Monasterii.

CAPUT I.

Bertila Suessionica,

RELIGIOSA vita sanctarum Virginum quanto est meritis clarior, tanto est voce crebrior, & populorum ore laudabilior : quia dum bonæ conversationis exemplum ceteris tribuit, in laude sua linguas excitat singulorum. Igitur beata BERTILA Virgo Suessionicæ provinciæ indigena, nobilibus parentibus oriunda, immo digni germinis dignissima proles emergens, decus quod sumpsit ex genere, felicis vitæ meritis ampliavit, dum in illa & quo glorificaretur Christus elegit, & quod imitarentur multi, effulsit. Quæ inter ipsa novellæ juventutis exordia, tanto fidei fervore flagravit, ut parentes ad quorum desiderium solet infantia festinanter recurrere, pro amore Christi voluntarie relinqueret *d*, & mox ut per ætatem adolescentiæ intelligere potuit, Christum Dominum concupivit, & in ejus servitio pleno cordis affectu se tradere deliberavit. Quam & per-

a Ergo tum erant Monachi in Cathedrali Ecclesia Tullensi, S. Stephano sacra.

b Est hujusce nominis locus in pago Regitestensi, *le Rethelois*, dictus *Tin le Monstier*, haud ita procul a Carolopoli, ad Tinum amnem cognominem situs. Monasterium quondam a Stephano Comite & Freduida conjuge ibi ædificatum est in honorem B. Mariæ, postea Abbatiæ Mozomensi unitum ab Adalberone Remorum Antistite, ut legitur in Chronico Mozomensi tomo 7. Spicilegii Acheriani; modo Prioratus eidem Abbatiæ subjectus, in cujus Ecclesia S. Bellendis patrona colitur. Reliquiæ S. Bellandis, quæ quondam in Ticinensi Ecclesia servabantur, modo servantur in Ecclesia Monasterii Mozomensis, cui Tinensis Prioratus subjectus est.

c Nimirum circiter annum 702. ut conjicimus. Superfuit patri omnis septemdecim, pater vero S. Gertrudi Nivialensi, cui jam ad superos receptæ res suas credidit. Porro Gertrudis anno 658. ut statuimus, aut certe (ut alii volunt) anno 664. in cælum demigravit. S. Bellendis corpus Morsellæ in sacra ipsius æde adservatur. Legesis alia S. Bellandis miracula apud Bollandum.

d Hucusque verba desumta sunt ex Fortunati libro de Vita Sancti Albini Episcopi Andecavensis.

CIRCA AN. 702 4. Novemb.

cunctanti cuidam fidelissimo viro DADONI cognomento AUDOENO, si vellet Christo servire, grato animo respondit, illam se ab infantia habere devotionem ut Dei filium Christum promereretur adipisci sponsum: sed hoc pandere publice parentibus suis non audebat, eo quod cognosceret ab ipsis esse eis valde contrarium, quodque magis impedirent contradicendo, quam consentirent annuendo.

Audoeno aperit consilium Christo serviendi.

Annuentibus parentibus Jotrum se recipit.

Jam autem divinum in tenera ætate astute tenebat consilium, & secretius Dei assiduo deprecabatur auxilium, ut ejus pietas faceret compendium, qualiter ipso ordinante congrue ad sanctarum feminarum consortium, vel ad earum perduceretur Cœnobium. Cujus devotioni pietas divina consulens, quæ in se sperantes numquam derelinquit, mox adfuit ei divina gratia in auxilium, & ex propriis parentibus vel etiam germanis in consensione devotos effecit, qui adsentientes exhortati sunt eam, ut in sancta devotione persisteret, & se integram Domino Virginem consecraret. Cui & sponte dederunt auxilium inspirante Domino, & eam cum festinatione juxta ejus votum, ad Monasterium puellarum quod vocatur JOTRUS, perduxerunt, & Dominæ TEUTLEHILDÆ Abbatissæ commendaverunt, a qua cum sanctis feminis honorifice recepta est.

II.

Illic pie vivit.

Igitur agens nobilis puella Bertila multiplices Christo gratias, cujus pietas eam a sæculi fluctibus ereptam ad portum felicis Cœnobii perduxerat, ab illo die in eodem loco tanta animi humilitate Domino placitura se subdidit, ut salva morum honestate nihil de ingenuitatis natione superbiret, ibique quam origo nativitatis liberam genuit, famulam voluntas adduxit. In quo sancto Cœnobio sub norma SANCTÆ REGULÆ ita admirabilem atque laudabilem habuit conversationem, ut velox esset in sancta seniorum obedientia, & ad Cursum divinum, vel ad orationem eum fervore mentis devotissime festinaret. Cum omni enim gravitate & mansuetudine seu temperantia admirabiliter conversabatur in sancta congregatione, timorem vero divinum semper præ oculis habens, ambulabat in corde perfecto & puritate confessionis, humilis atque obediens, suis semper complacens senioribus, & in quocumque ministerio jubebatur a Matre senioribus deservire, idipsum fidelissime & cum bono animo, consolante divina gratia, absqne murmurio studebat adimplere omnia quæ sibi fuerant injuncta. Proficiebat denique in ea exercitationis quotidianæ profectus, itaut ultra se semper adscendens, non solum meritis reliquas vinceret, sed de domito corpore potius triumpharet. Quis enim nunc recolere aut dicere valet, quantum illo in tempore fuerit prædicta Christi famula Bertila in jejunii pareitate præcipua, in vigiliarum dilectione propensior, in lectione sanctæ Scripturæ sollicitior, in miserationis opere singularis? Erat namque ad obediendum in juventute moribus senex, & ad calcanda vitia matura, itaut in ipso juvenili tirocinio senibus esset exemplum, consodalibus solatium, junioribus Sanctorum demonstratrix gressuum.

Ex Fortunato ibid.

Totum voluit esse in Christo & cum Christo quod vixit. Non oculum voluptati, non aurem ludibrio, non animum accommodans voluptati, semper se regens anchora gravitatis, talem se intra septa Monasterii tractavit, ut esset in multis utilitatibus Matri spiritali similis.

Abbatissæ curas levat.

Cujus ministerium fidelissimum considerans Abbatissa, sæpius ei majorem curam atque graviora quæ sub ipsa erant, injungebat, ut dum ipsa sancte ac religiose in multis conversabatur, de ceteris Sororibus sub ditione suæ Matris piam gereret ista sollicitudinem, infirmorum, infantum, immoque hospitum ei frequentius cura commendabatur. Quæ omnia grato atque æquo animo ita benignissime adimplebat, quasi divinitus ei imperata fuissent. In omnibus itaque officiis Monasterii electa ipsa a Domino, post Matrem Abbatissam præsulatum regiminis tenebat, & absque ulla reprehensione pro amore Dei omnem obedientiam explebat; sobrietatem autem & pacem ita jugiter inconcussa tenebat mente, ut quantum ex ipsa fuisset, nullius animum stimuli scandalo promovisset, sed magis si commotas cerneret seu murmurantes

tes aliquas Sorores, pro zelo pietatis illud conabatur sedare atque pacare, vel compescere murmurationis malum, quoniam charitatem & pietatem in corde illius divina gratia administrabat. CIRCA ANN. 702 4. Nov.

Quia ergo magnum supradictæ famulæ Christi Bertilæ in eo erat meritum, ut aliis demonstraretur, magnum per eam ostensum est miraculum, nam cum quædam ex Sororibus commoto animo verbum ei iracundiæ dixisset, illa divinum super hoc expetivit judicium; & quamvis, sicut decebat, ipsa culpa invicem fuerat indulta, ipsa tamen Domna Bertila de divino quod expetierat judicio semper erat pavida. Contigit ergo illi Sorori quæ fuerat commota, anhelitu intercludente in pectore mors subitanea, ad cujus funus ceteræ Sorores tacto signo convenerunt, ut consuetam explerent orationem pro anima quæ absumebatur ab eis, ut eam Dominus in pace perpetua propitius juberet recipere. Sed hoc ignorante supradicta Dei famula Bertila, interrogavit pro qua causa psallentium personaret chorus. Respondit ei quædam Soror: Nescis quia pro anima illius Sororis quæ recessit a corpore iste personat sonitus? Quo audito ilico tremefacta pro sermone quem inter se habuerant, cursu velocissimo ad locum ubi corpusculum illius Sororis defunctæ jacebat exanime, celeriter pervenit, & ingressa cum fide magna illico injecit manum dexteram super pectus defunctæ, adjurans illius animam recedentem per JESUM CHRISTUM Filium Dei, ut antequam secum alloquens indulgeret ei quod contra ipsam habuerat commotionem, non recederet. Ad cujus vocis imperium statim illa anima quæ jam a corpore discesserat, Domino permittente in corpus rediit, & suspirans in redivivo cadavere omnibus stuporem intulit, respiciensque ad Dei famulam, locuta est ei dicens: Quid fecisti, Soror? cur me de claritatis via retrahis? Cui ipsa Dei famula humiliter dixit: Obsecro, Soror, verbum indulgentiæ mihi remitte, quod commota animo olim devovi tuo. At illa ait: Det tibi Deus indulgentiam; nam contra te nullam retineo cordis commotionem, sed magis erga te plenam gero dilectionem: & precor te ut pro me Dominum exores, & abire in pace permittas, nec moras mihi facias, quia iter habeo clarum præparatum, nam sine tuo permissu abire non valeo. Cui illa ait: Vade ergo in pace Christi, & pro me ora, dulcis & amabilis Soror. Vere magna in Domino confidentia, quæ quando voluit animam revocavit, & quantum placuit præstare permisit! Ex quo facto miraculo cognoscere possumus, quantam fidei constantiam ipsa Dei famula habuit interius roborata munere supernæ pietatis, quæ ita indubitanter animam quæ jam recesserat a corpore, revocavit in redivivum cadaver, & secum loqui ut voluit imperavit, vel etiam post expletam locutionem ipsam animam abire permisit. Impleta itaque est in hac B. Bertila Scriptura, quæ dicit: *Omnia possibilia sunt credenti*, & nihil impossibile est his qui toto corde in Deo confidunt, sicut in hoc miraculo constat esse factum.

III. Sorori cuidam imprecata, eam exanimem excitat ut sibi indulgeat.

IV.

His namque temporibus post discessum Domni CHLODOVEI Regis, religiosa & optima conjunx ipsius Domna BALTECHILDIS *a* Regina cum parvulo filio Rege CHLOTARIO inreprehensibiliter regnum gubernabat Francorum, & ab omnibus Pontificibus vel proceribus, cunctoque populo regni sui, ejus meritis compellentibus miro diligebatur affectu. Erat enim religiosa & Domino multum devota, Ecclesiarum pauperumque curam gerens. Cum magno igitur vigore animi viriliter gubernabat palatium. Cum Pontificibus autem & Primatibus populi sui consilium accepit, ut regali villa quæ dicitur Kala Monasterium construeret puellarum, quatenus cum ad legitimam ætatem præfatus filius suus Domnus Chlotarius pervenisset, & regnum sibi commissum per semetipsum gerere potuisset, tunc ipsa relicta cura regali sub Religionis ordine in supradictum ingrederetur Monasterium. Eo vero quod omnes ipsa miro diligebat affectu & diligebatur a cunctis, complacuit consilium universis, ac consensum ei omnes præbuerunt. At

Kalensi Monasterio a S. Balthilde præponitur.

a De sancta Balthilde & Cœnobio Kalensi ab ipsa condito egimus Sæculo 2. ad ann. 680.

CIRCA AN. 702 4. Nov.

At illa ut erat prudens & sapiens, sub omni celeritate Monasterium ibidem construere præcepit, & futura prævidens, necessariam ancillis Dei substantiam delegavit. Jamque præparato diligenter Cœnobio, animo revolvere cœpit, quam meritis & honestate seu moribus puellarum reperiret dignam, de qua fidens gregem sacrarum Virginum ibi adunatum sub norma sanctæ Religionis ei committeret. Cumque de multis multa audiret, istius sanctæ puellæ Bertilæ felici fama percurrente, pervenit per relationem Fidelium notitia usque ad aures regales Domnæ Baltechildis gloriosæ & christianissimæ Reginæ, quæ gavisa est de ejus sanctitatis exemplo: & ilico accepto consilio decrevit, ut hanc super sanctas feminas, quas pro Christi amore & S. MARIÆ reverentia in Cœnobio supranominato congregaverat, Matrem constitueret, quod Domino dispensante postea perfecit. Magna siquidem cum devotione & humilitate Domnam TEUTEHILDEM *a* poposcit Abbatissam, ut ex suo Monasterio aliquas famulas Dei sibi destinaret, quæ suum regere deberent Cœnobium. At illa percunctata diu sanctam supplicationem Reginæ denegare non potuit, sed sponte gloriosæ Domnæ ad petitionem satisfecit, præfatamque Domnam Bertilam cum quibusdam sanctis puellis spiritali Matri Domnæ Balthechildi cum summa diligentia & honore debito, ut decebat, per magnum Sacerdotem Domnum GENESIUM *b* ad Kalæ supradictum sanctum Cœnobium perducere præcepit: utque omnis illa congregatio velut Matri spiritali ei commendaretur, prædictæ Domnæ Reginæ præsentialiter suggessit, fisa de ejus religione & pudica conversatione. Quas illa gloriosa Baltechildis Regina velut munus cæleste cum magno honore suscepit, & sicut ei mandatum a Domna Teutlehilde fuerat, onus regiminis super omne Cœnobium ei imposuit, atque Abbatissam esse præcepit.

V. Abbatissæ munus optime exsequitur.

Jam vero venerabilis Dei famula Bertila, suscepta regiminis cura, qualem se & quam prudentem ac Domino inreprehensibilem præparavit, effari non valeo. Non eam extollebat suscepti honoris cura, non copia divitiarum, non vallata utriusque sexus ministrorum caterva. Perseverabat in ea quæ fuerat prius humilitas, pietas, benignitas, modestia, virginitas, & quod supereminet omnibus, vera charitas. Assidue quoque cum fide integra Deum expetebat sibi adjutorem, qui eam ab infantia semper in omnibus fuerat consolatus, ut ipse ei daret fortitudinem pariter & astutum consilium, per quod ipsum sanctum Cœnobium ita posset gubernare, ut ei complaceret, qui eam ad hoc vocare dignatus fuerat. Sed largiente ei divina pietate, viriliter cum summa sanctitate & religione, per consilium tamen Sacerdotum, ipsum ordinavit Cœnobium, & mirabiliter sub sancta norma condirexit, ut Domino & illi sanctæ Reginæ complaceret in omnibus. Quasi ergo mater proprios filios vel filias diligebat cunctos, ac reverebatur ab omnibus. Irascens igitur amabatur, & arridens timebatur, & filias quasque vel ceteros sub suo degentes regimine ad bene agendum, & diaboli insidias præcavendum spiritali arte muniebat, & semetipsam cunctis bonis operibus lucis exemplum monstrabat, abundeque subsidia corporum necessaria providebat. Cujus conversatio sobria & benignissima advocavit plurimas fidelium animas feminarum, immoque & virorum *c*. Nec solummodo ex vicina provincia, sed etiam ex transmarinis partibus, sanctæ hujus feminæ felici fama percurrente, ad eam relictis parentibus & patria cum summo amoris desiderio plurimi viri ac feminæ *d* festinabant, quos ipsa Dei famula Bertila affectu piissimo velut propria genitrix dilectos parvulos, omnes recipiebat, atque diligendo fovebat, instruens eos, sancta exhortatione, ut pie ac juste viverent, quatenus Christo Regi complacere possent.

Plures ad se allicit.

Erat

a Teudechildem alii vocant, cujus Elogium dedimus Sæculo 2. anno 660.

b Is erat Balthildi Reginæ ab eleemosynis, Abbas ipse, post Episcopus Lugdunensis, vir sanctus.

c Hinc patet etiam virorum seu Monachorum conventum Kalæ tum exstitisse, pro more illorum temporum, quibus in Sanctimonialium Cœnobiis duplex conventus esse solebat. Hinc infra cap. 6. *Christianitas Fratrum & Sororum*, &c.

d Has inter fuere SS. Hilda, Heresvita, & aliæ ex Britannia insula, de quibus dictum in observationibus ad Acta sanctæ Balthildis.

CIRCA AN. 702

4. Nov.

VI. Prodest domesticis & externis.

* Officium Divinum

Ecclesias curat.

Erat itaque ipsa B. Bertila exemplum & forma pietatis omnibus per continentiam & plenissimam dilectionem, & non solum per sanctum eloquium; sed magis suæ sanctitatis seu religionis studio subditorum mores instruebat, ut se invicem diligerent charitatis affectu, puriterque, & caste, & sobrie in omnibus conversarentur, atque ad Cursum * vel orationem semper essent paratæ, hospitumque, & pauperum curam gererent, dilectionis studio & proximi amore. Familiam quoque Monasterii sive vicinos propinquos per sanctam Communionem attrahebat, ut datis confessionibus pœnitentiam pro peccatis suis agerent: ex quibus plurimis emendatis & sibi præmium adquisivit, & illorum animabus lucrum fecit. Eratque ipsi famulæ Christi Bertilæ summa devotio ac diligentia ad exornandas Christi Ecclesias vel altaria. Quotidie quoque pro salvatione animarum fidelium, & recto statu sanctæ Dei Ecclesiæ, Domino hostias sacras suos jubebat offerre Sacerdotes. In vigiliis vero & orationibus erat semper assidua, immo & abstinentia ciborum ac potus parcitate pene præ omnibus mirifica; constantiam autem fidei suæ ipsa inconcussa tenebat mente semper ad Dominum JESUM CHRISTUM. Cumque his & talibus probatissimis ageret moribus, Christianitas Fratrum sive Sororum ejus pietatis exemplo ædificabatur, etiam & ejus munificentia larga cuncti pauperes ac peregrini consolabantur: tantumque fructum per eam Dominus contraxit ad salutem animarum, ut etiam a transmarinis partibus Saxoniæ Reges illi fideles ab ea permissos postularent, ut illis de suis discipulis ad eruditionem vel sanctam instructionem, quam audierant esse in ea mirabilem, dirigeret, seu etiam qui virorum & Sanctimonialium Cœnobia in illa regione construerent. Quam religiosam petitionem pro salute animarum non denegavit, sed cum consilio seniorum exhortantibus Fratribus grato animo cum magna diligentia & patrocinio Sanctorum, seu & voluminibus multis librorum electas personas ac devotissimos homines illuc direxit, ut per eam fructus animarum etiam in illa gente accresceret, & cum Dei gratia multiplicaretur. Quod ita adimpletum esse ad Dei laudem ac Domnæ Bertilæ confidimus.

Regibus petentibus in Britanniam suos mittit.

VII. Balthildem Reginam admittit.

Sexus florens Monasterii,

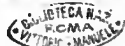
quod Bertila rexit annis 46.

Interea gloriosa Dei famula Baltechildis Regina quamlibet ad ministerium gubernandumque rerum statum principalitatis cura constringeretur, & velut sub onere gravi desudaret; mentem tamen ejus amor Christi & Religionis devotio possidebat. Jamque Domno CHLOTHARIO filio ejus adulto, cum consensu Optimatum suorum relicta cura regalis palatii Christo Domino militaturam in Monasterio quod ipsa construxerat suprascripto sub obedientia Domnæ Bertilæ se subdidit Abbatissæ. Cum magna igitur veneratione, sicut dignum erat & meritum, ab ea & ab omni congregatione puellarum suscepta, usque ad diem ultimum in sancta Religione permanere decrevit. Quod Cœnobium pariter communi consilio tam in ædificiis & officiis, quam & sanctitatis exemplo mirifice exornaverunt, in quo quasi super candelabrum duæ optimæ lucernæ positæ ad ædificationem multorum clarissime refulgebant, ac more apostolico per gratiam Spiritus-sancti erat cor & anima una, & mentes earum ad bene agendum semper paratæ: mira inter ipsas dilectio & charitas omnibus diebus earum exstitit, & hoc ipsum ad peragendum invicem se exhortabantur, ut copiosius earum præmium accresceret. Sed postquam Domna Baltechildis Regina suam in omnibus complevit devotionem, in pace migravit ad Christum, ac honorifice inibi est corpus ejus sepultum. At vero famula Christi Domna Bertila, de cujus gestis hic pauca e plurimis commemoravimus, in talibus officiis occupata, per quadraginta & sex *a* annorum curricula propter Dominum in hoc Cœnobio laboravit, magisque ac magis in bonis operibus excrevit, & ambulavit de virtute in virtutem usque ad perfectum obitus sui diem.

VIII. Vetula haud remissius vivit.

Magno præterea desiderio B. Bertila colla supposuisset martyrio, si non de- fuis-

a Monasterii Kalensis primordia collocavimus anno 656. in Actis S. Baltildis: anno proinde circa 702. S. Bertilæ obitus consignandus.

CIRCA AN. 702 4. Nov.

fuisset dexrera percussoris: sed credimus illam non impleta passione mortificatis membris proprii sanguinis complesse martyrium, quæ cum provectæ jam esset ætatis, fessa & senilia membra spiritui servire cogebat. Non enim, ut plerisque moris est, in senectute remissius vivere aut epulis lautioribus uti voluit; sed magis ac magis quasi tunc inciperet, non ad satietatem, sed ad sustentationem corporis senilis ne deficeret penitus, parcitate cibo & poculo indulgebat, & fatiscentibus jam membris pervigiles noctes omnes ducebat. Hæc itaque atque hujusmodi plurima gerens admiranda, sicut ipsi plenius meministis & vidistis *a*, quia proferre per nos, ut dignum est, non potest sermo pauperculus, melius vobis ea vester dictat affectus. Et cum tantis ejus meritis divina pietas remunerationem dare jam decrevisset, modico pulsata dolore corporis, febre lectulo decubuit; quo in lecto posita in doloribus Deo gratias agere studebat in psalmis, hymnis, & canticis spiritalibus, sibique adsistentes Domino decantare monebat. Absque igitur vexatione corporis gravi beatitudinis culmen feliciter explens, erectis sursum oculis ac sanctis manibus ad cælum extensis, animam Deo caram, ereptam de sæculo, mansuram cum Christo, Angelis plaudentibus emisit *b* ad cælos. Quantus igitur in universo Cœnobio famularum Christi exstitit mœror, quæ multitudo Fratrum lugentium illuc accessit, qualiter cuncti lacrymis immensis constipati lamentabiles voces detulerunt, & a nobis est indicibile, & omnibus incredibile, nisi qui hoc præsentialiter viderunt. Tantus fragor plangentium ibidem resonabat, quasi tonitruo magno locus ille concuti videretur, quo nihil aliud inter amara suspiria audiebatur, nisi quod omnes clamabant: Nutrix pia, Mater optima, cur nos deseris, & cur nos relinquis, quos tanto tempore dulci & materno affectu nutristi? cur orbatos mœrentesque & dolentes nos derelinquis? hodie in morte tua omnes nos constat mortuos fuisse. Hæc itaque atque his similia conclamantes sine intermissione per triduum, quarto die cum honore debito bearum corpusculum balsamo perunctum condiderunt in sepulcro, in quo loco gratia Domini ad salutem generis humani plura perficere dignatur miracula. Ibi & orationes Fidelium poscentibus ejus intercessionem quotidie exaudiuntur, & ægrotantium infirmitates variæ curantur.

Febre afflicta moritur.

Uncta sepelitur.

IX. Virtutes ejus præcipuæ.

Igitur in hac vita sanctæ memoriæ Dei famulæ Bertilæ, quoniam pro ædificatione Fidelium pauca de pluribus gesta hic scribere nobis complacuit, habet qui voluerit sollicite considerare vel imitari, quasi in speculo, qualibet exempla virtutum, humilitatem præcipue quæ est mater virtutum, charitatem, plenissimamque dilectionem summæ abstinentiæ, atque consilii astuti prudentiam & fidei fortitudinem, seu & largissimæ misericordiæ pietatem, & quod maxime omnem nitorem præcellit, præmium integritatis & sanctæ pudicitiæ virginitatem, devotissimam orationis instantiam, atque mirificæ pacis custodiam & zeli sanctitatis fervorem. Ex his ergo præclaris gemmis, quibus mentem suæ famulæ Bertilæ exornavit omnipotens Deus, eligat quisquis quod placet, qui conservare talia cupit, ut possit Christo præsule particeps ejus fieri in remuneratione Justorum, quatenus centuplicatum præmium & vitam æternam cum hac evangelica Virgine Christi possidear, sociatus io gloria sempiterna, quam ipsam sine dubio credimus esse adeptam pro suis sanctis & egregiis laboribus, in quibus optime Christo auxiliante cucurrit, cursumque feliciter consummavit, & vitam cum corona præmii æternam recepit inter agmina Justorum, ubi permanet in gloria Sanctorum per infinita sæcula sæculorum. Amen.

a Hinc colligimus Auctorem Sanctæ Bertilæ fere esse ejus æqualem.

b Nempe Nonis Novembribus, qui dies festus in Kalensi Parthenone cum Octava celebratur; Translatio vero, forsan elevatio corporis, 7. Kalend. Junii, uti notatur in propriis Officiis ante annos centum editis. Beatæ Bertilæ Reliquiæ feretro argenteo inclusæ, majori altari impositæ cernuntur.

AN.CHR. 704 10. Febr.

VITA S. AUSTREBERTÆ VIRGINIS

ET ABBATISSÆ PAULIACENSIS IN CALETIS,

Auctore anonymo ejus fere æquali, ex num. 10.

Ex Februario Suriano & Bollandiano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *PRÆ* Austroberta inlustri matrona *Bitarica*, Chronoaldi relicta, *ac Deo dicata*, *celebris est* S. AUSTROBERTA * *Virgo Tarvenaien, Abbatissa Pauliacensis in Caletis, agro Rotomagensi, quam alii* Austrubertam Austrebertamve *appellant. Hujus Vitam edidit Surius, Prologum a Surio omissum Joannes Bollandus: cujus Vitæ scriptor paullo post Sanctæ obitum vixit, ex num. 10. Is videtur usus fuisse alio Auctore, quem etiam hic damus ex Compendiensis Abbatiæ Bibliotheca. Eadem fere in utraque scriptione verba, eædemque sententiæ: tantum Surianus Auctor subinde res paullulum amplificat. Præter hos Auctores* INGELRAMNUS *Abbas Centulensis* sanctæ Virginis Austrabertæ Vitam metro subegisse *memoratur in Chron. Centul. lib. 4. c. 21.*

Austreberta duplex. * S. Austreberto. Vita hujus duplex.

2. *In hoc vero differt Compendiensis scriptor ab alio, quod Austrebertam prius a S. Filiberto præfectam fuisse alteri Parthenoni scribit, quam Pauliacensi præficeretur. Idem legit Jacobus Malbrancus in Ecclesiasticis libris: hincque sumsit occasionem opinandi, Austrebertam e Portensi Cœnobio a S. Filiberto evocatam, primo quidem Hunulcurtensi ad Scaldim Monasterio, quod Amalfridus conditor Filiberto subjecerat, præpositam fuisse; deinde a Sanctimonialibus exagitatam ejectamque ab Amalfrido, adiisse Pauliacense Asceterium, quod Amalbertus hortatu Filiberti ædificaverat. Hæc fuse Malbrancus in lib. 3. de Morinis cap. 44. quæ breviter examinanda.*

3. *Baldricus in Chron. lib. 1. cap. 26. & lib. 2. cap. 10. meminit* Monasterii S. Petri in villa *Hunulcurt, quod* illustris vir Amalfridus cum uxore Childebertana fundavit, deputatisque Sanctimonialibus *cum* Clericis, *id est Monachis*, filiam suam Aurianam præfecit, *postquam* Vindicianus *Camaracensis Episcopus*, accersitis secum non paucis Episcopis, unaque etiam B. Lantberto Leodecense Martyre, illud consecravit. *Situm erat* in vico qui a sede Camaracensi fere septem militibus distat, *ad Scaldim fluvium, haud procul ab Augusta Veromandorum. In Actis S. Bertini Abbatis legimus*, Amalfridum tradidisse Domno Bertino Monasterium quod ipse construxerat in proprietate sua, nomine *Hunulfricurt*, ubi & filia ipsius Auriana nomine Abbatissa erat, *instrumento dato* anno 11. regni Domini Theoderici gloriosissimi Regis. *Ex quibus intelligimus, Hunulcurtense Monasterium non S. Filiberto, sed B. Bertino traditum fuisse: & primam Abbatissam fuisse, non Austrebertam, sed Aurianam: qua mortua teste Joanne Iperio in Chron. cap. 1. parte 14.* S. Bertini successores *istic Monachos in locum Sanctimonialium substituerunt. Hunulcurtense Monasterium quod tempore Baldrici Chronographi ad paucos Canonicos derivatum erat, nunc est Abbatia Ordinis S. Benedicti, vulgo* Hunecourt *seu* Huncourt *nuncupata.*

Austreberta an Hunulcurtensis Abbatissa?

4. *Auctor secundo loco hic editus, Austrebertam (ut jam dixi) duobus Monasteriis præfuisse affirmat, uni quod* Amalbertus Ketelbuter in fundo proprio construxerat, *ubi* filiam parvulam nomine Auream cum aliis Deo sacratis Virginibus collocaverat *sub regimine S. Filiberti; alteri sito* in loco qui dicitur Pauliacus, *quod* S. Audomarus auxisse, & in honore B. Mariæ dedicasse *fertur, ubi* & alias Basilicas S. Petri & S. Martini construxerit. *Varia cum Monachorum, tum Sanctimonialium Cœnobia constructa sunt in gratiam S. Filiberti, in his* Monasterium-vetus *seu Monasis-villare illustre etiamnunc Virginum Benedictinarum Cœnobium in Caletis; Pauliacense & alia: utri Austreberta primo præfuerit, incertum. Pauliacense tantum memorat Vita S. Filiberti. Gregorius Turonicus Episcopus in lib. 1. de gloria Mart. cap. 48. mentionem facit* Pauliacensis Monasterii, *quod an ab isto diversum sit, non definio. En ejus verba:* Sed neque hoc silebo ad comprimendam malorum superbiam, quod Plato quidam Chlotharii Regis tempore ad Pauliacense Monasterium accedens, in cujus Oratorio S. Saturnini Reliquiæ continentur, pro eo quod munus aliquod ab Abbate non accepisset, dixisse fertur, &c. *Pauliacensis Parthenon in Caletis* *, *quarto miliari a civitate Rotomago, illustratus fuisse dicitur* S. Benedicta *Abbatissa, quæ* S. Julianam *Virginem istuc admisisse creditur, futuram ibidem Abbatissam. Forsan ista est* Julia, *cui subjecta Vitæ Præfatio nuncupata est. Eversum est a Normannis Pauliacense Monasterium, postea redactum in Prioratum, quem Thomas a Pauliaco vir illustris, Abbatiæ Montis S. Catharinæ juxta Rotomagum sitæ subjecit. Nunc locus vocatur* Pavilly, *Ecclesia S. Austrebertæ & opidulo insignitus. Est & vicus in pago Senonico* Pauliacos *dictus apud Herieum in lib. 1. de mirac. S. Germani Episc. Autissiod. cap. 44.*

Pauliacensis Monasterii coordia.

* le pais de Caux.

5. *S. Austrebertæ memoriam celebrat Martyrologium Usuardi, in quo antiquo, non tamen primaria manu hæc leguntur:* 4. Idus Febr. in pago Rotomagensi S. Austrobertæ Virginis. *In Ecclesia Rotomagensi colitur Officio semiduplici, duplici in Audomaropolitano, sollemni ritu in Cœnobio S. Austrebertæ apud Monsteriolum * opidum, ubi ejus pars Reliquiarum adservatur.*

Austrebertæ cultus.

* Monstreuil.

AN.CHR. 704 10.Febr.

PROLOGUS AD JULIAM ABB.

Auctor imperitiam excusat.

1. JAM dudum me, venerabilis Mater, Christique discipula JULIA, importunis precibus obnixe petebas, ut Vitam beatissimæ Virginis AUSTREBERTÆ meo studerem stilo digerere, & tantæ claritatis gemmam ad multorum notitiam latius propalare. Hoc me sæpius admonebas, admonendo pulsabas, meque torporis & ignaviæ arguebas, illius in Evangelio servi ingerens socordiam, qui non distrahendo ad lucrum, sed humo abscondendo domini sui pecuniam, divinæ animadversionis atrocem meruit sententiam. Ad hæc ego meæ conscius imperitiæ & inertis ingenii, qui nec apicum primordia vix addidici, tantæ rei negotium aggredi recusabam, & impar viribus meis pondus subire devitabam; & ne splendidam nostro sæculo lucernam imperito viderer obfuscare eloquio, admodum formidabam. Quis enim rhetorico licet fretus acumine, & verborum facundia præditus, de ea ut dignum est loqui sufficiat? aut innumera virtutum ejus præconia ubertim prosequi valeat, quæ ad instar sanctissimi vatis Jeremiæ, priusquam in utero formaretur, Angelico testante oraculo, Deo omnipotenti cognita, & antequam exiret de vulva cælitus sanctificata, Angelicam quodammodo studuit ducere vitam, & post Angelorum inedicibilem promeruit gloriam? Unde non immerito tantæ materiæ molem arripere trepido, cui nimirum, ut opinor, ipse Homerus si ab inferis emergeret, seu miræ eloquentiæ Tullius, tanta virtutum copia devictus succumberet. Vereor enim, ne mihi contingat, quod cuidam contigisse audivi, qui rogatus a quibusdam, viri reverentissimi FILIBERTI, Monasterii Gemmeticensis quondam Abbatis, vitam atque conversationem stilo diligentius exarare, ilico scribere conatus est. Cumque ad manus cujusdam legendi gratia pervenisset, despexit & irrisit, & longe aliter textum & ordinem multo melius dissimiliter immutavit. Unde hactenus distuli vestræ parere devotioni, ne forsitan ab his qui Philosophiæ sibi applaudunt peritiam, & simplicem nostram corrodunt scientiam, promtulæ arguar præsumtionis, quod beatæ Virginis eximios actus imperitis videar explicare verbis.

Jerem. 1.5.

2. Verum quia sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum, omissa omni excusationis nota, ad multorum profectum & ejus memoriale perpetuum conemur fideli & veraci stilo depromere, quæ de ea multorum veridica fidelium comperimus relatione. Ergo gloriosæ hujus patronæ animatus merito, quæ cælestis Imperatoris felici gaudet connubio, vestræ insuper piæ devotionis parens imperio, tandem animum appuli ad scribendum sanctissimum ejus ortum, conversationem & obitum, & quæ per illam Dominus gessit insignia miraculorum. Operæ pretium est enim tam pretiosæ Virginis gesta, inculto licet calamo, nec urbanitatis lepore conspicuo summatim perstringenda exsequi, ac divina magnalia saltem balbutiendo effari. Dabit pro certo de se scribendi fiduciam, quæ ipsam Dei Patris mirando contemplatur sapientiam a fine usque ad finem attingentem, & omnia in numero & pondere suaviter disponentem. In laudibus itaque Redemptoris aggrediamur exordium ejus vitæ & conversationis, ut in ejus glorificetur virtutum insigniis, qui mirabilis est & gloriosus in Sanctis suis.

INCIPIT VITA.

Sanctus Filibertus Monasteria duo construit.

3. Postquam universalis Dominus, humanæ salutis auctor pariter ac redemptor, Gallorum feralia suæ ditioni subjugavit colla, quartus a CHLODOVEO, qui primus Christianæ religionis normam B. Remigio tradente suscepit, DAGOBERTUS gloriosus Princeps, nobilitate clarus, potentia præpotens, armis strenuus, Regi Regum Christo satis devotus, regni Francorum Deo sibi suffragante suscepit habenas. Cujus tempore velut palma in Galliis sancta Mater refloruit Ecclesia, diversis sanctorum Sacerdotum Monachorumque virtutibus adornata, ac Deo dicatarum Virginum: ut juxta veridicam Pauli Apostoli
Rom. 5. 20. sententiam, ubi *hactenus abundaverat delictum*, *superabundaret gratia*. Inter quos

quos velut sidus ceteris micaotius vir Domini Filibertus, Monachorum egregius pastor, Cœnobiorum nobilis fundator, in saltu Gemmeticensi ex prædicti Regis Dagoberti *a* largitione Monasterium a primo lapide fundavit, construxit, ac Deo famulantium Monachorum nobili congregatione ornavit. Qua etiam tempestate, ejus bonitatis fama succrescente, largitione cujusdam illustris viri, nomine AMALBERTI, in fundo qui Pauliacus nuncupatur, aliud Cœnobium struxit, distans a præfato Gemmeticensi millibus ferme decem, ubi ancillarum Dei haud parvam congregationem adunavit.

AN.CHR. 704 10. Febr.

4. Erat eodem tempore in palatio sæpedicti principis Dagoberti vir honestate vitæ valde venerabilis, moribus honestus, sapientia clarus, consilio providus, priorum Regum ex prosapia *b* oriundus, officio etiam (ut fertur) Comes palatinus, nomine BADEFRIDUS. Hic accepit uxorem Alamannorum Regis ex prosapia, nomine FRAMEHILDEM. Erat vero elegans & ipsa facie, sed nimirum elegantior sanctitate *c*. Horum autem conversatio qualis quantave in terris exstiterit, miraculorum gloria hodieque populis declarator. Erant enim, ut diximus, in caducis sæculi honoribus valde sublimes, sed animi probitate sanctiores, fide firmi, charitate præcipui, justitia insignes, spe longanimes, eleemosynis dediti, pauperum in susceptione valde solliciti. His igitur talibusque virtutum floribus ornati, Spiritus sancti templa meruerunt effici, ut post manifestissimis claruit indiciis. Nam quemadmodum, sicut in Evangelicis invenitur paginis, Elizabeth illa nova Domini Præcursoris mater, Spiritu sancto repleta, concessum sibi divinitus natum ante sentire meruit, quam videre; sic & hæc Deo acceptabilis mulier Beata Framehildis, eodem illustrata spiritu, longe ante prolem suo sexui consimilem nascituram præscivit, quæ in domo Domini & mater efficeretur, & columna Christiani populi.

Austrebertæ parentes pii ac nobiles.

5. Denique adveniente tempore, quo in hujus mundi umbrosa caligine ex uterinis tenebris illa clara lucerna deberet prorumpere, supradicta genitrix Angelica super hoc meruit honorari visione: cujus ex alloquio & nomen nascituræ Virginis, cujusve apud Deum meriti futura esset addidicit. Igitur Tarvanensi territorio exorta illa puellarum gloria, a parentibus, ut sibi revelatum fuerat, vocitatur AUSTREBERTA, prius a Deo prælecta, quam in matris alvo concepta, prius Angelorum cœtibus cognita, quam mundo nata. Necdum ejus videbantur membra, & jam in populis ejus præconabantur gesta. Diligenti demum cura genitorum alitur, ac magistris strenuis imbuenda traditor. Puerilibus vero annis simpliciter domi transactis, talis tantusque in ea fervor excrevit sanctitatis, ut nulli foret dubium, quin ante ortum nativitatis eam sibi Dominus in ancillam elegerit. Cœpit nempe toto nisu mundum postponere, voluptatum oblectamenta viriliter calcare, & cælestia totis cordis medullis desiderare. Nam cum esset infra decennium, ita eam Spiritus sanctus repleverat, ut mens ejus aut circa Ecclesias, aut Monasteria anhelaret. Meditabatur jam tunc in ætate rudis infantiæ, quod postea complevit.

Pia educatio.

6. Quadam vero die cum vultum speciei suæ more infantium in aquis contemplaretur, ecce repente apparuit ei quoddam velamen capiti ejus impositum. Quod signum apud eam intantum valuit, ut ex illo jam die hoc æstuaret desiderio. Et quamquam parentes ejus mortali viro eam tradere vellent, illa immortali jam cupiens adhærere, sibimetipsi tantum licet conscia, cum lacrymis in oratione deposcebat, ut quod ei Dominus in umbra fuerat dignatus ostendere, in veritate compleret. Nec enim ab eo tempore se passa est ab hac

Velum sacrum concupiscit.

B iiiij in-

a Immo Chlodovei ejus filii, ut in Actis S. Filiberti adnotatum Sæculo 2. ad ann. 684.

b Austrebertæ genus & prosapiam describit Malbrancus in lib 3 de Morinis cap. 20. ubi Austrebertam natam dicit Marconnæ in paterno castro ad Hesdinum hodiernum. Prope eum locum vicus exstat S. Austrebertæ vocabulo insigniens. Fallitur Vvion, qui a Petro Equilino deceptus, Sanctam Austrebertam Sancti Ausberti Rotomagensis Pontificis sororem fuisse adfirmat: nam utrique natale solum diversum, diversique parentes.

c S. Framehildem vulgo *Sainte Frameuse*, 6. Kal. Junii colunt Monsteriolenses Sanctimoniales Austrebertianæ, cujus Reliquias cum S. Julianæ Reliquiis ostendunt. Badefridum nuspiam coli audiu.

AN.CHR. 704 10.Febr. intentione quiescere, donec quod oculis perstrinxerat, mente conciperet, gratiaque opitulante divina, opere adimpleret. Accensa siquidem illo igne Evangelico, quem Salvator noster JESUS CHRISTUS ad separandum filium a patre filiamque a matre sua, mittere veniens ardere voluit super terram, ita in secreto pectoris sui latens, inexstinguibili duravit ardore, ut non diebus neque noctibus a colloquiis divinis vel oratione cessaret, quousque tempus aptum & congruum inveniret, ut habitum Sanctimonialis desideratum consecratumque perciperet. Et forte jam legerat aut lectum audierat ad quorumdam exprobrationem Apostoli Jacobi dictum : *Si quis auditor est verbi, & non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo. Consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit*. Discant igitur qui nesciunt, hujus beatæ Dei famulæ exemplo hanc sanctæ Scripturæ imitari sententiam, ut non comparentur viro obliviofo, & non solum auditores verbi, sed etiam factores exsistant. Comparentur, si placet, potius huic Dei famulæ, quæ quidem in speculo consideravit vultum nativitatis suæ, sed non est oblita quid viderit. Qui ergo illam imitari voluerit, non auditor obliviosus factus, sed factor operis, erit beatus, si in facto suo permanserit.

Luc. 14.

Jac. 1. 23.

Aquis incedit.

7. Procedente igitur tempore cum parentes ejus qui felicibus actibus ejus parum favebant, arrhabone pro amore sæculi recepto, tempus præfinitum & diem statuissent nuptiarum, illa in angustiis posita, cogitare cœpit quid ageret. Mœsta vero iter furtim arripuit, germano secum fratre licet parvulo adsumto. Cumque pergerent simul, interrogata ab eo quo tenderet, respondit se ad villam, quæ proxima erat, ituram. Veniens igitur ad flumen quod dicitur Quantia *, ubi pons erat, ita flumine exuberante aquarum abundantia totum repleverat, ut superiorem pontem illic absconditum sub se unda [illegible]eret, & facultatem eundi omnibus itinerantibus penitus denegaret. Tunc demum confessa est fratri, quo ire cupiens festinabat. Erat his temporibus vir sanctus, magni apud Deum meriti, AUDOMARUS * nomine, Tarvanensis urbis Pontifex, in cujus diœcesi puella nobilis originem traxerat. Ad hunc ipsa tunc properabat, sacro velamine consecranda. Habebat etiam secum multos sui itineris comites. Qui ut viderunt transeundi difficultatem, omnes pavore conterriti, non ausi sunt ingredi : sed habito consilio, ut redirent itinere quo venerant, cœperunt a loco abscedere : non enim ibi vel modicum quidem navigium poterat transire. Sancta igitur Dei famula, Christo devota, sancti Spiritus gratia illustrata, oratione facta, signum salutis præmittens, pontem undis submersum ingreditur, hortaturque ceteros ut se sequerentur. Jam enim natura elementorum quodammodo inter se commutata, facta est eis aqua sub pedibus instar ligni solida; porro lignum velut aqua liquidum. Transivit igitur Dei famula cum universis comitibus illæsa, quasi sicco calle in undis nihil mali perpessa. Amne vero transmisso quantocius properantes, perveniunt ad hominem Dei, provolutaque puella ad pedes ejus, quod desiderabat obtinuit. Consecrata namque est Christo, & accepto velamine adhæsit anima ejus post ipsum, ipsamque suscepit dextera Christi. In vanum ergo deinceps quæsita est copulari viro terreno, quæ juncta erat Christo in cælo.

* la Quanche.

* Vita anno 667. Sæculo 2.

A S. Audomaro velatur.

Monasterium petit.

8. Vir autem Dei cum cognovisset parentes ejus hac re esse perturbatos, adsumpta secum Dei famula consolandi gratia eos visitare studuit, eorumque commotos animos verbis pacificis delinivit, eosdemque mansuetos & mites redditos ad charitatem pristinam revocavit. Pater filiam, fratres amplectuntur sororem, deosculanturque eam singuli, Deum in commune glorificantes : divina quippe dispensatione actum est, ut qui prius illudentes eam despexerant, summa post devotione venerarentur. Aliquamdiu ergo cum in domo parentum commorata fuisset, cœpit implorare matrem & fratres, ut votum ipsius non amplius impedirent, sed potius adjuvarent eam, ut Monasterium posset ingredi, & sanctis sociari virginibus, sub potestate scilicet alterius victura. Quod illi benigne adsentientes, non solum abeundi liberam ei tribuunt potestatem, verumetiam cum ea pergentes ad Monasterium usque perducunt.

9. Est

AN. CHR. 704
10. Febr.

9. Est autem ipsum Monasterium super fluvium, qui dicitur Sumina, constructum nominatur autem PORTUS a. Ibique præerat spiritalis Mater, nomine BURGOFLEDIS : cui cum indicassent omnia, quæ gesta erant, gavisa valde, suscepit eam in filiam, ceterisque Sororibus aggregavit. Beata quoque Dei famula ovile Christi ingressa, ovibus sanctis adjuncta, sancta est ovis effecta. Primam quidem virtutum humilitatem ita in suo corde pro fundamento inseruit, ut non solum spirituali Matri, sed etiam cunctis Sororibus quasi ancilla serviret, omnibusque se subdens, obsequium cunctis reddebat ut debitum famulatum; inferiorem se proclamans, viliorem se judicans, deteriorem se ceteris fatebatur : se peccatricem, se infelicem esse pronuntians, quæ jam tam prolixum tempus expenderit sæculo serviens, non Deo : illas potius dicebat esse beatas, quæ infatigabili intentione disciplinis regularibus militantes, Christo Regi placere studerent : hoc nutrimento educatas fuisse, ut etiam certamine incentivæ carnis devicto, jam contra spirituales nequitias Deo auxiliante sufficerent pugnare. Sed quia semper humiles ditat gratia sua cunctipotens Deus, factum est, ut quanto illa vilior atque despectior in oculis suis fieret, eo gloriosior apud Deum, apud homines vero honorabilior appareret. Nam eligentibus cunctis, consentiente Matre, licet invita, præposita constituitur. Quo ex facto cœpit magis humiliari, magisque de virtute in virtutem proficere, patientiam contra immites opponere, pusillanimis longanimitatem ostendere, minus cautis gravitatem, indoctis ut doceri queant demonstrare; somniculosis, non verbis, sed factis, vigilias prædicare, signum qualecumque insonuisset prima adesse.

Portense scil. obi religiose vivit.

Præposita creatur.

10. At vero circa obedientiæ virtutem qualis fuerit monstrabitur sequenti exemplo. In eodem namque Monasterio erat consuetudo, ut vicissim a Sororibus coquerentur panes. Sed dum hæc Christi famula die quadam in ordine vicis suæ hoc in opere laboraret, habebat secum unam tantum adolescentulam quæ apud eam fuerat educata, & hoc miraculum narrare consuevit, quæ hucusque b vivit in corpore. Cumque clibanus fuisset incensus & panes in promptu ad coquendum parati, igneque extracto, deinde a favillis vel prunis quæ remanserant, debuisset mundari, fasciculus qui erat in summitate ligni colligatus, casu igne adustus est totus. Quod ubi Dei famula advertit, collidens inter se manus, altiusque ingemiscens, ait : Væ nobis, quid acturæ sumus? panes peribunt : opus enim hoc modo reparari non potest. Et currens festina, obseravit ostium domus : deinde signo Crucis munita, medium inter ignium vapores clibanum sola ingreditur, arreptisque manicis quibus in brachiis utebatur, clibanum omnem mundavit. Egressa demum officium diligenter complevit, & nec unum quidem capillum capitis, nec denique fimbriam vestimenti ejus est ausus ignis attingere. Tunc præcepit puellæ, ut patefaceret ostium domus, multisque contestata est eam sermonibus, ne cuiquam quod viderat indicaret. Quo facto miraculo ne forte præsumtionis incurreret vitium, cuidam servo Dei quod fecerat indicavit. Vir autem ille altioris ingenii, intellexit gratiam Dei, & cujus simplicitatis esset hæc cui virtutem tantam Dominus præstitisset dissimulare volens, quasi increpando respondit dicens : Noli, filia, noli hoc iterare, aut aliquando repetere, ne forte tenteris a satana. Sed quia, ut scriptum est, non potest civitas abscondi supra montem posita, ipso viro Dei referente, Sorores hoc postea didicerunt. Voluntatis autem Dei minime fuit, ut cursum vitæ suæ in hoc Monasterio ipsa Dei famula consummaret. Plures tamen, per annos quatuordecim ibi degens, suo salvavit exemplo.

Clibanum ardentem ingreditur illæsa.

Reprehenditur a Patre spirituali.

Math 5, 14

Illic vixit annis 14.

Paulliacensi Partheno a Filiberto præficitur.

11. Erat illis temporibus vir vitæ valde venerabilis, FILIBERTUS nomine, cujus supra meminimus : qui rogatus a quodam viro potentissimo, nomine

AMEL-

---

a Nunc locus redactus est in vicum qui retinet priscum vocabulum *Port*, situm in Pontivo ad fluvium Suminam, seu Somenam, alias Summam, vulgo *la Somme*, medio fere inter Abbatis-villam & fluvii ostium intervallo. Eo loci S. Honoratus Ambianorum Episcopus exspirasse fertur.

b Hinc Auctoris ætatem intelligimus. Ea verba desunt in alia Vita.

AN.CHR. 704 10.Febr. AMELBERTO *a*, eo quod illo in tempore ejus opera atque doctrina in fide & religione erant spectata, & singularis ab omnibus habebatur, Monasterium quod in fundo proprio qui PAULIACUS dicebatur, idem Amelbertus construxerat, filiamque suam parvulam quæ AUREA dicebatur, cum aliis Deo sacratis Christo inibi servire devoverat, ad regendum suscepit. Et licet vir Dei lectione frequenti easdem Dei ancillas instrueret, prædicatione sancta doceret; tamen quia necessitas exposcebat, ut talibus rudimentis ab eodem sexu regularis disciplinæ norma inhæreret, prædictus Dei famulus, audita jam fama famulæ Christi Austrebertæ, nuntios ad eam mittere studuit, duos videlicet ex Monachis suis, ut ad hunc locum venire deberet. Dei autem famula, licet jam multo tempore exæstuans desideraret ejusdem sancti viri institui disciplinis, tamen ut columna immobilis & firma, sancti Pauli recordans sententiæ diceo-

2.Thes.2.2. tis: *Non cito moveamini, neque per sermonem, neque per epistolam;* ignorans forte Deo placeret, ire ad modicum recusavit. Reversis autem nuntiis vir Dei per semetipsum ire compulsus, ad Dei famulam festinavit. Ibi vero tunc orta est sancta contentio. Nam omnes illæ famulæ Dei flentes & ejulantes, levaverunt in sublime voces, dicentes: Cur hodie nos, sancte Pater, decipis? cur nostro lumine ablato in tenebris nos derelinquis? Ad hæc ille respondens dicebat: Nolite, filiæ, nolite ita dicere: vos enim in tenebris nullatenus remanetis, quia vos ipsæ luminaria mundi estis. Nolite ergo prohibere ex vestro lumine alios participare; sed potius præstolantibus charitatem impendite. Multa ergo & alia his similia cum Dei famulabus prædicasset, tandem altercatione submota, paceque reddita, vicit Spiritus-sanctus per os viri Dei; & sic adquieverunt omnes, deosculanturque eam singulæ, omnes Dominum benedicentes. Duabus itaque Sororibus ex ipsis secum adhibitis, perrexit cum homine Dei, a quo regiminis curam in eodem loco ilico suscepit.

Monachus rebelles patitur. 12. Jam vero adversus ejus sanctam doctrinam, ac ibidem convalesceret, quanta calliditate diabolus fuerit operatus, adjuvante Domino differamus. Illa namque rigorem propositi sui fortiter tenens, neque ad dexteram, neque ad sinistram declinabat: & quod ore ceteris prædicabat, ipsa prius illis videntibus faciebat. Illæ autem velut equus indomitus necdum loro tractus, si quid causa salutis Dei famula faciebat, omnino vitabant contingere. Intantum enim prævaluerat antiqui hostis versutia, ut magno eam odio habentes, etiam interficere molirentur. Sed cum Domino prohibente hoc facere nequivissent, superveniente prædicto magno sæculi, non Dei viro Amelberto, structo mendacio, gravissime eam accusaverunt. Ille autem ut erat mente crudelis, vultu terribilis, credens mendaciis, adductam ad se Dei famulam verbis durissimis cœpit increpare, repletusque furore, arrepto gladio quo erat accinctus, impetum fecit in eam. Illa existimans congruum tempus esse martyrii, nequaquam cor femineum, sed virile se habere ostendens in pectore, subtilissimum illud velamen quo in capite utebatur collo circumdans strictius manum tetendit, incli-

Cervicem percussuro offert. natoque vultu cervicem præbuit percussori. Attonitus ille, ut ajunt, diu steterit immobilis, admirans constantiam feminæ, quam in nullo unquam viro vidisset: pavensque multum recondidit gladium in locum suum Qua ex re colligi potest, si hæc illis temporibus exstitisset, cum a sordibus idolorum terra Martyrum sanguine lavaretur, non exspectatis ministris carnificum uti invita traheretur ad victimam, sed ultro se truncandam ingerens, prima omnium victimarum palmam sanguinis occupasset. Certe nec illud Babylonicum supplicium pertimescens, septempliciter caminum accensum pro cœlorum regno ingredi dubitasset, quæ pro paucis panibus, ne damnum Monasterio inferret, ardentem ignem ingressa est. His autem indiciis probavit Christus Dominus famolam suam non formidasse martyrium: nam non illa martyrio, sed ei martyrium defuisse probatur.

Cœnobium diu & feliciter regit. 13. Rexit autem B. Austreberta idem Cœnobium per plura curricula annorum, quod, ut ante diximus, antiquo vocabulo nominatur Pauliacus: quod qui-

a *Ketelbertum* cognominat alius Auctor infra.

AN CHR. 704 10. Febr.

quidem tunc temporis paucum fuit & modicum, sed post paullulum factum est magnum. Non enim minor numerus quam viginti quinque ancillarum Dei erat cum ea: quæ ei ita mente & corpore adhæserunt, ut usque in diem vocationis earum, nec una quidem ex eis ab ea quiverit separari. In quo videlicet loco præfatus Dei famulus miro modo Monasterium ædificavit, quod in honore vel nomine Dei Genitricis MARIÆ dedicavit. Sed & alias ibi Basilicas S. Petri & S. Martini, aliorumque Sanctorum construxit: domos quoque ad habitandum, sicut decet Sanctos, omnemque opportunitatem velociter præparavit. Quo viso, sancta ac beatissima Austreberta bonitatem Dei in se recognoscens, vel qualiter erepta esset sicut passer de laqueo venantium, vel quomodo ei locus subito præparatus esset ad habitandum, multarum animarum cura suscepta qualem quamtamque se præstiterit, proloqui lingua nec ulla valebit. Quanta eam charitas adornaverit, bonitas ei successerit, puritas mentis & simplicitas cordis in ea refulserit, longanimitas circa omnes flagraverit, frugalitas creverit, non est nostræ facultatis evolvere. Erat enim frequens in lectione, pernox in vigiliis & oratione, jejuniis promta, vestimentis vilissima, in tribulationibus constantissima, in tentationibus fidentissima.

Jejuniis abstinentiisque virtutibus vacat.

** in alia sexies.*

14. Omnibus Quadragesimis, præter dies Dominicos, nonnisi ter * intra hebdomadam comedebat. Castigabat enim corpus suum & servituti subigebat; abnegans semetipsam crucem suam ferebat, Dominumque sequebatur. Amabat cunctos, & diligebatur ab omnibus. In cunctis modesta, omnibus jucunda ac hilaris apparebat. Si forte ut adsolet, rixa orta fuisset, paucis sermonibus cunctorum animos mitigabat. Parcitatem ciborum ultra humanum modum sectabatur, sobrietas illi numquam deerat. Casta, cauta, mansueta, quieta satis in omnibus erat, in collocutione commoda, in conferendo gratissima. Si quis certe ad eam casu se junxisset, numquam nisi compunctus corde ab ea recedebat. Nam omnes per circuitum habitantes, ejus exemplum & doctrinam sequentes, non solum filios aut filias offerre Deo statuerunt; verumetiam multi ex eis conjuges proprias relinquentes, Monasteria expetierunt, sponsi sponsas abjecerunt, sponsæque eos, a quibus causa sanctitatis contemptæ sunt, contempserunt.

Obedientiæ eximium exemplum edit.

15. Humilitatem vero quam semel beata Virgo adsumserat, nullatenus deseruit. Nam cum ei moris esset, ut sicut bonus pastor super gregem Domini vigilaret, & die noctuque circumiens, ne quid cuiquam forte accidisset inspiceret; die quadam Matutinis expletis, cum Sorores fessis corporibus post laborem se in lectulis collocassent, in ipso lucis crepusculo cum aurora terram perfunderet, & ipsa volens cognoscere, an cunctæ quiescerent, progrediebatur leviter per Dormitorium, inspiciens lectulos singularum. Evigilansque Præposita, nesciens esse Dei famulam, valde eam increpavit dicens: Cur ita agis, Soror? quare inquietas quiescentes? Vade, inquit, ad Crucem *a*. Illa autem gavisa, cucurrit quantocius, stetitque immobilis, psallens, donec hora competenti, signo tacto consurgerent omnes. Præposita vero cum cognovisset quod fecerat, cadens ad pedes ejus, veniam precabatur.

Sanctimonialis tumorem tactu curat.

16. Alio quoque tempore dolor gravissimus cuidam Sorori acciderat, itaut pars una faciei altius intumescens, oculum pene absconderet. Sed cum hanc ancilla Dei ex more visitasset, statim ut contigit maxillam, cuncto dolore & tumore sublato restituta est sanitati. Initio autem Quadragesimæ, mediæ noctis tempore, facta est vox ad quamdam Sororem dormientem, dicens: Surge, Soror, curre velociter, dic Abbatissæ ut surgat, & ad opus Dei Sorores excitet. At illa sopore nimio depressa, surgere neglexit. Secundo autem vox delata est, dixitque similiter: nec tunc illa surrexit iterumque obdormivit. Tertio porro veniens vox ipsa, cum quadam indignatione increpavit eam dicens: Cur ita dormis, Soror, mœsto sopore soluta? Usquequo tantum somno deprimeris, ut ter-

Dormitorii somnis divinitus subducitur cum suis.

---

a Id pœnitentiæ olim Monasteriis imponebatur iis qui somni tempore sodales turbabant, ut in Vita S. Landeberti videbimus ad annum 708.

AN.CHR. 704 10. Febr.

tertio tibi jussio repetenda sit? Surge, inquit, dic Abbatissæ ut surgat; signumque tangat & ad opus Dei Sorores excitet. At illa currens festina, timens & tremens, invenit eam in Ecclesia vigilantem, dixitque ei omnia quæ circa se fuerant facta. Statimque signo dato sub unius momenti spatio inventæ sunt omnes in Ecclesia congregatæ, itaut præter duas infantulas alia nulla deesset. Miratæ sunt valde quod omnes tam subito adessent, quod numquam alias contigisse meminerant. Mox vero imposito psalmo, ecce media pars Dormitorii concussa protinus corruit. Territæque sonitu, quasi magno tonitruo, conticuerunt omnes, cœperuntque egredi, ut viderant quidnam accidisset. Dei autem famula probibuit eis, dicens: Ne una quidem ex vobis præsumat Ecclesiam egredi, sed potius revertimini & agite opus Dei, psallentesque & orantes complete Officium nostrum. Ipsa vero signo Crucis munita, luminario præeunte Ecclesiam est egressa. Cum vero cognovisset eventum rei, de infantulis cœpit esse sollicita: & ecce una inventa est subtus mensam ipsius, altera in fenestra diruta. Paries enim domus ab utraque parte fenestræ usque ad fundamentum corruerat: fenestra vero quæ innocentem servaverat immobilis stabat. Quomodo autem in illum locum pervenerint, aut a quo delatæ fuerint, Deum licet non lateat, nobis tamen usque hodie manet incognitum. Quædam vero Soror, unius ex infantulis consanguinea, præceptum sanctæ Matris Austrebertæ transgressa, egrediens Ecclesiam, periculo imminenti se tradidit. Cumque huc atque illuc discurreret, si forte vel cadaver alicubi reperire potuisset, ruina maceriæ super ipsam ruente oppressa corruit, totumque ejus corpus ita quassatum est, ut non solum capitis, verumetiam totius pene corporis ossa confringerentur. Crepitante vero sono ruinæ secundæ & voce Sororis audita, cucurrerunt pene omnes, atque in stragulo inobedientem colligentes, ad valetudinarium deportaverunt: ubi cum ab Austreberta diluculo fuisset visitata, membra conquassata beata Mater oleo benedicto perungens pristinæ eam reddidit sanitati. Domus autem illa, quæ in capite Quadragesimæ fuerat diruta, ante Dominicæ Resurrectionis sollemnitatem, auxiliante potius Deo dilectæ Abbatissæ quam cœmentariorum studio, in melius est restaurata.

Inobedientem maceria oppressam sanat?

Mortis præscia suas monitis instruit,

17. Igitur quia de vita & virtutibus sacratissimæ Virginis pauca prælibando perstrinximus, ne legentibus fastidium ingeramus, neve frivola forte æstimentur, qualiter peracto vitæ præsentis curriculo, certamine bono certato, cursu consummato, fideque servata, sancta illa anima carne soluta sit, breviter exsequamur. Cum igitur omnipotens Deus, suorum Fidelium piusremunerator, beatam Virginem Austrebertam e sæculi hujus ærumnosa caligine ad sempiternam immensamque beatitudinem decrevisset evocare, levi febre correpta, Deo amabilis ægrotare cœpit. Congregatis itaque in unum Sororibus prædixit imminere diem sui obitus, & quod die Dominico, qui septem fere diebus aberat, ad Dominum esse migratura, indicatum sibi esse dixit revelatione angelica. Ex thesauro igitur cordis sui multa divinarum Scripturarum proferens testimonia, instruebat eas de his quæ sunt de regno Dei, de contemptu mundi, de gloria Justorum, de pœnis reproborum. Patientiæ vero & charitatis vinculum omni admonebat studio retinendum, dicens in illorum Christum non posse cordibus habitare, qui flamma invidiæ accensi, proximorum uterentur profectibus. Dehinc libato osculo ac pacatis omnibus, Mater venerabilis ad adsuetum nobile cilicii stratum revehitur, paucis quibus supervixit diebus non cessans multiplicare sibi a Domino traditam talenti pecuniam.

18. Superveniente porro die Dominico, quia jam ejus bonitatis ac virtutum fama per Galliam longe lateque claruerat confluxerunt ad ejus transitum catervatim Sacerdotes & Clerici, Abbates & Monachi, necnon & utriusque sexus populi multitudo. Interea imminente beatæ remunerationis hora, accersitis ad se omnibus, sancta ac venerabilis Mater ultimum eis vale faciens, singulos juxta sui ordinis dignitatem, ne cœptum sacræ religionis

iter

AN.CHR. 704
20. Febr.

Viatico percepto,

iter desererent hortabatur. Percepto demum Dominici Corporis Saeramento, & sanctæ Crucis munita vexillo, ovibus sibi a Christo creditis iterum valedi- „ eens, ait : Eja in Christo mihi dilectissimæ Sorores & Filiæ, en ego hodie „ ingredior viam universæ terræ : vos, si me veraci charitate diligitis, mearum „ admonitionum per omnia memores estote, & eæptum religionis iter nolite „ deserere. Christo summo vestri curam committo : ipse vobis pastor, ipse & „ perennis custos. Ad hanc vocem Sanctimonialium cœtus, crine resoluto & nudatis pectoribus, querulosis ajebat singultibus : Cur nos, domina, cur nos, Mater sanctissima, tam eito deseris? eui pastoralis euræ vigilantiam committis? Eece tu hodie patriam adis gloriæ interminabilis, & nos in hac convalle plorationis desolatas cui relinquis? Tuis tecum precibus nos magis adsume. Magis enim tecum volumus mori, quam tua cæcatæ absentia in hoc mundo vivere.

Deo suis commendatis,

19. Quarum fletibus pia Mater mota, hujusmodi fertur fudisse orationem: „ Deus immortalis, Angelorum & hominum rector, tu harum ancillarum „ tuarum petimus sis perennis custos, & quas hactenus sub mea custodia serva- „ sti, amodo & usque in finem custos Israel qui non dormitas, custodire di- „ gnare. Ecce ego ad te venio quem amavi, ad te propero quem desideravi, „ ad te sitio pervenire quem semper ardentissimo amore dilexi. In te confido, „ non erubescam : in te spero, non confundar. Tu meum suscipe spiritum in „ pace sempiterna, ne adversum me prævaleant inimici jacula. Sed & hoc pre- „ cor, Rex æterne, ut quicumqne mei memoriam in terris habuerint, paeis „ & salutis commoda de cœlo largiri eis digneris. Quo dicto, quia jam remunerationis hora instabat, paullulum conticuit. Interim cunctis qui adstabant psallentibus, & Sanctorum nomina *a* seriatim subnectentibus, illa vir- „ tute qua valuit, voces psallentium interrupit dicens : Silete Fratres mei, „ silete. Numquid non conspicitis quantæ jucunditatis processio advenit? „ Certe quorum Invocatis nomina, adest Sanctorum multitudo copio- „ sa. Cumque in hoc quod videbat, mentis sitientis obtutus figeret, sancta illa anima carne soluta est. Transivit autem gloriosa Virgo qnarto Iduum Februariarum, die Dominica *b*, aurora incipiente, eadem videlicet hora, qua Christus ab inferis victor resurrexit. O vere sancta & venerabilis Virgo, in cujus sacro transitu Angelorum adest multitudo, Martyrum purpurata processio, Virginum quoque ut lilium candidata concio : quibus sociata Virgo eximia, exsultat & lætatur in sæculorum sæcula!

Moritur die Dominica.

Sepulta miraculis clarescit.

20. Sepulta vero est in B. Petri Principis Apostolorum Basilica, ubi pet plurima annorum requievit eurricula. Quo in loco quanta miraeulorum prodigia meritis excellentissimæ Virginis post ejus gloriosum transitum Fidelibus ostendere dignatus sit Dominus, nostris reor non posse expleri sermonibus. Nam ibidem ex obsessis corporibus dæmonia fugantur, cœci illuminantur, manus informes reformantur, claudis gressus redditur, vis omnium febrium pellitur, infirmitatum genera multa curantur. Adsit nobis Virgo eximia sui memoriam celebrantibus, impetret delictorum veniam sibi famulantibus, & post hujus vitæ terminum suis sacris precibus nos ad Sanctorum perducat consortium, Amen.

ALIA

a Ergo tum temporis mos erat, ut Litaniæ Sanctorum pro iis qui in extremo agone positi erant, recitarentur : id etiam in alia Vita expressum.

b Dies Dominica incidit in 4. Idus Februarias annis 681. 687. 898 704. Monasteriolensium Austrebertinarum monumentis stamus, quæ Patronæ suæ obitum consignant anno 703. secundum veterem calculum, 704. secundum novum.

AN.CHR. 704 10.Febr.

ALIA VITA

Auctore anonymo perantiquo & fere æquali

Ex MS. Cod. Compendiensis Monasterii.

Austraberta Tarvennica.

1. AUSTRABERTA igitur priusquam nasceretur nota, & antequam exiret de ventre dilecta, Tervanensi Galliarum opido orta fuit, parentibus etiam non infimis generata. Sed ita a prima nativitatis infantia ætas in ea simul & religio erescere cœperat, ut dubium non esset, quod ante ortum suæ nativitatis eam Dominus elegisset. Jam cum esset infra decennium, itam eam Spiritus-sanctus repleverat, ut mens ejus aut circa Ecclesias, aut circa Monasteria anhelaret. Meditabatur jam tunc in ætate rudis infantiæ, quod postea devote implevit.

Velum sibi imponi videt in fonte.

2. Quadam vero die cum vultum speciei suæ more infantium super aquas cosiderare studuisset, ecce repente apparuit ei quoddam velamen capiti ejus desuper impositum: quod signum apud eam intantum valuit, ut ex illo jam die hoc æstuaret desiderio. Et quamquam parentes ejus mortali viro eam tradere cogitarent, illa jam immortali cupiens adhærere, sibimetipsi, licet conscia tantum cum lachrymis semper in oratione deposcebat, ut quod ei Dominus in umbra dignatus fuerat ostendere, in veritate compleret. Nec enim jam extunc passa est ab hac intentione quiescere, donec quod oculis perspexerat, mente conciperet, gratiaque operante divina, opere adimpleret *a*.

Aquis incedit.

3. Procedente igitur tempore cum parentes ipsius qui felicibus ejus actibus invidebant, arrhabone pro amore sæculi recepto, tempus præfinitum & diem statuissent nuptiarum illa in angustiis posita cogitare cœpit quid ageret: mœsta vero furtivum iter arripuit germano secum fratre licet parvulo adsumto. Cumque pergerent simul, interrogata ab eo quo tenderet, respondit se ad villam quæ proxima erat ituram. Venientes igitur ad flumen quod dicitur Quantia, *&c. ut in alia num. 7.*

4. Vir autem Dei cum cognovisset parentes ejus sub hac re fore turbatos, secum Dei famula adsumta consolandi eos gratia visitavit, *&c. ut in alia nu. 8.*

Portense Monasterium petit.

5. Est enim ipsum Monasterium, super flumen quod dicitur Sumina constructum, nominatur autem PORTUS; ibique erat spiritualis Mater nomine BURGOFLEDIS: cui cum indicassent omnia quæ gesta erant, gavisa valde suscepit eam in filiam, ceterisque Sororibus aggregavit. Beata quoque Dei famula ovile Christi ingressa, ovibus sanctis adjuncta, sancta est ovis effecta. Primam quidem in se virtutem humilitatis pro fundamento inseruit, & non solum spirituali Matri, sed etiam cunctis Sororibus ut ancilla obediens exstitit, omnibus se subdidit, obsequium cunctis reddebat ut debitum famulatum, inferiorem se clamitans, viliorem se judicans, deteriorem se ceteris fatebatur. Dum ergo vilior atque despectior in oculis suis fierer, eo magis gloriosior apud Deum, & apud homines honorabilior apparebat. Nam eligentibus cunctis consentiente Matre, licet invita, Præposita constituitur. Hoc facto cœpit magis humiliari, magisque de virtute in virtutem proficere: quæ qualis circa obedientiæ virtutem fuerit, subsequenti narrabimus sermone.

Clibanum expurgat illæsa.

6. In eodem namque Monasterio erat consuetudo, ut vicissim a Sororibus coquerentur panes. Cum autem hæc Christi famula die quadam in ordine vicis suæ hoc in opere laboraret, unam tantum adolescentulam quæ apud eam fuerat educata, secum habebat. Cumque clibanus fuisset igne succensus, *&c. ut in alia num.* 10.

A Filiberto evocatur in aliud Cœnobium.

7 Erat illis temporibus vir vitæ valde venerabilis FILIBERTUS nomine, qui rogatus a quodam viro potentissimo videlicet AMALBERTO KETELBUTRO, eo quod illo tempore ejus opera atque doctrina fides & religio exspectata & singularis ab omnibus habebatur, Monasterium quod in fundo proprio Amalbertus

a Hoc loco & num. 5. factum amplificat alius Auctor, qui proinde recentior videtur.

tus construxerat, filiamque parvulam nomine AUREAM cum aliis Deo sacratis Christo inibi servire devoverat, ad regendum suscepit: & licet vir Dei lectione frequenter instrueret, prædicatione sancta doceret; tamen quia necessitas exposcebat, ut talibus rudimentis ab eodem sexu regularis disciplinæ fixius inhæreret, auditam * jam famam famulæ Christi discipulæ Austrabertæ, nuntios ad eam mittere studuit, duos videlicet ex Monachis suis, ut ad hunc locum venire deberet. Dei autem famula licet jam multo tempore exæstuans desiderabat ejusdem viri institui disciplinis, tamen ut columna immobilis & firma, ignorans an forte Deo placeret, ire ad modicum recusavit. Reversis autem nuntiis, vir Dei ad Dei famulam festinavit. Tunc illæ omnes Dei ancillæ flentes & ejulantes in sublime voces levaverunt dicentes: Cur nos hodie, sancte Pater, decipis? cur nostro lumine ablato in tenebris nos derelinquis? Ad hæc ille respondens dicebat: Nolite, Filiæ, nolite ita dicere, vos enim in tenebris nullatenus remanebitis, quia luminaria mundi estis. Nolite ergo prohibere ex vestro lumine aliis impertire, sed potius præstolantibus charitatem impendite. Multa enim & alia his similia Dei famulo prædicante ei adquieverunt. Duabus namque ex ipsis Sororibus secum adhibitis perrexit cum homine Dei *a*.

AN. CHR. 704 10. Febr.

* pro audita fama

8. Jam vero adversus sanctam doctrinam ne ibidem convalesceret, quanta calliditate diabolus fuerit operatus, adjuvanto Domino differamus. Illa namque rigorem propositi sui fortiter tenens, quod ore ceteris prædicabat, hoc ipsa prius illis videntibus faciebat. Illæ autem velut equi indomiti necdum loro tacti, siquid Dei famula causa salutis faceret aut doceret, omnino vitabant contingere. Intantum enim prævaluit hostis antiqui astutia, ut magno odio eam habentes, etiam interficere molirentur. Sed cum Domino prohibente hoc facere, nequivissent, superveniente Amalberto prædicto, structo mendacio gravissime eam accusaverunt, *&c. ut in alia num.* 12.

Monacharum odium incurrit.

9. Igitur *b* inde progressa, venit ad quemdam locum qui dicitur PAULIACUS, certe tunc paucus & modicus, post futurum factus est magnus. Ancillarum namque Dei viginti quinque numero, quæ ei mente & corpore adhæserant, usque in diem vocationis earum, nec una quidem ex eis ab ea discessit. In quo videlicet loco præfatus Dei Pontifex Audomarus mirum in modum Monasterium ædificavit quod in honore vel nomine sanctæ Dei Genitricis MARIÆ dedicavit: sed & alias ibi Basilicas S. Petri & S. Martini construxit, domosque ad habitandum, sicut decet Sanctos, omnemque opportunitatem velociter præparavit.

Pauliacum se recipit.

10. Sancta ergo Austraberta bonitatem Dei circa se recognoscens, qualiter erepta est sicut passer de laqueo venantium, vel quomodo ei locus subito paratus fuerit, multarum animarum cura suscepta, qualem se quantamque præstiterit, proloqui lingua nec ulla valebit. Erat enim frequens in lectione, pernox in vigiliis & oratione, in jejuniis promta, in vestimentis vilissima, in tentationibus habebat confidentiam. Omnibus enim Quadragesimis, præter dies Dominicos, non nisi sexies * comedebat. Castigabat corpus & servituti subegerat, abnegans semetipsam, crucem suam tulerat, Dominum sequebatur, amabat cunctos, diligebatur a cunctis, in cunctis modesta, ac omnibus jocunda, cunctis hilaris apparebat. Si forte, ut adsolet, rixa orta fuisset, paucis sermonibus cunctorum animas mitigabat: si qnis ei se casu junxisset, numquam ei nisi punctus corde ab ea procul dubio recessisset. Nam omnes per circuitum habitantes ejus exemplum atque doctrinam sectantes, non solum filios ant filias Deo offerre statuerunt; verum multi ex eis conjuges proprias relinquentes, Monasteria expetierunt, sponsi sponsas abjecerunt, ipsæ quoque a quibus causa sanctitatis contemptæ sunt, contempserunt.

Virtutibus studet.

* in aliis ter.

Obedientiæ egregium dat exemplum.

11. Humilitatem vero quam semel adsumserat, nullatenus deseruit. Nam

a Et hic multa interponit alius Auctor num. 11. uti in fine Vitæ.

b Totus hic articulus deest in alia Vita, in qua Monasterium ab Amalberto constructum cum Pauliaco confunditur, & in Vita S. Filiberti.

AN CHR. 704. 10. Febr. cum ei moris esset, ut sicut bonus pastor super gregem Domini vigilaret, & die noctuque circuiens, ne quid cuique evenisset, respiceret; quadam die Matutinis expletis, cum Sorores fessis corporibus post laborem se lectulis collocassent, in ipso lucis crepusculo cum aurora terram perfunderet, & ipsa volens cognoscere an cunctæ quiescerent, gradiebatur leniter, inspiciens lectulos singularum, *&c. ut in priori Vita num.* 15.

12. Alio quoque tempore, dolor gravissimus cuidam Sorori accesserat, ita ut pars faciei unius altius intumescens, oculum pene absconderet, *&c. ut in alia num.* 16.

Sancta obit. 13. Nunc autem de ejus obitu, qualiter sancta anima illa carne soluta sit, breviter exsequamur. Cum autem omnipotens Deus qui est bonorum fidelis remunerator, a sæculi hujus caligine ad sempiternam lucem immensamque beatitudinem eam decrevisset vocare, febre correpta ægrotare cœpit. Superveniente itaque die Dominica, congregatis in unum Sororibus, adfuit ipsa sustentata manibus ceterarum; instruensque eas, & docens ea quæ sunt de regno Dei, multis ibidem lachrymis fusis, deosculatur singulas, pacem fecit cum omnibus: & valedicens Sororibus perrexit ad lectulum, ibique per aliquot dies vivens non cessavit mensuram tritici Christi famulis erogare: cum autem appropinquasset hora, ut jam suo itinere spiritus ad cœlos dirigeretur, Sacramentis Dominici Corporis perceptis, conveniunt omnes, ut pro ejus exitu more morientium decantarent. Cumque cœpissent attentius psallere, virtute qua poterat voces psallentium compescuit, & beatam semperque Virginem Dei Genitricem MARIAM invocare cœpit, & sanctum Petrum ceterosque Apostolos, & sanctos Martyres, sanctos quoque Confessores, sanctasque Virgines nominatim invitare: & ecce in ipsa vocatione nominum migravit ad Christum, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

INCIPIUNT MIRACULA

ejusdem post obitum.

Monacha lecto ejus irreverenter usa punitur. 1. CUMQUE post gloriosum ejus transitum, nonnullæ ex Sororibus lascivioris animi lectulo quo Beata obierat, meridianis horis ad quiescendum sæpius membra dare præsumerent, una quæ erat lascivior ceteris, persistens in hoc præsumtivo negotio, cœpit jam ipso ut proprio uti strato, ibique febre correpta ad extremum deducta est. Cumque per unum forte aut duos dies ipso in lectulo ægrotans ei ministraretur a quadam, fieretque ei semper deterius; tandem in se reversa, dixit adsistenti sibi: Scio, inquit, quod moritura sum in proximo, sed deprecor te ut me adhuc paululum respirantem in alium locum transferas, ne forte egrediente hinc anima mea sententiam damnationis excipiam pro eo quod cum essem peccatis obnoxia, Sanctæ Dei thorum meo præsumsi usui deputare. Cum vero præbentes ei adsensum, deportassent eam ad cellulam infirmarum, ipsa eadem hora sub celeritate convaluit & sana facta est.

Moribunda convalescit.

Ulcus sanatur. 2. Per idem fere tempus vulnus pessimum in faucibus cujusdam Sororis excreverat, ita ut putrescens intrinsecus gutture tumescente, neque cibum aut potum sumeret, somnumque præ nimio cruciatu non caperet. Sed etsi quid liquoris in os mitti a qualibet tentaretur, cum sanie profluente resiliebat: non enim quisdam ad eam præ magno fœtore accedere poterat. At vero cum ad sanctum illud sepulchrum delata fuisset, protinus obdormivit, apparuitque ei in somnis quædam in habitu virginali, deferens ei malum punicum, quod a B. Austraberta ei dicebat esse transmissum. Cumque accipiens comedisset, ecce evigilanti repletum est os dulcedine, quasi favum mellis. Surgens vero ex eo loco venit ad stratum suum, ibique paullulum requiescens, manum quamdam capiti ejus suppositam tactu blandissimo sentiebat, aperiensque oculos vidit vultum splendidum claritatis eximiæ coruscan-

rufcantem, atque in ipfo motu palpebrarum ablatum eft ab ea quod viderat.: ftatimque fibi cibum dari poftulans comedit, & fana facta eft. AN.CHR. 704

3. Veniente quoque anniverfario ejus depofitionis die, cum in ejus commemoratione ad laudandum Deum furrexiffent Sorores, dedita quædam fomno corporis furgere negligens, ceteris pfallentibus dormiebat; videbatnrque fibi quod B. Auftraberta cum tribus puellis præcedentibus, una cum lampade Dormitorium circuiret. Cumque ante ejus lectulum quæ hoc videbat inftituiffent, increpationis verba arripiens, ait: Cur, inquit, fomni torpore deprimeris? cur ceteris vigilantibus Deumque laudantibus, tu fraudaris tanto munere inerti fopore foluta? Et extendens percuffit eam in faciem, converfaque ad puellas quæ fecum erant, ait: Comprehendite eam, & extrahite foras. Evigilanfque in ipfo ictu percuffionis, furrexit a lectulo, cœpit concita currere, & ecce poft tergum quafi ftrepitus currentium, ufquequo in Ecclefiam, cum magno tremore intraffet: confitenfque quod perpeffa fuerat, de cetero fe promifit emendaturam: alapam tamen quam acceperat, per anni revolutionem fecum retinens flagellatur ab ea, donec veniens ad aliam feftivitatis diem, oratione facta folveret eam omnipotens Deus, & reftituta eft fanitati. 10 Febr. Soror divini Officii negligens percutitur.

4. Alio quoque tempore ejus memoriam recolentes cum Miffarum follemnia celebrarent, puella quædam *a* falvare volens animam fuam, fanctæ illi congregationi adhærere defiderabat. Sed cum multis modis in præterito tempore iftiufmodi caufam poftulanti ei omnis denegata fuiffet adeundi facultas; defperata jam ab homine hanc fe confequi gratiam poffe, de Dei potius mifericordia & orationibus Sanctæ illius confidens, in ipfa hora qua Dominus Deus Sabaoth Sanctus ter ab omnibus clamabatur, currens ad fanctum fepulcrum beatæ Dei famulæ manibus pallium apprehendit, dicens fe inde nullatenus receffuram, nifi projecta fuiffet invita, inquiens fi forte ejiceretur, animam fuam perituram fore; fanguinem tamen fuum exquirendum de manu ipfius, quicumque devotionem fuam ulterius impediffet. Mater vero earumdem ancillarum Dei quæ illis temporibus Monafterio præerat, valde indignans quod factum eft, juffit illam amoveri ex loco illo, atque cum dedecore expelli, dicens: Tu, inquit, cum fis ex Monafterii hujus nata famula, debeafque fervile opus exercere quodcumque tibi foris injungitur, aufa es hoc arbitrari, ut rapina corpori Sanctimonialium fociata, domina effici delecteris? Nocte igitur infecuta cum fe fopori dediffet, graviffima ei febris continuo acceffit, ita ut per totum noctis fpatium pervigil vexaretur. Mane autem facto, ingravefcente febre jubet adeffe Presbyterum fimul & omnes Sorores: indicat fe mori quidem, fed puellam illam pro qua fe pati dicebat, recipi in congregatione ab omnibus flagitabat. Illæ autem quia uno animo confpiraverant adverfus puellam illam ne recipi potuiffet, dubitantes adhuc hac de caufa ei ægritudinem accidiffe, confilium inierunt dicentes: Eamus primum ad corpus fanctæ Dei famulæ, ibique pro te preces fundamus votum voventes, fi forte mifereatur tui Dominus, ut ab hac infirmitate faneris, atque ut per temetipfam facias quod hortaris. Quod ita factum eft. Nam ftatim reliquit eam febris, & furgens a lectulo juffit adeffe puellam, ac recepit eam in filiam, ceterifque fecit Sororem: jam tum bene recordans quod ante male immemor exftiterat, quia Dominus perfonarum non eft acceptor, fed five fervus, five liber, in Chrifto unum fumus, & fub uno Domino militiam bajulamus. Puella quædam a Monafterio rejecta, Abbatiffa cœlitus punita, admittitur. Ex Reg. S. Bened. c. 4.

5. Quædam alia ex Sororibus graviffima infirmitate præventa, partem unam corporis, a renibus deorfum, ipfo congreffu * perdiderat, itaut immenfos dolores & cruciatos * per annos quinque pateretur. Nocte igitur quadam cum ad extremum perducta vix tenuem fpiritum palpitaret, facta eft vox in fomnis ad quamdam Sororem ut furgeret, tolleret- Moribunda convalefcit. * f. congreffu * f. cruciatus

a Andreas Sauffaius in Martyrologio ad 5. Id. Octob. ait puellam iftam fuiffe S. Julianam, Abbatiffam Benedictinam, de quibus fupra. Confentit Officium S. Julianæ a Sanctimonialibus Monfteriolenfibus legi folitum. In codice Compendienfi iftud deeft miraculum.

AN CHR. 704. 10. Febr.

que infirmam, deferretque eam ad Christi ancillæ corpus: & licet tertio commonita, tandem evigilans surrexit, & venit ad infirmam, indicavitque ei quod viderat. Respondente eadem, juxta finem prope esse, cum magno licet labore humeris impositam detulit eam ad locum, ibique deposita protinus obdormivit. Hæc autem haud procul stans exspectabat eventum rei, & ecce repente audivit sonitum quasi alarum columbæ volantis & residentis supra sanctum sepulcrum. Cumque paullulum substitisset, evigilavit infirma, nihil mali sentiens surrexit, & supra pedes consistens, gratias agens pro sanitate recepta, perrexit incolumis.

6. Eodem quoque tempore quædam ex ancillis, cui ungulæ mediam palmam infixæ, officium manus privaverant; cum venisset ex fide orare ad sepulcrum, mox invocato nomine beatæ Dei famulæ Austrabertæ sanitatem recepit.

Monachus mutus linguæ usum recipit.

7. Quidam ex Monachis molestia corporis superveniente carens officio linguæ, permansit mutus quatriduo, itaut nec vocem ullam ad loquendum potuisset emittere. Quinta itaque nocte qua erat elinguis, vidit in somnis beatam Dei famulam sibi dicentem: Mane, inquit, cum surrexeris vade orare, & Dominus tibi adjutor erit. Mane autem facto ivit mutus, rediit loquens; ivit tacendo, rediit prædicando, dicens: Benedictus Deus qui tanta & talia operatur per Austrabertam famulam suam.

Translatio.

8. Interea translatum est *a* sanctum corpus a loco quo prius fuerat positum, sed non sine miraculo. Sæpius enim revelaverat omnipotens Deus cuidam servo Dei ut inde sublevaretur, quoniam summitas lapidis illius tingebatur * in aquam: sed ita inventum est, sicut ei ab Angelo fuerat nuntiatum. Angelus enim nuntius dicitur, & nisi is bonus esset nullatenus veritatem nuntiasset.

* al. ungebatur

Alia miracula.

9. Posthæc autem cum ejus festivitas advenisset, mulier quædam contractis manibus, quam ob istiusmodi causam fides adduxerat ut ilico salvaretur; cum psalmis & canticis spiritualibus noctem ipsam pervigilem ducerent Sorores, circa medium ferme noctis tempus, reddita sunt ei officia manuum, & mane facto gratias agens Deo abiit incolumis.

10. Alia etenim Soror ex ipsis Dei famulabus oculorum lumine amisso per annos duodecim cœcitatis vinculo tenebatur: quæ orationum suarum instantia ante ipsum venerandum sepulcrum, depulsis tenebrarum caliginibus, visum recepit.

11. Quidam adolescens uno pede claudus, in ipsa ejusdem veneranda sollemnitate cum ibidem pernox in oratione vigilasset, summo diluculo aurora surgente gressum recepit, & ad propria remeavit. Illud etiam mirabile fuit, quod mulier quædam unius manus officio destituta, veniens ex longinquo, nocte ipsa qua annua ejus commemoratio celebranda erat, occurrere festinabat: sed hora tardiore præventa nullatenus ingredi potuit, eo quod essent omnes januæ forinsecus obseratæ. Cum igitur nocte ipsa in eodem loco ageret excubias, mane facto patentibus januis ingressa, anulum quod in debili manu gestaverat, pro munere deferebat: quæ beatæ Virginis oratione sanata, manu restituta, rediit ad propria.

12. Materfamilias quædam dives valde & nobilis, dudum Sanctæ Dei in amicitia juncta, a pestifero & insanabili morbo, ut ajunt, qui cancer a Medicis nominatur, percussa est, quæ per annos novem ejus pectoris mammillam dilanians, majorem jam partem consumserat. Cum autem dies sanctæ depositionis Virginis beatæ celebranda esset, veniens hæc cum devotione & fide prosternens se coram venerando sepulcro, multas ibidem lachrymas fundens, causa siquidem exigente doloris, oravit intente diutius. Altera autem die cum ad domum propriam fuisset reversa, putrefactæ hujus vulneris carnes radicitus evulsæ, profluente sanie ceciderunt, atque intra paucos dies restituta est sanitati.

13. Puer

a Hugone Rotomagensi Archiepiscopo annuente hæc Translatio seu elevatio facta est, ut Malbranco & Saussaio credimus, & quidem 14. Kalend. Novemb. qui dies hactenus Austrebertanis Monsteriolensibus festivus est. Lege acta S. Hugonis infra.

13. Puer quidam parvulus a dæmonio vexabatur : eumque delatus a patre, ante corpus beatæ Dei famulæ fuisset projectus, statim fugato dæmone, sanitatem recepit. AN.CHR. 704 10. Febr.

14. Adolescentula quædam, & ipsa habens dæmonium, vociferans atque discerpens nocte & die, nulla ei requies erat; sed & parentes ejus inquietudinem ipsius ferre non poterant. Cumque ad sanctam hanc sepulturam a matre fuisset adducta, dæmon expulsus est, & reduxit eam mater incolumem. Plura etenim omisimus, ne legentibus adferrent tædium, seriesque verborum insetret fastidium. Hæc quoque sufficiant pauca de pluribus, innumeris & immensis, quæ per sanctam suam famulam operatus est omnipotens Dominus, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus per infinita sæcula sæculorum, Amen.

FRAGMENTA SELECTA

Ex aliis miraculis relatis apud Bollandum.

1. INTEREA Dominus noster famulæ suæ Austrebertæ merita longe lateque declarans, ubicumque ad ejus titulum Basilicæ dicantur seu Oratoria, virtutum non desinit exhibere suffragia. In pago Cenomannensi a Fidelibus constat constructa Ecclesia, schemate quidem exigua, sed signorum decore perspicua. Tres namque in vicino commanentes feminæ diverso laborabant incommodo. Nam una earum cæcitate multata, altera pedibus contracta, tertia vero erat diutùrno languore confecta : quæ pariter B. Austrebertæ votum facientes, ad ejus quam diximus ædiculam candelas miserunt, statimque solita Dei clementia sospitatem receperunt. Deinde pari devotione Pauliacum properantes, ad ejus tumulum gratiarum ac laudis vota omnipotenti Domino solverunt. Miracula apud Cenomannos.

2. Cum per immanissimam barbaricæ crudelitatis feritatem Regnum Galliæ atque Germaniæ olim circumquaque miseranda vastaretur depopulatione, occidentalis pars Franciæ acrioris vim furoris continua frequentatione præ ceteris regionibus pertulit. Adeo, inquam, Gentilium in populo prævaluit perversitas, ut penitus peremtis effugatisque cohabitantium turmis, dirutis solotenus Cœnobiorum ædificiis, gloriosiorum Sanctorum pignoribus alio velut in exsilium lugenda nimis translatione ablatis, etiam cum illorum absentia funditus inibi videretur deleri memoria. Multo post tempore, tantæ grassationis diluvio aliquantulum retracto, placuit divinæ propitiationi iterum occiduæ regioni redivivo jubare catholicæ Religionis lumen oriri : ut ubi hactenus noscebantur esse ferarum pascua, Christicolarum jam viderentur ædificari habitacula. Quamvis enim adhuc esset exiguus regressorum numerus, tamen sicubi ab eis Templorum invenirentur vestigia, ilico pro posse sui reædificabatur Ecclesia. Contigit ergo iisdem temporibus ab incolis fidelibus in Pauliaco, quod ruina teste ante patriæ eversionem famosissimum Cœnobium noscebatur, conditam fore Ecclesiolam in loco quo gloriosa Austreberta carneis membris soluta est : sed jugi provinciæ excidio radicitus evulsum undique Deo famulantium videbatur obsequium; & ne cujuslibet sollemnitatis celebraretur memoria, gentilis concursionis abstulerat instantia. At ubi humanum ad tempus defuit obsequium, gratiori frequentatione imminebat divinum. Nocte igitur quadam in loco supradicto, viro cuidam fidelissimo, necnon & duabus probatissimæ vitæ mulieribus, quarum una Sanctimonialis fuerat, licet diversis habitassent mansiunculis, vox una tamen omnibus facta est communis : Quid somno depressi jacetis? nonne venerandæ vestræ Patronæ Austrebertæ virginis festivitatem adesse cognoscitis ? surgite & ad Ecclesiam festinate. Tanti illi ignari negotii celeriter surgunt, ad Ecclesiam concurrunt, magna cum devotione matutinis laudibus adstantium voces intus audiunt, simulque ange- Normannis sævientibus, Destructo Pauliacensi Cœnobio, Neglectus Sanctæ cultus, Cœlitus excitatur.

AN CHR. 704

angelica conclamatione nocte eadem festivitatem supradictæ Virginis in cœlis coli intelligunt.

10. Febr.

3. Cuidam boni testimonii viro miræ claritatis ac decoris persona per visum apparens, duxit eum in Ecclesiam sanctæ virginis Austrebertæ Pauliaci sitam, olim a paganis pene dirutam: ostendensque ei locum quo primitus sancta Virgo tumulata fuerat, imperavit ut intimaret Presbytero ejusdem Ecclesiæ, quatenus eumdem locum ne a plebe concluderetur includeret. Cumque bis admonitus minime paruisset, tertio veniens eum in faciem percussit, minans quousque imperata complesset, illum minime curandum; Presbyterum vero nisi obediret, deterius passurum. Qui evigilans, quæ audierat Presbytero retulit, ad probationem suæ narrationis qua percussus fuerat, tumidam faciem ostendens. Ilico autem ut Presbyter jussa complevit, prædictus vir sospitatem recepit.

Furtum sacrilegum punitum.

4. Quidam vir illustris Goscelinus nomine, transmarinis degens in partibus, B. Austrebertæ fui ruris decimam dedit, atque in signum donationis duos ex ære urceos quos vulgo Bachinos vocamus, ejus Ecclesiæ ministris transmisit. Quæ Fratres quidam nostri *a* Monasterii illuc pro quibusdam utilitatibus directi gratanter susceperunt expletisque pro quibus ierant, ad propria reverti cupientes, cum suis ad mare properarunt, Deoque favente, prospero navigii cursu ad portum *Dieppe* applicuerunt. Egressi autem ad terram, cuncta quæ secum detulerant, integra reperiunt, præter illa quæ diximus vascula a nautis furtim subrepta. Cum ergo ea minime reperirent, tristes admodum: Sancta Austreberta, inquiunt, de oblatione sua inique distracta celerem expectat ultionem. Quod & factum est. Altera namque die cum prædicti nautæ multis cum navibus quæ in portu erant, ad propria reverti conarentur, repentino turbine repulsa navis ad litus revocatur, & per aliquot dies egredi nullo modo valens, invita retinetur. Tandem cur hoc fieret advertentes & sui sceleris pœnitentes, cuidam Monacho S. Trinitatis *b* qui in vicino erat, vascula humiliter reddunt, moxque cum gaudio prospere ad propria revertuntur.

Fons salubris S. Austrebertæ.

5. Quidam adolescens gravissimo corporis incommodo detentus, ex beatissimæ Austrebertæ virginis fonte, de quo multi sanantur, dari sibi eum fide petiit. Cui cum de alio sub ejus nomine præbuissent, protinus animadvertit, & sprevit, nisi quod petierat consequeretur, se minime sanandum dixit. Tandem illius improbitate victi, ad fontem licet itinere diei unius sepositum mittunt, & inde quod cupierat ægro offerunt. Quo hausto extemplo convaluit, surrexit, Deo sanctæque Virgini grates reddidit.

MONITUM.

Magna pars Reliquiarum S. Austrebertæ adservatur in Virginum Benedictinarum Parthenone Austrebertino, quod muris Monsterioli oppidi inclusum est; pars Audomaropoli in Ecclesia cathedrali. Id quam ob rem quave ratione contigerit, paucis accipe. Nortmannis Galliam, præcipue loca Ligeri & Sequanæ fluviis circumfusa, vastantibus, Pauliacenses Virgines in Marconnense Monasterium sese recepisse feruntur. Istud Monasterium in paterno S. Austrebertæ castro, Marconnu ** dicto, ab ipsa (ut ajunt) Austreberta post parentis utriusque mortem constructum fuerat ad Quantiam fluvium, paullo infra Hesdinum * oppidum hodiernum. At cum nec ibi tutæ essent Sanctimoniales ab incursibus Nortmannorum, ad Monsteriolum oppidum munitissimum confugerunt: ubi destructo a Nortmannis utroque Parthenone, Pauliacensi & Marconnensi, sedem fixerunt, eoque loci circiter annum millesimum erexerunt Cœnobium S. Austrebertæ nuncupatum, cujus partem Reliquiarum possident, partem Audomaropolitana Ecclesia, in qua corpus sanctæ Virginis sæviente Nortmannorum procella servatum est. Et quidem Monsteriolenses Virgines Patronæ suæ Reliquias in theca argentea affabre elaborata, cranii partem in scrinio ex argento deaurato; Audomaropolitani vero Canonici portionem suam in feretro argenteo aræ majori imposito venerantur.*

* Marconne

* Hesdin

VITA

a Fortean Monasterii S. Catharinæ de monte prope Rotomagum, cui Monasterio subjectus est Prioratus Pauliacensis ab anno 1060. Postea istic degebant quatuor Monachi e prædicto Monasterio transmissi.

b Nempe de Monasterio prænotato, quod S. Trinitati & S. Catharinæ nuncupatum erat.

VITA S. BERTULFI ABBATIS RENTICÆ IN FLANDRIA,

AN.CHR. 705
5. Februar.

Auctore Monacho Blandiniensi, qui vixit sæculo XI.

Ex MS. Codd. Surio & Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Hujus Vitæ Scriptor, Monachus Blandiniensis ad Gandavum, istud opus aggressus est jussu* FOLCARDI *Abbatis in Prologo memorati, qui Blandiniense Cœnobium perillustre Ordinis S. P. Benedicti rexit ab anno 1070. ad 1088., quo etiam auctore facta est postrema Reliquiarum S. Bertulfi Translatio, cui hic Auctor interfuit.*

2. *Bertulfus Renticæ Abbatem fuisse colligimus ex num. 19. Est autem Rentica opidum, vulgo* Renty, *Morinis quondam, modo Atrabatibus attributum, ad fontes Ennenonis seu Agnionis fluvioli, quem* Aa *vulgus appellat. Prope Renticam erat Bertulfi Cœnobium S. Dionysio dicatum, modo exilis Prioratus. In plerisque Belgii Martyrologiis MSS. memoria* S. Bertulfi Confessoris & Monachi *celebratur* Nonis Februarii.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. QUONIAM quidem omnis qui membra cujuscumque honorat, totum hoc cujus membra sunt honorat; membra vero Christi omnes sunt Sancti: ergo & qui Sanctos honorant, Christum laudare & honorare probantur. Non tamen Christus in Sanctis suis, neque Sancti in Christo laudari egent: sed qui eos hic laudant, egent utique ut laudent. Ecce inter reliqua membra Christi BERTULFUM egregium corporis Christi membrum in medium adsumo: quem tanto minus laudare sufficio, quanto amplius & ingenio & vita sordesco. Sed quod minus sufficio, Sancti hujus supplebit intercessio: & qui dedit velle, dabit, credo, & posse. Cujus Vitam, veteri olim stilo descriptam, ut novo scribendi percurrerem studio, domini Abbatis nostri FOLCARDI obtinuit jussio, cui petenti fas non erat quidquam negare: quia speciali Sanctum hunc adeo devotione amplectitur, ut cum omnibus Sanctis specialem hunc pro omnibus Fidelibus defunctis habeat intercessorem, quem ad eorumdem Fidelium defunctorum memoriam, & corpore & intercessione fecit esse præsentem. Sed hoc solum miror, quod humiliter a me ignavo exigere voluit, quod ipse sancto viro efficaciter exhibere valuit: præsertim cum sim incircumcisus corde & labiis, ille autem disciplinis non mediocriter instructus Ecclesiasticis. Cujus præclara ad Sanctum devotio quia humilitate ornabatur, quod devote humilis sancto viro exhibere valuit, humiliter devotus ab alio, licet sciolo, petere non horruit. Quid ergo? jubenti auctoritate, & petenti humilitate, non quantum debeo, sed quantum habeo, Patri præsto, salva virorum illustrium majestate, qui ad hoc opus ingenio & doctrina longe me præcellunt. Sed si quid mens nostra dictando, vel manus scribendo erraverint, ejus erit & apud sanctissimum Bertulfum excusare, qui me non timuit ad hoc scribendi studium applicare. Et notandum, ex multis pauca sancti viri gesta me esse scripturum, quia temporum vetustas plura oblivioni, pauca memoriæ dedit. Sed fideli pauca multum sufficiunt: infideli autem nec multa parum satisfaciunt. Prudens igitur lector materiem magis penset quam stilum, rationem magis quam scriptorem: quia vinum plumbi fistula haustum sæpe placet: bonique nuntii bajulus non quis, sed quid adferat, inquiritur.

Auctor S. Bertulfi Vitam expolit jussu Folcardi.

INCIPIT VITA.

AN CHR. 705 — 5. Februar. — Bertulfus Alamannus. — * al. gloriam.

2. Cum sub glorioso Rege SIGEBERTO *a* Ecclesia Christi pacem simul & gratiam * meruit, beatissimus Confessor Bertulfus ortum nativitatis suæ patria Alemannia habuit: parentibus quidem honeste mediocribus, sed gentilibus. Neque enim adhuc Alemanniam fides Christi respexerat, quamquam in ea hic futurus Ecclesiæ filius carnis tunc progenitores habuerit.

Cujus uterque parens paganis ritibus horrens,
Sicut spina rosam, Sanctum sic edidit istum.

Neque parum gloriæ huic sancto viro fore dixerim, quod similem cum sanctissimo illo Martino ortum sortitus fuerit. Sicut enim ille, sic iste gentilibus parentibus processit; ille quidem Pannoniæ, hic finibus Alemanniæ.

Parentes gentiles deserit.

3. Cumque adolescentiæ ingressus iter, primævæ ætatis excederet annos, naturali tantum lege edoctus, in via mandatorum Domini cœpit ire, & inter eos qui nil norunt nisi barbarum frendere, dextrum justitiæ iter conatus est arripere. Sed quia non facile habuit quod conatus est, (inter iniquos enim arduum, immo difficile fuit æquitatis jura tenere, præsertim cum ad fidem Christi indigenas illos nec ratio, nec persuasio posset illicere) maluit patria parentibusque destitui, quam consortio pravorum sordibusque gentilium pollui. Exivit ergo hic novus Abraham de terra & cognatione sua, & venit in terram & cognationem non suam. Nam arrepto itinere versus Occidentem, tandem in partes Galliarum devenit, eoque ubi Tarvennensium fines Oceanus terminat, mansionem accepit.

Venit in pagum Tarvennensem.

Ubi Wambertus Comes Monasteris & Ecclesias construebat. — * al. Hemburgis.

4. Erat tunc temporis in præfata regione quidam WAMBERTUS non infimus Comitum, cui cum divitiis par erat meritum. Huic paris conditionis conjux adhæsit, cujus ingenuitatem religio sancta & immaculata adornavit, nomine HOMBURGA *. Utrisque ergo illorum cum ingenuitate sancta religio, & cum religione irreprehensibilis erat operum exhibitio. Nec defuere in argumentum religionis eorum plura virtutum opera, inter quæ illud præclare emicuit, multarum per eos constructio Ecclesiarum. Nam ex facultatibus propriis in proprii juris prædio construxere Cœnobium operosa manu elaboratum, non minus a magnis Cœnobiis pollens, quod honori & nomini Dionysii Martyris titulari fecerunt. Adjecerunt etiam tres alias Ecclesias fundare, easque non parva devotione Sanctis titulare, unam Principi Apostolorum, aliam beatissimo Martino, tertiam æque S. Vedasto. Quas, ut dictum est, tam ex sumtibus propriis, quam in propril juris prædio, nuncupato Rentica, constructas venerantur omnes & colunt, præcipue qui * Ennenonem fluvium bibunt, cujus ripæ prædicta possessio contigua adjacet.

* al. Ennenam, & Agnonem vulgo Aa.

Hic baptizatus Bertulfus.

5. In hac namque quam dixi regione adeo Fides Christi concordabat cum religione, ut facile esset eis qui quærunt Christum, illic eum invenire. Quo cum beatus Bertulfus pervenisset, eumdem peregrinationis suæ locum patriam credidit: quia ibi Fidem Christi, qua nihil unquam jucundius habuit, invenit, & secundum illud Psalmistæ, cantabiles illi erant justificationes Domini in loco peregrinatinnis suæ. Et ut choris Fidelium posset adjungi, humiliter se petiit Sacramento Baptismatis insigniri. Consecutusque Baptismatis Sacramentum, Spiritus-sancti factus est templum, & inter illius Patriæ indigenas cœpit jam esse non hospes & advena, sed civis Sanctorum & domesticus Dei. Nec satis fuit jam conjurato in Christi Sacramenta tironi Baptismatis gratiam suscepisse, sed ut Clericatus signaculo artius jungeretur Ecclesiæ, & votis optavit, & precibus exoravit: quodque devote expetiit, efficaciter impetravit. Sicque Fidelium choris admistus, ibat de virtute in virtutem, visurus Deum deorum in Sion.

Ps. 118.54.

Fit Clericus.

6. Cum-

---

a Nempe Sigeberto secundo Dagoberti Regis filio, qui Austriam rexit ab anno 632, ad annum circa 601.

CIRCA AN. 705 5. Febr.

Vvamberti obfequio fe adjungit.

6. Cumque fama viri clariffimi Wamberti conjugifque ejus peterebuiffet, &, ut facile viris clariffimis eft, fuarum odore virtutum complures attraxiffet; cor hujus famuli Dei Spiritus-fanctus præveniens tetigit, & in amorem tanti viri conjugifque ejus penetrabiliter accendit. Nec defiderii fui fatiem diftulit, donec fe eorum præfentiæ obtulit, non modico exfultans tripudio, quod tandem poft longum peregrinationis fuæ fudorem, unius veri Dei cultores repeririffet, quos repeririffe tam carum quam rarum habebat. Unde & ab eis ficut fine detrimento fuo feparari fe non poffe putabat, ita ipfis infeparabiliter adhærere fuum lucrum fciebat. Lucrum dico fuum, quod ex fpiritalibus magis, quam ex temporalibus divitiis conflare voluit. Horum itaque non erubuit fe fubdere dominio, quos Chrifti cernebat inhærere fervitio, eratque fubditus illis, ferviens ut antiquus ille Jofeph abfque omni dolo.

Oeconomus factus rem domini auget.

7. Nec latuit illuftriffimum patremfamilias Wambertum conjugemque ejus tanti viri probitas, & affidua circa rem fuam familiarem fagacitas. Unde ut intus forifque domus eorum tota cuftodiæ illius cederet, communi confilio decrevere. Securus enim erat uterque rerum fuarum fub cuftodia tam fidelis œconomi. Ideoque commiffis ei omnibus quæ fui juris erant, fecundo ipfum a fe gradu in omni domo fua præficiebant. Adeptus denique fidelis difpenfator & prudens totius rei familiaris curam, ne credita fibi domini fui minueretur, fed incrementis in dies augeretur fubftantia, fagaci elaborabat induftria. Cujus labori & voluntati pietas divina favens, id præftitit, ut ad nutum fidelis œconomi res familiaris paffim augeretur. Unde factum eft, ut Dominicis fe dignum efficeret promiffis, quibus remuneranda eft fervi fidelis diligentia & probitas: *Euge*, inquit, *ferve bone & fidelis, quia fuper pauca fuifti fidelis, fupra multa te conftituam*. Quæ promiffio dum viro Dei tam temporaliter quam fpiritaliter competeret, & hic temporalem, & in futura vita fempiternam meruit remunerationem. Matth. 25. 21.

Ob frequentes eleemofynas,

8. Nam ut temporali domino fuo cum terrenis commodis provideret etiam cæleftia, pietatis in pauperes Chrifti effecit inftantia. Infiftebat enim clam eleemofynis clandeftinis, Deum votis & precibus interpellans affiduis, ut hac liberaliffima in domefticos fidei compaffione rem domino fuo duplicaret & gratiam. Quod & factum eft. Gnaviter ille dabat, fed res data non deficiebat. Opes dum erogantur, augmentantur: tantoque amplius incrementum fumfere, quanto eas manus tribuentis in pauperes benignius difperfit. Quo in facto oon folum fibi, fed & temporali domino fuo hic famulus fidelis confuluit: ut videlicet his perituris permanfuras in fæcula divitias compenfaret, eafque large erogando largius augmentaret. Proinde non ad oculum ferviens, ad nutum domini fui omni fubjectione pendebat, cui fubjici egregium atque infigne habebat: dilectioni eorum timorem, timori dilectionem conjungens, idque fecundum primi Paftoris fententiam, dicentis: *Servi fubditi eftote in omni timore dominis*. Sicque res eo proceffit, ut fidelis famuli fui obfequium fideli æque domino magnum prærogaret beneficium, opibus non folum domi forifque multiplicatis, fed & in cælo, ubi fures non effodiunt, neque tinea demolitur, repofitis. 1. Pet. 2. 18.

ab æmulis apud herum accufatus prodigalitatis,

9. Pro his namque operibus juftitiæ adverfus militem Chrifti bella non defuere. Nam hoftis humani generis per quofdam fatellites nequitiæ fuæ evomuit in Sanctum Dei virus invidiæ fuæ, ut forte per hæc vafa fuæ iniquitatis compefceret famulum Dei a folito opere probitatis. Et invidiæ ftimulis quofdam invidorum adeo accendit, ut illuftrem virum Wambertum adirent, famulumque Dei fideliffimum Bertulfum fraudis & criminis hifce verbis infimularent: Confidera, inquiunt, prudentiffime virorum, quæ tui juris funt: confidera, quam prodige per advenam illum depereant: animadverte etiam, quid cui commiferis, quanta habueris, quanta amiferis. His derogantium verbis venerabilis vir Wambertus aures tantum, non fidem accommodabat. Fidelem enim dominum de fideli famulo quidquam

CIRCA AN. 705 5. Febr. finistrum suspicari non decebat: præsertim cum multis experimentis didicerit, quod fidelissimus idem ipse qui accusabatur, fuisset semper.

10. Sed cum sæpius illi principi detractionis verba replicarentur, eo res perducta est, ut loquentibus pro servo Christi miraculis, omnis iniquitas accusantium oppilaret os suum. Quod qualiter acciderit, ad describendum stilum vertere non pigebit. Nam quadam die cum sol flammivomus ponti remearet ad umbras, contigit famulum Dei Bertulfum præ foribus temporalis domini sui viam captasse, ac in veste qua circumamiciebatur, panem cum caseo, & in vase figuli opere composito, vinum gestare, ut eleemosynis clandestinis pauperum prospiceret refrigeriis. Quo viso, invidi quasi opportunam accusationis occasionem nacti, illustrem Wambertum qui tunc forte præ foribus stabat, adeunt, accusationis in virum Dei quasi quædam argumenta hisce verbis prætendunt: Saltem, inquiunt, nunc, illustrissime virorum, oculata fide experiri licet, quod plus veri miousque falsi noster sermo de hoc advena ad te pertulerit, cujus dispensatio prodiga est, non larga, & in detrimento rei familiaris minus sollicita. Ecce enim in argumentum verbi quod tibi diximus, ipsum nunc res tuas non sine fraude gestantem ostendimus. At ille sicut simplices facile suaderi solent, benigno ut erat animo, accito ad se fideli simplicique Bertulfo: Quid, inquit, tuo gestas in gremio? At ille ne de bene factis quæ clam fecit velut fraudis notaretur: In vase, inquit, hoc fictili aquam habeo, quam assulis veste hac adstrictis eo calefactum. Cui suus sic responsum reddidit heros: Verbis quidem tuis fidem accommodo: sed quia te in domo mea inter primos primum vilissimas gestare res admiror, id quod verbis adseris, oculis experiri volo. Quæ igitur clam gessit, palam videntibus exposuit, & secundum viri Dei sententiam, oculis videntium ea quæ dixerat apparuere. Sicque natura rerum mirabiliter mutata, & virum Dei ostendit verum dixisse, & de eodem æmulos ipsius falsa adseruisse. Unde vir illustris Wambertus eum in omni domo sua fidelissimum, illos vero mendaces esse certioribus jam didicit argumentis.

miracula defenditur.

11. Sæpe memoratus deinde paterfamilias conjunxque ejus venerabilis dum de virtute in virtutem proficerent, exemploque fidelis famuli in dies crescerent, subeundæ etiam pro Christo peregrinationis desiderio accenduntur. Et primum urbem maximam, apostolicis nobilem pignoribus, Romam visere animo concipiunt, opereque efficaciter perficiunt. Porro de fideli famulo Bertulfo usqueadeo bene confidunt, ut nihil intus forisque suarum rerum relinquerent, quod non illius fidei atque prudentiæ crederent: Nec facile dictu est, quam fideliter, quam prudenter rebus domi forisque sibi creditis præcaverit. Sicque iter quod Romam tendit arripiunt, demumque ad limina Apostolorum Petri & Pauli pervenerunt, ubi corpus humi, mentem cælo dedere, & inter lacrymas ac oscula, anhela trahunt suspiria: & apertis thesauris suis, sacrosancta loca non modicis honorant obsequiis, & ditant donariis. Qui apostolica benedictione insigniti, expletisque pro quibus advenerant, ad propria jam læti reditum maturant.

Dominis Romam profectis familiam curat.

12. Cumque divæ memoriæ Wambertum, comitesque suos labor itineris jam confecti fatigasset, nec quisquam inter eos sub intempesta nocte custos equis posset sufficere, eaque causa commilitones singulos sollicitudo non modica teneret; suo suggessere domino, ut se adeo fatigatos, ab excubiis, nocturnis relaxaret, equisque vigiles minus lassos adhiberet. Quorum sollicitudini Bertulfus, sanctissimæ charitatis filius, mox condescendit, eisque in aures viri illustris hæc verba respondit: Ad domini mei imperium vigil sub hac nocte præbebo obsequium, equosque integro numero ad lucem usque ducam in pascua, integro æque numero mane eos reducturus. Quid multa? promissis effectum dedit, animalia ad pascua ejecit, totamque sub divo noctem pervigil transegit. Et ecce ab improviso apertis cataractis suis cælum pluvias dedit multo largiores, quam quas humus absorbere posset.

Equos noctu custodit,

Pror-

Prorsus cornipedes pluviis hinc inde madentes,
Accipiunt tristem membris torpentibus imbrem:
Diriguere metu, gelidus pavor occupat artus.

CIRCA AN. 705 5. Febr.

Sed miles Christi spe & fide animatus, nec in loco quidem se patitur moveri: quia de supernis sperabat umbraculum in securitatem & absconsionem a turbine & a pluvia. Nec spes fefellit Sanctum, quia non sine miraculorum gloria, divina est gratia protectus.

molta imbre cadente

13. Nam, ut diximus, sanctus vir nec loco voluit cedere, cum commilitones ejus qui simul tunc in pascuis erant, non solum loco cessere, sed domum quantocius tempestate impulsi remearunt. Sed vir illustris Wambertus de fideli famulo sollicitus, dum sodales ejus a pascuis revertisse, ipsum vero deesse conspiceret; unum ex officio ad eumdem sub divo adhuc manentem destinavit, & ut domum rediret, iterum iterumque monens imperavit. Cucurrit puer ad imperium domini sui, pervenitque in præsentiam commilitonis sui. Ubi erat cernere in glorificatione Sancti, gloriam Dei, & inauditum sæculis prodigium miraculi. Nam ignea fax coram ipso a summo cæli ad terras usque pertingens fulsit, tenebrasque hinc inde fugavit, viroque Dei sedenti atque in quodam libro ad legendum intento lumen non modicum ministravit. Miræ etiam magnitudinis aquila caput ipsius obumbrando circumvolitabat, pluviæque incommodum alis expansis ab eo fugabat. Sicque duplici miraculo duplex a Sancto Dei incommodum, scilicet tenebrarum ac pluviarum, repellebatur, dum hinc lumine facis ardentis tenebræ, hinc aquila circumvolitante imbrium ab eo tempestas arcebatur. Nec immerito. Quia enim eum duplex armaverat virtus, charitatis scilicet & obedientiæ; charitatis quidem, quæ commilitones itinere fatigatos a labore laxabat labore suo; obedientiæ, qua & in adversis domini sui paruit imperio: ideo & duplici miraculorum gloria, divina ipsum glorificavit gratia. Neque dubium est, in illa luminis aquilæque ostensione Angelorum adfuisse præsentiam, quorum ministerio tempestatis molestiam declinavit.

nequaquam perfunditur, face illustrante, & aquila protegente.

14. Prædictus igitur puer familiaris, visa erga Dei famulum luminis ac aquilæ ministerio, maturato reditu, domino quod viderat retulit suo. Quibus auditis, nec mora, nec requie retrahitur, donec ad locum usque, ubi famulus Dei manebat, pervehitur: non solum novitate miraculi quod a puero suo audierat, sed etiam commiseratione in dilectum sibi Bertulfum illectus. Ubi perveniens miraculum, quod prius auribus acceperat, oculis etiam contemplatus est, tanto amplius stupet, quanto manifestius coram ipse intuitus est: moxque remota potestate dominii sui, prosternitur pedibus famuli sui, sese reum nocturnæ ipsius afflictionis humili verborum atque gemituum fatetur attestatione. Inde preces replicat, veniam veluti reus orat: quia si eum ad excubias animalium sub noctem non dimisisset, nequaquam sub divo imbrium fuisset inundatione vexatus. Non satis hic quicumque hæc legerit, admirabitur, humilem dominum ab humili æque famulo paullominus minoratum, dum se dominus famulo prosternit, quem sanctitate se majorem noverat. An vero vel istius sanctitatem, vel illius dilectionem, aut prorsus utrorumque humilitatem, pro dignitate quisquam prædicaverit? Tanta namque in utrisque enituit humilitas, ut dominus famulo quod famulus debet domino, famulus vero domino quod domini erat, impenderet: hic tamen quia famulus domino suo quod domini erat debuit, illi in adversis etiam obsequendo; ille autem licet dominus, famulo suo eoquod se sanctior erat, id quod domini fuerat exhibuit, sese illi humiliter prosternendo.

Hinc Vamberto honoratior.

15. Cernens igitur Wambertus in Sancto cum virtutum gratia etiam signorum effulsisse gloriam, quanto amplius in eo quod posset mirari, invenit, tanto eum etiam amplius diligere cœpit. Cumque ipsum & admirando diligeret, ac diligendo admiraretur; cur patriam parentesque reliquerit, blande sciscitatus est. Deinde pergit etiam inquirere, cur ipsius sese dominio subdiderit,

Reddit causam suæ peregrinationis.

CIRCA AN. 705 5. Febr.

rit, cum potius ministrari, quam ministrare debuerat : adserens se potius quam illum oportere ministrare, quem sanctitate & justitia se cerneret antei- re. Hæc & his similia sciscitanti patrifamilias B. Bertulfus respondit : Causam meæ peregrinationis effecit ratio justæ occasionis. Nam patria qua oriundus sum, quia idolorum cultura sorduit, eam mens mea adeo habuit horrori, ut patria cum parentibus spreta, aliam alio sub sole jacentem adire non timerem. Finitoque peregrinationis meæ labore, optata tandem apud vos gavisus requie, & votorum meorum potitus sum societate; votorum meorum, inquam, quibus diu multumque veri Dei cultores cernere concupivi : quos hac in patria, & inter eos Deo te apprime devotum & hominibus benignum tam reperiens quam experiens, promisi me de reliquo apud te permansurum, appetoque ad impetium tuum bene optando, bene famulando pendere. Quibus auditis Wambertus vir venerabilis, tam Deo quam hominibus carus, gaudio non modico exsultavit, & eum magis magisque honorando amavit, & amando honoravit. Cumque plenissime didicisset, eum Deo totis animæ medullis famulari velle, cœpit ipse, Spiritu-sancto instigante, illum deinceps non quasi dominus famulum, sed ut filium carissimum amplecti. Nec solum ille, sed etiam venerabilis ejus quam ante diximus conjunx non minori eum excoluit & amore & honore.

Renticam dono a Vamberto accipit.

16. Cumque conspiceret vir clarissimus Wambertus in servo Dei & quod admiraretur, & quod diligeret, cœpit eum & admirando diligere, & diligendo venerari : adeout quem prius quæ domi, deinceps etiam his quæ foris habebat, præficeret. Nec solum rebus suis intus forisque eum præfecit, sed quarumdam suarum temporalium rerum temporaliter etiam heredem instituit. Nam prædium sui juris, vulgo Rentica dictum, una cum Ecclesiis in illo constructis cum iis quæ ad illud pertinebant, illi contradidit, & donatione sollemniter facta heredem fecit. Quam donationem & illustrium virorum testimonio, & privilegiis roboravit, atque e suo jure in jus viri Dei de reliquo translatum esse voluit. Suscepit ergo vir Dei prædium non sibi, sed Deo denique & pauperibus : suscepit, inquam, non cupiditate captus, sed charitate in Deum & proximum ductus. Nec caussetur quisquam virum Dei in sua patria res proprias reliquisse, & in patria non sua possessiones suscepisse : cum in dandis accipiendisque muneribus non quid, sed quo fructu & detur & accipiatur, perpendendum sit. In hoc igitur vere Israelita in quo dolus non erat, non quid, sed quo scopo receperit, inspiciendum est : quia, ut postea indiciis evidentibus claruit, eo nimirum fine quod datum est accepit, ut Dei gloriam & proximi utilitatem promoveret.

Dominis herum Romam profectis,

17. Interea vir illustris Wambertus una cum conjuge sua æque illustri peregre profectus, iter quod Romam respicit, denuo est aggressus, & post longa terrarum emensa spatia, Apostolica tandem ad patrocinia pervenit. Ubi tam ipse quam venerabilis conjux ejus magna animi & corporis devotione corpus humo, cælo animum dedere, & cum lacrymis precumque suspiriis, Sanctorum se commendant suffragiis. Nec illud silendum, quod antequam viam ingrederentur peregrinationis, fidelissimo suggessere Bertulfo, ut ubicumque eos diem ultimum claudere perciperet, illuc ad deportanda eorum corpora accurreret : hoc votis omnibus sitientes, ut nec post mortem tam fidelis famuli obsequio privarentur, nec adjutorio fraudarentur. Contigit itaque eos adoratis in urbe maxima Sanctorum pignoribus domum repedare, & inter eundum vi febrium inclementius laborasse. Qui tandem in villa juris sui Falcomberga [a] mansionem accepere, atque per dies languore ingravescente, humanis rebus exemti sunt.

& in reditu mortuis.

18 Quorum obitum B. Bertulfus ut fama vulgante comperit, tantos ac tales se amisisse multum doluit : quippe ex quorum vita etiam ipsius pendere videbatur, & quibus in hac vita nihil antiquius aut carius habebat. Nec facile

in

[a] *Falkenberg* vicus haud procul a Rentica, ad eumdem fluviolum, Comitatus titulo insignis, ex Malbranco in libro 3. de Morinis cap. 36.

in famulo Dei dolor de illorum amissione susceptus conquievit, quamquam eos de morte ad vitam transitum fecisse crederet. Sed dum hinc quidem de eorum amissione gemeret, inde vero de felici eorum requie gauderet; eo quod salubriter gaudebat, temperandum credidit hoc quod ægre dolebat. Mox Fidelium turmis una cum Ecclesiæ ministris sibi junctis, ad deportanda eorum corpora, sicut in mandatis acceperat, ita accipit. Quæ cum subsequentibus & præcedentibus utriusque sexus turmis transtulisset, & ad prædium sui juris Renticam pervenisset, in Oratorio olim ab eis constructo, corpora tumulis, animas commendavit cælis. CIRCA AN. 705 5. Febr. sepulturam impendit.

19. His ita se habentibus, quæ virtutum præclara facinora in viro Dei extiterint, hinc lectori palam explanabimus. Sanctus igitur Domini Confessor Bertulfus, suscepta a venerabili Wamberto quam ante diximus possessione, hoc omni elaborabat studio, ut gloriæ Dei proximorumque utilitati impenderet, quidquid ipsi rerum temporalium suppeteret. Satagebat quippe sic habita possidere, quasi non possideret; sic non habita contemnere, quasi omnia possideret, ut illis adnumerari posset, de quibus dicitur: *Nihil habentes, & omnia possidentes*. Unde & exutus sæculo, secretius Deo vacaret, eo statuit secedere, ubi contemplationis viam posset arripere. Erant namque in memorato prædio Ecclesiæ numero quatuor, ab illustrissimo viro Vvamberto, ut dictum est, constructæ, quarum una reliquis quantitate major, & opulentia erat præstantior. In quam vir Dei, collectis secum undecumque viris religiosis, secesserat, artiorisque vitæ tramitem arripuerat. Et dignum quidem, sed difficile relatu est, quam pie ibidem adhuc in terra positus, cum Angelis Dei coram Deo sit conversatus bene orando, bene jejunando, bene vigilando, & charitatem erga Deum & proximum optime declarando. Cujus exemplo complures invitati, ad similia sese sanctitatis studia contulere, & cum illo in eodem loco viam ingredientes justitiæ, profecere in altum gradibus piæ conversationis. Sicque factum est, ut vir Dei per bona temporalia lucraretur spiritualia, per transitoria compararet in æternum mansura. Credidit quippe se sibi ad currendam viam mandatorum Domini non posse sufficere, nisi etiam alios sibi in bonis operibus satageret adjungere, illud & verbis & exemplis implens, quod scriptum est: *Qui audit, dicat, Veni*. Unde ut sapiens architectus fundamentum in cordibus discipulorum posuit, quibus sic pastorali magisterio præfuit, ut in docendo magister, in ministrando esset minister: promtus & facilis in utroque, quia noverat Prælatis congruere utrumque, præcipue cum Dominus dominorum non venerit ministrari, sed ministrare. Sic ergo subditos quosque docebat, ut in corde esset humilitas: sic eisdem subditis serviebat, ut in coercendo pia esset severitas. Rentica viros religiosos colligit, 2.Cor.6.10. Apoc. 22. 17. iisque præest.

20. Nec ab re Deo & hominibus Sanctus iste erat amabilis, quia vita & moribus probabilis, humanum in omni virtute visus est modum excessisse, & nihil minus ab Apostolicis viris in omni sanctitate habuisse. Nam excepta miraculorum ejus gloria, ex quibus multa de multis scriptorum præterivit negligentia, pauca de multis relinquens, illa sane de eo bene facta non sunt prætereunda, quæ in Electis sanctitatem non solum ostendunt, sed etiam faciunt. In singulis quippe virtutibus sic perfectionem est adsecutus, ut in nulla earum ulli Electorum secundus videri queat. Et ut virum in omni veritate consummatum strictim depingamus, hæc lector paucis accipiat. Pauperum refrigeriis hilariter prospiciebat, nudos veste tegebat; vagis & peregrinis hospitium, egenis quibuscumque præbebat subsidium. In judicio oppressis tum consolando, tum consulendo subveniebat: afflictis compassionem, infirmis visitationem, mortuis sepulturam exhibebat. Charitate quoque erga Deum & proximum diffusus, Deum ex toto corde, & proximum sicut semetipsum dilexit: reddens quæ sunt proximi, proximo; & quæ sunt Dei, Deo. Erat plane sicut mente, ita & corpore pulcher, vultu decorus, mente devotus, corpore castus, animo sobrius, sermone blandus, humilitate venerandus, fide firmus, spe longanimis, charitate hilaris, Virtutibus præstans,

in

CIRCA AN. 705 5. Febr.

in temporalibus parcus sibi, largus egenis: in spiritalibus vero & sibi prospiciens & egenis. Orationi intentus, in vigiliis sacris assiduus, coronam pro his a Domino exspectabat, quam sibi vigilantibus & orantibus promisit. Non aliter coram Deo & hominibus vivebat, quam homines propter Deum docebat. Justa quidem & pia docebat: nam juste & pie vivebat. In synaxi Fratrum se primum in laudum divinarum inchoatione, novissimum exhibebat in completione. O virum in omni virtute probabilem, etiam perfectissimis viris imitabilem! Utinam nostri temporis summi in Ecclesia Sacerdotes hunc inferiorem gradu, sed superiorem sanctitate virum imitarentur; qui in eo quidem gradu, quo in Ecclesia Sacerdotibus *a* minor apparuit, nihil minus ab ipsis in omni virtute habuit. Sed hæc abeant in sua, & succedant quæ de viro Dei dicenda supersunt.

Sancte obit.

21. Consummatus igitur venerabilis Pater in omni virtute, cum bonum jam certamen certasset, cursum consummasset, fidem servasset; de reliquo repositam sibi coronam justitiæ optando sperabat. Cujus votis supernus Arbiter satisfacere volens, post emeritam ipsius in hac vita militiam, ad cælestem eum evocare disponit gloriam. Convocata ergo discipulorum caterva, clarescentibus febrium indiciis, indicat se jam resolvi, & jam futura depositione corporis sui festinare ut introeat in gaudium Domini sui. Et percepto sacrosancto Dominici corporis & sanguinis Viatico, adstantibus non sine mœrore discipulis, vale ultimum fecit, ac ipsos seseque Domino commendans, spiritum in manus Angelorum efflavit. Quem meritis maturum & annis Christus ad cælestia evocans, ejus spiritum spiritibus Angelicis aggregavit. Nam sacro ejus corpori terra, spiritui cælum aperitur, & cui mors diem ultimum in terris clausit, vita æterna diem æternum in cælis aperuit. Obiit sane Nonis Februarii *b*, cujus obitum, natalem magis quam mortem dignum est appellari: quia hic moriens, cælis est natus, & inter intelligibilia translatus: ubi non per speculum & in ænigmate, sed facie ad faciem Deum cernit, tantoque promtius pro veneratoribus intervenit, quanto vicinius divinæ majestati adsistit: tanto hic erga homines clementior, quanto illic coram Deo præsentior. Sed non parum negligentiæ arguemur, si non vel votis ei jungamur in cælis, qui nobis in terra in artubus, licet vita functis, adhuc vivit, quos signorum glorificatione venerabiles hominibus Deus facit. Eum vero quem in mundo membris habemus præsentem in cælo, nisi multum nosmet abjecerimus, spiritu & intercessione sentiemus clementem.

Nonis Feb.

22. Discipuli proinde beati viri exsequiis ipsius intererant, quem sincera semper charitate dilexerant: quibus dolor quidem de amissione confusionem, sed fides de remuneratione ejus generavit exsultationem, cujus corpus ad locum usque sepulchri hymnis prosequuntur, funerique sacrosancto tristes, sed devoti obsequuntur. Sicque ab eis in prædio sui olim juris Rentica, in Oratorio B. Dionysii tumulum accepit, defunctusque eo in loco voluit quiescere, ubi humanis pridem rebus functus, suis pastorali cura alumnis præsedit. Cujus corpus licet tumulus clauserit, virtutes non clausit: quia loquentibus ad sepulcrum ejus miraculis, magnum in servo Christi spectaculum populis ejus virtutes exhibent.

Sepelitur in Oratorio S. Dionysii.

Miraculis illustratur.

23 Sanctus Domini Bertulfus, post multiplices hujus sæculi labores, quibus coram Deo & hominibus optime est conversatus, de præsenti vita ad æternam gloriam translatus, & ante Deum ab Angelis est coronatus. Cum ergo, ut prædictum est, in proprii juris prædio Rentica sepulcrum accepisset, quod eum locum, humanis olim rebus functus, elegisset, ad tumulum ejus miracula non defuere, quæ sanctitati illius præclara perhibuere testimonia. Nam cæcis visus, surdis auditus, mutis linguæ officium reparatur, & singulis morbis tanti medici efficacia præsto est: licetque cernere

---

a Ex his patet, Bertulfum non fuisse Presbyterum.

b Incertum quo anno natus est Sigiberto Rege circiter annum 745. vitam forteau produxit ad annum circa 705.

CIRCA AN. 705 5. Febr.

nere in gloria Sancti gloriam Dei, & in miraculis visibilibus admirari Deum invisibilem. Porro crescentibus miraculis spectaculum crevit populis, signorumque frequentia frequentiam etiam invitavit populorum. Nam non solum rei novitate, sed etiam spe recuperandæ sanitatis undecumque accurritur; nec spe sua devotus quisque atque fidelis fallitur, dum & infirmi lætantur morbi se evasisse inclementiam, & sani nihilominus gaudent tantam se in infirmis vidisse salutem. Sicque sepulcrum Sancti in brevi adeo factum est gloriosum & celebre, ut non minus divitibus quam pauperibus pretiosum fuerit; & sicut miraculorum gloria, sic rerum creverit opulentia.

Nortmannis Gallias infestantibus,

24. Accidit interea triste malum in terris, quod sine horrore dici vix queat. Invasere enim Galliæ loca maritima sævissimi piratæ, homines rapacissimi, eaque in vastas usquequaque redegere solitudines, igni, rapinis & gladio omnia vastantes. Quæ pestis dum interdum circumquaque desæviret, interdum quiesceret, hi qui in locis post tanta mala residui erant, suspicione hostilis irruptionis ducti, singuli de singulis locis una cum Sanctorum pignoribus migrabant, alioque ad tutiora loca declinabant. Erat quippe videre miseriam. Nam cum sæpius quos diximus piratæ tum terras vastarent, tum in mari latitarent, iterumque ad vastationem terrarum oblata opportunitate sese inferrent, intantum furor eorum processit, ut nec ab Ecclesiarum Dei excidiis abstinerent. Quas igni cremantes, nil in eis reliquum fecere, quod non igni, gladio, rapinæ absumerent: itaut secundum illud Prophetæ, dispersi cernerentur lapides sanctuarii in capite omnium platearum. Unde factum est, ut tam Monasticus quam Canonicus Ordo, relictis in quibus habitabant sedibus, fugæ operam darent, aliasque ad sedes, effossis asportatisque, ut dictum est, secum Sanctorum corporibus, migrarent, nullis aut raris citra mare relictis Cœnobiis, quæ non tam suo honore, quam suorum Sanctorum privarentur patrociniis.

Thren. 4. Sanctorum corpora alio devehuntur.

Carolo Simplice regnante,

25. CAROLUS Rex Regno Francorum Occidentalium leges dictavit, quem postea HERIBERTUS Comes Viromanduorum dolo captum, Peronæ posuit in custodia. Quo adhuc imperium obtinente, Bononiensium Comes fuit ERKENGARIUS, genere & potentia non parum egregius: in cujus etiam ditione Rentica fuit, prædium in quo B. Bertulfi corpus tumulatum erat. Qui conspectis ad sepulcrum Sancti virtutibus, eum quanto ob miracula admirabatur magis, tanto carius amplectebatur. Sed quia omnem circa regionem irruptioni eorum quos diximus piratarum expositam videbat, de amissione tanti Patroni sui suisque pertimuit. Unde consilio accepto, illo eum transtulit, ubi & ipse tantarum Reliquiarum securus esset, & Sanctus amplioti in artubus suis honore adficeretur. Convocato denique Ecclesiastici Ordinis conventu, animi sui votum Religiosorum roboravit consiliis, efficacibusque perfecit auxiliis. Et admissis ad sacrosanctum tumulum Sacerdotibus, una cum Ecclesiæ ministris in sanctissimorum artuum attrectatione cum magna animi devotione adsistebat. Sicque membra Sancti locello diligenter reposita de Rentica Bononiam transferri præcepit; ubi ea tutius atque devotius servanda non ignoravit. Erat quippe Bononia sui juris, munita tunc temporis civitas, mari Morinorum propinqua, mercibusque marinis præcipua, sede insuper Episcopali a & benedictione consecrata. In quo loco usque ad tempora magni ARNULFI ea pignora servabantur: immo, ut verius dicam, magis servabant potius quam servabantur. Servabant, inquam, quia Sancti ipsius cujus membra erant, intercessione, locum eumdem ab omni infestatione liberum reddiderunt.

Bertulfi Reliquiæ Bononiam translatæ,

ab Arnulfo Magno Flandriæ Comite,

26. Quia occasio se obtulit, ut de temporibus magni Arnulfi mentionem faceremus, non ab re est pauca etiam de illo conscribere, quæ & tanto viro laudem non modicam, aliisque eum imitari volentibus exemplum vivendi adferant: præsertim cum exceptis reliquis virtutibus ejus, ex hoc vel

a Nimirum quia Tarvanenses Episcopi aliquando Tarvennæ, aliquando Bononiæ sedebant, ut ex vetustis Notitiis aliisque Auctoribus constat. Nunc Tarvenna ab annis amplius centum excisa, proprio Episcopo Bononia gaudet.

CIRCA AN. 705 5. Febr.

vel maxime gloriosus evaserit, quod Sanctum hunc, multaque Sanctorum pignora Blandinium transferre dignus inventus est. Processit itaque hic a sanguine magnorum Regum, quem BALDUINO Calvo peperit ELSTRUDIS, filia EDGERI *a* Regis Anglorum, non minus ingenui sanguinis a patre quam a matre: quia a patre Regem Francorum CAROLUM Calvum *b* proavum, a matre, ut dictum est, Edgerum Regem Anglorum traxit avum. Qui, quod in viris clarissimis clarissimum est, hanc tantam generis nobilitatem, probitatis industria decoravit, successione proinde hereditaria monarchiam sortitus est Flandrorum: quam adeo ampla dicendi & agendi facultate gubernabat, ut pro magna animi corporisque virtute, MAGNI nomen obtinuerit. Hic Blandinium, a beato olim Amando in castro Gandavo constructum, intimo præ ceteris regni sui Cœnobiis affectu complexus, studio quanto maximo potuit provexit intantum, ut tam suis quam apostolicis regalibusque privilegiis roborarit, multisque insuper Sanctorum pignoribus undecumque collectis ditarit. Ut vero etiam majori elegantia illud instaurarit, in archivis ejusdem Monasterii lector luce clarius nosse poterit: hoc tantum hic strictim inseruisse sufficiat, quod lectori de translatione Sancti hujus, de quo sermo est, faciat satis. Quæ quidem translatio, hujus Marchionis studio potenti accurata, industriaque prudenti est consummata.

a quodam Anglo furtim sublatæ,

27. Successu interea temporum, ditioni ejusdem Marchionis Bononia cessit, quam non minus honeste, quam ceteras urbes maritimas suscepit gubernandam. Quo tempore in eadem urbe accidit amissione corporis B. Bertulfi damnum, sed idem mox cum lucro sarcitum est. Nam quidam Britannia oriundus, nomine Electus, officio sacrilegus, ad subripiendos sanctissimi Bertulfi artus locum observabat & tempus. Qui tandem improbi voti compos effectus, illos quadam calliditate adeptus est. Nam tempus sacrilegio quod mente jam conceperat, opportunum nactus, ad locum in quo sancti Confessoris membra reposita erant, temere accedit, ruptoque sigillo ac aperto locello, corpus sanctissimum omni thesauro pretiosius furtim abripiens, clam discedit. Nec solum B. Bertulfi membra abstulisse sat habuit, sed etiam multorum Sanctorum pignoribus pariter sublatis, ad id usque vesaniæ processit, ut quas furto subripuerat Reliquias, locello reponerer, ac in villa *Otidigem c* reconderet, pretio eas, ut putabat & volebat, ADELSTANO *d* Regi Anglorum vendituras. Detrimento quippe illorum qui eas amiserant, lucrum suum decreverat facere. Sed dispositione Dei intentio sacrilegi nullos habuit effectus. Elusit enim eum per Sanctum hunc virtus Dei, ac jamjam sæpe memorati industria Marchionis, qui tempore sacrilegii Bononiam veniens, de republica sollemnem cum suis conventum habuit.

fraude ab Episcopo detecta,

28. Cum ergo, ut dictum est, reipublicæ prædictus Marchio consuleret, hoc maxime curabat, ut etiam rebus Ecclesiasticis ante omnia præcaveret. Erat enim sicut reipublicæ prudens Orator, ita & Ecclesiæ Dei fortissimus propugnator. Unde accito memoratæ civitatis Episcopo, nomine WIGFREDO *e*, vespertina jam synaxi dimissa, inter cetera quæ super Ecclesiasticis rebus plurimum curabat, hæc Pontifici dixit: Satis, domine mi, de sacrosanctis Sanctorum pignoribus timeo, & utrum suis in locis salva sint, non parum sollicitudinis habeo. De quibus quoniam & me certiorem & vos volo esse solliciotores; convenit ut cum timore & fide ad sancta Sanctorum accedatis, & in singulis utrum salva sint signacula perqniratis. Periculosa enim sunt tempora, & quia sunt homines seipsos amantes, a manu latronum vix quidquam est tutum. Cui Episcopus: Non, inquit, horæ

a Immo Elstrudis, seu *Ælsthrythe & Elitrita*, filia fuit Elfredi seu Alfredi, *cujus* Edgerus pronepos.

b Nempe Arnulfus Magnus, Balduini Calvi filius, Balduini Ferrei ex Juditha Caroli Calvi filia nepos erat, qui patre mortuo, Flandriæ administrationem accepit anno 918 & post annos quindecim fratre Adalolfo sine liberis extincto Bononia Tarvennaque potitus est, ut notavit Bollandus.

c Nunc *Audinghem* dicitur, sita Ambletacum inter & Vetsantum, ex Malbranco.

d Adelstanus ipsius Arnulfi consobrinus ex patre Edvardo fratre Elstrudis, regnavit ab anno 924. & 940.

e Is ex Bertiniano Præposito Tarvennensis Episcopus ordinatus est 10. Kalend. Julii anno 935. teste Malbranco lib. 3. cap. 31.

ræ instantis est negotium hoc nunc vestrum exsequi imperium. Diem enim cernitis in vesperum declinare; nec fas est hac hora sancta Sanctorum attrectare, matutinum nos potius tempus ad ea admittet: in crastinum id quod jubetis, differre nil prohibet. Contra vero Marchio a Spiritu-sancto permotus: Non est, inquit, utile differre, quod devotione magis quam temeritate fieri affectamus; præsertim cum nosmetipsos, si differatur, periclitari timeamus. Cumque Antistes excusando, Marchio niteretur instando; inclytus Marchio affectus sui effectum obtinuit, quem (ut post patuit, Spiritu-sancto inspirante adeo urgere perrexerat. Quid plura? ad sancta Sanctorum Antistes accessit, loculumque quo B. Bertulfi artus contineri sperabat, detexit: & ecce ob pretiosissimi corporis amissionem, magna animum confusione induit. Expavit cor videntis, irrigantur ora lamentis: & pretiosi thesauri destitutione Marchio quoque & alii adstantes simili afficiuntur lamentatione, quæ majori ooo multo post consolatione sedata est.

CIRCA AN. 705 5. Febr.

29. Sicut erat in glorioso Marchione mens præsaga sacrilegii, sic Spiritu-sancto docente non ignara sacrilegi. Unde damno sacratissimi corporis valde ægre cognito: Noveritis, inquit, detestandum hunc Britonem damnum hoc dedisse, corpusque Sancti furtim subripuisse. Quo audito, Religiosi quique circumstantes Britonem correptum super damno quod acciderat convenere. Illi sacrilegium sacrilego intendebant: is e diverso quod intendebatur repellebat. Cumque nec suasionibus, nec terroribus ad confessionem furti inclinaretur, præsentiæ Marchionis offertur examinandus. Quem blanda, immo callida Comes circumventione conventum his allocutus est verbis: Bene, inquit, fecisti, quod Sancti corpus ablatum eo transtuleris, ubi decentius excoleretur. Hac callida Marchionis oratione magnus sacrilego pudor injectus est, moxque Comitis prosternitur pedibus, se corpus Sancti professus abstulisse, sed ea mente, quam Comes dixerat, nempe ut illo transferretur, ubi majori reverentia a Fidelibus affici posset. Cui Comes subridens: Deo, inquit, gratias referimus, quia compertum habemus quod quæsivimus. Sed ubi quod abripueras reposueris, pande. Licet enim sacrilegium colore virtutis fucaveris, non tamen virtutis est sacrilegium fecisse, nec satis credibile, ob reverentiam te Sancti alibi eum reposuisse. At ille rubore suffusus & timore dejectus, villam *Otidigem* mari pene contiguam indicavit: ad quam, ut ante diximus, membra Sancti deportaverat, ea videlicet delusus spe, qua sibi mare se transfretaturum, Regique, ut dictum est, Britanniæ ea pretio distracturum persuaserat.

fure invento,

30. Cum prolixior ad scribendum historia suppetit, capitulis eas distinguere par est, ut scriptori levamen in scribendo, & lectori respiratio sit in legendo: præsertim cum prolixa materies sæpe fastidium, succincta vero nonnumquam tum scribendi, tum legendi generet desiderium. His interim præmissis, reliquum historiæ prosequamur. Sacrilegio igitur callida, ut dictum est, industria Marchionis detecto, loco etiam quo corpus Sancti clanculo repositum erat comperto, in animum idem Comes induxit, illuc Religiosos quosdam ac fideles mittere, sanctumque corpus eo unde ablatum fuerat revocare. Et licet hoc animi sui consilium meliori postmodum ipse consilio mutaverit, nec Bononiam sanctas Reliquias reduxerit, sicut in sequentibus liquido patebit; accito tamen una cum religiosis quibusque memoratæ urbis Episcopo Wigfredo, ad villam ubi sacrilegus ille sancta se reposuisse membra confessus est, eum mittit, mandans ut ea Bononiam reducerent. Et quoniam timuit tanto thesauro aliqua occasione privari, negotium quod injunxit, mature exsequi eos jussit. Illi mandata jubentis exsequuntur, & ad villam *Otidigem* propere advecti, locum sacri corporis conscium adeunt, majoremque quam optavere, reparandi damni materiam inveniunt. Nam cum corpore B. Bertulfi corpus etiam S. Gudvvali

reperta in Otidigem cum corpore S. Gudvvali.

CIRCA AN. 705 5. Febr. li [a] reperiunt, & in unius inquisitione, geminorum exsultant inventione. Erat quippe B. GudWalus Confessor pariter & Pontifex, alta Britonum prosapia ortus; generis quidem titulo nobilis, sed vita & moribus multo nobilior. Qui ut spreta parentum celsitudine & hereditarii juris amplitudine, vel in Monasterio, vel in Episcopatu Deo serviverit, & post plurima ac inaudita sæculis miracula ex hoc mundo ad Deum transierit: libet qui de vita & virtutibus ejus plenissime conscriptus est, liquido pandit. Corpus vero illius qua de causa Monsteriolo * castro deportatum, vel uti furtim inde sublatum per antedictum Britonem corporis S. Bertulfi conjunctum, atque cum illo Blandinium translatum sit, ex libello qui de eorum adventu scriptus est, lector cognoscere poterit. Nunc vero ea tantum quæ specialius B. Bertulfi privilegium indicare videntur, prosequente stilo commemoremus.

* Montreoil ad Quantiam fl.

Harlebecæ depositæ, 31. Gloriosus igitur Marchio, licet, ut supra scriptum est, corpus B. Bertulfi Bononiam referri jusserit, hanc tamen animi sui sententiam meliori mutavit, alioque illud censuit transferendum. Et convocatis sanctorum Audomari ac Bertini Præpositis, illustribus etiam personis consilio adhibitis, ut ad Harlebecensem illud transferrent Ecclesiam imperavit. Erat autem Harlebeca [b] unum ex multis sui juris prædium flumini Legiæ * adjacens. Ad quod S. Bertulfum transferri jussit, translaturus illum mox Blandinium, quod speciale amoris ipsius meruit privilegium, quodque in castro Gandavo a beato olim Amando (ut ante diximus) fundatum, apostolicisque Petri & Pauli titulis dedicatum fuit. Cujus fundationem loci qui nosse velit, in vetustissimis ejusdem Monasterii archivis poterit cognoscere. Sancti ergo corpore ad Harlebecensem Ecclesiam translato, & a venerabili THEODRADO ejusdem Ecclesiæ Sacerdote honorifice suscepto, non multo post Magnus Arnulfus cum magno se comitatu obvium pridie Kalend. Decembris exhibuit, completurus tunc vori effectum sui.

* le Lis.

& parte ibi relicta, 32. Memoratæ Ecclesiæ Theodradus, quem jam dixi, tunc præfuit, cui erat non modica apud Marchionem fiducia impetrandi quæ voluit. Qui cum intellexisset Marchionis hanc esse voluntatem, ut Sancti Reliquiæ inde transferentur; ad impetrandum quasdam ex iis preces obtulit, & quod fideliter postulavit, efficaciter impetravit. Nam adsensum petenti Comes accommodavit, Reliquiasque de corpore Sancti devota tollens præsumtione, illi donavit, hoc iterum iterumque monens, ut eum Sancto honorem exhiberet, quasi in Reliquiis ejus illum vere crederet præsentem. Quod ille non segniter exsecutus, in eadem qua Deo minister, subditis erat magister, Ecclesia, sanctissima membra summa excoluit reverentia. Quæ ibidem longo tempore honorifice servabantur, donec ea Ecclesia igni cremata de incendio divinitus sunt extracta, & reliquis ipsius membris in Blandinio restituta. Quod qualiter acciderit, sicut Fidelium relatu didicimus, dicendum est in sequentibus. Nunc interim hoc aggredimur dicere, quemadmodum idem sanctus Domini Confessor Bladinium sacrosanctis artubus suis dignatus sit invisere.

Gandavum translatæ per S Gerardum, 33. Ea tempestate in Monasterio Blandinio GERARDUS [c], merito & officio Abbas degebat, cujus consiliis gloriosus Marchio libenter utebatur. Qui cum titulos nobilitatis nobilius etiam ornaret moribus probitatis, cunctis pene Galliæ Cœnobiis & præesse & prodesse dignus inventus est. Quo accito, prædictus Marchio de transferendis Sancti Reliquiis communicatis eum eo consiliis pertractat. Tum utrique ita visum est, ut memorati Sancti pignora Blandinium transferrentur. Placuit etiam ea Optimatibus sententia, ut tanti Confessoris pignoribus Blandiniensis Ecclesia ditaretur. Cumque tam ecclesiasticis quam politicis ordinibus ita esset deliberatum, sanctissimi Confessoris Bertulfi membra levantur, rransferenda eo quo jam diximus, non sine magna tum

[a] Vitam ejus habes apud Surium ad diem 6. Junii.

[b] De Harlebeca vulgo *Harlebec* opido, ubi postea Canonicos instituit Baldoinus Pius seu Insulanus, lege Sanderum Tomo 2. Flandriæ illust. pag. 415.

[c] Erat is S. Gerardus, ex Monacho Sancti-Dionysiano Abbas Broniensis Monasterii & aliorum reformator, de quo agendum Sæculo 5. Bened.

tum præcedentium, tum ſubſequentium gratulatione. Nec ſolus hic Sanctus tunc transferri voluit, ſed in conſortium translationis ejus oſſa B. GudWali adjuncta ſunt: atque etiam membrum unum B. Audomari cum dente ipſius, Reliquiæ quoque ſanctiſſimi Bertini in augmentum gloriæ ejus. O quam lætum populis undecumque concurrentibus in illa die ſpectaculum fuit, cum ante ſanctiſſimas Reliquias hinc eccleſiaſtica pompa cum crucibus & lampadibus, inde aulicus Marchionis procederet ſenatus cum faſcibus! Et licet ex utraque parte impenſus honor minor eſſet quam pro Sancti meritis, omnem tamen gloriam Principum æquavit. Facta eſt autem translatio hæc tertio Nonas Decembris, cum Adventum Domini Eccleſia pro more celebrat, cum etiam in adventu Sancti Chriſtum ſibi advenisse exſultavit: præſertim cum in Sanctis & Electis Chriſtum habitare nemo ambigat. Erat præcipue idoneus hujus translationis miniſter una cum religioſo grege Monachorum Abbas quem diximus Gerardus, cujus prudenti diſpoſitioni glorioſus Marchio credidit, quidquid in translatione illa agendum videretur. Qui in Monaſterium Blandinienſe, cui ipſe tunc præfuit, ſacroſanctos artus tranſtulir, ac in Orienrali apſide cum magna pſallentium melodia repoſuit. Ubi ad tempora uſque noſtra manſit corpus ſanctiſſimum, donec in medio ejuſdem Eccleſiæ Memoria Fidelium defunctorum a Fidelibus ædificata, & in honorem incarnationis, nativitatis, paſſionis, reſurrectionis ac adſcenſionis JESU CHRISTI eſt titulata. Ad quam dignam memoria Memoriam qualiter hic ſanctiſſimus Confeſſor Bertulſus ſit translatus, ſuo mox loco dicendum differimus.

CIRCA AN. 705

5. Febr.

cum aliis Reliquiis,

34. Tametſi ea quæ fidelium hominum ſermone referuntur, haud difficile ab auditoribus æque fidelibus creduntur; multo ramen certiori fide ea ſciuntur, quæcumque oculis licet intueri. Unde ſicur ea quæ a majoribus de ſanctiſſimo Patre noſtro Bertulfo didicimus, ſic & illa quæ oculis ipſi vidimus, ſtilo tradere conamur. Novit charitas veſtra, dignam memoria Fidelium defunctorum in Eccleſia hodieque florere memoriam, quæ ſicut in geſtis B. ODILONIS legimus, ex divina revelatione in Eccleſia primum inoluit, & non multo poſt auctoritare venerandi Papæ LEONIS per omnes bene jam CHRISTI Eccleſias propagata eſt. Cumque hoc in pleriſque locis devotius ageretur, paullarimque hujus rei religio magis magiſque augeretur; adeo res proceſſit, ut in Eccleſiis ob memoriam Fidelium defunctorum honoremque Domini altaria erigerentur, exſequiæ generaliter ac ſollemniter celebrarentur, eo vel maxime die qui omnium Sanctorum ſollemnitatem a capite Kalendarum Novembrium ſequitur: non incongrua videlicet ratione, ut omnium Sanctorum, quorum feſtum pridie præceſſit, interceſſio, clementiſſima omnium Fidelium defunctorum fieret relaxatio. Sed hæc ſuo in loco: hoc tantum dicere nunc aggredimur, ut ipſum diem corporis B Bertulfi, Reliquiarumque ſanctæ virginis CHRISTI AMALBERGÆ * translatio ſollemnem effecerit. In Blandinienſi namque Eccleſia Memoriam Fidelium defunctorum conſtruxit Fidelium vivorum induſtria, quam honorifice in ipſo depoſitionis ſanctiſſimi Bertulfi die abſolvit, atque in honorem incarnationis, nativitatis, paſſionis, reſurrectionis atque adſcenſionis JESU CHRISTI, a RADBODO Noviomenſi Epiſcopo conſecrari fecit anno Verbi incarnati milleſimo ſeptuageſimo ſecundo, ſecunda hebdomadæ Paſchalis feria, præſente glorioſo Flandrorum Marchione ROBERTO, cum multa Optimatum & promiſcui ſexus frequentia.

in die Commemorationis omnium defunctorum.

* Matth. 25. 21.

in altare ipſorum illatæ SS. Bertulfi & Amalbergæ Reliquiæ.

35 Nec multo poſt Blandinienſis Cœnobii Fratribus placuit, ad eamdem Memoriam B. Bertulfi corpus ſanctiſſimæque virginis CHRISTI Amalbergæ Reliquias transferre, ut major inde confluentibus eo plebibus devotio, Fidelibuſque defunctis tanris interceſſoribus fieret conſolatio. Cumque Fratribus, ut dictum eſt, ſanctæ Blandinienſis Eccleſiæ corpus S. Bertulfi transferre placuiſſet, hocque non temere fieri judicaſſent; conſulto quidem ab eis qui ſanioris conſilii tunc videbantur, definitum eſt, ut admiſſis clam nonnullis ad loculum ſacri corporis Sacerdotibus, omnem reconditi ſacroſancti the-

Bertulfi Reliquiæ exploratæ,

CIRCA AN. 705 5. Febr. thesauri veritatem oculis explorarent, ut testibus his reliqui Fratres ad agendum id quod statuerant certiores redderentur. Neque enim de sacrosanctis artubus parum dubii erat, quippe opinio vulgi habebat, magnam de sacro corpore partem ab Harlebecensibus haberi, adeout Ecclesia eorum ad sanctum Bertulfum vulgo diceretur. Sed nec fratres Gandenses, vel hanc appellationem, vel Reliquias sanctæ Ecclesiæ Harlebecensi invidebant: cum in veteribus de Sancto conscriptis exemplaribus magnum Arnulfum eas Theodrado Presbytero dedisse legerent: quod etiam nos in hoc novo opusculo plenius descripsimus. Sed, sicut jam diximus & adhuc expressius dicemus, eædem quæ Harlebecensibus Reliquiæ fuere, in Blandinio quiescenti corpori post aliquod tempus rursus adjunctæ sunt. Quod ut indiciis sit evidentibus compertum, prudens lector animadvertat. Paullo ante translationem sanctissimi Bertulfi, Sacerdotes (ut dictum est) albis induti, pedibus nudi, devote potius quam quo situ, temere ad sancti corporis locellum admissi, confessione primum vicissim facta, cum fide & tremore accedunt, ipsumque licet difficulter aperiunt. Tum sacrosanctum corpus pallio involutum signaculo reperiunt signatum, & partem quidem artuum adesse maximam, sed partem quoque non modicam deesse. Ubi etiam titulum hujusmodi inscriptum, corporique sancto impositum invenerunt: HIC REQUIESCUNT MEMBRA SANCTISSIMI CORPORIS BERTULFI CONFESSORIS, CUJUS TRANSITUS CELEBRATUR NONIS FEBRUARII, QUÆ ARNULFUS MAGNUS BLANDINIUM TRANSTULIT TERTIO NONAS DECEMBRIS.

36. Oculos hinc in partem loculi deflectunt, locellum alterum inclusum, sigilloque signatum cernunt. Gaudio itaque affecti respirant, quippe qui se haud vulgares ibi Reliquias inventuros sperarent. Cautius intendunt, titulumque hujusmodi infra positum inspiciunt: HIC LOCELLUS CONTINET QUOD RESIDUUM PUIT IGNI DE CORPORE SANCTISSIMI CONPESSORIS CHRISTI BERTULFI. Quod legentes, satis nec intelligere, nec admirari poterant. Aperto tamen locello, erat cernere quiddam divini horroris, immo vero non tam horroris quam honoris: passim quippe pene ambusta ossa jacebant. Quæ cum diligentius hinc inde inspicerent, titulum quemdam complicatum & involutum reperiunt & aperiunt, barbaris quidem literis inscriptum, adeout facilem legentibus de reconditis illic sancti Bertulfi membris fidem faceret. Erat autem hujusmodi: etiam pars Harlebecæ relicta, HIC REPOSITA SUNT OSSA ILLA EGREGII CONFESSORIS CHRISTI BERTULFI, QUÆ ANGELUS DOMINI DE MEDIO IGNIS EXTULIT, QUANDO HARLEBECA CREMATA EST, QUÆ DOMINA ROZALA BLANDINIUM TRANSTULIT CUM BALDINO FILIO PARVULO, ET APPOSUIT RELIQUÆ PARTI CORPORIS IPSIUS SANCTI. Has ergo sancti Patris Reliquias, quas apud nos in hoc usque tempus haberi ignoravimus, quando vel qualiter Deus per Angelum suum de medio ignis eripuerit: sicut Fidelium relatu fidelius investigare potuimus, hic inserere curavimus.

37. Post immaturam Arnulfi junioris Marchionis mortem, cujus avus Magnus exstitit ARNULFUS, BALDINUS filius ejus cum matre ROZALA derelictus est parvulus. Hic enim est qui postea prolixæ barbæ dictus est Balduinus, cujus mater Rozala filia fuit BERENGARII [a] Regis Italiæ, quæ post mortem Arnulfi Principis ROBERTO Regi Francorum nupsit, & SUSANNA dicta, mutato nomine, Regina regnavit. Quæ cum adhuc vidua, & filius ejus Balduinus esset infantulus, ranta in regione nostra facta est perturbatio, ut non tam ad hostile quam intestinum bellum pertraheretur ipsa dissensio. in incendio Harlebecensi divinitus servata. Multi enim ea quæ a patre pueri hujus ut beneficiarii acceperant, in hac perturbatione ceu propria usurpabant. Quo tempore quidam nobilis prosapiæ EILBODO Curtracensi territorio præsidebat, cujus uxor IMMACIN, nobilis æque prosapiæ, dicta

[a] Scilicet Berengarii II. qui post annos regni duodecim ab Ottone I. Imperatore exutus principatu, in Germaniam abductus est.

cta fuit. Ipso autem Eilbodone defuncto, BALDUINUS qui ex successione hereditaria in principatu monarchiæ Flandrensis gratia Dei jam convaluerat, Comitatum Curtracensem ditioni suæ, ut etiam postea fecit, subdere cogitabat. Sed Curtracenses, cum aliquanto tempore rebellassent, Harlebecenses vicinos, qui dominio Balduini Marchionis parebant, hostiliter sæpe aggressi sunt. Illis vero fortiter repugnantibus, Curtracenses quindecim suæ partis homines in hoc ipsum conjuratos noctu miserunt, & ut villam Harlebecensem igni succenderent, sacramento adegerunt. Qui prima vigilia noctis advenientes, villam, ut juraverant, omni ex parte succendunt. Flammæ autem, vi ventorum impellente, domos domibus cohærentes consumebant, Ecclesiamque S. Bertulfi ita repente invadebant, ut nihil aut parum omnino suppellectilis ecclesiasticæ inde posset auferri. Erat autem in Ecclesia pars non minima ossium ejusdem sancti Confessoris, quam dudum venerabilis ipsius Ecclesiæ Sacerdos Theodradus a Magno, ut supra dictum est, impetravit Arnulfo, eo videlicet tempore, cum ab eodem glorioso Marchione sanctissimum Sancti corpus Blandinium transferebatur. Quæ quidem sacræ Reliquiæ, cum multis diebus magno ab incolis loci ejusdem honore fuissent affectæ, tunc igni videbantur absumendæ non sine maximo omnium dolore. Adstabat tunc ipsius Ecclesiæ Sacerdos, BUGECINUS nomine, summa animi dejectus mœstitudine. Decidente autem pro immensitate ignium omni Ecclesiæ tecto loculoque, in quo Sancti continebantur pignora, flammis consumto, cum jam miserabilis de ereptione sanctarum Reliquiarum omnes invaderet desperatio, ideoque lachrymabilis ad Deum sanctumque Bertulfum omnium fieret obsecratio, ecce inter ipsas flammas cœpit crepitus quidam fragorque immensus audiri, videbaturque quasi congestus in unum formicarum acervus sensim efferri: qui leviter ex ipsis flammis emergens, repente sursum est elatus, statimque super expansum Sacerdotis vestimentum cunctis mirantibus est depositus. Qui diligenter intuens quidnam esset, ossa vidit humana, in superficie quidem tactu ignis denigrata, & non, ut efferebantur, sibi invicem cohærentia, sed ut melius agnosci possent, alia ab aliis disjuncta. Tunc incunctanter adstantes hæc S. Bertulfi intelligentes fuisse pignora, virtute divina & subvectione angelica ex ipsis ignium flammis elata, ad comparationem tanti thesauri, detrimenta rerum suarum ignibus absumtarum, quasi nihil pendebant, Deoque tam gloriose Sanctum suum glorificanti laudes & gratias toto corde referebant.

CIRCA AN. 705 5. Febr.

38. Igitur Harlebecensis Ecclesiæ cives eas ipsas sancti Bertulfi Reliquias navi impositas, quoniam & Ecclesia propria cremata fuit, & hostilis incursionis metus imminebat, per Legiam fluvium ad Vivium *a* castellum, tunc temporis munitissimum, deportarunt. Post aliquantum vero temporis placuit ipsis referre Reliquias, iterumque navi impositas ad propriam parochiam reportare instituebant. Sed inter eundum quibusdam incidit dubitatio, utrum vere quæ ab eis deportabantur, S. Bertulfi essent Reliquiæ. Quod memoratus illorum Sacerdos Bugecinus qui interfuit, intelligens omni cordis intentione Deum oravit, ut pro misericordia sua evidens hujus rei signum ostendere dignaretur. Tunc ecce grex avium desuper volitans apparuit, in cujus extremo agmine ales quædam candidi coloris, quæ ceteris præstantior esse videbatur, apparuit. Quam diligentius Sacerdos intuens, In nomine, inquit, Dei tibi præcipio, ut si vere hæc sancti sunt Reliquiæ Bertulfi, tu super ipsas sine mora descendas. Quo dicto, avis illa relicto præeuntium agmine descendit, & in gremio Sacerdotis Reliquias sanctas tenentis resedit. Quam ille blanda manu quamdiu placuit, cunctis admirantibus contrectavit. Itaque absterso a cordibus illorum omni dubitationis scrupulo, libere abire permisit.

Vivium primo delata,

a Geminus est, inquit Bollandus, ad utramque Legiæ ripam pagus inter Harlebecam & Deinsam: qui ad dexteram, *S. Eligii Vivium* dicitur, *S. Bavonis Vivium* ad sinistram.

CIRCA AN. 705 5. Febr.

Post Blandinium advecta.

39. His agnitis, Rozala, quæ & Susanna, divæ memoriæ domina, cum Balduino filio adolescentulo Marchiano advenit, consilioque cum suis habito, Reliquias sanctas inde absportavit, & in Blandiniensi Ecclesia reliquæ parti corporis ipsius Sancti apposuit, parte quadam ex eis Ecclesiæ nuper crematæ reddita. Hæc ita esse cum multi ex ore progenitorum suorum loquantur, quædam tamen fidelis mulier etiamnum superest, quæ cum jurejurando se præsentem his interfuisse memorat, & quæ jam diximus, vera esse viva voce testatur. Et hoc satis tam auditu quam visu quisquis eadem Sancti membra inspexit, comperire potuit, non nisi virtute Dei ex ipsis ignium flammis sacras Reliquias ereptas esse: quia, ut in ipsis apparet, omni Ecclesia & loculo in quo continebantur exustis, ita sunt ab igni comprehensæ, ut nulla humani ingenii industria exttahi potuerint, & nisi angelica virtute abducerentur, in favillas vel cineres usque redigi oporteret. Sed jam ad perscribendum sanctæ translationis ordinem redeamus.

Amalbergæ Reliquiæ qui inventæ.

40. In transferendis S. Bertulfi Reliquiis, gloriæ ejus gloriam hanc Christus adjunxit, ut sicut gaudii Sanctorum consors est in cœlis, ita etiam Reliquiarum eorumdem secum transferendarum consors fieret in terris. Cui hoc speciale mox transferendo decus fuit, quod sacratissimam Christi virginem Amalbergam hac sui translatione sociam habere meruit. Quod ut factum sit, lectori paucis indicare non pigebit. Erat in Orientali sanctæ Blandiniensis Ecclesiæ apside scrinium immensa ætate in abdito repositum, quod a quibusdam Fratribus devote eo admissis est apertum, & in eo quiddam divini horroris repertum. Nam erat in eo cernere omnem pene virginei corporis virginis Christi Amalbergæ pulverem, & plures castissimorum ostium ipsius particulas una cum vestimentis ejus & peplo, pera quoque & baculo, cilicio etiam & sacrato pretiosi operis colorisque velo; velo, inquam, quo divinitus per B. WILLIBRORDUM sanctamque Gertrudem legitur velata, Deoque consecrata. Fratres ad tam sanctum spectaculum secretius admissi, reperto tam pretioso thesauro non parum gaudebant, eumque cum corpore S. Bertulfi collocare dignum ducebant. Quod & factum est.

Bertulfi Reliquiis adjunctæ.

41. Ea siquidem tempestate, quæ sacram S. Bertulfi Reliquiarumque virginis Christi Amalbergæ translationem præcesserat, inundationis incommodis universa regio laborabat, adeout a sidere Arietis usque ad Geminos, nec pluviales cœlo nubes, nec terræ deessent imbres. Sol Aquarium exibat, prope sidus Cancri respiciebat, & tamen Aquarius plus solito imbres non cessabat effundere. Cerneres inundationem circumquaque grassari inexhaustam, & laborantibus agricolis omnem futuram messis spem adimi. Et ecce ante translationis diem, eum se ad perscrutandum sancti Confessoris loculum Fratres quos diximus contulissent, eumque enm fide & tremore aperuissent, imbre suspenso serenitas mox redit, itaut unum idemque esset, Fratres loculum aperuisse, cataractasque cœli pluvias retraxisse. In apertione quippe loculi Sancti sui, misertus est Dominus populi sui, sinum illi misericordiæ suæ aperiens, tempestatemque jubens facessere. Renovantur hic in Sancto Dei antiqua miracula, quæ non minus defuncto quam olim viventi familiaria fuere. Qui enim jampridem sub divo positus, pluviæ incommoda non sensit, hic etiam ad artuum suorum attrectationem, imbrium suspendit inundationem: tanto nunc miraculis & virtutibus excellentior, quanto divino conspectui præsentior. Nec alienum a fide est, Deum Sancti hujus translationem mox futuram sic disposuisse, quem pro ea disponenda tempestatis insolentiam compescuisse credimus. Gradere nunc, bone JESU, nobiscum, & ad peragendam sanctarum Reliquiarum Confessoris & Virginis tuæ translationem, puram nobis tribue devotionem.

Nimia pluvia cum repressa.

Translatio hæc quo ritu facta.

42. Sacratissima dies Pentecostes 14 Kalend. Junii lucescebat, cum adventum sancti Spiritus Ecclesia generaliter celebrem habuit. Qua die placuit Fratribus sacrosanctum corpus Bertulfi cum S. Amalbergæ Reliquiis ad Memoriam quam ante memoravimus, Fidelium defunctorum deportare, &

die

die craſtino de locello vetuſto in novum transferre. Quod conſulto quidem ab eis definitum eſt, videlicet ut animæ Fidelium defunctorum in adventu Spiritus-ſancti, lætificarentur etiam adventu corporis Sancti. Nam & hac celebri die plus ſolito confluentem plebem recepit Eccleſia, ſacra ibi Miſſarum ſollemnia celebraturam. Innotuit etiam res populis quæ agebatur de deportatione ſanctiſſimi corporis: unde complures tam hujus rei pia novitas, quam ſacra Paracleti ſollemnitas invitabat, tanto liberius confluentes, quanto diu optata tandemque hujus meritis conceſſa ſerenitate impenſius lætabantur. Et tertia quidem diei hora, qua ſe Spiritus-ſanctus diſcipulorum olim cordibus infudit, ante Miſſarum ſollemnia Fratres ad ſancta Sanctorum cum thymiamateriis & hymnis accedunt, loculum quo ſacratiſſimum corpus continebatur, deponunt, ac proſequente pſallentium choro Memoriam, quam diximus, Fidelium defunctorum adeunt, novoque altari eum imponunt, nocturnas illic in honorem Dei Sanctique hujus acturi vigilias, craſtinumque exſpectaturi diem ad transferendas illius ſanctæque Virginis, quæ ſimul advectæ ſunt, de theca in thecam Reliquias.

CIRCA AN. 705 5. Febr.

43. Craſtina porro dies populis optatiſſima illuxit, quæ ad divinum illud ſpectaculum illos undecumque invitarat. Magnam & præclaram hac die jucunditatem, magnam æque Sancto ſuo Omnipotens prærogavit ſollemnitatem. Clerus omnis de adjacentibus Eccleſiis, Monachorum chorus de Cœnobiis, tam plebs urbana de urbibus, quam vulgus promiſcuum accurrit de rure, ut in futura ſanctiſſimi hujus corporis translatione, optata viſione fruantur. Nec piguit & ſanctiſſimi corporis Reliquiarumque virginis Amelbergæ reverentiam, circumjacentium Sanctorum corpora ſuam præſentiam exhibere. Nam ſanctum *Livinum* Martyrem, & beatam Pharaildem Chriſti virginem, ſanctumque quoque Gerulfum æque Martyrem ſinguli de ſuis locis obvios exhibuere, in magnaque populi proſequentis frequentia gaudii noſtri participes eſſe voluerunt. Præterea aliæ complures Reliquiæ longo illo translationis ſanctiſſimi Patris noſtri Bertulfi, ſanctæque viginis Amelbergæ itinere proceſſere obviam. Novum quippe glorioſumque genus ſpectaculi hunc invitavit populi conventum: qui ſane tam frequens accurrit, ut nec ambitus, nec atrium Eccleſiæ eum capere ſufficeret.

44. Exſpectantibus interea in Eccleſia populis, Sacerdotes ad Memoriam Fidelium defunctorum procedunt cum infulis, minoreſque Eccleſiæ gradus cum crucibus & thymiamateriis. Populus quoque qui tam multus convenerat, viſu quo potuit, ſe ad ſpectandum ingeſſit, vel religione, vel rei novitate, aut etiam ſpe impetrandi aliquid pro benedictione de Sancti corpore incitatus. Et præmiſſa Litania, adjunctis etiam laudibus tam divino operi congruentibus, ac Sacerdotibus qui huic ſanctiſſimo negotio aderant, ad altare accedentibus, pretioſiſſimi theſauri loculus aperitur. Corpus ſanctiſſimum ſindone involutum altari imponitur, ſigillo rupto, titulus pretioſæ glebæ teſtis legitur, cunctiſque quibus accedendi vel videndi liberior facultas erat, palam exponitur. Oculis hæc cernentibus lachrymas pias pia æque lætitia exprimit, atque hæc cernentes ſpe cernendi etiam majora afficit. Locellus deinde minor coram exponitur; ſigilli item titulus quem prædiximus, audientibus cunctis legitur. Cumque hinc corpus ſanctiſſimum, inde quod corpori deerat, modice igne tactum conſpiceretur, teſtibus titulis una cum ſigillis veteri manu deſcriptis; facile id quod viſum eſt, populo fidem fecit, membra ſanctiſſimi Confeſſoris Chriſti Bertulfi integro [a] fere numero illic repoſita adſervari.

45. Ex conſequentibus hinc cauſis conſtat, ſanctiſſimi Patris hanc translationem majoris illi per Chriſtum honoris fuiſſe occaſionem: cujus pignora, quia aliquanto negligentius uſque ad id temporis habita fuere, majorem ſo-

[a] Et tamen earum media pars dicitur conceſſa Adalberoni Remorum Archiepiſcopo, qui eam Mozomi in Monaſterio B. Mariæ a ſe inſtituto collocaverit *anno nongenteſimo ſeptuageſimo primo*. Quamquam nulla hujuſce Translationis ſit mentio in Chronico Mozomenſi Tomo 7. Spicilegii Acheriani.

CIRCA AN. 705 5. Febr.

solito deinceps habuere reverentiam. Neque enim decuit hanc Christi lucernam sub modio, sed super candelabrum poni, ut ingredientibus in Ecclesiam Dei, in edito carissimam prætenderet præsentiam. Et ut latius sanctitatis suæ diffunderet odorem, aliquantam pignorum suorum per Ecclesias Dei passus est distributionem fieri. Quod ut fieret, devotio, non temeritas; non superbia, sed humilitas promeruit. Nam inspirante Spiritu-sancto animis Fidelium ad translationem ejus devote confluentium, persuasum est pro benedictione aliquid de pignoribus illius expetere, ut vel in modica Reliquiarum ejus portiuncula singuli Sanctum quasi totum præsentem colerent, cujus ope & intercessione nihilominus se juvari confiderent. Nec fefellit poscentes Fratrum benigna charitas, nec elusa est pie poscentium devota humilitas: dum & illi quod poscebatur, sine damno de pignoribus Sancti concedebant, & isti pro magno suo lucro vel parum aliquid de Reliquiis ejusdem Patris accipiebant. Unde & apud singulos tanti hodieque habitus est, quasi apud singulos totus esset corporali præsentia, qui singulis utique totus, fideli præsens est benevolentia & amore.

Particulæ nonnullis concessæ.

46. Accessit quoque gloriæ ejus ingens aliorum Sanctorum gloria, quam in terris per homines Deus Dei sapientia procuravit. Nam ad Sancti sui glorificationem multorum cum eo pignorum fieri voluit translationem, licet minus idonee per nos humiles administratam, affectu tamen quo potuimus consummatam. Enimvero cum beatissimi Patris nostri Bertulfi corpus linteaminibus mundis involutum, diligenter obsignatum, & de theca in thecam esset translatum; accedunt Fratres tam studiose quam religiose ad transponenda in eamdem in qua Sanctus hic repositus erat thecam, aliorum Sanctorum Reliquias, eaque attestantibus illarum titulis, his qui adfuerant, coram exponuntur: adfixisque sigillis diligenter cum corpore Sancti reconduntur. Acta est hæc translatio anno Dominicæ incarnationis millesimo septuagesimo tertio, Indictione undecima, ALEXANDRO Papa Apostolicæ Sedi, & Ecclesiæ Noviomensi Pontifice RADBODO præsidente, regnante Francorum Rege PHILIPPO, & ROBERTO Flandriæ monarchiam tenente. Translatus est autem hic sanctus Pater & pretiosus Christi Confessor Bertulfus cum supradictis admirandæ virginis Amalbergæ, multorumque Sanctorum pignoribus de Orientali sanctæ Blandiniensis Ecclesiæ parte ad altare, quod in medio ipsius Basilicæ ædificatum, & consecratum est in memoriam sanctæ incarnationis, nativitatis, passionis, resurrectionis & adscensionis Domini nostri JESU-CHRISTI, & in commemorationem omnium Fidelium defunctorum: atque a Domno Abbate FOLCARDO cum iisdem S. Amalbergæ, aliorumque sanctorum Reliquiis a in locello novo collocatus, ipso cum Fratribus sibi creditæ congregationis hanc eamdem translationem administrante anno regiminis sui tertio, 13. Kalend. Junii, coram multitudine copiosa Monachorum, Clericorum ac utriusque sexus hominum. Ceterum quia hujus diœceseos Antistes huic sanctæ translationi, diu licet expectatus aliasque occupatus interesse non potuit, proximo suo ad nos adventu tam præsentibus per se, quam absentibus per litteras, diem hunc festive celebrem constituit, ad laudem CHRISTI Sanctorumque suorum, in quibus cum Deo Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Translatio facta anno 1073.

Festum ab Episcopo indictum.

S. HED-

a S. Bertulfi aliorumque Sanctorum Reliquias istic a seditiosis hæreticis dissipatas fuisse, testatur Sanderus in suo Gandavo.

S. HEDDÆ EPISCOPI DORCICESTRENSIS APUD WEST-SAXONES

AN.CHR. 705 8. Julii.

ELOGIUM HISTORICUM.

Gevissis ad Fidem conversis,

1. GENS Occidentalium Saxonum quæ antiquitus Gevisse vocabatur, regnante Cinigilso Fidem Christi suscepit, prædicante illis verbum Birino Episcopo, qui cum consilio Papæ Honorii venerat Brittanniam; *inquit Beda in lib. 3. Hist. cap. 7. Cinigilsus ab ipso baptizatus, & Osvvaldus Northanimbrorum Rex, qui Cinigilsum de sacro foute susceperat*, donaverunt ambo eidem Episcopo civitatem quæ vocatur Dorcica ad faciendam inibi sedem Episcopalem : ubi factis dedicatisque Ecclesiis, multisque ad Dominum pro ejus labore populis advocatis migravit ad Dominum *Alia est* Dorcica *seu* Dorcicestria, *vulgo* Dorchester, *urbs provinciæ Merciorum in Comitatu Oxonieusi ad Tamam fluvium, qui in Tamisim influit; alia* Dorcicestria, *itidem* Dorchester, *urbs Occidentalium Saxonum, Dorcestriæ provinciæ caput, ad australem Fromii fluvii ripam; in Antonini Itinerario* Durnovaria *dicta. Huic præfuit S. Hedda, non alteri, uti adversus Joannem Spedum demoustrabimus infra.*

Birinus Dorcicæ fit Episcopus.

Successores.

2. Primus *ergo* Occidentalium Saxonum Antistes BIRINUS; *secundus* AGILBERTUS; tertius exstitit WINI, *uti Beda in lib. 4. cap. 12. loquitur*; quartus LEUTHERIUS. Cumque mortuus esset Cenwalh quo regnante idem Leutherius Episcopus factus est; acceperunt Subreguli Regnum gentis, & divisum inter se tenuerunt annis circiter decem : ipsisque regnantibus defunctus est & ille : & Episcopatu functus HEDDI, pro eo consecratus a Theodoro in civitate Londonia, *auno scilicet* 676. *nam in Monastici Anglicani Tomo* 1. *Leutherii decessoris sui chartæ subscripsit* Abbas *anno* 675. (*ita enim scribendum, ut patet ex nota marginali & ex Vuillelmo Malmesburiensi;*) *at vero diplomati Cedvvalæ Regis jam* Episcopus *anno* 682.

Hedda quintus,

Pag. 51.

Ante Monachus & Abbas.

3. *Heddi seu Hedda ante Episcopatum* Monachus fuerat & Abbas, *testante Willelmo Malmesburiensi in lib. 2. de Pontif. Angl. cap. 3. cujus vero Monasterii? non expedio. Quidam existimant ipsum esse* ÆTLAM *Bedæ memoratum in lib* 4. *cap.* 23. *qui ex Streanesbalcusi Monasterio adsumtus*, in Episcopatum Dorcicestre fuit ordinatus. *Verum alius omnino ab isto est. Siquidem Æthla non a Theodoro, ut Hedda, sed ab S. Wilfrido post Theodori mortem ordinatus est Dorcicestrensis Episcopus, ut postea dicemus. An vero Glastouiensis Monachus fuit S. Hedda? Certe* ipsius nomen inter aliorum præclarorum virorum & Abbatum nomina olim ibidem in pyramide scriptum habebatur, *teste Willelmo Malmesburiensi in lib. de Antiq. Monasterii Glastouiensis : tametsi in Monastico Anglicano, ubi Glastoniensis Abbatiæ viri pii & illustres recensentur, S. Hedda non exprimitur. In charta Leutherii, sive Lutherii Occidentalium Saxonum Episcopi anno* 680. *concessa Cœnobio Meldunensi seu Malmesburiensi*, Hedda Abbas *subscripsisse reperitur. Unde intelligitur, eum cuidam West-Saxonum Abbatiæ præfuisse.*

Quid in Episcopatu egerit.

4. *Quid rei egerit S. Hedda in Episcopatu per annos fere triginta, antiquorum silentium nos ignorare facit. Venerabilis Beda in lib. 3. cap. 7. ait*, Hedda in Episcopatu agente *S. Birini corpus fuisse translatum* in Ventam *civitatem, nunc Wintoniam* * *appellatam*, atque in Ecclesia beatorum Apostolorum Petri & Pauli positum. *Forsitan istuc sedem Hedda transtulerat. Theodoro Cantuariensi Antistite mortuo anno* 690. Ætla *seu* Ecla, *quem alii* Ædam *corrupte vocant, a Theodoro eruditus, reversus e Romana peregrinatione* divertit ad provinciam Wicciorum, cui tunc Rex Osric præfuit; *& in locum* Boseli infirmitate depressi, jubente Æthilredo Rege, per Wilfridum tunc temporis Mediterraneorum Anglorum Episcopum ordinatus est, *auctore Beda in lib. 4. cap. 23. & quidem* in Dorcicestrensem Episcopatum; *non Occidentalium Saxonum, sed Merciorum, uti ex Ger-*

** Winchester*

AN CHR. 705 7. Julii. *vasio Monacho Dorobernensi discimus. Is in libro de Pontif. Cantuar. ita de S. Theodoro scribit.* Per hunc etiam Theodorum Merciorum provincia in quinque parochias divisa est. Bosel ab eo ordinatus est ad Wictiam, habens civitatem Episcopalem in civitate Wigornia; Cuthwinus ad Lichefeldensem; Saxulfus ad Mediterraneam Angliam, cujus sedes est in civitate Loegria; Ethelwinus ad Suthangliam, habens sedem in Sedena *; Etla habens sedem in Dorkecestre.

Bromtom in Laodercis. *Vides Æthlam in urbe Dorcicestria provinciæ Merciorum sedem habuisse, non in alia Dorcicestria provinciæ Occidentalium Saxonum, cui S. Heddam tum præfuisse constat. Certe* Ætla *teste Beda in lib. 4. cap. 23. post mortem Theodori a Wilfrido ordinatus est in locum Boseli,* qui tanta erat corporis infirmitate depressus, ut officium Episcopatus per se implere non posset: *qui Boselus decessorem habuerat* virum strenuissimum & doctissimum Tatfridum, *etiam* de Streaneshalensi Monasterio electum. *At vero Hedda a Theodoro consecratus, successerat Leutherio in sedem Dorcicestrensem provinciæ Occidentalium Saxonum: Leutherius vero Winam, Agilbertum & Birinum decessores habuerat. Porro sedes Dorcicestrensis in provincia Merciorum Lincolniam postea migravit; alia vero Occidentalium Saxonum in duas parochias seu diœceses divisa est, ut mox dicemus. Theodoro familiaris fuit & carus Hedda. Argumento est id quod legitur in Pœnitentiali MS. Collegii Corporis Christi in Academia Cantabrigensi in quo post responsa Gregorii Magni ad interrogata Augustini hæc subduntur.*

TE NUNC SANCTE SPECULATOR,
HEDDI, PIE PRÆSUL PRECOR,
PONTIFICUM DICTUM DECOR
PRO ME TUO PEREGRINO
PRECES FUNDE THEODORO.

Ex quibus verbis colligo, Theodori librum Pœnitentialem Heddæ nostro fuisse nuncupatum.

S. Guthlacum ordinat Sacerdotem. 5. *Quod reliquum est,* S. GUTHLACUS *ab Hedda Episcopo Presbyter consecratus fuisse dicitur in ipsius Guthlaci Vita, infra ad ann.* 715. *quod intelligendum de Hedda nostro, tametsi Crulandia insula in qua Guthlacus degebat, longe a provincia West-Saxonum remota erat.*

Moritur. 6 Anno Dominicæ inc. 705, *mortuo* Aldfrido *Northanymbrorum Regi successit* Osredus: *cujus* regni principio, *inquit Beda lib.* 5. *cap.* 19. Heddi cœlestem migravit ad vitam. *Ipsius elogium paucis ita complectitur*: Bonus quippe erat vir ac justus, & episcopalem vitam sive doctrinam magis insito sibi virtutum amore, quam lectionibus institutus exercebat. *Willelmus Malmesburiensis ad hæc:* Unde, *ait,* moveor scrupulo, quippe qui legerim ejus formales epistolas non nimis indocte compositas, & Aldhelmi ad eum scripta maximam vim eloquentiæ & scientiæ redolentia: *Ejus consilio Ina Rex West-Saxonum leges suas se condidisse fatetur. Heddæ annos triginta regiminis tribuit Willelmus Malmesburiensis: ejusque obitum signant recentiora Martyrologia Nonis Julii.*

Laudatur.

Miracula patrat. 7. *Pergit Beda*: Denique reverendissimus Antistes PECTELM, qui cum successore ejus ALDHELMO multo tempore adhuc Diaconus sive Monachus fuit, referre est solitus, quod in loco quo defunctus est, ob meritum sanctitatis ejus, multa sanitatum sint patrata miracula: hominesque provinciæ illius solitos ablatum inde pulverem propter languentes in aquam mittere, atque hujus gustum sive adspersionem multis sanitatem ægrotis & hominibus & pecoribus conferre. Propter quod frequenti ablatione pulveris sacri fossa sit ibidem facta non minima.

Successores ejus. 8. *Denique* Hedda defuncto Episcopatus provinciæ illius in duas parœcias divisus est: una data est Danieli, quam usque hodie regit; altera Aldhelmo, cui annis quatuor strenuissime præfuit. *Hæc Beda. De S. Aldhelmo infra ad ann.* 709.

VITA

VITA S. LANDEBERTI EPISCOPI TRAJECTI AD MOSAM, ET MARTYRIS,

CIRCA AN. 708
17. Sept.

Auctore GODESCALCO Diacono Leodicensi sæculo VIII.

Ex libro de Gestis Pontif. Leod. Henrico Canisio, & MSS.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. SANCTUS LANDEBERTUS seu Landbertus, Lantbertusve, *posterioribus* Lambertus, *Trajecti * Mosani Episcopus, plures habuit Vitæ suæ scriptores.* GODESCALCUM *Diaconum Leodicensem subparem;* STEPHANUM *Episcopum Leodicensem ineunte sæculo 10.* ANSELMUM *ejusdem Ecclesiæ Canonicum medio sæculo 11.* NICOLAUM *itidem Canonicum, &* REINERUM *Monachum sæculo 12. denique* ÆGIDIUM *Aureæ-vallis Cœnobitam medio sæculo 13. Felicior certe futurus si vel unicum, eumque diligentem habuisset. At S. Landeberto id quod pluribus Sanctis accidit, ut dum Auctores, alius post alium, ipsius res gestas illustrare enervando amplificandove moliti sunt, eas e contrario incertis ac fabulosis narrationibus inepte obscurarunt, atrocibusque mendis fœdaverunt. Auctores inspiciamus.* Vitæ scriptores. * de Maastrich.

2. GODESCALCUS Diaconus *Leodicensis*, ipsius congregationis Clericus, *teste Reinero Monacho*, Vitam S. Lamberti primus jussu Agilfridi Episcopi scripsit, ut a majoribus accepimus, *inquit Nicolaus Canonicus in Prologo* : & fuit tempore Pippini & Caroli Magni : *quod prius Anselmus Canonicus tradiderat cap. 32. Res a S. Landeberto gestas*, a Theodoino *ipsius discipulo accepisse se fatetur Godescalcus num. 4. qui Theodoinus Sancto maxime familiaris erat, ut qui unus cum alio socio apud Stabulaum exsilii comes fuit. Scripsit etiam Godescalcus libellum de sancti Antistitis miraculis, & Translatione primaria Leodicum facta : quam utramque, seu potius unam lucubrationem primus edidit Henricus Canisius Tomo 2. lect. antiq. & post eum Jacobus Chapeavillus Tomo 1. de gest. Pontif. Leod. verbis nonnihil immutatis : ejusdemque fragmentum Andreas Chesnius Tomo I. Hist. Franc. Nos eumdem Auctorem ad MSS. codices exactum hic edere sat duximus, aliis omissis, quorum auctoritas a Godescalco pendet, aut sicubi deficit, dubia est.* Godescalcus.

3. STEPHANUS *anno tertio supra nongentesimum Ecclesiæ Leodicensis Episcopus creatus, Vitam a Godescalco scriptam expolire tentavit, orator haud minus rudis, uti ex subjectis Prologi sui verbis apparet.* Domino Patri HEREMANNO Archipræsuli *Coloniensi* STEPHANUS humilis Tungrorum Episcopus. Cum cotidie aliorum explorari concernetur actio, ac si quid reprehensibile infuerit, maculare non differt probensa intentio: detergenda penitus diffinitur merito culpata contagio, per quam & blasphemantium jam esset cachinnalis irrisio. Nam a quibusdam nobiscum agentibus festum S. Lamberti, qui litterarum videbantur sibimet scientia præditi, non minimum summo despectionis risuum injuriis lacessiti : quandoquidem priscorum haudquaquam Catonis eloquio edita legebatur apud nos præfati Patris Vita & Passio, atque nulla propria Officiorum cantabatur modulatio. Abhinc sane frequenti Fratrum nostrorum precamine rogatus, sæpissimis vocibus exstiti coactus ea omnia suscipere innovanda proprii impensione sensus, notamque hujus infamiæ a nobis propellendam. *Et infra :* Enimvero neque fastu superbiæ tumens, neque quemquam Patrum contemptui habens, quinimmo prælibatæ utilitati parere libens, stilo præpollentioris ingenii tandem acceleravi comens. Exinde musicæ artis ratione authentica subnectuntur cum Antiphonis Responsoria nova, in quibus ordini lectionum series respondet tonorum, quo tenus sibi æquando extenditur numerus horum. Adhuc etiam animi nisu exstat delectabile in tanti Patroni immorari laude. Cantica quapropter museo compta lepore succinctim replicavi, ac ejus gesta renarravi. Quæ omnia, Pater, tuo sensui corrigenda committo, &c. *En flores & occasio novæ scriptionis, quæ apud Surium & Chapeavillum exstat. In ea si quid probandum videatur, probanda est utique Stephani religio, qui nihil in Godescalci relatione præter verba immutavit.* Stephanus.

4. ANSELMUS *Leodicensis Canonicus in historia sua de gestis Pontif. Leod. quam ad annum usque 1048. perduxit, actus S. Landeberti compendio excepit : eique varias additiones seu commentationes apposuit. Hunc secutus est* ÆGIDIUS *Aureæ-vallis in diœcesi Trevirensi Monachus Cisterciensis, qui anno 1250. scribere desiit. Anselmus primus attulisse videtur alteram martyrii Sancti Landeberti causam, de qua postea agendum erit.* Anselmus. Ægidius.

5. NICOLAUS *itidem Leodicensis Canonicus, aliam lucubrationem de vita S. Landeberti scribere aggressus est ob eam rationem quam in Epistola nuncupatoria ad Wedericum Letiensis Ecclesiæ Abbatem anno 1124. electum exponit in hunc modum.* Dilecto in Christo & vere diligendo domino suo WEDERICO Letiensis Ecclesiæ venerabili Abbati NICOLAUS Ecclesiæ S. MARIÆ sanctique LAMBERTI, quæ est in Leodio, Canonicorum & Diaconorum Nicolaus.

CIRCA AN 708 17. Sept. norum ultimus, salutem. Sicut nihil est quod amicis & Fratribus honesta petentibus negare debeamus; ita & eorum est a nobis non exigere, quod nimis arduum tarditate aut tenuitate ingenii adsequi non valeamus. *Et infra*. Quod equidem opus non cujuslibet levitatis moto seu jactantiæ fastu me insumsisse sciat vestra Paternitas: sed quidam ex dominis & prioribus nostris parvitatem meam sæpius sunt exhortati, quatinus digniorem passionis causam beati viri, & gesta ejus vetustate jam obruta diligenter pervestigarem, & conscribendo tamquam in lucem retraherem ... Parui itaque injunctis, & inter multiplices occupationes meas iosumsi hoc opus plenum laboris & sollicitudinis: quia nihil penitus ex hoc (*nempe digniori causa martyrii*) inveniri poterat in libris eorum qui prius Vitam & martyrium B. Lamberti conscripserunt, quibus etiam apud nos maximam auctoritatem non levis, sed venerabilis sanxit auctoritas. Horum primus (ut a majoribus nostris accepimus) fuit GODESCALCUS quidam Ecclesiæ nostræ Diaconus tempore Karoli primi ex Francorum Regibus Imperatoris Augusti, & Agilfridi Episcopi nostri. Secundus vero felicis memoriæ STEPHANUS decimus post B. Lambertum Leodicensis Episcopus, qui cum de vita & sanctissima conversatione ejus quædam magnifice satis dissernerint, mirandum valde est, cur gloriosam & tanto Sacerdote dignam martyrii ejus causam silentio præterierint, conscribentes eam quæ & gloriam obscurare videtur Martyris, & subsannandi occasionem præbere calumniatoribus & incredulis. Nec tamen eorum scriptis derogo, aut opusculum hoc meum memorabilibus virorum venerabilium dictis comparo: in quo non ostentationem eloquentiæ, sed verbis simplicibus veritatem polliceor, omnino declarare cupiens, quorum Principum tempore, vel a quibus parentibus B. Lambertus nativitatis exordium sumserit, quo doctore sacras litteras didicerit, quibusve in pueritia miraculis floruerit; quam ordinabiliter ad Episcopatum promotus, quam irrationabiliter ab Ecclesia Tungrensi ejectus, quamque gloriose iterum inthronizatus, semper tamen humilitatem & patientiam tenuesit; qua ætate claruerit, & quomodo post conversionem Taxandrorum post multa sanctitatis ejus opera vitam martyrio finierit; qualiterve horam & gloriam passionis ejus Romanus Pontifex per Angelum manifeste cognoverit. *Hæc equidem partim* ex Gestis Regum Francorum, partim ex Chronicis REGINONIS Prumiacensis Abbatis, & SIGEBERTI venerabilis Monachi de Cœnobio Gemblacensi, partim ex Vita B. Landoaldi Presbyteri, seu S. Landradæ virginis, partim ex relatione majorum & scriptis virorum fidelium excerpere curavi. *Quam ob rem vero lucubrationem suam Wederico Abbati Lætiensi Monasterii, Liessies in Hannonia ad Helpram fluvium Ord. S. Bened. dedicaverit, rationem reddit his verbis*. Et quoniam vestra Lætiensis Ecclesia B. Lamberti patrocinio gloriatur, ejusque Reliquias pio amore complectitur, hoc parvitatis meæ opusculum sanctitati vestra transmitto, Pater venerabilis: *de quibus Reliquiis inferius agemus. Quæ Nicolaus de altera causa martyrii S. Landeberti commemorat, hausit sine dubio ex Reginone; quæ de miraculis a S. Landeberto puero patratis, ex Vita S. Landoaldi: at quæ de Sergii Papæ visione refert, nescio a quo didicerit; nam apud Godescalcum, Stephanum, & Anselmum altum ea de re silentium.*

Rainerus. 6. *Eadem quæ Nicolaus recitat ejus æqualis* RAINERUS *Monasterii S. Laurentii prope Leodicum Monachus Benedictinus, additque Grimoaldi cædem in Basilica S. Landberti factam, quam Nicolaus omiserat. Sic vero scriptionem suam claudit.* Vitam S. Lamberti primus jussu Agilfridi Episcopi scripsit Godescalcus Diaconus ipsius congregationis Clericus, qui fuit tempore Pippini & Caroli Magni. Et gesta quidem ejus veraciter prosecutus, de causa martyrii parum libero ore locutus est. Quod hac de causa fecisse creditur, ne sui temporis Regibus culpam majorum suorum viderentur exprobrare. Ex illicito quippe Pippini & Alpaidis conjugio natus est Carolus Martellus, de Carolo Pippinus tertius, qui ex Principe in Regem Francorum promotus est, de Pippino Carolus Magnus, &c. *An eadem ratio Stephanum Episcopum Godescalci expolitorem annis centum ac quinquaginta posteriorem ad silentium adegit? de hoc inferius agendum.*

Landebertus Martyr. 7. *At quæcumque demum fuerit causa necis S. Landberti, a mediæ ætatis scriptoribus, factus & a posteris numquam non Martyr & creditus & vocatus est, sive pro more illorum temporum, quibus homines pii qualibet ex causa interfecti dicebantur Martyres; sive ob defensionem justitiæ ac religionis, quæ ipsi mortem ac nomen Martyris paraverit. Venerabilis Beda in sincero quod in Martyrio Bollandiano habetur Martyrologio*, Martyris *nomine Landbertum exornat*, 15. Kalend. Octobr. Natalis S. Landeberti Episc. & Martyris. *Florus addit*, qui testando justitiam adeptus est martyrii palmam. *Eumdem titulum ei tribuunt Auctor vetustissimus de Gestis Franc. cap. 50. & Fredegarii continuator cap 103. tum Alcvvinus Epigr. 70. & 133. denique Usuardus, Wandalbertus, Ado, aliique Fastorum conditores & Auctores.* Apud Leodicum (*Usuardi verba sunt*) B. Lantberti Episcopi Tungrensis, qui a nocentibus innocenter occisus, aulam cœlestis regni perpetuo intravit victurus. *Certe villa Leodicus tantopere miraculis B. Landeberti brevi illustrata est, ut anno post obitum ejus tertiodecimo, translato illuc per S.*

* Maſtrich *Hucbertum sacro corpore, eo translata sit etiam ab eodem sedes Episcopalis: quæ primo quidem Tungris instituta, tum deletis Tungrorum mœnibus a B. Servatio in civitatem quæ* Trajectum * superius & Mosanum *dicitur*, *illata, demum a S. Hucberto ob S. Landeberti celebritatem invecta est Leodicum* * *: quæ nunc civitas est amplissima, eleganti Basilica in B.* MARIAE *& S. Landeberti honorem decorata, cujus Episcopus inter Imperii Principes locum habet. In metrica*

* Liege

Mar-

Martyrologio Bedæ nomine recens edito Tomo 10. Spicilegii, S. Landebertus celebratur Nonis Junii hoc modo: CIRCA AN. 708 27. Sept.

Junius in mundo Nonis miratur Adeptum *,
Et sancti Lantberti, animam trans sidera verti.

8. *Inquirendum superest, an S. Landebertus Monasticum gestaverit habitum; nam cum in Cœnobio Stabulensi septem annos exsulem vixisse constat. Atqui tum temporis mos erat, ut etiam relegati seu retrusi in Monasteria, religiosas vestes susciperent. Testes sunt S. Leodegarius, Ebroinus, Lunevii, Childericus Francorum Rex Sithiu, ejusque filius Theodoricus Fontanellæ, in Monachos attonsi. Quanto magis id adfirmare licet de Landeberto, qui licet de sede sua pulsus sit, volens Stabulaum successit? Hinc Stephanus Episcopus in ipsius Vita*: Inter quos *inquit, Monachos scilicet Stabulenses*, venit novissimus ordine, sed primus exstitit sanctitate: postremus numero, sed præcipuus devotionis studio. *Denique in Chronico Sigeberti nonnulli codices MSS. sic habent ad ann. 662.* S. Lambertus Monachus efficitur. An Monachus?

PROLOGUS AUCTORIS.

1. SI Pagani figmenta sæva & nefanda prolixa studeant pomposa plurima mendacia codicibus suis commendare, ut eorum vana gloria discurrat; cur nos Christiani salutiferi taceamus miracula Christi, cum possimus vel tenui sermone ædificationes de historia Sanctorum pandere hominibus? Ergo quamvis tantæ rei narratione sancti viri LANDEBERTI Pontificis opera indigni videamur loqui, auctorem tamen Christi charitas poposcit; frequenter etiam favor mihi quæ ab adolescentia comperta est, & per viros prudentes cognovi adfirmantes, non leporem animo inquirens sermone, sed devotione plenissima ipsius animatus precibus, enarrare tentabo: ejusque cursum vitæ vel gloriosum peractum martyrium, inquantum ad nostrum pervenit auditum, licet inculto sermone, ferre conabor in publico, ut cujus vita est cum Christo, memoria gloriæ relatu celebretur in mundo; præsertim cum traditione ecclesiastica & apostolica admonemur auctoritate, Sanctorum vitas seu virtutes nonnullas commemorare, ut scriptum est: *Memoria Sanctorum cum laudibus*. Et illud: *Laudemus viros gloriosos* qui contemserunt regna mundi. Ergo dignum esse credimus, ut quotiescumque Sanctorum sollemnia curriculo anniversario celebramus, ex eorum gestis aliquid ad ædificationem convenientibus Christianis in Domini laudibus debeamus recitare: quoniam revera Christi muneris est, quidquid in Sanctis ejus laudabile invenitur. Igitur sancti ac beatissimi Antistitis Landeberti, adjuvante superna gratia, quamquam imperito sermone & impolita loquela, Vitam & virtutes exordiri procuro. Prov. 10. Eccl. 44.

INCIPIT VITA.

2. Gloriosus igitur vir LANDEBERTUS Pontifex opido Trejectense oriundus fuit & alius, ex parentibus *a* locupletibus secundum sæculi dignitatem inter præsides venerandis, & longa prosapia Christianis. Ipse vero erat in pueritia formosus & nobilis, electus in gente & progenie sua, crescebat benignus inter famulos & cognatos suos vultu fulgenti, & omni affectione pollebat eminenti ætate. Cum vidisset autem pater ejus tantam industriam filii, & a cunctis dilectum, exsultabat & gratias agebat Deo: letabatur in gaudio pro eo quod decoratam videbat prolem. A prima fere ætate tradidit eum ad viros sapientes & storicos *b* sacris litteris edocendum: ille vero cum magno studio, officio usus assi- Landebertus Trajectensis, literis imbuitur.

---

a Herigerus in Vita S Landoaldi, & ex eo Nicolaus & Ægidius in Vita S. Landeberti, patrem ipsius nuncupant APRUM *virum illustrem & Comitem*; matrem vero HERISPLENDEM æque nobilitate claram.

b Idest *Historicos*; sic enim antiqui supino hanc vocem aliasque similes decurtabant *Spania*, pro Hispania, &c. Quosnam vero præceptores in sacris litteris habuerit Landebertus, Godescalcus reticet, exprimit S. Landoaldum Vitæ ipsius Auctor, quem Nicolaus Ægidiusque sequuntur. Neque obstat, quod Theodardo Trajectensi Episcopo commendatus paullo infra dicitur: *divinis dogmatibus & monasticis disciplinis imbuendus*. Alios enim præceptores habuit puer, alios adulescens. Rursus Herigerus in libro de Episc. Leod. cap. 51. Landebertum B Remacli discipulis adnumerat. De his sentiat quisque quod libet. Apud scriptorem Vitæ S Landoaldi dicitur: *Aper ejusdem Lamberti pater prædium Wintershovem super Amcha fluvium positum Landoaldo ad inhabitandum & Ecclesiam construendam concessisse, & eumdem puerum divinis dogmatibus imbuendum cum eo manere constituisse: ubi Landoaldus cum puer Lamberto fontem limpidissimum invocato Christi nomine ebullire* fecerit, & Lambertus ipse prunas ardentes *in veste illæsa deportaverit*. Quod utrumque a Godescalco & Stephano prætermissum Nicolaus, Ægidius, aliique deinceps retulerunt.

CIRCA AN. 708 17. Sept.

assiduo adhæsit, & velociter ipsum consummavit. Cum autem imbutus fuisset a prudentissimis reversus est ad domum patris sui: pueritiæ annos excedens, ævum adolescentiæ cum industria senectutis gerebat, Spiritus sapientiæ & humilitatis gratia resplendebat in eum, augebaturque cotidie in bonis operibus.

Theodoardo magistro succedit in Episcopatum,

3. Eodem tempore opido Trejectinse cathedræ pontificali præsidebat summus Pontifex THEODOARDus divinæ dispensatione providentiæ. Protinus pater ejus commendavit eum jam supradicto Antistiti, divinis dogmatibus & monasticis disciplinis in aula *a* regia erudiendum. Erat enim adolescens sapiens, adspectu amabilis, conloquio affabilis: recta conversatione tam cum Pontifice, quam & in domo regia militare cœpit. Etiam cum esset forma præcipuus, fortis & velox, agilis & multum firmus in bello, animo clarus, specie ornatus, charitate, castitate & humilitate fundatus, etiam & ad opus * lectioni vacabat. Tantam denique gratiam in conspectu Pontificis invenire meruit, ut quasi filium heredem & successorem sibi eum adoptaret eligere, si licitum ei fuisset propter institutionem canonicam *b*. Interfecto itaque præfato Antistite Theodoardo, copiosa multitudo virorum in regione illa habitantium cognoscentes Landeberti prudentiam & opera atque conversationem nobilissimam, clam locutionem invicem eligere eum disponebant ad pontificalem sedem. Ergo Optimates viri & illustrissimi qui eo tempore Rectores palatii videbantur, glorioso Domno CHILDERICO Regi famam beati viri innotuerunt, & actus ejus non silentes, testimonium perhibentes quod dignus erat Sacerdotio fungi, & onus pontificale accipere. Habuit itaque effectum eorum petitio, libenterque obtinuerunt quod devoti postulaverunt. Tunc plebs inspirante spiritu-sancto, unoaccepto consilio, simul cum Regis imperio, favente Domino a quo jamdudum electus fuerat, subrogatus est, ut Pater esset Ecclesiæ Trajectinsis *c*. Ipse vero timore Domini repletus, officio sumto opus bonum augebatur cotidie. Porro Rex cum almitatem & prudentiam ejus agnovisset, diligebat illum super omnes Pontifices & Optimates suos. Erat autem Landebertus Pontifex statura procerus, facie decorus, cesarie formosa, inclytus oculis, manibus honestis, digitis longis, carne candida: a planta pedis usque ad verticem capitis fuit irreprehensibilis. Erat autem in consilio perspicax, & omnem sapientiam cum cura & moderatione gerebat. Apud Regem summum tenebat locum.

* al. cum opus erat

Childerico probante.

Stabulaum relegatus ibi manet annos septem.

4. Igitur cum interfectus fuisset ab impiis gloriosus Rex Childericus *d*, tunc invidus omnium bonorum diabolus festinus insurrexit contra beatum virum cum adversariis sævissimis iniqua & falsa consilia machinantibus, ut eum de sede pontificali dejicerent. Ita autem prævaluit iniquitas eorum, ut deponerent eum de sede sua sine causa, & privatus est honore suo absque culpa. Post hæc FARAMUNDUM *e* in cathedram illius constituerunt. Electus autem Dei Landebertus Pontifex perrexit ad Monasterium qui vocatur Stabulaus, nec amplius in obsequium ejus remanserunt quam duo pueri. Qui unus ex ipsis nomine THEODOENus, qui multum nobis de vita & opera ejus solitus est narrare, qualiter per annos septem ibidem vitam sanctam & angelicam conversationem duxit devotione intentissima in laboribus, in jejuniis, in vigiliis, in orationibus, in charitate, in longanimitate: & in omni custodia Sanctorum exemplum imitabatur. Pater vero Monasterii diligebat eum valde, & omnis congregatio cum magna pietate atque

a Hic *aula regia* nomine ædem Episcopalem interpretor. Neque enim veri simile est, Theodoardum virum sanctum assidue in aula Regis versatum fuisse. Nisi forte quis dicat, Landebertum quidem commendatum Theodoardo, qui eum *divinis dogmatibus & monasticis disciplinis in aula regia* per Abbatem Monachosque Palatinos erudiri curaverit.

b Huc spectant Apostolorum vulgatus canon 76. Concilii Antiocheni canon 23. & Parisiensis quinti canon 2. Coadjutorum usus necdum tunc invaluerat. Lege adnotata in Vitæ S. Bisoopi lib. 1. Sæculo 2. ad annum 690.

c Landebertus, si Ægydio credimus, Theodoardo successit *anno ætatis suæ vigesimo primo*.

d Anno 673. in autumno cæsus est Childericus, Landebertus eodem vel insequenti sede sua pulsus, post annos septem exstincto Ebroino restituitur per Pippinum Haristallensem dictum.

e Reinerus habet, *Faramundum quemdam, ut dicunt Coloniensem Clericum*, &c.

atque benignitate venerabatur illum. Constantiæ itaque virtus magis fulgebat in eum. CIRCA AN. 708

5. Et dum esset vir venerabilis Landebertus Episcopus in præfato Monasterio, contigit eum mediante nocte pro consueto ordine expergesieri, ut ad solitariam orationem pergeret devotus: porrectaque manu, arreptisque sandalibus, de quibus unus elapsus corruens de manu ejus cecidit in pavimentum, sonusque ejus quiescentium aures inquietavit. Hæc audiens Pater Monasterii, nesciens quis hoc egisset, ait: Qui istum sonum fecit, statim ambulet ad Crucem *a*. Tunc Sacerdos religiosus ilico obedientiam sine mora sequens, relictis omnibus quæ habebat in manibus, nihil secum portans, nisi tantum unum asperum quo erat indutus cilicium, nudisque plantis discalciatis pedibus, clam de lectulo exsiliens, moto vestigio festinus cucurrit usque ad locum ubi fuerat ei imperatum. Erat autem media hieme nimio frigore, vehementissimusque algor: brumalis circulus ingruerat, itaut glacies congelaret, & nix raro flueret. At ibi Dei famulus immobilis persistens, protensis manibus, inflexibilibus brachiis diutius immorabatur. Psalmorum cantus efficaciter persolvens, & interim tantam jugiter nivem decidentem desuper talos ipsius Pontificis excrevit. Nec Dominus immemor qui cuncta prævidet, & omnia scit antequam fiant, laborantem servum suum diutissime prospexit, unde in quadragesimo primo psalmo canebat: *Quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei*. Cui Dominus paratus ad ignoscendum audivit illum orantem, & a Domino factum est, ut solebat in nocturno tempore, citius gallorum cantus adfuit: nec mora Fratres Monasterii pulsato signo ingrediuntur ad vigilias. Officio peracto exierunt de Sanctuario * festinanter præ nimio frigore, introgressi utique domum sibi ad calefaciendum. Interim Sanctus Domini fortius certando semper statuit junctus ad Crucem. Tunc Pater Monasterii requirens ait: Et si habemus omnes Fratres nostros? E quibus unus dixit: Ego te audivi hac nocte judicare Crucem, sed nescio quis fuisset. Adhuc illo loquente alius de Fratribus intravit dicens: Vere Domnus Landebertus hac nocte diutius ad Crucem discalciatus perseverat. At ipse Abbas pavefactus & in timore conversus dixit ad Fratres: Ite velociter, & postulate eum humiliter ut veniat ad nos. At illi procurrentes invenerunt eum stantem ad Crucem. Erat autem caput ejus & humerus coopertus nive per totum. Ipse vero Domnus Apostolicus tunc ore promebat: *Cor contritum & humiliatum Deus non spernit*. Illi vero qui missi fuerant, dixerunt: Domne, Pater noster precatur, & Fratres suggerunt, ut ambules in hospitium ad illos. At ille ambulavit cum illis. Et statim ut introivit, Pater Monasterii una simul cum Monachorum agmine ad pedes Pontificis provolvitur genibus, veniam postulans, ait: Ignosce mihi, Pater quia nesciens peccavi quod sic insipienter egi: da indulgentiam tuis devotis famulis. At ille: Data sit vobis a Deo indulgentia, ut Paulus dixit, quia in frigore & nuditate subjicio corpus meum. Et continuo Fratres balneum paraverunt ei, & mutaverunt illi vestimentis aliis, & osculantes manus & pedes ad invicem mutuo dicebant: Noluit Dominus nobis in hac nocte notum facere, sed pro augenda gloria & lucri promerenda pœnitentia, absconditum fuit a nobis.

Margin notes: 17 Sept. — Nocte surgens, ob sonum excitatum, nudus erat ad Crucem, — Psal. 41. 1. — * idest Templo — Psalm. 50.

6 Igitur post septem annis expletis, depositus est FARAMUNDUS de sede pontificali, & ejectus est de provincia Trejectinse. Tunc agmina Clericorum & vulgus populorum una pariter voce ingenti postulabant Dominum, ut Pastorem eorum Dominum Landebertum reciperent. In illo tempore erat Princeps PIPPINUS super plurimas regiones & civitates sitas in Europa. Auditis

Margin note: Sedi suæ restitutus,

a *Hæc Crux*, inquit Reinerus, *lapidea erat inter Oratorium, ad hoc statuta, ut respectu ipsius Crucis hi qui erant Christi, devotius carnem suam crucifigerent cum vitiis & concupiscentiis: & si quando graviusculis delinquerent excessibus, ad hanc addicti regulariter pœniterent*. Eodem loco exstat in hunc usque diem Signum Crucis in facti memoriam. Hinc in principali Ecclesia Leodiensi mos iste inolevit, Nicolao & Ægidio testantibus, *ut intra claustralia septa sub dio vexillum Crucis Dominicæ perpetuo stabiliretur, licet nonnulla hoc Ecclesiæ usurpare videantur alio quidem religionis genere*. Lege vitam S. Austrebertæ ad ann. 702.

CIRCA AN. 708 17. Sept. ditis operibus beati viri, sub unius diei articulo jussit eum cum magno honore ad primam sedem revocare. Longum est enarrare quanta exsultatio in universo populo fuerit, quantæ laudes & hymni in adventu ejus. Tripudiantes psallebant Sacerdotes cum Levitis, Monachorum agmina & universi Clerici laudes Christi vociferantes, advenæ & peregrini, inopes & pauperes, viduæ cum pupillis per urbes lætantes. Ita omnis terra lætabatur, quasi unum ex Apostolis Christi suscepissent. Regressus autem Domnus Apostolicus ad urbem propriam, institutionis suæ normam cotidie augmentabat in melius.

Boni Pastoris munia exsequitur. 7. Sed qualem se demum quantumque se præstiterit, quis digne valeat explicare, vel quis tanta copia verborum instruere existimat, aut quæ oratio tantæ affluentiæ ubertatem exundans, quæ cuncta ejus bona ut decet queat prosequi? Erat enim in lege Domini sine lassitudine persistens, nulla conversatione noxia se inquinabat. Actus vitæ suæ omni hora custodiebat, oculum mentis suæ ad Dominum semper defixum habebat, consilium & opus suum semper ad Dominum convertebat; pedes ejus directi erant ad orationem, & ad evangelizandum pacem. Etiam sicut fidelis servus & prudens a Domino constitutus, ut ejus familiæ tribuat cibum in tempore opportuno; sic ille populum sibi commissum omnimodis festinabat spiritali reficere cibo. Clementer docebat, ordinabiliter instruebat: a consuetudine peccandi omni virtute retrahere nitebatur. Operibus ornatus & valde clarus, inter divites & pauperes medius, non respiciebat ad personas potentium, sed potius ad morum elegantiam. Quantum vivere unumquemque sanctius videbat, tanto eminentius illum honorabat. Ipse quoque pauperibus fenerabatur cibum, & oculis adspiciebat cœlum: vulnus tendebat ad dandum, mercedem procul dubio exspectabat ex alto. Quando vero Monasteria visitabat, eleemo-
Matth. 5. synam prædicatio secuta est. Quidquid in illa conferebatur, contulisse in Deum lætabatur, semper revolvens illud quod dixit: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*. Erat & in vestimento vilis, sed & in privato se numquam ornabat: & cum ei vestimenta pretiosa ex more pontificali præpararentur, aliquoties retruncata & deformia ipsa induebat: quia unde alii videbantur extolli, ille studebat se ex hoc semper humiliare. Sub specie honesta animus benignus, militabat. Erat itaque Christo subjectus semper & devotione armatus, Pontificio dignus & doctrina munitus, honorem sæculi recusando humilis, subjectus io suscipiendo, in corrigendo vehemens, & fortis in periculo, patiens in adversis, gloriosus in misericordia, strenuus in disciplinis, justitiæ severitate terribilis, ad gratiam promtus, ad ignoscendum paratus, in castitate corporis perseverans, nutritor gregis, Pastor Ecclesiæ perfectus, plebi monita Christi præcepta præbens, cura pastorali sollicitus, lustrans urbes, & municipia circumquaque sibi commissa Evangeliorum coruscabat lumine, augens fidem Christianorum, & crebro miserabilem errorem Gentilium nidoribus fœtidis ejiciebat: cognitoque errore illuc inrrepidus & cum calore fidei inflammatus pergebat.

Texandros ad Fidem adducit. 8. Introivit itaque aliquando in Texandriam *a*, ubi plurima templa & simulacra destruxit. Fremitum ergo Gentilium quasi signifer bellator, corporis timore abjecto, inermis fidei fervore roboratus ingerebat; Christi charitate securus, prædicatione sancta sufficienter corda errantium replebat, & ad viam veritatis adducebat. Illi autem qui primum velut ferocissimæ bestiæ discerpere cupiebant, postmodum adtendentes sancti viri bonitatem, tanta mansuetudine conversi & in fide Christi confirmati erant, ut ipsum imitari optarent. Sicque demum quasi cœlitus lumen ostendebat & illustrabat, ut radius solis partes illas, Barbarorum usu abjecto. Itaque fœtores idololatriæ odore suavissimo quasi ex aromatibus adspergebat. Cum omni auctoritate Gentibus prædicabat, & sem-

---

a Addit Nicolaus, *qui a Trajectensi opido versus Septemtrionem vix tribus milliaribus disparatur*. Texandria seu Taxandria, quæ olim ad tertium milliare a Trajecto incipiens, ad Mosæ Vacalisque confluentes expandebatur, hodie nomen amisit, ac sub ditione Leodicensi comprehenditur.

CIRCA AN. 708 17. Sept.

femper fuaviffimam habebat de his quæ Dei funt adlocutionem. Apoftolicam normam habebat in doctrina humana, oftendebat contra vulnera regulam honeftam, & recte arguebat clementer qnod credens docebat, & quod docebat imitabatur. Ipfe vero roborabat fe in vigiliis, in orationibus, in jejuniis, in eleemofynis. Fidem confervabat, curfum confummationis & coronam juftitiæ exfpectabat. Ante oculos ejus femper dies ultima verfabatur. Hujufmodi Landebertus Pontifex exercitatus virtutibus, divina gratia comitatus, uberius multa & magna operatus eft, perficiens bona quæ non fufficit evolvere lingua *a*.

Ob necem quorumdam qui Ecclefiæ bona diripiebant,

9. Et jam cum Dominus vocaffet Sanctum Landebertum, ut propter tanta opera dignam redderet ei mercedem, infurrexerunt duo peffimi homines, GALLUS & germanus fuus RIOLDUS, in adverfitatem ejus fævientes Ecclefiæ fuæ in tanta opera perverfa, ut nullus eos ferre poffet, nec evadendi erat locus ante illos. Repleti autem amici Pontificis ira & triftitia, & calamitate magna compulfi & humanitate nimia, interfecerunt eos ex merito eorum. In diebus illis erat DODO domefticus jam fupradicti Principis PIPPINI, proprius confanguineus eorum qui interfecti fuerant, & erant ei poffeffiones multæ & in obfequio ejus pueri multi. Cum audiffet autem necem proximorum, collegit magnam copiam virorum fortiffimorum ad bellandum, moxque irruit ad interficiendum Beatum virum Landebertum Pontificem in villa cui vocabulum eft Leodio, fita fuper fluvium qui vocatur Mofa. Appropinquavit autem Pontificis gloria, & domeftici pœna. Tunc adveniens vir Dei Landebertus Pontifex in villa jam fupradicta quæ vocatur Leodio, circa vero mediam noctem (ficut folebat) exfurgens folitarius, relictis difcipulis folus ibat in nocturno ad orationem devotus, totam fpem fuam Deo committens; pfalmorumque canticis ac vigiliarum ftudio prope ad lucis ortum orando ufque perduxit. Poftea vero veniens; & cum baculo qnem in manu tenebat pulfans oftium cameræ, vocans difcipulos ait: Expergifcimini & levate, jam adpropinquat, & hora eft ut pfallemus Domino in matutinum lætitiæ. Conlevatifque Fratribus tunc una cum illis Domino Matutinorum reddidit obfequia: officioque peracto & Curfu expleto reverfus eft domum, & pro tantis laboribus & multis operibus quæ femper ab exordio fuæ infantiæ felicius peregit, & in ipfa nocte, ficut erat confuetus, in vigiliis diutius immoratus eft, & multas Domino querulus fudit preces.

Landebertus Leodici commoratus,

a Dodone cum armatorum manu irruente,

10. Præ nimia autem laffitudine (erat quippe valde gravatus) ad lectum vadens cupiebat qniefcere paullulum. At ille in ftratu fuo recubans, adhuc felici fomno exfpectabat dormire. Mane vero facto cum fulgens aurora diei daret initium, unus quidam puer ex famulis ejus nomine BALDOVEUS, cujus ad vigilandum in ipfa nocte ante Domnum Apoftolicum *b* fuerat juffum, exivit foras in accubitu domus ipfius, & vidit turbam multam hoftilis exercitus venientis per turmas & cuneos, quam nebula fequens tegebat: & nonnulli qui fequebantur de ipfo exercitu, viderunt fuper domum ubi ipfe Domnus Apoftolicus erat, furfum in altitudine inter cœlum & terram Crucis dominicæ fignum clariore auri metallo fulgens. Et erat multitudo copiofa virorum pugnatorum ad bellandum, & erant induti loricis & caffi-

a Multa hic inferit Nicolaus de congreffu Sancti Landeberti cum Sancto Willibrordo Epifcopo Trajecti quod Inferius dicitur; & de difcipulis Sancti Landeberti. *Si antiquorum relationi creditur*, inquit Nicolaus, *locus eft in pago quem Teftebrantum dicunt, haud longe a Mofa, aliquanta arborum amænitate inumbratus, ad quem Beatus Lambertus adfcito in opus Evangelii viro Dei Vuillibrordo folitus erat fæpius defcendere, & confluentibus ad fe noviter baptizatorum turbis opera Chriftianæ Religionis exponere. In eodem loco Ecclefia in honorem Beati Lamberti dedicata, tanta ufque hodie venerationi eft apud incolas regionis illius ut fingulis annis illuc ad impetranda Martyris beneficia concurrentes, etiam ipfas arbores quæ atrium occupant, ferro attrectare facrilegium reputent.* Deinde pluribus agit de S. Landrada ejufque fepultura; deque S. Huberto, necnon de S. Oda ejus amita, quas S. Landeberti monitis profeciffe fcribit.

b En *Domni Apoftolici* nomen quod alias Romanis Pontificibus aptari folet, etiam Landeberto Epifcopo attributum.

CIRCA AN. 708 17. Sept. cassidis, clipeis & lanceis, gladiisque præcincti, & sagittas cum pharetris habentes. Armati vero præcedebant filium perditionis impiissimum Dodonem ferratis dentibus, sicut lupi rapacissimi ad deglutiendum & ad immolandam ovem Domini, quam CHRISTUS permisit in medio luporum ponere. Cum vero Dodo & plurima multitudo sodalium ejus cum eo appropinquasset, & intrare cœpisset, januis fractis, ostiis & sepibus disruptis, desuper adscendere cœperuot. Cumque hoc vidisset memoratus puer, subito currens nuntiavit Pontifici. Qui Pontifex io soporem conversus adhuc exspectabat felici somno dormire, nesciens quod ad agonem properaturus esset. Tunc Sacerdos Dei Landebertus ilico discalciatis pedibus, ut fortissimus prœliator adprehendens gladium in manibus suis, ut contra hostes suos pugnaturus accederet. Sed CHRISTUS quem semper in auxilium sibi postulaverat, non longe ab illo erat. Sed apud Altissimum in quo consilium vivit sempiternum mansorum, tacita mente confisus, nec mora commutans gla-
,, dium de manibus suis projecit in terram dicens : Si fugero, gla-
,, dium devitare possum : si autem perstetero, aut cadendum est,
,, aut viocendum. Sed nec aliquando perdam victoriam meam ; quia
,, melius est mihi mori in Domino, quam super iniquos manus injicere. Hæc eo dicente, ecce subito venerunt impii ad ostium domus ejus & lanceas suas in parietes defixerunt. Tunc duo nepotes ejus PETRUS &

* sic MSS. AUDOLECUS * surgentes, arreptisque fustibus cœperunt fortiter percutere qui ingressi fuerant domum, & mox expuleruot eos a facie domus. Tunc ait vir Dei Landebertus ad nepotes suos & ad juniores suos qui ibidem in
,, domo erant : Si me vere amatis, Christum sicut ego diligite, & Do-
,, mino JESU-CHRISTO peccata vestra coofitemini : me oportet dissolvi, & cum Domino vivere. E quibus unus ex nepotibus suis nomine Audoenus, ait ad illum : Et non audis, domine mi, quod foris ioimici Dei clamant : Ignem mittite ut soccendatur domus, & ardeant vivi ? Tunc
,, vir Dei Landebertus ait : Non timeamus persecutorum insidias, quia
,, igois erit illis perpetuus, qui manducabit carnes eorum usque in me-
,, dullis suis donec deficiaot : nos vero io Deo faciemus virtutem, &
,, ipse ad nihilum deducet inimicos nostros. Et ait ad nepotes suos : Re-
,, cordate quod rei & noxii vos in crimine isto fuistis. Nescitis quod
,, Deus non judicabit bis peccatores, nec peccata dimittit injudicata ? sed
,, quod tunc egistis injuste *a*, modo recipite juste. Quid ad me vos veni-
,, tis ? ambulate ante conspectum illorum, & ibi quod dedistis recipite.
,, Melius est carnes vestras ad lacerandum tradere, & manus vestras serva-
,, re innoxias, ut spiritus vester salvus fiat in æternum. Tunc respondit unus ex nepotibus suis : Lege modo in voluminibus Domini tui, & perfice opus tuum quod cœpisti feliciter : & ut Domious vult, ita erit de nobis. Tunc sanctus vir Landebertus arrepto psalterio istum versum

Psalm. 9. primum reperit : *Quoniam requiret Dominus sanguinem servorum*. Sicut Zacharias quem ioterfeceruot inter Templum & altare, dum moreretur ait, Videat Deus & requirat : ita & iste invictus, & firmus permansit. His dictis, omnibus extra cubiculum ejectis prostravit se io terram exteosis brachiis in cruce *b*, orationem fundens cum lachrymis : & subito pervenerunt carnifices, & ingressi domum interfecerunt in ore gladii omnes

occiditur cum suis. quos ibidem invenerunt. Unus autem ex ipsis adscendens super tectum cubiculi ubi sanctus Landebertus orabat, in ictu teli jaculavit eum : qui cursu beato consummato reddidit spiritum *c*. Cujus famulatui Angeli præ-

a Hinc manifestum est, Landebertum necis Gallo & Rioldo inflictæ non fuisse participem, sed nepotes ipso inscio hanc cædem patrasse.

b Addit Nicolaus, *ante altare SS. Martyrum Cosmæ & Damiani* : hoc est in loco ubi tempore Nicolai altare SS. Cosmæ & Damiani cernebatur. Non enim in Oratorio, sed in cubiculo necatus est Sanctus Landebertus.

c Nempe 15. *Kalend. Octob.* ut scribit Stephanus cum aliis Auctoribus & Martyrologiis : & quidem anno circa 708. uti postea probabimus. Mortem S. Landeberti Sergio Pontifici Romano cœlitus nuntiatam fuisse, Nicolaus dixisse primus videtur : at Sergius longe ante decesserat.

præſtant obſequium, & cum magna claritate efferunt animam ejus. Corpus itaque beatiſſimi viri Landeberti pauci qui fideles erant & evaſerunt ex famulis ejus poſuerunt illud in navicula ſub vili tegmine operto, & navigantes venerunt uſque ad ſedem Pontificatus ſui Trejectenſis. CIRCA AN. 708 17. Sept.

11. Audito hoc nuntio per opida, quod Domnus Landebertus conſummatus eſſet martyrio, contremuit univerſa regio, & in pavore converſa eſt, & loquebantur ad invicem mutuo: Si diutius in mundo habitaſſet, aucta potius opera incrementaſſet. Ideo utinam cum ipſo interemti fuiſſemus, abſentiam ejus ferre non poſſumus. Et iſta ſermocinantes, nullo modo quibant temperare a fletu: ſubitoque currente nuntio omnes plateas implevit rumor, civitas tota ſimul lamentabatur, repleti omnes triſtitia & metu proceres cum ſilentio flebant amariſſime. Ergo cum corpuſculum ad portam perveniſſet, petierunt eum ex more deponi de nave in feretro: quem inditum in Baſilicam Sancti Petri deferunt Clerici, cum hymnis populi elamantes, ibique excubias viciſſim agentes noctem pervigilem ducunt. Craſtina autem die non fuerunt auſi decoratum parare ſepulchrum, ſed eum magno metu in tumba patris una cum ipſius cadavere mancipatus eſt, & multum feſtinanter ſaxo coopertus: ibique ſub magno ſervatur honore, vallatus tumba reſurrecturus jacet cum gloria. Ruit in obſequium funeris pene omnis civitas. Tali pompa Paſtor fudit cruorem in fine, & ſic conſtipatus repoſitus eſt in ſepulchro. Cujus Angeli Dei cuſtodientes monumentum, diebus ac noctibus pſallentes in ipſa Baſilica, & ad inſtar vocis ipſius ſancti ac beatiſſimi Landeberti cum aliis ejus ſimili modulatione dulciſſima reſonantes. Quem multi ex locis illis audientes & mirantes, cupienteſque introire Baſilicam, nullo modo erant auſi intrare. Etiam cum nonnulli adpropinquarent ad ſanctum locum, ut certius audita intelligerent, mox paullatim ſilebant voces pſallentium; cum regredetentur longius, reſonabat cantus audientium: ſicque permanebat famulatus angelicus. O ineffabilis potentia Creatoris generis humani! quis poteſt inveſtigare potentiam & miſericordiam, qui tanta dignatus es oſtendere ſervis tuis, ut non ſolum animas eorum, ſed & cadavera permittis cuſtodiri ab Angelis tuis? Quis dubitare poteſt de promiſſis tuis, Redemptor ſæculi, qui humanum non ſinis genus perire.

Corpus ejus Trajectum delatum,

in Eccleſia S. Petri ſepelitur.

Angelicæ voces ad ejus tumulum auditæ.

OBSERVATIONES

De cauſa, & anno martyrii Sancti Landeberti, ac loco ejus ſepulturæ.

1. *De cauſa necis Sancto Landeberto illatæ varie ſentiunt Auctores. Godeſcalcus, Vitæ primariæ ſcriptor, a Dodone Pippini domeſtico id factum dicit in vindictam cædis Galli & Rioldi, quos Eccleſiæ infeſtos e medio ſuſtulere Landeberti nepotes. Godeſcalco ſubſcribit Stephanus Leodicenſis Epiſcopus in ſecundaria ſcriptione. Alii, in quibus Ado Viennenſis Epiſcopus in Martyrologio, & Regino Prumienſis Abbas in Chronico, aliam proferunt cauſam, nempe reprehenſionem domus regiæ: id quod Sigebertus in Chronico, & Anſelmus Leodicenſis Canonicus interpretantur de correptione Pippino facta ob conſuetudinem ejus cum Alpaide, quam rejecta Plectrude legitima conjuge in thorum adſciverat. Utramque rationem admittunt Nicolaus, Reinerus & Ægydius. Et primam quidem rejici non patitur Godeſcalci auctoritas: in ſecundam hic paullisper inquirere juvat.* Variæ de cauſa mortis ſententiæ.

2. *Venerabilis Beda in Martyrologio, Alcuinus in epigram. 70. & quos in obſervationibus præviis laudavimus Auctores veterrimi, Landebertum* Martyrem *quidem appellant, at nullam ejus martyrii adferunt cauſam. Primus poſt Godeſcalcum occurrit* HRABANUS Maurus, *qui ea de re ita loquitur in Martyrologio ſuo:* 15. Kal. Octob. in Gallia prope civitatem Trajectum, in villa Liudovico *, paſſio Landeberti Epiſcopi, qui ab infantia Dei ſervitio mancipatus fuit. Hunc vero Dodo, domeſticus Pippini, machinatione peſſima occidi fecit. *Quibus verbis Hrabanus cum Godeſcalco videtur conſentire. Regino Abbas Prumienſis in Chronico ad ann. 622. aliam proponit facti rationem.* Ea ætate, *inquit*, claruit Landebertus Tungrenſis Eccle- * l. Liudico

CIRCA AN. 708 17. Sept.

fiæ Episcopus, qui dum regiam domum zelo religionis accensus increpasset, ab iniquissimo Dodone & aliis viris de palatio missis improviso conclusus, intra domum Ecclesiæ in Leodico vico occiditur. *Eadem fere usurpant Ado & Notkerus ejus æquales in Martyrologiis suis. Sic enim habet vetustum quod penes nos est Adonis apographum* : 15. Kal. Octob. natalis S. Lantberti Episcopi Tungrensis, qui cum regiam domum zelo religionis increpasset, cum rediens orationi incumberet, ab iniquissimis viris de palatio regio missis improvise conclusus intra domum Ecclesiæ occiditur : cujus demum sepulcbrum creberrimis miraculis illustratur. *Obscuram horum scriptorum mentem ita explicavit post Anselmum Sigebertus Monachus Gemelacensis ad ann.* 698. S. Lambertus Pippinum Principem increpare ausus, quod pellicem Alpaidem Plectrudi legitimæ uxori suæ superduxerat, a Dodone fratre ipsius Alpaidis Leodii martyrizatur, & Trajecti tumulatur.

3. *Placuit hæc interpretatio sequentibus historicis, Nicolao Canonico Leodicensi, Reinero & Ægidio Monachis : qui licet Godescalci sententiam probent, aliam nihilominus præferunt, utpote* digniorem passionis causam. *Imprimis vero Nicolaus Landebertum a Pippino Jopilæ commorante invitatum ad epulas scribit, & Alpaidis scyphum sicuti & aliorum, signare jussum, id constanter abnuisse, atque indignabundum excessisse palatio, nec adduci potuisse ut rediret, aut Pippini cum Alpaide commercium, matrimonii nomine adumbratum probaret : id quod Pippino & Alpaidi excandescentiæ, Landeberto necis causa exstiterit. Quæ omnia ita narrat Nicolaus, homo annis amplius quadringentis posterior, quasi ipse convivio interfuisset. Addunt Auctores isti, hanc Sancti Landeberti martyrii causam a Godescalco & Stephano fuisse dissimulatam, ne Pippini posteris Francorum Regibus parentis crimen exprobrari videretur.*

4. *Verum ut hæc ratio valuerit in Godescalco; cur eam causam dissimulavit Stephanus, qui sub extremis Carolinæ stirpis Regibus vivebat? Sane longe atrocior erat fabula de Caroli Martelli donatione : quam tamen Hincmarus Remorum Archiepiscopus, Adrevaldus, aliique Auctores, imperante Carolo Calvo Martelli abnepote, in vulgus jactare non dubitarunt. Unde omnino incertum videtur, an Landebertus ob increpitum de pellicatu Pippinum cæsus sit : at vero alienum omnino videtur a tanti Principis bonitate & clementia, ut cædis istius fuerit auctor. Quod si exploratum esset id quod Carolus Cointius demonstrare contendit, Pippinum non amplius adhæsisse Alpaidi, quum Landebertus Martyrio affectus est; ab eo longe removenda istius facti invidia. Si conjecturis agere licet, factum illud hoc modo contigisse videtur. Gallus ac Rioldus, regii ministri*, in Ecclesiam sæviebant tot perversis operibus, *teste Godescalco*, ut nullus eos ferre posset, nec locus esset evadendi. *Landebertus forsan Pippinum ea de re admonuerat, ipsosque Gallum ac Rioldum redarguerat. At cum nihil proficeret, ipsius nepotes utrumque cædunt. Dodo Pippini domesticus, Galli ac Rioldi consanguineus, istorum cædem Landeberti nece porro vindicat. Certe Landebertus in Actis S. Huberti tum ab anonymo ejus temporis æquali, tum a Jona Leodicensi Episcopo scriptis*, pro ovibus suis mortis dispendium subiisse *dicitur*.

Annus martyrii expenditur.

5. *Quo anno sancti Pontificis martyrium acciderit, æque incertum. Eum sedi Trajectensi* annos quadraginta *præfuisse tradit uterque Vitæ Hubertinæ scriptor, & qui de gestis Pontificum Leodicensium agunt Auctores : at quo anno sedem inierit, controversia est. Sic vero eam componimus.* RAMACLUS *Amando successit in sedem Trajectensem anno circa 652. uti Sæculo 2. probavimus ad ann. 664. eamque tenuit annis decem, qui exprimuntur in Trudoniano Chronico MS. Remaclo post annos decem Stabulaum secedenti suffectus est* THEODARDUS, *qui Nemeti ad Childericum aditurus, prope ipsam urbem a nefariis satellitibus interemtus est. Childericus vero non statim a patris Chlodovei obitu, sed anno fere 660. Austriæ Regno impositus, & anno 669. Chlotario fratre mortuo etiam Neustriæ principatum obtinuit in annos quatuor ; quo tempore non in Austria, sed in Neustria Regni sedem habuit. Theodardo necato* LANDEBERTUS *Childerici nutu subrogatus circiter annum 668. qui cum Trajectensem Ecclesiam per annos quadraginta (computatis exsilii annis septem) administraverit, ad annum 708. pervenisse dicendus est. Neque audiendus Sigebertus, qui ejus necem ante annos decem collocat. Cujus error ex eo consequitur, quod Sancti Amandi abdicationem removet ad annum 638. licet Martinus Papa quo Pontifice Amandus secessionem fecit, Romanam Ecclesiam regere cœperit anno 649.*

6. *Neque serius anno 708. remitti potest Sancti Landeberti martyrium : siquidem anno 714. Leodici in ejus honorem jam erecta erat Basilica : in qua dum Grimoaldus pro Pippini patris ægrotantis sanitate preces funderet, a Rantgario cæsus est, uti liber de gestis Francorum testatum facit cap. 50. Jam ergo ante annum 714. quo Grimoaldi cædes contigit, posita erat Sancto Landeberto Basilica in martyrii loco : tametsi eo nondum corpus ejus illatum erat, ut postea dicetur ; ac proinde Landebertus minimum ante quinque aut sex annos sublatus e vivis fuerat.*

Sepulturæ locus.

7. *Sepulturæ primariæ locum describit Nicolaus Canonicus in hunc modum.* Erant in ipso opido Trajecto duæ celebres Ecclesiæ, quarum una Beatæ MARIAE perpetuæ virginis, Tungrensium Pontificum eo tempore secunda sedes habebatur : altera vero Beati Apostoli Bartholomæi, quæ sanctissimi Confessoris & Episcopi Servatii meritis & corpore magnifice decorabatur. Sed in his venerabile beati viri corpus tumulare minime præsumserunt, ne claritas loci augere videretur gloriam & honorem sepulti. Unde

mane

CIRCA AN. 708
17. Sept.

maoe facto feretrum ejus fine aliqua fuoeris pompa intulerunt in quamdam Ecclesiam S. Petri Apostolorum Principis, in qua vir illustris APAR, quem S. Lamberti supra memoravimus patrem, in lapideo sarcophago corpore requiescebat. Erat autem solitaria, sita fere in ipsa Mosæ ripa ad Orientalem clivum mootis, quem incolæ Castra vocaot, habens inter se & Trajectum quasi quemdam tramitem Jecorem fluviolum. *Postea vero Sancti corpus Leodicum traaslatum est, ut patet ex historia seqaenti.*

LIBER DE MIRACULIS ET TRANSLATIONE.

Fur cœlitus castigatur.

1. POSTHÆC in præfata illa Leodio, infra cubiculum ubi Sanctus Dei felicem fudit cruorem, luminaria ex divina accensa potentia resplendebant crebrius: itaut omnis domus illa tota refulgeret quasi radius solis. Itaque remanserat ibidem pecten Pontificis optimus valde. Mulier autem quædam videns eum, cupiditatis stimulo exagitata rapuit eum, atque in propriam contulit mansionem. Quadam autem nocte apparuit per visum beatissimus Landebertus cuidam viro marito hujus feminæ, nomine Theodoeno, & ait illi blando eum compellans sermone: Reddat uxor tua pectinem nostrum, quem retinet injuste. Ille autem cum a somno evigilasset, ordinem visionis conjugi suæ narravit. Illa autem visionem hanc pro nihilo habens, absque tædio utebatur ipso. Post modicum secundo apparuit præfato Theodoeno, & magna comminatione quod prius mandaverat, ingeminando subnexuit, & quasi e navi exiens, baculum manu tenens, subito ictu per visum percussit illum in pectus: cui mox apparuit vulnus insanabile in ipso loco, & manet in eo tabes cum sanguine mista. Tunc cum metu reddidit quod blande intellexit.

Cæcus visum recipit.

2. Igitur in supradicta villa Leodio cæcus quidam erat nomine Baldegisilus. Ille admonitus fuit per visum surgere & excubare ad locum, ubi vir Dei pro Christi nomine per martyrium sanguinem suum fudit. Expergefactus a somno statim lumina propria recepit, quasi numquam orbatus fuisset, & injunctam obedientiam perfecit, magnificans Dominum & S. Landebertum, pro cujus merito lumina vitæ præsentis recipit.

Item alius.

3. Item alius in eodem loco nomine Raginfredus duobus capitis luminaribus amissis, admonitus in somnis emundare locum pro sancti Pontificis martyrio reverendum, ubi se ad hoc opus incipiendum accingit, lumen recipit: sanus demum ab ipso loco non discessit, sed ad ipsum locum servire disposuit. Quo audito cœperunt homines Sanctum Dei debita veneratione de die in diem jugiter expetere, & cum magna diligentia locum illum venerari. Et jam cum Basilicam populus ibidem cœpisset ædificare, auditis miraculis per universam regionem illam quæ Dominus pro servo suo dignatur ostendere, omnis populus laudes dabat Deo.

Basilica Leodici erigitur.

Oda cæca lumine donatur.

4. In illis diebus erat quædam virgo cæca nomine ODA, quæ cum intellexisset signa & virtutes Dei manifestas, cum magna fide cœpit iter carpere ad sanctum locum. Cum autem appropinquasset, & qui cum ea erant locum illum cernerent, indicaverunt quod jam prope esset de eo. Illa cum gaudio ex intimo corde nomen sancti viri invocare cœpit; continuo misericors Deus atque propitius omnibus qui invocant eum, reddidit ei quod antea numquam habuit, lumina scilicet præclara in oculis suis. At illa gratias agens Deo pervenit ad locum prædestinatum. Item ex hoc amplius concurrebat mistus vulgo populus utriusque sexus, senes & parvuli, ad Basilicam Sancti ædificandam: sicquæ velociter consummata est. Similiter ubi virgo lumen ex fide recepit, credentibus in testimonium Basilica in ejus nomine est constructa & assidue venerata. Etiam Fideles & devoti composuerunt lectum, & fabrili arte ornaverunt illum: & sic posuerunt illum in locum ubi jaculatus fuerat Pontifex. Ibi Dominus magnas & absque numero virtutes atque mirabilia operatur cotidie.

Alia Basilica S Landeberto posita & sra. Landebertus Dodonis interitum prænuntiat.

5. Post anni circulo expleto in visione nocturna S. Landebertus thesaurario AMALGISILO, qui olim judex ejus fuerat, apparuit, & leniter cum eo

CIRCA AN. 708 17. Sept.

eo loqui cœpit. At ille causam adventus ejus diligenter interrogando inquirebat. Sanctus autem Landebertus respondens dixit illi: Fuimus visitare Romam, & inde reversi solliciti sumus de amico nostro Dodone & sociis ejus. Est enim tempus ut debitum exsolvant, & digna recipiant eorum quæ olim in nos impie fecerunt. Visionem ablatam, confestim verba hujusmodi opera sunt secuta. Igitur Dodo qui primus & princeps in necem Antistitis cucurrit, ultione divina percussus, omnibus infra arcana repositis per os suum putrefactis & fœtide projectis, infelicem & pessimam vitam finivit præsentem, post tantam pompam sæculi profundum inferni retrusus sine fine cruciatur. Alii quorum numerus non est computandus, proximi consanguinei qui ibidem fuerunt *a*, ininvicem gladiis sunt interemti. Ille autem qui propriis manibus pupugit eum, a germano suo crudeliter interfectus, in inferno funditus manet vallatus. Alii autem ex eis a dæmonibus vexati, & diversis generibus vocum ululantes quæ humana natura contremiscebat, audire Landeberti nomen & auscultare formidabant: & paucis ex eis expleto anno remanentibus, ceteri omnes pessima & turpissima morte præventi, miserrimam & amarissimam vitam amiserunt, & in igne perpetuo qui diabolo & angelis ejus præparatus est, pœnis & tormentis ineffabiliter cruciantur. Sanctus autem Landebertus insignis Martyr palma victoriæ coronatus, cum Angelis & Archangelis & cum omnibus semper exsultat in sæcula Justis.

Translatio S. Landeberti Leodicum.

6. Suffragante Domino narrare volumus, quod nuper post aliquot annos Sanctus Landebertus per visionem cuidam viro venerabili apparuit, ut sine aliquo cunctamine corpus suum ad Leodicum deferretur: & hoc idem Sacerdotibus & fidelibus viris Deum timentibus, multis revelatum est modis. Sanctus autem HUCBERTUS qui quondam Landeberti discipulus fuit, quique illo tempore in hac regione Pontifex erat, auditis his miraculis cum timore Dei festinans, ordinem rei diligenter inquisivit. Et cum omnia sciscitatus esset, cum senioribus loci illius consilium iniens, & sciens quod Dei nutu omnia revelata sunt, jussit ut corpus beati Pontificis absque ulla dilatione ad locum prædestinatum cum magno honore deferrent. Præparavit etiam vestimenta ornata quæ necessaria essent de sacratissimi corporis cura: & accessit cum multis Sacerdotibus & Levitis & ceteris Clericis psallentibus, & cum magna præterea Christianorum multitudine, quæ circa beati Martyris corpus psalmos & hymnos & cantica secundum divinæ Religionis ritum pia devotione decantabat. At venerabilia membra Christi Martyris odore suavissimo fragrantia Hucbertus Pontifex solida & inlibata reperit, & cum timore & honore maximo de sepulcro elevans, in pretiosis vestimentis illa involvit: ea quoque quibus dudum fuerat indutus, sub sigillis cum magna cura reposuit. Hinc inde Fratrum fideliter psallentium chori cum cymbalis canoris organisque suavissima modulatione sonantibus concinebant. Et hinc Angelorum agmina in excelsis psallentium, & omnipotentem Dominum de triumpho Martyris Landeberti laudantium, ab idoneis testibus visa & audita sunt. Porro omnis plebs vario concentu & intermisto gemitu, antiphonarum quoque sonitu concinens, & præ magnitudine tristitiæ vix hæc verba sequentia explicare potuit: O Pastor bone, cui hanc plebem servandam committis? o dulcedo pauperum, o illuminator gentium, noli deserere nos, quos divinis verbis, exhortationibus spiritualibus, sicut pater unicum filium admonebas & consolabaris.

Miracula in via facta.

7. His autem dictis turba multa rectum iter carpens, S. Landebertum prosequebatur. Refocillata autem plebe in loco qui dicitur Nivialla *b*, contigit

a Clarius apud Canisium. *Satellites autem Dodonis & consanguinei ejus crudeles qui in opere & in consensu S. Lambertum peremerunt, tumultuose impetu inter se dimicantes, invicem se interfecerunt.*

b Distinguendus hic locus, inter Trajectum & Leodicum situs, ab alio Nivalla etiam dicto in Brachanto, ubi Sancta Gertrudis Cœnobium Virginum ædificavit, ut Sæculo præcedenti ad ann. 658. vidimus. Sanctus Hucbertus Leodicensis Episcopus capturæ piscium *in prædio quodam Nivella cognominato* operam dedisse memoratur in propriis Actis, & hospitatus fuisse *in villa cui Hanmala nomen est*, de qua paullo infra.

tigit ut alius pauper cæcus cupiens feretrum attingeret, & lumen recepit, & cum magno gaudio laudes Dei vociferans & gratias ei & Landeberto referens pergebat. Egressæ inde turbæ corpus sanctum in villam cujus vocabulum Herimala * vexerunt. Dumque ibi commorati essent paullulum, ad augendam populi fidem, & ad famam Sancti accumulandam instigante Domino alius contractus in conspectu populi allatus est : qui cum adspexisset feretrum, subito omnes compagines membrorum ejus solidatæ & confirmatæ sunt, atque illo Landebertum prosequente omnis populus glorificabat Dominum. In præfatis autem locis in quibus Dominus has virtutes operari dignatus est, a fidelibus & devotis Christianis Basilicæ venerabiles in honore S. Landeberti ædificatæ sunt.

CIRCA AN. 708

17. Sept.

* Harralt

8. Posthæc turba universa cum Sancto ad optatum locum pervenit, ac omnes habitatores loci illius gaudentes ac exsultantes in occursum desiderati corporis exierunt, & cum honore magno susceperunt, & dignam ei præparaverunt mansiunculam, quæ opere artificum mirabili & copiosa mole auri & argenti & gemmarum & lapidum pretiosorum ac diversis structuræ speciebus in eumdem locum a potentibus collatis ita fabricata est, ut vix sermo narrantis sufficiat exponere. Ibique, ut decebat, urbana & venerabilis mirifica Memoria *a* hac prægrandi Ecclesia composita est, ampliusque cotidie devoti Christiani eum venerantur. Ibi cæci lumine recepto, leprosi plurimi scabie mundati, paralytici læsione corporis mundati, a dæmonibus vexati resipiscentes, divina largitare & gratia sani efficiuntur. Sed si quis singillatim omnia mirabilia quæ ibidem Deus per merita S. Landeberti assidue operatur, ut gesta sunt tunc enotescere voluerit, fastidium legentibus inrogabit. Pauca vero quæ de vita & de virtutibus *b* ejus narravimus, omnibus auditoribus fidem certam præstare debent, dum hodie juxta tumbam ejus in argumentum rerum probandatum cippi fracti ostenduntur, & plurimæ catenæ & compedes rumpuntur, claudi gressibus solidatis & diversis infirmitatibus vexati, omni languore de corporibus & anima eorum ablato, incolumes ad propria loca revertuntur. Dum autem in' parvis præcedentibus temporibus multa quidem miracula sunt gesta; quis modo digna æstimatione comprehendet, quanta & qualia per prolixa temporum spatia gerenda erunt, dum numquam juxta beati Præsulis atque gloriosi Martyris tumbam usque in hodiernum signa & mirabilia fieri cessent per auxilium Domini nostri JESU-CHRISTI, qui cum Patre vivit & regnat Deus in unitate Spiritus sancti per omnia sæcula sæculorum Amen.

Basilica Sancto erigitur,

miraculis celebris.

Cippi cum catenis ad Sancti tumulum appensi.

FRAGMENTUM DE TRANSLATIONE S. LANDEBERTI

Ex Vita S. Hucberti Leodicensis Episcopi ab anonymo ejus discipulo scripta.

Anno ordinationis S. HUCBERTI duodecimo crebras sibi prodidit perlatas sub noctis quiete visiones, quibus se commonitum fatebatur, uti a Trajectensi opido ossa levaret Sancti Landeberti, & in locum quo celebratam ejus passionem nosset, iterum humanda reduceret : quarum admonitio ejus animum inæstimabili recreavit gaudio. Attamen in quodam meditullio positus, cum neque visioni certam fidem tribueret, neque omnimodis

Translationis tempus & modus.

a Memoria non raro significat Oratorium aut altare, cujusque Sancti memoriæ dicatum : hic sumitur pro tumulo seu loculo; siquidem Obertus Episcopus *Memoriam beati Martyris in qua jacebant sacratissimæ ejus Reliquiæ, auro coopertum excrustasse dicitur* in primo Triumpho ejusdem Sancti.

b Hinc manifestum efficitur, eumdem esse Auctorem qui S. Landeberti Vitam, & qui hæc miracula descripsit. Et quidem Auctor in Prologo promiserat, se narraturum *Sancti Antistitis vitam ac virtutes*. Porro ejus qui hæc miracula litteris mandavit, ætas deprehenditur tum ex hoc loco, dum *parvis præcedentibus temporibus multa miracula gesta* fuisse commemorat; tum ex anonymo Sancti Hucberti discipulo ejusque Vitæ scriptore, qui miracula in Translatione S. Landeberti facta scire cupientem, *ad schedulam gestorum ejus* remittit, uti hic legere licet.

CIRCA AN. 708 17. Sept.

modis ei diffideret *a*; quod sic erat occultum, judicavit a Domino quærendum. Nam cunctis tam Monasterialibus indicto, quam & civitatis Clericis, necnon & laicis jejunio, quæ sibi divina voluntas de his agere præciperet, magnopere requirere studuit. Tandemque edoctus, ancipiti submota sententia, terriodecimo anno *b* Præsulatus sui, cœtu sibi Clericorum adjuncto, necnon populari agmine coacto, accitis etiam venerabilibus Episcopis & Sacerdotibus, tumulum viri Dei adiit, ibidemque spirituales observantes excubias, Divinitatemque pulsantes precibus, honorantes laudibus, rogabant, ut quæ Antistiti suo facienda mandaverat, quo perficerentur cœptis annueret, secundosque proventus attribuendo suam voluntatem ut taliter fierent cunctis palam ostenderet. Quorum piis votis omnipotentiæ Divinitatis annuere libuit. Nam cum maxima veneratione urnam qua sanctissimus cinis conditus servabatur, adeuntes, absque aliqua difficultate busta beati viri ex loculo protulere, & cum magno gaudio qua venerant referentes, in loco quo passus est, terræ mandavere *c*. Quantis autem qualibusve miraculis Dominus suum velle in tali facto per omne iter reversionis eorum commendarit, schedula gestorum ejusdem sancti Pontificis adnotata continet. Fabrica ejusdem Basilicæ qua beati viri conditæ sunt Reliquiæ, qualiter ab eodem sancto viro Hucberto ordinata sit, quia oculis videntium se offert, de ea aliquid dicere supersedi *d*.

AN.CHR. 708 17. Sept.

APPENDIX

De aliis S. Landeberti Miraculis & Translationibus.

1. *Præter ea quæ hactenus de Sancto Landeberto adduximus, alia referuntur miracula, Translationesque seu delationes Reliquiarum Sancti Landeberti, tum apud Anselmum & Ægidium in lib. de Gest. Pontif. Leod. tum in duobus libris singularibus, qui uterque* Triumphus S. Lamberti *inscribuntur. Duplicem illum Triumphum ex integro hic repræsentare non visum est operæ pretium; sed ea dumtaxat quæ ad Sanctum Landebertum pertinent, carptim excerpenda duximus, ne bella & pugnas Leodicensium Episcoporum ibi fuse descriptas repræsentare videamur. Utramque istius Triumphi historiam edidit Jacobus Chapeavillus Tom. 2. de Gest. Pont. Leod. quem consulant Lectores, si velint. Audiendus primo Nicolaus Leodicensis Canonicus, qui sic loquitur cap. 12.*

S Landeberti miracula.

2. Est insula quædam in Baugaria, continens Monasterium in Sancti honore constructum, ubi quod sæpissime ad Memoriam Martyris miracula fiant, fama referente cognovimus. In Werzeburgensi pago vicus est habens Ecclesiam B. Martyris ac Pontificis nomini dicatam, ad quam annuo passionis ejus die confluens cum diversorum munerum xenio provincialium concio, dum devote student offerre carnalia, cum spiritualibus animarum subsidiis, leprosorum quoque corporum sæpissime gaudent inde se reportare medicamenta.

Normannorum tempore anno 881.

3. *Ægydius Monachus eodem loco addit.* Processu temporis FRANCONE Præsulatus Leodiensis functo dignitate, Normanni, gens scilicet belluina feritate spirans, Leodium violenter irruperunt, & municipiis confractis atque combustis, civibus etiam immoderata cæde fusis & substantiis eorum sublatis, ad ultimum Ecclesiam S. Lamberti incendio consumserunt, eam solo coæquantes, sola ruinæ & combustionis vestigia reliquerunt. Deinde ad locum in quo sanctum corpus venerabatur, barbarica præsumtione volentes

a Imitanda sane religio pii Antistitis, ne non facile Sanctorum corpora loco moveantur. Nec licet specie loci honestioris id impune tulit Sanctus Quintianus Episcopus Rutenus teste Gregorio Turon. in lib. de Vit. PP. cap. 4. qui *ausus B. Amantii Antistitis Basilicam, sanctum corpus in eam transtulit, sed non fuit Sancto acceptabile hoc opus. Unde factum est, ut per visum apparens diceret ei: Quia ausus temerario nostus in pace quiescentes ossa removisse, ecce ego removebo te ab hac urbe, & eris exsul in regione altera.* Lege Præfationem hujus Sæculi & præcedentis.

b Anno scilicet 720. aut insequenti. S. Hucbertus obiit, non anno 735. ut scribit Sigebertus; sed anno 727. Siquidem S. Hucberti Translatio facta memoratur *anno* ab ejus obitu *sextodecimo*, *Carlomanni tertio*: qui annus convenit in annum Christi 743. Historiam Translationis S. Hucberti in Monasterium Andaginense referemus Sæculo sequenti ad ann. Christi 825.

c Vide Sanctorum Reliquias etiamtum non sublimibus locis positas, sed humo fuisse mandatas.

d His addit Reinerus Monachus cædem Grimoaldi, quam male post paucos annos *Translationis* Sancti Landeberti collocat, cum eam præverterit, ex dictis. Incertum est id quod subdit Reinerus de auctore cædis. *Perimitur*, inquit, *a quodam Satellite Rabbodonis Ducis Fresionum, cujus filia a patre suo Pippino sibi desponsata connubium exspectabat. Sed Rabbodo id impune non tulit, cujus instinctu innocens occubuit Grimoaldus. Nam non multo post idem Rabbodo mirabiliter a dæmone ludificatus, periit subita & æternali morte.* Certe ante mortem suam Grimoaldus uxorem *habebat in matrimonio nomine Teudsindam, filiam Ratbodi Ducis*, ut testatur auctor libri de Gestis Franc. cap. 50. Et Ratbodus post Grimoaldi cædem annis quinque supervixit.

lentes accedere, & optima quæ invenirent diripere, divinitus incassa formidine resilientes AN.CHR. 708
aufugerunt. Qui fugientes hoc modo fugam suam consolabantur, dicentes sibi dispendium venisse, quod solam & non adeo pretiosam circa Martyris corpus micantem fabricaturam non abstulissent. Detecto itaque Sanctuario, & Sancti sepulchro flatibus ventorum & pluviis exposito, mirabilis virtus Omnipotentis apparebat in laude sui Martyris, quod toties compluta undique imbribus terra, & circumquaque nivibus operta, super sepulchrum ejus nec pluviæ guttæ defluebat, nec crispata nivium conspersio insidebat. Mirum erat & insolitum, quod locus corporis sacri nudo aeri patens, siccum aerem suscipiebat, humidum vero respuebat. 17. Sept.

4. Tempore vero Præsulatus domini STEPHANI, qui vitam illius eleganti narratione exposuit, cæca a nativitate mulier divinitus per visionem admonita est, ut B. Martyris Monasterium adiret, & aliquid potabilis haustus sibi peteret: quo gustato ipse haustus ad oculos ejus saluberrimus adscenderet, eosque illuminaret. Credidit illa visioni, & lucem hactenus inexpertam accepit. Stephani Episcopi.

5. *Tum Anselmus.* Villula quædam est Lovaniensi opido proxima, cujus etiam participans nomini Lovaniolum est appellata. Continetur illic Ecclesia, cujus Presbyter retulit multa se vidisse & audisse in eodem loco gesta per merita S. Pontificis miracula, *&c.*

6. *Hactenus Anselmus & Ægidius. Nunc primi Triumphi historiam destoremus.*

7. Anno Inc. Dominicæ 1096., *inquit anonymus Auctor illius temporis*, regnante HENRICO III. hujus nominis Romanorum Imperatore, anno regni illius 40. factus est concursus innumerabilium Occidentalium popolorum ad civitatem Hierosolymorum, quæ a Paganis possessa, in opprobrium Christianæ Religionis eorum sacrilegis ritibus contaminabatur. Erat ea tempestate Dux Lotharingiæ GODEFRIDUS Godefridi Gibbosi ex sorore nepos, ea intentione qua ceteri, sed majori devotione quam plures alii, *istius expeditionis ergo* possessiones suas vendebat, & earum pretium secum deferebat. Huic inter cetera possessionis suæ prædia erat castrum Ballonium * nomine, naturæ opera valde munitum, quod inter confinia duorum Regnorum positum, Francorum videlicet & Lotharingorum, adjacentibus utriusque Regni provinciis hinc inde non minus damnosum erat quam terrificum. Rupes enim adjacenti flumine Simoi indirectum procedens, & in enormem se attollens magnitudinem, inaccessibilem se profitetur. *Castrum illud emit* OBERTUS tunc temporis Ecclesiæ Leodiensis Episcopus, conditione interposita, ut si infra tempus præfinitum a Godefrido vel a successoribus ejus tribus non redimeretur, deinceps possessio Ecclesiæ adsignaretur. Episcopus miseriis pauperum compatiens, Memoriam B. Martyris, loculum scilicet in quo jacebant sacratissimæ ejus Reliquiæ, auro coopertum excrustavit, & in majori Ecclesia & omnibus totius Episcopii Ecclesiis, aurum, gemmas, &c. detraxit, & mille trecentis argenti purissimi marcis undecumque corrasis prædictum castrum emit. Dux quidem & fratres sui Hierusalem adierunt, ubi strenue rem vitamque consummaverunt, heredes subscripti diem obierunt; & sic possessio Bullonii in jus ditionemque Leodicensis cessit Episcopii. Sub duobus sane post Obertum Præsulibus idem castrum cum pace & quiete possessum est. Turbato rerum statu in toto fere orbe Romano sub duobus Apostolicis INNOCENTIO & ANACLETO, nactus opportunitatem quidam Comes Barrensis, RAINALDUS nomine, Bulloniam corruptis custodibus intravit, ALEXANDRO *sedem Leodicensem regente*: post cujus excessum Clerus & populus subrogavit sedi Leodicensi ALBERONEM Primicerium Mettensis Ecclesiæ. *Hic* adeptus sedem pontificalem Romam adiit, querelam suam in auribus B. Petri deposuit. At Rainaldus hoc pridem sibi caverat. Quapropter Episcopus secundo rediit, nec apud Regem, nec apud Vicarium B. Petri ullam consecutus misericordiam. *Quin Rainaldus irritatus*, opidum quod a situ loci Fossis dicitur, occupavit & incendit. *Albero modis omnibus frustra tentatis, Bullonium armis repetere statuit; & obsidione facta, Landeberti Reliquias rogatu militum suorum in castra deferri præcepit: quo facto arcem obtinuit. Hic est primus S. Landeberti Triumphus, carptim ex verbis Auctoris descriptus: cetera leges apud Chapeavillum.* Occasio primi Triumphi S. Landeberti. * Bouillon

8. *Posterioris Triumphi hæc fuit occasio.* HUGO *Leodicensis Episcopus* castrum de Moha *ab Alberto Comite primum quidem pia donatione, postea etiam pecuniæ summa adbibita obtinuerat. Alberto mortuo* HENRICUS Dux Brabantiæ, ejus consanguineus, convenit Episcopum, volens in castro de Moha custodes suos ponere. *Episcopo abnuente, Dux Brabantiæ convenit* OTTONEM Regem filium Ducis Saxonum apud Maguntiam *comitia celebrantem* anno Domini 1212. habitoque consilio hanc ab ipso lætus accepit sententiam, aut cives Leodienses voluntati Regiæ omnino submittere, aut ipsorum civitatem divitiis spoliatam incendio cremare. Congregato Dux immenso suo exercitu, castrum de Moha obsidere se velle simulans, cognito Episcopum advenisse, irrupit Leodium, Vualeranni ductus & fretus consilio. Anno igitur Verbi incarnati 1212. in Adscensione Domini, pariter & Inventione S. Crucis, hora sexta, oppressa est civitas Leodiensis a propriis filiis Brabantinis, qui irrumpentes in urbem, nec Deo, nec Ecclesiæ, neque ordini, ætati aut sexui deferentes, majoris Ecclesiæ gazophilacium spoliaverunt fregeruntque Sacrarium. Corpus Dominicum de vase in quo erat sine ulla producentes reverentia, sanctas ibidem effuderunt hostias, insuper sacræ Unctionis effuderunt oleum. Et ut paucis concludam singula, omnes fractæ Leodiensis urbis Ecclesiæ, libri, vestes, vasa sacra sublata sunt omnia. Universa quoque loca Ecclesiæ contaminata & confracta sunt præter nostri mausolæum Martyris, bea- Triumphi posterioris occasio.

AN.CHR. 708 27. Sept. NOTA.

ti etiam Nicolai cryptulam, oecnon & B. Ægidii Basilicam. Convocato autem Episcopus apud Hoium concilio omnium Prælatorum totins suæ diœcesis, super his quæ contigerant, coram eis depooit querimoniam, ipsum Ducem Comitem quoque Goelriæ & eorum complices & fautores excommunicans in præsentia singulorum. Decretum est in ipso concilio, ut imago Crucis & Sanctorum Reliquiæ spinis circumdatæ in omni prosternantur Ecclesia totins diœcesis: organa suspendantur, & singulis Dominicis festivisque diebus fiat proclamatio pro prædicto scelere, insuper in Ducem & io omnes complices præfata sententia sollemniter renovetur. Est igitur primitus in majori Ecclesia imago Crucifixi deposita, & SS. Theodardi & Maldabertæ virginis Reliqniæ ad ejus dexteram sunt positæ: ad sinistram vero Petri & Andoleti & S. Floriberti Episcopi & Confessoris. Anno 1213. in custodia *de Steppes commissum est prælium ab Episcopi copiis adversus Ducem*. Leodienses Patroni sui Lamberti nomen invocaverunt; cujus audito nomioe statim hostes terga dedere fugantibus, &c.

S. Landeberti commemoratio per hebdomadam præcepta. NOTA consensum Cleri ad festum rescindendum.

9. A cæde barbarorum diœcesano revertente exercitn decretnm est ex commuoi consensu Capitnli, ut in omni hebdomada apud majorem Ecclesiam B. Marryris agatur memoria, sicot & sabbatis de beata statutum est Virgine. Anno 1219. rogatus a Dnce Pontifex ipsa triumphi vigilia intravit Ecclesiam, festum ipsum prohibens nltra fieri, qnod jam per septennium fnerat celebratum: convocatisque majoribus & adsensum præbentibus voto suo, sic recessit. Facto mane Clerns onaoimiter convenit Episcopum, prohibitioni factæ neqnaqnam ultra consentiens: & sic reversus ad Ecclesiam, sollemoitatis residunm, hoc est Missam & Vesperas celebrins quam potuit exsecutus est. Ex eo autem tempore Triumphi bnjns annua facta est memoria.

Reliquiæ translatæ.

10. *Sæculo medio inter utrumque Triumphum, hoc est* anno 1143. quartodecimo kal. Januarii, *teste Jacobo Chapeavillo in Notis ad Prologum Stephani Episcopi ad Vitam S. Landeberti*, facta fuit Leodii repositio Reliqniarum B. Lamberti Martyris de vasculo in qno post passionem a S. Huberto Episcopo locatæ fueraot, in vas aliud quod in honore ipsins decenter fabricatum fnlgebat, præsente Alberone secundo Ecclesiæ Leodiensis Episeopo, adstante freqnentia procerum & Cleri. Huic repositioni cum aliis interfnit quoque Vvedericus terrius Letiensis Abbas, electus anno 1124. post Abbas Mooasterii Vedastini apud Atrabates: atque inde maxima & pretiosa dona Letiam retulit, videlicet os de corpore ipsius Martyris, & de cinere tam carnis ipsius qnam vestimentorum & lectuli in qno primo sepultns fuit, quæ 10. kalend. Jannarii eum gaudio Letiis exceptæ sunt, & in vascnlo argenteo reconditæ hactenus possidentur. *Certe in minutis additionibus ad Bedæ Martyrologium hæc leguntur apud Bollandum ex MS. cod. Letiensi desumta*: Decimo Kal. Jan. Adventus Reliquiarum S. Lamberti Mart. atque Pontificis, qnas venerandæ memoriæ Domnns WADRICUS hnjus loci Abbas terrins ab Episcopo Leodiensi Alberone II. devotissime impetravit, Ecclesiæ Lætiensi 10. Kalend. Jannar. sollemniter invexit, sollemniterque ipsius diei memoriam quorannis eelebrandam institnit. *Aliæ Reliquiæ S. Landeberti in majori Ecclesia Leodicensi B.* MARIAE *ipsique Landeberto sacra adservantur: caput quidem in scrinio peculiari, ceteræ in theca pretiosissima.*

AN.CHR. 708 16. Octob.

REVELATIO SEU APPARITIO

S. MICHAELIS ARCHANGELI

IN PARTIBUS OCCIDUIS,

hoc est in monte Tumba in Gallia.

Scripta ab Auctore anonymo ante sæculum 10.

Ex MSS. Codd. nostro Germanensi & Chesniano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Non ab re fuerit paullum digredi extra metas, ut locum demus celebri S. Michaelis Apparitioni, quæ rebus Ordinis nostri non parum attulit splendoris. Hæc quippe occasionem præbuit exstruendo perinsigni Monasterio S. Michaelis in monte Tumba, *seu* in periculo maris *dicto, quod* RICHARDUS *primus Normannorum Dux Monachis Benedictinis concessit, exclusis ob vitam solutiorem Clericis, qui montem ante a Monachis occupatum incolebant. Auxit loci famam & frequentiam religio Monachorum, qui in angusta montis abrupti crepidine magnificam condidere Basilicam, ducentorum & triginta octo pedum longitudine, altitudine centum supra triginta quinque; regulares autem ædes paullo infra circum Basilicam, quibus accessit*

AN.CHR. 708 16. Oct.

cessit in declivi montis latere aquilonari opidum, Patroni sui præsidio & situ loci firmissimum adversus Galliæ hostes munimentum. Istuc voti causa frequentes ex universa fere Europa concurrunt peregrini: quos inter Galliæ Reges non pauci, nempe Ludovicus VII. & S. Ludovicus, Philippus III. Carolus VI. Ludovicus XI. adeoque Henricus II. Angliæ Rex, suam loco præsentiam exhibere dignati sunt. Istic Ludovicus XI. jam dictus S. Michaelis equestrem Ordinem instituit, cujus generalia comitia quotannis eodem convocari diu moris fuit. Guillelmus Major Andecavorum Episc. electus anno 1291. Colinum *quemdam removit ab incestu consuetudine, ea pœna imposita,* quod ipse in die Pentecostes publice in Ecclesia sua peram & bacalum a Sacerdote, ut moris est, acciperet, inde iturus nudis pedibus ad montem B. Michaelis in monte Tumba: qui Sacerdos exponat ibidem populo causam, quare dictus Colinus sic vadit in montem B. Michaelis, & quod sit ei ex parte nostra injunctum in pœnam dicti publici incestus, *inquit Guillelmus ipse in libro de gestis suis cap.* 19. *Tomo* 10. *Spicilegii Acheriani*.

2. *Tempus factæ Apparitionis revocant loci veteres chartæ ad annum* 708. *Ecclesiæ vero a S. Autberto constructæ dedicationem ad annum insequentem, quum Childebertus tertius Francis imperabat. Rodulfus Glaber in Vita Roberti Regis* Ecclesiam B. Michaelis *laudat*, quæ, *inquit*, constituta in quodam promontorio litoris Oceani maris, toto orbe nuncusque habetur venerabilis. *Sane* Edelredus Angliæ *Rex teste Vuillelmo Gemeticensi Monacho in lib.* 5. *cap.* 4. satrapis suis regio mopræcepit, ut euntes totam Nortmanniam rapinis & incendiis exterminarent, solummodo Archangeli Michaelis monti parcerent. *Quinetiam Angliæ Præsules in Oxoniensi Concilio statuerunt anno* 1222. ut dedicatio S. Michaelis in monte Tumba a Rectoribus Ecclesiarum devotissime celebraretur: *quod in tota provincia Lugdunensi secunda & plerisque aliis Gallicani Regni Ecclesiis olim observatum*.

Apparitionis tempus & memoria.

3. *Qui subjectam Apparitionis & dedicationis historiam descripsit Auctor anonymus, vixit paullo post id temporis quo res contigit, certo antequam istuc inducerentur Monachi, hoc est ante annum* 960. *Et quidem codex noster Sancti Germanensis* * *quo usi sumus, scriptus fuit jussu* A D R A L D I, *anno* 1060. *Abbatis Cœnobii S. Germani de Pratis, uti faciunt fidem hi versus ab Ingelardo Monacho exscriptore exarati:*

Scriptor.

* num.468.

Abbatis Domni nutu probitate decori
A D R A L D I, Monachus quidam Prior arte modestus
Libris intentus, horum reparator amœnus
S I G U U I N U S, scribi librum præceperat istum.
Quem si quis tulerit, maledictus sine peribit.
Hunc I N G E L A R D U S decoravit scriptor honestus.

Præter hanc Anonymi lucubrationem, est & alia ejusdem argumenti scriptio in Bibliotheca Cœnobii S. Michaelis, quibusdam locis interpolata.

1. Postquam gens Francorum Christi gratia insignita longe lateque undique per provincias superborum colla perdomuisset, C H I L D E B E R T O Rege monarchiam totius occiduæ & septemtrionis, necnon & meridiei partis strenue gubernante, quia omnipotens Deus non solum in omnibus gentibus, verumetiam in omnibus mundi quem ipse fecit subjectorum spirituum partibus principatur, beatus Archangelus unus ex septem in conspectu Domini semper adsistentibus, qui etiam & paradisi præpositus salvatorum animas in pacis regione collocaturus legitur, post eam manifestationem qua se in monte Gargano *a* ad adorandum ac glorificandum quomodo & qualiter voluit, sicut in scriptis habetur, ostendit; his, ut comprehensum est, per B. Archangelum patratis, illuminatis Christi gratia cunctis gentibus, in Orientalibus Romaniæ partibus accipe quibus sese indiciis manifestare idem beatissimus Princeps civium supernorum voluerit Præsulem Occidentalium populorum: ut qui quondam benedicto in patriarchis populo Israelitico defensionis attribuerat opem, ipse custos existeret ac prævius vocatis filiis per adoptionem. Namque legitur in visione Danielis Prophetæ dicente eidem Angelo: *Nemo est adjutor meus in omnibus his nisi Michael Archangelus Princeps vester*. Princeps, inquit, vester, populi videlicet Judæorum. Christo vero Domino in propria venienti, atque a suis non recepto, quin potius prodito, ipso ad Patrem remeante, dum aboletur observatio priscæ legis, constabilitur adnuntiationis Evangelicæ admirabile sacramentum, dum exeunte per omnem terram sono Apostolorum, cerimoniæ transferuntur sacrorum per ministeria Angelorum. Ajunt etenim historiæ Ecclesiasticæ, quod post passionem & adscensionem Domini ad cælos, post diu exspectatam Israelitarum plenitudinem, cum appropinquaret tempus desolationis civitatis & templi quam Salvator sacro venturum prænuntiaverat eloquio cum fletu humanitatis, Ecclesia apud Hierosolymam monitu Divinitatis per cunctum orbem gentibus evangelizatura diffunditur. Cumque congregatus undique ex omnibus locis populus Paschalis festivitatis præstolaretur diem, Sacerdotibus solitas excubias observantibus; voces subitas vigiles audivit dicentes: Migremus ex his sedibus. Voces vero subito per Angelos emissæ, quæ enuntiaverunt beatorum spirituum demigrationem, angelicum ministerium insinuarunt ad Ecclesiam gentium transferendum. Ex quibus patenter insinuatur, quod beatus Michael Archangelus ministerium quod exercuerat in Dei quondam populum, eumdem sortitus sit apud Gentium electionem. Hæc ita esse devotio credit Fidelium propter ostensionem signorum. Notum enim se fieri voluit mortalibus ætatis nostræ temporibus, quo se humanum genus in electorum

Childeberto Rege,

apparet S. Michael in Gallia, Synagogæ quondam, nunc Ecclesiæ Patronus.

Dan.10.21.

a Mons Garganus sexto milliari distat a Siponto novo seu Manfredonia Apuliæ urbe maritima, Gelasio I. summo Pontifice S. Michaelis Archangeli apparitione & cultu consecratus.

AN.CHR. 708 16. Octob.

ctorum spirituum societate cognosceret devocatum. Denique advertendum est, quo mysterio locum mortalibus prævideret in partibus occiduis, ubi ex omni orbe confluit veneranter angelicum imprecatura subsidium religiosa multitudo Fidelium.

Cap. I. *De situ loci.*

2. Hic igitur locus Tumba *a* vocitatur ab incolis, ideo quod in morem tumuli quasi ab arenis emergens in altum, in spatio ducentorum cubitorum porrigitur, Oceano undique mari cinctus locus, angustum admirabilis insulæ præbet spatium, inter ostia situs, ubi immergunt se mari flumina Segia *, necnon & Senuna *; præbens quoque habitantibus hinc inde non breve nimium spatium. Longitudine vero ac latitudine a radice qua prominet non multum distat (ut conjicitur) ab eo opere *, quo salvatum, immo servatum est humani generis incrementum. Qui ab Abrincatensi * urbe sex distans milibus, Occasum prospectans, Abrincatensem pagum dirimit a Brittannia. Nulla ibi exerceri valet actio mundalis; bis solis congruus exstat locus, qui Christum sedule venerari disponunt: & hos suscipit, quos ad æthera ardens virtutum amor evehit. Copia tanta piscium ibidem reperitur, quæ plerumque fluminum marisque infusione congeritur. Procul vero cernentibus nihil aliud fore quam spatiosa quædam, immo speciosa turris videtur. Sed & mare recessu suo devotis populis bis inde desideratum iter præbet beati petentibus limina Archangeli Michaelis, qui primum locus, sicut a veracibus cognoscere potuimus narratoribus, opacissima silva claudebatur longe ab Oceani *b* (ut æstimatur) æstu milibus distans sex, altissima præbens lustibula ferarum. Et quia secretiora cæli per contemplationem subtilitatis rimari volentibus gratissima esse solent remotiora eremi loca, inibi olim inhabitasse comperimus Monachos, ubi etiam usque nunc duæ exstant Ecclesiæ *c* priscorum manu constructæ. Nam ipsi Monachi ibidem Domino servientas dispensatione cuncta regentis Dei sustentabantur, Presbytero quodam de villa quæ dicitur Asteriacus *, taliter eis ferente auxilio. Nam ut illis sine quo humana non potest exigi vita, deerat victus, fumo signifero discurrente altaque cæli petente, onerabat asellum dapibus dilectione vera farcitis: sicque duce invisibili prævio, per loca ibat invia, ac redibat ferens Domini jussa illisque necessaria. Sed quia hic locus Dei nutu futuro parabatur miraculo sanctique sui Archangeli venerationi, mare quod longe distabat paullatim adsurgens, omnem silvæ magnitudinem sua virtute complanavit, & in arenæ suæ formam cuncta redegit, præbens iter populo terræ ut enarrentur mirabilia Dei. Jam vero ad illud veniendum est, qualiter idem beatorum Princeps spirituum angelica revelatione dedicaverit prædictum locum.

* al. Sei vulgo See
* Selune
* idest Arca Noemi
* Avranches
* nunc Beauvoir

II. *De constructione loci per angelicam revelationem.*

3. Quodam tempore cum religiosissimus & Deo amabilis præfatæ urbis *d* Antistes AUTBERTUS nomine sopori sese dedisset, admonitus est angelica revelatione, ut in jam dicti summitate loci sancti construeret in honore Archangeli ædem: ut cujus celebrabatur veneranda commemoratio in monte Gargano, non minori tripudio celebraretur in
1. Jo. 4. 1. pelago. At Sacerdos dum revolvit illud Apostoli, *Probate spiritus si ex Deo sunt*, iterata est admonitus visione, quo perficeret quod jubebatur. Et quia spiritus Prophetarum non semper est Prophetis subjectus, distulit adhuc Præsul constructionem, sed adhibuit intercessionem, quatenus istiusmodi negotium Domini nostri JESU-CHRISTI simulque beatissimi Archangeli agnoscere valeret deliberationem. Contigit per idem tempus ut taurum cujusdam, quem furtim quidam instinctu pravitatis subtraxerat, in ejusdem deponeret saxi cacumen, ut dum is qui amiserat juvencum, reperiendi amitteret spem, turpe latrunculus lucrum efficeret ex eodem. Interea tertia admonitione venerandus pulsatur Episcopus austerius *e*, ut qui non adquieverat bis admonitus, locum adiret celerius, a quo tamen se sciret egrediendum nullatenus, priusquam perficeret quod fuerat jussus. Ad cujus fidei confirmationem monstratur etiam ibidem usque in præsens petra quasi digito hominis inscripta, super quam memoratus Episcopus resedit, quousque opus ad finem adduxit. Percunctanti igitur Episcopo qui ædificationi congruus posset videri locus, angelica in hunc modum est responsione dictatum, ut loco eo ædificaretur ædes, quo inerat taurus absconditus & religatus. Cumque de loci requireret amplitudine vel quantitate, eisdem cognovit responsis ædificationi eum debere statuere modum, quem videret juvencum in circui-

---

a Montem *ad duas Tumbas* appellant Odo Abbas Glannafoliensis in epistola ad Adelmodum, & alii quidam, ob duas videlicet montis crepidines, de quibus infra. Hic mirari subit audaciam Pseudo Chronologi sub nomine & larva Lucii Dextri, qui hæc omnia ad Hispaniam detorquet, ad annum Christi 526.

b Codex Chesnianus habet: *ab Oceano (ut æstimatur) octo milibus distantibus*, &c.

c Nempe una in honorem S. Stephani protomartyris, alia in honorem S. Symphoriani, quæ amplius non exstant.

d Non Camaraci, ut putavit Baronius, cognominis Autberti longe ante Camaracensis Episcopi vocabulo deceptus.

e Hic certe locus erat agendi de impressione illa, qua Michael Autberti cunctabundi caput ad penetrationem usque percussisse dicitur.

circuitu protrivisse. Posthæc jussum est ut suo præreptus domino restitueretur taurus. AN CHR. 708
Venerabilis ergo Episcopus de visione certissimus, cum hymnis & laudibus prædictum locum ingressus, exercere imperatum opus adgressus est: congregataque rusticorum maxima multitudine locum purgavit, atque in spatium complanavit: in cujus medio duæ præeminebant rupes, quas operantium multorum movere non poterant manus, nec a suo divellere statu. Qui cum diu hærerent, nec omnino quid facerent invenirent, nocte insequuta visio apparuit cuidam homini nomine BAINO in villa quæ dicitur Icius *, qui duodecim filiis ampliatus magnam inter suos tenebat dignitatis gloriam. Hic ergo per visum monitus ut cum laborantibus & ipse labori insisteret, festinus ad locum cum filiis venit, impleturus quod fuerat jussus. Quo cum pervenisset, fretus auxilio sancti Michaelis Archangeli, quod humana non poterat virtus, mirum in modum tam facile molem tantæ magnitudinis removit *a*, ut nullum pondus inibi esse videretur. At omnes in commune laudantes Deum sanctamque Archangelum Michaelem, cœptu attentius insistebant operi. Cumque jam dictus Episcopus de magnitudine construendæ fabricæ adhuc dubius cogitaret, nocte media, sicuti quondam Gedeoni in signum victoriæ, ros jacuit super verticem montis; ubi autem fundamenta locanda erant, siccitas fuit, dictumque est Episcopo: Vade, & sicut signatum videris, fundamenta jace. Qui statim omnipotenti Deo gratias agens, sanctique implorans Archangeli Michaelis auxilium, exsurgens gaudens & lætus opus illud adgressus est.

16. Oct.

* Haynes

4. Eastruait itaque fabricam non culmine sublimitatis celsam, sed in modum cryptæ rotundam, centum (ut æstimatur) hominum capacem, illius in monte Gargani volens exæquare formam, in modum prærupti silicis angelico apparatu facta terrigenis ad laudem & gloriam Dei habitatione: manifeste docens semper in cælestibus divini muneris opem esse poscendam, altoque contemplationis intuitu penetrare ætheris astra, non terrenis limosisque paludibus rotantia hominum ponere corda. Quod cum post non multum tempus esset opem ferente Deo ædificatum, viro Dei Autberto Episcopo manente anxio, proinde quia cernebat sibi deesse sancti Archangeli pignora, beatus eumdem Sacerdotem Michael admonuit, uti Fratres celerrime usque ad locum quo memoria venerabiliter colitur sanctissimi Archangeli, dirigeret in Garganum, & eam quam Angelo patrocinante referrent benedictionem *, cum summa exciperet gratulatione.

* idest munus.

III. *Qualiter a Gargano sit sanctum delatum pignus.*

5. Interea missi nuntii adeunt locum: qui benignissime ab Abbate loci illius suscepti vestibusque mutati, ac tanti itineris fatigatione sublevati, cuncta quæ suæ contigerant regioni, simulque ad quod venerant pandunt. Quæ verba cum ipsius loci *b* Abbas suo retulisset Antistiti, uberrimas omnipotenti Deo laudes uterque retulit, qui pro lapsis naturæ fragilitate terrigenis adsistentium sibi ministrorum dignatur præbere suffragium. Hinc cum qua decebat veneratione sumtis a loco pignoribus, quo beatus Archangelus sui memoriam Fidelibus commendaverat, partem scilicet rubei palliuli quod ipse memorandus Archangelus in monte Gargano supra altare quod ipse manu sua construxerat, posuit, & partem scilicet marmoris supra quod stetit, cujus ibidem usquenunc superexstant in eodem vestigia, jam dictis Fratribus usque ad sacrum locum referenda contradidit, conditione interposita, videlicet ut quos una angelicæ revelationis sociaverat causa, una quoque æternaliter necteret connexio charitatis.

IV. *De Adventu Reliquiarum* *.

* al. de exceptione angelici patrocinii.

6. Summi interea nuntii repedantes, post multa itineris spatia, ad locum quo digressi fuerant, ipso die quo fabrica completa est in monte jam dicto in occiduis partibus, quasi novum ingressi sunt orbem, quem primum veprium densitate reliquerant plenum. Quo dum appropinquant, Sacerdos Domini Autbertus occurrens cum multis laudibus, cum canticis spiritalibus, cum ineffabili gaudio omnium in sacro monte angelica mortalibus devehit profutura præsidia. Dici vero non potest quantum in adventu (ut ita dicam) Angeli circumjacentes provinciæ gavisæ sunt lætitia & gaudio: quippe quia sibi divinitus providebant inæstimabile supernum tribui donum, in hoc quod beatum Michaelem Archangelum cælestis militiæ Principem merebantur obtinere signiferum; cognoscentes etiam signa & mirabilia quæ Dominus per ministrum suum operatur mortalibus, itaut per hujus itineris spatia duodecim cæci illuminati, pluresque diversis infirmitatibus acti pristinæ sunt redditi sanitati. Et quod his addendum est, mulier quædam orbata luminibus, de villa quæ dicitur Asteriacus, dum prosequitur pretiosissima munera summi Archangeli Michaelis, mox ut attigit planitiem arenæ maris *c*, divinitus factum recepit visum, admirans se de tenebris subito in lucem mutatam. Sed & usque hodie per summum ministrum suum hæc eadem Dominus cotidie ad laudem & gloriam nominis sui in eo loco operari non desinit.

7. Igi-

a Nimirum Bainus cum duodecim filiis. Et tamen vulgi traditio fert, infantem unum impulsu pedis id præstitisse.
b Nunc locum occupant sexdecim Canonici sæculares, quos Garganicos vocant.
c Nunc locus a lumine feminæ restituto vocatur *Beauvoir*, qui olim Asteriacus.

AN.CHR. 708 16. Octob. 7. Igitur eo die, quod est 17. Kalend. Novembris, veneranda completa Templi dedicatione a, vir Domini Autbertus postquam sagaciter omnia sub ordine disposuit, officia quoque servientium Clericorum b constituit, deputans hos inibi sub numero consistere duodecim, qui legitimis observationibus perpetualiter in beatissimi Michaelis Archangeli persisterent famulatu, quamvis non ejusdem numeri in eodem loco a successoribus beati viri sint Clerici constituti. Simul etiam de Episcopio suo eidem loco servientibus villas contradidit, videlicet jam dictam villam Icium * & Genitium *.

* Huyne
* Genet

V. *De obtenta aqua per angelicam revelationem.*

8. Interea idem Præsul cuncta pervidens congruo patrata ordine, hoc unum quod poterat valde videri difficile, a Sancto censuit expetendum Archangelo, aquæ scilicet elementum, sine quo constare nequit vita mortalium. Super hoc ergo Domini nostri Jesu-Christi simulque sancti Archangeli dum expetit simul cum grege sibi commisso auxilium, ut qui quondam produxerat sitienti populo de petra poculum, ipse a servis suis amovere dignaretur aquæ penuriam; tandem angelica ostensione locum didicit, ubi in præsopto silice dum concavum foramen exciditur, mirum in modum aquarum mox abundantia reperitur, quæ possit habitantibus competentem præbere usum. Eadem vero aqua profluens quod sit haustu salubris, multis est ostensum modis. Celerem namque fert febricitantibus opem, quoties desiderium provenerit sumendi *.

*Hactenus codex noster.

VI. *De miraculis in eodem loco patratis.*

9. Apud beati vero Basilicam Archangeli, ipso opitulante virtutes efficiuntur innumeræ: illuminantur namque ibidem cæci, gressum recipiunt claudi, merentur auditum surdi, fugantur ex obsessis corporibus spiritus immundi, Domino Deo nostro præbente auxilium per ministerium Angelorum. Autbertus autem Præsul venerabilis quia memoratum locum sub honore sanctissimi dedicaverat Archangeli Michaelis: alias vero quæ nunc videntur in undenarium crevisse numerum, crescente devotione & amore, Fidelium exstruxit manus, ubi divina præstantur beneficia adjuvante Domino nostro Jesu-Christo.

CIRCA AN. 709 15. Jan.

VITA S. BONITI EPISCOPI ARVERNENSIS IN GALLIA,

Auctore anonymo ejus æquali.

Ex variis MSS. Codd. Surio & Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Qui hanc* S. Boniti * *Vitam scripsit Auctor gravis, ætatem suam passim indicat. In-*
Auctoris ætas. *terfuit supplicationi a Bonito indictæ num. 8. & Translationi ejus corporis ex civitate Lugduno*
* S. Bon, *in urbem Arvernorum, quam modo Claram-montem * vocant, num. 34. denique opus suum in-*
S Bonet *scribit* Adelphio *Abbati Magnilocensi, &* Eutherio *seu* Euchario, *qui Adel-*
*Clermont *phius Boniti comes Romanæ peregrinationis fuerat. S. Boniti Acta Notis illustravit Franciscus*
Lanovius in libro de sanctis Franciæ Cancellariis: & post eum Joannes Bollandus. Mirum est
hoc in opere silentium de Casula S. Boniti, *quam a B. Deipara dono accepisse dicitur apud*
S. Boniti Casula. *Vincentium Bellovacensem lib. 7. cap. 97. quam etiam* Domnus Herbertus Præsul Norvvicen-
sis, *qui testante Matthæo Monacho Vvestmonasteriensi decessit anno 1129.* sibi visam & manu
tactam *affirmat, ut legitur in quodam rhythmo edito apud Bollandum. Eamdem in cathedrali B.*
Mariæ Ecclesia Arvernica hactenus adservatam confluenti populo Canonici die festo S. Boniti ostendunt.
2. *S. Bonitum commendat in sacero Martyrologio Usuardus his verbis:* 18. kalend. Febr.
civitate Arvernis, S. Boniti Episcopi & Conf. cujus vita virtutibus refulsit. *Et Ado:*
Memoria in Fastis, & nomen. Arvernis natalis S. Boniti Episc. & Conf. cujus vita & virtutum meritis ac miraculorum
gloria inlustris fuit. *Alio nomine dicitur* Eusanius *in Vita S. Menelei S. Bonitus, qui*
& Bonitum Sacerdotem & cubicularium habuit, *num. 13. Plures habet vicos sui nominis*
apud Arvernos, Ecclesiam seu Prioratum Lutetiæ Parisiorum, Abbatiæ S. Maglorii addictam.
3. *Bonitus abdicato Episcopatu monasticam vitam amplexus est in Magnilocensi Cœnobio, cui*
Monastica professio. *post* Evodium *Abbatem primum* Adelphius *supra memoratus præfuit.*

PRÆ-

---

a Nihil hic de ritu dedicationis ab ipso Christo Servatore (ut ferunt) celebrato, immo Autbertus ipse locum dedicasse dicitur infra cap. 6.

b Odo Abbas Glannafoliensis in Epistola ad Agelmodum Cenomannicum Episcopum de inventione Vitæ S. Mauri, meminit *cujusdam Clerici qui Petrus vocabatur, qui Romam ex pago Abrincatino de loco S. Michaelis qui ad duas vocatur Tumbas, perrexerat.*

CIRCA AN. 709

25. Januar.

PRÆFATIO AUCTORIS.

1. CUM dies sanctæ Theophaniæ immineret, & vigiliarum jam sollemnia celebrarentur; imperii vestri nostræ imputantes segnitiei, o beatissimi Patres ADELPHI & * EUTERI, cur beati Sacerdotis & Confessoris BONITI prætermissa acta haberentur, luce clariora : cum Antistitum hujus sedis Confessorumque ELIDII & GALLI luculento sint stilo prolata. Et hæc dicentes jussistis, ut quamquam simplici & inculto sermone, meo eliciam stilo. Quod verens opus aggredi, hactenus, hoc est biennio distuli, temerarium judicans insuitata præsumere. Sed orationum vestrarum adminicula erunt mea nunc hinc indeque solatia, per quæ antiquus ille dierum & sator bonorum omnium pulsatus meæ linguæ abstergat rubiginem, qui Prophetæ Isaiæ purgavit calculo labia, & meam non dedignetur purgare immunditiam. Sed dum tantum me ingero in periculum, si quamcumque in partem deviavero, vestrum in me credatis errasse judicium. Nam laudes si fuerint dignæ, vestræ erunt, qui orationum meritis, ac fidei imperiique vestri me totum committo. Me idoneum hoc in Opere a mendacio ideo ubique defendere puto, si quod ego scribendum adsumsi, vestro examine approbetis. Nam mallem sub silentio reticere torporis, quam fallaciæ subire discrimen.

* al. Eucheri

Isai. 6. 7.

INCIPIT VITA.

2. Inclyta BONITUS progenie Arvernicæ urbis oriundus fuit, cujus pater THEODATUS, mater vero SYAGRIA *a* vocitata est; e Senatu dumtaxat Romano, nobili prosapia. Hic itaque antequam nasceretur magnum salutationis a quodam sancto Sacerdote nomine FREGIONE fertur accepisse præsagium. Qui Sacerdos cum paternam venisset ad domum, & a genitrice magno esset susceptus cum gaudio, & illa juxta morem benedictionem petivisset; ita fertur ab eo audisse salutationis gratia responsum : Tu mihi, inquit, benedic, Dei sacer atque venerabilis domine. Quod cum genitrix audito percepisset sermone, & racite considerans volveret in pectore; tandem sciscitans servum Dei, intulir dicens : Quid est, inquit, quod loqueris, Pater? an ignoras sexui meo talem a quocumque viro indignum fore salutationem proferri? Er ille : Non tibi, inquit, ut tu putas, petii benedictionem ; sed ei qui est in utero tuo : quia summum video a Deo prælectum Sacerdotem. Et illa ovans ait : Rogo, Pater, ut orationibus tuis proveniat quod locutus es.

Bonitus Senatorii generis,

3. Postea vero cum natus adolevisset, & esset præfata cum parentibus in urbe constitutus, Grammaticorum imbutus initiis, necnon Theodosii edoctus decretis, ceterosque coætaneos excellens, a Sophistis probus atque prælatus est. Cum vero adhuc pubentibus esset in annis, genitore jam defuncto, Deo gubernante, Regis ad aulam usque processit; seque SIGIBERTI Principis ministerio tradidit. Cumque ab eo obnixe diligeretur, principem eum pincernarum esse præcepit. Non multo post anulo ex manu Regis accepto, Referendarii *b* officium adeptus est. Quod ita splendide sibi commissum peregit, ut cunctis sibi palatii ministeriis traditis, Principi & cunctis Proceribus placens esset & charissimus. Erat quidem corpore pulcher, sed pulcrior mente, pollensque castitate.

litteris data opera,

Pincernæ & Referendarii munus obit.

4. Nec multo post accepit a Principe magnum honorem cum gratia. Post cujus obitum, filiisque defunctis *c*, pronepos ejus suscepit sceptra. Cujus conspectui ita apparuit gratus, ut eligeretur præfecturæ Massiliæ primæ provin-

Præficitur Massiliæ provinciæ.

a Hinc corrigenda inepta quædam quæ de Boniti origine ex Abbatissa corrupta leguntur in nonnullis MSS. Bollandu lectis.

b Aimoinus lib. 4. cap. 41. *Referendarius ideo dictus est, quod ad eum universa publica deferrentur conscriptiones, ipseque eas anulo Regis sive ab eo sigillo sibi commisso muniret atque consirmaret.*

c Unicum reliquit Sigibertus filium Dagobertum, qui in Hiberniam relegatus, post mortem Childerici aliquot annis apud Austrasios regnavit. Eo superstite Bonitus Præfecturam Massiliensem gessit conferente Childerico Rege, qui Sigiberti *pronepos*, id est fratris Chlodovei filius dicitur.

CIRCA AN. 709 15. Januar.

vinciæ. Sed idem causas sibi commissas ita peroravit, ut jam non ut Judex, sed ut Sacerdos fore videretur. Non multo post inibi, ut moris erat, homines venumdari, atque exsulitatis captivitatisque pœna damnari, suo nusquam præcepit fieri decreto; sed magis eos quos reperire potuisset venditos, sicut semper agere consueverat, redimendo ad propria reducebat. Sed inter ista jejuniis & orationibus insistebat, ut jam non uni, sed multis futurus summo Sacerdotio dignus videretur. Eratque in sermone lenis, inter discordes patiens, & ad concordiam semper reducens.

S. Avito fratri Episcopo successor designatur.

5. Per idem vero tempus germanus ejus AVITUS [a] Pontifex, vir exterioribus studiis eruditus sacrisque litteris omnibusque officiis divinis præpollens, ter quinis fere amplius annis cum magna alacritate Arvernicam sibi commissam rexit Ecclesiam. Qui non post multum languore correptus, ad extremum est usque deductus: cernensque suæ migrationis imminere diem, divino afflatus spiritu acceptoque consilio, sibi Ecclesia concordante, virum Dei sibimet successorem suæque sedis dignissimum judicat Sacerdotem.

Theoderico probante,

6. Eodem tempore sub THEODERICO principe PIPPINUS Regni primatum tenens, curamque palatii gerens, cunctaque gubernacula suo disponebantur arbitrio. Cumque vir Dei supradictus germanus ejus relationem pro adipiscenda auctoritate regia direxisset, & illi petitionem sibi commissam perorassent, ita favente Domino cuncta prospera meruerunt, ut ex regio jussu ejusque præcepto idem roboraretur consensus. Domino enim Princeps hæc imperante peregit, qui Ecclesiæ suæ profuturum Pastorem atque adversus rabiem immanis belluæ defensorem parabat. Unde negare non valuit, quia scriptum

Prov. 21.1. est: *Cor Regis in manu Dei*. Qui cum gaudio regressi, vota sua ad effectum cum magna alacritate perduxerunt, & Præsulatus cathedra beatum virum sublimarunt, summa cum gratia & lætitia cunctorum.

Munus rite implet. Secessum potissimum Quadragesimæ tempore colit.

7. Suscepto itaque Episcopatu non se arbitratus est suscepisse honorem, sed onera. Unde sui cursus augmentavit laborem; in jejuniis videlicet & vigiliis persistens atque pernoctans, necnon lectioni silentioque ac remotis, maximeque Quadragesimæ tempore ita studens, ut non solum Sacerdotem dignissimum crederes, sed & monasticam vitam degere digne prædicares. Biduo triduoque metam explebat jejunii; nonnumquam vero quatriduanum eum agere cognovimus.

Supplicationibus pluviam cælitus impetrat.

8. Quodam tempore cum nimio caloris æstu fatigari Sacerdos cerneret populum, itaut magnorum fluminum alvei siccitatis calore torrerentur; vir Dei hoc cernens & suæ formidans civitatis periculum, velut bonus Pastor sui gregis, ab omnipotente Deo deposcit remedium. Exinde monens, ut more Ninivitarum omnes ad Ecclesiam convenientes, & juxta quod unicuique virtus valebat, aut bidui triduique jejunium peragentes, Domini misericordiam supplices exorarent; qui vero neutrum frugalitatis valebant explere decretum, in pane & aqua vel tantum usque Solis occubitum, cum cordis contritione jejunium explerent. Intantum ejus fidei favens exstitit divina clementia, ut cum juxta morem Ecclesiæ crux foras egrediens, & eam manu Dei Sacerdos gestaret; nec mora ubi beati Levitæ & Martyris Laurentii [b] Ecclesiam ingressi sumus, & ibi quæ Dei sunt peregisset Sacerdos, subito pernici cursu, flante Austro, aeris serenitatem nubium conglobatio densissima texit. Quid dicam? eadem nocte intantum aquarum sunt onere ponderatæ, ut ex imbrium inundatione vix alia die Dei Sacerdos cum plebe valeret recedere. Qui cum tantæ difficultatis sui itineris vidisset obstacula,
Sacer-

---

[a] Is est Avitus secundus, S. Præjecti ineunte anno 674. occisi successor, qui Avitus *præfuit non plenis annis quindecim*, uti Hugo Flaviniacensis in Chronico scribit. Avito proinde suffectus est Bonitus anno 688. idest postero anno quam Pippinus exstincto Berthario Præfecturam palatii in solidum consecutus est.

[b] Duplex hujus nominis erat Basilica in civitate Arvernica: nam Ecclesia Cathedralis olim dicebatur *Ecclesia S. Mariæ & S. Laurentii*, ut probat Joannes Savaro in lib. 1. de Eccles. Claromont. §. 1. & alia Ecclesia S. Laurentii sita erat prope Basilicam B. Mariæ de Porto, §. 3. De secunda hic locus intelligendus: nam ab Ecclesia Cathedrali in aliam directa fuit supplicatio.

Sacerdotum sibi adstantium fidei constantiam pius explorator aggreditur: Quid, inquit, vobis videtur? en adspicitis quod difficilis nobis præ imbre exstat egressus. Nonnulli inquiunt : Melius est nobis absque labore intra Ecclesiæ ambitum eum psallentium modulatione contineri, quam tantæ effusionis vim subire mœrori. Tunc conversus ad reverendissimum BOBONEM atque venerabilem Magnilocensis Monasterii Abbatem, ait ad eum : Tu quidem, inquit, consilium evidenti adsertione depromе. At ille ut ei semper moris erat, reverendissime atque constantissime intulit dicens : Et si tanta Domini nobis non merentibus misericordia subvenit, oportet nos non solum in cœptis persistere, sed nostrum magis ampliare laborem. Vir autem sanctissimus gavisus, quod sibi congruens depromsisset consilium, magis ac magis plebem tam per se quam etiam per eumdem virum, ut perseveranter agerent, admonere intentius studebat. Ipse vero juxta morem quatriduani jejunii in oratione pernoctans, humillimus atque abjectus peregit, ut psalmi sententia impleretur, quæ dicit : *Elegi abjectus esse in domo Dei magis quam habitare in tabernaculis peccatorum*. Itaut eum in Ecclesiam quisquis ignarus ingressus adesset, Episcopum minime crederet : & nonnulli in eum, ubi sedens psallebat, pedem offenderent.

CIRCA AN. 709
15. Januar.
Psal 83.11.

9. Lacrymarum ei gratia in sacro non deerat officio : itaut amphibali summitas, qua caput tegebatur, ex profusione earum madida videretur. Sed inter hæc erat Dei Sacerdos peregrinorum lætus sæpissime conviva : & juxta Apostolum non præponebat pauperi divitem, neque aureum habentem anulum; sed præponebat sordidam vestem gestantem. A largitate vero eleemosynæ, quantum in ipso erat, nullum vacuum a se ire sinebat. Sacerdotum Fratrumque flagrans amore, Canonum sæpe per collationem Presbyteris normam tradebat, & ut caste digneque viverent, crebrius admonebat : plebi reliquæ per dignos Sacerdotes declamando prædicabat, ut timerent supplicium, ad cælestem patriam anhelarent.

Præditus dono lacrymarum, benignus in pauperes.
Sacros Canones suos docet Presbyteros.

10. Posthæc magis ac magis a Spiritu-sancto accensus, timens ne qui a præfato ejus germano *a* per donum sicut acceperat, grave sibi eveniret judicium; necnon plus apostolicam sequi desiderans sectam, qui relinquentes patrem cum retibus cæleste regnum mercati sunt. Qua de re pergit ad quemdam opinatissimum Dei famulum TILLONEM *b* cognomento PAULUM, ut ab eo accepto consilio, voto compleret quod mente conceperat. Quo cum pergens Sollemniacense tenus pervenisset Simnionem *c*, hoc est Monasterium, miro cum gaudio a Fratribus atque officiosissime susceptus est. Quo ducto ad præfatum virum Dei, magnam habentes inter se collationem, pervenerunt ad id unde Dei Sacerdos agebat : percunctantes utrobique sancti Spiritus igne succensi, altiori arrepto consilio, Nihil, inquiunt, melius quam quod temere contra sancta Canonum instituta usurpatum est, declinando postponi. Et ille non immemor Evangelici præcepti pollicentis, Qui reliquerit domum, aut agros, & omnia quæ possidet propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit; tunc apud se ipse diffinivit, ut non solum sedem, sed etiam patriam, parentes, res omnes exsulando relinqueret. Sed hoc cum ad locum ordinis venero, qualiter gesserit explicabo.

S. Tillonem consulit de abdicando Episcopatu & Monasterio petendo.
Matth. 19. 29.

11. Nunc subjungam qualiter Dominus illo in loco egerit suæ virtutis mi-

a Duplex erratum contra Canones, & quod germanus germano, & quod successor vivo Episcopo suffectus. Et tamen Petrus Damiani in Epist. 9. ad Nicolaum II. & 10. ad Alexandrum II Pontifices, ait Bonitum cessisse dignitate, *quoniam de manu Regis, laici videlicet hominis, traditionem Ecclesiæ susceperat*.

b S. Tillonis meminit Gaufridus Prior Vosiensis in Chronico his verbis : *Tillonem Sollemniacenses venerantur, qui ab infirmitate Hermenum Episcopum liberavit*. Acta ejus habes Sæculo 2. ad ann. 690.

c Bollandus legit *Symmionem*, notatque in MS. cod. Sirmondi legi *Simnionem*, in Ambianensi Symnionem : quomodo etiam hæc vox scribitur in nostro Compendiensi. Legendum videtur *Simnion* seu *Semnium*. Nam Græcis σεμνεῖον est Sanctuarium, Monasterium. Occurrit hoc sensu apud Joannem Hierosolymitanum de Instit. Monach. & in Vita B. Agnetis de Bohemia. Joannes Savaro in lib. de Orig. Claromont. gallice vertit *Semmon*, ratus nomen esse proprium cujusdam Monasterii, cui Tillo Abbas præfuisset. Tillonem qui tum Sollemniaci degebat, nusquam Abbatem fuisse constat.

CIRCA AN. 709 15. Januar.

racula. Cumque reſurrectionis Dominicæ illuxiſſet dies, eum petierunt Fratres, ut eis Miſſarum ageret ſollemnia. Sed dum, ut moris eſt, manus ad altare latice ablueret, & venerabilis Pater ADELPHIUS tunc Levita, ſed nunc præfati viri BOBONIS (cujus ſuperius fecimus mentionem) ſucceſſor Monaſterii Magnilocenſis, qui eo tempore coram altari viro Dei adſiſtens Diaconi fungebatur officio; quidam Frater incommodus nomine AUDERAMNUS * advenit, & ipſe Levitam petiit, ut ex Sacerdotis manibus aquam ei ad bibendum præberet, qua hauſta ſaluti priſtinæ reſtitutus eſt, ſtatimque eum Fratribus lætus ſedit ad menſam.

Aqua, qua laverat manus, æger ſanatur.

** al. Audemarus*

Item alius.

12. Sed & alium itidem in eodem Monaſterio Fratrem nomine Natolenum, eum ex eadem aqua accepiſſet, quamplurimi eum a vi febrium ajunt eſſe ſalvatum. Sed hæc quæ ſupra retulimus, venerabili Patri Adelphio narrante cognovimus. Sed & cetera quæ noſtro ſtudio huic paginulæ indidimus, ipſo exorante atque probante conſcripſimus.

Tactu claudum curat.

13. Cumque ex eo Monaſterio digreſſus Sacerdos ad propria remearet, quidam in eodem itinere claudus poſt tergum eum quo poterat conamine ſequens clamabat: Exſpecta, domine, exſpecta. Vir quoque Domini protinus ejus infirmitatis miſertus, paullulum ſubſtitit, ignarus quid poſceret homo. Et ille: Huic infirmitati meæ, quæſo, tuæ impoſitionis manus tactu præbe remedium. Et ille ſubridens ait: Non abnego quod poſcis: ſed acſi bos te pede contingat, ita a meo tactu es ſuſcepturus ſalutem. Tamen hæc dicens, infirmitatis locum vexillo crucis munire curavit. Ipſe vero qui infirmus advenerat, lætus cum ſalute diſceſſit. Et recte, ut reor, vir Domini ſe bovem prædixit: quia in agro Dominico, jugo Chriſti accepto, uſu fructuoſi laboris deſudans, atque in area ſanctæ Eccleſiæ magno cum ſtudio triturans, & ſuo exemplo vivendi præbuit modum, ut lucrum magnum cæleſti conferret in horreo. Sed ea quæ ſupra commemoravimus, vir fideliſſimus ac viri Dei cubicularius DOMIO nomine, nobis ſe vidiſſe teſtatus eſt; & BONITUS vir induſtria clarus, atque præfatæ Eccleſiæ ſacrarii cuſtos necnon & Sacerdos, curioſius ac diligentius poſtmodum requirens, ita reperit hominem Dei gratia ab infirmitate ſalvatum.

Confirmatione dæmoniacos liberat.

14. Quodam vero die dum vir Dei iter ageret, ei duo dæmoniaci obvii facti, eum, ut eis confirmandi gratia manus imponeret, deprecati ſunt. Sed ille ignarus, quod eos æmula adverſarii vexaret inſania, orans atque eis manus imponens a confirmatis iter quod cœperat peregit. Sed ii qui cum eo erant, poſt tergum reſpicientes, atque curioſius inveſtigantes, eoſdem cruorem fundentes a dæmonibus adfirmant eſſe ſalvatos.

Britannicæ feminæ lumen reddit.

15. Per idem tempus eum fama beati Pontificis celeberrima haberetur, ut non ſolum in vicinis urbibus, ſed etiam Oceani partibus citra maris litora inſulam, quam Britannorum gens ſita æquor continens vallat, pervenerit. Nam in eadem provincia mulier quædam erat nomine Blanda, quæ dudum lumen oculorum amiſerat, necnon manuum & pedum officio deſtituta manebat. Quadam namque die cum gentis ſuæ peregrini in domo ejus hoſpitalitatis gratia declinaſſent, & eam ita corporis difficultate laborantem cernerent, ajunt ad eam: O mulier, ſi adſertioni noſtræ accommodares fidem, ut B. Boniti Arvernicæ urbis Epiſcopi interventionem apud Deum commendares, nos credimus, nec dubium eſt, quia vir ſanctus poteſt apud Dominum tuum hunc alleviare laborem. At illa audita gaviſa ſermone, foras ſe in remotiorem locum duci præcepit: ſtatimque ut ex oratione a terra ſurrexit, lumen oculorum ac membrorum recepit ſanitatem. Videnſque erga ſe ob viri Dei meritum Domini tantæ pietatis ineſſe virtutem, relicto proprio ſolo parentibuſque ſuis omnibus, ad beatum virum Arvernorum glebatenus pervenit. Cumque propter urbem pene jam peregrina graderetur, vir Domini inopinatus ei obviam factus eſt. Ipſe autem Rubia-

a Nulla hic mentio chriſmatis adhibiti ad Confirmationem. Lege notationem ad caput 32. Vitæ S. Cuthberti Epiſcopi Sæculo 2. ad ann. 687.

biacense *a* Monasterium quod hinc indeque montibus septum ab Oriente pandit aditum, & haud procul eminet urbi, visendi gratia consulendique adire properabat. Mulier in ipso itinere humili eum atque supplici voce compellans, se peregrinam & ob ejus famam advenisse prædixit. Cumque ille, ut ei moris erat, indigentem cognovisset, paullulum substitit, & quid vellet requisivit. At illa adventus sui causam per ordinem pandit, eumque suæ salutis apud omnipotentem Deum auctorem declamat. Ille ejus fidem atque devotionem miratus, eam secum ad Monasterium ire præcepit, atque Matri ipsius Monasterii tradens suæque nepti in cœtu virginum commendavit. Ubi aliquamdiu degens, post discessum beati viri ad proprium repedans solum, id est ad Britannicum rus regressa est.

CIRCA AN. 709 25. Januar.

16. Per idem vero tempus sanctum Dei virum industrium atque excellentissimum, ingenioque fagacissimum, genealogiæque nobilis apice clarum NODOBERTUM petiit, ut sibi successor plebisque sibi commissæ exsisteret Rector, atque patriæ tutor suo robore Deo juvante constanter maneret. Qua de re ad Principem Regni dignos tali opere cum plebis Ecclesiæque convenientia dirigit oratores, id est CAUTINUM * Archileviticæ ministrum, necnon reliquos ejus dignos itinere comites aptavit. Qui cum suæ petitionis effectu ad virum Dei regressi, eum cum magno favore cunctorum sanctus Sacerdos suæ cathedræ solio sublimavit.

Nodobertum sui locu substituit Episcopum.

* al Cantinam

17. His ita peractis, vir Dei in Magnilocensi *b* Cœnobio sub sancto habitu atque cultu, sicut semper optaverat, aliquantum temporis deguit. Qui locus tam remotus aptusque sanctæ sophiæ apparet, ut eum omnes sui nominis auctorem adfirment. Nam omni ex parte collium tuitione munitus, nemoribus obumbratur: comis frondentibus densis, amœna virent rigante amne florida erga hortulum Cœnobii prata: patetque largus ab austro aditus, triplici valvarum itinere claudirur limes. Jubare perlustrante splendent sanctorum Martyrum aulæ: insignis micat sanctæ semper virginis Deique genitricis MARIÆ, atque celsior eminet turris pentagona, quadrangulo emergens fulcro: supragrediens ceteris præeminet una. Quater sena centra *c* decora inferius superius connexa surgunt, celsaque fastigia micant. Apostolorum aula non minus interea fulget, quasi nota trigona, Sanctorum altaria nitent: centra hinc indeque geminata connectunt columnæ priscorum sculptæ fulgretine *d*, emergunt more mire elatæ cameræ. Tigna laqueariis adfixa consistunt, necnon & domorum candido decore rutilant muri urbis modo: inter nemorosa pomarii sistunt infra biquadrum claustra gemina münitione, crebrisque arcuum maceriæ foraminibus * manent: columnarum capitibus sculpta * depictis variaque pictura superficies nitet. Arboribusque generis diversi suo in tempore poma magnitudine virgæ dependent; vite frondes detritæ *, veluti ferra particulæ * haud densissimæ manent. Odora lilia cum rosis rubentibus candent, necnon & reliqui florum aurea luce splendent. Unde tibi gratias, omnipotens Pater, quem trinum cum Filio Paraclitoque Spiritu-sancto unius substantiæ essentiæque fatemur, Patrum Nicænensis Concilii secuti decreta, repudiamus omnium hæresum nemus falsaque commenta: qui hæc utilitati nostræ pro alumni facimus pœna, solari tantis non definis bonis. Quem superius præfatum locum dudum GENESIUS nobilissimus Pontifex, Cœnobium in propria constituit gleba, atque virum venerabilem EVODIUM instituit Patrem.

Magnilocensa Monachua. Descriptio Monasterii.

* id est fenestris

* f. sculptura

* al detecta

* al. præacutæ aut

a *Royat* vernacule appellant, tum Sanctimonalium Cœnobium, nunc Prioratus Ord. S. Bened. Mauzacensi Cœnobio subditus.

b Magnilocense Monasterium Ord. S. Benedicti, a S Genesio Episcopo Arvernico ad Doram fluvium exstructum, vulgo *Manlieu*, S. Sebastiano sacrum hactenus subsistit: de quo plura in Historia Translationis S. Sebastiani Sæculo proximo.

c Centra hic dici subsidiarios illos arcus qui fornicem sustentant, docuit me vir humanitatis & eruditionis eximiæ Carolus Fresnius D. *du Cange* Quæstor Ambianensis: unde & nostratibus vulgo *cintres* appellari.

d Sic legitur in apographo Sirmondi, in duobus nostris quibus usi sumus *fulgratine* & *fulgratina*, in aliis apud Bollandum ac in nostro Compendiensi *fulgretidine*, uti & in exemplari Fuliensium Parisiensium. Vossius in lib. 3. de vitiis sermonis, *fulgretidine* seu *fulgetrudine* pro *fulgore*; & *fulgretine* pro *fulgredine* positum existimat. Huc etiam spectat conjectura Domini *du Cange*, qui ex voce *fulgorus* ab Ugutione usurpata formari posse ait *fulgoritudo* & *fulgoredo*, contracte *fulgritudo* & *fulgredo*.

CIRCA AN. 709. 13. Jan.

Hæresis Novatiana, epistola confutata.

Apoc. 20. In 25. Ezech.

18. Eo in tempore Novatiana hæresis per incuriam vel ignorantiam huic Arvernæ se emerserat urbi, seu Joviniani incontinentia frugalitatis indigne atque improbe comparuit. Qua de re in præfaro Magnilocensi Monasterio contra easdem hæreses edita exstat Epistola, quæ forsitan aut nunc, aut futuro in tempore necessario erit prodenda: quia sicut ex parte jam cernimus, ante adventum horribilis Antichristi multæ hæreses emergendo habent procedere. *Duæ*, ut ait sancta Scriptura, *gentes ante eum dimicaturæ pugnabunt, id est Gog & Magog*. Nam Gog & Magog, ut B. Hieronymus interpretatus est, non specialiter gentes his nominibus denotantur; sed Gog, inquit, & Magog interpretantur tectum vel detectum. Per hoc enim hæreticorum personæ proprie designantur: eoquod eorum nequitiæ, quæ nunc versutia vel fraude teguntur, in adventu gloriosissimi Domini nostri JESU-CHRISTI cunctæ ad eorum confusionem vel damnationem patebunt. Et sicut Catholicis & Fidelibus erit gloriosa & sempiterna pro fide constantia, ita & illi æternis trudentur gehennæ suppliciis pro tanta controversia & perfidia. Hæc ideo supra retulimus, quia his temporibus forsitan simplicioribus Fratribus contra ventura mala proficiunt ad cautelam; prudentioribus vero præstantiora consistunt. Sed jam nunc redeamus ad ordinem.

Romam pergens Bonitus,

19. Cumque ibi sanctus Sacerdos aliquantisper demoratus fuisset, relictis omnibus, patria, parentibusque una cum sodalibus, rebusque omnibus Ecclesiis ac Monasteriis distributis, Romæ sanctorum Apostolorum limina peregrinaturus, ac pauperiem Christi secuturus, arripuit iter.

Episcopum Lugduni & Principem Burgundiæ reconciliat.

20. Sed cum Arvernorum gleba relicta Lugdunensem pervenisset in urbem, ibique ab opere solito non vacans, ipsius urbis Præsulem atque Burgundionum Ducem rebellemque Principem suo adiit consultu: ut & hunc fidelissimum, & illum ex tyrannide placidum redderet, ac fidei vinculo connexis firma stabilitaris jura manerent. Cum inibi aliquamdiu in Monasterio quod Insula-Barbari *a* vocatur aliquantulumque demoratus fuisset, memoriæ digna atque jucunda gessit miracula. Nam quadam die cum per amnem Araris vehiculo sedens vir sanctus graderetur, & inter se qui cum eo erant mœsti dicerent, quia victui nulla nobis est hodie substantia; ille audiens increpansque eorum diffidentiam, dixit: Si haberetis fidem, poterat omnipotens Deus vobis sine mora conferre necessaria. Necdum vir Dei verba finierat, statimque piscis e gurgite exsiliens, navem inopinatus intravit, qui eodem die eis alimentum præbuit vitæ.

Piscem divinitus accepit.

Lampas miraculo accenditur,

21. Nec illud silendum puto miraculum, quod cum quadam nocte ad vigilias surrexisset, lumen lampadis in eadem Basilica, ubi more solito sanctas peragebat excubias, deficiendo exstinctum est. Cumque ejus minister ignem requirens unde eamdem iterum accenderet non reperisset, Sacerdos Dei ad lampadem accedens, quasi signaculo suo illustravit spiritu: & ita cuncti, qui cum eo erant, gavisi peregerunt Divinitatis obsequium. Hæc autem venerabili viro ARIVALDO Abbati ejusque in eodem itinere comiti, audita supra retulimus.

22. Posthæc dum quadam die viri Dei pueri ad piscandum abissent, & per totum diem frustrato labore fatigati nihil cepissent; revertentes ad Monasterium, obviantes suprascripto venerabili ADELPHIO, qui eo in tempore virum Dei ex devotione hactenus secutus fuerat, & in ejus degebat obsequio, ait ad eos: Quid est, quod ita mœsti revertentes nihil defertis? Et illi exponentes ei quod nullum piscem in alvei fluminis captura cepissent. Et ille: Ite, inquit, ad amnem, & in fide beati viri mittite rete: credo quod per ejus merita mœror vester ab omnipotente Domino vertatur in gaudium. Qui mox ei obtemperantes, ad flumen pernici cursu redeunt. Sed statim ut aquam

In ejus nomine secunda piscatio.

a Insula-Barbara aliis dicitur, vulgo *l'Isle Barbe*, paullo supra Lugdunum, in medio Araris fluvii situm, ab anno 1548. sæculari toga donatum, de quo in Vita S. Leobini Episcopi jam egimus Sæculo 2. dicturi iterum de eo Sæculo proximo in Vita S. Benedicti Anianæ Abbatis, qui istud Monasterium ad severiores S. Benedicti leges revocavit.

aquam lino cinxere, piscem muscipulæ inditum magno cum gaudio Præsuli detulerunt. CIRCA AN. 709

23. Deinde cum ad Agaunense *a* venisset Cœnobium, ibique Sanctorum expetens patrocinium, Fratrumque orationibus semetipsum cum non parva largitate eleemosynæ commendavit. Et non solum ibi, sed ubicumque in eodem itinere Monasterium reperisset, sacrum, ita peregit. 15. Januar. Agaunum venit.

24. Posthæc Italiam ingressus, a Rege *b* Langobardorum multum devote grateque susceptus est. Qui dum Rex sancti Sacerdotis palatio residens collationi mutuæ miscerentur, superveniunt nuntii qui urbem exercitu circumvallari contendunt. Qui mox sedili exsiliens, inopinatus intra urbem ad bellum secum populos exire jubet, atque adversus acies inimici cuneos armatos instare præcepit; quique humillime ad virum Dei conversus ait: Rogo te, Pater, ut pro me Dominum exores, quia causa mihi cum adversariis exstat: adventus tui merito tropæum a Domino merear obtinere. Qui mox ut egressus est urbe, prœlium cum adversariis arripiens, ita partibus ARIPERTI favens stetit Christus, ut multis cæsis atque prostratis, Rege in genitalibus vulnerato atque capto, cum magno tripudio ad virum Dei regressus, & ei gratias pro suæ orationis adminiculo referens, iterum semetipsum ejus precibus obnixius humillimus commendavit, eique in suo Regno fecit præbere necessaria. Aripertu Langobardor. Regi victoriam obtinet.

25. Exinde digressus cum tenus maris litore pervenisset, carina susceptus, fluctuante cærulo minaces fluctus terrorem nonnullis qui cum eo erant, incutiunt mortis: atque nave quæ simul gradiebatur separata, indivisis homines tabulis inditi, vix pauci ad litus pervenire potuerunt, vidensque vir Dei suorum diffidentiam Fratrum, blande eos consolari cœpit. Illi vero metu mortis declinantes in navim prostrati corruerunt. Alii sumtum alimentum aut aliud quod in navi intulerant, in undis ad sublevandum vehiculum projicere cupiebant, si non Dei Sacerdos restitisset, dicens: Nolite, nolite hoc, Fratres, facere: melius est, inquit, pauperibus & egentibus vobisque servetis. Et hæc dicens oculos ad cælos cum solito lacrymarum imbre suspendit, & pro salute omnium Dominum supplicavit: statimque ejus puncto horæ undarum impulsu, ceu pennigero volatu, longius litore scapham unda protraxit. Tempestatem sedat.

26. Posthæc Romam cum magna alacritate perrexit, ibique Apostolorum excubias atque sanctorum circumquaque Martyrum loca percurrens, eorum sibi patrocinium atque suffragium supplici atque inæstimabili devotione poposcit. Captivorum exinde redimendo non modicam secum turbam reduxit. Roma sacra loca visit.

27. Cum vir Dei regrediens ex Roma Clusinam * Tuscorum pervenisset in urbem, mulier quædam cæca ab ejus ministris petiit, ut aquam ex manibus Sacerdotis pro remedio unde oculos sibi ablueret, largirentur. Cumque illi hanc gratiam poscenti præstare cuperent, vir Domini juxta morem aquam manibus ablutis diffundi præcepit: unde vix modicam furari guttam potuerunt, quam mulieri tribuentes dixerunt: Vade, & in Basilica B. Petri, quæ in ista urbe sita est, sequenti nocte cum hac aqua vigila, & mane oculos ex fide sicut petisti continge: credimus quod tibi proveniat ad salutem. Quorum mulier præceptum secuta ita peragens, lucem, quam toto cordis desiderio quærebat, oculis reseratis adspexit. Proinde ad viri Dei comites cum magna impensa alimoniæ pro largitione suæ salutis perrexit, & Deum pro sancti viri merito laudans benedicebat. Sed & Sacerdos videns ipsius in peregrinis obsequium, valde ei placuit ejus devotionis affectus, & mulierem collaudans benedixit. Ipsa vero benedictione percepta ad propria rea- Captivos redimit. Cæca visum recipit. * Chiusy

a Agaunense Monasterium S. Mauritiu sacrum in pago Sedunensi, etiam tum Monachis parebat: postea cessit Canonicis sæcularibus nono (ut videtur) sæculo. In quadam charta Rodulfi Burgundionum Regis anno 993. data in Bibliotheca Sebusiana, *Canonicus* Agaunenses lego. Tandem vero Canonicis Regularibus Augustinianis Abbatia attributa est.

b Ariperto secundo scilicet, qui Ticini tum morabatur, ubi *pugnavit cum Liutberto Rege* legitimo teste Paulo Vvarnefridi lib. 6. de gest. Langob. cap. 19. Hanc pugnam refert Baronius in annum 704. Sigonius in sequentem.

CIRCA AN. meavit. Nam virtutis miraculum quod virum latebat, nullus indicare præ-
709 sumsit. Cumque posthæc eum infirmantium turba ubique prosequeretur, sed
15. Jan. ille jactantiæ vitium cavens, ubicumque potuisset semetipsum hospitiolo trudebat, & infirmos ex oleo quod ex B. Petri sepulchro pro benedictione levari jusserat, ungi præcipiebat: moxque sanitatis gaudio incommodi percepto, Deum ad propria remeantes jure debito collaudabant. O beatum commercium, quod vir egerat sanctus! dedit terrena, accepit cælestia; pauper divitiis, sed dives virtutibus fuit.

In eleemosynas sua impendit. 27. Jam vero eo in tempore ei in eleemosyna quod tribuere posset nihil remanserat, & ita juxta Evangelium nudus erat, ut nec duas quibus indui posset tunicas haberet, & juxta B. Petri Apostoli exemplum, aurum & argentum ei non erat: sed divinis virtutibus refertus gratiam sanitatum pretiosius erogabat. Ecce quod Veritas dixit in Evangelio: *Qui reliquerit omnia propter*
Matth. 19. 29. *nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit*. Centuplum accipiet, qui in sanctitate atque charitate Dei fundatus, perfectionis tectum conscendit. Unde B. Paulus dicebat: *Nostra conversatio in cælis est*. Non sicut non-
Phil. 3. 20. nulli dicere solent: qui reliquerint in præsenti, centuplum accipient in honoribus aut rebus terrenis, & vitam æternam possidebunt. Nec hæc dicens ignoro, quod sancti viri in præsenti honore sint prælati; sed non arbitrantur hoc illi retributionis præmium, sed dispensationis officium. Sicut nec beatus Sacerdos in præsenti, qui multa reliquerat, aliquid postmodum terrenum quæsivit aut meruit: sed centuplum accepit, quia perfectionis gratia claruit, & nunc vitam æternam possidet cum Sanctis in gloria.

Lugduni moritur. 28. Cumque posthæc Lugdunum rediens bis binos annos *a* ibidem demoratus fuisset, bonum semper quod egerat, Deo juvante, ad finem usque perducens, diem clausit extremum. Beatus igitur Bonitus, dum obitus sui per revelationem imminere jam cerneret diem, cum sibi successore *b* atque æmulo pacis vincula nectit. Non multos post dies lectulo tentus, quam Græco vocabulo podagram vocant, ingravescente molestia, ad extremum usque pervenit. Nam sacer Episcopus ad cælestia anhelans, antequam beatum caperet iter, fenestram cellulæ in qua quiescebat, referari præcepit: & solito oculos imbris rore perfundens, psalmum qui ea hora juxta morem canendus erat, incœpit: sicque sancta illa anima carne soluta cælestе læta penetravit arcanum: Sanctorum, quorum vitam egit in terris, eorum nunc consortio fruitur in cælis.

Sanatur paralyticus. 29. Posthæc cum eum ad sepeliendum juxta morem deferrent, & quidam paralyticus advenisset, sacrumque corpus super ægrum transisset, salutem corporis redintegrari meruit. O beatum virum, qui tanta Domini potitus est gratia, ut hic gloriosum relinqueret nobis suæ virtutis exemplum, & ibi perpetuum patrocinium nostris pro noxis præberet ad Dominum! Reliquit omnia, ut tamquam nihil habens omnia possideret. Luxit pro tempore, ut in perpetua Angelorum lætitia gauderet. Suorum parentum nobilium ac sodalium est fraudatus adspectu, sed Sanctorum gloriosum est adeptus consortium, hic infirmus, sed illic potens: hic ad tempus voluntarie pauper & inops, laudansque nomen Domini; sed & hic & ibi dives: quia hic fulget per miracula, & ibi manet in gloria.

30. Hunc imitentur Proceres; hujus si placet sequantur exemplum Sacerdotes. Hujus mortificationis vel frugalitatis mansuetudinem omnes & si forsitan imitari non possumus, saltem lacrymabiliter recordemur. Mirentur alii virtutes & signa, quas Dominus dignatus est per eum ostendere, ego nihil opinor magis mirandum, quam ejus longanimitarem ac patientiæ in eo virtutem constanrem. Quia Dominus ad Apostolos vel ad discipulos suos non dixit aliud a se disci, nisi quod mites essent & humiles corde. Quam gratiam nobis suis vir beatus intercessionibus ad Dominum postulet exorando; & quæ nostra

a Hinc colligimus S. Bonitum naturæ concessisse anno circa 709. Siquidem in itinere Romano Ticini exceptus est ab Ariperto Rege, ut superius adnotatum. Eumdem annum signat Savaro.

b Id est cum Nordoberto atque Nordoberti æmulo quodam, ut recte Bollandus interpretatur, nam Nordobertus Bonitum semper amicum habuit, ex num. 16. & 31.

nostra non merentur adipisci precamina, suæ opitulationis interventu nobis conferantur opportuna.

TRANSLATIO EJUSDEM SANCTI.

Nordobertus cogitat de revehendo corpore Arverno, * el. utilitatis

31. Cumque B. Confessoris Boniti annis ter binis Lugdunensi artus haberentur conditi urbi, recordatus isdem successor ipsius NORDOBERTUS Præsul ejus * exsulitatis vel benevolentiæ quam erga se vir beatissimus exhibuerat, legationem ad virum beatissimum Godinum ipsius urbis Præsulem misit. Cumque hi qui missi fuerant petitionem sibi perorassent commissam, ille respondit: Quod mihi a Deo commissum est, nequaquam me meosque tanti muneris pati permitto dispendium. Unde iidem qui missi fuerant, magno cum mœrore ad propriam regressi sunt urbem, facta sui itineris Præsuli nuntiaverunt. Tunc ille blande eos alloquitur, dicens: Et mihi in eadem nocte qua vos oppidum Lugdunense introistis, vir Domini in visu veste, qua aliquando solitus erat indui, apparuit, qui & dixit mihi: Quid, inquit, agis, mi frater Nordoberte? Putasne bene gregis tibi commissi curam geris? Et addidit: Noli me, ait, inquietare modo, quia cum redire voluero, ego nuntiabo. Unde certum tenui, quod petitio nostra non meruisset effectum.

sed frustra.

Proculus id exsequitur.

32. His ita gestis cum vir venerabilis PROCULUS Præsulatus cathedra Arvernicæ urbis post virum Dei loco tertio *a* sublimatus fuisset, bonum statim suæ militiæ dignumque arripuit opus. Nam cum B. Mauricii *b* Basilicam omni ex parte reperisset incultam, atque ipsius ædis nonnulla diruta; miro modo non solum ad statum pristinum revocavit; sed etiam sublimius atque præclarius imminere fecit. Moxque consilium ipsum cum Sacerdotibus atque civibus fuit, ut iterata vice ad deferendum beati viri corpus mitteretur, ut ex ejus adventu urbs munita maneret, & B. Martyris nobilitando ditesceret aulam.

33. Eodem tempore cuidam viro beatus Sacerdos in somnis in eadem B. Mauricii Basilica apparuit, dicens: Vade & dic confratri meo Proculo Episcopo, hic & hic ita peragat. Etiam sui ingressus locum designavit, dicens, quia per hunc locum ego regrediens intrabo. Unde certum tenens gaudensque promissum, ad eum deferendum dignos dirigit Sacerdotes. Venerabilem scilicet ADELPHIUM Monasterii Magnilocensis Abbatem, necnon & EOALDUM Volvicensis Cœnobii Patrem, MODERATUMQUE Teclatensis *c* Monasterii Rectorem, una cum reliquis Sacerdotibus ac Monachis, qui ad tale officium arbitrati sunt digni.

34. Cumque Lugdunensem urbem ad industrium virum FULCOALDUM qui eo tempore Præsulatus officio erat prælectus, perventum fuisset atque suggestum, ille intulit dicens: Voluntatem Dei implorate, cui nullus resistere neque obviare potest: & si ipse vestræ petitioni favens atque propitius esse voluerit, ego contraire non valeo. Sed cum nostris hæc optio data fuisset, inchoato, ut oportebat, jejunio circumquaque Sanctorum orando redubias *d* peragrantes, interventum suæ petitionis apud Dominum cum magna contritione deposcunt, verentes ne frustrato labore ac vacui ad propria redirent. Jam die transacto cum in eodem Monasterio *e* ubi vir Dei quiescebat, vigilias celebrare voluissemus, nobis aditum nullatenus Mater ipsius congregationis permisit. Tunc consilii fuit, ut in Ecclesia Beati Stephani Protomartyris pernoctantes, sanctæ agerentur excubiæ. Unde cum ante diluculum in eamdem urbem regressi fuissemus, nec mora duo ab eo-

a Et tamen indices Episcoporum Arvernensium inter Nordobertum Boniti successorem & Proculum interponunt Bubum

b Nunc S. Boniti seu S. Ferreoli dicitur, estque parochialis Ecclesia in suburbio, teste Savarone libr. 2. cap. 4. Huc translatæ S. Boniti Reliquiæ in Cathedralem, in qua hactenus servantur, & caput quidem scrinio argenteo inclusum.

c Savaro lib. 2. cap. 2. interpretatur Camalariense, ubi *S. Thecla requiescere* dicitur. De Camalariensi Monasterio & Volvicensi dictum in Vita S. Præjecti Sæculo 2. ad ann. 674.

d Redubiæ seu reduviæ ac redíviæ sunt exuviæ ac reliquiæ.

e Nempe S. Petri, infra num. 34. quod hodie quoque Sanctimonialibus Benedictinis subditum est, instauratum a Leidrado Lugdunensi Episcopo, ex ejus Epistola ad Carolum M.

CIRCA AN. 709 15. Januar.

dem prælecto Sacerdote missi sunt, qui nobis optatum ac nimium desideratum nuntium detulerunt dicentes : Ite, inquiunt, & sicut petistis Reliquias vel artus beati Sacerdotis absque mora levate : quia ipsi quod voluntas omnipotentis Domini foret, per scriptos probaverant breves.

Ecclesia contremiscit.

35. Posthæc cum ad locum sacri tumuli perventum fuisset, & venerabilis pater ADELPHIUS inibi sacrificium offerens altari adsisteret, duo gesta coram omnibus fuere non silenda miracula. Venientes itaque ipsius civitatis Sacerdotes una cum sacrificio ac Clericorum dignitate, necnon cum modulamine cantus, juxta morem sanctæ Crucis præferentes vexillum; mox Ecclesia B. Stephani ita contremuit, ut a summitate cacuminis usque ad fulcra maceriæ casura videretur. Quæ Basilica B. Martyris juxta eamdem B. Petri Apostoli, in qua vir Domini quiescebat, geminata consistit. Unde quis dubitet, quod sanctus Sacerdos cum Sanctorum cœtu suo adventu partibus suorum civium esset favens, ut æmula corda tanto miraculo ab altercatione cessarent? Quod in sequenti de ejus præsentia idoneo patet miraculo,

Paralytica curatur.

36. Nam quædam puella Deo dicata ad sepulchrum beati viri paralytica reptando cunctis videntibus venit : ubi cum sopore depressa jaceret, nec mora unus ex nostris eam concite surgere compellit; quia cancellum, quod super viri Dei corpus inerat, aliam in partem transponi non poterat. Ipsa ergo ut ex somno surrexit, continuo pedibus suis stetit, ac membrorum quod amiserat officio reddita est, atque ad Matrem Monasterii regressa est, & ita narravit dicens : Ego vidi beatum Sacerdotem, & mihi hunc in modum tibi suæ jussionis verba deferre præcepit : Vade, inquit, & dic Abbatissæ DIDÆ *a*, ut partem amphibali mei quo caput tegitur, secum retineat. Hæc ideo Sanctus vir Dei intulit, ut & ipsa & cuncti qui aderant, patule cognoverint, quod ipse ad propriam remeare urbem, & plebem quam superstes dereliquerat, Reliquiarum suarum consolari cuperet adventu. Quæ res magnam nostris contulit eum levandi fiduciam.

Lugduno vehuntur Reliquiæ.

37. Moxque cuncti nostris partibus faventes, magna adminiculi præstiterunt solatia : usquequo Arvernorum finem ingrederemur, ita eorum prosecutio perseveravit. Sed in eodem itinere quanta infirmantium multitudo fideli concursu ad corpus sancti Sacerdotis velut ad scholam probatissimi Medici confluebat, numerari difficile puto. Et vere bonus ille Medicus, quia naturaliter bonus : nec unquam potest aliter esse quam bonus, qui tales habet discipulos, qui non solum superstes, sed & post discessum non solum corporum, sed etiam animarum vulnera curando ad salutem revocavit pristinam. Sed & quam plurimi in eodem itinere sanitatis commoda meruerunt, nobis incognitum manet : quia vir Sanctus sicut in præsenti studuit vita, ita & nunc peragit miracula. Nam si aliquis accepta suæ salutis optata alicui referens intimasset, statim quæ recesserat adveniebat insania. Nam ego ea quæ oculis vidi, aut a probatis viris didici, quamquam simplici atque inculto meo eliciam stilo. Sed quid plura dicenda sunt? sicut alibi quidam Sapiens dixit : Cui pauca non sufficiunt, nec multa proderunt. Nam dum humeris veheretur, sicubi corpus ejus quievit depositum, statim vexillum Crucis conseptum remansit, & rarum ubi non Ecclesiæ fabricatæ miro modo gratulentur.

Miracula etiam mortuus vult celari.

Magna devotio Arvernorum.

38. Sed cum Arvernorum tellurem fuissemus ingressi, quanti nobiles viri ac feminæ occurrentes, eum suis humeris magna cum alacritate & devotione ferebant! Eratque inter eos pia altercatio, ut aut quis primus, aut quis plus pio in opere laboraret. Cumque propinquius urbem accederent, magis magisque suæ ad eum oves confluebant, atque ex nimio gaudio flentes nonnulli clamabant : Ecce, domine, inquit, urbem quam reliqueras recognosce, gregem tibi a Deo commissum tua intercessione custodi. Posthæc cum jam viri Dei Reliquiæ urbi eminus graderentur, cum qua devotione atque apparatu sacratissimo occurrisset Episcopus, intimari posse difficile puto. Nam in

Occurrit Episcopus cum sanctis Reliquiis.

---

a Didam Beatis adnumerat Saussajus in supplemento Martyrologii ad 25. Januarii, ubi eam non bene Arvernensem Parthenonam appellat.

CIRCA AN. 709 15. Januar.

in utraque parte tanta erat populi cum Clericis multitudo, ut exercitum coadunatum aut nundinas crederes celebrari. Cumque in ejus occursum Sanctorum idem Episcopus ex urbe pignora humeris deferens graderetur, tam diligenter ac reverenter occurrit, ut corporaliter Sancti Dei sancto Sacerdoti occurrisse videntur.

Claudus sanatur.

39. Exinde cum ab Episcopo in Ecclesia B. Mauritii portaretur, in ipso ingressu quidam claudus, nomine Valdinis, in foribus jacens, sancti Sacerdotis præstolabatur adventum. Sed mox ut super eum viri Dei corpus transiit, ipse sanitatis gaudia sensit, & in eadem Ecclesia usque hodie permanens valvarum custos exsistit.

Ornatur sepulchrum.

40. Post hæc sancti Sacerdotis membra dignæ sepulturæ sunt tradita, juxta beatorum Apostolorum Petri & Pauli atque S. Andreæ altare, quorum Reliquias præfatus Pontifex ex urbe jussit deferri: & magna cum devotione locum ipsum dedicans, ac pridie carie deposita renovavit. Et dignum erat, ut quorum flagravit amore sancto igne succensus, eorum semper ejus etiam sepulchrum jungeretur altario. Deinde mausoleum beati Sacerdotis auri argentique mirifice decoravit metallo, ubi multa Domino opitulante infirmis præstantur beneficia. Sed nunc e pluribus unum in præsenti narrabo miraculum.

Cæcus aliique ægri sanantur.

41. Quidam ex Burgundionum provincia, nomine Ceronius, cæcus advenit. Cumque ad sepulchrum sanctum suæ debilitati poposcisset salutem, nobis videntibus lumen recepit. Et non solum ipse, sed & quicumque ex eadem provincia Burgundionum incommodi advenissent, sospites ex infirmitate ad propria remearunt.

42. Hactenus velut quoddam indiculum colligentes edidimus: sed credimus quod a vobis prudentioribus elegantius, sicut necesse est, atque omissa requirendo diligentiori studio miracula, alium forsitan libellum cudere potestis.

VITA S. TETRICI EPISCOPI

AUTISIODORENSIS IN GALLIA,

CIRCA AN 709 18. Martii.

Ex Historia Episc. Autisiod. scripta ante annos 800.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Mos Ecclesiæ Autisiodorensis. * Aucerre

1. *Mos est in Ecclesia Autisiodorensi* * *peraque laudabilis ac antiquus, ut mortuo Episcopo ejus gesta primo quoque tempore in litteras regrediantur. Id si aliæ servassent Ecclesiæ, non esset tanta ignorantia in historicis rebus, ut ne vacua quidem cujusque sedis Episcoporum nomina in numerato habeamus Historiam Antistitum Autisiodorensium nostro Gregorio Viollio a se interceptam edidit Philippus Labbeus Tomo primo Bibliothecæ novæ, in capita 94. distinctam. Exstat egregium hujusce rei quam dicimus testimonium in capite 65. quod partis posterioris est primum. Prioris partis capitula minimum quadraginta* compendiose atque summarice elucubratis paginis indiderunt RAINAGOLA & ALAGUS, collaborante HERRICO Theosopho simul & Monacho *Cœnobii S. Germani in eadem urbe: a quibus gesta S.* TRETICI * *seu* Tetrici *mutuabimur ex cap. 24. Ante vero quam id præstemus, juvat quasdam res de ista Ecclesia notatu dignas hoc limine exponere.*

* S. Tetrie

Observatio 1. de officio divino.

2. *Primum est, eo tempore quo Tetricus eidem sedi præesse cœpit, hoc est vertente sæculo 7. collegium Ecclesiæ primariæ Canonicorum,* quos Clericos Dominicos appellabant, *non adeo numerosum fuisse, ut sufficere posset tum juvando Episcopo, tum sacro concentui persolvendo. Unde* hic beatus vir primo anno ordinationis suæ habito concilio constituit, qualiter Abbates vel Archipresbyteri in Ecclesia S. Stephani divinum persolverent officium, *singulis in singulas turmas per unamquamque hebdomadam distributis.*

2. de Episcopi institutione.

3. *Alterum est, ritus in cujusque Episcopi institutione observari solitus: ut scilicet in vigilia jaceat* in Monasterio S. Germani, *ex cap. 79. ubi Episcopi* eligi & consecrari *soliti cap. 49.* & in crastino in cathedra portetur per Comitem Autisiodorensem, Baronem de Donzeio, dominum de Thoceio, dominumque de Sancto Veruno in Puisain: *qui ad hoc officium* tenentur ex natura & debito feodorum suorum, *cap. 67. Quod adeo non refugiebant olim nobiles illi viri, ut* Comes Flandrensis, *ratione* Baroniæ de Donzia-

 co,

CIRCA AN. 709 18. Martii.

co, in Petrum de Mortuo mari id præstare non erubuerit, cap. 69. Erat is annus 1325. quo Ludovicus II. Flandriam administrabat. Ne vero quis putet, recentiorum temporum hunc esse morem: id factum legitur in Gerannum procedente sæculo 10. quod etiam Episcopo Andocavensi in simili causa tribuitur in libro de gestis Guillelmi Majoris, Tomo 10. Spicilegii Acheriani. Quo autem ritu Episcopus Autisiodorensis in Ecclesiæ suæ possessionem veniret; insigni exemplo patet cap. 79.

3. de Episcopis Monachis.

4. Tertium porro est, Canonicorum Ecclesiam forsitan esse nullam in orbe Christiano, quæ plures Episcopos habuerit Monachos instituti nostri, eosque fere ex Sancti Germani Cœnobio adsumtos: ubi & plerique Episcopi sepulturæ suæ locum elegerunt. Omnino quatuordecim lego Episcopos Autisiodorenses qui Monachi fuere: & sex quidem ex-Abbatibus Monasterii Sancti Germani, Palladium scilicet & Tetricum, utrumque sanctum, Quintilianum, Abbonem, Gualdricum, & Hugonem primum; ac Richardum ex-Monacho; Christianum Drutmarum ex-Monacho Corbejensi; Bettonem ex-Abbate Cœnobii Sanctæ Columbæ apud Senones; Hugonem ex-Abbate Pontiniacensi, & Alanum ex-Abbate de Ripatorio, utrumque Cisterciensem; Heribertum secundum & Robertum, qui monasticum habitum in extremis susceperunt. Quod de Christiano Drutmaro dictum est, alias discutiendum erit: nam neque Christianus Drutmarus hactenus Episcopus viris eruditis creditus est; nec Christianus qui Episcopus Autisiodorensis fuit, Drutmarus in vulgatis indicibus cognominatur.

Monasterii S Germani initia & incrementa.

5. Monasterium Sancti Germani, in quo Tetricus eductus fuit, primum quidem erat exiguum Oratorium, quod Sanctus Germanus in suo ipsius prædio, Martyris Mauritii meritis dedicato, Saturno discipulo delegaverat, ut sub professione sacerdotalis tituli Martyrum memoriis inibi deserviret, ubi & Germanus sepultus est. Progressu temporum venerabilis CHROTECHILDIS Regina, magni Principis Chlodovei uxor, supra sancti tumulum Pontificis, ingentis fabricæ atque operosæ amplitudinis exstruxit Basilicam: ac ipsa tempestate cum præfata Augusta Sanctus Lupus Episcopus venit de superioribus Burgundiæ partibus, quique non multo post ad 16. Kal. Julii die functus supremo, ex Reginæ placito in eadem Ecclesia decenter ac religiose compositus requiescit: quod pario penes nos impressum marmori cuiquam legere cupienti scriptura prodit antiquior, inquit Herricus in lib. 1. de mirac. Sancti Germani capp. 25. & 26. Exinde, addit cap. 27. major Chlotharius, prænominatæ Chrotechildis filius, super adorandam beatissimi Germani Memoriam per manus Sancti Desiderii * ejusdem tunc urbis Episcopi, regalibus expensis fredam, idest ædiculam quatuor columnis subnixam composuit: quæ auro argentoque elegantissime decorata, in nostram, ait Herricus, duravit ætatem, auctorem ministrumque operis insculptarum sibi designans suffragio litterarum. Quinetiam ejusdem Chlotharii conjux, INGUNDIS nomine, sepulchro Beati Germani per idem tempus plurima vasorum palliorumque obtulit ornamenta, inter quæ calicem egregium, &c. Demum vero Chonradus Princeps cum ex morbo quo affligebatur, Sancti Germani meritis convaluisset, adjuvante Adheleide conjuge novam Basilicam exædificasse dicitur in lib. 2. cap. 2. & seqq. Perstat etiamnunc istud Cœnobium sub Ordine Benedictino & Congregatione Sancti Mauri, orbatum quidem (quibusdam particulis & sudario exceptis) Patroni sui Reliquiis, quas hæretici nostri temporis sacrilege flammis tradiderunt: at multorum Sanctorum ejusdem sedis Pontificum sacris exuviis locupletatum, quorum tumuli visuntur in cryptis subterraneis, sanctitatem & horrorem spirantibus. Lege Acta posteriorum Abbatum auctore Guidone Abbate in Tomo 1. Bibliothecæ novæ Labbeanæ. Floruere isto in Cœnobio Sanctus WALARICUS, post Abbas Leuconaensis; REMIGIUS & HERRICUS Monachi, viri doctrina & pietate illustres, principatu Caroli Calvi, cujus filius LOTHARIUS ibidem educandus fuerat commendatus, teste eodem Herrico in prologo ad Vitam metricam Sancti Germani, ubi ipsum Lotharium Abbatem præmature exstinctum luget. Per id temporis studia litterarum eo in loco vigebant.

* Desiderius erat Episcopus regnante Chlotario secundo, non primo.

S Germani vestes.

6. Antequam hinc discedam, temperare non possum quin referam id quod legi in MS. cod. Thuaneo num. 63. de Sancti Germani reliquiis in hæc verba. In Christi nomine notitia de vestimentis Domni Germani, quod accepit WINERADUS Diaconus in thesauro anno 42. regnante Domno Chlotario: hoc est casula fuscana renelena 1. sagia fusca 1. culigas albas 4. sagia de haira 1. caleias filtrinas paria 1. caleias renelenas paria 1. pallas 4. antemanicias paria 1. superlellio vellono 1. capsella cum reliquiis de ipso Domno Germano. Reliquiæ incognitæ quas nullus audet videre: unde quidam volens eas videre, amisit lumen oculorum. Manica Sancti Germani Autisiodorensis, quam Sanctæ Genovefæ misit. Cilicium Sancti Germani integrum & genicula ejus. Hæc relata sunto ne excidant, si tanti.

Tetricus Abbas,

1. TRETICUS seu Tetricus sedit annos 15. menses 3. Hic fuit temporibus Romanorum præsulum Leonis, Benedicti, Joannis, Cononis, Sergii sub Childeberto juniore Francorum Rege qui appellatus est justus, vir mitissimus & omni bonitate ornatus. Nam & ante episcopatum exstitit Abbas Monasterii Sancti Germani.

In

in quo officio positus talem tantumque se exhibuit, ut merito ab omnibus summo frequentaretur studio. Erat enim largus, pius, castus atque misericors. Deo igitur favente omnis populus a minimo usque ad maximum divina inspiratione permoti, eum in Pontificum ordinem elegerunt: sicque a Basilica sancti Germani extractus, Deo dignus Pontifex est electus & ordinatus Sacerdos. Cœpit enim mox accepto Sacerdotio prædicationibus insistere, Ecclesiamque sibi a Deo commissam spiritaliter erudire. Hic beatus vir primo anno ordinationis suæ, habito Concilio constituit, qualiter Abbates vel Archipresbyteri in Ecclesia sancti Stephani divinum persolverent Officium. Taliter vero ordinavit, ut deservirent.

CIRCA AN. 709

18. Martii.

Episcopus electus prædicationi vacat.

Officia divina instituit.

Kalend Januarii I bebdomada, *Basilica S. Germani* a.
2 *bebdomada*, *Basilica sancti Amatoris* b.
3 *bebdomada*, *Basilica sancti Petri* c.
4 *bebdomada*, *Basilica Monasterii sancti Juliani* d.
Kalend Februar. I bebdomada, *Basilica S. Mariani* e.
2 *bebdomada*, *Basilica sancti Eusebii* f.
3 *bebdomada*, *Basilica sancti Martini* g.
4 *bebdomada*, *Basilica sanctæ Mariæ* h.
Kalend. Martii, *I bebdomada*, *Basilica S. Nazarii*.
2 *bebdomada*, *Monasterium Longoretense* i.
3 *bebdomada*, *Monasterium Sesciacense* k.
4 *bebdomada*, *Scolius Vicus*.
Kalend. Aprilis, *I bebdomada*, *Bacernæ Vicus*.
2 *bebdomada*, *Vendosa & Gaugiacus*.
3 *bebdomada*, *Nanteriacus & Liciacus*.
4 *bebdomada*, *Tauriacus*.
Kalend. Maji, *I bebdomada*, *Choræ Vicus*.
2 *bebdomada*, *Corcedomus & Oratorium S. Memmii* *. (* S. Mammet parochia in urbe.)
3 *bebdomada*, *Troja & Cornacus & Auciacus*.
4 *bebdomada*, *Varciacus* *. (* Varsy)
Kalend. Junii, *I bebdomada*, *Bargiacus & Nantoniacus*.
2 *bebdomada*, *Massua*.
3 *bebdomada*, *Condida*.
4 *bebdomada*, *Doctriacus & Soliacus*.
Kalend. Julii, *I bebdomada*, *Novus-vicus* *. (* Neuvy)
2 *bebdomada*, *Brioderus*.
3 *bebdomada*, *Giemus & Laoderus*.
4 *bebdomada*, *Blanoilus*.
Kalend. Augusti, *I bebdomada*, *Clerici dominici*.
2 *bebdomada*, *Elmiacus*.
3 *bebdomada*, *Baugiacus*.
4 *bebdomada*, *Tauriacus* l.
Kalend. Octobris, *I bebdomada*, *Clerici dominici*.
2 *bebdomada*, *Basilica sancti Germani*.

3 *bebdo-*

a Nunc Monasterium.
b *S. Amatre* Ecclesia parochialis in suburbanis.
c Canonic. Regul.
d Sanctimonial. Benedictin. extra urbem.
e Capella.
f Parochia & Prioratus Canon. Regul.
g Exigua parochia extra urbem.
h Nunc Præmonstratensium dicta *N. Dame la dehors*.
i Monasterium Longoretense in loco Longoreto vulgo *Longres* Ligerim versus situm, evasisse in collegium Canonicorum secularium, monuit me venerabilis vir D. Natalis *Damy*, cathedralis Ecclesiæ Canonicus, antiquarum rerum studiosissimus. Istud Monasterium distinguendum est ab alio cognomini in Biturigibus, nunc S. Sigiramni dicto de quo in ejusdem Sancti Actis egimus Seculo 2.
k Monasterium Sesciacense, nunc Prioratus a Cœnobio S. Germani Autisiodorensi dependens, duodecim milliaribus Gallicis distat ab urbe Autisiodoro, in loco vernacule dicto *Saissy les bois*: quam observationem eidem viro humanissimo debeo.
l Hic nulla mentio facta mensis Septembris: forsitan quod tempore vindemiarum Clerici feriarentur.

CIRCA AN. 709 18. Martii.

3 bebdomada, Basilica sancti Amatoris.
4 bebdomada, Basilica sancti Petri.
Kalend. Novembris, I bebdomada, Domiciacus.
2 bebdomada, Monasterium sancti Juliani.
3 bebdomada, Basilica sancti Mariani.
4 bebdomada, Basilica S. Eusebii.
Kalend. Decembris, I bebdomada Basilica S. Mariæ.
2 bebdomada, Basilica sancti Martini.
*3 bebdomada, Basilica sanctorum Gervasii & Protasii *.*
4 Hebdomada, Monasterium Longoreti & Sesciaci.

* Prioratus extra urbem

Annonam adsignat præsentibus, absentibus pœnam.

2. Hac itaque constitutione roborata constituit, ut Abbates, Presbyteri cum Clero ad suprascriptum officium peragendum convenientes, ex dominico cellario ab Oeconomo *a* Ecclesiæ stipendium sufficiens accipiant: si vero tardi occurrerint, aut negligenter apparuerint, XL. dies a vino abstineant. Vice-dominus autem, aut Celarius, si quod jure ministrare debent, in aliquo subtraxerint, retrusi in Monasterium per annum dimidium pane & aqua contenti debitam pœnitentiam persolvant. Is itaque beatus Episcopus villam quæ ei ex successione parentum advenerat, Maximiacum nomine, sitam in pago Senonico cum ædificiis, mancipiis, vineis, silvis, & universis appendiciis suis, Basilicæ sancti Stephani, cui Deo auctore præfuit, habendam delegavit.

Caditur a Ragenfredo.

3. De cetero, consummato feliciter vitæ suæ cursu, a quodam instigante diabolo, ut fertur, Archidiacono suo, nomine REGENFREDO, dum scamno sopore resolutus quiesceret, gladio verberatus martyrio vitam finivit XV. Kalend. *b* Aprilis, & sepultus est cum summa devotione Fidelium in Basilica sancti Eusebii Martyris. Nam de eodem Regenfredo antiqua relatione vulgatur, quod mox ut a domo, in qua suum interfecerat Pontificem, est egressus, subito turbine raptus nusquam comparuit. Fuit autem civitas sine Episcopo annis III. nam de scamno super quod interfectus est, plures ex dolore dentium ob meritum sancti viri obtinuere remedium. Sed & in eodem loco ob memoriam & reverentiam Martyris, a successoribus ipsius ejus est nomine constructum Oratorium *c*, quod hactenus Fidelium devotione veneratur & colitur. Exstant hodieque tabulæ ejusdem scamni, ejus martyrium designantes *d*.

Sedes vacat.

Miracula.

VI-

a Oeconomus universas Ecclesiæ res, Vicedominus Episcopi domum administrabat. Lege Morinum de sacris ordinat. parte 3. exercitat. 16. capp. 5. & 8.

b Non ergo 17. Kalend. Aprilis, ut legitur in Martyrologio Benedictino: neque pridie Idus ejusdem mensis, ut alii existimant, fieri auctoritate Breviarii Autissiodorensis, quod Herrici Monachi auctoritate niti deberet. Annus mortis incertus. Tetricus decessores habuit proximos Vigilium & Scopilionem. Scopilio cæsus fuisse dicitur *a Vuaratone Principe palatii, qui Ebroino in eodem principatu successerat*; proindeque post mortem Ebroini, qui non ante annum 681. exstinctus est. Vigilio successit Scopilio, qui sedit annos 8. cui suffectus Tetricus Episcopus in annos 15.

c Visitur in hunc usque diem istud Oratorium in vico qui a Sancti martyrio dicitur *Scamnum*, vulgo *Escan*, duobus milliaribus supra civitatem.

d Gualdricus Episcopus Autissiodorensis, qui anno 933. obiisse dicitur, 3. *Kalend. Augusti corpora Sanctorum Pontificum* PALLADII & TETRICI *in Ecclesia S. Eusebii diu humata, ut a populis venerarentur, & ipsi alacrius subvenirent, cum hymnis & laudibus a bustis propriis erexit, & super altare posuit*. S. Tetrici Reliquiæ adservari dicuntur in cryptis ejusdem Ecclesiæ Eusebianæ, quæ nunc parochialis est & Prioratus Canonicorum Regularium S. Augustini.

VITA S. BERTINI ABBATIS SITHIVENSIS IN MORINIS,

CIRCA AN. 709 5. Sept.

Auctore, ut videtur, FOLCARDO Sithivensi Monacho, sæculo XI.

Ex MSS. Codd. Bertiniano & Vedastino.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Multi gesta S. Bertini Abbatis in litteras retulere. Sex omnino invenio hujusce argumenti lucubrationes. Prima est anonymi cujusdam, quem ceteri postea secuti sunt. Secunda* FOLQUINI *Abbatis Lobiensis, qui Acta SS. Audomari, Bertini, Folquini Episcopi, Winnoci & Silvini* WALTERO *Abbati Bertiniano, anno 996. mortuo nuncupavit. Tertia & quarta auctorem habent* FOLCARDUM *Sithivensis Cœnobii Monachum. Quinta & sexta metrice composita sunt, una quidem ab* Anonymo *quodam, alia ab* SIMONE *(ut putant) Abbate Sithivensi sub finem sæculi 12. quamquam Joannes Iperius de Simone Abbate agens, ejus rei (ni fallor) haud meminit. Quatuor postremas Scriptiones e Monasterio Sithivensi accepimus beneficio tam viri religiosissimi D. Joannis* le Pecqueur, *Subprioris, tam humanissimi D. Gerardi* du Val *Cœnobitæ. Hic unicum exhibemus* Folcardum, *de aliis Auctoribus pauca dicturi.*

2. Anonymum *Vitæ Bertinianæ scriptorem perantiquam laudant Auctor libri de gestis S. Winnoci Abbatis, Folcardus & alii:* Folquinum *Jacobus Malbrancus passim, maxime in Scholiis ad cap. 1. lib. 3. de Morinis: ubi ait, Folquinum in Actis SS. Audomari, Bertini, &c. multa præterisse quæ apud alios reperire est: quia solummodo ea inserere in votis habuit, quæ lectionibus Breviarii possent adaptari. Hunc putant esse* Folquinum *Levitam & Monachum Bertinianum, qui Principum ac Regum diplomata aliaque instrumenta in unum retulit, & annis Regum annos Dominicæ incarnationis aptavit: qua in re a vero calculo passim aberravit. Anonymum legit, & cum subjecta Folcardi lucubratione contulit D. de* With *Cœnobita Bertinianus, ante annos triginta vita functus: cujus animadversiones a D. Gerardo* du Val *communicatas in ora marginali apponemus.* Anonymus. Folquinus.

3. Folcardus *Bertinianus Monachus primo quidem compendio scripsit Vitam S. Bertini, quam postea fusius a se reddendam promisit. Sic habet in prioris lucubrationis Epistola dedicatoria.* Domino suo BOVONI Patrique desideratissimo FOLCARDUS nulli inferendus paginæ, quod summum est coram summo Pontifice. Fortassis, Pater mi, in tuum vernaculum tuo quondam lacte tuisque educatum alimentis merito frequentius stomacharis, quod solum terram occupem ut ficus illa inutilis; nec quidvis tuæ quas quondam puerum insevisti, promam institutionis. Jus fateor, esset, quæ insevisti, etsi non digno, tamen quocumque pullulare germine: sed cupido vires deficiunt, Pater optime, quo cogor inter privatos ignobilis delitescere. Hinc te sæpius rite indignatum meæ inertiæ concesserim, hocque a te summum in me beneficium libens conceperim. Unde quæ hactenus minus consulte egi, ad jussum Paternitatis tuæ in melius transferre curavi. Quod meditanti occurrit in medio Vita beatissimi Patris nostri Bertini, quam rescribere orsus sum, impellente causa multiplici. Quod si sic ex te constabit, examinis tui trutina probabit. Bona siquidem dicturus facturusve, a nullo malui quam a te principium sumere, qui tot commodis inservis nobis omnibus quotidie. Dein vero quod quorumdam Fratrum devotæ petitioni oportuit me satisfacere: qui dum aliquid apud tantillum videntur petere, magis imperare ex ipsa noscuntur petitione. Nec eo, fateor, ipsi petunt, ut reor aut ego subaudio, ut veteri posthabito sive neglecto hoc opus rapiatur in publico: quod absurdum nimis esset, me tale aliquid inter tot & tales (ut ita dicam) nubigenas moliri. Sed si ita jubes, secundum illud quod lignea & fictilia vasa cum aureis ajunt in Templo Domini; si hæc meæ parvitatis descriptio servetur cum veteri. *Dein sequitur alius Prologus hoc exordio:* Deificæ Trinitatis clementia, *&c. qui Prologus diversus est in exemplari Cisterciano. Sic vero incipit Vita:* Beatus puer Bertinus generosa progenitorum stirpe ortus traditur in Constantiæ finibus, *&c. Demumque ita librum concludit:* Hæc dicta sufficiant pauca e pluribus, quæ compendiosa quidem terminavimus diffinitione, sed patentioris textus serie disponimus elucidare. *Vides hic promitti prolixiorem scriptionem. Et infra librum de miraculis S. Bertini a se iri scriptum pollicetur his verbis:* Lectoris ergo nos accommodantes satisfactioni, ac si jam de Vita refecto Patris clarissimi, subsequenter scriptis textum exsequemur signorum, quæ per eum gessit Dominus Deus virtutum. *Quod utramque præstitit, editis libris de Vita & miraculis S. Bertini, quos hic primum typis donamus. Etsi enim libri manu exarati Auctoris nomen haud præferunt, id tamen colligimus ex ejus ætate, quam ipse indicat lib. 2. Mirac. cap. 11.* Folcardus.

Quam-

CIRCA AN. 709 5. Sept.

Quamquam liber secundus de miraculis a principio antiquiorem sapit Auctorem, cui cetera Folcardus adjecisse videtur. Ordericus Vitalis in Eccl. hist. lib. 11. ad ann. 1108. laudat Fulcardum S. Bertini Sithiensis Monachum, multa eruditione validum, quem Guillelmus Anglorum *Rex subacta Anglia* Tornejæ præposuit, *ubi Fulcardus* fere 16. annis absque benedictione Abbatis vices supplevit. Hic affabilis, *inquit*, & jocundus fuit atque charitativus, Grammaticæ artis ac Musicæ peritissimus. Unde pretiosa peritiæ suæ monumenta reliquit in Angliæ futuris generationibus. Nam plures dictatus memoria dignos edidit, & S. Osvvaldi Guigornensis Episcopi aliorumque Sanctorum, quorum propago de Albione processit, delectabiles ad canendum historias suaviter composuit. Ortis postmodum quibusdam simultatibus inter ipsum & Lincoliensem Episcopum recessit, *nempe in Monasterium Sithivense, ubi Vitam S. Bertini exornandam suscepit.*

Bovo.

4. BOVO *Abbas Bertinianus, cui Folcardus primam scriptionem suam dedicavit, auctor fuit elevationis corporis S. Bertini, a Folquino Morinorum Episcopo loco secreto reconditi ob Normannorum infestationes: ejusque facti Relationem litteris mandavit, quam ex MSS. codd. erutam publicamus post Folcardum, qui eamdem historiam in libro 2. Miraculorum præstrinxit. Bovo Monasterio Sithivensi præfuit ab anno 1043. ad 1065. uti discimus ex Joannis Iperii Chronico Bertiniano cap. 37. qui Iperius etiam gesta S. Bertini in Chronicon suum retulit cap. 1.*

5. *De duobus Poetis* ANONYMO *&* SIMONE *nihil est quod adnotemus. Eorum lucubrationes typis committere non visum est operæ pretium.* Simon *Bertiniano Monasterio præfuit ab anno 1176. ad 1187., quo Abbatis dignitatem abdicavit, febre quartana aliisque molestiis affectus, in quatuor annos superstes. Lege Joannis Iperii Chronicon cap. 103. Simonis carmen de S. Bertino incipit hoc modo:*

Filius & frater merito tuus, o pia mater,
Laudibus immensis celebremus plebs Sithiensis.
Unum cum reputem tibi non satis esse salutem,
Me conferre putes tibi cum Patre mille salutes.
Ergo fave SIMONI, quæso Pater alme, LEONI,
Cui quod concepi dudum, modo scribere cœpi
Laude Dei festa nostri Patris inclyta gesta.

Bertinus laudatus in fastis sacris.

6. *S. Bertini memoriam celebrant sincera Martyrologia Usuardi, Adonis, & Flori additamentum ad Bedam.* Nonis Septemb. *inquit Usuardus*, in pago Tarvenoensi S. Bertini Abb. *& Ado eodem die:* Natalis S. Bertini Abbatis, magnæ sanctitatis & innocentiæ viri. *Florus vero:* Depositio S. Bertini Confessoris & Monachi qui in divinis rebus prudens, & in malis simplex, virtutibus claruit divinis. *Præterea S. Bertini absconsio a Folquino sæculo 9. facta antiquis Kalendarii inscribitur 17.* Kalend. Augusti; *Elevatio sæculo 11. celebrata a Vvidone Remorum Archiepiscopo 6.* Nonas Maji; *Translatio denique in thecam pretiosiorem sæculo 13. per Petrum Morinorum Episcopum 17.* Kalend. Augusti, *de quibus infra suis locis.*

An primus Abbas Sithivensis.

7. *An Bertinus Monasterii Sithivensis primus Abbas fuerit, merito dubitari potest. Scriptor Vitæ S. Audomari Episcopi Tarvennensis editæ Sæculo 2. Bened. primum locum tribuit Mummolino, Bertino secundum. Joannes Iperius e catalogo Abbatum Sithivensium penitus expungit Mummolinum, quem Bertino postponunt Sammarthani in Gallia Christiana, at immerito certe. Siquidem Mummolinus B. Eligio successit in sedem Noviomagensem anno 669. eique præfuit* per viginti & sex annos, *testante Auctore Vitæ S. Audomari: proindeque longe ante S. Bertinum vivere desiit. Veri simile est, Mummolinum per annos 14. ante initam sedem Episcopalem præfuisse Abbatem* Veteri-Monasterio, *quod nomen ipsius hactenus retinuit; & curam habuisse fabricæ novi Monasterii Sithivensis; non tamen eo loci venisse Monachos, nisi forte ad breve tempus: eo quod vix dum perfecto Cœnobio raptus sit ad Episcopatum; non vero Bertinum fabricæ supremam imposuisse manum, & coloniæ Monachorum præpositum fuisse.*

Monasterii status.

8. *Sithivense seu Sithiense Monasterium anno circa 660. ædificari cœptum in pago Tarvennico, a prima sui origine amplissimum, hactenus S. Bertini nomine celebratur, inclusum maris Audomaropolis, quæ urbs a Monasterii celebritate orta, ab annis centum cathedra Episcopali donata est, excisa Tarvenna. Duplex fere a Cœnobii primordiis conventus Monachorum istic fuit, unus quidem in S. Petri Basilica, constans Monachis centum & quinquaginta; alter in S. Mariæ Ecclesia cœmiterii loco ædificata, habens Cœnobitas quadraginta, quos Fridogisus Abbas sæcularis sæculares Canonicos fecit. In hac demum S. Mariæ Basilica sedes Episcopalis erecta, in alia cœtus Monachorum perseverat. Procedente tempore istic etiam, ut & alibi passim, admissæ sunt Sanctimoniales, quas* Conversas *appellabant, Gregorio nono Pontifice per Romanum S. Angeli Diaconum Cardinalem expulsæ.* Erant tunc, *inquit Iperius cap. 46. parte 20.* in hoc Monasterio Moniales quæ dicebantur Conversæ sub habitu Religionis, non tamen sub professione regulari inter duas portas Monasterii, juxta Ecclesiam S. Martini commorantes, de eleemosyna Monasterii viventes, in hospitali pauperibus servientes, vestes laneas & ornamenta Ecclesiæ cum opus esset consuebant & abluebant. Et quia non licebat mulieribus ingressus intra Monasterium Monachorum; matres, sorores & propinquas nostras quum ad nos veniebant, recipiebant.

Ecclesiæ plures.

9. *Ut vero intelligas ea quæ de variis Monasterii principalis Basilicis dicuntur, juvat Iperii verba e cap. 3. hic attexere.* Notandum est, quod Ecclesia ista diversis successive tempori-

CIRCA AN. 709 5. Sept.

poribus diversimode nominata fuit, Primo enim dicta fuit *Sithiu* a nomine villæ vel loci qui *Sithiu* dicebatur, quam Ecclesiam B. Bertinus fundavit in bonore B. Petri Apostoli, qui adhuc nunc est & Pater & Patronus. Deinde B. P. Bertino numero Sanctorum adaucto, quia ipse primus fundator noster exstiterat, ab eo denominatus est locus Monasterium S. Bertini Sithiensis. Et ut nominis recompensatio fieret, constructa fuit Ecclesia B. Petro ad occidentalem partem Templi ad plagam septemtrionalem, a qua adhuc nominatur porta S. Petri ibidem. Beato vero Martino facta fuit Ecclesia joxta illam quæ nunc est parochialis Ecclesia S. Martini in insula. Et inter duas has Ecclesias sanctorum Petri & Martini factum est hospitale pauperum seu domus eleemosynæ; via quoque patens, per quam de una Ecclesia ad aliam, ac de hospitali ad utramque patebat ingressus. Demum igne fortuito consumtis Ecclesiis beatorum Petri Apostoli ac Bertini, tempore Domni Roderici Abbatis, *qui anno* 1021. *præesse cœpit*, ordinatum fuit, (quod adhuc hodie servatur) quod Templi nostri majus altare, immo ipsummet Templum semper consecratur in honore B. Mariæ Virginis, beatorum Apost. Petri & Pauli atque B. Bertini Confessoris Christi; secundum vero altare in quo solet dici missa matutinalia, semper appropriatur & consecratur in bonore S. Martini Turonensis Episcopi. *Hactenus Iperius*.

Viri pii,

10. *Istud Asceterium tanta religione & sanctæ Regulæ cultu per varias alternantis humanæ conditionis vices floruit*, ut de viginti duobus Sanctis illius Ecclesiæ Monachis jam sollemnizet Ecclesia, *inquit Iperius in Prologo. Viginti quinque numerat Locrius in Chronico Belgica, nimirum* BERTINUM *Abbatem & Cœnobii conditorem*, EBERTRAMNUM *Abbatem Veromandensem*, WALBERTUM *Comitem, ejusque filium* BERTINUM *parvum*, MUMMOLENUM *Noviomagensem Episcopum*, WINNOCUM *Abbatem Vvormboltensem cum* QUADANOCO, INGENOCO, & MADOCO *ejus sociis*; ERKENBODONEM *Sithivensem Abbatem quartum hoc sæculo* 8. HUMFRIDUM *ex-Monacho Prumiensi Abbatem Bertinianum*, & FULCONEM *Remensem Archiepiscopum ibidem Abbatem*, WOCARDUM, WINEBALDUM, RAGENARDUM & GERVVALDUM *Monachos Martyres sæculo* 9. GRIMBALDUM *Vvintoniensem Abbatem cum sociis* JOANNE & ASSERO, *ac* GERARDUM *Abbatem sæculo* 10. LAMBERTUM, SIMONEM, & LEONEM *Abbates Sithivenses cum* JOSCIONE & BERNARDO *Monachis sæculo* 12. *De quibus agemus locis opportunis*.

& illustres.

11. *Ex eodem Asceterio prodierunt quamplures alii qui ad infulas Episcopales evecti sunt. Istic etiam sæculi pompam & dignitates abdicarunt viri spectatæ nobilitatis*, GUNTBERTUS clara stirpe, patre Gorberto, matre vero Ebertrudu progenitus, *inquit Iperius, cap.* 11. *parte* 3. HONROCUS Comes, Adalardi Abbatis pater, *cap.* 13. *parte* 3. ZOPPO Regis Caroli Calvi Vicarius *cap.* 55. *parte* 1. MEGANFRIDUS puer nobilis, a patre Ruodvvaldo oblatus *cap.* 16. *& alii: quibus addendi* CHILDERICUS *Rex ultimus Merovingicæ stirpis* in Sithio Monasterio tonsus, & GUILLELMUS *Flandrensis Comes, qui morte instante religiosam vestem induit, & in Sithivensi Monasterio sepultus est, teste Orderico Vitali in Hist. lib.* 12. *ubi ejus epitaphium refert ad annum* 1127.

Monasteria ab isto orta.

12. *Præterea ex hac Abbatia originem sumserunt, seu (ut verbis Iperiani Prologi loquar)* sunt derivata quatuordecim honesta Monasteria, *adeout Sithivensis Ecclesia* patriæ sedem primam obtineret post cathedram *Morinorum. De Monasteriis Vvormboltensi, Bergensi, Alciacensi, Hunnifricultensi & aliis e seminario Sithivensi profectis, lege sæpe laudatam Iperium*.

Sanctorum asylum

13. *Non tantum Sanctorum seminarium fuit iste locus, sed etiam Sanctorum asylum & confugium. Istuc se recepere SS. Anselmus & Thomas Cantuarienses Archiepiscopi. Admissi etiam non semel Monachi Cantuarienses a Regibus pulsi, primo quidem in S. Thomæ odium ab Henrico IV. deinde vero a Joanne Rege anno* 1027. *De primis agit Iperius cap.* 44. *parte* 2. *de aliis cap.* 46. *parte* 12. *ubi hæc verba*: Quibus adventantibus D. Abbas & conventus inobviam eis cum cruce, candelis & thimiamateriis processionaliter incesserunt usque ad Ecclesiam S. Dionysii, & eos huc in Monasterium adduxerunt. Erant Monachi septuaginta, familiares autem usque ad centum: qui omnes insimul per dies duodecim hic apud nos manseront, donec per Abbatias circumquaque bini vel terni a suo Priore missi sunt, ipso Priore cum sedecim Monachis plusquam per annum nobiscum remanentibus, *&c. Egregium sane Christianæ charitatis & religiosæ hospitalitatis exemplum*!

PROLOGUS AUCTORIS.

Ex antiquiori anonymo.

1. DOMINO omnipotenti bonorum munerum largitori multiplices gratiæ laudesque sedulo sunt referendæ, qui omnium creaturarum visibilium & invisibilium conditor & gubernator exsistens, filium suum unigenitum Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM ad docendas redimendasque omnigenas gentes misit ad terras: *& cetera ut in Vita S. Audomari Sæculo* 2.

CA-

CIRCA AN. 709 5. Sept.

CAPUT I. *In qua provincia natus est B.* BERTINUS, *& quod in pueritia Monachus factus est.*

2. Beatus puer BERTINUS generosa progenitorum stirpe ortus traditur in Constantiæ finibus, quam Rhenus subterfluens sub ejusdem urbis muros in Apotamo lacu ferme tribus stagnatur millibus: quæ hinc e vicino Bajoariam, illinc Burgundiam, ab Austro autem Alpina suspicit juga. Hic itaque suis pignus admodum dilectum progenitoribus nutriebatur diligenter infantulus, uti tantus in Domino post futurus: cui cum ad mundi gloriam a Deo terrena nobilitatis suffragaretur dignitas, ab ipsis infantiæ cunis major servitutis Christi coadolevit charitas. Quod exhibens mox ut ad id ætatis pervenit, pueritiæ suæ principia evangelica perfectione Deo dicavit. Parentibus enim & patriæ Dominum secuturus abrenuntiavit: & ut perfectionis nil Domini servo abesset, Monachum in Luxoviensi Cœnobio sub patre EUSTACHIO professus est: cujus vita & doctrinæ institutio quam spiritualis gratiæ compos fuerit, scire datur in ipsa excellentia gregis cui præfuit: præsertim nunc cum evidentioribus sanctitatis eorum pateat signis, quos pluribus terris coram Domino suis scimus patrocinari meritis. Horum teneram vitam moresque Bertinus puer quidem ætate, sensu autem senior, imitari Spiritu-sancto inspirante contendit, quem postquam suæ gratiæ charismatibus mancipavit, inter tales tantosque Patres, ut eorum exemplis instrueretur, adscivit. Omnibus tandem perfectioribus vita auctum muniis in pueritia, inexhausto cœlestis desiderii vigore præditum provexit in adolescentia.

II. *Quod adbuc adolescentulum ad S. Audomarum pervenit.*

3. Ergo cum jam Dominus militem suum mundo manifestius propalare disposuisset, ne in absconso lucerna tantæ claritatis lucens tot mortalium spiritualia commercia differret; egressus duobus tantum comitibus MUMMOLINO & EBERTRAMNO, magnæ scilicet sanctitatis viris, tertius adjunctus, perfectus sanctæ Trinitatis cultor in Galliam usque pervenit *a*. Videntes igitur prædicti viri sancti, Bertinus scilicet & socii ejus, ibidem messem quidem multam, operarios autem paucos, cœperunt longe lateque verbum vitæ instanter per totam Galliam disseminare. Adhæserunt autem eis quamplures viri religiosi, qui ab eisdem a mane usque ad vesperum æternæ vitæ pabulis reficiebantur: nec minus quoque palatini Proceres intermissa ad tempus regali servitute ad eos confluebant, eorumque modestam conversationem in recte vivendo ad exemplum sibi proponebant.

4. Tempore illo LOTHARIUS filius LUDOVICI Regis Regni Francorum monarchiam gubernabat, cujus aures eum jam suorum Procerum relatione pulsaret sanctorum Bertini sociorumque ejus eximiæ conversationis crebra opinio, mox eos suis adstare jussit conspectibus: quibus illatis a Rege vir Domini Bertinus & ejus socii honorifice sunt suscepti, & longo tempore intra Regis palatium summa diligentia subrogati. Post longum autem temporis intervallum præmemorati viri Sanctum Audomarum tunc Tarvennensem Episcopum (cujus compatriota & consanguineus erat Sanctus Bertinus) adierunt, ut ei in prædicando essent comites, quatenus in æterna retributione a Deo mererentur fieri æqualis gloriæ participes. Sanctus vero Audoma-

a Cisterciense exemplar sic habet. *Morinensium fines pervenit, quibus tunc ejus compatriota & (ut fertur) consanguineus, egregius Christi Præsul Audomarus larga divinorum dogmatum fluenta propinabat.* Consanguinitatem istam probat Joannes Iperius cap. 2. parte 1. & 5. ubi Audomarum & Bertinum ex Sancti Arnulfi prosapia descendisse adfirmat. Lege hac de re, si tanti est, Malbrancum lib. 3. de Morin. cap. 2.

domarus eosdem Dei famulos gratifice recipiens, omnipotenti Deo gratias egit, qui tales sibi ad prædicandum Evangelium adjutores misit. Erant enim in Fide perfecti catholica, & in ecclesiasticis disciplinis atque in divina scriptura eruditi. Subibant igitur officium legationis suæ labore prædicationis continuæ. CIRCA AN. 709 5. Sept.

III. *Traditio* ADROALDI.

5. Interea quidam vir nobilis valde prædives opum, ADROALDUS nomine, nullum habens filium, tractare cum B. Audomaro & prædictis Dei famulis cœpit, qualiter possessionum suarum Ecclesiam heredem faceret. Quem B. Audomarus inspirante gratia Spiritus-sancti hortatus est, ut S. Bertino sociisque ejus prænominatis quæque habere poterat conferret, quatenus ibidem Cœnobium in honore B Petri Principis Apostolorum construendo, turbam Monachorum non modicam coadunarent. Quod Adroaldus præsente B. Audomaro cunctisque Proceribus urbis Tarvennæ magna cordis alacritate complevit, tradens villam suæ proprietatis nuncupatam *Sitbiu*, anno ab incarnatione Domini sexcentesimo vigesimo sexto, *a* anno autem undecimo regni CHLODOVEI filii DAGOBERTI, octavo Idus Septembris. In territorio igitur quodam ipsius villæ Monasterium ædificare cœperunt, qui locus usque hodie Vetus vocatur Monasterium. De verbo ex antiquiori anonymo.

IV. *Quare aptiorem locum sanctus vir Dei quærebat.*

6. Interea decedente ACHARIO *b* Episcopo urbis Noviomæ ad Episcopatum ejusdem urbis venerabilis vir MUMMOLINUS provehitur, & Ebertramnus Cœnobio S. Quintini a Mummolino præficitur: sanctus vero Bertinus in loco sibi a Domino collato annis quatuordecim *c* resedit. Et quoniam locus ille permodicus minusque spatiosus erat, ut constructionem alicujus magni caperet apparatus, sanctus vir Dei Bertinus cœpit cum suis sibi coadunatis ædificandi Cœnobii aptiorem quærere locum. Sed dictum Dominicum animo revolvens, *Sine me nil potestis facere*, perfecto hujus con- Joan. 15. 5. silio Dei providentiæ cuncta disponenti sese ex animo committens, protinus navim conscendit sine gubernatore & remige per spatiosum stagnum, cui adhæret prædictum Monasteriolum. Dei tantum nutu navis agebatur, Angeli quoque ministerio cernere carinam contra fluenta præcipitis fluvii impingi, quousque aptum tenendo portum consisteret, & venerabilis vir Bertinus hunc versiculum ex ordine decantati psalterii promeret: *Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo quoniam elegi eam*. Cogno- Psal. 131. 14. scens igitur a Domino sibi locum illum electum, sine mora navim relinquens, Monasterium nomine *Sitbiu* in eodem loco in Dei nomine & in honore Sancti Petri ædificare cœpit. Confluentibus undique religiosis viris, intra modicum tempus multitudinem Monachorum, videlicet centum quinquaginta *d* coadunavit, cum quibus multis in Dei servitio vixerat annis, turbamque sibi a Domino creditam sub districto sacræ Regulæ jugo mente

a Folquinus in Chron. lib. 1. cap. 2. scribit, anno 21. Ludovei, Christi 645. rectius anno 648. ent insequenti, cui Chlodovei annus. 11. alligatur. Hujusce rei diploma ab Adroaldo confectum exstat apud Miræum cap. 3. Donat. & apud Joannem Iperium in Chronico, uti in Vita S. Audomari ad ann. 657. observavimus.

b Non Achario, sed B. Elgio in sedem Noviomagensem successit Mummolinus, ut in Vita S. Audomari adnotatum.

c Annorum numerum haud exprimit Auctor primus: hæc vero addit: *Ut enim situm ejus loci loquamur nescientibus, hinc idem locus in humili colle situs fluvium Agnonam cum aquis paluftribus, illinc silvam longis supereminentem habet tractibus*. S Thomas Cantuariensis Archiepiscopus patrium solum vertere coactus, dicitur venisse *ad Vetus Monasterium, eremitorium quondam gloriosi Confessoris Bertini*, ubi per tres dies latuerit, & die quarto in Sithivensem Abbatiam se recepisse, apud Iperium cap. 44. parte 2. Nunc vicus S. Mommoleni, vulgo *Saint Mummolin* appellatur, uno milliari ab Audomaropoli.

d Exemplar Cisterrianum habet *ducentos Fratres*.

CIRCA AN. 709. 5. Sept. „ mente sollicita pervigil custodiebat Pastor, sciens quod scriptum est: Cui plus „ committitur, plus ab eo exigitur. Beatis enim Dei famulis sub sua cura consistentibus Dominica atque Apostolica prædicando mandata, sua quotidie
S. Bened. Reg. c. 2. Matt. 5.16. districta conversatione ac religiosis actibus magnum bene vivendi præbebat exemplum, implens quod scriptum est: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant bona opera vestra & glorificent Patrem vestrum*, ne secundum Apostoli præceptum aliis prædicans, ipse reprobus inveniretur. Nec deerant providente Domino vitæ eorum necessaria. Affines enim & quique nomine nobiles Christo devoti ejus admonitione & doctrina plurima terrarum fundorumque illi conferebant donaria, sicut inferius patebit.

V. *Traditio de Villa de* Worinhoud.

Deest in antiq. anonyma. 7. Post prædictam etiam venerabilis memoriæ Adroaldi traditionem, qua se in ejusdem loci constructionis primitias primum exhibuit, quidam prædives HEREMARUS suæ proprietatis villam *Worinhoud a* dictam, Deo sanctoque Bertino contulit. Qui scilicet beatus vir tantorum divinæ largitatis impensorum non ingratus, quidquid sibi a Dei conferebatur Fidelibus, eorum saluti revera consulens supernis sancivit usibus. Nam in prædicto fundo sanctum WINNOCUM a puero sua disciplina instructum cum ejus aliis commilitonibus direxit, quibus ut ad pauperum receptionem cellam Ecclesiamque in honore S. Martini ædificarent jussit: quod prædicti viri unanimes in Domino instanti labore compleverunt tempore modico. Statuto etiam Fratrum conventiculo, suum in omni sanctitatis exercitio æmulum discipulum, sanctum scilicet Winnocum præfecit, quia de ejus vita & moribus non dubitabat, quem secum ab infantia sub Dominica Monasterii schola nutrierat. Taliter ergo B. Bertinus omnium Cœnobiorum Tarvennensis territorii auctor & pater exstitit, tantoque germine in provectu Ecclesiæ Christi fructificavit. Omissis tandem omnibus, quanta industria cuncta necessaria loco propriæ habitationis curavit providere, subsequenti narrabitur serie.

VI. *Qualiter cimeterium adquisivit.*

8. Omnibus igitur commodis ejusdem loci sui Fratribus perquisitis, cimeterium parare non potuit, uti in palude. Super qua re sui in omnibus adjutoris dilecti Dei Antistitis Audomari consilium & opem non distulit quærere. Qui præclarus Pontifex solita charitatis adfuit exhibitione, ejusque consilio communicato & labore, fossa ambiens cimeterium, eidem Cœnobio consecravit in prædicti collis vertice, constructa in ejus medio Basilica in veneratione sanctæ Dei genitricis MARIÆ. Quam communi perfectam opere S. Bertino ejusque Cœnobitis concessit integre anno sexcentesimo sexagesimo incarnationis Dominicæ, donationem suam confirmans facta per privilegii descriptionem traditione, in qua se ejusdem beati Patris cunctorumque Fratrum sub ejus patrocinio Deo servientium orationibus commendavit, petiitque ut in eodem cimeterio, eo totius carnis viam ingresso, corpus exanime humarent. Cujus privilegii exemplar hic inscribere curavimus, uti tunc temporis a præfato Christi Præsule Audomaro factum accepimus.

Exemplar chartæ S. Audomari de cimeterio.

Ex Chron. Folquini. „ Domnis sanctis ac venerabilibus in Christo mihi adhærentibus Fratri- „ bus tam Abbatibus quam & Presbyteris vel Diaconibus vel omni Cle- „ ro Tarvennensis Ecclesiæ, seu viris illustribus, Optimatibus, sublimibus „ per-

a *Vvorimbolt* dicitur in Vita S. Vvinnoci infra ad ann. 717.

„ personis vel reliquis quampluribus AUDOMARUS Christi gratia Tarven- CIRCA AN.
„ nensis Ecclesiæ Episcopus. Licet nos antiqua regulæ constituta salubri ob- 709
„ servatione custodire conveniat, tamen divina largitate, inspirante utili pro- 5. Sept.
„ visione pertractare constituimus, ut quod sacris deliberationibus non de-
„ rogat, intrepida observatione conservetur. Quare placuit nobis juxta fra-
„ ternalem consensum, & visceralis pietatis affectus ita cor nostrum intrin-
„ secus mollivit, ut Basilica in insula *Sitbiu*, ubi antea Monasterium in Dei
„ nomine ædificatum esse videtur, ubi regulariter viventes aderant Mona-
„ chi sub libertate constituti ibidem, pariter cum ipsis Monachis pro eorum
„ consolatione vel adjutorio Basilicam communi opere ad corpora eorum
„ vel nostrum quiescenda ædificavimus in honorem S. MARIÆ genitricis
„ Domini nostri JESU-CHRISTI, ut in suprascripta Basilica juxta eo-
„ rum Fratrum plenissimam charitatem, in ejus locello corpusculum meum
„ post obitum meum ibidem depositum vel conditum deberet inter ipsorum
„ corpuscula Monachorum, qui religioso habitu ad omnipotentis Dei ver-
„ bum convenerunt de dissimilibus gentibus, de spatiositate mundi in unius
„ gremio sanctæ Ecclesiæ pro amore Christi consolidati sunt, ut ab jugo
„ mundi colla mentes excutiant, omnia deserere, terrenæ curæ pondera de-
„ diponere, atque ad cœleste desiderium latius animi sinum laxent, vitam
„ remotam pro superna retributione petierunt, ut in ea sanctis virtutibus
„ dedit & vetustatem cordis a societate sæcularium strepitus disjungere, &
„ in igne amoris Domini conflati, ut ad cœleste gaudium contemplandum
„ se innovent. Proinde ego pia fiducia provocatus, intercessores meos apud
„ clementissimum & omnipotentem Dominum ut suis precibus præbere mi-
„ hi dignentur adminiculum humiliter deposco, & taliter ab ipsa congrega-
„ tione supplico, ubi & ubi locus evenerit, in quo Dominus de hac luce
„ me migrare jusserit, consocia charitate juxta quod in auribus vestris pate-
„ fecimus, quod voluntas nostra taliter decrevit, ut cum ipsis peregrinis in ipsa
„ Basilica, quam pro eorum adjumento construximus, ibidem me requie-
„ scere secundum ipsorum Monachorum voluntatem & Dei adjutorio licen-
„ tiam habere debeam, & ipsi Fratres de quibuslibet locis in præfata insula cor-
„ pus meum adducere, & ibidem recondere debeant. Per quod decerno &
„ juxta consensum Fratrum Clericorum Tarvennensis Ecclesiæ, vel illustri-
„ bus viris interdico, ut ipsa Basilica sub umbraculo patrocinii Abbatis BER-
„ TINI, qui nunc temporis in antedicto Monasterio præesse videtur, seu
„ a successoribus suis sub eorum gubernatione regenda cum divino cultu af-
„ fectuque piissimo & dilectione qua decet, & cum omni integra soliditate
„ insulæ *Sitbiu* Monasterio in sui juris obtineant vigore, arbitrioque, vel re-
„ bus in ibidem adspicientibus, ut neque ego, neque ullus Episcoporum
„ successorum meorum, neque privilegio aut muneris causa pro ejus adju-
„ torio servorum Dei, vel ipsorum libertate integra reservanda, requirere non
„ præsumat. Et sicut antiquorum vel in novo tempore Monasteria propria Pri-
„ vilegia sunt consecuta, ita & hoc a successoribus custodiatur, ut quid-
„ quid in ipsa Basilica vel ejus Monasterio ibidem offertur, ipse Abbas vel
„ Monachi ibidem servientes absque ullius contrarietate vel repetitione Epi-
„ scoporum liberi cum Dei adjutorio hoc possideant: & juxta quod decre-
„ tum est, quidquid prædictæ Basilicæ Monachi sub libertate Evangelica re-
„ gulariter viventes, regio munere seu a quibuslibet Christianis in agris,
„ mancipiis, auro argentove, sacrisque voluminibus, vel in quibuscumque spe-
„ ciebus, quæ ad ornamentum divini cultus, vel ad opus eorum Mona-
„ chorum pertinere noscuntur, vel in ceteris rebus collatis aut deinceps colla-
„ turis in præsenti vita nostris temporibus seu successorum meorum, neque
„ ego nullusque sibi Pontifex, aut aliquis ex ordine Clericorum ordinator Tar-
„ vennensis Ecclesiæ, suis usibus usurpare aut minuere, aut ad civitatem aliqua
„ specie deferre non præsumat. Et quidquid ad ipsum altare in Dei nomine
„ fuerit oblatum, a quibuscumque Deo inspirante transmissum, nihil sibi ex-

CIRCA AN. 709 5. Febr. „ inde pro reverentia S. MARIÆ, in cujus honore ipsa Basilica vel reliquorum „ Sanctorum constructa esse videtur, Pontifex aut ejus Archidiaconus, vel „ quilibet ordinator Ecclesiæ Tarvennensis audeat vindicare a præfato Monasterio. Neque in agris ipsius convivia ego vel Pontifices successores nostri vel „ Archidiaconus præparare non præsumat, nisi ab Abbate sæpe dicti Monasterii *Sitbiu* spontanea voluntate fuerit rogatus, & peracto divino ministerio, „ absque ullo incommodo in sua studeat habere regressum. Neque ulla alia potestate in ipso Monasterio, ut diximus, neque in rebus seu mysterium aut „ ornamentum ipsius, neque in personis donandi aut commutandi pro reverentia S. MARIÆ, vel Petri & Pauli Apostolorum, vel pro eo ut quieti SUB „ REGULA SANCTA ipsi Monachi vivere debeant ad ipsum Monasterium deservientes, ut de perfecta quiete ipsa congregatio valeat, duce Domino, illæso tramite per tempora exsultare, & ad portum quietis æternæ feliciter „ pervenire. Et sicut plura Monasteria sub libertate viventes, ut pro statu „ Ecclesiæ & salute Regis vel stabilitate Regni & tranquillitate patriæ valeant „ in ipso loco vel ad eorum Reliquias Sanctorum plenius exorare, & juxta decreta antiquorum Patrum Domino adjuvante valeant perseverare, quatenus „ hanc epistolam cum Privilegio concesso atque indulto, sub ea (ut diximus) „ libertate, sicut plurima Monasteria, ut Monachi ibidem consistentes debeant „ in perpetuum permanere firmissime, ut jam dicti Monachi a * sæpe dicto „ Monasterio ejusque cellulas *: quia nihil de canonica auctoritate convellitur, „ quidquid domesticis fidei pro tranquillitate pacis vel reverentia Sanctorum „ tribuitur: illud etiam placuit addere, ut absque introitu Pontificis ipsi Monachi sub Religione vel Regula (sicuti superius diximus) vivere debeant „ Christo protegente, qui adjuvet hanc epistolam conservantibus, & qui destruat infringere eam præsumentibus. Quam definitionem constitutionis nostræ „ nostris & futuris temporibus ut valitura sit, manus nostræ subsctiptione roboravimus, & Fratribus nostris & illustribus viris ut & ipsi persirmare deberent „ rogavi. Actum in Basilica ipsa sub die decimaoctava Maji, anno sexto *a* regni „ domini nostri CHLOTHARII Regis. In Christi nomine quamvis peccator ego „ AUDOMARUS nomine absque merito Episcopus hanc epistolam voluntarius „ dictavi & recensere audivi, & qui subterius scribere deberent rogavi. Hæc „ abocellis *b* feci, & alius manum meam tenens scripsit, & subscripsit. In „ Christi nomine MUMMOLINUS acsi peccator, Episcopus indignus subscripsi, „ rogatus pro indiculo domni Audomari. In Christi nomine AUDEBERTUS indignus subscripsi. In Christi nomine DRAUSIO indignus Episcopus subscripsi. „ BERTEFRIDUS peccator hanc epistolam subscripsi. In Christi nomine GRAVANGERUS Episcopus indignus subscripsi. In Christi nomine AUDOBERTUS „ Episcopus subscripsi. AMLANCHARIUS in Christi nomine peccator Episcopus „ subscripsi. BAGINUS acsi peccator Episcopus subscripsi. In Christi nomine „ ego ABEL acsi indignus Abbas subscripsi. Ego RAMNEBERTUS peccator hanc „ epistolam subscripsi. Ego LANDEBERTUS acsi indignus Monachus hoc privilegium rogatus scripsi & subscripsi.

* l. in
* l. cellulis

9. Igitur decedente domno Audomaro Episcopo, trigesimo quinto anno post prædicti cimeterii & capellæ donationem in villa Waurantis dicta, distante a *Sitbiu* Cœnobio fere quatuor miliaribus a domno Bertino secundum ipsius beati viri in hoc privilegio rogatum exinde deportatus, in supra scripta Basilica, ante altare sanctæ Dei genitricis est humatus, ac deinceps ipsa Basilica domno Bertino fuit subdita.

10. Lar-

---

a Idest anno Christi 672, quo Mummolinus Noviomagensi, Audebertus Camaracensi, Drausio Suessionensi, Bertefridus Ambianensi, Audebertus Silvanectensi, Amlancharius Sagiensi Ecclesiis Episcopi præerant. Gravangerus seu Ravengerus & Baginus seu Bainus fuerunt postea Episcopi Morinorum, uti in Actis Sancti Baini inferius dicemus. Nec inde hanc chartam arguas falsitatis. Sollemne enim antiquis erat, ut diplomata ab Episcopis aliisque viris in dignitate positis concessa, a successoribus confirmarentur, aut novi privilegii concessione, aut certe primarii instrumenti subscriptione.

b Idest cæcus: nam Audomarum appetente ætate oculorum lumine privatum fuisse legimus.

10. Largus igitur bonorum operum retributor contra diabolicas persuasiones indefessam sui militis Bertini adspiciens pugnam, (oculi enim Domini adspiciunt super justos, & aures ejus in preces eorum) magnamque ejus de ovibus sibi creditis intuens curam, almificis eum signis ac virtutibus glorificavit, de quibus favente Domino pauca subsequenti narrabimus sermone. CIRCA AN. 709 5. Sept.

VII. *Traditio Vualberti.*

11. Fuit igitur quidam vir nobilis honorificus & Comes secundum vanam hujus sæculi dignitatem nomine WALBERTUS, uxor vero ejus REGENTRUDIS fuit nuncupata. Huic vero Walberto & conjugi suæ pater confessionum [a] beatus fuit Bertinus, necnon & compater fuit secundum sæculi laudabilem ritum inter Christianos ad conjungenda fraternæ charitatis fœdera conservatum. Beatus igitur Bertinus utrisque verbum sæpe prædicabat divinum. Quapropter pius vir prædictus Walbertus ad B. Bertinum sæpe venire solebat, ut a beato viro divina præcepta audiret, & ut a sacro ejus ore post communicationem Corporis & Sanguinis Christi more benediceretur solito. Quadam igitur die ad Basilicam sanctæ Dei genitricis semperque Virginis MARIÆ, ubi etiam B. Bertinus S. Audomarum sepelivit, supradictus Walbertus veniens, ibidemque orationem complens, aliqua eum necessitate subito retrahente ad beatum neglexit venire Bertinum, sed ad suam propriam incaute remeaverat domum. Tunc suus discipulus nomine DODO beato nuntiavit Bertino dicendo: Valde venerabilis Pater, admiror, quod vester fidelis in Christo amicus Walbertus in proximo nobis hodie iter faciens sine vestræ benedictionis petitione ad suam insolenter perrexit domum. Tunc sanctus Christi Confessor Bertinus prophetico spiritu plenus prædicto ait discipulo: Antequam, fili, ad suam Walbertus perveniat domum, ad quam nunc properando se credit cito esse venturum, valde pœnitebit, quod hodie sine nostræ benedictionis munere de hoc perrexit loco. Quod secundum beati viri præscientis verbum effectus probavit rei. Eodem enim die post Solis occasum nuntius a Walberto velociter secundum domini sui præceptum equitando ad beatum venit Bertinum, statimque postquam ad sancti viri præsentiam venit, ejus provolutus vestigiis, tremula ad eum ait voce: Domine, vester benevolus in Christo amicus Walbertus modo in confinio mortis & vitæ positus vos in Dei postulat nomine, ut pro eo secundum solitam vestræ charitatis pietatem misericordem deprecemini Dominum, ut per vestras in conspectu æterni Regis gloriosas preces de mortifero periculo quod sibi nuper accidit, solamen recipiat. Postquam enim in hac die sine vestra benedictione ad suam volens properare domum perrexerat, subito in medio viæ spatio de suo in quo velociter equitabat equo dejectus, super petrosam incautus corruit terram, multisque in ejus corpore membris collisis, femoreque ejus, beatissime Pater, penitus confracto mortem sibi subditam adesse putat, nisi illum, ut credit, per vestras sacras orationes pietas liberet divina. Scit enim quod hoc sibi periculum per suam contigit negligentiam, quia sine vestræ benedictionis tutamine per hostis callidi astutiam, aliqua se necessitate retrahente de hoc hodie loco perrexit. Idcirco vos in Dei nomine de prædicta negligentia veniam petendo precatur, ut potum vestro sacro ore benedictum sacrisque manibus signatum ad eum antequam moriatur transmittere dignemini. Tunc venerabilis senex casu fidelis amici commotus, suo incunctanter jussit discipulo ex œnophoro * quod in sacrario positum fuerat, vinum propinare, ut ad ægrotantem celerrime mitteretur amicum. At juvenis leviter sancto respondit Abbati: Est, ut reor, beatissime Pater,

Verbatim ex antiq. anonymo.

* id est vase vinaceo

[a] Confessarium vocant: quo de munere seu officio lege Præfationem huic Sæculo præfixam.

CIRCA AN. 709 5. Sept.

ter, spatium mensis integri, aut eo amplius, quo nec in eo de quo dicis vasculo una phiala fuerit vini. Huic sanctus Christi Confessor & fide perfecta & charitate plenus suo dixit discipulo: Vade, fili, in Dei nomine ad illud de quo dicis vasculum; Dominus enim noster cui omnia possibilia sunt, qui adest in opportunitatibus, (prope est enim Dominus invocantibus eum) nostro ægrotanti amico, credo, salutiferum dabit potum. Tunc juvenis sancti viri præcepta secutus, in prædictum intrando sacrarium, illud vas de quo paullo ante sancto dixit Abbati, quod nec una in eo fuisset vini phiala, divina largiente gratia hac vice plenum optimo invenit vino, cujus mirabilis odor prædictam compleverat domum. Tunc sanctus Christi Confessor Bertinus immensas omnipotenti Domino gratias agens, Walberti ait puero: De hoc vino aliquid tecum portando ad tuum velox recurre dominum. Tunc ille in eadem nocte immenso repletus gaudio ad suum reversus est dominum, totumque ei quod factum fuerat narrando miraculum, salutiferum sibi potum de prædicto propinaverat vino. Postquam vero de eodem benedicto biberat potu, in eadem hora, divina medente manu sanus effectus est, immensasque omnipotenti Deo salutis suæ auctori gratias referens, cordisque compunctione repletus, magnam hæreditatis suæ partem, villam scilicet Arkas & multa alia, sicut antiquitas adserit) prædia B. Bertino tradidit, & usibus Fratrum in *Sitbiu* Christo famulantium perpetuo delegavit. Sicque paullatim rebus sæcularibus renuntians, omnique studio cœlestibus inhians, jamque Monachus fieri desiderans, S. Bertini hortatu & consilio fretus, in Luxovio *a* habitum Religionis suscipere irrevocabili spondet devotione.

VIII. *Traditio de* Hunulfricort.

Deest in antiq. anonymo.

12. Vir quidam inclytus nomine AMALFRIDUS tradidit domno Bertino Monasterium quod ipse construxerat in proprietate sua, nomine *Hunulfricurt*, in pago Cameracensi super fluvio *Scald*, ubi & filia ipsius illustris viri, AURIANA nomine, Abbatissa Sanctimonialium Rectrix esse videtur; eo tenore, ut hoc ipse dum adviveret, per precariam haberet, & post suum obitum ac filiæ ejus Aurianæ, supradictus Abbas Bertinus seu successores sui hoc habeant, teneant ac possideant: & quemcumque Præpositum ibi præponere voluerint, licentiam habeant, sicut etiam exemplar illius traditionis apud nos hactenus conservatum restatur, actum anno ab incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo septimo *b*, Indictione sexta.

IX. *Quod plurima signa, licet nos lateant, per eum fecit Dominus.*

De verbo ex antiq. anonymo.

13. Prætetea per sanctum virum mira Divinitas egit, quamvis partim ipse celandi studio, partim tunc præsentium negligentia occulnerit. Sed omnibus miraculis labor in Dei servitio indeficiens est præferendus, & cura pervigil animarum sibi commissarum. Omni itaque tempore vitæ suæ in præparatione loci sibi a Deo traditi sudavit, cujus labori adeo divina gratia adsuit, ut suo tempore priscis Monasteriis regia affluentia constructis, & numero pignerum Sanctorum, & rerum abundantia coæquaretur. Sanctus igitur Christi Confessor Bertinus postquam Adroal-

---

a Hinc referunt nonnulli Vualbertam hunc non alium esse quam S. Vualbertum Abbatem Luxoviensem: quod rejecimus in hujus Elogio Sæcula 2 ad ann. 664.

b Rectius Iperius. *Actum Viromandis, quando fecit Februarius dies 8. undecimo regni domini nostri Theoderici gloriosissimi Regis*, idest anno Christi 684. Addit Iperius cap. 1. parte 14.: *Quod Amalfridus regali privilegio confirmari fecit, quod sic incipit: Quoties recta postulatio, &c. Datum Kalend. April. anno 14. regni nostri, Parisiaco palatio. Deinde Amalfrido Aurianaque defunctis, Moniales ibi succedere, S. Bertini successores inhibuerunt, & Monachos ibi statuerunt. Quomodo vero sit alienata, & ab hac obedientia nostra recesserit, scripta nostra non continent.* Lege Vitam S. Austrebertæ ad ann. 704.

Adroaldus in *Sithiu* locum tradiderat, quinquagesimum septimum annum regi- CIRCA AN.
minis sui agens, virum venerabilem suum Monachum RIGOBERTUM nomine, 709
successorem sibi ordinavit : ipse vero privatim agens reliquum vitæ suæ, in 5. Sept.
divina se contulit contemplatione. Ædificaverat etiam Oratorium quoddam, adhuc vivente suo prædilecto Audomaro Dei Antistite, quod ab orientali plaga Templi S. Petri constructum dedicari fecit ab eodem Pontifice in veneratione sanctæ Dei genitricis MARIÆ, quo potissimum pernoctans in precibus dies non minus indefessus Christi miles supplebat jejuniis. Venerabilis igitur Abbas Rigobertus vices excubiarum ejus in gregem Domini industria exsequens, ejusdem Patris jussu Monasterium *a* in honore B. Martini paucis temporibus magno opere ædificavit. Erat enim summæ devotionis in hunc Confessorem Domini, ejusque memoriæ plurimum inserviens & dilectioni.

X. *Qualiter vir Dei tentatus fuit a diabolo in specie mulieris, & per S. Martinum visitatus.*

14. Fertur siquidem a senioribus nostris, eumdem virum Dei quodam sabbato sanguine minutum, a maligno spiritu sub specie puellæ regiæ personæ tentatum, nec primum dolos tantarum percepisse insidiarum. Sed cum jam Fratribus eum ad Mandatum Domini *b*, quod apud Monachos singulis sabbatis ex more celebratur, opperientibus vellet abire, illaque eum retinere tentaret, loquens quasi de Monasterii necessaria utilitate, magis autem anhelans ut si posset captivum duceret servum Domini sua turpi commixtione; prædictus Dei Pontifex S. Martinus ei apparuit, fratrem & amicum dulci compellans affatu, insidiantis in pellice inimici cavillationes dolosque retexit, quod mox idem tiro Domini a se crucis signo abegit; surgensque Fratres se ad Mandatum Domini postulantes, Deum laudans super ejus tanta pietate petivit. Tanta nimirum de ejus sanctitate lætitia erat cœlicolis, ut non modo eos intercessores apud Deum mereretur in superis, sed etiam ut salutis ejus obsequio inservire præsentialiter parerent in terris, ne videlicet tantum remunerationis & gloriæ suæ coheredem amitterent in cœlis. Considerans ergo pius Pater omnino Monachis non expedire sexu femineo quovis modo communicari, penitus exclusit sub anathemate *c* ingressum feminarum de aditis ejusdem Cœnobii. Quod nostro tempore a quadam religiosa servatum muliere, ut scilicet ulterius nollet ire quam ipsum virum Dei didicerat constituisse; ea quoque mortua corpus servavit exanime. Nam eam in feretro positam ferentes, cum in ipso ejus antiquæ adventionis pervenisset limite, tanto confestim divinitus figitur pondere, ut ultra ferri non posset, coacta etiam ad ferendum præsentium multitudine. Sicque anus præceptum quod ad reverentiam Sancti excoluit dum vixit, defunctum corpus ad votum viventis animæ transgredi non potuit. NOTA.

XI. *Quod* ERLEFRIDO *post* RIGOBERTUM *Cœnobium suum commisit.*

15. Post paucorum annorum sudorem RIGOBERTUS impetrata pii Ex anonymo antiq.
præceptoris sui indulgentia, & ipse se in otium spirituale contulit, perfectumque se tanti Patris discipulum doctrina ejus & exemplis instructum hac sui mutatione ostendit. Qui egregius Pater ERLEFRIDUM suum a puero

a Id est Ecclesiam S. Martini quæ nunc parochialis est: sic *S. Petri Monasterium*, idest Basilica, infra num. 14. quæ Basilica amplius non exstat.

b Ex præcepto Regulæ S. Benedicti cap. 35. id officii ministri mensæ aliis præstabant.

c Istius interdicti usus perseverabat adhuc sub finem sæculi tertiidecimi, ut patet ex Iperio cap. 52. parte 4. Confer lib. 2. Mirac. cap. 12.

CIRCA AN. 709 5. Sept.

a puero nutritum Abbatem successorem ordinavit, qui alteri non inferior, a paterna institutione non degeneravit.

XII. *De transitu B. Bertini.*

16. Condigna sancti viri laboribus Christus rependere præmia volens, vocatum ad se transire fecit plenum dierum perfectorumque meritorum: quem præfatus Abbas Erlefridus omnisque cœtus Monachorum cum honore maximo, ut tantum decebat Patrem, conditum sepelierunt in Cœnobio proprio, quod constructum erat in honore sancti Præsulis Christi Martini. Transiit autem idem Dei athleta nona Septembris, anno incarnati Verbi sexcentesimo [a] nonagesimo octavo, ætatis vero centesimo duodecimo, CHILDEBERTI vero Francorum Regis quintodecimo, anno ex quo eumdem locum construere cœpit quinquagesimo nono. Eodem autem tempore venerabilis Rex Childebertus cum regnasset annis sexdecim, migravit ad Dominum, regnavitque DAGOBERTUS puer filius ejus post eum annis quinque: sub cujus tempore prædictus Abbas Erlefridus Basilicam S. Martini supra S. P. Bertini cumulum ampliori opere reædificare cœpit constructa venerationis ara ad caput tumuli, ubi plurima per beati viri merita Dominus peregit miracula, e quorum numerositate Domino favente paucissima promemus.

LIBER PRIMUS MIRACULORUM

ab eodem Auctore compositus.

CAPUT I. *De piscatore sanato.*

Ex antiq anonymo.

TRES viri in piscationis arte periti nocte Dominica in Rhodano flumine juxta beati Mauricii Martyris Monasterium (servi enim erant illius loci) navim adscendentes, retia ad capiendos extenderunt pisces: dein in solita eorum retia in eadem nocte intravit multitudo, ita etiam ut nec illis per prolixa annorum spatia, quibus in prædicto flumine retia extendere solebant, tales magnitudine apparuerunt pisces, nec tantam ante piscium multitudinem una cœperint nocte. Hinc læti navigantes ad portum, quem soliti erant post piscationem intrare, nequiverunt se de prædicta movere navicula. Duo enim ex ipsis pedum & manuum officio privati toto fuerunt corpore contriti. Tertius autem officio pedum privatus surdus effectus est; super eos enim propter noctis Dominicæ resurrectionis transgressionem ultio supervenit divina. Hinc ille qui auditum & ambulandi amisit usum, duobus nitendo fustibus, atque aliorum comitantium suffragio fultus, loca sancta orationis causa circuire decrevit, ut amissam corporis sanitatem per gloriosa Sanctorum merita recipere mereretur.. Post intervallum igitur temporum, multis ab eo peragratis locis, ad prædicti Confessoris Christi Bertini in *Sithiu* Monasterio positum venerabile venit sepulcbrum. Et cum Fratres in prædicto loco commorantes nocte Dominicæ resurrectionis in eadem Ecclesia, in qua corpus beati pausat Bertini, nocturnas cantarent vigilias, prædictus vir immensa ægritudine correptus a suis sociis in Ecclesiam deductus est. Et cum longo spatio cum lachrymis orando suam sanitatem per merita sancti Patris Bertini a Domino postulasset, quando lectio Evangelii more solito recitata fuit, vidit circa se lucere multa luminaria, paullatimque a se sentiens infirmitatem recedere, auditu recepto pedum recuperato officio, subito divina largiente gratia in prædictorum præsentia Fratrum sanus effectus est. Et post synaxim omnipotenti Domino & B. Bertino gratias agens, suis gradiendo pedibus lætus & sanus propriam repedavit ad domum.

II. *De*

[a] Annus quintusdecimus Childeberti Regis convenit cum anno Christi 709. cum jam elapsi essent anni novem supra quinquaginta ab origine Monasterii Sithivensis. Quamquam Fulquinus Bertino annos regiminis duntaxat 54. tribuit in Chron. lib. 3. cap. 21. an librarii errore?

CIRCA AN. 709
5. Sept.

II. *De quodam sacrilego.*

Ex eodem.

Quidam homo ex parte nobis incognitus, sed sicut postea probavit eventus, maligno spiritu repletus, cum cujusdam religionis se esse simulasset, per tres continuos dies quasi orandi gratia Ecclesiam prædicti Patris nostri Bertini ingressus, multoties se humo prostravit quasi cumpuncto corde funderet preces: sed quoties exiit, seras valvarum diligenter consideravit, aliud tamen in præsentia custodum fingens. Nam aliquando se incurvavit, quasi ibi dissolutas religaret corrigias aliquando vero casum simulans manicarum, in eodem exitu curvatus collegit. Expertus tamen totum quod voluit, notavit horam qua Fratres post sextam causa refectionis ad panem percipiendum peterent refectorium. Sicque aggressus cultro arrepto pressit lignum per juncturas valvarum, quo ambæ in transversum stringebantur, cum aliunde ferreo pessulo firmatum non esset, itaut capite vectis ejusdem sursum elevato aditum præberet intrandi. Tunc miser ille, sed non miserabilis, malitiæ suæ pandebat effectum. Nam ingressus furatus est vasa argentea, quæ sub coronis ac lampadibus coram retroque pendebant altare. At dum egressus cœpisset quærere aditum portæ, mirum in modum vidit, sicut postea narravit, quamplurimos sibi terribiles adsistere inimicos. Nam tentatus a diabolo, permissus quidem est avidus rapere prædam, sed penitus auferre non est permissus. Unde contigit, ut dum portis patentibus minime pateret sibi regressus, revertens per medium Monasterium iter arriperet, insulamque peteret, quæ intra paludem ejusdem Monasterii sita est, ut ibi apud quemdam sibi cognitum reponeret, quod furtim a sacris abstulerat. Interea custodes Ecclesiæ una cum Fratribus refectorium exeuntes, dum prospiciunt sacrorum damna vasorum, mox coadunatorum concursus factus est Monachorum, & intantum sunt mente consternati, ut quid dicerent, vel quid agerent, quo se verterent, non reperissent; sed suis hoc exigentibus peccatis evenisse concorditer clamabant. Misericors autem Dominus meritis S. Bertini Confessoris sui non diu est passus jugiter sibi servientium animos periclitari. Fur enim infelix jam memoratus dum hinc cuneos inimicorum, inde aquarum ac paludis impedimenta cerneret; (nam ut nescientibus loquar, locus ille talis est, ut per mille passus & multo amplius nisi navigio non habeat ingressum, excepta una porta ab Occidente, per quam pedites & equites plaustraque ducentes liberum solent habere ingressum) confitos quasi per præcipitia parietum atque tectorum cœpit dare saltus. Quod cum vidissent ibidem degentes, sublata prorsus ambagine totius dubitationis, hunc esse reum, hunc clamitant sacri furem exstitisse thesauri; & ideo taliter a dæmonio agitari. Cum autem detinuissent eum, quolibet ingenio interrogatus est, quid sibi evenisset, vel quare dementasset: & statim exposuit totius rei veritatem. Quid plura? prævaluit contra eum arbitrium ejus, unde missus est in Nervium *a*, in loco famoso, castello videlicet Menapiorum. Condoluit autem super eo unanimitas jam dictæ congregationis, miseruntque ad Comitem ejusdem loci, & redditum est ei liberum exire. Sed quia in aliis quampluribus tentus erat flagitiis, ut postea compertum est, ideo forte permodicum habuit pœnitentiæ tempus: septimanam enim tantummodo supervixit. O quam breve est præsentis vitæ tempus ad comparationem æternitatis! Hortamur ergo omnes qui hæc audierunt, omittere mala, sectarique bona.

a Turnacum *Tournay* ad Scaldim fluvium in confinio Hannoniæ & Artesiæ, quam *urbem Menapiorum* vocat Philippus Bonæ-spei Abbas in Vita S. Amandi Episcopi. Et Julius Cæsar de bello Gallico lib. 2. cap. 4 lib. 3. cap. 3. & lib. 4. cap. 38. Menapios Morinis adjungit. Hinc corrigenda Ferrarii sententia de Menapiis.

CIRCA AN. 709 5. Sept.

III. *De quodam fugitivo, nomine Benjamin.*

Ex eodem. Multis igitur sæcularium hominum turbis ad sæpe dictum Monasterium ob amorem Dei confluentibus & monasticæ religionis desiderio ardentibus, inter ceteros Benjamin nuncupatus, generis secundum sæculum nobilitate pollens, plurimum ex hereditate propria Monasterio conferens, aditum petiit conversionis, laudabilique, ut facie tenus videbatur simplicitate totum se contulit Monasterio. Susceptus itaque hic atque inter Fratres collocatus est ceteros. Sed non post multum temporis sagitta percussus diabolica cœpit sua mala opera defendere, ac nimio instinctu inimici illudi, mortiferisque persuasionibus consensum præbere. Cumque a Fratribus spiritalibus sæpissime corriperetur, non modo non emendatus est, verum exosos eos habuit, quos ob suam perversitatem plurimum contristari conspexit. Diu itaque in hac perversitate toleratus, tandem de Monasterio est egressus. Igitur Monasterium relinquens cœpit lustrare domos propinquorum, & quærere qui illi secum habitandi adsensum præberet, nequam scilicet ejus operibus consentiendo. At cum nullum reperiret, omnesque eum propter remissionem propositi sui exosum haberent; cœpit demum frequentare furta, cœnosisque nimium inquinari stupris, & alia ineffanda exercere facinora. Cum talia ergo solibus insequeretur quotidianis, omnipotentis clementia Domini quæ ingratos quosque per flagella vocat ad regnum, fecit eum ex nimio capitis dolore lumen amittere corporale Vix autem post tam diram carnis afflictionem obtinuit a propinquis suis, ut quocumque illis videretur modo, solatium ei propinquitatis aliquod impenderent. Susceptus ergo est ab illis, sed jugiter verborum contumeliis verberatus. Propter salutem enim suam misericors Dominus lumen ei abstulit oculorum, & solatia non sivit adesse propinquorum. Quadam igitur die cum valde contumelia frequenti mœstus foret, divino compulsus istinctu, ducatum sibi ad Monasterium B. Bertini præberi rogavit. Quod cum factum fuisset, coram Ecclesiæ januis prostratus, quotidie Dominum de præteritis negligentiis placare studuit, insistens jejuniis & orationibus lachrymisque assiduis, psalmodiansque dicebat: Ego autem sum vermis & non homo, opprobrium hominum & abjectio plebis: tu autem, Domine, susceptor meus es, gloria mea, exaltabis caput meum. At Pater Monasterii ejus videns humilitatem, a Domino cor ejus intellexit visitatum, & ad portam eum collocavit præbendo victum quotidianum. Ille autem, sicut jam dictum est, in pœnitentia perseverans, animum ut arcum habuit extentum, quatenus sæpissime humum lachrymis rigans mereretur audire: Dimissum est peccatum tuum. Quadam ergo die cum synaxis horæ tertiæ a Fratribus cantaretur, memoratus Frater juxta altare quod in media Ecclesia situm est, ubi venerantur reliquiæ dominicæ Nativitatis, stetit, casuque subitaneo in terram proruit. Quem Fratres citissime accurrentes a terra levaverunt, eumque aciem oculorum clarissime protendentem videntes protinus rogitavere, qualiter sibi a Domino foret salus data visionis. Dicebat autem eis, quod cum pura mentis intentione Dominum exoraret, duas faculas ex sepulcbro S. Bertini vidit jactaras oculis suis clarissimum lumen infundentes, sicque lumen oculorum fore reparatum. Tunc omnibus claruit, quod per merita B. Bertini pristinæ redditus sit sanitati: statimque sine mora eum in priorem revocavere locum, propensius majorem honorem quam in primis initiis vitæ monasticæ venerationem adhibentes. Ille vero nec in priore dejectione delapsus, nec præsentis honoris cumulo in se elevatus, rectissimæ pede fidei per semitam bonæ operationis exhinc agebat itinera Christi, ac ei frequenter concinebat: Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, nec dilatasti inimicos meos super me. Domine Deus meus, clamavi ad te, & sanasti me. Domine, eduxisti ab inferno animam meam. Sicque paullatim crescendo pervenit ad charitatem, quæ perfecta foras mittit timorem. Igitur post hoc in sancta conversatione plures duxit annos, positus gratuita misericordia Domini Christi, qui est benedictus in sæcula.

IV. *De*

CIRCA AN. 709

IV. *De quodam pœnitente a vinculis ferreis soluto.*

5. Febr.

Quidam vir civis Aurelianensis, Adam nomine, de vico Pruniaco *, ob fratricidium *a* jussu Episcopi urbis Aurelianensis ferreis nexibus ventrem brachiaque constrictus, cum per plures annos Sanctorum loca visitando, tantæ incommoditatis molem sustineret, tandem a B. Petro Apostolo, cujus limina Romæ frequentabat, duorum nexuum solutionem adeptus, per visionem, ut ipse testabatur, admonitus est, ut Cœnobium Christi militum Audomari atque Bertini per longa terrarum spatia exquirendo, eorum se patrociniis devote committeret. Qui monitis ejus parens, per diutinos anfractus locum designatum adiit, & nocte octavæ Apostolorum secundo Nonas Julii, in Basilica S. Petri Fratribus nocturnas laudes celebrantibus, primamque lectionem lectore pronuntiante, horrore non modico circumfusus protinus cecidit, statimque ferreus nexus confractus, longiusque e brachio propulsus est. Quem vocibus lachrymabilibus Deo & sancto Bertino gratias referentem Fratres a terra levaverunt, simul etiam ipsi auctori Deo & Patrono suo Bertino debitas grates laudesque referentes.

Ex eodem.
* pruny

V. *De quadam puella contracta.*

Puella quædam de familia ipsius Sancti, de territorio nuncupato *Mellingasele*, a primævo tempore officio ambulandi penitus privata, ita ut vix manibus rependo spatia necessaria sibi manibus permearet, octavo Kalendas Julii concurrentibus nostris provincialibus more regionis ad festivitatem Joannis Baptistæ, ipsa quoque adminiculo necessariorum fulta interfuit. Et cum signum vespertinæ synaxis jam tertium sonaret, ipsa procul ab Ecclesia quousque feminarum accessus licitus est, sese in terram dedit, & omnipotentem Dominum per beati viri patrocinium propitiari sibi deprecabatur. Statimque horrore concussa, omnibus cœpit membris distendi, protinusque erepta pedum recepit officia, Creatori suo gratias agens, qui eam meritis sancti Patroni sui Bertini diu optatæ reddidit sanitati *.

Ex eodem.

* Hic desinit antiq. anonymus.

VI. *Quod Fridogisus expulsis Monachis Canonicos instituit.*

Multa quidem & alia signa fecit JESUS per merita Confessoris sui Bertini, quæ non sunt scripta in libro hoc. Quare autem prætermissa sunt vel neglecta, ignoramus, nisi forte propter incuriam Scriptorum, vel propter maximas persecutiones & inconvenientia, quæ tunc temporis sancta mater Ecclesia, & maxime in isto loco passa est. E quibus omnibus unum solum incommodum seu infortunium ad posterorum memoriam hic duximus inferendum. Glorioso igitur Imperatore LUDOVICO Caroli Magni æque Imperatoris filio regnante, cum eatenus hoc antiquum & tunc regale Cœnobium ex tempore beatissimi Bertini ejusdem fundatoris præcipui sacra monastici ordinis religione admodum nobilitaretur, atque secundum instituta canonum Fratrum adoptione ipsius regimen commendaretur; contigit ut quidam FRIDOGISUS *b* genere Anglus & Abbas S. Martini Turonis anno Verbi incarnati octingentesimo vigesimo, & præfati Regis

Anno 820.

a Sic passim homicidia luebant illius temporis homines: alii vero dato pretio, quod *Vuergildum* appellabant, alii verberibus & membrorum mutilatione. Qui ad Ecclesiam confugiebant, aut deprecatores mittebant, levius puniebantur, aut ferreis nexibus, aut pecuniæ multa. Eginhardus in Epist. 18. ad Marchradum Vice dominum deprecatur, ut Vvilliranno & Otberto qui ad limina SS. Marcellini & Petri fugerant, *liceat solvere Vueregildum pro fratre suo*, qui quemdam socium suum occiderat, *& ut ei membra perdonentur*. Et Epist. 25. pro alio qui eodem se receperat homicidio perpetrato, *ut indulta membrorum integritate verberumque pœna, liceat illi salutione pecunia componere atque emendare quod mala voluntate commisit*. Ex quibus patet, non fortuita solum, sed voluntaria homicidia, non pœna capitis, sed levioribus pœnis expiari tum solita; & pœnas diminui ob confugium in loca sancta. Lege Miracula S. Bertæ infra ad ann. 725.

b Hic est Fridogisus qui in catalogo Fratrum conscriptorum Monasterii Sancti Galli apud Goldastum memoratur cum aliis Monachis de *Manasterio S Martini Turonis*. Ergone tum istic erant Monachi cum Canonicis? Hic primus Abbas sæcularis Sithivensium, *Canonicus sæcularis*, inquit Joannes Iperius cap. 2.

CIRCA AN. 709 5. Sept. gis Ludovici septimo, Abbatiam Sithiensis Cœnobii regia donatione susciperet gubernandam. Qui in initio tyrannidis suæ cum cerneret Abbatiam universam tot Monachorum usibus delegatam, ut puta centum & triginta Monachorum inter utraque Monasteria S. Bertini scilicet sanctique Audomari degentium, nihilque suarum voluptatum usibus sequestratum; avaritiæ jaculo cæcatus, Monachorum impudenter tentat vitam destruere, ut res eorum usibus a Fidelibus traditas suæ lasciviæ potuisset facilius mancipare. Quod diabolica suggestione mente conceptum, nefanda est ab illo perpetratione peractum. Nam in capitaneo Apostolorum seu S. Bertini loco, ubi octoginta & tres Monachi deserviebant Domino, sexaginta pro humana potius laude quam pro Dei amore retinuit; reliquos districtioris vitæ viros, quos suæ perversitati putavit non consentire, de Monasterio expellens abire permisit. In S. Audomari *a* quoque Monasterio, ubi regulariter viventes aderant quadraginta Monachi, triginta Canonicos ibidem ad serviendum deputavit in ministerio Christi. At post hæc totius Abbatiæ circuiens villas, & quia duplex exstabat Monachorum numerus, duplam eis portionem villarum est largitus; Canonicis autem quia pauciores erant numero simpla contra Monachos est data portio: ipse ea quæ sibi maxime placuerant, ad suæ perversitatis usum reservavit. Et quia Canonicus erat, cum Canonicis in S. Audomari Monasterio sæculariter vivebat. Quid plus hujus Abbatis referam versutiam, cum veraci possem famine dicere hunc primum loci hujus casum exstitisse? hic etiam secundum veridicam Veritatis vocem cum alii laborassent, in labores eorum introiit; nec solum introiit, sed etiam quæ laboraverant, temeraria præsumtione destruxit. Hic etiam fraternæ charitatis utriusque Monasterii destructor exstitit, dum & Monachi sibi justum & ab antiquis Patribus traditum reverentiæ honorem vindicant, Canonicorumque subjectionem sibi veraciter defendunt; & Canonici ab ipso Abbate Canonico fallaci adsertione principatum ad se Monasteriorum pertinere dicunt. Pro his omnibus & reliquis tyrannidis suæ actibus hactenus blasphematur ab omnibus, nec dubium quod blasphemabitur & a succedentibus.

VII. *De subjectione Canonicorum S. Audomari huic Ecclesiæ.*

Mortuo vero dicto Fridogiso quartodecimo regiminis seu potius tyrannidis suæ anno, successit in regimen Cœnobii HUGO *b* venerabilis filius Caroli Regis magni & frater Ludovici Cæsaris. Qui Hugo anno incarnati Verbi octingentesimo quadragesimo quarto condolens infelicissimæ & miserrimæ divisioni & discissioni venerabilis Sithiensis Cœnobii ab infando Fridogiso factæ, a domno FOLQUINO tunc Morinorum venerabili Antistite unitatem Cœnobiorum pristino more reformari impetravit: quod & privilegio firmari fecit. Hujus autem privilegii hoc est exemplar.

Anno 844.

Exemplar chartæ S. Folquini de eodem.

„ Ego Folquinus Dei gratia Morinorum Episcopus omnibus Fidelibus tam „ futuris quam præsentibus. Quidquid ob amorem Dei exigentes rei verita„ tem memoriæ futurorum noscendum reliquerimus, valde id animabus no„ stris profuturum speramus, dum & vera innotescimus, & falsata damna„ mus. Melius est enim ipsam veritatem ad laudem Dei manifestare, quam „ pro lucro aut negotio terreno eam celare, ne scilicet homo peccator offen„ sam Dei & Sanctorum ejus in hoc videatur incurrere. Igitur ego FOL„ QUINUS Episcopus, suggestione HUGONIS Abbatis Sithiensis Cœnobii, „ quod est constructum in insula *Sithiu* in honore B. Petri Principis Aposto„ lorum, ubi B. Bertinus corpore quiescit, perpendens injustitiam lacrymabilem „ quam Fridogisus prædecessor supra memorati Abbatis eidem sancto loco in„ tule-

a Primum S. Mariæ, quo de Monasterio seu Ecclesia lege Vitæ cap. 6.
b De eo agemus in Actis S. Hugonis Archiepiscopi Rotomagensis ad annum 732.

„ tulerat, tota intentione excogitare cœpi, qualiter eumdem locum ad priſtinum CIRCA AN.
„ honorem valerem reducere. Omnibus certe notum eſt Fidelibus, quoniam 709
„ ſancti Confeſſores Chriſti Audomarus atque Bertinus, dum adhuc in corpo- 5. Sept.
„ re eſſent, cimeterium in villa *Sithiu* in ſuperiori loco ad tumulanda ſua &
„ Monachorum corpora communi opere fecerunt: in cujus medio Baſilicam
„ in honore S. Mariæ conſtruxerant, quam etiam B. Audomarus S. Bertino
„ ſuiſque ſucceſſoribus donans per privilegium quoddam Epiſcopale confirma-
„ verat, & ſuum inter eos corpuſculum ſepeliri in eodem privilegio rogave-
„ rat. Quam prædictus Abbas Fridogiſus non ſolum S.Bertino tulit, ſed etiam
„ (quod dictu horribile eſt) Monachos ejus Deo honeſte ibidem ſervientes
„ cum magno dedecore expulit, Canonicoſque ibi conſtituit, dum ſcilicet a
„ temporibus Sanctorum Audomari atque Bertini Religio Monachica ibidem
„ famulans religioſiſſime floreret. Quorum lacrymoſæ injuſtitiæ reclamationique
„ inceſſabili compatiens & petitioni Hugonis venerabilis Abbatis adquieſcens,
„ ædilitatem ſeu cuſtodiam ipſius Baſilicæ S. Petro ſanctoque Bertino redden-
„ dam; & Monachum ad cuſtodiam ibi ponendum cenſui & ſtatui, ut & qua-
„ tuor temporibus in anno Miſſarum ſollemnia celebrarent ſtabilivi, hoc eſt
„ in feria tertia dierum Rogationum, in feſtivitate quoque B. Joannis Bapti-
„ ſtæ, & in depoſitione S. Audomari, in feſtivitate omnium Sanctorum: &
„ quidquid ad ipſum altare veniret, Monachi ſancti Bertini abſque ulla con-
„ tradictione juxta morem priſtinum ſecundum decretum beati Audomari,
„ quod in privilegio de traditione ipſius loci cœnobitis ſcripſit & interdixit,
„ haberent, tenerent, & in perpetuo perenni jure poſſiderent. Nec Epiſcopus
„ aut Archidiaconus ejus, ſeu aliquis Clericorum, vel Judex forenſium re-
„ rum, aliquid ſibi exinde vindicent. Denique jam quidam emerſerant auda-
„ cia temeritatis decepti, dicentes primatum locorum ad ſe pertinere debere.
„ Quorum præſumtuoſæ ſuperbiæ reſiſtens, per deſcriptionem capitularem
„ coram quibuſdam Primatibus regalis palatii & hujus patriæ eos huic loco
„ ſubegi, & conatum eorum annihilavi. Hoc etiam ſcriptum poſteris relin-
„ quendum fore ratum duxi, ut per hoc quandoque reſiſtatur inimicorum
„ malæ voluntati, & hoc infringere volentium iniquo conatui. Quod qui-
„ cumque futuris temporibus vel annihilare, vel infringere præſumſerit,
„ quod abſit, auctoritate Patris & Filii & Spiritus ſancti anathema ſit, Anno 839.
„ niſi digna pœnitentia reſipuerit. Actum eſt anno Incarnationis Dominicæ
„ octingenteſimo trigeſimo nono, Indictione ſecunda; imperii autem Ludo-
„ vici Regis anno vigeſimo ſexto, præſulatus quoque noſtri anno vigeſimo
„ tertio *a*, in Eccleſia ſanctæ Mariæ, duodecimo Kalendas Julii, præſente
„ univerſali ſynodo. Ego FOLQUINUS ex conſenſu & præcepto domini
„ Ludovici Imperatoris hæc voluntarie firmavi, & cum epiſcopali intermi-
„ natione ſubſcripſi. Ego MAXIMUS Archidiaconus ſubſcripſi. Ego HU-
„ GO Abbas ſubſcripſi. Signum ADALARDI Monachi, ſignum AMAL-
„ BERTI Monachi, ſignum MORI *b* Monachi, ſignum HENRICI * Co- *al. Unici.
„ mitis, ſignum ODGINI Advocati, ſignum EVERWINI militis, ſignum
„ BERARII militis. Ego GUNTBERTUS *c* Levita & Monachus juſſu
„ domni Folquini Præſulis hanc chartam ſcripſi & ſubſcripſi.

VIII. *De Translatione ſive relatione S. Audomari.*

Sub hac tempeſtate invenimus ita adnotatum in decemnovennalibus annorum

a Hinc colligas Folquinum Sedi Morinenſi impoſitum fuiſſe anno 817. Conſentit Joannes Iperius, qui Folquini inaugurationem reponit Ludovici Auguſti anno 4.

b Huc ſpectant Iperii verba cap. 12. HUGO *Abbas* Baſilicæ S. Mariæ *Æditvum conſtituit Monachum nomine* MORUM: *qui Morus poſtea corpus S. Audomari furatus eſt*, infra cap. 8. & *in Privilegio B. Folquini inter teſtes adſcribitur*.

c Guntbertum hunc laudat Iperius cap. 2. his verbis: *Sub Abbate Fridegiſo receptus eſt hic in Monachum puer nobilis* GUNTBERTUS, *clara ſtirpe, patre* GOIBERTO, *matre vero* EBERTRUDA *progenitus. Qui Guntbertus in juventute ſua a patre Romam ductus eſt, ibique S. Petro oblatus, & ab* EUGENIO *Papa Clericatus ordinem ſuſcepit: quem pater exinde domum rediens, hic in Monaſterio Sithiu S. Petro ſanctoque Bertino obtulit Monachum*. De donationibus a patre factis & libris a Guntberto deſcriptis lege caput integrum.

CIRCA AN. 709 5. Sept. norum Dominicæ Nativitatis, quod est octingentesimo quadragesimo tertio, Indictione sexta; quod postquam Hugo Abbas jam memoratus, excepta causa quam refero, vir per cuncta laudabilis, locum hunc sua constitutione laudabiliter stabilivit, qua & Canonicos S. Audomari Monachis S. Bertini etiam per descriptionem capitularem juste subjugavit, Monachumque ab inferiori Monasterio ad S. Audomari custodiam (ut supra dictum est) deputavit; diabolica sagitta jaculatus cœpit excogitare, qualiter S. Audomari corpus, cujus ope & auxilio una cum sodali suo Bertino Tarvennicus gubernatur populus, Vermandis ad S. Quintini Monasterium, quoniam hoc ipsum gubernabat, posset deferre quantocius. Metuens tamen animositatem plebis, congregata Vermandensium multitudine, tentat vi abstrahere, si forsan impediretur a plebe. Accessit interim, & Monacho quodam Moro nomine exstante custode, sacrum sancti Præsulis ac Patroni nostri corpus sumens, villam usque *Liergensburtz* * nomine cum sua deportavit multitudine. Dei autem providentia operante, triduo in præfata villa manserunt cum sacrato corpore. Quod cum sancto Præsuli Folquino nuntiatum esset, cum maxima multitudine populi per totum triduum congregati insequitur prædictum Abbatem cum suis usque ad villam superius nominatam cum omni festinatione. At illi gestientes corpus sanctum sustollere fugamque inire, nulla hoc multitudine prorsus valebant a terra levare. Tunc absque retardatione ullius commodi accelerant fugam relicto corpore Sancti: beatus autem Folquinus dans illis locum fugiendi, accipiens thesaurum *a* illud omni auro pretiosissimum, repetito calle cum tota plebium multitudine reportavit: & præcavens in futurum ne parili modo aut alio quovis ingenio corpus auferretur sanctum, illud in insula *Sitbiu* juxta corpus B. Bertini sub terra recondidit.

* Iperio Lisbourg.

IX. *Qualiter corpus Patris nostri Bertini a S. Folquino primo translatum est.*

Legitur in hujus loci archivis publicis, quod sanctus Folquinus nostræ Sedis Episcopus, (cujus etiam corpus magnis celebre virtutibus in hac quiescit Ecclesia *b*) grassante igne & ferro Danorum barbarie per loca maritima, paullo ante hanc vastationis diem corpus S. Bertini certa die sub terra recondiderit. Quod quando quibusve ex causis fecerit, vel quamdiu sub terra tam sacra membra latuerint, ad laudem Dei & honorem hujus Sancti perpaucis aperiamus. Glorioso igitur Imperatore Ludovico Caroli magni æque Imperatoris filio regnante, cum eatenus hoc antiquum & tunc regale Cœnobium ex tempore beatissimi Bertini ejusdem fundatoris præcipui sacra monastici ordinis religione admodum nobilitaretur, atque secundum instituta Canonum Fratrum adoptione ipsius regimen commendaretur; cuidam Canonico genere Anglo, Fridogiso nomine, ut jam prædictum est, in beneficium, pro dolor! datum, a totius sanctæ religionis candore marcescere, in exteras manus devenire, & minorari a sua cœpit integritate. Denique numerum Monachorum ibidem militantium, qui octoginta tres erant, diminuit, villas & fertiliora prædia victui Monachorum deputata in dominium sibi usurpavit: Monasterium vero S. Audomari quod cum Monasterio S. Bertini idem erat, penitus evertit, quoniam quadraginta Monachis eliminatis, triginta Canonicos loco eorum substituit, tertiamque partem omnium bonorum ad Monasterium S. Bertini pertinentium, eorum usibus deputavit. Quid igitur iste aliud quam hujus Monasterii flagellum fuit? qui etiam a B. Bertino in numero Abbatum merito undecimus exstitit: quia in eo quod ea quæ a decem prædecessoribus suis bene ordina-

a Sic *thesaurum* neutro genere non raro usurpant Auctores mediæ ætatis. Alcuinus Epist. 49. & Epigr. 115. *thesaura* adhibet.

b Obiit Folquinus *anno Domini* 855. *Regis Karoli XV. Adelardi Abbatis* 12. *episcopii vero sui* 40. *ad dexteram B. Bertini tumulatur. Conservamus cappam ejus unam processionalem, mitram, chirothecas atque sandalia, stolas quoque tres.* Hæc Iperius cap. 13. qui ex rerum istarum contactu mulieres partus periculo quotidie liberati adfirmat. Elevatio corporis ejus anno 928. Idib. Novembr. facta dicitur cap. 22. parte 2.

dinata fuerant evertit, decalogi metas excessit. Tantilla vero hæc nostris te- CIRCA AN. tigisse sufficiat, ut quibus peccatis a sanctuario Dei exortis tanta mala con- 709 surrexerunt, ac quibus urgentibus causis Sancti corpus margarita recondita 5. Sept. sit, manifestius pateat.

X. *De divisione Regni Francorum.*

Imperatore præfato decedente a sæculo, filii ejus LOTHARIUS, LUDOVICUS & CAROLUS, singuli paternum Imperium æmulati, mox ab invicem dissentire cœperunt. Tandem pace facta Francorum Regnum sibi diviserunt, tuncque nostræ partes orientales Carolo Regi cesserunt. Cujus pacis obtentu nequaquam mala desierunt: sed dum singuli per singula Regna principari, seque secundum paternam magnificentiam protelare cupiunt, sese suaque confundentes dejiciunt.

XI. *Qualiter S. Folquinus corpus S. Bertini sub terra recondidit.*

Regnante eodem Carolo, tertio regiminis ADALARDI *a* Abbatis anno, Anno 846. præfatus Præsul emeritos sancti Bertini artus anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo quadragesimo sexto, secretiori quam prius fuerat loco mire compositum locavit. Cujus etiam sanctam Translationem distinctis temporum diebus a cuncto populo diœcesis suæ magnificentius celebrandam sancivit, ut quidquid in ejus sancta depositione, mense Septembri concurrente, urgente messis necessitate, minus digne celebrarent, hac sancta Translationis sollemnitate liberius exsolvere possent. Tanto igitur thesauro abditis locis adsignato, non multo post temporis intervallo omnes istius patriæ nationes, hinc surgentis gravissimæ famis angustia consternati, illinc subitam Normannicæ incursionis rabiem suspecti, omnis pene nobilitas istius terræ præter paucos, quos opum ac fundorum copia & castellorum vel munitionum fiducia detinuerat, post dominos suos vel quocumque tutius eis videbatur discedebant. Prærerea residuos in manu famis, utcumque exutos periculo, demum rabida Danorum crudeliter laniatura invasit insectatio: qui postquam rabiem suæ tyrannidis exacturi huc hostiliter irruperunt, nullum hic Fratrum, præter quatuor palmam * martyrii præstolantes, invenerunt. Quid igitur si tunc præfati *de his lib. 2. cap. 1. Sancti corpus eminentioribus vel certis locatum locis debite veneraretur, exportandumne putatis in valida manu Domini eriperetur? An non tunc multo necessarium erat, quod jam dictus Sacerdos Dei tantorum malorum præsagiis in conservandis sanctis pigneribus paullo ante effecerat? Necdum locum hunc aliqua castelli vel valli defendebat munitio; & ideo, magis autem peccatorum mole urgente, huc persacilis inimicorum irrupit incursio. Nec modo semel, verum bis terque Sithienses fines profligare non cessarunt, donec prædicti Sancti meritis multipliciter attriti in vaginam suam compulsi sunt regredi. Tantis divinæ ultionis cladibus hanc terram ferme centum annis occupantibus, denuo quasi quodam diluvio diluitur his decocta tribulationibus. Tantorum ergo malorum Sacerdos Dei Folquinus sancti Spiritus illustratione præmonitus, dum advixit, venerabile S. Bertini corpus ignoto loco & ubi minus putaretur, occuluit, id nullis præter paucos cognoscentibus: ac ne palam quoquo modo detegeretur, gravibus eosdem interminationibus ae sacramentis constrinxit, sollemnemque diem hunc nobis esse sancivit, qui est septimodecimo Kalendas Augusti: ubi usque ad

---

a Hic Adalardus *filius Henrici Comitis de militia Caroli Magni, juvenis a patre suo, Deo, S. Petro sanctoque Bertino oblatus est in Monasterio Sithiu: sed postea sub Fridogiso Canonicus apud Ecclesiam S. Audomari est effectus; deinde major annis post obitum Hugonis suscepit hanc Abbatiam anno Domini* 844. ex Ipesio cap 13 jussu Caroli Regis abjectus anno 859, subrogato Hugone juniore, Conradi filio, ipsius Caroli avunculo: ac post biennium restitutus, e vivis excessit anno 864. cui successit S. Hunfridus Morinorum Episcopus ex Monacho Prumiensi.

CIRCA AN. 709 ad hæc nostra novissima tempora, scilicet ducentis quinquaginta annis [a], altor & Pastor noster latuit.

5. Sept.

XII. *Miraculum in Translatione S. Bertini factum.*

Dies festus Translationis corporis beati Patris Bertini, quæ celebratur septimodecimo Kalendas Augusti, instabat, & Presbyter futurum celebrandumque digno more ac solita consuetudinis reverentia indicebat. Eumdem itaque festum Translationis diem quædam mulier postponens neglexit, opusque servile usque ad mediam diem peragere studuit: post vestes sibi munditie parandas abluere festinavit; sed aliud quam rata erat, eadem hora sibi contigit. Nam subito primum rubræ effectæ sunt, tum infectæ cruore sanguinem distillare cœperunt. Instar illa locum vestes superare accrescentem nitens sanguinem: sed quo magis abluebat, eo magis ipse sanguis incremento abundabat. Nam in primis guttatim stillavit, postea, uti per stillicidium aqua distillare solet, fluxit. Quid ageret? stabat stupefacta, superque tanto miraculo attonita. Protinus fama signi volat, concurrunt vicini, præsentes mirantur. Et quidam ex illis verum protulit inquiens: Festum diem hunc solvisti, operata es eum minime tibi licuisset operari. Acceleratur ad Ecclesiam, venia petitur, pœnitentia indicitur, cruor fluere desinit.

XIII. *De quadam muliere festum Translationis non colente.*

Altera autem mulier eodem die, vanno annonam purgavit purgatam molere volens. Verum antequam id operis aggrederetur, a nonnullis quod minime observaret festum diem reprehendebatur. Quorum verbis irritata fertur respondisse. Quot sunt, quotque numerantur anni soles, tot nostri Presbyteri codex inscriptas habet festivitates. Dixit, & omnino molere voluit in primo molæ rotatu lignum palmæ digitisque adhæsit, tum braebium quoque totum diriguit. Mox etiam mola immobilis stetit, adhærens manui lignum ad sese traxit; conata est avellere, sed non potuit. Tandem rubore confessa verecundiam, dextram ligno adhærentem ostendit, noxamque errati confitens Ecclesiam adiit. Monitu Sacerdotis orationem præsentes fundunt, lignumque cecidit, ipsa læta domum rediit cui usque omnis festus dies timori fuit.

XIV. *De sanguine ex spicis manante.*

Alio quoque tempore eodem celebritatis suæ die spicas avulsas sanguine affluenter imbuit, sicque humanis usibus inutiles reddidit.

LIBER SECUNDUS MIRACULORUM,

Ab alio Auctore anonymo sctiptus circiter initium sæculi x. ex cap. 10.

PRÆFATIO AUCTORIS.

HIS itaque a reverendissimis Patribus nostris sui temporis omnium bonorum studiorum non solum appetentissimis, verum etiam status sui loci tam columnis solidissimis quam luminibus præclarissimis non minus veraciter quam fideliter de virtutibus beatissimi Patroni nostri prælibatis, plurima postmodum, non (quod absit) inopia dictatorum, vel defectu scriptorum, sed multimoda insurgente adversitate temporum exstant intermissa relatu dignissima. Quorum e nnmerositate pauca, ae ne forte frivolitatis vel mendæ notemur noxa solnm ea quæ aut ipsi vidimus, aut ab ido-

[a] Eadem annorum summa legitur in relatione Bovonis, a quo Auctor ista mutuatus est. Quamquam legendum *ducentis decem annis*: siquidem S. Bertini corpus tectum est anno 846. ex dictis, retectum anno 1056. infra.

idoneis personis visa cognovimus, non propriæ temeritatis fisi audacia, sed potius illius freti fiducia, qui linguas infantium facit disertas, quamquam minus eleganter, subinferre satagimus humiliter. Et licet ingenio tardi, sermone imperiti, hæc qualitercumque aggredimur notificanda, non ventosæ jactantiæ vanitate, sed simplicis animi devotione, ac præsumtibili humilitate, malentes potius si qui æmuli fieri voluot patere morsibus degannientium, quam miracula ad laudem & gloriam nominis Dei Electi sui meritis nobis præsentibus celebriter perpetrata segniter reticere, & a memoria aboleri succedentium. Unde quamquam simus inertes, nunc cordi adest proposita inchoare, & inchoata summa cum devotione pro posse edere. CIRCA AN. 709 5. Sept.

INCIPIUNT MIRACULA, & primo *de adventu paganorum*.

Temporibus divæ memoriæ CAROLI *a* filii Ludovici, prius Regis, postea Imperatoris, cum sæva tyrannides paganorum emergeret, famosa flumina Sequanæ ac Ligeris advolans, & per totam grassando Neustriam, ferro igneque non tantum circumjacentes terminos, verumetiam Armoricæ magnam partem consumeret; post non multorum tandem annorum rotatus partim ingeniose adacti, præsertimque respectu miserationis divinæ repulsi, abscedentes repatriaverunt, protestantes nullo modo usquam se amplius illius Regni fines vastandi læsione repetituros. Quod tamen non multo post amica sibi fraude inficiati, more canino qui quanto plus alliciuntur, tanto magis insequuntur, pecunia avidi, rapina usitati, præda famelici, sanguineque mentiebantur sitibundi. Nam anno Incarnationis Domini Christi octingentesimo sexagesimo immodica iterato coadunata manu, plurima classe iter notum repetentes, ac toto nisu alto mari velificantes, spumantia certatim sulcabant freta, pertinacique cursu applicuerunt in finibus Menapiorum in sinu qui vocatur *b* Iseræ portus: & ibi prosilientes nulloque a publico pervio divertentes, incendiis quoque ac cædibus illius ergo indulgentes, ut ad famosissimum locum pausationis Christi Confessorum Audomari atque Bertini furtim properarent, aviditate thesauros Ecclesiarum latenter subripiendi ac spe servos Dei improviso inibi comprehendendi, brevibus noctium meatibus, scilicet sabbato hebdomadis Pentecostes hora secunda pervenerunt ad locum quo tendebant. Sed provisione jugiter in se confidentium tutantis Dei, nullos ex Fratribus ibidem repererunt: verum monitu jubentis Domini obtemperantes, quo dicit: *Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam*; subduxerunt se ad tempus, servantes secundis & melioribus rebus, præter quatuor qui devoverunt se (si Deo placuisset) ibi martyrio potius velle vitam finire, quam desolationi sui loci supervivere. Quod quia ex parte aliter Deus fieri disposuit, subsequenti eventu patuit. Nomina autem illorum qui se taliter devoverunt, hæc sunt: WORARDUS * & WINEBALDUS Sacerdotes, GERWALDUS, & RAYNARDUS Diaconi. Quorum Worardus qui ab ipsis pene cunabulis sub norma monasticæ religionis educatus, & veluti tunc jam decrepitus, ita & in Christi tirocinio emeritus miles erat, diris colaphorum tunsionibus ictus nuditateque triduana & algu fere letoteous profligatus exstitit, Winebaldus autem licet pro afflictione nimia sui corporis macrore attenuatus pro Dei nomine fuisset, acribus verberibus maceratus, atque etiam per nares infusione viscera distentus, semivivus est relictus. Gerwaldus itidem, quamquam senior, quoniam vegetior & fortior aliis videbatur, licet diversis multoque gravioribus vexatus fuisset ludibriorum suorum irrisionibus, servante eum tamen Domino, etsi non pristinæ sanitati, saltem est vitæ concessus: ac sic non sunt fraudati martyrio, quod inhianter toto ap-

Anno 860.

Matth. 10. 23.

Martyres Sithivenses.

* al. Vorardus

a Id est Caroli Calvi, qui anno 740. successit in paterni Regni portionem, anno 875. Imperator salutatus. In Chronico Normannico edito apud Chesnium Tomo 2. Hist. Franc. dicuntur Normanni bis Sithivense Monasterium diripuisse, nimirum anna 845 & 883

b *Iseræ portus* Iperio cap. 14. modo Neoportus, vulgo *Nieuport*, opidum ad Iseræ ostia.

CIRCA AN. 709 5. Sept. petebant voto. Quartus proinde eorum qui & junior ac fucculentior (ut prætulimus) Raynardus nomine, variis contritionibus fractus illifque abfcedentibus & fecum ducere conantibus, cum viribus quibus potuit ne cum eis iret obniteretur, eligens potius in Christi nominis confeffione, fi id quoquo modo ab inimicis extorqueri quiviffet, martyrio ibi animam Deo commendare, & corpus paternis cimeteriis concinerari, nomenque fraternis dypticis infcribi, quam ludibriorum fuorum exfecrabiliffimis fpurcitiis pollui; diris tamen ut erat nexibus vinctus, miferabiliter protractus eft ad villam propriæ humanitatis de matre profufionis, diftantem a Monafterio tertio miliario ad aquilonalem plagam dictam *Miramo*. Stipatus itaque multitudine iniquorum ac tam pro plurima vallantium quam denfitate noctis, quia in ipfo crepufculo per eam tranfierunt, nefciens ubi effet, dictum eft ei a concaptivis notis: Ecce e regione portæ quondam nativitatis tuæ imus. Quod cum advertiffet, fubito in terram corruit. Cumque averfis telis ab inimicis ducentibus tundendo cogeretur ut furgeret, & ille proteftaretur fe nullo pacto velle, fed magis inibi pro Christo oppetere; crebris lancearum punctionibus perfoffus una cum fanguinis effufione animam efflans Christo libavit.

II. *Qualiter Dani Danos fufpenderunt.*

Nec etiam reor filendum rei eventum, divino judicio meritis B Bertini in ipfa egreffionis hora peractum. Donaria enim immodica conjicientes argenti, fuper altare Ecclefiæ requiei ejus cumulaverunt, & uni ex jam dictis Fratribus ne ab aliquibus raperetur fervandam delegaverunt. Illis autem cuneatim globatimque exire præpropere certantibus, refliterunt latenter quidam illorum, temere pecuniam involantes Quod cum primoribus innotuiflet jam egreffis, fubfiftentes infonuerunt tubis in interftitio duum Monafteriorum, fubfiftentes & coadunantes fe fibi, quoadufque rei funt requifiti & inventi coramque deducti: eifque convictis & judicio facrilegorum condemnatis, fufpenfi funt in auftrali parte juxta introitum portæ Monafterii, evidentiffime promulgante Domino, judicio etiam infidelium, pœna brevi, quali cruciatu plectendi funt perpetuo fub prætentu Chriftianitatis, nifi refipifcant facrilegi. Unde, chariffimi, elucubratiffima diligentia advertendum nobis eft, quam clementer Dominus trahentes quafi longum funem irrumpibiliter peccata noftra, improvifa, immo invifa hoftium invafione dignanter caftigando nos redarguit: parique modo exactiffima circumfpectione confiderandum, quod mifericorditer & locum tunc fervavit, & habitatoribus gratuita pietatis miferatione pepercit. Meritis quoque Patronorum loci dignum adnumerari, quod eodem tempore captivati in brevi reverfi funt gaudentes univerfi & læti.

III. *Qualiter quidam opifex a fummitate Ecclefiæ in terram ruens nihil mali fentit.*

Poft difcriminis præfati liberationem Fratres ejufdem Cœnobii convenientes, lacrymifque non minus gaudii quam mœroris illiti, poft tamen animæquiores facti, cœperunt præcordialiter tractare, qualiter Domini offenfam placabilem fibi potuiffent facere, fefeque ei placabiles reddere. In argumentum etiam hujus rei, veluti manfueti filii admonitionem patris pii generali pacto confenferunt, gratiofiores fe fuper hac caftigatione, immo emendatiores fieri velle. Sollerti quoque priores cura cum fenioribus confuluerunt, quibus potiffimum occupationibus quiviffent priorum negligentiarum redhibitionem reddere. Sicque communiter tractatum eft, ut tecta Ecclefiarum vetuftate confumta, ceterarumque officinarum perftillantia

lantia non solum resarcirent, verum sine intermissione vel alterius negotii interpositione pleniter renovarent. Quod sicut summa devotione inchoatum, ita nostro opere ocius quam putabatur, Deo effectum subministrante, pulcre strenuissimeque est perfectum. Ecclesia quoque requiei S. Bertini celerrime exstitit miro opere plumbo cooperta. Sed & turrile ipsius licet noviter esset superpositum, quia antiquo more erat factum, deposuerunt, & aliud miræ magnitudinis mirabilisque fabricæ studuerunt ædificare, cujus longitudo consistentis in terra æquabat altitudinem culminis Ecclesiæ, cui superponendum erat. Nec mirum, tristegum enim (ut vulgariter loquamur) trium tripodum ordinibus factum fuerat, excepta summa claxendice *a*. Itaque Ecclesiæ superposito & erecto, per singulasque compagines juncto, cum tholus pomifer in edito una cum triumphali signo crucis erigeretur ac in gyro ejusdem stipitis superrima rota, ubi hastulæ & tabulatæ præfatæ claxendicis superinniti ac configi debuerant, humerando copularetur, unus artificum nomine Bertus, stans, super eodem circo arripuit malleum, & quasi gratulabundus pro appropinquata pene consummatione tam miri operis, ictum veluti jactanter longius colligens incaute jecit. Sed eheu! resiliente rota & quatiente vacillans pedibusque lubricans, de tanta altitudine præceps terratenus venit. Sed mirum dictu mirabiliusque miratu, adeo nullam læsionem passus, nisi quod tantæ altitudinis præcipitatione consternatus fuit, quatenus ambiguum fieri fas non sit, supportatum esse eum alis subventionum beatissimi Patris cui servivit Bertini. Adstipulationique tanti miraculi apponimus, quam risibile & plausibile responsum accurrentibus, & aquam sibi quasi pro resocillatione offerentibus sine doloris anxietate protulit, scilicet quoniam in opere suo semper & labore jucundus erat, pro certo ajebat eos scire, quod sitim restinguere potius gaudebat jugiter vino quam aqua, nec oblato tunc egere lymphæ liquore. Actutum enim quasi tanti opinione infortunii Fratres cum cetera familia mixtim manipulatimque sicut ad exsequias illius lapsi accurrentes, cum comperissent stare incolumem, duxerunt eum gaudentes in Ecclesiam, fletus tristes in lætitiæ lacrymas permutantes; campanas solito prolixo clangore grandisonas increpitantes pariter, simulque sollemniter odas Domino auctori & B. Bertino ejusdem miraculi subventori psallendo ferentes. Artifices quoque hac virtute nedum dicamus animati, quin etiam roboratiores & audaciores effecti, inchoatum opus explicuerunt constantes & læti.

CIRCA AN. 709 5. Sept.

IV. *De quodam cive Viridunensi naturaliter surdo & muto ad sepulcbrum S. Bertini sanato.*

Succedente quoque tempore accidit, ut quidam & natione & nomine ignotus, nec mirum, quia gemino miserabiliter morbo fuerat constrictus, (auditu etenim a primævæ profusionis hora exstitit vacuus, & loquela privatus) veniret peregrinando ad Monasterium præfati Patris. Qui cum ibi multum temporis perageret, utque prætulimus quia fari non potuit, pulsatibus taratarantium tabellarum stipem mendicaret, nulloque se alicubi diverteret, ejusque continuæ constantiæ jugitatem Ecclesiarumque frequentiam Christicolæ loci detractantes, conferentesque non sine nutu Dei talem significantiam fieri; cœperunt eum humanius colligere, & in xenodochio quotidianæ receptionis pauperum delegato mansionem illi designare. Ibi autem pene annum conversatus, post hebdomadæ dominicæ Resurrectionis completionem, decimo die, id est quarta feria, Monachis vespertina debita in Ecclesia persolventibus & cantore inchoante antiphonam ad crucem salutandam, ita incipientem, *Ite, nuntiate fratribus meis*, pueroque subsequenter pronuntiante versum, *Dicite in nationibus*, ceteris etiam sueto more ipsum tractim ac summisse persequentibus; in ipsa quasi silentii hora cœpit jam dictus surdus ac mutus blaterando imitari auditas psal-

a Id est summo campanili, vulgo le *clocher*.

CIRCA AN. 709 5. Sept. psallentium voces. Fratres itaque ad tam insolitum horrendumque sonum pavefacti, substiterunt annuentes œconomo pauperum, ut inquireret causam. Qui cum solito ei annueret, nec proficeret, irascibilis ut erat, cœpit eum verbis increpare. At ille ipsa eadem verba, quia aliud loqui nescivit, blissando respondere tentabat. Tunc Fratres protinus intelligentes ei a Domino meritis B. Bertini concessum esse auditum & fatum, hymnicanoris psallentiis eum signorum pulsatibus Deo grates ac sanatori ejus totis referebant viribus. Hujusque virtutis exhilarati tripudio, quia in primis auspiciis floridæ juventutis erat, miserunt eum ad Canonicorum scholam, litterarum studiis quantulo posset imbuendum, continuoque ubi diurnalia capitula cum vespertinalibus psalmis didicit, comam sibi capitis deponere poposcit. At non longo post tædere cœpit, professusque est cordi sibi fore Romam petendi, acceptaque licentia junxit se Saxonibus ultramarinis Romam petentibus. Cumque una cum illis pervenisset ultra Lingonum civitatem, consociaverunt se eis Viridunenses negotiatores eamdem viam tendentes usque ad divaricationem viæ ducentis Hispaniam. Ibique tunc innotuit quod antea fuit ignotum, civem videlicet ipsum esse Viridunensem: quia ibi agnovit suos, licet difficiliter ab eis posset ipse cognosci propter insperatam reformationem ingenitorum morborum. Iter tamen cœptum strenue peragens, indeque rediens, sine divertendi ad propria desiderio directum locum sanationis suæ revisit, ac Deo & reparatori suo gratias retulit. Nomen etiam in baptismo sibi inditum quod prius nescivit quam a notis didicit, tunc notificavit; ERMENFRIDUS enim vocabatur: sicque suis benefactoribus valedicens, refertus benedictionum copia lætus remeavit ad propria.

V. *De quodam per biennium excæcato, pristino lumini restituto.*

Sicut nonnulli suæ negligentiæ tempore periclitantur, ita divinæ dispensationis saluberrima castigatione (ut in presenti eventu perspicue claret) multi salvantur. Quidam enim vir coloniæ ejusdem Ecclesiæ, de oppido ei appendente nuncupato Gimiaco, Letfridus nomine, in Christianitatis devotione (ut rei congruentia post declaravit) ceteris communicipalibus suis minus curiosus exstitit. Ideoque & accidit, ut dum quadam die Dominica cives illius more solito ad Ecclesiam non minus intima mentis devotione anhelarent, quam gressibus pedum properarent, & ipse ut solito mulcimine blandiloquii affatus a primatioribus ut secum iret, appellaretur; nedum dicamus, ivit, verumetiam monita salubria adversus audire dissimulavit, pergens ad paucula pecora quæ videbantur esse sui juris procuranda. Cui priusquam pervenisset ad pascuarum loca, accessit angor animi cum timore intolerabili & nimia horripilatione: atque ut ab ipso post didicimus, videbatur ei quasi totum perfusum se fuisse calore ferventis aquæ: & veluti ignotis loquamur, quia situs ejusdem fundi ubi hoc provenit talis est, ut illic viantium obtutibus clarescat prospectus Ecclesiarum Christi Confessorum Audomari atque Bertini; miser ille licet ob duritiam sui seu subsequens miraculum minime miserabilis, nisus eo quamquam sero se divertere, quatenus illorum precibus juvaretur, non potuit; sed pene exanimis ante in terram proruit, nequaquam ut passione scotomatica * ictus, sed pro animæ illius (ut postea claruit) salvatione, immo magis nominis Dei laude, ipsiusque dispositione luminum delectabilium visu privatus, ac bimatu vel eo amplius in hujus cæcitatis permansit amaricatu. Qui cum adhuc torporis teperet desidia, quasi funditus de suæ sanitatis reformatione diffidens, hortatu tandem suorum, beatissimi Patris Bertini perrexit visitare limina, adferens quæ obtinere potuit, maxime cerea munera, quo si Deo & clementissimo jam dicto Patri placuisset, ejus meritis recipere mereretur amissa captorum orbium lumina,

* vertiginosa.

mina, spondens ac confirmans quidquid super eo divinæ pietati placeret, reliquum vitæ suæ spatium ibi peragere velle. Quam ejus intimam cordis devotionem constantissimamque confessionem inspiciens occultorum cognitor Deus, meritis, & precibus clementissimi Patris reddidit illum visui & visum sibi, tanta scilicet perspicuitatis claritate, ut quoniam a pueritia in domo cujusdam nobilissimi ejusdem regionis viri adultotenus educatus & altus fuit, atque in genæcio ipsius nendi, cusandi *, texendi, omnique artificio muliebris operis edoctus, quidquid in prædicta postmodum Ecclesia pallorum ornari habuit & emendari, seu ecclesiasticarum vestium lavari, ipse sollicita intentione procuraret, anhelanter adspirans & suppliciter implorans: quo velut ipse elaborando desudat quæque emendare necessaria & emundare lurida; sic divinæ miserationis clementia delinquentiarum suarum omnium dignetur ablui inquinamenta, quo mereatur ad Auctoris suæ reformationis feliciter pervenire vocamina.

CIRCA AN. 709

5. Sept.

* id est consuendi.

VI. *Quod Dani altera vice redierunt.*

Ea etiam tempestate qua prægravantibus ac præponderantibus multimodis, non modo solius vulgaris populi, immo omnium dignitatum & ordinum delinquentiis, non tantum Franciæ fines, sed etiam totius Regni principalia quæque loca Armoricaque provincia diutina (quod nunc enumerare longum est) sacrilegæ Danorum gentis oppressione crudeliter licet juste invaderentur ab illa classe, plurimaque pro sui numerositate (veluti epitheticos loquamur) magnus exercitus ab omnibus dicebatur: anno adventus sui in Regnum duodecimo, ab omni plaga ubi diffusus erat adunatus in loco, qui ob concursum insignium inibi aquarum Confluentia vocatur, adscendit flumen dictum Iseram, pervenitque & equitatu & navigio subusque Noviomam * civitatem, faciens ibi munitionem circa villam ex australi plaga, natura munitam, scilicet aqua & silva, vocatam Chyrisiacus *, intendens si in brevi nequiret arta & diutina obsidione civitatem, quia parva videbatur, capere posse. Sed cum hemisphærium nihil ibi prævalentes consummarent, & (nedum dicamus) aliquid proficerent, verum magis fame ac siti omnique penuria artati pene deficerent; consultum (ut eventum subsequens patefecit) habuerunt, ut in Regnum quondam Lotharii irent, tractantes per maritima transire, & castella ibi recens facta obtinere, incolasque omnes, nisi se dederent, mortificare. Quo comperto pars juvenum qui sibi ceteris agiliores andacioresque fieri videbantur, numero quingenti quinquaginta, selegerunt se insciis aliis abripientes clam noctu quasi solito in aliam partem pergendo, arreptoque itinere insubsistibili cursu directim tendebant ad munitiunculam paupere (pro dolor !) sumtu parvoque licet strenno incolarum comitatu factam in pago Tarvanensi, in loco qui vocatur *Sitbiu*, circa Monasterium eximii Præsulis Audomari, fuste, gleba & cespite sicut artificiosissime, ita etiam firmissime constructam, jactanter in via proludentes primo impetu eam infringere velle, ac pro tenuitate seu paucitate inhabitantium facile capi posse. Auxiliante tamen illis Deo & patrociniis Sanctorum, qui requietionis ibi elegerunt sibi locum, more solito intervenientibus, indignante Christo præsumtuosa illorum jactantia versa est cominus in dignam vindictam, ad quam promulgandam calamum nunc vertimus nostrum.

* Noyon

* al. Kyrisiacus.

VII. *In quo tempore venerunt, & quod nihil prævaluerunt.*

Nam post sanctum Paschalis resurrectionis diem transcursis quatuordecim diebus, die Dominico hora qua cardinalis Missæ conventus publice agebatur, apparuerunt protinus præfati invasores descendentes per

CIRCA AN. 709 5. Sept.

clivum montis prominentis villæ, quæ Locus Ecclesiæ *a* vocatur, pro eo quod beatissimi Martyres Fuscianus & Victoricus in fronticipio Christianitatis incolarum terræ primariam feruntur ibi construxisse Ecclesiam, respiciens contra Monasterium ex parte occidentali. Quod cernentes excubiæ, autumantesque quod plurima totius subsequeretur, veluti prius essendi fama percrebuit, exercitus, protinus populo in Ecclesia consistenti notificaverunt. Illi vero non adeo tali nuntio consternati, immo magis animæquiores facti, Deo & patrociniis Sanctorum causam sui commendaverunt, & compunctive * mutua confessione rebaptizaverunt, ac humili perceptione mysterii corporis & sanguinis se munierunt, dantes invicem dextras pro libertate & loci tuitione se velle aut agiliter oppetere, aut strenue defendere; murumque protinus optimis (ut mos incolarum regionis est) armis præparati conscendentes, una cum prius præparatis bellicis instrumentis munitissime arcem vestierunt. Tali eorum constantia paullo ante arrogantes inimici comperta, necnon & parte inclusorum audacter sibi obvios ire extra munitionem visa, Deo illos quammaxime terrificante, animositatis superbia mollita, jactantia pressa, audacia remissa ac liquefacta minime audentes aggredi cœpta, diverterunt se ad pecora per agros pascentia capienda, ocius repedare cupientes vel cum tantilla præda: residui vero virorum nostrorum hac invasione commoti, præsertimque de Dei auxilio testatorumque propriorum interventu fisi, repente eruperunt de munitione, irrumpentes post eos, equites quidem per compendia præanticipando illos in planitie montis unde ante descenderant, quia lentim pecora minabant, habentes contemptui talia eos audere; pedites autem post tergum insequentes, ponentes hostes in medio. Itaque comperientes cunctos se undique secus fugam molientes, desperabiliter ruperunt ad orientalem plagam per sinistrum cornu vallantium, tendentes ad quemdam quercuum lucum, putantes se ibi frustra aut defendere aut effugere posse. Nostri itaque eos occidendo insequentes (hora enim fuit diei nona, quando exibant de castello) antequam pervesperasceret, omnem illam plurimam, ut ipsi jactabant, selectorum pugnatorum Dei bello consumserant, licet non sine nostro damno, majore tamen suo. Facta est autem cædes hæc in loco nomine Windigamo *. Omnes enim ibi occisi sunt, præter quod quot de nostris mortui, tot sunt ex illis fuga elapsi, novem autem tantummodo ex omni illa plurima evaserant, & ex ipsis etiam a persequentibus eos in via mortui sunt quinque reperti, quatuor tantum protendentes, ut postmodum ab eis qui tunc intersuere exercitui didicimus, pervenerunt ad socios, temeritatis audaciam vituperantes, tamquam præsumtivæ rei eventum elucubratim perscrutantes. De exuviis quoque tres divisiones fecerunt, unam Ecclesiis concedentes, aliam oratoribus & pauperibus dantes, tertiam æqua lance nobiliores cum inferioribus compartientes. Et merito. Scrutemur enim humanitus verbi gratia quibus magis addicenda sit hujusmodi victoria, oratoribus an bellatoribus, &c.

NOTA. * f. compuncti se;

* al. Windiggahamo.

VIII. *Quod S. Audomarus cuidam Monacho apparuit.*

Præterea, Fratres dilecti & commilitones Christi, quibus cordium votis vel laudum psallentiis idonei esse poterimus agendis Deo gratiis pro inopinata ereptione tanti discriminis, quave temeritate possumus dicere quod istiusmodi ausus esset cœptus, nisi magno zelo misericordis Dei fuisset instinctus? horribilis enim fuit dictu, horribilior & cœptu: quia pene nobilitas terræ illius ex multo jam tempore ob amorem vel dominatum sibi dominorum carorum abscesserat nativitatis patria relicta, præter paucos qui ita

a Iperius cap. 20. parte 3. *Sanctus campus, vulgariter* Helechvelt, *nunc vero corrupto nomine* Hellefaut *nominatur*. Hoc factum refert ad annum DCCCXCI. Distat hic vicus duobus milliaribus ab Audomaropoli.

CIRCA AN. 709 5. Sept.

ita hereditariis præditi erant patrimoniis, ut non esset eis necesse subdi nisi sanctionibus publicis. Horum pars cum nobilissimis ac religiosis illius loci Monachis simulque Deo devotissimis ac strenuissimis Canonicis, quos numquam persecutionis ulla tribulatio exterrere prævaluit, locum propositi sui derelinquendi sustentabant, pariterque consortabant reliquiarum remissos fere animos & invalidam plebeam manum. Hoc præsertim in tutissimæ spei anchoram præsumtibilisque in dominum fiduciæ; (ac quia pro vita res erat) necessariæ audaciæ indubitanter adsumentes, quod anteactis temporibus, FOLCONIS videlicet generosissimi ejusdem loci tunc Abbatis post vero sanctæ Matris Romanæ *a* Ecclesiæ reverendissimi Archiepiscopi, incolis terræ adhuc omnia abundantia refertis & absque sui diminutione integerrime vigentibus, ambitus castelli eum consensu populi & procerum condictatus, mensuratus, ac per potestates & ministeria ad perficiendum distributus, recœptus ex immodica parte jam cœptus, sed pro dolor! tam præpedientibus peccatis inconsummatus, quam pro gyri amplitudine excusatione nefaria atque infelici fuit impeditus & intermissus. Anno 891.

Processu autem temporis, videlicet anno gratiæ octingentesimo nonagesimo primo, cum tota jam terra incensa & depopulata & plurima hominum fere consumta fame attenuata, dispersioneque fugæ propulsata exstitisset; respectu tandem clementis superque paucas reliquias miserantis Dei, ostendens quod non in multitudine populi salus ejus consistit, sed potius in misericordiis & miserationibus suis, propalans etiam quod competentibus necessituosorum * vicissitudinibus dignatur precibus electorum suorum pro sibi votivis supplicatibus præbere effectum; voluit B. Audomarum exorabilissimum Antistitem cuidam Monacho Cœnobii S. Bertini, ædituo scilicet Ecclesiæ præfati Præsulis, memorabilis personæ viro nomine HERRICO apparere in visione. Qui, ut ipse postmodum delectabiliter multis audientibus referre solebat, proceræ erat staturæ, venerandæ canitiei, habens in fronte stigmata nitorem pulcherrimæ calvitiei divaricantia, facie venustus & gracili, naso mediocriter longo & parum adunco, manibus eum digitis longissimis pulcherrima mæroris tenuitate translucentibus, infula episcopali vestitus, quem sibi protestabatur dulci famine subinferre ita appellando: Gravarisne, Frater, sopore, an vigilas? Qui cum ei pro tam insolita visitatione personæ tremens nec in totum se dormire respondisset, nec pro insita generaliter angustia (quia timor somnolentiam solet ingerere) posse se contineri, quo nimio labore fessa & anxietate laxa non resocillaret membra, exserto brachio manum quasi versus illum porrigens subintulit: Vigilandum potius vobis est & animo & corpore, monitisque meis salubribus summopere insudandum, quam segni pigritia tricandum. Unde surge, & reliquiis populi ex asse devoti salvationis suæ tenore obnixe contestare, quatenus juxta quod sibi videtur prævalere posse, non cessent arcem die nocteque firmare. Qui cum partim gaudio refertus, partim visionis terrore pavefactus, post consultum tamen super eo prius idonearum personarum populo convocato, præfatam visionem Patris monentis, affectuose hortantis, studiose jubentis strenue intimasset; compunctivo corde lætantes, lachrymis gaudiosis flentes, omnes unanimiter cœlo pansis utrimque votis succlamare cœperunt dicentes: Gratias omnipotenti Deo referimus, qui nos salutari visitatione Patris nostri providendo, monendo, consolandoque reficere & confortari dignatus est: monita salubria viribus quibus possent studiosissime adimplere velle promittentes, quamque promissionem instantissimo protinus inchoaverunt cœptu, ac quam pervicacissimo quibant, perficere satagebant effectu, digneque non modo de jam dicto, sed & quod majus multo ae periculosius fuit subsequenti discrimine tam clementis Dei provisione adjuti piique Patris hortatu animati, immo de experta Patrum intestatorum

* indigentium.

a Forte Romanæ, idest Remensis Ecclesiæ, cui post Hincmarum Fulco præfuit ab anno 882. ad 900. Notandus hic locus, quo discimus Fulconem Sithivensis Monasterii Abbatem fuisse: cujus rei nulla mentio apud Frodoardum. Audi Iperium cap. 18. *S. Fulco, hujus loci Abbas decimusoctavus, Canonicus Ecclesiæ S. Audomari: post Hilduinum est hic Abbas subrogatus*, annos scilicet 879. mortuo post annos octo te.. minis Rodulfo, iterum Abbas electus anno 893.

CIRCA AN. 709 5. Sept. solita & provida defenſione ſalvati, merito exhinc profuſius Dominum & proprios protectores inibi devotiſſime jugiter collaudant & læti.

IX. *Quod ſequenti die Dominico venerit reliquus exercitus paganorum ampliori multitudine, ſed meritis S. Bertini nihil prævaluerunt.*

Nec etiam longa poſt prædictam hoſtium cædem intercurrente mora, neque enim patitur ille antiquus Leviathan inexplebiliter eſuriens ac ſitiens humano generi moliri inſidias, habere membra ſua moras in perſecutione ac læſione piorum. Siquidem invidiæ ſuccenſus livore quoniam noſtros recenti beneficio ac ſumma devotione doluit fervere. Nec mirum quia eo tempore maxime tanto adſiſtit infeſtior, quanto quoſque in propoſito voluntatis Dei perſenſerit fieri fortiores. Ideoque occumbentium cognatos vel ſocios contribuleſque ac complures totis ſuæ crudelitatis viribus furendo exſcandeſcere, compulit in iram ſæviſſimamque ſuorum (ſi Deus permiſiſſet) vindictam. Pondus enim hoſtium totius Regni adunari ſuggeſſit in brevi artiſſimas in anguſtias unius fundi. Nam peracta poſt præfatam ſtragem revolutione, ni fallor, proximi dominici diei hora ſecunda, nebula pro natura loci manicanter * nata adhuc aerem maculante, apparuerunt pedites inæſtimabilis plurimæ [a] eodem clivo quo & anteriores deſcendere, curſuque concito caſtellum tendentes minime introierunt, ſubſequendos ante januam exterioris introitus præſtolantes. Equites vero quaſi arena innumera multitudinis diverterunt ad locum quemdam certaminis, nil ſecus quam ſicuti proſpectu novæ viſionis dolore ſuorum occiſorum recrudeſcente, more elephantum qui ſanguinis viſione excitantur in iram ad præliandum; ita iſti exacuerunt ad ſuorum ſeverius & crudelius ſanguinem vindicandum. Et cum aliquamdiu dolendo ibi deliberarent, nilque aliud proficerent, niſi quod tabida & putrida corpora conſpicerent; facto præpeti curſu tamquam primo impetu munitiunculam capturi pervenerunt ad ſocios: unaque rabido cum fremitu irrumpentes, peditibus decretum eſt dira impugnatione caſtellanos incendere. Equites quidem Deo tribuente properabant ad locum naturaliter munitum, ſcilicet S. Bertini piiſſimi ſuorum protectoris ac promtiſſimi maximis in neceſſitatibus liberatoris monaſticum [b] Monaſterium. Talia quoque nec ſine Dei diſpenſatione extitiſſe credimus, ſicuti protinus perſpicue experti ſumus nutu, ut ubi major fienda erat communis victoria & perficienda, cœlitus auxilii divini copia, numeroſior ibi congregaretur hoſtium plurima. Venientes autem ſtatim eodem momento, remiſerunt equos per pabulatores in paſcua ad villarum loca, talique ſtudio acceleraverunt manſiones ædificare, veluti poſt munitiunculæ infractionem pro firmitate loci gromnarumque [c] opportunitate longo tempore inibi velint conſiſtere. Interim pedites ex tempore introitus totam diem cum agilioribus equitibus ad caſtelli munitionem pugnare non ceſſantes, diverſis & inſolitis artificiorum generibus per vices ſucceſſionum globatim & cuneatim contrarios laceſſendo reſpirare vel ad modicum non patiebantur. Siquidem ignita utenſilia & fruſta candentis ferri more grandinis fundibilis in eos jacientes, ſagittarum quoque imbres in eos pluere non intermittentes, multaque alia quæ enumerare & faſtidit & difficile fit, offendicula molientes; ad poſtremum foſſas circa munitionem miræ & altitudinis & amplitudinis factas munientes, ceu vimineis parietibus ſtramine & omnigeno ſiccamine compleverunt, conantes incendio profligare, quibus aliorum artificiis argumentorum non potuerint prævalere. Sed aliquantiſper eis ſe ſubtrahentibus, noſtri in eoſdem ſtraminum aggeres lignorumque ſtrues Deo donante proſperoque eis venti turbine flante ignem caute immittentes, illiſque neſcientibus minuſque ſperantibus, æque ignem

* mane

[a] Eadem voce non ſemel uſus eſt Auctor, Infra capp. 10. & 12. ſupra item non ſemel.
[b] Nota vocabulum, nam erant tum temporis Monaſteria Monachorum & Canonicorum.
[c] Gromnæ ſeu gronnæ, loca paluſtria & herboſa: in aliis mſ. legitur *gramarum*.

ignem ut idipsum eis facerent inferentibus, excandescente stramine plerique eorum ustulati sunt, vix subrepti mortis discrimine. Deo autem propitio nulli ex nostris vitam prolixo scammatis * spatio magnopere periclitabantur, nisi tantum unus Frater a monastici Ordinis ictu sagittæ inter duo tabulata propugnaculi ubi stabat, percussus est sub inguina: qui & ipse convaluit. Verumtamen ad vindictam minus armis excitati, ac ideo minus cauti plagiatique sui famuli, alium æque ejusdem Ordinis Fratrem permisit retribuere hostibus dignam repensionem. CIRCA AN. 709 5. Sept. *Conflictus

X. *De Monacho qui tyrannum sagittando occidit.*

Fuit namque tyrannus quidam partis contrariorum ceteris omnibus, ut videbatur, asperior & robustior, ac in arte pugnandi argumentosis factionibus asturior, qui nec ad punctum cessavit fortiter pugnare, aliosque quasi sine mora mœnia capturos instigare. Ex nostra quoque parte, quamquam pro crebra hostium ingestione tenacius instarent defensioni quam objectioni, artibus tamen viribusque quibus poterant & habile fuit strenne atque agiliter resistebant, omnes intentissime omnimodis certantes, si quo modo infestissimum illum quivissent impedire inimicum. Sed non fuit ulli eorum tributum, pro eo quod voluit illos Deus intelligere, & in confinio vitæ mortisque constitutis significare, ex qua parte imminentis levamen periculi deliberaret eis clementer transmittere. Ac ideo decrevit ut prætulimus monastici habitus juvenem arcum arripere, quamquam illicitum vel inhabile sit huic Ordini arma tractare; intendensque illum diligenti consideratione jactante prosiliendum, de propriis viribus licet dubius, sed Dei tamen auxilio minime ambiguus inserta arcui sagitta implorans Dei auxilium tensa chorda traxit fortiter, ac divinæ impulsionis datione infixit fronti jam dicti tyranni viriliter. Hoc autem mortuo cessaverunt alii ab impugnationis tumultu, mittentes protinus qui eventum rei senioribus eorum nuntiarent, morando in atrio jam dicti Monasterii, curialibus tamen in Ecclesia beatissimi Petri in concilio residentibus: quod factum cum a referentibus illis conquereretur, eosque hoc aliquantisper, non tamen magnopere gravaret, lentiusque ac securius quid illo vesperi agendum esset deliberarent, in tali interstitio cucurrit aliquis ex eis, & deposuit crucem retro altare B. Bertini stantem: reversusque ad socios, irreverens coram eis, cœpit eam desabricari stilo ferreo qui sol vocatur, unde solet excuti ignis silice. Nuntii autem præfati tantæ morositatis spatio in iram accensi, procacibus conviciis aggressi sunt eos increpare durius dicentes: Calumniosa multum res fuit & indigna quam agitis: nonenim de vindicta occisorum nostrorum indignamini, nec de nobis certantibus partimque pro nobis deficientibus succensemini, nec super castelli captione, quæ nihil tardaret, solum si libuisset illos impetere studetis: insuper quoque nec de præda inhabita advertitis, quoniam si hi tantum habuerunt spatium noctis, omnia sua aut infodient, aut in puteis, seu abditis quibusque locis abscondent: quia timent se pro certo in deditionem vel in mortem ire. Atque illi in iram versi furibunde exarserunt, continuo de sessionum locis exsilientes, suisque diis vota solventes, scilicet si munitionem illo vesperi capere potuissent, nemini masculini sexus usque in mane parcere. Cujus fastnosæ jactantiæ superbissima verba horrendæque temeritatis minacia prolata, nulli fas est fieri ambiguum interventu B. Petri Apostoli precibusque exaudibilis Christi Confessoris Bertini, in quorum quasi in eorum contumeliam Ecclesiis hæc fuerunt facta & dicta, ad aures pietatis Dei super his indigne ferentis fuisse suppliciter prolata. Actutum etenim jam satus violator salutiferi signi, ut credimus, ad impeditionem tam crudelis edicti, percussus protinus est plaga insanabili. Nam os ei subito contractum est cum aure adusque occipitium, oculique subversione retorti, & spumans & tremens volutabatur per terram. Quod cernentes paullo ante arrogan-

 ter

a Et Fratres etiam tum dicebantur Clerici & Canonici: unde hic Frater monastici Ordinis, discriminis ergo.

CIRCA AN. 709 5. Febr. ter sævientes cœperunt angustiari, pallere, tremere percussosque commanipulares dilectos prius tunc velut abominabiles exsecrari, solum sibi asylum perfugii reputantes, si viam prius ventam repetere concederetur. Tali itaque Dei vindicta alii icti, alii territi, præpropere arripuerunt propria vexilla parietibus Ecclesiarum innixa, quæ inibi missa byssino splendore candenria recipientes, mirati sunt piceo colore nigrantia; sicque rapido cursu per medias præcipites vacillando proruperunt Ecclesias, non vino ebrii, sed indignatione Dei & offensis Sanctorum consternati: tardumque eis videbatur Monasterii portas attingere, ita ut potius lætarentur tunc de exitu, quam paullo ante super diu desiderato introitu. Egressi vero & aliquantisper pene elapso spiritu resumto, residuorum recordati sunt debilium. Nec tamen ullus eorum ausus est pro eis reverti, sed vocantes ad se quemdam strenuum juvenem quondam captivatum de colonia S. Wlmari, qui ab initio huic facto intererat, præceperunt ei ut quantocius tentaret redire, ac si vivi fuissent eos adduceret. Qui reversus injuncta perficere, reperit ut ante errando huc illucque eos palpitantes, ac contractum ut prius jacentem fere exanimem, qui & inibi, quia egredi nequivit, remansit, plurimisque diebus miserabiliter tabescens eleemosynis bonorum hominum vixit, latratibusque quibus valuit miracula Dei illic effecta testificatus fuit. Præfatus vero juvenis data, uni ex cæcis, manu sicque unus post unum sibi hærentes, protracti sunt ad ceteros: qui etiam interim horrore mortis trepidi clangore frequenti increpare citabant, stridentibusque tubis sonitu magis significante, immo compellente fugam quam hortante ad pugnam. Quod audiens omnis pluri- ma *, ubicumque fuerant sive circa castellum seu in tabernaculis vel in pascuis constituti, noto plangore fugæ pavefacti, magisque divina virtute conterriti, nec dominos, nec socios, nec notos repetentes, præcipiti fuga ubicumque visum fuerit quo ocius aut fugere, aut abscondere potuissent tendebant. Principes autem præfati cum eis quos secum habere poterant se adunantes, & e regione munitionis per portam introitus sui exire velociter anhelantes, nedum dicamus quod illo propinquassent, nec vultum illuc divertere vel quamvis tunc vesperasceret, illa nocte infra sex miliaria restare audebant, sed directim tendebant adusque arcem quondam opinatissimam Menapum, Domino illos Christo sicut suos misericorditer liberando, ita alienos a se dignis calamitatum cruciatibus percutiendo, divinitusque terrendo, longe perditione tenusque propulsando. Relatione enim eorum Fidelium qui prœlio interfuerunt didicimus, quod pervenientes ad locum quo tendebant, in uno prœlii congressu duodecim nobilium pugnatorum de illis profligati sunt, Deo illis dignanter in numerum occisionum & sacrilegiorum meritam pensionem recompensante.

* l. turma

Auctoris ætas.

XI. *Qualiter labarum * paganorum positum fuit nitidissimum, & inventum teterrimum.*

* Vexillum

Antelatis etiam dignum cœlitus transmissum & eodem in tempore visum. Post exterius atrium portæ cœnobialis Monasterii non longe retroactis temporibus a religioso quodam ejusdem loci Monacho nemus quoddam frugiferum pulcherrime plantatum fuit: cujus in medio quasi collis tumbalis exstitit, habens in summitate sui pirum, cujus pira nimiæ grossitudinis dulcissimique saporis erant, referebaturque a senioribus ex plantariis fuisse beatissimi Patris Bertini. Quam ob rem Patrem sancivit industria, Fratres omni anno sollemniter vestitos secunda feria Paschæ cum reliquiis & psallentiis (sicut mos est totam illam hebdomadam per diversas officinas facere,) idem pomarium visitare, & in ipso monticulo completa oratione ad publica sollemnia reverti. Quod nemus quia inter duo Monasteria erat, ne forte latibulo inimicis esset, Christiani exstirpare decreverunt. Venientes itaque, ut prætulimus, pagani, in antefati collis cacumine principale vexillum, quod laba-

labarum vocari fertur, alto stipiti pro terrore infixerunt, quo eminus prof. CIRCA AN.
picientibus terrorem incuteret. Sed e regione eodem in loco misericors Do. 709
minus evidentissime declamare voluit, quod ipse de cœlo respicit super fi. 3. Sept.
lios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens Deum. Nam labarum præfatum quod nitidissimum fuerat ibi positum, abreptum inde, teterrimum evulsum est : ac in tempore incœptionis mirabilium præfatorum, nebulosa caligo totum jam dictum texit nemoris locum, ita ut nec montani ab junioribus, nec inferiores a superioribus videri possent. Columna quoque nubea in medio caliginis cœlitus pendula super ipsum collem videbatur, simulans speciei suæ colore pluvialis iridis varietatem, coæquans sua etiam amplitudine suppositi collis latitudinem : nec antea se Fidelium intente eam considerantibus subduxit obtutibus, quam omnis illa hostium plurima * funditus discessit : evidentissime visibiliter omnipotente monstrante, * i. turma
immo provocante misericorditer nos Deo, ut illuc jugiter omni mentis intentione totaque cordis devotione debeamus oculos tam exteriores quam interiores in omnibus necessitatibus figere, quo nos pretiosissimi Filii sui sanguinis redemtione dignatus est invitare, qui cum eo vivit, gloriatur & regnat Deus in unitate Spiritus-sancti per immortalia sæcula sæculorum, Amen.

* Quæ sequuntur, alterius videntur esse Auctoris.

XII. *De ingressu feminarum.*

Cum venerandus Pater noster Bertinus postquam a diabolo in specie mulieris tentatus esset, & a S. Martino visitatus & liberatus, considerans omnino Monachis non expedire sexu femineo quovis modo communicari, sub anathemate ingressum feminarum de aditis ejusdem Cœnobii penitus exclusit. Quod ab ipsius B. Bertini tempore bene ab omnibus observatum est, usque ad illud tempus in quo ADALA nobilissima conjux Arnulfi Comitis & Abbatis *a* istius loci cum sæpissime magnis infirmitatibus esset aggravata, desiderare cœpit, ut in hoc Monasterio ei licentiam Monachi darent intrare, ut coram altari sancti Bertini pro salute deprecatura liceret se prosternere. Hujus igitur rei causa advocatis venerabilibus Episcopis WICFRIDO *b* Tarvennensis Ecclesiæ Episcopo & FOLBERTO Cameracensis, denudavit eis desiderium suum; accepta etiam Monachis licentia anno Nativitatis
Domini nongentesimo trigesimo octavo, annoque quinto LUDOVICI Regis, fe- Anno 938.
ria secunda Paschæ introduxerunt eam præfati Episcopi in eodem Monasterio, non sine tremore maximo : quoniam hoc illa prima facere præsumserat, quod antea Reginarum nulla concupiscere vel audebat. Sicque introducta, & ante altare B. Bertini prostrata, devote oratione fusa plenam corporis sospitatem recepit. Intrando autem plurima huic loco ornamenta *c* contulit, & quamdiu vixit, numquam donare cessavit.

XIII. *De illo, qui S. Bertino filium suum morti proximum obtulit.*

Eodem tempore Rodulfus ipsius castelli prætor urbanus, filium suum nomine Walterum, cum morbo quem Medici variolam *d* vocant, morti videretur esse proximus, ulnis propriis sustollens ante S. Bertini altare deportavit, Monachumque effecturum si ejus pia juvaretur intercessione, spopondit.

---

a Is Sithiyensis Monasterii collapsam disciplinam reformari curavit anno 944. per S. Gerardum, ex Iperio capp. 23. & 24.

b Frodoardus in Chronico ad annum 935. *Artaldus Archiepiscopus Vuifredum quemdam Monachum* (nempe Sithivensem teste Iperio cap. 22, parte 2.) *Tarvuanensi ordinat Ecclesiæ Præsulem*, quo ex Auctore discimus *Vuicfredum* Morinensem Episcopum Synodo Trevirensi interfuisse anno 948. Lege Iperium cap. 23. parte 2.

c In his *cortinam miræ magnitudinis operisque præcipui quæ adhuc durat*, inquit Iperius cap. 28.

d Vulgo *la petite verolle*. Bnam appellant Medici.

CIRCA AN. 709 17. Sept.

dit. Quem mox salnti restitntum ae Omnipotenti famulum & S. Bertino obtulir Monachum perpetualiter permansurum *a*.

XIV. *Qualiter hic locus meritis sanctorum Vincentii, Audomari, & Bertini ereptus est ab incendii discrimine.*

Veridicorum virorum qui interfuerunt, sedula compertum est relatione; quomodo tempore viri venerabilis domni ODBERTI Abbatis locus, Sithiensis Cœnobii meritis S. Vincentii Christi Martyris & sanctorum Confessorum Audomari atque Bertini dudum divinitus ereptus sit ab incendii discrimine. Quod quia videtur adeo audientium utilitati congruere, licet tamdiu celatum sit Scriptorum negligentia incuriæ, tamen dignum ducitur officio stili commendari memoriæ. Nulla istic antiquitus de præfato Christi Martyre custoditio agebatur sollemnitatis, nisi tribus lectionibus totidemque responsoriis: at ubi propria ipsius a quibusdam Fratribus huc allata devenere responsoria, extemplo a Fratribns eorum suavis mulcedinis percepta harmonia, uti sunt admodum delectabilia, his Fratrum juventus plurimum est delectata, atque futuræ extunc observandæ celebritati adplene instructa. Exin depositio supradicti Sancti singulis annis præter solitum duodecim lectionibus decentius coli cœperat, ac Fratrum devotio magis magisque erga Sanctum Dei quotidie crescebat. Quod cum aliquorum annorum fieret revolutione, nec Fratres desisterent ab hujusmodi sancta devotione; contigit uno anno paullo post transacta decenter ejusdem celebri depositione, scilicet in ipsa S. Gregorii festivitate quæ constat quadragesimali tempore, magnam domum unius advocatorum claustro atque Monasterio contiguam ex immortuo cerei fungo succensam ardere. Quæ ut erat valida, horribiles flammas evomens, claustrumque illa parte qua steterat, fumo igneque velans, omnibus Monasterii officinis excidium minabarur, Fratresque jam de tanti loci desperati liberatione solum ad exthraendos Ecclesiæ thesauros & quæque supellectilia occupabantur: cum propitia Dei providentia tres colnmbæ instar nivis candidæ, cœlitus (ut credo, utque post res edocuit) elapsæ, campanarium palam multis videntur ter circumvolitare, & nunc hic, nunc illic super pinnacula sessiones alternare. Quod nonnulli cernentes, a Domino talia effici existimabant, talibusque indiciis locum istum a tanto incendii discrimine servatum iri orantes exoptabant. Cumque adeo ingens esset, uti Principis * adeo claustro immineret, ut vix aliquod intervallum interfuisset; tantumque incendii ex hac grassaretur, nt longe hinc distantia domata exinde invaderentur, magna etiam pars ipsius castelli consumeretur; Deo gratias, non solum omnis hic locus a tanto periculi dispendio ereptus, verumetiam ejusdem ereptionis manifestiori revelatione non mnlto post glorificatus est. Adhuc autem duraverat illud avitum S. Petri Monasterium a S. Bertino Patrono nostro (ut dicebatur) constructum, ad quod crypta quædam permodica ab Oratorio S. Martini præbebat accessum. Quod quidam Fratrum RAMBERTUS nomine, hujus loci Monachus, ob amorem S. Petri Apostolorum Principis sanctique Bertini ejusdem structoris recolens, singulis noctibns, peractis Matutinorum excubiis freqnentare ac ibidem psalmodiis & sanctis meditationibus pernoctare solebat. Hic cum in eodem quadragesimali tempore paullulum post præfatam illius combustionis comminationem quadam nocte peractis Matutinis talibus operam daret, & quoniam Matutini solito citius ipsa nocte sonuerant, vigiliis fatigatus sessum peteret, atque, sicut est infirmitatis humanæ, ibidem somno gravatus paullulum dormitare cœpisset; visum est ei videre quemdam magnificum virum dalmatica leviticisque cultibus can-

* f. principi, idest principali; aut Principis S. Petri.

a Hic supplendum id quod dicit Iperius in Chron cap. 27. parte 2. *Abbat Ragenoldus jussu Comitis Arnulsi*, cognomento Vetuli, *Reliquias SS. Audomari & Bertini trans Rhenum ultra Neomagum, ubi tunc Imperator residebat, detulit, ut terras suas sibi vindicarent. In quo deportatione miraculum accidit in Tiale portu, de custode Ecclesia illius dictos Sanctos blasphemante, & eis ingressum Ecclesia prohibente, ibi a Deo percussa & mortuo.* Aliam delationem anno 1087. factam in villam Ostreselam lege apud eumdem cap. 39. parte 2.

candidatum sibi adstitisse, seque an dormiret rogasse. Cum vero præ timore nihil, ut sibi videbatur, ad hæc posset respondere; Noli inquit is qui videbatur, metuere. Adjecitque: Sed nosti quis sim ego? Ad hæc ille: Ignoro, domine. Tunc ille: Ego sum, ait, Frater Vincentius, & gratias refero vobis pro observatione meæ celebritatis atque proba devotione, quam circa me geritis: numquid etiam vos latet, quid illæ tres columbæ super nivem candidæ quæ istic in immensum furente Vulcano apparuerunt? Cui ille: Latet nos, Sancte Dei: auspicato nostræ protectioni a Domino talia arbitrabamur propalari. Et ille: Rite, inquit, arbitrabamini. Ego enim eram cum sanctis Audomaro atque Bertino, qui huc vobis venimus præsidio: nam quorumdam culpis exigentibus omnis locus iste in deditionem flammæ a Domino fuerat traditus, verum causa meæ memoriæ quæ hic in tam longinquis oris a vobis agitur, & quia tam devote festivitas meæ depositionis observatur, ego cum Sanctis, quorum hic emerita corpora venerantur, coram majestate Domini pro vobis opportunus interventor adfui, & a benignissimo JESU ereptione hujus impetrata Cœnobii, nec mora huc adventavimus vestræ conservationi. Quæ omnia Abbati Odberto, cunctæque congregationis Fratribus detege, & ut ex his miserantis Domini objurgationibus emendatiores fiant, commone, ne aliquando districtius feriantur correctione, meaque ex parte magnas gratiarum actiones cunctis ne negligas reddere, quod tantum devotionis affectum erca me gerere, quodque mei natalis observationem tam decenter tamque humiliter instituerunt colere. His dictis somniator evigilavit, & is qui videbatur, disparuit. Cujus revelationis nectare Frater ille mellificatus animum, imbre perfundebatur lachrymarum. Mane autem facto eum in utroque nutaret, scilicet utrum reticeret, an palam faceret, quemdam priorum nomine GRIMWALDUM accersitum consuluit super hoc, quid facto opus esset. Illo autem hortante ac suggerente Sancti ipsius jussionibus parendum esse, nec occultari debere; una utrique Patri vadunt indicare, deinde ejusdem Patris jussu omni congregationis phalangulæ. Testabantur vero Fratris ipsius lachrymæ, quarum ubertim in referendo manabat inundatione, omnia quæ dicebantur vera fuisse. Cumque inter plorandum & hæc inter dicendum audissent Fratres, gratias sibi referri ex parte tanti Martyris, actutum cuncti prorupti in lachrymis terras petiere osculis, ac plurimum conjubilantes super his benignissimum Dominum laudaverunt & benedixerunt in canticis labiorum & citharis, qui sic placatur, & fertur in iniquitatibus nostris Sanctorum suorum intercessionibus ac meritis. Qua de re prædictus Abbas cum sibi subjectis omnimodis excogitans, quo pacto præcipuum militem Christi dignius valerent extollere ac venerari, quatenus tantum pro se intercessorem coram divina majestate jugiter possent promereri; peracto quod nunc superest Oratorio B. Petri Apostoli, aram ipsius Martyris in eodem jussit constitui, & ex tunc omni anno ejus natalem in albis cum omni devotione decentissime custodiri. Nos autem Fratres carissimi jam districtiorem prælocutæ comminationis correctionem experti, utpote qui nostro tempore omnem locum nostrum traditum desolationi oculis nostris, peccatis nostris hoc promerentibus, perspeximus igne devorari, tandem tempus visitationis nostræ in hoc nos oportet cognoscere, & quidquid in nobis Domino nostro perspeximus displicere, a sanctuario suo, hoc est a cordibus nostris festinemus auferre, atque gentes vitiorum quæ in hereditatem suam venere, ne ponant Jerusalem in pomorum custodiam, eminus a nobis studeamus propellere. Illius quoque dominicæ super Jerusalem factæ comminationis memores simus quod non relinqueretur in ea lapis super lapidem, qui non esset destruendus, eo quod non cognoverunt suæ visitationis tempus: atque post tantam incendii desolationem jam Dei gratia Monasterio nostro ac omnibus reædificatis & restauratis in melius, hoc speculo castigatiores atque emendatiores effici omni conamine procuremus, atque innumerabilium vitiorum exercitus, qui Jerusalem sanctam Domini, scilicet nos, oppugnare

CIRCA AN. 709 5. Sept.

CIRCA AN. 709 5. Sept. re non cessant, diebus ac noctibus repurgantes Christo nobis Præsule effugemus, ac sacraria sua Domino nostro sanctarum virtutum decoremus ornaribus, quatenus ejus ad nos adventum quandoque promereri possimus. Sanctos etiam & Electos Dei ad nostrum jugiter invocemus auxilium, quos ita promtos per hanc revelationem novimus nobis ad succurrendum, ac eorum exempla sequentes crucifigamus nos mortificatione vitiorum & concupiscentiarum: quatenus nos Dominus noster possideat filios mortificatorum, qui cum Deo Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum, Amen.

* Quæ sequuntur, item ab alio Auctore scripta videntur.

XV. *Miraculum in villa* de Caumont.

Sancti Patris nostri Bertini hereditatis pars Noviomæ urbi habetur contigua: nam ibidem villa *de Caumont* adjacet, quæ tota juri ejusdem Patris debetur: tradita enim illi ab antiquo tempore titulis auctoritatis sancitur. Verum hujus villæ colonus quidam tyrannica abutens potestate nimiumque opprimebat bona illorum, modo vi quidem, tum autem quocumque modo poterat auferens. Hujus itaque insania ad id quidem deflectitur criminis, inque deterius evasit, ut partem coloniæ ipsius villæ invaderet, pervasamque suo juri ac ditioni vindicaret. Cujus vim invasionis cernens ministerialis qui ab Abbate positus in sui loco cuncta villæ providebat, nefaria machinanti totis viribus obviabat, furibundo resistebat, atque fieri Deo sanctoque Patri injustitiam proclamabat. Tandem adeo multum ac sæpenumero reclamante, nonnullis æque etiam scientibus hujus rei veritatem, contradicentibusque insano cœpto illius, in jus ventum est: tantum enim suis præsumebat viribus. Ab hoc itaque injuriæ causa demonstratur, ab illo vero minime quidem fore injustitia denegatur. Sic sic controversia agitur & ab utraque parte discurritur. Opponitur primum causa, ea palam statuitur, post eadem deliberatione sancitur. Tum demum ultima judicialis causæ res subsequitur. Si negas, inquit noster propugnator, Dei ditioni sanctique Bertini juri hujus coloniam villæ quam injuste tibi vindicas deberi; victus tamen confitebere, suam Sancto victus reddes, & istam tuam minime recognosces: opponam, inquit, enim caput (& monstrat dextra caput) periculo, tantum ob Dei justitiam ipsius confisus auxilio. Et e contra, inquit alter, me ipsum invenies paratum certare, numquam victum fore dices. Vades *a* itaque dantur, duellum firmatur, dies statuitur. Post itaque rem tali jure firmatam minime sui villicus obliviscitur, sed adit ODBERTUM *b* Abbatem, (is enim eo in tempore *Sitbiu* regebat Cœnobium,) omnem rei seriem ordine pandit, orat sibi subveniri, ut constituto die aut idem præsens adsit, aut in sui loco aliquos boni testimonii viros illo mittat, maxime autem orabat quod idem Abbas præsens esset. Spondet is id quidem sese facturum, & auctoritate sui præsentialiter subventurum. Tum vero prostratus ante sanctum altare, Dei providentiæ sedulo diuque se totum commisit, suique misereri oravit: ac tandem petita benedictione Abbatis, utens quasi quadam agilitate, magis solito raptim revertitur. Primum tamen sæpe & multum obnixe orabat, ne sui oblivisceretur. Veniente igitur statuto die se duello præparabat, tamen juxta promissum aliquos suo venturos auxilio sive ipsum Abbatem exspectabat. Itaque post celebratam a Presbytero Missam, devote finita prece, Eucharistia digne percepta, quod extra Ecclesiam forte jacebat super saxum magnum adsedit, versus locum *Sitbiu* superius dictum erigens

Duellum notabile.

NOTA.

a In duellis factis ad dirimendas res controversas dabantur utrimque vades ut victori certa esset causæ oppigneratio. Guibertus Abbas de Novigento in lib. 3. de Vita sua cap. 14. *Datis vadibus*, inquit, *bello eum pugilaturus impetiit*. Lege Acherii notas in hunc locum.

b Odbertus Abbas ab anno millesimo, post annos duodecim Hemfridum habuit successorem, testante Iperio capp. 34. & 35.

gens lumina, tensas palmas, vultum tenuit, solumque movens labia, magne CIRCA AN. puro corde clamavit. Forte Dei providentia ut declararet dignum meritum sui 709 militis, Abbas alias intendens promissum neglexit. Tum vero adversarius mi- 5. Sept. nas ingerens, verbis lacessens, moram facientem incusabat, & nonnulli suæ parti faventes probra contumeliarum ingeminabant, eum timoris arguentes. Ille tamen manebat, exspectabat, orabat parvipendens exasperantes. Et tandem erumpens in vocem : Adhuc, inquit, una morula meum operibor dominum. Post vero ecce eminus adspexit, & duas columbas oive candidiores aera secare pennis vidit. In has ita diu lumina fixa tenuit, quorsum tenerent volarum, quodve signi volatus porteoderet scire desiderans. Audierat enim quondam se dignari ostendere pium Patrem Bertinum, & io visione tenere hujus avis similitudinem. Itaque veloci volatu omnem procinctum ter ambiunt, postque ab oculis videntium evanescunt. Ilico surrexit & horrendum tonans, clypeo fulminans, cum baculo in hostem venit. Fertur denique quia dum surgeret, versoque baculo saxum percussisset, hoc ex se sanguinis rivulum emisisse. O digna quæ roborarur adstipulaturque altero signo, mirum dictu, mirum visu sanguinem de saxo manare, verum quidem Dei est omnia posse. Tandem perfidus invasor crebris ictibus victus superatur & solo prosternitur. Tum adeo male multarus sese victum multoties profitetur, injuste invasisse villæ illius coloniam proclamat. Igitur vix ereptus a manibus victoris domum deportatur, & post triduum mortuus est. Omnis vicinia hoc merito factum esse dixit, miraculi signa celebravit, sanctumque Patrem Bertinum devote extollendo coluit.

XVI. *Secundum miraculum de eadem villa.*

Verum quod nonnumquam bonis formidini est, & unde virtuti studentes maxime corriguntur, atque interius divino munere nitescunt; inde reprobi exterius audaciam sumunt, peccatum peccato addunt verum postponentes, cæcatique nube mortalis rei deterius sequuntur, & in eis illud propheticum impletur, *Sanguis sanguinem tetigit*, idest iniquus prava sive pessima malis sedulo factis addit. Osee 4. 2. Igitur alter tyrannus innutritus sceleribus in prædicta urbe Novioma exstitit, ferox animo, immanior scelere, ante omnes alios die noctuque sanguinem sitiens. Itaque cum talis fama foret suæ iniquitatis, dolos fraudes hac illacque expandebat Nam strages miseri populi dabat, non viro, non mulieri, nec parvulo parcens quidem. Sed cum jam maxima ex parte quaque villarum adjacentia devastasset, *Caumont* villa minime quidem secura ab ejus insania exstitit, timens valde, quod sibi timebat, postea evenit. Et cum audisset & revera sciret peremtum forte duelli, & injuste agentes in villam admittentesque injuriam sanctum Patrem Bertinum vindicare; nullo modo insana mens ejus a solita rabie seu ab adsueto furore requiescendo cessabat, verum quidem opportunum locum convenientsque tempus quo villam invaderet, volvebat. Sed cum deesset ubi suæ rabiei audaciam verteret, (jam enim incendio; rapina cetera pene omnia consumserat;) armat ducentos equites, versus *Caumont* villam iter arripuit. Attamen primum per devia tendebat simultates fingens, quasi alio festinaret, forte e regione in villam irruit, armatis circumdedit, tum cuncta quæ infra erant, bona diripuit Casu omnia sua animalia, pecudes, pecora ad pastum extra villam die illo ierant: quæ cum redirent passim pascentia campis invenit. Heu heu! duplex infortunium illis subito advenit. Infra villam quidquid habebatur melius, diripitur; extra vero quæcumque pecora pascebantur, abducuntur; cum ecce Monachus, nomine WINRADUS, bonæ memoriæ vir dignus laude, missus ab Abbate RODERICO *a*, utili quidem Ecclesiæ Dei nostrisque necessario temporibus, depopulata villa superveoit. Duplicatur ergo clamor ejularusque, postquam eum videre : Succurre, succurre, optime vir, bone domine, iterant, accelera

a Rodericus ex Monacho Vedastino Abbas post Hemfridum creatus anno 1021. obiit anno Christi 1043. cui successit Bovo, dignus tanto Patre filius & heres.

CIRCA AN. lera vadens post hostem, ad ipsum verba precantia funde, certi sumus ut quan-
709 do te viderit, ilico tibi reddet cuncta quæ per se ducit, quia omnia quæ infra
5. Sept. villam erant, deprædatus est. Tactus igitur mitis vir intrinsecus cunctarum magnitudine querelarum, velociter post ipsum admisso equo festinavit, consecu-
* typho tus eum salutavit. At ille typo * superbiæ ferocitate animi minime quidem respexit, nec salutanti Monacho servo Dei reverentiam exhibuit, quo saltem verbulum redderet. Urgens tamen isdem calcaribus equum, habenis moderans propius accessit, audacius locutus est: Prædam hanc a villa sancti Patris Bertini abripiens injuste ducis: redde igitur ne ob injustitiæ temeritatem, ne propter injuriæ leveritatem iram Dei digne incurras. Noluit respicere, dedignatus est oranti reddere responsum. Ignorat is quid ageret: dubitabat enim ignorando, ignorabat dubitando ad quid rationis seu consilii se vertere posset. Videbat enim se contemni, cernebat preces suas despici: verumtamen præmeditabatur, quod ferocitatem animi ejus pollicendo aliquid molliret. Duo igitur illi offerre, cœleste & terrenum bonum, sententiæ fuit. Obtulit primum, alterum quidem haud obtulit, non enim effectus, non causa, non tempus fuit. Hic equidem submissa voce, humili oratione hæc cœpit proferre, vultu ordinis servans reverentiam, quam & habitu & mente gestabat. Oravit equidem, non autem peroravit. Vere spondeo, ait, certe promitto tibi ducentas Missas. Cum perorare voluit, verum ille indignans imperfectam orationem ab illius ore tulit, & (ut communi vulgarique verbo utamur) Monachus pie ducentas Missas, alter prave despectiveque protulit ducentas sessas. Ter denique eadem verba repetit, & ferum calcaribus urgebat. Adhuc itaque verbum contemtibile in ejus ore versabatur, cum subito de equo cadit, in caput ruit, galea terra figitur, collum ruinæ casum sentit: tum quoque humana & secreta alvi per naturalem meatum erupere. Merito ergo ex illa parte plectitur dignaque multatur pœna, unde in sanctum Patrem emanavere opprobria: & juste digneque quidem inferius putorem emisit, qui superius similem fœtoris causam labiis & lingua in ore revolvit. Interea sui ducebant prædam, ignorantes dominum suum passum fuisse talis casus ruinam: & tamen fama cogente prædam dimittunt, ad dominum suum festinant, mortuum quidem & multatum vindicta cœlestis iræ reperiunt. Tandem præda reducitur ad propria, nomen Domini ab omnibus laudatur, sanctique Patris Bertini patrocinium veneratur. Hi læti insignis triumphi gaudia celebrant, illi tristia funera ducunt. O Dominum omnipotentem in sanctis suis gloriosum! o Deum in altitudine majestatis, in potentia magnitudinis mirabilem! Quis dubitet hanc palmam nobilis triumphi adscribi posse meritis sancti Patris Bertini? In argumentum itaque fidei Monachus supervenit, accedens humiliter oravit, verba precantia coram Deo fudit, qui numquam despicit sperantes in se, superbos semper humilians, & humilibus dans gratiam, redditurus unicuique secundum opera sua, qui vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum.

XVII. *Tertium miraculum S. Bertini de villa* de Caumont *tempore* BOVONIS *Abbatis*.

Quidam Bodera nomine subministerialem agebat causam cujusdam majoris præditi potestate, advocationemque sibi vindicantis villæ proprii juris S. Bertini, *Caumont* nomine. Hic quia una & timeri ac placere desiderabat, nimium nimiumque vicicolas labore usque impense acto premebat. Verum pro causa hujus moliminis & pro tantæ controversia injustitiæ, quidam Monachus HERIBERTUS nomine, qui Abbati BOVONI in regimen hujus Cœnobii successit, ex *a* præcepto venerandæ memoriæ jam dicti Bovonis agens curam ipsius villæ, curavit hunc sæpius admonere, ut desisteret a nequam actu & ab omnium oppressione. At palam arguentem sceleris velut metuens fugiebat, clam autem illi detrahens subdolus machinamenta instruebat. Super his vero dolens Monachus,

a Anno scilicet 1065. ex Iperio capp. 37. & 38.

chus, dominum illius adiit, suorumque ac suam injuriam patefecit. Ego ipse, inquit, per me hunc primum curabo minari : & si deinceps hæc admiserit, pecuniæ sentiet damnum. Revertente vero Monacho forte alter jam dictus advenir. Cui dominus ejus : Heriberrus, inquit, Monachus tibi succenset, dicens, quia ruriculas meo servitio subdis. Redit siquidem ille armarus præcepto domini, malumque evomit latentis veneni. Nam apprehendit boves illius in agro pascentes, & servitio domini sui subdidit, eosque per rotum triduum tenuit. Ut autem placuit, macillentos multumque afflictos, uti fit, tot laboribus reddidit. Inde adeo motus quidem Monachus nequam hunc verbis aggreditur: Usque ad id temporis libera exstitit nostra curtis ab omni servitio, fuitque suæ potestatis, nec quis priorum ausus fuit in ea sibi vindicare aliquod jus sive vim invasionis : quamobrem ergo nostros boves abegisti, & in servitium alterius vindicasti? Non mirum quidem si nequam prava ore proferr, majus est opus, ac si esser dictum : Si tuus, inquit, sanctus Bertinus bos esset, jugo meo jungeretur, subque labore ingemeret, qui ruos quereris meo labori insudasse. Ar ille inquit : Quid dixisti, nequam vir? & si cogitares quod nefas dictu est, nequaquam palam proferres : plectere miser, merita plectere pœna, multabere cœlestis iræ virga. Dum igitur isdem valde motus super his pedem averteret, merito digna percussus est plaga. Nam facies illius ad posteriora ilico flectebatur, adeout occiput, quod erat sinciput, & sinciput, quod erat occiput, haberi videretur, præter quod facies suis formis insigniri deberet : collum enim distortum & tumidum, labia, æque quidem tumentia, & aliorsum ac deberent versa, lumina quoque oculorum inversum adspicientia cernere erat. Et quid plura referam? quod mirum dictu, magisque visu est, nihil humani in eo inruebantur : talis itaque domum deportatur. At taurinos mugitus emittens omnem viciniam suæ pœnæ cruciaru movebat. Erat enim in homine videre miseriam. Verum suis precibus aliorumque rogatu, & quia voluit videre multatum, una cum aliis noster Monachus Heriberrus illo venit. Cujus præsentiam intelligens voce (non enim visu hunc ipsum agnoscere quiverat) quo pro se oret deprecatur inrente, ac sæpe multum rogar. At ille compatiens misero, (quis enim morralis hunc hujusmodi cernens non compateretur?) sciscitatur an velir amodo resipiscere funditusque priorem vitam corrigere. Eadem, inquit, passio & incurabilis percellar me feriens, si sane sanatus in omnibus emendari neglexero. Credidit igitur bonus vir sponsioni illius, reversus est continuo, oravit, sanirati restitutus est. Sequente autem die claris indutus vestibus, valentior atque sanior solito apparuit. Mirantur omnes qui eum novere perculsum, tam repente convaluisse : sed ipse alia fingebat, componebat orationem aliorsum verba detorquens ac deberet. Verum eum sæpe mendacio contra verum stare homo adsuefceret, faciendi assiduitas aluit audaciam, audacia vero cognominavit crimen, crimen quoque meritam intulit mortem. Necdum triduo post hæc transacto, boves cujusdam pauperis rapuit, ditioni falsi juris subdidit, nimiisque laboribus pro libito sui proque temporis quantitate insudatum tenuit. Necdum boves reddiderar, & majora quidem actum ire forte cogitaru volebat, cum forte eadem passione qua primum percutitur, cadit in terram, miser tum quoque non homo esse, non mortale sonare videtur. Nam pro humanis verbis mugitus dat pro planctu, pro querela rabiem agrestium ferarum imitatur; orat amicos quo pro se rogent, nec refert quidem : deprecatur nuntiis, ut sese visiratum veniat Monachus : id quoque minime quidem meretur. Igitur eodem die quo rursus percussus eadem infirmitate est, vitam quam postposuerat, perdidit, mortem quam secutus fuit, vidit, invenit, sensit.

CIRCA AN. 709
5. Sept.

CIRCA AN. 709 5. Sept.

XVIII. *De Inventione corporis S. Bertini.*

Modernis temporibus exigentibus iniquitatibus nostris, ut oraculo cœlesti ostensum est, utque digestum penes nos invenitur in memoria S. Vincentii Martyris, ultio super nos divinæ pendebat indignationis: nosque usque ad animam perculisset, nisi idem sanctus Martyr cum sanctis Patronis nostris, Audomaro videlicet atque Bertino, intercessores pro nobis coram Domino adsurrexissent. Verum misericors Dominus Sanctorum suorum interventionibus flexus ad pietatem, indignationis suæ ad tempus distulit correptionem, confessionis plenitudinem ac sanctæ conversationis præstolans meliorationem. Hac itaque redargutione unanimiter perterriti & ad tempus pœnitentia ducti, cum finetenus in novi hominis sinceritatem æmulatione sancta foret enitendum, a nonnullis iterato reditum est in luti volutabrum. Tandem iniquitatum nostrarum enormitate irritatus supernus Arbiter, exteriorem domum suam, uti longe antea divinitus comminatum fuerat, igni miserabiliter ad devorandum deliberarat, & ut dictum est, *a Sanctuario meo incipite*, (Ezech. 9. 6.) ædes Dei subito igne invaduntur: qui rapacitate sua totius claustri girat confinia, & nihil intermisso exterminavit omnia. His ita consumtis, insecuta nocte cuidam seniorum nostrorum in somno visum est videre quemdam magnificum virum, habitus candore niveum, vultus splendore fulmineum, quodam loco claustri perstitisse, diligentique obtutu circumspectis omnibus extenta dextera omnem Cœnobii locum benedixisse: qua de re etiam colligitur locum a quibusdam commissis jam expiatum, demumque in pristinum vel potiorem decorem aliquando miseratione Dei convertendum. Interea nobis dio expositis denuo necessitate cogente tecta reparantur, murisque utrimque adhuc stantibus superponuntur. Cunctis pro tempore ac pro posse reparatis seu potius dealbatis, ædificandæ ibidem cryptæ causa cardinale *a* Sancti Martini altare mutandum fuerat, quod sine Pontificis fieri præsentia minime decebat. Cujus rei gratia accitus Episcopus satis benevole accurrit, aram destructurus cum multis accessit, illaque subversa domum rediit. Quo in loco dum uti ad locanda fundamenta altius foditur, dum multa terrarum copia effertur, ecce sub ipso sacrato altaris loco quoddam apogæum *b* duris lapidibus, tegulis, antiquoque cæmento operose conditum offenditur: nec tegi, nec detegi ultra illud permittitur, ne forsan si absque bonorum virorum testimonio detectum solveretur, aut tectum aliquamdiu Fratres hujus loci occultare conarentur, quorumcumque æmulorum derogationibus criminarentur. Tandem super hoc communicato proborum consilio, pluribus idoneis testibus circumstantibus, cum processionibus, crucibus paratis & cereis acceditur, & Fratribus, ut decebat, interim litanias cantantibus, cunctisque demirantibus apogæum detegitur, ac multo multorum sudore a prima diei hora usque in vesperum ferreis instrumentis vix dissipatur. Quod tandem apertum, plumbeum scrinium omnium adstantium oculis apparet continuisse, illoque soluto cunctis circumstantibus emerita cujusdam Sancti membra revelantur, & sub dextero ejusdem Sancti humero crux argentea reperta extrahitur, Fratribusque ad manus profertur, has tantum trium verborum continens notulas: SANCTUS BERTINUS ABBAS.

XIX. *Mi-*

a *Cardinale altare*, infra cap. 31. *capitaneum altare*, idest primum altare in apside seu in fronte Basilicæ pone majorem aram locatum, in quo Missa matutinalis celebrari solita, dicta *Missa cardinalis*, supra lib. 2. Mirac. cap. 7. Certe altare S. Martini hactenus eodem loco existit, & in eo Missa prima quotidie celebratur. Cardinalis ara dicitur *principalis* infra.

b Apogæum, fornix subterraneus, crypta.

CIRCA AN. 709 5. Sept.

XIX. *Miraculum quod factum est eodem momento, quo sancti viri corpus inventum est. Leonis Papæ licentia pro ejusdem elevatione.*

Talibus ergo indiciis pretioso super aurum & topazion invento ac comperto beatissimi Patris corpore, cum eatenus diutina & gravissima omnis terra decocta pessumdaretur siccitate, ecce eodem momento præmissis multis tonitruis atque coruscantibus fulminibus plurima subsecuta est inundatio pluvialis: qua sufficientissime debriata tellus, cultoribus suis in novos fructus sese rediviva spe jamjamque cœpit dilatare. Facta est autem hujus sacratissimi corporis inventio anno adsumtæ humanitatis Christi millesimo quinquagesimo, decimosexto Kalendas Julii. Sacro igitur corpore jam revelato, ut dictum est, ac detecto, eadem urna sua retegi, & loculus ut pridem fuerat, jubetur remuniri, quousque majorum consultu, quid super ipso foret agendum, posset deliberari. Hactempestate domnus Papa LEO cognomento BRUNO sanctæ Romanæ præsidebat Ecclesiæ, cujus sagacitatis ac probitatis fama per totum orbem spirabat odorem suavis fragrantiæ: ad quem necessitate urgente, quo majorum auctoritate Fratres hujus loci corroborarentur, fidelis legatus exquisitus & repertus dirigitur, quatenus quidquid de his ipse Apostolicus cum gravioris consilii viris egregium sentiret, eis pro nomine Domini mandare eodem legato non differret. Quem cum adiisset, ac jam coram eo admisso sibi data copia fandi esset, rem gestam per ordinem domno Papæ succincte prout in multis tunc nuncupato exposuit, testimoniaque scripturæ & crucem cum sacro corpore repertam quam secum protestimonio tulerat, obtutibus ejus præsentavit. Quibus visis, & hi qui tunc forte secum aderant, uti qui ad Romanum Concilium tunc convenerant, scilicet Patriarchæ Aquilejæ, Archiepiscopis, Præsulibus, Abbatibus, Ducibus ac primoribus demonstratis talibus air, veritatis indiciis nequaquam debere diffidi, sed tutius ac firmius credi, præsertim cum in multis annalium gestis satis possit inveniri, cunctos pene Galliæ terminos, maximeque nostra ac cetera maritima loca frequentibus Danorum incursionibus, deprædationibus incendiisque populata, & ob id multa Sanctorum corpora quædam a locis minus tutis translata, quædam vero clanculum, sicut de sancto Bertino factum constat, vel maceriis vel terris sunt recondita. Quibus responsis Apostolici domno Abbati BOVONI Fratribusque hujus loci ab eorum nuntio relatis, invitantur domnus WIDO Remorum Archipræsul & DROGO Morinorum Episcopus cum multis spectabilibus personis, diversique cum eis adsunt Abbates e diversis locis adventantes: innumeræ populi huc ruunt multitudines.

anno 1050.

XX. *De elevatione ejusdem protectoris nostri Bertini.*

Anno igitur Verbi incarnati millesimo quinquagesimo secundo, sexto Nonas Maji, paratis Præsulibus, Abbatibus, Monachis atque Canonicis, quibusdam etiam laicorum majoribus in testimonium intromissis, cum processionibus ad sanctum locum acceditur, litaniæ canendæ incœptantur, missisque operariis scrinium sacrati corporis effodi jubetur. anno 1052.

XXI. *Miraculum factum dum sacrosanctum corpus a terra elevaretur.*

Cum vero sanctissimi Patris Bertini membra per manus Pontificum atque Abbatum extraherentur, & ut decebat venerarentur, aqua vinoque rorata piarentur; adstabat seorsum quidam Clericus BERWOLDUS nomine, unius oculi lumine orbatus, qui jampridem eousque utrosque oculos perspicuitate pares habebat, sed nescio cujus mali causa antebac

 quam-

CIRCA AN. 709 5. Sept. quamdam venam secandam contiguam oculo ut medicaretur, sibi incidi fecerat, undeomne lumen ejusdem oculi amiserat : sed id præter paucos & domesticos suos ruboris causa pene cunctis celaverat. Hic S. Bertini patrocinium, ut a Domino sibi reddi lumen amissum obtineret, intimis precibus deposcebat, atque quolibet Sanctorum membrorum quæ inibi attrectabantur, tangi sibi oculum multopere anhelabat; sed appropinquare minime sibi permitti metuebat. At Fratribus tantæ rei sollicite psallendo intendentibus jam dictus Clericus oculi unius carens lumine, cum sanctis artubus, ut jam dictum est vereretur accedere, quemdam Fratrem aliquod sacrorum membrorum summotenus digitis suis obsecrat attingere, suoque cæcato oculo eisdem digitis signamen imprimere : quo facto mox ille lumine ditatur diutius expectato. Et sane quod Dominus ad laudem sui nominis & ad Sancti meritum propalandum fieri concessit, in se ipse stulto pudore reticeri voluit, sed forte tunc cuidam Arnoldo sibi familiariter adhærenti mussando intulit, bono omine suo se illuc admissum, eo quod præsentis Sancti attactu diu amissum receperit visum, eumdem omnino obtestans ut hoc taceret, nulli unquam aperiret. Verum alter nequaquam tantæ ejus insensibilitati adquievit, sed circumstantibus mox detexit. Quod quidam Fratrum vere conrigisse comperiens, extenta manu cunctis silentium indicens, eumdem unius oculi visu diu damnatum, tunc vero meritis Sancti exspectato luminis dono clamitat reparatum.

XXII. *Secundum miraculum eodem die patratum.*

Quædam mulier cum filio brachia cruraque constricto S. Bertinum pro illius salute rogatura foris extra templum perstabat in atrio : quæ etiam antehac cum eumdem puerum duodennem Coloniam ad S. Heriberti ceterorumque Sanctorum inibi quiescentium suffragia cogitaret devehendum, quatenus eorum meritis obtinere forsan mereretur officia membrorum; ad hæc idem, quamquam puer, inquit, se per visum jam ter admonitum, ne quoquam deportaretur, nisi prius ad S. Bertinum latus ejusdem merita experiretur. Cumque illuc etiam per visum ventum esset & oratum, item idem quatuor columbas candidissimas vidisse se ait avolantes foras Monasterium, ipsumque altare concussum instar folii contremere, seseque coram eo prosternentem, nec mora inde meritis Sancti sospitem surrexisse. Id ergo puero genitrici referente jamjamque fama elevandi Sancti adsequente, eodem cum puero multis comitata advolat, proventumque Domini interventu Sancti Bertini pro foribus præstolans Monasterii, supplex cum filio perstabat. Cumque ipsa intra comprimentes turbas ad osculandum Sancti feretrum impingeret, ac repulsa importuna repeteret, puerumque Sancti feretro apponere multo conamine niteretur, Deo annuente idem puer brachia cruraque directus sospitati donatur. Quod multi cernentes, quidam adstantium oppressæ matri succurrunt, quidam vero puerum comprehensum efferunt. Quo facto tumultuantis innumeræ multitudinis clamor attollitur, Deus mirabilis in Sanctis suis vulgo prædicatur : quoniam puerum quem paullo ante vix repentem noverant, hunc præ oculis suis incedentem prævia matre cernebant. Fratribus interim in choro ad Missas psallentibus, hujus rei odor illis illabitur suavissimus. Quod dum ab illis utrum verum foret adhuc quæreretur, idem puer meritis S. Bertini sanatus ingreditur, erectusque in medio illorum ducente matre coram altari secundum modulum suum Deo gratias acturus prosternitur, & dicto Evangelio domnoque Archiepiscopo coram altari hymnum *Te Deum laudamus* inchoante atque multipliciter choro subsequente, multos Christo in re gesta conjubilantes, multos lachrymari præ lætitia cerneres.

XXIII. *Ter-*

CIRCA AN. 709 5. Sept.

XXIII. *Tertium miraculum eodem die de muliere cæca.*

Necdum vero hymno completo & adhuc multis flentibus præ gaudio, quædam etiam mulier cæca hujus civitatis mansionaria, ideo cunctis Fratribus notissima, tunc visum recepisse denuntiatur : ipsaque in conspectu omnium ountium hujusmodi comitatur, ac puero ad laudem Dei & ad meritum S. Bertini protelandum prostrata admiscetur. Quanta vero exultatione quantave dignitate ea die in Domino exsultatum ac delectatum est, nullius adsertio ad plenum expedire sufficiet. His ita gestis, celeberrima dies illa cum inenarrabili gloria consummatur. Sequenti vero die item ad diem acceditur, atque testis gestæ rei cautio ordinem, tempus, personam ac testes continens, adstante innumera populi multitudine recitatur, ac perlecta cum inventa cruce sacrosancto corpori componitur : sicque compositum summi Præsulis sigillo signatur, scrinium clauditur, ferreis circulis clavisque artatur, consuitur, vincitur, indissolubiliterque connexum cum innumeræ multitudinis tripudio in Sancta Sanctorum *a* cum reliquis inducitur magnificandum : ubi nuncusque veneratur, & Domino annuente venerabitur in sæcula sæculorum. Dehinc autem sacræ elevationis diem memorialem summus Præsul ac domnus Episcopus noster a cuncto populo hujus diœceseos deinceps venerandum multaque devotione singulis annis indixerunt colendum. His ita peractis & domnis Præsulibus & Abbatibus quiddam sanctarum Reliquiarum impetratis, singuli singulis donati muneribus ad sua remearunt lætius.

XXIV. *De quodam cæco, dente S. Bertini illuminato.*

Quorum unus, videlicet Abbas S. Walerici *b*, sanctarum Reliquiarum quiddam adeptus, postquam peracto sacræ elevationis sollemnio domum est reversus, quidam rusticus utrorumque orbium pupillis gravibus maculis obductis excatus, puero sibi dirigente gressus accessit ad eum, quidlibet medicationis postulaturus. Cui ille: Nihil, inquit, antidoti tali morbo novi salutiferum, præter cunctipotentis salutarisque Domini nostri JESU-CHRISTI proventum. Verumtamen cujusdam celebris Sancti sanctissimo elevationis obsequio nuperrime nonnullis concurrentibus & ego conveni, sanctoque hujuscemodi negotio quamvis immeritus interfui, ubi quoque quanti idem Sanctus fuerit meriti, diversis miraculorum magnalibus Dominus cunctis nobis declaravit. De quo etiam unius sacrorum dentium dono ditatus huc regrediens attuli tali munere gavisus, & si fidem adhibueris ejusdem meritis Sancti te posse sanari, actutum tibi jubebo præsentari. Ad hæc ille : Confido, inquit : isque mox in conspectu adstantium adferre præcepit : quo allato & utrisque ejus luminibus adhibito confestim revelatis oculis clare videre cœpit, atque super hoc nomine Domini benedicto sospes hilarisque domum rediit.

XXV. *De quadam muliere vinculis ferreis ligata, & ad sepulcbrum sancti viri soluta.*

Mulier quædam de Lotharingia, vinclis ferreis brachia utraque habens pro pœnitentia constricta, in hoc Cœnobio anno Verbi incarnati millesimo centesimo vigesimo quinto multis adstantibus precibusque sanctissimi Patris nostri Bertini a dictis vinculis solvitur. anno 1125.

a Idest in sanctuarium seu locum majoris altaris. Iperius cap. 28. Mathildis *cortinam dedit miræ magnitudinis operisque præcipui, quæ adhuc hodie durat, & est illa qua utimur in Quadragesima, sancta distinguens a Sanctis Sanctorum.*

b Is erat Vvaso, Abbas Monasterii Leuconaensis seu S. Vvalarici ad ostia Somenæ in Oceanum, infra cap. 31.

CIRCA AN. 709 5. Sept.

XXVI. *De quadam puella nervis contracta.*

Puella quædam GODUINA nomine membra habebat integra, ſed nervis
anno 1126. contracta, ad ſepulchrum beati viri anno gratiæ milleſimo centeſimo vigeſimo ſexto ſunt ei crura erecta.

XXVII. *De Abbate Lobienſi.*

Quidam Abbas Lobienſis nomine LEONIUS, poſtea in regimen hujus Sithienſis Cœnobii poſtulatus & adſumtus, in parochia S. Bertini in terri-
anno 1135. torio Fumenſi quamdam Eccleſiam anno gratiæ milleſimo centeſimo trigeſimo quinto ſine aſſenſu Capituli ejuſdem Sancti conſtruxit : quam ita ventus vehemens meritis Sancti jamdicti concuſſit, ac de terra evolare fecit, ut nec junctura lignorum alteri remaneret.

XXVIII. *De quodam Abbate de Claro-mariſco.*

anno 1171. Anno adſumtæ humanitatis Chriſti milleſimo centeſimo ſeptuageſimo primo, tempore bonæ memoriæ domni GODESCALCI hujus loci Abbatis, res accidit celebri & illuſtri digna memoria, & omnibus Sithienſium poſſeſſionum pervaſoribus terribilis & formidanda. DAVID enim non multo poſtquam conſecratus eſt Abbas in Eccleſia de Claromariſco, levato calcaneo contra Eccleſiam B. Bertini, conductus aquarum & foſſata per mediam terram prædictæ Eccleſiæ in villa de Arkas molitus eſt facere. Quæ villa ab antiquis temporibus abſque omni calumniæ inquietatione ejuſdem Eccleſiæ propria & libera fuiſſe dignoſcitur. Nec hac præſumptione contentus, inſuper Eccleſiam S. Bertini ingreſſus, quod præſumtuoſe incœperat, effectui ſe daturum ſecundum voluntatem ſuam, licet contradicentibus Monachis, ſuperbe & arrogantet comminatus eſt. Verum tantæ arrogantiæ & præſumtionis impatiens ultio divina haud longe poſt ſubſecuta eſt, ut illud impleretur :

Define grande loqui, frangit Deus omne ſuperbum.

Nam ſequenti die prædictum opus aggreſſus, operarios ſuos pro libito ſuo de conductu ſaciendo docturus, in eodem loco equo ſuo ſub eo calcitrante humi proſtratus eſt : ibique confracto crure, qui ſanus equi tranſvectatione advenerat, ſamulorum manibus domum in lectica deportatus eſt, ab invaſione terræ noſtræ deinceps deſiſtens, & terribile & formidandum invaſoribus terræ Sanctorum (ut dictum eſt) exemplum relinquens.

XXIX. *De quodam homine feſtum Sancti non colente.*

anno 1214. In burgo Sancti Audomari anno Verbi incarnati milleſimo ducenteſimo quartodecimo, homo quidam Michael nomine, profeſſione tonſor, in die depoſitionis B. Patris noſtri Bertini, cum a nonnullis vicinis ſuis objurgaretur quod feſtum Sancti non obſervaret, nec ideo minus operabatur, ſed Sanctum verbis convicians & in contumelias prorumpens, a dæmonio arreptus per longum tempus in vaſe ligneo quo paſta piſtari ſolet, funibus ligatus jacuit : quem tamen aliquanta ſanitate per Dei miſericordiam & Sancti patrocinium recepta, melioratum in Eccleſia noſtra ante ſanctum altare in choro vidimus, adſtante domno Abbate JOANNE tertio & Monachis quampluribus, Dei exorantem humiliter & devote clementiam, & Sanctorum ſuffragia implorantem.

XXX. *De*

CIRCA AN. 709 5. Sept.

XXX. *De quodam sacerdote S. Bertinum & omnia ad eum pertinentia maledicente.*

Cum Presbytero de *Remynghem* anno domini millesimo ducentesimo nonodecimo non licuerit comedere in refectorio in depositione B. Bertini, iratus in burgo comedit. Qui cum domum rediret, cum Canonicis Watiniensibus in navi sanctum Dei Bertinum cœpit maledicere & excommunicare & omnia quæ ad eum pertinent. Quem gladius Dei vindictam sumens ab eo, fere medium fecuit, cum in amne nescius a quo præcipitatus fuisset submersus, nisi Canonici extraxissent eum. Quod quia blasphemo ore & corde maligno iteravit, iterato factum est. anno 1219.

Item de alio Sacerdote Sanctum Dei blasphemante.

Eodem anno Joannes Presbyter de *Rubroch* cum talis ludens ad aleas nescio seu ad scacos, dum perdidit, sanctum Dei Bertinum maledicere cœpit & omnia quæ ad eum pertinebant: & cum improperium ejus quamplurima blasphemiæ verba protulisset, acsi ventus validus veniret, sonitum audivit, & alapam magnam in maxilla recipiens super scacarium vel alearum tabulam recidit, & per triduum mansit incibatus, neque audiens, neque videns.

XXXI. *Copia Translationis S. Bertini.*

„ PETRUS Dei gratia Morinorum, & Asso Dei gratia Atrebatensium „ Episcopi, universis Christi Fidelibus ad quos præsentium notitia pervene„ rit, æternam in Christo salutem. Cum ad honorem Dei qui in Sanctis suis „ creditur honorari, de corpore Beati Bertini Abbatis fieret translatio a „ scrinio in quo per centum & octoginta quinque annos jacuerat sicut ex „ scripto ibidem reperto perpendi potuit evidenter, inventum est sanctissimum „ illud corpus scrinio memorato pannis sericeis, licet vetustate vehementer at„ tritis, diligenter involutum & ligatum, & sigillis authenticis consignatum: „ & cum solutum & apertum fuisset, inventa est inter ipsa sancta ossa crux „ argentea, in qua fuit manifeste literis capitalibus exaratum, SANCTUS „ BERTINUS ABBAS. Deinde a perquirentibus studiosius intra pannos prædi„ ctos inventum reconditum illud scriptum, de quo supra fecimus mentionem, „ cujus tenor talis erat. (Anno dominicæ Incarnationis millesimo quinquagesi„ mo secundo, Indictione quinta, regnante Francorum Rege Henrico anno vi„ gesimo quarto, & octodecimo anno præsulatus domni WIDONIS Remen„ sis Ecclesiæ Archiepiscopi, anno vigesimo nono DROGONIS Tarvanensis „ Ecclesiæ Episcopi, principatum Flandriæ regionis tenente inclyto Marchio„ ne BALDUINO * anno septuagesimo, anno regiminis domni Abbatis Bo„ VONIS quintodecimo, corpus beatissimi Patris Bertini, quod biennio nec„ dum expleto sub capitaneo Sancti Martini altari fuerat repertum, levatum „ est sexto Nonas Maji ab iisdem dominis Episcopis de plumbeo scrinio ab eo „ loco, ubi olim a sancto FOLQUINO translatum & reconditum fuit. Hæc „ autem inventionis, immo levationis hujus fuit causa. Monasterium incen„ dio dissipatum minabatur ruinam: cujus restaurationi dum fieret crypta, & „ ejus jacerentur fundamenta, insperato apparuit tam sanctissimi corporis „ gleba. Jacuerat in sarcophago, quo ab HELFRIDO, quem ipse adhuc „ vivens Abbatem ordinaverat, sepultus est, annis fere centum quadraginta „ novem; in plumbeo vero scrinio, quo (ut diximus) a Sancto Folquino sub „ altare terra reconditus est, ducentis & sex annis usque ad tempus nostrum: „ quo levatus præsentibus viris boni testimonii & vitæ probabilis, videlicet „ WIDONE Archiepiscopo & DROGONE Episcopo in præsentia domi- „ næ

* Insulano scil.

CIRCA AN. 709 5. Sept. „ næ ATHLETÆ *a* Comitissæ, uxoris prædicti Marchionis, quæ in hoc of„ ficio devotissime deservivit Deo & sancto Bertino; præsentibus quoque Ab„ batibus his, BOVONE Abbate hujus loci, HEREMARO Abbate Cœno„ bii S. Remigii, RENULDO Abbate S. Winnoci, GERVINO Abbate S. „ Richarii, FOLBERTO Abbate S. Bavonis, HERIBERTO Abbate S. Ju„ doci, WASONE Abbate S. Walrici, ALFRIDO Abbate sancti Wlmari. „ Canonicis vero Remensis Ecclesiæ OLRICO, CONSTANTIO, HUGO„ NE; Tervanensis Ecclesiæ Clericis Joanne Archidiacono, Theodorico, Go„ zelino, Balduino, & aliis quampluribus; S. Audomari Regardo, Norber„ to, Auberto, Odberto, Margero, Remboldo. His omnibus cum innume„ ra multitudine est levatus & in hoc scrinio repositus per omnia benedictus. „ Amen.) Quo etiam die Dominus per ejus merita tria miracula operatus est. „ Igitur memoratum corpus a prædicto scrinio in aliud novum decenter trans„ positum translatum est a nobis, & repositum in capsam novam de auro & „ argento & lapidibus pretiosis ad hoc honorifice præparatam, 8. Kalendas

Ann. 1237. „ Augusti, quarta *b* scilicet feria ante festum Mariæ Magdalenæ, anno gratiæ „ millesimo ducentesimo trigesimo septimo, regnante excellentissimo Franco„ rum Rege LUDOVICO filio Ludovici, & fratre ejus inclyto ROBERTO „ Comitatum Atrebatensem obtinente in principio comitatus sui, præeunte „ ab omnibus & cooperante gratia Dei Salvatoris nostri, qui Sanctorum cor„ pora reformabit claritati sui corporis conformata. Facta est autem hæc trans„ latio sollemniter a nobis & per nos in Ecclesia prædicti Sancti, præsentibus „ quampluribus Abbatibus & Præpositis ceterisque Ecclesiarum Prælatis & „ aliis bonis viris, JACOBO tunc Ecclesiæ B. Bertini venerabili Abbate præ„ sidente. In cujus rei testimonium præsentes litteras sigillis nostris fecimus „ roborari, anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo septimo, septimo-

Ann. 1237. „ decimo Kalendas Augusti.

* *Hic index capitulorum apponitur in mss. codd.*

RELATIO DE INVENTIONE ET ELEVATIONE

S. Bertini Abbatis, quæ facta est anno Incarn. Domini 1052.

A BOVONE Abbate Sithivensi digesta.

Ex mss. codd. Sithivensi & Claromariscensi.

Epistola Bovonis ad Vvidonem Remorum Archiep.

DOmino *præstantissimo Archiepiscopo* WIDONI *Frater* BOVO *indignus Abbas Sithiensis Cœnobii, inter benedictos benedici*. Dum in corpore sanctæ Dei Ecclesiæ sub Christo summo capite eminentius membrum, domine Pater, sis constitutus, & ut ita dicam, collum te capiti oporteat uniri atque inhærere vicinius; utriusque partis, animæ videlicet & corporis valitudine omnimodis tuam Reverentiam pollere desidero, quatinus nos suprema atque debilia membra, te salubriter mediante, tam sano capiti Domino nostro possimus concorporari: ne (quod absit) secus agentes, penetrabiliore ejus

Mat. 10. 34. gladio scindamur juxta illud Evangelii: *Non veni*, inquit, *mittere pacem, sed gladium*. Quod autem sublimitatem tuam talibos imperitiæ meæ convenerim verbis, haud tantum temeritatis quantum instinctu agitur charitatis, quæ juxta

1. Cor. 13. 7. ta Apostolum *omnia sperat, omnia credit, omnia sustinet*. Salus etenim Pastoris tuta spes est gregis. Nam postquam promerui ad tuæ paternæ charitatis benignitatem notificari, tametsi minimum profuerit, semper tamen tuæ salutis sollicitus fui, & quosque ad nos de illis partibus supervenientes de fortuna tui per-

a Lege Adhela filia Roberti Francorum Regis, uxoris Balduini Insulani, quæ mortuo marito anno 1057. *in Messinis Sanctimonialium construxit Cœnobium: & devote limina Apostolorum visitans, a Papa Alexandro secundo vidualem suscepit habitum. Sicque reversa in Monasterio suo Messinensi humillime vivit, & plena pietatis operibus obiit, ibique sepulta est.* Ita Iperius cap. 38. parte 2.

b Lege quinta: nam eo anno dies dominica litera D prædita erat.

percunctari solitus, dum incolumem ac valentem tuam haberi nobilitatem comperiebam, gaudebam; sicut e contra dum ægram, condolebam: quippe qui Pater noster spiritalis ac summus Pastor haberis. Præterea devotio Paternitatis tuæ, quæ elevandi corporis S. Bertini causis dudum tam promte tamque devote deservivit, nos fidelitati tuæ gravioris debiti obnoxios reddidit, ut jugiter salutem tuam suspirare, eademque continua intercessionum vota divinis auribus debemus infundere. Quæ res etiam, ut charitas tua meminit, adprimum meam exiguitatem tuæ magnificentiæ notificari compulit. Cujus rei gratia cum tuam adissem Paternitatem, super hoc tuæ experientiæ consultum quæsiturus, non modo ad investigationem meam satis utili consilio instructus, verum etiam exspectata adventus tui sponsione domum redii lætus. Ubi, domine Pater, cum dicto die una cum sancto Cleri tui conventu adesses, atque elevandis sacris artubus ipse satis devote inservires, quam honorifice quamque mirifice ipsa celebris Sancti elevatio peracta sit, nullus tua experientia profecto melius norit: quippe quæ celsitudinis tuæ potentia sublimata, auctoritate consistit subnixa. Quod cum ita sit, ad describendum idipsum ac posteris notificandum meæ imperitiæ manum caritativa Fratrum nostrorum exactio suggerit, non quia illis quavis præstem scientia, cum cuncti me probitate, nonnulli etiam intellectus præcellant perspicacia: verum ut ipsa sanctæ elevationis series dignior censeatur, si majoris nominis titulo, scilicet Abbatis nomine insigniatur. Quorum tamen conatibus nec in totum renitens, nec in totum cedens, tuæ magis judiciali sententiæ relinquo, neque sequendum profiteor quidquid super hoc potissimum judicaverit Paternitatis tuæ celsitudo: ita tamen ut si relatu dignum duxeris, meamque exiguitatem imperiosa auctoritatis tuæ potentiæ ad id denotandum impuleris, cum tuis sanctis promtus pro posse parueró jussionibus, tuæ Paternitatis excellentiæ otcumque congestum venerit ad manus, quæque ejus superflua apostolicæ auctoritatis confodiatur obelis, minus dicta dilucidentur asteriscis; quatinus sicut tua gloriosissima & exspectata sanctæ auctoritatis præsentia eadem sacra elevatio magnifica habetur, sic ejusdem denotatio eodem adstipulatore ac præside corroboretur. CIRCA AN. 709 5. Sept.

Vvido *Remorum Archiepiscopus venerabili Abbati* BOVONI. Quoniam opera Domini narrare honorificum est, dignum ducimus tuæ consulere inquisitioni, quam pro describenda inventione pariter & elevatione corporis S. Bertini nobis effudisti. Gaudemus enim & judicamus idipsum gestis litteralibus mancipari, unde Deo placuit Ecclesiam vestram tam sublimiter insigniri. Et ut tuis apicibus denotasti, cum hæc tuo stilo descripta fuerint, nobis referenda mandamut, tuæ Paternitati injungentes, ut sicut vere factum est describas: quatinus descriptioni tuæ, cum in manibus nostris venerit, nihil sit addere necessarium vel auferre. Fideliter plane veraciterque talia oportet describi, ut hæc ipsa ei placeant, qui se Veritatem innotescit. Vale. Vvidoni Epistola dedicatoria.

Glorioso *Dei gratia domno* WIDONI *Archiepiscopo cum omni sua curæ credito sanctæ Ecclesiæ Remensis Clero*, *Frater* BOVO *peccator quem dicunt Sithiensium Abbatem, beatam cum dextræ partis ovibus portionem*. Suscepto Reverentiæ tuæ mandato, o Præsul magnificentissime, quo elevationem sacrosancti Patris nostri Bertini jubes pauperis stili nostri ordiri denotatione, tum ejusdem Sancti pia devotione, tum tuæ apostolicæ auctoritatis præceptione, tum Fratrum nostrorum quotidiana obsecrationis importunitate, ne tuæ celsitudinis jussioni contrarius videar, pro captu ingenioli nostri, quamquam minus idoneus, eam utcumque narraturus aggrediar. Cumque veritatis viam cursurus nostræ imbecillitatis manibus jam ventis vela prætenderim, si forsan æmulæ tempestatis turbines naufragosa discrimina intentaverint, tuæ ad hæc stationis sinu recreandus excipiar, benefidæ manus tuitione defenser. Par est enim me tuæ nobilitatis tutela confidentem muro tuæ defensionis protegi, cujus jussu tantæ molis onera quamquam fragilis perferenda suscepi. Vvidonis rescriptum.

Dehinc vos sanctæ Remensis Ecclesiæ filios dominos nostros supplex deposco, quatinus fraterni pacti reminiscentes, nunc mihi sitis præsidio: & quandocum-

CIRCA AN. 709 5. Sept. que hæc nostræ nugacitatis congeries apostolica porrigente dextera vestras devenerit in manus, eidem vestros reverendos ne avertatis intuitus; sed quæque ejus infulsa sale vestræ peritiæ jussu domini Archipræsulis condire non negetis, sicque fratres fratris onera ad jussum Apostoli ferre juvetis. Non autem congestum est, ut hoc sibi peritorum sollertia dignetur, sed ut in hoc vel simpliciores nostri meditantes occupentur, aut saltem parta dictandi materies inde perito cuiquam quomodocumque habeatur, ut etiam juxta Apostolum qui non laboravit sibi soli, sed omnibus, sedulo in Christo laborare volentibus series nostræ orationis ordiatur, tum vero exemplar Justi, tum quidem viri speculum pro posse nostro imitetur. Sic ergo fiat, ut & deliciosi reperire valeant quid optent, & fame sitique gravati viatores unde Dominum sibi concilient. At vero qui sunt, & quæ ac quibus infundant puer Ægyptius in via lassescens a Domino suo Amalecita abjectus congrue dilucidat: qui a David persequente repertus ac ejusdem dapibus sufficienter refectus, eidem non solum ad insequendum Amalecitam conjungitur, sed & eo duce profanus ille inventus perimitur. Ad has quoque quibusdam invitatis dum varias occasionum suarum causas prætendunt, pauperes, debiles, cæci & claudi ad exitus viarum reperti admissi sunt. His igitur simpliciores nostri accumbentes consedeant, hi soli lac nostrum sumturi participari congaudeant. Et ne vestram magnificentiam, o viri apostolici, illarum sufficientia divitiarum tam quotidiana tamque sedula fastidiat, his abjectionis nostræ oleribus aliquantisper vobis cum vestris intendere libeat, donec examinis vestri sententia discernatur, utrum vel parvulorum usibus digna an indigna habeatur. Hinc affectu infantis quodcumque audierit fari volentis, sed necdum verba ad plenum formare potentis, cum nonnullas rerum convenientias scribendis gestibus antehac pervenisse meminerim, quorum plura ego ipse viderim, quædam majorum haud spernendorum virorum relatu didicerim, eademque hic utcumque balbutiens prælibare quam tacere malim: quatinus his aliis admixtis, quomodo hoc tempore circa nos, in quos fines sæculorum devenerunt, mirificaverit misericordias suas Dominus, lucidius cunctis emicet, & ex hoc dignius in laudes Dei sanctique sui Bertini totus nostræ religionis incolatus tripudiet.

Dehinc diligens Lector haud mihi nunc indignetur, si simplicioribus nostris notandi opusculi intentio prælibetur, ne cum solito duriora legentes offenderint, extimescant; sed quomodo & ad quod dicantur significantius capiant. Dulcior quippe nobis est apum labor, si prius ora tinxerit malus sapor. Gratius astra micant, ubi notibus nubes fugaverit densissimas. Haud secus dominicas inprimis comminationes atque castigationes re gesta cum subsequente provectu divinæ misericordiæ posterorum traditurus memoriæ, pium ac justum Judicem Dominum nostrum nos multipliciter delinquentes nunc minis suis terrificasse, nunc duris objurgationum suarum immissionibus digne multoties dixerim correxisse: quatinus nobis ejusdem mali saporis gustu ad tempus exacerbatis, post supervenientis grex Dei gratioribus exhilaremur donis; atque toties super nos factæ visitationis semper memores, in reliqua vitæ nostræ tempora simus emendatiores. Verumtamen non hæc dominicæ invectionis flagella cujusquam aures offendant, sed potius quicumque his se correxerint, in susceptionem filiorum recipiendos congaudeant, recolentes quod sacra Scriptura nos instruit: *Flagellat Dominus omnem filium quem recipit*, &c. (Heb. 12. 6.)

1. Cunctis namque sanctæ Dei Ecclesiæ filiis habetur notissimum, civitatem Hierusalem quondam, sicut evangelica approbat adsertio, misericorditer deflevisse Salvatorem nostrum, ejusdemque civitatis comminando futuræ ruinæ cuncta prædixisse dispendia, ac postea ad dictum Domini contigisse omnia. Haud secus modernis temporibus exigentibus iniquitatibus nostris, ut oraculo cælesti ostensum est, utque digestum penes nos invenitur in memoria S. Vincentii Martyris, ultio super nos divinæ pendebat indignationis: nosque usque ad animam perculisset, nisi idem sanctus Martyr cum sanctis Pa-

Narratio Auctoris. *Peccatis exigentibus,*

Patronis noſtris, Audomaro videlicet atque Bertino , interceſſores pro nobis CIRCA AN.
coram Domino adſurrexiſſent. Verum miſerator Dominus piis Sanctorum ſuo- 709
rum interventionibus flexus ad pietatem, indignationis ſuæ ad tempus diſtulit 5. Sept.
correptionem, confeſſionis noſtræ pœnitudines ac ſanctæ converſationis præſto-
lans meliorationem. Ut enim Propheta memorat, *Non vult mortem peccatoris,*
ſed ut convertatur & vivat. Hac itaque redargutione immaniter perterriti & Ezech. 18. 23.
ad tempus pœnitentia ducti, cum finetenus in novi hominis ſinceritatem æmu-
latione ſancta foret enitendum, a nonnullis more ſuillo iterato reditum eſt in
luti volutabrum. Tandem iniquitatum noſtrarum enormitate irritatus ſupernus incendio
Arbiter, exteriorem domum ſuam, ſed malis noſtris urgentibus ſpeluncam conſumitur
latronum factam, uti longe antea divinitus comminatum fuerat, igni miſera- Cœnobium
biliter ad devorandum deliberarat. Nulli autem ſit dubium, utrum caſu for- Sithivenſe,
tuito, an prælibatæ rei gratia hujus combuſtionis ſuper nos ingruerint diſpen-
dia : cum procul a Monaſterio illo igne exſurgente ac creſcente, & ventus ei
conſurrexerit & concreverit, ac nonnulla domata tranſgreſſus, verſus Templum
vehementiore flabro, immo peccato urgente impulerit. Et ut dictum eſt, *a*
Sanctuario meo incipite, ſedes Dei ſubito igne invaduntur, lamentabiliterque Ezech. 9. 6.
edacis flammæ voracitate liquantur; & quod diutino multoque ſudore elabo-
ratum exſtitit, tunc pro dolor! unius diei hora conſumſit. Dehinc rapacitate
ſua totius clauſtri gyrat confinia, & nihil intermiſſo exterminat omnia. Ve-
rum, ut dictum eſt, nihil in terra fieri ſine cauſa; haud credendum eſt Do-
minum domum ſuam dimiſiſſe perire fruſtra : ſed ut diutinis malis penitus
expiaretur, & ut domus ſua interior, ibidem videlicet commanentes, a pra-
vis actionibus ſuis deterrerentur, ne ſi malis ſuis nollent renuntiare, deterius
ignis æterni poſt in æternum punirentur damnatione. Huc etiam illud memo-
riæ occurrit, quod Quadrageſimæ obſervatione illud diſcrimen nobis acciderit, Quadrageſimæ
quando cuncti ſanæ Fidei cultores potiſſimum errata aliorum temporum puni- tempore.
re, atque ab his digna pœnitudine ſe operam dant expiare. Sic ſic longanimis
& multæ miſericordiæ & verax Dominus illo in tempore hoc Cœnobium Cœ-
nobitaſque nos tanta incendii percuſſione multatos a cunctis peccati ſpurcitiis
examinaſſe, & in reliquum vitæ tempus o utinam velit emendatiores eſſe :
quatinus hoc rogo exſtinguibili effecti caſtigatiores, æterni ignis cruciatus poſſi-
mus evadere inexſtinguibiles. Sic etenim plerumque Dei ſapientia in corripien-
do immiſſionem virgæ ſuæ modificat, ut & delinquentium emendanda pie pu-
niat, demumque in ipſa caſtigatione quiddam boni miſeratione ſua foveat,
quod poſt in tempore ſuo opportune demonſtrat, quemadmodum loco ſuo di-
ligens Lector inveniet.

2. His ita conſumtis, inſecuta nocte cuidam noſtrorum ſeniorum (quem Ædificiis
quia adhuc ſupereſt nolo nominare) in ſomnio viſum eſt videre quemdam ma- non ſine
gnificum virum habitus candore niveum, vultus ſplendore fulmineum, quodam ſuperno omine in-
clauſtri loco perſtitiſſe, diligentique obtutu circumſpectis omnibus extenta dex- ſtauratis,
tra omnem Cœnobii locum benedixiſſe. Qua de re etiam colligitur, locum a
quibuſdam commiſſis jam expiatum, demumque in priſtinum vel potiorem
decorem aliquando miſeratione Dei convertendum. Interea nobis divo expoſi-
tis ac murorum parietibus tectorum ſuorum honeſtate nudatis, denuo neceſſi-
tudine urgente tecta reparantur; muriſque utcumque adhuc ſtantibus ſuppo-
nuntur. Quid plura? cunctis pro tempore ac pro poſſe reparatis ſeu potius de-
albatis, quidam noſtrorum citius recto non multo poſt tempore viſitationis ſuæ
obliti & ad abrenuntiata irreverenter reverſi, necdumque fece malorum ſuo-
rum exinanita, demum diabolicæ malignitatis illaqueantur pedica : cum ecce
divina majeſtas nos territura, demum poſt aliquorum annorum curriculum in
nos gladium ſuum vibravit, ac ſubita peſte multam partem noſtrorum le-
totenus perculit. Nec erat tunc ulla morientium requies, ſed dietim corruebant peccatis
velut morbidæ oves. Cum illo vel illis defunctis adhuc eorum ſepulturis in- iteratis pe-
ſerviretur, ecce aliorum exitus ſubiti denuntiantur. Plurimi interim ejuſdem ſtis ſævit.
peſtis horrore affecti, atque ſinguli ſuper ſe ſubito futuræ mortis ſuſpecti, mul-
tam

CIRCA AN. 709
5. Sept.
Jac. 5. 16.
Pœnitentia remittitur.

tam malorum suorum pœnitudinem iterato cœperunt gerere, ac intimis lacrymarum suspiriis exacerbatam malis suis Domini nostri faciem placare. Tunc cerneres illud Apostolicum bene compleri : *Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem ut salvemini*. Nec minus omnis peculiaritatis reculas in medium proferri, ante pedes domini Abbatis RODERICI cunctas exponi, dignæ pœnitudinis & lacrymarum fluentis rebaptizari; & ut brevius concludam, his cunctisque malis abrenuntiari, & omnibus bonis inniti. Nec tamen sic omni Quadragesima cessatum est ab hujusmodi lue letifera, donec undecim nostrorum defunctis, ac totius anni diebus quibus diutius abusi sumus in tali mœrore atque anxietate decimatis, festivum Paschale sollemnium instaret, omnemque ejusdem cladis lacrymam ab oculis nostris pietas Dei abstergeret. Quod undenarius numerus ad peccatum pertineat, sacræ auctoritas Scripturæ satis demonstrat : quia sicut Decalogus denarii summa completur, sic undenarii incremento transsceoditur. Quare quemadmodum per denarium Decalogi observatio, eodem modo per undenarium peccati figuratur transgressio. Cur & hæc Quadragesimæ tempori convenerunt, & quod de eodem tempore supra notatum sit, diligens Lector videat; ac quomodo res rebus, temporaque temporibus hic consequantur, rationis vivacitate colligat. At paullulum cœptæ narrationis digressus textum, ad idem jam nunc reflecto calamum.

Bovo Abbas Basilicam instaurat,

3. Interea sic nobis virga Domini flagellatis ac meliori viæ impulsis, paucorum annorum tempore emenso, Sanctuarii parietes partim antiquitate, partim incendio cœperunt dissolvi, atque se cernentium capitibus ruinam minari. Unde consultu principum nostrorum meliorandi gratia ad destruendum illud manus injecimus, quatinus hoc renovato, in reliqua renovanda operam extenderemus. Interim quidam de nostris simplicioribus nos adeuntes, hortati sunt cœpto constanter insistere operi, pollicentes Dominum nobis cooperari, atque post non multum temporis Sithiense Cœnobium magnifice a Domino visitandum, & quiddam magni circa idem declarandum. Quibus tunc parvipensis, ad alia me mox convertebam, & maxime opportunis cœpti operis administrationibus sedulus intendebam. Sic inter operandum cum tempora foreot emensa quatuor annorum, ac quinto dehinc anno exterior murus jam aliquantisper exsurgeret in altum; ædificandæ ibidem cryptæ causa cardinale sancti Martini altare mu-

morbo affectus.

tandum fuerat, quod sine Pontificis fieri præsentia *a* minime decebat. Quod post octavas Paschæ dum pararetur, dum absente Episcopo ingentes terrarum moles quibus ara circumcingebatur, interim jussu nostro exportarentur; subito vehementioris ægritudinis molestia me graviter invasit, debilitatumque sine mora lectotenus prostravit : sicque servus sciens voluntatem Domini sui & non faciens, plagis vapulavit multis. Nec credo me tantum peccatorem cuncti reatus obnoxium tam sanctæ rei futuræ aliquomodo promereri interesse, ni prius tanto Domini castigatus expiarer verbere. Ideoque aliquamdiu res destruendi altaris tunc differebatur, ac interim copia terræ usque ad altare circumfossæ exportabatur; cum jejunio quarti jam me a languoris vexatione aliquantulum convalescente, quidam seniorum nostrorum me adiere dicentes, aram illam jam exportata quæ in circuitu ejus erat congerie nutare, & ni cito subveniretur casuram fore; & ob id Episcopum, quoniam tunc Tarvennæ fuerat, celerius

Remoto altari S. Martini per Episcopum,

mandari oportere. Cujus rei gratia accitus satis benevole accurrit, sextaque feria ejusdem jejunii quarti aram destructurus cum multis accessit, illaque subversa eadem die nobis invitis domum rediit. Quo in loco dum sequenti die, hoc est septima *b* feria jejunii, uti ad locanda fundamenta altius foditur, dum multa terrarum copia effertur, ecce sub ipso sancto altaris loco quoddam apogæum duris lapidibus, tegulis, antiquoque cæmento operose conditum offenditur. Hoc comperto nos quidem idipsum visuri accurrimus, & videntes super eo admodum mirati sumus. Nec tegi, nec detegi ultra illud permittitur, ne

loculus detegitur.

forsan si absque bonorum virorum testimonio detectum solveretur, aut tectum ali-

a Nota religionem illius temporis, quo aram loco movere citra nutum præsentis Episcopi non licebat.
b Nempe 16. Kalend. Julii, anno Incar. 1050. ut legitur in lib. 2. Mirac. cap. 19.

aliquamdiu occultari conaremur, nos nostra imprudentia quorumcumque æmulorum derogationibus criminaremur. Neque ea die Episcopus attingi poterat, quoniam præterita die statim evulso altari, ut dictum est, domum redierat. Tunc huc, tunc illuc vertitur animus, quod potissimum eligat valde anxius. Tandem super hoc communicato nostrorum consilio, huc nos converti visum est melius, ut his quos eadem dies attulerat innixi testibus, ad investigandum quodcumque esset procederemus. Tunc post Vicedominum & castellanos & quosque majores Cleri directo nuntio, ut nos omnes citi adeant invito. Et quoniam sabbatum erat, quibusdam vero ad forensium legum jura convenientibus, nec mora haud contemnendus spectabilium personarum adest populus. Præterea fama hujuscemodi exciente plebejam multitudinem eadem res non quivit latere: segregatim perstrepentes accurrunt stupide. Ut autem majoribus cessimus ad accedendum, data copia videndi loculum, actutum Landbertus Prætor urbanus, aliis itidem personatis viris conclamantibus, nequaquam se inde inquit amoturum pedem, donec rei inibi latentis dignosceret veritatem. Jam tum enim a nobis certum habebatur, quod ibidem aliquis Sanctorum corpore detineretur: verum de nullo minus quam de illo qui præter spem reperiendus erat sperabatur. Interea cunctis circumstantibus investigandæ tantæ rei gratia cum processionibus, crucibus, & cereis peractis acceditur, & nobis, ut decebat, interim litanias cantantibus, eunctisque demirantibus detegitur, ac multo multorum sudore a prima diei hora usque in vesperum ferreis instrumentis vix dissipatur. Quod tandem opertum grandi satis artificii molimine plumbeum scrinium omnium adstantium oculis apparet continuisse: illoque soluto eunctis circumstantibus dum panditur, emeriti cujusdam Sancti membra revelantur: deinde nondum apparente ejus Sancti nominis titulo omniumque oculis ad hoc ipsum intentis, bis terque scrutato totius busti loculo, novissime sub dextro ejusdem Sancti humero crux argentea reperta extrahitur, nobisque ad manus præfertur, his tantum trium verborum insignita notulis: SANCTUS BERTINUS ABBAS. Nec horret ab hujus Sancti præconio, quod nobis adhuc inscii, neque de hoc donec contigit quidquam præmeditatis animo, satis congrue in jejunio quarti mensis tam dilecti Patris sancta contigerit inventio. Condecens enim fuit & valde commodum, ut ad tam sacrosanctum accessuri commercium, quartæ & sextæ septimæque feriæ ejusdem jejunii parsimonia aliquantisper effecti purgatiores, ad tam venerandos Sancti artus investigandos properaremus aliquanto digniores. Quæcumque vero antequam fiant possunt præsciri, ea pro modulo suo providentia valeant gubernari. Verum ista unde nulla cuilibet nostrum fuit notitia, quis ita disposita moderaretur, nisi solius Dei præscientia? &c.

CIRCA AN. 709 5. Sept.

In quo S. Bertini corpus inventum.

4. Talibus ergo indiciis pretioso super aurum & topazion invento ac comperto beatissimi Patris corpore, cum eatenus diutina & gravissima omnis terra decocta pessumdaretur siccitate, itaut universa segetum spe jam penitus sese frustrari quererentur agricolæ; ecce eodem momento præmissis multis tonitruis atque coruscantibus fulminibus plurima subsecuta est inundatio pluvialis, qua sufficientissime debriata tellus, mox fructificando virescere, atque cultoribus suis in novo fructus sese rediviva spe jamjamque cœpit dilatare. Itaque extunc salubri rore omnes segetes confotæ adsurgunt auris spirantibus, ac jam maturæ messi quamvis ingens vix sufficit operariorum numerus, ut instantis anni rotatus terrigenas Dei gratia omni segetum educaret sufficientia.

Pluvia hinc subsecuta.

5. His ita dictis, sacrum corpus jam revelatum ac detectum eadem urna sua retegi, & loculus, ut pridem fuerat, jussum est remuniri, quousque majorum consultu quid super hoc ipso foret agendum, esset deliberari. Quantis interim vexationibus, blasphemiis affecti sumus, nobis ad purgationem noscat, ac illis ignoscat Dominus. Hac tempestate domnus Papa LEO, cognomento BRUNO, sanctæ Romanæ præsidebat Ecclesiæ, cujus sagacitatis ac probitatis fama per totum orbem spirabat odorem suavis fragrantiæ. Ad quem necessitate urgente quo majorum auctoritate corroboraremur, fidelis legatus exquisitus & re-

Corpus humo rursus tectum.

Leonis Papæ IX obtenta licentia.

CIRCA AN. 709 9. Sept. & repertus dirigitur, quatenus quidquid ipse de his Apostolicus cum gravioris consilii viris egregium sentiret, nobis pro nomine Domini mandare eodem legato non differret. Quem cum adisset, ac jam coram eo admisso sibi data copia fandi esset, rem gestam per ordinem domno Papæ succincte prout in multis tunc occupato exposuit, testimoniaque scripturæ & crucem eum sacro corpore repertam, quas secum pro testimonio tulerat, obtutibus ejus præsentavit. Quibus visis & his qui tunc forte secum aderant, uti qui ad Romanum Concilium tunc convenerant, scilicet Patriarchæ Aquilejæ, Archiepiscopis, Præsulibus, Abbatibus, Ducibus ac primoribus demonstratis, talibus ait veritatis indiciis nequaquam debere diffidi, sed tutius ac firmius credi, præsertim cum in multis annalium gestis satis possit inveniri, cunctos pene Galliæ terminos, maximeque vestra ac cetera maritima loca frequentibus Danorum incursionibus, deprædationibus, incendiisque populata; & ob id multa Sanctorum corpora quædam a locis minus tutis translata, quædam vero clanculum (sicut de sancto Bertino factum constat) vel maceriis vel terris siot recondita. Quibus responsis Apostolicis nobis nostro nuntio relatis, ex hoc ad memetipsum reversus meminisse cœpi Vitæ S. Folquini quiddam super hoc ipso loquentis: eaque allata quod volebam exquisitum recitabatur, quomodo idem sanctus Pontifex venerandum Sancti corpus translatum recondiderit, & quod ejusdem Translationis festivum diem singulis annis agi per omnem diœcesim suam instituerit. Quod exempli etiam causa hic denotari placuit, S. Bertini corpus transtulit & recondidit, sollemnemque hunc diem nobis esse sancivit, qui est septimodecimo Kalendas Augusti. Diu rei etiam hoc vulgaris opinio adjecit, quod prælibatus Præsul id nullis præter paucos agnoscentibus clanculum fecerit, ac ne palam quoquo modo fieret gravibus eosdem interminationibus ac sacramentis constrinxerit. Hoc igitur viso & necdum cujus necessitatis gratia vel quoto dominicæ Incarnationis anno id factum sit satis manifestato, nec mora quoslibet annales ac antiquorum gestorum historias recitando percurrens, eorumque discerpta quæ investigationi nostræ videbantur opportuna conferens, pro nostræ parvitatis modulo commentatus sum hoc magno divinæ dispensationis præsagio factum, scilicet venerabile corpus opera prædicti Pontificis de noto loco in secretius penetral translatum. Quod ut dilucidius aperiatur, eorumdem excerptorum collatio aperiatur. Sed ne cœptæ rationis ordo aliquantulum intermitti videatur, hæc alias plenius texenda conserventur.

a Folquino antea absconditum. 6. Glorioso igitur Imperatore LUDOVICO Caroli Magni æque Imperatoris filio regnante, cum eatenus hoc antiquum & tunc regale Cœnobium ex tempore beatissimi Bertini ejusdem fundatoris præcipui sacra monastici Ordinis religione admodum nobilitaretur, atque secundum instituta Canonum, Fratrum adoptione ipsius regimen commendaretur; tunc cuidam Canonico genere Anglo FREDEGISO nomine, in beneficium pro dolor! data, ac totius sanctæ religionis candore marcescere, in externas manus devenire, & minorari a sua cœpit integritate. Denique numerum Monachorum ibidem Domino militantium qui octoginta tres erant, ad sexaginta diminuit, villas & fertiliora prædia victui Monachorum deputata, in dominium sibi usurpavit. Monasterium vero S. Audomari quod cum Monasterio S. Bertini idem erat, penitus evertit; quoniam quadraginta Monachis eliminatis, triginta Canonicos loco eorum substituit, tertiamque partem omnium bonorum ad Monasterium S. Bertini pertinentium eorum usibus deputavit. Quid igitur iste aliud quam hujus Monasterii flagellum fuit? Qui etiam a beato Bertino in numero Abbatum merito undecimus exstitit, quia in eo quod ea quæ a decem prædecessoribus suis bene ordinata fuerant evertit, Decalogi metas excessit. Omne enim peccatum undenarium dicitur, quoniam quandocumque aliquod illicitum committitur, Decalogi summa quantum in peccante est violatur. Merito igitur præsumtor iste, Fredegisus videlicet, quasi Frigidus vocatus est: quia nisi cordis ejus aquilo ille possessor exstitisset, ad hujusmodi præsumtiones nullatenus adspirasset. Quia ergo præsumtio hujus Frigidi Monasterio huic tanti excidii caput

put & causa exstitit, actio ejus perversa & peccatum fuit, & pœna peccati, CIRCA AN.
& causa alterius peccati. Peccatum etenim vel etiam sacrilegium fuit, cum 709
illud quod mensæ Monachorum delegatum erat, in jus alterius cessit. Pœna 5. Sept.
quoque peccati exstitit, quia nisi in Fredegiso aliquod peccatum gravissimum
præcessisset, unde cum sordidus esset magis adhuc sordescere deberet, numquam eum Dominus adeo excæcari permisisset, ut de tanto sacrilegio cogitaret. Causam vero alterius peccati illud idem peccatum Fredegisi successoribus propinavit, quia quod ipse in dominium sibi vindicavit, apud omnes successores ipsius usque ad modernum tempus inextricabile perduravit. Tantilla vero hæc pueris nostris me tetigisse sufficiat, ut quibus peccatis a Sanctuario Dei exortis tanta mala consurrexerint pateat, ac quibus urgentibus causis sancti corporis margarita recondita sit, manifestius pateat. Imperatore præfato decedente a sæculo, filii ejus Lotharius, Ludovicus & Carolus, singuli paternum Imperium æmulati, mox ab invicem dissentire cœperunt, atque ferocissima inter se pugna inserta in pago Autisiodorensi bellum cruentissima commiserunt: ubi cum Francorum proceribus & cum cunctis nationibus sibi subjectis mutua se cæde prosternentibus, tandem Lodoicus & Carolus fugato Lothario triumphum adepti sunt. Cujus seminarii discordia durante per quinquennium, ubi pene omnes Francorum regiones cum habitatoribus suis ad nihilum redacti sunt, tandem pace facta Francorum Regnum sibi diviserunt, tuncque nostræ partes occidentales Carolo Regi cesserunt. Cujus obtentu pacis nequaquam mala desierunt: sed tripertito paterno Imperio, dum singuli per singula Regna patrizare, seque secundum paternam magnificentiam protelare cupiunt, seque
suaque confundentes dejiciunt. Non enim verbum Domini excidit: *Omne Re-* Luc. 11.17.
gnum in seipsum divisum desolabitur, & domus supra domum cadet. Regnante eo- Anno 843.
dem Rege Carolo, tertio regiminis ADALARDI Abbatis anno, præfatus
Præsul emeritos S. Bertini artus anno dominicæ Incarnationis octingentesimo
quadragesimo tertio, secretiori quam prius fuerat loco mire compositum * lo- * lege compositos.
cavit: sicut paullo ante S. Audomari venerabile corpus furtim ereptum, sed suæ diligentiæ divinitus concessum loco suo restituit, ne hæc patria tanto unquam fraudaretur Patrono, haud dissimiliter abditioribus locis mandavit. Quorum etiam sanctas Translationes distinctis temporum diebus a cuncto populo diœcesis suæ magnificentius celebrandas sancivit, ut quidquid in eorum Depositionibus sanctis mense Septembri concurrentibus urgente messis necessitate minus digne celebrarent, his sanctarum Translationum sollemnitatibus liberius exsolvere possent. Tanto igitur thesauro abditis locis adsignato, non multo post temporis intervallo omnes istius patriæ nationes hinc surgentis gravissimæ famis angustia consternati; illinc subitam Nortmannicæ incursionis rabiem suspecti, omnis pene nobilitas istius terræ præter paucos, quos operum ac fundorum copia & castellorum vel munitionum fiducia detinuerat, post dominos suos vel quocumque tutius eis videbatur discedebant. Præterea residuos immani famis utcumque exutos periculo demum rabida Danorum crudeliter laniatura invasit insectatio: qui postquam rabiem suæ tyrannidis exacturi huc hostiliter irruperunt, nullum hic Fratrum præter quatuor palmam martyrii præstolantes invenerunt. Quorum tres quantis pœnis affecerunt, qualive quartum leto multati sunt; ac quomodo cunctis quæ invenire poterant direptis Monasteria cunctasque officinas incenderint, cunctaque exterminaverint, textus Vitæ *a* sancti Bertini satis evidenter disserit. Quid igitur? Si tunc præfatorum Sanctorum corpora eminentioribus vel certis locata locis debite venerarentur, exportandane putatis in valida manu Domini eriperentur? An non tunc multum oportebat, quod jam dictus Sacerdos Dei tantorum malorum præsagus conservandis Sanctorum pigneribus paullo ante effecerat? Necdum locum hunc aliqua castelli vel valli defensabat munitio: & ideo, magis autem peccatorum mole urgente, huc perfacilis iniquorum irrupit incursio. Nec modo semel, verum
bis

a Lege lib. 2. Mirac. cap. 2. quem librum, uti & primum, non a Folcardo, sed ab alio antiquiori Auctore scriptum fuisse constat ex hoc loco.

CIRCA AN. 709 5. Sept.

bis terque Sithienses fines redivivis irruptionum suarum vastationibus repetentes profligare non cessarunt, donec prædictorum Sanctorum meritis divina ultione multipliciter attriti, in vaginam suam compulsi sunt regredi. Dehinc ut tertia quoque orbis examinaretur plaga, demum famis & barbaricæ cladis residuos ubicumque locorum rabies insequitur belluina, quos miserabiliter suffocatos trucidat, atque inhumatos membratim discerpens exterminat. Tantis divinæ ultionis cladibus hanc terram ferme centum annis occupantibus, denuo quasi quodam diluvio diluitur his decocta tribulationibus.

5. Tantorum ergo malorum Sacerdos Dei Folquinus sancti Spiritus illustratione præmonitus, dum adhuc vixit, venerabile S. Bertini corpus ignoto loco & ubi minus putaretur occuluit, ubi usque ad hæc nostra novissima tempora, scilicet ducentis quinquaginta *a* annis, altor & pastor noster latuit, donec fundandæ cryptæ causa, uti jam prænotatum est, eumdem subverso principalis *b* aræ detexit. Quibus indiciis jam certior factus, suscepta ab Episcopo nostro epistola, Remis ad Archiepiscopum proficiscor super his consultum quæsiturus: ubi cum venissemus, domno Archiepiscopo locuturi processimus. Nobis quoque coram se intromissis moxque sese toto exposito ad seriem nostræ dicendæ rationis, gestæ rei novitatem ei per ordinem primum retulimus, ac deinde epistolam domni Episcopi cum teste scriptura super hoc ipso loquente ac crucis titulo ipsi dedi in manus. Qui mox convocatis Abbatibus, Archidiaconibus, & quibusque sanioris mentis Monachis atque Canonicis, in conspectu ducentorum, tertio Idus Januarii in festivitate depositionis S. Remigii in hæc verba eadem recitata est epistola:

Drogone Tarvennico Episcopo petente,

,, *Domno* WIDONI *Dei gratia Remorum Archipræsuli* DROGO *Episcopus eorum qui dicuntur Morini*. Cum divino munere apicem summæ dignitatis obtineas, & Pastoribus sub te constitutis uti præcluens Pastor auctoritate simul & vigilantia consulas, de te actus nostri pendent, ad te respiciunt consilia: quæ si deifice & laudabiliter disponantur, tua est utilitas simul & nostra. Unde si quando in Ecclesiis nostris aliquid contingit insolitum, ubi pro rei magnitudine seu novitate non satis plene nobis sufficimus ad consulendum, consequenter ad te quippe ut ad caput a membris recurritur, quatinus in dubiis nostris certiores nos tua auctoritas faciat, quorum humilitas nihil per se temere definit, quod altiorem considerationem & deliberationem requirat. Noverit itaque Paternitas tua, in diœcesi nostra his diebus novum quiddam contigisse & mirificum, quod ut tibi scriberem, tuamque super hoc efflagitarem sententiam, visum est mihi fuisse consilium. Locus dictus *Sitbiu* virorum Dei est Cœnobium & sedis nostræ parochia, eorum quoque non ultimum, quæ olim a Regibus fundata simul & ditata antiquitatis reliquit memoria. Celeberrimum sane est multis Sanctorum inibi quiescentium pigneribus, inter quæ quasi quodam specialis meriti privilegio beatus eminet Bertinus, ipsius videlicet loci Rector præcipuus. Res postulabat ut pro construenda crypta mutaretur cardinalis ara, quod altiore consilio Abbas facere instituit in nostra præsentia. Ubi dum post altaris destructionem terra altius effoditur, reconditorium quoddam lateritio opere ac cæmento pene indissolubile oculis adstantium offertur. Quod tandem multo sudore destructum, scrinium plumbi & ossa cinerati corporis monstrat contineri cum sigilli notamine satis evidenti. Sigillum crux fuit argentea, titulus vero, SANCTUS BERTINUS ABBAS. Hæc res tam mira, tam insperata cum quosdam perfunderet gaudio, quosdam vero diffidentia turbaret & stupore nimio; Abbati & Fratribus super hoc testimonium redit ad memoriam & ad aliorum minus credentium perducitur notitiam, cujus etiam tibi breviter perstrinximus sententiam. Legitur in ipsius loci archivis publicis, quod S. Folquinus nostræ sedis Episcopus (cujus etiam corpus magnis ,, cele-

a Immo *ducentis novem annis*: tot quippe anni ab anno 843. quo S. Bertini corpus humo absconsum dicitur supra, ad annum 1052 factæ Translationis.

b Nota hic *principalem* aram dici quæ superius & inferius dicta *cardinalis*.

„ celebre virtutibus in eadem quiescit Ecclesia) grassante igne & ferro Da-
„ norum barbarie per loca maritima, paullo ante hanc vastationis luem
„ corpus hujus Sancti certa die terra recondiderit: ceterum quando vel a
„ quibus post inventum sit, ne mentio quidem aliqua, excepto populi ru-
„ more, qui sicut certa pro incertis, ita plerumque falsa pro veris indu-
„ cit. Hujus rei testatio ad rei fidem nobis satisfacit: sed est aliud quod
„ partim nos, vulgus autem minus intelligens non mediocriter angit. Nam
„ quid de Reliquiis sub ejusdem Sancti nomine in eadem Ecclesia in re-
„ verentia habitis fieri oporteat, si recens inventum Sancti corpus ad debi-
„ tum honorem transferatur, nulla nobis ad votum definitio suffragatur.
„ Precamur itaque per eum qui te nobis præfecit Antistitem, per sanctæ
„ charitatis mutuam connexionem, ut adscitis viris quos divinæ legis illu-
„ stret scientia, vitæ etiam laudabilis approbent testimonia, super hoc u-
„ troque consultum habeas, & auctoritatis tuæ rescripto nobis super utro-
„ que consultum facias: ut omni nebula ambiguitatis remota, dissensionis
„ etiam totius pellantur scandala, & pacis concordia in nobis augeatur, &
„ laudetur nomen Domini in omnibus operibus nostris, Amen. Qua perlecta
„ omnium consultu omnium votis aliam jussit rescribi epistolam continentem
„ hujusmodi responsa.

„ WIDO *Remorum Archiepiscopus* DROGONI *Fratri & Coepiscopo, felici-*
„ *ter vivere in utroque sæculo.* Quia sapientia semper sapienter agit, & Salo-
„ mon dicit, *Fili, omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebit*; lau-
„ damus, Frater charissime, prudentiam tuam, a nobis uti par est consi-
„ lium petentem super recens inventi Sancti Reliquiis. Nos autem consilio su-
„ per hoc ipso cum nostris habito ut petiveras, corpus quidem repertum S.
„ Bertini esse decernimus, quia incerta certis omnino postponimus, quod &
„ scripturæ quam nobis misisti confirmant testimonia, & loci in quo repertum
„ est dignatio, ac evidens indicium, crucis videlicet nota. Ipsum itaque san-
„ ctum corpus cum debito honore levatum in reverendo (uti decet) loco po-
„ nite: sed & alterius incerti ut dicitis Sancti Reliquias juxta ipsius S. Berti-
„ ni corpus locate, confidentes de misericordia Dei, quia & ipsæ cujus sunt,
„ in ipso revelabitur *a* tempore. Ceterum tam ad incerti Sancti revelationem
„ quam ad certi revelationem triduanum jejunium populo indici statuimus, ut
„ orationibus ac jejunio populi sui complacatus, quando vult & quomodo vult
„ nobis aperiat Dominus, Amen.

Vvidone Remorum Archiepiscopo annuente a

8 His peractis, quibusdam domesticis ejus seorsum excitis eumdem summum Præsulem his internunciis deprecamur supplices, quatinus dies Dei auxilio agendæ Elevationis futurus sui adventus præsentia honoraretur, suæ dignitatis auctoritate solidaretur. Qui mox tempus diemque percunctatus quando id Domino suffragante acturi essemus, ut primum vel secundum Maji mensis diem nostro responso percepit, sese futurum, vita tamen ac salute sibi comite, benigne spopondit. Unde aliquantulum jam effecti animæquiores, suscepta descriptionis epistola acceptaque licentia domum regredimur celeres. Ubi autem Tarvennæ pervenitur, domnus Episcopus ibi offenditur: cujus præsentiæ admissi, epistolam ad verba sua renotatam dexteræ ejus injeci. Qua recitata sese ad summi Præsulis consultum cuncta pollicitatur per diœcesim suam indicenda. Dehinc nobis domum digressis, obsecrationibus, jejuniis, vigiliis, pro modulo nostræ exiguitatis misericordiam Dei patrociniaque Sanctorum medullitus quærere, jamjamque appropinquantis agendæ festivitatis apparatibus omnimodis studuimus intendere: cum quidam pro hoc ipso grandes contradictionum inquietudines, molestias, persecutiones, injurias nobis inferre, & agendis Sancti my-

e tumulo levatur.

a Ajunt posteri, istas Reliquias hactenus cum Reliquiis S. Bertini Abbatis uno scrinio inclusas esse S. Bertini junioris, filii Vualberti Comitis in Vita S. Bertini Abbatis memorati, quem Bertinum juniorem Bertinus senior e fonte Baptismi susceperit. Bertini junioris qui meminerit neminem legi antiquiorem Lamberto Ardrensi Presbytero.

CIRCA AN. 709 3. Sept.

mysteriis plurimum moliebantur impedire. Ut autem de nobis sileam, quippe qui non satis dignam malis nostris recepimus pœnam; sed io Sanctos Dei quidlibet moliri quanti sit criminis, arca illa testamenti bobus calcirrantibus inclinata evidentibus monstrat figuris: quoniam dum eam Levites temere tractando relevare nititur, divina mox ultione addictus mortali vita frustratur. Haud secus quicumque quodlibet a servis Dei dispensatorie factum objurgare moliuntur, caveant ne quandoque, ni pœnituerint, vehementiore aoimarum damnatione percellantur. Multis dehinc vexati tribulationibus, tandem ab his Christo propitio liberati sumus. Quid plura? Primo Maji mensis die domous WIDO summus Pontifex *a* cum multis spectabilibus personis, DROGO etiam Episcopus noster cum suo honorabili Clero, diversique cum suis domni adsunt Abbates. Nec deest domina ADHELA, fratre suo ODONE multoque procerum stipata milite. Nihiln minus e diversis locis adventantes iounumeræ populi huc ruunt multitudines, Ecclesiæ implenrur parietes. Verumtamen domno Archiepiscopo cum suis ceterisque hospitibus, quoniam ex itinere fatigati erant, ea die quiescentibus, interim nos quibuscumque necessariis præparandis intendere procuramus, ac omnia de Sancto agenda in crastinum differimus. Cum enim jam pridem prima Maji mensis die idipsum faciendum deliberarem, ac super hoc domoi Episcopi nostri adsensum misso ei nuntio quærerem; ille mox salubriore coosilio io secundum ejusdem mensis diem potius indixit differri, ne celeberrima sanctorum Apostolorum Philippi & Jacobi sollemoitas, quæ eadem die esset, a sua celebritate videretur minorari; utque eadem præcedente, & demum salutiferæ Crucis ioventionis festivitate subsequeote, quique huc adventantes vel hinc revertentes festiva otii perfruerentur exsultatione. Qua de re nobis necdum id cognoscentibus divina factum esse dispensatione credimus, ut futura dies jam quidem coovenientia decoraretur: ut sicut sancti WALBERTI depositione magnificata, sic demum sancti Bertioi elevatione magnificanda haberetur, quos unius Vitæ lectiones commendarent, eademque Responsoria concelebrarent. His omissis sequentis diei primo mane paratis Præsulibus, Abbatibus, Monachis atque Canonicis, quibusdam etiam laicorum majoribus in testimonium intro admissis, cum processionibus ad sacrosanctum locum acceditur, litaniæ canendæ inceptantur, missisque operariis scrinium sacrati corporis effodi jubetur. Nec jussa differuntur, sed ejecta humo sacer locus eousque paratur, quo ad extrahendum Sancti scrinium facilis accessus cunctis daretur. Tunc Pontifice nostro cum quatuor Abbatibus probatioris vitæ viris qui tractarent sacri corporis artus circumpositis, panso scrinio summus Præsul Responsorium, *Dirigatur oratio mea*, cantando inceptat, choroque suscipieote, *Sicut incensum in conspectu tuo Domine*, idem intus extraque thurificat. Hoc præcantato dum eodem præcinente ejusdem Responsorii versus, *elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum* subsequeretur, quod aotehac cujuscumque rei gratia a nonnullis tentatum difficultate quadam denegabatur, tunc paucorum manibus insertis cum agilitate ac facilitate extrahitur, in eminentiores scamnorum apparatus effertur, nobis terram cunctis petentibus veneratur, itemque thurificatur, nostris quoque tune maculosis conspectibus tam sacrata membra revelantur, aqua vinoque *b* rorata piantur.

Archiepiscopo aliisque præsentibus,

Maji die secunda.

Clerico oculus alter restitutus.

9. Interea quidam Clericus Bervvoldus nomine, unius oculi lumine orbatus seorsum adstabat, qui jampridem eousque utrosque oculos perspicuitate pares habebat, sed nescio cujus mali causa antehac quamdam venam secandam contiguam oculo ut medicaretur sibi incidi fecerat, unde

a En Archiepiscopus *summus Pontifex* dicitur medio sæculo 11. supra *summus Præsul*.

b Moris erat antiquia, ut Sanctorum Reliquias, siquando eas efferebant tumulo, aqua lavarent: quod factum in elevatione S. Ethildritæ docet Beda lib. 4. cap. 19.

de omne lumen ejusdem oculi amiserat: sed id præter paucos & domesticos suos ruboris causa pene cunctis celaverat. Hic sancti Bertini patrocinium ut a Domino sibi reddi lumen amissum obtineret, intimis precibus deposcebat, atque quolibet Sanctorum membrorum quæ ibi tractantur tangi sibi oculum multopere anhelabat, sed appropiare minime sibi permitti metuebat. At nobis tantæ rei sollicite intendentibus, ac interim quibusdam canticis dictis eidem sacramento convenientibus, Responsorioque sanctæ Trinitatis adsignato, *Quis Deus magnus sicut Deus noster, tu es Deus qui facis mirabilia*, decantato, item ejusdem Sancti Responsorium, *Gloriosus igitur Dei athleta, ac eximius Sacerdos Bertinus, in prolixa ætate jejuniis & orationibus famulans* Regi *superno*, a choro morose cantandum suscipitur; sicque inter canendum jam dictus Clericus rebus sufficiens, sed oculi unius lumine carens, cum sanctis artubus (ut jam dictum est) vereretur accedere, quemdam Fratrum nostrorum aliquod sacrorum membrorum summotenus digitis suis obsecrat attingere, suoque cæcato oculo eisdem digitis signamen imprimere. Quod nobis insciis dum fieret, magis autem ob devotionem præsentis Sancti hic finis Responsorii animos adhuc psallentium demulceret, *hodie suscipit meritorum præmia in Angelorum choro*; mox ille lumine datur exspectato. Et sane quod Dominus ad laudem sui nominis & ad Sancti meritum propalandum concessit fieri in se, ipse stulto pudore reticeri voluit: sed forte tunc cuidam Arnoldo sibi familiariter adhærenti mussando intulit, bono omine suo se illuc admissum, eoquod præsentis Sancti attactu diu amissum receperit visum, eidem omnino attestans ut hoc taceret, nulli unquam aperiret. Verum alter naquaquam tantæ ejus insensibilitati adquievit, sed circumstantibus mox detexit. Quod quidam Walterus vere contigisse comperiens, extenta manu cunctis silentium indicens, eumdem unius oculi visu diu damnatum, tunc vero meritis Sancti exspectato luminis dono clamitat reparatum. Quibus auditis plurimum exhilarati, præ gaudio infundimur lacrymis, hac jam quadam spe consolamur, quod quibuscumque diviuæ gratiæ indiciis omnibus a cordibus diffidentium dubitatio pelleretur.

CIRCA AN. 709
5. Sept.

10. Tum quidam etiam domesticus noster, sed nimis eatenus nobis hac parte dissentiens, nimiumque huic rei insolens, tunc primum multa pœnitudine ductus, multo lacrymarum fonte perfusus, sed necdum eidem rei satis credulus, votis quibus valebat ipsum pietatis fontem Dominum suppliciter orabat, ut si id corpus S Bertini foret quod ibidem tunc attractabatur, trino miraculorum signo cunctis declarare dignaretur.

Servus quidam S Bertini Reliquias habet suspectas.

11. Interea candido linteo pretiosoque pallio, quæ Comitissa ad hæc libens paraverat, sanctis membris ut olim concorporata fuerant compositis, ac in immodico scrinii busto a domno Archiepiscopo reverenter collocatis, item præfata venerabilis matrona magnæ devotionis suæ quæ erga Sanctum habebat propalans desideria, quamdam salinarem terram coram cunctis qui aderant eidem Sancto donatione tradidit legaliter facta.

Comitissa dona largitur.

12. His ita gestis, cum ingenti psallentium tripudio in ulnis extollitur, ac foras crypta in sacrarium venerandum defertur, cum ecce reliqua Sanctorum inibi quiescentium corpora præ foribus cryptæ protenduntur obvia. Nec Archiepiscopo tunc Missas celebraturo turbis comprimentibus & accurrentibus facilis dabatur exitus: ideoque extra limina Monasterii tunc cuncta jussa sunt efferri, quatinus ea comitante majoris multitudinis populi, summus Pontifex Missas acturus Sancta Sanctorum sine impedimento posset ingredi. Quod cum opportune efficeretur, maximeque partes totius plurimæ * Sanctorum pignora subsequerentur, summo Pontifice Sanctuarium ingresso Missæ cardinales agebantur.

Translatio peragitur.

* idest turba

13. Interea mulier quædam cum filio brachia cruraque contracto Sanctum Bertinum pro illius salute rogatura foris extra templum perstabat in atrio.

Puer contractus vegetatur.

CIRCA AN 709 5. Sept.

atrio. Quæ etiam antehac cum eumdem duodennem Coloniam ad Sancti Heriberti ceterorumque Sanctorum inibi quiescentium suffragia cogitaret deverhendum, quatinus eorum meritis obtinere forsan mereretur officia membrorum; ad hæc idem quamquam puer inquir se per visum jam ter admonitum, ne quoquam deportaretur, nisi prius ad Sanctum Bertinum latus ejusdem merita experiretur. Cumque illuc etiam per visum ventum esset & oratum, item idem quatuor columbas candidissimas vidisse se ait avolantes foras Monasterium, ipsumque altare concussum instar folii contremere, seseque coram eo prosternentem, nec mora inde meritis Sancti sospitem surrexisse. Id igitur puero genitrici referente jamjamque fama elevandi Sancti adsequente, eadem cum puero multos comitatu advolat, proventumque Domini interventu Sancti Bertini præ foribus præstolans Monasterii supplex cum filio perstabat. Cumque ipsa inter comprimentes turbas ad osculandum Sancti feretrum impingeret, ac repulsa importuna repeteret, puerumque Sancti feretro apponere multo conamine niteretur; Deo annuente idem puer brachia cruraque directus sospitati donatur. Quod multi cernentes, quidam adstantium oppressæ matri succurrunt, quidam vero puerum comprehensum efferunt. Quo facto tumultuantis innumeræ multitudinis clamor attollitur, Deus mirabilis in Sanctis suis vulgo prædicatur: quoniam puerum quem paullo ante vix repentem noverant, hunc præ oculis suis incedentem prævia matre cernebant. Nobis interim in choro ad Missas psallentibus, hujus rei odor nobis illabitur suavissimus. Quod dum a nobis utrum verum foret adhuc quæreretur, idem puer meritis sancti Bertini sanatus ingreditur, erectusque in medio nostrum ducente matre coram altari secundum modulum suum Deo gratias acturus prosternitur. Et dicto Evangelio domnoque Archiepiscopo coram altari hymnum *Te Deum laudamus* inchoante atque multipliciter choro subsequente, multos Christo in re gesta conjubilantes, multos lacrymari præ lætitia cerneres.

Cæca lumen recepit.

14. Necdum vero hymno completo, & adhuc nonnullis nobis flentibus præ gaudio, quædam etiam mulier cæca hujus civitatis mansionaria, ideoque cunctis nostris notissima, tunc visum recepisse denuntiatur, ipsaque in conspectu omnium nuntium hujusmodi illuminata comitatur, ac puero ad laudem Dei & ad meritum Sancti Bertini protelandum prostrata admiscetur. Quanta vero exsultatione quantave dignitate ea die in Domino exsultatum ac delectatum est, nullius adsertio ad plenum expedire sufficiet. Nam quorumdam inquietudinibus, molestiis, ignominiis eousque exacerbati; tunc Dei nostri super nos gratius coruscanr gratia, facti sumus sicut consolati: tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exsultatione.

15. Jam nunc prælibatæ singularis gratiæ causa emicat, jam illud quiddam boni quod miseratione Dei confovendum temporeque suo perducendum prædixisse memini insulminat. Nullum nostrorum hæc gratia ingratum habeat, omnes nos Christo deinceps devotiores exhibeat, omnes ad laudem Dei vigilantiores impellat. Dum profecto his intendo, etiam trium verborum in inventa erucicula sculptorum mihi incidir menrio. Ut enim tunc tribus evidentioribus signis claruit elevatio. Nam sicut in inventione quisnam esset nesciretur, ni tria verba loquerentur; sic quoque in elevatione haud satis ab omnibus crederetur, nisi his trium miraculorum indiciis veritas clarificaretur. Quid igitur? Tantane nihil harum rerum convenientia moveremur? Tria verba inventionem, tria miracula prædicant elevationem. O quanta operum Dei consequentia, quanta lucet concordia! Hac verborum signorumque * omnia ab omnibus Dei gratia pelluntur umbracula, hac tanti Patroni nunc fulgorant merita.

* supple luce S Bertini corpu ferinio includitur.

16. Ceterum peractis cum tantæ gloriæ magnificentia sacrosanctis Missarum offi-

CIRCA AN. 709
5. Sept.

officiis, ceterisque Sanctorum corporibus locis suis deportatis, scrinium sancti Bertini adhuc immunitum super aram sanctæ Crucis, populo frequentandum exponitur, jam sole ad occasum vergente, positis custodibus in diem crastinum signandum conservatur. His bene gestis corpora rebus procurantur, atque sic celeberrima dies illa cum inenarrabili gloria consummatur. Sequente vero die item acceditur, atque testis gestæ rei cautio ordinem, tempus, personam ac restes continens adstante innumera populi multitudine recitatur, ac perlecta cum inventa cruce sacrosancto corpori componitur, sicque compositum summi Præsulis sigillo signatur, scrinium clauditur, ferreis circulis clavisque artatur, consuitur, vincitur, indissolubiliterque connexum eum innumeræ multitudinis tripudio in Sancta Sanctorum cum Reliquiis inducitur magnificandum: ubi nunc usque veneratur, & domino annuente venerabitur in sæcula sæculorum.

Festum Elevationis indictum.

17. Dehinc autem sacræ Elevationis diem memorialem summus Præsul ac domnus Episcopus noster a cuncto populo hujus diœceseos deinceps venerandum, multaque devotione singulis annis indixerunt colendum. His ita peractis, & domnis Præsulibus & Abbatibus quiddam sanctarum Reliquiarum impetratis, singuli singulis donati muneribus ad sua remearunt lætius.

Vuazo Abbas S. Vualarici, admoto dente S. Bertini cæco lumen reddit.

18. Quorum unus, videlicet Abbas S. Walerici Wazo, sanctarum Reliquiarum quiddam adeptus, postquam peracto sacræ Elevationis sollemnio gaudens domum est regressus, quidam rusticus utrorumque orbium pupillis gravibus maculis obductis cæcatus, puero sibi dirigente gressus accessit ad eum, quidlibet medicationis postulaturus. Cui ille: Nihil, inquir, antidoti tali morbo novi salutiferum, præter cunctipotentis salutarisque Domini nostri JESU-CHRISTI proventum. Verumtamen cujusdam celebris Sancti sanctissimo Elevationis obsequio nuperrime nonnullis concurrentibus & ego conveni, sanctoque hujusceemodi negotio quamvis immeritus interfui: ibi quoque quanti idem Sanctus fuerit, diversis miraculorum magnalibus Dominus cunctis nobis declaravit. De quo etiam unius sanctorum dentium dono ditatus hue regrediens artuli, tali munere gavisus: & si fidem adhibueris ejusdem meritis Sancti te posse sanari, actutum tibi jubebo præsentari. Ad hæc ille: Confido, inquit. Isque mox in conspectu adstantium adferre præcepir. Quo allato & utrisque ejus luminibus adhibito, confestim revelatis oculis clare videre cœpit, atque super hoc nomine Domini benedicto, sospes hilarisque domum rediit *a*.

S E R M O

In festo ejusdem Sancti.

Gaudete, dilectissimi Fratres, in Domino, qui ad sanctissimi Patris & protectoris nostri, sancti scilicet Bertini sollemnia convenistis & spirituali jucunditate lætamini, & ex intimo cordis affectu clementiam Domini nostri JESU-CHRISTI collaudate: qui nos ab idololatriæ erroribus ad agnitionem sancti sui nominis per hujus sancti Sacerdotis prædicationem perducere dignatus est. Sequamur unanimiter tam sancti Doctoris vestigia: non simus tanti Patris degeneres filii, sed sanctitatem vitæ illius morum nobilitate imitemur. Abjiciamus a nobis opera tenebrarum, & induamus nos arma lucis, sicut in die honeste ambulemus: quia nox ignorantiæ recessit, & veræ scientiæ nobis lumen inluxit; ut filii lucis in omni castitate & pietate ambulemus. Non sint alicujus nequitiæ vel malitiæ occulta in nobis semina: quia homo videt in facie, Deus autem corda considerat, nec aliquid illius omnipotentiæ oculis occultari potest. Præparemus & nos in omni bonitate, ut præclarus Pastor & pius prædicator noster sanctus Bertinus

a Sancti Bertini corpus thecæ argenteæ super altare majus, caput scrinio deaurato inclusum in sacro penu a Bertinianis nostris adservantur. Ne vero pagella hæc remaneat vacua, fragmentum apponimus Sermonis sequentis.

CIRCA AN. 709 5. Sept.

Abbas, gaudens nos ante tribunal summi Judicis in die ultimo deducat : quatenus ex numerositate filiorum illius cumuletur gloria, & nos cum illo desiderabilem mereamur audire sententiam : *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi.* Ille de cœlesti patria piis orationibus nostrum cotidie agonem adjuvare non desistit, desiderans suos charissimos filios, quos paterna pietate genuit in Christo, ad gloriam perpetuæ beatitudinis pervenire. Quapropter, charissimi, unusquisque in suo ordine secundum virium suarum facultatem fortiter diabolicis resistat suggestionibus; ut æternam triumphi coronam cum pio Parente nostro accipere dignus efficiatur. *Non sunt enim condignæ*, ut ait Apostolus, *passiones hujus temporis ad superventuram gloriam quæ revelabitur in nobis.* Igitur breve laboris tempus divina nobis voluit esse pietas, & agonis nostri retributionem esse perpetuam, & pro temporali tribulatione permanentis gloriæ mercede gaudere. Audivimus itaque cum Deo dilecti Sacerdotis Vita legeretur, quantam in omni bonitate habuit devotionem : quomodo per abstinentiæ rigorem suum castigavit corpus, qualiter per charitatis officia omnibus prodesse contendit. Incedamus cum omni alacritate mentis & tota virium facultate illius vitæ vestigia; ut beatitudinis, in qua regnat cum Christo, consortes effici mereamur. Ideo ergo nulla carnalis concupiscentia, nulla sæcularis ambitio impediat iter nostrum. Exspectant nos cives æternæ civitatis : & Rex ipse, qui vult omnes homines salvos fieri, nostram cum Sanctis suis vehementer desiderat salutem, &c.

AN CHR. 709 24. April.

VITA SANCTI WILFRIDI

EPISCOPI EBORACENSIS IN ANGLIA,

Auctore FRIDEGODO Benedictino Monacho Anglo ante medium sæculum 10.

Ex mſ. codice Bibliothecæ Corbejensis in Gallia.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Scriptores Vitæ. Beda, Heddi,

1. Plures WILFRIDUM, *eo nomine primum Eboracensem Episcopum, scriptis suis celebravere Auctores. In primis Beda venerabilis res ab eo gestas describit in variis Historiæ suæ locis, maxime in lib. 3. cap. 25. & lib. 5. cap. 20. Bedæ æqualis accedit* Eddi *seu* Heddius cognomento Stephanus, *qui librum de vita sancti Vvilfridi composuisse fertur apud Joannem Pitseum aliosque recensitores.* Is fuit invitatus de Cantia a reverendissimo viro Wilfrido, *ut* primus *post Jacobum* cantandi magister Nortanhumbrorum Ecclesiis *esset, teste Beda in historiæ lib. 4. cap. 2. qua eu consuetudine Vvilfridi gesta certo rescire potuit. Post Heddium occurrit* FRIDEGODUS, *cui Odo Cantuariensis Episcopus vitam ejusdem Sancti* heroico metro *texere præcepit. Legerat Vvillelmus Malmesburiæ Monachus eam Fridegodi scriptionem, de qua hoc profert judicium in lib. 1. de Pontificibus Cantuariensibus.* Exsecutus est id munus Fridegodus quidam versibus non improbandis : nisi quod latinitatem perosus, græcitatem amat, Græcula verba frequentat, ut merito dictis ejus aptetur illud Plautinum : Hæc quidem præter Sibillam leget nemo. *Huic lucubrationi manum admovit Fridegodus statim post Vvilfridi reliquiarum translationem in Ecclesiam Cantuariensem. Ipse etiam* ODO, *qui Ecclesiæ Cantuariensi præfuit ab anno 934. in annos quatuor & viginti, Vvilfridi gesta descripsisse perhibetur ab Eadmero.* EADNERUS *veru seu* EDMERUS *Monachus, Anselmo Cantuariensi Pontifici a secretis, id postea præstitit anno 1121. sic enim præfixa habet inscriptio codicis manu exarati Bibliothecæ Cottonianæ :* Vita sancti Wilfridi Archiepiscopi per Eadmerum Cantuariensem anno 1121. *Res ab se descriptas in exordio & in fine approbat* auctoritate venerabilium virorum Odonis Archiepiscopi & Bedæ Presbyteri, *nulla Heddii aut Fridegodi mentione facta : tametsi Fridegodi ipsissima verba non raro usurpat. Unde suspicio injicitur, num Fridegodi fetum Odoni, qui hortator operis fuit, supponat : sed tamen ex Prologo ipsius Odonis, quem Eadmerus in fine Vitæ ab se compositæ citat, aliam Odonis a Fridegodi lucubratione fuisse conjectura est. Eadmeri fragmentum de translatione corporis sancti Vvilfridi recitat Gervasius Dorobernensis Monachus in libro de combustione & reparatione Dorobernen-*

Fridegodus, Odo, Edmerus,

nensis Ecclesiæ : quod fragmentum ex alio Eadmeri opere desumtum est. Eadmeri æqualis fuit AN.CHR.
WILLELMUS *Malmesburiæ Monachus, qui itidem facta sancti Vuilfridi recensuit in libro* 709
secundo de Pontificibus Anglorum, ubi de Episcopis Eboracensibus. Post eos omnes PETRUS 24. April.
Blesensis, *Archidiaconus Bathoniensis, librum de vita sancti Vuilfridi composuit, eumque* Vvillelmus,
GALFRIDO *Eboracensi Archiepiscopo dedicavit, uti legitur in Monastico Anglicano pag. 172.* Petrus Blesensis.
ubi fragmentum ex eodem Petro adducitur. His omnibus adnumerandi sunt Anglorum scriptores : in his Thomas Stubbesius in libro de Episcopis Eboracensibus, quorum catalogus vetustus exstat apud Labbeum in tomo 1. Bibliothecæ novæ pag. 322. Ex prædictis Auctoribus obvii quibusque sunt Beda & Vvillelmus : hic duos exhibemus hactenus ineditos, Fridegodum extrema quidem parte mutilum; & Eadmerum, cujus lucubrationem ex Anglia accepimus beneficio Viri spectatissimi D. Josephi Vvilliamsonis Regi ab intimis secretis. Heddium diu exspectatum, si fors contingat, ut ope amicorum recuperemus, dabimus, Deo dante, in Appendice hujus Sæculi, aut alterius insequentis, cum Fridegodi carminum reliquiis.

2. *Vvilfridi diem natalem exprimunt cum Martyrologia recentiora, tum vulgata Bedæ historia* 4. Idus Octobris, *tametsi hæc verba intrusa sunt in textum Bedæ, quæ apud Abrahamum Vvhelocum intra parenthesim conclusa, desunt in exemplari nostro Germanensi, uti & in Aluredi versione Saxonica. Dies certe prædictus est translationis, quo teste Eadmero corpus sancti Vvilfridi decentiori loco repositus a Lanfranco est. At quo tandem die vir sanctus ad superos migravit, silent Vitæ scriptores omnes : unus inter vetustos fastorum sacrorum conditores designat diem* 8. Kal. Maji, *is nempe qui nomine Bedæ vulgatus est metrici Martyrologii auctor in tomo 10. Spicilegii, his versibus.* Vvilfridi dies natalis.

Egbertus, digna virtutum laude coruscus,
Astrigerum octavis venerantes scandit olympum.
Quoque die Præsul penetravit WLFRIDUS almus,
Angelico vectus cœtu trans sidera cœli.

Celebrior tamen videtur fuisse sollemnitas translationis 4. Idus Octob. *ut patet ex titulo, quem Eadmerus post Prologum Vitæ præposuit.*

3. *Monachi vitam ab anno ætatis quarto decimo egit Vvilfridus, & Regulam sancti* BE- Monastica
NEDICTI *mirifice propagavit : quo vero in loco monasticum susceperit habitum, non ita* professio.
liquet. Et primo quidem annos natus quatuordecim apud Lindisfarnenses Monachos diligenter ea quæ monasticæ castitatis ac pietatis erant, & discere curabat, & agere, *inquit Beda in lib. 5. cap. 19.* needum quidem attonsus, verum eis qui tonsura majores sunt virtutibus, humilitatis & obedientiæ, non mediocriter insignitus. In quo Monasterio cum aliquot annos Deo serviret, animadvertit minime perfectam esse virtutis viam, quæ tradebatur a Scottis : proposuitque animo venire Romam, & qui ad Sedem apostolicam ritus ecclesiastici sive monasteriales servarentur, videre. *Illic perfectam vitæ monasticæ, hoc est Benedictinæ adeptus normam, reversus Lugdunum a Dalfino seu Annemundo loci Episcopo tonsus est. Postea Alchfridus, Osvvii Nortanhumbrorum Regis filius, Vvilfridum in Britanniam regressum,* virum, *ait Bedæ,* doctissimum, magistrum habuit eruditionis Christianæ. Hujus doctrinam omnibus Scottorum traditionibus jure præferendam sciebat : unde ei etiam donaverat Monasterium quadraginta familiarum in loco qui dicitur in-Hripum. *Hæc Beda in lib. 3. cap. 25. ubi Vvilfridum* Abbatem *consequenter appellat : ut proinde monastica insignia eo in Monasterio suscepisse dicendus sit ; paullo post ab Agilberto Gallo, occidentalium Saxonum Episcopo,* in præfato suo Monasterio *Presbyter factus* rogatu Alchfridi. *Scottis in Synodo Streanesbalensi confutatis, in Monasterium Lindisfarnense, ubi Scotti Monachis degebant, Monachos nostros induxit. Unde ipse apud Vvillelmum gloriatur, quod primus in Nortanhumbria* verum Pascha Scottis ejectis docuerit, & sanctissimi BENEDICTI Regulam a Monachis observari jusserit. *Complura ædificavit Cœnobia,* Hripense, Hagustaldense, *in suo ipsius Episcopatu; alia in Cantuariensi;* Seleseiense *apud australes Anglos, & alia in Regno Merciorum. Huc spectant epitaphii ejus hi versus :*

Inque locis istis Monachorum examina crebra
Colligit, ac monitis cavit quæ Regula Patrum,
Sedulus instituit.

Quo in loco Regula sancti Benedicti, quam Vvilfridus tum in Britannia, tum Romæ didicit & excoluit, Regula Patrum *appellatur, uti & diserte apud Ambrosium Autpertum in libro de vita sancti Paldonis Abbatis & successorum.*

4. *Ad seriem gestorum Vvilfridi quod attinet ; natus est* anno 634. *aut insequenti, siquidem obiit* anno 709. *annos natus septuaginta quinque. Adolescens annorum quatuordecim Lindisfarnense Monasterium petiit, ibi aliquot annos moraturus. Inde Romam petiit* anno circa 653. *paullo ante aut certe paullo post mortem Honorii Cantuariensis Episcopi, quam eo anno reponit Beda in lib. 3. cap. 20. Annis fere quatuor tum in Lugduni mora, tum Romæ exactis, reversus in Britanniam Hripense Monasterium ædificat, & Abbatis nomine administrat.* Anno prope 660. *Colmannum Scottorum antesignanum refutat in Synodo Streanesbalensi : tametsi Beda in lib. 3. cap. 26. signat annum 664. Verum Beda non satis sibi constat, dum eo loci scribit, Agilbertum Episcopum Gallum huic Synodo interfuisse, ejusque jussu Vvilfridum adhuc Presbyterum Colmanno restitisse : & tamen Vvilfridum Episcopum ordinatum esse anno ipso 664. Compendii in Gallia, ex cap. 28. ab Agilberto jam Parisiorum Episcopo, qui* finita ac soluta concione domum,

AN CHR. 709 24. April.

id est in proprium Episcopatum, quem apud occidentales Saxonos obtinebat, rediisse *dicitur cap. 26. Certe in Epitome Saxonica Beda historiæ subjecta, Agilbertus* anno 660. abiisse a Kenvvalchio, & Parisiorum Episcopatum in Galliis ad Sequanam flumen suscepisse *perhibetur. Vvilfridus* anno 664. *ordinatus Episcopus Eboracensis, cum ex Gallia reversus didicisset Ceaddam Ecclesiæ suæ consecratum Episcopum, secessit in Hripense, Monasterium : dein a Vulfario Merciorum Rege accitus, postea venit in Cantiam, ibique* Presbyteros & Diaconos ordinavit, usquedum Theodorus adveniret, *ex Bedæ lib. 3. cap. 28. & lib. 4. cap. 2. a quo Ceadda Eboraco pulsus, & Vvilfridus in sede sua institutus.* Anno 670. *Osvvius Rex Nortanhumbrorum cum Romam ire vellet, Vvilfridum itineris ducem sibi fieri rogaverat; sed re infecta moritur, apud Bedam in lib. 4. cap. 5.* Anno 673. *Vvilfridus Concilio Heortusfordensi, Theodoro præsidente*, per proprios Legatarios adfuisse *memoratur ibidem.* Anno 677. orta inter ipsum & Egfridum Regem dissensione, pulsus idem Antistes a sede sui Episcopatus, & duo in locum ejus substituti Episcopi, Bosa, qui Deirorum, & Eata, qui Berniciorum provinciam gubernaret, *cap. 12. Interim Vvilfridus post biennium Romam pergit causam dicturus. Confecta re provinciam australium Saxonum convertit ad Christum, ac Selesejense Monasterium adificavit favente Edilvvalcho Rege : ac Ceadvvala iisdem conspirante Vectæ insula populum Christianis institutis imbuit cap. 16. Anno 687. post mortem Cuthberti Lindisfarnensis Episcopi, Episcopatum Ecclesiæ* illius anno uno servabat venerabilis Antistes Wilfridus, donec eligeretur qui pro Cuthberto Antistes ordinari deberet, *cap. 29.* Post longum exsilium, *annorum videlicet amplius decem*, in Episcopatum Hagustaldensis Ecclesiæ receptus *est ex lib. 5. cap. 3.* Anno secundo (*malim* duodecimo) Alfridi, qui post Egfridum regnavit, *alias ab Alchfrido ex notandis infra in Elogio sanctæ Cuthburgæ, id est anno 697.* sedem suam & Episcopatum ipso Rege invitante recepit. Sed post quinque annos denuo accusatus ab eodem ipso Rege & plurimis Episcopis, præsulatu pulsus est : veniensque Romam *anno circa 703. a Joanne Papa absolutus repedavit in Galliam. Meldis ad extrema vitæ redactus, inducias annorum quinque a Deo meruit : postea in Concilio Niddensi restitutus principia regni Osredi Aldfridi filii, id est anno 705. mortuus est anno ejusdem Osredi Regis quarto*, post quadraginta & quinque annos episcopatus, *teste Beda in lib. 5. cap. 20. & quidem* 8. kalend. Maji *anni* 709. *ineuntis. Certe* quindecies ternos Episcopus annos egisse *perhibetur in epitaphio suo apud Bedam relato.*

Præfatio.

INscius egregios ægris conatibus actus
Ordior en, mutilum quo fert fiducia sensum,
Ausibus infidis aderit sed calculus ignis,
Forcipe vatidicum solitus purgare labellum.
Cunctipotens opifex, arcani pandulus index,
Spiritus internis animans dulcoribus antra,
Cordis amara mei, ne quid displodat inepti
Lingua tenax justi, quo non fervente serenas
Efficit haud Phœbus tædas aut Cynthia parcas.
Sæcla priora quidem, lubrico phantasmate lusa,
Excoluere suos vano terrore tyrannos.
At postquam summi voluit Regnator olympi,
Virginis intactæ talamos invisere gratis;
Dissepsit varios eliso principe lurcos,
Perque Crucis lignum legis solvit maledictum.
Astriferas ubi glorificus recucurrit ad arces,
Præsens ipse suis jugiter cultoribus almum
Nubibus e summis direxit splendide Flatum,
Isque quater ternos ignita luce clientes
Imbuit, & dignis numerum successibus auxit.
Hujus inexhaustæ prædulcia pocula venæ
Sensit WILFRIDUS fama super ardua notus:
Est votum nobis, si suppetat auctor herilis,
Nomen & elatas cujus depromere palmas.
Huc ades, o formose, Dei per climata testis.
Namque, fatebor enim, tua me pellexit honestas,
Scilicet indulcanda modis odisque canoris:
Cælo vita micans, terris oratio præstans.
Ergo age deciduas precibus suppleto loquelas,
Adfer præsidium, ne sit sub fasce tuendum.

Tel-

AN.CHR. 709 24 April.

CAP I. Vvilfridus in Britannia ortus luce indice. * an athleta

Tellus æquoreis circum gyratur ab undis,
Multipetax olim scelerum, cultrixque deorum,
Anglicus extruso colit hunc anhleta * Britanno.
Hujus in occiduis convexi partibus orbis
Naturæ solitum WILFRIDUS pertulit ortum.
Anxia dum genitrix parit hunc connixa sub umbris,
Flammivomis lampas radiis præsaga futuri
Cœlitus enituit. Vicinia protinus omnis
Præpete concurrit nutanti pectore gressu,
Ignis edax socii subeat ne culmina tecti.
Hærent immoti, nondum miracula Christi
Amplexare cati *, cum non stupuere cremari, (* idest docti)
Est, ajunt, Papæ! divini numinis omen.
Interea taciti muliebri murmure discunt
Fortunata viri, quoniam nascentis imago
Tali promeruit donari sorte sacello.
Hac face lætiferas pepulit puer iste tenebras
Cordibus e multis, gliscens virtutibus almis.

II. Pie institutus,

Jam quia mellito dulcescit nectare guttur,
Prosequar arguta juvenem modulando cicuta.
Hic membris etenim comto glaucomate firmis,
Æquævos habitu studuit superare venusto,
Nil puerile gerens: facundæ munia linguæ
Adspirante Deo gestis explebat apertis.
At perfecta virum postquam perfecerat ætas,
Natales statuit functa genitrice penates
Linquere, & assiduis Domino famularier horis.
Quartum post decimum jamjam transegerat annum, (novercæ relicta,)
Immitis furias malens vitare novercæ,
Cum sociis cessit sueta comitate decoris
Armatus properans juvenis, ceu nobile germen
Nobilium; sed operta fides umbone latebat.
Inde patris dextra pie commendatus avita,
Aulica perspicuis penetravit pergama plantis,
Insignis populi qua tempestate regebat
Dux præclara nimis ÆONFLED cognomine habenas. (palatium petit,)
Hujus magnificis actutum vultibus almus
Offertur, multoque dehinc lepore beatur,
Acceptus cunctis fidei pollebat in actis.
Ac tum fortuitu memorandæ CUDDA senectæ,
Vir probus ingenio, Regum meritoque satelles,
Lubrica cœnosi postponens gaudia sæcli,
Maluit angustæ certamen inire palestræ, (dein Monasterium sub Cudda.)
Normalis sese dedans * sub regmine *a* vitæ. (* eadem vox infra cap. 7.)
Is juvenem sacro suscepit amore docendum.
Exin tiro Dei fultus fervore fidei,
Ut verus Samuhel servabat jura magistri,
Fratribus æquali cunctis subjectus amore.

III. Romam peregrinatur.

Jam gravis electam purgarat sarcina mentem,
Excoctumque diu solito flagramine pectus
Concipit internas JESU spirante salebras.
A virtute volens virtutis in alta migrare,
Romuleum statuit concurrere gratis ad altar,

a. Nempe in Monasterio Lindisfarnensi ex Beda in lib. 5 cap. 20. & aliis Vitæ scriptoribus. Beda tamen in lib. 4 cap. 23 viris sub Hilda Abbatissa Streaneshalæ institutis adnumerat Wilfridum Eboracensem Episcopum, primum an secundum.

AN. CHR. 709
24. April.

Scilicet ut veteris lustraret busta piacli,
Augmentumque suis quiret conquirere votis.
Hæc pia præfato narravit sensa Magistro.
Archades hinc ambo voto statuere sub uno,
Culmen apostolicum peteret, ereperumque piaret.
Et Regina quidem faustum conferre levamen
Prætaxata volens, Regi mandata propinquo
Dirigit, ac Domini placidum committit alumnum.

ab Ercomberto detentus quadriennio,

ERCHUMBERTUS erat, plebis qui sceptra tenebat.
Hic sine fraude virum coluit, sine peste refecit.
Tandem triquadro postquam servaverat anno,
Pluribus emisit sociis fretum duce quodam,
Barbaries BISCOP BADUCING *a* quem inculta vocabat.
Prospera flabra virum litus jecere sub aptum.
Gallica rura petit, Lugduni culmina scandit.
Mox juga corripuit, comitum deliquia sensit,
A duce deseritur, Christi tamen ore locatur,

IV. Lugduni a Dalevino.

Tibia veriloquo cecinit miracula plectro:
Vis tamen innatæ reticet haud mystica musæ
Pangere magnificas athletæ nobilis odas.
Mœnia præfatæ Præsul memorabilis urbis
Christicolamque gregem septis servabat amœnis,
Francorum DALWINUS adeps: qui sicuti furvas
Pallenti lychino depellit rite tenebras.
Postquam fama volans pulsavit Præsulis aures,
Accit continuo, præbens solamina Justo,
Excipit hospitio, dapibus fovet, oreque mulcet.
Præsensit quippe præcordia casta juventæ,
Illustrisque viri faciem perfecte micantem.
Heus inquit, hospes, mecum sis perpete sospes.
Dum juvat, uberibus pro votis utere glebis,
Farris & excreti communis copia vini.
Si vero consueta placent connubia sorte,
Ne differre pares: generosi sanguinis altam
Immensis opibus cognatam trado puellam;
Meque patrem tibimet, temet mihi dedico prolem.
Hæc placidus heros expromserat ore jocundo.
Tiro dehinc agilis voti non immemor infit:

* omentum, membrana interiora tegens

Ardent excoctis fibrarum omenta * laternis,
Abdita conceptis dum detrahor, optime, votis.
Tethys cur tumidas Zephyro minitante salivas
Expetii? frustra me sæva salacia pressit,
Cosmica si spreto repetam contagia Christo.
Sedis apostolicæ viso primum eliothetro *b*,
Aeria merear si longule vescier aura,
Te, Pater, ex animo soboles devota videbo.
His ita compactis, opibus pro velle paratis,
Præsulis auxilio perrexit calle secundo.

V. Romam tamen pergit accedit.

Quamvis informi Terpsicore paucula versu
Luserit, ardet amor quo pluscula cara superstes
Expediat, famulumque Dei super æthera tollat.
Namque iteris longos explevit honeste meatus,

Opta-

a Novum nomen Biscopi, quem & Benedictum vocat Beda in historia Monasterii sui & alii, nusquam Baducing.

b Cliothetrum seu cliothedrum, sella plicatilis: vox male compacta ex κλίνω & ἕδρα. Fulcherius Carnotensis in lib. 3. historiæ Hierosolymitanæ cap. 61. *confidente autem Bohemundo super cliothedrum suum*, &c. Lege Hadriani Valesii Notas in librum 4. Panegyrici Berengarii Augusti.

AN.CHR. 709

Optatamque diu Petri properavit in aulam,
Tripudians pandis calido sub pectore venis. 24. April.
Præterea Andreæ germana diaulia sancti
Ingressus, dictu mirabile! poplite cosso *, * sic
Ingentes animos labiis patefecit apertis.
En ego commissis veoiam deposco piaclis,
Inquit, & excelsi testor per sceptra Tonantis,
Solve meæ precibus molimina tarda loquelæ,
Si quid habes fidei, pie Doctor, Apostole Christi.
Hæc mox explicuit, non serius edita sumsit,
Ingenium fandi capiens pariterque legendi.
Anglicus indicio superest adbuc quoque Clerus,
Divinas paogens Latiis sermonibus odas.
Ille vaporatis afflatus haustibus erga
Auctorata volans altaria, liba piarum
Fundere jure precum studio satagebat inormi.
Uode sibi præceptorem lucratus ad unguem,
Bis didicit bini pia dogmata docte flueoti,
Ritus paschales, varium lunæque recursum,
Ignarasque suis latiatim sane rubricas.
Nomen erat tanto BONIFACIUS huic pedagogo *, ubi a Bonifacio edoctus, *
Profuit iste viro nimium, quem glorificandum * pædagogo
Sub sacris Papæ venerabilis abdidit alis, Papæ donariis honoratus,
Exponens longos animi ferventis agones.
Quique fidem cernens, dextram prætendit, & ipsum
Liberius lata persudit blaode charita. * * sic
Fultus sic pretiis Sanctorum ex artubus almis
Relliquiis, pernix reduces supra memorati
Convertit gressus cara ad habitacula Patris. Lugdunum revertit.
Commode cuncta meat, Lugduni celsa subintrat.

VI.

Quid narrem lachrymas alterna fronte profusas?
Gaudebant ambo, Wilfridus amore pateroo,
Nec miaus ipse Pater dilecto pignore viso:
Quemque prius animo mœrens laxarat amaro,
Permulcet, blandis dans basia casta lacertis.
Nunc singillatim modo miscent læta vicissim.
Sero quidem rediit, verum tria lustra *a* peregit
Hospite cum prisco, discens examine multo, Post annos tres tondetur.
Abdita multimodæ scrutarier antra sophiæ.
Urit amor juvenem, nec tardat grata cupido,
Occuluit quod tecta pio synthemate virtus
Prodere. Nam crines summo de vertice passos
Pontificis dextra primum titulante recidit,
Optans vivificæ sustollere stigma coronæ.
Archipater gaudet heredem nactus opimum,
Cui queat eudoxas moriens committere caulas.
Arbiter ast rerum præsciverat hunc aliorsum
Vomere salvifico sulcare novalia Christo.
Francorum tum forte scelus vastissima pestis
Augebat, BALTHILD Reginæ nomine pistrix *b*,
Olla velut fervens stygia fuligine tosta,
Instabat laceris agios laniare creagris *. * creagra harpago
Non nostrum facious metro discludere tantum.

Eccle-

a Idest tres annorum recursus, ex Beda & Eadmero infra.
b Sic vocant belnam marinam ingentis magnitudinis. Hæc quam immerito Bathildi Reginæ piæ & sanctæ aptentur, demonstratum est in ipsius Vita Seculo 2.

AN.CHR. 709 14. April.

* Episcopus Dalfino cæso,

Ecclesiæ novem violaverat ense Patronos *,
His licet exceptis, quos non capit ars numeralis.
Horum præfatus sine casu criminis unus,
Dalvvinus fuerat verbo, re, speque beatus,
Quem fera multatrix lictoribus impietatis
Addixit sævas mucronis pendere pœnas.
Hi mox arcessunt crudelia jura furentis,
Multivolæ Domini beluæ, quam jura tueri.
Ergo petens diri præfixum scamma duelli,
Accepit socium, quem fecerat ante propinquum.
Rennuit ipse tamen, huic ne foret exitus idem.
Sic Pater æternam sumsit moriendo coronam,
Filius & forte vixit tolerando labores,
Cum mœrore gravi condivit funera cæsi.

Britanniam repetit. * mare

Protinus ipse parans reddi natalibus oris,
Cæruleum rapidis sulcabat nerea * remis.
Litora felici patuere salubria cursu.

VII. Regiam adit.

* idest mysterius.

* vigentem

Fasces imperii Reges tum forte gemelli,
ALFRIDUS imperitans, una genitor simul OSWIUS
Fœdere consorti servabant scitaque vulgi,
Ardentes animis subdi cœlestibus orgiis *.
Nec potuit latebris abdi fax missa nefandis.
Mox Proceres inter rumusculus exiit, aulæ,
Scilicet adventasse virum virtute vigetum *,
Optima clavigeris qui fatur dogmata cœli.
Regalis sane subiit proscenia fundi,
Pax domui tunc, infit, huic, carptimque loquelas
Tractat evangelicas, quas indice discere Christo
Promeruit, latæ penetrans gymnasia Romæ,
Quæque sub argutis congesserat optima Gallis,
Attonitus stupidis Princeps sermonibus ultro,
Non puduit glauco telluri sternier ostro,
Ore petens agii confestim se benedici.
Explevit. Cum Rege manens, fat multa benigno

a Rege prædia accipit & HRipense Monasterium

* idest expositiones

Obtinuit merito pecuaria, prædia, census,
Atque Monasterium *a* vulgari nomine HRIPIS.
Qui non æratas instabat condere gazas,
Dapsilis ast cunctis, dedans hermenia * vitæ,
Pauperibus largas præbebat sedulus escas,
Exemplo pandens cogitet quid spiritus ardens.

VIII. ab Ægilberto Gallo Episcopo Presbyter ordinatur.

Materiem fandi dabit amodo gratia tanti.
Interea Boræ Præsul defertur ab oris.
ÆGILBERTUS erat, doctrinæ robore mactus
Adstabat Ducibus, suadens, quæ mandat JESUS.
Is mox Wilfridi vitam meritumque notavit
Præcipuum. Sermone Ducis sententia fertur,
Utile personam gradibus donando beari
Divinis, quam non hebetet censura palustris.
Allegat Præsul facilis verum ille juventæ
Excursus trepidat, ne forsan mobilis ætas
Præcipitem pravæ retrahat per compita sectæ.

Tan-

a Non Monasterium, sed Monasterii locum, quem Alchfridus paullo ante *eis qui Scottos sequebantur, in possessionem Monasterii dederat*, teste Beda in lib. 3. cap. 25. Eo in loco postea Vvilfridus Cœnobium ædificavit. Unde ipse in epistola ad Joannem Papam apud Vvillelmum: *Ego Monasteria duo in ea provincia posita, Ripis & Hagustaldeia, quæ fundavi, non amittam*. Loci regimen ad mortem usque retinuit Vvilfridus, quo mortuo Tetbertus Abbas ab eo designatus Monasterium rexit, ex Monastico Anglicano. Nunc *Rippon* nomen hæret oppido supra Eboracum, inter Urum & Sketl fluviolum locato.

Tandem colla jugo subdens delecta petito, AN.CHR. 709 24. April.
Ordinis aptatur cœlebs in honore secundi *. * ideſt Sacerdotii.
Tum magis atque magis fructu meliore gravescens,
Sufficiebat ovans cunctis documenta salutis.
Orta dehinc pestis *a* geminum discludit in orbem IX. Schiſmate exorto de Paſchate,
Unicolam veræ fidei sat morbide plebem.
Dumque tremunt bifido corruptæ schismate partes,
Eoo coiere simul, gelida sed & Arcto,
Scottica plebs, & Picta cohors, vulgusque Britannum.
Hinc regale decus, ephœborumque manipli,
Turba senum, Præsul violento deditus Euro.
Stant acies dubio certatim fine retentæ,
Publica declivæ fiunt divortia lunæ.
Inde loquax positæ COLMANUS Episcopus umbræ,
Dat præcepta prior subito lapsura fragore.
Nos seriem patriam, non frivola scripta tenemus,
Discipulo eusebii Polycarpo danre Joannis.
Ille etenim bis septenæ sub tempore phœbæ,
Sanctum præfixit nobis fore Pascha colendum:
Atque nefas dixit, si quis contraria sentit.
Docte quidem morem narrans depromsit avitum,
Utpote præteritæ recolens choragia zoæ *. * vitæ
Sed non æquatis appendit lancibus æqui
Testamenta Dei, veris æquata chylindris.
Condoluere Patres, cæco quia numine Fratres
Nituntur validis tabularia menda tueri,
Obicibus faciles nec cedunt posse refelli.
Heroum jussu clivosi tramiris atque
Anfractus lubricæ prudenter devia sectæ
Wilfridus legitur spermologus arte sagaci Vvilfridus Scottus revincit.
Pellere, nota peregrinæ cui famina glossæ.
Hinc dubios inter cuneos orator adorsus:
Ter centum memini ter senos atque gerontas *, * ſenes
Limpida collectim Nicææ exempla tulisse.
Quæ si perspiciant, mox eluctabitur omnis
Desidiæ scabies, torvis illata chelydris *. * diabolis
Metarunt etenim ter seni themata cycli
In sese refluos juncto monade recursus.
Hic tenet : ignorat sed hunc gens indiga veri,
Cæcutiens lippis quid differt discere ocellis.
Dixerat, effertur legionum valde favore.
Addit præterea plano sermone profatus :
Hæc immota manent cunctos oracula soles.
Stirps quæcumque volet fixos obvertere fines,
Tartara flammiferis sudibus sub acerba rotetur.
Quo dicto siluit Princeps, canique sequaces
Frigida convulsis vexabant pectora pugnis.
Solvitur in tenerum confestim concio luctum.
Dulcia post modicum Rex mitis protulit ora ;
Condecet eniti pœnis acherontis adusti,
Exemtas justis mentes miscere suadelis,
Dicite, quæso, Patres .·. * fervore calentes, * ſ. fidei
Numquid olympiaca Petro quis major in aula?
Quem nos & prisci dudum legere tyranni.

An

a Hanc de Paſchate controverſiam late refert Beda in lib. 3. cap. 25.

AN.CHR. 709 24. April.

An COLUMCHILLA [a], quo plebs infausta superbit?
Synodus elata respondit voce beata :
Petrus ab altithrono donatus desmate * JESU,
Difficit ignavæ torquentia lora senectæ,
Suscipit elisiis justum spiramina zetis *,
Utpote cœlestes retinens pro munere claves.
Hunc, inquit, plebes, hunc amplexemur & omnes,
Ne non vitalis pandatur regia * templi.
Rex ait, & victi cesserunt improbe Picti,
Colmanusque suas inglorius abjicit arces *,
Malens Ausonias victus dissolvere leges.

* idest potestate ligandi & solvendi
* mansionibus
* idest porta
* Monasterium HRiense deserit

X. Eborici designatur Episcopus.

Auxit rorigeri per quem micat astrea cœli
Victoris specimen, quem jam transvexerat Alpem.
Nam postquam dicto sedes viduata Patrono *;
Consulto Regis, necnon hortamine plebis,
Lactea suspensis qui præbeat ubera mandris,
Wilfridum patria creverunt voce legendum,
Lilia suppressis & norit comere lappis.
Territus ipse quidem viridis pro tempore fucci,
Mille movens animo balearica tela nefandi
Hostis, & ignotas ægrotis sensibus auras.
Sed ne blasphemæ ruat in prærupta catervæ,
Aut vitet sceleris madidas lustrare lacunas;
Suscepit humilis quid fors jubet imperialis.
Ergo manet solitus succincto sudor alumno,
Emicuit quamvis genialis flamine vertex.
Convenere dies graduum, quibus ardua moles
Excipienda viro. Tunc fatur Regibus ultro :
Inconcussa, Duces, vestri sententia, quæso,
Si fortunatis agitat mea dogmata fatis,
Primum præteriti fas est meminisse laboris.
Nam superest recidiva lues dum lisque veterna,
Monstris haud patiar maculatis colla * beari.
Gallica non paucis pavit me glarea aristis *,
Hesperiumque decus laribus servatur in illis.
Illac commissi properans sandalia juris
Accipiam, pontus ni forte repagula nostris
Classibus opponat, valido turbone coactus.
Indulgent Proceres, Magnates, necne calones.

* Episcopa

In Gallia vult ordinari.
* caput sacrari
* annis

XI. Fretum trajicit.

Mox rebus gestis ornatur regia classis,
Cælicolæ socias læta exceptura phalanges.
Navita felicis defixit stigmata clavi,
Multiplices nectens malo trutinante rudentes.
Solvitur, & laxis fastigia spumea verrunt
Ocius antemnis pelagi, nec inepta capessunt
Litora, gratanti subeunt & pectore portum.
Interea placidi patuit legatio nautæ.
Pontifices coeunt alacres, ut nota voluntas
In conventiculis adsumitur immaculatis,
Pertonuitque tubis ædes pretiosa beatis.
Stat duodena cohors multis stipata columnis,
Exsultant jubilo miscentes organa sistro,
Mystica veriloquo traduntur & atma ministro.

Consecratur.

Occi-

[a] Sic fere Columbam Abbatem & conditorem Hiiensis Monasterii appellabant, testante Beda in Historiæ lib. 5 cap 10. his verbis: *Qui videlicet Columba nunc a nonnullis composito a cella & Columba nomine Columcelli vocatur*. Acta ejus exstant in Sæculo nostro primo.

AN.CHR. 709 24. April.

Occiput effuso gratis pinguescit olivo,
Candiduli primum renitent ornacula lini,
Aurifluæ rutilant ferrano murice zonæ,
Comuntur roseo candentia podere colla,
Gemmata vehitur archontum more curuli,
Induit ormiscum *a* : subiit hoc schemate Templum.
Postquam signa tulit multo radiata metallo,
Adstitit, eucharis * libamina consecrat aris, * Eucharistiam
Omnibus expletis remeat, navemque subintrat.
Sed quia felices tentatio comprobat omnes XII. Rediens tempestate jactatur.
Indivisa comes; dum tensis alta pererrant
Marmora * Psalmigraphi recolentes orgia velis; * mare
Ecce repentinis pontus fundotenus undis
Infremuit, casus agitans artemo minaces
Longe sub ignotis minitat labentia ripis
Agmina dira pati vicinæ impendia mortis.
Incumbunt remis, vexatur languida puppis.
Cruribus ipse Pater navalia procubus arma
Confirmat positis, intentans lumina cœlis.
Ecce sub infausti contraria litora portus *b* a prædonibus impetitur.
Gens effera suis casum spectabat in armis,
Prædari fragilem captiva plebe carinam.
Quos Pater intuitus, humili sermone precatus :
Naufragium servatis, ait, sed sponte mearum
Grandia contribuam, resipiscite, munera rerum.
Nos equidem gravis afflictat violentia ponti :
Sed velox aderit, fateor, miseratio Christi.
Stans volucres augur solitus servare finistras,
Despumat tumidis oracula sæva labellis ;
Eumenides furias vocitat sub murmure Parcas,
Manibus infernis ut fortis mandat Erinis *, * Erinnys
Expedit ammisso * plebs cara cruore litari. * admisso
Hoc ait, & properans bellum ferale perurget.
Præsul item sanctas tendens ad sidera palmas,
Invocat auxilium divinitus adfore magnum.
Hæc inter tereti juvenis feutale lapillo
Ornat, & infandi torquens per inania Vatis,
Figens sincipiti trajecit in antra cerebri.
Corruit utque vafer, clamoribus æstuat æther.
Cara dehinc recolit Pastor miracula David :
Incubat ipse magis, avertitur impia pestis.
Conclamant acies truculento marte ruentes,
Vocibus infestis concursant agmina Regis.
Quid plura? quoties crudelia bella lacessunt, victor portum attingit.
Excipiunt ictus JESU vigilante cruentos.
Unde quater victi remeant, victorque sereno
Evehitur pelago, frustratus remige quino,
Optatumque tenent repetito limite portum.
Hi quoque quos pridem regalis concio victos XIII.
Expulerat, fraude tantum potuere mereri.
Gallica detentus ponto dum rura vagatus, Ceadda Eboraci substituto,
Temperiem lente speraret adesse jocundam,
Mutavit malefida locum defectio Regis,

Con-

a Calceos episcopales an monile? nam ὅρμος corrigiam calceamentarum & monile significat. De calceis superiori in capite dixerat Vuilfridus, velle se commissi juris sandalia accipere in Gallia : nihil vero sandaliis hoc loco respondet præter ormiscum, an hormiscum.

b Nulla hujusce tempestatis conflictusve mentio apud Bedam.

AN CHR. 709 24. April.

Constituunt etenim perverso canone COEDDAM,
Moribus acclinem, doctrinæ robore fortem,
Præsulis eximii servare cubilia : sicque
Audacter vivo sponsam rapuere marito.
Obvia turba Parri luctu quatiente revelat.

in HRipense Monasterium succedit :

Divertitque humilis sub nota mapalia HRipis.
Usque adeon' potuit quisquam oescire moveri?
Non hunc subreptæ tanto discrimine sedes,
Non illum fumti multo luctamine fasces,
Aut labor, aut tumidi conterruit ira profundi :
Spe meliore manet latebris contectus in illis.
Sæpe licet proprias videtur pascere ovillas,
Nulla datur requies, vicino urgente colono.

a Wilfario Rege Merciorum expetitur.

Quæritur a Ducibus, quorum WLFARIUS unus,
Nobilibus pollens per Mercica Regna triumphis;
Vix potuit fato Pastorem efferre locello.
Qui postquam meruit tanto Doctore potiri,
Affectu coluit, terris & honore ditavit.

Cantiæ ministros ordinat.

EKBERTUS vero, quem Cantia rura timebant,
Dum Pastore caret, flexo rogitamine poscit,
Ordinet ut sacros decreto more ministros.
His ita digestis, natales prospere fines
Asseculis fultus repetit fastu sine multis.

Monasteria construit.

Plures instituit normali tramite Cellas.
Vitam privato servare monebat asylo.
Se quoque continuis ter ducti solibus anni
Accinxit solitis fidei pugnacibus armis :
Nec cessit diri spolians capitolia furis.

XIV. a Theodoro sedi restituitur.

Emensis igitur prædicti temporis annis,
Mittitur Ausoniis Pastorum Præsul ab oris
Cultor justitiæ THEODORUS ac pietatis.
Comperit ut Justum collata sede revulsum,
In commune dolet violatæ fœdera legis.
Mox foribus raptis Cœddam dimovit, & apte
Præfecit sedi longum Pastore vacanti,
Wilfridumque suis redimivit protinus aulis.
Sic patiens meruit collato jure pacisci.

XV. Templum resarcit.

Redditus ergo suis, instabat promtius illis.
Ecclesiæ vero fundamina cassa vetustæ,
Culmina diffuto violabant rrabe palumbes.
Humida contrito stillabant assere recta :
Livida nudato suggrundia pariete passa
Imbricibus nullis : pluviæ quacumque vagantur,
Pendula diffcissis fluitant laqueria tignis,
Fornice marcebant cataractæ dilapidato.
His ita contuitis, exhorruit ilicet alti
Viribus ingenii reparare peribula templi.
Incumbunt fessi vasto sudore latomi,

* sic * vitrea * columnas

Nec minus approperant opicizi * emblemata proni
Arcus incultos hyalino * claudere velo.
Pondus & informes atlantes * ferre priores
Jussit & expletum : lymphis perfunditur absis,
Albanturque suis lustrata altaria peplis.

idest prosperitas.

Exin glorifico persolvit munia Christo.
Crescit summa viri, crescit dilectio Sancti,
Virtutum genitrix almorum florida nutrix.

Non

AN.CHR. 709
24. April.

Non igitur cœptum diſſolvit dexia * votum,
Picria * neve tulit : ſeu diſſologia * rupit,
Theoſopho ſpirans animo cognata ſynergus
Oppida diffuſo HRipis amplificare colurno *a*.
Illic planata decuſatim vomere terra,
Symmetriis perpendiculo perfecte libratis,
Eccleſiam ſtatuit, talamum Chriſtoque dicavit,
Tandem poſt paucas ornatis rebus imeras *
Convenere Duces *b*, necnon baſileia pubes,
Triſtatæ *c* comites, vulgi promiſcua ſtrages,
Eccleſiæ Proceres ædem pro more beantes,
Ornarunt altare Petri ſub honore canori.
Stans in cancellis dat cunctis ſperma ſalutis,
Regibus edixit, repetitaque rura recepit,
Verbo necne cibo triduo turbam ſatiavit.
Optima quæque dedit libens exenia miris
Defloratа modis, capſa cibus atque gemellis *
Codex aurato conſeptus grammate ſcriptus,
Auctus * evangelicum ſervans in corpore textum.
Cumque benignivolo perſolveret omnia corde,
Inflatur nullo JESU moderamine typho.
Quapropter merita donatus digne chorea
Floruit, ut quondam Moyſi ſub tempore lampas,
Pandens æternæ callem patriamque quietis,
Atque domos ſibimet ſuperæ regionis amicas.

* amaritudo ideſt adverſitas
* diſcordia HRipenſem baſilicam ſacrat.
* ἡμέρας dies
* gemmulis
* ſic

XVI.

Quid loquar an ſileam? verbida, Chriſte, lucernam.
Exiguum dixi, liceat jam rumpere longas
Inſcitia cogente moras, ne lingua pudorem
Præſumtrix tulerit. Neque enim modo ſufficit ulla
Virtutum pelagus percurrere rite tuarum,
Quas meruere tui per te complere coloni.
E numero quorum Wilfridus Marchio ſummus,
Nobiliter ſuperæ ducens per paſcua vitæ
Paſtor alebat oves : ut propulit eminus hoſtes,
Monſtrabat liquidis ſalvandos tinguere lymphis
In Patris & Nati necnon & Flaminis almi
Nomine, chriſmales adhibens Pater ipſe fluores.
Quem populi pulcra medium cinxere corona.
Ecce per offuſas denſo tamen agmine turmas
Plena metu mulier, defunctæ funera prolis,
Sandapilam fugiens, feſſis oſtentat in ulnis.
Stat turbis immixta fides, terrorque gementem
Afflictant tacitis circum præcordia flagris.
Tum Pater acceſſit, mox pallida conſpicit ora.
Obſtipuit *d*, hæſitque loco temeraria latrix,
Pronior incubuit, luctnm ſingultibus auxit.
O Pater, elatam noli deponere dextram.
Orbatam nato matrem, cur deſpicis uno?
En qui confirmas Chriſtum fore * cunctipotentem,
Imple fidem geſtis, miſeræ da pignus alumnæ.

Baptizatos confirmat.

Puerum mortuum ſuſcitat,

* eſſe

 In-

a Auctor Bucolicorum Quirinalium in prologo memorat *vaſa colurna*, in tomo 1. antiq. Lect. Caniſii.
b Petrus Bleſenſis : *Conſtruxit Eccleſiam in Ripis ad honorem Petri. Magnates qui aderant in conſecratione, terras plurimas in datem Eccleſiæ contulerunt, ſcilicet Rible & Haſmunderham*, &c. *in regione Duninga*
c Ita infra cap. 47. *Triſtata*, ideſt Proceres venationi Regiæ præpoſiti, uti colligimus ex Ethelredo Abbate Rievallenſi in libro de genealogia Regum Anglorum cap. ultimo, his verbis : *In quo Rex cum ceteris ſuperior conſtitiſſet, ſecundum legem venandi, quam vulgus* Triſtam *vocat, ſingulis Proceribus cum ſuis canibus ſingula loca delegat, ut obſeſſa undique beſtia ubicumque eligeret exitum, inveniret exitium.*
d Sic infra cap. 47. *obſtipuere*, quaſi ſtipitis inſtar rigeſcere.

AN. CHR. 709 24. April. Ingeminat querulas instanti murmure voces.
Concio concurrit gemitu collecta misellæ.
Fit plangor grandis. Tandem compassus herilis
Præsul, agit tacitas sancto sub pectore grates,
Persida quod novit JESUM rogitare caterva.
Moxque solo fixus claros in corde meatus
Tunc reserat, faciem lachrymis & corcula palmis
Afficit Adonaique pio clamore citavit.
Consurgens autem præsensit adesse salutem.
Tempora *a* cumque manu palpasset frigida; functus
Cæsariem movit, vitali redditus aura.
Vulgus inexpletas confusis vocibus odas,
Hæc ubi sunt patrata, dedit: puer ilico sacris
eumque baptizat Baptizatur aquis, miseræ dans gaudia matri.
Protinus acceptum secum portavit alendum,
Jussa Patri post septenos ut redderet annos.
Ast cogente fero contemsit dicta marito,
Exsul ad externos fugiens cum prole Britannos.
Nec multum latuit: posthæc non sponte reduxit
Præfectus puerum quidam Patris in dominatum.
& Deo sacrat. Exin divinis illum famulatibus addit.
Pluribus exemplo puer isdem profuit almo.
Tunc fax emicuit, quæ inter crepitacula fulsit.
XVII. Angliæ felix status. Anglum tum gemina fulgebat lampade Regnum,
Pontifices Regis consulto digna gerebant,
Rex quoque Præsulibus latria servibat honora.
Summa quies plebi legalia jura tenenti.
Frugiferis gravida gaudebant horrea glebis,
* nautæ Epibatæ * faciles ausu sprevere latrones.
Classica dira silent, nec formidatur egestas:
Promicat Ecclesia pacato fœdere nexa.
* diabolus Lœtifer *b* invidit, conamina mille reclusit,
Rumperet ut sanctam perverso schismate pacem,
Aggeribus crassis nisa est gens Picta rebellis,
Anglorum solitas jam tunc non ferre catenas.
Egfridus Rex Northanhumbrorum Pictos rebelles perdomat, EGFRIDUS Imperii largas retinebat habenas.
Conjunx alma viro EDILDRID, famosa virago,
Addita conjugio vixit castissima virgo.
Princeps ergo leves animo flammante cohortes
Admovet, indomitoque reos mucrone trucidat.
Exclusere duos cæsis ex hostibus amnes,
Manubiis farti Regis venere manipli,
Dant stragem late, redeunt in colla catenæ:
Perfruitur magno Rex victor longe triumpho,
Non armis etenim raro cum milite vicit:
Vuilfridi meritis, Sed virtute Dei, meritis & Præsulis almi,
Obtinuit gentes vacuo turgore minaces.
XVIII. & Mercios. Nec minus innumeras, dum Mercica Regna tumerent,
Cuspide confossas stravit Rex iste catervas.
Quorum Dux cessit fugiens, ævoque sequenti
Addidit Arctois borealia sceptra triumphis,
Fultus magnifico Wilfridi plane rogatu.

Vir-

a Sic antiqui amant scribere *timpora*, quum adhærentes fronti partes significant, forsan ut distinguant a plurali vocis *tempus*. Puer iste vocatus est Ethelvvaldus, ex Vvilhelmo, qui hoc factum in villa Tiddanefia contigisse ait, & puerum in Ripensi Cœnobio Monachum postea vixisse.
b Sic passim mss. codices praeferunt *letum*, per oe dyphtongum, ubi mortem significat, aliqui cum e simplici absque dyphtongo.

AN.CHR. 709 24. April.

Virtus ergo viri nullo ſudore remitti,
Neve ſupercilio ſubrectis niſibus extra
Juſtitiæ verum diduci quibat Oeſtrum *,
Sane per ignotas inſtaoter mente pererrans,
Divinæ geotes ſatioois tempore paſſim
Dilataos, exercitium non ſegoe gerebat.
Excubiis pernox gaudens inſtare ſecretis,
Corpus perſpicuis caſtum purgabat in undis,
Ingeniti fervore laris ne torreat uſtum.
Non ardor Phœbi, non algida tempora brumæ
Dulcia conceptæ rupere volumina curæ :
Donec apoſtolicis jamjam defecta ſenectus
Præceptis tanto meruit ſqualore reſolvi.
Nec ſolus poti ſcyphum conſumere rivi
Fas fore decrevit : jejunia læta luebat,
Subjectoſque viam præcurrens duxit in artam.
Conflua turba Ducum * ſoboles conferre ſub ipſum
Gaudebat, mirata piam morum probitatem,
Seu ſervire Deo, ſeu noſſe palatia juſto.
Hæc quoque falſiloquis præbebant jurgia linguis.
Aſt athleta Dei contectus vellere pacis,
Obſequium mitis odiis ſuffibat acerbis.

XIX. Vuilfridus pie vivit. * ſtimulum

* Regum

Præterea templum *a* cæſis inſtaurat arenis,
Circumdans cæcis ſinuato foroice cryptis,
Lenibus obductas pingens flavoribus aulas.
Mox recolit tardæ collata juvamina linguæ,
Andreæque pii vocitamen contulit aræ.
Invida mortiferi non defuit aura chelydri *.
Trulliſſant etenim muri dum ſutilis alta,
Corruit in præceps colliſo corpore Frater.
Cruſcula greſſuros non norunt ſolvere tractus,
Eliſiſque tori * marceſcunt horride fibris.
Ultima cum timidæ traheret ſuſpiria vitæ,
Concurrunt triſtes ad hæc funebria plebes.
Præſcia mens Patris ſtatim cognovit in antris.
Extimplo lachrymis puro de pectore fuſis,
Hortatur reliquos Dominum obſecrare dolentes,
Ut reparet læſam Paſtor ſupremus ovillam.
Adſuit, & properam ſumſerunt membra ſalutem.
Erubuit lætum vita mediante repulſum.
Quapropter magni laudarunt munera Chriſti.

XX. S. Andreæ baſilicam condit.

Eliſum ſoſpitati redintegrat. * collum

Dæmonis ira fremens tantam vult ſubdole gnoſin
Fallere, delecto quo primum milite cæſo
Invalidi fragiles perterreat agminis haſtas.
Plurima maturans antiqua recurrit ad arma,
Corrupitque levem Regis morboſe jugalem *b*.
Hæc viroſa malæ jaciens tum tela pharetræ,

XXI. Ermemburgæ Reginæ impulſu Egfridus Rex,

a Nempe *in Haugustaldensi opido*, teſte Eadmero, quem locum Vuillelmus *Hengleſtoldem* appellat. *Undalum* Beda in lib. 5. cap. 20. & Lelandi collectanea in Monaſtico Anglicano, a provinciæ nomine : Ethildrita locum conceſſiſſe dicitur ibidem. *Haugustaldeham*, inquit Vuillelmus in fine capitis de Epiſcopis Eboracenſibus, *locus quinquaginta ab Eboraco miliaribus disparatur* : & infra : *Nunc eſt Hauguſtaldem villa Archiepiſcopi Eboracenſis*, quæ tamen quondam ſedes epiſcopalis fuerat. Huc ſpectat Alcuini epiſtola 31. *Ædilberte Epiſcopo & omni congregationi in Eccleſia ſancti Andreæ Deo ſervientium*. Lege librum de miraculis Sanctorum Hauguſtaldenſium, infra.

b Nempe Ermenburgam, quam ſuperduxit Egfridus dimiſſa Ethildrita, quæ ſervata pudicitia in Monaſterium Elienſe ſeceſſerat auctore Vuilfrido, qui ei virginitatis ſtudium inſpiraverat, ex Beda in lib. 4. cap. 19. & ex libro de vita S. Ethildritæ in Sæculo 2. Camdenus in deſcriptione agri Eboracenſis obſervat, in templo HRipenſi avorum memoria celeberrimam Vuilfridi acum fuiſſe, ideſt anguſtum in cryptoporticu foramen, quo mulierum pudicitia explorabatur : quæ enim caſtæ erant, facile tranſibant : quæ dubia fama, neſcio quo miraculo conſtrictæ detinebantur. Ita ille.

AN.CHR. 709 24. April.

Corcula ſtrophoſo violavit vulnere Regis,
Rancidulis infeſta modis, ceu garula perdix,
Culpabat juſtum collatis rebus abuti.
Gloria namque viro totis a partibus orbis,
Agricolæ plures, ſecundæ gramina terræ,
Procurvi Proceres, juvenum fetura locuples,
Inſuper ætheræ Monachorum concio vitæ.
Poſtquam peſtiferum penetravit corda venenum,
Adſcivere ſuis deceptum prone loquelis
Veri doctorem, juſti quoque pene ſequacem
THEODORUM, ſupra cecinit quem ruſtica muſa.
Annuit ipſe quidem regalibus improbe cœptis,
Subſtituens ternos ſub nomine Præſulis intra
Contiguos Patri fines illo uſque monarchas *.
Audiit eutyches * quid Rex ſibi contrahat, imas
Percontare volens nævo ſine criminis iras,
Alta petit lento triclinia opipare greſſu.
Ecce faces tanti ſtimulatoreſque pericli
Obriguere metu, commentanturque maligna.
Cur lædor, Pater inquit, ab his, quos nulla fatigat
Noſtrarum, fateor, impune moleſtia legum?
Nos, ajunt, facinus quamvis cogente ſenatu
Ponimus, haud quodquam nefas decreta refelli.
Sic teſtes ſcelerum firi * potuere ſuorum.
Antiſtes vero nollens deſiſtere cœpto,
Quidquid ei pravum pſeudo-theoſebia * nectit,
Romuleo ſanxit voto fore diſcutiendum.
Intuitus quoſdam fœdo inſultare cachinno;
O utinam lætos pueri feliciter annos
Ducatis! ſed gaudia ſors infeſta reſolvet.
Nec prius in refluos venient hæc tempora ſoles,
Immatura nimis quam triſtia fata luatis.
Hæc ait, & ſobrio compreſſit verba palato.
ALFWINE *a* poſt jugulum populi luxere profatum,
Inferias cœlo dantes mœrendo Clitoni *b*,
Cujus poſt tumulum fratris victoria fluxit.
His ita compertis rediit, lætoque negatas
Corde reviſit oves, arentia pectora blandis
Paullatim reparat ſolamina dando loquelis.
Interea pernix obliquo litore celox *
Solvitur, æquoreos pertentatura meatus.
Quam circum Monachi, dextra lævaque relicti,
Fauſta Patri pariter lachrymoſis queſtibus orant.
Tunc inimica ſeges igni tradenda perenni,
Non contenta ſuæ virus fudiſſe kakiæ *,
Legatos Regi Francorum dirigit, atque
Oeconomum Domini prædari impune petivit.
Sed ſuperi pietate Ducis conamina falſa
Macario nullas quibant inferre ruinas.
Lætiferas vero ſcrobibus verſute latentes
Decipulas ſenſit WINFRIDUS Præſul, eiſdem

Per-

Theodori conſenſu, Vuilfridi diœceſim in tres partitur. * Epiſcopos * εὐτυχὴς felix, Vuilfridus ſcil.

Romam appellat Vuilfridus, * fieri * falſa Religio

infeſtantium pœnas prædicit.

XXII. Mare tranſmiſſo, * ſcapha

* malitia

ad Freſonea deportatus, verbum Dei prædicat.

a Is erat frater Egfridi Regis, cæſus ab Ethilredo Rege Merciorum, Elfvvinus dictus apud Bedam in lib. 4. cap. 21.

b Angli regium adoleſcentem Regni futurum heredem, quem nos Galli Delphinum appellamus, *Clitonem* vocant, quaſi *inclytum*. Lege Spelmanni Gloſſarium & Guilielmi Somneri in Hiſtoricos Anglicanos. Elfvvinum Egfridi fratrem hoc loco intellige ex dictis.

AN.CHR. 709 24. April.

Perditus insidiis, tantum monogrammate *a* lusus.
Præterea flabris aliorsum prospere versis,
Freisonum lætis portum percepit in oris.
Gentiles stupuere nimis, sed summa mekotes * (* sic)
Regem cum Ducibus placatos reddidit omnes.
Categorans * ergo divinum sperma popello, (* Prædicans)
Aperuit dulces in salsis rupibus amnes.
Tum pecudum fetura habilis, tum semen in arvis
Crevit, & exsultant sollemniter opiliones.
Post modicum multis tribuit baptisma salutis,
Et fundavit eas WILBRORDUS *b* quas habet arces,
Æquiparans tantum fidei fervore Magistrum.

XXIII. Frisonum Regem in Vvilfridum accendere nititur. Ebroinus. * Ebroinus

Nec tutela Ducem, quem multæ copia gazæ
Francorum rupit, furiis accendit acerbis.
Syngraphidem sculpsit, munus venale notavit,
Quiret ADALGISUM collatis subdole Regem
Implanare opibus EFRUINUS * philocompos *c*.
Legati properant, paraphrastica jussa revelant.
Rex vero phronymus scindens ferale volumen,
Aspernatus eos flammis projecit in altis.
Imprecor æterno pereat sic caumate, quisquis
Compactæ quærit fidei dissolvere nodos,
Infit: & infestos jussit remeare sodales.
Haud dubium quin lustratus fulgore superno,
Ad cunas agii quondam qui luxit ab alto.

XXIV. Apostrophe ad Reginam.

Imprudens mulier, justum furialibus armis
Cur stimulas? sat erat patria expunxisse Beatum.
Quid mare sollicitas? quid casses abde charybdi?
Num tibi quadripatens obedit machina ruris?
Tene jubente poli rutilabit dextimus axis?
Siste, capesse fidem: dynami * capieris eadem, (* δυνάμει virtute)
Ocius amisso mutaberis ipsa marito,
Grassatrix scelerum fies inimica luporum,
Christi candidulos pasces modo mitior agnos.
Quem nunc persequeris, postbac devota sequeris,
Multa dehinc populis adhibens monimenta salutis.
Ista per ecstasin scalpello lusimus unco,
Cœpta libet solito nunc insanire cothurno.

XXV. Vvilfridus ad Dagobertum se recipit.

Ver gelidos tepidis jam solverat æstibus Alpes,
Viribus adsumtis cum Præsul lætus ab illis
Gallica rura petens exivit finibus, atque
Nota subit fidens DAGOBERTI *d* mœnia Regis.
Is equidem merito, venturus ut adferet ordo,
Publica suscepto præbebat læta patrono.
Perditus, ut nostis, inquit, popularibus alis,
Excepi mœstas tenero olim somate erumnas.
Adscendi tremulum non multo remige lembum,
Pulsus ad ignavos adulescens exsul Hibernos.

a Nimirum unica litera differunt Vvilfridus & Vvinfridus. Vvillelmus: *Ethelredus triumpho functus, integritate Regni recepta, Vvinfridum Episcopum, qui Cedda apud Licefeld successerat, quod Egfridi partium fuerat, expulit. Is Gallico litori forte appulsus, in Theodericum Regem & Ebroinum Ducem Francorum incidit*, &c. Nulla hujus rei mentio apud Bedam.

b De mora Vvilfridi cum Vvillibrordo mentionem facit Beda in lib. 3. cap. 13.

c Amator jactentiæ φιλόκομπος. Eadem voce utitur Ratherius in Apologetico tomo 2. Spicilegii: & in vita S. Vvalpurgis *philocompica nota*. Ebroinus nove hic vocatur EFRUINUS, Ebroinus etiam dictus in Vita S. Leodegarii auctore Anonymo.

d Hic Dagobertus secundus, Sigiberti Regis filius, Dagoberti senioris nepos: cujus restitutio in Regnum obscura, immo multo tempore ignota, nuper adserta est testimonio in primis Vvillelmi Malmesburiensis Monachi, cui iste Auctor praivit. Dagoberti non meminit Beda.

AN.CHR. 709 24. April.

En vobis, cujus merui tutamine reddi;
Per me, perque tuam, miles dilecte, salutem,
Si qua fides animo, tantum servemus amicum.
Exsultant Proceres : neque enim leve Principis extra
Præcipuum fas est subjectos velle meare.
Obtulit egregias immenso oromate sedes,
Ire catillatum nec vult Rex ultra beatum
Friguttire, petit veritas alacrior arces.
Magnanimus vero votis regalibus heros
Non cessit : verum rebus sociisque levatus,
Quin etiam sumto DEODATO *a* Præsule pergit.
Rursus ab objecto properans sibi Rege paratum
Vadit ad hospitium. BERTHERUS *b* namque patentes
Imperitans terras multo terrore regebat.
Ipse pio solans Justum suscepit amore.
Post epulas & post grati carthesia bacchi,
Rex cœpit narrare Patri, qui livida civis
Viderit orsa mali sese violare volentis.
Ast ego præteriti memor, inquit, Sancte, pericli,
Ut quondam tellure mea privatus, amaras
Externo sub Rege degens sensi cicatrices.
Fœdere sed multo quamvis servatus ab humo,
Evasi sævos discedens liber amicos.
Me quoque muneribus voluerunt fallere latis,
Quo te deciperent glauci lacerando Britanni.
Quod si me fidei gentilis amore tenacis
Vendere despexit, te nec minus ipse fovebo.
Claxendix tonuit, comites Rex promtulus auxit,
Sic Romana petunt pernicibus atria plantis.

XXVI. Ipso præsente Romæ Synodus convocatur,

Cursores sed jam præmiserat Archipolites
THEODORUS : tum Wilfridi pia fama beati
Ausonias notis penetravit nutibus aulas.
Euge ciunt cives certatim protinus omnes.
Exterit abiegnas Petri dignissime valvas.
AGATHO apostolicas decorabat Præsul habenas,
Justitia simplex, æqui non marcidus auspex.
Edictum posuit, patrium syntagma gregavit,
Atque quater duodena Patrum, nectente diade *.
Agmina conduxit, communi famine dixit:

* centum viginti quinque

Cultus & Ecclesiæ fucatur sanctio priscæ,
Ni coquat emersas calor ecclesiasticus herbas.
Anglica comperimus vexari pessime Regna,
Dum præter fixos fiunt discidia fines,
Arguto fratres fratrum discrimine clades.
Pendite ne rudibus pereant antiqua bilibris.
Primores Itali trutina pietatis adulti,
Talia doctiloquo retulerunt fata Magistro ;
Incipe Pastor, habes veterum decreta virorum.
Nunc illos admitte, placet, quos multa fatigant
Instigante fide spatiosæ incommoda terræ.
Decernes sermone pio, quid subditus ordo,

Ec

a Henschenius in lib. 2. de tribus Dagobertis cap. 4. Deodatum hunc eum esse putat, qui ex Episcopo Nivernensi factus est Monachus Vallis-Galilææ : ego vero potius crediderim esse Deodatum Tullensem Episcopum, qui cum Vuilfrido Romam profectus, Concilio Romano sub Agathone Papa interfuit, cui & subscripsisse invenitur apud Spelmannum in tomo 1. Conc. alias Adeodatus appellatus.

b Eadmerus vocat BERTHERUM *Campania Ducem*, Vuillelmus *Bertharium Ducem Provinciæ* : an is qui gener Vvarattonis, & post eum Major-domus Theodorici Regis ? in continuatione Fredegarii cap. 99.

Et quid quæque colant, seu quid vitare jubentur AN.CHR. 709 24. April.
Ecclesiæ : scelus hoc pacto vacuabitur omne.
Allusit : statimque sacras Wilfridus in ædes
Cogitur ipse suas jussus narrare querelas.
Obtulit expressum Patribus diploma legendum,
Ut patriæ curas ovium ceu lucra piarum
Sedulus obsequio tractaverit, utque dicatas
Invidia cogente fores suspenderit, atque
Eheu Pontificum fraudes qui more procorum
Ornatam proprio sponsam invasere Patrono.
Non ego criminibus quemquam depravo peractis.
Præstolor hesperia qui judicer, inquit, ab aula,
Omnia versifico longum exanthlare relatu.
Alternæ perhibent sincera oracula partes
Expromsisse virum : prorsus hunc esse legendum, in qua resti. tutus Vvilfridus.
Cujus apostolico solidandæ robore vires,
Hoc virus ne serpat, & incautos malesano
Inficiat succo, dum Justum pessimat atrox.
Annuit, & scriptis legalibus Archierarchus * * Papa
Theodoro Regique jubet sancita notari.
Ni pietate pari conservent jussa Magistri,
Judicio Domini cunctos anathemate plecti,
Quærentes animam sine re * damnare Beati. * sine causa
His ita fundatis, ne sicut apostata vilis, XXVII.
Aut legum profugus sola quærat perdere nota;
Limitibus planis excessit finibus illis.
Uritur infestus humanæ prolis amicus,
Commaculare bonum perquirens livide votum.
Nam properans patuli dum verreret æquora campi,
Conglomerata suis furunt collegia signis
Noxia, regali, ceu fertur, sanguine fuso.
Civiles etenim DAGOBERTUS Marchio a dextras Dagoberto bello impecito & cæso, Vvilfridus ab ipsum servatum convicio appetitur.
Senserat, & rigidum capulotenus inguine ferrum.
Prœlia vibratis intentant comminus hastis.
Arduus excusso quorum convicia telo
Unus Pontifici fœdo sic ingerit ore:
Delator patriæ petulans, moribunde viator,
Gallica tu pridem violasti sceptra, relato,
Qui periit cæsus, quem jure sequere, tyranno.
An pravum gessi, Regem dum forte remisi?
Inquit, & opto pati gaudens pro nomine Christi.
Mox truculenta ruunt hastilia : deinde remissis
Acclines rogitant ancilibus ut benedicat.
Crediderim rutilo perculsi fulminis igne,
Quod patuit mundo, dum matris fluxit ab alvo.
Nil metuens ergo pertransit gramina tuto, XVIII. in Angliam reversus, litteras exhibet Pontificias.
Securusque cavas intrat velociter alnos *. * naves
Multivido Fratrum posthæc oramine fultus,
Auctorata ferens Petri vexilla beati,
Regales adiit, dans rectis gaudia, postes.
Bullatas offert signato cortice chartas.
Confestim doctæ pariter coiere catervæ,
Quid narret Romanus apex, audire paratæ.

a Sic etiam *Marchionis* nomen pro Rege usurpat Auctor infra cap. 35. supra vero cap. 26. pro Episcopo : Insignis hic locus, quo discimus Dagoberti mortis genus & annum 679. quo habita Synodus Romana : a Fridegodo id rescivit Eadmerus, Fridegodus (ut puto) ab Heddio.

AN.CHR. Archistrateios * solio prospectat ab alto,
709 Jus crudele sacris ausus dictare loquelis.
24. April. Post evangelicum catorthoma, post recitatas
* Rex Egfridus Sedis apostolicæ causas, indigne ferebant
XXIX. Oppositi quidam raptam persolvere prædam.
quibus spretis, ipse in carcerem conjicitur. Urgebantur acri furioso pectore bile:
Permulcentque, nefas! perverso fasmate * Regem
* famine Spernere syngraphas furtivis rebus adeptas:
Symmystenque Dei gaudent sycophanta notari.
Tandem semoto Patrem trusere locello,
Blanda retractantem Regis promissa superni,
Olim qui dixit, qui vos hic, me quoque spernit.
Tum Regina gravis hujusce schismatis auctrix,
* pretiosas Præsumpsit pretias * Sancto divellere capsas *a*,
Non impune sibi tantam sociata rapinam.
XXX. Oratio ipsius ad suos. Ergo opibus sociis pessumdatus inclytus heros,
Famina mirifico Fratribus depromsit ab ore.
Gloria multa loquens, multo captanda labore.
Cana Patrum series, longos experta dolores,
Vincere multiplices meruit divinitus hostes.
Heroum duodenus apex patiendo beatas
Sidereumque decus JESU tribuente coronas
Excepit, multum modico lucratur ab ipso.
Nostra licet duram patiantur corpora sortem,
Mentes triticeo cœlis indentur acervo,
Quo fruges animæ capientur mox locupletes.
Præmia non quærat, ni qui tolerando triumphat.
Dixit, & actutum lictorum torva vorago
Obstitit, & raptum tenebroso vinxit in antro.
XXXI. Qualem te, Pastor, lætum tristemve fatebor?
* sic Lætabare quidem te Christi post fore risten *;
Flebas damna gregis pastorum verbere læsi.
Actu cœnoso dum stringeris undique vallo,
Num solito non quivisti fulgore potiri?
In carcere illustratur luce superna. Exacuere leves inimici frustra ligones,
Nequiquam ancipites inspicant acrius enses.
Tempestiva tibi funduntur lumina cœlis,
* meatu Inviso properat consueta porismate * lampas,
Pervigil excubias JESU dum solvis amatas.
Testis adest custos, ergastula sæva serenis
Inspiciens radiare focis in tempore noctis.
Quid minus a Petro, cui lumen fulserat arto?
Digne quidem parili posthac donabere serto,
Quem voto sequeris, quem tormentis imitaris.
Et ne desperes, æquo splendore nitescis.
XXXII. Pontificias litteras violari non patitur. Interea multis vexatur fraudibus almos
Exsecrare apices, actusque probare feroces.
Vertex si capulo, dixit, cædatur acerbo,
Aut terebrent costas instantia pila tenellas;
Unum iota meo numquam frustrabitur astu,
Quæ sanxere Patres Petri documenta sequentes.
Sic legit fuscos Primatum offendere vultus,
Non & apostolicos consensit fallere ritus.

Car-

---

a Eadem voce usus est Anscharius in Vita S. Vvillehadi Bremensis Episcopi cap. 4. *capsaces* infra cap. 35. Eadmero *capsula reliquiarum*, Vvillelmu *chrismarium*: quam etiam vocem hoc in significatu usurpavit Audoenus in lib. 1. de Vita S. Eligii cap. 8.

AN.CHR. 709

24. Apr.

XXXIII. Præfidis uxorem pene exanimem fanat.

Carpitur inde gravi conjunx dilecta veterno
Præfidis, infauftas ha ha! procurantis habenas.
Corpore contrito, compagibus atque folutis,
Mortua contractis fluitabant vifcera nervis.
Senfu pene carens, extis jam condolomatis *a*,
Grande viro fcrupulum congefferat, extima vitæ
Spectanti, dum præteritæ fpiramina reddat.
Protrahit illa moras: tandem velociter artas
Vir fupplex fatagit Sancto referare catenas.
Fletibus haud modicis depofcit opem medicantis.
Ergo Pater folito pietatis munere fifus,
Paffibus approperat conferre juvamen anhelis.
Adfuit, & turbas removeri juffit adactas.
Hinc precibus fufis, perfudit vifcera lymphis;
Mox rediit prifcos vitalis fervor in artus.
Nil nocuere virum crudelia lora beatum:
Quin alacri vultu lucum remeavit in ipfum,
Nec puduit retras iterum curare cavernas.
Præfecto cognomen erat quem diximus Osferd *,
Conjugis ereptæ vocitamen dicitur EBBÆ,
Poft modicum facro gaudebat condita velo.

* al. Osfred

XXXIV. Artius religatur.

At Præfes timidus, rerumque ftupore coactus,
Malle pati propriæ dixit difpendia vitæ
Intimat, & fævo quam Juftum prodere Regi.
Ifque tumens nimium præcepit acerbius illum
Compedibus rigidi damnatum carcere ferri
Stringere, mutata cuftodis forte prioris.
Urgentur chalybes furcos aptare bicornes,
Et fterili funes nexare labore trilices,
Quis terrere queant athletæ corda ligati,
Sed quo fuppliciis animo mordacius inftant,
Prorfus eo minimum fe profeciffe ftupebant.
Nam quæcumque facris nectebant vincula membris;
Aut diffufa cadunt, aut forte incongrua fiunt:
Artubus innocuis libertas ceffit herilis.
O crudele genus! fruftra contunditur incus.
O fcelerata manus! quid prodeft lædere corpus?
Non metuit jugulum, quem contremit indere lorum,
Digne fatis greffus tremulæ fugere catenæ,
Pacifice qui currebant per competa *b* vitæ.
Ergo alacres Paftor curans mitiffimus agnos,
Lingua perdocuit, manibus baptifmate tinxit.

fed fruftra.

Solvitur.

XXXV. Regina ob fublatum reliquiarium punitur.

Oppida commiffi verum dum Marchio Regni
Permeat, illecebras explens pompofe caducas,
Ecce repentino turbantur gaudia cafu.
Dum raptis etenim conjunx regalis abuti
Audet Relliquiis, fpirans typho impietatis;
Vindex ira fubit, fatan per vifcera gannit:
Quem coluit petulans, hujus fit hofpita bacchans.
Talibus attonitis acceffit regia nutrix.
Anne patent, inquit, veteris commiffa piacli?
Extera Wilfridum violant ergaftula juftum:
Ar tua terrifico quatiuntur dæmone membra.
Spreviſti emeritas Petri de culmine chartas:

a Id eft *condylomate* feu pustulofo morbo tabefactis, ut videtur.
b Ita fuperius cap. 8. legimus *competa*: nihil mutandum duximus.

AN.CHR. 709

24. Apr.

Excipis en dignas irato Judice pœnas.
Capfaces * collo demfifti immunda verendo:
Nunc moribunda Baal vinciris & ipfa veruto *.
Naribus immanes ceu fundens torridus ignes,
Rex aderat, quem fic genitrix affatur honefta:
Jam memor efto tui, læcargum fubrue, fili,
Ultio dilectam profligat fumma jugalem.
Sed tu fceptrigeram fi vis augefcere dextram,
Vincula folve viri, quoquam fine crimine nexi:
Et fi fers animo, jubeas difcedere Regno.
Annuit invitus, patuit mox carcer apertus,
Reddidit & claram nubes denfiffima ftellam.
Protinus immeritam fenfit Regina medelam.

* philacteria

* peffuln Gallice verouil

Vvilfrido liberato convalefcit.

XXXVI. Vvilfridus liber deferit patriam,

Excedens igitur patriam cognataque rura
Deferit, auftralefque petit velut advena terras.
Nobilis expulfum per devia quæque viator
Obvius excepit, mundi quia fumma poteftas
Indefinito præfixerat omnia verbo,
Defore nil Juftis fpondens pro fe tribulatis.
Regia progenies BERTHWALDUS munere dives
Nec latuit: ftatimque furor hoftilis inarfit.
Sed Pater a folito numquam fudore fatifcens,
Inftruxit gregibus monaftica jura fugatis,
Jam fati tellure viri tunc invida peftis

palabundus adverfariorum factione.

Corda Ducis zabuli præftrinxit hofpitis apti,
Fratris EDILREDI per Mercica Regna decori,
Cujus in obfequio conjunx inimica manebat,
EKFRIDI germana trucis tumidique tyranni.
Hi pulfare virum multo terrore ferenum
Haud ceffant, coguntque datam molimine pravo
Degenerare fidem. Sic compulit ire carentem
Hofpitis auxilio, comitatum præduce Chrifto.
Profecto alterius fufceptus Regis in aulis,
Femineas patitur inftinctu dæmonis iras.
ERMENBURGIS enim totius criminis altrix,
Cladibus, ut cecinit præmiffo mufa tenore,
Multimodis torfit tantum furibunda Patronum:
Sæva foror cujus CENTWINE regia conjunx
Expulit indemnem nullum fervata * pudorem.

* fervando

Quid ftrides peritura feges, aut fulfure averni
Perpete torreris? en afpernata probabis.

XXXVII.

Ipfe fibi patriam Præful non longe jacentem
Adquiret, nondum divino vomere fciffam.
Non licuit cultis committere femina fulcis.
Anne vacat faltem fteriles invertere glebas?
Non timet exfilium, qui geftat pectore Chriftum.

Ad Auftrales Saxones fe recipit.

Gens igitur quædam, fcopulofis indita terris,
Saltibus inculris, & denfis confita dumis,
Non facilem propriis aditum præbebat in arvis:
Gens ignara Dei, fimulacris dedita vanis.
Hanc adit intrepidus, fincero dogmate fretus,
Adfiftenfque Duci, pertractat munia Chrifti.
Fœdere complacito ftatim captatur ab ipfo,

Regem Edilvvalk cum fuis Chrifto lucratur.

Non auri pretio, ferro non hoftis avaro:
Juravit pactos numquam diffolvere nodos.
Hinc paffim facris permulcet corcula verbis,

Tu-

AN.CHR. 709 24. Apr.

Lucratuſque Ducem feliciter, atque jugalem,
Emicuit mediis fax indefeſſa tenebris.
Delubra contritis pereunt velocius aris.
Nec doluit madidas ſubvertens augur acerras.
Dulcia divino funduntur mella caniſtro,
Tinguntur plebes ſanctum baptiſma petentes.
Rex quoque vivifica perſuſus nobilis unda,
Prædia delegat, Cœnobia Præſul adornat.
EDILWALCH Princeps vocitatus dicitur iſte,
Wilfridi meritis qui novit cœlica tempe.

Cœnobia conſtruit.

Teque canam, fugitive puer CEDVALLA, negatis
Quel fudit ſceptris nemoroſo Ciltena * luco.
Audacem quippe Wilfrido ſubdere mentem,
Ut quires redhibere tui diademata Regni,
Magnorum quærens evadere fata malorum;
Creviſti patiens, Rex fortis, ab exſule paſci.
Tempus poſt modicum fidei capis incrementum.
Nam vertex tremula quem dudum foverat ulva *,
Præſulis auxilio rutilat cingente corona.
Tu quoque Pontificem multa tellure ditaſti.
Felix exſilium, quod poſcit purpura Regum!
Immo Pater felix, exſul pro fœdere pacis!

XXXVIII

* Vveſtſazonia

a Cedvvala inRegnum reſtituto excipitur in Vveſtſazoniam.

* herba paluſtris

Rumor tunc prodit, quia bello plura cruento
Agmina corruerant alterna cæde vorata:
EKFRIDUSQUE feri percuſſus cuſpide Picti,
Exſilio Sanctos deſivit trudere pravo.
Præterea Paſtor Dorobetnica clauſtra gubernans
THEODORUS, damnare nefas in Præſule quondam
Commiſſum cupiens, jamjam vergente ſenecta
Expetiit revocare virum ſat inepte repulſum.
Ergo redit humilis, implens exacta prioris.
Hos inter Præſul ERCHENWALDUS venerandus.
Accedunt terni veræ funabula lucis,
Exorſuſque dehinc ſenior Theodorus infit:
Pœnitet en, Fili, quia tot tormenta ſubiſti,
Ultima porro meæ properant confinia vitæ:
Tu quocumque modo deliqui, quæſo, remitte.
Terruerant animum Wilfridi geſta beatum.
Tum cœlis oculos attollens, brachia terris,
Indulſit facinus, ſicut præcepit JESUS.
Ergo ſolo ſtrati, poſcunt miſeramina Chriſti.
Inque vicem culpis perfecto corde remiſſis,
Gaudebant lacrymis ſobria de fronte profuſis.

XXXIX. Egfrido mortuo redit in gratiam cum Theodoro.

Jam faſces Regni, jam publica ſceptra peremti
Sumſerat ALDFRIDUS. Mox Paſtor ſcripſit eous
Sedibus abreptis reddi debere beatum
Chriſti mathiten poſt tanta pericula ſennem *:
Ne contingat huic moriens quod pertulit EKfrid,
Qui voluit dictum primus ſpoliare Patronum.
Hoc & idem cunctis ſtatim deſignat amicis
ÆLFLEDE, quæ virgineo ſuccincta pudore
Paſcebat nitidas JESU prudenter ovillas.
Tuque clientelæ, Princeps, memor eſto cupitæ.
Scripſit EDILREDO cognato * morte ſopito,
Qui ſtuduit toto Vvilfridum pellere mundo.
Nunc age, communi ſi vivas optime voto,

XL. Aldfrido & aliis commendatur.

* σεμνὸς venerandus

* id eſt cognato Egfridi mortui

Sæpe

AN.CHR. 709

24. Apr. Sæpe meis, fateor, parebas phronyme * dictis.
Jam quoque Pastoris extremos crede rogatus,
Ut tua præcluibus gliscens euprepia * sceptris,
Ardua Romulei servet præcepta vigoris,
Quæ statuere Patres Petri vectigal alentes,
AGATHO præcipuus, BENEDICTUS, SERGIUS atque.
Dux etiam monitis arrisit protinus istis,
Summo ceu decuit servans in honore Magistrum,
Usque sub extremam vitæ frustrabilis horam.

* prudenter
* excellentia

XLI. ab Aldfrido revocatur.

His ita confertis, ALDFRIDUS stemmata Regni
Non obscura gerens, Christi revocavit alumnum,
Certatim priscas possedit deinde casellas.
Pelluntur mœchi, sedes vacuata Patrono
Redditur: applaudunt cives felicia fantes.
Lucidus Evvroica * resplenduit axis in aula.

* Eboraca

XLII. Aldfrido iterum vexante, rursus confugit ad Edilredum.

Felices populi tanto Pastore potiti!
Vix tamen exiguo manserunt gaudia lustro.
Nam modicum trita viguit perversius hydra.
Ardescunt veteres crebris pulsatibus ignes,
Ecclesiæ puppis vexatur dire procellis,
Cogitur & rursum nauclerus mittere clavum,
Anchora ni firma primum solidetur arena.
Rex etenim dictus, ligurum * ferrugine tinctus,
Distendit variis veracia stamina pullis,
Alternando vices; nunc Patris subditus alis,
Nunc mendosorum credens inventa virorum.
Ni fallor, fida titubans statione carebat.
Ast Pater immotam quærens servare carinam,
Maluit elatum Regis differre tumorem,
Idcirco cessit, divisaque rura reliquit,
Impatiens sanctam scindi se Præsule normam,
Arvaque commissis Monachis collata revelli,
Nec metuens magni præferre oracula Petri.
Mox ÆDILREDI repetens solium memorati,
Acceptus colitur placida sub Rege quiete,
Explens officium multa pietate supernum.

* liguriorum

XLIII. In Concilium vocatus, paratas technas elodit.

Tantos post strepitus, quem non quivere molesta
Exsuperare fuga, nituntur fallere techna.
Denique collectim censura urgente ducali *
Synodus adstruitur, legatio menda jubetur
Cœlibis accessum festino cogere gressu.
Concurrit facilis. Fratrum tum sæva simultas
Undique stipatum fictis agitare querelis.
Machina non solido, sed mox interlita limo
Corruit, haud patiens vatem prognostica fantem.
Lincea namque viro fuerant oculamina tanto:
Immo prophetales ad hoc potaverat haustus,
Internos etiam quo posset cernere nisus.
Tandem vafrinos blandis suggestibus astus
Increpitans, Italas suadebat credere chartas.
Ethnica sed nullis molliri corda lagonis *
Cedebant, virusque tegunt sub mente nocivum.

* regia

* sic

XLIV.

Præterea juvenis divini fautor honesti,
Expertus causas in Sanctum aptare sinistras,
Accessit, Regis dirum patefecit amentum,
Toxica lætiferæ volitant quo tela pharetræ,

Nec

Nec etenim puduit dicacem audire fidelem,
Qui mox expoſuit, celer intra palatia repſit.
Summi ſtans igitur Ducis inter caſtra perennis,
Excipit horriſonas illæſo parmate fundas,
Nec potuit validis penetrari pelta ſagittis.
Inſtabant etenim violento famine agentes,
Se Pater ut proprio vellet diſpungere voto,
Indignumque ſacris ſe judicet eſſe gerendis.
O maleſuada cohors! o fraus! o ſanctio diſcors!
Non eris immunis pœnæ, non criminis exſors.
Ipſe quidem ſolitos gaudet perferre labores:
Tu Phlegeton ſubies, Erebum maneſque paveſces.
Inſignita piis tunc aperit ora loquelis.
Ecce quaterdenos, dicens, vexilla per annos
Intemerata tuli veræ per cuncta Fidei,
Barrida * pravicolæ quis ſtravi examina turbæ,
Inclyta cenſuræ ſervans invictus eoæ
Famina, non falſo ceu garrit pollice ſculpta,
Mens inimica ſuo mox defectura veneno.
Nunc quia compellor, Petri diſcrimine purgor.
Non formido minas, exenia nulla capeſſo;
Meque meo numquam vobis mucrone litabo.
Hæc Pater oravit, plebejum juſque refellit.
Solvitur infandum JESU vincente coagmen,
Enituitque bonum præſtantis Præſulis omen.
Sic ÆDILREDI valvas repetivit hiantes,
Explanatque Duci ſceleris commenta maligni.
Iſque benignivolam firmans in Præſule curam,
Edixit priſcum nullo fruſtramine fœdus
Vellere, apoſtolica donec remearet ab aula.
Verum diſcordes flagrant ardentius iræ.
Et quas Chriſticolis Paſtor fundaverat ædes,
Niſibus efferis averruncare parabant.
Extorres ſtavunt * agio incaſſum palinodo,
Quos ſacer electis gradibus formarat adelphos,
Dulſos cœnoſi lychnos audititi * deſtos.
At pia ventilabro Chriſti ſententia juſto
Efflavit paleas, cocyti ardore cremandas,
Condivitque bonam cœli per horrea frugem.
Nam Pater ipſe greges & ovilia cara reviſens
Ingemit, & precibus Domino commendat anhelis.
Aggreſſuſque dehinc Romani pervia callis,
Ingreditur partas opulento remige lintres.
Carpebant placida libratis æquora velis,
Figitur & notis vehemens lautomia arenis.
Obliquas igitur peragrantes commode terras,
Divino comites potabat fonte fideles.
Non errare licet, non manticulare neceſſe eſt,
Gratia quos tanti ſervat ductoris opima.
Is etenim largas, quamvis devotus egeret,
Impenſas eleis * palmis fundebat apertis.
Quapropter, ceu præcinuit Davitica pſaltes,
Juſta manebit ei vitæ farrago perennis.
Tranſmiſſis tandem Jovialibus æque cavernis,
Macarii penetrant rutilantia dindyma Petri,
Qua renitebat ovans ſumma virtute JOANNES.

AN.CHR. 709
24. Apr.
Non vult ſponte Pontificatum abdicare.
* procacia
Romam iterum appellat.
XLV. ad Edilredum redit.
XLVI.
* an ſtatuunt
* locus corruptus
Romam reviſit.
* liberalibus

Affi-

AN.CHR.
709

Affines moti feſtinant Euge per urbem.

24. Apr.
* ſacer

Adſtipulant modulis comto ſiſtemate, cerus *
Æditiuuſque graves oppandit agillimus ædes.
Introiit Præſul teſtudine fultus opaca,

* flexo poplite

Qui tellure cubans unca ſuffragine * ſuda,
Mille piis inſtillat aquis, vi denique ſancta
Cœlica ſummorum reſeravit clauſtra polorum,
Indidit æquiſonas divinis auribus odas.
Oratu ſurgens, famulantum rite catervis
Ambitur, ſiccatque genas, ſuſpiria preſſat.

* templum

Aſt ubi complacuit, ſacra archiſteria * ſcandit.
Pontificum Præſul, necnon & concio gaudet

* fidelis

Piſtica *, Tarpejoque ruens de colle ſenectus.

* diſcidia

Inteſtina Pater poſtquam dyrrachia * planxit,
Ad vicina redit lentis habitacula plantis.

XLVII. Cauſam agit apud Papam,

Interea ſcriptis legatio caſſa modernis
Berthvvaldi de ſorte ruit, puerile volumen
Opponens tanto nequiquam certe Patrono.
Auſoniæ coeunt Grajæ, mox atque ſoritæ
Veſtibulo curſim priſcorum ſcita revolvunt,
Protinus admiſſo micuit ſyntagma berillo.

prolatis literis apoſtolicis.

Ut jubar introiit, jubaris ceu nectar opimi
Protulit effevum * liquido flavore libellum

* ſic

Hiſce characteribus : Chriſti tunc inquit alumnus;
Nulla damus patriæ, fateor, diſcidia noſtræ.

* Proceres ſupra

Non Reges, non Triſtatas *, Regumve clientes,
Matris ad eximiæ gremium concurrere gratis.
Elegi collata prius mihi jura probare.
Non ignota cano, vobis præcognita narro,
Jura dedere Patres Romanum ſtemma regentes.
Teſtis adeſt hujus ſanctæ periergia ſedis,
Hæc quia non ſprevi, nam nec ſpernenda putavi.
Collatis carui crebris populatibus agris.
En qui me ſenſu graviter lymphante ſequuntur,
Norunt ſi qua meo vitiamine rupta viciſſim
Objectare queunt, veſtro luſtrabor ab ore.

* frenis
* equis tolutaribus

Non ego pompiſonis adii pretioſa lupatis *
Mœnia, nec gilvis phalerato ſtromate mannis *;
Proſequor at nudus nudi veſtigia Petri.
Poſteritas ſancite quibus ſubſiſtat amica
Legibus, & priſcas nolite revellere chartas.

* ſic
* eſſe

Obſtipuere * Patres hæc ſic fore * comminiſcentes,
Hac dixere pharo mundi rudis arſit origo,
Rabula nec deerit quo mens veneranda nitebit.
Talia labentis patiuntur ſpargana vitæ
Æmula, nec tardat ſpiris agitare malignis
Actio pravorum vitam moreſque proborum.
Conquirenda tamen hujuſce refragia ſectæ.

* naturalibus

Et quamvis odiis proſcriptus phyſiculatis *,
Protinus arbitrio, wilfride, piabere noſtro.

* ſic

Nec Romana prius falſi pilotria * teſtes
Excedent, juſtas donec pro crimine pœnas
Jure luant, diſcantque viro deferre probato.
Iſte quidem Latias olim lallando papillas,
Pavit Chriſticolas multo dulcore catervas.

* Papa

Oravere Patres : teſtatur & ipſe JOANNES *,

Hæc

Hæc dicens : Nullo morietur lampada fungo.
Insidiæ veteres dormiscant ocius omnes.
Desipiunt hebetes tetrico mœrore furentes.
Wilfridum damnare nefas ; qui, sicuti torris,
Ereptus magno manet incombustus ab igne.
Ut Petrus Christi, sic hic vestigia Petri
Percolit, æquoreis numquam timefactus in undis.
Degeneres populi quid prodest velle beari?
Virtus si qua placet, patriis pepulistis ab oris.
En rutilum liquido summæ virtutis agalma *.
Sint rata quæ sanxit, non hæc obliteret usquam
Aut regalis apex, aut ecclesiasticus ordo.
Nobiscum sapiat, qui Christi stigmata gestat,
Ne ferale chaos evitandamque mephitim
Sentiscat rigidi retrusus in ima barathri.
Quidquid neurericis confinxit apocrypha biblis,
Cassetur priscis legatio censeo dictis.
Quis duo-quindecies, denos pariter quoque quinos,
Elogio archontes queat infamare maligno?
His coram fidei vir hic confessus honorem,
Extunc vitali merito eraxatus * in albo,
Certis exspectat cœlestia dona diebus,
Ut re percipiat, quod spe patienter & optat.
Huic qui dissentit, nimis, inquam, prorsus ineptit.

* speculum, simulacrum

* inscriptus

Cetera desunt in ms. codice Corbejensi.

ALIA VITA

Auctore EADMERO Cantuariensi Monacho, sæculo 12.

Ex Bibliotheca Cottoniana Londini in Anglia.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. BRittania *a*, quam Angli victis a se proturbatisque Brittanis Angliam vocant & incolunt, omni ex parte Oceano cincta, tam ingenitis quam & undecumque allatis divitiis mirabili copia antiquitus exuberabat : quæ ut terrenis rerum copiis, ita quoque sanctissimorum virorum magna fecunditate pollebat. Quorum exigentibus meritis in tantum gratia Dei omnipotentis totam insulam sua munificentia decoravit, ut & cultus circa Dei obsequium circumquaque multiplicaretur, & res tam publicæ quam familiares multa pace felicique prosperitate fruerentur. Britanniæ commendatio.

2. Sed eum nihil omni ex parte perfectum mundanis rebus natura concessit, cæca damnatrix animi cupiditas dum interdum quosdam ad hoc perduxisset, ut suis rebus contenti esse nescirent; pacis munimenta dirupit, pax dirupta rapinas, incendia, seditiones, bella, omniumque bonorum excidia peperit : quæ nonnumquam a sanctis ejusdem provinciæ viris detrita; nonnumquam ipsis in immensum malis crescentibus, ii qui mala deterrere moliebantur, varia casuum perturbatione attriti. Dum enim studium suum in eo potissimum ponerent, ne perversorum hominum pravitati amissa sui status rectitudine cederent; dumque illi e diverso modis omnibus insudarent, ne istorum rectitudini ad sui correctionem sese vel ad modicum darent; iidem nequiriam suam modo vi, modo fraudibus exercentes, quos in malitia nequiverant, hos in communi vita socios habere nullo modo volebant. Hinc multi propria dignitate privati, multi a patria eliminati, multi quoque crudelissima morte necati, & a justo judice Motus in viros sanctos.

a Ita non raro apud antiquos scriptum reperitur *Brittania*, etiam apud Græcos Βριττανία : nonnumquam.

AN.CHR. 709 14. Apr. ce Deo gloriosissime coronati. Hæc in primordio coalescentis Fidei partim io-super venientibus in se prædicatoribus est experta : hæc in processu ejusdem fidei partim io propriis & in se procreatis prædicatoribus est perpessa : hæc nihilo minus eadem Fide quaque fundata partim a suis, partim ab externis hostibus, in suis Patribus Anglorum Ecclesia est atrociter passa. Hinc, ut alia taceam, venerandi Antistites MELLITUS & JUSTUS Galliam petunt Anglia expulsi : hinc sanctissimus Pater WILFRIDUS toties a propriæ dignitatis sede rejicitur : hinc quoque gloriosissimus Rex EADMUNDUS & beatissimus Antistes ÆLFEGUS iniqua morte damnati, martyrii gloria dignissime coronantur : hinc etiam dubio procul vir præclarissimus & excellentissimæ sanctitatis Pater DUNSTANUS in exsilium pulsus fuisse dinoscitur. Sed hæc me brevi attigisse suffecerit. Majores etenim nostri de his multa memoriæ digna cognovere, & luce veritatis insignita exinde sua posteris scripta reliquere.

Vuilfridi historia un. de accepta. 3. Et quoniam ea quæ de præfato Wilfrido scripta habentur, non simul in uno, sed in diversis Auctoribus sparsa esse probantur ; rogatus a nonnullis, quibus me contradicere incongruum duxi; immo, ut verum fatear, ipsius sanctissimi Patris dilectione compulsus, ea quæ sparsim de ipso scripta sunt, nostro opere io unum componere institui. Equidem Beda, nobilissimus gentis nostræ historiæ scriptor, in ipsa historia de eodem Patre per diversa loca nonnulla disserit : & beatæ memoriæ ODO sanctæ Dorobernensis Ecclesiæ Pontifex de vita & conversatione ejus quemdam libellum edidit, postquam reliquias ipsius Sancti de loco, in quo primum positæ fuerant, excepit ; & ad Ecclesiam totius Brittaniæ matrem, quæ in urbe Cantuarberia sita est, magno devotionis honore transvexit. Horum igitur dicta per omnia sequens, pene nihil quod eorum auctoritate roborari non possit, nihil autem ex toto quod contrarium sit, dicturum me fore confido. Sane quicumque hæc vel legere, vel audire dignatus fuerit, precor ut ista me non ita scripsisse accipiat, quasi antiquis, quæcumque sunt hac de re, mea velim scripta præferre : sed potius cogitet & amicis meis me (ut dixi) rogantibus morem gerere, & Sancto Dei aliquod obsequium mei amoris & reverentiæ exhibere voluisse.

INCIPIT VITA.

Sanctissimi Confessoris atque Pontificis Christi Wilfridi, cujus festivitas colitur 4. Idus Octobris.

Vuilfridus natus anno 634. 4. Anno igitur Incarnationis Verbi Dei sexcentesimo tricesimo quarto, regnante in Cantia filio gloriosissimi Edelberti Regis Cantuariorum EADBALDO, & in Nordumbria successore nobilissimi Edvvini Regis Nordanhumbrorum sanctissimo Rege OSWALDO, de inclyta gentis Anglorum prosapia puer Dei WILFRIDUS nobilitate natus, & e vestigio cœlesti est prodigio mundo nobilissime designatus. Cum enim beatus puer intempestæ noctis silentio matris prodiret ab alvo, columna ignis supra domum, in qua nascebatur, cœlitus emissa, omnes circumfusæ noctis tenebras radio suæ lucis abstersit. Quique igitur vicinorum tanti luminis magnitudine subito terrore turbati, ii domibus proruunt, & stupore affecti singuli quod primo capere poterant arripiunt, & in turbam coacti turbato murmure ad ignem concite currunt. Ad domum usque pervenientes, flammam, ut cœperat, radios emittentem inveniunt : sed domum & quæcumque vicina nil læsionis pati mirantes adspiciunt. Nimio itaque stupore paventes, Pape! inquiunt, quidnam signi hoc nobis inouere putas? nimirum divini est ouminis omen. Et domum irruere volentibus occurrerunt mulieres de domo, dicentes : Sustinete, sustinete, precamur, quo ruitis? ad causam ignis cognoscendam quem præ oculis habetis tantopere tenditis? non aliam esse quam puerum nunc maternis visceribus editum pro certo noveritis. Quo cognito, gressu reflexo in sua redeunt, magnalia Dei sua devotione venerantes. Quid ad hæc dicendum? antiquum Moysi famulo Dei ostensum in

indice columna.

in rubo miraculum videmus, cum ecce io domo pueri Dei ignis æstuat, nec comburit; flamma emicat, nec aliquid consumit. Et illud quidem antiquitus factum quid signi protulerit, jam mundus agnovit: hoc autem in se ipsa experta pene totius Anglici regni nobilitas didicit. Re etenim ipsa probatum est, quod sicut olim Dominus populum suum ex Ægyptia servitute liberaturus ipsius liberationis ministerium Moysi per ignem rubi demandavit: sic & nunc idem Dominus alium populum suum a tenebris vitiorum educturus, quem ejusdem eductionis magisterium habere delegerit, per emissum cœlitus ignem designavit. AN.CHR. 709 24. Apr.

5. Primordia ergo vitæ beatissimus Pater Wilfridus tantæ nobilitatis signo accipiens, cum esset puer bonæ indolis, eidem nobilitati sua industria morum nobilitatem superaddere studuit. Unde ætatem moribus transiens, nil puerilis levitatis, nil insolentiæ in suis moribus admittere voluit: sed ita se tempore adhuc teneræ ætatis modeste & circumspecte in omnibus gerebat, ut merito a majoribus quasi unus ex ipsis amaretur, veneraretur, amplecteretur. Vultus enim magnæ venustatis, sed in habitu vultus erat ei multo venustior mos probitatis. Facundæ, ut id ætatis tenor admittere poterat, mooia linguæ, non garrulitati vel detractioni aut contentioni, sed iis quæ Dei sunt summo studio dedicare curabat. a puero gravis.

6. At postqoam perfectioris ætatis attigit metas, defuncta matre statuit natales relinquere fines, quo liberius posset Domini servitiis operam dare. Quod ubi patri suo retulit, libenter ejus votis ac desideriis cœlestibus annuit, eumque salutaribus cœptis insistere jussit. Ubi vero quartumdecimum ætatis explevit annum, comitatus monimine Dei venit ad Reginam EANFLEDAM nomine: a qua benigne susceptus & aliquamdiu magno cum honore detentus, innotuit sibi propositum suæ mentis in eo quampotissimum esse, ut relicto sæculo Dei se manciparet obsequio. Quo Regina venerabilis agnito, multum ejus animi virtute læta, consilium simul & auxilium tantæ rei perficiendæ devota mentis alacritate largita est. Et quoniam eumdem virum monasticam singulari vitam præferre cognovit; eum, ut ipsi placuit, ad insulam Lindisfarnensem venire, & Monasterio Monachorum sociari fecit: quo constitutus, diligenter ea quæ monasticæ castitatis ac pietatis erant ediscere curabat & agere. Et quoniam acris erat ingenii, didicit quanto citius psalmos & aliquot codices, necdum quidem attonsus, verum eis quæ tonsura majores sunt virtutibus, scilicet humilitatis & obedientiæ, non mediocriter insignitus. Propter quod a senioribus & coætaneis suis justo colebatur affectu. Eanfleda consilio secedit Lindisfarnum.

7. In quo Monasterio cum aliquot annis Christo serviret, animadvertit paullatim adolescens, minime perfectam esse virtutis viam, quæ tradebatur a Scotis: proposuitque animo Romam venire, & qui ad sedem apostolicam ritus ecclesiastici sive monasteriales servarentur videre. Quod cum Fratribus referret, ejus propositum laudaverunt, eumque id quod mente disposuerat perficere suadebant. At ille confestim veniens ad prædictam Reginam, indicavit ei desiderium sibi inesse Apostolorum limina visitandi. Quæ delectata bono adolescentis proposito, misit illum Cantiam ad Regem ERCONBERTUM, qui erat filius avunculi sui, postulans ut eum Romam honorifice transmitteret: quo tempore ibi gradum Archiepiscopatus HONORIUS unus ex discipulis beati Papæ Gregorii servabat, vir in rebus ecclesiasticis sublimiter institutus. Ubi cum aliquantisper demoratus adolescens animi sagacis, diligenter iis quæ inspiciebat discendis operam daret; supervenit illo alius adolescens nomine BISCOP, cognomento BENEDICTUS, de nobilibus Anglorum, cupiens & ipse Romam venire. Hujus ergo comitatu Rex beatum Wilfridum sociavit, atque ut illum Romam secum perduceret jussit. Romam cogitat.

8. Qui cum Lugdunum pervenissent, a venerabili DALFINO ejusdem civitatis Archiepiscopo honorifice suscepti sunt. Wilfridus a Pontifice detentus, Benedictus Romam usque profectus est. Delectabatur etenim Antistes prudentia verborum strenuissimi juvenis, gratia venusti vultus, alacritate actionis, Lugduni detinetur a Dalfino.

AN.CHR. 709 24. Apr. constantia necne maturitate intentionis. Unde quæque necessaria habebat, ipsi cum sociis ejus, dum secum esse volebant, abundanter tribuebat. Quin & beato Wilfrido partem non modicam Galliarum regendam obtulit, ac filiam fratris sui virginem, si conjugem ducere vellet, ei se daturum fore promisit, quatenus ipse illi in patrem, & ille ipsi esset tali conjunctione in filium. At ille gratias agens pietati, quam erga se, cum peregrinus exsisteret, dignaretur habere; respondit sibi magis propositum alterius conversationis inesse, & ob hoc relicta patria Romam ire cœpisse. Quibus Antistes auditis, dato itineris duce, simul & iis quæ tantæ viæ necessitas poscebat, copiose impensis, ipsum Romam transmisit, obsecrans & multa prece contestans, quatenus de Roma rediens ad se declinaret.

Romam instat, 9. Ut autem Romam venit, beatissimi Apostolorum Principis limina orandi gratia petiit: & egressus, germani beati Petri, eadem causa ductus, Oratorium est ingressus, humique prostratus hac prece fertur pium Apostolum, quem mente præsentem videbat, palam rogasse. Piissime Apostolorum Dei, frater beatissimi apostoli Petri, en ego peregrinæ provinciæ civis ad tua limina veni, veniam pro peccatis meis postulaturus. Precor te igitur per pietatem, quam ceteris præstare totius orbis attestatione probaris, ut veniam peccatorum, quam per te obtinere confido, non quæram in vanum, ne mihi tantæ progressio viæ procedat incassum. Verum ut experiar vincula meæ impietatis per merita tua solvi, solve, quæso, impedimenta ingenii mei & linguæ meæ, quatenus verbi Dei mysteria corde percipere, & diserto elocutionis modo eadem aliis valeam insinuare. O fides famuli Dei, o insigne pietatis indicium Apostoli Dei, o larga benignitas, & benigna largitas clementiæ Dei! Non citius orationis verba complevit, quam vivacissimum mentis ingenium & promtissimum elocutionis modum sese percepisse cognovit. Redit in se, & gratiosus mirator, seipsum qui fuerat jam non esse.

a Bonifacio ibi edoctus. 10. Romæ igitur degens, orationique ac meditationi rerum ecclesiasticarum quotidiana, ut animo proposuerat, instantia mancipatus, pervenit ad notitiam viri sanctissimi atque doctissimi, BONIFACII videlicet Archidiaconi, qui & Consiliarius erat Apostolici: cujus magisterio & amicitia felix, quatuor ab eo libros Evangeliorum, rationabilem Paschæ terminum, aliaque nonnulla quæ in patria sua nequiverat, didicit.

Dalfinum revisit, 11. Ecclesiastica igitur disciplina magnifice imbutus & apostolica benedictione perfusus, in iter rediit, DALFINUM Episcopum de suo reditu valde suspectum lætus adiit, eique tribus annis fida societate adhæsit. A quo attonsus, in tanto est amore habitus, ut illum sibi heredem facere cogitaret. Sed ne hoc fieri posset, Antistes est crudeli morte peremtus, & Wilfridus ad suæ potius, hoc est Anglorum gentis Episcopatum reservatus. Siquidem Regina Francorum ea tempestate sævam Ecclesiæ Christi tempestatem intulerat. Nam dæmoniaci furoris igne succensa, fortunis omnium bonorum inhiare, inhians rapinis & deprædationibus æstuare, æstuans atroci multos examinatione damnare, & damnatos immani mortis feritate necare. Unde ut alia taceam, quæ in innumeros quasi minores crudelia exercuit, octo ecclesiarum Patres ense peremit, cum quibus & prædictum venerandum Antistitem pari huic vitæ pœna quem cæsum sepelit. mortis exemit. Quem usque ad locum suæ neci dispositum Vuilfridus secutus est, cupiens pro eo, si concederetur, aut certe cum eo, si permitteretur, simul gladio mori. Verum ne id fieret, Episcopus modis omnibus interdixit, & ne tantum flagitium flagitiis suis gladiatores adjicerent, Christi miseratio sanctique viri peregrinatio interdixit; quodque tunc temporis magno terrori quamplurimis erat, sua scilicet Anglorum natio interdixit. Corpus tamen occisi debito honore tumulavit, sicque Angliam prospero cursu repedavit.

In Britanniam reversus degit in curia. 12. Præfuit eo tempore genti Nordanhumbrorum christianissimus Rex Osvvius, successor beatissimi Regis & martyris Osvvaldi, qui Osvvius filium suum Alfridum regni socium sibi constituit. Fuere autem utrique Reges in Chri-

Christiana Religione ferventes, Ecclesiarum diligentissimi cultores, & catholicarum doctrinarum studiosissimi auditores, amatores, sectatores. Cum ergo beatus vir Dei Vvilfridus in patriam esset reversus, fama sanctitatis & prudentiæ ejus, fama eloquentiæ & apostolicæ doctrinæ ejus, circumquaque mira celeritate innotuit, necnon ad aures prædictorum Principum ingenti cum laude processit. Sanctitas quoque & insignis amor Christianitatis, qui Regum corda repleverat, notitiam Sancti nequaquam fugere poterat. Ex hoc curiæ Regis Alfridi præsentatus, humane suscipitur, brevi, quod antea solo auditu in eo sciebatur, re ipsa cognoscitur, & eo regali amicitiæ familiariter adsociatur. Probitas etiam integerrimæ vitæ, quam fama primo vulgaverat; & prudens simplicitas simplexque prudentia, quam in illo ad omnes humilitare vigebant; non modo Regi, verum & omnibus eum carum exhibebant. Tribus ex hoc annis regalem curiam fovit, & virtute animi gratiam, gloriam, honorem sibi comparavit. Unde & regio munere auctus tam mobilibus qoam immobilibus rerum bonis, etiam inter animales homines clarus erat. Super hæc quoque Ripensi Ecclesia eum iis quæ sui juris exstiterant, regali munificentia donatus est. Ex eo autem summa cura procurabat, quatenos opes suæ magis transirent io victum indigentium, quam servaret eas more avarorum opes suas recoodentium.

AN.CHR. 709 24. Apr.

13. Interea venit ad Regem Episcopus occidentalium Saxonum, oomine AILBERTUS, vir sanctus & ecclesiasticis disciplinis apprime institotus, qui & eidem Regi magno fuerat familiaritatis amore conjunctus. Hic rogatus a Rege Vvilfridum ad Presbyteratus officium promovit, utpote quem Sacerdotio fungi dignissimum esse cognovit. Mota est autem ea tempestate quæstio de observatione Paschæ, qoæ magna & frequens eatenos exstiterat, probantibus simul & confirmantibos eis qui de Cantia & Galliis advenerant, quod Scoti diem domioicum Paschæ celebrarent contra morem universalis Ecclesiæ. Nam Scoti usqoe ad id temporis scripturarum serie hac de re disputante non plene edocti, sæpe dominicum Paschæ diem celebrabant eum esset dominica dies in palmis, ea re quod ipsa die decima quarta luna esset, quæ terminus est diei paschalis. Istiusmodi sectæ vir sanctissimæ vitæ AIDANUS suo tempore grande firmamentum fuerat in tantum, ut a cunctis qoasi æquo animo toleraretur, dum eximia in opere Dei morum ipsius conversatio consideraretur. Sed illo defuncto FINANUS vestigia sectæ illius per omnia sequens, in episcopatum ejus subrogatus est: quo nihilominus huic vitæ modum faciente, COLMANNUS in sectam amborum sedemque successit, cujus temporibus gravior de paschali observatione atque aliis ecclesiasticæ vitæ disciplinis controversia versata est. Quapropter merito movit hæc quæstio sensus & corda multorum, timentium ne forte accepto Christianitatis vocabulo in vacuum correrent aut cueurrissent. Pervenit & ad ipsas Principum aures, Osvvii videlicet Regis filiique ejus Alfridi, quorum primus a Scotis edoctus atque baptismi sacramentis imbutus, nihil melioris propositi exsistere posse credebat, quam quod a suis doctoribus acceperat: porro sequens potioris fidei privilegio primum præcedens, Romanæ & universalis Ecclesiæ ritum omnibus anteстare ratum habebat. Siquidem christianissimus & doctissimus vir Vvilfridus, qui & Romæ (ut prædiximus) ecclesiasticæ disciplinæ multa documenta acceperat, & penes Dalfinum Galliarum Pontificem Lugduni nonnullis imbutus exstiterat; eum suo magisterio rationabili atque catholiea eruditione informaverat, ac informatum omni scrupulositate soblata in veræ fidei stabilitate firmaverat. Mota ergo (ut præfati sumus) quæstione de paschali observatione, dispositum est, ut Synodus cogi, & hæc quæstio deberet ventilari terminarique. Veneruntque illo Reges ambo, pater feilicet & filius, magnopere deprecantes, ut eis adesse dignaretur Spiritus sanctus. Venit itaque jam dictus AILBERTUS Antistes, Alfridi Regis amicus, cum beato wilfrido & suo AGATHONE Presbyteris: eontra quos Colmannus cum suis Clericis venit, & HILDEM Ab-

Presbyter ordinatus, Pascha quæstionem in Synodo,

ANCHR. 709 24. Apr. batissam sectæ suæ fautricem, cum aliis pluribus secum in Synodum duxit.

Rege exponente, 14. Silentio itaque facto, primo rex Osvvius præfatione præmissa tali fertur modo locutus: Hactenus, Patres venerandi, schisma in Ecclesiis Christi exortum eo quosdam minus veritatis studentes perduxit, ut bis in anno (quod dictu quoque nefas esse probatur) sanctum Pascha sit celebratum: cujus tamen rei causam bene considerantibus non adeo mirum videtur. Dum enim ipsi arietes iter diversum arripiunt, greges etiam post se diviso tramite rapiunt. Ubi plane miseriam est videre, cum ad regnum via sibimet contraria tendunt, quo communi proposito fidei properare contendunt: & qui viam individuam perveniendi ad vitam solummodo Christum noscuntur habere, absonum valde absurdumque fore dinoscitur, ipsum Christum in suis mysteriis velle dissona observatione dividere. Ea re in hanc me sententiam ipsa rationis necessitas potissimum duxit, quatenus utriusque partis defensores una venire jussio nostra constringeret, quo utrimque ratione audita, quid sequendum, quid fugiendum sit, discusso errore queamus inspicere. Quapropter tu, Colmanne, qui præcipue contra morem universalis Ecclesiæ Pascha celebrare a nonnullis calumniaris, causæ tuæ, inquam, & ego tecum similis observationis coarguor; primo propugnator adsiste: quatenus auctoritate qua nititur agnita, si rata est, fiat amodo nostra sub eadem auctoritate a tantis calumniis observatio libera. Quod si ea qua niteris minus firma auctoritate victus exstiteris, profecto nec me, nec quemlibet meorum tuæ sectæ ulterius sectatorem habebis.

Colmanno pro Scottis dicente, 15. Tum Colmannus: Pascha, inquit, a quarta decima luna usque ad vicesimam celebramus, & celebrandum confirmamus, & ita fieri oportere validæ auctoritatis firmamento comprobamus. Beatissimus etenim Joannes Apostolus & Evangelista, Domini JESU tam familiaris conviva, ut supra pectus ipsius in Cœna recubuerit; eodem quo nos ordine illud celebravit, & in omnibus quibus præfuit Ecclesiis celebrandum fore sua auctoritate præfixit. Hoc per successionem prudentum & æque sanctissimorum virorum ad nos usque perlatum, hoc nostrorum doctrina majorum in nobis stabili firmitate fundatum, hoc a nobis antehac inviolabili observatione servatum, & firmamus nulla ratione non esse servandum.

ipse agit pro Romanis. 16. Quo hæc & hujusmodi nonnulla dicente, jussit Rex & Ailbertum suæ morem observationis in medium proferre, ut sciretur, quo principio, cujusve niteretur auctoritatis institutione. Respondit Ailbertus: Loquatur, obsecro, vice mea Vvilfridus Presbyter, quia unum ambo sapimus cum ceteris qui hic adsident ecclesiasticæ traditionis cultoribus; & ille melius ac manifestius ipsa lingua Anglorum, quam ego per interpretem, potest explanare quæ sentimus. Tunc Vvilfridus ad jussum Regis exorsus, Colmannum non modo auctoritate beati Joannis falso niti aperta ratione monstravit, verum & contra Joannem & contra legem & Evangelium, necne doctrinam Apostolorum, immo & contra universalis Ecclesiæ morem eum sentire in paschali observatione probavit. Quam probationem idcirco scribere supersedimus, ne in re huic opusculo non necessaria aliquod fastidium legentibus inferremus: si quis autem eam velit, in nostræ, hoc est Anglorum gentis historia requisitam inveniet. Hac ergo omissa, vitam beati viri, ut cœpimus, ordine persequamur, prout ipse, de quo loquimur, nos adjuvare dignatur. Finito conflictu contentioneque soluta, Ailbertus domum rediit: Colmannus vero suæ sedis episcopatu dimisso Scotiam petiit, quoniam ecclesiasticis traditionibus suas traditiones postponere noluit.

Episcopus ordinatur in Gallia, 17. Vir autem Domini Vvilfridus ex hoc magnæ apud omnes est venerationi habitus: quippe qui & divinis eruditionibus præclare imbutus, & dominicis comprobatus erat operibus magnifice fultus. Quapropter a Rege Alfrido totius plebis acclamatione ad Pontificatum eligitur: sed ipse gravi reclamationis adnisu ne id fiat obsistere nititur. Tandem importunitate omnium victus,

ctus, id a Rege petivit, ne se inordinate ordinari in Brittania permitteret : verum ut tanta res secundum instituta canonum expleri valeret, ordinandum sese * in Galliam mitteret. Venerabilis nempe DEUSDEDIT sanctæ Cantuariensis Ecclesiæ Archiepiscopus jam huic vitæ subtractus fuerat, nec in tota Brittania Episcopus aliquis canonice ordinatus supererat, excepto WINE occidentalium Saxonum Episcopo. Ailbertus siquidem, cujus paullo ante meminimus, relicta Brittania Parisiacæ civitatis episcopatum sortitus erat. Quum igitur ita se res habebat, quod petebatur Rex promtissime annuit, & consilio patris sui Osvvii beatum Patrem ad Regem Galliarum direxit, rogans & obsecrans, quatenus virum honorifice susciperet, atque in gradum pontificatus sua auctoritate sublimari præciperet. Igitur, prout dignum fuit, a Rege honorifice suscipitur, ad Ailbertum Episcopum cum mandatis dirigitur, quibus ut summa honorificentia servum Domini ad ordinem episcopatus promoveat jubetur : qui mandatis gratiosus obtemperans, eum cooperantibus undecim Episcopis honorifice consecravit.

AN.CHR. 709

14. Apr.

* l. se

18. Quo post ordinationem suam in transmarinis partibus demorante, ii quorum sectæ pravitas per eum pridem detecta fuerat atque dejecta, rependendarum injuriarum sese jam tempus opportunum accepisse putantes, Regem Osvvium fraudulenta calliditate convenientes circumveniunt, circumveniendo in eam sententiam ducunt, quatenus CEADDAM Eboracæ civitatis Episcopum fieri jubeat, ne Ecclesia diutius carente Pastore Fides Christi quamlibet jacturam incurrat : præsertim cum penitus, inquiunt, ignoretur, quo Wilfridus devenerit, quem ad ipsius Ecclesiæ regimen ordinandum in Galliam Alfridus direxit. Hac ipsorum versutia Rex Osvvius incaute præreptus, dato præfato Ceaddæ ipsius Ecclesiæ Pontificatu, misit eum Cantiam in gradum Sacerdotii consecrandum. Quo cum suis veniens & eamdem sedem Pastore viduatam inveniens, inde divertit, prædictum Wine Episcopum adiit, ut Episcopus ab eo consecraretur obtinuit. Adsumtis ergo duobus de gente Brittonum Episcopis, qui contra scripta canonum erant ordinati, eumdem Ceaddam pari modo inordinate ordinavit.

Ceadda interim Eboracensibus prælato.

19. Ordinatus autem Eboracensi Ecclesiæ prælatus est, cum non post multos dies beatus Wilfridus patriam redire instituens navem ingreditur, & aliquamdiu felici cursu navis æquoreos fluctus transvehitur. Jam autem medio mari transito, & beato viro cum suis Clericis in ea quæ Dei sunt corde & ore intento, ventis mutatis validissima tempestas exoritur : qui magna vexatione quassati, tandem in regionem australium Saxonum, quam non noverant, projecti sunt. Fluctibus vero in sinus suos ita illuc retractis indigenæ adhuc gentili errore devincti advolant, navem & omnia quæ in ea erant in jus suum vindicare volentes; & id propositi obstinato corde tenentes, ut aut captivarent, aut morte sibi resistentes involverent. Quo vir venerabilis agnito copiosam eis pecuniam obtulit, & quatenus ab intentione sua recederent humili postulatione admonuit. At illi ferociores ex illius verbis effecti, nil se ab eo pro ipsorum dimissione sumturos fore proclamant : quin etiam non modo omnia sua, verum & eumdem ipsum in jus proprium se accepturos nulla causa vetante confirmant. Quid igitur negotii tenor intenderet socii Pontificis intelligentes, præmissa supplicatione ad Dominum arma arripiunt, magis volentes more virorum fortiter bello occumbere, quam ignava captivitate longioris vitæ spatio servando producere. Quod ubi a paganis cognitum, aciem struere, ac in populum Domini tela dirigere festinabant. Stans quoque princeps Sacerdotum idololatriæ coram paganis in tumulo excelso, suis magicis incantationibus suos quasi benedicendo confortare, ac socios famuli Dei maledicendo fatagebat enervare. Cui operi cum quantum sua interest, summo studio mente, voce manuque vacasset; juvenculus quidam minister hominis Dei, funda lapidem jecit, & eumdem magum trajecta fron-

Periclitatur in reditu,

AN.CHR. fronte dejecit, exstinxit. Rediit mox ad memoriam viri Dei antiquum per
709 David factum in Goliam miraculum Dei, cum subito mire paganorum tumul-
24. Apr. tus exoritur, & in discerptionem christianæ partis vires omnium exseruntur. Quid plura? insurgunt acies, miles Christi sese prosternit in preces: Domino autem pro suis pugnante, inimica manus confusa & victa discedit. Sed post paullulum multiplicior in idipsum & immanior redit, aciem struit, tela in vacuum dirigit. Tela non vacua recipit, pars maxima ruit, & pars residua fugit. Et quid morer? jam tertio victi cum se ad quartum prœlium cum Rege suo præpararent, meritis beati Wilfridi multo ante horam mare effluxit, navem extulit, & Sanctum Dei eum omnibus suis, quinque solummodo ex sociis perditis, prospere in Sandicum portum evexit. Quod inimici videntes, maxima confusione in sua remeant, & servum Domini læta serenitate victorem abire gemebundi deplorant.

Ripum se recipit. 20. Patrio itaque portu patriaque potitus, confestim sibi rumor innotuit, qualiter suæ sedi Ceadda substitutus Antistes sit. Qui pro re nihil omnino perturbatus, placido vultu & hilari pectore Ripum perrexit: ibique servitiis Dei intentus, magna mentis stabilitate per aliquod tempus in secretiori habitaculo deguit. Sed quia civitas supra montem posita nequit abscondi; a multis & præcipue nobilibus frequentabatur, eximiæ sanctitatis ejus fama permotis. Rex quoque Merciorum, nomine WLFARIUS, vir Deo valde devotus, famulum Christi adiit, eumque ut loco cederet secumque maneret importuna vix prece deflexit: & compos suæ voluntatis effectus ingenti beatum Patrem dilectionis affectu coluit, terris & honoribus auxit.

Ecclesiam Cantuariensem administrat. 21. Metropolitana vero sedes totius Angliæ, dum hæc ita fierent, Pastore carebat, defuncto (ut prædiximus) Archiepiscopo Deusdedit. Et quoniam tanta sedes absque episcopali providentia esse nequibat, Rex Cantuariorum EGBERTUS beati Wilfridi prudentia sanctitateque audita, ad ipsum misit quam humillima eum supplicatione contestans, ut Ecclesiam viduatam sua dignaretur præsentia visitare, ope consolationis erigere, contra spirituales nequitias clypeo suæ admonitionis protegere, & quæque tenor ecclesiasticæ traditionis expeteret, in ea pontificali auctoritate statuere. At ille tali in causa reniti fas esse nequaquam existimans, regiæ voluntati adsensum præbuit. Ad Ecclesiam igitur venit, & quæ per Spiritum sanctum agenda cognovit, sedulus inibi administravit. Is primus erat, qui inter Episcopos de Anglorum gente creatos catholicum vivendi morem Anglorum Ecclesiis tradere didicerat: unde & perplura catholicæ observationis moderamina quaque per easdem Ecclesias sua doctrina diffundebat. Quare factum est, ut crescente per dies institutione catholica, Scoti omnes qui tunc morabantur inter Anglos, aut his manus darent, aut ad suam patriam repedarent.

22. Beatus autem Wilfridus, prout ei facultas inerat, hac illac propter verbum Dei disseminandum magna populi frequentia comitatus pergere consueverat. Quod cum tempore quodam faceret, devenit in locum ubi natus fuerat atque nutritus: cujus loci indigenas verbo vitæ cœlestis enutriens, multos

Monasteria construit. ab amore terreno avertit, & ad amorem omnipotentis Dei convertit. Unde factum est, ut plures ibidem Cellas Domino servire volentibus institueret; & quonam pacto eorum vita componi deberet, unumquemque prudenter instrueret. Sicque per tres continuos annos modo Cantuariensis Ecclesiæ dispositioni, modo illorum exhortationis & illorum correctioni suæ providentiæ curam impendit. Et licet episcopalis cathedræ proprium locum nusquam haberet, tamen episcopali officio studiose intentus satagebat, qualiter diabolo sua vasa eriperet, & ea Domino Christo conciliaret, atque in sanctæ conversationis proposito corroboraret.

Ceadda discedente. 23. Emenso autem spatio trium annorum, THEODORUS a Vitaliano Papa Archiepiscopus consecratus & missus, Cantiam venit: susceptaque sede pontificatus in metropoli civitate, mox secundum quod vigorem ecclesiasticum decebat, ea quæ circumquaque emendanda erant, summa prudentia & ponti-

tificali auctoritate in melius mutare studebat. Ut vero competit Ceaddam contra canonum statuta in episcopatus gradum fuisse consecratum, publica illum increpatione redarguit, & quod degradari jure deberet paullo districtius minatus est. At ille, ut erat magnæ humilitatis & mansuetudinis vir, Si „ me, inquit, adseris contra scita canonum ordinatum, libenti animo exor„ dinari concedo, cum profecto numquam tanti apud memetipsum exsti„ terim, qui loco hujusce regiminis vel ad horam præesse debuerim: sed „ obedientiæ causa jussus subire, hoc licet indignus consensi. Qua responsionis ejus humilitate Theodorus accepta, dixit eum nequaquam gradu Sacerdotii se velle privare. Verum quia (ut diximus) inordinate ad tantum ministerium fuerat ordinatus, ipse ordinationem ejus canonica ratione consummavit. Sed ille considerans se non juste Episcopatum alterius Episcopi obtinuisse, pœnitentia ductus elegit potius tali honore carere, quam alterius cathedræ ulterius injuste præsidere. Discessit igitur episcopatu, & ad Monasterium suum, quod erat in Lestingesei, privatus secessit.

AN.CHR. 709 24. Apr.

24. Porro Theodorus beatum Wilfridum in episcopatu Eboracensis Ecclesiæ restituit, necnon & omnium Nordanhumbrorum, sed & Pictorum, quousque Rex Osvvius imperium protendere potuerat. Sicque vir sanctissimus & animam suam in patientia possedit, & multiplicatus honore, quod suum fuerat, totius populi exsultatione recepit: quo tempore Regno Merciorum Wlfarius præsidebat, cujus paullo ante meminimus. Qui cum mortuo JARAMANNO Episcopo sibi suisque alium a Theodoro dari peteret, non eis ille novum voluit Episcopum ordinare, sed præfatum venerabilem Ceaddam eis dedit. Beatus vero Wilfridus suis redditus, egregia mentis instantia operam dabat, quatenus & ea quæ longa vetustas aut incuria dissolverat, in Ecclesiis restauraret; & quæ in subditorum suorum moribus oculos magni Dei offendere poterant, eliminaret. Quibus operibus quanto magis intendebat, tanto se in majori virtutum exercitio constringebat: ut subjectis in ejus vita esset videre, qua diligentia deberent verborum ipsius documenta suscipere.

In sedem a Theodoro restituitur.

25. Iis autem quæ destructa repererat in integrum restitutis, Ecclesiam in honorem beati Petri Apostolorum principis a fundamentis consummavit, & eam multo decore sub immensa Principum ac populorum frequentia consecravit. Ut autem ventum est ad sui sermonis officium, luce clarius visa sunt dominica in ea verba compleri: *Non vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris mei qui loquitur in vobis*. Quod ea re plane licet considerare, cum & populus in Dominum magna sit dilectione ex illo affectus, & corda Principum tanto timore & amore Dei sint accensa, ut non solum ea quæ prius ad juta ipsius Ecclesiæ pertinebant, ad vocem illius testamentis confirmarent, sed & quædam de suis ipsi Ecclesiæ condonarent. Triduo post hæc omni turba secum detenta, pane vitæ tam cœlestis quam terrestris eam copiose refecit. Ecclesiam præterea magnis muneribus & ornamentis decori domus Dei competentibus ditavit. Et cum hæc opera laude dignissima faceret, uti mortiferam pestem laudem fugiebat humanam: ac sic positus in medio populorum, omnibus erat speculum & informatio operum bonorum.

Ecclesiam S. Petri perficit.

Matth. 10. 20

26. His ita sese habentibus, omnipotens Deus ut merita famuli sui quanti penderet mundo demonstraret; quæ internarum luce virtutum primo profudit, etiam exteriorum exhibitione miraculorum decorare voluit. Hinc est, quod die quadam eum venerabilis Pastor oves Dei verbis & fidei sacramentis imbueret, & antiquo humani generis hosti in eis jus dominandi auferret, atque per sacri chrismatis unctionem septiformis gratiæ spiritum jam baptizatis traderet; ecce per effusas turmas mulier nimio dolore afflicta ministro Dei occurrit, defunctæ funera prolis miserabili deportatione in ulnis ostentans. Quo viso Pater obstupuit, hæsitque loco, paullumque ab incœpti operis ministerio se cohibenti orbata mulier

Puerum in confirmandorum turba suffocatum suscitat.

AN.CHR. 709 24. Apr. acri doloris nimietate turbata pronior incubuit, gemituque præpedita vix in hæc verba erupit: En, inquiens, bone domine, quem ad impositionem manus tuæ confirmandum in Christo portare decreveram, jam non solum ad confirmandum, verum primo ad resuscitandum a mortuis tuæ sanctæ pietati piæque sanctitati apporto. Christum tuum prædicas omnipotentem, quod precor operibus proba, & meum a morte filium unigenitum suscita. Et quanti hoc est omnipotentiæ suæ parvulum suscitare, & mei doloris stimulos effugare? re vera nihili. Quapropter in hoc peto quæ prædicas rata esse potenter ostende, ut ad meam consolationem unicum filium meum restituas vitæ. Ingeminat querulas voces, cujus vehementi gemitu coacti sub uno convolant omnes. En plangor grandis. Tandem compassus venerabilis Domini servus, agit tacitas sancto sub pectore grates, quod turba nondum perfectæ fidei, novit rogare clementiam Domini Christi: moxque solo fusus & faciem lacrymis perfusus: O Domine Pater, ait, non ad merita mea, sed ad tuæ pietatis opera, precor, placatus attende, & ærumnis hujus mulieris opem tuæ consolationis impende, restituendo incolumem filium suum per JESUM-CHRISTUM Dominum nostrum unigenitum filium tuum. Quo dicto surrexit, & caput defuncti dexteræ manus extensione tetigit: cui ad ejus tactum caput exagitanti vir Dei manum porrexit, & erectum vivum incolumemque cunctis exhibuit. Vulgus in nimios admirationis ac laudis clamores excitatur, & fide plenissima in Christianæ legis observantia consolidatur. Puer redivivus in Christo per manus impositionem confirmatur, matri cum gaudio redonatur eo pacto, ut septem annis materna cura nutritus viro Dei restituatur. Quod post præfinitum tempus ne fieret, patre suo interdicente exsul ad externos fugit cum prole Brittanos, sciens videlicet puerum nequaquam contra viri Dei præceptum in proprio secum posse manere: quod tamen sua fuga ei contulit. Post parvi temporis dies Præfectus quidam invitis parentibus puerum in manus Patris reduxit, quem protinus servitio Dei mancipavit, & bene instructum pluribus imitabilem in sancta conversatione postmodum fecit. Hinc quique perpendite, quid signi prætulerit super ejus cunabula cœlitus emissum lumen radiantis flammæ.

Ecclesia rum florente, 27. Ea tempestate Regnum gentis Anglorum gemino decore nitebat, cum & Reges Christianitatis amore fervebant, & Pontifices divini operationem mysterii summo studio exercebant. Hinc regalis providentia hoc potissimum per se gerebat quosque subditorum magis a pravitate morum abstrahere, quam cupiditate animi res eorum diripiendo distrahere: nec ulla eis cura fuerat quam subditis, sed quam bonis ipsi regnarent. Hinc nihilo minus sacerdotalis apex sui officii plenissime compos exstiterat, eis solummodo sua diligentia operam præbens, ad quæ ipsius ordinis institutor & auctor Deus ipsum instituit. Hæc propter summa quies erat plebi legalia jura tenenti, terra frugibus & tranquillitate opima suis cultoribus non modo egestatem colebat, sed & operi Dei absque sollicitudine sæcularium rerum curam impendere permittebat. Classica dira silent, nec latronum incursio formidatur. Quid plura? ut cuncta brevi edicam, promicat Ecclesia pacato fœdere nexa. Quæ ut diabolus vidit, propria sibi malignitate invidit, & tractans secum pacis interruptioni causas invenit. Spiritu namque superbiæ suæ invadit gentem Pictorum in tantum, ut ea gens (quod semper ferre consueverat) bello a se tentaret excutere jugum Anglorum. Præfuit eo tempore Regno Nordanhumbrorum ECFRIDUS filius Osvvii Regis, qui patri suo in regnum successerat, vir in armis strenuus, & beati Vvilfridi amicitiis vehementer adstrictus. Hic ergo Pontifici negotium Pictorum quod incumbebat exposuit, atque ut rebus opem suæ intercessionis ferret supplici prece admonuit. Cujus dehinc benedictione vallatus atque sanctissima oratione comitatus, cum parva militum manu Pictis occurrit, Pictosque occursantes catervatim prostravit, & Pictorum tu-

Ecfrido victoriam de Pictis obtinet.

tumorem gladii ultione repressit. Et quid morer? dat stragem late, redeunt in colla catenæ: sicque victoria læta potitus rediit, & eximias propugnatori suo gratias egit. Hoc modo genti Anglorum pax restituta per annos aliquot mansit: at Regno Merciorum post hæc in dissensionem elato, Rex præfatus armis pacem revocare desiderans, obvius eidem Regi in bellum processit, pugnam commisit, quam quærebat pacem duce fugato exercituque prostrato victor obtinuit. Ea nimirum re huic Regi sic processit, quo Deus ostenderet preces beati Wilfridi ante se penitus cassari non posse. Nec mirum: qui enim in Evangelio dixit omnia fore possibilia credenti, merito illi quem & fide catholicum, & in operibus eidem fidei præcipuum ipsa Domini sapientia vidit, quæ juste petebat, possibilia esse concedere debuit. Nam de illius fidei integritate quis dubitare, aut quis de perfectione operum ejus digne valeat disputare? Verumtamen paucis opera ejus quædam describantur, quæ & integritati suæ fidei testimonium præbeant, & illius cordis devotionem imitari volentes quod imitentur præ oculis habeant. AN.CHR. 709 24. Apr.

28. Ac primo dicendum quod optimis a puero moribus institutus, nulla quoad vixit eisdem potuit ratione abduci incommutabilis justitiæ cultor, nec favore remitti, nec detractione diduci, nec laudibus decipi, nec vituperationibus in zelum poterat commoveri. Per noctem divinis insistens obsequiis, corpus suum quod ab omni contagione ex utero matris suæ mundum custodierat, tam vigiliis quam frigoribus mire afficiebat, singulis illud noctibus aqua frigida tinguens, nec prius ab hac consuetudine cessans, quam Joannes apostolicæ Sedis Antistes eum pro ætatis suæ gravitate huic proposito finem juberet imponere. Non hunc ardor æstatis, non frigus hiemis ab instantia cœpti operis Dei detorquere valebant. Præterea quaquaversum gratia prædicandi gratiam Dei pergens, paratus erat pro ipsa quam prædicabat veritate vitam dare, si occasio competens offerretur, quæ id fieri postularet. Si quando aliquid deliciarum quovis eventu, & hoc summa cum parcitate, in escam sumebar, idipsum in se postmodum gravi inedia vindicabat. Hæc institutio vitæ minimum elationis & maximum humilitatis in ejus pectore studium comparavit. Hæc subditis sibi exemplum sanctæ conversationis indixit: hæc eosdem in artam continentiæ viam induxit: hæc quoque multos a suo errore conversos ad Christi gratiam duxit. Unde quamplurimi nobilium incitati, filios suos Dei servitio mancipandos viro tradebant mirantes, admirando ejus merita dignis laudibus approbantes, atque suos ipsius probitatis imitatores fieri modis omnibus exoptantes. Sed sicut sæpe quod aliquibus provenit ad virtutis profectum, aliquibus procedit ad iniquitatis effectum: sic unde nonnulli in amorem & venerationem famuli Dei profecerunt, inde quidam in odium & contumeliam ejus erumpunt. At athleta Dei cum iis qui oderant pacem erat pacificus, & odio ipsorum suæ rependebat obsequium mansuetudinis. Virtutibus studet.

29. Præterea in Augustaldensi opido templum mirabili opere fecit: quod ipse in honorem beati Andreæ Apostoli Domino dicavit, ad vicem videlicet beneficii rependendam, quod idem Apostolus jam ei dudum impenderat. In cujus templi constructione non defuit invidia mortiferi serpentis. Nam dum cæmentarii linunt superiora parietis, præcipitante illum adversario humani generis, unus eorum in præceps corruit, & sic ut contritis omnibus membris jam defungi putaretur. Qui cum velut in exhalatione sui spiritus laboraret, excurrunt omnes utpote ad exsequias funeris ejus. Vir autem Domini Wilfridus cum corpore absens præsentia spiritus cuncta dinosceret, mox sese in lacrymas dedit; & quosque adsidentium quid evenerit ex ordine docens, pro salute fratris eos intercedere postulavit. Ubi vero ad ægrum ventum est, mox ad Patris tactum pristinam receperunt membra salutem: &, si dicendum, letum erubuit, cum per hominem vitæ se depelli, & homini vitam restitui vidit. Cujus mortis auctor diabolus videns virum tam internis ani- Andreæ Apostolo templum condit. Cæmentario vitam restituit.

AN.CHR. 709 24. Apr. mi virtutibus, quam exteriorum exhibitione miraculorum suam confusionem augere, in nimiam sui furoris malignitatem accenditur, quibus modis poterat inquirens, qualiter confusionem suam versa vice in eum retorqueret.

Etheldritam in virginitatis proposito confirmat. 30. Acceperat autem Rex ECFRIDUS conjugem nomine ADELDRIDAM, quæ in voto virginitatis potius hanc vitam transfigere proposuerat, quam aliena libidine violari. Juncta est tamen Regi præfato lege conjugali, non conjunctione carnali. Cujus rei gratia beatum Wilfridum tam per se quam & per amicos suos Rex convenit, orans & obsecrans, & maximarum rerum pollicitatione in hoc ipsum allicere tentans, quod negotium Reginæ persuaderet, ut omisso virginitatis proposito regiæ voluntati adsensum præberet. At Wilfridus sciens scriptum esse, *Vovete & reddite Domino Deo vestro*, maluit Ecfrido hac in re non parere, quam suum Domino sacrificium auferre, ne per hoc non modo virginis, verum & suæ animæ mortis æternæ dispendia pararet. Ergo virginei voti fautor exsistens, vigilantis animi sagacitate procurabat, ne qua femineæ mentis inconstantia propositum virgo postponeret, & terrenis illecebris animum devicta supponeret. Egit igitur sua industria, ut virgo potius divortium conjugii a conjuge quæreret, quatenus libertate potita sæculum linquere, & talamis æterni Regis valeret feliciter inhærere: quod quidem factum est. Nam ubi Rex comperit eam nullo pacto a proposito posse mutari, licet invitus, concessit tamen ut relicto sæculo, prout volebat, acciperet velamen insigne virginitatis. Qua licentia felix, accepto velamine a beato Wilfrido, quæ mundi sunt cum mundo deseruit, sprevit, atque a sui desiderio cordis procul abjecit.

Ps. 75. 12.

Per Ermemburgam insimulatus apud Regem, 31. ERMEMBURGIS vero regali est copulata conjugio. Per hanc igitur diabolus odium quod contra virum Dei habebat, exserere opportunum existimans, animum illius injectis quibusdam simultatibus adversus eum inflammar, quoque ipsi suarum insidias fraudum tendat vehementer instigat. Cui suggestioni eo facilius cessit, quo muliebris inconstantia mentis, intemperantia lubricæ ostentationis, oppressio ac rapina violentæ damnationis, quæ in ea magno cum tumore vigebant, servum Domini in redargutionem sui multoties acerba invectione armabant. Quamobrem non parum intus offensa, & insuper dæmoniaco igne succensa, gloriæ dignitatique ipsius magnopere cœpit invidere, & quonam modo eum dignitate sua spoliare ac spoliatum abjicere posset, occasiones quærere. Considerata ergo gloria viri, qualiter eum omni ex parte affluentia dignitatis circumfulsisset; Regem muliebri facundia convenit, quasi de quibusdam suis utilitatibus actura: re autem vera prima an animum ejus ad quæ vellet acclinare posset habere, ex obliquo perquisitura. Quem ubi ad suum votum esse persensit, ut hominem Dei in invidiam adduceret; fraudulentis sermonibus ejus gloriam Regi cœpit admirando enarrare. Nam exposita divitiarum abundantia, Cœnobiorum multitudine, ædificiorum magnitudine, subditorum Principum turba, obsequentium militum copia, regalibus vestibus & armis instructa intulit: Et quid amplius ipse tibi, quam tu sibi? totum Regnum tuum Episcopatus ipsius est: quin & si tua potestas ejus potestati comparetur, minor est. Terminus enim Imperii tui suis finibus coartatur; terminus autem Episcopatus ejus tuos fines auctoritate progreditur. Et, fateor, fidelibus & amicis tuis est timendum, ne si aliquando inimici tui contra te arma susceperint, ipse quam prædicat pacem sequendi suos ab armis immunes retineat, tuque tuorum paucitate inimicis inferior victus occumbas. Quapropter de negotio ante negotium tracta; & ne in ipsa gestione negotii tua virtus decidat, quæ obsunt gnarus præordina. Sunt quidem & alia nonnulla quæ tibi honeste possunt persuadere, tui honoris nullatenus esse, non dico superiorem, sed parem quemquam in Regno tuo habere: quæ nec dici quidem opus esse recognosco, quia non modo tuæ prudentiæ, sed & cuivis imprudenti clara esse non nescio.

31. Ta-

31. Talibus verbis Rex permotus, & quasi suæ utilitati consuleretur, ad ea totus arrectus, melius suis rebus consuli non posse putavit, quam si vir Dei suis omnibus privaretur, & Episcopatus ipsius in plures Episcopos divideretur. Verum quia id agi præter consensum Cantuariensis Archiepiscopi minime poterat, verba malignæ accusationis contra Episcopum ipsius sedis Antistiti THEODORO mandant, & ad suæ voluntatis effectum deceptum inclinant. Venit igitur ad regalem curiam Theodorus, sua auctoritate regiam voluntatem super Wilfrido impleturus; quod factum est. Nam protinus in locum ejus tres Episcopos eo absente ordinavit. Res viro celari non potuit: & admiratione quammaxima ductus, hilari corde, alacri vultu, modesto gressu Regis palatium subiit, causam negotii perquisiturus. Cui hoc modo, ut fertur, ad inquisita responsum est: Nec te inpræsentiarum alicujus criminis admissione notamus, nec tamen statutum de te judicium hac vice mutabimus. Ille vero talibus verbis non sibi satisfactum esse consentiens, apostolicam Sedem appellavit: & pro eorum injustitia indignatus, reflexo gressu aulam egredi voluit. Intuens autem quosdam satis fœdo suis casibus insultare cachinno: Et o, inquit, filii, felici prosperitate ducatis tempora longa: sed noveritis, quantocius sors infesta resolvet hæc gaudia vestra: nec prius hunc annum transisse videbitis, quam istas quas super me derisiones habetis, acerbi mœrore luatis. Quæ prophetia veritas facta est. Nam post non multum temporis conserto gravi prœlio inter Ecfridum & Ailredum regem Merciorum juxta fluvium Treanta, occisus est ELFUINUS frater Regis Ecfridi, juvenis circiter decem & octo annos habens, utrique provinciæ multum amabilis: ex cujus morte magnus & intolerabilis mœror Ecfridum ac suos percutit: omnisque lætitia quam de expulsione beati Wilfridi habuerant, justo Dei judicio in tristitiam versa est. Sic ex eo quo a se fortissimum militem Domini repellere non timuerunt, numquam læta victoria potiti sunt; sed qui prius parva manu militum ejus intercessione muniti ingentes copias straverant, postmodum cum ingenti copia a raro milite victi cadebant. Nec injuria. Repulso etenim eo per quem victores exstiterant, nil erat residui, quare passim vinci non debuerunt. Verum ad ordinem instituti operis stili officio redeamus.

AN. CHR. 709

24. Apr.

Pellitur Episcopatu.

Adversariis suis prædicit cœlestem ultionem.

32. Beatus Wilfridus episcopalis cathedræ dignitate privatus ad sua rediit, filiis & fratribus suis de ejus infortunio valde contristatis non pauca disseruit verba consolationis, patientiæ, & veræ charitatis, dicens inter alia, nihili esse pendendum, quod constaret nonnumquam fore pendendum. Ipse vero post hæc Romam iturus, & ne quod scandalum Ecclesiæ Christi propter eum immineret causam suam ante Sedem apostolicam expositurus, ad mare venerabili Monachorum collegio dextra lævaque stipatus perducitur: navi imponitur, pia illorum imprecatione perfungitur, prospero cursu ventis vela panduntur. At ubi paullulum navis processit, mutato vento pulsus est Fresiam: ubi a barbaris ac Rege illorum ALDGISLO honorifice susceptus, ibidemque honorifice conversatus, ab omnibus summo cum honore, quoad ibi manere cordi fuit, habitus est, licet adhuc tota provincia idolorum cultui dedita deserviret. Vicem itaque benignitati eorum rependere volens, prædicabat eis verbum Dei, & multa millia verba veritatis instituit, ac fonte salutari a sordibus peccatorum sordibus lavit: sicque susceptores suos & a Domino suscipi, & Dominum in se suscipere fecit. Erat autem ante adventum beati viri terra ipsa magnæ salsitatis magnæque sterilitatis, & velut in modum rupis nimiæ asperitatis; ac per hoc quibusque animalibus ad incolendum magnæ incommoditatis. Verum ad prædicationem viri Dei eadem gente Fidem Domini suscipiente, sicut corda eorum supernæ dulcedinis rore ad fertilitatem operum bonorum mollita, & inhabitatione Spiritus-sancti sunt accommoda facta; ita & terræ ipsorum salsitas in dulcedinem, sterilitas in fertilitatem, asperitas in mollitiem atque pinguedinem versa,

Vale suis dicto Romam tendit.

In Fresia honorifice excipitur.

AN.CHR. 709 ſa, omnibus inhabitantibus eam diverſæ commoditatis copias lautiſſime intulit.

24. Apr. Adverſariis fruſtra conſpirantibus,

33. Interea ii qui ſua nequitia victi amicum Chriſti propria dignitate, poſſeſſione, terra proturbaverant, legatos ſuos tam fraudibus iniquiſſimæ delationis ligatos, quam & diverſis exeniis oneratos in Franciam dirigunt, quo viro Domini partim fraude, partim munere laqueos deceptionis & captionis, laqueos deprædationis, perditionis & mortis inſtituant. Sed ut laqueus eorum, qui muneribus ſeducti laqueum inſtituerunt ſervo Dei, ipſos involveret; quemdam Sacerdotem Domini, nomine VVINFRIDUM, nuper a ſuo Epiſcopatu depoſitum, & nunc in peregrinationem pro Dei amore euntem, occulto judicio Dei ſuis omnibus ſpoliaverunt, vicinitate nominis propriaque malignitate decepti. Verum ubi hoc ab illis eſt intellectum, & quonam vir Domini ea tempeſtate degeret recognitum; EBROINUS regalis curiæ & iſtius nequitiæ princeps ſcripta cum magno munere Aldgiſſo Regi direxit, petens ut Vvilfridum omnibus bonis exſpoliatum crudeli morte necaret. Rex autem nec precibus, nec donis ſub ſe cadere tantæ nequitiæ adquieſcens, miſſam chartulam magna cum indignatione diruptam ignibus injecit; nequitiæque, ut dignum fuit, exprobrans, legatos abſque honore dimiſſos ſtatim remeare præcepit.

a Dagoberto Rege benigne tractatur,

34. Securus igitur inſidiarum Præſul, in ipſa provincia totam cum nova Dei plebe hiemem feliciter exigens, deinde pergendi Romam iter repetiit, & Galliam perveniens nota ſibi Regis DAGOBERTI mœnia ſubit. Quem ipſe Rex viſum mox recognovit, eumque multa cum lætitia hoſpitio ſuſcepit, & vocatis hominibus ſuis, hae eos voce alloquitur: Virum hunc quem ecce coram habetis, magnopere dilectioni veſtræ commendo, rogans ut illi in quocumque negotio veſtri opus habuerit adſiſtatis, ſiquidem me, ſicut credere fas eſt, ſincera mente amatis. Hujus etenim probitate & induſtria vobis redditus, vobiſque, ut inpræſentiarum videtis, regia ſum dignitate prælatus. Nam dudum, velut ipſi recordamini, cum popularibus inſidiis fere perditus eſſem., exſul quaque liberationis meæ gratia oberraſſem, pelago quoque jactatus ad ignavos Hibernos perlatus fuiſſem; hinc me inde adductum magna benivolentia ſecum aliquamdiu tenuit, ab omni periculo protexit, atque nativo ſolo incolumem ac rutum reſtitui poſſe donavit. Quapropter per meam & veſtram vos obteſtor ſalutem, ut ſi qua in vobis eſt fides, tantum ſervemus amicum, & vicem exhibitæ mihi dilectionis ac benivolentiæ communiter gratioſi procurramus * ei rependere. Ad hæc dicta quique lætantur, ſuamque lætitiam vehementi acclamatione teſtantur. Neque enim leve judicabatur inter illos quemquam ſubjectorum vel mutire contra præceptum aut voluntatem Principis ſui. Hinc ſedes & prædia, dignitates & varia dona Sancto a Rege offeruntur, atque ut ſui Regni dignaretur terras incolere ac incolendo juri proprio vindicare, multis precibus exoratur.

* f. procuremus.

& a Berthario Duce.

35. Sanctus autem ſui propoſiti memor, regiæ voluntati non ceſſit: ſed quibuſdam neceſſariis rebus adſumtis, quin etiam ſociato ſibi quodam Præſule DEODATO nomine, a curia receſſit. Inde Campaniæ Ducem vocabulo BERTHERUM adiit, & ab eo nobiliter ſuſceptus eſt: qui poſt exhibita veræ charitatis atque humanitatis officia, cum homine Dei reſidens cœpit ei enarrare, qualiter inimici ejuſdem voluerint eum perdere, & ſe ad intentionem ejus oblatis muneribus inflectere. At ego, inquir, non immemor quid fidelitatis & amicitiæ quondam in pagano quodam Rege repererim, cum de patria mea pulſus apud eum exſularem; nolui minus fidelis inveniri Chriſtianus tibi Chriſtiano, quam homo paganus mihi exſtitir homini Chriſtiano. Siquidem Rex Hunnorum gentilis cum cauſa tuendæ meæ ſalutis me ſecum degentem retineret, iniit mecum fœdus in nomine dominorum * ſuorum, quod me numquam inimicis meis quavis occaſione proderet. Poſt aliquot vero dies nuntiis ad ſe ex parte ini-

* f. deorum

inimicorum meorum venientibus, & ingentem pecuniam pro interitu meo si- AN.CHR. bi pollicentibus : Dum, inquit, vitam meam succidant, si ego pro quovis 709 lucro terreno vobis cedens, initum fœdus quoquo modo dissolvero. Si ergo 24. April. homo infidelis, ut falso deo suo fidus exsisteret, fœdus rumpere noluit; ego gratia Christi, fidelis fidem quam vero Deo promisi, violabo ullius terreni commodi causa? Absit, absit : immo in sua * fide te suscipio, & quoad *l. mea velle tibi fuerit, ut mecum maneas obsecro. Id quoque magnopere deside- ro a te petere, quatenus si quid in meis affectuosius amas, accipias, uta- ris, possideas. Hac viri bonitate, simul & benignitate vir Dei magnifice de- lectatus, quid potius animo proposuerit, viro aperuit : sicque multiplicatus rebus ac sociis, gratiosus ab eo discessit.

36. Romam vero usque perveniens, ilico fama jam cognita sanctitatis Roma in Synodo restituitur. ejus quaque percrebuit, & ei quamplurimos civium venienti in obviam egit. Aderat, & magno vulgi favore susceptus in aulam beati Petri vene- ranter adductus est. Pontificatum apostolicæ Sedis beatæ memoriæ AGA- THO tunc regebat, vir justus & simplex, ac in rebus ecclesiasticis non mediocriter sollers : in cujus ac plurimorum Episcoporum præsentia cum beati Wilfridi causa esset præsentibus accusatoribus ventilata, universorum judicio absque crimine accusatus fuisse, & Episcopatu dignus esse compro- batus est. Quo in tempore cum idem Papa Romæ Synodum congregaret centum viginti quinque Episcoporum adversus eos, qui unam in Domino salvatore voluntatem atque operationem dogmatizabant ; vocari jussit bea- tum Wilfridum, atque inter Episcopos considentem dicere Fidem suam, simul & provinciæ de qua venerat. Cumque Catholicus fide cum suis es- set inventus, & ab re sacerdotali dignitate privatus, placuit ut Romanæ Sedis decreto in Episcopatum restitueretur, & in monumentum suæ catho- „ licæ Fidei ejusdem Synodi gestis hoc scriptum insereretur. Wilfridus *a* „ Deo amabilis Episcopus Eboracæ civitatis, apostolicam Sedem de sua „ causa appellans, & ab hac potestate de certis incertisque rebus absolutus, „ & cum aliis centum viginti quinque Coepiscopis in Synodo judicari a Se- „ de constitutus, pro omni aquilonali parte Brittaniæ & Hiberniæ, quæ ab „ Anglorum ac Brittonum necnon Scottorum & Pictorum gentibus incolun- „ tur, veram & catholicam Fidem confessus est, & cum subscriptione sua „ corroboravit.

37. Apostolico igitur & synodali decreto in Episcopatum restitutus, Patriam repetens, impetitur a cæsoribus Dagoberti. acceptisque ab apostolica Sede litteris, Regi Ecfrido & Archiepiscopo Theodoro de sui status redintegratione directis; servus Dei magno servo- rum Dei reliquiarum munere ditatus, iter Angliam veniendi repetiit : & quia noverat scriptum, *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter*, Prov. 10 9. regia via gradiebatur. Ecce autem extra quam putabatur, latronum manus ad interficiendum parata, viro Domini haud grata processio- ne occurrit. Erant etenim qui Regi DAGOBERTO insidias tetende- rant, eumque gladio in inguine merso necaverant. Hi ergo viro Dei occurrentes, animique furorem vultus sui ferocitate pandentes, prœlia vi- bratis intentant comminus hastis : quorum unus qui quasi loco Principis in- ter eos habebatur, excusso quod manu tenuerat telo, militi Christi fœ- do ore conviciabatur. Delator, inquiens, patriæ petulans, & moribun- de viator, tu quidem jamptidem Gallica sceptra violasti, tu Gallica rura pessumdedisti, tu Gallicam libertatem in servitutem redegisti, cum tyrannum a nobis jam olim exsiliatum tua instantia in Regnum constitui- sti. At ipsius quidem crudelitas justissima morte punita, te quoque utpote maximum suæ mortis auctorem, te, inquam, eadem morte puniendum esse declamat. Procumbe igitur pestifer, procumbe, & digna ultio- ne multatus, eidem quam contra nos fovisti morti succumbe. Et Pa- ter

a Eadem subscriptio apud Bedam & Vuillelmum. Acta Concilii exstant partim apud Vuillelmum, partim apud Spelmannum.

AN.CHR. 709 24. Apr. ter contra: Si non jure, inquit, feci cum Regem Regno injuste depulsum, quantum in me fuit, hereditariæ dignitati præfeci, & hoc ita penes se esse justissimi Judicis æquitas habet; fateor, pœnas justæ ultionis promtissime pendam. Quod si nequaquam hoc in facto contrarius, sed cum jure feci, velut ipsa mox innocentia mentis mihi testatur; eo libentius, si vultis occidere, mori desidero, quo me pro justitia occisum martyrii gloria coronandum fore confido. Quibus dictis, ubi viderunt virum tanta mentis constantia niti, nimio terrore perculsi arma projiciunt, terræ procumbunt, viri vestigia osculis petunt, veniam quærunt: qua ad suum votum inventa ejus benedictione ditati, viæ prosperitati Pontificem cum suis omnibus reddunt: ipsi certo itinere pergunt.

a Rege suo conjicitur in carcerem. 38. Perveniens vir Dei Brittaniam, Regi litteras quas ab apostolica Sede acceperat detulit, & earumdem litterarum auctoritate subnixus, in conventu nobilium suam causam viva voce defendit, seque falso accusatum ac injuria degradatum libera protestatione ostendit. Rex autem quanto illum majori veritatis ratione vallatum agnovit, tanto se minori veritatis ratione suffultum indoluit, moremque nequissimorum imitatus maluit in sua pertinacia contra æquitatem perdurare, quam æquitatis ratione suam pertinaciam mitigare. Hanc vero sui cordis socordiam magnopere confirmabat antiquorum delatorum inveterata discordia, dum ipsi quos ipsa jam repletos possidebat, venena suæ malignitatis regiis auribus infundebant. Propria itaque Rex ira excatus & seducentium se adulatione a vero distractus, litteras apostolici Papæ tumido fastu despexit, despiciendo irrisit, irridendo a se procul abjecit, ac in famulum Dei nequissimi delatoris crimen injecit. Tanta Regis indignatione nonnulli clientes, immo & quique nobiles oppido permoti, unanima omnes contra Beatum conspiratione insurgunt, ac multis eum contumeliis afficiunt; & quo regiæ majestati se ad plenum fideles existere monstrent, indignationi ejus plene satisfacere cupiunt, & Dei hominem a Regis conspectu avulsum carceris imo detrudendum arripiunt. ERMEMBURGIS autem bonorum

Regina insultante. omnium persecutrix, & hujus schismatis indomabilis auctrix, sese in direptionem illius mediam immersit, capsulam reliquiarum de ipsius collo procaciter abstulit, eumque fœda garrulitate & feminea loquacitate derisum abjecit. Ergo inclytus heros sociis & opibus omni ex parte privatus, ad suos, prout potuit, inter iniquorum manus sese convertit, atque in his

Verba facit ad suos. verbis brevi ad eos orationem fecit. Non vos, inquit, domini fratres & filii mei, non vos hæc quæ nobis ingeritur injuria turbet, nec a veritatis tra-

2. Tim. 3. 12. mite quoquo modo proturbet. Præ oculis semper habete, omnes qui volunt in Christo pie vivere, necessario tribulationem pati oportere. Verum licet impii ad tempus piis prævalere videantur, tamen non sic semper erit. Erit enim tempus eum & piorum tribulatio perenni lætitia remunerabitur, & impiorum superba elatio perenni tristitia punietur. Sed ne tribulatio vos in impatientiam agat, animadvertite quonam modo cana patrum series multas perpessa tribulationes, per patientiam meruit Deo juvante vincere multiplices hostes. Nec id vestræ menti ullatenus volo abesse, neminem secundum Apostoli dictum posse coronari, nisi qui contra diabolum studuerit legitime decertare. Et certe hujus temporis certamina parvi pendenda, nec multum diutina; per illa tamen æterna felicitas & felix æternitas regni Dei comparatur: quam felicitatem, quæso, fratres, amate, eam desiderate, ad eam tendite, atque ad eam pervenire tota mentis intentione satagite. Quod si feceritis, profecto nihil erit quare istius vitæ adversa formidetis. Vix verba compleverat, cum ecce in quorum manibus stringebatur, acriori furore ex ipsis verbis accensi, eum in tenebroso carcere vinctum detruserunt.

Laudatur. 39. O constantia viri! sic enim tui cordis, sanctissime Pater, hilaritatem in tanta tua adversitate contueor, sic considero hilarem te esse solere, cum omnia prospera tibi videbantur arridere: tamen ne pietatis viscera in

in tuis filiis aliquatenus perdidiſſe videris, eorum potius quam tuis ærumnis pias lachrymas impendebas: & cum te carcer tenebroſus involveret, magis dolebas ab eorum auribus vitæ verba ſeparari, quam te præſentiæ corporeæ lucis ſpoliari. Interni etenim luminis fulgore nitebas, quo carcerales tenebras pronihilo contendebas. Quare cum divinæ lucis ſplendorem Deus in te vigere conſpexerat, humanis tenebris te nequaquam diu premi permiſit: ſed eiſdem fugatis radium ſuæ lucis domui quam inhabitabas immiſit. Ac quidem merito. Nam quia pervigil æternæ luci tam in noctis quam in carceris horrore adſiſtebas, dignum duxit ſui luminis effuſionem ſignare, operibus tuis & caligini tenebrarum nihil eſſe commune. Hanc luminis effuſionem cuſtodum vigilia proteſtatur, quæ circa mediæ noctis horam carcerem mire fulgentem non abſque gravi timore ſeſe vidiſſe teſtatur. Sed hoc teſtimonio te non eguiſſe perpendit, qui ſanctitatis tuæ merita oculo fideli attendit. Beati Petri Apoſtoli carcerem cum tuo potius conſidero, teque ſibi accepta liberatione evangelica in luminis oſtenſione comparari vehementer exſulto. Quamquam poſt hæc & archangelica Michaelis viſitatione ſis a mortis periculo liberatus, ut cunctis clareſcat, quod gloria regni Dei ſimul cum ipſo Apoſtolo ſis coronatus. AN.CHR. 709 24. April.

40. Inter hæc uxor Præfecti OFFRIDI, qui beatum Wilfridum in cuſtodia habebat, accerrimo languore corripitur, jamjamque ad vitæ extrema perducitur. Jacet ſiquidem toto corpore debilitata, ſolutiſque compagibus omni membrorum officio deſtituta: perdito inſuper ſenſu, contractis emortua nervis viſcera fluitabant: quæ res viro ſuo magni doloris & anxietatis ſtimulos magnæ defectionis & horroris cauſas ingerebat. Quo infortunio motus virum Dei lachrymoſis queſtibus adiit, vincula quibus gravabatur abſolvit, ad pietatis affectum inclinavit, & eductum ergaſtulo ſuæ conjugi medicum ſalutis adduxit. Adfuit vir Dei, & mox turbas quæ ad funus mulieris venerant, juſſit amoveri. Hinc precibus ad Dominum præmiſſis aquam benedixit, & benedictam ſuper jacentis corpus adſperſit. Mirabile dictu! non prius aqua infirmantis membra tetigit, quam omni langnore depulſo mulieri perfecta ſanitas rediit. Quo facto ab omnibus qui aderant grates Deo conſona voce redduntur, ac merita beati Patris non carcere, ſed omni honore digniſſima prædicantur. Ne autem gratia evadendi carceris magis quam pietatis amore ductus hoc virtutis ſignum ab aliquo feciſſe putaretur, extra remanere noluit, ſed divinitatis lumine fruiturus, quantocius carceralis cuſtodiæ ſepta reviſit. Conjux vero Præfecti quæ fuerat ſanitate donata, poſt paucos dies ſpreto ſæculo in ſervitium Chriſti ſacro eſt velamine deſignata. Cuſtodis ſui uxorem ſanat.

41. Præfectus autem ex eo tempore ſervum Domini in magna veneratione habens, Regi per nuntios adito dixit: Per ſalutem & regnum tuum te adjuro, quatenus Sacerdotem Domini Wilfridum a me diutius detineri non facias: quia fateor melius mihi eſſe mori, quam in eo aliquid injuriarum ulterius exercere. Quod ſi hac adjuratione deſpecta in tua ſententia perſiſtere mavis, me ſimul cum eo tormenta & mortem magis ſubire velle cognoſce, quam eum in tormentis habere. Ad hæc Rex vehementer iratus juſſit Sanctum duci in urbem ſuam *Thymber* * ad Præfectum nomine TYDLIN, utpote ferociorem, præcipiens illi ut compedibus & vinculis fortiter adſtrictum artiori cuſtodiæ mancıparet. Qui juſſioni contraire non audens, virum ſuſcipit, cuſtodiæ tradit, vincula facit. Verum cum in hoc ut ligaretur miniſtrorum manus elaborarent, aut rupta ab ipſius corpore eadem vincula diſſiliebant, aut certe colligare non valentia diffuſa cadebant: & miro moderamine Chriſti eo minor in eum ligandi poteſtas exſtiterat, quo ad ligandum hoſtilis feritas immanius ſæviebat. Unde illi nimium admirati, ſed regio terrore ſuaque vecordia in barbaricos motus exagitati, alia & alia vincula parant, conatu ſuo, caſſo labore funditus conſumendi. Eia tibi ligandi poteſtate ſublata quid furis, manus inſana? quid tantopere niteris oppugnare, quem numquam poteris expugnare? quid toties & toties ad vinciendum vincula mutas, & a te vincula quibus ex merito tuæ pravitatis es vincta non potius mutas? Collo Juſti lora tua imponi verentur, Alio deportatur. * Vvillelmus ſcelſitem Tomber vocat. Mira facit in carcere.

quod

AN.CHR. 709 24. April. quod ipsum jugo Christi subjectum esse digna veneratione contuentur. Manicæ tuæ manibus ejus inferi metuunt, quia in fovendis pauperibus eas fuisse exsertas attendunt. Trementes catenæ pedes nexare devitant, propterea quod illos ad pacem prædicandum veloces exstitisse considerant. Omnes ergo vires tuas frustra dispendis, cum illum, quem nequaquam permitteris, torquere contendis. Beatus autem Wilfridus, licet carceralibus tenebris involutus, quosque tamen adventantium lumine verbi Dei, prout ei licuit, illuminavit, edocuit, ac baptismate ab omni criminum labe mundavit.

Regina celitus correpta, 42. Hæc interim Rex dum suis comitatus ad expletionem suæ voluptatis se qnaque deduceret, atque in magna hilaritate frena lætitiæ laxaret; ecce repentino turbantur gaudia casu. Dum etenim regia conjux tumens nimio fastn impietatis raptis audet abuti reliquiis, ilico vindex ita subit. Siquidem easdem reliquias ferens, cum sicut perdix alacri mente lasciva garriret, contigit ut mox repleta dæmonio, sicuti vulpecula, perdita mente insana ganniret; quemque sua prius petulantia volens coluit, hunc postmodum in sui corporis habitaculo nnlens fovit. & Rege increpito a matre, Hæc propter quibusque in stuporem arrectis accessit mater Regis, furentem increpabat hujusmodi verbis: Anne patent, inquit, soror, anne patent veteris commissa piacli? Wilfridum tuis falsis criminationibus a sede sui episcopatus pepulisti; & nunc vice mutata in sedem tui pectnris dæmonem recepisti: ut per hoc intelligas, quid peccati illo in facto commisisti. Wilfrido Sanctorum reliquias de collo non sancte tulisti; & ecce ut collum tuum suo dominio dæmon subderet meruisti. Wilfridi sanctissima verba & beati Petri auctoritate suffulta despexisti: & ob hoc dæmone cor tuum possidente verborum tuorum jus perdidisti. Wilfridus divinitatis lumine plenus carcerales tenebras per te in eis positus non veretur: & tuus animus dæmoniaco furore repletus, per hoc jam nunc dignissima ultione torquetur. Rex aderat oppido conturbatus, & ingenti furoris igne succensus, ventum naribus quasi fumum emittebat. Quem etiam mater sua tali voce est allocuta: Jam tandem, fili, jam tandem memor esto tui. Ultio divina tuam quam nimis diligis conjugem, ut cernis, affligit: & fateor, crede mihi, quia bene promeruit tali supplicio fatigari, eo quod diabolica indignatione succensa, servum Domini Wilfridum non timuit miris afflictionibus insectari. Quapropter hanc vindictam sibi irrogatam ne dubites, obsecro, propter te esse collatam. Quod si hac corrigi sponte contemseris, cave carcere liberatur. ne tua propria corrigaris invitus. Ergo solve virum a carcere, quem nullius sui criminis causa nnvimus detineri: & si eum in Regno tuo manere nolueris, jube illum Regno decedere, ne si diutius fuerit tentus, tunc eum primo dimittere velis, cum fueris majori pœna multatus Istis Rex ipse admonitus, annuit ut carcerem vir sanctus exiret. Factum est, & e tenebris lux mundo processit. Malens autem servus Dei bonum pro malo, quam pro malo malum reddere, oravit Dominum, & Reginam confestim dæmone fugato sanitati restituit.

A Birtvvaldo primum bene, dein male acceptus, 43. Hinc patriam cognataque rura deserit, & velut advena terras australes petiturus, eo veniendi iter invadit. Et cum Veritatis præconia nullæ queant fallacia violari; famulo Dei primo quærenti regnum Dei, nihil eorum quæ vitæ necessitas exigebat, deesse valebat. Unde contigit, ut huoc euntem quidam BYRTWALDUS, regia stirpe progenitus, magno cum honore obvius exciperet, & aliquantisper secum detento quæque opus habebat benigne impenderet. At invidia diabolica diu impendi ferre non potuit. Prædictum etenim virum veneno suæ perversitatis infecit, quoque militem Christi sua magnificentia exutum a se suisque omnibus eliminaret effecit. Erat namque frater ÆDELREDI Regis Merciorum, qui sororem Regis *a* Ecfridi habebat in conjugium. Timens igitur ne fratris animum offenderet, si eum qui fratrem conjugis suæ infensum habebat, secum teneret; non veritus injusti-

a Osdridam scilicet, quæ *in solatium Elvvini fratris occisi Ethelredo miserat, pacem inter maritum & fratrem componens*, ex Vvillelmo.

AN.CHR. 709 24. April.

justitiam, Wilfridum abjecit, non tamen absque contumelia, ut per hoc sciamus eum non immunem fuisse in hoc facto a mente maligna. Nam prius tam a se quam ab Ædelredo Rege suisque uxoribus, necne voluntatis eorum fautoribus multipliciter afflictus, injuriatus, multis quoque terroribus ad violationem fidei suæ atque ad exprobrationem catholicæ & apostolicæ traditionis pro qua maxime impetebatur incitatus, impulsus, nec prostratus; ad ultimum cum dedecore pulsus est.

ad Kentvvinum refugit.

44. Omni ergo humano frustratus auxilio, quo tenderet, quo se verteret ad hospitandum ignorabat: hoc solum fiduciæ præ se gerens, quod a Deo nequaquam deseri posset. Qua fiducia magnifice fretus, quidquid ei incommoditatis accidebat, summa cordis alacritate præferebat: quoque magis adversitatibus feriebatur, eo amplius in opera Dei toto studio ferebatur. Venit tandem ad curiam Regis cujusdam, qui KENTWINUS *a* vocabatur: ubi satis humane susceptus & bene, verum brevi habitus est. Nam quemadmodum alias, sic & ibi dæmonis instinctu femineas passus est iras. Siquidem regia uxor soror erat Ermemburgis, malorum fere omnium quæ contra virum Dei fiebant auctricis. Hæc igitur a sua uxore in mentis malignitate non minor, beatum Præsulem multis contrarietatibus afflictum a suis omnibus expulit. Quid diaboli furor immanis, quid tantopere adversus famulum Domini sæviendo vagaris? quid ei laqueos tuæ fraudis innectere tentas, & tentando illum variarum calumniarum tempestate fatigas? quid eum ab humani cordis ædificatione flectere niteris, & ob hoc Christianorum societati conjunctum esse non pateris? Ecce cum illum a Christianis depellis, ad paganos liberaliter ibit, velis, nolis: & qui times ne quorumdam Christianorum mentes tuis deceptionibus per ipsius conversationem quoquo modo evacuentur, longe quam putas per ista efficis, ut integra provincia penitus tua dominatione privetur.

a quo & pulsus,

ad Regem Vvicciorum se recipit.

45. Namque divertit post hæc ad provinciam australium Saxonum, quæ adhuc illo tempore paganis adhuc cultibus insudabat: ibique verbum fidei prædicabat, & credentibus lavacrum salutis ministrabat. Erat autem Rex gentis illius, EDILWALH nomine, non multo ante baptizatus in provincia Merciorum, & Regina nomine EABE baptizata in sua, hoc est provincia Huicciorum. Itaque beatus Wilfridus concedente, immo multum gaudente Rege, primos provinciæ Duces ac milites sacro fonte abluebat, Presbyteri vero sui ceteram plebem. Antehac enim tota illa provincia divini nominis & fidei erat ignara, præter Regem atque Reginam. Erat tamen ibi Monachus quidam de natione Scottorum, nomine DICULUS, habens Monasterium permodicum in loco, qui vocatur *Bosanham*, silvis marique circumdatum; & in eo Fratres quinque vel sex in humili ac paupere vita Domino famulantes. Sed nullus provincialium vel eorum vitam æmulari, vel prædicationem curabat attendere. Evangelizans autem genti Episcopus, non solum eam ab ærumna perpetuæ damnationis, verum & a clade infanda temporalis interitus eripuit. Siquidem tribus annis ante adventum ejus in provincia nulla illis in locis pluvia ceciderat. Quamobrem fames acerbissima plebem invaserat, ac impia nece prostraverat: denique ferunt, quia sæpe quadraginta simul aut quinquaginta homines inedia macerati, ad præcipitium aliquod sive mare procedebant, & junctis misere manibus pariter omnes aut ruina perituri, aut fluctibus absorbendi decidebant. Verum ipso die quo baptismum fidei gens suscepit, ad preces eximii Patris pluvia serena, sed copiosa descendit. Refloruit terra, rediit viridantibus arvis annus lætus ac frugifer: sicque abjecta superstitione, antiqua exsufflata idololatria, cor omnium & caro exsultaverunt in Deum vivum, intelligentes eum qui verus est Deus, & interioribus & exterioribus se bonis gratiæ cœlestis ditasse.

Pluviam precibus impetrat recens conversis,

quos piscandi artem docet.

46. Antistes quoque cum in provinciam venisset, tantamque famis pœnam

a Hunc locum intactum prætermisit Vvillelmus, a Fridegodo expositum.

AN.CHR. 709 14. April.

nam ibi vidisset; docuit eos piscando victum quærere. Nam mare & flumina eorum piscibus abundabant, sed piscandi peritia genti nulla, nisi ad anguillas tantum inerat. Retibus igitur anguillaribus undequaque collectis & ab hominibus Antistitis in mare missis, meritis sui Patris divina sunt largitate adjuti, ceperuntque diversi generis pisces trecentos: quibus trifariam divisis, centum in opus pauperum dispenderunt, centum eis a quibus retia acceperant contulerunt, centum in suos usus retinuerunt. Quo beneficio multum Antistes cor omnium in sui convertit amorem: & eo prædicante fiducialius cœlestia sperare cœperunt, cujus ministerio terrestria bona ceperunt.

Selesiense Monasterium ædificat.

47. Quo tempore Rex Elidwalh donavit servo Domini terram octoginta septem familiarum, vocabulo *Selesei*, quod Latine dicitur Insula vituli marini, ubi suos homines qui exsules vagabantur, recipere posset. Hunc ergo locum cum accepisset Episcopus Wilfridus, fundavit ibi Monasterium, ac regulari vita instituit, maxime tamen ex iis quos secum adduxerat Fratribus: quod Monasterium usque hodie successores ejus tenere noscuntur. Attamen sedes cathedræ episcopalis in Cicestram postea mutata est. Inclytus autem Pater Wilfridus illis in partibus annos quinque, hoc est usquead mortem Ecfridi, mira sanctitate & prudentia præditus, officium Episcopatus omnibus valde carus & honorabilis administrabat: ad quem illi Rex cum præfata possessione omnes quæ ibidem repertæ sunt facultates cum agris & hominibus donavit. Omnes Fide Christi imbutos unda baptismali lavit: inter quos servos utriusque sexus numero ducentos quinquaginta baptizavit, quos ut baptizando a servitute diabolica liberavit, sic etiam libertati donando humanæ jugo servitutis absolvit.

Vecta insula populum Christo lucratur.

48. Post hæc cum CEDWALLA, qui ab exsilio meritis & interventionibus beati Wilfridi fuerat revocatus, Regno potitus esset Gevissorum, Vectam insulam bello capere, ac expulsis indigenis homines suæ provinciæ cogitabat eidem insulæ substituere. Fuerat autem eadem insula eatenus tota idololatriæ dedita. Ubi vero ad certamen ventum est, voto se memoratus Princeps, quamvis nondum in Christo regeneratus, adstrinxit, quoniam si victor insulam cepisset, quartam ejus partem simul & prædæ Christo Domino daret; quod ipse victoria usus taliter solvit, ut hanc beato Wilfrido utendam pro Domino offerret. Et quoniam mensura ejusdem insulæ, juxta æstimationem Anglorum, familiarum est mille ducentarum; data est Antistiti possessio terræ familiarum trecentarum. At ipse partem quam accepit, commendavit cuidam de Clericis suis, cui nomen BERNUINUS, qui erat filius sororis ejus dans illi Presbyterum nomine HILDILAM, utrisque præcipiens, quatenus in ipsa insula quibuscumque valerent, verbum ac lavacrum vitæ ministrarent: qui ministerio prædicationis adsumto, meritis & intercessionibus beati Patris suaque instantia, Christianæ Fidei jugo præfatam insulam subjecerunt.

Ecfridi interitum videt absens.

49. Anno incarnati Verbi Dei sexcentesimo octogesimo quinto, cum Ecfridus Rex Nordamhumbrorum temere exercitum ad vastandam Pictorum provinciam duxisset, hostibus fugam simulantibus in angustias inaccessorum montium est perductus, atque cum maxima sui exercitus copia, quam secum abduxerat, exstinctus. Et quidem juste, qui cum virum vitæ nullo pacto in amicitiam suam vel in jura potestatis suæ dignatus est admittere, merito debuit eo despecto ab eisdem hostibus mori, quos prius eodem sibi familiariter accepto meruit feliciter suæ ditioni subjicere. Ipsa autem hora qua ipse Rex gravi bello in Pictorum provincia premebatur, servus omnipotentis Dei Wilfridus in Suth-Saxonia sacris Missarum celebrationibus intendebat. Cumque dicto *Sursum corda*, responderetur, *Habemus ad Dominum*; raptus in mentis excessum vidit eodem momento per spiritum Dei Ecfridum capite cæsum morti procumbere. Qua visione perterritus, majori est per modicum terrore perculsus. Nam cum sequentia

tia Missæ prosequeretur, & in præfatione *Per Christum Dominum nostrum* diceretur ab ipso, adspexit, & ecce duo maligni spiritus animam Regis ante ipsius oculos miserabiliter attulerunt, sicque horrendo gemitu suspirantem secum ad inferni claustra tulerunt. Ilico ACCAM Presbyterum suum vocavit, & ei cuncta quæ viderat enarravit. Ad quæ Presbyter vehementi stupore attonitus, vix illius verbis auditum patienter credere potuit. Justus autem diem & horam regiæ interfectionis notavit, & eam ipsam fuisse post aliquot dies rei gestæ attestatio comprobavit. AN.CHR. 709 24. April.

50. Fama igitur circumquaque Regis obitum denuntiante, veloci relatu ad aures THEODORI metropolitanæ sedis Antistitis pervenit: qui delictum quod jam olim in famulum Dei commiserat, consentiendo videlicet eum tantis perturbationibus, ut præfati sumus injuste affligi; hoc, inquam, delictum humili satisfactione corrigere volens, misit propter eum, & ad se honorifice perductum taliter est allocutus: Fili, immo virtutum meritis sanctissime Pater, ego quiad hoc præ ceteris constitutus eram, ut omni injustitiæ quæ in hoc Regno emergere posset, obviarem; propria fragilitate subactus, plurimis tibi contra jus adversantibus, fateor, multum peccando consensi. Sed mihi culpam fatenti & intimo corde pœnitentiam agenti pius, quæso, veniæ largitor adsiste. Ultima ergo meæ, sicut tu cernis, nunc instant tempora vitæ: ac per hoc quod deprecor annue, & suppliciter a me postulatus intercede pro me. Territus his verbis JESU-CHRISTI Domini servus, respondit: Et quidem multis me tribulationibus te consentiente afflictum, Pastor venerande, non nescio: absit tamen, absit, ut hoc te quavis malitia inductum fuisse crediderim: verum ut autumo ea potius intentione id fecisti, quia volebas me per ipsas tribulationes in patientia exerceri: quatenus anxietatibus actus, per iter patientiæ possem perfectionis culmen attingere. Quapropter multo magis tibi pro tua bona intentione grates agere debeo, quam tu apud me inde veniam quærere: præsertim cum numquam venia rite petatur, nisi unde aliqua offensio contracta esse putatur. Sed quoniam te circumquaque oculatum instar cœlestis animalis esse non nescio, perspicaciter atque subtiliter quæ sunt videnda te considerare perpendo. Ea propter si putas te, Pater dilectissime, aliquid peccati contraxisse in iis, quæ contra me fieri consensisti; quantum mea mente libens indulgeo, & indulgens etiam super te misericordiam Judicis venire supplici devotione deposco. Ex hoc firmissima sanctissimaque inter ipsos venerabiles viros pace fundata, pastorali auctoritate mutuo sese Christo conciliavere, & lætitia spirituali jocundantes, quæ Dei sunt unanima adsertione tractavere. Theodoro reconciliatur,

51. Præterea Theodorus misit litteras ALFRIDO, qui in gente Nordanhumbrorum defuncto Ecfrido fungebatur: in quibus sibi rhetorica facundia suasit & persuasit, quatenus beato Wilfrido ex corde amicus fieret, eumque in sede Ecclesiæ suæ, de qua injuste depositus fuerat, honorifice reciperet. AILREDO *a* etiam regi Merciorum, necne quibusdam aliis super eodem negotio mandavit, quibus ea de re mandare non incongruum judicavit: qui omnes una cum Regibus mandatis pari consensione faventes, multa cordis alacritate nobilissimum Domini famulum sese in propria recepturos remandavere. Quin etiam Rex Alfridus nuntiis a latere suo directis, debito venerationis obsequio virum revocare præcepit. Regali ergo invitatione, necnon pontificali præceptione conventus ad suam Ecclesiam rediit. O quam felix ille dies omnibus per id locorum cammanentibus exstitit, quantamque mentis lætitiam cunctis in circuitum populis habitantibus attulit, qui beatum Wilfridum ab exsilio revocatum primus videre promeruit. Quis hujus lætitiæ formam plene capiat? quis eam cordibus aliorum per sui oris officium infundat? Crebra Monachorum examina obviam Patri procedunt, Clericorum agmina cum totius frequentia plebis suo Pastori ejusque opera in Sedem restituitur.

a Has litteras refert Vvillelmus, non tamen eas quas Theodorus ad Aldfridum direxit.

AN. CHR. 709 24. April.

stori certatim occurrere contendunt, & omnes elata voce Dominum benedicentes eum suscipiunt, ac in Ecclesiam ducunt. In qua ille roboratus, & & a qua post modicum eliminatis quae censura aequitatis auferri debere monstravit, quidquid terrarum aut redituum juri Ecclesiae competebat, brevi recuperavit: nihilominus quoque divinitatis verba subditorum cordibus quotidie per illum infunduntur, & in eis fons aquae salientis in vitam aeternam exoritur. Christi Fides cum bonorum operum redhibitione recalescit, opus autem perfidiae & malignitatis ubique frigescit. Quamobrem pax sincera cordium, tranquilla opulentia rerum, alacritas magna in Dei servitium, jocunda delectatio, delectabilis jocunditas processit in Dominum: quae omnia magnam contra ipsum invidiam diaboli concitavere. Verum miles Christi jam bene instructus armatura verbi Dei, jamque plurima expertus tentamenta diaboli, quo in bello excitatior, eo ad dejiciendum difficilior erat: moremque fortissimi bellatoris imitatus, non modo se, sed & suos commilitones hostem caedendo dextra laevaque protegebat. Sicque diabolo impenetrabilis, per quinquennium in sui status dignitate permansit.

Regi res suas auferenti resistens, rursus expellitur.

52. Sed o inexterminabilis invidia diaboli! o violenta damnatio ejus! & quam difficile ad subterfugiendum ex consuetudine admissum jus possessionis ejus! Dum enim viro virtutis quid novi in pacis subversionem objiceret non inveniret, antiquarum dissensionum persuasores in pristinos motus excitat, & celeriter per eos Regem pace discussa in iram contra Pontificem armat. Nam verbis delatorum accensus, in varias & multiplices possessiones ejus coepit subita cupiditate aestuare, & eas juri Ecclesiarum, quibus datae fuerant, non jure auferre. Cui quoniam Wilfridus episcopali auctoritate contraire non timuit, gravi contra se Regem iracundia inflammavit. Unde factum est, ut Rex illum omnibus suis spoliatum a Regno suo pellere proponeret. Ad quod peragendum ut Archiepiscopum Cantuariensem propositi sui exsecutorem haberet, opposuit illi quod statuta Pontificum ipsius sedis non servaret, & praecipue venerabilis Theodori, qui nuperrime vita decesserat. Et quoniam nefas erat illum Episcopum Anglici Regni in auctoritate haberi, qui statutis Cantuariensis Episcopi vel leviter contraire auderet; Wilfridum sese hac de calumnia non omnino excusare valentem in Regno suo Episcopum esse nolebat. Siquidem Wilfridus ea statuta Theodori suscipiebat, eisque debitam obedientiam exhibebat, quae a canonibus instituta & primis atque postremis Archiepiscopatus temporibus sui in pace constituit; verum ea quae temporibus interrupta pacis, ut fertur, pro libitu, non pro ratione statuerat, nullo pacto suscipere nec eis adsensum praebere volebat. Quapropter quasi inobedientiae & contumaciae macula contra sedem totius Britanniae matrem in eo reperta, pristina est auctoritate privatus, & apud BIRTVALDUM Archiepiscopum, qui Theodoro successerat, pro negotio accusatus. Abjectus ergo ad fidelem amicum suum Regem Merciorum nomine AILREDUM secessit: a quo gloriose susceptus, sub protectione Dei & illius aliquanto tempore conversatus est.

In Synodo accusatur inobedientiae.

53. Inter haec rogatu Regis Alfridi Birtvaldus Archiepiscopus praecepit generale Concilium Episcoporum totius Brittaniae congregari in campo qui dicitur *Eastrefeld*: cui Concilio ut Wilfridus suam praesentiam exhiberet mandatum est, simulque promissum omnem se justitiam de injuria quam sibi querebatur illatam recepturum, si tamen injuriam sibi factam certa ratione ostendere posset. Quid plura? venit ad Synodum, sed nequaquam invenit jus sibi promissum. Quidam enim Episcopi regiae voluntati faventes, mox in consilio virum Dei falsis calumniis exagitare, & quibus poterant contrarietatibus perturbare coeperunt. Cumque ea quae objecerant, nulla veritate subnixa probare valerent; tandem suis objectionibus id adjecere, illum decretis Cantuariensis Archiepiscopi Theodori minime parere. Quibus ille: Decretis, inquit, venerandi Patris Theodori, quae in pace & canonica auctoritate promulgavit, conscientia teste devota

Responsio datur.

vota

vota mente fubdi, eifque (ut juftum eft) per omnia obtemperare volo, & fecundum ea judicari pro ratione nullatenus abnuo : attamen precor mihi dicatis quidnam fit, quod jam per plurimos annos litteris ab apoftolica Sede directis inobedientes exfiftitis, & tantopere me accufatis, quod eas inftitutiones Theodori non recipio, quas ipfe non auctoritate canonica, fed difcordia dictante compofuit; ut vos ipfi optime noftis. AN.CHR. 709 14. April.

54. Ad quæ cum verba penitus ratione carentia turbato murmure jacularentur, juvenis quidam curialis viro Domini bene familiaris circumftantium multitudini fefe immerfit, ac ad illum perveniens ei totius tumultuantis Concilii caufam aperuit, ut fibi provideret fuafit confeftim per viam quam venerat clanculo curiam rediit. Præmonitus igitur & præmunitus relatione fidelis amici, tanto conftantius æquitatis fibi defenfionem adfcivit, quanto & ipfos judices fuos fcienter contra juftitiam agere fcivit. Stat igitur inter verborum jacula fecurus, quoniam fuæ libertas confcientiæ fuerat ei dextra lævaque impenetrabilis murus. Quod ubi compertum habuere, quem verbis fuperare nequibant, injectis minis ad fuum velle detorquere quærebant. Quibus cum refponfa dare ad illorum vota minime vellet: Scito, inquiunt, quod jufta damnationis fententia punieris, nifi cito ea quæ tibi funt objecta dato refponfo deleveris. At ille : Ad majus quod mihi a vobis objectum effe intelligo, fcilicet me decretis gloriofi Cantuarienfis Ecclefiæ Præfulis nolle parere, jam refpondi; & hoc ipfum, fi vultis, iterum iterumque refpondeo, quod ejus canonicis inftitutionibus per omnia fubjici volo. Quæ verba fraudulenta mox calliditate ex ore ejus rapuerunt, & hoc ejus dixerunt canonicum inftitutum effe, ut fuperbi & inobedientes deprimantur, humiles vero & obedientes extollantur. Tu autem & contra dominos tuos in fuperbiam es elatus, & nihilo minus Archiepifcopo tuo inobediens comprobatus. Quapropter æqua ratione judicatum & ftatutum eft, ut omnibus tuis fpoliatus, elationis, & inobedientiæ pœnas exfolvas. Quo audito horror & ipfos inimicos ejus invafit, dicentes impium effe, virum quaquaverfum nationibus honorabilem fic abfque ullo certo crimine omnibus fuis fpoliari. Unde Rex & Archiepifcopus a nonnullis interpellati, Monafterium quod ipfe beatus Wilfridus in HRipis (ut fuperius diximus) conftruxerat, ei cum omnibus quæ ad illud pertinebant conceffere, ea conditione propofita, ut illic quietus federet, & abfque licentia Regis fepta Monafterii non exiret, nec curam epifcopalis officii ulterius adminiftraret. Ripum relegatur.

55. Hac igitur mutati judicii clementia coram omnibus accurato fermone expofita ad hoc laboratum eft, & Wilfrido quafi utile confilium datum, quatenus ipfemet pro pia fubfcriptione fe degradari ab officio epifcopali eligeret, quo liber a tumultu fæcularium contemplationi vitæ cœleftis intendere poffet : præfertim cum ei felicius effet privatim (ut dicebant) in Dei fervitio folum converfari, quam infudantem minifterio pontificali jurgiis hominum quotidie fatigari. Senfit prudentia viri hujufmodi confilium quali de fonte manavit : & admiratus fraudem illorum, tali omnes oratione confutavit. Virtus, ait, veri confilii quæ numeratur in feptem donis Spiritus-fancti, nihil in fe duplicitatis admittit : ac fic quo fimpliciori fonte procedit, eo locum in animo famuli Dei quo fufcipiatur, liberius invenit. Veftrum autem confilium quod fimplicitate Spiritus fancti carere quivis intelligere poteft, tanto a me longius abjicio, quanto ex iis quæ in me primo congeffiftis unde procedat aptius video. Mendacia nempe quæ contra me malitiofe compofuiftis, non potuerunt ex fe procreare donum fpiritus veritatis. Quare fecundum confilium verum proprii cenfura judicii me gradu facerdotali non dejiciam, quia fateor quod licet indignus, opera tamen pontificatu non mediocriter digna adjutus Domini gratia feci. Hinc eft, quod ecce per annos quadraginta intemeratæ Fidei veritatem quibus potui prædicavi, & contradicentes in- Degradari fe non patitur.

AN.CHR. 709 14. April.

victa ratione devici, devictos ab omni veritatem docendo errore correxi, correctos lumine verbi Dei perlustravi, ac membris Ecclesiæ Christi copulavi. Hæc tamen non ego, sed Deus ipse per me. Ritum insuper ecclesiasticæ observationis multis per Angliam locis Scotica traditione depravatum apostolica fultus auctoritate correxi. Hæccinæ aliaque perplura, quorum in præsenti reminisci piget, hoc meruerunt, ut quasi legum proditor patriæque delator nusquam tutus esse permittar? Præceptis saltem apostolicæ Sedis, quæ me jam simili injuria accusatum atque damnatum excusavere, & absolutum esse constituere, obtemperetis, si nec pro amore, nec pro timore Dei quietum esse permittere vultis. Sed, ut puto, illa præcepta aut obliti estis, aut certè scita aut cognita pro nihilo ducitis. Quapropter licet senio sim confectus, re tamen vera noveritis me Romæ coram apostolica Sede probaturum esse calumnias, quas mihi pro Regis indignatione imponitis, veras non esse: nec minus vere me prædicaturum esse sciatis, quali studio sacerdotale ministerium geratis, qui magis vultis injustitiæ hominum favere, quam justitiam Dei tenere. Quod satis est manifestum, dum me contra æquum & verum tanto studio impugnatis, quem veritati & justitiæ studere aperta ratione videtis, & insuper nihil adversi pro iis, quibus me accusatis, conscientia teste meritum ad hoc tentatis perducere, ut contra jus in me ipsum sententiam damnationis edicam. Sed hac in re noveritis, quod vobis nequaquam consentiam, sed fiducialiter appello Sedem apostolicam. Verum autem quisquis mecum agere vult, a me hodie invitatus mecum illuc ad judicium pergat. Talibus verbis Rex in iracundiam vehementer accensus, violentia sui exercitus eum opprimere, & ad subeundum judicium suum cogere cogitabat, si Archiepiscopi consensum in hoc potuisset habere.

56. Post hæc concione soluta vir Domini ad Regem AILREDUM rediit, & totius negotii summam sibi aperuit: qui tantæ fraudis malignitate stupefactus, injuriam ei illatam vehementer indoluit. Alfridus quia Wilfridum ad suum velle tractare non potuit, ne tamen in hac parte nihil posse putaretur, disposuit ea quæ ipse servis Christi ad victum paraverat, omnino convellere, dissipare, distrahere, & eum ipsum locum habitationis eorum penitus desertum efficere. At etenim dispositio Judicis qui humano furori cedere nescit, locum famulorum suorum in manibus peccatorum nequaquam ire permisit. Denique Pater Wilfridus priusquam eundi Romam iter arriperet, ad locum venit, Fratres ut se per omnia Deo commendarent admonuit, & ne hominis iram timerent magnopere jussit, dicens, nil penitus eis posse nocere, si Deum protectorem mererentur habere; haberent autem, si eum vere diligerent, eique semper sincero corde servirent. At illi verba sui Patris obediendo susceperunt, & in Deo contra omnes adversarios Deum protectorem habere meruerunt.

Confirmat suos.

57. Cum autem beatus Wilfridus Romam venisset, magnifice tam ab JOANNE apostolicæ sedis Antistite, quam & a populo Romano susceptus est. Adventus autem sui causa cum coram Apostolico multisque Episcopis ventilari deberet, præsentibus accusatoribus suis locum sese defendendi accepit. Itaque surrexit, causam suam coram omnibus [a] dixit; quod dixit, sic se habere firma veritatis ratione probavit. Unde communis judicii sententia viri Dei innocentia comprobatur, atque accusantium falsæ calumniæ reprobantur. Super hæc quoque venerandus Papa Joannes a cunctis exoratur, quatenus apostolica sanctione, & justitia Justi debito honore sublevetur, & injustitia ei resistentium congrua damnatione prematur. Juvit autem causam illius lectio Synodi venerabilis Papæ Agathonis, quæ quondam in sui præsentia (sicut diximus) acta est, cum in con-

Romæ absolvitur.

[a] Epistolam ejus Joanni Papæ in sui purgationem oblatam refert Willelmus: necnon litteras Joannis Papæ in gratiam Wilfridi directas *dominis eminentissimis* ETHELREDO *Regi Marciorum*, & *Alfrido Regi Deirorum & Berniciorum*.

consilio Episcoporum ipse medius resideret. Nam eum re exigente Synodus eadem jussu Papæ legeretur, & coram nobilibus plebisque frequentia diebus aliquot recitaretur; ventum est ad eum locum, ubi scriptum erat: Wilfridus Deo amabilis Episcopus Eboracæ civitatis apostolicam sedem de sua causa appellans, & cetera quæ supra posuimus. Quod ubi lectum, stupor apprehendit audientes, & silente lectore cœperunt alterutrum requirere, quis ille Wilfridus Episcopus esset. Tum Bonifacius apostolici Papæ consiliarius, & alii perplures, qui eum temporibus Agathonis Papæ ibi viderant, dicebant ipsum esse Episcopum, qui accusatus a suis, atque a Sede apostolica judicandus nuper Romam advenit: qui jam dudum, inquiunt, æque accusatus huc adveniens, mox audita dijudicataque causa & controversia utriusque partis, a beatæ memoriæ Papa Agathone probatus est contra fas esse a suo Episcopatu repulsus. Unde etiam tanti apud eum habitus est, ut ipsum in Concilio quod congregarat Episcoporum, utpote virum incorruptæ fidei & animi probi, residere præciperet. Quibus auditis, omnes una cum ipso summo Pontifice dixere, virum tantæ auctoritatis, qui per quadraginta prope annos Episcopatu functus erat, nequaquam damnari debere; sed absolutum ad patriam, utpote immunem ab omni culpa, cum honore redire. Scriptum est igitur Regibus Anglorum Æilredo & Alfrido, ut si anathemate plecti nollent, illum sui Episcopatus sede recipi absque retractatione facerent, eo quod ipsum injuria depositum esse omnes ratum haberent.

AN.CHR. 709

24. Apr.

58. Post hæc famulus Domini magnis Sanctorum reliquiis locupletatus, & multa multorum veneratione perfunctus & exhilaratus, patriam remeandi viam repetiit. Cumque in partes Galliarum devenisset, subita infirmitate corripitur: qua crescente tanto dolore vexatur, ut equo minime vehi valeret, sed ministrorum manibus in grabato portaretur. Sicque delatus in Meldum civitatem Galliæ, quatuor diebus ac noctibus similis mortuo jacebat, halitu solummodo pertenui vitæ se funditus subtractum non esse demonstrans. Cum vero ita sine cibo & potu, sine voce & auditu, quatriduo perseveraret; quinta demum die cum jam jamque moriturus a suis plangeretur, sanctus Michael Archangelus a Domino mittitur, per quem sanitati pristinæ restituatur. Cui Pater intendens, ac velut optime cognito pro posse suo vultus alacritate adgaudens, tacitus jacebat, quidnam sibi dicere vellet operiens. Stans itaque Angelorum Princeps hujusmodi verba viro locutus adseritur: Wilfride concivis dignissime, surge, quid jaces? nam licet inter cives cœlorum numereris, tamen propter orationes filiorum tuorum hoc tempore non morieris, præcipue per merita & intercessiones beatæ MARIÆ genitricis Dei & perpetuæ virginis. Oravit enim pro te, propterea quod quædam opera sibi placuerint facta per te. Scit nempe quid operis Petro feceris, quidque ipsius fratri Andreæ construxeris. Quapropter nunc quidem a morte revocaberis, ac vitæ salutique restitueris: sed paratus esto, quia post quadriennium rediens visitabo te. Patriam vero perveniens, maximam possessionum tuarum, quæ tibi sunt ablatæ, portionem recipies, atque in pace tranquilla vitam terminabis. Quibus dictis visio Angeli colloquentis ab ejus conspectu elapsa est. At ille protinus ac si de gravi somno expergefactus surrexit, sedit, apertisque oculis circa se choros psallentium flentiumque Fratrum adspexit, ac modicum suspirans, ubinam esset ACCA Presbyter interrogavit. Qui statim vocatus intravit, & videns eum melius habentem ac loqui valentem, flexis genibus cum omnibus qui aderant Fratribus Deo gratias egit. Et cum parum consedissent, ac de supernis judiciis trepidi aliqua confabulari cœpissent, jussit Pontifex ceteros ad horam egredi: dehinc ad Accam Presbyterum conversus, quæque viderat ordine retulit, tremenda illum adjuratione constringens, ne dum huic vitæ superesset, cuiquam homini visionem ipsam ediceret.

Meldis ægrotans, cœlitus convalescit.

59. Convaluit igitur Episcopus cunctis gaudentibus, cœptoque itinere Brittaniam venit. Epistolis autem quas a Romanæ Sedis Antistite acce-

In patriam reversus, rejicitur ab Alfrido,

AN.CHR. 709 24. Apr.

perat in conventu nobilium lectis, BIRTVALDUS Archiepiscopus & ÆILREDUS quondam Rex, tunc autem Abbas, eis libentissime faverunt: qui videlicet Æilredus accitum ad se COENREDUM, quem post se Regem fecerat, hortatus est, ut servum Domini ex animo semper coleret, eligeret, foveret, & contra omnes adversarios indefessus ei propugnator exsisteret. Rex annuit. Alfridus vero Rex Nordanhumbrorum, sicut Regni, sic & indignationis fraternæ malens successor esse, quam jussioni apostolicæ deposito rancore mentis adsensum præbere; ambagibus quibusdam objectis nitebatur ostendere, sibi penitus non esse possibile quod præcipiebatur explere. Verum omnium secreta cordium scrutans sapientia Dei nequitiam ejus attendit, attendens exanimavit, examinans damnavit, ac corpus illius acti doloris invectione sic debilitavit, ut protinus lecto reciperetur, & omni pene membrorum officio destitueretur. Qui cum se mori cognosceret, adhibitis testibus promisit, quod si Deus vitam sibi concederet, & jussis apostolicis vellet obedire, & Wilfrido omni tempore

& a successore,

inclinatus exsistere. Sed ipse quidem sine retractatione a vita recessit, & ÆDULFUS quidam ei in Regnum successit, prædecessorem suum crudelitate & cordis obstinatione præcedens. Nam sanctus Vuilfridus ad ejus curiam de Ripis veniens, per nuntios an paci adquiesceret inquisivit. Quibus ipse pro antiqua & insita sibi nequitia dure respondens: Per meam, inquit, salutem juro, quia nisi infra spatia sex dierum meo Regno decesserit; quoscumque de suis invenire potero, vita privabo. Hæc propter facta conjuratione contra eum, Regno

per Osredum in Synodo Niddensi restituitur,

quod duobus mensibus tenuit depulsus est. Post quem regnante OSREDO filio Alfridi cum Synodus esset coacta juxta fluvium *Nid*, post aliquantum utriusque partis conflictum, tandem cunctis faventibus beatus Vuilfridus In Sedem suæ Ecclesiæ receptus est *a*: cujus familiari amicitia Rex Osredus magno affectu copulatus, per omnes Imperii sui terras præcepit, quatenus nemo illi in quolibet negotio contrairet: sed sicut famulo Dei per omnia omnes obedirent: quod factum est. Siquidem quatuor annis quibus ipse Pater supervixit, nemo qui sibi contradiceret fuit, non quisquam sua dicta spernere, non sinistre vel leviter audebat interpretari. Omnis enim invidia quaquaversum tum amore, tum timore jacebat oppressa. Ipse Pater quod sui ministerii cura petebat, circumquaque fideliter exsequens, quanto magis diem suæ vocationis imminere cognovit, tanto sollicitius instabat, ut talentum sibi creditum Domino suo fœnore multiplicato reportaret.

Morbo correptus,

60. Et jam tempus angelica revelatione promissum instare præsensit, cum ecce gravi corporis languore invaditur, & fatigatus lecto recipitur. Veneranda Fratrum agmina, necnon & plebis cum suis primatibus pars maxima in unum confluit, lectum jacentis flebiliter ambit: fitque pavor grandis, ne forte recedat ab illis. At ille se de labore ad requiem, de miseria ad beatitudinem, de tristitia ad perennem lætitiam migrare perpendens, tristia corda circumstantium quibus poterat verbis consolabatur, dicens eos lugere pro se nullo modo debere, quem non ludibria, sed summe jocunda post mortem adire certissimum

suos hortatur.

possent habere. Ipsam vero seriem verborum quæ in eorum consolationem, simul & in sanctæ vitæ propositum servandum exhortando locutus est, quis explicet? Nam quanto magis incommutabilitati veræ consolationis & æternæ vitæ appropinquabat, tanto plenius ejus dulcedinem hauriebat, & haustam quorumque adsistentium auribus infundebat: & ut ejus sacra infusionis virtutem audientium corda conciperent, quæ verbis dicebat, mirabili signorum efficacia in ipsorum oculis sic esse comprobabat. Quæ signorum efficacia eo magis virum comitabatur, quo vitæ hujus transitoria fragilitate decedens, summæ Veritati

Sanitates operatur.

æternaliter copulabatur. Unde fateor dicere meum non esse, quot infirmi per eum infirmum sint ab omni infirmitate sanati, quot dæmoniaci liberati; quot paralytici solidati, quot cæci illuminati, quot surdi mutique curati, quot aliis calamitatibus afflicti operante Deo per eum magnifice recreati. His aliisque de

a Adnitente potissimum Elfleda sorore Alfridi, Abbatissa Streaneshalensi post Hildam: conspirante etiam viro inlustri Berfrido, apud Vuilelmum, Principe secundo a Rege, ex Monastico Anglicano.

de causis maxima hominum multitudo de longinquo properabat, eique se ac suos proximos pio studio commendabat: quos ipse sancto mentis affectu Deo commendans, hortabatur Dei mandata sincera charitate amplecti, eisque per omnia debitam obedientiam cum reverentia exhibere. AN.CHR. 709 24. Apr.

61. Instabat igitur tempus & hora, quæ a nullo mortalium potest præteriri, totaque infirmitas quæ famuli Dei corpus premebat, vitalia subit. Agmina diversi ordinis adstant, & vota laudis Deo pro illius obitus exspectatione persolvunt: ac licet ob desolationem sui nequaquam lugere non possent, spe tamen maxima consolantur, quia se spirituali ejus præsentia numquam distituendos fore confidunt. Ipse vero Pater circumstantium filiorum nimia charitate tenuiter respirans, defessum caput paullisper erexit, atque in his verbis eos alloqui coepit. „ Gratia divini amoris ut in vobis jugiter maneat, Fratres dulcissimi, „ tota virtute operam date: quam gratiam ut feliciter mereamini perpetualiter obtinere, fraterni amoris officia studiose invicem exercere studete. Nil „ quod vos ab istiusmodi officiosa charitate seducat attendatis, ne ab ea quæ „ in Christo est sinceritate cadatis. Maligni insidiatoris quos Fidelibus tendit „ laqueos nostis, quærentis eorum animas deceptoriis captare figmentis: quæ „ figmenta, sicut a me sæpe audistis, omni sollicitudine cavete, & prout me „ facere vidistis, a vobis procul abjicite. Hæc facite, & Deus pacis erit vobiscum. Et nunc, Fratres mei dilectissimi, nolite moras inferre migranti. „ Vos equidem, vos jam olim me ad vitam euntem revocastis: sed modo parcite, quæso. Juvat enim me deposito carnis onere Agnum Dei sequi. Ultra „ vobis in hac carne non appareo, donec Christus resuscitet me vobiscum in „ fine sæculi hujus. O viscera mea, valete. Urgeor, o jam defungar, & o „ Fratres, vigilate ne vos somnus perpetuæ mortis involvat. Hæc ait, & duræ quieti membra prostravit. Fratribus autem psalterium ex ordine decantantibus, & jam usque ad versum psalmi centesimi tertii pervenientibus, *Emitte spiritum tuum & creabuntur*, spiritum suum in manus Creatoris feliciter emisit, & sic Agni Dei convivium perpetuo recreandus adivit. Transiit autem *a* anno Incarnationis dominicæ 709. qui est annus vitæ ejus 75. Episcopatus vero 45. Sepultus sane est in Monasterio suo, quod ipsemet in Ripum a fundamentis instituit, ac Deo in honorem beati Petri Apostolorum principis consecravit: ubi ut se nequaquam vitam perdidisse, sed in melius mutasse mortalibus probet; quæ in hac vita positus fecerat, huic vitæ subtractus miracula, cum res exigit, facere non cessat.

Suos consolatus. moritur anno 709. Sepultus Ripi.

62. Vestes illius, prout ante mortem disposuerat, distributæ sunt. Unde interulam ejus sanctissimi corporis sudore madentem cuidam religiosæ Abbatissæ minister deferendam accepit: quam mulier quædam paralysi dissoluta, ut tangere mereretur, obnixe rogavit. Sed hæc quidem ipsam vestem tangere non meruit, verum aquam, ubi eadem vestis intincta fuit, in potum accepit, illicoque sanata est. Post hæc quidem inimici hominis Dei, propriæ iniquitatis igne succensi, domum in qua ipse huic vitæ modum fecerat, injecto igni succendere conati sunt: at virtus defuncti viventem terruit ignem, domum illæsam servavit, hostes fugavit, taliterque illum veraciter vivere demonstravit.

Vestes ejus divisæ. Domus ab igne illæsa.

63. A die vero depositionis ejus jam anno transcurso, convenit undecumque maxima populi multitudo, utpote piæ depositionis illius memoriæ excubias celebratura. Cum ergo turba pernox sua Domino vota persolveret, & paternæ consolationis affectum irrecuperabiliter sese in illo perdidisse defleret; adspiciunt, & ecce lux cœlitus ab Oriente demissa totum locum famuli Dei miro splendore irradiavit, omnemque noctis & tenebrarum horrorem sua præsentia effugavit. Quod videntes magnifice sunt exhilarati, fixum animo præ se ha-

Cultus in eum augetur.

a *Defunctus est in Monasterio suo quod habebat in provincia Undalum sub regimine* CUDBALDI *Abbatis, & ministerio Fratrum perlatus in primum suum Monasterium quod dicitur in-Hrypum, positusque in Ecclesia S. Petri juxta altare*, ex Beda. Dies obitus 8. Kal. Maji ex dictis, & ex Kalendario vetusto Missalis Gemeticensis, a Roberto Londonis Episcopo concessi ante annos sexcentos. BACULA *Abbas inter ceteros corpus Vuilfridi sindone involvisse* fertur in Monastico Anglicano.

AN.CHR. bentes, non multum de corporali Patris absentia esse dolendum, eum de spi-
709 rituali ejus præsentia quam aperta lucis ostensione sibi adesse didicerant, mul-
14. Apr. to maxime scirent esse gaudendum. Ex hoc itaque vehemens omnium circa beatissimum Patrem Wilfridum veneratio crevit, id quoque certum omnino tenentes, quod sicut ipse sanctissimus Pontifex in hac transitoria vita temporaliter degens omnibus erat mitis & affabilis; sic & nunc in illa perenni vita cum Christo æternaliter vivens, omnibus diligentibus se pius sit & exorabilis.

64. Magnitudo itaque signorum quæ ad corpus ejus Dominus de die in diem operabatur, merita ipsius longe lateque declarabat, & insigni fama permotos ad Memoriam illius innumeros populos aggregabat. Quapropter locus ipse multo tempore summi honoris est habitus, & quibusque infirmitatibus pressis ad recuperandam sanitatem valde salubris. Dominus quoque hostiles incursus omni ex parte sedaverat, quia devotionem populi sui quam ad venerationem famuli sui habebat, perturbatum iri nolebat. Ubi vero pro assiduitate confluentis turbæ quidam vicini tædio affici, ac idcirco a loci visitatione paullatim cohibere cœperunt; contigit ut ipsorum exemplo, alii a fervoris sui devotione deficerent, nec locum ipsum amplius more solito visitarent. Sicque factum est, ut qui primi ad studium piæ actionis alios studio suo accenderant, postmodum sua desidia a pietatis opere quamplurimos discedere cogerent.

dein neglectus.

65. Hæc inter accidit, ut hostilis incursus ipsam provinciam occuparet, occupans inibi multa hominum millia necaret, ac omnia loca Monasterio beati Wilfridi circumjacentia ad instar solitudinis devastaret. Monasterium ipsum pervasum & dirutum, quod prius exstiterat hymnis & canticis gloriosum, modo erat ferarum & inimicorum sordibus ignominiosum. Corpus interea ipsius Antistitis Christi omni honore privatum, inter ipsas sordes primo sepulturæ suæ loco mansit immotum. Sed omnipotens Deus qui sua pietate & justitia nequit privari, quorumdam bene religiosorum mentes in considerationem tantæ rei excitat, atque ad demutationem illius affectum effectumque ministrat. Regebat ea tempestate Christianitatem in Anglia vir bonus & sanctus ODO Cantuariensis Ecclesiæ Archiepiscopus, utpote totius Brittaniæ Primas: qui cum sua sollicitudine dispositionibus omnium Ecclesiarum invigilabat, ipsas Ecclesias, prout ratio postulabat, visitare solebat. Qua sollicitudine actus, cum quodam tempore Eboracensem provinciam adisset, & ea pro quibus venerat strenue peregisset; ad Ripum pergit, Monasterium beati Wilfridi consideraturus. Aderat, & horrida solitudine visa lacrymis manat. Quo illis in partibus demorante, ii quorum corda (ut dixi) Deus ad demutationem cœlestis thesauri tetigerat, rati se opportunitatem ad expletionem suæ voluntatis accepisse, præmissa supplicatione ad Dominum, quod diu mente tractaverant, opere implere satagebant: sicque factum est. Nam statuto die ad locum veniunt, terram ubi corpus beati Vvilfridi sepultum jacebat aperiunt, omnia ossa reverenter cum pulvere levant, & ea venerabili Odoni Cantuariensi Archiepiscopo præsentant: quatenus ipse ea Cantuariam secum deferret, & in Ecclesia Christi, cui præsidebat, pro voto reconderet. Monasterio etenim ipso quo condita fuerant, secundum quod prædictum est, in solitudinem miserandam redacto, nullus inibi locus resederat, in quo locari servarique tuto valerent. Quocirca arbitrati sunt, nusquam tutius aut justius ea servatum iri posse aut debere, quam in Ecclesia Cantuariensi, ea videlicet causa, quod & illo tempore Cantia magna pace vigebat, & quia ipse beatus vir olim fraude quorumdam supplantatus, cum conversari non posset in Ecclesia Eboracensi, eidem Ecclesiæ Catuariensi per sacerdotale officium curam impenderet. Justum siquidem illis visum fuit, ut illic mortuus in pace quiesceret, ubi vivens in pace quievit. Præter hæc quoque affectus sacri amoris, quem ad venerandum Odonem habebant, maxima causa fuit. Nam cum illum talia dona diligere noverant, in hoc se ejus dilectioni morem gerere veraciter intelligebant. Ne tamen locus quem ipse beatus Vvilfridus dum in corpore degeret, præ ceteris amavit, ipsis reliquiis penitus privaretur; aliquantula earum

Monasterio diruto,

corpus Cantuariam translatum ab Odone,

earum pars est ab eis cum pulvere retenta, atque in loco convenienti reposita. AN.CHR.
Porro venerabilis Odo tanto munere locupletatus Cantoariam rediit : ubi magna totius civitatis exsultatione susceptus, & in aulam Dei sacra cum laude perductus, sanctissimas beati Wilfridi reliquias quas advexerat, in majori altari, quod in honorem JESU-CHRISTI Domini nostri sacratum erat, collocavit. *a* Qua de re posteritati, ne ulla dubietas nasceretur, ipse Pater qui easdem reliquias suscepit, transtulit, ac (ut diximus) in altari recondidit; io Prologo ipsius operis, quod de vita & conversatione ejus scripsit, hæc quæ diximus brevi sententia promulgavit. 709 24. Apr.

66. Nos quoque qui ossa ipsa de præfato loco accepimus, nulla de his dubietate fluctuare permittimur. Nam in ipso loco cum multis annis illibata servarentur, & jam ab illo tempore quo illic primo locata sunt, centenarius annorum numerus nonnullis annis superaretur; æquo Dei omnipotentis occultoque judicio civitas Cantuariorum fere tota igne cremata, atque Ecclesia Christi inibi constituta eodem est incendio conflagrata. Cujus conflagrationis anno tertio jocundæ simul & gloriosæ memoriæ LANFRANCUS, Cadomensis Cœnobii Abbas, ipsam Ecclesiam regendam suscepit : qui postquam est in ipso Patriarchatu primæ Metropolis Anglorum nobiliter usquequaque roboratus, quidquid ipsius Ecclesiæ vetusti operis resederat, nova omnia constructurus evertit. Cum ergo prædictum altare subverteretur, reliquiæ beati Wilfridi repertæ ac levatæ sunt, atque in scrinio collocatæ. Verum cum post aliquot annos Fratrum voluntas in eo consentiret, ut magis fixo loco clauderentur; sepulchrum eis in aquilonari parte altaris factum est, & in eo sunt quarto Idus Octobris reverenter inclusæ. a Lanfranco repositum loco decentiori.

67. Nos quoque bis ita de ipso Patre quoquo modo digestis, jam tandem scribendi ordinem concludamus, & Deo ac Domino nostro Jesu Christo gratias de omnibus suis persolventes, finem huic opusculo imponamus. Verumtamen id in fine adjiciendum putavimus, ut si quis hæc legens vel audiens, indignitatem & ingenii mei fatuitatem remota pietate perpenderit, & ea re iis quæ de tanto Patre dicta sunt fidem præbere contemserit; noverit quia omnia, quæ de eo utcumque descripsimus, auctoritate venerabilium virorum, ODONIS videlicet Archiepiscopi & BEDÆ Presbyteri, roborata probamus, nil in eis ex nostra parte ponentes, nisi quod propriis oculis intuiti sumus. Illud tamen quod dixi de damnatione Regis EGFRIDI *b*, fateor nusquam legi : sed tot talesque viri ita se habuisse confirmant, ut eis nolle credere magnæ impudentiæ esse crediderim. Sic itaque laus & gratiarum actio omnipotenti Deo Patri & Filio & Spiritui sancto per omnia sæcula sæculorum, Amen. Auctoris epilogus, & fides.

EPITAPHIUM EX BEDA.

WILFRIDUS hic magnus requiescit corpore Præsul,
Hanc Domino qui aulam ductus pietatis amore
Fecit, & eximio sacravit nomine Petri,
Cui claves cœli Christus dedit arbiter orbis;
Atque auro ac Tyrio devotus vestiit ostro.
Quin etiam sublime crucis radiante metallo
Hic posuit tropheum, necnon & quattuor auro
Scribi Evangelii præcepit in ordine libros,
Ac thecam e rutilo his condignam condidit auro.
Paschalis qui etiam sollemnia tempora cursus
Catholici ad justum correxit dogma canonis,
Quem statuere Patres : dubioque errore remoto
Certa suæ genti ostendit moderamina ritus.

Inque

a Lege hac de re Eadmeri fragmentum apud Gervasium Monachum in libro de combustione & reparatione Ecclesiæ Doroberneusis.

b Et tamen Beda *venerabilem ac piissimum* Regem Egfridum vocat initio libri primi de historia Monasterii sui.

AN.CHR. 709 24. Apr.

Inque locis iſtis Monachorum examina crebra
Colligit, ac monitis cavit quæ Regula Patrum,
Sedulus inſtituit: multiſque domique, foriſque
Jactatus nimium per tempora longa periclis,
Quindecies ternos poſtquam egit Epiſcopus annos,
Tranſiit, & gaudens cœleſtia regna petivit.
Dona, Jeſu, ut grex Paſtoris calle ſequatur.

DE SANCTIS ECCLESIÆ HAUGUSTALDENSIS ET EORUM MIRACULIS LIBER,

Auctore anonymo Canonico regulari, medio ſæculo 12.

Ex mſ. Bibliotheca Bodlejana Oxoniæ in Anglia.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Ad ſancti Vvilfridi ejuſque diſcipuli ſancti Accæ commendationem pertinet liber iſte, in quo eorum miracula aliorumque recitantur. Eum proinde hic exhibere viſum eſt, præmiſſis nonnullis de Eccleſia Hanguſtaldenſi. Richardus Prior ejuſdem loci libros duos compoſuit de ſtatu & Epiſcopis Haguſtaldeoſis Eccleſiæ, *cujus ſitum deſcribit his verbis in lib. 1. cap. 1.* Eſt in Northanhumbrorum provincia haud procul a Tina flumine ad Auſtrum ſita villa quædam, nunc quidem modica & raro cultore habitata; ſed, ut aotiquitatis veſtigia teſtantur, qoondam ampla & magnifica. Hæc autem a rivulo ibi decurrente & quaodoque ad modum torreotis exuberante Heſtild nomine, Heſtoldeſdam, quaſi prædium Heſtild vocatur. Beata vero Regina Etheldreda, Annæ Regis orientalium Anglorum filia,... ſancto Wilfrido jam exſiſtenti Eboracenſi Epiſcopo, prædictam villam cum circumjacente regione circa anoom dominicæ Incarnationis 674. io perpetuam eleemoſynam dedit, ut eam epiſcopali cathedra ſublimaret, quam ipſe primos & poſt eum alii jure eccleſiaſtico ſederent: *& cap. 5.* Ut autem quidam ferunt, ab Orieote mare, a Meridie Teſa fluvios, ab Occidente Vveterhala, a Septemtrione Alna fluvius, Hauguſtaldenſis Epiſcoparus termioi fuerunt. *Præfuerunt huic Eccleſiæ Epiſcopi duodecim, quorum primus Vvilfridus; quæ per Danos anno dominicæ Incarnationis 814. everſa ex cap. 19.* per Eardulfum Lindisfarnenſem Epiſcopum & ejus ſucceſſores Haguſtaldenſis Epiſcopatus apud Ceſtram reſtauratur anno 883. *ex lib. 2. cap. 2. demumque Dunelmum tranſlata ſedes eſt anno 895. Sic Hauguſtaldenſis Eccleſia ornamentis & cultoribus fere ſpoliata manſit ad ſæculi duodecimi initium; & quæ a primordiis ſodalibus Benedictinis paruerat, poſt longam a Danorum tempore ſolitudinem Canonicis regularibus ceſſit anno 1113. infra.*

Prologus.

PRæſentis diei veneranda feſtivitas, Fratres chariſſimi, tanto a nobis eſt ſuſcipienda devotius & feſtivius celebranda, quanto in ea ſpecialius conſolatio noſtra, ſpes noſtra, noſtra inſuper gloria commendatur. Noſtra namque, noſtra ſpecialiter eſt iſta feſtivitas, qui in his ſacratiſſimis locis ſub eorum patrocinio vivimus, quorum honori diei hujus gaudia dedicavimus. Dignum quippe eſt ut eorum laudibus voce, corde, actu, affectu, omni quidem tempore inſiſtamus: ſed hac potiſſimum die uberioris lætitiæ prærogativa reddamus vitulos labiorum noſtrorum, pinguiſſimum ſcilicet ſacrificium laudis Domino immolemus; in qua ſacratiſſimarum reliquiarum præſentiam quam eatenus fides tenuerat, probavit experientia, exploravit viſus, attrectavit manus, interioris quoque hauſtu dulcedinis guſtavit affectus. Vere verax illa prophetica probatur ſententia, In memoria æterna erunt Juſti, quorum plerumque etiam oſſa mortua crebris miraculis pullulant de loco ſuo: & eorum memoriam quam vetuſtas abſconderat, vel aboleverat negligentia, manifeſtis non deſinunt perpetuare indiciis. Hinc eſt quod ſancti Patres noſtri, quorum reliquiarum præſentia gloriamur, antiqua miracula novis cumulare non ceſſant, ut

ut sibi servientium semper augeatur devotio, spes certificetur, charitas nutriatur, & de perceptione præsentium munerum firma sit exspectatio futurorum. Scimus quorumdam oculos quos nox cæcitatis obcluserat, eorum meritis lucis hujus beneficium metuisse, claudos pedum officium resumsisse, in tribulatione positos citum divinæ consolationis sensisse solatium, destinatos ad supplicium in ipso mortis articulo subita ereptione orationum suarum percepisse effectum. Ex quibus pauca quædam ad eorum gloriam, quorum sollemnia celebramus, operæ pretium est proferre in medium: ut ex corporalibus beneficiis spiritalia, ex temporalibus æterna, ex terrenis speremus cœlestia. AN. CHR. 709 24. Apr.

2. Audientes, Fratres charissimi, Sanctos istos ereptum cæcis lumen suis precibus reddidisse, si forte mentis nostræ oculos insipientiæ caligo suscaverit, ad eorum secure fugiamus auxilium, ut sanctissimis eorum meritis verum sapientiæ lumen cæcitate detersa reseratis hauriamus. Sic cum nos hostes nostri spiritales obsederint, & tentationum tormentis murum virtutum quatientes perpetuæ mortis metum incusserint, recolentes obsessum quondam in hac Ecclesia quam potenter eripuerint inopem populum de manu fortiorum ejus, egenum & pauperem a diripientibus eum; spiritalem nihilominus obsidionem, si ad eos in spiritu humilitatis & in animo contrito clamaverimus, noverimus dissolvendam. Si aculeis carnis vel iræ stimulis urgemur in vitium; nulla desperatio vocem devotæ orationis obtundat, scientes quod ea pietas quæ hominem adjudicatum morti de sub manu ferientis eripuit, etiam nos jam jamque vitiis absorbendos lacrymis ac precibus provocata eripiet. Scilicet sacrosancta Hagulstadensis Ecclesia sub antiquissimis fundata Regibus, diu episcopalis sedis honore resplenduit, & optimis semper abundans Fratribus, ipsis etiam sæculi potestatibus terrori fuit. Verum ubi eam beatissimus Præsul WILFRIDUS adductis secum ex partibus transmarinis artificibus, miro lapideo tabulatu, ut inpræsentiarum cernitis, renovavit, & ad devotionem rudis adhuc plebis conciliandam, picturis & cælaturis multifariam decoravit; mox eam fama altius extulit, & ad ejus sacratissima limina revisenda, non solum vicinas, sed & extraneas nationes adscivit. Quia vero Antistes ipse sanctissimus præ ceteris quibus præfuit Ecclesiis hanc crebrius visitavit, devotius coluit; accidit ut post mortem quoque ejus plebs universa ita ad eum in hac Ecclesia quasi ad viventem confugerent, in omnibus necessitatibus suis quasi præsentem consulerent, in tribulationibus & angustiis ejus auxilium non tam peterent quam exigerent. Quorum devotioni ac fidei favens Præsul sanctissimus, semper invocantibus præsto fuit, petentibus largiens, mœstos consolans, laborantibus opem ferens miseris: adeo ut subtracta præsentia corporali, uberius illis gratia profluerет spiritalis. Unde non immerito hujus sacratissimæ festivitatis eum credimus esse participem, quem tot indiciis probamus nos habere præsentem.

3. Adolescens quidam cum furti ac latrocinii in hac civitate argueretur a Præsidibus, vinculis mancipatus diuque reservatus, cum non esset qui fidejussoriam pro eo porrigeret cautionem, tandem adjudicatus morti ad supplicium ducebatur. Ad commune itaque refugium, sanctum videlicet Wilfridum ceterosque hujus Ecclesiæ Patronos, quia corpore non potuit, corde devotissimo convolavit, pedibus quidem quo trahebatur progrediens, sed oculos ad Ecclesiam cum summa animi contritione retorquens. Ventum est tandem ad locum supplicii. Confluxerat ad spectaculum illud non minima multitudo, quæ in modum coronæ miserum ambiens, carnificem festinare compellunt. Stat ille vultu terribilis, manu fortis, mente crudelis, elevatoque utrisque manibus gladio jubet captivum cervicem producere, & unum ferientis exspectare conatum. Ille levatis paullulum oculis & Ecclesiam intuens: Adjuva, inquit, nunc, Vvilfride, quia si modo nolueris, paullo post non poteris. Quorum verborum simplicitatem cum omnes riderent, irriderent nonnulli; ipse quoque carnifex dissolutus in risum ferire distulit, ne deposita ad tempus feritate ferientis conatum illa dissolutio retardaret. In qua morula duo juvenes equis velo- CAP. I. Fur invocato S. Vvilfrido securi subductus.

AN.CHR. 709 24. Apr.

lociſſimis vecti ocius advolant, ac more patrio cautione pro eo præſtita adoleſcentem neci eripiunt, abſolvunt vinculis, & liberum abire permittunt. Qui licet beatiſſimum Vvilfridum in ipſo mortis periculo ſolum nominaverit, nemo tamen ceteros qui in præſenti Eccleſia requieſcunt, Sanctos miraculi hujus cooperatores exiſtimet non fuiſſe, cum ipſe in corde omnes invocaverit, ſperaverit in omnibus, ad omnes oculos pia fide erexerit. Conſideremus itaque, Fratres chariſſimi, ad hos ſanctiſſimos Patres noſtros qua ſpe nobis ſit in animæ periculis fugiendum, quam non ſit nobis in qualibet tentationis vehementia de eorum auxilio deſperandum. Si igitur vinculis pravæ cujuslibet conſuetudinis adſtricti alicui lictorum ſpiritalium traditi fuerimus feriendi, experiamurque quod ait Paulus, *Non quod volo ago; & video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in legem peccati*; erectis in cœlum oculis, & fuſis ubertim lacrymis horum Sanctorum auxilium poſtulemus, ſcientes quod apprehendent arma & ſcutum, & exſurgent in adjutorium in nobis, fugatiſque hoſtibus diſrumpent vincula noſtra, ut liberis paſſibus viam mandatorum Domini dilatato corde curramus, dicentes cum Propheta Domino: *Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis*. Hoc ſane miraculum ad tantotum pervenit notitiam, ut verbum adoleſcentis in tanta neceſſitudine probatum, verſum ſit in commune totius plebis proverbium.

II. Malcolmus Scottorum Rex Hauguſtaldenſium excidium parans,

4. Eo tempore quo Rex Scottorum MALCOLMUS [a] Northanhumbriam crudeli cæde vaſtavit, ſemper Eccleſiæ Hauguſtaldenſi, ob Sanctorum qui in ea requieſcunt reverentiam, pacem ſervavit. Sed cum aliquando nuntii ejus circa ipſius Eccleſiæ fines inciderent in latrones, ſpoliati & vulnerati reverſi ad Regem, populo innocenti crimen hujus crudelitatis imponunt. Ad quam delationem Rex iratus infremuit, & ob tantam ingratitudinem locum ipſum cum populo ſe penitus everſurum juravit. Quid plura? ad imperium Regis crudelis adeſt exercitus, paratus ad prædam, promtus ad cædes, ad flagitia pronus, qui nec rogatus paret, nec quieſceret ſaturatus. Nec latuit populum Hauguſtaldenſem Regis ira. Sed quid ageret? nulla reſiſtendi copia, nullum fugæ præſidium, nullum in quorumlibet hominum ſocietate ſolatium. Una & ſola ſpes omnium virtus toties experta Sanctorum. Conveniunt igitur ad Eccleſiam juvenes & virgines, ſenes cum junioribus, mulieres cum parvulis, aut divina virtute eripiendi, aut certe ante Sanctorum reliquias feriendi. Jam Rex cum valida manu aderat, jam vicina *Tine* fluvii loca occupaverat, feciſſetque ſuæ crudelitati ſatis, niſi nos ſuperveniens tranſitum impediſſet. At Presbyter qui Eccleſiæ præſuit, quoſdam ex Clericis cum reliquiis ad Regem dirigit, ut & crimen objectum purgarent, & populo innocenti pacem rogarent. Indignatus Rex vocat Galvvenſes homines ceteris crudeliores, nuntiiſque audientibus, Mox, inquit, ut dies illuxerit, tranſeuntes flumen irruite in eos: non parcat oculus veſter neque miſereatur, non ordini, non ſexui, non ætati; quidquid non poterit gladius, ignis abſumat, nec dimittatis ex eis ullas reliquias. Hæc dicens, cum furore nuntiis reditum imperavit. Quibus regreſſis ad Eccleſiam, & referentibus quæ audierant, tumultus miſerabilis oritur, clamor ingens, ploratus & ululatus multus. Mulieres detecto capite propriis manibus crines lacerant, pectus diverberant, ejulatumque diræ vocis emittentes horribile ſpectaculum intuentibus præbuerunt. Viri proſtrati ſolo moderatius Sanctorum auxilium precabantur. Porro Sacerdotes & Clerici nunc pſalmis, nunc precibus faciem Domini placare ſtudebant. Alii WILFRIDUM, alii CUTHBERTUM, ACCAM alii, nonnulli ALCHMUNDUM cum gemitu & vociferatione congeminant.

Sanctis auxilio concurrentibus,

5. Presbyter reſolutus in ſomnium, tali viſione meruit conſolari. Putabat ſe templi ſepta egreſſum, explorandi gratia huc atque illuc oculos circumferre. Et ecce apparuerunt duo viri veſte ſplendida, vultu venerabili, tonſura &

---

[a] In Macheota ſucceſſit anno 1054 cujus factum hoc loco relatum commemoratur a Simeone Dunelmenſi Monacho in libro de geſtis Regum Anglorum ad annum 739.

& habitu pontificalem speciem præferentes, sedentes equis, a parte meridiana ad Ecclesiam tendentes: venientesque ubi stabat Presbyter, desiliunt equis: &, Heus, inquiunt, vir bone, serva jumenta nostra, donec facta in Ecclesia oratione revertamur ad te. Annuit ipse, nec sine magna admiratione eorum exspectat regressum. Post modicum igitur cum reverterentur, unus illorum altius ingemiscens: Heu, inquit, unde hic dolor in Ecclesia, hic gemitus, hic clamor, hic metus? miserabile spectaculum imis suspiriis & amaris lacrymis prosequendum. Cui Presbyter: Non mireris, optime Pater, omnes enim nos ad supplicium dati sumus, destinati ad mortem, æstimati a Rege Scotiæ quasi oves occisionis. Nam audientibus Clericis nostris, præcepit exercitui suo, cum inhabitantibus locum hunc sacratissimum absque miseratione delere. Tunc Sanctus sereniore vultu intuens in eum: Ne timeas, ait, neque formides a facie eorum quum ego vobiscum sum ut eruam vos. Videns enim vidi afflictionem eorum qui sunt in Ecclesia, & gemitum eorum audivi, & veni liberare eos. Ecce enim albescente aurora extendam rete meum ab ortu *Tine* fluminis usque ad ostium ejus, quod nullus eorum transire poterit, nec mali quidquam vobis inferre. Tunc Presbyter: Quis enim es tu, vir beatissime, qui in tam necessarium auxilium miseris advenisti? Respondit: Wilfridus vocor, & ecce hic mecum est sanctus Cuthbertus, quem transiens per Dunelmum adduxi, ut simul ad Fratres nostros qui in hac Ecclesia requiescunt venientes, servemus simul locum istum & gentem. Dixerat, & mox Presbyrum somnus pariter cum visione reliquit. Qui surgens imperavit silentium, habuitque exhortatorium sermonem ad populum, jubetque eos animæquiores esse, scientes quoniam respexit Dominus in orationem humilium, & non sprevit precem eorum. Non enim, ait, confundet nos spes nostra, quam habemus in Sanctos Domini, sub quorum vivimus alis, quum oculi eorum super nos, & aures eorum ad preces nostras. Hæc dicens, Clericos psalmis, ceteros precibus spe alacriori rogat insistere.

AN.CHR. 709 24. Apr.

6. Presbyter autem tacitus de visione cogitans, retis parabolam intelligere conabatur. Et inundationem quidem vicini fluminis interpretaretur, nisi aeris parum tunc jocunda serenitas ab hac sententia revocaret. Quid plura? jam nocturnis tenebris finem dabat aurora, quæ solito candidior emergens spem conceptæ consolationis ademerat; cum ecce nebula quædam a parte occidentali consurgens, omnem præmissi fluminis alveum ab ortu ejus usque ad ostium occupavit. Quæ paullatim sibi sese constringens, adeo imbrem densata caligabat, ut si forte quis dexteram productius extendisset, manus ipsa absorpta tenebris, sibi invisibilis redderetur. Igitur Galvvenses ingressi caliginem, & per avia quæque currentes, amnem occidentalem per viam quæ ducit ad Cumbriam transierunt, & circa vesperam se in confinio propriæ regionis invenerunt. At Rex tam Galvvenses quos miserat, quam abscessum nebulæ quam horrebat exspectans, quid ageret dubitabat. Sed cum se nebula attollens altius lucem quam absconderat detexisset, subita inundatione flumen intumuit, conatumque Regis triduo impedivit. Tunc Rex in semetipsum reversus, vocatis Proceribus suis, Quid agimus? inquit, recedamus hinc, quum Sancti isti domi sunt. Recedente itaque terribili populo, personuit in Ecclesia Haugustaldensi gratiarum actio & vox laudis, lacrymæ lacrymis, clamor clamoribus; sed timori securitas, dolori gaudium succedebat. Celebratis postremo cum magna exsultatione Missarum sollemniis, unusquisque cum gaudio ad sua remeavit. Sed nos, Fratres charissimi, quibus magis incumbit animas curare quam corpora, & aerias magis quam terrenas potestates cavere; quoties ille qui est Rex super omnes filios superbiæ, impiæ virtutis satellites in periculum nostræ salutis armaverit, & terribilis vitiorum exercitus in nos globatim irruerit; accedamus cum fiducia ad horum Sanctorum patrocinium, cum imis suspiriis supplicantes, ut instar Helisæi Prophetæ omnes hostes nostros percutiant cæcitate, & reseratis oculis cordis ostendant nobis, quod plures nobiscum sunt quam cum illis. Nemo sane æstimet, quod pretiosi Sancti Domini, quorum reliquiæ hic con-

ab effectu impeditur.

AN.CHR. continentur, quaſi minus ſufficientes alios adſciverint: ſed ut potius fides confirmaretur credentium, devotio augeretur, commendaretur inſuper loci ſanctitas, pro quo non ſolum præſentes Sancti, ſed & hi qui videntur abſentes, certis indiciis probarentur eſſe præſentes. Sed & devotioni eorum conſulendum fuit & fidei, qui in tanta neceſſitate poſiti, non modo ad eos quos in ſuis adeſſe reliquiis crediderunt; verum etiam ad eos quos abeſſe corpore, ſed ſpiritu adeſſe non dubitabant, pias manus erexerant, plenas fidei preces emiſerant.

709

24. Apr.

III. Impurus homicida punitus.

7. Erat præterea in vicinia hujus Eccleſiæ vir nobilis & magnarum opum ALDANUS nomine, habens utique nomen magnum juxta nomen magnorum qui tunc fuerunt in hac terra. Hic ſanctam Haugustaldenſem Eccleſiam diebus maxime ſollemnibus frequentare ſolebat. Accidit autem ut die quadam ad domum quamdam divertiſſet, in qua virgo quædam decora facie & venuſto adſpectu ſub parentum cura degebat. Injecit mox oculos in eam homo, & victus concupiſcentia, primo verbis puellæ conſtantiam explorabat. Cumque votum non conſequeretur effectus, exardeſcente hinc ira, hinc concupiſcentia, erigitur in ſuperbiam, vertitur in furorem: & quaſi quibuſdam furiis agitatus, oblitus Domini, oblitus ſui; nec Sanctorum præſentiam reverens, nec ſuæ animæ parcens; invadit puellam, & vi extractam domo, ut lupus ovem, ſuæ libidinis ſubdendam abduxit. Eſt in civitate Haugustaldenſi Eccleſia in honore ſanctæ Domini Genitricis exſtructa in orientali parte majoris Eccleſiæ, tanto intervallo diviſa, ut & atrium interſit, & via patens tranſeuntibus non deſit. Cum veniſſet itaque inſanus ille prædam quam impie ceperat, crudeliter auferens, inter has duas ſummæ venerationis baſilicas; ſuperveniens frater puellæ, ulcebatur eripere locum contemtui, ſe ſuoſque deriſui. Sed ille cujus cor in ſuperbiam, ſanguis, nomen, cenſus extulerant; cujus medullam libidinum flamma ſuccenderat; homicidium copulavit inceſtui, ſequentem averſa haſta transfodiens, in defenſorem pudicitiæ pœnam quam ipſe meruerat impudicus retorquens. Sed mox læſæ caſtitatis & homicidii ira ultrix adfuit, & ſuperbum in ſemet redire coegit. Statim enim manus ejus circa haſtam diriguit, & uſque ad finem vitæ ſuæ omnibus digitis & arida & contracta permanſit. Tandem vero auditu viſuque privatus, miſeram vitam miſeriori fine concluſit.

IV. Frater hernia laborans ſanatus.

8. Frater quidam laicus abrenuntians ſæculo, exemplo patris noſtri Abrahæ egreſſus de terra & cognatione ſua & domo patris ſui, ut plenius & perfectius divitias paupertate, delicias parſimonia, ſanguinis nobilitatem voluntaria ſubjectione mutaret; auſtralibus Angliæ partibus ſedem hujus plagæ Aquilonis præpoſuit: relictiſque tam propriis quibus abundavit, quam excellentiſſimi cujuſdam viri opibus, quibus in magna poteſtate præfuit, hujus ſe Cœnobii obſequiis mancipavit. Hic ergo non parvo tempore ob neceſſarios labores quibus vehementer inſudabat, malens in humiliori loco laboribus fatigari, quam ſublimioris ordinis cauſa minoribus utilitatibus occupari; extra congregationem Fratrum ſobrie, juſte & pie intonſus *a* & barbarus degebat. Unde actum eſt, ut ab omnibus vocaretur HUGO CUM BARBA. Accidit autem quadam die, ut idem vir venerabilis cum Fratre quodam ſucciſam magnæ molis arborem, a prærupto vallis ad locum vehiculis expeditiorem conaretur efferre. Cum pondus oneris vires impellentium exceſſiſſet, non parcens ſibi vir ferventiſſimus, totas in ſe vires colligens, & cum vehementia molem impellens, rupturam folliculi quo vitalia reguntur incurrir, adeo ut tribus digitis via in ipſo hiatu pateſceret. Secutus dolor maximus, perpetuum languorem Domini famulo minabatur. Ille intra ſe revolvens loci paupertatem ſua infirmitate onerandam, ſe deſiderati laboris fructu privandum; ex interiori triſtitia cor compungitur, mens conteritur, oculi diſſolvuntur in fletum. Recolens tandem quam præſentes haberet, quibus perfacile erat ſanctis oratio-

---

a Hinc patet Fratres laicos tunc temporis intonſis fuiſſe capillis, eoſque in Monachorum ordinem accepta corona etiam tum tranſiiſſe, ubi ſuæ probitatis ſpecimen dediſſent. Lege Præfationem huic tomo præfixam.

AN.CHR. 709

24. Apr.

tionibus suis pristinam in eo reformare virtutem; productus ad Ecclesiam, ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, ante Sanctorum reliquias proprium incommodum, onus Fratrum, detrimentum Ecclesiæ cum maximo dolore exposuit, & ut sui misererentur cum magna devotione rogavit. Surrexit homo ab oratione sanus: & ad necessarios Monasterii labores reversus, ne minimum quidem illius infirmitatis indicium in suo corpore ulterius invenit. Vixit nam postea multis annis. Erat antem parcus in verbo, in cibo sobrius, mediocris in habitu; pauperum, peregrinorum, pupillorum diligenter curam agens, res Ecclesiæ quarum cura ei delegata est, fideliter & utiliter disponens. Cum enim domus a paupertate quam in initiis suis pertulerat emersisset, claustralibus se subdidit disciplinis, & multo tempore Cellarii functus officio, in senectute bona & plenus dierum obdormivit in Domino. Hæc sunt miracula pauca de multis quæ omnibus hujus Ecclesiæ probantur esse communia, quibus loci hujus sanctitas commendatur, quibus inhabitantium augeatur fides, & devotio excitetur. Unde ad ea quibus singulorum virtus appareat evolvenda permittentes animum nostrum modico tempore respirare, sicut vera relatione didicimus, transeamus.

V. B. Mariæ templi violator diabolo traditus.

9. Operæ pretii est non præterire silentio, quemadmodum beata Domini Genitrix in eodem vico Hagustaldensi de quodam impiissimo his nostris temporibus triumphaverit. Defuncto Rege HENRICO, qui fratri suo successit WILLIELMO, cum STEPHANUS Anglorum usurpasset imperium, Rex Scottorum [a] DAVID zelo zelatus pro Regis filia, cui cum tota Anglia sacramento fuerat obligatus, contra Stephanum arma tulit, coacto exercitu Northanhumbriam cæde incendioque depopulans. Verum Ecclesiæ Hagustaldensi tantum detulit, ut non solum nihil quod ejus juris fuerat a quoquam pateretur attingi; sed & quotquot illuc confugere & suorum aliquid transferre potuissent, sua decerneret pace gaudere. Hinc est quod cum impiissima gens Galvvensium inaudita crudelitate sævirent, nec sexui parcerent, nec ærati; nostrates qui erant cum Rege pietate commoti, plures de eorum ereptos manibus ad Hagustaldunum, quasi ad certum suæ salutis auxilium transposuerunt. Construxerat quondam beatus WILFRIDUS in eodem vico Ecclesiam in honore beatissimæ virginis MARIAE opere rotundo, quam quatuor porticus quatuor respicientes mundi climata ambiebant. Hæc sub persecutione Dacorum destructa, a Presbytero quodam fuerat reparata. Veniens igitur ea tempestate nequissimus quidam adolescens illius impurissimæ gentis, tentat aliquid, quia vi non poterat, vel furto auferre. Sed cunctis sua servantibus, pessima ejus voluntas fructu caruit. Tandem ad Ecclesiam beatissimæ Virginis crudelis effractor accedens, inani circuitu explorat ingressum. Inventam vero seram qua ostium claudebatur, arrepto lapide manu sacrilega quasi eam fracturus invasit. Hactenus injuriam suam Virgo sustinuit. In ipsa quippe hora populo inspiciente pessimo dæmoni traditus, præsumtionis suæ pœnas justissimas solvit. Discurrebat infelix huc atque illuc clamans & ejulans: spumant labia, receant oculi *; lingua nunc emittitur, nunc discerpitur dentibus, nunc barbarum aliquid frendit: jactantur horrendis motibus brachia, sacrilegis manibus vestes carnesque dilaniat. Cum vero aliquot diebus populo horrendum suæ infelicitatis spectaculum præbuisset, tantum ulterius non sustinentes horrorem, tractum a vico, & amne transmisso relictum, tamdiu nequam spiritus vexavit, donec excussam animam traderet inferis, corpus bestiis & avibus destinaret.

* f. recedunt

VI. S. Accæ encomium.

10. Miracula Sanctorum qui in sancta Haugustaldensi Ecclesia requiescunt, ea quæ singillatim ab eis gesta cognovimus litteris tradituri, a sanctissimo Pontifice ACCA sumamus exordium, qui in regimine sanctæ Haugustaldensis Ecclesiæ beato successit WILFRIDO, comes peregrinationis ejus, tribulationum particeps, exsilii socius, conscius secretorum. Primo enim in Clero sanctissimi BOSANI Eboracensis Episcopi religiosissime in-

[a] Simeon id factum etiam refert anno 1138, in libro jam citato.

AN.CHR. 709 24. Apr.

ſtitutus, tandem ſub doctrina ſancti Wilfridi omnem uſque ad ipſius patris obitum explevit ætatem. Cum quo Romam profectus, eccleſiaſtica inſtituta & Patrum canones plenius didicit, atque in ſacro pectoris ſui armariolo devote recondens, loco congruo & tempore opportuno ſibi ſubditis ſervanda contradidit. In quo etiam itinere præfatus vir Domini Wilfridus magnæ illius revelationis, qua ei citum reditum, iter proſperum, vitæ tranquillitatem, honoris & poſſeſſionis reſtitutionem, certum ſui exitus diem, per ſanctum Archangelum Michaelem gratia divina promiſit; præ ceteris mortalibus beato Accæ reſeravit arcanum. Inthronizatus vero quantæ fuerit devotionis in Deum, quantæ in proximos benevolentiæ, cujus circa ſubditos diſciplinæ, quantum circa officia divina ſollicitus, in ſacris Scripturis quam ſtudioſus; venerabilis Bedæ Presbyteri teſtimonio didiciſti. Teſtes ſunt etiam adhuc libri, quos idem Doctor tanti Pontificis deſideriis favens, præmiſſis ad eum Præfationibus *a* ſcripſit, in quibus devotionem ejus & in divinis eloquiis ſollertiam ſatis gratanter expreſſit. Sed ut quid ſanctitatis ejus teſtes alios quærimus? cujus præ manibus habemus (ut ita dicam) ſigna loquentia, quæ & manibus tangere, & oculis cernere perfacile eſt, in quibus divina radiare miracula, & immaculatæ

Veſtes illius incorruptæ.

vitæ illius certa manere veſtigia, ne infidelis quidem negavit. Quis, rogo, ſanctiſſimas ejus veſtes, quibus ſacræ ejus reliquiæ in terra trecentis annis fuerunt obvolutæ, ab omni corruptione ſervavit illæſas, niſi mirabilis Dominus in Sanctis ſuis, qui ad commendandam vitæ illius incorruptionem, gratiam integritatis, quam caro meruerat viventis, ad indumenta tranſtulit in ſepulchro jacentis? Habetis certe caſulam ejus ſericam, ſimiliter & dalmaticam, ſudarium quoque lineum, in quibus venuſtas antiqua ſervatur, priſtina fortitudo perdurat; quibus natura ceſſit, terra non nocuit, vetuſtas non obſuit. Sed cur, ait aliquis, ob carnis meritum veſtibus adſeris præſtitum, quod ipſi carni novimus eſſe negatum? Non enim caro, ſed in pulvere oſſa in ipſis indumentis ſub terra inventa ſunt involuta. Sed abſit ut hoc carni dicamus eſſe negatum. Non eſt certe negatum, ſed dilatum. Carnis enim incorruptio non eſt hujus mortalitatis, ſed futuræ æternitatis. Glorificatus proinde eſt Sanctus Domini: in temporalibus ſuis temporaliter glorificabitur, in æternis ſuis æternaliter, quando mortale ejus induet immortalitatem, & corruptibile ejus induet incorruptelam. Habemus interim in veſtimentis ejus indicium ſanctitatis illius, ſignum incorruptionis, pudicitiæ innocentiam. Quis enim non animetur ad carnis munditiam obtinendam, quam gratam Domino, amicam Angelis, hominibus reverendam intelligit? quam cunctarum virtutum communem quamdam pulchritudinem, omnium vitiorum potentem quamdam debellatricem agnoſcit? cui natura cedit, quam obſtupeſcit ætas, quæ imitatur æternitatem, reſurrectionis inſignia præfert? Nec defuit tamen circa ſacratiſſimas reliquias ejus gratia ſanitatum, ubi & cæcos illuminatos, præſumtores territos, claudos novimus eſſe curatos.

VII. Cæco lumen redditum.

11. Fuit in regione vicina huic, vir quidam Raveu nomine, qui mediocrem ſub nobili quodam ac prædivite agebat vitam; homo pro modulo capacitatis ſuæ ſimplex & rectus, & præ ceteris ſanctis beatiſſimo Accæ multum devotus. Hujus oculos ſubito caligo cæcitatis oppreſſit, totumque adimens officium intuendi, triennio ei diem vertit in noctem. Fruſtra remedium ſperabatur a Medicis, cui medicina ſervabatur cœleſtis. Reverſus tandem in ſemetipſum æger, & fidei ac devotionis in ſemet revocans gratiam, Quid, inquit, facio? quo aufugit animus meus, quamdiu dormiet fides mea? quamdiu tepeſcet devotio mea? quid trepido? quid diſſimulo? ſurgam, ſurgam, ibo ad Accam meum, ſi forte audiat & miſereatur ſervuli ſui, noctemque vertat in diem, & poſt diuturnas has tenebras, deſideratas

---

a Lege Elogium venerabilis Bedæ infra ad annum 735. & Richardum Priorem in lib. 1. cap. 15. ubi ait, Accam ſede ſua pulſum anno Domini 732. ſupervixiſſe annis octo, ac tandem obiiſſe anno 740., 13. Kal. Octobr. Succeſſorem habuit Frethbertum ab anno 734. in annos triginta duos.

AN CHR. 709 24. Apr.

ratæ lucis gaudia repræsentet. Et jam instabat beatissimi Accæ natalitius dies, quo ab his corporeis tenebris ad veri luminis splendorem lætabundus evasit, qui a regionis hujus incolis singulis annis cum magno celebratur honore. Tunc opportunum ratus quo suffragium peteret quod sperabat, duci se jubet ad Ecclesiam. Instat precibus homo, sacrum crebro deosculatur altare, rigat lacrymis pavimentum, & sic maximam noctis partem ducit insomnem. Tandem fatigato sopor irruit, videtque per visum adsistentem sibi Sanctum Domini, facie splendida, veste decora, pontificalia præferentem insignia; vultu hilari blandientem, atque dicentem: Magnam, o homo, in Sanctis hujus Ecclesiæ habes fiduciam? Et ille: Vere, Domine, nam unicum ac speciale refugium meum sanctus Acca Episcopus est. Cui Sanctus: Non frustra, inquit, neque ad insipientiam tibi. Ego enim sum Acca Episcopus, cujus precibus te noveris esse sanatum. Surgit homo jam videns, & stupefactus respicit intuentes. Æstimabat enim se visum videre. Denique alloquens illum qui propius adsidebat: Tune es? inquit. Et ille: Ego utique. Videsne me? Plane, inquit, video, si tamen non somnio. Exsilit ille, miraculumque effert in publicum. Sonat in ore omnium: Raven, Raven videt. Surgunt omnes, immolant in tabernaculo Domini hostiam vociferationis, cantant, & hymnum dicunt. Perfertur ad dominum vici fama miraculi: qui volens se gratum Sancto præbere, virum ipsum emancipatum cum omni pecunia sua Sancto tradidit, ipsiusque Ecclesiæ obsequiis quoad viveret deputavit. Utinam, Fratres charissimi, eadem fide, pari devotione, nec impari spe, in animæ periculis ejus imploremus auxilium, considerantes in quibus lacrymis, qua precum instantia homo carnalis carnalem obtinuit sospitatem. Vos qui spiritales estis, contra spiritales animæ infirmitates, lacrymarum tanto Patri offeratis libamina, orationum sacrificia immoletis, vigiliarum & psalmorum holocaustomata charitatis igne in aram cordis succendatis. Sed silentio non arbitror prætereundum, quemadmodum cæca mulier reliquiarum sanctissimarum ejus sit sanata virtute.

VIII. Accæ & Alchmundi reliquiæ inventæ. Cæca visum recipit.

12. Nostis, Fratres, quemadmodum a venerabili viro ÆDRICO, qui primus Canonicorum regularium in hac Ecclesia secundum apostolicæ traditionis formam vitam suam moresque instituit, sub sancto altari duæ thecæ referantur inventæ, quarum altera sancti ACCAE, altera beati ALCHMUNDI [a] reliquiarum ossa quædam mixta pulveri secundum fidem inscripti tituli continebat. Verum ne pretium thesauri quem pius explorator invenerat, inventorem lateret, virtus miraculis comprobatur. Mulier quædam capta oculis, sed mente devota, Ecclesiæ limina diebus noctibusque terebat. Sed quia paupercula ductoris quandoque frustrabatur solatio, Frater prædictus compatiens miseræ, sæpe gressus ejus data manu regebat. Quadam vero die dum solitum pietatis beneficium præstaret egenti, subiit animo sanctarum reliquiarum quas invenerat explorare virtutem. Igitur sacrum ingressus repostorium, facta oratione unum producit ex ossibus, aquaque perfudit. Accedens deinde ad cæcam, jubet ut in sanctissimi Præsulis Accæ meritis ac virtute confideret. Annuit illa, ac sacri peculii bajulum genu flexo ac demissa cervice adorat. Tunc ille lavacro salutari linit oculos, ac signo Crucis impresso rogat beatissimi Patris adesse potentiam. Mira res! ad tactum undæ cœlestis consertas mox palpebras vis quædam divina disjunxit, sensimque cedente caligine lux diu desiderata successit. Exsultat uterque: illa quia commodi corporalis, ille quia fructus spiritalis experiebatur effectum.

IX. Gutturis tumor sanatur.

13. Itaque Frater ille venerabilis ipsa experientia factus audacior, & quasi de fide in fidem proficiens, de sanctissimi Præsulis virtute securior, quoties offerebatur occasio, toties cœlestis potentiæ gratiam *. Accidit namque ut faber qui solus civitatis hujus incolis eo tempore artis suæ beneficio serviebat, circa guttur morbo intercutaneo laboraret, adeo ut & loquendi officium

* supple requireret

[a] Alchmundus Frethberto Accæ successori subrogatus est anno 768, consecratus 8. Kal. Maji, ex Richardi lib. 1. cap. 16.

AN.CHR. cium vis tumoris adimeret, & meatus per quos cibus ad interiora descendit ob-
709 cluderet. Periclitabatur civitas, dum ille salutis, isti artis necessariæ dispen-
24. Apr. dium formidarent. Sed ceteris desperantibus sæpe prædictus Frater de cœlestis gratiæ remedio præsumebat. Numquid non, inquiens, vis illa quæ tenebras vertit in lucem, hunc perfacile non deponet tumorem? Allatam igitur aquam qua reliquias sacras persuderat, in os patientis effudit. Mira res! invasit morbum unda cœlestis, & mox quasi aquam non excepisset, sed ferrum; ab inferiori parte tumoris cutis rumpitur, sanies perniciosa expellitur, paullatimque detumescente gutture, via voci, cibo semita aperitur. Sicque factum est, ut eodem miraculo sanitas homini, ars necessaria restitueretur civitati.

X. 14. Nostris etiam temporibus viri duo qui in Fratrum obsequiis a puero vixerant, debitis donati stipendiis, cum jam domo, familia, pecunia quoque haberentur clariores; fide & bonis moribus facti sunt suis civibus cariores. Convenit utrisque sanctæ resurrectionis & dominicæ passionis invisere loca, ut ibi peccatorum veniam mererentur, ubi sanguine Christi totius mundi sunt peccata deleta. Accendunt se mutuo, propositoque crebra confabulatione tempore congruo, signo Crucis muniti, patrocinioque Sanctorum & Fratrum orationibus se devotissime commendantes, desideratum iter arripiunt. Qui cum corpore transfretassent, ex aliis partibus adventantes peregrini in unam cum eis societatis gratiam coaluerunt. Cumque suæ civitatis Patronum diebus singulis (ut fieri solet) familiarius invocarent, prædicti viri sanctum Accam cotidianis precibus frequentabant, & inter amica colloquia cujus esset meritis sociis insinuabant. Spernunt & subsannant verba eorum. Clericus quidam quem cum sorore sua eorum comitatui casus adjunxerat, & quisnam esset ille Acca nec scire se dicens, simplicitatis & rusticitatis juvenes arguebat, quod eum Sanctum dicerent, cujus ipse nec virtutes audierat, nec in catalogo Patrum nomen invenerat. Infelicissimus qui secundum suam socordiam de Sancti meritis disputabat, putans scriptum non esse quod ipse non legerat, nec virtutibus floruisse beatum quem ipse non audierat. Ridebat & illorum inscientiam, qui simplicibus eorum simpliciter fidem verbis adhibentes, cum eis beatissimum Accam sibi adesse precabantur. Blasphemiis ergo blasphemias addens, in Sanctum Domini ridens invehitur. Illi ulterius maledici * non ferentes, indignationem suam justis imprecationibus prodiderunt. Detestatur tota illa multitudo blasphemum, & sua cum societare judicantes indignum, ab illis divertere compulerunt. Illis procedentibus maledictus substitit, & statim pessima passione percussus, cadens in terram volutabatur spumans. Misera facies hominis sororem solvit in lacrymas. Sed quid faceret? timebat socios, quos exacerbaverat frater: subsistens nullum ei solatium adserebat. Dolor exigit ab illis flagitare remedium, quibus se præbuerat nimia perversitate infestum. Currens consequitur præcedentes lacrymis, & gemitu infortunium protestatur: rogat eos aliquid periclitanti præstare consilium. Negant omnes, & blasphemum juste percussum gratulantur. Unus tamen juvenum misericordia motus: Adhuc credis sanctum Accam in hoc posse tibi periculo subvenire? Ad nomen Sancti aperit oculos, visoque juvene, voce qua potuit, Credo, ait, credo, & vere & ex corde credo, & te illi fidei meæ obsidem trado: tantum ora pro me. Oravit juvenis, & eadem fere hora iste ab oratione, ille de terra surrexit. Postremo impositus jumento venit ad socios, non jam blasphemus, sed ex parte sanctitatis devotus adsertor. Nullus deinceps in beati Accæ laude ferventior, nullus in fide virtutis ejus certior; nullus in periculis fluminum, in periculis latronum, in periculis montium de ejus auxilio vel consolatione securior. Experti vero in itinere plurima beati Confessoris beneficia, visitatis locis sanctissimis juvenes prospere remearunt ad propria, munera satis honesta Sancto, populo miraculum reportantes.

S. Accæ derisor punitus.

* supple verba.

XI. 15. Post desolationem Nordanhumbrorum, quam irruentibus in Angliam Dacis miserabiliter incurrit, sicut ceteræ hujus Ecclesiæ, hæc Haugustaldensis; ut verbis propheticis utar, multo tempore sine Sacerdote, sine ephod, sine

Danorum tempestate.

ſine theraphim gemebunda reſedit. Tunc plorans ploravit in nocte, & lacrimæ ejus in maxillis ejus. Quidquid de lignis fuerat, ignis abſumſit. Bibliotheca illa nobiliſſima, quam Præſul ſanctus condiderat, tota deperiit. In qua denique devaſtatione monumenta, quæ de vita & miraculis Sanctorum ſancti Patres ad poſteritatis notitiam ſtilo tranſmiſerant, conſtat eſſe conſumta. Deinde cum deſervente rabie perſecutionis, pacis ſerenitas arrideret, floruit in Eccleſia Dunelmenſi Presbyter quidam multis adornatus virtutibus, qui ab omnibus aquilonalibus Anglis Patris loco colebatur, qui ita ſermonibus ejus inhiabant, ut quidquid audirent ab eo quaſi divinum oraculum ſuſcepiſſent. Vocabatur autem ALUREDUS filius Weſtou, quem etiam ob doctrinæ & ſapientiæ gratiam, ALURED LARWA, id eſt Doctorem nominabant. Hic divina revelatione commonitus, per ſacra loca quæ ſævitia barbarorum vaſtaverat diſcurrens, multorum Sanctorum reliquias de tumulis eruens ad Dunelmenſem tranſtulit Eccleſiam. Veniens vero ad ſanctam Hauguſtaldenſem Eccleſiam, cum ſanctiſſimi Aecæ reliquias ſuſtuliſſet, prævidens forte in ſpiritu, (nam & ſpiritum prophetiæ dicitur habuiſſe) quid religionis, quid honoris ea ipſa Eccleſia erat habitura; ſacras illas reliquias abſportare noluit, vel non potuit: ſed eas intra Eccleſiam honeſte recondens, venerationi locorum, devotioni præſentium, profectui futurorum divina gratia diſponente conſuluit. Porro cum ſub Rege EDWARDO Nordanhumbria paullum reſpiraſſet, & reliquiæ diſperſionis in ſuis receptæ ſedibus ad ruinas ædificandas ſeſe accinxiſſent; iterum regnante WILLIELMO cum WALCHERUS Epiſcopus interfectus eſſet ab Anglis, calamitatis fuga, deſolatio ſubſecuta eſt. Succeſſit Walchero GULIELMUS habitu Monachus, qui Clericos ab Eccleſia Dunelmenſi eliminans, Monachos ſubrogavit: & aliis quidem poſſeſſiones extra Eccleſiam ordinavit, alios id ſuſcipere contemnentes expellere non cunctavit. Inter quos prædicti Aluredi filius qui ceteris præerat, cum nihil ab Epiſcopo ſuſcipere dignaretur, adiit venerabilem Archiepiſcopum THOMAM, qui primus *a* Nortmannorum Eboracenſem rexit Eccleſiam, rogans ut ei Hauguſtaldenſem Eccleſiam concederet reædificandam. Annuit votis ejus Pontifex venerabilis, & ei Eccleſiam prædictam regendam commiſit. Veniens ad locum homo invenit omnia deſolata, muros Eccleſiæ ſine tegmine, ſordere feno, ſilvis ſupercreſcentibus horrere; litura, imbribus & tempeſtate dejecta, nihil priſtini retinuiſſe decoris. Erat autem talis terræ illius deſolatio, ut fere biennio ex ſolo venatu & aucupio ſe ſuamque familiam ſuſtineret. Intendit itaque animo Eccleſiam renovare, & primum a parte orientali incipiens erexit altare, & cœleſtibus ſacrificiis convenienter aptavit. Sed ipſo poſt modicum infecto negotio vita excedens, fructum laboris ſui filio dereliquit. Qui licet peccator ſecus quam oportuit vixerit, circa Eccleſias tamen Chriſti renovandas, ornandas, ſerviendas devotum ſe & ſollicitum exhibebat.

AN. CHR. 709

24. Apr.

Bibliotheca & Vitæ Sanctorum conſumtæ.

Sanctorum reliquiæ reconditæ.

Hauguſtaldenſis Eccleſia tandem reſtituta.

16. Hic itaque Eccleſiæ Hauguſtaldenſi renovandæ totum animum curamque impendens, ſucciſa quæ ſupercreverat ſilva, purgatis ab omni ſorde parietibus, totam Eccleſiam tegulis texit, & litis intus & extra parietibus, antiqua eam pictura & venuſtate decoravit. Strato autem in parte orientali ex quadris lapidibus pavimento, altare ſubnixum columnis loco congruo collocavit. Indigne autem ferens ſacras reliquias loco inferiori obrutas, placuit ei eas evulſas tumulo digno honore retro altare majus in theca operta pallio honeſtius reponere. Extracta igitur e tumulo oſſa, donec circa locum in quo reponenda erant neceſſaria pararentur, in porticu auſtrali ſuper altare ſancti Michaelis linteaminibus ſubſtratis compoſuit, & ad eorum cuſtodiam fratrem ſuum adoleſcentem, poſtmodum in hac Eccleſia optimæ vitæ & bonorum morum Canonicum, nomine ALDREDUM, de ejus ſimplicitate ſecurus dimiſit. Intuens adoleſcens in præſentia ſua ſacras reliquias, interiori quadam

Reliquiæ loco decentiori repoſitæ.

a Thomas ſenior, junioris nepos, *Bajocis oriundus* erat, auctore Thoma Stubbeſio in libro de Pontificibus Eboracenſibus. Accepit Epiſcopatum anno Domini 1070. in annos triginta.

AN.CHR. 709 14. Apr. dam suavitate compunctus, aliquam reliquiarum illarum particulam concupivit. Non enim, inquiens, hæc sola Ecclesia tanto debet munere gloriari, cum tanta ostium multitudo multis possit Ecclesiis satis esse. Horrens tamen tale sanctuarium manu tangere, septem pœnitentiales psalmos cum lacrymis & compunctione præmisit: & sic facta oratione accedens ad porticum, obviam habuit in ipso ingressu tanti caloris incendium, ut ad ostium fornacis ardentis nihil tale se perpeti posse putaret. Territus ille regreditur, credens se tanto indignum beneficio. Prosternitur iterum, lacrymatur, pectus tundit, & psalmos sacros repetens, accessum tentavit. Sed vehementior mox calor egressus e porticu, introeuntem repulit, & spem quoque introeundi ademit: nam tertio id attentare non præsumsit. His auditis frater ejus qui Ecclesiæ præerat, resolutus in lacrymas, cum magna devotione & compunctione sacratissimas reliquias pallio pretiosissimo involutas & in scrinio convenientissimo collocatas super tabulam lapideam, quam in hoc decenter præparaverat, cum debito honore reposuit.

Ecclesia Canonicis regularibus concessa.

17. Crescente postea circa Sanctos ipsius devotione Presbyteri, cœpit intra se de sui indignitate, de Ecclesiæ sanctitate, de Sanctorum reverentia districtius cogitare: & indignum se judicans tantorum Patrum accessu, timens insuper ne post ejus excessum, etsi non minus dignis, certe minus sollicitis, Ecclesia traderetur; zelo domus Domini succensus, ad virum venerabilem juniorem THOMAM *a* Eboracensem Archiepiscopum adiit, & ut Canonicis regularibus Ecclesiam committeret, illisque se & sua contraderet, suppliciter postulavit. Cum vero votis ejus Præsul venerabilis annuisset, officina * religioni convenientia, lignea tamen, propriis construxit manibus, & ad nutum prædicti Pontificis, primo Fratres duos honestæ vitæ, quorum alter in Eboracensi, alter in Beverlacensi Ecclesia laudabiliter conversatus est, in Haugustaldensem introduxit Ecclesiam. Post mortem vero Thomæ succedens ei TURSTINUS, ASKETILLO cuidam Canonico de Huntendunensi Cœnobio ipsius Ecclesiæ curam commisit, & ut regularis ibi vita servetur, in perpetuum sanxit. Erat autem vir ille elegans & affabilis, doctus omnium se conformare moribus, & divitum, pauperum, Clericorum, militum, rusticorum sibi gratiam conciliare. Hujus temporibus in tantum tam in spiritalibus quam in temporalibus Domini domus profecit, ut in brevi bonis & honestis viris regularem professis vitam abundaret, & officina * regularia decenter constructa lapidibus, & tegulis ligneis tecta, gratum incolis præbebant receptaculum. Ipsa insuper Ecclesia pretiosis decorata ornamentis, & sancti Andreæ aliorumque Sanctorum ditata reliquiis, tam advenientium quam inhabitantium devotionem adauxit. Cui successit vir quidam religiosus & optime litteratus ROBERTUS, cognomento *Biset*, in eadem Ecclesia professus: qui magis religioni, quam exteriorum administrationi aptus, post aliquos annos abrenuntiavit curæ pastorali, successorem habens RICHARDUM, virum sane ab ipsa adolescentia honestæ vitæ & gravitatis: qui etiam cum esset in sæculo, ob insigne castitatis & sobrietatis fere Monachus putaretur.

* nave

* & hic novo

18. Interea Fratribus quibus toties Sanctorum enituerat virtus, interior crevit devotio, ac magis amor excitabatur. Sentiebant eos non solum in reliquiis suis, sed etiam in miraculis esse præsentes, a quibus in tristibus consolabantur, in lætis regebantur; cum tentarentur, sublevabantur, persecutione emergente defendebantur, in qualibet necessitate fugientes ad eos exaudiebantur. Et quia eorum meritis divitiis in dies temporalibus augebantur, etiam eorum temporalem gloriam æmulabantur. Indignabantur vili tectos ligno, nihil gloriæ & honoris plebis præferre conspectibus, quæ ejus beneficiis sæpius jocundabatur. Et primum singulis concaluit cor intra eos, & in meditatione eorum exarsit ignis. Demum conferentes invicem, & cre-

a Id factum Kalendis Novembris anni 1113. docet Richardus in lib. 2. cap. 8. Thomæ juniori successit Turstinus anno insequenti, ex cap. 2.

& crebrius de his conferentes sermonem, accendebant se mutuo, & quomodo res manciparetur effectui diligentius inquirebant. Tandem convenientes super hoc sermone Priorem, suo desiderio sancti viri devotionem in id ipsum excitabant. Omnium igitur voluntatibus in unum convenientibus aggrediuntur opus desideratum, his quorum hoc intererat libenti animo & promto corde necessaria præbentibus. Paratur theca congruæ magnitudinis, argentoque & auro vestitur. Inseruntur locis convenientibus gemmæ, & pro artificis industria opus summo decore variatur. Compinguntur etiam duæ minores non parvi decoris, quamvis non ejusdem pretii. Anno autem ab incarnatione Domini millesimo centesimo quinquagesimo quarto, paratis omnibus, Prior diem sollemnem quo sacræ reliquiæ transferrentur constituit quinto Nonas Martii. Interea Fratres psalmis & orationibus exercitiisque spiritalibus tanto se operi præparabant: & jam præfixus aderat dies, cum circa horam tertiam convenientibus in Ecclesia Priore cum Fratribus, ante sanctum altare nudis pedibus prosternuntur: psalmisque pœnitentialibus preces congruas adjungentes, responsorium quod in honorem Sanctorum Confessorum in Ecclesia frequentatur, altisona voce decantant. Finita vero post cantum oratione sollemni, procedunt Fratres albis induti & discalciati, reverendasque reliquias cum loculo in quo hactenus servabantur ante gradum altaris exponentes, extractis inde sacrosanctis pignoribus, substratis honeste palliis in pavimento cum summa reverentia collocarunt. Erant autem quatuor Sanctorum ossa singillatim a se divisa, & venustissimis palliis involuta. Quæ cum cœpissent evolvere, occurrit miri odoris fragrantia, quæ omnium perstringeret nares, omnium corda mulceret. Qua visitatione divina Fratres attoniti, primum sepultos eos cum aromatibus arbitrabantur. Sed cum hujus rei nullum appareret indicium, intellexerunt Sanctos Domini ex odoribus paradisi, quibus fruuntur in æternum, suis sanctis reliquiis hanc gratiam indidisse. His itaque plurimum consolati, primi eorum sacras explorant exuvias. Inventa sunt ossa cœlesti decore corusca, colore simul & odore manifestam exspirantia sanctitatem: quæ sic omnium in se convertebant adspectum, & excitabant affectum, ut eum spiritaliter non dubitarent esse præsentem, cujus reliquias tanta perfusas gratia, tanta majestate venerandas sentirent. Et ne esset posteris de nomine sancti Confessoris cunctatio, is qui condiderat scripti attestatione scrupulum omne purgaverat. Inveniunt namque in ipso involucro schedulam continentem:

ANCHR. 709
24. Apr.
Anno 1154
pia ritibus præmissis.
inventæ S. Accæ reliquiæ,

ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS SEPTINGENTESIMO QUADRAGESIMO, REVERENDÆ MEMORIÆ ACCA EPISCOPUS DECIMO TERTIO KALENDAS NOVEMBRIS DE MUNDO AD CÆLUM TRANSIIT, ANNO EPISCOPATUS SUI VIGESIMOQUARTO, ET HIC EJUS RELIQUIÆ IN PACE PAUSANT.

Hac igitur sacratissima visione, etsi non satiati, plurimum tamen refocillati, cœlestia pignora pannis mundissimis iterum involventes, digno cum honore recondunt. Et ne temporum futurorum deficiente schedula, Sancti nomen & meritum subduceretur memoriæ; in membrana simul & plumbi lamina eadem scribentes & sculpentes, reliquiis apposuerunt.

Deinde ad sancti ALCHMUNDI reliquias inspiciendas sese contulerunt. Quibus cum pari gloria & honore repertis, schedulam quæ nomen ejus & officium continebat legerunt. Et scripturæ ipsius textus erat:

& S. Alchmundi.

ANNO DOMINI SEPTINGENTESIMO OCTAGESIMO, ALCHMUNDUS HAGUSTALDENSIS ECCLESIÆ PRÆSUL, CUI ANNIS TREDECIM PRÆFUIT, SEPTIMO IDUS SEPTEMBRIS DEFUNCTUS EST, QUI PRO MERITIS SUIS ÆTERNÆ BEATITUDINIS PARTICEPS FACTUS EST, ET HIC IN PACE PAUSANT.

Stabant autem Fratres circa thesaurum *a* illud cœleste, intenteque scrutantes omnia, omnia quibus corpus humanum compingitur indumenta repererunt. Et quia hi qui quondam Sanctos condiderant, aliquas minucias ex ossibus bea-

a Sic thesaurum utro genere usurpatum ab Auctoribus mediæ ætatis alias adnotatum.

AN.CHR. 709 24. Apr. ti Accæ pro devotione sustulerant, nihil tale circa beati Alchmundi reliquias factum mirabantur. Cur enim hoc acciderit, aliis exciderat, alii nec audierant. Unde nos veterem translationem ejus adjungentes novæ, causam hujus integritatis evolvere oon pigebit.

Alia Alchmundi translatio. 19. Tempore illo quo Presbyter Aluredus, de quo superius fecimus mentionem, ab omnibus Northanhumbrorum Ecclesiis, Principibus etiam & plebe, Patris loco coleretur; vir quidam de minoris ordinis Proceribus in possessione Ecclesiæ Haugnstaldensis manens, erga ipsius loci Patronos magna devotione tenebatur. Erat autem homo simplex, fide magis quam scientia præditus. Hic cum nocte quadam membra sopori dedisset, adstitit ei in visu reverendi vultus senior, pontificalibus decoratus insigniis, cœlesti luce præfulgidus, qui cum baculi pastoralis quem manu gerebat levi pulsu virum quasi a somno excitans tetigisset: Vade, inquit, cito, & dic Aluredo Presbytero Dunelmensi, ut populo Hagustaldensi in unum collecto, eruat e tumulo corpus meum, sublatumque altius in Ecclesia loco honestiori recondat. Juste enim ab hominibus illis honor exhiberetur in terris, quos Christus inter Angelos glorificandos judicavit in cœlis. Obstupefactus ille, & cum lucis splendore, tum vocis illius auctoritate attonitus, cnm spiritum paullulum resumsisset, quisnam ille esset humiliter & reverenter inquirit. Tunc sanctus: Ego, ait, sum Alchmundus, qui quartus a beato Wilfrido Haugustaldensi Ecclesiæ præfui, qui post certamen quod certavi, post cursum quod consummavi, post fidem quam servavi, per Christi gratiam justitiæ coronam adeptus, juxta venerabilem & sanctum prædecessorem meum Accam sepultus sum: ubi Presbyter antedictus te adstante corpus meum diligentius quærat, absque dubio reperturus. Hæc dicens, in sua invisibili & incomprehensibili felicitate sese recepit. Expergefactus vir nihil hæsitans de oraculo, Presbyterum adiit, & eo ordine quo obvenerat referens visionem, quid Sanctus præceperat intimavit. Ille haud incredulus visioni, jussis obtemperat, dieque constituto cum populus quem vocaverat sollemniter advenisset, oratione præmissa, cum Clericis ad locum quem destinaverat Sanctus, accessit. Ubi cum altius jam fodissent, nullum tumuli vestigium invenerunt. Et jam venerat hora tertia, & illi nihil profecerant. Adstabat ille cui hæc cœlitus fuerant revelata immobilis: fide ceteros ne desperarent hortabatur. Usque ad horam igitur sextam instantes operi, nullum tanti laboris fructum perceperunt. Tunc e populo qui jam longa exspectatione fatigatus adstabat, ridere nonnulli, quidam velut spe tanta frustrati dolore alium delusum phantasmatibus hominem jocabantur; alii Presbyterum quod fidem somniis præbuisset tacite arguebant. At ille vir nihil his motus, in sua perstabat sententia, & in eodem loco Sancti corpus inveniendum fide plenus adstruebar: arreptoque instrumento, & alios, quos jam dissolverat tædium, ad fodiendum excitans: Hic, inquit, hic absque dubio, hic jacet Alchmundus, hinc sacras ejus reliquias hodie eruemus. Non fefellit hominem spes tanta: sed cujus fides non defecerat, amor non tepuerat, circa horam nonam desiderato potitus thesauro, suis fidem fecit promissis.

NOTA. 20. Collectis itaque sacratissimis ossibus venerandus Presbyter ea pannis mundissimis involuta, in convenienti scrinio collocavit. Et quia sacra Missarum sollemnia celebrare hora tardior non sinebat; in orientali Ecclesiæ porticu, ubi beati Petri Apostoli memoria frequentatur, ea nocte celeste munus quod acceperant ponendum & conservandum decernunt. Intempestæ autem noctis silentio Presbyter ipse cum Clericis suis circa reliquias Sancti sacras excubias celebrans, accensus devotione, decrevit aliquam sanctorum ossium portiunculam secum deferre Dunelmum, ut sic consuleretur affectui, & Sancti ipsius honori cumulus adderetur. Sed & hoc sibi deberi arbitrabatur, ut quem is Sanctus tanti operis designaverat exsecutorem, dignam non negaret mercedem. Ceteris itaque alto sopore depressis, accessit ad loculum, & unum ex ossibus, quibus intervenientibus per certos articulos nervis digitus fuerat arte creatrice compactus, auferens, sibi reponere & reservare curavit.

21. In-

21. Interea nocturnis tenebris finem dedit aurora, & sacræ celebritatis ex- AN.CHR.
spectatio citius solito populum excitavit. Accurrit utriusque sexus non parva 709
multitudo cupiens tanti Patroni precibus commendari, & sacris reliquiis ali- 24. April.
quid sui præbere volens obsequii. Hora vero tertia paratis omnibus quæ tantæ sollemnitati congruere videbantur, venerabilis Presbyter eos qui ad tantum opus putabantur idonei, ut loculum suis deferrent humeris, designavit: qui pro tempore accedentes, cum appositis manibus sanctissimum levare tentarent, quasi fixum solo immobile permanebat. Vulgus more suo eorum id peccatis imputans, amovendos eos arbitrabatur. Eliguntur alii: & eorum conatus carens effectu, plebem admiratione percellit: Et ne forte hi quoque putarentur indigni succedunt alii, qui & ipsi frustra laborantes, absque desiderii sui fructu recedunt. Obstupefacti igitur omnes, & animo consternati, quid decerneret Presbyter exspectabant. Ille admirans & semetipsum in causa esse non attendens, pernoctandum in orationibus, supplicandum cum summa devotione Sancto, & ut hujus immobilitatis suæ ratio non lateret, exigendum ipsius sanctitatis oraculum æstimavit. Dixit, & factum est ita. Clero ergo & populo circa reliquias excubante & orante, eidem viro cui prius (nam ei in ipsa Ecclesia vigilanti jam somnus obrepserat) Sanctus apparuit, & severiori intuens oculo: Quid est, inquit, quod facere voluistis? itane me defectum membris Ecclesiæ invehendum duxistis, ut beato Apostolo Andreæ sacroque ejus altari mutilatus adsistam, cui tot annis integro corpore ac mente servivi? Et ostendens ei manum, cui unius digiti, quasi pars media videbatur abscissa; Surge, inquit, & contestare in populo, ut digitum meum restituat ille qui abstulit, quatenus membra mea in quietis suæ loco cum sua integritate repausent, & hi qui in honore meo tam devote convenerant, desideratum sui laboris fructum obtineant: Mane autem facto surgens in medio plebis homo, cum in eum omnes curiosius intendissent, clara voce cœleste propalavit oraculum, magna ultione plectendum adjiciens, qui Sancto tamen irrogasset injuriam. Tunc Presbyter venerandus, licet cara illa pignora Sancto restituenda sentiret, se tamen cum tanto miraculo ob honorem Sancti deprehensum exsultans, facto in plebe silentio, omnia quæ fecerat, & qua intentione fecerat, nihil cunctatus exposuit. Cumque in præsentia populi quod sibi servaverat protulisset, cunctis congratulantibus, & mirabilem Dominum in Sanctis suis prædicantibus, loco suo restituit. Oratione tunc demum & digna satisfactione præmissa, ad jussum Sacerdotis feretrum Clerici levi motu levantes, cum hymnis & canticis spiritualibus, ut tantum decebat Pontificem, in Ecclesiam detulerunt quarto Nonas Augusti: celebratoque pro more cum devotione sollemni sacrifi- die 2. Augusti
cii salutaris officio, ad sua singuli cum gaudio remearunt. Ex illa die & deinceps ex sacris ejus reliquiis nihil quisquam ausus auferre, intactas & integras, sicut eas Fratres invenerunt, posteritatis notitiæ servarunt. Dies iste omnibus annis celebris habebatur a populo: sed quia nova hac translatione peracta, decretum est utriusque gloriam sub una celebritate colendam; nos utramque historiam credidimus conjungendam, adjicientes quid miraculi olim per beati viri merita in hac sollemnitate acciderit.

22. Quidam e Fratribus; HUGO scilicet venerabilis, de quo superius mentionem fecimus, ad loca vicina pro Monasterii utilitate profectus, impendente jam ipso die sollemni regredi festinabat. Habuit in comitatu suo quemdam Ecclesiæ famulum fidelem & devotum, & Fratribus in omnibus quæ ad ipsum spectabant perutilem: Venientes autem ad flumen, quod civitati subterfluit, locatis in navicula quibus insederant equis, Uthredus (hoc enim nomen viro) arripiens gubernaculum, & stans in parte posteriori navem regebat & ecce equus unus ab anteriori parte prosiliens, navem undis fere subduxit. Nam jumentum posterioribus pedibus fortius in saltum innitens, proram in ima depressit: sed mox suæ levitatis repulsu resiliens, cum se altius extulisset, eam partem cui rector navis insedit, undis immersit. Ille lapsus e pupi absorbetur a flumine: Clamant qui aderant, accurrunt, lugent, discurrunt huc atque illuc,

XIII. Frater naufragio ereptus.

AN.CHR. infortunium suum suspiriis & lachrymis protestantes. Sed quid facerent? non 709 funiculum, non virgam, non ramum, nec quidquam omnino quo misero sub- 24. April. venirent, habebant. Dolebant tantum, & ille latebat sub undis. Quod solum spei supererat, levant ad Ecclesiam oculos, & sibi Sanctorum merita precabantur adesse, præcipue tamen beatum Alchmundum, ad cujus sollemnia festinaverant, ut his eum periculis eximeret orabant. Interea juvenis quem jam suffocatum putabant, ad profunda demersus, integer memoria, imperturbatus sensibus, quidquid in ripa loquebantur, claro percipiebat auditu, confessionem suam, acsi cum Sacerdote loqueretur, ei qui ubique præ- NOTA. sens est faciebat. Demum in beatum Alchmundum totum intendens animum, prout talis necessitas permittebat, ut sui misereretur supplicabat. Porro illi qui discurrebant in ripa, quasi de morte ejus jam de extrahendo & sepeliendo cadavere cogitabant: & ecce vident hominem eminus stantem, lanceam tenentem manu, & quasi eorum cursum & discursum admirantem. Clamant omnes ut accederet, & ipse haut segnis accurrit. Arreptam unus lanceam ubi ultimo visus fuerat impulit fluctibus: quam ille mox oculis intuens, & nihil oblitus sui utraque manu apprehendens, inventi cadaveris suo pondere fecit indicium. Accurrunt ad adjuvandum ceteri; & ecce emergens ab imis homo descendit in ripam. Ubi modicum pausans, & undas quas hauserat exspuens, ad Monasterium cum sociis properavit. Ibi applicatus ad ignem, eum naturalis calor quem membris frigus ademerat, ad ea materialis ignis rediisset accessu; receptis viribus Domino & sancto Alchmundo in Ecclesiam gratias acturus intravit. Ubi beati Alchmundi meritis ita convaluit, ut eadem die amne transmisso, ad sua incolumis remearet. Ab illo tempore singulis annis, quoad vixit, cum oblatione die eadem ad Ecclesiam veniens, ereptori suo muneribus quibus potuit congruam acceptis beneficiis vicem rependere non omisit. His forte non inutiliter insertis, ad translationis ordinem redeamus.

Frideberti corporis inventio, 23. Accedentesque ad tertium, cum & ipsum non impari gloria reperissent, schedulam quæ ejus nomen & meritum proderet requirunt: & ecce invenerunt unam continentem hæc:

ANNO AB INCARNATIONE DOMINI SEPTINGENTESIMO SEXAGESIMO SEXTO FRIDENBERTUS HAUGUSTALDENSIS ECCLESIAE ANTISTES, DE HAC MORTALI CARNE MIGRAVIT AD VERAE LUCIS PERHENNITATEM, DECIMO KALENDAS JANUARII, EPISCOPATUS SUI ANNO TRIGESIMO QUARTO, ET HIC EST IN PACE.

Renovata igitur ut in prioribus ipsa attestatione, & ipsum honestissime in- & Alberti. volutum illis quos inspexerant apposuerunt. Qui cum similiter quarti fasciculi divitias explorarent, inveniunt ossa non minori a ceteris decore fulgentia, eadem diligentia condita & involuta: sed cur nomen non apposuerit ille qui condidit, incertum habemus. Forte autem quia vulgus omne sciebat quatuor ibi fuisse Episcopos, quorum eos nomina minime laruerunt. Nam ante hanc translationem multis annis cum adhuc puerulus essem, ACCAM, ALCHMUNDUM, FREDENBERTUM, ALBERTUM [a], ibi simul requiescere nihil hæsitans populus totus clamabat. Forte ergo cum trium nomina apposuisset, sufficere credidit, cum ceteris nominatis alius non putari posset quam Albertus. Hos quatuor cum summa devotione palliis pretiosissimis involutos, sicut simul inventi sunt, simul in majori loculo collocarunt. Postremo scrinium quo venerabilis Accæ [b] Episcopi reliquiæ tegebantur aperientes, inveniunt ossa ejus cœlestem odorem spirantia. Quem cum omnes qui aderant territi & stupefacti hausissent, resoluti in lachrymas, tanti se patroni precibus devotissime commendarunt. Invenerunt in eadem theca vas plumbeum minutias quasdam ex beati Fredenberti continens, & ejusdem odoris fragrantiam

[a] Tilbertum appellat Richardus Prior in lib. 1. cap. 16.
[b] Legendum EATÆ, de quo Beda variis in locis, maxime in lib. 4. cap. 27. & in Vita Sancti Cuthberti Sæculo 2.

tiam redolens. Tunc sonuit in ore omnium gratiarum actio & vox laudis : AN.CHR.
applicantesque minorem quam ornaverant thecam, beati Pontificis reliquias 709
cum vase plumbeo quod invenerant intulerunt. At interna similiter ornata, 14. April.
cum sancti Babillæ Episcopi & Martyris sacris reliquiis quamdam partem Scrinia ubi
pulveris de corpore sancti Aatæ Episcopi posuerunt. Erectaque secus altare reposita.
tabula, tribus innixa columnis, sculpturis & picturis decentissime variata, statuerunt in medio scrinium majus, quod quatuor Episcoporum sacra pignora continebat; a parte ejus australi illud quod sancti Aatæ venerabilia ossa tegebant, ad Aquilonem tertium, cum his quæ imposuerant, statuerunt. Quibus rite peractis, & Missarum sollemniis cum debito gaudio celebratis, populus dimittitur, plebs Fratrum solitæ paci redditur ac quieti.

24. Quæritur quis fuerit iste Aata, & quibus temporibus Hagustaldensem rexerit Ecclesiam. Nos quid de his vel antiquitas senserit, vel ex Chronicis & Historiis probari aut conjici poterit, stilo tradere non tædebit. XIV S. Eata quis.
Dicit sanctus Beda hunc esse Aatam, qui quondam Mailrosensis & Lindisfarnensis Abbas reverendissimus, beatissimum Cutbbertum, sanctumque Boisilum, pluresque magnæ perfectionis viros meruit habere discipulos. Eo autem tempore quo beatus exsulabat Wilfridus, Rex EGFRIDUS qui eum expulerat, ejus invidens gloriæ, Eboracensis Ecclesiæ diœcesim, cui solus præfuerat Wilfridus, favente sibi Theodoro Cantuariensi Archiepiscopo, cui tota insula manus dederat, primo duobus, postea tribus divisit Episcopis. Nam huic sanctissimo Aatæ Berniciorum commisit provinciam, sedem ei constituens in Ecclesia Haugustaldensi, adjiciens ei etiam Lindisfarnensis Ecclesiæ principatum. Bosam vero Eboracensi præfecit Ecclesiæ, Deirorum ei regendam concedens provinciam. Ordinati sunt autem a beato Theodoro Eboraci cum Episcopo Lindissæ ADEDO. Tribus autem annis emensis, idem Theodorus Tunbertum ad Ecclesiam ordinavit Haugustaldensem : Aata autem in Lindisfarnensi resedit Ecclesia. Hæc de Historia venerabilis Bedæ nostris verbis transtulimus. Dicit postea, Joannem successisse in cathedra Hagustaldensi Aatæ. Patet proinde post Tunbertum, beatissimum Aatam ad priorem redisse sedem, constituto in Lindisfarnensi cathedra sancto Patre Cutbberto. Dicitur autem quod ipse Pater ad Hagustaldensem fuerit electus Ecclesiam, obtinuerit tamen, ut Aata ad sedem, cui prius fuerat ordinatus, redeunte, ipse potius in ea in qua Monachus Christo servierat, quieti suæ consulens, officium Pontificatus exerceret. Defuncto autem Aata, ut Beda testatur, Joannes sanctus successit. Hæc omnia exsulante beato Wilfrido facta, satis manifestum est. Quo redeunte, Joannes ad Eboracensem transfertur Ecclesiam, ipse vero Hagustaldensem recepit. Ipso vero post quatuor annos recepti Episcopatus, sicut ei Michael Archangelus revelaverat, ad cœlestia translato, reverentissimum Accam habuit successorem. Ita sanctissimus Acca post Wilfridum, licet Episcopo vivente, Episcopus in Hagustaldensi cathedra ordinatus, quem virum mansuetissimum ac simplissimum Beda commemorat, ibi vivendi finem fecit, de quo quid modernis accidit temporibus, huic operi inserendum putavimus.

25. Tempore THOMÆ junioris, viri utique suavis animi & jocundi sermonis, jam introductis in Ecclesiam Hagustaldensem Canonicis, Clerici Eboracenses multum jam exaltati & dilatati, ægre ferentes nullius se Episcoporum suorum habere memoriam, cum Paulinum Rofensis, Wilfridum Ripensis, Joannem Bevetlacensis Ecclesia possideret, & aliquem illorum transferre populis obsistentibus esset impossibile; conveniunt Archiepiscopum saltem beati Accæ reliquias sibi permitteret, inglorium adstruentes Ecclesiam Hagustaldensem quinque, Eboracensem ne unum quidem habere Episcopum. Considerantes enim vulgi Hagustaldensis imbecillitatem, Fratrum qui nuper advenerant paupertatem, illis vim inferre tutius arbitrabantur. Ille ut erat miræ benignitatis, facile in eorum consensit sententiam. Comitantibus ergo se Clericis qui Sanctum adveherent, venit Hagustaldunum. XV. S. Eatæ translatio Eboracum impedita.

Non

AN.CHR. 709 14. April. Non erat qui contradiceret, non erat qui aperiret os & mutiret. Fecerunt tamen Fratres quod potuerunt. Instant precibus, & non gladiis, licet adversus raptores orationibus pugnant. Prosternunt se ante loculum, qui thesaurum illum cœlestem servabat: plorant, rogant ne se desereret, ne divitias Eboracenses suæ paupertati præferret, ne locum, quem vivus excoluerat, & sua ditaverat sepultura, sua præsentia destitueret. Desiderium pauperum exaudivit Dominus, præparationem cordis eorum audivit auris ejus. Præparant evectioni necessaria, sed præparationem eorum irrisit Dominus, dissolvit consilium, conatum elusit. Et jam dies quo propositum effectui manciparent instabat: sed nocte præcedenti cum Præsul quietis ac soporis gratia sese lectulo recepisset, videt in somnis adsistentem sibi virum pontificali majestate insignem, vultu severum, immensa luce coruscum. Expavit Antistes, & terrorem quem oculis ac facie prætendebat vix sustinens, quid esset acturus trepidans exspectabat. Ille terribiliter intuens intuentem, sic ei est locutus: Cur convenit vobis meam infestare quietem, & a loco ubi cum Fratribus meis dormio & requiesco, ad alias transferre nationes? non hoc Domini voluntatis, sed tuæ est præsumtionis, cujus jam nunc pœnas exsolves. Et elevans virgam pastoralem quam manu tenebat, percussit bis humerum ejus, & multum comminatus ei disparuit. Territus ille verbere, clamore somnum excussit. Ad quem & Clerici qui aderant excitati, accedunt ad eum: invenientesque eum trementem & pavidum, causam sibi propalari deposcunt. Refert ille visionem, & mane evocatis ad se Fratribus confitetur reatum, veniam postulat, & se nihil hujusmodi deinceps tentaturum promittens, orationum hostias pro se immolari precatur. Hinc Fratres plurimum exhilarati sunt, & Clerici sua spe frustrata non parum confusi. Tribus itaque diebus Sancti manum perpessus, quarto demum sanante eo qui percusserat, infirmitas ab eo, ipse a vico discessit.

AN.CHR. 709 25. Maji.

SANCTI ALDHELMI
EPISCOPI SCHIREBURNENSIS
APUD WESTSAXONES
ELOGIUM HISTORICUM.

Vitæ scriptores. 1. SANCTI ALDHELMI *Malmesburiensis Abbatis primum, dein Episcopi Schireburnensis, Vitam in litteras retulere præter Bedam S.* EGWINUS *Wiciorum Episcopus ejus æqualis; S.* OSMUNDUS *Sarisberiensis Episcopus sæculo* 11. EADMERUS *Cantuariensis, &* WILLELMUS *Malmesburiensis Monachi sæculo insequenti. Egwini de Sancto Aldhelmo lucubrationem laudant Pitseus & alii, Osmundi fetum Franciscus Godwinus; suum ipsius memorat Willelmus in lib. 2. de Pontif. Schireburn. his verbis*. Primus Schireburniæ sedit Pater Aldhelmus, quem hic tantum loco ordinis nomino: namque quod ejus Vitam nusquam plene digestam reperi, spectantque ad eam quamplurima, quæ si in posteros celavero, delinquo; cogitavi annuente Deo in extremo hujus opusculi libro cum ejusmodi materia liberiori congredi otio. *Istas de Sancto Aldhelmo scriptiones litteris non semel per amicos in Angliam missis consequi necdum potuimus: si quid forte postea nancti fuerimus, in Supplemento istius Sæculi referemus. Interim ex Venerabili Beda & ex ipso Willelmo aliisque auctoribus, immo ex ipsius Aldhelmi scriptis, quæ ad ipsum pertinent, ut res feret, depromemus.*

Genus & patria. 2. *Ad S. Aldhelmi genus quod attinet*, fuerunt *inquit Willelmus*, qui dicerent, eum INAE Regis nepotem fuisse ex Kentenio fratre. Sed non placuit nobis pro vero arrogare, quod magis videtur opinioni blandiri volaticæ, quam stabilitati convenire historicæ: præsertim cum nusquam ab antiquo scriptum reperiatur, & chronica palam pronuntient, Inam nullum fratrem habuisse præter

ter Inigildum, qui paucis annis ante ipsum decessit. Non eget Aldhelmus AN.CHR.
ut mendaciis adseratur: tanta sunt de illo quæ indubiam depromant fidem, 709
tot sunt quæ non veniant in litem. *Ita Willelmus in lib. 1. de Regib. Angl. cap.* 25. Maji.
2. qui tamen in libro singulari de istius Sancti gestis Kentenium Aldhelmi patrem agnoscit: nam Harpesfeldius qui hunc librum legit, ita ex eo scribit in Historia Anglicana, sæculo 8. Aldhelmus ex illustri Saxonum genere patreque Kentenio natus, qui Inæ Regi Visi-Saxonum sanguine valde conjunctus erat, ortus est. Sunt qui constituunt Kentenium Inæ fratrem, ejusque Aldhelmum filium: quorum sententia justis de causis rejicitur. Sed hanc ille quantamcumque fuerit stirpis nobilitatem, animi generositate, doctrinæ virtutumque magnitudine longe superavit.

3. *Qua vero ratione studiis dederit operam, & monasticum institutum arripuerit, sic Willelmus in libro de antiquitatibus Cœnobii Meldunensis describit.* Maildulfus (Studia sub Maildulfo eremita,) vitam eremiticam ducebat sub castello de *Bladovv*, quod Saxonice dicitur *Ingelborne-castell*. Civitas quondam ibi fuerat, quæ penitus destructa fuit ab alienigenis. Castellum se munitum custodivit, quod per multum tempus stetit sine habitatione propinqua. Regia enim habitatio, & ejus manerium tam paganorum quam Christianorum, non longe fuit a castello apud *Kairdurberg*, quod Saxonice dicitur *Brohambergh*, nunc vero *Brokembergh*. Prædictus Eremita petiit a castellanis tugurium sibi fieri sub castello, & obtinuit: non enim ibi erat magna hominum frequentatio. Hic dum sibi necessaria deficerent, scholares sibi in disciplinatum adunavit, ut eorum liberalitate tenuitatem victus emendaret. Brevi autem tempore scholares in conventum non exiguum coaluere. Horum consortio & exemplo sanctus Aldhelmus ad plenum informatus, artem Dialecticam adjecit erudire. Unde hinc fugiens, ad pedes Hadriani Philosophi, Abbatis sancti Augustini Cantuariensis, per (dein sub Hadriano Abbate.) aliquod tempus studuit, & sufficienter edoctus Meldunum repetiit: qui postea cum sociis suis sub Maildulfo Monacho attonsus est, vivente Maildulfo (Fit Monachus.) post tonsionem ejus annos 14. *Exstat inter Bonifacianas epistola* 41. *Scotti cujusdam (quem* Artwilum Scotiæ Regis filium *Usserius in Notis ad epistolas Hibernicas opinatur) ad Aldhelmum, in qua epistola Scottus ille*, Idcirco te, *inquit*, fiducialiter ita obsecro, quod a quodam sancto viro de nostro genere nutritus es, *nempe a Maildulfo, ut dictum est.*

4. Postquam igitur Monachum induit, *ait Harpesfeldius ex Willelmo*, omnibus id viribus agebat, ut quod nomine pollicebatur, rebus ipsis præstaret. (Pie vivit.) Quare pedem numquam e Monasterio, nisi necessitas aliqua urgeret, extulit, legendo orandoque omne tempus absumsit, (ut sicut ipse alicubi inepi-
„ stola testatur) legendo Dei loquentis vocem audiret, orando Deum ipsum
„ compellaret. Victus tenuis & oppido quam parvus erat, ut spiritui carnem servire cogeret, quam alia mirabiliter austeritate frenabat. Vicino enim cuidam fonti, qui nomen ejus postea ferebat, se ad humeros noctu immergere solitus est, ibique eo usque consistere, donec totius Psalterii, quasi pensum quoddam nocturnum, precationes absolvisset.

5. Abbas factus, Malmesburiense Monasterium, *quod Meldunense a Maildulfo Eremita appellabant*, ex humili *ad* amplissimum statum provexit, *teste* (Abbas Monasterium Meldunense amplificat.) *Willelmo in lib. 1. de Regibus Anglorum cap. 2. favente Leutherio West-Saxonum Episcopo, qui* Aldhelmo ejusdem loci Monacho *Cœnobium* pro jure tunc Episcoporum regendum contradidit. De qua re, ut omnem sermo noster dubie-
„ tatis deprecetur offensam, verba ejus hic aliqua attexam, *nempe ex charta*
„ *Leutherii, quæ integra in Monastico Anglicano refertur.* Ego Leutherius gratia
„ divina Episcopus, Pontificatus Saxoniæ gubernacula regens, rogatus sum
„ ab Abbatibus, qui sub jure parochiæ nostræ cœnobiali Monachorum agmi-
„ ni pastorali sollicitudine præesse noscuntur, uti terram illam, cui inditum
„ est vocabulum *Maildulfesbureh*, Aldhelmo Presbytero ad degendam regu-
„ lariter vitam conferre largirique dignarer. In quo videlicet loco a primo
„ ævo infantiæ atque ab ipso tirocinio rudimentorum liberalibus litterarum

studiis

AN.CHR. 709 „ ſtudiis eruditus, & in gremio ſanctæ matris Eccleſiæ nutritus vitam duxit: „ & ob hoc potiſſimum hanc petitionem fraterna charitas ſuggerere videtur.
25. Maji. „ Quapropter prædictorum Abbatum precibus annuens, ipſum locum tam ſi- „ bi quam ſucceſſoribus ſuis normam SANCTAE REGULAE ſollerti devotio- „ ne ſequentibus, fraterna petitione coactus, ultroneus concedo. Actum pu-
* ſic „ blice juxta flumen Bladon, 8. Kalend. Septemb. anno Ine. Domini 675. *. Cum igitur induſtria Abbatis, *addit Willelmus*, accederet favori Pontificis; tunc res Monaſterii in immenſum efferri, tunc Monachi undique aggregari. Curre- batur ad Aldhelmum totis compitis, his vitæ ſanctimoniam, his litterarum ſcientiam deſiderantibus. *Exſtant in Monaſtico plures donationes Aldhelmo Abbati Meldunenſi factæ.*

Baſilicas & Monaſteria ædificat. 6. *Ad hæc Aldhelmus templa duo, unum S. Mariæ, alterum S. Michaelis condi- diſſe fertur, trabemque quamdam contractiorem operi precibus aptaviſſe. Nec ſolum ædes proprias curavit: quin etiam juvantibus Principibus*, Fromenſe *ſeu* Formenſe *&* Bradefordienſe *Monaſteria erexiſſe memoratur. Porro Ina Weſt-Saxonum Rex* Glaſtonienſe aliaque Monaſteria ædificavit Aldhelmi conſilio, cujus ille præce- pta audiebat humiliter, ſuſcipiebat granditer, adimplebat hilatiter, *ut Willel- mus auctor eſt.*

Romæ Sergium a calumnia liberat. 7. Omnium vero, *inquit Harpesfeldius*, celeberrima ſunt, quæ Romæ illi accidiſſe memorantur, quum SERGIUM Papam ab inceſtus nota, qua labo- rabat, expreſſo infantis, qui vix nonum diem attigerat, ſermone, quo ſtupen- te populo Sergium ab omni hac culpa longe remotum pronuntiabat, admira- biliter liberavit: cum caſulam, ut appellant, quam abſolutis Miſſarum ſacris, quas Romæ nullo die prætermiſit, exuerat, ſolaris radius admirabiliter ſuſti- nuiſſet: quæ Melduni ad Auctoris noſtri, *ideſt Willelmi* tempora reſervata eſt, ut & marmoreum quoddam altare, quod confractum precibus conſolidavit. Quæ ego certe, *addit Harpesfeldius*, aliaque non attigiſſem, niſi ab Auctore noſtro commemorato, quem temere rejicere non licet, ita prodita eſſent: & (quod magis multo movet) niſi hæc & ſimilia antiquæ illi Aldhelmi thecæ, qua beatæ ejus reliquiæ conſervabantur, diu ante Auctoris noſtri ſæculum egre- giis cælaturis affabre inſculpta fuiſſent. *Ut res ſe habeat de calumnia a Sergio de- pulſa, Romam certe profectus fuiſſe videtur Aldhelmus, ſi diſtichon a Willelmo rela- tum infra ipſius eſt Aldhelmi. Exſtant verſus quidam alicujus Aldhelmi poſt Boniſa- cianam epiſtolam ſecundam, in quibus Auctor ſe Britannia relicta Romam adiiſſe, ibique reſidere ſcribit. At cum in epiſtola ſe Bonifacii Præſulis diſcipulum dicat, al- terius Aldhelmi tum verſus tum epiſtolam eſſe neceſſe eſt: cum Aldhelmus ætate fuerit Bonifacio ſuperior. Et quidem a* Sergio Papa privilegium pro libertate Monaſte- riorum ſuorum impetravit, *ab ina Rege dein confirmatum, teſtante Willelmo in lib. 1. de Regibus Angl. cap 2.*

Concilii juſſu contra Brittonas ſcribit. 8. *Ea fuit Aldhelmi apud ſuos exiſtimatio, ut Patres Concilii cujuſdam in Regno Merciorum habiti, cui ipſe interfuit, ei dederint in mandatis, ut librum contra errores Brittonum ſcriberet adhuc Abbas. Accidit vero ut cum ad Concilii indictum locum ſe conferret, Hildelita Abbatiſſa & Sanctimoniales Berkingenſes librum de Vir- ginitate, ab ipſo poſtea metrice redditum obtinuerint. Ita enim in Præfatione ipſis di- recta loquitur:* Jamdudum ad pontificale proficiſcens conciliabulum fraternis ſo- dalium catervis comitatus, almitatis veſtræ ſcripta meæ mediocritati allata ſa- tis libenter ſuſcipiens *&c. Et in fine*: Fateor charitati veſtræ, quod hoc opuſcu- lum licet minuſculum, paſtoralis curæ ſarcina gravatus, negotiorumque terre- norum ponderibus oppreſſus, ita pernicıter, ut fategiſtis, dictare vobiſque de- ſtinare nequiveram.

Epiſcopus Schireburnenſis creatus, 9. Anno dominicæ Inc. ſeptingenteſimo quinto, occidentalium Saxonum An- tiſtes Hæddi cœleſtem migravit ad vitam, *inquit Beda in Hiſtoriæ lib. 5. cap. 19.* quo defuncto Epiſcopatus provinciæ illius in duas parochias diviſus eſt: una da- ta eſt Danieli, quam uſque hodie regit; altera ALDHELMO, cui annis qua- tuor ſtrenuiſſime præfuit; ambo & in rebus eccleſiaſticis, & in ſcientia ſcri- pturarum ſufficienter inſtructi. *Huc ſpectant Willelmi Malmesburienſis verba in lib. 2.*

lib. 2. *de Pontificibus Anglorum*. In diviſione Weſt-Saxonici Epiſcopatus hoc obſervatum palam eſt, ut qui Wintoniæ ſederet, haberet duos pagos, Hamptonenſem & Sudreienſem : alter qui Schireburniæ, haberet Wiltunenſem, Dorſetenſem & Beruchenſem, Somerſetenſem, Domnonienſem, Cornubienſem. Schireburnia eſt viculus, nec habitantium frequentia, nec poſitionis gratia ſuavis : in quo mirandum & pene pudendum, ſedem epiſcopalem per tot duraſſe ſæcula, *nimirum ad pontificatum Hermanni, qui medio ſæculo* 11. *ex Canonum decreto, quibus ſtatutum erat*, ut ſedes Epiſcoporum ex villis ad urbes migrarent; tribunal ſuum tranſtulit a Schireburnia Salesberiam, *poſtquam repugnante Edvvardo Rege illud Malmesburium transferre fruſtra cogitaverat. Ina Rex Weſt-Saxonum* Aldhelmum renitentem Epiſcopatu honoraviſſe *dicitur apud Willelmum in lib.* 1. *de Regibus Anglorum cap.* 2. licet vitam tanti viri cita mors inviderit,

AN.CHR. 709

25. Maji.

Ina Rege cogente.

10. Vix enim annis quatuor Epiſcopatu functus, animam cœlo thurificavit anno dominicæ Incarnationis ſeptingenteſimo nono, in vigilia S. Auguſtini Anglorum Apoſtoli, octavo Kalendarum Julii : *quo die in recentioribus Martyrologiis, etiam Benedictinis, locum babet. Ejus obitum ſuperno monitu cognovit S. Egvvinus Wicciorum Epiſcopus, qui concito gradu ad locum ubi ſacrum corpus jacebat properans, illud cum magna veneratione & bonore ad prædictum Monaſterium adduxit, ibidemque ſepulturæ tradidit, inquit Capgravius apud Surium. Regnante Egvvio Rege B Aldbelmi corpus de terra elevatum in ſcrinio collocatum fuiſſe ait Willelmus in lib.* 2. *cap.* 7. *de geſtis Anglorum; & quidem pridie Kalend. Aprilis, quo die in Martyrologio Benedictino Anglicano ponitur ejus Translatio. Reliquias ex tbeca pretioſa in urnam lapideam tranſtulit S. Dunſtanus, ne capſæ pretium Reliquiarum auferendarum occaſionem præſtaret, ut ſcribit ex Willelmo Harpesfeldius, Privilegium ab Edvvardo Rege anno* 1065. *Abbatiæ Meldunenſi conceſſum dicitur* ob reverentiam ſancti Aldhelmi ejuſdem Cœnobii quondam Abbatis, deinde Schiraburnenſis Præſulis, cujus corpus glorioſum in eadem Eccleſia venerabiliter requieſcit, & multis patratis miraculis eluceſcit,

Obit. 25. Junii.

Sepultus Malmesburiæ.

11. *Aldbelmi eruditionem magni fecit venerabilis Beda in lib.* 5. *cap.* 19. *bis verbis* : Aldhelmus cum eſſet adhuc Presbyter & Abbas Monaſterii, quod Maildulfi-urbem nominant, ſcripſit jubente Synodo ſuæ gentis librum egregium adverſus errorem Brittonum, quo vel Paſcha non ſuo tempore celebrant, vel alia perplura eccleſiaſticæ caſtitati & paci contraria gerunt : multoſque eorum qui occidentalibus Saxonibus ſubditi erant Brittones ad catholicam dominici Paſchæ celebrationem hujus lectione perduxit. Scripſit & de Virginitate librum eximium, quem in exemplum Sedulii geminato opere, & verſibus hexametris & proſa compoſuit. Scripſit & alia nonnulla, *nempe librum metricum de octo vitiis, ænigmata, & epiſtolas quaſdam*, utpote vir undecumque doctiſſimus : nam & ſermone nitidus, & ſcripturarum (ut dixi) tam liberalium quam eccleſiaſticarum erat eruditione mirandus. Quo defuncto, Pontificatum pro eo ſuſcepit Forthere, qui uſque hodie ſupereſt, vir & ipſe in Scripturis ſanctis multum eruditus. *Hactenus venerabilis Beda, cui adjungendus Willelmus in jam citato lib.* 1. *de Regibus Anglorum cap.* 2. Erat vir ille, *ſcilicet Aldbelmus*, cum religione ſimplex, tum eruditione multiplex, & qui famam virtute præiret, liberalium artium epotator : ut eſſet mirabilis in ſingulis, & in omnibus ſingularis. Mentior ſi non hoc teſtantur codices de Virginitate, immortalis ejus ingenii indices, quibus meo judicio nihil dulcius, nihil ſplendidius : quamvis, ut eſt noſtri ſæculi deſidia, quibuſdam pariant nauſeam, non attendentibus, quia juxta mores gentium varientur modi dictaminum. Denique Græci involute, Romani circumſpecte, Galli ſplendide, Angli pompatice dictare ſolent. Sane quoniam dulce videtur majorum inhærere gratiæ, eorumque exemplis inſignire memoriam, non invitus evolverem, quantos hic Sanctus pro Eccleſiæ noſtræ privilegio ſudores inſumſerit, quot miraculis vitam inſignierit : niſi quia alias avocamur, & facta ejus etiam lippienti meracius apparent oculo, quam noſtri poſſint adumbrari

Scriptis clarus.

AN.CHR. brari penicillo. Innumera signa quæ modo apud ejus fiunt Memoriam, ostendunt præsentibus præteritæ illius vitæ sanctimoniam. Habet ergo ille laudes suas, habet meritis partam gloriam. *De miraculis sancti Aldhelmi ratum est etiam Bedæ testimonium superius relatum.*

709

25. Maji. & miracu-lis.

12. *Ceterum Harpesfeldius ex Willelmo hæc litteris mandavit de Aldhelmo* : Primus sane fuit nostratium, qui Latina carmina condiderit. Qua de re ipse idoneus testis est, dum scribit :

Primus ego in patriam mecum, modo vita supersit,
Aonio rediens deducam vertice musas.

Pangendis & canendis carminibus sacris, — In quibus etiam patria lingua scite & eleganter tam componendis quam aut pronuntiandis aut canendis eminuit : quorum aliquod ELFREDI Regis tempore, ut ipse Rex testatur, vulgo canebantur. Qui quid ea de re retulerit, memoria sane cum primis dignum est, fuisse videlicet illius sæculi populum adhuc rudem, agrestem, & rebus sacris perfunctorie deditum : neque diuturnam aliquam in templis moram tulisse; sed sacris Missarum mysteriis celebratis, domum mox confertim convolasse. Hoc vir prudens Aldhelmus cum perspiceret, abeuntibus in ponte quo transeundum erat in rura, se objicit, canendique peritia eorum aures demulcet. Ob quam cum esset populo gratus & plausibilis, videretque quæ canerentur, magna cum voluptate in aures animosque eorum influere ; magis seria & ex sacris Scripturis petita sensim adspergit, eoque pedetentim eos traducit, ut cum majore animarum suarum fructu sacros dies transfigerent. — quibus plebem in officio retinet,

Scripta ejus edita. — 13. *Ex opusculis ab Aldhelmo editis exstant pleraque typis excusa. Liber adversus Brittones, quem suo ævo deperditum querebatur Willelmus, est epistola* 44. *inter Bonifacianas, sic inscripta* : Domino gloriosissimo occidentalis Regni sceptra gubernanti . ˙. GERUNTIO Regi, simulque cunctis Dei Sacerdotibus per Domnoniam conversantibus, ALTHELMUS sine meritorum prærogativa Abbatis officio functus, optabilem in Domino salutem. Nuper cum essem in Concilio Episcoporum ex tota Britannia innumerabilis Dei Sacerdotum caterva confluxit, ad hoc præsertim congregata, ut pro Ecclesiarum sollicitudine & animarum salute ab omnibus decreta Canonum & Patrum statuta tractarentur & in commune Christo patrocinium præstante conservarentur. His igitur rite peractis, omne sacerdotale Concilium meam parvitatem pari præcepto & simili sententia compulerunt, ut ad vestræ pietatis præsentiam epistolarum apices dirigerem, *&c. Qui Geruntius unus fuisse videtur ex illis decem Regibus, quos occidentalibus Saxonibus post Kenvvalchium imperasse docet Beda in lib* 4. *cap.* 12. *nam Domnonia West-Saxonum Regno attribuebatur. Cetera Aldhelmi opuscula reperiuntur in tomo* 8. *Bibliothecæ Patrum præter epistolas quasdam ineditas, ut epistola* ad Heddam Dorcicestrensem Episcopum *a Willelmo laudata ; epistola* ad Eadfridum *ab Usserio edita inter Hibernicas. In ænigmatibus Aldhelmi a Martino Delrio primum vulgatis præponitur Prologus metricus, in quo observavit auctor acrostichon duplex, sic versu redditum :*

Aldhelmus cecinit millenis versibus odas.

Post prologum sequitur in veterrimo nostro codice Langobardicis litteris exarato aliud Acrostichon in editis omissum, quo exprimitur nomen JESUS. *Quæ carmina tanti fecit sanctus Eulogius Martyr Cordubensis, ut* Adhelelmi Epigrammatum opera *ex Pampilonia cum aliis melioris litteraturæ libris secum retulerit, ut in ipsius Vita tradit Alvarius.*

Studium in S. Benedictum ejusque Regulam. — 14. *Suum ipsius studium in S.* BENEDICTUM *ejusque Regulam prodit Aldhelmus in libro metrico de Virginibus, ubi beatissimum Patrem laudat, quod* primus monasticæ vitæ, *quam ipse Aldhelmus profitebatur*, certamina statuerit, *docueritque*

Qualiter optatam teneant Cœnobia normam,
Quoque modo properet directo tramite sanctus
Ad superos scandens cœlorum culmina cultor.

VITA SANCTI RICHMIRI

CIRCA AN. 710
27. Januar.

ABBATIS APUD CENOMANNOS IN GALLIA,

Auctore anonymo, ejus fere æquali,

Ex ms. cod. Cenomannensi & Januario Bollandiano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. RICHMIRUS, *alius a S.* RIGOMARO *seu Rigomero S. Tenestinæ patre spirituali itidem apud Cenomannos in Gallia, scriptorem Vitæ sortitus est anonymum, sui temporis fere æqualem, ut qui superstite* ARRIO *Abbate Richmiri successore huic scriptioni manum admovit, ex num. 18. In ms. codice quo usi sumus, præfixa erat hæc inscriptio :* Vita S. Richmiri Sacerdotis eximii, qui tempore THEODARICI Regis Francorum & GILBERTI Episcopi in Ducatu Cenomannico regulariter ac sancte conversatus, multos Christo lucratus est. Vitæ conditor.

2. *S. Richmirus prætermittitur in vulgatis antiquorum Martyrologiis, nec fere Cenomannis notus est : nec quo loco jaceant ejus reliquiæ, ab ullo rescire potui.* S. Richmiri memoria,

3. *Monasterii a Richmiro conditi, cui & ipse præfuit, nomen ignotum, uti & situs. Is ex agro Turonico, ubi S. Albino Monasterium posuerat, in Cenomannicum profectus, primo substitit in loco qui* Turris-Dominica *dicitur, vicus haud longe a Ledo * fluvio, tum secessit ad proximum* fluviolum *vocabulo* Gundridum, *ubi Monasterio exstructo Monachos quadraginta rexit, & supremum diem absolvit. Turrim-Dominicam existimabam esse opidulum Cenomannorum, vulgo* Cour de Manche *appellatum. Id enim persuadebat & situs loci prope a fluvio Ledo, & nominis convenientia. Verum litteris non semel tum in urbem Cenomanicam, tum in prædictum opidulum directis hoc solum didici, Richmirum eo in loco ne quidem esse notum, uti nec fere apud Cenomannos. Monasterium S. Richmiri destructum fuisse videtur pontificatu Gauzioleni Cenomannensis Episcopi, de quo in mss. Actis ejusdem sedis Pontificum hæc loquuntur :* Triginta & sex Monasteriola in ipso Episcopatu erant, quando ipse Gauziolenus prædictum Episcopatum tyrannica potestate adsumsit : quibus Monachi sub Regula degentes, sancte ac regulariter vivebant. Sed quando ipse defunctus est, (quod pudet dicere) pauci & quasi in his nulli Monachi remanserunt : quoniam inde ille eos ejicere indesinenter studuit, & laicis ac sæcularibus hominibus ipsas cellulas beneficiario jure possidendas tradidit. Monasterium. * le Loir

PROLOGUS AUCTORIS.

1. RELIGIOSORUM Vitas & actus narrare virorum, Deum indubitanter laudare est, qui dat Sanctis suis virtutem, & mirabilia facere : quem nos in Sanctis suis, & per eorum opera imitari, laudare, magnificare, prædicare, ac multipliciter omni tempore glorificare oportet : nam idem Dominus, dives in omnibus qui invocant illum. Idcirco, Fratres, quæque ipse per religiosos viros operatus est, silentio non sunt premenda vel occultanda, sed posteris scribenda & omnibus prædicanda ; sunt etiam imitanda, non dissimulando transeunda : quatinus eorum exemplis & meritis informemur, intercessionibus muniamur, precibus adjuvemur, ut consortes eis in cœlestibus sedibus effici mereamur.

INCIPIT VITA.

2. Beatus igitur RICHMIRUS, Turonici pagi indigena, non exiguis parentibus procreatus, sed digni germinis dignissima proles effulsit ; decusque quod sumsit ex genere, felicis vitæ meritis ampliavit. Ea vero tempestate, quando THEODERICUS *a* Rex Francis principabatur, & GILBERTUS dignus Richmirus Turonensis Theoderico Rege,

a Is est Theodericus Chlodovei secundi filius, qui Gilbertum seu Engilbertum Cenomannensem Episcopum, non *Archicapellanum*, ut Acta illius sedis Episcoporum præferunt, (nondum enim istud nomen tum audiebatur ;) sed familiarissimum & domesticum habuit.

CIRCA AN. 710 27 Januar. Cenomannus petit.

dignus Deo Episcopus Cenomannicam regebat Ecclesiam, audita fama prædicti Episcopi de Turonico, ordinatisque Fraterculis, quos jam in suo proprio in condita *a* super fluviolum sub sancta Regula congregaverat, licenter venit Cenomannicum : veniensque ad jam dictum domnum Gilbertum Episcopum, indicavit ei ordinem suæ rei, petivitque ut daret ei aliquem locum, ubi cellulam sub sancta Regula ædificare posset, Fratresque aliquos in ea congregaret, & regulariter vivere doceret.

Sacerdos factus,

3. Quo præfatus Episcopus audito lætatus est, atque gaudio magno repletus, Deo immensas gratias referens, qui de tali viro eum consolari dignatus est. Voluit namque ei tunc memoratus Episcopus aliquem locum dare locupletem ad hoc opus perficiendum : quod ille renuens ait : Non quæro locupletem nec plurimis ædificiis sublimatum, sed pauperem, in quo ego pauper pauperem Christum sequi & imitari merear. At ille ordinavit eum Sacerdotem, & dedit ei licentiam in diœcesi sua prædicare, & animas Christo lucrari, atque locum perquirere in quo habitare delectaretur, & quo cellulam suam construere secundum suam electionem vellet : dedit etiam comites reliquos Sacerdotes qui eum deducerent, atque cum eo pergerent quo ipse eligeret.

in loco inculto Cellam extruit.

4. Taliter autem ipse circuiens diversa & paupercula atque inculta loca, pervenit ad ultimum super fluvium *Lid b*, in loco qui dicitur modo Turris-Dominica, qui tunc incultus erat locus, & densissimis frutectis occupatus : sed aptus aliunde propter convenientiam atque piscationem ad stirpandum & cellulam inibi ædificandam. Mirabantur tamen illi qui eum eo ibant, ut quid tam pauperculum & incultum locum eligeret. Tum ipsi renuntiant hoc domno Episcopo, qui festinus misit ei ea quæ tunc temporis necessaria erant, etiam amplius quam ipse suscipere vellet.

A femina prædium adquirit.

5. Stirpante autem eo in prædicto loco una cum Monachulis suis & sociis, & manibus propriis fodiente ac laborante, venit quædam femina, nomine Cata, quæ in circuitu ejusdem loci magna habebat prædia, visitans eum, quia vidua Deum timens erat, & servos Dei oppido diligebat; vinum vero nimis diligebat, & propterea pauper effecta erat. Quam cum prædictus sanctus Richimirus ex bonis, quæ ei domnus Episcopus miserat, refocillaret, & ipsa vino æstuare cœperat, ait ad eum : Faciamus mutuum contractum, idest, tu mihi da vinum, & ego prædia & mancipia, unde hunc locum una cum consilio & adjutorio Episcopi construere & ditare queas. Ad quod condictum Sanctus Dei lætatus est, spoponderunt in invicem ita se esse facturos. Taliter autem memoratus Sanctus ejus res peragendo adquisivit maxime omnes.

Alium locum petit,

6. Demum vero Dei nutu invenit alterum locum, non tamen longe ab eodem loco, super fluviolum qui vocatur Gundridus, cujus fontem ejus famulus, eo præcipiente Dominoque disponente, nominavit Gundridus, unde affluentior aqua quam solita esset, currere cœpit : & postea ipse S. Richmirus eum manibus propriis curavit, ut abundantiorem aquam emitteret : quod & nutu Dei evenisse nulli dubium est. Ipse enim tunc locus eremus erat, & numquam olim ibi habitatio hominum fuerat, sed ferarum & bestiarum : & ubi tunc erat habitatio ferarum ac bestiarum, modo est habitatio servorum Dei ac Sanctorum atque Angelorum conventus.

ubi condit Ecclesiam & Monasterium,

7. Reperto autem & emundato præfato loco, mutavit ibi una cum consilio & auxilio prædicti Episcopi habitationem suam. Cui domnus Episcopus operarios & magistros omnis generis dedit, qui fabricarent ibi Ecclesiam in honore Apostolorum, & Monasterium construerent Monachorum.

---

a Hæc vox non raro legitur in actis Sanctorum Cenomannensium. S. Alneus locum ab Innocente Episcopo *in condita Celciacensi*; S. Frambaldus *in condita Gabroninse* accepisse dicuntur : qua voce non facile obvia territorium alicujus vici vel opidi intelligebant homines mediæ ætatis. Lege Formulas Veteres secundum legem Romanam, & Bignonii Notas ad cap. 2.

b Leidum seu Ledum vocant Latini, vulgus *le Loir*, qui fluvius Meduanæ immergitur apud Andecavos.

rum. Quod & Domino auxiliante ac prædicto Episcopo opem ferente cito perfectum est. Ad cujus Monasterioli consecrationem supradictus Episcopus veniens, non tamen illud consecrare voluit, antequam omnia quæ ipse adquisierat, & deinceps adquirere poterat, sive quidquid ad eumdem locum a bonis & Deum timentibus hominibus ab illo die traditum atque condonatum fuerit, totum sibi & Ecclesiæ sibi commissæ subjectum ac traditum sollemni traditione fieret. CIRCA AN. 710 17. Januar.

Peracta autem eadem sollemni traditione, dedicavit illud in honore S. Petri & omnium Apostolorum: cui etiam ex rebus suæ sedis Ecclesiæ non modicum adjutorium fecit. Tradidit etiam prædictus S. Richimirus una cum propinquis suis cellulam, quam in pago Turonico olim ædificaverat, cum omnibus rebus & appendiciis suis, vel quidquid in pago Turonico eodem die habere videbatur, vel deinceps adquirere potuisset. His igitur rite peractis, non minus quam quadraginta Monachos adminiculo sæpe dicti Episcopi congregavit, eosque regulariter vivere perdocuit. S. Petro dicatum.

8. Quadam autem die dum in eadem Ecclesia S. Richimirus officium divinum ageret, & Missam celebrare voluisset, quidam cæcus cœpit excelsa voce misericordiam deprecari. Cui vir Dei ait: Vade, & da uni Sacerdotum puriter confessionem tuam ante, & hoc peracto requiesce sub sancta meditatione & pia deprecatione inter hoc Apostolorum altare & Sanctorum Reliquias. Cui post peractum officium, mox ut signum crucis super oculos ejus intulit, lux effulsit: & sic oculorum cæcitas tanti medici precibus & meritis funditus fugatur, & lumen datur, ita ut clare videret omnia. Cæcum peccata confessum lumine donat.

9. Nec hoc silendum est miraculum quod sequenti claruit in tempore. Dum vero pastores ejus pecora vigiliis custodirent, unus eorum vulneratur a vipera: qui semivivus cucurrit ad S. Richimirum flens & ejulans, atque dicens: Succurre mihi, Pater piissime, ne peream a veneno viperæ. Ipse autem, ut pius pater, tangit de saliva sua vulnus viperæ, & dedit ei aquam benedictam bibere, & sanatur tanti viri medicamine. Sanat læsum a vipera.

10. Nec pigeat audire quod Christus suis præstat fidelibus: quia hæc quæ salutem præstant, & audientes informant, neminem oportet silere. Quadam autem die dominica, dum ad civitatem Cenomanois properaret, & officium prædicti Episcopi audire ejusque benedictionem percipere desideraret; contigit dum portam civitatis intraret, ut clausi carcere clamarent ne eos præteriret, sed aliquid eis præstaret; ipse vero, ut dictum est, festinans ad officium memorati Episcopi, ei iterum sibi succurri petunt. Tunc sanctus vir Richimirus recordans Domini sententiæ qui ait: *In carcere fui, & non visitastis me;* ne inobediens præceptis Domini appareret, revertitur ad eos, & clauso & obserato ostio carceris introire non quivit. Tunc sisus de Domini misericordia, quia magnis ejulatibus inclusi clamabant, fecit signum crucis super ostium, & mox ostium aperitur, & rei exsilientes aufugiunt. Quod vero signum sanctus Richimirus abscondere voluit, sed nutu Dei divulgatum est. Captivos liberat. Matth. 25. 43.

11. Ipse audita Missa, & percepta Episcopi benedictione, pro qua venerat, voluit silenter ac nemine sciente cellulam suam repedare, ne Fratres sui absque eo diu essent. Quidam autem eum cognoscens nuntiavit Episcopo: post quem ipse mittens, nimis dure revertitur; sed ne inobediens fieret, venit ad Episcopum. Tunc sæpedictus Episcopus, accepto consilio Monasteriolum quod ipse in honore sancti Albini a, ad portam suæ civitatis, ut ad ostium suæ sedis Ecclesiæ fecerat, atque pro amore Dei a novo fundaverat, in quo Sanctimoniales sub Regula pii Patris BENEDICTI viventes posuerat, & quod de rebus suæ sedis Ecclesiæ ditaverat; sub custodia ante dicti Sancti, eo tamen ipsam obedientiam invito suscipiente, esse constituit; Sanctimonialibus Benedictinis præficitur.

 ut

a Isti Monasterio quod modo in Ecclesiam parochialem est redactum, prima Abbatissa præfuit Abidelgama, Gilberti soror, accita ex Cœnobio Tusciansi, quod feminarum tunc erat, nunc autem virorum.

CIRCA AN. 710 17. Januar. ut Sanctimoniales inibi regulariter viventes, ejus doctrina & consilio vitam mercarentur æternam : quoniam ejus similem, licet multos Dei servos haberet secum, invenire minime quivit.

Ægram sanat. 12. Ceterum quid Dominus per servum suum Richimirum fieri voluit, non est silendum. Quædam autem ex prædictis Sanctimonialibus pustulam magnam cervicibus habens, nimiis cruciabatur doloribus, in tantum ut ejus vitam nemo speraret. Quæ dum adducta est ad sanctum virum, ejus tactu salivæ & precibus communiter peractis sanata est.

Cæco visum reddit. 13. Denique cum prædictus sanctus vir ad propriam quam memoravimus cellulam eum licentia & benedictione Episcopi reversus esset, quid evenit memorabimus : quia hoc quod claruit, minus non est prædicandum miraculum. Igitur quidam ex suis Monachulis, nomine DODO, conversus dudum a sæculo, captus erat oculorum lumine : qui per annosa tempora, dum quadam esset nocte luce oculorum privatus, ut ejus, cognovit adventum, petiit se ad eum adduci, ut ejus medicamine lumen mereretur recipere : qui dum advenisset, & S. Richimirus eum interrogasset qualiter hoc acciderit, ait : Quadam nocte post Completorium peractum, hoc mihi nescio quomodo accidit, sed facto crepusculo carui lumine. Tunc sanctus vir præcepit Fratribus, communem, ut solitus erat, facere devotis mentibus orationem, & ipsum ante sanctum altare prostratum jacere. Finita vero oratione, ad tactum sacrati olei cæcus pristinum Domino adminiculante visum recepit.

Febricitantem sanat. 14. Deinde non multo procedente tempore, magnum ejus meritis ostenditur miraculum. Quidam vero ejus Monachus, SILVANUS nomine, quartanis nimiis vexabatur febribus, binis jam transactis annis : sed dum ad ultimum jam ejus desperaretur a Fratribus vita, divino tactus consilio petiit, ut sancti Richimiri eulogias percipere meruisset. Cumque hoc sancto viro nuntiatum esset, & ille ei libenti animo præstitisset; mox infirmus sanatur, & pristino statui redditur. Quantos autem a febribus vel reliquis variis infirmitatibus sanasset, longum est enarrare.

Vestes ejus & victus. 15. Illud namque non est silendum nec oblivioni tradendum, quod religioni proficit. Erat enim ei semper vilis cibus & vestitus, sed maxime quadragesimali tempore. Cum ergo sanctæ Quadragesimæ dies advenirent, erat ei aridus cibus, panis tantum hordeaceus, quem etiam manu molebat : quia labore manuum suarum semper vivere desiderabat, ne aliorum labores in suos converteret usus : quoniam voluntas boni operis hoc exigebat ; & quantum in Dei servitio laborabat, non illi sufficiebat.

Multa ejus facta omissa. 16. Cum enim illius bona & virtutes quas Dominus per illum operatus est, per singula non valemus commemorare, relinquamus illa Auctori nostro, qui dat Sanctis & Electis suis facere mirabilia solus : eique continuas agamus gratias, eum laudemus, eum prædicemus, glorificemus, atque magnificemus; posterisque & Magistri nostri arbitrio, quidquid de eo amplius investigare voluerint, & dignum scribendo dixerint, relinquamus. Nobis ergo sufficiat, ut sciamus eum Sanctum esse, & virtutes prædictas & alias fecisse multas cujus meritis nos pius Dominus in suo sancto servitio custodiat, & ab omni pravitate defendat, & vitam sempiternam concedat.

Obitus 16. Kal. Februarii. 17. Obiit quippe memoratus sanctus Richimirus sexto-decimo Kalendas Februarii, & sepultus est in præfata Cellula sua a sanctis Monachulis & a reliquis Dei servis. In cujus etiam funere suis condignis meritis binæ virtutes fiunt ; unus quidem cæcus illuminatus est, & alius claudus gressum recepit.

Arrius successor. 18. Post ejus vero obitum, quidam ex discipulis ejus, nomine ARRIUS, Monachus ex ejusdem Cœnobio, a supradicto Episcopo a ibi Abba instruitur & ordinatur, qui usque in præsentem diem regulariter eamdem regit, ordinante Episcopo, atque sub ejus ditione degens cellulam. Su-

a Richimirus proinde obiit anno 715. quo circiter anno Gilbertus seu Engilbertus Herlemondo Episcopatum morte sua resignaverat.

Suprascriptus quippe S. Richimirus, licet sit clausus corpore tumulo, plurimis tamen virtutibus reddit fructum: quoniam ad ejus sepulchrum infirmi sanantur, claudi curantur, leprosi mundantur, peccata minuuntur, crimina delentur, medicinæ innumerabiles corporis & animæ a Domino ejus meritis visibiliter atque invisibiliter multipliciter præstantur, ipso auxiliante qui vivit & regnat Deus per immortalia sæcula sæculorum, Amen. CIRCA AN. 710 17. Januar.

VITA S. WLMARI ABBATIS CIRCA AN. 710 20. Jul.

SILVIACENSIS APUD MORINOS PRIMI,

Auctore anonymo pervetusto.

Ex ms. cod. Gerardimontensi, ad quem correctus Surius.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. VITAM S. WLMARI * *Abbatis ab anonymo antiquo scriptam interpolavit anonymus alter, mutato stilo edidit Surius; nos integram hic reddimus, ex Bibliotheca Gerardimontensi acceptam beneficio amici nostri Simonis Guillemoti Subprioris Gisleniani. Interpolatorem legimus in ms. cod. Bibliothecæ nostræ Germanensis; at tot infectum nævis & erroribus, eum ne consulto rejecerimus. Illud exemplo sit, quod Vulmarum dicat ex Altimontensi Monasterio se recepisse in eremum* cum benedictione B. Autberti Episcopi *Camaracensis;* Folquinum Morinorum Episcopum *in construenda ibidem Ecclesia adjutorem fuisse* Ceadvvalum *Britanniæ insulæ Regem religionis ergo Romam proficiscentem a* Dagoberto *Francorum Rege armis impetitum, de adversario triumphum egisse; & alia id genus tam indigna refutatione quam relatu. Sane circiter annum 680. quo ex Alto-monte in solitudinem secessit Vulmarus, Camaracensi Ecclesiæ præerat Vindicianus Autberti successor: nec nisi post sequisæculum Folquinus Morinorum sedem iniit. Valeat proinde Interpolator, qui si quid verum dicit, ex antiquiori Anonymo accepit.* Vitæ Scriptores duo. * S. Vulmer

2. *Commendatur S. Vulmarus, in sincero Adonis Martyrologio ad 15. Kalend. Julii his verbis:* Eodem die Monasterio quod Harea * nuncupatur, natalis S. Wlmari Episcopi *, admirandæ sanctitatis viri. *In ejusdem Martyrologio contracto:* Monasterio quod Area nuncupatur, natalis S. Wlmari Confessoris, admirandæ, *&c. Et tamen certum est, Vulmarum nostrum decessisse* 13. Kalend. Augusti, *quo die Usuardi Martyrologium Auctoris ætate scriptum sic præfert, dubium an primaria manu;* In pago Bononiensi S. Vulmari Conf. *Et ipso die contractius Adonis Martyrologium ms.* Natalis S. Vulmari Abbatis. *Hic dies ad depositionem ille ad elevationem pertinere videtur, & quotannis Dominica post festum Adscensionis ritu duplici celebratur, tacito nomine Elevationis aut Translationis.* Hareæ seu Areæ Monasterii *nomine forsitan intelligendum venit Silviacense virorum, aut certe Vileriense feminarum, de quo mox agendum. Malbrancus lib. 3. de Morin. cap. 27. citat Privilegium Adalardi Abbatis Bertiniani* actum Aria Monasterio, *quod de S. Itisbergæ Cœnobio interpretatur, sita ad Legiam * fluvium, paullo infra Aream * opidum.* Vulmari memoria. * l. Harea * l. Confessoris * le Lis * Aire

3. *Plura Monasteria erexit S. Vulmarus tum virorum, tum puellarum. Quippe ex Monasterio Altimontensi egressus,* perrexit in pagum Mempiscum *seu Menapiorum, & silvam ingressus, se abdidit in cavam arborem, ubi Ecclesiam postea construxit. Locum incolæ appellant* Eicke, *quæ vox Germanica quercum significat: quo in loco Vulmarus hactenus Patronus colitur. Inde in natale solum se reddidit, ubi tria Monasteria, virorum unum, duo virginum ædificasse dicitur: quamquam in utraque ipsius Vita duorum tantum mentio facta videtur. Vileriam in Silviaca,* vulgo Vviere aux bois *appellant locum, ubi conditus Parthenon, modo excisus, uno lapide ab opido S. Vulmari, quod* Saulmerium *seu* Samerium, *vernacule* Samer *vocant. Hic Vulmarus condidit virorum Cœnobium, & (si recentioribus credimus) aliud puellarum. Superest etiamnunc Monasterium virorum, Congregationi S. Mauri nuper unitum, quod opido nomen & augmentum peperit. Locus olim Silviacus cognominatus, nunc opidum* Samer *appellatur, quod nomen a S. Vulmaro, truncato (ut moris est) vocabulo, tractum existimo: ita ut pro* Saint-Vulmer, *incolæ* Samer *usurpaverint. Rectius proinde dixeris* opidum S. Vulmari, *quam* Samerium. *Exstat in Bibliotheca Cluniacensi * charta* Eustachii Comitis Boloniæ de Monasterio S. Vulmari, data anno 1017. *inscripta* Hugoni sanctæ Cluniacensis Ecclesiæ Abbati, *in qua hæc verba:* Locum illum S. Vulmari, pro cujus correctione diu multumque laboravimus, præsertim quia pater meus adhuc vivens locum sepulturæ ibidem sibi elegit, consilio & auxilio vestro in melius commutare ac reformare summopere expectamus. *Subjicitur* Confirmatio per Paschalem Papam II. *Abbas loci in Synodalibus comitiis primum inter Abbates diœcesanos locum habet.* ALFRIDUS *Abbas S. Vulmari Translationi S. Bertini interfuit anno 1052. supra ad annum 709.* Monasteria. * col. 539. 540.

CIRCA AN. 710 20. Jul.

Vvlmarus Bononiensis, dimissa uxore alteri nupta,

1. SANCTUS Wlmarus, in inferioribus Galliæ partibus haud longe a maris litore in pago Bononiense in villa Silviaco nuncupata, ex Christianis atque inclytis parentibus est editus. Pater ejus VVLPERTUS nomine, mater DUDA, frater vero ejus VVAMARUS nuncupabatur. Sed præfatus vir S. Vvlmarus tempore juventutis suæ conjugem duxit nomine HOLCORHOLDAM *a*, quæ erat desponsata ab alio viro nomine VVILMARO. Ipse Vvilmarus accusavit prædictum Dei famulum propter memoratam feminam ad Principem Francorum, & ejusdem jussione Principis adeptus est Vvilmarus sponsam suam superius memoratam.

Altimontense Cœnobium petit. Bubulcum agit.

2. Sanctus ergo Vvlmarus postquam reliquit conjugium, petiit Monasterium recto tramite, quod est situm in pago Hainonense, Alti-montis *b* nomine, ibique a Patre Monasterii susceptus est libentissime. Tum primitus Rector Cœnobii ejusdem injunxit ei causa obedientiæ boum Fratrum curam gerere, ac ligna ad eorum officinas ministrare. Ille vero prompto animo injunctam sibi obedientiam exercebat. Sed postea ut erat vir fultus adminiculo sancti Spiritus, instigante eodem Spiritu ad scholas perrexit, alphabetum sibi scribi postulavit : nam antea illiteratus fuerat. Quadam die consueto more pergebat B. Vvlmarus ad silvam cum vehiculo, deferens secum in manu tabulam ac legens, pergebatque ante boves, sicut mos est bubulcis : quo intento lectioni ac diligenter scrutante substitit paulisper vehiculum. Nec mora post tergum respiciens, vidit illud retro stans, regressusque adsumsit illud, ac peregit opus inceptum. Postquam vero talis ejus intentio nota facta est Abbati Monasterii, præcepit illi ut ad scholas pergeret, & diligenti cura litteras disceret; memoratam vero obedientiam alii commisit viro. Tunc demum Clericus effectus est, & cœpit deinde omnibus esse obediens a minimo usque ad maximum.

Discit litteras.

Tonsura monastica insignitur.

Fratrum calceos mondat.

3. Non arbitror prætereundum esse hoc quod solitus erat facere vir Dei Vvlmarus. Nocturno quippe tempore omnibus pausantibus silenter accipere calciarios Fratrum, ac lavare & ad loca nota iterum ferre purgatos solebat. Cumque id opus indesinenter exerceret, admirati sunt omnes & vehementer stupefacti, quisque hoc ageret illos latebat. Consilio inito suo indicaverunt Abbati, Abbas vero scrupulosius rimans, ac diligentius cupiens probare quis talem obedientiam Fratribus exhibuisset, dimisit quadam nocte suos calciarios cœnosos. Sed præfatus Domini famulus Vvlmarus more solito venit ad stratum Abbatis, volens ejus calciarios deferre ad abluendum. Tunc Pater Monasterii extensa manu arripuit eum ac tenuit, interrogans bis aut ter quis esset : ille vero siluit. Sed postquam nequivit oppilare talem obedientiam, compulsus nimium patefecit humiliter dicens : Ego sum Vvlmarus filiolus tuus. Tunc inquit Abbas ad eum : Fac quod vis. Ille vero adsumtis calciariis peregit consuetum opus quod desiderabat, sed nulli revelabat hoc miraculum.

Presbyter ob virtutes ordinatur.

4. Deinde perstitit Dei miles in agone viriliter pugnans contra vitia, & serviens Deo in humilitate & mansuetudine : ubi non mediocriter degens præbebat ceteris exemplum ac testimonium boni operis imitandi, & ad hoc usque Deo suffragante protelavit, ut ad onus sacerdotale a Fratribus dignus judicaretur, sicuti & adeptus est. Deinde cœperunt eum omnes cum summa reverentia venerari & multas laudes debite ei impendere. Sed vir Dei non adquiescens adulationibus hominum, timens hic retributionem accipere & in futuro privari, sicut de quibusdam Dominus in Evangelio dicit, *receperunt mercedem*; eremum more antiquorum Patrum petiit, nihil hæsitans, nec ferens secum amplius nisi ministerium sacerdotale & bipennem.

Matth. 6.

Secedit in eremum,

5. Postquam vero egressus est de Cœnobio in quo diu habitavit, perrexit tramite recto in partibus Aquilonis in pago nuncupato Mempisco *c*, devenitque

a Surio *Histeraldam*, interpolatori *Histerbildam*.

b Altimontense Monasterium in pago Hannoniensi ad Sambram fluvium condidit S. Vincentius seu Madelgarius, de quo egimus Sæculo 2. ad ann. 677.

c Mempiscus pagus ditio est ad Scaldim & Legiam fluvios : locus vero in quem secessit Vvlmarus creditur esse vicus *EicKe* prope montem Cattorum, vulgo *Mont-cassel*, Ipram inter & Audomaropolim ; sic dictus a quercu : nam vox Germanica *Eiche* quercum significat. Lege tomum 2. Flandriæ illust. pag. 460.

nitque ubi erat immaniſſima ſilva, in quam ingreſſus cavam offendit arborem. Introgreſſus habitavit in ea tribus diebus & totidem noctibus, neminem videns, nec cibum omnino ſumens. Tunc pius miſericorſque Dominus qui eſt inſpector omnium reſpexit ejus devotiſſimum animum & ſui corporis afflictionem, miſitque Angelum ſuum per viſionem ad quemdam virum fidelem, increpans eum & dicens: Tu quidem hic delicias tibi præparas, & ſervus meus illo in eremo fame periclitatur. Qui expergefactus diluculo ſuæ intimavit uxori per ordinem, qualiter fuerant per Angelum nuntiata: attamen reſtabatur ſe ignorare locum, ubi famulus Domini morabatur. Enimvero, inquit ejus conjux, vade ſine ulla dubitatione, & fac ut tibi injunctum eſt; ego vero præparabo tibi panem & alia neceſſaria: ſi autem a Deo ille eſt, comitabitur ibi uſque ad deſtinatum locum. Tunc ille accepit ſumtus, & cum adſcendiſſet equum, dixit ad eum uxor ejus: Sine ergo equum ire in quamcumque partem voluerit, quia Dominus te perducet ad locum ubi ejus ſervus converſatur. Qui ita faciens, Deo annuente pervenit ad illam arborem, ubi ſervus Domini JESU ſedens orationi vacabat. Cum autem procul virum Dei adſpexiſſet, inquit ad eum: Dic mihi ſi tu es ſervus JESU-CHRISTI? Sum, eique inquantum valeo, militare deſidero. Ipſe vero poſt hæc imperterritus acceſſit ad eum ſimulque refectionem cum gratiarum actione ſumſerunt. Poſt refectionem autem inquit ad Dei famulum: Si Domini noſtri JESU-CHRISTI ſervus es, eique militare deſideras, perge una mecum, & ego tribuam portionis meæ hereditatem tibi, ubi cellulam conſtruere queas, & tunc liberius poteris plurimos lucrari. Sed iſta facere Dei ſervus primitus renuit: ille tamen in prece perſtitit ſupplicando ut ita faceret. Quam deprecationem compulſus Chriſti miles attendens ait: Vade modo & cras revertere, & ego tuam iuiplebo petitionem. Sequenti autem die reverſus eſt ſecundum juſſionem viri Dei. Beatus vero Wlmarus prout pollicitus fuerat, cum eo perrexit: ille autem vir fidelis prout ſpopondit, omnia adimplevit, & congruum ei locum dedit. Ibi vir Dei Eccleſiam conſtruxit, & plurimos in eodem convertens ad Dei cultum inſtruxit per multa bona exempla. Deinde commiſit ei filium ſuum memoratus vir, ut eum litteris imbueret, & in Dei omnipotentis ſervitio educaret. Poſthæc tradidit ei ſuam hereditatem, necnon & ejus germani & alii quamplurimi illuſtres viri.

CIRCA AN. 710 20. Jul.

ubi ſuperno monitu paſcitur.

Eccleſiam conſtruit eo loci.

6. Præterea cœpit athleta Chriſti in Dei omnipotentis ſervitio undique militare, & Dominus per eum multas operari virtutes. Sed cum longe lateque ejus fama percrebuiſſet, cœperunt ex vicinis locis multi ad eum confluere, ac ſumma cum reverentia venerari. Sed ille non facile accommodans animum ad humanos rumuſculos vel laudes, iterum adſumta memorata ſarcina latenter inde progreſſus in partibus occidentalibus, in pagum Bononienſem ubi natus fuerat, Domino JESU CHRISTO opitulante pervenit & ingreſſus eſt quamdam ſilvam longe de illa villa in qua natus fuerat plane non plus uno miliario; ipſa vero ſilva ejus fuerat hereditas: ubi conſtruxit tugurium, mihi credite, ſatis ruſticum, in quo militans die noctuque erat ſerviens Domino orationibus, vigiliis, jejuniis, in frigore & nuditate & in multa patientia.

Notior factus, Silviacum ſe ſe reddit.

7. Eodem tempore memoratam ſilvam ambulabat ejuſdem viri germanus nomine WAMARUS, reperitque anachoretam Chriſti ante tugurium ſtantem ac manibus laborantem, neſciens tamen quod ejus germanus eſſet, interrogavit eum: Quis es tu, aut unde venis, vel quid agis? Eremita vero Chriſti non patiens eum diu in tali hæſitatione commorari, germanum ejus ſe profeſſus eſt fore *. Ille vero hilaris & alacer inquit ad eum: Si tu es Wlmarus frater meus, una ad domum matris noſtræ viſitare & conſolari eam deſcendamus, quia longo tempore mœſta eſt de tua abſentia. Quam petitionem S. Vulmarus ſprevit dicens: Non ibo, tu vero & ipſa quantum vires ſuppetunt, mihi aliquam alimoniæ conſolationem impendite; ego autem quantum prævaleo in conſpectu Dei omnipotentis memor ero veſtri. Poſthæc receſſit vir præfatus ad domum nuntians hoc genitrici, & congratulabantur multum invicem.

Vuamaro fratri innoteſcit.

* eſſe

Matrem videre renuit.

AN. CHR. 710. 20. Jul.

a fratre cibaria accipit percussa tabella.

8. Quadam vero die præfatus Wamatus pergens ad fratrem suum, deferebat secum cibaria, & nequivit eum reperire, & cœpit magnas emittere voces & acclamare B. Wlmarum : ille vero hoc audiens, factus est ei obvius, prohibuitque ei amplius talem clamorem facere. Tunc suspendens in una arbore tabellam & malleolum, jussit ut quandocumque veniret annonam deferens, tabellam percuteret, & non talem clamorem emitteret : quod in eodem Cœnobio usque hodie permanet.

Ecclesiam B. Mariæ ædificat,

9. Illo tempore in eadem eremo construxit sanctus Wlmarus in honorem sanctæ Dei genitricis MARIAE & beati Petri Apostolorum Principis Ecclesiam. Deinde cœperunt ad eum profluere viri simul & feminæ, ut potarentur de ejus immarcessibili fonte. Beatus autem vir instruebat eos regulariter degens, & adunavit præclaram congregationem illam utriusque sexus : semota tamen fuit habitatio virorum a sexu fragili. Alebat quotidie cibo spirituali unaque temporali sub regulari habitu degens & Christo serviens. Tunc vir Dei BERTANAM *a* nepotem suam Abbatissam constituit, ut vigilantissimam curam gereret de illis Sanctimonialibus, & diligenter custodiret a lupo invisibili, & eas corroboraret in fide, necnon in castitate sive etiam in bono opere : ipse vero erat Pastor Monachorum, non mercenarius, sicut Dominus de semetipso dicit in Evangelio : *Ego sum Pastor bonus. Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis, mercenarius autem*, &c.

& Monasteria utriusque sexus. Bertanam Monachabus præficit.

Joan. 10.

10. Sub eodem tempore quando idem vir Dei Vvlmarus suam construxit Basilicam anno Incarnationis 688. *b* KEADWALA Rex Occidentalium Saxonum Romam de Britannia pergit. Cum vero ad præfati Regis notitiam ejus bona opera ac religio sanctitatis fama multorum volitante pervenit, curavit ipse festinus ad eum venire, ac triginta solidos ad ornandum Ecclesiam contulit, inquiens ad Dei famulum : Audivi quod sis vir prudentissimus, ideoque precor te intercedere pro me ad Dominum : videlicet hæc ideo dicens, quia nondum venerat in Christo regeneratus; tamen in Deum credidit. Deinde benedictione accepta a viro Dei Vvlmaro, Domino JESU-CHRISTO ducente Romam pervenit, ibique sacro fonte baptizatus repletusque bonis operibus de hoc sæculo migravit ad Christum.

Anno 688. a Ceadvvala invisitur.

11. Erat B. Vvlmari consuetudo frequenter visitare ac consolari illas Sanctimoniales : si aliquando illis contingeret deficere alimenta, susurrabant erga Dei famulum. Sanctus vero Vvlmarus indesinenter reficiebat eas inquiens : Abundanter ministrabit vobis Dominus alimentum, sicut per Evangelium pollicetur dicens : *Primum quærite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis*. Sed sicut vir Domini prædixerat, ita sæpius contigit evenisse. Nam aliquando antequam exhortatio finiretur, tabella percutiebatur adnuntians eulogias advenisse : illæ vero adspicientes hoc, promtiori animo crediderunt quidquid illis de cœlestibus prædicabat.

Sanctimoniales docet fiduciam in Deum.

Matth. 6.

12. Alio quoque tempore venit quidam fur & accepit ejus equum, & caballicavit per totam noctem errans per devia, & non potuit ad locum destinatum pervenire; mane autem facto stetit ante portam memorati viri. Contigit autem ut duo ex discipulis ejus egrederentur ad laborandum, & invenirent illum sedentem super equum, & apprehensum deduxerunt ad Dei famulum, retuleruntque ei eum reum esse de ejus equo, cupientes eum in custodia mancipari. Sed abnuit hoc miles Dei, & professus est eum salvum facere usque ad certum judicium. Illis vero abeuntibus cœpit latroni prædicare verbum Dei, ac monere ne ulterius tale scelus perpetraret. Tunc B. Vvlmarus illum artam viam edocebat per quam pauci ingrediuntur, sicut Dominus dicit in Evangelio : *Angusta est via quæ ducit ad vitam*, &c. Vilis erat in habitu, ac vilior in victu; promtus in oratione, assiduus in lectione ; frequens in opere, & laus Dei prorsus non recedebat ab ipsius ore, juxta quæ Psalmographus ait, *Benedicam Dominum in omni tempore* &c.

Furem mitius excipit,

Matth. 7. 14.

13. Tunc

a In alia vita *Hermembertam*, quæ colitur 27. Kalend. Novembr. De utroque Cœnobio dictum supra.

b Hic calculus consentit cum Venerabili Beda, qui Ceaddvalam Regem anno 689. Romæ in albis obiisse dicit in hist. lib. 5. cap. 7.

13. Tunc longe lateque diffusa est ejus fama, & concurrebant quamplurimi ex propinquis regionibus ad eum, & ipse fovebat eos esca corporali, ciboque spirituali corroboravit illos in Dei servitio: ipsi vero multas offerebant eulogias. Sed vir Dei ut erat largus dispensator, quemadmodum ait Apostolus: *Hilarem datorem diligit Deus*, omnia pauperibus propriis erogabat manibus. Sed ego fastidium vitando aliorum, sicut superius spopondi, pauca ejus miracula stilo scribente præstrinxi, plurimaque prætermisi: sed in istis quæ Deo suffragante patefeci, libet intueri qualiter iste miles pugnavit in acie positus adversus omnia nequitiæ spiritualia, quantasque persecutiones passus est, & quantam humilitatem habuit in Monasterio omnibus obediens factus, ceu superius textum est: quantam famem & frigora aliasque quamplurimas necessitates in eremo sustinuit, & quam pius & misericors fuit, qui noluit ulcisci de suo inimico, sed cum præmio dimisit.

CIRCA AN. 780. 20. Jul.

Res sibi oblatas dat pauperibus.

2. Cor 9.7.

14. Quo demum sene ac plenodierum cum pius Dominus vellet ejus patientiam ac laborem remunerari, accessit ei infirmitas temporalis: cœpit autem suos corroborare discipulos, & suum denuntiare obitum. Denique cum forent ægra ac imbecillia ejus membra ac fortiter compedita; ejus tamen animum devotissimum non ligaverunt a bono opere, nihil prætermittens de consueto labore usque ad extremam horam. Postquam hoc ad sacrarum Virginum notitiam pervenit, petierunt ac supplicaverunt humiliter, ut liceret eis illum visitare. Sed vir Dei B. Wlmarus repletus Spiritu-sancto præsciens imminere haud longe obitum suum, omnino testatus est non se in perpetuum jam feminam videre. Eadem vero nocte omnipotentis Dei famulus B. Wlmarus Deo omnipotenti innumerabiles gratias referens & laudem ejus nuntians migravit *a* de hoc sæculo ad Dominum, factusque est planctus magnus & ululatus virorum feminarumque in ejus Cœnobio: quia recesserat ab eis tam egregius Pastor, tam præclarus doctor & tam præcipuus magister. Etenim tam sancta erat illius de gloria exsultatio, quam pia de morte confusio: quia & pium erat illum flere, & pium erat de illo gaudere, quia jam eum Dominus in suo collocavit gremio.

Morbo correptus,

moritur.

15. Deinde, sicut mos in istis regionibus, imposuerunt illud sanctum corpusculum feretro ut ad Ecclesiam ferrent: illæ vero Sanctimoniales confluebant undique per sepes, cupientes mortuum cernere, quem non meruerunt vivum visitare. Et cum esset lux mundum per totum micans, nebula velavit ejus venerabile corpus: & sicut ipse prædixerat, quia femina eum videre non debuisset; ita adimpletum est. Candelabra quoque antecedunt, & turba quæ subsequens erat poterat cerni: loculum vero in quo vir Sanctus vehebatur, nullo modo videre poterant propter densitatem nebularum. Humatum est corpus B. Vulmari cum magna reverentia cum hymnis, psalmis & canticis personantibus in pace, Deo suffragante, in propria hereditate *b*, ubi nunc Domini pietas per multa miracula coruscat.

Sanctimonialibus conspectum suum negat.

a In illo Vita, *tertiadecima videlicet Kalend. Augusti*, & quidem circiter annum 710. siquidem anno 688. Monasterii Silviacensis fundamenta posuit, ex num. 10. Certe annis minimum viginti apud Silviacum morari eum oportuit, ut duo trieve Monasteria numeroso discipulorum cœtu impleret.

b Interpolator habet: *Tandem ergo delatus a populis in suo Cœnobio, atque in sua propria hereditate clausus est sepulcro*. Non ergo Bononiæ, ut putat Malbrancus in lib. 4. de Morin. cap. 45. sed in Monasterio Silviacensi: quamquam ipsius Reliquiæ postea Bononiam translatæ sunt. Addit Interpolator pœnam *Clerici* seu Curionis cujusdam nomine MARFRIDI, *qui præerat Ecclesiæ B. Martini, quæ ad Septentrionem distans uno pene miliario abjuncta erat a Monasterio beati viri*. Is in die festo S. Wlmari parochianos suos feno secando occupari jussit. *At Helna fluvius super cujus irrigua hæc agebantur, subito accrescens æstuavit, ac fenum quod ibidem secatum fuerat rapiens disperdidit, & ad littus maris usque projecit*. Quo miraculo correctus Marfridus resipuit, in S. Vulmarum exinde factus religiosior.

CIRCA AN. 710 10. Jul.

APPENDIX.

De Reliquiis S. Wlmari.

S*ancti Vulmari corpus e Monasterio Silviacensi Bononiam fuisse translatum, docet nos historia Translationis SS. Vuandregisili & Ansberti Bononia Blandinium facta anno 994. Cum enim Gerardus Abbas Blandiniensis, vir sanctus, duce Arnulfo Comite, SS. Vuandregisili & Ansberti Reliquias ex Ecclesia Bononiensi in Blandiniensem transferre tentaret; ecce, inquit Auctor Blandiniensis Monachus*, in nostrates gravis seditio suscitatur, dicentes, corpus egregii Confessoris VVLMARI, atque Abbatis a nobis esse sublatum: cujus rei materiem excitabant duo Clerici, quorum alter dicebatur NOTGERUS, alter HELGERUS, unus eorum S. Vulmari Præpositus, alterque Æditus. Ubi vehementer motus in eos Episcopus *Vuidfredus*, sacrilegii eos cœpit arguere, & ignominioso crimine eos denotare. Gloriosus vero Abbas cum hanc nec satisfactione, nec contradictione calumniam valeret delere, ad hoc res perducta est, ut sigillo rupto & loculo fracto oculata id fide niterentur explorare. Videns autem Abbas eos sibi nullo modo adquiescere, neque cœptam pertinaciam deponere, id pro omine imminentis sibi lætitiæ præsagus accepit, Unde & cunctis coram adstantibus dixit: Vere scio, beate Wandregisile, hic tuam vigilare virtutem pro consociandis tibi collegæ tui Vulmari sacris artubus laborem istum impendere; quod & factum est. Aperto ergo sacrosancto loculo corporis S. Vulmari, bina membrorum pii Confessoris occulto Dei beneficio promeruit, & unum Episcopali benedictione gratias agens Deo suscepit. His ergo Reliquiis gratanter susceptis, &c. *Reliquiæ istæ a Calvinistis Gandavi dissipatæ sunt*.

AN.CHR. 713 1. Martii.

SANCTI SUIDBERTI EPISCOPI FRISONUM ET BORUCTUARIORUM Apostoli, ELOGIUM HISTORICUM.

Vita Marcellino supposita.

1. I*N collectione Suriana edita est Vita* S. SUIDBERTI, *seu* Suithberhti, Svvitbertive *Episcopi, cum litteris ipsius Canonizationis; Monachii in Saxonia iterum typis excusa. Hæc Marcellinum Sancti (ut præfertur) socium mentita auctorem, viris eruditis non paucis, Baronio, Bellarmino, aliisque probata; dein sequioribus suspecta esse cœpit. Demum detracta pseudo-Marcellini larva rejecta est a multis: nuper vero in Martio Bollandiano tam validis momentis confutatum est impostoris hoc figmentum, ut nemo tam apertis pseudo-Marcellini mendaciis fidem habiturus sit inposterum. Fuerint nonnulla fortassis in commentis illis genuina S. Suidberti gesta: ea vero secernere a falsis & incertis, nemo prudens tentaverit. Juvat nonnulla proferre argumenta, quibus manifesta fiat falsi Auctoris impostura: tum res gestæ S. Suidberti ex probis Auctoribus (quoad ejus fieri poterit) referendæ: postea de litteris Canonizationis itidem falsis dicendum.*

Probatur 1. ex silentio veterum.

2. *Pseudo-Marcellini falsitatem arguit primo silentium veterum scriptorum, qui cum de S. Suidberto agerent, nusquam Marcellinæ scriptionis fecerunt mentionem.* RADBODUS *Trajecti inferioris ad Rhenum Episcopus sæculo 10. composuit sermonem de S. Suidberto, in quo hæc leguntur:* Revocanda sunt nobis ad memoriam. Patris nostri opera.... Sed quia nobis quædam sunt occulta, quæ eum fecisse post Deum sola novit antiquitas,... scripta Venerabilis BEDAE Presbyteri proferantur in medium. *Hic locus erat, si quis alius, citandi Marcellini: nec merito dixisset Radbodus, occulta esse facta Suidberti, si Marcellini legisset commentaria, in quibus facta Suidberto attributa annorum serie commemorantur. Condidit etiam Radbodus carmen de eodem Sancto, nec in eo ullum Marcellinæ fabulæ vestigium apparet.* JOANNES *a Leidis Carmelita, qui vivebat anno* 1495. *in libr.* 2. *Chron. Belg. cap.* 15. *ubi Suidberti gesta perstringit, Vitæ a Marcellino scriptæ nequaquam meminit. Quod silentium sane majoris est roboris in* TRITHEMIO, *qui neque*

AN.CHR. 713 1. Martii.

que in lib. 3. de viris illuſt. Ord. S. Bened. cap. 166. neque lib. 4. cap. 182. ubi de S. Suidberto agit; neque in lib de Script. Germaniæ Marcellinum Suidbertinæ Vitæ auctorem nominat uſquam. His adde Sigebertum, alioſque Indices Scriptorum Eccleſiaſticorum; adde & Joannem de BeKa in lib. de Epiſc. Ultraject. Primus, ni fallor, Vvillelmus Heda, homo ſæculi proxime elapſi, mentionem fecit Vitæ a Marcellino *confictæ, in Gregorio Epiſcopo Ultrajectino.*

2. ex falſo nomine adſumto Marcellini.

3. *Verum etſi veterum aliquis Marcellinum citaſſet laudaſſetve, non tamen continuo admittenda eſſet ipſius auctoritas. Non ſtatim cuivis ſe prodit fucatum mendacium, nec cuique ea competit ſagacitas, ut prima fronte impoſtorem queat odorari. In Marcellina fabula perſonam ſuam male luſit Actor. Legerat in S. Liudgeri Epiſcopi Vita ab Altfrido ſcripta* Marchelmum *virum pium & ſanctum*, de genere ortum Anglorum, & a S. Epiſcopo Vvillibrordo a pueritia ſanctis inſtructum moribus, *forſan in Monaſterio Trajectenſi, S. Liudgero* comitem *a Gregorio Abbate datum*, & cooperatorem verbi Dei. *Legerat & in S. Gregorii Abbatis Actis eumdem Marchelmum a S. Liudgero commendatum. Habita ſui temporis ratione* Marcellinum *ſcripſit pro Marchelmo, cujus perſonam ac nomen ſibi adſingere viſum eſt operæ pretium, ut figmentis de S. Suidberto a ſe referendis colorem daret. Hinc ſpecioſa illa Præfatio ad S. Gregorium Trajectenſem (ut falſo præfert) Epiſcopum, in hæc verba:* Venerabili & dilecto in Chriſto domino & Patri, domino GREGORIO ſanctæ Trajectenſis Eccleſiæ Epiſcopo, & Friſonicæ gentis prædicatori eximio, MARCELLINUS Presbyter gentilium prædicator inutilis. *Qua in Præfatione ita de ſe ſcribit.* Vires corporis attenuatæ ac fere conſumtæ ſunt, utpote qui ſexaginta quinque annis pro modulo meo indeſinenter prædicationibus & converſionibus Paganorum inſudavi, quinque ante pontificatum SS. Vvillebrordi & Svviberti, & quadraginta tam ſub S. Vvillebrordo quam ſub S. Svviberto, & decem & ſex ſub egregio Pontifice & Martyre S. Bonifacio prædeceſſore tuo, & quatuor jam ſub te, qui me Daventriam & ad paganam gentem Tranſiſelanam cum dilecto confratre & patriota meo Levino Presbytero miſiſti.... a me geſta ipſius conſcribi decreviſti & mihi ſtricte præcepiſti, eoquod a juventute mea in Anglia cum illo converſatus fui, & cum ipſo & S. Vvillebrordo & ceteris confratribus meis ex Anglia in Germaniam deveni & S. Svviberto miniſtravi. *Tot verſus, ut figmenta. Gregorius nunquam fuit Trajectenſis ſeu (ut vocant) Ultrajectenſis Epiſcopus, prout in ipſius Vita probabimus ad ann. 781. Deinde Marchelmus ſeu Marcellinus, Anglus utique, ſed a pueritia inſtitutus a S. Villibrordo, necdum fortaſſe natus erat anno 690. quo Suidbertus cum Vvillibrordo in Germaniam trajecit: tantum abeſt, ut cum illo in Anglia ſit converſatus a juventute, aut illo Pontifice prædicationi evangelicæ incubuerit. Quippe Gregorius Rector Eccleſiæ Trajectenſis, cum S. Bonifacio Præceptore ſuo Romam profectus anno* 738. pueros, *id eſt adoleſcentes* duos cum conſenſu Magiſtri in diſcipulatum ſuum, Marchelmum ſcilicet & Marcvvinum, de gente Anglorum ſecum inde adduxit*: quod argumento eſt, Marchelmum eo tempore juniorem fuiſſe, quam ut ante annos triginta octo cum Suidberto in Friſiam trajicere potuerit. Accedit quod ipſi Marchelmo* Eccleſiæ Trajectenſis cuſtodi *Liudgerus revelavit ſomnium futuræ ſuæ dignitatis pontificalis prænuntium, quod Marchelmus ipſi expoſuit. Atqui ſomnium iſtud ejuſque interpretatio evenit Liudgero poſt annum unum aut alterum quam Sacerdotio initiatus erat, hoc eſt anno fere 780. ut in ipſius Vita dicemus Sæculo proximo. Quo ſane tempore Marchelmus ſuperaſſet annos centum, ſi cum Willibrordo & Suidberto e Britannia in Germaniam jam adoleſcens acceſſiſſet anno 690. Ne quis vero contendat aliam eſſe Marcellini, aliam Marchelmi perſonam; attendat eamdem ſomnii expoſitionem quæ Liudgero facta a Marchelmo eſt, Marcellino tribui in falſis litteris Canonizationis Suidbertinæ, quæ, uti & ipſa Vita Suidbertina, ex eadem officina prodierunt.*

3. ex variis mendis.

4. *His de pſeudo-Marcellino præmiſſis, alia quædam errorum capita conglobatim proponere juvat, ne ſingula diſcutiendo & refutando, mendaci homini pondus adjicere videamur. Errat pſeudo-Marcellinus, quod* Egbertum *miſſionis Suidbertinæ auctorem vocat* Eboracenſem Archiepiſcopum: *deinde quod* Judocum & Vvinnocum

AN.CHR. 713 1. Martii.

cum Regis Angliæ filios *appellat cap.* 4. *quod cap.* 6. Vvillibaldum & Vvnibaldum *cum Willibrordo* missos *in Germaniam dicit* , *qui necdum nati erant* : *quod Wicbertum a Radbodo cæsum cap.* 7. *quod Suibertum ordinatum anno* 695. *quod Winfridum seu Bonifacium fuisse per annos tredecim Canonicum Trajectensem adfirmat cap.* 14. *quod Suidbertum Radbodo Frisiorum Duci supervixisse adserit cap.* 13. *aliaque permulta errata peccat*, *quæ enumerare per singula pene ridiculum foret* . *Mitto quod* Principatum Hollandiæ, Lotharingiam , Ducatum Brunsvvicensem *nominat* : *quibus nominibus satis prodit impostor*, *se non ante multos annos*, *certe longe post Marchelmi tempora vixisse*, *nec fortasse ante sæculum* 14. *ut colligitur tum ex iis quæ diximus num.* 2. *tum ex iis quæ ad litteras Canonizationis ab eodem nebulone confictas dicturi sumus*. *Jam S. Suidberti res gestas quas memoriæ Beda Venerabilis commendavit*, *commemoremus*, *a capite aggrediendo Suidberti missionem*.

Ecgberto a Germaniæ conversione divinitus impedito, Vvicberto frustra laborante,

5. *Ecgbertus Anglus nobilis*, *factus in Hibernia Monachus* , *Germaniæ populos a Paganorum superstitione revocare cogitans*, *cum sociis navali itinere in Frisiam contendere cœpit*, *supernis licet monitis deterritus*. *Exorta tempestate fere passus naufragium*, subtraxit se illi profectioni, & remanere domi passus est , *uti fusius in ipsius Elogio dicemus ad ann.* 729. At vero unus de sociis ejus vocabulo WICBERHT, cum esset & ipse contemtu mundi & doctrinæ scientia insignis, (nam multos annos in Hibernia peregrinus, anachoreticam in magna perfectione vitam egerat;) adscendit navem, & Fresiam perveniens, duobus annis continuis genti illi ac Regi illius RATBODO verbum salutis prædicabat : neque aliquem tanti laboris fructum apud barbaros invenit auditores. Tum reversus ad dilectæ locum peregrinationis, solito in silentio Domino vacare cœpit: & quoniam externis prodesse ad Fidem non poterat, suis amplius ex virtutum exemplis prodesse curabat, *ut tradit Beda Hist. lib.* 5. *cap* 10. *qui hæc addit cap.* 11. Ut autem vidit vir Domini Ecgberht, quia nec ipse ad prædicandum gentibus venire permittebatur, nec Vvicbercht illas deveniens in partes quidquam proficiebat; tentavit adhuc in opus verbi mittere viros sanctos & industrios, in quibus eximius VVILBRORDUS Presbyterii gradu & merito præfulgebat .

Vvillibrordus cum Suidberto aliisque mittitur.

Qui cum illo advenissent, (erant autem numero duodecim, *in quibus* SUIDBERTUS,) divertentes ad Pippinum Ducem Francorum , gratanter ab illo suscepti sunt. Et quia nuper citeriorem Fresiam , *Trajectum scilicet inferius* , *Dorestatum*, & *alia loca inter Rhenum & Mosam jacentia*, expulso inde Radbodo ceperat, illo eos ad prædicandum misit; ipse quoque imperiali auctoritate jubens, ne quis prædicantibus quidquam molestiæ inferret , multisque eos qui Fidem suscipere vellent , beneficiis attollens. Unde factum est opitulante gratia divina, ut multos in brevi ab idololatria ad Fidem converterent Christi . *Hæc profectio contigit anno* 690. *ut ad Vitam S Willibrordi dicemus anno* 739.

Suidbertus Abbas Dacorensis,

6. *Ante vero quam pergamus ulterius*, *inquirendum est quo ex loco missus in Germaniam sit Suidbertus*. *Id discimus ex Beda in lib.* 4. *cap.* 32. *ubi refert quoddam sanati oculi miraculum*, *Reliquiarum S. Cuthberti contactu factum* . Est autem factum , *inquit*, in Monasterio quod juxta amnem Dacore constructum, ab eo cognomen accepit : cui tunc vir religiosus SUIDBERTUS Abbatis jure præfuit. *Fuit hoc Monasterium in Cumbria provincia*, *hodiernæ Scotiæ finitima* , *situm prope ripam Ithunæ fluminis*, vulgo Eiden, *ad amnem seu rivulum* Dacor , *a quo Monasterio nomen* Dacorensi, *ubi nunc* Dacre *castrum cernitur*. *Legerat hunc Bedæ locum*, *aut certe alia de Suidberto monumenta pseudo-Marcellinus* , *qui ait Suidbertum* decimoquinto ætatis suæ anno Monasterium Beardanense ingressum , post annos novem presbyteralis ordinis dignitatem *suscepisse* : *dein* postquam annos sedecim *in eodem Monasterio exegisset*, Eboracum *invitatum ibi per biennium resedisse*, *demumque creatum fuisse Abbatem Dacorensis Monasterii*, *ex quo in Germaniam trajecerit*. *Quæ dicta in medio relinquimus*, *uti & nomina parentum S. Suidberti*, *quos fabulator ille* Sigebertum Comitem & Bertam *appellat*. *Bedæ verba ex lib.* 5. *cap.* 12 *jam adducamus*.

consecratur Episcopus.

7. *Accepta a Pippino prædicandi verbi facultate* Fratres qui erant in Fresia verbi ministerio mancipati, elegerunt ex suo numero virum modestum moribus & man-

& mansuetum corde, Suidbertum, qui eis ordinaretur Antistes. Quem Britanniam destinatum ad petitionem eorum ordinavit reverendissimus VVILFRIDUS Episcopus, qui tum forte patria pulsus, in Merciorum regionibus exsulabat. Non enim eo tempore habebat Episcopum Cantia, defuncto quidem Theodoro, sed necdum Berchtvvaldo successore ejus, qui trans mare ordinandus ierat, ad sedem Episcopatus sui reverso. *Mortuus est Theodorus anno* 690, *uti vidimus Sæculo 2. ex Beda lib. 5. cap. 8. qui cap. 9. scribit*, Bertvvaldum *sive* Brithvvaldum *Theodori successorem* electum *fuisse* anno dominicæ Inc. 692. die primo Julii; ordinatum autem anno sequente, tertio die Kalendarum Juliarum, Dominica, a Godvvino Metropolitano Episcopo Galliarum, & sedisse in sede sua pridie Kalendarum Septemb. *Proinde eodem anno 692. quo Brithvvaldus in Galliam ordinandus accesserat, consecratus est in Britannia Suidbertus.* AN. CHR. 713 1. Martii.

8. *Huc spectat id quod dicit in sermone suo Radbodus Episcopus his verbis :* Ceterum nos nequaquam dubitare debemus, virum istum in omnibus Christianæ Religionis studiis fuisse exercitatum, utpote qui inter tam pretiosas Ecclesiæ Dei lucernas, quæ his diebus sive in Anglorum, sive in Galliarum gente mirifice coruscabant, ovium Christi Pastor a sacratissimis ipsis ordinari promeruit. Nam nisi esset pastorali exercitio pleniter instructus, nullo modo ejus custodiæ tantæ gregis Christi copiæ crederentur. Porro nisi esset miles quodammodo veteranus, & in agone martyrii fortis & imperterritus, nequaquam in acie Christi summus Tribunus, nequaquam Primipilus legionis divinæ constitueretur exercitus. *Cetera quæ Radbodus commemorat, ad communes locos pertinent, nec illustrandis Suidberti rebus gestis quidquam conducunt.* Quanti habitus.

9. Suidbertus, *subdit Beda*, accepto Episcopatu de Britannia regressus, non multo post ad gentem Boructuariorum secessit, ac multos eorum prædicando ad viam veritatis perduxit. Boructuarii *Bedæ*, *Cornelio Tacito* Bructeri, *olim inter Amisiam & Luppiam amnes, postea inter Coloniam & Hassos steterunt, & quidem tempore Suidberti.* Boructuarios ad Christum adducit.

10. *Pergit Beda :* Sed expugnatis non longo post tempore Boructuariis, a gente antiquorum Saxonum dispersi sunt quolibet hi qui verbum receperant: ipseque Antistes cum quibusdam Pippinum petiit, qui interpellante Blitthrythe conjuge sua dedit ei locum mansionis in insula quadam Rheni, quæ lingua eorum vocatur In litore: in qua ipse constructo Monasterio, quod hactenus heredes ejus possident, aliquamdiu continentissimam gessit vitam, ibique diem clausit ultimum. *Ex hoc loco Henschenius in Comment. de S. Suidberto §. 6. pluribus probat numquam a Pippino marito discessisse Plectrudem ob Alpaidis cum eo consuetudinem, ut fingit pseudo-Marcellinus. Locus in quo Suidbertus Monasterium condidit Pippino concedente*, In litore, *aliis* Werda *dictus*, *unde Cœnobio* Vverdensi *nomen*, *postea* S. Suidberti insula; *nunc* Cæsaris insula *dicitur, ad Rhenum situs infra Coloniam Agrippinam, modo opidum & collegium Canonicorum, vulgo* Keisers-vvert *dictum, SS. Suidberti & Willeici Reliquiis illustratum, exceptis nonnullis ossibus, quæ Coloniæ in sacello Sanctæ Margaretæ adservantur.* Vverdense Monasterium ædificat.

11. *Sunt in Germania opida non pauca* Vverdæ *nomine*, *quod* Insulam *significat, insignita : tria tamen celebriora. Prima* Vverda S. Suidberti, *de qua jam dictum. Secunda* Vverda *sive* Vverthina, *æque in Coloniensi diœcesi ad Ruram amnem, in pago Ripuariorum, illustre Monasterium est a S. Liudgero Mimigardevordensi primo Episcopo ædificatum, de quo Sæculo proximo. Tertia* Vverda *vulgo* Verda *sive* Ferda Fardiumve *ad Aleram flumen ultra Visurgim jacet, sede Episcopali ornata a Carolo Magno, Hadriani Papæ adsensu : cui primus Antistes datus* SUIDBERTUS *alius a nostro, itidem Anglus & Sanctus, quem Marcellinus cum seniori Willibrordi socio confundit, aliique ab ipso decepti : tametsi Suidbertus junior annis fere 73. a senioris obitu, cathedræ Verdensi seu Ferdensi impositus est, cum Suidbertus senior nulli sedi fuerit addictus. Ecclesiam Verdensem illustrarunt post S. Suidbertum juniorem Episcopi sancti* PATTO, TANCO & KORTILLA *seu* Nor- Vverdæ plures. Verdæ Episcopus S. Suidbertus junior.

tyla

ANCHR. 713 1. Martii. tyla Rortilasve, *ex Ordine Benedictino*, *Amarbaricensi videlicet Cœnobio adsumti*, *de quibus Sæculo proximo*. *Ad hanc Ecclesiam pertinere videntur* nomina Fratrum Canonicorum de Monasterio Vveride, *in quibus* HUADALRICUS Præsul *numeratur inter Fratres conscriptos Monasterii Sancti Galli apud Goldastum*. *Eodem tempore quo florebat Suidbertus junior*, SUIDBERTUS *alius præerat Ecclesiæ* Reginensi *seu Ratisponensi*, *ut discimus ex Eginbardo in vita Caroli Magni ad ann.* 781.

Alius Ratisponensis. Suidbertus senior quando mortuus.

12. *Suidberti senioris obitum collocat pseudo-Marcellinus anno Christi* 717. *rectius anno* 713. *veterrimi Annales Francorum ab anno* 708. *ad ann.* 800. *producti*, *Tomo* 2. *Hist. Franc. apud Chesnium pag.* 6. *his verbis* : Anno 713. Depositio Suitberthi Episcopi. *Diem non exprimunt antiqua Martyrologia*, *in quibus nulla S. Suidberti mentio*. *Kalendis Martiis Sancti obitum reponunt pseudo-Marcellinus & Colonienses tabulæ*, *quibus hac in re tuta fides*. Ejus corpus, *inquit Ægidius Gelenius lib.* 4. *Hist. Colon.* quiescit in Insula Cæsaris, & notabiles Reliquiæ conservantur Coloniæ in Sacello S. Margaritæ. *Joannes a Leidis in Chron. Belg lib.* 2. *cap.* 12. *nihilominus testatur*, *S. Suidberti* corpus translatum fuisse in opido Nuüitseldorp in Ducatu Montensi, ubi, *inquit*, cum veneratione magna colitur.

De Suidberti canonizatione quid sentiendum.

13. *Ceterum ad S. Suidberti Canonizationem quod attinet*, *editæ sunt apud Surium litteræ*, *tum* Rixfridi Trajectensis Episcopi *ad* Ludgerum Monasteriensis Ecclesiæ Episcopum, *petentis ut* modum & ordinem Elevationis & Canonizationis S. Suidberti in scripta redigeret; *tum* ipsius Ludgeri *idipsum fuse exsequentis*; *immo potius utræque pseudo-Marcellini infeliciter mentientis*. *Fas jam rejecerunt viri docti quamplures*, *Christophorus Brovverus in Notis ad Vitam S. Liudgeri*, *Joannes Morinus de Pœnit. cap.* 20. §. 2. *omnium vero eruditissime socii Bellandiani in Vita S. Lindgeri Tomo* 3. *Martii*. *Huc movent stilus ac genius auctoris fabulam totus spirans*; Indulgentiarum *ac* Canonizationis *nomina præpropere usurpata*, *quæ vix ante sæculum* 13. *audita*; Monasteriensis *Episcopi*, studii Bononiensis, Confratris *passim*, Angiers *pro Andecava urbe*, *&* quædam alia *recentiora item vocabula*. *Quid quod Leonis Papæ electio* a Cardinalibus *facta dicitur*; *quod iidem* Cardinales *præferuntur Archiepiscopis*. *Confer litteras Pauli Papæ I. apud Baronium anno* 761. *relatas*, *quibus subscribunt Episcopi ante Cardinales*. *Multa alia pugnant cum veritate historica* : *veluti illud quod Pippinus per Bonifacium Archiepiscopum* auctoritate Zachariæ *coronatus dicitur anno* 755. *cum ante annos tres id contigerit* : *quod Leoni Papæ tribuitur diuturna mora in Gallia ad canonizandum S. Suidbertum*, *cum ex Eginbardo constet ad ann* 804. *Leonem Papam* subito ad Imperatorem *Carolum Magnum* pervenisse, nec nisi dies octo mansisse apud illum; *moxque* Romam repedasse. *De Canonizatione (ut vocant) Sanctorum alias dicemus*, *quo ritu antiquitus peracta sit*, *quando primum petita Romani Pontificis licentia ad levanda e tumulis corpora Sanctorum*; *quando demum sollemnior canonizandi modus habuerit initium*, *alias discutiendum erit*. *Interim vero conjicimus S. Suidberti corpus e terra levatum fuisse auctoritate Leonis Papæ IX. quando Coloniæ ab* Herimanno Archiepiscopo *exceptus est* : *quo eodem itinere* B. Gerardum Tulli-Leucorum Antistitem in numero Sanctorum computandum statuit.

14. *Quia vero nobis pauca restant veterum monumenta*, *quibus Sanctum Suidbertum commendemus*; *non prætermittenda videntur ea quæ Sanctus Radbodus Trajectensis Episcopus de eo scripsit*, *Sermo videlicet & Carmen versibus* 88. *constans*, *cujus aliquot versus in specimen ex Martio Bollandiano huc adducemus post Sermonem prædictum*.

SER-

SERMO S. RADBODI TRAJECTENSIS EPISCOPI

De S. SUIDBERTO *Episcopo.*

1. ACturi, Fratres charissimi, diem nostræ specialis jucunditatis in qua Patroni nostri beatissimi Svvitberti sancta admodum commemoratio facienda est; oportet nos paratos esse ad omne opus bonum promtosque habere animos, primo quidem ad audienda divinæ legis mandata, postmodum vero ut quantum possumus, ea factis exsequi studeamus, & sic demum alios docere possimus. Hoc enim fecit Dominus noster JESUS-CHRISTUS, de quo ita scriptum est : *Cœpit Jesus facere & docere*. Alioquin irrita & inanis nostra erit doctrina, si ea quæ dicimus, nihil agendo destruamus. Nam quid prodest alicui, si bene audiat, & male agat? aut quid proficit illi, si alii viam pedum ostendat, ipse autem in via morum errare non desinat? Nos igitur vestigia Redemtoris nostri sequentes, quælibet bona libentissime audiamus, audita vero dignis actibus compleamus : & sic per ordinem ad instruendos proximos accedentes, consulamus eis rerum bonarum doctrinis pariter & exemplis. Hoc ergo ut sine dilatione fieri possit, revocanda sunt nobis ad memoriam Patris nostri, de quo supra diximus, opera : qui in omnibus quæ docuit, prius a semetipso auditoribus suis exemplum dedit; neque unquam in Ecclesia aliud faciendum dixit, quam in quo ipse faciendo præcessit. Verum ut se imitari volentibus hoc quoque manifestissimum fiat, facta ejus Deo placita omnique audienti satis necessaria in publico recitentur : quatenus ex eisdem plebs Christi ædificationem accipiat, ac de tanti viri gloriosis precibus semper gratulabunda exsistat. Sed quia nobis quædam sunt occulta, quæ eum fecisse post Deum sola novit antiquitas, quippe qui ab Anglorum provincia in nostros fines venisse probatur; scripta venerabilis BEDAE Presbyteri proferantur in medium, qui in Regestis Anglorum inter cetera sic de hoc sanctissimo viro scriptum reliquit. Act. 1. 1.

„ 2. Tempore B. Vvillibrordi Trajectensis Episcopi, Fratres qui erant in „ Fresia verbi ministerio mancipati, elegerunt ex suo numero virum mode„ stum moribus & mansuetum corde SWITBERTUM qui in eis ordinaretur „ Antistes. *Et cetera quæ supra ex Beda retulimus num.* 7. 9. & 10.

3. Hæc igitur quæ superius de hoc sanctissimo viro digesta sunt, Bedam commemorasse, neminem ambigere credimus; nisi forte quempiam talem, qui aliis vacans negotiis, librum illum ubi ea scripta sunt, aut non legit, aut certe legendo neglexit. Ceterum nos nequaquam dubitare debemus, virum istum in omnibus Christianæ Religionis studiis fuisse exercitatum : utpote qui inter tam pretiosas Ecclesiæ Dei lucernas, quæ his diebus sive in Anglorum, sive in Galliarum gente mirifice coruscabant, ovium Christi Pastor a sacratissimis ipsis ordinari promeruit. Nam nisi esset pastorali exercitio pleniter instructus, nullo modo ejus custodiæ tantæ gregis Christi copiæ crederentur. Porro nisi esset miles quodammodo veteranus, & in agone martyrii fortis & imperterritus; nequaquam in acie Christi summus Tribunus, nequaquam Primipilus legionis divinæ constitueretur exercitus. Verum his allegorice prælibatis, moraliter quoque nos aperire oportet, quæ sint exercitia, quibus inexpugnabilem istum militem præclarum fuisse non dubitamus. Quod quidem in pastoralibus primo est demonstrandum : in quibus sive leo sæviens, sive lupus insidians, non modicum Christi ovibus detrimentum important : ubi si Pastor pervigil aut insidias caverit, aut rapinam fortiter resistendo excusserit, salvo grege ad caulas dominicas remeabit. Si autem in quotidiano procinctu positus, arma numquam deposuerit; sed vel de castris hostem repulerit, vel in campo aperte dimicans rite triumphaverit, intra sanctæ civitatis mœnia posthæc tutissime imperabit.

4. Quæ nimirum utraque beatissimum Svvitbertum fecisse non ignoramus. Nam

AN.CHR. 713 19. April. *Ursmarum* in functoria tantum prædicatione sacratum Episcopum *fuisse putat. Et erant tum in nonnullis Monasteriis Episcopi & Abbates*, uti in *Præfatione observatum*.

Laubiense Monasterium. 6. *Laubiense Monasterium* insignius omnium Monasteriorum Leodiensis & Cameracensis diœceseon, *si Joanni Iperio credimus in Chron. Bertin. cap. 43. incrementa sua quidem S. Ursmaro, at primordia* S. LANDELINO *debet, ut in Vita S. Landelini vidimus Sæculo 2. ad ann. 686. Quippe Landelinus* licentia accepta a B. Pontifice Audberto, profectus est in pagum nuncupatum *Hainau*, in locum super fluvium Sambram situm, qui ex nomine rivuli decurrentis in præfatum flumen vocatur Laubacus; & ibi construxit sibi & discipulis suis monasteriales habitationes: & quod ille annuente Deo fideliter cœpit, postmodum a successoribus qui per ejus ministerium in loco eodem congregati sunt, feliciter est peractum. Secessurus autem, *ut tradit Baldericus in Chron. lib. 2. cap. 37.* eo loci præfecit beatum virum Dei Ursmarum piis moribus præditum, in functoria tantum prædicatione sacratum Episcopum. Hoc igitur doctore & dein B. Ermino succedente effloruit locus, & ad Dei gloriam, ut usque in præsens apparet, mos plene adolevit ecclesiasticus. Viri illustres Laubus. *Floruere in isto Cœnobio quamplures viri pii & illustres, in his præter Ursmarum* SS. ERMINO, WLGISUS, ABEL & THEODULFUS *Abbates & Episcopi hoc sæculo octavo; quibus adjungendus* S. DODO *ex-Monacho Laubiensi Abbas Vvaslerensis: de quibus agemus infra ad ann. 737. Mitto* RATHERIUM, *Veronensem Episcopum*, & FULCUINUM *Abbatem & Chronographum sæculo* 10. HERIGERUM & OLBERTUM *Abbates sæculo* 11. *quos aliquando Deo dante in libro nostro de viris illustrib. Ord. S. Bened. debitis prosequemur elogiis. Locum Laubias seu Laubacum describit Fulcuinus in lib. de Gest. Abb. Laubiens. cap. 1. Tom. 6. Spicilegii Acheriani*.

An alia Monasteria erexerit Ursmarus. 7. *Alias Ecclesias aliaque Monasteria excitasse Ursmarus dicitur.* In exordio regiminis sui, *inquit Fulcuinus cap. 4.* Ecclesiam quæ ante id temporis erat inconsecrata consecravit, dedicans illam Domino in honore Principis Apostolorum Petri simulque Doctoris gentium Pauli & omnium Apostolorum Christi, cumulans Templum donis & altare multiplicibus Sanctorum patrociniis. Facta est autem hæc dedicatio anno qui est sexcentesimus nonagesimus septimus dominicæ Incarnat. 17. kalend. Septembr. Quam Ecclesiam nequaquam passus pollui cadaveribus mortuorum, fecit aliam in honore S. Mariæ in montis vertice, cui subjacet prædictum Monasterium; ubi cimiterium esset Fidelium, & ad quam confluerет populus: nam illicitus, ut nunc quoque, nisi certo tempore, apud aliam erat feminarum accessus. Monasterium quoque in Alna ipse construxit & Laubiis subjecit. Monasterium quoque dictum Waslare versus NOTA. Teorasciæ saltum in finibus Faniæ ædificavit, cui & Dodonem præfecit virum admodum sanctum, &c. *Et tamen scriptor Vitæ S. Landelini conditionem Cœnobii utriusque, Alnensis scilicet & Vvaslerensis, Landelino tribuit, consentiente Balderico pro Vvaslerensi in Chron. lib. 2. cap. 33. De Aldeburgensi Ecclesia ab Ursmaro etiam exstructa testatur fragmentum Chesnianum infra*.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. DOMINO *meo & vere domino Domini servo Christique electo* THEODULFO *Episcopo perfectorum virorum comparabili* ANSUS *servus inutilis servorum Domini salutem*. O pie Pater, mi domine, sera est inquisitio tua & tarde data mihi scribendi optio Vitam S. URSMARI Episcopi, cujus opus explere mihi injungis, de cujus virtutibus multæ labefactæ sunt a memoria ob transitum * nonnulla annorum curricula. Sed quamvis ex plurimis pauca queam prodere, quæ a quodam *a* scripta reperi, gravatus pondere peccatorum fari vereor, metuens illud propheticum testimonium: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & adsumis testamentum meum per os tuum?* Tamen ne inobediens appaream, tutus tuis sanctis orationibus vallatusque, Vitam præfati jam Sancti scribere exordiar. Primitus siquidem quidnam quod matri ejus fuerat revelatum de illo priusquam nasceretur, vel quid ipse gesserit in Episcopatus fastigio sublimatus. Quamvis enim ad omnia illius nequaquam potuerim pervenire; at ea in quibus ipse conscius tantum fuit, nesciuntur: quia laudem ab hominibus non requirens, quantum in ipso fuit, omnes virtutes suas latere voluit. Nos autem sufficere credimus, si tantum excellentiora notamus. Simul & legentibus consulendum est, ne quod his pariat copia congesta fastidium. Obsecro autem eos qui lecturi sunt, ut fidem dictis adhibeant, neque me quidquam nisi compertum & probatum scripsisse arbitrentur: alioquin melius est tacere, quam falsum dicere.

* l. transacta

Auctor ab alio scripta narrat.

ex Severo Sulpitio in Prol. de Vita S. Martini.

IN-

a An ab Erminone, qui *de virtutibus sui Magistri* versus quosdam scripsisse dicitur infra num. 10.

AN.CHR. 713 29. April.

INCIPIT VITA.

Ursmarus cœlitus prænuntiatur,

2. Beatus igitur URSMARUS Episcopus, dignus laude bonorum, in pago *Hainau* vel Teorascense, in villa quæ vocata est *Fleon*, oriundus fuit, qui a Domino est electus e cœlo per prædestinationem, priusquam in terra nasceretur per originem. Gravida namque jam matre ejus de eo, apparuit illi quidam puerulus, tum inquit ad eam senex: Accipe hunc puerum quem nutries. Incubuerat autem tunc magna fames in eadem regione. Respondensque mulier seni ait: Unde istum nutriam, domine mi, cum mihi panis desit ob magnitudinem famis quam patimur in hac terra? At ille dedit in manu ejus panem candidum, & dicit illi: De hoc pane nutries illum. Quæ cum accepisset eum, crevit in terra manus illius magna valde. Tunc eadem mulier inquit: Hoc quid est quod video, vel quid significat? Respondens autem senex ait illi: Filium es paritura, qui de Regno aliquam sustinebit partem. Qui ita demum prædicando adultus sustinuit. Siquidem tantam a Domino gratiam consequutus est, quatinus omnes pabulo verbi Dei reficeret, &c.

adultus litteris imbuitur, ac monasticis institutis.

3. Editum jam puerum adultumque genitores ephebum indolem auctoribus sanctarum Scripturarum ad imbuendum tradiderunt: qui instruxerunt eum sacris litteris divinaque lege, non mediocriter, sed perfecte; minime sæculariter, sed monasterialiter ac regulariter alitus est, &c.

Oratione multorum Pater effici meretur.

4. Orationi frequenter incumbens, cum lacrymis & compunctione cordis deprecabatur Dominum. Dominus autem illius exaudire dignatus est preces: quoniam Episcopum * jam ordinatum, tantam illi gratiam contulit, ut pene omnes anteiret mortales, & multi ejus exemplo vivere optarent. Qui ob magnitudinem suæ sanctitatis spiritalis effectus Pater multorum est, Scripturarum doctor, Monasteriorum constructor, Pastor Ecclesiarum, custos animarum, redemtor captivorum. Siquidem a Pippino potestatem redimendi acceperat, &c.

* l. Episcopo, &c.

Multa patitur, maxime cibi incommoda.

5. Vir quippe iste dissimilis fuit his omnibus, quos nunc passim cernimus nostris temporibus: neque audivimus quemquam, qui in corpore tale aut tam prolixum pertulisset martyrium, aut qui tantam cruciationem sustinuisset in vita præsenti. Nos autem idonei non sumus dicere vel scribere, qualis fuit vita illius: præsertim cum novem annos & decem hebdomadas absque alimento vixerit panis, ob ægritudinem corporis. Prorsus de cibario quem ipse sumebat, nullum arbitror hominem carnalem vivere posse, nisi per sanctum Spiritum qui ipsum alebat. Cibus autem ipse tantus * erat, quem sumere valebat absque officio dentium, &c.

* l. talis

Arreptitiam Monacham liberat.

6. Plane quoque arbitror esse pro debito, quantum inclytus erat virtutibus ad purgandum energumenos. Erat quoddam Monasterium quod vocatur Malbodium *a*, haud procul a Laubaco Cœnobio suo, in quo erant feminæ Sanctæmoniales, turba non modica. Unam siquidem ex his invasit ultor spiritus, hostis antiquus, cœpitque eam graviter vexare. Altera die ordinante Domino adfuit beatus Ursmarus Episcopus. Cumque dixissent ei de ea quæ a diabolo torquebatur puella, statim jussit eam sibi exhiberi. Quæ cum esset adducta coram eo, at ille non de sua præsumens virtute, sed de Dei omnipotentis confisus auxilio, accepit librum, & orsus est legere exorcismum super energumenæ caput, ut per verbum Dei curaretur: ac deinde benedicto oleo linivit oculos naresque ejus & os. Quo facto spiritus immundus protinus fugit ab ea. Jam autem liberata puella a dæmone, pavor tamen & horror quem ipse minaverat, adhuc inerat. Tunc vir Dei Ursmarus præcepit sibi sal & aquam deferri: quibus benedictis jussit spargi in omnibus locis Monasterii: & sic statim omnis pavor cum auctore suo diabolo abscessit, &c. NOTA.

Aqua & sale benedictis domum lustrat.

a De Malbodio Parthenone, vulgo *Maubeuge*, in Hannonia diximus Sæculo 2. in Vita S. Aldegundis ad ann. 684.

AN.CHR. 713

7. Item alia energumena sanata, &c.

19. April. Gutturnio-sam neptem sanat.

8. S. Ursmarus habebat neptem in Monasterio suprascripto, quam ipse parvulam commendaverat S. ALDEGUNDI. Quæ postquam adulta crevisset, nata est infirmitas in collo ejus sæva nimis, quæ vulgo dicitur gruttreria *a* : & dicebant ei Medici, quod non posset adipisci sanitatem, nisi incideretur caro a ferro, & sic cum uncino ferreo traheretur. Hæc autem facere cogitantes, contigit illuc advenisse sanctum Ursmarum gratia visendi, & invenit neptem suam graviter ægrotam. At ille vocavit ad se Medicum, & ait illi : Dic mihi, utrumne vales sanare eam? At ille ait : Nequeo, nisi cum uncino ferreo incisa carne morbum foras traham. Hæc vir Dei agere renuit propter pietatem qua tenere eam diligebat, & quia periculosum erat. Sed imponens manum suam sæpius super ipsam infirmitatem puellæ dicebat ei : Vide, filia, ne patiaris tibi ferrum imponi : credo enim in Deum, quod ipse te curabit ab ista infirmitate. Qui nocte eadem ob recuperationem uberrimas preces fudit ad Dominum. Jamque ergo inlucescente die altero, puella a stratu sospes surrexit, intantum ut nec vestigium quidem infirmitatis in ea remaneret.

Item aliam moribundam, teste Auctore.

9. Per idem fere tempus in eodem Monasterio alia jacebat ægrota de languore pessimo, adeout qui eam videre poterant, minime dubitarent, quod in hac vita recuperanda non esset. Quæ cum audisset adventum tanti viri, cœpit dicere virtute qua potuit : Obsecro vos ut rogetis illum ad me venire, quia scio me fore recuperandam si viderim eum. Quo audito sanctus Ursmarus qui diligebat visitare infirmos, sine mora illuc properavit. Qui cum pervenisset & intuitus eam esset, elevans manum signum crucis dominicæ super eam dedit: inquantum ipsa nobis retulit, febris illico fugata est, & mulier recuperata a cibo & a somno, & deinceps convaluit, sicut multis vicibus ipsa nobis narrare consuevit, non dubitans sibi a Deo vitam condonatam per orationem S. Ursmari.

Erminone suffecto moritur.

NOTA.

10. Posthæc igitur beatus Ursmarus Episcopus cernens paullatim cotidie suam crescere infirmitatem & diem vocationis suæ imminere, curam egit non parvulam, ne grex sibi commissus relinqueretur orbatus sine Pastore. Tunc auctore Deo optantibus cunctis sancto ERMINONI discipulo suo curam pastoralem injunxit, monensque illum, quatenus vigilanti studio pasceret oves dominicas sibi creditas : qui postea ita egit devotissime. Sed & de virtutibus sui Magistri antecessorisque versus composuit juxta *b* elementorum summam. Tunc demum sanctus Ursmarus Episcopus beatæ memoriæ resolutus est de ergastulo corporis : qui officio Angelorum evectus ad æthera, modoque remuneratus gaudet cum Angelis. Cujus discipuli exsequias devote celebrantes, sepelierunt eum honorifice in Laubaco suo Monasterio, in Ecclesia quæ sita est in cacumine montis, ad cujus radices situm est Monasterium, & ædificata in honore sanctæ MARIÆ *c* semper Virginis Dei genitricis, ubi præstantur virtutes & beneficia ad laudem & gloriam, &c.

ALIA

---

a Ratherius habet: *qua gutteria dicitur sermone Gallico*.

b Id est *ad summam elementorum per alphabetum distinctos*, ut habet Anonymus in secunda Vita S. Erminonis ad ann. 737.

c De ista Ecclesia & de tempore mortis agendum infra.

AN. CHR. 713 19. April.

ALIA VITA

Auctore RATHERIO Veronensi Episcopo, sæculo 10.

Ex Aprili Suriano & mſ. cod. Laubiensi.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. DOMINIS *Reverendissimis, Patribus dilectissimis & Doctoribus eruditissimis, cuncto etiam Christicolarum gregi in Laubiensi Cœnobio degenti,* RATHERIUS *ejusdem quondam Monachus, modo vero Veronensium Episcopus, utroque hoc licet divinitatis dono penitus indignus, ea in Domino quæ suis ipse Fidelibus paravit ab initio.* Apud venerabilem nuper sanctæ Cumanæ Ecclesiæ justo Dei Judicio exsulantes Episcopum, reperimus libellum, pauca de virtutibus continentem domini ac specialis Patroni nostri, sancti videlicet URSMARI Episcopi: continentia rerum quidem, auro obrizo topazioque præferenda; locutionis vero solœcismis ita pro sui modulo refertissima, ut difficile fuerit deprehendere, utrum scriptoris negligentia, an dictatoris hoc contigerit insipientia. Quod cum non parum pro tempore nos offendisset, curavimus ea ejusdem operis solummodo corrigere vitia, quibus aut in sensu lectoris naufragare poterat intellectus, aut quæ nimia sui deformitate fastidium ingererent audientibus. Simplex autem, & (ut ita dicamus) pene rusticus cum totus sermonis textus altus possit videri sapientibus, a nobis ideo minime penitus visus est commutandus, quia & sanctarum auctores Scripturarum ferulas contemnere novimus Grammaticorum; & doctrinam simplicem piscatorum quam sophismata philosophorum Deo magis placuisse in salvatione conversarum ubique cernimus nationum. Epistolaris vero cujusdam ANSONIS, sancti, ut credi potest, quamquam non adeo diserti viri, quam eidem suo operi præposuit. Præfatio omittenda visa est omnino: quia tanta ei inerat confusio, ut ipsa quoque Auctoris in ea lateat omnimodis intentio. Recipiat igitur vestræ Paternitatis sanctissima charitas hunc a vestro, non audemus dicere, filio, sed servulo, & equidem, pro nefas! fugitivo, quaotulumcumque benigne instructionis vestræ fructum, & cum his quæ apud vos leguntur, charitative conferat: & si consonant, optime; sin alias, discernat prudentissimum urbanitatis vestræ palatum, quid ex his melius aliquid sapidiusque contineat, & hoc pro meliori sapidiorique utendum retineat: illud sollerter minus eruditis nobiscum consulendo cogitans, quia juxta cujusdam Sapientis sententiam, Bona est locutio, plane & suaviter congruenterque movens audientem, nedum historia aliquid continere debeat creperum *, dum non ob aliud sit edita, quam ut causas præsentium vel præteritorum, ad notitiam transferat futurorum. Precor interea, ut inter hujus mundi miserrime fluctuantem naufragia, orationum vestrarum me contineat anchora, idipsum a modicitate præstolantes mea: tantum peccatoris non dedignetur Dei pietas intendere suspiria. Deus autem Pater pacis, qui eduxit de mortuis Pastorem magnum ovium in sanguine testamenti æterni, Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM, aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem, faciens in vobis quod placeat coram se per eumdem JESUM-CHRISTUM Dominum nostrum: apud cujus clementiam piissimum intercessorem jugiter invenire mereamur Ursmarum sanctissimum, cujus vitam in præsenti elucidare disposuimus ad laudem & gloriam omnipotentissimæ Trinitatis & ædificationem populi convenientis.

Vitam S. Ursmari Comis repertam expolit Ratherius.

* id est dubiam

AN.CHR. 713 19. April.

INCIPIT VITA.

2. Beatus igitur Urſmarus Epiſcopus, bonorum omnium præconio dignus, pago Teotacenſi, & villa quæ vocatur *Fleon* oriundus, a Domino eſt electus per prædeſtinationem, priuſquam ſæculo daretur per originem. Gravida namque matre ejus de eo, apparuit ei quidam venerandus ſenex per viſum, in manu ſua quemdam tenens puerulum, pronuntianſque ; Accipe, inquit, hunc puerulum, nutrieſque eum. Magna enim fames eamdem tunc temporis oppreſſerat regionem. Reſpondens vero mulier ait ſeni : Unde hoc faciam, domine, cum deſit mihi panis ob magnitudinem quam patimur famis? At ille dedit ei panem valde candidum, dixitque ei : De hoc pane nutries illum. Quem cum accepiſſet, crevit inter *a* manus ejus magnus valde. Tunc eadem mulier inquit : Iſtud quod video, quid ſignat, domine? Cui ille : Filium, inquit, es paritura, qui de Regno aliquam Chriſto lucrifaciet partem. Quod poſtea verum fuiſſe ipſe ore monſtravit. Tantam ſiquidem a Domino gratiam eſt conſecutus, ut omnes pabulo verbi divini reficeret, qui ad eum gratia colloquendi venirent. Iterum autem mater ejus depreſſa ſomno, aliam viſionem vidit continuo. Scalam quippe contra ſe ſtare videbat, cujus cacumen cœlos tangebat, per quam idem puer ſcandens cœlum ingrediebatur. Ipſa vero eumdem uſque ad ſcalæ eſt proſecuta cacumen : ſed ſequi, ut adſerebat, potuit, conſequi omnino non potuit. In ſe itaque reverſa cognovit illico hæc veraciter omnia, ſuum, quem clauſum utero detinebat, præfigurare filium. Hæc & his ſimilia quamplurima de proprio mater cognovit filio, & ante nativitatem, & poſtea, quæ prolixum eſt enarrare per ſingula. Exſultans itaque in Domino mater ajebat : Scio certiſſime, quod Dei operante clementia magnus erit filius meus quem geſto, & felicem me talis nati ſuſceptione profiteor.

3. Editus itaque puer, Urſmarus eſt vocatus, adultuſque Doctoribus ſacrarum traditur Scripturarum. Qui imbuerunt eum ſacris litteris divinaque lege, non mediocriter, ſed perfecte; nec ſæculariter, ſed monaſtice atque regulariter. Ab ipſa vero pueritia ſenilia exſequens opera, nequaquam in voluntate propria, ſed in voluntate ambulabat divina. Creſcente ſane ætate, etiam morum probitate pollebat. Erat enim corpore caſtus, mente incorruptus; amabilis cunctis, affabilis univerſis; animo benignus, corpore pulcherrimus; prudentia callens, fortitudine vigens; temperantia ſerenus, juſtitia ſeverus; longanimitate perfectus, eleemoſynis largus; abſtinentia parcus, patientia & humilitate præditus; manſuetudine ac pietate refectus, charitate non ficta repletus; fide robuſta ſtabilis, ſpe inconcuſſa longanimis. Harum vero omnium virtutum commercia exaggerabat ejus in animo cuncta diſponens ſapientia. Sermo quoque ejus juxta Apoſtolum ſale erat conditus. (Coloſſ. 4.) Siquando opportunum tempus videret, ſine ædificatione proximorum horam tranſire minime ſinebat. Terrena quoque cuncta deſpiciens, ac cœleſtia concupiſcens, illi ſoli vacare deſiderabat, cui ſe totum a puero devotus tradiderat.

4. Orationi frequenter incumbens cum lacrymis & compunctione cordis Dominum deprecabatur, ut quæcumque meditaretur vel ageret, in conſpectu ejus accepta forent. Ipſe vero, qui eas potenter inſpiraverat, miſericorditer pias illius dignatus eſt exaudire preces. *b* Paſtoralem deinde cathedram adeptus, tanta Domini ſublimatus eſt gratia, ut pene omnes mortales anteiret, ſæculoque inhabitans, nihil in ſe ſæculi haberet. Scripturarum denique doctor, Monaſteriorum conſtructor, proviſor Eccleſiarum, cuſtos animarum, nutritor orphanorum, defenſor viduarum, redemtor captivorum erat.

a Confer primariis Vitæ lectionem, & vide utra præferenda.

b Hoc loco in cod. mſ. Interpolator nonnulla inſerit de Landelini diſceſſu e Monaſterio Laubienſi, & S. Urſmari ſubſtitutione per Hidulfum, quæ infra ex codice Laubienſi & Cheſnii referemus ab his verbis : *Poſt diſceſſum a Laubaco S. Landelini, &c.*

erat. Gregem sibi commissum ita diligebat, sicut Veritas ipsa diligendum docuerat. Nam si grassata fuisset, ut antiquitus, vesania tyrannorum, mori pro ovibus dominicis minime trepidasset. Quid plura? AN. CHR. 713 19. April.

5. Vir iste dissimilis longe fuit illis hominibus, quos nunc passim cernimus nostris temporibus : neque audivimus aliquem qui absque carnificis gladio tam diro cruciatus sit martyrio. Nos vero idonei non sumus enarrare vel scribere omnes quas in sæculo pertulit passiones: præsertim cum novem annis & decem hebdomadibus absque alimonia vixerit panis, ob ægritudinem corporis. Cibus vero quem sumebat ipse, tam tenuis & modicus erat, ut eo sustentari saltem quiret hominum nemo, nisi miraculo, ut & ipse, divino. Omnes autem, qui eum cernebant aut audiebant loquentem, mirabantur quod tam robustus esset & eloquens, absque alimonia panis vivens. Aqua vero ejus erat potus, & aliquoties sicera : qua tamen paullulum raroque utebatur : victus illius is erat, quem absque officio dentium sumere valebat. Tanta quoque ejus erat patientia in hujusmodi atque aliis tribulationibus, ut posset comparari patientiæ Job beatissimi, qui non peccavit labiis suis, nec stultum quid contra Deum locutus est. Laudem e contra Domini jugiter concinebat, atque secundum Prophetam benedicebat Dominum in omni tempore, laus ejus semper in ore ipsius resonabat. Conjicere vero possumus veracissime, quod vir iste de illo vivebat pane, qui de cœlo pro nostra descendit salute. Nam sicut fuimus præfati, ita facundus erat dono spirituali, ut quasi fons fluens, aut fluvius inundans videretur. Quæcumque vero prædicabat ore, adstruebat actione, validiora esse sciens exempla quam verba, & plus opere docere quam voce a. (Joan. 10. — Job 1. — Psalm. 33.)

6. Operæpretium vero fore judico jam nunc prosequi stilo, quam efficax viro sancto inerat virtus ad effugandos hostis antiqui incursus. Erat quoddam Monasterium quod dicitur Melbodium, duodecim ferme millibus a Laubaco suæ provisionis distans Cœnobio, in quo erat Sanctimonialium turba non modica : quarum unam spiritus invasit malignus, cœpitque eam vehementer laniando vexare, atque per os ejus immunda & turpia loqui. Porro illic inhabitantes grandis horror invasit, nimiusque pavor etiam corda vicinorum perterruit. Tenentes autem eam Sorores dicebant ad dæmonem increpando : Quomodo introire ausus es famulam Dei? Et subjungebant dicentes : Impurissime dæmon, exi ab ea. Quibus ille respondens, dicebat : Non exeam, priusquam Ursmarus Episcopus veniat, & ipse me exire compellat. Hanc autem confessionem nequaquam ei adscribimus, qui ab initio mendax fuit, & in veritate non stetit : sed Dei imperio cogente, vera eum fatemur dixisse, non sponte, sicut in Evangelio : *Scimus*, ajunt dæmones, *quod sis filius Dei*. Quod utique cum esset veracissimum, præter alia innumerabilia B. Petri prodit testimonium, iisdem verbis Domino interroganti gloriosæ præbentis confessionis responsum ; tamen quadam sui parte mendacissimam mentitam esse malitiam, testis est dominica passio, ab impiis instinctu patrata diabolico. Nam licet noverit pro salute humani generis Christum venisse, nesciens tamen ordinem liberationis nostræ, illusus est morte dominica, quasi avis decipula. Ostensa namque mortalitate quam ille interimere appetebat carnis, abscondito captus est hamo divinitatis. Ceterum si indubitanter sciret hunc esse Christum filium Dei vivi, agnovisset mortis legibus nequaquam posse teneri. Si agnosceret posse non mori, non hunc suaderet crucifigi. Non enim intellexit humanæ perditionis audacissimus lanio, quod suo frustraretur imperio in Salvatorem mundi sæviendo. Ignoravit antiqua malitia, quia jus perditionis humanæ non admitteret, si se a Redemtoris hominum sanguine continuisset. Unde & Apostolus : *Si hunc*, inquit, *principes sæculi cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent*. Principes vero quos dixerit sæculi, ex alia ejus sententia conjicere possumus, qua ait : *Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & po-* (Marci 7. — 1. Cor. 2. — Ephes. 6.)

a Etiam hic plura inserit Interpolator Ratherianus de prædicatione S. Ursmari, infra.

AN.CHR. *& potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiæ*
713 *in cœlestibus*. Ipse quoque Dominus *: Princeps*, ait, *hujus mundi venit, & in*
19. April. *me non habet quidquam*. Quamvis & de Herode & Pilato non incongruenter
Joan. 14. possit accipi secundum illud quod Psalmistæ voce dicitur : *Adstiterunt Reges*
Psalm. 2. *terræ & Principes convenerunt in unum, adversus Dominum & adversus Christum ejus*. Sed illi principes specialiter unius populi, non principes sæculi generaliter appellati sunt. Cum ergo veracissimum sit, *Tu es Christus filius Dei vivi*, testimonio B. Petri; mendacissimum est, *Scimus quia sis filius Dei*, testimonio diaboli. Et sicut Petrus ait, *Quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater*
Matth. 16. *meus qui in cœlis est*; ita & diabolum calliditas astutiæ & subtilitas naturæ hoc confiteri non fecit, sed vis atque potestas ejus, qui ad eum destruendum de cœlis advenit. Ut vero divina illic in homine latente præsentia tortus, mentiendo vera dixit dubius; ita hic dominica in B. Ursmaro operante potentia, verum dixit invitus : in utroque vero non suo voto usus, sed jubentis imperio coactus. Altera igitur die ordinante Dei providentia, adfuit B. Ursmarus Episcopus. Cumque relatum ei fuisset de ea quæ a diabolo vexabatur puella, jussit illico sibi exhiberi eam. Quod cum factum fuisset, ille non de sua, sed de Domini præsumens virtute, accepto libro cœpit legere exorcismum super caput ejus : dehinc benedicto oleo nares oculosque & os ejus linivit, & protinus immundum ab ea spiritum fugavit. Liberata tamen puella, pavor quidam, qui præsentia diaboli seminatus fuerat, adhuc pectoribus vicinorum inerat. At vir Domini præcepit sibi aquam cum sale deferri : quibus benedictis, jussit spargi per cuncta Monasterii loca; & sic omnis pavor cum auctore suo abscessit satana.

7. Alio quoque tempore ducta est ad eum puella quædam sæcularis, plena dæmonio, quam jussit sibi in Oratorium deferri. Quo facto, præcepit eam vinculis quibus stringebatur absolvi : & post hæc cœpit Dei potentiam super caput ipsius invocare, ipsumque dæmonem ut a plasmate Dei vivi recederet increpare. Mirum in modum hostis ille antiquus cœpit continuo anxiari & fremere, diversasque ac diras voces emittere. Sanctus vero Ursmarus jussit eam extra Oratorium trahi, ipseque subsequens percussit eam tribus vicibus baculo, quem gestabat manibus. Tum spiritus nequam exiit ab ea tam celeriter, acsi ipse fuisset percussus. Quam mox beatus Pontifex sanissimam Oratorio reddidit, perungensque oleo benedicto, liberam abire permisit.

8. Habebat sanctus Pontifex neptem in jam dicto Monasterio Melbodiensi, quam ipse parvulam commendaverat sanctæ ALDEGUNDI. Quæ postquam fuisset adulta, orta est quædam in ejus collo sæva nimis infirmitas, quæ gutteria dicitur sermone Gallico. Adstruebant vero Medici, quod aliter curari nequiret, nisi carne incisa cum uncino ferreo foras morbus traheretur. Hoc autem illis facere cogitantibus, contigit supervenire sanctum Domini Pontificem : qui accersito ad se Medico interrogavit eum dicens : Dic mihi utrumne valeas sanare eam. At ille ait : Nequeo, nisi cum uncino ferreo carne incisa morbum foras traham. Audiens autem vir Dei hoc, omnino facere prohibebat : quia oppido eam diligebat, & periculosum hoc valde esse cernebat. Verum imponens manum sæpius die illa super ipsum vulneris locum, dicebat : Vide, filia, ne patiaris tibi ferrum imponi: credo enim in Domini pietate, quia ipse te liberabit ab hac infirmitate. Nocte vero eadem vir sanctus uberrimas preces fudit ad Dominum ob ejus salutem. Lucescente vero die altera, a strato sospes surrexit puella, intantum ut nec vestigium infirmitatis remaneret in ea.

9. Eodem quoque tempore alia ægrota intra ejusdem Monasterii septa jacebat tam valido languore obsessa, ut omnes qui eam videbant, de salute ejus prorsus desperarent. Quæ cum audisset tanti viri adventum, cœpit virtute, qua poterat dicere : Obsecro, ut rogetis illum ad me venire : confido enim in Deo, me revalituram quantocius, si eum videre meruero. Quod cum beato viro fuisset intimatum, absque mora ad illam accessit : cumque intui-

tus

tus eam fuisset, elevata manu signum crucis super ægrotam fecit, & ilico fugata febre mulier convaluit, vitamque sibi a Deo per interventum sancti viri redditam sæpissime multis ipsa narravit. AN.CHR. 713 19. April.

10. Post hæc itaque venerabilis Pontifex cernens paullatim sibi vires corporis minui, suæque diem vocationis imminere, curam cœpit non parvam gerere, ne grex sibi commissus relinqueretur sine Pastore. Tunc annuente Deo optantibus cunctis S. ERMINUS eligitur vir omni bonitate repletus, atque Magistro moribus adæquandus; cunctis vero istius temporis hominibus tacito præferendus. Quem benignus Pater ut filium carissimum monuit amabiliter, quatenus gregem sibi commissum sollicite pasceret, moribus & verbis secum ad æthera transferre satageret. Quod ipse agendum suscepit quidem moleste, sed Deo cooperante, strenue peregit: inchoavit humiliter, sed perseveravit fideliter. Bonus igitur gregis Christi Pastor Ursmarus, moribus & annis maturus, digna suscepturus meritorum præmia cœlestia invitatur ad regna. Qui precibus carissimorum quos in Christo nutrierat filiorum, suum fideli Creatori commendans spiritum, ipsis præsentibus exsultans in Domino, carnis quartodecimo Kalendas Maji *a* solvitur ergastulo, victurus in sæcula cum Christo: Angelorum evectus ministerio, cœlesti infertur paradiso: ubi sine fine Patriarcharum fruitur fide, Prophetarum spe, Apostolorum consessu, Martyrum collegio, Confessorum ac Virginum contubernio, cunctorumque cœlicolarum oblectatur perenni tripudio. Corpus vero illius a discipulis religioso compositum officio, cultu est honorifico tumulatum. In cacumine quippe montis, cujus radicibus jam exstructum adjacet Monasterium, Oratorium est in honore sanctæ Dei Genitricis constructum, in quo deposuerunt beati corporis thesaurum: ubi divina pietas demonstrat quotidie, cujus meriti illic habeantur Reliquiæ ad laudem & gloriam majestatis suæ, cujus honor, decus & potestas permanet sine fine, Amen.

APPENDIX.

De S. Ursmari prædicatione, die & anno obitus, sepulturæ loco, Elevatione & Translatione.

1. *Mirum est apud Ansonem ejusque expolitorem Ratherium de S. Ursmari prædicatione silentium. Id officii breviter attigit Folcuinus cap.* 4. Sanctus Ursmarus, *inquit*, ut erat semper lucrandis animabus intentus, prædicandi gratia se Flandriæ intulit versus Menapum fines, qui ritu gentis adhuc detinebantur vanis superstitionibus; cujus doctrina ad Fidem Christi conversi, non minimæ partis prædiorum suorum illum faciebant heredem, & eam quæ est in Laubiis Ecclesiam Christi. *Rem prolixius refert Interpolator in codice Laubiensi & in fragmento Chesniano his verbis*: Post discessum a Laubaco S. Landelini, quem recedere ab eo loco gratia illuminandi Crispinium ubi nunc requiescit, suaserat spiritus Domini; B. Ursmarus cui Laubias Apostolatus & exercitii sancti delegerat Dominus, verbo prædicationis & virtutum meritis clarus, accersitus a PIPPINO seniore, sub quo regnaverunt THEODERICUS ab eodem Principe in Textricio villa devictus, necnon & filii ejus Theoderici CHLODOVEUS & CHILDEBERTUS, filius quoque Childeberti DAGOBERTUS; idem Monasterium suscepit regendum per HIDULFI interventum, qui erat unus ex Principibus Regis majoribus. Ubi etiam pastorali inthronizatus cathedra, tanta Domini sublimatus est gratia, ut pene mortales anteiret, sæculoque inhabitans nihil in se sæculi haberet. Quantæ autem virtutis sit & famæ, non magnopere nostrum est commendare. Scit hoc magna pars Galliæ & Flandriæ, ubi variis molestiis vexatos orationibus & meritis suis sanos reddit cotidie. Per quem Cum in partibus Galliæ, in Fania * scilicet & Tenrscia * multi per eum conversi fuissent & constructæ quæ adhuc supersunt Ecclesiæ; sicut erat lucrandis animabus semper intentus, se ad prædicandum Flandriæ contulit versus Menapum fines, qui adhuc detinebantur ritu gentis vanis superstitionibus. Cujus

Ursmari prædicatio.

* le Faigne

* le Thierache.

a Hic item Interpolator subjicit annum ac diem obitus locumque sepulturæ his verbis: *Obiit autem 14. Kalend. Maji, anno dominicæ Incarnationis septingentesimo tertiodecimo. Indictione 11. principatus Pippini junioris anno 25. feria tertia hebdomadæ Paschalis. Corpus vero illius a discipulis religioso composito officio, cultu est tumulatum honorifico. In cacumine quippe montis, cujus radicibus jam factum adjacet Monasterium, Oratorium est in honore sanctæ Dei Genitricis constructum, in quo deposuerunt beati corporis thesaurum, ubi divina pietas demonstrat quotidie, cujus meriti illic habeantur Reliquiæ*, &c.

AN.CHR. 713 19. April.

jus miraculis multiplicibus compuncti & prædicatione assidua ad Fidem conversi, ex magna parte prædiorum heredem eum statuunt, & eam quæ est in Laubias Ecclesiam Christi. Ipse etiam provinciæ dominus ALDO nomine, B. Ursmari prædicatione ad Fidem Christi conversus, donavit de suo dictum vocabulo *Aldeburch* vicum: in quo construxit atque consecravit Ecclesiam, in honore B. Petri Apostoli, & mille passus undique per circuitum, de qua postmodum dotavit Laubiensem Ecclesiam, quatinus ipse B. Apostolus cui a Domino ligandi atque solvendi collata est potestas, patrocinaretur Flandrensibus & Menapibus, qui de diversorum idolorum cultibus revocati, facti erant una Ecclesia Christi. Sunt autem loca in circuitu vici *Aldeburch* dicti: in quo etiam loco Ecclesiam quæ adhuc superest ædificaverunt in honore S. Ursmari. Ubi crebro quæ & quanta Deus per eum operatus sit miraculo, sola illius colligit scientia, qui ab initio Verbum Patris constat & Sapientia. Et quia locus se obtulit reddendæ dubitantibus & quærentibus rationis, cur scilicet dictus sit Episcopus, cum Laubia non sit sedes episcopalis; pro tempore expediendum est paucis. Quia enim, ut præfatum est, intentus erat semper lucrandis animabus, & quia multi barbaricæ gentis, ut supradicti Flandrenses, adhuc detinebantur vanis idololatriæ superstitionibus; prædicandi tantum gratia, sicut competebat rudimentis novellæ fidei, est ordinatus Episcopus, quod factum quoque de S. Amando legimus. A quo etiam locus Laubiensis tantam dignitatem est adeptus, partim ab hoc, partim quia locus regius regia munificentia est constructus, ut nulli committeretur, nisi primum esset ordinatus Episcopus. Quæ dignitas perduravit etiam in multos successores, qui leguntur fuisse Episcopi & Abbates. De qua etiam adhuc tantum superest in eo loco, ut Abbati liceat uti sandaliis, tunica subdiaconali, habere potestatem ligandi atque solvendi, & ubique uti anulo aureo & chirothecis. *Hactenus fragmentum Chesnianum seu Interpolator Ratherianus, qui in codice Laubiensi orationis seriem resumit in hunc modum.* De his hactenus: nunc revocemus stilum unde digressi sumus. Operæ pretium vero fore judico, *&c. ut apud Ratherium, num. 6.*

Obitus tempus.

2. *Diem obitus S. Ursmari signant Ratherius & Martyrologia* 14. Kalend. Maji; *anno* 713. *Fulcuinus cap. 5. cui Anso in Vita S. Erminonis, Ratherii Interpolator, & Chronicon Leodicense apud Labbeum adstipulantur.* Rexerat autem Monasterium Laubacense decem & septem annorum ferme tempore, *inquit Anonymus in secundaria Vita S. Erminonis, rectius forsitan*, annis viginti septem, *si S. Landelini obitum bene collocavimus ad annum 686. in Fontanellensi chronico breviori ms.* anno 698. Ursmarus per interventum Hidulfi Principis Lobiense Cœnobium a Pippino Principe *dicitur* suscepisse ad regendum.

Sepulturæ locus.

3. *Locus sepulturæ designatur ab omnibus* Ecclesia B. Mariæ sita in vertice montis cui subjacet Monasterium, ubi cimeterium constituit esse Fidelium, & ad quam conflueret populus; nam illicitus, ut nunc quoque, *ait Fulcuinus cap.* 4. nisi certo tempore apud aliam erat feminarum accessus. *Istam Ecclesiam Baldericus in Chron. Camerac. lib. 2. cap.* 38. Monasterium SS. Ursmari & Ermini *appellat describitque his verbis*: Erat namque Ecclesia parochialis subjacens prælibato Cœnobio, quæ juxta, scilicet in vertice montis sita est: ubi ipsi Monachi, sed & omnes collimitaneis circum & circa degentes, tumulandi ferebantur. Ad hanc etiam beatissimi viri Ursmarus atque Erminus quum defuncti sunt, portabantur humandi: quorum meritis declarandis divina pietas multa miracula dignata est operari. *Postea* tot & tantis munificentiis locus ille donatur, ut modernis temporibus Monasterio facto Canonici mitterentur. *Collegium Canonicorum quod ante annos sexcentos in ea B. Mariæ Ecclesiæ institutum fuerat, Binchium migravit anno 1408. bellis in agro Leodicensi sævientibus, ut scribit Miræus in Orig. Bened. in Belgio, qui & addit exstare adhuc hodieque istam parœcialem Basilicam, in eaque etiamnum aut in cœmiterio adsita, Abbates, Monachos & incolas omnes Laubienses terræ mandari: adeo ut mortalium nemo Laubiensi in Monasterio sit conditus.*

Elevatio & Translatio.

4. *Corpus S. Ursmari e tumulo elatum est per Fulradum Abbatem anno 823. testante Fulcuino cap. 10.* His diebus, *inquit*, lucernam suam Dominus quam justificando igniverat, ignitam beatificaverat, beatificatam miraculis clarificaverat, nolens diutius delitescere, sed ad majorem venerationem cunctis hominibus propalare, prædicti Abbatis cor tetigit, & ut sancti & venerandi & cum omni amore nominandi Ursmari corpus de sepulcro levaret accendit. Quæ Elevatio facta est jussu & permissu ejus qui tunc erat Cameracensis Episcopus, *Halitgarii scilicet*, agentibus Clericis utriusque Ordinis cum frequentia magna populari. Expleta itaque Elevatione diem illam festivam duxere, nobisque posteris celebrem esse sanxere. Facta est autem hæc Elevatio anno Domini octingentesimo vigesimo tertio, ab ipsius vero Sancti, non dicam obitu, sed natalitio, quo vere cœpit vivere in Christo, decimo post centum exacto. Abhinc ergo cœpit beati viri celebris fama crebrescere, & confluentium languentium turmis ad diversa sanitatum genera miraculis coruscare: quæ multa prædecessorum nostrorum seu ignavia, seu imperitia ad tempus jacuerunt & studia litterarum sunt prætermissa. Nos ea quæ vidimus aut audivimus excellentiora tantum notantes, suis in locis ponemus. *Elevatio S. Ursmari celebratur* 7. Kalend. April. *qui dies notatur in Chronico Leodicensi apud Labbeum Tom. 1. Biblioth. novæ. Postea ob bellorum procellas corpus S. Ursmari translatum est in opidum Binchium Hannoniæ vicinum anno 1408. & positum in Ecclesia collegiata Canonicorum Laubiensium, qui ab eo tempore Binchii consederunt,*

runt, una cum Reliquiis SS. Erminonis, Theodulfi, Vulgisi, Amolguini & Abelis Episcoporum & Abbatum; necnon Hidulfi Ducis & Amelbergæ Virginis: quorum sacræ exuviæ octo feretris argenteis inclusæ ibidem adservantur. Nunc ad S. Ursmari miracula veniamus. AN CHR. 713 19. April.

LIBER MIRACULORUM,

A FULCUINO Abbate Laubiensi descriptus capp. 25. 30. & seqq.

1. GENS quædam ripam insidet Danubii, provinciam quam incolit, Pannoniam vocaverunt antiqui, Hungariam moderni: ex qua Hungri venientes ante nobis sunt insita sibi & naturali barbarie comperti, quam origine cogniti: quorum insatiata crudelitas sub HENRICO Rege transgressa terminos Morahensium, quos sibi non longe antea impia usurpavit licentia, plerasque provincias Regni ejus ferro & igne longe lateque vastavit. (Hungari in Galliam evocati a seditiosis,) Postea sub OTTONE filio ejus orta est tempestas contentionis, dormiente, puto, JESU in pectoribus vigilum ante fores domus Domini excubantium, ita ut quidam socii satanæ Regem conarentur extinguere. Cassato per Dei misericordiam hoc per serpentinum sibilum concepto consilio, nequitiæ suæ virus per totius Regni ejus viscera diffuderunt. Erat in ea conjuratione Princeps ipsius Regis filius LIUDULFUS, spectabilis adolescens & unice carus, si seductoribus minime credidisset, & heres esse, non proditor maluisset, & cum eo quasi quidam stimulus CONO Dux paullo ante fortissimus; quibus (ut ita dicam) omnia erant in manibus, agendo, non ut plus haberent, sed ut nihil haberent omnimodis effecerunt. Hi Hungros antiquam (ut prædiximus) pestem sollicitaverunt, ut Regnum in seipsum divisum invaderent, arbitrantes hoc modo sibi sollicitudinem qua premebantur, aut penitus adimi, aut aliquatenus posse minui.

2. Hac de re fæva Hungrorum gens, & qualem numquam terra nostra senserat barbariem, a perversis illecta civibus, transitis Germaniæ & plerisque Galliæ provinciis, cui jam olim nobilis ille Francorum populus insedit, omnia ferro & ignibus vastatura se totam infudit. In hac acie Cono prædictus cum suis sequacibus militavit. Sed ubi trajectum ventum est, quam Mosa alluit, incertum qua de causa ab eis descivit. Hungari Hasbaniam ignibus & deprædatione aggressi Carbonariam petunt: fama ad nos perlata, mittitur e collegio nostro HUGBERTUS Frater patiens laboris & fugitans quietis, & semetipsum impendere paratus ob amorem loci & sanctæ religionis, pacisci cum illis. Facta pactione de solidis ducentis, revertitur post hæc obsidibus ab eis acceptis. Sed nostri non satis creduli (quæ enim fides est infideli?) munire Tudinium *a* tentant, quod Raginerus suspectam habens Leodiensem militiam jam pridem destruxerat: sed misso rursus milite prohibiti sunt munitionem firmare. (Laubienses cum illis paciscuntur,) Quid tunc agerent imminente hoste, sublata itaque spe Tudinium potiundi, nullaque exstante fiducia in re militari? Siquidem laudata illa & cunctis sæculis prædicata Hlotariensis militia in Hungrorum adventu justo Dei judicio hebetata, suis munitionibus passim tenebatur inclusa: nostra quæ residua erat Deo dilecta Monachorum turma, non sibi satis fida Ecclesiæ familia, montem ubi sanctorum Ursmari & Ermini corpora venerantur, diu ante deliberans scandit, (montem suum muniunt,) & de Dei fisa adjutorio cum plaustrorum vel qualiumcumque surculorum vel sepium impedimentis eum in modum munitionis cingit, agente id (ut credimus) Deo, ut ostenderet numquam deesse divinum, ubi humanum cessat auxilium.

3. (Die octava Paschæ ab Hungaris capti plures,) Jamque advenerat Paschalium dierum sancta celebritas in completione octavarum ipsius, quæ erant tunc 4. Nonas Aprilis *b*; ecce in exordio matutino subito densaverat aerem equorum nebula, & quasi ex abditis terræ fini-

a Tudinium castrum, vulgo *Tuin*, ad Sambram fluvium, paullo supra Laubias situm, de quo num. 17. infra.

b Anno proinde 954 quo Pascha in 7. Kalendas, dies octava in 4. Nonas Aprilis incidebat. Lege Chronicon Frodoardi.

AN.CHR. 713 19. April. finibus emergebant galearum millia. Expavere nostri, & mortem sibi præmeditati, qui agiliores erant, simulacrum (ut ita dicam) munitionis scandunt, immo vero futuram munitionem per Sanctorum Dei intercessionem. Qui vero graviores erant ætate & impeditiores, subsistere; qui subsisterant capiuntur: obsidentur alii; obtruncantur in conspectu adspicientium duo de Monachis TEUTMARUS & THEODULFUS, reliqui captivitati reservantur: nulla erat inter obsessos & captos distantia, nisi quod secundum quemdam gravior exspectata quam illata mors.

duo necati, 4. Interea urgentur obsessi, nec ulli telorum aut tormentorum parcitur generi. Nostri econtra, quia pro animabus illis erat res, juncto sibi Clericorum, ipso etiam Monachorum auxilio (quamvis illicitum sit huic Ordini arma tractare) eniti obnixe. Jamque hostibus irrumpentibus, jamque in mutuis amplexibus hærentibus plerisque mortem sibi, plerisque deditionem pingentibus, ecce ex respectu miserantis Dei ex adytis templi duæ columbæ evolant, quæ terna circuitione acies obsidentium vallant. Subsequitur post hæc pluvia pergrandis quæ gentilitiam illis sagittandi artem chordarum distensione frustravit: metus quoque ac terror tantus in eos irruit, ut maturarent fugere, & Principes ipsi uterentur flagris in eos qui volebant subsistere. Adducunt autem eos quos morti residuos ceperant. Ecclesia S. Pauli incensa, & major tentata, sed miseratione Dei salvata. Thesaurum Ecclesiæ & optima quæque Theodulfus alius ad munitionem quamdam partim transportaverat, partim in ipsa Ecclesia terra obstruserat. Dictum postea est & putatum verum, quod a quodam capto pusillanimitate sufferendi sit proditus: nam effossus est & exportatus. Voverunt tunc omnes in commune diem illum sibi & posteris festivum fore: & est celebratio, quæ in nostris Martyrologiis inscribitur sic: *Quarto Nonas Aprilis, commemoratio meritorum Ursmari & Ermini, quo meruerunt Laubienses ab Hungrorum obsidione eripi.*

(Margin: ni . . . alii in arce divinitus liberati. — Ecclesia major ab incendio intacta. Thesaurus expilatus. Festus dies annue institutus.)

Captivi redditi. 5. Nec tacendum, quod hi qui capti fuerant, in brevi revertuntur omnes sani & læti. Nec Hungros illud impune fecisse passus est Deus. Nam cum prope jam esset summa dies & ineluctabile tempus, quo Deus omnipotens propitius terræ populi sui, ulturus sanguinem Sanctorum suorum, vindictam retribuere vellet in hostes eorum; aggravata est rursus ultra modum & omnino intolerabiliter superbia ferocissimæ gentis Hungrorum, seducta, credo, superioris anni successu. Siquidem, ut veracissime dictum est, *Ante ruinam exaltatur cor*, ibi ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem.

Pax facta. 6. Prævenit hanc imminentem pressuram Ecclesiæ pax in Placito regali quod in *Armestat* habitum fuit, ex integro condicta, fuit magna jam parte per Imperatoris fratrumque ejus sapientiam confirmata. Et revera tribubus & linguis innotuit, quia non est Deus dissensionis, sed pacis, tamquam ejus initio operatus est salutem in populo suo. Imperatoris quidem spiritus agitabatur in ipso, quia non erat ei tempus exercitum congregandi: sed fiduciam habuit per Christum in Deum, qui potens est salvare in paucis sicut in multis. Aderat ibi Cono non jam Dux, sed miles, toto (ut putabatur) animo conversus ad pacem, quam paullo ante atrociter impugnabat: cilicio membra domans, Deum (ut fertur) gemitibus exorans, ut si sic ejus sancta voluntas exsisteret, permissa Regi nostro & exercitui ejus victoria, eum ab impiis, quibus se prius male conjunxerat, permitteret trucidari, ut possit in perpetuum ab eorum consortio liberari. Imperator indici sanxit jejunium in ipsa quæ tunc erat vigilia sancti Laurentii Martyris per cujus interventum sibi populoque suo ipsum Deum poposcit esse refugium. Propositum suscepti operis negat expedire * bellum, primo sanctæ festivitatis diluculo susceptum, vixdum vespertino crepusculo, Deo misericorditer dispensante & pro suis pugnante, satis feliciter peractum; miserandum post victoriam Cononis interitum, gloriosissimum Imperatoris triumphum; Regem ipsum Barbarorum, Duces ac Principes captivos; tropæa per totam Re-

* idest describere.

Regni illius latitudinem usque ad ejusdem gentis fines frequentissima : quæ omnia proprii industriam operis ad laudem & glotiam omnipotentis Dei expectant.

AN.CHR. 713
19. April.

7. Ecclesia trans Sambram, in monte quem nos Sanctorum, vulgus Pulchrum vocat, ejus tempore cœpta est occasione hujusmodi. Arebat quodam tempore terra, & denegatis pluviis desuper sole torrente Heliæ timebantur tempora. Omnis plebs & tota provincia cucurrit ad exspectata sibi sæpe suffragia, sanctum videlicet Ursmarum patronum in hujusmodi anxietatibus ad Dei gratiam reciprocandam adsuetissimum, rogans Abbatem ut prolatis Sanctorum pignoribus more Litaniarum circumferri ea præciperet. Rem Abbas ad Fratres refert, laudant devotionem plebis, dicunt eis satisfieri debere. Indicto ergo generali jejunio in die præfixo, plebs tanta confluit, quantam in unum vix unquam vidit nemo. Producuntur in feretris composita Sanctorum corpora, non sine magno populi luctu permista lætitia : & quia tanta erat populi multitudo, ut eam cujusvis campi quamvis latissimi vix caperet amplitudo; proposuerunt, ut primum his qui ultra Sambram erant, salutanda deferrentur in monte supra memorato & in loco præviso. Ibi tanta fuit populi devotio, ut non possit prosequi scripto. Ex sumtibus quos largitus est populus, designata est & incœpta Ecclesia : quando vel a quo erit perficienda, in Dei est providentia. Reportata sunt & citra * : & hic nihilominus tanta erat multitudo, ut invicem artarentur. Ostendit & Dominus devotionem istam plebis per merita S. Ursmari sibi placuisse. Nam ipso die in magna cœli serenitate obnubilato aere, factus est sonus * subsequuturæ pluviæ, quæ postea tam larga profluxit, ut satis sufficeret, & copias anni fertilissimas redderet.

ex cap. 30. & seqq.
Tempore siccitatis delatum Sancti corpus.

* idest citra Sambram
Pluvia obtenta.
* idest ventus

8. Et quia parum hoc de virtutibus S. Ursmari prægustavimus, & ad nostri temporis fæcem, sicut præposuimus, Deo donante pervenimus, libet in fine Opusculi in miraculis ejusdem Patris aliquantisper immorari. Nam si quod promisimus, nos quoque volumus, & tali modo fœnus persolvimus.

9. Fundus est, quam Villam-Reliam * vocant, is nobis vicinus est & in ea memoria S. Ursmari. Ferunt eumdem virum Dei dum mundo exsularet, Regem apud Leptinas commorantem crebrius invisere, quia locus viæ est, illic solitum requiescere ; atque ibi dentem, qui ob nimium dolorem (qua valetudine ille plurimum laborabat) illic deciderat, inibi defodisse *. Locus iste Ecclesia sacer erat, sed civium negligentia destructa fuerat ; altare tantum, & hoc incultum remanserat. Cæcus quidam ibi erat, cui in mentem sedit ut altare viminibus cingeret, ne pecoribus aut canibus adibile esset : qui quadam die puero præduce in silvam perrexit : dumque virgam ad se applicat, ut eam cum ferramento copularet, in ipso conamine oculi ejus ita aperti sunt, ut clare videret.

Apud Villam-Reliam cæcus lumen recipit.
* Villerelle
* al. infodisse

10. Anus quædam apud nos erat, quæ interdum Ecclesiæ stipendiis, interdum Fidelium eleemosynis alebatur, cujus manus dextra ita erat contracta, ut ungues digitorum volam palmæ viderentur perforasse. Hæc die quadam quæ habebatur Dominica, eratque dierum Quadragesimalium tertia *, in Ecclesia sancti Ursmari loco suo stetit, & inter Missarum celebrationem subito intremuit; cum subito & propter diuturnitatem incommodi illa insperata, cœperunt se nervi digitorum extendere, & manus ad officium suum redire. Illa ut persensit, Ecclesiam vocibus complevit. Plena erat Ecclesia, subsequuntur omnes : Deo gratias, Deo laudes nemine tacente in commune dicuntur. Curritur ad me ubi eram in Ecclesia majori : unus post alterum aliquid adportaturus novi, & quasi non ptius esset dictum, rumigerulus adferebat nutibus gaudiorum. Nos ilico ad Ecclesiam scandimus, invenimus illam præ miraculi stupore stantem & trementem, attamen sanam : laudavimus Deum, & ita discessum est.

Contracta sanatur.

* supple Dominica

* *Hic duo miracula de energumenis liberatis omissa.*

11. Pref-

AN CHR. 713 19. April. Presbyter paralyticus vegetatus.

11. Presbyter est, quem Osingerum nominant, qui ita paralysi erat dissolutus, ut cervix in ipsa junctura resiliret: quid dicam? quod loqui non poterat, cui omnium membrorum officia solo spiritu anhelante defecerant. Hic in hac valetudine annum explens, alterius solatio eleemosynis Fidelium sustentabatur. Jacebat autem in villa *Fleon* dicta, cui vicina est illa nativitatis sancti Ursmari ministra, in qua erat Ecclesiola lignea, quam ferunt eum propriis manibus compaginasse, & in prædio suo dedicasse. Quadam die euntibus quibusdam cum plaustris in Augusta-Viromandorum mercandi gratia, rogavit virtute qua poterat, ut superpositus plaustro ad supradictam Ecclesiolam duceretur. Factum est, positus est in Ecclesiola, & ibi pernoctavit: mane autem facto voluit tentare confisus de Dei misericordia & S. Ursmari intercessione, utrum per se in ipso grabato posset sublevatus residere. Fecit, miratus est rem, deinde paullatim reviviscentibus membris (mirum dictu!) erexit se, & ambulavit gratias agens Deo & patrocinatori suo. Nos postea frequentibus ejus Missarum celebrationibus fruiti fumus in eodem loco. Sanus ipse de reliquo, præterquam cervix quæ resilierat parum retorta videretur, puto propter commemorationem tam mirifici beneficii, ad propalandum omnibus quantum valeat in conspectu Domini meritum Sancti sui.

Calici divinitus vinum infusum. NOTA.

12. Retulit isdem Presbyter nobis, quod dum quodam die in ipsa Ecclesia, cui in recompesatione jamdicti beneficii deserviebat, Missas ageret; lecto Evangelio vas quod consuetudinaliter juxta altare cum vino pendebat, in calicem versat: sed vinum ita congelatum erat, ut nec gutta proflueret. Dat vasculum Clerico ministranti, ut glaciem igne resolvat. Ipse interim offertorium percelebrat: dum tardatur, ille respexit ad calicem qui plenus vino inventus est, adeo ut pene excresceret.

Contractus erigitur.

13. Adso quidam erat in servitio fratris mei GODESCALCI, sutoriam artem agens, quem a puero contractum omnes cognovimus, ita ut progredi quoquam nisi cum scabellis nequiret. Hic quadam die ad sepulchrum sancti Ursmari vota soluturus accessit, ferens secum cerea munera, candelas videlicet geminas, petiitque æditucho, ut eum ibi pernoctare fineret. Concessit ille: pernoctavit iste. Statim in ipso conticinio orante illo & Dei potentiam præstolante, cœperunt se tibiæ complicatæ teducere, & tali pedum a diutina hæsione natium non sine magno patientis incommodo sejungere, usquedum plene erectus, custodibus mirantibus in pedes stetit; sed præ nimio dolore, & indissueto progrediendi usu ambulare non potuit: qui præ nimia gratulatione quodammodo visus est fuisse ingratus, dum insciis omnibus mane Ecclesiam ingressus, nec tum laudes Deo dicere fecit, & ipse plene doloribus caruit, Rageneriana *a* rebellioni se satellitem miscuit.

Cæca lumen recipit.

14. Cæca quædam eleemosyna Fredesendis illius, quæ Stephano cui Berbrona serviebat nupserat, alebatur. Hæc quadam die orandi causa ad Memoriam S. Ursmari venit: & dum montem cui superposita est Ecclesia, ipsa scanderet, in intercapedine quam quercus antiqua disterminat, ex adytis templi, quasi per aliquas rimulas tenuissimas aliquantulum lucis se versus vibrare persensit. Progressa demum ad S. Patris nostri tumulum, ita mirata est visum, ut GOZBERTO Præposito nuntiante faceret jocundissimum & in Dei laudibus speciosissimum. Actum est hoc sexta feria ante Dominicam, quam vocant Medianam octavam,

Dominica Mediana octava.

Irreligiosus punitus, sanatur.

15. In territorio quoque Willare nobis deserviente quidam fuit colonus, qui cum ceteris votive ad constructionem trans-Sambrinæ quam prædiximus Ecclesiæ lapides subvehentibus insultaret, seque id servitium nullo modo subiturum dejeraret, repente omni membrorum officio debilitatus est. Sed ut reatum suum, sero licet, cognovit; vota accumulavit: & sanus ilico effectus plus ceteris, ceteros accendens, quo potuit devotionis ardore consricavit.

16. Ka-

a Idest Ragenerii Comitis Montensis, qui adversus Conradum Lotharienfium Ducem rebellavit anno 953. apud Frodoardum in Chronico.

16. Kalendæ erant Augusti, qui est dies celebris apud nos pro commemoratione vinculorum S. Petri. Sambra forte tunc plus solito excreverat, & populus confluens ad festa festinabat. Inter agendum dum celebrantur Missæ; & ad eas trans-Sambrini globatim maturarent accelerare; pons quem subierant multitudine prægravatus decidit, immersosque quos acceperat alveus longe fluvio suo traxit. Facta igitur conclamatione turbatur Ecclesia. Egressi pene omnes dum anxiarentur ad cadavera solum requirenda, mira Dei potentia cuncta illa immersorum examina sospita obviavere & læta. Dicat hic quis quod vult: nos liberationem hanc Deo adscribimus, cui proprium est & singulare Sanctos ubique suos magnificare, & fidentes in illis opera misericordiæ suæ in periculis eorum meritis sublevare.

AN. CHR. 713

19. April.

Aquis submersi eripiuntur.

17. GISLEBERTUS ex quatuor Comitis ROBERTI filiis unus, nuper cum aliis qui MATHILDEM Comitissam stipaverant, apud nos hospitatum venerat: qui inter cenandum monachico Ordini quasi minus profuso, utpote improvisis ipsis venientibus, cœpit detrahere, licet pro opportunitate temporis illi sufficientes administrarentur copiæ. Mane facto montem oratum eques scandit: sed in ipso transgressu graduum, per quos adscenditur ad superius Monasterium, equus sub ipso labitur, qui calcaribus multoties cæsus minime erigitur. Putaverunt quod morbo, ut fit, sonipes urgeretur: tentatum est iterum & tertio, quadrupes procul dubio immobilis jacet. Persuasum est illi ab amicis & comitibus maxime a Bosone * Advocato nostro, ut si quid forte teste conscientia transgressionis egisset, votum voveret, Deo & Ecclesiæ ejus satisfaceret, & quantocius posset. Promisit, & descendens equum quidem sanum reperit, sed nisi deorsum montis ei insidere nequivit.

Gislebertus Comes qui Monachis detraxerat, montem scandere nequit.

* al. Boso

18. Nec tantum in loco felicis ejusdem Patris requietionis fiunt a Deo ejus interventu hæc specialiter mira, sed in remotis ejus memoriæ dicatis locis persæpe ostensa sunt plura miraculo digna. Tudinium denique, nobis adjacens castrum, locum habebat Ecclesiæ S. Ursmari memoria sacrum, in quo quodam tempore, ea videlicet quæ erat Cena Domini nocte (sicut audivimus Bosonem Advocatum qui interfuerat referre) dum more solito in matutinali synaxi lucernæ exstinguerentur, & hymno Evangelii finito, terræ adstantes prosternerentur; tria stillicidia in modum illorum quæ videmus porcina ex pinguedine ardentia stillare a summo tecti in pavimento distillavere, adeo ut aliquibus Ecclesiam incendere, aliquibus illustrare viderentur. Quod cum omnes viderent, cuidam tamen TIETBERGÆ nobilissimæ matronæ orationi inibi procumbenti vicinius & in ipso pene occipitio visum est distillare. Et hoc cur factum sit, nobis est quidem incertum: nihil autem in terra sine causa fieri, quia legimus, non est dubium. Ternarius siquidem numerus unde sit sacer, Catholicis patet: & ignem Deum esse non ficte, sicut a Poetis Wlcanus ignis dicitur, sed vere ut Apostolus sensit, tam ex ipsius verbis, ubi Deus noster ignis consumens est, quam in eo quod Spiritus-sanctus verus in Trinitate perfecta Deus, in igneis linguis super Apostolos descendit, Orthodoxus quisque intelligit. Hanc igitur ternam igneamque distillationem Trinitas sancta *, utrum pro alicujus adstantis approbanda devotione, quam eadem forte tunc igniverat, ut ostenderet foris quod intus agebatur; an pro commendando Sanctorum patrocinio, quod magis credibile est, quos ibi populus devote frequentabat; nobis quidem latet, sed ei qui omnia facienda prævidit & facta moderatur & regit, procul dubio patet.

Tudinii tria stillicidia apparent.

* deest exhibuit, vel ostendit.

19. Magnitudine seu enormitate suscepti operis evicti & enervati plura prætermittimus. Unum hoc ultimum, & omnibus prædicatum, pluribusque sui comperto notissimum dicemus: quod videlicet nullus qui Ecclesiæ illi unquam intulit damnum, gloriatus sit in annum: & si forte pro quolibet, ut adsolet, injuste illato damno Monachi ex majori Monasterio, quod quidem inferius est, montem S. Ursmari scandunt reclamaturi, creditur, nec vana spes est, numquam inultum iri. Experti sunt hoc plerique, & sero licet ingemuere: nimirum locum quem rexit corpore vivens, tuetur meritis cum Christo regnans & in ipso gaudens.

Monasterii vexatores puniti.

VITA

AN.CHR. 714 11. April.

VITA S. GUTHLACI PRESBYTERI ET ANACHORETÆ CRULANDÆ IN ANGLIA,

Auctore FELICE Monacho Girwensi, ejus æquali.

Ex ms. cod. Cœnobii Lirensis in Neustria.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ Scriptores. 1. *Res gestas S.* GUTHLACI *plures celebraveee auctores. Peimus* FELIX, *non ille orientalium Anglorum (uti Ordericus Vitalis putavit) Episcopus, de quo Beda in lib. 3. cap. 18. sed Monachus, non quidem Crulandensis, ut plerisque hactenus visum est, immo* Congregationis S. Bedæ, *hoc est Girvensis Monasterii: id quod discimus ex ipsius Præfatione, quam ex codice Vedastino per virum religiosum & doctum Stephanum* Le Pez *Cœnobitam Vedastinum accepimus. Secundus auctor est* ORDERICUS Vitalis, *qui rogante veoerabili* WILFINO *Peiore Crulandensi* quumdam abbreviationem fecit de Vita S. Gutblaci, *eamque inseruit bistoriæ suæ lib. 4. Tertius est* PETRUS Blesensis, *qui librum unum de Vita S. Gutblaci scripsisse dicitur. Quartus denique* GUILLELMUS Ramesciensis, *Monachus, dein Abbas Crulandensis, facta patroni sui Gutblaci heroicis versibus persecutus est. Mittimus Vuillelmum Malmesburiensem, ubi de Episcopis Lincolniensibus; Matthæum Vuestmonasteriensem ad ann. 714. aliosque recentiores, quos inter Harpesfeldius de S. Gutblaco fusius agit. Hic edimus Felicis primarii Auctoris lucubrationem nusquam publici juris factam. Petri Blesensis & Guillelmi Ramesciensis scriptiones necdum eecuperare potuimus; nisi si epitome ab Surio edita, est Guillelmi Ramesciensis fetus.*

Guthlaci memoria. 2. *De S. Gutblaco silet Beda, tum in bistoria, cum in Martyrologio; silent etiam antiqui Martyrologiorum conditores. Verum Gutblaci sanctitati adstipulantur non solum præcitati auctores, sed conventus Londoniensis anno 833. celebratus, cui interfuerunt complures Episcopi & Abbates, Reges tres, Duces, aliique viri primores, qui* sanctissimum Confessorem Guthlacum *appellant. Accedit Synodus Kinesburiensis, in qua ejusdem Sancti miracula prædicantur, anno 851. apud Spelmanum Tom. 1. Conc. Angliæ.*

Monasterium Crulandense. 3. *Monasterium Crulandense,* Curteyse *a Turketulo cognominatum, a S. Gutblaco originem habuit. Situm erat in insula* Cruland *seu* Croiland, *aliis* Cruglond, *in finibus agri Lincolniensis & Cantabrigiensis, inter Ninam & Vuellandum fluvios, baud procul ab Eliensi Partbeneo & Monasterio Medebamstedensi seu Petroburgensi; conditum ab Etbelbaldo Rege Merciorum post obitum S. Gutblaci, qui inibi vitam anachoreticam cum* Tatvvino, Beccelino, Egberto, Cissa *& paucis aliis egerat.* Meritis ejus datur, *inquit Vuillelmus Malmesburiensis,* quod ad corpus ejus ædificato Monasterio, intee tot bellorum turbines, inter tot temporum volubilitates, nullam ærumnam vel detrimeotum sui locus ille persenserit. *Et quidem fere inviolatus permansit adusque Henrici octavi tempora infelicissima. Monasterii istius bistoriam labente sæculo 11. descripsit* INGULFUS *Abbas singulari libello, cum Vuillelmi Malmesburiensis operibus vulgato. In eo variæ chartæ referuntur, imprimis una Etbelbaldi Regis, data* anno 716. *qua plurima prædia* concedit omoipoteoti Deo, B. Mariæ & S. Bartholomæo ad fuodationem Monasterii nigrorum Monachorum sub norma S. BENEDICTI Deo famulantium: *quod confirmat Bertulfus Rex Merciorum anno 855. Istuc Monachos &* KENULFUM *Abbatem arcessivit Etbelbaldus ex Cœnobio Evesbamensi, quod nuper condiderat S. Egvvinus Vuicciorum Episcopus, de quo ad ann. 717. Nequis vero istorum diplomatum fidem elevare contendat, exemplaria* maou Saxonica sceipta *Ingulfus a se visa &* coram Rege coocilioque suo *exposita iisque probata testatur sub finem bistoriæ suæ.*

Viri pii & illustres. 4. *Floruere in eo Cœnobio complures viri pii & illustres: istic cæsi a Danis* THEODORUS *Abbas aliique Monachi anno 870.* TURKETULUS *index ex-Cancellario Abbas loci & instaurator fuit, vir inter Ordinis nostri illustres merito cum primis adnumerandus, dignusque qui* in festo Teanslationis S. P. Benedicti *ad superos translatus sit, relicto successore* EGELRICO, *cognato suo,* viro religioso experientiæ immensæ, prudentiæque mirandæ: *cui* EGELRICUS *alter suffectus anno 974.* vir magis libeis & litteris sacris dedirus, quum in temporalium peovisione doctus, *& ipse munere suo* sanctissime streouissimeque *defunctus anno 992. Ab isto post* OSKETULUM *virum maximæ charitatis & auctoritatis,* GODRICUM, BRITHMERUM, WLGATUM *&* WLKETULUM *Abbates eximios, loco præfuit* INGULFUS, *ex-Monacho Fontanellensi Abbas Crulandensis, vir pius ac doctus, ab anno 1076. ad 1105. cui ei successor datus* JOFFRIDUS *sive* Goisfredus *Aurelianensis, teste Orderico, ante Monachus Uticensis, qui cum* Gisleberto commonacho suo & sacræ Theologiæ professore, & tribus aliis Monachis, *Cantabrigiensis Academiæ*

ab istis Academia Cantabrigiæ.

demiæ

demiæ fundamenta jecit. Lege appendicem ad Ingulfum. Goiffredi istius obitum anno 1120. *reponit Ordericus in Hist. suæ lib.* 12. AN.CHR: 714

5. *Quin etiam isto in Cœnobio Reclusæ quædam Sanctimoniales piissime vixerunt, qualis* ETHELDRITA *Offæ Merciorum Regis filia sæculo* 9. & TURFRIDA *Hevvardi prænobilis Angli conjunx: ut interim omittam S.* PEGAM *Guthlaci sororem, quæ non longe a Monasterio Crulandensi devixit. Nunc* Crovvland *opidum est, vacuum priscæ religionis nomen servans.* 11. April. Ibi & piæ feminæ.

PROLOGUS AD REGEM ETHELBALDUM.

1. IN *Domino dominorum domino meo, mihi præ ceteris regalium primatuum gradibus dilectissimo* ATHELWALDO *Regi, orientalium Anglorum rite regmina regenti*, FELIX *catholicæ congregationis S. Bedæ a vernaculus, perpetuæ prosperitatis in Christo salutem.* Jussionibus tuis obtemperans, libellum quem de vita Patris beatæ memoriæ Guthlaci componi præcepisti, simplici verborum vimine textum, non absque procacitatis imprudentia institui. Ea tamen fiducia coram obtuli, obsecrans ut si ullateous (ut fore arbitror) illic vitiosus sermo aures eruditi Lectoris perculserit, litteram in fronte paginæ veniam poscentem intendat. Reminiscatur quoque efflagito, quia regnum Dei non in verborum facundia, sed in fidei constantia persistit. Salutem quidem sæculo non ab Oratoribus, sed a Piscatoribus prædicatam fuisse sciat: sancti quoque Hieronymi dicta meminerit, qui rem ridiculam esse arbitratus est, ut sub regulis Donati Grammatici, verba cœlestis oraculi restringeret. Sed si forsitan alius animositatis vestræ fastibus hoc opus arripere imputat, dum alii plurimi Anglorum librarii coram ingeniositatis fluenta inter flores Rhetoricæ per virecta litteraturæ pure, liquide, lucideque rimantur, qui melius lurulentiusve componere valuerunt; sciat nos hoc opusculum non tam volentiæ quam obedientiæ gratia incœpisse. Propterea laboris mei votis, o Lector, quisquis es, faveas. Si etiam, ut adsolet, more obtrectatoris succensueris, cave ut ubi lucem putaveris, ne a tenebris obcæceris, idest, ne cum recta reprehenderis, ignorantiæ tenebris fusceris. Mos enim cæcorum est, quum in luce perambulant, tunc in tenebris errare putant. Lucem enim nesciunt, sed in tenebris semper oberrant. Cæcitas enim ex parte in Scripturis ignorantia est, ut ait Apostolus: Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium subintraret. Origo quidem totius mali ab ignorantia venit. Quapropter admoneo te, Lector, ut aliena non reprehendas, ne ab aliis quasi alienus reprehendaris. Sed ne sensus legentium prolixæ sententiæ molesta defensio obnubilet, pestiferis obtractatorium incantationibus aures obturantes, velut transvadato vasti gurgitis æquore, ad vitam S. GUTHLACI stilum flectendo quasi ad portum vitæ pergemus. Auctor imperitiam excusat.

2. Quoniam igitur exegisti a me, ut de vita Sancti Guthlaci vel conversatione tibi scriberem; quemadmodum cœperit, quidve ante propositum fuerit, vel qualem vitæ terminum habuerit, prout a dictantibus idoneis testibus quos scitis audivi, addendi minuendique modum vitans, eadem orthodoxia depinxi. Ad hujus utilitatis commodum hunc codicellum fieri ratus sum, ut illis qui sciunt memoriam tanti viri, nota revocandi fiat; his vero qui ignorant, velut latæ pansentiæ * iodicium innotescat. Non enim sine certissima inquisitione rerum gestarum aliquid de tanto viro scriberem, nec tandem, ea quæ scripsi, sine subtilissima indubiorum testium cautione libratim scribenda quibusdam dare præsumsi: quin potius diligentissime inquirens, quantacumque scripsi, investigavi a reverendissimo quodam Abbate WILFRIDO *b*, & a Presbytero puræ conscientiæ (ut arbitror) CISSAN, vel etiam ab aliis qui diutius cum Ab aliis accepta refert.

a Sic antiqui Bedæ vocabulum sine casuum varietate efferebant, alii Bedan. Ceterum cum Beda hic sanctus dicatur, patet hanc Vitam scriptam fuisse post Bedæ obitum, idest post annum 735. quo adhuc regnabat Ethelbaldus Merciorum Rex. Is *anno* 716. Ceolredo successisse & *Regnum annos quadraginta & unum tenuisse* fertur in Chronologia Saxonica.

b Vvilfridus iste alius fuit ab utroque Vvilfrido Eboracensi, & a Vvilfrido Vvicciorum Episcopis: an etiam a Vvilfredo Cantuariensi Pontifice? memoratus infra num. 32. uti & Cissan num. 33.

AN.CHR. 714 11. April. viro Dei conversati, vitam illius ex parte noverant. Ergo quantacumque de vitæ ipsius orthonomia stilo perstrinxero, minima de magnis, pauca de pluri-mis audisse æstimate. Non enim ambigo illos dictatores non omnia facta illius potuisse cognoscere, nec ab illis tota dictata me descripsisse glorifico.

Librum de miraculis promittit. 3. Sed ut tanti viri tantique nominis relatio compleatur, prout ubique miracula ipsius fulserunt percunctamini referentibus, ut singulis quæ novere percunctantibus, sequentis libelli *a* materia adgregetur. Igitur eximiæ dilectionis tuæ imperiis obtemperans, textum præsentis chartulæ prout potui digessi; majoribus scientiæ auctoribus majorem partem linquens, principium in principio, finem in fine compono *b*.

INCIPIT VITA.

Guthlacus Anglus, regiæ stirpis, 4. Fuit itaque in diebus ETHELREDI Regis Anglorum quidam vir de egregia Merciorum stirpe cognomine PENWALDUS, cujus mansio in mediterraneorum Anglorum partibus diversarum rerum fluxu prædita constabat. Hujus etiam viri progenies pernobilissima illustrium Regum nomina antiqua ab origine ICLES digesto ordine cucurrit. Itaque cum juvenilis ævi viridante vigore floreret, adoptata sibi coætanea virgine inter nobilium puellarum agmina, condecretis nuptiarum legibus uxorem duxit vocabulo TETTE *, quæ a primævis rudimenti sui diebus in puellari verecundia vivere studebat.

* al. tecta

designatur cælesti prodigio: 5. Evolutis ergo aliquot temporum curriculis, quibus se conjugalis juris conditionibus indidissent, contigit humana natura cogente, ut concipiens prægnasset. Peractis vero mensium epidendarumque *c* cursibus, cum parturiendi tempus immineret, & viscera nixandi inscia ignota violentia vexarentur; extemplo divinum prodigium cælestis oraculi porteutum circumadstantibus & undique concurrentibus turbis videbatur. Nam pius Omnitenens futurorum præscius, cui omnia præsentia præsistunt, sigillum manifestandi militis sui in æternæ memorationis indicium præmisit.

natus cælitus illustratur, 6. Igitur cum nascendi tempus advenisset, mirabile dictu! ecce humana manus croceo rubri nitoris splendore fulgescens, ab æthereis olympi nubibus ad patibulum cujusdam crucis ante ostium domus in qua sancta puerpera futuræ indolis infantulum puerum enixa est, porrecta videbatur. Cumque insolito stupore omnes ad prospiciendum miraculum concurrere certabant, en subito signato prædictæ domus ostio æthereas in auras manus reducta abscessit. Hoc novo stupefacti prodigio omnes qui interant, in loco sanctæ apparitionis prostrati supplices pronis vultibus Dominum gloriæ magnificabant.

cunctis stupentibus. 7. Transactis vero orationum deprecationibus concurrentes ad invicem versare cœperunt, quidnam esset hoc novum, quod scrupulum plurimis excitavit. Illis ergo cum immenso stupore variis sermocinationibus multa inter sese conferentibus, ecce ex aula propiante qua supradictus infans nascebatur, mulier immensa velocitate currens clamabat: Stabilitote, quia futuræ gloriæ huic mundo natus est homo. Alii vero hæc audientes ex divino præsagio ad manifestandam nascentis gloriam illud fuisse perhibebant. Alii autem sagacioris sententiæ conjectoris promere cœperunt, hunc ex divina dispensatione in perpetuæ beatitudinis præmia prædestinatum fore. Erat ergo magna admirantium turba, intantum ut illius miraculi vagabundus rumor priusquam mellifiua solis astra occiduis finibus vergerentur, mediterràneorum Anglorum totos pene terminos impleret.

Baptizatus patrium nomen obtinet. 8. Igitur decursis bis quaternis dierum voluminibus, cum ad salutaris lavacri sacratas undulas propinquasset, ex appellatione illius Tribus quam dicunt Guthlacingas, proprietatis vocabulum velut ex cœlesti consilio GUTHLACUS percepit, quod ex qualitatis compositione consequentibus meritis conveniebat.

a An id præstiterit Felix, non liquet: quamvis enim apud Pitseum aliosque dicatur scripsisse etiam librum de miraculis & translatione S. Guthlaci; tamen Ordericus librum de vita tantum citat definitque numero penultimo.

b Hinc consequitur in codice Vedastino Index Capitulorum 52. quæ textum potius implicant quam explicant: ea proinde omisimus, adnotaturi si quid fuerit opportunum.

c In ms. cod. Ultrajectino legitur *mensium epidendarum cursu*, absque copula. Index capitum habet, *de conceptione & epidendarum dierum cursu*. Hic hæreo cum viris doctis.

bat. Nam ut illius gentis gnari perhibent, Anglorum lingua hoc nomen ex duobus integris constare videtur, hoc est *Guth* & *lac*, quod Romani sermonis nitore personat Belli-munus: quia ille cum vitiis bellando æternæ beatitudinis præmia cum triumphali infula perennis vitæ percepisset secundum Apostolum dicentem: *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.* AN CHR. 714 11. April. Iac. 1. 12.

9. Postquam igitur sacri fontis lymphis spiritualibus divino gubernante numine abluit parentum delicta, infans miræ indolentiæ nobilibus antiquorum disciplinis auleis in paternis imbuebatur. Igitur transscensis infantiæ suæ temporibus, cum fari pueriliter tentabat, nullius molestiæ parentibus nutricibusve seu coætaneis parvulorum cœtibus fuit. Non puerorum lascivias, non garrula matronarum deliramenta, non vanas vulgi fabulas, non ruricolarum bardigiosos vagitus, non falsidica parasitorum frivola, non variarum volucrum diversos crocitus, ut adsolet illa ætas, imitabatur: sed eximia sagacitate pollens, hilari facie, sincera mente, mansueto animo, simplici vultu, in pietate parentibus, in obedientia senioribus, in dilectione collectaneis; neminem seducens, neminem increpans, neminem scandalizans, nulli malum pro malo reddens æquanimis utebatur. Erat enim in ipso nitor spiritualis luminis radiascens, ut per omnia omnibus quis venturus esset monstraretur. In pueritia ut se gerit.

10. Igitur cum adolescentiæ vires increvissent, & juvenili in pectore egregius dominandi amor fervesceret; tunc valida priscorum heroum facta reminiscens, veluti ex sopore evigilatus, mutata mente, aggregatis satellitum turmis sese in arma convertit: & cum adversantium sibi urbes & villas, vicos & castella igne ferroque vastaret, corrosisque undique diversarum gentium sociis immensas prædas gregaret; tunc velut ex divino consilio edoctus, tertiam partem adgregatæ gazæ possidentibus remittebat. Igitur transcursis novem circiter annorum orbibus, quibus persecutorum suorum adversantiumque hostium famosum excidium crebris vastationum fragoribus peregissent; tandem defessis viribus post tot prædas, cædes, rapinasque quæ arma triverunt, lassi quieverunt. Adolescens armis adsuescit.

11. Itaque cum prædictus vir beatæ memoriæ Guthlacus inter dubios volventis temporis eventus & atras caliginosæ vitæ nebulas, fluctuantis inter sæculi gurgites jactaretur; quadam nocte dum fessa membra solitæ quieti dimitteret, & adsueto more vagabunda mente sollicitus mortalia intenta meditatione cogitaret; mirum dictu! extemplo velut percussus pectore, spiritualis flamma omnia præcordia supra memorati viri incendere cœpit. Nam cum antiquorum Regum stirpis suæ per transacta sæcula miserabiles exitus & flagitiosum vitæ terminum contemplaretur, necnon & caducas mundi divitias, contemtibilemque temporalis vitæ gloriam pervigili mente consideraret; tunc sibi proprii obitus sui imaginatam formam ostendit, & finem inevitabilem brevis vitæ curiosa mente horrescens, cursum cotidie ad finem cogitabat, immo etiam andisse se recordabatur, ne in hieme vel sabbato fuga vestra fiat. Hæc & alia his similia eo cogitante, ecce subito instigante divino numine seipsum famulum Christi venturum fore, si in crastino vitam servasset, devovit. Ergo exutis umbrosæ noctis caliginibus, cum sol mortalibus ægris igneum demoverat ortum, in quo matutinæ volucres avido forcipe pipant; tunc indutos artus agresti de spatulo surgens arrexit, & signato cordis gremio salutari sigillo, se comitantibus præcepit, ut alium ducem itineris sui eligerent, nam se divinæ servituti destinasse perhibebat. Hoc audito comites ipsius immenso perculsi stupore, supplicibus obsecrationibus ne hoc quod dicebat incœpisset exorabant: qui contemtis eorum precibus in eo quod inceperat immotus perstabat. Ita enim in illo divinæ gratiæ inflammatio flagrabat, ut non solum regalis indolentiæ reverentiam despiceret, sed parentes & patriam comitesque adolescentiæ suæ contemsit. Nam cum ætatis suæ vicesimum quartum annum peregisset, abrenuntiatis sæcularibus pompis, spem indubitatæ fidei fixam in Christo tenebat. Inde sæculo muntium remittit, anno ætatis 24.

AN CHR. 714

11. April.

Ripadunense in Monasterium admittitur.

Austerus sibi, aliis tandem amabilis.

12. Exin accepto itinere, relictis omnibus suis, Monasterium quod Anglorum vocabulo nuncupatur Ripadum *a*, usque pervenit, in quo mysticam sancti Petri Apostolorum Principis tonsuram accepit sub Abbatissa nomine ELFRIDA; ac deinde accepto clericali *b* habitu, præterita piacula expiare certabat. Ab illo enim tempore quo apostolicæ tonsuræ indicium suscepit, non ullius inebriantis liquoris aut alicujus delicati libaminis haustum excepto Communicationis tempore gustavit. Hac igitur ex causa omnibus Fratribus illic cohabitantibus aspero odio habebatur. Probantes vero vitæ illius sinceritatem & serenæ mentis modestiam, cunctorum animos in affectum suæ caritatis convertit. Erat enim forma præcipuus, corpore castus, facie decorus, mente devotus, adspectu dilectus, sapientia imbutus, vultu floridus, prudentia præditus, colloquio blandus, temperantia modestus, interna fortitudine robustus, censura justitiæ stabilis, longanimitate patiens, patientia firmus, humilitate subjectus, caritate sollicitus. Ita enim omnium virtutum decorem sapientia in eo adornabat, ut secundum Apostolum sermo illius semper sale divinæ gratiæ conditus fulgebat.

Litteris vacat & virtutibus.

13. Dum enim litteris edoctus psalmorum canticum discere maluisset, tunc frugifera supra memorati viri præcordia roscidis roris cœlestis imbribus divina gratia ubertim rigabat. Summis autem providentibus magistris & auxiliante gratia supernæ pietatis, sacris litteris & monasticis disciplinis erudiebatur. Igitur psalmis, canticis, hymnis, orationibus moribusque ecclesiasticis per biennium imbutus, proprias singulorum secum cohabitantium virtutes imitari studebat. Illius enim obedientiam, istius humilitatem; illius patientiam, alterius longanimitatem; illorum abstinentiam, utriusque sinceritatem, omnium temperantiam, cunctorum suavitatem, & ut brevius dicam, omnium in omnibus imitabatur virtutes.

Eremum petit Crulland,

** Ord. rivigarum anfractibus*

14. Decursis itaque bis denis bis binisque mensium circulis, quibus sub clericali habitu vitam immensæ moderantiæ peregit, eremum cum curioso eximiæ sollicitudinis animo petere meditabatur. Dum enim priscorum Monachorum solitariam vitam legebat, tamen illuminato cordis gremio avida mente eremum quærere fervebat. Nec plura, intervenientibus aliquorum dierum cursibus, cum seniorum licita volentia in cœpto prosperitatis æternæ itinere solitudinem invenire perrexit. Est in mediterraneorum Anglorum Britanniæ partibus immensæ magnitudinis acerrima palus, quæ a Grontæ *c* fluminis ripis incipiens, haud procul a castello quod dicunt nomine *Gronte*, nunc stagnis, nunc flactris *d*, interdum nigris fusis vaporibus & laticibus, necnon crebris insularum nemoribus intervenientibus & flexuosis rivigarum * ab austro in aquilonem maritenus longissimo tractu protenditur. Igitur cum supradictus vir beatæ memoriæ Guthlacus illius vastissimæ eremi inculta loca comperisset, cœlestibus adjutus auxiliis, rectissimo callis tramite perrexit. Contigit ergo proximantibus accolis illius solitudinis experientiam sciscitaretur, illisque plurima spatiosæ eremi inculta narrantibus, ecce quidam de illic adstantibus nomine TATWINUS *e* se scisse aliquam insulam in abditis remotioris eremi partibus adserebat, quam

a In Indice capitulorum *Hreipadum*, Orderico *Ripaldum*, Matthæo Vvestmonasteriensi *Rependune*, quod videtur esse *Rependune Monasterium* agri Cestriensis, Vvillelmo Malmesburiensi Monacho laudatum in lib. 4. de Pontif. Angl. ubi de Monasteriis pagi Vvigorniensis agit: ait siquidem Vvolstani regii pueri venerandas Reliquias *Rependune locatas fuisse, tunc temporis famoso Monasterio. Nunc est villa*, sic addit, *Comitis Cestriensis, cujus gloria pro situ vetustatis exoleta*. Neque enim audiendus videtur Edvvardus *Maiheuv*, qui *Rependune* Monasterium, in quod Guthlacus secessit, *Ripam seu Ripense* interpretatur. Siquidem Ripense virorum erat, non feminarum: Rependunense utrorumque. Quamquam Ripense nonnunquam *Reodun* appellatur.

b Id est monastico, & infra num. 17. & 25. *Clericus*, id est Monachus. Vide Præfationem Sæcul. 2. num. 27.

c Is mihi videtur esse fluvius, quem recentiores *Trentam* appellant, Lincolniensem tractum a pago Eboracensi dirimens.

d Orderico *flactris*, idest aquarum lacunis, quas Picardi nostrates vulgo *des flaques d'eaux* appellant.

e Tatvvinus, Cissa, Beccelinus, & Egbertus mortuo S. Guthlaco Crulandensi Abbate, *in singulis casulis non longe ab Oratorio S. Guthlaci de licentia Kenulfi Abbatis usque ad vitæ terminum separatas mansiones habuerunt*, inquit Ingulfus, qui tres primos Sanctos appellat, eorumque tumulos a Danis violatos scribit.

quam multi inhabitare tentantes propter incognita eremi monstra & diversarum formarum terrores amiserant. Quo audito vir beatæ recordationis Guthlacus, illum locum sibi monstrari a narrante efflagitat. Ipse autem imperiis viri Dei annuens, arrepta piscatoria scaphula per invia lustra in tetræ paludis margines Christo viatore ad prædictam insulam quæ lingua Anglorum *Cruland* [a] vocatur, pervenit, quæ ante propter remotioris eremi solitudinem inculta & ignota manebat. Nullus hanc ante famulum Christi Guthlacum solus habitare colonus valebat propter videlicet illic demorantium dæmonum phantasias: in qua vir Dei Guthlacus contemto hoste, cœlesti auxilio adjutus, inter umbrosa solitudinis nemora solus habitare cœpit. Contigit enim divina dispensante providentia, ut æstivis temporibus, die quo S. Bartholomæi festivitas venerari debet, insulam *Cruland* B. Guthlacus devenisset, qui in S. Bartholomæi auxiliis cum omni fiducia eremum habitare cœperat. Igitur adamato illius loci abdito situ velut a Deo sibi donato, omnes dies vitæ suæ illic degere directa mente devoverat.

AN.CHR. 714 — 11. April.

die festo S. Bartholomæi.

15. Aliquot itaque diebus illic permanens, quæque illius loci diligenti investigatione considerans versari cœpit, ut ad sodalium suorum colloquia perveniret, quos sibi eximiæ fraternitatis charitas in gremio catholicæ congregationis jungebat: nam eos ante insalutatos dimiserat: iterum resalutaris se commendare disposuit. Interea mortalibus ægris lux crastina demoverat ortum, cum ille inde egressus remeare cœpit. Itaque intervenientibus ter tricenum dierum circulis, ut sodales suos fraternis commendaret salutationibus, ad supradictum locum quasi ad paternæ hereditatis habitaculum binis illum comitantibus pueris unde venit regressus est: deinde peracto itinere die nono Kalendarum Septembrium, quo S. Bartholomæi sollemnitas celebrari adsolet, in cujus suffragio omnia incœpta eremi habitandi * ex divina providentia inchoaverat, *Cruland* pervenit. Erat ergo annorum circiter viginti sex, cum se inter nubilosos remotioris eremi lucos cum cœlesti adjutorio veri Dei militem esse proposuit. Deinde præcinctus spiritalibus armis adversus teterrimi hostis insidias, scutum fidei, loricam spei, galeam castitatis, arcum patientiæ, sagittas psalmodiæ sese in acie firmans arripuit. Tantæ enim fiduciæ erat, ut inter torridas tartari turmas sese contemto hoste injecerat. O quam admiranda est divinæ miserationis indulgentia, & quantum glorificanda paternæ dilectionis providentia, & quantum laudanda sit Deitatis prædestinatio, quam inscrutabilia sunt perpetui Judicis arbitria, ut Apostolus confirmat, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ipsius! Nam sicut egregium Doctorem gentium Damascum pergentem, quem ante sæcula Evangelium Filii sui nuntiare prædestinavit, de tenebrosi Judæorum erroris caligine cœlesti voce deduxit; sic & sanctæ memoriæ virum Guthlacum de tumido æstuantis sæculi gurgite, de obliquis mortalis sæculi anfractibus, de atris vergentis mundi faucibus ad perpetuam beatitudinis militiam, ad recti itineris callem, ad veri luminis prospectum perduxit: & non solum præsentis sæculi famosa venerantia beavit, sed gaudium perennis gloriæ æternæ beatitudini constituit, sicut Apostolica veritas depromsit: *Quos prædestinavit, hos & vocavit; quos autem vocavit, illos glorificavit.* Rom. 8. 30.

Sodales revisit,

dehinc in eremum redit cum sociis quatuor.

* f. habitacula

16. Igitur ut de S. Guthlaci solitaria vita, sicut proposui, scribere exordiar; sicut a frequentatoribus ejus WILFRIDO & CISSAN audivi, eodem ordine quo comperi, easdem res narrare curabo. Erat itaque in præfata insula tumulus agrestibus glebis coacervatus, quem olim avari solitudinis frequentatores causa lucri adquirendi defodientes scindebant, in cujus latere velut cisterna inesse videbatur: in qua vir beatæ memoriæ Guthlacus desuper imposito tugurio habitare cœpit. Vitæ scilicet illius hæc immota orthonomia * fuit, ita ut ab illo tempore quo eremum habitare cœpit, non laneo, non lineo vestimine, nec alterius cujuscumque delicatæ vestis teg-

Illic rigide vivit.

* idest recta regula.

[a] In vetertimo codice Vedastino ubique legitur *Crugland*, Ordericus legit *Cruland*.

AN.CHR. 714 11. April. minibus usus est, sed in pelliciis vestibus omnes dies solitariæ conversationis suæ exigebat. Quotidianæ ergo vitæ ipsius tanta temperantia fuit, ut ab illo tempore quo eremum habitare cœperat, excepta hordeacei panis particula & lutulentæ aquæ poculamento, post solis occasum nullius alicujus alimenti usibus vesceretur. Nam cum sol occiduis finibus vergebatur, tunc parvam annonam mortalis vitæ cum gratiarum actione gustabat.

Diabolo tentante pene fractus animo,

17. Sub eodem denique tempore quo præfatus vir beatæ memoriæ Guthlacus eremitare initiavit, cum quadam die adsueta consuetudine psalmis canticisque incumberet, tunc antiquus hostis prolis humanæ, ceu leo rugiens, per vasti ætheris spatia, tetra numina comitans, novas artes novo pectore versat. Dum enim omnis nequitiæ suæ vires versuta mente tentaret, tunc veluti ab extenso arcu venenifluam desperationis sagittam totis viribus jaculavit, quousque in Christi militis mente umbone defixa pependit. Interea cum telum toxicum atri veneni succum infunderet, tunc miles Christi totis sensibus turbatus, de eo quod incœperat desperare cœpit; & huc illucque turbulentum animum convertens, quo solo sederet nesciebat. Nam cum sua ante commissa crimina immensi ponderis fuisse meditabatur, tunc sibi de se ablui ea non posse videbatur. Intantum enim desperare cœpit, ut infinitum & importabile opus se incœpisse putaret. Dein Christi famulus trium dierum vicissitudinibus qua se verteret nesciebat. Die autem tertio sequenti nocte cum validissimus Christi miles robusta mente pestiferis meditationibus insisteret, velut prophetico spiritu psallere cœpit: *In tribulatione mea invocavi Dominum*: & ecce beatus Bartholomæus fidus auxiliator in matutinis vigiliis sese coram obtutibus ilico obtulit: nec sopor illudebat, sed palam splendentis cœlicolæ agnovit vultum. Igitur vir præfatus, veluti miles inter densas acies dimicans, cum cœleste adjutorium angelicæ lucis adventasse persensisset, extemplo excussis nefandarum cogitationum nebulis, illuminato turbulenti pectoris gremio, velut triumphali voce psallebat ajens: *Dominus mihi adjutor est, & ego ridebo inimicos meos*. Exin sanctus Bartholomæus coram eo persistens, illum præceptis spiritalibus confortare cœpit; pollicens ei in omnibus tribulationibus adjutorem sui venturum esse. Sanctus autem Guthlacus his auditis & creditis, fidelissimi sui amici dictis spiritali gaudio repletus, indissolutam eximiæ valetudinis fidem in Domino JESU defixit. Nam ex primi certaminis triumphali successu spem futuræ victoriæ robusto pectore firmabat. Ex illo enim tempore numquam zabulus adversus illum desperationis arma arripuit: quia ab illo semel infracta contra illum ultra prævalere nequiverunt.

Psal. 17. 7. animatur a S. Bartholomæo.

Psal. 117. 7.

Dehinc illius technas ludit.

18. Quadam quoque die dum de conversationis suæ quotidiano moderamine moderaretur, subito coram illo velut ex aere lapsi efferis vultibus duo zabuli humano habitu se obtulerunt, ac veluti cum familiari fiducia loqui cum illo exorsi sunt dicentes: Nos experti sumus te, & fidei tuæ valitudinem comperimus, perseverantiamque patientiæ tuæ invincibilem probantes, variarum artium adversus te arma suscepimus. Propterea insultare tibi ultra desistere conamur: & non solum propositi tui orthonomias dirumpere nolumus, sed te antiquorum Eremitarum conversationes erudiemus; Moises enim & Helias, & ipsæ humanæ prosapiæ Salvator, primo omnium ad jejunii fastigia conscenderunt: sed & famosi illi Monachi habitantes Ægyptum, humanæ infirmitatis vitia abstinentiæ framea interimebant. Et idcirco si tu vis ante commissa crimina abluere, imminentia necare; carnem tuam abstinentiæ flagellis affige, & animi tui insolentiam jejunis faucibus frange. Quanto enim in hoc sæculo frangeris, tanto in perpetuum solidaris; & quanto in præsenti affligeris, tanto in futuro gaudebis. Nam cum jejunio prostratus jacueris, tunc excelsus coram Deo elevaris. Jejunium ergo non bidui aut tridui, aut quotidianæ abstinentiæ gastrimargias sit; sed septenarum dierum valida castigatio jejunium est. Sicut enim sex die-

diebus Dominus mundi plasma formavit, & septeno die requievit; ita AN CHR. etiam hominem decet sex diebus per jejunii plasma spiritu reformari, & septimo die comedendo carni requiem dare. His auditis beatus Guthlacus exsurgens psallebat: *Convertantur inimici mei retrorsum*. Quo audito, hostis strophosus velut fumus a facie ejus vacuas in auras evanuit: ille vero zabuliticum magisterium despiciens, ne ullus locus consentiendi illis in eo videretur, tunc adsumta hordeacei panis particula victum suum quotidianum vesci cœpit. Maligni vero spiritus se esse contemptos intelligentes, lacrymoso clamore, flebili ululatu, diversis singultibus plangentes, late loca mœstis questibus impleverunt. Exin vir Dei immundorum spirituum phantasmata percepto ubique certandi brachio contemsit.

AN CHR. 714

21. April.

Psalm. 55. 10.

19. Per idem fere tempus paucis intervenientibus dierum cursibus, cum beatæ memoriæ Guthlacus adsueto more vigil, intermissis orationibus cujusdam noctis intempesto tempore perstaret, en subito teterrimis immundorum spirituum catervis totam cellam suam impleri conspexit. Subeuntibus enim abundique illis porta patebat: nam criptas & cratulas intrantibus non juncturæ valvarum, non foramina cratium illis ingressum negabant; sed cœlo terraque erumpentes, spatium totius aeris fuscis nubibus tegebant. Erant enim adspectu truces, forma terribiles, capitibus magnis, collis longis, macilenta facie, lurido vultu, squalida barba, auribus hispidis, fronte torva, trucibus oculis, ore fœtido, dentibus equinis, gutture flammivomo, faucibus tortis, labro lato, vocibus horisonis, comis obustis, buccula crassa, pectore arduo, femoribus scabris, genibus nodosis, cruribus uncis, talo tumido, plantis aversis, ore patulo, clamoribus raucisonis. Ita enim immensis vagitibus horrescere audiebantur, ut totam pene a cœlo in terra intercapedinem clangisonis boatibus impleverunt. Nec mora ingruentes irrumpentesque domum ac casellam, dicto citius virum præfatum membris ligatis extra cellulam suam duxerunt, & adductum in atræ paludis cœnosis laticibus immerserunt. Deinde adsportantes eum per paludis asperrima loca, inter densissima veprium vimina dilaceratis membrorum compagibus trahebant. Inter hæc cum magnam partem umbrosæ noctis in illis afflictionibus exigebant, sistere illum paullisper fecerunt, imperantes sibi ut de eremo discederet. Ille stabilita mente, tandem respondens prophetico velut ore psallebat: *Dominus a dextris est mihi ne commovear*. Et iterum adsumentes flagellis velut ferreis eum verberare cœperunt. Cum autem post innumerabilia tormentorum genera, post flagellorum ferreorum verbera, illum immota mente, robusta fide in eo quod incœperat perstare viderent, horridis alarum stridoribus inter nubifera gelidi aeris spatia illum subvectare cœperunt. Dum ergo ad ardua aeris culmina deventum est, horrendum dictu! ecce septemtrionalis cœli plaga fuscis atrarum nubium caliginibus nigrescere videbatur. Innumerabiles enim immundorum spirituum alas inobviam dehinc venire cerneres. Conjunctis itaque in unum turmis, cum immenso clamore leves in auras iter vertentes, supra memoratum Christi famulum Guthlacum ad nefandas tartari fauces usque perducunt. Ille vero fumigantes æstuantis inferni catervas prospectans, omnia tormenta quæ prius a malignis spiritibus perpessus est, tamquam non ipse pateretur obliviscebatur. Non solum enim fluctuantium ignivomos gurgites illic turgescere cerneres, immo etiam sulphureos glaciali grandine mistos vortices, globis sparginibus * sidera pene tangentes videbantur: maligni vero inter favillantium voraginum atras cavernas discurrentes, miserabili fatu animas iniquorum diversis cruciatuum generibus torquebant. Igitur vir Dei Guthlacus cum innumerabiles tormentorum species horresceret, satellitum sibi velut uno ex ore turmæ clamabant dicentes: Ecce nobis potestas data est te trudere in has pœnas, & illic in atrocissimarum gehennarum tormento variis cruciatibus nobis te torquere commissum est: en ignis quem in delictis tuis accendisti, te consumere paratus est: en tibi patulis hiatibus igniflua ere-

A dæmonibus male excipitur.

Psalm. 15. 8.

AN. CHR. 714 19. April.

bi ostia patescunt; tunc stigiæ fibræ te vorare volunt, tibi quoque æstivi Acherontis voragines horrendis faucibus hiscunt. Sed illis hæc & alia plurima his similia dicentibus, vir Dei minas eorum despiciens, immoris sensibus, stabili animo, sobria mente respondens ajebat: Væ vobis, filii tenebrarum, semen Cain, favilla cineris, si vestræ potentiæ sit istis me tradere pœnis, en præsto sum: ut quid falsivomis pectoribus vanas minas depromitis? Illis vero veluti ad trudendum illum in præsentium tormentorum gehennas sese præcingentibus, ecce sanctus Bartholomæus cum immenso cœlestis lucis splendore medias furvæ noctis infuso lumine interrumpens tenebras, sese ab æthereis sedibus radiantis olympi coram illis aureo fulgore amictus obtulit. Maligni vero spiritus non sustinentes cœlestis splendoris fulgorem, frendere, tremere, fugere, timere cœperunt. Sanctus vero Guthlacus adventum fidelissimi auxiliatoris sui persentiens, spiritali lætitia gavisus est. Tunc deinde sanctus Bartholomæus catervis satellitum jubet, ut illum in locum suum cum magna quietudine sine ulla offensionis molestia reducerent. Nec mora præceptis Apostolicis obtemperantes, dicto citius jussa facessunt: nam illum revehentes cum magna suavitate velut quietissimo alarum remigio, ita ut nec in curru, nec in navi modestius duci potuisset, subvolabant. Dum vero ad medii aeris spatia devenissent, sonus psallentium convenienter audiebatur dicens: *Ibunt Sancti de virtute in virtutem*. Imminente ergo aurora cum sol nocturnas cœlo demoverat umbras, præfatus Christi athleta adepto de hostibus triumpho, in eodem statu a quo prius translatus est, grates Christo persolvens constitit. Deinde cum solito more matutinas laudes Domino JESU impenderet, paullisper lumina devertens a sinistra, stantes duos satellites lugentes sibi præ ceteris aliis notos conspicit: quos cum interrogasset quid plorassent, responderunt: Vires nostras ubique per te fractas lugemus, & inertiam nostram adversus valetudinem tuam ploramus: non enim te tangere, aut tibi appropinquare audemus. Hæc dicentes velut fumus a facie ejus evanuerunt.

Iterum a S. Bartholomæo protectus.

Psalm. 83. 8.

Brittonum specie, dæmones sibi infestos fugat.

20. Contigit itaque in diebus COINREDI *a* Merciorum Regis cum Brittones, infesti hostes Saxonici generis, bellis, prædis, publicisque vastationibus Anglorum gentem deturbarent; quadam nocte gallicianali tempore cum more solito vir beatæ memoriæ Guthlacus orationum vigiliis incumberet, extemplo cum velut imaginato sopore opprimeretur, visum est sibi tumultuantis turbæ audisse clamores. Tunc dicto citius levi sono expergefactus, extra cellulam qua sedebat egressus est, & erectis auribus adstans, verba loquentis vulgi Britannicaque agmina tectis succedere agnoscit: nam ille aliorum temporum præteritis voluminibus inter illos exsulabat, quoadusque eorum strimulentas loquelas intelligere valuit. Nec mora per palustria tectis subvenire certantes eodem fere momento omnes domus suas flamma superante ardere conspicit: illum vero inter cientes acutis hastarum spiculis in auras levare cœperunt. Tum vero vir Dei tandem hostis pellacis millenis artibus millenas formas persentiens, velut prophetico ore sexagesimi psalmi septimi primum versum psallebat, *Exsurgat Deus*, & reliqua: quo audito dicto velocius eodem momento omnes dæmoniorum turmæ velut fumus a facie ejus evanuerunt.

Beccelini insidias detegit.

21. Post non multum tempus cum vir vitæ venerabilis Guthlacus contra insidias lubrici hostis sæpe certando triumphabat, ecce zabulus vires suas fractas comperiens, novas versutias adversus eum sub toxico pectore versare cœpit. Erat enim quidam Clericus nomine BECCELINUS, qui seipsum

a *Anno imperii Osredi* Northanimbrorum *Regis quarto*, teste Beda, idest Christi 709. *Coenredus qui regno Merciorum nobilissime tempore aliquanto præfuerat*, nimirum *annis quatuor*, ut habet Ingulfus, *nobilius multo sceptra reliquit: nam venit Romam, ibique attonsus Pontificatum habente Constantino, ac Monachus factus ad limina Apostolorum in precibus, jejuniis & eleemosynis usque ad diem permansit ultimum; succedente in regnum* CEOLREDO *filio Æthilredi, qui ante ipsum Coenredum idem regnum tenebat*. Hæc Beda in lib. 5. hist. cap. 20.

seipsum famulum fieri tanti viri sponte obtulit, ac sub disciplinis ipsius caste Deo vivere proposuit : cujus præcordia malignus spiritus ingressus, pestiferis vanæ gloriæ fastibus illum inflate cœpit, ac deinde postquam tumidis inanis fastus flatibus illum seduxit, admonere quoque ipsum exorsus est, ut dominum suum, sub cujus disciplinis Deo vivere initiavit, atrepta letali machæra necaret ; hoc ipsius animo proponens, ut si ipsum interimere potuisset, locum ipsius postea cum magna Regum Principumque venerantia habiturus foret. Quadam ergo die cum præfatus Clericus virum Dei Guthlacum, ut adsolebat, post bis denos dierum cursus tonderare devenisset, idem ingenti dementia vexatus, viri Dei immenso desiderio sanguinem sitiens, indubius illum occidere succeffit. Tunc sanctus Dei Guthlacus, cui Dominus assidue futurorum præscientiam manifestabat, comperto novi sceleris piaculo illum sciscitari cœpit dicens : O mi Becceline, ut quid hebido sub pectore antiquum hostem occultas ? quare amari veneni pestiferas lymphas non vomis? Scio enim te a maligno spiritu deceptum : quapropter flagitiosas meditationes quas tibi generis humani hostilis criminator inseruit, ab illis convertendo confitere. Tum ille cum se a maligno spiritu seductum intellexisset, prosternens se ad pedes tanti viri Guthlaci, delictum lacrymabili voce confessus supplex veniam orabat. Itaque vir beatæ memoriæ Guthlacus non solum illius culpæ veniam indulsit, sed & in futuris tribulationibus adjutorem illius se venturum fore promisit. Verum quia superius quantum idem Guthlacus venerabilis adversus feras apertasque diabolicas insidias valuit explicavimus, nunc quoque quid adversus simulaticias malignorum spirituum fraudes prævaluit exponemus. AN.CHR. 714 11. April.

22. Iisdem fere temporibus cum vir sæpe memoratus quadam nocte in assiduis orationibus adsueto more perstaret, ingenti sonitu totam insulam qua sedebat fremere circum putabat : deinde parvi temporis succedente intervallo, ecce subito velut concurrentium armentorum crepitum cum magno terræ tremore domui succedere audiebat. Nec mora domum abundique irrumpentes variorum monstrorum diversas figuras introire prospicit. Nam leo rugiens dentibus sanguineis morsus tabidos imminebat; taurus vero mugitans unguibus terram fodiens cornu cruentum solo defigebat; ursus denique infrendens validis ictibus brachia commutans verbera promittebat; coluber quoque squamea colla porrigens, indicia atri veneni monstrabat : & ut brevi sermone concludam, aper grunnitum, lupus ululatum, equus hinnitum, cervus axatum, serpens sibilum, bos balatum, corvus crocitum ad turbandum veri Dei verum militem horrisonis vocibus stridebant. Sanctus itaque Christi famulus armato corde signo salutari, hæc omnia phantasmatum genera despiciens, his vocibus usus ajebat : O miserrime satana, manifestæ sunt vires tuæ : nonne nunc miserarum bestiarum hinnitus, grunnitus, crocitusque imitaris, qui ante æterno Deo te similare tentasti? Idcirco impero tibi in nomine JESU-CHRISTI qui te de cœlo damnavit, ut ab hoc tumultu desistas. Nec mora dicto citius universa phantasmata vacuas in auras recesserunt. Dæmonum terriculamenta ridet.

23. Contigit quoque sub cujusdam temporis cursibus, ut quidam alius Dei famulus ad colloquium Dei viri Guthlaci pervenisset, aliquot diebus in insula præfata habitare cœpit. Quadam autem die membranam quamdam scribens cum ad finem scripturam suam deflexisset, extra domum recedens cum in quodam Oratorio orationibus incumberet, ecce quidam corvus accola ejusdem insulæ intrans domum prædicti hospitis, ut chartulam illic prospexit, rapido forcipe arripuit : præfatus vero hospes cum visus suos forte foras devertisset, volantem alitem chartulam in ore suo portantem prospicit : confestimque cum chartulam suam defuisse comperit, ab alite corvo raptam fuisse cognoscit. Forte denique eadem hora sanctus Guthlacus extra Oratorium egrediebatur : qui cum præfatum Fratrem subita mœstitia correptum prospiceret, consolari illum cœpit, pollicens ei chartulam suam cum Dei omnipotentis auxilio sibi recuperari posse, sine cujus potestate nec folium arboris defluit, nec unus passerum ad terram cadit. Inter hæc avis Chartulam a corvo subreptam restituit.

AN.CHR. 714 longe in austrum avolans cernitur, cursumque suum inter stagnosa paludis ligustria * deflectens, sese subito ab eorum obtutibus velut evanescens abdidit. Sanctus vero Gutblacus firmam fidem firmo pectore gestans, Fratri præfato præcepit, ot naviculam in contiguo portu positam conscenderet, & ut inter densas arundinum compagines quo via sibi monstraret incederet. Ille autem præceptis sancti viri obtemperans, quo se tramite ducebat perrexit: qui cum ad aliquod stagnum haud procul a præfata insula situm devenisset, conspicit non longe in media planitie stagni unam arundinem curvato cacumine stantem, quæ stagni tremulis quassabatur undique lymphis: in cujus fastigio æquiparatam schedulam æquali lance peodentem velut ab humana manu positam cerneres, mirabile dictu! rangi incontacta contigua vicinis videbatur ab undis: at ille Frater arripiens de arundine chartam, cum magna admiratione grates Deo persolvens, venerantiam validæ fidei de eo quod contigit venerabili viro Dei Guthlaco conserens, inde egressus domum reversus est: præfatus vero Christi famulus Gutblacus oon sui meriti quod contigit, sed divinæ miserationis fuisse confirmabat.

11. April.

* f. ligustra

Benignus in animantia ipsa,

24. Erant igitur in supradicta insula duo alites corvi, quorum infesta nequitia fuit: itaut quidquid frangere, mergere, diripere, rapere, contaminare potuissent, sine ullius rei reverentia perderent. Nam veluti cum familiaribus ausis intrantes domus, omnia quæcumque intus sorisque invenissent, veluti improbi prædones rapiebant. Supramemoratus autem Dei famulus varias eorum injurias perferens longanimiter pio pectore sufferebat, ut non solum in hominibus exemplum patieotiæ ipsius ostenderetur, sed etiam in volucribus & io feris manifesta esset. Erga enim omnia eximiæ charitatis ipsius gratia abundabat, intantum ut incultæ solitudinis volucres & vagabundi cœnosæ paludis pisces ad vocem ipsius veluti ad pastorem ocius natantes volantesque devenirent. De manu enim illius victum prout uniuscujusque natura indigebat, vesci solebat. Non solum vero terræ aerisque animalia illius jussionibus obtemperabant, immo etiam aqua aerque ipsi veri Dei vero famulo obediebant. Nam qui auctori omnium creaturarum fideliter ex iotegro spiritu famolatur, non est mirandum si ejus imperiis ac votis omnis creatura deserviat. Et plerumque idcirco subjectæ nobis creaturæ dominium perdimus, quia Domino universorum creatori servire negligimus, secundum illud: *Si obedieritis mihi & audieritis me, bona terræ comedetis*: item: *Si abundaverit fides vestra ut granum sinapis*, & reliqua.

Matth. 17. 19.

aves cicures habet.

25. Licet etiam beatissimi Dei famuli Guthlaci quoddam spiritale miraculum explicare. Contigit enim quadam die, cum quidam vir venerabilis, nomine WILFRIDUS, jamdudum viro Dei Guthlaco spiritalis amicitiæ fœdere copulatus, ita ut adsolebat, cum eo loqueretur, forte birundines duæ subito domum intrantes, velut magna lætitia avino forcipe flexuosi gutturis carmen canentes, veluti ad adsuetas sedes devenissent, sese non hæsitantes bumeris viri Dei Guthlaci imposuerunt, ac deinde cantulis vocibus garrulantes, brachiis genibusque pectorique illius insidebant. Wilfridus vero stupefactus, efflagitata sermocinandi licentia sciscitari ab illo cœpit, ut quid incultæ solitudinis volucres bumani successus insueti illam propiandi fiduciam habuerunt. Sanctus vero Guthlacus e contra respondit: Nonne legisti, quia qui Deo puro spiritu copulabitur, omnia sibi in Deo conjunguntor; & qui ab hominibus cognosci denegat, agnosci a feris, & frequentari ab Angelis quærit? nam qui frequentatur ab hominibus, frequentari ab Angelis nequit. Tunc adsumens quamdam ventinulam, posuit in ea festucam: quod cum alites prospicerent, velut notato signo imbuti, illic nidificare cœperunt. Cumque veluti unius horæ spatio transacto aggregatis quisquiliis nidum fundarent, sanctus Guthlacus exsurgens sub testitudine tecti quo sederet ventinulam posuit; volucres vero quasi adepto propriæ mansionis loculo, illuc manere cœperunt: non enim sine licita volentia viri Dei locum nidificandum sibi eligere præsumebant, sed in unoquoque anno petentes mansionis indicium ad virum Dei veniebant.

bant. Nulli ergo absurdum sit a volucribus formam obedientiæ discere, eum Salomon dicat: *Vade, piger, imitare formicam, considera vias ejus, & disce sapientiam.* AN.CHR. 714 11. April.

26. Neque tacendum quoque esse arbitror quoddam præfati viri providentiæ miraculum. Erat itaque sub eodem tempore quidam exsul de inclyta Merciorum plebe, vocabulo ETHELBALDUS, qui quondam, ut adsolebat, virum Dei visitare malens comite præfato Wilfrido, adepta rate usque ad præfatam insulam pervenit. Wilfridus vero ratis de prora saltu terram petens, ambas manicas suas puppi dimisit: ac deinde ad colloquium sancti viri venientes postquam adinvicem se salutaverunt, inter alia sermocinandi colloquia supramemoratus vir beatæ memoriæ Guthlacus, cui Dominus absentia monstrabat, velut prophetiæ spiritu inflatus cum domi sedisset, & nihil aliud excepto domus vestibulo prospicere potuisset, subito ab aliis sciscitari cœpit, utrumne rem aliquam in navi dimisissent. Cui Wilfridus respondens, duas manicas suas illic obliviscendo dimisisse se ajebat. Ille vero corvos suos tunc manicas possedisse, sicut eventus rei probavit, dicebat. Nec mora extra domum egredientes, conspiciunt corvinæ sobolis atrum prædonem in fastigio cujusdam casæ improbo forcipe manicam lacerare. Sanctus vero Guthlacus alitem leni sermone comprimebat, veluti criminis sui conscius esset: ales manicam in culmine casæ linquens, velut fuga facta occiduas in auras volabat. Wilfridus vero de culmine tecti in summitate virgæ manicam reducere fecit, ac deinde comperiens tanti viri potentiæ fuisse, alteram sibi reddi sicut & illam sollicitus de alterius manicæ damno fieri cœpit: ac vir Dei illum ægrota mente damnum rei graviter pertulisse sentiens, ludibundo verborum samine illum consolari cœpit, pollicens ei possibilitatis Dei fuisse, citò sibi rem perditam recuperari, si fides eorum non titubasset. Nec plura inter verba, ecce tres viri fratres pulsato signo ante portum præfatæ insulæ steterunt, ad quos dicto velocius sanctus Guthlacus, ut adsolebat, hilari vultu secessit: nam semper gratia eximiæ charitatis in ore ipsius & vultu fulgebat. Salutatis vero fratribus confestim unus eorum inclinato sibi capite efflagitata venia forte in via quamdam manicam de uncis pedibus corvi demissam invenisse fatebatur, & manicam sibi ostendit. Guthlacus parumper subridens, de manu illius manicam tenuit, & admiratus divinæ clementiæ benignitatem, loquente spiritu gratias egit, ac deinde salutatis illis, sicut ante promisit, Wilfrido manicam reddidit.

Prov. 6. 6.

Ab Ethelbaldo exsule invisitur.

27. Fuit itaque in eisdem fere temporibus in orientalium Anglorum terminis quidam juvenis nomine HUCTREDUS *, inclytæ quidem (ut ferunt) sobolis, qui cum in quotidianæ pietatis parentum jura impenderet, quadam die domi sedens subito in illum nequam spiritus grassari cœpit. Intantum autem immensa clementia vexabatur, itaut membra sua propria ligno, ferro, unguibus dentibusque prout potuit laniaret: non solum enim seipsum crudeli vesania decerpebat, quin etiam omnes quoscumque tangere potuisset, improbi oris morsibus lacerabat. Eo modo autem insanire cœpit, ut eum prohibere aut alligare nullus auderet. Nam quodam tempore congregata multitudine cum aliqui illum ligare tentarent, arrepta lunali bipenne tria virorum corpora letabundis ictibus humi sternens mori coegit. Et cum bis binis annorum cursibus dira peste vesaniæ vastaretur, & exserta macilentia arido in corpore vires distaberent; tum demum a parentibus suis ad sacratas Sanctorum sedes adductus est, ut a Sacerdotibus Episcopisque sacratis fontibus lavaretur. Cum vero nullus eorum pestiferum funesti spiritus virus exstinguere valuisset, tandem exploratis reprobatisque omnium remediorum stigmatibus demum reversi sunt. Quadam die namque cum mœsti parentes nati mortem magis quam vitam optarent, fama volat quemdam Eremitam in mediæ paludis insula *Cruland* sedisse, cujus rumor diversis virtutum generibus fines pene totius Britanniæ longe lateque replebat. Quo comperto, otto mane illuc ducere vexatum certo consilio parant. Excussa ergo opacæ noctis caligine cum sol aureum demoverat ortum, ligatis membris vexatum ducentes, cœptum iter vadere cœperunt. Vespe-

Arrepticium liberat.

* Ord. Wethredus.

AN.CHR. 714 11. April. Vesperascente vero die cum illuc iter divertissent, in quamdam insulam haud procul a *Cruland* noctem duxerunt, ac deinde jubate exorto ad portum prædictæ insulæ subvenientes, pulsato signo colloquium tanti viri efflagitabant. Ille autem more suo solito eximiæ charitatis ardore fervescens, sese coram illis obtulit: & cum ipsi causam suam a primordio explicarent, vir Dei parentum sollicitudinem & vexatæ humanitatis labores miserascens, velut paterno pectore illis propitiari cœpit. Confestim enim manum vexati arripiens intra Oratorium suum duxit, & illis continuis tribus diebus jejuniis, flexis genibus orare cœpit: tertia vero die orto jam sole sacrati fontis undis abluit, & insflans in faciem ejus spiritum salutis, omnem valitudinem maligni spiritus de illo repulit. Ipse autem velut qui de æstuantis gurgitis fluctibus ad portum deducitur, longa suspiria imo de pectore trahens, ad pristinam salutis valitudinem redditum se esse intellexit: ab illo enim tempore usque in diem exitus sui molestiæ inquietudinem ab immundo spiritu non pertulit.

Egigam sanæ menti reddit. * al. Egan

28. Alio ergo tempore cum præfati exsulis ETHELBALDI comes quidam vocabulo EGIGA * ab immundi spiritus validissima violentia miserabiliter grassaretur, itaut quid esset, vel quo sederet, vel quid parabat facere nesciret; corporis autem & membrorum vigor illæsus permansit, facultas vero loquendi, disputandi, intelligendique penitus defuit; quadam die propinqui sui formidantes perpetuam vesaniam sibi venturam, ad præfati viri Guthlaci limina duxerunt: confestimque ut se cingulo illius succinxit, omnem amentiam de se ablatam animumque sibi integre redditum persensit; se quoque ille cingulo semper præcingens, usque in ultimum diem vitæ suæ nullam a satana molestiam perpessus est.

Absentia videt.

29. Cœpit etiam inter ista vir Dei Guthlacus prophetiæ spiritu pollere, futura prædicere, præsentibus absentia narrare. Aliquibus enim diebus cum quidam Abbas, ut adsolebat, ad verbocinium præfati viri devenire proposuisset, in cœpto itinere duo ministri ipsius simulata cujusdam causæ necessitate Abbatis licentiam poscebant, ut in aliam viam, quia causa cogebat, divertissent. Ille autem illis concessa licentia quo proposuit perrexit: ac deinde veniente illo ad colloquium viri Dei Guthlaci, cum sese alterutrum divinarum Scripturarum haustibus inebriarent, sanctus Guthlacus inter alia ab illo sciscitari cœpit ajens: Ut quid duo isti Clerici, (quos vocabulo nuncupavit) ut adsolebant, huc te comitari noluerunt? Abbas autem illis efflagitata licentia, alterius causæ necessitate in alteram viam divertisse dixit. At sanctus Guthlacus cui Dominus ex divina inspiratione absentia præsentabat, paullisper demissa fronte subridens vultum deflexit. Abbas autem cum persensisset quod viro Dei aliter præsentaretur, obsecrans in nomine JESU ut evidenter monstraret quod sibi de illis visum est, suppliciter rogabat. Guthlacus vero supplicibus obsecrationibus amici qui sibi spiritali fide in Christo copulabatur annuens, iter eorum per ordinem sibi pandere cœpit. Dicebat enim illos ad cujusdam viduæ casam divertisse, & dum non adhuc hora tertia esset [a], in delicatis viduæ fulcris inebriati cœpisse. Non solum ergo vir Dei iter illorum a primordio narravit, quinetiam victum eorum & verba ex ordine monstrando explicavit. Non aliter enim sibi ex divino numine præsentabatur, quam ut in Helisæo * cognitio furti facti Giezi Domino manifestante monstratum est. Intantum enim gratiæ divinæ spiritus in eo pollebat, ut absentia præsentibus & futura ut præsentia arbitraretur. Abbas itaque perceptis salutaribus documentis viri venerabilis Guthlaci, remeabili cursu domum suam migravit. Dum ut adsolebant duo præfati Clerici ministerio Abbatis obviarent, omnes de domo exceptis duobus illis discedere jussit: dumque in domo sederet, ab illis Abbas ubi moram hesternæ diei duxerint sciscitabatur. Illi simulato pectore in alicujus amici sui se moratos casa dicebant. Abbas autem illos fuisse in domo viduæ, quam proprio vocabulo nuncupavit, alium sibi

* l. ut Helisæo furtum, &c.

---

[a] Nempe religio erat Britannis ante horam diei tertiam epulari, ut in Sæculo 2. adnotatum in Vita Sancti Cuthberti ad ann. 657.

ſibi nuntiaſſe ajebat : illi contradicentes cum maxima procacitate illius dicta negabant. Abbas vero eorum impudentiam comprimens, nota ſigna monſtrando culpam ſuam confiteri juſſit. Ipſi autem cum contra nota Indicia calcitrare nequiviſſent, tandem ſe ſolo prementes, iter ſuum uno eodemque ordine quo vir Dei ante narravit confeſſi ſunt.

30. Venerunt quoque his fere diebus de quodam Monaſterio duo viri fratres ut ſancti Guthlaci verba doctrinæ audirent : nam illo tempore tanti viri fama ubique notabunda vagabatur. Deinde cum inſulam deveniſſent habentes ſecum binas flaſculas *a* celia impletas, facto conſilio illas in via ſub quodam paluſtri ſablone abſconderunt, ut iterum revertentes iter ſuum illa annona relevarent. Dumque præfati fratres verbocinio venerabilis viri potiti uterentur, & præceptis ſalutaribus illos admoneret; hilari vultu leviter ſubridens, ludibri famine inter alia ab illis ſciſcitabatur dicens : Ut quid, filioli, huc portare noluiſtis binas flaſculas, quas ſub agreſtis glebæ umbraculo abdidiſtis? Quo audito, illi immenſo ſtupore perculſi ſe ſolo proſternentes, veniam perpetrati criminis orabant. Sanctus vero Guthlacus ſublevatis eorum cervicibus veniam indulſit, pacem conceſſit, iter ſignavit.

Multos ad ſe confluentes relevat.

31. Sub eiſdem fere temporibus ad virum Dei Guthlacum multi diverſorum ordinum gradus, Abbates, Fratres, Comites, divites, vexati, pauperes, non ſolum de proximis Merciorum finibus; verumetiam de remotis Britanniæ partibus, fama nimirum virtutum acciti, confluebant, quos aut corporum ægritudo, aut immundorum ſpirituum infeſtatio, aut commiſſorum errorum profeſſio, aut aliorum quorumque criminum quibus humanum genus alluitur, vel varietas uniuſcujuſque, vel neceſſitas cogebat, a tantæ ſanctitatis viro conſolandos fore ſperabant : nec illos vana ſpes feſellit. Nam nullus ab illo ægrotus ſine remedio, nullus vexatus ſine ſalute, nullus triſtis ſine gaudio, nullum tædium ſine exhortatione, nulla mœſtitia ſine conſolatione, nulla anximonia ſine conſilio ab illo reverſa eſt : ſed vera charitate pollens, omnium labores cum omnibus unanimiter perrulerat. Contigit ergo cum omnes e diverſis partibus variis cauſis ad tanti viri colloquium abundique confluebant, veniebat inter alios quidam comes prædicti exſulis Ethelbaldi, OBBA nomine, ad verbocinium beati viri Guthlaci : & cum alio die quædam loca ſpinoſa perluſtraret ſine celle * agreſti rura gradiendo, inruit in quamdam ſpinulam ſub incultæ telluris herbis latentem medelanium * plantæ ipſius infigens, tenus talo rumpendo totius pedis cratem perſoravit. Ille denique contra vires cœptum iter carpens, ad inſulam prædictam in qua vir Dei permanſit laborioſe pervenit : & cum illic unam noctem exegiſſet, inflatico tumore dimidia pars corporis ipſius a lumbis tenus planta turgeſcens, intantum eum novi doloris moleſtia angebat, ut ſedere aut ſtare vel jacere nequiviſſet. Nam fervente membrorum compagine ab imis oſſium medullis immenſo ardore coquebatur, ut morienti ſimilior, quam languenti videretur. Quod cum viro Dei Guthlaco nuntiaretur, illum ad ſe duci præcepit; ac deinde cum cauſam vexationis ſuæ a primordio narraret, vir Dei Guthlacus exuens ſe luterio melotinæ in quo ille orare ſolebat, ipſum circumdedit : confeſtimque dicto citius poſtquam veſte tanti viri ſe indutum perſenſit, eodem momento ſpinula velut ſagitta ab arcu demiſſa ſtatim de pede ipſius detruditur, quouſque procul quaſi jaculata inſtitit, eademque hora omnis tumidi ſervoris violentia ex omnibus membrorum ipſius compaginibus ſeceſſit, confeſtimque exſurgens pede reducto gradi cœpit : & poſtera die allocuto viro Dei Guthlaco, qui totius ſui corporis ex unius membri languore damnum præſtolabatur, hilari animo ſine ullius valitudinis moleſtia pergebat. Tunc omnes qui teſtimonio virtutis intererant, viri Dei valitudinem fidei mirantes, gloriam Domino reddebant.

* f. calle

* f. medianum

Aliorum de ſe judicia divinitus intelligit.

32. Non eſt prætereundum ſilentio quoddam miraculum præſagæ providentiæ venerabilis viri Guthlaci, cui ex divina donatione largitum eſt, ut ver-

a *Flaſculas*, hoc eſt parvas flaſcones, *celia* (id cerviſiæ genus) impletas.

AN.CHR. 714 11. April. verba absentium quasi scripta videret, cogitationesque præsentium velut locuta cognosceret. Cum enim quidam Episcopus HEDDA *a* nomine, quasi cœlesti consilio imbutus ad colloquium venerabilis viri Guthlaci veniret, habuit siquidem in comitatu suo virum librarium WILFRIDUM * nomine, qui cum inter alios Episcopi ministros equitabat; alii eorum coram illo de virtutibus & miraculis tanti viri Guthlaci mirari cœperunt; alii asperitatem vitæ ipsius & perseverantiam virtutesque per ipsum factas ab ullo alio ante inauditas disputabant; alii in cujus virtute miracula illa quæ faciebat dubirantes erumpebant : Vuilfridus autem se posse discernere & scire utrum divinæ religionis cultor esset aut pseudo-sanctitatis simulator, si unquam illum vidisset pollicebatur. Dicebat enim inter Scottorum se populos habitasse, & illic pseudo-anachoretas diversarum religionum simulatores vidisse, quos prædicere futura & virtutes alias facere quocumque nomine nesciens comperit. Alios quoque illic fuisse narrabat veræ religionis cultores, signis virtutibusque plurimis pollentes, quos ille crebro alloqui, videre, frequentareque solebat : ex quorum experientia aliorum religionem discernere se potuisse promittebat. Ergo cum prædictus Episcopus ad colloquium venerabilis viri Dei Guthlaci pervenisset, fraternis salutationibus peractis, sese alterutrum evangelici nectaris rore circumfundere cœperunt. Erat autem in viro Dei Gurhlaco divinæ gratiæ luculentia intantum, ut quidquid prædicaret, velut ex angelico ore expressum videretur. Erat in eo tantæ sapientiæ affluentia, ut quæcumque dixisset, divinarum Scripturarum exemplis firmaret. Ergo prædictus Episcopus postquam colloquiis ejus potitus est, & melle dulciora præcepta sapientiæ ipsius gustavit; ecce repente in medio sermone summissa cervice supplex adjurare cœpit illum ut sacerdotale officium per eum susciperet. Guthlacus vero petitioni Episcopi nolens resistere, ocius se solo prosternens, volentiæ illius obediturum esse promittit. Episcopus autem ovanti animo exsurgens, consecrata prius Ecclesia, fidelem Sacerdotem summo Deo consecravit. Peractis ergo consecrarionis obsequiis, rogatu summi Pontificis contra rem solitam vir Dei illo die ad prandium venire cogitur. Appositis ergo dapibus postquam prandium cœperunt, adspiciens sanctus Guthlacus prædictum fratrem Vuilfridum procul sedentem inquit : O Frater Vuilfride, quomodo tibi nunc videtur ille Clericus, de quo hesterno die judicare promisisti? Vuilfridus vero hæc miratus, confestim exsurgens se totum solo tota mente prosternit, supplexque veniam precatus sese peccasse fatetur. Mirantibus omnibus qui intererant, stupescere ad invicem cœperunt : sanctus vero Guthlacus dicebat : Comprobamini alterutrum, sciscitantes si quis hæc mihi nuntiavit. Contigit ergo consecratio insulæ *Cruland*, & constitutio beati Guthlaci in officium sacerdotale in autumnali tempore retro calculatis quinque diebus ab illo die quo Missa * sancti Bartholomæi celebrari solet.

* Ord. Vuigfridum.

Presbyter consecratur.

* id est festum

33. Alterius denique temporis prælabentibus circulis, reverentissima Virgo virginum Christi & sponsarum EGBURGA *b* Abbatissa, ALDULFI Regis filia, ad sublimium meritorum venerabilem virum Guthlacum sarcophagum plumbeum linteumque in eo volutum, quo virum Dei post obitum circumdari rogabar, adjurans per nomen terribile superni Regis, seque ad patibulum dominicæ Crucis erigens in indicium supplicis deprecationis extensis palmis, ut in officium prædictum vir Dei illud munus susciperet; per nuntium alterius fidelis Fratris præcipiens, ut hoc indicium coram illo faceret supplici rogatu mittebat. Addidit quoque ut ab illo sciscitaretur, quis loci illius post obitum suum heres futurus foret. Qui cum sanctæ Virginis fidele munus gratanter suscepisset, de eo quod interrogatur respondisse fertur, illius loci heredem in gentili populo fuisse, necdum ad Baptismatis lavacrum devenisse, sed mox futurum fore dicebar : quod spiritu providentiæ dixisse, eventus futuræ rei probavit. Nam ipse CISSA qui nunc nostris temporibus sedem viri Dei Guthlaci

Egburga sarcophagum mittenti successorem suum prædicit,

a Hedda scilicet Dorcicastrensis Episcopus, cujus Elogium lege supra ad ann. 705. In Capitulorum Indice HEADDAN appellatur apud Ordericum HEADDA.

b Edburgam vocat Joannes Bromton, filiam Aldolfi seu Ealdulfi Regis Northanimbrorum.

ci possedit, post annos * (ut ipse narrare solet) lavacrum Baptismatis in Britannia percepit.

AN.CHR. 714

21. April.

* Ord. post aliquot annos.

Ethelbaldo Regni restitutionem.

34. Non me quoque supramemorati viri Guthlaci vatidico pectore quoddam spiritale præsagium narrare piget. Quodam enim tempore cum exsul ille quem supra memoravimus ETHELBALDUS, huc illucque persequente illum CEOLREDO Rege, in diversis nationibus jactaretur; alio die deficiente virium ipsius valitudine suorumque inter dubia pericula, postquam exinanitæ vires defecere, tandem ad colloquium sancti viri Guthlaci, ut adsolebat, pervenit: ut quando humanum consilium defecisset, divinum adesset. Illo vero cum beato viro Guthlaco loquente, vir Dei velut divini oraculi interpres, pandere quæ ventura erant sibi ex ordine cœpit, dicens: O mi puer, laborum tuorum non sum expers, miseriarum tuarum ab exordio vitæ non sum inscius: propterea misertus calamitatis tuæ, rogavi Dominum ut subveniret tibi in miseratione sua, & exaudivit me, & tribuit tibi dominationem gentis tuæ, & posuit te principem populorum, & cervices inimicorum tuorum subtus calcaneum tuum rediget, & possessiones eorum possidebis, & fugient a facie tua qui oderunt te, & terga eorum videbis, & gladius tuus vincet adversarios tuos. Et ideo confortare, quia Dominus adjutor tuus est; patiens esto, inquit Sanctus Ethelbaldo, ne declines in consilium quod non potest stabiliri. Non in præda, nec in rapina Regnum tibi dabitur, sed de manu Domini obtinebis: exspecta eum cujus dies deficient, quia manus Domini opprimet illum, cujus spes in maligno posita est, & dies illius velut umbra transibunt. Hæc & his similia illo dicente, ex illo tempore Ethelbaldus spem suam in Domino posuit: nec vana spes illum fefellit: nam eodem quo ordine compositioneque omnia quæ vir Dei prædixerat, non aliter contigerunt, sicut præsentis rei præsens effectus comprobavit.

Post vitæ solitariæ annos 15. moritur,

35. Verum quoniam humanum genus ab initio mortalis miseriæ quotidie ad finem decurrit, mutatis temporibus generationes & Regna mutantur, ad quem terminum dominus & servus, doctus & indoctus, juvenis & senex pari conditione demerguntur: & licet meritis, pœnis, præmiisque disjungamur; tamen nobis omnibus restat exitus idem. Nam sicut mors in Adam est, ita & in omnes dominabitur. Quisquis enim hujus vitæ saporem gustaverit, amaritudinem vitare nequit. Contigit ergo inter hæc postquam dilectus Dei Guthlacus ter quinis annorum voluminibus devoto famulatu superni Regis vitam duxit solitariam, ecce Dominus JESUS cum famulum suum de laboriosa hujus vitæ servitute ad perpetuæ beatitudinis requiem adsumere voluisset; quadam die cum in Oratorio suo orationibus vacans perstaret, subita illum intimorum stimulatio corripuit: statimque cum se subita infirmitate diri languoris vir Dei arreptum persensisset, confestim manum Domini ad se missam cognovit. Tunc se ovante spiritu ad perennis regni gaudia præparare cœpit. Septem enim diebus dira ægritudine decoctus, octava die ad extrema pervenit. Siquidem quarta feria ante Pascha ægrotare cœpit: & iterum octava die, quarta feria, quarto etiam lumine paschalis festi, finita ægritudine ad Dominum migravit.

quarta feria post Pascha,

Habitabat ergo cum eo sub illo tempore unus Frater BECCELINUS nomine, cujus relatione hæc de obitu viri Dei Guthlaci descripsimus: qui cum illo die inchoatæ molestiæ ad eum venerit, cœpit illum virum Dei, ut adsolebat, de aliis interrogare. Ille autem tarde respondens, demum cum sermone suspirium traxit. Cui ipse Frater inquiens ait: Domine mi, quid novi tibi accidit? an forte nocte hac ulla infirmitatis molestia te tetigit? At ille: Etiam, inquit, molestia me tetigit nocte hac. Quem item interrogans ait: Scisne, Pater mi, tuæ infirmitatis causam, aut quem finem hujus molestæ ægritudinis „ esse putas? Cui vir Dei respondens inquit: Fili mi, languoris mei cau- „ sa est, ut ab his membris spiritus separetur; finis autem infirmitatis „ meæ erit octavus dies, in quo peracto hujus vitæ cursu debeo dissolvi & „ esse cum Christo: expedit enim sarcina carnis abjecta Agnum Dei sequi. His auditis prædictus Frater flens & gemens crebris lacrymarum rivu-

prænunciato die,

„ lis

AN CHR. „ lis mœstas genas rigavit : quem vir Dei consolans ait : Fili mi , tristitiam
714 „ ne admittas, non enim mihi labor est ad Dominum meum, cui servivi, in
11. April. „ requiem venire æternam. Tantæ ergo fidei fuit, ut mortem quæ cunctis
mortalibus timenda formidandaque videtur ; ille velut requiem aut præmium
celebrata Missa, laboris judicaret. Interea decursis quaternarum dierum articulis, dies Paschæ
pervenit : in qua vir Dei contra vires exsurgens, immolato dominici corporis
sacrificio & sanguinis Christi libamine, præfato Fratri Verbum Dei evangelizare cœpit : qui numquam ante, neque post tam magnam profunditatem scientiæ se ab ullius ore audisse testatur. Denique cum septimus dies infirmitatis ipsius devenisset, præfatus Frater illum circa horam sextam visitavit, invenitque eum recumbentem in angulo Oratorii sui contra altare : nec tamen tunc cum eo loquebatur, quia pondus infirmitatis facultatem loquendi exemit. Denique illo poscente ut dicta sua secum dimitteret, antequam moreretur ; vir
„ Dei cum fessos humeros parumper a pariete levaret, suspirans ajebat : Fili
„ mi, quia tempus nunc appropinquat, ultima mandata mea intende. Post-
„ quam spiritus hoc corpusculum deseruerit, perge ad sororem meam PE-
„ GAM *a*, & dicas illi, quia ideo adspectum illius in hoc sæculo vitavi, ut
„ in æternum coram Patre nostro in gaudio sempiterno adinvicem videamur.
„ Dices quoque ut illa corpus meum imponat in sarcophagum, & in sindone
„ involvat, quam mihi ECGBURCH mittebat. Nolui quidem juvenis ullo
„ lineo tegmine corpus meum tegere : sed pro amore dilectæ Christi virginis,
„ quæ hæc munera mihi mittebat ad volvendum corpus meum, reservare cu-
„ ravi. Audiens autem hæc præfatus Frater exorsus inquit : Obsecro te, Pater mi, quia infirmitatem tuam intelligo, & moriturum te audio, ut dicas mihi unum de quo olim te interrogare non ausus diu sollicitabar. Nam ab eo tempore quo tecum, domine, habitare cœperam, te loquentem vespere & mane audiebam nescio cum quo. Propterea adjuro te, ne me sollicitum de hac re post obitum tuum dimittas. Tunc vir Dei post temporis intervallum
„ anhelans ait : Fili mi, de hac re sollicitare noli, quod enim juvenis ulli
„ hominum indicare nolui, nunc tibi manifestabo. A secundo etenim anno quo
„ hanc eremum habitare cœperam, mane vespereque semper Angelum con-
„ solationis meæ ad meum colloquium Dominus mittebat, qui mihi mysteria,
„ quæ non licet homini narrare, monstravit : qui duritiam laboris mei cœle-
„ stibus oraculis sublevabat, qui absentia mihi monstrando ut præsentia præ-
„ sentabat. O fili, hæc dicta mea conserva, nullique alii nuntiaveris, nisi
„ PEGÆ aut ECGBERTO Anachoretæ, si unquam in colloquium ejus tibi venire contigerit, qui solus hæc sic fuisse cognoscet. Dixerat, & cervicem parieti flectens, longa suspiria imo de pectore traxit, resocillatoque rursus spiritu cum parumper anhelaret, velut melliflui floris odoratus de ore ipsius processisse sentiebatur : itaut totam domum qua sederet, nectareus odor infunderet. Nocte vero sequenti cum præfatus Frater nocturnis vigiliis incumberet, igneo candore a mediæ noctis spatio usque in auroram totam domum circumsplendescere videbat. Oriente autem sole vir Dei sublevatis parumper membris velut exsurgens, cum suprememorato Fratre loqui cœpit di-
„ cens : Fili mi, præpara te, iter tuum perge, jam me nunc tempus co-
„ git ab his membris dissolvi, & decursis hujus vitæ terminis ad infinita
„ gaudia spiritus transtolli malit. Dixit, & extendens manus ad altare,
Viatico accepto, munivit se communione *b* corporis & sanguinis Christi, atque elevatis oculis ad cœlum extensisque manibus, animam ad gaudia perpetuæ exsultatio-
anno 715. nis emisit anno ab Incarnatione Domini nostri septingentesimo quintodecimo

a S. Pega post Guthlaci germani sui obitum vixit anno integro in cella fraterna, postea recessit in propriam cellam inde quatuor leucis distantem ad plagam occidentalem, ubi nunc opidum *Peag-KirKe* : demum illic completo biennio & tribus mensibus, ad Apostolorum limina profecta, Romæ supremos vitæ dies absolvit, ut Ingulfus Abbas Crolandensis auctor est : qui etiam non semel meminit Cellæ S. Pegæ, quam Monachi Crulandenses diu tenuere. S. Pega in Martyrologio Anglo-Benedictino colitur 12. Aprilis, distinguenda a S. Pegia sorore S. Botulfi, cujus Acta retulimus anno 700.

b Gothlacus tamen ipso die Missam celebraverat, ex superioribus.

mo *a*. Inter hæc præfatus Frater subito cœlestis luminis splendore domum repleri, turrimque velut igneam e terra in cœlum erectam prospicit : in cujus splendoris comparatione cum tunc sol in medio cœlo steterat, velut lucerna in die pallidescere videbatur. Cantibus quoque angelicis spatium totius aeris detonari audiebatur : insulam etiam illam diversorum aromatum odoriferis spiraminibus inflari cerneres. AN CHR. 714 11. April.

36. Deinde supramemoratus Frater immensa formidine tremefactus, eximii splendoris coruscationem sustinere non valens, arrepta navicula portum reliquit, ac deinde quo vir Dei præceperat cœpto itinere perrexit. Deveniens quoque ad sanctam Christi virginem Pegam, fraterna sibi mandata omnia ex ordine narravit. Illa vero his auditis velut in præcipitium delapsa, se solo premens, immensi mœroris molestia medullitus emarcuit, lingua siluit, labrum obmutuit, omnique vivali vigore velut exanimis evanuit. Post vero interventum temporis ceu somno expergefacta, imi de pectoris fibris longa suspiria trabens, arbitrio Potentis grates egit. Postera vero die secundum præcepta beati viri insulam devenientes, totum locum omnesque domos velut ambrosiæ odore repletas invenerunt. Illa vero Dei famula trium dierum spatiis fraternum spiritum divinis laudibus cœlo commendans, tertia die secundum præceptum illius felicia membra in Oratorio suo humo tecta condiderat. A Pega sorore sepelitur ejus corpus,

37. Volens autem divina pietas latius monstrare, quanta in gloria vir sanctus post obitum viveret, cujus ante mortem vita sublimibus crebrisque miraculorum indiciis populis, tribubus, gentibus late ubique fulgebat; addidit quoque æternæ commemorationis indicium. Transactis enim sepulturæ ejus bis senis mensium orbibus, immisit Dominus in animum sororis ipsius, ut fraternum corpus alieno sepulchro reconderet. Aggregatis ergo Fratribus, Episcopis, Presbyterisque, immo & aliis ecclesiasticis gradibus, die exitus ipsius aperientes sepulchrum, invenerunt corpus totum integrum, quasi adhuc viveret : & lentis artuum flexibus multo potius dormienti quam mortuo similis videbatur. Sed & vestimenta omnia quibus involutus erat, non solum intemerata, verumetiam antiqua novitate & pristino candore splendebant. Quod ubi qui intererant prospexerunt, statim tremefacti stupentes steterunt, adeout vix fari potuissent, vix miraculum intueri auderent, & vix ipsi quid agerent nossent. Quod ubi Christi famula Pega prospexit, spiritali gaudio commota sacratum corpus cum divinarum venerantia laudum in sindone, quam eo vivente Ecgbertus Anachorita in hoc officium mittebat, revolvit: sed & sarcophagum non humo terræ condidit, immo etiam in memoriale quoddam posuit, quod nunc ab ETHELBALDO Rege miris ornamentorum structuris in honorem divinæ potentiæ ædificatum conspicimus : ubi triumphale corpus tanti viri usque in hodierni temporis cursum feliciter pausat, per cujus intercessionem miserationis divinæ indulgentiam, quisquis integra fide pulsaverit, impetrabit. post menses 12. inventum incorruptum.

38. O virum beatæ memoriæ, o magistrum divinæ gratiæ, o vas electionis, o medicum salutis, o præconem veritatis, o thesaurum sapientiæ, o quanta gravitas, o quanta dignitas in verbis & confabulationibus ejus erat! quam alacer, quam efficax in discernendis causis fuit! quam in absolvendis Scripturarum quæstionibus promtus & facilis! quam inremisso famulatu Deo servierat! intantum quod numquam in illius ore nisi Christus, numquam in illius corde nisi pietas, nihil in illius animo nisi charitas, nisi pax, nisi misericordia, nisi indulgentia perstabat. Nemo vidit illum iratum, nemo elevatum, nemo superbum, nemo commotum, nullus mœrentem : sed unus idemque semper permanens, lætitiam in vultu, gra- Elogium ejus.

a Eumdem annum exprimit Ordericus, ne quis mendam in numeros irrepsisse putet. Et tamen Matthæus Vvestmonasteriensis, Chronologia Saxonica Bedæ adjecta, & si qui alii, Guthlaci obitum reponunt anno præcedente: & quidem rectius, si constat Guthlacum obiisse 3. Idus Apriles: nam finem vitæ fecit quarta feria post Pascha, quod anno 714. incidebat in 7. Idus Apriles.

AN.CHR. 714 tiam in ore, suavitatem in mente, prudentiam in pectore, humilitatem in corde præferebat, itaut extra humanam naturam notis ignotisque esse videretur.

11. April. Ethelbaldo de morte sua mœrenti apparet,

39. Postquam ergo præfatus exsul Ethelbaldus in longinquis regionibus habirans obitum sancti Patris Guthlaci audivit, qui ante solus refugium & consolatio laborum ipsius erat; subita arreptus mœstitia ad corpus ipsius pervenit, sperans in Domino daturum sibi refocillationem aliquam laboris sui per intercessionem tanti viri Guthlaci. Qui cum ad sepulchrum ipsius pervenisset, lacrymans ajebat: Pater mi, tu scis miserias meas, tu semper adjutor mei fuisti, te vivente non desperabam in angustiis, adfuisti mihi in periculis multis: per te invocabam Dominum, & liberavit me; modo quo vertam faciem meam, unde erit auxilium mihi, aut quis consolabitur me, & quis, Pater optime, me consolabitur si me dereliqueris? in te sperabam, nunc me spes fefellit. Hæc & alia multa proloquens, se solo sternebat, & supplex orans crebris lacrymarum fluentis totum vultum rigavit. Nocturnis autem appropinquantibus umbris cum in quadam casula qua ante vivente Guthlaco hospitari solebat, pernoctans, mœstam mentem huc illucque jactabat, parumper nocturnis orationibus transmissis cum lumina levi somno dimitteret, subito expergefactus, totam cellulam in qua quiescebat in immensi luminis splendore circumfulgescere vidit: & cum ab ignota visione terreretur, extemplo B. Guthlacum coram adstantem angelico splendore amictum prospicit dicentem ei: Noli timere, robustus esto, quia Deus adjutor tuus est: propterea veni ad te, quia Dominus per intercessionem meam exaudivit preces tuas. Noli tristari, dies enim miseriæ tuæ præterierunt, & finis laborum tuorum jam advenit: nam priusquam sol bis senis voluminibus annilem circumvolverit orbem, sceptro Regni dominaberis. Non solum autem, ut fertur, Regnum sibi prophetavit, sed & longitudinem dierum suorum & finem vitæ suæ sibi in ordine manifestavit. Ille vero econtra dicebat: Domine, quod signum mihi erit, quia omnia sic eveniant? Guthlacus respondit: Signum hoc tibi erit: cum crastina dies advenerit, antequam tertia hora fiat, his qui hoc loco habitant, unde non sperant, solatia alimentorum donabuntur. Hæc dicens lux quæ coram apparuit; ab oculis illius recessit. Nec mora, dicta effecta secuta sunt: nam priusquam tertia diei hora propinquasset, signum in portu pulsatum audierunt, hominesque illis inspirata solatia portantes conspiciunt. Exio ipse omnia quæ sibi dicta erant recordans, indubia spe futura fore credebat, fidemque inseducibilem in vaticiniis viri Dei defixit: nec illum fides fefellit. Ex illo enim tempore usque in hodiernum diem infulata Regni ipsius felicitas per tempora consequentia de die in diem crescebat.

eique sortem prædicit.

Cæcus ad ejus tumulum recipit lumen.

40. Nec etiam defuncto ac sepulto Christi famulo Guthlaco signa virtutum ac sanitatum quæ per illum viventem Dominus hominibus donavit, per invocationem intercessionis ipsius ubique candescere præsentem adusque diem cessaverunt: ut qui vivens pomposis virtutum rumoribus se elevare noluit, quanti meriti vel quantæ valitudinis erat post obitum suum per plurima miraculorum tropæa monstraretur. Erat namque quidam vir paterfamilias in provincia Wissa, cujus oculi bis senis mensium orbibus adepto visendi lumine fulvis albuginis nubibus tegebantur, itaut splendentis diei lumina a furvæ noctis caligine secernere nequiret. Qui cum reprobatis pigmentorum auxiliis medendi salutem desperaret, perpetuamque sibi luminis orbitatem imminere comperit, tandem invento salubri consilio ad corpus sacratissimum viri Dei Guthlaci se duci rogavit dicens: Scio certe & confido, quia si aliqua de rebus ab eo sacratis lumina mea tetigerint, cito sanabor, & visum oculorum meorum mihi reddet. Amici autem illius ut ipse rogaverat fecerunt: duxerunt quidem illum ad portum insulæ *Cruland*, & illi navi adscensa devenientes insulam, appetiverunt colloquium venerabilis Christi virginis PEGÆ: quæ ferventis fidei illius spem indubiam comperiens, intra Oratorium quo corpus beati Guthlaci recumberet, duci permisit. Illa ergo partem glutinam salis a sancto Guthla-

co

co ante consecratam arripiens, in aquam opertoriam *a* levi rasura mittebat : ipsam denique aquam cum intra palpebras cœci guttatim stillaret, mirabile dictu! ad primum tactum primæ guttæ detrusis cœcitatis nubibus oculis infusum lumen redditum est : priusquam enim alterius oculi palpebris salutaris lympha infunderetur, quidquid in domo esset in ordine narrabat ; visumque sibi in eodem momento donatum fatebatur. Deinde postquam diu clausas gratia per gratiam frontis reclusit fenestras, cognovit inventum olim quod perdidit lumen, dux se ducentibus factus est revertens cursus. Exin ubi lumen de fonte luminis hausit, ibat quo venerat, nec sic reversus ut erat : viditque videntes quos prius videre negavit, grates Deo persolvens dignas, quas nullus reddere nescit. Multi ergo diversis infirmitatibus gravati, auditis rumoribus miraculorum beati Guthlaci palustrem Croilandiam, ubi sanctum corpus quiescit, adeunt, precibus ejus sanitatem integram adepti Deo gratias referunt *b*.

AN.CHR. 714 11. Apr.

41. Rex autem ETHELBALDUS ut beatum consolatorem suum miraculis coruscare comperit, locum sepulturæ ejus gaudens expetiit, & ea quæ beato viro jam Regnum adeptus donaverat, servientibus ei perenniter concessit. Nam quodam tempore, dum idem Rex causa visitandi patronum suum antequam migraret, Croilandiam adiret, & vir Dei quietam mansionem in eadem insula sibi ab eo concedi postularet, quinque miliaria ad Orientem, id est usque ad fossam quæ *Asendic* dicitur, & tria ad Occidentem, & quinque ad Aquilonem concessit, & ab omni redditu atque consuetudine sæculari omnibus modis absolvit : & inde chartam sigillo suo signatam in præsentia Episcoporum Procerumque suorum confirmavit. Et quia palustris humus Croilandiæ, ut ipsum nomen intimat, (Croilandia enim crudam, id est cœnosam terram significat) lapideam molem sustinere non poterat; præfatus Rex ingentes ex quercu palos innumeræ multitudinis humo infigi fecit, duramque terram novem miliariis per aquam de Upolanda *, id est superiori terra, scaphis deferri, & paludibus commisceri statuit : & sic lapideam (quia sacer Guthlacus Oratorio contentus est ligneo) Basilicam cœpit & consummavit, deinde religiosos viros ibi aggregavit, Cœnobium condidit, ornamentis & fundis aliisque divitiis locum ditavit, & ad honorem Dei & sancti Anachoritæ quem valde dilexerat, pro dulci consolatione quam ab eo dum exsulabat multoties perceperat. Eumdem itaque locum omni vita sua dilexit, nec unquam post primam instaurationem, quam idem Rex fecit, sedes Croilandiæ religiosorum habitatione Monachorum usque in hodiernum diem caruit, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, qui cum Deo Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Ethelbaldus Crulandense Monasterium ædificat.

* Ord. Upalenda.

a Sic legitur in utroque cod. ms. Vedastino & Uticensi : an legendum *aquam apertoriam* ? ab effectu sic dictam. An *aquam adsperforiam* ? an denique *offertoriam* ?

b *Hucusque*, ait Ordericus, *Felicis Episcopi* (immo Monachi) *scripta de venerabili Guthlaco* : cetera quæ sequuntur aliaque *de constitutione Crulandensis Monasterii & habitatione Cœnobitarum*, iisdem uti hic verbis protero *ea vera*, inquit, *relatione* ANSGOTI *Subprioris aliorumque seniorum*. Certe veterrimum Vedastinæ Bibliothecæ exemplar. ms. desinit in hæc verba paullo superius edita : *quas nullus reddere nescit* : reliqua superaddit codex Lirensis.

CIRCA AN. 715 10. Dec.

VITA SANCTI THOMÆ ABBATIS FARFENSIS IN ITALIA.

Auctore Monacho Farfensi anonymo.

Eruta ex ms. cod. Farfensi a R. D. Constantino Abbate Cajetano.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Monasterii Farfensis dignitas.

De hujus Vitæ Scriptore nihil occurrit dicendum. Monasterium constructum in honore beatissimæ genitricis Dei semperque virginis MARIAE, quod vocatur Acutianum, in Ducatu Spoletano seu in territorio Sabinensi, *ut loquitur Carolus Magnus in diplomate ad* PROBATUM *Abbatem, nunc* Monasterium B. Mariæ de Farfa, *in agro Acutiano longe diu ante Thomæ Abbatis & instauratoris ætatem exsistebat. Lege quæ de hoc Monasterio diximus ad Vitam S. Laurentii Episcopi Sæculo 2. ad ann. 576. Edidit Andreas Chesnius in Tomo 3. Hist. Franc. magnam partem Chronici Farfensis, ex quo celeberrimam & amplissimam fuisse Abbatiam istam satis intelligitur. Ei suberant* Monasterium S. Marci Evangelistæ, situm juxta muros Spoletanæ civitatis; Monasterium S. Salvatoris, situm non procul ab eadem civitate; Monasterium Puellarum quod vocatur sancti Georgii sub muro civitatis Reatinæ; & in territorio Firmano Monasterium sancti Silvestri vel sanctæ Mariæ, *prout in Ludovici Augusti Privilegio ad* BENEDICTUM *Abbatem legitur. Possessiones prope infinitas recenset Lotharius Augustus in charta* SICHARDO *Abbati concessa. Amplissima fuit hæc Abbatia ad tempora usque S. Bernardi Abbatis Claravallensis. Siquidem testante Gaufrido in Vita Bernardina lib. 3. cap. 7.* Abbas Farfensis conventum Fratrum a Claravalle petierat, Monasterium eis ædificaturus. *Re per Romanum Pontificem impedita,* sexcentas fere marcas argenti *ad Bernardum transmisit. Hactenus subsistit Abbatia: at pinguior censuum portio Abbati commendatario; reliqua cedit paucis Monachis Congregationis Casinensis. Hic observare convenit Hadrianum Papam I. teste Anastasio Bibliothecario, ad Desiderium Langobardorum Regem* deprecationis causa direxisse Probatum religiosum Abbatem Monasterii sanctæ Dei Genitricis, siti in territorio Sabinensi cum viginti senioribus Dei servis Monachis: *ubi male in quibusdam editis legitur* præfatum Abbatem.

CAPUT I. Thomas Gallus loca sacra adit cum sociis.

FUIT namque in Gallia vir vitæ venerabilis THOMAS nomine; ut alii ferunt Maurigena *a* exortus provincia. Hic etenim vir sanctus Presbyterii fungebatur officio: cui quippe Dominus inspirare dignatus est, ut Hierosolymam ad sepulcrum Domini atque alia sancta loca adoranda pergere deberet. Qua inspiratione vehementer accensus, aliquantis secum adsumtis discipulis, peregrinationis arripuit iter. Cumque Romam veniens sanctorum Apostolorum limina adorasset, quantocius ad loca destinata festinabat. Adjunctis etiam sibi religiosis de Italia viris, MARCIANO videlicet, qui postea Firmanæ tenuit Ecclesiæ Episcopatum; necnon & MARTYRIO, qui apud B. Petri *b* Ecclesiam postmodum Monasterio præfuit. Hi namque omnes charitatis adnexi vinculo, socialis viæ carpebant iter: qui post longa valde itinera tandem optata perveniunt ad loca. Tunc igitur desiderii sui vota complens, vivificum lignum crucis Christi, & sepulchri venerabilem atque gloriosum adoraverunt locum, simulque cuncta sancta loca habitationis & passionis Christi visitantes similiter adoraverunt. Sed Marcianus & Martyrius supradicti gloriosi viri suam repetentes viam reversi sunt in Italiam.

II. In oratione a B. Maria monetur de repetenda Italia, Matth. 7. 8.

Ut vero venerabilis Thomas ad gloriosum Domini reversus est sepulchrum, ibi per tres continuos deserviens annos, Dominum diu noctuque cum fletu & nimio precabatur mœrore, ut ipsum pro sua clementia ad salutis dignaretur dirigere portum. Sed quia secundum Domini promissum, *Omnis qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulsanti aperietur*; cum quantocius

a Id est in Mauriana Sabaudiæ regione, cujus caput Mauriana urbs Episcopalis sub Archiepiscopo Tarentasiensi.

b Ad Monasterium S. Petri Apostoli, quod *fundatum prope muros civitatis Beneventi, subjectumque* Monasterio S. Vincentii de Volturno legitur in Chronico S. Vincentii edito apud Chesnium Tomo 3. Hist. Franc.

tocius exaudire dignatus est Dominus. Denique, ut relatu comperimus pa- CIRCA AN.
trum, dum nocte ad idem Domini pernoctaret sepulcrum, precibus fatigatus 715
nimiis atque vigiliis sopore depressus est: tumque beatissima Dei Genitrix 10. Dec.
virgo MARIA per visum apparere eumque percunctari dignata est dicens:
Quid est, Frater, quod tanto mœrore ac fletu conficeris? constans esto, &
virilitet age, Dominusque adimplebit desiderium tuum: oportet namque te
Italicas remeare ad auras: cumque illuc fueris, Domino protegente regressus & con-
require in provincia Sabinensi, in loco qui dicitur Acutianus, tres magnæ al- struendo Monaste-
titudinis cypressos simul positas, juxta quas etiam Basilicam pulchri decoris in rio.
meo reperies honore dicatam, quem ego frequenter visitare soleo locum. Hunc
quoque cum repereris, ibi cursum tuæ consummabis vitæ: in quo videlicet
loco numquam tibi vel posteris tuis aliquid boni veniet minus: sed omnibus
vitæ præsentis ibidem perfruemini bonis, copiosaque Fratrum multitudo tuo
exemplo cœlestia migrabit ad regna. Nam cum hæc beatissima Virgo per
revelationem venerabili Thomæ retexeret verba, panem miræ magnitudinis
atque candoris manu gestans ei detulit dicens: Accipe panem hunc, & Compun-
pergo securus: hoc autem scito, quia numquam ex eo minus habebis, sed ctionis do-
omni vitæ tuæ ævo abundanter tibi sufficiet. Tantam namque deinceps illi num cœli-
gratiam compunctionis atque lacrymarum divina largiti dignata est pietas, ut tus accipit.
pene de Deo loqui nihil sine lacrymis *a* posset, & die noctuque psalmo-
diæ, vel orationis accensus desiderio divino suaves funderet lacrymas. Ve-
re enim hic Psalmista dicere poterat: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac* Ps. 41. 4.
nocte.

III.
Igitur venerandus vir de revelationis sollicitus admonitione, reversionis ad
Italiam cum omni suo comitatu arripuit iter: veniensque Ephesum apud B. Ephesi mo-
Evangelistæ Joannis sepulcrum moratus est, ubi fecit alios tres annos: sicque ratus tres
factum est, ut id quo ad Orientem de Gallia profectus ibidem commoratus, annos,
& quo idem reversus est tempus, septem complerentur spatia annorum. Re-
versus vero in Italiam Sabinensem peragrabat provinciam: veniensque in lo-
cum qui dicitur Cervinaria, ibi sub quadam arbore quæ nunc superest, pau-
lisper requievit; placuitque illi ut ibi sacrificium Deo offerri deberet. Pera-
ctis itaque Missarum sollemniis eum gravitudo arripuit. Tunc vero præcepit
discipulis suis, ut dum ipse paullulum requiesceret, si aliquid in suis haberent
marsupiis ad reficienda corpora, pararent mensam: ajebat enim se festinanter
Romam proficisci velle, ut adoratis iterum beatorum liminibus Apostolorum
suam repetendi provinciam adsumeret iter. Mox ut sopore depressus est vir
sanctissimus, iterum beata Dei genitrix virgo semper Maria, læto ac beni-
gnissimo ut est vultu, ei apparuit dicens: Ecce, Frater, iste est quem tibi
promiseram locus: nunc vero confortare in Domino, & noli pusillanimis esse.
Iterumque ostendit ei tres in visu præfatas cypressos, & ait: Vade, & juxta
has quas cernis arbores, invenies quam tibi prædixi Basilicam nomini dicatam
meo: ibi namque permanens optimam reperies quietem, & labora sicut bo-
nus miles, ut accipias coronam vitæ. Ego vero tecum semper cum tuisque
omnibus ero tam præsentibus quam futuris, & congregabitur ad te copiosa
Fratrum caterva ad omnipotentis Dei servitium animas commendantes suas.
Cumque evigilans hæc Fratribus detulisset, circumquaque respiciens vidit non
procul contra Orientis plagas tres prædictas cypressos, gavisusque ait: Ec-
ce in veritate modo in visione ostensæ sunt arbores: surgite itaque perga-
mus ad eas. Qui jussa complentes, cum multo labore dextro, lævoque la-
tere condensa, quæ ibi succreverant spinarum ac veprium, cultris succi-
dentes suis, illuc usque profecti sunt: respectamque ingressi Basilicam Do-
mino immensas retulere grates. Cumque ibi aliquantos in Dei peregissent
laudibus dies, cœperunt memorati viri Dei pusillanimes effici, & eum cum erigit co-
magno percunctari mœrore dicentes: Quid faciemus, o venerabilis Pater, mitum a-
cum nimos.

a Idem iisdem verbis de eo refert Autpertus Abbas in Vita S. Paldonis infra ad ann. 720.

CIRCA AN. 715 10. Dec.

cum hæc quæ nostris detulimus in fasciculis alimenta defecerint? Locus enim iste nulli præter bestiis & latronibus est pervius, a quibus forsitan latronibus trucidandi sumus. Quos idem vir venerabilis Thomas benigne refovens, consolatus est dicens: Confido de omnipotentis Dei magna largitate & intercessione beatissimæ Dei Genitricis MARIÆ, quia neque fame hic laboraturi, neque a latronibus perimendi sumus; sed cito nobis ejus subveniet

Ps. 33. 11.

clementia, quia ipse per Prophetam polliceri dignatus est dicens: *Sperantes in Domino non deficient omni bono*: cujus quoque promissa cito nobis complebuntur.

IV. A Faroaldo Duce cælitus monita alimenta accipit.

Per idem namque tempus FAROALDUS a magno regimine Ducatum tenebat Spoletanum. Hic denique Romam proficisci illo tempore volens, apparatum suum in ciborum atque vini copia cum oneratis hominibus atque jumentis præire jussit; in crastinum ipse quoque, ut cogitabat, suis cum commilitibus eos sequuturus. Sed eadem sancta Dei Genitrix virgo Maria nocte hunc admonere per visum dignata est, dicens: Vide ut ab hac profectione quiescere debeas, quia incommodum est nunc te pergere Romam, eo quod minime tibi expediat; sed potius meo consilio quod tibi melius proderit, præbe consensum. Est namque in territorio Sabinensi Basilica nomine dicata meo, in qua videlicet Monachi degunt peregrini, qui die noctuque in hymnis & orationibus Deo inserviunt. Has itaque omnes quas præire jusseras, eo deferre facito expensas, quatenus eorum adjutus orationibus Deum possis habere propitium. Qui statim de somno consurgens, hanc suis protulit ministris revelationem, dixitque eis: Perquirite quisnam

* f. Prætor

hic de Reatina sit urbe. At illi dixerunt, quod probator * ipsius civitatis Castallus ibidem esset: quem accersitum percunctari cœpit, ubi in Sabinis ad honorem Beatæ Mariæ semper virginis esset Ecclesia dicata, in qua peregrini degerent Monachi. At ille inquit: Multæ in honorem Beatæ Mariæ semper virginis Basilicæ in Sabinis habentur constructæ, sed in qua horum Monachorum, vel peregrinorum sit habitatio, penitus ignoro. Tunc ille inquit: Vade, & diligenter fac perquirere ubi peregrini habitent Monachi, & omnia quæ Romam adire jusseram alimenta, eis quantocius facito ferre. Cujus statim imperio parens, omnes illas Sabinis direxit impensas. Cumque homines illius alimenta quæ dicta sunt perferebant, ad locum qui dicitur Pompejanus pervenissent, ab incolis loci illius inquirere cœperunt, quonam in loco in honorem Beatæ Mariæ Dei Genitricis constructa esset Basilica, ubi peregrinorum esset habitatio Monachorum. Qui omnes una voce responderunt dicentes: Equidem in honorem B. Mariæ Sabinis multas novimus Ecclesias esse: sed ubi Monachorum sit habitatio, omnino nescimus. Verumtamen a patribus nostris audivimus, quod patres vel avos suos referre audierunt, quoniam in Casale qui dicitur Acutianus, juxta tres cypressos ibidem posita sit Ecclesia Beatæ Mariæ miro fabricata decore, in qua antiquitus tempore Romanorum habitatio dicitur fuisse Monachorum; sed modo nullam ibidem hominum scimus esse habitationem. Et hæc dicentes ostenderunt eis non procul ab ipso loco tres prædictas cypressos. Cumque ad ipsum pergere locum minime scirent, viamque nequaquam reperire possent; onerata quæ secum habebant jumenta eos præire cœperunt, rectoque itinere ad locum pergere destinatum: quæ sequentes ad locum ipsum pervenerunt. Sed antequam ad ipsum pervenissent, vocem ac strepitum audierunt Fratres: qui timore perculsi cogitabant, quod armata latronum manus ad eos adveniret perimendos. Protinusque ad Oratorium confugientes, venerabilem virum Thomam conquesti sunt dicentes: Ecce, Pater, sicut diximus, latrones adsunt,

a Fuere duo istius nominis Duces Spoletani, nempe Faroaldus ab Alboino Langobardorum Rege impositus civitati Spoletanæ Dux primus, de quo Paulus Vvarnefridi in lib. 3. Hist. Langob. cap. 13. alter Trasemundi filius & successor, ab eodem Auctore laudatus lib. 6. cap. 30. & 44. De hoc Faroaldo intelligendus hic locus, qui in historia nongentorum Monachorum Farfensium a Saracenis decollatorum, Monasterio Farfensi multa concessisse dicitur.

CIRCA AN. 715 10. Dec.

funt, qui nos interficere volunt, januamque Ecclesiæ oppilare curaverunt. At vero hi qui onera deferebant, ante fores Ecclesiæ ipsa ponentes, jumenra exonerare fecerunt. Tunc unus ex iisdem venerandi viri Dei discipulis respiciens per foramen januæ, vidit ipsum apparatum ante fores Ecclesiæ depositum: revertensque nuntiavit Patri atque sociis nihil mali adesse; sed e contra largissimis dapibus ciborum atque vini dorsis jumentorum humeris advectatis advenisse repletos. Tunc exeuntes ad eos interrogare curaverunt, quænam essent ipsæ dapes, aut quis eas illuc direxisset. Hi vero qui advenerant, prostrati in terram eorum se precibus commendare studuerunt, primusque eorum per quem directa fuerant alimenta, dixit: Farovaldus gloriosus Dux Spoletanus admonitus a beata Dei Genitrice Maria, almæ vestræ beatitudini benedictionem dirigere curavit, postulans ut eum sanctis precibus Domino commendare dignemini. Tum oblatis muneribus, benedictione percepta Sanctorum, ad propria reversi sunt: & ex eo jam tempore ipse gloriosus Dux eis sæpissime sua munera dirigere curavit, ipsumque præfatum virum venerabilem Thomam Abbatem Spoletum ad se venire rogavit, atque ejus sanctis precibus commendare studuit, aliquantamque donationem per suum Præceptum ejus contulit Monasterio.

Spoletum arcessitus, ab eodem dotatur.

V. Discipulos ad se trahit.

Igitur cum venerabilis ejus Patris sanctitas, odorisque boni fama longe lateque diffusa esset, cœperunt ad eum tam de proximis quam de longinquis provinciis certatim concurrere, ut ejus scilicet magisterio se Domini servitio subderent, atque in ipso Cœnobio beatæ Dei Genitricis semper virginis Mariæ monasticam degerent vitam.

VI. in his tres Beneventanos in Galliam tendentes.

Eodem tempore fuerunt Benevento tres nobiles exorti progenie viri, consanguinitatis quoque jure propinqui, quorum uni nomen erat BALDO, alter vero TASO, tertius quoque vocabatur TATO. Hi enim ex duobus progeniti patribus, BALDO scilicet ex uno, Taso autem & Tato ex altero, divino succensi amore uno consilio parique voto decreverunt, ut patriam parentesque relinquentes, ac mundi hujus se pompis, fallacibus exuerent divitiis, quatenus veras atque cœlestes attingere possent opes. Galliarum itaque desiderarunt penetrare provincias, ut ibidem videlicet corpore, non animo separati, per diversa sese Monasteria servitio subjugarent Dei omnipotentis. Sed cum hoc aperte pro suorum erga ipsos parentum sollicita cura implere minime possent, ad sanctorum adoranda limina Apostolorum Romam se ire velle professi sunt. Nam oneratis ex his quæ eis in via videbantur esse necessaria animalibus, adscendentes equos profecti adorsi sunt iter. Ut ergo Beneventi peragrati sunt fines, Marsorumque ingressi sunt provinciam; descendentes de equis, pueris præcipiunt, ut equos & omnia quæ secum detulerant auferentes ad propria remearent: dicebant enim cœleste votum se habere, ut hi tantummodo tres Romam suis pergere deberent pedibus. Quibus quoque remeantibus pueris dum præfati milites inceptum pergerent iter, viles sordidosque habentibus pannos pauperibus obviarunt, quibus pretiosa sua largientes vestimenta, eorum sordidis atque vilibus adoperti sunt indumentis. Recto vero pergentes itinere, Sabinis ad Cœnobium beatæ Dei genitricis semper virginis Mariæ pervenerunt, in quo tunc præfatus vir vitæ venerabilis Thomas regiminis curam habebat. Qui dum eosdem Christi milites suscepisset hospitio, more solito cum Patribus perrexit, ut secundum Domini præceptum eorum ablueret pedes. Denique dum eorum delicata candidaque membra sordidis contecta vidisset vestibus, eorumque adspectus præclaros cernens, intellexit nequaquam eos publicos, ut ipsi fingebant, esse mendicos. Cumque operis dominici omne complevisset mandatum, in sua se contulit claustra. Mane igitur primo eos secrete ad se fecit venire, subtiliterque eos ac blande interrogare curavit, dicens: Qui estis vos, fratres, vel unde venistis? obsecro itaque ut non mihi adventus vestri celare debeatis causam, forsitan enim aliquid a judicibus hujus fæ-

Consilium eorum sciscitatur.

CIRCA AN. 715 10. Dec.

sæculi aliquod sustinetis judicium; aut etiam, ut humanæ contingere solet fragilitati, in aliquod dilapsi crimen fugistis : credite, inquit, mihi, quia in quantum valuero, vobis suffragium præbere conabor, tantummodo si rectam profitemini veritatem. Illi vero cernentes nequaquam venerabili Patri suum abscondi posse secretum, ei cuncta quæ egerunt, & unde essent, adventusque sui causam, suaque ac patrum suorum nomina per ordinem narrarunt. Porro quod Romam pergere vellent atque Galliarum expetere provincias, ei minime celant; adjurantes eum, ut nequaquam eorum impediret propositum. At ille : Absit, inquit, o filii, ut a bono proposito vos revocare cupiam, sed potius vobis adminiculum impendere volo. Nam usque ad limina beatorum Apostolorum vestri socius ero itineris. Idcirco hæc venerandus Pater volebat facere, ut ipsos religiosos viros sancto consilio a tam longo revocaret itinere, sicut & fecit. Quod utique Dei nutu actum fuisse minime dubitamus. Qui cum Romam cum beato viro Thoma iidem viri pervenissent, suam cum lacrymis devotionem suffragiis Apostolorum commiserunt.

eos Romam comitatur.

VI. Post in Monasterium suum eos reverti persuadet:

Erat denique Romæ eodem tempore anus quædam, vidua religiosa, quæ cum omni domo sua hospitalitatis studio serviebat. Quotiescumque vero venerabilis Thomas Romam causa orationis vel ad salutandum Pontificem pergebat, in ejus domo hospitium habere consueverat : in qua etiam tunc cum prædictis hospitatus est viris. Peracta igitur (ut supra retulimus) oratione, hos cœpit verbis admonere suasoriis, ut secum ad Monasterium deberent reverti, quatenus institutionis suæ propositum videndo & operando addiscere possent, ac deinceps quo eas Dominus vellet dirigere jam instructi securius irent. Nam hujusmodi eos alloquitur verbis : Audite inquit, o charissimi filii, consilium meum, & mecum ad Monasterium beatæ Dei genitricis Mariæ, ubi Domino largiente præesse videor, reverti vos minime pigeat. Et quamvis *a* extra usum sit nostri Monasterii; propter ardorem tamen vestri laudabilis desiderii, vos intrinsecus recipi faciam, ut videlicet communi cum Fratribus participetis mensa, eademque ubi ipsi dormiunt domo, vos quoque soporetis, ac simul ad opus adsistatis divinum, ad manuum quoque labores pariter exeatis, ut eorum imbuti documentis scire possitis, quo ordine Monachus degere in Monasterio debeat. Hæc autem & his similia venerabili Patre dulci admonitione prosequente, adsensum ei memorati præbuerunt viri : sicque cum eo ad Monasterium rediere.

VII. qui a parentibus perquisiti,

Igitur cum hæc omnia (ut diximus) peracta fuissent, contigit patrem duorum fratrum, Tasonis videlicet & Tatonis, cum ceteris parentibus suis huc illucque eos perquirendo anxiando discurrere, Romamque venire : ubi dum eos studiose per Monasteria Ecclesiasque atque domos singulorum perquirentes, religiosæ, cujus superius memoriam fecimus, viduæ ingressi sunt domum; quam solliciti percunctantes, eorum adspectus signaque dicentes, hunc ab ea accepere responsum : Hos quos vos quæritis viros, ego in hac domo mea cum venerabili patre Thoma hospitio recepi : nam Sabinis eos in Cœnobio beatæ Mariæ, ubi regimen tenet, absque dubio reperietis. Hæc autem illi audientes valde gavisi effecti, utpote magni amoris stimulis agitati, ad prædictum Monasterium veloci properantes cursu, obnixe prædictum rogantes Patrem, ut eos adspectibus eorum præsentari juberet. At vero venerandus vir Domini Thomas compatiens eorum doloribus, suasibilibus verbis admonuit viros religiosos prædictos, videlicet Baldonem, Tasonem, & Tatonem, ut ad colloquium suorum exire deberent parentum. Quibus quoque hoc facere renuentibus, auctoritate cogens eos persuasit ejus parere præceptis. Cumque ad eos ingressi fuissent, eos objurgare cœpere parentes : Cur nos, inquiunt, o dilectissimi filii, tamquam mortuos æstimantes relinquere voluistis, nostrarumque deseruistis curam animarum? Etenim nullus inest vobis pietatis affectus, consan-

ægre iis se videndos jussi exhibent.

a Quippe Novitii, ad mentem Sancti Benedicti in Regulæ cap. 58. separati ab aliis Monachis tum degebant in cella quam vocabant Novitiorum. Lege Menardum in Concord. Regul. cap. 65. § 1. & Vitam Sanctæ Anstrudis Abbatissæ Laudunensis num. 37. Sæculo 2. ad ann. 688. Eadem verba, quæ hic, refert Autpertus in Vita S. Paldonis infra.

ſanguinitatiſque nulla compaſſio? Nos namque converti ad Dominum, & ſæculum funditus relinquere parati ſumus : propterea rogamus vos, & per Dominum cœli & terræ conditorem adjuramus, ne nos deſeratis, ſed potius nobiſcum revertamini; alioquin ſciatis de veſtra manu nos eſſe requirendos. At illi verba eorum lacrymaſque ac ſingultus pro nihilo ducentes, nulla omnino pietate permoti ſunt; ſed Gallias, ut Domino voverant, ſe profecturos eſſe dicebant. Tunc vero venerandus vir Domini Thomas ſancto in ſe loquente Spiritu his eos alloquitur verbis : O dilectiſſimi, inquit, filii, audite conſilium, & de Dei miſericordia diffidere nolite. Si enim mea monita aure cordis vobis percipere placuerit, per veſtrum bonæ operationis exemplum ad cœleſtia multi regna migrabunt. Propterea, o cariſſimi, ſalubres meos auſcultate ſermones, & veſtrorum nolite preces deſpicere parentum. Nam ſi vultis, oſtendam vobis locum in quo veſtri poſſitis adimplere deſiderii vota. Confido enim de Domini clementia & largiflua pietate; quoniam bonum ibidem Domino acceptabilemque facietis fructum. Siquidem iſdem vir Domini dum de Orientis partibus Italiam remeaſſet, per Samnii provinciam habuit iter, in qua videlicet ſuper Vulturni fluminis ripam, a mille fere paſſibus a quo initium ſumit, reperit in honore B. Vincentii Martyris Oratorium dedicatum, quod denſiſſima quoque ex utraque parte fluminis ſilva ambiebat, & nulla ibidem erat habitatio præter ferarum & latronum fortaſſe latibula. Ad quem locum præfatos dirigere cupiens viros, hoc quod ſupra diximus eis dedit ipſius loci indicium, ad eumque locum quantocius eos properare admonuit dicens : Ite, o fortiſſimi athletæ Chriſti, ite ſecuri, & in eodem loco itineris veſtri figite greſſum : valet enim omnipotens Deus vos in eodem loco ab omni malo ſervare illæſos, & a timore latronum cunctos per id iter agentes reddere ſecuros. Ego vero loci a Principe illius terræ vobis firmitatis accipiam Præceptum, atque in ejus vos revocare gratiam curabo. His igitur atque hujuſcemodi emolliti admonitionibus, ab intentione quam cœperant ad Gallias eundi ſuos revocant animos, & tamquam Chriſtum loquentem attendentes in venerabili viro benedictione ab eo percepta, ad ipſum locum arripiunt iter. Et non multo poſt, ſicut promiſerat iſdem Domini vir Thomas, nimia charitatis ſuccenſus amore eorum cauſa Beneventum pedeſter profectus eſt.

CIRCA AN. 715 10. Dec.

Thomas ſuaſu ad Vulturnum fluvium ſecedunt.

De GISULFI *viſione*.

Erat enim eodem tempore GISULFUS *a* vir ſpectabilis Ducatus tenens principatum : cui quadam nocte per viſionem ſancta Dei genitrix virgo Maria cum eodem venerabili viro Thoma apparere dignata eſt, eique præcepit dicens : Vide quidquid a te iſte poſtulaverit peregrinus, et nequaquam negare debeas : quia vir ſanctus eſt, & orabit pro te. Et hæc dicens abſceſſit. Qui mane idem Dux de ſuo conſurgens ſtratu, præcepit ſuis miniſtris dicens : Ite, inquit, & ante fores ejus perquirite palatii, ſi forte invenire poſſitis peregrinum quemdam virum monaſtico veſtitum habitu, eſtque venuſti adſpectus atque calvus : quem cum inveneritis, ad me eum honore introducere feſtinate. Egreſſi vero miniſtri ſtatim eum reperiunt ante januas ſtantem palatii, & ſicut eis præceptum fuerat, ipſum ſanctum virum ad eum perduxerunt Ducem Giſulfum : quem mox quoque prout vidit, in viſu recognoſcens, continuo de ſuo ſurrexit ſolio, & omni in terram proſtrato corpore, eum adorans dixit : Alma Dei genitrix Maria te mihi hac nocte per viſionem oſtendit. Nunc vero quidquid tibi placuerit pete a me, & ego devotus tuæ libentiſſime tribuam ſanctitati. At ille : Unam, inquit,

VIII. Ejuſdem rogatu, Oratorium S. Vincentii a Giſulfo obtinent.

S iiiij par-

a Is eſt Giſulfus Dux Beneventanus, qui *defuncto Grimoaldo germano Ducatum effectus eſt*, inquit Paulus Vuarnefridi in lib. 6. cap. 2. *præfuitque Benevento annis decem & ſeptem* : is inquam, qui tempore Joannis Papæ VI. ideſt anno fere 702. Campaniam vaſtaſſe, ſed miſſis ab Joanne legatis ad propria repedaſſe memoratur tum apud Paulum lib. 6. cap. 27. tum apud Anaſtaſium Bibliothecarium in Joanne 6. Alius eſt Giſulfus junior Dux itidem Spoletanus.

CIRCA AN. 715 10. Dec. parvulam vestræ celsitudinis pietati postulo petitionem. Est namque in Samnii provincia super Vulturni amnis ripam locus quidam in solitudinem redactus, ubi nulla est habitatio hominum, & in B. Vincentii Martyris ibidem honore habetur Oratorium constructum : quem videlicet locum obsecro, ut mihi pietatis vestræ largitio concedere dignetur, quatenus habitatio ibi debeat esse Monachorum, & vestræ pro hoc pietati magna apud Dominum merces accrescat. Quam videlicet petitionem ipse Dux libenter accipiens, hilari vultu respondit dicens : Ecce, Pater, ipse de quo postulas locus ab hac hora in tua permaneat potestate, & firmitatis ex eo a me accipe Præceptum. Quod videlicet Præceptum se habere jussit, roboratumque ejus tradidit potestati : præfatos vero viros Baldonem scilicet, Tatonem atque Tasonem vir Domini Thomas in gratiam ejusdem revocavit Ducis, atque cum eis festinanter ad eumdem perrexit locum. *a* Ibi quoque aliquantis demoratus diebus eis multa dedit monita salutis, ostendit eis in quo loco Refectorium Dormitoriumque atque hospitum susceptionem, & omnia quæ necessaria erant habitacula construere deberent. Baldonem quoque qui omnibus mitior erat, elegit ut illis in regimine præesse deberet. Ipse autem reverentissimus vir Domini Thomas reversus est Sabinis ad suum Monasterium, deferens secum illud quod ei Gisulfus Dux dederat Præceptum.

Baldo Abbas præfectus Monasterio.

IX. *Monachorum utriusque Cœnobii societas.*

At vero memorati viri successoresque eorum multa annorum curricula congruis temporibus ad Monasterium sanctæ Dei genitricis Mariæ veniebant, & hebdomadas suas in coquinæ officio, sicut & alii Fratres, in ipso faciebant Monasterio, atque per dispositionem domini Thomæ Abbatis successorumque ejus ipsum S. Vincentii Monasterium ordinabatur.

X. *Thomæ obitus.*

Venerabilis igitur Thomas cum in suo Monasterio per longa annorum spatia exemplum sanctæ conversationis discipulis dedisset suis, jam senex plenusque dierum migravit ad Dominum : corpusque illius humatum est a discipulis in B. Mariæ Dei genitricis basilica. Præfuit namque huic sanctæ congregationi annis 35. *b* & mensibus 7. ac diebus 5. obiit vero 4. Idus Decembris in pace.

AN. CHR. 716 25. Sept.

DE S. CEOLFRIDO ABBATE WIREMUTHENSI IN BRITANNIA,

& de HUETBERTO ejus successore.

I. ANNUS *Christi concepti septuagesimus sextusdecimus illustris est obitu* CEOLFRIDI *Abbatis Wiremuthensis & Girvvensis, cujus Acta cum exhibuerimus Sæculo 2. ad annum 690 ex Beda in historia Abbatum Monasterii sui, ea hic repetere otiosum fuerit : tantum quædam analecta colligimus.*

Vita data Sæculo 2.

Ceolfridus a Naitono Rege rogatus,

2. *Anno circa* 710. NAITON Rex Pictorum qui septentrionales Britanniæ plagas inhabitant, *ut Beda lib. 5. Hist. cap. 22. tradit*, admonitus ecclesiasticarum frequenti meditatione Scripturarum abrenuntiavit errori, quo eatenus in observatione Paschæ cum sua gente tenebatur, & se suosque omnes ad catholicum dominicæ resurrectionis tempus celebrandum perduxit. Quod ut facilius & majori auctoritate perficeret, quæsivit auxilium de gente Anglorum, quos jamdudum ad exemplum sanctæ Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ suam Religionem instituisse cognovit. Siquidem misit legatarios ad virum

---

a Anno scilicet 707 ut in Vita S. Paldonis videbimus ad ann. 720.

b Hinc corrigendum id quod ex Jacobillo diximus in Vita S. Laurentii Episcopi Sæculo 2. ubi annos dumtaxat 26. regiminis Thomæ assignavimus. Ferrarius in Catalogo SS. Italiæ ex Martyrologio Farfarensi probat, Thomam 4. Idus Septembris obiisse. Et tamen antiquum Vitæ S. Thomæ exemplar præfert 4. Idus Decembris. Anno Christi 715. collocandus est obitus : siquidem anno 690. (ut volunt) Farfense Monasterium Thomas instaurare cœpit.

rum venerabilem CEOLFRIDUM Abbatem Monasterii beatorum Apostolorum Petri & Pauli, quod est ad ostium Wiri amnis, & juxta amnem Tina in loco qui vocatur In-Gyrwm, cui ipse post Benedictum gloriosissime præfuit, postulans ut exhortatorias sibi litteras mitteret, quibus potentius confutare posset eos qui Pascha non suo tempore observare præsumerent; simul & de tonsuræ modo vel ratione qua Clericos insigniri deceret. Sed & architectos sibi mitti petiit, qui juxta morem Romanorum Ecclesiam de lapide in gente ipsius facerent ... Cujus religiosis votis ac precibus favens reverendissimus Abbas Ceolfrid, misit architectos quos petebat, & litteras scriptas in hunc modum : Domino excellentissimo & gloriosissimo Regi NAITONO, CEOLFRID Abbas in Domino salutem. Catholicam S. Paschæ observantiam quam a nobis, Rex Deo devote, religioso studio quæsisti, promptissime ac libentissime tuo desiderio, juxta quod ab Apostolica sede didicimus, patefacere satagimus. *Integram Epistolam legesis apud Bedam, in qua proposita quæstio solide ac fuse agitatur.*

AN.CHR. 716 25. Sept.

mittit architectos,

& Epistolam adversus errores Scottorum,

3. *Addit Beda :* Hæc Epistola cum præsente Rege Naitono multisque viris doctioribus esset lecta, ac diligenter ab his qui intelligere poterant, in linguam ejus propriam interpretata; multum de ejus exhortatione gavisus esse perhibetur, ita ut surgens de medio Optimatum suorum consessu, genua flecteret in terram, Deo gratias agens, quod tale munusculum de terra Anglorum mereretur, accipere. *Dein præcepit Rex Pascha catholicum & tonsuram Romanam servari a subditis suis : quod illi incunctanter facto suo approbaverunt, ut Beda eo loci testatur.*

probatam & receptam.

4. *Ceolfridus abdicato Monasterii sui regimine*, ad limina beatorum Apostolorum tendens priusquam illo pervenisset, tactus infirmitate, diem clausit ultimum, *prout ex Beda retulimus Sæculo 2.* Perveniens namque Lingonas circa horam diei tertiam, decima ipsius diei hora migravit ad Dominum. Erat quando obiit annorum septuaginta quatuor, Presbyterii gradu functus annis 47. Abbatis officium ministrans annis 35. vel potius annis 43 quia scilicet a primo tempore quo Benedictus in honore beatissimi Apostolorum Principis suum cœpit condere Monasterium, ipse illi comes individuus cooperator & doctor regularis & monasticæ institutionis aderat. Obiit autem, septimo Kalendarum Octobrium die, anno ab Incarnatione Domini 716. feria sexta post horam nonam : in pratis memoratæ civitatis sepultus, in crastinum ad Austrum ejusdem civitatis miliario primo in Monasterio Geminorum, *vulgo* Geomes, *tunc Ordinis S. Benedicti, nunc Prioratu Canonicorum Regularium Ord. S. Aug. Locus antiquitus* Urbatum *dicebatur, ut constat ex Actis SS. Geminorum Speusippi, Eleusippi & Meleusippi apud Bollandum 17. Januar.*

Moritur apud Lingonas.

5. *Huc spectat Bedæ Præfatio in librum quartum Samuelis, Abbatis sui mortem lugentis in hunc modum :* Tertio in B. Samuelem completo volumine, putabam me aliquandiu reparata per quietem meditandi vel scribendi voluptate, sic demum ad inchoationem quarti manum esse missurum. Verum hæc eadem mihi quies dicenda est inopinata mentis anxietas, prolixior mnlto quam decreveram, nova circumstantium rerum mutatione pervenit, maxime discessu Abbatis mei reverendissimi, qui post longam monasterialis curæ observantiam subitus Romam adire, atque inter loca beatorum Apostolorum ac Martyrum Christi corporibus sacra, extremum senex halitum reddere disponendo non parva commissorum sibi animos & eo majore quo improvisa conturbatione stupefecit. Sed qui Moysi longævo ab humanis rebus tollendo Jesum Nave in ducatum, qui Eleazarum in Sacerdotium Aaron patri substituit; ipse provecto ætate Ceolfrido ad beatorum Apostolorum limina sancta properanti HUETBERTUM juvenem, cui amor studiumque pietatis jam olim EUSEBII cognomen indidit, ad regendas Sacerdotio ducatuque spiritali Fidelium animas Abbatis vice substituit, ejusdemque substitutionis gradum post electionem fraternam, sua per tuum, dilectissime Antistes *Acca*, officium benedictione confirmavit.

Beda ejus mortem deflet.

6. Re-

AN.CHR. 716 25. Sept.

Reliquiis & cultus.

6. Reliquiæ ossium, *inquit Vvillelmus Malmesburiensis lib. 1. de Regib. Angl. cap. 3.* posterioribus annis ad Monasterium *scilicet* Wiremuthense aut Girwense; deinde Danicæ vastationis tempore cum ossibus beatæ Hildæ Glasconiam portatæ sunt. *Certe in Monastico Anglicano, ubi de Sanctis Glastoniæ quiescentibus agitur, hæc legimus pag.* 4. Ibi requiescunt ossa Ceolfridi Abbatis venerabilis Bedæ sagacissimi Doctoris, ac SS. Confessorum Benedicti cognomento Biscope, Hesterpini, *aliis* Easterwini, Sigfridi, & Herberti *seu* Huecberthi, Wiornensium Abbatum, quorum gesta etiam apud nos habentur, de dono Regis Edmundi senioris. *Ex quibus manifestum est, jam ante principatum* Edmundi senioris, *qui anno* 948. *vita functus est, Ceolfridi Reliquias in veneratione fuisse, immo etiam Huetberti ipsius successoris. Certe Alcuvinus in Epistola* 49. *ad Monachos Vvirenses* Ceolfridum sanctissimum Patrem *appellat his verbis*: Regularis vitæ observationem quam statuerunt vobis sanctissimi Patres, Benedictus scilicet & Ceolfridus, diligentissime custodite.

Huetberti Abbatis gesta attinguntur.

7. *Quoniam vero Huetberti Ceolfridi successoris mentio sese offert, non supervacaneum fuerit pauca de eo adnotare. Fuit is Bedæ discipulus, qui adhuc in inferiori gradu exsistens, Commentarium in Apocalypsin a Præceptore impetravit cum hac Præfatione:* Dilectissimo Fratri Eusebio salutem, *&c. Et Beda in Epistola ad Accam Episcopum præfixa Explanationi in Acta Apostolorum, hæc de eo scribit:* Post Expositionem Apocalypseos sancti Evangelistæ Joannis, quam Fratris nostri EUSEBII rogatu tribus libris complexam tibi transcribendam destinavi, *&c. De Huetberti electione in Abbatem fuse agit Beda in Historia Abbatum Monasterii sui, ubi Huetberti commendatoriam pro Ceolfrido Epistolam ad Gregorium Papam II. adducit, relatam Sæculo* 2. *ad ann.* 690. *Eidem Huetberto jam Abbati Beda* percurrendum offert librum de ratione temporum. *Quid rei postea egerit Huetbertus, nobis latet, nisi quod fortean Bedæ Præceptori suo, non diu tamen, supervixit. Id testantur Bonifacianæ Epistolæ, una quidem inscripta* HUETBERTO Abbati & universis Fratribus congregationis ejus, *qua Epistola Bonifacius flagitat ipsius preces, rogatque* ut aliqua de opusculis sagacissimi vestigatoris Scripturarum Beda Monachi conscripta transmittere dignetur, quem NUPER, *inquit*, in domo Dei apud vos vice candelæ Ecclesiasticæ scientia Scripturarum fulsisse audivimus. *Ex quibus verbis Bedam jam tum obiisse intelligimus. Quamquam Epistola* 150. *quæ verbis nullatenus differt a nona, non* Huetberto, *sed* Cuthberto *Abbati inscripta est. Porro* Cuthbertus *seu* Gutbertus *Huetberto Abbati successit, pluresque accepit litteras a Lullo Archiepiscopo Maguntino, nimirum* 70 89. 95. 111. *inter Bonifacianas. Et Cuthbertus ipse Epistolam encyclicam de Bedæ obitu scripsit: adeo ut suspicari liceat, num Huetbertus tum in vivis superesset. Ceterum quod ipsius Reliquiæ Glastoniam translatæ sint ex dictis colligimus eum antiquitus in numero Sanctorum fuisse habitum, tametsi nomen* Huetberti *in Martyrologiis non reperitur.*

CIRCA AN. 717 17. Feb.

VITA SANCTI SILVINI EPISCOPI
APUD MORINOS IN GALLIA,

Auctore ANTENORE Episcopo, Interpolatore anonymo, qui vixit ante medium sæculum 9.

Ex Guillelmo Catello & mss. codd. Februario Bollandiano,

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Silvini Acta.

1. *In Alchiacensi Monasterio apud Morinos Patronus colitur S.* SILVINUS, *quem alii Tarvennensem, Tolosanam alii, alii incertæ sedis Episcopum fuisse ajunt. Acta ejus legimus tam manu descripta, tum edita apud Bollandum & Guillelmum Catellum in historia Episcoporum Tolosatium. Auctorem esse antiquum patet ex Prologo, in quo testatur Auctor, se post* ANTENOREM *Episcopum quemdam, Silvino familiarem, id operis aggressum esse hortatu* LEUTEVVITH

CIRCA AN. 717

VVITH *Abbatissæ Alebiacensis; ac proinde ante Normannorum tempestatem, a quibus Alebiacense Parthenon solo æquatum est, nec unquam Sanctimonialibus, sed Monachis restitutum.*

2. *Acta illa viderat Ado Viennensis Episcopus, cujus in sincero Martyrologio hæc verba sunt:* 13. Kalend. Martii S. Silvini Tarvanensis Episcopi & Confessoris, cujus gesta habentur. *Variat germanus Usuardus in designando natali die & sedis loco. Sic enim habet exemplar nostrum, auctoris ætate exaratum* 13. Kalend. Martii in pago Tarvenensi S. Silvini Tolosanæ civitatis Episcopi: *tametsi locus sedis in recentioribus apographis correctus est.*

27. Febr.

dies obitus.

3. *Legerat & Acta illa Menardus noster, cujus hæc sententia in lib. 2. Observat. ad Martyrologium Benedictinum ad diem* 17. *Febr.* Ex eadem Vita non satis liquet an fuerit Monachus S. Silvinus. *Putant aliqui, testante Vuione, eum in Cœnobio Bertiniano Monachum fuisse. Non tamen inter Sanctos Monasterii. S. Bertini numerari solet. Quidquid idest, ejus Acta referre juvat in gratiam Alebiacensium nostrorum, qui S. Silvinum Patronum & loci sui primarium decus & ornamentum agnoscunt.*

an Monachus.

4. *Alebiacum seu Aleiacum Monasterium*, vulgo Achy les Moines, *quo nomine distinguitur ab Aleiaco castro; situm est in Morinis seu in Artesia *, ut vocant, haud procul ab oppido Hesdino ad Quantiam fluvium. Monasterii fundamenta circiter annum 700. posuere* Adalsquarus quidam & ejus conjunx Aneglia, *nobiles Franci, ut in hac Vita legitur, &* Basilicam in honore sanctæ Dei genitricis MARIÆ construxere, ubi etiam eorum filia Siccberdis deposito sæculari habitu Deo sacrata est. *Cœnobium istud Sanctimonialibus stetit adusque excidium ejus a Normannis patratum: instauratum postea, ac Monachis Benedictinis datum (qui illud hactenus possident) eo pacto, ut Abbatem sibi proprium e Monasterio Sithivensi seu S. Bertini eligere tenerentur. Id ratum esse jussit Innocentius Papa III. in lib. 5. Decretal. tit. 22. cap. 25. quod* Abbati S. Silvini Alciacensi *inscriptum est, tametsi libri editi mendose præferant* S. Silvani Alciatensi. SUSTGERUM *Abbatem primum Heribertus Sithivensis Aleiaco præfecit anno 1072. teste Joanne Iperio in Chronici Sithivensis cap. 38. parte 4.*

Alciacum Monasterii initia & status.

* Artois

PROLOGUS AUCTORIS.

1. QUIDAM Episcopus ANTENOR nomine, satis in divina pollens Religione, sed non admodum in disciplina eruditus litterali, post obitum S. SILVINI actus & vitam ejus describere conatus est: scilicet ut affectum quem vivens erga eum subjectionis habuit, post transitum illius non amitteret obsequendo. Quocirca aliquid ejus sanctitatis quod scire potuit, litteris adnotare non distulit. Sed nescio utrum negligentia habitatorum ejusdem loci, aut invidia diaboli obumbrante, usque ad tempus devotissimæ LAUTAVVITH Abbatissæ hæc descriptio non comparuit. Denique præfata Abbatissa eam investigans reperit in corruptis membranulis, jamque vetustate nimia ex parte deletis; quam sæpius relegens animadvertit, partim rustice, partim vitiose compositam fore juxta normam litteralis artis. Inde ducta devotione pia S. Silvini, fecit eam denuo emendatius rescribi, non sensum mutando, sed enucleatius quæ inordinata * videbantur componendo. Ceterum si aliqua omissa sunt quæ dici oporteret, aut aliquid superfluitatis adnotando quod non debuit; devotioni illius ac simplicitati imputetur qui primum scripsit, non obsecutioni scriptoris, qui secundo imperatus prout valuit correxit.

Vita ab Antenore scripta,

a Lentevvith reperta,

ab anonymo expolita.

* al. in meliua ordinanda.

INCIPIT VITA SANCTI SILVINI EPISCOPI

cujus festum est 13. Kal. Martii.

2. Modernis temporibus divina ordinante providentia exortum est quoddam exemplar justitiæ miræque sanctitatis refulgens nitore a partibus meridiani climatis, SILVINUS nomine, in Episcopatus honore sublimatus, Confessorque Christi devotus. Hic quidem beatissimi meriti Silvinus videtur esse quasi quoddam confinium inter cessantia Sanctorum præcedentium miracula & fidem sequentium populorum, ut & meritis præcedentium Sanctorum jungeretur æqualibus, & caput atque sanctitatis exemplum foret sequentium. Hunc etiam sanctum Silvinum nobilis Tolosana genuit terra, sed Tervanensium felices continent fines. Clarus ex prosapia nobilitatis juxta sæculi dignitatem, sed clarior ex fide sanctitatis secundum Dei voluntatem. Floruit quoque tempore prioris CAROLI Regis & CHILDERICI ejus Principis perseverans usque Vinciacum bellum quod gestum est * inter CAROLUM & RAGENFRIDUM Francorum Regem, ubi magna strages facta est populorum fugato Ragenfrido cum paucis qui remanserunt.

Silvinus ortus in pago Tolosano,

floret Childerico Rege.

* anno 717.

3. Igitur tempore juventutis desponsavit quamdam puellam juxta ritum uxores ducentium. Sed tandem in semetipsum reversus, sumto altiori consilio arcani pectoris reliquit fœderationis pactum, ut mundo corde & casto corpore imitaretur filium Virginis, qui semper mundus permanet, cuique omnia placent munda, non immemor Evangelii dicentis: *Omnis qui reliquerit domum vel fratres aut sorores, aut patrem & matrem aut uxorem propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit.*

Sponsam intactam relinquit.

Matth. 19. 29.

4. De-

CIRCA AN. 717 17. Febr. 4. Denique Domino providente, ut & meritum sanctitatis ejus augeretur, & plures per suam salvarentur doctrinam; ad occidentales *a* destinatus pervenit partes, videlicet Tervanensis regionis, ubi non parvam plebem populi Domino adquisivit. Erat enim incolis hujus terræ cultus divinus ex parte incognitus, quem verbo prædicationis simulque exem-
Tervennicum pagum adit, ubi plures adducit ad Christum.
plo juste vivendi reparavit, Deum unum prædicans in majestate perfectum trinumque in personis esse fatendum. Unde in eis cultu fidei crescente amabatur ab omnibus ut pater, venerabatur ut dominus. Et jure a cunctis colebatur, qui omnes fere tunc temporis viventes præcellebat in sanctitate boni operis. Humilitatis quoque gratia in omnibus præditus, cunctosque bene viventes diligebat ut fratres, amplectebatur ut carissimos filios, non attendens personas potentium, sed magis cultum religionis & sanctæ humilitatis de-
Gal. 6. 10.
votionem. Fuit enim admodum largus ad omnes, maxime, ut scriptum noverat, ad domesticos fidei, affamine delibutus lenifico, prudens in doctrina, humilis in cultu, sanctissimus in imitatione, facie decorus, hilaris vultu, pauper habitu, dives in Domino. Semetipsum vero primum intuens correxit quidquid reprehensionis reperit, ac dein alios corrigere, immoque ad calcem recti itineris perducere non piguit prædicando & monendo quotidie: quoniam ejus studium in hoc maxime viguit, ut sua opera Domino accepta forent, & pluri-
Charitatis actibus dat operam.
mos lucrari posset, atque ovili summi Pastoris Christi copularet. Hospites & peregrinos in sua domuncula tamquam Christum assidue excipiebat, pedes eorum lavans, simulque alimenta juxta facultatem tribuens, atque partem vestimentorum indulgens. Desiderabat.
Matth. 25. 35.
quidem e numero eorum esse, quibus in futuro Dominus dicturus est: *Hospes fui, & suscepistis me*, &c.

Varias peregrinationes suscipit,
5. Equo usus erat in via iter peragens, non propter gloriam ad delectationem carnis, sed propter infirmitatem corporis, etiam ad extremum ob nimiam senectutem. Hic fere assidue profectus peregre propter amorem omnipotentis Dei multa Sanctorum limina circuivit orando precesque fundendo, ut nullus Justorum remaneret, quem propitiatum ad exitum hujus paregrinationis habere non possit, atque jam precibus suis copulatum: quoniam æstimans non se satis esse de se, aliorum auxilium deposcens, ut promtior transiret ad gloriam. Legerat enim scriptum, neminem per semetipsum posse fieri salvum, & non solum satis illi fuit in his provinciis votum peregrinationis atque precum perficere, quæ mari undique cinguntur, sed etiam trans mare devectus visitavit terram ubi Dominus no-
etiam ad loca sancta.
ster JESUS-CHRISTUS secundum carnem natus & educatus exstiterat, & loca pertransiens diversa pervenit Golgotha, quod est Calvariæ locus, ubi Dominus ab impiis Judæis & militibus Romanorum crucifixus est. Et quia Dominum corporeis oculis videre non potesat, quamquam spiritualibus jugiter contemplaretur, saltem vel locum quo ipsum & totum genus humanum de potestate diaboli redemit suo sanguine, & victor spolia ejus abstulit, invisere mereretur, quatenus tali visione roboratus in animo suisque oratione securior repedaret in patriam. Denique veniens ad Jordanem, ubi Christus Filius Dei pariter & hominis baptizatus est, nostrum Baptisma sanctificans, hausit inde sacram undam, conspergens se totum ex illa: unde lotus effectus & quasi denuo renatus ac totus intrinsecus reparatus recessit, jam prope omne desiderium in præsenti vita completum habens.

curat res sacras & proximi salutem.
6. Templa etenim Sanctorum cum magna veneratione excolebat, illustrans luminaribus juxta facultatem suam, juncta oratione & Missarum sollemniis. Sacerdotes Dei miro affectu diligebat, Monachos venerans, virgines corrigens, ut castitatem corporis & cordis illibate usque ad calcem conservare non desisterent. Omni Clero & populo Dei in sancta Ecclesia consistenti sine aliquo defectu quotidie prædicabat ad pœnitentiam provocans, si-
Confessiones audit.
mulque pro eorum delictis misericordiam Dei exorare indesinenter non piguit. Et quia Confessor Christi fuerat, confessiones confluentium populorum suscipiens, dabat consilia quomodo salvi esse possent, & vias justitiæ sine defectu alicujus tædii immobiliter retinerent, docens quidem jugum Christi suave esse, & ejus onus leve, nihilque utilius quam illi servire, qui regnum æternum daturus est his qui diligunt eum ex toto corde, tota anima, omnique virtute: & nihil stultius quam satanæ voluntati parere, qui pœnam perpetuam & æternum ardorem suis promittit sequacibus, &c.

Oratoria duo construit.
7. Omnia quæ habuit, Domino consecravit, & non suis imputans meritis bonum quod agebat, sed misericordiæ largientis Domini. Unde pro his rebus transitoriis atque caducis præmia est consecutus æterna. Construxit enim in suæ proprietatis jure ob venerationem omnipotentis Dei & memoriam sancti sui nominis Ecclesias duas, unam in loco nuncupato Mundini-cisterna *b*, & aliam in Remicensi Campania, ubi laudes Dei celebrantur assidue.

Captivos redimit,
8. Siquidem multos captivos in longissimis regionibus redemit, & ingenuos faciens reliquit ire quo vellent jam imbutos fidei disciplina, & signo crucis exarato in frontibus eo-
infirmos sanat.
rum. Hinc moris erat, quando infirmi ad eum confluebant diversas habentes infirmitates; primum pro eis immensam Domini clementiam exorare intra cubiculum secreti cordis, & intrin-

---

a Ex hac narratione patet, Silvinum relicta sponsa statim accessisse in pagum Tarvennicum, nec videtur unquam rediisse Tulosam: ubi proinde Episcopus non fuit. Neque etiam Tarvennæ: siquidem toto illo tempore quo apud Morinos demoratus est, istius Ecclesiæ sedem tenuerunt Drauso, Bainus, Ravengarius, & Erkembodo ad annum 737. superstes.

b Mundini-cisterna, vulgo *Maunice*, locus est haud procul ab Alchiaco. Ecclesia in Remicensi Campania sita videtur fuisse locus vernacule dictus *S. Remy-Champagne* in eodem tractu, ex Bollando.

CIRCA AN. 717
27. Febr.

intrinsecus curare animas: ac deinde quosdam perfundere balneis, & quosdam sancto ungere oleo; & sic sanos & incolumes remittebat ad propria sumto charismate sanctæ Communionis, acsi numquam læsi extitissent ab aliqua infirmitate. Et non mirum, si Dominus Jesus-Christus per suum servum sanctum tanta peregit miracula in mundo, qui ei ab adolescentia serviens placuit, &c.

Solis oleribus vescitur.
Utitur vulgari veste.
1. Tim. 2. 9.
Matt. 11. 8.
Humi cubat.
Gestat circulos ferreos,
& lapideas molas Romam.

9. Fuit enim vir magnæ abstinentiæ, & (sicut fertur) quadraginta annos vixit panem non comedens, nisi corpus & sanguinem Domini, contentus tantum oleribus & ceteris fructibus terræ. Vestimenta speciosa numquam indutus emicuit, nisi forte raro in sollemnitatibus Missarum. Sed deformibus, asperis & simplicibus utebatur, observans quod scriptum est: *Non in veste speciosa*; & quod alibi legitur: *Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt*. Sed iste magis in cilicio & cinere studens suo Regi militare, quam vestibus auro subtextis, aut fulgentibus margaritis. Somnum quoque pallulum quando rapiebat, non super stragmenta lectorum recubans, sed aut super purum lignum, aut super nudam terram: & ut magis suum affligere posset corpus, & velut inutile mancipium subjugare circulos ferri imponens membris suis, quos multo tulit tempore, dilacerans carnem nimia austeritate ferri & æruginis, memorans quod Dominus Jesus-Christus in cruce ferreis confixus clavis pro illo mori non est dedignatus. Insuper lapideas molas eodem affectu Romam tulit, & in signum triumphantis ante fores Basilicæ S. Petri statuit, ibique dimisit.

Martyr & solitarius voto.

10. Hic B. Silvinus sæpissime ad palmam martyrii pertingere concupivit, & talionem Domino suo reddere. Sed gratia Dei cessantibus jam malorum persecutionibus pollente fidei dono in sancta Dei Ecclesia, nullus in eum consurrexit inferens mortem. Voluit etiam solitariam vitam eremi ducere, ac soli Deo vacare relictis populorum negotiis, sed jugi obsistente corporis infirmitate contra votum animi retentus est. Tamen nec impar Martyribus est qui assidue suam maceravit carnem, ferendo sponte vincula ferri in membris: nec longe distat ab Eremitarum parsimonia, qui quadraginta annis abstinentiam panis excepta Communione sancti charismatis viriliter tenuit.

Miracula patrat.

11. Innumeras quoque virtutes, & sanitatum restaurationes per eum Dominus operatus est in terra. De multis hominum corporibus dæmonia ejecit, oratione & Communione corporis & sanguinis Domini attributa leprosos curavit, paralyticos mundavit, claudis gressus restituit, &c.

Febre correptus,
2. Cor. 12. 10.
Missam quotidie audit & psalmos.
Angelis visis obit,

12. Nunc igitur veniendum est ad illud, quomodo hæc beata anima de ergastulo carnis & instantis vitæ transiit cœlos penetrans. Tempore enim sui transitus appropinquante cœpit ægrotare, & vi magnarum febrium attentius conteri: sed quanto magis infirmitas corpus urgebat, tanto minus a laude sui Conditoris reticebat, confortatus in animo illo Apostoli antidoto: *Quando infirmor, tunc fortior sum & potens*. Sed ille non inscius appropinquare diem depositionis suæ, quotidie ante eum Missarum sollemnia celebrabantur, & psalmorum cantus audiebatur; non oblitus corpus & sanguinem Domini sumere cum signo sanctæ crucis apposito. Monebat etiam indesinenter suos qui præsentes aderant, ut semper memores essent diei mortis, fugientes peccatum, & per vias gradientes vitæ. Et quia in laude sui Redemtoris jugiter in vita sua versatus est, in ipsa usque in finem mortis fideliter perseveravit. Inde veniente hora vespertina diei sancti *a* sabbati, vidit Angelos Dei ad suum properare obsequium. Paullulumque in hac visione intentus magnifica, resumtis viribus dixit præclara voce cunctis audientibus: Ecce Angeli Dei ad nos, ecce Angeli Dei ad nos: & statim in hoc eloquio emisit spiritum. Nullique venit in dubium, quod sanctorum Angelorum obsequio devectus est ad cœlos, propter quem missi ad terras venerunt; & consequens fuit, ut in die sabbati quod est requies, transiret de mundo, qui in æterna requie recipiendus erat continuo. Aderant vero in obsequio hujus sancti funeris, prout dignum erat, Sacerdotes & Clerici multi ac sanctæ mulieres Deo sacratæ, celebrantes sollemnia officii beatæ depositionis, & inter voces cantantium resonabat mistus lachrymarum fletus pro morte tanti Pontificis & pii absentia patroni, &c.

Monachis Centulensibus vocatis sepelitur Alchiaci,
ubi constructa B. Mariæ Ecclesia.

13. Tunc quoque missum est ad Centulam *b* Monasterium, ubi sanctus Richarius corpore requiescit, quod non multum longe distat ab Alciaco Cœnobio, ut venientes Monachi qui sub regulari habitu ibi sancte degebant, tumularent corpus sancti Silvini Antistitis cum reliquo sancto Clero: rectum arbitrantes fore, ut qui omnes Ordines ecclesiastici cultus suo sancto exemplo atque doctrina roboravit in vita, ab omnibus ei obsequium exhiberetur in morte. Unde venientes simul sepelierunt beatum Antistitem cum hymnorum laudibus & aromatum odoramentis in Alciaco Cœnobio, cum magno timore & sanctissima veneratione. Post expletum vero officium funeris, Adalsquarus quidam vir prudens satisque devotus, & ejus conjux Anegcia nomine, de nobilissima exorta Francorum prosapia, præparaverunt convivium magnum ad opus eorum qui ad sepeliendum venerant sanctum corpus, quo repleti unusquisque ad propria posset repedare sine defectionis labore.

---

a Non tamen in pervigilio Paschæ, ut videtur. Initio hujus Vitæ signatur dies 13. *Kal. Aprilis*, uti & apud Usuardum. Silvinus pervenit ad Vinciacum bellum anno 715. inceptum, prælio diremtum anno 717. an diu superstes vixerit, incertum.

b Via septimo milliari Gallico distat ab Alchiacensi Cœnobio Centula seu Monasterium S. Richarii, cujus Acta exhibuimus Sæculo 2.

CIRCA AN 757 17. Febr. bore. Isti etiam construxerunt Basilicam Alciaci Cœnobii in honore sanctæ Dei genitricis virginis MARIAE, ubi etiam ante adventum S. Silvini eorum filia SICCHERDIS nomine, deposito sæculari habitu jam Deo sacrata inerat : quæ post transitum ejusdem famuli Dei ornavit Ecclesiam coronis & lampadibus, sepulchrumque ejus fabricari fecit ex auro & gemmarum splendoribus. Insuper baculum recurvum, quem vir Dei manu ferebat ad sustentandam corporis senectutem, auro & argento circumdedit per totum, reponens in ipsa sancta domo.

14. Multas quidem virtutes ob meritum S. Silvini post ejus beatum transitum operatus est Dominus in finibus Tervanensium, maxime in loco ubi ipse corpore requiescit, quo plurimi obsessi a dæmonibus liberati pristinam sanitatem receperunt. Contracti ad ejus tumulum erecti teste Auctore. Sæpissime vero contractos vidimus multos qui sepulcrum ejus circumeuntes orando sedula intentione sani exinde redierunt. Unde nuper quædam mulier contracta membris cœpit ejus auxilium deposcere continuis precibus, & quasi importuna exsistere, quæ subitam exorsit recuperationem. Postea quidem velo capiti imposito, in eodem loco appetiit vitam finire. Similiter quidam puer eadem obstrictus infirmitate, destinans se longius protrahi ad alium locum sanctum, ubi plurima signa tunc temporis fiebant, causa novitatis, credens se forte ibi recepturum sanitatem; casu devolutus est ad limina hujus Sancti, paullulumque restitit orans : & qui infirmus atque contractus accessit, sursum adspectans & incolumis recessit. Cæca lumen recipit. Sic iterum quædam mulier cæca Burgundiensibus orta finibus, in somniis admonita est Tervanensium adire fines, ibique illuminari meritis beati Silvini. Sed illa evigilans, ductore adsumto, non longitudinem reformidans itineris, tandem post aliquod tempus pervenit ad locum sibi optabilem. Denique sumto quodam liquore ex vase adhuc ibidem reservato, quod S. Silvinus secum ibi a longe attulit; & perlinita ex eo genarum loca atque oculorum, mox lumen recepit, quæ jam peractis viginti sex annis, ut ipsa professa est, cæca permanserat. Sed Dominus JESUS-CHRISTUS qui per semetipsum oculos cæci nati primum aperuit Siloe unda perfusos, ipse per meritum sui famuli patefecit foramine oculorum hujus mulieris isto delibuta liquore. Unde submissis atque continuis precibus postulandum est, ut hic qui tantorum miraculorum meritis refulget, pro nobis & nostris reatibus intercedere apud Deum non dedignetur, quatenus favore ejus suffulti digni efficiamur promissionibus Christi, qui vivit & regnat in unitate cum Patre & Spiritu-sancto Deus per infinita sæcula sæculorum, Amen.

M O N I T U M.

Plures leguntur S. Silvini Reliquiarum Translationes. Bollandus citat manu scriptum Florarium in hæc verba : 13. Kal. Martii apud Harstallum in terra Leodiensi translatio S. Silvini Tarvanensis Episcopi & Confess. *Translationem aliam e Besuensi Monasterio in urbem Divionem sæculo 9. factam describit* THEOBARDUS *Besuensis Monachus in lib. 2. de mirac. S. Prudentii, Tom. 2. novæ Bibliothecæ Labbeanæ : penes auctorem sit fides. Propius verum est id quod memorat Joannes Iperius in Chron. cap. 26. testatus corpus S. Silvini penes Sithivenses resedisse sæculo 10. quamquam eo loci nescio quid fabulæ admistum videtur. Sancti mandibulam Cœnobitæ Alchiacenses ab Antonio Bergensi, Abbate Sithivensi obtinuerunt anno 1516.*

CIRCA AN. 717 24. Martii.

S. HILDELITÆ ABBATISSÆ
BERKINGENSIS IN ANGLIA
ELOGIUM HISTORICUM.

1. ERKENWALDUS *seu* Erconwaldus priusquam factus esset Episcopus *Londoniensis*, duo præclara Monasteria, unum sibi, alterum sorori suæ Æthilburgæ construxerat; quod utrumque regularibus disciplinis optime instituerat : sibi quidem in regione Suthereiæ juxta fluvium Tamisam, in loco qui vocatur Ceortesei, idest Ceoroti insula; sorori autem in orientalium Saxonum provincia in loco qui vocatur In-Bercingum, in quo ipsa Deo devotarum mater ac nutrix posset exsistere feminarum. Berkingensis Monasterii Abbatissa prima Æthilburga. Quæ suscepto Monasterii regimine condignam se in omnibus Episcopo fratri & ipsa recte vivendo, & subjectis regulariter ac pie consulendo præbuit, ut etiam cœlestia indicio fuere miracula. *Ita venerabilis Beda in lib. 4. Hist. Eccles. cap. 6. qui etiam cap. 7. & seqq. miracula in eodem Berkingensi*

kingensi seu Berecingensi Monasterio facta sub Æthilburga seu Edilburga Abbatissa commemorat. CIRCA AN. 717

2. *Annum quo conditum est Berkingense Monasterium, difficile fuerit definire. Id constraxit Erconvvaldus* priusquam factus esset Episcopus: *proinde ante annum 675. quo sedi Londoniensi impositus fuisse dicitur: immo ante annum 660. Siquidem ingruente pestilentia, quæ testante Beda lib. 3. cap. 27. accidit anno dominicæ Inc. 664.* pars illa Monasterii qua viri tenebantur correpta est, *lib. 4. cap. 7. Hic vides duplicem fuisse (ut alibi passim) Berkingi conventum, virorum ac feminarum. Æthilburga postbæc* tacta est gravissimo corporis morbo: & per annos novem pia Redemptoris nostri provisione multum fatigata, ergastulo carnis educta est. Cujus talem constat fuisse vitam, ut nemo qui eam noverit dubitare debeat, quin ei exeunti de hac vita cœlestis patriæ patuerit ingressus. *Colitur in tabulis Benedictinis die 11. Octobr. Adhuc in vivis supererat post annum 775. Siquidem* Hodelredus parens Sebbi Regis Estsaxonum *prædia concessit* Hedelburgæ Abbatissæ ad augmentum Monasterii quod dicitur Bedenham: *cui concessioni subscripsere* Ebbi Rex Estsaxonum, Erkenevvaldus Episcopus *& alii, uti legitur in Tomo 1. Monast. Anglic. pag. 80. Monasterium Berkingense, situm in Comitatu Essexiæ prope Tamisim fluvium*, in latere Lundoniæ ad octo miliaria, *inquit Willelmus Malmesburiensis Monachus lib. 2. de Pontif. Angl. perstitit usque ad infelicissima tempora Henrici VIII Britanniæ Regis, ac multa religione floruit. Æthelburgæ suffecta est* HILDELITA, *de qua sic Beda cap. 10.*

24 Martii. quo primum anno.

moritur:

3. Successit autem Æthilburgæ in officium Abbatissæ devota Deo famula nomine HILDILID, multisque annis, idest usque ad extremam senectutem eidem Monasterio strenuissime & in observantia disciplinæ regularis, & in earum quæ ad communes usus pertinent rerum providentia præfuit. Cui cum propter angustiam loci in quo Monasterium constructum est, placuisset, ut ossa famulorum famularumque Christi, quæ ibidem fuerant tumulata tollerentur, & transferrentur omnia in Ecclesiam beatæ Dei Genitricis, unoque conderentur in loco; quoties ibi claritas luminis cœlestis, quanta sæpe fragrantia mirandi apparuerit odoris, quæ alia sint signa ostensa, in ipso libro de quo hæc excerpsimus, quisquis legerit inveniet. *Quem sane librum excidisse cum Capgravio dolemus. Unum duntaxat miraculum in istius Monasterii cœmiterio factum subjicit Beda in eodem capite.*

Hildelita succedit.

ossa defunctorum alio transfert.

4. *Hildelida Abbatissa in suo Monasterio instituit S. Cuthburgam, de qua nos ad ann. 725. Audiamus interim Vvillelmum Malmesburiensem in lib. 1. de Regib. Angl. cap. 2.* Habuit Rex Ina sorores Cuthburgam & Quemburgam. Cuthburga Alcfrido Regi Northanimbrorum nuptui tradita, sed non post multum conjugio diducta primum apud Berkingum sub Abbatissa Hildelida, mox ipsa magistra Regulæ, Winburnæ Domino placitam vitam peregit. *Plures etiam alias sanctas habuit discipulas, uti ex sequentibus patet.*

Discipulam habuit S. Cuthburgam.

5. *SS. Aldelmo & Bonifacio Episcopis accepta fuit Hildelita. Aldhelmus siquidem huic nuncupavit librum soluta oratione conscriptum de Virginum laude, cujus hæc Præfatio*: Reverendissimis Christi Virginibus, omnique devotæ germanitatis affectu venerandis, & non solum corporalis pudicitiæ præconio celebrandis, quod plurimorum est; verumetiam spiritalis castimoniæ gratia glorificandis, quod paucorum est; HILDELITHÆ regularis disciplinæ & monasticæ conversationis Magistræ, simulque JUSTINÆ ac CUTHBURGÆ, necnon OSBURGI mihi contribulibus; necessitudinum nexibus conglutinatæ ALFGIDÆ ac SCHOLASTICÆ, HIDBURGÆ ac BERNGIDÆ, EULALIÆ ac THECLÆ, rumore sanctitatis concorditer Ecclesiam ornantibus, ALDHELMUS segnis Christicola crucis & supplex Ecclesiæ vernaculus, optabilem perpetuæ prosperitatis salutem. Jamdudum ad pontificale proficiscens Conciliabulum fraternis sodalium catervis comitatus, almitatis vestræ scripta meæ mediocritati allata suscipiens, erectis ad æthera palmis immensas Christo pro sospitate vestra gratulabundus impendere

Aldhelmus huic dedicat librum de Virg.

CIRCA AN. 717 grates curavi. *Et in fine Præfationis* : Valete, o flores Ecclesiæ, Sorores, monasticæ alumnæ, scholasticæ Christi, margaritæ, paradisi gemmæ, & cœlestis patriæ participes. Thecla *hac in Præfatione nominata videtur ea esse quæ recensetur in numero piarum feminarum, quas Sanctus Bonifacius in Germaniam arcessivit. Scripsit porro Aldhelmus hunc librum post Synodum, cujus jussu edidit opusculum contra errores Britonum : at vero ante annum 705. quo ex Abbate Maildunensi seu Malmesburiensi factus est Schireburnensis Episcopus, ut vidimus ad aun. 709.*

24. Martii.

6. *Bonifacio itidem nota ac familiaris fuit Hildelita, de qua sic iste in sua Epistola 21. ad Eadburgam Abbatissam* : Rogabas me, Soror carissima, ut admirandas visiones de illo redivivo qui nuper in Monasterio Milburgæ Abbatissæ mortuus est & revixit, quæ ei ostensæ sunt, scribendo intimare & transmittere curarem, quemadmodum istas veneranda Abbatissa Hildelida referente didici. *Hac in Epistola memoratur, Ceolredum libidinosissimum Regem, tametsi adhuc viventem, in dæmonum tandem potestatem devenisse : qui Rex anno 716. exstinctus est.*

S. Bonifacio nota fuit.

Moritur quo anno?

7. *Quamdiu in vivis superstes fuerit Hildelita, non constat. Abbatissa esse cœpit circiter anno 685. ut colligitur ex dictis* : pervenit ad extremam senectutem, *ut supra ex Beda legimus. Jam e vivis excesserat eo tempore quo Bonifacius Eadburgæ prædictam scribebat Epistolam : nam ita Epistolam concludit ;* Hæc autem quæ te diligenter flagitante scripsi, quod tribus : mecum religiosis & valde venerabilibus Fratribus in commune audientibus exposuit ; qui mihi in hoc scripto adstipulatores fideles testes esse dignoscuntur. *Si enim Hildelita tum in vivis fuisset, ad eam sine dubio Bonifacius remisisset Eadburgam in narrationis suæ confirmationem. Atqui Bonifacius hanc Epistolam exaravit necdum Episcopus,* Winfredus, *inquit*, exiguus *: quod nomen raro usurpavit post acceptum Episcopi honorem, aut certe utrumque conjunxit* Winfredus *&* Bonifacius, *addito insuper* Episcopus *aut* servus servorum Dei : *neutrum vero hic præstat. Hinc conficimus, Hildelitam obiisse circiter annum 717. Diem obitus cum ignoraret Wilsonus, elegit diem vacuum 24. Decembris, quem in suo Anglicano Martyrologio Hildelitæ tribuit, eumque secuti Edwardus* Maihevv, *Menardus, & Bucelinus : nam Wion sine die certo Hildelitam retulit in Appendicem. Richardus Wuitbfridus Brigittanus Monachus in suo Martyrologio anno 1526. excuso festum Sanctæ Hildelitæ diem signat 24. Martii his verbis :* In Anglia in Monasterio Berkingensi festum S. Hildelitæ virginis & proximæ post Sanctam Ethelburgam Abbatissæ, quæ fuit femina, ut Beda scribit, singularibus virtutibus dotata & multis miraculis illustris. *Notarunt hoc socii Bollandiani, adducuntque nonnulla Kalendaria mss. in quibus Hildelita eo die celebratur. Capgravius in Legenda anno 1516. edita, ait B. Hildelitam sanctitatis titulo sollemnizari ; at diem non exprimit.*

Martii 24.

Martyres Berkingenses.

8. *In eodem Berkingensi Monasterio martyrium a Danis passæ sunt complures Sanctimoniales cum Abbatissa; eodem quo S. Eadmundus tempore, nempe anno 870. sæculo vero insequenti S.* Wlfilda *seu* Wlfheidis *Abbatissa, de quibus alias.*

VITA

VITA S. WINNOCI ABBATIS WOROMHOLTENSIS IN FLANDRIA PRIMI,

AN. CHR. 717
6. Nov.

Scripta ab Auctore anonymo sæculo XI.

Ex Surio & mſ. cod. Compendienſi.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Acta S. Winnoci *Abbatis rudiori ſtilo enarata polire conatus eſt anonymus quidam Auctor, alius a* Drogone, *rogatu Bergenſium Monachorum. Id operis aggreſſus videtur Interpolator ante medium ſæculum XI. uti ex miraculis ab ipſo relatis colligitur, & ex miraculis a* Drogone *Monacho poſtea deſcriptis, quæ fere a medio ſæculo XI. initium ducunt. Interpolatorem unicum nancti hic reddimus tum ex Surio, tum ex codice manuſcripto Abbatiæ S. Cornelii apud Compendium, ex quo eruimus librum miraculorum ejuſdem Sancti a* Drogone *ſeu* Drucone Presbytero & Monacho Cœnobii *Vvinnoci-Bergenſis compoſitum ſæculo XI. a nobis primo vulgatum, omiſſis nonnullis miraculis, quorum tamen ſummaria capitula retinuimus.* Vitæ Scriptores. liber Mirac.

2. *Hic corrigendus eſt Molani, viri certe eruditi, lapſus duplex, dum S.* Vvinnocum Abbatem *confundit cum* Vvinnoco *æque Brittone, de quo agit Gregorius Turonicus Epiſcopus in Hiſt. lib. 5. cap. 21. & lib. 8. cap. 34. & dum* libros ſecundum & tertium *Vitæ S. Vvinnoci a* Drogone Epiſcopo Morinenſi *ſcriptos adfirmat. Quam diverſus ſit Vvinnocus Gregorii a Vvinnoco noſtro, patet tum ex utriuſque ætate, ſiquidem hic vixit tempore S. Bertini, ideſt poſt annos amplius centum quam Vvinnocus alter Guntebramni Regis æqualis deceſſerat: tum ex utriuſque fine ſeu obitu, cum ille nimio mero ſui impotens factus in carcere animam egerit; hic morte Sanctorum vitam clauſerit. Fuit & alius* Vvinnocus Presbyter *in Vita S. Columbani Abbatis laudatus. Ad alium lapſum quod attinet,* Drogo *quidem litteris mandavit miracula non pauca S. Vvinnoci eo tempore, quo* Drogo *Epiſcopus Morinorum Eccleſiam regebat. Verum iſte Auctor non Epiſcopus fuit, ſed Monachus Cœnobii ſancti Vvinnoci, apud Bergas Flandriæ oppidum inſtituti poſt deſtructionem Monaſterii Vvoromboltenſis, quod S. Vvinnocus erexerat. Liber miraculorum S. Vvinnoci hunc præfert titulum in exemplari mſ.* Incipit Prologus Domni Draconis Sacerdotis & Monachi. *Is cap. 18. meminit* Drogonis Taruennenſis Epiſcopi, *itemque in* hiſtoria Translationis S. Levvinæ Virginis & Martyris, *quam ipſe dictavit &* Rumoldo Abbati Bergenſi *nuncupavit hac Præfatione:* Domino ac venerabili Abbati Rumoldo peccator Draco Presbyter & Monachus &c. Acta eſt hæc Translatio anno Inc. D. N. J. C. milleſimo quinquageſimo octavo, Indict. 3. 6. Feria regente Henrico Rege ſceptrum Regni Francorum, optimo autem Comite Baldoino gubernante Flandriam, vivente etiam Drogone Epiſcopo Taruennenſe, adminiſtrante vero Bergenſe Cœnobium Rumoldo venerando Abbate. *An alium de S. Vvinnoci geſtis librum ſcripſerit Drogo Monachus, mihi latet: forſitan liber iſte miraculorum in duos libros diſtinctus alicubi reperitur. Drogo profectionis ſuæ in Daniam meminit cap. 22. ubi ſe Monachum Vvinnoci-Bergenſem diſerte profitetur.* Molanus corrigitur. Vvinnoci tres.

3. *Vvinnocum non ex Britannia inſula, ut quidam falſo opinantur; ſed ex Britannia Galliæ provincia, Armorica dicta, ortum fuiſſe conſtat. Plerique eum S. Judoci fratrem exiſtimant, mihi nepos fuiſſe videtur. Id probat veterrimus & gravis Auctor in libro de Vita S. Judoci a nobis editus ſæculo II. his verbis:* Poſtquam Judoci ſanctiſſima anima Idus Decemb. carnis domicilium deſerens, ad perpetuam regni cæleſtis migraverat felicitatem, duo nepotes ſui, Winnoch ſcilicet & Arnoch, in ejus ſuccedentes locum corpus ſancti viri exanime quod incorruptum diu manſit, frequenter lavare cum aqua atque tondere conſueverunt. *Nec eſt quod quis dicat, fuiſſe & alium Vvinnocum S. Judoci fratrem, alterius Vvinnoci patruum. Hoc argumentis opus, quæ non facile quis proferre poſſit. Certe ſi Vvinnocus S. Bertini diſcipulus fuerit Judoci frater, amplius centum annis vixiſſe dicendus eſt: cum Judicael utriuſque germanus, amiſſo patre, jam annos aliquot Britanniam adminiſtraſſet anno 636. ut ex Fredegario in Actis S. Judoci demonſtratum eſt. Verum ne propriis conjecturis nimium indulgere videar, exhibeo S. Vvinnoci genealogiam in mſ. cod. Vedaſtino ejus Vitæ præfixam, qua forſitan adverſæ ſententiæ auctores cauſam ſuam tuentur: quamquam an ab ipſo Vitæ ſcriptore condita ſit hæc genealogia, merito dubitari poſſit, ut quæ in paucis mſſ. codd. reperitur.* Vvinnocus Armoricus, an S. Judoci frater.

AN.CHR. 717 6. Nov.

GENEALOGIA S. WINNOCI ABBATIS.

* al. Rivulus.

RIWALUS Britanniæ Dux filius fuit Derochi, filii Witholi, filii Urbieni, filii Cathovi, filii Gerentonis. Hic autem Riwalus * a transmarinis Britanniis veniens cum multitudine navium, possedit totam minorem Britanniam tempore CHLOTHARII Regis Francorum, qui CHLODOVEI Regis filius exstitit. Iste RIWALUS genuit filium nomine DEROCHUM, Derochus genuit RIATHAM, & Riata genuit JONAM, & Jona genuit JUDWALUM, & Judwalus genuit JUTHAELUM, Juthaelus autem genuit S. JUDICHAELUM Regem, & S. JUDOCUM, & S. WINNOCHUM, EOCHUM, EUMAELUM, DOETWALUM, GOZELUM, LARGELUM, RIWAS RIWALDUM, JUDGOZETHUM, HELOM, LUDON, QUENMAELUM. Idem autem Juthaelus genuit filias, quarum ista sunt nomina: S. CURIELA, ONNENNA, BREDEQUEN, CLEOR, PRUST. 16. Kalend. Januarii transitus S. JUDICHAELIS Confessoris, Britanniæ Regis: hic autem rexit Britanniam tempore DAGOBERTI Filii Clotharii.

PROLOGUS AUCTORIS.

Cum titulos olim majorum copia honestaverit dicendi, & fortia facta veterum in posteros non parum gloriose transmiserit; eo etiam exemplo plerique quos nostra ætas habet affecti, sanctorum facta virorum vel dicendo, vel scribendo cœlo visi sunt æquare. Sic Severus Martinum, Fortunatus Hilarium, sic alii alios conscripsere, eosque in ornamentum Ecclesiæ dedere. Cumque in dicendo nil minus a magnis oratoribus effecerint, nullo modo tamen (ut sine detrimento majestatis eorum dixerim) virtutes Sanctorum scriptis æquare valuerunt: & ne derogationis in tam præclaros Ecclesiæ Dei oratores arguar, idem ipsi una mecum sentiunt, minus esse meritis Sanctorum omne quicquid dixerint. Nec mirum, ad quorum enim nutum creatura Creatore disponente naturam interdum ignoravit, & elementa vim visa sunt pati, in eorum laudibus oratorum linguam succubuisse parum est. Hæc idcirco diximus, ut tanto scribenti mihi ignoscatur, quanto a magnis oratoribus minus habet ingenium, & eoram quibus, ut dicam, nostra sordescit oratio. Sed ne me scribentem temeritatis accuset, quicumque ille est, causas scribendi præcognoscat, & tunc demum vel accuset, vel ignoscat.

Auctor rogatu Vinnocensium Monachorum exponit vitam S. Vinnoci.

Nam a Fratribus Cœnobii S Winnoci, quorum charitate non parum jocunde refrigeratus sum, non sine confusione, fateor, mei suggestum accepi, ut actus & Vitam memorabilis quem præfatus sum Patris novo stilo ex veteri fumto cuderem, Ciceronis linguam in orerustico quærentibus. Quid enim? satis mihi timebam Patribus non parere, vicemque eis quibus multa debui non reddere: & quid agerem qui multa debui, exactus quod non habui? Hinc charitatem, hinc imperium illorum considerans, inter utrumque positus charitati vicem, imperio obedientiam debui. Cumque diversus has in partes ægre spiritum traherem; & conatus sum posse quæ non habui posse, venit in mentem os Prophetæ calculo de igne altaris sublato emundatum, & quod mirabilius est, os asinæ in verba distinctum. Proinde Sanctus hic quem laudare compellor, facile habet in apertione oris mei gloriosus fieri, qui cum voluit multorum linguas absolvere promtum habuit: & quamvis parum gloriosum sit divina humanis laudari; habet tamen devotio sancta laudis suæ præmium, negligentia periculum. Devotionis enim est pie laudare, negligentiæ non laudare. Et licet non sit speciosa laus in ore peccatoris, de negligentia tamen judicabitur, si non conatur utcumque mereri ut laudet. Precibus ergo Patrum confisus aggrediar opus quod injungunt, obediendi scilicet devotione, non scribendi præsumtione. Cumque extremam manum operi dedero, pensumque operis Patribus reconsignavero,

ro, si quid manus nostra erravit, jubentibus magis quam obedienti lector imputare habebit: quia facile potiorem me in hoc opere scriptorem admittere potuerunt. Quia ergo non piguit eos magna jubere, nec me pudebit magnis parere, quamquam futuro operi longe viribus impar sim. AN. CHR. 718 6. Nov.

CAP. I. *Vuinnocus e Britannia patria sua migrat.*

Beatus igitur Winnocus in Britanniæ *a* finibus ex regali prosapia nascendi sumsit exordia, sed titulum nobilitatis indole adornavit probitatis. Qui cum a prima ætate novis virtutibus quasi semper inciperet, inter ipsa tamen primordia consummator apparuit, & in mundo positus extra mundum fuit, & sub habitu sæculi Christi militem gessit. Inter hæc stupebat in sinu suo Britannia civem suum peregrinari, & intra fines proprios novis quotidie actibus exsulare: & qui mente jam a patria exsularet, ut etiam corpore exsularet non ægre operam dabat, atque ut alter Abraham exire de terra & cognatione sua meditatione versabat assidua. Sed succedentibus ad integrum votis consilium invenit res diu mente concepta. Habuit proinde in consortium subeundæ peregrinationis conjuratos in Christi sacramenta tirones, QUADANOCUM videlicet, INGENOCUM, atque MADOCUM; genere quidem exspectabiles & vita probabiles. Hi una cum B. Winnoco rerum suarum onere expediti, patrio solo parentumque opibus exuti, ad currendam viam mandatorum Dei passibus ducebantur fidei, illud apostolicum suorum vocibus operum conclamantes: *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.* Hebr. 13. 14. Igitur post longa viarum spatia, regioni tandem appulere Morinorum, ubi fama vulgante religionem compererant tunc floruisse Sanctorum.

II. *Quod B. Bertinum expetierint, ejusque se regimonio subdiderint.*

Erat tunc temporis in præfata Morinorum seu Tarvennensium regione B. BERTINUS, in ornamento Ecclesiæ Dei lapis pretiosus, in *Sithiu* Monasterio merito & officio Abbas. Hic sanctitatis suæ aromata longe lateque spiraverat, & in militiam Christi exemplo sui quamplures attraxerat. Cujus laudabilia gesta nosse qui velit, ex libello plenissime actibus * ejus inscripto palam habebit. * supra ad ann. 709. Tanti ergo Patris regimonio præfati viri debito se subdidere obsequio, & egregium omnino duxere ad doctrinam Sancti animo pervigili pendere. Quorum laudabili devotioni congaudens memoratus vir Dei; sub norma pii Patris BENEDICTI edocuit ferre jugum Christi: & ut monasticis deservirent sanctionibus, & verbis instituit & actibus. Cumque eos inter ipsa primordia conversionis culmen miraretur attigisse perfectionis, locum eis quo singularius Domino vacarent delegavit, & ut Cellam in ea sacris occupationibus congruentem struerent imperavit. Parent imperio, ædificando incumbunt ædificio. Est autem idem locus Morinorum regione situs, mons S. Winnoci *b* usque in præsentem diem vocitatus, ubi viri Dei aliquamdiu positi, se mundo, mundum crucifixere sibi.

III. *De illustri viro* HEREMARO *aliquando largiente prædium B. Vuinnoco, Ecclesiæque constructione in ejusdem prædii possessione.*

Habebat tunc sane mater Ecclesia egregium corporis sui membrum, virum scilicet illustrem nomine HEREMARUM, tam opibus quam moribus præcla-

a Id est Armoricæ, siquidem popularem & consanguineum habuit S. Judocum Armorica ortum, ut supra observavimus. Ex quo intelligitur, Vuinnocum regio sanguine sicut & Judocum fuisse progenitum. Dubitasse veteres an Regis esset filius, observat Drogo in lib. Mirac. cap. 17. quod tamen uti certum adfirmant recentiores quidam. Judicaelis Britanniæ seu Armoricæ Ducis, S. Judoci fratris, forsitan filius fuit. Porro Britanniæ Duces passim *Reges* appellitabantur. Falluntur qui Quadanocum, & alios duos Vuinoci socios hic memoratos, ejus fratres germanos fuisse dicunt.

b Grenoberga antiquitus dictus, inquit Malbrancus lib. 4. de Morinis cap. 20. ubi postea insignis Abbatia in oppidum accrevit, infra cap. 16.

AN.CHR. clarum : hic pro adipiscenda portione in terra viventium, Deo sanctoque
717 Winnoco quoddam sui juris obtulit prædium, quod *Vvorombolt a* ab incolis
8 Nov. vocitatum, usitatissimum usque ad nos servat vocabulum. Adjacet eadem
*le Pene possessio super fluviolum qui dicitur Pena * Tarvennensium Flandriarumque confinio, pingue satis solum & fertile frugum. Igitur S. Winnocus cum coadjunctis sibi famulis Dei operam dat pro constituendis servorum Dei habitaculis, in quibus & Christus in pauperibus carius susciperetur, & monasticus Ordo secretius, immo devotius ageretur. Viri ergo Dei succincti in militiam Christi lumbos mentis & divina fortitudine adjuti, incboatum opus maturare festinant. Fervet opus, surgunt ædificia, aptantur xenodochia, ita ut in brevi consummatum domum Dei facile esset honorem ab incolis promereri. Sancti quippe viri in labore manuum suarum adeo pleni erant gratiarum, ut non solum quæ sua, sed quæ JESU-CHRISTI quærentes, aliorum salutem sua salute plurifacerent : lucrum suum facere, detrimenta aliorum supplere. Etenim nil jocundius in omni vita habuere, quam hospitium pauperum peregrinorum commodis prospicere. Erat eis cor unum & anima una, & secundum illud erat alius alii dimidium animæ. His ergo instrumentis in semetipsis templum Spiritus-sancti construentes, usque ad finem vitæ a rigore propositi non erant deficientes.

IV. *Qualiter Dei famulus & laudabilis pariter Vvinnocus gregi præordinatur Monachorum.*

Contigit interea post discessum trium sanctorum virorum superstitem fieri S. Winnocum : qui regularibus adprime imbutus disciplinis, profecerat sane in omnibus fidei doctrinis, proferens de thesauro cordis nova & vetera. Cumque sæpe memorati tres viri extremum clauderent diem perpetuam translati in requiem. S Bertinus virum Dei gregi Monachorum elegit præesse, quippe quem jam didicit humiliter subesse. Nam præfatis tribus viris minor quidem ætate, sed non inferior sanctitate, adeo præeuntium Sanctorum se fecit sectatorem, ut in nulla eum virtute Ecclesia miraretur posteriorem. Non enim, ut ajunt, posterior rota currebat, sed præeuntes quosque in bonis actibus mature attingebat, illud Apostolicum & animo revolvens, &
Philip. 3. 14. opere complens : *Quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea quæ priora sunt me extendens, ad destinatum persequor bravium supernæ remunerationis*. Nam quid humilitatem ejus atque patientiam egregie prædicem? de quibus quidquid dixero, minus invenietur quam quod in ipsis vir Dei meretur. Didicit enim
Matth. 11. 29. mitis & humilis esse ab eo qui dicit : *Discite a me quia mitis sum & humilis*
Mar. 10. 43. *corde*; & item : *Qui major est vestrum erit minister vester*; &: *Qui se humiliaverit*
Matth. 23. 12. *exaltabitur*. Egregium duxit subjectis sibi Fratribus ministrare, quia novit Christum non venisse ministrari, sed ministrare. Hospitalitas in eo promta, quia charitas non ficta adeo ut illum diem egregie lætum duceret, cum hospitem, immo in hospite Christum suscipere meruisset. Quidquid operis aliorum manus velut arduum & grave refugiebat, impigre iste & incunctanter arripere non timebat. In argumentum præterea tantarum virtutum accessit ei a Domino gratia signorum : & qui se parvulum in oculis suis fecit, glo-
Is. 66. 2. riosus factus est per eum qui dicit : *Super quem alium requiescam, nisi super humilem & trementem sermones meos?*

V. *De*

---

b *Vvormbeud villa* vocatur in Actis S Bertini supra ad ann 709. quam *quidam prædives* HEREMARUS *Deo Sanctoque Bertino contulisse* dicitur, & *in prædicto fundo S. Vvinnocum a pueritia sua disciplina instructum cum ejus aliis commilitonibus direxisse*. Charta donationis teste Joanne Iperio sic incipit : *Omnibus præsentibus & futuris qui Christiana consentur*, &c. *Actum in Sithiu Monasterio Kalend. Novemb. anno primo Hildeberti Regis*, anno proinde Domini concepti 695. quo Vvoromholtensis Monasterii jacta sunt fundamenta Excisum est a Nortmannis Monasterium anno 880. nunc Præpositura a Baldevvino Comite attributa Ecclesiæ Bergensi, de qua infra.

V. *De mola ad orationem viri Dei divinitus rotata.*

Vir ergo Dei ultimo fenio confectus, fed fatifcentem non caufatus ætatem, in emeritis artubus adhuc militiam Chrifti geffit : in qua licet feffus pedem fortius fixit, & virtute qua potuit ad erogandam familiæ Chrifti tritici menfuram fidelis difpenfator incubuit. Sæpius namque illud Apoftolicum animo revolvens : *Qui non laborat, non manducet*; illudque Pfalmigraphi : *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit*; iifdem præceptis non folum affectu, fed etiam effectu paruit, atque labore manuum tam fuis quam aliorum neceffitatibus profpexit. Nam molam fibi aptavit ad opus, in quo quidam locus injuriæ effe folet : quam fubinde manibus rotando, fubinde orando fuis pauperumque utilitatibus miniftram fecit : & mitum in modum cum viciffim operi fuccederet oratio, orationem divinam fecuta eft glorificatio. Nam parcere volens Dominus labori feffi fenis fui, molam (mirum dictu !) per fe juffit rotari, confulens famuli fui & defeffæ ætati & neceffitati O mirabilem Deum in Sanctis fuis, qui in creaturarum minifterio fic miniftris fuis miniftrat, ut etiam naturis legem excedere jubeat. Vir itaque Domini fecurus jam laborum, utpote qui Deum adjutorem perfpexerat fuum; credidit fruftra laborandum, ubi manus Domini operabatur, qui dat efcam efurientibus, & implet omne animal benedictione. Oculis namque ac manibus in cœlum femper intentus, pro collatis fibi a Domino Beneficiis cordis atque labiorum exfultat facrificiis. Fratres vero qui labore manuum viri Dei jocunde reficiebantur, & alimentorum copiam & in ferie operis efficaciam mirabantur. Nec erat incerta fufpicio fenem divino adjuvari folatio, cui & ætas prolixior, & virtus ad occafum erat proclivior.

2. Theff. 3. 10.
Pfal. 127. 2.

VI. *De curiofo Fratre divinitus cœcato, fed per orationem viri Dei illuminato.*

Fratribus igitur inter fe mirantibus hinc copiam panis, illinc imbecillia membra fenis, unus eorum curiofitatem præfumtione armavit, omnemque ordinem rei oculata fide explorare tentavit. Accedens ergo ad domum ubi vir Dei & labori manuum & orationi incumbebat, curiofis per foramen oculis molam ad orationem viri Dei divinitus rotari, atque farinæ copiam evomuiffe pervidebat. Ad cujus intuitum, a folito mox curfu refrenata immobilis manfit : fed hanc præfumtionem ultio divina fecuta eft, quæ præfumtorem & folotenus ftravit, & jufta cœcitate damnavit. Hanc pœnam fuperfluus quilibet fcrutator majeftatis pertimefcat, & a plus jufta curiofitate faltim refipifcat : nam plus fapere quam oportet fapere, quid aliud eft quam defipere? Hic quippe quidam elanguerunt circa veritatem, recipientes in femetipfis juftam præfumtionis fuæ mercedem. Sed ad propofitum redeamus. Præfumtor ergo præfatus, tam vifu quam greffu damnatus, aliorum manibus eft revectus: & qui in non fua plus quam debuit exftitit curiofus, in fua minus quam oportuit factus eft officiofus. Minus, inquam, officiofus, quia & virium & oculorum amifit officium. Altera autem die quid viderit, quid perpeffus fuerit, his qui aderant palam fecit, & ad vitum Dei perductus pedibus ejus advolvitur, fe præfumtorem, fe reum non fine lachrymis queritur. Nec venit res in dubium, ubi cœcitas & pavor erant in teftimonium. Sed fervus Dei patientis Domini exemplo reo in fe condoluit, fontemque illi mifericordiæ aperuit, & primum injuriam fui relaxat, oculos rei fui fignat, dehinc orationis antidotum parat, vifumque cœcato reparat : & ficut facile habebat injuriam fui relaxare, fic etiam facile cœcitatis damna reftituere. Mœror reparati Fratris mutatur in gaudium, confufio in jubilum; & tam lætum habebat veniam fceleris meruiffe, quam cœcitatis pœnam evafiffe. Ecce vir Dei quam facilis ad ignofcendum, quam benignus ad miferandum; immemor in fe injuria-

rum,

AN.CHR. 718 8. Nov. rum, ſed memor in adverſarios miſericordiarum. Attendant quæſo hoc exemplum Prælati, illi nimirum, qui occaſione acceptæ poteſtatis ſunt elati, qui ſi quando a ſubjectis vel modice offenduntur, in ultionem eorum totis inſaniæ facibus accenduntur; ad remittendum ea quæ in Deum ſunt faciles, ſed veniam injuriarum in ſe difficiles. His ita ſe habentibus reliqua virtutum viri Dei percurramus.

VII. *De multimoda viri Dei devotione & in Chriſto dormitione.*

Erat vir Dei juxta teſtimonium evangelicum vere Iſraelita ſine dolo. Jam enim mente Deum videbat, a quo ſe in corpore peregrinari dolebat. Fidelis in domo Domini œconomus plus amari quam timeri, plus ſtudebat miniſtrare quam miniſtrari. Nec occaſione regiæ nobilitatis qua glorioſe pollebat, ex ſervitio convertenti ſe præponebat. Animo & vultu hilaris, fide robuſtus, ſpe longanimis, charitate diffuſus, a dextris & a ſiniſtris per arma juſtitiæ inceſſit, nec proſperis erectus, nec adverſis dejectus. In conſilio providus, in interventu ſtrenuus, ſapientiæ ſale conditus, armis virtutum contra ſpiritalia nequitiæ munitus. His & hujuſcemodi virtutum inſtrumentis bella dæmonica peregit, & ut fortis armatus principem hujus mundi ſubegit. Nec deerant miracula tantum virum atteſtantia, quamquam plura ex his (quod ſanctis viris facile ſolet) ſilentii nube obtexerit: gloriam enim Dei magis quam ſuam quæſivit. In hac convalle plorationis incolatum ſuum gemebat, quia anima ejus ad Deum vivum ſitiebat, & cupiens diſſolvi & eſſe cum Chriſto, Educ, inquit, Domine, de carcere animam meam ad confitendum nomini tuo. Cujus deſideriis Dominus annuens, haud petitioni ejus defuit, ſed angelicis mox ſpiritibus accitum ad ſe evocavit. Evocavit, inquam, & donativum militi ſuo emerito erogavit, quod oculus non vidit, auris non audivit, & in cor hominis non adſcendit. Obiit ſane octavo Idus Novembris *a* meritis maturus & annis, atque in Monaſterio quod ipſe conſtruxerat in honore S. Martini in præfato prædio *Vvorombolt* tumulum ſumſit: ubi non ſine gloria Dei glorificati hominis fuit videre gloriam, gloriam quæ in corporibus ægris curationum diſtillavit gratiam, vim naturis ſpectaculum excitavit populis.

VIII. *De Oratorio viri Dei flammis concremato, ſed ſepulchro ejus divinitus intacto.*

Non multum temporis poſt exceſſum ſancti viri effluxit, & res ſæculis inuſitata contigit. Quadam die cum ſol a meridiano fervore jam teperet, Fratrumque caterva præfato in loco ſomno paullulum indulgeret; ignis ex vicina domuncula flammam evomuit, quæ proxima quæque ædificia exurendo abſorbuit. Nam & in Eccleſia membrorum viri Dei ſervatrice totis regnavit habenis, nec furoris ſui refrenavit imperum, donec ad beati viri veniret tumulum. Ubi ex virtute Dei, meritiſque Sancti naturam ignis ignoravit, eodemque in loco non ſine miraculo intuentium longe refugit: ſicque exemplo trium puerorum rem contigit eveniſſe. Sicut enim tunc in illis, ita & nunc ad ſepulchrum Sancti flamma vires perdidit. Exhinc omnibus igni abſumtis enim fomes igni defecit, flamma in ſe victa reſedit. Tunc qui aderant rei novitate perterriti, ad tumbam viri Dei concurrebant, unde nil aliud quam pene aduſtam credebant. Sed res in admirationem verſa eſt intuentium, quia ſepulchrum Sancti una cum adjacentibus ſibi ornamentis inter medios ignes videbant intactum. Quod ut viderunt, pro ceteris damnis conſolationem receperunt: quia in membris Sancti incendia nil valuere, quæ in adjacentibus materiis nil reliqui fecere.

IX. *Quod*

a Joannes Iperius reponit S. Vvinnoci obitum anno ipſo, quo Carolus Dux adverſus Chilpericum apud *Vinciacum in pago Cameracenſi pugnavit*. Atqui, teſtante Fredegariani Chronici continuatore capite 106. *bellum iniere die Dominica in Quadrageſima* 12. *Kalend. April.* quæ notæ conveniunt in annum Chriſtianum 717.

IX. *Quod inter manus bajulorum corpus beati viri immobile manserit.*

Placuit Fidelibus corpus sancti Patris de proprio sepulchro levare, & remotius ex jam usto Oratorio transferre, donec damna quæ ignis intulerat repararent, atque pristino item loco illud restaurarent. Sed tam piæ intentionis affectum divina prohibuit virtus transire in effectum. Nam levato sacrorum loculo membrorum erat cernere immobilem fieri inter manus bajulorum. Sed dum quid facto opus esset anxie quærerent, tandem intellexere divini non esse judicii sacrosanctum corpus longius transferri: & consilio accepto operæ pretium censebant precibus a Deo obtinere, quod humanis viribus non valuere. Nam dum in horto qui forte Ecclesiæ adhærebat, proponerent illud transferre, ad movendum celerem effectum mox invenere, levantesque præscripto in horto posuere. In quo loco in argumentum adhuc sanctitatis ejus signa non defuere, quæ odore suo populos longe lateque contraxere.

X. *De quodam claudo meritis Sancti sanato.*

Quia cœpi loquar magnalia Dei. Quidam officio pedum multatus, capitis manuumque tremore insuper damnatus, ad sepulchrum Sancti aliorum manibus venit, & mediantibus dominicæ resurrectionis nocte nocturnis vigiliis, precibus indulgens & lacrymis, pro recuperatione sui meritum exspectabat Sancti: nec elusa est spes confracti. Nam inter recitandum post nocturnas vigilias Evangelium cœleste idem adest remedium. Immenso quippe lumine circumdatus, quasi geminas igneas sagittas utrimque singulis in auribus sensit vibrari. Erat cernere utraque ex aure sanguinis copiam fluxisse, officiumque membrorum hominem recepisse, sicque fidem hominis medela Sancti non fefellit, quæ inopinata salute venit: impletumque est illud Prophetæ: *Tunc saliet sicut cervus claudus.* Isa. 35. 6. Mox pro collato sibi divinitus remedio immenso exsultavit gaudio, & pro recuperatione sui gloriam prædicat Sancti. Rei ordinem his qui aderant pandit, noctemque diemque in laudes Dei expendit. Perpendite, quæso, in hoc miraculo quam celebris sit hic Sanctus in populo, quam potens miraculorum, quam efficax curationum. Quanti putas gloriosior est in cœlis, qui sic gloriosus est in terris? Certe pudorem nostrum nullo modo excusamus, si talem habentes Medicum ægrotamus.

XI. *De quodam viro meritis beati viri post ruinam illæso.*

Virtus virtutem comitatur, & adhuc in Sancto suo Deus glorificatur. Neque silentio est prætereundum quidquid in Sancto Dei est jocundum: quamquam ætas in æternum plura nobis invideat, & pauca de plurimis futuræ ætati perspicua faciat. GERARDUS quidam Comitatum gerens, Deo sanctoque Winnoco adeo erat devotus, ut impensas magna ex parte de collaboratu proprio pro restaurando sancti viri administraret Oratorio. Sed hanc boni viri industriam humani generis inimicus vidit, & amica sibi zelotipia invidit, fraudisque suæ commentis cœptum opus parat impedire, quod invidus non potuit non invidere. Nam cuidam qui consummando operi deserviebat, præcipitium ex alto dedit, quem vitam finisse ipsa ruina suspicabile fecit. Sed virtus Sancti fraudem elusit inimici. Nam post horam ita meritis Sancti incolumis surrexit, ut non solum nulla præcipitii damna sentiret, sed promtius quam solebat ad cœptum opus rediret: sicque ex hoc miraculo stupor simul & gaudium accrevit in populo.

AN.CHR. 717 2. Nov.

XII. *De præfati illustris viri Gerardi donatione, calicisque vitrei conquassati redintegratione.*

Postquam fama tanti miraculi ad præfatum illustrem Gerardum pervenit, magis magisque ipsum in amorem Sancti accendit, adeout illum pro ea quam habebat devotione patrimonii sui donaret largitione. Cum omni namque integritate Spirliacam ei villam dedit, sumtuum etiam copiam adjecit pro construendo eodem in loco in honore sancti viri Oratorio. Cui operi honestius maturando Fratres de Cœnobio sancti viri evocantur, atque industria eorum ad plenum omnia formabantur. Vita enim eorum doctrina & virtutibus egregia erat, ideoque ad sententiam eorum facile omne opus processerat. Quo in loco quadam die dominica contigit ad conficiendum corpus & sanguinem dominicum calicem deesse. Cumque non parva sollicitudine super hoc moverentur, ne forte hac sacrosancta die sacramentis dominicis frustrarentur, casu vitreum vas erat appositum, sed confractum. Quod quidam Fratrum cum leniter aqua purgaret, inter lavandum paullatim resolidatur, sicque mirum in modum divino ministerio aptatur, adeout etiam usque ad nostra tempora *a* in similes usus haberetur.

XIII. *De Reliquiis sancti viri per incuriam perditis, sed meritis ejusdem mirabiliter inventis.*

Dies Rogationum advenerat, populus cum crucibus & Reliquiis & cambuca Sancti longius processerat, sed tardius solito Monasterium repedaverat. Sed cum circa Reliquias Sancti negligentius quam oportuit ageretur, negligentia merito damnum meretur. Nam a fronte cambucæ particula auri cum Reliquiis cecidit, atque inveniendi se vestigia nulla reliquit, tantique perditio thesauri usque mane latuit. Mane autem facto Capicerius Ecclesiæ damnum rei publicæ primum expertus incredibili timore diriguit, remque Fratribus retulit, si forte hujusmodi damno conscientia alicujus subvenire posset. Sed cum in hac re nihil in eorum conscientia perspicuum foret, cum etiam earumdem Reliquiarum bajulus nil sciscitantibus satisfacere posset; via qua venerant ad requirendum repedatur: sed quærentium labor frustratur. Res mira! tantæ desolationi divina pietas subvenit, atque gloriam Sancti in gloria sua palam fecit. Nam manum casu ad capitium ducens Capicerius *b*, desiderio inveniendi quod quærebatur est satisfactum: quia in eodem capitio quas quæsiverat Reliquias est nactus: sicque præter spem evenit, super inventione enim earum ex integro jam diffidit. Adseverabat enim coram, extra conscientiam suam rem evenisse, quia sibi conscius non fuerat, vel se, vel quemquam mortalium rem super qua quæstio erat in capitium suum deposuisse: eamdem quoque vestem nocte se exuisse, & mane rursum induisse. Unde non incerta erat suspicio rem ob meritum Sancti divino geri imperio. Fratres vero super vitio incuriæ pœnitudine ducti, & in reliquum cautiores facti, Deum in facto suo laudibus extulerunt, quem sic gloriosum & in ipso & in omnibus Sanctis intellexerunt.

XIV. *De*

---

a Vides usum calicum vitreorum in sacris perdurasse ad sæculum 10. Lege Vitam S. Benedicti Anianæ Abbatis Sæculo proximo.

b Is est sacræ supellectilis custos, quem nostrates vocant *le Chevecier*, eo quod præcipue curam habeat apsidis, vulgo *le Chevet*, in qua sacra κειμήλια custodiri solita. Hinc capitaneum altare supra in lib. 2. Mirac. S. Bertini.

XIV. *De vitrea ampulla olei ad tumulum Sancti post ruinam illæsa.*

Vincit materies stilum & tempus, atque impar est sermo miraculis. Nam

Ante diem clauso componet vesper olympo,
Quam poterunt Sancti virtus & facta referri.

Tempori tamen & ingenio dicendi æquabitur ratio. Ad Memoriam Sancti oleum cum lumine perpetuabat, quod ampulla vitrea in umbone pendens servabat. Quam Quadragesimæ diebus hora diei sexta contigit ruinam dedisse, & in aures circumstantium sonum adeo injecisse, ut in æstimatione esset omnium muri corruisse arcum. A Fratribus tunc in orationem prostratis concurritur, vestigium ruinæ quæritur. Erat enim æstimare rem non sine damno evenisse: sed secus ac putabatur res evenit. Nam ne ruinæ vestigia quisquam invenit: quia virtus Dei in Sancto suo id insigne facti dedit ampullam vitream post ruinam tam sine sui contritione quam sine olei effusione. Ignoravit quippe vas olei inter ruinas læsionem, quia servaverat illud Sanctus hic vas in honorem. Libet hic hoc facto intueri in dilecto suo virtutem Dei. Quoniam Sanctus iste quoad vixit, in vase oleum habuit, hoc est in conscientia opus bonum; vas materiale cum oleo æque materiali restimonio, vas, inquam, post ruinam non confractum cum oleo sine damno sui mirabiliter servato. Sic sic quotidie inter ruinam Justus quisque servatur, Justus enim septies cadit & resurgit; atque cum ceciderit non collidetur, quia Dominus supponit manum suam.

XV. *De piratarum intra fines Flandriæ irruptione sacrique corporis ejus translatione.*

KAROLUS cognomine Calvus Francorum in sceptris imperium agebat, BALDEWINUS ejusdem gener monarchiam Flandriarum gloriose pollebat, vir cujus ingenio & militia nil in viris clarissimis gloriosius unquam habuit Flandria: cui ex occasione fortissimi animi cognomen accessit Ferreus: milite enim multo & militia de hostibus triumphare non parum erat strenuus. His diebus mucro divinæ animadversionis de vagina sua eductus circa marina maxime loca ulciscenda frena laxavit: merito enim sui erroris populus terræ id promeruit. Nam regio Danorum satellitem funestum de sinu suo evomuit, qui quæque circumcirca gladio igni absorbuit, maximeque in Flandriarum atque Mempiscorum * confinio incredibili desævit exterminio. Unde contigit sacrosanctum corpus beati viri de loco propriæ quietis *Vvorombolt* efferri, & ad *Sitbiu* in Ecclesiam B. Audomari *a* transferri. Visum est enim commodum illo ire declinatum pestis hujus incommodum. Quo in loco immensa ætate non infimo Audomaricolis honori fuit, donec pestis præfata Dei miseratione sopita quievit.

* id est, Tornacensium

XVI. *De castri Bergas constructione, sacrique corporis B. viri illo translatione.*

Successu interea temporum surrexit in Flandria optimum inter millia caput BALDEWINUS cognomine Calvus, famam cum rebus peperit cui plurima virtus. Hic a progenitoribus Flandriæ monarchiam sortitus, tum facile habebat obvium sibi suisque consultum ire, tum & ingenio & armis divina humanaque jura ex æquo librare. Qui suspicione irruptionis adversæ partis, quæ jam post longum furorem vix quieverat, ductus, fines Flandriæ facile usque ad id temporis accessibiles & pervios hosti castris munierat, omnique in reliquum

a Id contigit anno 846. uti legitur in Chronico de gestis Nortmannorum, quod Andreas Chesnius ex mſ. cod. Carthusiæ Montis-Dei edidit Tomo 2. Histor. Francor. Lege Joannem Iperium in Chronic. cap. 13. §. 4.

AN.CHR. 717 8. Nov. quum impugnationi clauserat. Tunc etiam locum Bergas *a* dictum præsidio placuit muuire, quod muuitioni omni circumquaque esset patriæ: ubi etiam Ecclesiam construi fecit, quam titulis Confessorum Christi Martini atque Winnoci insigniri fecit. Animo insuper quiddam honeste utile & utiliter honestum concepit, quod tam honeste quam utiliter opere perfecit, sacrosanctum videlicet corpus B. Winnoci illo transferre, ut Flandria ulterius secura laborum tanto gauderet protectore. Tenebat ea tempestate sceptra Francorum Rex KAROLUS, quem dolo captivaverat HERIBERTUS. Quem præfatus Flandriarum Monarches adiens, (habuit enim apud ipsum plurimum posse) consilium animi sui Regis roboravit consilio, & magnificavit privilegio. Nam mox ut animum Regis super præfati loci mentione couvenit, proprii sese voti compotem invenit: quia super eodem loco privilegium regale facile obtinuit, affectusque sui effectum auctoritate regia promeruit. Tunc demum *Sithiu* pertexerat ire, quo jam (ut diximus) timore hostili sacrosancti Winnoci membra contigit transferri. Et licet qua arte poterant obtinentibus Audomaricolis sacrosanctum corpus abstulit, & ad locum Bergas quo destinaverat transtulit: quem jam regali & privilegio & muuificentia (ut diximus) adeo ditaverat, ut eum Flandria honestam sui partem hodieque habeat. Acta est hæc translatio a Baldevvino cognomine Calvo, anno humanati Verbi nongentesimo, Karoli Regis ab Heriberto Virmandorum postea capti *b* anno octavo, Indictione tertia. anno 900.

XVII. *De corpore ejus ad locum pristinæ quietis deportato, & de cæco illuminato.*

Fidelibus sane Deu sanctoque Winnoco devotis convenit sacrosanctum corpus Sancti ad pristinæ quietis locum *Vvorombolt* quotannis deportari, cum natale Præcursoris Christi annuus indicit cursus celebrari: quamquam uostra ætas ad deportandum illud morem gerat, cum adventum Spiritus-sancti Ecclesia sollemniter celebrat. Deportandi illo quo diximus sacri corporis dies illuxit, plebs non modica invitante merito Sancti undecumque confluxit, visura gloriam Dei in gloria Sancti sui. Nam in magno grege confluentis eo populi quidam Adelbertus cum uterino fratre suo Taucrado pars erat populi, cum fratre, inquam, a primis cunabulis cæco: cæcitas enim pœnæ æquæva sedecim jam annos in homine æquaverat. Hic fide in spem recuperandæ per Sanctum sanitatis erectus, excubias noctis ante loculum sacri corporis longis vigiliis trahebat, & indefesse vigil lumen quod non habebat quærebat. Et ecce resolventibus ora in laudes nocturnas Fratribus dormitans dormierat, vigiliis enim in longum continuatis lassescerat. Moxque in articulo quo oratio dominica Evangelii pronuntiatiouem præcesserat, senem canis jocunde respersum splendide circumamictum baculo uitentem viderat, hisque verbis inclamantem audierat: Quid sopore & desidia sopitus deprimeris? Minimo iusuper digito palpebras semi vigilantis cæci adjecit ferire, utque somno expergisceretur imperare. Hanc visionem inconditus mox expergefacti clamor sequitur, anhelantibus dehinc verbis sese percussum conqueritur. A circumadstantibus accurritur, causa clamoris inconditi inquiritur: sed non egent doceri quibus res ipsa per se loquitur. Nam erat cernere rem spectaculo novam & laude dignam, oculos paullo aute cæci sanguine taboque madere, cæcum se videntes videre. Animi populorum stupore concutiuntur, gaudio eriguntur, & in laudem Dei præter jubilum nil erat audiri. Altera dies illuxit, populus reditum una cum sacris artubus maturavit: adolescens pridie illuminatus loculo Sancti crucem præferebat; & pro reparatione luminis non parum Deo Sanctoque habebat exsultare.

XVIII. *De*

a Sic montes vocant Gallo-Belgæ. Berga seu Vvinoci-Berga, vulgo *Berg Saint Vvinox*, clivus est haud procul ab Oceano, ad Colmam fluvium, quem locum S. Vvinnocus cella anstructa excoluit illustravitque ante, quam Vvuromholiensa Monasterium ædificaret, infra in Appendice bujus Vitæ. Legesis Joannem Iperium cap. 21. parte 1. cap. 36. parte 2. & cap. 38. parte 4 item Malbrancum de Morinis lib. 8. cap 24.

b Frodoardus in Chronico tradit, Carolum cognomento Simplicem Perronæ ab Heriberto Comite fuisse retrusum anno 923. & post annos sex in carcere exspirasse.

XVIII. *De cæca illuminata.*

Aliud non dissimile huic miraculo non dissimiliter cernentibus fuit spectaculo. Quædam mulier emporio Furnensi * oriunda, rebus paupercula, utroque oculorum lumine orbata erat: cui cum cæcitas triennio consenuisset, eamque Medicorum manus eisdem ipsis rebus quæ inopi fuerant exhausisset, sed nil remedii attulisset; animo induxit Sanctorum loca peragrare, longeque melioribus Medicis salutem exspectare. Et peragratis quaquaversum sacrosanctis Sanctorum cubilibus, randem visere locum venir, quo pausam membrorum S. Winnocus elegit. Quæ luminare parvo quo potuit sumtu elaboratum tulit, conviante secum duce viæ ad altare Sancti venit, corpus humi, cœlo animum dedit, & ab hoc efficacissimo animarum corporumque Medico remedium quærit. Vix humi prostrata orationem dominicam peroravit, & ecce vota sua divina præveniri pietate sensit, humo resilivit, oculos aperuit, quos trima cæcitas luminis clausit. Vespertina synaxis tunc a Fratribus agebatur, res palam populo gesta non parum stupori habebatur. Mulier vero salutis suæ auctori grates non modicas dedit: & quæ duce venit, ducem rediens non quærit, altero duce veniens, se duce rediens.

* de Furnes.

XIX. *De reo captivato, sed meritis Sancti liberato.*

Quemdam ex familia Woromholtensi, quæ sancto viro attinebat, reipublicæ præfectus captivatum loris adstrinxerat: ubi cum omnem salutis spem exhaustam haberet, hoc unicum remedii credebat in invocatione hujus Sancti dies noctesque continuare, & ab eo ereptionem sui exspectare. Et ecce prima vigilia noctis cernit adesse senem, magno fulgore nitentem. Hic nitet, ille stupet, prorsus uterque silet. Cumque aliquamdiu in hoc lux, in illo stupor, in utroque esset silentium, cum sene lux abiit, captivo ereptio venit. Nam vinculis manuum pedumque expeditus, libertate eundi quo voluit potitus, claustris apertis egreditur, viam quæ ducit *Vvorombolt* ingreditur. Nec mora, nec requies, ad præfatum locum festinato pervenit, ereptori suo gratias dedit, ereptionis suæ ordinem cunctis palam fecit. Testabatur etiam sibi profugo prosperos ad votum successus arrisisse, nec feram, nec hominem (quod facile nocturnis profugis timori esset solet) obvium habuisse.

XX. *Item de quodam captivo meritis Sancti erepto.*

Aliud alio tempore, nec dissimile miraculum hoc auctore gestum ex scriptis futura ætas habeat manifestum. Adalardus quidam erat non infimum ex familia præfati Confessoris caput. Villam vocabulo Suivesela mansionem habebat, famulos ipse famulus plures possidebat: quorum plerique fugam noctu capere, Bononiam parant tendere. Erat tunc temporis eisdem Bononiæ partibus quidam Mirolfus pravi potens, recti impotens; rebus pauper, alieni appetens. Qui præfatos fugitivos facit sibi captivos, avaritia & ipse captus, servans eos cismarinis vendendos negotiatoribus. Adalardus quem præscripsimus, suos evestigio insequitur fugitivos, eos apud Mirolfum reperit captivos: virum convenit, suos publicis legibus repetit. At ille insanire, Adalardum æque famulis concaptivare, vinculis, pedicisque damnare, postremo omnia quæ reorum sunt in ipsum intentare. Sed magis ille reus quam qui sine crimine læsus, nocens ille vincla, innocens iste preces ingeminat; preces, inquam, quibus B. Vvinnoci nomen interdiu noctuque frequentarat. Neque fieri non potuit in invocatione nominis sui pietatem Sancti deesse quæ multoties antequam invocetur solet adesse. Nox media advenerat, homines sopor altus habebat, catenatus etiam ille somnum ceperat, sed in somno salutem sibi jam jamque adventare senserat. Viderat enim

AN CHR. 717 8. Nov. enim senem canitie jocunda caput respersum, virgam manu præferentem, quem vidisse salus & gaudium videntis fuit. Nam somno excitus vincla colli ferrea cum manicis & compedibus æque ferreis tum gremio cecidisse, tum claustra custodiæ suæ videt patuisse. Sicque liber vinculorum, securus sui, dum desinit esse captivus, incipit esse fugitivus, reliquum noctis indulgens fugæ, & per palustria viæ consulens vitæ. Nam palustria loco octo fere miliariis continua ingressus, felices adeo abeundi habuit successus, ut aqua quæ paludibus deesse non solet, plantis paludem ingredientis deesset: sicque exemplo Israelitici populi res gesta est. Sicut enim illi fugienti maria, sic isti æque fugienti cessere palustria. Perpende, prudens lector, in uno eodemque homine duplex miraculum, hinc vincula sine manibus dissoluta a manibus & pedibus captivi, hinc loca palustria solidata sub pedibus fugitivi. Evadens itaque homo captivitatis suæ periculum post multa devia Sancti intrat Oratorium, hoc auctore se ereptum clamat, Deo grates, populo spectaculum ingeminat.

XXI. *De muliere a nativitate cæca, coram lipsana Sancti illuminata.*

Sanctum hunc in artubus suis defunctis vivere, plura adhuc documenta sunt, quamquam compendii gratia ad finem festinet oratio. Annuus induxit recursus sacrosanctum Sancti corpus *Vvorombolt* deportari, cum adventus Spiritus-sancti sollemniter solet celebrari. Accurrit populus, properat sine nomine vulgus. Habebat enim summe festivum, patrocinia Sancti ire comitatum. Mulier cæca a nativitate populo se immiscuerat, tandemque ad locum destinatum populo evecta magis quam adducta pervenerat, & indice strepitu populi prope lipsana accessit Sancti. Cujus genuina cæcitas tunc præsentibus tam spectaculum quam compassionem suscitavit, & pro recuperatione ipsius hinc preces, hinc vota fundunt, tum recursum sui annuum, tum etiam dona annua Sancto spondent. Inter preces intrant voces & vota frequentant, adeo ut voces Fratrum in synaxi psallentium vincerent. Sed & cæca mulier lacrymis indulget, & precibus precum suarum mox lætificanda effectibus. Quid plura? sanguinem orbes oculorum evomuere, nec minus quam pressi copiam lactis. Cerneres cæcam cæcitate usque ad id informem perspicuam videndi accepisse formam, & in miraculo visibili erat mirari Medicum invisibilem. Sed primum novitate rei mulier concussa humi æquatur, dehinc tam confortata quam illuminata in pedes constitit, perpetuos quo adviveret famulatus Sancto vovit: quosque vovit adeo exhibuit, ut in obsequio sancti viri contritione carnis & spiritus senesceret, & ad exitum vitæ cursum ab hac intentione non reflecteret.

Hæc de viro sancto dicta sufficiant, quamquam signorum ipsius materies omnem stilum exsuperet, miraculisque ejus omnis sermo inferior sit. Nec credi non debet in artubus suis defunctis ipsum adhuc vivere, cui olim in terris viventi Christus fuit vivere.

Pro nobis oret, sub quo Patre Flandria floret:
Ac me scribentem, te respiciatque legentem.

LI-

LIBER MIRACULORUM S. WINNOCI

Auctore DRACONE seu DROGONE Monacho Bergensi, sæculo 11. qui est alius a Vitæ interpolatore, uti ex stilo aliisque notis apparet.

Ex eodem ms. cod. Compendiensi.

PROLOGUS AUCTORIS.

SÆpe & multum quivis mortalis se exercitationi alicui sive studio dedere debet, ut quodammodo fugiendo quid mali, nitendoque aliud quid utilis, post vitium habeatur, virtutisque claræ bonive summa sequatur. Nam otiositas vitiis jungitur, studium vero officii omne virtutis est, maxime scriptitando aut lectitando quæque utilia, unde virtus animi clarescit, nitescit, floret. Id siquidem hujus officii dedito exercitationi quod proferimus patet, cum utrumque inde eveniat, & vitium caveatur, & virtus animi, fama boni, claritudo scribendi modo augescat, modo floreat, manendoque dilatetur. Istud dignæ rationis, idque ratæ orationis tandem me quamquam indoctum ad scribendum compulit, ut & posteris digna relatu legenda pro posse relinquerem, & ut nonnullius salutem utilitatis primo mihi, deinde multis providerem. Nec quidem id cœpti meæ temeritati sive audaciæ quivis prudens lector adscribat, cum quisque suæ utilitatis commodum quærat. Nam id quidem fatuitati ae negligentiæ deputatur, si quis salutem suam negligat. Verum etiam crebro adhortatu charitas & dilectio meorum Fratrum me scriptum venire coegit, ut partim visa, partim audita stili officio commendarem, & mira dictu, digna relatu, summa oratu posteris relinquerem, &c. Auctor visa & audita narrat.

CAPUT I. *De cæca nata, meritis beatissimi Confessoris illuminata.*

Ante non multis annis quam puer parvulus ad propositum sanctæ Religionis venissem, id quod primo dicturus sum contigit, quodque virtute suæ bonitatis, meritisque beatissimi Confessoris Vvinnoci Omnipotens operari voluit. Adveniente alta Pentecostes sollemnitate, solito more multi mortalium *Vvorombolt* dictum locum convenere, inter quos puella nomine Malguera deducta aliorum auxilio convenit. Cæca enim nata, externi ductus adminiculique indigebat. Attamen deducta ante Templum quod idem Confessor Vvinnocus construxerat in honore S. Martini, relinquitur: ibique interdum stans, modo jacens Deum totius pietatis, Regemque omnia tenentem, cuncta videntem deprecabatur, ut per B. Confessoris merita suæ miseriæ subveniret. Cumque ipsam modo orantem, tum autem interdum alta suspiria fletusque emittentem, pectus pugnis tundentem quidam conspexissent; super ea misericordia moti manibus elevant, brachiis attollunt, hujusmodi miseria affectam in Templum deducunt. Eadem hora Fratres in choro stantes psallebant, Deoque alte canentes vota laudum, sicut erant adsueti, solvebant. Verum ante chorum in medio Templi statuitur, clamor ingens versus cœlum tollitur, adeout vix aut nullo modo ante psallens multitudo Fratrum audiretur, cum derepente oculi puellæ primo sanguinem fundunt, &c. Tandem ad adjutoris sui loculum deducitur, sola pergit, loculo Sancti appropinquat, accedit humilis, hilaris, læta ac exsultans osculatur. Tunc ibidem Deo sanctoque Winnoco piæ devotionis obsequium spondet, promittit: quæ in eodem devotionis promisso, dum vixit, perseveranter permansit.

II. *De*

AN.CHR. 717 5. Nov.

II. *De cæco nato, ad tactum viri Dei illuminato.*

Quidam puer Bergensis villæ, vix unius anni ætatem habens, jam me puero tertia feria hebdumadæ Pentecostes a matre cæcus natus, uti eadem adfirmabat, in Monasterium Bergense eum candela deportatur. Mira quæ ego ipse vidi dicturus sum. Mater manum cæci pueri eum candela tenuit, ut eam deponeret indixit. Qua deposita, dextera impressa capiti illius ter osculari loculum coegit. At ille mox dextera manu, quasi mirum & jocunditati sibi hoc furet, tetigit, & convertens se ad matrem & arridens huic, læva percussit. Tunc genitrix in primis Deum laudavit, Sanctoque suo gratias reddidit, cujus meritis suus parvulus ea hora primum lumen habuit. Vicini Deum laudant atque mirabilem in Sancto suo glorificant.

III. *De cæca nata, ad tactum viri Dei illuminata.*

Quidam vir ejusdem villæ incola prolem feminini sexus quatuor annorum ætatem habentem in paschali hebdomada, feria quarta, cæcam cum candela detulit, quam etiam ponere super sanctum altare fecit. Post hoc autem ante altare nuda humu ut jaceret suasit, & ut talem ætatulam uportebat, minitando jacere indixit. Jacuit tandem minas patris timens, verum haud diu quidem. Nam subito velox surrexit, ad suum longe stantem genitorem cucurrit, genua illius amplectens. Pater filiam suscepit gaudens, quam illico sciscitatus est an videret. Video, respondit parvula. Ille autem vulens probare utrum id verum foret, ostendebat quædam rerum. Verum quæ nomina natura rebus indidit, aperte adstantibus protulit. Et mirum relatu! rebus quas minime quidem antea viderat, nomina dabat, unamquamque nomine separatim monstrabat. Eadem hura ADHELA Flandrensis Comitissa orationibus vacans in Templo aderat: laudantes equidem super hoc miraculo audivir, quid illud quidem esset nosse volens inquisitum misit. Refert nuntius factum Dei virtute signum. Illo festina advolat, cernit miraculum, inquirit verum, Omnipotentem laudat. Præterea haud parvi pretii pallio Sanctum donat, gaudens redit, merita Sancti omnibus prædicat.

IV. *De cæca nata, in deportatione sacri corporis illuminata.*

Mos habetur mortalibus Bergensis pagi, ut octavis Pentecostes, die scilicet qua sanctæ Trinitatis unius ac veri Dei commemoratio *a* recolendu celebratur seu celebrando recolitur, deportari ossa venerabilis Patris Winnoci utriusque sexus sequente multitudine, deferrique dominurum vota quæ promiserint oppressi quacumque valitudine. Deportabantur more solito cum maximo tripudio hujus Sancti pignora, præcedebat ac sequebatur laudantium Dominum multitudo maxima. Hi laudes reddebant docti legis ac gratiæ cantica solvere, illi clamantes juxta id quod videbatur, seu secundum suum scire carmina dicebant. Inter hujusmodi homines unus aderat, qui natam cæcam mœstus tristisque brachiis ferebat, & propinquare Sancti loculu festinandu cupiebat. Verum reprimebatur, repellebatur vi multitudinis. Ignorabat quid posset agere: tamen præmeditatus transeuntes parum exspectare, opperiri demorando voluit, cum ecce forte fortuna adfuit. Turbis jam rarescentibus emergitur, currit e regione, præcedit, cum voto filiam Sancto Dei offert. Mox cæca nata lumen recipit, miratur circumstantes, intuetur quæ numquam viderat, admirationi sibi sunt cuncta. Vix potest credi quanto pater exsultavit gaudio, quantis laudibus

a Vides festum sanctissimæ Trinitatis ante annos sexcentos celebratum esse octava die post Pentecosten. Lege Menardum nostrum in librum Sacramentorum pag. 162. & 163 Cistercienses receperunt cantum de S. Trinitate anno 1175. eum fortean quem Stephanus Leodicensis composuit medio sæculo 10. Supplicatio de qua hoc loco agitur, jam dudum alio ordinari consuevit ex dicendis infra in Appendice hujus Vitæ.

dibus Deus mirabilis in Sanctis suis glorificatur, quibus verbis & Sanctus Dei merito digne laudatur. AN.CHR. 717 8. Nov.

V. *De servo capitis dolore cæcato, patrocinio Sancti illuminato.*

Manus omnipotentis Domini æque potestatis & filiis pauperum & servis divitum semper habetur, nec aliquorsum detorqueri valet suum velle, nec mutari ullo tempore quid suum posse. Omnia quæcumque vult, dicit Psalmista, operatur, semper omnipotens in cunctis suis operibus prædicatur. Vicedominus Bergensis pagi, bonus vir ad comparationem eorum qui hodie aere fruuntur, utuntur vita, vivunt, nomine ERKEMBOLDUS erat, cui conjunx vocabulo ALSWILDIS bonæ memoriæ femina lecto jungebatur. His denique erat servus nomine Raingerus, qui ob longam infirmitatem capitis perdiderat viatici facultatem luminis. Nec mirum videatur, quod interdum apponam aliquorum nomina pro testimonio, aliquorum taceam: quia nonnulla occurrunt memoriæ, nonnulla vero menti recordationique excidere. Verum is Raingerus, de quo jam diximus, dum jam longo tempore corporali caruisset lumine, crebro Dominum rogabat, ut sibi redderet amissum oculorum lumen, qui solus valebat. Sed & sanctum Confessorem Winnocum nocte dieque deprecabatur, ut pius intercessor exsisteret, quo amissi luminis facultatem ejusdem meritis reciperet. Instare sedulus, orare frequens & peccatorum a Deo remissionem, & manum Sancti propitiam & adjutricem sui. Jam venerat tempus quo persæpe petenti munus concederetur, crebro pulsanti ostium misericordiæ aperiretur, ut & Domini adesset misericordia, & Sancti miserum adjuvarent merita. Nam adveniente Nativitate Salvatoris, qua nasci dignatus est ex utero Virginis, miser præmeditatus Templum intrare, ad honorem Domini lumen manu tenere, noctem ipsam pervigilem insomnemque ducere; dominam oravit, ut vel parvam quantitatem luminis sibi daret. Fortasse enim, dicens, Dominus me miserum exaudiet, mihique sanctus Confessor sese oranti subveniet. Precibus illius domina libenter annuit, quod poscebat concessit. At ille lætus intrat Templum, & per totam noctem pervigil permansit. Uno in loco stabat servus orans, at juxta domina intenta animum in cœlo erat vigilans; cum repente caligo ab oculis ejus cadit, tenebræ rarescunt, lumen quod manu tenebat adspicit. Video, video, domina, clare, clamat, video, (& monstrat candelam manu) Dominum Salvatorem laudo, intercessorique meo Confessori suo gratias reddo. Sic denique quamdiu vixit, utroque lumine mentis & corporis præstitit. Sese quotquot diebus vitæ mores correxit, & patratum miraculi signum ad sui memoriam reduxit.

VI. *De vidua paupercula, in Oratorio Sancti luci reddita.*

Ante vigiliam Pentecostes, id est sexta feria quæ præcedit sabbatum, multi mortalium utriusque sexus quærentes suffragia tanti viri, aliquid propter remittenda seu indulgenda onera criminum quæ admiserant, ad Monasterium supra sæpius nominatum convenere; aliqui propter diversarum infirmitatum, valitudinum languores acceletarunt properare, quo levamen harum adjuvante sancto Patre meruissent accipere. Inter hujusmodi affectos miseriæ valitudinisque habitudine, vidua pauper convenerat, quæ jam annorum octo spatio lumen cœli non viderat. Adducta in Templum, in choro ante gradus in prima vigilia noctis cum multis jacuit, modo orans Deum, aliquando flens, tum autem pectus pugnis tundens, doloris vocem ab alto cordis emittebat. Quapropter nonnullis erat importuna, his præsertim seu illis maxime, qui hujus minime considerabant incommodam. Verum dum hæc lamentando frequenter ageret, subito quasi sopita somno aliquantulum siluit. At postea altius clamare, ipsa vocem emittere quam

AN.CHR. 717 3. Nov. quam primum fecisset videbatur. Tunc quidam vir qui nuncupabatur Leodulfus, Tace, inquit, mulier, nec nos derideas, ne tu ipsa derisioni sive ludo nobis habearis. At illa: Ista mea derisio mihi salus, gaudium mihi, amodo lætitia erit, quæ jam multis annis lumen, quod hac hora video, minime vidi. Hæc dicens omnes qui aderant credere compulit, & facto mane gaudens discessit, &c.

VII. *De contracto sanato.*

Mortalium quidam pauper substantiæ filium habebat, quem contractum a primis infantiæ annis mœrens ac tristis quot diebus pascendo, sive cibando dolebat. Nam aliorum sustentatione idem pauper vivebat, & quod sui necessitudini corporis subtrahere posse videbatur, misero filio impertiebat. Verum idem quem dixi puer jam pene adultus, modum pueritiæ crescendo dimiserat: quem quamquam artubus dissolutis ligasset tenendo, tenuisset ligando; infirmitas tamen modum naturæ haud quibat auferre, quin totum corpus, membra, artus juxta id quidem quod ingenii erat crescerent. Quapropter minime quidem credebat illius pater tanti incommodi affectum miseria, sed adfirmabat filium fingere infirmitatem. Sæpe tentabat hunc hoc modo miser miserum. Ponebat escam & potum isdem qui erat ejus genitor ex altera parte suæ cellulæ, & idcirco agebat ut ipsius valitudinem probaret. At ille usque ad vesperam jejunabat, non enim nec rependo sese illo trahere valebat. Hoc denique cernens pater escam & potum deferebat, & tandem impossibilitatem nati confitebatur. Verum hujusce affecto miseriæ valitudine nocte quadam sanctus senex pulcherrimus in visu apparuit, & ut ad Bergense Monasterium quam festinus iret admonuit. Ego, inquit ille, cujus rationis modo id agam, qui nequidem de lecto surgere, nec me ipsum quamvis parum quoquam valeo trahere? Pater tuus, respondit, tibi auxiliabitur, & ejus adminiculo uteris ad id agendum. Mane facto refert patri visionem, visum senem, suique responsi pactum edicit. Paratur vehiculum, ad locum jamdictum itur, relinquitur miser ante ostium Monasterii. Ibi non multis diebus jacuit: quem æditiuus nomine LETFRIDUS victu sustentavit. Sollemnitate sanctorum Apostolorum Petri & Pauli qua passio eorum recolitur, oravit hunc ipsum Monachum, ut se deferret in Templum. At ille hunc illo deferre voluit, sed minime quidem valuit. Ille gravis erat, hic jam ætatis senio gravabatur. Tandem misere trahendo ipsum ante unum altare reliquit. Jam Missa erat expleta, jam hora sexta pulsabatur, cum is membris dissolutus cœpit erigi, cœpit extendi, tum altos tollere mugitus, quos mage quam clamores videbatur, audiebatur, credebatur imitari. Post diatim meliusculus cœpit esse: quem postea validum vigentem membris totius corporis vidimus. Attamen idem memor sui, quis fuerit, quisve tunc foret sæpenumero nobis referebat.

VIII. *Item de clinico ex utero matris sanato meritis piissimi Patris.*

Alter quidam adhuc puer clinicus ex utero matris contractusque membris, adeout calces natibus adhærerent, a patre ad eumdem locum defertur, atque in eo loco ab eo negligenter relinquitur. Geminis scabellis innixus difficillime hac, illacque sese trahebat, in quo miseriam videre erat dum traheretur, dumque clauda pars corporis miseriæque quidem per terram reptando sequeretur. Multi mortalium misericordia moti stipendia suggerebant, nonnulli ex Fratribus necessitati illius quædam impendebant. Unus erat qui magis aliis misericordia movebatur, qui usque pietate præsens aderat, qui amplius juvit cum tempus opportunum adfuit. Nam sabbato sancto Pentecostes cum deportatum pararentur beati Patris Winnoci membra, is puer contractus sub altari jacebat, Sanctum auxilii opem orabat, patrocinium ejus precabatur. Et dum operiretur manum propriam Do-

Domini, jam pignera sancta pii Patris longe recesserant; cum subito contracta membra extenduntur, enodati nervi sonitum, immo crepitum reddunt, &c. AN.CHR. 717 8. Nov.

IX. *De sene longo tempore cæcato, ad nutum Sancti illuminato.*
X. *De contracto rustici filio meritis Sancti integræ sanitati reddito.*
XI. *De contracto in Oratorio viri Dei sanato.*
XII. *De contracta sanata eodem die, & alia paullo post sanata.*

XIII. *De matrona surda a Sancto Dei curata.*

Solet quis mortalis cum minime abundat huic substantia, & cogit sui valitudo seu vitium corporis, quamquam sit altus sanguine, locum mutare, ne sibi suisque dedecori habeatur. Quædam matronarum adacta simili necessitudine substantiæ, tum vitio sui, surda enim quam multis annis exstitit; dimisit locum suum viciniam quærens, ubi posset actitare vitam. Casu itaque devenit ad ATHELAM Flandrensem Comitissam. Quæ postquam cognovit hanc, hujusmodi secum detinuit, benigne largita est corporis necessitatem. Gnara habebatur operum, magis diligebatur, colebatur. Ipsa vero placere illi & omnibus manibus quæritans, injunctum sibi opus sollerter, studioseque peragebat: quapropter haud immerito quidem multis placebat. Forte providentia Dei tandem adfuit, miseram hujusmodi affectam infortunio divina bonitas adjuvit. Nam nocte Natalis Domini cum sollemniter recoleretur ipsius Nativitatis altitudo, aderat pernoctans cum aliis in Templo. Instabat precibus piæ mentis, munus Domino offerebat: quod erat cernere, cum lacrymando devote videretur orare. Verum dum inchoaretur responsum, *Te laudant Angeli*, uti stabat erecta ut adoraret crucem, & deprecaretur sanctum Winnocum ut sibi subveniret, prona terram petiit. Tum paullulum inclinata, paullulum cœlitus detenta in surgendo quasi unam morulam fecit. Æstimabant circumstantes orationis causa hanc ipsam in elevando morari, donec viderunt utrasque aures stillantes sanguinem, suspiriaque alta cum planctu trahentem. Protinus auxilio eorum elevatur, tum clare sese audire fatetur, ad interrogata respondet, cui paullo ante signa pro verbis innuendo fiebant. Eadem hora benedicitur Deus, gloriose laudatur. Verum post aliquot dies ad propria revertitur jam sui tuta, infamiæ opprobriique secura.

XIV. *De matrona surda curata.*

XV. *De brachio ligati soluto meritis Sancti, confracto ferreo circulo.*

Ligantur pro male admissis quorumdam mortalium membra circulis ferreis *a*, NOTA. ut sit hoc tormentum seu hæc pœna præsentis vitæ remedium criminis, salus animæ: ut dum pro peccatis torquentur, humilitate sive sui recordatione meliorentur, admissaque crimina deleantur. Quidam hujusmodi brachium ligatus ferro, injunctamque pœnitentiam ducens, jam multis annis provincias patrias peragrabat, patrocinia Sanctorum devote quærebat, ut suis sibi meritis auxilio forent, ut tandem Omnipotens ei subveniret, pietate moveretur: qui jam diutino ac sævo tormento quot diebus torquebatur, stringebatur ferro, angebatur animo. Tandem una dierum jam sole ad vesperam demisso, ad Monasterium Bergense venit, intravit, oravit. Fratres vespertinos hymnos solventes in choro concorditer psallebant, vota laudesque reddebant, cum idem devote finita oratione surrexit, utraque brachia elevavit. Denique cum hæc elevaret, ferreus circulus divinitus frangitur, in maceriam Templi ictum dedit. Clamat solutus tormento, sanguinis rivuli eunt. Reddit gratias Deo, sanctoque Winnoco servitium sui offert.

a Ex hoc sequentique exemplo patet, id genus pœnitentiæ quod Carolus Magnus jamdudum vetuerat, duravisse ad sæculum 11. Lege adnotata ad Acta S. Bertini supra, & S. Bertæ infra.

AN.CHR 717 8. Nov.

XVI. *Item de brachio Aquitanici laxato, piissimo Dei Confessore invocato.*

Alter æque quidem pro commisso crimine ligatus ferro, (fratricidium enim admiserat) Domini misericordiam, ipsiusque Sanctorum patrocinia quærens ad eumdem locum venit. Sciscitatur nomen Sancti ab aliquibus qui forte aderant: respondetur, quia S. Vvinnocus vocaretur, & quoniam magni meriti foret. Compatitur siquidem miseris, languores levat, oppressos infortuniis liberat, attollit, adjuvat. Dumque ostentaret brachium, juvamen illi implorant dicendo: Et tibi ferat pius Sanctus auxilium. Horum dictis confortatus, animo compunctus Templum intrat, diuque intente modo pronus, modo veniam petens, aliquando stans orat, brachium in altum erigendo levabat, & quasi hunc cerneret viventem seu præsentem, hoc ipsum monstrabat. Interim preces fundere, suspiria cum lacrymis miser addere, cum repente ferrum crepitum dedit, longe repulsum fecit sonitum, adeout adstantibus id signi sonitus pavori haberetur. Altera die rediturus gratias omnipotenti Deo interrogantibus Fratribus respondit se fore Aquitaniensem adprime nobilem, peccatum suum indicat, germanum suum a se enecatum ferro confitetur, ad ultimum valedicens adstantibus Fratribus patriam repedavit. Sic sic usque agas, praclare Pater, sic eat prosperitatis bonum, sic nobis tuum veniat remedium: qui ferreos circulos solvis, oramus solvas vincula criminis: quemadmodum summa munera concedis corporibus, ita & tuis precibus tuisque meritis animis proveniat perpetua salus.

XVII. *De Abbate S. Amandi exaudito meritis Sancti.*

Antiquus hostis quosque arte nefanda ad casum trahit ut sui similes efficiat, quos sua calliditate circumvenerit, semper quemque majoribus male admissis occupat, ut tum maxime mortalis perditum eat, quando irritavit Creatorem: scit enim tunc insolubilibus catenis suum teneri, cum Creator rerum merito manum subtraxerit. Subtrahit Omnipotens auxilium, cum in servos suos quivis iniquus injustitiam machinatur, seu hereditatem horum invadendo, sive pravæ actionis circumvenit negotio. Quidam potens hereditatem S. Amandi injuste invaserat, suique jurisditioni subdiderat. Abbas ipsius loci potestati ejus haud in sua quibat resistere, tamen sæpenumero hunc ipsum adibat, super ea re illi loquebatur, suadebat, hortabatur hunc, ne justitiam Deo & Sancto suo faceret; ut ab incœpto desisteret modo precario, modo iram Domini minitans monebat. At ille nec mitibus dictis, neqnidem duris movebatur, sive flectebatur; oratu responsove non hujus Abbatis, nec aliquorum admonitione, non suasione, ne hortatu quidem mitior reddebatur. Quapropter Comitem BALDEWINUM *a* idem Abbas adiit, super nequam viro injustitiam injuriamque clamitans. Verum Comes potentem militem offendere nolens, primo negotium protrahebat, tum (ut ita dicam) Abbatem dulcibus verbis lactabat. Ad ultimum vero cum ille hunc ipsum crebro adiret, obtunderet verbis, adeo importunum iratumque sibi reddidit, ut super hoc amplius admittere auditum Comes negaret: quin etiam subiratus huic palam clamque minitari. Cumque jam pene desperaret, nec ullus apud se consilii locus foret, ait suis: Melius est confidere in Domino quam in homine, melius est sperare in Domino quam in Principibus. Hic enim corda Regum quo vult convertit. Adhuc unum quiddam tentabo: quo tentato quidem aggrediar Comitem, & siquidem id frustra conatus fuero, vel frustratus spe omni, invitus etiam quiescam. Audivi, & legitur, & verum habetur, quia S. Winnocus Confessor de pro-

a Forte Baldevvinum Insulanum, qui duxit uxorem Adelam, Roberti Francorum Regis filiam, de qua supra cap. 2.

progenie clara Regum ortus sit : quin etiam vulgo fama est quod Regis AN CHR.
filius. Sive huc sit, sive illud, seu utrumque, tentabo illius bonitatem ad- 717
jutorio Dei confidens, ac precibus ejus adibo Comitem : attamen venien- 8. Nov.
tem Bergas opperibor, ubi requiescit pretiosissimus Confessor. Dum præmeditatus talia firmaret, adfuit qui diceret sic : Necdum Bergas Comes venit, ventura luce veniet, & ibi quivis eum quærens reperiet. Quid plura? venit Abbas Bergas, ubi jam acto triduo Comes morabatur ; noctem illam quamquam lassus, quamvis fatigatus ætate in oratione perpetuat. Mane autem facto terram ante sanctum Winnocum petiit, *Deus judicium tuum* Ps. 71. 1.
Regi da & justitiam tuam filio Regis, dixit, huicque versui, *Honor Regis judi-* Ps. 98. 4.
cium diligit, addidit: Tu autem an sis qui diceris, mihi hodie tuo judicio apparebit. Ad ultimum silentio movens labia, quæsivit licentiam, & sic festinus Comitis adivit curiam. Venienti fores aperiuntur, antequam hic veniens benediceret. Verum est enim illud cujusdam Sapientis : Cor Regis Prov. 21. 1.
Dominus in manu tenet, & quo vult idipsum vertit. Jam retinentem gressum Comes Abbatem compellat, alodium Sancto reddit, ne quis vim amplius fecerit auctoritate suæ censuræ interdicit, prohibet : tum tenere sua Abbatem imperat. Verum postquam permulta verbis feruntur, Comes dicti factique pœnitens ad ultimum huc evasit : Quem Sanctorum, inquit, ad adjutorium tui priusquam huc ad me venires invocasti, cui te tuaque commisisti? Sanctum, inquit, Vvinnocum oravi, ut mihi amore B. Amandi, cui in cœlis conjungitur, succurreret : hunc deprecatus sum, hic preces meas audivit, easque sat scio ad effectum perduxit. Ita habetur, inquit ille, nam nullo modo id esse posset, nisi is quidem divina virtute ad id facti me ipsum promovisset. Nam mihi ratum in animo fuit nusquam jurejurando flecti sententiam. Hæc sic sic vera esse, ita evenisse renarravit Abbas MALBOLDUS multis adstantibus. Laus tibi, gloria, omnipotens Deus.

XVIII. *De cæca nata suffragio Sancti illuminata.*

Die Adscensionis Domini quo vexilla ampli triumphi intulit cœlis, quidam vir pauper, dives fide, detulit filiam cæcam natam cum candela quam posuit super altare. Tum uterque jacuit, & quidem diu humi stratus. Verum pater fundebat lacrymas, cum lacrymis orationem, cum subito clausi orbes aperiuntur, sanguinis rivuli per genas fluunt. Id cernens genitor, filiam manibus ab humo elevat, brachiis attollens imponit, ad stantes in choro festinat. Ibi erat DROGO *a* Tarvennensis Episcopus, Abbates nonnulli, inter quos aderat ALARDUS tunc temporis Abbas S. Vedasti. Mirum dictu, mirum visu! stabat patratum signum omnibus, unde laudabatur, glorificabatur omnipotens Dominus.

XIX. *De ferreo malleo cœlitus dissiliente, nullo ictuum signo in loculo Sancti apparente.*

Quid de loculis Sancti ubi deposita sunt ossa ejus ostenderit omnipotens Dominus, paginæ inferendum est, memoriæque stilo commendandum. Loculus novus honori Sancti aptioris altitudinis longitudinisque quod erat videri componebatur, verum modum excedere a nonnullis dicebatur. Ut primum communis in medium venit sententia ut brevior fieret, adfuit artifex cum dolabro : qui dum semel ac bis feriret lignum, ictusque solita virtute daret, in eodem loculo nulla signa ictuum apparuere. At dum tertio quasi iratus dolabrum fulminat, in minutas partes ferrum dissiliit. Tum abjiciens lignum quod manu tenebat, exclamans, dixit : Numquid non potestis videre, quia quod vos conamini Sancto displicet? In ar-

a Drogo Tarvennensis Episcopus sedit ab anno 1024. ad 1079. Alardus vero Abbas vix ono anno 1067.

AN. CHR. 717 5. Nov. gumentum mei dicti factive ictus in ligno minime quidem apparet, dolabrum in partes, uti cernitis, dissiliit. Cessandum est mihi ab incœpto, & vos qui me adegistis, pœnitemini. His dictis esse longitudinis dimittitur cujus erat, nec reincidendo brevior redditur, primum uti sententia stabat.

XX. *De Fratribus ante sacrum corpus divinitus in terram corruentibus.*

Postquam novus loculus fuit auro gemmisque comtus, uti decebat tam pretiosissimi ossa *a* Confessoris, dignum duxit venerabilis Abbas RUMOLDUS, quemadmodum vir prudens gnarusque consilii, inquisitum iri, quid infra vetustum lateret loculum, quid & quomodo repositum, an totum ibidem reconditum, an aliquid de corpore deesset. Eo siquidem recluso reperit & alterum duris ferreis circulis supra infraque ligatum, clavis ferreis æque quidem firmum, quod humana vi haud facile auferri posset. Quo viso non protinus fuit ratio hunc derepente recludi, verum triduano jejunio providentiam Dei omnipotentis pietatemque sancti Patroni primo deprecatum iri. Hoc itaque triduum jejuniis & orationibus continuatur. Postea eo transacto Abbas & aliqui Fratres boni testimonii adsunt, quin etiam aurifex cum armamentis venit: aptat manus, ferrum læva tenens, dextera ferrum admissum circulo percutit, ictum ictui addidit. Cum vero tertio omni corporis vi totoque conatu ictum daret, omnes adstantes letaniasque cantantes una in terram cecidere. Malleus ferreus quem manu tenebat artifex, versus Septemtrionem in parietem ictum dedit, alterum vero parietem versus Meridiem percussit. Morula autem una transacta surrexere, divinæ virtutis rem erga se actam cognoscentes. Hoc signum cœlestis virtutis non valuit celari, quamquam bi pariter firmarunt silentio tegi. Nam quidam Frater juxta ostium contiguum altari per foramen introspiciens, ferrea instrumenta hac illacque ferientia Abbatem, Fratresque cadentes & jacentes vidit: quæ omnia multis annis supervivens etiam cum lacrymis adfirmavit.

XXI. *De primo sacri corporis loculo, quod honore non caruerit congruo.*

Plura magisque mira his succedunt, de quibus alia postponentes pauca perstringemus, memoriæque posterorum pro posse nostro commendabimus. Superius binos loculos monstravimus scripto, unum infra ligatum ferro, alterum extra comtum argento, tertium recens comtum auro gemmisque: diximus minus capaces sententiæ providentes, ut qui minus animadvertunt, planum videant, ne ab his minime ab gnaris quidem rerum obscuritatis seu brevitatis materiei arguamur. Igitur id propter media materies orationis est tenenda, ne sit obscura his legentibus. Postquam in novo loculo cum digno honore pretiosissima Confessoris ossa fuere recondita, primus loculus in Ecclesia super unum altare ponitur, nec primo honore funditus caret propter sancta ossa quæ in eo multis annis condita fuere.

XXII. De

a S. Vvinnoci Reliquias hactenus adservant Benedictini Bergenses, caput quidem in scrinio argenteo auro ac gemmis decorato, alia ossa in theca itidem argentea. Ostendunt item partem pedi pastoralis ac stolam sacerdotalem, quibus vir sanctus usus fuisse dicitur. Cambucæ, id est baculi Abbatialis S. Vvinnoci meminit Vitæ Scriptor cap. 12.

XXII. *De persona dæmone liberata particula ligni sacri loculi ejus capiti imposita.*

Eo in tempore accidit, ut quidam Episcopus nomine Bovo *a* a Saxonia Bergas veniret, ibique multis diebus detinendo moraretur. Qui etiam multoties querebatur, quod nequidem providentia Dei licuit interesse sanctæ translationi. Nam jamdudum & notus sibi erat locus, & memoriam Sancti crebro faciens, adjutorem sui & reddendo volebat, & volendo reddebat. Ut primum libuit, tum autem habuit parare reditum ad propria, Abbatem qui tunc temporis regebat Bergense Cœnobium, convenit, orationibus se Sancti Fratrumque humiliter committens, licentiam accepit. Sed & particulas quasdam quas valuit auferre secum tulit, ex quibus unam in sinum amore sancti Confessoris misit, alias vero inter suas secretas res collocavit. Si minime quidem, inquit, aliquid de tanto Confessore mecum tollere merui, saltem partes hæ loculi quo tot annis venerata sunt ossa, erunt mihi pro ossibus pignera. Hæc dicens, iter arripit, ad propria festinat. Hamaburgensis est locus super Albim validum latumque amnem situs. Ibi ejus hospitium erat, illo festinus tendebat. Etiam Albim navi transierat, dignumque ducebat non primum quidem diverti ad hospitium, quam oraturus intraret Templum. Mira res & vehementer stupenda tunc contigit. Dæmoniacus ligatus loris in Templo tenebatur, pro quo triduanum jejunium concives in commune primum fecerant, ut a diaboli potestate solveretur. Sacerdotes aderant, letanias cantabant, Clerus stabat orans, populus *Kyrie eleyson* decantans: positus in exorcizata aqua, uti mos est, tenebatur. Adjurabat diabolum Sacerdos, ut pervasum hominem relinqueret, cum per os dæmoniaci respondit: Nequicquam laboratis, frustra nitimini, non enim propter vos exibo, minime quidem propter vos dimittam pervasum hominem. A mane usque ad horam nonam adjurationibus, psalmodiis, letaniis ut exiret laborabant: cum Episcopus Bovo Templum intrat, clamare dæmon per os obsessi hominis multoties iterando; Winnocus, Winnocus, Vvinnocus me ejicit. Intellexit veniens Episcopus vocem confitentis, verum accessit, omnes allocutus est: Locum nobis concedite, videbitis hunc latronem Dei sine mora virtute exire. Hæc dicens partem ligni quod detulerat a sinu protulit, & super caput dæmoniaci posuit. Cumque poneret, quid illud foret interrogavit. At ille & nomen Sancti, & partem ligni, & quia de loculo ipsius esset, clara voce confessus est. Interrogavit Episcopus quis ille Sanctus sit, cujus virtutis habeatur. De clara Regum progenie, ait, remotæ Brittanniæ exstitit, magnæ humilitatis vir, vix aliquis mortalium hujus fuerit. Quapropter nullus nostrum, nec ipse princeps noster illi resistere valet. Et nunc non horum adjuratio, verum hujus sanctitas humilitasque me ejicit. His dictis vi divina virtuteque cœlesti victus exiit, & habitatorem quem pessimus latro tenebat reliquit. Post illa, particulæ ejus ligni eo in loco & circumquaque in magna veneratione habentur, & nequidem hoc solum divina virtus, verum etiam per easdem multa alia quot diebus operatur. Evenit mihi qui hæc quoquomodo cudo, ut in Donamarcham * irem, & casu per Hamaburgense oppidum redirem. Interrogavit nos Præpositus ejus loci, qui & unde essemus: cognovit enim propter dissonantiam linguæ esse incolas alterius patriæ. Respondimus nos Flandrenses fore *. Sciscitatus est æque quidem de quo loco: addidimus, Bergensis locus dicitur, ubi pretiosissimus Christi Confessor Vvinnocus requiescit. Ipsius amore bene venistis, ait, ejus honore vos benigne hospitio suscipiam, & omnia necessaria vobis impendam. Benigne suscepit, necessaria largitus est, & postea omni hæc ordine narravit, quæ superius prælibata sunt. Oramus, felix Pater, qui aliis in longinquis partibus degentibus subvenis, & nobis tibi famulantibus subvenias, ut hostes animæ insidiantes removeas, tua ope serves, tui auxilii scuto protegens custodias.

NOTA.

Auctor in Daniam profectus.

* l. Danemarcham.

* esse.

a Nullus hujus nominis Episcopus exstat inter Hamaburgenses Antistites. Forsitan is est Unvvanus, qui ab anno 1013. ad 1029. Hamaburgensem Ecclesiam rexit.

AN.CHR. 717 1. Nov.

XXIII. *De facta pluviæ inundatione pro sacri corporis deportatione.*

Siccitas venti, uredo solis, calor omnem Flandriæ terram constrinxerant: quapropter arva his indurata segetes hominibus, gramina animalibus negabant. Super his homines sibi providentes, consilium sive auxilium quærentes, præsentiam sancti Winnoci petiere, id est ut per Ecclesias patriæ deportaretur, si forte ejusdem meritis pluviis terræ irrigarentur. Ut primum commune consilium adfuit, Sancti pignera deportantur, mira sunt oratu & pene incredibilia quæ eo in tempore evenere. Ad demonstranda enim merita Sancti & quasi cujus oratione descenderat pluvia, eum terminos intraret villæ, omnes circumquaque immensis imbribus ejus irrigabantur terræ. Mirum quidem: nam non usquam pluvia descendebat, nisi cum præsens tanti gaudii pignus adesset. Cerneres hos lætari agricolas de ipsius præsentia, videres illos certare & quasi vim inferre, & nonnullos ad arma concurrere velle. Nam nequidem id miraculi in uno loco, vel in duobus, sive in tribus evenit, verum etiam eo in tempore ubicumque deportabatur. De præsentia ejus, tum autem de abundantia pluviæ irrigantis terram populus exsultabat, laudabat, lætabatur. Ad ultimum quo magis lector mirare, deportatus a proprio Monasterio, statim vota populi clementer exaudivit, pluvias secum duxit, tum autem revertens secum reduxit

XXIV. *De Fratribus gravissime ægrotantibus, allato Sancti corpore convalescentibus.*

Alio tempore dum deportarentur hujus Sancti Reliquiæ simili necessitudine dumque abesset totius autumni tempore, febris Bergensis Cœnobii nonnullos invasit, quam mors nulli parcens subsecuta est. Unus post alium lectulo decidebat, nec mora abstractus luci plangebatur. Nuntius mittitur, pervolat, refert omnem congregationem cito interire, ni Sancti pignera eum festinatione ad proprium locum referantur. Festinantes Fratres reditum optabant, plangentes adeo mœsti super his qui obierant. Iter trium dierum uno perficitur, in domum in qua infirmi Fratres jacebant Sanctus deportatur. Hic vicinus morti amiserat loquelam, illo raucum sonabat gula ac pectore, nec jam supererat his ulla spes vitæ. O mira velocitas sanitatis! antequam reportaretur, antequam de loco moveretur, qui sustentabatur scapulis manibusque suorum, oculos aperuit, sudore quidem quodam subtili cœlitus concesso sanitatem testabatur. Altero vero die lectis resident, tertio autem adeo sani efficiuntur, ut nec insignia infirmitatis in eis ulla monstrarentur. Adhuc siquidem supersunt nonnulli qui hæc videre.

XXV. *De Fratribus nullam post præcipitium læsionem habentibus.*

Vidimus quosdam Monachos laicos de fastigio Templi hujus cecidisse, verum nil periculi vitæ in casu suo passos fuisse. Nam Monachus quidam vocitatus EILBODO cum casum passus fuisset, confestim in pedes stetit.

XXVI. *De latomo cadente gratia Sancti casum æque suum ridente.*

Alius similiter latomus nomine Rogerus, in die Parasceves ab altitudine Templi cecidit, & protinus surgens & selpsum mirando nobis circumadstantibus casum suum lætus risit. Ea ipsa hora Comes BALDEWINUS per chorum transiens territus sonitu & fragore lignorum, inquisivit quid illud esset. Dicitur quia ibi cecidit vir, & nihil periculi passus est vitæ. In argumentum fidei adducitur sospes qui ceciderat. Qui hæc, inquit, & hujusmodi operatur, credendus est quod vivat in cœlis, & quia intercedere ac supplicare Deo queat pro peccatis nostris.

XXVII. *De*

XXVII. *De serviente meritis Sancti nulla ruinæ dispendia sentiente.*

XXVIII. *De casu illæsi Fratris, dum caderet nomen piissimi Patris invocantis.*

Quidam ex Fratribus Monachum gerens, ne sui quidem, neque utilium rerum satis sollicitus, juvenis enim erat, eoque ut levius ferebatur ante Collationem quæ Completorii horam præcedit, turrim Templi imperfectam, verum jam in magnam altitudinem elevatam adscendit. Dum itaque hac illacque discurreret, pedibus labitur. Jam tum imminentis fortunæ ictum timens, & suæ vitæ saluti desperans, nomen S. Winnoci bisque terque iteravit. Quid ultra? casus casum dedit ubi lapidum & cæmenti quamplurima congeries erat, ut ex hoc comprobaretur indicio, minime salvari hunc alicujus eventus levamine, sed solius Patris auxilio, cujus nomen dum caderet iteravit. Haud nequiquam quidem videremur immorari huic loco, mirari altitudinem, discriminis casum, si non esset in promtu cementibus mirum, adspicientibus timori. Testatus est idem Frater nobis post aliquot dies sui casus nequidem ruinæ dispendia sensisse, verum quasi levi volatu dum in præceps raperetur se sustentari. Adfirmabat etiam id discriminis, id casus, idque ruinæ, sui incuria passum, id insolentia illius evenisse: qui dum optimum factum fore sciret studuisse lectioni, Heu! (exclamans inquit) postposui meam utilitatem, secutus sum quam haudquaquam debui pectoris levitatem. Audiat istud, perpendat, timeatque tale quid sibi hujus memorans, quisquis seria postponit, inutili delectatur, ne æque quidem eum exterioris corporis ruina dispereat Dei luce insignita anima.

XXIX. *De juvene conducticio æque post casum illæso.*

Providentia Dei omnipotentis incomprehensibilis habetur, & idcirco magis ipsam mirando laudari, quam inquisitum iri ab ullo mortalium ratum tenetur, ne inde dispendium patiatur humana fragilitas, unde valet adquiri mentibus virtutum sedulitas. Omnis sententia ac series orationis firmo quodam gradu nititur, cum sententia sententiæ continuando jungitur, & oratio oratione probatur, tum exordium medio, medium fini concordat. Id etiam verum quidem animadvertere valet, si quis mente idipsum concipit. Etiam manum ferulæ subduxit quidam Monachum gerens, ut superius diximus, salutem sui tulit adjutus ope pretiosissimi Confessoris Christi Vvinnoci, ne passus quidem vitæ dispendia, non membrorum damna: & utinam post casum corporis nullam sensisset ruinam mentis. Verum unusquisque onus suum portabit. Quidam alter conducticius ut injunctum opus perageret, adscendit Templum. Jam trabes positæ erant, his solis videbatur ornari maceria, nec adhuc suo tecto tegebatur. Forte media die ceciderat pluvia, trabes compleverat, & inde lubricæ reddebantur. Super unam trabium dum ille conductus jam juvenis quasi incautus staret, assiduitas enim aluit audaciam, subito labitur. Hujus casus altior & visu & mensura habetur ruina alterius superius memorati. Exanimis factus velut mortuus jacuit, sed haud diu quidem. Nam vires loquendi videndique resumens, primum exordium quod cœpit hujus mihi fuit: Oro, ne miser meæ matri id casus, ne id mei infortunii intimetur, ne super mea miseria magno dolore afficiatur. O natura parens rerum, o amor connectens fœdera! & o utinam verus amor res mortalium connecteret, qui solus fœdera rerum connectit! O utinam amicitia cultrix virtutum coleretur, uti mortales bono assuescerent, vitiorum devia postponerent, ne falso deceptionis lumine passim agitarentur tanto vitiorum errore. Verum ut ad hunc de quo cœpi redeam, post aliquot dies sanus & integer redditus in eodem opere desudat; casum tantum & adhuc timet & ridet. Nam altitudo ipsa timor cernenti est, nedum ruinæ passio.

AN.CHR. 717 8. Nov. O mirum visu, quin etiam ultra quam probari valeat scripto, mirum dictu! Quis enim sat quit probare verbis providentiam Omnipotentis? credimus, id tantum sancti Patris humilitas meruit, ut de alto cadens omnis alis ejus protectionis sustentetur, quicumque in eo spem habens meritis illius innititur.

A P P E N D I X.

De S. Vvinnoci festis, delatione annua, sodalitio & Cœnobio Bergensi.

1. REVERENDUS *admodum ac prænobilis Abbas Vvinnoci-Bergensis*, D. Maurus de Wignacour, *litteris a me interpellatus, ut rebus S. Vvinnoci illustrandis manum daret; id præstitit humanissime tum per se, tum per religiosum Cœnobitam suum D. Amandum* Belvee, *qui Vitam S. Vvinnoci singulari libello Hispanice scripsit. Ex utriusque observationibus quædam huc paucis referre visum est.*

Festa. *2. S. Vvinnocus in Cœnobio & opido Bergensi, ubi Patronus habetur, triplici festo honoratur quotannis. Primus est dies Depositionis ejus 8. Idus Novemb. quo die Martyrologia recentiora eum laudant. Secundus est dies Elevationis seu Exaltationis (ut vocant) 10. Kalend. Martii. Tertius Translationis 14. Kalend. Octobris, quo scilicet Sancti corpus in Cœnobium Bergense illatum est. Et prima quidem veneratio cum octava & laboris cessatione in opido; secunda ritu semiduplici; tertia ritu festorum secundæ classis celebratur.*

Circumlatio. *3. Præterea loculus sacrarum Reliquiarum S. Vinnoci, quas Monachi nostri Bergenses religiose adservant, singulis annis circumfertur die festo sanctissimæ Trinitatis, & in fluvium Colmam præterfluentem immergitur in memoriam suscitati quondam pueri, qui eo loci aquis præfocatus & obrutus fuisse dicitur. Tempus facti incertum: ac fama perpetua ac constanti majorum traditione in posteros derivata, supplicatio anniversaria, sodalitium exinde in S.* Sodalitium. *Vvinnoci honorem institutum, rem satis confirmant, & a Scriptorum silentio vindicant. Quamquam ante annos sexcentos jam fieri solebat supplicatio & delatio corporis sacri in Ecclesiam Vvormholtensem ipso die sanctæ Trinitatis, ut patet ex lib. Mirac. cap. 4. Lege Malbrancum lib. 10. de Morinis cap. 4.*

Cœnobium Bergense. *4. Antequam Vormholtense Monasterium conderet S. Vvinnocus, aliquamdiu cum sociis consederat apud Scoveborgam, nunc Bergas vocant; ibique ædicula & Oratorio exstructis circumpositos incolas ad veri Dei cultum hortatus est. Mortui corpus Vvormholto in S. Audomari castrum Nortmannis sævientibus delatum, postea Balduinus Calvus, exstructo Bergis Templo in honorem S. Martini & S. Vvinnoci, eo transferri curavit, & locum sæcularibus Canonicis concessit. Post annos amplius centum Balduinus cognomento Barbatus, cincto muris opido, ex Oratorio prædicto corpus sacrum die 18. Septembris intulit in Cœnobium, quod in superiore urbis parte construxerat. Arcessiti istuc e Cœnobio Bertiniano Monachi circiter annum 1030. quibus præfectus* RODERICUS *Bergensis Abbas primus. Crevit sub eo, inquit Sanderus in Tomo 2. Flandriæ illustratæ, Monasterium ac monastica disciplina, quam* HERMES *Abbas collabentem nonnihil restituit anno 1106.* GERARDUS *Cluniacensibus institutis confirmavit; eamdemque inter civilia bella penitus languescentem anno 1480. reduxit. Habuit idem Cœnobium Monachos sanctitate celebres,* GERVINUM, *virtutis merito ad Abbatiam Aldenburgensem evectum, spiritu clarum prophetico, summæ virum abstinentiæ, ut qui quadraginta annorum spatio carnibus & omni eo quod vitam aliquando accepit, abstinuisse memoratur; &* BERTULFUM *qui post cædem B. Godelevæ profugus, reliquum vitæ suæ pœnitens ibi transegit: item viros doctrina non obscuros,* JOANNEM *Chronici veteris auctorem;* THOMAM *Draconum Supplementi & cladis Gallicanæ anni 1383. scriptorem; Petrum Vvallemcapellum librorum seu de Monastices institutione consummatorem doctissimum, cujus opera Molanus se adjutum fatetur. Hæc fere Sanderus, qui superioribus addit* DROGONEM, *de quo antea diximus. Addimus & venerabilem virum* JACOBUM *Muissant ex-Monacho Bergensi Abbatem Affligemiensem, qui virtute ac pietate illustris obiit anno 1626. De his alias. Huc corollarii loco adscribendus videtur Abbatum Bergensium catalogus ad me recens transmissus, cui pauculas intersero observationes.*

CATA-

CATALOGUS ABBATUM BERGENSIUM.

1. RODERICUS *ex-Monacho Vedastino Abbas Sithivensis, dein Bergensis ab anno* 1030. *(ajunt) in annos septem: quibus expletis reversus est ad Monasterium Bertinianum, ubi decessit anno* 1042.

2. GERMANUS, *qui vix quadriennio præfuit, obiit anno* 1041. *Invenio tamen Germanum Abbatem Sancti Vuinnoci subscripsisse chartæ commutationis quorumdam altarium; factæ inter Balduinum Tarvennensem Episcopum, & Rodericum Abbatem Sancti Bertini: cui chartæ apponitur hæc clausula:* Actum Tarvennæ in Basilica Beatæ Mariæ in Synodo anno 1046. regnante Francorum Rege Rodberto, Baldevvino vero Marchionatum agente anno 39. *Ex quo intelligimus, aut Germanum bis Cœnobio Bergensi præfuisse, aut Rodericum ante annum* 726.

3. RUMOLDUS *Bertinianus, interfuit Inventioni S. Bertini, mortuus anno* 1068. *Eo Abbate ex Anglia in Bergense Monasterium facta est Translatio Reliquiarum S. Levvinæ, cujus rei historiam referemus anno* 1058. *De ea in lib. Mirac. cap.* 20.

4. ERMENGERUS *ex-Monacho Bergensi Abbas, vir probus, injuste ejectus ab æmulis anno regiminis circiter decimo; postea restitutus.*

5. MANASSES *Roberti Frisonis Flandriæ Comitis cognatus, qui a Gregorio Papa VII. insignia episcopalia primus accepit.*

6. INGALBERTUS *Bergensis Asceta, Balduini Barbati Flandriæ Comitis ex filia nepos, præfuit annis* 21. *obiit anno* 1104. *cui suffectus in duos annos* ERMENGERUS *ante immerito expulsus.*

7. HERMAS *monasticæ disciplinæ instaurator, præfecturam abdicat anno* 1120. *& in Remense Monasterium S. Nicasii secedit, ibique religiosissime obiit. Privilegio Balduini Comitis Bertinianis concesso pro Ostersela subscripsit* Ermer Abbas Bergensis, *adjecta hac clausula:* Actum est hoc apud S. Audomarum in sollemni curia, anno 1114. Indict. 7. regnante Ludovico Franc. Rege, principante in Flandria eodem Balduino Comite, ea scilicet die qua ab ipso Comite cunctisque Proceribus Flandriæ pax confirmata est sacramentis, *ut ego legi in Tabulario quodam Bertiniano a D. Herovallio communicato.*

8. THOMAS, *quo Abbate opidum cum Abbatia periit anno* 1123. *Is decessit die* 4. *Aprilis.*

9. ASTGERUS *seu Algerus, a quo restauratum Cœnobium, Templum dedicatum a Milone Morinensi, Alviso Atrabatensi & Simone Tornacensi & Noviomensi Episcopis præsentibus Theodorico Flandriæ Comite, aliisque Prælatis. Is etiam Sancti Vuinnoci Reliquias in thecam auro argentoque confectam includi curavit per Milonem Episcopum prædictum anno* 1138. *mortuus post annos decem, die* 29. *Julii.*

10. THEODORICUS *ex-Monacho Bergensi Abbas primum in Capella Sanctæ Mariæ juxta Caletum, dein Bergensi Cœnobio præfectus, obiit* 14. *Januarii. Eo Abbate Balduinus, natu major filius Theodorici Flandriæ Comitis in Bergensi Monasterio sepelitur.*

11. ACHERUS *obiit Remis in Monasterio S. Nicasii.*

12. WALTERUS *seu Galterus obiit* 20. *Novemb.*

13. ALEXIUS *anno* 1172. *subscripsit chartæ Philippi Comitis Flandriæ pro quibusdam paludibus Abbatiæ S. Bertini: obiit* 19. *Martii.*

14. PHILIPPUS

15. INGELMARUS *vir prudens.*

16. GUILIERMUS *seu Vuillermus de Slippe.*

17. JOANNES *de Brouckburch.*

18. JOANNES de Lois.

19. WALTERUS *de Fornizeela.*

20. ÆGIDIUS *de Besedo.*

21. GUILIERMUS *de Bapalmis in Artesia.*

22. BALDUINUS de Billeke.

23. PETRUS *Fulckius: hic cum successore magnificam, qualis nunc cernitur, chori structuram inchoavit & absolvit.*

24. NICOLAUS *sepultus est in Alchiacensi Monasterio S. Silvini.*

25. GUILIERMUS Marant.

26. JOANNES Uleggart.

27. SIMON Plotin.

28. JOANNES Wughelrincq, *alias, de Ipra, primus in choro novo sepultus.*

29. JACOBUS *Piscis: obiit* 16. *Januarii anno* 1338.

30. JOANNES de Bulscamp.

31. JOANNES Bornincq. *obiit Lutetiæ Parisiorum, ibidem sepultus in Ecclesia Sancti Maglorii.*

32. SIMON. Moor.

33. ANDREAS Bolin.

34. JACOBUS Pinchenier, *quo Abbate anno* 1383. *opidum Bergense penitus eversum, cæsi opidani; Ecclesia spoliata, Prior captivus abductus, fugati Cœnobitæ: obiit anno* 1394. *die* 21. *Novembris.*

35. SIMON de Haringhes *Decretorum Doctor ex-Priore Abbas, in prædicta vastatione in Neustriam abductus apud Honfleur; gravi ære Monasterii redemtus, Abbas electus & confirmatus, obiit tamen non consecratus.*

36. MICHAEL *Brassatoris obiit etiam paullo post annum* 1394.

37. GEORGIUS Moor *ex-Monacho Bergensi Abbas primum Aldenburgensis, dein Vuinnocensis, vir magni nominis & auctoritatis, præfuit annis* 26. *mortuus anno* 1420. *Aprilis* 5.

38. WAL-

AN.CHR. 717 8. Nov.

38. WALTERUS Baudlaere *obiit anno* 1442. *Novembris* 28.

39. PATRUS Lotin, *vir religiosissimus, dignitati nuntium remittit post annos* 31. *regiminis, vita excedit anno* 1472.

40. JOANNES *Masius obiit anno* 1488.

41. JOANNES *obiit anno* 1498.

42. HADRIANUS de Preve *bonis operibus plenus anno* 1512.

43. JACOBUS Wilgiets *ex-Præposito Vomboltensi electus Abbas, moritur anno* 1517.

44. JACOBUS Courtevile *obiit anno* 1524.

45. ROLANDUS Streulaodt *anno* 1527.

46. FRANCISCUS Oudegheeste *exspirat anno octavo regiminis.*

47. GARARDUS Americourt *postquam Bergensi Cœnobio præfuit annis decem ad Sancti Bertini est evectus anno* 1544. *ac demum anno* 1563. *primus Audomarensis Episcopus consecratus, retento regimine Abbatiæ Bertinianæ, in qua eductus fuerat. Is in ea urbe pauperum scholarium seminarium ac Collegium Patrum Soc.* JESU *expensis Abbatiæ suæ erexit.*

48. FRANCISCUS d'Auchoult, *dictus* d'Helfaut, *præcipuæ in Artesia nobilitatis, ex proto-Notario & Canonico Morinensi factus Abbas Liquensis Ordin. Præmonstratensis, deinde translatus ad Abbatiam Sancti Joannis prope Tarvennam Ordin. Sancti Benedicti, & istinc ad Bergensem; demum primus Gandavensium Episcopus electus, oblatam sibi a Philippo Hispaniarum Rege dignitatem modeste recusavit, contentus Abbatia Blandiniensi, cujus regimen postquam Bergensibus præfuit annis* 12. *accepit anno* 1556.

49. HIERONYMUS Frimberghe *sacræ Theologiæ Licentiatus multis avorum imaginibus clarus, Abbas datus eodem anno.*

50. JOANNES le Roy, *nobilis Artesianus* ex Bouvelingheo, *ex Oeconomo Abbas factus anno* 1576. *obiit anno* 1583. *de familia sua optime meritus.*

51. JOANNES Mouslin, *vir doctissimus, ante perceptam benedictionem obiit anno* 1587.

52. THOMAS l'Ardeue *Audomarensis ex-Monacho Bergensi Rationarius Broniensis ad S. Gerardum prope Namucum, ab avunculo suo ejusdem urbis Episcopo Minorita ac Broniensi Abbate bis in Hispaniam directus ad Philippum Regem, altera profectione anno* 1589. *Bergensi Abbatiæ præfectus, exstinctus est anno sequenti.*

53. CAROLUS d'Argenteau *antiquæ familiæ e Brabantia Gallicante pago* Ligny, *ex-Monacho Abbas designatur anno* 1592. *Martii* 28. *vir acerrimo judicio, mira eloquentia præditus, obiit anno* 1625. *Martii* 26. *ætatis anno* 80. *regiminis* 33. *professionis* 60. *Presbyteratus* 53.

54. CAROLUS d'Argenteau, *id nominis alter, prioris nepos, ex pago Namucensi, vico Velleune, Abbas consecratus anno* 1625. *Maji* 1. *vir mitissimus & humilis ac vere Pater obiit anno* 1660. *Novembris* 24. *anno ætatis* 70. *regiminis* 36. *postquam Monasterium magna ex parte dirutum instauravit.*

55. MAURUS de Vignacourt *illustri familia ex Comitibus* de Fletere *ortus, Abbas instituitur anno* 1662. *Martii* 29. *Gandavi in Ecclesia Cathedrali ab Illust. Episcopo Carolo* Vanden Bossche *consecratus Aprilis* 26. *Bergas festive exceptus die* 30. *ejusdem mensis. Ei multos annos.*

In vacuum hocce pagellæ spatium adscribam rotulum, quem Cœnobitæ Bergenses Corbejensibus remiserunt post carmen lugubre (Titulum *appellant*) *de morte* FULCONIS *Corbejæ Abbatis, anno* 1097. Orate pro nostris Fratribus RUMOLDO, INGELBERTO, ERMANGERO Abbatibus; SICHOLDO, ODGARO, ALOLFO, MAYZONA, DROGONE Sacerdotibus; REYBOLDO, BERNOLDO, ARNOLDO, IDESBOLDO Diaconibus, & ceteris in Christo quiescentibus. *Hæc Bergenses ad Corbejenses pro mutua societate.*

CIRCA AN. 717 30. Dec.

VITA S. EGWINI EPISCOPI

WIGORNIENSIS IN ANGLIA,

Auctore anonymo qui videtur sæculo 11. vixisse.

Ex Januario Bollandiano & Capgravio.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Vitam S.* EGVVINI *seu* ECGVVINS, *Vviccciorum in provincia Merciorum Episcopi, antiquitus exaratam fuisse, innuit Vvillelmus Malmesburiæ Monachus in lib. 4. de Pontef. Angl.* Quid illud? *inquit*, credendumne putatur quod tradit antiquitas? *&c. nimirum de compedibus S. Egvvini: qua de re infra S.* BRITHVVALDUM *seu* BRITHVVOLDUM *ex-Monacho Glastoniensi Cantuariensem Archiepiscopum, Bedæ Venerabilis æqualem, istius scriptionis conditorem agnoscunt Joannes Pitseus in lib. de Script. Angl. Henricus Spelmannus in Notis ad* char-

CIRCA AN. 717 30. Dec.

chartam Egvvini tom. 1. Conc. Angl. ad annum 709. & alii. Ejusdem scriptionis Brithvvaldo attributa fragmentum edidit Franciscus Godvvinus agens de Vvigorniensibus Episcopis : sed quæ mentionem facit excidii Eovesbamensis, quod Eadgaro Rege accidit, hoc est post annum 959. quo Eadgarus Regni habenas moderari cœpit. Hinc conjecturam capio, istius fragmenti auctorem non esse antiquum illum Brithvvaldum *Cantuariensem Antistitem, sed alium* Brithvvoldum *ex-Monacho itidem Glastoniensi Vvintoniensem Episcopum, cujus meminit Monasticon Anglicanum in Historia Glastoniensis Abbatiæ his verbis :* Brithvvoldus Vvintooieosis Episcopus, Monachus Glastoniæ, obiit aono Domioi 1045. &c. *Istud fragmentum referemus post vitam proliniorem, quam hic damus primo loco ex Joanne Bollando : tametsi hujus auctor vixit post initium sæculi 11. ut patet ex miraculis Vitæ subjectis, in quibus memoratur* Elfvvardos Londoniensis Episcopns, *denatus anno* 1044. *Verum aliam antiquiorem frustra perquisivimus.*

Alius anonymus.

2. *Vvillelmus Monachus loco jam citato miratur, cur S. Egvvinum silentio presserit venerabilis Beda, qui annis fere quindecim Egvvino supervixit.* Evesbamnm, *inquit*, fuodavit B. Egvvinns Episcopus, de qun qoid miraculi sit quod Beda taeuerit, nondum per me potui advertere, vel per alios addiscere : præsertim quod eum Kenredn Rege Mereiorum & Offa Rege Orieotalium Anglnrum, *immo Saxonum*, Remam iverit, qoorom profectionem historicus noo siluit. Verumtamen quæcumque res hanc taeiturnitatem imperaverit, coostat eum tertium Wigorniensinm Præsulem fuisse; locum illum quo oune Cœnnbinm visitur, peculiariter amasse, incultum antea & spinetis horridum, sed Ecclesinlam ab antiqoo babentem, ex opere forsitan Britannorum. Eo loci vir sanctissimus, dum solitudine invitante frequentaret excubias, Dei Genitricis visione & allocntinne mulceri meruit, plaoe & absque serupulo præeipientis, ot ibidem sibi fundaret Cœnobiom futurum sibi gratiosum, illi negotiosum. Institit ille jussis, & compleos opus, apostolicis & regiis privilegiis corroboravit. *Non omnino probat Vvillelmus id quod de S. Egvvini compedibus hic narratur. Ita enim subdit.* Quid illud? credendumoe putatne qood tradit antiquitas? peeeatorum jovenilium quondam conscium, pedes enmpedibus irretiisse, elavibus compedum in amnem jactatis palam dixisse, tum se demnm de peccatis seeurum futurum, cum compedes vel divinitus, vel ipsis reserareotur clavibus : ita Romam profectum prosperequæ reversum. Jam vero in illo mari quo a Gallieo enntinenti Angliam oavigio transmittitur cum navigaret, immaoem piseem saltu poppim qua Pootifex vehebatur ingressnm, certatimque adnitentibus naotis retentum : in ejus exenterati jecore clavem repertam, feræque enmpedum appositam, Sanctn soluto securitatis plurimum donasse.

Vitæ utriusque quanta auctoritas.

3. *S. Egvvini memoria in recentioribus fastis celebratur* tertio Idus Jannarii. *Præferenda Vitæ utriusque auctoritas, in quibus Egvvini obitus* tertio Kaleod. Januarii *reponitur.* Nomioatissimus prnfucto Pater est, *testante Vvillelmo jam laudato*, & pectotibus exorabilis, si creduliras rogantium nnn titubaverit.

Sancti cultus.

4. *Egvvinum ante Episcopatum fuisse Monachum, adfirmant Arnoldus Vvion, Joannes Pitseus & alii nonnulli. Præstat audire Monasticon Anglicanum in hac verba de Abbatibus Evesbamensibus* Anno gratiæ 692. tempore Regis Etheldredi, filii Pendæ Regis Mereiorum, & Brithvvaldi Archiepiscnpi, S. Egvvinos Den dilectus Vvigoroiensis Ecelesiæ præsulatum foscepit, cui glnrinsissima virgo MARIA decimo anno foi Episcopatus, io locn qui dicitur *Hetbome*, oune vero *Evesbam* oomioatur, manifesta visione apparuit. Quem quidem locum conseotiente Rege Etheldredo atqne donante statim ædificare inchoavit io honore ejusdem glorinsæ Virginis MARIAE. Sexto siquidem anno posthæc Episcopatum prædictum ex toto reliquit, & apud Evesbam primns Abbas, Pastor & Patronus effectus est, ubi sanctissime ac religiosissime novem annis vivens cum Fratribus, devotissime perrexit ad Dominum, videlicet 3. Kalend. Januarii anno gratiæ 717. &c.

5. *Egvvinum calumniantur Centuriatores Magdeburgenses Cent. 8. capp. 7. 9. & 10. quasi sanctarum imaginum cultum primus in Anglo-Saxonum Ecclesias invexerit : quippe qui Beatæ Mariæ imaginem in Ecclesia sua collocaverit, mandaveritque ut a populo coleretur. Quod quam gratis confingant Centuriatores, demonstrant non solum Baronius atque Binius; verumetiam Henricus Spelmannus tomo 1. Conc. Angl. ad ann. 709. Immo quidquid sit immerito calumniantur de bono opere.*

Cultus imaginum ea ipsi tribuendus.

6. *De Evesbamensi Monasterio agri Vvigorniensis in provincia Merciorum lege Monastici Anglicani tomum 1. pag. 144. & seqq. ubi varia referuntur diplomata a Spelmanno examinata, in quibus dicitur Eovesbamense Monasterium institutum* secnodom Regulam S. BENEDICTI. *Monachis pulsis successere Canonici sæculares anno 941. quibus non semel ejectis restituti Monachi tanta religionis laude floruerunt, ut* ERICUS Danorum Rex *cellam duodecim Monachis Eovesbamensibus exstruxerit Othenesiæ in Dania, eamque Evesbamensi Abbatiæ subjectam esse voluerit. Ex illo Cœnobio evocati ab Ethelbaldo Merciorum Rege Monachi & Kenulfus Abbas in Monasterium Crulandense, quod ipse Rex* sub oorma S. BENEDICTI *condiderat, ut supra vidimus in Vita S. Guthlaci ad ann. 714.*

Monasterium Eoveshamense.

1. Tem-

CIRCA AN. 717 30. Dec.

1. TEMPORIBUS Regum ETHELREDI atque KENREDI, qui Merciorum regimen obtinuerunt, in territorio Vvigomiensi exstitit vir religiosus nomine EGVVINUS, regali ex prosapia ortus: qui in adolescentia positus, postposita sæcularis fastus ambitione bonorumque temporalium jocunditate, paupertatem voluntariam propter Deum appetivit, & ecclesiastico cultui divinisque officiis se omnino mancipavit. Per singulos itaque ordinis ecclesiastici gradus ad Sacerdotium usque provectus, mox totam vitam suam in contemplatione divina convertit.

Egvvinus regiis stirpis, Sacerdos,

Episcopus Vvigorniensis ut se gerit.

2. Ubi vero Vvigorniensis sedes orbata est Pontifice, clamat Clerus, petit populus beatum virum pro sanctitatis merito ad episcopalem dignitatem sublimandum. Beatus autem Egvvinus multum reluctans & renitens, consentiente cum Clero & populo Rege Ethelredo, immorogante & plurimum cogente, ad Episcopatum præfatæ urbis adsumtus est [a]. Et statim divini verbi inclytus prædicator effectus, bonis actibus omni conamine operam dedit; tanto humilior, quanto altiori sublimatus erat officio, carus Deo & hominibus; ipsique Regi prudentia, æquitate, & doctrina, consilio, omnique probitate erat acceptus: pater orphanorum, sustentator viduarum, & desolatorum erat consolator. Potenter eos redarguebat, qui sanæ fidei resistebant, & leniter suavi Christi jugo colla submittentes demulcebat. Pravis erat sermo ejus quasi stimulus, & quasi clavus in altum desixus; mansuetis quasi oleum apparebat. Populos noviter conversos & gentilitatis adhuc plurimum sapientes, & errore vetusto in multis deceptos, illicitisque connubiis contra Christianam sectam involutos, a faucibus diaboli abstrahere cupiens, & ab errore & squalore vetustæ gentilitatis convertere desiderans, de talibus ad eos sæpe locutus est, de prædictis sceleribus & erroribus atque illicitis copulationibus durissime eos increpans, & amplius talia agere interdicens, Deum ista damnare adseruit, tremendi judicii & sempiternorum tormentorum crebris verborum tonitruis retundens lapidea corda, arguens, obsecrans, increpans in omni patientia & doctrina.

Dejicitur a sede sua. * al hæreticis

3. Verum quia insanabilibus morbis plerumque officit medicina, ab invidis * & inimicis fidei sæva tempestas persecutionis excitatur, & seditiosa in Sanctum Domini grassatur, & in vitam ejus falsis figmentis armatur vulgus. Ergo & populus cujus vita & intentio proclivis erat ad malum, videns illicita sibi non licere, & adsueta vitia nolens relinquere; unde proficere debuit, inde contra Sanctum Domini in iram & odium exarsit, & eum ab Episcopatu expulit. Permisit hoc etiam excitatus contra eum livor regitis. De eo nempe non solum apud Regem accusatio, sed etiam apud Romanum Pontificem ab inimicis prolata fuerat delatio.

Romam pergens,

4. Tunc vir Dei fide munitus, divina consolatione roboratus, angelico consilio fretus, cum se vidisset ad certamen vocari, pro salute errantis populi & annihilandis inimicorum figmentis ad apostolicam Sedem ire disposuit. Quamvis enim vir Dei coram hominibus se immunem ab illatis sciret, tamen quia coram Deo peccatis se obnoxium esse non diffitebatur, & etiam pro peccatis populi sui pedes suos vinculis ferreis adstrinxit, quæ clave poterant ligari & reserari, ipsamque clavem in fluvium, Abdona [b] vocatum, Anglice *Aven*, projecit, & versus Romam ire cœpit. O virum cunctis mirabilem, nec terroribus concussum, nec blandimentis seductum, nec laboribus victum, qui inter corporis sui pressuras & abjectiones, nec mundanas laudes captavit, nec adspectus hominum recusavit! O fortissimum victorem laborum, contemtorem exprobrationum Angelis & hominibus admirandum, & tot populis ac gentibus spectaculum factum!

pedes vinculis adstringit.

Romæ sacris operatur.

5. Sicque in conspectu populorum vinctis ferro pedibus Romam ingreditur, in Ecclesia S. Petri Apostolorum principis ad orationem prosternitur. Qua cum magna

[a] Nempe post Oftforum Boseli primi Vvicciorum Antistitis successorem, & quidem anno 692. ex dictis.

[b] Abdona seu Avona fluvius locum Eovesham irrigat, ac Sabrinæ aquis miscetur.

magna prolixitate completa, ad ſacra Miſſarum ſollemnia celebranda præparatur. Interim namque famuli ſui pro eibis emendis ad fluvium pergunt, & emto quodam piſce magno & exenterato, compedum clavicula quibuſcum Sanctus pedes adſtrinxerat, in viſceribus invenitur; ferrumque quod Anglica Avena abſorbuerat, Romam Tiberis exhalat. Allata famulo Dei clavicula, voluntati Dei ſe ſubjiciens, coram cunctis clavem accepit, & vinculа ſua reſeravit.

CIRCA AN. 717 30. Dec.

6. Tanti miraculi novitas in omnes erupit, Romam implet: qui miſerabilis & noxius putabatur, ſanctus & venerabilis commendatur. Quis illum videre non certabat? quis ab eo benedici non feſtinabat? Ipſe etiam reverendus Papa cognito S. Egvvini adventu, auditis anguſtiis & laboribus in itinere ab eo perpeſſis, & qualiter omnipotens Dominus a nexibus eum abſolverat, eum acceſſiri fecit, & volentem ſibi proſterni digna reverentia detinuit; quem benedicere debuerat, ab eo benedici & abſolvi petiit, & ſibi conſedere fecit. Ante ſe Miſſarum ſollemnia celebrare coegit; ad ejus ſingulare colloquium & conſilium frequenter admiſſus, gratioſe auditur. Controverſiæ ſuæ & itineris cauſa tandem coram ſummo Pontifice recitata, diſcuſſa, & omnimoda ventilatione ad votum diffinita, cum apoſtolica benedictione & litteris ad ſedem propriam regreſſus eſt.

Honoratur a Pontifice. In ſedem reverſus,

7. Auditis autem Rex miraculis & virtutibus per ſanctum virum patratis, plurimum gratulatus in propria ſua ſede reſtituit eum. Et non ſolum pater ſpiritalis, verum etiam circa filios ejus compater factus carnalis, ei filios ſuos litteris & moribus informandos Rex commendare curavit.

Regis filios inſtituit.

8. Illis diebus locus erat in territorio Wigornienſi, dumis & vepribus condenſis incultus, qui a modernis Eoveshammium appellatur: hunc B. Egvvinus a Rege Merciorum Ethelredo expetiit & obtinuit. Super illam quoque ſilvam quatuor paſtores gregum ad victualia ſervorum Dei nutrienda conſtituit. Ex quibus unus, Eoves nomine, quadam die ad interiora ſilvæ progreſſus eſt: & ecce adſtabat in loco quodam virgo quædam cum aliis duabus virginibus præclariſſima, omnem mundanam pulchritudinem, & ipſius ſolis fulgorem ſui ſplendore & gloria devincens, librum in manibus tenens, & cum ſacris virginibus cœleſtia cantica pſallens. Expavit vir ille tam coruſca viſione hebetatus, nec ferens cœleſtia conſpicere, tacitus ac tremens domum rediit; quæ viderat ſancto Epiſcopo intimare curavit. Vir autem Dei tacite rem conſiderans, poſt jejunia & preces quadam die cum tribus ſociis, & cum pſalmis & orationibus devotis, nudus pedes ad locum deſignatum pergit, eminuſque relictis ſociis ipſe interius proceſſit, diutiuſque terræ accubans, cum gemitu & lachrymis implorabat reſpectum miſericordiæ Redemptoris. Surgente illo ab oratione, tres virgines non minoris ſplendoris & gloriæ quam prius apparuere: quarum quæ media erat præcelſior, & omni nitore ſplendidior, fulgebat, liliis candidior, roſis vernantior, odore inæſtimabili fragrantior, librum quoque manibus præferens, & crucem auream luce radiantem. Cumque cogitaret hanc Domini Genitricem eſſe: virgo præcellentiſſima quaſi ſavens tam piæ æſtimationi, adorantem prætenſa quam tenebat cruce benedixit, & cum tali valefactione diſparuit.

Eoveshammio loco a Rege impetrato. B. Virginis viſu,

9. Gaviſus itaque vir ſanctus, & Deo gratias agens, intellexit eſſe divinæ voluntatis, ut locus ille Dei cultoribus conſecraretur, & beatæ Dei Genitrici dedicaretur. Voverat enim inter varias tentationum anguſtias, ſi Dominus proſperum faceret deſiderium ſuum, ædificaturum Domino templum. Locum ergo protinus mundavit, opus inchoavit, & ad finem perduxit. Scripſit quoque idem Sanctus, & palam omnibus fecit Monaſterii ædificationem, tunc nomine Homme vocato, ſub his verbis.

Monaſterium Homme ædificat,

„ EGO Egvvinus Wicciorum humilis Epiſcopus, volo maniſeſtare omni-
„ bus Fidelibus Chriſti, qualiter ego primum per Spiritus-ſancti inſpi-

CIRCA AN 717 30. Dec.

qua occasione?

,, spirationem istum locum elegi, & Monasterium ædificavi in Homme in
,, honore omnipotentis Dei & sanctæ Mariæ perpetuæ Virginis. Contigit
,, quodam tempore non sine Omnipotentis dispensatione, quod ego in labo-
,, ribus multarum & magnarum visionum ductus sui. Qua de re arsit
,, meo in animo per spiritus-sancti inspirationem, quod ego unum locum
,, ædificare deberem ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, & san-
,, ctæ Mariæ, & omnium electorum Christi, & etiam mihi ad æternam
,, retributionem, antequam ab ista mutabili vita discederem. Cum itaque
,, maxime florerem in diebus Ethelredi Regis Merciorum, cœpi benigne
,, deprecari, ut mihi concedere dignaretur antiquum Cœnobium, quod *Fle-*
,, *damburch* *a* nuncupatur. Satis ille libenti animo quod petebam concessit.
,, Regnante post illum Rege Kenredo, contulit Deo & mihi, tum pro
,, amore Dei, tum pro affectione carnalis amicitiæ qua penitus mihi de-
,, vinctus erat, 84. mansos in ambitu loci illius qui & Homme dicitur.
,, Post modicum tempus ALDHELMUS * religiosus Episcopus migravit ad
,, Dominum: quod ego per revelationem agnoscens, convocatis Fratribus
,, & Clericis excessum venerandi Patris eis aperui, & in Meldunensi Mo-
,, nasterio cum honore sepelivi. Post hæc vero cum Kenredo Rege Mer-
,, ciorum, & Offa Rege orientalium Anglorum *b* Romam perrexi, & de
,, Cœnobio fundando, ad vota cuncta peregi *c*.

* Acta sanct. 709.

Fontem cœlitus obtinet.

10. Fertur enim quod dum itinere illo per montuosa & arida iret loca, die quadam fame, siti & lassitudine omnino addictus est, & socii ejus cum plurima populi turba. Rogatus igitur a sociis sanctus Episcopus, preces ad Deum fudit, & fons aquæ limpidissimæ ex arenis statim prosiliit: acceptisque panibus, & paucis cibariis quæ habebat, per populos dispersit: refectisque omnibus Deum in Sancto suo glorificaverunt.

Privilegium a Romano Pontifice.

11. Detulit autem secum a Roma vir Dei privilegium, cujus talis erat tenor.

,, CONSTANTINUS *Episcopus servus servorum Dei*, BRITWALDO, *Bri-*
,, *tanniarum Ecclesiarum Primati, salutem & apostolicam benedictionem*. Ve-
,, nerabilem virum Egwinum Episcopum, quem bis tua fraternitas ad apo-
,, stolicam Sedem misit, etiam nunc secundo manipulis justitiæ refertum ti-
,, bi remittimus, monentes quatenus sic suos affectus adjuvando prosequaris,
,, sicut illum a Deo incœpisse, & in via Dei cucurrisse cognovisti. Porro
,, de visione illa, immo aperta ostensione, qua se beata virgo Maria ei
,, manifestavit, æque ita certum esse tenemus, quemadmodum de viri bo-
,, nitate non dubitamus. Denique vigilantiam tuam admonemus, quatenus
,, illis in partibus in quibus manifestatio habita fuisse refertur, concilium
,, totius Angliæ cogas, Episcopos sacrique ordinis religiosas personas illuc
,, convenire facias, Optimatesque regni cum Proceribus suis adesse præci-
,, pias. Quibus in nomine Domini congregatis denuntiamus, quod duo Re-
,, ges Angliæ Kenredus & Offa, cum quibus jam dictus Episcopus ad li-
,, mina Apostolorum venit, in loco ostensæ visionis plurima de suis bene-
,, ficiis in præsentia nostra, regia libertate donata, & apostolica auctorita-
,, te confirmata contulerunt; quatenus ibidem congregatio Monachorum se-
,, cundum Regulam memorandi Patris BENEDICTI, quæ minus adhuc in
,, illis partibus habetur, possit instaurari, & Christo indesinenter famulari.
,, Ipsas autem donationes & beneficia præfati Reges in ipsorum privilegio
,, nominatim determinaverunt, & a nobis corroborari fecerunt. Igitur,
,, Frater dilecte, quoquo modo Christus adnuntietur, lucrum Christi in-
,, quire, opus Christi exerce, promulgatisque in concilio undique senten-
,, tiis,

a Nunc *Flatburg* tasta Cambdeno, haud procul ab Avona, infra Eovesham.

b Spelmannus observat hic mendum, quod Offa iste non Anglorum, sed Saxonum orientalium Rex fuerit, Romam profectus anno 709.

c Simile huic instrumantum Egwini de conditione Eoveshamensis Monasterii proferunt Clemens Reinerus, Monasticon Anglicanum, Spelmannus & Bollandus; librum nonnulli appellant.

„ tiis, tum a Deo ostensæ visionis, tum apostolicæ auctoritatis, tum re- CIRCA AN. 717 30. Dec.
„ giæ libertatis & donationis, tum tui ipsius, Clerique & populi ad-
„ sensus & favoris, constitue ovile Christi divinitus ostensum, aposto-
„ lica auctoritate fultum, regia libertate donatum, Cleri & populi be-
„ nedictione sancitum. Tibi autem & successoribus tuis, memorato Episco-
„ po Egwino adsentiente, curam animarum ejusdem Ecclesiæ præcipue in-
„ jungimus, ut si (quod absit) aliquando diaboli impulsu quisquam perva-
„ sor ac tyrannus sacrum locum minuere ac impugnare præsumserit, ubi * a *f. id
„ Deo concessæ potestatis sententia & anathematis percussus verbere com-
„ plere non audeat. Si quid vero sinistræ partis oriri inibi compertum fue-
„ rit, auribus summi Pontificis *a* potius deferatur, quam per alicujus oc-
„ cultam sententiam sanctus locus injuste depravetur. Ipsum ergo locum,
„ quem regia potestas regiæ libertati donavit, & nos auctoritate Dei, &
„ Sanctorum Apostolorum, & nostra donamus; ut nullus cujuscumque or-
„ dinis homo, hoc quod constituimus, depravare, aut minuere præsumat.
„ Qui hoc destruxerit, aut male contaminaverit, sit ille maledictus: qui
„ vero servaverit & adauxerit, benedictionibus repleatur. Scripta est hæc
„ Epistola anno gratiæ 709. in Ecclesia Salvatoris Lateranensi, præcipiente &
„ confirmante Constantino apostolicæ sedis Antistite, adstantibus & confir-
„ mantibus Regibus Angliæ Kenredo & Offa, rogante venerabili viro Eg-
„ wino Episcopo, coram pluribus Archiepiscopis & Episcopis, Principibus
„ & nobilibus diversarum provinciarum, cunctis acclamantibus: Laudamus,
„ concedimus, & confirmamus. † Ego CONSTANTINUS Romanæ sedis Epi-
„ scopus, per signum sanctæ crucis has donationes & libertates confirmavi.
„ † Ego EGWINUS humilis Episcopus confirmavi. † Ego Rex KENRED cor-
„ roboravi. † Ego Rex Offa consensi.

12. Et consecrato loco per S. Wilfridum Episcopum, idem Wilfridus *b* & Egwinus coram omnibus sic locuti sunt: Domine Deus qui in cœlis habitas & omnia creasti, conserva illum qui locum istum pacificabit & conservabit. Nos etiam præcipimus in Dei omnipotentis & omnium virtutum cœlestium nomine, ut nec Rex, nec Principes, nec ullius ordinis homo locum istum sanctum diminuat: sed sit, ut optamus, gregibus & Dei pastoribus murus bene dispositus in potestate proprii Abbatis, secundum Regulam Dei & S. BENEDICTI. Si autem (quod absit) aliquis avaritiæ spiritu evertere velit, judicetur ante tribunal Dei, & numquam in Christi veniat memoriam; sed nomen ejus deleatur in æternum de libro viventium, & ligetur æternarum pœnarum nodis in inferno, nisi in hac vita pœnitens emendet. Hujus Ecclesiæ dedicatio facta est anno gratiæ 714. [Ecclesia dedicatur, anno 714.]

13. Cœpit deinde vir Dei Egwinus, omissis regalium negotiorum curis, ad contemplativæ vitæ statum se conferre, virtutibus & miraculis coruscare, curas mundi postponere, damna rerum temporalium simplici animo tolerare, sacris lectionibus insistere, vigiliis & abstinentia venerabile corpus suum castigare. Erat enim iste Egwinus Episcopus Confessorum sanctissimus, humilis in habitu, in sermone jocundus, in prædicatione devotus, verax in judicio, in moribus venerabilis, in orationibus pervigil, in lectione assiduus, in affectu pius, multis etiam miraculis fulgens. Nam inter lachrymas & singultus, quos die ac nocte indesinenter omnipotenti Deo fundebat, sæpe Angelorum visionibus demulcebatur, & alloquiis, & aliorum Sanctorum, qui de hoc sæculo excesserant, continuis consolationibus refovebatur. [Egwinus omni cura posthabita studet rebus divinis.]

14. Beatissimam vero Mariam Domini nostri JESU-CHRISTI genitricem toto affectu & spiritu, toto corde & amore amplexabatur, ut numquam a memoria ejus excideret, numquam in verbis ejus deesset. Cujus visitatione & consolatione Dei servus Egwinus sæpe recreatus, omnia quæ mun- [B. Mariæ devotus cultor,]

a Romano Pontifici non erat tunc temporis singulare *summi Pontificis* nomen.
b An magnus Vvilfridus Eboracensis Archiepiscopus? qui obiit 8. Idus Maji anno 709. Neque enim aut Vvilfridus junior ejusdem sedis regimen, aut Vvilfridus Egvvini successor Vvicciorum sedem tum obtinuerant.

CIRCA AN. 717 30. Dec.

di erant omittebat, & ea quæ Dei erant indefinenter exercebat : miseris condolebat, pauperes recreabat, esurientes pascebat, & cetera pietatis opera indefinenter adimplebar.

15. In diutinam tandem infirmitatem decidens, non cessabat die ac nocte a divinis quidem laudibus, necnon canticis spiritualibus : & quod per se minus poterat, pet alios complere faciebat. Curam pauperum & peregrinorum ante omnia procurabat : multis etiam infirmitatibus cum invocatione nominis sanctæ Trinitatis salutem impendebat, tactu manuum suarum dolores expellens, & ab obsessis corporibus dæmones effugans. Sanctus itaque Egvvinus cum a primævo juventutis flore semper usus fuit cilicio, nunc in cinere jacens asperrimo, ad carnem nudam indutus erat * trogulo; ipsam debilitatem & infirmitatem carnis suæ corporali maceratione & jejunio devincens.

* idest cilicio oblongiori.

Castrum ob spretam ipsius prædicationem hiatu absorptum.

16. Cum enim B. Egvvinus operibus charitatis totus effflueret, maxime tamen prædicationi operam dedit. Erat namque juxta Eovesham ad octo miliaria castrum *Alvecestre*, regale tunc mansum, cujus loci habitatores quanto rerum opulentia & temporalium abundantia affluebant, tanto magis gulæ & luxuriæ dediti; studentes avaritiæ & cupiditati, misericordia Dei se indignos efficiebant. Ad hunc locum accedens Beatus Egvvinus, prædicavit illis regnum Dei : sed gens absque consilio & sine prudentia, & cervicis duræ, nec adsueta vitia relinquere, monitis illius nolebat adquiescere : & cum castrum illud velut nemoribus undique consitum, conflandi ferrum locus esset aptissimus, & fabris & ferri excusoribus maxime repleretur; gens incredula incudes malleis ferreis tanto strepitu continuo percutiebat, ut beati viri sermo non audiretur, & a castro recedere cogeretur. Beato igitur viro castro exeunte, præ concussione, immo confusione malleorum & incudum adhuc tinniebant ambæ aures ejus, & levatis oculis in cœlum, flexis in terra genibus, contra artem fabrilem illius castri Dominum deprecatus est. Et ecce subito castrum ipsum terra absorbuit, ita quod novo super vetere qualitercumque reædificato, usque in hodiernum diem in constructione novarum domorum in fundamentis antiqua ædificia reperiuntur : nomquam enim postea in loco illo aliquis artem fabrilem recte exercuit, nec aliquis eam exercere volens ibi vigere potuit.

Ipse facta ad suos oratione moritur.

17. Cum autem ad extremum vitæ pervenisset, convocatis Monachis & filiis quos Deo genuerat, ait : Viri fratres, apud vos nec pudet vixisse; feci enim quod potui, quamvis omnino exiguum sit quod feci. Quid agere, & a quibus vos oporteat declinare, dixi : quibuscumque modis dicendum esse existimavi. Ostensa igitur rectitudinis via precor ut gradiamini, nec vos decipiat præsentis umbra felicitatis : fugit enim, & numquam in eodem statu permanet. Ipse qui est via, veritas, & vita, viam iniquitatis a vobis amoveat, viam suarum justificationum vos instruat. Sicque plenus virtutibua circa annum Domini 720. tertio Kalendas Januarii migravit ad Dominum, & in Monasterio quod a fundamentis construxerat, sepultus est.

Perjurus dat pœnas.

18. Post ejus obitum multa Deus miracula pro ipso operari dignatus est. Rusticus quidam partem terræ Sancti Egvvini surripuit : & cum Judices sanxissent ut certo die veniret, & terram illam suam esse juraret, pulverem de domo sua sumsit, & * sotulares implevit, ut tute jurare posset, quod super terram suam staret. Cumque super Reliquias Sancti Egvvini juratus manum porrigeret, ferro falcastro quod in manu gestabat, nescio quo casu in cerebro percussus, subito ad terram mortuus ruit, & vitam cum terra coram omnibus amisit.

* idest calceos

item alius.

19. Cum alius quidam terram S. Egvvini invadens possideret, Judicum sententia decernitur, ut manu propria super Reliquias S. Egvvini jurando terram adquireret : erat enim vir ille grandævus, & barba prolixa barbatus. Adsurgens

a Castrum ad Alnum fluvium in confiniis Eoveshamii, in quo habita Synodus generalis ex mandato Constantini Papæ, supra. Lege Spelmanni tomum 1. Conc. ad ann. 709.

gens ergo barbam propriam concludit palmo : Per iftam, inquit, barbam mea eft terra, & ego eam poffidebo jure hereditario. Vix emiferat verbum; & ecce totam barbam coram cunctis lapfam ita projecit ad terram, acfi appofita effet, non naturaliter nata. Sic qui alienam terram injufte invafit, jure cum ipfa terra barbam propriam perdere meruit.

Tempeftas fedata.

20. Londonienfis Epifcopus ELFVVARDUS *a*, cum in mari orta tempeftate maxima naufragium pene pateretur, invocato S. Egvvini fuffragio fubito fedatur tempeftas, & tranquillitate mari reddita ad portum optatum cum gaudio pervenit.

Muto vox reddita.

21. Juvenis quidam a nativitate mutus, pro falute recuperanda Romam pergens, tribus annis ibi manfit. Et ecce nocte quadam albis veftibus quidam indutus fibi apparens, dixit : Redi feftinus ad terram tuam, & ad fepulchrum S. Egvvini, fi volueris, fanitatem confequeris. Quo cum perveniffet, folutis quidem vinculis linguæ aperte loquendo verba protulit.

Miracula S. Egvvini frequentia.

22. Ante Nortmannorum adventum in Angliam, tanta miraculorum frequentia Monafterium S. Egvvini illuftravit, ut omni fere die fabbati aliqua infirmitate vel moleftia detentus gratam per S. Egvvinum medelam æger quifpiam reportare mereretur.

23. Monachus quidam Conventrenfis, nomine Sperculfus, folitus erat Monafterium S. Egvvini in Sanctorum feftivitatibus frequentare, in orationibus pernoctare. Is cum in quodam fefto S. Egvvini more folito in Ecclefia ejufdem Sancti nocturnas vigilias in vigiliis & orationibus præoccuparet, admirabilem vifionem oculis corporis videre meruit. Vidit enim primo lumina divina virtute extincta, & Ecclefiam paullatim fuperna luce illuftratam, & incredibili fulgore irradiatam. Cumque ad hoc fpectaculum territus animum & oculos convertiffet; confpicit proceffionem maximam fanctorum fpirituum advenientem, in qua quidam pueri luminum portitores cum candelabris præcedebant, debinc ephebi fequebantur; poft quos feniores veneranda canitie nitentes fecuti funt. Hi omnes albis ftolis induti mirum fpectaculum præbuere. Poft hos quidam pontificalibus indutus advenit; quem dextra lævaque bini feniores deducebant. Accedentes ergo ad altare S. Egvvini Matutinas cantare cœperunt. Mira res! Miffa incipitur, ac mirabili dulcedine decantatur : qua completa, ficut intraverat totum illud collegium, ficut ante procedendo egreffum eft.

24. Cum idem Monachus quadam nocte in Ecclefia Dei Genitricis in eodem Monafterio, in illius fefto vigilans pernoctaret, januis claufis, cum inæftimabili claritate & decore confpicit fimili modo proceffionem venientem, fanctumque Egvvinum gloriofam Dei genitricem Virginem MARIAM deducentem. Pervenientes igitur ad altare beatæ Virginis MARIÆ, venerandus Pontifex Egvvinus poft Matutinas honeftiffime decantatas, Miffarum follemnia exorfus eft. Monachus vero qui hæc vidit, ftupefactus intra fe dixit : Quid eft hoc? num fenfum perdidi? nonne hic quidam funt, quos diu ex hac luce fubtractos intelligo? Et accedens fecreto ad quemdam, quæ effet cui Miffa decantaretur, inquirit. Et ille : Tace, num ignoras dominum noftrum S. Egvvinum beatæ Dei genitrici & femper Virgini MARIÆ facrum myfterium celebrantem? Itaque Miffa completa duo Epifcopi cœli Reginam dextra lævaque adfumentes, eodem ordine quo intraverant cum proceffione regreffi funt.

a Elfvvardus feu Alvvordus, anno 1014. factus Abbas Eveshamenfis, poft Epifcopus Londonienfis, deceffit anno 1044.

CIRCA AN. 717 30. Dec.

FRAGMENTUM ALTERIUS VITÆ,

Scriptæ a BRITWALDO Wintonienſi Epiſcopo ſæculo 11.

Ex Franciſco Godvvino de Epiſc. Vvigorn.

1. EGWINUS, regali ortus proſapia, Wigornienſis patria, temporibus Adelardi & Kenredi Regum Merciorum fit Wigornienſis Epiſcopus: unde paullo poſt ejectus eſt. Romam profectus, a Papa (coram quo Miſſas ſollemniter celebravit) Epiſcopatui reſtituitur. *Et paullo poſt.*

2. Poſt reditum a Roma impetravit locum, qui Æthamne dicitur, & poſtea Eovesham a nomine cujuſdam bubulci (Eoves) B. Egwini, qui in ſilva quadam porcam perditam & ſeptenum fetum parituram invenit. Ab illo igitur omine locus Eovesham dicitur, & Monaſterium nomen inde tulit. Sed primo Ethelredus Rex reddidit ei antiquum Monaſterium *Fledamburch*, quod Egvvinus dedit ſubregulo provinciæ Huicces pro alio Cœnobio, quod *Stradford* dicitur. Paullo poſt ab OSWARDO Regis fratre alias Egwinus terras obtinuit, videlicet 30. manſas apud Twiford. Poſt Kendred affinis Egvvini dedit ei 48. alias manſas in ambitu loci qui Cotham dicitur.

3. Deinde Romam proficiſcitur cum Offa & Kenredo ad impetranda pro Monaſterio ſuo privilegia. Quibus impetratis in Angliam redierunt, & congregata Synodo generali in loco qui Alne dicitur, cui interfuerunt Berthvvaldus Cantuarienſis & Wilfridus Eboracenſis, donationes illæ omnes confirmatæ ſunt, miſſo Wilfrido ad locum conſecrandum. Quo facto Egvvinus ibi Benedictinos Monachos conſtituit. Poſtea obiit 3. Kalend. Januarii.

EPITAPHIUM S. EGWINI.

RUPE ſub hac vili tegitur vir ſummus, & urna
Clauditur anguſta, quem ſubvehit alta per orbem
Veri fama volans. Genus hic ſpectabile duxit,
Et mores habuit præclaros, magnaque geſſit.
Eccleſiam fecit, quam nunc dicunt Eovesham:
Ditavit terris, & multa nobilitavit
Libertate locum: qui Regni jura tenebat,
Omnimodam ſcripſit, ſubſcripſit Curia Regis:
Et qui Romanam ſedem tunc forte regebat,
Confirmavit eam, proprio teſtante ſigillo.
Vita migravit cum Solis per Capricornum
Tertius ac decimus *a* medians exſiſteret ortus.

Sepelitur in Monaſterio quod exſtruxit. Temporibus vero Edgari Regis, ſub Abbate Oſvvardo, Eccleſia de Eovesham conſtructa ab Egvvino corruit.

VITA

a Locus obſcurus. Bollandus explicat diem tertium Januarii: quod ita eſt, ſi Auctor ingreſſum Solis in ſignum Capricorni reponat ad diem 21. Decembris. At cum in utraque Vita & in libro Abbatum Eoveshamenſium in obſervatione prævia citato Egvvinus obiiſſe dicatur *tertio Kalend. Januarii anno gratia* 717. huic calculo ſubſcribere præſtat. Egvvinus in ſede Vvicciorum ſeu Huicciorum ſucceſſorem habuit Vvalfridum, de quo Beda in Hiſt. Angl. lib. 5. cap. ult.

VITA S. RUDBERTI EPISCOPI SALTZBURGENSIS IN BAJOARIA,

AN. CHR. 718
27. Martii.

Auctore anonymo, qui non longe ab ejus tempore vixit.

Ex Tomo 2. antiq. lect. Henrici Canisii.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Tametsi *S.* RUDBERTUS, *quem antiqui etiam* Hrodbertum *&* Ruodbertum *seu* Rodbertum, *recentiores* Rupertum *ac* Bajoariorum Apostolum *vocant*, *nusquam in variis Actis* Monachus *appellatur: non tamen sine causa in tabulis Benedictinis locum habet, is scilicet quem monasticæ, immo Benedictinæ Religionis propagatorem eximium fuisse constat, quin & alumnum, infra. De ejus gestis quinque omnino habentur lucubrationes. Henricus Canisius quatuor edidit*, * *unam in tomo 2. alias in tomo 6. antiquarum lectionum: quinta exstat in tomo 3. Martii Bollandiani. Prima Canisiana, quæ quidem compendiosior est, videtur esse primarii Auctoris, quem alii postea expolire & amplificare studuerunt. Eam proinde aliis prætulimus, quæ interpolamentis valde incertis aucta sunt; additur i vice commentarii Sancti Rudberti Elogium historicum, ut ex variis hinc inde fragmentorum historicorum laciniis ejus Acta quo fieri poterit integriora exhibeamus.*

* Vitæ plures.

1. TEMPORE igitur Hildiberti Regis Francorum, anno scilicet regni ejus secundo honorabilis Confessor Christi Rudbertus in Wormatia civitate Episcopus habebatur: qui ex regali progenie Francorum ortus, catholicæ Fidei & evangelicæ doctrinæ totius bonitatis nobilissimus refloruit doctor. Erat enim vir simplex, pius, justus, in judicio providus, in consilio prudens, in sermone verax, strenuus in actu, conspicuus in charitate, in universa morum honestate præclarus. Ita innumerabiles ad ejus sanctissimam convenerunt doctrinam, & ab eo æternæ salutis documenta susceperunt.

Rudbertus Francus, Vvormatiæ Episcopus,

2. Cumque fama sanctæ conversationis illius longe lateque crebresceret, pervenit ad notitiam cujusdam Ducis Bavariæ regionis, nomine THEODO *, qui supradictum virum Dei enixis precibus, prout potuit, libentissime rogare studuit per missos suos, ut Noricam provinciam visitando sacra illuminaret doctrina. Unde prædicator veritatis divino compunctus amore adsensum præbuit, primo suos dirigens legatos, postea vero ad Christi gregem lucrandum per semetipsum venire dignatus est. Hoc audiens præfatus Dux, magno perfusus est gaudio; obviamque illi cum suis pergens, sanctum virum evangelicumque doctorem cum omni honore & dignitate suscepit in Ratisbona civitate. Quem vir Domini cœpit de Christiana conversatione admonere, & Fide catholica imbuere; ipsum non multo post & multos alios istius gentis nobiles atque ignobiles viros ad veram Christi Fidem convertit, sacroque baptismate regeneravit, & in sancta corroboravit Religione.

in Bajoaria rem Christianam promovet.

* al. Dieto seu Thieto.

3. Præfatus itaque Dux sancto viro concessit licentiam locum aptum eligendi sibi & suis, ubicumque eis placeret in hac provincia ad Episcopii sedem, & Ecclesias Dei construere, & cetera ad ecclesiasticum habitaculum perficere. Tunc supradictus vir Domini accepta licentia per alveum Danubii usque ad fines Pannoniæ inferioris spargendo semina vitæ, navigando iter arripuit: sicque tandem revertens, ad Laureacensem pervenit civitatem, multosque ibi infirmos variis languoribus oppressos orando per virtutem Domini sanavit, & veræ Fidei plures inibi sociavit. Deinde arrepto itinere pervenit ad quemdam locum qui vocatur Walarium, ubi exit Viscbaha de eodem lacu: ibique Ecclesiam in honore S. Petri Principis Apostolorum construxit & dedicavit. Hoc facto præfatus Dux Theodo tradidit ad ipsam Ecclesiam eumdem locum, & primitus ibidem in circuitu aliquas proprietatis possessiones ei tribuit.

Episcopatus sedem quærit.

ANCHR. 718 22. Martii.

Juvavi sedem locat episcopalem, * al. Juvavum

4. Postea vero ad notitiam venit sancto Pontifici Rudberto, esse locum juxta fluvium Warum *, antiquo vocabulo Juvavensem vocatum, ubi antiquis temporibus multa fuerunt mirabiliter constructa ædificia, & cuncta pene dilapsa silvisque cooperta. Hoc audiens vir Domini, propriis cupiens prospicere oculis quid inde ipsius rei veritas haberet; propter fidelium animarum lucrum, divina disponente gratia, cœpit Theodonem rogare Ducem, ut ipsius potestatem loci ttibueret ad expurganda loca, & ecclesiasticum, prout ei libitum foret, ordinaret officium, & Episcopii ibi sedem statueret. Quod ipse Dux consensit, tribuens in longitudine & latitudine de territorio super duas leugas possessiones, ut ei faceret quid ei placeret ad utilitatem istius sanctæ Ecclesiæ. Tunc vir Domini ista cœpit renovare loca, primo Deo formosam ædificans Ecclesiam, quam in honore S. Petri principis Apostolorum dedicavit, ac demum claustra cum ceteris habitaculis Clericorum per omnia ordinabiliter construxit: postea vero delegato sacerdotali officio omnem ibidem quotidie Cursum * congruo ordine fecit celebrari.

constructo Monasterio.

* idest Officium divinum.

Reversus in patriam, socios inde secum reducit.

Erndrudi Parthenona condit.

5. Tunc prædictus doctor Rudbertus cupiens aliquos adipisci socios ad doctrinam evangelicæ veritatis, propriam repetivit patriam: iterumque cum duodecim revertens discipulis, secumque virginem Christi nomine ERNDRUDEM adducens: quam in superiori castro Juvavensium statuens, ibidemque colligens congregationem Sanctimonialium, & earum conversationem rationabiliter, sicut deposcit Ordo canonicus, per omnia disposuit.

Successore designato obit.

6. Ipse quoque assidue totum istius circuiens solum patriæ, confirmans animas Christianorum, admonensque in fide fortiter permanere; quod verbis docuit, operibus adimplevit mirificis. Ubi constructis consecratisque Ecclesiis, ordinatisque inferioribus & superioribus gradibus, proprium sibi ordinavit successorem. Ipse vero præsciens longe ante diem vocationis suæ, confirmatis discipulis ad propriam remeavit sedem: ibique adstantibus admonitione divina peracta Fratribus, inter verba orationis reddidit spiritum in pace, die videlicet resurrectionis Domini nostri JESU-CHRISTI. Ad cujus sepulchrum exuberant innumera beneficia curationum cunctis fideliter petentibus usque in hodiernum diem, per eum qui vivit & regnat in sæcula sæculotum Amen *a*.

ELOGIUM HISTORICUM.

Auctores examinantur.

1. ANTEQUAM *Sancti Rudberti res gestas ex diversis in unum conferamus, juvat de ejus Vitæ Scriptoribus pauca adnotare. Quinque omnino superius enumeravimus: primum, qui quidem antiquior videtur, hactenus exhibuimus ex Canisii tom. 2. Illud ejus antiquitatem probat, quod & compendiosior sit ac simplicior, ejusque verba ac sententias alii Auctores adbibeant & amplificent. Auctores alii tres exstant in tomo 6. Canisiano. Unus quidem pag. 1038 qui pauca habet a primario Scriptore diversa. Alter qui legitur pag. 1107. male interpolavit* antiquam historiam: *sic enim primariam lucubrationem vocat in cap. 1. Nam Rudbertum* ex regali prosapia Francorum ducumque Scotiæ originem duxisse antiqua, *inquit*, tradit historia: *cum tamen in primaria scriptione nulla* Ducum Scotiæ *mentio fiat; sicuti nec Romanarum peregrinationum, quas recentior ille Auctor Rudberto adfingit; immo violentam ejectionem ex sede Vuormatiensi jussu Bertarii Ducis. Postremus Auctor in editione Canisiana pag. 1139. editus, discipulus erat Sancti Eberhari Saltzburgensis Episcopi, qui anno 1164. supremum diem absolvit. Istius Auctoris ope nonnullas primarii mendas correximus. Denique scriptor quintus a Bollandianis sociis ex membranis Rubeæ-vallis excusus, quamquam recentior, nulla fere habet a vero aliena. Nunc horum Scriptorum & aliorum, si qua sunt, testimonia conferamus.*

Rudbertus Francus,

2. *De Sancti Rudberti patria parentibusque, quando nihil certi succurrit, ariolari non libet. Francus origine fuit, regio sanguine ortus, forsan in ipso Vuormatiæ solo,*

---

a Quæ sequuntur apud Canisium, alterius videntur Auctoris, inferius examinanda.

solo, ubi Episcopus exstitit. Fratrem (si tertio Auctori Canisiano fides est) TRUDBERTUM *habuit neptem S.* ERNDRUDEM *seu* Erendrudem, *de qua postea sermo recurret. Vvormatiæ Episcopus erat, proprius, an auxiliaris, priusquam a Theodone invitatus in Bajoariorum partes accessit. Illud movet, cur, si istius civitatis Ecclesiæ addictus erat, tam facile sedi suæ Bajoariam prætulisse dicitur, ne mentione quidem facta vicarii aut successoris.*

AN.CHR. 718 27. Martii. Episcopus,

3. *In Bajoariam profectus est vir sanctus hortatu Theodonis Ducis* anno secundo CHILDEBERTI Regis *Francorum. At cum tres hujus nominis Reges Francis imperaverint, constetque hic non intelligi Childebertum seniorem Chlodovei Magni filium; secundo, an tertio id conveniat, disquirendum est.*

In Bajoariam venit,

4. *Qui Rudberti in Bajoariam accessum referunt ad Childeberti secundi annum secundum, Christi* 577. *(referunt vero fere omnes) facile ex Paulo Vvarnefridi aliisque Auctoribus fide dignis revincuntur. Rudbertus ex Vvormatia civitate in Bajoariam ivit a Theodone Duce invitatus. Nullus toto Childeberti secundi principatu Dux Theodo vocatus Bajoariis præfuit. Audi Paulum Diaconum in lib.* 3. *de gestis Langobardorum cap.* 10. *Postquam* Sigisbertus Rex Francorum occisus est fraude Hilperici germani sui, Regnumque CHILDEBERTUS ejus filius adhuc puerulus cum Brunechilde matre regendum suscepit: Evin quoque Dux Tridentinorum accepit uxorem filiam GARIBALDI Bajoariorum Regis, *idest Ducis: nam a Theodorici Chlodovei filii principatu Bajoaria parebat Austrasiorum Regibus, a quibus illi provinciæ imponebantur Duces. Anno* 589. Flavius Rex Authari, *inquit idem Auctor cap.* 31. legatos ad Bajoariam misit, qui GARIBALDI eorum Regis filiam Theudelindam sibi in matrimonium peterent. *Jam ergo a Sigiberti Regis nece ad Childeberti ejus filii annum regni* 15. *Christi* 590. *non Theodo, sed Garibaldus Bajoarios administravit. Paullo post Theudelindæ cum Authario connubium,* TASSILO a CHILDEBERTO Rege Francorum apud Bajoariam Rex, *idest Dux* ordinatus est, *eodem auctore in lib.* 4. *capit.* 7. *qui & addit capit.* 41. Mortuo Tassilone Duce Bajoariorum *anno circa* 610. filius ejus GARIBALDUS in Agunto a Sclavis devictus est. *Ex istis Pauli Diaconi locis manifestum est, toto Childeberti secundi principatu, qui ab anno* 575. *ad* 596. *excurrit, Bajoariorum Ducem nomine Theodonem fuisse nullum. Quis Garibaldo secundo successerit, incompertum*

Childeberto Rege tertio, quod constat ex serie Ducum Bajoariorum.

5 *Arnolfus ex Comite Monachus Cœnobii Sancti Emmerami apud Ratisponam, in lib* 1. *de mirac. Sancti Emmerami cap* 1. *plures nobis suggerit Bajoariorum Duces:* DIOTONEM *seu* Theodonem, cui filii in Regnum non successerunt: *item alium* Theodonem, sub quo clarissimus Christi Confessor RUOTPERTUS cum aliis Dei servitoribus Juvavium devenit: *qui* Dux filios habuit successores DIOTPERTUM videlicet atque GRIMOALDUM: post quos Ducatum genti huic præbuit HUCBERTUS, qui Beato Georgio & Sancto Emmeramo donaverat curtem. Hujus Ducis temporibus beatissimus Præsul Bonifacius ingressus Bajoariam, nonnullos hæreticorum ex ea depulit. Quo Franciam reverso, & præfato Duce defuncto, sub Principe Pippino gentis hujus Ducatum adeptus est UDILO. *Hæc ex Arnolfo auctore gravi, qui Henrico Magno Imperatore floruit, ipsamque Ducum seriem ex sui Monasterii monumentis excerpsit.* Udiloni *seu* Otiloni *successit* TASSILO *secundus ejus ex Chiltrude Carlomanni & Pippini sorore filius, is qui ob violatam Carolo Magno fidem tonsus ac factus Monachus est, uti suo loco dicemus. En Ducum Bajoariorum series, quam Arno Saltzburgensis Antistes, Caroli Magni æqualis, diserte confirmat in Adnotatione seu Indiculo possessionum Ecclesiæ suæ: Theodoni enim qui Rudbertum invitavit in Bajoariam, subjicit Theodbertum Ducem ejus filium; Theodberto filium Hucbertum, Hucberto Otilonem, Otiloni filium Tassilonem. Superest ut probemus Theodonem secundum, quem alii tertium dicunt, sub Childeberto tertio Ducem exstitisse, & Rudbertum in Bajoariam excepisse.*

6. *Is qui Rudbertum ad se arcessivit Dux Theodo, filios habuit Theodbertum & Grimoaldum, ex præmissis: isdemque primus Bajoariorum Dux Romam voti causa profectus est. Bajoariis præerat initio principatus Childeberti tertii Fran-*

AN.CHR. corum Regis, & ad pontificatum Gregorii Papæ secundi pervenit. Id constat tum ex
718 ætate utriusque filii, tum ex Romana ejus peregrinatione. Theodbertus quippe in paterni Ducatus portionem venit anno 705. quod ex Paulo Warnefridi sic conficimus.
27. Mar. Ansprandus vir sapiens & illustris, cui Chunibertus Langobardorum Rex Liutbertum filium commendaverat moriens; postquam ab Ariperto Regni invasore superatus est, fugit Clavennam, inquit Paulus lib. 6. cap. 21. deinde per Curiam Rætorum civitatem, venit ad Theudebertum Bajoariorum Ducem: quod regni Ariperti anno primo, Christi 705. contigit, & quidem anno primo Theodberti Ducis. Siquidem Ansprandus post annos exsilii novem, promoto Theudeberto decimo anno, e Bajoaria in Italiam rediisse dicitur in ejusdem libri cap. 35. Et tamen idem Auctor postea cap 44. scribit, Theudonem Bajoariorum Ducem ad beatorum Apostolorum vestigia venisse: quod Anastasius Bibliothecarius refert ad initium pontificatus Gregorii secundi, nempe ad Indictionem 14. quæ anno Christi 716. alligatur. Denique Grimoaldus Theodonis filius eodem fere tempore S. Corbinianum excepit, ut inferius in ejusdem Sancti Actis videbimus. Huchertus Theodberti filius jam Dux in solidum erat anno 725. quo a Carolo Francorum Principe devictus est, teste Adone. S. Bonifacium excepit anno 732. eumdemque anno 738. Otilo seu Odilo Dux; cui Tassilo filius successit anno 747. uti suo loco probabimus.

7. Ex his tandem inferre necesse est, Rudbertum a Theodone Duce invitatum in Bajoariam venisse Childeberti Regis, non secundi, sed tertii anno secundo, qui eum æræ Christianæ anno 696. convenit. Hæc fusius persequi opus erat, ut novæ sententiæ fundamenta solidius adstruerentur. Ad ordinem revertor.

An Bajoarios convertit. 8. Rudbertus in Bajoariam exceptus, Theodonem Ducem & multos alios istius gentis nobiles atque ignobiles viros ad veram Christi Fidem convertit & baptizavit. Mirari subit, cur per Rudbertum ad Fidem Christi conversi dicantur Bajoarii, quos ad Christianæ vitæ præscriptum vixisse jam a Theodorici senioris Austrasiorum Regis principatu, ex legibus Bajuvariorum intelligitur. Porro cum illius gentis Duces ab Austrasiorum Regibus Christianis constituerentur, istos Duces e paganorum classe electos ab istis Regibus fuisse, parum simile veri est. Et forsitan non a ritibus paganorum, sed ab hæreticorum erroribus per B. Rudbertum liberatos Bajoarios dicere convenit: immo si quis plerosque eorum in idololatriam relapsos fuisse per extremorum Regum Francorum incuriam dicat, is forte a vero non aberrabit. Certe Arnolfus jam citatus in lib. 1. cap. 1. scribit, Noricis quia nuper Christianitatem acceperant, sese immiscuisse hæreticos, Bonosiacos fortasse & Fotinianos, qui ut in aliis regionibus facere consueverant, fas ibi nefasque confuderant. Et S. Bonifacius Martyr in Germaniam missus, injungebat Christianos denuo baptizari, quod fuerit in eadem provincia Sacerdos, qui Latinam linguam penitus ignorabat, & dum baptizaret, nesciens Latini eloquii infringens linguam diceret: Baptizo te in nomine Patria, &c. quamquam Bonifacius a Zacharia reprehensus hac de re est. Potuit ergo ob similes aliasve causas Rudbertus Theodonem Ducem aliosque provinciales, seu in idolorum cultum elapsos, seu ab hæreticis non legitime baptizatos sacris aquis intingere.

Episcopalem sedem in Monasterio S. Petri erigit. 9. Perlustrato agro Laureacensis civitatis, vulgo Lorch, quæ olim Norici metropolis ad Anasum flumen, Rudbertus venit ad locum Juvavum seu Juvavensem dictum, juxta fluvium Juvarum, aliis Vvarum appellatum: ubi ædificavit Ecclesiam in honore S. Petri & claustra cum ceteris habitaculis Clericorum, id est Monachorum: & ibidem quotidie Cursum, seu officium divinum congruo ordine fecit celebrari. Celebre etiamnunc est S. Petri Monasterium Ordinis S. Benedicti in urbe Juvavensi, nunc Saltzburge dicta ad Saltzam fluvium, qui olim Juvarus seu Vvarus vocabatur. Istic insignis universitas, quam Monachi Benedictini hactenus regunt. Monasterium diu nobilitatum est sede Episcopali, immo Archiepiscopali, quæ tempore Caroli Magni Laureaco istuc translata est, Monachis cathedralem S. Petri Ecclesiam semper, Abbatibus plurimum Archiepiscopalem sedem occupantibus, ut patet ex Vita S. Thiemonis seu Theodamari Archiepiscopi Saltzburgensis, referenda Sæculo 6. Benedictino: donec Conradus de Abensperg Archiepiscopus cathedram ab Ecclesia S. Petri in S. Rudberti Basilicam a B. Virgilio exstructam transtulit anno 1090.

S. Rud-

S. Rudberti Basilica Canonicis attributa, qui tamen in hodiernum usque diem Monachis S. Petri digniorem locum cedunt. De ista S. Petri Ecclesia primaria intelligendus Albinus Flaccus in Epigrammate 224. AN CHR. 718 27.Mar.

Claviger ætherius portas qui pandit olympi,
Petrus Apostolico præclarus maxime princeps,
Protegat hanc aulam Christo donante per ævum.
Quam Pater egregius HRODBERTUS fecerat olim,
Ut foret altithrono laus, gloria semper in illa:
Septies inque dies laudes ubi dicere Christo
Conveniunt pariter devoto pectore Fratres.

Idem Albinus seu Alcuvinus sanctissimis Fratribus Juvavensis *Ecclesiæ inscribit epistolam* 78. *in qua monet*, *ut ne* Monachus suam faciat voluntatem, & murmurationis malo insolescat: *in fine iisdem Fratribus adprecatur beatitudinem*, intercedente B. Hrotberti aliorumque Patrum societate pro eis. *Ex quibus intelligitur*, Clericorum *nomine in Vita accepto, uti alias sæpius, Monachos significari, & quidem Benedictinos. Sic enim Eugenius Papa III. in litteris Monachis ejusdem Cœnobii concessis statuit*, ut regularis Ordo qui secundum Deum & B. BENEDICTI Regulam per S. Rudbertum quondam vestrum Abbatem & Episcopum Saltzeburgensem in eodem loco introductus & institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. *Colligimus etiam Rudbertum ipsum fuisse Monachum, ut qui se Monachorum patronum & Abbatem tulit: tametsi id in medio relinquit Auctor tertius a Canisio editus, cujus hæc verba cap.* 14. Claustra Monasterii cum ceteris habitaculis Clericorum per omnia ordinabiliter construxit in eodem loco, ubi postea sacellum in honorem sanctæ Crucis exstructum est, & usque hodie Spelunca S. Rudberti appellatur, inibique non paucos dispositos Monachos qui die ac nocte laudes Deo canerent instituit, addita Regula S. Benedicti, qua Monachi integre & sancte viverent. Verum fueritne hic sanctissimus Pater Monachus, haud satis constat.

10. *His peractis*, *vir sanctus* cupiens aliquos adipisci socios, propriam repetivit patriam, *an Vvormatiæ solum*: iterumque cum duodecim revertens beatis discipulis, secumque virginem Christi nomine Erndrudam adduxit, *quam Parthenoni a se* in superiori castro Juvavensium *constructo præfecit*, & earum conversationem rationabiliter, sicut deposcit Ordo canonicus, per omnia disposuit. *Aventinus in lib.* 3. *de reb. Bojorum*, *Rudberti socios his nominibus appellat*, Gisolarium, Domingum, Maternum, Dignulum, Chunaldum, Isenardum, Gerardum, Ariofridum, Vitalem, Ratharium, Erchanofridum; *quibus Colganus addit* Erenfridum: *ex quibus* Vitalis, Chunaldus *seu* Chunialdus *vel* Conaldus, & Gizolarius *seu* Gilizarius *sancti habentur*. *Certe in litteris Leonis Papæ tertii apud Hundium in Metropoli Saltzburgensi relatis*, in Ecclesia Juvavensium quæ & Petena nuncupatur, quæ in honore B. Petri principis Apostolorum venerabiliter est constructa, requiescere *dicitur* corpus sacri Pontificis Rudperti, una cum venerabilibus suis sodalibus, scilicet Chunaldo & Gisilario, quorum corpora ibidem a Fidelibus honorantur. *De Vitali infra*. E patria adducit socios 12.

11. *In B. Erndrudem variant sententiæ*: *alii S. Rudberti sororem falso*, *alii neptem verius dicunt*. *Arno Saltzburgensis Antistes id probat* in Adnotatione, *ut vocat*, *jussu Caroli Magni a se edita*, de hoc quod traditum est ad Episcopium B. Petri quod constructum est infra opidum *Salzburg* in pago Salzocensium super fluvium Igonta, qui alio nomine Salzaga vocatur, ubi & domnus Rodbertus Episcopus atque Confessor una cum sociis corpore requiescit. *Cui Adnotationi seu indici addit enumerationem bonorum*, *quæ a Theodoberto Duce collata sunt* Monasterio puellarum, quod constructum est in honore sanctæ Dei genitricis Virginis MARIÆ juxta ipsum Episcopium in castro superiore, quem * domnus Hrodbertus Episcopus ac Confessor primum ædificavit, quem & *Salzburg* appellavit, in quo & NEPTIAM SUAM Christi famulam ERNDRUDAM constituit cum aliis puellis, in quo honorifice requiescit. Erndrudem etiam neptem, * quod Monasterio præfecit eam.

X iiiij *Per-*

AN.CHR. 718 27. Mar. *Perstat etiamnunc isdem Parthenon* Nunberga *seu* Nunnarummons *appellatus. Lege Hundium parte 2. Metropoleos, ubi Cœnobium istud antiquitus* Cellam *dictum, sub Henrico III. Imperatore ait restitutum. De S. Erndrude infra.*

Cellam aliam construit. * al. Bongau

12. *Ad hæc Rudbertus in eodem Arnonis Indiculo* Cellam S. Maximiliani in loco Pongavvi *, *favente Duce Theodone ædificasse dicitur. Rem sic ab Arnone accipe.* De cella vero S. Maximiliani ita contigit ut construeretur ab initio. Ibant duo fratres in locum qui dicitur Pongavvi, nomen unius Tonazanus, & alterius nomen Urso, in venatione & ad aurum faciendum. Et viderunt illic multa luminaria pluribus noctibus, & alia signa multa: & venientes ad domnum Hrodbertum Episcopum dixerunt ei quod ipsi ibi viderunt, & ipse pergens cum eis vidit ibi similiter. Tunc quoque perrexit domnus Hrodbertus ad Theodonem Ducem, & dixit ei ipsa miracula, rogansque eum licentiam sibi dare, ut cellam ibi construeret, & ita Dux Theodo ei licentiam dedit. Veniensque domnus Hrodbertus iterum ibidem cum hominibus suis & cum prædictis fratribus, cœpit ibi stirpare, & locum mundare, & Oratorium facere. Facto autem Oratorio venit iterum ad Theodonem Ducem, & rogavit eum secum ibi venire. Venientes autem ibidem, domnus Hrodbertus consecravit ipsum Oratorium, & Theodo Dux tradidit ipsum locum ad S. Petrum ad *Saltzburg* Monasterium, & ex omni parte miliarios tres: & ipsi prædicti fratres cum licentia & cum consensu Theodonis Ducis tradiderunt ibidem omnem rem eorum quamcumque habebant, & nepotes eorum commendaverunt ad discendum & ad tendendum ad Saltzburg Monasterium: nomen unius Vvrmhari, & alterius nomen Cissimo. Sed domnus Hrodbertus misit ibidem suos Monachos ad officium Dei faciendum, & ad ipsam Cellam faciendam. Cum autem Vvrmhari & Cissimo litteras didicerunt, cœperunt rogare domnum Hrodbertum, ut medietas Episcopi rei quam parentes eorum ibidem tradiderunt, eis ad usum fructuarium præstaretur usque ad obitum eorum. Et ita fecit domnus Hrodbertus. Illam aliam medietatem jussit servare ad S. Petrum: ipsi autem suis oepotibus illam aliam medietatem complacitabant usque ad obitum eorum. Et ita inde fuit hoc in beneficio de Monasterio Saltzburgusque ad tempus Oddonis Ducis. *Auctor tertio loco a Canisio editus addit cap 16. Huic Cellæ* Theodebertus Dux Bavariæ, filius Theodonis præmemorati, fundos adjecit, quorum proventibus Monachi quos S. Rupertus inibi collocaverat, uterentur. Verum post obitum viri Dei Sclavi ex Carinthia venientes, qui nondum baptismi characterem susceperant, Monasterium præfatum despoliaverunt, ejectis etiam atque disturbatis Fratribus. Sicque locus ille usque ad tempora S. Virgilii Episcopi mansit desolatus. Is divino compunctus honore & amore, cœpit Cellam S. Maximiliani diligere, & in amorem Dei renovare & ampliare, congregarique iterum inibi fecit Clericos, *id est Monachos, ut legenti patet*, & Deo servientes. Quonam autem modo evenerit, ut jam secundario desolatus exsistat, compertum non habemus.

Moritur die Paschæ.

13. *Post hæc aliaque patrata, Rudbertus designato successore*, inter verba orationis reddidit spiritum die Resurrectionis Domini nostri JESU CHRISTI. *Scriptores antiqui diem dominicam non raro* diem Resurrectionis Domini *appellant: at diem Paschæ hoc loco interpretantur Auctores alii qui de S. Rudberto scripsere: Cum ergo Rudberti in Bajoariam accessus anno Domini 696. constitutus a nobis sit, constetque ex tabulis Saltzburgensibus eumdem obiisse 6. Kalend. Apriles; ejus obitus illigandus est anno Christi 718. quo Pascha in eum diem incidebat.*

Ecclesia ejus & Translatio prima.

14. *Miraculis ad S. Rudberti tumulum crebrescentibus*, anno Incarnationis Domini 767. *ut legitur in tomo 6. Canisii pag. 1171.* Virgilius Episcopus cœpit ædificare Ecclesiam miræ magnitudinis apud *Saltzburg* Indict. 7. Anno *vero* 773. dedicata est primo Ecclesia Sancti Rudberti a Sancto Virgilio Episcopo anno 26. regni Tassilonis Ducis. Eodem anno transtulit idem Episcopus Sanctum Rudbertum & duos ejus Capellanos B. Kunialdum atque Gisilarium, nempe 8. Kalend. Octob. quæ dies officiis dedicationis Ecclesiæ intantum occupata est, ut huic celebrationi ejus plene nequeat defer-

servire : & dies transitus ejus 6. Kalend. April. die Resurrectionis dominicæ propter officia Quadragesimæ vel officia Paschæ raro sic, ut dignum est, contingit celebrari. Ideo postera dies, id est 7. Kalend. Octobris illi consuetudinaliter inofficiatur atque vacatur, sed intra urbem illam tantum; *dies vero sequens per totam diœcesim*. Ex qua consuetudine Translationem ejus quidam causæ ignari, in diem eumdem, *scilicet 7. Kalend. Octob.* transscripserunt, sicut in quibusdam Martyrologiis habetur. *In quadam Synodo Saltzburgensi anno 1274. habita hoc statutum legitur in tomo 6. Canisii.* Patres nostros venerabiles & Patronos venerabiliter honorandos, scilicet Ruperrum, Virgilium & Augustinum, honoribus debitis, oostræ humilitatis obsequiis venerantes, dies festorum suorum celebres esse volumus, & sub pœna excommunicationis præcipimus in eisdem diebus ab omni opere servili abstineri. AN. CHR. 718 27. Mar. Festum.

15. *De S. Rudberto intelligendum videtur Alcvvini hoc epigramma 239.* Ara.

Tres Patres summi meritorum pondere magno
Hæc tenet ara simul, HRODBERTUM nomine clarum,
Pontificem præclarum Bertum nomine dictum:
Jungitur Ansfridus istis & tertios almus.

De Gisilario vero epigramma 235. in cujus fine hoc distichon:

Presbyter egregius, necnon GISLARIUS urnam
Defendant precibus semper præsentibus istam.

16. *Volvebatur annus 1612. quum Ecclesia S. Rudberti ante annos 16. incendio pene consumta, ab Marco Sittico primum, deinde a Paride Lodronio Archiepiscopis, magnifico opere a fundamentis restituta est, in eamque Reliquiarum S. Rudberti pars quædam a B. Virgilio in æde S. Petri relicta, in novam S. Petri Basilicam illata est sollemni triumpho, quem Thomas Vveisius Neresheimensis Monachus in Chronico Benedictino a se latine versu auctoque elegantissime descripsit.* Translatio secunda.

17. *Præter Rudbertum ejusque per hoc sæculum successores, de quibus mox agemus, alios etiam sanctos ejusdem Ecclesiæ Episcopos sibi vindicat Ordo noster : S.* THIEMONEM, *& B.* EBERHARDUM *hujus nominis primum, quorum Acta Deo dante referemus Sæculo 7. ut prætercam alios illustres ac pios Ordinis nostri viros, qui eamdem cathedram insederunt.*

APPENDIX

De VITALE, JOANNE, VIRGILIO, AQUILA, aliisque S. Rudberti successoribus sæculo 8.

1. A*Nonymi lucubrationis superius editæ continenter subjicitur index successorum S. Rudberti ad Virgilium usque in hæc verba.* Igitur post discessum beatissimi Rudberti Pontificis, vir clarus omni populo egregiusque Doctor & seminator verbi Dei VITALIS Episcopus sedem Juvavensem regendam suscepit. Post cujus transitum ANZOLOGUS exstitit Abbas: post cujus depositionem prædictæ sedi adhæsit SAVOLUS Abbas : cujus vitæ finito cursu EZZIUS Abbas successit : quo migrante de sæculo iterato illa sedes honorata exstitit Episcopo FLOBARGISO : post quem JOANNES pastoralem gessit in sede præfata curam. Eisdem igitur temporibus, scilicet Otilonis Ducis Bavariæ, qui tunc subjectus fuit Regi Pippino Francorum, venit vir quidam sapiens & bonus doctor de Hibernia insula, nomine VIRGILIUS, ad prædictum Regem in Francia loco vocato Karisiaco *, qui propter Dei amorem retinuit eum secum fere duobus annis : & comperto eo bene docto, misit eum præfato Duci Otiloni, ac concessit ei Episcopatum Saltzburgensem Rectore vacantem. Qui dissimulata ordinatione ferme duorum annorum spatiis, habuit secum proprium Episcopum comitantem de patria, nomine DORDAGREUM * ad persolvendum episcopale officium. Postea vero populis petentibus & Episcopis regionis illius, consensit Virgilius consecrationem accipere : ordinatusque est a comprovincialibus Præsulibus in Episcopum, anno scili-

* Gressy

* al. Dobdagrecum

AN.CHR. scilicet Nativitatis Domini 767. sub die 17. Kalend. Julii. *Hactenus index*,
718 *qui an ab ipso primariæ Vitæ scriptore confectus sit, incertum: certe quæ sequuntur,*
27. Mar. *a quodam recentiori commentarii vice adjecta sunt. Indicem consideremus.*

Vitalis. 2. VITALEM *Rudberto successisse, facile crediderim, si tamen alius fuit a* VITALI, *qui Arnonis Indiculo subscripsisse invenitur.* JOANNEM & VIRGILIUM *Saltzburgensi Ecclesiæ præfuisse constat; de aliis certo pronuntiare non velim. De his pauca adnotanda.*

3. VITALIS *canonizationem, ut vocant, a Pio Papa II. postularunt Abbat & Monachi Saltzburgenses anno* 1459. *Huc designatus a Pio* Commissarius Joannes Frisingensis; *delegati* Exsecutores Ulricus Chiemensis & Georgius Seccoviensis Episcopi: *subdelegati Abbates* Petrus S. Petri Saltzburgi, Georgius S. Michaelis in Peurn Monasteriorum, & Benedictus Præpositus in Heglvvert Ordinis S. Augustini Canonicorum Regularium: *qui omnes varia de B. Vitalis miraculis testimonia perquisierunt. Pius re infecta mortuus: postea delata res est ad Leonem X. qui litteras pro B. Vitalis commemoratione concessit anno* 1519. *In his dicitur* Pius secundus, volens de meritorum excellentia & miraculorum coruscatione felicis memoriæ VITALIS olim Monasterii S. Petri Abbatis, & in Ecclesia Salisburgensi post B. Rupertum immediati successoris, veridice informari, *nonnullis Episcopis dedisse in mandatis, ut ejus rei testimonia examinarentur. At cum per Pii mortem res infecta penderet, Leo ipse annuit*, ut in Ecclesia dicti Monasterii Missas de uno Confessore & Pontifice ad honorem dicti Vitalis, quoties ad id devotio moverit; atque in die depositionis ad honorem ejus Horas canonicas de uno Confessore & Pontifice (non tamen omissis Horis per eumdem diem occurrentibus) *Monachis* celebrare *liceat*: donec dictus Vitalis *per se aut successores suos Romanos Pontifices* aliorum Sanctorum catalogo adscriptus fuerit. *Horum omnium instrumenta legesis in tomo* 6. *Canisii a pag.* 1023.

Joannes. 4. JOANNES *in vacuam sedem Ecclesiæ Saltzburgensis suffectus est per S. Bonifacium Episcopum & Martyrem, ut in S. Bonifacii Actis Othlonus testatur lib.* 1. & *in quodam vetusto instrumento relato apud Brovverum in lib.* 3. *Antiq. Fuld. cap.* 11. *Joannes ipse Fuldensi Ecclesiæ domum & fontem salis in opido Halla nuncupato obtulisse dicitur. Vix annos septem dignitati suæ superstes vixit: nam Gregorius Papa II. ejus institutionem a Bonifacio factam probat* Indictione 8. *ut patet ex Gregorii epistola quadam ad Bonifacium, quæ inter Bonifacianas est ordine* 130. *id est anno* 740. *ejus vero mortem anno* 747. *accidisse, constat ex Zachariæ Pontificis Romani litteris ad eumdem Bonifacium, datis* Indictione prima, *quæ cum anno* 747. *concurrit*.

Virgilius. *Hæc Zachariæ epistola inter Bonifacianas est* 143. *cum* 144. *esse deberet.*

5. *Joannes successorem habuit* VIRGILIUM, *cujus Acta referemus ad ann.* 780.

Bertricus. 6. *Virgilio* BERTRICUS *in annum unicum successisse dicitur; Bertrico post aliquod vacationis tempus* ARNO, *qui anno* 821. *decessit. Verum in Episcoporum Saltzburgensium catalogo restituendus est* AQUILA, *Alcvvini frater, quem istius Ecclesiæ Antistitem fuisse certum est. Exstat Alcvvini ad eum epistola* 66. *hoc modo inscripta*: Charissimo germano meo Aquilæ Antistiti Albinus salutem. *Hic scribit Alcvvinus, ivisse se* ad S. Amandi protectoris sui dulcissimas mansiones, ut *Aquilæ* dulcissimo alloquio refrigeraret animam suam. Sed quia, *inquit*, necdum de nido Juvavensi avis optata, *id est Aquila* evolavit, misi hanc invitatoriam obviam illi chartulam, &c. *Quibus ex verbis nemo non intelligit, Aquilam Antistitem sedi Juvavensi seu Saltzburgensi præfuisse. Est & alia ejusdem Alcvvini ad eumdem epistola* 104. *ex cujus exordio patet, Aquilæ nomen in Baptismo impositum a parentibus fuisse: & tamen Brovverus in Notatione ad Hrabani carmen* 9. *ait, Aquilæ nomen etiam fuisse Joanni: ratus fortasse id ei tributum quod Apostolo, qui & Joannes nomine, & Aquila symbolice dictus. Quidquid id est, certum est Aquilam, etiamsi & Joannes vocatus sit, distinguendum esse a Joanne alio superius memorato, ac restituendum in catalogo Episcoporum Saltzburgensium post Virgilium, aut certe post Bertricum. Id enim Alcvvini fratris ætas exigit.*

Aquila.

7. In

7. *In quodam catalogo Episcoporum Saltzburgensium apud Canisium tomo 6. pag.* 1244. *condito anno* 1686., *notanda hæc verba*. In catalogo istorum Episcoporum quinque Abbates continentur, qui absque pontificali ordine & dignitate regebant Episcopatum Juvavensem : hi vero sunt: ANSOLOGUS, SAVOLUS, NOTA. EZZIUS, BERTRICUS, AMMILON. *De his satis.* AN.CHR. 718 27.Mar.

VITA S. ERENDRUDIS VIRGINIS ET ABBATISSÆ NUNBERGENSIS PRIMÆ.

CIRCA AN. 718 30. Junii.

Ex tomo 6. antiq. lect. Canisii pag. 1123. qui eam ex membranis vetusti admodum characteris exscripsisse se dicit.

1. MIsericordia Domini per climata orbis diffusa, & prophetica fervens olla, dum circumquaque de multis cordibus esset exclusa, contigit beatum Rudbertum Episcopum divinitus fieri Noricæ gentis Pannoniæque satorem evangelicæ doctrinæ, quatenus idolorum cultores de abysso infidelitatis erutos, sacramentis fidei imbutos, liberos faceret antiquæ ruinæ. Hic quasi fructifera arbor radices atque propagines lato germine ramosque extendens, seminarium multis in locis cœpit serere salutis, atque studiose laborando ad effectum bonorum operam claræ perducere virtutis.

2. Ut autem ex utroque sexu hac in regione Ecclesiæ clarescerent lumina, idoneos doctores atque ERENDRUDEM neptem *a* suam, sacram virginem advexit de proprio solo ac patria. Francigena igitur ex nobili stirpe extitit progenita, cujus ingenuitas nobiliorem eam reddidit, juxta sacræ utriusque legis scita. Nam universarum virtutum incrementis nitens procedere ab infantia, humilitatem, obedientiam, patientiam, castitatem, charitatem, & in bonis operibus perseverantiam semper observabat omni instantia. Erendrudis Franca,

3. Primitus enim Abbatissæ officium eadem sacra virgo religiose administrabat in Francia, ubi subditas Virgines regebat cum omni suavitate & sapientia: quia in domo Dei laboravit cum consensu & concordia maxima; nec usura, nec dolus, nec ibi colebatur avaritia, quamvis minuta. Sed omnium bonorum inimicus graviter ferens sanctarum mentium unanimitatem, superseminavit zizaniam, & prævaluit iniquitas & labor in medio earum, & injustitia. Abbatissa,

4. At vero virgo perfectissima jurgia, discordias, simultates declinans, cum sancto Patre Rudberto Noricorum venit in partes, & apud Juvaviam in Monasterio, quod ipse construxit in proximo monte in honore sanctæ Dei genitricis MARIÆ, constituit eam Matrem virginum, ut doceret eas spirituales artes. Quæ & qualis esset in hoc regimine, stilus & manus exarare valent minime. Mons enim vere ille in quo beneplacitum est Deo inhabitare, & in quo lapis ille sine manibus abscissus, qui est Christus, vult laudari, quotidieque ab omnibus se invocantibus, non solum voce & ore, sed & intimo cordis affectu ardentissime cupit amari. Laudant illum sol & luna, & omnis eum contremiscit creatura; quanto magis homines spiritu & ratione fruentes, quibus promittuntur gaudia futura? ad Noricos profecta, Parthenoni Juvavensi præficitur.

5. In hoc igitur Monasterio pie vivendo, orando, jejunando, vigilando, sensus quoque suos ab omni pravitate avertendo, in omnibus actibus ita composuit suos mores, ut cunctarum virtutum instantia præcelleret subditas Sorores, ut stellas luna minores. Pocula vero de calice Babylonis studiose respuens, cunctis videlicet mundialibus pompis calcatis, orationibus, vigiliis, jeju-

a Sic Rudberti neptem vocat Erendrudem Arno Archiepiscopus Saltzburgensis in Adnotatione sua, ex dictis. Falluntur ergo qui sororem appellant.

CIRCA AN. 718 3. Junii. jejuniis corpus macerabat. : quæ Domini sunt, & quæ de scripturarum fonte potuit haurire, ut in illa fructificarenr, medullitus Deum exorabat. Creverunt in ea de virtute in virtutem spiritualia dona, ita sane, ut semper inter epulas non cessaret loqui de cœlesti corona. Ab omni vero pravitate & elatione erat munda, eleemosynarum & epularum largitate in modum Sareptanæ viduæ, cui lecythus olei non est imminutus, exstitit fecunda; quia hilariter tribuit habita, ut ejus merces fieret in vita secunda.

Hic quosdam communes locos resecuimus.

Pie moritur. 6. Cum autem sibi finem hujus flebilis vitæ appropinquare intelligeret, corde & ore sæpe ruminabat verba Psalmistæ, dicens: *Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Deo spem meam*, &c. Sancta itaque Deo dignissima virgo Erendrudis certa de præmio æternæ remunerationis, caute se munivir deifico Viatico & dono perfectæ confessionis, Virginum catervas sibi commissas cœlesti Sponso commendans, accensisque lampadibus, cum prudentibus virginibus obviam Sponso processit, plena operibus bonis & eleemosynis, liberata de hujus vitæ ergastulo, 11. Kalend. Julii, gaudium Domini intravit; maximumque luctum & fletum cum lacrymosis suspiriis, cunctis non solum Virginibus, sed & aliis advenientibus pie Deum colentibus dereliquit. Aderant sine dubio in illius vocatione spiritus angelici, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginumque chori, laudantes & benedicentes Dominum, qui eam liberavit de hujus mundi voragine, & incerta habitatione hominum, & perduxit in æterna tabernacula, ubi cum omnibus Sanctis gaudet per cuncta sæcula.

Sepulta in crypta. 7. Sepulta est autem in crypta ejusdem Monasterii cum decenti honore, ibique colitur maxime a Virginibus in virginali decore. Miraculorum autem signa quæ per ejus merita Dominus dignatus est facere diversis corporibus, in multis hominibus, præ multitudine non possumus scriptis commendare; sed neque visa, neque audita præsentes valent enumerare. Sed in omnibus beneficiis suis dator omnium bonorum laudetur & glorificetur Deus in sæcula sæculorum, Amen.

F R A G M E N T U M.

Ex libro Donationum Ecclesiæ Saltzburgensi factarum tomo 6. Canisii pag. 1151.

COepit autem idem beatus Pontifex una cnm consilio & voluntate domini Theodeberti Ducis in superiori castro sæpe dicti Juvavensis opidi construere Ecclesiam ac Monasterium sacris Virginibus ad habitandum in servitio Dei & S. MARIÆ matris Domini: & peracta Ecclesia, consecravit eam Domino in honore ejusdem sanctæ Dei genitricis MARIÆ, posuitque ibidem, per licentiam & voluntatem domini Theodeberti Ducis, Christi ancillam Deo sacram neptem suam, nomine Erendrudem, cum aliis Deo devotis feminis in servitium Dei & sanctæ MARIÆ Virginis Christique genitricis. Et ipse Dux pii studii, ob voluntatem Dei omnipotentis, tradidit ibidem in alimoniam ancillis Dei & in mercedem genitoris sui & sui ipsius, villam quæ vocatur Eiheringa cum commanentibus ibidem servis & aliis exercitalibus hominibus triginta, cum omnibus quæ habebant super fluvium Sala, ad puellarum Dei Monasterium deservire. Tradiditque ibidem ipse Dux Teodebertus villam cum tributalibus viris super Salzaha quæ dicitur Glæza, id est *Gles*, & aliam Marciago, id est *Morck*: tradiditque tributales Romanos ad eumdem locum in diversis locis centum sedecim. Tradidit in *Talgou* Ecclesiam & prata & silvam & piscationis tertiam partem *Mansee*, & similiter in *Parnsee* tertiam partem piscationis. Ad cuculas colonos sex & prata & silvam & alpes quatuor: tradidit.

diditque idem Dux Theodebertus ad ipsum Monasterium puellarum in Vischaha mansos sex & molendinum & prata & silvam; deditque ibidem ad salinas loca fornacinm novem cum servis illuc pertinentibus. Dedit quoque ibi ad censum persolvendum ad idem Monasterium omnes qui in salinis habitant, & in Mona & in Nana : ut unusquisque eorum a medio mense Majo usque ad Missam S. Martini, in unaquaque hebdomada donent feria sexta de sale modium unum, exceptis quatuor manentibus. Tradidit qnoque illuc quæ dicitur Waginga cum mansis 40. & omnia quæ ad ipsam villam pertinent : aliam quoque villam in eodem pago nuncupatam ad Chamerem cum manentibus 14. cum omnibus appendiciis suis. Juxta Trun quoque fluvium in eodem pago Trunvvalha dedit qui dicuntur Romanos tributales 80. Dedit etiam ibidem ad Tietramingen, super Salzaha fluvium, casam & curtem cum omnibus appendiciis suis & mansis 60. inter servos & tributales necnon & exercitales homines. Nam & in *Atergou* dedit tributales quatuor cum colonis suis : in pago qnoque Trunse dedit tributales 15. cum colonis suis : dedit etiam idem Dux Theodebertus ad idem Monasterium puellarum venationem in silva & alpibus & monte qui dicitur *Reikberg* usque ad *Stegen* : & hæc omnia perpetualiter ibi confirmavit.

CIRCA AN. 718 30. Junii.

MIRACULORUM LIBER,

Auctore CÆSARIO Nunbergensi Capellano.

1. CUM in his qnæ ad cultum divinum, gloriam & laudem Sanctorum pertinere dignoscuntur, non maligna, sed potius benigna & devota interpretatio ac diligentia sit adhibenda : inde Pater & domine reverende, ego CÆSARIUS, Capellanus vester in Nunberga, vestris piis ac sanctissimis medullitus congaudens desideriis, non ausu temerario, sed pietatis vestræ jussu armatus benigno, miracula sanctæ Erendrudis virginis gloriosæ, quantum parvitas ingenii mei sufficit, scribere ausus sum, prout ex relatione antiquorum didici, non solum Sanctimonialium, sed etiam extraneorum fide dignorum sicut etiam jam viginti octo annorum, quibus in officio divino in dicto Monasterio desudavi, certa comperi experientia, infra scripta studui comportare.

Auctor scribit relata ab aliis.

2. Primo & principaliter de curatione sancti HENRICI Imperatoris cognomento Pii, qui (ut dicitur) permittente sive disponente Deo in morbum incidit phrenesis *a* sive epilepsiæ, & multa medicorum sollicitudine curari non poterat; multorum etiam Sanctorum liminibus visitatis, tandem ad tumbam sanctæ Erendrudis pervenit, & optatæ sanitatis fortitus effectum, Reliquias ejusdem gloriosæ Virginis impertiri sibi petivit, & easdem anulo aureo recludi fecit, collo suo jugiter portavit, & interim motum sive rabiem dictæ infirmitatis numquam sensit, & ad tumbam prædictam dno calcaria aurea obtulit, pro quibus curia quædam in Austria, dicta *Uladniz* comparata, adhuc ipsi Monasterio deservit.

Henricus Imp. a mor. bo caduco sanatus semel,

3. Accidit qnoque non longo temporis intervallo interposito, ut Monasterium Nunbergense cum claustro adhærente, quod beatus Rudbertus una cum Duce Theodeberto fundavit, quod tunc situm fuit in loco, ubi nunc est cella Sacerdotum, ut patet in ruina murorum & fundamentis ipsorum; per ignem penitus destrueretur : & eodem tempore præfatus Imperator balneum quoddam intravit, & Reliquiis perditis in infirmitatem sæpe dictam recidivavit : prædicti Monasterii exustionem in spiritu cognovit, & quod beata virgo MARIA sanctaque Erendrudis per eum ruinam Monasterii supradicti vellent reparari, & ad meliorem statum & situm reduci. Unde factum est, ut pius Imperator urgente eum infirmitate ad tumbam sanctæ Erendrudis devote remearet; vidensque locum desolatum & igne deformatum, vovit Deo omnipotenti, beatæ

iterumque,

Monasterium restituit.

a Notat Canisius, nullam istius affectionis apud Historicos fieri mentionem.

CIRCA AN. 718 30. Junii.

tæ & gloriosæ Virgini MARIÆ sanctæque Erendrudi, ut si ab ante memorata relevaretur ægritudine, Monasterium a fundamento vellet reædificare. Et statim ad tumbam sanctæ Erendrudis cum lacrymis & oratione ferventi provolutus, sanitati pristinæ est restitutus: & sicut voverat, Monasterium cum adhærente claustro, ubi nunc situm est, pulchro schemate, ut liquido apparet, construxit *a*: & donavit *Ebruprechtstorff* situm in *Longee*, sive *Lungavv*, cum omnibus suis attinentiis ad honorem Dei omnipotentis & dictarum patronarum sanctæ MARIÆ Virginis & sanctæ Erendrudis, Sanctimonialibus ibidem Deo servientibus.

Erendrudis corpus levatur.

4. Peracta quoque & ædificata structura tam Monasterii quam aliarum officinarum, & dedicata Ecclesia in honore sæpedictarum patronarum, ipso Imperatore præsente, per beatum HARTVVICUM Archiepiscopum corpus sanctæ Erendrudis de antiquo tumulo in crypta ubi nunc requiescit, summo cum honore translatum fuit, scilicet in altaris medio collocatum, licet antea per beatum Virgilium miraculis plurimis attestantibus fuerit canonizatum & translatum.

Mazalinus Abbas ob raptas Reliquias cæcatus,

5. Cujus translationi ultimæ etiam interfuit MAZALINUS Abbas sancti Petri, frater WIRADIS Abbatissæ, qui præsumtuose rapuit os pectoris sanctæ Erendrudis. Quapropter cæcitate statim percussus, omnesque qui aderant perterriti & obumbrati, quibusdam tenebris quasi eclipsi stabant compuncti. Ipse vero Mazalinus reatum suum agnoscens, cum lacrymis & suspiriis beatæ Erendrudi supplicavit ut sibi ignosceret, quod venerandas reliquias ipsius ausu temerario præsumsisset attrectare: promittens Deo sanctæque Erendrudi, si visum pristinum ejus meritis atque suffragiis impetraret, Abbatiam vellet resignare, & vitam eremiticam eligere. Qui statim illuminatus Abbatiam resignavit, & in monte caprarum usque ad obitum suum vitam solitariam duxit, & in Monasterio memorato circa cryptam sanctæ Erendrudis ad januam aquilonarem est honorifice tumulatus: qui etiam sanctus reputatur, quia multa beneficia ad sepulchrum ejus languidis & tribulatis misericordia divina patrare dedignatur. Legitur etiam de ipso Mazalino, quod cum jam obiisset, rustici ipsum currui imposuerunt, & ad Ecclesiam sancti Petri volentes eum vehere, quantumcumque boves stimularentur ad viam directam, tamen concito gradu ad Monasterium sanctæ Erendrudis properabant, quia vivens ibidem sibi elegerat sepulturam.

visu recepto fit Eremita sanctus.

Desperatio Monachæ ob duritiam Abbatissæ.

6. Fertur siquidem de prædicto viro Mazalino, quod cum soror sua WIRADIS Abbatissa subditas sibi Moniales rigide gubernaret, easdem ipsa via laudabili & honesta conversatione semper præiret; quædam ex Monialibus concepit. Et cum jam tempus parturiendi instaret, anxia & nimis turbata, nesciens qua via tegeret scelus commissum, & qualiter evaderet Abbatissæ acerbitatem pœnamque sibi infligendam, & in oratione se prosternens in capella sancti Viti, uberrimasque lacrymas effundens, angustiis & tribulationibus undique convoluta, non solum de sua pressura & dolore imminente, verum etiam de partu quid esset factura, & sic in oratione posita obdormivit. Cumque evigilasset, & nihil consolationis humanæ nec divinæ inveniret, in desperationem ducta invocato spiritu maligno dixit: O diabole, fer mihi auxilium in hac maxima tribulatione, & dabo tibi hunc fetum quem producam cum corpore & anima in damnationem sempiternam. Interea dæmones gaudentes transibant cellam viri Dei Mazalini in eremo pernoctantis in oratione. Et quærens ab eis quo irent? Qui responderunt: Grande negotium habemus. Qui ait: Ite, & peracto negotio per Deum viventem vobis præcipio ad me redeatis. Qui euntes invenerunt puerum jam natum, quem rapuerunt: reversi sunt ad virum Dei, narrantes ei quæ gesta sunt, quomodo mulier infelix & desperata, eis puerum cum corpore & anima tradidit in potestatem. Hoc audiens Mazalinus confisus in Domino præcepit eis per Deum vivum & verum, ut puerum sibi relinquerent. Qui statim puerum in cella viri sancti projicientes, volantes per

a Id factum anno Christi 1001. docet Chronicon Salzburgense tomo 6. Henrici Canisii editum.

per viam suam abierunt. Eadem autem nocte vir Dei surrexit puerum accipiens, & mane ante diluculum venit ad portam Monasterii, exspectans quando veniret Abbatissa, & januas reseraret: quod per se singulis diebus & noctibus faciebat: qua veniente & vidente fratrem suum, multum attonita mirabatur dicens ei: Ad quid venisti, frater? Qui respondens dixit Abbatissæ: Propter austeritatem & malitiam vestram quam exercetis in subditas vestras, (ostendens ei puerum dicens) hæc anima in damnationem & potestatem diaboli fuerat tradita; sed mediante gratia & misericordia Dei eam eripui de manibus spirituum malignorum: narrans ei omnia per ordinem gestæ rei, præcepitque ei in virtute Dei & sanctæ obedientiæ, ut de cetero misericordius, exemplo beati BENEDICTI, cum subditis sibi ageret, & misericordiam judicio superexaltaret. Fecitque puerum statim baptizari & tradi nutrici ad alendum, quousque in fide catholica instrui posset, ac plenius informari. Vir autem Dei in eremum ad cellam suam cum gaudio remeavit, gratesque Deo omnipotenti referens de ereptione animæ pueri a diabolica servitute. AN.CHR. 718 30. Jun.

7. Prætereundum etiam silentio non est, qualiter patronæ gloriosæ, beata virgo & sancta Erendrudis locum & possessiones sui Monasterii suffragiis defensare jugiter, & a sævientium luporum fraudibus sæpius eripere curarint. Temporibus domini FRIDERICI *de Vvalchen* Archiepiscopi Salzburgensis memoriæ venerandæ, accidit ut de terminis sive metis mineræ salium, & de fodina salis intra & extra in monte, *Durrenberg*, inter dominam DIEMUDEM *de Belben* Abbatissam in *Runberg* ex una, & Fratrum conversorum de *Salem* ex parte altera, lis maxima esset suborta: quæ lites ad jussum prædicti Archiepiscopi & consilium sapientum ordinatum est, ut magistri montium suis particis & mensuris fideliter experirentur, quæ pars alteri præjudicaret. Quod cum factum esset, quidam frater Albertus, salutis suæ immemor, dictos magistros montium fraudis suæ malitia corrupit, ut particas de fodina extractas indirecte collocarent in præjudicium Ecclesiæ Nunbergensis. Quibus peractis, prætaxatus Archiepiscopus cum suis optimatibus & nobilibus montem adscendens, terminum partibus præfixit ad litis discordiam decidendam. Nocte vero præcedenti, præfata Abbatissa Diemudis cum antiquioribus Sanctimonialibus de conventu accedentes ad altare S. Erendrudis, & lychnis ipsum altare per quadrum mensuraverunt, & exinde candelas formaverunt: quibus accensis in oratione prostratæ, usque ad consummationem luminum in devotione perseverarunt. Mane autem facto, iter arripientes, dictum montem adscenderunt. Episcopus sæpedictus personaliter judicio præsidens, adstantibus nobilibus & universis qui aderant, primum vocavit fratrem Albertum ante dictum, & ab eo requisivit, si bene & fideliter & sine fraude, tam in fodina quam in agro per terram, particæ sive mensuræ essent collocatæ. Ipse frater flexis genibus coram Archiepiscopo erecta manu, & indicto sibi juramento dixit: Sic me Deus adjuvet, & beata Virgo & sancta Erendrudis. Hoc dicto & juramento imperfecto, procidit ad pedes Archiepiscopi sæpedicti, & mortuus est cunctis stupentibus & mirantibus, cum luctu deportabatur, mercedem suæ fraudis recepturus justo judicio Dei. Albertus pejerans exspirat.

8. Quidam lepra infectus pluribus videntibus, & a multis reprehensus, clara luce cryptam S. Erendrudis intravit, & ad tumbam ejus prostratus in oratione, multo spatio diei ibidem peroravit, sanus corpore & vultu hilari coram omnibus Ecclesiam exivit; pruritus etiam in loco, ubi sanatus fuit, tamquam squamæ inventus est a pluribus miraculum volentibus indagare, omnipotentis Dei misericordiam & Sanctæ Erendrudis merita dignis laudibus excolendo. Leprosus sanatur.

9. Mulier quædam de *Halaberk*, uxor Conradi dicti Taurstahn civis Hallensis, pustulis circa lumbos sauciata intantum quod ambulare non poterat, sed tantum portabatur hinc inde in grabaro. Item eadem mulier valde elata, etiam lepra elephantia percussa, nulla arte medicorum, quia dives erat, nec per medicos de studiis generalibus vocatos, nec per Magistrum SIMONEM Monachum Item femina.

AN.CHR. 718 30. Jun. de RathtenbaKlach, cujus nomen adhuc ibidem clarum habetur, liberari poterat. Sed consilio quorumdam inducta, in *Tetingam* in curru quodam vecta, pervenit ad quamdam feminam sanctam, quæ habebat gratiam curationum, & operibus misericordiæ plenam, quæ plurimos diversis infirmitatibus pressos curavit. A pauperibus nullam mercedem recepit, sed gratis eos pavit, & medicinam quam potuit impendit. Prædicta vero mulier leprosa cum ad domum sanctæ feminæ venisset, in cathedra eam præ foribus coram se locavit, & non multum eam considerans, præmissa oratione, sicut semper facere solebat, mulieri præsente Magistro Simone & alia familia sua dixit: Domina, omnes medicinæ de mundo pro vobis impensæ, vobis prodesse non possunt: sed consulo ut eatis Salzburgam ad sanctam virginem Erendrudem, ibi sanitatem consequi potestis, divina gratia cooperante: quia dicta femina omnes infirmos ad se confluentes, quos curare non poterat, ad limina Sanctorum direxit. Memorata siquidem leprosa aptatis curribus, ad consilium beatæ feminæ, ad S. Erendrudem perrexit, & ibidem tribus diebus in oratione & lacrymis devote persistens, sanata est a pustulis & lepra, mediante Salvatoris gratia & misericordia, suffragantibus sibi meritis S. Erendrudis virginis gloriosæ. Quæ quidem cum gaudio ad propria remeavit, & post mortem mariti sui multis annis supervixit. Sed depauperata nimis, licet antea divitiis abundaret, nostris temporibus visa est & cognita a multis, inter homines & suos concives, sana & incolumis usque ad mortem est conversata *.

* Hic quædam omissa. Paralyticus curatur. 10. Faber quidam Chunradus dictus Rohtschmidt, civitatis Salzburgensis, in dextro latere percussus apoplexia, & tredecim hebdomadibus officio manus & pedis destitutus, auxilium divinum & multorum Sanctorum jugiter implorando; finaliter cum dolor & molestia & compunctiones acutissimæ nimium ipsum urgerent, ad B. Erendrudem currebat, ejus suffragia fiducialiter expetendo: & quo corporaliter ire non poterat, mentis devotione ferebatur. Nocte vespere igitur quadam, finitis vesperis, cum dolores infirmorum plus solito acuuntur, candelam suæ staturæ per matrem & uxorem suam ad S. Erendrudem direxit. Quibus cum introitus Monasterii non pateret, sed ad januam in oratione se prosternentes, B. Erendrudem suppliciter invocando, lumine accenso non multum morando, quia nox instabat, sed inde recedentes, antequam ad hospitium redirent, dolor viri sensibiliter fuit mitigatus, & eadem nocte ac die sequenti sanitas rediit, & officio manus & pedis, necnon totius lateris, de misericordia Dei & meritis S. Erendrudis est integraliter restitutus. Beneficium quoque sibi impensum plusquam novem annis occultavit, S. Erendrudem frequentius visitando & pro modulo suo ipsam venerando.

Joannes Parisiensis liberatur brachii dolore. 11. Anno Domini millesimo trecentesimo decimo octavo Magister JOANNES *a* Parisiensis, artis medicinæ competenter instructus, per annum dimidium & ultra in brachio dextro dolore vehementi & continuo cruciabatur. Cum nec aliquo remedio per propriam sollicitudinem, nec aliorum consilio posset relevari, tandem consilio inductus devotorum, ad altare S. Erendrudis virginis, ubi corporaliter quiescit, præsentialiter accedens, se in orationem, sicut devotius potuit, prostravit: primo & secundo sanitatem peroptatam non consecutus, quia plerumque spes differtur, ut desiderium crescat; tertio rediens spe ampliori permotus, pio proposito altare accedens, talibus verbis Sanctam Dei allocutus: O B. Erendrudis virgo gloriosa, si verum est quod de vobis dicitur, cantatur & legitur, quæso a languore & dolore hujusmodi me dignemini liberare. Et cum brachio tangens altare sanatus est, & cum gaudio ad propria remeavit.

Mulier violata Sanctæ festo punita curatur. 12. Item anno Domini 1305. quædam mulier nomine Haylbirg, lotrix & paupercula, in die depositionis S. Erendrudis, quia tunc etiam est dedicatio cryptæ in Nunburga, finitis Missarum sollemniis accedens ad altare, S. Erendrudem sic est allocuta: Tu nosti, Virgo sacratissima, quod ego multum indigens sum & paupercula, & habeo multas vestes hodie abluendas: unde depre-

a An Joannes Parisiensis Ord. Prædicatorum, qui anno 1304. turbas super Eucharistiæ sacramento excitavit.

precor te in Domino, ut mihi non irascaris, quia vacare non possum. Quæ recedens post prandium cœpit lavare vestes, sicut aliis diebus facere solebat. Et cum ultimam vestem extergeret, incurvata est ejus manus dextera. Quæ anxia & turbata nimis flevit amare, nesciens quid esset factura. Mane vero sequenti spe divinæ misericordiæ armata, accessit ad altare S Erendrudis, sic oravit: O S. Erendrudis, propter gaudium quo tu frueris coram Deo cum omnibus Sanctis & Angelis Dei, lætifica me miserrimam peccatricem, quia graviter deliqui & offendi te: unde deprecor te, ignosce mihi, & restitue mihi manus meæ pristinam sanitatem. Et hoc dicto manum curvam ponens super altare, & sanata est: & in signum hujus sanationis infra juncturam ipsius manus statim apparuit quidam nodus subter cutem ad magnitudinem nucis magnæ per duos annos, & decrescebat & augmentabatur secundum cursum lunæ. Mulier vero prædicta sanitatis avida, iterum recurrens ad S Erendrudem supplicavit, ut ejus meritis & suffragiis consequi mereretur integram & optatam sanitatem: quod & factum est: nodus disparuit, & hæc mulier adhuc superstes cicatricem omnibus volentibus videre ad oculum ostendit.

AN.CHR. 718 30. Jun.

13. Item anno Domini 1309. quædam mulier de Salzburga, peccatis suis exigentibus visu privata per annos quatuor, licet homines & alias creaturas hujus mundi plene videret, corpus Christi nec procurandis infirmis in altari, in manu Sacerdotis videre non potuit quocumque se diverteret. Tandem anno quinto spiritu Dei ducta, quandocumque capta hora & die, quotiescumque & ipsa celebrantur divina apud sanctam Erendrudem, per integrum annum devotabatur, Sanctæ Dei devote supplicando, ut apud Deum pro ipsa intercedere dignaretur. Cumque devotionem suam continuaret Missas audiendo, anno sexto in manu Sacerdotis celebrantis quadam die dominica circa altare sæpedictum corpus Christi vidit, & postmodum semper suffragante sibi gratia Dei & meritis sanctæ Erendrudis, ob beneficium sibi impensum Deo & beatæ Erendrudi grates quas poterat referens, locum frequentius visitavit, miraculum etiam in eadem factum, quantum potuit, occultando.

Item alia Eucharistiam videre non valens.

14. Item atavus Radekariorum dictus Gerhohus juvenis exsistens, vovit beatæ Erendrudi singulis annis pro censu quinque denarios se daturum: quod aliquibus annis fecit, videlicet quinque, sed postmodum tepescere cœpit. Unde factum est, ut una Sanctimonialis dicta Harschicherin eidem familiaris una noctium audiret vocem sibi dicentem: Dic Gerhoho ut solvat sanctæ Erendrudi quod promisit, aut male habebit. Quæ de mane vocavit dictum Radekarium, quærens ab eo quæ promiserit sanctæ Erendrudi: qui confessus est de quinque denariis censualibus usque in finem vitæ suæ. Tunc Monialis quod audivit eidem narravit: qui recedens verba hujus non advertit. Altera vice venit vox, & eidem Moniali dixit: Dic Gethoho, quod beatæ Erendrudi exsolvat quod promisit, aut damnum maximum sustinebit. Quæ ut prius ipsum præmonuit, sed minime curavit. Tertio advenit vox ad eamdem: Dic Gerhoho, quia jam admonitus bis, promissum suum adimplere neglexit, & votum transgressus est, jam tempus adimpletum est, & beata Erendrudis dilationem ampliorem sibi non dabit, quod ipse recipiet damnum quod ipse & omnis parentela sua numquam recuperabit: quod & factum est: In brevi quidem postmodum castrum *Matsee* perdidit, & omnibus bonis spoliatus est, necnon possessionibus, equis, pecoribus, & aliis mobilibus & immobilibus quibuscumque. Hæc tempore dominæ DIEMUDIS *de Belben* Abbatissæ inchoata sunt. Sed tempore dominæ ELIZABETH Abbatissæ, nepotes dicti Gerhohi redeuntes ad cor, unam puellam militarem, dictam Dimudem Tuntingerin, super altare sanctæ Erendrudis libere obtulerunt, ob dicti census refusionem.

Voti negligens punitur.

AN. CHR. 720
20. Martii.

VITA S. WLFRAMNI EPISCOPI
SENONENSIS IN GALLIA,

Scripta primum a JONA Fontanellensi Monacho, dein ab aliquo alio interpolata.

Ex mss. codd. & Martio Suriano.

Vitæ Scriptores. * S. Vulfran

1. *Acta S.* WLFRAMNI * *Senonici Episcopi a* JONA *Monacho litteris mandata interpolasse mihi videtur* HARDUINUS *itidem Fontanellensis Monachus, de quo paullo inferius agendum. Breviorem ejusdem Sancti historiam in ecclesiasticis olim officiis legi solitam ediderunt Jona prætermisso Godefridus Henschenius & Daniel Papebrochius, Bollandiani operis continuatores, rati (id quod res est) vulgatum Jonam non esse omni parte genuinum. Ad hæc* INGELRAMNUS *Abbas Centulensis, Roberti Francorum Regis principatu,* S. Wlframni Archiepiscopi honori proprios cantus coaptavisse *fertur in Chron. Centul. lib. 4. cap. 11. Hic habes Jonæ lucubrationem ad varios codd. mss. exactam. Id quo consilio factum sit, paucis accipe.*

Jonas an auctor Vitæ.

2. *Dubius hæsi, fateor, aliquandiu, essetne operæ pretium Jonam vulgatum huc repræsentare, an potius rejicere. Sane incertum primo videbatur, an re vera Jonas Monachus esset dicendus auctor istius scriptionis: tum quia pugnantia continet, dum* Ovonem *ex Saxonum gente Monachum in Prologo adhuc superstitem, in Vitæ cap. 6. jam mortuum allegat: tum quia in ea scriptione fit mentio* Wandonis & Ostrulfi Abbatum, *qui Cœnobii Fontanellensis regimen nonnisi post S. Baini, cui nuncupata est Præfatio, obitum inierunt. Hæc argumenta suadebant, ut Jonam missum faceremus. At vero ut Jonam qualemcumque retineremus, alia & forsitan potiora vicerunt. Quippe res gestas S. Vulframni a Scriptore pene compari posteris commendatas fuisse discimus ex Chron. Fontanell. cap. 15. in editis, ubi* HARDUINUS *ejusdem Cœnobii alumnus sub finem sæculi* 8. librum Vitarum SS. Wandregisili, Ansberti & Vulframni Confessorum *exscripsisse dicitur. Auctorem præferunt mss. codices* Jonam, *Monachum scilicet Fontanellensem, cujus nuncupatoria præmittitur epistola* ad Bainum Tarvennensem Episcopum, *Vulframni æqualem. Et quidem ista Præfatio Jonæ ad Bainum reperitur in omnibus exemplaribus etiam vetustissimis: qualia sunt Gemeticense ante annos sexcentos Abbate Annone exaratum; nostrum Germanense, & etiam Compendiense ante annos quadringentos. Consultius proinde visum est, Auctorem jam receptum denuo recensere, iis parenthesi inclusis quæ interjecta videbuntur: maxime cum veri simile sit, Harduinum prædictæ vitæ exscriptorem, ejusdem etiam interpolatorem fuisse.*

Vulframni memoria.

3. *Vulframnus laudatur in germano Usuardi Martyrologio ad* 13. Kalend. April. *his verbis:* Ipso die S. Wlframni Conf. *Mirum est Adonem in suo, Alcuvinum in Actis S. Vuillibrordi de Vulframno ejus socio altum silentium tenuisse. Non sic Auctores posteriores, ex quibus Odorannus & Clarius Monachi Cœnobii S. Petri Vivi, Matthæus Vvestmonasteriensis, Auctor Chronici Malleacensis, Petrus Equilinus, aliique honorificentissime Vulframni meminerunt. Hugo Autissiodorensis Monachus ait, Vulframnum* sub Carolo Principe floruisse mirabili sanctitate.

Monastica professio.

4. *De S. Vulframni professione monastica constat, non vero de tempore, quo primum Fontanellæ in Monachorum numerum relatus est. Alii ex Episcopo Monachum, alii ex Monacho Episcopum, & rursus ex Episcopo Monachum factum adfirmant. In ipsius Actis dubia sunt in utramque partem argumenta: quamquam prior sententia alteri præponderare videtur, tametsi Vulframnus antequam esset Episcopus, Fontanellæ* prædium Mauriliacum *tradiderat, cap. 3. & posthabitis suæ diœceseos Monasteriis, a Fontanellensi prædicationis socios expetiit.*

Rerum gestarum series.

5. *S. Vulframni res gestas in suum quamque tempus digerere haud facile fuerit.* Possessionem suam quæ vocatur Mauriliacus, prædicto sacro loco tradidit anno 12. Regis Theoderici, *id est anno Christi 684., aut insequenti, quum* necdum Pontificatus conscenderat gradum. *Lantberto Senonensi Episcopo successit circiter annum 690. Post regiminis annos aliquot audita fama S. Vuillibrordi apud Frisios rem Christianam promoventis, istuc etiam se conferre proposuit: accedensque Fontanellam monasticas vestes suscepit, & socios ab Hildeberto Abbate postulavit obtinuitque. Dein e Frisia Fontanellam reversus, monasticam professionem firmavit, tumque patenam e pelago eductam una* cum suo calice *aliisque instrumentis sacris Fontanellensi Ecclesiæ largitus est. Frisiam repetiit non semel: ex qua tandem senio confectus ultimo Fontanellam se recepit post mortem Ratbodi, hoc est anno 719. ibique permansit usque ad obitum, quem reponimus anno 720. tametsi eum Odorannus & Clarius rejiciunt in annum 741. In breviori historia Martii Bollandiani non exprimuntur anni Incarnationis, nec Radbodi factum memoratur: non quod alia narratione vetustior aut purior sit, sed quod in ecclesiasticis officiis quibus aptata fuit, id genus minutiæ omitti soleant.*

PRAE-

PRÆFATIO AUCTORIS.

R*Everentissimo atque sanctissimo Præsuli urbis Tarvennæ Abbatique Cœnobii Fontinellæ* BAINO *ultimus servorum Christi* JONAS. Jubet apostolatus vestri celsitudo, ut almi Patris WLFRAMNI Senonum Archiepiscopi meo studeam stilo condere Vitam. Qui tempore regiminis sancti ANSBERTI Abbatis Fontinellensis Cœnobii, (futuri *a*) Præsulis Rotomagensis Ecclesiæ, hoc adiens Cœnobium, abruptis sæculi laqueis militiam Christi perseveranti definitione suscepit, atque ad prædicandum Fresionum genti eatenus in ignorantiæ cæcitate sedenti evangelici ministerii opus adsumens animum convertit. Nam penes nos superstes manet venerabilis vitæ Presbyter OVO ex ipsa Fresionum natione otiundus, qui viva voce narrat, quanta per eumdem Pontificem sanctum in eadem gente Christus virtutum miracula operati sit dignatus. Ex quibus pauca pro captu ingenii & opportunitate audientium fideli sermone inseremus. Sed tam præclaro operi pauper succumbit ingenium, tamque profundæ rei non sufficit sermo sterilis & ab omni scientiæ fecunditate jejunus. Quamlibet ergo invalidis humeris impositum onus obedientiæ amore suscipiam, dabit Dominus oratione beati Antistitis dicendi vires, qui divitias bonitatis suæ sine ullo defectu scit effundere, & nescit cum effuderit vacuari.

INCIPIT VITA.

Beatus igitur WLFRAMNUS Senonum Pontifex exordium nativitatis territorio Vvastinensi *b* habuit, patrimonio nuncupante Mauriliaco. Fuit enim carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior. Genitor quoque ejus Vultbertus nomine, in aula Regis DAGOBERTI & filii ejus HLUDOVICI militari operi ævum impendit. Prædictus Dei famulus in puerili ætate constitutus, ab ipso magistris catholicis traditus est sacrarum litterarum studiis imbuendus : quæ per omne pueritiæ vel adolescentiæ tempus exercens, usque ad virilem ætatem ab hac intentione animum non reflexit. Exin crescentibus meritis piæ intentionis, clericatus habitum sumens, parentum hortatu ac suffragatus adminiculo suffultus, curiæ delegatus divinis studebat attentissime inservire edictis : terrena videlicet quæque transsiliens atque ad cœlestia semper amanda & quærenda pervolans. CAP. I. *Vulframnus nobilis Vvastinensis.*

Sub horum tempore Regum, electione populi Senonicæ urbis consensuque ac favore omnium Pontifex eligitur ac benedicitur. Successit ergo in ordine Episcopatus venerabili LANTBERTO *c* Pontifici. Qui susceptum Episcopatus gradum ad imitationem priorum Sanctorum virtutum ornabat operibus. Commissam namque sibi a Domino plebem & orationibus protegebat assiduis, & admonitione pia ad cœlestia anhelanda provocabat. Et quod maxime Doctores juvare solet, ea quæ agenda docebat, ipse prius agendo præmonstrabat. Erat enim divinæ dilectionis igne succensus, patientiæ virtute modestus, orationum devotioni sollertissime intentus, affabilis omnibus. II. *Senonicus fit Episcopus.*

Aliquot autem annis in præsulatu administratis, superno oraculo in visu admonitus, ut genti Fresionum verbum Domini sibi antea inauditum evangelizaret, inito opere apostolico proposuit illico animo pluribus prodesse. Erat autem eo tempore in urbe Rotomagensi, quæ & ipsa mater est civitatum III.

a Hæc vox *futuri* rescindenda videtur : siquidem Vulframnus infra cap 3. Fantanellam tum accessisse dicitur, cum Ansbertus Rotomagensem Ecclesiam regebat. Et quidem forte tota hæc clausola de S. Ansberto ab Interpolatore addita est, uti & alia cap 3 cujus loco reponi posset, *qui tempore regiminis Hildeberti Abbatis Fontinellensis Cœnobii hoc adiens Cœnobium*, &c.

b Senonensi agro adjacet ad occidentalem plagam Vvastinensis pagus, vulgo *le Gastinois*, in quo Mauriliacum, *Milly*, ad Scholam amnem.

c Et tamen Hugo Monachus Autissiodorensis Landeberto subjicit Emmonem, Emmoni Vulframnum.

AN.CHR. 720 20. Mar

tatum, Præsul sanctissimæ religionis & Abbas præfati Monasterii Fontinellæ famulus Domini ANSBERTUS, & ipse scientia Scripturarum imbutus, sed & ecclesiasticis ac monasticis disciplinis summe instructus, monachicum & nomen servans & habitum, in prædicto Monasterio multorum exstans Pater Monachorum. Hunc Pontificem adiens beatus Wlframnus, hanc sibi inesse patefecit voluntatem, ut prædicto populo in tenebris ignorantiæ sedenti verbum vitæ immortalis adnuntiaret. Nam & antea possessionem suam quæ vocatur Mauriliacus, quæ sita est in territorio Wastinensi, per testamenti seriem prædicto sacro loco & ipsi sancto Patri contradiderat. Quod factum est anno 12. * Regis THEODERICI: necdum enim isdem vir Dei Pontificatus conscenderat gradum. Intererat in hoc conventu, & confirmaverat cum aliis illustribus viris hoc scriptum S. HEREMBERTUS * Episcopus urbis Tolosæ & Monachus ejusdem Cœnobii Fontinellensis, cujus nunc ossa sacra in eodem Monasterio virtutum gloria pollent. Nepos quoque prædicti sancti Pontificis Wlframni, nomine MOTGISLUS, aliam largirionem edidit de patrimonio Maniaco sive Villare, quod est situm in pago Milidunensi *. Qui in prædicto Monasterio Monachus effectus, & regularibus subditus disciplinis, spretis terrenis, cœlestia sperare didicit.

* al. 15.

* de eo ad ann. 672.

* de Melun.

IV. sociis e Fontinella acceptis,

Sed his omissis, nunc intimandum est, qualiter præfatus sanctus Præsul ex præfata Fresionum gente plurimam convertendo converterit partem ad Christum. Siquidem ad præfatum Fontinellæ Monasterium perveniens, de eodem loco cooperatores verbi strenuos & ad prædicandum idoneos, utpote actione simul & eruditione præclaros adsumens, præparatis omnibus quæ navigantibus esse videbantur necessaria, in portu ejusdem Monasterii navim adscendit, & per fluvium magnum Sequanæ mare introiens Gallicum navigavit Fresiam, & genti illius ac Duci ejus RATHBODO verbum Dei adnuntiabat, dicens deos non esse qui hominum manibus facti essent: Dei creantis materiem lignum vel lapidem esse non posse, quorum recisuræ vel igni absumerentur, vel in vasa qualibet humani usus formarentur, vel certe despectui foras projicerentur, & pedibus conculcata in terram verterentur. Deum potius intelligendum majestate incomprehensibilem, humanis oculis invisibilem, omnipotentem, æternum, qui cœlum & terram, maria & humanum genus creasset & regeret, & judicaturus esset orbem in æquitate. Cujus sedes æterna non vili & caduco metallo in cœlis esset credenda. Hæc & hujuscemodi prosequente inclyto Christi Sacerdote una cum comitibus libenter audiebatur: multique cotidie nobilium & infirmorum abrenuntiata sorde idololatriæ fidei fonte abluebantur. Nec prohibuit prædictus Dux, verbum ut si qui vellent audire prædicaretur: inter quos & filius ejusdem Rathbodi Ducis credens baptizatus est, imposito sibi nomine sui genitoris a præfato sancto Pontifice, & ab eo a sacro fonte susceptus: adhucque in albis positus a carne solutus, mundus, ut creditur, transivit a mundo.

Frisiis Deum prædicat.

Multos baptizat.

V. Missam in navi celebrans, patenam e mari precibus recuperat.

Nec silentio est prætereundum, quid divina pietas per eumdem sanctum Pontificem operari dignata est. Plura enim virtutum miracula & in itinere dum ad eam iret, & in eadem gente per eum fiebant. Ex quibus unum memoriæ tradere & posteris intimare commodum duximus. Denique Fratres qui eum familiariter noverunt, & coram quibus patratum est, dicere solent, maxime vir reverentissimus WANDO a, tunc temporis Diaconus & cooperator ejusdem Præsulis in verbo Dei, postea autem Presbyter & succedenti tempore Abbas ejusdem Monasterii Fontinellensis in quo educatus erat. Dum navigaremus, inquit, Fresiam, positis nobis in medio maris, quod adjacens est regioni Morinorum, adfuit hora in qua sacrificium Deo victimæ salutaris immolandum erat. Tunc positis anchoris, navis immobilis manebat: celebrantique eodem sancto Pontifici Missarum sollemnia, ventum est ad eum locum, ubi minister patenam Præsuli porrigere debuit, extensaque manu

a Vvando vir sanctus post Ragenfridum regimen adsumsit Cœnobii ad anno dominicæ Incarn. 742. de quo ad ann. 756.

manu exspectabat horam qua susciperet eam. Sed dum minister eam abluere vellet, in mare ceciderat, prostratusque pedibus sancti Pontificis humiliter veniam precabatur dicens, quod dum eam abluere voluisset, suis manibus vi maris elapsam profunda petiisset. Moxque isdem vir Dei flectens genua sua ad Patrem Domini nostri JESU-CHRISTI, precabatur ejus clementiam, ut qui quondam coram Patribus fecerat in mari rubro mirabilia, propitius suis adesset precibus. Finita vero oratione imperat Diacono, ut in eum in quem patena ceciderat locum mitteret manum. Quo facto mox ab imo maris eadem patena divinitus revecta ejusdem ministri manui inhæsit. Quod videntes nautæ ceterique comites navis, Dominum cunctipotentem totis visceribus præcordiis collaudaverunt, qui per servum suum tale dignatus est operari miraculum. Sicque commixtionem corporis & sanguinis Domini isdem Pontifex sanctus faciens, nomenque Salvatoris glorificans, sacrosancta Missarum complevit sollemnia. Nec impar hic beatus Pontifex hoc in facto sancto Elisæo Prophetæ & beato Patri BENEDICTO, per quos similia Christus fecit miracula. Ad eorum enim preces de profundis aquarum ferrea remearunt instrumenta; & isto præclaro Præsule orante lanx aurea divinitus extemplo rediit ad supera. Divulgatumque est hoc miraculum & celebre factum apud incolas Galliarum & Germanorum, ad quos hoc factum pervenire potuit usque in præsentem diem. Nam & ipsa patena in eodem Cœnobio Fontinellensi pro munere sacro servata tenetur, quam isdem venerandus Præsul una cum suo calice ibidem largitus est, dum monachicum sponderet votum. Altare quoque consecratum in quatuor angulorum locis & in medio Reliquias continens Sanctorum in modum clypei, quod secum dum iter ageret vehere solitus erat; vascula quoque & instrumenta & tabernacula ecclesiastici ministerii plurima.

ANCHR. 720 20. Mar.

VI. Ovonem patibulo liberat.

Aliud quoque ejusdem Patris memorabile miraculum, sicut ab eis didicimus coram quibus factum est, ob ædificationem posterorum narrare cur pigeat? Prædicante enim illo & docente prædictum populum Fresionum, contigit quadam die puerum quemdam ex ipsa Fresionum natione ortum, diis immolandum duci ad laqueum. Orabat autem Pontifex sanctus incredulum Ducem, ut hujus pueri vitam sibi donaret, nec hominem ad imaginem Dei factum sacrificium exsecrabile dæmonibus immolaret. Vocabatur autem idem puer OVO. Respondebat autem Dux patrio sermone, decretum esse lege perenni olim a prædecessoribus suis omnique Fresionum gente, ut quemcumque sors elegisset, in eorum sollemniis diis offerendum sine mora. At vero sanctus Præsul dum persisteret in precibus, & præfatus populi Princeps ejus dignæ petitioni satisfacere vellet, animosi gentiles zelo vani erroris devincti, (sicut scriptum est, zelus apprehendit populum ineruditum) unanimes frustrabant ejus precem dicentes: Si tuus, inquit, Christus de tormento mortis eripuerit, sit ejus tuusque ævo perenni servus. Ad hæc sanctus Pontifex: Non hominum in hoc facto, sed Domini Christi fiat voluntas. Appenditur deinde puer in patibulum, adspicientibus Christianorum simulque gentilium turmis per duarum fere spatium horarum: extemploque Sacerdos Domini pro salute & vita non solum illius qui in tormento erat mortis constitutus, verum pro obcæcatione populi qui satanæ vinculis erat irretitus, flectens genua hanc ad Dominum fudit orationem: Deus invisibilis, & immortalis & æterne, exorabilis tuis esto supplicibus: & sicut quondam Danielem liberasti de lacu leonum, ita hunc puerum de faucibus eripe illius sævi leonis, qui circuiens quem devoret quærit; ut de illius duplici salvatione populus hic incredulus deposita sorde idololatriæ ad veritatis convertatur agnitionem, & per cunctas generationes tuum benedicatur nomen in sæcula. Hac completa oratione illico disrupta sunt vincula, quibus pueri semivivi guttur illigatum erat: sicque illæsus ad terram ruit. Videbatur autem illi, ut post ipse narrabat, quasi sopore gravi teneretur oppressus, sanctique Pontificis zona a pectore circumligatus sublevaretur omnis ejus corporis status. Apprehensaque ejus ma-

ANCHR. 720 manu Pontifex sanctus dixit : In nomine JESU CHRISTI Domini exsurge concite sanus. Quo dicto illico incolumis surrexit, nullum illatæ sibi pœnæ

20. Mar. sentiens dolorem. Atque ex hoc facto plurima Fresionum multitudo conversa est ad Dominum : eredebantque & baptizabantur quotquot præordinati erant

postea Monachum factum. ad vitam æternam. Prædictus autem Ovo lavacri salutaris unda perfusus atque a præfato sancto Pontifice Fontinellam perductus, litterisque sacris eruditus, postea Diaconus consecratus, deinde sequenti tempore a venerando Pontifice RAGINLANDO *a* urbis Rotomagensis Presbyter consecratur. (Et quia erat in arte scriptoria eruditus, plurimos codices in prædicto transscripsit Monasterio, sed & testamenta ac largitiones Fidelium plurimas, quas ipsi loco felici munere conferebant : ibique magno confectus senio sub OSTRULFI *b* Abbatis tempore vitam in Deo digna terminavit *c* conversatione, magistri & domini sui Wlframni Sacerdotis eximii imitando ac sequendo vestigia.)

VII. Alios item eripit & Monachos facit. Alios quoque adolescentes ex ipsa Fresionum natione, qui similiter ritu profano dæmonibus fuerant immolandi, quorum unus vocabatur EURINUS, alterque INGOMARUS, deprecante claro Pontifice Vulframno præfatus Dux vitæ donavit, & eidem gratuito munere contradidit. Qui divinis mysteriis imbuti, atque in fide confirmati, in sanctæque Trinitatis nomine baptizati, & a dæmonicæ servitutis jugo erepti, libertate perenni donati sunt. Sicque a præfato Pontifice Fontinellam perducti, & HILTBERTO *d* Abbati educandi traditi sunt. (Qui sacris litteris & cœlesti disciplina eruditi, sub regimine & dominio ipsius Patris & successorum ejus per plurima strenue militarunt tempora : ibique in ditione ejusdem Cœnobii usque ad vitæ suæ metas permanserunt.)

VIII. Item alios. Illud quoque stupendum & antea inauditum, & nisi Apostolo Petro rarissime alicui Sanctorum concessum miraculum, verax stilus pandat auribus Fidelium. Mos pessimus diabolica fraude inventus prædicto incredulorum Duci inerat, ut corpora hominum damnatorum in suorum sollemniis deorum, & non deorum, sed dæmoniorum exsecrabilium, sæpissime diversis litaret modis; quosdam videlicet gladiatorum animadversionibus interimens, alios paribulis appendens, aliis laqueis acerbissime vitam extorquens; prætera & alios marinorum sive aquarum fluctibus instinctu diabolico submergebat. Erat in prædicta gente mulier quædam vidua, duos charissimos habens natos, qui ex sorte missa dæmonibus fuerant immolandi, & gurgite maris enecandi. Ducti namque sunt ad quemdam locum bitalassi more aqua inclusum, ut dum rheuma maris eumdem cooperiret locum, miserabiliter fluctibus absorberentur. Erat vero, ut fertur, unus ætate septennis, alterque quinquennis. Cumque rheuma maris tempore marinæ prædictum impleret locum, is qui major natu erat puerulus juniorem fratrem ulnis nitebatur sublevare, dum jam ingurgitarentur. Aderat namque ad spectaculum infandum antefatus Dux incredulus cum plebe innumera gentilium : sed nulla compassionis pietas vel miserantis affectus saxeum ejus cor emollire quivit. Sacer vero Pontifex Vulframnus eos sibi vitæque perdonari rogabat, dicens non esse justum de hominibus ad imaginem Dei factis ludum exhibere dæmonibus. Tunc Dux incredulus : Si Deus, inquit, tuus Christus a præsenti periculo eos liberarit, ejus dominio eos perpetim concedo, sitque eorum Deus, & ipsi ejus perenniter servi. Tunc sanctus Pontifex Vulframnus : Secundum tuum, inquit, fiat promissum. Orante autem eo Dominum, concite rheuma maris in altum se subrigens cumulum, Domino jubente, prædictum subito reddidit locum aridum, in quo stabant innocen-

a Is est Ragenfredus qui primus nominatur in epistola Zachariæ Papæ ad quosdam Episcopos Galliæ.

b Austrulfus vocatus in Chron. Fontanell. cap. 13. in editis, successor S. Vvandonis anno 747 mortuus post annos sex.

c In ms. Chronico breviori ejusdem Monasterii hæc leguntur : *Anno 749. obiit Venerabilis* OVO *Presbyter Monachus Fontanellensis. Iste est quem B. Vulframnus de patibulo eripuit mortuum, dum in Frisia prædicaret: qui etiam plurimos codices*, &c ut hic.

d Hiltbertus S. Ansberto in sedem Rotomagensem provecto successit Abbas, ut dictum est Sæculo 2. ad ann. 697.

centes jam proxime morituri. Sicque Antiſtes de Domini pietate ſiſus, mo- AN CHR.
re Apoſtoli Petri ſuper aquas ad Dominum venientis ſuper undas maris am- 720
bulabat, adſpicientibus gentilium turbis, donec ad prædictos pueruIos perve- 20. Martii.
nit, unumque manu dextera, alterumque læva apprehendens, plantis tan-
tummodo aqua tinctis quaſi ſuper humum gradiens ſiccam, ſic aquas maris
calcans, præfatos puerulos Deo donante de periculo eripuit mortis, & flen-
ti matri reddidit incolumes, ac fonte Baptiſmatis eos abluens, uni nomen
ſuum impoſuit, a quo apud incolas Freſionum hoc nomen enituit. Quo Multos baptizat.
viſo ſupra memorato miraculo plurima multitudo gentilium converſa eſt ad
Dominum: credebantque & baptizabantur quotquot prædeſtinati erant ad
vitam æternam.

Præfatus autem Princeps Rathbodus cum ad percipiendum Baptiſma im- IX.
bueretur, percunctabatur a ſancto Epiſcopo Wlframno juramentis eum per Cur non Ratbodum?
nomen Domini adſtringens, ubi major eſſet numerus Regum & Principum
ſeu nobilium gentis Freſionum, in illa videlicet cœleſti regione, quam ſi
crederet & baptizaretur, percepturum ſe promittebat; an in ea quam dice-
bat tartaream damnationem. Cui B. Wlframnus: Noli errare, inclyte Prin-
ceps, apud Deum certus eſt ſuorum numerus Electorum. Nam prædeceſſo-
res tui Principes gentis Freſionum, qui ſine Baptiſmi ſacramento receſſerunt,
certum eſt damnationis ſuſcepiſſe ſententiam: qui vero abhinc crediderit &
baptizatus fuerit, cum Chriſto gaudebit in æternum. Hæc audiens Dux in-
credulus, nam ad fontem proceſſerat, infelix pedem a fonte retraxit, di-
cens non ſe carere poſſe conſortio prædeceſſorum ſuorum Principum Freſio-
num, & cum parvo numero pauperum reſidere in illo cœleſti regno: quin
potius non facile poſſe novis dictis adſenſum præbere, ſed potius permanſu-
rum ſe in his quæ multo tempore cum omni Freſionum gente ſervaverat.
At beatus Chriſti Pontifex: Heu pro dolor, inquit, deceptum te video a
ſeductore, qui humanum decepit genus: ſed niſi pœnitentiam egeris, & cre-
dideris, & in nomine ſanctæ Trinitatis baptizatus fueris, januam regni pe-
rennis non intrabis, ſed æternæ damnationis pœna plecteris. Hæc dicente &
docente ſancto Pontifice multi Freſionum credebant & baptizabantur, præ-
dicto Rege in paganiſmo perſeverante: nam a ſacro fonte infeliciter receſſit,
etiam & ſanctum Epiſcopum WILLIBRORDUM cognomento Clementem &
Doctorem præfatæ gentis accerſiri juſſit, ut ad ejus conſultum ſimul cum
B. Wlframno in doctrina ſuæ religionis concordante efficeretur Chriſtianus.
Sed quoniam, ut ſcriptum eſt, *in malivolam animam non introibit ſapientia*, & Sap. 1.
quia dubitando per omnia in Fide catholica, & tentando ſanctos Antiſtites
loquebatur, ideo obtinere non meruit quod ficte quærebat. Cum vero ejus
legatum ſuper hoc facto beatus ſuſcepiſſet Willibrordus, reſpondiſſe dicitur:
Quia prædicationem ſancti Fratris noſtri Wlframni Pontificis Dux veſter au-
dire contemſit, meis quoque qualiter obſecundabit edictis? Nam hac nocte
vidi illum in viſu catena religatum ignea. Unde certum fore conſtat, dam-
nationem jam illum ſubiiſſe æternam. Cumque iter carperet quod ad do-
mum ejuſdem damnati Ducis ducebatur, nuntiatur & ipſum ſine Baptiſmi
ſacramento eſſe jam mortuum; ſicque cœptum deſerens iter, ad propria re-
pedavit habitacula.

Nec prætereunda ratio eſt, quam de præfato Duce Rathbodo prædicto X.
venerabili Presbytero Ovo narrante didicimus, cur in Chriſtum credere ac
fonte regenerationis noluerit mergi. Nam in ægritudine poſitus, de qua &
vitæ præſentis lucem clauſit, perpetuaſque averni deſcendit ad umbras, dum
ſopore deditus foret, deceptor hominum diabolus, qui etiam Dei omnipo-
tentis permiſſu in Angelum ſe transfigurat lucis, ei apparuit diademate au-
reo cum fulgentibus gemmis capite opertus, veſteque auro textili toto ami-
ctus corpore: diuque attonitus præfatus Princeps diligenter in eum intende-
bat ſtupens ac tremebundus, admirans cujus ſpeciei ac virtutis eſſet qui ſi-
bi apparebat nuntius. Iſque multimodæ artis nocendi ſæviſſimus draco inquit

AN.CHR. 720 20. Martii. ad eum : Dic, quæso, virorum fortissime, quis te ita seduxit, ut a cultura deorum & religione prædecessorum tuorum velis recedere? noli ita, obsecro, agere, sed in his quæ hactenus tenuisti culturis deorum permane, ibique ad domos aureas æternaliter mansuras, quas tibi in proximo sum daturus, ut meorum verborum dictis adstruam fidem. Quapropter cras accersiens Wlframnum doctorem Christianorum, inquire ab eo ubi nam sit illa mansio æternæ claritatis quam te pollicetur, si Christianum susceperis dogma, in cœlestibus habiturum. Quam cum demonstrare nequiverit, utriusque partis mittantur legati, eroque dux itineris & demonstrabo illis mansionem eximiæ pulchritudinis ac fulgoris immensi, quam tibi post modicum sum daturus. Qui evigilans sancto Pontifici Wlframno cuncta per ordinem pandit. At ille congemiscens ejus damnationi, ait : Hæc illusio diaboli est, qui omnes vult perire, & neminem salvari : quapropter salva temetipsum, vir nobilis, credendo in Christum, & festina ad fontem Baptismi in quo est remissio omnium peccatorum, & nullo modo fidem accommodes verbis diaboli mendacibus. Ipse est enim seductor qui universum seducit orbem, qui propter suam superbiam de alto cœli culmine prostratus ruit in terram, & ex Angelo benigno dæmon teterrimus effectus est. Cujus invidia mors introivit in orbem terrarum, dum primo homini concupiscentiam docuit, atque ad inobedientiæ culpam traxit. Nam qui promittit aureas mansiones largiri sibi credentibus, tartareas potius inferi deducit ad sedes, fœtidumque lacum Cocyti : unde ut ab his pœnis eripi valeas, & bonis frui æternalibus, festina in Christo baptizari, in quo est remissio omnium peccatorum, & per quem vitæ cœlestis tribuitur ingressus. Hæc & hujusmodi plura prosequente sancto Pontifice, respondit prædictus incredulus Princeps omnia se facturum quæ jubebat, si illa demonstraretur a suo Deo mansio, quam sibi largiturum spoponderat. Cumque insuperabilem in cunctis Sacerdos Christi animum illius cerneret, ne a gentilibus alia fingerentur pro aliis, misit continuo cum quodam Fresione suum Diaconum. Qui cum paullulum ab opido processissent, obvium sibi reperiunt in humana effigie quemdam itineris comitem ; qui dixit eis : Properamini cito : nam ostensuros sum vobis mansionem eximiæ pulchritudinis, quæ præparata est a Deo suo Rathbodo Principi. Qui ducem ac comitem itineris prosequentes, loca diu peragrant incognita, donec viam ingredientes latissimam, diversorum generibus marmorum eam cernunt polito opere decoratam : videntque a longe domum auream, ac perveniunt usque ad plateam quæ ante præfatam domum sita erat, & ipsa auro gemmisque strata. Intrantes quoque in domum aurei splendoris & incredibilis pulchritudinis, adspiciunt thronum miræ magnitudinis. Tum ductor itineris : Hæc est, inquit, domus, & ista est pulcherrima sedes, quam post ejus mortem Principi Rathbodo Deus suus largiturum se spopondit. Et Diaconus obstupefactus in his quæ viderat, dixit : Si a Deo cunctipotente facta sunt ista, perpetuo maneant : si autem a diabolo, cito disperreant. Et vallans se continuo sanctæ Crucis munimine, dux itineris qui videbatur homo, evanescendo transiit in diabolum, & domus aurea versa est in lutum : remanseruntque hi duo simul, Fresio videlicet & Diaconus in medio locorum palustrium, quæ plena erant longissimis rhamnis virgultis : triduoque immensi laboris iter conficientes revertuntur ad opidum, invenientes præfatum Ducem Rathbodum sine Baptismatis sacramentis mortuum : narrantque beato Antistiti quantam a diabolo pertulissent illusionem. Fresio autem credidit in Christum & baptizatus est : vocabatur autem INGOMARUS sive Chuningus, qui & ipse ad Fontinellense Cœnobium B. Wlframnum secutus est : induciasque sibi renuntiandi quas putaverat adipisci prædictus Dux minime valuit impetrare, quia non erat ex ovibus Christi, neque ad vitam præordinatus æternam. Percrebuitque hoc stupendum & antea inauditum miraculum apud incolas gentis Fresionum, atque ex hoc facto plurima ex eis multitudo conversa est ad Dominum. Mortuus est autem infeliciter præfatus Dux Rathbodus

bodus anno Domini Dei nostri JESU-CHRISTI, in quem ipse credere contempsit; 719. *a*, qui erat annus 6. inclyti Principis Caroli. AN.CHR. 720

Venerabilis autem Præsul Wlframnus cum tenuisset Pontificatum Senonicæ urbis annis ferme viginti & novem *b*, cum licentia Regis HILDEBERTI & PIPPINI Principis ad prædicandum præfatæ Fresionum genti, sicut divinitus sibi fuerat revelatum, animum convertit, (qui erat annus dominicæ Incarnationis 700. Pippini quoque Principis annus tertiusdecimus.) Quod opus per annos quinque infatigabiliter peregit, ad Fontinellam Monasterium sæpius revertens, ubi & monachicum adsumserat habitum. In eadem denique prædicatione verbi Dei occupatus, & in majori senectute jam positus, (nam & pedum dolore frequenter vexabatur) ordinato in Episcopatu Senonicæ urbis GERICO *c* venerando Pontifice, secessit ad præfatum Fontinellæ Monasterium, ibique regularibus subditus disciplinis coronam exspectabat æternam. Nam & in hoc Monasterio Basilicam in honore S. Stephani *d* primi Martyris ædificavit, juxta quam mansionem eidem præparaverant Fratres, ubi divino cultui deditus sollicitius operis Dei curam exhibebat: quæ distabat a Basilica S. Apostoli Pauli passibus fere triginta. Annis itaque plurimis expers erat lectuli, cujus corpus sub monachili tunica cilicium tegebat. Nam & ægrotis medelam ita conferebat, ut quocumque quis languore detentus fuisset, si ab eo visitari, benedici ac contrectari meruisset, incolumitati mox pristinæ reddebatur.

20. Martii. XI. Reliquum vitæ deget Fontanellæ.

XII. Paralytico cum oleo sancto sanat.

Vir namque venerandus BERTHGAUDUS Monachus, patruus scilicet WANDONIS Abbatis, ex ea passione quæ Græco eloquio paralysis dicitur, ita subito membrorum dissolutione percussus fuerat, ut & loquelam pariter & omne officium amitteret corporis. Ad quem cum beatus Christi Pontifex Wlframnus visendum venisset, & eum oleo pontificali benedictione consecrato tetigisset, fugata est ilico omnis molestia morbi, & pristinæ sanitati redditus est. His & hujusmodi miraculorum signis qualis fuerit ejus vita, internus arbiter edocuit. Cujus etiam doctrina id maxime commendabat omnibus, quia non aliter vivebat quam docebat. Nihil enim hujus mundi quærere, nihil amare curabat. Cuncta quæ sibi a Regibus vel divitibus sæculi donabantur, mox pauperibus hilariter erogabat. Numquam divitibus, honoris sive timoris gratia, si qua deliquissent reticebat, sed aspera illos invectione corrigebat, atque ad eleemosynas operumque bonorum executionem & verbis excitabat & actibus. Denique cum sacrificium Deo victimæ salutaris offerret, non elata in altum voce, sed profusis ex imo pectore lachrymis Domino vota sua commendabat.

XIII. Mortis præscius.

Cumque io docendo verbum Dei in præfata provincia degeret occupatus, divino admonitus oraculo rediit ad venerabile Cœnobium Fontinellæ, quia diem suæ resolutionis jam proxime instare cognoverat, sicut ipse quoque tempore eodem nonnullis, sed verbis obscurioribus quæ postea manifeste intelligerent, solita sibi benignissima dilectione pandebat, quibusdam hoc idem etiam manifeste revelabat. Reverso autem eo ad Cœnobium Fontinellæ, acri cœpit ardore febrium fatigari, & per aliquod tempus eadem corporis laborabat molestia. In quo toto ipso tempore & Conditori gratias agere, & Fratres publice & privatim docere non prætermittebat. Admonebat namque eos, ut virtutem dilectionis & pacis ad invicem & ad omnes servarent. Instituta quoque disciplinæ regularis, quæ a sanctæ recordationis Patre Wandregisilo didicerant, vel in ipso vidissent, in Patrum præcedentium factis sive dictis invenissent, indefessa instantia sequerentur. Deinde subjunxit diem sui obitus jam proximæ imminere. Cumque hæc & hujusmodi plura sanctæ exhortationis verba inter sacra Missarum sollemnia eis loqueretur, atque percepta ejus benedictione de suo tam cito respon-

a Recte, ut alias probabimus, mendose in nonnullis anno 695.

b In vetustiori codice Gemeticensi vacuum numeri spatium recentior manus supplevit. Certe mendosus est hic calculus, nisi annos viginti novem computes ab anno fere 690. ad 719. quo post Frisiacam expeditionem Gerico dignitatem cesserit Vulframnus. Eam enim tenuit S. Amatus ad annum prope 675. quem inter & Vulframnum quinque Antistites Senonenses interponunt.

c Gericum sibi substitui curavit Vulframnus, antequam in Frisiam proficisceretur, ut patet ex Clario Monacho, & ratio ipsa suadet: prius vero factus Monachus fuerat.

d Nunc Oratorium ædis Abbatialis (si non fallor) eodem in loco cernitur.

AN.CHR. 720. 20. Martii. Viatico munitus abiit.

responso tristes flentesque exsisterent, rediit ad stratum quem juxta Ecclesiam S. Stephani Martyris in mansiuncula Fratres eidem præparaverant: ibique languore corporis quem diu protraxerat per dies ingravescente, septimo ut sibi divinitus promissum fuerat die, postquam obitum suum dominici corporis & sanguinis perceptione munivit, soluta ab ergastulo carnis anima sancta, ducentibus Angelis æternæ felicitatis gaudia & consortia civium petiit supernorum.

XIV. Obiit vero venerandus Pontifex 13. Kalendarum Aprilium die, anno dominicæ Incarnationis 720. *a*: sepultusque est primo quidem in Ecclesia beati Pauli Apostoli juxta Sacerdotem Domini Vvandregisilum in dextera parte, in quo loco jacuit per annos novem. Sanctus quoque Pater Vvandregisilus requievit in eadem Basilica annis quadraginta *b*. Inclytus vero Præsul Ansbertus annis undecim. Translati quoque sunt inde in Ecclesiam beati Petri Apostoli a sancto Baino Episcopo urbis Tarvennæ & rectore Fontinellensis Cœnobii sub anno regiminis sui quinto, qui erat ab Incarnatione Domini 728. Qui ita integri ab omni corruptione cum vestimentis quibus induti fuerant reperti sunt, quasi eodem fuissent die sepulturæ traditi. Hæc ergo dies cunctorum votis præstolata advenerat. Sacerdotes, Monachi, Clericorumque chori una cum Fidelibus aderat plebibus. Tunc cum hymnorum laudibus tumuli aperiuntur, de quibus tantus ineffabilis fragrantiæ odor prodiit, ut mira dulcedine non solum in Ecclesia circumstantem populum, verum in atriis sitam repleret plebem. Illati sunt autem in Ecclesiam sancti Apostoli Petri, & positi in absida ejusdem in orientali parte, ubi signis & miraculis coruscant præsule Christo, cui est cum Deo Patre, in unitate Spiritus-sancti omnis honor & gloria per cuncta sæcula sæculorum Amen.

A P P E N D I X

De Sancti Vvlframni Reliquiis & Miraculis.

Contentio de corpore S. Vvlframni a

1. DE *S. Vlframni Reliqaiis non levis qaondam fuit altercatio adversas nostros Fontanellenses. Id testatur Monachus anonymas in libello de Inventione corporis S. Vvlframni, quam Fontanellæ sao tempore, hoc est anno fere 1027. accidisse describit. Nam relata ejusmodi inventiane ista sabdit*: Unde nimirum desipere, immo insanire credendi sunt, qaicnmqae se S. Vvlframni corpus contendunt habere vel alibi arbitraotur jacere: cam nalla nixi auctoritate valeant qnæ opinentur approbatam ire. *Qaosnam hic designet Auctor, satis iannit in consequentibas.* Jam vero quod sublatis SS. Vvandregisili atqne Ansberti corporibus gentiliam metu is relictus sit *Vulframnus*, liquidn constat, neque ulla valat satione refelli. Nam & in illa historia antiqaoram diligentia litteris procurata, in qua sanctorum oomina & miracula, scilicet Vvaodregisili & Ansberti cnntinentur scripta, hujus Saocti nomen vel mentio ousqaam reperitur vel semel inserta.

Blandinienses inter,

2. *His verbis notat Blandiaienses Monachos, qai eam ab anno 944. SS. Vvandregisili & Ansberti corpora possiderent, etiam S. Vvlframni Reliqaias, idest corpas se habere gloriabantur. Nec solum id apud valgas, sed etiam apad primores increbaerat. Arnulfus Flandriæ Comes, qui Blandiniensibus fuerat auctor obtinendi hujascemodi Reliquias, in charta qaadam Blandiniensi*

apud Chesnium in Probat. Gand. & Guisn. pag. 43.

Monasterio concessa sic præfatur. Egn in Dei nomine Arnalfas Flandriæ Comes & Marchisus, non meis meritis, sed divina sussragante misericordia Monasterii Apostolnrum Principis, qaod vocatnr Blandinins, a S. Amando in vico Gandavo coostractum, & in hnnore SS. Apostol. Petri & Panli consecratam, obi modo requiescant CORPORA SS. Confessorum Vvandregisili Abbatis, Ansberti Archiepiscopi, VVLFRAMNI Præsulis, & beatissimæ Amalbergæ Virginis, Princeps & Rector, &c. Datum 6. Id. Jnlii, anoo ab Incarn. Domi-

ibid. pag. 45. 48.

ni 953. *Idem habet charta* Vviemanni Comitis, *data* anoo 962. & *alia daorum* Arnulforum anno 981. *Cum igitur intelligerent Fontanellenses, hanc rumorem spargi in vulgas; S. Vulframni corpore apad se (at adserebant) invento, de eo cum Blandiniensibas expostulare cœperunt. Certe in libello qai SS. Vvaadregisili & Ansberti varias delationes per sæcalum 9. variaqae miracala continet, nalla fit mentio corporis S. Vulframni: cum tamen ista relatio ab Auctore ocalato descripta fit. Libellum edidimas Sæcalo 2. ad ann. 667. ubi S. Vvandregisili Acta dedimus. Et tamen in pervetusto Chronico de gestis Nortmannorum, quem e codice* ms.

---

a Ita codices mss noster Germanensis & Gemeticensis: in qaibusdam mendose 696.

b Non ergo eodem anno facta est SS. Vandregisili & Ansberti, atque Vlframni translatio. Sed forsitan illorum quidem anno 704. ut legitur in Chron. Fontanell. cap. 1, illius vero anno 728.

ms. Monis-Dei edidit Andreas Chesnius tomo 2. Hist. Franc. memoratur Vulframnus cum AN CHR. *Vvandregisilo & Ansberto inter illos Sanctos, quorum corpora ob Normannorum incursiones in* 720 *castrum S. Audomari delata sunt anno 846. In alio libello ms. quem composuit quidam Mona-* 20. Martii. *chus Blandiniensis de adventu SS. Vvandregisili, Ansberti & Vulframni in montem Blandinium anno 944. satis ille declarat, S. Vulframni corpus istuc etiam fuisse delatum. Nam de Arnulfo Comite Translationis auctore agens*, Hic est, *inquit*, Arnulfus, qui beatissimum Sacerdotem Domini Vvandregisilum & claros Archipræsules Ansbertum & Vulframnum hodierna attestante sollemnitate huc transtulit : *tametsi enumerando Reliquias tum Vvandregisili & Ansberti, cum Vulframni, minutiores tantum, vestimentorum scilicet exprimit, quod antea transferendorum* corporum *meminisset. Hæc verba transcribenda sunt*. De Reliquiis supradictorum sanctorum Vvandregisili, Ansberti, atque Vulframni hæc nobiscum detulimus. De casubula S. Vvandregisili *&c.* Hæc vero sunt quæ de S. Ansberti habemus Reliquiis : Tunicam ejus, *&c.* Ex S. Vulframni dalmatica pars est apud nos maxima & cultellus cum vagina. *Hæc pro causa Blandiniensium Monachorum, cui favere videtur Ordericus Vitalis in Hist. lib. 6.*

3. *Ex adverso opponebant Fontanellenses inventionem corporis S. Vulframni a se factam anno 1027. cujus inventionis historiam late describit Auctor anonymus tomo 3. Spicilegii Acheriani editus, ex quo potiora dumtaxat huc refecimus. Variæ dein leguntur corporis sancti Vulframni delationes. Una Rotomagum facta anno 1053. infra; alia anno 1238. Sic enim in brevi Chronico ms. Fontanellensi* : anno 1238. corpus S. Vulframni translatum fuit, *idest sollemni pompa delatum*, in capsa argentea & deaurata. *Et anno* 1457. pestilentia magna Calidobecci (Caudebec *opidi ad Sequanam prope Fontanellam*) mense Majo, & corpus S. Vulframni ibi delatum fuit per sex Religiosos indutos cappis cum gente ecclesiastica & populo 6. die Maji & statim cessavit mortalitas meritis Sancti. *Tum* anno 1458. S. Vulframni corpus delatum fuit Rotomagum propter mortalitatem & epidemiam 12. Julii, & cessavit mortalitas meritis Sancti. *Postea* anno 1469. Calidobeccum; 71. apud Harfleu & Monstiervillers; 79. Duroclarum; Aussy *anno sequenti, propter eamdem causam. Denique plurima miracula S. Vulframni meritis Fontanellæ facta referuntur in Martio Bollandiano, ex quibus pauca seligemus. Ne quis vero istius elevationis historiam elevare contendat, occurrit Ingulfus Auctor gravis, ex-Priore Fontanellensi Abbas Crulandensis in Anglia, qui eo tempore S. Vulframni corpus Fontanellæ exstitisse, & se ejus brachium Fontanella Crulandiam detulisse adfirmat circa finem historiæ suæ.* Fontanellenses,

4. *Et tamen cives Abbatisvillæ seu Abbavillæ, urbis præclaræ ad Suminam Somenamve fluvium in Pontivo, Sancti Vulframni corpus honorant in insigni Ecclesia collegiata ante annos quingentos, istuc (ut ajunt) translatum ex Monasterio Fontanellensi : proferuntque diploma* Joannis Comitis Pontivi, *datum anno* 1121. (*forsan 61. aut 71. ut suspicantur socii Bollandiani*) *in hæc verba* : Ego Joannes Comes Pontivi, notum facio quod Ecclesiam S. Vulframni ad ritulum Capellanorum antiquitus ædificatam & beneficio antecessorum nostrorum dotatam & fundatam in duodecim Capellanos; nos divina inspiratione commoti ob salutem animæ nostræ fecimus, instituimus, & Deo dicamus & B. Vulframno viginti Canonicatus & Præbendas, quas statuimus & ordinamus esse cum Capellaniis ejusdem ad honorem Dei & ampliationem divini cultus in eadem Ecclesia S. Vulframni. *Dein* annó 1662. die 21. Maji, *III. Franciscus Favre ambianorum Episcopus reserata capsa argentea invenit* duas schedulas ex pergameno, suo utramque munitam sigillo integro : *unam* Richardi Ambianensis *Episcopi, qua testabatur repositum a se corpus S. Vulframni in eadem capsa* anno 1203. *alteram* Vvillelmi Pontivensis Comitis *idem attestantis. Invenit etiam* antiquum manuscriptum ex pergameno in quo descripta continentur Vita & miracula S. Vulframni auctore Juna Monacho Fontanellensi : *demum a se & circumstantibus* visa sunt omnia ossa corporis humani, eaque integra & solida. *In Cymmeriis his tenebris pedem figere præstat quam temere progredi aut otiose fatigari. Ingelramnus Abbas Centulensis, quem* honori S. Vulframni cantus proprios apravisse *diximus, id videtur præstitisse rogatu Abbavillensium, qui forsitan jam tum corpus S. Vulframni habere se putabant. Nunc lis de corpore S. Vulframni sopita est : siquidem Fontanellenses & Blandinienses iis quas habebant Reliquiis spoliati sunt a Calvinistis, nisi quod Fontanellenses caput Sancti huic cladi (ut ajunt) ereptum etiam nunc ostendunt.* & Abbavillenses.

AN.CHR. 720 20. Martii.

HISTORIA INVENTIONIS, ET MIRACULORUM

PARS PRIMA,

Auctore Monacho Fontanelleosi, qui rebus fere omnibus præsens interfuit.

Ex tomo 3. Spicilegii Acheriani & mſ. cod. Fontanell.

Gerardus ex Monacho Latiniacei Abbas Criſpeienſis,

1. ERAT tunc temporis florente Nortmannorum patria & multis affluente divitiis ſub Marchione Richardo quidam Monachus de Cœnobio Latiniacenſi, cui præerat vir induſtrius & in omni divina atque humana philoſophia inter Francos nulli inferior, nomine HERBERTUS: cui prædictus Monachus nomine GIRARDUS in regulari ſe ſubdiderat diſciplina devotus. Qui cum proceſſu temporis vitæ merito diatim ſuccreſceret, poſteriora oblitus ad ea quæ aote ſunt ſe ingenti deſiderio extenderet, monaſticæ vitæ tenorem neque ad dexteram, neque ad lævam declinando enixius ſequens ceteris præſtaret; in caſtro Creſpeio ſub Comite Vualterio *a* Abbatis meruit ordinatione ſublimari, primuſque eumdem locum fundavit, & regulari inſtitutione excellenter excoluit. Hic itaque comperta tanti Principis bonitate, ad eumdem ut ceteri accedere curavit: qui eum ſatis honorifice ſuſcepit, neceſſaria dapſiliter indulſit, ac poſt multa quæ enarrare perlongum eſt ſuperius memoratum Fontinellæ Cœnobium tandem ut dignaretur ſuſcipere popoſcit, in cujus reædificatione multa ſe largiturum repromiſit. Quid multa? quia res a DEO præordinata erat, Gerardus Abbas petenti gratanter adſenſit, & ad regendum ſanctum illum locum ſuſcipere tandem non diſtulit. Unde admodum gaviſus Princeps inclytus, ilico virum ſtrenuum ex officio cubiculariorum nomine Roſcelinum deſtinavit, ut Fontinellæ Monaſterium illius dederet poteſtati. Quo ita ſuſcepto *b* Gerardus Abbas non multo poſt, eum quem prius tenuerat locum quibuſdam ex cauſis ibi diſplicentibus, ſed magis ut poſt patuit, nutu & diſpenſatione Dei deſeruit. Verumtamen ex Monachis & famulis quos educaverat, probiores quoſque, quique ultro ſequuti ſunt eum, ſecum adduxit, & in ſuſcepto nuper loco conſtituit, &c.

dein Fontanellenſis.

2. Cum igitur idem Pater de elegantiori reparatione loci quem ſuſceperat, cum Fratribus ſæpe tractaret; placuit tandem, & res eis digna viſa eſt, ut infra ambitum Templi S. Petri quod eatenus humile valde erat, ſtatutis columnis fornicibuſque per eas orditis cryptæ deberent erigi. Sed cum adhibitis operariis molirentur opus diſpoſitum, & paullo altius, quia res ita poſcebat, effoderent humum; tria ſepulchra ſeriatim diſpoſita ex optimo lapide patrata repererunt: quibus ſingillatim apertis, in duobus quidem quæ in medio cæterorum altrinſecus poſitorum locata erant, & ex oomnibus S. Vvandregiſili atque Ansberti videbantur titulata, oihil præter pauculas pulverum reliquias, in quibus reſoluta ſanctorum corporum caro defluxerat, invenerunt: cum vero tertium quod ad dexteram S. Vvandregiſili ſitum erat, & S. Vulframni eſſe tam poſitione ipſa quæ in geſtis ejus deſcribitur, quam apertiſſima tituli deſignatione, luce clarius conſtabat, admotis manibus reſignarent, integerrimum ſanctum corpus repererunt: ex cujus etiam ſacerdotali veſte cum qua (ut legitur) ſepultus fuerat, auri ſeſcunciam collegerunt, quod poſtmodum in opificio argenteæ tabulæ io uſum ſacri altaris paratæ, probatur expenſum.

S. Vulframni corpus invenit.

3. Un-

a Hic habes conditorem & primordia Monaſterii Criſpeienſis S. Arnulfo Martyri nuncupati, quæ ad initium ſæculi 11. revocanda ſunt. In lib. 1. Mirac. S. Agili Abb. Resbacenſis Sæculo 2. ad ann. 650 *Hugo Abbas Monaſterii Criſpienſis, Monachus autem Cœnobii Resbacenſis*, Resbaci obiiſſe dicitur. Nunc Monaſterium Criſpeienſe eſt Prioratus Ord. Cluniacenſis.

b Nempe anno 1027. nam quadriennio poſt cæſus eſt anno 1031. Infra num. 8.

AN. CHR. 710

20. Martii.

Expostulatio Auctoris in Monachos Blandinienses.

3. Unde nimirum desipere, immo insanire credendi sunt, quicumque se sancti Vulframni corpus contendunt habere, vel alibi arbitrantur jacere, cum nulla nixi auctoritate valeant quæ opinantur approbatum iri. Accedant ergo quicumque sunt illi, & inspiciant sepulcbrum Sancti, audiantque scriptum quod ad dexteram sancti Patris Wandregisili positum fuerit: mirentur quoque & dicant, cujusnam ossa alterius in eo inventa sint. Certe post delationem & fugam Sanctorum, si aliquis eum qui relictus erat quæsiturus latenter & cum diligenti cautela propter timorem paganorum qui cuncta late tenebant, ad locum sepulturæ ejus accessit, & eum egesta humo & reserato busto subripuit; quisnam, quæso, alium in loco ejus deposuit? vel ubi quem ibi positurus erat quæsivit? aut quare eo sublato, restituere alium tam sollicite curavit? numquidnam verebatur, quod falsum est, si locus ille desertus erat, sepulchro vacuo reperto reus teneri? si vero inhabitatus, ut quid tantas quæ furibus contrariæ sunt, moras alium effodiendo, & ibidem reponendo innexuit? Sed indulgendum plane est talium devotioni, non tamen adquiescendum undecumque exorto errori: quia revera si non habent corporalem illius præsentiam, possunt tamen, si fides adsit, devota mereri intercessionum suffragia. Nos autem quibus a Deo indultus atque reservatus est talis tantusque thesaurus, pervigiles excubias & competens digne servitutis obsequium dependamus, divinis eum laudibus & sincera cordium devotione prosequamur: quatinus de cujus præsentia non immerito gratulamur, præsidium ejus opportuno tempore experiri mereamur. Mutemus mores, vitam corrigamus, sancti habitus reverentiam teneamus: sicque divinum altare congruis votorum donariis cumulemus, ut & ipsi sanctuarium Dei, ara, odoratumque sacrificium ipso Sancto opitulante & pro nobis orante mereamur inveniri. Jam vero quod sublatis sanctorum Wandregisili atque Ansberti corporibus gentilium metu is relictus sit, liquido constat, neque ulla valet ratione refelli. Nam & in illa historia antiquorum diligentia litteris procurata, in qua sanctorum nomina & miracula scilicet Wandregisili & Ansberti continentur scripta; hujus Sancti nomen vel mentio nusquam reperitur vel semel inserta: quod proculdubio nullatenus posset fieri, nisi sacratissima illius ossa translatores aliorum se ibidem meminissent reliquisse, gratia certæ rationis. Sed quia quorumdam temeritas eo vanitatis processit, ut libellum de translatione & miraculis Sanctorum insalsare præsumserint; non mirum vero tale quid hos perpetrasse, cum divinæ auctoritatis libros corrupisse quosdam noverimus. Legant qui velint gloriosum illud miraculum, quod in libello de virtutibus sanctæ Bertæ * continetur, quomodo curatus sit quidam longo tempore mutus per merita sanctorum Wandregisili atque Ansberti, cum apud Blanziacum, ubi eadem sancta Berta requiescit, exsularent eadem tempestate, imponentibus videlicet singulis, idest SS. Wandregisilo, Ansberto, & S. Berta manus singulas super singula infirmitatis illius loca. Ubi profecto de hoc sancto & glorioso Præsule Vulframno omnimodis reticetur, utpote qui in illa translatione paganorum metu perpetrata illic non interfuit: neque enim a loco suo quo sepultus fuerat, cum ceteris translatus erat alibi; sed, ut dictum est, & manifestis approbatur indiciis, Fontinellæ fovebat solum pretiosis cinerum suorum patrociniis.

* infra ad ann. 725.

Sancti corpus in loculo ligneo impositum altari.

4. Inventum igitur, ut præmissum est, sancti Præsulis Vulframni pretiosum corpus, & in ligneo locello pro tempore aptato, (quia nimirum tanta erat adhuc loci pauperies, ut unde decentius fieri deberet pretiosi metalli species deesset) cum reverentia & honore reconditum, super sacrum altare repositum est, & deinceps digna veneratione celebratum: ubi usque hodie, si fides petentium exigit, maxima pollet gloria virtutum, multaque præstat petentibus se beneficia sanitatum: ex quibus ea dumtaxat quæ nostris inspeximus oculis, hinc narrare aggrediemur, paucis tamen prius explicitis, quæ series historiæ præterire nos debortatur.

5. Non

AN.CHR. 720 20. Martii.

Campanile fulmine eversum instaurat Gerardus.

5. Non multo post namque orta die quadam repentina tempestate collectoque in nubibus aere, subitus increpuit tonitrus, & inundantis pluviæ imber erupit vehementissimus, coruscationesque resplenduerunt crebris luminibus : & ecce fulmen per aera devolutum cum fragore terribili impegit Fontanellensis Ecclesiæ in clangorium, cujus tantum crucem violenter acsi gladio truncatam ad terram dejecit, turriculamque cui superimminebat usque in inferiorem arcum, acsi vetus indumentum scidit : quæ postmodum eo casu contrita ex ea parte cecidit. Quapropter Gerardus Abbas tres quæ restiterant partes everti fecit, & aliam ambitu latiori turrem cum suis absidis in crucis modum dextra lævaque fundari præcepit : in cujus ædificio quoad vixit, ingenti studio insudavit, & per viginti ferme annos tandem in vita sua ad effectum perduxit.

Mulier per S. Vulframnum partus periculo liberatur.

6. Interea erat quædam matrona nobilis, opibus magnis & divitiis pollens, nomine Herlevis, quæ difficulrare partus aliquando cœpit vehementer periclitari. Cumque diebus octo dolore satageret, atque ita ut morti proxima videretur deperiret, nulloque remediorum genere neque votis ad multorum nomina Sanctorum promissis quidquam proficeret; tandem prosperiori usa consilio, sancto Patri Vulframno, de cujus meritis plenus edocta fuerat, decem libras denariorum deferri præcepit, & majora, si se de præsenti liberaret internorum tortura, munera repromisit. Nec mora eunte qui missus fuerat cum votis & munere, illa puellam enixa est, talique exremplo exemra periculo, mortis imminentis evasit discrimen. Unde actum est, ur ex illa die sanctum Vulframnum ut ereptorem suum nimio cordis affectu coleret, locum hunc quem antea vehementer aversabatur, in multis honoraret, & circumpositorum saltuum largiorem nobis nostrisque hominibus copiam tam in pascuis pecorum, quam in ceteris lignorum usibus indulgeret. Nam & dormitorium ad æternam sui memoriam propriis expensis, quale nunc cernitur, ædificari fecit, ubi expleto vitæ præsentis cursu & sepulturam promeruit.

Imma corpus Sancti thecæ argenteæ includit.

7. Eadem quoque tempestate, alia quædam illustris femina nomine IMMA, quæ mutato habitu ad hunc accesserat locum, & prædia sua, idest Cruciolam, & Tergis-villam, sed & Broilum ex integro contulerat, post alia innumera beneficia refectorium illi dormitorio a plaga orientali contiguum proprio sumtu construi fecit. Verum enimvero prædicta matrona ut suum amorem quem erga sanctum habebat Vulframnum operibus approbaret, reconditorium illi argenteum, quod antea ligneum erat, componi jussit, in cujus opificio probati argenti medium talentum cum auri pondo expendit : factumque est tale opus, quale nusquam eo tempore in tota Nortmannorum patria poterat reperiri. Sed cum constituta dies qua in illo debebat loculo reponi, advenisset, Abbas Gerardus corpus Sancti ad Ecclesiolam sanctæ Dei Genitricis MARIÆ præcedentis vespera diei fecit deferri : mane vero facto adhibitis secum duobus Fratribus illuc perrexit, cum quibus sacratissima ossa ejus optimo vino lota primo in sindone nova, deinde pretiosissimo ex purpura involuta pallio, quod nobilissimus Rotomagensium Archiepiscopus Rotbertus ad hoc direxerat, honorifice contexit : sicque in præparato jamdudum scriniolo deposuit, quod accito aurifice diligenter claudi clavisque fortiter, ne deinceps aperiri posset, configi coram se fecit. Sanctorum nihilominus Confessorum HEREMBERTI Tolosani Pontificis, & Eremitæ CONDEDI corpora in uno. pariter loculo, beatorum quoque Martyrum MAXIMI & VENERANDI decenter reposuit in alio. Interea Gradulfus tunc Decanus cæterique Fratres eo evocati decenterque ornari, cum crucibus ac cereis una processerunt, quos prædicta matrona cum plurima suorum cohorte ac populo ad hoc undique congregato subsecuta est. Cumque illuc ventum esset, cum maxima omnium lætitia Sancti corpus in humeris levatum inde effertur, sicque psallendo usque ad Basilicam S. Vvandregisili delatum super sacrum altare deponitur : & idcirco dies illa cum tripudio spiritua-

lis

lis gandii & epularum apparatu largiori exacta, de cetero festiva per annos singulos ibidem recolitur. Facta est autem hæc translatio anno dominicæ Incarnationis millesimo vigesimo septimo Kalendis Junii, HENRICO Rege Francorum regnum præter matris suæ voluntatem invasum tenente, principatum vero Nortmanniæ tertio RICHARDO legali modestia dispo-nente. 20. Martii. anno 1027.

8. Nam is defuncto Patri Richardo secundo, de quo supra meminimus, in regno fuccesserat. Huic autem tres tantummodo fratres erant, WILLELMUS videlicet, qui postea Arcas castrum in pago *Tellau* *a* primus statuit, atque MALGERIUS qui postmodum in urbe Rotomagensi paucis annis Archiepiscopatum tenuit. Hos autem PAPIA matrimonio Richardi potita secundi edidit, cujus fratres ANSFREDUS, & OSBERNUS istic Monachum professi sunt. ROTBERTUS vero ex alia matre, scilicet JUDITA oriundus, qui ei, utpote major natu, in brevi defuncto successit: namneque annum in principatu immatura præventus morte peregit. Hic autem Rotbertus acer animo, & prudens priores suos virtute quidem & potentia exæquavit: sed pravorum consultu, utpote in primævo juventutis flore constitutus, æquo amplius attendens, Regnum quod florens susceperat, in multis debilitavit. Verum non multo post cœlesti respectus gratia & bona quæ inerat illi natura, & consilio jutus resipuit, & eos quorum pravitate a recto deviaverat, a suo consilio atque familiaritate sequestravit, suæque jugo potentiæ versa vice fortiter oppressit, ac se in libertatem quæ se decebat vindicavit: atque ita propter præteritorum ignorantiam profectus Hierosolymam profunde pœnituit: sed in redeundo malignorum perpessus insidias, qui ejus æquum (quod jam experti erant) verebantur imperium, veneficio (ut didicimus) apud urbem Nicæam occubuit *b*, ibique intra sanctam civitatis illius Basilicam, (quod nulli alii mortalium concessum est) honorifica donari sepultura promeruit. Verum vir tantus non pravorum tantum malignitate, quam divino, ut credi fas est, judicio decessit, qui jam unus eorum effectus erat, quibus, ut Apostolus conqueritur, dignus non erat mundus. Idcirco enim nobis est ablatus, quia jam placens Deo pœnitudine, factusque dilectus virtutis amore, eo dignus noster non erat mundus, refertus dolo & iniquitate: sed ille mons Dei sanctus, in quo habitabit quisquis justitiam operatur: ac per hoc hinc raptus ubi jam refrigescente charitate abundat iniquitas, translatus est quo justitia suos mittit thesauros, ubi æterna est charitas. Sed de tanto Principe multa memoriæ digna poterant dici quæ præterire necesse est gratia suscepti negotii. Digressio de Ducibus Nortmannicis.

9. Sub hujus itaque in tempore Gerardus Abbas ætate maturus, regularis Ordinis observantia præcipuus, anno videlicet ducaminis illius quarto, nocte subsequentis sabbati in suo lecto peremtus, martyrio (ut credimus) coronatus est, quia pro veritate occubuit. Nam quidam non Monachus, sed potius dæmoniacus, & antea in sæculo homicida cruentus, quiescentibus cæteris Fratribus atque gravi sopore sepultis, latenter surrexit, & prædictum Patrem post laborem diei quem in jejunio, & orationibus ex more suo expenderat, tandem quiescentem invadere præsumsit, atque securim quam perinde propterea involverat, in dextrum illius tempus toto annisu libravit: sicque celerius fuga lapsus inter noctis tenebras & ingentis pluviæ undas, quæ solito densiores fluebant, delituit, spiritumque malignum Gerardus occiditur.

a Nunc pagus ille vocatur *le Tallou*, in quo visitur opidum Arcæ, *Arques*, hic memoratum, & Deppa aliud opidum famosum portu nobilitatum. Ordericus Vitalis in historia sua passim memorat *Talegium*, exempli gratia, *Arcas & Comitatum Talegii* lib. 7. pag. 657. editionis Chesnianæ, & lib. 11. pag. 843. *Talou* lib. 12. pag. 844. & 853. Hinc corrigas ea quæ de pago *Tellau* conjectavi Sæculo 2. in Vita posteriori S. Vvandregisili ad annum 667. ubi *villa Vvislaicus in pago Tellau super fluvium Bera sita* dicitur. Ordericus ipse in lib. 12. p. 864. *novem fluvios* enumerat ab Juliobona seu Illebona opido in Caletis ad Aucum fluvium, qui Neustriam dirimit a tractu Vvimnacensi, *le pais de Vimeux*; nempe *Guitefledam*, & *Talam quæ Dun modo dicitur*, *Sedanam*, & *Belnaium*, *atque Sedam*, *Guarenam*, & *Deppam* & *Eoram*, forsitan *Eoram*, *l'Tere*.

b Ordericus Vitalis in Hist. lib. 3. Rotberti obitum consignat anno 1035. eique tribuit instaurationem Abbatiæ Cerasiacensis apud Bajocasses.

AN CHR. 720
20. Martii.

quem in hujusmodi scelere habuit suasorem, in fugiendo secutus est detestandi itineris ductorem. Revera enim qui in ipso mundi recentis exordio truculentum Cain in necem justi fratris Abel armavit, Judæque perfido in fine sæculi traditionis audaciam adversus pium Magistrum inspiravit; ille idem procul dubio huic etiam misero paria nequitiæ arma ministravit, & exsecrandæ præsumtionis temeritatem suggessit, quatinus innocentem virum, charitate fratrem, magistrum officio, crudelis parricida & funestus patricida addiceret supplicio

anno 1031.

mortis. Facta sunt autem hæc anno Incarnationis dominicæ millesimo trigesimo primo, tertio Kalendas Decembris. Exstitit autem religiosus idem Pater origine camis ingenuus ex pago Medantissæ, & patrimonio Jelia oriundus, cu-

Fulberti discipulus,

jus pater Fulbertus, mater vero Ailendis dicti sunt. Carnoti tempore FULBERTI Præsulis undecumque doctissimi litteras adolescens didicit : ubi HERBERTUS ex Judæis ortus, sed a puero Christianus, in omni litterarum peritia tunc temporis, & cantandi arte vocisque excellentia inter cæteros maxime florebat. Erat enim Regis Francorum ROTBERTI & prædicti Fulberti condiscipulus, auditor vero GIRBERTI philosophi, qui postmodum ex Monacho urbis Remensis tenuit Pontificatum : unde per invidiam quorumdam ejectus, ad apicem dignitatis apostolicæ, merito incomparabilis scientiæ demum in urbe Romulea est provectus. Hujus, ut præmissum est, Herbertus doctrinis liberaliter institu-

cum Herberto Latiniaci Monachus.

tus, non multo post sancti Benedicti disciplinis in Monasterio Latiniacensi *a* se submisit regularibus : quem præfatus juvenis Gerardus ad bonum æmulatus, animo & corpore illuc pariter subsecutus, atque ad summum Religionis monasticæ cœlesti præventus gratia tenorem pervenire promeruit : cui cœlestis favor in ipso etiam vultu & habitu non deerat. Nam decoram illius faciem canities gratificabat honesta, statura procerus, ore suavis erat & facundus; nihil indecens in eo, vel incompositum deprehendebatur.

Gradulfus successor curat Ecclesiam dedicari.

10. Huic tam egregio Patri GRADULFUS ab eodem in disciplina regulari pridem educatus, sub ipso autem tunc Decanus, sed in monte sanctæ Trinitatis *b* ad ædificandum eum constitutus, exigentibus bonæ vitæ meritis quibus abunde pollebat, multisque bene innotuerat, regimine successit *jussu* Rotberti Principis, cujus supra nos meminisse non excidit : atque per *annos* sedecim quibus supervixit, sagaciter susceptum officium & modeste *disposuit*, locumque sibi commissum in omnibus augmentare curavit. Hic etiam anno suæ ordinationis secundo Ecclesiam principalem quam Pater Girardus ædificaverat, dedicari in magna gloria & honore ingenti fecit, in honore scilicet sancti Petri & omnium Apostolorum, sanctique Wandregisili, & omnium Sanctorum, a magnifico viro secundi Richardi fratre ROTBERTO nomine, Rotomagensis videlicet urbis Pontifice, sed & HERBERTO Lisiacen-

* de Lisieux
* Coutance

sis * civitatis doctissimo Præsule, necnon & ROTBERTO nobilissimo Antistite Constantiæ * urbis. Interfuerunt quoque nobiles nonnulli sapientiaque pollentes Clerici, sed & Abbates vicinorum Cœnobiorum cum pluribus Monachis, populorum etiam multitudo innumerabilis. In ipsa autem die inter sacra Missarum sollemnia vir optimus & in omni liberalium disciplinarum experientia probatissimus ISEMBERTUS Abbatis est benedictionem consequutus : cujus postmodum urbs Rotomagensis scientia ac bonitate frui meruit, sed pauciori tempore quam expedierat sibi. Porro ea dies in divinis laudibus reverenter ex-

Pratellensi Monasterio officinas & Abbatem providet.

pensa, annuo recursu facta est decreto celebris, & populo terræ pia devotione pridie Idus Septembris sollemnis.

11. Per idem fere tempus quidam vir quantum ad sæculi gloriam genere

---

a De Monasterio Latiniacensi, vulgo *Lagny*, ad Matronam fluvium in pago Parisiaco egimus Sæculo 2. In Actis S. Fursei & S. Æmiliani Abbatum.

b Monasterium montis S. Trinitatis prope Rotomagum, postea S. Catharinæ, ante annos 70. dirutum, recens Carthusiensibus cessit. Isti Cœnobio primus præfuit Isembertus, de quo infra. Ordericus Vitalis in Hist. lib. 3. meminit istius Cœnobii his verbis : *Gosselinus de Arcbis extra muros Rotomagi in monte S. Trinitatis, Cœnobium quod vulgo S. Catharinæ dicitur fundavit: cui venerandus Abbas* ISEMBERTUS *sapientia & religione pollens præfuit*. Lege Vitam S. Simeonis Reclusi Sæculo 6. Bened.

nere spectabilis, opibus dives, & amplissimo pollens honore, HUMFREDUS nomine, Cœnobium in proprio fundo qui Pratellis nuncupatur, ædificare disposuit, quem & antiquitatis *a* auctoritas & situs loci tali negotio opportunus commendabat : qui accersito Gradulfo Abbate, (nam ei valde familiaris erat) ejus consilio qualiter Monasterium ubi officinæ ædificarentur Monachorum præcepit metiri, & omnia, ut prædictus Pater dictaverat, ordiri fecit : atque in parvo tempore, utpote cui cuncta suppeditabant quæ hujusmodi operis flagitabat expensa, ad effectum perduxit; sicque demum eumdem locum ad regendum illi contradidit : ubi ille accepta potestate Monachos ex suis constituit, ac post multa quæ narrationis brevitas refugit, Abbatem ANSFREDUM nomine, secundum sancti BENEDICTI Regulam sibi professum ordinari fecit : sub quo prædictus vir non multo post sanctæ Religionis habitum abruptis mundi impedimeotis humiliter suscipiens, vitam honestam laudabili fine conclusit. AN.CHR. 720 20. Martii.

12. Sed cum Fontinellæ locus diatim sub tanto rectore proficeret, atque illius fama bonitatis multis spectabilis foret, episcopalis autem honor sanctæ sedis Rotomagensis paullulum multis ex causis declinaret; visum est Pontifici Malgerio præfatæ Metropolis, quod & omni Clero plebique non mediocriter placuit, ut eumdem Gradulfum Abbatem sibi substitueret, & Vicarium sub se benedictione insigniret episcopali, ut res quibus se minus sufficere perpendebat, ille sua vice suppleret. Cum autem dies desiderata instaret, ut super hoc negotio Principi suggestio fieri deberet; ipse ad Monasterium (nam Rotomagi erat) de hoc apud se deliberaturus reversus est : tertia vero die corporis subito tactus infirmitate ad extrema pervenit; acceptaque corporis dominici & sanguinis communione decessit, Fratresque quos sua destituebat præsentia desiderabili, nimio confectos dolore reliquit. Obiit autem anno ab Incarnatione Domini millesimo quadragesimo septimo, pridie Nonas Martii. Coadjutor Rotomagensi Pontifici destinatus, morte prævenitur, anno 1047.

13. Huic successit frater illius pro carnis origine, nomine ROTBERTUS, anno ferme duodecimo principatus WILLELMI Comitis, quem genuerat Rotbertus Comes inclytus, de quo superius satis pauca diximus. Hic autem a patre valde tener ac parvulus in regno relictus, multa incommoda & adversa pertulit : sed juvante se gratia divina, cum ipsa pueritia omnia discrimina quibus opprimebatur exuit, suorumque ultor acerrimus inimicorum, qui sibi fideliter obsecuti fuerant honoribus extulit, potentia sublimavit, finesque sui regni crebris munitionibus adversus foitimas gentes ne earum paterent incursibus, vehementer firmatas cinxit : atque nuncusque sub cœlestis Regis imperio Monarchiam regni pro arbitrio potenter disponit, cunctis per circuitum Regnis & nationibus, aut fœderatis sibi opportunus, aut infensis formidolosus. Sub hujus statim initio regni gravissima fames in universa terra facta est, qualem nemo mortalium se vidisse vel audisse meminit, quæ per septem annos continuos orbem oppressit, frequentes urbes & castra multa populorum constipatione pridem referta, sive villas & burgos ita depopulata est, ut ædificiis passim dirutis rarus incola inveniretur. Fuerunt etiam nonnulli quos victualium egestas ad vescendum humanas carnes (quod dictu quoque grave est) contra fas impulit, & homicidio miseram vitam crudeliter exigere instigavit. Præterea clades & pestilentiæ cœlitus super mortalium genus tot talesque exstiterunt, quales nullus retro actorum temporum relator antehac extitisse, litterarum indiculo dereliquit. Nam & ignis iræ cœlestis ultor & humanorum vindex scelerum humana corpora ita depastus est, totque erant greges ea peste pereuntes, ut terrori esset & maxi- Rotbertus succedit, NOTA Auctoris ætatem. Vvillelmo Duce fames septennis, lues & seditiones.

a His verbis innuit Auctor in eo loco antiquitus exstitisse Monasterium. Certe Ansegisus Abbas Fontanellensis *solidos quindecim ad Pratellis* legasse dicitur in Chron. Fontanell. cap. ult. In isto Monasterio Pratellensi, vulgo *Preaux*, uno miliari a Ponte-Audomari oppido floruit initio sæculi 12 Ricardus Abbas, in Scripturis sacris versatissimus, cujus commentarios in plerosque Scripturæ libros vidimus. Porro in ipso loco Pratellis Monasterio virorum prope adjacet Cœnobium Virginum Benedictinarum, ædificatum ab Honfredo de Vetulis, Turoldi filio, apud Ordericum lib. 3.

AN.CHR. 720 10. Martii.

maximo horrori, viæque & compita fœtore complerentur ingenti, & maxime cimeteria sacrorumque locorum peribola, ad quæ miserorum turbæ causa consequendæ medelæ per Sanctorum patrocinia instantissime confluebant. Eo tempore periit cithara & lira, & omne genus musicorum interiit : sublatum est enim gaudium, vox lætitiæ nusquam audiebatur, nemo de ludis, & voluptatibus, de sæculorum successu nullus disputabat : ubique tristitia, dolor & metus malorum ingens erat, luctus & vastitas cuncta late tenebat. Præterea discordia Principum inter se confligantium, propter prædicti Principis pueritiam, Nortmannorum patriam vehementer atterebat, ferro, rapinis, & flammis urentibus cuncta longe lateque incursabat, & in ultimam vastitatem optima quæque & electa uberrimi & speciosi & quondam regni loca redigebat. At vero Pater misericordiarum & Deus totius consolationis, ubi populum suum dignando ab alto respexit, & parumper respirare a tot tantisque indignationis suæ flagellis pia miseratione voluit, elementorum suorum temperiem serena dignatione, non nostri merito in melius ordinavit, influentes amplius quam expediebat pluvias coercuit, imminentes superne pestes suspendit, benignitatem suam propitius indulsit, & terra nostra fructum suum solito uberius protulit : pacis aliquantulam requiem jam adulto Principe, seque sibi in libertatem vindicante miseratus concessit, seditiones, incendia & rapinas domesticas inhibuit : non tamen manum vindicem usquequaque sustinuit, sed reliquias scelerum populi sui clementius paterno flagello corrigere non destitit, procurato etiam cœlesti remedio & in lucem conspicuæ cognitionis prolato dignanter medicare ea disposuit. Nam gloriosa sanctissimi Patris Wlframni merita tali dignatus est occasione mortalibus declarare, & ad patrocinium Fidelium cunctis revelare, quæ paucis eatenus ad notitiam noscuntur pervenisse : adeo ut crebra miracula quæ apud ejus sacratissima ossa fieri videbantur, ne illi quidem imputarentur.

anno 1053. peste grassante, * le pays de Caux

14. Anno siquidem Incarnationis dominicæ millesimo quinquagesimo tertio, diuturna siccitate tellus exaruit, mortalitatis lues cis Sequanam graviter desæviens Caletensem * pagum occupavit, ita ut viri & mulieres diversæ ætatis pariter occumberent, villæ sive domus tota simul obeunte familia vacuæ remanerent : quo terrore universus populus ad implorandum pietatem divinam toto corde conversus, letanias & processiones cœpit frequenter agere, jejunia certis diebus observare, atque de vicinis locis & villis ad sacratiora quæque loca vel urbes ad impetrandum Sanctorum suffragia devote convolare. Unde factum est, ut & ipsi nos idem agere statueremus, & ad urbem Rotomagensem cum pretiosis sanctorum Reliquiis populo undecumque ad hoc convocato una pergere deliberaremus, non tamen ea qua alii necessitate : quippe cum nullus apud nos, sive in toto circa nos miliario, Deo nos suorum meritis Sanctorum protegente, mortalitati succumberet; sed potius ut nostro plebs incitata exemplo promtius in cœpto supplicandi officio persisteret, & impendentem divinæ animadversionis gladium precibus avertere gestiret. Constituta die, videlicet octavo Kalendas Junii, undique coacto populo, pretiosum S. Wlframni corpus electi quindecim Fratres præcipiente Abbate suscipientes, dispositum iter tandem arripuimus, & mansionem in villa, quæ *Escetot* vocatur, in Ecclesia S. Petri nocte illa fecimus. Cumque die sequenti imminente aurora inde processissemus, & silvam quæ interjacet, festinanter transissemus, tamque pretiosum thesaurum comitante turba ingenti alacres gestaremus, præmissis legatis nos adventare civitatis Archidiacono sanctoque Clero innotescere curavimus. At illi comperto tali nuntio confestim se præparaverunt, plebemque fidelem noto signo ad occurrendum nobis excitare studuerunt : deinde sumto Sancti ROMANI Pontificis glorioso corpore, occurrentibusque sibi undique civitatis Canonicis, cum suorum quoque Sanctorum corporibus & ecclesiastico apparatu obviam nobis in multa gloria processerunt, atque in ipso suburbii introitu cum ingenti nos lætitia & honore præcipuo exce-

Rotomagum Sancti Vulframni corpus defertur.

AN.CHR. 720
20. Martii.

exceperunt : ficque elatis in altum vocibus, divinafque laudes nobis atque illis alternatim concinentibus, cives qui convenerant Rotomagenfes fancti Patris Wlframni loculum reverenter fuis humeris fufcepetunt, & ufque in fanctam Dei genitricis MARIÆ Ecclefiam nobis comitantibus ovanter detulerunt *. Sed cum juxta S. Ermelandi Bafilicam tranfituri veniremus, muliercula quædam toto debilis corpore officioque brachii dextri penitus amiffo feffitabat, ceræque vendendæ, quod folummodo valebat, commercio intendebat : quæ dum fanctum Wlframnum præterire cerneret, ftatim proftrato corpore folo procubuit, eumque fuppliciter ut fibi dignaretur opitulari exoravit. Mox vena capitis rupta fuper auriculam dextram fanguinis rivulus decurrit, ac fic extenta manu brachioque directo fanitati fe redditam fenfit. Nos autem nihil horum fcientes præterivimus, ftipatique populorum catervis venimus quo tendebamus, Sanctique corpus in præfata Ecclefia depofuimus. Cum ergo denfa plebis corona circumvallati poft orationem refediffemus, HUGO vir eloquentiffimus & in primis fanctæ dignitatis apice merito que fapientiæ primus, Cleroque ac populo terræ acceptiffimus, fermonem eft pro officio fuo exorfus : cui diutius de vita ac virtutibus Sancti coram plebis frequentia difputanti mulier illa fe præfentavit, virtutemque in fe factam tefte populo qui eam noverat, manifefte declaravit. Ad cujus vocem idem Archidiaconus omnifque multitudo quæ aderat, in laude Dei ac Sancti ejus repente attollitur, ac demum hymnus cœleftis, ideft *Te Deum laudamus* ab utroque Ordine modulatis decantatur vocibus. Interea ad clangorem fignorum pro ejufmodi lætitia refonantium fama per totam urbem ilico infonuit, ficque excita plebs cetera quæ domi forte reftiterat, feftina cucurrit, Ecclefiamque, ut fluvius ingens, fubito inaudivit. Videres itaque viros ac mulieres maximo tripudiantes gaudio cum lachrymis quas magnitudo fundebat lætitiæ, manus & oculos ad cœlum fuppliciter protendere, ficque ad terram deinceps ruere, tundere pectora, folum deofculari. At cum inde procederemus, cives urbis nos a foris excipiunt, ac fanctum corpus facta pie violentia rapiunt : ficque fibi ipfis vim facientes atque in diverfa trahentes, fubvehere cum ingenti devotione cœperunt. Alii ergo deferre, alii deofculari, alii faltem contingere, vel fub eo certabant tranfire : eratque inter eos tam pia contentio Sancti loculum contingendi, quam fidelis devotio per hoc illius gratiam promerendi. Hæc itaque devotæ plebis conftipatione comitati, per urbem incedebamus, nullamque ingentis preffuræ * injuriam fentiebamus, cum ecce omnis Monachorum caterva S. Audoeni albis candidata & palliis amicta jam cum fancti corpore NICASII *a* proceflerat, quæ præeuntibus cereis ac crucibus, fimulque thuricremis odoribus nobis obviam venit, ac fic cum honorificentia magna nos cantando deducere cœpit. Procedentibus autem nobis paullulum, agmen occurrit Sanctimonialium, dulci perfultans modulamine vocum. Quid plura? Canonicis fiquidem ac Monachis necnon innumerabili plebe circumfufi, ad S. Audoeni aulam deducimur, ac cum diffono campanarum clangore diverfarumque vocum jubilo perfonante inthronizamur. At ubi facta oratione Fratres in ofculo pacis falutavimus, inde poftmodum exeuntes cum multimoda cantuum fuavitate ad ufque Sancti Laurentii Ecclefiam, quæ noftræ erat ditionis, iterum nos unanimiter deduxerunt : illicque depofito Sancti corpore, ipfa die atque fubfequenti quievimus.

* Hucufque Spicilegium.

Manca mulier fanatur.

Hugo Archid. fermonem habet ad populum.

* gallice la preffe

In Cœnobium S. Audoeni exceptum corpus,

& in Ecclefiam Sancti Laurentii.

15. Interea paupercula quædam oculorum lumine undecim per annos privata advenit, atque coram altari proftrata orationem fecit, inde Sancti loculum amplexa diu fupplicans ftetit : ac fic expetito interveniente patrono, lumen quod amiferat eadem die recipere promeruit. Proinde laus divini carminis iteratur, lætitia in populo ingens exoritur, fama facti paffim

Cæca lumen recipit.

 diffun-

a Et tamen S. Nicafii Rotomagenfis Epifcopi Reliquiæ tempore Normannorum in caftrum Meleotum tranflatæ dicuntur, ibidemque adfervatæ in Ecclefia Prioratus noftri S. Nicafio nuncupata : quamquam S. Audoenus in Ecclefia S. Petri, quæ ab ipfius tumulo & Reliquiis poftea S. Audoeni dicta eft, quafdam S. Nicafii Reliquias antea collocaffe fertur.

AN.CHR. diffunditur, ac per hoc frequentior ad locum, ubi Sancti quiescebant Reliquiæ,
720 fit concursus. Erat autem eadem muliercula de Sezanna * vico oriunda; quæ
20. Martii. recuperandi gratia luminis multa Sanctorum limina lustrando, Rotomagensem
* Sezanne en Brie usque ad urbem devenerat: ubi comperto sanctarum Reliquiarum celebri rumore populi adventu, eo, ut dictum est, festina cucurrit: sicque quod desiderabat adepta, demum sine ductore nobiscum usque ad hunc locum lætabunda accessit.

Manca sanatur. 16. Venit præterea alia mulier ex ipsa Rotomagensium civitate ad eamdem, ubi Sancti Reliquiæ erant repositæ, Basilicam, cujus brachium gravi conritum ruina, a sua virtute defecerat. Nam cum rediret a sancto Dionysio, ad quem cum populo videndum devote confluxerat, ex equo quo vectabatur decidit, brachiumque dextrum ex illa die invalidum cum tota manu habuit, ita ut nulli deinceps officio deservire valeret aut operi; quodque gravius erat, doloribus torquebatur continuis. Quamobrem audita virtutum fama quæ factæ erant, cum fide & ipsa accessit, brachium debile nobis cementibus retexit, ac per argenteum Sancti gestatorium circumducere & confricare devote supplicans, Sanctumque crebro invocans cœpit. Nec mora sedato quo torquebatur dolore, integerrimam divinitus sanitatem recepit, gratias Deo ac Sancto ejus multimodas non ingrata rependit.

Item gutturnosus. 17. Inter hæc quoque homuncio quidam, cujus gula & fauces, ita intumuerant, ut in neutram partem caput inclinare valeret languidum assiduoque dolore afflictum, ad Sancti præsentiam devotus convolavit, instanter oravit: sicque primitus tumor ille gutturis subsedit, capitis dolor recessit, atque ita ille sanitati restitutus pristinæ, Deum in sancto suo devote magnificavit.

Rotomagi alia miracula. 18. Cumque dies illa in tali sancti patroni nostri Wlframni gloria & populi exsultatione transisset, innumera multitudo undique cum diversis luminaribus convenit, noctisque vigilias cum ingenti devotione exegit. Lucescente vero die sabbati, quoniam proficisci parabamus, clariores illius urbis cives accesserunt, & ut ea adhuc die illic moraremur orantes vix obtinuerunt: unde populus vehementer gratulabatur, quia Sanctorum patrocinia sibi non defutura per hæc morarum spatia arbitrabatur; quos a Deo sibi destinatos suam ad salutem non irrationabiliter opinabatur. Et quoniam multi adventabant variis detenti doloribus, sive internorum tortura viscerum, sive capitis, sive ceterorum adversa valetudine membrorum, nonnulli etiam ardoribus fatigati febrium; allata aqua Sanctorum Reliquias, necnon & repositorium pretiosi patroni nostri Wlframni lavare studuimus, quam omnibus ex fide petentibus, sive illic ad potandum, seu per domos suis ægrotis ad deferendum partiti sumus: ex cujus haustu quanti ab incommodo quo detinebantur convaluerint, solius Dei qui hæc operabatur scientia colligit.

19. Interea dum hæc agerentur, juvencula quædam ex præfata urbe bene nata, & honeste juxta natales suos nupta, sed præ dolore capitis aurium officio destituta, Sancti patrocinia fideliter expetiit, facta oblatione cum maxima devotione oravit: sicque influente cœlitus virtute Sancti meritis obtenta, capitis dolor abscessit, protinusque refusus utrique auri auditus rediit; mulier incolumis facta, Deum in Sancto suo glorificavit, votisque promissis tandem læta domum repetivit.

20. Alia itidem matrona valde locuples, sed sanitatis egens, ad præfatam Martyris Ecclesiam ubi sanctæ erant Reliquiæ constitutæ accessit, cujus brachium maximus cum tumore dolor vexabat, orationemque, Sancti solatium exposcens, cum multo devotionis affectu complevit, atque tacto Sancti loculo cum ex aqua illa paullulum libasset, Deo opitulante integræ restituta est sanitati: & idcirco votis se obstrinxit atque in ancillam sancto se Wlframno, cujus beneficium senserat, in reliquum vitæ suæ tempus addixit.

21. Cum autem decidente sole nox advenisset, populusque fidelis undique cum luminaribus noctis dominicæ vigilias celebraturus concurrisset, ac totam Basilicam interius implesset, ut ingredi vel egredi aliquis vix posset, exte-

exteriusque atrium longe lateque plebs cetera quæ templo recipi non poterat, sub divo occupasset, quorum alii sedebant, alii stabant, omnes vero sacræ noctis excubias tam devotione cordis, quam diverso corporum gestu, atque officio celebrabant; mulier quædam ad gloriosa Sancti suffragia a suis est adducta, quæ funditus amisso sensu omnia insana loquebatur & faciebat: quam cum interesse sacris vigiliis qui eam adduxerant coegissent, populoque admixtam secus sacrum altare inania quæque loquentem stare compulissent, intervenientibus S. Vulframni meritis, recepta sensus integritate saluti pristinæ ita subito est restituta ut Deum Sanctumque suum benediceret; ac demum quæ alieno venerat solatio, ad propria per se, absque ullo errore rediret. AN.CHR. 720 20. Martii.

22. At vero cum dominicus discusso noctis horrore dies illuxisset, receptis sanctis Reliquiis redeundi invitis civibus arripuimus iter. Cumque multa populorum caterva constipati procederemus, nullaque in redeundo mora fieret, tandem illustrem Fontinellæ in vallem, fatigati quidem, sed nimio læti descendimus: ubi mulier quædam debilis cujusdam famuli nostri famula, nobis ut valuit occurrit: hæc autem biennio languerat, & contractis dolore renibus, totoque infirmata corpore ita defecerat, ut nusquam ire, nihil operis valeret exercere: manus denique ejus dextra, digitis in volam palmæ defixis contracta erat, & ad nullum feminei operis exercitium dirigi ullatenus valebat. Sed cum agmen Monachorum cum officioso apparatu præterire, populique lætantis turbam atque in occursum nobis festinantis subsequi conspiceret, (nam ad ostium domus quia stare non poterat, in limine procumbebat) cœpit mœsta super infortunio suo vehementer conqueri, fortiorique subinde desiderio accendi, obviam Sancto cum plebe procedendi, spe proculdubio recuperandæ sanitatis: deinde adnisu quo valuit iter moliri, meliusque mox posse quam consueverat cœpit; ac sic licet cum dolore gravi multoque labore, ad nos tamen usque pervenit. At ubi in præsentiam sancti Patris Vulframni accessit, primo quidem erecta in pedes suos constitit, demum vero sacro ejus loculo, ut petierat, ad deferendum suscepto, sensim dolor omnis solutus quievit. Quid multa? nobiscum usque ad Monasterium stupente populo processit, ubi tandem gloriosis pii Patroni meritis ex integro convaluit, ac cum sanitate, quam diu desideraverat, inde recessit. Quæ res nostra de præteritis miraculis gaudia, quæ ipsi inspexeramus, auctius cumulavit, & eorum fidem qui ea nobis dumtaxat referentibus audierant, ad credendum firmius informavit. Exinde populus fidelis sanctum Vulframnum devote cœpit frequentare, atque gloriosa ejus merita latius prædicare, necnon in suis incommodis fideliter invocare, semperque nocte dominica redeunte vigilias cum diversis luminaribus apud ejus sacratissima ossa studiosa devotione celebrare in quibus beatissimus ac Patronus noster multa cœpit signorum mirabilia operari, & adventantes seque poscentes desideratis sanitatum relevare beneficiis, atque suarum lætificare virtutum insigniis: quæ quia cernentibus non minimam contulerunt jocunditatem, atque in futuro audituris maximam credimus præstitura utilitatis ædificationem, noluimus in silentio præterire, & acsi facta non fuerint oblivioni tradere: ne revera futuris judicaremur beneficiis indigni, dum scilicet de præteritis inveniremur ingrati. Et quia, sicut scriptum est, *Sacramentum Regis celare bonum est, opera autem Dei revelare & confiteri honorificum est:* novem quoque leprosi merito displicuere Salvatori, quia decimo gratias sibi referente, collati sibi ingrati inventi sunt beneficii; ad omnipotentis Dei honorem, & gloriam qui in Sanctis suis gloriosus est vehementer, cœptæ prosequemur seriem narrationis. Ac primo illud omittendum non est, quod mortalitas illa Deo jubente quievit, nec in civitate ad quam sanctum Patronum nostrum detuleramus, aliquis deinceps periit, nec in tota regione eadem clade, præter paucos admodum, intervenientibus sacris ejus meritis *a*.

Sancti corpus revehitur.

Mulier impotens vegetatur.

Tob. 12. 7.

Pestis sedatur.

 23. Igitur

a Istius delationis memoria quotannis recolebatur, infra num. 29.

AN.CHR. 720

10. Martii.

Alia miracula postea facta.

23. Igitur mulier quædam Rotomagensis infantulum adhuc ad ubera pendentem alimento outriebat sui lactis. Hunc adversa valetudo tetigit, ejusque membra tenella intantum confecit, ut eum etiam quo solo sustentabatur, succum respueret lactis. Angebantur itaque viscera piæ matris, dolorque filii factus est languor afflictæ geoitricis. Interea præsumta fiducia de meritis sancti Vulframni, præfata mulier ad hunc locum cum parvulo accessit, eumque ut erat in cunis, coram sancto altari, super quod Sancti corpus jacebat, cum fide deposuit: oblata deinde candela aliquantisper oravit, ac non multo post parvulum extulit, retectam ori ejus mammillam admovit, quam ille tam libere suscepit, acsi nihil pertulisset mali; quodque per octo dies non fecerat, ubera suxit materna. Itaque gavisa mater pro impetrata sanitate teneræ prolis, grates Deo devotas ac sancto ejus referens Vulframno, ad urbem posthæc remeavit.

24. Alia nihilominus mulier in suburbio præfatæ metropolis duos liberos jam puberes habuit, quorum alter gravissimam totius corporis infirmitatem incurrit, & lurida cute totoque distentus ventre ita decubuit, ut somnum oculis & cibum vix perciperet officio oris. Super cujus dolore mater afflicta cum jam pene de illo desperaret, singulare sibi remedii genus visum est, si pro eo in nomine S. Wlframni de quo plura audierat votum faceret. Unde præparatas in fila stupas retorquere festinato studuit, illique circa turgidum collum cum voto colligavit: quo facto adolescens ilico melius habuit, & post paullulum fugato totius corporis dolore, exclusoque subsidentis cutis tumore, totus Deo jubente convaluit. Deinde recognito suæ salutis auctore, ad Fontinellæ Monasterium comite fratre accessit, die videlicet quæ dicitur ad vincula S. Petri, pro eo quod ipsa die Romam delatæ sunt cateoæ ejusdem Apostoli per Quirinum Patricium sanctæ Balbinæ patrem tempore Alexandri Papæ & Martyris. Cumque ad sacrum adscendisset altare, votiva Sancto munuscula obtulit, ac si post orationem gratiarumque actionem Fratribus quæ sibi contigerant ex ordine retulit, demumque Fiscaonum in honore S. Wlframni inde oratum perrexit *.

* Hic quædam omissa.

Contractus puer convalescit.

25. Venit etiam mulier quædam de Nevivilla cum infantulo quem genuerat, quique dextro crure ita contractus erat, ut flexo, poplite & talo pene natibus adhærente, nequiret illud extendere, ad B. Patris præsentiam Wlframni, vigiliisque sacræ sollemnitatis sancti atque gloriosi Patris nostri Wandregisili cum eo interfuit, preces pro illius salute devoto cordis affectu instanter fudit. Sed cum ipsa die inacta redisset, puerumque quem suis gestabat in ulnis ad terram deposuisset; confestim ille dissoluto genu ac directo crure, manibus atque pedibus, ut id ætatis mos est, per humum alacriter cœpit repere. Quocirca mater læta vehementer effecta pro recuperata filii modo inopinato salute, omnipotenti Deo exsultatioois gratias retulit, atque S. Wlframnum quem tantæ virtutis auctorem non imprudenter recogooscebat, cum multa cordis devotione & vocis præconio magoificavit, seque deinceps ad sollemnitatem ejus, quæ proxime ventura erat, pro testimonio virtutis cum munere votivo redituram repromisit.

Thetbaldus Canonicus lucide videt.

26. Illud præterea nequeo præterire silentio, quod THETBALDUS sanctæ Rotomagensis Ecclesiæ Canonicus, Abbati ROTBERTO retulit de seipso: nam uterque Rotomagi erat. Et post multa vicissim colloquendo, devoluti sunt ad prædicti Patris virtutum signa, quæ in præmissa S. Wandregisili celebritate fuerant gesta. Cumque Abbas Rotbertus ea quæ noverat recitaret miracula; Thetbaldus vero narrationi intenderet aure sollicita: Nondum, inquit, ad liquidum cognovistis omnia divinæ virtutis opera, quibus vestræ festivitatis gaudia sunt cœlitus illustrata. Novi etenim ooo ignoti oominis Clericum, cui a præcedentibus annis rarus erat usus oculorum, ita ut retusa acie litteras quidem aliquatulum videret, sed nullatenus ad legendum discernere valeret: is eum vestræ sollemnitati interfuisset, sanctique Wlframni loculum confuso ut cetera obtutu ceroeret pendere, diligentiamque artificis in illius opificio miraretur, litterarumque apices in laminis argen-

AN.CHR. 720 20. Mar.

atgenteis pergrandes exaratos paullisper iotueretur ; cœpir ei cogitatus sui animi suggerere ut propius accederet, & elementa illa ur quod continebant sciret, legeodo percurreret. Sed rursum : Quid, inquit, proderit accedere, cum quæ scripta sunt nequaquam vales legendo penetrare ? Sic ergo curiositate cognoscendi scripturam illam suadente, sed debilitate conscia suæ impossibilitatis mutuo dehortante, cum secum animus hac illacque distractus confligeret, tandem accessit, & debiles oculos ad legendum toto nisu contulit. Confestim itaque nova lux oculis illius resplenduit ; ita ut secum miraretur, & sic submurmuraret : Puto, inquiens, quod sanctus Wlframnus subveniet mihi, & operabitur in me velut in ceteris. Legit ergo ille inopioato litteras illas non ægre, ut per plures ante annos coosueverat, sed perspicua & irreverberata luminum acie, ut præoptabat : ac per hoc Sancti circa se beoignitatem admodum mirabatur, indulto sibi præter spem beneficio quod rogare non præsumserat : sicque ex illo die libros quoscumque arripuerit legit, ut aotequam prædictam oculorum incurreret debilitatem consuevit. Ad hæc Abbas Rotbertus ; Quisnam ille est, ait? Et ille : Ego sum, inquit, & in me procul dubio saoctus Wlframnus, quæ vobis retuli, dignatus est ultroneus operari. Hæc autem ita facta & dicta idoneo revera teste constant. Hic quippe est ille Tetbaldus Veroonensis, qui multorum gesta Sanctorum, sed & sancti Wandregisili a sua latinitate transtulit, atque in communis linguæ usum satis facunde refudit, ac sic ad quamdam tinouli rhythmi similitudinem, urbanas ex illis cantilenas edidit. NOTA.

27. Nec solum prædictus Pater apud nos in præsentia sui corporis virtutum gloria floret, seque præsentialiter poscentibus sanitatum beneficia præbet; sed & remotis & in longinquis regionibus positis se ex fide petentibus benignus adest, atque clementer exotata nec mora indulget. Quod quamvis ex multis experti simus, unum quod & ipse in pago qui Hulmos *a* vocator, vidi, litteris placet inferere recitandum posteris. Cujusdam viri io regione illa nobilis filia pro ætate parvula cum pueris, ut ætatis illius mos est, in platea castelli quod *Asnebec* dicitur, simpliciter ludebat ; sed repente paralysi percussa, miro modo diriguit, ac sic demum amissio visu & loquela stupentibus qui aderant in terram corruit ; quod cum matri illico nontiatum esser, & illa gemebunda & dolens cucurrisset, miseram filiolam brachiis amplexa in munitionem, qua commanebat, secum tulit, eiqoe loquebatur blandiens, & cibum offerens nullo modo attendenti. Unde gravi percussa mœrore ad me Clericum suum direxit, quatinus siquid nossem remedii transmitterem, aut dictarem agendum ægrotanti. At ego primo Medicum me esse, sive medicinam nosse denegavi ; sed unde peteret aperte monens perdocui, utque pro infirmo votum faceret, & candelam devote promitteret suasi, in honore videlicet sancti Wlframni, cujus apud nos clara virtus & potens habebatur miraculorum insigniis. Quid plura? votum ot per internontium edocta fuerat, confestim fecit, & retorta stupa unde candelam factura erat, puellam semivivam circumcinxit : quo facto, ægra paullisper oculos aperoit, adsistenti matri sibique loquenti respondit, oblatum cibum libere sumsit; mirantibos cunctis illico surrexit, lusura cum pueris foras processit ; mater voti sui memor candelam cum lætitia ingenti faciens, ad Ecclesiam S. Georgii quæ vicina erat, in nomine S. Vulframni, sicut didicerat, per sopra dictum direxit Clericum. Puellæ loquela restituitur.

28. Quidam etiam vir Parisius erat, cujus brachia repentinus dolor distorserat. Is cum de virtutibus S. Vulframni comperisset, (jam enim prodigiorum ejus & mirabilium fama volgata longe processerat) ad Cœnobium Fontinellense ubi sacratissimum illius corpus jacere didicerat, non sine fide accessit : & dominicæ noctis vigiliis quas consuetudo indixerat, orando devotissime interfuit. Cum autem jam noctis tenebris recedentibus aurora lucescere cœpisset, & ille somno gravatus sub Sancti loculo paullulum dormitaret, gut- Parisiaci civis brachia solidantur.

a Hulmus Normanniæ pagus seu tractus, vulgo *le pais de Houlme*, porrigitur ab Orna fluvio ad provinciam Cenomannicam.

AN.CHR. tulas aquæ ſuper debiles manus rorare ſenſit, quod & circumſtantibus ſa-
720 tis admirans retulit: nec mora ille convaluit, gratiaſque agens incolumis in
20. Mar. ſua rediit.

29. Jam quia multa diximus, & plura reſtant dicenda quæ feriatim referre oneroſum ducimus, narrationi finem ponere paramus. Tot enim ſunt, ut memoriæ cuncta non occurrant, & auditorum auribus moleſtiam ſi inferantur fortaſſe ingerere valeant. Nam ſæpe quatuor, octo frequenter, nonnumquam duodecim, ſedecim aliquando pariter a variis curatos incommodis vidimus: a multis & fidelibus perſonis miracula alibi, & per diverſa loca in hominibus & in jumentis facta, in negotiis quoque & neceſſitatibus variis auxilia per Sancti hujus glorioſum nomen obtenta ad fidem comperimus. Quæ quia tanta ſunt ut numerum excedant, & modum virium noſtrarum ſuperent, immoderati eſſe noluimus, & ex ingenti copia ne auditorum gratia careamus, duo adhuc tantum narrationi cœptæ miracula, in die devectionis annuæ peracta addere propoſuimus. Nam duo debiles ad ſancti Patris noſtri venerabilem præſentiam advenerunt, qui non niſi baculis ſuſtentantibus ſtare, nuſquam valerent incedere. Cum igitur dies ille annuo recurſu inſtaret, quo ad urbem Rotomagenſem cum Sancti corpore perrexeramus, prædicti viri adſuere, & cœnantibus Fratribus ſanitatem quam expetebant, Deo opitulante & expetito Patrono obtinente, adipiſci meruere: qui gratias devota mente rependerunt, Fratrum populique concurrentis frequentiam in laudem Dei non mediocriter excitarunt.

Duo debiles vegetati.

30. Curialis quidam inter ſuos honorabilis, genere non infimus, nec rebus pauper, duos liberos habebat adoleſcentes: quorum junior febre correptus peſſima, per duorum menſium curricula irremediabili languore contabuit; quo ita confectus eſt ut omnem horreret cibum, ſomnum oculis non caperet, cui erat proinde turpis color, & fœda macies: quem pater cum ita deperire cerneret, hoc modo remedium procurare decrevit, ut invocato ſancti Patris nomine, de quo plura audierat, votum faceret, & ad menſuram ſtaturæ illius Sancto candelam promitteret. Quod cum factum fuiſſet, repente febrium ignis intepuit, frigus receſſit, & priſtinæ vigor ſanitatis per ſingula adoleſcentis membra diffuſus rediit. Quo ita per Sancti merita cum fide invocati curato, alterum qui major natu erat, peſſima valetudo invaſit, itaut toto corpore magno dolore contabeſceret, caput ejus graviter intumeſceret, & deterius quam frater ſuus antea infirmatus deperiret. Quod pater intuens gravique dolore deficiens, ad notum remedium decrevit quod jam expertus erat redire, vota Sancto & promiſſa ut pridem fecerat iterare. Qui cum nec ſic proficeret, quod ad majorem Sancti gloriam factum liquido patet, Fontinellam ocius equitem miſit, aquam Sancti loculi adtactu ſanctificatam cum fide popoſcit, & impetravit: qua accepta cum filium graviter decumbentem exinde potaret, & membra illius debilia caputque reſpergeret; nec mora dolor membrorum jacentis quievit, tumor capitis ſubſedit, juvenis patris fide per glorioſa expetiti Patroni merita ſibi redditus plene convaluit, parentes & familiam non mediocriter exhilaravit. Pater vero longiſſimam fieri candelam juſſit, quam multis convolutam circulis, huc, ubi Sancti merita radiant virtutum gloria, tranſmiſit.

31. Omnium autem horum mirabilium quæ dumtaxat ad nomen ſancti Wlframni geſta retulimus, cooperatorem beatiſſimum Patrem Vvandregiſilum cæteroſque Sanctos, quorum apud nos pretioſæ ſervantur Reliquiæ ſive corpora, minime negamus: nec dedignatur glorioſus Pater eos in miraculis habere conſortes, quos in gratia habuit præceſſores, atque in gloria ſe lætatur promeruiſſe regni cœleſtis coheredes. Licet autem crebriora nunc fieri cernantur apud nos ſignorum prodigia, ſemper tamen ſancta Fontinellenſis Eccleſia virtutum gloria illuſtris fuit & luminoſa: quas quia multæ ſunt, & recentes ſufficiunt, hic feriatim deſcribere vitandi faſtidii gratia diſtulimus, ſimulque dicendi materiam aliis proinde reſervare decrevimus, qua & devotionis ſuæ ſtu-

AN CHR. 720 20 Martii.

ſtudium valeant exercere, & meritum ſibi pro comparata Fidelibus ædificatione, & gratiam apud Deum in futurum adquirere. Semper hic glorioſus ac ter quaterque beatus Pater Vvlframnus a cunctis eſt verbo & ſcriptis pronuntiandus, modis omnibus honorandus, ad laudem & gloriam Dei & Domini noſtri JESU-CHRISTI, a quo rantæ virtutis compos effici meruit: cui gloria, virtus & poteſtas cum æterno Patre io unitate conſubſtantialis & conregnantis Spiritus in ſæcula ſæculorum. Amen.

Explicit liber de Inventione & parte 1. miraculorum ſancti Vvlframni.

MIRACULORUM PARS ALTERA

Ex Martio Bollandiano, pluribus omiſſis.

Puer in balneo ſuffocatus reviviſcit.

1. IN Oximenſi *a* pago ſitum eſt caſtrum quod Faleſia nuncupatur, in quo erat homo quidam nomine Giſlebertus. Huic erat filius ætate & corpore minuſculus, qui Sabbato ſancto imminentis Paſchæ *b* in dolio in quo pater ejus laverat, incaute derelictus, cum nemo adeſſet, in aqua ſubmerſus, ſicque exſtinctus eſt: ubi cum diutius jacuiſſet, requiſitus tandem a parentibus, mortuus repertus eſt. Vicini excitati undique coeunt, & alii cum gemitibus per compaſſionis humanitatem ingemunt, alii vero lugentes conſolari atque dolorem mœrentium lenire contendunt. Ecce autem quædam perſona ex his quas illuc partim humanitas contraxerat, partim curioſitas invitaverat circumſtantes: Quid, inquit, agitis? quare S. Vvlframnum non invocatis? numquid non audiſtis quantas virtutes & qualia miracula operatus ſit? invocemus ergo eum magna voce ex toto corde. Ad hanc igitur vocem exhortantis plebs quæ circumſtabat, concorditer animata inclamavit, & pro ſuo quiſque ſenſu Deum ſanctumque ejus Vvlframnum invocavit. Interea mortuus labia paullatim movere cœpit, & ſub oculis omnium qui aderant mortuus vitam plenarie recepit. Hoc autem miraculum factum eſt anno Incarn. dominicæ 1057. Ind. 10. Sabbato ſancto Paſchæ, quod evenit 3 Kal. Aprilis.

Anno 1056 ſanctis locis occluſis,

Chriſtiani redeuntes,

tempeſtate liberantur.

2. Anno Incar. 1056. Babylonius Rex Hieroſolymam miſit, ſanctumque ſepulcrum ut occluderetur præcepir, ac ne quiſquam Chriſtianorum in illud ulterius introiret prohibuit. Quo comperto Chriſtiani qui ex omni terrarum orbe illuc confluxeranr, triſtati ſunt: & quia devotionis ſuæ deſiderium circa viſitationem ſanctorum locorum ex more non poterant explere, graviter ingemuerunt. Habito deinde cum Patriarcha qui ſancto loco illi præerar conſilio, de civitate ne caperentur maturius exierunt, cupientes antequam res innoteſceret, urbes per quas redeundi tranſitus erat, ne impedirentur, excedere. Sed cum hujuſmodi præceptum jam longe lateque percrebuiſſe perpenderent, ac per hoc terra illa ſe nullatenus abſque diſcrimine exituros timerent; ad portum quem vicinius adire potuerunt, gratia effugii quod in ſolo illis negabatur, velocius diverterunt. Ubi ut deſiderabant, reperto conſilio navigii mare intraverunr, daro quod ab eis petebatur ſine mora naulo: erant autem numero plus quam trecenti. Euntibus autem illis cum jam ſecundo ſucceſſu ac proſperis ventis prolixiora pelagi ſpatia cucurriſſent, immenſa exoritur tempeſtas, quæ vehementer eos vexavir, atque diutius ne incœptum perficerent retentavit. At illi graviter anguſtiati ac ingenti pavore conſternati, ſicut ex diverſis regionibus erant, ita nihilominus diverſa Sanctorum nomina invocabant: non tamen aliquid proficiebanr. Erat autem inter eos vir quidam non ignobilis Ansfridus nomine. Hic cum præfatis viris ſuprema in neceſſitate conſtitutus, S. Vvlframnum fortiter invoca-

a Oximum opidum, *Teſme*, pagus ſeu Comitatus in Neuſtria, diœceſi Sagienſi, ſub quo Faleſia, *Falaiſe*, opidum & Vicecomitatus caput ſub ditione Cadomenſi.

b Sollemne erat olim Fidelibus, ut in celebrioribus pervigiliis balnea frequentarent, ut alias obſervatum.

AN.CHR. 720 20. Mar.

vocare cœpit, & ceteros ut idem agerent, sollicite admonuit. At illi quos extrema perurgebat angustia, & horrendæ mortis vicinitas exterrebat, una omnes voce inclamaverunt, Kyrie eleison, Sanctæ Vulframne, ora pro nobis. Kyrie eleison, Sancte Nicolae, ora pro nobis. Ad hanc vocem supplicationis expaverunt horribiles venti, ac tempestas illa gravis sedata est. Verum enimvero præfatus Ansfridus cum post multas prolixi itineris difficultates in patriam sanus remeasset, hæc ita circa se sociosque suos acta fideliter narravit.

Abbatissa Pratellensis convalescit.

3. Præterea non est omittendum, quod Sanctimonialis quædam religiosa valde & prudens de semetipsa retulit, quæ in loco qui Pratellus [a] antiquitus vocatur, in Cœnobio Virginum gubernatrix constituta suscepit regiminis officium, & magnifice gessit. Nobis, inquit, S. Vulframnus bene compertus est, suamque in meo pectore memoriam æternaliter fixit. Contigit enim mihi infirmari, paullatimque crescente dolore vehementer prægravari. At ego omni humano præsidio destituta, ab omnibus jam desperata, reminiscens eorum quæ de virtutibus B. Wlframni didiceram, ingemui, & orationis verba ex intimo cordis affectu profudi. Ubi oravi, continuo divinam sensi virtutem atque invocati Patroni celerrimam opem.

Abbatissa alia equu gressum obtinet.

4. Præterea quædam Sanctimonialis, quæ in quodam Monasterio juxta urbem quæ *Lipois* [b] nominatur, constructo, quibusdam sacris præerat Virginibus, ADVENIA nomine vocabatur. Hæc exigente quadam necessitate aliquando in pagum Oximensem proficiscebatur: cujus equum repente gravis morbus occupavit, itaut ultra progredi nullatenus valeret. Tunc illa mœrens equo descendit. Casu quidam Monachus HUBERTUS nomine, eodem pergens itinere, præfatæ Sanctimoniali se adjunxerat, & hæc quæ fiebant, compatiens illius dolori, & corde multa pertractans considerabat. Et quia stupa deerat unde faceret quod volebat, (nam procul a villa aberant,) cujusdam ex famulis illius ligamina de cruribus solvens, equo adsistit, perque longum ejus a capite usque ad caudam metiens [c], spectantibus qui aderant, votum Sancto Vulframno fideliter fecit. Mira res! illico equus ille semivivus recepta sanitate a solo surrexit, &c.

MONITUM.

Postquam superiora edita sunt, venit in manus meas Autisiodorensis Ecclesiæ Martyrologium, ante annos sexcentos exaratum: in quo ter fit mentio S. Vulframni, nempe 13. Kal. Aprilis, 9. Kal. Maji Fontanellæ & Idib. Octob. *qua de re Lectorem monendum esse existimavi. Martyrologium istud typis parat Acherius noster.*

VITA

[a] De Pratellensi Monasterio duplici dictum supra in parte 1. mirac. num. 2.

[b] Ignota mihi urbs ista *Lipois*. Locus quidam est prope Meduntam opidum dictus *Limey*.

[c] Nempe ut ejusdem mensuræ cereum Sancto offerret, quæ illorum temporum religio erat. Herricus Autissiodorensis Monachus simile factum recitat in lib. 1. de mirac. Sancti Germani cap. 43. Confer numer. 27. & 30. supra.

VITA S. HERMENLANDI ABBATIS ANTRENSIS PRIMI IN ARMORICA,

CIRCA AN. 720

25. Mar.

Auctore gravi anonymo, fere æquali.

Ex ms. cod. V. C. Antonii Herovallii, & Martio Bollandiano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Vitam* S. HERMENLANDI *Abbatis ab Surio interpolatam, eu ms. cod. Herovalline & Martio Bollandiano hic restitutam, litteris mandavit Auctor gravis & peue æqualis, qui ætatem suam indicat tum in Prologo, ubi res a Monachis Antrensibus visas se accepisse dicit, tum cap. 18. in quo agens de primaria Hermenlandi Translatione paullo post ejus mortem facta*, omnes, *inquit*, qui illic tunc interfuerunt, qui luce adhuc utuntur data mortalibus, testantur : *tum denique cap. 28. ubi* recentiori tempore *Hermenlandum vixisse, ejusque facta* in multorum adhuc retineri memoria *adfirmat. Auctor iste non videtur fuisse Monachus Antrensis, eu Prologo & cap. 27.* Vita Scriptor.

2. *Hermenlandi nomen varie pingunt. Aliis* Hermeolaodus, Hermelandus, *aliis remota adspiratione* Ermeolandus, Ermelandusve *scribitur, in cod. ms. V. C. D. Antonii Vvionis Herovallii* Ærmeolandus; *nobis* Hermenlandus. *Ejus memoriam celebrant sincera Usuardi & Adonis Martyrologia bis omnino verbis* : 8. Kalend. April. in Antro insula S. Hermelandi Abbatis, cujus gloriosa conversatio miraculorum conclaudatur præconio. *Ejus tamen dies festus in Ecclesia Namnetensi colitur 7. Kal. Decembr. qui dies Translationis esse videtur. Varias habet Ecclesias sui nominis in Britannia minori seu Armorica; unam parochialem Rotomagi, de qua in libro de miraculis S. Vulframni num. 14. aliam in vico Ernivalle ejusdem diœceseos : quibus in locis vernacule appellatur* S. Herbloo, Herblein, Herbaud & Herblaod. Hermenlandi nomen & cultus.

3. *Antrense Monasterium, a S. Hermenlando constructum circiter annum 696. a Normannis dirutum, situm erat in insula fluvii Ligeris, altero miliari Gallico infra Namnetum * civitatem Britanniæ minoris : quæ insula* Antrum, *vulgo* Aiodre *nuncupata, vicinam habet aliam insulam vocabulo* Antricinum, *vernacule* Aiodrette, *quo S. Hermenlandus tempore Quadragesimæ secedere solebat. Nunc prope insulam Antrum exstat vicus & Ecclesia parochialis S. Hermenlandi; in Antricino vero ædes nobilium, incolis* le Chasteau d' Aiodrette. Antrense Monasterium. * Nantes

PROLOGUS AUCTORIS.

1. CUM sacrosancta mater Ecclesia eminentium Patrum, quos præveniente gratia divinæ largitatis dimicando cum angue palmam obtinuisse lætatur, cum luce adhuc concessa uterentur mortalibus, & post agonis triumphalem exitum longe meliori, utpote incircumscriptæ divinitatis luce perenniter perfrui non ambigat : non fuco sæcularis facundiæ politis sermonibus, quibus non minimum adulationis adscribitur; quin potius simplici narrationis serie cunctis posteritatibus profuturas memorias dirigendas esse consulte instituit, quo licet illos ævi felix nativitas cœlo parturiendo a mortalium sequestravit obtutibus, crebra tamen lectionis recitatione, Fidelium repræsentarentur adspectibus : quatenus eorum fortia acta toto conamine imitari nitentes, virtutibus ditarentur, & ex his quæ imitari nequeunt, verius in humilitate solidarentur; omnibus sanum sapientibus liquet, omnes hac affectione ductos studiose Sanctorum gesta scribendo elaborantes, præmio; & negligentes e latere culpa nequaque carere posse. Hac itaque diutina animatus meditatione, maximeque rogantibus Fratribus, cum ex beati viri virtutibus HERMENLANDI Confessoris, qui Franciæ *a* veniens ab oris nostris in finibus virtutibus vernans, novus (ut ita dixerim) BENEDICTUS effulsit; quædam quæ visu relationeque Fratrum didici, scriptum paginis tradenda decernerem, duarum e regione rerum præpediebar objectu : ne aut inerti stilo aliquid Auctor ab aliis accepta refert.

a Francia loco Surius reposuit *Germania*, suspicatus Auctorem Gallum non fuisse dicturum, *ex Francia oris venisse Hermenlandum*, si Francus fuisset Hermenlandus. Forsitan etiam *Noviomagi* nomine deceptus est Surius, cujus auctoritas alios etiam in errorem induxit. Verum olim Francia seu Neustria distinguebatur contra Galliam & Armoricam, ex qua oriundus Auctor; & *Noviomagus* antiquis etiam dicitur civitas illa, quam recentiores Noviomum, vulgo *Noyon* appellant : tametsi aliæ sunt in nominis urbes in Gallia & Germania.

CIRCA AN. 720 25. Mar. quid temeritatis adſcriberetur, utpote qui nullius prærogativa ſcientiæ compos exſiſtens, tanti Patris acta plebejo ſermone ſcripturus aggrederet; aut cum per devia quæque ipſe lubrico raptarer calle, ſanctiſſimi viri a recto nuſquam tramite dilapſam viam ipſe imitari negligens aliis imitandam oſtendere conarer. Sed volvente diutius impetu timoris gemini, ceu humo proſtratus feſſos hujus operis deſperatione artus ignavi committens otio, tandem Fratrum inſtigatus rogatu, opus quod deliteſcendo fugere diu deliberavi, obtentu obeditionis omnium mearum virium deſtitutus juvamine, ſolius Altitonantis miſeratione fidens, ab ipſo donata donatus & ipſe membranis inſerenda ſuſcepi. Quare ſolo poplitibus defixis deprecor omnes, qui humilitatis dignatione ad hoc legendum opuſculum ſacrum deflexerunt obtutum, ne dictatu incomto fortia præfati Patris ſacta minus laudibus ſummis arbitrentur digna; ſed hujus operis ſtolidi editoris meminiſſe dignentur, quatenus a pio Judiee veniam delictorum conſequi, coronamque mereatur obtinere perpetuam, ut & ipſi pro miſericordiæ precibus ſempiterna ditari gloria Chriſto largiente mereantur.

* *Hic interjicitur Index capitulorum in codice Herovallino, quæ iterum ſuis locis inſeruntur in contextu: hoc poſterius ſufficere viſum eſt.*

CAPUT I. *De nativitate, & militia regali, & de converſione, atque converſatione ejus.*

2. Multorum jam per orbem univerſum circumquaque Regum collis jugo Chriſtianæ religionis ſubmiſſis, cum fides ſanctæ Eccleſiæ errorum caligine depulſa luce evangelicæ veritatis coruſca, in omni ditione CHLOTHARII a Regis Francorum tranquilla uteretur pace; venerabilis HERMENLANDUS genuinæ nativitatis potitus exordio, ex Noviomagenſium incolarum nobiliſſimis parentibus perpetua fruiturus temporalem proceſſit in lucem. Hic beatiſſimus procerum parentum opimis educatus dapibus, atque (ut adſolet) præclara ſoboles nobilis proſapiæ affectione vallatus, litterarum eruditoribus ſuſ profectus gratia imbuendus proviſione tantæ generoſitatis traditus fuit. Quibus præ cunctis coævis ſodalibus ad plenum eruditus, omnem puerilem petulantiam gravitate tranſſcendens morum, nulli concupiſcentiæ inlecebroſæ voluptatis adſenſum præbuit. Carnis quoque laſciviam ſpiritus ardore conterens, nobilitati carnis animi præferebat nobilitatem, itaut in ipſis ſcholis probitate animi ſacratus præfulgens puer admirabilis omnibus haberetur.

Hermenlandus Noviomagenſis,

3. Parentes autem ejus videntes eum litterarum doctrinis magna ex parte inſtructum regalibuſque militiis aptum, ab ſcholis eum recipientes regiam introduxerunt in aulam, atque Regi Francorum eum magno cum honore militatorum commendaverunt, quatenus per tramitem hujus militiæ ad debitum progenitorum perveniret honorem. Sed vir Dei Hermenlandus omne hujus ſæculi culmen omnemque gloriam Chriſti poſtponens amori, plus appetiit per laborios ſæculi labores manſura gaudia juſtorum promereri, quam per tranſitoriam mundi gloriam perpetua injuſtorum ſupplicia perpeti. Longe enim a parentum voluntate ſanctum ejus dirimebatur deſiderium. Nam quod illi ad dignitatis ejus gloriam agere conabantur, ipſe ad ſuæ ſalutis diſpendium fieri arbitrabatur, ſententiam recolens Apoſtoli dicentis: *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus*. Et niſi ejuſdem Apoſtoli ſententiæ contradictor eſſe videretur qua dicit, *Filii, obedite parentibus*, nullatenus ei cœleſtia ambienti ſuadere poterant terreſtrem ſuſcipere militiam. Cavens autem ne in aliquo ſalutaribus contrarius eſſet monitis, conſiderauſque ſimul necdum ſe ſui arbitrii facultatem conſecutum eſſe; quem mente deliteſcendo fugere ſatagebat corpore, ſpecie tenus coacte habitum militarem ſuſcepit. Domino vero ſe protegente extimplo in aula commorans regia, ex tirunculo perfectus ita effectus eſt mi-

in aula educatus,

2 Tim. 2.

Ephes. 6.

a Nimirum Chlotharii tertii, Chlodovei junioris filii, cujus Chlotharii principatu adoleſcens erat Hermenlandus, ut qui in domo regis pocillatorum Præfectus, matrimonio jam habilis erat. At mediæ ætatis Auctoribus (ut alias non ſemel obſervavimus) proclive eſt, Sanctorum ortum referre ad illius Regis principatum, quo quiſque maxime floruit.

miles, ut cor Regis omniumque optimatum gratia suæ venustatis in amorem sui converteret, intantum ut nimio eum Rex amplectens amore dispensatorem sui potus principemque constitueret pincernarum. CIRCA AN. 720 25. Mar.

4. Cum autem per aliquod tempus omnibus placens prudenter commissum perageret ministerium, suadentibus parentibus atque amicis suis cujusdam optimatis nobilissimi quam nollatenus accipere volebat, desponsavit filiam, statuit etiam diem quo eam sibi matrimonio copularet: qui hoc toto mentis nisu satagebat, ut non solum a vinculo conjugali, verum ab omni sæculi actu collum suæ mentis, quod leni Christi jugo submittere desiderabat, excuteret. Non enim ut auditor obliviosus, Domini monita inaniter auribus hauserat cordis, quibus salubriter generi consulit humano dicens: *Qui non relinquit patrem & matrem, fratres & sorores, uxorem & filios, agros & omnia propter nomen meum, non est me dignus*: &, *Qui vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me*. Sed ut eximius operis exsecutor artius intimo ea retinens corde; quod aure corporis audivit, pro virium facultate opere implere curavit. Divino autem fretus spiramine, spretis cunctis sæculi oblectamentis sponsam relinquens, nuptias renuens, nudus terrenis actibus nudam crucem Christi contra spiritalia nequitiæ dimicaturus athleta Christi arripuit, rectoque tramite munitus evangelicis doctrinis, pedibus regiam viam sequendam suscepit.

Pocillatorum præpositus,

Luc. 14. nuptiis & sæculo nuntium remittit.

5. Timens autem ne ejus propositum sæcularium tumultus præpediret, si in turbis populorum diutius moraretur; præsentiam adiit Regis, humilique cum devotione petivit, ut ei regalis clementia licentiam daret, quatenus relicta palatina militia, regulari se Cœnobio Christo militaturus traderet. Rex autem maxima eum dilectione complectens, non patiebatur eum a se sequestrari, atque ideo nimis ejus resistebat precibus, suadens ei ne ejus consortium in tam viridi floridaque desereret ætate. Cumque talibus suasionibus diutius ejus vexaret mentem, sanctum tamen ejus propositum immutare nequivit. Beato igitur viro in precibus persistente, tandem timore Domini perfusa pii Principis clementia, licentiam quam ei diu negaverat benigne est largitus.

6. Ipse autem beatissimus Hermenlandus cum Regis optimatumque benedictione palatio egressus, ad Fontanellæ *a* Monasterium, ubi venerandus LANTBERTUS regularis præerat Monachorum Pater, concito pervenit cursu. Conversionem namque in præfato expetiit Cœnobio, & ab ipso Abbate Fratribusque omnibus effectum suarum obtinuit precum. Juxta morem autem monasticæ vitæ in cella Novitiorum *b* probatus, ita perfectus inventus est, ut probitate conversationis suæ non solum neophytos, verum etiam eos qui longævo senio sub perfectionis habitu theoricæ vitæ omnem sui corporis triverunt vigorem, non solum consequi, quin etiam supergredi evidentissimis probaretur indiciis. Expleta vero probatione ejus regulari more in Novitiorum cella, perfectionis votum promissione confirmavit sacra, ac demum omnibus mundi spretis pompis ceterorum commilitonum vallatus præsidio, agonizeta virilis omnium virtutum consectans iter, nullis saltem vel ad modicum dæmonum suasionibus parens, sed in ipso exortu caput antiqui contrivit serpentis. Quot enim ei machinabatur tentamenta ingerere, tot tripudiando vir Domini de eo sumebat triumphos. Erat enim charitate præclarus, fide devotus, spe certus, patientia lenis, obedientia præcipuus, oratione assiduus, abstinentia discretus, vigiliis strenuus, atque omnibus ita ornatus virtutibus, ut inter ceteros commilitones ut Lucifer ceteris stellis clarior radio virtutum conspicuus refulgeret.

Fontanellæ, novitius,

votis monasticis se adstringit.

7. Quod sagaci venerabilis Abbas Lantbertus deprehendens intuitu, quem erudiendum disc ipulatus susceperat gratia, veluti magistrum pro ejus virtutum venu-

Fit Sacerdos.

a De Fontanella Monasterio & Abbate Lantberto dictum in Actis SS. Vvandregisili, Ansberti & Condedi Sæculo 2 Benedictino.

b Hæc omnino ad mentem & sententiam S. P. Benedicti in Regulæ cap. 58.

CIRCA AN. 720 25. Mar. venustate venerans amabat. Sacris quoque altaribus insuper dignum eum approbans, Sacerdotem sibi ordinari fecit ab Episcopo *a* ejusdem pagi, ratum arbitrans ut consecrationis sacratissimi corporis sanguinisque Christi tam præclarus tamque sanctissimus vir fungeretur officio, qui ut pretiosissima a Domino de sterquilinio sæcularis habitus margarita eruditus, inter sodales cœlibes in Monasterio locatus, velut super candelabrum lucerna consecratione apostolicæ vitæ omnibus lucidius enitebat. Ordinatus vero tanta sacerdotalis officii perfectione vigebat, ut cum devotus Deo oblationem studiose quotidie offerret, maceratione sui corporis ipsa hostia viva fieret.

II. *De adventu ejus Namneticum.*

Pasquarius religiosam vitam populo commendat. 8. Igitur eo tempore quo prædictus vir Domini Hermenlandus talibus in Cœnobio pollebat virtutibus, piæ recordationis PASQUARIUS *b* Episcopus Namnetensem pastorali devinctus cura regebat Ecclesiam. Quodam vero die dum sub bifario habitu ecclesiastici Ordinis, Clericorum scilicet atque laicorum, summæ charitatis vinculo connexum dapibus vitæ cœlestis juxta utriusque gradus convenientiam commissum reficeret gregem, & quid utrique congrueret ordini celebri differeret facundia; tertii etiam gradus, videlicet Monachorum qui eatenus incolis occidui litoris Oceani pene expers habebatur, mentionem faceret, perfectioremque ceteris ex ipsius Veritatis voce ostenderet, dicentis: *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes & da pauperibus, & veni, sequere me*; (Matth. 19.) divino statim omnes animati spiramine, devotis precibus suum exoraverunt Pontificem hujus ardore desiderii plus omnibus flagrantem, quatenus hujus Ordinis quaquaversum dignaretur viros perquirere, qui in eorum prædio, si congruus reperiretur locus, hujus perfectionis exercerent vitam. Fatebantur enim se de Domini pietate tantum confidere, quia si hujus vitæ viri inter eos commorarentur, esto ad imitandum paucis, ad intercedendum tamen omnibus indigenis illius terræ eos prodesse posse.

Monachos petit ab Abbate Fontanellensi. 9. Considerans vero idem Antistes suum populique cor adspirante Domino hujus rei voto unius voluntatis effectum, eos audire non distulit: quin potius eorum gratulabunde annuens precibus, maturius ad venerabilem LANTBERTUM Abbatem, qui tunc Fontanellæ Cœnobium sub sacro habitu vitæ monasticæ gubernabat, strenuos direxit nuntios, exorans per eos ejus sanctitatem, quatenus illius largitate suum populique desiderium votorum obtineret effectum. Qui benedictione sui Pontificis muniri atque ab eo egressi, iter carpendo sacrum ad Fontanellæ Monasterium Domino duce agiliter pervenerunt. Cumque a Fratribus benigne suscepti atque venerabili Lantberto fuissent exhibiti, ex præcepto sui Patris talibus eum allocuti sunt dictis: Vestræ sanctitatis nimium amator Pasquarius Pontifex devotione flagrans sacra, precibusque universæ plebis sibi commissæ instigatus æstuanti desiderat voto, quatenus in ejus parochia Monachi se eis locum præparante vitam regularem exempli gratia ad profectum sanctæ Ecclesiæ perpetuamque laudem teneant Dei. Edificens autem fama vestræ sanctitatis longe lateque pervolante, vestram congregationem venustate hujus Religionis plus ceteris clarescere, precatur ut vestra ei sancta largitas religiosissimos mittat Monachos, qui hanc vitam optime tenere aliisque tradere sciant, ut ea quæ desiderat per eos implere valeat.

10. Qui cum tali devotione Sacerdotem Dei cum plebe sibi commissa fervere cognosceret, primum omnipotentissimæ individuæque Trinitati summas retulit gratias; deinde vocato beato Hermenlando Monacho petitionem venerabilis Pasquarii iterum coram eo exponi jussit, ac demum responsum in hunc modum dedit: Vota quidem, Filii charissimi, Pasquarii Episcopi ejusque san-

a Surius & quidam codd. mss habent, *ab Audoeno*, qui S. Ansberto locum fecit anno 684.

b Pasquarius seu Pascharius in quibusdam Indicibus Episcoporum Namnetensium omissus, in codice Thuaneo ante annos quadringentos exarato statuitur inter Leobardum & Taurinum: at collocandus videtur Salapium inter & Agatheum, de quo infra cap. 13.

„ sancti gregis constat sicuti divinitus inspirata sanctissima redolere devotione: CIRCA AN.
„ atque ideo ut particeps tanti voti esse merear, licet magno destituar solatio, 720
„ petitionem a nostra parvitate postulatam per charissimum mihi hunc Fra- 25.Mar.
„ trem Hermenlandum aliis cum eo Fratribus missis perficere studerem, si Abbatis
„ certissime nossem ab eo ita Cœnobium constitui, ut futuris temporibus Fra- responsio.
„ tres in eo constituti, quantum ab eo vitari potest, nullius infestatione tur-
„ barentur. Vita siquidem nostri Ordinis summam expetit quietudinem, &
„ nihilominus magnum patitur dispendium cum intente cœlestia contempla-
„ tur, si querimoniis pravorum a supernorum avocetur inspectione. Si igitur
„ in suæ Ecclesiæ prædio Cœnobium construxerit, in quo isti quos mittimus
„ aliique divinitus inspirati eorumque provocati exemplo conversi e sæculo
„ habitent; temporibus quidem ejus fortassis optata uti pace valebunt: post
„ obitum vero ejus si ipsum Cœnobium sub dominio sui successoris reliquerit,
„ magnis (sicut in nonnullis Cœnobiis actum esse comperimus) cupiditatis in-
„ stinctu pravorum turbabuntur inquietudinibus, itaut necessitas eos inde exi-
„ re compellat, & errabundos circumquaque vagari cogat. Mihi vero si ita
„ evenerit qui commissos illuc dirigo Monachos, multum incumbet periculi,
„ illique nihil augebitur mercedis. Si autem perpetuæ retributionis intuitu Mo-
„ nasterium ædificare desiderat, hortor ut regalibus eum manibus tuendum
„ committat, & ut Regis clementia talem præceptionem facere dignetur, ut
„ nulla alia potestas maligno instigata spiritu omni dominationis occasione su-
„ blata molestiam habitantibus in eo ingerere audeat: quatenus regali defensi
„ præsidio, pro ejus totiusque sui Regni perpetua pace libere remota pravo-
„ rum impulsione Christi interpellent clementiam. Noli, inquiunt, noli cun-
ctari talibus suspicionibus, Pater: nam certissime de bonitate Patris nostri Pas-
quarii confidere potes, quia juxta tui oris imperium omnem hujus operis cau-
sam Domino juvante perficiet.

11. Tunc nuntiorum sponsionibus firmatus dixit beato Hermenlando: Ni- *Hermen-landum mittit cum sociis 12.* mium tua, charissime Frater, fidens religione, quamvis tua corporali absentia maximum dispendium mihi evenire non ambigam, te ad venerabilem Pasquarium cum duodecim Fratribus, quorum te in mea vicissitudine Patrem constituam, mittere volo, ut tuo dictante magisterio Monasterium, sicuti optat, construat. Nihil tamen ex hoc fine tua definitione agere tentabo, sed omnem hujus negotii causam tuo prudenti committo judicio. Ne, quæso, inquit, vir sanctus, mi Pater, digneris super hoc nostram elicere voluntatem, quam pro Christo tuo tradidi arbitrio, sed quocumque me miseris libentissime, acsi divinitus mihi imperetur, ire conabor: tantum Domini voluntas & tua fiat. Tunc isdem Pater gaudio repletus, ejus præclaræ congratulans obedientiæ dixit: Eja, Fili mi, arripe ut miles Christi prosperum iter, sume laudabile opus, per quod tu aliique multi ad regna ingredi cœlorum mereamini. Qui cum talibus illum aliosque quos cum eo mittebat hortaretur eloquiis, maximeque ut REGULAM SANCTAM virili tenerent custodia, ruentes ipsi omnesque Fratres cum lacrymis in mutuos amplexus, osculum invicem sibi pacis dantes dimiserunt eos, impetrantes eis prospera cuncta fore dicentes: Comitetur vobiscum gratia summæ Trinitatis, & omnia opera vestrarum manuum prospere dirigat, locumque vestræ habitationi ad multarum salutem animarum perenni custodia tueri & conservare dignetur.

12. Qui benedictione postulata pleniterque accepta cum legatis jam dicti *Namnetum ingressi ab Episcopo excipiuntur.* Episcopi iter carpentes, ejus faciei se præsentare festinabant, orantes ut Christus solatium sibi perficiendi tribueret injuncti operis, & sic ad urbem Namnetensem Domino duce pervenerunt. Tunc Basilicam *a* beatorum Apostolorum Petri & Pauli beatus Hermenlandus cum sociis orationis gratia ingressus est. Audiens vero venerandus Episcopus eos advenisse, ineffabili exsultans gaudio dixit: Recordatus est mei Dominus, ut votum desiderii mei implere dignetur. Atque in præfatæ Ecclesiæ foribus occur-

a Ea est Ecclesia principalis seu cathedralis, S. Petro sacra.

CIRCA AN. 720 25. Mar. rens eis, dixit B. Hermenlando : Benedictus Dominus qui misit me ad introitum tuum, qui quod bonum & jocundum esse per os beati David Prophetæ dixit, hodie est complere dignatus, faciens habitare fratres in unum. Cumque ei suisque omnibus quos veluti Angelos suscipiebat, alacriter prandium exhibuisset, omneque desiderium suum ejus exposuisset auribus ; B. Hermenlandus ea quæ Pater ejus nuntiis ipsius opposuerat, eorumque responsionem coram eo recitavit, ac demum subjunxit : Et nunc si consilio Patris tua sanctitas parere voluerit, prout Dominus exiguitati nostræ donaverit, quodcumque jusseris, perficere conabimur. Sin autem aliud Paternitati vestræ placet, inviolata charitate ad Patrem nostrum juxta ejus præceptum revertemur. Nullus me magis, dilectissime (inquit) Frater, hujus operis perfectionem perpetua constabilire desiderat firmitate, qui auctor fundatorque ejus videor esse & ideo secundum tuam Patrisque tui suggestionem nostrorumque nuntiorum sponsionem, non solum te cum Cella quam ædificare disponimus, cumque omnibus rebus quas ibi confirmavero ad subsidium Fratrum inibi commorantium secundum auctoritatem canonicam, regiæ committam dominationi, ejusque vobis habere perficiam præceptum : quin etiam quidquid commodum atque utile ad perpetuam quietem illius loci tecum pertractare potuero, libentissime implere curabo. Tu vero ea quæ desidero quomodo rite perficiantur, prudenti perpende consilio. Beatus vero Hermenlandus cognoscens animum Pontificis avaritiæ æstu vacuum, humiliter eum alloquens dixit : Dominus qui inspirator hujus exstitit voti, tribuat eum perfici secundum cor, consiliumque tuum confirmet in bonum. Ego vero accepta vestræ benedictionis inducia *, quidquid ex hoc Domini voluntate pertractare potuero, crastina die vestris sacratissimis auribus intimare aggrediar.

Episcopus eorum petita rata habet.

* Boll. fiducia

III. *De inventione insulæ Antrensis.*

13. Cumque die altera aurora novo perfunderet lumine terras, Beatus Hermenlandus expleto matutinæ laudis officio venit ad Pasquarium Episcopum, eique dixit : Jube nobis præparare naviculam, in qua cum sociis per alveum Ligeris remigantes, usque ad loca maritima omnia litora ejus pervidere possimus. Et si locus aptus repertus non fuerit ubi Cœnobium ædificetur, tunc ad dexteram lævamque in omni tua circuibimus dominatione, usquedum congruum reperiamus situm Monasterii constructionis. Non vobis, ut opinor, ait isdem Pontifex, usque ad maritima necesse erit fatigari loca : quia sunt nonnullæ insulæ, tribus ab hac urbe distantes millibus, hujus amnis vallatæ lymphis, quas etiam bis per revolutionem diei ac noctis unda marina undique ambiendo invisere non negligit : quæ tanto sui vigoris impetu agitatur, ut ultra hanc urbem ad orientalem plagam septem millibus ictum retrorsum convertens Ligeris, vim inundationis suæ ubertim infundat. Cujus autem ipsæ insulæ fertilitatis interius, vel cujus magnitudinis sint, pastoralis curæ occupatio perscrutari me non permisit. Quas cum diligentius tua sagax prudentia perviderit, qualiter se habeant mihi renuntiare non differat, si in aliqua earum congruus locus ad constructionem Monasterii reperiatur. Et hæc dicens, navem velocius præparare jussit. Quam vir Domini Hermenlandus ingressus dixit : Omnium bonorum largitor, qui populo tuo viam in mari Rubro præparasti, per quam ad terram repromissionis venirent, da mihi, Domine, famulo tuo per rectam incedere viam, ut ad locum quem servis tuis præparare ad habitandum dignatus fueris, de quo non ad terrenam, sed ad cœlestem promissionem æternæ felicitatis pervenire mereantur, recto perveniam itinere. Nautæ vero concite navigantes pervenerunt ad unam insularum, quæ magnitudine sui ceteras circa se superat.

Hermenlandus locum Cœnobio condendo quærit.

14. Tunc de navi egressus cœpit de spatio insulæ percontari, cujus in viginti quatuor stadiis longitudinem dimensam reperit. Quæ in medio alia-

Antrum insulam perlustrat.

aliarum sita, se undique a quatuor cœli plagis circumdantium alto sublimatur vertice, per mediam sui longitudinem montuosa, omnes inundationes Ligeris ab Oriente aliquoties ubertim effluentes & Oceani maris ab Occidente bis per singulos menses eructantes despicit malinas *a*. Quæ malinæ reliquas insulas in Oriente Occidenteque & Aquilone sitas aliquoties ad momentum operiunt, solam in Meridie ab hac sitam verentes insulam propter sublimitatem sui montis : & idcirco tuta in se loca exhibet habitationis, amplissimumque vinearum, hortorum atque per gyrum pratorum præbet spatium. Non enim in ea aliquis mole corporeæ fragilitatis gravatus homo absque navali subvectione ingredi potest, sed neque in aliquam earum undique eam ambientium. Est enim opacitate densara silvarum, quam ideo & propter nonnulla abdita in ea loca vir Domini ANTRUM vocavit. Sed & meridianam, quæ spatio licet sit minor, specie tamen in nullo ab hac discrepans, vocavit ANTRICINUM. Reperit enim in ea Oratorium, in parvissima Basilica, beatissimi Confessoris Martini. Sed & pastores armentorum erant in ipsa insula plurimi, ubertate ejus largissimæ pascuæ alentes pecora sua. Piscatoribus autem circa se tam plurimam copiam præbet piscium a Ligere & mari largiter ibi per disposita tempora vicissim venientium, ut piscatoribus aliorum fluminum profunda rimantibus, nisi visu didicerint, incredibile auditu videatur. Non itaque vulgi in ea perstrepunt voces, sed solum avium diversarum circa eam audiuntur melodiæ, inter quas citharœdi olores dulcia fundunt modulamina cantus. Tantum namque quietis silentium in se retinet, ut omne desiderium eremi anachoreticam vitam desiderantibus penitus auferre videatur.

CIRCA AN. 720

25. Mar.

Insulæ descriptio.

15. Cumque hæc omnia vir Domini Hermenlandus partim visu, partimque vicinorum comperisset relatu, exsultans in Domino ait : Benedictum nomen tuum, sancta & gloriosa Trinitas, in sæcula, qui mihi famulo tuo pretiosiorem locum aptioremque omnibus Cœnobiis, in quibus meam fuisse parvitatem contigit, ostendere dignatus es. Et nunc, Domine, quæso ut esse digneris hujus loci constructionis ædificator & custos perpetuus in sæcula sæculorum. Tunc ad Antistitem Pasquarium ocius revertens dixit : Fateor in veritate, numquam me tam speciosum vidisse locum, tamque monasticæ vitæ congruentem, sicuti hodie in duabus insulis quas perspexi, mihi contigit reperisse. Cumque ei cuncta quæ invenerat per ordinem retulisset, gaudens in Domino isdem Præsul ait : Benedictus tu Domino, & benedictus Dominus qui misit te, qui tibi propter magnam misericordiam suam dignum locum ostendit, in quo voti mei effectum inveniam ad perpetuam animarum salutem. Tota igitur die illa invicem conferentes, quo tenore dispositum perficerent opus, mutuisque spiritalibus se cohortantes eloquiis, post dulcia æternæ vitæ colloquia, fragilitati consulentes humanæ sumserunt cibum. Tunc demum post hymnorum laudes, cum benedictione Domini ad lectuli quietem secedentes, parum sopori indulgentes, reliquum noctis spatium insomne in Dei duxerunt laudibus.

IV. *De constructione Monasterii.*

16. Venientes igitur sequenti die simul, dixit Beatus Hermenlandus venerabili Pasquario Episcopo : Jam quia mihi Dominus locum pulcherrimum ostendere est dignatus, in quo ea quæ desideravimus perficiantur, nolo moras innectere, sed cum tua benedictione ocius illuc regredi volo : quatenus tuo aliorumque munitus juvamine, fabricam Monasterii Christo favente ædificare incipiam. Et ille : Omnium Creator qui Salomoni prudens cor ad ædificandam dignam nomini suo domum largiri dignatus est, det tibi gratiam & benedictionem, & secundum suam voluntatem omnia opera tua dirigere dignetur. Sumtus igitur prout necessitas poposcerit, quia in promtu sunt, ministrare non negligam, tecumque operarii nostri ea quæ jusse-

a Beda in lib. 1. de natura rerum cap. 29. *omnes cursus maris in ledones & malinas, id est minores & majores æstus dividit* : Item Simeon Dunelmensis alibi referendus.

CIRCA AN. 720 25. Mar. jusseris perficient. Mutuis demum amplexibus se constringentes, osculum sibi invicem dederunt pacis: & sic B. Hermenlandus ad dilectam reversus est insulam. Quam cum ingressus fuisset, eligens locum in quo convenientius Monasterium construi deberet, cœpit fundamenta domorum ad necessariam sufficientiam Fratrum jacere, & duarum Ecclesiarum, quarum unam in honore S. Petri Apostoli, aliam vero in honore S. Pauli Apostoli cum omnibus claustris Monasterii Domino se protegente brevi explevit tempore.

17. Cumque opus suum plurimorum illius terræ incolarum auctus juvamine velocius consummasset; veniens illic idem Episcopus ad dedicationem cum suis Canonicis, per consensum omnium privilegium S. Hermenlando & Monachis suis ex eodem Monasterio fecit, sicut spoponderat: primum, ut nullus de successoribus suis de ipso Monasterio vel rebus quas ipse vel alii divino amore compuncti ad luminaria subsidiave Fratrum ibidem tradiderant, aliquid sub dominationis occasione usurpare tentaret: & tunc demum ad aulam regiam secum Beatum Hermenlandum ducens, Regis CHILDEBERTI *a* eum cum Monasterio & Monachis ex eo tuendum tradidit manibus: Æternæ vero retributionis intuitu isdem Francorum Rex suum tunc Præceptum Beato Hermenlando de eodem Monasterio & rebus ejus fecit, ut nulla dominatio alicujus potestatis Monachis in eo constitutis aliquam inquietudinem ingerere præsumeret; sed regali perpetua freti defensione, absque alicujus impedimento libere pro eo totiusque Regni ejus pace Christi deprecarentur clementiam.

Regi Monasterium committitur.

18. Tunc vir Domini amicitiis Regis honoratus reversus est ad Monasterium. Cœperunt jam ex eo tempore multi e sæculo conversi in ejus se Cœnobio regularibus tradere disciplinis, aliique suas soboles ibidem Deo offerre festinabant. Quibus omnibus disciplinam cœlestis vitæ laudabiliter Beatus Hermenlandus verbo actuque tradebat, usquedum magnus virtutibus atque numero grex ibi Christi auctus est. Qui ita perfecte sub tanto degebant Patre, ut fama sanctitatis eorum longe lateque pervolaret, & in eorum operibus omnes quicumque audirent, Patrem eorum magnificarent in cœlis Deum.

Florens ejus status.

V. *De visione animæ Mauróntii Abbatis.*

Mauroncii Abbatis animam in cœlum ferri videt Sanctus.

19. Quadam nocte dum isdem beatissimus Hermenlandus in Oratorio solito maneret insomnis, atque contemplationis cœlestis gratia in Basilica Beati Petri Apostoli pernoctando vigilaret; vidit animam venerabilis viri MAURONTII Abbatis ex Monasterio Sancti Florentii *b* quod vocatur Glonna, triginta a suo Cœnobio sequestrato passuum millibus, vinculo resolutam corporis ad æthereum deferri ab Angelis thronum. Quam cum diutius fuisset intuitus, signum dedit *c*, atque in unum Fratribus collectis cum summo charitatis affectu præcepit, ut illius exitum orando Domino commendarent. Ipsi vero jussa Sancti Patris alacri implentes obedientia, devotissime pro anima prædicti Mauroncii ad Deum fuderunt preces. Cœperunt tamen omnes mirari, cum tanta terrarum intercapedine Monasteria ab invicem diremta essent, quomodo vir Domini animam ejus corporis resolutam nexu videre potuisset. Sed ne quid dubietatis in eorum resideret mentibus, sequenti die perserutatorem illuc dirigere disponebant, qui hujus rei causam diligentius perquireret. Fratres autem de prædicto Monasterio Sancti Florentii præveniendo eorum directionis abstulerunt laborem, qui orbitatem suam de Patris Mauroncii obitu nuntiaverunt. Fratres autem magna eis sicut in mœrore positis affectione animi compatientes, consolationis ferebant hortamina, ac denuo de hora exitus sui Patris percontari cœpe-

a Childeberti tertii, qui Regno potitus est ab anno 695 ad 711.

b Nunc Monasterium vetus S. Florentii dicitur, ooitum Monasterio novo S. Florentii dicto ad Salmurum urbem: utrumque ad Ligerim, diœcesis Andecavensis, Congregationis S. Mauri.

c Simile omnino exemplum habes apud Bedam in Hist. lib. 4. cap. 23. ubi de S. Hildæ obitu agit.

perunt. Et eadem hora ipſoque momento eorum relatione didicerunt eum migraſſe *a*, quo beatus Hermenlandus ejus Fratribus indicaverat obitum. CIRCA AN. 720 25. Mar.

VI. *De vino per ejus ſignaculum in vaſe aucto.*

20. Quodam die dum vir ſanctus per pagum Namneticum cum Fratribus aliquibus iter neceſſarium carpendo conficeret, contigit ARNALDUM, juxta dignitatem ſæculi prædivitem, clientulorum ſtipatum cuneo ei deveniſſe obviam. Vir quoque Domini diutius eum ſpiritalibus ex auctoritate divinarum Scripturarum inſtruens eloquiis, poſt verbi documentum dixit cuidam Fratri: Quia pro captu noſtri intellectus huic inluſtri viro ſpiritalem miniſtravimus potum charitate ſuggerente, etiam corporalem nihilominus ſimul ſumamus. Qui reſpondens ait: Non plus ibi vini adeſſe, niſi in parviſſimo pendente ad ſellam vaſculo, quod parum pluſquam heminam *b* caperet vini. Sed ipſum juſſit afferri, confidens vir Domini plenus illius fide, qui inter quinque millia hominum panes quinque diſtribuens augmentavit. Nam poteſtate divina poſtquam omnes ubertim ſunt refecti, plus reliquiarum multo ſuperfuit, quam integritatis ante diſtributionem Apoſtolorum fuiſſet in turbas. Impreſſo editoque ſigno crucis vir Domini prædicto Arnaldo cum omni comitatu ſuo juſſit diſtribui. Qui cum omnibus diſtribuiſſet, omneſque eum gratiarum actione ipſo diſtribuente ſingulos calices bibiſſent plenos, vinum tamen tanti Sacerdotis merito diſpertiendo crevit ex tam parviſſimo vaſculo. Ipſum quoque vaſculum in teſtimonium hujus miraculi in ejus ſervatur Monaſterio. Nullus, ut reor, Fidelis ambigit in hoc miraculo virtutem Heliæ eum imitatum fuiſſe: quia ſicut ille invocato Majeſtatis nomine oleum, ita iſte vinum creſcere fecit in vaſe per virtutem crucis Chriſti.

VII. *De erucis ejus merito fugatis.*

21. Sedens igitur aliquando B. Hermenlandus ſub quadam arbore juxta Oratorium * B. Leodegarii Martyris in ſuo Cœnobio, legebat ſolito attentius. * V. cap. 15.
Erucæ vero quæ ſolia fructumque ejuſdem vaſtabant arboris, ſuper librum in quo legebat frequenter decidebant, eique lectionis ingerebant impedimentum, quod ipſe ut erat mitiſſimus, patientiſſime tolerabat. Cernens itaque hoc quidam Frater, cœpit eas pedibus conculcare. Sed ipſe prohibebat eum dicens: Ne, quæſo, Frater, quæ divino inferuntur judicio, auferre tenteris *. * tentaveris
Virtus quoque divina ejus patientiam remunerari dignata eſt, auferens eas quæ diutina corruptione prædictam voraverant arborem nocte ſequenti, ut nulla quidem ex eis ſupereſſet. Nam & in hoc virtuti Moyſi conjunctus videtur: quia ſicut per ejus preces ſacrilegam Ægyptiorum gentem ab hujuſce peſtis vaſtatione Dominus eruit, ſic per iſtius meritum prædicta liberata eſt arbor.

a Nimirum 5. Idus Januarii, & quidem circiter annum 700. Diem ſignant Kalendaria domeſtica his verbis: *5. Idus Janu. in monte qui dicitur Glomna, depoſitio B. Maurontii Abbatis & Conf.* Ita ſcriptum in tribus vetuſtis Martyrologiis, ex quibus Martyrologium Benedictinum aliaque corrigenda, quæ illum in 6. Idus ejuſdem menſis referunt. Certe feſtum S. Maurontii ſollemni ritu quotannis celebratur in ſuo Monaſterio & toto territorio exemtionis ejus 5. Idus eaſdem; extra territorium vero 14. Kalend. Febr. propter octavas Epiphaniæ & alia feſta occurrentia. Sepultus eſt S. Maurontius in Eccleſia S. Salvatoris prope tumulum S. Florentii. Reliquiæ ejus inde poſtea elatæ & feretro incluſæ ſuper altare, quotannis feria quarta Rogationum deferuntur. Eſt Patronus minus principalis Monaſterii veteris S. Florentii. Hæc ex mſ. hiſtoria a noſtro Joanne *Huinaut* ſcite digeſta de Monaſterio novo.

b De Hemina vini in Regula S. Benedicti Monachis conceſſa erit alibi dicendi locus.

CIRCA AN. 720 25. Mar.

VIII. *De pisciculo ex fundo Ligeris ejus virtute educto, de quo omnis ejus congregatio est refecta.*

Hermenlandi secessus tempore Quadragesimae.

22. Moris erat eidem Dei famulo Quadragesimali tempore, propter frequentiam plurimorum civium vitandam, qui ob ejus Fratrumque visitationem undique ad ejus Monasterium cum oblationibus confluebant, Antricinum expetere, ibique cum paucis Fratribus nimia contritione abstinentiae corpus suum macerare, quatenus in Paschali sollemnitate hostia Deo gratissima exhiberi mereretur. Contigit autem quodam die, ut fessus vigiliarum orationumque instantia, cum ad auram exhilarationis gratia deambularet, & super litus parumper resedisset, diceret quidam Namnetensem Episcopum habuisse quemdam piscem, qui vulgo Naupreda * dicitur. Cui Sacerdos Dei Hermenlandus dixit: Quid hoc ad rem pertinet, Frater? numquid invalida est Omnipotentis manus hujusce generis piscem nobis sicuti & illi cum voluerit largiri? Necdum vir Domini haec verba compleverat, & ecce divina virtute hujusmodi piscis ex fundo Ligeris eductus in medio fluvio se subrigens, atque super undas aquarum rapido cursu tranans, ante pedes sancti viri sieco jacuit in sabulo. Tunc munus divinitus sibi conlatum sciens, cum gratiarum actione jussit levari, dicens uni ex Fratribus: Tolle hoc, Fili, & in tres partes divide, quarum unam ad nostram retenta refectionem, reliquae duae ad Monasterium Fratribus mittantur. Quod cum factum fuisset, res subsecuta est statim mirabilis. Nam tanti viri merito ita omnes Fratres tam qui cum eo aderant, quam & illi qui in Monasterio remanserant, quorum non parvus erat numerus, ita fuerunt ex tam modico satiati pisce, acsi multitudo piscium eis fuisset distributa. Nempe patet cujus dilectionis plenus iste vir fuerit, illius nimirum qui de quinque panibus & duobus piscibus quinque millia hominum in deserto pavit loco: cujus iste protectione vallatus, de parvulo pisce sanctam satiavit sui Monasterii congregationem.

* an lampreta?

IX. *De lampade ejus signaculo accensa.*

23. Hic quoque vir Domini summa discretione providus, sui sibique commissorum curam aequo ita perpendebat libramine, ut nec pro custodia sui necessaria Fratrum funditus ministrare negligeret, nec rursus pro terrenis stipendiis quibus Fratres sustentabantur, sui custodiam circumspiciendo retentare negligeret. Nam diurnis horis necessaria Fratrum provide administrans, nocturnis iterum horis parumper indulgens somno, magis ex debito humanae necessitatis quam ex ampre vel modicae requiei, relictum noctis spatium in adquisitionem vertens contemplationis, toto mentis adnisu caelestia orando & psallendo speculabatur. Quadam nocte dum sollicite orationis gratia Basilicas sui Coenobii circuiret, in una earum exstinctum cuidam Fratri recuperare jussit lumen: quo secum deferente in manu Fratris flante procella venti lampas exstincta est. Cumque isdem Frater ut eam iterum accenderet, festinato ire coepisset, vir Domini ut subsisteret innuit, & extenta manu signum edidit crucis, atque ex tenebrarum caligine amissum Christo juvante restauravit lumen. Nam postea atrocius ingruente procella venti, lumen divinitus datum nullius defensionis munimine tectum, inexstinctum usque ad locum quo deferebatur solidumque perlatum est.

X. *De candore semitae per quam incedebat.*

24. Vir autem Domini continuis virtutum studiis ad altiora proficiens, quotidianis profectibus munditiam puritatis adquirere nitebatur. Cum quadam nocte in Antrieino, ubi rigore abstinentiae Quadragesimali macerari solitus erat tempore, deambularet in Oratorio Sancti Anniani: semita per

quam

quam incedebat, reliquo pavimento candidior subito effecta est, & locus in quo constanter orare consueverat, tali est respersus candore, ut nunc usque cunctis illuc introeuntibus liquido appareat, quanta munditia orationis pectus sanctissimi Confessoris clarificatum sit. CIRCA AN. 720 25. Martii.

XI. *De vino ubertim propinato ejus merito augmentato.*

25. In partibus occiduis fama ejus sanctitatis longe lateque se dilatans excreverat, Aquilonis etiam partes invisere non abnuit. Nam quodam die cum in pago Constantino *a* res Monasterii obtentu necessitatis pervideret, quidam nobilis illius provinciæ vir LAUNUS nomine, virum Domini cum discipulis ad prandium vocavit. Ipse vero ut erat animo mitis, eloquio affabilis, vultu serenus, ejus petitionem non renuit; sed data benedictione domum illius ingressus est. In regione quippe eadem vinum minime nascitur, & ideo prædictus vir Launus non plusquam in uno vasculo capiente, ut reor, metretas quaternas parumper habebat vini. Ipse vero gaudens quia Dei vitum in domum suam suscipere meruit, convocatis amicorum turbis hilariter omnibus jussit cum pauperibus & peregrinis supervenientibus ex eodem vino abundanter distribui. Mira Omnipotentis dispensatione omnibus abunde potantibus vinum ita crevit in eodem vasculo, ut pro sui diminutione redundans eumdem * repleret jam pene exhaustum vasculum. Sed hæc res ea die silentio contecta, crastina ita per omnem illam regionem divulgata est, ut omnes illuc commorantes cognoscerent, quia tantæ sanctitatis vir iste fuerit, ut si quis ei de facultatibus suis aliquid benedictionis gratia largiretur, nullius diminutionis damna incurreret, quin potius augmentationis lucra, salva æterna mercede, hic etiam in præsenti adquireret. Vir itaque Domini post refectionem ad propriam domum, quæ est in villa quæ dicitur Oglanda, reversus est. Launus autem in crastinum uxorem requisivit, si saltem parum vini superesset, ex quo ad virum Dei pro benedictione aliquid mitti valeret: quæ cum prædictum vas diligentius fuisset intuita, reperit nihil diminutionis, verum augmentationis plenitudinem accessisse: quod & viro suo nuntiare studuit. Tunc prædictus Launus cum oblationibus ex eodem vino benedictionem sancto viro obtulit, & quantam ei Dominus per merita ipsius gratiam reddidisset, indicavit. Quo audito vir Domini silentio hoc abscondere adulationibus vacuis jussit, dicens: Noli, quæso, meis meritis hoc deputare miraculum, quod pro erogatione pauperum tuæ Dominus largitati conferre dignatus est. At contra Launus hoc pro solo ejus virtutis merito factum dicebat, seque in hac virtute minime fuisse conscium fatebatur. Orta est inter eos namque mutuæ humilitatis amica contentio: sed omnibus Fidelibus liquido patet, quia sancti Sacerdotis merito hoc gestum est miraculum, quia illi toto corde adhæserat, qui in Cana Galileæ aquam convertit in vinum.

* l. idem

XII. *De furto quod fur eo præsente celare nequivit, & de bobus ab alio fure præreptis.*

26. Bonorum omnium studiis fraudulentia doli infestus inimicus astute obviare satagens, cum virum Dei virtutibus pollere cerneret, mentemque ejus nullo tentationis instinctu saltim ad modicum in ullam valeret deceptionis foveam labefactare, cœpit per quos potuit qui nulla erant rationis auctoritate muniti, viro Dei inquietudinis suscitare molestiam: quatenus si non supra petram firmiter fundatam domum funditus valeret evertere, hoc solum sibi deputaret lucrum, si vel ad punctum potuisset perturbare. Nam quodam die instigatus facinore cupiditatis quidam rusticus labulum de sella viri Dei procidens abstulit, in sinumque projecit. Divina statim ultio, quæ ideo præsentibus ulciscitur verbetibus ut a fututis liberet, subsecuta est: qua co-

a Constantinus pagus, *le Coutantin*, cujus caput seu urbs Episcopalis Constantia, *Coutance*, sub metropoli Rotomagensi, alia a Constantia Alamanniæ ad Rhenum.

CIRCA AN. 720 25.Mar. coartatus doloribus isdem rusticus, cum veluti ignibus cremaretur, ejulans vociferari cœpit, dicens: Subveni mihi S. Hermenlande, quia pro modico quod a te conatus sum furto auferre, inæstimabiles luo pœnas. Et hæc dicens latens furtum de sinu in medium projecit, quod in testimonium usque in præsens perseverat pendens in Oratorio B. Petri Apostoli in Oglenda cella, ubi hoc gestum est. Vir vero Domini facinori vinctum oratione solvit, atque eum alimentorum satietate reficiens, & ut ne seductoris suasionibus ulterius adsensum præberet monens, liberum a se abire permisit.

27. Alius rursum fur eodem avaritiæ corruptus spiritu, boves qui onusta lignis plaustra viri Dei usibus devehere soliti erant, furto præripiens abstulit. Vir autem Domini dolo inimici suorum animalium utilitatibus destitutum se intelligens, damnumque patienter ferens, ad solita orationis cucurrit arma, & ut sibi prædicta redderentur animalia Dominum deprecatus est. Cujus vis orationis hoc apud Dominum obtinere potuit, ut per totam noctem isdem fur in longinquas eos regiones ducere nitens, fatigatus nimia mane lassitudine ante fores viri Dei eosdem quos auferre moliebatur restitueret boves. Vir vero Dei quæ malignus præripere aggressus est, Domino restituente ovans recepit, & furem blande alloquens humanitatis ei gratiam pro furti reddidit reatu: præcipue monens, ne subditus fraudulenti inimici suasionibus ulterius esset, ne & hic judicia incurreret publica, & æternis cremaretur flammis; & sic eum commonens liberum permisit abscedere.

XIII. *De vino in manu Agathei signaculo ejus exuberante.*

28. Temporibus sancti viri erat quidam vir inclytus nomine AGATHEUS, duarum urbium Namneticæ scilicet & Redonicæ Comes, locumque Episcopatus in prædictis occupans [a] urbibus. Hic Antrensem insulam orationis gratia, & ut cum viro Dei loqueretur adiit: qui benigne ab eo susceptus est. Oratione vero expleta eum de suis actibus increpans, sanctisque instruens monitis, melioris vitæ tramitem eum arripere hortabatur. Post verba vero prædicationis humanitatis gratiam ei exhibens, in refectorium eum secum duxit, calicemque meri ei dari jussit. Qui cum mediam ejus partem bibisset, calicemque Fratri deferenti reddere voluisset, Sacerdos Dei ut adhuc biberet hortatus est, elevataque rursum dextera secundo super prædictum calicem signum impressit crucis. Necdum manum retraxerat, & ecce subito calix ita repletus est, ut ubertim exundans ex eo vinum super brachia prædicti viri effunderetur. Tunc jam dictus Agatheus indignum se concessione tanti existimans Sacerdotis, citissimo ad pedes ejus tremebundus cecidit, postulans eum pro suis intervenire erratibus. Sicque per exterius miraculum ejus de qua ante infidus dubitabat, cognoscere compulsus est animi sanctitatem: completaque est sententia Apostoli in eo dicentis: *Signa non fidelibus, sed infidelibus dantur.* Patet
1. Cor. 14. 22. namque ideo providentia Dei id actum miraculum, ut bruta mens quæ prædicationis igne non calefiebat, vel percussa miraculo timoris anxietate compelleretur emendationi operam dare. Nam ex eo tempore minus crudelis apparuit.

XIV. *De anima cujusdam Fratris in Creon Cella ab eo per spiritum visa.*

29. Dum quodam tempore isdem Pater utilitatis gratia res Monasterii sui circuiret, ad Pauliacum devenit villam. Et cum cuncta juxta modum utilitatis Monasterii sui disposuisset, inclinato die ad vesperam exercitiis vigiliarum solito se committens, contemplationis ardore divina præmeditans insomnem ducebat noctem. Cumque diutius in acie contemplationis consistens cordis oculos ad alta sustolleret, vidit in Aquitaniæ partibus in cella sua, quæ ei per chartarum largitatem tradita fuerat, quæ vocatur *Creon*, ab eo loco 80. distante mi-

[a] In ms.cod.Thuaneo Agatheus dicitur *vocatus, sed non Episcopus*: quo spectare videtur Auctor iste hoc loco.

miliariis, cujusdam venerabilis Monachi animam, qui ejus fuerat eruditionibus instructus, atque ibi ab eo constitutus ut ipsam & aliam quæ vocatur *Colon*, prævideret cellam, a corpore migrantem, Angelorumque præsidio subvectam cœlestia penetrare. At ipse statim pulsato signo ejus obitum Fratribus secum habitis nuntiavit, & ut ejus exitum orando Domino commendarent, monuit. Fratres igitur ejus dictis creduli jussa complentes, aliqui puerorum virum Domini longævo jam confectum senio insanire deludendo dicebant. Sed ipse adhærens Domino, eo spiritu quo potuit animam corporis nexibus resolutam longius videre, valuit etiam puerorum non solum dicta, verum cogitationes penetrans intueri. Nam eorum diffidentiæ obvians, certissime adfirmabat, prædicti Fratris animam rebus humanis solutam in regno Christi sanctam adeptam esse requiem. Quod post nuntii prædicti Fratris obitum ex eadem cella nuntiantes verum esse adseveraverunt: & eadem hora eodemque temporis articulo eum obiisse dixerunt, quo ejus exitum S. Hermenlandus Fratribus indicaverat. CIRCA AN. 720 25. Martii.

XV. *De Cella in qua amore vitæ contemplativæ se reclausit, & de interitu* ADALFREDI *Abbatii*.

30. Igitur B. Hermenlandus inter administrationes necessarias curæ commissorum sibi Fratrum, sua nihilominus studia quibus æterna adquirere mereretur præmia, augmentare quotidianis virtutum profectibus non desiit. Non ei libuit, ut est consuetudinis quibusdam veteranis, remissius imbecillitati senilis ætatis consulentibus vitam ducere: sed cum augmento temporum rigori suæ conversationis quidquid valuit virtutis studuit augere. Dispendium non parvum arbitrabatur, si non quotidie aliquid virtutis suis adjungeret exercitiis. Nam cum ad senilem venisset ætatem, parvum oratorium in honore S. Leodegarii Martyris juxta fores Monasterii ad Orientem vergentes construxit, in quo relicto pastoralis curæ regimine, quod non ambitionis fastu, sed necessitatis injunctæ olim obedientiæ diu tenuerat, dans Fratribus licentiam ut vicarium sibi Patrem ejus substituerent loco, ipse deinceps se retrusit, ut ab omni non solum superfluæ, quin etiam justæ (quantum fragilitas sineret humanæ necessitatis) curæ inquietudine exutus, libere in theoricis Domino soli vacaret studiis. Relicta igitur per Regis licentiam Monasterii cura sine voluntate Fratrum, qui de ejus privatione multo planxerunt tempore, cum quatuor Fratribus idem sitientibus votum in prædicta cella se reclaudens, cœlestibus inserviebat contemplationibus. Fratres autem sibi Abbatem elegerunt nomine ADALFREDUM regali annuente præcepto, quorum electioni B. Hermenlandus divino cedens judicio interesse noluit. Prædictus igitur Adalfredus maligno spiritu deceptus, paternitatis jus in crudelitatis convertit tyrannidem. Cœpit namque sua Fratrumque necessaria relinquens, superfluis occupari negotiis: & ab intimis justo Dei judicio repulsus, exteriora sola errabundus sectari. Cœpit igitur aulam sibi ædificare, necessariis non contentus domibus, sed proterviæ fastu tumens competentem transgredi conatus est mensuram. Quo agnito B. Hermenlandus cum de suis plurimis eum corriperet erratibus, inter cætera dixit: Quid est hoc, Frater, quod neglectis animarum lucris Fratrumque necessariis, supervacuis occuparis rebus? numquid tibi Fratribusque domus ad habitandum sufficienter hic ædificatæ non videntur? meis per omnia dictis intende: his contentus esto, quia alias in isto non ædificabis loco. Hoc autem vir Domini prophetico afflatus spiritu dicebat: sciens ultionem divinam imminere, quæ ejus iniquitatibus eodem anno terminum imponeret. Sed prædictus Adalfredus mente cæcatus, verba viri Dei contemnendo, penuria alimentorum Fratres affligens eis etiam qui cum sancto Hermenlando erant, constitutum subtrahi præcepit alimentum. Adalfredi successoris corrupti mores.

31. Quodam etiam die cum quemdam ex his quos B. Hermenlandus sub æquo disciplinæ moderamine Deo educaverat, sicuti cæteros solitus erat, dirissimis juberet percuti flagellis Fratrem, urgentibus doloribus is qui cædebatur B. Her-

CIRCA AN. 720 25. Martii. menlandum compellare compulsus est, dicens: Pater Hermenlande, ut quid nos dignatus es viventes relinquere? Infelix Adalfredus amplius eum torqueri jubens, dixit: Non tuus tibi opem defensionis quem invocas præbebit Hermenlandus. Et cum tandem affectus plagis evasisset, agili cursu ante fores cellæ, ubi vir Domini contemplationi insistebat cœlesti, perveniens, terræ cohærens solo & ejulans ait: Heu, mi domine Hermenlande, quid nostræ iniquitatis reperisti, ut nos sub tantæ erudelitatis defereres jugo? Utinam dira mors humanis nos subtraheret rebus, ne tanti tyranni afficeremur malis! Cœpere etiam qui cum eo erant, viro Domini intimare, quanta, Fratres, penuria famis afficeret. Tunc ingemiscens vir Domini ait: Silete, Fratres, silete, scitote tamen ejus citissime accelerari interitum: nam ejus contumaci vitæ nec unius tribuetur mensis spatium. Quod prophetico dictum spiritu declaratur. Nam idem miser Adalfredus die tertio vidit per visionem baculo B. Hermenlandi se pro perversitate inobedientiæ suæ percuti, & evigilans cœpit veluti ignibus cremaretur cruciari: & sic æterna damnatus morte vitam judicio Dei cum regimine infelix repente amisit. Fratres vero S. Hermenlandi monitu, qua erat indignus, ejus cadaver sepulturæ tradiderunt.

XVI. *De* DONATO *Abbate quem sibi in regimine successorem elegit.*

32. Post interitum Adalfredi Abbatis, conglobati simul Fratres B. Hermenlandum submissis precibus exoraverunt, dicentes: Precamur sanctitatem tuam, benignissime Pater, quia nos desolatos relinquere tua præsentia maluisti, ne nos sicuti olim in electione Abbatis aberrare permittas; sed dignum Deo elige nobis Patrem, qui juxta tuum exemplum viam Domini nos docere queat. Flexus itaque precibus eorum, jussit accersiri unum e Fratribus, quem ipse divinis disciplinis instruens enutrierat in bonis actibus, nomine DONATUM. Quem cum voluntate omnium Abbatem ordinans Fratribusque præponens edocuit, quemadmodum in spiritalibus temporalibusque rebus ministrandis se sollicitum exhiberet ac promtum. At ipse magistri sequens monita, juvamine Christi fretus, magistrique intercessione fultus, plenus humilitatis charitatisque gratia, Monasterium cunctis diebus vitæ suæ laudabiliter rexit. Sed ejus hoc obtinuit merito, cujus prælatus est electione.

XVII. *De obitu suo Fratribus prædicto, & de dormitione ejus in Christo.*

33. Hactenus de vita Justi, plurimis prætermissis, paucis commemoratis, virtutes quas per eum Dominus operari dignatus est, scribendo digessimus: nunc de ejus obitu quo regni cœlestis aditum penetravit, scribere aggrediar. Igitur postquam plurimos a pravitatibus suis ad Fidem Christi converti fecit, postquam in cella multis diebus reclausus orationibus suis multis ægrotis ad ejus sanctitatis famam undique confluentibus pristinam reddidit sanitatem, cum jam laudabilis ejus senectus tanta eniteret virtutum gratia, ut nihil ei perfectionis addi posse crederetur, prophetico spiritu quo multa futura prævidere solitus erat, suum etiam sacrum prænoscens obitum, nonnullis ante diebus Fratribus suis transmigrationis certum prædixit diem. Fratres enim de ejus prophetia frequentius experta servi Dei dictis certam adhibuerunt fidem. Eo die quo dissolutionem sui prædixerat corporis, in unum collecti ejus exoraverunt sanctitatem, ut sicuti in terris eorum fuerat magister justitiæ, ita in cœlis dignaretur esse perpetuus intercessionis patronus. Qui cum omnes viritim ut in sancto perseverarent proposito moneret, corporis semet dominici sanguinisque Sacramento muniens, longævitate senectutis defessus, membrorum compage protensa, spiritum Domino emittens commendavit: & sic discipulis flentibus, Angelis cum Virginum choris, in quorum collegio mente virgo & corpore permansit,

fit, decantantibus, lætus acsi sopore dormiens inter verba orationis beatissimus Christi Confessor, in medio Fratrum exanime corpus linquens, tam a dolore mortis inlæsus, quam fuerat a contagio libidinis alienus, migravit *a* ad Christum, cum quo perpetua coronatus gloria exsultat in sæcula sæculorum, Amen. CIRCA AN. 720 25. Martii

XVIII. *De Translatione ejus corporis, & de fragrantia odoris ex tumulo.*

34. Completo itaque reverenter a Fratribus sancti viri funere, sancta ejus membra in Basilica S. Apostoli Pauli juxta Oratorium S. Wandregisili *b* in absida meridiana sepulturæ debito eum honore tradiderunt. Dominus namque ut ostenderet quanta suæ dilectionis in B. Hermenlando fuerit gratia, multarum ad sepulchrum ejus diversarumque ægritudinum tabe laborantibus salutis medelam operari dignatus est. Postquam vero ibi per plurimos virtutum signis refulgeret annos, vox quædam nocte facta est ad venerabilem SADREVERTUM ejusdem Monasterii Monachum, dicens: Perge cum surrexeris crastina die, & dic tuo Abbati, ut transferat corpus B. Hermenlandi Confessoris de Oratorio S. Wandregisili in Basilicam B. Petri Apostoli, summoque eum ibi secus altare cum honore recondat. Pater vero ejusdem Monasterii hujuscemodi nuntium a viro, quem pro sanctitatis merito nimio diligebat amore, audiens, nimio repletus gaudio eum hymnorum laudibus membra beatissimi Confessoris eum tumulo in quo jacebat elevans, cum Fratribus deferebat quo sibi fuerat imperatum.

35. Præcedentibus igitur cum thuribulis & lampadibus psallentium choris, gyrabat claustra Monasterii cum pretioso quem deferebat thesauro. Cumque ante ostium pervenissent refectorii, feretrum acsi immensis oneraretur saxorum molibus, in quo corpus beatissimi Confessoris deferebatur, inter manus portitorum cœpit gravari, ut terratenus depressum non solum ab illis, verum neque ab omnibus qui circumquaque comitabantur posset levari. Tunc in admirationem stuporis omnes conversi, quid hoc facto beatus Confessor ostendere velit cœpere conquirere, orantes Dominum ne diutius illius deferretur ad præparatum locum translatio. Oratione completa venerabilis DAVID Abba dixit: Quia jam Missarum est completum officium, arbitror beatissimum Patrem Hermenlandum solitæ pietatis prospectu nos in refectorium ingredi velle, quatenus pro labore suæ devectionis venerationisque suæ sanctitatis singulos poculi bibamus calices. Quod cum factum esset, manibusque adtractare sarcophagum cœpissent; omni gravitudine deposita ponderis, tanta velocitate elevantes in Basilicam B. Apostoli deferunt Petri, ut numquam antea paucis cum tam parvo portaretur labore.

36. Sed eum omnium Monachorum devota fraternitas sollemni fide tradenda sepulturæ sancta deveherent membra, & amore gestandi omnes leve sentirent, ad locum destinatum perveniunt, ibique juxta revelationem divinitus factam cum hymnorum laudibus sanctum condidere corpus: cujus sollemne pignus Basilica insulæ Antrensis B. Apostoli Petri in honore sacrata amplecti promeruit. Res mira post depositionem sanctorum membrorum in urna artificum diligentia ad hoc ipsum præparata in die tertio ibidem claruit. Tantum namque omnium aromatum fragrantia miri odoris nectar exsuperans ex sepulchro ejusdem sancti emanavit Confessoris, ut tota eodem odore primum respergeretur: ac Basilica demum omne Monasterium ita replevit, ut omnes illius incolæ loci ex eo referti, usque in diem octavum continuis perseverarent horis. Nam omnes qui illic tunc interfuerunt, qui loce adhuc utuntur data mor- Auctoris ætas.

a Nempe 24. Kalend. April. infra num. 47. & quidem circiter annum 720. Monasterium quippe suum condidit Childeberto Rege, idest post annum 695. paullo prætergressus annos triginta ætatis: regimine sese abdicavit jam ad senectam vergens: nec minor sexagenario naturæ concessit, qui *longævitate senectutis defessus* obiisse dicitur.

b Vide S. Vandregisilum pene ab suo ipsius obitu Oratoriis suo nomine exstructis cultum fuisse.

CIRCA AN. 720 mortalibus, testantur nusquam tantæ dulcedinis ac suavitatis odorem olfactu capere potuisse suo.

25. Martii.

XIX. *De officio pedum cujusdam debilis ad ejus sepulchrum recepto.*

37. Sepulto igitur B. Hermenlandi corpore in Oratorio S. Apostoli Petri quod ipse construxerat, multis demum usque nunc, quoties fides exigit petentium, virtutum coruscat miraculis. De quibus aliqua sicuti relatione seniorum agnovi, mihi huic paginæ inserenda esse ratum videtur. Quidam puer claudus Somonus * nomine, cum officio caruisset pedum, ita ut manibus, quia pedibus nequibat, reperet, sanctissimi Confessoris expetens tumulum, ut sui misereretur exoravit. Qui precibus multiplicibus fusa oratione solotenus inhærens pavimento, respectu divino per meritum sancti Confessoris incolumitatem pristini status recipere meruit. Et sic de recepta exultans sospitate, videntibus cunctis sanus & incolumis ad propria remeavit.

* Bollando Demonus

XX. *De claudo ad ejus sepulchrum sanato.*

38. Alius quidam nihilominus claudus nomine Flodulfus, a beato Apostolo Petro per visum Romæ est admonitus, ut insulam Antrensem tribus a Namnetensi urbe distantem milibus perquireret, ubi corpus beati Confessoris Hermenlandi conditum erat: quatenus ad ejus sepulchrum sanitatem per ejus reciperet intercessionem. At ipse ad beatissimi Confessoris religiosorum transvectus præsidio, sicuti admonitus fuit, Memoriam veniens, pro restituendo corporis usu cœpit assidua frequentatione sanctis ejus se inferre liminibus. Non multo post beato intercedente Confessore ita sanatus est, ut nihil corporeæ sanitatis ei videretur deesse. Et sic propriis subito gressibus exsiliens revertebatur a sancti Confessoris tumulo, qui sæpe illuc alienis fuerat manibus vectatus. Quem ideo illuc eum a beato Apostolo missum arbitramur, ut longe lateque claresceret, quantum pro merito sanctitatis intercessio sancti Confessoris apud Conditorem omnium debilium sanitates impetrando valeret.

XXI. *De curatione surdi & muti.*

39. Fuit etiam quidam surdus & mutus nomine Domitianus, qui a nativitate funditus caruerat linguæ auriumque officio. Sed cum alimoniam publica mendicitate qua sustentaretur, per diversa quæreret loca, contigit ut ad Monasterium sanctissimi Confessoris deveniret. Qui cum more solito a quodam Monacho qui supervenientes suscipiebat peregrinos, ad Memoriam beati Confessoris fuisset deductus, cum limina ejus fuisset ingressus, & orationem pro salvatione sua, quia lingua non poterat, solo quo sensu vigebat funderet corde, precibus beati Confessoris lingua soluta auribusque apertis statim & loqui meruit & auditum recipere. Multum namque hujus viri meritum apud omnipotentem Dominum valere dubium non est, cujus precibus gestum constat, ut factura quæ ex duorum sensuum privatione imperfecta manserat, pietate Creatoris ad plenum usque formaretur statum.

XXII. *De quodam homine qui res Monasterii ejus injuste abstulerat.*

40. Quidam homo cupiditatis peste corruptus, nomine Eurefredus, ex rebus sancti Confessoris in pago Oximense villam quæ vocatur Cranna, abstrahere nisus est: sed mox a S. Albino Confessore in somnis correptus, hujusmodi excommunicationis ab eo accepit sententiam, ut nihil cibi potusque perciperet, donec res quas B. Hermenlando auferre moliebatur, ad ejus sepulchrum veniens cum satisfactione redderet. At ille expergefactus senten-

tentiam suæ correptionis pavide recolens, illucescente die equum adscendit; & sic cursim ad villam ejusdem Monasterii quæ *Claudien* * dicitur, usque pervenit. Reperto quoque ibi ipsius Monasterii Monacho nomine Odranno, causam ei suæ perculsionis protinus indicans petiit, ut usque ad tumulum beati Confessoris eum comitari dignaretur. Qui cum suis precibus ab eo promissionem exsecutionis accepisset, suasus is nihilominus ab ipso aliquid cibi potusque sumere conatus est. Sed cum panem in os mitteret, nullo quolibet glutire valuit modo: quin etiam cum sanguine quem temerare præsumserat, coram omnibus evomuit cibum. Tunc itinere cœpto agiliter ad Monasterium cum præfato venit Monacho, moxque sepulchrum B. Hermenlandi, ut remedium sibi impetraret, adiit. Qui cum se ibi orationi dedisset, villam quam tulerat reddidit, & ut sanitatem recipere mereretur, de facultatibus prædiisque suis ejus dotavit Monasterium. Cumque publice satisfaciens facinus sui operis publicasset, pœnitudinem admissi gessit facinoris: & sic ibi potu ciboque refectus ad propriam est domum precibus beati Confessoris regressus incolumis.

CIRCA AN. 720

25. Martii.

* al. Cladion

XXIII. *De flagello in manu cujusdam adhærenti, & ad sepulchrum ejus soluto.*

41. Quidam rusticus Sicbaldus nomine, sanctæ Resurrectionis die dominica flagellum accipiens, in aream annonam trituraturus temere ingreditur: sed divina ultio dignam ejus præsumtioni reddidit pœnam. Nam statim flagellum ejus hæsit manui, & dissolutis artuum compaginibus caput ac brachia cæteraque membra atrociter agitabat. Nullo enim se conamine ab hac inquietudine continere poterat, sed sine respiramine horribiliter quatiebatur tremore membrorum. Qui cum Turonis venisset, intercessione beati Martini flagellum ex ejus exsilivit manu, sed trementia membra pristinam luebant agitationis pœnam. Nocte autem sequenti ibidem adhuc consistens in somnis admonitus a sancto Martino est, ut si a reatu pœnæ suæ absolvi optaret, Antrensem adiret insulam, quatinus beati Hermenlandi Confessoris precibus pristini status constantiam recipere mereretur. Credulus itaque sponsionibus beatissimi Martini Antrum festine adiit, atque ad S. Hermenlandi tumulum prostratus, gratia recuperandæ salutis sanctum interpellabat Confessorem: qui mox ejus precibus annuere est dignatus. Nam Fratribus vespertinum decantantibus officium, apparuit eidem tremulo senex stola amictus candida, canitie venustus decora, eique annuit ut ad se veniret. At ille oculis erectis adspiciens advocantem se, velocius ire voluit, sed mox inter choros cecidit psallentium, ibique orationi diutissime incubuit, & paullo post manum Fratribus tetendit, sicque a pavimento sanus erigitur. Redditur jam precibus beati Confessoris pristinæ sanitati, & nullum in eo pristinæ deformitatis remansit vestigium. Tunc omnia quæ ei acciderant, palam per ordinem omnibus enarrans dixit, & laudans Deum ad propria remeavit sanus.

XXIV. *De curatione surdi & muti.*

42. Adolescens quidam nomine Clibaldus, mutus & surdus, ad beati Confessoris veniens tumulum, pro restituendo sibi linguæ & aurium officio ex intimo cordis affectu ejus poscebat auxilium. Qui cum ad Memoriam ejus pavimento inhærens diutius funderet preces & auditum meruit aurium & linguæ recipere officium. Et sic sancti Confessotis munitus precibus, sanus abscessit merita sancti Confessotis magnificans.

XXV.

CIRCA AN. 720 15. Martii.

XXV. *Item de alio claudo.*

43. Bertfredus fuit quidam puer a nativitate debilis, quem carnalis bajulans pater obtentu ejus salutis ad Monasterium S. Hermenlandi devexit. At ubi eum ante sepulchrum ejus posuit, gressum quem humana subtraxerat conditio, Confessoris opitulatio reddit: & sic gressus claudo restituitur, qui fuerat ab ipsis cunabulis pedum officio privatus; & qui alieno adjutorio evectus ad ejus sepulchrum fuerat, intercedente beato Confessore proprii gressus virtute est reversus ad sua.

XXVI. *Item de Leuberto claudo.*

44. Alius iterum claudus Leubertus nomine, ad sepulchrum beati viri veniens sanitatem suffragio postulabat, ibique prostratus tamdiu assiduus in oratione permansit, usquedum intercedente beato Confessore pristinam a Christo mereretur consequi sanitatem. Et sic sospitatis comitante affectu qui debilis venerat, incolumis ad sua rediit, de conlato sibi sanitatis beneficio gratias agens.

XXVII. *De Adalfredo a nativitate cæco, qui Romæ fuit admonitus ut ad sepulchrum B. Hermenlandi lumen reciperet.*

45. Multorum ejusdem Monasterii Monachorum relatione didici, qui ipsum hominem & cum sanaretur, in quo signum quod narro sanitatis gestum est, viderunt. Octoginta annorum jam erat quidam homo nomine Adalfredus, ab egressu materni uteri cæcus & claudus, qui pro adquirenda salute sui corporis, Principis Apostoli beatissimi Petri Romæ adiit gloriosum sepulchrum. Cumque ibi certus B. Apostoli clementia, gratia adquirendæ salutis diutius moraretur, beatus Apostolus per semetipsum apparere dignatus est, dicens: Vade Turonum, ibique precibus sancti Martini pedum ac manuum accipies sanitatem: indeque Antrensem ingredere insulam, & ad sepulchrum S. Hermenlandi nihilominus Confessoris lumen mereberis oculorum recipere. Qui bonorum devectus hominum juvamine, in Ecclesiam beati Martini pervenit: & mox gratia orationis in terram procidens, pollices qui ejus pectori, & pedes qui natibus a nativitate adhæserant, intercedente beato Martino omnem incolumitatem recipientes soluti sunt: & tunc demum ad Monasterium sancti Hermenlandi agili pervenit cursu. Qui cum in eodem Monasterio orationi diutius incumberet, apparuit ei beatus Confessor Dei Hermenlandus, mentum ejus tenens manu, sacrosque pollices super oculos ejus posuit, dicens: In nomine & unicæ individuæque Trinitatis aperiantur oculi tui, & inexpertum hactenus accipe lumen. Et statim evigilans aperti sunt oculi ejus, & posteriora sanantis se, ut ipse fatebatur, more fulgoris micantia adspexit. Qui crastina loto cruore qui ex palpebrarum effluxit disruptione, sanis oculis cum magno stupore coram omnibus omnipotentis opificis quas ante non viderat, mirabatur creaturas. Constat igitur beatum Apostolum ideo eum sanandum ad sanctos Confessores misisse; quem citissime per se curare potuit, utpote cujus olim umbra omnes quos tangebat legitur ægrotos sanasse, ut cunctis pateesceret Fidelibus, quantum eorum intercessio apud omnium Creatorem ad impetrandum infirmorum salutem cum fide valeret poscentium. Is autem qui sanatus fuerat, integritate custodita virginitatis, in eodem beati Hermenlandi Monasterio magnis orationum vigiliarumque studiis exercitatus, usque ad diem obitus sui quo debitum universæ carnis exsolvit, laudabiliter degens permansit.

XXVIII.

XXVIII. *De paralytico ad ejus tumulum sanato.*

46. Paralyticus quidam nomine Arnaldus, per septem annorum volumina gravi laborabat ægritudine, ita ut in grabato carens omnium officio membrorum, ac veluti exstinctum cadaver, solo vigente capite manibus portaretur aliorum. Qui cum ad Monasterium beati Hermenlandi a deferentibus perlatus est, atque ad pedes ejus juxta sepulchrum in quo sancta erant condita membra, est locatus. Incipientibus autem Fratribus vespertino officio congruentem Antiphonam in die Translationis ejusdem Confessoris, qui evenit infra festa paschalia, *Alleluja Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus;* vidit beatum Hermenlandum per fenestram ingredi: qui baculo quem manu gestabat, caput ejus renesque percutiens, dixit: In nomine JESU-CHRISTI omnipotentis filii, sanare, & surge valens. Tunc primum in longum debilia extendens membra, ejulansque magnis vocibus surrexit, & accipiens duos in manibus cereos per medios psallentium choros exsiliens pertransivit. Nam omnibus diebus vitæ suæ percepta usus est incolumitate, & proprii vigore corporis semetipsum vegetans quo voluit perrexit, qui illo aliorum fuerat juvamine adlatus.

47. Hæc & alia multa quæ huic operi inserenda satis profutura ad ædificationem Fidelium forent, multorum ejusdem Monasterii Monachorum qui nunc usque supersunt, narratione cognovi: sed paucis exaratis, compendii gratia multa prætermisi. Sed quia vita virtutum miraculorum præcedit signa, quoniam illa virtutem non ostentat, sed operatur; hæc autem ostentant, non autem faciunt; magis de sancti Patris morum virtutibus scribenda ad imitationem plurimorum esse viderentur, nisi quod recentiori tempore ejus sancta emicans conversatio, in multorum adhuc retinetur mentium memoria. Quid enim de virtute ejus castitatis dicere valeo, qui a nativitate impollutus a contagio libidinis permanens, virginitatis promeruit accipere coronam? quid de ejus digne fide enarrare possum, qui omnes quoscumque potuit, a variis erroribus eruens ad catholicam perduxit Fidem? quid de ejus spe intimare queo, qui amore æternorum omnia temporalia exuberantia contemsit prospera? quid de ejus plenissima charitate significem, cujus studium semper fuit, non sua, sed aliorum quærens, ut plurissimi vita per ejus exercitium potirentur æterna? quid de ejus edisseram abstinentia, qui ut eam toto exerceret rigore, relictis in Monasterio Fratribus Antriginum adiens, jejuniorum permaxime ibi morabatur tempore? quid de munditia orationis ejus exponam, qui propriis vestigiis viam per quam ad orationem incedebat, stationemque in qua orationi incumbere erat solitus, in more nivis candidam reddidit? quid de vigiliarum ejus laude referam, quibus insistens continue animas a corpore migrantes longiuscule sancto illustratus Spiritu videre meruit? quid de humilitate ejus & contemplatione referam, qui ut illam perfectius adquirere posset, prælationis suæ reliquit honorem; & ut isti perfectius inhæreret in parvissima se retrudens cellula, usque ad diem vocationis suæ ad cœlestem gloriam permansit reclausus? quid de præcipua ejus obedientia fari possum, qui obediendo Abbati suo proprium linquens solum, in longinqua cunctis diebus vitæ suæ moratus est regione? quid de ejus patientia innotescam, qui amplitudine fretus charitatis non solum malum pro malo non reddidit, verum omnibus persecutoribus suis quæ valuit bona impedit? His virtutum floribus comtus beatissimus Confessor Christi Hermenlandus, contemtus sibi vixit in sæculo ad præmium, discipulis ad exemplum: pro quibus octavo Kalendarum Aprilium ad Christum migrans, æternæ gloriæ meruit accipere coronam.

Auctoris ætas. Hermenlandi virtutes.

Obitus dies.

48. Hu-

CIRCA AN. 720 25. Martii. 48. Humili omnes sancti viri vitam legentes prece deposco, ut inertissimi Scriptoris æternæ mercedis prospectu in orationibus sive intercessionibus meminisse dignentur: quatenus B. Hermenlando Confessore intercedente, cum ipso mereamur æterna perfrui vita, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen *a*.

CIRCA AN. 720 22. Julii.

VITA S. MENELEI ABBATIS MENATENSIS IN ARVERNIS,

Duobus libris descripta ab Auctore anonymo incertæ ætatis,

Ex ms. cod. Cœnobii Menatensis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ hujus qualitas. * S. Menelei. 1. *Tametsi hæc Vita nonnullis mendis respersa est, quo in numero sunt ea quæ de S.* MENELEI * *origine & de Brunechilde Regina referuntur; haud tamen penitus rejicienda videtur, maxime cum in plerisque consentiat cum* Vita S. Vincentiani Confessoris, *ob* HERIMBERTO *Diacono ejus præceptore scripta: cujus exemplum mihi communicavit R. P. Carolus Cointius. Post S. Menelei Vitam duobus libris scriptam sequitur in ms. cod. Menatensi liber de Miraculis ejusdem Sancti male digestus, ex quo pauca dumtaxat selegimus.*

S. Menelei memoria. 2. *S. Meneleus commendatur in genuino Usuardi Martyrologio his verbis:* 11. Kal. Aug. in pago Arvernensi S. Menelei Abbatis: *quæ eadem verba leguntur in Martyrologio Biturici Parthenonis S. Laurentii, edito per Philippum Labbeum in tomo 2. Bibliothecæ novæ. Laudatur item S. Meneleus tum in prædicta S. Vincentiani Vita, tum in Actis S. Benedicti Anianæ Abbatis, ut postea videbimus.*

Monasterium. 3. *Monasterium a S. Meneleo conditum & excultum dicitur* Menatum *lib. 2. cap. 10. cujus Monasterii instaurator potius quam auctor dicendus videtur Meneleus; siquidem jam sæculo 6.* Menate *Monasterium S. Carilefus, post Abbas Anisolensis inhabitasse fertur. Perstat etiam nunc istud Monasterium,* Menat *vulgo appellatum, in diœcesi Arvernensi seu Claromontensi, ad Siolum fluvium, vernacule* la Sioule, *Ordini S. P. Benedicti hactenus addictum.*

GENEALOGIA SANCTI PRÆMITTITUR.

ORIGO beati MENELEI claro de fonte *b* manavit, ex magni scilicet Imperatoris HERACLII prosapia. Nam Heraclius Imperator genuit CHOBAR & MODESTUM Jerosolymorum Episcopum. CHOBAR autem AGOR. AGOR genuit AMANULFUM. AMANULFUS genuit MENELEUM. Quodam itaque tempore exiit vir religiosus MODESTUS Pontifex ab urbe Jerosolyma, habens comitantes Chobar & Agor secum, Romamque progressi causa orationis, ac ad beati Petri Basilicam expedierunt occursum. Eadem nocte molestia corporis gravatus Modestus Episcopus vitam finivit. Tunc Chobar & Agor perrexerunt cum magno comitatu usque ad urbem Turonensem: quo cum devenissent in Ecclesiam B. Martini, spiritalia petierunt fomenta. Post spatium vero temporis in eundo latrunculi irruentes, mente nefanda injecerunt in eos

a Posthæc in Martio Bollandiano recitatur miraculum 5. Kalend. Julii, anno 1117. patratum Rotomagi in Ecclesia Sancti Hermenlandi, in qua vir *quidam nomine* HERBERTUS, *Fiscamni oppido* oriundus, ex diutina ægritudine, sinistra corporis sui parte fere paralyticus, apparente sibi Sancto Hermenlando, cujus aliquot Reliquiæ ibidem in feretro servabantur, sospitatem recepit. Reliquiæ istæ a Calvinistis anno Domini 1562. combustæ; aliæ istuc allatæ ex Ecclesia Sancti Magnobodi in urbe Andecavorum, in qua habentur aliquot Reliquiæ Sancti Hermenlandi: majorem partem possident Canonici Ecclesiæ collegiatæ apud Lochiae Turonem oppidum, ex Belli-loco Monasterio (ut tradunt) eo securitatis causa delatam. In Chronico Andecavensi edito in tomo 1. Bibliothecæ Labbeanæ pag. 285 & in aliis mss. refertur *anno 869. Translatio S. Ermenlandi Abbatis ex insula Antro.*

b Regio genere ortus dicitur Meneleus in Vita S. Benedicti Anianæ Abbatis. Ita enim Smaragdus: *Dedit illi* Benedicto Ludovicus Augustus *Monasterium quod est in Arvernis territorio situm, quod S. Meneleus regio de semine ortus fundavit, in quo & jacet in corpore.* At vero *atavum* habere non potuit Heraclium Imperatorem, qui neque Chobar, neque Modestum filios habuit. An autem Heraclius Dux, Heraclii Augusti Pater? viderint alii.

eos manus, & gladio exstinxerunt, tantumque Agor a consortio patris & fratrum orbatus solus remansit. Qui prostratus mente cœpit amarissime flere: tamen suffultus præsidio divino, robore accepto fortis fuit in bello. Tunc consolator supernus nolens famulum suum nimio cruciari mœrore, misit ei virum ARIMUNDUM nomine, qui eum cœpit blandis sermonibus consolari, dixitque ei: Noli contristari nec mœstus esse, sed mecum perge in partes Andegavi urbis illustris, daboque filiam meam uxorem nomine RAGANILDEM; ac ditabo divitiis magnis, ut simul fruamini bonis. Itaque Agor in conjugio ducta uxore Raganilde, genuit ex ea filium nomine AMANULFUM, qui accepta DOCULA nomine genuit MENELEUM, in quarta feria in primo, in anno autem secundo [a] sub Regina Brunichilde. CIRCA AN. 720 22. Julii.

INCIPIT VITÆ LIBER PRIMUS.

CAPUT I. *Meneleus nobilis, Deo septennis servire cogitat.*

Claris ortus natalibus B. MENELEUS antiquam nobilitatis lineam reddidit fulgore meritorum splendidam. Hic ex illius HERACLII Imperatoris genealogia descendens, patrem habuit nomine AMANULFUM, qui & atavum habuit ipsum Heraclium Imperatorem. Hujus itaque B. Menelei prædictus pater Amanulfus genitorem habuit nomine Agor. Is ab Jerosolymis ob amorem Dei, B. Martini Turonis expetens suffragia, post aliquantos dies Andegavis pagi propinquos pervenit ad terrarum fines: ubi sicut vir nobilis nobiliter deducens vitam, & nobilem copulans sibi RAGANILDEM in conjugio conjugem, ex ea genuit jam dictum Amanulfum B. Menelei patrem inclytum. Præfatus autem Amanulfus non degenerans ab inclyta parentum serie, sub temporibus Brunechildis Reginæ totius suæ parentelæ honestavit numerum, dum per misericordiam Dei procreavit verum amicum JESU-CHRISTI Meneleum: qui relinquens patrem & matrem, vovit se Domino serviturum semper.

Is igitur B. Meneleus in utero matris suæ spiritu Dei præventus & septemplici meritorum dono adhuc septenni numero annorum munitus, sub disciplina illa se totum constrinxit, de qua dicitur: *Beatus vir qui portaverit jugum a juventute sua.* Hoc cœlesti magisterio edoctus, infantiæ suæ vias magistravit sibimet institutis senilibus, & ut bona terra centuplicatum fructum reddidit, dum evangelici sermonis auditor & factor promtus exstitit. Nam relinquens patrem & matrem adhuc septennis temporaneus, pius infans pio studio Ecclesiarum vicinis adhærebat januis. Uno autem dierum pater ejus Amanulfus audiens quod in tali se studio exerceret attentius, & quod quasi quidam sapiens architectus devovisset velle se serviturum Domino, retrahi eum a tali opere præcepit, virgis quoque vapulari sapientem divinum inscius secretorum divinorum mandavit, indixitque ei ut ad domum propriam rediens carnalem matrem non relinqueret, donec ipsa ultimum diem communi omnium viventium morte susciperet. Post perpessos itaque virgarum ictus, post paternæ comminationis auditos minatus B. Meneleus ad matrem rediit, qui in omnibus secundum Deum parentibus & extraneis obediens fuit. Dum autem hoc tale negotium audivit mater non solum ab ipso pin. infante Meneleo, sed etiam ab ipso patre Amanulfo, præfuturos sanctitatis gradus filium divinitus intellexit inquirere, & ad hos consequendos præcordiali filium firmavit benedictione. Multiplicabantur ei laudabiles animi qualitates secundum multiplicatas dierum volubilitates, & quorumdam antiquorum adhuc puerulus transcendebat senium quadam magistrali gravitate morum. Thren. 3. 27.

[a] Qui potuit Meneleus nasci anno secundo regni Brunechildis, Sigiberti Regis conjugis, cum necdum fere natus esset Heraclius Imperator ab anno 610. ad 640.

CIRCA AN.
720
22. Julii.

II. *Qualiter Barontus ei filiam suam copulare voluerit.*

Cum autem B. Meneleus ad illum pervenisset ætatis terminum, quo transitorio modo conjugii deberet accipere onus laboriosum, plurimi quique nobilium eum expetebant, & ut eis generis pactum conservaret accepta uxore attendebant. Sed illud puritatis, castitatis & innocentiæ animal cordis sui divino sponsalitio consecratum penetrale pati non potuit, ut morbidi conjugii offuscari in tenebris velit. Inter alios autem quidam aderat nobilitatis magnæ & spatiosæ potestatis, nomine BARONTUS *a*, qui pro tali negotio perficiendo ad beati viri patrem Amanulfum Prisciniaca *b* villa venit quantocius. Non sperans etenim erat, ut filiæ suæ despiceretur uxorius amplexus, quam nobilitabat & parentum clara speciositas, & ampla divitiarum numerositas. Beati itaque Menelei pater Amanulfus filio suo suadet, ut super filiæ Baronti conjugium inclinet voluntarium animum, & præparatum honorem ne differat, quem sic insperatum arridens fortuna præparat. Super hoc etiam tale negotium voluntas matris inquiritur. At illa quæ satis bene manebat conscia boni secreti nati, respondit non se sperare, ut unquam esset voluntas Menelei filii se oblectamento carnalis conjugii velle irretiri: quia adhuc dum esset septennis annorum, sic voluntarius invigilabat ad januas sanctæ orationis. Hujus denique sapiens consilium valde reddidit animum Amanulfi turbidum, vel quia ad præoptatam talis conjugii copulam non se posse inclinare filium diffidebat, vel quia hoc prædivinare matrem eam pro certo audiebat. Inflammatus itaque pro responsione matris, eamdem perculit pugno in maxillis, non ad ipsam pertinere susurrans tale negotium, ad quod pensabat posse præparare in proximo tempore filium. A voluntate deinde patris B. Menelei Barontus ille, cujus filia respuebatur, non discordans, & anulum quo filia desponsari eligebatur pio Meneleo remonstrans, infinitis bonorum opibus ditari eum repromittit, & omnium suarum rerum post se primatum posse tenere prædixit. Sed ille quem zelus stabilitæ perfectionis obdurabat, nec promissionibus, nec persuasionibus aurem perficiendi conjugii accommodare poterat. Unde exasperati cordis valde amaricatus B. Menelei pater Amanulfus, pium Meneleum baculo percutit; & superbiens & vana sequens, humilem & stabilita dona tenentem, ne frivola sequatur, comminatur ignaviter. Tandem autem ad satisfaciendum & ad perficiendam voluntatem patris B Meneleus anulum suscepit de manu Baronti, quasi videretur carnalis maritus fieri velle: sic igitur ad ultimum subarrhat S. Meneleus filiam *c* Baronti castus sponsalitio Christi, & castus remanet, & oblativum virginitatis donum firmiter sponsæ retinet.

III. *Qualiter ab Andegavensi patria aufugerit.*

Septimo jam denique die postquam Beatus Meneleus tali modo est laudabilis effectus sponsus, pater desponsatæ Barontus initiat nuptiarum diversos sumtus apparare: ad quos dispiciendos invitatur quamplurimus nobilium conventus, & huic comitatur utriusque sexus copiosus numerus. Audiens autem vir Beatus Meneleus ad tale conventionis opus & præparari copiosa rerum affluentiam, & convenire multorum populorum præsentiam; nec emolliebatur Christi miles emeritus affluentia copiosæ delectationis, nec frangebatur ab inchoato desiderio supernæ perfectionis. Unde

a In Vita S. Vincentiani Barontus dicitur *filius Beraldi Ducis Aquitaniæ*: an Barontus Dux qui laudatur a Fredegario in Chron. capp 67. 78 & in lib. de gestis Dagoberti capp. 25. & 38.

b Forsan *Pressigne*, is vicus Andecavorum ad Infernum amnem, qui Sartæ fluvio immiscetur.

c SENSAM nomine, infra cap. 8, de qua sic Herimbertus Diaconus in Vita Sancti Vincentiani: *Barontus filiam suam, Sensam nomine, Meneleo filio Amanulfi desponsavit. Cumque dies nuptiarum advenisset, Meneleus pro Deo conjugium respuens, partibus Arverniæ cum duobus discipulis pergens, in Vaveris silva super fluvium Siule eremum concupivit.*

de secretos cordis sui thesauros cuidam contubernali nomine SAVINIANO reddit manifestos, cui & prædixit velle se respuere terrenos nuptiarum apparatus quoniam quidem jam se devoverat Domino serviturum cœlibem : & si ibi remaneret, metuebat ne paternæ voluntati amicorumque petitioni non obediens culpam incurreret : magis vero se velle eligere indicat, ut inter montuosos & declivos petrarum scopulos comestum corpus bestiis & avibus tradat, antequam castitatis votum JESU-CHRISTO Domino promissum carnalis conjugii morbido tactu faciat irritum. Super his talibus rebus æstuanti præcordiali Meneleo adsuit ille auctor totius consolationis in proximo, qui illud antiqui Abrahæ obeditionis dignum memoriale debere sequi famulo suggerit, ut de terra & de cognatione sua exire velit. Illius itaque dominici mandati exsecutrix effecta pia deliberatio piissimi Menelei ab Andegavensi patria primo dierum summo diluculo cum SAVINIANO & CONSTANTIO comitibus suis exiens aufugit : post longos & asperos viarum anfractus in Arvernensi patria, in pago Viciacensi inter fluvium Sivolis & Bulbula statuit finem imponere. CIRCA AN. 720 22. Julii.

IV. *Quomodo eos beatus vir Theofredus susceperit.*

Sed omnipotentis Dei larga miseratio peregrinationem famuli intuitu respexit propitio. Denique dum in eadem patria oberraret B. Meneleus cum prædictis sociis, & necdum firmum statuisset locum habitationis, invenit in loco qui vocatur Vallis Vaveris quemdam magnæ religionis virum THEOFREDUM *a* nomine qui jugum Domini ferens sub EODONE religioso Abbate, non in vanum nec in vacuum studebat laborare. Is Calmidiense Monasterium regebat, & inibi proficuos religionis fructus quotidie seminabat. Prædictus denique vir Domini Theofredus in prædicta valle sub densa quercu fugabat nimios ardoris æstus, jocundumque refectionis convivium sumebat cum suis secundum tempus opportunum. Initoque Beatus Meneleus cum Saviniano consilio ad eum properabat venire cum beneplacito animo, perquirere volens ab eo salubre consilium, ei ita futurum tam animæ quam corporis emolumentum: In secretiori autem prædictæ convallis loco positus, vel propter fugiendos pertranseuntes concursus, vel propter effugiendos incendentis solis rimatus; dum insperato beatum virum Meneleum cum suis ad se venire promtissimos videt, aliquid adversitatis per eos sibimet accidere timet. Sed illum beatissimum Meneleum cujus mentem, sicut Scriptura dicit, indicabat vultus, inter utrosque socios & pulcritudinis formositate, & moderationis gravitate magisterium tenere videns, aliquid perfectæ rationis exspectare viros non dubitavit. Unde propius adstantes dulci affamine dulcis alloquitur sanctus Theofredus nomine : Unde, inquit, adventum vestri habemus? cujus negotii causa per hæc remotioris loci abdita requiritis? an stationes locorum investigatis, an incerti per has solitudinis vias oberratis? Post hos Christianæ collocutionis interrogatus, beatus vir Meneleus præsentes veridicos & necessarios itineris sui reddidit conventus, atque omnia necessaria sancto aperuit Theofredo. Indicat itaque quod patria Andegavensi & villa sit natus Priscinia, sed & nomen patris Amanulfi, & nomen matris Doculæ non reticet, seque Meneleum vocari non piget. Tantarum igitur personarum filium cum tanta humilitatis paupertate videns ambulare beatus vir Teofredus, & parentum insinuatam nobilem generositatem multo appretiavit, & insinuatas rationis illius causas credere non dubitavit. Nam post insinuatum nomen patriæ & parentum, illud deliberationis suæ Beatus Meneleus indicit votum, quo se Domino devoverat serviturum cœlibem, cum adhuc esset annorum septem. Ad illud autem ætatis perveniens confinium, quo se posset cohortari ad uxoris deducendum connubium,

a S. Theofredi Acta dabimus infra, ubi de S. Eodone seu Eudone agemus.

CIRCA AN. 720 22. Julii. bium, surrexisse quemdam Barontum nomine, lachrymans replicat, qui ei consentiente patre Amanulfo filiam suam temporaneo conjugio donare deliberat: sed promissionis suæ nolens esse ad Deum immemor, spretam carnalis conjugii copulam & oblitus patriæ & parentum vadit quærere, ubi omnipotenti Deo libere possit servire. Hujus itaque beati viri Menelei laudabile audiens desiderium amator Dei Theofredus & prudentis viri auditor, laudat affectus, & pervenire in proximo sibi adnuntiat consecutos effectus. Perge, inquiens, nobiscum, sociorumque tuorum non remaneat solatium, hanc talem tui cordis deliberationem domni Abbatis Eodonis caritativa manus adducet ad perfectionem. Sic pariter pergens ad prædicti Abbatis Monasterium in honore Dei sanctique Petri consecratum felicis peregrini eidem Patri insinuat necessaria, & quod ejus expetat consilium manifestum cum voluntate bona. Audito autem bonæ voluntatis illius desiderio, magno vir Dei repletus est gaudio, eumque ante præsentiam sui venire commendat, ut per eum nuntiata an vera sint audiat.

V. *Qualiter ab Abbate sit susceptus Eodone.*

Cumque ante beati viri Eodonis præsentiam & antedictæ rationis replicasset causas, & voluntatis & deliberationis suæ intimasset curas; hoc propensis precibus replicabat, ut ipsum commendans Deo & spiritui ejus; sui Monasterii corpori adjungat. Hujus itaque precibus autem accommodans Abbas Eodo, congregationi suæ ibi Deo servienti devotum Meneleum adsociat, & exemplar obedientiæ quod inibi viderit tenere commendat, terrenique victus supplementum cum eis alacriter imperat sumere. Sed post redditas quidem suæ privatæ receptionis & suæ solius consolationis gratias, Fratrum se comitantium Saviniani & Constantii non est oblitus curas. Dum autem pro ipsis apud eumdem patrem Eodonem Abbatem caritativo affectu postulat mercedem, non frustratur precibus: quoniam & ipsi imperio prædicti Abbatis ceteris adjunguntur Fratribus. Susceptus autem tali modo B. Meneleus in congregatione Fratrum cœpit exemplar bonorum omnium esse, & nondum recisa cæsarie capitis præmonstrabat rebus & operibus mortificationem carnis. In omnibus enim sibi injunctis causis sapiens opponebat studium obedientiæ, & ut de David dicitur, quia ubicumque mittebatur, se prudenter agebat; sic & hic B. Meneleus cum astuta prudentia serpentis, & cum dulcedine columbineæ simplicitatis finiebat omne summum sui laboris; & ut apud Deum humilitatem cor reservabat, humilitatis corporis supplementum hominibus præmonstrabat. Nimio enim amoris vinculo quosque sibi devinciebat, cum quibus colloquium alicujus ratiocinationis resolvebat. Sic dilectus Dei & hominibus nimiis jejuniis corpus afficiens, animum pascens, dies destinabat operibus, noctes in orationibus transibat & in lectionibus.

VI. *De trina vocatione Angeli.*

His & innumerabilibus laudum fructibus septennio annorum numero satians beatum Meneleum omnipotens Deus, famam ipsius laudis extendit in multarum terrarum locis, & ne præclara secundum evangelicum dictum sub modio lateret candela, eum super fulgoris candelabrum posuit illa vera & ardens lucerna quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, ut qui eruditus erat ampla scientiarum Dei via, erudiret imposterum populos salubri institutionis doctrina. Dato autem noctium conticinio dum isdem beatus vir Meneleus se dedisset sopori congruo, superni nuntii Angelus non dormienti neque dormitanti legatus ei adstitit, terque eum proprio nomine vocavit dicens, Menelee, Menelee, Menelee. Angelicæ autem visitationis triplicatione excitatus, inconsuetos miratus est sonitus, nec tamen perpensari potuit, ut ad tam humiliatæ personæ præsen-

fentia mitteretur angelicus nuntius, qui folos perfectorum demandabat conventus. Sed infolita vocatione perterritus fanctus Meneleus refpondit : Quis es qui me vocas? Angelus inquit ad eum : Ne timeas, fed dum illuftris diei fuperveniet aurora, juffionis meæ feftina perficere mandata. Tui vero laboris folatorem Savinianum ne dimittas, qui tecum inchoatæ bonitatis perfiniat vias. Propera autem ad eum denominati loci terminum vivaciter venire, ubi invenifti virum religionis Teofridum requiefcere : ibique vel quid triplicatæ vocationis meæ requirat arcanum, tibi demonftrabo; vel quid fupernus Artifex pro te velit facere, infinuabo. Poft hoc angelicæ admonitionis imperium, & poftquam in Monafterio Calmidiacenfi feptem annorum revolvit numerum, repletus feptiformi donativo ad ante dictam Vallem Vaveris dedit retrogradum cum gaudio : & inibi attendens per aliquod temporis fpatium angelicæ præceptionis monitum, in fanctitate & juftitia coram Deo omnibus manebat diebus, unde revifitari meruit iterum lætus. Quodam enim die fatigatos artus corporis dans quieti, congrue fub frondofæ quercus foliis fomno obdormivit amico laffati corporis, iterumque amicum Meneleum Angelus vifitat, & promiffionis fuæ caufas inquiens infinuat : Menelee, in loco in quo dormis, tui laboris ftudio præpara domum orationis, ubi frequentata angelicæ vifitationis fublimitas æternæ confolationis orantibus aperiat januas. Expectatæ angelicæ promiffionis auditas caufas indicare ftuduit focio Saviniano oblitus fpirarum moras. Hujus autem beati Menelei infinuatam vifionem animo pertractans Savinianus, credere non dubitavit ad eum poffe venire vifitationis conventus, qui angelicam vitam in terra pofitus fervans, femper manebat omnipotentem Deum orans : & dum duplicatos angelicæ vifitationis adventus recordatur, quantocius ut acceleret facere juffa hortatur : quoniam quidem talis operis injunctio tali digniter conveniebat nuntio.

CIRCA AN. 720

22. Julii.

VII. *De infperato adventu feræ fuis.*

Sed ante equidem quam cœleftis juffionis inchoarent opus facere, & intra fe de tali perficienda ftructura tractarent fubtili mente, confolatos eos reddidit temporanei victus fupplemento ille qui non dat in æternum fluctuationem jufto. Nam e vicina filva quædam fera fus profufi corporis, dilatatæ craffitudinis exiit, & quafi antiquæ recognitionis domefticum videret, ante beatum virum Meneleum pervenit : & feritatis deponens excuffus, cœpit lingere ejufdem beati viri pedes blandis lineamentis linguæ. Hujus itaque feræ beluinos motus videns immutatos beatus Meneleus, perpenfabat quod adveniret fibi pro tali figno aliquid profectus : ficque comitem Savinianum fubmonuit, ut ex annona elaborata proprio labore aliquid apportare velit, unde vicinam fuem pafcere poffit. Pafta autem fus hoc tali edulio, a Meneleo caritativæ jucunditatis amico imperatam obedientiam ad perfectionem inducit congruam. Nam huic Sanctus commendat jocundo imperio, ut fubfequenti nocte ad eum revertatur cum alicujus obedientiæ donativo. Nec terminum autem commendatæ noctis tranfgrediens, nec vacua ad virum Dei veniens, non extranea apportat dona, fed quæ ea enutrierat, vexerat. Septem namque porcellos fecum adducit, quorum multiplicatio per longum non diminorata eft annorum fpatium; fed dedit adjutorium in diverfis rerum fumtibus vel neceffitatibus, quas proprias patienter femper fufferens, mifericorditer autem aliorum confolabatur fanctus vir Meneleus.

VIII. *De adventu matris, fororis & conjugis fuæ.*

In eodem inter vallis Vaveris commorantes fecretiori loco, & necdum præparatos habentes fumtus aptos operi commendato, uno dierum ab

 occi-

CIRCA AN 720 occidentalis regionis parte B. Savinianus matrem Sancti DOCULAM, sororem BOCULAM, & sponsam nomine SENSAM *a*, quam adhuc puer Meneleus casto
22. Julii. sponsalitio Christi desponderat, vidit venire. Dulcedo etenim matris, amabilitas sororis, & charitas conjugis ad eum perquirendum illas submovetat, & ipsis pro zelo invicti amoris licuit illud evangelicum comprobare veridicum esse
Luc. 11.10. quo dicitur : *Omnis enim qui petit, accipiet, & qui quærit inveniet, & pulsanti aperietur*. Mater igitur filium, soror fratrem, solo nomine conjux requirens maritum, post aliquanta dierum curricula in Arvernensi patria invenerunt petitum, quæsitum, pulsatum, verum amicum Dei Meneleum. Has insperato videns venire cum eodem Saviniano beatus Meneleus, substitit timore obstupefactus, vel quia decrepitæ ætatis matrem oblatam esse; vel quia nobilem conjugem solo amore Christi cognitam, speciosam parentum progeniem sui causa videbat postposuisse; vel quia pro ejus amore, tanti laboris & tanti itineris deliberassent vias accipere. Tandem animi devictus dulcedine, matrem alloquitur filius dulci affabilitate. Cur, inquiens, mater oblita canos nivei capitis oblita antiquos dies tuæ defractæ senectutis, peregrinaris in ignota patria, solatiata sororis & conjugis præsentia? Post maternæ dulcedinis extersas lachrymas, audit a matre beatus vir Meneleus causas peracti itineris. Replicat autem mater inter alia paternos Amanulfi super accipiendam filiam Baronti in conjugio restrictus, & replicat super illud negotium suæ maternæ æstimationis conventus. Hoc tamen numquam se potuisse perpensare indicat, ut timore conjugis invite desponsatæ filius patrem & matrem, fratrem, sororem ejus affines homo patriam suam relinquere debeat. Sed divini amoris igne succensus beatus vir Meneleus nec matris emolliebatur ploratibus, nec anteriores se pœnitebat fecisse conventus.

IX. *Quid ex matre, sorore & conjuge fecerit.*

Virile denique robur a visu conservans sanctus vir Meneleus, ab amico socio Saviniano prudenter investigat, quid super eas quæ eum secutæ fuerant facere debeat, non oblivriscens illud scriptum inter plenum sapere, quod salus sit ubi multa contigerit consilia regnare. Is autem Savinianus melioris *consilii partem* elegit, & ut eis ædificetur cellula, ubi æterno sponso possint servire, aperit. Hoc autem tale consilium qualiter placuerit, non latuit Savinianum in tempore longo : sed subsequenti nocte dati consilii, apparuit eidem Saviniano Angelus Domini, qui demonstravit locum vastæ solitudinis cohærentem fluvio Sivolis, ubi deberet perficere amore matris, sororis & castæ conjugis casti Menelei, sicut consilium dederat, domum orationis. Demonstravit quoque quod eas ad speciale opus suæ virtutis Altissimus expeteret, dum abjecta veteris hominis veste eas vellet hominem qui secundum Deum creatus est in justitia & sanctitate, vestire. Angelicæ jussionis visionem beato Meneleo Savinianus vivaciter indicat, & super earum stabilimentum nulla dubietas amplius subintrat. Tunc pariter veri Dei cultores animis lætis insinuati loci vadunt videre situs habiles : sicque demum præparatis sumtuum copiis, perquisitis artificibus inchoant fervidi præoptatum opus angelicæ demonstrationis. Quod ad perfectionem talem adduxit omnipotens Deus in numero quadraginta dierum comprobans beati Menelei gratiam & meritum, comprobans vota peregrinantium mulierum, domumque illam in honore Dei & in memoria beatæ semper Virginis MARIÆ *b* dedicari faciunt, ubi & ipse sanctitatis fide & opere collocant fundamentum stabilitum & firmatum in cœlis iu perpetuum.

X. *Quod*

a Hetimbertus Diaconus : *Postea*, inquit, *Sensa amore spirituali succensa*, *ipsum est subsecuta*.
b Haud longe a Menato & Sivola fluvio exstat vicus vocabulo *Nostre Dame de Lissenle*, quo in loco forsitan istud Cœnobium quondam situm fuerit.

CIRCA AN. 720 22. Julii.

X. *Quod ad vallem Vaveris repatriaverit.*

Is igitur matre, sorore & solo nomine conjuge in apto stationis loco collocatis secundum Dei velle, solita admonitione angelicæ familiaritatis veri Dei amatores Meneleus & Savinianus discunt, ut ad prædictam vallem Vaveris repatriarent, & ibi profuturos in longum posteris labores apponerent: quod fervido suscipientes animo, fervidi ipsi exsistunt in labore cœlitus commendato. Nam discussa tepiditate animi & oblita quiete corporis proprii, grandes succidunt silvas; & nunc ferramento, nunc igne supposito hirsuta & aspera convallis Vaveris loca reddunt in proximo planæ perambulationi apta.

XI. *Qualiter B. Meneleus Baronto nuntiatus fuerit.*

Cumque multiplicatus inchoati operis fructus non solum Deo placeret, sed etiam hominibus, id ipsum ille mali artifex callidus depravator recti operis disturbare tali modo voluit; sed æternus consolator subdolos illius conatus irritos, vanos & conquassatos reddidit. Namque unus ex servis illius Baronti superius nominati ad eumdem dominum suum veniens, diversa beati Menelei opera aperuit ei inquiens: Ille tuus quondam notus desponsator filiæ tuæ Sensæ, Meneleus nomine, matrem & sororem præcantaus propriam, ab Andegavensi patria aufugit cum filia tua, & latitat modo in partibus Arvernicæ regionis & in eremi Viciacensis superioribus locis, ibique quodam obtentu præcantationis demulcens plurimos, miraculorum se prædicat facere potentatus altissimos. Auditas & permixtas veritati conjecturas Barontus credens, præsentiæ subtractæ filiæ condoluit gemens, vel quia eam maritali modo sicut desponsaverat puer Meneleus non tenuerit, vel quia insperato utrosque perdiderit. Hoc variabili concitatus modo, vestimenta quæ indutus erat disrumpit tali audito nuntio, & inter singultuum refractus replicat dolores pro perdita præsentia filiæ, & replicat derisus pro desponsatione ipsius sublatæ filiæ. Tantis denique videns prædictus servus affici dominum suum Barontum tristitiis, repromittit illi quia si sequeretur eum illius Menelei præsentiam & locum demonstraret ipsius stationis. Malus malo credens, & ut vulgo dicitur, unumquodque animal simile sui diligens, delatorem suum promissionibus multis Barontus dominus obfirmat, & promittit, quod ab eo etiam obnoxiæ servitutis nodum disrumpat, si dictis suæ promissionis facta discordare non faciat.

XII. *Quod ad virum Dei perquirendum Barontus venerit.*

Præparatis deinceps ad denominatum iter sumtibus, *a* coadunatis ducentis quadraginta tribus militibus, aggreditur Barontus amaricatus cordis felle S. Meneleum perquirere. Jamque Exandonensis * pagi fines intraverat, & ex quodam Monasterio vocabulo Tresfagio *b* se abstrahere posse necessaria sumtuum confidebat, anhelans cum satellitibus suis Andegavensibus sanctum virum exstinguere, qui secundum Deum vivens nec dolum fecit, nec unquam facientibus consentire voluit. Huic autem B. Meneleo laboranti in prædicta valle Vaveris jussu angelico manifestatum est plurimorum relatu, adesse inimici sui Baronti præsentiam in proximo loco: hocque beatum virum non latuit quod illum expetere ad mortem quærat, quia pensabat quod filiæ ejus præsen-

* Issandonis.

 tiam

a Apud Hermenfridum: *Hac autem Barontus audiens contristatus est valde, & præcepit omnem familiam suam & equos simul in Exandonense territorium egredi. Ipse vero cum Vincentiano nobiliores domesticos adsumens, itinere arrepto ad ipsum pervenit locum, in quo vir Dei Meneleus in sua morabatur simplicitate.*

b De Monasterio Tresfagio seu Trisfagio plura infra, maxime cap. 20. ubi in honorem S. Saturnini dedicatum fuisse legitur. Locus mihi ignotus, nisi quod continebatur in pago Exandonensi, cujus caput Exandonum, *Issandon*, modo opidulum haud procul a Visera fluvio, paullo supra Usercum opidum. Inde non longe distat vicus in quo sepultus S. Vincentianus, *S. Viance* ab ipso appellatus.

CIRCA AN. tiam quam sibi desponsaverat, a paternis oculis subducere fecisset. Sed
720 nec terroribus nec minis Christi athleta Meneleus frangi potuit, sed indutus
22. Julii. lorica justitiæ, & protectus galea salutis æternæ, & adsumens scutum fidei & gladium salutis quod est verbum Dei, simul cum Saviniano participe sui laboris festinat occurrere, ubi audivit esse Barontum cum militum turmis. ad Denique dum jam ad Bulbulæ fluenta propinquassent, & armatum Barontum armis bellicis vidissent, medias catervas Christi armatus præsidio fortis Meneleus irrupit, & inter inimicas hostium catervas invincibilis stetit; eumque tunc non solum nomine, sed etiam digito indice quidam explorator domino suo Baronto demonstrat, & Savinianum cum eo adesse insinuat, qui B. Menelei in omnibus favens præcepto, cum ipso peregrinationem subiit animo intrepido.

XIII. *Allocutio Baronti ad virum Dei Meneleum*.

Pro anterioris igitur conventionis pacto & pro præsenti demonstratoris servi signo beatum virum Meneleum recognoscens Barontus, & quodam ipse potentatus vento inflatus, eum ad se venire commendat, & firmæ stabilitatis columnam arundineæ nobilitatis expavescere sibilo cogitat. Si, inquit, Menelee perverse, parentum consanguinitas, si vicinorum familiaritas, si patriæ tibi displicuit vicinitas, paternas & maternas non dimitteres videre januas? an verebaris exprobrari pro tali ejus conjugio, quæ firmabatur & parentum insigni gloria, & pulchritudinis specie decora? His interrogationibus sale sapientiæ nimium jejunis beatus Meneleus, cui vivere Christus fuit & mori lucrum, respondit hilaris: Transitorios paternæ & maternæ dulcedinis affectus, & vicinorum amicabiles concursus, & patrios lares pagi Andegavensis relinquere me fecit amor illius Patris, qui promisit Fidelibus suis
Matth. 12. dicens: *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater,*
50. *soror & mater est*. Præsentiam filiæ tuæ in Christo conjugis meæ subtractam paternis & maternis oculis cur conquereris, quæ relinquens hujus mundi postes, adquisivit cœlestes sedes & angelicos cives? terrenam ejus gloriam & ejus pulchritudinem carneam specificat ille, qui clarior sole & sublimior Angelis in sua residet sede. Tenuis autem itineris lidet nec ullum sapere habuit in initio, nec finem habebit secundum voluntatem tuam, sicut at-
* f. attendes tendisti * in proximo.

XIV. *Quod S. Meneleum voluit occidere Barontus*.

Talibus responsionibus beati viri Menelei exasperatus animus Baronti, gladium quo accinctus erat manu discutiens, frivolas & inanes minitationes evomuit inquiens: Quis est qui te eripere possit de manibus meis? Sed beatus vir Meneleus nec varias gladii districtiones, nec ventosas minarum apparentium timens verbositates, liberatoris sui adesse præsentiam dicit, qui in sui liberatione nihil laborabit. Ad singulas itaque sapientis Menelei responsiones acuens Barontus ille amaricati cordis & denudatæ buccæ dentes, evaginat gladium, sanctique Menelei vult amputare a caput angelicum. Sed ante promissi liberatoris præsentia denudatum gladium excussit de Baronti illius dextera, & pro superbia inflati cordis obtexit oculos ipsius nube cæcitatis, & flexibiles digiti manuum senserunt plorabilem incurvatæ contractionis nodum. Talem corporalem afflictionem se suscepisse Barontus indoluit, quia in interfectionem sancti viri Menelei exarsit.

XV.

a Rem aliter narrat Herimbertus. *Cum ad Meneleum venisset Barontus, cupiebat eum rogitare, & dicebat: Menelee, accipe filiam meam uxorem. Et ille noluit. Hac autem Barontus audiens, nimium efficitur tristis. Manu enim extensa voluit illum apprehendere & secum deducere: nutu autem Dei actum est, ut manus cum brachio rigesceret, cum qua eum tenere volebat ... Menelei oratione completa Barontus efficitur sanus.*

CIRCA AN. 720 21. Julii.

XV. *Quod consilium ei Vincentianus dederit.*

Sed miseratoris & misericordis Domini longanimitas quæ non in perpetuum reservat iras, nec vindicat bis in idipsum, præparat eidem Baronto salubre consilium. Perterritis itaque ejus cæcati & contracti viri militibus, unusquisque idipsum laboris & doloris ad se timebat venire, quia sequentes senioris voluntatem, statuerant cum eo persequi Menelei deificam simplicitatem. Inter eos autem quidam VINCENTIANUS nomine adfuit, qui sciens verum esse quod durum sit contra stimulum calcitrare, omnia vincentis humilitatis arma domino suo Baronto suadet, & insinuat ut anterioris veneni tumorem & superbiam evomat. Hoc autem eidem specialiter suggerit, ut corporalis afflictionis acerbitas oblivisci ei non faciat salubres animæ vias; sed ad virum Dei Meneleum transmittat, cui super ipsius salutis negotium invigilare placeat. Vincentiani non displicuit Baronto auditum consilium, ipsumque Vincentianum isdem vir cæcatus & contractus submonet quantocius pro tali mercato ire ad virum Dei Meneleum: cui mandat quod eum honorare multis bonis velit, si in anteriori sanitate quam perdiderat eum remittere possit. Jussionis illius verba Vincentianus tanto libentius peragere festinat, quantum id expetere vel esse necesse domino suo Baronto considerat. Bene autem habens sancti viri Menelei familiaritatem cognitam, ad tale consequendum negotium Saviniani perquirit consilium. Is autem erat familiarissimus beati viri Menelei in omnibus: cui aperiens domini sui acres dolorum aculeos, quos pro cæcitate oculorum, & pro nodosa chiragra manuum deplorabat quotidianos, illud supplex exposcit, ut secum ad medicum salutis Meneleum venire velit, cui summam Baronti aperiat necessitatem, & apud eum possit deplorare ipsius culpam grandem.

XVI. *Legatio Saviniani ad virum Dei.*

Preces itaque Vincentiani vir Dei Savinianus suscipiens, damnati corporis Baronti cæcitatem & contractionem supplex aperuit. Qualiter autem eidem Baronto displiceret præjecta beato viro fortitudo non reticet, insinuatque ejusdem vasalli recognitionem, & super præsumtæ præsumtionis casum quam facere vellet & posset emendationem. Interim tamen misereatur super illius Baronti corporis damnationem, & pro eo velit aures Domini amicas sibi interpellare, ut ad anterioris sanitatis redire posset valetudinem, & ut recuperata sanitate corporis posset pœnitere neglectum inimicæ vanitatis. Supplicem Vincentiani viri Dei Saviniani legationem beatus Meneleus suscipiens, ad singulas eorum preces charitatis & compassionis coaptavit responsiones, inquiens: Corporalis cæcitas & temporalis membrorum contractio Baronti si displicet ad præsens, nimium mihi valde tamen complacet recognitio ipsius vanitatis & deliberatio ipsius emendationis. Restauratio autem sanitatis ejus in illo solo permanet, qui humiliator inflatæ superbiæ & exaltator regnat humilitatis non fictæ. Deprecationis vestræ obaudiens monitum, fratris Baronti paratus sum visitare doloris & infirmitatis lectum: & si eum adjuvare poterit nostri medicaminis manus, ad hoc me præparatum in omnibus videbit oculus: deinde pro eodem fundemus ad Deum preces, ut diminorentur ipsius Baronti criminum pestes, & ut pristinæ sanitati restituatur, & ut tam pro animæ quam corporis alacritate lætetur.

XVII. *Quod Barontus visum receperit.*

Post adnunciatas itaque Baronti necessitates, quantocius ad eum vir Dei Meneleus venit, per eum rescire volens, qualiter ipse Vincentiani & Saviniani attendere vellet legationem. Audiens autem prædictus Barontus propius se ad-

 stare

CIRCA AN. 720 11. Julii. stare beatum virum Meneleum, corruit in faciem suam & ingemuit dicens : Peccavi coram Domino & coram te, serve Christi, peto ut indulgeas facinoribus meis propriis, & dissolvas crimina mei reatus orationibus tuis. Hujus namque recognitionem videns & audiens beatus Meneleus, & ferinos prioris vitæ animos recognoscens, in melioris deliberationis magistratus immutatos proclamavit lætus & alacer inquiens : Hæc mutatio dexteræ Excelsi : & tanto voluntarius pro eo reddidit orationem Domino JESU CHRISTO, quanto id expedire ei videbat deploranti cæcitatis & contradictionis damnaticia membra. Ad perquirendam autem sanitatem non nocuit anterioris conventionis pactum quod uterque recognoscebat, dum isdem Barontus filiam suam Sensam nomine eidem puerulo Meneleo terreno conjugio copulare voluerat, eamque isdem casto sponsalitio Christi desponsaverat. Post hanc autem orationem quam spiritu Dei dixit : Dominus Deus aperiat oculos tuos ad cognoscendam viam veritatis; & postquam eum secundo adfirmavit adfirmatione verbi evangelici, *Amen Amen*, Savinianus ille testis fidelis; statim aperti sunt oculi Baronti, & clare inchoat videre vultum angelicum Menelei. Pro teddendis autem gratiarum actionibus isdem Barontus ad terram corruit, & cum lacrymis dixit: Gratias tibi, Deus, qui facis voluntatem timentium te, & superbis resistis, qui autem te humili diligunt corde exaltas.

XVIII. *De sanitate manuum Baronti.*

Recuperato itaque oculorum visu tanto instantius in recuperatione sanitatis manuum persistebat Barontus, quanto id necessarium sibi esse videbat, & quantum id apud Deum posse impetrare beatum Meneleum confidebat. Videns autem sanctus Dei Meneleus Barontum emendatioris vitæ vias velle tenere, tale eidem viro dedit responsum : Ego oro pro peccatoribus & persequentibus & calumniantibus nos : ideoque fiat tibi secundum cor tuum in bonum. Post finem autem orationis quam Domino JESU-CHRISTO fuderat Meneleus filius veræ charitatis, initiant manus Baronti naturam motionis sentire, & dolor cœpit paullatim minui, & venarum nervi solidius firmari.

XIX. *Quod Leopasium ad se fecit venire.*

Restauratum itaque Barontum in perfecta corporis sanitate videns beatus vir Meneleus, ut in profutura animæ sanitate invigilaret submonebat instantius. Gratia vero Dei continuus labor seminatoris Menelei non secus viam, nec super obturatam petram, nec inter spinas seminans divinum semen, ad multiplicati incrementi fructum adduxit suum laborem. Nam ut bona terra tempus serotinum, sic Barontus suscipiens viri Dei Menelei verbum, quemdam religionis sacerdotem nomine LEOPASIUM ad se venire commendat, cui negligentiarum suarum committit eradicationem, ut abundantem in corde suo possit habere admonitio Patris sui Menelei fructificationem. Is etenim Leopasius vir magnæ compassionis collaudans humiliatum animum Baronti pœnitentis, antiquarum ejus negligentiarum charitativa manu disrupit nodum : & lætus ad sua Sacerdos loca rediit, & lætiorem Barontum tam pro sanitate sui corporis, quam pro salute suæ animæ dimisit.

XX. *Quibus rebus honoravit S. Meneleum Barontus.*

Gratia mortificatoris mortis & vivificatoris vitæ in sanitate perfecta corporis Barontus permanens, meliora emendatioris vitæ multiplicat opera ; & quantum cœlestis honoris desideret bonum, demonstrat dispertiendo suum terrenum. Nam eidem beato viro Meneleo multis precibus suasit, ut quædam

dam munera *a* suæ potestatis susciperet, eaque in suo jure & dominatione retineret. Monasterium namque nomine TRISFAGIUM in honore Dei & in memoria sancti Martyris Saturnini Tolosensis Pontificis consecratum cum terris, silvis, pratis, servis & ancillis & commansis vestitis quadraginta sex eidem beato viro contulit. CIRCA AN. 720 22. Julii.

XXI. *De bono consilio Heliæ militis.*

Post autem aliquod spatium temporis ad meliora succensus animus Baronti, secum revolvere cœpit, qualiter prius datum debuisset crescere. Illam autem voluntatem quibusdam primoribus suis aperiens, taliter cum eis sermocinationis habuit initum inquiens: Terrenæ potestatis honorarus numerositate & spatiosa divitiarum ditatus amplitudine, filiorum progenie video me carere divina prædestinatione, qui terrena patris possint recipere bona, eaque tenere per quædam annorum tempora. Inter primores autem consiliarios Baronti quidam adfuit HELIAS nomine, qui super brachia suæ deliberationis sapienter accepit quid conveniebat consilium facere salutis. Vides, inquit, quantum iste homo beatus Meneleus dilectus sit Deo & hominibus, &c. Unde salubre & salutare mihi videtur, ut ipsi plurimorum bonorum tuorum hereditas donari debeat, per quem recognovisti tortitudinis tuæ casum, & per quem redisti ad sanitatis modum, &c. Donat itaque per consilium Heliæ eidem beato Meneleo has villas, Avolcam & Varicium in Exandonensi pago, cum præfato Monasterio nomine Trisfagio, sub testamento legum & sub testamento chartarum, manuque propria subterfirmavit, idemque cessionis scriptum ipsi beato viro tradidit. Præcavens autem isdem beatus vir Meneleus in posterum subdolorum hominum fraudes, & ut sapiens quia longe bene videt, confirmare volens Baronti donationes, ad eumdem virum transmittit quemdam suorum nomine CONSTANTIUM, cui mandat hortaturque, ut post cessionis chartulam, transmitteretur ei quidam missaticus, qui eum revestiret de donatis rebus. Bonum denique illum consiliarium Heliam ad hoc opus perficiendum transmittit, qui prædictas res Constantio legato sancti viri Menelei tradidit, & illam donationem cum charta illarum villarum & illarum possessionum videre fecit.

XXII. *De incensione hujus Monasterii.*

Quantum igitur omnipotens Deus beatum virum Meneleum in terris laudare faciebat pro suis virtutibus, tantum isdem vir Dei in omni bonitate se exercebat, & in convenienti structura sui Monasterii sedulus invigilabat. Jam autem bene eam ad bene perfectum adduxerat: sed huic ille mali artifex diabolus invidere inchoat, suamque permittente Deo voluntatem ad horam adimplet: quoniam quidem una noctium omne beati viri ædificium arsum in favillis remanet. Sed vir Domini qui in adversitate mundani damni non diminorabat intentionem cœlestis desiderii, ad præfatum Monasterium Trisfagium, & ad præfatas villas Constantium transmittit, eique commendat ut illarum potestatum homines ad reædificandum orsum Monasterium venirent. Ad hoc opus injunctum singuli quique bene voluntarii præparant animum, singulisque dividitur partitio operis, quam perficit unusquisque, ne tepidus blasphemetur in operatione sui laboris.

XXIII.

a Herimbertus sic narrationem prosequitur: *Tunc autem Barontus obtulit ei munera... Ipse vero diluculo consurgens, Savinianum secum habens, itinere arrepto regressus Exandrense, in Avolca curte tunc super ripam Visera fluminis Ecclesiam ædificari jussit, misitque* GENESIUM *Sacerdotem ad Episcopum Lemovicensem* RUSTICUM *nomine, ut ex suo parte illum rogaret, ut Reliquias ex episcopali auctoritate dirigeret, qualiter locus supradictus vel ipsa Ecclesia in honore ipsarum Reliquiarum dedicanda foret. Barontus accepit Reliquias, commendavit eas Vincentiano, præcepitque ei ut eas Saviniano Sacerdoti deferret, & in Templo quod tunc ædificabatur super ripam Visera in loco Avolca complantare faceret. Savinianus autem accepit Reliquias, sub cujus nomine essent nullatenus interrogavit.* Vincentianus in regressu, *ad Oratorium Sancti pervenit* BONITI, &c. Lege lib. 2. cap. 12.

CIRCA AN. 720 22. Julii.

XXIII. *Quomodo sanctus vir Meneleus sit factus Clericus.*

In constructione igitur sui Monasterii beatus Meneleus studium apponens laboris pii, non perdebat horarum suarum passus; quia eos adducebat ad multiplicationem bonorum omnipotens Deus. Illius autem Monasterii structuram & sapientis architecti ædificationem congruam plurimi quique veniunt videre, & ad id exemplum sua quæque ædificia possunt meliorare. Unde ad eumdem virum venit Abbas vallis Vaveris uno dierum beatus ille THEOFREDUS, in cœlis semper glorificandus, & in terris venerandus, & qui eumdem sanctum Dei Meneleum ad magnæ religionis EODONEM Abbatem adduxit, sicut in superioribus noster villalinus * calamus descripsit: multoque gaudio gavisus est tam super beati viri cognitam bonitatem, quam super ejusdem Monasterii structuram habilem. Subsequenti deinde die illustris atque magnificus EUSEBIUS a Arvernensis Episcopus advenit, & hi tres sanctæ Trinitatis veri amatores, post salutationis gaudium, post pii amoris osculum, se satiant divinorum eloquiorum dapibus, & permanere in omni bonitate se confirmant alterius manibus. Sic in amore Dei omnipotentis se alteruter confirmantes, ad id consolidandum tale inter se inierunt consilium, & virum Dei Israelitam Meneleum ad Clericatus elegerunt officium, & a capite ipsius recidentes capillos, eum enumerarunt inter Dei filios. Hoc tale inventum statuunt peragere, quod infinitum non solum ipsis apportavit gaudere, & pagenses lætificavit alacritate multa, verum innumerabiles externi benedixerunt Deum super audita talia facta.

* f. villanus, rusticus

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I. *Dedicatio Ecclesiæ in honorem S. Martini.*

Postquam igitur beatus Meneleus Clericatus suscepit officium, in mortificatione sui corporis vivum Christi JESU se semper faciebat incensum. Quod qualiter cœlesti placuerit divinitati, crebra miraculorum per eum patrata demonstrant opera, quæ laudabilia peregit adhuc in laicali manens corpore, sicut præcedens libellus simplici resonat serie. Quantis autem laudabilioribus virtutum operibus eum honoraverit omnipotens Deus manentem in officio Clericatus, in sequenti libro deliberamus qualitercumque possumus scribere, ut memoriam scriptoris suæ vitæ dignetur isdem beatus Meneleus conscribere in sui memoriale. Secundo itaque die post susceptum Clericatus officium, multis precibus admonuit beatus Meneleus domnum EUSEBIUM Arvernensium Pontificem, ut domum quam construebat ministerio consecrationis suæ domum Dei faceret. Cujus petitionem libenti suscepit animo, eamque novellæ ædificationis domum in honore Dei & in memoriam S. Martini summi Pontificis consecrat, ex cujus & ex incomparabilis pretii aliisque Reliquiis locum consecratum & benedictum honorificat. Sic eumdem diem insimul læti duxerunt, & bene omnibus compositis rebus, singuli quique læti & alacres ad sua loca repatriaverunt.

II. *Quod multos ad Deum converterit.*

Dehinc cœpit vir Dei Meneleus in divinæ operationis studium se exercere sollicitius, & hinc habiles monasticæ districtioni construere sedes, hinc ædificare advenientium hospitum utiles divisiones. Cumque bonam suæ conversationis famam non solum Arvernica patria, sed etiam quamplurimi remotiores audirent; ad eum venire multi deliberant, & aliqui superfluæ curiositatis mundanas sarcinas dimittere eligunt. Ad hoc itaque confirmandum sicut sapiens ape-

a In alio nomine dicitur Bonitus, vir sanctus, cujus Acta dedimus ad ann. 709.

aperit vias: & pro bono suæ conversationis exemplo, & pro conditionis suæ magisterio relinquentes plurimi sæculum, susceperunt vita & moribus monasticum habitum, veræ salutis & veri honoris dignum amictum. CIRCA AN. 720 22. Julii.

III. *Quod apud Brunechildem Reginam sit accusatus.*

Sed incrementum constructi Monasterii & augmentum boni gregis qui sub uno charitatis & pacis vinculo se constrinxerant & regulari tramite proprios usus rerum & voluntatum a se abdicaverant, jam incipit omnium perfectorum hostis diabolus invidere. Unde super beati viri Menelei disturbationem multam malorum ruminat machinationem; & super hanc quemdam eligit principem, qui invidiæ zelo iraque tabescens, laudanda beati viri opera apud Brunechildem a Reginam blasphemat, inquiens: Ignotæ parentelæ nec appretiatæ personæ quidam ab incertis partibus terrarum in Regno tuo subintroiit, qui dealbatæ sanctitatis simulatione quosdam vanæ rationis homines sibi adsociavit, & despecta potestatis tuæ gloria, magnæ spatiositatis amputare quosdam amplitudinis saltus facit per meliores venationis tuæ silvas. Post dedecus itaque tantum magnum videbit sibi tua honorificentia subintroire damnum, & si gravi interminationis damno non fuerit hæc repressa tortitudo, accrescet in pretiosiori tuarum rerum defensione despectio frequentata & non perterrita sine numerositate. Acutas accusatoris suscipiens Brunechildis accusationes, quæ solita erat apponere iniquitatem super iniquitates, ad sanctum virum Meneleum illico transmittit, & sine perpensata ratione eum ad se venire præcipit præsumtuose. Ad beatum virum itaque commendatus missaticus veniens, & iracundæ Reginæ venenatos animos celans, ex ipsius parte talia mandata adnuntiat inquiens: Magnificentia Brunechildis Reginæ præsentiam tuam non prolongato tempore ad se commendat venire. Adbreviatas subdoli mandati vir Dei audiens causas, simplicis responsionis nuntio aperuit a se deliberatas vias. Vade, inquit, & quo velocius potero Reginæ mandata perficiam bono animo.

IV. *Qualiter sanctus vir ad Reginam venerit.*

Reginæ etenim Bruneehildis audito beatus Meneleus nuntio, Monasterii sui curam committit beato Saviniano, anterioris laboris participi familiarissimo; AUDOENUM autem socium sui itineris esse præcipit, ut videat ad cujus utilitatis finem præceptio Reginæ pertrahere velit. Ut autem amicabilius posset adstare Reginæ obtutui, pauper terrenarum rerum, dives cœlestium, sanctus vir Meneleus præparabat quædam donaria, vini scilicet, piscium & mellis: & hæc secum apportat, ut meliorem locum receptioni inveniat. Consuetum autem suæ carricationis asellum sibi sterni commendat, ut insperati itineris cursum vivacius perficiat: & sic cœpto itinere pervenit ante præsentiam Brunechildis Reginæ, quæ tunc temporis in Vlniaca curte ventilabat honoris & potestatis suæ decus mortale. Deportatas igitur secum eulogias blande volens offerre, iracundum nimium sensit animum Reginæ; & charitatis illius dona nihil perpendens, iracundæ interrogationis talia verba in eum evomuit, &c.

V. *Responsio sancti viri.*

Iracundis itaque interrogationibus Reginæ vir Meneleus reddidit responsiones humilitatis magnæ. Nec præsumtionis, inquit, arbitrio, nec pro vanitatis vento in tuæ potestatis silvas, o Regina, ædificavimus domos amplas, nec damni alicujus exinde tibi adveniet casus, si digneris audire nostri sermonis recursus. Oberrabam quondam per vastæ Vlniacensis silvæ lucos, & præ tædio lassati corporis incurri somnos amicos quietis: ibique angelicus nuntius imperat mihi, ut in loco quo dormiebam, ibi divinæ pietati domum orationum facerem, &c.

VI. De

a Brunechildis ante annos fere centum jam tum e vivis abierat.

CIRCA AN. 720 22. Julii.

VI. *De Leopasio Presbytero.*

Tunc vir sanctus fidei constantia firmatus, a conspectu Reginæ egressus est dicens : Ego interfectionem tuam non timeo, & minas tuas pro nihilo duco. Sic ad proprii laboris ministerium redit, & socium sui itineris Audoenum ad quemdam honestatis & bonitatis Presbyterum nomine LEOPASIUM vivaciter transmisit : cui mandat ut ad Monasterium ejus veniat, eosque Deo & spiritui ejus offerendo sacras hostias commendare velit, ne aliquid disturbationis vel adversitatis eis evenire possit. Ad perficiendam igitur mandatæ charitatis obedientiam velocius Sacerdos Dei Leopasius suam repræsentat præsentiam. Opus enim divinum peragit, & Fratres in omnipotentis Dei servitio ardentiores facit. Et dum eos Deo in præsenti lucrari desiderat, se lucratum spiritali benedictione amat. Nam eorumdem Fratrum ipse intuens fraternam dilectionem & unanimis conversionis amicabilitatem, pertractare postmodum intra se inchoavit, qualiter amore æterni Dei mundum dimittere possit, qualiter in ejusdem congregationis numero se adjungere possit. Ille autem qui voluntatem timentium se perficit, ad hoc sequendum Leopasio vias aperit. Isdem autem Presbyter Leopasius postmodum mundani laboris sarcinas & mordacis curiæ limas cambiare volens, cœlestis delectationis abundantia monasticum habitum suscepit mente integra, & sanctum Monasterium multa honorificentia honorificat : itemque sui juris quamdam Ecclesiam donat in honore Dei & in memoria S. Gervasii *a* dedicatam.

VII. *Quod beatus vir sit comprehensus & ligatus.*

Imperio interdum Brunechildis Reginæ eliguntur quidam ministeriales, qui præcaveant ne possit sanctus vir Meneleus in prædicto loco Vaveris laborare, & qui penitus opus adnullent, quod sic inspetato ad perfectum venire vident. Unde uno dierum eumdem beatum virum quidam nuntius Reginæ cum ceteris Fratribus in prædicto loco videns laborare, furibundo occursu eum assallit, & operarorem bonum disturbare voluit, & antedictæ Reginæ minas pro nihilo eum ducere accusavit, dum post interminationis ejus mandatum in illo loco permanens, mortem subire non timet insaniens.

VIII. *Quod nutu Dei sit disligatus, & inimicus cæcatus & contractus.*
IX. *De quadam dæmoniaca sanata.*

Vir igitur Domini Meneleus divinæ misericordiæ in se videns factum opus, inchoatæ vitæ cursus non dimittit, sed ad palatium quo residebat Brunechildis Regina, pervenit. Adventum itaque beati viri in curte quidam boni testimonii viri amabant, & perversitatis cultores invidebant. Omnipotens igitur Deus fidelis sui Menelei meritum & gratiam demonstrare volens, quamdam puellam dæmonico hoste depressam per ejus liberavit orationis precem continuam, &c.

X. *Quod officium linguæ Brunechildis recipit.*

Duros autem nodos cordis Reginæ volens soror ejus nomine DOTIVA emollescere, auditæ virtutis signum ei suadet credere non esse frivolum, nec tantum bonum potuisse facere adfirmat beatum, per aliquod diabolicæ incantationis derisum : sed beatum Meneleum amare ex vero corde illum omnipotentem Deum proclamat, qui sui virtute superbos conculcans, humiliatos exaltat. Venenatas itaque aurium arterias ad credendum nec per hoc præparat Brunechildis, quæ semper amabat discordias : sed maligna indi-

a Exstat etiamnunc vicus S. Gervasii altero miliari a Cœnobio Menatensi.

indignatione repleta occidere commendat S. Meneleum sine ulla ratione demandata. Unde adjudicatus morti non defervitæ S. Meneleus propheticæ interminationis non reticet asperos maledictus. Muta fiant, inquit, labia dolosa, &c. CIRCA AN. 720 22. Julii.

XI. *Qualia dona S. Meneleo Brunechildis donat.*

Dedit quoque eidem sancto viro villam nomine Sigolam cum appendiciis suis, & Ecclesiam inibi fundatam in honore Dei & in memoria Sancti Martini summi Pontificis consecratam: dedit etiam jure perpetuo licentiam ampliandi terminos sui Monasterii secundum suum velle. Post confirmatum itaque donationis numerum indicat ei sancto viro Meneleo Regina Brunechildis, aggreditur viam ad Franciam tendentem, & beatus Meneleus lætus revertitur ad Monasterium suum, & lætantes gaudentesque facit Fratres propter adventum suum.

XII. *Quod B. Savinianum in Exandonensi transmisit pago.*

Venerabilis itaque vir Dei Meneleus ad Monasterium suum reversus, a Saviniano sui laboris participe requirit, qualiter sua congregatin bona conversationis stabilimentum hactenus tenuerit. Auditum autem bonum eorum exemplum collaudat, & inde omniporentem Dominum Deum benedicere non tardat. Prosperos deinde sui laboris eventus eis indicat, atque qualiter benevolentia Brunechildis Reginæ Monasterium suum honoratum habeat: sic ferventiores in Christi JESU servitio Fratres faelt, quia unusquisque eorum bonum non discognoscit. Venerabilem autem Savinianum ad Exandonensem transmisit pagum, eumque Deo & spiritui ejus commendans, villas, & Monasterium *a* quod in eodem pago erat, illius ditioni committit: præcipit quoque ut fratrem Constantium velocius sibi retransmittat.

XIII. *De insinuatis Reliquiis.*

Imperium sancti Patris itaque Menelei suscipit Savinianus, & laboribus manuum suarum comparat cœlestis abundantiæ fructus. Uno autem dierum illum notæ amicitiæ videt esse Barontum, superiori libello sæpius nominatum, qui ex villa Nantiniaca ad videndum confratrem Savinianum venerat, & amicabiles cum eo ratiocinationes revolvebat. Inter amicabiles autem confabulationis recursus petit Barontum beatus Savinianus, ut pretiosas aliquot Sanctorum Reliquias *b* eidem transmittat, quas poneret in Monasterio quod construebat. Justam justi petitionem Barontus recipit, & pretiosas sanctorum Reliquias eidem transmittit. Sed B. Menelei in diversis rerum occupationibus Savinianus intentus, portionem requirere neglexit quorum Sanctorum apportasset Reliquias. Reversus autem isdem portitor ad sua loca, brevi peracto tempore earuit corporis vita: unde majoris doloris cumulus accrevit. Beato attamen talis anxietatis mœror non displicebat domino, qui mirabilius certum reddidit Savinianum, ejus comprobans fidem & meritum. Nam vadens beatus Savinianus ubi erat sepultus qui reliquias apportaverat, multiplicum inibi orationum lacrymas disrivat: & dum super dubietatis suæ conqueritur casus, divina prædestinatione redditur certus. Audiente enim multitudine quæ inibi aderat, eas esse sanctæ Dei genitricis MARIÆ nuper qui fuerat mortuus proclamat. Tam admirabile igitur signum audiens beatus Meneleus, nuntium vivaciter ad beatum transmittit Savinianum; mandans ut ad se veniat, & super auditum signum virtutis ipsum certum faciat. Jussionem boni

a Exstat Præpositura quædam prope Exandunum & vicum Avorcam Usercensi Abbatiæ subjecta: quæ an hoc loco designetur, non facile dixerim. Forsitan ibi erat Tresfagium Monasterium, de quo supra.

b De istis Reliquiis jam quædam ex Herimberto retulimus ad lib. 1. cap. 1. qui in reliqua narratione hic descripta consentit.

CIRCA AN. 720 22. Julii.

ni patris bonus filius obaudit Savinianus, & ad eum vivaciter repatriat, & veras rationes de manifestatis Reliquiis enarrat.

XIV. *De visione Angeli.*

Super demonstratum itaque meritum fratris Saviniani beatus Meneleus multas gratias reddidit Deo omnipotenti, firmioris adjutorii ab eo attendens solatium, quo non remansit frustratus in fine dierum. Una igitur nocte beatum Meneleum Angelus Domini visitat, proprioque nomine eum tertio appellat, & quantam apud omnipotentem Dominum gratiam & meritum habeat, insinuare ei non tardat. Vir, inquit, sanctus es, & Sanctorum meruisti consortia, unde cœlestia promerebaris accipere regna. Subsequenti autem nocte Angelorum turmam ad te videbis venire, qui pro sanctitatis tuæ innocentia eum claritate & eum modulatione angelica benedictam corporis tui animam introducent in cœlestem gloriam. Beatus igitur Meneleus angelicis congaudens aspectibus dixit: Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te. O virum pacificum, cujus oculi in cœlum, & manus semper respiciebant in bonum! vere beatus, qui tam creberrime vultus Angelorum meruit prospicere, eorumque frui alloquio, & diem mortis suæ prævidit, & si per ignem, sed ignem perennis gaudii credere potuit. Angelicum denique sermonem conventus qui in domo erant audiebant, sed superni decreti missaticum videre non poterant. Obitus vero sui beatus Meneleus non oblivifcens, salutarem custodiam cœlesti nuntio requirit, quem super negotium illud Dominus Deus eligere velit. Super id studium dignus Savinianus insinuatur, qui vita & moribus comprobatur. Unde eumdem ad se vir Dei vocare præcipit, & insinuatæ obedientiæ curam aperit, quam susceptam digne adornat, & multiplicis incrementi manipulos per dierum multiplicia curricula aggregat.

XV. *De obitu beati viri.*

Terminum itaque sui insinuati obitus videns adesse viri Dei Meneleus, Fratres quos ipse Deo lucraverat, & quos in uno sacri ovilis gremio aggregaverat, adstare sibi præcipit, & appropinquatum vitæ suæ terminum eis prædicit. Pacis autem & charitatis eos militiam custodire admonet, ut præceptis Saviniani futuri Patris obediant suadet. Dum enim super filiorum profectum invigilat, ad eum GENESIUS *a* Comes Arvernensis religiosus ex villa Combronita appropinquat, qui beato viro inter alia donationis munera castrum Montem-Maurum inter fluvium Sivolis & Circiarum amnem donat voluntate bona. Advenit autem ex partibus Arvernis quidam ROMENDRICUS, qui pro quibusdam suæ possessionis terris accepto pretio eas transfudit in jure & dominatione Monasterii dilectoris Dei Menelei. Bene igitur compositis rebus omnibus, promissos Angelorum audit sanctus ille Meneleus concentus, qui familiarem amicum visitant, & bonæ actionis sua opera Deo repræsentant. Unde securus jam de percipiendæ mercedis denario, & aggravato infirmitatis stimulo, & post consummato perfectæ Christianitatis obsequio, charitativi amoris poculum delectabile demandata, & post se Fratribus offerre commendat. Postquam autem & pater filios, & filii patrem absolvunt, & benedictas Patris sui Menelei manus in manibus suis suscipiunt, munitus Salva-

a In Vita Sancti Prajecti Seculo nostro 2. laudatur apud Herimbertum Genesius Comes Arvernensis, qui Felicis Episcopi successor designatus cum adquiescere noluisset, S. Prajecto locum fecit; idem fortean *Genesius Sacerdos*, qui a Baronto ad Rusticum Lemovicensem Episcopum ad obtinendas Reliquias missus dicitur, supra ad cap. 20.

vatoris crucis vexillo, sarcinam carnis suæ reddidit sæculo, & animam felicem & beatam reportavit Domino, undecimo Augusti Kalendario *a*. CIRCA AN. 720 22. Julii.

EX LIBRO MIRACULORUM S. MENELEI.

1. QUidam vir nomine Robertus, a partibus veniens Turonicis, quem binis pene lustris contraxerat podagrica infirmitas gravis, veniens ad vicum cui antiquitas nomen indidit Menate, post nocturnalem synaxim salutem recuperare meruit. *Podager sanatur.*

2. Quædam femina lumine oculorum privata, ex vico Carcentonio nata erat, in quo sanctæ Dei Genitricis adoratur virtus beata. Excubans igitur hujus ad aulam diebus noctibusque, eum lumen quod quærebat ibi nequiret obtinere, pergit ad aliam Basilicam perpetuæ Virginis, nuncupatam ab omnibus Aureavalle *. Deinde venit ad vicum Menate, ubi sanitatem diu optatam adepta est. *Cæca visum recipit.* * Orcival.

3. Idem experta est Kerildis nomine quædam cæca, Parisius civitate nobilissima orta.

4. In quodam opido sito in Bituricensi territorio, quod Mons-lucio * communi vocabulo nuncupatur a tempore prisco, quædam habetur Basilica in B. Menelei honore ædificata, crebrisque miraculis ejusdem corusca seu meritis fulta. Referunt ipsius opidi incolæ, si quispiam hominum ibi præsumeret juramentum a quolibet vi accipere, egredi haud impune. Et quidem infra hujusce habitaculum Ecclesiæ miles quidam nomine Dagobertus temere est ingressus, tenens quemdam homunculum violenter captum: nam erat avidus deprædator rerum. Sicque accedens ante venerabilem S. Menelei aram, cœpit compellere prædictum captivum proterve jusjurandum facere sibi supra ejus altare Sancti. Tunc isdem captivus quamquam vinctus præstolans talis exactoris obsecundare præceptis, tetendit dexteram adversus prædictum altare; coactor vero Dagobertus officium omnino amisit linguæ, &c. * Mont lucon. *Juramenta extorta punita.*

VITA S. PALDONIS ABBATIS MONASTERII S. VINCENTII AD VULTURNUM IN BENEVENTO, ET SUCCESSORUM EJUS TASONIS ET TATONIS,

AN. CHR. 720 21. Octobr.

Auctore S. AUTPERTO ibidem Abbate, subæquali.

Ex tom. 6. Italiæ sacræ Ferdinandi Ughelli.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Paulus Vvarnefridi, Diaconus & Monachus Casinensis, de his Actis eorumque Auctore ita scribit in lib. 6. de gestis Langob. cap.* 40. Monasterium B. Vincentii Martyris quod juxta Vulturni fluminis fontem situm est, & nunc magna congregatione refulget, a tribus nobilibus fratribus, hoc est Tato, Taso & Paldo, jam tunc ædificatum, sicut viri eruditissimi AUTBERTI ejusdem Monasterii Abbatis in volumine quod de hac re composuit, scripta significant. *De S. Antberto seu Autperto plura ad annum* 778. *quo decessisse fertur.* *Vitæ scriptor Autpertus.*

2. *Carolus Magnus in diplomate suo* sanctos viros PALDONEM, TUTONEM, & TASONEM *appellat. Sic etiam* Tutonem *pingunt nonnulli, &* Baldonem *Auctor Vitæ S. Thomæ Abbatis Farfensis.*

a Eodem die S. Menelei obitus signatur apud Usuardum, ut superius observavimus. Annus definiri facile non potest. Meneleus supervixit S. Vincentiano, qui *anno* 15. *Chlotharii Regis* decessisse fertur: quod stare non potest, tum quia *Oratorium S. Boniti*, qui nonnisi anno vigesimo post Clotharii tertii mortem Episcopus fuit, ædificasse memoratur, tum quia ipse S. Bonitus Monasterium Menatense dedicavit, & Meneleum *Clericum*, id est Monachum fecit, antequam Vincentianus e vivis discederet. S. Menelei obitum, dum certiora argumenta non suppetunt, statuimus anno 720. ante annos octo, quam S. Theofredus Abbas martyrio est affectus; Vincentiani vero, anno 15. Childeberti Regis.

AN. CHR. 720 14. Octobr.

3. *Celeberrimum quondam fuit S. Vincentii Monasterium, situm in provincia Samnio seu Benevento ad fontem Vulturni fluminis, duodecim fere millibus a Casino distans. In Monasterii Vincentiani Chronico, cujus fragmenta varia edidit Andreas Chesnius tomo 2. Hist. Franc. plura referuntur commendatione digna. Istic floruerunt post sanctos Monasterii conditores* AUTPERTUS & JOSUE, *Abbates sanctissimi, hic saeculo 9. quo etiam nongenti Monachi ejusdem Coenobii a Saracenis martyrio sunt affecti. Floruit etiam saeculo 11.* venerabilis Abbas HILARIUS, *qui miracula patrasse mortuus dicitur. Idem Coenobium rexit* NICOLAUS de Fractura Decretorum Doctor, *ante Monachus Casinensis, qui Regulam S. P. Benedicti commentariis illustravit anno 1298. Istud Monasterium teste V. C. Angelo de Nuce Abbate Casinensi in Notis ad Chron. Casin. lib. 2. cap. 4.* nunc undique solitudinem spirat & horrorem, omni Monachorum cultu destitutum, Abbati tantum Commendatario commissum.

Monasterii status. Viti sancti.

4. *S. P. Benedicti Regulam Monasterio ab origine impositam fuisse constat. Nulla tum Monasteria condebantur, nisi ad hujus praescriptum. Autpertus infra num. 18.* Regulam S. Patris *laudat, & Carolus Magnus in diplomate in Vita S. Autperti relato; licentiam concedit Monachis Vincentianis e*ligendi Abbatem secundum Regulam S. Benedicti.

Regula S. Benedicti istic servata.

PROLOGUS AUCTORIS.

Homo a diabolo seductus.

1. HUmani generis primus parens ad imaginem Dei factus, in paradiso voluptatis positus; ut vitae praecepta servaret, ab ipsa vita quae Deus est, fuit admonitus, & ne hanc pro minimo duceret, mortem est ei comminatus. Sed haec ille contemnens sponte deseruit Creatorem, & secutus est peremtorem. Deus vero qui mentiri, ut est veritas, non novit, morti qua minatus eum addicit: dixerat enim illi atque ejus uxori: *In quacumque die comedetis de ligno scientiae boni & mali, morte moriemini.* Quae videlicet sententia non solum corporis, sed & animae mortem ostendit. Sed quia benignissimus Deus serpentis suasionibus miserabiliter vidit hominem deceptum, fragilioris que esse materiae figmentum, noluit hunc esse in aeternum damnatum. Hinc enim actum est, ut unigenitus Dei filius carnem sumens moreretur pro nobis, ne mors animae ultra regnaret in nobis, ut quod in Adam perdideramus, in Christo reciperemus. Hinc enim scriptum est: *Cum venit plenitudo temporis misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.* Sed quo charitatis ardore id fecerit pro nobis, nullus verbis explicat ex nobis: ait enim ipse Dei filius: *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret.* Hinc iterum Paulus dicit: *Qui dilexit me, & tradidit seipsum pro me.* De quo rursus ait: *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se aequalem Deo: sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* In qua scilicet humanitatis forma conversatus inter homines per omnia ut homo, excepto peccato, iter eis ostendit, quo ad derelicta gaudia repedare possunt. Si autem quod sit hoc iter inquirimus, Dominum in Evangelio dicentem attendamus: ait enim: *Ego sum via, & nemo venit ad Patrem, nisi per me.* Ecce audivimus iter per quod patriam repetamus, videamus nunc quibus modis ad ambulandum gressus dirigamus. *Qui* (inquit Joannes) *dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.* Libet autem intueri, quae sint haec Christi vestigia, qui gressus, quibus in carne ambulavit pro nobis. Ut caetera taceam, quae evangelica plenitudine narrantur de baptismo ad tentationem ac jejunium, de jejunio ad praedicationem, de praedicatione ad opprobria, de opprobriis ad flagella, de flagellis ad sputa, de sputis ad crucem, de cruce ad sepulturam pervenit. Ii etenim sunt gressus Dei in terra, de quibus Psalmista ait: *Visi sunt gressus tui, Deus, ingressus Dei mei Regis.* Hos imitandos esse denuntians Petrus ait Fidelibus: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus.* His se passionibus sequi ipsa Via insinuat dicens: *Si quis vult* post

Gen. 2. 17. Galat. 4. 4. Joan. 3. 16. Philip. 2. 6. Joan. 14. 6. Per Christum reducitur ad Deum. 1. Jo. 2. 6. Ps. 67. 25. 1. Pet. 2. 21. Luc. 9. 23.

post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. AN.CHR.
Et Paulus ait: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri* JESU- 720
CHRISTI, *per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Ii gressus autem 11 Octobr.
& angustam ingrediuntur viam, quæ ducit ad vitam. Ii ambulant super aspi- Galat.6.14.
dem & basiliscum, & conculcant leonem & draconem: in his ambulaverunt Apostoli, hos Martyres & Confessores sunt subsecuti. Hos per gressus perfecti incesserunt Monachi, quibus specialiter a Domino dicitur: *Tollite jugum meum* Matth. 11.
super vos, & discite a me quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem a- 29.
nimabus vestris.

2. Sed quia nos in illorum tempus devenimus, de quo Dominus in Evangelio ait discipulis suis, quia *abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum*; Matth. 24.
ac secundum Apocalypsis sententiam, nequaquam ferventes, sed (quod ge- 12.
mendum est) tepidos adspicimus Monachos; ad incitandos animos eorum, tres nuper ad Christum conversos evangelica perfectione probatos auditorum animis ingerimus, PALDONEM scilicet, TASONEM, atque TATONEM, sanctorum Patrum sudoribus ac laboribus coæquandos: ut qui desidiosi ac languidi antiquos Patres nostros nos imitari non posse causamur, horum nuper conversorum vitam recolentes erubescamus. Hos ergo non temeritatis ausu impulsus, sed Abbatis mei monita sequutus, eaque modo stilo Auctoris ætas.
prosequor, de quibus adhuc testes exsistunt, qui se hæc ab his audisse confirmant.

INCIPIT VITA.

3. Tres igitur ex nobili genere orti, jure consanguinitatis propinqui, PAL- Paldo, Taso & Tato Beneventani, Galliam cogitant.
DO, TASO & TATO, fuerunt viri Beneventani: ex quibus superior Paldo ex uno, Taso vero & Tato ex altero fratre sunt procreati. Ii evangelica voce excitati, divinoque amore inflammati, una eis sententia, unum consilium fuit, unumque exstitit votum, patriæ solum, divitias, parentesque relinquere, & nudos nudum Christum sequi, nudos cum nudo adversario pugnare, Galliarumque provinciam pro voto expetere: atque inibi corpore non mente ductos, diversa Monasteria inquirere, lenique jugo Christi colla mentis submittere. Hoc autem idcirco studiose facere prævidebant, ut propter Christum ne uno qui superesse poterat adspectu visionis corporaliter fruerentur. Quid plura? ut animo & mente conceperant, iter præparant, nec moram faciunt, nec dilationem prætendunt. Sed carnalium parentum nexus pertimescentes, qui semper impedimentum fiunt ad Christum conversis, eorum oculos pia simulatione deludunt, ita tamen ut mendacii crimen nequaquam incurrant. Dicunt enim se Romam pergere velle, Apostolorum Principis Petri se suffragiis commendare, ejusque desiderata limina osculari: quod & fecerunt. Sicuti autem nobiles decet, oneratis animalibus stipendiis, præparatis ad sedendum equis, famulorum fulti obsequiis, sibi solique Deo quid agere vellent *, gressus ad ambulandum movent.

* supple conscii

Stirps veneranda satis, nimium præcelsa parente,
Primus a principio luxit ut orbe dies.
Germine purpureo decus hoc tulit urbs Beneventus,
Jure salutiferos traxit ab urbe viros.
Scandere regna petunt sublimia corde sereno,
Digne sacra ferunt signa pro lege Dei.
Terrea cuncta terunt, gazas ut stercora spernunt.
Laudes magnifico gaude referre Deo.
Cui salus & virtus,
Rex bonus invictus.

AN.CHR. 720 11. Octobr.

Romam adeunt pedites.

Vestes suas dant pauperibus.

4. At vero ubi proprios fines sunt egressi, Marsorumque *a* provinciam ingressi, descenderunt equis, admonuerunt pueros, ut cum equis & his quæ allata fuerant ad propria remearent. Et hoc propterea, quoniam sibi tale votum exstitisse dicebant, ut ii tres tantum suis pedibus Romam pergere deberent. Quibus flentibus ac lugentibus, jure potestatis imperant ut recedant. Illis autem abscedentibus, dum præfati famuli Christi scandunt iter, obviam habent pauperes vilibus ac scissis indumentis adopertos. Jam ii paupertatis amore inflammati ajunt inter se: Ne sit in nobis quod mundus honoret, ne quod latro diripiat; his nos vestibus exuamus, pauperibus tribuamus, illorumque nos vilissimis ac sordidis induamus. Hinc perpendant qui nomen Monachi prætendunt, quanti reatus criminis sit sub Christo paupere degentes, indumentis comtos & non moribus incedere. Ecce etenim ii, per quos hoc Monasterium initium sumsit, talibus induti amictis initium suæ conversionis dederunt.

Mundus ad ima ruit, miseros ad tartara ducit.
Mutemus vestes, nostras, Deus, instrue mentes:
Ne sit quod fortis, fur, latro tollere possint.

Farfense Monasterium petunt.

5. Et ut ad propositum revertar, cœpto itinere pergunt, ad Monasterium gloriosæ Dei genitricis MARIÆ quod est in Sabinis perveniunt, in quo vir vitæ venerabilis THOMAS *b* Pater præerat: de quo a pluribus audivi, quia olim in partibus Orientis constitutus, sicut ipse narravit, tamdiu ad Redemtoris sepulcrum orationi vacavit, quoadusque impetraret quod precibus postulabat. Denique, ut adserunt, nocte quadam precibus fatigato, soporeque depresso adstitit ei quidam gestans in manu miræ pulchritudinis panem, cui & dixit: Accipe hunc panem, & abscede: scito autem te minus ex eodem numquam habiturum. Tantæ etenim deinceps, ut ajunt qui eum viderunt, compunctionis vir fuit, ut pene de Deo sine lacrymis nil posset loqui. Is dum præfatos Dei famulos hospitio suscepisset, ut Monachorum ac bonorum moris est Christianorum, cum Fratribus, ut ei solitum fuit, secundum Domini præceptum eorum pedes abluere pergit. Ii autem qui advenerant, delicata ac candida membra vilibus ac sordidis vestimentis tegebant, elegantem ac compositum vultus adspectum prætendebant. Quamobrem nec eorum secretum abscondi potuit oculis viri Dei.

Agnoscit eos Abbas.

Romam eos comitatur.

6. Peracto itaque charitatis officio noctisque cursu transacto, cum aurora daret initium diei, seorsim eos blanda loqutione inquisivit, qui essent, unde, cur advenerint, ne forte aliquod præjudicium sustinerent, ne peccati crimine peracto fugerent, promittens se eis in quo valeret adjutorium ministrare: tantum ut profiterentur, cur eis ita placuerit tantam simulationem arripere. Ad hæc illi obstupefacti, videntes consilium suum seniori celari non posse; consilio accepto narrant cuncta per ordinem, qui fuerint, unde, cur advenerint, quæque gesserint, quorum filii, quibus nominibus vocarentur, qualiterve Romam pergere vellent, indeque Galliarum regiones expetere: multis eum adjurationibus constringentes, ne eorum proposito ipse fieret impedimento. Ad hæc ingemiscens venerabilis senex ait: Nequaquam, o filii, in hoc tam laudabili proposito vos impedire cupio, sed magis adjuvare: nec vos interim relinquam: aliquantisper vobiscum pergam, itineris vestri usque ad Apostolorum limina me habebitis comitem. Propterea autem vir Deo plenus itineris illorum particeps fieri gestiebat, ut eos, sicuti & fecit, suis salutaribus consiliis ab illius itineris longitudine revocaret. Quod Dei providentia factum fuisse nullus ignorat, qui hoc Monasterium cernit.

Hos

a Provincia Latii juxta lacum Fucinum, dicta *Valeria*, in qua S. Æquitius Abbas floruit. Paulus Diaconus de gest. Langob. cap. 20. *Provincia Valeria, cui est Nursia adnexa, inter Umbriam & Campaniam, Picenumque consistit, quæ ab Oriente Samnitum regionem attingit . . . . Marsorum quoque regionem idee intra Valeriam provinciam æstimo computari, quia in catalogo provinciarum Italiæ minime ab antiquis descripta est. Si quis autem hanc per se provinciam esse vera ratione comprobaverit, hujus rationabilis sententia modis omnibus erit retinenda.*

b De Thoma Farfensis Monasterii instauratore actum ad ann. 715. ubi hæc Sanctorum peregrinatio fuse describitur.

Hos specie, forma, cognoscit munere dogma, AN CHR.
Consilio refovet, levat obsequio Pater almus, 720
Ne paveant, faveant, facilis pateat labor altus. 21. Octobr.

7. Pergunt interea simul ut senis fuit voluntas, multisque lacrymis profusis devotionem suam Apostolorum commiserunt suffragiis. Oratione vero completa cœpit eos reverendæ memoriæ jam dictus Pater verbis suasoriis admonere, ut secum ad Monasterium reverterentur : & aliquamdiu apud eum remorati, propositum institutionis suæ videndo & operando addiscerent, & tum demum quo eos Dominus vellet vocare properarent. Et ut verbis illius utar : Audite, inquit, o filii, consilium meum : ad Monasterium cui deservio revertimini mecum, & propter ardorem vestri desiderii, quamquam extra usum Monasterii, intrinsecus vos recipiam, ut simul cum Fratribus edatis, simul dormiatis, simul orationi vacetis, simulque ad opus manuum exeatis : ut his exercitiis probati sciatis, quibus modis propositum Monachi adimplere valeatis. Hæc & his similia eo dicente præbuerunt adsensum, pariterque cum eo ad Monasterium sunt regressi, in quo paucis diebus remorati ad plenum iostructi sunt.

In Monasterium suum eos reducit.

Te simul ecce petunt, Petri dum limina quærunt,
Roma beata nimis, fratresque, senexque fidelis,
Quos trahit ipsa ferens fidei per litora navis.

8. Accidit autem, ut dum pater duorum fratrum, Tatonis scilicet atque Tasonis, cum ceteris parentibus huc illucque eos quærerent, rapidissimo cursu Romam venirent. Quos dum studiose quærerent, ac nequaquam inibi invenirent; audiunt a dicentibus Sabinis, eos esse in Monasterio gloriosæ Dei genitricis MARIÆ. Tunc illi majoris amoris stimulis agitati spatium itineris illius quasi transvolantes, ad prædictum Monasterium pervenerunt : a prædicto Monasterii Patre petierunt, ut adspectibus illorum præsentarentur. Venerabilis autem senex, ut erat suadibilis eloquio, admonuit ut exirent. Illis autem renitentibus compulit eos, ut sibi imperanti obedirent. Ut vero egressi sunt, parentesque eos viderunt, vehementer flere cœperunt, elevataque voce ad eos dixerunt : Cur nos peccatores tamquam mortuos reliquistis ? ut quid curam animarum nostrarum deseruistis? nullusne vobis inest pietatis affectus, nulla consanguinitatis compassio? obsecramus, inquiunt, obsecramus, & per Deum conditorem cœli & terræ deprecamur, ne nos deseratis : quia ad Christum converti, & sæculum funditus relinquere sumus parati. Sin autem, contestamur cœlum & terram, sanguinem nostrum de manu vestra a Deo fore quærendum. Ad quorum verba lacrymasque atque singultus dum illi pietate nequaquam moverentur, seque ut Deo promiserant, Gallias petere dicerent ; propterea ut aperte nunc cognoscimus, fertur senex ad eos voce dixisse : Confidite, inquit, filii, confidite, & de Dei misericordia præsumite : quia si modo meis monitis aurem obedientiæ accommodaveritis, multi per vestræ actionis exemplum cœleste ingredientur regnum. Audite, inquit, filii hominum, audite consilium patris vestri, & horum preces spernere nolite : ostendam vobis, si vultis, a Deo vobis locum præparatum : spero enim in Domino, quoniam illic adimplebit Deus desiderium vestrum, ibique faciet Deo fructum acceptom. Indicium autem loci percipite, & ad eum quantocius properate.

Qui a parentibus quæsiti,

inviti eis se sistunt.

Revocantur a Gallim itinere.

Non Pater hos monitis, gemitu movere parentes.
Sed patriam gentem contemnere rite fatentes,
Mollia spernentes, pro Christo dura ferentes.

9. Est autem, dilectissimi, locus ad quem vos ire desidero in Samnii partibus super ripam Vulturni fluminis, ubi initium sumit a mille fere passibus, in quo videlicet loco situm est Oratorium Martyris Christi Vincentii nomine dedicatum : ex utraque vero parte fluminis silva densissima, quæ habitationem tantum præstat ferarum, latibulaque latronum. Omnipotens autem Dominus cui vos famulatum exhibere desideratis, & vos in eodem loco

Ad solitudinem prope Vulturnum invitati,

ANCHR. 720 21. Octobr.

loco illæſos ſervabit, & cunctis iter agentibus a timore latronum pacatum atque ſecurum conſtituet, necnon & cerafis, dumis, ac ſentibus, lignis fructiferis abundare faciet. Ite, ait, filii, & io eodem loco ſine metu cujuſcumque permanete.

Hos Pater ire monet, loca monſtrat pervia nullis,
Arboribus multis, quæ comant flumina pulcris,
Montibus; & ventis, nivibus ſunt frigida mœſtis.

10. His igitur & hujuſcemodi verbis a rigore obſtinationis emolliti, tamquam Chriſtum in ſeniore loquentem attendentes, Apoſtolique dictum recordantes, *Nolite quærere quæ veſtra ſunt ſinguli, ſed quæ alterius;* ab his quæ cœperant, revocant animos, atque ab eodem benedictione percepta iter arripiunt, & ad hunc quem incolimus perveniunt locum, nihil ſecum in alimoniis corporis præter viaticum in ſportella ferentes, jam tunc non immemores illius præcepti dicentis: *Nolite ſolliciti eſſe quid manducetis, aut quid bibatis;* &, nolite ſolliciti eſſe in craſtinum. Sed ille qui propter miſeriam inopum & gemitum pauperum ut pius pater exſurgit, qui talia agentibus repromittit dicens: *Quærite primum regnum Dei & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis;* hanc eorum fidem adſpiciens, cito ſtipem largiendo adfuit.

Iſtuc ſe recipiunt, 2. Cor. 10. 24. nihil ſecum ferentes, Matt. 6. 31. Ibid.

Tres iter adſumunt, nihil huc niſi corpora ducunt.
Eſt regimen, victus, tegmen, miſeratio, Chriſtus.
Lex quoque ſacra Dei, lux noctis ſive diei.

11. Nam cum ad hunc in quo reſidemus, ut dictum eſt, perveniunt locum, quia cuncta quæ ad uſus corporis ſunt neceſſaria deerant, ad illum protinus mentem erexerunt, in quo & per quem omnia vivunt. Ingrediuntur denique Oratorium, peragunt in Dei laudibus officium, atque ſuperveniente nocte quieti membra deponunt. Sed cur dico, quieti? cum terratenus tantum artus locantes, ad morem Patriarchæ Jacob lapides capitibus ſuppoſuerint. Dico tamen, quietem eſſe: in quo etſi caro tabeſcit, ſpiritus pingueſcit. Et ecce facto parvo intervallo, venit ad eos quidam homo ignotus nocturno ſilentio, regiamque * Oratorii pulſans ait: Quiſnam hoc in loco quieſcit? Ad vocem exſiliens tacitus venit ad eum venerabilis Taſo. Cui ille: Audivi, inquit, a dicentibus, quoniam hic peregrini adeſſent: & propterea a paſtoribus meis veniens, detuli modium farinæ ac vini, ſi habes, ubi hoc quod attuli, recondas. Tunc ille quædam vaſcula reperiens, tamquam a Deo ſibi oblata ſuſcepit quæ offerebantur: quo abſcedente nullus deinceps compertus fuit, quiſnam ille fuiſſet, qui hoc munus gratanter obtuliſſet. His igitur indiciis claret, a quanta perfectione cœperunt ii, per quos hunc locum ad tantæ magnitudinis excellentiam perducere dignatus eſt omnipotens Deus.

a quodam ignoto neceſſaria accipiunt. * id eſt portam

Angelus acceſſit, dixitque: Quis hic requieſcit?
Exſilit inde Taſo tacito pede, pectore grato:
Munera cui præſtans vinum, ſimilam, redit extra.

12. In hac denique Chriſti paupertate ſollicite perſiſtentes, eorum vita quam Deus ad exemplum plurimorum oſtendere diſpoſuit, longe lateque perſonuit, atque lucerna ſuper candelabrum poſita diutius latere non potuit: & cum multi eorum vitam imitari cupiunt, multitudo fraternitatis ad eos concurrere cœpit.

Multos ad ſe alliciunt.

Longe per * centum ſociis moderare talentum
Famina ſacra ferunt, palmam bellique tulerunt:
Et capiunt multos valido de gurgite ductos.

* f. ter

13. Primus itaque præfuit ſacro gregi PALDO Dei famulus, qui erat omnino mitiſſimus, quique per omnia hoc in ſuis actibus oſtendebat, quod ſuis ſubjectis voce prædicabat: ita amator Chriſti paupertatis, nec ſicuti carnales, æſtuans divitiis terrenis. Hic nempe fertur ad confirmandas animas Fratrum, ut in paupertate quam cœperant perdurarent, dixiſſe: Credite

Paldo Abbas primus, Fratres ad paupertatem hortatur.

dite mihi, Fratres, quia Monachus ille, qui in hoc Monasterio persistens usque ad finem permanserit, anima ejus æterna supplicia nequaquam sustinebit, sed vitam æternam possidebit : & hoc sanctæ congregationis Monasterium usque ad finem sæculi ad servandas animas permanebit. Quod quidam ignorantes, qua intentione hæc prosecutus fuerit, falsa seipsos securitate decipiunt *a*, quamvis male viventes, & contra Regulam Patrum *b* facientes, hoc in Monasterio si permanserint, salvos esse in futurum posse: cum constet omnibus, quia quicumque in perpetratione criminis hoc in loco permanserint, & ante extremi obitus diem se minime correxerint, ad vitam nequaquam posse transire. Dicendum autem illis est, nequaquam virum Dei contra divina eloquia sententiam protulisse; sed in illis hanc sententiam permanere dixisse, qui ipsorum sobriam & castam vitam ac laudabilem paupertatem vellent imitari.

AN.CHR. 720
11. Octobr.
NOTA.

Culmine præclaro renitens diademate sacro,
Primus præficitur PALDO reverendus, & Abbas
Innumeras animas Christo super æthera mandat.

14. Interea turba Fratrum succrescente, cœperunt contra votum habere, per quod possent eisdem quos regebant subvenire. Dumque prædicti venerabilis Patris Thomæ immemores * dicti, multos per eos in hoc loco esse salvandos, amicam paupertatem sollicite requirentes; abjicere conantur ea, quæ possidere videbantur. Sed resistente eis divino judicio turba Fratrum, studuerunt magis secundum Apostolum non sua singuli, sed quæ alterius sunt quærere : & illud : *Omnibus omnia factus sum, ut omnes salvos facerem*. Multa siquidem tunc inter eos fuisse charitas, multa concordia unitatis, multa compassio fraternitatis refertur. Et quidem narrantur de eis quædam digna miraculis, sed nostrum ad hoc tantum fuit studium incitatum, ut quibus modis sæculum ac diabolum vicerint, apicibus prosequamur. Neque enim majus esse potest miraculum, quam quod tota mente mundum reliquerunt. Et quia multi videntur miraculorum esse participes, sed nullatenus nomina habent scripta in cœlis; nequaquam hoc in tempore virtutes in Ecclesia, sed perfectam vitam requirimus. Unde Dominus discipulos de subjectione dæmonum gaudentes deterret dicens: *Nolite gaudere in hoc quia dæmonia vobis subjiciuntur*. In quo vero deberent lætari, subdendo manifestat dicens : *Gaudete autem quod nomina vestra scripta sunt in cœlis*. Magna siquidem virtus, magnumque & admirabile exstitit signum, suæ conversationis exemplo tam innumeros de terris elevasse ad cœlos, de tenebris ad lucem, de morte ad vitam, de exsilio reduxisse ad patriam. Et ut cœpta prosequar, sæpe dictus venerabilis Paldo, evangelicæ perfectionis vir per omnia consummatus, humanis rebus excedens præsentis vitæ finem fecit 5. Id. Octobr. Indict. 3. anno Incarnationis dominicæ 720. residente in Sede apostolica venerandæ memoriæ GREGORIO II. Hic susceperat sacri Cœnobii regimina ab Incarnatione Domini anno 707. sub sancto Papa SISINNIO.

Sub eo viget amor paupertatis & charitatis.
* f. memores
1. Cor 9.22.
Auctor miracula omittit.
Luc. 10. 20.
Paldo moritur.

En, Paradise, tuos vernantes collige flores.
Denis septenis *c* annis moderatus habenis
Est Paldo felix, quando tua gaudia cepit.

15. Cui succedit in sancto regimine TASO, minor quidem annis, sed ardentior in sancto proposito omnibus illis. Quia vero nonnumquam is qui præest, si considerare negligat & contueri infirmorum imbecillitates, eosque non ut prævaluerint, sed ut rigor districtionis ejus dictaverit, voluerit artius adstringere, nequaquam eos quo cupit perducere valet, quia huic nimius zeli fervor potuit dominari : simile quiddam ei accidisse cognoscitur :

Taso successit,
dein ob telum abjectus,

a Multi venditant id genus privilegia, quibus corrigendis insignis hic locus. Lege Angelum de Nuce in cap. 17. Vitæ S. P. Benedicti.

b En Regula S Benedicti dicitur *Regula Patrum* : quod etiam nomen ei tribuit Ordo Romanus, ubi de ordinatione Abbatis. Lege Præfationem secundo tomo præfixam.

c Siquidem annis septemdecim Paldo rexit Monasterium, obiitque anno 720. ab anno 703. regimen iniisse dicendus est. Quamquam hic locus recte sic conciliari potest, ut si ab inchoato Monasterio calculum ducas, annum 703. si a perfecto, annum 707. prælaturæ Paldonis initium definias.

AN.CHR. 720 11. Octobr. tur : nam cum hunc arduo itinere incedentem nequaquam sequi valerent, penitus deserentes abjecerunt, fratremque ejus majorem natu loco ejus constituerunt. Unde factum est, ut ab utrisque partibus ad Pontificem Romanum relatio mitteretur. Quod cum GREGORIUS Papa secundus audisset, factum improbabat, hos contra canones fecisse notat, manusque suas in Christum Domini extendisse denuntiat. Quibus & pœnitentiam indicens, hujus facti efficaciam ademit : quam scilicet indictam sibi pœnitentiam vix cum magno difficultatis conamine, obsistente aeris ardore perficere valuerunt.

Gregorii P. jussu restituitur, indicta rebellibus pœnitentia,

Post sequitur socius retinens moderamina Taso *a*,
Qui minor est annis, validus sapientia quamvis.
Hic alacer, fortis, fervens quoque robore cordis.

qui a Deo morte puniuntur.

16. Sed ut ostenderet omnipotens Deus, quanti reatus crimen admisissent ii, qui Pastorem a Deo sibi prælectum abjecissent; nequaquam hac pœnitentia placatus, mox sine mora judicium exercuit ultionis. Nam ita cœperunt singuli humanis rebus decedere, ut duorum aut trium corporum fieret una memoria *b* receptaculum. Eaque hac grassata fuit sententia, quoadusque pene nullus eorum in corpore remaneret, qui hujus nævi fuerant consilio maculati. Sed nec ipse diu moratus, eosdem est moriendo secutus. Idcirco autem hujus facti adversitatem huic operi adnectimus, ut a tali deinceps seditione & pastor & grex alieni exsistant. Quia etsi nequaquam eos per hoc factum, utpote incipientes pœnitere, damnandos adfirmare audemus, cum scilicet Pastor zeli fervore, & grex pusillanimitate erraverit; tantum incertum est, utrum eos hæc judicii sententia ad plenum hujus reatus crimine mundaverit, an etiam Purgatorii *c* post mortem supplicio ignis fuerint absoluti. Obiit autem Taso prædictus Pater 3. Id. Januarias anno dominicæ Incarnationis septingentesimo vigesimo nono, Indictione undecima *.

Taso decedit.

* I. duodecima

Fratri prælatus pœnam Taso fertque reatus,
Annis post octo migrans, cui cesserat ordo:
Quem sequitur Fratrum numerus sub peste necatus.

Succedit Tato, vir eximiæ virtutis.

17. Succedunt præterea post hujus discriminis luem, ut adsolet, læta quædam atque jucunda, cum superstes Tato loco Paternitatis succedit. Hic denique virtutum omnium matre plenus exstitit charitate, in animabus colligendis studiosissimus, zelo Dei ferventissimus, pietate uberrimus, discretione cautissimus : quique veluti mater super filios, sic semper sollicitus fuit super subjectos, semetipsum in laboribus durissime exercens, gregi ut pater parcens; inter mites mitior exsistens, inter elatos zelum districtionis exercens. Fertur etiam ex quo ad Monachi habitum venit, nequaquam balneis usum fuisse, numquam caput lavisse, numquam novaculam super caput aut barbam duxisse : &, quod his difficilius est, diebus opere manuum insudans, noctibus vigiliis perpetuis vacans; loricæ onus ad carnem gestans, quousque virtus corporis prævaleret, non deposuisse. Cum vero defessis ac fatigatis jam membris hanc ferre non posset, circulum sibi ex eadem occulte fieri præcepit, quem & usque ad diem obitus sui gestavit. Hunc adserunt lectisternia refugisse. Fertur & hebdomadam jejunio peregisse. His enim ac ceteris virtutibus repletus ad finem usque perdurans, consummatus obiit in pace 3. Idus Decembris, Ind. vero 6. *, felici gaudio lætus, anno Incarn. dominicæ septingentesimo trigesimo nono *d*.

Ad superna migrat.

* I. 7.

Hic prius abjectus, fit postea Pastor honestus
Undenis actis, postquam Taso præfuit annis.
Ad finem durans explevit tempora longa,
Qui fuerat magnus studiis, opibus quoque largus.

18. Hæc

---

a Et tamen index Abbatum ab Ughello editus Tatonem præfert Tasoni. Verum Taso qui tertio loco supra nominatus est, fuit quidem natu minor, sed alterum in regimine antevertit.

b Id est unus tumulus : nam sæpe *Memoria* ad Sanctorum tumulum designandum usurpatur.

c En locus manifestus de Purgatorio, de quo Gregorius lib. 4 Dial. cap. 39 & alii.

d Tatoni successit Atto, quem una cum Optatu Abbate Casinate Stephanus Papa II. ad leniendum Aistulfum direxisse memoratur. Lege Anastasium Bibliothecarium.

18. Hæc de his dixisse sufficiant, quorum nos exempla ac facta præclara de AN CHR.
sæculi turbine ad hanc quietem perduxerunt. Sed horum adspicientes fervorem, 720
cogit nos gemitus aliquid dicere de nostræ conversationis tepore: & quamquam 12. Octobr.
meipsum primo ferire loquendo pertimescam, tamen ea in quibus jaceo, & Temporis
mihi similes jacere cognosco, enarrare vitia sublato pudore *a* non erubescam. sui vitia ingет Auctor.
Fortassis enim per hanc humilitatis confessionem & mihi a Deo venia dabitur,
& illis salubris correctio ministrabitur. Sed unde exordiar? unde loquendo initium
sumam? Omni enim ex parte sanctum a nobis propositum violatur, &
pene nihil nobis superest, nisi quod sanctus Pater prædixit BENEDICTUS, per S Bened.
tonsuram & habitum nos Deo mentiri. Videmur pene omnes ad superbiam Reg.cap 1.
promti, ad contentionem, ad scandalum, ad detractionem, ad mendacium,
ad maledicendum, ad accusationis læsionem, ad contumaciam, ad iram, ad amaritudinem,
& despectionem, ad susurrationem, ad murmurium, ad gulam,
atque ad ornatum vestium sumus illecti: & ut breviter cuncta perstringamus,
ea per quæ Sancti cœlestia consecuti sunt regna, idest tribulationes, persecutiones,
adversitates, angustias, passiones, contumelias, humilitatem, subjectionem,
paupertatem odio habentes; quæ nostra sunt, non quæ alterius quærentes;
falsos honores appetentes, ac per hoc invicem invidentes, invicem mordentes;
quidquid ad præsens delectat, quidquid dulcedinis, tota mente requirimus,
nescio per quod aliud iter, fallente nos visu interiore, a Sanctorum calle
viantes, ad vitam nos posse pervenire confidimus. Ait enim Dominus: *Arta* Matt. 7. 14.
& angusta via est quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui intrant per eam. Apostolus Act. 14. 21.
vero dixit: *Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei*. Et iterum:
Si non compatimur, nec conregnabimus: &, *Nemo coronabitur nisi qui legitime* Rom 8. 17.
certaverit. Eja Monachi nostri, quid ad hæc dicturi sumus? aut (quod 2. Tim. 2. 12.
enim nefas est) Scripturam mendacem, aut nosmetipsos mendaces veraciter ap- Ibid. 5.
pellabimus. Sine via enim tendentibus labor est itineris, non profectus. Aut
forte decepti dicere poterimus (ut secundum miseriam nostram loquar) Dominum
dixisse: Beati qui induti sunt cappa, vel qui usque in horam nonam jejunant?
nequaquam: dixit autem de his qui falsam religionem prætendunt: *Veniunt*
ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. De illis autem,
qui beati futuri sunt, ait: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœ-* Matth. 5 3.
lorum, &c. Intendamus qui hæc abhorremus, quibus modis in Scriptura detestantur
ea quæ nunc sequi videmur. Scriptum namque est: *Superbis Deus resi-* Jac. 4 6.
stit, humilibus autem dat gratiam: &, *Qui detrahit fratri, eradicabitur*: &, *Ne-* Ibid. 11.
que maledici regnum Dei possidebunt: &, *Perdes eos qui loquuntur mendacium*: &, 1. Cor. 6 10.
Cecidit accusator fratrum nostrorum: &, *Qui irascitur fratri suo, reus erit judicio*: Psal 5. 7.
&, *Væ qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt*. Tot enim mor- Apoc. 12. 10.
tibus digni sumus, quot his malis exemplis scandalizamus. Sed nos, o dilectis- Matth. 5. 22.
simi Fratres, superiorum pauperum, quorum mentionem feci, exempla at- Ibid. 18. 6.
tendamus, ne in vacuum currere videamur: omni nisu, omni conamine, omni
virtute desudemus, ut ab his quæ dixi præcipitiis educti, per iter Sanctorum
incedere valeamus. Si enim unum in nobis bonum perfecte adesset, tot
enumerata mala nequaquam inessent. Et quod est hoc bonum, nisi mandatum
novum? *Mandatum novum*, inquit Dominus, *do vobis, ut diligatis invicem*: &, Joan. 13. 34.
In hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem. Rom. 13. 8.
Qui enim diligit, ait Apostolus, *legem implevit*: &, *Plenitudo legis est dilectio*. Ibid. 10.
Ego autem dico, quia qui fratrem diligit, nequaquam detrahit, sed corrigit:
qui vero detrahit, non diligit: qui autem non diligit, docente Joanne, manet 1. Jo. 3. 14.
in morte. Si, inquam, radix hujus dilectionis esset in nobis, omnia virtutum
poma maturescerent: quia vero deest, in flore vanescunt.

19. Sed quia inducias ad corrigendum hujus temporis a pio Redemtore acce- NOTA.

 pimus,

a Pia sane impudentia. Paullo enim minus posteros interest majorum agnoscere vitia quam virtutes: & etiminum alienorum pudor, sequacibus cautio est & inchoata correctio. Eodem animo impulsus erat Chronographus Trudonianus, qui idcirco in historia Monasterii sui majorum virtutes expressit simul & vitia, ut *dum probitas seu improbitas singulorum legeretur, probi priorum exemplo accensi in melius & melius semper proficiant; improbi imaginata vita sua confusi, a malis operibus suis saltem resipiscant*.

AN.CHR. 720 11. Octobr.

pimus, agamus, ut in melius proficiamus. Non enim sufficit patrias, divitias, parentesque reliquisse, nisi nosmetipsos mortificemus. Diem ergo mortis quotidie attendamus, & in æternum non peccabimus: passiones Domini inspiciamus, & de præsentibus injuriis non dolebimus: sicque hujus exsilii iter pergamus, ut egredientes de corpore, Angelum lucis inveniamus, per quem defensi ab accusatore, illuc perveniamus, ubi Deum cuncti cum Angelis sine fine laudemus, ubi jam nullus erit metus mortis, nullus mœror, nullus dolor, nulla amaritudo, nulla tenebrarum caligo; sed dies æterna, dies beata: in qua qui inventi fuerint, luce solis non egebunt, qui ab ipso Agno illuminati, sicut sol, in regno Patris fulgebunt, ubi semper beati, semper gaudentes, semper lætantes, semperque erunt cum Christo sine fine regnantes: ubi charitas in singulis regnabit, & Deus omnium in omnibus erit, qui in Trinitate perfecta vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum, Amen.

AN.CHR. 721 7. Maji.

VITA S. JOANNIS EPISCOPI
EBORACENSIS IN ANGLIA,

Auctore (ut videtur) FOLCARDO Bertiniano Monacho.

Ex ms. Legenda Monasterii S. Gildasii de Nemore.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita Scriptores. 1. JOANNES, vir eximiarum virtutum, notissimum habet Prædicatorem BEDAM in gestis Anglorum, *inquit Vvillelmus Malmesburiensis in lib. 3. de Pontif. Eborac. De Joanne nostro pluribus locis agit Beda, præcipue vero lib. 5. cap. 2. & seq. Joannis item res gestas in unum collegit* FOLCARDUS, *non Archiepiscopus Cantuariensis, ut infra in Appendice ad hanc Vitam legitur; sed Monachus Bertinianus, initio sæculi 11. in Anglia degens: quod in observationibus ad Vitam S. Bertini superius adnotavimus. Joannes Pitseus auctor est, Folcardum librum de Vita S. Joannis unum, alterum de ejus miraculis scripsisse. Librum miraculorum reperire non licuit, librum de vita hunc ipsum esse, quem hic ex ms. cod. Gildasiano edimus, veri simile est. De Joanne item egere Vvillelmus Malmesburiensis Monachus loco citato, Thomas Stubbesius in lib. de Pontif. Eborac. Capgravius, Harpesfeldius & alii. Lege Vitam S. Vvilfridi supra ad annum 709.*

Memoria. 2. *Magna venerationi fuit apud priscos Britanniæ incolas S. Joannes. Athelstanus Rex, qui Beverlaci collegium instituit Canonicorum & reorum asylum*, adsumto S. Joannis vexillo Scotos debellasse *fertur, & in Scotia* villam *quamdam* S. Joannis *nomine appellari jussisse. Quinetiam petente Henrico V. ejus memoriam ubique per Cantuariensem provinciam frequentari statuit Henricus Chichelius Archiepiscopus, uti in libro de Constitutionibus Angliæ legitur.* Sed nec modo minor est laudibus suis, *inquit Villelmus Malmesburiensis*, nec adhuc defunctus miraculis. Celeberrimum illud habetur, quod habitatores *Beverley*, quo loci jacet, pro spectaculo solent exhibere. Tauri ferocissimi, qui nodosissimis vinculis adstricti magno virorum fortium sudore adducuntur, statim ut cœmiterium ingressi fuerint, ita omni feritate sopita conquiescunt, ut oves simplicitate putes. *Præter natalem diem colitur etiam vir sanctus 8. Kalend. Novembris, quo Alfricus Eboracensis Pontifex ejus Reliquias scrinio pretioso inclusit anno 1037.*

Monastica professio. 3. *Joannes ante & post episcopatum Monachus vixit, Religiosam vestem induit in Cœnobio Streanesbalensi, teste Beda in lib. 4. cap. 23. ubi sub Hilda Abbatissa conventus erat duplex, virorum ac feminarum. Situm erat istud Monasterium in plaga septemtrionali Eboracensis agri ad Oceanum, prope urbem Dunesleiam, a Danis postea eversum; dein restitutum pro Monachis, ac Vvitebiense dictum: demumque translatum in urbem Eboracum, indito nomine* B. MARIAE *Pulso Vvilfrido Eboracensi Antistite, creati sunt Episcopi duo, Bosa scilicet in Eboracensi, Eata in Hagustaldensi Ecclesia. Eatæ successit Joannes circiter annum 688. & Bosæ anno 704. ac paullo post cessit Vvilfrido in sedem suam restituto: cui defuncto iterum successit anno 709. in annos octo: quibus expletis regimen abdicans, secessit in Beverlacense Monasterium a se conditum in pago Eboracensi ad Hullum fluvium: ibique post annos quatuor feliciter exspiravit. Monasterii locum Inderavvda, idest in silva Deirorum appellat Beda in lib. 5. cap. 2.*

4. *Plu-*

4. Plures discipulos habuisse dicitur sanctus Antistes; in his venerabilem BEDAM BRITHUNUM *ac* WINEVVALDUM *Abbates Cœnobii Beverlacensis, &* SIGGAM *Diaconum, viros sanctos. Bedam a Joanne ordinatum Diaconum ac Presbyterum fuisse constat ex ipsius epitome; discipulum fuisse non puto. De aliis infra.* AN.CHR. 721 7. Maji. Discipuli.

1. BEATISSIMUS igitur JOANNES Archiepiscopus, intra confinia Anglorum editus, eum puerili adhuc pubesceret ævo, THEODORO Cantuariensi commissus est Archiepiscopo, quique illum omni probitatis more instruxit, atque sanctarum prudentiam Scripturarum docuit. Cumque jam bene imbutus diversorum librorum esset litteris, defuncto venerabili viro EATA Episcopo, Hagustaldensis Ecclesiæ præsulatum suscepit: de quo plura virtutum miracula qui eum familiariter noverunt, dicere solent, & maxime vir reverendissimus BERCTHUNUS Diaconus quondam ejus, nunc autem Abbas Monasterii quod *Beverlic* dicitur. Joannes Theodori discipulus, Episcopus,

2. Quodam igitur tempore quadragesimali Episcopus supradictus magnam ad se congregare jussit pauperum turmam, quibus more solito largam tribueret eleemosynam: inter quos quidam pauperrimus est adductus, qui a sua nativitate erat mutus, atque horribili tinea *a* plenus, ut numquam pili, sed velut porcinæ setæ apparerent in cute sua. Hunc ergo adduci præcepit Episcopus, & ei in consceptis ejusdem mansionis parvum tugurium fieri, in quo manens quotidianam ab eo stipem acciperet. Cumque una Quadragesimæ esset impleta septimana, sequente Dominica jussit ad se intrare pauperem. Ingresso itaque pauperi Episcopus linguam proferre ex ore, ac sibi ostendere jussit: & apprehendens eum de mento, signum sanctæ crucis linguæ ejus impressit, quam signatam revocare in os & in nomine Domini loqui illum præcepit. Mox ergo mutus verba inconsueta protulit, & tota die illa & nocte sequente, quantum vigilare potuit, loqui aliquid, & arcana cogitationis suæ ac voluntatis, quod numquam antea potuit, aliis ostendere non cessavit. Cujus sanitati congaudens Episcopus præcipit Medico, ut sanandæ scabiedini * capitis curam adhiberet. Fecit ut jusserat: & juvante benedictione ac precibus Antistitis, factus est juvenis limpidus vultu & loquela promtus, capillis pulcritudine crispis, qui ante fuerat deformis, pauper & mutus: domumque rediit benedicens Dominum. muto reddit linguæ officium. * al. scabritudini

3. Postquam igitur beatus WILFRIDUS Episcopus, qui longo tempore ab Episcopatu suo ejectus fuit, a Romano Concilio & a domino Papa epistola accepta in patriam revenit, & Episcopatum Hagustaldensis Ecclesiæ cum synodali Concilio recepit; sanctus Joannes in Eboracensi civitate Episcopatum accepit, & annis viginti tribus nobiliter rexit. Qui quodam tempore iter faciens ad quoddam pervenit Monasterium vulgari nomine Hunetadum vocatum, in quo Abbatissa morabatur HEREBURC *b* nomine cum Sanctimonialium congregatione. Hæc ergo Episcopo lachrymabiliter narravit quamdam Sanctimonialem ex suo grege magno vexari dolore, quoniam phlebotomata est in quartanæ lunæ *c* ætate: quam Episcopus lachrymis coactus Abbatissæ sanissimam sua fecit oratione. Eboracensis Archiepiscopus Sanctimonialem sanat.

4. Quodam etiam tempore venerandus Episcopus cujusdam militis *d* Ecclesiam dedicavit: cujus uxor tantæ ægritudinis dolore vexata fuit, ut nullo modo tribus mensibus a domo in qua jacebat portari valeret. Tunc Sacerdos ab Eccle- Alia edit miracula.

---

a Gallice *tigne*. Beda sic habet. *Sed scabiem tantam & furfures habebat in capite, ut nihil unquam capillorum ei in superiore parte capitis nasci valeret: tantum in circuitu horridi crines stare videbantur.*

b HEREBURGAM vocat Beda; additque eam Sanctimonialem *filiam ejus carnalem* fuisse, nomine COENBURGAM.

c Ait Beda dixisse Joannem, audisse se a Theodoro Archiepiscopo, *quia periculosa sit satis illius temporis*, nempe lunæ quartæ *phlebotomia: quando & lumen lunæ, & rheuma Oceani incremento est.*

d Beda nomine Berthuni Abbatis loquens sic habet. *Villa erat Comitis cujusdam nomine* PUCH, *non longe a Monasterio nostro* Beverlaco, *idest duorum fere millium spatio separata*, &c. Alterum item hic dictum militem, appellat *Comitem Addi*: de utroque infra in Appendice.

AN CHR. 721 7. Maji. Ecclesia prius benedictam aquam illi transmisit : moxque ut gustavit, sana surrexit, & ad beatum Episcopum concito gradu venit; & quamdiu manducavit, tam ipsi quam simul cum eo discumbentibus humiliter ministravit, & pro suæ sanitatis recuperatione Dominum benedixit. Alterius etiam militis hominem jam pene moritutum idem Pontifex visitavit, sanissimumque sua oratione reddidit.

5. Non est, Fratres, silentio prætermittendum, quod idem sanctus vir dum quodam tempore in Eboracensi esset civitate, & in porticu sancti Michaelis orationi vacaret devote, Spiritus-sanctus in columbæ specie ante eum resedit super altare, radium solis vincens candore. Cumque multi in Templo stantes mirarentur hanc lucem, unus Diaconus ad ostium cucurrit porticus, & intro vidit Episcopum stantem in oratione, & sancti Spiritus fulgore porticum intus inflammari velut igne; moxque facies ejus cremabatur Spiritus-sancti ardore, & cutis trahebatur in ruga maxillæ. Quod cum sanctus Sacerdos per Spiritum-sanctum intelligeret, Diaconem ad se accersivir; & faciem ejus sua sancta manu palpans, pristinæ sanitati restituit, præcipiens ei ne hanc visionem patefaceret, quamdiu in hac vita viveret *a*.

6. Quadam igitur die militibus sancti Præsulis equos suos veloci cursu probantibus, quidam Diaconus *b* Episcopo dilectus equum suum a cursu refrenare non valens * eecidit, & brachium pollicemque dextrum ita conquassavit, ut magis mortuus quam vivus reputaretur. Quod pius Pater videns, nimio contristatus est dolore : totam noctem pervigilem duxit in oratione, & mane facto ipse infirmus surrexit sanus, & cum eo cœptum iter pergebat. Lætus quoque postea in loco qui Tinemuthum dicitur, Abbas effectus est dignissimus.

* immo nolens.

7. * Quodam etiam tempore dum sanctus vir *Beverlic* peteret, vas quoddam vino plenum de pariete ubi pendebat cecidit : sed vinum quod intus erat, per sancti Antistitis metita permansit illæsum, quique postea de illo vino sumsit potum.

* desunt Bedæ quæ hic num. 7. & 8.

8. Igitur dum quadam die ad Episcopum multa conveniret turba, ut sacri chrismatis unctinnem acciperet; quemdam juvenem mortuum inter alios sacri chrismatis unctione lenivit, sicque de morte ad vitam reduxit. Similiter & dæmonem ab homine expulit, & multa alia signa per eum operatus est Dominus.

9. Vixit autem in Episcopatu triginta tribus annis *c* & octo mensibus & tredecim diebus : & postea cum præ majori senectute minus Episcopatui administrando sufficeret, ordinato in Episcopatum Eboracensis Ecclesiæ WILFRIDO Presbytero suo, ipse consilio sancti Brithuni Abbatis sui *Beverlic* petiit, ibique diu in Dei servitute persistens, Nonas Maji feliciter vitam finivit, sepultusque est in porticu *d* sancti Joannis Evangelistæ, ubi per ejus merita cunctorum dolorum genera effugantur, ipso largiente qui vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

AP-

---

a Istud miraculum a Beda omissum recitat Thomas Stubbesius, & Diaconum appellat SIGGAM, de quo hic in Appendice.

b Nempe HEREBALDUS, *nunc in Monasterio quod est juxta ostium Tini fluminis, Abbatis jure præest*, inquit Beda lib 5. cap. 6.

c Beda rotundo numero habet solum annis *triginta tribus*, nec diem obitus S. Joannis exprimit, sed *annum ab Incarnatione Domini* 721. Quatuor annis in Monasterio superfuisse dicitur infra in Appendice. Secessit ergo anno 717.

d Beda habet, *in porticu S. Petri*. Eolcsdo consentit Appendix sequens.

AN.CHR. 721 7. Maji.

APPENDIX

Ex libro incerti Auctoris de Vita S. Joannis, tomo 1. Monastici Anglicani, ubi de Cœnobio Beverlacensi.

SANCTUS Joannes Archiepiscopus Eboraci natus, ut vulgo creditur in villa de *Harpham*.

Folcardus Cantuariensis scripsit Vitam Divi Joannis Archiepiscopi Eboraci.

Sanctus Joannes primus Doctor Theologiæ in Oxonia. BEDA discipulus Divi Joannis.

S. Joannes fuit Eremita apud *Harnesbalg* in monte Aquilæ super ripam Tinæ prope Hexam. Alfridus Rex fautor S. Joannis. S. Joannes frequentabat Oratorium S. Michaelis prope Hexam.

HEREBALDUS discipulus S. Joannis comesque individuus. Discipuli.

BRITHUNUS postea Abbas Beverlaci, discipulus S. Joannis.

S. SIGGA Diaconus S. Joannis.

S. Joannes reperit in *Beverlac* Ecclesiam parochialem Sancti Joanni Evangelistæ sacram adquisitis hujus loci situ & dominio, prædictam Ecclesiam sanctam in Monasterium convertit, & Monachis adsignavit. Presbyterium, hoc est chorum Ecclesiæ de novo ibi construxit, habente Priore Ecclesiæ Sancti Joannis locum in navi Ecclesiæ. Fabricavit ad australem prædictæ Ecclesiæ Oratorium Sancti Martini, ubi postea Moniales collocavit. Adsociavit Monasteriis istis septem Presbyteros & totidem Clericos in navi Ecclesiæ Sancti Joannis. Conditio Monasterii.

PUCH Comes quidam habens manerium apud australem *Burton*, duobus passuum millibus a Beverlaco. YOLFRIDA filia Comitis Puch, Monialis facta apud *Beverlic*: cujus matrem liberaverat Sanctus Joannes ab ægritudine. Puch dedit cum filia manerium de *Vvalkingtone*. Yolfrida obiit 3. Idus Martii anno Domini 742. cujus ossa sepulta sunt Beverlaci.

ADDI Comes de boreali *Burton*, dedit borealem *Burton* cum ejusdem Ecclesiæ advocatione, Ecclesiæ de Beverlaco tempore Sancti Joannis Archiepiscopi *&c.*

S. Joannes relicto Episcopatu quatuor annos transegit in *Beverlac*.

Obiit BRITHUNUS primus Abbas Beverlacensis Idib. Maji, anno Domini 733. & sepultus juxta S. Joannem.

WINWALDUS Monachus, ejusdem loci Abbas secundus, obiit anno Domini 751.

WLFETH tertius Abbas Beverlacensis obiit anno Domini 773. cæterorum Abbatum nomina ignota.

Anno 146. a depositione Sancti Joannis, destructum Monasterium Beverlaci a Danis cum libris & ornamentis omnibus Monasterium *de Beverlac* mansit triennio desolatum; postea redierunt Presbyteri & Clerici ad *Beverlac*, & locum reparaverunt, *&c.*

TRANS-

AN.CHR. 722 28. Febr.

TRANSLATIO RELIQUIARUM SANCTI AUGUSTINI EPISCOPI HIPPONENSIS

e Sardinia insula in Monasterium Ticinense, COELUM-AUREUM dictum.

1. *Haud alienum a proposito fuerit, in his Sanctorum domesticorum Actis locum dare etiam ceterorum Translationibus in Monasteria nostra factis: utpote ex quarum descriptione non parum lucis accedat historiæ nostræ. Id tamen ita exsequemur, ut insigniores dumtaxat Translationes, maxime historicas referamus, aliarum commemoratione prætermissa, aut certe breviter (si quid forte notatu dignum occurrerit) facienda.*

Petri Oldradi scriptio cur omissa.

2. *Prima id genus sit Translatio S. Augustini, clarissimi Ecclesiæ Doctoris, Hipponensis Episcopi, cujus Reliquias magna religione diu veneratus est Ordo noster, uti & nunc etiam semper. Ejus rei historiam jussu Caroli Magni posteris mandavit* PETRUS OLDRADUS *Mediolanensis Episcopus, eamque Baronius edidit ad annum 725. Verum quia historia illa non satis accurata est, eam recudere non visum est operæ pretium. Certe præter auctoram mendae videtur non carere vitio inscriptio ipsa:* Domino Regum piissimo Carolo Magno, *&c. siquidem Carolus* Magni *cognomen nonnisi post obitum adeptus esse videtur. Proinde ex illa narratione pauca deflorasse sufficiat.*

Narrationis synopsis.

3. *Corpus S. Augustini, quod* in civitate Hipponensi, in Ecclesia S. Stephani sepultum fuerat anno 430. deinde in *Sardiniam* translatum est a fidelibus & catholicis Episcopis, qui ob Christi Fidem ab iniquo Transamundo Rege una cum Fulgentio Ruspensi Episcopo, cum innumerabilibus Christi Fidelibus in eamdem insulam relegati fuerant, quo tempore Vvandali armis Africam vastabant. *Cum vero Sardiniam invasissent Saraceni sæculo 8.* LIUTPRANDUS *Langobardorum Rex B. Augustini sepulcrum ab impiis violari graviter ferens*, PETRO Papiensi Episcopo *hortante legatos* cum magno pondere auri & argenti transmisit in Sardiniam, ut corpus tanti Sancti redimerent pretio, & transferrent quamprimum in civitatem Papiensem. *Quod & factum est, sacrumque corpus repositum* in Monasterio S. Petri, *quod ipse Rex* in suburbio Papiensi construxerat, cui etiam indiderat nomen Cœlum-aureum. *Istius Translationis memoriam faciunt vetusta Martyrologia Usuardi, Adonis, Rabani & Notkeri ad diem 5. Kalend. Septemb. tametsi ea contigit prid. Kalend. Martii*, *sedente* in S. Petri sede bonæ memoriæ Gregorio ejus nominis secundo, *testante Petro Oldrado. Annum factæ Translationis 725. signat Baronius: præstro cujusdam pervetusti Chronici auctoritatem, annum 722. indicantis: cui sententiæ Carolus Sigonius accedit.*

Monasterii Cœli-aurei initia.

4. *Præcesserit an secuta sit Augustini Translationem conditio Monasterii Cœli-aurei, non omnino constat. Petrus Oldradus Translationem postponit, Paulus Vvarnefridi præponit. Is enim in lib. 6. de gestis Langob. cap. 48. ita scribit de ista Translatione.* Liutprandus audiens quod Saraceni depopulata Sardinia etiam loca illa, ubi ossa Augustini Episcopi propter vastationem barbarorum olim translata & honorifice fuerant condita, fœdarent, misit eo, & dato magno pretio accepit & transtulit ea in urbem Ticinensem, ibique cum debito tanto Patri honore condidit. *Postea vero cap. 58. de Monasterio prædicto agit his verbis:* Hic gloriosissimus Rex multas in Christi honore per singula loca ubi degere solebat, Basilicas construxit. Hic Monasterium B. Petri quod foras muros Ticinensis civitatis situm est, & Cœlum-aureum appellatur instituit. *Quamquam id per quamdam recapitulationem, non habita ratione temporis, dicere videtur: nam eo loci enumerat Basilicas & loca sacra ab Liutprando instituta. Itaque probabilius est, prius Ticinense illud Monasterium conditum ab Liutprando fuisse, quam factam Translationem. Certe si translatio præcessisset, Liutprandus Monasterium non B. Petro, sed S. Augustino, aut potius utrique nuncupaturus fuisse videtur. Et porro S.* Augustini *paullo post cognominatum est.*

Studia ibi instituta a Carolo Magno.

5. *Hujus rei testis est Monachus anonymus Sancti-Gallensis, in lib. 1. de gestis Caroli Magni cap. 1. ubi agens de duobus Scotis eruditis ex Hibernia in Galliam appulsis:* Unum eorum, *inquit*, nomine Clementem in Gallia residere præcepit; alterum vero in Italiam direxit, cui & Monasterium S. Augustini juxta Ticinensem urbem delegavit, ut qui illuc ad eum voluissent, ad discendum congregari potuissent. *En quibus patet, eo in loco studia litterarum a Carolo instituta fuisse. Inde prodiit* UBERTUS Sacchettus *in sedem Ticinensem, de quo sic Ferdinandus Ughellus in Italiæ sacra tomo* 1. Ubertus Sacchettus Abbas S. Petri in Cœlo-aureo, Ordinis S. Benedicti, ad hanc sedem adlectus est anno 1008. vixit usque ad 1026. *Zacharias Papa in eodem Cœnobio hospitatus est, dum Liutprandum pacis gratia Ticini convenit, ut Anastasius auctor est. Holstenius in collectione Romana refert Constitutionem* OTTONIS

tertii

teret Imp. factam anno tertio Gregorii Papæ V. *promulgatam in Synodo adversus* ARNULFUM *Mediolanensem Episcopum*, cui Papatus ablatus est in Basilica S. Petri quæ vocatur cœlum-aureum. AN.CHR. 722 28. Febr.

6. Tandem vero ut nihil est in rebus humanis firmum & constans, Abbatia illa S. Augustini initio sæculi 13. cessit Regularibus Canonicis, quibus adjuncti Eremitæ Augustiniani anno 1327. ut tradit Jordanus in lib. 2. de Vita Eremit. cap. 18.

VITA V. BENIGNI ABBATIS FONTANELLENSIS PIETATE INSIGNIS,

AN.CHR. 723 19. Martii.

ubi de MILONE & BAGGA Monachis piis.

Ex Chronici Fontanellensis cap. 3. & seqq.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Ex sanctis piisque viris Monasterii Fontanellensis, quos recensuimus in Observationibus præviis ad Vitam S. Vuandregisili Sæculo 2. ad Sæculum tertium retulimus WLFRAMNUM, BAINUM, HUGONEM, LANDONEM, RAVENGERIUM, HERMENLANDUM, BENIGNUM, WANDONEM, AUSTRULFUM, GENNARDUM; ERINHARIUM, MILONEM & BAGGAM. *SS. Vulframni & Hermenlandi Acta superius edidimus: de aliis agendum inferius, hic vero de venerabili* BENIGNO *Abbate, deque* MILONE & BAGGA *Monachis, quorum gesta res ex Chronico Fontanellensi repetenda.* Sancti Fontanellæ sæculo 8.

2. Istius Chronici Auctor, Monachus Fontanellensis, principatu Ludovici Pii scriptioni suæ dabat operam. Id patet tum ex gestis Abbatum, quæ desinunt in Ansegiso; tum ex variis Chronici locis, in quibus Auctor ætatem suam indicat: unum aut alterum præferre fuerit satis. In cap. 10. in editis, quod 11. esse debet, agens de Vuidone Abbate cæso anno 739. Hæc, *inquit*, ex relatione cujusdam Patris, qui ipsum videre potuerat, didici: *& cap. 12. sive potius 13. ubi de Vuandone Abbate qui* Cœnobii *regimen adsumsit anno 742.* sicut relatione cujusdam venerabilis senis didici, qui tunc temporis in hoc degebat Monasterio. *Denique ante direptionem Monasterii sui a Normannis factam vivebat Auctor ille, gravis quidem, nisi quod subinde temporis annorumque seriem interturbat. Ejus erratis etiam alia immiscuere librarii. Exstat Chronicon istud tomo 3. Spicilegii, una cum Appendice alterius Auctaris.* Chronici Auctor.

3. Benignus Abbas nulla ecclesiastico ritu colitur in Cœnobio Fontanellensi, uti nec Milo & Bagga: tametsi Benigni (ut putant) Reliquiæ in theca lignea super altare majus repositæ adservantur. Neque vero ulla eorum mentio in Fastis Benedictinis Gallicanisve, seu in Breviario Fontanellensi edito jussu D. Claudii de Pictavia Abbatis sæculo proxime elapso. Et tamen in Martyrologio Lucensi recens edito adscripta reperitur depositio S. Vulframni Episcopi, & Benigni Abbatis in Fontanella, *item in apographo Blumiano, ut observarunt socii Bollandiani: utrobique vero* Benigni *nudum nomen. Satius proinde visum est Benigno, Miloni & Baggæ dare nomen inter Pios quam inter Sanctos: cum alias ubique in Chronico absque nomine* Sancti *aut* Beati *exprimantur. Benignum hic Venerabilem appellabo: nam etsi virum fuisse sanctum haud dubitem, religio tamen est eum aut quemvis alium hoc vocabulo censere absque idonea auctoritate.* Benigni memoria.

1. BENIGNUS Diaconus & Monachus, a patre nomine MAURINO editus, matreque INGA, ordinatione divina adsumit Cœnobii curam ab anno decimo sexto HILDEBERTI Regis, qui erat annus tertius Joannis Papæ supra jam taxati, dominicæ vero Incarnationis septingentesimus septimus *a*, Indictione quinta. Tenuit hujus Monasterii curam pastoralem per quatuordecim curricula annorum. Anno autem ab Incarnatione Domini Nostri JESU-CHRISTI septingentesimo & decimo-sexto jussu Ragenfredi Majoris-domus, sive potius (quod verius est) tyranni, de regimine Monasterii projicitur, & WANDO Monachus filius BALDERICI ejus in loco subrogatur per annos tres.

2. Eo-

---

a Immo 710. ex quo corrigenda Indictio, & loco *Joannis* Papæ reponendum nomen Constantini, cujus annus tertius coincidit cum Childeberti anno 16. Mendum etiam infra irrepsit in annos Gregorii, qui ab anno 714. sedem iniit. Benignus proinde annos omnino quatuordecim Fontanellæ præfuit, computato etiam triennio, quo Trajecti exsulavit.

AN.CHR. 723

19. Martii.

2. Eodem denique anno venit RADBODUS dux Frisonum navali ordine usque Coloniam urbem : contra quem CAROLUS sagacissimus Exarchus bellum instauravit. Sequenti quoque anno, idest dominicæ Incarnationis septingentesimo decimo-septimo, Indictione decima quarta, actum est bellum plusquam civile inter Carolum Exarchum & RAGENFRIDUM intartam * in die dominico, in loco nuncupante Vinciaco, 12. Kal. Aprilis, dies 15. *a* ante sollemnitatem sancti Paschæ, qui erat primus annus Gregorii secundi Papæ, qui nonagesimus primus a B. Petro Apostolatum ejusdem tenuit urbis. Nam in præfato prœlio Wando cum Ragenfrido, & Hilperico Rege interfuit. Benignus vero Diaconus partibus Caroli favebat. Cumque post actam cædem Ragenfridus cum Hilperico fugam arripuisset, tandem post multiplicem fugæ lapsum ad Noviomum *b* hujus nostræ Ecclesiæ villam perveniens, Wandonis equum, quem ibi in pasto constitutum reperit, extemplo adsumsit, atque cursu rapido ad portum, qui vocatur Devenna penetravit. Illic namque transmisso Sequana ad Andegavis urbem aufugit : insequebatur enim a Caroli satellitibus. Cum vero comperisset Carolus a sibi dicentibus, quod scilicet Raganfridus per equum Wandonis aufugisset, jussit eum ilico de Cœnobii hujus regimine projici, & in Trajecto castro exsilio trudi, quod antiquo gentium illarum vocabulo *Vviltaburg*, idest opidum Wiltorum vocabatur; nunc vero lingua Gallica Trajectum * nuncupatur. Benignus denique rursum regiminis hujus Cœnobii sortitur gradum per annos quatuor, idest usque ad annum Theodorici junioris Regis tertium, qui erat dominicæ Incarnationis septingentesimus vigesimus tertius. Hujus Benigni Abbatis propinquus S. GENNARDUS Vicedominus Ecclesiæ Rotomagensis, & Abbas Cœnobii Flaviacensis *c* exstitit : qui post recessum ipsius Gennardi, Flaviacensis Cœnobii factus est Rector.

* idest rebellem

* Utrech

De MILONE *Reclauso*.

ex cap. 4.

3. Sub hujus denique administratione quidam paterfamilias, nomine ROTHMUNDUS, ob gratiam vitæ contemplativæ mundani fugiens culmen honoris, ad conversionem venit cum filio suo nomine MILONE : amboque comam capitis sibi deponentes, effecti sunt milites Christi. *Sed postea* Milo licentiam expetiit a prædicto Patre Benigno, ut licitum sibi foret Anachoritarum more solitariam vitam ducere : deinde vero ad locum accedens, qui hodieque Milonis crypta per metonymiam dicitur, in rupe altissima super ripam alvei Sequanæ rupem eamdem excidens, mansiunculam sui voti condignam sibi constituit, quæ viginti homines fere capere videretur : ibique aereas dæmonum turmas fortissimo Christi umbone repellens, infatigabiliterque agonizans, feliciter Domino militavit. Mater vero ejus nomine WISLA, Mater Logensis *d* Cœnobii in sancto proposito effecta, quæ præcipua fuerant in eodem Monasterio ornamenta ipsa tribuit, necnon & prædia plurima adquisivit. Præfatus vero Rothmundus, ac religiosus famulus Christi Milo, tempore conversionis suæ largiti sunt huic Cœnobio patrimonia duo, idest Offiniacas & Bettonis-curtem, sita in pago *Tellau*, anno videlicet tertio Dagoberti junioris Regis, qui erat Pippini senioris Ducis vigesimus sextus, Incarnationis autem Domini Salvatoris nostri JESU-CHRISTI septingentesimus tertiusdecimus.

4. Erat autem præfatus miles Domini Milo Presbyteratus ordine, quem bonis

a Hinc corrigendi Annales Fuldenses, qui prœlium istud referunt ad Dominicam Palmarum. Certe eo anno Pascha incidebat pridie Nonas Apriles. Locus pugnæ in continuatione Chronici Fredegarii dicitur *Vindiciacum in pago Cameracensi*.

b Erat ergo hæc villa haud procul a Fontanella & Sequana : an Noviomus, *Noyon*, vicus ad Andelam amnem? non longe a ponte Arcuato, *Pont de l'Arche*, qui forsan hic *portus Devenna*.

c De Cœnobio Flaviacensi seu Sancti Geremari dictum est in Actis ipsius Sancti Geremari Sæculo 2. ad ann. 656.

d Istud Parthenium jamdudum eversum, situm erat ad Sequanam, uti observavimus ad Vitam S. Balthildis Sæculo 2. ad ann. 680.

bonis clarisque actibus adornabat, decoratus. Habebat namque sub rupe Ecclesiolam constructam, in qua hostiam victimæ salutaris Domino immolabat. Usque hodie vero cernuntur vestigia ejusdem ædificii, in quo Basilica illa constructa fuit. Monstrantur nuncusque arbusta in latere montis ejusdem rupis, ac vitiferæ arbores, quas ipse propria manu terræ inseruit, necnon & plantæ seu vites vineæ, quam ipse etiam plantavit, ac dom ibi philosopharetur excoluit. Secundum dictum namque Psalmistæ, laboribus manuum suarum vivere satagebat, ut ei bene esset, ac finito mundi cursu videret bona in Hierusalem. Idcirco autem de eo ista tentavi memoriæ mandare; quoniam de eo multiplex opinio bonæ vitæ per plurimos ad me perlata est. Audivi nempe narrantem quemdam venerabilem senem, qui ab eo didicit qui ipsum Milonem multo tempore vidit, qood fuisset statura procerus, vultuque angelicus, calvitiem habens capitis venerandam. In ipsa namque crypta bonis operibus insistens, ac retruso ordine vitam irreprehensibilem ducens; mentem ad cœlestia desideria semper intendens, pauperie valde gaudens, ibidemque præsentis vitæ debitum complens, spiritum Deo reddidit felicitati perenni conjungendum. Cujus corpus in Ecclesia B. Apostoli Pauli advectum, sicque sepulturæ est traditum. Ferunt namque nonnulli, quod ante portam Logensis Cœnobii se jussisset tumulari, atque ibidem humatus teneatur: sed ut ego a veracibus senioribus didici, commodius fore arbitror, ut ubi Monachus exstitit, illic etiam sepultus teneatur. Credo tamen, quod ubicumque ossa teneantur sepulta, anima fruatur gaudiis sempiternis. Hæc quidem veluti auditu didici, ac in scriniis privilegiorum nostri Cœnobii reperi, de Milone Reclauso seu Anachorita dicta sufficiant.

AN.CHR. 723. 20. Martii.

Auctoris ætas & fides.

De BAGGA *Monacho & Presbytero.*

5. Opportunum præterea videtur, ut hoc in loco quæ a pluribus venerabilibus viris de bonæ recordationis BAGGA hujus Cœnobii Monacho ac Presbytero didici, quoniam sub hujus Patris regimine ad Dominum migravit, inserere non omittam. Hic etenim sanctæ conversationis vir ex Britannia Oceani insula Saxonico ex genere ortus, hoc advenit Cœnobium, ad plurimum temporis regulari ordini vitam irreprehensibilem gessit. Ita namque in omnibus mandatis divinis se exercere sategit, ut cunctis Christi famulis hoc in Cœnobio consistentibus imitandus appareret. Hic itaque explicitis dierum suorum curriculis, quo jam in aula cœlesti dignos reciperetur heres, parva correptus ægritudine decubuit; nec multo post corpore soluta anima, perenni particeps factus est felicitati. Contigerat denique, ut in ea hora, qua ipse Christi famulus rebus excessit humanis, prædictum egregium Patrem Benignum in Ecclesia minister repererit. Cumque diutius in precibus persisteret, isdem minister propius accessit extemploque prædictus Pater indicare sibi aliquid velle persensit: surgensque ab oratione sciscitatur quid quæreret. At ille: Frater, inquit, Bagga consortiis subtrahitur humanis. At venerabilis Pater longa ex imo pectoris trahens suspiria, talia infit: O signifer fortissime Christi militiæ Bagga, nunc mercedem laborum lætos accipis tuorum: deprecare ipsum benignum Dominum, ut una tecum mereamur gaudere consortiis Justorum per ævum. Unde haud dubium est, eidem Patri divinitus, cum in oratione consisteret, revelatum fuisse, ut & spiritum illius cœlos penetrantem aliqua ex parte mereretur adspicere, qui ita auxilium ipsius flagitabat in prece. Denique more mortuorum compositus digno in loco sepulturæ mancipatus est. Magna enim copia in hujus Patris administratione nobilium virorum hoc in Cœnobio exstitit.

ex cap. 5.

AN.CHR. 723 30. Martii.

De Harelauno silva.

ex cap. 6. 6. Huic Benigno Abbati largitus est DAGOBERTUS Rex junior quartam partem de Arlauno foreste, anno quinto regni sui, suggerente THEOBALDO [a] Majore domus regiæ per loca designata, ideft per Quincionem montem, deinde per Petrosam vallem, & exinde per profundam vallem, necnon etiam per Mortuam-vaccam. Aliæ vero terminationis fines sunt, a termino Iccinse de valle Tabellis per illum locum qui vadit ad locum, qui nuncupatur Caput-caballinum, inde ad illam falsosam cisternam quæ dicitur Sarconos, indeque ad Tenebricam valliculam ad dexteram manum per verticem montis usque ad profundam vallem, quæ dicitur Mortua-vacca: deinde per Casalis usque ad fines Bovaricenses in dextera per summum illius pigatum exartum usque ad fines Glaccolinses. Deinde per illum mansionilem qui vocatur Pomaritus infra ipsam forestem Arlaunum, & est per loca designata, hoc est de uno latere bracus, sive vallis quæ dicitur Dirginis, usque ad eum locum qui dicitur Petrafičta, & ipsum mansionilem ad pratum faciendum: deinde ad Petramfičtam secus primam viam publicam quæ dicitur ad Vospontes, & ad bracum, quæ dicitur Briciolone: deinde etiam secus illum bracum qui dicitur ad Castellum-Luporum, qui est super illum bracum anteriorem Dirginis. Hæc quidem largitio licet ab isto Rege sit firmior edita, ab antecessore tamen suo glorioso Rege Hildeberto maxima pars concessa jam fuerat decessori istius Benigni Abbatis almæ recordationis Baino Episcopo. Edita est autem hæc donatio sive confirmatio a præfato Rege Dagoberto anno Incarnationis dominicæ septingentesimo quinto-decimo, Indictione decima-tertia, quinto Iduum Juniarum, die dominica. Eodem anno ipse Dagobertus Rex mortuus est: quo tempore terra Hattuariorum [b] a Saxonibus depopulata est: sed ipsi non multo post dignas suæ perfidiæ pœnas a Francorum populis perpessi sunt, eorumque terra usque Wiseram * fluvium incendiis, rapinis, interfectionibus attrita est. * le Veser

De muneribus ac rebus Benigni Abbatis.

ex cap. 7. 7. Hic dimisit in Ecclesia beati Petri calicem aureum, qui pensavit libras quinque, & patenam ejus pensantem libram unam: de rebus vero Cœnobii nil minuit, immo augmentare studuit. Denique ex propria hereditate contradidit huic Cœnobio Sennam & Maronis-cisternam, possessiones sitas in pago Caletinse *; similiter Bisagum, qui est in pago Rotomagensi; Sivagum etiam & Limitium, quæ sunt in pago Velocasino; Maris & Waldebertivillare, patrimonia quæ sunt sita in pago Aurelianensi; Onadonem & Caraciagum, prædia posita in territorio Andegavo; Condatum etiam patrimonium, quod est in pago Oximo; Crisciacum, Salaciagum, Saviniacum, Captialonnum, & Magalonnum, quæ sunt in pago Santonico; Agannagum, Bonelum, Andiagum, Voderam, Aguintum, Ambariago, Riveram, prædia quæ sunt sita in pago Engolismensi. Sunt possessiones viginti duæ, pagi septem: de quibus tertiam partem largitus est, ideft de unaquaque. Edita est hæc largitio a prædičto Benigno quarto anno, regnante Hildeberto [c] Rege, die 13. Kalend. Februarii. * de Caux

8. Hic Benignus Abbas evindicavit contra BERTHARIUM Comitem villam quæ vocatur Montecellus, quæ est sita in pago Oximensi, coram Carolo

---

[a] Is est Theudoaldus, qui Grimoaldi æque Majoris domus filius fuit a Dagoberto e Neustria pulsus, Ragenfredo substituto anno 715.

[b] Hattuarii seu Chattuarii populi, Saxonibus finitimi, trans Rhenum incolebant ad dexteram fluvii ripam.

[c] Carolus Cointius ad ann. 715. putat hoc loco reponendum esse Dagoberti nomen eo quod Benignus Childeberti principatu Fontanellæ non præerat, sed Hildebertus Abbas. At retinendus mihi videtur Childebertus, quo regnante Benignus Monachum Fontanellæ professus est Hildeberto Abbate, hasque donationes fecit, uti & Wando cap. 12. in editis, quod 13. esse debet.

Carolo Majore domus, mediante Advocato suo nomine Rnberto: in quo Conventu interfuerunt hi Episcopi, EBBO *a*, BALDOINUS, & MILO; seu alii illustres viri & Comites, TEUDERICUS, ROTGARIUS, ANGINULFUS, & HAREGARIUS. Celebrata est hæc evindicatio anno tertin, regnante Theodorico juniore Rege, 14. Kalendas Augusti, Tulpiaco * castro. AN.CHR. 723 20. Martii.

9. Anno quinto regnante Dagnberto juniore Rege, quidam Presbyter, nnmine Leutbertus, vir valde dives, contradidit eidem venerabili Patri prædium, quod vocarur Bodardi-villa, situm in pago *Vvimnau*, in quo ipse Leutbertus Ecclesias ædificavit, necnon & locella alia, ideſt Taunaco, Luneraco, Frolinas, seu Gressus, etiam & Duno, & Arecharium villam in pago Velocassino. Unde statim privilegium confirmationis a prædictn Rege editum accipere curavit, quod adhuc in scriniis nostri Cœnobii reconditum retinetur. * Zulch

10. Eodem anno quidam homines nominibus his, Gunthardus, Almedius, Aiga femina, largiti sunt possessiones has in pagn Ebroicino *, Agmaro, & Horma, & Maceriolas, & Spanga, & Harerone, cum omnibus adjacentiis suis, sitas super fluvium Ittonem *. Huic Benigno Abbati largitus est Benignus item Monachus senior, frater Gennardi, mansum in Magaciaco villa, quæ est in pagn Velocassino, cum vineis & mancipiis, qnem ei dederat Ragenfridus, Major dnmus quondam. Item quidam homo nomine Gislehardus Monrecellus villam cum adjacentiis suis Meriliaco, Nervimaco, Ciriliaco, sitam in pago Osimensi in centena *b* Noviacense, anno secundo Dagoberti Regis. * d'Evreux * l'Itton

11. Anno decimo-sexto Hildeberti Regis quidam paterfamilias, Litor nomine, Primiaco decimo die Mensis Julii in pago Madriacense largitus est. Eodem anno Ermingus Clericus partem contulit de Brinniaco 8. Kalendas Julii, in quo conventu interfuit vir Deo dilectus BAGGA Presbyter Saxonici generis.

12. Anno decimo-septimn ejusdem Regis Ebrinus partem de Gentiaco ac Fontanas contradidit. Nam & fratrem suum nomine Eodonem istinc Clericum habebat.

13. Anno primo Dagoberti juvenculi Regis Ermoaldus Summacianna, 10. Kalendas Martii: anno secundo Erinoulfus Roccolnilutum, sive Berlinicurtem, & Mancicum: anno tertio Gaugia femina Saciacum sive Dignum super fluvio Audura *; item Landas: anno quartn partem de Tertiaco & Arbrandnvillari Erinfridus: item Monticellus in centena Nantsanninse Erchemfridus: anno quinto Aganulfus partem in Fransariis viciniis Gressus, & quidam Waddo in Colnicio. Decessit 13. Kalend. Aprilis *c*. * l'Evre

a Is est S. Ebbo Senonensis Archiepiscopus, Baldoinus incerte, Milo usurpatæ Trevirensis Ecclesiæ Episcopi.

b Ideſt Centuria seu pago tractuve, qui centum vicis constabat. Lege Glossarium Spelmanni; *centena Nantsanninsi* infra.

c Et quidem anno 723. ex num. 2. Ejus Reliquiæ in capsa lignea Fontanellæ asservari dicuntur, ereptæ proinde furori Calvinistarum, qui duce Gabriele de Monte-Gomerico sacras thecas spoliarunt, Reliquiis in ignem projectis.

CIRCA AN. 724 25. Junii.

DE S. MILBURGA VIRGINE
WENLOCHII IN ANGLIA:

Deque ERMENBURGA seu DOMNENA ejus matre, & sororibus MILDREDA & MILGIDRA.

1. *UT Britannia insula diversis paruit Regibus, ita plurimos aluit liberos regiæ stirpis: e quorum numero non pauci, spretis sæculi deliciis, Christi jugo se subdiderunt. De Regibus qui ad castra nostra per istud tempus adjuncti sunt, agemus in Ina Rege. Puellarum regiarum, quibus idem animus fuit, numerus iniri vix potest. Plures nobis repræsentat liber de Vita S. Etbildritæ Sæculo 2. a nobis editus: hoc vero ac sequenti articulo exhibemus illustriores feminas, quæ Sæculo 3. æræ Benedictinæ floruerunt. Exordium ducimus a S. MILBURGA, de cujus parentibus quædam præmittenda sunt.*

Milburgæ parentes. 2. MILBURGA *patrem habuit* MEREWALDUM *Merciorum Regem, matrem* ERMENBURGAM *seu* Domnenam, *nam binominis erat; sorores* MILDREDAM & MILGIDRAM, *quibus unicus frater* MEREVVINUS. Wlferus Pendæ filius, *defuncto Peada*, Merciorum Regnum capessit anno 657. obiit *vero* anno 675. *uti legitur in Chronologia Saxonica. Is auctore Thoma Eliensi Monacho in libro de gestis S. Etbildritæ*, famosum illud Monasterium *Medebamstede*, nunc *Burch* vocatum, possessionibus & ornamentis multum ditavit per Sexulfum, qui primus Abbas & fundator loci ejusdem, ac postea Episcopus Merciorum sub eodem Rege exstitit. *Sic restituendus hic locus, nonnihil corruptus in editis Sæculo nostro 2. Exstat istius dotationis charta in tomo 1. Monastici Anglicani, ubi de Monasterio Petroburgensi, data* anno Domini 664. Vulferi Regis septimo, *in qua memorat* beatissimas sorores suas Kineburgam & Kinesvidam, quarum, *inquit*, prior Regina mutavit imperium in Christi ancillatum, præsidens Monasterio Kineburgensi, quod suo nomine decoratur; altera illibata virginitate in divinum flagrat talamum. *Audiendus iterum Thomas Eliensis de Vulfero loquens in hæc verba:* Cujus Regina, *idest uxor* Ermenilda, Cantuariorum Regis Ercenberti & Sexburgæ Reginæ filia, peperit ei magnarum virtutum virginem Sanctam Vverburgam, quæ patre defuncto sæculo renuntiavit, & habitum sanctæ conversationis susceptura, genitricis suæ materteræ, beatæ videlicet Etheldedæ Monasterium intravit, ubi Deo operante multa patravit miracula. Fuerunt autem germani Regis Vulferi, Etheldredus, qui post eum sceptra Regni gubernavit: alius Peda qui australium Anglorum Regnum tenuit, sed suæ conjugis proditione in ipso paschalis festi tempore peremtus est multum nefarie: tertius Merevvaldus qui in occidentali plaga Merciorum Regnum tenuit: cui Regina sua Sancta Ermenburga, Regis Ermenredi filia, peperit tres filias, S. Milburgam, Sanctam Milgidram, & S. Mildridam; unumque filium Merevvinum nomine, eximiæ sanctitatis puerum. *Hæc Thomas in libelli jam citati cap.* 17.

Mater. 3. ERMENBURGAM, *quæ & nonnumquam* Erburga *per contractionem dicta etiam* Domnenam *fuisse appellatam probant in primis Simeon Dunelmensis Monachus in libro de gestis Regum Anglorum, & Vvillelmus Thornus in Chronico: qui uterque Auctor commemorat, ut Egbertus Cantuariorum Rex, ob cæsos nepotes suos Ethelredum & Ethelbritum, Domnenæ fratres, tradiderit ipsi Domnenæ* locum in Thaneto, ubi posset Monasterium ædificare pro fratrum suorum memoria, & Regis indulgentia impetranda. Mulier vero sanctæ virtutis, *inquit Simeon*, virtutis amica ac Deo valde electa, in hac insu-

inſula Eccleſiam almæ Dei genitricis MARIÆ perpetuæ virginis, in memoria innocentum Chriſti Martyrum fratrum ſuorum conſtituit, filiamque ſuam bonæ indolis virginem Mildridam appellatam, eccleſiaſticis in tranſmarinis partibus diſciplinis eruditam, poſtmodum ibi conſtituit cum ſeptuaginta Sanctimonialibus a ſancto Archiepiſcopo Deuſdedit conſeeratis, inibique congregatis. *Thornus rectius habet, eas conſecratas fuiſſe a Theodoro, ſignatque* Kalam *Galliæ Monaſterium, in quo Mildreda monaſticis imbuta eſt diſciplinis:* quam illuc, *ait*, advenientem Abbatiſſa ejuſdem Monaſterii, cujus nomen WILCOMA, eam ſuſcepit cum honore. *Dein recitat factum ejuſdem Abbatiſſæ, quæ Mildredam* in ardentem clibanum *projici fecerit, quod cuidam ejus propinquo nubere recuſaret. Hæc aliaque id nugarum genus refellere non vacat. Si tamen Vvilcoma unquam Kalæ Parthenoni præfuit, ea eſt addenda vulgatis indicibus Kalenſium Abbatiſſarum. Mildreda ſepulta eſt cum matre ſua Domnena, cujus felicem exitum prædicat Simeon. Edburga Thanetenſis Abbatiſſa, quæ Mildredæ ſucceſſiſſe dicitur apud Thornum, Eccleſiam condidit in honorem Petri & Pauli uno miliario a Monaſterio*, in quam poſt aliquot annos tranſtulit corpus B. Mildredæ, totum integrum & incorruptum, & illud ad partem aquilonalem in feretro collocavit. *Poſtmodum S Mildredæ corpus Cantuariam in Eccleſiam Sancti Auguſtini translatum eſt, uti legitur tum in Monaſtico Anglicano, ubi de Cœnobio Thanetenſi, tum in hiſtoria tranlationis Sancti Auguſtini, referenda in Benedictino Sæculo* 6.

CIRCA AN. 724

25. Junii.

Soror Mildreda.

4. *Milburga vero in Parthenone Vvenlochenſi ætatem exegit. Audiendus Vvillelmus Malmesburienſis Monachus in libro* 4. *de Pontificibus Anglorum, agens de Epiſcopis Herefordenſibus*. In ea diœceſi ſunt duo Cœnobia, apud Schrobesberiam & Wenloch .·. Apud Wenloch fuit antiquiſſima Sanctimonialium habitatio, ibique beatiſſima Milburga ſoror Sanctæ Mildredæ, neptis Pendæ Regis Merciorum ex filio, tranſegit vitam & ſita eſt. *Iſtic a quodam Proco quæſita ad matrimonium fertur apud Capgravium, at fugiendo, intumeſcente amne Corf, evaſiſſe hæc anſeres ſilveſtres juſſu ab agro ſuo abegiſſe, & filium viduæ exanimem ſuſcitaſſe dicitur: ac demum* migraſſe ad Chriſtum 6. Kal. Julii, *anno incerto*.

Milburgæ geſta & obitus.

5. *Ejus corpus apud* Wenloch *requievit uſque ad tempora Nortmannorum. Sed* poſt eorum adventum dum neſcitur locus ſepuleri, aliquandiu oblivioni data eſt. Nuper vero adunato ibi conventu Monachorum Cluniacenſium, dum inchoata novi templi machina quidam pavimentum concitatius curſitaret, effracta mauſolei fovea, perpalam corpus virginis fecit. Tunc balſamici odoris aura per Eccleſiam ſpirante altius levatum tot miracula præbuit, ut catervatim eo populorum undæ confluerent. Vix patuli campi capiebant agmina viatorum, dum æquis umbonibus dives & mendicus ſe agerent, cunctos in commune præcipitante fide. Nec caſſum eventum res habuit; adeo ut nullus inde niſi exſtincta vel mitigata valetudine diſcederet, nonnulloſque regius morbus, Medicis ſane incurabilis, per merita Virginis relinqueret. *Hæc Vvillelmus in lib.* 2. *de Regibus Angl. cap.* 13. *Lege Henſchenium in Februario Bollandiano ad diem* 23. *quo in nonnullis Martyrologiis celebratur; tametſi natalis dies incidat in* 7. Kal. Julii, *Tranſlatio in* 7. Kal. Junii anno Chriſti 1101.

Tranſlatio.

CIRCA AN. 724 31. Aug.

DE S. CUTHBURGA REGINA

ET ABBATISSA WINBURNENSI IN ANGLIA,

ubi de COENBURGA, EADBURGA, & TETTA Abbatissis.

1. CUM *exigui momenti sint ea quæ de* S. CUTHBURGA *refert Capgravius, juvat probatos consulere Auctores, si qua sanctæ Reginæ gesta apud eos reperire liceat. Et primo quidem agendum de* S. Cuthburga *& Parthenonis Vuinburnensis primordiis: tum de* S. COENBURGA *ipsius sorore; postea de SS.* EADBURGA *&* TETTA *Abbatissis ejusdem Cœnobii, ex quo* S. LIOBAM *Sanctimonialium Germanicarum antesignanam prodiisse videbimus*.

Cuthburgæ genus & virginitas in matrimonio cum Aldfrido Rege,

2. *Venerabilis Beda in historia gentis suæ intactam prætermisit S. Cuthburgam, de qua sic loquitur Vuillelmus Malmesburiensis Monachus lib. 1. de Regib. Angl. cap.* 2. Habuit sane Ina, R*ex occidentalium Saxonum*, sorores CUTHBURGAM & QUENBURGAM. Cuthburga ALFRIDO Regi Northanimbrorum nuptui tradita, sed non post multum conjugio diducto primum apud Berkengum *in agro Londoniensi* sub Abbatissa HILDELIDA; mox ipsa magistra Regulæ, Winburnæ Domino placitam vitam transegit. *Quid causæ fuerit, ut Cuthburgam inviolatam dimiserit Aldfridus, non facile adsequi possumus. Capgravius id tribuit orationi conjugis, quæ facilem mariti animum verbis suis impulerit ad mutuam continentiæ professionem. Sane Aldfridus religiosus Princeps haud ab illis studiis alienus erat.* Virum in Scripturis doctissimum *appellat Beda lib.* 4. *cap.* 26. Is quia nothus erat, *inquit Vuillelmus libri citati cap.* 3. factione Optimatum, quamvis senior, Regno indignus æstimatus, in Hiberniam seu vi, seu indignatione recesserat. Ibi & ab odio germani tutus, & magno otio litteris imbutus, omni Philosophia composuerat animum. Quocirca post Egfridi fratris mortem Imperii habenis habiliorem æstimantes, qui quondam expulerant, ultro expetiverunt: necessitas medelam ad preces refudit. Nec eos ille spe sua frustratus est: nam per decem & novem annos summa cum pace & gaudio præfuit, nihil unquam præterquam in persecutione magni Wilfridi quod livor edax carpere posset admittens. *Cum Vuillelmo consentit Venerabilis Beda in exsilio Aldfridi apud Hiberniam, dum in libro de Vita Sancti Cuthberti cap.* 24. *tradit, Cuthbertum Egfridi Regis morte prænuntiata innuisse successorem Aldfridum*, qui ferebatur filius fuisse patris illius, Osvvii scilicet patris Egfridi; & tunc in insulis Scottorum, *idest in Hibernia*, ob studium litterarum

alio ab Alchfrido Rege.

exsulabat. *Differt vero Beda a Vuillelmo, quod Osvvio Northumbrorum Regi præter Egfridum duos adsignat filios fere cognomines, unum* ALCHFRIDUM *legitimum & qui cum patre regnaverit, in hist. lib.* 3. *capp.* 23. 24. 25 *&* 28. *&* Kineburgam filiam Pendan Regis Merciorum conjugem habuerit *lib.* 4. *cap.* 26. *alterum* ALDFRIDUM *putaticium filium, qui nonnisi post Egfridi fratris necem principatum adeptus est lib.* 4. *cap.* 21. *& Cuthburgam desponsatam habuit. Deinde Alchfrido Vuilfridum tribuit præceptorem Beda lib.* 3. *cap.* 25. *Aldfrido Scottos seu Hibernos præceptores, ex dictis. Ad hæc Alchfridum Vuilfridi ordinationis Episcopalis auctorem, uti & sacerdotalis, lib.* 3. *capp.* 25. *&* 28. *Aldfridum expulsorem facit lib.* 5. *cap.* 21. *Denique Alchfridus, teste Beda in Vita Sancti Cuthberti cap.* 7. *locum ædificando HRipensi Monasterio concessit Eatano, & Biscopo Romani itineris comes fuisse memoratur in Vita Biscopi lib.* 1. *num.* 2. *Aldfridus vero* terram trium familiarum Biscopo *largitus est, ibid. num.* 9. *nec unquam Romam accessisse fertur. Ex his omnibus duo conficimus: unum Osvvio Northumbrorum Regi filios quatuor fuisse, nempe* ALCHFRIDUM *vivente patre Regem, eodemque (ut suspicari licet) superstite mortuum*; EGFRIDUM, *qui patri successit anno* 670. *testante Beda lib.* 4. *cap.* 5. *&* ALDFRIDUM *nothum, qui Egfrido mor-*

tuo

tuo Regnum iniit anno 685. *lib.* 4. *cap.* 26. *quibus addendus* ELFVVINUS anno regni Ecgfridi nono occisus, *lib.* 4. *cap.* 21. *Alterum, corrigendos esse Henricum Huntindoniensem lib.* 4. *& Joannem Bromtonem in Chron. qui Cuthburgæ* Egfridum sponsum *pro* Aldfrido *supponunt. De S. Iua Rege Cuthburgæ fratre dicemus infra ad ann.* 730. CIRCA AN. 724 31. Aug.

3. *His ita expositis, de monastico Cuthburgæ instituto agendum est. Cuthburga* non multo post conjugium, *ut superius vidimus,* primum apud Berkingum sub Abbatissa Hildelida *Religiosam vivendi normam amplexa est. De Berkingensi Cœnobio dictum supra in Elogio S. Hildelitæ ad ann.* 717. *ubi etiam nonnulla de S. Cuthburga notavimus: scilicet eam fuisse unam ex illis Sanctimonialibus Berkingensibus, quibus Aldhelmus librum de Virginibus nuncupavit.* Cuthburga Monacha BerKingensis,

4. *Post aliquot annos quam in Berkingensi Parthenone pie vixerat Cuthburga, de condendo Vvinburnensi Monasterio cogitare cœpit, eamdemque disciplinam quam in illo didicerat, in hoc etiam instituit. Vvinburnensis Cœnobii primordia Monasticum Anglicanum non bene revocat ad annum* 715. *rectius ad annum* 705. *retuleris. Siquidem Aldhelmus ipso anno factus Episcopus Schireburnensis, anno insequenti epistolam scripsit de libertate propriæ electionis, omnibus congregationibus in sua diœcesi constitutis concessa, quam epistolam ex Registro Malmesburiensi vulgavit Alfordus in Annal. Angl. cum hac Aldhelmi subscriptione :* Huic debitæ Monachorum meorum maxime famulorum Dei petitioni libentissime consensi : & in Monasterio quod juxta fluvium quod dicitur Wenburnia, cui venerandi Regis nostri germana CUTHBURG præsidet, cum optabili famosissimi Regis Inii consensu, & reverendissimi Fratris & Coepiscopi mei Danielis præsentatæ promissionis devoto nutu decentissimam venerarum Domini postulationem sacræ crucis signaculo confirmavi. *In condendo isto Monasterio, præter Inam Regem, adjutricem Cuthburgæ fuisse sororem Coenburgam, ex Monastico Anglicano intelligitur.* Anno Domini 718. S. Quinburga & S. Cuthburga Vvinburne construxerunt, *nempe in provincia Vvestsaxonum, hodierno Comitatu Dorcestriæ ad Stourum fluvium, Orientem versus, haud longe a castro Badburiensi, quod Regum Vvest-saxonum sedes erat. Eo in loco testante Rudolfo Monacho Fuldensi, in Vita S. Liobæ ad ann.* 772. *referenda,* duo Monasteria a Regibus gentis illius constructa sunt, unum scilicet Clericorum, *idest Monachorum,* & alterum feminarum. *Immo tria istic Monasteria in eamdem coaluisse familiam, conjicimus ex epistola Bonifacianis inserta ordine* 52. *cum hac inscriptione :* Fratribus in Christo carissimis Coengislo & Ingeldo Abbatibus & singulariter cognato nostro Vviethberto Presbytero, omnis congregatio trium Monasteriorum, idest Aldhuni Patris reverendissimi & CNEUBURGÆ Christi famulæ, necnon & COENBURGÆ Abbatissarum, perennem atque insolubilem in Domino salutem. *Et in textu epistolæ :* Nomina quoque nostrarum defunctarum Sororum ego CNEUBURG memorialiter te habere, o Vviethberte Presbyter fidelis, deprecor, & omnibus circumquaque amicis transmittere : quarum prima fuit Quoengyth soror mea germana, & Edlu quæ erat dum adbuc viveret mater Etan, Aldhuni quondam tui Abbatis propinqua : quarum utique ambarum fuit uno die depositio, idest Idibus Septembris. *Fortean* Coenburga Abbatissa *in titulo memorata fuerit soror S. Cuthburgæ itidem Abbatissæ, cui Cneuburga successerit. Quamquam eodem tempore occurrunt & aliæ Coenburgæ, nempe* Coenburga *Hereburgæ Abbatissæ* filia carnalis, *Monacha in Vetadunensi Monasterio apud Eboracenses, de qua Beda lib.* 5. *cap.* 3. Coenburga *seu* Quenburga *Milfrithi Reguli conjux, apud Vvillelmum Malmesb. lib* 4. *de Episc. Herefordensib. & si quæ aliæ.* Vvinburnense Monasterium construit, cum sorore Coenburga; idque duplex.

5. *Regularem disciplinam a Cuthburga institutam describit Rudolfus jam laudatus his verbis :* Ab initio fundationis utrumque Monasterium ea lege disciplinæ ordinatum est, ut neutrum eorum dispar sexus ingrederetur. Numquam enim virorum congregationem femina, aut virginum contubernia quisquam virorum intrare permittebatur, exceptis solummodo Presbyteris, qui in Ecclesias earum ad agenda Missarum officia tantum ingredi solebant, & consummata sollemniter oratione statim ad sua redire. Feminarum Qualem disciplinam istic instituerit.

CIRCA AN. 724 31. Aug.

DE S. CUTHBURGA REGINA
ET ABBATISSA WINBURNENSI IN ANGLIA,
ubi de COENBURGA, EADBURGA, & TETTA Abbatissis.

1. CUM *exigui momenti sint ea quæ de S.* CUTHBURGA *refert Capgravius, juvat probatos consulere Auctores, si qua sanctæ Reginæ gesta apud eos reperire liceat. Et primo quidem agendum de* S. Cuthburga *& Parthenonis Vvinburnensis primordiis: tum de S.* COENBURGA *ipsius sorore; postea de SS.* EADBURGA *&* TETTA *Abbatissis ejusdem Cœnobii, ex quo S.* LIOBAM *Sanctimonialium Germanicarum antesignanam prodiisse videbimus.*

Cuthburgæ genus & virginitas in matrimonio cum Aldfrido Rege,

2. *Venerabilis Beda in historia gentis suæ intactam prætermisit S. Cuthburgam, de qua sic loquitur Vvillelmus Malmesburiensis Monachus lib. 1. de Regib. Angl. cap.* 2. Habuit sane Ina, *Rex occidentalium Saxonum*, sorores CUTHBURGAM & QUENBURGAM. Cuthburga ALFRIDO Regi Northanimbrorum nuptui tradita, sed non post multum conjugio diducto primum apud Berkengum *in agro Londoniensi* sub Abbatissa HILDELIDA; mox ipsa magistra Regulæ, Winburnæ Domino placitam vitam transegit. *Quid causæ fuerit, ut Cuthburgam inviolatam dimiserit Aldfridus, non facile adsequi possumus. Capgravius id tribuit orationi conjugis, quæ facilem mariti animum verbis suis impulerit ad mutuam continentiæ professionem. Sane Aldfridus religiosus Princeps haud ab illis studiis alienus erat.* Virum in Scripturis doctissimum *appellat Beda lib.* 4. *cap.* 26. Is quia nothus erat, *inquit Vvillelmus libri citati cap.* 3. factione Optimatum, quamvis senior, Regno indignus æstimatus, in Hiberniam seu vi, seu indignatione recesserat. Ibi & ab odio germani tutus, & magno otio litteris imbutus, omni Philosophia composuerat animum. Quocirca post Egfridi fratris mortem Imperii habenis habiliorem æstimantes, qui quondam expulerant, ultro expetiverunt: necessitas medelam ad preces refudit. Nec eos ille spe sua frustratus est: nam per decem & novem annos summa cum pace & gaudio præfuit, nihil unquam præterquam in persecutione magni Wilfridi quod livor edax carpere posset admittens. *Cum Vvillelmo consentit Venerabilis Beda in exsilio Aldfridi apud Hiberniam, dum in libro de Vita Sancti Cuthberti cap.* 24. *tradit, Cuthbertum Egfridi Regis morte prænuntiata innuisse successorem Aldfridum*, qui ferebatur filius fuisse patris illius, Osvvii scilicet patris Egfridi; & tunc in insulis Scottorum, *idest in Hibernia*, ob studium litterarum exsulabat.

alio ab Alchfrido Rege.

Differt vero Beda a Vvillelmo, quod Osvvio Northumbrorum Regi præter Egfridum duos adsignat filios fere cognomines, unum ALCHFRIDUM *legitimum & qui cum patre regnaverit, in hist. lib.* 3. *capp.* 23. 24. 25. *&* 28. *&* Kineburgam filiam Pendan Regis Merciorum conjugem habuerit *lib.* 4. *cap.* 26. *alterum* ALDFRIDUM *putaticium filium, qui nonnisi post Egfridi fratris necem principatum adeptus est lib.* 4. *cap.* 21. *& Cuthburgam desponsatam habuit. Deinde Alchfrido Vvilfridum tribuit præceptorem Beda lib.* 3. *cap.* 25. *Aldfrido Scottos seu Hibernos præceptores, ex dictis. Ad hæc Alchfridum Vvilfridi ordinationis Episcopalis auctorem, uti & sacerdotalis, lib.* 3. *capp.* 25. *&* 28. *Aldfridum expulsorem facit lib.* 5. *cap.* 21. *Denique Alchfridus, teste Beda in Vita Sancti Cuthberti cap.* 7. *locum ædificando HRipensi Monasterio concessit Eatano, & Biscopo Romani itineris comes fuisse memoratur in Vita Biscopi lib.* 1. *num.* 2. *Aldfridus vero* terram trium familiarum Biscopo *largitus est, ibid. num.* 9. *nec unquam Romam accessisse fertur. Ex his omnibus duo conficimus: unum Osvvio Northumbrorum Regi filios quatuor fuisse, nempe* ALCHFRIDUM *vivente patre Regem, eodemque (ut suspicari licet) superstite mortuum;* EGFRIDUM, *qui patri successit anno* 670. *testante Beda lib.* 4. *cap.* 5. *&* ALDFRIDUM *nothum, qui Egfrido mor-*

tuo

tuo Regnum iniit anno 685. *lib.* 4. *cap.* 26. *quibus addendus* ELFVVINUS anno regni Ecgfridi nono occisus, *lib.* 4. *cap.* 21. *Alterum, corrigendos esse Henricum Huntindoniensem lib.* 4. *& Joannem Bromtonem in Chron. qui Cuthburgæ* Egfridum sponsum *pro* Aldfrido *supponunt. De S. Ina Rege Cuthburgæ fratre dicemus infra ad ann.* 730.

CIRCA AN. 724 31. Aug.

3. *His ita expositis, de monastico Cuthburgæ instituto agendum est. Cuthburga* non multo post conjugium, *ut superius vidimus*, primum apud Berkingum sub Abbatissa Hildelida *Religiosam vivendi normam amplexa est. De Berkingensi Cœnobio dictum supra in Elogio S. Hildelitæ ad ann.* 717. *ubi etiam nonnulla de S. Cuthburga notavimus : scilicet eam fuisse unam ex illis Sanctimonialibus Berkingensibus, quibus Aldhelmus librum de Virginibus nuncupavit.*

Cuthburga Monacha BerKingensis,

4. *Post aliquot annos quam in Berkingensi Parthenone pie vixerat Cuthburga, de condendo Vvinburnensi Monasterio cogitare cœpit, eamdemque disciplinam quam in illo didicerat, in hoc etiam instituit. Vvinburnensis Cœnobii primordia Monasticum Anglicanum non bene revocat ad annum* 715. *rectius ad annum* 705. *retuleris. Siquidem Aldhelmus ipso anno factus Episcopus Schireburnensis, anno insequenti epistolam scripsit de libertate propriæ electionis, omnibus congregationibus in sua diœcesi constitutis concessa, quam epistolam ex Registro Malmesburiensi vulgavit Alfordus in Annal. Angl. cum hac Aldhelmi subscriptione :* Huic debitæ Monachorum meorum maxime famulorum Dei petitioni libentissime consensi : & in Monasterio quod juxta fluvium quod dicitur Wenburnia, cui venerandi Regis nostri germana CUTHBURG præsidet, cum optabili famosissimi Regis Inii consensu, & reverendissimi Fratris & Coepiscopi mei Danielis præsentatæ promissionis devoto nutu decentissimam vernarum Domini postulationem sacræ crucis signaculo confirmavi. *In condendo isto Monasterio, præter Inam Regem, adjutricem Cuthburgæ fuisse sororem Coenburgam, ex Monastico Anglicano intelligitur.* Anno Domini 718. S. Quinburga & S. Cuthburga Vvinburne construxerunt, *nempe in provincia Vvestsaxonum, hodierno Comitatu Dorcestriæ ad Stourum fluvium, Orientem versus, haud longe a castro Badburiensi, quod Regum Vvest-saxonum sedes erat. Eo in loco testante Rudolfo Monacho Fuldensi, in Vita S. Liobæ ad ann.* 772. *referenda*, duo Monasteria a Regibus gentis illius constructa sunt, unum scilicet Clericorum, *idest Monachorum*, & alterum feminarum. *Immo tria istic Monasteria in eamdem coaluisse familiam, conjicimus ex epistola Bonifacianis inserta ordine* 52. *cum hac inscriptione* : Fratribus in Christo carissimis Coengislo & Ingeldo Abbatibus & singulariter cognato nostro Vviethberto Presbytero, omnis congregatio trium Monasteriorum, idest Aldbuni Patris reverendissimi & CNEUBURGÆ Christi famulæ, necnon & COENBURGÆ Abbatissarum, perennem atque insolubilem in Domino salutem. *Et in textu epistolæ :* Nomina quoque nostrarum defunctarum Sororum ego CNEUBURG memorialiter te habere, o Vviethberte Presbyter fidelis, deprecor, & omnibus circumquaque amicis transmittere : quarum prima fuit Quoengyth soror mea germana, & Edlu quæ erat dum adhuc viveret mater Etan, Aldhuni quondam tui Abbatis propinqua : quarum utique ambarum fuit uno die depositio, idest Idibus Septembris. *Fortean* Coenburga Abbatissa *in titulo memorata fuerit soror S. Cuthburgæ itidem Abbatissæ, cui Cneuburga successerit. Quamquam eodem tempore occurrunt & aliæ Coenburgæ, nempe* Coenburga *Hereburgæ Abbatissæ* filia carnalis, *Monacha in Vetadunensi Monasterio apud Eboracenses, de qua Beda lib.* 5. *cap.* 3. Coenburga *seu* Quenburga *Milfrithi Reguli conjux, apud Vvillelmum Malmesb. lib* 4. *de Episc. Herefordensib. & si quæ aliæ.*

Vvinburnense Monasterium construit,

cum sorore Coenburga;

idque duplex.

5. *Regularem disciplinam a Cuthburga institutam describit Rudolfus jam laudatus his verbis* : Ab initio fundationis utrumque Monasterium ea lege disciplinæ ordinatum est, ut neutrum eorum dispar sexus ingrederetur. Numquam enim virorum congregationem femina, aut virginum contubernia quisquam virorum intrare permittebatur, exceptis solummodo Presbyteris, qui in Ecclesias earum ad agenda Missarum officia tantum ingredi solebant, & consummata sollemniter oratione statim ad sua redire. Feminarum

Qualem disciplinam istic instituerit.

CIRCA AN. 724 31. Aug. vero quæcumque sæculo renuntians earum collegio sociari voluerat, numquam exitura intrabat, nisi causa rationabilis vel magnæ cujuslibet utilitatis exsistens eam cum consilio emitteret. *Et infra :* Huic post nonnullas Abbatissas & spirituales matres prælata est virgo religiosa nomine TETTA, *quæ* rigorem disciplinæ qua locus ille præ cæteris semper viguit, tanta sollicitudine tenuit, ut numquam feminarum ad Clericos pateretur accessum : virginum vero cum quibus ipsa indesinenter manebat, adeo immunes voluit esse a virorum consortio, ut non tantum laicis aut Clericis, verumetiam ipsis quoque Episcopis in congregationem earum negaret ingressum. *Sanctimoniales* fere quingentas *Rudolfus cap.* 5. *ait in illo Monasterio fuisse sub Tetta Abbatissa, quæ* utrumque Monasterium, *virorum scilicet ac Virginum*, rexisse *dicitur cap.* 2. *eum ad modum quo S. Hilda in Streaneshalbensi Monasterio* subditorum suorum *curam gessisse fertur apud Bedam lib.* 4. *cap.* 23 *& cap.* 24. *adolescentem quemdam* in Monasterium cum omnibus suis Fratrum cohorti adsociasse, jussisseque illum sacræ historiæ seriem edoceri. *Benedictinam Regulam a Vvinburnensibus fuisse observatam, certum est tum ex communi tunc temporis popularium usu, tum ex Actis S. Liobæ suo loco adducendis : quod etiam fatetur Godefridus Henschenius in Commentario de S. Ina Rege ad diem* 6. *Febr. num.* 43.

Mors ejus & cultus. 6. *Quo anno ad superos concesserit S. Cuthburga, incertum. Nos ipsius obitum anno circa* 724 *consignamus, prid. Kalend Septemb. quo die in Missali & Breviario Saritburiensis Ecclesiæ officium ejus præscribitur commune Virginibus non Martyribus, cum oratione propria hoc modo :* Deus qui eximiæ castitatis privilegio famulam tuam Cuthburgam multipliciter decorasti, *&c.*

Abbatissa post eam. 7. *Cuthburgæ an superstes vixerit soror* COENBURGA, *definire non suppetit. Si epistola superius citata Coenburgam istam habeat auctorem, sorori superfuit. Exstant plures S. Bonifacii Epistolæ ad* EADBURGAM Abbatissam, *forte Cœnobii Vvinburnensis. Cujus rei argumento est quod* LEOBGYTHA *ejusdem loci Monacha* artem poeticam ab Eadburgæ magisterio se didicisse *scribit in Epist.* 36. *Hæc est Leobgytha seu Lioba, quam* TETTA *Vvinburnensis Abbatissa petente Bonifacio in Germaniam cum aliis misit, uti in ipsius Liobæ Vita ad ann.* 772. *videbimus. Verumtamen cum eodem tempore* EADBURGA *Abbatissa Tanetensi Monasterio præfuerit, an ei prædicta sint tribuenda, inferius examinabimus.*

Vvinburnensis Cœnobii status. 8. *Vvinburnensis Monasterii statum exponit Vvillelmus Malmesb. Monachus lib.* 1. *de Regib. Angl. cap.* 2. Vicus est modo ignobilis, tunc temporis insignis, in quo frequens Virginum chorus terrenis desideriis castratis superos suspirabat amores. *Nunc locus* Winburnminster *ab incolis appellatur.*

Eadburgæ an plures. 9. *Admonemur ex superioribus disquirere hoc loco, pluresne fuerint* Eadburgæ *Abbatissæ : tum an* Bugga *seu* Egburga *Abbatissa S. Bonifacio Maguntino Antistiti familiarissima eadem sit cum Eadburga, cui plures epistolas inscribit. Quæ sane quæstio nullatenus, ab instituto nostro aliena est, cum S. Eadburgam Abbatissam, immo duas fastis Benedictinis inserant Auctores nostri.*

Eadburga Abbatissa Tanetensis. 10. *Non adsentior Eduardo Maihevvio, dum in Martyrologio Anglo-Benedictino ad diem* 13. *Decembris distinguit* Eadburgas duas *Tanetensis Monasterii Abbatissas; unam Ethelberti Cantiorum Regis filiam sæculo* 7. *aliam Eadburgam regio itidem sanguine ortam sæculo* 8. *Nulla siquidem Ethelberti Regis filia præfuit Tanetensi Monasterio, quod* DOMNENA *seu* Ermenburga, *ex Eormeuredo Ethelberti Regis nepote progenita, circiter annum* 672. *construxit, eique præposuit* filiam MILDREDAM, *cui Eadburga successit, anno* 751. *mortua, uti ex Chronico Vvillelmi Thorni discimus cap.* 24. *ubi* beata Erburt *&* Edburga *appellatur.*

Bugga etiam dicta. *Hæc eadem esse videtur Egburga seu* Heaburh, *alio nomine Buggan appellata, cui S. Bonifacius, ut ipsa vicissim Bonifacio, plures epistolas direxit : de qua hic quædam duximus observanda.*

Eangyth filia. 11. *Bugga filia fuit Eangythæ Abbatissæ, ut constat ex epistola Bonifaciana* 38. *cujus hæc inscriptio :* Venerabili Wenfrido cognomento Bonifacio, EANGYTH indigna ancilla ancillarum Dei & nomine Abbatissa sine merito functa; & unica filia ejus HEABURG cognomento BUGGE. *In ea epistola*

Ean-

Eangyth exponit injurias, quas a Rege, Regina, Episcopis & Præfectis *patiebatur cum tota familia: consulitque Bonifacium de Romana peregrinatione, quam ipsa cum consilio Vvalæ Abbatissæ meditabatur. Buggæ respondet Bonifacius epistola* 20. *eique Romanam profectionem permittit*, si propter sæculares in propria libertatem quietæ mentis habere non possit. *Id Bugga exsecuta est testante Ethelberto Rege epistola* 40. *ad Bonifacium*. Ante paucos annos, *inquit Ethelbertus*, venerabilis Abbatissa BUGGAN postquam Romanæ urbis loca sacratissima, orationis videlicet obtentu adierat, & exinde hue rursus remeando ad propriam pervenir patriam, & ad Monasterium Sanctimonialium feminarum quod antea sub jure ecclesiastico bene regebat, statim eum venissem, *&c. Atqui Tanetus insula Cantio vicina erat, nec de alio forte quam de ipso Ethelberto conquerebatur Eangytha cum filia Bugga, de cujus genere amplius inquirendum.* CIRCA AN. 724 31. Aug. Romam profecta.

12. *Eangyth in præcitata epistola de parentela sua sic loquitur*: Non habemus filium neque fratrum, patrem aut patruum, nisi tantum unicam filiam (*Buggam*) penitus destitutam omnibus caris in hoc sæculo, præter unam tantum sororem ejus, & matrem valde vetulam, & filium fratris earum, & illum valde infelicem propter nos absque ipsius meritis, & quia Rex noster ejus gentem multum exosam habet. *Sororem Buggæ fuisse Walam Abbatissam, colligitur ex sequentibus verbis*: Et hujus meæ voluntaris atque propositi mihi conscia fuit WALE Abbatissa quondam mea & Mater spiritalis, & unica, *id est cara*, filia. Parentela ejus.

13. *Quin etiam Buggam regio fuisse ortam sanguine, declarat Ethelbertus epist.* 40. Continuo intulit Bugga, quod diligenter Paternitatem tuam similiter pro me supplex precibus obnixis compellare curaret, utpote consanguinitate propinquitatis nostræ admonita, *&c. Certe apud Vvillelmum Thornum dicitur* beata Edburga matertera S. Mildredæ, *quæ regium genus attinebat, ut superius vidimus. Exstat inter Alcvvini opera Poema quoddam ordine tertium, in quo Buggæ dicitur filia* Eutvvini *occidentalium Saxonum Regis*: *en versus*: Regium genus.

Hoc Templum BUGGE pulcro molimine structum,
Nobilis EUTWINI erexit filia Regis,
Qui primus * Imperium Saxonum rite regebat, * l. prius
Dona & præsentis contemnens culmina Regni,
Divitias mundi rerumque reliquit habenas,
Plurima Basilicis impendens jura novellis,
Quam * nunc ruricolæ servant, Monasteria * jura. * l. quæ * l. Monastica
Exin sacratam perrexit quærere vitam,
Dum proprium liquit Christi pro nomine Regnum.
Qui tamen ante tribus gessit certamina pugnis,
Et ternis pariter confecit bella triumphis.
Seu * rexit Regnum plures feliciter annos, * l. Sic
Donec conversus cellam migravit in almam.
Inde petit superas meritis splendentibus arces,
Angelicis turmis ad cœli culmina ductus,
Cœlicolis junctus lætatur sorte superna.
Post hunc successit bello famosus & armis
Rex CEADWALLA potens, Regni possessor & heres.
Sed mox Imperium mundi sceptrumque relinquens,
Turgida cum ratibus sulcabat cærula curvis,
Et maris æquoreos lustrabat remige campos.
Algida ventosis crepitabant æquora flabris,
Donec barca * rudi pulsabat litora rostro. * Gallice barque, cimba
Exin nimbosas transcendit passibus Alpes,
Aggeribus niveis & montis vertice septas.
Cujus in adventu gaudet clementia Romæ,
Et simul Ecclesiæ lætatur Clerus in orbe,
Dum mergi meruit Baptismi gurgite felix.

CIRCA AN. 724 31. Aug. Post albas igitur morbo correptus ægrescit,
Donec mortalis clausit spiracula vitæ,
Alta supernorum conquirens regna polorum,
Clarum stelligeri conscendens culmen olympi.
Sed his Principibus cœlum penetrantibus altum,
Quorum descripsi jam bina vocabula dudum,
Tertius accepit sceptrum Regnator opimum,
Quem elamant ININ certo cognomine gentes,
Qui nunc Imperium Saxonum jure gubernat.
Quo regnante novum præcelsa mole Sacellum
Bugge construxit supplex vernacula Christi,
Quo fulgent aræ bis seno oomine sacræ,
Insuper absidam consecrat Virginis ara.
Præsentem ergo diem cuncti celebremus ovantes, *&c.*

Obitus 27. Janu. 14. *Ex his versibus nonnulla eruuntur observatu digna : nempe, Alcvvinum non esse hujus carminis auctorem, multo minus Vvalafridum : siquidem auctor regnante Ina scribebat. Deinde* EUTVVINUM *Westsaxonum Regem, quem Vvillelmus Malmesburiensis* Escuinum *vocat lib. 1. de Regib. Angl. cap. 2. Ceadvvalæ fuisse præcessorem, eumque post reportatas victorias tres, in Monasterium se recepisse. Denique Monasterium cui Bugga præfuit, B. Mariæ nuncupatum fuisse : quod Thanetensi convenit, tametsi in Chronico Vvillelmi Thorni Edburga Thanetensis Abbatissa* Ecclesiam in honorem Apostolorum Petri & Pauli *construxisse dicitur, aliam a principali quæ beatæ Virgini sacrata erat. Hinc dubitet quispiam, an Bugga & Edburga eadem sit : maxime cum ex relatis versibus Bugga non in Cantiæ, sed in Vvestsaxonum Regno vixisse videatur. Istud eruditis expendendum relinquo.*

Alia fuit Eadburga Abbatissa Vvinburnensis. 15. *Buggam Abbatissam obiisse 6. Kalend. Januar. testatur Bregovvinus in Bonifaciana epistola 103. ad Lullum Magontiacensem Episcopum his verbis* : Diem depositionis religiosæ Christi famulæ BUGGAN celebramus, quæ fuit honorabilis Abbatissa : cujus etiam dies depositionis fuit 6. Kalend. Janu. Rogavit me obnixe dum adviveret, ut hoc vestræ Beatitudini transmitterem. Et sicut speravit & credidit, ita facere curate, quoniam illius Pater atque patronus fuit in Christo Bonifacius Episcopus. *Hinc intelligitur, Buggæ obitum contigisse circiter tempus martyrii S. Bonifacii : quod satis accedit ad tempus mortis Edburgæ Thanetensis Abbatissæ, quæ anno 751. decessisse fertur. Lege Bonifacii Epistolas 2. 20. & 35.*

16. *Baronius ad annum 719. existimat, Egburgam seu Buggam haud aliam esse ab* Eadburga *Abbatissa, ad quam exstant Bonifacianæ litteræ 7. 13. 14. 21. & 28. Verum Buggam & Eadburgam diversas fuisse, veri simile est : tum quia Bonifacius ad illam scribens, semper Buggam cognominat, hanc vero Eadburgam ; tum quia hæc videtur fuisse* Eadburga, *a qua Leobgytham didicisse artem poeticam observavimus supra num. 7. ut proinde Abbatissa fuerit Vvinburnensis Monasterii, in quo Leobgytha educata est. Utra vero Sanctorum fastis, an alterutra inscribi debeat, diffinire nolim. Quamquam Buggæ dies depositionis a Bregovvino signatus favere videtur Egburgæ, quæ in Chronico Vvillelmi Thorni* beata dicitur.

Utra Sancta. 17. *Alias præterea ejusdem fere nominis*, Herburgam *Abbatissam Vetadensis Cœnobii memoratam apud Bedam in hist. eccles. lib. 5. cap. 3. &* Eadburgam *Regis Merciorum filiam, Brichtrici Vvestsaxonum Regis pessimam conjugem, de qua Turgotus in lib. de gest. Regum Angl. ad ann. 802.*

DE

DE SANCTA BERTA VIDUA

CIRCA AN. 725

ET ABBATISSA BLANGIACENSI*.

4. Julii.

*de Blangy

IN MORINIS PRIMA.

1. ANonymus *quidam* genealogiam, vitam, miracula, translationem sanctæ ac beatissimæ BERTÆ sanctarumque filiarum ejus *scribere aggressus est initio sæculi* 10. *Id patet tum ex ipsa translationis historia, tum ex libro miraculorum S. Vulframni, quo in libro Auctor, homo sæculi undecimi, S. Bertæ miraculum infra cap.* 2. *descriptum citat. Quibus monumentis usus sit S. Bertæ Encomiastes, incertum. Ejus lucubrationem de vita ejusdem Sanctæ prætermittimus, eo quod dubias res non paucas, ineptas quasdam, fabulosas nonnullas admiscet. Dubia sunt, quæ de S. Bertæ genere commemorat; inepta, quæ de hyssopo ad Ecclesiæ Blangiacensis dedicationem per miraculum quæsita refert; falsa, quæ de plerisque istius dedicationis auctoribus scribit.* Eligius *enim*, Amandus, Faro, Autbertus, Leodegarius *Episcopi;* Vvalaricus & Richarius *Abbates, quos huic celebritati interfuisse adserit, jamdudum ante e vivis abierant. Non desunt & alia menda, quorum consideratione adducimur, ut ne integram illam scriptionem hic exhibeamus; sed tantum ea quæ minus a veri similitudine recedunt. Translationis historiam quominus integram demus, nihil vetat. Auctor enim quia res minus ab ætate sua remotas narrat, magis ad veritatem accedit. Jam quosdam versus de vita S. Bertæ referamus.*

Vitæ Scriptor cur omissus.

2. Temporibus CHLODOVEI Regis Francorum fuit quidam vir illustris nomine RIGOBERTUS, palatinus Comes, cui præfatus Rex URSANAM Balthildis illustrissimæ Reginæ de ultramarinis partibus Anglisaxoniæ neptem *(ut ajunt)* in matrimonium junxit. Nata est eis filia, cui nomen imposuerunt Bertam, quæ interpretatur fulgida seu splendida.

Berta nobilis,

3. Postquam Berta ad octavum-decimum pervenit annum, SIGIFRIDUS Regis Chlodovei *(ut dicitur)* consanguineus, Rigobertum Comitem adiit, obnixe flagitans, quatenus sibi non denegaret filiam suam Bertam legitimo jure desponsandam. Rigobertus adsensum præbuit. Erat Berta annorum viginti, quando in matrimonium juncta est. Defunctis utrisque parentibus Berta divisit proprietatem suam cum ANGLA sorore sua de alia matre progenita: quæ etiam maturis moribus valde devota exsistebat. *Hic occurrit animo* ANGLA *illa*, cujusdam Theodardi uxor, *cui Remigius Pippini Regis germanus Besuense Monasterium tradidisse fertur in Chronico Besuensi tomo* 1. *Spicilegii pag.* 503. 527. *In hoc posteriori loco fit etiam mentio beatæ Angliæ, forsan Anglæ, cujus corpus una cum reliquiis S. Silvini Besuensibus concessum fuisse dicitur. Certe Silvinus & Berta ejusque soror Angla contemporanei fuerunt, eodemque in pago vixerunt; & Angla Bertæ soror devota ac religiosa fuisse dicitur.*

nubit Sigifrido.

4. Fuit autem Berta una cum domino suo annis viginti. Natæ sunt ex ea filiæ quinque: prima GERTRUDIS, secunda DEOTILA, tertia EMMA, quarta GESA, quinta nuncupabatur GESTA.

Quinque filias parit.

5. Completo vitæ cursu Sigifridus obiit, sepultusque est honorifice juxta Ecclesiam in villa sua Blangiaco. Tum vero Berta ad omnipotentis Dei servitium se contulit, ac sacro se sanctimonialis habitus velamine velare non distulit. Tunc cœpit construere Ecclesiam in possessione sua, quæ ob aliquam sui ostentationem, antequam perficeretur, corruisse *dicitur, sicut & alia quam ædificaverat* in villa sua nomine Chirei, quæ triginta millibus a suo Monasterio distare videtur: *idque contigisse, dum Berta* ROTRUDEM *amicam suam, Sigifridi conjugis sororem convenisset.* Chirei *seu* Kiery *villa est Bellomontio Duaceno proxima, inquit Malbrancus lib.* 4. *de Morinis cap.* 18.

Marito mortuo, se resque suas Deo consecrat.

6. *Posthæc mutato consilio*, Monasterium & Basilicam in modum crucis *constru-*

Blangiaci Monasterium condit.

CIRCA AN. 725 4. Julii. *construxit* in amœnissimo loco Blanziaci opidi secus fluvium Toena nuncupatum: *quod opus* anno Theoderici Regis 12. *Christi proinde non* 682. *sed* 686. *inchoasse fertur*. *Dein Ecclesia dedicata est* in honore genitricis Dei MARIÆ 5. Idus Januarii. Post peractam vero dedicationem, rogavit Berta Episcopos tam sibi, quam filiabus suis dicare atque imponere velamina, ac divinis jugiter mancipare ministeriis. Velata est igitur pissima Berta glauco velamine una cum duabus nobilissimis filiabus suis ac Deo devotis, GERTRUDE videlicet & DEOTILA: nam Gesta & Gesa in albis Domino animas reddiderunt: Emma autem in laico habitu nutriebatur cum omni diligentia inter cæteras sorores suas.

Velatur cum duabus filiabus.

7. Invidia vero diaboli illexit quemdam de primariis Regis nomine RUOTGARIUM, qui iter arripiens ad Blanziacum, Bertam intente flagitabat, ut sibi Gertrudis ejus filia donaretur in conjugium. Berta respondisse fertur, nullo pacto fieri posse. Ille autem jurejurando adfirmavit, se de Cœnobio non exiturum, nisi Gertrudis adspectui illius præsentaretur. Berta vero duas filias statuit ad dextrum cornu altaris, & dixit: Ecce ancilla Dei a venerabilibus Episcopis velata: si ausum habes eam Domino auferre, aufer. Ruotgarius timore correptus, adscenso equo recessit: & Regem aggrediens accusavit Bertam, infidelitatem in Regem & Regnum illi adscribens. Rex nimium credulus præcepit famulam Dei sub omni festinatione ad palatium exhiberi. Berta cum magna honorificentia Regem adire cœpit: Ruotgarius eam de esseda ac tripode suo projecit, & super vilissimum equum sine aliquo strameto adscendere, sicque ad palatium tendere fecit. Accidit autem Rodulfum bonæ memoriæ virum eodem obviare illis: qui ut conspexit venerabilem Bertam Abbatissam tam inhoneste pergentem, vehementer obstupuit, ac Ruotgarium, ut dignus erat, confutavit. *Tum* Dei famulam in proprium equum relevans, honorifice duxit ad palatium. Rex Theodericus erga famulam Dei mente mutatus, in veneratione *eam habuit*, præcepitque securam cum ipsius gratia redire.

Gertrudem nuptum dare non vult.

Accusata ad Regem sistitur.

8 Beatissima vero Berta ad propria remeans loca, augebatur in operibus bonis. Nam cœpit ædificare claustra Monasterii decentissima, construxit unam extra portam Ecclesiam in honore S. Audomari Confessoris: ubi Sacerdotes vel Clerici ipsius Cœnobii divinum persolverent officium: aliam etiam ædificavit in honore S. Vedasti; tertiam vero in honore S. Martini Episcopi & Confessoris. Alias itidem septem ædificavit in prædiis suis, quas omnes dedicare petiit in honore S. Martini.

Reversa Monasterium auget.

9. Berta *vero memor* injuriæ, quam illi Ruotgarius de Gertrude filia sua studuit inferre, Gertrudem quæ senior erat ætate Deotila, noluit fieri Abbatissam, ne hominibus multum cognita ultra videretur: sed Deotila Abbatissa constituta est ac consecrata, rexitque locum illum cum matre annis viginti & novem.

Deotilam Abbatissam instituit.

10. *At* Berta cupiens soli Deo vacare, claustrum sibi in dextera parte Basilicæ præparari jussit, quo præparato iterato convocavit Episcopos, qui in unum convenientes dedicaverunt ipsum claustrum, & honorifice introduxerunt eam: Claustrum vero habebat fenestram ad altare sanctæ crucis contiguam, ubi quotidie adventabat Deotila Abbatissa una cum sorore sua Gertrude, seu etiam omni congregatione Sanctimonialium numero sexaginta: acceptisque a beatissima Berta cibis spiritualibus abibant.

Recluditur.

11. *Multa dehinc congeruntur de* Vvaradino Angli-Saxonum *(si qua fides)* Rege, *qui a Theoderico Francorum Principe* Emmam Bertæ filiam *in uxorem petierit obtinueritque: deque Emma ipsa a Vvaradino per Theidam pellicem quamdam seducto spreta: quæ postea per* Falardum *&* Gunduinum *Bertæ ministros revecta in patrium solum, antequam litus attingeret, ex febre defuncta est, ac Blanziaci sepulta. Quæ quidem neque adfirmare, neque elevare est animus: quamquam vereor, ne* Emma Francorum Regis filia, *Eadbaldo Ethelberti Cantiorum Regis filio nupta, testante Vvillelmo Malmesburiensi Monacho, cum Emma Bertæ filia confundatur: tametsi temporis ratio non sinit.*

Emma an Waradino nupta.

12. De-

12. *Denique* cum esset Berta annorum sexaginta novem, sensit dissolutionem sui corporis imminere. Soluta est sanctissima ejus anima claustris corporis 4. Nonas Julii, *circiter annum 725. si quidem anno 686. facta est Blangiacensis Ecclesiæ dedicatio, quum ipsa erat annorum quadraginta.* CIRCA AN. 725 4 Julii. Berta obit.

13. *Hæc sunt quæ de S. Berta veri magis similia sunt. Porro* in rebus tam antiqnis, *ut Livii utar verbis*, si, quæ similia veri sunt, pro veris accipiantur, satis habeam, *aliisque habenda existimem. Reliquum est, ut ante quam translatiouem & miracula Sanctæ Bertæ referamut, uonnulla de Blangiacensi Monasterio præmittamus.*

14. Blanziacum *seu* Blangiacum *locus est in Morinis ad Toenam*, aliis Tenam amnem, qui in Quantiam * influit. Hinc non longe distat Alciacum Monasterium in eadem amnis ripa situm, de quo in Vita S. Silvini Episcopi diximus supra; utrumque Hesdino opido ad Quantiam posito vicinum. Blaugiacense Parthenejum a S. Berta institutum anno circa 682., ut vulgo creditur, aut 686., ex prænotatis; paruit Sauctimonialibus usque ad tempestatem Nortmannorum : a quibus in favillas redactum Cœnobium, fugatæ Sanctimoniales, quæ cum Patronæ suæ Reliquiis aliisque sese in Germauiam receperunt, in Monasterium nuncupatum* Herasten *hospitio exceptæ ab Rotrude loci Abbatissa. Istud est* Herasten *seu* Erstein, *celebre Virginum Benedictinarum Cœnobium, ab Irmingarda Ludovici Augusti conjuge exstructum paullo supra Strateburgum civitatem, quam alii Argentoratum vocant. Inde Blangiacum S. Bertæ corpus revectum legitur iu sequenti Translationis & Miraculorum historia, quam in partes quatuor distinguere juvat pro totidem (ut videtur) Auctoribus. Prima præcipue continet Translationem factam* Heresten. *Secunda Monasterii Blangiacensis restitutionem per nobilem ac piam feminam Hersendem : cujus ope instauratum Cœnobium, Monachi Benedictini Balduino Barbato Flandrorum Comite introducti anno 1032. quibus restituta sunt prædia ab invasoribus, maxime a Comitibus Paulensibus, in quorum ditione consistuut,* Hugone *scilicet anno 1186. item alio* Hugone de Chastillon *anno 1231. demum a* Guidone de Chastillon *anno 1306. Tertia pars continet Inventionem corporis S. Bertæ & miracula quædam sæculo 11. patrata. Quarta complectitur alia sæculo 13. facta miracula. Horum omnium notitiam debemus Revereudissimo D Joanni Josepho* de Calonne, *Abbati Blangiacensi, cujus beueficio ea e membrauis Blangiacensibus accepimus.* Blangiaci Monasterii status. *le Ternois *la Canche

LIBER DE MIRACULIS ET TRANSLATIONE ejusdem.

Ex ms. cod. Blangiacensis Mouasterii.

PARS PRIMA.

Temporibus Caroli Imperatoris fratris Lotharii & Ludovici Regum, accidit ut quidam homo nobilis in Gallia, nomine Salomon, de villa nominata Dusgemella, diabolica instigante fraude cum suo proprio fratre ob suam rixaret hereditatem, illumque gladio occideret. Quod ut ita peractum est, divina miseratione corde compunctus, maximam, ut dignus erat, pœnitentiam de perpetrata culpa agere cœpit : & veniens ad Episcopum in cujus erat diœcesi, veniam ab eo postulavit pro suo maximo scelere : ac multis profusis lacrymis illius clementiam rogavit se eodem adstringi ferro, quo germanum interfecit. Tunc Episcopus qui vocabatur Bonifacius, ejus adsensum præbens voluntati, eodem ipse ut petebat ferro illius brachia ventremque *a* constrinxit, dignisque pœnitentiæ laboribus impositis illum a se permisit abire. Tunc præfatus Salomon accepta pœnitentia multa loca Sanctorum CAP. I. Fratricida ferro vinctus, NOTA.

a De hoc pœnitentiæ genere egimus in Præfatione ad Sæculum 2. num. 4c. & in libro e. de Mirac. S. Bertini cap. 2. supra pag. 120. Et tamen Carolus Magnus in Capitulari condito anno e r. regni sui statuit cap. 8. *ut homicidæ & ceteri rei qui legibus mori debent, si ad Ecclesiam confugerint, non excusentur*. Et in Capitularia Aquisgranensis cap. 79. prohibet ejusmodi *mangones & cotiones*, qui *nudi cum ferro* vagantur, dicentes id sibi pœnitentiæ impositum, quamquam nec mos iste his legibus sublatus est ante sæculum 12.

CIRCA AN 725 4 Julii. rum pro sui peccati absolutione visitans, novem vicibus limina S. Petri adiit. Cum autem nona vice ibidem veniret, & jam Dominus voluisset illius repropitiari delictis, ante januam S. Petri in dominica die post Matutini laudem jacens, antequam clare dilucesceret, ei S. Petrus in somnis apparuit, ita paratus quasi ad Missam debuisset progredi; illique pronuntians quod Dominus suæ orationis & pœnitentiæ suscepisset lacrymas, ac sua peccata illi essent dimissa: & eum festinanter ire jussit in Galliam ad Monasterium sanctæ Bertæ piissimæ Abbatissæ situm in pago Tarvvanorum, quod Blangiacum nuncupatur; & ibi esse a suis vinculis per merita ejus absolvendum. Tunc ille expergefactus, certaque visione indubius, Deo magnificas referens grates, statim ferrum quo sinistrum constringebatur brachium, in terram corruit. Ille autem Monasterii jam dicti & beatæ Bertæ ignarus, sibi nomen loci & nomen pagi ac piissimæ Abbatissæ describere poscit: magnaque agilitate ad eumdem tendere cœpit locum. Cumque ad limina ejusdem Monasterii veniam petiturus devenisset, quidam venerabilis Episcopus, nomine LANTOGISUS, Missam ibidem in dominicæ diei festivitate celebrabat. Postquam autem Diaconus sancti Evangelii initium incœpit, præfatus Salomon manum ad se signandum elevavit: statimque ferrum quod in dextro erat brachio, celerrimo volatu quasi sagitta usque ad sanctæ Bertæ sepulcrum prosilivit. Tunc omnes qui intra Ecclesiam stabant, de sonitu ipsius ferri mirari cœperunt, quia idem vir cunctis incognitus stabat. Lecto autem Evangelio Episcopus ordinem ipsius miraculi sollicite inquisivit. Peracto denique sancto mysterio, ut erat paratus ad Missam Basilica progrediens, invenit hominem a cunctis ferri vinculis absolutum: causamque illius inquirens, manu ejus apprehensa in Ecclesiam introduxit, & ipsi omnes qui aderant Clerici & Sanctimoniales *Te Deum laudamus* canebant.

In Monasterio S. Bertæ liberatur.

11. Eodem quoque tempore Nortmannica gente Galliam vastante, multisque Sanctorum locis in desolationem cadentibus, contigit quosdam Monachos [a] propter eosdem paganos de suo fugere Monasterio, ac sanctum Ansbertum & sanctum Vvandregisilum transportare. Venientes igitur ad Monasterium sanctæ Bertæ piissimæ Abbatissæ, ubi veneranda HERSENDIS præesse Abbatissa videbatur, cum omni charitatis humanitate ab ea suscepti sunt, ibique viginti annis hospitabantur. Interea in uno anno ad festivitatem beatissimæ Bertæ accidit multos ibidem infirmos, cæcos, debiles, claudos, dæmoniacos convenire, ibique salutis gratiam per merita beatæ Bertæ adipisci. Inter quos fuit quidam mutus, qui ideo mutus, quia suam matrem in una dominica nocte flagellavit: & tunc in eadem festivitate ante nocturnalem laudem cum aliis infirmis in Ecclesia ante sepulcrum beatæ Bertæ veniam petiturus & salutem pernoctavit. Vidit igitur repente sanctum Vvandregisilum & sanctum Ansbertum Archiepiscopum ad altare sanctæ Mariæ complexis inter se manibus progredientes, & pariter ante altare se incurvare, orationemque agere. Ab oratione autem se erigentes, viderunt beatissimam Bertam obviam sibi venientem & quasi de sepulchro exeuntem; ac se invicem salutantes, illius manibus apprehensis duxerunt eam ad dextrum cornu altaris, & pariter residentes quasi inter se sermocinari videbantur. Tunc idem mutus qui hæc viderat, illico surrexit, ac suum os & pectus tundere cœpit. Tunc illi qui aderant, videntes quid ageret mutus, & nescientes quod visionem vidisset, dicebant quod insaniret; & fugere præ nimio pavore quidam attentabant. Tunc beatus Vvandregisilus & sanctus Ansbertus cum piissima Berta gradum, ubi ipse mutus sedebat, obambulantes, beata Berta ut prior manum muto imponeret Vvandregisilum, beatus vero Vvandregisilus sanctum Ansbertum rogavit ut ipse primus hoc faceret, quia Archiepiscopus erat. Illi autem ambo ad sanctam Bertam dixerunt: Vestra est virtus, & iste locus & homo in vestra exsistens potestate, vestris meritis salutem adipisci gratuletur. Deinde beatus Vvandregisilus ma-

Muto linguæ usus restituitur.

a Nempe Fontanellenses, cujus rei historiam habes in libro de Miraculis S. Vvandregisili Sæculo 2. ad ann. 667.

manus super caput muti imposuit, sanctus vero Ansbertus brachium ejus re- CIRCA AN. nuit dextrum; piissima autem Berta manu maxillam constringens, statim ipse 725 mutus ad terram corruit; ac sanguis de illius ore ac naribus effluebat, sic- 4. Julii. que sanus factus est. Nec non se ad eumdem locum in proprium tradens servum, (nam antea ingenuus erat) per multos annos ibidem in famulatum perseveravit.

De Translatione corporis sanctæ Bertæ Abbatissæ.

III. *S. Bertæ corpus in Germaniam delatum.*

Tunc postea Nortmannis undique Galliam irruentibus, ac plurima destruentibus undique Monasteria, & cunctam regionem vastantibus; contigit ante sex annos quam præfatum Monasterium beatissimæ Bertæ ad devastandum ipsi venirent, incendioque traderent, ut sæpius ipsa multis tam Clericis, quam etiam Sanctimonialibus atque aliis religiosis laicis viris in somnis appareret, & eis aliquibus certis admonitionibus intimaret, quod inde debuisset ipsa transportari, & in possessionem venerandæ Deoque devotissimæ Abbatissæ ROTRUDIS *a* devenire: quod eventus rei postea ita fieri comprobavit. Tunc deinde prænotati pagani ad eumdem usque locum pervenientes, & cunctas Monasterii facultates diripientes, novissime ipsum omne Monasterium, ut prænotavimus, igni combusserunt. At vix illæ Sanctimoniales cum Clericis & servitoribus qui ibidem remanserant, rapientes ipsam beatissimam Bertam duasque filias ejus, hoc est sanctam GERETRUDEM & DEOTILAM, magno labore evaserunt: quos labores & illa signa quæ tunc plurima fuerunt gesta, longum est per singula enumerare; sed aliqua, quæ in ipso itinere acta sunt, non silendum arbitramur.

IV. Cum igitur illæ Sanctimoniales cum Clericis Sanctorum devectassent corpora, & juxta Rheni litus sursum iter agerent, pervenerunt usque ad sancti Januarii Monasterium, ubi una dæmoniaca per merita sanctæ Bertæ sana & salva facta est. Et inde ad Maguntiam venerunt civitatem, ubi paralyticus quidam omni motu pedum carens, meritis sanctæ Bertæ sanitatem recuperavit.

V. *tempore Concilii Triburiensis,*

Contigit quoque eodem tempore, ut Rex Francorum nomine ARNULFUS in loco qui dicitur Triburis *b* suum celebraret Concilium, ad quod venit venerabilis Abbatissa Rotrudis nomine cum aliis Regni Principibus. Et dum Rex peregisset suum colloquium cum prædicta Abbatissa, & dum ad sua propria vellet remeare loca; venit quidam vir ignotus ei maxima gaudia denuntians, atque indicans quasdam Sanctimoniales cum aliis comitantibus Clericis ad Maguntiam de Gallia propter Nortmannorum devenire metum: ac secum sanctam Bertam duasque illius filias beatissimas Geretrudem & Deotilam devectare. Illa autem nescio qua occupata ratione non satis intellexit, quod ei vir ille indicavit. Ipsa autem peracto negotio requisivit, ubi esset homo qui illi tam bonum indicavit nuntium. Cunctis vero respondentibus se eumdem non agnoscere hominem, nec quo ille pergeret scire; prudentissima Rotrudis divinitus præmonita, tres ex suis principibus viros sagacissimos festine misit Maguntiam civitatem adire, ut rei ignotæ investigarent veritatem: Postquam vero certissime agnovit ita omnia vera, ut ei fuerat indicatum; jussit transportari Sanctarum supradictarum corpora cum Clericis & Sanctimonialibus in suum Monasterium, quod nuncupatur *Heraslen*: quod voluntatem Domino adjuvante suam peractum est. Cum igitur Sanctimoniales & Clerici sancta deportarent corpora de Maguntia ad Vormatiam in Monasterium sancti Cyriaci, ibi quidam hortulanus qui jam per triginta annos paralyticus fuerat, dum feretrum beatæ Bertæ elevarent ut suum iter peragerent, per merita ipsius sanitati pristinæ

in Cœnobio Heraslen depositum,

a An eadem cum Ruadruda Abbatissa Parthenonis S. Stephani intra muros Argentoratenses, quam Lotharius Imperator *cognatam* suam appellat in diplomate quodam relato in historia Argentinensium Episc. per Guillimannum cap. 4. & 5. Id obstat, quod Basilla loci Abbatissa nominatur anno 22. Ludovici Regis Lotharii ipsius fratris cap. 5. ut conjectura sit, jam tum e vivis abiisse Ruadrudam.

b Extat Concilium anno 895. convocatum in villa regia Tribure paullo infra Maguntiam ad Rhenum, præsente Arnulfo Rege: quamquam ad annum 897. id revocant Annales Fuldenses.

CIRCA AN. 725 4. Julii.

stinæ donatus est. Inde vero pervenerunt ad Spirensem civitatem, ubi duo dæmoniaci liberati sunt meritis sanctæ Bertæ. Et dum ad Stamburgensem venirent civitatem, multi infirmi, claudi & cæci, quos longum est per singula enumerare, meritis sanctæ Bertæ in ipso itinere a suis curati sunt infirmitatibus. Tunc vero usque ad optatum locum & ad suprascriptum Monasterium *Herasten* Domino ducente pervenientes, a devotissima Deoque dicata Rotrude Abbatissa cum magna veneratione maximaque lætitia suscepti sunt: ac statim in honorem sanctæ Bertæ Monasterium *a* construens & ibidem Dei famulatum componens, Sanctimoniales bene collocavit.

VI. ubi mira patrata.

Miracula quoque ibi plurima patrantur meritis Sanctarum suprascriptarum, quorum aliqua scimus enumerare. Unus dæmoniacus ibi sanus factus est; qui ideo in dementiam incidit, quia sæpissime volebat deprædari sanctæ Bertæ possessiones. Alius autem ferro ligatus veniens ad limina ejusdem Basilicæ, a suis vinculis est absolutus. Tertius vero paralyticus fuit, qui uno pede ad limina sancti Petri urbis Romæ, altero ad Ecclesiam sanctæ Bertæ euratus est. Deinde vero plurimi paralytici & claudi ibi sanati sunt. Alia igitur multa signa & innumerabilia meritis sanctissimæ Bertæ filiarumque ejus ibidem beneficia florent jugiter, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus per infinita sæculorum sæcula, Amen.

PARS SECUNDA.

S. Berta monitu Blangiacensi Ecclesiæ prædia restituuntur.

1. Temporibus gloriosissimi Regis Francorum ROBERTI, Hugonis magni filii; ARNULFO Comite Tervanensis Comitatus monarchiam sub BALDUINO Marquiso regente, fuit quædam mulier in villa, quæ Blangiacus nuncupatur, cui ideo beatissima Berta in visu apparuit, quia suis sumtibus, ejusque dignis bonorum laboribus operum post Nortmannorum desolationem supradictus fuerat locus denuo constructus: & flagranti animo desiderabat omnia a se & ab aliis fidelibus Christicolis ibi pro æternæ vitæ concessa retributione, posteaquam fuerant ab invasoribus injuste arrepta, suprascripto reddi in loco. Vocavitque eam & dixit ei: HERSENDIS, audi. Quæ ex improviso stupefacta respondens ait: Quæ es tu, quæ mecum loqueris, domina? At illa dixit: Berta proprio vocor nomine: tibi siquidem imperare veni meis parere monitis, tuisque hoc augere meritis: ad cunctos sacri hujus loci universa possidentes prædia ut eas, atque eis veluti a me dicta intimare hæc studeas. Tuum ergo colloquium firma mea adsertione, dicens eis: Sciatis vos ipsos non hujus cosmi cum honore esse residuos, nec theoricalis amœnitate prosperitatis gaudere; nisi jam dicto omnia restitueritis loco, ad honorem beatissimæ Dei genitricis MARIÆ sanctæque Bertæ ejus famulæ. Abbati quoque illius Basilicæ non tardes enucleare, ut cellulam lectuli mei, in qua pluribus jacui annis, congrua devotione ac celeri restitutione restituat. Ipsa autem hanc recusans legationem ait: O sanctissima domina, ne hominibus videar reproba, precor te, hoc non me ferre jubeas. Huic autem internæ mentis interiori, ac jugi recogitanti meditamine, atque intimo hæsitanti corde cunctis enucleare potentes possidentibus; iterum in visu beatissima colloquens Berta ait: Quare tam negligenter mea neglexisti monita? ne ergo tui corporis detrimentum tibimet inferatur, mea famina eos gradu concito edocere studeto. Ipsi quoque titubantis prælabentisque animæ in dubitamine perseveranti, ac ne ab incolis loci illius sive ab invasoribus rei præfatæ ista audientibus verbosa diceretur aut garrula, adhuc propensius reticenti; tertio eam beata affata est Berta dicens: Postulavi, inquit, te omnimodis meis parere consiliis: sed quoniam omni cum negligentia mea omnia refutasti monita, mercedisque a fructu te funditus privare voluisti; tui corporis, ut prædixi, detrimentum tibimet recompensabitur ex causa meritorum. Quapropter prudens Dei famula dextram ejus manum accipiens di-

a Nempe in loco Alsaco, unde postea revectum corpus Blangiacum, infra parte 3.

dixit : Ideo enim ut ab inimico humani generis persuasore sanctæ crucis signaculo ista te manus muniat, protegat & defendat, a præsenti cruciamine servetur illæsa. Lævam vero accipiens manum, pollicemque cum aliis articulis ejus volæ applicans, dixit : Istius siquidem manus juvamine carebis, sicque convulsam tuleris; donec ego veniens eam erigam, ac pristinæ sanitati restituam. In Nativitatis vero sollemnitate beatissimæ Dei genitricis MARIÆ, senties tibi supernam Christi virtutem adesse, meque precante manus aridæ salutem recipere. Illucescente vero die noctis præteritæ jam dicta mulier manus debilitate deprehensa, a lectulo surgens cito cucurrit ad Monasterium; ibique prosternens se ante altare beatissimæ Dei genitricis MARIÆ sanctæque Bertæ Dei famulæ, fontem lacrymarum ubertim fundens, veniam pro sua negligentia postulabat. Cum vero Abbas Monasterii & alii circumvenissent Clerici, illa erigens se ab oratione, eorumque pedibus provoluta narravit illis omnia, ostendens simul cum verbis miracula, veluti fuerat jussa. Arnulfo quoque Comiti, aliisque illius Monasterii privilegia subripientibus hæc ab illo die minime formidavit indicare. Hæc autem audiens nobilis Comes Arnulfus, dilectionemque Dei ac timorem mente revolvens; cum uxore sua & filiis locum adiens, visoque miraculo veniam ab omnipotente Deo petens, ejusque Genitrici sanctissimæ, ac beatissimæ ejus famulæ Bertæ famulantibus partem beneficiorum in ipso maximam reddidit loco. Sollemnitate igitur Nativitatis beatissimæ Dei genitricis MARIÆ imminente, populorum undique secus magna ibi convenit caterva; ibique honorabilis Clerus unanimiter in Dei persistebat laudibus. In ipsa quoque nocte cum hæc agerentur, & matutinis laudibus omnis plebs adsisteret; ipsa promissa sibi ventura per beatissimæ Bertæ merita exspectans in medio residebat. Factum est autem cum omnes perlegerentur lectiones, & omnis populus virorum ac mulierum ad futuri miraculi spectaculum circumstarent; appropinquante hora in qua omnis canentium chorus Deum laudare, Dominumque confiteri deberet; rigescentibus nervis cum vehementi stridore, manus arida pristinæ sanitati restituta est. Videntes autem populi simul & Clerici virtutem Dei omnipotentis per beatissimæ ancillæ suæ merita ostensam; omnes una voce cum magna alacritate glorificaverunt Deum dicentes, *Te Deum laudamus*. Dignum namque erat, ut per cujus sancta monita suæ carnis mulier detrimenta sustinuerat; per ejus florentia merita remedium sibi repromissum habere gauderet, ipso donante, cui est regnum & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

CIRCA AN. 725

4. Julii.

PARS TERTIA.

De Inventione & Miraculis sanctæ Bertæ.

2. Non debet silere humanæ lingua carnis, quæ Dominus ad laudem & gloriam sui nominis, suorumque Sanctorum honorem dignatur sæpissime operari. Quapropter illo tribuente qui os mutorum aperit, & infantium linguas facit disertas; hoc nostro opusculo Ecclesiæ filiis enarrabimus quædam miracula, quæ meritis sanctæ Bertæ dignata est ostendere pietas divina.

3. Tempore igitur HENRICI Francorum Regis erat quidam locus qui Blangiacus vocabatur, qui in antiquis temporibus dives valde habebatur & nobilis: quo Dei famula Berta in Dei Genitricis honore Monasterium construxit, catervamque Sanctimonialium non modicam congregavit, Monasteriumque magnis honoribus ditavit: ubi etiam postea ipsa Dei amica honorifice corpore humata quievit. Evoluto autem multo tempore, irruentibus intra Galliæ fines paganis, multi servorum Dei tollentes Sanctorum corpora, ad tuta confugiebant loca. Ipsi vero pagani quorumdam Sanctorum corpora in suis cremabant igne sepulchris, affligentes quos ibi reperiebant Fideles diris suppliciis. Tali ergo timore exterritæ Sanctimoniales feminæ Blangiaci Cœnobii, tulerunt sibi corpus sanctissimum Dei famulæ Bertæ cum optimis orna-

CIRCA AN. 725 4. Julii. mentis. Fugientes vero transportaverunt illud ad locum qui Alsiacus dicitur, ibique per plurimos jacuit annos. Multi autem infirmi a suis doloribus ibi ejus sanati sunt meritis. Ob id ergo Blangiacense Monasterium, quod ipsa mirifice construxerat, in destructionem venit. Venerabilis autem Dei amica nolens locum, quem ædificaverat, quemque multum dum in corpore viveret dilexerat, omnino relinquere; obtinuit (ut reor) apud Deum, ut a quibusdam Clericis Blangiaco manentibus ejus requireretur corpus: quod & factum est. Requisitum ergo est a Clericis, quorum unus ALBUINUS, alterque dicebatur EBROINUS: & inventum atque Deo annuente Blangiaco reportatum, ac super altare sanctæ Dei Genitricis decenter est collocatum. Post vero unius anni spatium, nutu illius a quo bona cuncta procedunt, a Præsule *a* Tarvvanensis Ecclesiæ Clericis & omni populo cum hymnis & laudibus, plurimis præ gaudio flentibus, est ostensum. Ubi ille cujus sapientiæ non est numerus, quique facit mirabilia magna solus, & facit misericordiam omnibus ad se confugientibus, tale miraculum est operatus.

Cæca lumen recipit. 4. Erat namque quædam puella, quæ cujusdam infirmitatis onere pressa oculorum lumen amiserat. Hæc cum didicisset Præsulem advenire ad ostendendum populo corpus sanctæ Bertæ, venit cum ceteris ad tanti sollemnia gaudii, confisa de Dei misericordia & de meritis ejus famulæ, quod sibi diu subtractum lumen posset restituere. Deus autem qui dixit mulieri Cananeæ, *Fiat tibi sicut vis*; respiciens fidem hujus puellæ reddidit ei lumen meritis sanctæ Bertæ. Nam, ut dictum est, veniente ipsa eum matre cæterisque mulieribus festivitatis devotione, & celebrantibus Monachis vigiliarum sollemnia, jacebat ipsa prostrata corpore ante altare sanctæ Dei famulæ, exorans misericordiam, ut sibi dignaretur subvenire. Expletis vero Matutinis Monachi longo noctis spatio fatigati in Dei servitio, ut est usus humanæ fragilitatis, paullulum remedium quærentes lectulis suis se collocavere, in Ecclesia donec dies illucesceret ipsa remanente. At vero dum prima lux diei apparuisset, ipsa de qua fit relatio, elevans oculos ad altare, quasi explorando quid ejus genitrix & ceteræ mulieres quæ secum erant agerent, cœpit paullatim quasi crescendo ante se lumen diei videre. Vocataque matre ait flebili voce: Dulcissima mi, jam dies illucescit. Et illa: Quomodo, inquit, filia, nosti? Ipsa vero ex intimo cordis suspirans, ait: Agamus gratias Deo, quia diu desideratum lumen merui videre meritis benefactricis meæ beatissimæ Bertæ. Cui mater: Cur, inquit, filia, sic te jactando loqueris? Si Dei beneficium erga te factum cognoscis, oportet te potius silere, quam loqui, donec omnis agnoscat populus, quid tibi meritis hujus Sanctæ acciderit. Sic autem illis sermocinantibus, absque ductore venit filia ante altare, & inclinato capite quasi commeatum petens, cœpit ad hospitium ire. Mater vero accurrens, ac manum illius arripiens, volebat eam, ut solita erat, deducere: sed illa illius ductum omnino respuens ajebat matri suæ: Cur, mater mi, sic me deducere conaris, cui Dominus sua bonitate, Sanctæque suæ meritis jam cœli lumen videre concessit? Cum hæc ita dicerentur, venerunt ad hospitium præstolantes Præsulis adventum, ut ostenderet populo beatæ Bertæ corpus gloriosum. Adveniente autem hora diei tertia egressus Præsul cum Monachorum caterva seu non modica populi utriusque sexus multitudine, ferentes humeris sanctissimum corpus, Monachis psallentibus, populisque lætantibus adscenderunt ad supercilium cujusdam montis, ut tam desiderabilis thesaurus ab omnibus posset videri. Completo autem ad populum sermone, ostendit ipse Præsul populo caput beatissimæ Bertæ: quod multi cernentes, cœperunt præ gaudio flere. Præfata vero puella adspiciens illud, cœpit clarius videre cuncta mundi hujus. Accepta autem populus Præsulis benedictione, ad propria revertebatur unusquisque cum magna exsultatione. Sæpe autem dicta puella coacta a matre, per quindecim dierum spatium celabat sibi præstitum a Deo beneficium. Sed paullatim narrantibus aliis, aliisque audientibus, tam gloriosum miraculum processit in publicum. Quod au-

a Drogone scilicet, de quo jam plura in Actis S. Winnoci superius adnotata.

CIRCA AN. 725 4. Julii.

audiens GAUFRIDUS Monachus sanctæ Bertæ famulus, ceterique Cœnobii Fratres, immensas Deo ex animo referebant grates. Et convocantes omnem loci illius populum, enarrabant tam gloriosum miraculum. Elevantes vero cuncti voces suas cum manibus ad cœlum, in commune benedicebant Dominum.

Paralyticus sanatur.

5. Huic etiam & aliud dignum adjungere duximus ob laudem Dei famulæ miraculum, quod oculis vidimus ejusdem meritis cœlitus taliter factum. Est quoddam castellum intra Flandriæ fines in cacumine cujusdam montis situm, octo fere millibus a castro sancti Pauli distans, nomine *Hesdegh*. Ibi veniens prædictus Monachus reperit quemdam Clericum ita paralysi dissolutum, ut officio careret utrorumque pedum, & vix aliorum manibus sustentatus, a domo ad Ecclesiam, iterumque ab Ecclesia deferretur ad domum. Cum ergo Monachum vidisset, percunctari cœpit quisnam esset. Qui vero adstabant sibi, indicaverunt quis & unde esset. At ille rogans eum venire ad se ait: Domine Pater, si nosti aliquod hujus meæ infirmitatis medicamentum, sive in oleribus, sive in specierum generibus, edicito; ut tuo instructus magisterio, pariterque fultus auxilio, tanto valeam eripi dolore quo torqueor. Monachus ergo hæc audiens dixit illi: Certe, Frater, hujus qua premeris infirmitatis natura est talis, ut qui ea percussus fuerit, ut tu esse dignosceris, aut vix, aut nullo modo a Medicis possit curari. Sed si animæ & corporis tui salutem obtinere cupis, impetra ab amicis seu parentibus tuis, ut ad sanctæ Dei famulæ Bertæ sepulchrum quantocius feraris. Et si ex toto corde credideris quod ipsa te suis sanare possit meritis, confido in Dei ac Sanctæ suæ bonitate, quod quidquid petieris impetrabis. Ille autem hæc audiens gaudio repletus, jamque de Dei bonitate, sanctæque Bertæ meritis securus, suos expetebat amicos, ut sibi quantocius subvenirent, seque ad sanctæ Bertæ tumulum deferrent: quod & factum est. Veniente autem illo, jussit prædictus Frater, ut ante fores Ecclesiæ in lectulo collocaretur, & ibi sibi alimenta ministrarentur. Jacuit ergo ibi ter quinis diebus, Dei famulæ bonitatem exspectans, ejus meritis se juvari posse omnino credens. Ille autem qui Centurionis fidem respiciens, puerum illius, etsi corpore absens, tamen Deitate præsens sanavit: hujus infirmi fidem attendens, quod ejus famula sibi, si vellet, subvenire posset, ita eum ab omni infirmitate liberavit, ut de lecto exsiliens ad instar cervi, novos quosdam saltus ab introitu Ecclesiæ usque ad sanctæ Dei famulæ tumulum expedite daret, Deum laudans, sanctæque Bertæ gratias referens, cujus meritis se sanitati redditum noverat. Hoc autem Cœnobitæ loci illius audientes, altisonis vocibus Omnipotentem pro tantis beneficiis meritis sanctæ Bertæ illi loco concessis, laudabant. *

* Hic feminæ Blangiacensis cæcæ curatio omissa.

S. Berta velo imposito clare videt alius.

6. Alio quoque tempore erat quidam adolescens, qui oculos apertos habens nihil omnino videbat: qui veniens quadam die ducente se avuncula sua ad sanctæ Bertæ sepulchrum, ejus flagitabat auxilium. Expleta autem oratione erigens se postulabat ut duceretur ad Monachum qui dicebatur GAUFRIDUS, quatenus suos oculos velamine capitis Dei famulæ Bertæ tangere dignaretur. Ductus est autem per medium Ecclesiæ ad Monachum, & reperit eum cum ROGERIO Comite & ejus conjuge BERTA sedentem super Ecclesiæ quæ tunc fabricabatur fundamentum. Cum vero illum vidisset conjux inclyti Principis Rogerii, interrogavit quid sibi vellet. At ille: Domina mi, inquit, dominum quæro Gaufridum, ut mihi restituat lumen oculorum meorum. At illa subridens ait: Numquid non ipse peccator est, sicut & cæteri homines? Et ille: Domina, inquit, si tetigerit oculos meos velamine capitis sanctæ Bertæ, confido de Dei bonitate, quod ipsa suis sanctis meritis, expulsis tenebris me faciet cœli lumen videre. Quod audiens nobilissimus Comes Rogerius misericordia motus dixit Monacho jam dicto, ut quod ille cum fide petebat, non denegaret illi. Respondens autem prædictus Frater ait adolescenti: Vade, & cras revertere hora prima diei, ut quod petis, Deo tribuente accipere valeas: qui jussionem adimplens ivit ad hospitium, posteraque die reversus venit ante altare sanctæ Dei Genitricis. Tunc Ecclesiæ custos sacrosanctum

CIRCA AN 725 4. Julii. velamen accipiens tetigit oculos illius ita dicens : Fiat tibi beatissimæ Bertæ meritis secundum tuam fidem. Et statim fugata cæcitate cœpit ante se Monachos stantes adspicere.

PARS QUARTA.

7. Quoniam sicut Psalmista ait, Mirabilis Deus in sanctis suis; quæ per beatam Bertam famulam suam ad ipsius laudem Deus operari dignatus sit, pauca de pluribus miracula excerpere, quoque in loco vel tempore acta sint, ad præsentium memoriam, ad futurorum notitiam describere decrevimus.

Mulieri digiti contracti extenduntur. 8. Anno igitur ab Incarnatione Domini 1239. quarto Nonas Julii, qua die beata Berta munda de mundo migrasse dignoscitur, quædam mulier de villa quæ Capella vocatur, operis cupida, infortunii sui nescia, filum in traolium de fuso extrahere cœpit: sed Dei judicio præventa, nervos brachii ejus retrahere, digitos manui tam fortiter infigere sensit, ut nec traolium excutere, nec digitos ullatenus posset extendere. Illa vero reatus sui conscia tremens & ejulans Blangiacum venit; Ecclesiamque intrans coram feretro S. Bertæ se projecit, se graviter peccasse coram omnibus confessa cum magno gemitu & lacrymis Dei misericordiam & beatæ Bertæ auxilium cœpit implorare. Quid plura? adveniente nocte ante matutinos Dei misericordia adfuit, miseram respexit, nervos laxavit, digitos resolvit, ex toto infirmam sanavit: quæ se sanam sentiens, custodes Ecclesiæ illico vocavit, sanam se clamavit: manum ostendit; traolium super feretrum S. Bertæ deposuit. Mane autem facto Abbas Blangiaci domnus GISLEBERTUS, & Abbas S. Wlmari domnus BALDUINUS, omnesque Monachi in Ecclesia convenerunt, pulsantesque signa Deo cum lacrymis laudes cantaverunt: quo audito utriusque sexus & ætatis plurimi concurrerunt, miraculum viderunt, Deum & sanctam Bertam ejus famulam benedixerunt.

9. Eodem quoque tempore dum feretrum beatæ Bertæ ad villam quæ vocatur Anelusium deferretur, quædam puella ætate septennis gravi passione percussa, toto corpore tremens, os ad aurem usque retrorsum habens, a parentibus delata feretro sanctæ Bertæ supponitur: ibique obdormiens, tam sibi quam parentibus sana restituitur, toto vitæ suæ tempore Dei & sanctæ Bertæ se esse ancillam, illique servituram promittens.

10. Per idem quoque tempus dum hi, qui feretrum portabant, in villam quæ vocatur Alteja, devenirent; juvenes loci illius in platea ludentes, nostros irridere cœperunt: quibus nostri: Vestro, inquiunt, malo hoc facitis, quia non impune fereris, quod Bertæ famulos irridetis. His dictis feretrum in quadam foliata de ramis arborum ibidem facta deposuerunt. Mira res! in crastino partem maximam illius villæ, & etiam domos ex utraque parte foliatæ illi contiguas, in qua feretrum positum fuerat, ignis consumsit, nec foliatam contingere præsumsit. Quod videntes loci illius incolæ, Deum & beatam Bertam benedixerunt; locumque illum maximo deinceps in honore habere cœperunt *.

* hic quædam omissa. Vinum pro Missa cœlitus datum. 11. Quadam die cum Sacerdos Missam cantaturus jam revestitus esset, & secretarius vinum ad Missam cantandam deferre debuisset, vas vinarium petiit: nihilque vini in vase reperiens, expavit; magistrum vocavit; quod acciderat intimavit. Magister vero adveniens, ubi vas vinarium esset interrogavit. Audito vero quod in armario vas vino vacuum esset, illuc properavit; vasque prius vacuum, vino plenum reperit: quod videns primo obstupuit, rem apud seipsum celare disposuit: postea autem rem ut gesta fuerat, Fratribus manifestavit.

Muta vox restituta. 12. Contigit tempore domni RICARDI Abbatis, quamdam feminam triduo dæmonum astutia linguæ officio carentem, quasi unius horæ spatio loqui gestientem, ante altare sanctæ Bertæ miserabiliter ejulare. Cumque omnes adstantes pro ipsa lacrymabiliter sanctam Bertam acclamarent, statim quæ muta fuerat, Deo ac sanctæ Bertæ benedicens loquelam recepit, &c.

M O-

CIRCA AN. 725 4. Julii.

MONITUM.

Accepi etiam ex eodem Monasterio catalogum Abbatum Blangiacensium, & narrationem historicam de S. Bertæ corporis delatione Audomaropolim in Refugium (ut vocant) Monasterii S. Joannis in Monte, facta anno 1553. dum bellum inter Carolum V. Imperatorem & Franciscum I. Regem Francorum exarderet; deque ejusdem corporis revectione Blangiacum, ubi hactenus adservatur una cum Reliquiis sanctarum Bertæ filiarum Gertrudis & Deotilæ, præter mandibulam S. Bertæ aliamque Gertrudis aut Deotilæ, Monachis prædicti Cœnobii S. Joannis concessas. Colitur S. Beata duplici festo quotannis in suo Monasterio, nempe die depositionis 4. Julii, & translationis 12. Octobris. Animus erat hic subjicere catalogum Abbatum, nisi advertissem quosdam in eo Abbates desiderari, in his HUGONEM Abbatem Blangiacensem, *quem invenio subscripsisse chartæ Gerardi Morinorum Episcopi pro Bertinianis Monachis*, anno dominicæ Inc. 1097. Indict. 4. 13. Kal. Novemb. in Synodo.

DE SANCTO MARTINO MONACHO CORBEJENSI, CAROLI PRINCIPIS CAPELLANO.

AN.CHR. 726 26.Nov.

1. IN *veterrimis Annalibus Francorum, quos Andreas Chesnius secundo loco edidit in tomo 2. hæc leguntur* : Anno 726. MARTINUS mortuus est. *Quis fuerit Martinus ille, hactenus fere ignotus, docent nos alii Annales vulgati a Philippo Labbeo tomo 2. Bibliothecæ novæ pag 733. ubi hæc verba*: Anno 726. Martinus mortuus est. Fuit autem Monachus in Corbeja, vir vitæ continentissimæ, & adprime eruditus, quem KAROLUS Dux in summa veneratione habuit, & peccata sua ei confitebatur, *nempe Carolus Princeps, cognomento Martellus*.

2. *Locus iste, qui Martinum nostrum non parum jam illustrat, animo injecit studium diligentioris inquisitionis : & ecce in miscellaneis historicis Bernardi Guidonis tomo 1. Bibliothecæ Labbeanæ hæc item de Martino invenio*. Sanctus Martinus Confessor, qui fuit Capellanus Karoli, apud S. Præjectum prope Axiam in Domino requiescit : cujus sacrum caput habent Fratres Prædicatores Lemovicis, cujus partem quidam furtive abstulit : & cum apud quamdam matronam deposuisset, pro eo quod minus reverenter illud tractaret, terruit eam per somnia & per visiones horribiles; nec cessavit sanctus Confessor, quousque caput suum reportari fecit. Is quoque vindictam in homines castri Lemovicensis, qui Ecclesiam suam invaserant & violaverant, dum Sacerdos celebraret divina, in eadem die exercuit : nam interfecti fuerunt atrociter ab inimicis suis de Axia plusquam triginta, anno Domini 1273. *Locus S. Præjecti opidulum est, vulgo* S. Priet, *ad Vigennam fluvium, altero miliari Gallico a civitate Lemovicis, prope Axiam opidum*, Aixe. *Eo in loco honoratur S. Martinus noster, cujus diem festum celebrant 6. Kal. Decembris. Ejus caput amisere Dominicani Lemovicenses, adservat nunc Ecclesia S. Præjecti, quo voti causa confluere solent qui podagra laborant. Gaufredus Prior Vosiensis agens de illustrioribus Lemovicum sanctis viris, Martini hujus non meminit. Martinus floruit* GRIMONE *Abbate Corbejensi quinto, qui ab Childeberto Rege & Dagoberto ejus filio litteras immunitatis a Judicum exactionibus impetravit. Is est Grimo Abbas, quem una cum Sigeberto Reclauso Cœnobii Dionysiani Carolus Princeps Romam ad limina sanctorum Apostolorum misisse ad Gregorium Papam secundum dicitur in Chronici Fredegariani continuatione cap. 110. In eodem Monasterio sub finem octavi seculi pie devixit Desiderius rex Langobardorum, eo relegatus a Carolo Magno, uti in elogio Tassilonis Ducis dicetur*.

3. *Hæc sunt quæ reperire potui de S. Martino Corbejensi Monacho, & Caroli Principis cognomento Martelli Capellano : quem Martinum fastis Benedictinis primus insero, aliosque non paucos. Si quid amplius de Martino isto discere potero, id in additionibus ad hoc Sæculum exponam*.

CIRCA AN. 726 13. Nov.

VITA S. PATERNI MONACHI ET MARTYRIS APUD SENONAS.

Ex mſ. cod. Bibliothecæ Cheſnianæ.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

* S. Paterne

1. Res *geſtas* S. PATERNI * *Monachi rudi minerva enaravit antiquus Auctor anonymus, expolire tentavit anonymus alter, & is quidem Monachus, ut patet ex Prologo ſequenti. Auctoris utriuſque ætas incerta.* CLARIUS *Cœnobii S. Petri Senonici Monachus ineunte ſeculo* 12. *meminit* Paſſionis, *id eſt libelli de paſſione* S. Paterni.

2. *Idem Sanctus memoratur tum in ſinceris Uſuardi & Adonis Martyrologiis, tum in pervetuſto alio Biturici Parthenonis S. Laurentii, edito apud Labbeum tomo 2. Bibliothecæ novæ, & quidem iiſdem ubique verbis, ſed non eodem die. Nam in Uſuardino & Biturico S. Paterni memoria celebratur* pridie Idus Novembr. *at apud Adonem* Idibus *ejuſdem menſis, in hunc modum :* In territorio Senonico S. Paterni Martyris. *Ita Martyrologia tria : ſi tamen Bituricum aliud eſt ab Uſuardino.*

PROLOGUS AUCTORIS.

1. IN deſcribendo beati PATERNI glorioſiſſimam paſſionem ne veſtris ſanctis juſſionibus deſervirem, hactenus mihi ſilentium imperavit, quia conſcientia teſtis compulit caſtigando inſulſam ignorantiam inſipidæ mentis, arguens attentari, quod nullo virium poſſe valeret fulciri : ne ſi audax præſumtio ad hæc appetenda quoquo modo adſpiraret, in ipſo limine ſui ponderis gravedine victa ſuccumberet : præſertim cum huic operi accommodo in nulla numerabat prærogativa, nec in ea quæ vocant Gtammatici vitia ſollicitaverat me cavendi diligentia. Nam mihi ſatyrici arriſerat clauſula, & nos, ait, ergo manum ferulæ ſubduximus. Et cum animo tenerem ſuperabundare numero philoſophicis debriatos hauſtibus, & facundiæ lepore dicaciſſimos; ſtupore tenebar attonitus, ab eo cui vix plebeja ſufficiebat ruſticitas, tam excellentia flagitari. Suppeditabar alio excuſationis obtentu : quia ignotum a quo antiquitatis temporibus ipſius Sancti digeſta Paſſio, adeo inordinate & confuſe hiulca ſuis partibus & ſententiis ſcaturit, ut vix profundioris ingenii viri queat intelligentiæ ſpiculis terebrari. His multiplicioribus ad evitandum armato telis objeciſtis clypeum validæ retunſionis, prolato in medio evangelici ſervi exemplo, qui pro ligato talento in ſudario, & in terræ defoſſo obruto, fraudatus eſt debite exoptabili domini ſui *Euge*. Proceſſerunt & alia ſe acerrime in me reſidentia, maxime illius regularis cenſura ſententiæ : ſi qua fratri injungantur impoſſibilia : quibus acceptis, in facie totiuſque vultus perfuſus rubore, in nullo reluctari potui, veſtris non adſentari juſſis. Ergo aggreſſurus tam ſcrupeum iter, poſco me obnixe veſtris precibus juvari apud pretioſum Chriſti Martyrem, ut ejus interceſſorio obtentu, ille meo dignanter illabatur pectori, qui ubi vult ſpirans, linguas infantium diſertas facit, & balbutientium ora currere facit per ſermonem plana. Sed & illud eſt impenſe obſervandum, ut ſi fortaſſis (quod vereor) quocumque modo editum opus prodierit in publicum, auctoris nomen non divulgetur, ne per hoc minus habeant laudis præconia tanti Patroni, & auctor inuratur nota præſumtivæ temeritatis.

Auctor antiquam ſcriptionem expolit.

Monachus.

Regulæ S. Bened. cap. 68.

CIRCA AN. 726
23. Nov.

INCIPIT PASSIO.

2. Igitur Paternus Armoricana *a* regione, civitate Constantia oriundus, quodam præsago nomine sic dictus: qui nos paterno affectu foveat orationibus, conciliet meritis, illustret virtutibus, atque a peccatorum gravamine sublevet crebris intercessionibus. Hic a puero Monasterio Saxiaco *b* traditur a parentibus divinis dogmatibus imbuendus, & regularibus disciplinis admodum informandus. Qui sub cujusdam patris regimine constitutus, quem Abbatis officio omnis Fratrum sibi prælegerat concio, in tenera adhuc ætate inoffense quæ Dei sunt cœpit agere: quæ quotidie augmentando, & ad ea quæ ante sunt pedetentim se extendendo, usque ad finem perduxit vitæ. Concupiscentiis carnalibus reluctando, & se mundo crucifigendo, dicere cum Apostolo poterat: *Vivo autem, jam non ego, vivit vero in me Christus*. Orationibus se assiduabat, quia legerat: *Oportet semper orare; & non deficere*: quid dicam? quam pernox erat in vigiliis, stabilis in laboribus! Namque ut carnis sibi rebellionem facilius expugnando subjugare posset, ferreis nexibus artus corporis sui damnaverat. Jejuniorum vero sibi ita abstinentiam indixerat, ut cum alii Fratres ad vesperam fatigata jejuniis corpora reficerent, iste vix septima die aliquid cibi potusque indulgeri sibi permitteret. Cibos quoque, quos a Præposito Monasterii accipiebat, clanculo pauperibus distribuebat.

Paternus Constantiensis, Monachus Saxiaci vivit rigide. Galat. 2. 20. Luc. 18. 1.

3. Tantis ac talibus virtutum floribus honestam compingens vitam, mortalium cordibus se multimoda laude commendabat, & merito: quippe qui Dei dilectione se fecerat dignum, digne hominibus reddebatur acceptus. Una itaque dierum certa causa Monasterii ostium egressus, obvium habuit quemdam cæcum, victus indigentiam aliorum juvamine solari poscentem: quem tollens in partem (vitabat siquidem appetitum laudis humanæ) signo crucis orbatis luminibus impresso, & benedicti olei liquore perunctis, Christi invocato nomine dixit: Qui cæci nati ex sputo pulveri permixto oculos linivit, atque in natatoria Siloe lumine hactenus negato donavit; ea potentia divinitatis, absterfa cæcitatis caligine, dignetur tibi videndi gratiam infundere. Ad invocationem itaque tantæ virtutis, dicto citius sublata diu lux proprios reparavit obtutus. Cui subjungens vir Deo plenus, ait: Vade in domum tuam, & adnuntians Domini Salvatoris in te operata miracula, nihil horum Paterno peccatori audeas imputare magnalium, ne tibi pro talibus pejora contingant ulterius. Qui animo ultra quam credi potest lætus, omnia circumcirca perlustrans, prædicabat quanta in se esset operata divina potentia, beati Paterni in hoc cooperante munifica gratia. Hujus fama miraculi exciti circumquaque populi, concurrentes ad eum, offerebant ei variis languoribus & debilitatibus utriusque sexus medendos; quos ille sub invocatione Christi nominis sospitati restituens, salvos & gaudentes remittebat ad propria.

Cæco lumen reddit. Sanat ægros ad se confluentes.

4. Quorum continuata frequentia Sanctus ille gravatus meditabatur tacitam a Monasterio digressionem: sed retardabat ejus promotionem quo tenderet locorum dubietas. Cumque fatigatum vigiliis & orationibus corpus aliquantisper quieti indulsisset, eo soporato adest ei superna visio. Fidelissime, inquit, mi serve, facessat a te quæ tibi circumvolans instat abhinc proficiscendi sollicitudo: surge quantocius, & valedicens hujus regionis incolis, ne timeas, quia individuo meo frueris auxilio. Burgundiæ ne trepidaris fines expetere, & Senonicam adiens Metropolim urbemque ibi fama percelebrem nobilitatis, tibi quoque nomine non ignotam; in vicinia dictæ

Angelico monitu hinc discedit.

a Id est maritima. *Armor* siquidem *ad mare* significat: nam alias Constantia, vulgo *Coutance*, urbs episcopalis in Neustria sita est, non in Britannia minore, quam speciatim Armoricam apellamus.
b Saxiacum seu Sessciacum Monasterium agri Constantiensis, conditum est ab alio Paterno, postea Episcopo Abrincatensi, a quo locus dictus *S. Pair*, ad oram Oceani, destitutus Monachis, ut notavimus in Actis Sancti Paterni Episcopi in Supplemento Sæculi 1. tomo 2.

CIRCA AN. 726 13. Nov.

dictæ urbis, Cœnobio scilicet sancti Petri Apostolorum Principis elige tibi habitaculum conversandi, ubi non modica Monachorum concio in Dei se continuat servitio. Cumque repeteret, Surge, ne timeas, Angelus Domini bonus comitabitur tecum; mature se proripiens, dicto omnibus vale cum dolore omnium cœpit iter arripere.

Viduæ filium exanimem suscitat.

* le Vexin

5. Tandem prospero gradu devenit in pagum Vilcassinum *, & ut lucerna non sub modio, sed super candelabrum lampas, miraculorum signis occultari non potuit. Nam quædam mulier erat ex marito jam lacrymis conclamato habens filium in adolescentiæ annos evadentem: sed præfectoriæ dignitati quodam debitæ successionis officio obsequentem. Hic indigentis matris inopiam militari more adsecuto stipendiario solabatur subsidio: qui validæ infirmitatis incommodo arreptus, grassante vi languoris communem accepit sententiam mortis. Forte tunc divina id prærordinante clementia, beatum Paternum in proximum divertere fatigatio compulerat itineris: sagax sollicitudo matris Sanctum Domini pollentem miraculis illa relatu didicit adventasse in loca: quæ deposita muliebri verecundia, in qua præponderabat flebiliter unigeniti orbitas, irremediabili infelix luctu, obviam se præbens in occursu, ejus prolabitur pedibus inquiens: O Sancte Dei, si qua tibi sunt præcordia pietatis, si ingenitus tibi unquam fuit maternus affectus, ne neges me dignam tuis miserationibus. Mulier sum vidua, infeliciter viduata marito, infelicius unico orbata filio, & omni solamine destituta, nescio in quem ponenda mihi sint subveniendi consilia: redde eum tuis precibus matri, restitue piis petitionibus, ad hoc directus a Domino: & quidem credo tuam operam huic beneficio a Deo indultam. Cœpit senior venerabilis tam genuino affectu quam mulieris luctu totus ad lacrymas commoveri, & blando alloquio suadere, ut suo anteire via daretur illi ad corpus accedere. Gaudens illa accelerat hoc cum fide, & in eundo ingeminat istud cum singultu nimio: Hic, mi Pater, suo supplemento mariti vocabat * amplexus, fisci debiti nescio præstabat redditus, & quæ est semper suspecta viduis, extorrem me reddebat timidæ paupertatis. Heu me! infelix quo nunc me vertam? utinam me præoccuparent vitæ suprema! Hæc inter loquendo, ventum est quo cadaver exanime jacebat in loco. Quæ quasi subito renovato dolore, passis crinibus, iterum plantas ejus amplectitur talia proferendo: Ecce in hoc, quem cernis, discrimen mihi est positum vitæ & mortis: si flatu spirantes receperit auras, vivam; sin minime, letifero mox procumbendum est sopore. Itaque sanctus Domini Paternus corde tenus impendens se ejus doloribus, & in morem Elisei totum se componens super corpus defuncti, perfusus genas lacrymis, hujusmodi ad Dominum fudit verba orationis: Altissimi Patris ante sæcula unice, pro hominum salute primogenitus in tempore natus ex virgine, qui in resuscitatione filii dignatus es lacrymas viduæ compatiendo solari; etsi meorum peccaminum obstantibus meritis, tamen istius mulieris adsis propitius fidei mœroribus, &c. Necdum verbis finem imposuerat, cœperunt membra movendi reparare officia, totosque anima infusa per artus, vividum corpus maternis redditur obtutibus. Amaræ doloris lacrymæ recompensantur dulcibus lacrymis lætitiæ, exsultat mater gaudiis exsultationis, tripudiat plausibus omnis familia domus, totaque novitate miraculi vertitur in admirationem, & venerationem Paterni Martyris: rapitur fama pernix per opida, per vicos illius pagi fit ingens concursus populi faciem pretiosi inspicere Martyris.

* f. vicabat

Parisiis adiit Episcopum.

6. Inde se se idem, quo citius potuit, prærripiens ad evitandum elationis elogium, citato gressu adiit urbem Parisius. Cumque jam ei esset proximus, intempestæ noctis silentio lassitudinem corporis reficiens somno, apparuit ei in spiritu ejusdem Parisiorum civitatis Episcopus. Unde factum est, ut plus solito se maturius agens, in occursum progrederetur Patris, quem ante in nocturna quiete spiritali conspexerat visione. Obviantes ergo se invicem propriis se salutavere nominibus; hactenusque facie incogniti, alterutra præsentia sunt delectati. Cumque inter se divinorum præceptorum sererent semina, & illo pane,

pane, quo vivunt etiam Angeli, sua dulce animarent intima, vix Præsul obtinuit eum vel unam ibi facere diem. Insequenti igitur lucis initio, jam suo exortu procedente aurora, commendando se Deo invicem, inter alia adhortationis alloquia, sancti Pontificis sic se habuerunt verba : Perge, amantissime Deo plenus, aggredere partes tibi a bono JESU designatas, ubi & plurima boni operis largitione gaudium Domini tui consequeris, & demum cum palma martyrii cœlestis sibi socium te adsciscet curia. At ipse Christo devotus divinitus illi inspirata cognoscens commotus est amoris instinctu ei aperire, quo ordine tantæ peregrinationis iter expetierit superna admonitione : causamque ibidem suæ expeditionis, utpote sibi revelanti per ordinem pandit. Tunc pacis amplexu se iterum invicem commendantes, cum benedictione Pontificis beatus Paternus reddidit se labori cœpti itineris. CIRCA AN. 726 13. Nov.

7. Exhinc recto tramite ad Senonicum pervenit Comitatum, ad portum qui Jonnensis vocatur tractus a villa Jonna, quæ sita est super ipsum Sequanæ flumen : ubi comperiens esse Cœnobium *a* sancti Petri Apostoli sub veneratione sacratum, paullulum errore inductus opinatus est locum esse, quem oraculi monitu jussus fuerat adire. Cui ibidem ab Abbate ejusdem loci cum summa veneratione occurritur. Jam enim fama sanctitatis ejus ad eum perlata fuerat, sicut & ubique locorum miraculorum signa & doctrinæ exhortatio vulgaverat. Deinde post mutuum colloquium sanctæ exhortationis sanctarumque scripturarum ad invicem collocutionis, obnixe precatur unum se haberi ex eorum numero : quod adsecutus est amore sanctæ devotionis. Jonnense Monasterium petit.

8. Cum iterum illic iret in Ecclesiam, contuetur in atrio beati Petri jacentem puellam, quam ita paralysis toto corpore damnaverat, ut nullum membrorum ejus proprio posset subvenire officio. In nomine, inquit, illius qui in se credentibus dedit potestatem super ægros ponendi manus ut bene habeant, ejus omnipotenti virtute surge sana. His dictis surrexit, acsi nihil antea infirmitatis perpessa esset in corpore. Hoc attoniti circumquaque populi miraculo tanta ruit ad eum multitudo, ut non esset sufficiens receptui amplissimus ambitus ipsius templi. Miracula patrat.

9. Interea alia mulier auditu Sancti Dei fama accepta, quæ clausis oculorum fenestris solaris splendoris cassabatur gaudiis, dans regenti manum ductori, dictat se dirigi ad præsentiam beati Paterni : quo perducta, mox ut sensit se ab illo posse audiri, in his precariis verbis vocem effudit : Si te non abnegas ex illius discipulorum numero, per quem salus invecta est mundo, morigerare ejus misericordiis, ut cæcitatis oculis infulgeat lux diu adempta solis. Distulit aliquantulum Pater circumseptus agmine populari clamans & dicens : Desine, mulier, desine ab istis : hoc proprie illorum est, qui in ejus vestigiis innixi sunt imitationis gressu. Quam tandem evangelicus sectator removens a turba seorsum, hac prece initiavit medicandi remedium : JESU bone, qui a cœlorum arce superna Sauli stravisti superba, & salubriter eum cæcitate multasti corporea, ut paullum in proximo non modo corporali, verum & mentali illuminares videndi gratia; ea virtutis potentia hujus mulieris digneris irradiare oculorum lumina. Cui impresso crucis vexillo, locum danribus obscuris continuatæ noctis, infundi cœpta est clara lux phœbeæ lampadis : & se quodam modo videndo mirans, remeans ad propria præconabat cunctis Christi per Paternum magnalia.

10. Jam magnificis exornatus miraculis, Deo nimium amabilis, ire perrexit ad mœnia Senonensis urbis, expetens præfatum Cœnobium beati Petri Apostolorum Principis : quod ingressus cum Abbatis *b* & omnium venerabili prosecutione Fratrum pavimento adhærens, haud parvo morarum intervallo orationi incubuit, & ubertim lachrymis solum quo se prostraverat humectans, auctori Senonas ad S. Petri Cœnobium se recipit.

 vitæ

a Nullum amplius exstat Cœnobium in vico Jonna, vernacule *Jonne* ad Sequanam, prope Brajacum oppidum, in Decanatu Trianguli, diœcesis Senonensis. Ecclesia loci hactenus S. Petro sacra est.

b Huc spectant Clarii Monachi verba in Chronico : *Praerat Cœnobio B. Petri Chrodolinus Abbas, vir religione inclytus & sanctitatis opinione famosus, quo tempore vir sanctissimus Christi Martyr Paternus a partibus Oceani veniens, divina admonitione, sicut in ejus Passione legitur, in Cœnobio B. Petri sub Abbatis imperio militavit.* De Cœnobio S. Petri plura in Vita S. Ebbonis Episcopi infra.

CIRCA AN. 726

vitæ se commendabat intente, sanctique Petri intercessionem sibi in cunctis exorabat adesse.

13. Nov. Paralyticum sanat.

11. Cumque ibidem aliquamdiu moras innecteret, suggesserunt ei Fratres humiliter, quemdam suorum Monachorum decubantem in lecto diutino languore. Jam inquiunt, domine, quatuor annorum evoluta sunt curricula ex quo debilitate pedum viandi ei denegatur officium, & obstrusæ aurium jam suæ auditus ei intercludunt donum : precamur supplices, ut concedas eum tua visitatione dignum. Cum festinatione igitur pergit ad lectum ægrotantis, & manibus propriis pedes attrectans, & juxta exemplum Domini sui digitos in auriculas inserens, dixit : Et hic mihi adesse digneris, Salvator benignissime, qui tua præsentia surdis auditum, claudicantibus dignatus es reformare gressum : redde eum clementissime pristinæ incolumitati; ut per eum laus nominis tui prædicetur in sæculis. Et respondentibus qui aderant, Amen, mox ita sanatus est, ut propriis se regens ad Ecclesiam gressibus, auctori bonorum omnium gratias pro impensis beneficiis redderet. Non dissimile huic accessit & aliud miraculum.

Item febricitantem.

12. Quædam mulier tanta experiens miracula, obtulit ei filium quartano typo graviter laborantem. Extemplo ille Deo dilectus aquam sibi afferri præcepit : quam vexillo sanctæ crucis sanctificans, ei hauriendam jussit offerri. Bibit, & propitiante divina clementia, quæ semper se ex fide invocantibus præsto est, febris fugata, & incolumitatis sunt prospera subsecuta. Plura & innumerabilia per illum sunt curationum genera infirmantibus impertita. Etiam in expulsionibus dæmonum obsessorum corporum cœlestis largitio non parva est operata : quæ quia nimis est longum litteris describendo mandare, ad seriem ejus passionis aptemus stilum exarationis.

A latronibus perimitur.

13. Aliquantulum effluxerat temporis, & sæpedictus Sanctus deliberavit regressum ad Jonnense Monasterium, distans quindecim millibus a beati Petri Senonensi Cœnobio : eratque ei iter per quamdam densissimam silvam a; ita ut nec dextra vel sinistra ab ea divertendi esset aditus. Quam ingrediens, latrocinantium ibi non parvam multitudinem offendit : quem percunctantes quo dirigeret gressum, respondit ad Monasterium Jonnense se itinerari. Cumque cum eis adorsus esset sermocinari, cœpit eos miti arguere increpatione, cur in insidiis prætereuntium dispositi mortibus delectarentur, & innocentum sanguinum effusione se debriarent, spoliisque & rapinis immaniter grassarentur. Ut quid, ait, miseri, federis in occultis quasi leo in insidiis? &c. At illi verba ejus subsannando spernentes, & in suæ obstinationis malitia perdurantes, de ejus nece cœperunt mente tractare. Unde ad eorum insultationem ille aliquantisper commotus : Nisi ab his propere cœptis finem desistendo imposueritis, judiciariæ potestati vos manifestare habeo, quatinus illius determinata sententia a temporali supplicio vos ad æternæ damnationis tormenta transmittat. Sed rursus commoneo vos & suadeo, agite pœnitentiam, & ad Domini affluentissimam convolate misericordiam, &c. Enimvero illi in impœnitenti proposito perdurantes, maxime verentes detegi potestati sæculari, ex sententia quam audierant comminantis Beati, vinctum manicis & compedibus in abditiora silvæ deduxerunt, & sic juxta cujusdam arboris stipitem gladio capite plexum dimiserunt. Sic vir Christo amabilis rosei sanguinis stola indutus, victorioso palmatus triumpho, angelico plausu cœlico est exceptus capitolio. At in hora, qua ille Dei servus capitali multatus est sententia, tanta ibi apparuit virtus Domini, ut in ejus ipsi qui jugulo mucronem strinxerant, pavoris formidine resoluti, instar Centurionis in passione Domini, pugnis pectus percutientes dicerent : Vere hic, cujus irreverenter sanguinem fudimus, æterni Dei est amicus, cui sic elementa junguntur affectu compassionis.

14. Ut

a Silvam de Sergioiis appellant, vulgo *la forest de Sergines*, a qua non longe distat Prioratus S. Paterni, de quo infra. In hymno de S. Paterno, cani solito in Ecclesia S. Salvatoris de Brajaco : *A furibus decollatur in silla Sargiaca, ab Ebbone inhumatur corpus cum lætitia, ab Angelis deportatur anima in gloria*.

CIRCA AN. 726
23 Nov.

14. Ut autem evidentius meritum clarefceret Martyris, unus ex tantorum fatellitum numero pervafus dæmone immundo, bacchari cœpit furore dementiffimo, & crebra iteratione nomen inclamitans Martyris, deludebat fe vocibus plenis dæmoniacis querelis : O fancte Paterne, jam mea cooperatione numeratus cœlo triumphali ferto, ne me torqueri facias tam acerrimo flammarum incendio, &c. Talibus infaniens arrepticio impetu totum fe proruit fuper cadaver defuncti : ac ftatim ut eum contingere meruit, fugato dæmone, obfidenti fe caruit importabili dominatione. Quod perfecutores cæteri territi cernentes, paffim palantes per diverfa, fugæ fibi expofcunt præfidia.

Unus ex eis a dæmone arreptus, poftea liberatur.

15. Interea qualiter & quo ordine pretiofi Martyris corpus divina revelatione fit repertum paucis credimus fubnectendum. In devexi montis latere filvæ, quæ videbatur tantarum Reliquiarum fola effe confcia, fita eft villa, cui Serginiæ nomen indidit antiquitas, in qua commanebat quidam dictus Trefulfus, quem per novenorum fpatium annorum cæcitas corripuerat oculorum, nefcio an propter correptionem vitæ melioris, an ad cumulum perfectionis, ficut contigit in Tobiæ oculis; an ad glorificationem altiffimi Dei, ut factum eft in cæco nato : & fortaffe ut in oculorum ejus illuminatione ubique terrarum manifefta diffunderetur fanctitas in Martyre. Hic cum bonorum operum ftudiis infudaret, dies noctefque orationibus & eleemofynis inferviret, noctis in quiete apparuit ei Angelus dicens in fomnis : Eleemofynæ & orationes quibus incubas, jam funt adnumeratæ in confpectu fummæ majeftatis: unde mane ortu diei initianre furgens e ftratu, propera ocius in fuperiora montis, & adhibe tibi diligentiam inveftigandi, perquirens ubinam reconditum fit corpus beati Paterni Martyris : & confeftim ut truncatum repereris cadaver exanime, mox claufæ fub fronte referabuntur feneftræ, & cupito folari perfunderis oculis lumine. Demum ille plus fueto mature lecto fe attollens, advocatis domefticis, quibufve etiam villæ accolis, properum fe agit obtemperare juffis: venienfque ad locum eum populari manu, omni conamine denfa filvarum cœperunt fuccidere, quoufque ventum eft ubi fanctus Paternus a latronibus peremptus, & in fpiffioribus ramorum & fruticum fuerat projectus. At fupradictus Trefulfus fixis in terram genibus, ac tundens manibus pectus fic cœpit orare : Benigniffime Conditor & Redemptor perditæ humanitatis, qui Tobiæ excæcatos Raphaelis medicinabili officio priftinæ luci reftituifti, eodem pietatis effectu per interventionem iftius Martyris Paterni refunde hujus lucis radios oculorum meorum fedibus, &c. Oravit, & ilico deterfo cæcitatis nubilo claritatis lumine fe illuftratum gaudio tripudiavit non modico. Hoc vifo miraculo cuncti qui aderant, hymnidica voce fe in laudibus efferentes dicebant : Sit nomen tuum, Deus, benedictum in fæcula, &c. Tunc pretiofis veftibus obvolventes corpus fancti Paterni, & fabanis a nobiliter conftringentes, cum omni diligentia in eodem loco condiderunt illud, parvumque tugurium defuper conftruxerunt.

Corpus facrum perquirit cæcus.

Eo reperto vifum recipit.

16. Nuntiantur hæc omnia Epifcopo Senonenfi. Infulabatur autem tunc temporis pontificali ftola EBBO doctrina & miraculis clarus : qui agnitis virtutibus quibus clarificabatur Dei facer Martyr S. Paternus mundo, & de illuminatione fidelis fui Trefulfi (erat enim non tacitæ famæ in his regionibus) admodum lætitia eft perfufus, maxime de inventione corporis jam dicti beati Paterni Martyris : & furgens mane cum albato Clericorum agmine & urbica multitudine, cœtu etiam Monachorum fancti Petri, cum crucibus & cereis pergit ad locum, quo cadaver fancti Paterni Martyris erat humatum : & accedentes cum magna reverentia levaverunt illud a beato monumento, impofitaque antiphona cum pfalmis & hymnis deportaverunt

Corpus ab Ebbone fepultum.

a Idest linteaminibus. Paulus Papa I. in epiftola ad Pippinum, ait fe accepiffe ab eo *Sabanum in quo ejus filia facratiffimo lavacro abluta fufcepta eft.*

CIRCA AN. 726 13. Nov. runt illud in locum, ubi revelatum fuerat sancto Præsuli Senonensi sepeliendum, & ubi idem vir Dei elegerat sibi tumulum ad se recondendum.

Basilica ibi erecta. 17. Super cujus tumulum idem prænominatus Tresulfus jussis sancti Pontificis spontanea devotione construxit Basilicam *a* miro opere & pulcro decore, ob honorem & reverentiam beati Paterni Martyris; totumque in gyro territorium, quod ejus ditioni hereditario competebat jure, tradidit eidem Ecclesiæ perpetuo possidendum. Ubi vivifica Domini manus liquescere dat mortalibus, quo honore apud ipsum habeatur, dum ejus obtentu cæcis innovatur visus, obturatis aurium meatibus refunditur auditus, mancis restituuntur vividæ manus, claudorum formantur gressus, dæmones ab obsessis extruduntur corporibus, & omnia morborum genera patrocinante prece sancti Paterni Martyris intercessoria, ope curantur superna, maxime eo die quo celebritas passionis ejus excolitur annua, utpote tunc ad ejus corporis glebam maxima populorum confluente frequentia.

Mortis dies. 18. Passus est autem electus Dei testis Paternus Martyr in Idibus Novembribus Senonico Comitatu, villa Serginia, regnante & opitulante Domino nostro JESU-CHRISTO, qui cum Patre & Spiritu paraclyto vivit & dominatur Deus per tempora sine fine manentia, Amen.

APPENDIX

De Sancti Paterni Reliquiis, & Brajaco Monasterio,

1. CORPUS *Sancti Paterni sub finem sæculi 10. translatum est ex Ecclesia (ut quidem reor) Serginensi in Cœnobium Sancti Salvatoris de Brajaco: id quod testatur Clarius Monachus in Chronica.* In illo tempore, *nempe Hildemanni Senonici Pontificis*, erat quidem miles BURCHARDUS, & uxor illius HILDEGARDIS, qui habebant quamdam munitiunculam in pago Senonico super Sequanam fluvium, in loco qui vulgo dicitur Brajacus, in locis palustribus. Ibi estruxerunt illi Cœnobium Monachorum in sua hereditate, in honore Domini Salvatoris; deferentes illic corpora sanctorum Paterni Martyris & Pavacii Confessoris. *Post aliquot annos* erat quidam miles BOSO nomine, raptor fortissimus versutusque motibus: qui ingressus in munitiunculam domni Burchardi apud Brajacum, deprædatus est cunctam provinciam vivente adhuc Hildegarde uxore supradicti Burchardi. Igitur RAINARDUS Comes indignatus super hac re, incendit munitiunculam ipsam, capto Bosone cum Basilica nostri Salvatoris, deferens inde Reliquias Ecclesiæ cum corporibus sanctorum Paterni & Pavacii in turrim Senonicæ civitatis: postea vero reddidit ea per deprecationem Thetbaldi Comitis, sub cujus dominatione idem locus esse videtur.

2. *Brajacum, vulgo* Bray, *oppidum est ad Sequanam in diœcesi Senonensi, habens Ecclesiam & Prioratum S. Paterni, subjectum Carnutensi Bonævallis Abbatiæ Ordinis S. Benedicti; in qua Monachi istac mitti solent.*

DE

---

a Visitur haud procul a vico Serginiis Ecclesia & Prioratus S. Paterni Abbatiæ Bonævallis diœcesis Carnutensis subjectus: quo in loco S. Paterni corpus primum sepultum crediderim; dein Brajacum ad Monasterium S. Salvatoris translatum infra.

SANCTI HADULFI ABBATIS

AN. CHR. 728
19. Maji.

VEDASTINI PRIMUM,

DEIN EPISCOPI ATRABATENSIS,

ELOGIUM HISTORICUM.

Atrabatum urbs quid debeat S. Vedasto.
* S. Vast
* Crinchon

1. ATRABATES *seu Atrebates*, *Galliæ Belgicæ populi*, S. VEDASTO * *non tantum Fidei restitutæ gratiam referunt acceptam; sed etiam urbis suæ incrementa & ornamentum. Is urbem ab Attila Hunnorum Duce labefactatam instauravit, Deiparæ virginis majorem ædem fœde violatam expiavit, & ad* Crientium * *seu* Crientionem fluviolum *aliud incboavit Oratorium sub nomine S. Petri, in pomœrio urbis situm: quod postmodum auctoris sui nomen accepit, accrevitque in percelebre Monasterium, immo in urbem, solo veteris muri interjectu a civitate distinctam. S.* HADULFUS *Monachus & Abbas fuit in eo Monasterio, de cujus primordiis quædam hic præmittenda sunt.*

Monasterii Vedastini primordia.

2. *Vedastus* in Oratorio quod super litus Crientii fluvioli ædificaverat, requiescere disponebat, *inquit primariæ Vitæ Scriptor anonymus*. Sed tamen neque locus sie delectus, nec monumentum paratum esse videbatur. *Unde* tradiderunt eum sepulturæ in Ecclesia a dextro cornu altaris, ubi ipse pontificalis cathedræ fungebatur officio. *Anonymum ita reddidit Alcuinus*. Ipse vero sepulturæ suæ locum in Oratorio quod paupere sumtu, idest ligneis tabulis prope litus Crientionis fluvioli ædificaverat, fieri disposuisse cognoscitur. Quod licet ipse pro humilitate qua semper usus est fieri voluisset, omnes tamen qui aderant, attendentes meritorum ejus insignia, indignum ducebant tanti viri corpus in loco humili debere sepeliri: præsertim cum nec locus ipse habilis esset tanto monumento; nec palude obsitus, foret accessibilis populo. *Erat ergo principio exiguum S. Petri Oratorium, nec vivente dum S. Vedasto in Monasterium evaserat. Et tamen S. Vigor ejus discipulus, Episcopus Bajocensis, Monachus fuisse dicitur* in Monasterio S. Vedasti: *quod proinde non de Vedastino hodierno, siquidem necdum erat, sed de aliquo alio intelligendum est, forsitan de ipsa primaria Deiparæ Basilica, quæ a Balderico non semel* Monasterium *appellatur. S. Vedasti corpus in Ecclesia B. Mariæ ja*cuit usque ad tempus B. Autberti, qui septimus in sede pontificali successit Episcopus, *testante Alcuino. Is superno monitu corpus S. Vedasti transtulit in Oratorium Crientioni fluviolo impositum: ubi & amplioris Ecclesiæ molitus est ædificium, & Monasterium construxit, suisque rebus dotavit. Eo mortuo, istuc Monachos induxisse videtur successor Vindicianus, a quo* HATTA *primus Abbas Vedastini Cœnobii institutus est. Hattæ viro sancto successit* HADULFUS, *de quo agere instituimus. Qualis a primordiis fuerit Vedastini Cœnobii status, ita describit Alcuinus.* Est autem locus ipse non longe ab eadem urbe, qui pro nobilitate sui Nobiliacus primo est appellatus: sed procedente tempore tam insignis effectus, ut urbis nomine quæ jam ruinis erebrioribus pene obsoluerat, vocitetur. Est namque & largitione Fidelium sublimatus, & agmine Monachorum & aliorum Deo devotorum grege refertus: ubi incessanter quotidie divina celebrantur præconia, & frequenter cœlestia facta sunt & fiunt miraculorum signa. *Floruere in eo Cœnobio viri sancti* HATTA *&* HADULFUS, *sæculo* 8. FULCO *paullo post* RADONEM, *sæculo* 9. *B* RICHARDUS *& S.* POPPO *Abbates, sæculo* 11. *quibus merito adjungendus* LIETDUINUS *Richardi successor, Balduino Episcopo multum laudatus. De his agemus opportunis locis: interim de Hatta & Hadulfo dicendum.*

S. Hatta Abbas primus.

3. HATTA *Cœnobii Vedastini Abbas primus, Blandinio accitus, a Vindiciano Camaracensi Episcopo* secundo ordinationis ejus anno benedictus, simul Gandensem S. Petri Abbatiam, quæ in monte Blandinio sita est, nobiliter regebat, *uti legimus in Actis S. Eusebiæ in Sæculo 2. Benedictino*. Quo tempore sancta Autberti anima

AN.CHR. 728 19. Maji. anima carne soluta supernam Hierusalem petiit, certum quid ad nostram notitiam non pervenit, *inquit Fulbertus in ejus Vita* : incertum est etiam, *teste Balderico in Chron. lib. 1. cap.* 28. quanto tempore Vindicianus *Autberti successor* Ecclesiam Camaracensium rexerit. Ideo de his melius est silere, quam fabulosum quid conficere. *Verumtamen ex eodem Balderico certum est*, Vindicianum ejusdem Ecclesiæ sedem regendam suscepisse temporibus Theodorici Regis filii Chlodovei ex Bathilde, *& quidem (ut videtur) antequam Theodoricus a Childerico fratre polleretur, hoc est anno circa* 670 *Certe jam Episcopus erat ante annum* 678. *quum S. Leodegarius Ebroini jussu necatus est : siquidem de ejus corpore adversus alios Episcopos litem movit. Ergo si Hatta* anno secundo *ordinationis S. Vindiciani Abbas Vedastinus est institutus ; non anno* 690. *ut vulgo scribunt, sed anno circa* 672 *id contigit*. Vindicianus suo tempore omnes inquietudines a Monasterio S. Vedasti scripto Præcepto exclusit, ut quiete & secundum Regulam S. BENEDICTI Monachi viventes Deo servirent, *uti apud Baldericum legitur in Chron. lib.* 1. *cap.* 106. *Quamdiu Cœnobium Vedastinum rexerit Hatta, incompertum. Hattam in Sanctorum albo reponunt nonnulli, alii Kalendis Februarii, alii* 16. *Kalend. tametsi apud Vedastinos nostros in ecclesiasticis officiis nulla sit ejus memoria, neque apud Blandinienses.*

Hadulfus secundus, post Episcopus. 4. *Hattæ successit* HADULPUS *ex-Præposito (ut putant) Monasterii Vedastini. Quid rei egerit in Abbatiali regimine, nobis latet. Vix plura novimus de ejus pontificatu.* Beato Vindiciano, *inquit Baldericus.in lib.* 1. *cap.* 34. Hildebertus in Episcopium successit : cui Hunoldus. Hoc defuncto ad episcopale solium HADULFUS eligitur, quem adserunt quidam filium fuisse S. Ragnulfi Martyris : de quo hi qui nostris superfuere temporibus Fideles testati sunt, multa se ad sepulchrum ejus vidisse miracula *S. Ragnulfus in villa sua Teludo, secundo ab urbe lapide occubuisse dicitur. Hadulfum in episcopatu propositum Monachi, Abbatis & Patris nomen retinuisse ferunt, ac devixisse* 14. *Kalend. Junii, quo die in codice sacramentali Ratoldi Abbatis Corbejensis ante annos* 650. *manu descripto notatur his verbis* : Atrebas depositio S. Hadulfi Episcopi : *ipsoque die apud Atrabates colitur, duplici quidem officio in Vedastina, simplici in majori Ecclesia. Annum mortis ejus* 728. *signant Annales veterrimi editi apud Labbeum in tomo* 2. *Bibliothecæ novæ pag.* 733. Anno 728 Carolus fuit in Saxonia, & Adulfus Episcopus mortuus est : fuit autem de Camaraco & habuit Abbatiam S. Vedasti. *Hinc explicantur Annales etiam vetustissimi Francorum, qui secundum tenent locum in tomo* 2. *Chesniano, ad hæc verba* : Anno 728. Karolus fuit in Saxonia, & Hadulfus Episcopus mortuus est. *Ejus corpus in Oratorio S. Petri, quod ad partem australem Cœnobii Vedastini hactenus cernitur, sepultum est in sacello beatis virginibus Barbaræ & Catharinæ sacro : ubi vicino in pariete depicta conspicitur S. Hadulfi effigies cum subjectis versibus, nuper ex albo lapide restituta.*

Hic jacuit sanctus speculum virtutis HADULFUS,
Qui vigil Atrebatum rexit ad astra chorum.
Dulcis ave nostris veniam Pater objice culpis.
Grataque dilecto dona repende gregi.

5. *Locum sepulturæ & corporis elevationem sic describit Baldericus in lib.* 1. *c.* 26. Hic Hadulfus in Ecclesia S. Petri Apostoli, quæ intra muros castelli Atrebatensis est juxta Monasterium S. Vedasti, sepultus est. Hujus vero sanctitas procedente tempore multis mirisque portentis ostensa est : quorum præcipuus testis ædituus Monasterii S. Vedasti, ENGRANNO Cameracensi Episcopo visiones quas plerumque viderat propalavit : qui ergo testem idoneum animadvertens, sanctum corpus levavit. In qua elevatione, ad declaranda sancti viri merita, mulier quædam ab immundo spiritu mirifice liberata est. Unde Episcopus lætus, verbo facto ad populum, beati Hadulfi sollemnia in numero Sanctorum notificavit, *Sancti corpus in B. Vedasti Basilicam invexit Engrannus*, ante Corbejensis Cœnobii S. Petri Monachus, *qui Atrabatensem & Camaracensem adeptus est sedem anno* 957. *in annos tres*. Sic autem Episcopii dignitatem implevit, ut propositum Monachi nullo modo excedere videretur, *ait Baldericus cap.* 84. *lib.* 1. *Addit*

Addit in lib. 3. cap. 39. per Gerardum Episcopum ad novam Ecclesiæ B. MARIÆ *dedicationem delatas Camaracum fuisse plurimorum Sanctorum, in his etiam S. Hadulfi Reliquias, anno scilicet 1030 15. Kal. Novembr. cui supplicationi ac dedicationi interfuit beatus Richardus Abbas. Sancti loculum argenteum spoliarunt improbi milites anno 1492. relictis tantum æneis laminis.* AN.CHR. 728 19. Maji. Delatio Camaracum.

6. *Anno demum 1602. reverendus P. Philippus Caverelius Abbas Vedastinus, is qui Benedictinum Duaci collegium erexit, in quo Vedastini Cœnobitæ publice litteras docent: adstantibus R. P. Bonaventura Fabro Maricolensi Abbate, multisque religiosis viris: S. Hadulfi Reliquiarum scrinium reseravit, in quo hoc scriptum repertum est.* Anno Verbi incarnati millesimo centesimo nonagesimo septimo, Indict. 15. Epacta nulla, concurrente 2. sanctæ Romanæ Ecclesiæ præsidente Cœlestino Papa III. Willelmo autem Remorum Archiepiscopo, imperante glorioso Romanorum Imperatore Henrico, apud nos vero regnante fortissimo Francorum Rege Philippo, pugnante item contra nos potentissimo Anglorum Rege Richardo; reconditum est in isto feretro, ligatumque in duobus pannis corpus beatissimi Confessoris Christi Hadulfi Cameracensis & Atrebatensis Episcopi a D. Henrico Abbate S. Vedasti, ipso die depositionis ejus, scilicet 14. Kalend. Junii feliciter Amen. *Loculum facta visitatione prædictus Abbas Philippus argento affabre elaborato decenter, ut nunc est, exornavit, & pone majus altare una cum Reliquiis Sanctorum Vedasti ac Ragnulfi collocari curavit. Hæc a viro erudito ac religioso Stephano* le Pez *Cœnobita Vedastino accepi.*

7. *Eodem tempore floruerunt S.* ADULFUS *Episcopus, cujus Acta superius primo loco exhibuimus: &* HALDULFUS *Abbas Altimontensis, de quo legenda S. Ansberti Episcopi Vita Sæculo 2. Bened.* Alii cognomines.

8. *Ad hoc etiam tempus spectat id quod in libro de mirac. S. Vedasti refertur* temporibus Pippini & Karolomanni Principum, ADALRICO ejusdem Monasterii Abbate, qui fuit probatissimus illis temporibus Medicus, *de quodam horto, quem a Karolomanno concessum* Theutbaldus Atrebatensis provinciæ Comes *Monasterio subripere tentavit, at restituere coactus est.*

9. *Non ab re erit observare hoc loco, Vedastini Monasterii primarium nomen,* Nobiliacum, *tribui etiam duobus aliis Galliæ Cœnobiis, nempe Nobiliaco Cœnobio prope Pictavorum urbem, vulgo* Noaille, *quod est Ordinis S. Benedicti & Congregationis S Mauri; & Nobiliaco Monasterio quondam, nunc opido & Ecclesiæ Collegiatæ sub nomine S. Leonardi in Lemovicibus.*

DE SANCTO BAINO EPISCOPO
TARVENNENSI IN MORINIS.

CIRCA AN. 728 20. Junii.

1. DE S. BAINO *Monacho primum Fontanellensi in pago Rotomagensi, dein urbis Tarvennæ Episcopo pauca scimus, & ea quidem tot nodis intricata, ut filum abrumpere quam dissolvere facilius videatur. Is laudatur in secunda Vita S. Vvandregisili & in Actis Eremberti Episcopi Tolosani Sæculo 2. item in Actis S. Vulframni Senonici Pontificis superius relatis; præcipue vero in Chronici Fontanellensis cap. 2. ex quo sequentia excepimus.* Acta ejus intricata.

2. Bainus Episcopus de civitate Tiroanda, *idest Episcopus civitatis Tarvennæ in Morinis,* quintus ab almifico ac cum omni honorificentia nominando protectore nostro clarissimo Sacerdote Wandregisilo regimen adsumit Cœnobii, ab anno videlicet septimo HILDEBERTI Francorum Regis, & tertio-decimo SERGII Papæ, usque ad decimum-quintum ejusdem Regis annum, *hoc est ab anno fere 701. ad 709. nam Sergium Papam Romanæ sedi vertente anno 687. impositum fuisse constat: Childebertus vero Chlodoveo fratri successit anno 694. aut potius insequenti. Pergit Chronographus.* Is Fontanellæ Abbas 5.

3. Sub hujus tempore præfatus Pippinus gloriosissimus Dux Floriacum Cœnobium una cum nobili conjuge sua Plectrude ædificat, quod situm est in pago Velio- Floriaco præficitur a Pippino.

CIRCA AN. 728 20. Junii. Veliocassino anno duodecimo Hildeberti Regis (*male in editis* anno nono, *ut constat ex diplomate Childeberti infra*) ipsumque Bainum Rectorem ibi præfecit, plurimamque turbam Monachorum adunavit; ipsum autem Monasterium huic Cœnobio contradidit. *Floriacus*, Fleury, *modo opidulum quinto miliari Gallico ab urbe Rotomago distans, ad Andelam * amnem in finibus pagi Veliocassini * situs, nunc rudera solum habet veteris Monasterii, redacti in Prioratum* de mensa Prioris S. Marcelli Cabilonensis, Ordinis Cluniacensis, *ut legitur in Bibliotheca Cluniacensi*.

* l'Andele
* le Vexin

Qua occasione. 4. Occasioni autem ædificationis prædicto Cœnobio idcirco fuit, quoniam isdem Princeps per invidorum consulta admirabilem ANSBERTUM de sede Rotomagensis Ecclesiæ expulerat, atque ad exsilium direxerat: in quo isdem agonista divinus ad æternam migravit requiem. Cumque præfatus Princeps multas sanitatum virtutes audiret ab eo fieri, reminiscens culparum suarum ob ejusdem militis Christi amorem ac reverentiam, simulque ut indulgentiam mereretur accipere, hoc Cœnobium ædificavit, unaque eum omnibus rebus suis huic Cœnobio Fontinellæ perpetualiter tradidit possidendum.

Quo jure. 5. Sed de hoc Monasteriolo qualiter in potestatem ipsius gloriosissimi Ducis Pippini redactum fuit, declarabo. Hic namque locus possessio fuerat antea cujusdam illustris viri, cui nomen erat FRAERICUS, qui ipsum Floriacum, licet modico opere, in suo proprio a fundamentis construxit in honorem S. Annæ, S. Petri, & Anniani: & Xenodochium decem pauperum ibi constituit, ubi largitus est duas partes de ipsa Floriaco; similiter de alia villa quæ dicitur Saleidus, & Gamapium qui dicitur Fuscinocurte; & de Fontanido tertiam partem, necnon & alia prædia. Quod actum esse constat sub annoquinto, regnante Theoderico Rege. Sequenti quoque tempore dum Pippinus Princeps singularem Francorum principatum obtinuisset, superato Theodorico Rege & Bertario Majore-domus, sæpedictus Fraericus prædictum Floriacum eidem contradidit, ea videlicet ratione, ut in majori elegantia ipsum locum sublimaret, ac Monachorum congregationem ibidem constitueret: quod ita & factum est. Denique evocatum ipsum venerabilem Patrem idem Princeps hoc Cœnobium ædificare jussit, Rectoremque constituit, sicut in largitione quam de ipso locello huic Monasterio tradidit, scriptum fore constat. Sic enim inter cetera illic „ insertum reperitur: Ubi constituimus virum strenuum & Dei cultorem dom„ num Bainum ipsum Rectorem Monasterii Fontinellensis, ea videlicet con„ ditione, ut ex præfato Monasterio Fontinella post recessum ejusdem Baini, „ ipsi Monachi in ipso Floriaco Cœnobio consistentes, omni tempore Rectores „ & gubernatores habeant, & sub eorum ditione nostris & futuris temporibus „ permaneant, ac sub nostra ac heredum nostrorum defensione ipsa loca peren„ niter tuenda consistant. Actum est anno duodecimo regnante Hildeberto Re„ ge. In quo conventu interfuit idem gloriosissimus Princeps, & nobilis conjunx ejus Plectrudis, filiique eorum Drogo & Grimoldus, Grippo & alii plures. *Plures alias donationes S. Baino tum Fontanellensi Abbati factas omittimus.*

Episcopus Tarvennæ, quando. 6. *Hic notare juvat, Bainum in præcitato Pippini diplomate* Rectorem Monasterii Fontinellensis, *necdum* Episcopum *appellari: quod argumento est; ipsum* anno 12. Childeberti, *idest anno* 706. *nondum ad sedem Tarvennicam evectum fuisse, contra quam Malbrancus & alii opinantur: immo nonnisi post annos octo aut novem, quibus Abbas Fontanellæ præfuit, successorem sortitus Benignum Abbatem Childeberti Regis anno* 16. *Christi* 710. *uti in Actis Benigni Abbatis superius vidimus. Valeat proinde Malbrancus, dum ait in lib.* 4. *de Morinis cap.* 20. *Bainum vivente adhuc Audomaro sedi Tarvennicæ impositum fuisse; Romam profectum Sergio Romano Pontifice cap.* 31. *& alia id genus nullo teste idoneo confirmata. Quamdiu illam Ecclesiam rexerit Bainus incompertum est: regiminis annos duodecim ipsi tribuit Malbrancus: quibus exactis Fontanellam se reddidisse creditur, privatam acturus vitam. Successorem habuit* RAVENGERUM, *Ravengerus S.* ERKEMBODONEM *ex-Abbate Bertiniano, de quo sic Joannes Iperius in Chron. cap* 4. *parte* 2. Anno tertio Regis Theoderici, qui fuit annus 716. *immo annus* 724. Domnus sanctus Erkembodo noster Abbas

CIRCA AN. 728

20. Junii.

Abbas Tarvanensis Ecclesiæ sublimatur Antistes post Ravengerum, qui Baini, qui Draueii, qui B. Præsulis Audomari fuere successores. *Vulgatis sancti Audomari litteris de Sitbivensi Basilica beatæ* MARIÆ Baginus Episcopus *subscripsisse reperitur cum* Gravengero *seu* Ravengero *Episcopo : quod quidem factum credimus, non eo tempore quo litteræ confectæ sunt; sed forsitan (si litteræ vitiatæ non sunt) alter post alterum, quo quisque tempore ad regimen Ecclesiæ Tarvennicæ accessit, absque novis litteris Audomari instrumentum signo suo ratum esse voluit, ut in Vita S. Audomari diximus ad ann.* 709.

Transfert corpora SS.

7. S. Bainus inter innumera bonitatis opera quæ gessit, etiam corpora sanctorum Wandregisili, Ansberti, atque Wlframni in Ecclesiam B. Principis Apostolorum Petri e Basilica S. Pauli Apostoli transtulisse *dicitur. De anno ita variant notæ chronologicæ, uti ad Acta S. Vulframni superius vidimus, nihil ut certi pronuntiari possit. S. Eremberti Tolosani Episcopi corpus in Ecclesiam S. Pauli transferre jussit.*

Moritur.

8. Obiit idem Episcopus Bainus 12. Kalend. Julii, *inquit Chronographus Fontanellensis. Gemeticensis codex vetus de Vita S. Vulframni signat* annum 728. *nec citius sane obiisse dicendus est S. Bainus, siquidem corpus S. Vulframni loco movit. Sepultus est in Cœnobio Fontanellæ, ubi tum privatus degebat.*

VITA S. THEOFREDI ABBATIS CALMELIACENSIS, MARTYRIS IN GALLIA,

AN. CHR. 728

19. Octobr.

Auctore anymo, qui ante sæculum 11. vixisse videtur.

Ex ms. cod. Monasterii S. Theofredi.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ Scriptores.

1. *Vitam S.* THEOFREDI *seu* Theotfridi *Abbatis varii scripserunt Auctores, in quibus præferendus videtur Anonymus hic, cujus libellum ex ms. cod. Calmeliacensi nunc primum edimus. Ætatem suam utcumque indicat num. 9. ubi interdictum, quo feminis in Ecclesiam Monasterii negabatur ingressus, suo tempore adhuc viguisse ait. Atqui ritus ille in paucis Monasteriis perseveravit ultra sæculum 10. Præter hunc auctorem legimus alia duo S. Theofredi Elogia apud Labbeum tomo 2. Bibliothecæ novæ; item aliud in ms. cod. Chesniano, excerptum ex Chronico Monasterii S. Theofredi : ex quibus versus quosdam huc referre juvat.*

Notanda quædam.

* al. Soleviacuo, Soulignac

* f. Rutilius

2. *In primo Elogio Labbeano dicitur Theofredus parentes habuisse gentiles (quod repugnat aliis scriptoribus) apud* Tregressim, *forte Tricastinam* urbem : *ab eaque digressus venisse in* Comitatum Velaonensem, in vicum qui vocatur Sollemniacus *, *ibique* Laurentio *Presbytero adhæsisse haud procul a loco,* quem vulgus lingua rustica Calmilium vocat : *tum ob increpitos incolas qui simulacrum quoddam adorabant, lapidibus & fustibus appetitus, demum accepto in capite vulnere vitam profudisse cum sanguine, quem S. Savinianus Abbas cum Laurentio Presbytero collegerit.* Hæc autem sub Chlothario Rege facta *dicuntur, quum quidam* patriæ Princeps RITILIUS * nomine, natione Vallaicus; BASILIUS civitati Arvernensi *præerant : qui ob assidua S. Theofredi miracula in loco sepulturæ* Basilicam parvam in honore S. Petri fabricaverint. *Ista narratio longe recedit ab aliis, quæ præferenda videntur: tametsi ea hoc loco non visa est prætermittenda, ut eruditis detur occasio altius eruendæ veritatis. Certe* SAVINIANUS Abbas, *cujus mentio nulla apud alios Auctores, successisse dicitur Theofredo in regimen Cœnobii Calmeliacensis, ubi etiam colitur* 6. Idus Junii *: an alius a Suviniano S. Menelei discipulo?*

Theofredi memoria & Monasterium.

* le Puie

* le Velay

* l'Anse

3. *S. Theofredi memoria in antiquis Martyrologiis non habetur. Ludovicus Augustus cognomento Pius* Monasterium S. Theotfridi *reparasse memoratur in libro de Vita sua ab Anonymo scripta. Celebre exstat ad hunc usque diem Monasterium S. Theofredi sub Ordine S. Benedicti primitus* Calmeliacense *appellatum sive a* Calmelio vico *ex præmissis, sive a Calmelio Duce ejus (ut ajunt) conditore. Id situm est in diœcesi Aniciensi * apud Velaunos * ad Ansam * amnem & radices montis Mesentii, ex quo Ligeris fluvius originem habet. Audiendus Auctor anonymus Chronici Calmeliacensis ex ms. cod. Chesniano.* Monasterium quod nunc S. Theofredi Martyris ad radices præcelsi montis Mesentii positum, omnium montium eminentioris, quibus Celtæ ab Aquitanis disterminantur, qua parte iidem Aquitani Orientem sive Meridiem respiciunt; ex quo monte Ligeris fluvius suam originem ducit : ibique non longe Bonæ-fidei Carthusianorum totius in Aquitania ejusdem Ordinis antiquissimum situm est. Monasterium olim Calmeliacense Cœnobium appellatum vetusta hujusce Monasterii S. Theofredi tradit antiquitas, a Calmelio scilicet illius prædicti a fundamentis ædificato-

AN.CHR. 728 19. Octobr. *re. Nane istud Monasterium vulgo* Monastier *ab incolis dicitur, aliis Monasterium S. Theofredi, vernacule* de S. Caffre. *Abbatem primum habuit S.* Eudonem *Theofredi decessorem; instauratorem* Dalmatium *Abbatem, Ludovico Pio ferente suppetias. Privilegiis gaudet amplissimis, Abbati Regulari: pluribusque membris nobilitatur, in his Prioratu Camelariensi, qui non longe infra Monasterium cernitur. S. Bernardus Abbas Clarevallensis de eo agit in epistola 231.*

4. *Præter Sanctos jam memoratos, ex eodem Asceterio prodierunt nonnulli ad insulas Anicienses, in quibus* GODESCALCUS *anno 950. qui S. Hildefonsi Toletani Episcopi opus de virginitate* B. MARIAE *ex Hispania retulit. Adjungitur etiam a nonnullis:* GUIDO *Godescalci successor, auctor Monasterii S. Petri apud Anicium; at certe errore nominis, cum non Calmeliacensis, sed Cormaricensis Monachus fuerit, uti alias videbimus. Et quoniam Godescalci mentio se offert, huc adscribam quæ de eo legi in quodam ms. cod. Carolilocensi diœcesis Silvanectensis in hæc verba.* Ego quidem GOMESANUA, licet iodignus, Presbyterii tamen Ordine functus, in fioibus Pampeloniæ Abba Hildense io Archisterio, infra atria sacra ferens Reliquias sancti ac beatissimi Martini Episcopi, regulariter degens sub regimine videlicet Dalquinti Abbatis, inter agmina Christi servorum ducentorum fere Mooaehorum; compulsus a GOTISCALCO Episcopo, qoi gratia orandi egressus Aquitaniæ a partibus, devotione promtissima, maguo eomitatu fultus ad finem Galiciæ pergebat concitus, Dei misericordia S. Jaeobi Apostoli suffragia humiliter imploraturus; libenter eonscripsi libellum a B. Hildefonso Toletanæ sedis Episeopo dudum luculentissime editum, iu quo cootioetur de laude virginitatis S. MARIAE perpetuæ virginis, JESU-CHRISTI Domini nostri genitricis: ubi prædictus Hildesonsus Episeopus divioo spiramine afflatus, oraeulis Prophetarum imbutus, Evangeliorum testimooiis roboratus, Apostolorum documentis instructus, cœlestium simul & terrenorum eootestatione firmatus, gladio verbi Dei Joviniaoi perfidiam vulneravit; & pugione verissimæ rationis Helvidii errorem destruxit; Judæorum quoque doctrinam, non solum adstipulatione Angelorum & hominum, sed etiam dæmonum prolata confessione jugulavit. Jam vero quam dulcia, quamque divino munere eomta promserit eloquia, quisquis in hoc libello sollerter legerit, facile pervidebit, ex qoo & credulos hauriet satietatem, & anceps reperiet, oode a se procul repellat erroris pravitatem. Unde æstimo inconctanter, ut pari gloria ditetur a Christo Pontifex GOTISCALCUS, quo hanc laudem Genitricis Domini ounc Aquitaoiæ S. MARIAE Annicio io propriam sedem specialiter advexit, sicut Hildefoosus Episcopus, qui eam universæ Ecclesiæ catholicæ dudum generaliter tradidit: quia etsi materia defuit laboris, æquiparatur tameo sacra devotio retributione mercedis. Mihi autem exiguo atque miserrimo Gomesano coocedat Christus gloriosæ Genitricis suæ interventu placatus, hic emundari a sorde faciocrum, & post expletom vitæ hujus cursum eum Sanctis omnibus io regoo cœlorum perfrui gaodio feliciter sine fine mansuro. Amen. Transtulit autem hunc libellum sanctissimus Gotiscalcus Episcopus ex Hispaoia ad Aquitaoiam tempore hiemis, diebus certis Januarii meosis, curreote feliciter æra 989. regnante Domino nostro JESU-CHRISTO. *Deinde sequitur in eo apographo, quod sine dubio excerptum est Godescalci exemplari, Vita S. Hildefonsi per Julianum hoc exordio:* Juliaous loquitur Episcopus. Hildefonsus memoria sui temporis clarus, *&c. ut eam edidimus Sæculo nostro 2. ad ann. 667. cui Vitæ subjicitur liber Hildefonsi de Virginitate* B. MARIAE, *præmissis titulo & initio in hunc modum:* Incipit confessio Hildefonsi. Deus lumen verum qui illuminas omnem hominem venientem in hunc muodum, *&c. eodem prorsus ordine & modo, quo nostra hoc de opusculo censura procedit loco jam citato.*

Calmelius Dux Arvernicus, 1. ROMANI Imperii dignitatem Justino Cæsare sublimiter disponente, Regnumque Francorum Theodeberti atque Theodorici Ildeberti Regis filiorum tirocinio cum sævissima Brunechilde Regina fortiter subjugante, apud Arvernam urbem floret ac præest vir Christianissimus Dux inclytus nomine CALMILIUS, cujus suberat ditioni Aquitaniæ pars non minima, nobiliumque innumerosa tironum clientela, opida, rura, castella, cæterarumque rerum copiosa affluentia, cum etiam suffultus dogmate litterali, nullo carebat negotio mercuriali. Quadam vero die, populari privatus contubernio, contentus singulari comite, videlicet sene sapientissimo, incolit vicum Villarem vocabulo: ubi dum plura conjecit ex hujus mundi labente curriculo, transitoria commoda pro nihilo ducit, & ætherearum sedes divino perfusus spiritu quasi spiritaliter scandit.

condit Monasterium S. Petri. 2. Placet ergo prædicto Principi nec procul ab eodem loco orationis domum pro ponderosi criminis levigatione ædificari, & sub honore Petri Apostolorum Principis dedicari, cujus cœnopegiam Idus Octobris annuatim instituit iterari. Tunc circumquaque discurrens prædictus heros, ibidem inducit

ducit quos poteſt & dignoſcit famulos, pro corporea & ſpiritali incolumitate ſupernam pietatem invocaturos : quibus indulget, ut nullo vacent mercimonio, plurimos vicos & prædia, unde ibidem commorantes corporea repellant neceſſaria : unuſque ex eis efficitur, licet non deferat ſæcularia, ſed jugiter conſolans eos paterno corripit verbere, ac ſpeculativæ ſuggerit afflamina vitæ. AN.CHR. 728 19. Octobr.

3. His ergo rite diſpoſitis B. Petri reviſit limina gratia orationis : quo præoccupatus in itinere, exiguo conſolatur Fidelium aggere *, qui poſt plurima ex Fori-Julienſis ſe teſtantur eſſe congregatione. Verbis quoque non exiguis ventilantibus Lirinenſe Monaſterium interſerit unus, cujus ſummæ Religionis reverentiam docet ab ipſo Principe rogatus, & quemadmodum ſummo Deo ibidem Cœnobitarum famuletur grex immenſus. Quod audiens vir Dei Calmilius, in arcula mentis reponit tacitus, divinæ ſupplicans pietati quod tanto ſit cibo refocillatus. Itinere quoque finito, comitantibus ipſis a quibus pii ſolaminis verba dudum acceperat, ad famoſiſſimum prædictumque Cœnobium uſque properat. Ea vero tempeſtate ſanctæ præerat Congregationi B. MAXIMUS *a*, cujus vita magnis floruit virtutibus, intantum quod tria reſolvit cadavera tenebroſis nexibus : & ſicut ſcriptum habetur in eorum annalibus, Regienſis etiam præſuit Antiſtes egregius : quo accito omnia mentis arcana Calmilius retulit, & de exigui Oratorii opificio, & quia Patris ſuffragio egeret quem præponeret, pleniter dixit. Quibus cognitis, Juſta eſt, inquit B. Maximus, petitio, filii cui ſumma pietas Dei, ac reverentia tui nos ſine interſtitio conſentire juſſit : committam ergo tibi ſub providentia Altiſſimi exſpectabilem virum genere & dilectum mihi perſedulum litterarum, ac meditatorem divini negotii : quem cum tu ſuſceperis, tota charitate circumplectere, & prædicti tugurii Patrem delige : pollet enim bonis moribus, ſanctis decoratus virtutibus. Tunc ex omni diſcipulorum religioſo agmine venerabilem prælegit virum EUDONEM nomine, ſublimem ſtatura, penultima decoratum ætate, probatiſſimum virtutibus & omni honeſtate : cui Pater eximius quoſdam Fratres tradidit, inter quos eum Abbatis vicem habere juſſit, plurimum ejus confidens religioni, quoniam ipſum pleniſſime educaverat ſub diſciplina Chriſti, ac devotiſſimum coaptaverat pediſequum ſibi. Valedicens ergo omnibus, pro fraterno diſceſſu cœpit dare magnos gemitus: & convocans ſæpe memoratum Principem, movet eum de ſancti viri cuſtodia, datoque ſigno pacis jubet carpere itinera.

B. Petri limina petens, * id eſt comitatu

Lirinum petit.

Eudonem ſecum inde adducit,

4. Profectus itaque ſanctus Eudo, cum Duce & ſodalibus indictum maturat iter, donec deveniunt locum qui ex condioris nomine Calmilius dicitur : quo cum perveniſſent, locum beato viro Princeps oſtendit, & cum omnibus quæ ejus diœceſi videbantur adjacere tradidit, ac ſuper omnia primatem conſtituit *b*. Quod vir Dei benigne accipiens Oratorium ibi deſignavit, pro tanto beneficio grates auctori referens. Quoad vero mundi naufragia declinans ibidem vixit, ſuperbientem carnem viriliter edomuit, ac divinis exercitiis jugiter affectus, multoſque divino exemplo & pia religione a tartarea fraude liberavit.

quem Monaſterio præficit.

5. Cujus protractum generis ſi quis ignorat, pro temporis interſtitio nobis aures commodet ſubnixis vera relatione & litterali teſtimonio. Uterinus quippe fuit frater LEOTFREDI Arauſicæ civitatis nobiliſſimi viri : qui ſub ætate adhuc tenera plurima aggreſſus pietatis conamina, cum jamjam perfectus eſſet ætate & litterarum ſtudio, Trageſſinæ ſedis ſummi Diaconi functus eſt officio. Sed perſunctorii faſtus nihili pendens culmina, effectus Monachus viriliter militavit Deo ſub Lirinenſi regula donec ipſius loci Pater eximius tranſmiſit eum habendum Aquitaniæ partibus, ſicut ſupra conſequenter deſignavimus. Hæc hactenus dicta illis ſufficiant, qui, quan-

Eudonis genus.

a Longe a temporibus illis aberat S. Maximus Regienſis Epiſcopus, qui poſt S. Honoratum Lirinenſi Monaſterio præfuit ſæculo 5.

b In fragmento Chronici ipſius Monaſterii dicitur Calmelius his peractis *ad interiorem Arverniam* ſe recepiſſe, ibique *novo exſtructo Monaſterio*, Manziacenſi ſcilicet prope Ricomagum, *vita exceſſiſſe*.

ANCHR. 728 19. Octobr. tus cujusve religionis beatus Eudo fuerit, ignorant. Nunc vero patriam, parentesque replicabimus, unde sanctissimus Theofredus prædicti viri nepos ducat genus.

Theofredus prænobilis Arausicus, * Orange

6. Reverendissimus itaque THEOFREDUS, summa ab ipsa pueritia honestate decoratus, quondam egregia urbe Arausicæ * exortus, LEOTFREDO ipsius urbis nobilissimo Principe ac LEUTILDA *a* matre fertur progenitus: qui cum totius affinitatis viros congrua sub ditione premerent, & dignitatis culmine ac rerum copia multos præirent, hac se potius opinantur sublimatos felicitate, quod tantæ probitatis prolem gignere meruissent. Unde cum jam tetigisset quinque lapsos solis annos, litteris traditur demum instruendus inter scholares egregios: ubi pegasei libans liquoris flumina intima, Doctorum tamdiu scrutatur volumina, donec inter eos non mediocris videtur suffragante sapientia. Qui quamvis sæpe legendo jugi inhæreret memoria, orationis tamen assiduæ nec aberat cura. Sed quoniam paternæ hereditati erat unicus, subditorum spes, & tantæ dignitatis salus; condigna parabantur ei ædificia ac numerosa divitiarum genera. Hæc omnia nibili pendit puer Deo devotus, & in pio scilicet abrenuntiandi sæculo proposito manet immotus. Jam enim multoties incaluerant aures Eudonis fama religiosissimi, quem si quo modo posset imitari, sæpe subibat menti. Unde cum Lirinensis Cœnobii gregem dudum visitaret Eudo, ac per nativam consolandi suos gratia patriam gressum flecteret, Tragessina sede triduo statuit commorari, ubi adhuc minus ultimæ deditus professioni, officio fungebatur Diaconii. Quod audiens Leotfredus moram habens Arausicæ, ne sæpe quæsito defraudetur solamine, convocato filio & plurima carorum multitudine, quantocius properat fratrem visere. Tunc videres gaudia pacta fide lachrymis convenire, & inter fraternos amplexus omne dilectionis genus redundare: gaudet visio, gemit affectus, Fratribus adinvicem plurimum colloquentibus. Tunc sancta viri monita, mores, habitus & colloquia puer insignis Theofredus mente revolvit sollicita, donec eum ita alloquitur semota turba: Carissime, inquit, quem sæpe videre concupivi, te duce auctori rerum Domino militare decrevi. Unde paternam adiens præsentiam nostrum edoce propositum, & corripe ne divinæ resistat voluntati, licet sibi sit obviam: quibus si adsensum non præbuerit, perpetuum inter nos dissidium pullulabit. Properat vir beatus cum legatione salutari, & hæc mandata refert patri: quod senex audiens stupet inscius, & adhibito filio minas ingeminat & assiduos fremitus. Puer, inquit, paterna resolutio jam imminet, omnisque juvenum manus te sibi præponi assidue monet. Ne permittas ergo externum heredem propriam subripere sedem & tibi debitum solium. Omnis inde turba hoc ipsum iterat, indulgens incœptum si finem deferat. Sed ille vivo subnixus lapide, nec lacbrymis movetur, nec pietatis mollescit voce, omnibusque resistit primo adhærens incepto, veluti immota silex ac marpesia cautes circumlattante labenti fluvio. Quod pater videns irrevocabile, licet mœstus iturra pro sobole adquiescit benigniter, & assidua suggerit prece.

Eudoni patruo se adjungit,

patre ægre annuente.

7. Tunc peractis omnibus, agmine coram posito incessanter deflens committit filium pater patruo, miratur quisque puerilem animum, humectans largo flumine vultum: quos omnes Theofredus sic alloquitur, ut saltem in ultimo digressu consolentur. Constrictis, Fratres, doloribus nunc piæ lachrymæ cessent & gemitus, &c. Tunc dato osculo laxat habenas itinere sumto, quem turba mœrens oculorum prosequitur lumine, donec frustratur visus per oppositas Alpes ac per spatia aeris. Quid plura? B. Abbas Eudo feliciter ingreditur Calmiliacense Cœnobium cum puero: cui deponens comam capitis, piam Religionem docuit, & omni sancta conversatione informavit; ætate vero accedente eum jam perfectis polleret moribus, exteriorem Monasterii curam sibi commisit funditus.

Monachus exteriorem Cœnobii curam gerit.

8. Quo-

a Menardus in lib. 1. Observat. in Martyrologium Bened. Theofredi matrem LERLITRIDEM vocat.

8. Quodam vero tempore fidus cancri sole adscendente, tunc cum fervor urget nimius, & canis ferit pestem miseris mortalibus, ea scilicet diei parte cum virgo jam superducit honestum os terræ, beatus Theofredus pro Monasterii utilitate Arvernicum pagum ingressus, sub condensa quercu apud Vallem-Vaveris refici volebat cum commilitonibus suis: quibus prandentibus ibi tres ex saltu contiguo prosiliunt viri. Quos cum propius accessissent B. Theofredus percontatur, unde vel quo abirent. Horum minimus MENELEUS nomine, hæc sibi placido intulit ore : Andegavensis ego, Meneleus nomine dicor, natus Amanulfo patre, vico Pissiniaco, & Docula matre, sicut testatur uterque. Cum vero jam septimum ætatis primæ tetigissem annum, potenti Deo devovi castimonium, quod dum vixero ipso juvante non faciam irritum. Heros vero quidam Barontus, nimium nobilitatis genere ac divitiis fultus, suadebat mihi legitimos filiæ amplexus, patre quoque meo præbente adsensum. Sed animadvertens quod devoveram, omissis parentibus & relicta patria, sicut ipse vides, peragro deserta, assidue tamen quærens qui me litterarum instruat dogmata, ut cum tempus advenerit, divino studio possim vacare. Cui Theofredus : Ipse & tui socii mecum pergite, quoniam satisfaciam desiderio & petitioni vestræ. Lætus ergo Meneleus pro tanto munere efficitur, & virum sanctum ad Calmiliacensis Cœnobii Patrem Eudonem usque prosequitur : quem ille, sicut innotuit Theofredus, benigniter suscepit, & perfectioribus viris educandum præbuit, sociis vero suis Saviniano & Constantio per ejusdem Monasterii tuguria cibaria præbere jussit. Per septem quoque annos beatus Meneleus ibidem instruitur, & utraque eruditione, divina & litterali roboratur. Elapso vero prædicti cursu temporis, ultima sub requie cujusdam noctis, tunc videlicet cum rosea micant vehiculis solis, & corusca luce properant ad supera laxis habenis, æthere lapsus Angelus, his eum soporatum in Oratorio verbis est aggressus : Cum sodalibus qui huc tecum advenere, ad locum ubi beatissimum Theofredum invenisti revertere, & ostendam tibi quid te oporteat agere. Expergefactus itaque Meneleus, beatum Theofredum expetiit, & supernos visus ac monitus angelicos fideliter protulit. Quod postquam religiosissimo Patri Eudoni innotuit, immensas Deo pro cœlesti visione grates dedit, & convocatis Saviniano & Constantio, supernæ committens eos pietati, in pace abire permisit.

AN. CHR. 728

19. Octobr.

Meneleum cum sociis secum adducit.

Instruendum per annos septem.

9. Longo itaque confectus senio, sævissimo debacchante ad interna corripitur morbo. Unde fidelium adstante discipulorum collegio, sermone sancta produxit oracula benignissimo. Cognovimus, inquit, Fratres, quod præsens adest & sæpe nobis minitatur resolutio corporis, nec vult nos ultra perferre periculosi naufragia maris. Ergo cum hanc deposuerimus sarcinam mortalitatis, & ipsa coronabimur incorruptione in regnum perpetuitatis, pro stabilitate vestri orabimus ante divinæ majestatis conspectum. Sed ne tantus grex absque pastore dispersus vagari incipiat, idoneum Dei famulum Theofredum patrem habeat, qui & pravos mores ancipiti resecabit mucrone, Fidelium quoque corda assiduo sulcabit vomere. His dictis felix anima a Deo coronanda suscipitur, cadaver vero rite peractis divinis exsequiis sacro cæspite supponitur : cujus depositio nono post decimum Novembris mensis die *a* recolitur. Interea mœsti famuli pro discessu paterno, legali jugo subjiciunt colla procurante sanctissimo Theofredo : qui persedulus erga eos, omni invitabat studio, corroborans pater filios theorico subsidio, lupumque invisibilem procul pellens sancta liberabat ovilia tartareo hiatu. Cum vero summa pollens discretione magnus esset moribus, mentemque benignam similis designaret vultus ; serpentis astutiam interius ita promeruit, ut etiam felle carens avis in simplicitate perfectius cohæreret ei. Ita enim studuit vivere, ut Deo placens hominibus esset exemplar justi-

Eudoni mortuo sufficitur.

a Ipso die nempe 12 Kalend. Decemb. colitur S. Eudo in Monasterio suo, laudaturque in Actis S. Menelei & in Martyrologio Benedictino.

AN.CHR. 728 19. Octobr.

justitiæ. Nam Oratorium tanta honestatis cautela providebat, ut nulli liceret in eo superfluitatis operari quidpiam: feminei vero accessus procul haberent sedem circa Templi januam: quam quia plures pro nihilo ducentes observantiam, divinum quondam * censent vetitum, incorruptibilis conservabitur usque in perpetuum. Sed hæc ad præsens mandare litteris & memoriæ non est nostrum: scribere curavimus quam viriliter militavit servus Domino, dum adhuc viveret. Nunc vero interposita Menelei legatione & tanti Patris debita consolatione, non reticebimus quemadmodum pervenerit ad coronam martyrii proprio fusus cruore.

Mulieres arcet a Templi aditu.

* f. quidam

Rhythmum componit.

10. Denique quodam tempore familiari semotus obsequio, micrologum cudens de lapsu mundi senario, determinat, eum sermone rhythmico: quem quia vitiatum novimus falsidicorum carie, si cœptum opus Deus annuerit perficere, propria decorabimus venustate, & ad laudem tanti Patris veritati restituemus pristinæ. Cui cum extremam manum jam imponeret, & calamus liquore mentis exhaustus quiescere vellet, beati Menelei veredarius subito paret ante faciem, sanctos ferens apices & continuam orationem. Suscipe, inquit, sanctissime Pater, precantis verba filii, & quem divino quondam satiasti ubere, ne differas consolari: accelera ergo concitus, commorigerantis dispone exercitia alumni & omnes incœptus: charitas enim quæ nos sub una fide copulavit, hæc licet ardua deposcere suasit. His dictis surgit ocius, ac parans omnia indicto sub itinere est positus. Cumque pervenisset ad Vallem-Vaveris, quæ mox Minarum mutuavit nomen pro regalibus minis, invenit virum Dei Meneleum, ibidem orationis ædificantem domum: quo viso post sanctos amplexus & pacis oscula, percontari cœpit Theofredus prospera & incommoda. At ille referens quod digressus Calmiliacensi Cœnobio abactæ noctis cursu sub medio, cum quieta flumina ventorum silent in mundo, ab Angelo monitus fuit ut ibi pararet domum summo rerum Auctori: injurias quoque quas patrante Baronto pertulit, vel quomodo divino correptus spiritu, amicitiæ ejus se copulaverit, & cætera accidentia plenius dixit. Quod præceptor audiens narrante discipulo, lætus reddit Deo grates pro tanto beneficio, totumque diem illum & noctem pervigilem ducunt in laude Dei, & ædificatione construendi Monasterii. Quibus advinvicem colloquentibus EUSEBIUS *a* supervenit Arvernensis Episcopus: quem sanctus Theofredus benigna efflagitat oratione, ut Menelei comam consecret ac detondeat; itaque sub genere regali & pontificali moraliter eum vivere edoceat. Satisfecit votis Antistes egregius, & in honore Salvatoris ac perpetuæ virginis MARIÆ dedicata Basilica propriam domum est reversus. Prædictus vero Pater cum filio spirituali refocillatur edulio: sed sollicitudo suorum & præsens familiaritas suggerit ei regressum, omnesque dissolvere moras post concessum otium. Dispositis ergo omnibus saluberrimum vale dixit Fratribus, propero gradu sedem repetens, unde dudum venerat rogatus. Ubi quam religiosissime vixerit, præmissus ordo retulit: sequens vero quemadmodum ad coronam martyrii pervenerit, sicut supra polliciti sumus, explicabit.

Meneleum invisit.

Ecclesiæ dedicationi interest.

Martyrium ejusdem.

11. Post Incarnationem Domini nostri JESU-CHRISTI 717. alias 718. anno *b*, cum CAROLUS Pippini senioris filius Regnum obtineret, ac de RAMFRIDI Ducis tirocinio post multa bella & certamina Francorum Magistratum favente Deo abstulisset, rebusque bellicis viriliter invi-

---

a Aliis Bonitus; cujus Acta dedimus supra ad ann. 709. Menelei vero ad ann. 720.

b Caroli victoria adversus Ragenfridum contigit anno 717. at vero Theofredi martyrium anno 728, uti legitur in Elogio ejus secundo apud Labbeum, *Theodorico regnante, & Carolo Pippini senioris filio super Francos principante*. Huc forsan pertinet id quod dicit Beda in lib. 5. cap. 24. anno 728. apparuisse cometas duos circa solem, eoque tempore gravissimam Saracenorum luem Gallias misera cæde vastasse. Confer tamen libellum de vita S. Pardulfi infra, in qua legitur, Saracenos ab Carolo fusos anno 732. in Gothiam fuga se recepisse, & obvia quæque ferro ac flammis corripuisse: an tum cæsus Theofredus.

invigilans suæ ditioni suppofuiffet, necne barbaram gentem Ifmaelitarum eum expulfo Duce totam Galliam occupantem duobus magnis prœliis deviciffet; Eudo Dux Aquitaniæ qui a prædicto tyranno convocatus ac femel cum eo fugatus fuerat, Hifpaniam ingreffus, circa Regem eorum ABDIRAMA familiariter fe babuit, & placatum munere & obfequio cum fæviffimæ gentis innumerabili exercitu fecum duxit. Unde ob injuriam fui ulcifcendam a Burdegala ufque ad Pictavenfem urbem veniens, omnia confumfit, munitiones quoque & Ecclefias quas devaftare potuit, populante gladio & comburente flamma bofpitali fubfidio vacare fecit. Et quoniam exercitus copiofus & innumerabilis fuerat ufquequaque difcurrens, totam provinciam ac Septimaniam conculcaverat: advenienfque Gabalitanenfem ac Vallavenfem Comitatum, plurimos Dei famulos, utriufque fexus multitudinem, nulli parcens ætati, horribili morte necaverat. Interim quoque dum his debacchatur partibus, divulgante fama adhuc piorum fanguine didicit cruentatus, quod fæpe laudans Dominum Calmiliacenfi degat tugurio fancti numerofa gregis & imbecillis multitudo. Quod non latuit athletam Dei Theofredum, prædicti Patrem Monafterii religiofiffimum: fed cœlefti perfufus dignofcit oraculo, quoniam loci ipfius proxima fubfequatur defolatio. Ergo divulgat omnia evocato fideli agmine, etiam quod ipfe vitam finiret proprio fufus cruore. Scitote, inquit, proculdubio, Fratres dilectiffimi, quod plebs Agarena quæ noftras depopulat partes nullo parcens gregi, hunc poft biduum veniens locum evertere funditus autumat, nofque imbelles ferociffima dilacerare rabie, captis fpoliis pertractat: ideo, cariffimi, qui fub loro fidei nobis præcipientibus colla fubmififtis, adfenfum quæfo juffibus præbete meis, ne fæviffimi hoftes cum fubito advenerint, valeant triumphare de vobis: cuncta quoque quæ poffunt tranfvehi humano vel pecuali auxilio, in interioris filvæ multiplici reponantur diverforio. Deinde quifque veftrum propria teneat latibula, fperans in Domino, donec videatis quam confolationem præparet Dominus fancto populo. Et cum plebs nequiffima veftris difcefferit domiciliis, grates Domino folventes ad propria redire valeatis.

AN CHR. 728 19. Octobr.

12. Ad hæc fancta verba Patris piiffimi irrevocabiliter flentes dixerunt alumni: Abfit, Pater, ne doceas fugam urgente adverfario, fed potius militare viriliter & diverfa fubire fupplicia pro Chrifto Domino. Non eft neceffe, Paftor inquit eximius, fed perfequentium declinate vefaniam, ficut ipfe Dominus. At illi: Si teftimonio confirmatos debacchantium furori nos cedere præcipis, & ipfe nobifcum latibula petens falvaberis. Quos Pater immolandus ilico fermone compefcit faluberrimo: Audiftis, filii, Dominum confitentem in Evangelio, quod omnis mercede ductus opilio commiffas deferit oves fub agonis articulo. Cedite ergo fancta difperdere ovilia cupientibus; ficut multorum falus expoftulat & præfens tempus. Nos vero nec vita perfrui, nec mortis vincula recufabimus. Cum hæc & talia verba per diem revolverent integrum, ecce folis orbita properat ad occafum, ficut in libro Ecclefiaftes Salomonis fapientia indicat opinandum, terrigenas autem cæca caligine recurfus offufcat noctium. Et quoniam inftabat tempus labori prohibitum, præcipit omnes congregari in unum: quibus dixit ad ultimum: Jam audiftis, Fratres, quod fæva gens, cujus adventus vos merito follicitat, Sanctorum veneranda limina ac Monafteria depopulat, fundenfque fanguinem innoxium nullius religioni parcat. Ergo humili pofcentes devotione fanctam invocemus Trinitatem, quatenus locum hunc dignetur fervare indemnem, & fibi in perpetuum fervire Fidelium concedat congregationem: nec nos perire patiatur pro fcelerum enormitate, fed mifericorditer adfpiciens ineffabili nos protegat pietate. Tunc ingreffi Oratorium Sancti Petri cum hæc diutius oraffent, & furgentes ab oratione plurimi reclinatoria quæfiviffent, remanfit vir Dei cum exiguo agmine, & illam noctem infomnem duxit in omni fpiritali laude. Hora vero folita divina cum

AN.CHR. 728 19. Octobr. Fratribus celebrat officia : quibus peractis ex integro recreat omnes potu & spiritali cibo, statimque prædicta latibula quærere suggerit, ne moriantur omnes cum hostis advenerit. Sed cum filii hoc moleste ferrent, & absente Patre exire dissimularent, cœpit eos vir egregius his consolari collocutionibus : Miror, Fratres, & valde doleo, cur adhuc moramini, sanctorum Patrum vacuati testimonio. Paulus enim ut Damasceni minas præpositi evadere posset, submissus fugæ liber gaudet. Fundamentum quoque fidei Princeps Apostolorum Petrus Neronis quondam declinasset fremitus, nisi certamina movens obviam venisset Dominus. Ergo cum hæc & plura vobis pateant exemplaria, nolite refragari divinæ misericordiæ, quæ docet vos cavere futura mala. Nos etenim confisi in Domino hoc in loco substinebimus, & pro communi salute cœlestia interim patrocinia implorabimus : nec decet ut tempore persecutionis pastor fugiat, licet vibrantis gladium exemtum videat. Si vero necessitas exigit, dignam mortem subire expedit. Hæc cum sæpe diceret iterato sermone, cœtus omnis vehementissime cœpit flere. Tunc ipse commotus discipulorum lachrymis, divinæ invocat suffragia protectionis. Deus omnipotens, Rex immense & inenarrabilis, fons & origo totius pietatis, tu, Domine, quæ licent nosti & expediunt nobis : fiat ergo sicut placet oculis tuæ majestatis. Tunc muniti his orationibus, egredientes condensa silvarum petunt ocius, exceptis duobus Fratribus, quos secum retinere probitas suasit & virtus. Quibus fastigia montis juxta Monasterium siti adscendentibus, unde eventum rei cernere possent licentius, ipse ante venerandum B. Petri titulum in oratione est prostratus.

13. Nec mora subito ferocissima Ismaelitarum venit turba, sperans innoxium fundere sanguinem & multa subripere spolia. Postquam tot ædificia videt hospite vacare provido, fremit, bacchatur, nequit stare loco. Tunc circumquaque prosiliens invenit beatum virum, sicut supra diximus, orationi deditum. Irruentes ergo viri nequissimi, acribus contudere eum verberibus, ac eliminantes percunctantur, ubi tot ædificiorum lateret populus. Quorum nefandis jussibus ipse respondet intrepidus : Vobis testificor, fratres, in veritate quod omnium protector Dominus cuncta subduxit immanitati vestræ, nec propter voluntatem ejus erit vobis licitum sancta disperdere agmina Fidelium. Nisi nobis, inquit plebs sævissima, omnia citius patefeceris quæ confiteris reposita, celsa Monasterii fastigia videbis ruere superante flamma, ac deinde tu ipse morte peribis pessima. Quibus vir beatus respondit : Cum Dominus noster hujus sit defensor loci fortissimus, exinanire eum, sicut dicitis, adversantium non valent manus : quod si mortem mihi vultis inferre, dignum est pati pro ovibus, & in interitu nostro eas salvare. Illi vero nimio succensi furore videntes quod nihil proficiunt, acriter eum cædentes semivivum relinquunt. Sed quoniam sollemnis dies secundum ritum gentium intervenerat, procul ab Ecclesia gens Ismaelitarum ferocissima paterno more sacrificia celebrat. Quod animadvertens vir sanctissimus, Deo annuente resumtis viribus ad eos usque properans, in medio libantis populi hæc exhortationis verba est locutus : Si hæc dæmonibus tam devota mente sacrificia persolvitis, auctori rerum Deo cui elementa famulantur omnia, & quem omnia cœlestium spiritalia collaudant agmina, his abdicatis ceremoniis condigna vos oporteret celebrare libamina. Ad hæc verba sævus debacchatur populus pro monitis viri, quem exstinctum putaverat, & votorum contemtibus. Princeps vero libaminum cum hæc rationabiliter discernere debuerat, ingentem capiti ejus lapidem vibrat : quo statim corruit ictu vir sanctissimus, ac fuso sanguine polluta consecratur tellus. Mundissimi vero labente gleba corporis, locus ille contremuit *a*, tantumque sonitus ac motus terræ impiorum auribus insonuit, acsi omnis

a Paullo aliter id refertur in secundo Elogio apud Labbeum, in quo dicitur Theofredus Saracenis impia sacra exprobrasse ; ob idque male mulctatus, necem primo haud evasurus fuisse, nisi insequentes Saracenos *a vico Solemiaco ad rivulum usque Colemptia*, rivulus iste subito exundans prohibuisset : demum vero Saraceni postridie rivulum facile prætergressi, accessisse feruntur ad Calmeliacense Monasterium, ubi Theofiedum lapidibus pene oppresserint.

omnis Monasterii fabrica lapsum Patris vellet imitari dolore commota : paganis vero velociter fugientibus crebra subsequuntur fulgura ac tenebrosus nimbus. Tunc procedente ventorum valitudine multipliciter feriuntur, ac nimio devastantur horrore; & licet infideles, divina certamina cognovere. Abjectis ergo ceteris militiæ insignibus, parmis ad instar phœbeæ lampadis compactis conabantur defendere suppositum corpus. Sed sublatæ furente spiritu revolvunt gyros in modum turbinis, ne scelerata plebs sancto discedens loco videretur indemnis. Ita contigit, ut qui injuste diripere aliena deliberaverant, vix evasionis locum promerentes propria amiserint. AN CHR. 728 19. Octobr.

14. Expulsis igitur prædictis hostibus, ceteri hoc audientes ab ipso confinio reflectunt gressus. Denique Fratres illi quibus Vir Dei montis adscendere culmina indixerat, ac plurimorum cœtus qui locis tutioribus ac celsioribus interim rupibus latitaverat, videntes impacatos terribiliter discedere Iberos, sentiunt se interventu B. Theofredi ab acie nequissima esse liberatos. Convenientes ergo reperere Patrem pro communi salute horribiliter humi prostratum, verticem vero usque ad interiora cerebri cum ingenti lapide faucium. Tunc post nimios fletus & lamentationis carmina, paterna providenter pignora sacrata reportant in cellula. Ceteri quoque qui silvarum lustra ingressi longius fuerant dispersi, Pastoris domicilia repetunt universi : cujus discrimina videntes, provoluti genibus sanctos sæpe deosculantur pedes ac manus. Sed vir sanctissimus coercet eos tam familiari obsequio, ac per septem dies divini sermonis recreantur pabulo. Septimi quoque diei imminente articulo, postquam dispofuerat quam honeste se haberet præsens concio, vel quam religiose summo deserviret Domino, eum omnes circumcirca decantarent divina præconia, migravit ad Dominum *a* felix anima, cui est honor, laus, & gloria per cuncta sæculorum sæcula, Amen.

Explicit vita & passio sancti ac beatissimi Teofredi Calmeliacensis Cœnobii Abbatis religiosissimi.

DE SANCTO SIVIARDO ABBATE ANISOLENSI APUD CENOMANNOS.

CIRCA AN. 728 1. Martii.

1. MONASTERIUM *Anisolense apud Cenomannos in Gallia ad Anisolam* * *fluviolum, nunc S.* Carilefi * *dictum, construere cœpit S.* CARILEFUS *Abbas primus, cujus Vitam a S.* SIVIARDO *Abbate descriptam exhibuimus Sæculo 2. Locum Cœnobii appellabant Casam-Gajani, de qua id observatu dignum invenio in ms. libello de vita S. Turibii Cenomannensis Episcopi, quam* CARUS filius Severi, Dei servus, sicut viderat & audiverat, scribere curavit. *Turibius cujusdam præpotentis pagani nomine Gajani uxorem ad Christum adduxerat : quam ob rem Gajanus insidias ipsi tendebat.* Erat autem valde dives & potens, & possessiones multas habens : ipse vero inter suos pagenses quasi Dux habebatur, sicut locus in quo est, hactenus demonstrat, qui magnis ædificiis & muris altis Casa-Gajani vocatur. *Istuc a S. Carilefo exstructum Asceterium haud ignobile quondam, in quo vixere S.* SIVIARDUS *Abbas quintus, quo de agere instituimus;* ADHELMUS *ex-Monacho Sagiensis in Gallia,* WILLELMUS *ex-Abbate Dunelmensis Episcopi, & alii viri illustres, de quibus alias. Interim observo* ARNALDUM S. Karilefi Abbatem *subscripsisse litteris Synodi Parisiensis pro immunitate Corbejensis Monasterii. Exstant item litteræ tres Nicolai Papæ I. de controversia Rotberti Cenomannici Episcopi adversus Monachos Anisolenses; & aliæ pro confirmatione Privilegii Anisolen-*

Anisolense Monasterium.

* Anisle

* S. Calais

Ff iiiij

a Nempe anno præmisso 728. & quidem 14 Kal. Novemb. uti in Kalendarii Calmeliacensi & Benedictino signatur. Eudo & Theofredus propriis festis coluntur non solum in Monasterio suo, sed & in Cœnobio Casæ-Dei, quod non longe distat a Calmeliacensi. In Kalendario illius Monasterii inscribitur 15. *Kal. Decemb Translatio S. Theofredi Abbatis.* Successorem habuisse fertur S. SAVINIANUM, cujus diem festum colunt Calmeliacenses 6. Id. Junii : de eo supra in Observationibus præviis.

CIRCA AN. 728 *solensis, ad universos Episcopos & Principes Galliæ transmissæ, in quibus* ENGILHARIUS Abbas *Anisolensis nominatur.*

2. Martii. 2. *Legimus tum apud Surium & Bollandum, tum in mss. codd. sermonem exbortatorium de* S. SIVIARDO *, *aliis* Sivviardo *seu* Sivvinardo : *quo in sermone pauca sunt notatu digna. Legimus & aliam Legendam (ut vocant) calamo exaratam, quæ prædicto sermoni nonnihil adversatur. Quamquam Legendæ præferenda videtur homilia : ex qua paucas res ad S. Siviardi historiam pertinentes referre sufficiat : nam morales id genus temporum illorum orationes stomachum potius lectoris movent quam pietatem. En Auctoris anonymi verba.*

Siviardi acta. * S. Sevard

3. De quodam Dei famulo Patre nostro Siviardo, egregio Sacerdote, hic pauca & de ejus admirabili vita vel conversatione sancta, quibusdam amicis flagitantibus, scribere decrevimus, unde & fraterna concordia optimo ejus ædificetur pietatis exemplo, & Christi laus semper accrescat per suum fidelem famulum supradictum. Nostro etenim tempore *(hinc Auctoris ætatem disce)* exstitit hæc nobis sancta propago, per cujus os Deus larga prædicationis populo suæ propinavit Ecclesiæ.

4. Et quidem ipsius sancta origo, non de genere rustico, sed magis de nobili prosapia processit. Natus est enim in pago Cenomannico, & in parochia Deablentica, Christianis ac Deum timentibus parentibus, a genitore scilicet Dei famulo SIGIRAMNO, necnon venerabili ac Deum timente femina genitrice ipsius quæ vocatur ADDA. Ab his namque nobilibus ac felicibus genitoribus procreatus, processit in mundum hic optimus Christi miles Siviardus: cujus nos conversationem sanctam atque honestissimam ab adolescentia sua optime novimus. Et quidem in ipsa sua adolescentia inter reliquos coætaneos suos valde dissimilis erat in conversatione : ætate scilicet juvenis, sed moribus grandævus erat. Non enim pueriliter levis fuit, sed magis gravitate fundatus. Et illud quod solet juvenilis ætas litteraturæ disciplinam fugere ac laborem, hic summo expetiit devotionis cultu.

Monastica professio. 5. Festinavit namque ad perficiendam atque complendam perfectionem evangelicam, ut optimus negotiator venditis omnibus compararet pretiosissimam cœlestemque margaritam. Desiderabat enim Clericatus religiosum officium, ut verus & obediens Monachus fieret, & ut Christi vestigia relictis omnibus per viam humilitatis & obedientiæ sequeretur. Quod & consolante Domino recte perfecit, dum palam mitis & humilis in conversatione apparuit. Factus vero est non solum Monachus, sed & per electionem Fratrum Sacerdos ac Pater magnus, ac doctissimus in cunctis salutaribus disciplinis.

Sacerdotium.

Abbatialis dignitas. 6. Post genitoris sui S. Sigiramni decessum, Fratres ex Anisolensi Monasterio elegerunt sibi præesse optimum Pastorem. Qui non solum terreno, sed multo magis cœlesti & spiritali cibo eos sæpius reficiebat, & ipsam Dei domum ut vir prudens tam in structura quam in spiritali rigore pulcherrime ædificavit, & inibi felicem cursum vitæ suæ miro modo consummavit.

Exitus splendore illustratus. 7. Similem pene, ut Apostolus Joannes, ipse habuit vocationis suæ finem. Neque etenim audivit aliquis plangere eum aut contristari ante obitum suum: & in ejus sanctæ animæ egressu uoi tunc ex Fratribus ostensa est visio, ita ut ostenderetur cunctis palam, quanto ipse vir Dei esset culmine sanctitatis præcipuus. Nam visum est illi, ut dixit, lumen summæ claritatis, idque sibi vicinius adpropinquare. Et dum hanc admirabilem ipse visionem consideraret, adstiterunt ei beatissimi Apostoli Petrus & Paulus, & in medio eorum anima illa sancta domni Siviardi nimio fulgore candebat: qui utrique Apostoli utramque ejus manum tenere videbantur. Et fertur ad eum ille dixisse : Frater, ego Christo ago gratias, qui me dignatus est in requie sua suscipere : vado ecce cum dominis meis præsentibus ; vos vero eulogias quas ego paravi, ferte

Eulogiæ sorori missæ. germanæ meæ & ejus Sororibus. O Sacerdotem verum, qui nec post transitum oblitus est fraternæ dilectionis, sed magis ac magis semper in eo flammavit fervor charitatis plenissimæ. Nam fides & spes cessant aliquando in Sanctis, & sola in eis post obitum excrescit flamma pietatis. Ita & in hujus Sancti clare

re apparuit visione. Ecce inter Apostolos visus est ille Sanctus, qui per munditiam castitatis & opera plenissimæ charitatis ac mortificationis continentiam & patientiæ perfectionem, ad merita recte creditur pervenisse apostolica eorum, inter quos clarus apparuit in fine, & a quibus perductus est in cœlestem patriam, ad maximam gloriæ coronam. Ecce quo præmio honoratur, & supra multa constituitur bonus ille servus, qui super pauca inventus est fidelis. CIRCA AN. 728 1. Martii.

8. Revera enim Pater iste venerabilis perseveravit semper cum Fratribus, & non cessabat usque in finem exhortari eos & consolando admonere, ut jugiter in sancto Ordine perseverarent, atque in Dei laudibus permanerent. Et cum cognovit proximum finem suum, non contristatus est valde, sed oravit sobrie: & positis in lectulo sanctis membris, obdormivit quietus in pace. Et quidem octavo anno regni domini Theodorici Regis, Kalendis Martii sarcinam suæ deposuit carnis, & receptus est cum sanctis Angelis in sedem cœlestem.

9. *Hæc sunt quæ de S. Siviardi gestis elici possunt ex prædicta homilia: in quibus nonnulla veniunt observanda. 1. Siviardum ex pago Cenomannico, non* ex Aquitanis partibus, *ut in ms Legenda dicitur, processisse, & quidem* in parochia Diablentica. *Verum quæ illa parochia apud Cenomannos? Corvaiserius fatetur id se adsequi non posse. In Vita S Domnoli Episcopi apud Surium legimus* villam Tridentem sitam in condita Diablentica*: quem locum haud alium esse quam Cæsaris* Diablentas *seu* Diablentres, *conjiciunt socii Bollandiani: id tamen adfirmare nolim. Deinde observandum, Sigiramnum Siviardi patrem, Anisolensis Monasterii Abbatem fuisse; sororem vero alicujus Parthenonis Abbatissam. Sigiramnum S. Bertramni Cenomannensis Episcopi pronepotem fuisse putant Corvaiserius & Bondonetus, eum quem Bertramnus in Testamento suo appellat* Sichamnum filium Sigechelmi, dulcissimum pronepotem. *Præterea Siviardi obitum contigisse* anno octavo Theodorici Regis*: quod vel de Theodorico Chlodovei secundi filio, vel de Theodorico Kalensi interpretandum. Et quidem si constaret, Siviardum a Carilefo quintum Anisolensis Monasterii fuisse Abbatem, (quod in fronte Vitæ S. Carilefi ab ipso Siviardo scriptæ legisse me memini) potius ad Theodoricum priorem quam ad posteriorem referendus Siviardi obitus videretur: siquidem Carilefus vix annum* 740. *excessit. Bondonetus tamen Siviardum remittit ad Theodericum Kalensis principatum. Mirum est, S. Siviardi diem festum non recoli in Monasterio nostro S. Carilefi, cum de eo jampridem in diœcesi Cenomannica fiat officium novem lectionum. Reliquiæ ejus ubi sint, ignoratur.*

SANCTI EGBERTI PRESBYTERI ET MONACHI IN ANGLIA.

AN CHR. 729 24. April.

ELOGIUM HISTORICUM.

1. ANno Dominicæ Incarn. 664. *teste Beda in hist. lib 3. cap. 27. quum* pestilentiæ lues *in Northanimbrorum provincia sæviret, eadem* plaga Hiberniam quoque insulam pari clade premebat. Erant ibidem eo tempore multi nobilium simul & mediocrium de gente Anglorum, qui tempore Finani & Colmani Episcoporum relicta insula patria, vel divinæ lectionis, vel continentioris vitæ gratia illo secesserant: & quidam quidem mox se monasticæ conversationi fideliter mancipaverunt, alii magis circumeundo per cellas Magistrorum, lectioni operam dare gaudebant. Erant inter hos duo juvenes magnæ indolis de nobilibus Anglorum, ÆDELHUN & ECGBERHT. Hi cum essent in Monasterio quod lingua Scottorum Rathmelsigi appellatur, & omnes socii ipsorum vel mortalitate de sæculo rapti, vel per alia essent loca dispersi; correpti sunt ambo morbo ejusdem mortalitatis, & gravissime afflicti. Egbertus nobilis Anglus, in Hibernia Monachus.

AN.CHR. 729 24. April.

Peſte correptus, vitæ inducias obtinet.

flicti. E quibus Ecgberht cum ſe æſtimaret eſſe moriturum, egreſſus eſt tempore matutino de cubiculo in quo infirmi quieſcebant, & reſidens ſolus in loco opportuno, cœpit ſedulus cogitare de actibus ſuis: & compunctus memoria peccatorum ſuorum, faciem lacrymis abluebat, atque intimo ex corde Deum precabatur, ne adhuc mori deberet, priuſquam vel præteritas negligentias quas in pueritia ſive infantia commiſerat, perfectius ex tempore caſtigaret, vel in bonis ſe operibus exerceret. Vovit etiam votum, quia adeo peregrinus vivere vellet, ut numquam in inſulam in qua natus eſt, id eſt Britanniam rediret: quia præter ſollemnem canonici temporis pſalmodiam (ſi non valetudo corporis obſiſteret) quotidie pſalterium totum in memoriam divinæ laudis decantaret: quia in omni ſeptimana diem cum nocte jejunus tranſiret.

Sanctiſſime deinceps vivit. Tres Quadrageſimas obſervat quotannis.

2. *Ædelbuno mortuo*, Ecgberht decuſſa moleſtia valetudinis convaluit, ac multo poſt tempore vivens, acceptumque Sacerdotii gradum condignis ornans actibus, poſt multa virtutum dona, ut ipſe deſiderabat, nuper, id eſt anno dominicæ Inc. ſeptingenteſimo vigeſimo-nono, cum eſſet ipſe annorum nonaginta, migravit ad regna cœleſtia. Duxit autem vitam in magna humilitatis, manſuetudinis, continentiæ, ſimplicitatis & juſtitiæ perfectione. Unde & genti ſuæ, & illis in quibus exſulabat nationibus Scottorum ſive Pictorum, exemplo vivendi, & inſtantia docendi, & auctoritate corripiendi, & pietate largiendi de his quæ a divitibus acceperat, multum profuit. Addidit autem votis quæ diximus, ut ſemper in Quadrageſima non plus quam ſemel in die reficeretur, non aliud quam panem ac lac tenuiſſimum, & hoc cum menſura, guſtaret. Quod videlicet lac pridie novum in phiala ponere ſolebat, & poſt noctem ablata ſuperficie craſſiore, ipſe reſiduum cum modico (ut diximus) pane bibebat. Cujus modum continentiæ etiam 40. diebus ante Natale Domini, totidem quoque poſt peracta ſollemnia Pentecoſtes, hoc eſt Quinquageſimæ, ſemper obſervare curabat.

Germanorum converſionem meditatur.

3. Eo tempore, *inquit Beda lib. 5. cap. 10. hoc eſt circiter annum* 686. venerabilis & cum omni honorificentia nominandus famulus Chriſti & Sacerdos Ecgberht, propoſuit animo pluribus prodeſſe, id eſt inito Apoſtolico verbum Dei aliquibus earum quæ nondum audierant gentibus evangelizando committere: quarum in Germania plurimas noverat eſſe nationes, a quibus Angli vel Saxones, qui nunc Britanniam incolunt, genus & originem duxiſſe noſcuntur. Unde hactenus a vicina gente Britonum corrupte Germani nuncupantur. Sunt autem Freſones, Rugini, Dani, Hunni, antiqui Saxones, Boructuarii. Sunt etiam alii perplures iiſdem in partibus populi paganis adhuc ritibus ſervientes, ad quos venire præfatus Chriſti miles circumnavigata Britannia diſpoſuit, ſi quos forte ex illis ereptos ſatanæ, ad Chriſtum transferre valeret: vel ſi hoc fieri non poſſet, Romam venire ad videnda atque adoranda beatorum Apoſtolorum ac Martyrum Chriſti limina cogitavit. Sed ne aliquid horum perficeret, ſuperna illi oracula ſimul & opera reſtiterunt. *Nempe S. Boiſilus*, Præpoſitus *quondam* Monaſterii Mailroſenſis ſub Abbate Eata, *in ſomnis præcepit cuidam ex ſuis diſcipulis ad hoc opus deſtinato, ut diceret Ecgberto*, quia non valeret iter, quod propoſuerat, implere. Dei voluntatem eſſe, ut ad Columbæ Monaſteria magis docenda ipſe pergeret. *Iterato viſo ac præcepto*, ipſe tametſi certus de viſione, nihilominus tentavit iter diſpoſitum cum Fratribus memoratis incipere. Cumque jam navi impoſuiſſent quæ tanti itineris neceſſitas poſcebat, atque opportunos aliquot diebus ventos exſpectarent; facta eſt nocte quadam tam ſæva tempeſtas, quæ perditis nonnulla ex parte his quæ in navi erant rebus, ipſa in latus jacentem inter undas relinquerent. Salvata tamen ſunt omnia quæ erant Ecgberhti & ſociorum ejus. Tum ille quaſi propheticum illud dicens, quia propter me eſt tempeſtas hæc, ſubtraxit ſe illi profectioni, & remanere domi paſſus eſt, *& in Hijenſi Monaſterio migravit ad perennem vitam anno* 729.

Divinitus impeditur.

Nempe ut Scottos adduceret ad ritus catholicos,

4. *Divino conſilio factum eſt, ut Egbertus ad exteras gentes non tranſierit, nempe ut Scottos Monachos ad ritus catholicos revocaret. Exponit id Beda lib. 5. cap. 23.*

Nec

Nec multo post, *inquit*, illi quoque qui insulam Hii incolebant Monachi Scoticæ nationis, cum his quæ sibi subdita erant Monasteriis ad ritum Paschæ ac tonsuræ canonicum Domino procurante perducti sunt. Siquidem anno ab Inc. Domini septingentesimo sexto-decimo, quo Osredo occiso Coenred gubernacula Regni Northanimbrorum suscepit; cum venisset ad eos de Hibernia Deo amabilis & cum omni honorificentia nominandus Pater ac Sacerdos Ecgberht, cujus superius memoriam sæpius fecimus, honorifice ab eis & multo cum gaudio susceptus est. Qui quoniam & doctor suavissimus, & eorum quæ agenda docebat, erat exsecutor devotissimus, libenter auditus ab universis, immutavit piis ac sedulis exhortationibus inveteratam illam traditionem parentum eorum, de quibus apostolicum illum licet proferre sermonem, quod æmulationem Dei habebant, sed non secundum scientiam: catholicoque illos atque apostolico more celebrationem, ut diximus, præcipuæ sollemnitatis sub figura coronæ perpetuæ agere perdocuit. Quod mira divinæ constat factum dispensatione pietatis; ut quoniam gens illa quam noverat scientiam divinæ cognitionis libenter ac sine invidia populis Anglorum communicare curavit, ipsa quoque postmodum per gentem Anglorum in eis quæ minus habuerat, ad perfectam vivendi normam perveniret. Sicut econtra Britones qui nolebant Anglis eam quam habebant Fidei Christianæ notitiam pandere; credentibus jam populis Anglorum & in regula Fidei catholicæ per omnia instructis, ipsi adhuc inveterati & claudicantes a semitis suis, & capita sine corona prætendunt, & sollemnia Christi sine Ecclesiæ Christi societate venerantur. Susceperunt autem Hijenses Monachi docente Ecgberhto ritus vivendi catholicos sub Abbate DUNCHADO post annos circiter octoginta, ex quo ad prædicationem gentis Anglorum AIDANUM miserant Antistitem. *Quo eodem tempore Hijenses Monachos etiam S. P. Benedicti Regulam suscepisse, in hujusce Tomi Præfatione docuimus.* AN.CHR. 729 24. April. anno 716. data S. Benedicti Regula.

5. Mansit autem vir Domini Ecgberht, *pergit Beda*, annos tredecim in præfata insula, quam ipse velut nova quadam relucente gratia ecclesiasticæ societatis & pacis Christo consecraverat: annoque dominicæ Inc. septingentesimo vicesimo nono, quo Pascha dominicum octavo Kalendarum Majarum die celebratur, cum Missarum sollemnia ejusdem dominicæ Resurrectionis celebrasset, eodem die & ipse migravit ad Dominum: ac gaudium summæ festivitatis quod cum Fratribus quos ad unitatis gratiam converterat inchoavit, cum Domino & Apostolis cæterisque cœli civibus complevit, immo idipsum celebrare sine fine non desinit. Mira autem divinæ dispensatio provisionis erat, quod venerabilis vir non solum in Pascha transivit de hoc mundo ad Patrem, verum etiam cum eo die Pascha celebraretur, quo numquam prius in eis locis celebrari solebat. Gaudebant ergo Fratres de cognitione certa & catholica temporis paschalis, lætabantur de patrocinio pergentis ad Dominum Patris, per quem fuerant correcti. Gratulabatur ille, quod eatenus in carne servatus est, donec illum in Paschæ diem suos auditores quem semper antea vitabant, suscipere ac secum agere videret: sicque certus de illorum correctione reverendissimus Pater exsultavit ut videret diem Domini: vidit & gavisus est. *In metrico Martyrologio Bedæ edito in tomo 9. Spicilegii Acheriani memoratur hoc disticho, mense Aprili:* Moritur anno 729. ipso die Paschæ.

EGBERTUS digna virtutum laude coruscus
Astriferum octavis veneranter scandit olympum.

6. *Ex dictis patet, S. Egbertum nusquam dici a Beda* Episcopum Archiepiscopumve, *sed tantum* Sacerdotem: *quo nomine non raro antiqui Episcopos vocant. Nec alia forte de causa Alcuvinus Egbertum istum* Episcopum *appellat in Vita S. Vuillibrordi Episcopi. Quamquam quod Beda nusquam eum Antistitem Episcopumve nominat, satis demonstrat eum secundi ordinis fuisse Sacerdotem. Non audiendus pseudo-Marcellinus in Suidberti Actis fabulosis, qui Egbertum* Eboracensem Archiepiscopum *dicit, confundens eum videlicet cum* ECGBERTO *illius sedis Antistite, qui post hujus Egberti obitum anno tertio in locum Wilfridi junioris Eboracensis Archiepiscopi suffectus est.* Episcopus non fuit.

SAN-

CIRCA AN. 730
6. Febr.

SANCTI INÆ REGIS
OCCIDENTALIUM SAXONUM
IN BRITANNIA, MONACHI ROMÆ,
ELOGIUM HISTORICUM.

Reges Anglorum Monachi. Sigberhtus,

1. Plures *Britannicæ insulæ Reges septimo & octavo æræ Christianæ sæculo ad vitæ monasticæ asylum sese receperunt, & ex eo ad cœlestis patriæ portum feliciter appulerunt. Primus, ni fallor, iter aperuit* SIGBERCHTUS *Rex Anglorum Orientalium, a Beda laudatus in hist. Eccles. lib. 3. cap* 18. qui relictis Regni negotiis & cognato suo Ecgrico commendatis, intravit Monasterium quod sibi fecerat, atque accepta tonsura pro æterno magis regno militare curavit.

Sebbi,

Secundus occurrit SEBBI *ejusdem provinciæ moderator.* Is cum annos triginta in Regno exegisset, correptus infirmitate permaxima qua & mortuus est, admonuit conjugem, ut vel tunc divino se servitio pariter manciparent, cum amplius pariter mundum amplecti, vel potius mundo servire non possent. Quod dum ægre impetraret ab ea, venit ad Antistitem Londoniæ civitatis vocabulo Waldhere qui Erconvvaldo successerat; & per ejus benedictionem, habitum Religionis quem diu desiderabat accepit, *ut Beda lib. 4. cap.* 11. *auctor est.*

Eutvvinus,

Tertius idem propositum secutus est EUTWINUS *Occidentalium Saxonum Princeps, fortasse unus ex illis Subregulis, qui post Cenvvalchium* acceperunt Regnum gentis, & divisum inter se tenuerunt annis circiter decem, *inquit Beda cap. sequenti.* Eutvvinus *idem esse videtur qui* Escvvinus *apud Willelmum Malmesburiensem lib.* 1. *de Regib. Angl. cap.* 2. *Ipsius fortunam hactenus parum notam discimus ex Poematio tertio, Alcvvini nomine perperam edito, siquidem regnante Ina conditum est, in quo hæc de Eutvvino:*

Hoc Templum Bugge pulcro molimine structum
Nobilis Eutvvini erexit filia Regis,
(* l. prius) Qui primus * Imperium Saxonum rite regebat:
Dona & præsentis contemnens culmina Regni,
Divitias mundi rerumque reliquit habenas,
Plurima Basilicis impendens jura novellis,
(* f. Quæ * f. monastica) Quam * nunc ruricolæ servant Monasteria * jura.
Exin sacratam perrexit quærere vitam,
Dum proprium liquit Christi pro nomine Regnum.
Qui tamen ante tribus gessit certamina pugnis,
Et ternis pariter confecit bella triumphis.
(* f. Sic) Seu * Regnum rexit plures feliciter annos,
Donec conversus Cellam migravit in almam.
Inde petit superas meritis splendentibus arces,
Angelicis turmis ad cœli culmina ductus,
Cœlicolis junctus lætatur sorte superna.
Post hunc successit bello famosus & armis
Rex CEADWALLA potens, Regni possessor ut heres, &c.

Æthilredus,

Escvvino regni annos novem tribuit Vuillelmus. Quartus ÆTHILREDUS, *de quo sic Beda in Epitome*: Anno 704. Æthilred postquam triginta annos genti Merciorum præfuit, Monachus factus Coenredo Regnum dedit.

Coenredus & Offa,

Quintus ac sextus ex Britanniæ Regibus purpuram cuculla mutarunt COENREDUS & OFFA *Merciorum Reges, a Beda commendati lib.* 5. *cap.* 20. Anno imperii Osredi quarto (*is est Christi annus* 709.) Coenred qui Regno Merciorum nobilissime tempore aliquanto præfuerat, nobilius multo sceptra reliquit. Nam venit Romam, ibique attonsus Pontificatum habente Constantino, ac Monachus factus ad limina

na Apostolorum in precibus, jejuniis, & eleemosynis usque ad diem permansit ultimum, succedente in Regnum Ceolredo filio Erhilredi, qui ante ipsum Coenredum idem Regnum tenebat. Venit autem cum illo & filius Sigheri Regis orientalium Saxonum vocabulo OFFA, juvenis amantissimæ ætatis & venustatis, qui pari ductus devotione mentis reliquit uxorem, agros, *&c.* & ipse, ubi ad loca sancta Romam pervenerunt, attonsus & in monachico vitam habitu complens, ad visionem beatorum Apostolorum in cœlis diu desideratam pervenit. *Septimus* INA *Rex occidentalium Saxonum, quem præ manibus habemus, Octavus* S. CEOLVVLFUS *Northanimbrorum Princeps, de quo agendum anno* 739. *Nonus denique* EADBERTUS *Rex Northanimbrorum, uti Continuator Epitomes Bedæ tradit his verbis*: Anno 758. Eadbertus Rex Northanimbrorum Dei amoris causa & cœlestis patriæ violentia, accepta S. Petri tonsura, filio suo Osvvlfo Regnum reliquit. *Hic usurpare liceat id quod dicit Sugerius Abbas in Vita Ludovici VI. Francorum Regis*: Videant qui monasticæ paupertati derogant, quomodo non solum Archiepiscopi, sed & ipsi Reges, transitoriæ vitam æternam præferentes, ad singularem monastici Ordinis tutelam securissime confugiunt. *Lege quæ de Carolomanno dicturi sumus ad ann.* 755. *Ad Inam revertamur*.

CIRCA AN. 730
6. Febr.
Ina, Ceolvulfus, & Eadbertus.

2. *Diviso Britanniæ Regno in Heptarchiam, Saxones* Gevvissorum Regnum *appellaverunt eam insulæ partem, quæ Cantio occidua, dicta est* Regnum West Saxonum, *id est occidentalium Saxonum, ex opposito Galliarum sita. Hoc regnum primus adeptus est* CERDICUS *S. Inæ tritavus: sic enim de Inæ genere loquitur Joannes Bromton de Regno West-Saxiæ*: Ine fuit filius Cenred filii Ceovvolde, & frater Chinevvolde, qui ambo fuerunt filii Cudvvyne fratris Chealyng, fratris Regis Kenryk, fratris Regis Cerdic, a quo istud Regnum West-Saxiæ incepit. *Inæ sorores fuere SS. Cuthburga & Coenburga Abbatissæ, de quibus diximus ad annum* 724.

Inæ genus.

3. Anno regni Aldfridi tertio, *inquit Beda lib.* 5. *cap.* 7. Ceadvvalla Rex occidentalium Saxonum, cum genti suæ duobus annis strenue præesset, relicto Regno propter Dominum regnumque perpetuum, venit Romam ∴ illo perveniens Pontificatum agente Sergio, baptizatus est die sancto sabbati Paschalis, anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo octuagesimo nono: & in albis adhuc positus, languore correptus, duodecimo Kalendarum Majarum die solutus est a carne, & Beatorum est regno sociatus in cœlis. Abeunte autem Romam Ceadvvalla successit in Regnum INE de stirpe regia, *nempe* Cinegisli ex fratre Cuthbaldo pronepos, *ut scribit Willelmus de Regib. Angl. lib.* 1. *cap.* 2. *qui tamen Ina* magis pro insitivæ virtutis industria quam successivæ sobolis prosapia in principatum accitur, fortitudinis unicum specimen, prudentiæ simulacrum, religione parem nescias *: quibus artibus vitam componens, domi gratiam, foris reverentiam mercabatur. Adeo annis duobus de sexaginta (*legendum* de quadraginta) potestate functus, sine ullo insidiarum metu securus incanuit, sanctissimus purissimi amoris lenocinator. *Pergit Willelmus dicere de rebus bello gestis*.

Ceadvvalla succedit,
laudatur.
*f. nesciens

4. Prima illi in Cantuaritas expeditio, in quos nondum de incendio Mollonis ira desremuerat *. Provinciales parumper resistere ausi, mox omnibus tentatis & viribus in ventum effusis, cum nihil in pectore Inæ quod ignaviæ conduceret reperisset, dispendiorum suorum intuitu deditionem consulere. Tentant regium animum muneribus, sollicitant promissis, nundinantur pacem triginta millibus auri marcis, ut pretio mollitus bellum solveret, metallo præstrictus receptui caneret. *Quod dicit de Mollone a Cantuaritis exusto Willelmus, id explicat cap.* 1. *Quippe Ceadvvalla Inæ præcessor cum fratre Mollone Cantuaritis bellum intulit*; sed non ita ut sperabat, imparatos aut animi vacuos provinciales offendit. Siquidem post multa incommoda vicatim & opidatim accepta, tandem animati ad manus veniunt, congressuque superiores Cedvvallam in terga vertunt, fratreque Mollone in tugurium quoddam compulso domunculam ipsam succendunt, Mollo inter flammas halitum eructavit. *Hinc hereditaria Inæ simultas in Cantuaritas. Matthæus Westmonasteriensis Monachus tradit*. Regem

Bello strenuus.
* deferbuerat

Can-

CIRCA AN. 730 6. Febr. Cantiæ Withredum humiliter obviam Inæ venisse, & magnam pecuniæ summam (trigesies mille marcas *Willelmus*, *Florentius Wigorniensis* ter mille septingentas quinquaginta libras *numerat*) pro nece juvenis dedisse. *Hic mos illius temporis erat, ut homicidia pecuniæ pretio eluerentur*. Hæc de prœliorum ejus successu dicta modum agnoscant suum, *ait Willelmus lib. 1. cap 2. Facta bellica leges apud Joannem Bromton in Chro. tomo 1. Hist. Angl. Subdit Willelmus*.

Homicidium pecunia mulctat.

Rebus pie gestis clarus. 5. Cæterum quantus in Dei rebus fuerit, indicio sunt leges ad corrigendos mores in populo latæ, in quibus vivum ad hoc tempus puritatis suæ resultat speculum. Indicio sunt Monasteria regiis sumtibus nobiliter excitata, præcipue Glasconiense nostris quoque diebus insignissimum ∴ Adfuit consilio Pater ALDHELMUS, cujus ille præcepta audiebat humiliter, suscipiebat granditer, adimplebat hilariter.

Leges condit. 6. *Ad leges quod attinet ab Ina latas, exstant illæ, pars quidem in tom. 1. Conc. Spelmanni, integræ vero in Chronico Joannis Bromton distinctæ in capitula* 80. *quibus legibus ut robur adderet, misit qui Berecbvvaldo Cantuariensi Archiepiscopo confirmandas deferret, Bonifacium postea Maguntinum Antistitem futurum, ut in hujus Vita legitur infra*.

Monasterium Glastoniense instruit, 7. *Monasterium* Glasconiense *seu* Glastoniense in quodam palustri recessu construxit Ina, ut scilicet eo tenacius Monachi supernis inhiarent, quo castigatius terrena haurirent: cui quantum splendoris adjecerit, libellus ille docebit, quem de antiquitate ejusdem Monasterii elaboravi. *Ita Willelmus loco jam non semel citato. Ina vetera Glastoniensis Monasterii ædificia instauravit, prædiis locum dotavit, munivit Privilegiis: quæ ne nimius sim, omittenda existimo. Lege Monasticon Anglicanum, Spelmannum tomo 1. Conc. & Februarium Bollandianum. Illud unum observare juvat quod in charta quadam apud dictos Auctores relata memorat Rex Ina his verbis*: Kentvvinus Rex qui Glastingie matrem Sanctorum vocare solitus erat, & eam ab omni sæculari & ecclesiastico obsequio immunem statuit, & hanc Privilegiis dignitatem concessit, ut habeant Fratres ejusdem loci potestatem eligendi & constituendi sibi Rectorem juxta Regulam S. BENEDICTI. *Istud Monasterium situm erat in Somersetensi Comitatu, multis viris illustribus & piis illustratum, quos enumerat Monasticon Anglicanum pag.* 8. & 9. *cujus Monasterii historiam ultimus scripsit* JOANNES *Monachus Glastoniensis, cujus hæc verba in Præfatione ms.* Quoniam certe Willelmus Malmesburiensis Monachus nostram Chronicam sive antiquitates ab adventu sancti Joseph sociorumque ejus usque ad tempora recolendæ memoriæ Henrici Blois Wintoniensis Episcopi & Abbatis hujus loci, cujus industria beneficiorum apud nos viget in sæcula; id est ab anno Incarn. Domini 63. usque ad annum 1126. descripsit: Frater quoque ADAM de Donerham, dicti hujus nostri Cœnobii Monachus, a tempore prædicti Henrici & Abbatis, ubi prædictus Willelmus historiæ suæ telam succidit, videlicet ab anno Domini 1126. usque ad finem domni Joannis de Tantonia Abbatis, qui fuit ab anno Domini 1290. vestigia secutus est; plura quæ Willelmus omiserat apposui, & in rectiorem ordinem redegi: ea vero quæ Frater Adam scripserat, prolixitatem nimiam vitans abbreviavi, atque a tempore ubi dictus Adam omisit, hoc est a tempore D. Joannis de Tantonia, usque ad annum Domini millesimum circiter quadringentesimum historiam continuavi. *Hactenus Joannes in historia ms. cujus plura fragmenta decurtata in Monastico Anglicano adducuntur. Ederet quis Willelmi historiam! Interim legendum id quod de Glastonia scribit iste Auctor in lib.* 2. *ubi de Pontificibus Wellensibus*.

& Abendoniense. 8. *Etiam Monasterium Abendoniense cum patre* Cissa *exstruxit Ina*. Abendoniæ Cœnobium, *inquit Willelmus lib.* 2. *de Pont. Angl.* in BerKensi pago fundaverunt Cissa pater Inæ, mox ipse Ina Rex occidentalium Saxonum, multique ab origine Reges. *Locus Abendonia, olim* Sheovesham *dictus, teste Cambdeno, postea ab erecta Abbatia Abbandun & Abbington, id est Abbatiæ aut potius Abbatis opidum dici cœpit, situs ad Isim fluvium, qui Tami recepto Tamisim efficit. Præterea Vvest-Saxoniæ Episcopatum, male* vicesimo anno regni sui,

Episcopatum West-Saxonum partitur in duos.

di-

CIRCA AN. 730

diviſiſſe fertur apud Henricum Huntidonenſem : qua de re in S. Aldbelmi Actis egimus ad annum 709.

6. Febr.

Regnum abdicat.

9. Ina cum triginta & ſeptem annis Imperium tenuiſſet, (*verba ſunt Bedæ lib.* 5. *cap.* 7.) & ipſe relicto Regno ac junioribus commendato, ad limina beatorum Apoſtolorum Gregorio Pontificatum tenente profectus eſt, cupiens in vicinia ſanctorum locorum ad tempus peregrinari in terris, quo familiarius a Sanctis recipi mereretur in cœlis. *Amplius dicit Ranulſus Ceſtrenſis lib.* 5. *cap.* 24. Rex Inæ commendato Regno ſuo Vveſt-Saxoniæ Ethelardo cognato ſuo, Romam profectus eſt. Qui primus omnium Regum denarium ex ſingulis domibus Regni ſui B. Petro fertur conceſſiſſe, quod diu ab Anglis ROMESCOT, latine vero DENARIUS PETRI vocabatur. *Addit Matthæus Vveſtmonaſterienſis Monachus, Inam Romæ feciſſe domum*, quam Scholam Anglorum appellari fecit, *in qua erudirentur populares in Fide catholica : eique e ſingulis Regni ſui familiis unum denarium annuo cenſu pendi, communi decreto præcepiſſe : id quod poſtea Offa & Ethelvvolſus Britanniæ Reges confirmaverint non ſine aliqua acceſſione. Sunt qui dicunt, Inam bis Romam profectum fuiſſe, primo poſt oblatum Romanæ Eccleſiæ annuum denarium, quo ex itinere privilegium apoſtolico ſignaculo corroboratum Glaſtoniam reportaverit; iterum vero tum cum Regno ſeſe abdicavit. Prima profectio incerta; ſecunda explorata. Hujus occaſionem Vvillelmus Malmeſburienſis Monachus tribuit Ethelburgæ uxori :* quæ dum crebro viri inſtillaret auribus, ut mundanis rebus vel extremis annis valefacerent, & ille hortantem de die in diem differret, aſtu tandem vincere parat. Cum enim quadam vice apud villam ingenti tumultu regales luxus explicuiſſent, poſtera die cum diſceſſiſſent, villicus ex Reginæ conſcientia palatium quanta potuit deformitare tam fimo pecudum quam aggere ruderum infamat : poſtremo in lecto ubi cubuerant, porcam noviter enixam collocat. *Uxoris ſuaſu iſtuc reverſus Rex*, locum pridie Sardanapalicis deliciis parem, nunc fœda ſolitudine deformem miratur. *Arrepta occaſione uxor fecit ad eum brevem orationem de rerum mundanarum fluxa voluptate, &* maritum compulit in ſenteotiam exemplo, quam multis annis fruſtra inſuſurraverat verbo. *Iſtius paradigmatis fides ſit penes Vvillelmum. Inæ ſeceſſio Romam anno* 728. *reponit chronologia Saxonica.*

Denario collato, Romæ Scholam inſtituit.

10. *Ad Inam, ſi non fallit conjectura, ſcripta eſt S. Boniſacii Martyris epiſtola* 48 *cujus hæc prima verba :* Reverendiſſimo Fratri Chriſtique emerito militi Regi In, (*ſic enim diſtinguenda videtur inſcriptio*) ætherio Domino glorioſo divinæ ſoſpitatis ſalutem. Quorumdam venerabilium ſervorum Dei relatione didici, quod acerba morborum valetudine graviter affectus, diu cruciatus laborioſe fatigatus ſis. Ut autem hoc mihi compertum eſt, grates ſpiritali Patri agens cœleſti gratia te viſitatum, *&c. Quod vero eum* Fratrem *vocat, ſuſpicari licet, epiſtolam Inæ jam Monacho facto Romam fuiſſe directam.*

A Boniſacio litteras accipit.

11. *Ina Romæ factus eſt Monachus, & quidem Benedictinus, ut Henſchenius probat : tum quia S. Benedicti Regulam in Glaſtonienſi Monaſterio ſervatam ipſe commendaverat, tum quia Aldhelmi Benedictini Abbatis piis monitis plurimum tribuebat, tum denique quia ipſius ſorores Cuthburga & Coenburga eamdem normam in Vvinburnenſi Cœnobio inſtituerant. Accedit, quod tum in Britannia, tum Romæ Monaſteria omnia tum temporis Benedictinis parebant inſtitutis. Inæ profectio Romam contigit anno* 728. *quamdiu ibi vixerit Monachus, non conſtat. Non videtur amplius in vivis fuiſſe tum cum Beda de eo ſcribebat. Quidquid ſit, Romæ piiſſime obiit, uti & ipſius conjunx Ethelburga in Berkingenſi Parthenone, ubi reliquum vitæ tranſegiſſe dicitur.* Ita mutua charitate connexi, *inquit Vvillelmus*, temporibus ſuis viam hominum ingreſſi ſunt, non ſine magnis miraculis, ut accepimus, quibus divina dignatio felicium conjugum ſæpe reſpondet meritis. *Hinc S. Inæ memoria inſcripta Catalogo Sanctorum a Ferrario, item Martyrologiis Anglicanis & Benedictinis. Certe Joannes Bromton ſcribit in Chronico, quod* Ina Romæ Monachus factus, moriens ſtipendia cœleſtia merebatur.

Monachus Romæ ſancte obiit.

An ſecundam uxorem habuerit.

12. *Ina Ethelburgam habuit uxorem, quæ marito vitæ ſanctioris auctor fuiſſe dicitur, ipſaque ſe recepiſſe in Monaſterium Berkingenſe diœceſis Londinenſis juxta Ta-*

CIRCA AN. 730 6. Febr. *misim, ubi deinde Abbatissa fuisse creditur. Sed vereor ut confundatur cum Ethelburga Berkingensi prima Abbatissa, de qua in Elogio S. Hildelitæ diximus. Præter Ethelburgam alia uxor*, GUALA *nomine, Inæ adfingitur in Auctario ad leges Edvvardi Regis can. 35. ex cujus uxoris dote Principatui Inæ accesserit Cambria, a Guala* Vvallia *appellata. Cujus fabulæ satis sit meminisse, quam rejecerunt Spelmannus tomo 1. Conc. Angl. & Godefridus Henschenius in Commentario de rebus gestis S. Inæ ad diem* 6. *Februarii.*

ANCHR. 730 9. Apr.

VITA S. HUGONIS EPISCOPI
ROTOMAGENSIS IN GALLIA,

Auctore Fontanellensi Chronographo, qui Ludovico Pio imperante florebat.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Hugo Drogonis filius. 1. Præter *Chronographum Fontanellensem, veterum qui de* HUGONE *Drogonis filio egerit reperi neminem ante conditorem Annalium Mettensium ad ann.* 693. *in hæc verba* : Pippinus Drogonem primogenitum suum Ducem posuit Burgundionum, *immo Campanensium*, tradens sibi uxorem Anstrudem filiam Waratonis quondam illustris Majoris domus, derelictam Bertharii, qui de Textriciaco prælio aufugerat, nec multo post a suis interfectus interierat. Hæc Drogoni peperit filium, quem vocavit HUGONEM. Hunc religiosa & strenua matrona Ansfredis avia sua, relicta uxor siquidem Waratonis, ad nutriendum susceperat. Hæc igitur prudentiæ, &c. *quæ prædicti Chronographi verba sunt.*

Hugo Caroli Magni filius. 2. *Postea sæculo* 10. *ignotus cœpit esse Hugo Drogonis filius : ejusque loco vulgatus est Hugo, Caroli Magni (ut putabatur) filius, atque dictus Rotomagensis Antistes & Sanctus.*

Hugo alter Caroli Magni filius. 3. *Quin etiam tertium* HUGONEM, *Caroli Magni itidem filium, Novaliciensem Monachum & Abbatem memorant Annales Novalicienses, qui in Cœnobio S. Medardi prope Suessiones mortuus sepultusque sit, miraculis post obitum clarus.*

4. *Verum quia ad distinguendos Hugones tres, ita ut præmissum est, non satis valida suppetunt argumenta : videndum est quid certi statui possit. Et quidem Hugonem Drogonis filium ejusque sanctimoniam satis adstruit Fontanellensis Chronographus, qui Ludovico Pio imperante scribere desiit, & primaria Hugonis instrumenta, quæ suo etiam tempore Fontanellæ adservabantur, vidisse se declarat. En istius Hugonis Acta ab ipso Chronographo excepta ac relata in Chronicon suum, tomo* 3. *Spicilegii editum. De aliis duobus Hugonibus consequenter dicendum.*

Hugonis parentes & varia dignitates. I. HUGO filius DROGONIS, vir venerabilis, a matre nomine ADALTRUDE *a* primo genitus; nepos KAROLI sagacissimi Principis, Archiepiscopus Rotomagensis Ecclesiæ, post præfatum BENIGNUM regimen hujus Cœnobii suscepit ab anno dominicæ Incarnationis septingentesimo vigesimo tertio, Indictione 6. qui erat annus principatus Karoli nonus, Gregorii vero secundi Papæ qui loco nonagesimo a S. Petro Romanæ præfuit Ecclesiæ, annus septimus *b* instabat. Rexitque istud Cœnobium per annos novem *c*, menses duos, & dies tredecim, id est usque ad annum decimum-sextum principatus antefati Caroli, Gregorii vero præfati Papæ decimum-septimum, dominicæ quoque Incarnationis septingentesimum & trigesimum, Indictione decimatertia. Hic etiam Præsulatum Ecclesiæ Parisiacæ, simulque Bajocassinæ cum Rotomagensi tenuit, factione scilicet patrui sui Caroli Principis, extra decreta tamen Canonum. Cœnobia vero nobiliora, Fontinellam & Gemmeticum; prædia vero regia, quæ ejus insederunt animo. Non enim causa perversæ cupiditatis, aut aliquo sæculari fastu a patruo suo Carolo Principe, sive a Regibus Francorum, qui ejus tempore sceptra Regni hujus tenuerunt, id est HILDEBERTO, DAGOBERTO, HILPERICO, CHLO-

a Anstrudis vocatur in Annalibus Mettensibus, quæ Bertharin Præfecto palatii antea nupta fuerat.
b Immo decimus, siquidem Gregorii annone 17. anno Christi 730. colligat Auctor infra.
c Erat ergo Monachus, immo & Archiepiscopus ante annum 722. quo *duo filii Drogonis ligati* fuisse dicuntur in duobus brevibus Annalibus Franc. qui exstant initio Tomi 2. Chesniani.

CHLOTHARIO, necnon & THEODORICO ea impetrabat; sed ut statim AN.CHR. Ecclesiis Christi contraderet: sciens scriptum, quod ea hereditas bene reconditur, quæ Deo custode servatur. 730 9. April.

2. Mater denique ejus Adeltrudis (ut prædiximus) nomine, filia fuerat Educatio pia per aviam. WARATTONIS nobilissimi Majoris domus regiæ, atque ANSFLEDIS conjugis ejus, qui plurima huic Monasterio largiti sunt prædia. Denique prædicta religiosa & strenua matrona Ansfledis avia sua, derelicta Vvarattonis, ad nutriendum susceperat ipsum Hugonem, Patrem demum gloriosissimum. Hæc igitur prudentiæ & providæ industriæ spiritu plena, animum pueri fertur quotidianis admonitionibus corroborasse; ut sese cum omnibus quæ habebat Dei servitio manciparet. Unde factum est, ut sacrarum litterarum studio imbutus, coævos suos sapientia & religione anteiret; secundumque sanctam suggestionem præclaræ nutricis ac aviæ suæ Ansfledis cœpit terrena cuncta despicere, & ad regna cœlestia viriliter anhelare, simulque patrimonia plurima Ecclesiis Christi contradere. Quæ cuncta si qui plenius scire cupiunt, scrinia civitatum Rotomagensis, Parisiacæ & Bajocassinæ, & hujus Cœnobii Fontinellensis simulque Gemmeticensis revolvant: illicque invenient, quantam sollicitudinem ac pervigilem curam de constructione, propagatione & administratione ac exaltatione Ecclesiarum habuerit.

3. Hujus pater Drogo, filius prædicti Pippini Ducis Francorum, frater Grimoaldi & Caroli nobilissimorum Principum, defunctus est anno ab Incarnatione Domini septingentesimo septimo *a*, Indictione quinta, tempore veris. Succedit ei *b* isdem vir venerabilis Hugo, in sede Rotomagensi vigesimus a Mellone primo Pontifice ejusdem urbis; Rector quoque sive procurator urbis Parisiacæ trigesimus quintus a B. Dionysio constituitur; porro in regimine hujus Cœnobii Fontinellensis a B. Vvandregisilo septimo in loco: similiter a S. Filiberto in regimine Cœnobii Gemmeticensis. Dignitates.

4. Hic namque vir venerandus Hugo dum adhuc laicus foret, largitus est Benigno Abbati Vierlaicum villam, quæ sita est in pago *Tellau c* super fluvio Eora, quæ ipsi de jure prædictorum parentum suorum legitime obvenerat. Donationes. Facta est hæc largitio ab anno dominicæ Incarnationis septingentesimo decimotertio, Indictione duodecima, qui fuerat annus Dagoberti junioris Regis III. Pippini autem Ducis 26. undecimo Kalendarum Juliarum die, feria 4. Inter reliqua autem prædia ab eo contradita, etiam Vvitflanam villam largitus est Vvandoni Abbati anno primo Chlotharii Regis, quem Carolus post fugam Hilperici ac Ragenfridi Regem sibi statuerat: & possessa est ab hoc Cœnobio usque ad regimen Vvitlaici Abbatis per annos quadraginta tres. Huic glorioso Præsuli largitus est quidam illustris, nomine Bertus, portionem aliquam de villa Digmaniaco, quæ sita est in pago Osismensi *d*, in centena Alancionensi, & illam rem quæ vocatur Venda in centena Saginse. Similiter in territorio Cenomannico rem illam quæ dicitur Veringo; seu Metiago, quæ appellatur Avancurte. Edita est hæc largitio anno undecimo Theodorici Regis, patris Hilderici demum Regis novissimi ex genere Merovingorum. De patrimoniis enim a prædicto glorioso Præsule huic loco largitis, sive a fidelibus Christianis impetratis ac susceptis qui nosse cupit, testamenta * ab ipso edita revolvat: & tunc probabit nihil sine de eo sinistrum aut dixisse, aut scripsisse. Mensatas ad unumquemque mensem * sufficientes præberent alimoniam, idcirco memoria illius in benedictione manet.

* Id est chartas donationum
* f. dedit quæ sufficientem.

5. Expletis namque laudabilis cursus sui annis migravit ad Dominum sexto *e* Idus Obitus anno 730.

a Immo anno 705. Indict. 6. ut probant tres veterrimi Francorum Annales a Chesnio editi initio tomi 2. Hist. Franc.

b An patri in Ducatum Campaniæ successit Hugo: silent ea de re veteres Annales Francorum, quinimmo contrarium adstruere videntur.

c De pago *Tellau*, nunc le *Tallau*, in Neustria hodierna, dictum est ad librum de miraculis S. Vulframni supra.

d Ergo pagus Oximensis comprehendebat centenam seu tractum Alancionensem & Sagiensem.

e Immo 5. Idus Apriles, qui dies notatur in Martyrologiis Romano, Rotomagensi, Benedictino, & in Molani additionibus ad Usuardum, immo & in Actis pseudo-Hugonis.

AN.CHR. 730 Idus Aprilis, qui erat annus dominicæ Incarnationis septingentesimus trigesimus, Indictione decima-tertia. Corpus enim Gemmetico Cœnobio, quo etiam 9. Febr. vitæ decessit, in Ecclesia sanctæ matris ac perpetuæ virginis MARIÆ venerabiliter sepulturæ est traditum: conditaque est a Fratribus illinc habitantibus

Tumulus insignis.

supra tumbam illius repa *a* diversis metallis decorata, ob amorem videlicet, sanctitatem, ac reverentiam illius. Nullus enim ante eum ejusdem Cœnobii Rector, nec post eum, tot prædia ac possessiones in jure ipsius venerabilis loci contulit ac impetravit, sicut ipse facere curavit, veluti testamenta ipsius Cœnobii cunctis legentibus liquido patet. Hic dimisit in hoc Cœnobio Fontinellensi calicem aureum & pateram auream pensantes libras quatuor, uncias duas; turriculam auream pensantem libras sex; capsam auro & gemmis decoratam continentem pignora diversorum Sanctorum. Plurima enim bonitatis gessit opera, quæ dinumerare laboriosissimum est. Nobilis enim exstitit genere, sed non inferior religione. Hæc quidem de venerando Patre ac domino Hugone dicta sufficiant.

APPENDIX

De gemino HUGONE, utroque Caroli Magni (ut quidam scripsere) filio.

Hugo Caroli nothus.

1. *Carolo Magno filium naturalem nomine Hugonem fuisse, extra controversiam est. Eginbardus quippe Caroli concubinas quatuor earumque liberos recensens, mentionem facit cujusdam concubinæ vocabulo* Reginæ, quæ *Carolo* Drogonem & HUGONEM peperit. *Carolo e vivis sublato Ludovicus Augustus ejus filius* fratres adhuc tenera ætate Drogonem, HUGONEM, & Theodericum, participes mensæ effecit, quos & in palatio una secum nutriri præcepit; & Bernardo nepoti suo, filio Pippini, Regnum Italiæ concessit: qui quoniam paullo post ab eo defecit, capitur, & a Bertmundo Lugdunensis provinciæ Præfecto luminibus pariter & vita privatur. Hunc autem metuens ne post dicti fratres populo sollicitato idem facerent, ad conventum publicum eos venire præcepit, totondit, ac per Monasteria sub libera custodia commendavit. *Hactenus Nithardus in Hist. lib. 1. cui Theganus subscribit in libro de gestis Ludovici cap. 24. scilicet Bernardo excæcato Ludovicus* jussit fratres suos tonsurari, Drogonem, HUGONEM, & Theodoricum, ad discordiam mitigandam, & liberalibus disciplinis jussit instrui: quos postmodum honorifice constituit. Drogoni Episcopatum dedit, & HUGONI cœnobialia Monasteria. *Adde Chronicon Moisacense ad ann. 817. Iste est* Hugo Abbas qui e Germania in Aquitaniam missus a Ludovico *dicitur* anno 830. *ut* Pippinum *ad restituendum Ludovicum* instigaret: *& anno insequenti* commendatus est *cum aliis Ludovico adhærentibus, ut ad Lotharium* veniret: quatenus cum eis deliberaretur, quomodo petitio eorum impleri posset, *uti legitur in Vita Ludovici Pii. Plura Monasteria sibi commendata habuit Hugo, in his Monasterium Veromandense seu S. Quintini, cujus Sancti corpus est* elevatum ab Hugone monastico Abbate & a Drogone Mettensium Pontifice anno 825. *ut prodit historia ipsius elevationis, relata in Probat. Historiæ Veromandensis apud Emereum: ubi item* corpus S. Cassiani a quodam sophistico Abbate, scilicet præscripto Hugone impetratum *fertur. Habuit item Monasterium Sithivense Hugo ipse, de quo sic liber 2. Mirac. S. Bertini cap. 7.* Mortuo Fridogiso quatto-decimo regiminis seu potius tyrannidis suæ anno, successit in regimen Cœnobii Hugo venerabilis filius Caroli Regis Magni & frater Ludovici Cæsaris. *Plura de eo ibidem & cap. 8. Denique* anno 844. Pippini Duces Caroli exercitum superant 7. Idus Junii: in quo prœlio ceciderunt Hugo Abbas patruus Caroli & Rithbodo Abbas, *&c. Verba sunt Annalium Mettensium & Fuldensium: quibus præivere Annales Bertiniani, in quibus describitur ea congressio facta* in pago Ecolismo: *qua in congressione* Hugo Presbyter & Abbas filius Caroli Magni quondam Imperatoris, & frater Hludovvici itidem Imperatoris interfectus *memoratur cum aliis multis. Hæc fere sunt quæ de Hugone Caroli Magni notho referuntur apud probos auctores.*

Alii duo Hugones dicti æque Caroli filii.

2. *Præter Hugonem hunc, nullus cognominis Carolo Magno filius adscribitur ante sæculum 10. quo celebrari cœpit* HUGO *Caroli filius, Drogonis frater, Archiepiscopus Rotomagensis, ac demum Gemeticensis Monachus. Vulgatus & alius* HUGO, *si tamen alius, æque inter liberos Caroli numeratus, Monachus & Abbas Novaliciensis: uterque* Sancti *nomine decoratus.*

Unus Archiepiscopus Rotomagi.

3. *Ad priorem quod attinet, vix credam alium fuisse Hugonem illum ab Hugone Drogonis Ducis filio: qui deinde errore nominis creditus dictusque sit Caroli filius, Drogonis Mettensis, Epi-*

a Id est tumulus honorarius seu umbella, quatuor columnis seu fulcris super tumbam erecta. Lege libellum de vita S. Sturmionis Abbatis.

Episcopi frater. Id nulli non erit persuasum, si ejus Acta, qualia in libris tum editis, tum mss. exhibentur, tantisper conferamus. AN CHR. 730 9. Apr.

4. *Duplicem legimus scriptionem de S. Hugone Caroli Magni (ut ajunt) filio & Episcopo Rotomagensi. Unam auctore anonymo, quæ manu exarata legitur in Bibliotheca Gemeticensi duobus apographis; aliam auctore* BALDRICO *Dolensi Antistite, qui primam exornandam suscepit. Anonymi commentatio scripta est post instauratum Gemeticense Monasterium initio sæculi 10. legiturque in duobus exemplaribus mss. quorum unum Annone Abbate, id est media sæculo 10. alterum eodem fere tempore descriptum est. In utroque illo exemplari dicitur Hugo ex* Carolo Magno & Austrude Tassilonis filia *progenitus*, in Monasterio B. Dionysii *educatus fuisse* pro discendis litteris: *dein inter palatinos Clericos substitutus; accepisseque* duas Abbatias optimas, Resbacensem videlicet locum, in quo B. Ailus requiescit corpore; & Crucem B. Audoeni super Auduræ fluvium, quem locum B. Leutfridus propriis sumtibus a fundamento in propria tellure locavit. *Postea commemoratur Hugonis peregrinatio Romana ad Leonem Papam III. a quo is Clericus ac Diaconus ordinatus fertur, voto facto Monachum profitendi in Cœnobio Gemeticensi. Reversus in Galliam, adiisse ad Carolum in palatio Trevirensi residentem; ac paullo post in Synodo Aquisgrani habito ab eo promotus ad sedem Rotomagensem, Drogo vero ipsius germanus ad Mettensem, utramque eodem die morte Episcopi sui vacantem, datis utrique Abbatiis quæ in sua diœcesi consistebant ad jus regium pertinentes. Porro utrque sacerdotalem consecrationem suscepisse 12. Kal. Octobris, episcopalem Kalendis ejusdem mensis, anno 762. Denique Hugo post recte administratum Episcopatum dicitur se recepisse Gemeticum, ubi Monachus factus, demum post annos fere decem sancto fine vitam concluserit* sub die 5. Iduum Aprilium, anno ætatis 74. *Eadem de Hugone prædicto tradit Baldricus Dolensis Archiepiscopus, qui rogatu* URSONIS Abbatis & Monachorum Gemeticensium *scriptionem Anonymi exornare aggressus est initio sæculi 12. Baldrici hac de re libellum ex ms. cod. Vedastino acceptum edidit in sua Neustria pia Arturus Monsterius, ubi de Gemetico agit; eoque loci prædictam narrationem non imperite discussit capp. 9. & 10. Id etiam præstitere in sua Gallia Sancta-Marthani, & noster Franciscus Pommeraius in Historia Archiepiscoporum Rotomagensium: observaruntque varia ac fœda errata, quæ in illa narratione occurrunt. Unum aut alterum hic pono in gratiam exterorum, quibus non ita obviæ sunt historiæ nostræ. Nulla Carolo uxor concubinave Austrudis vocabulo fuit, ut constat ex Eginhardo in Caroli Vita. Carolus anno 747. natus, Regnum adeptus est nonnisi anno 768. Leo III Pontificatum anno 795. tantum abest ut Hugo Caroli filius anno 762. sive (ut atrociori mendo præfert codex Vedastinus) anno 702. Diaconatus ordinationem a Leone Papa suscipere potuerit, aut eo anno habilis esse sedi Rotomagensi. Accedit quod neque apud Ordericum Vitalem, neque in vetustis indicibus Rotomagensium Antistitum, isti Hugoni ullus sit locus. Parco aliis mendis jam notatis ab aliis. Et tamen commenticia narratio illa imposuit Balderico Noviomagensi, scriptori certe non indiligenti, qui in lib. 2. Chron. Camerac. cap. 29. ubi agit de S. Hugonis translatione reliquiarum in villam Hasprum*, sanctum virum Domini Hugonem Rotomagensem Episcopum, Karlemanni Regis filium *appellat. Ex his nemo non videt, commenticium esse Hugonem istum, nec alium esse ab S. Hugone Drogonis Ducis & Anstrudis filio, qui obiit 5. Idus Apriles: cujus Acta cum deperdidissent Gemeticenses Cœnobitæ in conflagratione Monasterii sui per Normannos, aliquis imprudens ea utcumque resarcire postea conatus est ex promiscuis vulgi traditionibus: at infeliciter omnino. Id facile concedet quisquis adverterit, ficticio illi Hugoni matrem cognominem, scilicet Austrudem, eumdem obitus diem adsignari: utrique Hugonis memoriam aboleri cœptam, quum alterius natales jactati sunt in vulgus. Drogo Campaniæ Dux in Drogonem Mettensem Episcopum confusus: & qui Hugonis pater, ejus germanus creditus est.*

5. *Posterioris Hugonis, Novaliciensis scilicet Monachi & Abbatis, notitia paullo minus incerta est. Sicut proditur tamen res, ne auctoris fidem temere abrogare videar, exponenda est ex Chronico Novaliciensi, cujus hæc verba.* Post invasionem Italiæ a Carolo factam, pergente eo in Romaniæ tellus, ubi & Imperium & Patriciati honorem promeruit, revertente eo, UGONEM filium suum puerulum adduci præcepit: quem beato viro Frodoino Abbati Novaliciensi commendans rogavit, ut in sancta & monastica professione illum nutriret. Qui benigne eum suscipiens aluit & nutrivit, ut filio tanti Imperatoris decuit. Ob cujus amorem illo in loco multa prædia terrarum & thesaurum multum ibi largitus est. *Mortuo Amblulfo Frodoini successore*, protinus ad regendam Novaliciensem Ecclesiam domnum & sanctum promoverunt Fratres Hugonem, Karoli Magni filium .·.·. Erat in arva Francorum Monasterium quoddam ditissimum in honore S. Medardi Confessoris fundatum, quod nuper Karolus ob amorem filii sui Hugonis auxit, ut dicunt, Novalicio, ubi ipse præerat Pater .·.·. Post paucos vero annos idem vir venerabilis Hugo cum quadam die secundum morem Abbatiæ suæ Cellas causa providentiæ & admonitionis circuiret, devenit in Franciæ tellus, ubi multæ Cellæ erant sub ditione Novaliciensis Cœnobii erectæ. Quas cum ex parte requisisset, consedit mox in præfato Monasterio, videlicet S. Medardi Confessoris: in quo cum aliquantis commoratus esset diebus, infirmitate corporis tactus ægrotare cœpit: de qua ægritudine ad necem usque perductus obiit illic Idus Junii per omnia felicissimus: ibique sacrum ejus corpus honorifice quiescit humatum .·. Post multos itaque annos retulit nobis Abbas ille de S. Medardo, quod præfatus Hugo Abbas apud ipsius multas virtutes & miracula illo in loco operatus sit, & quanta veneratione ab incolis lu- Alter Abbas, Novaliciensis.

AN.CHR. 730 9. April.

ei haberetur. *Hactenus Chronographus Novalicensis, cujus fidem non magni facio, ut qui multas identidem fabulas narrationi suæ immiscet. Crediderim certe, Hugonem istum esse ipsummet Hugonem Drogonis ex Regina Caroli concubina fratrem uterinum: qui non a Carolo patre, sed post ejus obitum ab Ludovico fratre tonsus est, uti superius vidimus, ac in Monasterium relegatus, forsan in Novaliciense, cujus regimen uti & aliorum obtinuerit. Certe neque in Chronico Sancti-Medardino, neque apud quemvis probatum Auctorem fit mentio ulla Hugonis sancti qui sepultus sit in Cœnobio S. Medardi, quod Novalicensi numquam subjectum fuisse constat. Si quis tamen legitima habeat instrumenta contraria iis quæ hactenus a me dicta sunt, rogo ut ea communicare velit: ut si ita exigat res, id argumenti retractemus Sæculo insequenti.*

Hugo Abbas Conradi filius.

6. *Fuit & alius* Hugo *Abbas nominatissimus sæculo 9. & ipse regiæ stirpis ac Caroli Calvi propinquus, quem* Conradi Comitis & Adelaidis filium *fuisse constat ex Herrico in lib. 2. de mirac. S. Germani* Episcopi *Autissiodorensis cap. 5. Fuit is Abbas variorum Monasteriorum, cui Servatus Lupus inscribit epistolas duas, 87. & 88. posteriorem* Hugooi Abbatum summo: *& Joannes Papa VIII. aliam* Hugoni Abbati nnbili, spectabili prosapia gentis. *In Chronico Magadaburgensi ms. dicitur* anno 868. successisse Roberto qui marcam tenebat: & anno 887. Hugo Abbas & vir potens & prudens Aurelianis moritur, Autissiodoro ad S. Germanum sepelitur. Ducatus ejus Odoni filio Rodberti ab Imperatore datur, Parisiorum tunc Comiti. *Eadem habent Annales Mettenses. De eo fit mentio apud Adelerium in Appendice ad Adrevaldum de mirac. S. Benedicti. Id notare visum est, ne quem decipiat nominis communio.*

AN.CHR. 730 8. Septemb.

VITA S. CORBINIANI EPISCOPI FRISINGENSIS PRIMI,

Auctore Aribone ipsius successore tertio.

Ex tomo 9. Suriano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Auctor Vitæ Aribo, tom. 2. antiq. lect. Canisii. Hæres dictus. Metrop. Saltzburg. p. 1. pag. 124. Monachus.

1. Qui *Vitam S. Corbiniani primus litteris mandavit* Arbo, *ipsius post* Erembertum & Josephum *successor, nomen suum prodit cap. 39.* Cœpi ego Aribo Hæres, licet indignus, ipsius Frisingensis sedis Episcopus, cogitare quid de tanti Patris corpore agerem. *Ex quibus verbis Arnolfus ex-Comite Monachus & Præpositus Cœnobii S. Emmerammi Ratisponensis in epistola ad Purchardum, Ariboni nomen tribuit* Haeredi, *& cum eo ms. catalogus Episcoporum Frisingensium, ac* Marcus Velserus *in lib. 5. rerum Boicarum, ubi S. Corbiniani gesta politiori stilo exornavit. Certe Ariboni nomen etiam fuisse* Cyrino, *constat ex fine Vitæ S. Emmerammi a se scriptæ. Hæres etiam dictus est, ut patet tum ex fine istius Vitæ, tum ex Synodo Dingolvingensi, cui subscripsit* Hæres Episcopus *anno 772. apud Baronium.* Is Ecclesiæ Frisingensi præficitur Pastor aono Domioi 760. *ut habet ms. catalogus Episcoporum.* Multas dedicavit Ecclesias, *in his anno Domini* 779. Oratorium Schliarsee, quod Fratres pro solitudine elegerunt & construxerunt: eisque Abbatem constituit juxta ordinem Regulæ S. Benedicti. Similiter Monasterium Schlechdorff in honore S. Dionysii dedicavit, & Haeres sub gradu minori constitutus eidem Congregationi præfuit, ubi etiam S. Tertullianus requiescit in corpore, quod Reginbertus Monachus ab Hadriano Papa impetravit. *Hinc colligimus Aribonem ex-Monacho Benedictino creatum esse Episcopum Frisingensis Ecclesiæ, cui annos 23. præfuisse dicitur.*

Corbinianus an Monachus Benedictinus.

2. *An vero etiam* Corbinianus *Monachus ante susceptum Episcopatum fuit? Certe ad Oratorium S. Germani* parvum ergastulum (*Velserus recte* Monasterium *interpretatur*) construxisse *dicitur, ibique* ministros *habuisse,* quos quotidie sacris studuit disciplinis instruere, *infra cap. 1. Quam Regulam istic observaverit, discimus ex cap. 2. Quippe miraculum de musto servato accidisse nollu intelligens,* silentium suum ut servaret, ministris hoc indicare distulit, sic pernoctans in orando, usquedum matutinas Deo laudes persolveret. *Nimirum ex præscripto S. P.* Benedicti, *qui præcipue* nocturnis horis *rigidum silentium a suis exigit in Regulæ cap. 42. Denique Corbinianus teste* Ot-

Frisingensis Ecclesia Cathedralis primo a Monachis occupata.

tone Frisingensi *Episcopo in Chron. lib. 5. cap. 24.* in monte Frisingen Ecclesiam quæ usque hodie cernitur, in honorem B. Benedicti construxit, ac Monachorum ibi sacrum conventum adunavit. *Quæ Ecclesia etiam in honorem B.* Mariae *sacrata erat. Id quod patet tum ex hujus Vitæ cap. 20. tum ex litteris donationis Hittoni Episcopo factæ initio sæculi 9.* ad domum S. Mariae in Frisingam, ubi electus & pretiosus corpore requiescit Confessor Christi Corbinianus, et memoria ejus multis temporibus in domo S. Mariae & S. Benedicti Confessoris permaneat, & ut oratores sui, videlicet Monachi & Episcopi successores, hujusmodi possideant. *Hæc ex Metropoli Saltzburgensi tom. 1. pag. 126. Quamdiu illam Cathedralem Ecclesiam tenuerint Monachi nostri, adsequi non licuit. In litteris Henrici Magni Imperatoris anno 1002. concessis pag. 140. prima* Canonicorum *mentio occurrit: nam in superioribus litteris* Fratres *appellantur. De Frisingæ situ infra cap. 20.*

Dum

AN.CHR. 730 8.Septemb.

PRÆF. I.

DUM cupimus ad ædificationem audientium Vitam B. CORBINIANI ſtilo breviſſimo explicare, virtuteſque quas per eum fecit Dominus; primo neceſſe eſt ſancti Spiritus implorare ſuffragium, quatenus ejus adjuvante gratia, digne poſſimus tanti viri Dei utiliter miracula enarrare.

CAP. I. Corbinianus Militunenſis. *de Melun

Venerandus igitur Dei famulus CORBINIANUS, ortus fuit ex regione Melitonenſi *, natus in vico qui dicitur *a* Caſtrus, ex patre WALDEKISO & matre CORBINIANA. Quo nondum nato genitor ejus languore correptus, rebus exceſſit humanis. Eo itaque poſt obitum patris nato, mater ejus, genitoris ſui nomine ex ſacro eum fonte fecit ablatum appellari; at poſtea illius amore compuncta, nomen ejus mutavit, eumque vocavit CORBINIANUM. Qui dum bonæ indolis puer excreviſſet, divina inſpiratione compunctus, ſacræ Religionis officium viriliter diligebat, cœpitque divinæ Scripturæ ſagaciſſimus indagator exſiſtere, pſalmodiam diligere, jejunium amare, vigiliis & orationibus ſanctis inſiſtere, pauperes quantum potuit recreare, hoſpitalitatem ſectari, & in boni operis cultu ſtudioſe perſiſtere. Ad hoc quoque divino eſt perductus amore, ut omnem mundi concupiſcentiam ab ipſo juventutis relinqueret flore, & ſanctæ continentiæ ſanctæque caſtitatis ſollertiſſimus cuſtos exſiſteret. Porro ad B. Confeſſoris Chriſti Germani Eccleſiam *b* in eodem caſtro conſtructam devotiſſime ſe contulit, atque juxta eam parvum ſibi conſtruxit ergaſtulum, tantum ſolitudine delectarus, ut nihil aliud poſſideret niſi tantum miniſtros, qui ſibi exterioris neceſſitatis ſolatium exhiberent: quos quotidie ſacris ſtuduit diſciplinis inſtruere, ut ſuæ imitatores exſiſterent vitæ. Multa quoque cœpit ad illum credentium populique turba confluere, & ſacra ejus monita diligenter excipere. Quidquid autem ex oblatione Fidelium ſuſcepiſſet, excepto victu neceſſario pauperibus erogabat.

II. Muſtum in dolio diſfundi pro conſervat orando.

Vindemiarum quoque tempore cum quidam ei vindemiarum primitias afferrent, miniſtri ejus in cellario vas inde non modicum impleverunt. Contigit autem cujuſdam noctis ſilentio, ut muſto vehementer intumeſcente, magni fervoris vim vas ſufferre nequiret, ſpinamque tam fortiter rejiceret, ut ejus ſonitus in cellula ad aures viri Dei perveniret. Qui ſtatim intelligens quod geſtum fuerat, ſeſe in orationem fixis in terra genibus projecit; ſilentium ſuum ut ſervaret, miniſtris hoc indicare diſtulit, ſic pernoctans in orando, uſquedum matutinas Deo laudes perſolveret. His peractis, ex more tintinnabuli ſigno miniſtros convocans, ſuſpicionem quam de vino habuit, eis indicavit. Tunc ergo Frater qui cellario præerat, nomine ANSERICUS, arrepta clave feſtine cellarium reſeravit, & in introitu ſpinam pede invenit, & in manus tulit, ad vas acceſſit: res mira apparuit, quia tam incolume muſtum inventum eſt, ut nec gutta quidem foras exiret. Quod dum viro Dei nuntiavit, omni cautela juſſit ſilere miraculum.

III. Mulam a fure ſubreptam recuperat.

Quadam vero die fur quidam, inſtigante diabolo, mulam viri Dei foris reperiens abſtulit, eamque adſcendens, propinqui ſaltus ſe immergebat latibulis. Miniſtri vero viri Dei veſpera appropinquante mulam quærentes invenire non poterant, huc illucque quærendo diſcurrentes per latera montium & ima convallium ſilvarumque latibula, necnon & ea loca perſcrutantes, ubi prius mula ſolita erat paſci, uſquedum eis nox ita tenebreſceret, ut coacti vacuique domum reverterentur, & damnum de mula viro Dei referrent. Ipſe autem leniter conſolatos dimiſit, ſeque in oratione proſtravit; ſicque orando permanſit, uſquedum matutinarum ſollemniis debitas Deo laudes implevit. Ac deinde cum ad refocillationem laſſi corporis paullulum quieſceret, Angelus Domini in ipſo matutinali crepuſculo ei per viſum apparuit, furemque cum mula adventurum prædixit. Ille autem a ſomno excitatus, grates Deo retulit & lau-

a *Caſtras* forſan ſeu Caſtra opidum, vulgo *Chatres*, a quo Caſtrenſis pagus agri Pariſiacenſis, quarto milliari a Lutecia Pariſiorum in via Aurelianenſi, ad amnem Orgiam, *l'Orge*.

b Exſtat etiamnunc iſtud S. Germani Pariſiorum Epiſcopi Oratorium, eſtque Eccleſia parochialis extra murorum Caſtrenſium ambitum: nam loci Eccleſia parochialis S. Clementi ſacra eſt, penderque a Monaſterio Foſſatenſi.

AN CHR. 730 5. Septemb. laudes, atque etiam S. Germano, in cujus Ecclesiæ foribus tunc ipse manebat: apertaque fenestra cellulæ, signo ex more tintinnabuli suos ad se convocat ministros. Quibus adstantibus præcepit, ut venientem furem cum mula minime læderent. Sed hoc nequaquam appetitu vanæ gloriæ ministris prædixit, sed ut eorum mentis insaniam mitigaret, ne furore coacti, Dei virtutem in suam mutarent insaniam, aut ut rei sanguinis in ejus persecutione non fierent. Vix verba præcipiendo compleverat, & ecce ostium cellulæ ubi vir sanctus cum discipulis loquebatur, mula ingressa super se sedentem obrulit furem rigidum & quasi exanimem, dorso illius adhærentem, perinde ac si ligatus super eam esset, ita ut si vellet, descendere nequivisset. Qui dum viri Dei jussione depositus & humi esset projectus, instar ligni vel lapidis amens & sine sensu jacebat. Cœpit autem eum vir Dei tam increpatione quam admonitione a sua nequitia quasi a gravi somno suscitare. Qui cum ceu dormiens expergefactus esset, timorem dimisit animi, & confitendo atque pavendo malum quod viro Dei fecerat, professus est se amplius non peccaturum, etiamsi præ inopia periturus sit. Eo ergo sic prostrato jacente & promittente vitæ mutationem, eum vir Dei de humo jussit surgere. Mox ille tam celeriter surrexit, quasi rigidus atque contractus minime fuisset: & sic suæ miseriæ referebat historiam, quomodo in dorso mulæ pernoctasset, tot montium summitates atque ima convallium, silvarum atque veprium densitates perambulasset, & quasi a mula vinctus fuisset. Quibus dictis fidem vulnerata facies conciliabat. Denique ab irrationabili animali adductum se inscientem ad virum Dei fuisse professus est, & quod intempestæ noctis silentio viam evadendi vel latendi reperire minime potuisset. Sed quid mirum quod orationes Justorum Deo largiente valeant vincula reprobis injicere, & a mentis eos revocare industria, cum tantam Deus electis suis præstet gratiam, ut cum rerum necessitas exposcit, mira quoque aliquando ex prece faciant, aliquando vero ex potestate, cum Joannes dixit: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri*? Quia ergo filii Dei ex potestate fieri possunt, quid mirum, si signa facere ex potestate valent? Et quid mirum, si signa per orationes facere valent, cum Dominus suis Fidelibus promiserit, dicens: Omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis, & fient vobis? orationis namque virtute semper sunt signa ostensa, mirabilia demonstrata. Nam Moses per orationem Pharaonem superbum Regem in mare rubrum demersit, Ægyptios delevit, & Dei populum liberavit. Josue occidentem solem tamdiu orando stare fecit, donec hostes pugnando delevit. Elias tribus annis & mensibus sex cœlum ab imbre coercuit, & cum voluit, orando pluviam tribuit. Iste itaque vir sanctus oratione alligavit reum, ut a nequitia suæ animæ solveretur, & ad pœnitentiam reverteretur: eique tres argenteos dedit, atque admonuit, ut nec coactus furtum faceret. Et illo accepto munere lætus recessit.

Ita Greg. M lib. 2. Dial cap. 30. Joan. 1.

IV. a Pippino aliisque frequentatus. Cœpit itaque longe lateque fama sanctitatis ejus crescere, & Fidelium ad eum, nobilium & ignobilium, utriusque sexus turba confluere, æternæ vitæ ex ore illius verba libenter audire: tantumque excellentia vitæ illius percrebuerat, ut ad summum Majorem domus PIPPINUM rumor sanctitatis ejus perveniret. Is vero unum ex carissimis sibi Optimatibus ad viri Dei cellulam transmisit, seque humillime ejus precibus commendavit. Multique ad eum senes & nobiles concurrentes, ut pro ipsis oraret, rogabant: alii autem sua ei munuscula orationis causa mittebant. Tunc vir Dei crebris advenientium colloquiis occupabatur; sed mens ejus magno inde tædio affecta, magnis fletibus atque lamentis se abstrahere nitebatur: tactusque dolore cordis intrinsecus, suspiriis & gemitibus crebris deplorabat, quod tranquillitatem quam quæsierat, & solitudinem quam desideraverat, se amisisse perspiceret; & paupertatem quam amaverat, sibi deesse valde pertimesceret, & adesse sibi divitias quas noluerat: orationis studium se ultra consuetudinem amittere, responsis advenientium & acceptione dantium, & dispensatione egentium occupatum. His vero tribulationibus fatigatus, quar-

quartum-decimum in sua cellula impleverat annum. Tunc demum iniens consilium, ad limina sacratissima beatorum Apostolorum Petri & Pauli orationis causa ire decrevit, & ibi se apostolici viri doctrinæ & orationibus commendare, &, si fieri posset, impetrare ab eo sibi & suis qui cum eo venirent, in quodam angulo latitandi facultatem, ut ad sanctorum Apostolorum patrocinia posset secretius pervenire, & ibi sub sanctæ conversationis regula liceret ipsi vitam ducere. AN CHR. 730 8. Septemb.

Movit autem vir sanctus comitatum suum cum universis supellectilibus, & incolumis cœptum perfecit iter. Oratione autem facta in confessione beatissimi Apostolorum principis Petri, ad beatæ memoriæ GREGORII *a* Papæ pedes se prostravit, eique secretum animi sui diligentissime explicavit, & quibus necessitatibus coactus suum amisisset secretum, & quomodo tranquillum per humanos favores perdidisset portum, & quibus rerum sæcularium tumultibus, quasi navis in medio mari jactaretur fluctibus, ut vix solitudinis marginem recolendo prospiceret. Et plus etiam formidanda adjecit, quia temporalia a multis sibi concessa munera, sibi potius ad perditionis cumulum evenire posse timeret, quam ad præsentis vitæ solatia. Venerabilis autem Papa Gregorius audiens viri Dei verba, intellexit zelum animi ejus, qualiter & quam magnam in Dei opere haberet animi puritatem. Erat enim vir Dei valde facundus, & humanitate præcipuus, conversatione inter omnes præclarus, contra vitia ad irascendum facilis, velox ad ignoscendum conversis, non piger in bona operatione, deditus orationi, studiosus psalmodiæ præclarus in vigiliis, frequens in jejuniis, largus in eleemosynis, ad omne bonum semper promptissimus, vir mitis atque modestus, nulli pietate secundus. Sed quid de eo dicendum est, quem omnibus bene volentibus simulque indigentibus, omnis boni adjumentum, quantum potuit, fuisse non dubium est? Itaque vir Dei spiritu-sancto repletus, unicuique congruens erat sexui vel ætati, ut per sanctæ conversationis studium posset unicuique sanctarum exempla virtutum ostendere. Sed hæc beatissimus Papa Gregorius intuens, cœpit cum suis inire consilium, ne tanti luminis fulgor absconderetur sub modio, sed ut secundum dicta Veritatis supra candelabrum posito illo, multi ab eo illuminarentur, cogitavitque ut ex auctoritate B. Petri Apostoli sacerdotalem ei honorem conferret. Itaque in viro Dei quæ consultando tractaverat, opere perficiens, per singulos gradus ad summum usque pontificalem eum provexit honorem. V. Romam petit.

Vir itaque sanctus, quamvis coactus, tamen dono Dei & divini muneris largitori consentiens, Psalmistæ non immemor, timens ne tali fraudaretur honore, dicentis: *Quia noluit benedictionem, elongabitur ab eo*; quamvis honorem fugiendo humilitatem continere voluisset, obeditionem tamen majorem judicavit, ne Patrem resistendo contristaret, vel divinæ voluntati contraire videretur. Coactus ergo sacerdotalem suscepit benedictionem, accepto etiam Pallio cum benedictione & adjutorio B. Petri Apostoli, ut ubique prædicationis officium exercere in toto orbe posset, & tanti Patris concessu potestatem haberet. Tanto autem accepto honore & privilegio in Galliam reversus est, cœpitque divinum largiter ex ore ejus emanare verbum, & mellisflua instar vivi fontis in aures audientium effuodi prædicatio; atque per universam Galliam verbum doctrinæ illius in virorum ac mulierum sanctis crevit moribus, & tam in sacrarum virginum ac viduarum, quam & Monachorum & Clericorum pectoribus diffusum est. Ipse vero verbum Dei administrans ceu prudens dispensator Ecclesiæ Christi, unicuique mensuram tritici hilari vultu largitus est. VI. Ordinatur Episcopus. Accepto Pallio reversus Gallos erudit,

Interea contigit, ut Major-domus in Gallia, qui erat Pippinus, virum Dei ad se accersiret. Illo vero ad palatium proficiscente, in via quidam reus ad damnatio- VII. a Pippino arcessitus,

a Hic mendum esse in Gregorij nomine recte monet Baronius, tum quia Pippinus qui post hanc Corbiniani profectionem superstes fuisse dicitur, eodem anno vivere desiit, quo Constantino Gregorius successit; tum quia anni septem cap. 9. dicuntur effluxisse a prima ad secundam viri sancti peregrinationem Romanam, quæ anno 717. contigisse videtur.

AN.CHR. 730 8.Septemb. nationis ultimæ suspendium ducebatur propter latrocinium, nomine Adalbertus; manibus post tergum vinctis, & restis in collo illius pendebat; & hi qui funem tenebant, jam eum trahere ad damnationem conabantur. Cœpit autem vir Dei totis viribus festinare, & sub testificatione divina alta voce clamare, ut ejus exspectarent adventum. Cum autem appropinquaret, statim ex equo prosiliens ad reum ipsum cucurrit, & principes hujus operis qui essent, omnibus modis inquisivit: eosque inveniens, cœpit humillime postulare fixo in terram capite, ut sibi reum donare dignarentur, vel pœnas differre, usquedum ad Majorem-domus citissime pervenire posset. His minime petitioni illius obtemperantibus, dicentibusque publicam se functionem nullo modo audere prætermittere, ne forte illius punirentur pœna, qui tanta & talia commisisset crimina, ne regales ad suæ damnationis exitium commoverentur aures; vir Dei reum admonere studuit, adsistentesque longius amovit, ut omnem ei putredinem & vulnus animæ suæ confessione purissima aperiret, tam in factis quam in locutionibus atque cogitationibus pravis: eumque arripiens, ut omnis malitiæ suæ pœnitentiam puriter ageret admonere curavit. Ipse autem reus promisit se vitam & mores correcturum, sæculum relicturum, admissa deploraturum, futura evitaturum. Tunc vir Dei signo Crucis æternæque salutis caput illius & pectus munivit, lacrymabili vultu reversus, equum adscendens, sub omni festinatione cœptum carpebat iter. Quod cum eodem die perficere minime posset, secundum diem ad perfectionem ipsius itineris complens, tandem ad solis occasum ad palatium pervenit, & ex caballo ocius descendens, summique se Principis pedibus advolvens, humillima prece poposcit, ut qualitercumque de suspenso illo actum sit, corpus ejus sibi donare non dedignaretur; simul etiam quomodo ministros ejus prærogasset, & iis negantibus quanto inde cum mœrore abiisset, pleniter exposuit.

latronem patibulo addictum mire liberat,

confessione ipsius audita.

VIII. His dictis Princeps præfatus compassus est, & eum quem viventem tantus Pontifex a ministris obtinere non potuerat, quemque ultimo supplicio affectum nemo non mortuum crederet, Episcopo præcepit reddi. Nuntii utrorumque directi, domini venerandi Pippini & beati Corbiniani Episcopi epistolam deferebant. Qua accepta, tandem die tertia vesperascente, o inauditam & valde incredibilem rem! ita vivens inventus est latro pendens in patibulo, ut eum venerabilis vir Corbinianus muniverat signo Crucis sanctissimo. Sed quid mirum, si sanctus vir Dei ejus vitam a Domino impetravit oratione & lachrymis ad gloriam Dei, ut nec corporis pondere collum ejus dissolveretur, nec restium compressio guttur ejus suffocaret? Qui utrum fidelis vel infidelis fuerit, ignoratur. Quid mirum, si iste vir Dei in virili sexu exaudiebatur, quando in fragili sexu femineo beatam Christi virginem SCHOLASTICAM a Deo ita exauditam legimus, ut ea quæ a sanctissimo fratre BENEDICTO Abbate petiit & obtinere non potuit, divina ei virtus poscenti ministraret? Volens namque ipsa virgo castissima ut frater ejus cum ea pernoctaret in oratione, quod ab eo minime potuit obtinere, petiit a Domino, & tantam vim ventorum & imbrium impetravit, ut ex eodem tecto in quo loquendo consederant, nullus omnino egredi valeret: & ita qui ibi rogatus noluit manere, mansit invitus. Si ergo a tam fragili sexu sanctus vir Dei Benedictus orando potuit retineri, quid mirum si beatus Corbinianus infideles aut etiam fideles orando potuit salvare, qui se a divino tramite numquam abstraheret? Sicque factum est, ut de pœnis depositus Adalbertus, non tantum vivus, sed etiam illæsus inventus sit, & ad palatium ab his qui missi fuerant deductus. Ad cujus intuitum quasi ad ingens spectaculum multitudo nimia confluebat, & non modo incolumem, sed etiam valentem contemplabatur, & a multis habebatur insigne. Tunc idem Adalbertus, quasi passer ereptus a laqueo pœnarum, habitum mutavit, & in sanctæ conversationis vita sub magisterio viri Dei post multa temporum spatia finem vivendi fecit.

apud Greg. lib. 2. Dial. c. 36.

ex latrone discipulum facit.

Ex

ANCHR. 730

8 Septemb.

IX. Successum repetit.

Ex eo tempore vir Dei Corbinianus venerabatur ab omnibus, maxime vero a domesticis fidei. Ar ille gloriam sæculi pertimescere, honoris ambitionem expavescere, tranquillitatem secreti quod perdiderat multipliciter lamentari, divitias sibi locupletatas haud secus ac avari amissas deflere. Ad pristinum ergo rediit ergastulum in foribus B. Germani Ecclesiæ, ibique sub protectione ejus proprium quæsivit secretum, turbas hominum devitavit, paucosque secum Clericos retentavit, quos admonendo & docendo deserere non valebat: quibus sub operationis suæ cura victum suppeditavit, & verbi Dei semina quotidie eorum pectoribus infudit: ibique continuis septem annis permanens, eo advenientibus secumque commorantibus verbum Dei sedulo ministravit. Sed quanto secretius se in ima loca contulit, eo amplius fama ejus sanctissima altius eminebat in publicum: & quotidie supervenientium turbas sustentare non valens, & quasi concussam cellulam & conquassatam medii maris fluctibus naviculam deflens, ad pristinum se contulit orationis auxilium, iterumque Romam pergere disponebat, & a tanti Patris munimine absolutionem percipere, & secreta Monasterii petere, atque alterius magisterio se commendare pertractans, si eum summus Papa sub patrocinio, ut prius poscebat, B. Petri militare sub manuum suarum concessisset sudore. Qui non jam publicum a Gallorum partibus arripiens callem, sed secretiorem eligens viam, in Alemanniam pervenit, deinde in Germaniam *a*: & sic in Noricum veniens, ibi aliquamdiu demoratus, verbi divini seminavit doctrinam, & nonnullorum sacra verba penetrabant, gratia Dei, corda in augmentum Fidei Christi. Quæ gens adhuc rudis erat, & nuper ad Christum conversa *b*.

Solitariæ vitæ desiderio iterum Romam adiens,

In Bajoaria verbum Dei prædicat.

X. Theodone Duce,

Eo namque tempore erat ibi devotissimus THEODO Dux, insignis potentia, & virilis virtute, filiis ornatus, & nobilium virorum alacritate præcipuus: cujus cum longe lateque felix fama increvisset, provinciam ipsam sibi & liberis in quatuor *c* partes divisit, canque ibi habebantur Sacerdotes, ut solet apud novitios. Qui dum virum Dei Corbinianum advenisse cognovit, ad se invitavit, eumque humillima supplicatione flectere conabatur, ut ab ipso honores sibi debitos acciperet. Sed obtinere non potuit, quod vir Dei mallet paupertatem tranquillam sectari, quam divitiis frui perituris. Itaque multa ei munera largirus Dux, permisit abire. Illo autem relicto, in partes filii ejus nomine GRIMOALDI venit: qui eum honorifice recepit, & de tanti Pontificis gratulabatur adventu, nec tantum ipse, sed etiam universa turba quæ erat in ditione ejus. Cum autem gustasset dulcedinem doctrinæ illius, cœpit multis blanditiis ei supplicare & nimiis insistere precibus, ut eum nequaquam desereret, pollicebatur enim eum comparticipem facere filiorum suorum. Sed vir Dei ad ejus promissionem ab statu suæ mentis minime declinavit, sed immobilis ad explendum iter arreptum permansit, & se nequaquam recedere ab hujus tramitis perfectione professus est. Idem vero Grimoaldus munera illi non modica largitus, fecit ei copiam abeundi, direxitque ministros, qui eum cum summo honore deducerent a finibus Noricensibus usque in Italiæ partes. Qui jussa complentes, sub debito honore benedictionem petentes, reversi sunt: sed silenter, ignorante quidem viro Dei, jubente autem eodem Principe, actoribus vel habitatoribus Alpium mandaverunt, tam Venusticæ vallis, quam aliis circumquaque, ut si quando eum reverti in illas partes contingeret, eum a finibus Bajoariorum nequaquam paterentur abire, nisi ad jam dictum Principem perveniret.

& Grimoaldo visitatis,

cœptum iter persequitur.

In

a Non recto itinere, sed flexuoso: nec enim Romam tendenti adire Noricum opus erat; nec adeunti Noricum petenda Germania, quæ trans Danubium sita est, sed eundum erat per agrum Ræticum Alpibus Penninis subjectum, Alamanniæ seu Sueviæ partem, vicinum Norico, quod ab Odoacris Regis principatu Bajoarii occupaverant. Lege Vvalafridi Strabi Prologum in Vitam B. Galli Sæculo 2.

b Nimirum per S. Rudbertum, de quo supra ad ann. 717. ubi de Ducibus Bajoariis.

c Et tamen *is Dux duos tantum filios habuit successores*, DIOTPERTUM *videlicet atque* GRIMALDUM, inquit Arnolfus ex Comite Monachus in lib. de Vita S. Emmerammi cap. 2.

AN.CHR. 730 8. Septemb.

XI. *Equo suo vorato ab urso,*

In ipso autem itinere Romam pergendo, cum Breones *a* perveniret; juxta silvam quamdam in castris manebat. Sed dum custodes equorum incaute obdormirent, ita ut nullus vigilaret, ursus e silva egrediens, sagmarium viri Dei discerpens comedit. Mane autem facto, dum expergiscebantur custodes, iovenerunt eumdem ursum semetipsum sagmarium jacentem, & comedentem illum. Quod dum Ansericus prædictus viri Dei minister agnovit, B. Corbiniaoo dixit. At vir Dei patienter ferens, dixit eidem Anserico: Tolle flagellum istud & vade ad eum, & fortiter illum verbera, & castiga pro delicto suo, quo nobis oocuit. Quod dum ille agere formidaret, dixit ei vir Dei: Vade, & noli timere eum; sed ut dixi tibi fac, ac postea mitte soper eum sellam sagmariam & sterne illum, & sagma *b* super illum impone, & duc cum aliis caballis in viam nostram. Ipse vero Ansericus fecit, sicut præceperat ei vir Dei. Porro impositam sibi sagmam ipse ursus quasi domesticus equus Romam usque perduxit; ibique a viro Dei dimissus, abiit viam suam.

urso farcinam imponit.

XII. Cum autem ad Tridentioum castrum vir Dei pervenit, ubi tunc a Longobardorum Rege Comes nuper erat positus, nomine HURSINGUS: is eum viri Dei emissarium valde decorum forma vidisset, emere concupivit: sed eum vendere nollet, furto clam tollere jussit. Cujus rei viodictam cœlestem ad tempus narrationis & ordinem reservamos. Igitur vir Dei sanctus Papiam veniens, a præcellentissimo Longobardorum Rege * & Deo devoto eum omni veneratione susceptus est, & septem ibi diebus propter sacram prædicationem verbi Dei, quæ ex ore illius inundabat, retentus est. Ejus se orationibus humillime idem Rex commendavit, munera largitus non modica, & valedicentem abite permisit, atque in ejus comitatum cujusdam civitatis præfectum ire jussit, ut usque ad portum amnis Padi dedoceret, & virum Dei cum omni comitatu suo diligenter trasponeret: & inde usque ad Romanos fines alios cum eo pergere fecit, ut darentur ei per viam totius necessitatis solatia. Cum autem pervenissent ad portum Padi fluminis, is qui cum eo missus fuerat, videns elegaotem equum viri Dei animo hærens, emere concupivit. Sed vir Dei minime se daturum prædixit, summo Romanæ urbis Pootifici duceodum insinuans. Ille vero antiqui hostis pervicacia accensus, ad suæ damnatioois cumulum, ad ultimum transeuntibus amnis portum reservare suis silenter equum præcepit: Dei quoque viro transposito, subito se equo imponens, cursu velocissimo in vicinam silvam se immergens cum suis, hue illucque discurrens, simulabat latronem se quærere. Tunc demum vacuus revertens, raptorem se non nosse testatus est. Viri quoque Dei ptovolutus vestigiis poposcit, ut pro negligentia sua ad regales aures eum minime accusaret. At vir sanctissimus patieotiæ foæ custos, hilari vultu ei valefaciens, a se dimisit, divinæ vindictæ non ignarus. Cujus rei finem divino adjutorio ad posterum narrandi ordinem reservamus. Nam vir sanctus tramite arrepto, cœptum carpebat iter.

*Papiæ a Rege exceptus. * nim Liutprando*

Equum alterum amittit.

XIII. *Sexta feria,*

Cum autem quadam die ad Tusciæ partes pervenisset sexta feria jejunii, in qua abstinere oportebat ad esu carnium, videntes hi, qui præerant itineri, quod hora gustandi tardius protrahebatur, & quod eaballi calorem toto diei spatio sub pondere nequirent sustinere, dixerunt ut vel paullulum repausarent. His dictis is qui alimenta ad mensam Pontificis ministrabat, dixit se ad esum Episcopi nihil præter carnem habere, quam eo die non comesturum Episcopum noverat. Hoc eo dicente vir Dei sursum adspiciens, vidit aquilam in aeris altitudine volantem, & ait: Ecce avis, per quam nobis Dominus misericordiæ suæ largitate daturus est alimenta. His dictis, ab intuentium oculis longius aquila recessit, & de tanta altitudine oculorum acie piscem in maris fluctibus videns, submissis alis, arreptum

aquila ministra piscem accipit.

a Breones seu Berenni, populi Bajoariæ in Comitatu Tirolensi ad Ænum fluvium, paullo infra Rosenheimom opidum.

b Græca vox σαγμα onus & sarcinam significat, unde *sagmarius*, idest sarcinarius equus. Hinc corrigendi libri editi Ottonis Frisingensis Episcopi, in quibus *sagina* & *saginarius* legitur lib. 5. cap. 24.

AN.CHR. 730 8 Septemb.

ptum ad litus perduxit. Illis ergo pergentibus, quidam cocus Pontificis more itinerantium hoc videns, ad litus cucurrit, invenit aquilam in piscis adhuc vivi capite sedentem, piscemque palpitantem. Qui cum advenisset, aquila piscem dimisit, & avolavit. At cocus arreptum piscem obtulit Pontifici, & factum aquilæ enarravit. Magnitudo vero piscis tanta erat, ut non solum Pontifici sufficeret, sed etiam cunctis qui apud illum comederunt. Res mira & valde inaudita, excepto antiquo miraculo quo Paulo & Antonio corvus ministravit escam. Tanta enim divinæ pietatis est largitas, ut nusquam suos servos permittat inopia confici, dicente Psalmista; quia inquirentes Dominum non deficient omni bono. Magna autem erat eodem loco amœnitas, magnaque herbarum copia & fons largus. Quid ergo ibi aliud datur intelligi, nisi quod omnipotens Deus, qui suum dignatus est pascere servum, subvectioni ejus necessariam præbuit alimoniam? Sed nequaquam aliud ejus miraculum prætereundum esse videtur.

XIV. Piscem ingentem Anserici opera e mari capit.

Octavo namque die ab eo quem diximus, similiter sexta feria quidam ex conviatoribus ad litus maris cucurrit. Est enim delectabilis callis juxta mare euntibus, undarum molibus depressus. Is dum iret per litus, vidit secus litus natantem piscem non modicæ magnitudinis, quasi pedum undecim: quem dum deambulando intueretur, clamore valido auribus viri Dei indicavit. Itaque cuncti relicto calle, ad litus quasi ad ingens spectaculum cursitabant. Vir autem Dei cum natantem conspexit, intra semetipsum tacite cogitans ne fortassis sibi in esum (ut erat) a Deo transmissus esset, quemdam suum ministrum, nomine Ansericum, (cujus longe jam superius mentionem fecimus) ex nomine vocat, sciens eum pueritiam habere natandi. Ei præsenti exui indumentis, nihil diffidentiæ in animo habere, pugionem in manus sumere præcipit. Ipse vero verbis ejus confisus, vestimentis exutus, imperterritus quasi per humum mare ingrediens, (erat enim viribus strenuus, alacer ingenio) in mare mersus, in interiora se contulit, sinistra manu pernatans, dexteram super undas elevans, ferro summis nisibus piscem tam fortiter percussit, ut ferrum sequeretur capulus. Pisce vero statim ad altiora maris se torquente, ipse summitatem tenens, ferrum secutus est. Cumque diu per mare natando piscis se fatigasset, & nihilominus persequendo eum percussor torqueret, ad litus eum convertere nitebatur. His ita decertantibus, jam longius eductus fluctibus, ita ut vix jam litus adspiceret, confisus tamen verbis viri Dei, sumebat fiduciam. Quod dum piscatores quidam intuerentur, ex latere retia relevantes, his relictis, certatim ad periclitantis adnavigaverunt spectaculum. Qui dum vulneratum piscem intuerentur, totis viribus festinabant, atque ab æquore eum in navim voluerunt attrahere. Sed dum idem viri Dei minister brachium in summitatem puppis immitteret, cœperunt piscatores pugnis & percussionibus reverberare, ut ex tanta præda reverteretur vacuus ad litora. Sed cum alacer pedem puppi immitteret, ad flagella intrepidus, viriliter se erigens, arrepto unius ex manibus remo, cœpit percussores suos cædere. Qui ilico timore perculsi per orationes viri Dei, illius pedibus se submittentes, navim usque ad litus traxerunt cum præda. Tunc vir Dei & qui cum eo erant, immensas Deo referebant laudes, locaque ad applicandum aptissima perspicientes, castra illic metati sunt. Cumque tantæ esset abundantiæ gratia, ut piscem eumdem nequaquam cunctus comitatus illius consumere posset, residuum salientes, in vasa condiderunt. Refectis autem omnibus, hi qui aliena rapere conabantur, dignis sunt verberibus castigati, atque a viro Dei admoniti, ne ulterius principis Apostolorum beati Petri peregrinis nocere ullo modo auderent. Duos etiam eis tresses dare præcipiens, ne de operatione diei vacui recederent, abire illos permisit.

XV. a Papa secedendi facultatem postulat, frustra.

Ipse vero iter persequens, Romam usque pervenit, & oratione facta ad utraque beatorum Apostolorum Petri & Pauli limina, ad summi Pontificis

AN. CHR. 730 5. Septemb.

* al. sancto

* al. vero

cis B. Gregorii præsentiam *a* veniens, ad ejus se stravit vestigia. At ille surgere illi imperans, se denique juxta se poni faciens, sedere præcepit. Qui cum sedisset, non modica dona tanto * Dei viro obtnlit, & cuncta sibi de sua conversatiooe displicentia enarravit, quomodo videlicet & qoibus quasi immensis fluctibus quateretur hujus mundi honoribus, & quomodo ei nec murorum claustra tranquillitatem præstare potuissent, & quantum hujus mundi formidaret divitias, quippe qui nec unum vellet habere colonum. Secretum ergo * petens, ut ei omnes perturbationes animi sui atque angustias libere posset referre lachrymis fusis, flebili voce deplorat, ut snnm secretum imposito honore perdiderit, io pristina petitione persistens, ut ad Cœnobium ipsum ire permitteret, vel in quamdam cellulam includeret, vel in aliqua secreta silva ad operationem ipsi concederet agellum. His auditis, tantam humilitatem ejus miratus est summus Papa: eoque a se dimisso, ad secreta necessaria synodum congregavit, & in eo conventu ista recitavit. Quibus illi auditis, una voce omnes eum reverti debere proclamabant, multis testimoniis scripturarum id confirmantes. His ita dicentibus, virum Dei in medium venire jussit. Quorum verbis se victum considerans, ut injunctum sibi a tanto Patre officium nnllo modo omitteret, & a lucro vacuus rediret ad aream, cum summo ibi aliquantum temporis retentus honore, benedictione accepta, valefaciens omnibus tristis recessit.

Papiæ cernit funus raptoris equi sui,

XVI. Cumque revertendo Papiam pervenisset, ad portam urbis feretro impositum cujusdam mortui corpus efferebatur, quem universus sequebatur urbis magistratus. Qui mox ut virum Dei conspexere, subtiliter de persona ejus atque vocabulo sciscitabantur. Erat autem cadaver ejus viri, qoi caballum illius antea rapere ausus fuerat. Eos autem omnes pavor ingens invasit, quia ille desperatus a medicis, facinus suum non abscondit, sed publice confessus est. Tunc quoque vir sanctus cum omni humanitatis reverentia a Rege receptus, regalem deducebatur in aulam: quia nequaquam Principem latebant divinæ virtutis miracula, quæ per viarum spatia ab eo, & per eum fuerant gesta: & propterea miles Christi ampliorem ab omnibus recipiebat honorem, quamvis ille ea omnia libentissime voluisset silentio premi. Sedente autem Rege & com eo viro Dei, mulier ipsiostunc defuncti orbata viro & viduata, flebili vultu vestigiis viri Dei provoluta est. Adducens viri Dei caballum a viro suo machinis diabolicis & nefandis raptum insidiis, forma & specie decorum, quasi de obitu viri sui mortis

quem a vidua recipit cum solidis ducentis.

reum; insuper ducentos solidos viro Dei obtulit, dicens virum suum eadem die percussum fuisse, quia illecebrosis machinis viam viri Dei impedire præsumsit, & ut ab eadem percussione languor quotidie dolori fomitem ministrasset, & ut jam a medicis desperatus sibi præcepisset, ut omni diligentia ipsum custodiret caballum, & viro Dei, si Dco donante eo reversus esset, omnino redderet, & ejus facinus illi confiteretur, & insuper debitæ impensionis ei aurum afferret, ot pro ejus anima vir sanctissimus deprecari divinam clementiam dignaretur. Quibus dictis, compassus eminentissimus Rex, & dolore ac tremore compunctus, statim ex throno prosiliens, genibus provolutus est Episcopi, rogans ne hoc sperneret quod mulier obtulit, & insuper suum reciperet quod amisit. Vir autem Dei ne totam eminentiæ ejus familiam contristaret, quam ob mortem tanti viri flentem conspexit & in magna esse desperatione animæ illius, universis petentibus ad suscipienda quæ mulier obtulerat, tandem coactus consensit: Regem ut surgeret petiit, leniterque eum consolari cœpit, eumque rogavit, ne aliam quis pro ipso reatu ultionem reciperet, dicens quia non vindicat Dominus bis io idipsum, suisque illum orationibus ut valeret, adjuturum professus est. Fide recepta ex viri Dei verbis viduata mulier recessit. Non longe

a Non anno 716 ut apud Baronium, sed potius anno insequenti. Quippe Theodo Bajoariorum Dux paullo post Corbiniani discessum (prout ex hac narratione intelligitur) defunctus, Gregorio II. Pontifice, jam Romam profectus erat *Indictione* 14. teste Anastasio, idest anno 716. ut proinde in annum sequentem rejici debeat altera hæc Corbiniani Romana profectio.

AN.CHR. 730 8.Septemb.

ge post Pontifex cum summo ibi detentus honore & reverentia, nec modicis ditatus muneribus a Rege dimissus est, & rebus necessariis abunde instructus, ad Tridentinos pervenit fines.

XVII. Hursingo Comiti simile furtum condonat.

Cum autem non longe a castro venisset in prata, quæ appellabantur Rumanniana, quidam ex comitibus ejus emissarium quem ibi viro Dei fraudulento consilio ipsius Principis, qui tunc ibi erat, ministri abstulerant, conspiciens quoddam jumentum sequentem, & multa macie deformem, ita ut vix cognosceretur, viroque Dei indicare curavit. Qui eum se dissimulans agnoscere, suis omnino inde silere præcepit. Cum autem urbis portæ appropinquaret, ecce jam antea dictus comes HURSINGUS ei obviam veniens, pedibus illius advolutus, commissum a se facinus non abscondit; sed humiliter confitebatur damnum quod ei fecerat ex caballo, & illecebrosæ machinationis furtum per ordinem confessus est, qualiter propter decoram nobilitatem ejus suis jumentis ad propagationem eum immittere concupivisset, & in posterum reservare; adserens, quod hoc facto divina consecuta illum sit vindicta, ita ut fere quadraginta duo ex ipsis jumentis elephantino morbo perierint, excepto uno superstite quod tunc sequebatur. Et cum hæc confiteretur, duos quos optimos babuit caballos viro Dei obtulit, & insuper ducentos solidos auri, humili voto deposcens, ut vir Dei pro emundatione delicti in ipsum admissi accipere non sperneret, & sibi delictum remitteret. Quibus auditis, vir Dei arrisit, & ob satisfactionem illius condonavit ei. Ille autem cum magno honore per ministros suos eum usque ad fines Bajoariorum deducendum euravit.

XVIII. Grimoaldi Ducis jussu detentus Magiis,

Cum autem Magiense *a* castrum intrasset, a custodibus captus est, sicut longe superius diximus a Grimoaldo Duce præceptum esse: nec ulterius eum abire sinebant, nisi ad eorum Principem se iturum promitteret. Ibique nolens & coactus tamdiu detentus est, usquedum ab eis missus Grimoaldo hoc nuntians reverteretur. Quæ vir Dei impedimenta viæ suæ diligenter pertractans, consideravit divinæ virtutis gratia vacua non fuisse. Tunc enim ad B. Valentini *b* Confessoris Christi sepulchrum, situm in eodem castro, sanctæ orationis causa se contulit, sollicito animo universam montanam regionem urbi illi confinem circuivit, viditque terram fructiferam & silvosam. Invenit etiam inter duos rivulos locum secretum & purum absque habitatoris tramite, qui appellabatur usitato nomine *Camina*. Intellexit ergo non sine divino nutu & voluntate ibi se esse detentum: consideransque locum secretum, & ad sanctæ Religionis cultum valde commodum, cum magno amavit affectu; cogitavitque sibi secretum ibi hospitiolum construere, si eum condigno posset pretio comparare. Perquisivit ergo diligenter, cujus vel quorum is esset propius, ut accedente opportunitate temporis propter vicinitatem S. Valentini Ecclesiæ, sibi ad secretum hospitium eum vindicaret. Interea illi, qui ad Grimoaldum Ducem pro adnuntiando adventu ejus missi fuerant, revertebantur, cum summa eum veneratione rogantes, ut ad eum venire non dedignaretur. Adjecerunt etiam, ut si sponte venire nollet, datum sibi esse præceptum, ut invitum eum deducere deberent. Intellexit vir Dei illorum insidias, & in prædicto castro relictis sarcinis suis, ad dictum Principem mœstus perrexit. ad Ducem deducitur.

XIX Ducem ob incestam copulam recusat adire,

Cum autem ad palatium prædicti Principis pervenit, per quemdam dilectum ejus cubicularium eidem Principi demandavit, nequaquam se faciem illius videre velle, antequam lascivam conjugem a se expelleret, quam sibi tunc copulaverat post obitum fratris sui THEODOALDI viduam: quæ quidem secundum hujus carnis putredinem pulcra videbatur & decora, nomine PILDRUD, & genere præclara, ex Galliæ partibus genitricem secuta, istas pervenerat in partes. Sed eum Episcopi dictis consentire nollent, ipse in sua perseveravit sententia, eisque egregii Prædicatoris Pauli ea verba demandavit inter cetera: *Quia neque adulteri, nec fornicatores regnum Dei possidebunt*. Illa autem funestæ Hero- 1. Cor. 6.

a Magiæ opidum, vulgo *Maise* seu *Maies*, situm est in Tirolensi Comitatu ad Athesim fluvium, prope Tirolim & Meram.

b Valentinus Batavia olim pulsus, lætiori successu in Alpes delatus, Ecclesiam Maiis condidit, in qua mortuum humavere, inquit Velserus lib. 4. rer. Boicar.

AN.CHR. 730 8. Septemb.

Herodiadis sequens exemplum, de morte viri Dei cum malevolis quibusdam tractare cœpit. At vir Dei pro tali crimine meminerat Joannem increpasse Herodem & Herodiadem, quam tulerat fratri suo viventi uxorem, atque ob hoc ab Herode interemtum esse: ideoque nullatenus in tantum facinus se consentire prædixit: ante se esse potius moriturum. Sic ergo quadraginta diebus ab eorum se subtraxit obtutibus, eosque per suos jugiter admonere non destitit, ut tam exsecrabile conjugium relinquerent, congruisque temporibus jam quidem si converterentur ad pœnitentiam, blandis sermonibus Dei regnum promisit; porro si permanerent in malitia, terrorem magni judicii Dei æternumque eis eito venturum minabatur supplicium: tandemque Dei omnipotentis consolante clementia, perduxit eos ad promissionem separationis suæ. Tunc vir sanctus in Domini Christi Jesu confisus gratia, eos fecit ad suam venire præsentiam. Qui venientes, humi se prostraverunt ambo, & extensis ad pedes ejus brachiis, se graviter peccasse, se nimium reos esse confessi sunt; & ita pura confessione ad pœnitentiæ confugerunt remedia. Quorum capitibus vir Dei manus imponens, signo æternæ salutis eos munire curavit, ex humo eos erigens, tam graviter lapsis pœnitentiam designavit, viam eis salutis ostendit; remediorum solatia eleemosynarum largitate, jejuniorum & orationum frequentia adipiscenda monstravit, & ut amplius peccare caverent, sollicite præmonuit. Sicque domum ingressi, communiter sumserunt cibum. Sicut autem a mensa Principis vir Dei alimoniam corporis sumsit, ita illis alimoniam animarum prædicando verbum Domini ministravit.

resipiscentem hortatur ad pœnitentiam.

XX. *agro comparato,*

Tunc quoque vir sanctus locum amœnum in confinio Magiensi, cujus superius mentionem fecimus, Grimoaldo Principi a possessoribus justo pretio emere persuasit, ut haberet justo labore adeptum, unde animæ suæ remedium adquirere posset. Ei vero Princeps libenti animo obedivit, eoque cum B. Corbiniano veniens, convocavit ad se possessores loci illius, qui vulgo adhuc dicitur *Camina*, inter duos rivulos Timonem & Finalem: & data justo pretio, emit a viris nobilibus tam agros, quam prata & vineas cum parte Alpium. Illi vero venditores eum testimoniis & testibus hoc illi confirmaverunt, sicut mos est, in proprietatem. Quo facto, ex consilio fidelium & Deo devotarum personarum tradidit hoc ipsum per manus B. Corbiniani Deo & sanctæ Dei genitrici MARIÆ [a] ad Ecclesiam ejus sitam in castro Frisingensi super fluvium Isaram [b], & coram testibus eidem perpetuo jure serviturum firmavit. Tunc quoque vir Domini Corbinianus habitaculum sibi construere illic festinavit Basilicam ædificavit, & S. Valentini atque B Zenonis in ea patrocinia collocavit, & in eorum dedicavit honorem, vineasque ibi plantans pomiferis ornavit arboribus; & alimoniam pauperibus præparavit. Cœpitque fama sanctitatis ejus spargi late per orbem, a cujus ore laus Dei jugiter emanabat.

in castro Frisingensi Ecclesiam.

XXI. *alium agrum a Grimoaldo adquirit.*

Fuitque inde non longe manens quædam vidua nomine Fausta cum duabus filiabus, bonam habens substantiam: quæ Fausta dividens cum filiabus possessionem, portionem suam Grimoaldo Principi eo pacto tradidit, ut usquedum illa viveret, eam tueretur & custodiret: & post ejus decessum, eam sibi haberet propriam in loco qui dicitur *Chories*, cum omnibus rebus eo pertinentibus. Post ejus vero obitum B. Corbinianus dedit Grimoaldo Principi nongentos auri solidos, quos ei dudum Pippinus Major-domus Francorumque Princeps pro eleemosyna largitus erat, & comparavit hoc ipsum in *Chories*; & ambo pariter postea, B. Corbinianus Episcopus & Grimoaldus Princeps, tradiderunt hoc Deo & S. MARIÆ ad prædictam Ecclesiam in castro Frisingas, ubi tunc B. Corbinianus cathedram tenuit pontificalem.

XXII. *Duci succenset.*

Quadam vero die vir Dei B. Corbinianus cum præfato Principe recumbens ad prandium, apposita mensa, salutifero crucis Christi signo cum laude superpositam consignavit alimoniam; prædictus vero Princeps ex mensa dilecto sibi cani

---

[a] Sancto etiam BENEDICTO, ut in Observationibus præviis ex Ottone aliisque probatum.

[b] Inter Lycum & Aenum fluvios decurrit Isara, in cujus ripa sinistra ad Musacum amnem sita est Frisinga, quam antiqui *Fruxinum* vocavere. Lege Ottonem loco jam citato.

cani panem per incuriam projecit. Quod ubi vir Dei conspexit dextro pede tripodi calcem impegit, & mensam evertit, ita ut argentea vascula per pavimentum huc illucque spargerentur, & ex scamno prosiliens, ajebat eum tanta benedictione indignum, quam cani non veritus esset projicere; domumque illius egressus, dixit se ab ejus curia omnino se abstrahere, & nequaquam cum eo ulterius panem communem sumere velle. Tum vero mulier de morte viri Dei cœpit tractare, invidiæ facibus succensa, eo quod a viri sui illicito concubitu per verba ejus separata esset, incessanterque in aures viri sui invidiæ & odii fomitem ingessit contra virum Dei, dixitque in Principis ignominiam hoc egisse Episcopum, ideoque mortis esse reum. At rem ipsam Princeps idem diligenter perpendens, patientiæ servans custodiam, aditum claudi jussit, ne tantus a se vir Dei recederet ira permotus. Ipseque cum primatibus suis palatium egressus, viri Dei pervolvebatur vestigiis, satisfactionem spopondit, magnisque precibus atque blanditiis necnon & muneribus motum mitigavit Episcopum, & tandem ægre pacis osculum a beato promeruit Episcopo: & sic iterum pariter communem sumserunt cibum. Cœperuntque viro Dei divitiæ quas non amabat quotidie accrescere, & loca augescere.

ANCHR. 730 S. Septemb.

Cum quadam die in Episcopio Frisingæ sederet molestia corporis correptus, more solito in vicinum montem ad Oratorium B. Stephani Martyris venire nequivit ad matutinas Deo persolvendas laudes. Clerum itaque excitans, illuc ire præcepit. Illisque adscendentibus, vox psallentium in Ecclesia obviam illis venit, tantaque concordia modulaminis magis ac magis in audientium se intulit, quanto ad Ecclesiam propinquius accedebant. Et fenestris quoque & tecto tanta vis clari luminis radiabat per latera ejusdem montis, ut claritatem diei superaret. Illis ergo festinantibus & Ecclesiæ januam ingressis tantus claritatis fulgor evanuit; odor tamen incredibili suavitate ibi triduo permansit. Clerici quoque nimio timore perterriti & velut mortui corruerunt in terram, alii ante fores, alii limina Ecclesiæ ingressi. Ubi tandem vires recepere, domum cucurrerunt, & omnia viro Dei indicarunt. His ille auditis, se illuc deferri præcipiens, ibi ad manendum domum sibi construi jussit exiguam.

XXIII. In Ecclesia S. Stephani mira visa.

Cum autem ministri de aquarum penuria propter altitudinem montis quod ibidem quotidie ferendo lassarentur, murmurare cœpissent, vir Dei quodam die diluculo consurgens, solus montis latera circumiens, in plaga meridiana ad orationem se humi prostravit: qua completa, baculum quo sustentabatur, in terram defixit. Cumque paullulum perfodisset, tanta mox ex eadem fovea aquarum emanavit abundantia, ut ad totius cellulæ ministerium sufficeret, insuper & usque ad montis imam crepidinem deflueret, & eo vivente numquam deesset. Cum autem vir Dei obiisset, & ejus corpus a nobis ablatum fuisset, per quadraginta annos sine aqua humus arida remansit: eo a nobis iterum adducto, pristinam abundantiam aquarum fons ipse ministrabat. Hinc nostræ adsertioni fons ipse intuentium oculis testimonium præbet. Sed ad historiæ narrationem redeamus.

XXIV. Fontem precibus obtinet.

Cum quadam die vir sanctus vespertina hora ad Ecclesiam B. MARIÆ in castro Frisingensi ad persolvendas Deo laudes veniret, ecce quædam mulier rustica cum muneribus ei obviam perrexit, quæ de maleficii suspicione jam antea viro Dei fuerat delata. Ibant cum ea onusti carnibus viri, & animal vivum secum ducebant. Quod vir Dei cernens subtiliter inquisivit, quinam esset illins adventus. Ad hæc mulier dolosa quamdam in juventutis flore Principis sobolem quibusdam illusionibus dæmonum adserebat fuisse commotam, seque suo carmine suisque artibus ad salutem perduxisse gloriabatur; & inde hæc xenia apportare. Quibus auditis vir Dei vehementer expavit, & ex equo prosiliens, tanto commovebatur zelo, ut ipse eam propriis non parceret manibus cædere: & cuncta quæ cum ea portabantur xenia, ad portam civitatis domum revertens, pauperibus distribuens, perfidiam Principis non cessaret deflere. Socia vero antiqui hostis, ut fer-

XXV. Malefica xenia ezsecratur.

AN CHR. 730 5 Septemb.

Piltrudis insidiis appetitus,

pens in paradiso, sparsis crinibus, receptis viribus, cruentata facie, Principis se offerebat obtutibus. Quam cum ita flentem incesta uxor Principis videret, diabolico instinctu furore incensa, vultu mutato, vim veneni quam in corde ferebat, adspicientibus demonstravit, vitam Episcopo auferre volens. Quod tamen viro indicare distulit; sed clam ei insidias in suam perniciem præparare non distulit, cuidam secretario suo nomine Nino occulte præcipiens, ut eum ab eadem villa recessisset Episcopus, collectis famulis eum interimeret.

XXVI. fuga evadit.

Cumque ad aliam pergere vir Dei disponeret villam, quidam Deum timens per fratrem ipsius Episcopi beatæ memoriæ ERIMBERTUM ei demandare curavit, quod in eadem nocte nequissimo mulieris consilio occideretur, nisi se mutatione loci studiose servaret. His dictis fidem Episcopus adhibuit, & intempestæ noctis silentio occulte se ad aliam contulit villam. Inde sequente crepusculo, ecce Ninus ille collectis famulis domum viri Dei circumcinxit, & eum diligentissime inquirentes ut interficerent, sed minime reperientes, cunctis ædificiis eversis, vacui & confusi reversi sunt. Episcopus autem, sumto secum Clero locum reliquit, ad Magiense castrum perrexit, per quemdam ex suis Principi demandavit, quod sub omni celeritate ipsa maligna mulier in foveam quam ipsi paraverat, corrueret, & ipse cito vitam finiret. Eas insidias suæ conjugis ubi Grimoaldus cognovit & abscessum viri Dei, misit, & humiliter eum ut rediret rogavit. Ille autem minime adsensit, sed Jezabelis pessimæ mulieris insidias oportere cavere dixit. Quæ vero tales insidias fuerit secuta vindicta, silentio non est premendum.

XXVII. Vindicta in Grimoaldum & Piltrudem.

Filius ejus, quem nefando carmine (ut diximus) machinis diaboli mulier incantaverat, rebus excessit humanis, eoque mortuo Grimoaldus ab insidiatoribus interfectus est. Prædictus vero Ninus qui necem Episcopo asferre voluit, probrosa morte vitam finivit. Cum enim ventrem purgaret, lancea percussus interiit. Ad ultimum vero Piltrud a CAROLUM in Gallias sequens, pro meritis suis ab eo repudiata, omnem honorem & gloriam perdidit, propriisque exuta substantiis, novissime nihil nisi unum asellum ad subvectionem possidens, in Italia vitam finivit. Natique ejus qui ex illius prodierant utero, cum multa tribulatione regno privati vitalem amiserunt flatum.

XXVIII. Hucberto Duci carus vir sanctus.

HUCBERTUS autem cum regnare cœpisset, humanissime & summo cum honore virum Dei ad se revocavit, eumque tanto venerabatur studio, ut sanctis ejus meritis dignum erat; atque etiam sacro fontis lavacro eum sibi sociavit.

XXIX. Morti proximus, petit confirmationem Magiensis prædii, *Liutprandum obi postulat sepeliri.

Cumque exitus viri Dei appropinquaret, temporis obitus sui non ignarus, fratrem suum ERIMBERTUM in Italiam ad Longobardorum direxit Principem *, postulans, firmitatem suæ possessionis juxta Magias, quam S. MARIÆ tradiderat, ne inde auferretur, & ut suum corpusculum ad sepeliendum ibidem recipi juberet, quod illic B. Valentino commendavit vivus: in eo enim castro dominabantur ea tempestate Longobardi. Hoc igitur octavo ante obitum suum die mandare curavit, & horam egressionis suæ prædicens, alium ex discipulis suis ad Hucbertum Principem direxit, suum obitum ei nuntiaturum, poscens ut cadaver illius deferri juberet, ubi vivus promiserat.

XXX. Pie moritur.

Veniente autem jam exitus sui die, balneum sibi præparari jussit, & ex more abluens corpus, capillos sibi tonderi fecit, & caput & barbam radi: sicque vestibus sacris indutus, Deo sacrificium obtulit, & Viaticum propriis manibus recepit. Missarum sollemnitate completa, domum ingressus, post perceptionem corporis & sanguinis Christi, vinum sibi adduci jussit,

a Bilitrudem vocat Fredegarii continuator cap. 108. eamque una cum nepte sua Sonichilde ait a Carolo Martello abductam in Franciam in Bajoarica expeditione anno 725. facta, uti veterrimi Francorum Annales tres tomo 2. Chesnii probant.

AN.CHR. 730 8.Septemb.

juffit, modicumque deguftans, nihil doloris præ fe ferens fignum Crucis Chrifti capiti impreffit, & Deo fpiritum reddidit *a*, atque a miniftris in beatæ Dei genitricis MARIÆ Ecclefia traditus eft fepulturæ.

XXXI. Frifingæ corpus fepultum, Magias defertur.

Sed tanta mox pluvia fecuta eft atque procella triginta diebus & noctibus, ut nec una hora unquam ceffaret. Ubi aperte monftrabatur, quod ibi requiem corporis fui habere nollet, fed in loco ubi popofcerat vivus. Miffi vero a Principe Hucberto reverfi attulerunt mandatum, ut beatiffimi viri corpus Magiis apportaretur, ficut ipfe vivus fieri difpofuerat, ubi in Ecclefia S. Valentini fepeliretur.

XXXII. poft dies triginta.

Itaque tricefimo obitus fui die de humo elevatus, tali repertus eft forma, ut vivus effe a multis putaretur, & quafi recte valens dormiret. Confluebat namque ibidem magna multitudo virorum ac mulierum, quafi ad ingens fpectaculum, qui tanti Pontificis lamentabantur deceffum.

XXXIII. Puella cujufdam calumnia punita.

Cumque corpus ejus plauftro imponerent, in ea hominum multitudine quædam puella, nomine Magata, non longe inde fecrete cum focia ftabat. Cumque ex illa focia inquireret, quid de Epifcopo ageretur, nefandum valde protulit fermonem, fuæ lafciviæ atque immunditiæ focium illum fuiffe. Quod ideo tam improvide dixit, quod fociam fuam deludere vellet. At ftatim divinæ virtutis eft vindicta fecuta. Nam femur ejus dextrum ita incurvatum eft, ut ufque ad pedes obrigefceret; atque in ea claudicatione permanfit ufque dum vixit, & binis fuftentabatur baculis, unius pedis utebatur greffu, tametfi in luctu & pœnitentia & jugi confeffione peccatorum fuorum, atque fanctæ orationis ftudio vitam multis duxiffet annis.

XXXIV. Sanguis e Sancti naribus fluit.

Pergentibus itaque illis atque deportantibus corpus Epifcopi, cœpit de naribus ejus emanare fanguis tam calidus, ut de corpore folet effluere. Quem colligentes in vafculum fictile, deportaverunt ufque ad caftra: ubi cum fancto corpore vigilando illa nocte manferunt, & vas plenum ipfius fanguinis in eodem loco confoderunt in terram, & cooperuerunt.

XXXV. Febricitans fanatur.

Cum autem adveniffent in partes Vallenenfium cum fancto corpore ejus, quidam nobilis Romanus nomine Dominicus, Veronenfis civis, magnis vexabatur febribus. Is ad viri Dei corpus cum veniffet, de meritis fancti viri fanitatem fe recipere poffe confidens, fubter corpus ejus fe fubmifit altero quidem, latere furrexitque priftinæ fanitati reftitutus tam valenter, ut in proprium infiliens equum, Dei omnipotentis virtutem & beati viri merita collaudans, domum fanus reverteretur. Miniftri vero viri Dei cum ad caftrum Magienfe cum ejus corpore veniffent, ab ipfa porta urbis a cuftodibus Longobardorum repulfi funt, dicentibus, quod hoc nequaquam viri Dei corpus effet, fed machinari ipfos infidias, ut urbem capere poffent. His ita dicentibus, litteræ Longobardorum Regis a Papia eo pervenerunt, quæ tanti viri corpus præcipiebant cum fummo honore recipi. Eo fufcepto honore recipi. Eo fufcepto, vafculum aperuerunt, ut experimento difcerent veritatem. (Magias corpus facrum delatum.)

XXXVI.

Cumque pallium fuper corpus ejus expanfum & fudarium quod fuerat fuper caput ejus abftuliffent, iterum fanguis ex naribus viri Dei egrediebatur calidus, qui inter tot moniium fpatia fuerat adportatus: & pulchritudo faciei illius tali inveniebatur colore, ut prius fuerat illo vivente. Tunc omnes una voce magnificabant Deum in Sanctis ejus, & fanctum corpus ejus in Ecclefia S. Valentini Confefforis Chrifti, ut ipfe difpofuerat, fepulturæ tradiderunt. (in S Valentini Oratorio humatum.)

XXXVII. Miracula.

Poft fepulturam vero, tertia nocte media, magni luminis cerei ardentes vifi funt in eadem Ecclefia, ita ut diei vincerent fulgorem, & candorem fuperarent nivis; magnufque ibidem & optimus fecutus eft odor, qui illic permanfit ufque ad matutinarum follemnia.

---

a Septembris diem octavum fignant tabulæ Frifingenfes & recentiora Martyrologia, annum Chrifti 730. Annales Frifingenfes tefte Velfero & quidem recte. Nam S Bonifacius Moguntinus Epifcopus accepto Pallio a Gregorio III. anno 732. mox in Bajoariam accedens *temporibus* HUGOBERTI Ducis, Eremvulfum Corbiniano mortuo dogmata fabricantem ac turbas agitantem damnavit abjecitque: & anno 738. ex Italia reverfus, Bajoariam iterum adiit ab Otilone Duce invitatus, eamque partitus eft in parochias quatuor, Erimberto Corbiniani fratri demandata cura Ecclefiæ Frifingenfis.

AN.CHR. 730 8. Septemb.

XXXVIII. Quadam vero die puer parvulus in nocte ipsius viri Dei sollemnitate secus muros civitatis incaute cucurrit, & pede lapso in præcipitium decidit. Erat autem ibi tantæ altitudinis spatium, ut intuentes magnus pavor invaderet, atque ad ima montis ipsius, Passaris amnis magnis intumuerat fluctibus. Quis vero aliud de illo exspectaret puero nisi mortuum esse, & inter saxorum scopulos ingentes diruptum? Et quamvis ad ima montis pervenisset, nequaquam fluvium evadere potuisset. Cum autem irent ad cadaver quærendum, amne per pontem transgresso, contemplabantur puero saxo cuidam inhærentem. Qui arreptis funibus, per saxorum adscendebant cavernas, usquedum ad jacentem puerum pervenirent. Qui ob merita viri Dei non tantum vivus, sed etiam illæsus repertus est: qui divinæ largitatis munere, illi postea Episcopatui multis diebus præfuit *a*.

XXXIX. *Aribo de corporis sacri relatione tractat.* Interea vero dum a Longobardorum gente corpus B. Valentini Confessoris Christi de eodem castro ablatum fuisset, & in Tridentinam urbem deportatum, ac postea a venerando TASSILONE Duce in Patavium * civitatem, cum summo revocatum honore; cœpi ego ARIBO Hæres, licet indignus, ipsius Frisingensis sedis Episcopus, cogitare quid de tanti Patris corpore agerem, qui sine debito honore & absque sancto illic jacebat officio, atque ea causa debitus ei honor præstari non poterat. Ad divinum itaque me contuli consilium, atque cum coepiscopis meis & cæteris approbatis Ecclesiasticis viris tractare cœpi, ut ad suam sedem, ubi Episcopus fuerat, ad gloriam Dei translatus, sibi debito afficeretur honore. Sanctorum autem virorum corroboratus consilio, generali Synodo congregata, cogitationes vel consilium beatorum virorum in medium protuli, visum illis esse, ut sanctum corpus viri Dei ad suum locum reduceretur. Pariterque tractabamus, ne sanctus vir curæ nostræ sublatus, sine sancto officio, & nobis ob tantam absentiam sine lumine remaneret: & quod B. Valentini corpus inde ductum fuisset, ob quem iste vir Dei suum corpus eo adduci voluerat. Inito ergo generali concilio, triduanum jejunium decrevimus per totam diœcesim illam celebrandum, psalmodiamque sine intermissione ab omnibus generaliter agendam, atque per Missarum celebrationes quotidie divinam clementiam ab omnibus unanimiter cum summa devotione & humilitate invocandam, ut per suam misericordiam alicui suam inde aliquo modo dignaretur Christus ostendere voluntatem; utrum ad pristinum locum deberet adduci, vel illic exspectari ultimi & magni diei resurrectionem, ne improvide contra divinum veniremus consilium. Triduano denique peracto jejunio, antequam ab invicem corporali secederemus præsentia, septem viris ex nostris divinæ largitatis gratia in somnis est revelatum, sicut tractavimus, ita perfici debere, ut ad suum locum viri Dei corpus reduceretur. Omnesque ergo nos humillime collaudavimus clementiam Dei, & vale dicentes, ab invicem recessimus.

* Passavii

XL. Tunc quoque cum consilio omnium coepiscoporum nostrorum, cæterorumque Ecclesiasticorum, & ipsius venerandi Principis Tassilonis, ad repetendum viri Dei corpus probos atque prudentes ecclesiasticos viros cum aliis direximus.

XLI. Cumque ad prædictam urbem Magiensem venissent, & orationes supplicirer implessent; die declinante in vesperam, inito consilio quosdam in Ecclesia dimiserunt, alii vero ad percipiendam alimoniam domum ingressi sunt. Et ecce subito in Ecclesia sonus factus est magnus, ita ut validi tonitrui vim superare videretur, & universam non solum Ecclesiam, sed etiam urbem commoveret. Tanta vero diei fuerat serenitas, ut nubes minime apparere videretur. Tantus ergo omnes, qui in Ecclesia erant, timor invasit, ut nimium perterriti in terram corruerent, & quasi exanimes jacerent. At post paullulum viribus receptis, ostium Ecclesiæ conati sunt egredi. Et ecce hi qui erant in domo obviam illis advenerunt, & sic omnes

a An Joseph Aribonis decessor, qui Italus Veronensis fuisse dicitur.

omnes cum ingenti pavore Ecclesiam ingressi, cum omni reverentia pernoctaverunt in vigiliis usque in crastinum. Sed quid mirum, si tali sonitu vir Dei voluit ostendere suam in revocando ipsius corpore fieri voluntatem, quando etiam Israelitico populo ad movenda castra convocando, divino jussu prolixius perstrepebat buccina? AN.CHR. 730 S.Septemb.

XLII. Rem exsequitur. Mane autem facto, magna cum supplicatione accedentes & tumulum aperientes, invenerunt sancti viri corpus tam pulchrum, eaque elegantia coloris, ut leniter dormiens putaretur. Elevatusque de eodem loco cum omni gloria & honore, & feretro impositus, cum magna pedestrium virorum religiosorum adducebatur celeritate, ita ut equites vix eos sequi possent. Superatis autem transalpinis jugis, cum ad portum Æni fluminis tantis reliquiis viri religiosi pervenissent; magna turba Clericorum & laicorum utriusque sexus ibidem obviam sancto viri Dei corpori facta est, & cum multa litaniarum sedulitate illud excepit.

XLIII. Arida manus sanatur, Cumque inde in quemdam opportunum campum venissent, & illic quiescerent, quidam vir manu arida a teneris annis eo accessit, atque sub feretrum sacri corporis se submittens, de Dei misericordia & beati viri meritis confidens, eam manum ita retraxit sanam, ut erat altera.

XLIV. Dæmoniacus curatur. Eadem nocte quidam eo venit a dæmonio arreptus, tanta insania exagitatus, ut vix a fortissimis viris posset retineri, magnisque & perturbatis perstrepens vocibus clamabat immaniter. Cumque a fidelibus viris subter feretrum corporis beati viri immissus esset, ita suffragante gratia Dei & intercessionibus sancti viri immundus spiritus ex eo profligatus est, ut numquam deinceps illi nocere potuerit.

XLV. Contigit autem, ut apportando sancto corpore ad eum venirem locum, ubi jam olim e Frisinga cum eodem corpore pergentes substiterant, & collectum ejus sanguinem, ut supra dictum est, in vase fictili, imposita illi tabola defoderant. Ibi vero sanctæ crucis bajulus super ipsum vasculum imprudens & insciens crucem defixit, inventusque est sanguis viri Dei eo colore ac decore, ac si eodem die ex viventis corpore effluxisset. Itaque hymnos, laudes & grates Deo lætantibus animis omnes depromentes, & iterum eumdem illic sanguinem honorifice reponentes, cum multa festinatione Ecclesiam ibi condiderunt: ubi innumera Dei omnipotentis clementia ad honorem & gloriam sancti nominis sui dignata est multarum sanitatum operari miracula, per merita & intercessiones beatissimi viri. Oratorium in itinere constructum.

XLVI. Inde autem moto sacro corpori omnis cœtus Pontificum & Ecclesiasticorum turba immensa una cum Tassilone Principe obviam occurrentes, cum omni ecclesiastico obsequio, cum hymnis & canticis spiritalibus, cum multa omnium laude & prædicatione, in Ecclesia S. MARIÆ, ubi primo fuerat humatus, ad honorem & gloriam nominis Christi & ad totius spem Christianæ plebis ejus suffragia postulantis, est honorifice exaltatus: atque per ejus merita & preces magnas ibi virtutes divina potentia quotidie efficere dignatur, & multis in Deum vere credentibus & fideliter petentibus sanitates jugiter illic conferuntur, præstante & miserante Domino JESU CHRISTO, qui cum Deo Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen. corpore in Ecclesia Frisingensi depositum.

AN.CHR. 730 21. Octobr.

S. MODERAMNI EPISC. REDONENS. DEIN ABBATIS BERCETENSIS

In Italia,

ELOGIUM HISTORICUM.

Liutprandi opera pia. * S. Moran

1. INTER *varia quæ Liutprandus Langobardorum Rex sacra ædificavit loca, numeratur* Bercetum Monasterium, *quod S.* MODERAMNUS * *seu* Moderandus *factis fuit illustravit*. Hic gloriosissimus Rex, *inquit Paulus Vvarnefridi in hist. Langob. lib.* 6. *cap.* 58. multas in Christi honore per singula loca, ubi degere solebat, Basilicas construxit. Hic Monasterium B. Petri, quod foras muros Ticinensis civitatis situm est & Cœlum-aureum appellatur, instituit. In summa quoque Bardonis alpe Monasterium quod Bercetum dicitur, ædificavit, *&c. De priori superius actum est ad annum* 722. *ubi de Translatione S. Augustini; de posteriori hic agendum.*

Bercetum. * Berzeto

2. *Situm erat istud Monasterium* in alpe *seu in monte Bardonis, qui Apennini pars est, in Parmensi diœcesi, ubi hactenus Bercetum * oppidum visitur. S. Abundio martyri primitus nuncupatum erat, si Frodoardo fidei: postea vero a Moderamno attributum S. Remigio Remorum Episcopo, ejusque nomine ac Reliquiis insignitum. Certe Hugo Italiæ Rex in litteris ad Sigifredum Parmensem Episcopum anno* 930. *Ecclesiæ Parmensi confirmat* Abbatiam de Bercedo, in honorem S. Remigii extructam, *ut in Italiæ sacræ tom.* 2. *legitur. Jam audiamus Frodoardum in hist. Rem. lib.* 1. *cap.* 20.

Moderamnus illuc secedit.

3. Temporibus CHILPERICI Francorum Regis exstitisse fertur Moderamnus, Redonensis Ecclesiæ Præsul, vir nobili prosapia oriundus: qui per licentiam prædicti Regis limina S. Petri adire disponens, divertit in Monasterium B. Remigii situm in suburbio Remensis urbis: ubi liberaliter a Fratribus ejusdem loci susceptus, impetravit a Bernardo sacrorum custode reliquias de stola, cilicio atque sudario S. Remigii; quibus gratanter acceptis, iter inceptum lætus agens, dum permeat Italiam, in monte Bardonum quadam nocte metatum habens, memoratas in ilicis ramo suspendit reliquias. Cumque diluculo surgens iter cœptum arriperet immemor horum; nutu ceu creditur divino hæc ibidem remansere pignera. Procedente vero aliquanto longius Episcopo, ubi relictarum memor fuit reliquiarum, suum statim ad has recipiendum dirigit Clericum nomine Wlfadum: quo ad has perveniente, nullo valet eas ingenio contingere, dum mirabili signo, ut eas attingere vellet, elevarentur in sublime. Hoc præfatus Episcopus audito miraculo, egrediens in eodem loco fixit tentorium: sed relicta pignera eadem nocte minime valuit recipere, donec facto mane in Monasterio quod vocatur Bercetum, in honore S. Abundii Martyris inibi constructum, Missam celebrans, prædictorum partem munerum devoveret ibidem se relicturum: sicque rapta sibi recipiens, impleto venerabiliter voto cœptum repetit iter. Cui obvius factus LIUTPRANDUS Italorum Rex strenuus, qui hanc auditu jam compererat sacrorum virtutem, amore B. Remigii ductus, idem Monasterium, Bercetum scilicet, cum omnibus adjacentiis omnique Abbatia, mansos octingentos (ut tradunt) continenti, præfato Præsuli Moderamno delegavit, eique in præsentia fidelium suorum legali de more vestituram ex ea & chartam fecit. Remeans autem ab urbe Roma memoratus Præsul, accessit ad venerandum B. Remigii sepulchrum: atque sicut illi præmissus Rex hanc terram tradidit, ita nihilo minus ille S. Remigio eamdem contulit. Sicque prospere in suum reversus Episcopium, successorem sibi ordinari fecit: & vale faciens filiis suis, Bercetum Monasterium repetiit, & usque ad obitus sui diem in loco illo moderate & honeste, ut servus Dei, conversatus vixit. Qui quoque nonnullis deinceps locus miraculis illustratus claruit.

4. *Quo*

4. *Quo anno Moderamnus secesserit in Monasterium Bercetense, certo statui non potest. Quamquam id accidisse non potuit aut citius, aut serius anno 720. tum quia ante paucis annis Liutprandus, anno 712. Rex creatus, Cœnobium istud condiderat: tum quia Chilperici, cujus Regis permissu Moderamnus Romam abiit, is annus 720. supremus fuit. Apud Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italiæ agitur de S. Moderamno, qui* clarus miraculis obdormisse in Domino *dicitur* 11. Kalend. Novembris anno salutis 730. Corpus Berceti in propria Ecclesia suo nomini dicata requiescit, *refert ille ex Sanctuario Ecclesiæ Parmensis. Eo in Cœnobio monasticam vitam amplexus* RADUINUS, *postea in Remensi Sancti Remigii Cœnobio floruit principatu Ludovici Augusti, ut Frodoardus auctor est in lib. 2. cap.* 19. AN.CHR. 730 22. Octobr. Mors & festum ejus.

5. *Non prætermittendum hoc loco id quod Rotomagi in ms. cod. V. C. Emerici Bigotii legi de* TIBERIO *Abbate Bercetensi, qui cum S. Moderamni corpus tumulo efferre statuisset, a Sancto monitus istuc B. Abundii corpus vexit. Rem ex ms. cod. a nostro Joanne* Garet *descriptam sic accipe.*

TRANSLATIO S. HABUNDII MARTYRIS.

6. Temporibus invictissimorum Imperatorum HLUDOVICI & LOTHARII fuit quidam venerabilis Abbas, TIBERIUS nomine, Monasterii Berceti, quod est situm in cacumine montis cui nomen est Bardo. Hic cum sui Cœnobii Ecclesiam, juxta quod necessitas congregationis sibi commissæ exigebat, aliquantulum in longum porrexisset, quæ prius erat modica vel vix capiens Fratrum collectam; placuit ut sub altare ejusdem Basilicæ pararet congruum locum, in quo poneretur corpus sancti MODERANDI, quod illic ad lævam altaris jacebat humatum. Sed non prius tanti viri ossa mutanda prædictus Abbas dignum statuit, quam hoc precibus Domino peteret, utrum fieri deberet an non. Adsumtis autem secum religiosis Fratribus, jejuniis & obsecrationibus cœperunt voluntatem Dei & prædicti famuli Christi Moderandi orando quærere. Tertia autem nocte jam fatigato Patre Monasterii & ex jejunio lasso, cum ad ostia Ecclesiæ pro re quam quærebat excubaret, apparuit ei niveis indutus vestibus ab Ecclesia egrediens vir senex, qui mox eumdem Abbatem ita cœpit increpare: Quid est, o Frater, quod me tanto labore quæris? cur me non finis quiescere? Cui Abbas respondit: Quis es, domine, qui mihi talia tristibus verbis loqueris? Ego sum, inquit, Moderandus quem tu quæris. Et Abbas respondit ei: Volebam, domine, corpus tuum in locum quem tibi paravi transferre, & debito tibi honore obsequium præbere, ut apud Dominum pro commissis erratibus pius intercessor exsisteres. Tunc ait illi sanctus Moderandus: Bona quidem est, o Frater, in te voluntas, sed mihi scito illum locum non esse concessum. Habundio autem Martyri dabitur sarcophagus, quem pio amore parasti: nam me urna propria dormientem servabit. His dictis evanuit, & Abbas a somno surrexit. Vocatisque ilico quos petitionis suæ socios fecerat Fratribus rem visam retulit, atque mœrens ait: Scio modo quoniam fuimus accipere quodque sumus indigni. Nam sanctum Habundium de quo responsum accepi, apud urbem Romam cognovi esse humatum. Nobis ergo exiguis Papa Romanus nequaquam super hoc adsensum præbebit. Tunc venerabilis Pater cum Fratribus spe sua frustratus, desiderium habitum pene in oblivionem duxit, & Monasterii sui solito more quotidianam cœpit agere curam. Sed omnipotens Deus famulum suum nolens contristare, eique quod diu quæsierat petitioni ejus affectum misericorditer volens largiri, etsi non statim, postea tamen concessit. Tiberius Abbas S. Moderamni corpus sub aram inferre cogitans, de transferendo S. Abundii corpore monetur.

7. Etenim evoluto non multo tempore, contigit eumdem Abbatem ad sedem regiam ire, quæ est urbs Papia, ubi tunc ab omni Italia piissimus Imperator LOTHARIUS jusserat Episcoporum Comitumque magnum convenire conventum: inter quos & Fulgineæ civitatis DOMINICUS Episcopus adfuit, qui Quod in Concilio Papiensi obtinet.

AN.CHR. 731 13. Febr. moriæ domno Sergio Papa, Subdiaconus atque Sacellanus factus, Bibliothecæ illi est cura commissa : deinde ad Diaconatus ordinem provectus est, *&c. qui locus intelligendus videtur de Patriarchio Lateranensi, in quo tum Romani Pontifices degere solebant, quum Patriarchium S. Petri erat extra muros urbis. Atqui ab excidio Cœnobii Casinensis ad ejusdem instaurationem Gregorio secundo Pontifice factam, Monachi nostri Patriarchium Lateranense incoluerunt : siquidem teste Leone Marsicano in Chron. Casin. lib.* 1. *cap.* 4. *inde colonia Monachorum Casinum per Petronacem reducta est. Hinc est, quod Gregorius tertius cernens Monasterium Lateranense* antiquitus institutum, ab omni ordine monachico destitutum *esse, Monachis scilicet Casinum translatis; inibi* congregationem Monachorum & Abbatem constituit, ad persolvenda quotidie sacra officia laudis divinæ in Basilica Salvatoris. *De restitutione Casinensi plura leges in Elogio S. Petronacis infra : de monastico vero instituto Ecclesiæ Lateranensis alias : interim lege Anastasium in Stephano tertio, quem alii quartum vocant.*

3. *Præterea Gregorius secundus* Monasteria quæ secus Basilicam S Pauli erant, ad solitudinem deducta innovavit, atque ordinatis servis Dei Monachis congregationem post longum tempus constituit, ut ibidem die noctuque Deo redderent laudes. *Et tamen teste Alcuvino in epistola* 83. *Carolus Magnus cogitabat* facere Monasterium ad S. Paulum : *cujus Monasterii reformationem (ut vocant) opera S. Joannis Abbatis Gorziensis factam esse, videbimus suo loco. Porro Monachos in Ecclesia S. Pauli tempore Constantini Papæ exstitisse patet ex Baronio ad annum* 713.

4. *Insuper Gregorius junior* gerocomium, *id est hospitale senum emeritorum*, quod post absidam sanctæ Dei Genitricis ad Præsepe situm est, Monasterium instituit : atque Monasterium S. Andreæ Apostoli, quod Barbaræ nuncupatur, ad nimiam deductum desertionem, in quo nec unus habebatur Monachus, adscitis Monachis ordinavit, ut utraque Monasteria ad sanctam Dei Genitricem singulis diebus atque noctibus Deo laudes canerent.

5. *Denique* post matris *suæ* obitum Gregorius domum propriam in honore sanctæ Christi Martyris Agathæ additis a fundamento cœnaculis, vel quæ Monasterio erant necessaria, a novo construxit : prædia illic urbana vel rustica pro Monachorum obtulit necessitate. *Cætera legesis apud Anastasium, quem hactenus retulimus.*

6. Sepultus est ad B. Petrum Apostolum sub die 3. Idus Februarii, Indict. 14 Leone & Constantino Imperatoribus, *id est anno Domini concepti* 731. *Notkerus tamen in Martyrologio ejus obitum signat* pridie Idus Februarii *his verbis*. Romæ Gregorii Papæ secundi, qui rexit Ecclesiam sedecim annis Leonis & Constantii * Imperatorum temporibus : qui vir castus & in divinis scripturis eruditus, in Germaniam per Bonifacium Episcopum verbum salutis prædicavit : idemque ut in quadragesimali tempore quinta feria jejunium atque Missarum celebratio fieret (quod non agebatur) instituit. *Nihilominus in Breviario Casinensi tempore Oderisii Abbatis primi, id est ante annos quinquaginta supra quingentos exarato, sic habet Kalendarium Sanctorum* : Idibus Febr. Gregorii Papæ secundi *: quo die etiam in Martyrologio Romano ejus memoria celebratur. Cum Notkero consentiunt Fasti Benedictini, in quibus Gregorius secundus colitur pridie easdem Idus. Leo Papa IV. in epistola ad Episcopos Britanniæ*, beati junioris Gregorii decreta *laudat, ea scilicet quæ de copula inter cognatos Gregorius sancivit in quadam ad Bonifacium epistola, ordine* 126. *inter Bonifacianas. Hincmarus Remorum Antistes in litteris nomine Synodi Tusiacensis ad Rodulfum Bituricensem & Frotarium Burdigalensem Pontifices scriptis, citat etiam epistolam* beati junioris Gregorii per Denualdum Presbyterum directa ad Bonifacium Moguntinum Episcopum : *quæ epistola ea est quam mox designavimus. Gregorium secundum Benedictinis accensent præter nostros Hieronymus Platus in lib.* 2. *de bono status religiosi cap.* 28. *& Ferdinandus Ughellus in Italiæ sacræ tomo* 1. *Falluntur qui Gregorium secundum ab antiquis scriptoribus* juniorem *dictum negant, idque cognomen ad Gregorium tertium transferunt. Lege Vitam S. Bonifacii per Othlonum. Error iste quosdam induxit, ut Gregorio tertio tribuerent Synodum Romanam, nomine* Gregorii junioris *insignitam :*

* l. Constantini

tam : quam Baronius Gregorio secundo recte vindicat , eamdemque laudat S. Odo Cantuariensis Archiepiscopus in Constitut. cap. 7. AN.CHR. 731

7. *Zacharias Papa Gregorio tertio successit anno* 741. *æque in Ordinem nostrum optime affectus. Is enim ad perficiendum Casinense Monasterium Petronaci* plurima contulit adjutoria, libros scilicet aliquot sacræ scripturæ , necnon & codicem sanctæ Regulæ, quam Pater BENEDICTUS manu propria scripserat; pondus etiam libræ panis & mensuram vini, quæ olim inde sub Langobardorum invasione Monachi fugientes secum Romam detulerant ; diversa etiam ad ecclesiasticum officium ornamenta, nonnulla quoque ad diversas utilitates Monasterii pertinentia, illi apostolica liberalitate largitus est . Ab hoc etiam sanctissimo Papa prædictus Abbas Privilegium primus accepit, ut hoc Monasterium cum omnibus cellis sibi pertinentibus ubicumque terrarum constructis, ob honorem ac reverentiam sanctissimi Patris Benedicti, ab omnium Episcoporum ditione sit liberum, ita ut nullius juri subjaceat, nisi solius Romani Pontificis. *Ita Leo Marsicanus in Chron. Casin. lib.* 1. *cap.* 4. 13. Febr. Zacharias itidem.

8. *Idem Pontifex* privilegio sedis apostolicæ munivit *Fuldense* Monasterium , in vastissima solitudine *a Bonifacio* fundatum atque in honore Salvatoris dedicatum, ubi Monachos sub Regula B. BENEDICTI degere ordinavit. *Lege hac de re Bonifacii epistolam* 141. *& sequentem Zachariæ*.

9. *Ipse etiam Carolomannum Ducem seu Regem Francorum vestibus monasticis induit, ac Casinum misit; Ratchisum etiam Langobardorum Regem ab se tonsum una cum uxore ac filia Deo sacratis eodem destinavit, uti in Elogio Carolomanni inferius dicemus*.

10. *Denique apud Adrevaldum in libro de miraculis S. Benedicti exstat Zachariæ epistola ad Episcopos Galliæ, tum pro concordia inter Pippinum & Grifonem conciliando, tum pro restituendo Casinatibus S. Benedicti corpore : quæ epistola ex schedis Pithœanis edita est a Sirmondo in tomo* 1. *Conc. Galliæ, cum hac salutatione :* Zacharias Episcopus, servus servorum Dei, omnibus Sacerdotibus & Presbyteris Francorum : *& in contextu epistolæ :* Ergo quia innotuerunt nobis OPTATUS religiosus Abbas, Presbyter Monasterii S Benedicti, & Carolomannus, *&c. ut apud Adrevaldum, qui paullo aliter expressit salutationem , & Optati Abbatis nomen prætermisit. Porro eam epistolam recitavit alieno loco, Zachariæ & Stephani tempora confundens, uti Sirmondus recte observavit. Non enim semel tentavere Casinates, ut sacrum corpus communis Patris nostri in Galliam furtim advectum recuperare possent, primo quidem litteris a Zacharia Pontifice impetratis : deinde vero Carolomanno Monacho Pippini Regis fratre in Galliam misso. Grifonis a Pippino discidium contigit anno* 748. *& insequenti : quo circiter anno Zachariæ epistola scripta videtur. Confer ea quæ ad librum Adrevaldi adnotavimus in Sæculo* 2. *Benedictino*.

11. *Obiit Zacharias* & sepultus est ad S. Petrum Idibus Martii Indict. 5. *hoc est anno* 752. *In præcitato Casinensis Breviarii ms. Kalendario inscribitur nudum ejus nomen* Idibus Martii : *quo die in Fastis Romanis & Benedictinis Zacharias celebratur. Monachum eum fuisse tradit Onuphrius in Chronico , Benedictinum non solum Wion & Yepezius aliique e nostris, sed etiam Ciacouius. Sane eum de S. Benedicto sensisse ac scripsisse ut filium, probat versio Græca ab ipso facta Dialogorum Gregorii Magni : nam in libri* 2. *inscriptione, ubi Gregorius habet* de vita & miraculis S. Benedicti, *ita Zacharias reposuit :* περὶ τῆς πολιτείας τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Βενεδίκτου, *Benedictum suum ipsius Patrem appellans. Scio Græcis familiare esse istud vocabulum honoris causa, quum de Sanctis loquuntur : at illud movet, quod Zacharias nuspiam, quod legerim, hac voce utitur, quum de aliis Sanctis agit. Accedit quod in Præfatione libri* 2. *Dialog. Gregorii textum sic editum*, qui liberiori genere ex provincia Nursiæ ortus, *Zacharias in gratiam S. Benedicti ampliando reddidit hoc modo* ; ὅστις δίκην ἑωσφόρου ἀστέρος ἐκ τῆς Νουρσίας χώρας, τῇ τῶν Ῥωμαίων χώρᾳ ἀνέτειλε. *Latine*, qui instar matutinæ stellæ ex Nursia regione Romanorum exortus est : *quibus sane verbis translatoris modum excessit , dum amorem suum adversus Benedictum exprimere studuit. Zachariam Ordini S. Benedicti adjudicat etiam Ferdinandus Ughellus*.

12. Za-

ANCHR. 731 13. Febr. Stephanus secundus. 12. *Zacharia mortuo, post* Stephanum quemdam Presbyterum *electioni suæ* biduo *tantum superstitem, successit* STEPHANUS secundus, *nonnullis tertius*, natione Romanus. Hic post patris sui transitum parvus derelictus in venerabili cubiculo Lateranensi pro doctrina apostolicæ traditionis. *Ad eum misit Pippinus* Rodigangum Abbatem & Episcopum (*nam utroque titulo ab Anastasio insignitur*) *cum* Autechario Duce, quatenus prædictum sanctissimum Papam ad Franciæ Regnum deducerent. *Rodigangum hunc non alium esse puto a Chrodegango Mettensi Episcopo, qui etiam Abbas erat Monasterii Laurishamensis. Stephanus Luteciam Parisiorum maximo cum honore deductus*, cum suis omnibus apud venerabile Monasterium B. Dionysii *biemavit, ibique Pippinum Regem cum duobus filiis inunxit. Cum Stephanus in Monasterio Dionysiano hospitaretur, contigit ut deploratam sanitatem meritis Apostolorum Petri & Pauli ac S. Dionysii reciperet. Jacobus Sirmondus in tomo 2. Conciliorum Galliæ edidit ipsius facti testimonium, ab ipso Pontifice in litteras relatum: cujus rei etiam meminit Ludovicus Pius in epistola ad Hilduinum de scribenda S. Dionysii vita: & Frodoardus in carminum libro 2. ubi de Stephano secundo agit. Quæ idcirco commemoro, ne quis in præjudicium istius rei trahat Eginhardi, Appendicis Fredegarii, & Anastasii silentium, qui moræ quidem Stephani in Monasterio Dionysiano faciunt mentionem, non vero receptæ ab eo sanitatis.*

13. *Ex hoc beneficio hospitalitatis Stephanus magno in S. Dionysium affectu studio est: adeo ut varia prædicto Cœnobio privilegia concesserit, sicuti in Elogio Fulradi inferius dicemus. De Stephano secundo alias ex Frodoardo agemus. Interim notamus ex Anastasio, eum morte sublatum esse* 6. Kalend. Maji Indict. 10 *id est anno* 757.

Stephanus tertius. 14. *Stephano secundo suffectus Paulus in annos decem, successorem habuit* STEPHANUM *tertium, quem alii quartum numerant*. Hic dum ex Siciliensi insula in Romanam advenisset urbem, tradidit eum domnus Gregorius sanctæ recordationis tertius Papa Monasterio S. Chrysogoni, quod tunc noviter fundabat, illicque Clericus atque Monachus est effectus: quem postmodum domnus Zacharias ex ipso abstollens Monasterio, in Lateranensis Patriarchii cubiculo esse præcepit: eumque postmodum Presbyterum in titulo sanctæ Ecclesiæ consecravit, quem tamen pro ejus castitatis modestia in suo officio Lateranensi detinuit. Sed & reliqui, scilicet domnus Stephanus & Paulus beatissimus Pontifices, eumdem sanctissimum Stephanum pro ejus piis conversationibus similiter detinuerunt. *Constantinum quemdam laicum, Totonis Ducis Nepezini fratrem; deinde Philippum Presbyterum & Cœnobii S. Viti Monachum æmulos habuit. Romani tandem* pergentes in titulo S. Ceciliæ, in quo *Stephanus* Presbyter exsistebat, eum Pontificem elegerunt, quem & cum vocibus acclamationum & laudibus in Lateranense deportaverunt Patriarchium: & post omnia in ejus electione peracta, Deo auctore pontificale adsumsit culmen. *Id memoriæ dignum in ejus ordinatione factum est: quippe Theodoro Episcopo & Passivo Constantini fautoribus in Monasteria retrusis*, Constantinus *ipse* deductus in medium est: & magna pondera in ejus adhibentes pedibus, in sella muliebri sedere super equum fecerunt, & in Monasterium Cella-nova coram omnibus deportatus est. Sabbato vero die diluculo, ante unam diem ordinationis præfati beatissimi Papæ Stephani, aggregati aliquanti Episcoporum seu Presbyterorum & Clerici in Basilica Salvatoris, iterum præfatus Constantinus ad medium allatus est: lectisque sacratissimis Canonibus, ita depositus est. Accedens enim Maurianus Subdiaconus orarium de ejus collo abstulit, & ante pedes ejus projecit, & compages ipsius abscidit. Sicque alio die dominico antedictus beatissimus Stephanus consecrationem suscepit Pontificatus, *&c. Is* pristinum Ecclesiæ in diversis Clericatus honoribus renovavit ritum. Statuit ut omni dominico die a septem Episcopis Cardinalibus hebdomadariis, qui in Ecclesia Salvatoris observant Missarum sollemnia, super altare B. Petri celebraretur, & *Gloria in excelsis* Deo diceretur. *Obiit anno* 772. *pridie Kalend. Febr. quo die in Martyrologiis Benedictino & Ferrarii colitur.*

DE

DE SANCTO PORCARIO ABBATE LERINENSI; DEQUE ALTIGIANO ET HILARINO

AN. CHR. 731 12. 19. 23. August.

Monachis Sequanensibus; aliisque cæsis ab Saracenis.

Variæ Saracenorum clades.

1. *Saracenorum, quos alii* Wandalos, *alii* Agarenos, Ismaelitas *alii appellant, varias in Galliam impressiones legimus. Tres commemorasse hoc loco sufficiat. Prima facta est anno* 728. *quo teste Beda in lib.* 5. *cap.* 24. apparuerunt cometæ duo circa solem, multum intuentibus terrorem incutientes.·. apparebantque mense Januario, & duabus ferme septimanis permanebant. Quo tempore gravissima Saracenorum lues Gallias misera cæde vastabat, & ipsi non multo post in eadem provincia dignas suæ perfidiæ pœnas luebant. *Idem Auctor in epitome sua cometas illos anno insequenti apparuisse dicit, uti etiam legitur in Chronologia Saxonica, habita scilicet ratione diversi calculi, quo alii annum a Januario, quo accidit hæc clades; alii a Martio ordiebantur. Ad eam cladem retulimus necem Theofredi Abbatis Calmeliacensis.*

2. *Alia Saracenorum irruptio in Galliam accidisse videtur anno* 731. *quo Provinciam, Burgundiam & attinentes regiones igni & ferro devastarunt. Eum annum signat Joannes Monachus Besuensis in chronico Monasterii sui.* Tertia vice, *inquit*, devastatum est Monasterium a Saracenis, quando Augustidunum civitatem destruxerunt anno ab Incarnatione Domini 731. *(mendose in editis* 831.*) Cum enim Abdiraman Hispaniarum Præfectus ipso anno Arelatum obsedisset, ibique Francos devicisset auxilio profectos, testante Ruderico Toletano Episcopo in historiæ Arabicæ cap.* 13. *laxis secundæ victoriæ habenis, Francorum regiones populabundus ingreditur, Provinciam scilicet ac Burgundiam : & Senonas usque victorem exercitum perducit. At divina vi per Ebbonem Archiepiscopum repulsus, pedem referre coactus est. Huc spectat Ado Viennensis in Chronico.* Saraceni per totam Aquitaniam vastantes & late alias provincias igne ferroque superantes, Burgundiam dirissima infestatione deprædantur, pene omnia flammis exurentes, Monasteria quoque ac loca sacra fœdantes, innumerum populum abigunt, atque in Hispanias transponunt. *Bonifacius Maguntiacensis Episcopus in epistola* 19. *ad Ethelbaldum Merciorum Regem scribit, id* Hispaniæ, Provinciæ & Burgundionum populis contigisse *propter adulteria & stupra sacrarum virginum ac Sodomitica flagitia : quibus iratus* Judex omnipotens, talium criminum ultrices pœnas per ignorantiam legis Dei & per Saracenos venire & sævire permisit. *Tum enim Viennæ Monasteria excisa, id quod S. Clarus Abbas futurum prædixerat. Lerinenses Monachi una cum* PORCARIO *Abbate martyrio affecti. Besuense Monasterium agri Divionensis direptum; uti & S. Sequani, ubi cæsi* ALTIGIANUS *&* HILARINUS *Cœnobitæ. Luxovii vero* MELLINUS *seu* Miletus *Abbas cum Monachis suis. Eam vero stragem ut ad hunc annum referamus, suadet auctoritas tum Ruderici Toletani & Joannis Besuensis Chronographi; tum continuatoris Fredegariani, qui capite* 109. *adfirmat Carolum Principem post subactum anno* 732. *Abdiramam apud Pictavos*, anno sequente regionem Burgundiæ penetrasse, ac fines leudibus suis probatissimis viris industriis ad resistendum gentibus rebellibus & infidelibus statuisse. *Carolus nimirum urbes ab Saracenis captas & afflictas recepturus*, Regnum Burgundiæ cum valida manu penetravit, *ut ajunt Annales Mettenses;* Lugdunum & civitates reliquas suæ ditioni subegit, *addunt Fuldenses, qui male id referunt ad annum* 727.

3. *Tertia Saracenorum populatio ad rem nostram spectat ea, quæ in libro de gestis S. Pardulfi Abbatis Garactensis describitur : cum scilicet Saraceni apud Pictavos fusi a Carolo anno* 732. *desperatione in rabiem versi, obvia quæque per Lemovicensem pagum aliosque finitimos flamma ferroque corripuerunt : qui tandem iterum a Carolo Prin-*

AN.CHR. 731

Principe in Septimania apud Narbonem profligantur anno 737. Eucherius Aurelianensis Episcopus a Carolo post victoriam Pictavensem abductus in exilium est.

12. 19. 23. August.

Porcarii martyrium cum Monachis quingentis.

4. *His prænotatis agendum est de* PORCARIO *Abbate Lerinensi, cujus Acta exstant apud Surium die* 12. *Augusti & in Chronologia Lerinensi, ex quibus pauca deflorare sufficiat. Porcarius Abbas Lerinensis, cognominis quidem ejus, qui S Cæsarium Lerini probavit, at junior; præerat Monachis minimum quingentis eo tempore, quo Saraceni Gallis apud Arelatum superatis in vicinas provincias effusi sunt. Porcarius cœlesti monitu præscius ruinæ Monasterio suo imminentis, discipulos ad perferenda tormenta hortatur; imbelles* pueros sexdecim, adolescentes triginta sex *fuga sibi consulere suadet, eosque in Italiam mittit;* COLUMBUM *&* ELEUTHERIUM *trepidantes* in quoddam antrum prope litus insulæ *abdi præcipit. Interim barbari adita insula in Monasterium subeunt, Monachos præcipiti cæde mactant, unaque cum iis Columbum, qui martyrii desiderio captus ex latibulo exierat.* Ecclesias omniaque sacra ædificia funditus evertunt, ac solo æquant. *His peractis in navi secum abducunt juvenes quatuor Monachos a se de industria servatos, qui in loco* cui nomen Agathon, *facta sibi potestate exscendendi in terram*, nemoris condensi latebras intrantes *aufugiunt; totaque nocte per secreta nemora ambulantes, ad* locum qui Aralucis dicitur pervenerunt: quo in loco parvum navigium prope litus maris reperientes & adscendentes, sacram Lerinensem insulam circa auroram intraverunt: *& adjutore Eleutherio corpora sepelierunt Martyrum, qui* pridie Nonas Augusti passi sunt. *Incolæ Montis-Virduni, quod opidum est in diœcesi Lugdunensi in provincia Segusiana * traditione acceptum ferunt, Porcarium Abbatem neci subductum, Lerino in Montem-Verdunum se recepisse; ibique a Saracenis istuc paullo post accedentibus interceptum, lancea transfossum interiisse* 14. Kalend. Augusti, *quo die istic honorifice colitur in Ecclesia propria, quæ titulo Prioratus hodie decoratur, pendetque a Casa-Dei, celebri Monasterio diœcesis Claromontensis apud Arvernos. At veri similius crediderim, S Porcarium Lerini occubuisse, ejusque Reliquias postmodum translatas Montem-Virdunum fuisse. Paullo post Eleutherius, Monachis qui in Italiam perfugerant revocatis, Cœnobium Lerinense instauravit.* Porcarium præcesserat SILVANUS, Silvanum S. AMANDUS Abbas Monachorum (ut ajunt) *ter millium ac septingentorum, cujus obitus festive recolitur* 14. Kalend. Decembris.

* Mont-Verdun

* le Forest

Monachi Viennenses & Luxovienses cæsi.

5. *Eodem tempore, secundum vaticinium Clari Abbatis Viennensis, Monachi aliique accolæ ejusdem urbis Viennensis*, partim occisi, partim fugati sunt incensis sacris domibus, vastatis omnibus & pene in desolationem redactis, *uti in Actis S. Clari legitur Sæculo* 2. *Benedictino. Tum etiam* MELLINUS *seu Miletus Abbas Luxoviensis cum Monachis suis interfectus est*, & mansit Monasterium sine Abbate annis quindecim. *Eamdem etiam fortunam experti sunt Monachi Besuenses, quorum Cœnobium ab Saracenis destructum est.*

Altigianus & Hilarinus Monachi Sequanenses.

* de Sestre

* de Mesmont

6. *Saraceni inde profecti, Monasterium S. Sequani situm in pago Segestrensi *, quarto miliari ab urbe Divione, aggrediuntur; ac Monachos duos*, ALTIGIANUM, & HILARINUM, *gladio feriunt* 10. Kalend. Septembris: *cujus rei fidem facit Breviarium vetus ejusdem Cœnobii in hæc verba.* Noverit omnium instantium atque futurorum certitudo, gentem Wandalicam in istam fuisse progressam terram ob confutandam sanctam Dei Ecclesiam. Cujus infestatione atrocissima cum depopularetur undique Burgundia, tandem pervenit furens ad S. Sequani Abbatiam in Magnimontensi * Comitatu sitam. Quæ gens post plurima peracta flagitia, ad cumulum suæ damnationis sanctos Dei Altigianum atque Hilarinum, sacratissima S. Sequani benedictione monachatos, ut nostri antiqui Patres retulerunt, gladio suæ crudelitatis funeri tradidit beatæ passionis, in campo qui dicitur S. Hilarii, 17. Kalendas Septembris. Quorum beata passio quamvis negligentia hominum illius temporis non legatur in divina pagina, non sunt habendi minoris memoriæ: quia pro Dei amore tradendo proprium sanguinem, contemtui dederunt amorem hujus vitæ. Si quis autem requirit ubi habeantur eorum corpora, noverit esse condita penes S. Sequani Ecclesiam. *Egimus de S. Sequano ejusque Monasterio in primo Sæculo Benedictino. Corrigendum*

dum hoc loco est id quod de Altigiano & Hilarino dicitur, eos scilicet ab ipso Sequano AN.CHR. *monachali benedictione initiatos fuisse : quod temporis ratio non admittit. Notandum* 731 *porro est, prædictos Martyres hactenus memoratos mense Augusto necatos fuisse omnes,* 12. 19. 23 *ut vel inde colligas, eodem anno eademque tempestate eos sublatos e medio fuisse. A-* August. *nimus erat illis adjungere S.* MARINUM *Monachum Candorensem. Sed satius visum est de eo agere in fine istius Sæculi, si quo modo possim obscuram ejus memoriam e tenebris eruere.*

DE S. BRITHWALDO EPISCOPO CANTUARIENSI,

AN.CHR. 732 9. Janu.

ejusque successoribus.

1. BRITHWALDUS *seu* Berthvvaldus *primum Monachus, dein Abbas fuit Monasterii Raculfensis in agro Cantiano, eique Abbati anno* 679. Theodoro succedit. Lotharius Rex Cantuariorum terram in insula Thanatos in loco qui appellatur Vvestanea, *aliaque prædia concessisse dicitur in libro Evidentiarum Ecclesiæ Cantuariensis. Lege Monastici Anglicani tomum* 1. *pag.* 86. *Raculfense cui præfuit Brithvvaldus Monasterium* Ricolvere *appellat Willelmus Thornus, addit-que :* Hic Brithvvaldus fuit primus Anglicus, qui sedi Cantuariensi præsidebat : nam prædecessores sui erant omnes Romani.

2. Anno 690. Incarnationis dominicæ Theodorus beatæ memoriæ Archiepiscopus, senex & plenus dierum, id est annorum octoginta & octo, defunctus est, *inquit Beda in lib* 5. *cap.* 8. *qui & addit cap* 9. Successit autem Theodoro in Episcopatum BERTWALD, qui erat Abbas in Monasterio, quod juxta ostium aquilonale fluminis Genlade positum, Racvvlf nuncupatur, vir & ipse scientia scripturarum imbutus, sed & ecclesiasticis simul ac monasterialibus disciplinis summe instructus, tametsi prædecessori suo minime comparandus. Qui electus quidem est in Episcopatum anno dominicæ Incarnationis 693. die primo mensis Julii, regnantibus in Cantia Victredo & Suebardo: ordinatus autem anno sequente, tertio die Kalendarum Juliarum dominica, a Godvvino Metropolitano Episcopo Galliarum, *Lugdunensi videlicet*; & sedit in sede sua pridie Kalendarum Septembrium dominica.

3. Qui inter multos quos ordinavit Antistites, etiam Gebmundo Rofensis Ecclesiæ Præside defuncto Tobiam pro illo consecravit, virum Latina, Græca & Saxonica lingua atque eruditione multipliciter instructum. *Addit Gervasius in historia Pontificum Cantuariensium* : Acca quoque Presbyter his diebus Augustaldensis Ecclesiæ suscepit Præsulatum, & mortuo post annos Tobia Rofensi Episcopo Britvvaldus substituit Aldulfum. Sacravit etiam Aldhelmum & Danielem, qui Heddæ Episcopo successerunt. Ipso etiam agente S. Wilfridus ad Episcopatum suum revocatus est, *quem antea Pontificatu summoverat.* Episcopos ordinat.

4. *Plura celebravit Concilia.* Becanceldense *anno* 694. *pro libertate & immunitate Ecclesiarum.* Berghamstedense *ad restituendam Ecclesiæ disciplinam anno* 697. Concilia celebrat. Eboracense *anno* 701. *in quo Wilfridus sede sua iterum pulsus : nam Synodum istam in parochia Eboracensi coactam esse docet Radulfus Cantuariensis Antistes in epistola ad Calistum Papam II.* Niddense *anno* 705. *Wilfridi restituendi gratia.* Alnense *anno* 709. *ad confirmandas donationes factas Monasterio Eovesbamensi. Mitto* Londinense, *in quo (si solis Balæo & Centuriatoribus Magdeburgensibus fides est) sanctarum Imaginum cultus & cælibatus Sacerdotum præscriptus est. Legesis Spelmanni Concil. tomum* 1.

5. Anno dominicæ Inc. 731. *teste Beda in lib.* 5 *cap.* 24. Berthvvaldus Archiepiscopus longa consumtus ætate defunctus est die 5. Iduum Januariarum, qui sedit annos 37. menses 6. dies 14. *Brithvvaldi memoriam recolunt eo die recentiora Martyrologia, Germanicum, Anglicanum, & Benedictinum: Bollandus ci-* Obit.

tat

AN.CHR. 732 9. Janu. tat *Florarium ms. in quo leguntur hæc verba ad diem 13. Janu.* In Anglia apud Cantuariam depositio S. Bartvvaldi Episcopi & Conf. *& Kalendarium ms. Ordinis S. Benedicti in hæc verba 4. Jaun.* S. Berthvvaldi Archiepiscopi Cantuariensis in Anglia, primo Abbatis Monasterii Raculfe. *Harpesfeldius, Pitseus & alii eum Vitæ S. Egvvini Episcopo auctorem dicunt : at scriptio hæc alii Britvvaldo tribuenda, ut diximus ad ann.* 717.

Tatvvinus successor. 6. *Pro Berchtvvaldo* anno eodem, *ait Beda cap. præcitato*, factus est Archiepiscopus vocabulo Tatvvine de provincia Merciorum, cum fuisset Presbyter in Monasterio quod vocatur Briudun. Consecratus est autem in Doroverni civitate a viris venerabilibus Daniele Ventano, & Ingvvaldo Londoniensi, & Aldreino Liccitfeldensi, & Aldulfo Rofensi Antistitibus, die decima Junii mensis dominica; vir religione & prudentia insignis, sacris quoque litteris nobiliter instructus. *Gervasius hæc addit de eo :* Suscepit pallium a Papa Gregorio missum, tribus annis Cantuariensem rexit Ecclesiam, & tandem 3. Kalend. Augusti de sæculo migravit. *Colitur in fastis Benedictinis, uti &* BREGWINUS, *quem Gervasius* sanctum *appellat, & hic paucis commendabimus.*

Nothelmus & Cuthbertus. Bregovvinus. 7. *Tatuvino successit* NOTHELMUS Londoniensis Presbyter & Monachus *anno* 734. *Nothelmo post annos quinque mortuo successit Cuthbertus*, *qui* anno 741. consecratus *dicitur in Chronologia Saxonica*, *&* anno 758. *obiisse*. Anno 759. Bregovvinus in Archiepiscopum die festivitatis S. Michaelis consecratus fuit. *Gervasius de eo hæc scribit :* Suscepit pallium a Paulo Papa & plenitudinem potestatis, vir magnæ religionis. Eum 8. Kalend. Septembris ex hac vita sublatum filii Ecclesiæ Christi in Basilica S. Joannis Baptistæ, ubi prædecessor suus beatus Cuthbertus locatus fuerat, sepelierunt. Sancto Bregvvino successit JAMBERTUS Abbas Ecclesiæ Sancti Augustini, & sacratus est in Archiepiscopum in die Purificationis S. MARIÆ, *nempe anno* 762. *uti legitur in Chronologia Saxonica, in qua consecratus fertur* die post hiemem mediam decimo quarto.

CIRCA AN. 733 4. Janu.

DE SANCTO RIGOBERTO

EPISCOPO REMENSI

& Abbate Orbacensi.

Rigobertus Abbas Orbacensis. I. SANCTUM RIGOBERTUM *nostris adnumerant non solum fasti Benedictini, sed etiam Demochares & Colvenerius, viri docti : quibus ut subscribam, non levia suadent argumenta. Rigobertus quippe Abbas fuit Orbacensis Monasterii Ordinis nostri post Leudemarum Abbatem primum. Id muneris quidem a Childeberto Rege obtinuit post adeptum Pontificatum Ecclesiæ Remensis : ut constat ex litteris Bertoendi Catalauensis Episcopi pro Monasterio Dervensi, datis* anno secundo Chlodovei Regis *Childeberti fratris ac decessoris : quæ litteræ Spicilegii tomo* 10. *editæ inscribuntur* Rigoberto Metropolitano *& aliis. Verum Childeberti junioris principatu moris erat, ut Monasteriorum prælaturæ nonnisi Monachis tribuerentur : quod contra Carolo Principe cognomento Martello actitari cœptum. Nec obstat, quod in S. Rigoberti Actis apud Surium & Bollandum, monasticæ Rigoberti professionis expressa mentio non habeatur. Nihil enim de rebus ante pontificatum ab eo gestis rescribit Auctor anonymus, qui Frodoardo paullo superior fuit. Frodoardus fere anonymum secutus est in lib.* 2. *cap.* 2. *& seqq. at dignitatis ejus abbatialis, de qua siluerat Anonymus, meminit cap* 10. *cujus verba expendenda hoc loco sunt.* Leudemarus *Orbacensis Abbas*, licet ab Odone quodam fuerit expulsus, a Childeberto tamen Rege postea restitutus est. Post cujus obitum domnus Rigobertus Archiepiscopus ipsum *Monasterium* recepit & rexit. *Atqui si Abbas fuisset sæcularis, Monachos certe aut Monasterium rexisse non diceretur. Hinc colligas ea verba, quibus Rigobertus* ab ætatis primævæ tirocinio totum se cœlestibus mancipasse

CIRCA AN. 733

fe difciplinis *dicitur apud Anonymum; non obfcure monafticam ejus profeffionem defignare*.

4. Janu.

Monafterii ftatus.

* Orbais

2. *Occafione Rigoberti non erit otiofum hoc loco aliquid adnotare de Orbacenfi * Cœnobio. S.* REOLUS *Rigoberti deceffor* conftruxit Monafterium Orbacenfe in loco quem promeruit dono Regis Theoderici per ipfius licentiam, fuffragante quoque Ebroino Majore-domus, *inquit Frodoardus in lib. 2. Hift. Remenf. cap* 10. Impetravitque domnus idem Reolus a Monafterio Rasbacenfi fex Monachos, qui regimina SANCTÆ REGULÆ ibidem tenerent, & alios ea docerent. Ex quibus unum, Leudemarum nomine, in eodem loco Abbatem conftituit, qui rexit idem Monafterium donec vixit. Nam licet ab Odone quodam fuerit expulfus, a Childeberto tamen Rege poftea reftitutus eft. Poft cujus obitum domnus Rigobertus Archiepifcopus ipfum recepit & rexit. *Supereft etiamnunc iftud Monafterium, exile quidem, fub Ordine & Congregatione noftra, fitum in diœcefi Sueffionenfi, fex leucis diftans ab opido quod Caftrum-Theodorici * appellant. Vixit in eo Cœnobio* GODESCALCUS, *mifer an miferabilis Monachus, pontificatu Hincmari Remenfis Archiepifcopi, a qui vivus exagitatus a multis, plures mortuus exagitavit. Creditur etiam inibi Abbas fuiffe* RATRAMNUS *Corbejenfis Monafterii alumnus, de quo alias.*

*Chafteau-Thierry

Hucboldus Monachus ab Hungaris occifus.

3. *Nec prætermittendum id quod de Hucboldo ejufdem Monafterii Monacho tradit Frodoardus loco citato.* Hujus Monafterii Monachum, nomine HUCBOLDUM, nuper Hungari comprehenfum trucidare nifi funt: fed nequaquam ferro incidere potuerunt. Nam ut idem refert, & nonnulli captivi qui viderant nunc quoque teftantur, dum fagittis eum nudum undique barbari petiffent; ut ab adamante relifæ, fic ab ejus corpore refiliebant fagittæ, nec fignum ictus ullum apparebat in eute. Sed & omni conatu gladio percuffus, nihilo minus manfit intemeratus. Unde & Deum dicentes eum effe, duxerunt reveriti fecum: donec redemtus a quodam Epifcopo, atque dimiffus revertitur. *Hæc Frodoardus. Iftius Monafterii Abbas* Bovo *feu* Bavo *Conciliis Carifiacenfi anno* 848. *Sueffionico anno* 853. *interfuit: & in epiftola excufatoria Remenfium ad Hildeboldum Sueffionenfem Epifcopum fubfcripfiffe perhibentur* Monachi de Orbacis RAMBRADUS Præpofitus *& alii, tomo* 2. *Conc. Galliæ pag.* 644.

Vita cur omiffa.

4. *Ad S. Rigoberti Vitam quod attinet, cum pauca, immo fere nulla hiftoriæ noftræ momenta contineat, repetenda eft a Bollando vel Surio. Unum aut alterum dumtaxat obfervare fufficiat.*

Canonicam difciplinam inftituit Rigobertus.

5. *Primum.* Canonicam Clericis religionem inftituit: juxta numerum quoque eorum quotus illo in tempore erat, fufficientia & continua eis victualia conftituit, quatenus divino cultui liberius atque inftantius infiftere quiviffent. Prius quippe quam exoptabilis hic altor ac pater eorum adveniret, non eis dabatur canonicus panis, & non erant, ut funt hodie, Canonici, fed ficut matricularii. Et ad hæc res proprias eum habitatoribus earum illis contulit, qui fingulis neceffitatibus eorum perpetuo defervirent. Primus Remenfium hic Epifcoporum fertur commune eis inftituiffe ærarium, generaliter illorum ufibus in fæcula profuturum.

Corpus transfertur in Monaft. S. Theoderici.

6. *Alterum. Cum in Gerniaca-curte exfularet*, moris ei fuit fæpiffime almum adire Remigium, tum in monte Or Sanctum Theodoricum: ad cujus Monafterium HINCMARUS illum *ex Ecclefia Sancti Petri de Gerniaca-curte* tranftulit 18. Kalend. Julii, & pofuit eum in dextera parte ad tumbam ipfius Confefforis Chrifti anno Incarn. Domini 864. Indict. 12. Annis novem elapfis, eifdem redeuntibus Kalendis, a prædicto Præfule Hincmaro ad urbem Remorum transfertur, & in Bafilica Sancti Dionyfii ponitur. *Item* hujus corpus rurfus tranftulit FULCO in Ecclefiam B. MARIÆ anno antiftitii fui primo, pofuitque retro altare quod vocatur ad fanctam Crucem, & almos decenter collocavit duos Chrifti Confeffores THEODULFUM & BASOLUM hinc & inde, medium autem B. Rigobertum. *Ifiic* nuperrime, *inquit Auctor*, quidam Monachus & Levita Cœnobii beatiffimi Confefforis Chrifti Remigii, quadam validiffima febre correptus, per

CIRCA AN. 733 4. Janu. eumdem sanitati donatus est. Is SIGLOARDUS vocabatur: & cum præcepore suo Archisacerdote THEOBALDO, sicut ejus ab infantia cliens, husque conversatur. *Hinc patet, Vitæ hujus scriptorem ætate paullo antecessisse Frodoardo, cujus hæc verba in lib. 2. cap.* 15. His fere diebus Monachus quidem Cœnobii beatissimi Remigii nomine Sigloardus, validissima febre correptus, *&c. Postea S. Rigoberti Reliquiæ* in pagum Veromandensem *delatæ, inde relatæ Remos in S. Dionysii Ecclesiam extramuranam; demum in majorem Basilicam, ubi hactenus quiescunt. Non ita pridem Remis quum studiis darem operam, retecta destructaque est cavea subterranea, quadratis lapidibus solidissime camerata, quam* Turrim S. Rigoberti *appellabant, palatio archiepiscopali contigua. Huc olim retrudi solitos vitæ solutioris Clericos, vulgi fama est. Certe in Regula Canonicorum a Patribus Concilii Aquisgranensis collecta statuitur cap* 134. ut sit locus intra claustra Canonicorum, sicut multis in locis noscitur esse, quo ad tempus retrudantur incorrigibiles.

CIRCA AN. 734 14. Dec.

DE ADELA ABBATISSA PALATIOLI APUD TREVIROS PIISSIMA.

Ubi & de ADA, WARENTRUDE, & ROTHILDE Abbatissis.

Palatiolum. 1. PALATIOLUM, *locus amœnus, ab urbe Trevirorum passuum circiter tria millia in Septemtrionem, olim Virginum Benedictinarum Cœnobium, nunc opidum & collegium Canonicorum secularium, quos Poppo Archiepiscopus eo induxit circiter annum* 1037. *testante Brouvero; distingui debet a* Palatio, *quo Palatinus vicus perducit, ubi hodie domus archiepiscopalis. Palatioli exstruxit puellarum Cœnobium Adela prima loci Abbatissa, de qua modo agendum.*

Adelæ res gestæ. 2. ADELA *seu* Addula, *Dagoberti secundi filia, ejus qui in Hiberniam relegatus, postea in Regnum Austrasiorum receptus est, in matrimonio genuit* Albricum: *ac viro mortuo secessit in Parthenejum Palatiolum a se constructum circiter annum* 700. *cui Parthenejo annis fere triginta quinque præfuit. Huic soror fuit nomine* IRMINA *Horreensis Abbatissa, cujus exemplo vitam monasticam amplexa est. S. Irminæ res gestas posteris commendavit Theofridus Abbas Efternacensis: Adelæ facta nullus prodidit, quorum nonnulla ex ejus Testamento aliisque monumentis eruere conabimur.*

3. *Adelam Palatiolo præfuisse anno* 722 *constat ex Actis S. Gregorii Rectoris Ecclesiæ Trajectensis ad Rhenum, descriptis a S. Liudgero Episcopo, cujus hæc verba*: Dum Bonifacius admonitus a Deo ad Hassos & Turingos, orientales regiones Francorum, iter agere cœpisset lucraodorum Deo populorum causa, pervenit ad Palatiolum Monasterium Virginum prope Treveris civitatem in ripa fluminis Mosellæ, cui tunc præerat Abbatissa nomine ADDULA, religiosa valde & timens Deum. *Cætera leges in Vita S Gregorii infra ad ann.* 781.

Elfledæ epistolam accipit. 4 *Hæc mihi videtur esse* Adolana *Abbatissa, cui Elfleda Anglicani Cœnobii Abbatissa commendat aliam Abbatissam Anglicanam pergentem Romam, hac salutatione præmissa.* Dominæ sanctæ atque adeo honorabili ADOLANÆ Abbatissæ, ELFLED ecclesiasticæ familiæ famula, sempiternæ sospitatis salutem in Domino. Ex quo nos formam vestræ sanctitatis ab adventantibus ex illis partibus rumore celebri referente cognovimus, in primis nos vestrum visceraliter juxta præceptum dominicum ex intimo pectore amorem cepisse, Domino dicente, Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem. Quapropter precibus subnixis suppliciter poscimus, ut sacrosanctis flammigerisque oraculis vestris nos apud almipotentem Dominum defendere dignemini: siquidem vobis vicem reddere nostra humilitas minime pigebit, Apostolo Jacobo hoc ipsum præcipiente ac dicente: Orate pro invicem ut salvemini. Insuper & summæ sanctitati vestræ ac solitæ pietati N. devotam

votam ancillam Dei ac religiosam Abbatissam, carissimam fidelissimamque filiam nostram, ab annis adolescentiæ pro Christi charitate & pro honore Sanctorum Apostolorum Petri videlicet & Pauli, ad ipsorum sancta limina ire cupientem, sed a nobis pro necessitate atque utilitate animarum sibi commissarum hactenus detentam, obnixe omni cum diligentia commendamus, *&c. Certe qui ex Anglia Romam tum temporis peregrinabantur, non raro per illas Germaniæ oras flectebant iter, ut patet ex variis S. Bonifacii epistolis, quas inter hæc epistola est ordine* 51. CIRCA AN. 734 24. Dec.

5. *Hæc fere sunt quæ de Adela rescire possumus: cætera ex ejus Testamento repetenda, a Brovvero primum edito, dein ab Henschenio in lib. 2. de tribus Dagobertis cap. 14. in hunc modum.* Testamentum.

ADELA in Christo Domino sacrata Abbatissa, Dagoberti Regis quondam filia. Cum pervulgatum notumque bonis omnibus sit, quemadmodum nos Monasterium in villa quæ dicitur Palatiolum, in ripa positum fluminis Mosellæ, quod ipsum a Pippino Majore-domus Treviris permutatione quæsivimus, honorique S. MARIÆ Virginis genitricis Domini nostri JESU-CHRISTI, & beatorum Petri & Pauli cæterorumque Sanctorum jamdudum ad proprium Monasterii usum exstruximus, in eoque Monacharum cœtum disciplina & Regula S. BENEDICTI viventium aggregavimus; faciendum deoique nobis visum est, ut has vitæ degendæ necessarias opes, quas de propriis hactenus largitæ sumus, Testamenti etiam præsenti pagina confirmaremus. Legamus itaque & donamus huic quod diximus Monasterio villam nostram quæ dicitur Palatiolum, in quo Cœnobium esse constructum videtur; idque cum omni integritate tam domibus, ædificiis, additamentis, vasis, curtibus, mansis, mancipiis, quam vineis, campis, pratis, silvis adjacentibus, farinariis, aquis, aquarumque decursibus, & omnibus quæ ad ipsam pertinere villam constat. Addi volumus his prædium Scripuasium in pago Mosao situm ad ipsius Mosæ fluminis ripam, omnesque possessiones ejusdem villæ, uno dumtaxat quadraginta jugerum agro excepto, quem Insulæ nomine appellatum jam ante dulcissimo filio ALBERICO donavimus. Similiter a Deiparæ Matris hoc Monasterio possideri prædia ea omnia mea volo, quæ in Bietbergis Beslanocoque sita: quæque a dulcissima germana mea Regentrude dato pretio comparavi, &c. Datum Kalendis Aprilis anno 12. Theoderici Regis, *id est anno Christi* 732.

6. *Quamdiu supervixerit Adela, incertum. Ejus nomen inscribitur in Martyrologio Gallicano* 9. *Kalend Januarii una cum sorore sua S. Irmina Abbatissa Horreensi. Piam dicere malim quam sanctam, deficientibus idoneis argumentis.*

7 *Admonet me nominis similitudo, ut referam id quod habet Brovverus in libro* 8. *Historiæ Trevirensis de* ADA *sorore Caroli Magni, quæ sepulta dicitur ad S. Maximinum cum hoc epitaphio, albo marmori inscripto*: Ada ancilla Christi, soror Caroli Magni. *Præferenda inscriptio egregii membranei codicis Evangeliorum ab ea concessi, qui hactenus adservatur in S. Maximini Monasterio cum his versibus*: Ada Caroli Magni soror.

Hic liber est vitæ, paradisi quatuor amnes,
Clara salutiferi pandens miracula Christi,
Quæ prius ob nostram voluit fecisse salutem.
Quem devota Deo jussit perscribere Mater
Ada ancilla Dei, pulcrisque ornare metallis.
Pro qua quisque leges versus orare memento.

4. Idus Maji obiit ancilla Christi piæ memoriæ filia Pippini Regis, soror magni Caroli Imperatoris, quæ multa bona circa & infra Moguntiam & Wormatiam & in pago Machovve S. Maximino contulit, & post finem vitæ hic sepulta quievit.

Ex his intelligimus, Adam cujusdam Cœnobii Matrem, id est Abbatissam fuisse.

8. *Ad hæc Brovverus exhibet alia duo epitaphia duarum Palatioli Abbatissarum, unum* WARENTRUDIS *libro* 8. *aliud* HRUOTHILDIS *libro* 2. *quæ quia non cuivis obvia esse possunt, hue attexere juvat. En Warentrudis epitaphium.* Vvarentrudis Abbatissæ epitaphium.

CIRCA AN. 734. 24. Dec.

Hic Vvarentrudis nimium veneranda quiescit
Abbatissa, animam sed paradisus habet.
HETTI Pontificis fuerat soror, amita magni
THIETGAUDI domini magnificique Patris.
Cujus germanus vir clarus in omnibus exstat
Nomine GRIMALDUS, ore & honore potens.
Quique jubent titulum pro munere scribere amici,
Illius ut nomen tempora multa habeant.

Hetti Trevirorum Antistes mortuus est anno 850. *cui Thetgaudus nepos succedit in annos viginti. Grimaldum passim laudat Walafridus Strabus in libro carminum.*

Item Ruothildis.

9. *Hruothildis epitaphium avorum nostrorum memoria, inquit Brovverus, erutum sic se habet.*

Sponsa Redemptoris jacet hic tumulata HRUOTHILDIS,
Sursum glorifica tripudians anima.
Dum viguit mundo, nituit castissima virgo,
Abbatissa chori candida virginei.
Mansit sub sacro speciosa Canonica velo,
Sed tamen in vita vera fuit Monacha.
Ipsa Kalendis septenis defuncta Decembris.
Ad Sponsum rediit, quem pia promeruit.

Hinc intelligitur, Monachas Palatiolenses prius ad Canonicarum mores defecisse, quam Canonici Palatiolo substituerentur: quod a Poppone Archiepiscopo diximus factum circiter annum 1037. *ex Brovvero.*

AN. CHR. 735 26. Maji.

VITA BEDÆ VENERABILIS PRESBYTERI ET MONACHI GIRWENSIS,

Scripta partim a CUTHBERTO ipsius discipulo, partim ab alio qui sæc. XI. vixit.

Ex libris editis & ms. cod. Thuaneo.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Bedæ tres.

1. *Fuere Bedæ tres, haud longo tempore abinvicem summoti.* Major BEDA Presbyter *&* *Monachus Lindisfarnensis laudatur a Beda Venerabili in libro de Vita S. Cuthberti cap.* 37. *Alterum* BEDAM *Monachum sanctum, Caroli Magni æqualem, celebrant Genuenses, de quo agemus Sæculo insequenti. Medius inter utrumque, sed utroque illustrior fuit* BEDA VENERABILIS *Presbyter & Monachus Girvvensis,* Beda *seu* Bedan *antiquis absque vocabuli flexione dictus, cujus gesta hic repræsentare curamus.*

Bedæ Venerabilis laudatores.

2. *Tametsi Beda Venerabilis plures habuit laudatores & præcones, tamen diligentem gestorum suorum Scriptorem habuit neminem inter antiquos. Nam ea quam exhibemus ipsius Vita, rectius Bedæ brevis commendatio dicenda est, quam accurata & absoluta narratio. Certe in apographo Cheminionensi hanc præfert inscriptionem:* Brevis commemoratio de Venerabili BEDA Presbytero & Monacho, catholico Doctore sanctæ Ecclesiæ & Scripturarum expositore. *Et in fine:* Explicit brevis commemoratio de Beda Presbytero, quem edidit ANTONIUS ejus discipulus. *Forsan legendum* CUTHBERTUS *Bedæ revera discipulus, & post Huethbertum Abbas Girvvensis, cujus Cuthberti epistola de præceptoris sui obitu hic refertur. Siquidem Auctor ille qui cetera superaddidit, longo post Bedam tempore vixit, ut qui mentionem facit Bedæ Translationis Dunelmum, quæ procedente sæculo* 11. *facta est. Edvvardus* Maihevv *in Martyrologio Benedictino Anglicano citat Anonymum quemdam perantiquum, ex cujus lucubratione ms. refert nonnulla fragmenta, quæ Bedæ res gestas parum illustrant. Potiora sunt quæ leguntur tum apud* SIMEONEM *Dunelmensem Præcentorem, seu potius* TURGOTUM *Priorem Dunelmensem in libro* 2 *de Ecclesia Dunelm. capp.* 14. *&* 15. *omnino sane huic Vitæ a nobis relatæ consonantia; tum apud Vvillelmum Malmesburiensem lib.* 2. *de Regib. Angl. cap.* 4. *tum apud Matthæum Vvestmonasteriensem Monachos ad annum* 734. *ex quibus aliisque scriptoribus Britannicis & Bedæ ipsius scriptis conficiemus ejus Elogium, quod vice commentarii Vitæ sequenti subjiciemus. Legesis Edvvardum* Maihevv *ad diem* 27. *Maji & Joannem Capgravium in Legenda Sanctorum Angliæ.*

AN.CHR. 735 26. Maji.

1. VENERABILIS & Deo dilectus Presbyter Beda natus est in provincia Northanimbrorum, in territorio Monasterii Apostolorum Petri & Pauli quod est ad Wiramutha & in-Girvum, anno *a* dominicæ Incarnationis sexcentesimo septuagesimo-septimo, qui est annus secundus solitariæ vitæ S. Cuthberti. In quod Monasterium cura propinquorum, cum esset septem annorum, datus est educandus reverendissimo Abbati BENEDICTO, ac deinde CEOLFRIDO, anno scilicet decimo postquam idem Monasterium S. Petri Apostoli fundatum est: ex quo autem S. Pauli Monastetium fuerat incœptum anno tertio. Quæ utraque Monasterla tanta pace & concordia & eadem familiaritate & fraterna societate fuerant conjuncta, ut sicut ipse Beda postea describit, pro uno in duobus locis posito haberentut Monasterio. Unde ipse in historia Anglorum unius mentionem faciens; Monasterium, inquit, Petri & Pauli, quod est ad ostium Wiri amnis & juxta amnem Tina, in loco qui vocatur in-Gyrvum.

Beda septennis Monasterio traditus,

2. Hic itaque infantulus bonæ spei, & divina & sæculari litteratura diligenter imbuitur, quandoque sancti Spiritus organum futurus: quo ejus præcordia irradiante, in sanctæ universalis Ecclesiæ munimentum plurimos in novi & veteris Testamenti expositionem libros erat compositurus. Et cum in Latina erudiretur lingua, Græcæ quoque peritiam non mediocriter percepit. Quippe per id temporis in Monasterio præfato deditus erat studio, quando THEODORUS Archiepiscopus & HADRIANUS Abbas, qui litteris sacris simul & sæcularibus abundanter ambo eruditi erant, peragrata tota Britannia congregantes discipulorum catervam, scientiæ salutaris quotidie flumina irrigandis eorum cordibus emanabant, ita ut etiam metricæ Artis, Astronomiæ, & Arithmeticæ disciplinam inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus contraderent. (*b* Sic enim de his ipse Beda loquitur, deinde & istud subjungit: Indicio est, inquit, quod usque hodie supersunt de eorum discipulis, qui Latinam Græcamque linguam æque ut propriam in qua nati sunt norunt. Transeunte autem ad cœlestia patre Cuthberto, ille vitæ ipsius egregius quandoque scriptor futurus Beda ætatis jam tunc undecim, studii vero in Monasterio quatuor habebat annos.)

Beda in fine Epit. Hist. Litteris imbuitur.

in Hist. lib.4.cap.2.

3. Hic igitur Beda in extremo quidem mundi angulo vivens latuit, sed post mortem per universas mundi partes omnibus in libris suis vivens innotuit. In quibus terrarum regionumque diversarum situs, naturas, qualitates subtiliter, ac si cuncta ipse peragrasset, plerumque describit: cum ab infantia in Monasterio nutritus totam ibidem usque evocationis suæ diem vitam transegerit, licet quidam eum fuisse Romæ adserere velint. Ne vero quisquam aliud quam est de illo nos dicere suspicetur, ipsius de semetipso dicta congruum subjungere videtur.

Scriptis clarus.

„ 4. Ego, inquit, Beda famnlus Christi, & Presbyter Monasterii beatorum Apostolorum Petri & Pauli, quod est ad Wiramutha & in-Gyrvum, natus in territorio ejusdem Monasterii, cum essem annorum septem, cuta propinquorum datus sum educandus reverendissimo Abbati Benedicto, ac deinde Ceolfrido: cunctumque ex eo tempus vitæ in ejusdem Monasterii habitatione peragens, omnem meditandis scripturis operam dedi, atque inter observantiam disciplinæ regularis & quotidianam cantandi in Ecclesia curam semper aut discere, aut docere, aut scribere dulce habui. Nono-decimo autem vitæ meæ anno Diaconatum, tricesimo gradum Presbyteratns, utrumque per ministerium reverendissimi Episcopi JOANNIS jubente Ceolfrido Abbate suscepi. Ex qno tempote accepti Presbyteratus usque ad annum ætatis meæ quinquagesimum nonum bæc in scripturam sanctam meæ meorumque necessitati ex opusculis venerabi- „ lium

Bedæ testimonium de seipso. Ibidem.

a Annus dominicæ Incarnationis hic non exprimitur in codice Thuanen: sed cum hac editorum lectione convenit num. 2. dum Bedæ ætatis annos undecim componit cum anno obitus S. Cuthberti, qui accidit anno 687. at lege Elogium num. 2.

b Inclusa parenthesi desiderantur in editis libris.

AN.CHR. 735 26. Maji.

Index ipsius operum.

,, lium Patrum breviter adnotare, sive etiam ad formam sensus & interpretationis eorum superadjicere curavi.

,, In principium Genesis usque ad nativitatem Isaac & ejectionem Ismaelis libros tres.

,, De tabernaculo & vasis ejus ac vestibus Sacerdotum libros tres.

,, In primam partem Samuelis, id est usque ad mortem Saulis libros quatuor.

,, De edificatione Templi allegoricæ expositionis, sicut & cetera, libros duos.

,, Item in Regum, librum triginta quæstionum.

,, In Proverbia Salomonis libros tres.

,, In Esdram & Neemiam libros tres.

,, In Cantica Canticorum libros sex.

,, In Canticum Abacuc librum unum.

,, In librum B. Patris Tobiæ explanationis allegoricæ de Christo & Ecclesia librum unum.

,, Item Capitula lectionum in Pentatheucum Moysi, Josue, Judicum.

,, In libros Regum & Verba dierum.

,, In librum B. Patris Job.

,, In Parabolas, Ecclesiasten, & Cantica Canticorum.

,, In Esaiam Prophetam, Esdram quoque, & Neemiam.

,, In Evangelium Marci libros quatuor.

,, In Evangelium Lucæ sex.

,, Homeliarum Evangelii libros duos.

,, In Apostolum quæcumque in Opusculis S. Augustini exposita inveni, cuncta per ordinem transscribere curavi.

,, In actus Apostolorum libros duos.

,, In Epistolas septem Canonicas libros singulos.

,, In Apocalypsim S. Joannis libros tres.

,, Item Capitula lectionum in totum Novum Testamentum excepto Evangelio.

,, Item librum Epistolarum ad diversos, quarum de sex ætatibus sæculi una est.

,, De mansionibus filiorum Israel una.

,, Una de eo quod ait Esaias : *Et claudentur ibi in carcerem, & post dies multos visitabuntur.*

,, De ratione bissexti una.

,, De æquinoctio juxta Anatolium una.

,, Item de Historiis Sanctorum. Librum vitæ & passionis S. Felicis Confessoris de metrico Paulini opere in prosam transtuli.

,, Librum vitæ & passionis S. Anastasii male de Græco translatum, & pejus a quodam imperito emendatum, prout potui ad sensum correxi.

,, Vitam S. Patris Monachi simul & Antistitis Cuthberti & prius heroico metro, & postmodum plano sermone descripsi.

,, Historiam Abbatum Monasterii hujus, in quo supernæ pietati deservire gaudeo, Benedictl, Ceolfridi & Huetberti in libellis duobus.

,, Historiam ecclesiasticam nostræ insulæ ac gentis in libris quinque.

,, Martyrologium de natalitiis sanctorum Martyrum diebus, in quo omnes quos invenire potui non solum qua die, verum etiam quo genere certaminis, vel sub quo judice mundum vicerint, diligenter adnotare studui.

,, Librum hymnorum de diverso metro sive rhythmo.

,, Librum Epigrammatum heroico metro sive elegiaco.

,, De natura rerum & de temporibus libros singulos.

,, Item de temporibus librum unum majorem.

,, Librum de orthographia alphabeti ordine distinctum.

,, Item

„ Item librum de mettica atte, & huic additum alium de schematibus AN.CHR.
„ sive tropis libellum; hoc est de figuris modisque locutionum, quibus 735
„ Scriptura sancta contexta est. 26. Maji.

5. Cum ergo libros hos pervigili studio edidisset, obiit septimo Kalendas Junii in Gyrvve, ibique sepultus est. Sed post multa annorum curricula ossa illius inde translata, & cum incorrupto sanctissimi Patris Cuthberti corpore sunt collocata. Transiit autem ipsa die sollemni Adscensionis dominicæ. Cujus nos transitum melius verbis ipsius scribendum putamus, cui ejus discipulus vocabulo Cuthbertus præsens adfuit, ad condiscipulum taliter scribens.

Obitus & translatio.

„ DIlectissimo in Christo Collectori CUTHVVINO CUTHBERTUS *condiscipulus in Deo æternam salutem*. Munusculum quod misisti libenter accepi, multumque gratanter litteras tuæ devotæ eruditionis legi, in quibus maxime quod desiderabam, Missas videlicet & orationes sacrosanctas pro Deo dilecto Patre ac Magistro nostro Beda a vobis diligenter celebrari teperi. Unde delectat magis pro ejus charitate, quantum fruor ingenio, paucis sermonibus dicere, quo ordine migrarit e sæculo, cum etiam hoc te desiderasse & poscere intellexi. Gravatus quidem est infirmitate maxima creberrimi anhelitus, sine dolore tamen, ante diem Resurrectionis dominicæ, id est fere duabus hebdomadibus: & sic postea lætus & gaudens, gratiasque agens omnipotenti Deo omni die & nocte, immo horis omnibus usque ad diem Adscensionis dominicæ, id est septimo Kalendas Junii vitam ducebat, & nobis suis discipulis quotidie lectiones dabat, & quidquid reliquum erat diei in Psalmorum decantatione occupabat: totam quoque noctem in lætitia & gratiarum actione pervigil ducebat, nisi quantum modicus somnus impediret. Evigilans autem statim consueta repetivit, & expansis manibus Deo gratias agere non desivit. O vere beatus vir! Canebat sententiam beati Pauli Apostoli: *Horrendum est incidere in manus Dei viventis*, & multa alia de sancta Scriptura, quæ in nostra quoque lingua, hoc est Anglica, ut erat doctus in nostris carminibus nonnulla dixit *a*. Cantabat etiam Antiphonas secundum nostram consuetudinem *b* & sui, quarum una est: *O Rex gloriæ, Domine virtutum, qui triumphator hodie super omnes cælos adscendisti, ne derelinquas nos orphanos, sed mitte promissum Patris in nos Spiritum veritatis Alleluja*. Et cum venisset ad illud verbum, *ne derelinquas nos orphanos*, prorupit in lacrymas, & multum flevit. Et post horam cœpit repetere quæ inchoaverat. Et nos audientes luximus cum illo. Altera vice legimus, altera ploravimus, immo semper cum fletu legimus. In tali lætitia quinquagesimales dies usque ad diem præfatum deduximus, & ille multum gaudebat, Deoque gratias agebat, quia sic meruisset infirmari. Referebat, & sæpe dicebat: *Flagellat Deus omnem filium quem recipit*, & multa alia de sancta Scriptura. Sententiam quoque Sancti Ambrosii: *Non sic vixi, ut me pudeat inter vos vivere; sed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus*. In istis autem diebus duo opuscula multum memoria digna, exceptis lectionibus quas accepimus ab eo, & cantu Psalmorum, facere studebat. Evangelium scilicet sancti Joannis in nostram linguam ad utilitatem Ecclesiæ convertit, & de libris Notarum Isidori Episcopi Exceptiones quasdam, dicens: Nolo ut discipuli mei mendacium legant, & in hoc post obitum meum sine fructu laborent. Cum venisset autem tertia feria ante Adscensionem Domini, cœpit vehementius ægrotare in anhelitu, & modicus tumor in pedibus apparuit. Totum autem illum diem ducebat & hilariter dictabat, & non-

Epistola de ipsius morbo & obitu.

Paulin. in Vita S. Ambrosii.

a Nonnullos versus Saxonica lingua refert Simeon Dunelmensis seu Turgotus, quorum ita sententiam reddit: *Ante necessarium exitum prudentior quam opus fuerit, nemo exsistit ad cogitandum, videlicet antequam hinc proficiscatur anima, quid boni vel mali egerit, qualiter post exitum judicanda fuerit. Cantabat etiam Antiphonas*, & cetera in Hist. Dunelmensis lib. 2. cap. 15. ubi hæc epistola, immo hæc Vita integre fere legitur.

b Hinc manifestum est, sequentem Antiphonam a Beda non fuisse compositam, ut putavit conditor Vitæ Alcvvini & alii nonnulli post eum.

AN.CHR. 735 26. Maji.

„ numquam inter alia dixit : Discite cum festinatione; nescio quamdiu subsi-
„ stam, & si post modicum tollat me Factor meus. Nobis autem videbatur
„ quod suum exitum bene sciret. Et sic noctem in gratiarum actione pervigil
„ duxit. Et mane inlucescente, id est quarta feria, præcepit diligenter scribi
„ quæ cœperamus. Et hoc facto, usque ad tertiam horam ambulavimus de-
„ inde cum Reliquiis Sanctorum, ut consuetudo diei illius poscebat. Unus
„ vero erat ex nobis cum illo, qui dixit illi : Adhuc, Magister dilectissime,
„ capitulum unum deest : videturne tibi difficile plus te interrogari? At ille:
„ Facile est, inquit, accipe tuum calamum & tempera, & festinanter scri-
„ be. Quod ille fecit. Nona autem hora dixit mihi : *a* Curre velociter, &
„ Presbyteros nostri Monasterii adhuc ad me, ut & ego munuscula, qualia
„ Deus donavit, illis distribuam. Divites autem in hoc sæculo aurum & ar-
„ gentum & alia quæque pretiosa student dare : ego autem cum multa chari-
„ tate & gaudio Fratribus meis dabo quod Deus dederat. Et allocutus est u-
„ numquemque, monens & obsecrans pro eo Missas celebrare, & orationes
„ diligenter facere : quod illi libenter spoponderunt. Lugebant autem & fle-
„ bant omnes, maxime quod dixerat, quia amplius faciem ejus in sæculo hoc
„ non essent visuri. Gaudebant autem quia dixit: Tempus est ut revertar ad
„ eum qui me fecit, qui me creavit, qui me ex nihilo formavit. Multum tem-
„ pus vixi, bene, mihi pius Judex vitam meam prævidit: tempus resolutionis
„ meæ instat, quia cupio dissolvi & esse cum Christo. Sic & alia multa locu-
„ tus est in lætitia. Diem usque ad vesperam duxit, & præfatus puer dixit :
„ Adhuc una sententia, Magister dilecte, non est descripta. At ille : Scribe,
„ inquit, cito. Post modicum dixit puer : Modo sententia descripta est. At il-
„ le: Bene, inquit, veritatem dixisti: consummatum est: accipere caput meum
„ in manus tuas, quia multum me delectat sedere ex adverso loco sancto meo,
„ in quo orare solebam, ut & ego sedens Patrem meum invocare possim. Et
„ sic in pavimento suæ casulæ *b* decantans *Gloria Patri*, *& Filio*, *& Spiritui San-
„ cto*, cum Spiritum-sanctum nominasset, spiritum e corpore exhalavit ultimum,
„ ac sic regna migravit ad cœlestia. Omnes autem qui videre beati Patris obi-
„ tum, numquam se vidisse unum alium in tam magna devotione atque tran-
„ quillitate vitam finisse dicebant: quia sicut audisti, quousque anima in corpo-
„ re fuit, *Gloria Patri*, & alia quædam spiritualia expansis manibus Deo vivo
„ & vero gratias agere non cessabat. Scito autem, Frater charissime, quod mul-
„ ta possem narrare de eo : sed brevitatem sermonis ineruditio linguæ facit.

Crystallus patriæ, gregis astrum, lumen avorum,
  Laus juris, bajulus legis, honorque jacet.
BEDA datus sacris, gravitate senex, puer annis,
  Devotæ mentis æthera thure replet.
Discit, scrutatur divina, docet, meditatur:
  Hujus cura Deo reddere vota fuit.
Justitiæ sedes, virtutum regia, casus
  Illecebræ, gladius lubrica carnis arans.
Ense pio verbi confratrum castra tuetur,
  Ne Christi miles hoste ruente ruat.
Non invasit eo præsente penuria mentes:
  Esurie læsis pascua læta fuit.
Hujus in Ecclesia nardus respirat odorem,
  Et circumfusos mulcet odore bono.
Hic dum subtrahitur cæco carbunculus orbi,
  Orbis damna ferens munere lucis eget.
Vellere deposito superum comitatur ovile,
  Cui merces operis vita beata Deus.

ELO-

a Hoc loco inserit Simeonis Dunelmensis : *Quadam pretiosa in mea capsella habeo, id est piperem, ora-
ria, & incensa. Sed vale, curre velociter*, &c.

b Id est cellulæ, in qua *cilicio subjecto decumbens*, inquit Willelmus Malmesburiensis Monachus, extre-
mum spiritum egit 7. Kalend. Junii, anno 735. infra. Certe viri pii in cilicio orare solebant.

ELOGIUM HISTORICUM.

I. *Bedæ ortus, tempus discussum, monastica professio.*

1. VENERABILIS BEDA, *Ecclesiæ Anglicanæ lumen*, in extremo natus orbis angulo, *inquit Vvillelmus Malmesburiæ Monachus lib.* 1. *de Regib. Angl. cap.* 3. doctrinæ corusco terras omnes perstrinxit. Nam Britannia, quæ a quibusdam alter Orbis appellatur, quod Oceano interfusa non multis Cosmographis comperta est, habet in remotissima sui plaga locum nativitatis & educationis ejus, Scotiæ propinquum. *Is locus pertinebat ad Northanimbrorum Regnum, quod ambitu suo Deiros seu Eboracenses, & Bernicios idest Scottos hodiernos, Tina fluvio ab invicem discretos complectebatur. Fere ad ipsum Tinæ ostium vicus* Girvum *dictus, vernacule* Jarovv *cernitur, venerabilis Bedæ natale solum. Istic lucis usuram accepit parentibus ignotis, eo tempore quo Egfridus Northumbris imperabat. De anno inquirendum.*

2. *In Vita præmissa Beda* natus *dicitur* anno Inc. dominicæ sexcentesimo septuagesimo septimo. *At hic calculus stare non potest. Quippe Beda Historiam gentis suæ libris quinque compositam absolvit* anno dominicæ Inc. 731. *signato in fine libri* 5. *Ipsomet anno Epitomen suam absolvit, uti advertimus in nostro exemplari ms. in quo definit Epitome in annum* 731. *his verbis :* Anno 731. Berctvald Archiepiscopus obiit. Eodem anno Tatvini consecratus Archiepiscopus nonus Dorvernensis Ecclesiæ, Edilbaldo Rege Merciorum quintum-decimum agente annum imperii. Hæc de historia ecclesiastica, *&c. ita ut ea quæ in libris editis leguntur de rebus per annos posteriores gestis, subditicia censenda sint. Eodem proinde anno* 731. *Historiam suam & Epitomen absolvit Beda. Porro Epitomen absolvit* anno ætatis suæ quinquagesimo-nono. *Sic enim paullo post prædicta scribit :* Ex tempore accepti Presbyteratus usque ad annum ætatis meæ 59. hæc in Scripturam sanctam meæ meorumque necessitati ex opusculis venerabilium Patrum breviter adnotare .·. curavi. *Quod si ab anno* 731. *retrogrado calculo numeres novem & quinquaginta annos ætatis, Bedæ ortum anno* 673. *statuendum esse intelliges.*

3. Natus, *inquit Beda*, in territorio Monasterii beatorum Apostolorum Petri & Pauli quod est ad Vvirimunda & in-Girvum, cum essem annorum septem, cura propinquorum datus sum educandus reverendissimo Abbati Benedicto ac deinde Ceolfrido : cunctumque ex eo tempus vitæ in ejusdem Monasterii habitatione peragens, *&c. Utrumque Monasterium ædificavit Benedictus seu Biscopus*, Wiremuthense *quidem* anno 774. Indictione 2. anno 4. imperii Egfridi Regis ad ostium fluminis Wiri, *teste Beda in libro* 1. *de Vita S. Biscopi Sæculo* 2. *ad annum* 690. *unde Vviremuthense dictum, (nam* mouth *Anglis ostium significat;)* Girvvense *autem anno circa* 680. *siquidem* Ecclesia S. Pauli Girvensis anno 15. Egfridi Regis Ceolfridi Abbatis ejusdem Ecclesiæ conditoris anno 4. dedicata est, *prout eodem loci adnotavimus. Ex his conjicimus, Bedam non in Girvvensi, sed in Vviremuthensi Monasterio traditum fuisse Biscopo: tametsi postea apud Girvvum cum Ceolfrido mansit, ibidemque diem supremum explevit. Et certe* una erat utriusque loci pax & concordia, eadem perpetua familiaritas & gratia, *inquit Beda in eodem libro : adeo ut unum Monasterium tum propter locorum viciniam, tum maxime ob unum idemque regimen, mutuumque Monachorum consensum & commercium passim ab ipso dicatur. Regulam S.* BENEDICTI *in utroque illo Cœnobio a primordiis viguisse, manifeste demonstratum est in Observationibus ad Biscopi Vitam ex ipsius Bedæ verbis, quo auctore discimus Biscopum morti proximum discipulis suis præcepisse, ut* juxta Regulam magni quondam Abbatis BENEDICTI *&* juxta privilegii sui decreta *dignum successorem eligerent : quod etiam Ceolfridus Abbas regimen abdicaturus monuerit. Et Alcvvinus in Epistola* 49. *Vvirenses & Girvvenses Monachos exhortans*, ut regularis vitæ observationem a Benedicto & Ceolfrido statutam diligentissime custodirent, *addit :* Regula S. BENEDICTI in conventu Fratrum propria exponatur lingua ut intelligi possit ab omnibus. *Cum ergo Beda* cunctum, *ut ipse ait*, vitæ

AN.CHR. 735 26. Maji. suæ tempus in *alterutro Monasterio* peregerit, *eum Benedictinis paruisse institutis inficiari non potest. Quamobrem vero passim* Presbyter, *non* Monachus *appelletur, dicemus inferius : quamquam S. Bonifacius Martyr in epist.* 9. *ad Huetbertum Abbatem Vviremuthensem*, aliqua de opusculis sagacissimi investigatoris Scripturarum BEDÆ MONACHI *postulat*.

II. *Exercitia, studia maxime Scripturarum, præceptores.*

4. *Quid rei egerit Beda in Monasterio suo, nobis aperit in Epitome sua bis verbis* : Cunctum ex eo tempus vitæ in ejusdem Monasterii habitatione peragens, omnem meditandis Scripturis operam dedi : atque inter observantias disciplinæ regularis & quotidianam cantandi in Ecclesia curiam, semper aut discere, aut docere, aut scribere dulce habui. *Summa ergo hæc vitæ ipsius fuit, meditatio & studium Scripturarum, cui tantum impendebat temporis discendo, docendo & scribendo, quantum sibi post disciplinæ regularis & officiorum divinorum pensum supererat. Quo magis mirandum est, hominem tantum tot rebus impeditum, nec postbabuisse status sui officia, a quibus facile eximi potuisset: nec tamen minus a summis viris aut didicisse, aut scripsisse*. Beda Monachus erat, *inquit Gaufridus Boussardus*, per dies & noctes cum Fratribus suis jugi psallentio invigilans; ac veluti nihil oraret, studiis litterarum semper incumbens. Ejus vitam si consideres, nihil ipsum litteris indulsisse; si studia, nihil orationi impendisse judicabis. *Ita ille in epistola ad Petrum Securibilem de editione Commentarii in Apostolum a Beda ex Augustini operibus deflorati. Utinam etiam pia hæc mentis agitatio ad multos derivetur Bedæ exemplo! cui post monastica exercitia id solum cordi fuit, meditari Scripturas, discere, docere & scribere. Quamquam utriusque istius Cœnobii Monachi non solis animi actionibus exercebantur : siquidem Biscopus Abbas, teste Beda in ipsius Vita*, Fratrum simillimus aliorum, ventilare cum eis & triturare, oves vitulasque mulgere, in pistrino, in horto, in coquina, in cunctis Monasterii operibus jocundus & obediens gaudebat exerceri. *Et Beda ipse tametsi fortasse exterioribus officiis minus occupatus, tamen amanuensis & exscriptoris laborem non desugiebat, ut inferius videbimus num.* 8.

5. *Nullum fuit artis aut disciplinæ genus, in quo vir discendi avidus non fuerit diligentissime versatus : in cujus rei subsidium præter Latinam, etiam Græcam linguam comparaverat. Quod quidem mirum est in homine privato, & in extremis fere Britanniæ recessibus intra Monasterii parietes consistente. Omnem vero studiorum suorum rationem in Scripturæ sacræ interpretationem conferebat. Huc vigilias suas, huc lucubrationes dirigebat, quo posset vel in suo, vel in discipulorum animis tam sanctum & laudabile studium promovere. In libro de arte metrica sic Cuthbertum discipulum suum affatur in fine*. Hæc tibi, dulcissime fili & Conlevita Gutberte, diligenter ex antiquorum opusculis scriptorum excerpere curavi; & quæ sparsim reperta diutino labore collegeram, tibi collecta obtuli : ut quemadmodum in diviois litteris statutisque ecclesiasticis imbuere studui; ita etiam metrica arte, quæ divinis non est incognita libris, te sollerter instruerem. Cui etiam de figuris vel modis locutionum quæ a Græcis schemata vel tropi dicuntur, parvum subjicere libellum non incongruum duxi : tuamque dilectionem sedulus exoro, ut lectioni operam impendas illarum maxime litterarum, in quibus nos vitam habere credimus sempiternam. *Et in libro de schematibus Scripturæ*. Sed ut cognoscas, dilectissime fili, cognoscant item omnes qui hæc legere voluerint, quod sancta Scriptura cæteris omnibus scripturis, non solum auctoritate, quia divina; vel utilitate, quia ad vitam ducit æternam; sed & antiquitate & ipsa præeminet positione dicendi : ideo placuit mihi collectis de ipsa exemplis ostendere, quia nihil hujusmodi schematum sive troporum valeant prætendere ullis sæculis eloquentiæ magistri, quod non in illa præcesserit. *Neque res quantumlibet minutissimas, si modo ad sacræ Scripturæ intelligentiam conducere poterant, insuper habebat. Hinc est quod libellum de* indigitatione, *seu de ratione numerandi per digitos*

gitos compofuit. Neque enim, *inquit*, contemneoda parvique pendenda eft regula, cujus omnes pene facræ expofitores Scripturæ non minus quam litterarum figuras monftrantur amplexi. AN.CHR. 735 26. Maji.

6. *Plures habuit præceptores Beda, in his* TRUMBERTHUM *Monachum, Ceaddæ Liccidfeldenfis Epifcopi difcipulum, quem unum fuiffe* de iis qoi fe in Scripturis erudiebant, *fatetur Beda in Hiftoriæ lib.* 4. *cap.* 3. *Sunt qui eum* JOANNIS de Beverlaco *Epifcopi Haguftaldenfis difcipulum ajunt, rectius* JOANNIS Archicantoris *Romani fuiffe dixeris. Nam Bifcopus, teftante Beda tum in Hift. lib.* 4. *cap.* 13. *tum in ipfius Bifcopi Vita*, ordinem cantandi, pfallendi, atque in Ecclefia miniftrandi juxta morem Romanæ inftitutionis fuo Monafterio contradidit, poftulato videlicet atque accepto ab Agathone Papa, Archicaotore Ecclefiæ B. Apoftoli Petri & Abbate Monafterii B. Martini JOANNE, quem fui futurum Magiftrum Monafterii Britannias, Romanum Anglis adduceret. Qui illo perveniens, non folum viva voce quæ Romæ didicit ecclefiaftica difcentibus tradidit, fed & non pauca etiam litteris mandata reliquit, quæ hactenus in ejufdem Monafterii Bibliotheca memoriæ gratia fervaotur. *Nec dubium quin aliquos audierit præceptores ex difcipulis* THEODORI *& Cantuarienfis Epifcopi &* HADRIANI *Abbatis qui* litteris facris fimul & fæcularibus abundanter ambo inftructi, congregata difcipulorum caterva fcientiæ falutaris quotidie flumina, irrigandis eorum cordibus emanabant: ita ut etiam metricæ artis, aftronomicæ & arithmeticæ ecclefiafticæ difciplinam inter facrorum apicum volumina fuis auditoribus contraderent, *inquit Beda in Hift. lib.* 4. *cap.* 2.

III. *Ordinatio, doctrina, reverentia erga Patres.*

7. Decimo-nono vitæ meæ anno, *inquit Beda in Epitome*, Diaconatum; tricefimo gradum Presbyteratus, utrumque per minifterium reverendiffimi Epifcopi Joannis, jubente Ceolfrido Abbate fufcepi. *Is eft Joannes Haguftaldenfis primum Epifcopus factus circiter anno* 687. principio regni Aldfridi *Northanimbrorum Regis, tefte Beda lib.* 5. *cap.* 2. *deinde vero Archiepifcopus Eboracenfis poft Bofam anno circa* 704. *mortuum. Porro* manfit in Epifcopatu, *ait Beda lib.* 5. *cap* 6. annis triginta tribus; *poftea* ordinato in Epifcopatum *Eboracenfis Ecclefiæ Vvilfrido Presbytero fuo fecefſit ad* Monafterium *a fe conditum* in Silva Deirorum; *mortuus demum* anno Inc dominicæ 721. *quo anno de ipfo egimus. Annum quo Beda Diaconus initiatus eft, illigamus æræ Chriftianæ anno* 691. *Presbyteratus gradum adeptus eft anno* 702. *quo Joannes adhuc præerat fedi Haguftaldenfi, ad quam Monafteria Vviremuthenfe & Girvvenfe tum pertinuiffe videntur, antequam Epifcopatus Dunelmenfis erectus effet. Nam præter Bedæ ordinationem a Joanne Haguftaldenfi Epifcopo factam, id fuadet auctoritas* ACCÆ *Epifcopi in ipfum Bedam, qui hortante & compellente Acca complures lucubrationes fuas aggreffus eft. Acca vero cathedræ Haguftaldenfi præfuit poft Vvilfridum anno* 709. *defunctum, ut fuperius ad eumdem annum vidimus. Mirum forfan aliquibus videatur, quod Beda anno ætatis fuæ* 19. *ordinatus fit Diaconus, cum Canones annum vicefimum-quintum præfcribant. Verum nonnumquam ob fanctimoniam ordinandorum difpenfabant Epifcopi, uti in SS. Germano Parifiacæ urbis Epifcopo, Sequano aliifque advertere licet.*

8. Ex tempore accepti Presbyteratus, *pergit Beda in Epitome*, ufque ad annum ætatis meæ quinquagefimum nonum hæc in Scripturam facram meæ meorumque neceffitati ex opufculis breviter adnotare, five etiam ad formam fenfus & interpretatioois eorum fuperadjicere curavi. *Hinc intelligimus, Bedam non ante annum ætatis tricefimum libris fcribendis dediffe operam. Qua in re Accam Haguftaldenfem Epifcopum præcipue hortatorem & incitatorem habuit, cujus exftat epiftola Bedæ infcripta ante ipfius Bedæ commentaria in Evangelium Lucæ hoc exordio.* Reverendiffimo in Chrifto Fratri & Confacerdoti BEDÆ Presbytero ACCA perpetuam in Domino falutem. Sæpe quidem tuæ fanctæ

AN.CHR. 735 26. Maji. sanctæ fraternitati & absens scribendo, & colloquendo præsens suggessi, ut post expositionem Actuum Apostolorum, in Evangelium quoque Lucæ scribere digneris. Quod ipse hactenus verecunda excusatione differre quam facere maluisti, attestando te duas maxime ob causas a tentando hoc opere deterritum: quia videlicet & ipsum opus arduum & a sanctissimo ac doctissimo Antistite Ambrosio sit præoccupatum. *Et quia Beda reponebat timere se*, ne in reprehensionem studii veterum nova condere putaretur; *objectioni Acca facit satis, subditque:* Volo enim completo a te per Dei auxilium opere quod postulo, hanc simul epistolam in capite præponi, te non ob aliam quam condescensionis fraternæ gratiam in Lucam scribere rogatum: ut qui ob teneritudinem ingenii sublimia vel difficilia capere nequeunt hæc simpliciori stilo exposita facilius apprehendant. *Et post pauca*: Credo etiam tuo vigilantissimo studio, qui in lege Dei meditanda dies noctesque ducis pervigiles, nonnullis in locis quæ ab eis (Patribus) intermissa sunt, quid sentiri debeat, Auctor lucis aperiet. Justum namque satis est, & supernæ pietatis atque æquitatis moderamini conveniens, ut qui neglectis ad integrum mundi negotiis æternum verumque sapientiæ lumen indefessa mente persequeris; & hic fructum intelligentiæ purioris adsequaris, & in futuro ipsum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientæ absconditi, Regem in decore suo mundo corde contempleris. *At quia hæc in Bedæ honorem magnificentius (uti ipse sentiebat) dicta esse videbantur; humili epistola respondet in hunc modum:* Domino beatissimo & nimium desiderantissimo Accæ Episcopo Beda humilis Presbyter in Domino æterno salutem. Mira vere est & vera mire Doctoris egregii sententia, quia charitas omnia credit, omnia sperat. Datis namque ad me epistolis, ut aliqua tibi scribam rogare te dicis: & inter rogandum, necdumque meæ consensionis accepto responso, quæsitis adhuc opusculis quasi jam adquisitis ac perfecte consummatis, Præfationis signaculum condis. Nondum fundamine jacto, non adlata saltem materia, ipse quasi completo jam tanti laboris ædificio, claves quibus introitus muniatur dirigis, ut pudeat non cito subire opus, quod cito subeundum, citius explendum fides amica præsumat. *Et post versum*: Unde & ego mox lectis tuæ dulcissimæ Sanctitatis paginulis, injuncti me operis labori supposui: in quo (ut innumera monasticæ servitutis retinacula prætercam) ipse mihi dictator, simul notarius & librarius exsisterem. *Qua in re miranda sane tanti viri modestia, qui tantis rebus dignus & tam arduis occupatus studiis*, scriptoris amanuensis *operam non subterfugit, nec* innumera monasticæ servitutis retinacula. *Pergit ipse in eadem epistola*: Nonnulla etiam quæ (ut verbis tuæ Sanctitatis loquar) mihi Auctor lucis aperuit, proprii sudoris indicia, ubi opportunum videbatur; adnexui: qui in legis divinæ meditatione, etsi non (ut ipse scripsisti) dies noctesque pervigiles ducere sufficio; non parum tamen studii me in Scripturis impendisse non dubito. *Eodem Acca auctore scripsit Beda duos commentariorum libros in Hexaemeron, tum etiam libros sex in Samuelem, tum expositionem in Esram. ex quibus Præfatio in Hexaemeron, non* Abbati Accæ, *ut in editis libris, sed* Antistiti Acca *inscribi debent, ut præferunt mss. codices, in quibus Acca seu Accan sine flexione quocumque casu exprimitur.*

9. *In omnibus vero lucubrationibus suis Beda doctrinæ SS. Patrum addictissimus fuit, ita ut non tam nova opera cudisse, quam ex ipsorum monumentis collectanea excerpsisse videatur. Sic commentaria in Hexaemeron* ex Patrum Basilii, Eustathii, Ambrosii, & Augustini *operibus desloravit. Sic librum prolixiorem de temporum ratione* perspectis Patrum venerabilium scriptis *edidit: quod etiam præstitit tum in libro Quæstionum* 30. quibus vestigia Patrum sequens satisfacere studuit: *tum in expositione in Canticum canticorum, ut ipse in Prœmio adfirmat. Certe in expositione in Lucæ Evangelium*, aggregatis hinc inde quasi insignissimis ac dignissimis tanti muneris artificibus opusculis Patrum, quid B. Ambrosius, quid Augustinus, quid denique Gregorius suæ gentis Apostolus, quid Hieronymus sacræ intetpres historiæ, quid cæteri Patres in Lucæ verbis

bis senserint, quid dixerint, diligentius inspicere fategit. *Et in expositione in Marci Evangelium, maxime* quæ in Patrum venerabilium exemplis invenit, hinc inde collecta ponere curavit, *lectorem obsecrans*, ut si hæc opuscula transcriptione digna duxerit, adnotationem nominum eorum quæ in margine apposita sunt, diligens scriptura conservet. *Quo iniquior in virum modestissimum Desiderius Erasmus, qui in adnotationibus ad Marci cap. 14. suggillat Bedam ob dissimulatum (ut putat) Hieronymi nomen, dum locum ex Hieronymi commentariis in Matthæum Beda transcribit in Marcum, quasi novi commenti gloriolam ex veterum scriptis suffurari voluerit. At longe alia mens homini, ut vidimus. E Patribus Augustinus potissimum Bedæ in deliciis fuit : adeo ut continuam in Pauli epistolas expositionem ex solis tanti Doctoris verbis composuerit. Hoc se auctore tuetur adversus nonnullos conquerentes*, quare in expositione Apocalypsis, ubi ad quatuor animalia ventum est, nova interpretatione Matthæum in leone, Marcum in homine designatum dixisset cum nonnulli contra Matthæum homini quasi de Domino scribere incipiat; Marcum leoni, in quo vox in deserto rugientis audiatur, adsignent. *Sic enim ipse reponit in epistola ad Accam Episcopum commentario in Lucam præfixa*. Quod vero ais movere quosdam, quare in Apocalypsi non interpretatione Matthæum leoni, Marcum homini adsignaverim; intueri debuerant quicumque illi sunt quos hoc movet, quod non in hoc mea nova, sed antiqua Patrum explanatione traditum dixi. Neque enim mihi a meipso ita visum, sed ita a B. Augustino expositum fuisse memoravi, *nimirum in libro 1. de consensu Evangelistarum, cap. 6. ut postea probat.* AN.CHR. 735. 26. Maji.

IV. *An Beda Romam a Sergio vocatus, an Eboraci præceptor, & quos discipulos habuerit.*

10. *Tantam existimationem ingenii sui monumentis Beda obtinuit etiam apud exteros, ut ipsum Sergius Pontifex Romanus Romam arcessivisse dicatur : cujus rei epistolam a Sergio scriptam profert Vuillelmus Malmesburiensis Monachus in libro 1. de Regib. Angl. cap. 3. sub hac forma.*

SERGIUS Episcopus, servus servorum Dei, CELFRIDO religioso Abbati salutem Quibus verbis ac modis clementiam Dei nostri atque inenarrabilem providentiam possumus effari, & dignas gratiarum actiones pro immensis circa nos ejus beneficiis persolvere, qui in tenebris & umbra mortis positos ad lumen scientiæ producit. *Et infra* : Benedictionis interea gratiam quam nobis per præsentem portitorem tua misit devota religio, libenter & hilari animo, sicuti ab ea directa est, nos suscepisse cognosce. Opportunis ergo ac dignis amplectendæ tuæ sollicitudinis petitionibus artissima devotione faventes, hortamur Deo dilectam tuæ religiositatis bonitatem, ut quia exortis quibusdam ecclesiasticarum causarum capitulis non sine examinatione longius innotescendis opus nobis sunt ad conferendum arte litteraturæ imbuti; sicut decet Deo devotum auxiliatorem sanctæ matris universalis Ecclesiæ, obedientem devotionem huic nostræ hortationi non desistas accommodare : sed absque aliqua remoratione religiosum Dei famulum BEDAM venerabilis Monasterii tui Presbyterum, ad limina Apostolorum Principum Petri & Pauli amatorum tuorum ac protectorum, ad nostræ mediocritatis conspectum non moreris dirigere : quem favente Deo tuis precibus non diffidas prospere ad te redire peracta præmissorum capitulorum cum auxilio Dei desidera sollemnitate. Erit enim, ut confidimus, etiam cunctis tibi creditis profuturum, quidquid Ecclesiæ generali claruerit per ejus præstantiam impertitum.

Exclamat hoc loco Vuillelmus : Ita jam celebris erat Bedæ fama, ut in quæstionibus enodandis indigeret eo sublimitas Romana. *Bedam tamen non vertisse patrium solum, satis intelligitur ex ipsius Epitome, ubi* cunctum ab infantia tem-

AN.CHR. tempus vitæ suæ in sui Monasterii habitatione peractum *a se adfirmat*. *Est*
735 *etiam nonnihil suspicionis in prædicta epistola : tum quia vix Beda Presbyter or-*
26. Maji. *dinatus est ante mortem Sergii Papæ anno* 701. *demortui*; *tum quia libris scribendis vacare cœpit a tempore suscepti Presbyteratus*, *quibus factum est ut fama ipsius ad exteros spargeretur*. *Dignus quidem fuit Beda quem consulerent Romani Pontifices : sed interest certa secernere ab incertis. Sane Bedam numquam adiisse Romanam urbem vel inde recte colligit Baronius, quod ea quæ ad texendam suæ gentis historiam Roma expetere opus erat*, *non a se adlata*, *sed opera Nothelmi qui Gregorio Papa II. Romam petierat*, *se accepisse testatur in epistola ad Ceolvulfum Regem Historiæ suæ præfixa*. *Quamquam reponi potest*, *Bedam eo temporis quo Sergii jussu Romam adierit*, *nondum de scribenda historia cogitantem*, *de monumentis huic consilio necessariis non fuisse sollicitum : nec brevissimum tempus quod insumserit in Romanam profectionem*, *obstare quominus vere dici possit*, cunctum tempus vitæ suæ in sui Monasterii habitatione peregisse. *Certe Beda testatur in lib.* 2. *Hist. Monasterii sui* Monachos *exinde* Romam missos tempore Papæ Sergii, *a quo Privilegium obtinuerint*. *Utut res se habeat*, *fabulosum est id quod legisse me memini tum in quodam Monasterii Ursicampi apographo*, *tum etiam in glossario Spelmanni voce* Venerabilis. *Bedam scilicet Romam profectum enodasse inscriptionem quamdam a nullo intellectam*, *quæ* Portæ ferreæ *insculpta erat in hunc modum :* P. P. P. S. S. S. R. R. R. F. F. F. *eamque sic reddidisse*. Pater Patriæ Perditus est. Salus Secum Sublata est. Ruet Regnum Romæ, Ferro, Flamma, Fame. *Qua ex interpretatione* Venerabilis *nomen Senatus populique Romani decreto meruerit*. *Nugæ*.

11. *Venerabilis Beda plurimam ætatis suæ partem transegit in Monasterio suo*, *ubi tot fere discipulos habuit quot Monachos*, *idest sexcentos*, *tot enim in Vviremuthensi & Girvvensi congregatione Cœnobitæ degebant : immo etiam alios ex diversis Monasteriis confluentes*, *ut ipsius eruditione proficerent*. *Istic auditores habuit* EUSEBIUM *seu* HUETHBERTUM, (*nam binominis erat*, *ut patet ex Præfatione ad lib.* 4. *in Samuelem*) *postea Abbatem Vviremuthensem cui* librum de ratione temporum & Explanationem in Apolycapsin; CUTHBERTUM *Huetberti successorem*, *cui* librum de arte metrica *nuncupavit*; CONSTANTINUM, *ad quem exstat libellus de numerorum divisione*; NOTHELMUM *primo Presbyterum Londinensem*, *deinde Episcopum Cantuariensem*, *quo petente edidit* librum Quæstionum 30. *in libros Regum*; *& alios*, *quorum nomina nobis ignota*. *Nec tamen intra Monasterii sui cancellos ita sese continuit*, *ut foras prodierit numquam*. *Nuper e tenebris eruta est ipsius epistola ad Egbertum Eboracensem Archiepiscopum adversus corruptos sui sæculi mores*, *in qua hæc præfatur :* Memini te hesterno dixisse anno, cum tecum aliquot diebus legendi gratia in Monasterio tuo demorarer, quod hoc etiam anno velles, cum in eumdem devenires locum, me quoque ob commune legendi studium ad tuum accipere colloquium. *Id intelligendum videtur de Monasterio Eboracensi Ecclesiæ*, *in quo* EGBERTUS *adhuc Monachus*, *Ceolvulfi Northanimbrorum Regis consanguineus*, *Bedam præceptorem habuisse fertur in Vita Alcvvini Abbatis*. *Hinc* ALCVVINUS *a nonnullis inter Bedæ numeratur discipulos*, *eo quod sub Egberti jam Episcopi disciplina fuerit institutus : id quod in epistola quadam ad Carolum Magnum testatur*, *cujus fragmentum refert Vvillelmus Malmesburiensis Monachus in lib.* 1. *de Regib. Angl. cap.* 3. *aut forte* Albinum Flaccum *seu Alcvvinum Caroli Magni præceptorem confundunt cum* Albino Abbate, *cujus Beda in Historiæ eccles. Prologo meminit*.

V. *Bedæ sanctimonia*, *modestia*.

12. Porro de vitæ illius sanctitate, *inquit Vvillelmus Malmesburiensis lib.* 1. *de Regib. Angl. cap.* 3. dubitare quemquam arcet illius dicti irrefragabilis veritas,
Sap. 1. 4. „ quod protulit mundo divinæ sophiæ majestas. In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Quod de mundana sapientia profecto non dicit, quæ indifferenter hominum cordibus illabitur, & qua creberrime pessimi nullasque ad extremum diem ponentes metas sceleribus,

ribus, pollere conspiciuntur: sed illam sapientiam nominat quæ disciplinæ effugiet fictum, & quæ separat se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu; intellectum dico bene vivendi & bene dicendi. Emundabat ergo ecclesiasticus Orator prius conscientiam suam, ut sic accederet ad recludendam mysticorum scriptorum intelligentiam. Quomodo enim fieri potest ut serviret vitiis, qui medullas intimas hauriret, qui totas cogitationes consumeret in Scripturarum expositionibus? Nam ut ipse fatetur in lib. 3. super Samuelem: expositiones suæ si non aliud adferrent lectoribus emolumentum, hoc sibi non mediocriter valerent, quod dum hoc omni studio agebat, lubricum sæculi & inanes cogitationes post tergum ponebat. Defæcatus ergo vitiis subibat in interiora velaminis, quæ intus acceperat animo, foras efferens sermone castigato. *De ejus sanctitate plura inferius.* AN CHR. 735 26. Maji.

13. *Modestiam viri satis indicat liber Retractationum ab ipso editus in Acta Apostolorum, exemplo* eximii Doctoris ac Pontificis Augustini. *Quod quidem præstitit*, maxime vel addendi quæ minus dicta, vel emendandi quæ secus quam placuit dicta videbantur. In quo etiam, *inquit*, quædam quæ in Græco sive aliter, seu plus aut minus polita vidimus, breviter commemorare curavimus: quæ utrum negligentia interpretis omissa vel aliter dicta, an incuria librariorum sint depravata sive relicta, nondum scire potuimus: namque Græcum exemplar fuisse falsatum, suspicari non audeo. Unde Lectorem admoneo, ut hæc ubicumque fecerimus, gratia eruditionis legat, non in suo tamen volumine velut emendatos interserat, nisi forte ea quæ in Latino codice suæ editionis antiquitus sic interpretata repererit. *Ex hoc modestiæ affectu Beda non propriam in exponendis Scripturis sententiam, sed scita sanctorum Patrum exprimere studuit. Id jam pluribus demonstratum superius. Hinc in Retractationibus ad Actus Apost. cap. 2. ubi de linguis Apostolorum agitur*, Scio, *inquit*, me reprehensum a quibusdam, quod hanc sententiam duobus modis posse intelligi dixerim, vel potius qualiter intelligenda sit quæsierim. Quibus breviter respondeo, quod omne quidquid de eadem sententia in præsenti meo volumine scripsi, non hoc ex proprio sensu protuli, sed ex verbis sancti & irreprehensibilis per omnia Magistri, hoc est Gregorii Nazianzeni.

VI. *Zelus pro veritate, Fide, & puritate morum.*

14. *Nec tamen homo veritatis amantissimus sic in auctoritate majorum totus erat, ut quidquid illi dixissent, nullo delectu sibi adfirmandum esse putaret. Noverat præclaram Augustini sententiam in epistola* 19 *ad Hieronymum*: Solis eis Scripturarum libris qui jam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissime credam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleant, non ideo verum putem, quia ita illi senserunt, sed quia mihi vel per illos Auctores canonicos, vel probabili ratione quod a vero non abhorreat, persuadere potuerunt. *Isidorum Hispalensem Episcopum secutus erat Beda, dum in Commentario in Acta Apost. cap. 1. scripsit, Simonem Zelotem eumdem esse* qui post Jacobum fratrem Domini Hierosolymorum rexit Ecclesiam, ac sub Trajano erueis martyrio coronatum fuisse, cum centum & viginti esset annorum. *Quod tamen in Retractationibus suis in dubium revocat: tametsi non adbuc constanter negare audeat. Subdit de Hieronymi auctoritate.* Scripsi in eodem opere, commentarium Hieronymi secutus, & de Juda fratre Jacobi, qui etiam Thaddæus vocabatur, missum eum ad Abgarum fuisse Regem Osrœnæ, ut ecclesiastica tradiderit historia. Sed diligentius postmodum ipsam historiam ecclesiasticam inspiciens, reperi non ibi esse scriptum, quia Thaddæus Apostolus unus ex duodecim, sed Thaddæus unus ex septuaginta discipulis ad sanandum memoratum Regem fuerit destinatus. *Tum subinfert in sui excusationem*: Non autem mihi imputandum errorem reor, ubi auctoritatem magnorum sequens Doctorum, quæ in illorum opusculis inveni, absque scrupulo suscipienda credidi. *Et in ejusdem*

AN.CHR. 735 26. Maji. *ejusdem libri Retractat. cap. 8. rejicit librum de Dormitione B. Mariæ* ex persona Melitonis Asiæ Episcopi *scriptum, & mendacia Auctoris detegit*. Hæc idcirco commemorare curavi, *inquit*, quia nonnullos novi præfato volumini contra auctoritatem beati Lucæ incauta temeritate adsensum præbere. *Possunt & alia adduci testimonia, quibus probemus, Bedam non ita credulum ac præcipitis fuisse judicii in scribenda historia sua: cum etiam in scriptis Patrum delectum ac censuram adhibuerit. Lege ipsius Præfationem Historiæ ad Ceolvulfum Regem, in qua quibus auctoribus res a se relatas didicerit, declarat.*

15. *Nec minor fuit in eo zelus pro Fide catholica, cujus tuendæ studio expositionem in Cantica canticorum aggressus est. Audi verba ejus in libri primi exordio.* Scripturus juvante gratia superna in Cantica canticorum, primo admonendum putavi Lectorem, ut opuscula Juliani Celanensis Episcopi a Campania, quæ in eumdem librum confecit, cautissime legat, ne per copiam eloquentiæ blandientis in cœnam incidat doctrinæ nocentis: sed ut dici soler, ita carpat botrum, ut & spinam caveat, ideft in dictis ejus sanos sensus scrutetur & eligat, & non minus vitet insanos. Est enim homo ut Rhetor peritissimus, ita gratiæ Dei post Pelagium impugnator acerrimus: ut apertius scripta ejus, quibus contra strenuissimum ejusdem gratiæ propugnatorem Augustinum insanivir, ostendunt. *Et infra*: Sed & in alio libro quem ad Demetriadem virginem Christi de institutione Virginis scripsit, hæc eadem de potentia liberi arbitrii quomodo sentiat pandir. Quem videlicet librum nonnulli nostrum studiose legentes, sancti & catholici Doctoris Hieronymi esse temere arbitrantur: minime pervidentes, quod & suavitas eloquentiæ demulcentis, & hæreseos perversitas seducentis, manifeste probat hoc illius opusculum non esse. *Postea Juliani (ut putat) fragmenta refutat Beda, vere Doctoris catholici gerens officium, quo Lectores incautos adversus male blanda hæretici eloquia præmuniret. Ex hoc Fidei catholicæ studio factum est, ut cum aliquando nominis hæretici labem sibi inuri audisset, exhorruerit totus, & mox ad sui defensionem calamum arripuerit. Exstat hac de re epistola ad Plegvvinam Monachum a Vvaræo nuper edita, cujus hoc exordium.* Veuit ad me ante biennium, Frater amantissime, nuntius tuæ Sanctitatis, qui pacificæ quidem salutationis a te lætissima verba detulit, sed hæc tristi mox admistione confudit, addendo videlicet, quod me audires a lascivientibus rusticis inter hæreticos per pocula decantari. Exhorrui, fateor, & pallens percunctabar, cujus hæreseos arguerer. Respondit, quia negarem in sexta ætate sæculi Dominum Salvatorem in carne venisse. Percunctari ergo cœpi quomodo diceretur: utrum quod Dominus non venisset in carne, cum tamen sexta esset ætas: an quod Domino in carne veniente necdum sexta ætas veniret, vel certe ætas septima jam venisset, cum aperta ratione sexta ætas nonnisi ab ejus possit Incarnatione cœpisse. Deprehendique hoc, sive illud insimularetur, me in utroque sanæ Fidei & ecclesiasticæ unitatis exsistere consortem. *Dein causam suam strenue & nervose agit, sicque concludit epistolam:* Obsecro sane, ut has purgationis meæ litteras religioso ac doctissimo Fratri nostro David porrigas, quatenus eas ille coram venerabili domino ac Patre nostro Wilfrido scilicet Antistite legere possit: ut quoniam illo præsente atque audiente insipientius sum prius appetitus conviciis, ipso etiam nunc audiente ac dijudicante, quam immeritus eadem convicia sim perpessus appareat, &c. *Is erat Vvilfridus secundus, qui post Joannem Vvilfridi senioris successorem sedi Eboracensi præfuit ab anno circa 717. ad 732.*

16. *Morum sanctimoniam quam in seipso exprimere toto animo studuit, etiam in aliis, quoad potuit, tum languentem excitare, tum violatam resarcire curavit. Hujus rei argumento est epistola illa, quam in extremo (ut conjicimus) morbo scripsit Egberto post Vvilfridum juniorem Eboracensi Archiepiscopo in hæc verba.* Dilectissimo ac reverendissimo Antistiti Ecberhto Beda famulus Christi salutem. Memini te hesterno dixisse anno, cum tecum aliquot diebus legendi gratia in Monasterio tuo demorarer, quod hoc etiam anno velles, cum

cum in eumdem devenires locum, me quoque ob commune legendi studium ad tuum accipere colloquium. Quod si ita Deo volente posset impleri, non opus esset tibi hæc per litteras scripta dirigere, cum possem liberius ore ad os loquens, quæque velim sive necessaria ducerem, secreta tibi allocutione suggerere. Verum quia hoc ne fieret, superveniens (ut nosti) corporis mei valetudo prohibuit; agere tamen quod potui, erga dilectionem tuam fraternæ devotionis intuitu curavi, mittendo videlicet per litteras, quod corporaliter veniendo per collocutionem nequiveram: percorque te per Dominum, ne harum apices litterarum arrogantiæ supercilium esse suspiceris, sed obsequium potius humilitatis ac pietatis veraciter esse cognoscas. *In consequentibus monet Episcopum*, ut gradum sacrosanctum sacrosancta operatione & doctrina confirmet. *Deinde* ante omnia ut ab otiosis se confabulationibus, obtrectationibus, ceterisque linguæ indomitæ contagiis pontificali dignitate coerceat; divinis autem eloquiis ac meditationibus Scripturarum linguam simul & mentem occupet, maxime legendis B. Pauli Apostoli epistolis ad Timotheum & ad Titum; sed & verbis sanctissimi Papæ Gregorii, quibus de vita simul & vitiis Rectorum, sive in libro Regulæ pastoralis, seu in homiliis Evangelii multum curiose disseruit. *Præterea habeat* societatem eorum qui Christo fideli devotione famulantur. Quod non ita loquor *inquit*, quasi te aliter facere sciam: sed quia de quibusdam Episcopis fama vulgatum est, quod ita ipsi Christo serviant, ut nullos secum alicujus religionis aut continentiæ viros habeant. *Ad hæc*, quia latiora sunt spatia locorum quæ ad gubernacula tuæ diœcesis pertinent, quam ut solus per omnia discurrere & in singulis viculis atque agellis verbum Dei prædicare, etiam anni totius emenso curriculo sufficias, necessarium satis est ut plures tibi sacri operis adjutores adsciscas, Presbyteros videlicet ordinando atque instituendo Doctores, qui in singulis vicis prædicando Dei verbo & consecrandis mysteriis cœlestibus, ac maxime peragendis sacri baptismatis officiis insistant. In qua videlicet prædicatione populis exhibenda hoc præ ceteris omni instantia procurent, ut Fidem catholicam quæ Apostolorum Symbolo continetur, & dominicam Orationem, omnium memoriæ infigere curent; idiotas *quidem* hæc ipsa sua lingua dicere ac sedulo decantare faciant. *Amplius hortatur*, ut plures consecret Antistites, & enorme pondus ecclesiastici regiminis dividat in plures. *Demum iterum inculcat*, ut populi sufficientes doctores vitæ salutaris adhibeat, & hoc eos inter alia discere faciat, quibus operibus maxime Deo placere, a quibus se debeant abstinere peccatis; quam frequenti diligentia signaculo se dominicæ crucis suaque omnia munire; quam salutare sit omni Christianorum generi quotidiana dominici corporis ac sanguinis perceptio, juxta quod Ecclesiam Christi per Italiam, Galliam, Africam, Græciam, ac totum Orientem sollerter agere noverat. Quod videlicet genus religionis, *ait*, ac Deo devotæ sanctificationis tam longe a cunctis pene provinciæ nostræ laicis per incuriam docentium quasi peregrinum abest, ut hi qui inter illos religiosiores esse videntur, nonnisi in Natali Domini & Epiphania & Pascha sacrosanctis mysteriis communicare præsumant: cum sint innumeri innocentes & castissimæ conversationis pueri ac puellæ, juvenes & virgines, senes & anus, qui absque ullo scrupulo controversiæ omni die dominico, sive etiam in natalitiis SS. Apostolorum sive Martyrum, quomodo ipse in sancta Romana & Apostolica Ecclesia fieri vidisti, mysteriis cœlestibus communicare valeant. Ipsi etiam conjugati, si quis sibi mensuram continentiæ ostendat & virtutem castitatis insinuet, idem & licenter possint, & libenter facere velint. *Vides quos ad frequentem sanctæ Eucharistiæ communionem admittendos velit Beda*, innocentes *scilicet* & castissimos quosque, *etiam conjugatos, dummodo præscriptam castitatis conjugalis regulam servent*.

AN.CHR. 735 26. Maji.

AN.CHR. 735 26. Maji.

VII. *Bedæ obitus, sepulchrum & epitaphium, sanctitas declarata, Reliquiæ.*

17. *Finem vivendi fecit Beda* die festo Adscensionis domioicæ, 7. Kalend. Junii. *Nam teste Cuthberto Monacho in apistola superius relata*, usque ad diem Adscensionis dominicæ, idest, septimo Kalendas Junii vitam ducebat. *Ne quis vero excluso Adscensionis die Bedam in vigilia ipsius festi obiisse dicat, occurrit eadem epistola, in qua Beda* feria quarta post horam nonam, *idest sub vesperam, Presbyteris Monasterii sui accitis munuscula dedisse, & ad eos verba fecisse dicitur. Et certe vetustis Auctoribus persuasum fuit, Bedam in ipso Adscensionis festo diem supremum explevisse*. Die Adscensionis, *inquit Vuillelmus Malmesburiensis Monachus loco jam citato*, cum jam anima fragilem usum corporis exosa egredique gestiens palpitaret, contra Oratorium in quo consueverat orare, cilicio subjecto decumbens, illibato sensu & hilari vultu Spiritus-sancti gratiam invitabat dicens : O Rex gloriæ, *&c.* Hac oratione finita spiritum efflavit. *Et Simeon Dunelmensis Monachus seu potius Turgotus in libro* 2. *de Dunelmensi Ecclesia cap.* 14. Obiit 7. Kalend. Junii in Gyrvve, ibique sepultus est .·. transiit autem ipso die sollemni Adscensionis dominicæ. *Quo anno? Audi eumdem Turgotum*. Anno autem dominicæ Inc. 735. imperii autem Ceolvvlsi 7. episcopatus vero Ethelvvoldi anno 11. illa Ecclesiæ catholicæ lucerna ad eam quæ se illuminaverat lucem, illa vena aquæ salientis in vitam æternam, ad foutem vivum Deum pervenit, defunctus anno ætatis suæ quinquagesimo nono; ex quo autem Rex Osvvaldus & Antistes Aidanus pontificalem cathedram & Monachorum habitationem in Lindisfarnensi insula instituerant, anno ceotesimo primo; a constructione vero Monasterii Petri Apostoli in Wiramuthe 72. porro a Patris Cuthberti transitu 69. anno. *Annum mortis recte signat Turgotus, male ætatem Bedæ, qui Historiam suam absolvit quidem Christi anno* 731. *ætatis suæ anno* 59. *at cum superstes fuerit ad annum* 735. *annos* 63. *vixisse dicendus est. Eosdem adsignat diem & annum Thomas Stubesius Dominicanus in libro de actibus Pontificum Eboracensium. Et certe prædicto anno* 735. *dies Adscensionis dominicæ incidebat in* 7. *Kalendas Junias, cyclo lunari* 11. *concurrente* 5. *epacta* 23. *die dominicæ Resurrectionis* 15. *Kalendas Majas. Hinc corrigendus Auctor libri de Vita Alcvvini Abbatis, qui juxta quorumdam opinionem, adfirmat Bedam* nonagenarium decessisse anoo 731. *Nec dubium quin interpolatio irrepserit in Bedæ Epistolam ad* WICHREDAM Presbyterum de verno æquinoctio juxta Anatolium *: qua in epistola adducitur exemplum* de præsenti anno domioicæ Inc. 776. *ad quem sine dubio Beda non pervenit, tum quia major centenario fuisset, tum quia S. Bonifacius Maguntinus Antistes anno* 754. *martyrio affectus, Bedam uti mortuum laudat in suis epistolis, ut infra videbimus. Et certe si Beda diu vixisset post annum* 731. *ultra hunc annum produxisset historiam suam. Non produxit vero, ut patet tum ex dicendis infra num.* 29. *tum ex Chronici Fontanellensis principatu Ludovici Pii scripti cap.* 9. *in hæc verba :* Venerabilis Presbyter Beda historiam ecclesiasticam, quam de gente sua, idest Anglorum composuerat, usque in hunc annum, *quo cæsus Ragenfredus*, mirabili opere perduxit, & non multo post ad cœlestia regna perrexit 7. Kalend. Junii. *In quodam Chronico de sex mundi ætatibus manu exarato principatu itidem Ludovici Augusti legi hæc verba :* Karolus *Martellus* annis 27. dominatur. Hujus anno 22. Beda Presbyter Anglorum obiit.

18 Sepultus est in Gyrvve, *inquit Turgotus Prior Dunelmensis*, in cujus videlicet Bedæ honorem porticus ad aquilonarem plagam Ecclesiæ S. Pauli in Girvve consecrata, venerandam Fidelibus nominis ejus ibidem præstat memoriam. Ostenditur etiam locus hodie, ubi de lapide mansiunculam habens ab omni inquietudine liber sedere, meditari, legere, dictare consueverat & scribere. *Et Vuillelmus Malmesburiensis Monachus* : Sepulta est cum

cum eo omnis gestorum peoe notitia usque ad nostra tempora. Adeo nullus Anglorum studiorum ejus æmulus, nullus gratiarum ejus sequax fuit, qui omissæ monetæ lineam persequeretur. Pauci quos æquus amavit JESUS, quamvis litteris non ignobiliter informati, vita tota ingratum consumserunt silentium: alii vix primis labris illas gustantes, ignavum consoveruot otium. Ita cum semper pigro succederet pigrior, multo tempore in tota iosula studiorum detepuit fervor. Magnum ignaviæ testimonium dabunt vetsus epitaphii sui, pudendi prorsus & tanti viri mausoleo indigni. AN.CHR. 735 26. Maji.

Presbyter hic BEDA requiescit carne sepultus.
Dona, Christe, animam in cœlis gaudete per ævum,
Daque illi sophiæ debriari fonte, cui jam
Suspiravit ovans intento semper amore.

Est & aliud genus epitaphii non ita impolitum, quod ex codice Thuaneo superius retulimus post Cuthberti epistolam.

19. *Statim ab ipso obitu Venerabilis Beda* Sanctus *habitus est & appellatus. S. Bonifacius in epistolis suis non semel* Candelam Ecclesiæ *nuncupat, Lullus Bonifacii successor* beatæ memoriæ Bedam, *in cujus* venerationem holosericam *vestem* ad ipsius Reliquias *mittit. Eumdem vocat* beatum Patrem, *ut postea videbimus. Benedictus Anianæ Abbas, Bedæ subpar,* ex dictis beati Bedæ *versus quosdam refert in Concordia Regularum cap. 36. §. 6. Alcuvinus etiam in Præfatione commentarii super Joannis Evangelio* beatum Bedam Presbyterum *laudat, & in libris contra Felicem non semel. Hilduinus in epistola Areopagiticis præfixa ad Ludovicum Augustum,* Bedam *itidem* sanctum & venerabilem *vocat. Hincmarus Remorum Archiepiscopus uno post Bedam sæculo, eumdem* Sanctum *semel & iterum cognominat, nimirum in epistola nomine Synodi Tusiacensis ad Rodulfum Bituricensem & Froterium Burdigalensem Antistites, & in libro de Prædestinatione cap. 9. Notkerus Balbulus in Martyrologio* 13 *Kalend. April* Sanctum Bedam Presbyterum *laudat. Quin etiam in Fuldensi Monasterio ara sancto Bedæ erecta fuit ineunte sæculo 9. teste Hrabano Mauro in Inscriptione* 39. ad altare S. Benedicti in crypta occidentali, *cujus hic versus:*

Cuthbertus, BEDA hic, Æquitiusque manent.

In Litaniis ab Hartmanno Sancti-Gallensi Monacho metrice eodem sæculo compositis, apud Canisium tomo 5. sanctus Beda *recensetur post S. Pachumium.*

Pachumius, Beda, Attala, Pafnutius.

Certe Elfredus Presbyter Dunelmensis, referente Turgoto in lib. 3. Hist. Dunelm. cap. 7. ad Monasterium quod est io-Gyrvum, ubi Bedam Doctorem conversatum, defunctum & sepultum noverat, singulis annis adveniente anniversaria dormitionis ejus die venire, ibique precibus & vigiliis solebat iosistere. *Vivebat porro Presbyter ille Eadmundo Episcopo Dunelmensi, qui anno* 1020. *electus est.*

20. *Is est Elfredus, qui sancti Bedæ Reliquias clanculum suffuratus, Dunelmum transtulit.* Unde sæpius a suis familiariter requisitus, ubinam Venerabilis Bedæ ossa requiescerent, certus de re inquisita solitus erat respondere: Hoc, inquit, nemo me certius novit. Firmum, o dilectissimi, & procul omni dubio certum habeatis, quod eadem theca quæ sacratissimum corpus Patris Cuthberti servat, etiam ossa venerandi Doctoris & Monachi Bedæ continet. *Anno* 1054. *cum S. Cuthberti corpus incorruptum e loculo extraheretur,* & ossa Venerabilis Bedæ quæ una cum illius corpore hospitium habuerant, pariter continebat sacculus de lino, *ut in historia Translationis S. Cuthberti alias videbimus. Quæ Bedæ* ossa a ceteris Reliquiis segregata, in ligneo locello inveniebantur locata, *inquit Turgotus. Hugo Dunelmensis Episcopus anno* 1154. *electus,* feretrum oimis pretiosum, auro purissimo & argento mundissimo optime fabricatum, lapidibusque pretiosis opere mirifico adornatum construxit, in quo viri venerabilis Bedæ Presbyteri & Girvvensis Monachi ossa cummultorum aliorum Sanctorum Reliquiis collocavit, *sicuti in appendice ad Turgotum legitur. Joannes Spedus in Theatro Britanniæ, ubi de Episcopatu Dunelmensi, scribit Bedæ monumentum* mar-

AN.CHR. 735 26. Maji. *marmoreum in occidentali templi Dunelmensis parte etiamnunc exstare. Et tamen in Monastici Anglic. tomo* 1. ossa Venerabilis Bedæ, Biscopi, S. Hesterpini, Sigfridi & Herberti Vviornensium Abbatum in Glastoniensi Ecclesia *haberi dicuntur.*

VIII. *Bedæ varia elogia, cur & quando* VENERABILIS *dictus.*

21. *Nemo fere veterum Scriptorum sine laude Bedæ meminit. Eum pluribus epistolis commendat S. Bonifacius Maguntinus Antistes. Epistola* 8. *ad* EGBERTUM, *Eboracensem Pontificem*: Præterea ut mihi de opusculis BEDAN Lectoris aliquos tractatus conscribere & dirigere digneris, quem nuper (ut audivimus) divina gratia spirituali intellectu ditavit, & in vestra provincia fulgere concessit: & ut Candela quam vobis Dominus largitus est, nos quoque fruamur. *Idem habet epistola* 9. *ad* HUETBERTUM *Vviremutbensis & Girvensis Monasteriorum Abbatem. Sic vero epistola* 85. *ad eumdem Egbertum*: Modo inhianter desideramus flagitamus, ut nobis ad gaudium nostri mœroris eo modo quo antea jam fecistis, aliquam particulam vel scintillam de Candela Ecclesiæ, quam illuxit Spiritus-sanctus in regionibus vestris, destinare curetis, id est de tractatibus quos spiritalis Presbyter & investigator sanctarum Scripturarum Beda referando composuit: maxime autem si fore possit, quod nobis prædicantibus habile, & manuale & utilissimum esse videtur, super Lectionarium anniversarium & Proverbia Salomonis, quia commentarios super illa edidisse audivimus. *Eodem spectat Bonifacii epistola* 150. *ad Cuthbertum Abbatem Huetberti successorem. Hic observare juvat, Bonifacium ab aliis non ab ipso Beda petere ipsius lucubrationes, eumque* nuper *fulsisse in provincia Northumbrorum: ut dubium non sit, prædictas Bonifacii epistolas post Bedæ obitum scriptas fuisse.*

22. *Non minori venerationis studio affectus est* LULLUS *Bonifacii successor adversus Bedam. Id testatur Bonifaciana Lulli epistola* 109. *ad Cœnam Episcopum Anglum.* Obsecro ut quemlibet horum librorum adquiras, & nobis mittere digneris, quos beatæ memoriæ Beda Presbyter exposuit, ad consolationem peregrinationis nostræ, id est in primam partem Samuelis usque ad mortem Saulis libros quatuor, sive in Esdram & Neemiam libros tres, vel in Evangelium Marci libros quatuor. *Eidem Lullo* GUTBERTUS *seu* CUTHBERTUS *Abbas Vviremutbensis post Huetbertum, (cujus Cutberti de Bedæ obitu scripta epistola videtur esse fetus) dirigit epistolas duas, quæ inter Bonifacianas sunt ordine* 89. & 95. *In priore Cutbbertus Lullo rescribit bis verbis*: Gratanter quidem munuscula tuæ charitatis suscepi, & eo gratantius, quo te hæc intimo devotionis affectu mittere cognovi, id est holosericam ad Reliquias beatæ memoriæ Bedæ Magistri, ob recordationem & illius venerationem mittere destinasti. Et rectum quidem mihi videtur, ut tota gens Anglorum in omnibus provinciis ubicumque reperti sunt, gratias Deo referant, quia tam mirabilem virum, præditum diversis donis, tamque ad exercenda dona studiosum, similiterque in bonis moribus viventem Deus illis in sua natione donavit: quia per experimentum ad pedes ejus nutritus hoc quod narro didici. *Et infra*: Nunc vero quia rogasti aliquid de opusculis beati Patris, cum meis pueris juxta vires quod potui, tuæ dilectioni præparavi, libellos de viro Dei Cudberto metro & prosa compositos. *Et in epist.* 95. Librum quem clarissimus Ecclesiæ Dei Magister Beda de ædificio Templi composuit, ad consolationem tuæ peregrinationis mittere curavi.

23. *Pluribus aliis elogiis celebratur Beda ab Auctoribus, tum subparibus, tum sequioribus. Eum Alcvvinus* nobilissimum Magistrum Bedam Presbyterum *in epistola* 5. *Auctor libri de officiis ecclesiasticis Alcvvino subjectus*, Sacerdotem & Doctorem eximium *cap. de Purificatione; Ratramnus* Presbyterum Anglorum, membrum Christi non reprobum *in libro de Nativitate Christi cap.* 8. *Lanfrancus Cantuariensis Archiepiscopus* Eboracensis Ecclesiæ Presbyterum & Anglorum Doctorem *in epistola ad Alexandrum Papam II. appellant.*

AN CHR. 735 26. Maji.

lant. Omnium vero illustrissimum est elogium, quod Patres Concilii Aquisgranensis II. anno 836. *habiti tribuunt Bedæ, quem sanctis Ecclesiæ Patribus adnumerant. Sic enim in præfatione libri* 3. *loquuntur.* In fine præcedentis libelli nos promisisse meminimus, quod in hujus exordio, prout Deus posse dedisset, ex sanctorum Patrum oraculis breviter ostenderemus, quod Templum Domini quod a Salomone ædificatum & dedicatum Domino est figura fuerit catholicæ Ecclesiæ per universum orbem diffusæ; & conditor illius Salomon Rex personam gesserit Christi: quod quidem nos Domino favente adimplere conamur. Salva quippe super hac re cæterorum sanctorum eximiorum Patrum expositione, quorum dicta in subsequentibus ponenda sunt; quid Venerabilis & modernis temporibus Doctor admirabilis Beda Presbyter de sæpe memorato Templo in Expositione Evangelii Joannis sentiat, videamus. *En Beda* Venerabilis *dictus*, Doctor admirabilis, *& Patrum numero adscriptus, & quodammodo prælatus. Paschasius Ratbertus Abbas Corbejensis in suo libro de Eucharistia, itidem Bedæ auctoritatem in censum sanctorum Patrum refert: & Vualafridus Strabus in lib. de offic. eccles. cap.* 25. Bedam Anglorum Patrem *nominat. Denique Hincmarus Remorum Antistes, testante Frodoardo in Hist. Rem. lib.* 3. *cap.* 23. Expositionem Bedæ in Proverbiis Salomonis ad Synodum sibi deferri petiit *a Joanne Episcopo Camaracensi.*

24. *Admoneor hoc loco adnotare, quo tempore quave de causa Beda sit dictus* Venerabilis Presbyter. *Mitto fabulas hac de re plures. Si Trithemio credimus,* Venerabilis *dictus est dum adhuc in vivis erat, ideo scilicet quod cum ipsius homiliæ eo vivente in ecclesiasticis officiis lectitarentur,* Venerabilem *nuncupabant, quem adhuc in carne degentem nondum poterant* Sanctum *appellare. Quo factum sit, ut nomen* Venerabilis *passim usu receptum apud omnes, hactenus auctoritatem retinuerit. Certe in Lectionariis Monasterii Corbejensis ante quingentos fere annos manu exaratis, plures Bedæ homiliæ adsignantur hoc titulo vulgato:* Homilia Venerabilis Bedæ Presbyteri. *Et tamen Menardus noster in Notis ad Concordiam Regularum cap.* 36. *§.* 6. *existimat, recentiorem esse* Venerabilis *appellationem, ab Alcvvino, Monacho Sancti-Gallensi, Odoranno, Vvillelmo Malmesburiensi, Florentio Vvigorniensi, Henrico Huntidonensi & Rogerio Hovedensi nequaquam usurpatam. Equidem post Bedæ ætatem prodiisse cognomentum istud, satis probat silentium comparium Auctorum, quorum nullus, quem hactenus legerim, Bedam* Venerabilem *appellat. In veterrimo codice Thuaneo ab annis octingentis manu descripto, in quo exstant Bedæ homiliæ omnes; ubique præfertur,* Homilia Domni Bedæ. *Præterea ante quam Paulus Vvarnefridi, Monachus Casinas, Lectionarium ecclesiasticum jussu Caroli Magni concinnaret; auctorum eorum, quorum homiliæ recitabantur in officiis divinis, nomina haud præcinebantur, uti Carolus in epistola ad Paulum auctor est. Si ergo Bedæ homiliæ eo vivente in Ecclesia lectæ sunt, non tamen præmissum* Bedæ Venerabilis *nomen. Jam tamen a nono sæculo* Venerabilis *nomen Bedæ attribui cœptum. Amalario in libris de divinis officiis passim* Domnus Beda, *at lib.* 1. *cap.* 37. Venerabilis Presbyter Beda *nuncupatur, uti etiam Jonæ Aurelianensi Episcopo in lib* 1. *de Institut. laicali capp.* 16. *&* 17. *& lib.* 3. *capp.* 6 *&* 7. *necnon Usuardo in sincero Martyrologio Nonis Augustis. Addunt nonnulli Paschasium Ratbertum: at in loco citato ex libro de Eucharistia aliter præferunt codices mss. in quibus hæc inscriptio:* Bedæ Presbyteri in sermone suo, *omisso nomine* Venerabilis. *Addimus vero Auctorem Chronici Fontanellensis capp.* 9. *&* 16. *(in editis* 15.*)* HILDUINUM, RADBODUM *Trajectensem Episcopum in sermone de Sancto Svviberto; &* HERICUM *Monachum, qui in libro* de expositione computi *hactenus (si non fallor) inedito,* libros de hac eadem re præcipue Venerabilis viri Domni Bedæ Presbyteri *laudat: qui auctor opus suum anno* 980. *scribebat. Nec dubium quin ab aliis ejusdem ætatis Auctoribus eadem appellatio frequentata fuerit, tametsi non ab omnibus; uti nec etiam nostro ævo, quo honorificum istud vocabulum jampridem usu inolevit. Mittimus alios sequiorum temporum Scriptores, relaturi duntaxat Algerum Cœnobitam Cluniacensem, a quo* Venerabilis Beda Presbyter *memoratur in libro* 1. *de Sacram. cap.* 8. *&*

AN.CHR. 735 24. Maji. *Matthæum Vvestmonasteriensem Monachum, cujus tempore (scribebat autem medio sæculo 13.) Beda jampridem* promeruerat, ut ab universali Ecclesia Doctor Anglorum & Pater Venerabilis nomine censeretur. *Cur vero, inquis*, Presbyter *non* Monachus, *si Monachus fuit? Nimirum tanta erat quondam (ut par est) existimatio sacerdotalis dignitatis, ut qui hoc gradu insigniti erant missis aliis nominibus Presbyteri vocitarentur. Hinc Hieronymus, & ipse (ut sæpe fatetur) Monachus, vulgo* Presbyter *audit. Immo etiam Abbates Presbyteri (nam Presbyteri quondam non erant omnes) ob gradus dignitatem* Presbyteri, *raro* Abbates *dicebantur. Hæc causa est cur SS. Carilefus, Richarius, Gallus, Vvalaricus, etsi Abbatiali dignitate præditi, tamen* Presbyteri *in antiquis Martyrologiis cognominari solent.*

25. *Nec ab re erit observare hoc loco,* Venerabilis *nomen ab Audoeno in Vita Sancti Eligii severiori Monachorum instituto, & Monachis illustrioribus signanter attributum. Nam* Buchinus ex gentili conversus postea, *inquit*, Venerabilis, idest Monachus exstitit, ac Ferrariensi Cœnobio præfuit, *lib. 1. cap.* 10. *& Thillo vernaculus Eligii*, postmodum venerabilem, idest monasticam vitam duxisse *dicitur; & Eligius tamquam dominos honorasse eos*, qui Venerabilem Monachorum vitam arriperent. *Ado Viennensis Episcopus in historia sua de Vvilicario ejusdem Sedis Episcopo agens*, relicto, *inquit*, Episcopatu in Monasterium SS. Martyrum Agaunensium ingressus, vitam Venerabilem duxit. *Et in Vita S. Desiderii Cadurcorum Episcopi, Arvanus Scottus* vitam Venerabilem *in Monasterio duxisse fertur. Denique, ut cætera id genus omittam, S. P. Benedictus* vir vitæ Venerabilis *a Gregorio Magno prædicatur.*

IX. *Observationes in Bedæ xeniola.*

26. *Huc in secessum consulto rejecimus observationes nonnullas tum in munuscula, quæ Beda morti proximus Presbyteris Monasterii sui distribuit; tum in quædam ipsius opuscula.*

27. *Ad extremam vitæ periodum accedens vir sanctus, uni e discipulis suis Cuthberto* hora nona dixit: Quædam pretiosa in mea capsella habeo, idest piperem, oraria, & incensa. Sed curre velociter, & Presbyteros nostri Monasterii adduc ad me, ut & ego munuscula qualia Deus donavit, illis distribuam. *Nimirum eo tempore, si unquam alias, moris erat, ut id genus munusculorum amici darent acciperentque in mutuæ dilectionis indicium, non rerum pretium attendentes, sed animum. In S. Bonifacii Archiepiscopi aliorumque æqualium epistolis exempla sunt id generis complura. Sic Lullus Abbatissæ Kanebadæ, puellæ regio sanguine ortæ*, mittit tria munuscula thuris, piperis, & cinamomi *in Bonifaciana epistola* 5. *Anonymus quidam Eadburgæ Abbatissæ* graphium argenteum, & storacis & cinamomi partem *epist.* 7 *Bonifacius Egberto Cantuariæ Archiepiscopo præter* exemplaria epistolarum S. Gregorii, *dirigit* ad indicium charitatis, corporale, pallium & villosam unam ad tergendos pedes servorum Dei *epist.* 8. *Huetberto Abbati Vviremuthensi* lectisternia caprina *epist.* 9. *Herefrido Presbytero* partem thymiamatis & sabanum pro benedictione & signo puræ charitatis *epist.* 10. *Ethelbaldo Regi* accipitrem unum, duos falcones, duo scuta, & duas lanceas *epist.* 19. *Egberto jam laudato* duas vini cupellas *epist.* 85. *Cynehardus autem Ventanæ civitatis Episcopus inter alia mittit* orarium & coculam & gunnam brevem. *Lege epistolam* 148. *Bonifacium IV. aliosque Romanos Pontifices non raro* pectines, specula *aliaque istiusmodi tribuisse legimus in ipsorum epistolis: & Fortunatus in Epigr. lib.* 11. *passim gratias agit pro eulogiis transmissis: quales putas eulogias* olere *scilicet*, castaneis, lacte, prunellis, ovis, *&c. Nempe ut ipse ait Epigr.* 23.

Munere in angusto cernitur amplus amor.

Et scimus S. P. Benedictum in Regulæ suæ cap. 54. eulogias non prohibuisse, modo ne darentur acciperenturve citea conscientiam Abbatis. Notum est munusculum avari Monachi, qui S. Hilarioni ciceris fascem virentis *detulit, teste Hieronymo. Ergo venerabilis Beda in mutuæ dilectionis & fraternæ concordiæ* indi-

indicium, morti proximus dat Fratribus suis Presbyteris xeniola, ut memoriam sui haberent in sacris officiis, ad eum modum quo Antonius Athanasio melotem unam, *Serapioni* alteram, *Fratribus* cilicinum vestimentum *testamento reliquit. Cur vero, inquis,* incensa? *Discimus ex Gemmuli Romanæ Ecclesiæ Diaconi epistola ad Bonifacium, ordine* 149. Transmisimus per prædictum vestrum Presbyterum aliquantum coczumbri, quod incensum Domino offeratis temporibus matutinis & vespertinis, sive dum Missarum celebratis sollemnia, *&c. Quid demum* oraria? *nempe, ut conjicimus, linteola tenuia, quibus os tergi solet, quæ* sabana *vocat Bonifacius in epistola* 10. *In hunc enim sensum non raro sumi* Orarium, *vocabulum alioqui variæ significationis, probat Vossius in libro* 3. *de Vitiis serm. cap.* 31.

AN.CHR. 735 26. Maji.

X. *Judicium de Bedæ scriptis.*

28. *His per quemdam excursum dictis, veniendum est ad quasdam animadversiones, quæ mihi inter evolvendum Bedæ scripta, tum edita, tum manu exarata, occurrerunt. Primum quidem de tempore scriptionum agendum, postea de operibus dubiis & subditiciis, postremo de relictis.*

29. *Beda* librum tertium in Samuelem *aggressus est mortuo Ceolfrido Abbate, idest anno* 716. *ut ex præfatione libri* 3. *constat.* Explanatiuncula in epistolam Joannis *prima videtur ex ipsius lucubrationibus in Scripturam sacram. Deinde* Expositio in Apocalypsim, *quam* Fratri EUSEBIO *seu* HUETBERTO, *Abbati suo futuro nuncupavit : nam binominem fuisse Huetbertum, &* ob amorem studiumque pietatis Eusebium *cognominatum, patet ex præfatione lib.* 3. *in Samuelem. Porro Beda librum Apocalypseos in capitula distinxit. Post Apocalypsim commentatus est* librum de Actibus Apostolorum, *hortante* ACCA *Episcopo Hagustaldensi; tum etiam* Lucæ Evangelium : *&* Quæstiones triginta de libris Regum *explicavit, petente* NOTHELMO *tunc Presbytero Londinensi, post Cantuariensi Archiepiscopo, quo adjutore in scribenda ecclesiastica Historia usus est. Bedæ* Quæstiones in utrumque Testamentum *ex Anglia petiit Lupus Abbas Ferrariensis epistola* 62. ad Altigisum Abbatem *Eboracensem. Post ea omnia edidit* Commentaria in Samuelem, *ex quibus librum tertium, ut jam diximus, aggressus est anno* 716. *at vero* Expositionem in Marcum *vulgavit* post annos plurimos, *quam* Lucæ Evangelium *explanaverat. Quæ omnia ex ipsius Bedæ præfationibus in eosdem libros intelliguntur. Præterea* Expositionem in Epistolas Pauli, *itidemque* in Epistolas canonicas *ex dictis S. Augustini magno studio contexuit; &* librum de sex ætatibus *absolvit Leonis Isaurici anno* 9. *Christi* 724. *His absolutis edidit* Historiam ecclesiasticam *gentis suæ, quam cum* Epitome *adjuncta perfecit anno* 731. *Nam in optimo codice ms. qui penes nos est, prædicta Epitome ultra istum annum non excurrit, ut superius monuimus. In eadem Epitome Beda exhibet indicem lucubrationum suarum, in qua adnumeratur* Epistola de Æquinoctio verno juxta Anatolium, *scripta proinde ante annum.* 731. *Unde exemplum in ea epistola Vuicbredæ Presbytero directa adductum* de anno præsenti 776 *est interpolatio scriptoris amanuensis ipso anno epistolam exscribentis, qui Bedæ sententiam supposito exemplo explicare voluit. Denique* Retractationum librum *in Acta Apostolorum post annum* 731. *scripsit jam senex.*

Ordo Bedæ operum.

30. *Præter Opera Bedæ in suo Indice recensita, pauca sunt quæ ipsi tribuere tuto possimus, excepta* epistola ad Egbertum *Eboracensem Pontificem; scripta* post annos triginta a morte Aldfridi Regis Northanimbrorum, *hoc est anno Christi* 735. *qui Bedæ supremus fuit.* Commentaria in Evangelium Joannis, *siquidem Bedam habent auctorem, post annum* 731. *ab eo sunt edita, quæ veluti quoddam Augustinianæ Expositionis compendium esse videntur, insertis hinc inde sententiis aliorum Patrum, ut capite* 4. *agens de Regulo, verba Gregorii Magni adducit. Certe Jonas Episcopus Aurelianensis,*

Opera dubia.

AN.CHR. 735 26. Maji. *Ludovici Pii æqualis, in lib. 1. de Institut. laicali cap. 13. citat pluret versus ex Beda* in homilia Evangelii vigesima, *qui in prædictis Commentariis leguntur capite 2. Unde suspicamur legendum esse apud Jonam*, in homilia Evangelii secunda. *Et quidem Alcvvinus in præfatione Commentarii sui in Joannis Evangelium*, ex homeliis beati Bedæ Presbyteri *multa se adsumsisse fatetur. His insuper Beda morbo supremo decumbens, patria lingua reddidit Joannis Evangelium, testante Cutbberto discipulo in epistola quam de ipsius obitu exaravit. In dubiorum classem rejicienda sunt* Expositiones in Matthæi Evangelium, Commentarius in Psalmos, Vitæ Sanctorum, *exceptis* Actis SS. Felicis, Cuthberti, & Anastasii, *quæ Beda agnoscit ut sua*; Libellus de Officiis, Commentarius in Boetii librum de Trinitate, Meditationes Passionis, Libri de elementis Philosophiæ, & liber de Remediis peccatorum, *quem jam inter supposititia relegavit Spelmannus tomo 1. Conc. Angl. tametsi in collectione canonum Regino Pœnitentialem librum* Theodori seu Bedæ *citat in lib. 1. cap. 297. Ivo etiam & Gratianus* ex Pœnitentiali Bedæ *referunt capitulum* de Sacerdote Eueharistiam vomente. *Non tamen prætercam id quod in Bedæ Homiliario Tbuaneo vetustissimo legi manu recentiori ante annos quadringentos adscriptum :* Ego non peto librum Expositionis Bedæ super Evangelia; sed peto librum Expositionis Bedæ super Psalmos Psalterii. *Apage* Epistolam de divinatione mortis, *quæ deliramenta quantum a mente pii bominis absint, probat Epistola* ad Herenfridum Presbyterum *libello de Tonitruis a se latine verso præfixa. Is est Herefridus Presbyter* de Regno Merciorum, *ad quem exstat S. Bonifacii Martyris epistola 10. Auctor libri de Officiis divinis scribebat post annum quam Pascba inciderat in 7. Id. Apriles, ut patet ex cap. de Pascba annotino : quod ab anno 731. quo Beda Indicem operum suorum confecit, ante annum 771. non accidit.*

31. *Scripsit quidem Beda* homiliarum Evangelii libros duos, *ut ipse fatetur, seu* in Lectionarium anniversarium, *ut babet S. Bonifacii epistola 9. supra num. 21. relata : at quænam ex editis ad Bedam pertineant, quænam supposita sint, interest distinguere. Sic enim explorabimus celebriores dies, qui tum anniversaria sollemnitate colebantur. In Bibliotbeca Tbuanea babentur duo pervetusti codices, in quibus Bedæ bomiliæ reperiuntur. In primo num. 144. ante annos octingentos exarato bomiliæ 39 continua serie exbibentur : in alio num. 38. qui annos sexcentos præfert, distinguuntur in duos libros præmissis ad utrumque* capitulationibus. *Utrumque apograpbum conferre & repræsentare boc loco juvat. Sic procedit codex posterior.*

INCIPIT CAPITULATIO LIBRI I. DE HOMELIIS BEDAE PRESBYTERI numero viginti quinque.

1. Homelia lectionis S. Evang. secundum Lucam, Missus est Angelus Gabriel : *in primo cod.* Homelia Domni Bedæ *: in utroque sic incipit post Evangelii verba :* Exordium nostræ redemtionis hodiernum sancti Evangelii lectio commendat, *&c. ut in editis ad diem Annuntiationis B. Mariæ.*

2. Homelia lect. S. Evang. sec. Luc. Exsurgens Maria, *inc. in utroque :* Lectio quam audistis sancti Evangelii.

3. Homelia lect. S. Ev. sec. Marcum, Fuit Joannes in deserto : *in priori codice*, Homilia Domni Bedæ DE ADVENTU DOMINI *inc. in utroque :* Adventum dominicæ prædicationis Joannes præveniens, *&c.*

4. Homelia lect. S. Ev. sec. Jo: Joannes testimonium perhibet : *inc.* Redemtoris nostri præcursor testimonium de ipso perhibens, *&c. deest in priori cod.*

5. Homelia Evang. sec. Matth. Cum esset desponsata : *in priori* Homelia Domni Bedæ IN VIGILIA DOMINI : *incipit in utroque* Nativitatem Domini & Salvatoris N. J. C. qui æternus ante sæcula, *&c.*

6. Homelia S. Evang. sec. Luc. Pastores loquebantur, *inc.* Nato in Bethleem Domino, *&c. at in editis : deest in primo cod. citatur tamen a Jona Aurelianensi Episcopo lib. 2. de Institut. laic. cap. 16.*

7. Homelia Ev. sec. Jo: In principio erat Verbum *: in priori cod.* Homelia Domni B. IN NATALI DOMINI *: inc. in utroque :* Quia temporalem Mediatoris Dei & hominum, *&c. at in editis.*

8. Ho-

8. Homelia Ev. sec. Jo. Dixit JESUS Petro, Sequere me, dicenda IN NATALI S. JOANNIS EVANG. *inc. in utroque :* Lectio S. Evangelii quæ nobis modo lecta est, *&c.* AN.CHR. 735 26. Majı.

9. Hom. Ev. sec. Matth. Angelus Domini apparuit, IN NATALI INNOCENTIUM, *inc. in utroque :* De morte pretiosa Martyrum Christi Innocentium, *&c. ut in editis.*

10. Hom. Ev. sec. Luc. Postquam consummati sunt dies octo IN OCTAVA DOMINI, *inc. in utroque :* Sanctam venerandamque præsentia festi memoriam, *&c. ut in editis.*

Hom. Ev. sec. Matth. Angelus Domini apparuit, dicenda IN VIGILIA EPIPHANIAE: *nulla homilia in utroque apog.*

11. Hom. Ev. sec. Matth. Venit JESUS a Galilea in Jord. *in priori cod.* Homelia Domni B. die sancto THEOPHANIAE: *inc. in utroque :* Lectio S. Evangelii quam modo Fratres audivimus, *&c. ut in editis pro die octava.*

12. Hom. Ev. sec. Luc. Ibant parentes JESU per omnes annos : *in primo cod.* Hom. Domni Bedæ DOMINICA PRIMA post Theophania: *inc. in utroque :* Aperta nobis est, Fratres car. sancti Evangelii lectio, *&c. ut in editis.*

13. Hom. Ev. sec. Jo. Nuptiæ factæ sunt: *in primo cod.* Hom. Domni B. DOMINICA II. post Theophania: *inc. in utroque :* Quod Dominus ac Salvator noster ad nuptias vocatus, *&c. ut in editis.*

14. Hom. Ev. sec. Jo. Vidit Joannes JESUM venientem ad se. Hom. Domni B. DOMINICA III. post Theophania: *inc.* Joannes Baptista & præcursor Domini: *sic in utroque cod. nisi quod in capitulatione posterioris non exstat.*

15. Hom. Ev. sec. Luc. Postquam impleti sunt, dicenda IN PURIFICATIONE S. MARIAE, *inc. in utroque codice.* Sollemnitatem nobis hodiernæ celebritatis, *&c. ut in editis.*

16. Hom. Ev. sec. Jo. Erat dies festus Judæorum, *inc.* Duo pariter miracula humanæ sanationis hodierna nobis S. Evangelii lectio tradit: *deest in primo cod.*

17. Hom. Ev. sec. Jo. Voluit JESUS exire in Galilæam, Domini Bedæ post THEOPHANIA, *inc.* Audivimus ex lectione Evangelii, Fratres car. benignam Redemtoris nostri gratiam, *&c. deest in posteriori cod.*

18. Hom. Ev. sec. Matth. Filius hominis venturus est in gloria Patris sui : *in primo cod.* Homelia Domni B. DOMINICA II. in Quadragesima: *inc. in utroque :* Quia Dominus ac Redemtor noster Electos suos per hujus vitæ laborem ad illam quæ laborem nescit, *&c.*

19. Hom. Ev. sec. Matth. Egressus JESUS secessit in partes Tyri, *inc.* In lectione S. Evangelii quæ nobis modo lecta est, *&c. & hæc deest in primo, exstat in editis ad Dominicam 2. Quadrag.*

20. Hom. Ev. sec. Jo. Perrexit JESUS in montem Oliveti: *in primo apog.* Hom. Domni B. DOMINICA III. Quadrag. Sabb. *inc. in utroque :* Præsentis S. Evangelii lectionem tanto intentius considerare, *&c.*

21. Hom. Ev. sec. Jo. Abiit JESUS trans mare Galileæ : *in primo cod.* Hom. Domni B. in Quadrag. *inc. in utroque :* Qui signa & miracula Domini ac Salvatoris nostri recte eum legunt, *&c. ut in editis ad Dominicam 4. Quadrag.*

22. Hom. Evang. sec. Jo. Descendit JESUS Capharnaum: *in primo cod.* Hom. Domni B. FERIA II. in Quadrag. *inc. in utroque :* Solet movere quosdam, quod in exordio hujus lectionis, *&c.*

23. Hom. Ev. sec. Matth. Cum adpropinquasset JESUS Hierosolymis : *in primo cod.* Hom. Domni B. IN PALMIS: *inc. in utroque:* Mediator Dei & hominum homo CHRISTUS JESUS, qui pro humani generis salute & passurus, *&c. ut in editis.*

24. Hom. Ev. sec. Jo. Proximum erat Pascha Judæorum: *inc.* Moris esse prudentium solet, *&c. deest in primo apog. exstat in editis.*

25. Hom. Ev. sec. Jo. Ante diem festum Paschæ: *in primo cod.* Hom. Domni B. IN COENA DOMINI: *inc. in utroque :* Scripturus Evangelista Joannes memorabile illud Domini mysterium, *&c. ut in editis.*

In posteriori codice post librum primum homiliarum legitur : Explicit Homeliarum liber primus, numero 25. *Et tamen in ipso codice exstant homiliæ dumtaxat 23. alias ex priori supplevimus. Pergit codex posterior.*

INCIPIT CAPITULATIO LECTIONUM S. EVANGELII,
numero 24. in libro 2. ejusdem Auctoris.

1. Hom. S. Evang. sec. Matth. Vespere autem Sabbati : *in primo cod.* Hom. Domni Bedæ IN VIGILIA PASCHAE: *inc. in utroque :* Vigilias nobis hujus sacratissimæ noctis, *&c. ut in editis.*

Hæc homilia legebatur in Vigilia, *hoc est in Matutino officio* Paschæ. *Et tamen in primo cod. inseritur hoc loco Homilia S. Gregorii in die sancto Paschæ legi solita. Idem observa de* Vigiliis Pentecostes, *infra.*

2. Hom. Ev. sec. Luc. Stetit JESUS in medio discip. suor. *in primo cod.* Hom. Domni

AN.CHR. ni Bedæ FERIA III. in Pascha: *inc. in utroque:* Gloriam suæ Resurrectionis Dominus
735 & Redemptor noster, *&c. ut in editis.*
16. Maji. 3. Hom. Ev. sec. Matth. Undecim discipuli: *in primo ms.* Hom. Domni B. FERIA VI. in Pascha: *inc. in utroque:* Evangelica lectio, Fratres car. quam modo audivimus, *&c. ut in editis.*

4. Hom. Ev. sec. Luc. Una Sabbati valde diluculo: *inc.* Aperta nobis est, Fratres, de Resurrectione Domini & Redemtoris nostri lectio recitata, *&c. deest in primo cod. & in editis.*

5. Hom. Ev. sec. Jo. Modicum & jam non videbitis me: *in primo apog.* Hom. Domni B. IN DOMINICA II. post Octavas Paschæ: *inc. in utroque:* Læta Domini & Salvatoris nostri promissa, *&c. ut in editis.*

6. Hom. Ev. sec. Jo. Vado ad eum qui misit me: *in primo cod.* Hom. Domni B. TERTIA DOMINICA post S. Pascha: *inc. in utroque.* Sicut ex lectione evangelica, Fratres car. audivimus, *&c. ut in editis.*

7. Hom. Ev. sec. Jo. Si quid petieritis Patrem: *inc.* Potest movere infirmos auditores, *&c. deest in primo cod. exstat in editis.*

8. Hom. Ev. sec. Luc. Petite & dabitur vobis: *in primo cod.* Hom. Domni B. in Lætania majore: *inc. in utroque:* Dominus & Salvator noster ad cælestis regni gaudia, *&c. non exstat in editis.*

9. Hom. Ev. sec. Luc. Hæc sunt verba quæ locutus sum, dicenda in ASCENSA DOMINI: *inc.* Adscensurus in cælum Dominus, *&c. in utroque ms. alia in editis.*

10. Hom. Ev. sec. Jo. Cum venerit Paraclitus, dicenda DOMINICA post Ascensa Domini: *inc.* Ex multis sancti Evangelii locis invenimus, *&c. in utroque & in editis. Hæc homilia citatur ab Amalario lib. 1. de offi. cap. 37. item lib. 2. cap. 1.*

11. Hom. Ev. sec. Jo. Si diligitis me, IN VIGILIA PENTECOSTES: *inc.* Quia Spiritus-sancti hodie, Fratres cariss. celebramus adventum, *&c. in utroque ms. & in editis.*

12. Hom. Ev. sec. Jo. Erat homo ex Pharisæis: *in primo cod.* Hom. Domni B. in Octav. Pentecost. *inc. in utroq.* Sicut ex lectione S. Evangelii, Fratres cariss. audistis, *&c. exstat in editis ad diem Inventionis S. Crucis, & citatur in Epistola quam Hincmarus Remensis Archiepiscopus scripsit nomine Concilii Tusiacensis ad Rodulfum Bituricensem & Frotarium Burdigalensem Antistites.*

13. Hom. Ev. sec. Luc. Fuit in diebus Herodis, dicenda IN VIGILIA S. JOANNIS *inc.* Venturus in carne Dominus & Redemtor noster, *&c. in utroque ms. & in editis.*

14. Hom. Ev. sec. Luc. Elizabeth impletum est tempus, dicenda IN NATIVIT. S. JOANNIS BAPT. *inc.* Præcursoris Domini Nativitas, *&c. in utroque cod. & in editis.*

15. Hom. Ev. sec. Jo. Dixit JESUS Simoni Petro, dicenda IN VIGILIA Apost. Petri & Pauli: *inc.* Virtutem nobis perfectæ dilectionis, *&c. in utroque ms. & in editis.*

16. Hom. Ev. sec. Matth. Venit JESUS in partes Cæsareæ, dicenda in NATALE Apost. Petri & Pauli: *inc.* Lectio S. Evangelii quam modo Fratres audistis, tanto intentius cogitanda, *&c. in utroque ms. & in editis.*

17. Hom. Ev. sec. Matth. Dixit Simon Petrus ad JESUM: Ecce nos reliq. omnia, dicenda IN NATALI S. BENEDICTI, *Biscopi scilicet inc.* Audiens a Domino Petrus, *&c. ut in posteriori apog. & in editis: deest in primo ms.*

18. Hom. Ev. sec. Matth. Accessit ad JESUM mater filiorum Zebed. IN NATALE S. JACOBI APOST. *addit primus codex* Jacobi fratris Domini: *inc. in utroque* Dominus conditor ac Redemptor noster vulnera superbiæ nostræ, *&c. ut in editis.*

19. Hom. Ev. sec. Matth. Exiens JESUS de finibus Tyri: *inc.* Surdus ille & mutus quem mirabiliter curatum a Domino, *&c. ut in editis: deest in primo cod.*

20. Hom. Ev. sec. Matth. Audivit Herodes tetrarcha, *dicenda* IN DECOLLATIONE S. JOANNIS BAPT. *inc.* Natalem, Fratres cariss. B. Joannis diem celebrantes, *&c. ut in editis: deest in primo cod.*

21. Hom. Ev. sec. Jo. Facta sunt encænia, dicenda IN DEDICATIONE ECCLESIAE: *inc. in utroq.* Audivimus ex lectione evangelica, Fratres cariss. quia facta sunt encænia, *&c. ut in editis. In posteriori cod. hæc homilia sequenti postponitur, præponitur in priori.*

22. Hom. Ev. sec. Matth. Vidit JESUS hominem in teloneo, *dicenda* IN NATALE S. MATTHAEI Apost. *inc. in utroque:* Legimus Apostolo dicente, quia omnes peccaverunt, *&c. ut in editis.*

23. Hom. Ev. sec. Jo. Stabat Joannes & ex discipulis ejus duo, dicenda IN NATALE S. ANDREAE Apost. *inc. in utroque:* Tanta ac talis est Scripturæ divinæ sublimitas, *&c. ut in editis pro Vigilia festi.*

24. Hom. Evang. sec. Jo. Voluit JESUS exire in Galilæam: *inc.* Audivimus ex lectione evangelica, Fratres cariss. benignam Redemtoris nostri gratiam, *&c. deest in primo cod. utpote lacero.*

Sic vero definit codex posterior: Explicit Homeliarum liber secundus Bedæ Presbyteri, numero 24.

32. *Ex*

32. *Ex his intelligimus, homilias in* Dominicos dies post Trinitatem, *item in* *festos* S. Stephani Protomartyris, S. Scholasticæ, S. Mariæ Magdalenæ, Transfigurationis Domini, Adsumtionis B. Mariæ, S. Bartholomæi, Nativitatis B. Virginis, S. Michaelis, S. Lucæ, Præsentationis B. MARIÆ, *& alias* de Communi Martyrum, *&c. aut subditicias esse, aut dubias, aut certe ex sinceris Bedæ commentariis in Marcum & Lucam expressas. Certe* Homilia de S. Scholastica *S. Bertario Abbati Casinensi tribuitur in Casinensi cod. ms. &* sermo in festo omnium Sanctorum *legi solitus adscribitur Hrabano Mauro in apographis nonnullis, nescio an bene. Illud movet, quod Festum omnium Sanctorum institutum est a Gregorio Papa III. ut probant veterrima Usuardi exemplaria, & Menardus noster in librum Sacramentorum S. Gregorii pag. 184. at sermo iste Bedæ stilum sapit. Denique sermo Bedæ adscriptus in versum Psalmi*, Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, *&c. haudquaquam ipsius Bedæ est, cum in eo referatur testimonium petitum ex Vita Gregorii Magni, a Joanne Diacono scripta post annos centum & quinquaginta a morte Bedæ Venerabilis.* AN.CHR. 735 26. Maji.

33. *Sunt qui Bedæ Expositiones in Pauli Epistolas ex libris S. Augustini excerptas cuidam Floro, Monacho (ut Tritbemius putat) Trudoniano tribuendas existimant. Sic enim præfert egregium apographum Corbejense, duobus voluminibus distinctum:* Expositiones epistolarum S. Pauli Apostoli ex libris S. Augustini Doctoris eximii a quodam Floro collectæ. *Et in fine*: Compositus est liber iste, *id est scriptus*, a Richero Subpriore & Joanne suo scriptore monoculo, anno quo restituta est Ecclesia S Joanois Corbejæ, & Turonis est secunda sedes Romanæ urbis (*Alexandro Papa III Turonis Synodum agente*) anno 1164. Ludovico Rege Francorum, Theodorico Episcopo Ambianensi, Joanne Corbejæ Abbate. *Verum expositiones istæ, quæ duobus illis voluminibus continentur, eædem ipsæ quæ in Bedæ operibus exstant, sunt verus ac genuinus Bedæ fetus, tum quia ipse in syllabo operum suorum meminit earum expositionum, tum quia alia reperitur commentatio*, Flori nomine *prædita, non tantum ex Augustini, sed & aliorum Patrum operibus contexta, qualis penes Petrum Franciscum Chiffletium Soc.* JESU *virum eruditissimum manu descripta habetur, ad eum modum quo Claudius Scottus, postea Taurinensis Episcopus, aliam in Pauli itidem Epistolas ex Augustini aliorumque Patrum sententiis defloravit. Et tamen Ratbertus Monachus in lib. de casibus Monasterii S. Galli cap. 10. memorat* Collectanea FLORI Presbyteri de voluminibus S. Augustini in Epistolam Pauli ad Romanos: *& paullo post* Collectanea Flori in Epist. ad Corinth. secundam & ad Hebræos: *Denique Lupus Abbas Ferrariensis* Collectaneum Bedæ in Apostolum ex operibus Augustini *laudat in epistola* 76.

34. *In editis Bedæ operibus desiderantur (ni fallor) genuina ejus opera quædam, nempe* Explanatio in Canticum Habacuc, *quæ in apographo nostro num.* 275. *hoc præfert exordium*: Canticum Prophetæ Habacuc quod tibi exponi petisti, dilectissima in Christo Soror, sacramenta dominicæ Passionis maxime pronuntiat. Unde ex consuetudine sanctæ & universalis Ecclesiæ sexta sabbati, qua eadem Passio completa est, solet in laudibus matutinis per singulas hebdomadas sollemniter repeti, *&c. Item desideratur* Carmen de divino judicio ad ACCAM Episcopum, *editum a Simeone Dunelmensi Monacho in libro de gestis Regum Angl. qui Bedæ etiam in ms. cod. Thuaneo adscribitur.* Epistola de sexta mundi ætate ad Plegvvinam, *quæ una cum* Historia Abbatum Monasteriorum Vviremuthensis & Girvvensis *&* Epistola ad Egbertum Eboracensem Antistitem *a Waræo nuper vulgata est*. Sincerum Bedæ Martyrologium *in tomo* 3. *Martii Bollandiani recens in lucem prodiit: in quo tamen an* Festum omnium Sanctorum *locum habere debeat, dubium est; cum Beda quatuor tantum annis vixerit post creationem Gregorii Papæ tertii, qui hujus sollemnitatis auctor est. Ipsius Martyrologii verba de S. Lupo Tricassino Episcopo adducit Herricus noni sæculi auctor in libro* 1. *de Mirac. S. Germani Episc. Autisiod cap.* 15. *quædam etiam refert Amalarius lib.* 2. *de divin. off. cap.* 24. *qui auctor fallitur in libro* 4. *capp.* 39. *&* 41. *in citando Bedæ libro de Vita S. Cuthberti. Ea enim verba quæ memorat, in neutra Bedæ lucubratione de S. Cuthberto; at in ea quam anonymus quidam Monachus Lindisfar-*

AN. CHR. 735 16. Maji.

farnensis tribus libris in Martio Bollandiano editis adornavit, reperitur. In peranti-quo & optimo apographo nostro num. 546. *in qua Bedæ opus de computo habetur, leguntur* Versus Domni Bedæ ad componendum horologium, *hoc initio*:

Quos cursus solis jungant sua tempora menses,
Carmine nunc, lector, paucis adverte, docebo.

Verum hi versus non Bedæ, sed Wandalberto Diacono Prumiensi tribuendi sunt. In eodem cod. ms. exstant etiam plures scriptiones de Computo, *in his* Excerptio vel Expositio Computi HERICI *Monachi, illustrando Bedæ commentario instituta, cujus Prologus sic se habet.* Cum quibusdam Fratribus nostris adolescentulis quædam calculatoriæ artis rudimenta communi sermone explicare cœpissem, hujusce quoque non contemnendæ (ut multi arbitrantur) doctrinæ aliquid impertirem, quos in arte Grammatica, prout divina auxiliata est munificentia, aliquatenus introduxeram; nescio quo accensi desiderio, instare vehementer cœperunt, quatenus ea quæ viva voce depromseram, multorum utilitati profutura qualitercumque scripto ederem. Quibus obnixius renitens, id quod ostenderam superesse libros de hac eadem re ∴ præcipue Venerabilis viri Domni BEDÆ Presb. *&c. Sub finem expositionis Auctor scribere se indicat* anno 980. Indict. 8. *ut proinde alius sit ab Herrico Monacho Autisiodorensi, qui integro sæculo fuit superior. an vero Helpericus Cœnobii S. Galli Monachus, qui librum de Computo scripsit, testante Trithemio lib.* 2. *de Vir. illust. Ord. S. Bened. cap.* 77. *Lege* Carmen de Psalmo 122. *in tomo* 6. *antiq. lect. Canisii pag.* 619. *Bedæ Venerabili adscriptum, si tanti est.*

CIRCA AN. 735 19. Octob.

VITA SANCTÆ FRIDESWIDÆ

VIRGINIS

OXONIENSIS IN ANGLIA.

Ex ms. Legendario Fontanellensi, & Willelmo Malmesburiensi Monacho.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

* S. Freswisse.

1. *Quod deest Vita S.* FRIDESWINAE * *in ms. Legendario Fontanellensi, supplemus ex Willelmi Malmesburiensis Monachi libro 4. de Pontificibus Anglorum, ubi agit de Episcopis Lincolniensis Ecclesiæ, ad quam attinebat Oxonofordia seu Oxonium, urbs modo Universitate celebris, in qua Fridesvvida lucis usuram accepit.*

2. *Fridesvvida pluribus in locis colitur, non tantum in Anglia, sed & in Gallia & civitate Romana. In Gallia quidem sesqui-lapide a Tarvenna exstat vicus quidam,* Bomy *vulgo appellatus, in quo Fridesvvida patrona honoratur. Fontanellenses nostri eam etiam proprio quondam officio venerabantur. Romæ vero Oratorium ad hunc usque diem obtinere dicitur apud Malbrancum in libro 4. de Morinis capp. 61. & 62. & in Scholiis, qui propterea opinatur eam Romam aliquando profectam esse. In Chronologia Saxonica* Frithogita *quædam* Romam perrexisse *anno 736. perhibetur: an Fridesvvida? Lege Monasticum Anglicanum pag.* 173. *Matthæum Parisium, Capgravium & Harpesfeldum.*

Fridesvida prænobilis,

1. ANNO ab Incarnatione Domini nostri JESU-CHRISTI Regis omnium sæculorum septingentesimo septimo circiter vigesimo septimo, cum in effera gente Anglorum, quæ Britannicam Insulam invaserat, verbum Dei effloruisset, fructumque plurimum produxisset; subregulus quidam DIDANUS nomine, vir catholicus & omni morum honestate præstantissimus, civitatem quæ lingua Saxonica Oxonefordia denominatur, incolatus sui frequentatione honestabat. Hic nutu divino uxorem moribus suis congruam FRIDEWISDAM * accepit, de qua morum magis quam prædiorum heredem suscepit unicam videlicet filiam, quam fonte sacri baptismatis ablutam FRIDEWISDAM appellari præcepit.

* l. Safridam

pie educatur.

2. Transacto quippe quinquennio in diligenti educatione, litterarum studiis eru-

CIRCA AN. 735 19. Octob.

erudienda traditur sub matronæ cujusdam admodum religiosæ disciplina, cui nomen erat Algina. Felicis quidem posteritatis quoddam quasi felicissimum præsagium in ipso ejus disciplinæ primordio adeo enituit, ut perspicuum foret omnibus, quoniam mentem illius sanam sibi habitaculum prælegerat Spiritussanctus. Nec adultam adhuc ætas eam proprio consignat viro, cum jam mater ejus de medio decessisset. Altero igitur viro carens Virgo, solatio patri protegenda relinquitur, quem saluberrimis, quoad potuit, impellebat monitis, ne pigritaretur iturus hinc in brevi, quo processit tori socia, animæ suæ remedia quærere.

Christo virginitatem vovet.

3. At ille, ut adsolet, conjugis nuper amissæ dolore perculsus, & assiduis dilectissimæ filiæ precibus compulsus, Ecclesiam infra urbis ambitum construxit, & in honore sanctæ ac sempiternæ Trinitatis, semperque Virginis Dei genitricis MARIÆ, omniumque Sanctorum dicatam filiæ commendavit poscenti. Ipsa vero Ecclesiam ingressa, divinissimis se studiosissime mancipabat operibus, suam Domino pudicitiam sedulis commendans precibus, pietatis viscera aperiebat petentibus, larga præbens manu quæ poscebant egentibus. Mundi etiam fertur postposuisse gloriam, sic ad supremam anhelasse patriam, ut jam propemodum carnis cerneretur deposuisse sarcinam, & immortalitatis tunicam induisse. Non enim corpus alebat escis, sed spiritum tantum portrahebat. Pater vero beatæ virginis Fridevvisdæ, hilaris admodum effectus tripudiabat, quia heredem quam terrenarum rerum putabat præstari superstitem, jam ad cœlestia cernebat anhelantem.

Monacha efficitur cum aliis duodecim.

4. Et quidem ut omnem spem corruptibilis posteritatis eam plene postposuisse constaret, exegit a Patre Monachorum ut mereretur habitum suscipere. Hoc proposito filiæ Rex Didanus inæstimabiliter gavisus, accersiri jubet propriæ diœcesis Episcopum, filiæque carissimæ habitum dari Monacharum impetravit. Æmulatione profecto beatissimæ Virginis duodecim ferme nobilibus ortæ natalibus puellæ relictis omnibus secutæ sunt Dominum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus ejus juxta exemplum Deo dilectæ Fridevvisdæ: & si ei æquari non potuerunt meritis, consortes tamen ejus fieri nitebantur participatione regni cœlestis. Ex Regis ergo munificentia diversoria Religioni aptissima secus Ecclesiam construuntur, ubi dulciflua diebus ac noctibus Virginum mente consona cum voce psalmorum & hymnorum modulata resonabat suavitas.

5. Interim Rex ipse gravissima tactus febre decidit in lectum: atque ad extrema perductus, corporis Christi munitus viatico dormivit eum patribus suis, in senectute bona complens dies suos. Beata igitur Fridevvisda utriusque parente destituta solatio, ad Patrem qui in cœlis est ardentius anhelabat, & quibus poterat gressibus ad eum properabat. Protelabat enim jejunia, orationibus insistebat continuis, & præterea per diem centies, centiesque per noctem flexis genibus quem dilexerat anima illius exorabat.

Dæmonis ludificantis speciem agnoscit.

6. Sed quis in mundo prævalet esse bonus, cui non invideat qui singulariter est malignus? Omnes namque conatur dejicere, qui primum hominem a paradisi gaudiis potuit propellere. Et quia beatæ Virginis animum nullius stimulo suggestionis potuit evertere, ad dimicandum cominus corporeis oculis ejus corporalem speciem exhibuit: elatusque in antiquæ vesaniæ suæ præsumtionem qua se Altissimo similem fore promittebat, Christum se esse mentitur, magnaque dæmonum constipatus caterva, Angelorum lucis speciem mentientium, his Virginem aggreditur: Veni, dilecta mea, quia tempus est ut percipias immarcessibilem gloriæ coronam, quam promeruisti. Veni & ad pedum meorum provoluta vestigia, quem diu desiderasti adora. Apparere quidem tibi ob hoc volui, ut me ad quem tanta aviditate suspiras, in hac etiam vita mortali concupisceres, & me adorato ad perpetuæ vitæ commodum absque corporis incommodo prævaleres ingredi. Cui Virgo sancto edocta Spiritu, cujus instinctu humani generis hunc fuisse deprehendit inimicum, ita infit: Quid, miserrime, quod nec habes, nec habere per superbiam vales, aliis promittere præsumis?

CIRCA AN. 735 19. Octob. mis? quid tibi cum vita immortali, qui vivens mortuus es, & manens semper in interitum vergis? Sed & ego infelix & miserrima peccatrix interitus tui particeps fuissem, nisi Redemtoris mei Christi, quem tu te esse nefandissime mentiris, misericordia prævenisset. Ipse enim spes mea a juventute mea. Hæc humillima Virginis verba superbus ille non sustinens spiritus, evanuit, & aerem ululatu horribili fœtoreque pestifero implevit. Beata quidem virgo Fridevvisda in oratione perseverans persistensque in vigiliis, æquo erat animo, & permansit intrepida.

Algari Regis nuptias illicitas respuit. 7. Commentor impietatis diabolus quamvis victus & confusus abscesserit, tamen contra beatam Virginem ab impugnationis suæ arte non quievit. Regem namque ALGARUM *a* fatis semperque nefandum aggreditur, & virginis Fridevvisdæ jam amore tactum impudice inflammavit, & ut a sanctimoniali habitu dejiciat instanter suggerit. His suggestionum stimulis Rex furibundus connectatus quasi amens prosilit, nuntios accelerare præcipit, qui summa cum festinatione Fridevvisdam adducant, & nolentem æque ut volentem properare compellant. Nec mora nefandissimi Regis nefandi cursant nuntii, & emenso celeriter multarum terrarum spatio ante conspectum Fridevvisdæ adsistentes, his eam aggrediuntur compellare sermonibus: Rex, inquiunt, Algarus ad te, o Fridevvisda, nos direxit, legationis siquidem tibi profuturæ causa: te sibi tori sociam Rex vehementissime affectat, & matrimoniali vinculo conjungere, & participem efficere regni. Quibus Virgo mitissimo ut erat semper animo, submissa humiliter voce: Si me, inquit, hominis connubio sociare disposuissem, nequaquam Regis Algari postulationi contradicere deberem: nunc quia Regi immortali Christo desponsata sum, nefandum sane arbitror, ut eo contemto adsensum mortali præbeam moritura cum eo, & fructu immortalitatis despecto posteritatem mortalem cum detrimento integritaris quæram.

Ex WILLELMO *Malmesburiensi Monacho*.

Ejus persecutiones declinat. 8. Sed ille cum ad Virginis nuptias appulisset animum, precibus & blanditiis inaniter consumtis vi agere intendit. Quo Fridesvvida cognito, fugæ in silvam consuluit. Nec latibulum latere potuit amantem; nec cordis desidia obfuit, quin persequeretur fugitantem. Iterato ergo Virgo juvenis furore comperto, per occultos tramites Deo comitante Oxenfordiam ingressa est nocte intempesta. Illuc cum mane curiosus amator devolasset, puella jam de fuga desperans, simulque præ lassitudine nusquam progredi potens, Dei tutelam sibi, persecutori pœnam imprecata est. Jamque ille cum comitibus portas subibat urbis,
Regi divinitus cæcato lumen reddit. cum cœlesti plaga irruente, cæcitatem incurrit: intellectoque pertinaciæ delicto, & Fredesvvida per nuntios exorata, eadem celeritate qua perdiderat lumen accepit. Hinc timor Regibus inolevit Angliæ, illius urbis ingressum & hospitium cavere: quod feratur pestiferum esse singulis refugientibus, sui damno periculi, rei veritatem experiri. Ibi ergo femina virginei triumphi compos statuit Monasterium, & diebus suis Sponso vocante subivit fatum *b*.

Moritur. 9. Tempore vero EGELREDI *c* cum Dani neci adjudicati in Monasterium illud confugissent, pariter cum domibus insatiabili ira Anglorum flammis absumti sunt. Sed mox Regis pœnitentia purgatum sacrarium, restitutum Monasterium, veteres terræ redditæ, recentes possessiones additæ. Nostro tempore, paucissimis ibi Clericis qui pro libito viverent residuis, datus ille locus a ROGERO *d* Salesberiensi Episcopo, GUIMUNDO excellentis litteraturæ & non aspernandæ religionis Canonico: qui non inoperose commisso insudans muneri, multos ibi Canonicos regulariter victuros Deo exhibuit.

VI-

a Algarus iste inter Britanniæ Reges ignotus: is forsan Regulus quidam fuit. Bonifacius Maguntinus Antistes & Martyr in epistola 19. ad Ethelbaldum Anglorum Regem meminit inter alios Ofredi Regis, quem *spiritus luxuria fornicantem & per Monasteria Nonnarum sacratas virgines stuprantem agitavit*.

b In historia Joannis Tinemuthensis hæc leguntur: *Anno 735 Fridesvvida virgo hoc tempore obiit*: colitur die 19 Octob. In Chronico Joannis Bromtonis memoratur *anno* 1080. *Translatio S. Fridesvvida apud* Oxoniam.

c Ethelredum seu Adelredum vocant, qui anno 1004. Danos Angliam incolentes perimi jussit.

d Nempe anno 1112. uti ex Chronicis Tinemuthensis Cœnobii legitur in Monastico Anglicano.

VITA SANCTI ERMINONIS

AN. CHR. 737 25. April.

EPISCOPI ET ABBATIS LAUBIENSIS IN BELGIO,

Auctore æquali ANSONE ejusdem Cœnobii Abbate.

Ex mſ. cod. Prioratus S. Arnulfi Criſpejenſis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Librum de vita* S. ERMINI * ſeu Erminonis *Abbatis ab* ANSO, *aliis* Aoſone *ſcriptum fuiſſe auctor eſt Fulcuinus in lib. de geſt. Abbatum Laubienſ. cap.* 9. Exſtat libellus, *inquit*, vitæ S. Urſmari ad prædeceſſorem ejus Theodulfum Epiſeopum ab eo conſcriptus; item & S. ERMINI alius: io quibus quidem veritas hiſtoriæ quaotum a ſimplicis eloquentiæ viro deſcribi potuit, amplectenda eſt, *&c. Hunc librum ſcribebat Anſo regnante Pippino Caroli Magni parente, ut patet ex his ipſius verbis num.* 10. Et ita demum ceroimus nos ſublimatum eum (Pippinum) in univerſo Regno Francorum, ſicut ſanctus Ermino prædixit fore fiendum. *Anſonis lucubrationem quam nunc primum ex mſ. cod. Prioratus S. Arnulfi apud Criſpejum in Valeſia eruimus, interpolavit anonymus Monachus Laubienſis, quem ex apographo Compendienſis Abbatiæ excepimus. Interpolatorem omittimus præter verſus nonnullos, quos in Notationes referre viſum eſt.* Vitæ ſcriptore. * S. Erme.

2. *Erminonem* Epiſcopum *fuiſſe, uti & ipſius anteceſſorem Urſmarum, diſerte adfirmant Anſo & Anonymus, quibus Baldericus in Chron. Camerac. lib.* 2. *cap.* 38. *aliique adſtipulantur. Lege quæ de S. Urſmaro & de Cœnobio Laubienſi diximus ſupra ad ann.* 713. Erminon Epiſcopus.

1. DUM Apoſtolorum præcepta exemplaque Patrum recitantur, & victoriæ Martyrum ac conluctationes Confeſſorum adverſus ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus contra principes tenebrarum rectoreſque leguntur; corda audientium compunguntur, atque ad amorem cœleſtis patriæ inflammantur aliquanti, ſicut ſcriptum eſt: Melius per exempla quam per prædicamenta gradiuntur. Et unuſquiſque audiens ad * meliora præcedentium Patrum opera quam ſe vindicare cognoſcat, humiliatur, atque ad eorum beatitudinem pervenire quantocius feſtinat. Ego vero hæc ita eſſe conſiderans, adjuvante Domino opto, ſi poſſim, breviter ſuccinctus tranſcurrere, qualiter in hac luce beatus ERMINO Epiſcopus bonorum memoria dignus verſaverit. PROLOGUS. * f. dum meliora .·. quam ſua veridice cognoſcit.

2. Igitur S. Ermino oriundus fuit in pago Laudonenſe non infimis parentibus, *a*, ſed ex mediocri gente Francorum. Et quamvis nobilis eſſet progenie, nobilior tamen erat mente. Cum autem litteras divinamque Scripturam pleniter didiciſſet, propter incomparabilem vitam & religionem devotiſſimam ad Presbyterii honorem ſublimatus eſt, ſeque commendavit cuidam Pontifici nomine MADELGARIO *b*. Ermino Laudunenſis fit Presbyter.

3. Cumque cotidie ad meliora proficeret ſub præfato Pontifice, cœpit fama illius & bona converſatio longe lateque diffundi, ita ut ſanctus Dei Urſmarus Epi- Urſmaro familiaris,

---

a Addit Interpolator: *Sicut conjici datur ex redditibus adhuc pro parte provenientibus nobis, ejus in eodem pago (ut dicitur) poſſeſſionis*: nimirum in vico qui nomen a Sancto accepit *Sancto Ermo*, medio Corbiniacum opidum inter & celebre Templum Deiparæ Lætitienſis: quo in vico habetur Prioratus Sancti Erminonis, modo Remigianæ apud Remos Abbatiæ ſubjectus. Ermino *prædium ſuum Ercli* (fortean id priſcum loci natalis nomen) *in uſibus Fratrum expendiſſe* fertur apud Baldericum in Chron. lib. 2. cap. 38.

b Is eſt Madelgarius Lugduni Clavati ſeu Lauduni Epiſcopus, qui S. Auſtrudem Abbatiſſam vexaſſe dicitur in Vita ipſius Auſtrudis Sæculo 2. ad *ann.* 688.

AN.CHR. 737 25. April.

Episcopus atque Abbas de Monasterio, quod derivative ex oomine fluvioli decurrentis per Monasterium in amnem qui proprie nuncupatur Sambra, vocatur Laubacis, hæc audiens vocaret sibi eum familiarissimum amicum, tactus corde spiritali affectu. Qui cernens illnm in bonis versantem operibus, præcepit illi ut frequenter ad se conveniret gratia visendi. Ita crebro agebat, & mores persectos conversationemque sanctam velut apis prudentissima ab eo hauriebat.

Hailedaldo petente, Laubacum se recipit. ** l. filii*

4. Factum est autem non multum post hos dies, ut homo magnus in palatio Pippini filius * Ansegisi, nomine HAILEDALDUS, iter ageret per territorium Laudonense. Cum autem audisset prædictus Madelgarius Episcopus transitum tanti viri per suam diœcesim, studuit ei præparare prandium locupletissimum donaqne multa valde. Cumque pervenisset vir ille procerus ad domum Episcopi, andissetque quod multa ei dona dare decrevisset, arcessivit eum ad se & ait illi: Rogo te, ne des mibi quidquam de tuis facultatibus in domo tua, oisi quod petam a te. At ille respondens dixit: Pete quodcumque volueris, & ego tibi gratanter tribuam. Tunc gaudens Hailedaldus de pollicitatione Episcopi dicit ei: Petitio mea nihil est aliud, quam ut permittas unum de tuis Presbyteris, nomine Erminonem, ire ad Monasterium quod vocatur Laubacis *a*, atque ibidem stabiliter permanere, ubi S. Ursmarus Pater Monachorum esse cernitur, ut illic cœptum opus ad finem felicem perducat. Audiens autem Madelgarius talem petitionem, quamvis moleste accipiens, tamen nec voluit renuere, nec potuit; sed illico concessit dicens: Pergat quocumque volueris. Qui statim misit illum ad prædictum Monasterium S. Ursmari: qui recipiens eum hilariter in suo sancto Cœnobio, & secundum morem *b* ibidem degentium fecit spondere observare Regulam, & obedientiam exhibere majoribus, charitatis dilectionem minoribus: quod ita postea implevit devotus.

Monachum profitetur.

Recte se gerit.

5. Receptus sane secundum ordinem, in sancta se humilitate atque obedientia constrinxit, ut omnes pene antecederet. Qui imitatus vitam S. Ursmari moresque, ad summum apicem Christianæ Religionis attigit. Dominus enim tantam illi gratiam contulit, ut nullus esset qui non illum ex affectu diligeret. Nihil quidem arrogantia, nihil superbia de ejus moribus usurpabat: sed omnibus benivolus, in terra positus, cœlestibus se habitu & moribus ostendebat.

Sufficitur S. Ursmaro,

6. Senescente vero S. Ursmaro graviterque infirmante, permiseruot spirituales filii sui ei licentiam deponendi se de culmine regiminis: qui depositus cœpit suadere eis, ut hoc ipsum jugum imponerent Erminoni Episcopo *c*. Protinus vox omnium Clericorum ac laicorum una efficitur, ita ut nullus in his omnibus inveniretur, qui non ejus electionem clamaret. Sublimatus quoque in fastigio regiminis, statim sic apparuit aptus & devotus officio, tamquam si quod noviter scanderat, jugiter præfuisset. Fuit itaque in eleemosynis largus, in vigiliis sedulus, in oratione devotus, in charitate perfectus, in humanitate profusus, in doctrina præcipuus, in sermone paratus, in conversatione sanctissimus, in hospitalitate lætissimus, venerans in eis Christum verum hospitem; & sinceritatem mentis vultus sui sinceritate monsttabat, & pietatem elementissimi cordis ostendebat in lenitate sermonis. Quidquid ad salntem pertinere possit æternam, oon minus implebat beatissimi operis studio, quam sermonis præ-

virtutibus clarus.

---

a Anonymus addit: *in cujus structura videor desudare.*

b Notanda hoc loco verba Interpolatoris: *more Conversorum receptus, monasticam mox est vitam professus:* ubi *Conversorum* nomine, non Fratres laicos quos nunc vocamus, intelligit, sed homines jam adulta ætate e sæculo conversos, qui hac appellatione distinguebantur tum a pueris Monasterio oblatis Deoque consecratis, tum a Monachis laicis, qui habitum religiosum, non tamen coronam clericalem seu monasticam gerebant. Lege Præfationem huic Sæculo præfixam.

c Immo Monacho, sed paullo post futuro Episcopo. Interpolator annos regiminis S. Ursmari describit his verbis: *Rexerat autem idem Monasterium Laubacense decem & septem annorum ferme tempore, Pippino seniore Francis imperante.* Et infra: *De cujus vita luculentissime editus habetur apud nos libellus. Sed & a S. Ermino de ejus virtutibus exstant versus compositi ad summam elementorum per alphabetum distincti.*

AN.CHR. 737 25. April.

prædicatione docebat. Maxime ex omnibus enumeraris virtutibus orationi incumbebat, ita dumtaxat ut fere nullo tempore eum quis potuisset reperire, quo non oraret vel psalleret.

Caroli victoriam prædicit,

7. Quem nonnulli ferunt habuisse spiritum prophetiæ, sicut narrare solet vir vitæ venerabilis Fladbertus nomine, discipulus illius, testis valde idoneus: porro quæ narro, eo referente cognovi *a*. Nam cum RAGENFRIDUS committeret bellum adversus CAROLUM, eodem namque die priusquam pugnarent, vir Domini Ermino post matutinas laudes Fratribus quiescentibus ipse secundum consuetudinem solus in Oratorio psallebat. Cumque diu decantaret, sopor inruit in eum in tantum ut pene stare non posset. Repugnante autem illo ac reluctante vox facta est ad eum, dicens: Caroli est victoria. At ille surgentibus Fratribus congregatisque in unum, narravit eis quod sibi dictum fuerat. Et ita postea probavit eventus: quia fugato Ragenfrido exercituque illius vulneraro fere usque ad internecionem, Carolus universum Regnum Francorum redegit in suam potestatem, sicut dictum fuerat S. Erminoni Episcopo.

& Radbodi interitum.

8. Nec illud æstimo fore silendum quod dixit post indaginem sancti Spiritus, quando interiit vir gentilis nomine RADBODUS Princeps Frisianorum. Igitur cum completa esset malitia præfati viri Radbodi, cœpit adunare turbas gentilium exercitumque valde copiosum, cupiens inrumpere in Francorum terras, ut suam in eis ultionem exerceret. Hæc audientes Franci metuebant eum nimis, reminiscentes quod olim ab eo graviter vulnerati terga vertissent. Tunc misertus Dominus servis suis, non permisit illum intrare in Regnum Francorum, sed percussit eum & mortuus est *b*. Contigit autem ut ipsa die sanctus Ermino equitaret de suo Monasterio ad villam quæ vocatur *Fleon*: circa horam fere diei nonam paullulum præfigit gradum, & ait circumstantibus sibi comitibus: Vere dico vobis, quia cecidit modo terrena & sublimis altitudo. Illi qui cum eo erant notantes diem & sollicite conquirentes, invenerunt quod percussus ac mortuus esset vir præfatus eodem die eademque hora, eo ipso momento, quo S. Erminoni fuerat revelatum.

Caroli adventum Laubias, remissum prævidet.

9. Non multum, ut arbitror, post hoc tempus dum Carolus iter ageret secus Monasterium Sancti Erminonis, fertur dixisse suis famulis: Eamus ad Monasterium Laubacis. Statimque perrexerunt coqui ac pistores cum reliquis ministris ad Monasterium dicentes: Carolus insequitur iter nostrum. Sanctus vero Ermino cantabar psalmos, orabatque in Oratorio quod sibimetipsi dedicaverat in honore S. MARIÆ semperque virginis, & Sancti Joannis Evangelistæ & Sancti Andreæ. Cum autem repleretur pene omnis locus Monasterii de exercitu prædicti Principis, Præpositus Monasterii MARTINUS nomine, misit unum de Monachis ad prædictum Oratorium, ut suaderet Episcopo egredi ad eos ob adventum Caroli. Qui cum introisset, ille decantabar hunc psalmum: *Deus judicium tuum Regi da, & justitiam tuam filio Regis*. Tunc qui missus erat, dixit ei humiliter quod sibi fuerat imperatum. At ille respondens præcepit illi dicens: Egredere hinc. Quo egresso ipse nihilominus psallebat. Martinus autem misit alium, simile illi mandarum dans. Profecto sanctus Ermino & hunc jussit similiter egredi, ab oratione tamen non cessans. Denique Martinus jam felle commotus ingressus est ad eum cum furore & dixit: Mirabile est quod agis: cur non egrederis ad nos, & dicis quid facere debemus, quoniam senior noster Carolus hic quantocius festinat venire? At ille completa oratione hac, repletus spiritu prophetiæ dicit illi: Vade ad eos qui hic advenerunt foras, & quod-

a Interpolator etiam hæc verba sibi arrogavit: *quo referente*, inquit, *cognovimus ea quæ nos quoque ipsi referimus*. Nec uspiam primarii Auctoris meminit. Adeo cavendum est ab istiusmodi Interpolatoribus, qui sæpe ætatem seu prudentes, seu imprudentes mentiuntur, dum primariorum Scriptorum verba exscribunt.

b Huc refert Interpolator id quod in Vita S. Wiframni de Radbodi baptismo omisso & morte insecuta dicitur.

AN.CHR. 737 25. April. & quodcumque habent necesse impertire illis, simulque dic eis ut exeant post dominum suum : quia vere dico tibi, non est Carolus visurus hoc Monasterium in hoc anno. Qui parens imperio pii Patris, dedit eis omnia necessaria: ac sic sunt omnes a Monasterio regressi, & Carolus iter quod cœperat peregit, ut sermo S. Erminonis impleretur : quod Dominus illi oranti revelaverat in auriculam cordis ejus.

Pippini ortum & fortunam cœlitus discit.

10. Iterum fore haud arbitror tacendum, quod Dominus dignatus est illi revelare de Pippino filio Caroli cum nasceretur. Itaque nato puero contigit venisse a Carolo quemdam hominem ad Monasterium plurime dictum, locutumque fuisse cum homine Dei Erminone. Cumque diu loquerentur, subjungens inquit : Natus est filius Caroli. At ille sollicitus de nomine pueri ait : Quomodo vocatur nomen ejus? Et ille : Pippinus, inquit, est nomen ejus. Regrediente autem eo sanctus Ermino ait suis familiaribus : Iste, inquam, puer habiturus est Regnum Francorum solide, intantum ut nullus de progenie illius ante eum tam solide tenuisse dignoscatur. Et ita demum cernimus nos sublimatum eum in universo Regno Francorum, sicut S. Ermino prædixit fore fiendum.

NOTA.

Vvineberti Monachi mortem absens videt. Missas pro ejus absolutione petit.

11. Igitur alio tempore cum esset idem vir Dei S. Ermino apud aliud Monasterium quod vocatum est *Elnon* *a*, ubi corpus S. Amandi requiescit, distans a suo fere triginta millia; obiit quidam Monachus in suo Cœnobio WINEBERTUS nomine. Qui absens, ut dixi, protinus agnovit, statimque Monachis ibidem consistentibus supplicavit, quatenus exsequias sui Monachi celebrarent, & sacras hostias Deo pro absolutione illius offerrent : qui ita gratanter cum gaudio fecerunt.

Infractus in veri prædicatione, moritur anno 737.

12. Hoc quoque etiam operæ pretium est promere, quod nulli unquam personæ potenti succubuit timendo vel adulando, ut minus adnuntiaret aut subtraheret verbum prædicationis : sed auctoritas apostolica & prædicatio inflexibilis in eo permansit.

* traditaque, &c.

13. Ad postremum profecto discipulis suis perfecte instructis, traditamque * eis cibariam tritici mensuram, provectus ætate & plenus dierum, in senectute bona anno septingentesimo & tricesimo septimo ab Incarnatione Domini nostri JESU-CHRISTI, 7. Kalend. Majas perrexit ad Dominum, cui est honor & gloria & imperium & potestas per infinita sæcula sæculorum, Amen *b*.

A P P E N D I X.

De aliis Sanctis Laubiensibus sæculi 8. ABELE, WLGISO, AMULWINO, THEODULFO, B. ANSONE & DODONE.

1. PLures alios Sanctos protulit sæculo octavo Monasterium Laubiense, de quibus pauca ex antiquitatis ruderibus nobis relicta proferenda sunt. *Audiendus Fulcuinus sancti Ermini Abbatis laudes prosequens his verbis cap.* 5. Habuit etiam & cooperatores sive successores ejusdem loci gubernatores Coab-

---

a De Elnonensi Monasterio, S. Amandi nunc dicto, ad Scaldim, legesis quæ dicta sunt in Vita ipsius S. Amandi Sæculo 2. ad 679. quod Monasterium in ea Vita dicitur e Laubaco distare *quadraginta millibus*.

b Posthæc Interpolator addit : *Rexit autem jam dictum Monasterium Laubiense viginti quinque annorum fermè tempore. Sepultus est secus Beatum Ursmarum in Oratorio sanctæ Dei genitricis* MARIÆ *in montis cacumine, relicto* THEODULFO *Episcopo successore. Obiit autem 7. Kalend. Majas, feria quinta ante hebdomadam Rogationum, anno dominicæ Incarnationis septingentesimo tricesimo septimo, principatus Caroli senioris vicesimo tertio, Indictione quinta.* Nihil de eo in antiquis Martyrologiis reperi. De ejus Reliquiis lege dicta in Actis S. Ursmari.

Coabbates, sanctum utique ABEL Scottum genere, & S. WLGISUM Episcopum, & domnum AMULGUINUM seu Amulvvinum æque Episcopum : qui utrum sibi vicissim successerint, an sancto Ermino spiritualibus occupato rebus locum in commune tractaverint, nihil certi reliquit antiquitas. Non tacuit tamen locum Lobiensem eos & tenuisse & gubernasse, sed & pro opportunitate temporum locum meliorasse. Rexit autem Sanctus Erminus idem Monasterium sub præfato Principe Pippino tribus annis, & sub Carolo ejusdem Pippini filio similiter seniore & Duce viginti duobus annis : sicque expletis in regimine viginti quinque annis, participatus est gloriæ Magistri, decedens octavo Kalend. Maji. *Præferendus est anonymus dum ait*, *Erminonem annis tribus supra viginti Caroli principatu Abbatem egisse : siquidem Pippinus anno 714. mortuus Carolo principatum reliquit. Ermino vero decessit anno 737. & quidem 7. non 8. Kalendas Majas. At certior videtur Fulcuini auctoritas, qui* THEODUINUM *Abbatem Erminoni substituit, quam Interpolatoris* THEODULFUM *præferentis. Jam ad alios Sanctos accedamus.*

AN.CHR. 737

25. April.

Erminonis anni regiminis,

successor.

2. De ABEL supra nominato, *inquit Fulcuinus cap. 7.* tale quid comperimus. Remis nuper cum fuissemus, & cum viro venerabili & illarum partium eruditissimo ADALBERONE Archiepiscopo consabularemur; inquirentibus nobis originem ejusdem urbis & in ea Episcoporum successiones, prolatis ejusdem civitatis Pontificalibus gestis, pro opportunitate temporis satisfecit. In quibus videlicet gestis inventum est, quod in eadem civitate Abel quidam fuerit Episcopus, qui in ea plura vel adquisierit, vel ordinaverit : finis vero ejus quis fuerit, scriptor gestorum ejus aut nescivit, aut omnino tacere voluit. Nos collatis undecumque numeris, hunc eumdem Abel & nostrum fuisse, & Scottum & Episcopum, facili ratione probavimus. Sed quia scriptori ejus incertus exstitit finis, longinquitas forte fecit itineris, & viri religiosi voluntaria privatio, & amor patriæ cœlestis. Dixit etiam Episcopus supra nominatus prædecessorum suorum ductam usque ad se consuetudinem, ut inter Missarum sollemnia in ea speciali commemoratione defunctorum quæ supra diptycha dicitur, & in consecratione dominici corporis sollemniter agitur, cotidie in aurem Presbyteri recitante silenter Subdiacono, omnium ipsius sedis nomina scripto viritim recitentur Episcoporum : satisque mirari se, quod in ea commemoratione iste non inveniatur. Quod, ut conjicimus, idcirco actum est, ut ipse vacanti sedi jam antea Episcopus jussus sit aliquantisper insidere, at pro amore Dei sponte catalogum illum repudiasse. Nam hæreticum illum in hoc non est credere, quod hæreticis non resistere idem pene sit quod favere. Et tot tantique viri tunc temporis non sinerent tale quid serpere : quin immo scriptis publicis sive ad præcavendam, sive ad confutandam hæresim libera insequerentur auctoritate, Domino terribiliter interminante : Maledictus, inquit, qui prohibuerit gladium suum a sanguine. Nec fieri potuit, ut eos quorum mente in cœlis erat conversatio, Ursmarum dico & Erminum, nonnisi imitaturus expeteret, cum ab ipsis recipi non potuerit nisi probatus, & ipse antea in castris dominicis fuerit exercitatus.

S. Abel Episcopus Remensis,

NOTA.

Hierem.48 10.

3. *Adalbero a Fulcuino laudatus rexit Ecclesiam Remensem ab anno 972. ad 89. Gesta vero Pontificum Remensium ab eodem citata auctorem habent Frodoardum, qui in Historiæ libro 2. cap. 16. Abelem Archiepiscopis Remensibus adnumerat, idque probat tum ex Bonifacianis epistolis 143. & 144. tum ex epistola Hadriani Papæ ad Tilpinum. Sane in S. Bonifacii Maguntini Antistitis epistola 19. ad Ethelbaldum Regem Merciorum*, Abel Coepiscopus *cum aliis in salutatione nominatur. Pallium an acceperit merito dubitaveris ex Zachariæ epistola, quæ inter Bonifacianas est 143. tametsi 144. scribi debuerat. In ea enim epistola Pontifex Romanus conqueritur, quod Bonifacius qui primo tria Pallia pro totidem Archiepiscopis, Grimone, Abele & Hartberto postulaverat, post nonnisi unum pro Grimone petat. Electus est Abel in Archiepiscopum Remen-*

an Pallium acceperit.

AN.CHR. 737 25. April. a Milone pulsus, *sem anno 743. ut patet ex præcitatis Bonifacianis epistolis : quam dignitatem haud diu retinuit, expulsus nimirum a Milone pseudo-Antistite Trevirensi, & quidem ante annum 748. ut colligitur ex quadam Zachariæ Papæ epistola eo anno data, quæ* Reginfredo Rotomagensi Archiepiscopo, Deodato Belvacensi, *aliisque Remensis metropoleos provincialibus inscribitur, Abele prætermisso :* sed magis contra Deum ejectus est, & Remensis Ecclesia per multa tempora & per multos annos sine Episcopo fuit, & res Ecclesiæ de illo Episcopatu sunt ablatæ & per laicos divisæ sunt, *maxime per Milonem istius sedis invasorem, de quo sic habet Trevirensis historia ms.* Post Lutvvinum Milo filius ejus sacerdotali suoctus est officio apud Treberos & Remos. Primo quidem imitator patris, demum tyrannus effectus est, nihilque in eo de clericali honore vel vita, oisi sola tonsura enituit. Eo enim tempore bella graviora & intestina parricidialia in hac provincia orta sunt, quando Karolus tyrannus laicis Episcopatus dedit, & Episcopos nullam habere potestatem permisit. Cum hoc Karolo Milo supradictus ad bellum est profectus, sola jam tonsura Clericus, habitu & moribus irreligiosus : & post victoriam Episcopatibus Treberorum & Remorum ab eodem Karolo donatus est. Cujus infelici tempore his de Ecclesiis multa sont ablata & res ab Episcopis divisæ, *&c. Et infra :* Milo igitur tyrannus his ita peractis venationi inserviens, ab apro percussus moritur in villa quæ dicitur Iranc primo a Treberis miliario, ubi & sepultus est post 40. annos suæ tyrannicæ invasionis.

Laubaci mortuus. Binchium ejus corpus translatum. *Interim Abelem a sede sua pulsum, in Laubacense Monasterium secessisse ajunt, ubi sanctissime dies supremos absolverit* Nonis Augusti, *quo die ejus festum celebratur Binchii in Hannonia, ubi ejus corpus in Ecclesia collegiata adservatur. Quamquam Tritbemius in lib. 3. de viris illust. Ord. S. Bened. cap. 298. ejus festum* nono Kalend. Octobris *recoli adfirmat. Ejus aliorumque translationem Molanus ab Usuardum collocat* prid. Nonas April. *his verbis :* Translatio SS. Confessorum Vvlgisi, Amulguini, Theodulfi, Abel, atque Hildulfi. *Hæc de Abele.*

Vvlgisus Episcopus. 4. De S. WLGISO Episcopo, *ait Fulcuinus cap.* 7. oihil ad nos præter parum perlatum est. Invenimus tamen in nostris perantiquis Martyrologiis quod dies natalitii ejus sic adnotatur : Prid. Nonas Februarii in Laubaco Monasterio depositio S. Vvlgisi Episcopi. Sed & mausoleum in quo conditum jacet, in promtu est cernere. *Is mihi videtur esse* Vvilgisus Præsul, *qui in Actis ms. S. Servatii Tungrorum Episcopi Trajectum* missus *a Carolo Principe dicitur*, ut si qua essent dilapsa in Templo S. Servatii restauraret ; & super viri sancti sepulcrum erexisse ciborium, auro & gemmis instar speculi lucidissimum. *Corpus e tumulo levatum ante sæculum* 10. *postea Binchium cum aliis prædecessorum suorum Reliquiis translatum est* anno 1409. *die* 20. *Junii. Subjungit Fulcuinus Theodulfum cap. 8. his verbis.*

Theodulfus Episcopus & Abbas. 5. Theoduino Abbati successit S. THEODULFUS Episcopus in provisione prædicti loci, partim sub Pippino præfato Prioccipe, post facto Rege; novem vero anois sub Karlo Rege, post vero Imperatore, regens illum non segniter, augmentans non medioeriter. Sub ejus eoim tempore multa Ecclesiæ nostræ prædia collata sunt, quæ describerentur, si non in promtu essent donationes & chartæ legatariæ, ipse brevitati non studerem. Obiit autem anno 776 dominicæ Inc. die vero festivitatis S. Joannis Baptistæ. *Corpus Binchii adservatur.*

B. Anso Abbas. 6. Denique ANSO hunc sequitur io regimine, vir bonus & sanctus, Abbas tantum oon Episcopus, regens idem Cœnobium sub jam præfato domino Imperatore Karlo viginti quatuor annis. Erat autem idem Anso & pro capacitate ingenii sui litteris studens. Exstat libellus vitæ S. Ursmari ad prædecessorem ejus Theodulfum Episcopum ab eo conscriptus; item & S. Ermini alius, in quibus quidem veritas historiæ, quatenus a simplicis eloquentiæ viro describi potuit, amplectenda est : de confusione autem verborum & dictorum non oostrum est judicare : quæ illis tanta inest, ut incer-

certum sit, utrum ad insinuanda quæ noverat minus, licet erudite, quaotum ad sæculares fuerit proclivis, an pro excellentia gestorum sponte parvipenderit regulas artis. Et sic sub præfato obiit Karolo, eo quo idem Imperator factus est anno, *id est anno* 800. AN.CHR. 737 25. April.

7. *His adjungendus, aut potius præmittendus erat* S. DODO *ex Monacho Laubiensi Abbas Vvaslerensis, ex cujus Vita quæ longis verborum ambagibus descripta exstat in Bibliotheca Laubiensi, hæc pauca seligimus.* Hic in pago Laomacensi exstitit oriundus io villa qoæ vocitatur Vallis, tempore quo Princeps Pippinus agebat in sceptris, *id est Majordomatum Francorum tenebat*. Super cujus ortu genitores illius gavisi plorimum, sanctum adierunt Abbatem ae Pontificem Ursmarum, deserentes secum quem genuerant infantolum, supplici flagitantes precatu, quo illum sacri baptismatis unda purificaret, suisque saeris maoibus ex salutifero suseiperet lavacro, atque ut proprium filium in Domini educaret obsequio. Quorum precibus vir sanctissimus pie elemeoterque annuens, gratanter id peregit. *Posteaquam litteris & Religionis elementis imbutus est Dodo,* B. Ursmari animatus hortatu salutifero, omnem suæ possessionis hereditatem beato Principi Apostolorum delegavit Petro, ad Monasterium quod ex nomine fluminis secus illud decurrentis vocatur Waslerus, quod prædictus Ursmarus prædicto filio suo concessit Dodoni. Ipse vero frequentiam devitans hominum ad se confluentium, cellulam sibi fecit exstrui non longe a suo Monasterio, in qua jejuniis & orationibus vacans die noctuque indefesse famulabatur Domino, cui complacere gestiebat. *Post miracula patrata*, venerabilis Christi famulus die Kalendarum Octobrium animam polorum reddidit astris, sepulrusque est in cella, quam sibimet ipse construxit. *Ejusdem meminit Fulcuinus in Chronici cap.* 4. Monasterium quoque dictum Vvaslare versus Teoraciæ * saltum io finibus Faniæ ædificavit S. Ursmarus, cui & Dodonem præfecit, virum admodum sanctum, utpote a se instructum: qui aliquantisper inibi demoratus eremum concupivit, exstructaque in eodem Faniæ salru cellula, cum permissu pii Patris & licentia, vita vixit in ea theorica: ubi postea multis virtutibus clarus migravit ad Dominum. *Scriptor Vitæ S. Landelini & Baldericus in Chronici Camerac. lib. 2. cap. 33 Vvaslerensis Monasterii conditionem tribuunt S. Landelino, qui* eidem S. Dodonem bonæ memoriæ virum præfecerit. S. Dodo Abbas Vvaslerensis. * Tierache

8. *Addit Fulcuinus*: Corpus ejus translatum est in Monasterium Vvaslare dictum, ubi none requiescit debita veneratione. *Rem ita describit Vitæ auctor*. Cum Domino placeret innotescere hominibus, cujus meriti foret in cœlo Sanctus Dodo; pervenit ad aures Præsulis eximii DODILONIS Episcopi Cameracensis *principatu Caroli cognomento Simplicis*, quod in quibusdam diœcesis suæ partibus margarita jaceret abscondita, corpus videlicet Dodonis, cujus celebre nomen multis prodentibus miraculis jam innotuerat apud circummanentes. Proinde cum suis Archidiaconibus cærerisque suæ sedis commanipularibus direxit propere ad cellam, in qua didicerat Sancti Dodonis membra pausare, senioresque Sacerdotes qui Sanctum a loco illius cellulæ submoverent, atque ad Monasterium Sancti Petri haut procul situm cum honore congruo deferrent. Illi aurem pii Patris obtemperantes monitis, absque ullius dilationis cunctatiooe illo perrexerunt, & quod illis jussum fuerat impleverunt. Perfundentes itaque lympha sacrosancti corporis artus, linteis candidis & optimis circumdederunt eos, & in Monasterio præfato honorifice collocaverunt. Per multa postmodum dierum curricula jaeueront sancti viri pignora in prædicto Beati Petri Oratorio, donee admonitus est per visionem vir fidelis Leutbertus ejusdem loci provisor, quatenus incunctanter ageret ut ab eodem locello amoverentur, & in eminentiori loco collocarentur. Qui eum semel, bis terque fuisset admonitus, & dissimulasset; acrior ei contigit admonitio, videlicet corporis febricitatio. Quapropter cogente corporis dolore perrexit referre TRESUGUINO De- Translatio ejus per Dodilonem Episcopum. Translatio altera per Fulbertum.

AN.CHR. 737 25. April. Decano: at ille citatim nuntiavit Episcopo Cameracensi FULBERTO, *qui sedit ab anno* 934. *ad* 56. Ille vero hæc audiens iussit Tresuguino: Perge quantocius ad Monasterium prælibatum, & adscitis Presbyteris tuæ Decaniæ diligenter adimple negotium: qui festinus perrexit, & amoto sancti viri corpore de sarcophago, levaverunt illud secus altare Principis Apostolorum Petri. Cum autem præfatus Leutbertus conaretur diruta Monasterii restruere, & sumtus deessent; adsumtis secum ejusdem Monasterii Clericis, sancti viri pignore in lecto gestatorio imposito, contiguas Monasterii villas lustrantes, ut in eis commorantes aliquantulum conferrent solamen ad restaurandum prædictum S. Petri Cœnobium, pervenerunt in pagum Porcinensem, ubi paullisper quieverunt in villa quæ vocatur Otcia, in qua mulier enervis sanata est. Eodem etiam tempore cum res exegisset, ut præfati Monasterii Clerici corpus B. Dodonis per pagum Bracbantensem deferrent, & devenirent ad villam quæ vocatur Tongras; vir nomine Vvinigisus rapuit furtim unam ex capsis auro argentoque deforis decoratam: & domum redire volens, subito divina vi cogente sic stetit solotenus, ac si plantæ pedum ejus fuissent terræ fixæ radicitus. Comperiens itaque divino nutu se ligatum, veniam pro crimine flagitans, indulgentiam lacrymis obtinuit. *Monasterium Vvaslerense ad fluvium Vvaslerum, nunc prorsus dirutum jacet: corpus vero S. Dodonis modo quiescit in Prioratu Monasterii Laubiensis, qui dicitur vulgata lingua* Monstier en Faigne, *id est Monasterium in Fania. Auctor Molanus in libro de Sanctis Belgii ad diem* 18. *Octobris, quo S. Dodo colitur; tametsi obiit Kalendis Octobris. Hactenus de Sanctis Laubiensibus, qui pertinent ad sæculum octavum æræ Christianæ.*

Delatio duplex.

AN.CHR. 737 6. Octob.

VITA SANCTI PARDULFI
ABBATIS WARACTENSIS IN LEMOVICIBUS,

Auctore anonymo ejus subæquali, ex num. 17.

Ex mss. cod. Chesniano & Bibliotheca Labbeana.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ scriptores. 1. *Hanc lucubrationem edidit anonymus quidam jussu* BERTHEMARII *Abbatis, forsitan Vvaractensis, quem suum ipsius* Patrem *appellat. Ætatem suam indicat num.* 17. *dum multos ait esse superstites, qui miraculum a S. Pardulfo tum vivente factum in Auario viderant. Auctorem hunc non spernendum quidem, at impolitum breviarunt anonymi duo, quorum unus legitur in ms. codice Compendiensi, alter in Lemovicensi Breviario ms. Utriusque nonnullos versus in Notis retinuimus. Compendiensis scriptionis auctor forsan est* Ivo Prior Cluniacensis vir scholasticus, *qui Lemovicas* deveniens, a Monachis S. Martialis obnixe rogatus Vitam S. Pardulfi, quæ veraci fide quidem, sed inculto stilo conscripta erat, luculenter exarare studuit, hymnumque de eodem piissimo Confessore composuit, ita incipiens: Fideles cuncti gaudeant. *Ita Gaufredus Prior Vosiensis in Chron. lib.* 1. *cap.* 32. *editus in tomo* 2. *Bibliothecæ novæ Labbeanæ.*

S. Pardulfi memoria. 2. S. PARDULFI * *memoriam reticent Usuardus, Ado & alii ejusdem temporis Martyrologi; celebrat Gaufredus Prior Vosiensis his verbis:* Garactensis Ecclesia sarcophagum cum cineribus corporis almi tenet Pardulfi, quæ ad testimonium illius castissimæ vitæ feminam nullam admittit. Corpus vero ejus credunt & dicunt se habere in capsa supra altare apud Arnacum Monachi ibi habitantes, per antiquam nobilitatem Principum de Turribus illuc translatum: cujus corpus sanctum ad portam urbis Lemovicensis tamdio immobile perstitit, donec cæcus adductus coram populo illuminatus fuit. Floruit tempore Stephani Papæ, *(immo Gregorii utriusque, secundi & tertii)* qui cœpit anno 752. migravit autem sub Carolo Rege & Duce Aquitanorum Hunaldo. Hujus Sancti gesta præclara habentur, & ejus memoria recolitur prid. Nonas Octob. *Hactenus Gaufredus, qui hæc scribebat anno* 1183. *ea quæ Bernardus Guidonis ea transscripsit. In vetusto indice Ecclesiarum & Monasteriorum diœceseos Claromontensis* me-

* S. Pardoux

memoratur lib. 2. §. 8. Ecclesia & altare S. Pardulfi. *Addit Joannes Savaro :* cujus nomine plurimæ sunt inscriptæ Ecclesiæ, præsertim vici Cyriaci, Blansaci, Turris ∴. cujus memoria celebris est in his regionibus, cujusve Reliquiæ Garacto coluntur. *Hic observare convenit, S. Pardulfum Abbatem Lemovicensem non videri alium a S. Pardulfo, qui in pago Tolosano*, vico Pompejaco, *Episcopi nomine colitur eodem die quo S. Pardulfus Abbas, nempe die sexta Octobris. En verba Martyrologii veteris, quod Odo noster e ms. cod. S. Savini de Levitania ante annos quadringentos exarato excepit, & Andreæ Saussajo communicavit.* Die 6. Octob. Tolosano in vico qui dicitur Pompejaco, natale S. Pardulfi Episcopi & Conf. *Hæc apud Saussajum in Appendice : in Supplemento vero Saussajus ipse :* Prid. Non. Octob. in diœcesi Lombariensi vico Pompejaco S. Pardulfi egregii Confessoris, qui ibi magnis virtutibus fulsit. *Gaufredus jam dictus in Chron. lib.* 1. *cap.* 73. *arguit Monachos Cistercienses*, quod Sanctorum nomina vel memorias auferrent indiscrete, adeo ut apud Dalonam Pontiniacenses de Collectario abraserint nomina SS. Valeriæ, Asedii, atque PARDULFI: quæ si alii, *inquit*, fecissent, pro sacrilegio reputaretur.

AN.CHR. 737

6. Octob.

An duo sancti Pardulfi.

3. *Vuaractense seu Garactense Monasterium, cujus auctor Lantarius Comes, Abbas primus S. Pardulfus; situm erat ad fontem Vartampæ * amnis, eo in loco ubi modo visitur opidum Guaroctum, vulgo* Gueret, *Marchiæ superioris caput.*

Varactense Monasterium.

* In Gartempe

PRÆFATIO AUCTORIS.

1. PLerique dum priscorum Patrum antiqua laudantes gesta miraculorum nova quæ nuper gesta sunt omittunt, quasi vinum vetustum cum suavitate vel claritate hauriunt, mustum nempe quasi turbulentum squamosum renuentes in haustu, & rudis * miraculis ruda * corda deferentes. Sed melius utrobique, ut opinor, utrumque commiscere in haustum, vinum scilicet & mustum, ut dulcia * musti foveat ac temperet austeritatem vini; similiter vini austeritas dulcedinem exacuat musti : videlicet ut qui uno manantur * fonte vitæ, uno de sapore satientur sitientes. Idcirco, mi Pater BERTHEMARIS *a*, non minimas omnipotenti Opifici gratias agimus, quia hic in Aquitania, superna inlustrante gratia, per sancti infusionem Spiritus quamplures Philosophos & Rhetores reperis, qui Vitam vel gesta miraculorum S. PARDULFI Confessoris suo stilo emendare queant, & luculento sermone aures Fidelium liquidissime inculcare : & me tantillum & modicum, & a nonnullis despicabilem vel ineloquentem & rusticum hoc poscis opus. Valde onustum mihi est, quia non est mihi facultas in perfectione, nisi Omnipotens inspiret, & emittat Spiritum-sanctum suum, Veritate dicente quæ ait : *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Quapropter non audeo adgredi invalidus in sensu, tardus ad orandum, tam magni viri miracula, verborumque & gestorum copiam ad meam humillimam hebitatem declinare. Profecto vereor, quod absit, de dulce facere amarum, & de amaro dulce. Sed illius oro clementiam, qui latices convertit in falernum, & brutis animalibus facultatem tribuit eloquendi, saltem rustico sermone hujus beati viri Pardulfi Vitam vel signa miraculorum ut valeo adgrediar prænotare Lectorem *.

* f. rudia miracula & rudia corda deferentes

* dulcedo

* manant

Math. 10. 20.

* Lectori.

INCIPIT VITA.

2. Igitur jam mundus pene ad occasum crebrescentibus malis retro acta signa ruinæ suæ in sole & luna & in stellis vel pressuris gentium, pestilentiæ; fames, terræmotus cæterasque ruinas, quas Veritas refert, atque evangelica commemorat historia, & enumerare prolixum est; in occidentali plaga, partibus Aquitaniæ, in urbe Lemovicensium, ex vico cujus vocabulum Seredinnus *b*, ortus puer ex agricolarum cultoribus Fidelibus genealogia, cui nomen PARDULFUS : qui dum puerili degeret vita, mitissimus ac modestus, cum summa reverentia præ cæteris adolescentulis videbatur.

Pardolfus Lemovicensis,

a Lege *Berthemaris* aut *Berthemari* : an is qui principatu Caroli Magni præerat Cœnobio S. Petri apud Senonas? auctore Clario Monacho in Chronico ad ann. 804.

b Compendiensis Bibliothecæ codex ita incipit : *Beatus Pardulfus in territorio Lemovicensi urbis extitit oriundus, ex vico cui vocabulum est Seredignus, parentibus agrorum cultoribus, ingenuis tamen. Qui dum puerilem duceret vitam,* &c. Lemovicensis vero Abbreviator : *B. Pardulfus in territorio Lemovicensi, vico nomine Sardene,* &c. qui vicus est Marchiæ superioris, vernacule *Sardene*, haud procul a Vuaracto, de quo supra.

ANCHR. 737. 6. Octob.

3. Quadam die dum esset cum aliis adolescentibus, & sub quadam arbore sederet, ut mos est in lusibus & jocis puerilium, tam pro calefactione quam & spectaculo ruinæ arboris ignem ad concremandum in eadem arbore posuerunt: quo exusto, flante vento, inrigante imbri præfata arbor radicitus disrupta in terram volvens ruit: ita ut omnes parvuli qui illic aderant, fugam arriperent, nisi præfatus Dei puerulus Pardulfus signo crucis armatus remansit immobilis atque intrepidus. Casu adveniente illico ex ramis unus arboris ipsius eum in capite sauciavit vulnere gravi, & ob hoc vulnus oculorum lumen amisit. Sed claritas veri luminis per infusionem sancti Spiritus internos oculos inlustravit: cæcus corpore, & fulgens in opere; tentatus ad tempus, & non mortificatus; temporali adspectu privatus paullisper, & perpetuo bonorum operum lumine repletus: ita ut videntibus mundi claritatem dux esse prævaleret ad itineris patriæ cœlestis introitum absque quolibet offendiculo, ut non cum reprobis diceretur: *Si cæcus cæco ductum præbeat, uterque præcipitentur in barathrum.* Iste enim cæcus corpore, sed clarus opere, dum cum propriis parentibus degeret vitam *a*, quidquid ab eis ex alimento vel operimento ab eorum manibus recipiebat, hoc suis manibus in abscondito erogabat, nisi paullulum in usum vitæ suæ erogabat. Cui mox tantam gratiam Dominus contulit, ut qui ad eum veniebant variis infirmitatibus languentes, vel si cuidam manum imponebat, vel oleo benedicto perungebat, aut aquam potantibus dabat, repente ab eis omnes infirmitates febrium repellebantur: etiam & qui a dæmonibus vexabantur, protinus cum ad eum perducti fuissent, a dæmonibus obsessis corporibus effugabat. Hæc sunt adolescentiæ suæ prima rudimenta, hic est ludus pueritiæ suæ.

Casu lumen amittit. — *Matth. 15, 14.* — *Miracula facit.*

4. Dum talia cæteraque similia superna gratia inlustrante clemens Opifex per eumdem virum Dei signorum miracula undique coruscant; sic unus ex nobilibus Senatorum LANTARIUS nomine, in eadem urbe Comitatus officium nanctus, ditatus opibus pluribus, præ cæteris inclytus atque procerior in facultatibus vel etiam divitiis pollens. Decreverat namque ut propter sua nimia crimina, vel etiam adipiscenda æternæ vitæ præmia, in vicinæ urbis loco, qui vocatur Waractus, Monasterium in honore B. Petri Apostoli ædificare, conabatur & suis propriis ditare subsidiis, atque in cibos vel operimentum Monachorum & pauperum delegare: & missis speculatoribus suis tam ex vicinis & suburbanis locis quam aut procul, vel ubique de qualibet provincia vel natione servos Dei aut Monachos invenirent, cum summa alacritate ad præfatum ovile congregantur, dicente Propheta: *Et de nationibus congregavit eos*. Sicque a quibusdam divulgatum est, quod in præfato Seredinno famulus Dei Pardulfus timoratam atque religiosam ducebat vitam, & die nocteque sedulis atque prolixis vigiliis & orationibus pernoctans, hostiam vivam semetipsum Deo mactans. Mox prædictus Lantarius audita fama ac divino accensus spiritu equum suum sternere jussit, & nullum alium ex pueris ad eum misit, nisi ipse concitus venit. Et facta oratione virum Dei ad se accersere præcepit. Repente intuens voltum ejus clarissimum, pallenti facie cum macie decorata, eleganti adspectu, crinem pulcherrimum, decora cæsarie, rogare cœpit lenibus sermonibus demulcens ac blandiens suadendo, ut cum ipso ad suum Monasterium ad habitandum diverteret. Sed vir Dei renuens ejus petitionem, dicendo numquam se ex eodem loco egressurum usque ad finem vitæ suæ; supradictus Lantarius tam rogando quam suadendo eum in equum suum elevare præcepit, & ad Monasterium suum virum Dei perducens augebat Christi caulas spolians synagogam, & duos puerulos præcipiens, ut ejus familiarissimi subjacerent servituti, & cum magna diligentia jussionem ejus observarent: & ubicumque ipse Lantarius per suum Comitatum vel in sua propria loca ambulabat, ipsum semper secum ambula-

Varactensi Monasterio præficitur invitus. — *Ps. 105. 47.*

a Idem legitur in codice Compendiensi. Et tamen in Epitome Lemovicensi Pardulfus *habitaculum solitarium construxisse* dicitur his verbis: *Hinc gravis in utroque parente tristitia: sed qui humano more lugere debuisset, parentes consolatus est. Tunc habitaculum solitarium construens, orationibus & vigiliis & jejuniis assiduus erat. Data est ei etiam cum verbo prædicationis gratia curationum*, &c.

bulare faciebat, & in sua camera, ubi suus proprius fiebat lectus, semper eminus virum Dei requiescere faciebat. Et cum cuncta claustra Monasterii & omnis fabrica ipsius vel omnia loca habitabilia perfecta vel consummata fuissent, supradictus Lantarius per ostium cellulæ ipsius viro Dei tradidit ad regendum : & sicut jam superius præfati fumus de genealogia ejus atque propagine, ut ex agricolis gigneretur; ita & iste cordium custos vel cultor esse non desineret, serendo vel seminando assidue pabulum verbi Dei, ut grex sibi commissus fiat frugi fecundus. Et prostratus sæpedictus Lantarius utroque genu in terram poscebat dicens, ut cum ante tribunal Christi adveniret, suis suffragiis sublevaretur. Fuit autem ejus pœnitentia ardua nimis. AN.CHR. 737 6. Octob.

5. Postquam in prædicto Cœnobio habitare cœpit, ostium cellæ ipsius egressus non fuit, numquam a sole calefactus nisi per fenestram, numquam carnium neque volatilium esu usus est, numquam linteo indutus, neque balneo usus, nisi postquam infirmari cœpit, suadentibus Fratribus, rarissime æstuabat ex calidis lapidibus. Et cum introisset ubi est Warecus *, latenter ferrum deferens acutum, & cuncta membra sua minutissime incidebat, ut semper vulneratus esset, & facta * vulnera vix de loco moveri potuisset, ut bene cum Propheta diceret : *Non est sanitas in carne mea a facie mea*. Comedebat semel in hebdomada, & hoc aridissimam escam. Quadragesimis namque temporibus omni corpore nudato a discipulo suo virgis cædi se præcipiebat. Nocte vero omni corpore prostrato in terram, extensis brachiis, tam æstate quam hieme quamdiu potuisset in oratione jacebat. Surgente autem eo ab oratione paullulum requiescebat : quod vero restabat post nocturnas horas *a*, ex lectionibus quod legendum audiebat memoriter recitabat. Post matutinas vero laudes responsoria vel antiphonas de sanctis Martyribus vel Confessoribus decantando meditabatur. A tertia autem hora usque ad sextam orationibus *b* utebatur; a sexta vero usque ad horam nonam silentium faciebat. Exeunte autem eo ad Nonam, pauperes vel infirmos qui ad eum veniebant, verbi Dei pane vitæque prædicatione satiabat.

Ibi rigide vivit.

* l. Vvaractus

* factis vulneribus Psal. 37. 4.

6. Dum quadam nocte paullulum obdormisset, Archangelum Michaelem coram se in somnis adsistentem vidit, qui clara voce ad eum ait : Pardulfe vir Dei, surge velociter, & adscende per hunc gradum scalæ istius, dextera manu gressus dirige, sinistra autem noli præire, quia tenebræ magnæ sunt. Ecce Dominus Deus tuus quem diligis, stat ad summitatem scalæ, tenens coronam in manibus, quam in capite tuo ponere velit; & baculum quem tibi ad regendum populum suum dedit. Tunc famulus Dei statim consurgens, & locum ubi pedes Angeli per visum adstare vidit deosculans, protinus se eum lachrymis in orationem dedit : & postea ad omnes ægrotantes qui ad eum veniebant, de ipsa terra ubi pedes Angeli adstare viderat, ad spargendum in domibus eorum dabat.

Angeli Michaelis visitatione honoratur.

7. Sed cum jam ejus vitam vel abstinentiam digessimus, de ejus virtutibus aliquid enarrare debemus. Quidam ex rusticis vulgaribus Gominus nomine, dum ligna ad usum ignis cæderet, ut adsolet, in vetusta arbore bolidos *c* quos vulgo lemigas vocant, adhærentes reperit : & cum eas collegisset, decrevit ut eas ad virum Dei Pardulfum deferret. Et dum concitus ad Monasterium ad virum Dei properaret, RAGNARICUM quemdam Consiliarium inlustris viri CHUNOALDI *d* Principis, necnon & Legatarium præcelsi Majoris-domus Francorum CAROLI in via obviavit, sciscitatus ab eo cui eas deferret lemigas. Tunc homo confitendo dixit, quod ad virum Dei Pardulfum eas deferebat, qui nihil carnium nec volatilium edebat. Sed prædictus Ragnaricus temerario ordine easdem lemigas de manu hominis usurpavit, & puero suo præcepit, ut

Ragnaricum ob raptos boletos punitum sanat.

a Præscriptum a S. Benedicto in Regulæ cap. 8 ut *quod restat post vigilias, a Fratribus qui psalterii vel lectionum aliquid indigent, meditationi inserviatur*. Huc alludit Auctor hoc loco.

b Compendiensis : *A tertia autem hora usque ad sextam per singula altaria orationibus insistebat*.

c In codice Lemovicensi *volitas*, rectius in Compendiensi *boletos*, id fungi genus.

d Chunoaldus Hunoldusve Dux Aquitaniæ praerat, in codice Compendiensi Rex dictus his verbis : *Regnaricum quemdam Consiliarium Regis Hunaldi, nec non & Legatarium quem, &c.*

AN.CHR. 737 6. Octob. quando hora vescendi venerit, eas ad comedendum diligenter præpararet. Et cum ante ipsum fuissent allatæ, priusquam ex eis in os posuisset, ita factum est, ut *a* nequam guttur ejus vel caput tumesceret. Sic unus ex pueris inquiens ait, quod pro lemigis quas homo ad virum Dei deferebat, ex hoc male pateretur. Tunc sæpedictus Ragnaricus equum suum quem sedere consueverat sternere præcepit, & per unum ex pueris suis ad famulum Dei Pardulfum direxit, & ita præcepit, ut prostratus suis pedibus deoscula

retur, veniamque deprecaretur pro culpa quam in eo commiserat ut relaxaretur, ac pro eo Dei „ misericordiam exoraret. Et cum homo ante virum Dei advenisset, & cun„ cta retulisset, tunc vir Dei hilarissimo vultu, & quasi subridens dixit: O „ fili, semper contraria sunt impiis præcepta justitiæ. Nos autem etsi in ma„ gnis tribulationibus positi sumus, tamen a Conditore nostro omnino non su„ mus despecti: vos autem quomodo debetis erogare propria, dum rapitis aliena? Et continuo nihil moras agens, Oratorium ingressus pro eo Domini misericordiam diutissime oravit, & oleum benedictum & aquam manibus suis dedit. Et cum homo ad eumdem Ragnaricum reversus fuisset, & oleo eum perunxisset, & aquam in os posuisset; eædem lemigæ unde ingressæ fuerant cum magno strepitu ecierunt: & ita sanatus est homo. Rursusque multis diebus crebro ad virum Dei veniens, gratias agens, confitendo peccata sua, laudem dabat Deo.

Item claudum. 8. Aliud quoque fertur miraculum, quod per eum Dominus operatus est. Dum quadam die solus sine Fratribus resideret, claudus quidam Marcellus nomine, qui ab utero matris suæ calcaneos hærentes renibus, nihil aliud nisi cum scamellis gradiebatur, ad eum veniens rogare cœpit, ut pro restauratione sui gressus Dominum exoraret. Tunc vir Dei respondens ait: O nate, ista virtus apud B. Petrum fuit, quando ad portam Templi claudum invenerat, & ab

Act. 3. 6. eo stipendia vivendi postulabat. Tunc beatissimus Petrus respondens ait: *Argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine* JESU-CHRISTI *surge & ambula*. O quale miraculum, dum victum corporalem quæreret, stabilitatem pedum recepit. Nos autem, fili, insuitatum habemus miraculum istud. Nam recordati sumus, quia Dominus discipulis suis pollicitus

Matt. 17. 19. est dicens: *Si habueritis fidem ut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis*. Tu autem, fili, adquiesce consilio meo, & vade ad fontem meum quem ego construere rogavi, & nudatum corpus tuum ex ea aqua ablue, & deinceps ex aqua benedicta totum corpus tuum leni, & eadem nocte in Oratorio quod est in honore sancti ac beatissimi Silvani Martyris tota nocte vigila, & nos cum Fratribus pro restauratione gressuum

* orabimus tuorum Domini misericordiam exoremus *. Et cum ita factum esset, & isdem claudus intempesta nocte vigilaret, paullulum gravatus a somno obdormivit: & mox vocem vehementem quam poterat emittens, & rursum se erigens ad craticulas, ubi Fratres ad psallendum se supponere soliti sunt, manibus amplexatus est. Tunc Presbyter custos cellulæ ejus, BLANDOLENUS nomine, evigilans, & aperto ostio Oratorii ingressus, diligenter inquirens quidnam sit, quomodo taliter obvenisset; sed prædictus Marcellus respondens dixit, quod vir Dei Pardulfus eum per humeros suos manibus complexatus sit, & sursum elevasset. Tunc Presbyter prosternens se in orationem, cum lachrymis glorificans misericordiam Domini Salvatoris nostri, qui talia per servum suum operari dignatus est. Et ita sospes factus est, ut in crastinum relictis scamellis propriis gressibus ad virum Dei pervenit.

Dæmoniacos liberat. 9. Godolaicus * quidam faber ex Lemovica civitate atreptus a dæmonibus,

* al. Godo quidam laicus vinctus catenis collo vel brachiis, cum duobus ductoribus unus qui præibat, & alius qui retrorsum traheret, quia quemcumque adprehendere potuisset, aut manibus trucidaret, aut dentibus laniaret, statim cum ad hominem Dei fuisset

---

a Compendiensis: ut *neque gutture, neque ore projicere posset. Qui intantum anxiabatur, ut facie en tote corpore tumescente vix oculi ejus in capite starent*. Lemovicensis: *ut neque in os congesti (forte congeri) neque guttur trajicere, neque extra os ejici potuerint, &c.*

[AN.CHR. 737 6. Octob.]

fuisset adductus, multis conviciis vel increpationibus virum Dei exprobrans, dicens latronem, falsatorem, impostorem. Tunc vir Dei omnia patienter ferens, cibum & potum ei dare præcepit. Mox Oratorium ingressus pro eo Dominum exoravit, & per aliquantos dies secum fecit demorari: & ita sanum factum unde venerat remisit.

10. Alii quidam duo, Centullus nomine & Benedictus, dæmonibus repleti, ad eum perducti, qui suis orationibus similiter liberati sunt.

[Cæcum ægre loquentem curat.]

11. Domolinus nomine ex Wasconia, qui lumen oculorum amiserat & raucitate gutturis gravabatur, qui nisi ad aurem alicujus os suum propinquaret, nihil quod loqueretur intelligere quispiam potuisset; protinus ut ad eum perductus est, & lumen oculorum recepit, & linguæ loquendi restauratur officium.

[Sanat paralyticum.]

12. Et aliud non tacebo quod per eum Dominus ostendit. Paralyticus quidam, qui per quinquennium in porticu S. Martini Confessoris Turonis jacebat, qui nec manus ad os ducere potuit, nec in aliud latus declinare; vox ad eum in somnis commonuit dicens: Surge & citius propera Lemovicensem urbem, & virum Dei Pardulfum invenies, & per eum tibi Dominus tribuet sospitatem. Et cum semel vel tertio ei revelatum fuisset, uni ex Monachis *a* Monasterii ipsius omnia indicavit, & prædictus Monachus domno AUDELANDO * Abbati omnia retulit quæ per visum viderat. Venerabilis vir præfatus Abbas asellum ei dare præcepit, & duos famulos qui eum ad virum Dei perducerent. Et cum ad eum pervenisset, signum crucis super eum imponens, & post paucos dies sanus effectus; unde venerat rediit.

[* al. Aulando]

[Saracenos aditu Monasterii orando prohibet.]

13. Alio namque tempore cum Ismaelitarum gens Pictavensem *b* urbem fuissent ingressi, & præcelsus Major-domus CAROLUS cum cunctis Francorum ad debellandum eos venisset, & devicto prœlio hostem prosternens, spolia capiens, captivos revocavit. Sic quamplures ex eadem gente Ismaelitarum fugam arripuerunt; & unde revertebantur, quemcumque hominem Christianum inveniebant, & ubicumque Monasteria aut loca sancta obviassent, igni concremabant. Ita divulgatum est, quod ad Monasterium viri Dei Pardulfi pervenirent. Et cum hæc famulus Dei audiret, dicebat Fratribus: Filii, si venerint ad januas Monasterii, cibum & potum eis præbete, quia de itinere fatigati sunt. Quid putas qua charitate esset ignitus, qui paganis bellatoribus epulas præparare nitebatur? Tunc Fratres prædicti Monasterii qui eum undique adsistebant vel ministrabant, plaustrum præparatum & opertum velis adduxerunt, ut eum ad eremi loca perducerent, ut a gente nefandissima non periclitaretur. Sed dum vir Dei armatus Spiritusancto nullatenus consentiret petitioni eorum, dicens numquam se ex eodem loco esse egressurum usque ad finem vitæ; omnes tunc Fratres qui illic aderant fugati sunt, nisi vir Dei: hic solus remansit intrepidus, & unus famulus cæteris deterior, Eufrasius nomine, occultatus remansit, ut ejus finem videre potuisset. Et cum jam ad portam Monasterii eminus adpropinquarent, prædictus Eufrasius ad virum Dei occurrens dicebat: Pater, ne desinas aboratione, quia januas Monasterii imminent. Tunc vir Dei non suæ mortis discrimen metuens, sed Cœnobii sui caulæ sollicitudinem gerens, continuo in orationem prostratus Dominum exoravit dicens: Contere eos, Domine, & dissipa gentem bella gerentem, & non sinas hodie januas istius Monasterii ingredi. Repente omnes in unum cuneum conjuncti, cæcitate conclusi, suis linguis conloquentes diutissime steterunt, & viam qua profecturi erant perrexerunt: & famulus Dei permansit ovans atque intrepidus.

[Aquam pro infirmis sacrat.]

14. Et aliud *c* non tacebo miraculum, quod per eum Dominus operatus est.

---

a Ergo Monachi tum erant in Turonica Ecclesia S. Martini, (quod alias non semel probavimus) & quidem Abbate Audelando seu Autlando, Caroli Martelli principatu.

b In Vita breviori legitur *Cadurcensem*: utrumque verum: quamquam Saracenos Carolus apud Pictavos celebri clade prostravit anno 732.

c Istud miraculum omittitur in epitome Campendiensi.

AN.CHR. 737 6. Octob.

est. Sobolenus quidam oomine ex Arvernico territorio ad eum veoiens, de ejus aqua ampullam plenam signo crucis roboratam detulit, ut eam pro salute sua suorumque omnium domesticorum vel ægrotantium secum semper haberet, quam supra lectulum suum ubi quiescebat pependit. Quadam vero die ægrotantes ad eum venientes rogare eum cœperont, ut pro charitatis gratia ex eadem aqua ad potandum vel ad liniendum paullulum pro reparatione corporis daret : sed præfatus homo renuens petitionem eorum nihil eis dooavit. Altera vero die ad stratum suum veniens, os ampullæ in pariete pendentem reperit, & ampullam cum aqua perclusam in stratu suo reperit; & qui ægrotantibus dare neglexit, ad suum opus ex ipsa aqua nihil habere potuit. Et continuo pavens, cum magna reverentia vel timore ampullam cum aqua ad virum Dei refert, veniam poscens, ut culpam quam admiserat relaxaret.

Equa restituit oculos.

15. ARNULFUS quidam juvenis inlustris viri CHUNALDI Principis annonam cuidam viduæ tollens ante caballum suum posuit ad comedendum. At illa proclamans dicebat, quod ancilla viri Dei Pardulfi esset, & nihil alimenti anni præsentis amplius haberet. Tunc idem Arnulfus nihil verens, ejus annonam indiscrete abstulit, & ante equum suum posuit. Et cum ille foras domum ipsius fuisset egressus, oculi caballi ipsius egressi a capite in fronte ipsius suspensi pendebant. Sed & ipse Arnulfus reversus invenit annonam intactam ante equum suum, & oculos prominentes a capite suspensos. Cum magna revetentia vel pavore eumdem caballum exutum oculis ad virum Dei pertrahens, & confitendo peccata sua, omnia famulo Dei retulit quæ gesta erant. Sed beatus vir Dei Pardulfus Fratribus qui cum eo aderant præcepit, ut oculos caballi unde egressi fuerant remitterent, & ejus aquam benedictam desuper linirent, & eos cum ligaminibus adstringereot. Crastina die pristinum lumen oculorum restituit, & prædicto viro cui fuerat sanum teddidit, & culpam quam in eum deliquerat remisit.

Trabem breviorem precibus auget. * mensurato, &c.

16. LIFRAMNUS quidam Præpositus prædicti Monasterii decrevit, ut in Basilica B. Albioi Confessoris, ubi postea corpus sancti viri Pardulfi jacet humatum, gradus faceret : & mensuratum * locum Basilicæ ipsius, cum carpentariis in silvam perrexit, & factum soliun plaustro impositum ad Monasterium perduxerunt : & iterum mensuratum, pedem & dimidium mensura hominis breviorem invenerunt. Tunc Præpositus multum scandalizans & iracundiæ furore succensus, eisdem earpentariis disciplinam *a* corporis imponi jussit. Tunc unus ex ipsis pavore perterritus, ad virum Dei fugitans & flexis poplitibus ad pedes ejus pervolvens. Et cum ei gestum indicasset rei, eumdem Præpositum coram se advenire præcepit dicens : Fili, noli irasci, neque iram perficias, quia ira mater virtutum non est; & oihil mali geras in his pauperculis, sed exspecta hac nocte : crastina autem die, aut alium in silva præcidere faciam, aut ipsum diligenter supponere. Post hæc verba, crastina die diluculo iterum mensurantes, inveoerunt similiter pedem & dimidium longius. Quod lignum præcisum, quod abbreviatum fuit, hodie ob testimonium in eadem Basilica adpenderuot : quem & multi ex eodem ligno a typo quartano vexati, vel dentium dolorem habentes sani efficiuntur.

Quidam ejus consilium spernens, graviter se habet.

17. AUNARIUS quidam vir, qui dentium dolorem graviter patiebatur, ad eum veniens & locum doloris ejus manibus contingens & salivam ex ore suo spuens, præcepit ut digitum suum intingueret, & loca dentium doloris lioiret. Sed prædictus Aunarius superbia tumidus, fastidioso more de palma sua latenter jacit : *b* & cum per portam ipsius Mooasterii progrederetur, caballus ejus in terram cadendo ruit, eumque præcipitavit, & coxam illius minutissime fregit, & aliorum manibus ad hospitium deportatus, prope anoum ægrotavit, & vix ad sanitatem pervenit. Hujus autem fertur miraculum, quod per

a En disciplinæ vocabulum pro corporis flagellatione usurpatum : quod tamen aliter exprimitur in codice Compendiensi : *capit carpentario vehementer minari. Tunc unus*, &c.

b Male hunc locum reddit Lemovicensis. *Dum vir Dei digitos imponit dentibus, & saliva illinit, manum S. Pardulfi momordit Aunarius*. Compendiensis cum antiquiori anonymo consentit.

per eum divina operata est clementia : & multi supersunt qui ipsum viderunt miraculum. AN CHR. 737

18. Homo quidam ex territorio Biturico * Leodulfus nomine ad virum Dei veniens popofcit, ut filium suum ad baptismum fontis susciperet : & famulus Dei nihil denegans, hoc quod ab eo petiit adquievit. Elevatoque infante ab eo de fonte, albis indutum deosculans, & genitori suo ad nutriendum commendavit, & genitor ejus infantem ad propriam detulit domum. Genitrix namque ejus cum magno gaudio ad lactandum suscepit, & in agitario, quod vulgo berciolum *a* vocant, pannis constrictum imposuit, & extensa manu agitare nitebatur, & eum movere nullatenus prævaluit. Undique conspiciens vel scrutans, si quidpiam oppositum aut impedimentum haberet, sed cum nihil repperit, manum ad se retrahens, stupere demens & pavide cogitare cœpit quidnam esset. Mox mirum in modum divino atque superno nutu quasi ad manum hominis coactus, per se agitari cœpit berciolus. Tunc prædicta genitrix ejus vocat virum suum, & hoc indicat ei, undique manentibus hoc ostendit miraculum : veniunt & vident glorificantes Deum. Quamdiu autem fuit infans in albis, numquam a manu hominis fuit agitatus nisi ex superno motu; & post paucos dies infans animam quam receperat reddidit, & postea genitor ejus præfatum berciolum, quod honesto sermone Philosophi cunabulum vocant, pro memoria salutis in domo sua pepedit. Et cum moderno tempore Francorum cohortes prædictam depopulassent urbem, & cunctorum domos igni cremassent *b*; hanc domum in qua erat cunabulum appensum nullatenus cremare potuerunt, nec quidpiam eam vel parum exurere valuerunt.

6. Octob.

En ætas Auctoris. Filiolum e fonte suscipit.

* al. Turonica

19. Beatus igitur Pardulfus cum jam ferme octoginta ætatis suæ degeret annos, ea tempestate qua præcelsus atque inluster Major-domus CAROLUS regeret Franciam; inluster quoque vir CHUNOLDUS regeret Aquitaniam per permissum Caroli; præfatus vir caniciei candore splendidus, vultu angelico a bono opere, nullo onere fatigatus, nulla gravitudine piger, nulla ætate ferus, nulla cœcitate offensus, Dominum poscens ut ejus finem remunerari juberet; mox dolore membrorum adtactus ad lectum rediit, septemque dierum carnis afflictionem ferens, adveniente autem Dominica *c* die defectum corporis vicina morte imminente adsignans, se paullulum obdormivit. Et cum a somno evigilasset, ait ad Fratres qui undique adsistebant ministrantes ei : Cujus tubam vociferantem ad portam Monasterii hac hora audivi ? At illi cogitantes quod mente loquendi caruisset, respondentes dixerunt : O Pater sancte, quid insane loqueris, quia numquam te verba frustra loqui audivimus. At ille respondens ait : O nati, ego non insanio, sed illam tubam quam inluster vir EUDO ad significandum prœlium tubari consuevit, vociferantem audivi. Patenter intelligendum est, quod chorus Angelorum ejus suscepit animam, atque æthera penetrasse non dubium est, dicente beato Paulo : *quoniam ipse Dominus in jussu & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo.* 1. Thess. 4. 16.

Dominica die moritur.

20. Presbyter quidam SCOPILIUS * nomine in domo altera caligas ejus quas ipse operatus fuerat, pedibus ejus imposuit, & desuper cum lachrymis vel lamentis durissime flebat. Tunc vir Dei ait : Fili, quis est qui caligas meas contigit, vel pedibus suis imposuit? Fratres requirentes eas, in alia domo invenerunt præfatum Presbyterum desuper lamentantem. Et turbæ Monasterii illius vespertinis peractis circa lectulum ejus flentes steterunt, dicentes : Heu grex relicte, quis nos queat a vipereis morsibus abstrahere ? quis nos de sævientibus luporum dentibus liberare relicto Pastore ? cur nos, Pater bone,

A suis desideratos.

* al Scubilius

---

a Compendieosi *barcialum* : hinc Gallica vox *berceau*.

b Id contigit anno 742. paullo post mortem Caroli Martelli, ut in Chronici Fredegariani continuatione legitur cap 3.

c Hinc colligitur, S. Pardulfum obiisse anno 737. siquidem obiit die dominica, prid. Nonas Octobris, altero anno quam Hunoldus Eudoni patri extincto successerat. Sepultus est vir sanctus in Ecclesia S. Albini, supra num. 16.

AN.CHR. 737 6. Octob. bone, derelinquis? vel ubi quæremus tuam angelicam doctrinam? quale responsum demus pro te? & quem respiciemus in loco Basilicæ, ubi stare consueveras? quis est, qui sine te lugeat monita tua, vel quale reddemus responsum infirmis, quando te ad requirendum venerint? At ille vix ut potuit loqui consolans eos divinis sermonibus: Viriliter agite, inquit, & confortetur cor vestrum, & exspectate Dominum & inluminamini, & facies vestræ non confundentur: & nihil vobis deerit, si timueritis Dominum, & Dominus non privabit bonis omnes ambulantes in innocentia; ut merito audiatis desiderabilem vocem Domini: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi*. Cum hæc loqueretur, sancta illa anima carne soluta est. Eadem vero hora THEODORUS * ejus discipulus vocem psallentium in cœlo audivit, & concitus ad virum Dei pervenit, & invenit eum jam defunctum. Væ nobis miseris! quis unquam talem videat? aut quis de eo conloquens siccos habere poterit oculos?

Matth. 25. 34. — * al. Theodenus

21. Postquam corpus ejus fuit humatum, rabidus quidam Bertbericus ad sepulchrum ejus sanus effectus, unde venerat, remeavit.

APPENDIX

De Translatione Reliquiarum S. Pardulfi in Monasterium Arnacum.

1. *Inter Garactenses & Arnacenses incolas de corpore S. Pardulfi lis vetus est*. Anno gratiæ 1262. * *teste Gaufredo Priore Vosiensi in lib. 1. cap. 62. quum in urbe Lemovicis dedicanda erat S. Valeriæ Ecclesia, istac delatum est* gestatorium S. Valerici cum argenteo S. Pardulfi de Garacto. Reliquias Virginis juxta morem foris muros excepimus in cappis, *inquit Gaufredus, tum Monachus Cœnobii S. Martialis*, S. Valerici ad Monasterii portam occidentalem. Sed quia Garactenses jactabant se B. Pardulfum habere, nuluit Abbas sive conventus eos ex ordine recipere, ne in scrupulum Principibus de Turribus veniret, qui eumdem Patrem Arnaco intulerunt.

* Sic legendum, non 13.

2. *Hanc corporis S. Pardulfi Translationem in Arnacam Monasterium describit idem Auctor in Chron. lib. 1. cap. 2. & seqq. in hunc modum*. Dulcissimi Patris Pardulfi corpus lunge post ejus transitum de Cœnobiu Garactensi delatum est in Monasterio Sarlatensi, & juxta
NOTA. eurpus S. Sacerdotis Lemovicensis Episcopi honeste collocatum est. Illic multarum signis virtutum populorum turbas invitans, Monachis tunc ibidem religiosis naoscam ingerebat. Quapropter Abbatem a Pontifice separantes, in Ecclesiam S. Joannis extra Monasterium transtolerunt: dehine subtracta signorum frequentia Pardulsum Sacerdoti parem divina pietas dicitur ostendisse. *Et cap.* 2. Eo tempore, *nempe principatu Rotberti Francorum Regis*, GUIDO de Turribos, qui cognominatus est Niger, inter Principes Lemoviciui climatis probitatis titulo clarebat. Erat illi oxor non dispar natalibus, Engalcias nomine, filia Principis Malamortensis * castri, quæ S. Geraldi Aureliacensis ex nepte pronepris exstitisse narratur. Hi enim Ecclesiam de Arnaco, quæ olim fuit in hunore S. Petri, parva quidem, sed parochialis, in melius ampliare studebat. Hunc adjuvit Sarlatensis Presbyter quidam, & de corpore S. Pardulfi transferendo sese ministram Deo aucture fore spopondit. Qui Sarlato * redieus, Sancti Reliquias de loculo transfert in loculum: deinde noctu psoperat ire: ne vero per diem res cognosceretur, asinum stravit, & (ut rostice loquar) superpusuit bastas *, in quarum una lipsanum Sancti posuit, in alia Gauzbertum puerum suom recondidit, quæ umnia liuteu cooperuit. Obviantibos vero dicebat, in mercato Saliniacensis * castri quod agitur quinta feria, pauem ferre ac referre. Sicqoe devenit ad Viaeræ * litus. *Addit cap.* 4. Die notata venit ad fluviom inclytus heros *Guido*, militum turmam secum armatam promte condueens. Quid mulia? Suscipitur a Principe thesaurus pretiosior auro, ipsaque die in villa *de Perpesac*, non hospites, sed domini hospitati sunt. Pustera die, hoc est 19. Kalend. Januarii, Arnaco devenerunt, & in Ecclesia sua novus huspes possessor perpetuus effectos est. Tunc facta sollemni donatione contulit Cœnobium Abbatibus S. Martialis: & Hugoni & Gaufredo donum istud postea Lemovicensis Pontifex Jordanus approbavit, & Benedictus Papa confirmavit, &c. Jordanus cognomento *de Laron* Lemovicensis Episcopus, *is est qui* antequam abiret Hierosolymis, consecravit Monasteriom de Arnacu, in quo quiescit corpos almi Pardulfi, in hunore sanctissimæ Trinitatis Idibus Julii anno dominicæ Inc. 1028. *at idem auctor scribit cap* 9. *Idem* Monasterium *seu Ecclesiam* de Arnaco Petrus Lemovicensis Episcopus dedicavit 15. Kalend. Decemb. in honorem S. Trinitatis sanctique Pardulfi, *cap.* 29.

* Malemort — * Sarlatum — * idest canistra, inculis bastos — * Salagnac — * le Vezere

3. *Gaufredus in Chron. lib. 1. cap. 74. promittit se de* sacrosancto mysteriu corporis Christi *acturum in libro Miraculorum S. Pardulfi, quem librum necdum videre licuit. Meminit idem auctor*

auctor cap. 27. delationis corporis S. Pardulfi anno Domini 1094. factæ in urbem Lemovicas ob luem ingruentem. Tunc Dominus omnipotens, *inquit*, B. Pardulfum præclaris decoravit miraculis, cujus corpus illic de Arnaco maximo cum honore fuerat deportatum. AN.CHR. 737 6. Octob.

4. *Postmodum relatum est Sancti corpus in Cœnobium Arnacum*, Arnac, *in cujus Ecclesia hactenus adservatur. Istud Monasterium redactum est in Prioratum Monachorum cœtu destitutum: de quorum restitutione cogitant prænobiles domini de Pompedorio, qui in S. Pardulfi Ecclesia sepulturæ locum habent. Arnacum opidulum situm est in Lemovicibus uno lapide a castro Pompedorio*, Pompadour, *inter Vosiensem Abbatiam & Tutelam urbem.*

VITA SANCTI LEUTFREDI

CIRCA AN. 738 21. Junii.

ABBATIS MADRIACENSIS IN NEUSTRIA,

Auctore Monacho anonymo, qui sæculo 9. vixit.

Ex editione Jacobi Brulii & variis mss.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Qui S.* LEUTFREDI * *Abbatis gesta illustravit Monachus anonymus*, *partim* ex antiquissiis monumentis, partim ea relatione majurum comperta *in ordinem retulit. Is vivebat paullo post Elevationem (ut vocant) S. Leutfredi, quæ anno 851. facta dicitur, certe ante Translationem corporis ejus in urbem Parisiacam, uti ex libro miraculorum intelligimus.* Vitæ scriptores. * S. Leufroy

2. *S. Leutfredum commendat sincerum Usuardi Martyrologium his verbis:* 11. Kalend. Julii, in pago Madriacensi S. Leutfredi Conf. qui in monumentum eximiæ sanctitatis orationibus suis fontem produxisse fertur de terra. *Eumdem laudant Fridegodus & alii in actis S. Audoeni Episcopi Rotomagensis. Madriacensis pagus*, de Madrie, *is est, cui Nebelongus Comes, ejusque filius Theodebertus præfuisse dicuntur, Ebroicas inter & Vernonem opidum diffusus.* S. Leutfredi memoria.

3. *Leutfredus jussu Ansberti Audoeni successoris e pago Rotomagensi in natale solum regressus, Monasterium ædificavit ad amnem Auturam * Auturamve in pago Madriacensi, altero milliari ab urbe Ebroica *: cujus fundamenta circiter annum 690. posuisse videtur, ut postea ostendemus. Istuc in ædem sacram, pro more illius temporis Monasteriorum, diu feminis negatus ingressus. Id probat præcipue liber Miraculorum cap. 4. Monachis per Normannos fugatis Monasterium* Madriacense, *aliis* Crucis S. Audoeni *seu* Heltonis, (*sic primitus vocabatur, nunc vero* Crucis S. Leutfredi) *per Carolum cognomento Simplicem unitum est Cœnobio S. Germani a Pratis, quo Monachi Leutfrediani una cum Patroni sui aliorumque Reliquiis confugerant. Testes hujus rei sunt litteræ Caroli Regis, datæ* Compendio Palatio 2. Id. Martii, Indict. 6. regnante Carolo Rege glorioso, redintegrante 21. largiore vero hereditate indepta 6. *id est anno 918. quibus litteris ad petitionem* Rotberti Marchionis Abbatis Monasterii S. Vincentii seu S. Germani, *necnon* Heriberti Comitis *Veromandensis &* Abbonis Episcopi *Parisiaci*, subjicit Abbatiam quæ nuncupatur Crox S. Audoeni, S. Germano ejusque Monachis, præter partem ipsius Abbatiæ quam concedit Nortmannis Sequanensibus, videlicet Rolloni suisque Comitibus pro tutela Regni: *idque facit tum* pro veneratione sanctorum ejusdem Audoeni Archiepiscopi, necnon beatorum Confessorum Leotfredi fratrisque ejus Agofredi, quatinus abhinc & deinceps prædictorum membra Sanctorum ab eisdem Cœnobitis reverenter susciperentur, cultuque divino secus beatos artus Germani collocarentur: *tum* pro anniversario dilectissimæ ejus conjugis Frideruna, *necnon* die unctionis ipsius Caroli celebrandis 5. Kalend. Februarii sollemnitate S. Agnetis. *Rebus compositis restituta est Abbatia Monachis Leutfredianis eo pacto, ut reportatis aliis, sancti Leutfredi Reliquiæ penes Monachos Germanenses remanerent.* Monasterium. * l'Eure * Evreux

4. *Floruere in Cœnobio Madriacensi B.* AGOFREDUS *S. Leutfredi frater, cujus tamen nulla in his Actis mentio; S.* BARSANORIUS *Abbas cultus Idib. Septemb. &* GUITMUNDUS *Aversanæ urbis in Italia Episcopus, scriptis suis contra Berengarium editis clarus. Sunt qui S.* Thurianum *Dolensem Episcopum, &* GUIDONEM *Aretinum illic vixisse existiment. Hoc argumentis opus. Certe S. Thuriavi Acta id silent; vereorque ne Guidonem pro Guitmundo usurpaverit Trithemius hujus sententiæ auctor. Superest etiamnunc prædictum Cœnobium*, Crux S. Leufredi *nuncupatum, cui præfuit hactenus Abbas Regularis.* Viri pii & illustres.

CIRCA AN. 738 21. Junii.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. SCRIPTUM legimus in libro ecclesiastico : *Laudemus viros gloriosos & parentes nostros in generatione sua*, *&c.* Igitur opera magni Dei pronuntiantes, proponamus vobis virum reverentissimum B. LEUTFREDUM, in quo Spiritus-sanctus mundam sibi sedem præparavit, & de ipso loqui instituamus : cujus etsi facta prosequi non sumus idonei, auxilio tamen omnipotentis Dei & tanti viri meritis fulti, quæ ex antiquariis monumentis partimque relatione majorum nobis comperta sunt, enarranda suscepimus.

INCIPIT VITA.

Leutfredus Ebroicensis litteras amat.

2. Beatus vir LEUTFREDUS intra Gallias pago Ebroicensi exortus est, sanguinis nobilitate conspicuus, parentibus Christianissimis natus. Hic in adolescentia sua cum in vana mundi hujus gloria excrescere posset, totam militiam suam Domino vero Regi devovit, magis cupiens pauper nudus Christum sequi, quam divitiis sæculi vestitus ad tempus sicut flos feni florere. Mox ergo adhuc puerulus divino spiritu tactus æstuabat, animo assidue parentes deprecans, ut accessum posset habere ad aliquem locum, ubi exercitia litterarum in scholis invenirentur. Ad hæc cum pater nullo modo adsentiret, & unici filii diceret se non posse absentiam sustinere; puer ille devotus Deo occasionem invenit, qua id quod desiderabat perficeret. Petivit namque a patre, ut liceret sibi cognatos & affines suos visitare qui in castro Ebroicensi morabantur : cumque visionis mutuæ & allocutionis eis impendisset officium, continuo ad propria revertetetur.

In Ecclesia S. Taurini studiis vacat.

3. Postquam itaque obtinuit quod poscebat, ad suburbanum præfatæ civitatis tetendit, ubi venerandus Confessor Christi Taurinus *a* Præsul quondam ejusdem loci requiescit : veniensque ad locum, æditum domus Dei allocutus, voluntatis suæ intentionem reseravit. At ille libenter eum audiens unanimo affectu tractavit: & quiamente sincerus & corpore pulcher esset, fraterna dilectione ei ministrare curavit. Ut autem magistrum reperit qui sibi operam in litterarum eruditione impenderet, cum documento linguæ morum probitate cœpit alios anteire.

A parentibus frustra repetitur.

4. Interea cum ibidem diutius moraretur, parentes quos reliquerat absentiam ejus graviter ferentes, & in exteris regionibus ad aliquam eremi vastitatem profugisse credentes, mox cœperunt circuire loca diversa, si forsitan eum alicubi reperire possent : & cum dies & noctes in quærendo eo agerent, in memorato loco inventus est. Cumque ei vehementius instarent, ut parentum dolorem reversione sua relevare debuisset, evangelica voce respondit. *Nemo*, inquit, *mittens manum suam in aratrum & adspiciens retro, aptus est regno Dei.* Nam postquam me Dominus meus JESUS-CHRISTUS ad sibi serviendum adsumere dignatus est, indecens omnino est, si ab ejus nunc militia ad carnis & sanguinis transeam amicitias, præsertim cum ipse dicat : *Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus*; & *Si quis venit ad me, & non odit patrem aut matrem aut uxorem aut filios, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.*

Luc. 9. *Matth. 10.* *Luc. 14.*

Condatum, dein Carnutum petit.

5. Tali ac tanto pondere verborum victi parentes cum resistere non possent, in proposito suo eum manere passi sunt : illisque abscedentibus cœpto operi magis ac magis insistere cœpit, quousque omnibus sodalibus transcensis magistrum quoque suum æquiparare videretur. Cumque omnia epotasset in quibus idonei doctores erant, quos in eodem vico invenerat,

a Nunc eo loci visitur præclarum Ordinis S. P. Benedicti Monasterium, Congregationi S. Mauri subjectum, de cujus origine non constat. Sane Monachos istic exstitisse ante Normannorum adventum, constat ex Vuillelmo Gemeticensi, qui in lib. 7. cap. 22. *Monasteria S. Taurini, S. Leutfredi*, &c. inter antiquiora provinciæ computat.

nerat, ad alium vicum cui Condatus * vocabulum est festinus migravit. Sed CIRCA AN: 738
eum nec ibi virum inveniret qui sibi faceret satis ad omnia quæ quærebat,
quam citissime loco recessit, & ad urbem Carnotensem quæ in vicino erat 23. Junii.
convolavit, ubi diversorum studiorum doctrinam abundare cognoverat. Quo * Conde
eum pervenisset, juvante se Christi gratia ita ad plenum eruditus est, ut
omnes eum cum attenderent discipulum, mirarentur factum esse magistrum:
miroque modo industria sapientiæ & conversationis sancta simplicitas in eo
refulgebat, ut cum verborum studio & litterarum affluentia bonorum operum
incrementa consurgerent. Unde factum est, ut & ipse vir Dei experiretur
quod ceteri sancti Patres ab inimicis religionis suæ perpessi sunt.
Etenim quanto ipse amplius flumine gratiæ Spiritus-sancti debriabatur, tanto
malivolorum sociorum invidentia contra illum acrior erumpebat. Et hoc Invidos patitur.
de versutia antiqui hostis miseris hominibus accidit, ut alter alterius felicitate
torqueatur. De quo scriptum est: *Invidia diaboli mors introivit in orbem* Sap. 2.
terrarum, imitatur autem illum qui est ex parte ejus.

6. Porro vir Dei cum contra se venena antiqui hostis & invidiam hominum
grassari conspiceret, velociter inde digressus ad propriam possessionem In solum natale reversus,
remeavit. Cum autem fama reversionis ejus ad vicinos ejus pervenisset, cognoscentes
in eo divinarum litterarum sapientia coruscare, filios suos ab eo edocendos pueros litteras docet.
offerebant. Quos ille & litterarum peritia imbuebat, & religionis modestia
informabat. Denique dum spiritualibus studiis occuparetur, inter cetera
semper memor verborum Domini quibus judicio Fideles alloquitur dicens: *Quod* Matth. 25.
uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis; necessaria indigentibus viduis ac pupillis
& orphanis procurabat, & in domum suam introducens, ciborum satietate
reficiebat, & prout poterat abscessuris viaticum tribuebat. In eodem loco
possessionis suæ Oratorium statuit, quod etiam Reliquiis diversorum Sanctorum Oratorium construit
exornavit, ubi nullus introitus, neque accessus feminis dabatur. Sane feminis inaccessum.
quamvis adhuc in laico habitu detineretur, opus tamen veri Monachi assidue
Domino persolvebat, pernox in vigiliis, in oratione perseverans, in jejuniis
promptus, in eleemosynis largus.

7. Posthæc majora ac perfectiora semper animo perquirens, cœpit intra Parentibus convivio
semetipsum cœlestis oraculi verba revolvere quibus dicitur: *Si vis perfectus* exceptis,
esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus; & veni sequere me. clam aufugit.
Quapropter dignum duxit ut omnibus mundanæ dignitatis affectibus funditus Matth. 19.
despectus monasticum subito convolaret ad habitum. Nec in longum devotionis
suæ distulit propositum. Legerat quippe dixisse Sapientiam: *Fili,* Eccles. 5.
ne differas converti de die in diem. Quadam igitur die eum honestioribus
cibis præter solitum convivium instruxisset, patrem & matrem, propinquos
quoque in domum suam vocavit, & abundantia cibi ac potus refecit,
xenia insuper eis largitus est. Cumque vespertina hora adesset, & illi
in epulis lætarentur, servus Domini in corde decantans, secretum aliquod
secum meditabatur, dixitque eis: Audite, carissimi parentes & noti &
amici, & quicumque pauperculam domum nostram introire dignati estis;
jam mox imminet, dignamini hic hac nocte requiescere, & mane ad vestra
singuli revertemini: ego vero adjuvante me Domino meo JESU-CHRISTO
quod desidero festinus implere curabo. Hoc autem ad quid dixerit, omnibus
incognitum fuit. Cumque illi sopore gravi depressi essent, ipse concupitum
iter arripiens, parentibus relictis & quæ in mundo tenere videbatur,
inter profundæ noctis tenebras veram lucem, idest Christum ducem habere Vestes dat
meruit: cui iter facienti pauper quidam nudus obviam venit, at ille pallio pauperibus.
quo erat amictus eum protinus vestivit. Inde paullulum progrediens alterum
pauperem obviam habuit nudum, quem similiter vestimentis suis circumtexit,
memor propheticæ monitionis: *Cum videris*, inquit, *nudum, operi eum,* Esa. 58. Varennam
& carnem tuam ne despexeris. Monasteriolum

8. Pervenitque ad Monasteriolum quod vocatur vulgo Varenna *a*: cum- adit.

a An vicus prope Galionis castrum, dictus *Nostre Dame de la Garenne?*

CIRCA AN. 738 21. Junii. Calliaco se se recludit.

que charitate se illic habitantes aliquantum temporis detinere vellent, nullo modo adquievit, quia feminarum habitaculum illud erat. Egressus itaque petivit locum qui dicitur Calliacus *a*, ubi Dei hominem Bertrannum invenit, cujus in rebus divinis indefessa mentis agilitas ferebatur: qui dum sermonem invicem de spiritualibus agerent, visum est eis ut adspectibus hominum se subducerent, & quasi catena colligati intra claustra domus usque in finem in hymnis & precibus permanerent. Sed vir Domini Bertrannus relictis omnibus quæ habuit, peregre profectus est devotus vero miles Domini Leutfredus in cœpto persistens, ibidem se velut in specu retrusit. Ibi die noctuque orationibus & vigiliis intentus fonte lachrymarum ora suffusus, pietati Omnipotentis seipsum commendabat, ut ipse in quo sperabat, intentionem & opus suum usque in finem feliciter dirigeret.

A Sidonio Abbate vestem monasticam accipit.

9. Evoluto autem tempore cum jam dispensatio divina per eum plures lucrandos decerneret, audita fama beati SIDONII, vir Dei Leutfredus Rotomagensem urbem protinus advenit, ubi *b* prædictus homo Dei Sidonius, Hibernia Brittanniæ insula ortus, virtutum splendore venerabilis habebatur. Postquam autem venerabilis vir Dei Leutfredus vera esse comprobavit quæ fama ad eum detulerat, homini Dei artius se conjunxit, & per ordinem voluntatis suæ patefecit arcanum: satisque ab eo in regulari tramite ac monastica conversatione edoctus, habitu corpus immutatus accepit signum capitis, quo milites Christi a populari cœtu discernuntur: & sub ipso Patre voto seipse constrinxit omnem obedientiæ disciplinam servaturum, sciens scriptum:

1. Reg. 15. *Obedire magis placet Deo quam victimæ, & auscultare magis quam offerre adipem pacificorum*. Et Samuel ad Saul ait: *Quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle adquiescere*.

Ansberti consilio repetit natale solum.

10. In diebus illis domnus ANSBERTUS in Rotomagensi urbe Pontificatum gerebat: hic frequenter egregium virum Sidonium & S. Leutfredum ad familiare colloquium invitans, de adquirendis Deo animabus cum eis tractabat. Factum est interea ut hortatu Præsulis & B. Sidonii ad natale solum vir Domini reverteretur, ut in patria sua homines in via erroris ambulantes ad lumen veritatis reduceret, cui rei ipse magis quam alius sufficiens esset. Egressusque urbem Spiritu-sancto duce devenit in fines Madriacensis pagi, ad locum virtutibus quidem insignem, nullis tamen habitaculis adornatum.

In loco ubi S. Audoenus crucem defixerat,

Dudum namque cum vir Domini AUDOENUS Rotomagensium Antistes Spiritu-sancto repletus, diversas provincias peragrans, verbum Dei disseminare non cessaret, jamque gravi senio confectus equitare non valeret, usus est vehiculo, in quo jacentem cum duo muli vehebant. Quodam igitur tempore cum sic incederet, accidit ut transiret per vallem illustrem juxta fluvium Acturam *, ubi via erat ab occasu in orientem, porro alia via ducebatur a meridie in septemtrionem.

* al. Aucturam, l'Evre

Dumque super ipsum locum, ubi viæ in similitudinem crucis jungebantur, vehiculum sancti viri pervenisset, ilico terrore divino animalia substiterunt, nec a loco moveri potuerunt. Tunc vir Domini non absque mysterio rem tantam fieri sentiens, familiare cum Domino secretum iniit: & ecce respiciens cœlum, vidit signum crucis miro fulgore radians: statimque animadvertit vir Deo plenus resplendente cœlo ad terram, & terra ad cœlum, quod locus ille futuris temporibus crucifixi Domini JESU-CHRISTI veros cultores habiturus esset, qui crucis mortificationem & in corde & in corpore suo evidenter gestaturi essent. Tali igitur visione gloriosus Domini Pontifex lætificatus, jussit sibi adferri lignum unde signum

a Exstat prope Abbatiam S. Leutfredi vicus dictus Calliacus, *Cailly*, quem hoc loco intelligendum putant. Est & Calliacus Decanatus sedes in pago Caletensi ad amnem cognominem: qui vicus non longe distabat a Monasterio S. Sidonii, quo postea Leutfredus concessit.

b Nimirum quarto miliari Gallico ab urbe Rotomago in Caletensi, vulgo *le pais de Caux*, ubi S. Sidonius ex-Monacho Gemeticensi Abbas Monasterium erexerat, nunc redactum in Prioratum & vicum vulgo *S. Saens* appellatum, subjectum Abbatiæ Fontanellensi. S. Sidonius laudatur in Actis SS Filiberti & Aicadri Abbatum Sæculo 2. ac in Vita S. Audoeni Rotomagensis Episcopi, quicum Romam profectus fuisse dicitur. S. Sidonii Reliquiæ in percelebri Monasterio Fiscamnensi adservantur.

gnum vivificæ crucis effigiare posset. Sed cum minister non inveniret, a rustico quodam in eodem loco terram exarante partem stimuli pretio comparavit, de qua vexillum crucis figuravit, & cespite congesto desuper illud composuit, Sanctorumque Reliquias ibidem colligavit. Quo facto iter quod cœperat prosecutus est, ipsoque itinere perductus est ad prædium quod vocatur Clipiacus *, in quo finem vitæ accepit, & ad aulam regni cœlestis translatus vitam æternam inde adeptus est. Locus autem supradictus crebris miraculis resplendebat, ita ut adventantium illuc miserorum multitudo pristinæ sanitati restitueretur, quin etiam continuis noctibus nubes splendidissima super locum ipsum videbatur, pertingens a cœlo usque ad terram. Vicinis ergo in circuitu commanentibus tantæ rei novitate stupefactis, quidam eorum casulam horrei sui super pignora Sanctorum quæ præfati sumus stabilire curavit. Hunc denique locum vir Dei Leutfredus post aliquos annos decessionis S. Audoeni Episcopi invisere tentavit, visoque loco, amœnitate ejus, eo quod esset aquarum nemorumque & vinearum fertilitate jocundus, miraculorum quoque prodigiis quæ ibi fiebant plurimum lætificatus, domum sacram Domino Deo construere acceleravit, in honore scilicet vivificæ crucis, & sanctorum Apostolorum ac præcipue Confessoris Christi Audoeni Pontificis, atque in eo loco altare statuit, ubi crux semitarum apparuerat. Sed & post modicum tempus congruentibus habitaculis eamdem cellam cinxit, atque Monachorum conversatione nobilitavit. Siquidem ex diversis partibus ad eum confluebant, qui possessiones agrorum suorum vendentes, pretia ante pedes ejus secundum morem primitivæ Ecclesiæ deferebant, ut distribueretur omnibus prout cuique opus erat. Alii autem de facultatibus suis eumdem locum ditare certabant, ut de redditibus rerum suarum per futura tempora servi Dei inibi habitantes necessaria acciperent. Dici non potest, quanta celeritate Dominus locum suum exaltaverit, ita ut in brevi spatio multi pompa sæculari abdicata conversi sint ad Dominum.

CIRCA AN. 738. 21. Junii.

* Chipilly prope Pacisius,

Oratorium crucis cum Monasterio ædificat.

11. Per idem tempus Pontificatum Ebroicensis Ecclesiæ DESIDERIUS *a* agebat, a qua non longe *b* locus ipse distabat. Qui cum opinionem viri Dei audisset, & quia plures ab ipso veritatis lumine accensi vitam apostolicam sequerentur; zelo invidiæ superatus, quod quasi in diœcesi sua talia gerere præsumsisset, quadam die conscenso equo, adsumtis officialibus suis ad Cellam viri Dei ire perrexit. Ventum est ad locum, & subito virum Dei injuria verborum exacerbavit. Sed cum ad hæc patronus noster immobilis perduraret, & patientiam fortiter conservaret; magis ac magis Episcopus exagitatus furore imperat suis, ut eum in equum levarent, cum ipse vir Domini apud se jam decrevisset ne unquam equum adscenderet. Cumque pariter ambularent, & eum Episcopus ad civitatem perducere conaretur, ut ibi in eum quæcumque vellet liberius exerceret; necdum miliarium a Cella hominis Dei compleverant, cum subito equus cui vir Dei sedebat, in terram concidit, & diruta sunt omnia viscera ejus. Mirantibus cunctis Episcopus nimio terrore consternatus est, atque levitatem suam admodum reprehendit, quod virum Dei lædere præsumserit: sicque ad genua ejus provolutus indulgentiam postulavit. Cui vir Domini memor dominicæ orationis placide omnem injuriam remisit. Pontifex autem cum summa veneratione & obsequio eum ad Cellam suam redire fecit: ubi postea divino adjutorio comitatus, per multa curricula annorum & verbo fidei claruit, & miraculis coruscavit.

A loci Episcopo exagitatus, tandem in honore habetur.

12. Denique die quadam unus Monachorum nomine GISLEHARDUS tanta antiqui hostis malitia percussus est, ut subito animam exhalare se crederet, currensque ad hominem Dei voce lachrymabili ajebat, dicens: Suc-

Monachum infirmum sanat.

a Desiderius Ebroicensis Episcopus, Aquilini successor, ejus qui Concilio Rotomagensi sub Ansberto subscripsit anno 689.

b Nempe altero miliari Gallico, ut initio observatum, medio itinere inter Ebroicas urbem & castrum Gallionis, famosam ædem Archiepiscoporum Rotomagensium ad Sequanam.

CIRCA AN. 738

21. Junii.

Succurre, Pater, succurre, quia modo ab hac luce discessurus sum. At vir Dei ad familiaria arma recurrens, hortatus est suos ut precibus obnixe instarent, ut verus & æternus Pastor JESUS unam ovem sibi creditam a jugo diaboli eripere dignaretur. Cumque surrexisset ab oratione, benedixit ei dans præceptum ut jejuniis devotus esset, memor verbi Domini quod ad discipulos ait. Nam interrogantibus eis quare ipsi non potuissent a puero immundum spiritum ejicere, respondit : *Hoc genus in nullo potest exire nisi in oratione & jejunio*. Post hæc tradidit ei baculum quem ipse manibus gestabat, & dixit ei : Constans esto, fili, non morieris modo; viriliter age, & in operibus bonis meditare jugiter. Et sanatus est Frater ille, nec ulterius tale aliquid passus est.

Matth. 17.

Incendium restinguit.

13. Alio itidem tempore noctu flamma ignis cum casu validissime per omnia Monasterii habitacula cremando pervolaret, repente vir Dei manus ad cœlum levavit, Omnipotentem invocans ut ipse flammarum vires constringeret, qui fornacem Nabuchodonosor nihil valere fecit, ut tres pueri liberarentur illæsi. Deinde oratione completa tanto imperio impetum ignis coercuit, ut nihil ulterius contingere posset; sed tota violentia ventorum in unum conglobata, quasi per inundationem imbrium in semetipso emarcuit, ubi evidens Dei & misericordia intercessio sancti viri apparuit. Nam cum domus hæreret domui, omnia citissime velut in uno momento deperissent, si non servi sui precibus vel meritis Dominus placaretur.

Homo ipsi infestus cœlitus punitur.

14. Alio quoque tempore antiquus hostis quemdam hominem instigavit, ut contra virum Dei inique ageret, & de rebus cellulæ ipsius diminutionem facere tentaret. Pro qua re vir Domini zelo domus Dei permotus ad judicem festinavit. Cumque sanctus Domini famulus querelam suam exponeret, homo ille turpibus sermonibus ei cœpit exprobrare, atque falsidicum appellare. Cui vir Domini concitato spiritu ait : Deus ipse judicet inter me & te, & in hoc apparebit quis nostrum justitiam impugnet, si modo dentes ejus radicitus omnes ab ore ceciderint, & sit hoc signum per omnem illius progeniem. Vix verba complevit, & pondus condignæ ultionis ipsum & semen ejus percussit, ita ut omnes de progenie ejus nati hac maledictione deturpati sint usque in hodiernum diem.

Item injuria mulier.

* al. Auctura

15. Aliud simile miraculum gessit spiritus Domini per eum. Nam cum quondam in Actura * fluvio in piscando laboraret, decontra respexit eum quædam mulier, & quasi subsannans in corde suo dixit : Vere calvus ille omnem hunc fluvium piscando exhauriens evacuabit, nec quidquam post se aliis capiendum relinquet. Sic autem illa hoc ipsum intra labia se murmurasse putavit, ut nullo modo ad aures viri Dei pertingeret. Sed quia rumor verborum ad virum Dei pervenerit, ipsa experta est, ut postmodum claruit. Denique vir Deo plenus familiariter conversus ad eam dixit : O mulier, quid invides, aut cur molesta es super bono communi quod mihi cum cæteris hominibus commune est? fiat tibi retro & omni semini tuo quod mihi a fronte accidisse vides : & sicut frons ista capillis nudata est, ita tuum caput & seminis tui retro decalvetur. Quæ verba viri Dei mox impleta sunt, sicut usque hodie rei veritas testatur. Nec mirum quia omnipotens Deus nec ea quæ a fidelibus famulis suis vel leviter proferuntur, otiosa patitur & vacua præterire.

Ad S. Martinum pergens, fontem virga elicit vir sanctus.

* le Vendosmois

* al. Solniacum, f. Selomme

16. Alio quoque tempore cum orandi gratia urbem Turonicam peteret, limina S. Martini visitare cupiens, transibat per pagum Vindocinensem *. Cumque jam vesperi ingressus esset villam quamdam Sollemniacum * nomine, & fatigatus ex itinere aquam ad bibendum postulasset, respondit hospes : O homo Dei, penuria aquæ patria nostra laborat, non est nobis puteus, non est fons. His auditis vir Dei, ait ad Fratres qui se comitabantur : Perennem fontem Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM, Fratres, deprecemur, ut de venis terræ hujus fontem indeficientem manare faciat. Ilico ab oriente surgens, virga quam manu tenebat decies terram percussit, & continuo fons vivus effluxit, qui permanet usque hodie: omnisque

que populus gavisus est in mirabilibus, quibus per servum suum Dominus penuriam eorum relevare dignatus est. Ipse autem iter quod cœperat prosecutus est. Cumque Sanctorum loca circuisset, peractis omnibus ad Monasterium proprium repedavit.

CIRCA AN. 738 21. Junii.

17. Præterea cum optime in Cœnobio suo turba Monachorum in lege Dei floreret, & grandi fervore ad supernam patriam anhelaret; pro quibusdam negotiis evenit ut reverentissimus Patronus noster nobilissimum Principem CAROLUM Majorem-domus adiret, qui eo tempore quo DAGOBERTUS Rex CHILDEBERTI gloriosissimi Regis filius Regnum Francorum tenebat, curam reipublicæ nobiliter administrabat. A quo honorifice susceptus est & humane tractatus, & quæcumque suggessit consecutus est. Nam & pro merito sanctitatis ejusdem Princeps familiarissime eo usus est, & gavisus occasionem se invenisse, de animæ suæ salute cum eo diutius tractavit. Jamque cum reverteretur ad propria, devenit ad Castrum Laudunense * quod Clavatum vocatur. Post quem præfatus Princeps festinanter direxit qui eum ad se celerrime reduceret. Nam filius ejus GRIFO a gravissimis febribus torquebatur, qui mortem vicinam adesse credebant. Propter quod Princeps multis precibus virum Dei flagitabat, ut ei sanitatem pristinam orationibus reformaret. Cumque ille negare non posset quod paterna devotione extorquebat, jussit ut a ministris sibi offerretur. Igitur manibus ministrorum puer ad eum delatus, noctem illam cum eo fuit. Cum autem aquam sanctificasset, & membra pueri ex ea superfunderet signo crucis eum muniens, in divinis laudibus & officiis noctem illam exegit. Inter quæ cœpit puer melius habere, & humorem febrium per os effundere. In crastinum Sacerdos Dei Missarum sollemnia celebrans, puero corporis dominici Sacramentum tradidit. Post hæc optime convaluit puer, & sibi salutem se reportare gavisus est & patri gaudium. Porro vir venerabilis postquam innotuit populis cujus esset meriti, reversus est in sua. Venerabantur hunc Principes, diligebant manus plebejæ, atque ad imitandum eum non solum sui, sed etiam exteroi de aliis Monasteriis properabant.

A Carolo Martello benigne excipitur.

* Laon urbs Episc.

Grifonem ejus filium sanat.

18. Quodam vero tempore cum a reclamationibus rerum ecclesiasticarum quas apud judices sæculares deposuerat, reverteretur, hospitium cujusdam propinqui sui ingressus est: ubi cum fervente sole muscarum insolentiam pateretur, & minister jam lassaretur non prævalens abigere muscas, vir Domini manus conferens super oculos Deum exoravit, ut requiescerent jam membra hac fatigatione lassata. Tunc subito omnis illa inquietudo muscarum cessavit, nec ultra visa est musca in eadem domo.

Muscas abigit orando.

19. Dæmonum quoque phantasmata potenter evanescere faciebat. Aliquando namque cum intempesta nocte aliqui e Fratribus ardentioris desiderii ante tempus vigiliarum surrexissent ut secretius orationi vacarent, adest immundus spiritus sedens in loco ubi vir Dei sedere consueverat, adsumta ejus effigie: nec mirum cum ipse Satanas transfigurat se in Angelum lucis. Cumque a transeuntibus adoraretur, quia æstimabant secundum morem virum Dei illic consedisse; unus eorum non oblitus, ubi virum Dei dimisisset, citius venit ad eum dicens: Similis tibi, o Pater, homo sedet in Basilica ubi sedere consuesti, & illudit modo Fratribus qui per errorem illi reverentiam exhibent. Audiens hæc vir Deo dilectus, præstigium diaboli mox recognovit, & eadem hora surgens, ostia & fenestras Ecclesiæ vexillo sanctæ crucis depinxit, ac impetum in eum fecit, & flagellis vexare cœpit. Ille vero per diversa fugiens non inveniebat aditum qua exiret. Tandem vero unum invenit locum ubi vir Dei signum crucis non direxerat, foramen scilicet cameræ ubi funis dependebat, per quem signum per horas canonicas pulsabatur: & velociter funiculo illi inni-

Diaboli figmenta ludit.

a Grippo ex Sonichilde Caroli Martelli filius, a patre Neustriæ, Austriæ, Burgundiæque parte donatus, fratres suos Carolomannum & Pippinum adversarios habuit.

CIRCA AN. 738 21. Junii. innixus, fastigium Templi conscendit: sed illo adscendente chorda post eum quasi ab igne combusta est. Adhuc autem lædere se posse sanctum virum arbitratus, signum illud a Templo asportavit non longe a Monasterio, & in defosso terræ aggere abscondit. Quod postea vir Domini relevari fecit: non enim latebat eum ubi repositum esset. Cognoscentes equidem immundi spiritus dolos suos & phantasmatum figmenta coram eo nil valere, cesserunt loco meritorum ejus sanctitate fugati. Hanc namque potestatem Dominus Apostolis suis ac omnibus Fidelibus suis tribuit, qui ei inconcussa fide & Luc. 10. perfecto corde deserviunt: *Ecce*, ait, *dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit*.

Arreptitiam liberat. 20. Denique etiam per idem tempus puella quædam GUNTARII Comitis maligno spiritu infestabatur, intantum ut & linguæ officium amitteret. Cumque in præsentiam viri Dei deducta fuisset, ille aqua benedicta eam adspersit, & crucis sanctificatione signavit: deinde digitos suos in os mulieris componens exspuensque in faciem ejus, in nomine Domini JESU-CHRISTI immundum ab ea spiritum expulit, & continuo solutum est vinculum linguæ ejus, & ad imperium viri Dei mox loqui cœpit recte. Sic itaque facta est mulier sana ex illa hora.

Ferrum e manubrio in flumen elapsum miraculo extrahit. 21. Alio itidem tempore cum ipse venerabilis Pater cum Fratribus in labore manuum occupatus esset, quadam die cum juxta ripam fluminis Acturæ quæ ipsi Monasterio a plaga meridiana adjacet, dumos & spinas toto adnisu subruerent, cuidam Fratri excussum de manubrio ferrum a manu cecidit, & in interiora fluminis demersum est. Illud autem ferramentum vocant rustici bidubium, quod a quibusdam falcastrum vocatur, eo quod idem de S. Bened. lib 2 Dial. cap. 6. in falcis similitudine curvum sit. Cum autem ad notitiam viri Dei hoc pervenisset, ipse ad fluvium accessit, & cœpit perquirere ab operantibus locum ubi ferramentum illud cecidisset. Et agnoscens stetit decontra, & baculum quem manu tenebat in flumen porrexit, statimque sicut piscis ad hamum, sic ferrum illud natavit, & baculo illi inhæsit: quod vir Dei reddidit operario suo, cohortans eum lenibus verbis ut disceret fidem habere in Deum, per quem talia fieri cerneret. Ipse namque in Evangelio ad fidem nos Matth. 17. exhortans ait: *Habete fidem Dei. Amen dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Tollere & mittere in mare, & statim obediet*. Vere venerabilem virum istum dixerim, qui etiam gratia & merito Prophetarum exuberavit.

Agrum Dominica excultum reddit sterilem. 22. Sed & illud adjiciendum est, quod famulus Domini æmulatione Christianæ religionis stimulatus gessit in vicino Monasterii sui loco. Nam prope Monasterium erat locus, ubi armentorum custodia habebatur, unde & boves ad excolendam terram producebantur. Contigit denique aliquando ut ab NOTA. agricolis die sabbati secundum consuetudinem legis suæ in cultura terræ debitum servitium persolveretur. Sed cum ad terminum suum eo die non potuissent pervenire, quia jam sol ad occasum festinabat; bubulci memorati loci pretio ab eis accepto contra usum Christianitatis in crastinum, idest Dominica ausi sunt terram exarare, volentes perficere quod illi imperfectum reliquerant. Illis vero in hac laborantibus adfuit vir Domini veniens a Cœnobio suo post completa tanti diei sacramentorum sollemnia, vidensque tantum facinus graviter ingemuit & ait: Heu, miseri, quid hoc fecistis? quare tam grande nefas tentastis? Et conversus ad Dominum cum lachrymis imprecatus est dicens: Fiat terra ista, Domine, sterilis, & nullus fructus ex ea perveniat in æternum. Quod ita factum oculis comprobamus, ita ut Degit in cella privata. usque hodie locus ille plenus sit sentibus, infructuosis arbusculis, neque nucem, neque fructum aliquem utilem proferentibus. Aliquamdiu ergo cella par-Monachum proprietatis reum, sepultura sacra privat. va juxta Basilicam usus est; ubi cum appropinquare jam cerneret finem vitæ suæ, diebus & noctibus, in jejuniis, in vigiliis & orationibus Domino indefesse vacabat.

23. Interea contigit unum ex Monachis a sæculo migrare. Cumque Fratres

CIRCA AN. 738 21. Junii.

tres qui corpus ejus tractabant, inter vestimenta ejus tres nummos absconditos reperissent, continuo Patri reverentissimo retulerunt. At ille vehementer ad hoc infremuit, & eum a societate Fratrum excommunicandum esse decrevit, dixitque Fratribus: Ite & ejicite eum in aliquem locum seorsum, & non in cimiterium Fratrum, & accipientes nummos projicite super eum clamantes: Pecunia tua tecum sit in perditione. Qui abeuntes omnia sicut jusserat exsecuti sunt. Factum est autem post circulum ferme quadraginta dierum cum deprecaretur vir Dei faciem Domini, & se in lacrymis & vigiliis & jejuniis nimiis pro noxa Fratris illius affligeret; revelatione didicit absolutum *a* esse Fratrem, & ad preces ejus indulgentiam peccati collatam: statimque convocatis Fratribus ait: Fratres, tempus est ut misereamur Fratris, quem judicio excommunicationis extra sortem vestram fieri censuimus. Dominus Deus noster precibus vestris placatus veniam ei contulit: ideoque & vos communicantes ei, corpus ejus ad polyandrum vestrum revocate. Sicque factum est. O quantum possunt qui omnipotenti Deo fideliter famulantur: Ecce enim cum hic adhuc corpore commorentur, animas defunctorum in alia regione & ligare possunt & absolvere. Certe videmus quia jam hic ex parte incipiunt sancti viri quod eis Dominus in futuro promittit: *Vos*, inquit, *qui dereliquistis omnia & secuti estis me, in regeneratione sedebitis & vos super duodecim sedes judicantes duodecim tribus Israel*: per duodecim qui sessori sunt omnem plenitudinem Sanctorum judicantium volens intelligi, sicut per duodecim tribus Israel omnes qui judicandi sunt. Vir namque sanctus in sententia divina animam Fratris cum voluit ligavit, & cum voluit absolvit. Sancti namque viri severissima sententia peccatores feriunt, ut post iram divinæ animadversionis frenare possint. Quasi enim ad votum Sanctorum suorum & irascitur Dominus, & parcit. Ait namque ad Moysen: *Dimitte me ut irascatur furor meus contra eos*. Sed Moyses postquam iram Domini multis precibus a populo removit, mox conversus ipse cultor in eis extitit, & peccata eorum maleficos occidendo purgavit, & ita Dominum placare studuit.

Post absolutum loco sacro sepelit.

Matth. 9.

Exod. 32.

24. Longum est enarrare per singula quantam gloriam Dominus beatissimo Sacerdoti suo contulerit. Nam & tempus mihi deficiet, si velim omnia gesta illius comprehendere, licet plurima sint quæ homines ipse latere voluit. Unum est quod obliti sumus, & necessarium duximus illud commemorare, quod inter cætera pietatis opera gessit. Prævidens enim tempora erga religionem refrigeranda, xenodochium Monasterii sui ad suscipiendos pauperes rebus sufficientibus ad hujusmodi eleemosynam ditavit: & ut hoc opus misericordiæ semper inviolatum permaneat, testamento corroborare studuit.

Xenodochium erigit.

25. Postquam igitur per multa curricula annorum cœtum Monachorum dintina pace rexit, quos ipse Domino & exemplis & monitis salutaribus adquisivit, appropiavit tempus vocationis suæ de sæculo. Cumque jam Omnipotens Deus fidelem militem suum vellet a labore quiescere, & bravio supernæ remunerationis cursum ejus remunerare decrevisset; plenus ipse Spiritu-sancto mox febre correptus est, & deficientibus cotidie membris congregari fecit omnes Fratres, quos in Christo ipse genuerat, & allocutus est eos sanctis sermonibus. Deinde misit ciborum benedictionem in loca Sanctorum, & in vicino & procul, petens, ut religiosorum virorum intercessionibus apud Sanctorum Memorias indulgentia sibi & delictorum remissio obtineretur. His ita expletis reversi sunt ad eum qui missi fuerant: & expectantibus omnibus diem ultimum vitæ ejus, ipse vir Dei in hymnis & laudibus Dei non patiebatur quiescere, sed noctem illam ultimam totam in vigiliis & laudibus Dei duxit, & psalterium ex integro cum aliis decantavit. Matutinorum igitur synaxi cum Fratribus peracta, exi-

Febre correptus obit.

a Suspecta omnino historia nisi forsan dicamus Monachum illum in proprietatis culpa dum adhuc viveret deprehensum, excommunicatum a Leutfredo fuisse, & prophanæ sepulturæ addictum: sicque increpitum & facti pœnitentem vita excessisse, & adhibitis Sancti precibus veniam meruisse. Quale olim Justo Gregorii Magni Monacho ob tres aureos nummos inscio Patre servatos accidisse legimus in lib. 4. Dial. cap. 55.

CIRCA AN. 738 exitum suum sacramentorum perceptione munivit, & inter verba orationis valedicens Fratribus ultimum diem clausit, complevitque dies suos in senectute bona senex & plenus dierum: & quod semper desideravit & forti certamine quæsivit, inter sanctorum spirituum agmina susceptus, de perpetua visione Conditoris sui sine fine lætatur. Sepultus vero est in Ecclesia quam ipse in honore beati Pauli fundaverat *. Indeque nostris temporibus translatus est a JOANNE venerabili Episcopo Dolensis Ecclesiæ & Abbate loci ipsius in seniorem Basilicam, quæ ædificata est in honorem vivificæ crucis & S. Audoeni præcipui Confessoris Christi. Militavit autem vir Domini Leutfredus bonam militiam sub Principibus Francorum CHILDEBERTO, DAGOBERTO, & CHILPERICO junioribus scilicet Regibus: quo tempore GRIMOALDUS & CAROLUS senior per successiones Majores-domus palatii curam Regni administrabant. Præfuit huic Monasterio per annos circiter quadraginta octo, & requievit in pace 11. Kalendarum Juliarum a: cujus patrociniis nos apud omnipotentem Deum ac Dominum nostrum credimus adjuvari, ut in sæculi transeuntis excursu recte & pie conversemur, & post coheredes illius in retributione justorum exsistere mereamur.

21. Junii.

* Huc usque codex Compend.

INCIPIUNT MIRACULA QUÆDAM
ad sepulchrum beati Leutfredi patrata.

EXplicuimus ea quæ de vita & actibus beati viri Leutfredi Dominus donavit posse describere: nunc dicamus paucis quæ post excessum ejus virtutum insignia ad Memoriam * illius omnipotentia sanctæ Trinitatis operari dignata est. Nam ad cineres ipsius, si petentium fides adsit integra, cæci illuminantur, surdi auditum recipiunt, claudi gressum, obsessi a dæmonio liberantur, superbi quoque qui servos Dei ante Memoriam ejus die noctuque excubantes infestatione tyrannidis suæ opprimere non metuunt, terribili ultione feriuntur.

* id est tumulum

CAP. I. Abbatis œconomus Sanctinejusque Monachis injurius cœlitus punitur.

IN diebus igitur magni & gloriosissimi Principis CAROLI, HUNBALDUS Abba non parvæ ad sæculum dignitatis, ipsi Monasterio præerat. Hic quemdam ex domesticis suis nomine Batericum eidem loco præfecerat, ut ejus cura res ipsius Ecclesiæ administrarentur, & alimenta ibidem Deo famulantibus secundum ritum institutionis monasticæ præberentur. Qui cœpit in eos ferus & austerus apparere. Accidit autem ut adveniente die, quo sollemniter transitus sancti Confessoris Christi Leutfredi Abbatis erat excolendus, cum nihil præter solitum ad usus servorum Dei lautioribus cibis præpararet, OFFA Decanus memorati loci ad eumdem œconomum accederet, & ut mitius cum eis ageret, gratia tantæ festivitatis persuaderet. Ille autem, ut nomen sancti viri Leutfredi audivit, blasphemavit: & superbiæ spiritu tumidus, sprevit dicens: Leutfredum nominas? quis est ille Leutfredus? sic & subulcus patris mei vocatur: sed scito, quia pro ejus memoria, nullus vobis apparatus a me exhibebitur. Postera autem die surgens venatum abiit, & cervam albi coloris insecutus, cum post eam nimium fatigaretur, nequivit comprehendere. Monachi vero litaniis & precibus Dominum totis viribus in commune deprecabantur, ut super eos tandem clementer intenderet, & indignaretur super tantis blasphemiis nomini suo irrogatis. Et ecce eum sederet ad mensam cum uxore & necessariis amicis, inter cætera allatus est piscis, & ait: Omnino ex isto non manducabunt Clerici * Leutfredi. Cui subito apparuit quidam Monachus ex eadem congregatione, nomine HERCUS dudum vita perfunctus, habens baculum in manu sua. Ait autem Batericus:

* id est Monachi.

a Anno circa 738. Quippe jussu Ansberti Rotomagensis Antistitis e Monasterio S. Sidonii reversus in pagum Madriacensem, ibi Cœnobium suum ædificavit anno fere 690. siquidem Ansbertus S. Audoeno successit anno 685. uti suo loco probavimus. Cum ergo Leutfredus Cœnobio a se constructo præfuerit per annos 48. testante etiam Orderico Vitali lib. 4. ad annum 738. pervenisse dicendus est.

cus : Video Hercum baculum tenentem, & contra me venientem : certe ut video in malum meum festinat. Cumque uxor ejus & omnes qui aderant stupefacti essent, utpote qui nihil tale viderent; ille adfirmabat sic se habere. Sed is qui videbatur terribiliter in eum impetum faciens, baculo eum in pectore percussit. Qui statim exsiliens, mensam projecit in terram, & sanguinem ore & naribus excreans concidit : & illico mandavit ad Monasterium omnia necessaria de suo Fratribus honestissime præparari. Ipse autem illius vulneris dolore ingravescente, post modicum humanis rebus excessit.

CIRCA AN. 738 22. Junii.

II. Cœcus lumen recipit.

Nuper quoque quidam pene viginti annorum cœcus ad Memoriam viri Dei accessit : ubi die tertio post festivitatem S. Leutfredi, misericordiam Domini & auxilium intercessionis ejusdem viri Dei præstolabatur. Factumque est, ut Fratribus vespertina hora in precibus incumbentibus, & prædicto cœco in Ecclesia perstante, columba (sicut ipse asserebat) a parte altaris veniens, in oculos cœci insiliret. Et continuo cœcus voce magna exclamavit dicens : Adjuva me, sancte Leutfrede. Ad hanc vocem venerunt quidam e Fratribus ad eum, & viderunt ab oculis ejus guttas sanguinis defluere, & invenerunt eum veraciter visum recepisse. Et postulans sibi potum dari, bibit & confortatus est, & sanus factus abiit.

III. Item cœca. NOTA.

Alia item femina cœca juxta Monasterium adveniens, cum cognovisset nullum aditum feminis illuc ingrediendi patere, misit candelam ad Memoriam viri Dei per quemdam hominem. Cumque accenderetur candela ante sepulcrum sancti viri, femina illa statim lumen recepit. Dæmoniaci quoque catenati & loris adstricti, sæpe ad eumdem locum adducti, virtute & meritis sancti viri pristinæ sanitati restituti sunt.

IV. Epilogus.

Plurima omisimus, quæ etiam recenti tempore ad Memoriam ejus facta referuntur : timentes ne forte cum religiosorum virorum pareremus voluntati, legentibus fastidium gigneremus. Sed respiciat omnipotens Deus devotionem servorum suorum & obedientiam nostram : & ad ejus nos societatem (de cujus meritis etsi imperito sermone, sed devoto disputamus) pervenire faciat : ubi est gloria omnibus Sanctis ejus per infinita sæcula sæculorum, Amen.

APPENDIX.

De S. Leutfredi Translationibus & Reliquiis.

1. *Varias S. Leutfredi Translationes ac Reliquiarum ejus partitiones memorat Jacobus Brolius. Prima est elevatio S. Leutfredi, dum sacrum ejus corpus e tumulo levatum est a* GUNBERTO *Ebroicensi Episcopo, adsistente* JOANNE ABBATE *ejusdem Monasterii & Episcopo Dolensi, cujus epitaphium Baldricus Dolensis æque Antistes versibus cecinit. Id factum ait Brolius* anno Dominicæ Inc. 851. Caroli Calvi anno 12. die 22. Junii : *qua de elevatione agit anonymus in fine Vitæ supra.*

2. *Grassante Normannorum furore corpus S. Leutfredi una cum cineribus S. Audoeni Rotomagensis & Reliquiis S. Thuriavi Dolensis Pontificum & S. Agofredi, Lutetiam Parisiorum translatum est, & repositum in S. Vincentii seu S. Germani Pratensi Monasterio, cui tum Abbatia S. Leutfredi a Normannis expilata & eversa, per Carolum Regem cognomento Simplicem unita est. Rebus serenatis Monachi Leutfrediani Cœnobium suum repetunt, reportantes Reliquias suas præter corpora S. Leutfredi & S. Thuriavi, quæ in Pratensi Monasterio relicta sunt. Crediderim Reliquias sancti Leutfredi aliorumque primo quidem intra muros Lutetiæ Parisiorum in Ecclesia quæ nunc sancti Leutfredi appellatur; deinde pace facta in Monasterio Pratensi fuisse repositas.*

3. *Anno 1222.* GALTERO *Pratensi Abbate, corpus sancti Leutfredi ex vetere in novam thecam ex ligno laminis argenteis tecto confectam per Guidonem Carcassonensem Episcopum est illatum : tumque Abbati Leutfrediano præsenti radius alterius brachii sancti Leutfredi cum aliquot aliis particulis concessus est, ac in Cœnobium Leutfredianum relatus, consignata hujusce rei memoria in Martyrologio ejusdem loci his verbis :* 6. Idus Junii Relatio Reliquiarum sanctissimi Leutfredi & Abb. a Parisius civitate in Cœnobium illud, quod idem vir præclarissimus in honore S. Crucis fundaverat. Facta est autem hæc relatio regnante LUDOVICO juniore (*immo Ludovico VIII.*) Rege Francorum, tempore RODULFI Ebroicensis Episcopi, anno ab Incarnatione Domini 1222.

 4. *Plu-*

CIRCA AN. 738 21. Junii. 4. *Plures aliæ sacrarum Reliquiarum distractiones leguntur apud Brolium, præcipue vicanis Surisnarum non semel factæ : qui locus altero miliari distans a civitate Parisiaca, valgo* Suresnes *dictus ad Sequanam, Patronum habet S. Leutfredum, cui etiam Oratorium quoddam in ipsa urbe dedicatum est. Carolus cognomento simplex petente* ROTBERTO *Abbate Monachis Prætensibus concessit* villam in pago Parisiacensi Surisnas nuncupatam, *aliaque prædia*, quatenus singulis annis 4. Idus Febr. anniversarium conjugis Frideruna celebrent & suum quando contigerit, & sollemnitatem S. Agnetis. Datum 2. Id. Maji, Indict. 6. anno 26. regni, redintegrante 21. largiore hereditate indepta 6. Compendio palatio, *id est anno* 918.

AN. CHR. 738 20. Febr. VITA SANCTI EUCHERII

EPISCOPI AURELIANENSIS,

Auctore anonymo ejus æquali.

Ex Surio, Bollando, & ms. codice Conchensi.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ scriptores. 1. *Eucherius ex-Monacho Gemeticensi Episcopus Aurelianensis, scriptorem Vitæ sortitus est anonymum sui temporis æqualem, ut patet ex prologo & initio scriptionis. Eam primus edidit Surius; Henschenius iterum ad mss. codices exactam Notis & observationibus eruditis illustravit; nos iterum hic recudimus, prout in apographo Cœnobii nostri Conchensis in Neustria exhibetur, excepto tamen prologo plane insulso, cujus hæc dumtaxat verba notanda sunt :* Quod præsenti tempore apud veraces coævosque nostros didicimus, ad augendam Fidelium gloriam & ad corrigendam iniquorum pravitatem de sancti viri meritis scribere negligere non pigeamus. *Nam cætera quidem magis avocant a Vitæ lectione, quam ad eam faciant viam.*

Eucherii memoria. 2. *Eucherius Martyrologiis Usuardi, Wandalberti & Adonis inscriptus non est : quod mirum est excidisse Vvandalberto Monacho Cœnobii Prumiensis, quod non longe aberat a Trudoniano, in quo sepultus Eucherius. Eum iisdem fere verbis celebrant Hrabanus & Notkerus* 9. Kalend. Martii : *sic enim Hrabanus :* Depositio Eucherii Episcopi & Confessoris. *At pridie ejus diei colitur in Kalendario Trudoniano, Martyrologio Romano & aliis, quibus potius standum videtur. Patres Synodi Carisiacensis, anno* 858. *habitæ, Eucherium* sanctum *appellant in epistola synodica ad Ludovicum Germaniæ Regem cap.* 7. *uti etiam Hincmarus, Adrevaldus & alii sæculi* 9. *scriptores.*

Exsilii causa. 3. *Quæ Carolo fuerit causa relegandi Eucherii, antiqui diserte non exprimunt : satis tamen innuunt exsilium Eucherio irrogatum fuisse, quod Carolo Principi res ecclesiasticas in urgentes belli usus rapienti restiterit. Hinc vulgatum illud Eucherii visum de Caroli Martelli damnatione ob direptas Ecclesiæ facultates : de quo alii aliter sentiunt. Hic paucis quæstio explicanda.*

Caroli Martelli damnatio ab Eucherio revelata. 4. *Ajunt siquidem Patres Synodi Carisiacensis modo citatæ*, S. Eucherium Aurelianensium Episcopum, *in Monasterio S. Trudonis detentum, in oratione raptum vidisse Caroli animam* in inferno inferiore torqueri : *eique causam interroganti* ab Angelo doctore *fuisse responsum, id Carolo accidisse, propterea quod* res Sanctorum abstulisset, divisisset *alienis. Tum Eucherium sibi ipsi redditum, S. Bonifacio & Fulrado Abbati Dionysiano rem retulisse : cujus experimentum facturi, simul ad sepulcrum Caroli in Monasterio Dionysiano tumulati adierint : apertoque sepulcro :* subito ex eo exisse draconem, & totum illud sepulcrum interius inventum esse denigratum, ac si fuisset exustum. Nos autem, *inquiunt*, illos vidimus, qui usque ad nostram ætatem duraverunt, qui huic rei interfuerunt, & nobis viva voce veraciter sunt testati quæ audierunt atque viderunt. Quod cognoscens filius ejus Pippinus, Synodum apud Liptinas congregari fecit, cui præfuit cum S. Bonifacio Legatus apostolicæ sedis Gregorius nomine. Nam & Synodum ipsam habemus, & quantumcumque de rebus ecclesiasticis, quas pater suus abstulerat, potuit, Ecclesiis reddere procuravit. Et quoniam omnes res Ecclesiis a quibus ablatæ erant restituere propter concertationem, quam cum Vvaifario Aquitanorum Principe habebat, non prævaluit; precarias fieri ab Episcopis exinde petiit, *&c. Suffragatur huic relationi Hincmarus in libro de Vita S. Remigii, immo is videtur auctor esse epistolæ ad Ludovicum missæ a Synodo Carisiacensi, uti haud obscure significat Frodoardus in lib.* 3. *Hist. Rem. cap.* 20. *ubi Hincmarus* Ludovico Regi Germaniæ nonnulla scripsisse *dicitur*, item aliam de pervasione Regni fraterni cum cæteris Regni Episcopis scripsisse epistolam, episcopali moderatione plenam. *Hincmaro subscribunt Adrevaldus in libro de Mirac. S. Benedicti cap.* 14. *Frodoardus in lib.* 2. *cap.* 12. *& alii*

alii sequiores. His addunt aliqui testimonium duplex, unum ex Vita S. Eucherii, alterum ex epistola quadam S. Bonifacii Episcopi Maguntini ad Ethelbaldum Regem Merciorum. Verum hæc relatio tametsi ab Surio in Vita S. Eucherii recitata est, non reperitur in tribus mss. codicibus, quibus usus est Henschenius, neque in nostro Conchensi: nec ab ullo antiquo hujasce narrationis assertore profertur inde auctoritas. Interpolamentum etiam in Bonifaciana epistola causatur Heaschenius, monens locum illum qui de Caroli ægrotantis longa torsione & verenda morte *agit, non exstare in editione Serariana, quæ ad mss. codices tres exacta est. Et tamen reperitur versus ille, uti & Ceolredi & Osredi Regum casus, tum in exemplari veterrimo saxonico exarato, quo usus est Spelmannus ad vulganda Acta Concilii Clovesboviensis; tum in eo quod exscripsit Vuillelmus Malmesburiensis Monachus in lib. 2. de Regibus Anglorum cap. 4. tum in Romano apud Baronium. Verum locus iste Caroli damnationem diserte non exprimit.* AN.CHR. 738 20. Febr.

5. *Ad auctoritatem epistolæ ad Ludovicum missæ multa respondent Baronius & Henschenius. Baronius quidem ad annum 741. opponit, superadditum esse caput illud de Caroli damnatione. Ludovicum Augustum in epistola ad Hilduinum testari, Carolum S. Dionysio commendosse corpus suum; eumque laudari a Bonifacio apud Othlonum: denique mortuum esse post decem annos ab obitu S. Eucherii. Henschenius ad hæc, Hincmarum id rescire nequivisse (uti ipse in epistola dicit) a testibus oculatis: cum ante annos 107. quam celebraretur synodus Carisiacensis, Carolus e vivis abiisset. Liptinense Concilium non a Pippino, (id quod ret est) sed a Carolomanno convocatum, in quo nulla mentio damnationis Caroli aut restitutionis a Pippino factæ. His adde id quod legitur in brevi Chronico Dionysiano tomo 2. Spicilegii, de translatione* Caroli Martelli Regis, *id est sarcophagi & reliquiarum ejus, in hæc verba:* Anno 1264. translati sunt Reges in dextro choro, scilicet Ludovicus Rex filius Dagoberti, Carolus Martellus Rex, *&c. Quod si inane ac fuliginosum dumtaxat cenotaphium repertum esset, id non omissurus fuisset (ut puto) Chronographus ille. Lege Notas Sirmondi ad Capitulare 23. Caroli Calvi.*

6. *Ceterum obitus S. Eucherii rectius anno 738. collocatur, quam anno 731. apud Baronium, aut anno 743. apud Henschenium. Nimirum Carolus ex Aquitanico prælio adversus Saracenos victor pedem referens anno 732 Aureliavit abduxit Eucherium, eumque Coloniam primum, ac deinde Sarchinium relegavit: ubi vir sanctus post annos sex mortuus est. Nam alia Caroli victoria contra Saracenos contigit anno 737. non in Aquitania, sed in Provincia & in Septimania, quæ necdum Aquitaniæ nomine continebatur: id enim nominis ad Septimaniam longe post tradunerunt Aimoinus & alii quidam. Certe si post Caroli victoriam alteram Eucherius exsulasset, biennio superviaisset Carolo: nec in exsilio, (ut quidem de Carolomanni ac Pippini pietate credere par est) sed urbi suæ restitutus obiisset. Si enim Pippinus Carolomannusve Concilium Liptinense convocasse dicitur in epistola Synodi Carisiacensis, quo res a patre Carolo Ecclesiis ablatas restitueret: quanto magis pronum est credere, eum de restituendo Antistite piissimo cogitaturum fuisse?*

1. FUit vir vitæ venerabilis & Deo dignus EUCHERIUS nomine, ex parentibus ortus juxta sæculi dignitatem nobilibus, & ut credimus, Deo acceptis, qui talem in sæculo genuerunt prolem; sicut superius fati sumus, a veracissimis viris seu ab germanis suis, quæ in Cœnobio sanctarum Monacharum sito *a* juxta urbem Aurelianorum norma sanctitatis præcellunt, fatentibus didicimus, humanis auribus inseramus. Nocte quadam ipsius Sancti genitrix, dum de Ecclesia matutinis hymnis transactis ad domum rediisset, proprium cubiculum ingressa, in stratu suo declinata, mox soporata est, cernens secus thorum suum virum adstantem nivei candoris vestibus indutum, caput canitie splendidum, oculis instar gemmarum splendentium coruscantem, atque sibi dicentem: Ave, Deo dilecta, benedictum in utero tuo ferens puerum; & scias eum in hac urbe a Deo futurum electum Antistitem. Cui venerabilis mulier: Obsecro te, inquit, ut largiaris benedictionem tuam ex ore tuo super me, priusquam discedas a me: intueor enim vultum tuum veluti angelicum. Ait illi Angelus: Recte quidem cernis, ego enim Angelus Dei sum missus ab eo, ut benedicam prolem quæ est in utero tuo. Sed quia admonenti ambiguitatem non opposuisti, sed mox a Deo credidisti missum, benedicam te & semen tuum ortum ex hac die. At illa expergefacta immensas sanctæ Trinitati laudes conferebat; atque viro suo tantæ revelationis gaudia per

Eucherius nobilis Aurelianensis, ab Angela prædicitur.

a An in Monasterio puellari S. Petri, de quo Glaber Rodulfus in historia lib. 2. cap. 5. *Constat in eadem urbe Aureliana Monasterium in honorem Apostolorum Principis antiquitus constitutum, in quo primitus collegium Sanctimonialium virginum omnipotenti Deo deservisse dignoscitur, quod etiam exinde cognomento Puellare dicitur.* Etsi enim locus nunc muris urbis inclusus sit, tamen forsan aliquando extra urbem fuit, uti & vicinum S. Aniani templum.

AN.CHR. 738

per ordinem pandit. Ille vero hæc audiens timore cum gaudio suffultus, in gratiarum actione rei exspectabat eventus.

20. Febr.

ab Anseberto Episcopo baptizatur.

2. Quo orto, atque secundum tempus competenter accrescente, propter honorem divinæ revelationis, quam prius ab Angelo didicerat, Episcopo cuidam nomine ANSEBERTO, qui tunc temporis Augustodunensi urbe sanctitatis officio gratia fungebatur, regenerandum Domino sacris fontibus obtulit. At ille cum gratulatione accipiens regeneravit, atque propriis manibus de sacra unda suscepit, septiformi spiritu imbuit: eumque cum honore, ut dignum fuit, maximo remeare ad genitores permisit.

Litteris imbutus fit Monachus Gemetici.

3. Cum igitur completi anni fuissent septem, litterarum Domino providente studiis traditus, omnibus sibi prioribus præponebatur; & velut fontis ingluvies momento replens amnem, ita hunc gloriosissimum virum omnis scientia scripturarum, quidquid legendo vel audiendo didicerat, perpetualiter infundebat. Cum enim cuncta canonum dogmata inserta perscrutatus fuisset, manibusque suis attigisset Paulum Apostolum, ubi ait, *Præterit enim figura hujus mundi*; & alibi, *Sapientia mundalis apud Deum stultitia reputabitur*; relinquens militiæ sæcularis cingulum, continuavit se ad cœli cultores, & in Monasterio quodam vocabulo Gemmetico sub regulari ovili se subdidit famulandum.

1 Cor. 7. 31. & 3. 19.

Soavarico patruo succedit in sedem Aurelianensem.

4. Eo tempore SOAVARICUM ejus patruum, qui Aurelianensis Ecclesiæ pontificalis honoris cathedra populum regebat, contigit ex hac luce migrasse. Tum vero omnis plebs Aurelianorum a Senatu accersita Domino annuente ad CAROLUM inclytum sæculi Principem Francorum legatos [a] cum munere atque humili prece mittunt. Ipsi vero cum velocitate ejus præsentiæ prolati, pedibusque ipsius advoluti lacrymabilem proferunt sermocinationem, dicentes: Domine Princeps inclyte, suggestioni familiæ tuæ plebis Aurelianorum quæsumus adspectum minacem ne aperias, sed libenter adimpleas postulata. Dominus atque Pastor noster servus tuus Soavaricus vocante Domino de hoc mundo animam noscitur amisisse: obsecramus tuæ pietatis clementiam, ut nepotem ejus Eucherium famulis tuis plebi Aurelianorum Pontificem jubeas adnecti. Ille vero postulationem eorum benigniter suscipiens, providente Domino ratum præstitit, quod ab eo humiliter postulabant: & ex aula sua Procerum fidelem direxit, ut beatum virum de quo loquimur, ex Cœnobio quo se locaverat advocaret; & si non spontaneum, invitum tamen ad urbem jam dictam duceret, atque Pontificem ordinari faceret.

Invitus e Monasterio raptus.

5. Quo comperto vir beatus mœstus ac mœrens flere cœpit coram Fratribus omnibus, dicens: Ovem vestram, dilectissimi Fratres, cur permittitis laqueis implicari sæculi? an amando mundum & ejus concupiscentias diligendo, faucibus diaboli obvolutus, palmam de qua sollicitus eram, forsitan amittam? Tunc illi Fratres omnes ad hanc vocem præ gaudio cum mœrore flere cœperunt: ex gaudio, eoquod ex eorum ovibus super gregem suum Dominus Pastorem providisset: ex mœrore, eoquod ejus absentiæ adquiescere omnimodis formidabant. Erat quippe carus & acceptus notis omnibus. Egressus vero ex Cœnobio, benedicente Abbate omnibusque Fratribus prosperitatem ipsius Domino supplicantibus, atque utrisque pariter clamantibus, & ad urbem præfatam usque cum velocitate pervenientibus, tunc Episcopis vicinarum civitatum accersitis, omnis plebs urbana ad ejus ordinationem convenit cum cereis, crucibus, choris psallentium, & variis vestimentis induti: & in cathedram ipsius urbis Deo dignissimum Eucherium constituunt Præsulem gaudentes, immo ac super omnia gratulantes, quod tantum talemque Pastorem sibi a Domino concessum cernerent: maximaque exsultatione suffulti, unusquisque jocundatus rediit ad sua.

6. Su-

[a] Si explorata esset res, Eucherii electionem a Carolo approbatam esse; ejus exsilium, quod pontificatus anno sexto-decimo contigit, non post primam Caroli de Saracenis victoriam anno 732. sed post secundam anno 737. reponi forsitan deberet: nam Carolus post Textricianam pugnam anno 717. sola Austria, post Suessionicam etiam Neustria & Burgundia potitus est anno insequente. At proclive fuit huic Auctori pro Chilperico Rege aut Raginfredo Majore-domus hoc loco scribere Carolum, qui principatum iniit paullo post Eucherii ordinationem. Quamquam etiam dici potest, Eucherii electionem Carolo probatam esse anno 717. quum post pugnam Textricianam *Parisius civitatem properavit*, uti legitur in continuatione Fredegarii.

AN.CHR. 738 20. Febr.

Epiſcopalis munia recte obit.

6. Suſceptam igitur ſarcinam onus ſibi depuravit, non honorem. Cœpit dehinc Eccleſias excolere, Clerum diligere, plebem prædicatione ſua corrigere, Cœnobia circumquaque conſtructa frequenter circuire, atque in eis commorantes omni charitate & fraternitate diligere. Tanto erga eum omnis Clerus & populus amore tenebatur, ut ei omnia ſuadentes in ſuæ obſequium ſe ſubderent ſervitutis. Erat etenim mente tranquillus, vultu ſerenus, adſpectu amabilis, corpore decorus, corde ſtrenuus.

Invidiam paſſus apud Carolum,

7. Creſcebat undique fama ejus longe lateque per orbem. Erat nempe carus omnibus, atque in cunctis actibus acceptus. Et cum opinio ejus ſanctitatis paſſim vulgaretur; inimicus humani generis invidens ejus gloriæ atque ſanctitati, fefellit quoſdam cordis ſui veneno mortifero, quatinus invidia circumfuſi ſuggererent CAROLO Principi, ut beatum virum cujus ſupra meminimus, cum omni propinquitate ejus exſilio deputaret; honoreſque eorum quoſdam propriis uſibus adnecteret, quoſdam vero ſuis ſatellitibus cumularet. Carolus vero ſuggerentibus hæc adfatur ita : Noſtis gentem hanc ferociſſimam atque belligeram ac locupletatam vehementer : quocirca perficere nequaquam abſque ambiguitate valemus. Interea gens nefanda Iſmaelitarum ex propriis cubiculis egreſſa ad depopulandam provinciam Aquitaniam ingreſſa, imminenti periculo ſui exercitus eunctam vaſtans ſupellectilem, civitates vel caſtella nititur expugnare. Audiens hæc Carolus Princeps, collectis gentibus Burgundionum Francorumque, obviam illis cum magno pergit exercitu, illoſque cum ſuo vaſtans exercitu, obtentaque victoria, cum magnis ad propria eſt reverſus ſpoliis *a*. Cum autem ad civitatem adveniſſet Aurelianis, Ligeris alveum tranſiens, prandia parata relinquens, & ad urbem Pariſius tendens, beatum Eucherium poſt ſe ire præcepit. At ille ſciens adverſum ſe inſidias præparatas, nequaquam renuit, non Principis tamen, ſed Dei implens præcepta, præceps ſpontaneus ad lapſum periculi ſe * ingeſſit, ſubjiciens ſe, ſicut beatus Petrus ait Apoſtolus, humanæ creaturæ propter Deum; ſive Regi velut imperanti ; ſive præfectis tamquam ab eo poſitis ad ulciſcendam pravitatem impiorum, ut canatur laus bonorum.

* Boll. one ſe

1. Petr. 2. 13

Agitur in exſilium Coloniam,

8. Anno ſexto-decimo ejus epiſcopatus ordinationis Aurelianis egrediens, Pariſius ordinante Principe præteriens, Vernum *b* quoque fiſcum publicæ ditionis illico convolavit : vulgatuſque celebre Principis auribus, compertoque ſanctum adeſſe Sacerdotem, ſatellitibus ſuis eum capere præcepit, eumque in exſilium cum reliquis propinquis ad urbem Coloniam perducere fecit. Ipſe vero ad augmentum virtutum cumulandum reddebat gratias ſanctæ ſubditus Trinitati : tantaque Sacerdotum & Cleri vel populi circa ſe benignitate utebatur, ut ex omnibus opibus eorum quidquid glorioſus Chriſti ſacer agere volebat, ſatietatem cordibus ſuis funditus minime reperiret. Quod cum ageretur, Carolum Principem latere non valuit, qui metu perterritus ne ſilenter cum ipſis elientia addita Alpinam munitatem convolaret ; clam tutiori eum loco vocabulo Haſbanio ROTBERTO Duci tradidit cuſtodiendum. Quo ille cum gratulatione maxima ſuſcepto, dedit ei Dominus gratiam coram eo, velut beato Joſeph priſcis temporibus dederat coram Pharaone : traditaque manui illius cuncta propria ſupellectile, ut quod oculis placeret ejus, tam indigentibus quam & in Cœnobiis commorantibus facultas ei ſuppeteretur tribuendi; ſanctus vir poſtulavit ab eo, ut in Eccleſia beati Confeſſoris Trudonis *c* pro ſe & pro fidelibus ipſius facultatem deprecandi tribueret. Quo obtento ſacer inclytus die noctuque Dominum non deſtitit ſuffragari, ut cum Electis ſuis, quorum officium culminis eſt imiratus, in aulæ ſuæ arce coævus perſiſteret.

tum in Monaſterium S. Trudonis.

ubi mortuus ſepelitur.

9. Sexto igitur exſilii ſui anno, glorioſo exceſſu luminis claritate perfuſus, cor-

a Id contigit anno 732 uti nos docent Hepidannus, Annaleſque Metenſes : *& quidem in menſe Octobri die Sabbato*, ex vetertimis Annalibus Francorum ſecundo loco editis apud Cheſnium in tomo 2 Lege adnotata ſuperius ad annum 732. ubi de Putcario Abbate.

b Pippinus Rex anno 755. Concilium Epiſcoporum convocavit *in Verno palatio*, ubi etiam Caroli Calvi Capitulare tertium editum eſt Vernonem opidum ad Sequanam infra Mantolam nonnulli interpretantur.

c De S. Trudone ejuſque Monaſterio actum in noſtro Sæculo 2. ad annum 695.

AN.CHR. 738 20. Febr.

corpore integræ conversationis intactus, carnis vinculis absolutus emigrans ex hoc mundo, victor intravit in cœlum: ibique a Christo Domino pro laboribus vel bonis operibus diadema accepit gemmis fulgentibus variatum, continuatis floribus immarcessibile in caput regale. Sepultus est autem in Ecclesia beati Confessoris Trudonis, & cum magno decore (ut dignum est) ab omnibus tumulatus. Lingua non suppetit mutuata sermocinatione evolvere, quæ post ejus obitum miracula gesta sunt: sed exigna quæ didici a narrantibus silere minime audebo.

Cerei triduo ardentis cera imminuta.

10. Mulier quædam quam ipse Sanctus de gentilitatis errore per suam abstraxerat admonitionem, ejusque puerum de sacris susceperat fontibus, ad tumulum ejus devota accurrit: lumenque ibi ferens, quod vulgus cereum nuncupat, ex libra una conditum posuit, atque accendit. Sicque factum est, ut per dies tres continuatim & noctes incensus, & instinctus persisteret: die vero tertio custos Ecclesiæ liquentia sumens ceræ, continuavit in unum. Tunc mirum in modum cœpit cera momento augeri, ita ut similem quod prius pensatum cereum condidit reperiret.

Pallium tumuli ab igne intactum.

11. Præterea Sanctimonialis quam ipse Sanctus familiariter pro vitæ suæ castimonia dilexerat, secundum possibilitatem suam ad caput ipsius Sancti luminare quoddam, quod incolæ quidem candelam vocant, prolixitatem humani continentem status applicavit, atque accensum reliquit. Vespere autem transacto, custodes ipsius Ecclesiæ, ut mos est, foribus obseratis incensam ibidem reliquerunt. Ad declarandum ergo beati viri meritum, cum tempesta nocte omnes sopore quiescerent, super tumulum ipsius beati, qui pallio proprio erat indutus, cecidit, atque usque ad summitatem concremata est. At custodes expergefacti, cernentes quidem cinerem super pallium, stupore & admiratione attoniti formidabant, ne naufragatum aliquid ibi invenirent: excussoque cinere scrutantes, ita ipsum pallium illæsum repererunt, ut nullius vestigium maculæ ibi conspicerent.

Oleum sacrum e lampade fluit.

12. Nuper etenim miraculum, quod extremum a narrantibus innotuit, nequaquam arbitror silendum. Quidam ex famulis Sancti, quem ipse Christi Sacerdos ab exordio indolis aluerat, a quodam Dei famulo vas vitreum mutuavit, ipsumque oleo repletum ad caput sanctissimi viri pependit sublime atque accendit. Cœpit paullatim liquor guttatim succrescere, & in pavimento rivulus dilabi. At custos Cœnobii intuens almitatem tanti miraculi, retulit congregationi: illi conciti Basilicam ingressi, adspectoque miraculo gaudio suffulti, certi de meritis Sancti, vas subter ponentes Dei suscepere donum. Tandem diebus obvolutis exiguis ita inundanter manavit, ut lampades septem impletæ undique ardentes, nihilo minus eminutæ sint. Ex ipso enim sanctitatis liquore quicumque infirmus ex devotione per manus Sacerdotum ungitur, statim recipit sanitatem, quacumque detineatur infirmitate. Hoc miraculum nemo ambigat hodie usque degere.

Anniversario ejus die pisces abonde suppeditati.

13. Post anniversarium vero diem obitus ejus, cum vigiliæ vel matutini hymni a Clero omni celebrati peractique fuissent, & Abbas ipsius Monasterii cœpisset anxie pro cibis populi constringi, vel Cleri qui ad sollemnia celebranda chori fluxerant Sancti, egressus unus ex Clericis qui fuerat Sancti familiaris vivi, ad fluvium cujus est vocabulum Cisindria, qui secus ipsum Monasterium manat, annuente Domino tantam piscium multitudinem in eo natare conspexit, qualem se nemo mortalium aliquando vidisse meminit. Accurrit itaque citissime, & renuntiat Abbati Fratribusque quod sibi concessum fuerat videre. Itur, retia jaciuntur, tantaque piscium multitudo in momento capitur, ut non solum Clerus, sed etiam populus universus qui ad ejus convenerant sollemnitatem, abundanter sufficienterque satiati gratias pro ejus merito sanctæ referrent subditi Trinitati.

14. Dehic prolixum est tendere historiam, quales quantasque virtutes per ejus interventum ibidem Dominus operari dignatus est. Nam cœci multi receperunt visum, claudi plurimi gressu recepto adepti sunt sanitatem, dæ-

dæmones quoque sine numero fugati : augentur undique dona plurima, præstantur donante Domino petentibus vota congrua. Unde quæso clementiam ipsius, ut mihi infimo atque pigro, indigno quamvis aliquantulum servulo, qui plurima ab illo audita abdicavi, sed exigua inserere miracula non præterivi, apud Dominum patrocinari in omnibus non desistat, ipso auxiliante, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

AN. CHR. 738 20. Febr.

APPENDIX

De S. Eucherii Monasterio, Reliquiis, & cultu.

1. Eucherii *memoria ita celebris jam olim fuit in Hasbania pago Leodicensis diœceseos, ut Monasterio Sarchinio una cum S. Trudone primario ejus institutore nomen dederit. Rodulfus quippe Abbas, unus ex Scriptoribus Chronici Trudoniani, hac usus est Præfatione* : Rodulfus gratia Dei, sanctorumque Trudonis & Eucherii, Abbas eorum Cœnobii, omnibus posteris meis, *&c. Is ad scribendas res Monasterii sui primus manum admovisse videtur, tametsi alius postea supplementum præposuit eorum quæ ab Rodulfo prætermissa fuerant. Rodulfi lucubrationem tomo 7. Spicilegii editam continuarunt anonymi duo, ut docet Henschenius.*

2. *Multa de S. Eucherii Reliquiis observavit Henschenius ex prima parte Chronici quæ Rodulfo præponitur. Primo enim Cœnobitæ Trudoniani* anno 880. Leodiensem Episcopum Franconem invitant, qui sanctum pignus pretiosorum corporum Trudonis & Eucherii ab imo elevavit, & in loco eminenti reverenter collocavit. *Deinde* anno sequente 881. quia fama laborabat Normannos infestaturos fore Lotharingiam, corpora SS. Trudonis & Eucherii a loco eminentiori, in quo pridem reposita fuerant, intra subterraneam cryptam seu voltam, quæ retro altare ipsius B. Trudonis ad hoc nuper constructa fuit, supinata & occultata sunt : ubi multis annis latuerunt usque ad tempora Vvirici Abbatis, sub quo per Rodulfum Leodiensem Episcopum sollemniter iterato translata fuerunt. *Nimirum postea quam Guntramnus anno 1045. & Lanzo Abbates anno 1085. corpora sancta frustra perquisierunt; tandem* anno Domini 1169. Vviricus destructa capella quam exusto ante aliquot annos Monasterio super sepulcra sanctorum Trudonis & Eucherii construxerat, novi operis fundamenta positurus terram altius fodi præcepit. *Retro altare in volta corpora sancta inventa, ac postmodum per Rodulfum Episcopum sollemniter translata ipso die primæ translationis, anno 1169. ac demum post altare capellæ voltæ inclusa.*

3. *De festis diebus S. Eucherii ita Carolus Saussayus. S. Eucherius in prædicto S. Trudonis Cœnobio quotannis celebratur die 20. Februarii, qua rebus excessit humanis; die 20. Maji qua corpus ejus elevatum est; die item 2. Augusti, qua idem corpus cum corpore S. Trudonis translatum est anno 881. qua de utraque translatione habetur sermo Theoderici Abbatis S. Trudonis apud Surium. Hæc Saussayus in Annal. Aurel. qui os nobile S. Eucherii a Leonardo Bettin Abbate Trudoniano acceptum in Ecclesiam Aurelianensem detulit anno 1606. Reliquias cæteras hactenus retinet prædictum Cœnobium.*

VITA SANCTI WILLIBRORDI

EPISCOPI TRAJECTENSIS AD RHENUM,

AN. CHR. 739 6. Nov.

Scripta duobus libris ab Albino Flacco seu Alcwino, Caroli Magni principatu.

Ex mss. codd. Compendiensi & Uticensi, ac libris editis,

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Sanctus Willibrordus *seu* Wilibrordos, Willebrordusve, *patria lingua Anglo-Saxonica* Wilbrord * *appellatus, præcipuos Vitæ actuumque suorum habuit præcones, venerabilem* Bedam *in lib. 5. hist. capp. 11. & 12.* Alcvvinum *Abbatem ac Levitam, popularem suum;* Theofridum *Abbatem Efternacensem, qui anno 1090. decessit : ut missos faciamus* Joannem de Beka *&* Willelmum Hedam *Canonicos Ecclesiæ Trajectinæ, qui in Chronicis suis S. Vvillibrordi elogium texuerunt : ac* Joannem Gearbrandum *Carmelitam in Chronico Hollandiæ & Trajectensium Episcoporum. Nos unum hic exhibemus* Alcvvinum, *qui duobus libris, prosaico altero, altero metrico, res gestas S. Pontificis complexus est : cum quo Bedæ narrationem, ubi res postulaverit, conferemus, relaturi aliquot*

Vitæ scriptores.

* al. Vvilbrod

AN.CHR. 739 6. Nov.

aliquot fragmenta Theofridi Abbatis Efternacensis, qui Alcvvinam fusiori stilo prosaice ac metrice reddidit. Altfridus Episcopus in Vita S. Liudgeri laudat libellum de vita S. Vvillibrordi.

Memoria in fastis sacris varie.

2. S. Vvillibrordi memoria celebris est in sacris Fastis Vvandalberti, Usuardi, Hrabani, Adonis & aliorum; non tamen Bedæ, quia Bedæ superstes fuit Vvillibrordus. Hos inter Martyrologos illud discriminis est, quod Vvandalbertus, Usuardus, & Ado, quos sequuntur Martyrologia Romanum & Benedictinum, necnon Kalendaria ecclesiastica, S. Vvillibrordi natalem diem 7. Idus Novembres; Hrabanus vero cum Alcvvino in his Actis 8. Idus easdem consignant. Sic enim Alcvvinus scribit lib. 1. cap. 54. Die sexto mensis Novembris, id est octavo Idus, ex hac peregrinatione ad perpetuam migravit patriam. Nec opponas libros editos in quibus legitur, die septima mensis Novemb. id est 7. Idus. Nostram enim lectionem esse retinendam persuadent tam libri mss. tam Alcvvinus ipse in lib. 2. seu in Vita metrica cap. 54.

.·.·.·. mensis jamjamque Novembris
Idibus octenis cœli migravit ad aulam.

Ubi pro septenis ab interpolatore quoquam substitutum fuisse octenis, metri leges dicere non sinunt. Alcvvino hac in parte certiori suffragatur Hrabanus his verbis: 8. Idus Novemb. depositio WILLBRORDI Episcopi de gente Anglorum, viri sanctissimi & miraculorum gratia insignissimi, qui a Sergio Papa Romæ ordinatus, in Germaniam ad prædicandum verbum Dei est destinatus, ibidemque quievit in pace. Ubi Germaniæ nomine intelligit Fresiam, quam Cornelius Tacitus in libro de morib. Germanorum attribuit Germaniæ: tametsi jam tempore Vvillibrordi ad Francorum Imperium adjuncti erant Fresones seu Frisi, transrhenanus populus ad Amasiam, Oceano Batavisque finitimi, quibus tum parebat Trajectum Batavorum seu Trejectum inferius ad Rhenum, vulgo Utrech; distinguendum a Trajecto Tungrorum, quod Trajectum superius ad Mosam, vernacule Mastrich appellatur.

Socii prædicationis.

3. Venerabilis Beda in lib. 5. historiæ cap. 2. Vvillibrordo apostolicæ expeditionis socios tribuit duodecim, undecim Alcvvinus: quos inter pseudo-Marcellinus in libro de Vita S. Suidberti perperam enumerat Accam, Vvigbertum, Vvillibaldum, & Vvinibaldum, forsan etiam duos Evvaldos, quos Beda loco citato seorsim a duodecim Vvillibrordi sociis in has partes accessisse affirmat. Hos inter socios admittendi videntur SUIDBERTUS certo, ADALBERTUS Egmundæ patronus, VVARANFRIDUS: aliorum nomina mihi incomperta.

Gesta præclara.

4. Quantum debeant Vvillibrordo Septemtrionales populi, inprimis vero Frisi, explicari non potest. Is quippe tentatam a multis, Archiepiscopo Coloniensi, Ecgberto, & Vvigberto, Fresonum conversionem feliciter adortus, perfecit absolvitque: cujus operam eximie laudat S. Bonifacius Episcopus Maguntinus in epistola 97. ad Stephanum Papam in hunc modum. Tempore SERGII apostolicæ sedis Pontificis venit ad limina sanctorum Apostolorum Presbyter quidam miræ abstinentiæ & sanctitatis, generis Saxonum, nomine VVILLIBROD & alio nomine CLEMENS vocatus, quem præfatus Papa Episcopum ordinavit, & ad prædicandam paganam gentem Fresonum transmisit in litoribus Oceani occidui. Qui per 50. annos prædicans, præfatam gentem Fresonum maxima ex parte convertit ad Fidem Christi, fana & delubra destruxit, & Ecclesias construxit, & sedem episcopalem & Ecclesiam in honore S. Salvatoris constituens in loco & castello quod dicitur Trajectum: & in illa sede & Ecclesia S. Salvatoris quam construxit, prædicans usque ad debilem senectutem permansit, & sibi Coepiscopum ad ministerium implendum substituit, & finitis longævæ vitæ diebus in pace migravit ad Dominum. Princeps autem Francorum CAROLOMANNUS commendavit mihi sedem illam ad constituendum Episcopum: quod & feci. Nunc autem Coloniensis Episcopus illam sedem præfati Episcopi Clementis a Sergio Papa ordinati sibi usurpat, & ad se pertinere dicit, propter fundamenta cujusdam destructæ a paganis Ecclesiolæ *, quam Vvillibrordus dirutam usque ad solum in castello Trajecto reperit, & in honore S. Martini consecravit. Et refert, quia ab antiquo Rege Francorum DAGOBERTO castellum Trajectum cum destructa Ecclesia ad Coloniensem Ecclesiam donatum in ea conditione fuisset, ut Episcopus Coloniensis gentem Fresorum ad Fidem Christi converteret, & eorum prædicator esset: quod & ipse non fecit. Non prædicavit, non convertit Fresios ad Fidem Christi: sed pagana mansit gens Fresorum, usquequo venerandus Pontifex Romanæ sedis Sergius supradictum servum Dei Vvillibrordum Episcopum ad prædicandum supradictæ genti transmisit, qui illam gentem (ut præfatus sum) ad Fidem Christi convertit. Et modo vult Coloniensis Episcopus sedem supradicti Vvillibrordi prædicatoris sibi contrahere, ut non sit episcopalis sedes subjecta Romano Pontifici, prædicans gentem Fresorum. Cui respondebam, ut credidi, quod majus & potius fieri debeat præceptum apostolicæ sedis & ordinatio Sergii Papæ, & legatio venerandi prædicatoris Vvillibrordi, ut & fiat sedes episcopalis subjecta Romano Pontifici, prædicans gentem Fresorum, quia magna pars illorum adhuc pagana est, quam destructæ Ecclesiæ fundamenta diruta & a paganis conculcata; & per negligentiam Episcoporum derelicta.

* hæc S. Thomæ sacra erat.

5. Ex his quæ fuse de industria retulimus, observare licet, primo S. Vvillibrordum sedis Trajectensis auctorem ac primum Episcopum esse. Secundo Coloniensem Episcopum, HILGARIUM scilicet, Ecclesiæ Trajectensi incubasse, ut eam sibi vindicaret. Quin Zacharias Papa

in

AN.CHR. 739 6. Nov.

in animo habuit, ut Coloniensem Ecclesiam in Metropolim erigeret. Qua de re exstat ejus epistola ad Bonifacium, quæ inter Bonifacianas est 138. De civitate illa quæ nuper Agrippina vocabatur, nunc vero Colonia, juxta petitionem Francorum per nostræ auctoritatis præceptum nomini tuo metropolim confirmavimus, & tuæ sanctitati direximus pro futuris temporibus ejusdem metropolitanæ Ecclesiæ stabilitatem. *Quod tamen effectu caruit. Siquidem Zacharias ipse mutato consilio Ecclesiam Maguntinam jussit esse Metropolitanam, eique Trajectum subjecit his verbis*: Ecclesia Moguntina perpetuis temporibus tibi & successoribus suis in Metropolim sit confirmata, habens sub se has civitates, id est Tungras, Coloniam, Vvormatiam, Spiraciam & Trectis. *Demum Paulus IV. rogante Philippo II. Rege Catholico, anno* 1560. *Trajecti Archiepiscopum instituit.* Tertio *ex S. Bonifacii epistola observandum est, episcopalem Trajecti Ecclesiam primitus non S. Martino, ut modo, sed S. Salvatori fuisse dicatam: quod etiam ex Vita S. Liudgeri constat. Quamquam aliquanto post Ecclesia episcopalis donata est nomine S. Martini: id quod pontificia & regia diplomata apud Joannem a Leidis & Vvilhelmum Hedam relata confirmant. Ex quibus etiam discimus, Monachos simul & Canonicos in eadem Ecclesia saltem a Caroli Magni principatu exstitisse, si tamen Canonicorum nomen non fuit intrusum: quod de Monachis dici non potest: cum ab eo fere tempore diplomata illa fuerint in manibus Canonicorum, qui Monachis accessisse, aut potius successisse videntur. Nam Carolus Princeps seu Martellus in diplomate relato apud Joannem a Leidis in Chronici Belgici libro* 1. *cap.* 19. *quædam prædia donat ad Monasterium*, quod est infra muros Trajecto castro constructum, ubi apostolicus vir dominus & in Christo Pater Vvillibrordus Archiepiscopus sanctæ conversationis COENOBITALI ORDINE præesse videtur. *Quæ postrema verba solis Monachis aptari possunt. Deinque in indice Fratrum conscriptorum Monasterii S. Galli apud Goldastum, inseruntur* nomina Fratrum S. Martini in Trajecto, *in his* Pernoldus Episcopus, *aliis* Bernoldus *&* Bernolfus *dictus, anno* 1054. *mortuus, quo proinde tempore jam Ecclesia Trajectensis B. Martino sacrata erat, immo longe ante id tempus, & forsan ab initio S. Salvatori & S. Martino.*

Monastica professio.

6. *S. Vvillibrordus Monachis plurimum usus est Monachus ipse, & quidem Benedictinus. In Hripensi quippe Monasterio Regula S. Benedicti recepta est anno* 664. *ut in Observationibus præviis ad Vitam S. Cuthberti Sæculo* 2. *probavimus: quo tempore S. Vvillibrordus istic institutus est. Cum enim anno* 739. *supremum diem egerit annos natus unum & octoginta; ejus nativitas contigit anno* 663. *nec ante annos septem insecutos traditus est Monachis Hripensibus, quibuscum pueritiam & adolescentiam exegit.*

Frisiorum sedes.

7. *Quoniam vero non semel bis in Actis Frisiorum recurret mentio, juvat eorum sedes pro tempore varias paucis describere. Frisii seu Frisiones, Germaniæ inferioris antiquissima gens, primis æræ Christianæ sæculis Vidro * & Amasio * fluminibus Oceanoque contenti, interjectos lacus incolebant supra Busactores seu Vvestphalos, uti ex Ptolemæo & Tacito discimus. Hi sive a finitimis Saxonibus agitati, sive dominandi libidine in Bataviam effusi, plurimi in Bataviæ parte consederunt, & Trajectum Batavorum, castrum Dorestate, aliaque loca occuparunt: quæ loca proinde citeriori Frisiæ a Beda, Alcvvino, Vvillibaldo, aliisque medii ævi Auctoribus attribuuntur. Frisios in* Majores & Minores *distinguit Tacitus, sequiores historici in* Orientales & Occidentales, *seu in* Ostfrisios & Vvestfrisios, *alias in* Ostrachiam & Vvestrichiam. *Sed horum alia quondam, atque nunc, ratio ac sedes. Nam Frisios Orientales ab Occidentalibus Burdo * amnis, civitate Leovarda & Dockomo opido insignis, modo vero Amasius fluvius dirimit ac separat: ita tamen ut Frisiæ nomen præcipue nunc maneat penes solos Occidentales, qui inter Flevum lacum (quem accolæ mare Australe appellant) & Amisium flumen colunt. Frisionum conversionem ad Fidem Christianam tentavit S.* ELIGIUS *teste B. Audoeno in lib.* 2. *Vitæ cap.* 3. *ac post eum S.* WILFRIDUS *Eboracensis Episcopus*, EGBERTUS *&* WIGBERTUS *Britannici Presbyteri. Verum tota hujusce facti gloria SS. Vvillibrordo ac Bonifacio eorumque sociis tribuenda est. Lege Vitam S. Bonifacii Archiepiscopi Maguntini, in qua de antiquis Orientalium & Occidentalium Frisiorum limitibus agitur.*

* Regge * de Eem

* Burdae

PROLOGUS IN VITAM S. WILLEBRORDI
cognomento CLEMENTIS, primi Fresionum Episcopi.

D*Omino eximio venerabili atque laudabili* BEORNREDO a *Archiepiscopo humilis Levita* ALCUINUS *salutem*. Delatis ad nos vestræ Excellentiæ litteris, in quibus vestrum agnoscens in Domino studium & diuturnam in lege ejus meditationem, magno me gaudio affectum esse fateor:

a BERNERADO *aliis*. Hunc in Indice Abbatum Esternacensium tertio loco, post Vvillibrordum scilicet & Albertum numerant Joannes Bertelius ejusdem loci Abbas & Gabriel Bucelinus, eumque Senonensium Archiepiscopum fuisse adferunt. Fuerit proinde is ipse, qui a Sancta-Marthanis vocatus BERARDUS, & anno 795. dicitur decessisse, tametsi Beornredi obitum anno 796. Bertelius reponit. Alcuinus in fine capitis sequentis eum *generis posteritate*, id est sanguinis cognatione Vvillibrordi heredem appellat, quem & S. Vvillehadi consanguineum dicunt Bertelius & Bucelinus.

AN.CHR. 739 6. Nov.

sed tamen longe imparem me petitioni vestræ consideravi, utpote nullo prærogativo munere eloquentiæ suffultum ad implendum quod jussisti : ac nisi me charitas urgeret quæ nulli negari solet, non auderem ultra meæ parvitatis vires negotium attingere. Tamen vestris orationibus divina donante gratia & sanctissimo Patre WILLEBRORDO intercedente, cujus me Vitam, mores & miracula scribere pio studio rogasti, tuis parui, Pater sancte, præceptis, & duos digessi libellos, unum prosaico sermone gradientem, qui publice a Fratribus in Ecclesia (si dignum tuæ videatur sapientiæ) legi potuisset; alterum Pierio pede currentem, qui in secreto cubili inter scholasticos tuos tantummodo ruminari debuisset. Uterque tamen propter occupationes diurnas furtivis noctium lucubratiunculis dictatus est, & eo magis vestræ indigent defensionis, quo minus ab auctore proprio expoliti sunt. Meum vero fuit præcipientis non spernere auctoritatem, tuum est defendere obedientis imperitiam. Unam quoque priori libello superaddidi Homeliam, quæ utinam digna esset a tuo venerando ore populo prædicari. Item secundo adjeci sermonem elegiaco carmine de viro venerabili WILGISO, patre scilicet sanctissimi Pontificis Vuillebrordi, cujus corpus requiescit in cellula quadam maritima *a*, cui ego indignus licet legitima Deo donante successione præsideo. Sed & omnia quæ vel prosa gradiente, vel versu currente dictavi, tuæ Sanctitatis spectant judicium, utrum digna memoriæ, an pumice radenda feroci sint, nec nisi tuo roborata examine procedant in publicum.

Vitam duobus libris scribit Auctor, cum homilia duplici.

INCIPIUNT CAPITULA.

CAPUT I. DE VVLGILSO *patre S. Vuillebrordi.*

II. *De somno & interpretatione ejus quod mater S. Vuillebrordi se vidisse narrabat.*

III. *Quod parentes puerum Vuillebrordum Fratribus Hripensibus tradiderunt ad erudiendum.*

IV. *Quod devotus adolescens eruditionis causa Hiberniam contendit.*

V. *Quod idem vir Dei de Hibernia ob evangelicæ prædicationis devotionem navigavit Germaniam.*

VI. *Quod Pippinus Dux virum Dei Romam direxit, ut Archiepiscopus ordinaretur.*

VII. *Quod beato apostolico Sergio Papæ in visione ostenditur, ut virum Dei susciperet honorifice.*

VIII. *Qualem fructum rediens a Roma pius Prædicator in Evangelio Christi fecisset.*

IX. *Quod B. Vuillebrordus Episcopus in Fresia & in Dania tentabat prædicare.*

X. *Qualia fecisset in Fresia, rediturus iterum ad Christianos.*

XI. *Quomodo minas Radbodi Regis parvipendisset.*

XII. *Quod vir Dei reverteus ad Pippinum Ducem, verbum Dei cum instantia prædicarit.*

XIII. *Quod Pippinus Dux diem obiit, & Karolo filio suo Regni sceptra reliquit, qui Fresia subjecta illi S. Vuillebrordum dedit prædicatorem.*

XIV. *Qualiter idolum quoddam confringens, & ministro ejusdem gladio percussus, non tamen vulneratus est.*

XV. *Quod quidam convicia viro Dei faciens, repentina morte periit.*

XVI. *Quomodo aquam in arido loco precibus produxisset.*

XVII. *Qualiter 12. pauperes de flascone sua pasceret.*

XVIII. *Quod post benedictionem viri Dei vinum in tonna cresceret.*

XIX. *Ubi quadraginta viri benedicente Patre de quatuor flasconibus biberunt usque ad satietatem.*

XX. *De quodam divite a viro Dei excommunicato & iterum absoluto.*

XXI.

---

a *Cellam maritimam*, de qua hic Alcuinus, Sancta-Marthani interpretantur *Cellam S. Judoci*, in Morinis ad Oceanum positam : quod etiam in Observationibus præviis ad Vitam S. Judoci diximus. At re maturius expensa aliter visum est. Quippe Cella maritima in qua sepultus est Vuilgisus, *in promontoriis mari Oceano & Humbri fluvio proximis*, & quidem *in provincia Northumbrana* sita dicitur cap. 1. sequenti. Ergo in Eboracensi Ducatu hodierno : longe proinde a freto Gallici Oceani. Non tamen negaverim, Alcuinum Cellæ S. Judoci itidem maritimæ præfuisse, cum manifestum sit ea de re Lupi Ferrariensis Abbatis testimonium in epistola 11. at hoc loco non exprimi Cellam Judocensem constat tum ex dictis, tum ex elegia Alcuini de S. Vuilgiso, qui in Cella maritima B. Mariæ sacra humatus fuisse perhibetur. Porro Cella S. Judoci, non B. Mariæ, sed sanctis Apostolis Petro & Paulo dicata erat.

XXI. *Quomodo in Treveris civitate ancillas Dei ab imminente periculo vastantis pestis orando defendit.* AN.CHR. 739 6. Nov.

XXII. *Quomodo domum cujusdam patris familias a dæmoniaca liberarit illusione.*

XXIII. *Quod idem vir sanctus spiritu prophetia Pippino Regi prædixerit futurum felicitatem.*

XXIV. *De moribus & obitu & sepultura Patris venerandi.*

XXV. *De sarcophago in quo S. Patris corpus conditum est.*

XXVI. *De eo quod cuidam ex discipulis suis obitus illius revelatus est, & de luminis claritate, & odoris suavitate: quod in loco obitus sui sæpius videri solet.*

XXVII. *Quod per olei unctionem lucentis ad corpus Sancti infirmitates sanari solent, & de solutis in eadem Ecclesia.*

XXVIII. *Quod mulier quædam paralytica sanata est ad ejus corpus.*

XXIX. *De quodam juvene infirmo qui in ejus æde orans sanatus est.*

XXX. *De furto cujusdam Diaconi in Ecclesia sancti viri.*

XXXI. *Item de Vuilgilso patre S. Vuillebrordi.*

Item HOMELIA *dicenda de die Natali S. Vuillebrordi.*

INCIPIT VITA S. WILLEBRORDI
primi Fresionum Episcopi, cujus festivitas est 8. Idus Novembris.

Fuit in Britannia insula, provincia Northanhumbrana, quidam pater familias genere Saxo & nomine WLGILS, religiosam in Christo cum conjuge & omni domo sua (sicut post signis patefactum est) vitam agens. Nam relicto habitu sæculari monachicam elegit conversationem, ac non multo post crescente in eo fervore spiritualis vitæ, artiore animi studio solitariæ seipsum mancipavit districtioni in promontoriis, quæ mari Oceano & Humbri cinguntur flumine. Ibi etiam multo tempore in quodam parvo Oratorio S. Andreæ Apostoli Christi nomine dedicato in jejuniis & orationibus & vigiliis Deo serviens, ita ut etiam miraculorum signis clareret, & nomen ejus celebre factum est, nec confluentes cessabat ad se turbas suavissima verbi Dei admonitione cohortari. Sed & illius gentis Regi & Optimatibus venerabilis effectus est in tantum, ut ei aliquas terrarum possessiunculas illis promontoriis adjacentes ad ædificandam Deo Ecclesiam dono perpetuo contulerint, in qua pius Pater modicam quidem, sed honestam Deo servientium adunavit congregationem, in qua post multiplices sancti laboris agones a Deo coronatus corpore quiescit, & posteri ejus usque hodie ex sanctitatis ejus traditione possident. Quorum ego meritis & ordine extremus eamdem Cellam per successiones legitimas suscepi gubernandam, qui hanc historiam sanctissimi Patris & summi Doctoris Vuillebrordi te jubente, beatissime Pontifex BEORNREDE *, conscripsi: qui tanto Patri & summi Sacerdotii dignitate, & generis posteritate, & sanctorum locorum observatione, quæ ab eo in Dei honorem constructa esse noscuntur, secundum datam tibi a Domino gratiam heres dignissimus extitisti. CAP. I.

* al. Bernerade

II. Et ut ejusdem sancti Patris Vuillebrordi altius nativitatis originem & mox in utero matris divinæ electionis repetam præsagia, revertar unde egressus sum. Nam sicut præcursor sanctissimus Domini nostri JESU-CHRISTI Beatus Joannes Baptista ex utero matris sanctificatus Deo, religiosis parentibus, ut evangelica narrat historia, Christum ceu solem præcedens lucifer multis in salutem profuturus natus est; ita & sanctus Vuillebrordus in plurimarum gentium salutem religiosis parentibus natus esse dinoscitur. Nam vir venerabilis Vuilgils, de quo nobis paullo ante sermo fuit, ad hoc tantum Deo prædestinante matrimonio junctus est, ut talis ad profectum multorum populorum ex eo ederetur proles. Igitur uxor ejus, mater scilicet Beati Vuillebrordi patris, intempesta noctis quiete cœlesti in somnis vidit oroma *. Visum est ei quasi novam in cœlo videret lunam, crescente illa usquedum plena videbatur esse. Quam diligentius intuens, repentino cursu lapsa ruit in os ejus: qua devorata ejus intima splendore perfusa sunt. Evigilans vero timore perterrita, cuidam hoc reli-

* id est visionem

 gioso

AN.CHR. gioſo Presbytero retulit ſomnium : illoque interrogante ſi ea nocte qua viſio
739 facta eſt, more ſolito jungeretur viro, acceptaque ab ea hujus rei confeſſione ,
6. Nov. reſpondit ita : Luna quam vidiſti ex modico in magnum creviſſe , filius eſt quem ea nocte concepiſti, qui luce veritatis caliginoſos tenebrarum errores diſcutiet : & quocumque perrexerit, comitante ſuperni luminis ſplendore, plenum ſuæ perfectionis oſtendens globum, coruſcanteque rumoris ejus candore & morum pulcritudine, multorum in ſe alliciet adſpectum . Hujus ergo ſomnii interpretationem rerum veritas ſubſecuta eſt.

III. Factum eſt autem poſt circulum dierum peperit mulier filium , ſacroque Baptiſmatis fonte regenerato impoſuit ei mater nomen WILBRORD. Et ſtatim ablactatum infantulum tradidit pater Hripenſis *a* Eccleſiæ Fratribus religioſis, ſtudiis & ſacris litteris erudiendum, ut fragilior ætas validioribus invaleſceret diſciplinis, ubi nil videret niſi honeſta, nil audiret niſi ſancta. Quem divina mox gratia ab ineunte pueritia & ſenſu proficere , & moribus pollere quantum ad tales congruit annos conceſſit , ita ut noſtris temporibus novum
1. Reg. 2. Samuel naſci putares, de quo dictum eſt : *Puer autem Samuel proficiebat atque creſcebat, & placebat tam Deo quam hominibus* . Ibique in prædicto Monaſterio multis profuturus puer Clericatus accepit tonſuram, & pia profeſſione Monachum ſe fecit eſſe , & inter cæteros ejuſdem ſanctiſſimi Monaſterii adoleſcentes enutritus ; ſed nulli alacritate minor , nulli humilitatis officio ſecundus , nulli lectionis ſtudio inferior : ſed ſic cotidie bonæ indolis puer proficiebat , ut teneros pueritiæ annos morum gravitate tranſcenderet : factuſque eſt grandævus ſenſu, qui corpuſculo fuit modicus & fragilis.

IV. Igitur in ſacris eruditionibus & in omni ſobrietate morumque honeſtate beatiſſimo uſque ad viceſimum ætatis ſuæ annum adoleſcente proficiente , artioris vitæ ardore ſuccenſus eſt, & peregrinationis amore inſtigatus. Et quia in Hibernia ſcholaſticam eruditionem viguiſſe audivit , etiam & quorumdam ſanctorum virorum, fama narrante , converſatione incitatus , & præcipue beatiſſimi Patris & Epiſcopi ECBERTI *b*, qui cognomento Sanctus vocabatur, necnon & WICBERTI venerabilis viri & Sacerdotis Dei , quorum uterque ob cœleſtis patriæ amorem, domo , patria , cognatione derelicta Hiberniam ſeceſſit, ibique dulciſſimos ſupernæ contemplationis fructus ſæculo nudus , Deo plenus ſolitaria cotidie hauriebat converſatione. Horum beatus adoleſcens cupiens æmulari religionem , cum convenientia ſui Abbatis & Fratrum in Hiberniam veloci curſu contendit : prædictorumque Patrum ſe familiaritati conjungens, quatinus ceu prudentiſſima apis ex eorum propinquitate mellifluos pietatis carperet flores, & in ſui pectoris alveario dulciſſimos virtutum favos conſtrueret; ibique duodecim annis inter eximios ſimul piæ religionis & ſacræ lectionis magiſtros futurus multorum populorum prædicator erudiebatur , donec occurreret in virum perfectum & in ætatem plenitudinis Chriſti.

V. Triceſimo tertio itaque ætatis ſuæ anno major egregio viro fidei flamma creſcebat in pectore , ita ut parum ei videretur ſibi ſoli tantummodo in Religionis ſanctitate ſudaſſe , ſi non & aliis quoque in prædicationis veritate prodeſſet . Audiens itaque in borealibus mundi partibus meſſem quidem multam eſſe , ſed operarios paucos ; ut ſomnii Deo diſpenſante impleretur veritas , quod mater olim de eo ſe vidiſſe teſtabatur ; ſuæ conſcius voluntatis , licet adhuc divinæ diſpenſationis ignarus , illas in partes navigare cogitavit , & clariſſima evangelicæ prædicationis luce torpentes longa infidelitate populos , ſi Dei eſſet voluntas , illuſtrare . Ad-

a Hripenſis Monaſterium ab Alcfrido Northanhumbrorum Rege fuiſſe conditum inter Urum fluvium ac limitem Septemtrionalis & Occidentalis Ducatus Eboracenſis & *SKell* fluviolum , dictum eſt Sæculo 2. in Vita S. Cuthberti ad cap. 7.

b Egbertus hic non fuit Epiſcopus , uti in ejus Elogio diximus ad ann. 729.

Adsumtisque secum undecim *a* Fratribus, eo fidei fervore armatis quo & ipse, navim conscendit, quorum aliqui postea ob evangelicæ prædicationis instantiam martyrio coronati sunt, aliqui vero Episcopatus ordinem accipientes post sanctæ prædicationis labores in pace quieverunt. AN.CHR. 739 6. Nov.

VI. Igitur vir Dei cum sociis suis (sicut prædiximus) Fresiam tamdiu navigavit, donec prospero cursu in ipsa ostia Rheni fluminis vela deposuit, ibique optata telluris statione refocillati sunt, & mox ad castellum Trajectum, quod in ipsa ejusdem fluminis situm est ripa, pervenerunt: in quo etiam post aliquod tempus Deo donante & verbo Fidei crescente idem S. Willebrordus sedem Episcopatus sui habuit. Sed quia eadem gens Fresonum in quo idem ædificatum est castellum, cum Rege suo RADBODO paganis adhuc ritibus sordebat, visum est viro Dei contendere Franciam ac Ducem illorum adire PIPPINUM, triumphis clarum, strenuum ac moribus clarum probumque: qui eum cum omni honore suscipiens, sed nolens tanto doctore se vel suam privare gentem, loca ei opportuna intra terminos Regni sui prævidens, quo potuisset idololatriæ spinas exstirpare, & purissima verbi Dei semina per mundi novalia abundantius spargere, ut impleret illud propheticum præceptum: *Novate vobis novalia, & nolite serere super spinas*. (Osee 10.) Cumque studiosissime vir Dei per loca singula discurrendo optatum evangelizandi opus exercuisset, & semina vitæ supernæ gratiæ rore rigante longe lateque in agris multorum cordium ad ejus prædicationem uberrime pullulassent; congaudens prædictus Francorum Dux ejus sanctissima devotione & verbi Dei clarissima multiplicatione, majoris profectus occasione prudenti cogitabat consilio eum Romam mittere, ut a domno Apostolico SERGIO viro sanctissimo tunc temporis in summi Sacerdotii honorem ordinaretur: quatinus apostolica benedictione & jussione suscepta, majori ab eo missus fiducia roboratus in opus Evangelii reverteretur, juxta illud Apostoli: *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* (Rom. 10.) Quod cum viro Dei persuadere tentaret, renuit primum, nec se tantæ auctoritatis dignum honore esse referebat: enumeratisque apostolicæ sanctionis præceptis, longe se inferiorem huic virtutum catalogo adferebat, quem egregius Christi Prædicator filium suum Timotheum erudiens oportere Episcopum habere censuit. Dux vero contra religiose suasit quod vir Dei verecunde negavit. Tandem omnium unanimitate victus, & (quod majus est) Dei dispensatione coactus consensit, magis volens plurimorum humiliter obedire consilio, quam suam pertinaciter defendere voluntatem. Et sic cum honorifica legatione & muneribus Apostolico condignis Romam *b* directus est. (1. Tim. 3.)

VII. Sed die quarto priusquam illo veniret, beatissimus in somnis Apostolicus angelica responsione admonitus est, ut illum cum summo honore suscepisset, & quod multarum animarum esset illuminator futurus, a Deoque electus, & ad hoc venisset ut summi ab eo Sacerdotii honorem suscepisset, nihilque ei negandum esse quidquid petisset. Qua factus Apostolicus

a Beda in lib. 5. cap. 11. duo refert a narratione Alcvvini paullulum dissidentia, nempe Vvillibrordum in Fresiam a S. Egberto missum esse, & quidem *cum sociis numero duodecim*. Vvillibrordi adventum in Fresiam anno 690. reponunt Joannes de Beka in Chronico aliique omnes: id quod confirmatur hoc modo. Vvillibrordus anno ætatis *tricesimo tertio* (ut habet Alcvvinus) iter in Fresiam suscepit. Obtenta a Pippino prædicandi licentia Romam primo perrexit teste Beda in lib. 5. cap. 12. indeque in Galliam reversus est eodem anno, quo Suidbertus a S. Vvilfrido Episcopus ordinatus est. Suidberti ordinatio facta est tum cum Berctvvaldus Cantiæ designatus Episcopus, *trans mare ordinandus ierat*. Porro Berctvvaldum *electum anno dominicæ Inc. 692. anno sequente tertio die Kalendarum Juliarum* ordinatum esse, idem Beda lib. 5. cap. 9. auctor est. Ergo anno 692. Romam profectus est Vvillibrordus *primis temporibus adventus eorum in Fresiam*, id est anno uno aut altero post eorum adventum, ut loquendi modus Bedæ satis indicat.

b Venerabilis Beda in lib. 5. cap. 12. duo S. Vvillibrordi Romana itinera distinguit. *Primis*, inquit, *temporibus adventus eorum in Fresiam, mox ut comperit Vvilbrordus datam sibi a Principe Pippino licentiam ibidem prædicandi, accelerare venire Romam, cujus sedi apostolicæ tunc* SERGIUS *Papa præerat, ut cum ejus licentia & benedictione desideratum evangelizandi gentibus opus iniret, simul & Reliquias acciperet* Ecclesiarum dedicationi adhibendas. Eo reverso, *postquam per annos aliquot in Fresia qui advenerant docuerunt, misit Pippinus, favente omnium consensu, virum venerabilem Vvilbrordum Romam, cujus adhuc Pontificatum Sergius habebat, postulans ut eidem Fresonum genti Archiepiscopus ordinaretur. Quod ita ut petierat impletum est anno ab Inc. Domini 696. Ordinatus est autem in Ecclesia S. Martyris Cæciliæ die natalis ejus, imposito sibi a Papa memorato nomine* CLEMENTIS, *ac mox remissus ad Sedem Episcopatus sui, id est post dies quatuordecim, ex quo in urbem venerat*. Et tamen Alcvvinus Vvillibrordum in Ecclesia S. Petri sacratum dicit.

AN.CHR. 739 6. Nov. licus admonitione certus, cum gaudio & summo eum suscepit honore: & ut in eo fidei agnovit fervorem, religionis devotionem, sapientiæ plenitudinem; die competenti populo adveniente, advocatis venerabilibus in societate ministerii Sacerdotibus, publice in Ecclesia beatissimi Petri Principis Apostolorum eum magna eum dignitate more apostolico ordinavit Archiepiscopum, ac ordinato *a* nomen ei imposuit CLEMENS, suisque vestimentis sacerdotalibus induit, eum & sancto, quasi superhumerali Aaron, Pallio dignitatis & indumento confirmavit gloriæ, & quodcumque voluit & petivit, aut in patrociniis Sanctorum, aut in rebus ecclesiasticis, eum tota mentis alacritate tradidit illi, firmatumque benedictione, donis ditatum cum salutaribus præceptis iterum eum in opus Evangelii remisit.

VIII. Acceptaque apostolicæ auctoritatis benedictione, cum majori fiducia devotus verbi prædicator ad præfatum Francorum Ducem regressus est, qui eum cum summa honoris magnificentia receptum cum suæ potestatis jussione in opus Evangelii direxit, maxime autem in borealibus Regni sui partibus, quo eatenus ob raritatem Doctorum vel duritiam habitatorum, Fidei flamma minus relucebat. Eo vir Dei instantius illis in regionibus semina vitæ sparserat *b*, quo plus necessarium antiquæ ignorantiæ famem perspexerat depellere. Qualem divina gratia adjuvante in locis illis fructum fecisset *, testes sunt usque hodie populi per civitates, vicos & castella, quos ad veritatis agnitionem & ad unius omnipotentis Dei cultum pia admonitione perduxerat: testes quoque Ecclesiæ, quas per loca singula construxerat, testesque Deo famulantium congregationes, quas aliquibus congregavit in locis.

* fecerit

IX. Tentavit quoque idem vir Dei ultra Francorum Regni fines cœlestis vitæ flumina derivare. Nam tunc temporis Regem Fresonum RADBODUM cum sua gente paganum non timuit adire; & quocumque perrexerat, verbum Dei cum omni fiducia loquebatur. Sed præfatus Fresonum Rex virum Dei humilitatis gratia benigne suscipiens, nullis tamen vitæ fomentis saxeum ejus cor emollire potuit: & dum apud eum non posse fructificare agnovit *c*, ad ferocissimos Danorum populos iter evangelizandi convertit. Ibi tum (ut fertur) regnabat UNGENDUS *d*, homo omni fera crudelior & omni lapide durior, qui tamen jubente Deo veritatis præconem honorifice tractabat. Qui dum obduratum moribus & idololatriæ deditum & nullam viæ melioris spem habentem offendit, acceptis tunc triginta ejusdem patriæ pueris ad electos a Deo populos Regni Francorum revertere festinavit. Sed in eo ipso itinere catechizatos eosdem pueros fonte salubri abluit, ne aliquid propter pericula longioris viæ, vel ex insidiis ferocissimorum illius terræ habitatorum damnum pateretur in illis; volens antiqui hostis prævenire insidias, & Domini sacramentis animas munire adquisitas.

X. Cum ergo pius verbi Dei prædicator iter agebat, pervenit in confinio Fresonum & Danorum ad quamdam insulam, quæ a quodam deo suo FOSITE ab accolis terræ *Fositesland e* appellatur, quia in ea ejusdem dei fana fuere constructa. Qui locus a paganis in tanta veneratione habebatur, ut nil in ea vel animalium ibi pascentium, vel aliarum quarumlibet rerum gen-

a Auctor libri de Vitis Pontificum, Anastasii nomine vulgatus, etiam hujus ordinationis meminit præter Bedam, qui eam in natali S. Caciliæ factam fuisse in ædibus ejusdem Sanctæ adfirmat, ut supra notatum.

b Familare est Alcvvino præteritis plusquam perfectis uti loco perfectorum. Hinc in Vita metrica S. Vuillibrordi cap. 5 *compleverat* pro *complevit*; & cap. 17. *biberat*, *fuerat*; cap 18. *dederat*; cap. 20. *perrexerat*, pro secundis præteritis usurpat.

c Compendiensis codex hoc loco ista inserit: *Erat enim tunc in ejus comitatu venerabilis vita & nomine dignus* WLFRAMNUS, *qui venerat a Senonum civitate Pontifex eodem desiderii fervens amore, scilicet ut aliquas Domino lucraret animas.* Lege Vitam S. Vulframni ad ann. 720.

d Ericus Daniæ Rex in historia gentis Danorum a se conscripta non meminit istius Regis Ungendi seu Ongendi, quem nonnulli Angandeonem appellant. Ericus siquidem ante Regem Godefrithum qui cum Carolo Magno bellum gessit, numerat Snionem, Biorn, Haraldum & Grom Godefrithi patrem.

e De istius insulæ situ non consentiunt Auctores: præferenda Adami Bremensis Ecclesiæ Canonici sententia in lib. 4. historiæ, qui Fositeslandiam eamdem esse ait cum *Farria insula, quæ in ostio fluminis Albia longo recessu latet*, alias *Heiligeland* appellata. *Hanc in Vita S. Vuillebrordi*, inquit, *Fositisland appellari didicimus, quæ sita est in confinio Danorum & Fresonum.* Eadem insula ab Archiepiscopo habitabilis facta dicitur, & Monasterio Heiloensi illustrata. In Vita S. Lindgeri Altfridus meminit fontis S. Vuillibrordi in Fositeslandia; *ex quo nemo nisi tacens haurire aquam præsumebat.*

gentilium quisquam tangere audebat, nec etiam a fonte qui ibi ebulliebat aquam haurire nisi tacens præsumebat. Quo cum vir Dei tempestate jactatus est, mansit ibidem aliquot dies, quousque sepositis tempestatibus opportunum navigandi tempus adveniret. Sed parvipendens stultam loci illius religionem vel ferocissimum Regis animum, qui violatores sacrorum illius atrocissima morte damnare solebat; tres homines in eo fonte cum invocatione sanctæ Trinitatis baptizavit. Sed & animalia in ea terra pascentia in cibaria suis mactare præcepit. Quod pagani intuentes arbitrabantur eos vel in furorem verti, vel etiam veloci morte perire. Quos cum nil mali cernebant pati, stupore perterriti, Regi tamen Radbodo quod viderant factum retulerunt. ANCHR. 739 6. Nov.

Qui nimio furore succensus, in Sacerdotem Dei vivi suorum injurias deorum ulcisci cogitabat, & per tres dies semper tribus vicibus sortes suo more *a* mittebat, & numquam damnatorum sors, Deo vero defendente suos, super servum Dei aut aliquem ex suis cadere potuit; nec nisi unus *b* tantum ex sociis sorte monstratus martyrio coronatus est. Vocatur vir sanctus ad Regem & multum ab eo est increpatus, quare sua sacra violasset, & injuriam deo „ suo fecisset: cui præco veritatis constanti animo respondit: Non est Deus „ quem colis, sed diabolus qui te pessimo errore seduxit, o Rex. Non enim „ est Deus nisi unus, qui creavit cœlum & terram, mare & omnia quæ in „ eis sunt: quem qui vera fide colit, vitam habebit sempiternam. Cujus „ ego servus hodie tibi testificor, ut ab antiqui erroris vanitate quem coluerunt patres tui, tandem aliquando resipiscas, & credens in unum Deum „ omnipotentem & vitæ fonte baptizatus abluas omnia peccata tua, & projecta omni iniquitate & injustitia deinceps novus homo vivas in omni sobrietate & justitia & sanctitate: hoc faciens cum Deo & Sanctis ejus vitam pos- „ sidebis sempiternam. Si vero me contemnis viam salutis tibi ostendentem, „ scito certissime quod æterna supplicia & infernales flammas tu cum diabolo „ cui obtemperas sustinebis. Ad hæc Rex miratus respondit: Video te minas nostras non timuisse, & verba tua esse sicut & opera. Et quamvis noluisset veritatis prædicatori credere, tamen ad Pippinum Regem Francorum cum honore remisit eum. XI.

Qui in ejus lætatus adventu, rogavit eum destinato verbi Dei operi insistere, eradicatisque idololatriæ spinis verba Dei per loca singula instanter serere. Quod etiam pius prædicator haud segniter implere satagebat, circuiens omnes illius terræ regiones, per urbes, vicos, castella, ubi prius evangelizabat, exhortans omnes, quatinus bono animi proposito in veræ Fidei permanerent firmitate. Et dum per dies singulos numerus crescebat Fidelium, & major credentium turba ad verbi Dei agnitionem confluebat, cœperunt plurimi fidei fervore incitati patrimonia sua Dei viro offerre *c*. Quibus ille acceptis mox jussit Ecclesias in eis ædificare, statuitque per eas singulas Presbyteros & verbi Dei sibi cooperatores: quatinus novus Dei populus haberet, quo se diebus festivis congregaret, vel salutares audiret admonitiones, vel a quibus sacri Baptismatis munera acciperet, & Christianæ Religionis regulas ediscer et: & ita vir Dei magis, magisque de die in diem divina donante gratia proficiebat. XII.

Contigit autem PIPPINUM Ducem Francorum diem obire, & filium ejus CAROLUM Regno patris potiri: qui multas gentes sceptris adjecit Francorum, inter quas etiam cum triumphi gloria Fresiam devicto Rad- XIII.

a More scilicet antiquis Germanis familiari, qui auctore Tacito in libro de Morib. Germanorum *auspicia sortesque, ut qui maxime, observabant. Sortium*, inquit, *consuetudo simplex. Virgam frugiferæ arbori decisam in surculos amputant, eosque notis quibusdam discretos super candidam vestem temere ac fortuito spargunt*, &c. A Radbodo mansit apud Belgas nomen *Raboet*, ad hominem nequam significandum.

b Pseudo-Marcellino non tuta fides, qui Vvigbertum hoc loco designat. Vvigbertus enim ab antiquis nuspiam Martyr appellatur: nec in Frisiam iterum transiisse videtur is qui post S Egbertum Frisiorum conversionem tentaverat. Lege Acta S. Vvigberti ad ann. 747.

c In Actis S. Liudgeri ab Altfrido scriptis dicitur Vvrssingus Liudgeri pater fuisse *adjutor S. Vvillibrordi cum filiis & propinquis suis in quibuscumque potuerat*.

AN.CHR. 739 6. Nov. bodo paterno superaddidit Imperio. In qua tunc gente S. Vvillebrordus positus est prædicator, sedique episcopali in Trajecto *a* castello delegatus est. Qui majore evangelizandi occasione accepta, nuper gladin adquisitam gentem sacro Baptismate abluere conatus est: nec quidquam in ea vetusti erroris tenebrarum & ignorantiæ latere sinebat, sed totam evangelica luce sine ulla dilarione perfundebat, ita ut in eo populo propheticum illud impleretur

Osee c. testimonium: *Et erit in loco ubi dicebatur, Non populus meus vos, dicetur eis, Filii Dei viventis*. Plurima qnoqne divina virtus per servum suum fecit miracula, licet omni miraculorum operationi & signorum ostensioni ministerium evangelicæ prædicationis præferendum sit; tamen quæ gesta narrantur, ad glnriam donantis Dei non tacenda esse censeo, sed magis stilo alliganda ne pereant in posteris sæculis, quæ priscis temporibus acta esse noscuntur.

XIV. Quodam igitnr tempore dum vir Dei iter evangelizandi more solito egisset, pervenit ad quamdam insulam Oceani Vvalacrum *b* nomine, in qua antiqui erroris idolum remansit: ad quod statuto tempore omnis congregabatur populus, illud colens summa veneratione. Quod cum vir Dei nimio zelo fervens confringere niteretur, ac nnmen delere de sub cœlo, præsente ejusdem custode: ille nimio furore succensus quasi dei sui injuriam vindicaret, in impetu animi gladio Sacerdotis Dei percussit caput. Sed Deo defendente servum suum, nullam ex ictu ferientis læsuram incurrit. Socii vero illius hoc videntes, pessimam præsumtionem impii hominis morte vindicare concurrerunt. At ille a viro Dei pio animo de manibus eornm liberatus est reus ac dimissus. Qui tamen eodem die dæmoniaco spiritu arreptus est, & tertia die infeliciter miseram vitam finivit. Et quia vir Dei juxta præceptum Domini suas injurias ulcisci noluit, citius tamen vindicatus est, sicut ille præscius futnrorum ait de injuriis quæ in Sanctos

Deut. 32. Dei impii agere non metuunt: *Mihi vindictam, ego retribuam, dixit Dominus*.

XV. Alio quoque tempore iter beato viro faciente ad quamdam suæ ditionis cellulam, quæ ex nomine præterfluentis aquæ SUESTRA *c* dicitur: sed propter compendium longinris viæ per segetes cujusdam divitis angustam subintravit semitam. Quod earumdem custos segetnm cernens, nimio inflatus furore virum Dei blasphemare cœpit. Quem convicia viro Dei inferentem socii qni cum eo erant vindicare voluerunt. Quos prohibuit vir Dei nolens sua causa quemqnam perire, qui salutem gestiebat omnium: & dum insanientis animum nullo modo lenire potuit, dans locum iræ ejus, via qna venit reversus est. Sed die postera idem infelix qui viro Dei convicia facere non abhorruit, repentina morte periit.

XVI. Cum vir Deo plenus propter evangelicæ prædicationis instantiam loca circnibat maritima, in eisdem aquæ dulcis penuriam patiebatur. Quod cum cernebat suos cnmmilitones propter ardorem sitis graviter sustinere, vocato nno ex illis, præcepit ei intra tentorium suum fossam aperire parvam,

a Bedæ potius accedimus, qui Willibrordum Episcopum Trajecto præfectum a Pippino fuisse adfirmat his verbis lib 5. cap. 12. *Donavit ei Pippinus locum cathedra principalis in castello suo illustri, quod antiquo gentium illarum vocabulo Vviltaburg, id est opidum Vviltorum; lingua autem Gallica Trajectum vocatur: in quo adificata Ecclesia, &c.* de qua supra. Certe Pippinus Radbodo Duce superato Fresiam sibi subjecit, quam Carolus ipsius filius iterum rebellantem perdomuit. Ex hoc Bedæ testimonio constat, Wiltos Slavorum populos aliquando insedisse Trajectum: quod *castellum* vocatur etiam ab Alcuino aliisque pro more illius temporis Auctorum, qui opida munita, castra & castella; urbes vero insigniores, maxime episcopales, urbes & civitates appellitabant. Cujus rei obvia sunt exempla apud Gregorium Turonicum Episcopum ceterosque ejusdem ævi scriptores. Denique quod *castellum* dicit Alcuinus in Vita prosaica, in vita metrica *urbem* nuncupat cap. 11 Id ut adnotarem, fecit quorumdam recentiorum lapsus in hunc locum. Certe Sanctus Liudgerus in vita Sancti Gregorii Abbatis Trajectensis infra, *Trajectum antiquam civitatem* appellat.

b Vvelacra seu Vvalacria ex quinque Zelandiæ insulis una, Basilicam habuit nobilem Efternacensi Monasterio subjectam, Vvestcapellam nomine, inquit Brovverus in Annalium Trevirensium libro 12. cujus loci incolæ a Roberto Frisio armis impetiti, sumta Eucharistia munii, Vvillibrordi reliquiis vexillo alligatis Flandros stravere: duo hostium vexilla Efternacum missa. Ita ille.

c Suestra in pago Mosano a præterfluente rivo cognominata, nunc nobilium Canonicarum celebre collegium est.

vam, ubi secreto fixis genibus orabat Deum, qui populo suo in desertis aquam AN.CHR.
produxit de petra, eadem misericordia servis suis de arenosa aquam produce- 739
ret terra. Qui mox exauditus est, & subito fons dulcissimi saporis fossam *a* im- 6. Nov.
plebat. Quod sui cernentes, gratias egerunt omnipotenti Deo, qui Sanctum suum magnificavit, & eum exaudire dignatus est: bibebantque usque ad satietatem, secumque ad prædestinati itineris necessitatem quantum sufficere videbatur portare curabant.

XVII. Iterum sanctus Dei Sacerdos in quodam loco iter agens, vidit mendicantes inopes duodecim, postulantes sibi aliquid a prætereuntibus solatii dari. Quos, ut fuit mitissimus, benigno adspexit animo, unique ex suis mandavit specialem suam flasconem sumere, ac pauperibus miscere *b* Christi: ex qua illi omnes duodecim usque ad satietatem bibebant: & mirum in modum illis abeuntibus ex optimo vino flasco, de qua tantum bibebant tanti homines, a ministro ita plena inventa est ut ante. Hoc comperto benedicebant omnes Dominum JESUM dicentes: Vere impletum est in nobis quod in Evangelio Christus dixit, *Date & dabitur vobis*.

XVIII. Venit quoque vir Dei ad suum gratia visitandi Monasterium, & post orationes & salutationes fraternas & admonitiones pacificas circuiens singula Fratrum habitacula, si quid in illis emendandum fuisset pius pastor explorare voluit. Tunc accidit ut intraret in cellarium, in quo modicum vini in uno reperit dolio: in quo suum benedictionis gratia cum oratione immisit baculum, & exivit. Sed eadem nocte in eodem vasculo vinum crescere *c* cœpit, ita ut superfunderet vasis marginem. Hoc Cellerarius cernens, insperata abundantia obstupefactus est, nec celare audebat quod divina misericordia per servi sui benedictionem geri cognoscebat. Facto crastino cucurrit, ad pedes sancti Patris se prosternens confitebatur quod vidit: qui more solito Deo gratias agens, memorque domini jussionis discipulis suis præcipientis, ne cui transfigurationis gloriam ante diem resurrectionis suæ dicerent; præcepit eidem Cellerario, ne cui miraculum quod cernebat, ante diem obitus sui diceret.

XIX. Sed & aliud Christus JESUS huic simile per ejus benedictionem operatus est miraculum. Perveniens servus Dei cum sociis ad domum cujusdam amici sui, paullisper cupiebat in domo dilecti longi laborem itineris refectione allevare. Sed patremfamilias nil vini habuisse cum comperit, quatuor modicas flascones, quas tantum ad itineris solatium secum socii ferebant, jussit adferri, easque in ejus nomine benedixit, qui in Cana Galileæ aquas in vini saporem mutavit: & mirum in modum post benedictionis gratiam quasi quadraginta viri ex illis usque ad satietatem bibebant, & cum magna gratiarum actione lætis sibi invicem animis dicebant: Vere Dominus JESUS hic implevit quod in Evangelio promisit dicens: *Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet, & majora* Joan. 14.
horum faciet.

XX. Perrexit idem sanctus prædicator quodam tempore more solito ob evangelizandi gratiam cum festinatione Fresiam, & propter laborem viæ in pratis cujusdam divitis paullulum lassos refocillare voluit equos. Quos dives cernens, superbiæ spiritu equos cædere cœpit, & a pascuis abigere. Quem vir Dei placidissimis alloquitur verbis ita dicens: Desine nobis, frater, injuriam facere: non enim propter læsionem tui, sed propter necessitatem nostri ad horam in his quiescere voluimus pascuis. Instat nobis opus Dei peragendum, cujus tu quoque mercedem habere

Nn iiiij pote-

a *Eadem cisterna*, inquit Joannes Beka in Chronico, *nunc in territorio de Heyligele patenter ostenditur, quæ ab inquilinis illic inhabitantibus moderno tempore* PUTEUS S. Vvillebrordi *dicitur*: an fons S. Vvillibrordi, de quo Altfridus in Vita S. Lindgeri supra ad cap. 10.

b *Miscere* pro *fundere* seu prabere potum etiam usurpavit Alcvvinus in lib. 2. capp. 17. 19. & 20. ubi etiam *flasconem*, uti & hic, feminino genere format. Eadem vox *miscere* in eadem significatione reperitur tum apud Gregorium Turonensem Episcopum in libro 2. de mirac. S. Martini cap. 22. cum in epistola Theodemari Abbatis Casinensis ad Carolum Magnum non semel. Et in quibusdam Capitulis Caroli Magni de diversis rebus, præcipitur, *ne Episcopi vel Abbates non vadant per casam miscendo*, tomo 2. Conc. Gall. apud Sirmondum pag. 157. Denique Petrus Damiani initio Opusc. 1. *Licet enim una prodeat summa quod miscetur, magis tamen delectat manus vernacula qua prabetur*.

c Istud miraculum factum dicitur in gratiam SS. Harlindis & Reinulæ, quum eas inviserunt sancti Vvillibrordus & Bonifacius. Verum Alcvvino potior fides, quam Auctori incerto, qui Acta istarum Sanctarum litteris mandavit, infra ad ann. 745.

AN.CHR. 739 6. Nov. poteris, si nos, quantum ad te pertinet, benigno adjuveris animo, memor illius Domini JESU dulcissimæ promissionis: *Qui vos recipit, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui me misit.* Sed magis mente pacifica nobiscum
Matth. 10. quasi amicus teipsum reficiens aliquantulum bibe, nobisque cœpto itinere pergentibus tu a Deo benedictus revertere in domum tuam. Ille igitur in malitia pertinax nolens pacificis viri Dei adquiescere verbis, sed convicia ingeminans, opprobria jaculans: Tu me, inquit, hortaris bibere, & pacem tecum inire! scito certissime quod tecum bibere pro nihilo habeo. Rapiensque ex ore ejus hoc verbum vir Dei: Si non vis bibere mecum, non bibe. Et statim paratis sociis perrexit viam suam. Ille quoque contumax domum suam festinabat adire, sed totus subito siti ardebat, cupiens ardentem stomachum vino refrigerare: sed os quod viro Dei convicia ingessit, vini potionem recipere noluit, pœnam in se ipso necessarie sustinuit. Vocati sunt medici qui sitim sedarent, qui facultatem ægroto bibendi præstarent: anhelabant viscera, sed non erat qui guttam vini fervescenti pulmoni posset infundere. Sero tandem pœnitentia ductus, in semetipsum reversus est. Agnoscebat sanctum Willebrordum esse quem offendit, illiusque anhelante spiritu optabat reditum: qui sequenti anno eadem via reversus est. Præcognitoque adventu ejus obvius ei homo ægrotus pervenit culpam confitens suam, & quam patiebatur pœnam aperiens, & pro amore Christi se solvi deprecans. Quem vir Dei misericordia motus absolvit, deditque cum benedictione de suo bibere calice: qui mox absolutus bibebat, & sanus in suam reversus est domum.

XXI. Est in Treveris civitate Monasterium puellarum *a*, quod temporibus B. Willebrordi pestis acerrima invasit: cujus acerbitate multæ ex ancillis Dei mortuæ sunt, quædam longo infirmitatis dolore jacentes in lectulo, ceteræ vero nimio terrore turbatæ, quasi præsentem mortem metuentes. Et quia prope est prædictæ civitati sancti viri Monasterium quod appellatur ESTERNACUM *b*, in quo usque hodie ille requiescit corpore, & ejus posteri ex legitima Patris traditione & piissimorum pietate Regum tenere noscuntur; antedicti vero Monasterii feminæ audientes sanctum virum venire illuc, statim miserunt legationem, postulantes eum non tardare venire. Qui B. Petri principis Apostolorum mitissimo doctus exemplo, de Joppe ob viduarum Christi petitionem venientis Lyddam ut sanctam suscitaret Tabitham; sic festinus vir Dei audito desiderio ancillarum Christi non piguit venire ad illas. Et veniens mox in eodem Monasterio, Missa pro infirmis celebrata, aquam benedixit qua domus illarum adspergi jussit, ac ægrotantibus potandum transmisit: quæ cito donante divina misericordia convaluere, nec ulla in eo Monasterio prædicta peste exinde moriebatur.

XXII. Contigit cuidam patrifamilias & domui suæ dira dæmoniacæ illusionis tentatio, ita ut aperte malignus in ejus domo spiritus ex horrore & maleficiis habitare agnosceretur. Nam subito cibos vel vestimenta vel alia domui necessaria rapere solebat, & in ignem mittebat: immo parvulum inter amplexus parentum pausantem illis dormientibus tulit, & in ignem projecit. Sed vagitu infantis parentes suscitati, vix parvulum de incendio eruerunt, & multa atrocia eadem familia a nefando spiritu perpessa est: nec a quolibet Presbyterorum depelli potuit, donec vir Dei Willebrordus a patrefamilias postulatus aquam illis benedictam direxit, præcipiens omnem domus illius supellectilem foras ferre, & aqua illa adspergi, prævidens in spiritu domum flammis consumendam esse. Quibus gestis vacuam domum a loco lectuli ignis invasit & consumsit. Altera vero eo in loco cum sanctificatione aquæ

a An Monasterium Horreense Ord. S. Benedicti, cui præfuit S. Modesta in libro de Miraculis S. Gertrudis Abbatissæ Nivialensis memorata, quam Modestam Gabriel Bucelinus perperam S. Vvillibrordi sororem dicit id quod ex Gertrudis & Vvillibrordi ætate satis revincitur: an Monasterium Palatiolum, cujus tum Abbatissa erat S. Addula, de qua superius egimus? Brovverus hunc locum de Horreensi interpretatur in Annal. Trevir. lib. 7. Clemens, idest Vvillibrordus translationi Reliquiarum S. Maximini Episcopi per S. Hildulfum factæ interfuisse dicitur.

b Alii codices mss. habent *Afternaco*, *Esternacumve*: recentiores *Epternatum* scribunt de quo infra post Vitam metricam.

aquæ benedictæ ædificara, nil exinde pristinæ tentationis passi sunt in ea : fed cum omni tranquillitate & quiete degentes, & Deo gratias agentes, qui illos per suum servum redimere dignatus est. AN.CHR. 739 6. Nov.

XXIII. Idem quoque vir Deo amabilis spiritu prophetico prædixerat, quæ post rerum eventus vera probavit. Baptizavit igitur PIPPINUM filium fortissimi Ducis Francorum CAROLI, patrem hujus nobilissimi KAROLI, qui modo cum triumphis maximis gloriose regit Imperium. De quo Pippino patre ejus vir Dei præsaga voce tale coram discipulis suis prædixit vaticinium : „ Scitote quod iste infans sublimis erit valde & gloriosus, & omnium præcedentium Francorum Ducibus major. Hujus itaque vaticinii veritas post nostris est probata temporibus, nec opus est adsequi testimoniis, quod totius Regni agnoscit auctoritas. Scit namque omnis populus, quibus nobilissimus victor celebratur triumphis, vel quantum termini nostri dilatavit imperium, vel quam devote Christianam in Regno suo propagavit Religionem, vel quid pro defensione sanctæ Dei Ecclesiæ apud extraneas exercuit gentes : quæ omnia melius oculis probari, quam verbis explicari queunt.

XXIV. Fuit enim iste vir sanctus omni dignitate præclarus, statura decens, vultu honorabilis, facie venustus, corde lætus, consilio sapiens, ore jocundus, moribus compositus, in omni opere Dei strenuus. Cujus vero patientiæ esset, ex ejus antedictis gestis ostenditur : vel quantam habuisset industriam Evangelium Christi prædicare, vel qualiter illum in opere prædicandi divina adjuvaret gratia, non necesse est nostro prosequi stilo, quod totius populi testimonio comprobatur. Ejus vero secreta conversatio in vigiliis & orationibus, in jejuniis, psalmodiis, & vitæ sanctitate & signorum ostensione, intelligi datur. Charitatem scilicet assiduus labor ostendit, quem cotidie pro Christi nomine sustinuit. Iste vero vir sanctus omnibus diebus vitæ suæ in divino proficiens opere, Deo amabilis & omni populo placabilis temporibus Karoli antiqui, fortissimi Francorum Ducis, senex & plenus in omni perfectione dierum *a* appositus est ad patres suos, multiplicem sui laboris fructum accepturus a Deo. Hominem exuit cum sæculo, ut cœlum possideret, Christum sine fine visurus in æterna gloria, in cujus dilectione quamdiu nobiscum vixerat laborare non cessabat. Die sexto mensis Novembris, idest octavo Idus ex hac peregrinatione ad perpetuam migravit patriam, & sepultus in Monasterio Esternaco, quod ipse Deo (ut præfati sumus) construxerat. Ibi usque hodie divina operante misericordia signa & sanitates ad sancti viri & Sacerdotis Reliquias fieri non cessant, ex quibus aliqua de eo huic nostræ historiæ subjicienda esse tatum existimavimus in laudem & gloriam Domini nostri JESU-CHRISTI, qui hæc per servi sui patrocinia sæpius operari dignatus est.

XXV. Conditum est autem venerabile ejus corpus in sarcophago marmoreo, quod primum toto * Dei famuli corpori quasi dimidium brevius inventum est, Fratribusque ob hoc valde contristatis & consilio suspensis quid agerent, & sæpius tractantibus ubi aptum sancto corpori invenissent locellum. Sed miro modo divina donante pietate inventum subito sarcophagum tanto viri Dei corpore longius, quanto brevius ante apparuit : & in eo viri Dei corpus cum hymnis, psalmodiis & omni honore condientes, sepelierunt illud in Ecclesia præfati Monasterii, quod ille summus Dei Sacerdos in honorem sanctæ Trinitatis ædificavit & dedicavit. Sed & miri odoris fragrantia omnium perfuderat nares, ut perspicue intelligeretur ad exsequias sancti viri angelicum venisse ministerium. * toti

Sed

a Nempe annos octoginta & unum prætergressus, teste Alcvvino, qui in lib. 2. cap. 24. S. Vvillebrordum *bis octena lustra & ter-quater menses* complevisse adfirmat. De die natali in Observationibus prævils ; de anno hic agendum. Vvillibrordum per annos quinquaginta in Fresia prædicationi operam dedisse, certum est ex S. Bonifacii epistula superius relata. Eumdem tricesimo-tertio ætatis anno Christi 690. in Fresiam trajecisse, jam probatum. Anno proinde 739. ejus obitus collocandus est, ut optime statuit Theofridus Abbas Esternacensis, cui Bertelius & Miræus subscribunt.

AN.CHR. 739 6. Nov.

XXVI. Sed & cuidam religioso sancti viri discipulo longius posito in oratione vigilanti obitus illius revelatus est. Nam vidisse se testabatur animam sanctissimi sui Patris cum magna luminis claritate, cum consona canentium laude ab angelicis exercitibus ad cœlorum regna portari. Multi quoque Fratrum testati sunt crebro se super lectulum ejus, in quo beatam animam suo Creatori reddidit, mirabile vidisse lumen, & suavissimam odoris dulcissimi sensisse fragrantiam, ut omnibus his signis crederetur, cœlestes locum frequentare cives, in quo Sancti anima migravit ad Christum.

XXVII. Per unctionem olei quoque, quod supra corpus sancti viri lucere solebat, multi infirmi Deo donante & fide illorum cooperante curati sunt. Pœnitentibus quoque sæpius ad eamdem Ecclesiam venientibus circulis ferreis more solito circumdatis, ruptis circulis ferreis subito eorum vincula resoluta sunt: cujus rei in Ecclesia adhuc circuli pendentes testes sunt.

XXVIII. Quædam vero mulier paralytica pluribus annis cruciata doloribus in tantum grassante eadem infirmitate cotidiana, ut omni officio membrorum destituta alieno uteretur ministerio, in solo tantummodo pectusculo vix anhelans spiritus suspiria fessa retraxit. Hæc a propinquis ad Ecclesiam ubi Sanctus Dei requiescit ferebatur prope locellum Reliquiarum ejus: positaque in eodem loco, fusis lachrymis deprecata est, ut per intercessionem sui sancti famuli divina ei suffragaretur clementia. Quæ a Domino Deo exaudita, moxque ab omni infirmitate liberata, sospes cum gaudio gratias Deo agens, propriis pedibus, quæ prius ab alienis portabatur, cucurrit ad domum.

XXIX. Fuit autem quidam adolescens infirmus ad corpus beati viri manibus deductus amicorum, qui totis intremuit membris: nec enim per se caput levare potuit, sed quasi collo non esset fixum, huc atque illuc cadens volvebatur. Nam aliquoties ita exanimis factus est, ut omnino mortuus videretur. Quem, ut prædiximus, sui prope corpus sancti viri posuerunt. Sed Dei misericordia donante, omnibus qui aderant cernentibus, ita subito sanus effectus est, ut nihil in eo pristinæ infirmitatis vel doloris antiqui ultra remanserit.

XXX. Quidam autem officio Diaconus & non merito, in Ecclesia sancti viri crucem auream, quam vir sanctus secum in itinere portare solebat, cum aliis donariis Ecclesiæ infelicissimo non horruit rapere furto. Turbatisque de hac re Fratribus, utpote factorem impii sceleris ignorantes, tunc precibus sancti viri confidentes illud tam nefarium opus & scelus occultari non posse; fraterna tamen pietate hominem ad pœnitentiam revocare nitentes, non perdere cupientes. Illo vero qui hoc crimen commiserat, obdurato corde
Prov. 18.3. salutem suam contemsit sicut impius, dicente Salomone: *Cum in profundum malorum venerit, contemnit*. Cogitavit infelix latere posse, quod clam absque oculis aliorum se fecisse sciebat: sed Dei oculum, cui omnia aperta sunt, latere non potuit, qui servorum suorum injurias sæpius vindicare non tardat. Nam miser ille qui hoc perpetrare crimen non abhorruit, subito misera morte arreptus interiit, & in ipso vitæ exitu aliquibus Fratrum reatus sui crimen ostendit, & ubi abscondisset quod furto rapuit indicavit. Videtis, Fratres, quam terribili damnatur judicio, qui Sancti Dei Ecclesiam furto violasse non timuit. Idcirco obsecro, ut castam in hac domo habeatis conversationem: quatinus divina clementia per sancti Clementis viri apostolici preces in omni petitione honesta vos exaudire dignetur, sicut ante diximus illum exaudire preces infirmantium in eadem hac Ecclesia, eosque cum diu desiderata sanitate domum redire concessit. Nec scilicet dubitandum est, quod veluti visibiliter corporeas illorum dignatus est sanare infirmitates, sic occultas animarum nostrarum ægrotationes, intercedente pro nobis Sancto suo, qui hic *a* corporaliter requiescit, & quem spiritualiter præsentem esse credimus,

a Diceres Alcvvinum in Monasterio Esternacensi tum vixisse quasi domesticum. At hæc similisque verba scribit nomine Monachorum Esternacensium, qui ea in divinis officiis recitaturi erant: quo modo in Vita S. Richarii Abbatis Centulensis eum fuisse locutum observavimus Sæculo præcedenti. Lege Alcvvini homiliam infra.

mus, cotidie exaudire non cessat, si firma fide & confessione vera cum lacbrymis effundimus io loco isto ante conspectum pietatis illius corda nostra : quia divina clementia præstabilis est ad ignoscendum, si nos tardi non erimus ad deprecandum, cujus laus & honor in sempiterna sæcula, Amen. AN.CHR. 739 6. Nov.

Restat igitur de B. WILGISO, qui fuit hujus Sancti (ut ante diximus) pater, ut a quo hujus historiæ primum incipit capitulum, novissimum de eo finiatur. Redir igitur annus ejusdem beati Wilgisi sanctæ migrationis dies, in qua pius Abba ALCBERTUS *a*, successor Archiepiscopi venerandi, post sacra Missarum sollemnia & honorem Deo debitum, cui Fratribus epulari & gaudere adgressus est. Sed in eo Monasterio nil plus vini inventum est quam duæ tantummodo flascones, quarum una prandii hora epotata est, altera in boram cenæ reservata. Igitur post vespertinam melodiam pro reverentia illius diei Fratres Refectorium reversi sunt, & post sacras lectiones præfatus Abbas Fratres allocutus est : Decet nos, o venerandi Fratres, cum gaudio spirituali venerabilium Patrum nostrorum festivos celebrare dies, & aliquanto relaxius solito rigore oostris indulgere corporibus, non luxuriæ causa, sed charitatis. Nequaquam vobis celassem, si aliquid plus habuissem in Monasterio, quam hanc solam flasconem, quæ nobis hora prandii restabat. Potens est tamen Deus per preces Sanctorum suorum haoc eamdem nobis abundare facere, illos bonorificare & nos lætificare, & ostendere nobis licet indignis suæ pietatis miracula, qui per benedictionem quondam Willebrordi Patris nostri ex quatuor flasconibus quadraginta viros satiare dignatus est : tantum cum gratulatione io spe bibamus quod habemus. Primo & secundo de eadem flascone omnes biberunt Fratres, & inventa est a ministro ita plena ut fuerat ante. Hoc audito Abbas cum Fratribus gratias Deo agere satagebat, biberuntque congratulantes divinæ clementiæ illa nocte cum sobrietate & lætitia quantum voluerunt. O felix Pater qui talem generavit filium, qui tali berede a Deo dignus habebatur, in quo benedictio illa impletur quæ in Deuteronomio legitur : *Benedictus tu, & benedictus fructus ventris tui*. XXXI. Deut. 18.

INCIPIT SERMO IN NATALIBUS EJUSDEM, convenienti populo recitandus.

I. Licet per totius orbis Ecclesias conveniat omni populo Christiano Sanctorum festa celebrare, victorias laudare, vitam imitari, & quia in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum, in omni terra consona cunctorum viventium voce laudandi sunt; tamen locis in singulis propter familiaritatem cohabitationis cujuslibet illorum, & propter præsentiam sanctarum Reliquiarum, quæ in solatium illis vel illis condonatæ sunt habitatoribus, speciali quadam veneratione apud cives suos familiarius honorantur. Igitur Roma urbs, orbis caput, beatorum Apostolorum Petri & Pauli specialius quodammodo gloriosissimis lætatur triumphis. Unde ad eamdem & gentes & populi cum devoto pectoris officio cotidie concurrunt, ut majori quique apud beatos Apostolos fidei compunctione, vel sua defleant crimina, vel cœlestis vitæ abundantiori spe sibi aditum aperiri deposcant. Mediolana olim civitas imperialis S. AMBROSIO gaudet defensore. Alpes Acunumiæ *b* Sanctorum Thebæorum felicius sanguine, quam nivali proceritate exaltantur. Beatius fecunda Pictavia B. HILARII pontificiis Reliquiis exsultat, quam venditionum & emtionum alteratione, in quibus sæpe versatur iniquitas. Quid te, Turonica civitas, loquar? muris quidem parvula & despectibilis, sed S. MARTINI patrociniis magna & laudabilis, quis propter te adierit te? nonne propter illius certissima suffragia turbæ ad te confluunt Christianorum? Omnia Parisiacæ civitatis suburbana, Ecclesiæ singulæ suos Patronos festivius celebrant.

a ALCBERTUS aliis, recentioribus ALBERTUS, *S. Vvillibrordi* in regimine Cœnobii Esternacensis successor, ad quem exstat Pippini Regis diploma apud Brovverum in Annalium Trevirensium libro 7. pro Ecclesia quæ in Crovio sita est.

b Legendum *Acaunica* seu *Agaunica*, idest Penninæ Alpes, proximæ Sedunis, in quibus Agaunum Monasterium, Martyrum Thebæorum Reliquiis decoratum. In ms. cod. Uticensi legitur *Alpes Agaunia*.

AN.CHR. 739 6. Nov. na, S. DIONYSII *a* vel S. GERMANI magnificis jocundantur auxiliis, & festivos illorum dies majori populorum celebrant frequentia. Tota Campania cum populis suis propter REMIGIUM venerabilem prædicatorem ad Remensem festinat urbem, apud eam quasi præsenti patrono sua vota ferentes. Sic divina clementia toti consuluit mundo, dans singulis provinciis vel populis, quo speciali gauderent pattono.

2. Nobis veto sanctissimi Willebrordi non infima perdonavit auxilia, sed præclara & gloriosa contulit suffragia. Gaudeamus, dilectissimi Fratres, in Domino, & spirituali jocunditate lætemur, qui nobis talem vitæ perdonavit doctorem, justitiæ præceptorem, unanimitatis nostræ auctorem, qui nos in hoc sacratissimum ovile congregavit, & pietatis magisterio erudivit. Gaudeat & nobiscum omnis populus, qui ad natalitia sanctissimi Patris hodie concurrit, & vigiliis apostolici viri pia devotione interesse studuit, & in præsentia Domini nostri JESU-CHRISTI & sanctorum Angelorum & beatissimi Pontificis stare satagebant. Nullus, obsecto, dubitet in fide, nec de veoiæ largitione hæsitet, nec de piæ petitionis fructu & effectu, qui nobis talem concessit patronum. Illius nos precibus concedit exaudiri, quia quanto fiducialius deprecamur, tanto citius exaudiemur. Fide enim omnia impettaotur, sicuti hujus viri saoctissimi, cujus hodie festivum celebramus diem, certissima ante oculos habemus exempla, qui mox ab infaotia sua per fidem Deo placere contendit. Nam patriam, cognationem & amicos fervente fide pro amore Dei dereliquit, terrena contemsit, ut cœlestia adquireret. Idcirco magnum laboris sui fructum invenit, & multas populorum turbas ad Christum convertit, & plurimos paganorum ab erroris iniquitate avertit, & divina cooperante gratia filios iræ, filios fecit esse misericordiæ. Inferna conclusit, cœlum aperuit, plurimas peragravit gentes, ut omnes in viam veritatis adduceret: nec sibi ipsi pepercit, populos adivit feroces, si forte purpureas martyrii coronas inveoiret. Quem Deus ob multorum servavit salutem, quatinus majori prædicationis gloria honoraretur, quam si solus martytio coronaretur. In pace quievit, quia in spe laboravit. Vitam invenit æternam, quia temporalem reliquit; nobis ablatus, Angelis sociatus.

3. O beatissime Christi sacerdos, ne nos derelinquas laborantes in terris, sed precibus tuis de cœlis adjuvare non cesses. Vita tua apud homines semper probata fuit pro Deo: sint preces tuæ apud Deum semper iotentæ pro hominibus. Meditatio tua fuit in lege Domioi die ac nocte: ideo sicut palma floruisti in domo Domini. Sicut cedrus Libani multiplicasti filios tuos, qui ad te tota mentis intentione clamant: tu illos pia ioterccessione adjuvare digneris. Sentiamus tuum nobis clementissime adesse auxilium, qui tuis devotissime instamus officiis. O felix anima, quæ sæculi labores dereliquisti, & cœlestem cum multiplicis sudoris tui fructu requiem intrasti: talenta tibi commissa multiplicasti, præmia promissa accepisti. In pauca fidelis fuisti in terris, supra multa constitutus gloriaris io cœlis. Gaudia Domini Dei tui, quæ semper optasti, semper habere cœpisti. Te continuis, o Pater, prosequimut laudibus, tu nobis assiduis auxiliare precibus. Credimus te in præsentia Domioi Dei tui omnia posse impetrare quæ poscis, dum tanta potuisti in præseotia nostra per ejus gratiam efficere miracula. Tu modo civis Angelorum, tu socius Sanctorum: tu lætus cum illis canticum novum cantabis: Sicut audivimus, ita & vidimus: Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæculum sæculi laudabunt te: &, Videbitur Deus deorum in Sion. Cujus beata visio plena est felicitas, sicut ipsa Veritas in Joan. 14. Evangelio testatur dicens: *Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum*. In cujus dulcissima dilectione iste Sanctus vixit in mundo, ideo in ejus adspectu lætatur in cœlo.

4. Vi-

a Hunc locum notavit Hadrianus Valesius in disceptatione de Basilicis cap. 5. adversus Joannem Launoium, qui Basilicam S. Dionysii tumulo illustrem intra muros urbis Parisiacæ primitus conditam fuisse adfirmabat.

4. Videte, Fratres cariffimi, quanta gloria eft Deum fequi. Ifte pro amore Chrifti patriam contemfit, peregrinationem elegit, divitias fæculi parvipendebat, paupertatem voluntarie amavit. Et cognovimus qualem honorem poftea habuit inter homines, fed melior eft gloria quam æternaliter poffidet inter Angelos. Hujus fanctiffimi doctoris nos exempla de ignaviæ torpore fufcitent, ut quod in illo prædicamus, impleamus in nobis: agones illius laboris laudamus, vias noftras in veftigia ejus corrigamus: quatinus qui fanctitatis ejus fequimur exempla, beatitudinis fortiamur & præmia, per eum qui illum coronavit, & nos adjuvabit, JESUM-CHRISTUM Dominum noftrum, qui cum Patre & Spiritu-fancto vivit & regnat in gloria fempiterna, Amen.

AN.CHR. 739 6. Nov.

Explicit liber primus, profaico gradiens fermone, de Vita ac virtutibus obituque S. Vvillebrordi Archiepifcopi.

INCIPIT LIBER SECUNDUS,
quem ALCUINUS metro ftudens compofuit.

Ex mf. cod. Uticenfis Monaft. & tomo 6. Canifii.

INCIPIUNT CAPITULA.

CAP. I. QUOD *B. Vvillibrordus de Britannia vel Hibernia Franciam venisset.*

II. *Qualiter idem vir Dei in ope prædicanti profeciffet.*

III. *Quomodo Pippinus Francorum Dux eumdem famulum Chrifti Romam direxiffet, ut archiepifcopus ordinaretur.*

IV. *Quod beatiffimo Apoftolico* SERGIO *Papæ in vifione oftendebatur Vvillebrordum Romam venifse, & ut cum omni honore illum debuiffet fufcipere.*

V. *Quomodo illum idem beatus Papa honorifico tractavit, & ordinato nomen impofuit* CLEMENS, *& donis ditaffet.*

VI. *Quod vir Dei remeavit in Franciam, & inftanter cunctis Evangelium Chrifti prædicavit.*

VII. *Quod Frefonibus & Danis prædicare tentabat.*

VIII. *Quod aliquos baptizavit ex illis in via, & aliquid fignorum faciens reverfus eft Franciam.*

IX. *Quod Carolus Francorum Dux gentem Frefonum fibi fubjecit.*

X. *Quod Vvillebrordus Frefonibus prædicare reverfus eft, eofque ad Fidem Chrifti convertit.*

XI. *Quod ei fedes epifcopalis in Trajecto caftello data eft, & quod per loca Presbyteros difpofuit.*

XII. *Quod devotiffime verbum Dei per omnia loca prædicare feftinabat.*

XIII. *Quod non omnia quæ idem Pontifex fecit, verfu enarranda effent.*

XIV. *Quod confringens famulus Dei fanum quoddam, gladio a quodam ædili in caput percuffus, fed Deo defendente nil læfuræ ictu ferientis fenfit.*

XV. *Quod quidam, qui fervo Dei maledixerat, die poftera periit.*

XVI. *Qualiter fontem orando de arida tellure produxerit.*

XVII. *Quomodo ejus benedictione flafcona vini in duodecim pauperes fufficeret.*

XVIII. *Item qualiter ex ejus benedictione vinum in cupa crefceret.*

XIX. *Item qualiter ex benedictione ejufdem viri Dei quadraginta viri ex quatuor flafconibus modicis bibiffent ufque ad fatietatem.*

XX. *De quodam protervo divite, qui cum famulo Dei bibere renuit, & poft volens non potuit, donec ab eo abfolutus effet.*

XXI. *Quomodo in Treveris civitate orando peftem imminentem ab ancillis Chrifti amoviffet.*

XXII. *Quod totam domum cujufdam patrisfamilias a duriffima dæmonis tentatione liberaffet.*

XXIII. *Quod vir Dei* KAROLI *Ducis Francorum filium* PIPPINUM *baptizavit, & futurum ei prædixerat Regnum.*

XXIV. *De moribus & de obitu fancti Patris.*

XXV. *Quod Fratres Patrem fepelientes in farcophagum, quod brevius fuerat corpori ejus, fubito ad aptam menfuram protelatur.*

XXVI. *Et quod miri odoris fragrantia totam adfperferit Ecclefiam.*

XXVII.

AN.CHR. 739 6. Nov.

INCIPIT PRÆFATIO.

ECCE tuis parui votis, venerande Sacerdos,
  Cor quia de vero fervet amore mihi.
Pontificis magni Wilbrordi & Præsulis almi
  Percurrens titulis inclyta gesta citis.
Sit licet inferior, strepitans cum murmure rauco,
  Illius egregiis sermo meus meritis:
Protulit ad Templum Christi, Wilbrorde Sacerdos,
  Nostra fides vestrum parva minuta tamen.
Quæ rogo suscipias clementer mente benigna,
  Criminibusque meis posce precor veniam.
Non sunt digna tuis meritis mea munera, Præsul,
  Qui regnas summi dives in arce poli:
Ni pius in Templo Deus æra minuta ferentem
  Laudasset viduam, quæ sua tota dedit.
Æra minuta duo diversi ponderis ista,
  Sancte Pater, supplex in tua templa fero.
Sed prius hæc retinet planis nummisma figuris,
  Posterius sed jam pierium rutilat.
Sunt qui in lege sacra pilos pellesque caprarum
  Ad pia tecta Dei ferre jubentur onus.
Non tamen hos sperni jussit lex sancta Tonantis,
  Sed grate accipere mens pia quæ tulerit.
Sic non magniloquas quæris, Pater optime, gtates *,
  Sed vero calidum pectus amore meum.

* al. grates

INCIPIT NARRATIO.

CAP. I.

VENERAT occiduis quidam de finibus orbis
  Vir virtute potens, divino plenus amore;
Ore sagax, & mente vigil, & fervidus actu,
Ad te temporibus PIPPINI, Francia felix,
Quem tibi jam genuit fecunda Britannia mater,
Doctaque nutrivit studiis sed Hibernia sacris,
Nomine Wilbrordus, meritis vivacibus almus.
Qui peregrina petens Domini deductus amore,
Semina perpetuæ cupiens cœlestia vitæ
Spargere, quæ rarus fuerat prius accola verbi.
Quem mox Pippinus Francorum Rector honestus
Suscipit, atque illum sitientia rura rigare
Per loca mandavit jam singula rore superno,
Auxiliisque Dei famulum firmavit honestis.

II. Ille Deo plenus, lumen de lumine Christo,
Jam quascumque piis peragravit gressibus urbes,
Vel castella, casas, vel compita; semper ubique

Sparsit

Sparſit evangelicæ radios per pectora lucis, AN CHR.
Multorum donec Fidei pia flamma reluxit, 739
Et nox cœca procul illo deceſſit ab orbe. 6. Nov.
Quotidieque ruunt idolorum fana profana,
Et populi Chriſtus reſonabat in ore fidelis.
Creſcere Pippinus dum viderat inclytus auctor III.
Eccleſiam Chriſti, fidei & venerabile donum;
Congaudens nimium tali doctore ſalutis,
Ac melius ratus, citius ſe mittere Romam
Præcipuum fidei præconem, quatinus illum
Paſtor apoſtolicus firmaret in ordine primo,
Eſſet ut Eccleſiæ Præſul, ſummuſque Sacerdos.
Pontificalis apex Petri digniſſimus heres IV.
Sanctus apoſtolicam tenuit tunc SERGIUS aulam,
Vir bonus & prudens, nulli pietate ſecundus.
Ante diem quartam facta eſt cui viſio nocte,
Quam vir veniſſet Romam præclarus ad illum,
Angelus e cœlo veniens prædixerat illi:
Ecce Deo carus properat hanc hoſpes ad urbem,
A Duce Francorum miſſus cum munere largo.
Hunc tu mente pia ſaltem tractare memento,
Et mox Pontificem ſummo ſacrabis honore.
A te quæ cupiet, capiat quoque dona Sacerdos.
Iſte Deo ſociat populorum millia multa.
Angelus his dictis cœli remeavit ad aulam.
Annuit angelicis monitis mox Papa beatus, V.
Atque Dei famulum tractavit mente benigna:
Ut fuerat juſſus, compleverat omnia promtus,
Pontificemque illum magno ſacravit honore,
Nomine CLEMENTEM patrio juſſitque vocari.
Et quæcumque petit Sanctus ſibi, tradidit illi,
Plurima Sanctorum præſtans ei dona piorum.
His actis Domini famulus remeavit ad orbem VI.
Francorum, veniens firmatus munere ſummo.
Et totus gaudens populus tunc accipit illum,
Flumina melliflua cupiens haurire ſalutis,
Quæ Pater egregius cunctis impenderat ultro,
Rore rigans ſupero cunctorum pectora Chriſti.
Et quocumque pius veniebat forte Sacerdos,
Auxiliante Deo fructus carpebat amœnos.
Catholicæ Fidei donec impleverat urbes
Agnitione Dei, villas, atque oppida, rura.
Nec his contentus Francorum finibus, ultra VII.
Spargere ſed tentans divini ſemina verbi,
Gentibus antiquo captis errore Freſonum
Vel Danis, multum populo per ſæcla feroci,
Quas tunc haud potuit (Reges quia forte ſceleſtos
Illæ habuere quidem) ad Fidei convertere donum.
Sed Deus omnipotens animas donaverat illis VIII.
Gentibus ex ipſis aliquas, & mira peregit
Perque ſuum ſervum quædam: qui in pace reverſus
Ad populum Domini ſpectans regionibus iſtis,
Janua perpetuæ Chriſto pandente ſalutis,
Dum eſſet aperta piis monitis, ſed ſemper ubique
Firmabat cunctos; PIPPINUS tempora vitæ
Præſentis complens, KAROLO ſua Regna relinquit.

AN.CHR. 739 6. Nov. Qui mox nobiliter regales rexit habenas,
Amplificans fines, gentes, ſuperando triumphis
Externas etiam bello, vicitque Freſones,
IX. Et ferrata ſuper illos carpenta ſubegit,
De manibus tulerat horum quoque frena tributi.
X. Tunc vir evangelicus remeans Wilbrordus, & illis
Verba ferens vitæ, ſacro & Baptiſmate tinxit.
Quos Fidei donis primo ſacer imbuit almis,
Et lux orta fuit reſidenti mortis in umbra.
Jamque diu populo verus ſol Chriſtus ubique
Eluxit, ſubito tenebris cedentibus atris.
XI. Tunc data Pontifici eſt Trajecto ſedes in urbe,
Et gens tota ſimul Freſonum ſubditur illi,
Diſceret ut magno Fidei documenta magiſtro.
Mox conſtructa Deo viguerunt templa perenni.
Per loca ſunt poſiti & Doctores multa fideles,
Qui regerent populum, vitæ qui verba docerent,
Qui Baptiſma darent, cœli qui pane cibarent:
Ne plebs eſuriens a ſe jejuna rediret,
Sed cunctis Chriſtus potus, cibus eſſet abundans.
XII. Hoc opus hic fuerat præclaro Præſule ſemper,
Plurima quod ferret animarum lucra Tonanti,
Ut Domino ad ſervos remeanti occurreret ultro
Multiplicata ferens manibus utriſque talenta.
* id eſt Monaſteria Circuit idcirco vigili tutamine mandras *,
Nominibus meritis ut Chriſti augeret ovile.
Et quocumque pius perrexit præco ſalutis,
Gratia Celſithroni ſemper prævenit euntem,
Effectum tribuens factis verbiſque docentis.
XIII. Plurima perque ſuum fecit miracula ſervum,
Quæ nunc non libuit verſu percurrere cuncta:
Sed ſtrictim quædam properanti tangere plectro,
Et geſtis titulos paucis præfigere muſis,
Ad proſamque meum lectorem mittere primam.
Illic inveniet jam plenius omnia geſta,
Pontificis magni ſtudium, documenta magiſtri,
Progeniem, vitam, mores, mentemque benignam,
Devotumque Deo ſemper cor omnibus horis,
Legibus in ſacris meditans noctesque dieſque.
XIV. Ecce Deo carus Præſul jam tempore quodam
Tentabat per ſe quoddam confringere fanum.
Hoc cernens idoli a cuſtos, ſucceuſus in ira,
Pontificiſque caput gladio percuſſit acuto.
Sed vir præcipuus nec ſenſit nec leve vulnus.
Quem voluere ſui comites occidere ſtatim:
Hunc tamen eripuit mitis de morte Sacerdos.
Qui luit arreptus miſeras mox denuo pœnas,
Poſtque dies ternas vitam finivit amaram.
Sicque ſuos Sanctos Chriſtus ulciſcitur ultro.

Egit

a Duplex peccatum uno verbo hic peccat Alcuinus nam duæ ſyllabæ priores vocis εἴδωλον produci debent. Quamquam Prudentius correpta ſecunda dixit idola, uti & Walafridus Strabus in carmine de Hilduino Archicapellano. Huc ſpectat obſervatio Joſephi Scaligeri in lib. 2. Auſonii cap. 22. *Habebant*, inquit, *peculiare Latini Poetæ, ut non ſolum Græcas declinationes in Græcis negligarent, ſed & quantitatem ita everterent, ut accentu illam tantum metirentur*. Sic ergo id ſemel in his verſibus notatum. Alias ſane plura caſtigatione digna occurrunt, ſi omnia velis ad ſeverioris proſodiæ leges revocare. Denique quod cap. 31. *Eccleſiam* ſecunda correpta dicit, id facit quod ceteri Poetæ mediæ latinitatis: at quod cap. 27. primam breviat in *egrati*; id etiam Abbo poſt eum commiſit non ſemel in libro 2. de obſidione Pariſiaca.

AN.CHR. 739 6. Nov.

Egit iter quondam venerandus forte viator, XV.
Qua se per segetes propior jam semita duxit
Cum sociis etiam, tenuit quas dives avarus.
Cui segetum custos callem prohibere volebat,
Plurima conclamans Sancto convicia verbis,
Necnon augebat factis opprobria diris.
Qui divertit iter, qua se via publica monstrat.
Mox perit infelix elusor luce secunda,
Tam quia non timuit servo maledicere Christi.
Dum divina pius cœlestis semina vitæ XVI.
Spargere per multas properaverat accola terras,
Pervenit quæ nil steriles nisi gignit arenas,
Infecunda soli species prope litora ponti,
Qua nec dulcis aquæ inventa est sitientibus unda.
Vir cupiens sanctus sociis succurrere fessis,
Jusserat ut facerent intra tentoria fossam.
Quo facto, Præsul solum se clauserat intus,
Et genibus fixis lachrymas fundebat amaras
Ante Deum, dulcem quo mox meruere sed undam:
Produxit subito fontem prius arida tellus,
De quo potabant socii secumque ferebant,
Indiguit quantum steriles via cœpta per agros. XVII.
Occurrere Dei famulo ter forte quaterni
Panniculis miseri vestiti & panis egeni.
Quos pius ut vidit, motus pietate Sacerdos;
Ferte meam, dixit, flasconem, ferte, ministri,
Et miscete viris illam : benedictio Christi
Sufficere in totos faciat largissima credo.
Turba bibebat ovans quantum sibi quisque volebat;
Flasco tamen fuerat meliori plena falerno.
Venerat ad quamdam Cellam venerabilis hospes. XVIII.
Omnibus Ecclesiæ rebus jam rite peractis,
Fratribus & solito mandata more salute,
Omnia perspiciens sacræ sedilia cellæ.
Ingrediens etiam sociis cellaria paucis,
In qua sola parum vini vix tunna tenebat,
Quam Christi famulus baculo benedixit honesto,
Quem manibus semper Sanctus portare solebat.
Nocte sequente merum, sed mox (mirabile dictu !)
Solus in æde manens servator crescere vidit,
Donec mellifluo completa est nectare tunna.
Hoc lætus retulit venerando Patre silenter.
Cui pius Antistes dederat præcepta tacendi
Usque diem mortis, nolens sibi quærere laudem.
Vir fuit in populo largus pro gentibus hospes, XIX.
Sæpius hospitium cujus intrare solebat
Egregius Præsul, partes dum venit in illas.
Ecce die quadam veniens, nil præscius ejus
Vir fuit adventus : quapropter pocula vini
Non habuit caro veniente repente magistro.
Hoc Pater agnoscens, jussit sibi ferre quaternas
Per loca quas pueri secum portare solebant
Flascones pariter modicas, benedixit & inquit :
Nunc miscete quidem nobis, benedictio Christi
Augebit vinum, credo, pietate benignæ.
Sic fuit & factum, jam bis simul ecce viceni
Namque fuere viri convivæ vina bibentes.

ANCHR. 739 6. Nov.

Sufficit his Christi per donum potio eunctis.

XX. Lassus iter Domini famulus faciebat amatum,
Imbribus æthereis cupiens sata lata rigare.
Prata pius Præsul cujusdam divitis intrat,
Cum sociis modicum lassis requiescere tempus.
Cædere cœpit equos virgis & abigere pratis.
Quem pius alloquitur blando sermone Sacerdos:
Desine, quæso, tuis nos nunc depellere pratis,
Sed magis ad nostras epulas conviva venito,
Et bibe nobiscum, simus quoque semper amici.
Respondit dives furiosa mente superbus:
Nolo tuas epulas, tecum potare recuso.
Mox rapuit Præsul verbum de voce loquentis:
Si potare negas mecum modo, non bibe, quæso.
His dictis Domini famulus perrexerat ultro,
Atque domum dives propriam repedavit iniquus.
Quem sitis inflammat nimio fervore repente,
Qui miscere furens famulos sibi vina rogabat,
Accipiens calicem, sed nil sorbere valebat.
Ardebat sitiens stomachus, sed pocula Bacchi
Respuit, & totus flammis ardebat anhelis.
Nec valuit quisquam medicus relevare laborem,
Donec ipse miser culpam cognovit iniquam,
Atque Dei famuli ex dicto tormenta luisset.
Optabat reditum quapropter Præsulis almi.
Venerat ipse senex, alter dum venerat annus.
Cui miser occurrit, pœnam confessus amaram,
Cui pius indulsit quidquid commiserat in se,
Atque manu propria potum porrexerat ipse.
Qui mox sanatus, fastidia longa relinquens,
Accipiens calicem pleno se proluit ore.

XXI. Est antiqua, potens, muris & turribus ampla
Urbs Treveris, necnon sacris circumdata Cellis,
In quibus unatim populorum turba piorum
Laudibus invigilant Domini noctuque dieque.
Has inter fuerat sacrarum Cella Sororum,
Quas subito nimium quassavit pestis acerba,
Ex vita hac rapuit per quam mors ultima multas,
Semineces quædam longo jacuere dolore.
Terror mortis erat nimius sed & omnibus idem.
Spes fuit in famulo Christi, vocatus & ille
Cum lachrymis citius fessis succurrere rebus.
At pius ille Pater complevit vota Sororum
Adveniens, illas jam nec spes alma fefellit:
Sed precibus Sancti mox pestis acerba recessit,
Et Domino laudem reddunt pro sospite vita.

XXII. Tecta domus patris cujusdam tempore multo
Sæpius incursu vexantur dæmonis atri,
Spiritus & variis dirus terroribus illam
Torquebat, vano nec jam phantasmate tantum,
Sed nocuit multum manifestis publice gestis,
Multoties manibus raptas vestesque, cibosque
Injiciens flammis, infantem nocte jacentem
Amplexus inter tulerat vis dira parentum,
Visus in ardentem plorantem mittere pyram,
Sed vix ereptus manibus de morte suorum.
Hanc pestem nullus potuit sanare Sacerdos

Do-

Donec ipſe Dei famulus a patre rogatus, AN.CHR. 739 6. Nov.
Hanc precibus peſtem ſanctis purgavit, & illi
Nomine ſub Chriſti benedictam miſerat undam.
Præſcius & rerum Præſul prædixerat illi,
Quod domus illa vetus flammis ab hoſte fuiſſet
Conſumenda prius : ne te, rogo, terreat ignis,
Conſtruis optatæ melius tibi tecta ſalutis,
Quæ munire cito benedicto fonte memento.
Poſt donante Deo ſerpentis peſte carebis,
Et tua tota domus tecum gaudebit amata.
Omnia mox Patris complentur in ordine dicta,
Exhinc nulla domum tetigit tentatio talis,
Sed bene ſecurus manſit habitator in illa.
Iſte Dei Sanctus prædixerat ante futura, XXIII.
Quæ poſt eventus rerum modo vera probabat.
Namque Ducis KARLI PIPPINUM nomine natum,
Ut pater optavit, ſacro Baptiſmate tinxit,
De quo diſcipulis prædixit talia vates:
Omnibus iſte aliis fuerit ſublimior infans
Francorum Ducibus, quos ſæcula longa tulerunt.
Hic reget imperium felix feliciter iſtud,
Dilatans fines magnis hinc inde triumphis.
Non opus eſt noſtris illud monſtrare camœnis,
Quod toto veris celebratur in orbe loquelis. XXIV.
Vir fuit iſte Dei, patiens, moderatus, honeſtus;
Moribus egregius, & in omni ſtrenuus actu,
Corde pius, humili mitis, rigiduſque ſuperbo;
Solator miſeris, & inops ſibi, dives egenis.
Qui poſtquam vitæ meritis perfectus in annis
Bis octena pius complevit luſtra Sacerdos
Ter quater & menſes, menſis jam jamque Novembris
Idibus octenis cœli migravit ad aulam,
Cœtibus angelicis junctus, cœleſtibus hymnis
Conlaudans Chriſtum ſemper ſine fine beatus.
Quem Fratres ſtudio curarunt condere ſancto XXV.
Pſalmodiis, hymnis, magno cum laudis honore.
Sarcophagum brevius fuerat ſed corpore Patris,
In quo tunc Fratres ſtuduerunt condere corpus.
Effecti nimium triſtes (mirabile dictu!)
Ecce repente lapis ſe protelare locelli
Cœpit, & ad formam ſe aptavit corporis almi.
Inter & exſequias miri fragrantia odoris XXVI.
Ambroſio Eccleſiam perfundit nectare totam,
Perſpicue angelicam monſtrans veniſſe catervam,
Ad Patris officium lætis concentibus almi.
Iſte Pater ſanctus, Paſtor, Patriarcha, Sacerdos XXVII.
In propria pauſat felix Aſternaco Cella,
In laudem Domini quam jam conſtruxerat ipſe,
In qua ſigna Deus faciet nuncuſque ſalutis.
Ex olei tactu multi ſanantur egroti,
Quod ſolet ad corpus magni lucere Patroni.
Vincula rumpuntur per ſe properantibus illuc,
Qui ſua cum lachrymis veniunt mala crimina flere,
Et læti redeunt Chriſto donante ſoluti.
Inque loco ſancti quo ſtant ſacra lectula Patris, XXVIII.
Sæpius ætherium lumen veniſſe videtur,

AN.CHR. 739 6. Nov. Hic quia Pontificis linquens ergastula carnis
Spiritus astra petit meritis vivacibus alta,
Cum Christo & Sanctis fruiturus luce perenni,
Quod lux demonstrat, crebro quoque cernitur istic.
XXIX. In quo multoties cœlesti nectare dulcis
Fragrat odor vere pigmento dulcior omni.
Testibus a multis fieri quæ vera probantur,
Quorum vita fidem certabat casta relatu.
Quam requiem speras animam habuisse beatam;
Talia dum terris per sanctas signa geruntur
Relliquias, tanti meritis dignissima Patris?
Qui nostris poterit precibus relevare dolores,
Si jam corde pio lachrymas effundimus illic,
Quo Pater egregius sacrato corpore pausat.
Interea mulier totis paralytica membris,
XXX. Continuis semper septenis languit annis.
Talia nec valuit quidquam sibi membra movere.
Ultima vix moriens suspiria corde trahebat,
Ante Dei Sancti corpus portata jacebat,
Effundens lachrymas fessa cum voce tepentes.
Sola fides viguit posse sperare salutem
Per famulum Christi, nec se spes ipsa fefellit.
Ecce repente salus leviter per membra cucurrit,
Igneus atque color venas afflavit apertas,
Ossibus & nervis virtus redit inclyta cunctis.
Surrexit mulier toto mox corpore sospes,
Atque domum propriis gaudens se currere plantis,
Quæ prius alterius languens portatur ab ulnis.
XXXI. En quidam juvenis valido languore per annos,
Heu! multos doluit: nervi vix ossibus hærent,
Intremuere simul vexati corporis artus.
Ceu caput avulsum vidisses vertice summo,
Sic huc, sic illuc dextra lævaque rotatum.
Sæpe etiam jacuit multam moriturus in horam.
Iste miser talis fidei cum pectore firmo
Venit in Ecclesiam manibus deductus amicis,
In qua Pontificis magni pia membra quiescunt,
Proque salute sua lachrymas fundebat amaras.
Quem mox audivit miserantis gratia Christi,
Et rediviva salus per membra recurrit ubique,
Convaluitque viro nervorum flexilis ordo,
* al. Repit. Inrepit * ossa vigor totis virtusque medullis.
Adstanti populo cunctis cernentibus ille est
Incolumis subito factus, ac robore fortis
Perrexit sanus quo se sua vota ferebant;
Omnipotenti Deo grates ob dona salutis
Semper agens Christo, Christo laus gloria semper.
XXXII. Altaris juvenis corrupta mente minister
Clam rapuit quædam sancti donaria templi.
Tollitur ac sævo quædam crux aurea furto,
Quam Christi famulus secum portare solebat,
Dum pius egit iter Christo comitante viator,
Relliquias propter multas quas condit in illa.
Mox tormenta luit sceleris præsumtor iniquus,
Ultio consequitur peccatum justa nefandum,
Et perit infelix crudeli peste peremtus.

Mortis

Mortis in articulo pandit tamen impia furta, AN.CHR.
Et quo quæ tulerat latuissent omnia monstrat. 739
Quo pereunte tremor crevit cum laudibus ingens 6. Nov.
Fratribus & populo, cernentes omnia Christo
Quæque sui servi fuerant, servante tueri.

ELEGIA ALCUINI

de Wilgiso parente S. Wilibrordi.

NOBILIS iste fuit magna de gente Sacerdos.
Sed magnis multo nobilior meritis.
Ut dudum cecini, fecunda Britannia mater,
Patria Scottorum clara magistra fuit.
Francia sed felix rapuit, veneratur, habebat,
Illius atque hodie membra sepulta tenet.
Hunc WILGILS genuit proprio pater inclytus ævo:
Vir sanctus sapiens ac pietate probus.
De quo versifico liceat me ludere plectro,
Lector ut agnoscas qualis & ipse fuit.
Et de qua sancta generis radice parentum,
Iste Dei famulus progenitus fuerit.
Vir fuit in populo dignus cognomine VILGILS,
In Trans-Humbrana *a* nobile gente degens.
Moribus egregius, populo peramabilis omni,
Vita fuit cui cum conjuge casta fatis.
Quæ jam mente pia fuerat subjecta marito,
Ut quondam proprio Sacra viro fuerat.
Hæc referante Deo cernebat mente futura,
In stratis recubans somnia vera videns.
Namque novam sese lunam vidisse putabat,
Cornibus erectis ut solet esse nova.
Crescere paullatimque implere & cornua cœpit,
Donec ei pleno lumen in orbe micat.
Illius hæc subito sorbentis in ore ruebat,
Viscera perradians luce micante sibi.
Evigilans somno mulier hæc mente retractat,
Quid sibi quod cernit significare queat:
Atque Sacerdoti cuidam hæc omnia pandit,
Cujus in Ecclesia vita probata fuit.
Hæc ubi pensabat prædictus corde Sacerdos,
Conjicit ex rebus visa superna novis.
Respondit tandem mulieri talia vates,
Inspirante Deo famine veridico:
Tu, mulier, lunam vidisti crescere parvam,
Et tota impleri cornua luce nova.
Illa nocte viro forsan commixta fuisti,
Quæ generas toto lumen in orbe novum.
Parvulus ex utero, mulier, tibi nascitur infans,
Qui meritis magnus crescit honorificis.
Iste erit eximius Doctor Præsulque futurus,
Splendescet nostro lucifer orbe novus.
Et quos cæca prius populos caligo tenebat,
Irradiat summi luce poli supera.
Omnia vatidici complentur in ordine dicta,
Et rerum eventus somnia vera probat.
Nascitur atque puer matri, & Baptismate loto

a Sic corrigimus Canisii ac Surii editionem, in qua corruptissime (uti Canisius fassus est) legitur: *Intrane Humbrana nobie de gente degenr*. Uticensis codex: *In Trans-Humbrana gente degens valida*.

AN.CHR. 739 6. Nov.

Impoſuit WILBRORDI nomen habere pater.
Cujus vita, fides, mores, doctrina, camœnis
Olim quippe fuit prætitulatus eis.
Mox pater egregius linquens mala gaudia mundi,
Et ſervire Deo mente manu cupiens :
Cœleſtem rapiens tota dulcedine vitam,
Et ſe Cœnobio tradidit ipſe ſacro.
Fratribus adjunctus vixit ſine crimine Frater,
Jam patiens, humilis, promtus in omne bonum.
Poſt hæc mente ſacer famulus majora ſecutus,
Theoricam cupiens ſolus adire viam :
Incipit undiſoni inter promontoria ponti,
Qua loca reperiens congrua corde ſuo :
In quibus ætherios poſſit decerpere flores,
Et mundi curis liber abeſſe malis.
Totius hic ſolus tranſegit tempora vitæ,
Nocte die magnis proficiens meritis.
Plurima perpeſſus ſerpentis bella nefandi,
Qui ſolet in Sanctos arma movere ſua.
Sed Deus omnipotens Sanctos qui jure triumphat,
Conceſſit famulo clara tropæa ſuo:
Efficit & quædam miſerantis gratia Chriſti
Per famulum vere ſigna ſtupenda ſuum.
Nec decuit modio abſcondi tam clara lucerna,
Nec talamos ſubter ſubjicienda fuit.
Sed ponenda magis ſuper veſtigia tecti,
Spargeret ut lucem altius illa piam.
Quæ tamen haud libuit currenti tangere plectro,
Inclyta vel muſis ſigna aperire meis.
Sufficit hoc tantum vitam cognoſcere patris,
Quæ placet Altithrono ſemper ubique magis.
Vita Dei famuli multis exempla ſaluris
Præbuit, & teſtis pectoris omnis erat.
Huic famulo Chriſti Reges famulantur, & illum
Per patriam populus totus amore colit.
Vir fuit iſte Dei, patiens, moderatus, honeſtus,
Moribus egregius, mitis & ore pius.
Plurima qui poſtquam perfecto dona labore
Commeruit, Chriſto perficiente ſibi :
Mox meritis, annis, tota & pietate repletus,
Tranquilla tandem in pace quievit ovans.
Spiritus ætheriam lætus migravit ad aulam,
Gaudia cum Sanctis jam ſine fine tenens.
Corpus in Eccleſia curarunt condere Fratres,
Quæ conſtructa maris ſtat prope litoribus:
Atque ſacrata Dei Genitrix clariſſima Chriſti
Nomine fulgeſcit virgo MARIA tuo.
In quo te noſtris bene credimus eſſe futuram
Auxilio precibus, ſemper honore potens.
Tu mundi vitam, totis tu gaudia ſæclis,
Tu Regem cœli, tu Dominum atque Deum
Ventris in hoſpitio genuiſti virgo perennis:
Tu nobis precibus auxiliare tuis.
Carmiger * indoctus cecinit hos ALCHUINE * verſus,
Cui rogo quiſque legas, dic : Miſerere Deus.
Explicit liber 2. Alcuini ſophiſtæ, de vita B. Vuillibrordi Epiſcopi.

* al. Armiger
* al. Alcuine

AP-

APPENDIX

De S. Willibrordi Monasterio, cultu, & translatione.

1. VVILLIBRORDUS *quem locum vivens factis decoravit, eundem mortuus sepultura & miraculis suis illustravit.* Esternacense * [*Esternach] *dico Monasterium, aliis* Afternacense, *sequioribus* Epternacense *dictum : cujus ipse auctor & ornamentum fuit. Est autem Esternacum insigne Ordinis S. Benedicti Cœnobium, oppido nobilitatum, haud procul ab urbe Augusta Trevirorum, ad flumen Suram* * [* Soure] *in villa quondam regia pagi Bedensis situm, in hodierno Ducatu Luxemburgensi : cujus Cœnobii historiam Joannes Bertelius ejusdem loci Abbas brevi compendio enarravit. Theofridus Abbas itidem Esternacensis in libro de vita S. Vvillibrordi de istius Monasterii primordiis agit in hunc modum.* Dux excellentissimæ generositatis PIPPINUS cum BLITRUDA conjugali sua æque generosis orta natalibus, tertio Idus Maji, anno duodecimo Childeberti gloriosissimi Regis, dedit beato Vvillibrordo Epternacensis fisci medietatem integram, a Theodardo egregii Ducis Theotharii filio sibi traditam. IRMINA vero Dagoberti Regis (*nimirum secundi, ut putant*) filia, hereditario jure possessam cum omnibus appendiciis & adjacentiis suis cum villa montis sitam in pago Tulbiacensi * [* de Zulpich diœc. Coloniensis] in Kalendis Decembris addidit partem alteram. Idem munificus Princeps sub chirographi conscriptione anno 4. Regis Dagoberti, 6. Nonas Martii tradidit illi villam in pago Mosariorum sitam, & a præterfluentis fluvii nomine Suestram nuncupatam, & egregiæ Blitrudis sagaci industria ab ingenuis viris pecuniæ impendiis comparatam. Et quia utriusque loci situs tam sapienti architecto visus est amœnus, & cœnobialis vitæ studiis apprime aptus & dignus; in utroque jactis fundamentis exædificavit Cœnobium, & in montibus Israel, in pascuis uberrimis pascendum aggregavit gregem dominicum. *Monasterium Suestrense conversum est in nobilium Canonicarum collegium, ut superius observatum in Vitæ prosaicæ caput 14. Abbatia vero Esternacensis, postquam ab anno 856. ad annum fere 1060. Canonicos passa est, in pristinum Ordinis monastici statum per Sigfridum & Ravengerium reformata hactenus perseverat, eique adjuncta parochialis sanctorum Petri & Pauli Ecclesia, quam Vvillibrordus ipse consecrasse dicitur. Eo in Cœnobio vixere sancti* ADALBERTUS *Egmundæ patronus, &* VVILLEHADUS *Bremensis Episcopus, quorum gesta hoc in Sæculo referemus.*

2. *Istic sepulturæ locum elegit Vvillibrordus, facto in id testamento* anno 6. Theoderici Regis : *cujus testamenti excerptum, nescio an genuinum, refert Miræus in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 15. his aliisque verbis.* Ego in Dei nomine Clemens Vvillibrodus Episcopus dono ad Monasterium Epternacum, quod est constructum super fluvio Sura in pago Bedensi in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti, & sanctorum Petri & Pauli Apostolorum, & sancti Joannis Baptistæ vel cæterorum Sanctorum, ubi ego ipse Clemens Vvillibrordus custos vel gubernator præesse videor, & si Deo placet, corpus meum ibidem requiescere debet, &c. *Ibi S. Vvillibrordi corpus in hunc usque diem adservatur, & præcipua religione a circumpositis incolis honoratur, etiam viginti aut triginta miliaribus, ut Bertelius testatur, devotionis ergo confluentibus, maxime in feriis Pentecostes. Joannes Iperius in Chronico Bertiniano cap. 43. parte 7. meminit parochialis Ecclesiæ S. Vvillibrordi apud Gravelingas in Flandria. Idem Sanctus colitur etiam præcipue in Fositeslandia, & pridem in Vualacria insula ea dictis. Browerus in Annal. Trevirens. lib. 7. ait, in æde Martyrum, quæ sub mœnibus fere Trevirorum ad Mosellæ ripam nunc a Benedictinis incolitur, haberi altare, quod Vvillibrordus in honore Domini Salvatoris consecravit, supra quod in itinere Missarum oblationes Deo offerre consueverat. Embricæ vero in Clivia, in Basilica S. Martini ostendi capsam Reliquiarum, quas S. Vvillibrordus a Papa Sergio accepit. In hac vero capsa corpus Domini nostri a Vvillibrordo consecratum adservari sub crucicula, quæ insistit loculamento, cui hostia sacra imponi solet.*

3. *Ad hæc etiam colitur S. Vvillibrordi translatio 14. Kalend. Novemb. cujus historiam ita describit Theofridus Abbas Esternacensis.* Anno progeniti verbi 1031. a transitu ejusdem gloriosi Patris 292. Oratorii caduci fabrica instaurata, HUMBERTO Abbati totique congregationi sedit sententia, ut 14. Kalendas Novembris, invitato præclaro POPPONE sanctæ Trevericæ sedis Archipræsule, & defensore HENRICO glorioso Duce Bajoariæ, inter dedicationis sollemnia ejus ossa transferrentur in locum, ubi hodie cum reverentia & honore debito recondita visuntur. Delecti sunt ad tam pretiosum inquirendum & effodiendum thesaurum Cœnobitæ celebres & in sanctæ conversationis proposito nobiles: qui dum obseratis Ecclesiæ januis pavimentum conarentur infringere, unus ex eis THIETMARUS nomine, oblitus nocturno se delusum phantasmate, bipennem libraturus, brachia quasi divinitus colligata sensit. Quare attonitus & anxius animo, ab HUBERTO Præposito in secretioris loci adytum deductus, monitusque paterne ut puræ confessionis se gemitibus expurgaret, si cujus criminis sibi conscius esset. Ille vero hæsitans cum nihil ab se nonni admissum invenisset, jussus est ad lavatorium divertere, & sarabara * [* id est vestimenta.] sua diligenter in-

spice-

AN.CHR. 739 6. Nov.

ſpicere. Quod cum feciſſet, & polluta veſtimenta deprehendiſſet, ſubeunte animum pœnitentia ſacro labori ſe reddidit. Egeſta autem humo & effractis duabus cryptis, in tertia ſacratiſſimum repererunt ſarcophagum & ſericum deſuper pallium, quod (mirum dictu!) per tot ſæcula non modo incorruptum, verum etiam pulcrum & integerrimum uſque in id temporis ad Baſilicæ Dei ſuſpenditur ornatum, incorruptæ vitæ ac meritorum tanti Pontificis evidens teſtimonium. Acceſſit inde Humbertus Abbas pro Reliquiis diſtribuendis *: & elevato paulliſper operculo videre meruit dilectiſſimum dominum ſuum jacentem illæſa cuculla & cilicio, & pene toto corpore integro, tantiſque fragrante odoribus, ac ſi delibutum eſſet unguentis omnibus, & aromata de carne mortua ebollirent pro vermibus. Idem inſeruit manum, nec ſine ſumma formidine unam quoque de coſtis ſancti viri extraxit. Cumque omni diligentia obſerato & elevato ſarcophago ſacræ celebrarentur excubiæ, quidam ex Cœnobitis FRITHELO nomine, qui nobili ortus proſapia, depoſito cingulo terrenæ militiæ, oblatis ante ſe duobus filiis indolis egregiæ, ſuavi ſe jugo ſubdidit ſervitutis dominicæ, ſupervenit tota debilitatus membrorum compagine, utpote inteſtinis ejus prolapſis & dependentibus in ſeceſſus confinio & margine; intimæ orationis proſtratus obtulit hoſtiam, & exſurgens neſcius impegit in tumbam: & abſque ulla mora ex colliſione ſalutifera viſceribus in ſedem revocatis priſtinam ſanitatem adeptus eſt.

* f. detegendis.

Hæc Theofridus, qui de eodem Frithelone agens lib. 4. carminum, quibus S. Vvillibrordi vitam complexus eſt,

Clarus militia dum militis induit arma
Sed vexilla ferens cum ſterneret acrius hoſtes,
Lapſus equo jacuit, prolapſaque viſcera luxit.

Ad hæc tempora, inquit Brovverus, ex cujus libro 2. iſta decerpſi, revocanda ſunt quæ de altero FRITHELONA *Eſternacenſis Monaſterii Advocato Theofridus ſcripſit. Is Bedenſi pago late rerum potitus, cum S. Vvillibrordi fortunas per ſe ſuoſque fœde divexaſſet, auſus denique eſt Namurcenſem Comitem Adelbertum bello laceſſere. Sed prima congreſſione fuſus, fuga ſe proripuit ſuorum maximo detrimento. Inde Bedenſis pagus direptus, Frithelo a gregario milite confoſſus. Bertramus gener ejus & ipſe in Sanctum injurius miſeram vitam exegit. A Vvillibrordo ad ejus ſocium ac diſcipulum Adalbertum veniamus.*

CIRCA AN. 740 25. Junii.

DE S. ADALBERTO DIACONO B. WILLIBRORDI SOCIO, Egmundæ Patrono.

Vita ejus omiſſa.

Hujus *ſancti* ADALBERTI *Vitam aut potius elogium locis fere communibus inſtructum edidit anonymus quidam Monachus Medelocenſis rogatu* EGBERTI *Trevirorum Antiſtitis, qui iſti Eccleſiæ præfuit ab anno 978. ad 93. Anonymi ſcriptionem mutato ſtilo contractoque edidit Surius; integram ac genuinam accepimus ex mſ. codice Carthuſiæ Colonienſis opera & beneficio noſtrorum, qui ad S. Pantaleonis degunt, ſodalium & amicorum Bernardi Moerſii Theologiæ Profeſſoris, & Antonii Erkelenſis. Eam tamen ne demus integram, retrahit locorum ejuſmodi communium tædioſa & otioſa commemoratio, aut certe rerum aliunde notarum repetitio. Ne tamen lectorem omnino jejunum dimittamus, en indicem capitulorum, qualis in exemplari mſ. reperitur.*

I. Quomodo S. Egbertus Northumbrorum Epiſcopus Dei reſpectu patriam deſerens in Hiberniam migraverit, illoque S. Adalbertus eum ſecutus fuit cum plurimis.

II. Quomodo S. Egbertus ad lucrandos Germaniæ populos ire cœlitus ſit inhibitus, & pro ſe ſanctos Vvillibrordum & Adalbertum deſtinavit.

III. Quomodo S. Vvillibrordus cum ſociis ad Friſiam a Pippino ſit directus.

IV. Quomodo S. Adalbertus omnium perfectioni virtutum ſtuduerit.

V. Quomodo S. Adalbertus Eggoni promiſit ſe tunc a patria reverſurum, cum pomi grana ab igne revireſcerent.

VI. Quomodo in reverſione S. Adalberti combuſta pomi grana fructificaverint.

VII. Quomodo conſummatus in virtutibus Adalbertus ex hac vita migraverit.

VIII. De eo quod Oratorium S. Adalberti a ſervis Dei numquam ſit derelictum.

IX. Quomodo mulier Eſcvvar per S. Adalberti merita partum invenit.

X. De eo quod in ſancti viri Oratorio brevior primo trabes, longior cæteris poſt eminebat.

XI. Quomodo ruſticus ex caſeo furato punitus ſit & liberatus.

Ab hoc capite Surius reliqua contraxit in compendium, quæ Auctoris verbis reddere ſtatuimus, utpote quæ hiſtoricis rebus nonnihil conducunt, parumque abfuerunt ab Auctoris ætate. Priora qui volet, adeat Surium ad diem 25. Junii. Legendus etiam Joannes Gerbrandus a Leidis in Chronici Belgici libro 2. capite 41. ubi agit de ſancto Adalberto, quem Athalbertum *vocat. Is mihi videtur* ALDBERGHT Diaconus, *cujus mentio in Treceæ cujuſdam epiſtola ad Lullum Epiſcopum Maguntinum, quæ epiſtola inter Bonifacianas eſt ordine 79. in hæc verba.* Ego quoque minimus Eccleſiæ ſervus ſupplici per Dominum deprecatione rogito, ut me cum mea familia, Domino Deo cuncta diſpen-

speosaote ac rite regente, ioter cæreros fideles vestros amicos io commune benigne susci- CIRCA AN.
piatis, qui proprio dicor nomine Aldbercht Diacooatus officio fuogens licet iodigoos : ut 740
saocti gradus mioisteriom olim acceptom vestris saluberrimis intercessionibus meliorando 25. Junii.
de die in diem proficiam. *Non adsentior Nicolao Serario*, *qui* Aldbeschtum *hunc eumdem putat cum* Trecea *epistolæ auctore. Porro si Adalbertus noster idem est cum isto*, *Bonifacio Lulli decessori supervixit. Eum in Esternacensi Cænobio Monachum vixisse ajunt.*

CAPUT XII. *Qualiter arenosæ congestionis mons ab Oratorio ejus sit dimotus.*

ALIO quoque tempore res miranda satis evenit. Ex marinæ siquidem tempestatis eruptione continua, sicut his cognitum est qui maris vel viderunt vel inhabitant contigua, plurima litoris arenarum subvehitur copia : quæ perurgente vi ventorum tantis cumulatur acervis, ut montibus videatur altissimis coæquari. Hujuscemodi denique perfusio nimis proxima, sancti viri quodam tempore consedit Oratorio. Quo dum forte RORICUS barbarorum Rex appulisset, cunctis sibimet obsequentibus indixit, ut ocius ab ædificio sacro montem arenosum dimoverent. Quod cum mane sequenti fuisset universis implere placitum; invenerunt præfatum arenæ montem per sanctissimi Adalberti merita, quantum jactus lapidis emitti potest, longius esse secretum, clarescente supernæ bonitatis affluentia, quæ quantum apud se dilectus suus valeat, etiam vitæ incredulo manifesta præbuit indicia.

XIII. *Quomodo S. Adalbertus cuidam feminæ Deo sacratæ in somnis apparuit, ut ejus corpus de tumulo levaretur monuit.*

Apparuit amabilis Christi confessor Adalbertus in somnis cuidam Sanctimoniali VVILFSIT *a* nomen habenti, denuntians ut pretiosissima sui corporis ossa, quæ more cæterorum profundius sub humo recondita tenebant, eminentius elevata cunctis in conspectu locarent, scilicet ad devotionem Fidelium efficacius incitandam & meritorum ejus interventionem præsentialius obtinendam. Et ne fidem quivis forsitan ambiguitatis offendisset scrupulus, trinis feminam præfatam dignatus est certificare visionibus. Quæ ne stringeretur inobedientiæ reatu, THEODORICO primo Comiti, qui locum eumdem, sicuti nunc posteri ejus retinent, proprietatis jure possidebat, haud segnis intimatrix per somnum sibi revelata suggerere properabat. Ille vero, sicuti semper in illis quæ Religionis sunt promtus & officiosus exstitit operator, ita in exsequendis his quæ Sanctimonialis retulerat velox fuit exsecutor. Paratis ergo quæcumque fuerant tali operi congrua, sancta levari fecit pignora.

XIV. *Quomodo salubris fons sub sarcophago viri Dei repertus fuerit, & quod miracula in sancti corporis deportatione claruerint.*

Tunc subtus sarcophagum repertus est fons mira limpiditate perspicuus, qui usque in hodiernum diem ad recuperandam sanitatem inclusa spe multis exstat idoneus. Apertoque locello, pallium quo Sancti corpus velabatur, ut requiescentis vivacitas apprehenderetur, ab omni corruptione putredinis immune conspiciebat.

XV.

a *Vulfit* appellat Joannes Gerbrandus in Chronici lib. 6. cap. 24. qui cap. 23. *de fundatione Monasterii lignei Sanctimonialium in Egmunda* hæc habet : *Cum autem præclarissimus* THEODORICUS *Comes Hollandiæ jam in provecta ætate multis virtutibus fulgeret ; ex magno devotionis affectu ligneum construxit in Egmunda Monasterium, qui locus antiquitus dicebatur Hallem. . . in quo quidem Monasterio idem Comes Sanctimoniales Ordinis Sancti Benedicti primitus instituit, quibus de suis facultatibus vitæ munera copiose tradidit.* Theodoricus iste æqualis erat Caroli Francorum Regis cognomento Simplicis.

CIRCA AN. 740 25. Junii.

X V. *Quomodo Theodoricus Comes ligneum construxit Oratorium, & illuc sanctum deduci fecit thesaurum.*

Prædictus vero Comes in loco, qui *Hallen* nuncupatur, ex ligni materia construxit Oratorium: constitutaque die qua Fidelium unanimis devotio convenire potuisset, illuc sanctum deduci fecit thesaurum. In quo venerabili deportationis officio quot sanitatis impotes reformarentur, non parvo colligi potest numero: præcipue denique cœcis redditum lucis decus alludebat: & quoscumque gressus debilitas enervabat, redigesta membrorum compages erigebat. O divinæ pietatis fontem, inæstimabilibus miserationum rivis semper inundantem! En Confessor sanctissimos, cujus anima vera beatitudinis securitate nullius indiga fuit, ut relicti corporis artus erigantur altius, loculis honorent nitidioribus, adhortari videtur. Num in cœlesti conspicuitate posito nec inest delectabilitas, cui carnaliter versanti cuncta terræ viluit speciositas? Procul absit a piis mentibus hæc credulitas. Sed qui in hac constitutus peregrinatione charitatis viscera numquam dehabuit; jam manens in patria compassionis & misericordiæ reminisci non desinit. Vult ergo reliquias sui sancti corporis manifestius tractari, ut respicientium corda compunctionis accensa stimulo facilius ad impetrandam Divinitatis opem mereantur aptari. Vult magnificentiori frequentia celebrari, ut magis ac magis in memoria futuræ gloriæ bonorum desideria valeant dilatari. Nunc sequentia videamus.

X V I. *Quomodo Sigifridus fit punitus, & post pœnitentiam liberatus.*

Certatim autem laborantibus in præfati constructione Oratorii, Sigifridus quidam nomine fervorem sociorum imitari dedignatus, omni membrorum mobilitate & officio est destitutus. Qui postquam salubri pœnitentia motus in cognitionem sui pervenit, recepto sine mora vigore, totius corporis contractione caruit.

X V I I. *Quam mirabili studio Comes Theodericus a fluvii periculo sit liberatus.*

Accidit quoque brumali tempore dum cuncta fuissent aspero frigore constricta, supra nominatum Comitem Theodericum vehiculo residentem trahi super cujusdam profundissimi lacus terga glaciali rigore contecta. Verum sicut hujuscemodi sæpe constat periculosa mentio jam fere media contingentibus, dum glaciei tenuitas non æquipararet ponderis impressionem, letiferam sui minitabatur rupta voraginem. Unde cunctis tremore fugatis, Comes relictus est solus. Qui cum humanum penitus deesse videret auxilium, ad expertum crebrius B. Adalberti totis suspiriis confugit patrocinium, per cujus interventum celerem meruit impetrationis obtentum. Nam, quod mirum est dictu, ubi fundus vix credibilis habetur, summotenus pendentem lympha sorbere non valuit: cinguli tantum usque finitima lambere præsumsit. Sic nempe tam ipse liberatus exivit periculum, quam cuncta quæ vehiculo imposita ferebantur sunt liberata.

X V I I I. *Quomodo junior* THEODORICUS *construxit lapideam basilicam, removens Sanctimonialium vitam, & instituens monachicam.*

Nec sunt memoriæ subtrahenda, quæ temporibus THEODORICI junioris, prædicti videlicet Comitis filii, nos ipsi vidimus declarata miracula. Is enim paternæ devotionis ferventissimus æmulator, in honore sancti Confessoris Christi Adalberti lapideam basilicam non sine magna construxit difficultate: quippe cum tellus hæc arenosa renuis exilitate, nimium sit egena lapidum & calcis opportunitate. Pignus quoque sancti corporis inclusum sarcophago eleganti fabricæ

bricæ decoravit artificio : & ne quid ei in præmio futuræ beatitudinis deesset perfectæ remunerationis, cultores monasticæ observantiæ inibi Deo vacare constituit : quibus etiam ad quotidianum victum de redditibus suis sufficientiam præbuit. Nam patris ejus institutione Sanctimonialium prius ibi vita florebat : sed ob imminentem sæpius Fresonicæ feritatis molestiam, ad observantiam propositi sui facultas eis minime suppeditabat.

CIRCA AN. 740 25. Junii.

XIX. *Quomodo Theodorici junioris filius* EGBERTUS *nomine, Trevirensis post Archiepiscopus, febrem per B. Adalberti merita effugit.*

Hic itaque tam eximiæ liberalitatis Comes genuit filium EGBERTUM nomine, qnem divini timoris intuitu Clericatus fecit delegari forte. Qui dum jam in adulta ætate Subdiaconatus ministerio fungeretur, quodam anno sequente die Palmarom valida vi febrium est invasus : cujus acerbitate usque ad festivitatem sancti viri, quæ est septimo Kalendas Julii, graviter est vexatus. Cum vero sacræ festivitati fiducia meritorum piissimi Confessoris eum cæteris interesse decerneret; ita penitus ab omni adversa valetudine est absolutus, qoasi numquam ab ea fuisset pulsatus : & lætus ob tantæ pestis evasionem, ad Missarum sollemnia ministerii sui obsecutus est devotionem. Hic denique est Egbertus, qui post Archipræsulatus a Deo sortitus infulam, tam vivacissimo religionis ardore, quam modcratissimæ libramine discretionis Trevirensem rexit Ecclesiam.

XX. *De restitutione visus* ERLINDÆ.

Fuit eidem Comiti filia carissima nomine ERLINDA, quæ diu unius oculi est usu frustrata. Sed quomodo tantum Confessorem non sentirer sibi placabilem, quem patris sui sedulitas tot munificentiis fecit debitorem ? Recepit ergo visum, plus gaudens ex restitutionis beneficio, quam si numquam naturali careret officio.

XXI. *De Vvolmari Presbyteri illuminatione.*

Fuit item de gente Anglorum Presbyter qoidam nomine WOLMARUS, qui per viginti annorum revolutionem nullam potuit penitus habere visus hilaritatem. Unde multis Sanctorum locis peragratis, Romam quoque pervenit, ut ademtæ lucis receptu potiretur. Verum superna pietas, quæ per apostolicum meritum crebris & multifariis est modis patefacta, hujus viri sanitatem ad declaranda sancti Adalberti distulit patrocinia. Nempe dum Romana reverteretur ab urbe, attrahente fama curationis multorum, Egmundam studoit adire : veniensque saluberrimi fontis ad locum, quem supra memoravimus sub sancti corporis locello repertum; postqnam oculos suos trino liquoris lavacro resovit, serenissimo lumine donatus abscessit.

XXII. *De plurima languidorum reformatione, & quod adversus dæmones maximam vim beati viri merita habent.*

Moderno quoque tempore plurimi cæcorum, claudorum, aliisque ægritudinum varietatibos debilitati, per efficacissima S. Adalberti merita ad integram vegetationem sunt reformati : quorum nomina sive numerum colligere supersedimus, ne per verbosam stili vagationem legentibus forsitan quamlibet ingeramus fastiditatem. Sed hoc certissimæ fidei commendandum, qnod cum locus hic sit fecundus incomparabili languentium medicatione, præcipue tamen gaudear dæmoniacorum liberatione. Nam quisque huc venerit hujuscemodi captivatus amentia, integerrimæ redemtionis gloriabitur obtinentia. Nam cur non declinent dæmones potentiam Coufessoris eum Christo

CIRCA AN. 740 25. Junii. sto triumphantis, cujus ineluctabile certamen experti sunt in carne militantis?

XXIII. *De* Ruoschini *Comitis filio curato.*

Exstitit etiam Comes urbanus quidam, Ruosckin habens vocabulum: cujus mansionis haud procul a beati viri Monasterio constabat habitaculum. Hic divino præmonitus instinctu, filium suum illuc divinis obsequiis mancipandum atque regularibus institutis devoverat imbuendum. Postea vero dum tam supernæ adspitationis immemor, quam propriæ sponsionis exstitit prævaricator; puer in immensam decidens invaletudinem, a cunctis irremediabilis habebatur, donec ad altare sancti viri regulari oblatione traditus absolveretur: evidenter insinuans, paternæ desraudationis perfidiam languoris sui fuisse causam. Felix nimirum, cujus momentanea ægritudo tam paternæ temeritatis correctio, quam sempiternæ suæ salutis fiebat occasio.

XXIV. *De infante curato qui sugere non potuit.*

Mulierem quamdam non longe ab eximii patris Cœnobio degentem puerum parere contigit, qui per viginti dies alimentum lactis penitus abhorrens, ubera materna contemtui habuit. Mirabile forsitan & incredibile habeatur, si non late vetidicorum relatione testium comprobatur. Parentes ergo considerantes humanum consilium tali non esse proficuum periculo, eumdem puerum beati Adalberti offerentes altari, ipsius sanandum commendaverunt patrocinio. Mox autem puer naturali vigoratus robore, ad sugendum cœpit avidius gestire. Quis non in hoc mirabilem divinæ dispensationis attendat ordinem? Subtrahitur ergo parvulo huic naturalis affectio nutrimenti, ut & tanti Confessoris in curando patescat excellentia, & eidem parvulo sublimioris propositi provideatur observantia. In hoc perpendi potest divinæ dispositionis proventionem numquam a boni vacare prædestinatione, sed semper in lucrandarum animarum versari provisione.

XXV. *De eo quod pallium quo Sancti corpus dudum velabatur, post exustionem Oratorii incombustum sit repertum.*

Oratorium quoque celeberrimi Patris minus justa custodum vigilantia conservatum, bis incendii deprædatione est devastatum. Sed qui non dormitans neque dormiens conservat Israel, sic negligentium punivit injuriam, ut meritorum Sancti inibi requiescentis declararet eminentiam. Nam cunctis illie depositis flammarum violentia favillatenus crematis, solum pallium quod sacratissimum corpus velare meruit, remansit expers hujus exustionis. Nullus ergo tam stolidæ mentis hebetetur vesania, ut Sancti hujus præjudicare velit potentiæ, quod adscriptum sibi templum ab igne non servaverit immune. Deus enim qui in Sanctis suis est mirabilis operator, humilium & in præceptis suis ambulantium propitiabilis est exauditor: negligentia & pigritia marcidis misericordissimæ suæ patientiæ monita ingerit; superbis autem & in perversitatis calle durantibus sententiam justissimæ vindicationis inscribit. Hic denique in combustione rerum templi hujus incautos expergefecit: in conservatione vero pallii devotis & sancta suffragia quærentibus spem impetrationis providere decrevit.

XXVI. *De quodam fratricida ligato, & per merita S. Adalberti liberato.*

Nostris quoque temporibus ad declaranda sancti viri illustria virtutum insignia divinitus ostensum miraculum edere pergam: ut tanto devotius in ejus ve-

venerationis debitum Christiani recalescat animus populis, quanto largiflua fignorum efficacia crebrius eum prospexit cœlesti glorificari benedictione. Trasmarinis namque in partibus quidam infinita pollens divitiarum opulentia, inflammante sæva rapacitatis cupiditate, nepotum suorum rura, quæ eis hereditario jure ex paterna successione contigerant, injusta pervasione in suos moliebatur redigere usus. Quem eum tam per affines & amicos quam consanguinitate propinquos, ut nefandos compesceret conatus, multifariis precarentur oraminibus, dicentes non decere eum aliena concupiscere, utpote qui suis esset sufficiens; ille nihil dignum ratione respondit: sed spretis amicorum adhortationibus, quid malitiæ mente diu tractaverit, sceleratissimi prodit exhibitione operis, & injuste possessa suos jussit exercere colonos. Interim juvenum feroces animi vehementius concitabantur in iram: & nefanda quæ tantis lacessiti injuriis cogitare compellebantur, verbis promere pertinacius non verebantur: scilicet quælibet se malle subire discrimina, quam fundis carere paternis. Inde suscitantur iræ, rixæ, dissensiones: adulantur partibus militares manus: postremo sævo exemplo patricidale exoritur bellum, producunt ex utraque parte acies bellatorum. Tunc germani fratres conspirata manu parem acceptis contumeliis vicem rependere promti, patruum suum dira passum vulnera solo prosternunt, mortique (quod nefas est dicere) tradunt. At post spatium temporis nolens Deus perpetuo perire peccantes, immisit eis pœnitudinem tanti criminis. Mox sine dilatione Episcopum ad cujus diœcesin pertinebant adeunt, seque peccasse, se reos esse lachrymosis proclamant vocibus: & vulnus admissi facinoris congruo mederi antidoto, toto cordis precabantur oratu, ita ut ferro quo reatum perpetraverant, eos juberet tamdiu constringi, quousque qui solet gratuita sua gratia dimittere peccata, suo eos judicio decrevisset absolvere. Itaque Pontifex non abnuit, videlicet ne impunito crimine tanto eorum animæ inextinguibili perpetuæ pœnæ postmodum cruciarentur incendio. Unde cum boni consilii compotes efficerentur, (nam alter eorum brachium sibi vinxerat facto loro ex gladii capulo; alter vero ipso gladio quasi fascia pectorali se constrinxerat) circuibant plurima Sanctorum loca, ut eorum suffragiis quandoque veniam obtinerent criminum, quorum votis sciebant citissime annuere Dominum. Tunc pari devotionis studio Nivialense properant ad Cœnobium, ubi mira signorum gratia sacra effulget virgo GERTRUDIS: ut & ipsi experirentur beneficio, quantum Dei famulæ conveniret honorare meritum. Ubi cum aliquantisper effuso lachrymarum imbre orationi incumberent, beatæ Virginis ob meritum unus a Domino solutionem vinculi meruit, unde non modico repleti sunt adstantes gaudio. Alius vero dum enixius divinum sibi adfore precaretur auxilium, hoc a Domino meruit percipere responsum, ut omni festinatione properaret ad limina sacræ aulæ Levitæ Christi Adalberti: ibique se sciret solvi vinculo, quo suo se obligaverat voto. Cœpit itaque ignotum sibi perquirere locum, angelico dicto in somnis sibi Egmunda nominatum: nec cuiquam palam fecit quid illuc quærere vellet, sed tantum quod orationis causa animi haberet eum invisere. Et sicut desideria cœlitus inspirata divina semper ad effectum perducuntur gratia; licet difficili gressu, tamen diu desideratum pervenit ad locum: ibique perendinatis aliquibus diebus, spe indubitanti præstolatur olim promissæ sibi a Deo solutionis donum. Et dum aliquando, sicut semper consueverat, ad horam divini Officii adsisteret vultui divino imaginis Domini nostri JESU-CHRISTI; subito illa ferrea sine manibus disrumpitur armilla: ut palam daretur intelligi hæc Sanctum Adalbertum suis promeruisse meritis, quia in suo corpore crucis stigmata portare non erubuit. Mox admiratio crevit populi, hymnidica Monachorum gratulatur caterva: & quia talem meruerunt habere Pastorem, in commune bonorum largitorem collaudant Dominum.

Hæc de vita & virtutibus opinatissimi Confessoris Christi Adalberti Medelo-

CIRCA AN. 740 25. Junii.

NOTA.

CIRCA AN. 740 25. Junii. delocensis *a* Cœnobii excudere cucullarii, jubente serenissimo ejusdem Monasterii domino supra nominato, videlicet summo Præsule EGBERTO: qui rerum honestarum & ad divinum cultum proficientium sollertissimus & indefessus eminet procurator. Cuicumque igitur libellus hic in manus venerit, non hebetis ingenii crassitudinem, non incultæ rusticitatis attendat absonitatem: nec arguat eos temeritatis, qui imbecillitatem vitium non trutinarunt ad immensitatem ponderis: quia majori se subjicit periculo, qui inobedientiæ noxam non pertimescit, quam qui propriæ possibilitatis modum obauditionis intuitu pensare negligit, *&c.*

ALIA MIRACULA MODERNO TEMPORE FACTA,
ab Egmondensi Monacho anonymo scripta sæculo 12.

CAPUT I. *De irruptione marina a Monasterio Sancti divinitus prohibita.*

TEMPORIBUS FLORENTII Crassi piissimi octavi Comitis Hollandensis, cujus erga Sanctum Domini ejusque Congregationem multa devotio prosperos sibi vitæ præsentis successus & spem de futuro bonam obtinuerat; Dominus cui specialiter suppetit cum voluerit posse, per merita dilecti sui, suæ potentiæ tale dignatus est indicium demonstrare. Palus quædam ex irruptione maris proveniens, cujus adhuc indicia magna supersunt, claustro Egmundensi contigua fuit: quæ plerumque hiemali tempore, tum pluviali tempestate, tum navis impetu convalescens adeo intumuit, ut vix a claustri ambitu coerceri potuerit. Hæc hieme quadam solito amplius inundavit, in tantum ut his qui in proxima villa, scilicet *Castriken*, morabantur, non levem jacturam, non facile periculum agrorum invasione & domorum minaretur. Erant autem eo temporis pagi ipsius habitatores tam nobilitate generis, quam rerum copia fortuna sibi arridente præpollentes: quæ utraque res iræ, rixæ, contentionis, insolentiæ, & multorum malorum fomes erat in eis & irritamentum. Tumido ergo spiritu, manu armata, ore ad injurias præparato Egmundam venerunt, aggerem ejusdem aquis oppositum (quod absque claustri læsione & gravi dispendio fieri non poterat) effringere proponentes: ut dum undæ per alios meatus decurrereot, ipsi damni minus sustinerent. Sed non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Hæc itaque sunt nuntiata Abbati loci ipsius STEPHANO: qui pastoris officium, in quantum decrepitus & jam jussu Imperatoris de præsidio & statione vitæ præsentis migraturus poterat, strenue satis exercebat. Cujus ut compendio mores adnotemus, fructibus senectutis jucunde fruebatur, memoria scilicet & copia bonorum pio labore antea paratorum. Nam & strenuitatis suæ, & laboris in studiis laboralibus exercitati argumenta non debilia posteris reliquit, libros scilicet, quos claustro Egmundensi & numerose & accurate describi fecit. His ergo auditis venerandus senex contremuit, & obstipo * capite defigens lumine terras, infra cordis secretarium quid ageret, quo se verteret consilium quæsivit. Et cum in senibus sapientia rerum præteritarum cognitio, futurarum cautela sit; quod viribus minus poterat, consilii manu egregie supplevit. Misit enim ad eos qui in Sancti injuriam temerario ausu processerant cum scrinio quodam aureo unum de Fratribus suis ADALARDUM nomine, qui & ipse postmodum eidem regiminis in honore successit: ut vel Sanctorum præsentia conterriti, vel ipsius Fratris (cum esset cognatus eorum qui in ipsis potentiores erant) precibus emolliti, a temere incœpta sanctissimi Confessoris Adalberti absisterent injuria. Verum hi mente obstinata, nec verbo Domini penetrabili, contumelias pro reverentia, pro precibus maledicta, minas pro exhortatione reddiderunt; & impetu facto nullum timoris Dei respectum habentes, aggerem

* idest tecto

a Medelocense Monasterium Ordinis S Benedicti, aliis Medinlacense appellatum, in diœcesi Coloniensi hactenus superest, ex quo multi Episcopi ad istius Ecclesiæ regimen adsumti sunt, uti alias dicemus.

gerem aquis oppositum infregerunt. Sed (mirum dictu!) mox ut scrinium sanctarum Reliquiarum cum sancti Patris Adalberti commemoratione Frater memoratus aquis imposuisset, aere in tempestatem commutato grando & nix de cœlo corruerunt, aquæ in seipsas conversæ sunt: nec in partem multo decliviorem effluere præsumserunt, sua voce imprudentium ignorantiam confundentes, & meritum Sancti cujus possessioni pepercerunt prædicantes. Cujus miraculi novitate inimici omnes in stuporem conversi, confusi & reveriti in sua redierunt. Sed cum scriptum sit: *In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis*; superbiæ radicem vitiosis semel innatam medullis nec eradicavit de cœlo miraculum, nec commutare potuit mutata vis naturalis elementorum.

CIRCA AN. 740

25. Junii.

Sap. 1. 4.

II. *De his qui Sancto injuriosi fuerunt, terribili pœna multatis.*

Alio item tempore cum prædictus ADALARDUS Abbatis officio fungeretur, supradictæ paludis tanta facta est inundatio, ut jam jamque litore non contenta suo, claustro item periculum minaretur. Habito igitur Abbas loci cum suis consilio, id potissimum invenit quod ipsa rei necessitas imperavit, scilicet ut aggerem ejusdem aquis oppositum, quia alibi non liceret, in propria Monasterii possessione longiuscule a claustro effringeret. Adsumtis itaque secum paucis Fratribus & quibusdam Ecclesiæ ministerialibus, ad locum Monasterio vicinum, quem Arenam appellant, processit; dispendio minori periculum majus per aquæ ipsius deductionem moderaturus. Adsumsit nihilominus secum Reliquiarum beati Adalberti venerabile scrinium, ne quid forsitan adversitatis obviaret, ne quod impedimentum inferre præsumeret temeraria turba virorum de *Kastriken*, qui tumida semper cervice, cornu minaci Sancto Domini contrarii fuerunt, donec divinitus compesciti sunt. Nec inanis timor ejus, nec falsa suspicio fuit. Vix enim negotio ad quod processerant peracto, quales supra memoravimus ore, corde, manu, ad maledicta, ad inimicitias, ad injurias armati, cum gladiis, lanceis & fustibus adfuerunt ad vim faciendam pervicaces: quia & multitudine & malitia superiores fuerunt. Quo viso Abbas cum suis, qui pacificus & imbellis venerat, stat corde gelato attonitus, riguere comæ: & quia nec verbo exhortationis, nec ullis suorum viribus huic belluinæ feritati resistere potuit, cum Reliquiis sanctis festinanter rediens, per fugam cæcum illorum impetum declinavit. Sed quia velocibus equis insederant, fugientes occupaverunt, extremos quosque & ad fugam tardiores injuriis vel cædibus afficientes. Erant autem in parte hostili fratres germani sex, forma, viribus, divitiis omnes fere comparochianos suos præcellentes; acris animi, subdoli, audaces; cædibus, rapinis, discordiæ vacantes, divina & humana promiscua habentes. Horum tres, Arnoldus videlicet, Wlbrandus, & Eilgerus, cum duobus consobrinis suis Sicke & Garbrando, in injuriam Sancti procaciores fuerunt, verbis, gestu opprobria & minas jacientes, adeo ut (quod dictu nefas est) armis suis in sanctissimam thecam impegerint, spumanti ore rabiem cordis evomentes. Quorum idcirco nomina & ausus temerarios non tacemus, ut pœnam illorum, qua crudeli & horribili animadversione multati sunt, obsidem vindictæ, timoris exemplum, argumentum cautelæ inimicis Ecclesiæ nostræ & cunctis adversus eam testamentum disponentibus proponamus. Nec immerito in eos ultio divina processit. Cum enim Ozæ Arcam Domini tangentis indiscreta devotio morte punita sit; injuria Sancti qui vere virtutum arca fuit, habens in se tabulas testamenti & virgam disciplinæ cum manna mansuetudinis, non potuit vel debuit inulta dimitti. Fratrum ergo crudelissimus, Arnoldus scilicet, ad ostensionem iræ Dei in loco eodem quo Sancto injuriosus exstiterat, qui Arena nuncupatur, non multo post a fratre suo juniore letales ictus gla-

CIRCA AN 740 25. Junii.

dii in pectore & cerebro sedibus rationis, ratione abutens accepit: tremensque toto corpore versusque in furiam, digna ultione animam emisit. Percussor autem, qui & ipse in Sanctum Domini reus exstiterat, mentis incurrens alienationem & inaniam cerebri passus, de divite potenti, nobili; ad tantam miseriam devolutus est, ut aliquot annis per domos mendicans stipem publicam petierit, donec tandem vermibus consumtus in dimidio dierum suorum vitam finivit. Tertius autem fratrum Wlbrandus proprium incurrens gladium seipsum occidit terribilis exempli relinquens vestigia, quia nemo impune adversus Dominum & Sanctos ejus consurgit. Sicke vero consobrinus eorum infra dimidium annum ob injuriam sancti Confessoris (nam & venabulo scrinium ejus impetisse dicitur) miserabili morte rebus humanis excessit. Garbrandus autem, cum esset agillimus omnium de *Castriken*, ad omne opus bellicum strenuus; pede, manu ad agendum, ad discurrendum facilis; tantam membrorum omnium invaletudinem & contractionem incurrit, ut numquam in vita sua non modo equum conscendere, sed nec unquam incedere nisi sustentaculis inter brachia aptatis potuisset. Praeterea, quemadmodum nobis qui eum sanum & invalidum cognoverunt contestantur; temeritas ejus & effrenata jactantia & injuria in sanctum Domini Confessorem ad hanc illum miseriarum & calamitatis extremitatem perduxit, ut perosus fratribus & cognatis, civibus, & omnibus amicis & necessariis suis, in quodam vilissimo tugurio nullius solatiatus contubernio mansitaret, miseram, degenerem exigens vitam: cui nec fundus hereditarius, qui sibi inutiliter abundabat, nec fratrum suorum affectus, nec ulla fortuna subveniebat. Igitur succedentibus miseriis, nec Domino miserante, nec quoquam hominum auxilii manum porrigente, solitudine destitutus, consumtus inedia, hominum perditissimus hominem exuit; exemplo commonens, quod pulvis & cinis inaniter erigitur, stulte superbit. O ineffabilem judiciorum Dei abyssum, cujus justitiae specialiter competit injurias ulcisci Sanctorum suorum! o admirabilem & pium Domini Confessorem, qui acrius semper & sollicitius ad suorum invigilat salutem! quam effera rabies iniquorum ad perniciem! Alii autem hujuscemodi dissensionis auctores, quidam morte, quidam mentis alienatione vel alia gravi poena multati sunt: de quorum miseriis scribere supersedemus, tum ne lectori fastidio simus, tum quia ad alias beati Patris nostri mirabiles operationes festinamus. Hoc tantum dicere sufficiat, quod parochia haec tota ab illo tempore & deinceps sic humiliata est & in pulvere sedit, ut numquam ulterius cervicem adversus Sanctum Domini temeraria praesumtione erexerit: sed secundum illud propheticum, quae primo fuerat mollis & tenera, nunc adeo vilis facta est, ut ipsa discooperto humero tollat molam, & molat farinam. Humiliavit enim eos qui est ante saecula, & adhuc manus ejus extenta. Dominus enim omnipotens, pro quo pugnat orbis terrarum contra insensatos, hinc aquis terram eorum impugnat, illinc arenis maris submergit & devastat: & suffragium Sancti in opportunitatibus nunc humiliter deposcunt, erga quem insipienter quondam tumuerunt.

III. *De monocula illuminata*.

Contigit eadem tempestate miraculum, quod ex relatione cujusdam senioris nostri viri religiosissimi cognovimus: cujus auctoritati non credere, cum vita ejus auctoritas & laus Dei sit, nefas putamus. Gens Fresonica, quae ex vicino nobis commoratur, fama virtutum beati Confessoris Adalberti attrahente, pace temporum invitante, rerum copiis adhuc suffragantibus, perpetui moris habebat cum multa frequentatione & oblationibus ad ejus festivitatem annuatim convenire. Venit ergo cum ceteris mulier quaedam Fresonica, tum paupertatis necessitudine despecta & humilis, tum unius oculi privatione deformis. Sed cum alii forensibus negotiis

gotiis

gotiis intenti avaritiæ consulerent, pars jocis vanisque discursibus & curiositati operam daret; hæc a templo Domini non recessit, sed fidei & precum suarum quadrantem in gazophilacium divinæ pietatis mediante beato Adalberto misit. Nec distulit exauditionem benignus JESUS, cui pauperis viduæ donativum in tantum complacuit, ut convocatis discipulis illud commendans dixerit: *Amen dico vobis, quoniam hæc vidua paupercula plus misit omnibus qui miserunt in gazophilacium.* Dum ergo Evangelium legeretur, *Videte, vigilate & orate*; orante Sancto qui utriusque hominis oculis veraciter viderat, prudenter vigilaverat; pauperculæ mulieris oculus diutina cæcitate soporatus ad contemplandam lucis hujus jucunditatem evigilavit.

CIRCA AN. 740
25 Junii.
Matth. 12. 43.
id. 13 33.

IV. *De Presbytero illuminato, & plurimis per S. Adalbertum curatis.*

Item annua festivitate beati Adalberti Confessoris piissimi sese repræsentante, venit cum cæteris Presbyter quidam, præter itineris laborem, (nam de Hierusalem se venisse testabatur) senii, paupertatis, cæcitatis incommodo fatigatus: cujus illuminationem, cum plurima Sanctorum loca curationis gratia circuierit, Dominus nimirum distulit, ut notum faceret populis & gentibus, quantum valeat apud se dilectus suus. Dum ergo Missarum sollemnia celebrarentur, ab itineris sui ductore baculo sustentante ad ferertrum Sancti, quo plurimi oblationum gratia catervatim accedebant, perductus est. Et dum devotioni cordis precibusque lacbrymosis indulget, tanta prurigo oculorum invasit eum, ut non modo digitis & pugnis hos defricaret, sed etiam ad lapides pavimenti contunderet; & vasa luminis visu vacua, sordibus plena, gratia replenda, cruentando, expurgando, apto lumini præpararet. Nec mora oculorum lumen recepit; non sine admiratione multorum rei eventum desideranter præstolantium. Hilaris ergo & Dominum benedicens absque ductore est egressus: baculo tamen non propter luminis indigentiam, sed propter senilis ætatis & præteriti laboris defectionem sustentatus Contestantur nobis præterea Fratres nostri maturioris ætatis, quorum religiosa conversatio, amor Ordinis, affectus ad Deum, veri testimonii argumentum est; tanta se vidisse sæpenumero, sed præcipue in die natali Sancti in curationibus diversarum necessitatum facta miracula, ut & scribendi excedant modum & numeri æstimationem. Nostra quoque memoria eum adhuc celebris populorum concursus mira fide, plena devotione ad festivitatem Sancti conveniret, frequenter vidimus, ut diversis impediti infirmitatum necessitatibus seu dæmonibus obsessi, templum gemitibus, clamoribus, manuum contusionibus implerent: adeo ut Fratres psalmodiis seu lectionibus divinis vacantes, tumultus eorum impediret, vulneraret compassio, dolor afficeret. Hæc autem præcipue in Præcursoris Domini sollemnitate, quæ proxime festivitatem Sancti præcedit, fiebant: cujus precibus gloriosis beatus Adalbertus suas adjungens, apud benignum JESUM obtinuit, ut plurimi eorum sopitis incommodis, qui tristes advenerant, sani & consolati redirent.

V. *Quomodo quorumdam consilio vetus templum destructum sit.*

Petronilla relicta uxor FLORENTII Crassi Comitis, tres habens filios pusillos, THEODORICUM, FLORENTIUM, SIMONEM, Comitatum strenue regebat. Sed quia muliebris sexus facilis est ad circumveniendum, circumventa est a quibusdam potentibus familiaribus suis, ut capellanum suum, nomine ASSELINUM, a Fratribus Egmundensibus in Monachum suscipi impetraret: ut illo statim Abbate constituto, ipsa de substantia Ecclesiæ suo commodo & voluntati liberius consuleret. Effectum igitur habuit suggestio perversorum: & homo simplicis naturæ, & ignarus penitus monachici Ordinis, nomine tantum Abbas est constitutus.

CIRCA AN. 1240 23. Junii. tus. Cæterum res Ecclesiæ in potestatem devenerant manus alienæ : & erat videre miseriam, filiis penuriam patientibus, extraneis de nostra oppressione gloriantibus. Præterea respectu magis avaritiæ quam timoris Domini suggesserunt Comitissæ, ut destrueretur vetus templum, quasi indecens & nimis angustum. Factum est : & tres constituti sunt laici Prælati Ecclesiæ, lupi magis quam pastores, scilicet FOLPERTUS Albus, EYLGERUS & STEPHANUS. Qui occasionem nacti clandestinæ prædationis, sub specie consulendi prædam de nostro peculio exercebant : domumque Dei paullatim exhaurientes, hominesque Ecclesiæ suæ ditioni subjicientes, domos suas pecuniis impleverunt. Filii eorum & filiæ, cognati & affines, per dotem nostræ possessionis nubebant & nubebantur : & sic paullo post res magnæ ad magnam exiguitatem devenerunt. Et quia quæ non conveniebant fecerunt, convenienti malitiæ eorum pœna multati sunt, pro Ecclesia sua illo dimicante qui ait : Zach. 2. 8. *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei*. Omnes siquidem inopinata morte in dimidio dierum suorum in uno anno, non in domibus vel in villis suis mortui sunt, & posteris terroris exemplum reliquerunt, quia qui destruit templum Dei, dissipabit illum Deus. Non enim erat semen electum Domini, quod manus Domini ab initio præparavit ad destruendum, ad ædificandum & plantandum in nomine Domini : ut per hoc non solum templi & claustri & omnium officinarum ejus ruina innovaretur; sed magis morum, Ordinis, Religionis & Fratrum miserabilis & magnus defectus, favente Domino & sancto Adalberto consurgeret & melioraretur.

VI. *Quomodo meritis S. Adalberti locus Egmundensis in meliorem statum redintegratus sit.*

Cum animarum de vitiis ad virtutes conversio multo propensioris miraculi quam cæcorum illuminatio sit; non ab re videtur miraculis sancti Confessoris inserere, qualiter post obitum FLORENTII Crassi Comitis, cujus supra meminimus, locus Egmundensis omni fere humano auxilio destitutus, consilio filiorum sæculi, qui filiis lucis prudentiores in generatione sua sunt, fere pessumdatus, fere ad extremam miseriam humiliatus; in pristinum statum, immo multo meliorem meritis ejusdem Patroni nostri, Domini gratia sit restitutus. Cum ergo placuisset gratiæ divinæ visitare locum Egmundensem, inspiravit Episcopo ANDREÆ & Comitissæ Hollandiæ PETRONILLÆ mittere legatos cum litteris ad Abbatem Gandensem ARNOLDUM pro Monacho, qui idoneus esset animas regere, exteriora disponere, & lapsa promovere. Qui consilio cum suis habito, Præpositum curtis eorum, quæ dicitur *Lens*, WALTERUM, quem frequenter probum & utilem probaverat, misit : quem Episcopus Andreas in vigilia Nativitatis sanctæ Mariæ Abbatem ordinavit. Qui veniens Egmundam & defectum in omnibus reperiens, quid ageret, quo se verteret, nisi ad Deum & sancti Adalberti patrocinium, ignoravit. Sed processu temporis Dei gratia in qua multum sperabat, prosperum in omnibus successum habuit, & omnia bene & ordinate tam exteriora quam interiora componi cœperunt. Cujus studium quale fuerit, præter cætera teste est templum & omnes ejus officinæ.

VII. *De artifice & rustico a mortis periculis liberatis.*

Cum veteris templi destructio fieret, novique jam ædificatio immineret; futurorum præscius omnipotens Dominus utrumque negotium suæ voluntatis esse miraculis attestantibus ostendit : de quibus pauca pro tempore dicemus. Malum quamdam magnitudinis non parvæ ferro rastratam manus artificum aptaverat, ut lignis hinc inde infixis a multis impelli ad muri destructionem vice arietis potuisset : cujus extremam partem unus artificum dirigebat, ut malo per directum procedente nullus impulsus

pulſus in incertum, nullus in vanum iret. Inter agendum igitur accidit, ut præponderans pars roſtrata partem alteram in ſublime ſuſtolleret, & artificem rectorem ſuum mento comprehenſum in ariete ſuſpenſum detineret. Sed ne quid periculi vel gravioris incommodi (quod facile in tali eventu fuerat) ſuſtineret; in adjutorium ejus potentiæ & miſericordiæ Pater per merita ſancti Confeſſoris Adalberti feſtine intendit: & arborem quam multa manus hominum frangere non potuiſſet, potenti brachio ſuo confringens, leniter hominem & ſine ulla læſione depoſuit. Cujus miraculi ſtupenda novitas omnes in admirationem & laudem Domini convertit, omnes ad glorificationem & ſervitium Sancti devotiores effecit.

CIRCA AN. 740
25. Junii.

VIII. *Item ſimile.*

Item dum Frater quidam Monachus, GERARDUS nomine, in dejectione ejuſdem veteris ædificii laboraret, lignum quoddam non modicæ quantitatis incaute dejecit, quod capiti cujuſdam ruſtici inferius ſtantis illiſum eſt. Sed cum & loci altitudo, & impetus mittentis, & ligni vaſtitas fracturam penitus cerebri illius minarentur, in ſumma tantum cute ſanguis exivit. Cæterum homo ſanus & incolumis apparens, præſentiæ Domini & laudis ejus, qua in Sanctis ſuis eſt mirabilis, fomes & materia modica non fuit.

IX. *De eo quod facta inundatione ſupra thecam Sancti pluvia non cecidit.*

Cum veteri templo deſtructo novi ſtructura magis magiſque in dies venerabili WALTERO Abbate, de quo præfati ſumus, annitente, & gratia Domini conatum ejus adjuvante adſcenderet; per merita beati Patris Adalberti ſtupendum contigit miraculum, quo & præſentia divini favoris magis attendi, & Fidelium devotio ad dilectionem Sancti & imitationem copioſius poſſet animari. Tugurium quoddam ante ſtructuram novæ ædificationis ſtabat, quo Fratres ad perſolvenda divini Officii munia die noctuque conveniebant: in quo & altare ad celebranda myſteria aptatum, & ſcrinium beati Patris noſtri, prout tempus & rei neceſſitas condecebat, convenienter ſecus altare locatum fuerat, tabulam quamdam depictam habens ſuper ſe, quæ illud obumbrans a pulvere vel qualibet injuria poſſet defendere. Dum ergo pro more in eadem domuncula Fratres nocturnis inſiſterent vigiliis, & cœli magna ſerenitas fuiſſet; derepente Dominus miraculum oſtenſurus eamdem aeris tranquillitatem in tempeſtatum horrorem convertit, & tantus imbrium deſcendit impetus, ut in ſtuporem omnes & metum converteret. Erat autem eo tempore rectum ipſius tugurii detectum & ad modum ulnæ unius cœlo patens eodem loco, quo tabula ſuberat & ſcrinium beati Confeſſoris Adalberti. Sed cum tanta inundatio facta fuiſſet, ut inter muros novos aqua decurrente vix poſſent Fratres diſcalceati de domuncula ad clauſtrum redire; mirum dictu, ſuper tabulam qua ſcrinium Sancti tegebatur, nec gutta quidem ejuſdem inundationis decidiſſe reperta eſt: quæ ſi naturali curſu uſa, nec divinitus compeſcita fuiſſet, non modo tabulam, ſed & totum domunculæ pavimentum invaſiſſet. Fratres ergo ſtupentes miraculo, grates Patri luminum a quo omne donum perfectum deſcendit perſolverunt, gaudentes ſe talem habere Patronum in terris, quem ſic conteſtantur miraculorum inſignia placuiſſe Patri qui eſt in cœlis.

X. *De ſervo ex eminenti loco cadente, nec quidquam læſo.*

Eadem tempeſtate cum (ut prædiximus) favor cœleſtis corda & manus omnium in domo Domini laborantium exerceret, totius malitiæ commentor & invidiæ caput diabolus gratiæ Domini favorem, glorificationem Sancti, ſui ejectionem ægerrime ferens, artibus quibus poterat

CIRCA AN. 740 25. Junii. manus eorum exarmare, impedire fervorem, alacritatem in contrarium commutare satagebat. Famulus ergo quidam Isbrandus nomine, cui ministerium hujus officii deputatum fuerat, ut cæmentariorum voluntati ad quæ opus habebant deserviret; cum arbores & ligna, quibus ad structuram descendebatur, esset connexurus, incaute agens cum arbore cecidit de tam eminenti loco, ut haud dubium confractus & mortuus æstimaretur. Is autem vertiginem tantum momentaneam passus, incolumis surrexit: tantoque ad serviendum devotior, quanto majori gratia conservatus fuerat, ad negotium quod inchoaverat ministerii sui rediit, voce actuque Dominum glorificans, & Sancti meritum effecti miraculi clamore contestans.

XI. *Quomodo machina lignorum corruens cum artificibus, non eos læserit.*

Cum unus ex quatuor arcubus qui chorum ambiunt concludendus esset; tota machina lignorum quibus ad structuram adscendebatur, quibusque constiterant operariorum pedes, ex improviso cum ingenti fragore corruit. Sed velox auxilium Domini qui qua vult occasione suos conservat, per patrocinium sancti Patris nostri Adalberti omnes incolumes ipsis quibus acciderat, cunctisque qui viderunt vel audierunt admirantibus conservavit. Sed quia identitas satietatis mater est, & prolixa relatio similium fastidium generat lectoris, tædio consulentes de hujusmodi casibus vel extremis periculis & liberatione illorum qui hæc inciderint scribere prætermittimus, quæ mirabili & copioso effectu per Sanctum suum, sive in destructione veteris templi, sive in reparatione novi operatus est Dominus.

XII. *De dedicatione templi ejusdem.*

Anno 1143 Anno Domini 1143. Nonis Octobris dedicatum est templum in Egmunda [a] a domino HARTBERTO Trajectensi Episcopo, præsente THEODORICO nono Comite & uxore ejus SOPHIA, & congregato populo infinitæ multitudinis, tanta præparatione necessariorum a domino WALTERO Abbate provisa, ut qui præsentes fuerunt, numquam tali dedicationi se adfuisse hodieque testantur. Auræ etiam derepente superveniens jucunda serenitas festivitati arrisit, cum per sex hebdomadas ante pluvialis aura fuerit. Hujus eventus, immo miraculi dominus Hartbertus Episcopus in sermone, quem locutus est ad populum, mentionem fecit: & dicebat se mirari, quod tantæ & tot Reliquiæ maximorum sanctorum Apostolorum, Martyrum, Confessorum, & Virginum continerentur in extremo margine mundi. Cum autem Sanctorum Reliquiæ reconderentur a domino Episcopo altaribus, FRITHERICUS pius & religiosus Monachus, in quærendis, videndis, tractandis, dividendis & exportandis Reliquiis studiosissimus omnium fuit: quem Dominus evestigio completa dedicatione castigans castigavit, & tam in corpore quam in sensu cito utrumque sanaturus flagellavit. Adscendente enim ad cerebrum infirmitatis humore, a semetipso in tantum alienatus est, ut nec verba ejus, nec gestus convenirent consuetudini & personæ ipsius. Post aliquot dies cum Frater ille infirmitatis immensitate, & congregatio tota orando & vigilando super eo laboraret; signatus est cruce, quam EGBERTUS Trevirensis Archiepiscopus Egmundensi contulit Ecclesiæ: cujus virtutis effectum sæpenumero experti sunt & narrare solent Fratres ejusdem Ecclesiæ, & laici quamplures ad eam pertinentes. Hac igitur cruce signato confestim Dominus reddidit lætitiam salutaris sui, & sensu integro devotis eam incliniis salutavit, nec multo post ab ægritudine mentis & cor-

[a] Nunc quo loco sit Ecclesia Egmondensis Monasterii ad Oceanum Germanicum, sciunt omnes, qui profligatæ in Hollandia Religionis catholicæ statum norant.

& corporis convaluit. Creditum est autem a multis, hanc eum plagam ex hoc incurrisse, quod tam audacter & minus caute Sanctorum Reliquias tractaverit : ut discat homo, & putredo & vermis, talibus se non præcipitanter ingerere, sed cum tremore & summa reverentia tractare divina. CIRCA AN. 740 25. Junii.

ALIA ITEM MIRACULA.

XIII. Anno Domini 1296. circa festum B. Bartholomæi Apostoli, FLORENTIUS Dei patientia Abbas Ecclesiæ beati Adalberti in Egmunda, legationis munere fungens Angliam profectus est. Et cum pervenisset ad locum, in quo corpus seu Reliquiæ sancti Eadmundi Regis quondam Anglorum & Martyris sacra reconduntur veneratione; cupiens ejus genealogiam actaque ac beati Adalberti fratrum carnalium non ignorare, ibidem porrecto sibi libro inter cætera reperit in Chronica Regum Angliæ, quod idem B. Adalbertus 37. annis & 7. mensibus Regnum [a] Anglorum, antequam dictus Eadmundus frater ejus idem regnum est adeptus, sub multo præpotens teoebat honore. Qui quidem fratres unicam utroque parente sororem nomine BRICTIVAM habebant : quæ apud *Franckenvoerde* est sepulta. Pater vero eorum habebat nomen ALCMONDUS : & traxerant originem de veterum Saxonum nobili prosapia.

XIV. Sanctissimi Adalberti patroni nostri virtutum gratia olim variis miraculorum prodigiis enodata, nostris etiam temporibus non modico, verum mirabili & magno ostenditur, quod in laudem Dei tota simul patria propalatur. Temporibus namque WILHELMI Regis Romanorum necnon Comitis Hollandiæ, mulier quædam, una de novercarum numero, privignum suum, mariti videlicet filium, tam insatiabili odio prosequitur, ut ejus per ipsam interitus tam rebus quam consiliis postuletur. Dicto interea juvene comedente & novercæ machinationes ignorante, sitienti potus tribuitur, cum quo etiam venenorum commixtio deglutitur. Quibus susceptis idem juvenis secundum majora tempora magis intumuit, prægnans apparuit, nec aliquod remedium vel per artem vel per Physicam adinvenit. Postquam itaque dictus juvenis miserabili corpore ad senectutis ætatem pervenisset, & ejus mors quotidie plus quam vita amicis etiam propriis placuisset; quidam forte divinitus inspirati illi student consulere, ut votum peregrinationis ad sancti Adalberti Ecclesiæ limina velit promittere, & ibi Christi gratiam implorare. Is itaque horum instantia Egmundam veniens, & tam cum Monachis quam cum illis quos adduxerat amicis ante Reliquias Sancti Adalberti orationi procumbens, erectus sitire dicitur, a quo etiam lympha plus quam aliquis liquor postulatur. Unde divinæ pietatis intuitu ad minorem sancti Adalberti basilicam ducitur, qno sibi de fonte vel puteo liquor amabilis præsentatur : quo hausto secundo vel tertio, dictus tumor incipit quodammodo deficere, & quemdam partus exitum vomitu præparare. Quod cum adstantibus cernitur, haustus haustui sociatur : nec mora vir iste mortuo similis incipit vomere, & de ore suo bufones plurimos præsentare. Post cujus actum potus additur : quo suscepto turba vilior procreatur. Cum autem similiter & tertio ageret, & omnem quasi maledictionis progeniem maximo dolore emitteret, tot videlicet bufones, qui magna pelvi non poterant recipi, & vix ab aliquo numerari; ipse dolore quasi deficere cernitur, & mortis faciem ostentare. Post cujus horam prima parens, mater videlicet omnium; quia integra exire non poterat; Dei misericordia in quatuor partes dividitur, quarum vicissim singulæ vomitu præsentantur. Quo facto magis horrendum horum, scilicet cubile vel tabernaculum sequitur : quo emisso sæpedictus famulus

[a] Fabula. Neque enim S. Eadmundi Regis & Martyris decessor dictus est Adalbertus, sed Adelstanus ejus frater : neque si ita dictus fuisset, quidquam habere potuit commune cum S. Adalberto Levita, qui ducentis annis superior fuit Eadmundo.

CIRCA AN. 740 25 Junii. Gerardus Ever habens agnomen, post præsentis passionis recuperationem sanus efficitur: tantum etiam postea vivens, donec plenam habens ætatem, naturalis quasi ictu funeris declinatur. Verum sæpedicti Christi misericordia & beatissimi Adalberti gratia curati filios novimus & nepotes.

XV. Ne autem B. Adalbertus solum per præterita, & non in præsenti credatur per Deum facere miracula; notandum est quod tempore Wilhelmi Comitis Hollandiæ decimi octavi, quidam Clericus opidi de *Harlem* notarius, variis infirmitatum languoribus subjicitur: inter quos præcipue cruris solatium ejusque officium denegatur. Cum autem præfatus multo tempore sic deficeret, nec aliquis amicorum ejus recuperatione vel remedio spem haberet; uxor raro modo præ cæteris sibi fidelissima cœpit quamplurimum hujus languoris tædio affici, & supra modum ut decuit contristari. Quæ videns humanum consilium marito deficere, statuit corde puro divinum necnon Sanctorum auxilium implorare. Quorum numero sanctissimus Christi Confessor Adalbertus præ cæteris affectuosius tangitur: cui etiam peregrinationis devotio & oblationum munera pro dicti remedio promittuntur. Hac itaque tali proposito persistente & sanctissimi limina visitare disponente, sæpedictus Clericus dictæ videlicet maritus cœpit reviviscere, & sanitati pristinæ congaudere. Quo visu facta sibi focia lino & calceis denudata, S. Adalberto studet applaudere, ejusque Cœnobium visitare. In qua veraciter dignum relatione perpenditur, quod cum sæpedicta mulier talis esset corporis hujusque complexionis, ut ad matricem Ecclesiam vix quarta parte stadii ab ejus mansione distantem absque magnis suspiriis variisque suffiationibus hactenus non procederet, sed quasi hydropica ctocitatet; ipsa tamen, ut verissime retulit, hac via, trium utique leucarum, non læditur: sed hæc per eam peregrinatio quasi transitu levissimo Christi gloria ejusque Sancti gratia adimpletur.

XVI. Anno 1332 dum apud Egmundam quædam mulier in die translationis B. Adalberti ibidem patroni, quæ est 17. Kalendas Julii, more consueto caseum faciens, manuumque comprehensionibus coagulum glutinans, liquorem effundere nititur, ubi seri color modicus, verum sanguinis dimidium sextarii reperitur. In quo strages multorum prænosticari poterunt: nos autem petimus Deum cum patrono nostro eisdem miraculis venerari.

XVII. Quædam de *Limmen* vidua oculorum beneficio privata, ad S. Adalberti capsam ducitur, ubi remissis ductoribus, sola flens & ejulans incurvatur. Cujus clamor a Monachis percipitur: quorum uno quæritur, a quo cur plangeret sciscitatur. Quæ confusis lacrymosisque suspiriis respondere studuit, & breviter perhibere: Domine mi, ego cœca & miserrima hunc locum petii, sperans Sanctorum munere & hujus patroni præcipue sublevari: nec horum loca deseram, nisi visu recepto spretis ductoribus domum quæram. Monacho itaque recedente viduaque in suis precibus perdurante, mirum valde cernitur, in quo consueta S Adalberti pietas commendatur: quoniam mulier quæ multis annis visu privata exstitit, fatum quoque locum tristis ducatu petiit; læta & gaudens ad propria, propriis videlicet ducta luminibus remeavit. Cujus miraculo pium omnes benedicimus Dominum ejusque pissimum Confessorem Verum si Patroni nostri similia, prout contingunt quotidie, scripto tradamus; non solum fauces legentium, sed & aures docentium prolixitate nimia confundemus.

VITA

VITA SANCTI EBBONIS

EPISCOPI SENONENSIS IN GALLIA,

CIRCA AN. 742
26. Aug.

Auctore anonymo, quem sæculo 10. vixisse conjectura est.

Ex mſ. cod. Abbatiæ S. Petri apud Senonas.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Auctores qui de S. Ebbone scripsere.

1. Iſtius vitæ ſcriptorem poſt Nortmannorum procellas vixiſſe colligimus ex num. 6. ubi ſcripta de S. Ebbonis *rebus geſtis* graſſante paganorum veſania flammis abolita *fuiſſe queritur: quo paganorum nomine Nortmanni deſignari videntur. Ebbonis meminerunt Odorannus & Clarius Monachi in Chronicis, item Ordericus Vitalis initio libri 7. ubi agit de Senonicæ urbis obſidione ſoluta per Ebbonem, quem* Ebobam *appellat; Hugo denique Monachus Autiſſiodorenſis, & Gaufridus de Collone Cœnobita Senonici Monaſterii S. Petri. Horum Auctorum teſtimoniis antiquius nihil invenio de ſancto Ebbone: niſi quod Chronici Fontanellenſis ſcriptor, Ludovici Pii æqualis, teſtatur capite 7. Ebbonem cum aliis interfuiſſe* conventui Tulpiaco caſtro, anno tertio regnante Theoderico juniore Rege, 14. Kalend. Aug. *quo in conventu Benignus Abbas Fontanellenſis* villam *quamdam* contra Bertarium comitem evindicavit. *Nam de Ebbone ſilent Uſuardi, Vuandalberti, Hrabani, Adonis & Notkeri ſincera Martyrologia.*

2. Monaſterium S. Petri, in quo Monachum induit Ebbo, ſitum in villa ſeu vico qui dicebatur Vivus, *in ſuburbio Senonenſi, condidit* Theodechildis *ſeu* Thechildis *Regina, locupletarunt* Basolus *Arvernorum Comes, & ipſe* S. Ebbo *cum ſororibus duabus. Hæc paucis explicanda.*

Monasterii initia.

3. Cœnobii primordia deſcribit Clarius loci Monachus ineunte ſæculo 12. in hunc modum: Anno 503. Chlodoveus baptizatur . . . Fuit quoque præfato Regi filia nomine Techilda, quæ baptizata vovit Deo virginitatem & tenuit, ſeptuaginta quinque annis vivens. Quæ adhuc vivente patre, adjuvantibus matre & fratribus, cœpit ædificare ad orientalem plagam urbis Senonicæ Cœnobium *in* honore Apoſtolorum Petri & Pauli, *& quidem in vico* qui Vivus dicitur, *inquit Gaufridus de Collone*, ibidemque Monachos conſtituit qui Deo deſervirent vivendo ſub Abbatis imperio *poſtea* ſecundum normam Luxovienſis Monaſterii. *Huic* Privilegium libertatis conceſſit S. Emmo Senonum Archiepiſcopus temporibus Chlotarii Regis & Baltechildis matris ejus, *ut ſcribunt Odorannus & Clarius: quo tempore* florebat in eodem Cœnobio vir venerabilis Aigilenus Abbas in ſancta religione fervens: & Cœnobium illud ſingulare in his regionibus erat ſanctitate & religione. *Ita Clarius. Et locus iſte ſanctorum Præſulum Senonenſium conditorium fuit.*

Theodechildis conditrix.

4. Theodechildem Monaſterii auctorem, alii Chlodovei Magni, alii Theodorici ejus nothi filiam; alii virginem, alii nuptam dicunt. Illud certum, duas id nominis feminas eodem tempore vixiſſe: unam regiæ ſtirpis, aliam opilionis filiam, Chariberti Francorum Regis concubinam, de qua Gregorius Turonenſis Epiſcopus in hiſt. lib. 4. cap. 26. Venantius Fortunatus duobus in locis agit de Theodechilda Regina, *nempe in lib. 4. cap. 25. ſcribit* epitaphium Theodechildæ Reginæ; *& in lib. 6. cap. 5. carmen habet ad* Theudechildem Reginam. *Utrobique eamdem ſignari exiſtimat Hadrianus Valeſius in libro 7. rerum Franc. cenſetque eam fuiſſe Theodorici primi filiam, Hermigiſclo Varnorum Regi nuptam, eam ſcilicet quam Suavegottæ Reginæ filiam vocat Frodoardus in hiſtoriæ lib. 2. cap. 1. Carolus Cointius econtrario ad annum 564. opinatur, duas a Fortunato ſignari Theodechildas, unam Chlodovei, alteram Theoderici filiam: ea ductus ratione, quod Theodechildis, cujus epitaphium ſcripſit Fortunatus, ſi Theoderici ex Suavegotta conjuge fuiſſet filia, dicenda foret ſupervixiſſe Gregorio Turonico Epiſcopo, cui tamen Fortunatus carmina ſua nuncupavit. Mihi ſane una eademque utrobique videtur: eadem enim utrobique elogia. Et quidem eam Theoderico natam fuiſſe illud ſatis probat, quod* Nunninos Arvernorum Tribunus Theudechildæ Reginæ tributa reddidiſſe *dicitur a Gregorio in lib. de gloria Conf. cap. 41. ſiquidem Theoderico ac poſtea ejus filio Theodeberto Auſtraſiorum Regibus Arverni tum parebant. Nec alia ſine dubio fuit Theodechildis Cœnobii S. Petri conditrix, quæ Baſolum Arvernorum Comitem, ob defectionem in vincula conjectum a patre, in ſuum ipſius Aſceterium excepiſſe fertur. Totidem enim annos, id eſt ſeptuaginta quinque ætatis tribuit ei Clarius cum aliis, quot Fortunatus Theodechildæ Reginæ in epitaphio, in quo* Templorum Domini cultrix *appellatur. In alio carmine Fortunatus haud obſcure meminiſſe videtur Baſilicæ S. Petri.*

Eccleſiæ ſacræ te diſpenſante novantur.
Ipſa domum Chriſti condis, & ille tuam.

Porro epitaphium Theodechildis a Fortunato ſcriptum longe aliud eſt ab eo quod hactenus in S. Petri Baſilica Senonica legitur: tametſi Clarius iſtud æque a Fortunato ſcriptum eſſe credidit.

CIRCA AN. 742 26. Aug. *Ita enim habet agens de Archembaldo Archiepiscopo, Cœnobii sui direptore.* Quadam autem dia duxit illum *Archembaldum* quidam Canonicos S. Stephani, Candacher nomine, ad sepulchrum domnæ Theodechildis Reginæ, dicens illi: Lege epitaphium hoc, quod edidit S. Fortunatus Episcopus. Cœpit autem Archembaldus legere sic:

Hunc Regioa locum Monachis construxit ab imo
Thecbildis, rebus nobilitando suis.

Addo cætera ex lapide, qui hactenus ad sinistram latus altaris visitur, literis Gothicis insculptis.

Cujus nunc licet hoc corpus claudatur in antro,
Spiritus astrigero vivit in axe Deo.
Implorans rectis Pastoribus Euge beatum.
Det rapientibus hinc heu mala digna Deus.

Quippe sancta Theodecbildis, *ait Gaufridus de Collone*, sepulta fuit in Monasterio S. Petri Vivi Senonensis, ad sinistrum latus majoris altaris, quod a Deo & Angelis dignoscitur consecratum. Dies anniversarii memoriæ ejus ducitur in vigilia Apostolorum Petri & Pauli. Postea vero domnus Gaufridus Abbas, *ab anno* 1240. *ad* 1281. qui novum opus Monasterii construi fecit, sacrum corpus dictæ sanctæ Virginis transtolit in locum in quo est: & honorifica caput ipsius Reginæ in argento ad modum cujusdam faciei fabricato voluit conservari.

Basolus locupletator. 5. *De Basolo Comite sive Duce Arvernorum ita scribit Urbanus* Reversey *in mss. Annalib. Ecclesiæ Senonicæ.* Anno 510. Chlodoveus debellatis multis Principibus Basolum Ducem Aquitaniæ in carcerem Senonicum misit: quem virgo Theodechildis precibus a patre obtinuit, ut eum in Monasterium B. Petri Vivi efficeret Monachum tonsuratum: quod & fecit. Tunc ipse Dux Monasterio B. Petri vicum Mauriacum in Arvernia devotionis gratia sponte & propria voluntate delegavit. Obiit 17. Februarii, & in Oratorio B. Bartholomæi, quod nunc est B. Mariæ Virginis & B. Andreæ Apostoli, sepelitur: super cujus sepulchrum hoc epigramma positum fuit.

Consulis hic artus recubant, Arvernia tellus,
Magnifici Basoli, quem dedit esse suis.
Dux Aquitanensis felix quod rura beavit,
Pacis in augmento consolidans populos.
Francorum Regem Chlodovaum corpore vincens,
Abdicat esse suum hunc proprium dominum.
A tribus & variis tandem Rex quem proditoris
Constrictum tenuit carceris in tenebris.
Regia sed meritis proles Regina Thehildis ·
Ereptum precibus constituit Monachum.
Pagus Aquitaniæ vel quaotum Arvernia (tellus)
Hujus habebat opes, contulit hic Monachis.

Ista referre non veniret in mentem, nisi sub Ecclesiæ ruinis jam pene sepulta esset Basoli memoria: neque enim ea omni ex parte vera esse existimo: rectiusque Theodoricus pro Chlodoveo restituendus videtur. Clarius in Chronico mentionem facit loci qui dicitur Mauriacus, quem Theodechildis & Basolus Comes Arverniæ ob amorem Dei ad stipendia Monachorum reliquerant: *ubi Hieremias Senonensis Antistes* Cellam *construxisse dicitur. Basoli corpus jacet intra muram ad septemtrionalem partem majoris aræ.*

S. Ebbonis sorores. 6. *Ad hæc, sorores S. Ebbonis Cœnobio S. Petri multa concessisse memorantur ab eodem Auctore.* In diebus *quippe sancti Ebbonis* donna INGOARA Deo sacrata, soror S. Ebbonis, fecit testamentum de hereditate sua B. Petro, quæ conjacet in pago Tornodorensi, donno Chrodolino tunc Abbate. Defuncto autem Chrodolino, successit ei Viraibodus: cujus in tempore alia soror B. Ebbonis LAOTERIA, & Mummia similiter Deo sacrata, dederunt cunctam hereditatem suam B. Petro, vivente adhuc & confirmante beato Ebbone fratre suo. Jacent istæ duæ sorores in Cœnobio B. Petri, in Oratorio S. Mariæ: ubi & ipse S. Ebbo consepultus, innumerabilibus post mortam claruit virtutibus. *Ebbonis sorores istic Sanctimonialium seu Devotarum vitam egisse, immo fortasse & Theodechildem, uti aliæ alibi passim, veri simile est.*

Cœnobii viri illustres. 7. *Floruere eo in Cœnobio viri pii & illustres non pauci, in his S.* EBBO *postea Archiepiscopus & S.* PATERNUS *Monachus, cujus Vita supra ad ann.* 726. *sub Agstleno & Chrodolino Abbatibus religiosissimis;* AQUILA *Abbas* eruditus omni Philosophia *sæculo* 9. *& in sequenti* ARIGAUDUS *ex Monacho Floriacensi Abbas post S.* ODONEM; *S.* THEODERICUS *ex-Episcopo Aurelianensi Monachus sæculo* 11. *eodemque* ODORANNUS *Chronici apud Chesnium editi scriptor; initio vero sæculi* 12. CLARIUS *Floriacensis primum, dein S. Petri Cœnobita, cujus Chronicon exstat in tomo* 2. *Spicilegii: quibus adjungendus* GAUFRIDUS de Collone, *qui* Chronica *scripsit* de nominibus, actibus, & sepulturis Senonensium Archiepiscoporum usque ad *annum* 1298. *Præterea alios plures dignitate & origine illustres, quales fuere* HLUDOVICUS Alamannorum Comes, qui orationis causa profectus ad S. Michaelis periculum, rediens usque Senonas, infirmitate carnis præventus, in Monasterio S. Petri Monachus affectus migravit in astra locandus *sæculo* 11. INGO *Abbas, Regis* Rotberti consanguineus; ROBERTUS de Laval *Abbas, dein Cartusianus anno* 1400. *&c.*

s. San-

CIRCA AN. 742 26. Aug.

Ebbo ab Angelo promiſſus, * Tonnerre in Burgundia

1. SANCTUS igitur EBBO, ut traditum eſt a patribus, Tornodorenſis * caſtri exſtitit oriundus, non mious virtutibus quam pareotum oobilitate clarus. Fuit oamque pater ejus & pia genitrix ex majoribus jam dicti pagi: qoi vitam ducentes in Dei omnipotentis ſervitio, conſtituti in laicali propoſito, divina diſpenſatione ſanctitatis gratiam ſunt conſecuti merito: quorum non fuit aliud vivere, niſi Chriſtum cum firmæ dilectionis obſecundatione timere, & cum timore amplecti. Cumque jam his tenerentor radiis virtutum, reſponſum acceperunt ab Angelo ſancto divinum, quod io proximo haberent filium, qui pro obtioenda eccleſiaſticæ pacis victoria multas & varias toleraret adverſariorum atque incredulorum injurias & contumelias. Mox denique angelicæ promiſſionis florentia apparueruot viſcera, & magnificæ ſanctitatis fructus dante Deo poſt paucos dies proceſſit continuo ad ortum.

litteris imbuitur.

2. Qui cum a prædictis parentibus, ut erat egregiæ indolis, docilis cerneretur, eorum decreto liberalibus ſtudiis Chriſto ſacrandus mancipatur. Hic itaque cunctis ingenii præſtantia ſodalibus eminendo, atque litterarum fluenta vivaciſſimo mentis igne hauriendo, celebritatem e merito, oon tantum fama & rei veritate promeruit.

Tornodorenſem pagum regit.

3. Deinde relicto otio, & caſu populo Principe deſtituto, ipſius regimen pagi adſumſit, quod jure hæreditario ſibi competens devitare nequivit. Sicque mundiali gloria ſublimatus, atque deceptivis oblectamentis quodammodo inſertus, amoris ignem ſuperni non amiſit, reminiſcens timendo illius Scripturæ dicentis: *Nemo militans Deo implicat ſe ſæcularibus negotiis, ut ei placeat cui ſe probavit.* 2. Tim. 2. 4.

Monaſterium S. Petri adit.

4. Hoc nimirum ſæpe animo recolens, ne militiam amitteret, tempus deponendi ſarcinam digerebat, quam non ſpontaneus, ſed populi coactus acclamatione ſubierat. Reluctabatur ſiquidem menti popularis amor domeſticorumque deſolatio, oe quos fovebat ut liberos, dereſeret erroneos. Tandem ſacro affamine tactus, huic liti illud Dominicum attulit quod legitur: *Qui non renuntiaverit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Monaſterium ſancti Petri Sennenſis *a* petiit, committens ibi divitiarum copiam ſuæ hæreditatis, & ſub Abbatis imperio legitime militavit, poſthabito mundo cum momentaneis oblectationibus. Florebat igitur in eodem Cœnobio venerabilis AICHILENUS Abba, in ſancta religione multipliciter ſervens. Sicque mundum evaſit nudus Chriſtum diligens, qui numquam ab eo auferetur. Abnegato itaque ſeipſo tulit crucem ſuam, & ſecutus eſt Dominum: ita ejus miniſter factus, ut ubi ille eſt, hic & eſſe mereretur. Et B. Ebbo in Monaſterio poſitus obedientiam Regulæ magiſtram cum humilitatis gradibus ſibi familiariter adſcivit, ne quid quem Deus vocaverat, pateretur abeſſe perfectionis. His igitur phaleris redimitus, cætera ſancti Patris monita perſcrutabatur, ut quod veſte profitebatur, moribus actuque indifferenter exſequeretur. Dum vero adhuc novus videbatur, cuſtodiæ (ut moris eſt) mancipatus, ſacro pneumate inſpiratus docebat a quibus doceri putabatur: & ut ſtella ſtellæ præſtat in claritudine, multis ſupereminens operis exhibitione, quidquid aliis videbatur arduum, quia ex animo agebat omnia, opinabatur facillimum.

Abbas eligitur.

5. Aichilenus Abba vir Dei mortem obiit: exigentibus meritis regiminis arcem ſanctus Ebbo licet reclamando ſuſcepit, cujus virtus longe lateque percrebuit, lucerna ſub modio latere oon potuit, quam Deus ſupra candelabrum ſtatuere diſpoſuit, ut luceret omnibus manentibus in domo Dei.

Tum Senonenſis Archiepiſcopus.

6. Temporibus illis ſiquidem Regni Francorum ſceptrum detinebat Rex CHILDEBERTUS pater DAGOBERTI junioris. Contigit autem ipſo in tempore venerabilem GERICUM avunculum beati Ebbonis, qui Senonenſis Eccleſiæ regimen tunc videbatur tenere, curſu præſentis vitæ peracto e ſæculo migraſſe, populumque in ſuo interitu in mœrore reliquiſſe. Nec multo poſt plebs Senonum orbata parente, de Archiepiſcopi ſucceſſione deliberatura unum eſt coacta in locum.

a Ideſt Senonenſis: nam Auctores mediæ ætatis Senonas civitatem non raro *Sennas* appellant.

CIRCA AN. 742 26. Aug. cum. Sed nimium inter se differunt, dum privato quisqoe captus amore, postposito merito juxta suum elegit animum. Tandem cœlitus inspirati, una voce Ebbonem Monasterii sancti Petri Abbatem Regi supradicto flagitantes requirunt, quem carnis passionibus mortuum jam spiritaliter vivere norunt. Quod ut ad aures ejus pervenit, omni mentis nisu reouit, seseque tanti arce culminis indignum proclamavir. Verum illis in incœpto persistentibus, & se oumquam eum relicturos obnixe testantibus, vi populi pietate desolati, precantiumque lachrymis flexus, spopodit se eorum coodescensurum supplicationibus. Qui statuto die est cum tripudio & plebis alacritate adsumtus, pontificalique infula sublimatus, & gemmis virtutum decoratus: Deo dilectus, mundo enituit clarus. Erat enim beatus Ebbo mœstorum consolator, pauperum recreator, errantium revocator, & (ut ita dicam) omnibus omnia factus, urbanæ plebis vel rusticæ studiosissimus procurator. Pastor namque in Clero constitutus, non dominari quæsivit; sed forma factus gregi, fuit inter eos quasi unus ex illis. Et licet miracula quæ multa per eum Dominus operatus est, stilo digna partim raritate inscitiaque scriptorum non scripta, partim paginis ioserta, grassante paganorum *a* vesania flammis sint abolita; unum quod plurimorum relatione comperimus, ad insinuandam populis ejus virtutem io medium deducere censuimus.

Saracenorum obsidionem removet. 7. Eo itaque tempore gens Wandalorum suis confioibus egressa, Galliam profligatura prosiliit, quæ per orbem dispersa hostili immanitate strages non modicas dedit *b*. Urbes namque effregit, spolia diripuit, opida diruit, Monasteria subvertit, maximamque Galliæ partem in desolationem redegit. Denique multorum cæde peracta Senonas civitatem adiit, mœnia castris obstruxit, portas, ne facilis civibus meatus panderetur, vigilanti cura custodivit. Nec multo post machinas, balistas, tormenta, cunctaque hujus officii instrumenta composuit, atque cum omni infestatione muros appetiit. At contra cives excidium suæ urbis timentes infirmiora muniunt, propugnacula conscendunt, missilia jaciunt, hostiumque machinamenta ignivomis spiculis penetrata dejiciunt. Qua de re barbarica gens, ut est insania acrius felle commota, se ita repulsa vehementer condoluit. Extemplo circumquaque mittit, & quidquid rogn potest comprehendi, sine cunctatione flammis exuri præcipit. Nec mirum si cives sua pessumdari videntes ægre tulerunt: tristes conveniunt Episcopum, ac ab eo salubre requirunt consilium qui illico in oratione Christum altis gemitibus precatur, ne plebs sibi commissa in direptionem daretur. Oratione autem atque sua gente auxilio Dei in sacra benedictione relevata docens non in copia tropæum divelli, sed Domini esse etiam liberare in paucis; feras patefieri jussit, ceteris in mœrore manentibus, se cum paucis de victoria certus dubiæ sorti opposuit. Respiciente siquidem superna clementia, quæ numquam parca credentibus adimit præsidia, fugæ solamina hostium cunei capessunt, seseque mutuatim bacchaotium more propriis jaculis confodiunt. Tandem Christiani a cæde regressi, spoliis ditati, & de victoria cœlitus concessa exhilarati, laudem toto affectu rependunt Salvatori, qui sic per sui famuli merita dignatus est operari.

Solitudinem petiit. 8. Qui postmodum dum multa pace degeret, atque nitidiori quam antea virtutum luce resplenderet, proposuit animo solitudinem quærere & civium frequentiam devitare, quo liberius posset orationi vacare. Quod cum nec in urbe quivisset adimplere, & gregem quem regendum susceperat ooluisset deserere, quia Christi aliquando conspectibus cum luce ac talento cupiebat apparere; elegit locum tanti spatii ab urbe, quo & animo solitudinem cupienti valeret obedire, & filios si causa posceret revisere. Qui locus

a Nortmannorum scilicet: nam S. Ebbo supervixit cladibus inflictis per Saracenos, quos Vvandalorum nomine improprie designat Auctor iste aliique.

b Iisdem fere verbis eam cladem describunt Clarius & Ordericus Monachi, quos ante nonnulli alii ejusdem cladis meminerunt supra ad annum 732.

locus Arcea *a* ab antiquis cognominatus, sexdecim a sede distans millibus, CIRCA AN. magnis silvarum densitatibus accingitur. Ibi vero parva planities duabus il- 742 lustratur Ecclesiis, in honore beatæ MARIÆ & sancti Michaelis Archangeli 26. Aug. consecratis: ubi ejus conversationem fuisse eremiticam & a pluribus cognovimus, & innumera indicia colonis ostensa protestantur. Quo in loco abstinentiæ & orationi sanctus Ebbo deditus, ita membra mirificavit, ac corpori cuncta mundi oblectamenta subtraxit, ut etiam ipsa ejus carnis afflictio in cœlis fateretur convivere Christo. Et quamvis sic speculationi deserviret, tamen ne plebs sibi commissa famem verbi sentiret, semper dominicis diebus sedem revertebatur, ut & officium altari debitum celebraret, & populum cœlesti dogmate illustraret, & sacris benedictionibus confirmaret.

9. Cæterum cum jam Dominus ejus labori finem decrevisset imponere, Mortuus fidelemque suum servum supra multa constituere, febre nimia correptus ad in S. Petri Basilicæ se- extrema cœpit anhelare. Fratribus denique in præsentia convocatis & cœle- pelitur. stibus monitis roboratis præcepit ne de sua morte tristarentur, quoniam de calamitate ad gloriam transferebatur. At ipsis in mœrore manentibus & pii Patris desolationem vix humane ferentibus, sexto Kalendas Septembris solutus a corpore cœlestem regiam, quam diu ardenti amore cupierat, accepit pro munere. Aderat Clerus & populus, qui in ejus veneratione coadunati, in beati Petri basilicam humandum detulerunt corpus cum hymnis & lachrymosis laudibus anno Domini septingentesimo quinquagesimo. *b*

A P P E N D I X.

De S. Ebbonis sepultura & Reliquiis.

GAUFRIDUS *de Collone in libello mſ.* de Reliquiis Ecclesiæ S. Petri Vivi *hæc habet de S. Ebbone.* 6. Kalend. Septemb. migravit a sæculo, & in Monasterio S. Petri Vivi prope suas sorores in Oratorio B. MARIAE virginis est sepultus. Anno ab Incarnatione Domini 1034. corpus ipsius relevatum fuit de loco, in quo jacuerat per ducentos & 26. annos, tempore Sevini Archiepiscopi & Rainardi Abbatis. Postea domnus Gaufridus Abbas prædictum sanctum corpus in capsam argenteam reposuit. Infula Sacerdotalis de serico, cum qua sepultus fuit S. Ebbo, quando corpus relevatum fuit, fere integra inventa est: quæ adhuc decenter servatur, & in festivitatibus ipsius Sancti Missa ad majus altare cum eadem infula celebratur. *Tempus levati e tumulo corporis non bene expressit Gaufridus: id factum circiter annum 970. ut patet ex Clario.* In diebus illis, *nempe Sevvini Archiepiscopi & Rainardi Abbatis ejus nepotis*, quiescebat adhuc S. Ebbo in priori tumulo in Oratorio B. MARIAE juxta altare, ad dexteram, fulgens innumerabilibus signis. Quapropter communi consilio prædictis Archiepiscopus & Abbas levaverunt eum cum magno honore, convocato populo innumerabili. *Idem Archiepiscopus Melidunensi Monasterio S. Petri a se restituto concessit* brachium S. Leonis Papæ cum digitis S. Ebbonis, *quæ a Rainardo obtinuerat. S. Ebbonis Reliquiæ præter caput, quod possident Cœlestini Medunenses, hactenus adservantur in Senonensi Monasterio S. Petri una cum ipsius infula seu veste Sacerdotali, quam casulam vocant.*

DE

a Leothericus Archiepiscopus, qui fato cessit anno 1032. *dedit S. Petro villam quæ Arcia dicitur cum duabus Ecclesiis, S. Michaelis scilicet & S. Mariæ sanctique Ebbonis cum appendiciis suis,* &c. Odorannus auctor. Prope vicum istum, qui vernacule *Arce* appellatur, atque de jure Archiepiscopi & Abbatiæ S. Petri, hactenus conspicitur in humili colle vestigium speluncæ, in qua S. Ebbo delituisse creditur: ad cujus radicem aquæ vena fluit, a febricitantibus celebrata. Ipsius vici Ecclesia parœcialis S. Michaeli dedicata est, ubi etiam colitur S. Ebbo, cujus effigies altari imposita cernitur. B. Mariæ Oratorium eversum jacet.

b Imo ante annum 744. siquidem Zacharias Papa in epistola ad S. Bonifacium Episcopum electionem Artberti Ebbonis successoris probat 10. *Kalend. Julias, Indict.* 12.

CIRCA AN. 743
17. Martii.

DE S. WITBURGA VIRGINE
DERHAMENSI IN ANGLIA.

1. SANCTÆ *Vvitburgæ obitum ad hunc annum revocant focii Bollandiani, ejusque Vitæ compendium exhibent ex mſ. Chronico Elienſi cum duplici hiſtoria translationis. Huc quoſdam verſus inde conferre ſufficiat.*

Vitæ compendium.

2. Witburga, adoleſcentior filiarum Annæ Regis Eſtanglorum, ſublimiter eſt nata, & ad regnum cœleſte conſequendum juxta mare cum ſua nutrice in quodam vico paterni juris nutrienda tradebatur, Holchum vocitato: ubi proceſſu temporis in memoriam ipſius Eccleſia eſt conſtructa, quæ anglice Withburghſtovve dicitur. *Holchum, vulgo* Nolhm, *vicus eſt pagi Grenebavvkenſis in Norfoldia inſula, cujus caput Norvvicum, ſitus ad Oceani Germanici partem borealem.* Præfata Virgo audito patris ſui interitu, *qui accidit anno* 654. *uti dictum eſt in Actis S. Etbildritæ Sæculo* 2. *ad annum* 679. ad ſanctimonialem confugit profeſſionem, ubi in umbra alarum Dei ſperans ſuaviter requievit. Sed inde ubi nutrita fuit recedens quaſi viginti miliaribus, apud Derham in humilem locum paterni juris devenit, illum ſolitarie volens vivere elegit, ibi Monaſterium condere ſatagebat. Cumque Domino ſuo templum conderet, contigit ut nihil victualium præter ſiccum panem haberet, quod operariis ædificii apponeret. Ob quod ad Dei Genitricem confugit, eamque querulis precibus pro inſtanti urgere cœpit neceſſitate. *Nec petitio effectu caruit: nam cervas duas lactis miniſtras familiares exinde habuiſſe fertur.* Tandem plena operibus bonis de hoc ſæculo migravit decimo-ſexto Kalendas Aprilis, & in cœmiterio Eccleſiæ Derhamenſis ſepelitur.

Translationes.

3. Et poſt annos fere quinquaginta quinque ſine corruptione corpus ejus inventum eſt, & in Eccleſiam quam ipſa ibidem condiderat, translatum anno Domini ſeptingenteſimo nonageſimo octavo, ubi uſque ad tempora Regis Edgari ſervabatur uſque ad annum Domini nongenteſimum ſeptuageſimum quartum: & ita requievit in prædicta Eccleſia centum ſeptuaginta ſex annis. Anno igitur Domini nongenteſimo ſeptuageſimo quarto Abbas BRITHNODUS conſenſu Regis EDGARI & Epiſcopi ETHELVOLDI ſanctam Withburgam de Derham in *Ely* fecit transferri octavo die Julii, & juxta ſorores ſuas, *Etbildritam ſcilicet & Sexburgam, de quibus uti & de Monaſterio Elienſi diximus Sæculo* 2 ſepeliri: ibique requievit centum triginta duobus annis, hoc eſt uſque ad annum Domini milleſimum centeſimum ſextum: in quo quidem anno Abbas RICHARDUS in novum Monaſterium eam tranſtulit. De loco autem illo, in quo primum ſepulta fuit apud Derham, fons aquæ luci diſſimus emanat. *De prima translatione, cujus hiſtoria fuſior edita eſt apud Bollandum, ſat hinc dictum: de alia quædam adjicienda.*

4. Floruit ſancta religio Elienſis ſub Abbatum regimine centum triginta & novem annos. Fuerunt Abbates decem, BRITNODUS Martyr, ELSINUS, LEOFWINUS, LEOFRICUS, LEOFFINUS, WLFRICUS, TURSTANUS, THEODUINUS, SIMEON, RICHARDUS .·.· Abbas Simeon anno ab Incarnatione Domini milleſimo nonageſimo tertio, die S. Edmundi migravit ad Dominum, locumque ſui officii ſua & aliorum Abbatum per ſeptem annos viduatum præſentia poſt obitum ſuum dereliquit. Deinde cum anno Domini milleſimo centeſimo Nonis Auguſti, die dominica, HENRICUS frater Willelmi Rufi ei in Regnum ſuccedens eſſet in Regem conſecratus, eodem die Abbatiam S. Edmundi dedit ROBERTO filio Hugonis Comitis Ceſtrenſis, & Abbatiam de *Ely* RICHARDO filio Gilberti Comitis: cujus uterque parens de regia ſtirpe deſcendens, illuſtrem ſobolem ſub veſte monachica in Beccenſi Monaſterio dedicarunt. Hic ergo Richardus Abbas Eccleſiam ſuam Elienſem a prædeceſſore ſuo incœptam ædificavit, in quam quidem Eccleſiam corpora ſancta tranſtulit.

Annis vero quatuor ante translationem ſanctarum Virginum, de loco ſuo dimove-

moverant beatæ Withburgæ Virginis sepulturam, & alibi in Ecclesia collocaverant. Structura vero templi prodiens ulterius necessario cogebat, nec citra subsistere aliquatenus poterat : & cum per descensus graduum distraheretur monumentum, imprudentesque ministri minus ad hoc essent idonei : confractus est lapis inferior, quo quiescebat Virgo egregia .·. Interea cum auferretur operculum hiantis fissura mausolei, majora omnes terruere miracula. Virginea quippe gleba, quæ putabatur post tot sæcula jam olim consumta, quamvis eam ab antiqua experientia clara defenderet fama, tota & membris & vestibus apparuit integra, sicut primitus erat imposita. Lignea etiam theca ferreis clavis exesis, cum qua fuerat in *Ely* delata, servata est illæsa. Interea quidam putavere, quod quasi immotus pulvis exadusti corporis tantum imaginem prætenderet integritatis : sed tactu patuit integritas durantis soliditatis. Nam quidam senior ex apostolico ovili Westmonasterii, WARNERUS nomine, ut inter plures convenerat, virginea membra passim tangit, a vestigiis, manibus & brachiis flexibiles artus reverenter attollit, exclamansque Dei mirabilia plures spectabilium personarum ad videndum attraxit .·. Venit vir doctissimus Herbertus Episcopus de Tetfordia, tremens inspexit, & gloriosum in Sanctis suis Dominum benedixit .·. Imposito ergo operculo & clauso diligenter sarcophago, latissimo cum jubilo transfertur ea ad beatam sororem ETHELDREDAM de vetere Monasterio in novum, & componunt gratissime contra Orientem ad latus suum. Similiter etiam beatam germanam SEXBURGAM & sacratissimam filiam ipsius Ermenildam, dignas ad condignas amabiliter adsociant .·. Translatæ sunt autem hæ anno incarnati Verbi millesimo centesimo sexto, quo quondam beata Etheldreda translata est die .·.

CIRCA AN. 743
17. Martii.

6. Ab illo igitur die cœpit dominus Abbas sanctam Withburgam ob suam integritatem singulari devotione venerari : sed minime post hæc diu vixit in corpore. Nam morbo præventus decidit in lectum, jamque vocandus ad reddendam sui talenti rationem, cœtum Fratrum ad se jussit convenire : vitæque Viaticum post purissimam confessionem accipiens, cernit carissimam Withburgam prope adsistere, atque post modicum ultimum emittens spiritum locum viduavit.

VITA SS. HARLINDIS ET REINULÆ

ABBATISSARUM EIKENSIUM IN BELGIO,

CIRCA AN. 745
12. Octob.
6. Febr.

Auctore anonymo qui post medium sæculum 9. vixit, ex num. 23.

Ex Martio Bollandiano.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. QUAMQUAM ab exordio generis humani declaratum sit longelateque per orbem omnipotentem Deum vivum & verum, unicumque Filium ejus JESUM-CHRISTUM Dominum nostrum, una cum Spiritu sancto cooperante, omnium sibimet adhærentium triumphos atque boni operis certamina gratanter excipere, qui diversis ordinibus variisque ætatibus in utroque sexu contra machinamenta hostis antiqui ac proprii corporis blandimenta dimicare studuerunt; tamen in his maxime ejus speciale munus ac spirituale lumen fulgere credendum est, qui caduca & transitoria mundi hujus spernere, & perpetuis bonis toto mentis nisu inhiare cernuntur : totumque mundum cum actibus suis premere, & carnis desideria in se crucifigere demonstrantur, & veluti pennifero volatu, angelicis alis quotidie cœlum penetrare videntur, &c.

2. Ad

CIRCA AN. 745 — 12. Octob. 6. Febr. — * al. Reinula, Renildis

2. Ad horum collegium vel numerum haud dubium est pertinere beatissimas Virgines HARLINDEM, atque sororem ejus RENULAM *, quæ ab ipso tirocinio ætatis suæ adeo divinis paruere præceptis, ut cuncta mundialia corde contemserint, & ceu quisquilias sub pedibus calcarint, præter illa sola quibus humana fragilitas sustentatur, quæ in Sanctis non satiatur, sed refocillatur. Jam jamque in prædictis Virginibus in juvenili ætate intus fragrabat flos abditus, qui postmodum foras purum ac plenum protulit fructum. Hæ etenim advertentes & comperientes delubra falsorum deorum pullulasse, & ritu paganorum culturam idolorum micare cementes, ilico insigni nisu mentis in destruendis idolis, in ædificandis Ecclesiis, a nimia idolorum cultura deceptis ad viam veritatis revocandis & faucibus nequissimi dæmonis liberandis magnopere desudasse noscuntur; velamen infidelitatis auferendo, lumen fidei ostendendo, tenebras repellendo, lucem inferendo, diabolum effugando, Christumque Filium Dei introducendo, veterem hominem exuendo & novum hominem induendo, regnum diaboli minuendo & cunctipotentis Domini amplificando, & (quod omnium gaudiorum maximum constat) omnibus ad catholicam Fidem se convertentibus eamque conservantibus, veram veniam de pristinis peccatis promerituros & vitam sempiternam consecuturos pollicendo. Sed his prætermissis, quæ in suis locis evidenter ostendentur, ad gesta sanctarum Virginum, stilo breviter perstringenda, charitas compellit reverti.

INCIPIT VITA.

Hæ a parentibus religiose educta, * al. Grumiara

3. Pater vero illarum Virginum ADALHARDUS vocabatur, genitrix autem GRINUARA * vocabulum tenuit: quos acceptabiles Christo credendum est, qui divinæ majestati tam caras & dignas famulas carnaliter generare meruerunt, quas spiritualis gratia paterna pietate sibi consecrando, perpetuam regeneravit ad vitam. His itaque corporaliter editis ac secundum sæculi dignitatem cum summa diligentia sub nutricibus educatis, cum crescentibus membris crevit in illis quod majus est, etiam robur mentis & constantia firma fidesque vera. Hoc in ipsis intuentes piissimi parentes, uberiori gratia eas amare cœperunt, atque eminentiori cura fomitem corporalem adhiberi jusserunt. Cumque piissimi genitores in sanctarum filiarum suarum pectoribus ignem divini amoris fervere conspicerent, (qui enim potest diu abscondi? secundum id quod dicitur: *Non potest civitas abscondi super montem posita*, nec ignis in sinu, ut vestimenta non ardeant) cœperunt prædicti parentes subtiliter seorsum secum deliberare, quid de illis futurum foret; valdeque solliciti fuerunt, quid ex eis facturi essent, si ad intelligibilem ætatem pervenissent. Et cum diutissime beatissimarum Virginum genitores, Adalhardus videlicet atque Grinuara superius nominati, cordis meditationes singillatim intenta mente secum evolverent; contigit nutu divino, ut uno spiritu ambo attacti, latentia diu animi secreta alternatim sibi invicem palam ostentarent. Tandem vero crebro prædictæ personæ, scilicet Adalhardus & Grinuara, sanctam conventionem inierunt: &, si omnipotens Deus illis spatium vitæ dedisset, quoadusque filiæ suæ ad intelligibile tempus perductæ fuissent, votis voverunt, absque ulla dilatione illas se tradituros divinis litteris imbuendas. Quam devotionem Domino favente postmodum plenis compleverunt actis.

Matth. 5. 14.

In Valencianensi Monasterio instituuntur.

4. Deinde interpositis & evolutis paucis annis, cum jam sol in arce poli altius figeret cursum, idest cum humani corporis intellectus jam capacior esset ad aliquid dignoscendum; contemplantes assidue venerabilium feminarum prænominati genitores jam maturam segetem præparari ad messem, contemplantes etiam patentem portam ad accipiendam ingredientem sapientiam, commendarunt eas confestim pariter pater ac mater Abba-

Abbatissæ cujusdam Monasterii, quod vulgo Valencina *a* vocatur, divinis dogmatibus sive humanis artibus religiosisque studiis & sacris litteris erudiendas: ut fragilior ætas validioribus invalesceret disciplinis, ubi nihil viderent nisi honesta, nihil audirent nisi sancta. Ilico in illo sancto Virginum cœtu dedit illis Dominus sagacissimum & acutum sensum ad intelligendum, atque contulit eis gratiæ suæ plurimam partem. Quæcumque enim legendo vel audiendo didicerant, memoriter retinebant, & quasi in membranis literas, ita io corde perpetualiter scripta tenebant universa. Quales se in illo sanctissimo consortio Virginum inter quas morabantur exhiberent, nulli mortalium copia est paucis vel plurimis explicare verbis. Conabatur quippe altera alteram bonorum operum exhibitionibus prævenire, quæ earum in Dei opere possit esse promtior, in oratione assiduior, in lectione sollicitior, in castitate purior, in sobrietate paratior, in corpore honestior, in corde sincerior, in risu rarior, in compunctione cordis ferventior. Hæc equidem cuncta non livore invidiæ, sed caritatis fiebant amore.

CIRCA AN. 745
12. Octob.
6. Febr.

5. In prædicto namqoe Monasterio, qoo creditæ erant beatissimæ Virgines erudiendæ, largiente desuper spirituali misericordia, omni divino dogmate pleniter erant eruditæ diversis usibus divini Officii & ecclesiastici Ordinis, idest in legendo, modulatione cantus, psallendo, necnon (quod nostris temporibus valde mirum est) etiam scribendo atque pingendo, quod hujus ævi robustissimis viris oppido onerosum videtur. Simili etiam modo in universi operis arte, quod manibus feminarum diversis modis ac varia compositione fieri solet, honestissime fuerant instructæ, videlicet nendo & texendo, creando ac suendo: in auro quoque ac margaritis in serico componendis, miris in modis exstiterant perfectæ opifices.

Variis artibus exercentur.

6. Cum jam jamque congruum tempos adveniret & conveoienter congrueret, beatissimas Virgines Christi relinquere scholasticas alas, & visitare loca paterna, & minime esset opportunum illas aliis subjici, sed ceteris præponi; audientes bonam famam illarum parentes, ad futuræ hereditatis metas cum ingenti honore remeare, & sacro velamine velatas secum habitare fecerunt. Deinde oulla interposita mora, protinus moderamine spirituali corda amborum parentum sanctarum Virginum tacta, immo instigata, inierunt inter se sanctum consilium, quatinus in propria hereditate Monasterium ædificarent, si illis gratia superna sospitatem mentis & corporis largita fuisset, donec maximum desiderium suum implere quivissent: in quo electæ filiæ ipsorom pro peccatis suis immortali Domino funderent preces, & debitæ servitutis impenderent cultum, & illi soli in eodem loco inviolabiliter militarent. Quod prorsus dignissimum Deo votum post plurimos annos laudabili opere consummarunt.

Parentes de condendo Parthenone sollicit*i a*.

7. Per idem vero tempus dum hæc agerentur, & cum dilectæ Dei Virgines cum propriis parentibus sæpe prædictis commorarentur, protegente illas desuper largiflua gratia Christi cui fuerant nuptæ & ab omni criminali contagione immunes, eodem prorsus tempore, eademque hora beatæ memoriæ Adalhardus sive Grinuara plurimis diebus cunctam suam hereditatem undique circumeuntes ac peragrantes, subtilissima indagine explorabant, si alicubi tam aptus locus inveniri potuisset, qui sufficeret ad singulare desiderium cordis eorum perficiendum: videlicet in quo omnem utilitatem vel necessitatem Monasterii constituere valuissent: & nusquam repererunt. Inde ingni tristitia cordis affecti, culpantes semetipsos atque examinantes se fuisse indignos divinæ majestati condere aulas, plurimas noctes ducebant insomnes, mutuo conquirentes, qualis quantusque esset locus illa vel illa potestatis suæ in parte. Si vero interdum contigit, ut juxta humanam naturam obdormivissent, semper tameo illud mente meditabantur: unde implebatur

variis locis perlustratis.

a Hic apponam Molani adnotationem ad 12. Octob. Valencina Monasterium in Teutonica historia Valencinen dicitur, quod quidam putant fuisse in opido Valencianis sive Valencenis, *Valenciennes* in Hannonia ad Scaldim.

CIRCA AN. 745 — 22. Octob. 6. Febr. — Cant. 5. 2. Jo: 16. 20.

in illis, quod dictum est : *Ego dormio & cor meum vigilat*. Ad ultimum cum jam pene desperantes fuissent, Deus consolator omnium in se sperantium, misericorditer eos visitare dignatus est, juxta hoc quod ipse ait : *Tristitia vestra convertetur in gaudium*. Habebant utique parvulam ac inutilem silvam haud longe a flumine Mosæ fere miliario distantem : quam memoratus Adalhardus, ut fertur ingreditur, reperiens illic quamdam planitiem, paludosam tamen atque infructuosis arboribus occupatam. His visis huc illucque undique prospiciens atque progrediens, invenit inibi amœnum fontem, largissima atque clarissima aqua sursum salientem, & inde in prolixam derivationem ubertim manantem. Quibus perspectis, prædictus vir nimio repletus gaudio, omnipotenti Deo gratias referebat in corde suo, credens sibi a Domino illum præparari locum ad implendum desiderium cordis sui. Illud vero postmodum verum fore probavit eventus, quando in eodem loco ad perfectionem operis perduxerat quidquid mente gestierat. Et impletum est, quod Spiritus-sanctus per Psalmistam locutus est : *Et voluntate labiorum ejus non fraudasti eum*. Statim assidue nominatus vir ovans nimium remeavit domum.

Psal. 20. 3.

Eikensis Monasterium construunt :

8. Eodem vero tempore congregata multitudine virorum atque conjuncta caterva feminarum, celeriter prædictum locum omni spurcitia expiavit. Nec mora venerabilium Virginum venerandi genitores conglomerantes in unum omnis suæ potestatis mares ac feminas, connexis clientulis proximorum prope commorantium, sollerti sapientia fundamenta Monasterii condere cœperunt. Ad cujus operis fabricam citius finiendam atque complendam beatissimæ virgines Harlinda atque Reinula singulis diebus cum certis ancillis mane exeuntes, & usque ad Mosam properantes, inde sabulum ac petras propriis ulnis usque ad Monasterium vehebant. His auditis studiosa vicinorum turba gaudens accurrit. His autem omnibus in unum redactis, sequens opus jam collatorum fundamentorum miro & inopinato atque inusitato modo celerrima velocitate & inæstimata consummatione, Domino opitulante, impleverunt perfecte. Peracto quippe Monasterio *Eike* [a] vocabulum indiderunt. Omnibus vero ministeriis in eodem Cœnobio honeste & rite ordinatis atque rationabiliter Domino docente dispositis, venerandi genitores sanctarum Virginum usque ad tempora a Deo sibi disposita simul cum eis vixerunt, atque ad plenitudinem dierum perfectam pervenerunt, ac animas sibi desuper datas in propria hereditate Domino reddere meruerunt. Corpora quoque illorum in eodem Monasterio jacent humata : animæ vero procul dubio ad insolubili averni cruciatu ereptæ atque angelicis choris jure meritoque (ut credimus) sunt conjunctæ. Usque huc de communi sancta conversatione venerandorum parentum sive filiarum eorum : dehinc gesta saluberrimæ atque sanctissimæ conversationis beatarum Virginum, necnon quædam virtutum earum explicemus.

ubi & sepulti.

Filiæ istic pie vivunt.

9. Beatæ & gloriosæ Virgines, post parentum illorum ævi præsentis calcem, cultum quem Deo in prioribus ætatis suæ annis impendebant, nihil dignum hujuscemodi deputabant ad promerendam veniam facinorum ac obtinendam vitam æternam. Ideoque acrioris & acerbioris vitæ callem arripientes, & majoris ac frequentioris exercitationis agonem sumentes, atque studiosius in divinis laudibus commorantes, numquam otiositatem quæ inimica est animæ diligentes, sed cernua devotione attonitæ erant, orantes ut Psalmorum modulationi intente vacantes : interdum vero scribentes, nonnumquam legentes ceterasque Sorores docentes, aut aliquid utile in Monasterio manibus erant operantes, sesequе mutuo invicem cohortantes, ut semper in melius proficerent, non in deterius ruerent : ne in illis solis relictis antiquus hostis humanique generis prædo in aliquo fieret victor, qui quasi leo sursum volat atque deorsum quærens quem devoret, *&c.*

10. Porro

[a] Nunc vicus *EiKa* sive *Alden-EiKa* appellatus, prope Masacum, *Maes-eiKe*, egregium opidum ad Mosam, Trajectum inter & Ruremondam situm in Comitatu Lossensi, diœcesi Leodicensi. In istud opidum translatum est collegium Canonicorum Eikensium, qui Sanctimonialibus successerant.

CIRCA AN. 745

12 Octob. 6 Febr.

10. Porro in eodem Monasterio, quod relictione hereditaria & paterna traditione ambæ sanctæ Virgines possidebant, Domino desuper largiente, ambæ secundum normam SANCTÆ REGULÆ & ecclesiastica instituta Abbatissæ ordinatæ atque consecratæ sunt a beatis Episcopis WILLIBRORDO atque BONIFACIO.

Abbatissæ instituuntur.

11. His gestis sanctæ Virgines in prædicto Monasterio duodecim alias virgines secum pariter commoraturas acceperant, easque regularibus institutionibus, quibus erant catechizatæ, pleniter instruebant, ac postmodum regularia vota adimplere fecerant, & erant illis secundum Regulam omnia communia. Inde factum est, ut multæ nobilium hominum filiæ vel servitio mancipatorum, per exemplum sanctarum Virginum blandos hymenæos nuptiarum despicientes, capita sua nigro velamine velarent, & una cum beatis Virginibus Christi soli Domino deservirent: & quæ se solas in primis Christo militaturas obtulerant, postmodnm cum multis Domino servire meruerunt; & quarum vitæ meritum in pueritia paucis innotuit, jam in perfecta ætate vitale exemplum plurimis exstitit. Et idcirco quia castitatis pudore refrenatæ carnales soboles habere contemserant, innumerabiles spirituales filias Christo gignere habitæ sunt dignæ. Erant enim venerabiles hæ Virgines elegantes corporis situ, fide recta instructæ, caritate repletæ, &c.

Sanctimoniales 12. primo, deinde alias plures segunt.

NOTA.

12. Sanctissimæ vero semperque beatæ virgines Harlindis & Renildis, sicut superius dictum est, numquam otiositatem imitabantur, sed jugiter devitabant ut mortiferam pestem. Unde accidit, ut quædam palliola quæ propriis manibus contexuerant, & quæ multis modis variisque compositionibus diversæ artis innumerabilibus ornamentis, Deum Sanctosque ejus decentibus, ex auro ac margaritis ornata composuerant Sanctæ, illo in loco post se relinquerent. Quatuor Evangelistarum scripta, quæ sunt Christi Jesu Domini nostri dicta & facta, honorifico opere conscripserunt. Nihilominus vero Psalmorum libellum, quem Psalterium appellamus, ipsæ stilo texuerunt: aliasque quamplures divinas Scripturas, quæ quidem universa hactenus in eodem loco tam recentia & vibrantia auro ac micantia margaritis fulgent, ut crederes ea hodie fuisse peracta. Nam quotiescumque contigit memoratas semperque memoria dignas habendas Virgines in quibusdam operibus manuum occupari, propter regularia complenda præcepta vel varia ornamenta peragenda Monasterio profutura, semper Psalmorum modulatione *a* permixta, (propter quod canitur per Psalmistam: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo)* minime in his diutius perdurabant: sed aliquo tempore transacto mox mirum in modum, summa cum alacritate ad municipia orationum confugientes, sese ita agiliter in divinis laudibus exercebant, quasi nihil operis boni antea operatæ essent.

Pallia & libros conficiunt.

Psal. 33. 2.

13. Prolixum itaque est de omnibus miraculis atque virtutibus tendere historiam, & quales quantasque virtutes per interventum & merita sanctarum Virginum ibidem divina clementia operari dignata est. Verumtamen propter negligentiam illius temporis habitatorum plura sunt oblivioni tradita, quam memoriæ habita: sed tamen ex cognitis quædam silentio celabo, quædam vero stilo narrabo. Primum enim famosissimum miraculum non prætereundum arbitror, sed memoriæ tradendum, quod illis viventibus Domino operante enitescit. Solebant quidem beati Episcopi WILLIBRORDUS atque BONIFACIUS vicissim frequentare illas gratia utilitatis animarum suarum. Contigit plane nutu divino, ut in uno die ad præfatum Monasterium ambo Episcopi pariter convenirent. Unde æstuabant valde sanctæ Virgines, eo quod non haberent tantam ubertatem poculi, quæ tantæ sufficeret multitudini populorum. Habebant quippe exiguum vini in uno vase, quod tunna vocatur, ad mensuram dimidii pedis.

Vini augmentum obtinent divinitus.

a Huc spectat præceptio S. Adelardi Abbatis Corbejensis, Stat. lib. 2. cap. 4. monentis, ut Monachi inter operandum *cantent Psalmos sine intermissione*. Lege Cassianum de Institut. lib. 1. cap. 12. Udalricum de Consuetud. Cluniac. lib. 1. cap. 30. & S. Fructuosum, qui in primæ Regulæ cap. 6. *Tertiam* cum labore manuum persolvi permittit.

Sed per illarum orationem implevit eam Dominus; ita ut in summitate ejus vinum inundaret *a* foras. Læti potantur universi, revera vinum permansit infinitum. Hæc profecto post gesta aliaque crebra peracta miracula, duriora & asperiora atque difficiliora corpori sustinenda ac peragenda divinæ militiæ restantia certamina sibi exaggerant, quasi jam ultimum diem ipsarum in foribus & liminibus adstare vidissent. Et quo potius sibi approximasse diem sanctæ suæ dormitionis senserant; eo amplius corporibus suis crudeliores exstiterant.

Herlindis morti proxima, verba facit ad Sorores.

14. Jam appropinquante & imminente venerabilis Virginis Harlindis tempore resolutionis, cum jam immortalis remunerator sibi laborum suorum præmia retribuere vellet, eamque de vitæ præsentis ergastulo adsumere, atque Angelorum cœtibus copulare, ac corpori claritatis suæ configurari; (ad tempora enim constituta a darore corporis & animæ perdurasse, seu ad plenitudinem dierum pervenisse dignoscitur, quod solis Sanctis in utroque sexu legimus attributum : nam de reprobis Scriptura refert, eos non dimidiare dies suos) convocatis ad se frequenter ceteris Virginibus secum pariter degentibus, illas studio exhortationis & admonitionis, necnon deprecationis enixe instruebant, ne ullo modo post illarum e mundo recessum deturpatam ducerent vitam, neque aliis fierent in ruinam; sed Matrum suarum, a quibus spirituali fomite erant educatæ, semper imitarentur exemplum, lumbis præcinctis ut incederent castitatem conservando, ac lucernas ardentes in manibus gestarent bona opera operando, & exempla ostendendo : quatenus hoc studiose agendo & fauste finiendo, sanctorum Angelorum collegio adsistere, atque hoc letali calle immaculate finito, secum pariter gaudia participare mererentur æterna. Hoc denique quotidie pariter admonebant, & ante omnia & super omnia semper exhortabantur, ut irrefrenatorum consortia devitarent, ne eorum turpitudine polluerentur, & a regno separarentur æterno.

Psal. 54.24.

Utraque facta dictis æquat.

15. Omnia vero quæ monuerant, vel imperando imperaverant, vel etiam obsecrando suadebant, ipsæ prius profecto factis satagebant, attendentes sententiam egregii doctoris qui ait : *Ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar*. necnon illud Actuum Apostolorum quod Lucas de nostro Salvatore scribit : *Cœpit* JESUS *facere, & docere*. Dominus noster JESUS-CHRISTUS nulla alia jusserat, nisi quæ gesserat. Illum autem imitantes istæ Virgines sanctæ, bona quæ animabus profutura facienda agnoverant, ante peregerant, ac de cetero alias eadem utilia retinenda docuerant. Etenim dum in prædicta sancta conversatione ævi præsentis spiramen gererent, oppido sollicitæ fuerunt suam sanctam infantiam omnipotenti Domino consecrare, atque virginitatem inviolabiliter custodire, vitamque præsentem immaculato calle transire.

1. Cor. 9. 27.

Act. 1. 1.

Harlindis moritur 4. Id. Octob.

16. Ad ultimum vero beata Virgo Harlindis leni febre correpta, cœpit paullisper tenerrimis languescere membris, & annuente Christo qui eam jam ad vitam vocaverat, corporis est destituta viribus atque ad extrema humanæ conditionis perducta, 4. Idus Octobris *b* felix ejus anima est carne soluta. Quam Abrahæ sinus recepit, Angelorumque chorus ad præmia poli transvexit æterna, cum quibus, Domino favente, sine fine erit jucunda.

Corpus solo tectum linteamine non grave olet.

17. Sancta equidem Reinila de absentia suæ sanctæ sororis modica aeedia mœsta effecta, potius tamen gavisa, quia procul dubio erat confisa, illam beatiori vita post mortem beari; non poterat pati, ut sarcophagum suæ sanctæ sororis regeret tellus, sed puro linteamine decenter contectum super humum mundam posuit illud. Ex quo profecto sarcophago, ut plurimi adserunt, numquam malus fœtor fragraverat, qui hominum naribus prope vel longe adstantium exsecrabilem odorem ingereret. Aliquoties enim-

a Alcvvino potius accedo, qui id factum dicit a S. Vvillibrordo in gratiam Fratrum Monasterii sui, idest Efternacensis.

b Incertum quo anno. Si a SS. Vvillibrordo & Bonifacio velata est, aliquanto post S. Vvillibrordum tempore vixisse dicenda videtur.

enimvero valdeque creberrime inſtar incenſi vapor immanis ſuavitatis ibidem CIRCA AN.
redolebat. Non enim opportunum nec decens exſtiterat, ut ex ejus artubus 745
deteſtabilis fœtor prorumperet, qui Deo caram margaritam, ſcilicet animam 12. Octob.
in ſe vivido rigore virentem atque rite viventem, expiatam e mundo mi- 6. Febr.
ſerat cœlo.

18. Primo igitur eodem tempore, quo inclyta Dei virgo Harlindis de ſæ- Reinila
culo præſenti, Domino jubente vocata migravit, mox præſtantiſſima Reini- dein contra
la virgo in divini cultus calle tanto artius preſſerat pedem, quo ſe prius dæmonem
Deo devoverat ſervituram. Etenim contra ſubdolum aſpidem & baſiliſcum acrius pugnat.
fortiter dimicare nova agoniſta conſtanterque aggreditur quatenus ille adverſus quem utræque ſorores conflictum tenuerant, illi ſoli victrici victus ſuccumberet. Denique præcavens illi claudere viam fraudulenter venienti ad ſe, qui arbitrabatur ſe illam facilius poſſe proſternere ſororis ſolatio deſtitutam, ac ſolam juvenem relictam ſuperſtitem; nunquam prorſus corpori ſuo quietem indulſit ex his, quibus vivente ſancta ſorore renuntiaverat, ceteriſque agenda interdixerat atque vetuerat. Meminit quippe divinæ Scripturæ
dicentis: Non coronabitur niſi qui legitime certaverit. Studebat plane pro- 2. Tim. 2. 5.
pter hujuſcemodi ſententiam adverſus dudum damnatum apoſtatam duplex inire certamen, quod ſcilicet Domino prœliante ad finem uſque feliciter perduxit, laudabiliſque exſtiterat victrix. Nuſquam enim illam prœliantes inimici fugam inire compulerant, ſed uſque ad finem certaminis invictam bellatricem jugiter patiebantur inviti, cui colla ſua ſuperati ſubdere ſolebant coacti.

19. Dum ergo glorioſa virgo Reinila cerneret mente, fatiſcentibus ſenilibus membris imminere diem receſſus ſui; cœpit noviter cernua devotione ſtrictius divinis adſiſtere Sacramentis, ac jugiter nova ſuper vetera addere
conamina, juxta illud quod in primo canitur Pſalmo: *Et in lege Domini me-* Pſal. 1. 2.
ditabitur die ac nocte: &, *Ibunt Sancti de virtute in virtutem*, ac per hoc me-
rebuntur *videre Deum deorum in Sion*. Egit quippe veneranda Virgo ut bea- Pſal. 83. 8.
tus vir BENEDICTUS: ætatem quidem moribus tranſiens, nulli animum de- Greg in
dit voluptati. In hoc almo labore uſque ad ſenectam & ſenium, & ad de- lib. 2. Dial.
crepitam ætatem perdurans, 8. Idus Februarii, Domino vocante, ſpiritum cap. 1.
emiſit vitalem feliciter, & ad gaudia migravit æterna, quæ poſſeſſura eſt Obit 8. Id Febr.
ſine fine lætabunda, quia omnipotenti Deo reddidit animam. Diſtantibus equidem inter ſe plurimis annis & menſibus, horis atque momentis, feliciſſimum vitæ ſuæ curſum (perfecerunt) in præſcriptis Idibus, diſtinctim acceptis virginitatis ſuæ coronis, cum accenſis lampadibus. Angelorum chorus animas illarum gaudentes & omni inquinamento carentes Chriſti obtutibus præſentavit.

20. Cum de hoc ærumnoſo ac triſti ſæculo fuiſſent ablatæ, & Abrahæ ſinu receptæ, primum miraculum, quod divina pietas per illarum merita operari dignata eſt, non arbitror omittendum, ſed ad laudem Chriſti &
merita earum divulganda ſtilo ſcribendum. Cæca quædam mulier nomine Cæca lumen recipit.
Hiltwiga, ad ſepulcrum ſanctarum Virginum devota adveniens, lachrymabili intentione inibi fudit precem, ut individua Divinitas per illarum interventum lumen perditum ſibi reddere dignaretur: ſtatimque oratio humiliter ad Dominum fuſa, effectum conſecuta eſt. Nam tenebris continuo fugatis, cœcitate ablata, lumen diu amiſſum oculis ejus eſt reſtitutum, atque integra corporis ſoſpitate gratulabunda remeavit ad propria.

21. Deinde audito rumore virtutum piarum Matrum, haud pauci ſed Alia miracula.
plurimi languidi & ægroti occurrerunt, & perfectam corporis incolumitatem acceperunt. Verumtamen, ſicut ſuperius effatus ſum, multo majora ſunt oblivioni data miracula, quam memoriæ commendata: ſed perpauca quoque hæc quæ ævi præſentis humanis auribus ſunt inſita, laudabili memoria litteris comprehendam. Tria quidem miracula quæ poſtea meritis illarum intervenientibus divinitus perpetrata ſunt, ſuperiori miraculo co-

CIRCA AN. 745 12. Octob. 6. Febr.

gito adnectenda : videlicet quod tres muti ibidem fuerant locuti, scilicet Ricolfus, & Hildigerus, atque Blitherius. Non in uno tempore vel in uoa die erant loquentes; sed separatim & ordinatim, prout sanandi venerant, sanabantur. Unus autem ex illis, scilicet Blirherius, non solum linguæ privatus officio, verum etiam omnium membrorum compagine contractus atque iourilis effectus est. Sed tandem suffragantibus felicium Virgioum meritis, locutus est mutus, omnisque ægritudo debilitatis funditus ab illo recessit.

22. Sed oeque sex miracula ad sepulcra earum divinitus gesta puto celanda, sed digna memoria fore narranda. Sex quippe ab immundis spiritibus arrepti, unusquisque illorum tempore suæ infirmitatis advenerat; tamen divina operante clementia, per sanctarum Virginum subsidia singuli absolutionem dæmonum & integram curationem promeruerunt, ac sana mente plures postmodum vixerunt annos. Unus namque aderat ferro ligatus, comprehensus flagitio: tandem absque alicujus absolutione, sponte per se exstiterat absolutus. Debiles & claudi octo curati : quorum ordo curationis quomodo qualiterve fuisset peractus, ignoratur : scitur tamen pleniter eos esse sanatos. Crebro proculdubio & ad locum requietionum illarum nutu divino accenditur lumen. Multa quidem & inenarrabilia signa hujus ævi temporibus omnium bonorum justus redditor Deus in prædicto loco ostendere dignatus est : sed studioso lectori sufficere queunt hæc pauca conscripta miracula, quia tam in exiguis quam etiam io præcipuis illas dignas Deo exsistere Deoque placuisse, colligere liquet.

Ecclesia vetere destructa.

23. Jam jamque brevitas rerum succincti libelli terminum exigit, & imbecillitas inculti sermonis, ac difficultas prolixioris narrationis calcem deposcit: sed illarum econtra inconvulsa charitas resistit, ac de restauratione primitivæ Ecclesiæ, & de Translatione sacratissimarum Virginum aliquantulum vel breviter postulat fari, oe hoc solummodo linquatur intactum. Illa equidem Ecclesia quæ primatum prædicti Monasterii tenuit, a prædictis genitoribus castissimarum Virginum lignea fuerat fabricata, & diuturni temporis spatio stabat erecta. Post multum vero remporis putrescere cœpit, ac magna pars illius jam erat dissoluta atque putredine contrita, & potius ruitura quam stabilis fore conspiciebarur. Unde beatæ memoriæ AVA Abbatissa illam ad terram funditus prostravit, atque eleganti opere ac formosa constructione eam lapidibus restauravit novam. In qua etiam Ecclesia venerabilium Virginum corpora de pristinæ pausationis loco a FRANCONE [a] Episcopo translata, ac in orientali plaga ejusdem Ecclesiæ retro altare intemeratæ semperque virginis MARIÆ honorifice condita adorantur.

Ava Abbatissa aliam construit, & corpora Sanctarum transfert.

24. Animæ quoque illarum absque ulla ambiguitate amœnitate paradisi fruuntur propter perseverantem boni certaminis laborem seu felicissimi cursus consummationem fideique inviolatam observationem, secundum illud quod egregius doctor gentium Paulus ait : *Bonum certamen certavi*, &c.

2. Tim. 4. 7.

25. Dehinc quidem prolixum est per omnia tendere historiam, quantas diversas virtutes quantaque varia miracula per interventum earum ibidem Dominus operari dignatus est. Nam cœci & claudi quidam etiam a dæmooio arrepti, adepti sunt saniratem. Augentur ibidem dona plurima divina : præstantur Christo donante petentibus congrua vota. Nam si in omnibus gestis & miraculis istarum sanctarum Virginum volumus immorari, cunctaque ad liquidum denudare; fit prolixior sermo, & ingens libellus ordinatur. Quid plura persequar? in illis templorum oraculis, ubi illarum Virginum patrocinia venerantur, quidquid cum recta fide petitur, obtinetur : & quodcumque justo speratur studio, effectum consequitur. Ergo brevianda sunt verba, & quædam sanctarum Virginum gesta verbo celanda, ne fastidioso lectori ad alia legenda conanti fastidium ingeratur, &c.

AP-

[a] De hac Translatione ita scribit Ægydius Aureæ-vallis Monachus in Addit. ad Anselmum : *Hic etiam* FRANCO *Episcopus rogatu venerabilis* AVÆ *Abbatissæ bonæ memoriæ ReKensis, in feretro argento & auro decenter ornato corpora SS. virginum Reinulæ & Harlindis transtulit e tellure* 10. *Kalend. April.* Franco Leodicensis Episcopus post Hircarium sedem iniit anno 856. eique per annos 48. præfuisse dicitur.

APPENDIX

CIRCA AN. 745 12. Octob. 6. Febr.

De SS. Reliquiarum Translatione & cultu.

1. VASTATO *a Nortmannis Eikensi Monasterio anno 881. post annos circa quinquaginta* Richarius *Leodicensis Episcopus* Eikensem Ecclesiam & duodecim alias a Nortmannis destructas in honore B. Mariæ reædificavit, & Clericos in præsenti & in aliis instituit sub Abbate sæculari, anno Domini nongentesimo trigesimo. Corpora SS. Virginum in summo altari, in capsa argento ornata reposita sunt. *Hæc ex vita abbreviata excepere socii Bollandiani.*

2. *Instituta deinde fuit sollemnis & annua supplicatio Fidelium in Eikensem Ecclesiam, quatriduo Pentecostes, a Guidone Episcopo Prænestino apostolicæ Sedis Legato ex Abbate Cisterciensi, approbata* anno 1202. *concessa* relaxatione quartæ partis injunctæ pœnitentiæ & oblitorum peccatorum cum offensis patrum & matrum absque injectione manuum. *Accessere postea aliæ aliorum Indulgentiæ. Reliquiæ sacræ singulis septenniis ostendi solitæ, demum anno 1571. ob metum Calvinistarum Masacum in opidum migrant cum collegio Eikensium Canonicorum. Hæc fusius in Martio Bollandiano.*

TRANSLATIO RELIQUIARUM

AN CHR. 746 18. Maji.

SANCTI ARSACII EPISCOPI IN MONASTERIUM ILMINENSE; ET SANCTI QUIRINI MARTYRIS IN TEGERSENSE IN BAJOARIA.

1. *Ilmus, teste Hundio in Metropoli Saltzburgensi, vicus est satis amœnus, medio fere intervallo Monachium inter & Ingolstadium, primarias Bajoariæ urbes. Istic Monachorum Cœnobium Ordinis S. Benedicti a viris prædivitibus & claris* ALDEBERTO *&* OTKARIO *conditum, cui nomen ab Ilmo flumine vicino* Ilminense * *: nec longe ab lacu Tigurino exstructum aliud ab iisdem* Tegersense * *seu* Tegriense *dictum. Illuc translatæ S. Arsacii Reliquiæ; huc S. Quirini Martyris. Celebre etiam nunc est Monasterium Tegersense, sub Ordine Benedictino perseverans: Ilminense jam pridem ab Hunnis eversum, dein restitutum, Canonicis cessit; demumque collegium Canonicorum Ilminensium anno 1494. Monachium est translatum in ædem Deiparæ Virginis. Istius Monasterii, tametsi Ordini Benedictino prærepti, memoriam custodire juvat, ejusque primordia, ab Hundio jam paucis tradita, amplius illustrare ex fragmento quodam relato apud Henricum Canisium tomo 4. antiquarum Lectionum in hunc modum.*

* Ilmunster * Tegernsee

2. Anno Incarnationis Dominicæ septingentesimo quadragesimo sexto, sedente in Roma Zacharia Pontifice, & legatione fungente in Alemannia S. Bonifacio Moguntino Archiepiscopo, administrante Romanum Imperium Pippino Rege Francorum serenissimo, sedentibus in suis Episcopatibus venerabilibus Patribus Burchardo Herbipolensi; Willibaldo Aichstetensi, Gaibaldo Ratisponensi, Joanne Saltzburgensi, Erinberto Frisingensi; exstiterunt duo fratres nobilissimi Principes Noricorum, ALBERTUS & OTKARIUS, alto sanguine progeniti, patre Burgondi & matre Bavari, divitiis præpollentes, Deum timentes, justitiam sectantes, omni virtutum & morum honestate præclari. Hi erant prædicto Regi Pippino, Caroli Magni patri, consanguinitatis affinitate proximi, ac consilio & fide præ ceteris propiores: quorum unus, videlicet Albertus, novem Comitatus regebat & possidebat in Bavaria: alter vero Ockarius habuit in aula Pippini Regis filium nomine ROCHO, quem tenerrime diligebat; prosperis in omni morum honestate affluentes successibus. Qui cum coævo jam dicti Regis filio assidue luderet ludum staterum, & semper obtineret, exitialis iræ fomitem ministravit. Cum vero quadam die huic ludo operam dedisset, & filius Regis multoties victus esset; ira præruptus Rochum filium Ducis super tempora percussit: ictum mortiferum secuta est mors. Qua causa Rex celerius cognita, solito tristior efficitur, & eo jubente funus clam tegitur & occultatur, ne rumores mali parentum mentes conturbarent. Igitur per fideles Regis Ockarius ut amicus Regis advocatur. Sedens itaque Rex Pippinus in causis, requisivit a Duce Ockario quid faciendum sit in causa, quæ nullo emendationis cultu emendari poterit. At ille nesciens hujus sententiæ spiculum in se retorqueri, respondet: Res quæ nulla ratione reformanda constat, æquanimiter ferenda est. Fiunt nota patri quæ fuerant gesta cum filio: trahuntur suspiria, luctus, lamentatio inconsolabilis: deinde flexus Regis & Principum dolore conticetur: tandem res in concordiam ducitur. Cumque destitutus esset herede, & mundi

AN.CHR. hujus opibus ubertim affluerent; de bonis suis duo Cœnobia construxerunt ad divini cultus
746 servitium idonea, scilicet Illminense & Tegernsense, bona dotantes. Illminensibus Au-
18. Maji. DONEM sive Utonem suum sororium in Præpositum præfecerunt, & S. Arsacium a Mediolano in Cœnobium Illminense transtulerunt 15. Kalend. Junii. Sit laus & gloria Christo, amen.

3. *Istius fragmenti Auctor, tametsi parum diligens & antiquus, ut qui Pippino* Romanum Imperium *tribuit, & Vuirtzburgum vocet* Herbipolim, *quod vocabulum recentiorum est temporum; non tamen fide omni destituitur: cum ea quæ de Rochi morte memorat, Metelli, non spernendi sane Auctoris suffragio imitantur.* METELLUS *Tegernsensis Cœnobii Monachus, qui circiter annum* 1060. *vivit.* Quirinalia *edidit, idest carmina multigena in laudem S. Quirini Patroni sui, quæ apud Henricum Canisium exstant tomo* 1. *In his Passio S. Quirini Martyris, Translatio in Tegernsense Monasterium, & miracula plurima recitantur. Occasio factæ translationis repetitur ex cæde Rochi Otkurii filii: quæ historia quamquam subdubia quædam continere videatur, hic tamen Metelli versibus referenda est.*

* Pippini Regis scil.

Hujus * temporibus gemma potens exsul abit procul,
Cui gemmis vigor est & species clarior omnibus,
Summis digna vitis, quam redimant divitiis suis,
Et cui se pariter resque suas dignius offerant.
Quorum gesta prius, sic opus est, commemorabimus.
Personas meritis *, officiis, stirpeque nobiles,
Ut tradunt * veteres notitiæ, carmine pandimus.

* Canisio Martyris
* Can. ut . . . veteres

Diva progenie par geminum prodierat decus,
Fratrum bellipotens ac locuples divitiis honos,
PIPPINUM quibus & fama refert stemmate proximum,
Insignis Caroli, qui validus Regna tulit, patrem.
ADALBERTUS eis nomina sunt, OCGARIUS quoque,
Alter Bajarici jure Comes præcipuus soli:
Burgundis alius belligero robore Dux probus,
Quem gens illa canens prisca vocat nunc OSIGARIUM.
Primates Procerum consilii clavibus intimis
Aulam corde tenent: sed manibus prœlia digerunt.
Coram Rege Duci nempe tener filius exstitit,
Urbanosque sales intra genus tum puer imbibit.
Huic ludo tabulæ Regis erat filius obvius:
Donec doctior hic obtinuit promtior aleam.
Rixam victus agit. Corde patris forte potentius,
Et ROCHO jaculans mortifere vulnus * adegerat.
Sublatum puerum consequitur mors properantior.
Clam funus tegitur, res studio multiplici latet.

* Canisio deest vulnus

Missis continuo pro Duce seo fratre suo viris,
Ac . . . retinent urbe super, rem tamen occulit.
Tractatus triduo protrahitur, nec datur his diu
Suspensis ratio consilii quid mora posceret.
Tandem tracta diu sic dubiis causa resolvitur.
Respondere Ducem jure suo Rex jubet ac Ducis,
Quid dent judicii jura rei, quæ refici nequit.
Dux dijudicat hoc, quidquid erit, prorsus om . . .
Quæ sententia dum præcipuis Principibus placet,
Adsensu celebri firma stetit, nec replicabilis.
Tunc balista velut tensa foret damnifica manu,
Telum subjiciunt corde patris de nece filii.
Quod sic judicii chorda recens pellat ad intima;
Ut prolis doleat morte, tamen nil super hoc agat;
Rex casum pueri notificat cum patruo patri.
Nullas inde moras attribuens, expetit ut sibi
Sacramenta daret, quo nihil hac re grave præparet,
Et legis propriæ judicium legiset impleat.
Formidanda manus Regibus hæc tunc adeo fuit,
Tam robusta Ducis, quam Comitis lata potentia:
Ut non ante loco prodierint Rex, Proceres quoque,
Quam Dux atque Comes rite fidem Principibus darent,
Ob cladem pueri nil odii vindicis exseri;
Sed crimen veniæ contribui Regis honoribus.
Et Regni Procerum ne subeant bella nepotibus.
Solvunt concilium pace data militiæ globi.
Rebus dispositis accelerant in sua Principes.

4. *Describit dein Metellus alio atque alio versuum genere, ut duo illi Proceres Deo sese suaque*

que omnia offerre disponentes profecti Romam sint ob patrocinia Sanctorum conquirenda : *ut-* ANCHR.
que suadente Zachariæ Pontifice direptam a Barbaris transmarinis urbem & patriam ulti, *ho-* 746
stibus devictis & spoliis ereptis : denique ut a Pontifice Romano sanctorum, adeoque S. Quirini 18. Maji.
Reliquias *tandem impetraverint. Suspecta videtur ea Barbarorum in urbem Romam incursio, vulgato Anastasio aliisque ignota : tametsi Auctor eam approbare nititur hic versibus.*

Latiæ tunc patet urbis ZACHARIAS
Vice Petri regit orbem sacer omnem.
Recitantur super hac re sua scripta,
Data quondam tibi, Præsul Bonifaci, pie Martyr.
Ea nostram quoque firmat rationem,
Nisi nomen Procerum nil tacuerunt.
Breviter rem quoque totam manifestant,
Spoliatam regionem peregrinos reparasse.

Illud vero observatione dignum est, quod Metellus Aquilas Romuleas *semel & iterum memorat, sic :*

Sociis Teutonicis conglomeratis
Comitantur Proceres agmina primi.
Aquilas Romuleas Noricus ensis
Regit, ac ducit in omnes penetratorios hostes.

Et infra :

Victrices Aquilæ renovant decus urbis herile,

5. Ad Translationes Reliquiarum, quas Adelbertus & Ockarius a Zacharia obtinuere, reflectenda oratio Est. Et primum quidem sanctorum Arsacii & Hippolyti, postea S. Quirini exuvias impetraverunt. De duobus primis sic agit Metellus.

Accelerant reditum
Munere sanctarum felices divitiarum,
Pro quibus exierant.
Nam margaritas deportavere beatus
Egregias pretio :
Queis loca fundorum post instituere suorum
In sacra jura Dei.
Notica fert horum provincia trina locorum,
Quæ prius ediderat,
Nomine primorum Procerum sub Apostolicorum
Laude, Quirine, tua.
Arsacium Cleri thetmis statuere foveri
Pervigili studio.
Hippolytumque choris illustravere canoris,
Quos modo Clerus agit:
Non ita fundatos, sed in hoc quondam renovatos:
Ut veteres memorant.
Hustia virgineæ me fugerat aula choreæ
Rhenicolis propior:
Qua bibitur scypho vivis signis anaglypho,
Unde medela patet.

Hinc dubium oritur, an ex urbe Mediolano, ut superius fragmentum præfert, an potius ex urbe Roma S. Arsacii corpus in Ilmunense Monasterium advectum sit. Certe Arsacius in indice Mediolanensium Pontificum locum non habet apud Ughellum.

6. Posthæc Metellus Translationem Reliquiarum S. Quirini ejusque miracula fuse describit, ex quo potiora dumtaxat excerpemus.

Eunt ab urbe Principes pii domum,
Sacrata dona deferunt.
Salute patrias perenniter beant,
Sacris dicatas ossibus
Parant, relicta Romæ gemma nobilis
Et alteris micantior,
Ut adferatur ocius fideliter,
Quod hoc modo peregerant.
Erat sibi Clero nitens sororius,
Vocatus AUDON * : hunc citot,
Et ad Sacerdotem citato dirigunt.
Celer nihil moratur his.
Mandata Principum precesque Præsuli
Refert Petri vicario.
Memor fit ille sponsionis arduæ
Viris potentibus datæ.

* Uda

AN.CHR. 746 18. Maji.

Paraverat fereodà membra vase jam,
Quod arte textili fuit,
Ubique palmeis connexum spatulis
Sagaci diligentia.
Subiode cautos advocatis nontiis,
Viris honestioribus,
Præsentat imminente canticinio
In veste palmea latens
Corpus sacrum, suo super signaculo
Præmuniens sarcophagum.

In summa monet Pontifex, ne qua curiositate sigillum Reliquiis appositum violent: quod cum illi secus fecissent, reverberantur ilico, divinitus cadunt ab igne viodici. *Internuntiis ad fratres directis mittuntur* viri inclyti *qui* alma dona deferant.

Noctu remiserant solo sarcophagum,
Tegrineique lacus ripa quietem ceperant;
Ubi salubris vena fontis exiit
Sub loculo, scatebris fluens perennibus.
Ægris salus fit ista lympha crebrius,
Quos etiam tumulo redisse contigit graves.
Fons hic petentibus diatim Martyrem
Cooditus ædicula, levamen est fessis via.
Corpus beatum destinato jam loco
Ecclesia statuunt JESU dicata quæ manet.
Io hac enim stetit Patronus inclytus,
Dum sibi coostruitur domus decore debito.
Eam subinde Principes ut explicant,
Innumerus populus Fideliom concurrere.
Provinciales tres Episcopi eo
Magnifico Proceres honore convocaveraot.
Ab his prius sacratur aula nobilis
Principibus geminis Apostolorum maximis:
Quorum beata gratiis sic prænitet,
(Credere si liceat, nec invidendum sit sacris.)
Ut præter urbem, verius nusquam loci
Inveniantur, obi promiserint se tantidem.
Peracta dedicatio refulserat,
Lætitia celebri perplurima cum gloria.
Cruces dehinc vexilla sublevaverant.
Thure vapor redolet, nitent lucernæ clarius.
Sollemniter corpus tullere Præsules,
Ecclesiæ modicæ signis procul sonantibus.
Triumphus altius levatur Martyris,
Plebisonis modulis sequente pompa Principum.
Parata nempe tumba de petra fuit,
Corporis ad requiem muro coacta firmiter.

NOTA.

Qua dum reponi debuit Martyr sacer,
Palmicia tonica tectum levant sarcophago.
Pedum levi de fine fert Episcopos,
Presbyter a scapulis & parte ponderis seqoens,
Intra manus gemmam tulere pendulam.
Depositis pedibus, tumbam super Præsul stetit.
Adhuc tameo pectus tenebat Presbyter,
Cui cadit in manibus pars ooa corporis sacri,
Per palmeæ sportæ foramen exiens,
Sanguine sic roseo repente purpuratior,
Velut die peremtus hac ipsa foret.
Cantica clara sonaot stupore plena gaudii.
Grates aguntur omnium patri Deo,
Quod dedit hos hilares sui redire muneris.
Dotale pignus hinc fit Ilmioensibus,
Id tamen hoc merito quod AUDON his Pater foret,
Cujus labore flos adeptus hic erat,
Et locus ipse suis avunculis subjectior
Chirographis sacræ tumbæ cohæserit
Martyris eximii, Ducis * sub usque tempora,
Qui detrahens Cœnobiis fundos suos,
Funereis manibus dedit necem Ducatui.

* Arnaldi infra

De

De tumba Martyris & crypta sub ea, & de possessionibus collatis loco a fundatoribus; & de Duce ARNALDO *qui Ecclesiae spoliavit, ac de fine ejus.*

Martyr Sanctorum medius circumpositorum
Conclusus est in saxeo danique mausoleo.
Margaritarum quasi centrum bis geminarum
Ardens tenet carbunculus quintus in arce micans.
Ambitur sacris in gyram quatuor areis,
Quidquid reconditam gerant, qui sciat ipse canat.
Hoc tamen hac de re vetus audet rumor habere,
Primariis viris, locus quos colit iste partes,
Dum Romanorum praedas retulere sacrorum,
Et optio dabatur his sumere quae cuperent,
Non sine majorum pretiosa parte sacrorum,
Victoriae seu gloriae praemia digna data.
Nec tanti minimum spolii tulerant sibi primam:
Divisor est enim sibi promtior ipse leo.
Crypta sub his tumbis sacra continet abdita; tarbis
Rivi fluunt hinc gratiae, Martyre propitio.
Et .·.·. deducta tyrannis altio jacta.
Vibrat diu plagam minans, sive ferit gravius,
Perferre jare pari plerumque suos tribulari,
Quorum preces audit tamen, mox relevans humiles
At consummatis tumbis & consolidatis,
Ovant ibi perampla plebs ac Procerum numerus.
Tunc fundatores scriptas tribuere loco res,
Centum minus quae tunc erant & quater undecimo
Infra milleuos mansus serio duodenos.
Nihil sui reliquerant Bajarica patria,
Quod non divino testi tribuere Quirino,
Determinatum finibus indubiis penitus;
Centenos praeter mansus, quibus & revererer
Altensiam novo loco subsidium dederant.
Sic gladios arae Fratres simul imposuere
Gemitibus nimis suis seque Deo tribuunt.
Hinc trabeas clamydemque libens deponit uterque,
Et ad Dei laudem capit monachicos habitus.
Quinquagenorum trina vice grex Monachorum
Manebat institutus hoc Coenobio sub eis:
Qui praescriptorum nihil amisere bonorum,
Sed plurimis annis prius detinuere diu
Ultra centenos ac septena vice denos,
Nec senserant injuriam jura priora loci.
Cum tandem magnus spoliavit templa tyrannus,
Regni monarchiam volens praeripuisse sibi.
Praedia cunctorum tunc Norica Coenobiorum
Decreverat primatibus tradere rapta locis:
Quo sibi favissent quaecumque geri placuisset,
Adversus aulae Principes Ecclesiamque Dei.
Hujus ab hoc dimota loci possessio tota
Ditat per omne Noricum progeniem Procerum,
Per quae fundatus locus omnibus est spoliatus,
Nihil remansit ex eis, conditus in quibus est,
Bis nisi septeni mansus deciesque deceni.
Honore continet tamen se nihil imminuens,
Duntaxat floris divina laude prioris,
Patendo Regibus, dabat sumtibus obsequium.
Procinctum de jure negat rapto sibi rure,
Regalibus stipendiis quod prius obtinuit.
Fonte salinarum loca viginti patinarum,
Duobus additis, simul sustulit ille furor.
Conventum Fratrum post hanc praedam reparatum
Fidelium sequentium dona patenter alunt.
Dux tamen ARNALDUS sine laude diu memorandus,
Sensit cito plagam Dei, morte cadens celeri:

Dum

AN.CHR. 746 12. Maji.

Dum Ratisponæ curtim parat ex regione
    Primoribus lectis, at hæc quæ studuit peragat:
Nuntius hunc Christi terrens affamine tristi,
    ULRICUS Antistes necem præcinit indubiam,
Ni reparet gratis spoliata sacraria sanctis,
    Et altera die refert nil dubitans obitum.
Commemorans itidem super hoc sibi cognita pridem
    In visione, quæ duos prodiderat gladios:
Unus ubi capulatus & alter non capulatus,
    Ducis tyrannidem feram denotat acephalam.
Princeps despexit monitus, nec cœpta reflexit;
    Sed urbe eum Primatibus consilium tenuit.
Curia præstabat, Proceres jam mensa vocabat:
    Sedes petunt satellites quisque suo domino:
Oppositum Dux ipse sibi fertur posuisse
    Episcopum, prendensque jam fercula mittit ei,
Ut convivarum primo summoque suorum:
    Et curialitate se vivere mandat adhuc.
Cui Præsul reddit, noctem quod adusque dies sit,
    Refert ut ista nuntius, verba dolor sequitur.
Dux improvisi finis subita paralysi
    Correptus effertur domum, nec mora vita fugit.
Mortuus occultatur, ut allodium capiatur,
    Quod singulis promiserat Principibus tribui
Exspoliatarum de fundis Ecclesiarum:
    Erectus in sponda tamen ponitur exanimis.
Palmas frigentes sibi composuere clientes,
    A mortua mortem manu suscipiunt Proceres.
Crimen viventis libant tactu morientis,
    Quod cuique complacet, rapit de manibus rigidis.
Fert Emmerammi domus ipsius ossa tyranni,
    Arcu notat pictum super distichon eximium:
VIVUS POLLEBAM FACIENS QUAECUNQUE VOLEBAM.
    INNIHILOR SUA HUMO, SIC ERIT OMNIS HOMO.

Hactenus ex veterum multis scriptis, tam cognitis quam incognitis, *carminum suorum argumenta depromsit Metellus: postea miracula ejusdem Sancti versibus suis persequitur, in quibus nihil* nisi vel scriptum, vel teste superstite dictum a *se adfirmat. Præcipua huc referre sufficiat.*

De miraculo circa ARAN *Episcopum, qui cum Abbate* MEGILONE *Reliquias B. Quirini apud Ilmina tollere nitens, sensum visumque perdidit.*

    Late frequens . · . · fama Martyria
E Francia terris trahebat exteris
ARAN Episcopum, videret ut locum.
Abbas habebat cognitum prius virum:
Ob hoc eum reviserat libentius.
Amicus alter alterum sciens ovat.
Antistes ossa Martyris dari rogat.
Abbas ait: Mausoleo reclusa sunt,
Nec de foris quidquam remansit uspiam.
Si partiendum quippiam resederit,
In Ilmina Cœnobio videbimus:
Ubi tenetur portio recondita,
Ex Martyris delapsa sola corpore,
Ne deforet pignus suis fidelibus.
    Hæc dixerunt uterque: nec moras agunt:
Ad Ilminæ locum citi se transferunt.
Ævo graves requisiere Clericos,
Ubi foret sacrum pignus reconditum,
Quod unicum Martyr reliquit integer.
Illi sibi sacram dedere capsulam,
Cum qua secus tumbam sedent Arsacii,
Qui præminet Patronus ipsius loci.
Dum panderent capsam, brevemque tollerent
Ibi reconditæ salutis indicem:
Vix nomen illic Martyris relegerant,

Et

AN.CHR 746 11. Maji

Et mens eos lumenque visuom fugit.
Tantum remansit virium sibi vel sensoom,
Ut abditam capsam citu reponereot.
Solo ruunt jacentque supplices diu,
Fletu petentes gratiam reatibus.
Placant Deum diutinis precatibos.
Tandem priur redit vigor cum visibus.
Auferre venerant lucu sacrum decus:
Gratum teuent qnod nun sibi perit salus.

ARAN *hic memoratus fuit Vuirtzburgensis Episcopus, quem una cum Sigebardo Abbate Fuldensi pro Carlomanno contra Sclavos arma tulisse perhibent Annales Fuldenses ad annum* 872. Sanctum Arnunem *vocat Bruschius in syllabo Episcoporum Herbipolensium, ejusque pontificatum definit ab anno* 852. *ad* 92. *quo a Nortmannis cæsus fuisse dicitur. Hinc colligitur ætas* MEGILONIS, *qui Tergensis Abbas quartus, aliis quintus numeratur. Deinde refertur quoddam miraculum de muliere, quæ* brachiu debili *fecit* circulum de pane ufferendum *Sancto, postea* brachio circumdandum : *quo facto vigor brachio refusus sit. Item aliud de alia muliere, quæ cum* lavacrum cuperet sibi vespere sabbati lapidum celerare calore, *silices manibus capiebat*, positura foco cumulato Deus ferit illam, sna jura, *hoc est religionem Dominicæ* temerantem. *Siquidem* silices digitis coalescunt, cruciantque cremando tenentem. *Pluribus exin recensitis miraculis, Auctor agit* de pueru languente, qui gleba pensatus ad fontem B. Quirini, in triduo defuoctus est. *Istius ritus non ita obvii narratio hic exhibenda.*

Foos patuit medicabilis omoibus,
Subsidium populis cupientibus
Corporeis super anxietatibus.
Martyr ot hue Latiu veuit exsulans,
Hæc voluit dare flumina gratiæ.
Jura tamen teoet hæc specialia,
Quod puerilia corpora morbida,
Si fuerint ibi eum prece sedula,
Peusa sulu, sequitur reparatio.
Non ita septima lux aderit sibi,
Quin miserus reparata salns levet,
Aut pia mors requiem placidam ferat, *&c.*

Sequitur aliud id genus miraculum de homine quodam, qui paoibus & caseolis ibi se peosans, *ea postea* distribuebat egenis : *quique lotus Sanctorum ita peroravit* : Si vivere debeo corpore semi, nolo diaria vivere septem : *utrobique non* novem, *ut nunc fit, sed* septem dierum *mentio.*

Atque ut finem faciamus, breviter memoranda sunt miracula duo, patrata in duos homines ob homicidium constrictos ferreis circulis. Primum sic se habet.

Quidam cæde reus stravit avuneulum,
Spernens jura propinqui.
Inserratus ob huc nexibus asperis,
Ibat per loea sancta,
Quærens & veniam criminis ipsius,
Et nexus quoque solvi.
Hic dum teoderet, ot Saxonia pium
Quæsisset GOTSHARDUM,
Abbas ante fuit qui Tegriensibus
Uno nec magis anno:
Apparens senior canitie mera
Affatur peregrinum:
Quæras Bojariæ, vir bune, finibos
Sancti templa Quirini,
Qui Martyr situs est corpore nobili
In claustro Tegriensi, *&c.*
His dictis, monitor visibus excidit,
Surgit præmonitus vir:
Promissisque bonis fisus, iter petit
In terras alienas, *&c.*
Ferri prosiliunt denique eircoli
Viva carne sepulti, *&c.*

Alterum narratur hoc modo.

Alium parili vice strictum.
Ferri turques onerabant.
Aderat venerabile festum
Renitens in froate Novembris, *&c.*

Stetit

AN.CHR. 746 18. Maji.

Stetit orans æger ibidem
Pietatem Martyris almi,
Quatenus dignetur ei
Cruciamina solvere longa.
Subito ferri resoluti
Nexus procul exsiliere,
Cute qui mersi moribunda
In corpore delituere, *&c.*

Hæc de Metelli versibus relata sunto. Ceterum ne quis de Monasterii Tegriensis conditoribus Adalberto & Ockario addubitet, succurrit Privilegium Ottonis secundi datum 4. Id. Junii, anno dominicæ Inc. 979. *in quo* Cœnobium Tegarinsee duo germani fratres & illustres Comites Adalbertus & Otgarius temporibus Pippini Regis Francorum condidisse *memorantur*, & a sancto Papa Zacharia corpore B. Quirini Martyris impetrato venerabile reddidisse: ubi omni patrimonio suo contradito ipsi coma capitis deposita, monachico habitu suscepto, unus de duobus fratribus, Adalbertus nomine, in eodem loco centum quinquaginta Monachorum primordialis exstiterit Abbas. Hæc nempe principalis & regia exstitit Abbatia, *&c. quæ eadem in litteris subsequentium Regum & Pontificum Romanorum commemorantur apud Hundium.*

Denique corrigendus est Molanus in Additionibus ad Usuardum prid. Kal. Maji, ubi agit de S. Quirino: cujus Martyris passio, *inquit*, licet tertio Kalend. April. facta sit, hic tamen festive recolitur, quando sacræ Reliquiæ corporis ejus ab urbe Roma ad civitatem Nussiensem (*legendum* Hussiensem) translatæ sunt. *Neque enim qui tertio Kalend. Aprilis colitur S. Quirinus, is est qui in Alemanniam translatus est, sed S. Quirinus seu Cirinus, qui octavo easdem Kalendas honoratur, ut patet ex Metello: neque hujus Quirini corpus Hussiam translatum est, sed in Monasterium Tegriense, ubi hactenus religiose adservatur.*

AN.CHR. 747 13. Aug.

VITA SANCTI WIGBERTI
ABBATIS FRITISLARIENSIS IN HASSIA,

Auctore Servato Lupo Abbate Ferrariensi, sæculo 9.

Ex editione Joannis Busæi & Stephani Baluzii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vuigberti plures. 1. *Plures advertimus* Vuigbertos *eodem tempore iisdemque fere locis floruisse.* Primus occurrit Vuicbertus, *qui post S. Egbertum ex Hibernia in Fresiam prædicationis gratia trajecisse dicitur apud Bedam lib. 5. Hist. cap.* 10. Secundus Vuibertus *seu* Vuinberchtus *Abbas Nutcellensis, S. Bonifacii Archiepiscopi Maguntini præceptor, in ipsius Actis celebratus.* Tertius S. Vuigbertus *seu* Vuigberthus *Abbas Fritislariensis, de quo hic agere instituimus.* Quartus Vuigbertus *Monachus Fritislariensis, hujus discipulus & in regimine (ut quidem conjicio) successor.* Quintus Vuigbertus, *sæcularis (ut vocant) Presbyter, S. Bonifacio comes ac discipulus, uti & duo posteriores. Hos manifeste distinguit S. Bonifacii epistola* 17. *in hunc modum*: Paterno amore dilectionem vestram obsecro, ut eo majore cura monasterialis normam vitæ custodire studeatis, quo Pater vester Vuigbertus defunctus est, *nempe S. Vuigbertus quem præ manibus habemus. Subdit de alio*: Vuigbertus Presbyter & Megingotdus Diaconus Regulam vestram vobis insinuent. *Exstat inter Bonifacianas epistola* 83. Vuigberti Abbatis ad Lullum Episcopum, *quem Vuigbertum Abbatis Fritislariensis cognominis discipulum & successorem esse suspicari licet. Nam Vuigbertus Abbas primus Fritislariensis septem annis ante Lulli ordinationem in vivis esse desierat. Porro diversum esse* Vuigbertum Fritislariensem Monachum & Presbyterum *a* Vuigberto *itidem* Presbytero, *qui ex Germania in Britanniam reversus duas* Lullo Episcopo *scripsit epistolas, quæ sunt* 102. *&* 110. *inter Bonifacianas; constare videtur ex epistola* 110. *in qua Lullo consulto de sua ipsius reversione in Germaniam, exponit propinquorum & amicorum obsistentium conatus.* Amici mei, *inquit*, & propinqui & terram & hereditatem suam mihi promittunt, & duas disponunt, si hic cum eis permanere dispono. *Quæ sane verba vix conveniunt Monacho, cui nec parentum hereditatem adire, nec cum ipsis consuetudinem habere licet. Erat ergo quintus iste Vuigbertus Presbyter (ut puto) sæcularis, cui Ecclesia quædam a Lullo commissa fuerat: id quod probant ipsius verba in citata epistola*: Si bonum tibi videtur & tua voluntas sit, ut ad vos citius redeam; Ecclesiæ & ministerio cui ante deservivi, me dimittas, de quo rogo & obsecro. *Ad S. Vuigbertum accedamus.*

S. Vuigberti Vita scripta a Lupo. 2. *S.* Vuigberti *Abbatis primi Fritislariensis Vitam a Joanne Busæo primum editam, a* V. C.

AN.CHR. 747 13. Aug.

V. C. Stephano Baluzio Notis illustratam, exaravit SERVATUS LUPUS anno 836., quo studiorum causa in Faldensi Monasterio versabatur Diaconus. Id operis adgressus est hortante BUNO seu BRUNO primum Faldensi Monacho, tum Abbate Hersfeldensis Monasterii, in quod recens S. Vuigberti Reliquiæ metu Saxonum Buriburgo translatæ fuerant, sicuti Lupus infra capp. 24. & 25. rem gestam commemorat. Edidit etiam Busæus Homilias duas de S. Vuigberto, in mf. cod. Dominicanorum Moguntiacensium Vitæ ipsius continenter subjectas: quas Lupi nomine ac censu destitutas recudere non visum est operæ pretium. Legerat etiam Busæus ipse in. mf. cod. Moguntino Soc. JESU aliam S. Vuigberti Vitam metricam BRUNVVARDO Herveldensi Abbati BRUNI successori dedicatam ab Hersfeldensi Monacho, qui nomen suum his literis HAD. TAC. CUN. expressit. At eam Busæus stili barbarie & tenebris offensus non vulgavit.

3. Monasticam Vuigberti professionem tacet Lupus, quam satis probat regimen Monachorum Fritislariensium, quibus præfuit haud dubie Monachus ipse. Eductus fuisse videtur ex Cœnobio Glestingaburgensi seu Glastoniensi, quod in Vuellensi Vuest-Saxoniæ agro situm erat; aut certe in Vuiburnensi: inde in Germaniam cum aliis a S. Bonifacio arcessitus est. Argumento est ipsius Vuigberti epistola 53. inter Bonifacianas, Dominis sanctis & in Christo desiderandis Patribus ac Fratribus in Monasterio Glestingaburg constitutis e Germania directa, qua eos de prospero sua itinere certiores facit, additis in fine his verbis: Salutare Fratres in gyro, primum INGELDUM Abbatem & congregationem nostram: ac mandate Matri meæ Tettan atque congregationi ejus prosperum iter nostrum. Fuerat ergo Vuigbertus Monachus sub Ingeldo Abbate, cujus congregationem appellat nostram. Cujus vero Monasterii Abbas fuerit Ingeldus, nobis latet. Certe in catalogo virorum illustrium Glastoniensium S. Vuigbertus locum non habet, nisi ipse designetur nomine Vuiberti Episcopi, e Glastonia adsumti, qui anno 800. obiisse fertur. Forte Ingeldus præerat congregationi Monachorum in Vuiburnensi Monasterio, ubi Sanctimoniales regebat Tetta, quam suam ipsius Matrem, idest Abbatissam vocat Vuigbertus. Certe ex Vuiburnensi Monasterio arcessivit Bonifacius Liobam seu Leobgytham cum aliis, Tetta Abbatissa annuente, ut in Actis S. Liobæ anno 772. referendis videbimus.

Monastica professio.

4. Non immerito dissentit Stephanus Baluzius a Christophoro Brouvero, qui in Notis ad HRabani epigramma 118. censet Vuigbertum fuisse Chorepiscopum, quod Lupus infra cap. 5. ipsum Sacerdotem secundi Ordinis appellet. Eo enim nomine Presbyterum non raro significari probat illustrissimus Petrus de Marca in lib. 2. de concordia Sacerdotii cap. 14. §. 3. Quippe Sacerdotis nomen Episcopis & Presbyteris commune, primo quidem Episcopis, secundo Presbyteris convenit. Hunc locum egregie illustrat liber de vita sancti Sequani Abbatis, quo ad Presbyterii gratiam promoto, quidam Clericorum Magnimontensis opidi ætate primi, moribus tamen ultimi, videntes sibi præponi Sequanum secundi ordinis Sacerdotii honore, contra mussitare cœperunt. Non ergo Vuigbertus fuit Chorepiscopus, sed Presbyter & Abbas Monasterii Fritislariensis in Hassia * ad fluvium Adranam * conditi circiter annum 734. quo de Monasterio plura inferius in Notis & in Vita S. Saturnii Abbatis Fuldensis istic educati. Dirutum est Cœnobium istud, ac prope locum hodie quoque opidum Fritzlar cernitur. Apud anonymum Vitæ S. Bonifacii scriptorem dicitur Bonifacius Vuigbertum in Monasterio quod nuncupatur Hermolasfelda, Fratrum constituisse Procuratorem, id est Abbatem Herveldensis seu Hersfeldensis Monasterii, ut conjicio. Quod tamen prætermissum a Lupo est, qui Vuigbertum duobus tantum Cœnobiis, Fritislariensi primum, dein Ordorfensi præfuisse memorat. Anonymum fortasse decepit translatio corporis S. Vuigberti facta (uti Lupus refert) in Hersfeldense Monasterium: cujus Monasterii Vuigbertum fuisse Abbatem existimavit, ob idque eo loci sepultum.

Abbas non Chorepiscopus.

* le pais de Hesse

* l'Eder.

5. S. Vuigberti memoriam fastis sacris consignavit HRabanus Maurus Idibus Augusti in hæc verba: In Germania provincia S. Vuigberchthi Presbyteri & Confessoris. Ubi vides, Abbatis nomen (quanto magis Monachi?) non raro premi silentio apud antiquos, quum ei qui Abbas erat, accedebat Presbyteri gradus: quod jam non semel observatum. Ecclesia S. Mariæ ad Fuldam, in monte sita, in crypta orientali reliquias S. Vuigberti continebat, teste HRabano in epigrammate 127.

S. Vuigberti memoria.

PRÆFATIO AUCTORIS.

REVERENDISSIMIS Abbati Buno a, cunctisque Fratribus ejus, LUPUS plurimam sospitatem. Cunctanti mihi viribusque propriis diffidenti, ut vitam S. WIGBERCTHI stilo coner prosequi, vestra, dilecti Patres, extorsit instantia. Et æquum fuerat, ut in obstinatissima negatione persisterem, quando ad id quod me imparem tantæ materiæ tenuitas deficit ingenii, accessit ut hoc opus a vobis eo potissimum tempore quo essem occupatissimus peteretur: ni me caritas, remotis gravissimis necessitatibus meis, ut vestræ voluntati morem gererem, compulisset. Siquidem huic qui pareat suis

Lupus a Buno invitatus scribit Vitam S. Vuigberti,

a BRUN vocat Lambertus Monachus Hersfeldensis; at lapidis inscriptio de dedicatione Hirsaugiensis Ecclesiæ, a Nicolao Serario relata lib. 5. Hist. Mogunt. in Otgario, præfert BUNN, qui Liutberti Abbatis primi Hirsaugiensis suique successoris frater fuisse dicitur, nobilis uterque Suevus, Fuldæ sub Bangolfo Abbate institutus.

AN.CHR. 747 13. Aug.

fuis neglectis, interdum fraternis prospicit commodis. Igitur & fuecubi vestro imperio. Ceterum divinæ erit clementiæ & intercessionis beati viri, cujus gesta ex aliqua parte contingere statui, ut digna memoria digno sermone scribantur, & quæ clarissima sunt qualitate, suis sensibus incultis desotmata non horreant. Nec vero cuiquam hæc ideo judicenrur infirma, quod

anno 736.

octingentesimo trigesimo sexto anno dominicæ Incarnationis, Indictione autem quarta-decima, præsens opusculum cudens, ante nonaginta annos *a* acta repetere videar: cum profecto si vel leviter est eruditus, non ignoret Salustium Crispum, Titumque Livium non pauea quæ illorum ætatem longe præcesserant, partim auditu, partim lectione comperta narrasse; &, ut ad nostros veniam, Hieronymum Pauli sui vitam, quæ certe remotissima fuerat, litteris illustrasse; & Antistitem Ambrosium virginis Agnes *b* passionem, cui profecto contemporalis non fuerat, editam reliquisse. Neque nova

fide tamen haud indignam.

hæc est, & quæ sola deprecationis egeat majorum negligentia, scilicet tanti viri facta non esse mandata memoriæ: cum non ab his modo qui haud longe ante nos vixerunt, verum ab eis etiam qui quam longissime præcesserunt, gravissima quædam suppressa cognoscamus. Proinde cur mihi fides derogetur non video, cum si culpa fuit hactenus virtutes hujus eximii viri litterali non comprehensas officio, hac profecto me exuo; nihilque præterquam firmissime vobis comperta, mihi quodammodo adsignata, legere volentibus præbeo. Id autem a periti benevolentia lectoris obtinuerim, ut sicubi Latini sermonis lenias hominum locorumve nominibus Germanicæ linguæ vernaculis asperatur, modice ferat, ac meminerit non carmen me scribere, ubi poetica licentia nonnumquam nomina mutilantur, atque ad sonoritatem *c* Romani diriguntur eloquii, vel penitus immutantur; sed historiam, quæ se obscurari colorum obliquitatibus renuit. Verum jam propositum ordiamur.

CAP. I. *Qualiter Saxones facti sint incolæ Britanniæ insulæ.*

Indigenas Britanniæ qui Angli Saxones appellantur ab eis qui Germaniæ septemtrionalem tractum incolunt Saxonibus originem ducere, documentis approbatur. Namque Britannorum quondam Rex WRTIGERNUS frequenti bellorum incendio suis pene copiis interceptis, a Germania consensu popularium suorum contrahenda curavit auxilia: accersitique abeo Saxonum exercitus *d*, trajecto mari quod Galliæ Britanniæque prætenditur litoribus, consistendi loco in orientali parte insulæ a præfato Rege accepto, prœlium mox cum adversariis conseruerunt, & eos fuga impune fuderunt. Quod ubi suis ac simul ubertatem insulæ nuntiarunt, validior manus armatorum illuc denuo missa est; ac sedes a Britannis ea conditione fortiti sunt, ur illi quidem tuendæ patriæ sollertius invigilarent, indigenæ autem stipendia militantibus penderent. Hac oecasione magnam partem insulæ Saxonum vis brevi spatio temporis propriæ ditioni subegit.

II. *Quod*

a Recte: tot enim anni ab anno 747. quo S. Vvigbertum obiisse probabimus, ad annum 836. a Lupo signatum effluxerant.

b Antiqui Scriptores haud pauci S. Agnetis nomen ita flectebant, ut recto casu *Agnes*, patrio *Agna* dicerent, tarsua *Agne*, *Agnes*. Ado in sincero Martyrologio: 12 *Kalend. Febr. Natalis S. Agnæ*, &c. & 4. *easdem Kalend. Natalis S. Agnæ secundo*. Sic in versibus Vvandalberti. At Prudentius in Peristephano flectit *Agnes* in secundo casu:

Agnes sepulcrum est Romulea in domo.

c Non aliud quæras mysterium, cur Biscopi in Benedictum, Vvillibrordi in Clementem, Vvinfridi In Bonifacium, Vvittæ in Albuinum sint mutata nomina: quæ secunda nomina a Scriptoribus mediæ ætatis dicebantur eugnomina.

d Id *Domini nutu dispositum fuisse, ut veniret contra improbos malum*, ait Beda in lib. 1. historiæ cap. 14. qui capite sequenti, *anno ab Inc. Domini* 449 aut circiter, Saxonum in Britanniam adventum locat. *Circiter*, inquam. nam Beda in fine libri 5. triennio citius eum reponit, dum Saxonum adventus annum 285. alligat anno Inc. dominicæ 731. Certe in priori loco non ita expressim annum 449. definit. Verum ista parum ad hunc locum.

II. *Quod ab eodem Bonifacio in auxilium prædicationis sit vocatus.*

Idem Bonifacius cum induxisset in animum incredulis aperire viam salutis, quique aberrassent in eam cooperante Deo reducere; non multo postquam in Germaniam venerat, B. Wigberchtum futurum in prædicatione solatio, diligenti arcessendum curavit industria. Atque ille Bonifacio, immo Deo parens vocanti, quo tempore Dux Francorum CAROLUS rerum potiebatur, iniit consortium sancti propositi. Quem B. Bonifacius, ut par fuit, & excepit gratissime *a*, & germana sibi charitate fœderatum summa veneratione suspexit, quod ut natu major, ille studiis flagrasset ante divinis.

III. *Quod Monachis in Frideslar Abbas sit constitutus.*

Neque multo post *b* ad amplissimum pontificalis gradum dignitatis Moguntiaci divina gratia provectus, Wigberchtum Sacerdotem * secundi ordinis Cœnobio suo, cui nomen est gentili Germanorum lingua *Friteslar*, Magistrum præfecit, uti monasticæ illic Religionis normam statumque componeret. Ibi cum MEGINGO *c* suo, qui postea culmen episcopale subiit, diu conversatus est, & laxam antehac ac fluidam Fratrum conversationem ad normam suæ vitæ coercuit, qui proculdubio sanctarum Scripturarum regebatur auctoritate.

* id est Presbyterum, supra

IV. *Quod ad Ordorff jussu S. Bonifacii transierit.*

Cumque sacræ professionis illic studium longo imbibissent usu discipuli, curamque magisterii quamplures æmulando Magistrum concepissent; haudquaquam passus B. Bonifacius tanti viri lumen unius loci tenebras prævia Christi gratia dispulisse, monitu paterno ad alterum compulit migrare Monasterium, quod *Ortdorff d* nominatur. Atque ibi successu simili desudans, quæ perperam gerebantur correxit; ac ipse absque diverticulo carpens artam viam, quæ infatigabiles quosque ducit ad vitam, cateрvam post se Fratrum prospere traxit. Instructus enim Salvatoris exemplo, docenda prius implebat, quaque gradiendum moneret, præcedere consueverat.

V. *Quod iterum ad Fridеslar reversus, artiori se vitæ dederit.*

Itaque non frustra illic tritis aliquot annis, cum præter id quod senio gravabatur, ancipiti morbo subinde laboraret; nihil citra sancti Bonifacii gerere volens auctoritatem, enixissimis ab eo precibus, intima tamen humilitate conditis obtinuit, ut ad prius revertens Cœnobium, in eo quod superesset vitæ, jam quasi feriatus exigeret. Ubi gratulantium Fratrum receptus frequentia,

a Idipsum attestatur epistula WIETHBERTI *Presbyteri*, quæ est inter Bonifacianas 53. directa *Patribus ac Fratribus in Monasterio Glestingaburg* seu Glastoniensi *constitutis*, cujus hæc verba: *Benedictus Deus, qui nostrum iter sua voluntate in has provincias, id est in confinio paganorum Hessorum ac Saxonum, prosperum ultra mare & per hujus mundi pericula, sine merito nostro licentia vestra & orationibus ac misericordia sua direxit . . . Vos autem volo scire, charissimi, quod Archiepiscopus noster* BONIFACIUS *cum adventum nostrum audisset, per semetipsum dignatus est longa via in obviam nobis venire ac suscipere valde benigne.* Hinc colligitur, Vvigbertum post concessam Bonifacio archiepiscopalem dignitatem, hoc est post annum 732. in Germaniam accessisse, & tamen ante annum 738. ex notandis in sequens capitulum.

b Scilicet post annos minimum septem. Siquidem Bonifacius anno 745. aut certe insequenti, Ecclesiæ Maguntinæ addictus est, ut in ipsius Actis postea videbimus. Porro Vvigbertus cum sociis ante annum 738 Germaniam petierat, id quod probatur ex Bonifaciana epistola Vvigberti aliisque Romam directa anno mox dicto, quo Bonifacius tertio Romam profectus est. Ea enim epistola significat Bonifacius, se a Romano Pontifice liberaliter exceptum, in mandatis accepisse, *ut iterum*, inquit, *ad vos revertamur, & in cœpto labore persistamus.*

c Megingus seu Megingotus, Megingaudus, & Megingaoz, primum quidem Monachus & Diaconus Fritislariensis, uti etiam probat Bonifacii epistola 17. postea factus est Vvirtzburgensis seu Herbipolensis post Burchardum Antistes: eique hoc nomine Vvillibaldus Vitam S. Bonifacii dedicavit.

d De primordiis Ordorfensis Monasterii a S. Bonifacio conditi in Turingia ad Oraham fluvium prope Erfurt oppidum, lege Vvillibaldum de Vita S. Bonifacii cap. 8 & Othlonum lib. 1. cap. 23.

AN.CHR. veluti repuerascens atque juvenescens, rudimenta denuo sanctitatis & artissimi
747 certamina propositi diligenter adgressus, non emeritam ætatem, non tot supe-
13.Aug. ratos labores metiri consensit. Verum oblitus præteritorum secundum Aposto-
Philipp. 3. lum, gaudiis intendit æternæ beatitudinis, quorum adipiscendæ dignitati nihil par in hac vita valet expendi. Et quamvis corpus illius morbo, sicut diximus, urgeretur, non patiebatur animus huic lautioris indulgentia cibi abstinentiæ frena relaxare. Non quod si qui remissius consulant sibi dum infirmantur, hos arbitraretur culpandos; sed quod sponte a licitis temperando, ad promerendum Deum non parum quemlibet progredi suo Vas electionis confirmavit exemplo. Sicque observandissimus charitatis, Fratrum se contemperabat societati; ut verbis tamen inanibus obstinatissime abstinetet, ac sacræ legis meditationem numquam mente deponeret.

VI. *Quod postulatus, non præstolando comites, visitarit ægrotos.*

Hæc vero semper Wigberchto illi sollemnis fuerat consuetudo, ut cum a fideli aliquo rogatus Confessionem auditum pergeret, nec vitare congressus commeantium posset; non temere cum aliquo sermonem consereret, salutationibusve vacaret; (quæ profecto, ut eleganter quidam sentit, nonnumquam ex occasione itineris, non studio funduntur obtinendæ cujusquam salutis) sed
Luc. 10. 4. hinc speciale præceptum Domini retinens, seria salutis monita largiturus, morarum festinaret impatiens. Ac sicubi conventum hominum offenderat, qui salutaribus indigeret consiliis; continuo posthabitis temporalibus, quæ ad animæ perpetuam salutem conducerent, ad medium deducebat; & variis alliciens legis divinæ sensibus auditores, ut scientissimus omnino medicus, animæ passionibus medebatur occultis.

VII. *De vite miræ magnitudinis ab eo ex uva plantata.*

Illud etiam haudquaquam præterierim silentio, unde constantissima fama Fidelium nec accita se suggerit. Namque dum quondam rem divinam de more faceret; incertum quo casu, vinum sine quo sanguis Domini non conficitur defuit. Hic ille festinus Ecclesiam egressus, & forte pendentem in vite botrum conspicatus, vellit, atque in calicem continuo liquorem manibus puris expressit. Quibus demum explicitis, unum reperit granum attritu illæsum: quod mox ante Ecclesiam panxit, & evestigio ad conceptum officium peragendum concessit. Eo finito quidam sollicitior Frater, qui quod paullo ante gesserat observasset, ex eo humiliter facti rationem quæsivit. Tunc ille se deprehensum animadvertens: Si, inquit, opera mea Domino curæ sunt, intra novem annorum curticulum hic nimirum declarare dignabitur. Nec finem hujusmodi qui credebatur eventus non est consecutus. Siquidem tot ex eo grano vitium propagines emerserunt, ut brevi occupato immodico terræ spatio, nixæque adminiculis, suo lapsu sedentibus gratissimæ porticus tecta præberent.

VIII. *Quali fine mundum reliquerit.*

Perseveravit autem B. Wigberchtus in præfato Monasterio divinis ministrans præceptis, obliquosque semper adversatus mores, quoad illum divina vocatio vinculis carnalibus liberaret. Sic graviori præcedente languore, ad præsentis vitæ metas perveniens, diem obiit *a*, consorsque Sanctorum effectus est.

. IX. *Quod*

a Nimirum anno 747. ut scribit Lambertus Schafnaburgensis, probaturque ex præmissa Lupi præfatione, in qua hoc opus ait a se inceptum anno 836. cum ante annos 90 Vuigbertus obiisset. Huc spectat Sancti Bonifacii epistola 27. qua mortuo Vuigberto Abbate, Fritislariensis Monasterii familiam ita disponit, ut *Vuigbertus Presbyter & Megingoedus Diaconus Regulam Monachis insinuent & magistri sint infantium; Hiedde sit Præpositus & servos admoneat, & Hunfridus adjuvet illum; Stirme in coquina sit; Bernhardus operarius sit.* Sane Ludgerus in Vita Sancti Gregorii Abbatis Trajectensis num. 10. Vuigbertum ante Sanctum Bonifacium decessisse affirmat.

IX. *Quod avis pulcherrima super corpusculum ejus apparuit.*

Verum hora exitus illius, admirationis plena res obtigit. Circumstantibus Fratribus visa est avis quædam, specie pulcherrima, supra ejus corpusculum ter advolasse, nusquamque post hac comparuisse: quam fecisse indicium vitæ illius mundissimæ, cunctis haud dubie constitit.

X. *De multiplicibus signis ad tumulum illius patratis.*

Est autem situm corpus illius ante Ecclesiam, in conditorio nullius ambitionis: ibique per aliquot annos quievit. Ubi vix credibile fuerit, quot quantisque hunc virum divina pietas illustraverit signis: quæ licet incuria litteris allegata non teneantur, passim tamen vulgata, necdum obsolevere. Atque ideo brevitati studens, horum quædam narrabo. Meaque plane sic fert opinio, longe digniora miracula semper esse quæ Deus ad memoriam Sanctorum egentibus indulgere dignatur, quam quæ illum per eos, quamquam sincere viventes, adhuc tamen gravatos mole corporis, frequenter gessisse veraces nobis litteræ produnt. Adhuc tentari poterant, ac quantulumcumque reformidare lapsum: de his totius jam casus expertibus hoc felicius, quo solidius adferuntur. In illis favores non sine discrimine tolerantur humani; in his qnum eduntur, titulus eorum sanctitatis ne suspicione quidem vanæ gloriæ obscurari potest.

XI. *Quod metu Saxonum Hassones corpus ejus effoderint.*

Vernm ut quod polliciti sumus jam exsequamur, effera Saxonum gens proprium transgressa limitem, in finitimorum se agros effuderat, & indigenas non satis fidentes propriis viribus, in opidum cui *Buriburch a* nomen est, formidine sui compulerat. Qui conclusi, judicantes adhuc infirmum tenui murorum interstitio salutem tueri, ossa beati viri ad sui munimentum in opidum transferenda curarunt: præsertim quod vererentur, ne Saxonum insania violandi sepulchri sumeret copiam. Nec tamen ea translatio facile volentibus constitit.

XII. *De difficultate Translationis ejusdem.*

Namque comitante immani multitudine, cum in vallem non adeo depressam ventum esset quæ exadversum est opido, ibique sacros cineres paullulum quieturi deposuissent, ac mox quo cœperant, contendere pararent; mirabile dictu! gravatæ sunt quas hactenus detulerant Reliquiæ, nec eas fuit loco movere facultas. Hinc consternati fatiusque sibi ducentes extrema illic experiri, quam in ancipiti Patronum relinquere; tandem instantissimis precibus Domini sententiam flectentes obtinuerunt, ac feretro summa relevato facilitate, voto potiti sunt.

XIII. *De candela in fluvium demersa.*

Fuit hoc etiam insigne miraculum, quod dum flumen Adranam trajicerent, amplissimam reverentiam crucibus ac vexillis, necnon cereis ac laudibus congruis beati viri Reliquiis exhibentes, matronæ cuidam rei novitate attonitæ can-

a Christophorus Brovverus in Notis ad Hrabani epigramma 218 Buriburgum opidum trans Ederam seu Adranam fluvium in bostico Saxonibus obversum fuisse dicit, excelso in monte situm, fluvio ac valle interjectis inter ipsum opidum & Frideslariam, quæ non eo loco erat, quo nunc cernitur utramque ripam Adranæ ponte jungens; sed ea regione cui nomen *Fratze-munster*, seu Monasterium B. Virginis versus Fuldam & Visurgim amnes. Observandum porro est, Buriburgum a Lupo appellari infra *Friteslariense opidum*, eoquod uterque locus sibi invicem ita vicinus erat, ut Fritislaria quasi Buriburgi suburbium; Buriburgum vero Fritislariæ præsidium dici posset. Sane Fritislaria tunc temporis vicus fuisse videtur. Buriburgo opido exciso successit Paderbornensis Episcopatus.

AN. CHR. 747 13. Aug. candela e manibus excidit, ac penitus in fluvium mersa est. Certatim vero pluribus adnitentibus recepta, (quod secundum contrariam elementorum naturam fidem videtur excedere) haud obscurius ac prius flammarum reperta est globum effundere. Verum enimvero nos qui juxta naturam fieri quidquid Dei fiat voluntate, indubitanter confitemur; sic non cessisse ignem aquæ videmus credibile, quemadmodum igni in illis tribus pueris humana non cessit natura.

XIV. *De eruptione opidanorum & strage hostium.*

Perlatis autem in opidum beati viri pretiosis Reliquiis, infesto Saxones agmine subsecuti, cœperunt opidanos lacessere, eosque summa vi munitione detrudere. At illi facta eruptione, S. Vvigberchti suffragantibus meritis prosperrime congressi sunt; ac superiores inventi, plerosque adversariorum armis fuderunt profligaveruntque, multos plagis tardantes debilitarunt, omnes postremo salutem sibi coegerunt fugæ præsidio quærere.

XV. *Quod cœlestis visionis majestate Saxones perterriti, fugiendo vitæ consuluerunt.*

Qua repulsa Saxones irritatiores facti, & ignominiam suam fugæ repetito certamine sarcire cupientes, ac victos prius victores ad unum delere; ipsa nocte cui tam crudelis negotii dies elucere sperabatur, incredibili repente perculsi formidine, fusa cœlitus clarissima luce ambiri conspicantur Ecclesiam, cujus memoria jam supra facta est; & per illius culmen insignem quemdam lineamentis *a* quidem humani corporis circumscriptum, at valentiam dignitatemque mortalium longe præstantem, albis etiam vestibus amictum, hac & illac deambulare. Divino itaque nutu & hujus visionis exterriti majestate, relictis impedimentis & omnibus aliis necessariis, vitæ tantum consulere festinantes ad fugam se denuo contulere.

XVI. *De divisione prædæ.*

Mane igitur opidum egressi, qui clausi hostium impetum morabantur objectu murorum; ut eos abiisse, immo velut nudos cunctis vulgo dimissis effugisse compererunt, divinæ munificentiæ gratulantes, adversariorum spolia viritim partiti sunt, inopinumque gaudium revexerunt.

XVII. *De homine paralysi perenni multato.*

Neque ita multo post cum iidem Saxones revertissent, instauraturi male toties experta certamina; unus eorum capit ignem, fomenra subjicit, Ecclesiam conflagrare jamdictam molitur. Sed casso infectoque nisu, divina virtute per intercessionem S. Vigberchti *b* repulsus, conatibus vere sacrilegis digna retulit præmia, paralysi scilicet perenni multatus.

XVIII. *De raptore sensu & visu privato.*

Eamdem etiam domum quidam ex illis exspoliare conatus defracta janua irrupit, crucisque argenteam laminam affabre inauratam rapuit, profanisque manibus nequaquam efferre cunctatus est. At confestim divina ultio insecuta, ita

a In appendice ad Vitam S. Bonifacii agemus de isto prodigio, quod anno 774. contigit. Translatio vero corporis S. Vvigberti superius descripta anno præcedente facta esse videtur.

b Id miraculi tribuitur S. Bonifacio in Annalibus Eginhardi, Reginonis, Fuldensibus, &c. ubi huic facto aliud supra cap. 17. memoratum continenter subjicitur, quasi utrumque eodem tempore eademque Saxonum impressione acciderit; tametsi Lupus Saxones non semel de incendenda Ecclesia cogitasse affirmet cap. 21.

ita hunc reddidit impotem sui, ut brutum magis animal quam hominem duceres. Sic tum lamina circa Ecclesiam repertus oberrans, quod sciens male sublegerat, juste nesciens reddidit. Sanctorum quoque Reliquiæ quas iidem asportaverant, in villa Gesmari quæ non longe abest, repertæ sunt integræ. AN.CHR. 747 13. Aug.

XIX. *De ineffectiva potentia ignis.*

Nec illud transierim, quod sæpedicti Saxones adhibito igni & multiplici fomite, amica sane igni materia, frequenter inculcatam domum illius Ecclesiæ comburere conati sunt. Sed interventu beati Vvigberchti delusa est illorum insania. Siquidem tantum absuit effectus ab eorum molitione, ut præter in subjecta fomenta nil ignis ille valuerit, quem furens manus adhibuerat Barbarorum. Videres lignorum simplicem materiam nec prorsus alumine oblitam, velut amoliri a se ignis potentiam; & cui prius esset obnoxia, Dei voluntate vim resistendi inditam sibi ostentare mirantibus.

XX. *Quod Ecclesia ipsa nullis squaloribus maculari valuerit.*

Saxonum post discessum, pars haud eximia Hassonum (Hassones quippe dicuntur qui incolunt ipsum pagum) mundatum Ecclesiam convenere, sordere illam quam gravissime ferentes, propterea quod Saxones equorum in ea præsepia fecerant, nihilque Religioni detulerant. Verum introgressi, nihil penitus quod esset verendum inveniunt. Ita fordium squalorem divina virtus deterserat, nulla usquam vestigia immunditiæ totius resederant.

CAPITULUM XXI.

Hæc obtigerunt circa Ecclesiam, ante quam monumentum illius diu mansisse monstravimus. Ceterum postquam in opidum ossa illius transposita sunt; ut unguentum pretiosissimum quando est agitatum, gratissimos late spargit odores, ita viri hujus motæ Reliquiæ ubertim miraculorum spiravere fragrantiam. Aperuit nimirum verus Arbiter & intimus, labefacta jam humana conditione membrorum compage, cui quondam hæc regens B. Vvigberchti paruerit spiritus, dignatus eum frequenter intra biduum triduumve collatione novem signorum.

XXII. *Quod ex cœlesti admonitione corpus ejus ad Monasterium Herolfesfelt sit perductum.*

At interjectis aliquot annis, ALBUINO *a* Præsuli Fritislarensis ejusdem opidi per quietem aliquis observatur, qui se divinitus missum diceret ad Monasterium, cui est vocabulum *Herolfesfeldt b*, quo & ossa beati viri trans-

a ALBUINUS, aliis VVITTA seu VVITTANUS, a S. Bonifacio creatus est Episcopus castri *Buraburch* seu *Bursburch*, cui vicinum erat opidum *Fritislar*. De Vvitta, licet tacito nomine, exstant litteræ Bonifacii & Zachariæ in Actis S. Bonifacii auctore Othlono in lib. 2. capp. 1. & 2. infra, quibus Bonifacius ratam fieri petit ipsius ordinationem, Zacharias vero confirmat, scripta etiam epistola Indict. 11. idest anno 743. *dilectissimo* VVITTÆ *Ecclesiæ Birborgensi*, aliis *Barbarena* Episcopo, quæ tum in tomis Conc. tum inter Bonifacianas epistolas ordine 131 legitur. interfuit VVITTANUS Episcopus Synodo Germanicæ quam refert Othlonus lib. 1. cap 34. *Vvitta* proprium viri nomen Latini reddiderunt ALBUINUS: nam *Vuit* Saxonice seu Germanice, Latine *album* significat: Hinc *Candida casa*, antiqua Episcopi sedes in Britannia insula, hodie *Vuit-herne* appellatur. Buriburgum hoc loco *Fritislarensis opidi* nomine censetur, ut supra notatum: aut certe Albuinus dicitur *Antistes Fritislarensis opidi*, eo modo quo Archiepiscopus Narbonensis dicebatur olim *Archiepiscopus Redensis*; Ausonensis vero *Episcopus Manresensis*; Helenensis item *Rossilionensis*, denominatione sumta a locis peculiaribus suæ diœceseos, ut recte Stephanus Baluzius observavit.

b Herolfesfeldense seu Hersfeldense Monasterium *Hirsfeldt* in Hassia ad Fuldam amnem, nunc opido auctum, ædificari cœptum est anno 736 teste Lamberto Scafnaburgensi, ejusdem Cœnobii egregio Historiographo: cujus Monasterii initia SS Bonifacio Archiepiscopo & Sturmio, incrementa Lullo Bonifacii successori, restituta disciplina S. Gotehardo, decus & ornamentum ipsi Gotehardo & S. Bardoni Magontinis Archiepiscopis accepta referri debent. Auxit Monasterii famam translatio hæc S. Vvigberti Reliquiarum, quæ anno circa 780. facta est. Joachimus Maderus Helmestadii nuper edidit libellum a Monacho anonymo compositum ante annos quingentos de institutione Herveldensis Ecclesiæ, in qua B. Lullus Monachos centum quinquaginta constituisse dicitur. Lege Chronicon Lamberti Scafnaburgensis.

AN.CHR. 747 13. Aug. ferri præcepit. Id memoratus Episcopus LULLO Moguntiacensis Ecclesiæ Pontifici revelavit; isque rem ad Magnum CAROLUM detulit, ac ejus adsensum protinus impetravit. Lullo jubente suffraganeus ejus Albuinus tribus Monachis præfati Cœnobii, ERNUSTO scilicet, BATURICO *a*, WOLFFO, noctu sacros B. Wigberti cineres tradidit, clam perferendos ad Monasterium. Siquidem facere interdiu veritus est, ne tanti viri populus amore devinctus, Fratres memoratos cæca seditione convexaret, vel quibuslibet injuriis incesseret; viribusque superior, sibi tam insignis thesauri privilegium vindicaret. Non quo venerabilis Præsul sancto Wigberchto diffideret, qui profecto suas ferentes Reliquias tueri poterat intercessione; sed quod perquam scite perpenderit, quamquam manifeste Deus faveret, considerationem humani consilii, „ utpote justi, nullatenus posthabendam. Plenum est quippe Christianæ de- „ votionis, quamdiu habet homo quod faciat, non tentare Dominum Deum „ suum. Quod si cui hæc exauctorari posse videatur adsertio, illud ei obvertemus exponendum, cur cum Israeliticum populum Pharao dimisisset, non duxerit eum Dominus per viam terræ Philistiim? videlicet ne forte pœniteret populum, si videret adversum se bella consurgere. Quem plane locum aliter transire sano nequaquam poterit intellectu, nisi in nostram concedens, immo majorum sententiam, ibi ostendi fateatur fieri debere omnia, quæ consilio recto fieri possunt, ad evitanda quæ adversa sunt, etiam cum Deus apertissime adjutor est. (ex Augustino q. 48. in Exod.)

XXIII. *De arca sepulcro ejus imposita.*

Ergo præfati Fratres munus amplissimum sibi ab Episcopo traditum Monasterio *Herolfesfeldt* celeres invexerunt, & a reliquis Dei servis illic exceptum, magnifice primo loco est in Ecclesia conditum. Atque Lullus annuente Magno Carolo, monumentum *b* illius, quo more per Gallias Germaniamque ceterorum Sanctorum visuntur, auro & argento, necnon reliquis congruentibus metallis exornandum curavit, & id opus ad Idus Augusti complevit. Ubi postea divina exuberante gratia, magna & admirabilia signa claruere. Ex quibus cum sint pene innumerabilia, hic pauca quædam subjungam, quorum consideratione metiatur cetera quisquis volet.

XXIV. *De curatione Huntberi.*

Quidam ægrotus eousque, ut in carruca morem lecticæ instructa perduceretur ad memoratum Cœnobium, ibi meritis B. Confessoris opitulantibus non utcumque revaluit, sed incolumitatem certissimam est adeptus: atque monastico hic habitu sumto, obeundis Cœnobii muneribus nequaquam se imparem gavisus est: huic nomen Huntberi fuit.

XXV. *De Burgvvarto paralytico.*

Alius quoque, vocabulo Burckvvart, viribus propemodum totius corporis destitutus, ante limina S. Wigberchti non parvo tempore jacuit, & tandem succurrentibus ejus efficacissimis precibus, plena sospitate donatus est.

---

a In Bruvvero idem esse videtur cum Baturico Episcopo Ratisponensi, ad quem exstat laudatorium carmen HRabani in persona Isamberti Monachi.

b Ciborium antiqui appellabant ædiculam super Sanctorum tumulum erectam, quam auri argentique laminis decorare solebant: qua de re plura in Præfatione Sæculi 2. §. 4. & in Vita S. Sturmii num. 20. *Anno* 831. ut Lambertus Monachus auctor est, *Brun & Raban Abbates fundamentum Ecclesiæ S. Vvigberti foderunt 6. Id. Julii, feria secunda.* HRabanus post mortem Bruni eam absolvit dedicavitque *anno* 850. & quidem 5. *Kalend. Novemb.* Huc spectant HRabani versus de Ecclesia S. Vvigberti, cujus corpus *in abside orientali* quiescere dicitur. *Anno* 1040. teste Lamberto Scafnaburgensi, *dedicata est crypta Herveldensis, atque in eam translatæ sunt Reliquiæ SS. Confessorum Vvigberti & Lulli.* Perstat etiam nunc S. Vvigberti Ecclesia Hersfeldensis: at nostra ætate pinguis possessio Monasterii, inquit Gabriel Bucelinus in Topographia Germaniæ, Landgraviatui Hassiæ adjecta est.

est. Namque diu oblito gradiendi officio recepto, etiam Romam oratum perrexit. AN.CHR. 747 13. Aug.

XXVI. *De Sigeberto dæmoniaco.*

Sed ne gratiam quidem fugandorum nequam spirituum huic suo probatissimo famulo Dominus denegavit. Hac enim recenti memoria quidam correptus acerbissimo dæmone. Sigebraht vocabulo, ferreis manicis vinctus, miserabiliter attractus est, & interventu S. Wigberchti, inimici violentia liberatus.

XXVII. *De Bertgero dæmoniaco.*

Sic alter Beratgar dictus, & maligno spiritu in beluinam mutatus ex homine rabiem, apud Sancti hujus Memoriam eadem horribili passione curatus est.

XXVIII. *De trimoda sanatione Ramnulfi.*

Aliquis præterea oriundo Aquitanus, cui nomen erat Ramnulfo, ab ineunte mutus ætate surdusque, & pene ad faciem pecoris in alvum pronus; huc perductus, maximo rarissimoque miraculo affatum repente obstructarumque aurium fortitus apertionem, etiam secundum prærogativam hominis, ad intuendum cœlum erectus est. Ita triplici enim hac debilitate conflictatus, totidem se humani usus compendia subito meruisse miratus est.

Hæc inchoata, ut voluistis, quam absoluta oratione direxi: qua neque commentitium aliquid extrinsecus addidi, & quæ vestra sollertia jussit inserenda, servato tramite veritatis expressi. Quæ beatus Confessor Christi Wigberchtus utinam pio prosequatur favore; ac vobis qui ministrastis materiam, una mecum qui hanc in aliquam redegi formam, intercessionis vicem compensare dignetur.

DE VENERABILI WIDRADO
ABBATE FLAVINIACENSI
IN BURGUNDIA.

AN.CHR. 748 3. Octobr.

1. WIDERADUS * *seu* Widradus, CORBONIS viri inlustris *filius, nulla re gesta notior est, quam Monasterii Flaviniacensis conditione. De ea hic agendum & de duplici ejus Testamento: quæ sola nobis monumenta de eo restant.* * Vvare

2. *Præter Flaviacum Belvacensis pagi Monasterium, modo S. Geremari dictum, quod Ferrarius idem cum Flaviniaco esse putavit; duplex fuit in Gallia Cœnobium, cui utrique nomen Flaviniaco. Hugo Abbas Flaviniacensis in Chronico* Virdunensi agit *de illo duplici loco, quorum unum reponit in Territorio Tullensi his verbis:* Flaviniacum est villa ditioni Ecclesiæ S. Vitoni subdita, in territorio Tullensi sita: *quam in villam Rodulfus Abbas Cœnobii S. Vitoni se recepisse, ibique exspirasse memoratur.* Morabatur tunc, *inquit Hugo circa finem Chronici*, apud Flaviniacum villam, honestam & optimam Monasterii cellam. *Erat ergo tum locus iste Prioratus prædictæ Abbatiæ subjectus. De alio Flaviniaco * Monasterio celebri diœceseos Æduensis in Burgundia Hugo passim agit in Chronico suo: cujus posterior pars longe accuratior & præclarior est quam prior, in qua fœdi ac varii lapsus occurrunt in calculo temporum. Exemplo est id quod scribit de tempore conditi a Vuidrado Cœnobii* Flaviniacum duplex. * Flavigny

AN CHR. 748 3. Octobr.

Flaviniacensis, & dedicatæ Ecclesiæ per Joannem Papam VIII. nam Cœnobii primordia revocat ad annum 601. dedicationem ad 880. utrumque mendose. Hugonem fefellit Vvidradi conditoris testamentum, datum anno primo Theoderici Regis. *Id enim explicavit (tametsi non bene, etiam in sententia sua) de Theoderico Sigiberti ac Brunechildis nepote, quod de Theoderico Kalensi interpretandum erat. Rem propius videamus.*

Flaviniacensis Abbatiæ initia.

3. *Vvidradus in priori testamento suo (eum enim duo confecisse postea videbimus) multa prædia concedit Monasterio, quod* in re propria constructum *a se dicit*, in loco nuncupato Flaviniaco, in agro Burnacense, in pago Alsense, ad honorem S Præjecti. *Atqui S. Præjectus passus est necem ineunte anno 674. ut probatum est Sæculo 2. Ex quo intelligitur, Cœnobii incunabula non posse referri ad principatum Theoderici Regis secundi, qui una cum Theodeberto fratre regnare cœpit anno 597. Hinc etiam excipiendus Theodericus tertius, Chlodovei junioris & Balthildis filius, qui eodem quo Præjectus cæsus est anno regnum iniit. Vix enim quis putet, Vvidrado in mentem venisse, ut eodem anno Basilicam posuerit S. Præjecto, immo ante ipsum annum: siquidem quum Vvidradus testamentum condebat, jam constructum erat Monasterium. Accedit quod posterius testamentum scriptum est* anno 4. Childerici Regis, *(sic enim legendum esse postea demonstrabimus) idest anno 744. quo Vvidradus amplius non fuisset superstes, si anno primo Theoderici tertii Cœnobium ædificasset. Unum est quod hic remoram injicit: nempe quod privilegium* Gairoino Abbati Flaviniacensi *concedit* Pippinus Major-domus: *quo nomine Pippinus Caroli Principis, vulgo Martelli, pater designari solet: cum alias* Pippinus Princeps, Dux, Rexve *cognominetur passim. Id verum quidem: at hic nonnumquam vocatur* Major-domus, *uti in Annalibus Francorum auctioribus, quos ex codice Tilliano Andreas Chesnius vulgavit in tomo 2. Hist. Franc. nam ad annum 742. leguntur hæc verba*: Carlomannus & Pippinus Major-domus duxerunt exercitum contra Hunoldum. *Annales vero alii, quibus usus est Regino, ab eodem editi, rectius*: Carlomannus & Pippinus Majores-domus duxerunt exercitum contra Hunaldum. *Attamen Necrologium Flaviniacense istud privilegium tribuit Pippino Caroli Tuditis patri in hæc verba*: Kal. Novemb. obiit Pippinus Major-domus, pater Karoli Tuditis, qui Glennonem dedit. *Verum Necrologium istud auctorem habet Hugonem Abbatem, ut quidem mihi videtur, aut certe alium qui ab ipso accepit. Jam primum Vvidradi testamentum referamus.*

Vvidradi primum testamentum

* inlustris

* quod

* scribendum

ANNO primo regnante THEODERICO Rege sub die 15. Kalend. Februariarum Ego WIDERADUS Abba filius viri inlustri * CORBONIS quondam, sana mente integroque consilio, metuens humanæ fragilitatis casus, Testamentum meum condidi, quem * ALDOFREDO Notario scribendo * commisi: ut quando dies legitimus post transitum meum advenerit, recognitis sigillis, inciso ligno, ut legis decrevit auctoritas perinluster vir AMALSINDO, quem in hac pagina testamenti nostri legatarium institui, gestis reipublicæ municipalibus titulis, ut ab ipsis ejus prosecutione muniatur, & in charta basilicæ S Præjecti quem * ego ædificavi, conservandum decrevi. In reliquo vero qualescumque a quocumque epistolæ aut testamenta vel conscriptione de nomine meo vel manu mea firmatæ ostensæ fuerint ante hoc testamentum prænotatæ, quas hic non commemoravero, exceptis ingenuitatibus, quas pro animæ nostræ remedio fecimus, aut adhuc facere volumus, vacuæ permaneant. Et quod unicuique per hoc testamentum dedero dareque jussero, id ut fiat, detur, præstetur, impleatur, te Omnipotens testem committo. Quapropter dum non habetur incognitum, qualiter dispensante Deo ad habendum loca Sanctorum, S. Andochii Sedelocense *a*, & S. Reginæ Alsinse *b*, & S. Ferreoli, ubi ipsi pretiosi requiescunt in corpore, in mea cura suscepi. Insuper etiam & in loco nuncupante Flaviniaco, in agro Burnacinse, in pago Alsinse, in re mea propria meo opere construxi, atque MAGOALDO Abbati cum Monachis suis delegavi regulariter in perpetuo ad possidendum. Dono igitur ad basilicam supra memoratam S. Andochii

* quam

a de Saulieu *b* de l'Auxois

AN. CHR. 748 1. Octobr.

chii Martyris portiones meas atque loca denominata. Hæc sunt: in pago Alsinse & in Pauliacense Meseriacum *a*, Cecesiacum *b*, Vallinse *c*: in pago Avallinse *d* Passariniacum *e*: in pago Commavorum Stolingus & Maceras *f*: in pago Portinse Crissonvilla *g* & Vagomundi-curtem in pago Neverninse Senseriacum *h* & Ariacum, præter illas vineas, quomodo ille rivulus currit, qui vineis Aldeberti ad pratum vadit, totum illum clausum quem nos jussimus plantare ad integrum cum exso * & regresso, una cum manso & colonica illa, quæ fuit Anseberto, & modo tenet illam Sicbertus; & ipsum Sicbertum cum uxore sua vel infantes eorum, qui ipsam vineam debeant procurare, quam S. Præjecto dedimus.

a Missery *b* Ceseray *c* la Vaux *d* d'Avalon *e* Passy *f* Marzieres *g* Essour *h* Sancerre * idest exitu & aegressu, ut in Testamento Guillelmi Ducis pro Cluniaco & aliis.

In reliquo vero sicut a me tam de alodo parentum, quam per quemlibet adtractum, tentum, dominatum atque possessum est, omnia ex omnibus cum domibus, ædificiis, terris, campis cultis & incultis, mancipiis, accolabus, libertis, vineis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, omne genus pecudum majore atque minore, mobilibus & immobilibus, omnem rem inexquisitam, quidquid in ipsa loca superius nominata habere videor, totum & ad integrum ad S. Andochii basilicam proficiat in augmentum.

Similiter donamus ad basilicam S. Reginæ, ubi ipsa pretiosa requiescit in corpore, in pago Ternodrinse *i* Vibelum, Cicunias *k*, Anciacum *l*, Rabarias *m*: in pago Leotincinse Villam-Maurianæ *n*, Altam-ripam *o*, Baniolum *p*: in pago Duismense *q* Stafiacum *r*, Colubarium *f*, Vilnovetum *t*: in pago Ammaviorum Cariniacum *u* & Casellas *x*: in pago Portinse Aviciacum & Pusfcionem *y*: in pago Athnariorum *z* Pusseffionem. Hæc omnia superius comprehensa, sicut & alia loca ad S. Andochium dedimus, ita & ista ad S. Reginæ potestatem cum omnibus integritatibus earum delegavimus.

i de Tonerre *K* Chichee *l* Ancy le franc *m* Ravieres *n* Villemaurin *o* Hauterive *p* Baignols *q* de Duesme *r* Stavaisy *f* Coulmiers *t* Villeneufve *u* Charny *x* Chaselles *y* Poisseux *z* de Beze

Similiter donamus & ad basilicam S. Ferreoli, ubi ipse Domnus requiescit in corpore, & nos in regimine habemus; in pago Pauliacinse Aciacum cum omnibus appendiciis suis ad integrum, sicut & illa alia loca ad S. Andochium & ad S. Reginam; ita & ad basilicam S. Ferreoli dedimus, in ea vero ratione, ut dum nos advivimus, supra memoratas Abbadias S. Andochii & S Ferreoli vel S. Reginæ, & omnes res sibi debitas vel ad se pertinentes, in integritate seu & jam dicta loca nostra, quæ nos ad ipsas delegavimus, tenere & possidere quieto ordine faciamus. Post nostrum quoque discessum supra memoratas Ecclesias & supra dictas res unaquaque casa per rectores suos absque ullius contradictione in suam faciant revocare dominationem: in ea ratione, ut Monasteriolum nostrum Flaviniacum vel strumenta, quod * ad ipsum locum in honore S. Præjecti fecimus, in omnibus studeant conservare. Et si ipsa instrumenta inrumpere aut ipsum Cœnobiolum inquietare præsumpserint, aut res ejus minuare voluerint, nec hoc valeant vindicare: sed res nostras quas ad supra memoratas Basilicas S. Andochii & S. Ferreoli vel S. Reginæ delegavimus, amittant, & per protectionem regiam casa S. Præjecti Flaviniacensis cum omni integritate ipsas recipiat perpetualiter ad possidendum. Quod si Pontifex vel aliquis quislibet, dum advivimus, de ipsis Abbadiis vel de rebus earum nos exspoliare voluerit; aut aliquid minuare præsumpserit, aut ego ipsas Abbadias vivens dimisero; nos res nostras quas ibi delegavimus, licentiam habeamus ad nostrum dominium revocare: & quidquid exinde facere voluerimus, liberam in omnibus habeamus potestatem.

* quæ

Præterea donamus, donatumque in perpetuo esse volumus ad jam dictum Monasterium S. Præjecti Flaviniacensis, quod in agro Burnacinse opere nostro ædificavimus, in pago Alsinse ipsum Bornadum cum ipso castro Flaviniaco cum omnibus adjacentiis vel appendiciis suis ad integrum; & locella seu coloneciis in Cadonato, Darciaco *a*, Ceresio *b*, Aguniaco *c*, Gessiaco *d*, Luveriaco *e*, Luviniaco *f*, Pruviniaco *g*, Auderato, Montecellis: & in pago Ternodrinse Blavaco & Marcomania *h*: in pago Avalinse & Neverninse sive Am-

a Darcey *b* Cerisey *c* Oigny *d* Gissey *e* Luissy *f* Leugny *g* Prugny *h* Marmaigne

AN.CHR. 748 3 Octob.

Ammonias curtem qui vocatur Corbiniacus *a* & Antonum cum omnibus adjacentiis vel appendiciis earum in integrum; & colonicas in Lifconio, Dumfatio, Viriaco, Valentingos, Vallecrovaria, Juliaco *b*, Pagatiaco *c*, Caffaniola *d*, Wldonaco *e*, Careaco *f*, Cappas, Degantiaco, Caffeaco, Riofcella, Palatiola, Govilis, Sipiciaco *g*, & Sapiliaco, feu & illa colonica in Ariaco, quæ fuit Anfeberto cum ipfo homine qui fupra commanet, nomine Sigberto & uxore fua leda noftra, vel infantes eorum, in integritate quidquid ad ipfam colonicam afpicere videtur, cum omne fuperpofito : & illum claufum in ipfo Ariaco, quomodo ille rivus de vinea Aldoberti defcendit ad pratum, totum illum claufum quem nos plantare juffimus, cum exfo & regreffo in integrum : & in pago Barrinfe Falciolo & Ulmodo *h* : & in pago Pauliacinfe Balma & Corniciaco : & in pago Athoariorum Hicio & Blandoniaco & colonica : in pago Amavorum Fraxino *i*, & areas in Salinis *k*, Craufone & Vigris : fimiliter & areas in Auguftodunum civitate. Ifta omnia quæ fuperius nominavimus, cum omnibus appendiciis vel adjacentiis earum, quantumcumque ibidem tenere & poffidere videmur, per quemlibet adtractum ad nos pervenit, aut legibus pervenire debet, totum & ad integrum cum omne fuperpofito a die præfente in honore JESU-CHRISTI Domini noftri & fancti Præjecti Martyris MAGOALDO Abbati Monachifque fuis tradidimus ad poffidendum cum domibus, ædificiis, mancipiis, accolabus, libertis tam ibidem oriundis quam aliunde translatis vel ibidem commanentibus, vineis, filvis, campis, terris cultis & incultis, pratis, pafcuis, aquis, aquarumve decurfibus, omne genus pecudum tam majore quam minore, mobilibus & immobilibus, omnem rem inexquifitam, & quidquid dici aut nominari poteft, totum & ad integrum ad jam dictum Monafterium fancti Præjecti Flaviniacum vel rectores ejus proficiat in augmentum.

a Corbigny *b* Juilly *c* Paffy *d* Chuffignole *e* Velonagny *f* Carre *g* Sepoiffe *h* Lorme *i* Frefne *k* Salins

Similiter & illas ceffiones quas ad libertos noftros Ghisberto & Gimberto Clericos, ad eorum ingenuitates confirmandas Daolonecas in Bornato & in Cerefio fecimus, quando eos pro animæ noftræ remedio ingenuos dimifimus : ut dum advivunt hoc teneant, & poft ipforum difceffum cum omne fuperpofito ad jam dictam cafam fancti Præjecti, ubi eorum patrocinia & defenfionem conftituimus, revertere faciant. Volumus etiam ur ingenuos eos * fecimus aut inantea fecerimus, quanticumque in ipfa loca manent, quæ ad fanctum Andochium & ad fanctam Reginam & fanctum Ferreolum vel ad fanctum Præjectum delegavimus, infpectas eorum libertates fuper ipfas rerras pro ingenuis commaneant, & alibi commanendi nullam habeant poteftatem : fed ad ipfa loca fancta debeant fperare, & nullus de ipfis lidemonium noftris heredibus reddant; & de hoc quod eis per carras dedimus ad aliquos alibi vendere, nec alienare habeant licentiam.

* l. quos

Præter ifta omnia refervavimus infaucidia heredibus noftris Pagaciacum : in pago Neverninfe curtem quam dicunt Montem-Porcionis. Similiter & in pago Athoariorum Vedis-vineas, Voguntias, Luco *l* Sagoneco *m* : in pago Porrinfe Soluillare, Monricouilla, Ebrouvillare *n*, Saegalarias, in ea ratione, ut facta mea in omnibus ftudeant confervare atque defendere. Quod fi hoc facere neglexerint, quidquid eis deputavimus perdant, & de omni corpore facultatis meæ reddantur extranei. Et fi aliquid comparavero vel adtraxero, vel pro quolibet ingenuo ad nos pervenit, aut inantea pervenerir, quod in ifto Teftamento fupra non commemoravimus, poft noftrum difceffum cafa fancti Præjecti per rectores fuos recipiat perpetualiter ad poffidendum.

l Luce *m* Sagonay *n* Brouelfart

Per præfens itaque Teftamentum bafilicam fancti Præjecti, quam opere meo Flaviniaco conftruxi, heredem meam inftituo; eique præfentem codicillum commendo : per quem ita conftituo, ut nullus Epifcopus ullius civitatis, aut Archidiaconus vel quilibet ex Clero, aut actores Ecclefiæ ullo modo de prædicto Monafterio fancti Præjecti nullum præfumant exercere dominatum, non ad manfionaticos aut repaftus exigendo, non ad minifteria defcribendo,

non

non ad Abbatem mittendo, nisi cum necesse fuerit Chrisma petere, tabulas aut altaria consecrare, sacros Ordines benedicere, sicut Losodienses aut Lerinenses vel Agaunenses Monachi, a quemcumque de sanctis Episcopis sibi elegerint qui hoc agere debeat, licentia sit eis expetere, & illi hoc benedicere. Si autem karitate exigente Pontifex quilibet ab Abbate vel Monachis ibi fuerit invitatus, simpliciter quæ ei a Fratribus offeruntur accipiat, nulla exenia vel munuscula amplius quærat. Quod si fecerit, a glorioso Domno quem nunc Deus Regnum Burgundiæ gubernare permiserit, hoc protinus emendetur. Cum vero Abbas illius loci acceperit transitum, quemcumque de semetipsis Monachi ibidem habitantes elegerint secundum Deum; aut si communi consilio aliunde eligere voluerint, hoc in eorum maneat potestate. Quod vero Deus avertat, ne ibidem sanctus Ordo tepescat, potestas maneat Monachis ibidem habitantibus ad unum de sanctis Monasteriis expedire, & per eorum salubre consilium eorum Regulam emendare. AN.CHR. 748 3. Octob.

Te igitur domna & sancta mater mea Ecclesia sancti Præjecti heredem instituo, quidquid unicuique deputavi, fidei tuæ committo. Te quoque heredem meam in Deum & Regis potestatem commendo, ut contra omnes inquietudines sua te post Deum fortitudo defendat: quia hoc quod tibi deputavi, malo te habere quam me, te magis quam ceteros heredes ac proheredes meos.

Precor igitur domnum gloriosum Regem, tam tempore moderno regnantem quam futuro succedentem, & per Dei tremendum judicium adjurare præsumo, ut præsentem codicillum vel jam dictum Cœnobiolum meum sua fortitudine jubeat defensare atque solidum in omnibus custodire, ut nullatenus ab infestatione malorum hominum possit inrumpi: sed delectet Monachis ibidem conversantibus, vel Sacerdotibus per loca sancta quæ præsens noster codicillus commemorat habitantibus, pro me & vita Regis & filiorum ejus Dominum supplicare.

Si quis vero (quod futurum esse non credo) si aliquis heredum ac proheredum meorum, vel qualibet opposita persona præsens hoc Testamentum meum infrangere conaverit, vel tentare præsumpserit; in primis usquedum ad veram emendationem proinde corrigatur, Deum & Sanctos suos habeat contrarios, & a liminibus Ecclesiarum efficiatur extraneus: & insuper inferat cui quem pulsaverit, una cum socio fisco auri libras triginta argenti pondera quingenta coactus exsolvat; nihilominus præsens pagina firma permaneat stipulatione subnixa. Quam manu mea propria subter firmavi & bonorum hominum signis vel alligationibus roborandam decrevi. Et, quod superius memorari debueramus, tam aurum quam argentum, vel reliquas fabricaturas seu ministeria Ecclesiæ, vel strumenta cartarum, libros vel vestimenta Ecclesiæ vel omne præsidium, quod mihi legibus vivens possidere videor, & mihi redebetur; inspecto illo strumento quod antea ad sanctum Præjectum vel ad Abbatem Magoaldum & Monachos ejus fecimus; post nostrum discessum ad ipsum Monasterium sancti Præjecti Flaviniacum revertantur. Et ipse Abbas Magoaldus cum Monachis suis pro animæ nostræ salute ea recipiat, & perpetualiter eis proficiat in augmentum: vel quidquid exinde facere voluerint, liberam in omnibus habeant potestatem faciendi: WIDRADUS Abba. GEREFREDUS Defensor. AMALSINDUS, HALDOFREDUS. Actum Sinemuro * castro, die Kal. Febr. 15. & scriptum per manum Haldnfredi Notarii, suadente & deprecante eodem venerabili Abbate Widrado, immo sigillante perinlustri viro AMALSINDONE sigillo regio: anno domni Theodorici Regis primo, adstante nobili & firmante vulgari populo una cum Defensore Gerefredo clarissimo viro. * Semur

4. *En primum Vvidradi Testamentum, exactum ad duo exemplaria manu descripta, unum ab annis fere octingentis. In eo multa essent adnotanda: verum instituto nostro pauca sufficient.*

5. *Vvidradum e Burgundia ortum esse probant multiplicia prædia, quæ basilicis* Vvidradi patria.

Sede-

AN. CHR. 748 3. Octobr. *Sedelocensi, S. Reginæ, S. Ferreoli & S. Præjecti concessit. Basilica S. Reginæ etiamnunc visitur & frequenti populorum concursu teritur eo in loco, ubi Sancta martyrium passa est, nempe in declivi colle, cui impositum Alexia * oppidum, in libro 7. Commentariorum a Julio Cæsare celebratum. Inde uno fere milliari distat Flaviniacum castrum seu opidum in arduo monte positum: ubi hactenus cernitur Monasterium S. Petri, quod nomen a dedicatione per Joannem Papam VIII. facta retinuisse videtur, omisso vocabulo S. Præjecti, quod antea usitatius erat. Certe in Chronico Benigniano ad ann.* 1012. *& alibi*, Abbatia S. Petri *appellatur. In ea S. Petri Ecclesia satis pro loco eleganti plures habentur Sanctorum Reliquiæ, in his S. Reginæ: de quarum Translatione quædam inferius adnotabimus. Porro ex prædicto testamento constat, Flaviniacum ante conditas Monasterii ædes jam* castrum, *idest opidum fuisse. Sic enim prisci illi homines opida muris circummunita vocabant.*

* Aliæ Flaviniaci situs.

Vvidradi monastica professio. 6. *Fueritne eo in Cœnobio Monachus Abbasve Vvidradus, merito quæri potest. Sæculum deserendi habuisse animum videtur ex illis testamenti sui verbis:* Si ego ipsas Abbadias vivens dimisero, &c. *quod & ipsum præstitisse credere par est. Abbas quidem erat ante, quam Flaviniacensibus suis adjungeretur: sed qualem ea tempora ferebant. Nempe qui Ecclesias sive Monachis, sive Clericis attributas tunc in titulum habebant, ii Abbates dicebantur, etiam ævo Gregorii Turonici Episcopi, ut constat tum de Abbate basilicæ S. Remigii apud Remos, tum de aliis multis. Et basilicas Sedelocensem, S. Reginæ, & S. Ferreoli (si non fallor) Vidradi tempore Clerici incolebant. Vvidradum Flaviniaco Abbatem præfuisse* per 12. annos, *ordinatumque fuisse* 11. Kalend. Maji, *auctor est Hugo in Chronico. Ut Abbas fuerit, facile admiserim*: Abbatiæ regularis dignitas. *maxime cum ejus ordinationis diem notet Hugo, qui id sine dubio in vetustis Monasterii sui monumentis legerat: quamquam solusne illud rexerit, an potius cum Magoaldo aut Gairono Abbate, merito quis dubitare possit. Vix enim locum reperias collocando Vvidrado, si Abbatem sine socio eum fuisse contendas.* Abbatum Flaviniacensium series. MAGOALDUS *quippe loco præfuit ab anno primo Theoderici Regis, Kalendis dicti, ad annum minimum quartum* CHILDERICI *Regis, ut constat ex secundo testamento. Magoaldo post Vvidradum (siquidem Vvidradus solitarie Abbas fuit) brevi post intervallo successit* GAIRONUS *seu* Gaguinus *Abbas. Exstat charta duplex ejus tempore facta: una* Pippini Majoris-domus, *qua* Gairoino *Abbati* mittit tabulas eburneas ad honorem S. Petri & S. Præjecti, *conceditque* pisceinam Glennonem ad opus Fratrum: *alia* Bajonis & Cilioiæ matronæ, *tradentium* basilicæ Flaviniacensi & Gaguino Abbati ac Monachis quæ habebant in villa Pruvioiaco cum Ecclesia ibidem constructa S. Symphoriani. Actum Flaviniaco castro publico, & exaratum a Ghisberto Presbytero, die dominico ante medium mensem Maji, anno 7. CHILDERICI Regis. *Aliam calculi rationem iniit Hugo Abbas, qui quod Monasterii sui primordia retulit ad principatum Theoderici secundi; Magoaldi prælaturam prorogavit per annos* 50. *ad tempora scilicet Childerici Regis, Chlodovei & Balthildis filii. Magoaldo substituit Vvidradum per annos* 12. *Vvidrado Gaironum in annum* 755. *hoc est per annos amplius septuaginta: qui sane calculus stare omnino non potest. Sic ergo videtur ordinanda series Abbatum Flaviniacensium.* MAGOALDUS, *rectius* Magnoaldus, *locum rexit ab anno* 720. *ad* 746. *quo circiter anno successit ei* GAIRONUS, *Gairono* MANASSES *anno* 755. *in quo calculus noster in concordiam venit cum Hugonis sententia, scribentis in hunc modum:* Aono 755. post Gaironum Episcopum, Flaviniacensis Ecclesiæ Abbatem, Manasses ordinatus est Abbas tempore Pippini quondam Majoris-domus, tunc autem Regis Francorum. *Quia vero Gaironus Episcopus sive potius Chorepiscopus erat, nec Monasterii & Ecclesiæ rebus sufficere solus poterat: arbitror ei socium regiminis datum* WIDRADUM, *qui antea honorario nomine, postquam scilicet Monachus factus est*, Abbas *dicebatur. Sic enim legimus factum in Monasterio Benigniano tempore Bertilonis Abbatis & Chorepiscopi Ecclesiæ Lingonensis: qui cum utrique simul officio impar esset, Saronem Abbatem socium accepit. Certe Vvidradus in testamento secundo dicitur a Notario* Pater: *quod vocabulum Abbati tantum regulari tribui solet. Fuerit ergo in regimine socius tum Magnoaldi, tum Gaironi Abbatum. Tantum est. Jam posterius Vvidradi testamentum referamus.*

SA-

SACROSANCTI loci reverentia in honore Christi Flaviniaco castro in pago Alsinse constructum in Dei nomine WIDRADUS Abba. AN.CHR. 748

Antiqua legum auctoritas & Principum decreta sanxerunt, ut unusquisque dum manet in corpore, de propria quam possidet facultate voluntatem suam litteris inserat, ut perennis temporibus inviolata permaneat. Quapropter dum non habetur incognitum, qualiter ego Widradus in Dei nomine Abba, una cum consensu vel voluntate Galliarum Pontificum, in re mea propria apud Flavioiacum castrum in agro Burniacense, qui ex successione parentum meorum mihi evenit, in amore Christi Salvatoris & in honore sancti Præjecti vel ceterorum Sanctorum meo opere construxi; donamus & donatum in perpetuum esse volumus ad jam nominatum Monasterium sancti Præjecti vel Abbati MAGOALDO, qui ibidem secundum Ordinem Deo auxiliante gubernare faciat, & suos Monachos ibi instituat, ut per ejus ordioationem ipse sanctus Ordo perpetualiter sit institutus & conservatus; Flaviniacum scilicet castrum, ubi ipsum Monasterium est constructum, cum ipso agro Bomiacense cum omnibus adjacentiis vel omnibus appendiciis eorum ad integrum. Similiter donamus curtem quæ vocatur Cadoniacus, quæ fuit de dono quod domous THEODORICUS Rex genitori meo concessit; & Gisciacum quam de Angoleno comparavi. Et donamus curtem quæ vocatur Darciacus, & alia loca; Anciacum & Agoniacum vel Pruiniacum & Luguniacum potestate * sancti Angolini Villare etiam. Similiter in pago Ternodrinse curtem, quæ vocatur Blaciacus & Marcomania : in pago Duismense Audrate, Montecellis : in pago Avalinse Cassaniola, Cappas vel Degantiacum & Cassiacum una cum ipso Oratorio quod meo opere construxi, & Palatiolo seu Govilis & Prumanis vel Antonem. Dono etiam Anglias, Balderias. In pago Belnisse Sineaineas & Matronecum : in pago Athoariorum Flexo & Blandonero : in pago Amœorum Macerias & Fraxino seu Carimacó & Cassellas. Et in Grusone vel Salinas portionem nostram quidquid ibidem habemus, vel legibus nobis redebetur. Ista omnia quæ superius quamtumcumque ibidem per quemlibet adtractum tenemus, totum & ad integrum cum omne supraposito in oostro videlicet & priori Testamento, a die præsente in honore sancti Præjecti, pro remedio animæ meæ vel æterna salute dedimus cum domibus, ædificiis, mancipiis, accolabus, libertis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, omne genus pecorum libros, strumenta cartarum, ministeria vel vestimenta Ecclesiæ, mobilibus & immobilibus, omnem rem inexquisitam, quidquid dici vel nomioari potest inibidem, totum & ad integrum ad suprascriptum Flaviniacum Monasterium, vel jam dicto Abbati ejusque Monachis perpetualiter protegente Domino tradimus ad possidendum. Et donamus areas infra Eduam civitatem, & quantumcumque inibidem nobis legibus redebetur. Et dum omnes Præsules & nobiles personæ agnoscunt & cum provincialibus nostris cognitum est, quod ego Widradus in mea re propria jam denominato Monasterio & Cœnobiolo sancto ibidem propter Deum instituto, quidquid exinde facere volo, præsenti tempore in omnibus mihi libera manet potestas; & dum ego per alia strumenta ad Monasteria sancti Andochii vel sanctæ Reginæ Martyris vel per alias Ecclesias de rebus meis propriis delegavi : propterea per præsentem paginam cum consensu supra memoratorum Pontificum constituo, ut oullus Episcopus ullius civitatis, aut Archidiaconus, vel quilibet ex Clero, aut actores Ecclesiæ, nullum ibidem exercere dominatum, non ad mansiaticos aut repasticos exigendo, non ad ministeria describendo, non ad Abbatem mittendo. Dum vero necesse fuerit chrisma petere, tabulas aut altaria consecrare, sacros Ordines benedicere; Abba vel Monachi ibi consistentes a quocumque de sanctis Episcopis sibi elegerint qui hoc facere debeat, licentia sit eis expetere, & illi hoc benedicere vel consecrare. Si vero charitate exigente Pontifex quilibet ab Abbate loci illius ibi fuerit invitatus, simpliciter quæ ei a Fratribus offeruotur accipiat, nulla xenia vel mu-

Margin notes:
3. Octobr.
Vvidradi posterius Testamentum.
* l. de potestate scilicet

AN.CHR. 748 3. Octobr. munuscula amplius eis quærat, neque de omnibus rebus ipsius Monasterii ullam habeat potestatem. Quod si Pontifex vel aliquis quilibet ex ecclesiasticis ministris, vel aliqua emissa persona contra ipsum Abbatem vel ejus congregationem de supra scriptis ordinibus vel benedictionibus, seu de rebus propriis Monasterii, vel per qualecumque strumentum aut quocumque modo ad ipsam casam fuit vel in antea fuerit delegatum ac decommutatum vel concessum, vel quidquid ad ipsum Monasterium vel homines ipsorum Monachorum pertinet, aliquid calumniare aut inquietare, vel per quodlibet ingenium minuare tentaverit; nec hoc valeat vindicare : & insuper illas res quas ad Ecclesias vel ad Monasteria in eorum parochiis per alia strumenta vel testamenta delegavimus, ipsas res perdant : & Abba vel actores supradicti Monasterii sancti Præjecti ipsas res sine ullius contradictione aut consignatiooe ad suam faciant revocare dominationem. Cum vero Abba illius loci acceperit transitum, quemcumque de semetipsis Monachi ibi habitantes secundum Deum & Regulam sancti BENEDICTI meliorem invenerint, ipsum Abbatem ipsi iostituant. Quod si ibidem de seipsis talem non invenerint, communi consilio illi sanctiores Monachi aliunde regularem Abbatem, qui eos secundum Regulam sancti BENEDICTI regat, eligendum in eorum maneat potestate. Quod vero Deus avertat, ne ibidem Ordo sanctus tepescat, & ipse Abba emendare hoc postponit aut negligit, vel ipsi Monachi hoc noluerint; tunc qui ex ipsis recto ordioe secundum Regulam ibi voluerint vivere, ubicumque in proximis Monasteriis rectius & sanctius secundum Regulam sancti BENEDICTI invenerint, potestatem habeant expetere, & per eorum salubre consilium ipsum sanctum Ordinem regulariter emendare. Precor igitur gloriosum Domnum, cui temporibus modernis & futuris succedentibus Deus Regnum Burgundiæ gubernare permiserit, & per Dei tremendum judicium adjurare præsumo, ut præsentem paginam vel facta mea ex jam dicto Cœnobiolo meo sua fortitudo contra omnem adversitatem pro mercede sua vel Regni sui stabilitate post Deum jubeat defensare atque solidum in omnibus custodire, ut nullatenus ab infestatione malorum hominum possit inrumpi : sed delectet Abbati vel Sacerdotibus seu Monachis ibi conversantibus pro vita ipsius & filiorum ejus atque exercitu ejus & omni populo catholico quieto ordine Dominum supplicare. Si quis vero, (quod futurum esse non credo) si ego ipse aut aliquis heredum ac proheredum meorum, vel quislibet opposita persona præsentem paginam vel facta mea, quæ ego devoto animo & bona voluntate pro æterna retributione feci & firmare rogavi, per anteriorem vel posteriorem structionem, vel pro quolibet modo vel ingenio infrangere conaverit vel temptare præsumpserit, in primis usquedum ad veram emendationem proinde corrigatur, Deum & Sanctos suos habeat contrarios, & a liminibus Ecclesiarum efficiatur extraneus. Et si quid de rebus meis habet condonatum, amittat, & ad partem suprascripti Monasterii sancti Præjecti revertatur, & insuper inferat ei quem pulsaverit, una consocio fisco auri libras 30. argenti pondus quingenta, sicut io priori testamento habetur, coactus exsolvat, & quod repetit oon vindicet : & nihilominus præsens pagina omni tempore firma permaneat stipulatione subnixa : quam manu mea subter firmavi & bonorum hominum signis vel alligationibus tradidi roborandam. Actum Augustoduno civitate publice, anno quarto regni domni nostri CHILPERICI Regis, die Sabbato proximo ante Kalendas Junias, in Christi nomine WIDRADUS Abba hanc donationem a me factam cum bona voluntate relegi & subscripsi. In Dei nomine MODERANNUS Christi dono vocatus Episcopus consensi. In Christi nomine CHEBROALDUS quamvis peccator Episcopus subscripsi. Ridelenus in Dei nomine. DONATUS Episcopus subscripsi. In Christi nomine GAUDERANNUS acsi peccator Abba subscripsi. In Christi nomine Erimbertus Archidiaconus subscripsi. Nordebertus subscripsi. Giso subscripsi. Ego BOSELENUS Subdiaconus hancepistolam a suprascripto Patre rogatus stipulavi & subscripsi, & notavi die Sabbato a proximo aote Kal. Jun. in anno quarto domni CHILPERICI Regis.

7. *Ex*

AN.CHR. 748 3. Octobr.

7. *Ex his quæ superius de tempore scripti prioris testamenti diximus consectarium est, posterius hoc conditum esse principatu Childerici ultimi Regis e Merovingica stirpe, qui mortuo Theoderico prædicto post interregni annos quatuor suffectus est. Sane annus quartus istius Childerici convenit in annum Christi 744. quo dies proximus Kalendis Junii, quæ posterioris testamenti chronologica nota est, in sabbatum incidebat. De subscriptionibus nihil occurrit dicendum: nisi quod* MODERANNUS *Ecclesiæ Æduensis Episcopus fuisse videtur*, DONATUS *Nivernensis*; GAUDERAMNUS *Abbas Monasterii Æduensis, nempe S. Martini, aut S. Symphoriani.*

Vvidradi obitus & memoria.

8. *Quamdiu post conditum hocce testamentum superstes fuerit Vvidradus, incompertum. Mortuus est* 5. Nonas Octobris, *sepultusque in Flaviniacensi Ecclesia S. Petri: ubi hactenus ejus Reliquiæ (quas ego nuper istuc profectus vidi) in armario adservantur. Ejus nomen adscriptum est in Martyrologium loci die præcitato his verbis:* Flaviniaco Monasterio depositio B. GUIDRADI ipsius loci Abbatis atque Fundatoris: *item in Necrologio*: Depositio S. Widradi: *& 12. Kalend. Novemb.* Obiit DECIA soror S. Vvidradi, quæ fecit, *idest restituit* Monasterium S. Andochii; & alia fecit Monasterium Flaviniaci. *Ex quibus intelligimus, Vvidradum jamdudum audisse ut* Beatum *ac* Sanctum: *tametsi anniversarius ejus dies quotannis solitis precationibus peragitur in Monasterio Flaviniacensi, excepto quod non lugubri, sed festivo ritu campanæ pulsantur. Hinc Vvidradum* Venerabilem *hic appellare præstat quam* Beatum *ac* Sanctum: *maxime cum singularia ejus facta, si Monasterii Flaviniacensis conditionem excipias, ignoremus: nec proinde certum de eo judicium ferre liceat. Quamquam Hugonis, qui Necrologii scriptor esse videtur, auctoritas non parvi facienda est,* Vvidradum Sanctum *appellantis.*

Flaviniaci viri pii & illustres.

9. *Dum Vvidradum præ manibus habemus, juvat hic addere nonnulla, quæ ad Flaviniacense Monasterium spectant, ceduntque in laudem Vvidradi primarii loci institutoris. Istic vixit S.* EGILO *Abbas primum, dein Senonensis Antistes, de quo ita Hugo Abbas in Chronico*: Anno 864. translatum est corpus S. Reginæ virginis & martyris de Alesia civitate apud Flaviniacum castrum seu Cœnobium, præsidente loco eidem, cujus erat juris civitas præfata, Ægilo Abbate, postmodum Senonum Archiepiscopo, regnante Carolo Calvo. Hic est Ægil Abbas Flaviniacensis, qui Cellam Corbiniaci instituit, & duodecim ibi Monachos posuit, annis ex quo Flaviniacensis Ecclesia Corbiniacum obtinuit 258. *immo vix* 140. *Vixit etiam ibi* SALOCO *Dolensis Episcopus, memoratus ab Hugone in hunc modum*: Anno translationis S. Reginæ primo obiit Saloco Dolensis Episcopus, Flaviniacensis Monachus, cujus corpus post ducentos annos incorruptum repertum est. *Is* Jonæ Æduensis Episcopi Coepiscopus *fuisse dicitur. Necrologium Flaviniacense de eo ita scribit*: 4. Non. Julii SALOCO Episcopus Dolensis, Monachus Flaviniacensis, obiit die Translationis S. Martini. *Lege Elogium S. Egilonis. His adnumerandi sunt Monachi ejusdem Cœnobii, a Nortmannis cæsi, testante eodem Auctore in hæc verba*: Anno 887. Nortmanni pagani Flaviniacum castrum: seu Cœnobium ingressi occiderunt Monachos cum famulis .·. numero: & manserunt dies .·. a tertio Idus Januarii usque 8. Kalend. Februarii. *De Egilone plura Sæculo insequenti: de Hugone vero Abbate aliisque viris illustribus Monasterii, alias.*

Reliquiæ.

10. *Præter corpus S. Reginæ ex opido Alexia eo translatum, habent etiam Flaviniacenses plures Reliquias S. Præjecti, uti in ejus Actis diximus Sæculo 2. De ista S. Præjecti translatione non semel agit Hugo, cujus expendenda sunt hæc verba*: Domnus Manasses corpus S. Præjecti Martyris a Volovico delatum Flaviniacensi intulit Ecclesiæ, quam in honore S. Petri & ejusdem Martytis fundaverat, *idest restituerat*. Exceptio ejus 8. Idus Novembris celebratur. *Jam vero ante translationem istam Flaviniacensis Ecclesia S. Præjecto sacrata erat, ut patet ex utroque Vvidradi testamento. Pergit Hugo de Manasse.* Hic obtinuit apud Carolomannum, ut in Corbiniaco villa Cœnobiolum exstrueret: nec tamen fecit, *ut antea dixerat. Id enim exsecutus est Egilo ex dictis. Carolum Magnum hoc loco intellige, cujus charta ea de re Manassæ Abbati concessa legitur in tomo* 1. *Bibliothecæ novæ apud Labbeum, digna sane quæ in gratiam exterorum, quibus res nostræ minus obviæ sunt, huc transscribatur.*

Corbiniacum Monasterium,

KA-

AN.CHR. 748 3. Octobr. KAROLUS Dei gratia Rex Francorum ac Patricius Romanorum Abbati Manassæ Flaviniacensis Cœnobii, salutem. Benedictum nomen Domini in sæculum, quod juxta Monachorum ruorum laudabilem conversationem plurimum glorificatur in gentibus, eo quod laus ejus semper in ore vestro versatur. Petitionem itaque de constructione Cœnobii apud Corbiniacum, quam per THEODULFUM Episcopum Aurelianensem æque Abbatem Cœnobii Floriacensis libenter suscepimus, & clementer concedicmus, & præcipimus, ut Monachi quos ibi mittetis, ne aliquando mandatorum Dei viam obliti, sæpius in Flaviniacum revertantur Cœnobium, ibique officia sua confirment; & meliorati jussu tuo & Monachorum tuorum revertantur.. Censum vero quemcumque statueris eis, omni tempore solvant: ab alio vero censu tuo amore liberos reddo, uti reddidi Flaviniacum. Mitto autem vobis capsam argenteam sepulcri Salvatoris & S. Jacobi Apostoli fratris Domini Reliquias continentem, orans & supplicans, ut mei memores pro me & filiis nostris assidue apud Dominum interveniatis. Salnto te & omnem congregationem vestram. Ego Rado scripsi, dictavi anno 8. Domini nostri prædicti Regis Karoli, regnante Domino N. J. C. in æternum.

NOTA.

11. *Annus is erat æræ Christianæ* 777. *De Corbiniaco Prioratu (ut vocant) conventuali, S. Leonardi appellato, vulgo* S. Leonard de Corbigny, *in Morvinensi* * *Burgundiæ pago, plura dicemus in Elogio S. Egilonis Sæculo proximo.*

* Le Morvant

& Colticense,

12. *Erat & alind Monasterium vocabulo Colticense, Abbatiæ Flaviniacensi subjectum: cujus sæpius meminit Hugo Abbas.* VINCTARIUS Abbas Colticensis *chartæ Alberici Lingonensis Episcopi pro Monasterio Besuensi subscripsisse invenitur.* ROTMUNDUS *Rodulfo Rege Æduorum Episcopus*, Colticensem Abbatiam destruxisse, & Colticas castrum *eo in loco* ædificasse fertur. WALTERIUS *vero ejusdem sedis Antistes*, Cœnobiolum Colchas desertum, per laudationem Hugonis Cabilonensis Comitis, cujus erat beneficium, Abbati Flaviniacensi committere statuerat. Illo mortuo Helmoinus Augustodunensis Episcopus successor, perpetuo subdidit & contulit Cœnobio Flaviniacensi, quod Æduæ adnexum est sedi, Monasterium Colchas, quod S. Georgio dicatum est. Actum Augustiduno anno Regis Rotberti 30. *uti legitur in Analectis monumentorum Flaviniacensium tomo* 1 *Bibliothecæ Labbeanæ: ubi etiam Vualterius Flaviniaco nonnulla contulisse, & in restauranda istic monastica disciplina Heldrico Abbati adlaborasse memoratur. Colticensis Prioratus in opido cognomine, vulgo* Couches, *diœcesis Æduensis, a Monasterio Flaviniacensi avulsus cessit Patribus Societatis* JESU.

Flaviniaci prærogativa duplex.

13. *Atque ut tandem his finem imponamus, Flaviniacense Monasterium, quod sodales Benedictini Congregationis S. Mauri modo tenent, duplici gaudet prærogativa, nimirum quod Abbas loci primas olim teneret, in electione Episcopi Æduensis: & quod Ecclesia S. Petri a Joanne Papa VIII. fuerit dedicata. Utriusque auctorem habemus Hugonem Abbatem, qui de Norgaudi Episcopi electione agens in Chronici sui parte posteriori:* Pro qua electione, *inquit*, cum multoties Eduam issem, quia vox nostra prima esse debebat in electione, tandem in Adscensione Domini invitatus, cum essem in exteris partibus, accurrere nequivi. *De Ecclesiæ vero dedicatione in priori parte his verbis*: Vvilfridus Ludovici Imperatoris sororius anno 880. Indictione 13. anno Carlomanni Priocipis secundo, consecrationem Ecclesiæ Flaviniacensis a Joanne Papa & octodecim Episcopis facere obtinuit. *Quamquam Hugo errat in anno designando: nam dedicationis annus* 877. *statui debet, aut proxime sequens, is scilicet quo Joannes Papa in Galliam ad celebrandum Trecense Concilium accessit. Huc spectat Joannis Papæ epistola* 97. *apud Sirmondum qua excommunicat* Aduvardum Presbyterum, qui nobis, *inquit*, in Monasterio Flaviniaco ministravit, cujus homines scutellam argenteam S. Petri, nescio utrum consensu illius an non, furati sunt. *Ubi vides* Monasterium S. Petri *cognominari, uti & in litteris purgatoriis Gerfredi Monachi Flaviniacensis*, officio prælationis functi, *qui veneni Adalgario Æduorum Episcopo propinati falso accusatus, in Synodo* apud Flaviniacum Cœnobium & castrum publicum in primore Ecclesia S. Petri *sumta Communione absolutus est anno* 894.

14. *Quia*

AN.CHR. 748 2. Octobr.

Necrologus Flaviniacensis.

14. *Quia vero Necrologii Flaviniacensis non semel facienda mentio est observare juvat, Hugonem Abbatem, qui Chronici Vvirdunensis scriptor, eumdem etiam istius Necrologii auctorem videri. Necrologus parentes suos memorat variis in locis.* 4. Non Decemb. CHROTILDIS Ottonis tertii filia, Conradi Imperatoris soror, avia mea obiit; *&* 5. Kal. Aug. obiit RAYNERUS pater meus : *denique* 17. Kal Novemb. obiit DADA de monte Vvalcheri mater mea, filia Chrotildis. *Hæc alibi accuratius examinanda, quum de Hugone Abbate Flaviniacensi agemus in libro de viris illustribus Ordinis nostri.*

CIRCA AN. 751 6. Maji.

SANCTI PETRONACIS
ABBATIS ET INSTAURATORIS
SACRI MONASTERII CASINENSIS
ELOGIUM HISTORICUM.

1. SACRUM *Casinense seu Cassinense Monasterium, toto orbe celeberrimum, auctorem habuit sanctissimum P* BENEDICTUM, *qui ejus vastationem a Langobardis factam prædixit, teste Gregorio Magno in lib 2 Dial cap 17. Hanc anno circa 580 accidisse Sæculo primo demonstravimus. Instaurator Monasterii fuit post eversionis annos fere centum quadraginta S* PETRONAX, *cujus gesta hic explicare aggredimur. Audiendus primo Paulus Varnefridi, Diaconus & Casinensis Monachus, de Petronace ita loquens in lib. 6. de gestis Langob. cap. 39.*

Petronax laudatur a Paulo Diac.

2. Defuncto Gisulfo Beneventanorum Duce, Samnitum populus Romoaldum ejus filium ad regendum se sublimavit. *Mortuus est Gisulfus secundus, Beneventanorum Dux, circiter annum* 697. Circa hæc tempora, *subdit Paulus cap.* 40. Petronax civis Brexianæ urbis, divino amore compunctus Romam venit: hortatuque tunc GREGORII apostolicæ Sedis Papæ, Casinum castrum petiit, atque ad sacrum corpus B Patris BENEDICTI perveniens, ibi cum aliquibus simplicibus viris jam ante residentibus habitare cœpit, qui eumdem venerabilem virum Petronacem sibi Seniorem *(idest Abbatem)* statuerunt. Hic non post multum tempus, cooperante divina misericordia & suffragantibus meritis B. Benedicti Patris, jamque evolutis fere centum & decem annis ex quo locus ille habitatione hominum destitutus erat; multorum ibi Monachorum, nobilium & mediocrium ad se concurrentium Pater effectus, sub SANCTÆ REGULÆ jugo & B. BENEDICTI institutione reparatis habitaculis vivere cœpit, atque hoc sanctum Cœnobium in statum quo nunc cernitur erexit. Huic venerabili viro Petronaci insequenti tempore Zacharias plura adjutoria contulit, libros scilicet sacræ Scripturæ, & alia quoque quæ ad utilitatem Monasterii pertinent; insuper & Regulam quam B. Pater Benedictus suis sanctis manibus conscripsit. *Hactenus Paulus, cujus verba commentariis illustranda.*

A Gregorio II. mittitur Casinum.

3. *Petronax Brixiæ in Italia nobili loco natus ibique aut potius Romæ factus Monachus, Romam venit Gregorio secundo Pontifice contra quam adfirmant nonnulli, qui ipsius adventum ad Gregorii tertii pontificatum, ut Lauretus; aut ad Zachariam rejiciunt, ut Petrus Diaconus Casinensis. Id ex Vita S. Vvillibaldi Eistetensis Episcopi primus adnotavit Camillus Peregrinius in Serie Abbatum Casinensium, & ex eo Joannes Bollandus in Vita S. Gregorii Papæ secundi ad 13 Febr. necnon Angelus de Nuce in Chronici Casinensis lib. 1. cap. 2. Quippe S. Vvillibaldus ex Britannia insula Romam, dein Hierosolyma profectus, decem annos in itinere illo insumsit, Casini totidem.* Cum venerandus vir S. Vvillibaldus, *inquit Sanctimonialis consanguinea, Vitæ primariæ auctor*, & Diapertus qui cum eo pergebat per omnia, venissent ad S. Benedictum, non reperiebant ibi nisi paucos Monachos & Abbatem nomine Petronacem. *Jam ergo tum Casino præerat Petronax, ibique duplex construxerat Monasterium, uti mox demonstrabimus. Atqui Vvillibaldus Casinum acces-*

CIRCA AN. 750 6. Maji. *ce anno 728. aut certe insequenti : siquidem post annos decem a Gregorio tertio missus est in Germaniam, ordinatus ibi Presbyter anno 740. a Bonifacio, & anno sequenti Episcopus, ut in ipsius Vita demonstrabimus ad annum 786. Deinde non Gregorii tertii, sed S. Gregorii secundi festus dies a Casinatibus cultus est jamdudum. Id probat non solum Missale vetus ab Angelo de Nuce citatum, sed etiam Breviarium Casinense manu exaratum Abbate Oderisio primo, idest ante quingentos annos, apud Parisiacos Institutionis Oratorii Patres adservatum. Accedit quod Petronax annis triginta duobus præfuit Casinensi Monasterio. At vero desierat ante annum 752. quo Optatus ipsius successor a Stephano Papa II. ad Aistulfum Langobardorum Regem pacit ergo directus est. Jam si calculum triginta duorum annorum reflectas ad annos superiores, Petronacit regimen ab anno minimum 720. incœptum intelliges : quo tempore Gregorius secundus Romanam Ecclesiam administrabat, nempe ab anno 714. ad 731. quo ipsi successit Gregorius tertius, Pontifex per annos decem.*

anno 718. 4. *Immo vero non anno 720. sed 718. Petronax Casinum accessisse dicendus est: id quod facile suadet tum initi ab Optato successore tempus regiminis, tum Leonis Marsicani testimonium ex Chronici Casinensis lib. 1. cap. 4. in hæc verba* : Quem videlicet (Petronacem) tres quidam nobiles viri Beneventani, Paldo & Taso atque Tato germani fratres, qui ante quindecim circiter annos Monasterium sancti Martyris Christi Vincentii juxta ortum Vulturni fluminis de propriis sumtibus construere cœperant, cum essent potentes ac divites, in ipso opere tam per semetipsos quam per suos usque ad restaurationem loci hujus plurimum adjuverunt. *Monasterii S. Vincentii fundamenta non anno 707. sed anno 703. jacta fuisse, demonstratum in Vita S. Paldonis. Abhinc annis quindecim Casinense Monasterium instaurari cœpit, idest anno 718. Certe S. Paldo e vivis excessit anno 720. sicuti eo anno vidimus. Ut ergo aliquid contulisse ad Casinensem instaurationem dici possit, hæc annis minimum duobus præcessisse debuit. Nec longe recedit Leo Marsicanus loco citato, dum ait Petronacem Casini* habitare cœpisse anno 720. atque in Abbatem prælatum. *Non enim loquitur de Petronacis accessu, sed de habitatione loci, quæ post instructa quoquomodo ædificia fieri cœpit. Leonis verba hic reddenda sunt.*

adjutoribus Paldone, &c.

Monachos unde habuerit. 5. *Postquam Petronacem* Gregorius cœlitus inspiratus admonuit, ut Casinum castrum peteret, atque Monasterium B. Benedicti, quod jam per tot annos destructum manserat, suo studio reconciliare satageret; eo annuente mox idem venerabilis Pontifex cum illo aliquantos de Lateranensi congregatione Fratres direxit, & alia quoque illi nonnulla adjutoria contulit. Is ergo huc ad sacrum B. Benedicti corpus perveniens, tam cum illis qui secum venerant, quamque etiam cum aliquot simplicibus viris, quos inibi jamdudum resedisse reperit, habitare cœpit anno Domini septingentesimo ac vigesimo : atque ab eisdem Fratribus in Abbatem prælatus, cooperante Deo & B. Benedicti suffragantibus meritis, constructis decenter habitaculis ac multorum ibi Fratrum congregatione statuta, sub Regulæ sanctæ doctrina vivere studuit. *Leo cum Paulo Vuarnefridi consentit, dum ait* quosdam simplices viros *ante Petronacis adventum Casini* resedisse, *nimirum eremitarum more, montem sanctum incolentes. Quod vero addit,* aliquantos Fratres de Lateranensi congregatione cum Petronace fuisse directos, *etsi id Paulus reticeat, nihilo minus tamen certum est.*

Ex Lateranensi Patriarchio. 6. *Et quoniam devenimus ad hunc locum, juvat paullisper considerare, an Monachi Benedictini, qui post cladem Casinensem Romam confugientes, Lateranensem Ecclesiam insederant; istic resederint adusque Gregorii secundi pontificatum. Obstare videtur Anastasius vulgatus, de Gregorio tertio ita scribens* : Simili etiam modo renovavit Monasterium S. Joannis Evangelistæ, Joannis Baptistæ & S. Pancratii secus Ecclesiam Salvatoris antiquitus institutum, quod ab omni ordine monachico exstiterat nimia incuria destitutum. In quo prædia & dona contulit, & quæ invenerat de ipso Monasterio alienata, reddito pretio in eumdem locum restituit : ubi & congregationem Monachorum & Abbatem constituit ad persolvenda quotidie sacra officia laudis divinæ in Basilica Salvatoris Domini

nostri

nostri JESU-CHRISTI, quæ Constantiniana nuncupatur juxta Lateranis, diurnis nocturnisque temporibus ordinata juxta instar officiorum Ecclesiæ B. Petri Apostoli. *Hoc argumento adductus Angelus de Nuce in præcitatum Leonis locum, admittit, Petronacem a Gregorio secundo missum, Monachos ex Lateranensi congregatione accepisse a Gregorio tertio, qui eam restituerat. Verum Anastasius videtur aliter interpretandus. Nempe congregatio Lateranensis ad paucos redacta erat pontificatu Gregorii secundi ob* alienata prædia *: nec reliqui censu justæ congregationi alendæ sarciendisque ædificiis sufficere poterant. Prædia restituit Gregorius tertius & instauratis ædificiis congregationem augendo restituit. Imo tunc fere* omni Ordine monastico destitutum *erat Monasterium Lateranense, quod plerique forsan Monachorum Casinum remigraverant.*

CIRCA AN. 750 6. Maji.

7. *Quum S. Vuillibaldus Casinum accessit anno 728. jam duplex ibi erat Monasterium. Sic enim scribit Sanctimonialis :* In primo anno illuc veniens, Cubicularius fuit Ecclesiæ; & in secundo, Decanus erat in Monasterio : & postea per octo annos fuit Portarius in duobus Monasteriis. Quatuor annos erat Portarius in illo Monasterio, quod stat supra in monte valde excelso : & alios quatuor erat in alio Monasterio, quod infra stat juxta amnem Raphito. *Utriusque meminit Leo in Chronici lib.* 1. *cap.* 32. *his verbis :* Tertia feria post Pascha, valde mane universi Fratres tum de Monasterio quod deorsum erat, quam & de hoc quod sursum, vestibus sacris induti, *&c. Quamquam cap.* 11. *Theodemarus Abbas juxta Ecclesiam S. Benedicti a Potone decessore constructam dicitur* construxisse Templum B. Mariæ, Ecclesiam quoque S. Michaelis Archangeli *:* ibique juxta claustrum & habitacula nonnulla construxisse *: quæ initia Monasterii inferioris vocat Angelus de Nuce in hunc locum. At certa videtur Sanctimonialis auctoritas, cui anonymus Auctor Vitæ S. Vuillibaldi itidem suffragatur. Nunc Monasterium inferius amplius non exstat.*

Monasterium duplex condit.

8. *Pergit Leo dicere de Petronace in lib.* 1. *cap.* 4. Hic in Ecclesia B. Martini quam parvulam reperit, sedecim fere cubitos auxit; ibidemque absidam efficiens, in honore B. Mariæ semper Virginis & sanctorum Martyrum Faustini & Jovitæ in ea altarium statuit, in quo etiam & brachium unius illorum, quod secum de Brexia asportaverat, decenter recondidit. *Id argenteæ inclusum thecæ hucusque servant Casinates nostri, testante Angelo de Nuce. Addit Leo :*

Oratorium S. Martini amplificat.

9. In sequenti tempore sanctissimus Papa Zacharias qui Gregorio successerat, plurima huic adjutoria contulit, libros scilicet aliquot sanctæ Scripturæ, necnon & codicem sanctæ Regulæ, quam Pater BENEDICTUS manu propria scripserat; pondus etiam libræ panis & mensuram vini, quæ olim inde (sicut supra diximus) sub Langobardorum invasione Monachi fugientes secum Romam detulerant. Diversa etiam ad ecclesiasticum ministerium ornamenta, nonnulla quoque ad diversas utilitates Monasterii pertinentia illi apostolica liberalitate largitus est. Ab hoc etiam sanctissimo Papa prædictus Abbas Privilegium primus accepit, ut hoc Monasterium cum omnibus Cellis sibi pertinentibus ubicumque terrarum constructis, ob honorem ac reverentiam sanctissimi P. Benedicti, ab omnium Episcoporum ditione sit liberum, ita ut nullius juri subjaceat, nisi solius Romani Pontificis. *Exemplar Regulæ S. P. Benedicti manu exaratum in conflagratione Teanensi periit, ut idem Leo auctor est cap.* 48. *ejusdem libri* 1.

A Zacharia afficitur variis donis.

10. *Petronax, teste Paulo Vvarnefridi,* multorum ibi Monachorum, nobilium & mediocrium ad se concurrentium Pater effectus est. *Hos inter eminuere* CAROLOMANNUS *Dux Francorum, Pippini Regis frater, de quo ad annum* 755. *&* RATCHISUS *Rex Langobardorum, cujus Leo honorifice meminit lib.* 1. *cap.* 8. *Illuc etiam monasticæ disciplinæ perfectius addiscendæ gratia se receperunt SS.* VVILLIBALDUS *supra laudatus, &* STURMIUS *Fuldensis Abbas, primus, S. Bonifacii jussu Casinum directus, ubi duobus annis mansit Petronace Abbate, prout in ipsius Vita ad annum* 779. *videbimus. Quin etiam fœminæ piæ Petronacis disciplinæ sese subdere gloriabantur.* Ratchisi uxor, nomine TASIA, & filia RATRUDA, concedente & adjuvante præfato Abbate, Monasterium puellarum non longe a Casino, in loco qui Plumbariola vocatur, propriis sumtibus exstruxerunt : multisque ditatum opibus, ibi sub

Multos ad se trahit illustres viros, etiam pias feminas.

CIRCA AN 751 6. Maji. magna cautela & districtione regulari vitam agentes ultimum diem clauserant. *Hæc Leo Marsicanus in lib. 1. cap. 8. qui item cap. 6. mentionem facit* Gausanæ Abbatissæ, Pancritudæ & Garipergæ quæ postpositis parentibus & universis opibus suis peregrinari pro Deo in partibus istis elegerant : *quibus Gisulfus Dux Beneventanus*, annuente præfato Abbate, *Monasterium puellarum ad honorem B. Mariæ exstructum concessit*.

Petronacis ætas, 11. Fuit autem, *concludit Leo cap.* 8. prædictus Abbas, sextus a B. Benedicto, temporibus Imperatorum Leonis & Constantini, & Liutprandi Regis Langobardorum; Romanorum vero Pontificum Gregorii & Zachariæ, & Gregorii Beneventani Ducis, atque præfati Gisulfi junioris. Qui cum præfuisset huic Monasterio annis triginta duobus, defunctus est 11. Nonas Maji, & sepultus in porticu juxta Ecclesiam S. Martini. *Fuit certe Petronax Casinensis Abbas sextus: nam* post B. Benedictum Constantinus, post hunc Simplicius, post quem Vitalis, ad extremum Bonitus congregationem ipsam rexit, sub quo Monasterii destructio facta est, *inquit Paulus Vuarnefridi in lib.* 4. *cap.* 18. *qui inter Gregorium & Gisulfum juniores Duces Beneventanos recte interponit Godescalcum in lib.* 6. *cap.* 56. *a Leone hic prætermissum. Petronacem Casinensi Monasterio præfuisse annis* 33. *æque probat Breviarium Casinense tempore Oderisii Abbatis hujus nominis primi* obitus. *descriptum, in quo Abbatum Casinensium index præmittitur. Et tamen obiit Petronax ante annum* 652. *siquidem* Stephanus II. Papa apostolicæ Sedis, *uti præfert historia nongentorum Monachorum Cœnobii S. Vincentii de Vulturno a Saracenis decollatorum*, adscitos venerabiles viros, videlicet Attonem Abbatem Monasterii B. Vincentii OPTATUM Monasterii S. Benedicti in Casino positi, *Petronacis successorem*, ad Regem Aistulfum destinavit, obsecrando ut a cœpta persecutione cessaret. *Quod anno* 752. *factum, ex Anastasio Baronius probat. Erkempertus etiam meminit istius missionis, tametsi Optatum haud nominat. Hinc colligimus, Petronacis obitum contigisse anno* 750. *Id etiam facile demonstrari potest, subducendo annos regiminis Abbatum Casinensium a S. Bertarii martyrio & altera Casini clade a Saracenis facta, quam anno* 884. *reponit Erkempertus, illius temporis æqualis. Nam detractione facta patet, Gisulfum Abbatem decessisse anno* 818. *Theodemarum anno* 797. *a quo si Potonis* annos septem & menses quinque; *Tomichisi* annos sex, & menses quinque; *Gratiani* annos quatuor, menses quinque; *Hermeris* annum unum, *& Optati* novem *aut (sicut habet ms. Breviarium)* decem *subtraxeris*; *Petronacem anno prope* 750. *obiisse intelliges. In vetusto Oderisii Breviario inter Sanctos locum non habet Petronax, neque in aliis Martyrologiis præter Benedictinum*.

Casini viri sancti & illustres. 12. *Mirum est quam floruerit Casinense Monasterium ab ipsa sui instauratione. Numerus sanctorum virorum qui deinceps ibi vixerunt, iniri vix potest. Sunt qui quinquies mille quingentos numerant. Petrus Diaconus Casinensis librum singularem edidit* de ortu Justorum Casinensium, *quem necdum obtinere meruimus*. Illud absque trepidatione mendacii adseri jure potest *cum Baronio ad annum* 716. nullum unquam toto Christiano orbe exstitisse aliquando Monasterium, ex quo tot viri sanctitate conspicui atque doctrina, tanta numerositate ad regimen sanctæ apostolicæ Sedis adsciti fuerint : ut plane dici possit fuisse idem aliquando seminarium sacrorum Antistitum. *Viros illustres ejusdem Cœnobii uno itidem libro complexus est Petrus capitibus* 46. *quibus adjecta* 31. *capitulorum Appendix. Adeo pietas & doctrina in sacro illo monte fixerunt pedem, ubi Sancti Benedicti animus requievit*.

Ordinis restitutio exinde propagata. 13. *Nec loco hæserunt sanctitas, religio & doctrina. Quippe exinde sanctioris vitæ documenta Gallicani accepere Monachi per Carolum Magnum, Hungari per Stephanum Regem, per Baresonum Regem Sardiniæ, per Savinum virum nobilissimum Dalmatia: ut quemadmodum a S. P. Benedicto Europa fere omnis Regulam sanctam accepit; sic a Petronace ejusque posteris ipsius Regulæ severiorem praxim incuria & pravis moribus violatam receperit. Quo magis sacri illius montis incolis invigilandum est, ut ne sanctimoniæ patrimonium testamento sibi a sancto Patre relictum, aut minui, aut a se distrahi alienarive patiantur. Pene exciderat factum S. Bonifacii Maguntini* Epi-

Episcopi, qui disciplinam monasticam, qualis Casini servabatur, Fuldensi in Monasterio instituere cupiens, Sturmium discipulum suum misit Casinum, ac postea sacris eruditum institutis Fuldensibus Abbatem præfecit. Exstat inter Bonifacianas epistola 106. inscripta dilectissimo Consacerdoti OPTATO Abbati & universæ sanctæ congregationi sub cura illius regularis vitæ normam custodienti: *quo nomine Optatum Casinatem Abbatem Petronacis successorem designari existimo. De eo rursus in Elogio Carolomanni infra.* CIRCA AN. 750 6. Maji.

14. *Ad præsentem Cœnobii Casinensis statum quod attinet, hactenus florentissimus est, sive bona spiritalia spectes, sive temporalia. Istic tamquam in capite viget disciplina Congregationis (ut vocant) Casinensis, a qua pendent Monasteria duo & sexaginta: Monasterii ædificia restituit nuper Simplicius Caffarellus Abbas Casinensis, tum Præsidens Congregationis; amplificavit Angelus de Nuce recens Abbas, modo Archiepiscopus, qui detrita priscæ sanctitatis monumenta ornamentis & titulis decoravit, vir ingenii sui monumentis clarissimus.* Monasterii præsens status.

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

VITA SANCTI BURCHARDI

CIRCA AN. 751 2. Febr.

EPISCOPI WIRTZIBURGENSIS PRIMI,

Auctore Anonymo, qui vixisse sæculo 10. videtur.

Ex tomo 4. antiquarum lectionum Henrici Canisii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Res gestas S.* BURCHARDI, *quem alii* Burkardum, Burghardumve *appellant, scripsit* Anonymus *quidam ignotus;* EGILVVARDUS *vero Cœnobii S. Burkardi prope Vvirtziburgum Monachus tribus libris interpolavit. Utriusque incerta ætas. Egilvvardus nonnullis scripsisse videtur paullo post Hugonem Episcopum, eo quod Episcoporum Vvirtziburgensium seriem in ipso Hugone finit. Et quidem de Reliquiarum Sancti Burchardi Translatione acturus libro tertio, ait cap. 1. se ea relaturum* quæ suis gesta sunt temporibus: *tametsi satis innuit se aliquanto post Hugonem tempore vixisse. Possevinus & cum eo Vossius de Historicis Latinis, Egilvvardum ad annum 1300. removent, ex mera conjectura. Anonymus vixit, ut quidem suspicamur, ante Hugonem, idest ineunte sæculo 10. ut qui Translationis S. Burchardi per Hugonem factæ non meminit. Utraque scriptio edita est, Anonymi quidem ab Henrico Canisio, Egilvvardi vero ab Surio ex ms. codice vetusto & fere obliterato: unde conjecturam capimus, Egilvvardum sæculo 11. vixisse. In Suriano apographo desideratur Egilvvardi nomen, quod Surius auctoritate Trithemii adductus supplevit. Auctor quippe initio libri tertii Cœnobium S. Burchardi appellat* Monasterium nostrum, *alloquens Patrem seu Abbatem suum, quo jubente id operis aggressus est. Et in fine libri* 3. Bruchardum Patronum nostrum *vocat. Porro Egilvvardus Cœnobii S. Burchardi prope Herbipolim Monachus Vitam S. Burchardi scripsisse dicitur apud Trithemium. Nec dubium, quin is ipse sit auctor prolixioris Vitæ Sancti Kiliani ab Henrico Canisio editæ tomo 4. qui auctor pollicetur se in Vita Sancti Burchardi a se describenda dicturum,* qualiter Burchardus episcopalem sedem Vvirziburg promeruerit, & quomodo Martyrum corpora de loco ubi posita fuerant sustulerit: *quod utrumque Egilvvardus hic fuse exsequitur. Is in Vitæ hujus lib. 2. cap. 10. meminit antiquioris scriptionis qua usus est.* Hæc licet pauca, *inquit*, digesta sufficiant, quæ decerpta quidem ex nonnullis antiquorum relationibus satis simpliciter exaratis nostras in manus devenerant. Vitæ Auctores duo.

2. *Ex tribus libris ab Egilvvardo conditis omisimus primum, quod Anonymi lucubrationem superfluis verbis amplificet, novasque mendas adjiciat. Nam Burchardo fratrem adsignat Sanctum Svvithunum Episcopum, haud dubie Vvintoniensem, qui uno post Burchardum sæculo floruit. Et (quod Anonymus jam peccaverat) Burchardum Romæ a Zacharia Pontifice ordinatum adfirmat anno 751. ejusque obitum prorogat ad annum 791. quæ omnino aliena sunt a vero. In aliis duobus Egilvvardi libris plurima sunt observatu haud indigna: quos proinde libros hic exhibere visum est operæ pretium. Notanda tamen hæc verba libri 1.* Ex Anglia nati fratres Gutvvio & Adelmar, aliique complures inde huc advenientes ajunt, B. Svvithuni Vitam miraculis plenam in Ecclesiis illius terræ circumquaque scriptam reperiri, &c. *Hinc ætas Egilvvardi colligi posset, si istorum fratrum haberetur certa notitia. Addit Egilvvardus:* Tradunt etiam nonnulli, hos germanos fratres Burchardum & Svvithunum, magni Bonifacii Episcopi non solum conterraneos, sed etiam carne consanguineos fuisse. *Et Burchardum* Omissus hic liber primus Egilvvardi.

CIRCA AN 751 quidem Bonifacii conterraneam fuisse constat, non vero ejus consanguineam, nec Svvithuni fratrem germanum.

2. Febr.

Burchardus Vvirtziburgensis Episcopus primus.

3. Vvirtziburgum seu Virziburgum Vvirceburgumve, recentioribus Herbipolis, vernacule Vvirzburg, Franciæ Orientalis seu Franconiæ civitas primaria ad Mœnum fluvium sub Metropoli Maguntiacensi; non S. Kilianum, qui regionarius dumtaxat Episcopus fuit & gentis Apostolus, sed Burchardum habuit primum Episcopum. Id probant mutuæ Bonifacii Maguntini Antistitis & Zachariæ Romani Pontificis epistolæ. Quippe Bonifacius accepta facultate erigendi in Germania sedes episcopales, unam instituit in castro Vvirtzburgo: id enim Zachariæ significat epistola 135. his verbis: Necesse quoque habemus indicare Paternitati vestræ, quia per Dei gratiam Germaniæ populis aliquantulum percussis vel correctis tres ordinavimus Episcopos, & provinciam in tres parochias discrevimus: & illa tria opida sive urbes in quibus constituti & ordinati sunt, scriptis auctoritatis vestræ confirmari & stabiliri precantes desideramus. Unam esse sedem Episcopatus decrevimus in castello quod dicitur Wirziburg, &c. quod confirmat Zacharias epistola sua relata apud Othlonum lib. 2. cap. 2. Atqui tum Burchardus eidem Ecclesiæ per Bonifacium præfectus est: cujus rei testis est Zacharias in epistola sua, quæ inter Bonifacianas est 133. inscripta: Dilectissimo nobis Burchardo S. Ecclesiæ Wirziburgensis (supple electo) Zacharias Papa. In summa, confirmamus, inquit, atque solidas permanere sedes sancimus episcopales. Hinc patet sedi Vvirtziburgensi primum præsedisse Episcopum Burchardum. Sane Lambertus Scafnaburgensis, Hermannus Contractus, Marianus Scotus, & Sigebertus, Burchardum vocant primum Episcopum Ecclesiæ Vvirtziburgensis.

A quo ordinatus. 4. Quem vero ordinationis episcopalis ministrum habuit Burchardus? Auctor anonymus & Egilvvardus affirmant, Burchardum Romæ a Zacharia Pontifice ordinatum fuisse, adsistente Bonifacio. At Burchardum non a Zacharia, sed a Bonifacio consecrationem suscepisse persuasum habeo: constatque Bonifacium toto Zachariæ Pontificatu Romam non adiisse. Et quidem Hermannus Contractus, Sigebertus, & alii nonnulli tradunt, Burchardum a Bonifacio fuisse ordinatum.

quo anno. 5. Hujus ordinationis tempus, non anno 746. ut Lamberto, Hermanno, & Sigeberto videtur; non 750. quod Mariano placet; aut 751. quod Egilvvardo; sed anno 741. collocandum esse, certissimum videtur: tum quia jam Episcopus Synodo Germanicæ interfuit 11. Kalend. Maji anno 747. in cujus Synodi actis in libro 1. Vitæ Bonifacianæ cap. 34. ab Othlono relatis primus post Bonifacium nominatur Burchardus; tum quia confirmatoria Zachariæ epistola ad Bonifacium scripta, & alia ad ipsum Burchardum de sua ordinatione, datæ sunt Indict. 11. Kalend. April. idest ineunte anno 743. tum denique quia Zacharias Papa encyclicas litteras initio sui pontificatus Galliæ & Germaniæ Episcopis directas, etiam Burchardo Wirtzeburgensi Episcopo inscribit: quæ epistola inter Bonifacianas est ordine 136. Accedit quod Bonifaciana epistola 69. quam Ethelbaldo Anglorum Regi direxerunt Bonifacius, Vvera, Burkart, & Vvaebert, & Abel, & Vvillibald Coepiscopi, scripta fuit ante Concilium Clovesboviense anno 747. celebratum, cui occasionem epistola præbuit. Pene oblitus eram, Burchardum jam Episcopum Bonifacio Vvillibaldum Episcopum Eistetensem ordinanti ministrum adfuisse, ut scribit Sanctimonialis illius temporis æqualis in Vita S. Vvillibaldi, ubi Burchardus Sanctus dicitur.

6. Burchardi etiam sanctitatem commendat B. Liudgerus in Vita Sancti Gregorii Abbatis insequentibus relata, his verbis: Duo autem ex illis Bonifacii discipulis, Vvigbertus & Burghardus, ante magistrum migrarunt a sæculo. Sed non sunt illi absque palma electionis suæ, dum ad regna cœlestia magistrum præcedere meruerunt, & in regionibus suis pro Sanctis Dei habentur & coluntur ab omnibus, qui vitam illorum & virtutem cum Deo nosse potuerunt. Burchardi corpus circiter annum 984. ab Hugone Episcopo e tumulo levatum est permissu Benedicti Papæ VI. testante Egilvvardo in fine libri 3. Anonymum audiamus.

PRÆF. 1. TERRENARUM motus curarum si divino adjutorio trahatur ad respectum miserationis divinæ, qualiter æterna scientia Sanctos suos justificaverit, mens humana sollicitudinibusque pressa inurilibus solvitur, ultroque remunerationis præmio non fraudatur. Oportet ergo ut ad B. BURCHARDI Pontificis laudes stili seriem vertamus, quatenus dum ejus merita recolimus, orationum emolumentis fulciamus. Neque enim metuendum, ut in laudibus beatorum virorum fideliter prolatis modum possit excedere veritatis piæ narratio devotionis. Quidquid itaque de omnibus recte fatemur, & de unoquoque profari non dubitamus: quando sic Sanctorum fraternitas jungitur, ut omnia in omnibus Christus habeatur: eaque concordia membrorum connexio capiti copuletur, quo diversorum retributio meritorum una sit exsultatio omnium. Quapropter datur nobis licentia faminis, servato ductu catholicæ narrationis.

2. Ve-

AN. CHR. 751
2. Febr.

2. Venerabilis Burchardus, Anglorum genere nobilis, nobilior factus prosecutione divinæ Religionis. Hic ab annis puerilibus Deo se vovens, quantum ætas permittebat puerilis, festinabat ad studium bonæ operationis. Tandem relicta Britannia, peregrinationis obtentu, in quamdam Galliæ partem transacto salo pervenit: ibique tamdiu sub habitu peregrini delituit, quo audita fama egregii Præsulis BONIFACII, incenderetur ardore visendi *a* Pontificem, sanctitatis fama vulgatum. Is etenim Moguntiorum tunc præerat urbi: vir sermone clarus, adspectu jucundus, moribus probus. Ad quem venerabilis Burchardus cum venisset, ab eo gaudenter susceptus est.

Burchardus Anglus Bonifacium adit.

3. Ferunt autem sanctum Pontificem primo adspectu præfati viri, prophetico repletum spiritu adhærentibus sibi ministris tale protulisse vaticinium: Gaudete, Fratres, ecce misit nobis Dominus virum contubernialem, cui committi debeat ovile dominicum in Wirzburgensi urbe a B. Kiliano collectum. Quibus auditis venerabilis Burchardus primo oneris magnitudinem expavit, postremo memor divinæ visæ dispensationis, tale fertur dedisse responsum: Etsi tanto videor indignus officio, divina tamen dispensatione imponendo mihi oneri non obluctor. Qui enim misericorditer onus imponit, credo quia clementer levabit. Ex eo tempore sanctissimus Præsul Bonifacius sollerti indagine perquirebat, quibus efficere modis valeret, quod divina noverat sibi gratia revelatum. Tandem divino instigatus adminiculo, concessu PIPPINI illustris Regis, qui tunc Franciæ regimen dispensabat, Romam petiit *b* prædicto Burchardo comite. Præerat autem tunc Romanæ Ecclesiæ ZACHARIAS summus Pontifex dominico ovili aptissimus, summi Pontificatus infulæ non incongruus. Hic amplo sinu caritatis viros ex Germaniæ partibus adventantes Romam colligere solitus erat, volens novellæ plantationis in Fide Christi gentes ducere ad expetitionem loci, ubi Pastor Ecclesiarum, Doctorque gentium humanis corporibus habebantur. Cui tamen cum Maguntini Archipræsulis innotuisset adventus, præmeditari cœpit, si quid cum tanto viro dignum vero cooperari valeret. Audiverat enim jam dudum sanctitatis ejus famam longe lateque vulgatam. Verumtamen cum ad hoc perventum esset, ut mutuis colloquiis post sibi datos amplexus fruerentur; cœpit Romanus Pontifex percontari, quo rudis adhuc Germanorum fides religionis munimine fulciretur, utrumne gentibus novæ eruditionis splendeat inexstinguibilis lucerna divinæ respectus. Huic B. Antistes Bonifacius cum de omnibus quibus interrogatus fuerat, veram reddiderat sententiam, in extremis fassus est, hoc sibi maxime fore veniendi negotium, ut Vvirzpurgensæ opidum diœcesi suæ vicinum Episcopali munio faerarerur. Tunc Romanus Pontifex primo percontari cœpit quæ huic officio legaretur persona, dicens, non rudibus congruere officium secundum Apostoli præceptum: debinc si Episcopio prædia sufficerent, quibus pauperum necessitas Clericorumque sustentari possit inopia; adserens Episcopum Dei familiæ dispensatorem.

Vvirtzibuegensi Ecclesiæ Episcopus destinatus,

Romam petit cum Bonifacio,

4. Beatus igitur Bonifacius munificentia caritatis præditus, prædiorum Episcopii sui partem Romano Pontifici complacitam Vvirzpurgensi Episcopo delegavit, ut futurus ibidem Episcopus, sicut consors exsisteret divini laboris, ita etiam fieret particeps temporalis sustentationis, juxta illud Apostoli: ***Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.*** His rite peractis, a Romano Pontifice iterum persona disquiritur, quæ huic officio idonea destinetur. Verumtamen venerabilis Præsul Bonifacius Burchardum in medium deducens, cœpit illum dignis laudibus prosequi, dicens, bunc juvenili ætate ab occiduis partibus advenisse, secumque usque ad perfectam ætatem degentem, se nihil in eo reperisse, quod pontificali officio videatur contraire: ac per hoc se illum pontificali infula credere dignum. Ad hæc summus Præsul hilari vultu inquit: Agamus, Frater, Deo gratias, quia a solis ortu usque ad occasum laudatur nomen Domini. Ab occasu venisse dicis, per quem ortum veri solis rudibus in fide populis

a Zacharia consecratur,

Gal. 6. 2.

a Et tamen Othlonus in lib. 1. de Vita S. Bonifacii cap. 25. ait, e Britannia in Germaniam a Bonifacio arcessitos fuisse *religiosos viros*, quos inter primum nominat Burchardum.

b Neque Bonifacius Romam adiit Zacharia Pontifice; neque Burchardus ab ipso Zacharia, sed a Bonifacio Episcopus est ordinatus, ut supra demonstratum.

AN.CHR. 751 2. Febr.

pulis divina pietas miniſtrabit. Perficiamus quod divina credimus ordinatione diſpoſitum. Sicque conſecrato Burchardo Epiſcopo, acceptis a Romana ſede privilegiis, uterque Præſulum proprias ſedes repetere contendunt: quos Romanus Paſtor talibus proſequitur votis: Vadite, inquiens, o Fratres cariſſimi, cooperatores divini ſeminis; creſcat fructus veſtri laboris; nec valcat inimicus vobis torpentibus in agro dominico ſerere quod tempore meſſis debeat incendio tradi: proſequaturque vos auxilium divinæ protectionis, qua Janitor cœleſtis aulæ defenſus eſt, ne a ſatana velut triticum cribraretur.

Vvirtzburgum adit.

5. His dictis arripuerunt iter, ad ſedes proprias remeantes. Quo peracto, in divinis laudibus & ſpiritualibus canticis tandem uterque Præſul Wirzburgenſe opidum pervenit: quibus ioibi habitantium & ex vicinis locis occurrens multitudo hominum copioſa, ſupplicibus clamabat vocibus dicens: Venite, Patres, venite, ſervi Dei excelſi, venite, liberatores animarum noſtrarum; augmentate divini verbi ſemina, a beato Kiliano nobis olim monſtrata, quo vomere ſermonum veſtrorum exculta tellus noſtrarum mentium, dignos ferre queat fructus proventuum. Quibus auditis uterque Præſulum præ gaudio lacrymas fudiſſe memoratur. Tandem egregius Archipræſul Bonifacius inquit: Felix eris, Wirzpurch, & inter Germaniæ non ignobilis urbes: & quamvis his temporibus quarumdam civitatum poſtrema habearis, tamen exornata corporibus Martyrum inferior non haberis. Io oumero Trinitatis tribus fulciris Martyribus: ad ſuppletionem Tetradis probitas Burchardi acceſſit Pontificis.

Bonifacium de munere ſuo conſulit.

6. Dum hæc ita gererentur, ad locum orationis perventum eſt, fuſiſque precibus, & rite omnibus quæ ad præſens negotium pertinebant peractis, S. Bonifacius ad propria repedavit. At hunc venerabilis Antiſtes Burchardus ſedula meditatione cœpit perquirere, qualiter commiſſas ſibi oves bene regendo in extremo examine ſuperni Judicis *Euge* dominicum poſſit promereri. Erat enim mitis eloquio, vultu clarus, vigiliis atque orationibus, eleemoſyniſque, quantum facultas ſuppetebat, deditus ætate vergens in ſenium, ita ut in omnibus potificali officio videretur idoneus. Sicque factum eſt, ut pene ab omnibus amaretur: non enim poterat non amari, quem replebat gratia cœleſtis beneficii. Prærogativa autem fulciebat, ut digne ab omnibus amaretur.

S. Kiliani corpus levat e tumulo.

7. Dehinc meditari cœpit, ut corpora BB. Martyrum KILIANI & ſociorum de loco, in quo ab infidelibus temere poſita fuerant, levarentur. Pro certo namque noverat non diligenter fuiſſe reconditos, quos clam audiverat interfectos. Collecto denique Clero & populo indixit jejuoium, ut digni poſſent reperiri, a quibus ſancti Martyres permitterent ſua corpora moveri. Conſtituta autem die elevationis Martyrum, maxima ruſticorum multitudo confluxit Wirzpurch: alii religionis ſtudio, alii convenerant illecti miraculorum indicio, alii recuperandæ ſanitatis deſiderio. Tunc venerabilis Pontifex Burchardus ad locum ſepulturæ acceſſit, acceptoque ſarculo primus fodere cœpit, ſubvenientibus ſibi miniſtris quos ad hoc opus delegerat. Sed poſtquam tellus egeſta eſt, noo alta ſcrobe inventa ſunt corpora Martyrum, ita fragrantia, ut omnium circumadſtantium nares ſuavitate odoris tanti replerentur. Elevatis denique corporibus ingens factus eſt populorum concurſus multitudiniſque ſtipata congeſtio. Elaborabat nempe popularis ille conventus, ſi quis poſſet feretrum tangere, aut tranſitu ſuccumbere, alii elevatis manibus, gratias Deo referre: eratque vox omnium una: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax bominibus bonæ voluotatis. Tanta vero miraculorum inſignia operatus eſt Dominus per Sanctos ſuos, ut ſi qui forte aderant qui in fide titubarent, viſis tot ſignis, ſolido robore credulitatis firmarentur. Miraculis igitur comitantibus, hymnis perventum eſt ad locum, ubi Sanctorum corpora condenda erant: quæ diligenter recondita, uſque io præſentem diem hymnis & orationibus frequentantur.

Locum orationibus frequentat.

8. Venerabilis tamen Sacerdos Burchardus in loco ubi ſanctorum Martyrum

tyrum

CIRCA AN. 751 2. Febr.

tyrum corpora humo tegebantur, vigiliis, orationibus, ac Missarum frequentationibus indeficienti studio vacabat, metuens ne fraus antiqui furis a thesauris divino igne probatis, per desidiam se removere valeret; aut dum ipsi minus diligenter custodiunt, inertem custodem & se non integre diligentem contemnerent. Certus itaque sanctus vir de præmio æternæ remunerationis sollerti cautela semet undique muniebat, quatenus pulsanti Domino januam, qui eum familiæ suæ præfecerat, confestim aperiret, accensisque lampadibus nulla per ipsum mora foret, quin in æterno convivio cum prudentibus virginibus reciperetur. Hac denique exspectatione sollicitus, in divino opere, nec calliditate antiqui serpentis poterat devinci, nec senectutis gravitate tardati; in effecto * virilem animum gerebat.

* l. in effeto corpore.

Senex obit.

Tandem advenerat jam tempus, quo sancta anima mole corporis solvenda erat: comperiensque sanctus vir per corporis ægritudinem vicinam instare sibi carnis dissolutionem, vocatis fidelibus qui in præsenti adesse poterant, divini verbi pabula in extremo quoque præsentis vitæ termino ministrare curavit, monens illos viam veritatis insistere, charitatemque, in qua summa virtutum consistit, inviolabiliter observare. Post hæc extremi muneris benedictione prolata, corporis ac sanguinis Christi Viatico munitus, amissa mole terreni corporis migravit *a* ad cœlum: ubi accepta singulari stola felicitatis, exspectat ultimum resurrectionis diem, in quo duplici vestitus ornamento nil sibi deesse lætetur, per eum qui vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

EGILWARDI MONACHI VVIRTZIBURGENSIS

LIBER SECUNDUS.

Præfatio.

Quia succurrentibus Deo placitis eximii Præsulis Burchardi meritis, deinde urgentibus charitatis fraternæ stimulis, prout sancti Spiritus gratia concessit, stilo currente digessimus, qualiter idem Pastor hujus Ecclesiæ primus, a primæva victitans ætate, postea pro vitæ meritis ac sapientiæ doctrina, perfecto jam hominis utriusque robore, ad curam pastoralitatis sive culmen regiminis pervenit; superest, & (quod negare non possumus) consequens videtur, per ordinem utcumque prosequi, quemadmodum ad hoc rite perveniens vixerit: & bene vivens uti docuerit: & item docens qualiter infirmitatem propriam semper considerans, & in Dei sacrificio caudam perseverantiæ, boni initii capiti non subtrahens, se suaque cuncta in eo, qui vere dicitur Alpha & Omega, sicut cœperat, finierit.

CAP. I. Burchardus munus recte gerit.

Igitur venerabilis Antistes Burchardus, qui toto ineuntis ætatis suæ tempore scuto fidei protectus, galea salutis & lorica justitiæ indutus, ac spiritus gladio, quod est verbum Dei, armatus, contra spirituales nequitias inexpugnabilis steterat: ubi se speculatorem domus Israel in quadam Ecclesiæ turri positum conspexit, sic super custodiam suam totis noctibus stare satagebat, sic vocem suam quasi tuba super montem excelsum contra gladium venientem exaltare curabat, uti ne civitates animarum sibi subjectarum se dormitante parcere nescius hostis irrumperet, nec caulas ovium dominicarum lupi rapaces, sive leo circumiens invaderent; & ob hoc sanguinem pereuntium de manu ejus summus Paterfamilias postea requireret. Sedula quoque cordis anxietate cœpit meditari, qualiter sibi commissas dominicas oves verbo Dei pasceret, & in omni fidelis prudentisque dispensatoris cura tam se quam Christi familiam regeret, ita ut in extremo superni Judicis examine *Euge* dominicum posset promereri. Erat autem Dei famulus eloquio valde mitis, vultu venerandus & affabilis, in vigiliis sedulus, in lectione assiduus, in eleemosynis, quantum facultas suppetebat, satis benignus & benevolus; sollicitus de commissis, provi-

a De anno agemus ad Egilvvardi lib. 2. cap. 11. Jam omisso primo Egilvvardi libro ob rationes superius allatas ad secundum accedamus.

CIRCA AN. 751 2. Febr.

dus in consiliis, in universis moribus compositus, in bonis actibus indefessus, in contemplatione præ cunctis suspensus. De tanti viri humilitate scribere quippiam omnino superfluum fuerit, cum necdum nomen & officium episcopale valuisset pompaticum, nisi quod ipsa quæ in loco sepulturæ ejus servatur virga sambucea, semper nobis ad memoriam reducit humilitatis ejus exempla. Unde constat, quanto pretiosior sit coram illo qui humilia respicit & alta a longe cognoscit, Pastor Burchardus cum sua pastorali virga modernis pastoribus, qui pascentes semetipsos, vix in ipsis baculis suis aliqua carent pompa. Fertur etiam, quod non minus exterioris hominis compositio divinitus sibi collato congrueret officio, videlicet cum jam ætate matura vergere cœpit in senium, corpus gereret etiam ipsa statura decorum. Quid plura? dum per omnia & in omnibus officio pontificali dignus & idoneus videretur non incongrue dici, quod non sine causa, sed merito ab omnibus amaretur. Quomodo enim posset non amari, quem tot charismata decorabant cœlestis beneficii? Adeo denique habitus est ab omnibus honorabilis, ut etiam totius Regni consilio una cum FOLRADO Abbate eodemque Archicapellano ad prædictum Zachariam Romanum Pontificem mitteretur. Hinc ut altius nonnihil repetamus, solebant Franci ex antiqua Regum stirpe Reges habere, qui e Meroveo Clodii secundi Regis eorum filio Merovingi dicebantur: quorum genealogia usque ad CHILDERICUM tunc temporis Regem permanebat, in quo etiam deficiebat. Sed licet in illo finita posset videri, jamdudum tamen nullius vigoris erat, nec quidquam clarum in se præter inane Regis vocabulum præferebat. Nam & opes & potentia Regni penes palatii Præfectos, qui Majores-domus dicebantur & ad quos summa imperii pertinebat, tenebant: nec aliud quidquam permittebatur Regi, quam uti regio tantum nomine contentus, crine profuso, barba submissa in solio resideret, ac speciem dominantis effingeret; Legatos undecumque venientes audiret, eisque abeuntibus responsa, quæ doctus erat aut jussus, ex sua velut potestate redderet: cum præter inutile Regis nomen & precarium vitæ stipendium, quod ei Præfectus aulæ, prout videbatur, exhibebat; nihil aliud possideret, quam unam & eam parvi redditus villam, in qua domum & ex qua familiam, necessaria sibi ministrantes, atque obsequium exhibentes, paucæ numerositatis haberet. Quocumque eundum erat, carpento *a* ibat, quod junctis bubus, & bubulco, more rustico, agente trahebatur. Sic ad palatium, sic ad publicum conventum, qui Kalendis Maji ob Regni utilitatem annuatim celebrabatur, ire solebat, & coram tota gente præsidens, omnesque salutans, & ab eis salutatus debitisque obsequiis honoratus, sic domum redibat, sicque secum usque ad alium Majum domi residebat: ac Regni administrationem & omnia quæ vel domi vel foris agenda erant ac disponenda, Præfectus aulæ procurabat. Quo officio tunc cum prædicti Legati mittebantur, PIPPINUS Caroli filius, id est Caroli Magni pater, jam velut hereditario jure fungebatur. Zacharias Papa super hujusmodi negotio consultus, remandavit per Burchardum Pontificem & Folradum Abbatem *b*, melius esse vocari illum Regem, apud quem summa potestatis consisteret: dataque auctoritate sua, Pippinum Regem constitui jussit. Qua legatione peracta Pippinus per auctoritatem apostolicam, quam tam probabiles viri in audientia primatum scriptis ac dictis deferebant, more Francorum electus ad Regnum, per manus S. Bonifacii Archiepiscopi Moguntiacensis elevatus est in Regni solium in Suessionum civitate. Qui post per Stephanum Papam unctus in Regem & confirmatus, atque a juramento quod Childerico Regi cum ceteris primatibus fecerat absolutus, postea regnavit annis quindecim. Childericus vero qui falso Regis nomine fungebatur, tonso capite, in Monasterium missus est. Sed de his jam dixisse sufficiat, quorum nunc mentionem prorsus attingimus propter Burchardum nostrum,

Pedo sambucco usus.

Romam legatus.

a Quæ hic de Regibus Francorum referuntur, iisdem verbis habentur apud Eginhardum in Vita Caroli Magni, ex quo ea exscripserunt Adrevaldus in lib. de Mirac. S. P. Benedicti, Egilvvardus & alii.

b Nempe Cœnobii S. Dionysii prope Luteciam Parisiorum. Istius legationis mentionem faciunt Eginhardus, aliique Francicarum rerum Scriptores ad annum 749. quo & facta est.

CIRCA AN. 751

2. Febr.

ſtum, qui tantis negotiis ſtrenuus omnino legatus & cooperator intererat.

II. S. Kiliani corpus levat e tumulo.

Beatus igitur Burchardus, cum de die in diem, de virtute in virtutem, de bonis ad meliora proficere non ceſſaret, indeque fama ac memoria ejus cunctorum longe lateque quaſi meliora indulcoraret; anno ſecundo ordinationis ſuæ tractare cœpit cum comprovincialibus Epiſcopis, multiſque viris religioſis, ſed maxime cum glorioſo Magiſtro ſuo Metropolitano Epiſcopo Bonifacio, uti eorum conſilio & adminiculo corpora beatorum Martyrum Kiliani ſociorumque *a* ejus, e loco in quo ab infidelibus temere poſita fuerant, levaret. Collecto denique Clero ac populo, indixit jejunium, ut digni poſſent reperiri, a quibus ſancti Martyres permitterent ſua corpora moveri. Conſtituta autem die elevationis Martyrum, confluxit undique multitudo maxima populorum: alii religionis ſtudio, alii recuperandæ ſanitatis deſiderio, nonnulli etiam curioſitate miraculorum; univerſi tamen convenerunt amore & veneratione Martyrum. Tunc venerabilis Pontifex Burchardus cum crucibus & thuribulis, omnique apparatu eccleſiaſticæ religionis ad locum ſepulturæ Martyrum proceſſit, acceptoque ſarculo primus fodere cœpit, ſubvenientibus ſibi miniſtris ad hoc opus antea deſtinatis. Sed poſtquam tellus egeſta eſt, non alta ſcrobe inventa ſunt Martyrum corpora ita fragrantia, ut omnium circumſtantium nares ſuavitate tanti odoris replerentur. Carnibus quippe Martyrum juxta carnis naturam in cinerem redactis, cetera quæ cum illis fuerant defoſſa, penitus incorrupta inventa ſunt, adeo ut nec folium de libris *b*, nec fimbria corrupta videretur de veſtimentis. Ilico venerandæ Sanctorum Reliquiæ cum maximo Cleri plebiſque tripudio de terræ pulvere levantur, ac ſericis reverenter involutæ palliis, manibus ſancti Præſulis feretro nuper ad hoc ipſum opus ornatiſſime præparato membratim componuntur: ſitque denuo populi ingens concurſus, & inde conſtipatæ multitudinis tumultu, tam Epiſcopi quam Cleri quodammodo præpeditur proceſſus. Ambiebat nempe multimodis conatibus popularis ille conventus, ſi quis poſſet manu feretrum tangere, vel tranſeunti ſuccumbere, ſive manibus in altum elevatis Deo gratias referre, aut e contra flexis poplitibus ſeu cervicibus, quidquam devotionis Chriſti Martyribus ſuppliciter impendere. Vox una reſonabat omnium, Gloria in excelſis Deo, &c. Tanta vero interim miraculorum inſignia meritis Chriſti Martyrum coruſcare videbantur, ut ſi qui forte aderant, qui exemplo nimirum Thomæ Apoſtoli in fide titubarent, viſis tot miraculis ſolido robore credulitatis firmarentur.

III. Sanctis donat prædia.

Glorioſus autem Antiſtes Burchardus Chriſti Martyribus dono dedit, immo ſponſæ Eccleſiæ Vvirceburgenſi prædia in dotem contulit, quæ dudum cum S. Bonifacio commorans & cum ipſo palatium regale frequentans vel parochias circumiens conquiſierat, ſeu pretiis in ſuæ proprietatis jus ab ingenuis viris comparaverat. Illuſtres quippe Francorum & Optimates eumdem virum in patria ſua ex cunctis progenitoribus ſuis ſatis nobilitatum audientes, inſuper mores illius omni religione & ſapientia præcipuos conſiderantes, nonnulli de remedio animarum ſuarum cum tali ſervo Dei tractare cœperunt: indeque res ſuas, ſi quas domino vovebant, per manus illius tutiſſime conſecrari vel diſpenſari credebant. Itaque villam quæ dicitur *Michelnſtat*, quam ei CARLOMANNUS Princeps quondam in proprium jus tradidit, ipſe legitima inveſtitura ſanctis Martyribus confirmavit. Similiter *Hohenburg*, multaque alia allodia, quæ diverſis in locis a nobilibus viris quocumque pacto ſuſceperat, coram multis fidelibus teſtibus & omnium orientalium Francorum Principibus ad eorumdem Martyrum Reliquias inveſtiebat. Inſuper ad ſupplementum novi Pontificatus & amplificationem eccleſiaſtici cultus, alimoniam quoque Cleri tam futuri quam

a Nempe Kolomanni Presbyteri & Totnani Diaconi, de quibus actum Sæculo 2. ad ann. 689. Lege quæ de hac Translatione ibi adnotavimus.

b Suffragatur NotKerus in Martyrol. S. Id. Julii his verbis: *Ad augmentum quoque ſanctitatis Martyrum declarandum, cum poſt annos plurimos transferendi gratia detegerentur; contra naturam regionis ſupra modum humida, libri eorum ac veſtimenta omnia pariter cum eis ſubterrata, ita ſunt illæſa reperta, quaſi in ſcrinio ſuper terram poſito eſſent incluſa.*

CIRCA AN 751 2. Febr. Karelburg a Rege concessum, quam præsentis, regia munificentia collatum est sancto Kiliano castellum quod *Karelburg* vocatur, cum fisco regali cunctisque illo pertinentibus redditibus: ac eamdem traditionem testamento regali, necnon privilegio apostolici Præsulis Metropolitanus Pontifex Bonifacius, una cum Principibus & Comitibus Regis Pippini legatione fungentibus, S. Kiliano rite confirmavit, ac B. Burchardo præsenti Episcopo dotes ac decimas suæque sedi contiguas Ecclesias in novam ejus parochiam conterminavit.

IV. cum Immina Abbatissa commutat; Eo tempore quædam virgo Deo devota, natu simul & moribus nobilissima, super montem qui nunc S. Mariæ-Mons, sive Wirceburg antiqua dicitur, continentissimam cum plerisque voti ejusdem feminis degebat vitam, nomine IMMINA. Hæc habuit patrem filium GOSBERTI Ducis, HETTANUM *a* nomine: quæ tam sapientissimo nihilominus consiliario cuncta cordis sui revelavit arcana. Inter quæ etiam hujusmodi subintulit labiis tremebundis elogia: Credo, inquit, & gaudeo, Pater post Christum & in Christo dilectissime, quod per tuæ sanctitatis præsentiam Dominus noster JESUS-CHRISTUS neophytam hanc Ecclesiam sublimare modis omnibus ante mundi constitutionem in suæ majestatis & æternitatis præscientia proposuit, & idipsum nunc in oculis nostris manifestare cœpit. Quapropter de me, prout ipse humilitatem ancillæ suæ respicere dignatus fuerit, pro hoc ipso precum mearum instantia, quamdiu his artubus utar, nullatenus deerit. Nec clam te, Pater, esse patiar, quod jam quadraginta & uno amplius anno eumdem animæ meæ sponsum, cum ancillis meis quæ se mecum in ejus præparant occursum, sub ancipite carnis ac spiritus luctamine nimis anxie præstolor: modo vero tuæ Paternitatis consolatione, quam tamdiu ardenter desiderabam, abunde consolata; vellem, si fieri posset, propter vitandum tumultum, quem amodo forsitan populi venientis ad fidem hoc in loco frequentia parabit, potiora quærere secreta. Opto etenim, ceu beatus & justus Simeon, quia viderunt oculi mei salutare Dei, lumen videlicet gentis Israel, jam satiscentibus membris, in pace dimitti. Est autem castellum, quod *Karelburg* dicitur, Ecclesiæ vestræ nuper augmento per divinam gratiam collatum, sanctæ nimirum GERTRUDIS *b* quondam, dum pro Christi amore procul carnalem illecebram fugeret, latibulum, & ejus Dei famulæ & ceterarum secum conversantium antiqua inhabitatione Sanctimonialibus non inconveniens habitaculum. Quod si tuo, Pater alme, consensui placuerit & industriæ, Monasteriolum in beneficium a te suscipiam: istam vero paternam hereditatem meam jure gentium sanctæ Wirceburgensi Ecclesiæ perpetua proprietate stabilem atque firmam perficiam. Quid plura? B. Burchardus nactus eam optionem, id quod rogabatur voluntarie concessit, multaque diligentia rataque adstipulatione coram Regni Principibus & maxime Francis Orientalibus confirmavit eidem, ut venerabilis Immina *Carelburg* cum omnibus illo pertinentibus prædiis, in beneficium usque ad vitæ suæ terminum possideret: mons vero Wirceburg cum suis appendiciis, id est prædiis, redditibus & terminis, omnimodisque utilitatibus, perpetua proprietate Wirceburgensi Episcopio subjaceret.

V. ubi Parthenone constructo, Qua non tantum precaria, verum etiam traditione potestativa, legitime testibus & scriptis delegata atque roborata, Virgo Christi cum suis omnibus *Carelburg* contulit se, ibique deinceps cum multis consodalibus Sponsi cœlestis occursui vigiliis, jejuniis & orationibus, cunctisque bonis actibus se, quamdiu superfuit halitus in ea, continue præparare non desiit. Ad extremum vero post bonum certamen certatum, cursum consummatum, & fidem servatam, justitiæ coronam a justo sibi judice repositam receptura, carnis suæ, quam toties pro Christo crucifixerat, tangitur molestiis, nec multo post ad cœlestem talamum se vocantis vocem dilecti sui, cujus amore languerat, auribus audivit

Cant. 4. interioris hominis: Veni de Libano, proxima mea, veni, coronaberis. Cui cum

a De Hettano secundo, ejusque patre Gozberto Hettani alterius filio, ita Vita S Kiliani a nobis edita Sæculo 2. GOZBERTUM *gladio suo sui occiderunt servi*, in ultionem scilicet necis S. Kiliano illatæ; HETTANUM *vero filium ejus populus Orientalium Francorum de Regno ejecerunt* Eadem fere verba habet NotKerus in Mart. 8. Id. Jul.

b De hac S. Gertrude infra in Appendice ad hanc Vitam agemus.

eum lætissimo respondisset affectu: Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita CIRCA AN. desiderat anima mea ad te, Deus; sumto vivifici sacramenti Viatico, socias ad 751 bella spiritualia, quantum valuit, viriliter ut ipsa eatenus virago fortis animavit: 2. Febr. quibus & inter hujusmodi alloquia vale ultimum fecit: moxque sarcinulam læta- Psal. 41. bunda deposuit, & civibus juncta supernis, ad Agni Dei comitatum palma virginitatis & voluntariæ paupertatis martyrio pulchre decorata migravit. Cujus venerandam corporis glebam vir Domini Burchardus in eodem Dei Genitricis tem- Imminam sepelit. plo quondam a beata Gertrude constructo officiose curatam, juxta altare versus Aquilonem, condignis cum exsequiis, animam Christo commendans, rite recondidit. Extunc usque in hodiernum diem, utrumque de prænominatis castellis ex integro S. Kiliani proprietati sancto Pontifice Burchardo providente cessit, hocque tam auspicato procurationis illius & conquisitionis initio novella plantatio Vvirceburgensis Episcopi modis omnibus, ut est dies hæc, ditari atque dilatari cœpit.

VI Verumtamen, ut ad superiora parumper reflectamur, statim post ejusdem concambii, quod Præsul Burchardus cum generosa Christi sponsa Immina fecerat, S. Kiliani Reliquias eventum, convocatis certo die tam Clero quam populo, Martyrum corpora nuper in S. Mariæ de terræ pulvere levata, cum veneratione maxima super montem sæpedictum, montem ab Immina comitantibus populorum turbis, transportari fecit: sicque ut verum cœli animal, traditum ante & retro oculatum, tam futura prospiciens quam præterita custodiens seu præ- defert. sentia communiens, investituram ejusdem possessionis Patrono suo Martyri Kiliano perpetuo stabilivit. Nam per continuum triennium ibi in Basilica sanctæ Dei Genitricis easdem sacratissimas Reliquias indeficienti totius religionis officio tam per se ipsum, quam universum sibi adhærentem Clerum, reverenter excubans custodivit. Et quia locus idem sub antiquis olim Ducibus arx & caput fuerat totius orientalis Franciæ, nuper autem ibidem prima fundamenta sunt jacta nascentis Ecclesiæ; cunctis eum studiis amplificare, prout valebat, sategit; proposuitque principale illic suæ sedis instituere Monasterium, ubi gentis illius & provinciæ primitus initiabatur salutis exordium. Cum die noctuque talia meditando sollicitudinis anxiæ saxum ingens volveret, præsertim cum asperitas montis, & arduus Ecclesiam Cathedralem istic instituere adscensus, atque penuria aquæ iis quos illic Deo militaturos congregare disponebat, importunitatem omnimodam generarent; tandem ad solita precum solatia atque comitans, divini consilii refugium totam sui cordis intentionem transtulit: quatenus ipse qui David in Areuna locum suo tabernaculo designaverat prædestinatum, etiam nunc 2. Reg. 24. nascenti suæ Ecclesiæ ad generandum semper novam sibi sobolem, ceterisque suis cæremoniis aptum demonstrare dignetur locum.

Porro idem Dux populi Dei solebat cum Moyse vel Aaron pro omnibus quibus VII. affligebatur sollicitudinibus a tabernaculo divinæ clementiæ responsa requirere: nec hoc solum, sed etiam cum Jacob post Liæ, id est activæ vitæ tædium, ad Rachelis, id est theoriæ amplexus recurrere. Hujusmodi studiis dum aliquando vigilantius insisteret, atque vere membrum illius, de quo dicitur, *Custos, quid de nocte?* Esa. 21. vigilias noctis super gregem sibi commissum custodiret, dicens in corde suo, non verbis, sed actibus: *Super custodiam meam sum stans totis noctibus*: dum, inquam, sic staret oculis ac manibus in cœlum nimis intentus, subito corporalibus oculis conspicit quasi tres candelas ardentes ab eadem Basilica, qua Martyrum Reliquiæ servabantur, per aerem quadam divina virtute deferri: quæ trans flumen io loco sepulturæ cœlesti indicio alibi martyrii demissæ, post horæ unius spatium super montem, unde venerant, visæ sunt ædificat, reverti. Intellexit per Spiritum-sanctum vir Dei, visionem ipsam sanctarum fuisse præsentiam animarum, locum suæ passionis visitantium. Quod cum Fratribus & plebibus retulisset, visum est omnibus, ut Monasterium quod in monte constituere disponebat, circa sepulturam Martyrum, ubi lumen cœlitus descendisse conspexerat, potissimum fabricaret: quod & primum de lignea materia initiatum, post hæc accura- eo illatis S. Kiliani tiori lapidum structura per sanctum Dei Pontificem ad unguem est perductum *a*, Reliquiis. ubi

a In Ecclesia, S. Kiliani nomine & episcopali sede etiamnunc insignita, primum instituti sunt Monachi Benedictini amplius *quinquaginta*: quos Bernvvlfus post Megingosum Burchardi successor expulit, Canonicis substitutis, ut ex Relatione Monachi qui præsens interfuit, tradit Egilvvardus lib. 3 cap. 1. Sane *per Monachos illo in tempore pene cuncta ecclesiastica administrari solita officia*, scribit Egilvvardus: quod in Præfatione huic Sæculo præfixa demonstratum. Ecclesia cathedralis etiamnunc NOVUM MONASTERIUM appellatur. Ex gremio istius Ecclesiæ educti sunt Hathumarus & Badutadus duo primi Episcopi Patherburnenses, quos nonnulli fuisse S. Burchardi discipulos ajunt. Lege Vitam S. Meinvverci Patherburnensis Episcopi.

CIRCA AN. 751 2. Febr.

ubi & denuo Sanctorum corpora relata, & in operoso sarcophago gloriose sunt recondita. In quo loco tam illorum, quam beati Burchardi meritis, novi novæ sedis Episcopi, numquam beneficia Salvatoris nostri desunt iis, quicumque credulo corde ea perquirere non desistunt. Denique Veritas quæ dilectoribus suis pollicetur, *Ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi;* (Matth. 28.) quod alibi tam factis quam verbis implevit, hic idem ad tumbas vel confessiones Martyrum tam corporaliter quam spiritualiter operari non desinit. Cæci vident, surdi audiunt, claudi ambulant, leprosi mundantur, &c. Nam ut ubique scriptis Patrum edocemur, dum increduli scientia veritatis & fidei illuminantur, quid nisi cæcis visus panditur? dum divini verbi occulta nescientibus per expositorum dicta referantur, quid nisi surdis auditus aperitur? Claudi ambulant, dum bonorum operum, viæque rectitudinis expertes, juxta præceptum semitas justitiæ rectosque gressus sub pedibus suis facere non dubitant. Mortui resurgunt, quoties obruti culpis mortalibus, ad vitam æternam capessendam afflati Spiritu sancto, per pœnitentiam expergefiunt. Hos & hujusmodi divini seminis fructus, in novali Vvirceburgensi Ecclesiæ succrescentes, tam beati Burchardi, pervigilis nimirum coloni, sollicitudine non pigri, quam beati Kiliani, primi plantatoris industriæ non inconvenienter adscribimus. Ideoque luce clarius constat operæ pretium esse, quandoquidem utriusque meritis, si veraciter & digne membris utpote membrella congloriamur, ne terminos quos ipsi bonis exemplis suis posuerant, & nos laude dignos approbamus, quod absit, ut filii nequam transgrediamur: sed potius exemplis eorum innitendo, confidendoque precibus, fidem dictis nostris per opera faciamus.

VIII. Solitudinis amore Monasterium construit in prædicto monte.

Interea Sanctus Dei, quamvis, ut sæpe diximus, activæ vitæ sollicitudinibus plurimis cum Martha nonnumquam ob incultæ adhuc dominicæ vineæ curam turbaretur; tamen crebro ad pedes JESU refugium quærere, ibique cum Maria sub alarum Christi velamento protectus, in lectionibus assiduis verbum Dei, cujus se debitorem ceteris noverat intensius, audire delectabatur, dicens intra se: *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.* (Psal. 84.) Unde cum Paulum sibi dicentem intenderet, *Labora sicut bonus miles Christi Jesu*, (2. Tim. 2.) & cetera talia; numquam villicationi suæ concessit otii moram, quin, ut jam diximus, aut Marthæ ministeriis, aut Mariæ contemplationibus invigilaret. Quapropter ejusdem exercitii sibi providere curavit officinam, exemplo scilicet beati Martini, qui separatam ab Episcopii tumultibus eadem pro causa construxerat cellam; in atto proclivi montis sæpedicti & allapsu Mœni fluminis cœpit instituere Cœnobium: quod in honore Dei Genitricis sanctique Apostoli Andreæ constructum, tanta dotavit quantitate prædiorum, quæ duodecim Fratribus Canonicis *a* ibidem Deo militantibus sufficerent ad victum & vestitum. Inter quæ dotalia eidem concessit Monasterio prædictum montem Vvirciburg cum prædiis & redditibus, sicut adquisierat a præfati Ducis Hettani filia: stabilivitque donationem illam jure gentium coram cunctis provinciæ Primatibus, ordinatis ibidem in servitutem Domini duodecim sub canonica vita Fratribus. Ipse quoque Dei famulus quoad vixit, locum eumdem per seipsum, utpote a sæcularium turbine curarum ad hujusmodi portus tranquillitatem confugiens, incoluit, & pro facultatum suarum quantitate necessariis impensis summaque diligentia excolere non cessavit: forsitan ob hoc maxime, quia Spiritu-sancto præmonstrante, corporis sui reliquias præscivit ibidem quandoque condendas fore, donec altera stola, scilicet immortalitatis, indutum mortale hoc, incorruptione potiatur æternæ vitæ. Recondidit etiam in eadem Basilica digna cum veneratione corpus cujusdam Martyris MAGNI *b* nomine.

Luce-

a Monachos istic primum a Burchardo institutos fuisse non dubito: cur enim non hic, si in Ecclesia cathedrali? cur non potius Canonici in urbe, Monachi in secessu? At cum ante Egilvvardi tempora Canonici Monachis successissent, nec facti historia ad posteros pervenisset; putavit Egilvvardus eo loci Canonicos, post Immina discessum, a Burchardo fuisse collocatos. Hos ab Hugone Episcopo substituti Monachis sæculo 10. inferius in fine libri 3.

b S. Magni Martyris & Juliani Diaconorum Xisti Papæ Reliquias in Monasterium Holzkirichs diœcesis Vvirtziburgensis Roma advectas cura Hrabani Mauri, tradit Rodulfus in ipsius Hrabani Vita: easdemque ab Humberto Vvirtziburgensi Episcopo *in arca saxea ad Orientem altaris collocatas* versibus decoravit Hrabanus. An forte hujus S. Magni Reliquiæ Vvirtziburgum postea translatæ, idque a Burchardo factum male opinatus est Egilvvardus? Surius quædam omisit hoc loco.

Lucebat inter hæc & post hæc sine intermissione lux tantæ lucernæ, arden- CIRCA AN.
tis fide & dilectione, lucentis verbo & actione : nec poterat abscondi supra 751
candelabrum pontificalis honoris posita lampas, Salvatoris igne flammata. Un- 2. Febr.
de quamplures undique confluebant ad tanti Doctoris audientiam, diversi se- IX.
xus, ætatis, atque conditionis, fontem vitæ quoque sitiens anima. E quibus Plures ad sui imitationem trahit,
vir illustrissimus, nomine GUMBERTUS, universa morum ac generis nobili-
tate præclarus, ejus est contubernio conjunctus : ut illius convictu atque col- in his Gumbertum illustrem,
loquio, ceu quibusdam medicaminibus a sæcularis fastus tumore mollitus, quan-
doque summæ Philosophiæ, quæ est mundi contemtus, comprehendere posset
adscensus. Verum quia qui cum sapientibus graditur, sapiens erit; sic e con-
trario amicus stulti, efficietur similis ei : non multo post prædia sua, quibus
præ cunctis hac in regione degentibus abundabat, in sancti Kiliani proprieta- beneficum in Ecclesiam Vvirtziburgensem,
tem delegavit, moxque depositis armis sæculo renuntiavit : sicque nudus nu-
dam crucem suam bajulans post Christum, cœpit B. Burchardum nullatenus
deserere. Hæ sunt autem possessiones, quibus Episcopium Vvirceburgense lar-
ge ditavit, *Eltimain*, *Ovelspach*, utrumque cum suis redditibus & appendiciis:
quorum prius cum olim castellum fuisset munitissimum, modo magnificentiam
suam ipsis tantum ruinis declarat: sequens vero, quæ nunc Præpositura Cano-
nicorum est, olim Abbatiam non ignobilem fuisse, hucusque a majoribus per
multas jam generationes hereditatum testimoninm illius provinciæ non celat.
Porro prædictus senior Gumbertus, extunc perfectissime semper adhærens ve-
stigiis Magistri, bonis initiis suæ conversationis adeo laudabiles adjunxit succes-
sus, ut semper ejus conversionem cunctorum ubique sonarent ora : Hæc mu-
tatio dexteræ excelsi. Nempe multorum ad ipsius provocabantur imitationem
corda in tantum, ut ex illo tempore plurimis donariis & oblationibus Fidelium
Herbipolitana ditari non cessaret Ecclesia : donec jam ex minima & pauper-
cula, facta est per Dei gratiam ampla & magna respublica : nondumque cre-
scere desistit copia rerum, crescente nimirum numero Fidelium. Cujus profe-
ctui videtur illud apostolicum non inconvenienter aptari : Kilianus plantavit,
Burchardus rigavit, Christus autem incrementum dedit. Sed enim vir egregius virum sanctum.
Gumbertus, ut olim in sæcularium dignitatum fascibus se probaverat strenuum,
ita post conversionem in spirituali conversatione nulli se passus est inter B. Bur-
chardi sectatores haberi secundum, ejus formam semper indeclinabiliter inten-
dens, illud evangelicum ruminabat frequenter: *Perfectus erit omnis, si sit sicut* Luca 6.
magister ejus. Hic etiam post præsentis vitæ cursum, bene in Christi famulatu
consummatum, juxta B. Burchardi promissionem, in eodem Monasterio, quod
condonaverat Ecclesiæ Wirceburgensi, possidet sepulcrum. Ibi nonnumquam
ipso interpellante concessa manifestant beneficia *a*, quantum sibi profuerit B.
Burchardi secutum fuisse monita.

Hæc itaque licet pauca de multis B. Burchardi virtutibus, doctrinis & e- X.
xemplis, juxta facultatem pauperis ingenioli nostri digesta sufficiant, quæ de-
cerpta quidem ex nonnullis antiquorum relationibus satis simpliciter exaratis
nostras in manus devenerant. Ceterum si quis cuncta meritorum illius insignia
scriptis condignis adnotare tentaverit, proculdubio temporis aut ingenii defe-
ctum materiei superabundans copia parabit. Quapropter uti post prolongati in-
colatus sui peregrinationem jam emeritus miles velut cervus umbram deside-
rans, de morte corporis hujus liberatus, in gaudium Domini sui pro bene au-
cto talento sit introductus, lassabundum nihilominus stilum ad id jam conver-
tamus. Igitur gloriosus Antistes Domini Burchardus, postquam in vinea Do-
mini pondus diei & æstus longanimi patientia, fide firma, spe certa, charita-
te ferventissima, a mane puerilis ætatis usque ad vesperam pene decrepitæ se-
nectutis portavit, ut de B. Martino dicitur, carnis satiscens artubus, nec mi-
nus vigore valens, quo propinquius dissolutionem sui corporis imminere prævi-
debat, eo magis sibi commissis ovibus luporum incursiones formidabat, frequen-
ter

---

a Colitur S. Gumbertus seu Guntpertus in Ecclesia Vvirtziburgensi die 15. Julii : in Fastis vero Benedicti-
nis memoratur die 21. Martii.

CIRCA AN. ter illud Apostoli proloquens ad discipulos suos : Cupio dissolvi, & esse cum
751 Christo, multo enim melius est : in carne autem manere, necessarium pro-
2. Febr. pter vos. Tandem cum senioribus atque magnatibus Ecclesiæ suæ iniit consi-
Philipp. 1. 23. lium, quatenus per se, dum adhuc viveret, si fieri posset, successorem sibi
tractat de substituendo successore Megingaudo, provideret, Christi plebi satis idoneum. Mox mœror & luctus, de vicina, quasi
jam præsenti patris orbitate, corda simul & ora cunctorum, ut facile creditur,
implevit. Ipse vero licet illos a fletu compesceret, nihilominus tamen compas-
sio mutuæ dilectionis hoc habet proprium, ut in hujusmodi negotio faciat u-
trumque suum. Consilio tamen & consultu illorum, misit quemdam LUIT-
FRIDUM *a* Comitem ad Imperatorem CAROLUM *b*, rursumque alios de
Clero suo ad LULLUM Metropolitanum, tam verbis quam litteris id agentes,
quo MEGINGAUDUS per omnia vir laudabilis, ægrotanti jamjamque defi-
cienti Præsuli Burchardo, in cathedra Wirceburgensi subrogaretur, ne forte
decedente Pastore, novellus Christi grex ex improviso rugientis leonis incur-
sione acrius disturbaretur. Legatione peracta Missi redeunt, utrique consensum
referentes tam Regum & Principum, quam Archiepiscopi ceterorumque E-
piscoporum. In quorum præsentia, convocato ad urbem *Virceburg* universo
Clero & populo, B. Burchardus in medio positus, prout corporis imbecillitas
„ permisit, hujusmodi circumstantes affatur alloquio : Carissimi Fratres &
„ Filii, audite nunc & intelligite novissimum Patris vestri sermonem, intelle-
„ ctumque tenaci cordium vestrorum commendate decrepiti Patris vestri cla-
Psal. 130. „ morem. Scriptum est : *Omnia quæcumque voluit, Dominus fecit*. Et rursum:
Luc. 1. „ *A progenie in progenies fecit misericordiam Dominus*. Voluit Dominus per gra-
„ tiam, & fecit per potentiam, ut ab idolorum cultura, qua patres vestri
„ fuerant irretiti, liberaremini, & in libertatem filiorum Dei per fidem Chri-
„ sti, sicut in præsentiarum cernere est, connumeraremini. Fecit vero hoc a
„ progenie in progenies, primo per B. KILIANUM, a Scotia huc in Fran-
„ ciam; dehinc per Magistrum nostrum BONIFACIUM ab Anglia nihilomi-
„ nus ad vos & ad omnem Germaniam. Postremum tamquam abortivum ad
„ vestram me destinavit audientiam, nequaquam dedignatus per tantillum
„ servum suum vobis intimare voluntatem suam. Extunc usque nunc, ut no-
„ stis, non subterfugi, quominus adnunciarem vobis omnem voluntatem Dei.
„ Nunc ergo, filioli mei, quos cum Apostolo Paulo iterum parturio, donec
„ formetur Christus in vobis, tales vos fide & opere semper exhibete, ne sine
„ causa laboraverim in vobis. Ad hæc si quis vestrum aliquam contra me ha-
„ buerit querelam, hanc in medium ista hora proferre non differat, omnem
„ sine contradictione recepturus justitiam. En ego in hac peregrinatione, quam
„ pro Christo susceperam, longo confectus senio, vobis, mea viscera, præesse
„ ulterius non valeo : verum post modicum ingrediar viam universæ carnis,
„ mercedem sperans a bono Patrefamilias qualiscumque meæ servitutis. Qua-
„ propter ut Pater fidus fidelibus filiis fidelissimum & utile consilium do, id-
„ ipsum quoque ut recipiatis, admonendo rogo, rogansque fideliter admoneo, ut
„ unum e Fratribus & commilitonibus nostris per Spiritum-sanctum concordi
„ charitatis affectu vobis electum, meæ prælationis & magisterii faciatis obti-
„ nere locum : ne forte me repente subtracto, ipsa sedis ab hujus læsione
„ proteletur vacatio, sive (quod periculosius est) per extraneum & minus
idoneum fiat ejus occupatio. Ad hæc dicta cunctorum unanimiter acclamat
vox populorum, numquam ab illo fuisse lacessitum, vel injuria affectum: quin
potius omnem animam tristem, ipsius consolatione semper ab angore fuisse re-
levatam, sicut & errantem ad viam veritatis reductam. De subrogatione ta-
men alterius Episcopi quam præmonuerat, sola magnatum & qui sanioris erant
consilii, responsio talis erat : Quandoquidem, inquiunt, Pater amantissime,
lex jam carnis exigit nos tuo jucundissimo destitui regimine, nequaquam nostræ
ele-

a Luitfridus seu Liutfridus Præfectus anno 747. subscripsit chartulæ S. Bonifacii de finibus Monasterii Fuldensis in lib. 1. Antiquitatum Fuldensium cap. 4.
b Immo ad Pippinum, ut ex dicendis infra manifestum erit.

CIRCA AN. 751 2. Febr.

electionis, quin potius tuæ provifionis effe perpendimus, immo per inhabitantem in te Spiritum Dei, difponi fummopere flagitamus, quemadmodum populo Dei, quem tot annis ad promiffæ æternæ hereditatis patriam deduxifti, ductor nunc alius fubftituatur idoneus. Mox Paftor egregius piis ovium Chrifti defideriis delectatus, nec minus in fletum cunctis prorumpentibus ipfe collacrymans, tandem virum per omnia probabilem Megingaudum produxit io medium, fuoque, totius etiam Cleri circumftantis teftimonio comprobavit eum Epifcopatu digniffimum: (aderant Legati fupradicti cum litteris Regis & Principum, necnon & Moguntini Metropolitani Lulli, confirmantes in omnibus electionem Megingaudi) atque fub teftificatione Chrifti & Ecclefiæ rite commendavit, chartafque regalium traditionum five privilegiorum Sedis apoftolicæ, eum cuncta Epifcopi rerum inveftitura coram omnibus ipfi præfentavit: ficque illum ecclefiaftico more cum maxima devotione, necnon univerfi qui convenerant Cleri populique favore venerabiliter inthronizavit. Et ne quis hoc factum quafi minus canonicum forte reprehendat, meminerit Apoftolorum principem fuæ Cathedræ propriis manibus Clementem impofuiffe; Lullum quoque, qui tunc temporis Moguntinam tenuit fedem, viventi adhuc Archiepifcopo & Magiftro fuo Bonifacio fubrogatum fuiffe.

eumque cunctis probantibus ordinat.

XI. His itaque tranfactis, beatus Burchardus omnem catervam Monachorum, per quos illo in tempore pene euncta ecclefiaftica adminiftrabantur irreprehenfibiliter officia; Clericorum quoque ac laicorum diverfæ conditionis, fexus & ætatis turbam paterna corroboravit admonitione, divinaque confignavit benedictione. Pofthæc adfumtis fex tantum ex omni multitudine difcipulorum fuorum Monachis, navim confcendit: codices etiam, quos vel ipfe confcripferat, vel undecumque conquifierat, fecum deportari fecit: atque inde per decurfum fluminis ad caftellum, quod *Hohemburg* dicitur, navigio proficifcitur, ibique quamdiu fupervixit, in contemplatione divina, vigiliis fcilicet, jejuniis & orationibus infiftens, una cum prædictis Fratribus continue morabatur. Eft autem viculus quidam *Michelnftat* nominatus, quem eidem Dei Sacerdoti quondam in proprietatem tradiderat pro remedio animæ fuæ frater Pippini Carlomannus. Illuc fe transferre, atque monachicam illic congregationem inftituere, ibique præfentis vitæ terminum præftolari Pater fanctiffimus propofuerat: fed difponente prædeftinatione divina, prævenit humanæ deliberationis vota communis hereditariæ mortalitatis occafus. Nam non multo poft quam in prædicto caftello una cum iis, qui fecum erant, jam poft multos activæ vitæ fudores optimam partem elegerat, folito gravius illum corporis incommodum invadebat: ficque de die in diem exteriori deficiente homine, cœpit interior ad id quod diu fufpirabat bravium percipiendum renovari, donec (ut fibi longe ante Spiritus-fanctus revelaverat) deinceps eum Chrifto manfurus, mereretur feliciter diffolvi. Qua utique pofitus in agonia, per totum tempus ipfius ægritudinis, tardantem & (ut fibi videbatur) migrare recufantem animam, Pfalmographi confolabatur & hortabatur canticis: Quare triftis es, inquit, anima mea, &c. Cumque fic oranti, pfallenti, gratiafque in infirmitatibus agenti, fæpe etiam Fratres & comperegrinos difcipulos fuos confortanti languor per fingulas horas ingravefcere non ceffaret, vicinum fuæ tranfmigrationis iter tam Viatico dominicorum facramentorum, quam univerfis quæ Religio depofcit vel præftat Chriftiana, fidei, fpei & charitatis follertia provida præmunivit. Atque per hæc, & inter hæc, ac poft hæc omnia commendatum in manus Domini fpiritum, maxima alacritate, utpote cœleftibus ultra fruiturus conviviis, exhalavit. Quadraginta quippe per annos *a* in vinea Domini Sabaoth pondus diei & æftus fidelis fervus & laborator indefeffus portaverat: ideo fempiternæ remunerationis femper intendens bravio, non immerito e carnis gratula-

Cum fex Monachis petit fecesfum.

Morbo correptus,

Pfal. 41

Sacramentis munitus obit.

a Marianus Scotus & poft eum Trithemius novem dumtaxat annos regiminis Burchardo tribuunt. Confer fequentem adnotationem.

CIRCA AN. 751 2. Febr.

bundus educitur ergastulo : & quia semper pauca fuerat fidelis, jam supra multa constituendus, in gaudium Domini sui comitibus educitur angelicis quarto Nonas Februarii, recipiens nimirum a bono Patrefamilias mercedem laboris sui, eo videlicet die lucidissimam ingressus mansionem, quo beata Dei Genitrix in templo Domini cum nostræ carnis substantia lucis præsentavit auctorem. Obiit autem anno Incarnationis Domini septingentesimo nonagesimo primo *a* : post acceptum vero Episcopatum anno, ut diximus, quadragesimo.

XII. Corpus Vuirtziburgi sepelitur a Megingaudo.

Igitur Megingaudus Episcopus pretiosum dilectissimi Magistri corpus omni qua valuit veneratione curavit, atque confluentibus undique Fidelium turmis, qui prorsus integro filiorum affectu lamentabantur sanctissimi & unice dilecti decessum Patris, maximo cum comitatu & veneratione digna in civitatem sedis suæ *Vuirceburg* deportavit. Hic pene totius provinciæ populus occurrit, hic tota nobilitas cum plebe Pastorem suum, non ut olim lætitiæ cantu, sed amaro nimis ejulatu suscipiunt : sicque venerabilibus veneranter exsequiis intersunt, donec honore competenti sanctum corpus juxta Martyrum Kiliani sociorumque ejus Reliquias sepultum conspiciunt. Hoc denique loco Dominus sæpenumero plena fide se quærentibus per sanitatum declarat miracula, quantum eorumdem Electorum suorum apud se valeant merita, dum illos nec hic quidem glorificare desinit, quos in æterna jam secum gloria collocavit. Glorificemus & nos atque laudemus Deum gloriosum in Sanctis suis : illos autem in ipsius donis & beneficiis, qui reddit eis gratiam pro gratia ; pro meritis quæ concesserat, promissa præmia. Insuper ingentes Salvatori nostro gratias agamus, sine intermissione semper recolentes, quantum illi pro gratuita redemptione nostra debeamus; qui præter innumera miserationum suarum beneficia, etiam de terra longinqua illum de quo textum præsentem contexuimus, virum voluntatis suæ, ob dispensandum nostræ salutis effectum vocavit, ac per ejus ministerium nos qui aliquando nec populus, nec gens ejus eramus, in filios sibi adoptavit : postremo tam fidelem, tam prudentem eumdem suum servum ad superos, id est in gaudium Domini sui translatum, deinceps sibi præsentem, nobis constituit patronum : quatenus hujus Ecclesiæ filii tam præsentes quam posteri, meritis ipsius & precibus in perpetua Christi Fide roborentur & actione probabili, cujus doctrinis & exemplis ad eamdem sumus Fidem informati JESU-CHRISTI Domini nostri : cujus Divinitatis æternitas cum coæterno DEO Patre, sanctoque amborum coæterno Spiritu, manet ineffabilis & unica, ante omnia & per omnia tempora : regit etiam & gubernat in infinita sæculorum sæcula, Amen.

LIBER TERTIUS.

Præfatio.

Adspirando præveniente, cooperando concomitante, perficiendoque nos subsequente gratia Dei, a quo omne datum optimum, & omne donum perfectum est, jam beati protohierarchæ nostri Burchardi præconia pro possibilitate nostra digessimus, ea tantum quæ cunctis hæc legere non dedignantibus, tam ad instrumentum credulitatis perfectæque renuntiationis, quam ad exemplum bonæ actionis summæque contemplationis ac veræ prædicationis, cum integritate geminæ dilectionis, generaliter sufficere non ambigimus. Nunc

---

a Id falsum esse pluribus argumentis constat. Primo siquidem B. Liudgerus in Vita S. Gregorii Abbatis Trajectensis adfirmat, Burchardum e vita decessisse ante S. Bonifacii martyrium. Verba retulimus in Observationibus præviis ad hanc Vitam. Deinde S. Vvunebaldus Abbas Heidenheimensis tertio anno ante obitum suum (obiit autem anno 771. ut suo loco videbimus) *venit ad urbem Vuirzburch, & ibi alloquebatur Episcopum* MEGINGOZUM, Burchardi successorem. Ad hæc S. Vvillibaldus Eistetensis Episcopus ante annum 786. librum de Vita S. Bonifacii a se scriptum, Lullo & Megingozo Episcopis nuncupavit. Præterea ex tribus Megingozi ad Lullum epistolis infra citatis patet, Burchardum non supervixisse Lullo, anno 786. vita functo. Denique ex Vvandalberto Prumiensi Diacono in lib. 2. de S. Goare discimus, Megingozum Vuirtziburgensem Episcopum interfuisse Translationi S. Goaris cum Lullo & Basino Episcopis Maguntino & Nemetensi : quæ translatio longe ante annum 791. peracta est. Hæc momenta faciunt, ut S. Liudgeri auctoritati adhærentes, Burchardi obitum anno ante S. Bonifacii necem tertio, Christi 751. consignemus. Qui annus etiam colligitur ex initio pontificatus Burchardi superius stabilito in anno circa 742. & ex novem annis regiminis, quos ei tribuit Marianus.

Nunc vero, quandoquidem id tuæ, Pater, placet almitati, duobus his libellis qui jam dicta continentes negotia præcedunt, addamus & tertium: cujus nimirum sit intentio simul & utilitas, tam illius Translationem, quam nostri Monasterii, quod ab ipso primo fundatum, postea vero per sacri corporis ejus præsentiam sufficienter est nobilitatum, præteritum simul ac præsentem posteris nostris notificare statum. CIRCA AN. 751 2. Febr.

CAP. I. Miraculis antiquitus editis omissis,

Igitur post sepulturam ejusdem sanctissimi Patris, quæ, sicuti scriptum est, sanctorum Martyrum Reliquiis contigua fuit, multis miraeulis Dominus tam B. Burchardi quam eorumdem Martyrum merita magnifice declaravit. Et ideo fit ibidem populi confluentia, nunc sanitatis obtentu, nunc pro diversis necessitatibus quærentium suffragia: quæ tum quamvis ob incuriam, vel negligentiam majorum descripta non reperiamus, veracibus tamen tradita relationibus nequaquam difficile credimus. Quapropter his intactis, ne forte (sicut ejusmodi in re fieri solet) sponte detractoribus nostris ora recludamus, ad ea potissime quæ nostris gesta sunt vel gerenda temporibus, ad Reliquias sanctissimi patroni nostri Burchardi, stilum competenti narrationis ordine convertamus. Itaque post beati Burchardi decessum Megingaudus, vir (ut præmissum est) per omnia laudabilis, Episcopatum Vvirceburgensem, catholicis & orthodoxis semper intendens institutis, rexit quindecim annis. Hic igitur beatorum Bonifacii, Burchardi, Lulli, ceterorumque, quos huc de Anglia divinus amor adduxit, comperegrinus & compatriota, necnon professione Monachus sicut & illi *a*, nullatenus mutans vel inficiens rigorem propositi, semper irreprehensibilis verbis & exemplis mirifice pollens, gubernacula tenebat pontificalis officii, unde tam sæcularibus quam Ecclesiasticis, cunctisque qui ipsum noverant personis, amori simul fuit & honori. Tandem senio jam imbecillior effectus, insuper etiam fortasse ad incrementum meritorum ægrotare se vehementius sensit: moxque reminiscens exemplum prædecessoris & magistri sui, missis Legatis tam ad Principes regni, quam ad Sacerdotes Ecclesiarum, consensu atque consilio cunctorum, quemdam de suis Clericis, nomine BERNWELFUM, sibi in Præsulatu subrogavit, cooperantibus sibi in eadem ordinatione LULLO Metropolitano, & WILLIBALDO *b* Eistetensi Episcopo, coram universo ipsius Ecclesiæ Clero populoque. Sicque rebus & possessionibus, mobilibus scilicet & immobilibus, quæ ad Episcopium pertinebant, eidem successori suo relictis, ipse cum paucis ad locum a quodam HATTONE sibi donatum commigravit. Remanserunt autem apud Monasterium S. Kiliani plusquam quinquaginta (ut alibi diximus) Fratres, quos tamen non multo post Bernvvelfus cum injuriis expulsos, ad magistrum suum Megingaudum navigare coegit. Ad hæc beatum virum idem Bernvvelfus multis inclamationibus vexavit pro diversis supellectilibus, quæ Christi Confessor Burchardus in vestitu sacerdotali, sive codicibus, nonnullisque rebus familiaribus reliquerat: cujus tamen disceptationis modum & finem, si quis scire voluerit, a quodam Monacho qui tum intererat, conscriptam reperire *c* poterit. Tantam denique tamque diutinam inquietudinem Patri quondam & magistro suo subrogatus Episcopus inflixit, ut tædio affectus, sese suosque discipulos, ipsum quoque locum qui tunc *Rorinlatha*, postea vero *Neuvvestat d* dictus est, CAROLI Regis patrocinio committeret, & ejus adjutorio Monasterium ibidem a se suisque Mona-

moderna describit, Auctor.

Megingaudus præest annis 15.

Bernvvelfum sibi sufficit.

Secedit.

Bernvvelfus Monachos pellit ab Ecclesia cathedrali.

a Hinc patet mentem Auctoris fuisse, Burchardum etiam Monachum fuisse, tametsi id in libro 1. reticuit. Sane Megingozum fuisse Monachum in Cœnobio Fritislariensi, docet epistola 17. S. Bonifacii, in qua mortuo Vvigberto Abbate præcipit, *ut Vvigbertus Presbyter & Megingerdus Diaconus Regulam insinuent* aliis. Et Lupus Abbas Ferrariensis in Actis S. Vvigberti Abbatis cap. 15. tradit Megingozum S. Bonifacio fuisse perquam familiarem. Tres leguntur ipsius Megingozi epistolæ ad Lullum inter Bonifacianas, nimirum 80 87. & 94. quibus Lullum de nonnullis dubiis consulit, ubi *Magingaoz* seu *Magingoz* subscribit.

b Hæc cohærere non possunt cum Egilvvardi calculo de anno mortis S. Burchardi: siquidem Vvillibaldus anno 781. Lullus anno 786. ad superos abierunt, ut suo loco dicturi sumus. Si Megingozus annis quindecim Ecclesiam suam rexit, Bernvvlfi subrogatio referenda est ad annum circa 775.

c Utinam nancisci liceret hanc Monachi Relationem, quam a sodalibus nostris Germanis exspectamus, & expetimus.

d De Monasterio Neustadiensi agendum infra in Appendice ad hanc vitam, ubi de S. Gertrude.

CIRCA AN. 751 2. Febr.

Magiengaudus Neustadiense Monasterium condit Carolo adjutore. Obit.

chis inhabitandum institueret. Ubi dum aliquamdiu laudabiliter ac religiose sub sacratissimi Imperatoris alis ab omni sæculari molestia conversarentur illæsi, utpote tam Deo placentes quam hominibus, ingressus est viam universæ carnis Megingaudus Episcopus, bonis operibus plenus, æternæ remunerationis bravium receepturus. Cujus discipuli WALTRICUM de suis mox Abbatem elegerunt, ipsiusque jussu piissimi Caroli ad palatium deferentes, ejus auctoritate, juxta quod Megingaudo promiserat, confirmarunt.

II. Germaniam per Monachos ad Fidam adductam.

Inter hæc redit ad memoriam quod silentio præterire nullatenus possumus, ob vitandum tamen proximorum scandalum, tuæ dilectioni quod dico sit in aurem dictum. Ex tota præsentis opusculi serie colligi valet, immo ipsa quam litteris utcumque tradidimus, historia luce clariori veritate subnixa, constanter edocet, sanctorum Prædicatorum Kiliani, Burchardi, sociorumque eorum instantia, Franciam orientalem Christo conquisitam; Germaniam peoe universam magni Bonifacii doctrina in viam veritatis & salutis directam; Alemanniam Galli, Burgundiam Columbani, Bavariam Corbiniani, nec non Ruperti vel Emmerammi fructificatas seminariis : quos universos, paucissimis exceptis, universali Ecclesiæ monasticæ professionis atque schematis commendavit sanctitas : & quo per mundi contemtum in cœlesti theoria facti sunt sublimiores, eo sacerdotali officio digniores, in prædicationis ministerio apud homines habebantur aptiores.

Monachis proinde non interdicenda munia ecclesiastica.

Cum hæc ita sint, immo quia ita esse nemo ambigat, miror, qua fronte quidam Monachis Sacerdotibus quælibet ecclesiastica officia interdicere præsumant, si tamen eo ordine, quo prædiximus, per officia regenerationis, ab iisdem Prædicatoribus initiata, semetipsos Ecclesiæ filios esse non abnegant. Hi tamen, ne nos partis nostræ quasi temerarios defensores acrius impugnent, magni Gregorii decretum contra idem schisma promulgatum; nec non Bonifacii, qui quartus ab illo Sedem apostolicam gubernavit, ad id-
,, ipsum consentientem sententiam relegant. At enim B. Gregorius *a* inter
,, cetera *: Videtur nobis, quia qui sua pro Deo relinquunt, & a passione &*
,, *a morte ejus sumunt exordia mutatæ conversationis, dignius liceat baptiza-*
,, *re, communionem dare, pœnitentiam imponere, peccata solvere.* Et post
,, pauca *: Censemus ergo Monachos prædicare, baptizare, communicare,*
,, *pœnitentes solvere, juxta constituta trecentorum decem & octo Patrum.*
,, Item prædictus Bonifacius de eadem re *: Sunt, inquit, nonnulli stulti, dog-*
,, *matizantes, magis zelo amaritudinis, quam dilectionis inflammati, adse-*
,, *rentes Monachos, quia mundo mortui sunt, & Deo vivunt, sacerdotali of-*
,, *ficio indignos, neque pœnitentiam aut Christianitatem, seu absolutionem lar-*
,, *giri posse per sacerdotalis officii injunctam gratiam. Sed omnino falluntur,*
,, &c. usque ad id *: Decertantes igitur contra, Monachos in hac re, sacerdo-*
,, *tali officio penitus non carere præcipimus, ut ab hujusmodi nefandis ausibus*
,, *reprimantur in posterum : quia quanto quis celsior, tanto potentior.* Nobis igitur, pauculis insertis contra eos dumtaxat, qui coram oculis nostris vestigia Patrum delere, vel laqueos pedibus nostris abscondere moliuntur; licet multo plures Patrum abundent sententiæ quæ hujusmodi repugnent invidiæ, libet stilum ad omissa reflectere.

III. Episcoporum Vvirtziburgensium series.

Post successorem beati BURCHARDI MEGINGAUDUM, BERNWELFUS cathedram Wirceburgensem tenuit annos septem, homo (ut ajunt) præ ceteris, Monachis religiosis infestus multum : quod & colligi potest a superioribus. Post hunc LUITRIGUS annis tribus, mensibus quinque. Post hunc EGILWARDUS annis sex, mense uno, diebus viginti tribus. Post hunc WOLFGERUS *b* annis viginti duobus, mensibus sex. Post hunc HUMBERTUS *c* annis decem, mensibus tribus, diebus octo. Post

a Hoc Gregorii decretum sancitum est in Concilio Romano ad ann. 592. quo anno refertur a Baronio; Bonifacii vero ad annum 610.

b In lib 2. Traditionum Fuldensium exstat inter Vvolfgerum Episcopum Vvirtziburgensem, & Ratgarium Fuldensem Abbatem de quibusdam controversiis Concordia facta *anno 11. domini Ludovici gloriosissimi Imperatoris*.

c Humbertus rogatu Hrabani Mauri Reliquias sanctorum Martyrum Januarii & Magni collocavit in Ecclesia Parthenonis Holtzkiricha suæ diœceseos, ex notatis supra.

Post hunc GOTEBALDUS *a* Abbas inferioris Altachii, pervetusti Cœnobii apud Bavaros, annis undecim. Post hunc ARNO annis triginta sex, mensibus sex, diebus duodecim. Post hunc RUDOLFUS annis decem & septem, diebus tribus. Post hunc DIEDO, vel Thiedo, annis viginti quatuor, mensibus duobus, diebus quatuordecim. Post hunc BURCHARDUS annis novem, mensibus tribus, diebus viginti quatuor. Post hunc BOPPO, annis viginti, mensibus decem, diebus quatuordecim. Post hunc BOPPO alius annis viginti tribus, mensibus quatuor, diebus viginti & uno. Post hunc HUGO annis sex *b*, mensibus septem, diebus viginti & uno. Hic cum esset acceptus, & ad pontificalem infulam per omnia dignissimus, de reddenda villicationis suæ ratione momentis omnibus erat sollicitus. Unde inter cetera perspiciens Monasteriolum, quod in honore B. Andreæ Apostoli sanctique Magni Martyris a B. Burchardo consecratum in superiori libello descripsimus, ab omni religionis profectu defecisse scilicet tam Prælatorum negligentia, quam subditorum insolentia, indeque (quod justo Dei judicio consequens videatur) victus atque vestitus necessaria ipsis paucis qui remanserant deesse; divina instinctus providentia, monasticæ institutionis illic Fratres congregavit, atque locum eumdem, & cuncta illuc pertinentia, honori non solum, ut prius, Andreæ Apostoli, sed & eximii Confessoris Christi Burchardi, primi sui fundatoris delegare proposuit. Electo denique ad hujusmodi negotium competenti tempore anni, convocatis undique tam Principibus vicinis quam ipsis Ecclesiæ suæ capitaneis, cuncto quoque Clero atque populo, præmeditationis suæ coram omnibus intentionem exposuit: & quia hoc ipsum, quod proposuerat, per summum Sedis apostolicæ Pontificem, qui tunc temporis BENEDICTUS vocabatur, sibi consensum, neque Romani Imperatoris ad hoc consensus deesset enarravit. Consentientibus cunctis, & intentionem ejus devotam laude digna prosequentibus, triduanum statim jejunium indixit: ipsoque peracto, cum ingenti Fidelium multitudine, ad tumulum B. Confessoris Christi Burchardi, devotis laudibus personante, processit. Deinde levatum digna reverentia corpus sanctissimum ad supra memoratum reverenter transtulit Monasterium. Reconditis ibidem, ut decuit, venerabilitet reverendis Reliquiis, præfatus Pontifex Hugo locum eumdem decimis ac terminis *, quantumcumque valuit, dilatavit, prædiis, redditibus, libris atque utensilibus copiose ditavit. Monasterium autem ipsum ex illa die tam B. Burchardi Christi Confessoris, quam Beati Andreæ Apostoli patrociniis regendum, tuendum, atque cognominandum instituit. Deinde cum consilio & consensu Cleri sui decrevit, atque banno *c* pontificalis auctoritatis confirmavit, ut deinceps quinta feria celebretur sollemnitas ejusdem Translationis *d*; Synodus etiam ab Episcopo cum omni Clero habeatur: sicque finito Concilio, a singulis parochianis cera duorum nummorum pretii ad easdem Reliquias offeratur. Corpus vero S. Martyris Andreæ, sive Magni, cujus mentionem supra fecimus, venerabilis Episcopus Hugo ab eodem Monasterio, quo illud sanctus Burchardus olim condiderat, in civitatem transtulit: & consocians Sanctorum Martyrum Kiliani sociorumque ejus Reliquiis, festivum illi famulatum annuatim exhibere constituit. Ex hoc tempore Monasterium *e* S. Burchardi corporis præsentia beatificatum,

CIRCA AN. 751 2. Febr.

Hugo in Monasterio S. Andreæ instituit Monachos,

Ecclesiam dedicat in honorem SS Andreæ & Burchardi.

S. Burchardi corpus eo transfert.

* an tertiis?

Reliquiis SS. Andreæ & Magni alio illatis.

a Surius monet, Gotebaldi nomen, librarii oscitantia, an Auctoris, in ms. codice desiderari.

b Hugo, Ottonis II. Imperatoris Cancellarius, decessisse fertur anno 989. postquam a Benedicto Papa VI. obtinuit, ut S. Burchardi corpus e tumulo levaretur: qui ritus canonizationis eo tempore vigebat.

c Hoc loco bannum, non proscriptionem, ut sæpe alias, sed decretum ac præceptum auctoritatis episcopalis significat: nam *Ban* Saxonice sonat *statutum*, *edictum*, teste Spelmanno.

d Sollemnis est in hunc diem S. Burchardi dies Translationis 14. Octob. in Ecclesia Vvirtziburg.

e Istud Monasterium Canonicis mutavit anno 1464. teste Trithemio in Chronico Spanheimensi, qui mutationis auctores mala morte periisse adfirmat. Exstat in suburbio Vvirtziburgensi Monasterium S. Jacobi Ordinis S. Benedicti ab Embrichone ejusdem urbis Episcopo constructum anno 1140. in gratiam Scottorum Monachorum, quibus S. Macarius Abbas primus est præpositus: deinde vero unitum Congregationi Bursfeldensi, quo tempore post Kilianum Joannes Trithemius Abbas secundus ex eadem congregatione præfuit: ac demum Scottis Benedictinis restitutum.

CIRCA AN. 751 2. Febr.

Monasterium augescit.

eatum, ipsiusque vocabulo specialius agnominatum, prædiis, ædificiis atque donariis cœpit amplificari, & tam ab urbanis quam a provincialibus amari simul & honorari: adeo ut nonnulli sæculo renuntiantes, seipsos cum rebus suis ibidem Deo offerrent; nonnulli etiam filios suos cum oblatione Domino offerentes, sub regulari disciplina Christo deservituros illuc manciparent.

Hæc sunt, quæ de vita & conversatione ac obitu, sive translatione sancti Patroni nostri Burchardi, per veridicam præcedentium patrum relationem, sive per exemplaria diversa, investigare atque colligere pro modulo ingenioli nostri fategimus.

A P P E N D I X

De GERTRUDE virgine Carleburgensi.

1. OCCASIONE *eorum quæ narrat Egilvvardus in lib.* II. *capp.* 4. *&* 5. *de Gertrude & loco Carelburgo seu Carleburgo; juvat hoc loco quædam adnotare de* GERTRUDA *virgine Carleburgensi, quæ in Franconia, præcipue in Monasterio Neustadio colitur, de qua multi multa fabulantur.*

Variæ de hac Gertrude opiniones.

2. *Hanc Gertrudem alii confundunt cum S. Gertrude Pippini Majoris-domus filia, Abbatissa Nivialensi; alii Pippini Regis filiam, Caroli Magni sororem fuisse opinantur. Socii Bollandiani nullum non moverunt lapidem, ut historiæ maxime dubiæ & obscuræ aliquam lucem adferrent, sicuti fidem facit eorum* Dissertatio de S. Gertrude, quæ in Franconia colitur, *Vitæ S. Gertrudis Nivialensis Abbatissæ subjecta ad diem* 17. *Martii. Ac licet varia documenta acceperint ex Franconia, nondum sibi factum satis esse fatentur. Præcipua eorum momenta perstringere otiosum non fuerit.*

3. *Auctor prolixioris Vitæ S. Gertrudis Nivialensis, quem omisimus uti & Bollandiani socii, fabulatur, Gertrudem Pippini Landinensis filiam, matrimonii jugum detrectantem,* matris suæ auxilio fugisse in partes orientalis Franciæ, in locum qui nunc de nomine Caroli Carleburg nuncupatur. Ibi, *inquit Auctor,* ob votum tuendæ castitatis insignem Basilicam ædificavit in honorem beatæ Dei genitricis MARIÆ: ubi etiam ad celebranda divina mysteria constituit venerabilem virum Atelongum Presbyterum & Bernardum Diaconum, quos fugæ suæ comites secum adduxerat. Cui Atelongo post aliquot annos corpora SS. Martyrum Kiliani sociorumque ejus revelata sunt, primo per immissam a Domino cæcitatem, postea eorum intercedentibus meritis per visus reparationem. *Mortuo proco qui Gertrudis nuptias expetebat, dicitur* ipsa ad propria remeasse, *& condito Parthenone Nivialensi præfuisse. Verum Gertrudem hanc numquam in Franconiam perfugisse constat ex sincera ipsius Vita: nec si perfugisset, Atelongus ipsius comes pertigisse potuit ad annum circiter* 750. *quo S. Kiliani Reliquiæ inventæ, per S. Burchardum e tumulo levatæ sunt.*

4. *Paullo aliter hanc fabulam texit Vitæ S. Kiliani Interpolator a nobis itidem omissus, qui Gertrudem Carleburgensem a Nivialensi distinguere videtur. Hæc ipsius sunt verba:* Venerabilis Virgo Gertrudis, Pippini Regis Francorum filia, cum virum accipere nollet cui eam pater sociare volebat, venit in partes orientalis Franciæ, in locum qui nunc corrupte *Carleburg* vocitatur, ibique de facultatibus suis in honorem beatissimæ Virginis Mariæ Monasterium construxit, ubi Atalongum Presbyterum & Bernardum Diaconum quos secum adduxerat ordinavit. Ipsa dehinc ad propriam terram rediit, quia procum sui conjugii obiisse cognovit: quæ usque ad vitæ terminum in virginitate permanens, virginitatis simul & morum probitate Deo complacuit.

An Neustadensis Monasterii conditrix.

5. *Carlobargum tertio miliari distat a Vvirtziburgo, ad Mœnum fluvium situm, vulgo* Carlostat *appellatum, non longe a Neustadio Monasterio Ordinis S. Benedicti, quem locum antiquitus* Rorbach *dictum Gertrudis frequentasse dicitur, ibique vacasse orationi in colle Monasterio adjacente. Proferunt Neustadienses diploma duplex Caroli Magni, unum datum anno* 794. *de origine* Monasterii, quod vocatur Borlecha sive Nevvenstadt, exstructi in silva Speshart circa fluvium Moyna: cui Megingaudum Abbatem prætulerit *Carolus. Altero diplomate dato anno* 813. *testatur Carolus,* qualiter Ecclesia per nos constructa, Nevvenstadt scilicet sive Rorenlacha dicta, nostro rogatu a sorore nostra Gertrude optimis villis & plurima familia sit dotata. Nam eadem soror nostra cœlestem sponsum sitiens, omnemque mundi pompam mente & corpore relinquens, de omnibus quæ hereditario jure possidebat in Teutonicis partibus, Ecclesias vicinas fecit esse heredes. *Quæ sane diplomata dubiæ sunt fidei, tum quia anni Incarnationis tempore Caroli Magni nondum in regiis litteris habebant locum, ut patet ex tribus libris donationum Fuldensium a Joanne Pistorio editis, ex Formulis a Goldasto editis de Monasterio sancti Galli, aliisque legitimis instrumentis passim obviis; tum quia necdum* Teutonicum *nomen audiri cœperat; tum denique quia inter Caroli Magni sorores nulla Gertrudis reperitur apud probos auctores. Nec tamen negaturi sumus, Gertrudem aliquam (ne quid de Carolo Magno dicamus) munificam fuisse in Monasterium Neustadiense, in quo ipsius pallium adservatur, ipsaque a multis sæculis colitur. Sed quænam tandem fuerit illa, quæstionis est.*

6. *Et*

6. *Et quidem aliquam S. Gertrudem in locis Carleburgo viciais sæcalo 9. fuisse notam, colligimus ex Vita Hrabani Episcopi a Rodolfo ipsius discipulo scripta; ubi ageas Auctor de sanctorum Jaauarii & Magni Reliquiis* in Monasterium HoltzKiricha *per Hrabanum traaslatis refert, quemadmodum* puella quædam cum staret ad textrinum opus, subitaneo impetu spiritus maligni arrepta, per continuos tres dies ac tres noctes æstuans & vociferans, multa ignota quasi cognita loqueretur, S. GERDRUDAM appellabat, aliorumque Sanctorum nomina proclamabat. *Atqui* Holtz-Kiricha *a Carlebargo aon longe distat, at veri sit simile, Gertrudem Carlsburgeasem hic invocatam. In lib. 2. Tradit. Fald. invenio Traditionem Monasterio Faldensi factam a* GERTRUDE *quadam* 12. Kaleod. Martii Indict. III. sub die 18. Febr. anno 6. regnante domino nostro Hludovico gloriosissimo Imp. *in hæc verba*: Ego GERTRUD cogitans pro remedio animæ meæ dono atque trado in eleemosynam meam ad Monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda .·. ubi vir venerabilis Eigil Abbas multitudini Monachorum præesse videtur, quidquid proprietatis visa sum habere in villa Rofdorf quæ sita est in pago Grapfeld, absque una dimidia areola legali, terris, domibus, ædificiis, silvis, campis, pratis, pascuis, &c. Et in Thuringia in villa Teitilebu dimidiam terræ partem & totum ædificium meum & illas arenlas, quæ ad illa ædificia & ad illam curtem pertineot, & duas mansas vestitas cum omnibus suis substantiis. Hæc omoia trado atque traosfuodo de jore meo in jus Domini atque S. Bonifacii Martyris Christi, traditaque in perpetuum esse volo, ea dumtaxat ratione, ut illis Sanctis-monialibus feminis ibidem habitare ac Deo servire liceat; & ut ego quamdiu in hoc sæculo vivam, usufructuario habeam per vestrum beneficium. Post obitum quoque si aliqua digna fuerit hoc honore, hoc fiat: sin autem, ille Abbas Monastetii Fuldæ prævideat, & sicut illi videatur sic faciat, &c. *An id possit aptari Gertrudi Virgiai Carleburgeasi, aliis judicandum relinque.* CIRCA AN. 751 2. Febr.

7. *Non otiosa res fuerit hic adjicere id quod legi receatiori manu adscriptam in ms. Chronico Saxoaico ab Andrea Cirkembach, Vvirtziburgeasis Ecclesiæ (si bene capio) Vicedomino.* Nota, ubicumque in ista & aliis Chronicis & litteris aotiquis WIRTZBURGENSIS Episcopus scribitur. Hoc autem nomen, HERBIPOLENSIS, JOANNES Gallicus Scholasticus Herbipolensis in Chronica sua Kumlubg. Herbipoli in Sequentia adoranda * & historia, quam de S. Kiliano fecit, istud nomen composuit; quia corruptum Theutonicum scivit & loquebatur. Inde Vvize & Vvuze idem sibi videbantur. Unde potius eam nominasset Praxispolis; quia Praxis dicitur vinum dulce non digestum: Inde Praxispolis potius diceretur: quia Hassones, Saxones, Thuringi forte hoc nomen sibi dederunt, cum vinum Franconicum & Vvirzburgense ad ipsus in praxi dulce & indigestum sæpius deducatur, & in veritate Herbipoli sint dulcia vina, &c.

DE S. HUCBERTO MONACHO

CIRCA AN. 753 30. Maji.

BRITTANIACENSI IN GALLIA.

1. BRITTANIACUM seu Brittennacum, *recentioribus* Bretiniacum *, *Monasterium quondam agri Noviomagensis ad Oesiam * fluvium, altero miliari supra Noviomagum Galliæ Belgicæ urbem, in diœcesi tamen Suessionica situm, ignotæ est originis. Locus iste nunc redactus in vicum & Prioratum ordinis Cluniacensis a Libonio dependentem, duabus maxime rebus illustratus olim est, nempe habitatione S.* HUCBERTI *Monachi, &* STEPHANI *Papæ secundi Responsis ad Monachos ejusdem loci. Nunc vero præter S. Hucberti Reliquias nihil servat ornamenti. Ecclesia semiruta jacet; Monachorum ibi cœtus nullus; unus istic Thesaurarius Monachus cum Priore sæculari, qui quidquid ibi annui reditus est percipit, ceditque Thesaurario partem oblationum, quas Fideles voti causa illuc confluentes conferunt. Eo loci visuntur adhuc vestigia ædium monasticarum, exstatque hactenus sacellum (ut vocant) bilancium *, in quo sepultus primo S. Hucbertus, ubi etiam superest ara neglecta, sacrata S.* GAMONI *, *cujus effigies aræ superimposita cernitur cum insignibus Abbatis. De eo nihil præter nomen rescire potui. In eo sacello bilancium, quod est ad partem septemtrionalem majoris altaris B. Petro nuncupati, ponderatos quondam existimo eos, qui maxime ob vitandam rabiem ex morsu canum rabiosorum istuc remedii causa se conferebant, seque conferunt in dies. Id enim superstitione quadam observatum in aliis etiam locis,*

Brittaniaci status. * Bretigny * l'Oise

* la Chapelle des balances * S Gam

CIRCA AN 753 30. Maji. *ut cum homines quovis incommodo laborantes vota continuarent ratis diebus in frequentioribus Sanctorum quorumdam sedibus; quotidie pensitarentur seu ponderarentur in libra ad hoc suspensa; experimentum facturi ex ponderis decremento, an morbus seu ægritudo hominis affecti decresceret. Duo hac de re exempla superius retulimus ad annum* 746. *in historia translationis SS. Arsacii & Quirini, ubi id privilegii S. Quirini Reliquiis tribuitur,*

Quod puerilia corpora morbida,
Si fuerint ibi cum prece sedula
Pensa solo, sequitur reparatio, &c.

Additur & aliud exemplum hominis cujusdam, qui panibus & caseolis ibi se pensans, ea distribuebat egenis. *Hæc de Monasterio Brittaniaco*.

S. Hucberti res gestæ. 2. *Vixit in eo Cœnobio S. Hucbertus, cujus ætas non minus obscura quam facta. Ut tamen de eo ad hunc annum agamus, suasit occasio Responsorum, quæ Stephanus Papa eo tempore Monachis Brittaniacensibus reddidit, ut postea notabimus. Legi quæ de S. Hucberto quotannis recitantur in ecclesiastico ipsius officio; legi & epistolam quamdam sat prolixam de ejusdem Sanctis gestis,* Mederico Sepoſio Equiti & Britanniæ Admirali *a Fratre Benedicto Pisone Theologo inscriptam anno* 1539. *e Calmen Monasterio diœcesis Senonensis. In utraque narratione nihil fere certum aut memoria dignum. Hucbertum Brittaniaci regnante Childeberto natum Petrus & Joanna parentes, ejus loci domini, impetrasse dicuntur precibus Præpositi seu Prioris Monachorum Brittaniacensium, viri eximia sanctimonia præditi, qui nescio an fuerit iste S. Gamo superius memoratus. Dein puer duodennis adjungitur cœtui Monachorum, a quibus eruditus Sacerdotio tandem initiatur. Jejunium tenuit per omnem vitam teruis cujusque hebdomadæ feriis, secunda scilicet, quarta & sexta. Annis triginta in Monasterio exactis obiisse perhibetur Dagoberti Regis principatu,* tertio Kalendas Junias. *Paucis post ejus obitum diebus quidam vir præpotens ac nobilis, cui brachium dextrum jamdudum riguerat, e Belgio ad ejus tumulum accessit, ibique sanitatem promeruit. Dæmoniaci decem ex vico Suessionensis pagi, cui vocabulum* Turris-Comitis, *ad ejus sepulchrum liberati. Oesiæ fluvii exundans alveus anno* 1034. *feminæ voti reddendi auxiæ naviculam sponte ministrasse dicitur. Corrigendum Martyrologium Benedictinum, in quo S. Hucberti dies natalis reponitur* pridie Kal. Junii. *Cura non deesset, (ut cum Livio loquar) si qua ad verum via inquirentem ferret. Nunc famæ rerum standum est, ubi certam derogat vetustas fidem.*

Stephani Papæ responsa ad Brittaniacenses. 3. *Anno* 753. *Stephanus Papa in Galliam cum accessisset, Pippinum Regem adiit, in villa Carisiaco ad Seram amnem (qui in Oesiam supra Calniacum oppidum influit) eo tempore commorantem. Illic Pontificem convenerunt Monachi Brittaniacenses, de quibusdam ecclesiasticis rebus interrogaturi: quibus ipse responsa dedit, edita in tomo* 2. *Conciliorum Galliæ, præmisso hocce titulo:* Stephani secundi Papæ Responsa, quæ cum in Francia esset in Carisiaco villa, Brittaniaco Monasterio dedit ad varia consulta, de quibus fuerat interrogatus, anno Christi 754. *Subsequuntur Responsa* 19. *ad totidem interrogata. Sirmondus in notis ad hæc Responsa*

Willeberti Episcopi ordinatio inibi facta. *situm Brittaniaci Monasterii colligit ex libello de examine Willeberti Catalaunensis ordinandi Episcopi, quem libellum in eodem tomo edidit inter Formulas antiquas, numero* 11. *In eo Vvillebertus post examinationem sui factam Carisiaci anno* 868. *ordinatus fuisse in Brittennaco Monasterio memoratur his aliisque verbis:* Et sic denuntiatus est dies & hora ac locus ordinationis ejus, id est Nonis Decembris, in Monasterio quod Brittennacus dicitur, in diœcesi Remensi & parrochia Noviomagensi, *&c. Nunc vero Brittaniacum, tametsi in agro Noviomagensi situm trans Oesiam; Suessionensi tamen Episcopo adscriptum est. Certe in Actis Synodi Noviomagensis anno* 814. *celebratæ, in qua definitur, quæ* loca trans fluvium Isaram, in pago Noviomensi pertinere deberent ad parrochiam Ecclesiæ Noviomensis, *non numeratur Brittaniacum: quod proinde accenseri debet* ceteris iis locis trans supradictum fluvium in prædicto pago, *quæ* omnia pertinere deberent ad parrochiam Ecclesiæ Suessionicæ, *apud Frodoardum in lib.* 2. *historiæ cap.* 18.

F I N I S.

INDEX

INDEX HISTORICUS
PARTIS PRIMÆ
SÆCULI TERTII BENEDICTINI.

Litera (a) *initium paginæ usque ad medium;* (m) *medium usque ad finem;* (n) *Notulas marginis inferioris designat.*

* *Monasteriorum nomina & series habentur sub voce* Monasterium.

* *Topographica vocabula Italicis typis distinguuntur.*

* *Cifri post num. 231. repetuntur a num. 209. ad 232. cum asterisco in secundo loco.*

A

B

Bunus

C

D

E

F

G

Ger-

H

I

KA-

K

L

M

MONASTERIA.

Mo-

Mo-

N

O

P

T

V

VV

INDEX MORALIS
PARTIS PRIMÆ
TERTII SÆCULI BENEDICTINI.

G

H

I

L

M

N

O

P

Q

R

S

THE-

INDEX ONOMASTICUS

VOCUM BARBARARUM ET EXOTICARUM

PARTIS PRIMÆ

TERTII SÆCULI BENEDICTINI.

Mani-

Spe.

OBSERVATIO PHILOLOGICA.

QUOD *scribendi rationem plerisque recentioribus paullo minus usitatam sequor, id non facit affectatæ singularitatis, sed rei antiquariæ studium. Cum enim in eruendis veteribus monumentis occupatus sim, nemini litterato ingratum esse debet, si antiquorum vestigia premere conor. Quoniam vero primaria Auctorum exemplaria nusquam fere consequi licuit, dedi operam, ut in tota editione nostra quædam servaretur æqualitas, ad veteres leges, quantum in me fuit, exacta: qua in re plurimum tribuo Cassiodori libro de Orthographia. Si qua tamen autographa reperio, integra fide literas numeratas reddo. Et quidem potissimum in exprimendis personarum ac locorum propriis nominibus accedere studeo ad morem antiquorum, quibus notior vocabulorum erat vis & institutio. Hinc* Atrabates, Bracbantum, *ut* Brabantia, Brittooes, Camaracum, Filibertus, Leodicum, Mettensie civitas, Numucum, Pippinus *scriptum passim reperiet eum ad modum, quo ista vocabula antiqui scriptores extulere. Sane Virgilius & alii corripiunt primam syllabam in voce* Britanoia *&* Britaonus; *Juvenalis primam producit in* Brittooes, *ob geminatam videlicet consonantem, hoc versu*:

Qua nec terribiles Cymbri, nec Brittones uoquam.

Unde veteres aliquando Brittania *scribunt, sæpius* Brittaoia. *Et Theodulfus Aurelianensis Episcopus scripsit* Scottus *ut patet ex lib. 3. Carmine 5. versu 568. & sequentibus, & in Carmine 3. ejusdem libri, versu 69.*

Hic Scottus, Sottus, Cottus trinomen habebit.